

AVGVSTINI BARBOSÆ,

I. V. D. LVSITANI,

EPISCOPI VGENTINI;

COLLECTANEA

IN

CODICEM.

Sur

Ex libris Rogerii Bottini

AVGVSTINI BARBOSÆ,
I. V. D. LVSITANI,
PROTONOTARII APOSTOLICI,
OLIM S. CONGREGATIONIS INDICIS CONSVLTORIS, & insignis Ecclesiæ Vimaranensis Thesaurarij Maioris,
POSTMODVM VERO EPISCOPI VGENTINI;
& à Consiliis D. PHILIPPI IV. *Hispaniarum Regis Catholici,*

COLLECTANEA EX DOCTORIBVS TVM PRISCIS, TVM NEOTERICIS, *IN CODICEM IVSTINIANI.*

TOMVS PRIMVS
TRES LIBROS PRIORES CODICIS CONTINET,
Cum Summariis, & sex Indicibus, I. & II. Titulorum, III. Legum, IV. Authenticarum, V. Legum incidenter discussarum, VI. Rerum & verborum notabilium.
Opus tam in scholis, quàm in foro versantibus apprimè necessarium, ac vtile.
EDITIO VLTIMA.

LVGDVNI,

Sumpt. Philip. Borde, Laur. Arnaud, & Cl. Rigaud.

M. DC. LVII.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

REGI REGVM,

ET

D O M I N O

DOMINANTIVM,

AVGVSTINVS BARBOSA

D. D. D.

Vi potius quàm Tibi,(SAPIENTISSIME LEGISLATOR, ET SVMME RERVM OMNIVM ARBITER,)has meas in Iustinianeum Codicem elucubrationes, & primum Collectaneorum volumen offeram,cùm à Te omnis vera iuris notitia deriuetur. Æquiúsne aliquid esse potest, quàm vt radij ad suum Solem,stillæ ad riuos,riui & aquarum diuortia ad fluuium, fluuij denique ad fontes, imò fontes & scaturigines ad Oceanum tanquam ad primam scatebram reuocentur?vt Tu Salomonis verbis nos admones, Omnia flumina intrant in mare,& mare non redundat: ad locum, vnde exeunt flumina, re- Eccl. 1. v. 7.

ã 3 uertun

vertuntur, vt iterum fluant. Tu, ſcilicet, SVPREME RERVM OMNIVM PARENS, legem æternam, id eſt, primigeniam in ipsâ æternitatis immenſitate, & ante omnia temporum ſpatia mente complexus es, & illam ipſam tunc longè illuſtriùs promulgaſti, vt cum Angelico Doctore loquar, quam poſtea in Sinæo & fumanti Orebi vertice repetito tonitruorũ fragore, & intermicantibus fulgetris edixeris, licèt ſine verbis & voce dum Verbum tuum, id eſt, omnis Eloquentiæ exemplar, & hypoſtaticam illam Sapientiam ęterna mente parturiſti. Nimirum tunc elinguis & facundus eras, dum verba omnia vno Verbo, & rerum omnium creandarum ac poſſibilium ſeriem, eloquentiſſimo licèt ſilentio, eloquereris, & fœcunda eloquentia Filium ac illũ Sermonem tuum ſub-

Pſal. 109. Eccli. 24. ſtantialem & ſubſiſtentem ex intellectu tanquam ex vtero & ore ante Luciferum effunderes. Tu deinde poſtquam hunc Orbem aſpectabilem molitus es, hanc legem & Codicem tuum incorruptum ſeruandum hominibus etiam pœnarum ęternarum interminatione denunciaſti, non alia pręconis voce, quàm conſcientię perpetua expoſtulatione, quam ipſę etiam Barbarę nationes, & efferatę Gentes audire coguntur. Quis enim poteſt ad internum illum fremitum conquerentis Rationis,

nis, & natiuam veluti clarigationem obſurdeſcere? Parum tamen fuiſſent hæc omnia, niſi etiam Filium tuum ad nos delegaſſes, vt humana voce tonaret, & qua flexanimâ Eloquentiá, qua miraculis ad obſequium & ſanctionum ſuarum obſeruationem hortaretur. Ego igitur earum toties violatarum reus, & criminum meorum conſcius ſtatui exiguo hoc commentationum mearum munuſculo tuam Bonitatem demereri, vt omnibus, qui has notas meas lecturi ſunt, innoteſcat, hunc laborem eo conſilio à me ſuſceptũ, Tibíque REGI Regum dicatum, vt à tua indulgentiſſima liberalitate, licèt læſæ ſæpiùs Maieſtatis tuæ perduellis, cœlum tandem aliquando accipiam, quod vnum maximè & expeto & expecto.

APPRO

APPROBATIO DOCTORVM.

NOs infrascripti sacræ Theologiæ Doctores fidem facimus legisse ac perlegisse librum, cui inscriptio est: *Doctoris Augustini Barbosæ Collectanea Doctorum in Codicem Iustiniani*, nihilque in eo fidei Catholicæ, Apostolicæ, Romanæ, aut bonis moribus contrarium reperisse. Lugduni die 13. Maij 1637.

Fr. BERNARDINVS MOLLIASSON.

Fr. BONAVENTVRA DE LA CLOISTRE, Guardianus Conuentus S. Bonauenturæ.

Consensus D. Vicarij Generalis substituti.

PErspectis à Nobis præfatorum in Theologia Doctorum approbationibus, hoc Opus, cui inscriptio est. *Collectanea Doctorum in Codicem Iustiniani, Authore Doctore Augustino Barbosa*, sub prælum mittendi, & in lucem edendi vltrò facimus facultatem. Lugduni Idibus Maij M. DC. XXXVII.

DE VILLE, Vic. Gen. Subst.

Summa Priuilegij Regis Christianissimi.

LVDOVICVS XIV. Dei gratiâ Galliarum & Nauarræ Rex Christianissimus, singulari Priuilegio sanxit, ne quis per vniuersos Regnorum suorum fines, intra decem annos à die finitæ impressionis computandos imprimat, seu typis excudendos curet, & venales habeat Libros, tam editos, quàm edendos, *D. D. Augustini Barbosa Lusitani, I. V. D. Episcopi Vgentini, &c.* præter Laurentium Arnaud Bibliopolam Lugdunensem, aut illos quibus ipsemet concesserit. Prohibuit insuper eadem auctoritate Regiâ omnibus suis subditis eosdem libros extra Regni sui limites imprimendosc urare, vel quempiam vbicunque fuerit, ad id agendum impellere, ac instigare, sine consensu dicti Laurentij Arnaud. Idque omne sub pœna confiscationis librorum, aliisque contra delinquentes expressis, vt latiùs patet in litteris datis Parisiis, die 26. Iunij 1650.

Ex mandato Regis. Signatum BERAVD.

Hæc vltima Editio desiit excudi die 10. *Iunij* 1657.

INDEX PRIMVS
TITVLORVM,
Ordine librorum,& materiarum.

CODICIS.

LIBRI PRIMI

INDEX II.

EORVNDEM TITVLORVM,

SERIE ALPHABETI.

A

C

D

E

F

H

I

L

M

No

INDEX

INDEX III.

LEGVM.

A

B

C

Cùm

Filiam,

Officium

P

Q

SI

Index legum.

T

Testa

Index legum.

INDEX

INDEX IV.

AVTHENTICARVM.

INDEX

INDEX V.

Legum, & iurium incidenter diſcuſſorum, correctorum, conciliatorum;

CODICIS,

DIGESTORVM

AVTHENTICA

DECRETALIVM

COLLE

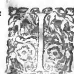
COLLECTANEA DOCTORVM

In Codicem IVSTINIANI.

IN SVPERSCRIPTIONEM, ET PROOEMIVM.

SVMMARIVM.

1 *Nomen Domini in principio cuiusque rei inuocandum.*
2 *Citra diuini Numinis præsidium nihil quicquam moliri possumus.*
3 *Initium bonum sequitur ex inuocatione diuini Nominis.*
4 *Reges Catholici Dei gratia regna sua prouenire profitentur.*
5 *Vtile quàm sit in principio cuiusque rei inuocare diuinum Numen, seu nomen Domini.*
6 *Imperator vocatur Dominus.*
7 *Domini nomen, est nomen superioritatis, & proprium Principum.*
8 *Imperatores plures nomine Domini vocari aliis prohibuerunt.*
9 *Octauianus Augustus prohibuit ne Dominus appellaretur.*
10 *Dominus dicitur Hispanicè, & Gallicè* Señor, *à particula,* senior.
11 *Philippus II. pro Regnis Castellæ, Legionis, & Lusitaniæ legem tulit super illis, qui Domini appellari possent.*
12 *Verbum* Don *in Hispania, vnde originem duxerit.*
13 *Iustinianus cur sic dictus, & à qua familia originem duxerit.*
14 *Augustus dicebatur Iustinianus, eo quòd illis Deus omnia prosperè pollicebatur felicibus auguriis, & signis.*
15 *Codex cur ita dicatur.*

1

N nomine Domini nostri Iesu Christi, &c.] Præclare Iustinianus *in principio hic, & in auth. de armis, in princ. collat.* 6. nomen Domini inuocauit, quia, vt rectè nos hortatur Apost. ad Colossens. cap. 3. *Omne quodcumque facitis in verbo, aut in opere, omnia in nomine Domini Iesu Christi facite, gratias agentes Deo, & Patri per ipsum.* in gloriam namque Dei omnia peragenda sũt, vt idem Apostolus nos admonet, 1. *ad Corinth. c.* 10.

Aliter enim citra diuini Numinis præsidium nihil 2
quicquam moliri possumus, quia omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est, vt
ait S. Iacobus *epist.* 1. tum etiam, quia omne causatum principium debet referri ad principium, quod
est ipsius causa, & maximè ad principium, quod est
prima causa causarum, sicut est Deus, vt tradit Bald.
in hoc proœm. num. 1. præsertim quia ex inuocatione 3
diuini Nominis bonũ sequitur initium, melius medium, optimus finis. § *nos igitur, in auth. quomodo
oport. Episcop.* Gloss. *verbo in nomine, in authẽt. de hæred. & falcid.* Quamobrẽ prudẽter Serenissimi Por- 4
tugaliæ Reges huius religiosæ institutionis memores suis titulis præfigunt, *Philippus Dei gratia Rex
Portugaliæ,* &c. sui imperij gloriam omnipotenti
Deo tribuentes palàm Christiana pietate ab eo sui
imperij lora accipere profitentes, iuxta D. Pauli testimonium 1. ad Corinth. 15. *Gratia Dei sum id quod
sum.* Denique quam vtile sit in principio cuiusque 5
rei inuocare diuinum Numen, seu nomen Domini,
tradunt Conlusitanus noster Ioannes Vallẽsis Peixotius *super repet. Signoroli de Homodeis ad rubr. infrà, qui admitt. n.* 1. Mozz *de contractib. tit. quomodo contractus deficiat, n.* 27. *cum multis seqq.* Sebast. Medices *in tract. de definitionib. p.* 1. *n.* 14. Fr. Paulin. Berti Lucens. *in praxi crimin. Regul. tit.* 4. *in princip. num.* 6 Stephan. Gratian. *Marchiæ decis.* 1. *à num.* 1. latè & eleganter Cald. Pereira *de emptione & vendit. c.* 1. *à princip. vsque ad n.* 16. resoluentes non esse de substantia instrumenti inuocationem diuini Nominis; & respondet Stephan. Gratian. *d. decis.* 1. *n.* 9. Iustinianũ *in præsenti, & in l.* 1. *de veteri iure enucl. & in l. Deo nobis, C. de Episcop. & cleric.* cum similibus, in quibus habetur esse incipiendum ab inuocationi diuini Nominis, procedere de consilio, non autem de præcepto.

Domini.] Ergo Imperator vocatur Dominus, 6
l. proximè, ibi, rogo te Domine Imperator, audias me patienter, ff. de his, quæ in testament. delẽtur, ac Bartolus Iustinianum Imperatorem Dominum appellat *in præsenti, n.* 7. Nam hoc nomen *Domini,* est nomen superioritatis, vt colligitur ex *auth. habita, ad fin. infr. ne filius pro patre, & ex c. grauem, de excess. Prælat.* & tradit Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 11 *num.* 25. ac proinde proprium est Principis, & Su-

8 perioris, ob idque multi Imperatores hoc nomine
vocari aliis prohibuerunt, & illis solis reseruarunt,
vt scribit Suetonius Tranquil. *in vita Octauij Augusti cap.* 50. & hoc idem Tiberium, & Alexandrú
fecisse asserit Gonzal. *d. gloss* 1. *num.* 23. licèt non-
nulli alij Imperatores Romani aspernati fuissent
nomen *Domini*, vt refert Arnald. Pontac. *in annot.*
9 *ad Eusebium Cæsariensem, col. mihi* 566. & illud est
memoria dignú quòd cùm quidam laruatus Octa-
uianum Augustum Dominum appellasset, ipse hoc
ægre ferens quasi indignatus prohibuit statim ne
deinceps sic denominaretur, prout attestantur Sue-
ton. *in eius vita, num.* 53. S. Thom. *in opusculo de
regimine principum, c.* 13. Rendina *de maiest. Princip. verbo nemini blandum, num.* 7. *cum seqq.* Boba-
dil. *in sua politica lib.* 2. *c.* 16. *num.* 23 *in princip.* vbi
aduertit in hoc Octauianum tacitè innuisse nomen
illud soli Deo, qui sub eius Imperio nasciturus erat,
conuenire, iuxta illud Psalmi 109. *Dixit Dominus
Domino meo*, &c. quod citat Gonzal. *d. gloss.* 1. *n.* 18.
10 Dominus dicitur Hispanicè & Gallicè *Señor*, à
particula *Senior*, quia in sacra Scriptura, & apud
antiquos Romanos, Seniores dicebantur, qui guber-
11 nio addicti erant, ita Bobadil. *dict. c.* 16. *n.* 25. Sed po-
tentissimus Philippus II. Hispaniarum Rex noster,
per suam pragmaticam de vrbanitate intitulatam
pro Regnis Castellæ & Legionis legem tulit anno
1585. super illis qui Domini appellari possent, &
pro Lusitaniæ regno aliam promulgare iussit de an-
12 no 1597. Vnde autem originem duxerit verbum
Don in Hispania tradunt Petrus Sanchez portiona-
rius S. Ecclesiæ Toletanæ *in triangulo theologica-
rum virtutum in virtute spei, art.* 7. Gardiola *de la
nobleza de España cap.* 39. Garibai *lib.* 1. *sui Compendij histori ilis, c.* 2. *pag. mihi* 399. Fr. Hieron. Ro-
man. *lib.* 4. *de Republ. gentilica cap.* 30.
13 *Iustiniani.*] Hoc nomen à Iustino Imper. eius
auunculo, à quo & adoptatus, & in Imperij socie-
tatem adscitus fuit, habuisse, referunt nonnulli iu-
niores; sed, vt rectè Hotoman. *in eius vita* obseruat,
maximus is est error, cùm satis ex Consularibus fa-
stis constet illum ante adoptionem hoc nomen ha-
buisse, consulatúmque gessisse anno videlicet ab
Vrbe condita 1273. & à Christo nato 521. quod &
tradit Arnald. Vuion Belga Duacensis, Monachus
S. Benedicti, *de antiquissima familia Anicia* §. 8.
quem tractatum ipse libro, cui titulum indidit, *Lignum vitæ*, præposuit, vbi probare etiam multis
nititur Iustinianum (quamuis humili & obscuro
genere ortum fuisse plurimi comminiscantur) ex no-
bilissima, & antiquissima Aniciorum familia origi-
nem duxisse refert Richard *in proœm. Instit. ex n.* 14.
Augusti.] Ab augurio dicitur, & fortunatum si-
14 gnificat, cui scilicet Deus omnia prosperè pollice-
tur felicibus auguriis & signis, quæ appellatio re-
ctissimè tribuitur Principi, cuius potestati adest
Deus. Et hinc anno Vrbis conditæ septingentesimo
duodecimo, mos Romæ repetitus vni parendi pro
Rege Imperatori, vel sanctiori nomine Augusto
appellato, Octauianóque ex Numacij Planci sen-
tentia Senatus cognomen hoc primum tribuit; non
tam nouo (vt inquit Suetonius) quàm ampliori no-
mine, quasi sanctum, fortunatum, & cui prospera
omnia Dij ipsi pollicerentur. Cæteri Romani Prin-
cipes ab illo dicti Augusti sunt, vt tam augusto,
splendidóque nomine sibi adepto ad easdem egre-
gias virtutes inuitarentur, ita Richard. *dict. proœm.
num.* 32.
Codicis.] Dicitur in arboribus, & fructibus id,
15 quod à radice crassius supra terram assurgit, ex quo
tabulas antiqui faciebant, hisque cera illitis stylo
scribebant, vnde Leo Imper. *in l.* 3. *de agent. in rebus, lib.* 11. Codices appellat tabulas continentes no-
titiam dignitatum, & administrationum, & sic con-
stitutionum Imperatoriarum volumina Codices ap-
pellata sunt. Ita Caluin. *in Lexic. verbo Codex.*

De nouo Codice faciendo.

SVMMARIVM.

1 *Codice vno Iustinianus collegit constitutiones tribus Codicibus, & Nouellis contentas.*
2 *Constitutiones Imperatorum ad Diocletiani vsque tempora in immensum excrescentes tempore Constantini Magni in duos Codices Hermogenianum, & Gregorianum collata sunt.*
3 *Codex Theodosianus comprehendit omnes Constantini Magni & sequentium Imperatorum constitutiones.*
4 *Iustinianus in hoc vnum volumen & corpus digessit constitutiones illas in tres Codices dispersas.*
5 *Superfluum omne est à iure reprobatum.*
6 *Prioritas ex ordine scriptura probatur.*
7 *Factum prius præsumitur in dubio, quod prius in ordine reperitur scriptum.*
8 *Instrumenta duo si reperiuntur in eodem libro, vel charta conscripta, id prius factum præsumitur, quod primò scriptum est.*
9 *De tribus veteribus Codicibus, remissiuè.*
10 *Glossa est dictio Græca, & significat linguam.*
11 *Glossarum auctoritas maxima est in iure.*
12 *Ordinatio Regia Lusitan. iubet recurri ad glossas Accursij, deficiente lege Regni, vel lege Imperiali.*
13 *Contrarietas nulla est in legibus.*
14 *Dictio, immò, aliquando ponitur copulatiuè & ampliatiuè, quando scilicet adiungitur ei dictio, etiam.*

Hæc, quæ necessariò, &c.

Imp. IVSTINIANVS A. *ad Senatum vrbis Constantinop.*

VNo Codice colligere profitetur Iustinianus constitutiones, quæ tribus Codicibus Grego- 1
riano, Hermogeniano, atque Theodosiano, & No-
uellis continebantur. Colligunt ex Ordin. Bart. Sali-
cet. & Paul. de Castro. Vide Richard. *in inscriptio-
nem Institutionum*, vbi latè, & præcipuè *n.* 11. nar-
rat quòd cùm Respublica ad Cæsares translata fuis-
set, septima Iuris Romani accessio ex Imperatorum
constitutionibus fuit, quæ ab Augusto initium cœ-
pere, quarum multitudo cùm ad Diocletiani tem- 2
pora in immensum excreuisset, tempore Constanti-
ni Magni in duos Codices collatæ sunt, quorum
alter Hermogenianus, alter Gregorianus ex compo- 3
sitorum nominibus appellatus est; paulo pòst Co-
dex Theodosianus accessit, in quem Theodosij Im-
peratoris mandato omnes Constantini Magni, &
sequẽtium Imperatorum Constitutiones relatæ fue-
runt. hicque Romani iuris progressus fuit vsque ad
Iustinianum, hicque status eo imperante erat. De-
creuit ergo is, infinitis legum commentariis, & im-
mensæ iuris ciuilis difficultati ex librorum ortæ
multitudine remedium imponere (quod & alij iam
Cæsares

Cæsares,Pompeius Magous,& Iulius Cæsar in animum induxerant, præstare tamen bellis impediri non potuerunt) & Indictione septima Imperij sui,
4 anno autem Christi 531.constitutiones illas in tres Codices,Gregoriaoum,Hermogenianum,& Theodosianum dispersas, intolerabili tamen dissimilitudine inter se pugnantes,inutilibus reiectis,superadditis necessarius in vnum corpus,& volumen digessit,quod tuo oomine Iustinianeum inscribi voluit.

5 In §.*Quibus*.ibi,*resecatis iam superuacuis*.Quia omne superfluum est a iure reprobatum, per ea, quæ adduximus *in collect.ad proœm. Decretalium, ex num.*28.

6 *Primis quidem in primo loco*,&c.]Ergo prioritas ex ordine scripturæ probatur, vt citata hac lege tenet Mascard. *de probat.conclus.*1171.*alias* 1176.
7 *num.*36.& in dubio quod priùs in ordine reperitur scriptum,præsumitur priùs factum,argumento *huius l.*dicit Gom.*ad l.*50.*Tauri,n.*40. *in med.* Vnde
8 notatur ad hoc quòd si reperiuntur duo instrumenta in eodem libro,vel charta conscripta, id prius factum præsumitur, quod primò conscriptum est, vt per Bart.*num.*2.& Bald.*in præsenti*,Ludou.Peguera *decis.*48.*n.*3.Mascard *de probat.conclus.*1218.*aliàs* 1235.*n.*12.*&*. 13.D.Barbos.*in l.*1.*ff. soluto matrim. p.*2.*num.*6.

9 *In tribus veteribus Codicibus.*] Vide Padil.*in l si qua,n.*4.*C.de diuersis rescriptis.*

AD GLOSSAS.

10 Glossa est dictio Græca,& significat linguam,& sicut lingua explicat animum alicuius, ita Glossa textus veritatem declarat,ita dixi *in meo Dictionar. Lusitanicolat.col.*598.

11 In iure nostro est maxima glossarum auctoritas, & quantum ad veritatem præualet opinioni Doctorum,& illarum auctoritas cæteros antecellit,vide Socin.*consil.*80 *num.*4 *vol.*1.qui dicit in decisionibus causarum non esse recedendum ab opinione glossæ, Viui.*tom.*2.*commun.opin.lib.*7.*tit.*12.*de pœna iudicis,qui malè iudicauit,num.*20.*vers.& licèt similiter,pag* 252.Barthol.Bolognin.*in repet. auth. habita,C.ne filius pro patre,num.*258.Palat.*in repet. cap.per vestras,notab.*5.*n.*8.Auiles *ad cap.*1.*Prætor. verbo fiel,num.*15.*pag.*31.Morl *in emporio iuris p.*1. *tit.*1.*quæst.*12.*n.*5. Mascard.*de probat.conclus.*842. *& conclus.*1138.*n.*15.*cum seqq.*Ceuall. *in præfat. commun.contra commun.ex num.*61.vbi *n.*67. dicit ob hanc rationem Gregorij Lopez auctoritatem in interpretatione legum Partitarum tanquam illarum Glossatoris esse magni ponderis, & momenti, & semper in dubio amplectendam, & cæteris Auctoribus præponendam,Cened.*ad Decretal.collect.*18. *num* 6.*& canonic.quæstion.lib.*1.*quæst.*8.*num.*19.Et
12 meritò apud Lusitanos Ordinatio Regia *lib.*3.*tit.* 64.§.1.iubet recurri ad glossas Accursij deficiente lege Regni,vel lege Imperiali,de quibus plura cõgerit Franc.à Soosa *in repet. l.fœmina,ff. de regulis iuris,p.*1.*n.*152.

13 In gloss.*Præterquam*.ibi,*quia nullum contrariũ inuenitur*,iuncta additione marginali,ibi,*contrarietas nulla est in legibus.*De quo latè dixi *in collect. proœm. Decretal.n.*42.*cum seqq.*

14 In gloss.*Imò*.ibi,ponitur pro,*&*. Aliquando igitur ponitur hæc dictio,*imò*,copulatiuè, & ampliatiuè; quando scilicet adiungitur dictio,*etiam*,vt per Cened.*sing* 52.*n.*5.Vulpel.*de Præpos.& Aduerb.signif. sub illa dict.pag.* 43. & alios quos refero *de dictionib.vsufreq.dict.*151.*n.*4.

De IustinianeoCodice cõfirmando.

SVMMARIVM.

1 *Codicem nouiter factum confirmat Iustinianus,& mandat ipsum publicari.*
2 *Regna gubernantur tam per iustitiam,quàm per arma bellica.*
3 *Legem,vel canonem derogatum ex legitima causa, non licet vlterius allegare,& qui contrarium fecerit,in pœnam falsi incidit.*
4 *Leges abrogatæ in dubio non præsumuntur,& qui dicit contrarium,debet probare.*
5 *Lex correcta tunc potest allegari pro interpretatione iuris communis,vel in argumentum,aut inductionem,si lex illa sit inserta in corpore iuris.*
6 *Lex vt dicatur vsu contrario abrogata,quæ requirantur.*
7 *Practica & experientia in iudicando requiritur vltra doctrinam & scientiam.*
8 *Aduocatus iunior si fuerit Doctor,debet præcedere antiquiorem Aduocatum non Doctorem.*
9 *Priuilegiis alicui rei, vel personæ specialiter concessis nunquam videtur derogatum per generalem dispositionem.*
10 *Indictionibus veteres vti solebant.*

Summæ Reipubl.tuitio, &c.

Idem Mennæ Præfecto prætorio.

CONfirmat Imperator Codicem nouiter factum per viros de quibus in præsenti dictum est, & mandat ipsum publicari, & seruari. Colligunt ex ordin.Bald.& Paul.de Castro. Vide Cardin. Cæs. Baron *tom.*7.*annal.Eccles.anno Christi* 529. *pag. mihi* 151. 1

Armorũ,atque legum,&c] Notatur ad hoc quòd Regna gubernantur tam per iustitiam, quàm per arma bellica,quorum requiritur concursus, & ita adinuicem coadunantur,vt per Chassan.*in catalogo gloriæ mundi,p.*7.*consid.*8.*vers.& quia.* 2

In vers.*Hunc igitur*.ibi,*falsi criminis*,&c.Notatur ad hoc quòd derogatam legem,vel canonem ex legitima causa non licet vlteriùs allegare, & qui contrarium fecerit,in pœnam falsi incidit,vt per Ias. *in §.in personam,n.*20. *Instit.de actionib.* Socin. *regul.*285.Azeued.*ad l.*4.*n.*6.*tit* 16. *lib.*2. *nouæ Recop.*Petr.Gregor.*syntagm.iuris lib.*36.*c.*3.*sub num.* 7.Menoch.*de arbitrar.casu* 306.*n.*25.Rebuff. *ad l.* 102.*ff.de verb.signific.pag.*430.Flamin.Paris. *de resignat.benefic.lib.*11.*in præfat.n.*18.*cum seqq* Morla *in emporio iuris p.*1.*tit.*1.*in prælud.n.*58.Farinac.*de falsitate,& simulat.quæst.*150.*num.*79.In dubio autem non præsumuntur leges abrogatæ, & qui dicit contrarium,debet probare leges esse abrogatas,aliàs succumbet,vt per Mascard.*de probat.conclus.*1268. *num.*9. 3 4

Declara tamen tunc legem correctam posse allegari pro declaratione & interpretatione iuris communis,vel in argumentum,aut inductionem, si lex illa sit inserta in corpore iuris,per text.*in c.auctoritate,vers.sicut contingit,de concess.præbend.in* 6.vbi Papa allegat in argumentum leges correctas,& notat *ibi* gloss.*verbo agnatus*,Chassan.*in cõsuetud.Burgund.rubr.*1.§.1.*num.*14.*fol.mihi* 88.Gonzal. *ad reg.* 5

8. *Cancell. §. 5. proœm. num.* 155 Gutier. *in auth. Sacramenta puberum, n.* 75. *C. si aduersus vendit.* Lex vt dicatur vsu contrario abrogara quæ requirantur, vide Burlat. *consil.* 339. *n.* 16. *libr.* 3. Menoch. *consil.* 719 *à num.* 30. *lib.* 8.

7 *Quàm experientia rerum,* &c.] Notatur ad hoc quòd non doctrina tantùm, & scientia in Magistratibus necessaria est, nisi practicam & experientiam in iudicando habeant, vt per Conrad. *in templo omnium iudic. lib.* 1. *cap.* 1. *vers.* 22. *num.* 8. Rendina *de maiest. Princip. num.* 59. Auiles *ad cap.* 4. *Prætor. in verbo, que les diere, num.* 11. Burg. de Paz *l.* 2. *Tauri num.* 65. *cum seq.* Segur. *in direltor. iudicum, p.* 1. *c.* 4. latè Garc. Mastril. *de Magistratib. lib.* 1. *cap.* 3. *n.* 39. *cum multis seq.*

8 *Vir illustris ex magisterio,* &c.] Notatur ad hoc quòd si iunior Aduocatus fuerit Doctor, debet præcedere antiquiorem Aduocatum non Doctorem, sumendo argumentum ab ordine litteræ, quia hic prius nominatur Doctor, quàm Aduocatus, vt per Signorol de Homod *cons.* 129. *col. antepen.* Rebuff. *in tract. nominat. q.* 21. *n.* 3.

9 *Si qua verò pragmatica,* &c.] Notatur ad hoc quòd per generalem dispositionem nunquam videtur derogatum priuilegiis alicui rei, vel personæ specialiter concessis, vt per D. Barbos. *in l.* 1. *ff. soluto matrim. p.* 1. *n.* 1. *post med.*

10 *Septima indictionis,* &c.] Ergo moris fuit apud veteres indictionibus vti, càsque annorum numero adiicere solebant, vt per Aleiat. *lib.* 8 *parerg. c.* 1. Couar. *var. lib.* 1. *c.* 12. *num.* 4. *cum seqq.* vbi latè quo tempore initium habuerit indictionum vsus, & de earum calculo, obseruatione, & à qua anni parte incipiant.

11 In gloss. *Indefesso, ibi, vnde colligitur quòd melius fecerunt, nam in primis horis dies, vel post somnum, quando aliquis est recens, melius facit.* Vide Perez *in l.* 2. *gloss.* r. *in princ. tit.* 3. *lib.* 2. *ordinam.*

De emendatione Codicis.

SVMMARIVM.

1 *Constitutiones dispersas, opera nominatorum reuisas & emendatas in titulos congessit.*

2 *Res quælibet est significanda suo nomine per consequentiam litterarum, non per abbreuiaturas.*

3 *Statuta aduersantia iuri communi, vel ipsius derogatoria non recipiunt interpretationem ab ipso iure communi.*

4 *Ius Cæsareum non obligat nostros Lusitanos ex vi sua, sed quatenus Regiis ordinationibus noscitur approbatum.*

5 *Hispanos non obligat ius ciuile, nisi quatenus Regiis legibus fuerit confirmatum.*

6 *Ius Regni, ius commune apud Hispanos nuncupatur.*

7 *Legibus Regiis deficientibus, & consuetudinibus prouinciarum, an potius reuertendum sit ad ius Ciuile, quàm ad ius Canonicum, ostenditur.*

Cordi nobis est, &c.

Idem Senatui vrbis Constantinop.

1 Constitutiones dispersas & vacillātes Iustinianus opera nominatorum suprà, in ordinem iustum & volumen vnum congeri curauit, & vetus ius in 50. decisiones, & antiquum in Digesta, & suas constitutiones redegit, Nouellas post Digesta & Codicem sparsas, reuisas, & emendatas opera Triboniani, Dorothæi, Mennæ, & Constantij in titulos congessit, & publici iuris fecit, ac Codicem hunc nouum ex prioribus tribus collectum, sub eiúsque auctoritate publicatum ex die publicationis interro in causis sequentibus ob eruandum mandauit. Vide Bald. Aloys. de Leo *super hanc const fol. mihi* 2. *verso.* Sebast. Nævi. *in systemate select. sub hac const.*

Sine vlla signorum ambiguitate conscribi iussimus.] 2
Notatur ad hoc quòd vnaquæque res est significanda suo nomine per consequentiam litterarum, non per abbreuiaturas, concordant text. *in proœm. Digest. §. illud autem,* ibi, *vt nemo audeat eorum, qui libros scribunt, signa in his apponere. l.* 1. *de veteri iure enucl.* ibi, *iubemus non per signorum captiones, & cōpendiosa ænigmata. auth. de testam. imperfecto. §. nos igitur, collat.* 8. ibi, *sed per totas litteras declarandas.* & ibi. *non signis.* refert Garcia *de nobilit. gloss* 4. *numer.* 39.

Vel ex aliis constitutionibus quas antea fecimas, &c.] Notatur ad hoc quòd statuta aduersantia iuri communi, vel ipsius derogatoria, non recipiunt interpretationem ab ipso iure communi, vt per Tiraq. *in tract. le mort. p.* 2. *decl.* 2. *n.* 2. Intelligi tamen debēt vt minus quàm potest, lædant ius commune. Chassan. *in consuetud. Burgund. rubr.* 7. *§.* 3. *in fine, r.* 2 *pag.* 237. Tiraq. *de retract. lign. §.* 9. *gloss.* 2. *n.* 55. Menoch. *remed.* 15. *recup. n.* 278. *& de arbitr. casu* 321. *n.* 13. *& cons.* 4. *n.* 8 *& cons.* 5. *n* 3. *& cons.* 88. *n.* 30. Sund. *de aliment. tit.* 8. *priuil.* 50. *ex n.* 4.

Hoc tantummodo in omnibus rebus, & iudiciis & obtineat, & recitetur.] Aduerte ius Cæsareum non obligare nostros Lusitanos ex vi sua, sed quatenus Regiis ordinationibus noscitur approbatum, prout habetur *in Regia ordin. lib.* 3. *tit.* 64. *in princ.* & per eam obseruant Regnicolæ, & præcipuè Gam. *decis.* 3. *n.* 6. *& decis.* 50. *n* 5. *& decis.* 348. *in fine,* Valasc. *cons.* 103 *n.* 8. Cabed. *p.* 1. *decis.* 211. *cum seq.* Cald Pereira *de empt. & vend c.* 1. *n.* 5. 4

Apud Hispanos etiam ius ciuile non habet legum auctoritatem, nisi quatenus Regiis legibus fuerit confirmatum, nec leges Pandectarum, nec Imperatorum, in regnis Castellæ, & Valentiæ, tanquam leges, sed tanquam sapientium dicta, sunt accipiendæ, ita Bellug. *in speculo Princip. rubr.* 11. *§. his igitur, n.* 3 Molin. *de primogen. lib.* 3. *c.* 12. *num.* 11. Perez *in proœm. ordin. quæst.* 3. Salzed. *in pract. cap.* 144. *lit. C.* Flores *ad Gam. decis.* 3. *n.* 6. Molla *in emporio iuris p.* 1. *tit.* 1. *qu.* 16. *n.* 13. *vers. vnde apud Hispanos.* 5
Ius enim Regni, ius commune apud Hispanos nuncupatur, ex *l.* 4. *tit.* 12. *lib.* 1. *noua recop.* ibi, *de los derechos communes de nuestros Regnos.* Idem de constitutionibus Neapolitanis attestatur Afflict. *in prælud. constit. q.* 1. *n.* 1. 6

Sed dubium extat an deficientibus legibus Regiis, & consuetudinibus prouinciarum recurrendum sit potius ad ius Ciuile, quàm ad ius Canonicum? in quo Ordinat. Regia Lusitan. *d. tit.* 64. *in princip.* insinuat ad ius Ciuile esse recurrendum, nisi materia peccatum concernat, quia tunc secundùm Canones sunt causæ resoluendæ. At verò in Regnis Castellæ semper ad ius Canonicum recurrendum esse tenent Burg. de Paz *l.* 1. *Tauri, n.* 60. *cum seq.* Perez *in d. ordin. q.* 31. Soar. de Paz *in praxi in princ. annot.* 5 *sub n.* 36. 7

COL

COLLECTANEA DOCTORVM In Librum primum Codicis.

De Summa Trinitate, & Fide Catholica, & vt nemo de ea contendere audeat.

TITVLVS PRIMVS.

SVMMARIVM.

1 *Trinitas summa quid.*
2 *Rubrica vnde dicatur.*
3 *Rubrica nihil aliud est, quàm rerum tractandarum index.*
4 *Rubricarum continuatio est admodum vtilis, & librorum tituli sunt congruè connectendi.*
5 *Rubricæ ad decisiones causarum allegari possunt, si perfectam orationem contineant.*
6 *Argumentum valet à rubrica, quando scilicet per se clara & ab omni parte perfecta est.*
7 *Rubricarum generalitas est restringenda à congestis in nigro.*

AD RVBRICAM.

1 VMMA Trinitas est fundamentum fidei Catholicæ, quam amplectitur vniuersalis Ecclesia Christi: de hac fide dissentere, id est, in dubium reuocare, hic tit. vetat. Scripserunt in hãc rubr. Alban. Cyn. Salicet. Castrens. Bald. Ias. Alciat. Cottas. Anton. Fontan. Signorol. de Homod. Ioan. Baptista, Aloys. de Leo, Petr. Gilchen, Sebast. Næuius, item Iacob. Cuiac. Pacius & VVesemb. *in paratitlis super hunc tit.* De materia vide citatos sub hac rubr. *in Decretalib.*

2 Rubrica est terra rubri coloris, qua fabri materiarij lineas ducunt. Quoniam verò librorum indices, & capita terra rubra, seu minio notabantur, effectum est vt per metonymiam rubrica pro ipsis librorum, seu legum titulis acciperetur, quemadmodum Purpura pro Rege, ea de causa quia Regum est insigne, ita Petr. Alphons. de Vasconcellos *in harmonia rubricarum sub hoc tit. in Decretalib. n. 2.* Et hinc Rubrica nihil aliud est quàm rerum tractãdarum index. Vigl. *in rubr. si certum petat. n.* 20. Cened. *canon. q. 22. n. 16.*

5 Rubricarum continuatio est admodum vtilis, & librorum tituli sunt congruè connectendi, vt per Latam *in l. si quis à liberis, §. solent, n. 49. cum seqq. ff. de liberis agnosc.* Sebast. Medices *de legib. p. 3. q. 7.* D. Barbos. *ad rubr. ff. solut. matrim. p. 1. n. 11.*

4 Possunt rubricæ ad decisiones causarum allegari, si orationem perfectam contineant, vt per Cott. *in memorab. verbo rubrica, pag.* 740. Mich. Grass. *tom. 1. commun. opin. lib. 1. tit. 17. de legibus, n. 245. pag. mihi* 232. Et ab illis valet argumentum, Bart. per text. 6 *ibi, in l. 1. ff. si certum petat.* Menoch. *cons. 3. n. 15. & cons. 485. n. 2. 11. &* 12 Honded. *cons. 10. n. 46. tom. 1.* Monet. *de opt. canon. c. 2. n. 4.* & alij citati per me *de locis communibus argum. in ru. loco 98. n. 1.* Quando 5 scilicet per se claræ, & ex omni parte perfectæ sunt, nec indigent aliqua suppletione, Alderan. Mascard. *de gener. stat. interp. concl. 2. n. 202. cum seqq.* Anton. Monach. *Florent. decis. 46. n. 76.* Fachin. *cons. 51. n. 14. lib. 1.* Illarum tamẽ generalitas est restringenda à cõ- 7 gestis in nigro, si sequeretur absurdum & iniquitas, vt per Triuis. *Veneta decis. 50. n. 13. lib. 2.* Alderan. Mascard. *d. concl. 2. n. 206* Anton. Menoch. *Florent. decis. 47. n. 40.* quos refero *d. loco 98. n. 4.*

SVMMARIVM.

1 *Fides Catholica circa Trinitatem seruanda.*
2 *Imperatores duo simul, tres, vel quatuor olim fuerũt, & nũc vnus primus, nũc alius sese subscribebat.*
3 *S. Damasus Lusitanus & Vimaranensi oppido natus probatur.*
4 *Parentes pulchra nomina & honesta liberis imponere debent.*
5 *Infames sunt omnes qui Christianæ legis normam abiiciunt.*
6 *Imperatorum potestas, & Imperialis dignitas ante Imperij translationem non à Papa, sed ab ipso Deo mediante iure gentium instituta fuit.*
7 *Statuta an & quando ligent forenses.*
8 *Imperator an dicatur Dominus mundi.*
9 *Papa an habeat temporalem iurisdictionem.*
10 *Vsurarum sine labe licitè exigitur id, quod creditoris verè interfit tam ratione lucri cessantis, quàm damni emergentis, & quid in mutuo.*
11 *Infamia facti non repellit à testimonio. Intellige vt ibi.*

L. Cunctos populos. I.

Imppp. GRATIANVS, VALENTINIANVS, *&* THEODOSIVS AAA. *ad pop. vrbis Constantinop.*

FIdes Catholica circa Trinitatem est seruanda secundùm Apostolicam doctrinam, & Euangeli- 1

cam disciplinam, eam seruantes vocantur Christiani, non seruantes dicuntur hæretici, & vt dementes & infames habentur, & à Deo, ac à Principe puniuntur. Colligunt ex ordinariis Bart. Alban. Cyn. Salicet. Castr. Ias. Alciat. Corras. Aloys. Leo, Bald. Petr. Gilchen, Sebast. Næui. & repetentes *vol. 7.* Siguotol de Homod. Ioan. Baptista Caccialupus, ac Petrus de Bellapertica remissiuè. Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. totius iuris Canonici & Ciuilis, p. 1. & 2.* Vide Mercerium 2. *opinionum c. 7.* & VValth. 1. *Miscellaneorum 3.*

2 In superscr. ibi, *Impp. Gratianus, Valentinianus & Theodosius*, &c. Nota quòd olim duo simul, tres, vel quatuor Imperatores erant, & nunc vnus primus, nunc alius sese in suis litteris, sanctionibus, & rescriptis nominabant, & in multis legibus id factum fuisse comperies, videlicet *in hac lege, & in l. si quis, C. de apostatis, & in l. Iudai, C. de Iuda.* alibi eo ordine, de quo in hoc textu, inuerso ita comperies Theodosius, Valentinianus, & Gratianus, videlicet *in l. 2. ff. de offic. mag. equit. & in l. 2. de offic. ciuil. iud. & in l. nobiliores, de commerc. & mercat.* ita Tiraq. *de iure primog. q. 19. n. 14.*

3 *Damasum.*] Cùm Beatus Damasus sit luminare magnum totius Lusitaniæ, honor & decus Vimaranensis oppidi, à quo originem duxi, necessarium reputaui Auctores referre, qui eum Vimaranis natum esse affirmant, & ita ex Hispanis id ipsum attestantur Illescas *in Chronica Pontific.* in vita huius sancti, Garibai *in compendio historiali, p. 1. lib. 7. capit. 52.* Pineda *in monarchia eccles. p. 2. lib. 13 cap. 22.* Fr. Hieron. Roman. *in chronica generali Hispaniæ libro 10. c. 40.* Don Maurus Ferrer. *in historia S. Iacobi lib. 2. cap. 13.* & probant ex nostris Gaspar. Barreiros *in sua chorographia cap. de Madrid fol. 54.* Bernard. de Britto *in monarchia Lusitana p. 2 lib. 5. cap. 27.* Illustriss. D. Roderic. à Cunha Archiepisc. & Dominus Bracharæ *in historia Archiepiscoporum sua Ecclesia*, & colligitur ex antiquissimo martyrologio Placentino, vbi reperiuntur sequentia verba, *Natale sancti Damasi Hispani Vimaranensis.* Quamuis eum natum Matriti referunt Lucius Marinæ. Sicul. *lib. 3. rerum memorab. Hispaniæ fol. 13.* Gregor. Lopez Madeira *in libro discursuum montis sancti Granatensis, c. 36. fol. 147.*

4 *Catholicorum nomen.*] Salicet. *in præsenti* per hunc textum exhortatur parentes vt pulchra nomina & honesta liberis imponant, & non turpia, quæ quodammodo præ se ferunt infamiam, & sinistram suspicionem habent, de quo vide Doctores citatos *in collect. ad c. 1. de deposito n. 1.*

5 *Infamiam sustinere*, &c.] Notatur ad hoc quòd omnes, qui Christianæ legis normam abiiciunt, sunt infames, vt per Cald. Pereira *quæst. forens. cons. 13. num. 7* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18 cap. 7. in fin.* Azeued. *l. 1. num. 162. tit. 13. libr. 8. nouæ Recopilat.* Vide citatos per me *ad authent. Gazaros, de hæret.*

6 *Quem ex cælesti arbitrio sumpserimus*, &c.] Ergo Imperatorum potestas à Deo proximè est, non à Romano Pontifice. Idem colligitur ex *l. 1. C. de veteri iure enucleand.* ibi, *Deo auctore nostrum gubernante imperium, quod nobis à cælesti maiestate traditum est*, & ex *l. vlt. ad fin. C. de quadrien. præscript.* ibi, *quo nutu diuino imperiales suscepimus infulas*, & ex *l. 2. C. de offic. præfect. prætor. Afr. in princ.* ibi, *per ipsu enim iura imperij suscepimus.* Et licet Azor, *instit. moral. p. 2. libr. 10. cap. 2. quæst. 1. vers. alia verò, iura* existimauerit Imperatoris iurisdictionem & potestatem esse ac pendere proxime à Romano Pontifice & responderit ad iura in contrarium citata, & alia similia, in quibus habetur imperium esse à Deo, intelligenda esse à Deo quidem, sed non proximè. Nihilominus tamen verius existimo imperialem dignitatem ante imperij translationem non à Summo Pontifice, sed ab ipso Deo mediante iure gentium institutam fuisse, post prædictam tamen translationem à Summo Pontifice factam, ab eo institutam dici, vt probaui *in collect. ad c. venerabilem 34. de elect. n. 3.*

In gloss. *Quos* 1. ibi, *Arg. quod si Bononiensis conueniatur Mutinæ, non debet iudicari secundum statuta Mutinæ quibus non subest*, &c. An & quando statuta ligent forenses, vide Ceuall. *communium contra communes q. 724.* 7

In eadem gloss. ibi, *quòd non omnes populos regit Imperator*, &c. An dicatur dominus mundi, vide *in collect. ad d. c. venerabilem, n. 10 & 11.* 8

In eadem gloss. ibi, *& an Papa temporalem iurisdictionem habeat.* De hoc dixi latè *in tract. de officio & potestate Episcopi p. 2 tit. 3. c. 2. num. 19. cum multis seqq.* 9

In gloss. *Petrum* ibi, *sed vt interesse petuntur.* Notatur ad hoc quòd id quod creditoris verè interest tam ratione lucri cessantis, quàm damnis emergentis, licitè ab eo exigitur absque vsurarum labe, vt per Tiraquel. *de retract. lignag. §. 1 gloss. 18 numer. 71. in princip.* Couarr. *lib. 3. var. cap. 4 num. 2.* Cald. Pereira *de exempt. cap. 19. numero 45* Negotiati enim soluis vtroque iure interesse lucri cessantis debetur, *l. 3. §. fin.* vbi gloss. & Doctores, *ff. de eo quod certo loco, l. si sterilis 21. §. cum per venditorem, ff. de action. empt. l. 3. tit. 11. part. 5.* Dec. *cons. 39 num. 5.* latè Cagnol. *in l. 1. à num. 35. C. de sentent. quæ pro eo quod interest.* Gam. *decis. 110. num 3. & 5.* & in cambiis indubitatum esse asserunt Nauar. *in cap. nauiganti num. 35. de vsuris*, Rot. Genuens. *decis. 16. numer. 6.* Fr. Hieron. de Luca *in tractat. de cambiis, vers. sequitur vltimo, numer. 15. tom. 6. tractatuum Doctor. par. 1.* Fr. Ludou. Lopez *in instruct. negotiation. lib. 1. tit. de cambijs capit. 13.* Burgos de Paz *cons. 49.* Et in mutuo locum habet in illis prouinciis, in quibus negotiatur communiter, his concurrentibus, videlicet quòd mutuatio sit omnimoda, & immediata causa lucri cessantis: & quòd pecunia, quæ mutuò conceditur, certæ, aut probabili negotiationi & lucro subtrahatur, & denique quòd lucrum impendatur, illud moderando deductis expensis, & ratione periculi & laboris in negotiatione subeundi, vt colligi videtur ex P. Molin. *de instit. tractat. 2. disput. 326.* Nau. *in Man. c. 17. num. 211.* D. Barbosa *in l. de diuisione 5. à numer. 27 ff. soluto matrim.* Fachinæ. *controuers. lib. 11. cap. 39.* Lessius *de iustit. lib. 2. capite 20. dub. 12. à n. 34* Gasp. Roderic. *de annuis redditib. lib. 3. q. 20. n. 20. cum seqq.* Stephan. Gratian. *discept. forens. c. 387. à n. 1.* 10

In gloss. *Dimna*. ibi, *hic loquitur de infamia facti, quæ non repellit à testimonio.* Ita *gloss. 3. col. 1. in fin. l. 8. tit. 16. part. 3.* quod intelligendum est in ciuilibus non arduis, secus autem in criminalibus, vt per Hippol. *singul. 109. 476. & 457.* Crot. *de testibus numer. 37. cum seqq.* Couar. *de sponsal. part. 2. capite 8. §. 12. num. 7.* Ceuall. *commun. contra communes qu. 396. per totum* latè Farinac. *in praxi crimin. quæst. 56. n. 100. cum multis seqq.* Card. Pereira *recept. sentent. in comment. ad l. vnic. C. ex delictis defunct. p. 2. num. 44.* 11

SVM

SVMMARIVM.

1 *Rescriptum nullum, nec vlla congregatio prosit hæreticis, & quidem Nicænæ Synodo articulis renitentibus.*

2 *Iustinianum existimasse in hac lege Spiritum sanctum à solo Patre procedere, nonnulli falsò affirmarunt.*

3 *Iustinianum nonnulli retulerunt in Diuorum catalogum.*

4 *Iustinianus à calumnia vindicatur.*

5 *Hæreticus rescripta non impetrat.*

6 *Meretrix & mulier inhonesta expelli potest è vicinia: quid si esset vxorata.*

7. *Meretrici locans domum an peccet mortaliter.*

8 *Iudæi tolerantur, non verò hæretici, quia fides Iudæorum habet primordium veritatis.*

L. Nullus. II.

Iidem A A A. *Eutropio P. P.*

1 HÆretici, & quidem Nicænæ Synodi articulis renitentibus nullus locus, nulla item congregatio, nec vllum rescriptum prosit. Et pro cultore Religionis veræ Synodo Nicænæ non aduersæ habendus est, qui trinum Deum quoad personas essentiâ vnum æqualémque habet, ita vt huius Nicænæ Fidei articulis aduersantes hæretici, liminibus Ecclesiarum arceantur, nullas habeant congregationes, & ob factiosos motus vrbibus, & mœnibus sint exterminandi. Colligunt ex Ordio. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*

2 Non defuerunt multi qui dicant Iustinianum in hæresim lapsum falsò existimasse in hac lege Spiritum sanctum à solo Patre procedere, qui error in Græcorum mentes insasit, & meritò ab Ecclesia improbatus est, ex adductis per Magistr. *in 1. senten. dist. 11 quæstio. 1.* & *ibi* Durand. & alios citatos ab Arnald. *in rubr. de hæret. quæst. 1. num. 22.* Adducunt enim verba ibi, *qui Spiritum sanctum, quem ex summo rerum parente & speramus*, &c. ex quibus parum piè de Iustiniano sentiunt Zasi. *in proœm. Di-*

3 *gest. in princip.* & Arnald. *numer.* 22. Sed ita Iostiniano nostro detrahendum non est, cùm nonnulli in Diuorum catalogum illum retulerint, vt constat ex Fabro *in princip. Instit. de action. post num. 3.* & Benincas. *sub eodem tit. in præfat. num. 19.* Bolognin.

4 *in auth. habita, C. ne filius pro patre*; nam vendicari à calumnia potest, quoniam licèt Spiritum sanctum ex summo rerum Parente procedere asseruerit, non tamen ob id à Filio quoque procedere negasse videtur, ex traditis à D. Thom. *part. 1. quæst. 36. art. 2. ad 1.* vbi asserit omnia attributa Patri per consequentiam quandam necessariam Filio quoque tribui, qui obiter interpretatur Matthæi locum *capite* 11. vbi Dominus testatur neminem nosse Filium nisi Patrem, non negat tamen quòd Filius noscat seipsum, quo argumento ita adstruit D. Thomas, & hoc magis vrget cùm ait Spiritum sanctum à Patre procedere, non negat quòd etiam à Filio procedat, quod clariùs idem S. Thom *de loco in resp. ad 2.* comprobat sub illis verbis, *à Patre procedit*, implicitè contineri, quòd etiam à Filio procedat, quemadmodum in Synodo Constantinopolitana continebatur, vbi Filij mentio fuerat prætermissa, Patris tantùm adiecta, in hæc verba. *Credimus in Spiritum sanctum ex Patre procedentem.* Quare ita intelligunt hanc leg. gloss. *verbo à Filio, in cap. vnic de Summa Trinitate lib. 6.* Alciat. *in præsenti, verbo parente*, optimè Cald. Pereira *de empt. & vend. c. 1. n. 3.*

Si quid speciali qualibet rescripto, &c.] Notatur ad hoc quòd hæreticus rescripta nõ impetrat, vt per Perez *l. 6. vers. hæreticus, tit. 12. lib. 3. Ordin. pag. 699.* 5

Qui verò non iisdem, &c.] Per hunc textum Castrens. *num.* 50. & Bald *num.* 3. tenent mulierem inhonestam & meretricem expelli posse ex vicina, quorum dicta sequuntur Cassan. *in consuetud. Burgund. rubr. 4. §. 9. num. 57.* Rcip. *in tractat. de peste p. 1. vltima partis princ. xii. de remed. præseruatiuis contra pestem n. 164. vers. nam vicinis*, Anton. Gom. *l. 62. Tauri n. 7. & tom. 3. var. c. 6. in fine*, Peguet. *decis. crimin. 12. per tot.* Vicent. de Franch. *decis.* 316. *in princip. p. 2.* Menoch. *de arbitr. cas. 78. numero 9. cum seq. & casu 318. num.* 14. Petr. Caball. *resolut. crimin. tom. 1. casu 184 numer. 1.* Mascard. *de probat. conclus. 1063. num. 8.* Azeued. *ad l. 2. num. 32. tit. 10. lib. 8. noua Recop* Richard. *ad §. ius naturale, cum. 20. Instit. de iure naturali*, Stephan. Gratian. *discept. forens. c. 35. num. 20* Farinac. *fragment. crimin. p. 2. lit. M, num. 407.* vbi *num. 408.* declarat procedere ad instantiam vicinorum habitantium in ipsa vicinia, licèt domus, quas inhabitant, sint alienæ, non autem ad instantiam dominorum carũdem domum, quas ipsi non inhabitant, sed aliis locant; & *numer. 409.* post Caball. *d. casu 183. num. 3. 4. & 9.* hoc intelligit in muliere soluta, non autem in muliere nupta, nisi fortè hæc maritata meretrix publicè quæstum faceret, haberétque maritum lenonem, & infamem, aliàs enim si cum viro habitauerit, expelli non poterit ob fauorem matrimonij, Capyc. *decis. 44. num. 2.* Gratian. *d. c. 135. n. 20.* 6

Et an peccet mortaliter, qui meretrici, vel simili locauerit domum? vide Nauarr. *in man. capite 21. num. 25. vers. tum quia licet locare, & cap. 19. numer. 15. vers. decimonono, & c. 17. numer. 195. vers. quarto*, Ludou. Beia *respons. casuum conscientiæ p. 1. casu 28.* Cencd. *ad Decret. collect. 140. n. 5.* P. Molin. *de Iustit. tr. 2. disp. 500. vers. tertia.* 7

In gloss. *Obstinatioris.* ibi, *sed aliud est in Iudæis*, &c. Notatur ad hoc quòd tolerantur Iudæi, non verò hæretici, quia fides Iudæorum habent primordium veritatis, vt per Felin. *in cap. consuluit. vers. secundò nota, hoc tit.* Decian. *in tractat. crimin. lib. 5. c. 11. num. 6.*

SVMMARIVM.

1 *Disputare nemini publicè licet coadunatis turbis de Fide Christiana, Catholica, & ortadoxa, & num. 2.*

2 *Clerico de Fide Catholica quando liceat disputare*

3 *Conuenticula cùm sint prohibita, præsumuntur illicita, & cum dolo.*

4 *Cõuenticula probanda sunt per participes criminis, & per cõiecturas, cum sint, difficilis probationis.*

5 *Nobiliores mitiùs puniuntur, cum pœna corporalis est infligenda, non verò si pecuniaria, & quoad forum exterius, nõ autem quantum ad interius.*

6 *Puniendi sunt minus qui clam delinquunt, quàm palàm delinquentes.*

L. Nemo Clericus. III.

Imp. MARTIANVS A. *Palladio P. P.*

DE Fide Christiana, Catholica & orthodoxa nemini publice coadunatis turbis disputare 1

licet.Item decisa legitimè,vel rectè,iudicata, & disposita in dubium reuocanda non sunt. Vnde Clericus factiosam congregationem contra orthodoxam Religionem tentans, & miles idem committens à consortio Clericorum ac cingulo militari respectiuè sunt priuandi.Colligunt ex Ordinar. citati *ad l. 1. n.1.sup.hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem quoad primam partem tenent,& declarant S Thom.2.2.*quæst.10.ar.7.* & *ibi* Caietan.Perez *ad l.8.Ordinam.pag. mihi 97.* Azor.*instit.moral.p.1.lib.8.c.26. quæst. 2.* vbi dicit quòd non licet Clerico de Fide Catholica publicè disputare, primò in dubiom reuocando, quæ Fide creduntur; deinde coram rudi & imperita plebe, quam ad perfidiam aliquis alius conatur impellere: At verò fas est, addit ipse Azori. de rebus Fidei publicè disputare coram populo, ne Catholicorum silentium audaciores reddat hæreticos, & populum astantem in Fide ac Religione ancipitem, & dubium confirmet; licet item publicè disputare de Fide coram peritis,& doctis gratia exercitationis,& vberiùs,ac pleniùs cognoscendæ veritatis.

3 *Turbis coadunatis*,&c. Notatur ad hoc quòd conuenticula cùm sint prohibita, præsumuntur illicita, & cum dolo,vt per Mascard.*de probat.conclus.* 450.

4 *aliàs* 451.*num.1.*vbi *num.2.cum seq.*dicit quòd conuenticula probanda sunt per participes criminis, & per coniecturas,cùm sint difficilis probationis.

5 *Cæteri autem*, &c.] Ergo mitiùs puniuntur nobiliores,vt per Tiraquell.*de nobilit.capit.10.n.*108. *& de pœnis tempera nd cap.31.in princip.& num. 10. & 27.*Clar.*lib.5.§.fin.q.60.n.27.*Couarr.*lib.2. var. cap.9 num* 3.& plures,quos citat Cened. *ad Decretal.collect.64 in princ.*quibus addo latè Farinac.*in praxi crimin.quæst.98.num 93. cum multis sequentib.* Morlam *in empor.iuris p.1.tit.1.in prælud.n.* 44. D.Christoph.de Paz *in schol. ad leges styl.l.43. n.* 24.Quod verum esse intelligunt cùm pœna corporalis est infligenda,non verò si pecuniaria,quia in ista grauiùs punitur nobilis, per *auth. presbyteri , C. de Episcop. & cleric.& l.properandum , §.sin autem vtraque,C.de iudic.* Rursus id verum est quoad forum exterius,non autem quantum ad interius, quia quoad Deum, & in iudicio animæ grauius profectò peccat nobilis,quàm ignobilis, vt probat text. optimus *in c.homo Christianus,40.dist.*vbi gloss.Nauar.*in c.consideret,de pæn.dist.5.in princ.n* 49 vbi obseruat nobilitatis circumstantiam esse aggrauantem, non mutantem speciem peccati, idcóque necessarium non esse illam exprimere in confessione, Mexi.*in tract.tasse panis,conclus. 6. num.*21.Morla *d.prælud.num* 45.Tiraq.*d.causa 31.n. 37.cum seqq.* Farinac *d.q.98 n.*119.

6 In gloss.*Publicè*.ibi,*quid si in priuato*,&c.Notatur ad hoc quòd minus puniendi sunt,qui clam delinquunt,quàm palàm delinquentes, qui propterea magis offendunt Rempubl. magísque tribuunt aliis scandalum,& magis contemnunt iudicialem auctoritatem, magísque correctionem paruipendunt, & magis exhibent aliis malum exemplum, quàm qui clam delinquunt, ita Farinac.*in praxi crimin. p.1. q.18.n.71.vers.secundo casu.*

SVMMARIVM.

1 *Religio vera à Deo dimanat.*

2 *Regis,Principisque cor in manu Dei,qui quò vult hoc inclinat.*

3 *Pax Ecclesia Religionis vnitas.*

4 *Lex ciuilis , & secularis deriuatur ex fontibus iuris naturalis.*

5 *Nihil est quod in Principe æquè fulgeat quàm recta fides.*

6 *Romanam Ecclesiam pro capite omnium aliarum habet Iustinianus, & contradicentes Symbolo Apostolico,in primis Nestorianos , pro Fidei aduersariis tenet.*

7 *Tractus idem est quod terrarum plaga,aut regio.*

8 *Archimandrita Graecum nomen, Latinè dicitur Princeps omnium,vel Monachorum.*

9 *Catholica Fides ab Imperatore,& pro Magistratu seruanda.*

10 *Montes,& colles differunt.*

11 *Extranei non debent potiri beneficiis statutorum.*

L. Inter claros. IV.

IVSTINIANO.IOANNES *Episcopus vrbis Romæ.*

Recta fides in Principe omni lumine clarior 1
præfulget,Et vera Religio à Deo dimanat, ac
cor Regis, Principísque in manu Dei, qui quò vult 2
hoc inclinat.Pax Ecclesiæ Religionis vnitas, & Religionem Apostolicæ doctrinæ conformem Iusti- 3
nianus confirmauit. Colligunt ex Ordinar. citati *ad l.1.n.1.sup.hoc tit.*

Per me Reges regnant,&c.] Notatur ad hoc quòd 4
lex Ciuilis & secularis deriuatur ex fontibus iuris naturalis, lex enim humana dependentiam habet à lege æterna, iuxta auctoritatem *Prouerb.cap.* 8. de qua fit mentio in præsenti,cum qua concordat alia D.Pauli *ad Roman.cap.*13.ibi, *non est enim potestas nisi à Deo*, desumpta ex responsione Christi Domini apud Ioann.cap. 19 *Non haberes potestatem aduersùs me vllam , nisi tibi datum esset desuper.*Vide *l.7. in fine*,vbi gloss.fin.*tit.1 .part.2.*Fortun.Garc.*in tractat.de vltimo fine vtriusque iuris , col.4* Anton. Gom.*tom. 2. variar.cap.10.num.4. vers.sed attende,* Rojas *in epitom.success.cap.20.num.141.*Morlam *in emporio iuris,p.1.tit.1.q.7.num.6.& 9.* latè Soar.*de legib.lib.3.cap.1.num.2. & cap.2. per totum*, Marta etiam *de iurisdict.p.1.cap.38.per totum*,& præcipuè *n.18.cum seqq.*

Quàm recta fides in Principe , &c.] Notatur ad 5
hoc quòd nihil est quod in Principe æquè fulgeat, quàm recta fides,vt per Hippol.*sing.32.num.29.cum seqq.& sing* 166.Neuizan.*cons.12.num.* 28.inter consilia Bruni.Boss.*in tit.de Principe,num.*17.Aym.*de antiq.temp.p.1.cap.2.§ l.13.num.14.& 17.* Marienz. *ad l.3.gloss.2.num. 2. tit.10. lib. 5. nona Recopilat.* Surd.*decis.*214.*num.*10. Card. Cæs. Baron. *tom. 7. annal.Eccles.anno Christi* 534.*pag.* 197.*cum seqq. & pag.*201.

§. Nos.reddentes.

Imperator Iustinianus honorat Pontificem, & 6
Orientales Ecclesias vnit, Apostolicæque Religioni subiicit, Romanam Ecclesiam pro capite omnium aliarum habet, ac contradicentes Symbolo Apostolico, in primis Nestorianos,pro Fidei aduersariis tenet. Colligunt ex Ordinat. citati *ad rubr. huius tit.*& eleganter Cardin Cæs.Baron.*tom. 7. annal.Ecclesia,anno Christi* 527.*pag.*127.*& anno* 533. *pag.*180.

Ideóque omnes Sacerdotes vniuersi Orientalis tractus.] Id est,qui in omnibus Orientis prouinciis degunt

gunt, tractus enim, idem est quod terrarum plaga, aut regio, secundùm Guid.Pancirol. *in thesauro variarum lect.lib.1.c.87.*

8 *Archimandrita*]Græcum nomen, Latinè dicuntur Principes ouium, vel Monachorum, vide Alciat *libr.1.prateru. verbo Archimandrita*, Chassan. *in catalog gloriæ mundi p.4.cōsid.31.vers.item pater.*

§. Liquet.

9 Christiana Fides, vera, Catholica, à Christo instituta, vbique diffusa à Prophetis, & Apostolis: roborata per totum orbem Sanctorum confessionibus, confirmata Patrum, & Doctorum sententiis, ab Imperatore, & pio Magistratu seruanda. Colligunt ex Ordinar. citati *in rubr. huius tit.*

10 *Effundant montes iucunditatem, & colles lætitiâ latabuntur*]Ergo inter montes & colles differentia est, vt ex hac lege notat Hieron. de Monte *de finib. regund.c.24.n.3.*

11 *Æquum quippe est, vt qui nostrû*, &c.] Notatur ad hoc quòd extranei non debent potiri beneficiis statutorum, vt multis citatis ex hac lege colligit Tisaquel. *de iure primog.q.44.n.4.*

In gloss. *Colles.ibi, his qui inferioris vitæ sunt.* Allegat. Caluin. *in Lexic. verbo colles.*

De sacrosanctis Ecclesiis, & de rebus & priuilegiis earum.

Tit. II.

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia acceptio.*
Ecclesia diuisio, ibid.
2 *Leges sub hoc tit. & aliis Codicis contenta de Ecclesiasticis disponentes sunt nulla ipso iure.*
3 *Leges Imperatoriæ si iure Canonico approbentur, vel confirmentur, tunc vim & locum habent.*
4 *Leges huius tit. non valent quoad Clericos, cùm nō possint de illis disponere, quāuis sint illis fauorabiles, nisi vt priuilegiū, si illis sit fauorabile.*
5 *Priuilegia omnia Clericis, aut Ecclesiis in hoc tit. & seq. concessa poterunt eis adimi & immutari per eosdem Principes laicos legislatores.*

1 Ecclesia hic signat templa, seu ædes Deo dicatas; quandoque cœtum Christianorum, tuncque diuiditur 1. in triumphantem, & militantem. 2. in vniuersalem, seu Catholicam, & particularē in vno aliquo loco congregatam. 3. in visibilem, quæ est omnium in doctrinâ consentientium; & inuisibilem, quæ solùm electorum. Scripserunt in hanc rubr. Bald. Iason, Aloys. Leo, Petr. Gilchen, Sebast. Næui. & *vol. 7.* repet. Andr. de Begetris, item Cuiac. Pacius, & VVesembec. *in paratitlis in hunc tit.*

2 Aduertendum est leges sub hoc tit. & aliis Codicis contentas de Ecclesiasticis disponentes, esse nullas ipso iure, emanarunt enim aliquæ ab Imperatoribus in principio nascentis Ecclesię ante priuilegia exemptionis ab eisdem Imperatoribus concessa, & à Pontificibus confirmata, & ampliata, quo tempore huiusmodi Clericorum bona Imperatori & Principibus secularibus subiacebant, quæ quidem imperatoriæ sanctiones, expressè, vel specialiter de Clericis, aut Ecclesiarum rebus, & bonis aliquid constituentes, nullius sunt roboris & momenti, quia Imperator in Clericos & Ecclesias iurisdictionem non habet, nam ad Summum Pontificem spectat de his quicquam statuere, vt constat ex *cap. Ecclesia S. Mariæ, de constit.* Verùm si hujusmodi leges imperatoriæ iure Canonico approbentur, vel confirmentur, vel recipiantur, tunc vim, & locum habent, non vt imperatoriæ sunt, sed quatenus iure Pontificio approbantur, vel recipiuntur. Colliguntur hæc ex Abb. *in d.c. Ecclesia S. Maria, n.*10. recepto ex Dec. *ibid.n.*24. Bald. *in l.iubemus nullam, n.3. hoc tit.* Couarr. *pract.c.31.n.5.vers.contrarium*, Fortun. Garc. *de vltimo fine iuris, n.162.* Boër. *decis.31.n.3.* Pincl. *in l.2.C.de rescind.vendit p.3.c.1.n.11.* Mexi. *in tr.tassæ panis, cōcl.5.n.155.* Cald. Pereira *de nomin. emphyt. q.16.n.28.* Sfort. *cons.44.n.13.vol.1.* Menchac. *contr. vsufr.lib.1.c.5.à n.5.* Honded. *cons.20. n. 18. tom.1.* Card. Cæs. Baron. *annal. Eccles. tom. 7. anno Christi 565.pag.*486. Surd. *cons.301.n.9.* Soar. *de legib.lib.3. c.34.per tot.* Azor. *instit.moral.p.2.lib.10.c.7.q.9.* Marta *de iurisdict.p.1.casu 1.n.21. & casu 19. n.6 & casu 86.n.10. & casu 137.num.6. & 7.* Sanchez *in præcepta Decal.tom.2.lib.7.c 9. à n. 4.* Angnian. *de legib.lib.2.controu.14.n.28.in fine, & n. 29.* Anton. de Sousa *in relect. de censuris Bullæ Cœnæ disp. 27. c.15.n.4.* Stephan. Gratian. *discept.forens.tom.1.c.164. n.12.* vbi ait quòd leges huius tituli nō valēt quoad Clericos, cùm non possint de illis disponere, neque de rebus ecclesiasticis, quamuis sint illis fauorabiles, valebunt tamen vt priuilegium, si illis sit fauorabile, ad quod citat Bald. *in c.cùm venissent, n.6. de eo qui mittitur in possess. & cons.300.n.4.lib.1.* Surd. *cons. 259.n.20.lib.3.* Aduertit Menchac. *in præfat. lib. 1. de succession. progressu.n.154* quòd omnia priuilegia Clericis, aut Ecclesiis, monasteriis, siue aliis piis locis & causis quæ *in hoc tit. & seq.* concessa & cōprehensa reperiuntur, poterunt eis adimi, & immutari per eosdem Principes laicos legislatores. 3 4 5

SVMMARIVM.

1 *Testamento quid relinquere Concilio orthodoxo, & collegio licito hic permittitur.*
2 *Constantinus Imper. huius l. auctor quis remissiuè.*
3 *Personis quibuscumque licet relinquere quātas summas optauerint, cuicunque collegio.*
4 *Ecclesiis olim non legabatur donec Constantinus Cæsar in hac lege permisit.*
5 *Testari ad pias causas non possunt furiosus, mutus, surdus, pupillus, damnatus ad mortem, deportandus, & bannitus.*
6 *Concilium venerabile pro Ecclesia, seu loco pio accipitur in præsenti.*
7 *Communitates, vt Ecclesia, ciuitas, & similes, hæredes institui possunt.*
8 *Stylus liber in hac l. videtur positus ad significādam liberam, liberalémque relinquendi Catholicis collegiis facultatem.*
9 *Inhabiles ad testandum non censentur per hanc l. habilitari ad testandum ad pias causas.*

L. Habeat. I.

Imp. Constantinvs A. *ad popul.*

COncilio Orthodoxo, & collegio licito permissum est testamento quid relinquere, vltimique 1
volun

voluntatibus defunctorum fauor debetur. Colligunt ex ordinat. Salicet. Bart Bald. Castrens. Ias. Caguol. Aloys. Leo, Petr. Gilchen, teuissiue Ximen. *in concord p.1.& 2.*& Casal. *in annot.*& *vol. 7. Repet.* Andr. de Bassatis, & nouissiuè vniuersam huius legis materiam doctissima illustrauit repetitione Benedictus Ægidius Conlusitanus noster, vir apprimè doctus & pius, necnon Hubertus Giphanius *in enarrat. ad 8. libros Codicis super hanc leg.*

In superscr. text. ibi, *Imp. Constantinus* De hoc vi-
2 de Cardin. Cæsar. Baron. *tom. 2. annal. Eccles. anno Christi 253. fol. 444* Marta *de iurisdict. cap. 1. n. 30.* Benedict. Ægid. *in repet. huius l. p. 1. in initio num 2.*

Testamenti ad pias causas priuilegia ex hac le-
3 ge colligas, quibuscumque videlicet personis, cuicunque collegio, quantas summas optauerint, quo voluerit stylo relinquere licere, de quo vide Clar. *in §. Testamentum, q. 5. à princip.* vbi dicit, quòd ante hanc legem non licebat priuatis aliquid relinquere collegiis, aut locis piis, at post illam conditam concessa fuit vnicuique facultas relinquendi huiusmodi locis piis ad sui libitum. Grall. *eod. verbo, qu. 17. cum duabus seqq.* Cardos. *in praxi iudic. verbo hereditas, num. 18* Gothofred. *ad hac leg* Fornerì. *libro 1. select. cap. 28* Christoph. de Paz *in schol. ad leg. styli p. 1. rubr. num. 12.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 42. cap. 33. num. 4 in princ.* vbi pariter dicit quòd olim
4 non legabatur Ecclesiis donec Constantinus Cæsar In hac lege permisit. Gabr. Pereira *de manu Regia p. 2. cap. 67. n. 16.*

Viriusque.] Habilis scilicet ad testandum, ideó-
5 que furiosus, mutus, surdus, pupillus, damnatus ad mortem, deportandus & bannitus, non possunt ad pias causas testari, vt explicat Gothofred. *in praesenti*, & Pichard. *ad tit. quib non est permissum facere testamentum, n. 8.* vbi ait Constantinum voluisse hîc, vt is, qui aliàs testamentum facere posset, haberet de extero liberam facultatem relinquendi Ecclesiis, aut earum ministris, quod ex suis bonis optauerit: quod ante Constantini tempus non erat permissum.

Venerabilique Concilio.] Id est, Ecclesiæ, seu loco
6 sacro, vt per Card. Cæs. Baron. *in annot. ad Martyrolog. Romanum die 13. Iuny*, Guid. Pancirol. *in thesauro variar. lect. lib. 1. cap. 77. vers. Concilium.* Et ideo per hanc leg tenet Molin. *de instit. tr. 2. disput. 154. n. 1.* quòd possunt communitates, vt Ecclesia, ci-
7 uitas, & similes, hæredes institui.

Liber sit stylus.] Alberic. *hic* stylum pro scripta dispositione accipit; & Angel. *in §. ex non scripto, Instit. de iure natur. num. 5.* ac Saliect. *in l. 2. C. qua sit longa consuet. num. 25.* pro ordinata capiunt dispositione; Baldus verò *in praesenti n. 1.* diuersitatem constituens inter stylum & arbitrium, refert illud ad scripturã, hoc est ad liberã voluntatem non scriptam, quos citat Christoph de Paz *in schol. ad leg. styli p. 1. rubr. n. 11. cum seqq.* vbi aduertit nullo præstantiori nomine nostrum Imper. vti potuisse vt significaret liberam, liberalémque relinquendi Catholicis collegiis facultatem.

In gloss. *Habeat.* ibi, *habilis ad testandum.* Nota-
9 tur ad hoc quòd inhabiles ad testandum non censentur per hanc legem habilitari ad testandum ad pias causas, sed solummodo concessa facultas habilibus, vt possent relinquere collegiis, & locis piis. Ita Clar. *in §. Testamentum, quaest. 5. n. 2. & quaest. 6.* etiam *num. 2.* Tiraq. *de retract. lign. §. 1. gloss. 7. n. 16.* Rebuff. *in auth. habita, C. ne filius pro patre, verbo omnium eodem pag. 571.* Pinel. *in rubr de bonis maternis p. 2. n. 15.* Sim. de Praetis *de interpr. vltim volunt. lib. 2. interpr. 4. dub. 2. solut. 3. num. 37 & 41.* Cardin. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib. 6. tit. 3. num. 4.* Mench *de success. progress. §. 1. n. 159.* Crass. *d. qu. 17. n. 2.* Benedict. Ægid. *in repet. huius l. 1. in initio n. 9.* Lusitan. Negreiros *in introduct. ad vltimas volunt. lib. 3. c. 14. n. 1.* Barry *de success. testati, & intestati, lib. 1. tit. 4. num. 14.*

SVMMARIVM.

1 *Sepultura humanorum corporum concessa minimè censetur Apostolorum sedes.*
2 *Defunctorum corpora humari in eo loco vbi diuina celebrantur officia, videbatur antiquitus turpe & indignum.*
3 *Sepulturæ honor intra Ecclesiam Episcopis, & aliis personis insignibus deferri capit, & nunc consuetudine effectum vt quibuscumque liberum iam sit.*

L. Nemo Apostolorum. II.

Imppp. GRATIANVS, VALENTINIANVS, *&* THEODOSIVS AAA.
Pancratio P. V.

APostolorum sedes sepulturæ humanorum cor- 1
porum concessa esse minimè censetur. Colligunt ex Ordin. citati *ad l. 1. n. 1 huius tit. & tom. 7. Repet.* Signorol. de Homodeis.

Ex hac lege vulgò colligitur, defunctorum cor- 2
pora in Ecclesia sepeliẽda non esse, videbatur enim antiquitus turpe & indignum humari cadauera in eo loco, vbi diuina celebrantur officia, Deúsque assiduè colitur. Ita Gregor. Lopez per text. *ibi in l. 1. gloss. 6. tit. 11. par. 1.* Morales *in chronica generali Hispania p. 3. lib. 17. cap. 7.* Cened. *ad Decretum collect. 46.* Stephan. Durand. *de ritibus Eccles. lib. 1. c. 23. ex n. 1.* Ego ipse *in tractat. de iure Ecclesiastico vniuerso lib. 2. cap. 10. n. 6.* vbi aduerto quod S. Chrysostom. *homil. 66. ad populum Antiochenum*, magno honore affectum Constantinum asserit, quòd pro foribus Piscatoris corpus maximi illius Imperatoris sepulturæ mandatum fuerit, dictúsque inde fuerit
Piscatoris Ianitor: & *num. 7.* quòd deinde honor iste 3
sepulturæ intra Ecclesiam Episcopis, & aliis personis insignibus deferri cœpit: & *num. 8.* quod tandem consuetudine effectum fuit, vt quod solis Episcopis, & personis insignibus concedebatur, quibuscunque siue Clericis, siue laicis licitè & liberum iam sit.

SVMMARIVM.

1 *Martyres nemo distrahat, aut mercetur.*
2 *Pseudomachi Martyrum reliquias venditantes occasionem dederunt huic legi.*
3 *Reliquia Sanctorum vendi non possunt, nisi quando quis à prophanis hominibus emerit, vt in Ecclesiis recondantur, vt num 4.*
5 *Sacrilegium committitur si Reliquia Sanctorum venales exponantur.*
6 *Reliquias Sanctorum distrahens punitur iudicis arbitrio.*
7 *Lex vbi prohibet aliquid fieri, & vltrà non procedit adiiciendo pœnam, si contra factum fuerit, tunc semper imponitur pœna extraordinaria.*

8 *Vendi*

8 *Venditiones reliquiarum nulla sunt, & contractus super illis celebrati nulli censentur.*

tium, non gaudent priuilegiis eorum, qua sunt intra numerum.

6 *Receptus simpliciter de mandato Papa in aliqua Ecclesia, in qua est certus numerus Canonicorum, quando habeat plenum ius Canonia.*

L. Nemo Martyres. III.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. *P.V.*

1 MArtyres nemo distrahat, aut mercetur Colliguot ex Ordinat. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. huius tit.*

2 Vide quæ tradit eleganter Guid. Panciro!. *in thesauro var. lect. lib. 2. c. 162.* vbi asserit, quòd huic legi occasionem dederunt Pseudomachi Martyrum reliquias venditantes.

3 Ex hoc text. vulgò colligitur reliquias Sanctorum vendi non posse, vt per Menoch. *de arbitrar. casu 281.* Nauarr. *cons. 2. num. 1. de reliq. & venerat. Sanctor.* Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib. 4. tit. 5. num 9* Farinac. *de furtis quæst. 172. n. 65. p. 1.* vbi *num. 68.* refert quod tempore Pauli V. Pontificis Maximi dum illius esset fiscalis, quidam Ioannes Angelus fuit carceratus, conuictus, & confessus quòd ex cœmeterio sancti Sebastiani de Vrbe plures reliquias ex Sanctorum corporibus abstulit, easque etiam pecunia recepta diuersis personis distraxit, quo casu sine dubio intrabat saltem propter delicti iterationem pœna mortis, & vix obtinere potuit, vt ad triremes transmitteretur.

4 Limita hanc resolutionem vt locum non habeat quando quis à prophanis hominibus emerit, vt in Ecclesiis recondantur, ita Alberic. *in præsenti, num. 2.* Farinac. *d. q. 172 n. 67.* Cardin. Mantic. *d. tit. 5. n. 11.* Menoch. *de arbitr. casu 488. in fine.*

5 Aduertas sacrilegium committi, si reliquiæ Sanctorum venales exponantur, vt per Nauarr. *consil. 2. de reliq. & venerat. Sanctorum*, Ludouic. Peguera *crimin. decis 24. n. 11.* Bonif. *in tractat. de furto, §. aliena rei, sub n. 26.* Decian. *in tractat. crimin. lib. 6. c. 31. n 38. in fine*, Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 9. c. 8. q. 7. & cap. 9. à princ.*

6 In gloss. *Distrahat.* ibi, *Quid ergo si contra factũ fuerit? Resp. extra ordinẽ punietur.* Notatur ad hoc quòd reliquias Sanctorum distrahens punitur iudicis arbitrio, vt per Menoch. *d. casu 282. n. 3. & d. casu 488. num 6.* Farinac. *quæst. 172. num. 65.* Vbi enim lex prohibet aliquid fieri, & vltra non procedit adiiciendo pœnam, si contra factum fuerit, tunc semper imponitur pœna extraordinaria, ita per hanc glossam resoluit Marant. *de ordine iudic p 4. dist. 10 n. 4. & disp. 5. n. 19.* & Gregor. Lopez *l. 11. gloss. 6. in med. tit. 15. part. 4.*

Io eadem gloss. ibi. *Nihil valet quod agitur.* Notatur ad hoc quòd venditiones reliquiarum nullæ sunt, & contractus super illis celebrati nulli censentur, vt per Aym. *de antiquit. tempor. p. 4 num. 14. fol. 166* Menoch *dict. casu 282* Farinac. *de q. 172. num. 65.*

SVMMARIVM.

1 *Numerus maior non debet esse in Ecclesia, quàm patiantur facultates ipsius.*

2 *Decanorum Ecclesia Constantinopolitana numerus quis, remissiuè.*

3 *Decani in hac leg. sunt illi, qui efferendis ad Ecclesiã cadaueribus pium præstabant ministeriũ.*

4 *Canonicorum in Ecclesia maior numerus esse non debet, quàm patiantur facultates ipsius.*

5 *Recepti vltra numerum etiam per suffragia poten-*

L. Non plures. IV.

Iidem AA. *Nicano P.P.*

IN Ecclesia non debet esse maior numerus quàm patiantur facultates ipsius; & si sint aliqui vltra numerum, debet expectari quòd alij moriatur, & in locum eorum debent substitui Colligunt. ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* 1

De Decanis Ecclesiæ Constantinopolitanæ, eorúmque certo numero non addendo, nec mutando, vide Cuiac. *ad tit. 18. de Collegiatis lib. 11. pag. 1486.* Guid. Pancirol. *in thesauro var. lect. lib. 1. cap. 82.* 2

Nongenti quinquaginta Decani.] Dicũtur in hac lege illi, qui efferendis ad Ecclesiam cadaueribus pium præstabant ministerium, de quo Alciat. *lib 1. parerg. c. 50.* Guid. Pancirol. *variarum lect. lib. 2. cap. 163* Caluin. *in Lexic. iurid. verbo Decanus.* 3

Præter dictum numerum, &c.] Ex his verbis colligit Bald. in Ecclesia non debere esse maiorem numerum Canonicorum, quàm patiantur facultates ipsius, de quo vide Isidor. Moscon. *de maiestate militantis Ecclesia lib. 1. cap 15. de Eccles. Cathedrali, pag. 292. sub lit. A:* meipsum *in tract. de Canonicis & dignis. cap. 3. num. 1.* 4

Et Castrens. colligit quoque receptos vltra numerum etiam per suffragia potentium, non gaudere priuilegiis eorum, quæ sunt intra numerum. Ad quod videas quæ notaui *d. tract. de Canonicis, cap. 3. num. 14.* vbi dixi quòd receptus simpliciter de mandato Papæ in aliqua Ecclesia, in qua est certus numerus Canonicorum, non illi derogando, aut non mandando recipi cum plenitudine iuris Canonicalis, non habet plenum ius Canoniæ, velnti stallum in choro, vocem in Capitulo. & alias omnes prærogatiuas, quibus cæteri Canonici gaudent. 5 6

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia nullum subit onus nisi ordinarium, interdum extraordinarium, propter subitum Principis aduentum.*

2 *Ecclesia & Ecclesiastica persona à collectis, & tributis immunes.*

3 *Clerici non sunt de vniuersitate laicorum.*

4 *Ecclesia an teneatur ad onera realia, ostenditur.*

5 *Coloni laici Ecclesia, aut Clericorum, an teneantur soluere gabellas, ostenditur.*

6 *Emphyteuta Clericorum & Ecclesiarum an sint immunes à gabellarum, collectarum, & similium onerum impositione, ostenditur.*

7 *Clerici à collectis, & tributis immunes nõ sũt quãdo aduentitia, seu repentina vrget necessitas: vel collecta imponuntur propter famem & pestem.*

L. Placet. V,

Iidem AA. *Melitio P.P.*

ECclesia nullum subit onus nisi ordinarium, interdum extraordinarium propter subitum Principis aduentum. Colligunt ex Ordin. citati *ad l. 1. huius tit. num. 1.* & *tom. 7.* Repet. Thomas Parpalias

De

2 De Ecclesiis, Clericis, & Ecclesiasticis personis à collectis, & tributis immunibus, vide cap 1. de immun. Eccles. in 6. l. 51. tit. 6. p. 1 vbi glos. 3. 4. & 6. & l. 55. vbi gloss. 9 eod. tit. & part. l. 3. tit. 3 lib. 1. & l. 2. tit. 4. eod. lib. 1. noua recop. l. 11. tit. 1. lib. 1. ordin. vbi Perez gloss. 1. pag. 54. col. 1. Boer decis. 11. Duen. reg. 100. Couar. lib. 2. var. c. 10. num. 6. Tiraq. in tractat. Cessante causa, p. 1. numero 111. Azeued. ad Curiam Pisan. lib. 1. c. 21. Flores de Mena variar. quaest. lib. 2. q. 21. num. 174. Cardos. in praxi iudicum, & Aduocat. verbo Clericus, n. 74. Christoph. de Paz in schol. ad leges styli l. 212. num. 1. & 3. Castill. controuers. lib. 7. de Tertiis cap. 9. num. 28. cum seqq. Ceuall. commun contra commun. tom. 4. q. 899. à princip. & precipuè n. 161. vbi de intellectu.

3 Nihil commune habent Clerici cum publicis actionibus, &c.] Notatur ad hoc quòd Clerici non sunt de vniuersitate laicorum, vt per Mart. de iurisdict. p. 4. casu 1. num. 28. Possunt tamen in sui fauorem vti priuilegiis & statutis vniuersitatum. Card. Tusch. practic. concl. tom. 8. lit. V. conclus. 268. num. 1. Alderan. Mascard de interpret. statut. concl. 1. num. 193. Bellet. disquisit. cleric. p. 1. tit. de disciplina cleric §. 2 num. 16. quos refero de appellat. verborum vtriusque iuris significat. appell. 175.

4 Nihil praeter canonicam, &c.] Text. iste allegari solet ad difficilem illam quaestionem, an Ecclesia teneatur ad onera realia? de qua vide Kirchou. & alios tom. 1. commun. opin. lib. 1 tit. 1. n. 9. pag. 147. Henric. à Rosenth. in synops. feud. tit. de regalibus, cap. 5. concl. 80. num. 3. Gail. lib. 1. obseruat. 52. num. 12. Sylnan. cons. 32. num. 7. cum seqq. & cons. 66. numer. 6. Rebuff. ad leges Galliae in proemio gloss. 1. num. 76. Auendan. de exequendis mand. p. 2. c. 14. n. 19. Azeued. ad l. 11. n. 8. tit. 3. lib. 1. noua Recop. Perez l. 1. tit. 3. lib. 1. ordin pag. 55. & seqq. Surd. decis. 20 n. 11. & de aliment. tit. 1. quaest. 19 n. 8 Gutier. lib. 1. practic. q. 3. n. 17. Cald. Pereira de resolut. emphyt. c. 3. n. 23. Flores de Mena var. qq. lib. 2. quaest. 21. num. 96. & à n. 131 Paul. Comitol. responsor. moral. lib. 1. qu. 94. Molina de iustit. tr. 2. disp. 458. & disp. 662. n. 3. Azor. instit. mor. p. 1. lib. 5. c. 13. q. 1. Cardin. Tusch. tom. 3. lit. E. concl. 12. cum seqq. Cardos. in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo Clericus n. 75. Marta de iurisdict. p. 3. casu 11. & 12. Cabed. Lusit. decis. 64. p. 2. Soar. de defensione Fidei Cathol. contra Anglicanae sectae errores lib. 4. cap. 20. à n. 6. Marcel. Megala cons. 61. Thesaur. decis. 234. Gnlenz. cons. 145. Paul. Layman in Theologia morali lib 4. tract. 9. cap. 6. n. 9 Molses. in summa Theolog. moralis p. 1. tract. 12. c. 22. n. 268. Bonacin. de contract. lib. disp. 2. q. 9. puncto 2. n. 4. & de censuris in Bulla disp. 1. q. 19. puncto 53. §. 1. n. 17 Duardus in Bullam Coena Domini lib. 2. can. 18. q. 6. n. 6. Antonin. Diana moral. resolut. p. 1. tract. 2. resolut. 242. Donat. Anton de Marinis quotid. resolut. c. 47. per tot. non dissimile Sanch. tom. 1. consil. moral. lib. 2. c. 4. dub. 57 Qui omnes variè resoluunt, & distinguunt: sed quaestionem ingenuè resoluimus post omnes in tract. de iure eccles. vniuersal. lib. 1. c. 39. §. 5. ex num 51. videlicet bona semel à laicis etiam legitimè possessa nō semper cum onere tributi, & vectigalis transire ad Ecclesiam, sed cum distinctione trium specierum bonorum. Prima est illorū, quae habet & possidet Ecclesia iure spirituali & diuino; vt decimae, oblationes, & haec semper & perpetuò immunia sunt à quibuscunque oneribus secularibus tam perpetuis, quā trāsituris, quia immediatè habet à Deo, nec immiscentur cum laicis. Secunda est species bonorum, quae à priuatis quidem habuit Ecclesia, sed ad cultum diuinum, & officium spirituale sunt destinata, vt situs Ecclesiarum, & coemeterium pro sepultura, hortus iuxta Ecclesiā, & sunt haec pariter immunia semper ab omnibus tributis, & oneribus nedum publicis, & Regiis; sed, quod magis est, etiam priuatis & praeexistentibus, ob eorum specialem sanctionem. Tertia est species bonorum, quae possidet Ecclesia iure temporali & iure ciuili, vt titulo venditionis, legati, vel alio simili: & in his distinguendum est inter onera imposita de tempore, quo penes Ecclesiam bona reperiuntur, & tunc certum est ipsis omnino suffragari immunitatem: & inter onera imposita rebus priusquam ad Ecclesiam deuenirent, & tunc ad illa tenetur Ecclesia quando copulatiuè haec omnia concurrunt, quòd scilicet onera sint verè realia, ipsis fundis infixa, & imposita bonis propter bona, non autem personis propter bona: quòd sint perpetua, certa, & inuariabilia, non autem ex aliquibus causis vrgentibus, & illis cessantibus remouenda. vide alia in collect. ad l. placet 5. sup. de sacros. Eccles.

5 An autem laici coloni Ecclesiae, aut Clericorum teneantur soluere gabellas, sic distinguendum est; aut sunt coloni perpetui, atque adscriptitij Ecclesiae: aut conductitij, & ad tempus: aut denique partiarij. Primi gaudent omni immunitate Ecclesiae & Clericis concessa, secundùm Feder. de Senis cons. 1. 1. num. 10 Rip. de peste, tit. de remediis ad conser. vbert. n. 128 Thesaur. decis. 116. n. 12. Secundi minimè, nec etiam ex persona dominorum, cùm hoc priuilegium sit personale, ex Bertachio. de gabellis, p. 7. n. 16 Carol. de Grassis de effect. cleric. effectu 3. n. 62. Tertij verò gaudent pro portione tangente ipsos Clericos, secus verò pro parte fructuum huiusmodi colonis contingentium, cùm eorum pars minimè sit priuilegiata, nisi ex hoc indirectè grauarentur Clerici, eo quòd rustici, & coloni eorum grauantur nimis, ac proinde suas possessiones laborare nolunt. Ita Felin. in cap. 2. num. 2. de foro comp. Bertach. d. p. 7. n. 13. & 15. Benedict. Capra reg. 96. n. 86. Bursat. cons. 25. n. 3. & cons. 42. n. 6. vol. 1. Thesaur. decis. 116. num. 8. Surd. cons. 301. n. 85. Vincent. de Anna sing. 99. Carol. de Grassis d. effectu 3. numer. 59. & 71. Marta de iurisd. p. 4. casu 111. num. 7. & casu 13. Ossasch. decis. 8 1. Menoch. de arbitr. casu 562. num. 54. Octauian. Glorit. resp. 5. n. 64. Bobadil. in sua politica lib. 2. cap. 18. num 266. Gutier. pract. lib. 4. quaest. 39. num. 9. Valasc. cons. 131. n. 14. cum seqq Carot de locato & conducto p. 4. tit. de collectis, sub n. 34 Ego ipse d. lib. 1. cap. 39. §. 5. n. 30. vbi num. 31. assero sacram Congreg. Cardinalium negotiis Episcoporum, & Regularium praepositorum, Illustrissimo Lancelluto referente, censuisse colonos, aut affictuarios, vel partiarios bonorum ecclesiasticorum exemptione collectarum tam ordinariarum, quàm extraordinariarum, pro portione colonica gaudere.

6 Sed vtrùm emphyteutae ipsorum Clericorum, & Ecclesiarum hoc potiantur priuilegio, immunésque sint à gabellarum, collectarum, & similium onerum impositione? quaestio dubia. In qua Bart. in l. priuata, C. de excus. muner. lib. 10. affirmat quòd huiusmodi immunitatis priuilegium concessum Ecclesiis, & Clericis prodest etiam eorū emphyteutis, sequuntur Duen. regul. 100: ampl. 3 Felician. de censib. p. 2. in praef. 1. num. 1. Soar. tom. 1. commun. opin. libr. 4. tit. 39. de vectigalib. n. 10. pag. 647. Mart. de iurisdict. p. 4. casu 13. n. 2. ex eo fundamento quòd emphyteuta fisci gaudet immunitate concessa fisco, dict. l. priuata. Contrariam tamen sententiam, videlicet quòd huiusmodi Ecclesiarum, & Clericorum priuilegium

uilegium non extendatur ad emphyteusas, nec eo potiantur ratione sui vtilis dominij, tenent Bertrãd. *cons.4.lib.1.* Auendan.*de exequendis mand.lib. 2. c. 14.numer.53.*Ripa *in tract.de peste, tit.de remed.ad conseru.liber.num.114. & 118.* Valasc. *de iure emphyt.q.17.n.11.cum seqq.*Ioan Garc.*de expensis cap. 12.n.69.& 80.*Menoch.*de arbitr.cent.1.casu 170. & cent.6.casu 392.numer.31.* Gironda *de priuileg. & exempt.explicat.ex n.969.cum multis seqq.* Quã quidem contrariam opinionem illo casu recipiendam esse existimo, quando pensio, quam emphyteuta præstat Clerico domino directo, est minima, & non correspondens fructibus, sed tantùm præstatur pro recognitione: quia aliàs sequeretur vt Ecclesia & Clerici læderentur ex eo, quia non inuenirent, qui eius prædia in emphyteusim acciperent, aut si inuenirent, essent adstricti illa tanto minus emphyteuticare, quantum est ius collectæ, vt optime aduertunt Carol.de Grassis *d.effectu 3.num.83.*Squillante *de priuil.cleric.c.8.n.62.*quos refero *d.libro 1. c.39.§.5.n.62.*

7 *Quam aduentitia necessitatis*,&c.] Notatur ad hoc quòd Clerici immunitate huiusmodi non gaudent quando aduentitia, seu repentina viget necessitas, veluti vbi Princeps inuaditur, secundùm Duen *reg.100.limit.12.*& citatos à Marta *de iurisdict.p.4.casu 10 num.2.cum seqq.* Vel quando collectæ imponuntur propter famem,& pestem, quia est communis omnium vtilitas, & ad Christianam pietatem maxime conducens, ita Rip.*libr. 2. resp. cap.22.num.8* Ioan.Garc.*de nobilit.glos.9.num. 33.* Menoch.*cons.*800.*num.* 22. Flores de Mena *variarum lib.2.q.21.num.*213.Thom.Valasc.*allegat.iuris tom.1.alleg.47.num.19* quos refero *d.lib.1.cap.39.§. 5.num.45.*

SVMMARIVM.

1 *Canones sunt in seculari foro seruandi.*
2 *Canonis, vel statuti interpretatio pertinet ad conditorem, si de eius mente dubitetur.*
3 *Ius Canonicum apud Hispanos obseruandum, iure Regio illarum partium deficiente.*
4 *Actum interpretari eius est, cuius est condere.*
5 *Ecclesia Constantinopolitana, Romana appellatur, & cur.*
6 *Roma duplex.*

L. Omni innouatione. VI:

Iidem AA. Philippo P. P. Illyrici.

1 CAnones sont in seculari foro seruandi,& innouata contra eos hic inualidantur. Item inter-
2 pretatio canonis, vel statuti, de cuius mente dubitatur, pertinet ad conditorem. Colligunt ex Ordin. citati *in l.1.huius tit.num.1.*

3 De iure Canonico apud Hispanos obseruando, iure Regio illarum partium deficiente, vide Castill. *in l.1.Tauri, verbo, primeramente,*Cifuentes *l.3. Tauri q.1.n.3.*Perez *in procem.Ordinam.quæst.3.per totam.* Auiles *ad cap.19 Prætorum,*Paz *in practica in princip.annot.5.numer.36.*Vide *sup.in collect.ad const.de emendat.Codic.n.7.*

4 *Vt si quid dubietatis*,&c.] Notatur ad hoc quòd interpretari actum eius est, cuius est condere, seu illum facere, de quo vide plures Doctores quos citaui *de Axiomat.iuris vsufreq.axiom.130.*

5 *Quæ Romæ veteris prærogatiua lætatur.*]Ergo Cõ-stantinopolitana Ecclesia Romana appellabatur, vt per Socrat.*in historia tripartita lib.2.c.9.* Sozomen. *lib.2.historia Ecclesiast. cap. 2.* Hieron.Beruec. & Barnab.Brisson. *de verborum significat verbo, Roma autem duplex,*Caluin.*in Lexic.verbo, Roma duplex,* 6
vbi ait Imperatores *in præsenti,& in l.40.C.de Episcop.& cleric.& in l.vlt.C.in quibus causis pignus,* voluisse Constantinopolim veteris, & antiquæ Romæ prærogatiua lætari, Azeued.*ad Curiam Pisanã lib.1.c.11.lit.D.*meipsum *in tract.de officio,& potest. Episcopi p.1.tit.3.c.3.n.4.*

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia, & pia loca contribuere tenentur ad refectiones pontium, & viarum, & num.2.*
3 *Lex ista an sit correcta per* authent.nulla communitas.de Episcop.& cleric.
4 *Clerici an eo casu, quo tenerentur ad contributionem cum cæteris ciuibus in pontium & viarum instructione, compelli possint per iudices seculares, an verò Ecclesiasticos.*

L. Ad instructiones. VII.

Iidem AA. Asclepiodoto P. P.

ECclesiæ,& pia loca contribuere tenentur ad refectiones pontium, & viarum. Colligunt ex Ordin.citati *ad l.4.huius tit.num.1.& num.7.Repet.* Thomas Parpalias. 1

Hanc eandem conclusionem exornant, & declarant *lex Hispanica 54.tit.6.par.1.& l.30.titulo 32. part.3.l.11.titulo 3.lib.1.noua Recop* Bald.*cons.* 312. *p.3.*Rip.*resp.*20.Bertach.*in tract.de gabellis,part. 7. num.19.*Cacheran.*decis.*68.Guillelm. Bened.*in cap. Raynutius, verbo, & vxorem.conclus.5. n. 468. cum seqq.*Syluan.*cons.32.num.18.*Gail.*lib.2.obseruat. 51. num.14.*Tiraq.*de nobilit.cap.20. num. 167.* Auiles *ad cap.23. Prætor.in glos.den Orden,*Bacc. *de inope debit.cap.17.num.15.*Auẽdan. *de exequendis mand. p.2.cap.3.num.8 & cap.14.numer.19.*Pech.*de reparat.Eccles.c.22.*Alphan.*collect.*111.Perez *l.1.titulo 3.lib.1.ordin.pag.68.*Rebuff.*in l.munus, ff.de verb. signif.pag.mihi* 117.Viuald.*in candelabro aureo p.2. in explicat.Bulla in Cœna Domini casu 5.n.43.*Vezin.*tom.1.commun.opin.lib 1 titulo 1. de sacrosanct. Eccles.num.10.*& Soar.*titulo 2.de Episcopis & cleric.n.54.*Menoch.*controuers.vsufr.c.5.numer. 4.* Mexi.*in tract.tassa panis concl.3.num.63.*Gutier. *pract. lib.1.quæst.3 & allegat.10.n.2.*Tolet *in summa lib. 1.c.29.*Sahagun *in cap.1.de indic.num.25.cum seqq.* Ceuall.*commun.contra communes quæst.415.& to.4. q 896.num.617.cum seqq.*Fr Emman.*in addit.Bulla Cruciata §.9.num.72* Guid Pancirol.*in thesauro variarum lectionum lib.3.cap.31.vers.vltima erat indictionis species.*Henriquez *in summa libr.10.capitulo 15.§.5.*Peregr.*consil.decisiuo 12.sub n.7. libr.1.* Aldouin.*consil.59.num.15.*Flores de Mena *variarum quæstionum libro 2.quæstione 11.num.113.cum seqq.* Stephan.Quarant.*in summa Bullarij, verbo, priuilegia Regul pag.415.cum sequentibus,*Azor.*institutionum moralium p.1.lib.5.c.13.quæs.8.& p.2.libro 10.c.7.quæs.9.vers.hinc soluitur,*Marta *de iurisdict. par.4.casu 1.numero 24 & casu 9.per tot.* Padil. *in summa legum pœnal. par.2.casu 48. num.12.* Molin *de Instit.tractat.2.tomo 3.disputation.672.n.4 & 5.* Bernard. Graxuæ. *ad practicam Cameræ Imperial. lib.2.conclus.51.numer.15.*Thom.Valasc.*alleg.iuris*

*tem.1.alleg.47.num.*20.Nicol.Garc.*de benefic.p.* 2.
*cap.3.num.*12.*cum seqq.*C ardos.*in praxi iudicum,*
*& Aduocat.verbo Clericis, num.*75.Surd.*cons.*301. *à*
*num.*1.Fr.Anton.de Soula *in relect.de censuris, Bul-*
*la Cœna,cap.*19.*disp* 92.Bonacin.*de censur.in Bulla*
*Cœna disp.*1.*q.*19.*puncto* 3.§ 2.*num.*15.Sanch.*to.*2.
consil.moral.lib. 2.*cap.*4.*dub.*55.latè Castil.*lib.*7. *de*
*tertiis,cap.*9.*num.*11. *cum multis seqq.* Ego ipse in
*tract.de iure Ecclesiast.vniuerso lib.*1.*cap.* 39. §.5.
*num.*43.vbi cum magis communi resoluo Clericos
obligari per statuta laicorum imponentia tributa pro
repatatione pontium, & viarum, quando ante exa-
ctionem præcessit Sum.Pont.consensus, vel saltem
Episcopi,si sit tanta necessitas, & pietas quòd sine
3 periculo, aut scandalo ad Papam recurri non possit.
Vide quæ dixi *ad auth.nulla communitas, de Epi-*
*scop.& cleric.*vbi an hæc lex sit per illam Auth.cor-
recta.

Vtrùm autem Clerici eo casu,quo tenerentur ad
4 contributionem cum cæteris ciuibus in pontium io-
structione, & itinerum, viæque ante domum refe-
ctionem,compelli possint ad huiusmodi præstatio-
nes, & solutiones per iudices seculares,an verò per
Ecclesiasticos?vide Greg.Lop *l.*54.*tit.*6. *part.* 1. &
*l.*1.*verbo todos,tit.*11.*part.*2.Chassan.*in catal.glorsæ*
*mundi p.*11.*consid.*12.Tiraq. *de retract. lig.* §. 31.
glos.vnic à n 80.Mexi.*d.concl.*5.*n.*23.& 70. Addit.
ad Mathesil. *sing.*110.*ex num.*34.Gutier.*pract. lib.*
1.*q.*3.*n.*14.Azeued.*ad l.*5.*n* 6.*tit.*3. *lib.*1. *nouæ Re-*
*cop.*Cened. *ad Decretum collect.*37.*n.*4.Sanch. *d.to.*
4.*dub.*55.*à n.*30.& *consil.moral.tom.*1.*lib.* 2. *cap.*4.
*dub.*52.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegia,& exemptiones Ecclesiarum strictè in-*
telligenda,nec in læsione ærarij, aut fisci ad
extraneos extendenda.
2 *Ius, quod quis habet iure proprio, potentius est,*
quàm quod habet iure alieno.
3 *Capitatio est tributum quod in singula venalium*
quadrupedum capita pendebatur.
4 *Priuilegij prætextu illicitum non debet committi.*

L. Sacrosancta. VIII.

Imp. THEOD. A. *Isidoro P. P. Illyrici.*

1
ECclesiarum priuilegia & exemptiones strictè
intelligendæ,nec in læsionem ærarij,aut fisci ad
extraneos extendendæ.Colligunt ex Ordinar. citati
2 *ad l.*1.*huius tit.num.*1.

Notari solet hic text.ad hoc quòd potentius est
ius,quod quis habet iure proprio, quàm quod ha-
bet iure alieno,vt per Tiraq.*de iure primog. qu.* 40.
3 *num.*172.

Capitationis.]Capitatio est tributum quod in sin-
gula venalium quadrupedum capita pendebatur,ita
Caluin.*in Lexic.iuridico verbo Capitatio* 1.& quan-
tum emolumenti Romani ex illo senserint, exponit
Iustus Lipsius *in libro de magnitudine Romana,c.* 3.
4 *Nec extraneorum grauamine*, &c.] Notatur ad
hoc quod priuilegij prætextu illicitum non debet
cõmitti, immo quod priuilegium meretur amitte-
re,qui permissa sibi abutitur potestate,vt per iura &
Doctores,quos citaui *de Axiomat.vsufreq. axiom.*
190.*num.*8.

SVMMARIVM.

1 *Immunitas,& priuilegium Ordinis causâ officij*
indultum ob scientiam,professionem & artem,
competit iis,qui artem exerceat,non nomine ar-
tis nudo vtuntur.
2 *Decani qui remissiuè.*
3 *Collegiati dicuntur,quòd in collegia,seu decanias*
essent distincti.
4 *Priuilegium si alicui concedatur ratione officij,*
vel exercitij,si illud non exercet, non gaudet
prædicto priuilegio.
5 *Scholastici otiosi,qui non student, & scholas non*
frequentant,non gaudent priuilegiis scholasti-
corum.
6 *Primates sunt in præsenti,qui alios vel auctorita*
te,vel dignitate,vel ætate anteeunt.

L. Qui sub prætextu. IX.

Impp. THEODOS. & VALENTIN. AA.
Cypro. P.V.

IMmunitas, & priuilegium Ordinis officij causâ
indultum ob scientiam, professionem, & artem,
competit iis,qui artẽ exercent,nõ qui nomine artis
nudo vtuntur.Colligunt ex Ordin.citati *ad l.*1. *hu-*
*ius tit.num.*1.

Decanorum.] Qui sint, dixi *ad l.non plures,* 4. 2
*num.*2.*suprà hoc tit.*

Seu collegiatorum.]Sic dicuntur quòd in collegia, 3
seu decanias distincti essent,hi vt alicui muneri dili-
gẽtiùs deseruirent,varia priuilegia consequebantur,
eiántque ex ipsius vrbis fæce, intérque eos maxi-
mè illi numerosi,quos in Nouellis Iustinianus Le-
cticarios,seu Decanos appellat,ad hos cura libitinæ
pertinebat,idest, exequias, sepulturámque defun-
ctorum procurandi, pheretra, lecticásque ferendi.
Varius autem eorum fuit numerus docet Iustinia-
nus mille & centum ergasteria solùm illis attribuit,
quæ ad maiorem Ecclesiam pertinerent, immunita-
teque fruerentur. Ita Alciat.*libro* 1.*parerg.cap.fin:*
Coiac.*ad l.vnic.de collegiatis l.b.*11.Caluin. *in Le-*
xic.iuridico,verbo,Collegiati.

Ideóque si quis eorum,&c]Notatur ad hoc quòd 4
si alicui concedatur priuilegium ratione officij, vel
exercitij, si illud non exercet,non gaudet prædicto
priuilegio, vt per D.Barbos. *in l.*1.*ff. sol. matrim.*
*par.*7.*num.*61.& 62 Garc.Gironda *de priuileg. &*
exempt.explicat.n 1207.Vnde colligitur quòd scho- 5
lastici otiosi, qui non student, & scholas non fre-
quentant, non gaudent priuilegiis scholasticorum,
nec absentes causa studij fructus suorum beneficio-
rum percipiunt, de quo vide Duen.*reg.*213.Tiraq.
*in tract.cessante causa,p.*1.*numero* 213.Horat.Luc.
*in tract.de priu.scholast.cap.fin.num.*3.Rebuff.*eod.*
*tract.priuil.*31.*n.*3.& *priuil.*101. Mascard. *de pro-*
*bat.conclus.*1290.*cum seqq.*Fr.Emman.*qq.Regular.*
*to.*1.*q.*9.*ar.*10.Nicol.Garc.*de benefic.p.*3.*c.*2.*à n.*54.
D.Barbos.*d p.*7.*n.*62.Cald. Pereira *qq.forens. cons.*
20.*num.*11.

Primatum eius,&c.]Primates in præsenti hi sunt, 6
qui alios vel auctoritate, vel dignitate, vel ætate
anteeunt, qui scilicet tenent primum locum,vt per
Tiraq.*de nobilit.cap.*37.*numer.*36.Caluin.*in Lexic.*
iuridico,verbo Primates, vbi quòd dicti sunt, qui
& Summates,siue Optimates, id est,primi in ci-
uitate.

SVM

SVMMARIVM.

1 *Ecclesiæ nauis non excusatur ob onere vecturæ ad publicam vtilitatem spectantis.*
2 *Bona dicuntur esse de iurisdictione illius, in cuius territorio sunt.*
3 *Embola quæ, & cur felix dicatur, ostenditur.*
4 *Vtilitas publica Ecclesiæ fauori, atque commodis est præferenda.*
5 *Princeps non solet priuilegia concedere contra se.*
6 *Persona loquentis nunquam comprehenditur in priuilegiis, statutis, & legibus, vt læsa cēseatur.*
7 *Principis responsum, seu rescriptum sacrum, seu cæleste oraculum dicitur.*
8 *Pragmaticæ sanctiones dicuntur Principum rescripta, non de priuatorum negotiis, sed de corporum, ordinum, & collegiorum causis è Consilij sententiâ emissa.*
9 *Prælati delictum an & quando noceat Ecclesiæ.*
10 *Princeps est quasi Deus in terris.*

L. Iubemus. X.

Iidem AA. *Florentino P. P.*

1 NAuis Ecclesiæ non excusatur ab onere vecturæ ad publicam vtilitatem spectantis. Colligunt ex Ordin. citati *ad l. 1. n. 1. hoc tit.*

2 Solet hic text. allegari ad hoc quòd bona dicuntur esse de iurisdictione illius, in cuius territorio sunt, vt per Rebuff. *in praxi benefic. fol. 98. n. 37.* Tiraq. *de iure marit. gloss. 8. n. 227.*

3 *Felicem embolam*] Publicarum specierum, copiarúmque, seu annonarum transuectionem significat, quæ quotannis in Ægypto nauibus illatæ Constantinopolim deferebantur Ita Caluin *in Lexic. iuridico, verbo embola.* Et aduertit Alciat. *his num. 2. & in annotat. ad tres libros Codicis, pag.* 104 appellari felicem, ab ipso Principe, qui se felicem solet appellare.

Publicis vtilitatibus, &c.] Ergo vtilitas publica
4 Ecclesiæ fauori atque commodis est præferenda, de quo vide Bursat. *cons. 16 n. 13. & seqq* Franc. Marc. *decis. 458 n. 21. p. 1.* Osasc. *Pedemont. decis. 108. n. 5.* Meneh. *de success. progressu lib. 3. §. 21. limit. 10. num.* 182. Gail. *lib. 2. obseruat. 12. n. 14. & obseruat. 12. n. 71*

Nec si cæleste, &c] Notatur ad hoc quòd Ponti-
5 fex, vel Princeps non solet priuilegia concedere contra se, vt per Soar. qui hunc textum allegat, *de legib. lib. 8. cap. 8. num. 2.* In priuilegiis enim, statu-
6 tis, & legibus nunquam comprehenditur persona loquentis vt læsa censeatur, vt per Lancel. Galiaul. *cons. 97. ex num. 29.* Aldrian. Mascard. *de statut. interpr. conclus 5. n. 176. & seqq.* & alios per me citatos *in praxi exigendi pensiones q. 6. n. 46.*

Cæleste oraculum.] Principis responsum, seu re-
7 scriptum, sacrum, seu cœleste oraculum plerisque iuris in locis dici affirmat Caluin. *in Lexic. iuridic. verb. Oracula.* & hic pro priuilegio Principis accipi, asserit Soar. *de legib. lib. 8. c. 8. n. 2.*

Pragmatica sanctio. De pragmaticis sanctioni-
8 bus vide Guid. Pancirol. *in thesauro variarum lectionum. libro 1. cap. 36.* vbi ait hanc legem dum admit nauibus Ecclesiarum priuilegium non transuehendi frumentum Romam, aut Constantinopolim, vel species, etiamsi pragmatica proferatur sanctio, esse intelligendam, etiamsi habeat formam legis, & sic ex Caluin. *in Lexic. iuridic. verbo Pragmatica sanctiones.* vbi concludit quòd dicuntur Principum rescripta, non de priuatorum negotiis, sed de corporum, Ordinum, & collegiorum causis è Consilij sententia emissa.

Publicatione corrigimus.] An & quando delictum 9
Prælati noceat Ecclesiæ? vide Afflict. *in cap. 1. §. & iterum, de capitulis Conradi, n. 1. cum seqq. lib. 3. fol.* 70. Cacheran. *Pedem. decis. 138. n. 47.* Calder. Pereira *de resolut. emphyt. cap. 10. n. 17.* Cardos. *in praxi iudic. verbo delictum, n. 32.*

In gloss. *Caleste.* ibi, *id est, Principis, qui est quasi* 10
Deus. Vide Cardos. *in praxi iudicum, verbo Rex, n. 1.* S. Thom. *de regimine Princip. cap. 12.* ibi, *Hoc igitur officium Rex suscepisse cognoscat, vt sit in regno, sicut in corpore anima, & sicut Deus in mundo.* Cœl. Rhodigin. *lib. 14. lect. antiq. c. 4.* ibi, *vt Regno, ita demum sibi præsidendam opinetur, sicuti corpori præsidet anima, & amplius velut mundo Deus.*

SVMMARIVM.

1 *Possessiones Ecclesiasticæ non sunt immunes ab angariis, parangariis, plaustrisque ad expeditionem Cæsaris.*
2 *Opera publica debent construi sumptibus publicis illius loci, in quo fiunt.*
3 *Angaria, & parangaria quæ.*
4 *Angariarum, & parangariarum præstatio inter vectigalia, quæ Regalia dicuntur, recensentur.*
5 *Plaustra sic dicuntur quod ex omni parte palam fit, quod in eis vehitur.*
6 *Plaustra sunt vehicula quædam, quibus arma, & alia bello necessaria species ad exercitum ducebantur.*
7 *Plaustrorum & nauium præstatio inter Regalia connumeratur.*

L. Neminem. XI.

Iidem AA. *ad Taurum PP.*

ECclesiasticæ possessiones non sunt immunes ab angariis, & parangariis plaustrisque ad expeditionem Cæsariis. Item ad Principis expeditionem tenetur tam Ecclesia, quàm quilibet priuatus. Colligunt ex Ordin. citati *ad l. 1. supr. hoc tit. n. 1.* 1

Notat Auendan. *de exequendis mandat. libro 2. cap. 13. num. 1.* ex hac lege probari quòd opera publica debent construi sumptibus publicis illius loci, in quo fiunt. 2

Angariis, vel parangariis.] De angariis, & parangariis, vide Cœl. Rhodigin. *antiq. lect. lib. 18. cap. 8. in vltima edit.* Budæ. *in l. eos, ff. de falsis,* Anton. August. *lib. singularium ad Modestin. pag.* 316. Tiraquell. *de nobilit. cap. 37 numer. 137.* Molin. *de iustit. tractat. 2. disput. 661. in fine,* optimè Guid. Pancirol. *variarum lectionum lib. 3. cap. fin. de angariis, & parangariis,* Garc. Mastrill. *de Magistratibus lib. 3. cap. 10. numer. 330. cum seqq.* Henric. à Rosenth. *in synopsi. & tractat. feudali part. 1. cap. 5. conclus. 70. & 71.* Hieronym. Schurffium *consil. 55. cent. 3.* vbi de angariis ad Ecclesias, & Ecclesiæ bona pertinentibus, Caluin. *in Lexic. iuridico, verbo angaria,* vbi ait in hac lege esse operas publicas ob negotium aliquod obortum, cui celeriter prouidendum est, impositas. Et addit *in libro 2. C. de quibus muneribus, vel præstat. libro 10.* angarias esse equorum præstationes ad cursum publicum, 3

& ideo (secundùm Budæ) angarios ,.& patangaros Galli *postas* vocant , quasi positos collocatósque certis in locis , & semper in procinctu excubantes.

4 Angariarum & perangariarum præstatio , inter
vectigalia, quæ regalia dicuntur, recensentur *cap. 1. quæ sint regalia, in vsibus feudor.* Natt. *cons.* 185. *n.* 4. *lib.* 1. Menoch. *cons.* 302. *num.* 29. *vers. duodecima.* Sixtin. *de regalib. cap.* 15. Caluin. *d. verbo Angariarum & parangariarum præstatio.* Garc. Mastrill. *d. c.* 10. *num.* 329.

5 *Vel plaustris.*] Sic dicuntur, qnia ex omni parte
palàm fit quod in eis vehitur, & sunt vehicula quæ-
6 dam, quibus arma , & aliæ bello necessariæ species
ad exercitum ducebantur, vt per Caluin. *in diction. iuridico, verbo Plaustra*, Guid. Pancirol. *in thesauro*
7 *var. lection. lib.* 1. *cap.* 57. *in princip.* vbi dicit plau-
strum esse vehiculorum speciem, quo onera, fructus & alia vehebantur. Huiusmodi plaustrorum & nauium præstatio inter Regalia connumerantur, *dict. cap.* 1. Menoch. *dict. consil.* 302. *num.* 29. *versic. decimotertio.*

SVMMARIVM.

1 *Priuilegia antecessorum fauore Ecclesiæ successor continuat, & confirmat.*

2 *Pragmaticæ sanctiones canonibus aduersæ pro subreptitiis, & abrogatis habentur.*

3 *Constitutio, seu statutum de distribuendo annuatim aliquid ad pias causas iure eleemosynæ, non potest tolli per eos, qui huiusmodi constitutionem fecerunt.*

4 *Priuilegia & immunitates Ecclesiarum inconcussè debent obseruari.*

L. Priuilegia quæ. XII.

Impp. VALENTIN. & MARTIAN. AA. *Palladio P. P.*

1 PRiuilegia antecessorum fauore Ecclesiæ succes-
2 sor continuat & confirmat. Pragmaticæ sanctio-
nes canonibus aduersæ pro subreptitiis, & abrogatis, habentur, & constitutiones pauperibus alimenta minuentes, item salaria Ecclesiæ non promouentes, minimè obseruandæ. Colligunt ex Ordin. citati *ad l. 1. suprà hoc tit. n. 1.*

3 Allegari solet hæc lex ad hoc quòd ordinatio, siue constitutio , vel consuetudo, aut statutum de distribuendo annuatim aliquid ad pias causas iure eleemosynæ, non potest tolli per eos, qui huiusmodi constitutionem, siue ordinationem fecerunt , vt per Tiraq. *de priuilegiis piæ causæ, priuil.* 156. alias 159. vbi dicit hunc textum notabilem, remissiuè *de retract. lign.* §. 1. *glos.* 8. *n.* 43.

4 Notatur etiam ad hoc quòd priuilegia & immunitates Ecclesiarum inconcussè debent obseruari, vt per Perez *l. 2. glos. 1. in princip. tit. 2. lib. 1. Ordin.* qui hunc textum allegat.

SVMMARIVM.

1 *Statuta & consuetudines contra libertatem Ecclesiæ, & priuilegia Ecclesiasticarum personarum sunt nulla.*

2 *Statuta facta contra priuilegia concessa Ecclesiæ vniuersali dicuntur esse aduersùs libertatem Ecclesiasticam.*

3 *Priuilegium particularis quando frangitur , non dicitur violari ipsa immunitas; secus verò quando frangitur vniuersale priuilegium.*

4 *Libertatis atque immunitatis Ecclesiasticæ, quando simpliciter & absolutè fit mentio, de libertate, atq; immunitate generali est intelligendū.*

5 *Statuta & constitutiones laicorum an ligent Clericos & Ecclesiam.*

6 *Laici ex vi consuetudinis ius & potestatem in Clericos habere non possunt.*

AUTH. Cassa.

STatuta, & consuetudines contra libertatem Ec-
clesiæ, & priuilegia Ecclesiasticarum personarum 1
sunt nulla, & contemptores priuilegiorum Ecclesiasticis rebus, ac personis concessorum post annuum perseuerantes spatium , bonis priuantur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. suprà hoc tit. num. 1.*

Omnia statuta, &c.]Notatur ad hoc quòd statu-
ta facta contra priuilegia concessa Ecclesiæ vniuer- 2
sali dicuntur esse aduersùs libertatem Ecclesiasticam, non sic statuta facta aduersùs priuilegia concessa alicui Ecclesiæ particulari, vt post S. Antonin. Caietan. & Nauar. resoluit D. Barbos. *in l. alia , §. eleganter, n.* 22. *in princip. ff. soluto matrim.* Quando frangitur priuilegium particularis , non dicitur violari ipsa immunitas , secus verò quando frangitur vniuersale priuilegium , Ludouic. Correa *in repetit. cap. inter alia, de immun. Eccles. p.* 4. *n.* 5. Ego ipse *in tract. de iure Eccles. vniuerso lib.* 2. *c.* 3. *n.* 118. vbi addo quòd quando fit mentio libertatis,
atq; immunitatis Ecclesiasticæ simpliciter & absolu- 4
tè, de libertate atque immunitate generali est intelligendum.

Vtrùm & quando statuta & constitutiones laico- 3
rum ligent Clericos, & Ecclesiam, dixi *in collect. ad cap. quæ in Ecclesiarum, n.* 2. *de constitut.*

Et consuetudines.] Notatur ad hoc quòd laici ex 6
vi cuiuscunque consuetudinis ius & potestatem in Clericos habere non possunt, vt per Roch. *in cap. fin. num.* 510. *de consuet.* Gutier. *canon. lib.* 1. *cap.* 34. *num.* 13. Decian. *tract. crimin. lib.* 4. *cap.* 9. *à num.* 10. vbi *n.* 14. extendit etiamsi consuetudo foret præscripta tanto tempore, de cuius initio memoria non extaret, Farinac. *in praxi crimin. p.* 1. *quæst.* 8. *num.* 3. Ceuall. *commun. contra communes tom.* 4. *quæst.* 896. *numer.* 257. *cum seqq.* Marta *de iurisdict. part.* 4 *cent.* 1. *casu* 64. Azor. *institutionum moralium parte* 1. *libro* 5, *cap.* 12. *vers. sed dubitari posset*, Surdus *consil.* 301. *num.* 54. & *decis.* 129. *numer.* 5. meipsum *in collect. ad dict. cap. quæ in Ecclesiarum, num.* 3. *de constit.* & *in tract. de iure Eccles. lib.* 1. *c.* 3. *numer.* 190. vbi, quòd non valet consuetudo in præiudicium, & contra Ecclesiam introducta. Sicut & nullius momenti erit illa, quæ inducta fuerit à laicis , vt per Cardin. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib.* 4. *tit.* 7. *n.* 16. vbi allegat hunc text.

SVMMARIVM.

1 *Persona Ecclesiastica Deo dicata testamento quid relinquere possunt Ecclesiis, martyriis, Clericis, Monachis, & pauperibus.*

2 *Monachus per hanc leg. permittebatur olim testari, sed deinde prohibitum.*

3 *Diaconissa qua.*
4 *Monachium accipitur in præsenti pro monasterio.*

L. Generali. XIII.

Iidem AA. Palladio P. P.

1 ECclesiasticæ personæ Deo dicatæ testamento quid relinquere possint Ecclesiis, martyriis, Clericis, Monachis, & pauperibus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. super hoc tit. n. 1.*

2 Olim per hanc legem permittebatur Monachis testari, quia bona per ingressum non transferebantur in monasterium, sed cùm postea ea ratio correcta fuerit, nempe cùm bona ingressi transferantur in monasterium, correcta quoque fuit lex dans facultatem testandi, per *auth ingressi*, quæ statim sequitur. Ita Tiraquel. *in tractat. cessante causa, par. 1. num. 136.*

3 *Siue Diaconissa.*] De illa vide quæ latè dixi *in tractat. de iure Ecclesiast. vniuerso lib. 1. c. 35.* & dicemus aliquid *ad auth. Diaconissam, infrà de Episc. & cleric.*

4 *Monachio.* Id est, monasterio, secundùm expositionem Guid. Pancirol. *in thesaur. variarum lection. lib. 1. cap. 77.*

SVMMARIVM.

1 *Monasteria ingressi dum se & bona Deo dedicauerint, testamenta condere prohibentur.*
2 *Lex ista non seruatur apud Gallos, cum parentes, vel alij succedant Monachis.*
3 *Ingressi monasteria in hoc text. dicuntur cum effectu, sequuta scilicet professione.*
4 *Conditio si intrauerit monasterium non est impleta per ingressum ante professionem.*
5 *Nouitij morientis infra annum probationis bona non sunt monasterij: sed placet distinctio.*
6 *Dos data pro ingressu puella in Religionem, qua deinde decessit intra annum probationis, reuertitur ad eos, qui dotem constituerunt.*
7 *Datum monasterio pro dote restituitur si donans non ingreditur, vel inde exeat.*
8 *Monasteria Monialium veniunt appellatione monasterij.*
9 *Monachorum appellatione veniunt Moniales quoad ea quæ sunt proportionabilia.*
10 *Dedicare se, suáque Deo, importat dedicationem, quæ sit professione sequuta.*
11 *Monachus omnia quæ acquirit, monasterio acquirit.*
12 *Monasterium non succedit in Regno.*
13 *Monachus succedit in primogenitis ex bonis patrimonialibus institutis.*
14 *Monachus in maioratu non succedit quando apertè apparet institutorem maioratus agnationi prospexisse.*
15 *Monasterium successionis maioratus capax est, quamuis illi annexa sit iurisdictio temporalis, dummodo per substitutum præstari possit.*
16 *Equites S. Iacobi Calatraua, & Alcantara, in his maioratibus, à quorum successione Religiosi excluduntur, sunt admittendi.*
17 *Maioratus institutor an valeat Monachos, & Moniales in perpetuum excludere à maioratus successione.*
18 *Monasterium bonorum capax, & à maioratus successione nulla via non exclusum, totam maioratus commoditatem interim dum Monachus viuit, percipere poterit: eo verò naturaliter mortuo, ad sequentem de familia maioratus transire poterit.*
19 *Maioratus successio ad sequentem deuoluitur statim emissa professione à possessore in monasterio bonorum incapaci.*
20 *Feudum transit in monasterium durante vita feudatarij professi, si eius seruitium reale, aut personale sit quod præstari possit per idoneum substitutum.*
21 *Emphyteusis an & quando transeat in monasterium, ostenditur.*
22 *Monasterium succedit in anniuersariis, capellis, & patronatibus, etiam per viam maioratus factis à personis particularibus, nisi expressè exclusum sit, aut fuerit bonorum incapax.*
23 *Bonorum dominium & possessio est penes ingredientem Religionem, & vtì accessoria ad personam ipso iure, & absque aliqua apprehensione per ingressum transeunt in monasteriū.*
24 *Religiosus non solum quærit monasterio, vel Ordini quæsita post professionem, sed etiam per eā quærit ei omnia bona, quæ antea habebat, nisi de illis aliter ante professionē disposuerit.*
25 *Religiosi bona transeuntis ex vna in aliā religionem studio melioris vitæ, remanent penes primū monasterium, acquisita verò post secundam professionem ad secundū monasterium spectant.*
26 *Professus in Religione incapaci & translatus ad Religionem capacem, recuperat bona post translationem sibi delata ad vtilitatem secundæ Religionis capacis, non autem bona, quæ ante professionem obtinebat.*
27 *Monialis translata ad aliud monasterium pœnitentiæ causa, quicquid postea acquirit, priori monasterio acquirit.*
28 *Religiosus quando transfertur ad aliā Religionem, non vt ibi profiteatur, sed quòd delictorum suorum pœnitentiam agat, tunc vsusfructus bonorum priori monasterio acquisitorum est dandus posteriori dum in eo Religiosus permanserit.*
29 *Monachus qui acquisiuit bona monasterio ex patris hæreditate sibi obueniente, si postea moriatur viua auia, illa non priuatur legitima, & monasterium tantum succedit in tertio, seu quinto.*
30 *Bona acquisita, per Monachum factum Episcopum, eo defuncto non ad monasterium, sed ad Ecclesiam cuius est Episcopus, pertinent.*
31 *Religiosi expressè, vel tacitè professi non debent testari.*
32 *Equites Hierosolymitani non possunt testari nedū de bonis, quæ ad eos proueniunt intuitu suæ Religionis, sed nec etiam de patrimonialibus.*
33 *Religioso facto Episcopo integrum non est testari etiam de bonis patrimonialibus, aut propria industria acquisitis eo modo, quo id fas est Episcopis secularibus.*
34 *Religiosi nec ad pias causas testari valent.*
35 *Monachi propria habere non possunt.*
36 *Professio vitiatur ex adiectione conditionis, siue pacti de retinendo, seu habendo proprio, vtpote contra illius substantiam.*
37 *Professio reseruata facultate testandi de patrimonio suo, est valida.*
38 *Nouitius, vel alius, si intuitu ingressus Religionis donationem faciat de suis bonis, & deinde professio non emittatur, talis donatio est irrita & nulla.*

39 *Precaria dicitur quando quis emit ab eo, qui habet in emphyteusim.*

40 *Liuellus dicitur quando quis emit ab eo, qui habet precariam.*

41 *Vsusfructus regulariter non admittitur, nec finitur per ingressum Religionis professione sequuta, sed in monasterium transit.*

42 *Filius, facta à patre professione, vsufructu, quem pater in suis bonis habebat, priuari non debet, sed ille illico reuertitur ad ipsum filium.*

Avth. Ingressi.

1 MOnasteria ingressi dum se & bona Deo dedicauerint, testamenta condere prohibentur.
Colligunt ex Ordinar. citati *ad l.1. suprà hoc tit. n.1.*
& inter Repetétes Signorol. de Homodæis, Rosell.
de Aretio, & omnium nouissimus Carolus de Ta-
2 pia. Non seruatur apud Gallos, cùm parentes, vel alij
succedant Monachis, vt per Rebuff. *ad leges Galliæ in proœm. glos. 5. n. 21* Garc *reg. 320. n. 5.* Gotho-
fred. *in præsenti,* vbi addit quòd in Gallia Religio-
si non succedunt proximis, nec monasterium eorum
loco, nec potest secularis factus successionem re-
uocare, sed nec Religiosos liberos patres tenentur
hodie hæredes instituere, aut legitimam eis relin-
quere. Potuit enim contraria consuetudine legitimè
præscripta derogari huic iuri succedendi in professi
bona, secundùm Guillelm Bened. *in cap. Raynutius, verbo, & vxorem nomine Adelasiam, in princ. à n.*
220. Alciat. *conf. 56. n 6. & 9.* Crass §. *successio ab intest. q. 8. n. 3.* Azor. *instit. mor. p. 1. lib. 12. c. 8 q. 1.* San-
chez *in præcepta Decalogi tom. 2. lib. 7. c. 12. n. 14.*
3 *Ingressi Monasteria.*] Idest, cum effectu, sequuta
scilicet professione, secundùm Gutier. *canon. libro 2. cap. 1. n. 20. cum seqq.* Pereg *var. lib. 6. n. 69.* Petr. Ce-
ned. *pract. & canonic. qq. lib. 1. q. 6. n. 17.* Quamuis
Lusit. Bened. Ægid. *in repet. l. 1. sup. hoc tit. p. 4. §. 2. n. 19.* & Mart. *de iurisdict. p. 8. casu 95. n. 8.* intelli-
gant hæc verba de primo ingressu.
4 Vnde conditionem, si intrauerit monasterium,
non esse impletam per ingressum ante professio-
nem, resoluit Surd. *decis. 303. per tot.* vbi *num. 2.* in
hæc verba. Senatus tamen tenebat non euenisse
conditionem sub qua factum fuit legatum, quia du-
rante probationis anno non videtur puella prædi-
cta Religionem, aut monasterium ingressa, cùm
tunc videatur ingressa quando profitetur, vt præ-
supponit clarè Castren. *in conf. 211. n. 1.* in duobus
locis, *vol. 2.* Bero *conf. 28. num. 1. & 12. vol. 1.* vbi di-
cit conditionem ingressus Religionis non verificari
nisi tempore professionis, idem dicit, Clar. *in §. testamentum quæst. 26. num. 6.* vbi ait improprium dici
ingressum illum, qui fit ante professionem, Rimin.
in cons. 477. num 9. & seq. &c. Quamuis contrarium,
immo conditionem, si ingrediatur monasterium,
per ingressum Religionis ante factam professionem
verificari teneat Stephan. Gratian. *Marchia decis. 35. per tot.*
5 Hæc etiam bona nouitij morientis infra annum
probationis, non esse monasterij, tenent Greg. Lop.
l. 17. verbo entrando, tit. 1. part. 6. Surd. *d. decis. 303. num. 8* Brunor. à Sole *in locis communib. verb. bona 15.* Fr. Emman. *quæst. Regul. tom. 2. quæst. 47. art. 12. & q. 80. art. 12.* Pereg. *var. lib. 6. n. 72.* Andr. Fachinæ.
controu. lib. 6. c. 19. adden. ad Molin. *de primog. lib. 2. c. 9. num. 48.* licet contrarium tueatur Marta *d. casu 95. n. 8. vers. ex quo* Sed mihi placet distinctio Me-
noch. *conf. 396. à num. 3.* Vel enim quis ingreditur
Religionem bonorum capacem, cui expresse ob-
tulit se & sua, & deinde intra annum probationis
moritur, hoc in casu bona censeri acquisita mona-
sterio resoluit: aut constat quòd ingressus est ani-
mo experiendi & probandi non autem profitendi
Religionem, illique sua obligandi, & deinde intra
annum probationis decessit, & tunc tenet quòd bo-
na non acquirantur monasterio, sed reuertantur, at-
que deferantur venientibus ab intestato. Aut deni-
que verè sumus in dubio, an sit ingressus animo
probandi, atque experiendi, vel profitendi, & in-
tra annum decessit, & tunc bona non acquiri mona-
sterio, sed reuerti ad venientes abintestato resoluit,
& *numeris seqq.* ad alios deuenit distinctionis casus.
Hinc denique prouenit vt dos data pro ingressu 6
puellæ, in Religione, quæ deinde decessit intra an-
num probationis, reuertitur ad eos, qui dotem
constituerunt, vt per Calder. *conf. 9. in tit. de Regular.* Beru. *conf. 18. num 13. lib. 1.* Nauarr. *comm. 2. de Regular. num. 491.* Vezin *tom. 1. commun. opin. lib. 5. tit. 7. de iure dotium, num. 110.* Menoch. *conf. 396. num. 9* Restituitur enim datum monasterio pro do- 7
te si donans non ingreditur, vel inde exeat, vt alle-
gatis Rotæ decisionibus firmat Gratian. *discept. forens. cap. 96. num. 14.*
Monasteria.] Etiam Monachorum, quæ propriè 8
veniunt etiam appellatione monasterij, vt per text.
in cap. monasteria puellarum, 18 q. 2. & c. monasteria, de vita, & honest. cleric. resoluunt Mandos. *in præfat. reg. 2 Cancel num. 6.* Flamin. Paris. *de resignat. benef. lib. 2. q. 1 n. 74 & de confident. benefic. q. 27. n. 15.* quos refero *in tract. de appellat. verborū vtriusque iuris signif. appell. 155. num. 1.* Vnde etiam ap- 9
pellatione Monachorū veniunt Moniales, quoad ea,
quæ sunt proportionabilia, Felin. *in cap. de monachis, de sent. excomm.* Paul. Fusc. *de visitat. lib. 2. c. 18. num 62.* Menoch *de arbitr. casu 421. num. vlt.* Flo-
res de Mena *var. lib. 1. q. 10. num. 25.*
Se suaque dedicant Deo.] Intellige de dedicatio- 10
ne quæ sit professione sequuta. Aug Bero. *in cap. in præsentia, num. 553. de probat.* Dec. *ibi num. 223.* Ni- 11
col. de Vbald. *de success. ab int. tit. de success. Regul. tom. 2. quæst. 80. ar. 2. in princ.* & hodie ex S. Concil.
Trid *sess. 25. de Regul. cap. 16.* nouissimè cautum est
quòd nihil expresse, vel cautè dari, tribuive possit
monasterio, vt ei ante professionem acquiratur, ne
hac occasione ingressi recedere non audeant. Hon-
ded *con. 75. num. 28. vol. 2.* Ad regulam, quòd omnia,
quæ acquirit Monachus, acquirit monasterio, vide
Card. Tusch. *practic. conclus. tom. 5. lit. M. concl. 31.* Garc. *regul. 320.* Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 12. cap. 8.* Molin. *de iustit. tract. 2 disp. 140.* Perez *variar. lib. 6. n. 68. cum seqq.* Fr. Paul Berti Lucens *in praxi crimin. Regul. tit 1. cap. 2. num. 17.*
In regno non succedere monasterium, in con- 12
fesso est apud omnes, quos refero & explico *in tract. de iure Ecclesiast vniuerso lib. 8. c. 51. n. 1.* vbi *n. 2.*
idem dico de Ducatu, Marchionatu, & similibus di-
gnitatibus.
In primogeniis ex bonis patrimonialibus institu- 13
tis Monachus succedit, vt per Fr. Emman. *quæst. Regul. to. 2. q. 78. art. 12. col. 2. vers certum est,* Molin. *de primogen. lib. 1. c. 13. num. 35.* Carol. de Tapia *in repet. huius text. verb. sua, cap. 6. numer. 9.* Velasq. de
Auendan. *l. 40. Tauri gloss. 4. num. 13.* Marienz. *l. 1. gloss. 1. num. 18. tit. 7. lib. 5 nouæ Recop.* Andr. Molfes.
ad consuetud. Neapol. de success. abintest p. 4. quæst. 65. n. 21. Gam. *Lusit. decis. 6. num. 1.* & ibi Flores *vers. quinta conclusio est,* Molin. *de Iustit. tom 3. disp. 623.*
Anguian. *de legib. lib. 2. controu. 17. ex numer. 5.* Don
Garc. Mastrillo *Sicilia decis 65. num. 3. & decis. 153. num. 25.*

num.25.Castil.lib.5.contron.cap.42.num.56.Sanch. in præcepta Decalog.tom.2.lib.7.c.13.n.16.meipsum d.cap.31.num.5.

14 Et licèt id limitent communiter Doctores in maioratu, in quo agitur de conseruatione agnationis, cum præcepto, ac delatione nominis & armorum, quasi in eo succedere non possit monasterium, quia non est capax agnationis conseruandæ, vt per Mantic. de coniect. vltim. volunt. lib.8. tit.12. ex num. 25. Aluaradum de coniect. mente defuncti lib.2.c.3.n.9. Flores in addit. ad Gam. d. decis.6. vers. quarta conclusio, & var. quæst. q.16 art.2. num. 3. Iacob. Cancer. tom.2. var. resolut. cap.20. tit. de legat. num. 330. vers. censeo. Vincent. de Franch. decis. 29. num.7. Anton. Fab. lib.6. Cod. tit. 2. diffinit. 25. Perez de Lara de anniu. & capell. lib.1. cap.5. n.96. Castill. lib.3. controuers. c.12. num.54. Funtanel de pactis nupt. tom. 2. claus.6. gloss.3. p.3. num. 21. Sanch. d.c.13. ex n.19. Nihilominus tamen contrarium verius mihi videtur, nisi apertiùs appareat maioratus institutorem agnationi prospexisse, vt latè probaui d. c.32. n. 3. & ibi Citatis à Ido Cancer. vbi suprà, Cabed. decis. 133. prope fin. p.1. Vincent. Fusar. de substit. q.345. n.2. & q.430. n.2.

15 Eodem modo resolui d. cap. 31. à num. 5. monasterium successionis maioratus capax esse, quamuis illi annexa sit iurisdictio temporalis, dummodo per substitutum præstari possit, nisi monasterium per instituentem expresse à sui maioratus successione repellatur, vel etiam tacitè, quando scilicet descendentes ex proprio corpore procreatos, vel filios legitimos naturales ad sui maioratus successionem solùm vocauit, aut similes vocationes apposuit, ex quibus constet voluisse instituentem intelligere de filiis tantùm naturalibus, & per naturalem generationem procreatis.

16 In his maioratibus, à quorum successione Religiosi excluduntur, sunt admittendi Equites S. Iacobi, Calatrauæ, & Alcantatæ, quamuis enim hi quodammodo Religiosi esse censeantur, matrimonium contrahunt, filiósque legitimos procreant, bonaque patrimonialia, dignitatésque Regales, castra, ac oppida possident; & quoad hæc omnes potius laici quàm Religiosi censendi sunt. Ita Molin. de primog. lib.1. cap.13. n.98 ait Molin. de Iustit. d. disp. 623. num.5. quæ tamen recepta conclusio limitari potest vbi Religiosi à maioratus successione exclusi sunt aliqua qualitate, quæ his militibus conuenirent, veluti si dictum fuerit successorem maioratus debere aliqua facere, quæ propter obedientiam, quæ magno Magistro præstant, efficere nequirent, tunc eo casu censeretur exclusus ex præsumpta mente ac voluntate institutoris, prout recenset Franc. Molin. de ritu nupt. libr.2. different.3. numer. 31. vbi refert etiam consuluisse super ducatu & statu de Cardona ad exclusionem cuiusdam Equitis Ordinis de Alcantara. In Militibus verò Hierosolymitanis nulla est disputatio, vt probant Anton. Fab. lib.6. Cod. tit. de fideicom. defin. 33. vbi ait ita decisum, de quo vide Henric. à Rosenth. tract. de feudis p.1. cap. 7. conclus.3. ex num.9. maximè si dispositio Religiosos

17 excludit, quia prædicti Milites sunt veri Religiosi, vt palàm est. Et an valeat maioratus institutor Monachos & Moniales in perpetuum excludere à maioratus successione, vide dicta ad l. vlt. C. de Episcop. & cler.

18 Monasterium bonorum capax, & à maioratus successione per instituentem aliqua via non exclusum, totam maioratus commoditatem, interim dum Monachus viuit, percipere poterit, ita Anton. Gom. l.40. Tauri num.66. Molin. d. lib.1. c.13. num. 95. P. Molin. d. disp.623. num.2. Matienz. l.2. tit.7. gloss. 11. n. 6. lib.5 nouæ Recopil. Fr. Emman. quæst. Regul. to.2. q.78. art.12. vers.4. Eo verò naturaliter mortuo ad sequentem de familia maioratus transire debet, nec perpetuò in monasterio remanere poterit, etiā si maioratus institutor expressisset vt bona maioratus de familia nunquam egrederentur, aut quòd semper in sua generatione remaneant: quia, non obstātibus prædictis clausulis, monasterium bona maioratus, & eius commoditates percipere potest. Ita probaui d. lib.3. de iure Ecclesiast. c.31. n.9.

Verùm si monasterium sit bonorum incapax, ac insuccessibile, dubium est an post emissam professionem admitti debeat successor, an verò sit expectanda mors naturalis ipsius Monachi, quod latè disputat Castil. lib.3. contron. cap.12. num. 83. & in maioratibus Hispaniæ pro successore substituto tenet Sanch. d. lib.8. cap.13. ex num.9. vbi num.10. statim professione sequuta successionem maioratus ad sequentem deuolui contendit, non aliter ac si naturaliter mortuus fuisset, vide Ioseph. de Rusticis in l. cum auus, in 5. cap.7. per totum, ff. de condit. & demonstrat. P. Molin. de Instit. tom.3. disp. 623. n.1. & 2. Steph. Gratian. discept. forens. tom.3. c.481. ex n.3. quamuis contrarium defendat Thesaur. lib.3. quæst. forens. quæst.56. per ea quæ latè disputaui in lib. de votis Canon. decis. voto 7. dub.4. dum egi, vtrùm tertia pars omnium bonorum professi spectet ad eius matrem pro legitima à die professionis, & sic morte naturali professi non expectata 19

In feudo cuius seruitium reale est, aut personale, quod honestè per Monachum, seu per idoneum substitutum præstari possit, tenendum est in monasterium transire durante vita feudatarij professi, vt tenent Cost. in cap. si pater, verbo si absque liberis, num.62. de testam. Clar. in §. feudum, quæst.78. n. 1. Carol. Tapia in præsenti verb. sua, cap.14. num. 37. Cald. Cald. Pereira de nomin. emphyt. quæstio 6 n.2. Hieron. Roderic. in compēdio qq. Regul. resol.66. n. 5. Flores ad Gam. decis.6. num.1. vers. secunda conclusio, Petr. Molin. tr.2. disp.140. vers. regulam suprà statutam, Valasc. cons. 101. n.6. quod ampliandum est vt procedat etiamsi feudum vasallos & iurisdictionem annexam habeat. Gam. d. decis.6. n.1. Menoch. cons.519. num.3. Fr. Emman. d. ar.12. vers. tertio. Hieron. Roderic. d. resolut.66. num.5. Ego ipse d. lib.3. cap.31. num.10. 20

In emphyteusi est distinguendum inter Ecclesiasticam, & secularem, ita vt Ecclesiastica, durante vita Monachi, in monasterium transeat, nisi per dominum intra biennium reuocetur, secularis quoque in vita Monachi monasterio acquiratur, neque ita per dominum reuocari possit; de quo tamen vide Clar. in §. emphyteusis, q.38. Auendan in l.40. Tauri gloss.4. num.15. Bellacomb. tom.1. commun. opin. lib.4. tit.44. num.116. pag.670. Valasc. cons.101. n. 6. Cened. ad Decretal. collect.143. num.87. Fr. Emman. quæst. Regul. tom.1. quæst.38. ar.2. & tom.2. quæst.78. art.9 P. Molin. de Instit. tr.2. disp.140. vers. eandem regulam, & disp.48 a Rebell. de obligat. iustit. p. 2. lib.13. q.15. à n.1 Azor. instit. moral. p.1. lib.12. c. 8. q. 4. Iacob. de Graffis tom.1. cons. lib.3. tit. de iure emphyt. cons.1. num.8. 21

In anniuersariis, capellis, & patronatibus, & meliorationibus Tertij, & Quinti etiam per viā maioratus factis à personis particularibus succedit monasterium, nisi expresse exclusum sit, aut ex euidentibus coniecturis de exclusione appareat. Vide Perez lib.1. tit.6. lib.1. Ordin. pag.145. Flores de Me- 22

ra ver.lib.1.quæst.16.art.2.n 5 Castill.*lib.3.quotid.cap.12.n.56.in fine*, Citati per Cenced.*ad Decretal.collect.5.num.* 12. Et in fideicommissis loquntur Cald.Perc ra *de nomin.emphyt.quæst.16.n.29.*Molin.*de Iustit tom.3.disp.623. num.3.* nisi monasterium fuerit bonorum incapax,quia tunc statim restituenda sunt, vbi primùm grauati professionem emiserunt,nec eorum mors naturalis expectanda est, ita Card.Mantic.*de coniect.lib.11.tit.7.num.*8.Pereg.*de fideicom.art.28.num.63.*Honded.*cons.62 numer.67. & 38.lib.1* Gutier.*canon.lib.2.cap.1.à num.62.*Molin.*de Iustit.tract.2.disp.*186 *vers.Bart.*Steph. Gratian.*discept.forens.cap.101.num.8.* quicquid dicant Costa *in §.& quid si tantum p.2.n.12.*Alex. Trentacinq.*de subst.tit.part.4.cap.6.in fine*,Matienz *l.3.gloss 2.n.3 tit.4.lib.5.Recop.* Alex.Raudēt.*de analog.lib.1.cap.34 num.518.& seq.*

23 Num quòd bonorum huiusmodi dominium & possessio est penes ingredientem Religionem, & vti accessoria ad personam ipso iure, & absque aliqua apprehensione per ingressum transeunt in monasterium tam qioad proprietatem, quàm quoad possessionem, dummodo in ingressu antequam in monasterium transiret,actum non faciat quòd illi non acquirantur, vt ex aliis resoluit Stephan Gratian.*discept.forens.cap.118.num.32 cum seqq.*

24 Nota etiam quòd Religiosus non solùm quærit monasterio, vel Ordini quæsita post professionem, sed etiam quærit per eam ei omnia bona, quæ antea habebat, nisi de illis aliter ante professionem disposuerit,ita Nau.*commento 2.de Regular.num.5.in fine*, vbi *num.* 6.resoluit quòd Religiosus, præsertim Canonicus Regularis, non simplex, sed beneficiatus, quærit suæ Ecclesiæ, vel beneficio, quod non subest monasterio suo, nec Ordini, quem professus est.

25 Bona Religiosi transeuntis ex vna in aliam Religionem studio melioris vitæ, remanent penes primum monasterium, acquisita verò post secundam professionem ad secundum monasterium spectant. Ita Nau.*in cap.non.dicatis,12.q.2 à n.31.*Cald Pereira *in l.si curatorem,verbo,hunc contractum, n.31.* Fr.Emman.*quæst Regul.tom.2 quæst 78.art.2. & to.3.quæst.5.art.5.& q.52.artic.27.& tom.4.summ.cap.112.n.7.*Card Tusch.*tom.5 lit.M.concl.*322.Rāchin.*p.1.decis.*160.Thom.Triuis.*Venet.decis 30 p.1.*Azor.*instit.moral.p.1.lib.12.cap.15.q.3.* Molina *de Iustit.tract.2.disp.*140.*vers.quando Religiosus*,Valasc.*cons.*24.Ludou.Miranda *in man.Prał.tom 1.q.31. art.24.* Barth.à S.Fausto *in thesauro Relig.lib.5.q.365.*Suar.*tom 4.de Relig.tract.8 lib.3.c.13. & 14* Benedict.Ægid.*repet.l.Titia p.1.n.50. ff. de cond.& demonst.* Hieron.Roderic.*in compendio quæst. Regul.resol.113.n.82.*Villalob.*p.2.summ.tract.15.diffic. 14. per tot.* Mich.Ramoso *in obseru.pratic.obseru.12.ex num.11.* quorum plures refero *in meo tract.de iure eccles.vniuerso lib.1 cap.42.num.91.*

26 Professus autem in Religione incapaci, & translatus ad Religionem capacem, recuperat bona post translationem sibi delata ad vtilitatem secundæ Religionis capacis, ita Redoan.*de spoliis eccles.quæst.8.num.22.*Sanch.*in præcepta Decalogi lib.7.c.32.n.22.* Rota *in Romana fideicommissi 26.Nouembris* 1627. coram Card.Virili,Sacra Cong.Concilij *sub die 22.Ianuarij* 1628.cuius memini *d.c.42.num.* 91. Non autem bona, quæ ante professionem obtinebat, Buratt.inter eius decisiones impressas *decis.576.n.* 2. erant enim iam acquisita venientibus ab intestato, S. Cong.Concil *sub.die 17.Iunij* 1617.& dispensatio Apost. non potest retrotrahi in tertij præiudicium, Feder.de Senis *cons.16.num.3.*Buratt.*d. decis. 576.num.3.*

27 Translata monialis ad aliud monasterium pœnitentiæ causa, cum non desinat esse filia prioris monasterij, quicquid postea acquirit, illi priori monasterio acquirit, nisi translatio fuerit facta ad effectum,vt fiat filia secundi monasterij.Ita Rot. *decis. 109.per tot.p.2.recentior.*

28 Religiosus quando transfertur ad aliam Religionem, non vt ibi profiteatur, sed quòd delictorum suorum pœnitentiam agat, tunc vsusfructus bonorum priori monasterio acquisitorū reddendus est posteriori dum in illo Religiosus permanserit, ne monasterio posteriori, cui deseruit sed in illo inclusus est, onerosus sit; proprietas verò in priori monasterio remanebit, cum qua consolidabitur vsusfructus, mortuo, vel restituto Religioso, vt per Sanchez *d.lib.7.cap.32.num.46.*& alios, quos refero *d.lib.1.cap.42.n.96.*declarans id esse intelligendum de non integro eorum bonorum vsufructu,sed de ea quantitate quæ ad victum, & vestitum, reliquáque illius Religionis alimenta necessaria sunt.

29 Quid si Monachus acquisiuit bona monasterio ex patris hereditate sibi obueniente, & postea moriatur viua auia? Dic auiam non priuari legitima,& monasterium tantum succedere in tertio,seu quinto, de quo vide Cenall.*commun.contra comm.q.806.n.36 cum seqq.*Valasc.*consult. 24.ad fin.* Fr. Emman.*quæst.Regul.tom.2.quæst.128 art.2.*

30 Bona acquisita per Monachum factum Episcopum, eo defuncto non ad monasterium, sed ad Ecclesiam,cuius est Episcopus, pertinent, etiamsi iure hæreditario,donatione, propria industria & labore ea bona post Episcopatum acquisita proponantur; & quamuis religiosus ille factus Episcopus sit ex minorum Fratrum ordine.is enim factus Episcopus ius succedendi parentibus, & agnatis recuperat, atque ideo ipsi mortuo succedit Ecclesia. Ita post multos à me citatos resolui *in tract.de officio,& potest.Episcopi q.3.a.leg.114.à n.18.* & *ibi* relatis addo Fachinæ.*lib.5.controuers.cap.89.*

31 *Nec ergo de his testantur.*] Notatur ad hoc quòd Religiosi expressè, vel tacitè professi non possunt testari,vt per Alphan.*collect.40.*Grat.*reg.456.*Crass.*§.testamentum,q.34.num.1.*Menclt.*illustr.cap.102.n.1.*Spin. *in speculo testam.gloss.6.rubr.*Alex.Pereg.*in comment.ad constit.cleric.Regul.p.2.c.1.lit.G.9.34.*Molin.*de Iustit.tract.2.disp.141.*Sanchez *in præcepta Decalogi to.2.lib.6 c.8.à princip.*Hieron.Roderic.*in compendio quæst.Regul.resolut.135.n.2.* plures citaui *in tract.de iure Eccles.vniuerso lib.1.cap.42.num.205.*

32 Amplia primò in Religiosis Equitibus Hierosolymitanis,qui cùm sint veri Religiosi, non possunt testari nedum de bonis,quæ ad eos perueniunt intuitu suæ Religionis,sed nec etiam de patrimonialibus.Ita Rot.*decis.76 num.1.p.2.recentior.* Ego ipse *d.cap 42.num.206.& lib.3.c. 7. num.15.* vbi secus dico de aliis S.Iacobi,Calatrauæ,& Alcantaræ,cum quibus circa vota magna ex parte dispensatum reperitur, & ideo sub alia forma profitentur, de quo etiam *d.c.42.n.220.*

33 Amplia secundò in Religioso etiam facto Episcopo.cui integrum non est testari etiā de bonis patrimonialibus, aut propria industria acquisitis, eo modo, quo id fas est Episcopis secularibus. Ita plores, quos plena manu refert Sanchez *d.lib. 6. c6.num.10.*Hieron.Roderic.*d.resol.135. n.4.* Gratian.*discept.forens.cap.363.num.25.& cap.880.num.10.* Greg.XV.*decis.109 numer.5.* Gabr. Pereira *Lusit.*

decis.75

decis.75 n.1. Francisc.de Sousa *in libello de la obligacion con quetan los Religiosos Obispos,ex n. 15.* Cened.*de paupert.Relig.dub.46.* Thadæ.Piso *lib.1. var.resol.cap.8.n.33.*Lar. Cutell. *de donat. tom. 1. tract.1.discurs.2.p.3.ex num.158.*Ego ipse *d.tract.de iure eccles.vniuerso lib.1.cap.42.n.211.& d.tract.de officio,& potest.Episcopi p.3.alleg.114.num.22.*

34 Amplia tertiò,vt nec etiam ad pias causas testari valeant , etiamsi testentur de superioris,Pontifice inferioris,licentia:Ita Sanchez *d.cap.8.ex n. 3.* Ego ipse *d.cap.42.n.208.&* 209.vbi *num.210.*quòd nec etiam de superiorum licentia poterunt codicillos facere,aut donationem aliquam causa mortis , nisi quid moderatum donent.

35 *Nec domini rerum* ,&c.] Notatur ad hoc quòd Monachi Propria habere non possunt, ad quod plures citaui Doctores *in collect ad c. cùm ad monasterium,in fine, de statu monach* Grat,*reg.320.per totã,* vbi ampliat,& limitat diuersis modis , & præcipuè *num.3.*ea Guillelm.Bened *in cap.Raynutius,verb.& vxorem nomine Adelasiam,decis.2.in princ.n. 293.* tenet id locum non habere in Gallia, & latissimè si scire cupis , an & quando Religiosi vtriusque sexus proprium habere possint , vide *in meis collect. ad Conc.Trid.sess 25.de Regular.cap.2.*

36 In gloss. *Dedicant.*ibi,*Item quid si ex pacto aliqua retinuerit? Resp.non valet pactũ,sed ingressus non vitiatur.*Immo vitiatur ex tali adiectione conditionis, siue pacti de retinendo , siue habendo proprio , vtpote contra illius substantiam , ex adductis per Fr. Emman *quæst.Regu.tom.3.q.17.art.6.in fine,*Fr.Lu-Ludou.Miranda *in man.Prælat.to.2.1.quæst.28. art.* 2 Barthol.à S.Fausto *in thesauro Relig.lib.8. q. 21.* Aloys.Ricc.*in decis.Curiæ Archiep.Neap.decis.340. num.11.p.4* Barthol.de Vecchis *in praxi obseruanda in admittendis ad Religionis statum nouit.:disp. 13. dub.1.n.11.*Bonacin. *de clausur. & pœnis eam violantibus impositis,q.2.puncto 10.diffic.2.§.1.num.4.* quos refero *in d.tract.de iure Eccles.vniuerso libr.1. c.42.n.150.*vbi *n.151.*intelligo text.*in c.vlt.qui clerici,vel vou.*in contrarium allegari solitum de retentione,seu reseruatione bonorum ad vsum profitentes in domo propria pro suis necessitatibus tanquam obedientiarij,& ex voluntate Prælati,& *n.242.* hinc resoluo valere professionem quando profitẽs vsum solum sibi reseruaret pro suis necessitatibus ex Superioris licentia , eiusque nutu reuocabilem,neque conditionem hoc casu reiici:& *ibi* addo reseruationem aliquorum bonorum tempore professionis à Religioso factam in dubio esse hoc modo intelligendam , nempe quoad vsum ex licentia Abbatis, ab ipsoque reuocabilem. & *num.153.*refero sacram 37 Cong.Concilij Trid.*sub die 14.Decembris 1613.*censuisse validam omnino esse professionem reseruata facultate testandi de patrimonio suo.

38 In ead.gloss.ibi,*Itẽ quid si ingressus non tenet,& in aliis contractibus inter viuos factis? Resp.nec oblatio bonorum tenet.*Hinc si nouitius , vel alius intuitu ingressus Religionis donationem faciat de suis bonis, & deinde professio non emittatur,vel quia nouitius ad seculum rediit,vel mortuus est ante professionem,aut illam emisit inualidam, talis donatio est irrita,& nulla.Ita Nau.*conf.1.de statu Monach. in antiq.*aliàs *cõs.9.de success.abint.in nouis,*Fr.Emman.*in sum.p 2.c.90 n.6.& to.3.quæst.Regul.q.47. art.12.*Honded.*cons.73.à num.16.vol.2.* Peregr. *in constit.Cleric.Regul.p.2.cap.1 lit G.§.14.* Sanch.*in præcepta Decalogi tom.2.libro 7.cap.5.à numer. 48.* Barthol.à S Fausto *in thesauro Relig.lib.5.qu. 186.* Fr.Barthol.de Vecchis *in d.prax.disp 8.dub.8.n. 3.* *& dub 9.n.5.*Laurent.de Peireinis *in constit. sui Ordinis Minimor.constit. 2.Sixti IV.n.76.*Ego ipse *de officio,& potest.Episcopi p.3.alleg.99.n.11. & in fine,& in collect.ad Concil.Trid.sess.25. de Regul. c. 16.num.17.*

In ead.gloss.ibi,*Precaria dicitur quando quis emit ab eo,qui habet in emphyteusim.*Vide Euetard.*in topicis c.29.ad finem,*Cald.Pereira *de resol. emphyt.c. 7.num.39.* 39

In ead.gloss.ibi,*Linellus quando quis emit ab eo, qui habet precariam,*&c.Vide Afflict.*in cap.1.n. 3. & 4.de alienat.feudi lib.1 fol.66* Negusant. *de pignorib.p.2 memb.2.n.51.& 52.* Valasc. *de iure emphyt.q.35.*Cald.Pereira *d.c 7.n.40.* Paul. Comitol. *respons.moral.p.1.q. 29.*Card.Mantic.*de tacitis , & ambig.conuent.lib.2 2.tit.3.à princip.* 40

In eadem gloss.ibi,*vsumfructum.* Aduerte quòd regulariter vsusfructus non amittitur , nec finitur per ingressum Religionis professione sequuta , sed in monasterium transit,vt penes ipsum pro vita duntaxat Monachi resideat , non in perpetuum.Ita *in præsenti* Petr.de Bellapert.*col 8* Cyn.*numer.19.*Odofred.*numer.16.*Bart.*num.42.*Alberic.*num. 23.* Bald. *num.31.*Salicet.*num.10.*Castren.*num.26.*Ias.*n.48.* & Dec.*num.27.*Cald.Pereira *in l.si curatorem, verbo læsis n.142 vers.imme & in omni vsufructuario,* Cou.*in cap. 2.num. 8. de testam.*Gutier.*canon.lib.2. cap.1.num.98.*Carol.de Tapia *in repet. huius auth. verbo sua,cap.17.à numer.1.*Ceuall.*commun. contra communes quæst.64.*Anton.Gom.*l.40.Tauri,numer. 76.& l.48.n.8.à princ.*Hippol.*sing.667.* Xuar. *alleg. 20.n.20.* Perez *ad tit 2.libr.3.Ordin.pag. 103.* Spin.*in speculo testam.ad gloss.rub.p.4.n.16.* Fr Emman.*quæst.Regul.tom.3.q.16.art.5.*Castill.*de vsufructu lib 1.c.64.num.3.*Matt.*de iurisdict.p.4.casu 811 num.6.*Rebello *de obligat.iustit.p.1.lib.1.quæstion.17. sect.2.num.21.*P.Molin.*de Iustit.tom.1.disp.9. vers. vltimo,& disp.140.vers.an verò,*Thom.Valasc. *allegat.iuris tom.2.alleg.29.n.7.*Bened.Ægid.*in repet. l.1 huius tit.p.3.§.2.num.9.& 10.*Azor.*instit.moral. p.1.lib.12.cap.8.q.2.* Galgan.*de condit. & demonst. p.1.cap.11.quæs.18.* Sanchez *in præcepta Decalogi tom.2.libr.7.cap.13.numer.48.* vbi intelligit quando Monachus aliter non disposuit ante professionem. Et quòd pater non priuetur vsufructu bonorum filij ingredientis Religionem , resoluunt Gutier. *in repet.§.sui, numer.35.Instit.de hæred.qual.& differ.* Pinel.*in l.1.C.de bonis mat p.1 n.43* Emman. Soar. *commun.verbo Religionem si pater,& 10.2. commun. opin.lib.8.tit.29.n.1.* Mendez de Castro *in l. cùm oportet,p.2.n.129.C.de bonis quæ lib.*Cald.Pereira *d. verbo,læsis,n.143.*P.Molin.*d.disp.140.vers. vtrum,* Thom.Valasc.*d.alleg.29.num.108.* Nec filius facta 42 à patre professione vsufructu , quem pater in suis bonis habebat,debet priuari,sed ille illico reuertitur ad ipsum filium, secundùm Ceuall.*d.q.64.n. 4.* Fachin.*controu.lib.6.cap.12.vers.ego puto.* Castill.*d. cap.64.num.8.cum seqq* Mendez de Castro *d.p.2.n. 131.*Benedict.Ægid.*d.§ 2. n. 11. cum multis seqq.* quamuis vsumfructum nequaquam extingui,nec diminui,sed totum pertinere ad monasterium toto paternæ vitæ tempore post Tapi.Matienz.Spin Gutier. Molin.Azor.Less.Sayr.Rebel.& alios resoluat Sanchez *d.c.15.num.70.*

SVMMARIVM.

1 *Coniuges liberis carentes per ingressum monasterij ei monasterio addicunt,& testari non possunt.*

2 Pater

2 *Pater & mater post ingressum monasterij res de quibus ante ingressum disposuerunt, postea inter liberos, salua eorum legitima, licitè disponunt, & quomodo.*

3 *Doctores referuntur de materia huius text. agentes.*

4 *Monasterium intrare intelligitur in præsenti sequuta professione.*

5 *Dispositio huius text. an vim vllam habeat in hac materia, ostenditur.*

6 *Dispositio huius text. non procedit in professis in Ordine succedendi incapaci.*

7 *Habet locum si pater vnicum filium habeat, vel quando liberi illi non sunt legitimi, vt num. 8. & quando nullum filium habet, sed alios descendentes, vt num. 9.*

10 *Professus nequit disponere de acquisitis post professionem, nec quicquam in illis habent ascendentes, aut descendentes.*

21 *Bona tradita monasterio in dotem Monialis perpetuò apud monasterium durant, quamuis Monialis relictis ascendentibus, aut descendentibus obeat.*

12 *Diuisio inter liberos quam hac Auth. permittit, non est testamentum, sed diuisio quadam.*

13 *Professus inter filios diuidens non potest illis pupillariter substituere, potest tamē instituere & substituere eos inuicem vulgariter.*

14 *Legitimam non potest minuere fauor piæ causæ, & in ea magis fauetur filiis, quàm Ecclesiæ,*

15 *Parens Monachus, qui post ingressum monasterij vult inter liberos testari, adstrictus est filiis legitimam absque diminutione relinquere.*

16 *Professus si substantiam suam pro partibus æqualibus diuidat inter filios, tunc monasterio tenetur dare quantum dederit cui libet filio, si verò pro partibus inæqualibus, tenetur conferre monasterio quantū confert filio, cui plus dat.*

17 *Professo patre viuente nulla bonorum diuisione facta an filij percipiant legitimam.*

18 *Pater quando ante professionem disposuit, non potest post professionem disponere quando testamentum ante professionem factum mansit firmum.*

19 *Nouitius, & deinde iam professus, an & quando possit testamentum antea factum reuocare, aut saltem declarare, remissiuè.*

20 *Professus quando solos ascendentes habet, illis debetur sua legitima, in illâque præferuntur monasterio.*

Avth. Si qua mulier.

1 COniuges liberis carentes, per ingressum, & de-
dicationem monasteriis factam, res monasterio
2 addicunt, & testari non possunt. Pater & mater post
ingressum monasterij res de quibus ante ingressum
non disposuerunt postea inter liberos salua eorum
legitima, licitè disponunt, & liberis non addictas, ne-
que relictas ad monasterium transferunt. Pater au-
tem Monachus omnem suam substantiam inter li-
beros sic diuidet, vt monasterio liberorum portio
& quota vna remaneat: omittenti verò diuisionem,
post ingressum liberi in legitima dumtaxat succe-
dūt, reliqua autem bonorum pars ad monasterium
transmittitur. Colligunt ex Ordin. citati *ad l. 1. sup.
hoc tit. num. 1.*

3 De materia huius text. agit *lex Hispanica* 88. *tit.* 18 *part.* 3. vbi *gloss.* 2. & *l.* 17. *tit.* 1. *par.* 6. vbi *gloss.* 5. *cum seqq* Costa *in cap. si pater p.* 2. *verbo testatoris in n.* 7. *cum seqq. de testam. in* 6. Auendan. *ad l.* 44. *Tauri gloss.* 7. *num.* 2. & 3 Nau. *commento* 2. *de Regular. n.* 45. *cum seqq.* Molin. *de primog lib.* 2 *cap.* 9 *num.* 55. *cum seqq.* Azor *instit. moral. p.* 1. *lib.* 12. *cap.* 8. *quæst.* 7. & 8. P. Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disput.* 141. *vers. in Authent.* latè & eleganter Sanchez *in præcepta Decalogi tom.* 2. *lib.* 7. *c.* 9. & 10.

Monasterium intrauerit.] Et professionem fecerit, vt per Ribaden. *iu lib. pro Societate Iesu, cap.* 25. Azor. *instit. moral. part.* 1. *lib.* 12. *cap.* 6. *quæst.* 4. *in fine*, quamuis de primo ingressu intellexerit Marta *de iurisdict. p.* 4. *casu* 95. *n.* 9. 4

Dubium est qualiter hæc Auth. potuerit disponere circa hanc materiam, quæ Religiosos specialiter respicit, nec per Pontificem est approbata, quod mouit Nau. *cons.* 2. *num.* 53. *de Regul.* ad dicendum eius decisionem nullam vim habere, quod est multum conforme illis, quæ adduxi *ad rubr. huius tit.* sed occurrunt aliqui, quos refert & sequitur Azor. *d. cap.* 6. *quæst.* 4. hanc Auth. vim habere non quatenus est dispositio iuris, sed quia est approbata & canonizata iure Canonico *in cap si qua mulier.* 19. *q.* 23. Verùm nec satisfacit hæc responsio, quia hæc auth. eo quòd fuerit per Grauanum in Decreto inserta, iuris Canonici vim obtinere non potuit, iuxta ea quæ adduxi *in collect. ad proœm. eiusdem Decreti.* Quare melius, & conuenientius est respondere hanc Auth vim ex eo sortiri quòd tacitè sit à Pontificibus approbata, vt asserunt Mench. *controuers. vsufreq. lib.* 1. *cap* 5 *num.* 1. Fr. Emman. *quæst. Regular. tom.* 3. *q.* 69. *art.* 2. Molina *de iustit. disp.* 141. *col.* 2. *vers. hinc in Regno*, Less. *eod. tract. lib.* 2. *cap.* 41. *dub.* 10. *n.* 82. Sanchez *d. lib.* 7. *c.* 9. *n.* 7. 5

Non procedit huius Auth. dispositio professis in ordine succedendi incapaci, vt sunt Mioores fratres, & professi ac formati coadiutores in Societate Iesu, inter liberos enim minimè poterūt sic disponere, quia a die professionis reputantur tanquam naturaliter mortui. Sic Sanch. *d. c.* 9. *n.* 2. & 3. 6

Liberos habens.] Idem si vnicum filium habeat, quia militat eadem ratio, tum etiam, quia non est sine liberis, cui vnus filius, vnáve filia est, *l. non est sine liberis* 148 *ff. de verb. signif* Et ideo sic declarant Nau. *d. commento* 2. *de Regul. num.* 47. Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 2. *quæst.* 80. *art.* 2. Sanchez *d. cap.* 9. *num.* 12. 7

Idem quoque dicendum quando liberi illi non sunt legitimi, in locis tamen in quibus iuxta eorum leges, & consuetudines filij illegitimi succedunt parentibus ex testamento & ab intestato deficiente prole legitima, integrum erit parenti habenti solos tales filios illegitimos hanc diuisionem inter illos facere, secus quando non sunt illi hæredes necessarij, vt ex Nau. & Fr. Emman. resoluit Sanchez *d. cap* 9. *num.* 15. vbi *num.* 16. hinc deducit in hoc Castellæ Regno integrum esse matri professæ habenti solos filios illegitimos, hanc diuisionem inter eos facere, siue illi naturales, siue spurij sint, dummodo non sint ex damnato concubitu geniti, aut à professo, siue à professa, aut ab initiato sacris Ordinibus hahitrat patri id non permitti, quamuis filij naturales sint. 8

Idem etiam dicendum si nullum filium habeat, sed alios descendentes, vt nepotes, aut pronepotes, quia quamuis in hoc text. fiat mentio de habente liberos, illorum appellatione omnes descendentes comprehenduntur, vt insinuat *d. l. Hispanica* 17. *tit.* 1. *p.* 6. ibi, *si ome ste hijos, orres heredores que descendiessend el*, Sanchez *d. cap.* 9. *num.* 13. vbi *numer.* 19. ex paritate rationis hanc Auth. extendit ad ascendentes & *num* 17. resoluit hanc eandem diuisionem permitti parenti professo habenti solos filios 9

legiti

legitimatos, quia legitimatus filius retinet omnia sui hæredis iura, rumpitque parentum testamentum, in quo præteritur.

10 *Antequam de rebus suis*, &c.] Cùm acquisita post professionem nunquam fuerint sua, sed monasterij, ideò de illis nequit professus ille disponere, nec quicquam in illa habent ascendentes, aut descendentes, vt per Nau. *commento 2. de Regul. n. 56.* Valasc. *consult. 24. num. 7.* Sanchez *d. cap. 9. numer. 22.* vbi intelligit quando omnino est acquisitio post professionem, sicut si professus suis operibus aliquid compararet, aut hæres, legatariúsve institutus est in aliquo testamento, etiam ante professionem, & delata est hæreditas post professionem, quia hæc acquiruntur monasterio; secus autem esset si professus ille succederet ab intestato alicui consanguineo: & *num. 23.* ait bona tradita monasterio in do-
11 tem Monialis perpetuò apud monasterium durare, quamuis Monialis relictis ascendentibus, aut descendentibus obeat: & *n. 24.* resoluit remanere apud monasterium perpetuò, id quod pacto initu tradidit parens filio, aut monasterio, vel descendens ascendenti, aut monasterio, vt renuntiaret futuræ successioni.

12 *Liceat ei postea inter eos diuidere*, &c.] Ergo diuisio inter liberos, quam hæc Auth. permittit, non est testamentum, sed diuisio quædam, quam professus ille efficit, non vt dominus, sed vt administrator a iure constitutus ad hunc effectum, vt per Nau. *d. commento 2. de Regul. numer. 45.* Carol. de Tapia *in auth. ingressi, verbo, ideoque nec de his, cap. 1. num. 10.* Fr. Emman *tom. 2. summ. cap. 32. numer. 2.* Less. *lib. 2. de Iust. cap. 41. dub. 10. num. 82.* quos refert & sequitur Sanchez *d. cap. 9. num. 10.* vbi *n. 34.*
13 ait quòd professus huiusmodi inter filios diuidens non potest illis pupillariter substituere, potest tamen instituere, & substituere eis inuicem vulgariter, vel per fideicommissũ: & *num. 37.* tenet quòd professus hic inter filios diuidens nequit filijs impuberibus assignare tutorem, quia non habet eos in sua potestate.

14 *Legitima nulli diminuta.*] Ergo in legitima magis fauetur filiis quàm Ecclesiæ, illam enim non potest minuere fauor piæ causæ, vt per Vezin. *tom. 1. commun. opin. lib. 1. tit. 1. num. 12. pag.* 148. Tiraq. *in l. si vnquam, verbo libertis num. 85 & n. 88. & verbo donatione largitus num. 326 & de priuil. pia caus. priu. 17.*

15 Notatur ad hoc quòd parens Monachus, qui post ingressum monasterij vult inter liberos testari, adstrictus est filiis legitimam absque diminutione relinquere, vt per Molin. *de primogen. lib. 2. cap. 9. num. 58.*

16 *Sed si omnem substantiam*, &c.] Aduerte quòd si professus substantiam suam pro partibus æqualibus diuidat inter filios, tunc monasterio tenetur dare quantum dederit cuilibet filio, si verò pro partibus inæqualibus, tenetur conferre monasterio quantum confert filio, cui plus dat, vt ex Angul. *de meliorat. l. 2. gloss. 1. num. vlt.* & aliis, resoluit Sanchez *d. cap. 9. num. 16.* vbi *num. seq.* id limitandum esse censet in regno Castellæ, vt non assignetur monasterio vltra quintum bonorum, etiamsi filiis maior pars relinquatur: & *num. 29.* tenet integrum esse parenti huiusmodi meliorare quemcunque ex filiis in tertia bonorum parte, & ibi citatis adde Soar. *de Relig. tom. 3. lib. 7. cap. 16. numer. 5. cum seqq.* & Adden. *ad Molin. d. c. 9. num. 57.*

17 *Sed si post ingressum*, &c.] Dum disponitur in præsenti, obeunte patre professo, nulla bonorum diuisione facta filios percepturos legitimam, videtur à contrario sensu probari non percipere viuente patre, de quo an verum sit ostendimus *in Collect. ad cap. cùm simus, de Regularib.* & late tractauimus *in votis decisiuis Canon. lib. 9. vot. 7. n. 29. cum sequentibus.*

In gloss. *Competere.* ibi, *Item quid si ante ingressum instituat extraneum*, &c. Vide Sanchez *d. lib. 7. c. 10. n. 7. cum seqq.* vbi resoluit quòd quando pater ante professionem disposuit, non potest post professionem disponere quando testamentum ante professionem factum mansit firmum, quia ratio huius Authent. cessat diuisione antea facta, vnde infert diuisionem inter filios à professo factam ante professionem, post illam non posse ab illo reuocari, nec etiam à monasterio. 18

An & quando nouitius, & deinde iam professus possit testamentum antea confectum reuocare, aut saltem declarare, vide Doctores, quos plena manu citaui *in collect. ad Concil. Trid. sess. 25. de Regularibus, c. 26. n. 21. cum seqq.* 19

In gloss. *Liberet, in princ.* Notatur ad hoc quòd quando professus solos ascendentes habet, illis debetur sua legitima, in illáque præferuntur monasterio, quia licèt hæc Authent. de solis descendentibus loquatur, ex rationis tamen paritate extendenda quoque est ad ascendentes. Ita Auendan. *ad l. 6. Tauri gloss. 8. num. vnico. & l. 40. gloss. 4. n. 23.* Tapia *in auth. ingressi, verbo, ideoque nec de his, cap. 1. n. 19.* Gutier. *canon. lib. 2. cap. 5. num. 95. & 96.* Ceuall. *cõmun. contra commun. opin. quæst. 806. à num. 51.* Valasc. *consf. 24. à num. 5.* Castill. *lib. 1. de vsufruct. c. 65. numer. 2.* Fr. Emman. *quæst. Regul. tom. 2. q. 80. art. 2.* Bened. Ægid. *in repet. ad l. 1. Titia si non nupserit 100. p. 1. n. 50. ff. de condit. & demonstr.* Less. *lib. 2. de Iustit. c. 41. dub. 10. num. 83.* latè Sanchez *d. lib. 7. c. 9. num. 19.* vbi *num. 20.* resoluit filium professum solos ascendentes habentem non posse inter illos hanc diuisionem facere, quia magis proprium est parentum diuidere inter filios, quàm è contra: & *num. 21.* subdit filio professo mortuo superstitibus ascendentibus successuros ascendentes in legitimam bonorum, quæ secum ille in monasterium detulerat, tenerique monasterium illam restituere, & ita monasterio solam partem, de quo professus ille in ascendentium præiudicium poterat disponere, remansuram, quæ in Regno Castellæ est tertia bonorum pars, *l. 3. Tauri,* hodie *l. 1. tit. 8. lib. 5. noua Recop.* 20

In ead. gloss. ibi, *cùm monasterium reputetur pro filio.* Vide posita *in collect. ad cap. in præsentia, de probation.*

SVMMARIVM.

1 *Res immobiles Ecclesiæ Constantinopolitanæ regulariter alienari nequeunt.*

2 *Res Ecclesiæ cum consensu œconomi & Clericorũ sine urgente & graui causa alienari nequeunt.*

3 *Doctores referuntur de alienatione rerum Ecclesiasticarum regulariter prohibita tractantes.*

4 *OEconomi appellantur actores, seu dispensatores Ecclesiæ, quibus scilicet rerum Ecclesiasticarum gubernatio, & dispensatio de cõsensu Episcopi conceditur.*

5 *Seruus adscriptitius est portio fundi, & inter immobilia computatur.*

6 *Annonæ ciuiles sunt certæ pensitationes, quæ militaribus, Palatinisque officiis, & eorum, qui possessiones tenebant, oblatione erogabantur.*

7 Dona

7 *Donatio omnium bonorum facta Ecclesia, aut alijs pijs locis, valida est.*

8 *Redditus annui inter immobilia computantur.*

9 *Alienatio non comprehendit diuisionem, maximè illam qua fit gratia vberioris culturæ, vel commodioris.*

10 *Dimidua potest regulariter dici qualibet res de mundo.*

11 *Res, quæ aliàs non potest diuidi, tamen potest diuidi quoad commoditatem fructuum.*

12 *Seruitutem constituere non potest qui alienare prohibetur.*

13 *Prælatus, cui est prohibita rerum Ecclesiæ alienatio, potest illas saltem mobiles pro remuneratione meritorum in Ecclesiam collatorum alienare.*

14 *Ecclesiæ res illicitè emens pretij soluti amissione punitur.*

15 *Prædia Ecclesiastica ab œconomis, aut ipsis Clericis constituta, & alijs concessa vel vendita, Ecclesia cum fructibus & accessionibus vendicat.*

16 *Ecclesiæ bona emens ab illius administratoribus non seruatis solemnitatibus pretium perdit.*

17 *Impensa facta gratia fructuum, fructus minuūt.*

18 *Bona Ecclesiæ alienata non seruatis solemnitatibus, & sic nulliter, debent Ecclesiæ restitui vnà cum fructibus à die alienationis.*

19 *Alienans nulliter rem Ecclesiæ potest talem alienationem reuocare.*

20 *Error iuris resistentis non facit bonam fidem itavt fructus acquirantur.*

21 *Venditionem licèt quis fecerit cum debitis solemnitatibus, & de illo tempore fuisset in bona fide, à fructuum restitutione an excusetur.*

22 *Actus factus contra legem est nullus, licèt lex pœnam facienti adijciat.*

23 *Sacrilegus verè non est, qui rem Ecclesiæ alienat.*

24 *Pretium rerum Ecclesiæ distractarum quando in specie non est conuersum in vtilitatem Ecclesiæ, an & quando possit repeti ab œconomo, administratore, vel Prælato.*

25 *OEconomo vendens res Ecclesiasticas vltra quod de damnis & restitutione tenetur, priuandus est officio.*

26 *Verbum*, priuetur, *denotat sententiam ferendam, non ipso iure.*

27 *Tabelliones super alienationibus Ecclesiasticis iuri aduersis instrumenta conficientes perpetuo exilio digni sunt.*

28 *Iudices ad alienationes rerum Ecclesiæ vetitas contractúsque illicitos authoritatem interponentes cum bonorū publicatione officia amittūt.*

29 *Iudex & tabellio potest quis esse in minimis causis.*

30 *Lex vbi imponit pœnam, non tamen eam fisco, nec accusatori applicat, in dubio est applicanda fisco, nisi pœna esset imposita propter iniuriam & delictum commissum, &c.*

31 *Vsusfructus rei Ecclesiasticæ constitui potest pacto expresso vt vsufructuario mortuo proprietas consolidata cum fructu ad Ecclesiam redeat.*

32 *Pactum quòd res reuertatur ad Ecclesiam cum meliorationibus, an valeat.*

33 *Possessio rei Ecclesiasticæ transferri non potest si vendatur etiam cum auctoritate administratoris, non adhibita iuris solemnitate, immò ipso iure traditio est nulla.*

34 *Verbum*, relinquo, *solùm conuenit vltimæ voluntati, non autem donationi inter viuos.*

L. Iubemus. XIV.

Impp. LEO & ANTHEMIVS A A. *Armasio P. P.*

RES immobiles Ecclesiæ Constantinopolitanæ 1
regulariter alienari nequeunt. Ecclesijs & ve-
nerabilibus locis res dicari possūt, per testamenta, co-
dicillos, nuncupationes, legata, contractúsque. Item 2
alienari res Ecclesiæ cum consensu œconomi &
Clericorum sine vrgente & graui causa nequeunt.
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad leg. 1. suprà hoc tit. numer. 1.* Vide Cuiac. *3. obseru. 19 & 12. c. 18.* Pileum *q. 2.* Adde Tiraquell. *tract. 2. de iure consl. 3. parte* Oldradum *cons. 109.* Guid. Papæ *q. 355.* Alex. *cons. 71.* Ang. *cons. 275.* Rom. *cons. 184* Ias. *in l. 3. ff. quod quisq; iur.* Bart. *in l. si qui. ff. quæ in fraud. cred.*

De alienatione rerum Ecclesiasticarum regulari- 3
ter prohibita, vide Socin. *reg. 168* Ducn. *reg. 229.* Garc. Falcon. *reg. 158.* Alphan. *collectar. 492.* Cuiac. *lib. 2. obseruat. cap. 19 & lib. 12. cap. 28.* Menoch. *de arbitr. casu 172.* Xuar. *alleg. 21* Couar. *var. lib. 1. cap. 17.* Rebuff. *in compendio alienat. n. 9. cum seqq.* Nau. *in simili tract. item à num. 9.* Guillelm. Redoan. *in tract. de non alienan. rebus Ecclesiæ in tom. 15. tract. Doctorum part. 2 fol. 393.* Alphons. Villagut. *de rebus Ecclesiæ non ritè alienatis lib. 1. c. 3.* Anton. Gabr. *commun. lib. 3. titulo, de rerum alienat. concl. 1.* Nicol. Mozz. *de contract. lib. titulo, de empt. cap. de rebus quæ emi, vel vendi possunt, numer. 29.* Honded. *cons. 31. & 37. vol. 2* Maluas. *cons. 55. & 56 vol. 1.* Surd. *cons. 115. à numer. 28. & cons. 248.* Ioseph. Ludou. *Perus. decis. 93. à numer. 15.* Raudens. *respons. 17. vol. 1* Auendan. *de exequendis mand. c. 4. à num. 33.* Mascard. *de probat. conclus. 227.* Sarmien. *de redditib. Ecclés. p. 1. cap. 2* Salazar. *de vsu & consuet. c. 8. à numer. 37. cum seqq.* Gutier *de iuram. confirm. pars. 1. c. 32. & practic. lib. 2. q. 8.* Felician. *de censib. lib. 2. c. 3 numer. 7.* Molin. *de Iustit. tract. 1. disput. 468.* Anton. Fabr. *in suo Codice libr. 4. tit. 38 definit 6.* Camill. Borrel. *in summa omnium decis. tom. 1. tit. 15. de rebus Ecclés. non alien.* Quarant. *in summa Bullarij, verbo, Alienatio rerum Ecclesiæ,* Zerol. *in praxi Episcop. p. 1. verbo, alienatio rerum Ecclesiasticarum, & p. 2. verbo, alienatio* Cardos. *in praxi iudicum, eod. verbo, n. 21.* Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 9. de rebus Ecclesiæ quæ alienari, vel non alienari queunt,* Aloy. Ricc. *in praxi rerum fori Ecclesiast. tit. de alienat. rerum Ecclés.* Cardin. Tusch. *tom. 1. lit. A. concl. 271.* Valer. Reginald. *in praxi fori Ecclés. lib. 30. tr. 3. n. 61. cum seqq.* Bonacin. *var. tract. tit. 1. de alienat. bonorum Ecclés.* meipsum *de officio, & potest. Episcopi p. 3. alleg. 95. & de iure Ecclés. vniuerso lib. 3. c. 30. & in collect. Bullarij, verbo alienatio, & in collectan. ad tit. de rebus Ecclés. non alien. in Decretalib.*

OEconomo.] Appellantur œconomi actores, seu 4
dispensatores Ecclesiæ, quibus scilicet rerum Ecclesiasticarum gubernatio, & dispensatio consensu Episcopi conceditur, Caluin. *in Lexic. iurid. verbo, œconom.* Alciat. *lib. 9. parerg. c. 3.* Flamin. Paris. *de resignat. benefic. lib. 7. q. 21. n. 1. & 2.*

Vel mancipia.] Notatur ad hoc quòd seruus ad- 5
scriptitius est portio fundi, & inter immobilia computatur, licèt enim naturaliter sit corpus discretum à fundo, est tamen pars instrumentalis ipsius fundi: vt per Tiraq. *de retract. lig. §. 1. gloss. 7. n. 119.* Connan. *comment. iuris ciuil. lib. 2. c. 10. n. 3.* Azor. *instit. moral. part. 2 libro 2. cap. 31. quæst. 4.* Valasc. *de iure emphyt. quæst. 37. numer. 10. & 13.* De his seruis ascri-

ptitiis

ptitiis vide dicta *ad l. quisquis* 16. *C. de Episcopis & clericis.*

6 *Annonas ciuiles.*] Alio nomine panes ciuiles appellantur *in l. fin. §. praeterea, C. de iure dotium*, sunt certae pensitationes, quae militaribus, palatinisque officiis, ex eorum, qui possessiones tenebant, collatione erogabantur, quas Lusitano idiomate *Tençat* appellamus. Vide Alciat. *libr. 8. parerg. cap.* 5. Valasc. *de iure emphyt. quaest.* 12. *num.* 5. & 9 Gutier. *pract. lib.* 3 *q.* 83. *n.* 2. Cald. Pereira *de nomin. emphyt. q.* 18. *numer* 6. & nouissimè *quaest. forens. in comment. ad §. sed hac, Instit. de inofficios. testament. c.* 2. *n.* 59. latè, & eleganter Guid. Pancirol. *in thesauro variar. lection. lib* 2. *cap.* 209. Mendez à Castro *in speciali tract. de annonis ciuilibus*, Caluin. *in Lexic. iurid. verbo, Annona in Codice.*

7 *Iaconensis ea omnia*, &c.] Notatur ad hoc quòd donatio omnium bonorum facta Ecclesiae, aut alij pio loco, valida est, vt per Duen. *regul.* 119. *limit.* 1. Tiraquell. *in tract. de pia causa, priuileg.* 100. Couarr. *in rubric. de testament. p.* 2. *n* 6. Clar. *§. donatio, quaestion.* 20. *num.* 3. Villalob. *commun. lit. D. numer.* 140. Viui. etiam *commun. tom* 2. *opin.* 17 *versic. sed fallit*, Anton. Gomez *l.* 96. *Tauri, numer.* 6. Spin. *in speculo testamen. gloss.* 11. *princip. n.* 29. *cum sequent. & gloss.* 12. *a num.* 45. Gutier. *de iurament. confirm. p.* 1. *c.* 11. *num.* 7. Anton. Gam. *Lusit. decis.* 185. *num.* 2. P. Molin. *de iustit. tractat.* 2 *disput.* 280. *vers. nostram*, Caldas Pereira *quaest. forens. consil.* 28. *numer.* 5. Cardin. Tusch. *tom.* 2. *lit. D. conclus.* 648. *numer.* 41. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. tom.* 2 *lib.* 13. *tit.* 28. *per totum.* Rebell. *de obligat. iustit. p.* 2. *lib.* 18. *qu.* 7. *num.* 4.

8 In gloss. *Annonas.* ibi, *inter immobilia computantur.* Notatur ad hoc quòd huiusmodi annonae ciuiles, siue annui redditus inter immobilia connumerantur, vt per Tiraquell. *de retract. lign. §.* 1. *gloss.* 6. *num.* 4. Couarr. *lib.* 2 *variarum, cap.* 7. *num.* 2. Menochius *cons.* 19. *num.* 10. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo, contractum, num.* 3. Nicol. Bellon. *cons.* 23. *num.* 9. Cald. Pereira *quaest. forens. cons.* 6. *numer.* 1. & plures quos plena manu retuli *de officio & potestate Episcop. p.* 3. *allegat.* 95. *n.* 46. Mendez de Castro *de annon. n.* 34.

9 In gloss. *Diuidere, in princ.* ibi, *vt vna pars seminet vno anno, alia alio anno, diuisione facta per sepes, & fossata.* Notatur ad hoc quòd alienatio non comprehendit diuisionem, maximè illam, quae fit gratia vberioris culturae, vel commodioris, vt diuidendo rem per sepes, & fossata, ita Cald. Pereira *de resol. emphyt. c.* 5. *n.* 34.

10 Notatur etiam ad hoc quòd regulariter quaelibet res de mundo potest dici diuidua cùm naturaliter possit per partes diuidi, vt si diuidatur fundus, vel similis res immobilis, vt per Anton. Gomez *to.* 2. *var. c.* 10 *n.* 1. *post princip.*

11 In eadem gloss. ibi, *vel diuidit secundùm H*, &c. Notatur ad hoc quòd res, quae aliàs non potest diuidi, vt quia est minoris 26. annis, iuxta *l. inter, C. de praed. minor.* tamen potest diuidi quoad commoditatem fructuum, vt per Tiraquell. *de iure primogen. q.* 4. *num.* 53.

12 In gloss. *Cedere.* ibi, *nam qui alienare prohibetur, seruitutem constituere non potest.* Ita Anton. Gom. *l.* 40. *Tauri, n.* 85. Molin. *de primogen. lib.* 1. *cap.* 10. *n.* 1. & 2. Peregrin. *de fideicommiss. ar.* 40. *num.* 114. Quarant. *in summ. Bullary, verbo, alienatio, num.* 21. Fusar. *de substitut. qu.* 527. *per tot.* vbi *n.* 5. subdit quòd licet prohibitus alienare non possit seruitutem imponere, poterit tamen cedere, & vendere fructuum commoditatem, & perceptionem, plures alios refero ego ipse *de appell. verbor. vtriusque iuris signif. appell.* 14. *n.* 10.

In gloss. *Permissam.* Notatur ad hoc quòd Praela- 13
tus, cui est prohibita rerum Ecclesiae alienatio, potest illas saltem mobiles pro remuneratione meritorum in Ecclesiam collatorum alienare, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo, donatione largitus, num.* 27. *C. de reuoc. donat.* Ias. *in l. ex hoc iure, n.* 60. *ff. de iustit. & iure*, Mench. *de success. resol. lib.* 1. *§* 5. *num.* 6. Magon. *Florent. decis.* 64. *n.* 41. Cardin. Mantic. *de tacitis lib.* 28. *tit.* 6. *n.* 17. latè Camil. Borrel. *in sum. omnium decis. tom* 1. *tit.* 15. *à n.* 12. vbi *n.* 14. declarat procedere dummodo Praelatus remunerationis metas, & limites non excederet, refero ego ipse *de offic. & potestate Episcopi p.* 3. *alleg.* 95 *n.* 92.

§. Sane si haec nostrae.

Illicitè res Ecclesiae emens pretij soluti amissione 14
punitur. Et praedia Ecclesiastica ab oeconomis, aut 15
ipsis Clericis constituta, & aliis concessa, vel vendita, Ecclesia cum fructibus, & accessionibus vendicat. Colligunt ex Ordinar. citati *suprà in l.* 1. *num.* 11 *hoc tit.*

Et pretia quidem, & munera, &c.] Notatur ad 16
hoc quòd Ecclesiae bona emens ab illius administratoribus non seruatis solemnitatibus pretium perdit, vt per Barth. Caepol. *in cons. ciuili* 25. *n.* 11. Rebuff. *in tractat. alienat. num.* 103. Cened. *ad Decretal. collect.* 71. *num.* 4. vbi ait se credere quòd ipse emptor 17
poterit retinere ex ipsis fructibus impensas ab eo factas, quia impensae, quae sunt factae gratia fructuum, minuunt fructus. Valasc. *consult.* 83. *sub numer.* 11. Camill. Borrel. *in summ. omnium decis. tom.* 1. *tit.* 15. *num.* 94.

Vnde ex hoc text. vulgò colligitur quòd bona 18
Ecclesiae alienata non seruatis solemnitatibus, & sic nulliter, debent Ecclesiae restitui vnà cum fructibus à die alienationis, vt per *in l. Hispan.* 7. & 10. *tit.* 2. *lib.* 1. *nouo Recopil.* Bero *in cap. si quis Presbyterorum, n.* 14 *de rebus Ecclesiae non alienan.* Felin. *in cap. cum causa, n.* 17. *de re iudic.* Curt. sen. *cons.* 71. *col.* 7. *num.* 13. Surd. *cons.* 115. *num.* 31. *cum seqq. & decis.* 45. *numer.* 10. Redoan. *de rebus Eccles. non alien. quaest.* 77. *c.* 5. *num* 2. Perez *l.* 10. *verbo, sin pretio, tit.* 2. *lib.* 1. *ordin.* Tiraquell. *de iure mariti gl ss.* 6. *num.* 17. & *in praefat. retract. n.* 16. Gutier. *pract. lib.* 3. *quaest.* 8. *ferè per tot.* Hermosilla *ad Part.* 5. *Gregor. Lopez p.* 1. *fol.* 78. *n.* 100. Menoch. *remed.* 15. *recuper. n.* 634. D. Barbosa *in l.* 1. *ff. soluto matrim. p.* 5. *num.* 37. & 38. Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Eccles. decis.* 18. *sub tit. de rebus Eccles. non alien* Rot. *decis.* 14. *par.* 1. *diuers. & in Placentina bonorum* 26. *Iunij* 1585. coram Cardin. Blanchetto, & *in Vrbeuetan. nullitatis locationis* 2. *Iulij* 1593. coram Cardin. Pamphilio, & *in Neapolitana spolij* 31. *Iun.* 1607. coram Cardin. Lancellotto, & *in Placentina decimarum* 13. *Maij* 1630. coram R. P. D Duran.

Ab ipsis Clericis, &c.]. Notatur ad hoc quòd alie- 19
nans nulliter rem Ecclesiae, potest talem alienationem reuocare, vt per Tiraquell. *de retract. lign. §.* 26. *gloss.* 2. *numer.* 6 Cald. Pereira *de renouat. quaestion.* 16. *num.* 31. Anton. Gomez *l.* 50. *Tauri à num.* 63. citatur à Cened. *ad Decretal. collect.* 71. *num.* 2. Molin. *de primogen. lib.* 4. *c.* 1. *à num.* 18. vbi intelligit quando nullus alius est, qui valeat alienationem nulliter factam reuocare, de quo vide latissimè Fusat. *de substitut. quaest.* 117. vbi plures, & propemodum infinitos refert Doctores.

20 *Cum fructibus.*]Ex eo, quia error iuris resistentis non facit bonamfidem, ita vt fructus acquirantur, de quo vide Couarr.*libr. 1. variarum,cap. 3. num.* 8.
21 nam licèt quis venditionem fecerit cum debitis solemnitatibus, & de illo tempore fuisset in bona fide, quæ excusat à fructuum restitutione, vt in his terminis firmarunt Felin.*in cap. cùm causa,num.* 27. *vers.procederet,de re iudic.*Bero.*d.cap. si quis presbyterorum,num.*41.& alij,quos cumulat Aloys.Ricc. *dict.decis.*18.*numer.* 3. tamen si in aliquo forma in alienationibus rerum Ecclesiæ obseruanda, fuisset omissa,de qua emens plenam habebat notitiam,non poterit se à mala fide excusare prætextu erroris facti, vel iuris ambigui, ad notata per Curt.iun.*cons.* 185.*num.*5.*lib.* 1.Gregor.Lopez per text.*ibi in l.* 11, *tit.* 14 *p.* 1.Negusan,iun.*cons.* 394.*num.* 6. *cum seqq.* Surd.*d.cons.*115.*num.*12.quos refert Rota *in dicta Placentina decimarum*,& in terminis Gutier.*d.lib.* 3.*q.*8.*n.*8.

22 *Quia ea quæ contra,* &c.] Notatur ad hoc quòd actus factus contra legem est nullus, licèt lex pœnam facienti adiciat, vt per Tiraquell. *de nobilit. cap.* 37.*numer.* 38.& etiam quòd lex, siue statutum post prohibitionem actum expressè non annullet, vt dixi *in collect.ad l.non dubium,C.de legib.*

23 In gloss.*Sacrilega.* Notatur ad hoc quòd sacrilegus verè non est qui rem Ecclesiæ alienat, vt per Decian.*in tractat.crimin.lib.*6.*cap.*30.*num.*24. contra quem tamen tenet Farinac. *in praxi crimin. qu.* 172 *n.*40.

24 In gloss. *Acquirantur.* De materia huius glossæ & an & quando pretium rerum Ecclesiæ distractarum in specie non est conuersum in vtilitatem Ecclesiæ, possit repeti ab œconomo,administratore,vel Prælato vendente, Ecclesia reiuendicante suas res sic distractas,etiam quòd emptor fuerit bonæ fidei? vide Gutier.*pract.lib.*3.*q.*8.*per tot.*

§. OEconomus.

25 OEconomus vendens res Ecclesiasticas, vltra quòd de damnis,& restitutione tenetur, priuandus est officio.Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.* 1.*supr.hoc tit.num.* 1.

26 In gloss.*Priuetur.* ibi, *per sententiam, non ipso iure.*Vide Tiraquellum *in l.si vnquam, verbo reuertatur,num.*26.32.& 177 Bernard.*regul.*778.Flamin. Paris.*de confident.quæst.*58.*numer.*36.Melch. Phœbos *Lusitan.decis.*88.*num.* 12.*tom.*1.Cardin Tusch. *lit.P.conclus.*759.*numer.*8.Ioan. de Salas *de legibus,quæstion.*96.*tractat.*14.*disput.*15.*sect.*3. *sub numer.* 41.& *sect.*6.*sub numer.*78.Farinac. *fragm. crimin.part.*1.*verbo lex, num.*130.Menoch. *cons.* 67. *num.*29.

§. His tabellionibus.

27 Tabelliones super alienationibus Ecclesiasticis iuri aduersis instrumenta conficientes perpetuo exilio digni sunt. Colligunt ex Ordin.Doctores citati *in l.* 1.*sup.hoc tit. n.*1.

§. His quoque iudicibus.

28 Iudices ad alienationes rerum Ecclesiæ vetitas, contractúsque illicitos auctoritatem interponentes cum bonorum publicatione officia amittent. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1.*supra hoc tit. num.* 1.

29 In gloss.*Ius gestorum.*ibi,*nam iidem erant iudices, & notarij.* Notatur ad hoc quòd in minimis causis potest quis esse iudex & tabellio, vt per Gasp. Valasc.*in repet.l.imperium,col.* 24.*in* 30.*quæstion.* Tiraquell.*in tractat.de iudicio in rebus exigend. vers.* 20.*num.*30.

In gloss. *Bonorum omnium.*ibi, *in dic,fisco,* &c. 30
Notatur ad hoc quòd vbi lex imponit pœnam, non tamen eam fisco, nec accusatori applicat, in dubio est applicanda fisco,vt per Thom.Grammat.*cons.* 6. *num.* 10.Montalu.*in l.*3.*in gloss.*1.*vers. an pœna pecuniaria,tit.*5.*lib.*4.*fori legum.*Perez *in princ.tit.*19. *lib.*8.*ordin.pag.*359.vbi limitat,nisi pœna esset imposita propter iniuriam,& delictum commissum cõtra personam particularem ciuiliter,nam tunc applicatur parti.

§. Sanè ne omnis.

Rei Ecclesiasticæ vsusfructus constitui potest pa- 31
cto expresso,vt vsufructuario mortuo proprietas consolidata cum fructu ad Ecclesiam redeat. Colligunt Doctores citati *ad l.*1 *sup.hoc tit.n.*1.

Et rebus immobilibus, &c.] An valeat pactum 32
quòd res reuertatur ad Ecclesiam cum meliorationibus;vide Menoch.*remed* 15.*recup.n.*504.Valasc. *de iure emphyt.q.*25.*n.*19.

Tanquam nullo,&c.] Notatur ad hoc quòd si res 33
Ecclesiæ vendatur etiam cùm auctoritate administratoris non adhibita iuris solemnitate, non potest transferri possessio, immo ipso iure traditio est nulla,vt per Anton.Gomez *l.*45. *Tauri n.*25.*prope fin.* vbi intelligit textum loqui tantùm respectu dominij, & non respectu possessionis, quia hic ponitur possessio pro ipsamet re, sicuti in iure nostro multoties reperitur,vt *in l.interdum,ff. de verborum significat.*

In gloss *Derelinquat, fin.*ibi,*in vltima voluntate,* 34
*vt innuit verbũ,*relinquat,&c.Notatur ad hoc quòd verbum,*relinquo*,solùm conuenit vltimæ voluntati, non autem donationi inter viuos,vt per Tiraquel.*in l.si vnquam,verbo,susceperit liberos, n.*275.*C.de reuoc.donat.*Menoch.*cons.*344.*n.*1.& alios per me citatos *in tract.de dictionib.vsufreq.dict.*347.

SVMMARIVM.

1 *Res, quas Ecclesia ab Imperatore habent, pignori dari non possunt: alia autem ob vrgens debitum si Ecclesiæ mobilia bona non sufficiunt ad solutionem, distrahi & pignorari possunt.*
2 *Immobilia Ecclesiæ in solutum non dantur, nec venduntur, nisi ordinator domus scientibus & consentientibus capitularibus & collegis euidenter probet debitum Ecclesiæ liquidum in Ecclesiæ vtilitatem conuersum.*
3 *Contractus gestus cum Ecclesia non obseruatis solemnitatibus est nullus, Ecclesia ipsa de nullitate opponente, aliàs secus.*
4 *Ecclesia potest dicere contractum nullum ex defectu solemnitatis.*
5 *Xenodochia, & similia locis sacris, & religiosis æquiparantur, illorúmque fruuntur priuilegiis.*
6 *Ecclesiæ res non possunt pignorari.*
7 *Solemnitas descripta in hac Auth.*hoc ius porrectum,*non est necessaria in alienatione rerum Ecclesiasticarum, nec seruatur in Francia.*
8 *Dictio,*perpetuò,*sine præfinitione temporis accipitur, & se in infinitum extendit.*

9 *Aliena*

9 *Alienatio rerum Ecclesiæ quando fit, sunt vocandi illi, qui præsentes sunt, non verò absentes, nec qui non seruiunt.*

10 *Electores absentes vocari non debent, sed solùm præsentes.*

11 *Licitatio per viginti dies facienda in distractione bonorum Ecclesiæ, minoris, vel fisci.*

12 *Licitatione plus offerenti est res adiudicanda.*

13 *Ecclesiæ res an semper danda sit ei, qui iusto plus offert.*

14 *Ecclesia non tenetur ex mutuo, nisi probetur ex parte mutuantis versum fuisse in eius vtilitatem, etiamsi Prælatus, & Capitulum confiteatur in instrumento debiti pecuniam fuisse versam in Ecclesiæ vtilitatem, vt num. 15.*

16 *Depositum & venditio rerum Ecclesiæ facta ex causa necessaria vt valeat, debent creditores esse soliciti, & curare, quod pecunia conuertatur in solutione debiti, pro quo venditio fuerit facta.*

17 *Censualis contractus initus cum Ecclesia illam non obligat, nisi in eius vtilitatem pretium versum esse per creditorem probetur.*

18 *Emptor rei Ecclesiæ non tenetur docere de conuersione pretij in eius commodum.*

19 *Bona immobilia Ecclesiæ vt possint distrahi, debent esse præsentes duæ saltem partes ex tribus.*

20 *Maior pars duarum sufficit quòd consentiat in alienatione rerum Ecclesiæ.*

21 *Probatio versionis in Ecclesiæ vtilitatem non solùm fieri potest per veras probationes, sed etiam per coniecturas & præsumptiones.*

22 *Bona Ecclesiæ vt alienentur non sufficit instantem necessitatem probare, nisi vtilitas probetur.*

23 *Mutuum quod non probatur versum in Ecclesiæ vtilitatem, licèt non valeat in eius præiudicium valet tamen vt Prælatus contrahens per se & suos heredes ad eius solutionem teneantur.*

24 *Probatio versionis in Ecclesiæ vtilitatem non requiritur vt Episcopus, seu administrator, & eorum heredes teneantur.*

25 *Contractus mutui celebratus Ecclesiæ nomine tenet quoad contrahentem cum Ecclesia, si fuit seruata forma.*

26 *Mutui facti tempore quando constat quòd Ecclesia valde indigebat pecunia mutuatitia, & constat administratorem accepisse mutuo eam ob causam, tunc coniectura fit pecuniam fuisse versum in eum causam Ecclesiæ vtilem, & necessariam.*

AVTH. Hoc ius porrectum.

5 RES, quas Ecclesiæ ab Imperatore habent, pignori dati non possunt. Aliæ autem res, quas Ecclesiæ ab aliis quàm Imperatoribus acceperunt, ob vrgens debitum si Ecclesiæ mobilia bona non sufficiunt, ad solutionem distrahi & pignorari possunt. Immobilia verò Ecclesiæ in solutum non dantur,
a nec venduntur, nisi ordinator domus scientibus & consentientibus capitularibus & collegiis euidenter probet debitum Ecclesiæ liquidum in Ecclesiæ vtilitatem conuersum; ex mobilibus item fructibus solui non posse, nec alienatio, vel in solutum datio subsistit, nisi res mediocres Ecclesiæ per viginti dies sub hasta reperiantur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. sup. hoc tit. n. 1.* Vide Socin. *reg.* 548. & 600. Decium *cons.* 36. Felin. *in cap. cùm causa, de re iud.* & Boër. *cons.* 248.

Allegari solet hic text. ad hoc quòd contractus 3
gestus cum Ecclesia non obseruatis solemnitatibus
est nullus, Ecclesia ipsa de nullitate opponente, aliàs
secus vt per Bonacos. *tom. 1. commun. opin. lib. 1. tit. 1.*
num. 56 pag. 152. & dicit Card. Mantic. *de tacitis &*
ambig. conuent. lib. 25. tit. 6. num. 48. & 49. quòd Ec-
clesia potest dicere contractum nullum ex defectu 4
solemnitatis, si ei sit vtilis, ratum habere, neque is,
qui cum illa contraxit, potest excipere quòd aliena-
tio sit nulla.

Ad omnem venerabilem locum, &c.] Notatur ad 5
hoc quòd xenodochia & similia locis sacris, & Re-
ligiosis æquiparantur, illorúmque fruuntur priuile-
gijs, vt per Menoch. *remed. 26. recuper. n. 23.* 6

Vt nec res eorum pignorentur.] Notatur ad hoc
quòd res Ecclesiæ non possunt pignorari, vt per
Ordio. Reg. Lusitan. *libr. 2. tit. 24. in princip.* Mozz.
de contractib. tractat. de pignorib. & hypothec. tit. de
rebus, quæ pignori dari possunt, num. 13. Rebello *de*
obligat. iustit. p. 2. lib. 16. q. vnic. de obligat. contract.
pignorat. num. 4.

Nota quòd solemnitas descripta in hac Auth. 7
non est necessaria in alienatione rerum Ecclesiasti-
carum, nec seruatur in Francia, vt attestatur Rebuff.
ad leges Galliæ in proœm. glos. 5. n. 25.

Et hoc perpetuò.] Natura huius particulæ, *perpe-* 8
tuò, est, vt sine præfinitione temporis accipiatur, &
se in infinitum extendat, ac idem importet quod
semper, & omni tempore, vt tenent Doctores pro-
pemodum infiniti, quos citaui *de dictionib. vsufreq.*
dict. 254. n. 2.

Ibidem seruientium, &c.] Notatur ad hoc quòd ad 9
alienationem rerum Ecclesiæ sunt vocandi illi qui
sunt præsentes, non verò absentes, nec qui non ser-
uiunt, vt per Rebuff. *in compendio alien. num. 76. &*
77. Alexand. Trentacinq. *var. lib. 1. tit. quod cuiusque*
vniuers. nom. resol. 1. num. 2. vers. quamobrem Et hinc 10
notatur ad hoc quòd electores absentes vocari non
debent, sed solùm præsentes, vt per Cardin. Mantic.
de tacitis, & ambig. conuent. lib. 4. tit. 7. n. 9. & decis.
288. & alios citatos per me *de iure Eccles. lib. 1. cap.*
56. num. 89.

Per viginti dies rem Ecclesiæ, &c.] Notatur ad 11
hoc, in distractione bonorum Ecclesiæ, minoris, vel
fisci licitationem per viginti dies faciendam esse, vt
per Iodoch. *in tractat. subhastat. c. 2. col. 2. & 3.* Me-
noch. *de arbitr. casu* 128. *n. 3.*

Vt plus offerenti detur, &c.] Notatur ad hoc quòd 12
in licitatione plus offerenti est res adiudicanda, vt
per Cald. Pereira *de resolut. emphyt. cap. 14. num. 11.*
Et an semper res Ecclesiæ danda sit ei, qui iusto plus 13
offert, vide Gutier. *pract. lib. 4. q. 71. num. 7.* vbi dicit
quòd Ecclesia potest gratificare ei, qui iustum pre-
tium dat, licèt alius plus offerat. Borell. *in summ. de-*
cis. tom. 1. titul. 1. numer. 56. Aloys. Ricc. *in praxi de-*
cis. 60.

Probat in vtilitatem diuinæ domus, &c.] Notatur 14
ad hoc quòd Ecclesia non tenetur ex mutuo, nisi
probetur ex parte mutuantis versum fuisse in eius
vtilitatem, vt per Bart. *in præsenti num. 23.* & Bald.
n. 3. Pinel. *in l. 2. C. de rescind. vend. p. 2. cap. fin. n.* 68.
Cou. *lib. 2. var. cap. 17. num. 3.* Redoan. *de rebus Ec-*
cles. rubr. an & quando ex mutuo obligetur Ecclesia
quæst. 4 num. 1. Petr. Rebuff. *de alienat. rerum Ec-*
cles. numer. 19. Menoch. *de arbitr. casu 432. & cons.*
73. num. 22. & cons. 936. num. 7. Mozz. *de contract.*
tit. de mutuo, cap. de personis qua pos. mutuare, n. 17.
Mascard. *de probation. conclus. 1160.* aliàs 1165. *nu-*
mero 3. Ioan. Matienz. *l. 22. gloss. 2. numero 2. tit. 51.*
libr. 5. nouæ Recopil. Felician. de Solis *in tractat. de*

censibus,lib.2.cap.3.num.9.& in append.cap.3.n.7. vers.fin. Gaspar.Roderic.*de annuis redditibus, libro 1.quæst.14.numero 33.& 34* Auendan. *de censibus, cap.63.num.5.*Seraph.*decis.366.numer.3.*Cened.*ad Decretal.collect.24.numer.1.*Alexand. Trentacinq. *variar.resolut.lib.2.tit.de action.resol.1.num.1.*Stephan.Gratian.*discept forens.cap.45.num.1 & capite 94.n.46 & cap.196.num.7.&* 8.Alphons. Narbona *l.25.gloss.10.num.18.& 24.tit.21.lib.4. noua Recopil.*Cardin.Mantic.*de tacitis & ambig.conuent.libro 8.tit.12.num.4.& num.15 & tit.13.num.12.& n.16. vers.vnde cum aliis,*Marcel.Cala *de modo articulandi,& proban.numer.675* Matth. Colet. *de processib. execut.par.1.cap.10.num 18.& 19.*Fachinæ. *controuers.libr.1. cap. 77.lit.A.& cap.78.lit.D.* Matta *de iurisdict part.4.casu 161.num.4.*Rot.*decis.301. numero 12.part. 1.recentior.* ex Theologis P. Molin. *de Iustit.tractat.2.disput 300.à num. 2.* P. Rebello *de oblig it.iustit.par.2.lib 8.de vsuris,quæst.2.sect. 3.* P.Leonard.Less.*de Iustit.lib.2.cap.20.de mutuo & vsura dub.1.num.12.*Azor.*iustit.moral.par.3.libr. 7. cap.3.quæst.6.*

Quæ quidem resolutio procedit,etiamsi speciale
15 habens mandatum,vel Prælatus & Capitulum confiteantur in instrumento debiti pecuniam fuisse versam in Ecclesiæ vtilitatem,secundùm Matienz.*dicta gloss.*a *num* 5.Felician.de Solis *d.cap.3.num.8.*Cardin.Mantic *d.lib.8.tit.14.num.*14. Mascard.*d.concl. 1166.num.19.*Matth.Colet.*d.tract p.2.c.3. n. 252. vers.idque ampliatur.*

Amplia idem esse in deposito, & in venditione
16 rerum Ecclesiæ facta ex causa necessaria pro soluendo ære alieno,nam & tunc sicut in mutuo creditores debent esse soliciti, & curare quòd pecunia conuertatur in solutionem debiti, pro quo venditio fuerit facta Vide Couarr.*d.lib.3.variarum cap.17. num.3.*Molin.*de primogen.lib.4.c.4.num* 20. & 21. Redoan.*tit.de rebus Eccles.non alienand. rubric.de causis vtilitatis,* Cardin.Tusch.*pract.conclus.lit. P. concl 506.num.8.*Stephan.Gratian.*d.cap.35. n. 34. & 35.*Menoch.*consil.114.num.8.& 9.*Surd.*decis.156. numer.9.vers.præterea,*Narbona *dict.l.25.gloss. 10. num.18.& 24.*Cardos.*in praxi iud.& aduocat.verbo,depositum n.9.*Caroc.*de deposito part.2. qu.1. in princip* Molin.*dict.tractat.2 disp.525.* Matta *dict. casu 161.numer.5.*Stephan,Gratian.*discept. forens. cap.196 numer.8* vbi ait quòd contrahens cum Ecclesia in mutuo, deposito, & venditione facta pro debito Ecclesiæ, debet esse solicitus de conuersione in eius vtilitatem, cùm in aliis liberetur debitor si soluat,& si non fuerit versum in vtilitatem Ecclesiæ:& dat exemplum in drappario, qui vendens pannum Abbati pro Monachis vestiendis, potest agere contra monasterium, quamuis Abbas non conuerterit in illius vtilitatem.Rota apud Cencium
17 *post tractat.de censib.decis.287.num.4.*Et in contractu censuali inito cum Ecclesia, nam ex eo Ecclesia non tenetur nisi in eius vtilitatem pretium versum esse per creditorem probetur, vt per Gasp. Roderic. *dict.lib.1.quæst.14.num.33.*Felician de Solis *de censib.lib.2.cap.2.num.6.& cap 3.num.9.* & in appendice *eiusdem cap.num 3.vers.fin.* Auendan. *de censib cap.64.n.5.*Rota apud Cencium *dict.decis.278. num.4.*

In aliis verò contractibus præter suprà traditos,
18 & in venditione rei Ecclesiæ facta propter Ecclesiæ vtilitatem, quòd emptor non teneatur docere de conuersione pretij in eius commodum, tenent Pinel.*in l.1.C.de rescind.vend.par.2.cap fin.numero* 70.Menoch.*cons.114.n.9.* Villalob. *in erario com-num.opin.lit.M.num.245.*Mascard. *de probationib. conclus.1165.numer.19.*Bobadil.*in sua politica lib.3. cap.3.numer.67.lit.I.*Matta *dicto casu 161.numer.5.* Molin.*de primogen.libr.4.cap.4 numer.20. & 21.*P. Molin.*de Iustit.tractat.2.disp.300.col.5. vers. eam Innocent.*Stephan.Gratian.*discept.foren.tom.3.cap. 555.num.7.*vbi tradit sufficere quòd recipiens confiteatur pretium in causam in decreto contentam recepisse,Cardin.Mantic.*d.lib.4.tit.7.n.25. vers.sed hec habet locum,*Alexand Trentacinq.*variarum resolutionum lib.2.tit.de actionib.resolut.1.num.12.*Rebell.*d.lib 8.q.1.sect.3.n.23.*

In gloss. *Maiore.*ibi,*oportet duas partes,*&c. No- 19
tatur ad hoc quòd licèt absentes non sint vocandi, tamen qui sunt præsentes debent esse duæ saltem partes ex tribus, vt possint rem immobilem Ecclesiæ distrahere,vt per Ias.*cons.54.num.1.lib.1.*Cardin. Mantic.*de tacitis & ambig.conuent.lib.4.tit.7 n.10.* vbi hanc glossam notabilem dicit,Menoch.*cōs.726. num.2.*Azeued.*ad Curiam Pisanam lib.1.cap.1.lit. D.num.5.in princip.*Trentacinq.*variarum resolutionum lib.1 dit quod cuiusque vniuers.nom resolut.1 n.*
3.Et maior pars illarum duarum partiū sufficit quòd 20
consentiat in alienatione,Capyc.*decis.148. num. 6.* Bobadil.*in sua politica lib.3.cap.8.num.181.*Castill. *lib 1.de vsufruct.c.54.num.17.*Alexand. Trentacinq. *dict.resolut.1.numer.10.*Mantic.*dict.lib.4. tit.7. numer.11.*

In gloss.*Probat in vtilitatem,fin.*ibi, *probat ergo* 21
forte per præsumptionem, &c.Notatur ad hoc quòd probatio versionis in Ecclesiæ vtilitatem non solùm fieri potest per veras probationes,veluti per visum euidentem,aut similem, iuxta doctrinam Baldi *cons.330.num.2.volum.3.* Redoan.*de rebus Eccles. non alienand.quæst.4.§ penult.num.3.& 4.*Mascard. *de probat.conclus.728.num.9.& conclus.582.num.5.* secundùm antiq.impress.Sed etiam per coniecturas & præsumptiones, de quibus vide Menoch.*de præsumpt.lib.4.præsumpt.55.& de arbitr.casu 431.à numer 33.*Redoan.*dict.quæstion.4.§.verum,cum seqq.* Azeued.*l.6.numer.17.tit.2.lib.1.noua Recopil.* Alexand.Trentacinq.*libr.2.variarum resolutionum tit. de minorib.resol.6.num.7.*Mascard.*de probat.conclus. 728.& 1116.*aliàs 1166.Hect.Felician.*de societ. capite 31. à numer.29.*Gasp.Roderic.*dict.lib.1. quæst. 14.num.31.*Fachin.*lib.2.controuers.c.46.*Montan. *de tutel.cap.33.num.117.cum seqq.*Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig.conuent.lib.8.tit.14.& 15.* Rota apud Cenc.post tractatum *de censibus,decis.19. numer.3.*

Et aduerto quòd non sufficit instantem necessita- 22
tem probare,nisi vtilitas probetur,ex Auendan. *dicto c.63.numer.10.*Fachin.*dicto libr.2.cap.77.* Mascard.*dicta conclus.1166.num 8.*Cardin.Mantic. *dicto libr.8.tit.15.num.2.*Matienz.*l.22.gloss.2.num.7. tit.11.libr.5.Recopil.* licèt vtilitas non duret,secundùm Menochium *dicto casu 432.num.41.*vbi intelligit id procedere quando fuit impensum in causam, quæ sui natura erat perpetuò duratura, quia licèt ex euentu non perdurauerit,tenebitur,Mascard.*d.concl. 1166.n.36.*

Et licèt mutuum, quod non probatur versum 23
in Ecclesiæ vtilitatem, non valeat in eius præiudicium,valet tamen vt Prælatus contrahens per se,& suos hæredes ad eius solutionem teneatur, vt per Azeued.*leg.6.numero 12.tit.5.libr.2.noua recopilat.* vbi hoc ampliat,etiamsi Rector protestetur se nolle teneri ex mutuo Ecclesiæ facto, & licet emptor rei Ecclesiæ sit malæ fidei, Rebuff. *in compendio alienat.rerum Ecclesiæ, numero 39.versic.si tamen,*

Narbona

24 Narbona *l.25.gloſ.*10.*num.*14.*tit.*21.*lib.*4. *nouæ Recop.* vbi ait hanc probationem verſionis in Eccleſię vtilitatem non requiri, vt Epiſcopus, ſeu adminiſtrator, & eorum hæredes teneantur, Marcel. Caſſa *in tract. de modo articulandi & probandi n.* 665. *verſ. pro complemento,* Matth. Colet. *de proceſſib. execut. p.*2.*c.*3.*num.*354. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ.*
25 *cap* 196.*num.*6. vbi dicit quòd contractus mutui celebratus Eccleſiæ nomine tenet quoad contrahentem cum Eccleſia, ſi fuit ſeruata forma, non tamen vt præiudicetur Eccleſiæ, ſi non doceatur verſum in eius vtilitatem, ſed vt Prælatus contrahens per ſe & ſuos hæredes teneatur.

29 In ead. gloſ. ibi, *Secundum Azon. valet.* Notatur ad hoc quòd quando conſtat quòd tempore mutui facti, Eccleſia valde indigebat pecunia mutuatitia, conſtat adminiſtratorem accepiſſe mutuo eam ob cauſam, nam tunc coniectura fit pecuniam fuiſſe verſam in eam cauſam Eccleſiæ vtilem, & neceſſariam, vt per Felin. *in cap. cùm cauſa n.*15. & 16. *de re iudic.* Menoch. *d. lib.* 4. *præſ.* 55. *n.* 5. *cum ſeqq.* & *de arbitr. caſu* 431. *n.* 34.

SVMMARIVM.

1 *Alienatio damnoſa, & nocua Eccleſiæ acquiſitio prohibita cenſetur.*
2 *Eccleſia nihil poteſt acquirere ex quo ipſa oneretur vltra quàm acceperit.*
3 *Eccleſia ſi adiuit hæreditatem ſine beneficio inuentarij, valet talis aditio, ſed non tenetur vltra vires hæreditatis.*
4 *Hæredes beneficium inuentarij amittunt propter omiſſionem deſcriptionis omnium bonorum in inuentario, niſi quando omiſſio huiuſmodi minimè fuiſſet doloſa, vt num.* 5.

AVTH. Sicut alienatio.

1 VT damnoſa alienatio, ſic nocua Eccleſiæ acquiſitio prohibita cenſetur. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.*1. *ſup. hoc tit.*

2 Vulgò notatur ad hoc quod Eccleſia nihil poteſt acquirere ex quo ipſa oneretur vltra quàm acceperit, vt per Tiraquel. *de priuileg. piæ cauſæ, priuil.* 88.

3 Bald. in præſenti citatus à gloſ. hic, in caſus poſitione, tenet quòd ſi Eccleſia adiuit hæreditatem ſine beneficio inuentarij, valet talis aditio, ſed non tenetur vltra vires hæreditatis, de quo Tiraq. *d. pri-*
4 *uil.* 88. vbi reſoluit quòd nulla habetur ratio beneficij inuentarij pia cauſa hærede inſtituta; hocque procedit fauore piæ cauſæ, licèt in aliis propter omiſſionem deſcriptionis omnium bonorum in inuentario, hæredes illius beneficium amittant, vt per Phanuc. *de inuentar. num.* 51 Rimin. iun. *conſ.* 417. *n.*24. Menoch *conſ.* 89. *n.* 146. Roland. *conſ.* 73. *n.* 43. *lib.* 2. Honded. *conſ.* 35. *num.* 55. *libro* 1. niſi quando
5 omiſſio huiuſmodi minimè fuiſſet doloſa, ſecundùm Bald. *in l. fin.* §. *cum igitur num.*8. *C. de iure deliberan.* Bellon. *conſ.* 30. *num.* 6. Menoch. *conſ.* 271. *à num.* 1. Honded. *conſ.* 53. *num.* 15. & 31. *lib.* 1. Surd. *deciſ.* 222. *num.* 10. Gregor. XV. *deciſ.* 169. *numer.* 3. Rota *deciſ.* 747. *num.* 4. *p.* 2. *recentior.* & *in Romana legati* 17. *Decembris* 1629. coram R.P.D. meo Pinuano. Card. Caualer. *deciſ.* 508. *n.* 7.

SVMMARIVM.

1 *Alienatio Eccleſiaſticorum bonorum bona Deo dicata prophanans præ cæteris caſibus prohibita eſt.*
2 *Argumentum à maiori ad minus validum & receptiſſimum eſt.*
3 *Argumentum A multo magis validum, & frequentiſſimum eſt in iure.*
4 *Propter quod vnumquodque tale eſt, & illud magis tale eſt.*

AVTH. Multo magis.

ALienatio eccleſiaſticorum bonorum bona Deo dicata prophanans præ cæteris caſibus prohibita eſt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1. *ſup. hoc tit. num.*1. Vide Rom. *conſ.* 43. 1

Hic tex. eſt multum allegabilis ad hoc quòd à maiori ad minus validum & receptiſſimum eſt argumentum, vt per Decian. *conſ.* 49. *n.* 55. *vol.* 2. & *conſ.* 22. *n.* 48. *vol.* 4. vbi quòd valet affirmatiuè, Flamin. Paril. *de reſign. benef. lib.* 1. *q.* 13. *n.* 19. & *lib.* 5. *q.* 4. *à n.* 4. *cum ſeqq.* & *de confident. q.* 20. *n.* 4. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloſ.* 9. §. 2. *n.* 42. & plures citatos per me *de locis communib. argum. iuris, loco* 67. *per tot.* vbi *n.* 5. reſolui procedere argumentum huiuſmodi in ſtatutis, & correctoriis, & *num.* 6. *cum ſeqq.* limito in diſpenſationibus, priuilegiis, mandatis, & iuriſdictionibus. 2

Et notatur ad hoc quòd argumentum A multò magis, validum & frequentiſſimum eſt in iure, Curt. iun. *conſ.* 194. *num.* 14. *vol.* 3. Hippol. Riminald. *conſ.* 279. *num.* 171. *vol.* 3. Intellige, ſi minus contineatur ſub eo, quod maius eſt tanquam ſpecies. Decian. *conſ.* 65. *n.* 19. *lib.* 3. Card. Tuſch. *pract. concluſ. tom.* 1. *lit. A. concl.* 501. *num.* 7. 3

Notatur denique ad hoc quòd propter quod vnumquodque tale eſt, & illud magis tale eſt, Philoſoph. *lib.* 1. *Poſter.* Bald. *in l. petens num.* 33. *C. de pactis,* Valenzuel. *conſ.* 4. *num.* 94. *tom.* 1. 4

SVMMARIVM.

1 *OEconomus, & huius coniuncti res Eccleſiæ cum debita ſolemnitate licitè præ aliis acquirunt.*
2 *OEconomis, & aliis ſimilibus adminiſtratoribus rerum eccleſiaſticarum licet eas alienãdo transferre in ſuos propinquos.*
3 *Epiſcopus bona Eccleſiæ ſolita dari in emphyteuſim potius in conſanguineos, quàm in extraneos alienat.*
4 *Prælatus non poteſt rem Eccleſiæ etiam ſeruatis ſolemnitatibus concedere agnato ſuo in feudum, vel emphyteuſim.*
5 *Prælatus an poſſit concedere beneficia cognatis benemerentibus.*
6 *Prælatus quomodo excuſetur à ſimonia ſi dederit famulo beneficium propter obſequium exhibitum.*
7 *Executor datus ad bona inter pauperes diſtribuendo non poteſt ſibi tanquam pauperi diſtribuere.*

AVTH. Quibuſcumque modis.

OEconomus, & huius coniuncti res Eccleſiæ cum debita ſolemnitate alienandas licitè præ

aliis non acquirunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1.supr.hoc tit.n.1.*

2 Allegari solet hic text. ad hoc quòd in vniuersum licet administratori rerum Ecclesiasticarum alienando transferre in suos propinquos, vt per Azor. *instit. moral p.2.lib.9.cap.1.quæst* 10 vbi ex Panorm. sentit id tantùm locum habere in œconomis, & aliis similibus administratoribus, non item in Præpositis, siue Prælatis, & ex Syluest. *verbo Alienatio quæst.*22. tuta credit conscientia posse id etiam œconomum facere ex causa iusta, & debita, & citra vllum Ecclesiæ detrimentum.

3 Notatur ad hoc quòd Episcopus bona Ecclesiæ solita dari in emphyteusim potius in consanguineos, quam in extraneos alienat, vt per Bursat. *consil.*127. *num.*4. & 78. *libr.*1. Flamin Paris. *de resignat. benefic. lib.9.quæst.*17.*num.*124. Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat. verbo Emphyteusis, num.*21. Fachinæ. *contr. lib.7.c.*31. Borrel. *in summ. decis. tit* 33. *n.* 132.
Absolotè tamen Prælatus non potest rem Ecclesiæ
4 etiam seruatis solemnitatibus concedere agnato suo in feudum, vel emphyteusim, vt citato hoc textu tenent Surd. *de alimen. tit.* 8. *priuileg.*92.*numero* 2. Menoch. *consf.*76.*num.*4.*cum sequent.* Cardos. *dicto loco.*

5 Et an possit Prælatus concedere beneficia cognatis benemerentibus? vide S. Thom. 2. 2. *quæst.* 63. *art.*2.*ad* 1. & *quolib.*4.*art.*15. Couarr. *lib.*1. *variarum cap.*5.*numer.*4. Alciat. *de præsumpt. regul.*3.*præ-*
6 *sumpt.*29. Flamin Paris. *d. quæst.* 17 *num.*124. Et quo modo à simonia excusetur, si dederit famulo beneficium propter obsequium exhibitum? vide Sot. *de Iustit. lib.9.quæst.7.ar.3.ad* 1. Rebuff. *in praxi benefic. tit. quot modis benef. acquir. numero* 5. Nauarr. *in cap. inter alia*, 11.*quæstion.*3.*corol.*2.*numero* 14. Fr. Emman. *in summ. tom.2.cap.*59.*n.*9. & 10. Sayr. *in claui Regia lib.*1.*tract.*5.*c.*7.*numero* 9. Soar. *de Relig. lib.*4. *de simonia, c.*39. Nicol Garc *de benefic. p.*8.*cap.*1.*à num.*117.

7 *Res huiusmodi accipere*, &c.] Notatur ad hoc quòd executor datus ad bona inter pauperes distribuenda non potest sibi tanquam pauperi distribuere, de quo ego ipse *de iure Eccles. lib.*3. *cap.* 27. *num.*61.

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia res acquirens citra titulum lucratiuum ob omissas solemnitates, rem cum omni incremento medij temporis restituit, nec Ecclesiam, sed alienantem pro pretio & damnis obligatum habet.*

2 *Donatarius Ecclesiæ ad rei restitutionem cum fructibus tenetur.*

3 *Ecclesiæ rebus sine debita solemnitate in emphyteusim concessis, emphyteuta iure cadit, datum amittit, & ad solutionem incontinenti tenetur, omnibúsque actionibus priuatur.*

4 *Alienationis rei Ecclesiasticæ reuocatio quando fit à bonæ fidei emptore, tunc fit pretij restitutio eidem emptori ab eo qui vendidit.*

5 *Prælatus, vel heres (si ille promisit emptori euictionem) si non sit soluendo, tunc emptor bonæ fidei recursum habebit contra Ecclesiam, quatenus esset facta locupletior, & non aliter.*

6 *Emphyteusis Ecclesiastica nullo modo potest hypothecari.*

7 *Emphyteutici contractus de natura est vt aliquid pro ingressu detur.*

8 *Emphyteuta re emphyteuticaria etiam ad dominum reuertente, tenetur ad solutionem canonis, seu pensionis pro tempore futuro.*

9 *Mulier soluto matrimonio non tenetur stare contractui facto constante matrimonio sine consensu & auctoritate mariti.*

10 *Obligari non valens, tenetur, siue is sit pupillus, siue alius, quatenus locupletior factus est.*

11 *Verbis futuri temporis quando additur dictio, omnimodo, tunc est canon latæ sententiæ.*

AVTH. Qui res.

ACquirens res Ecclesiæ citra titulum lucratiuum ob omissas solemnitates rem cum omni 1
incremento medij temporis restituit, nec Ecclesiam,
sed alienantem pro pretio, & damnis obligatum habet. 2
Donatarius Ecclesiæ ad rei restitutionem cum fructibus tenetur. Creditor pignore Ecclesiastico vendicato contra dantem pignus habet regressum,
& actionem. Ecclesiæ rebus sine debita solemnitate 3
in emphyteusim concessis, emphyteuta iure cadit, datum amittit, & ad solutionem incontinenti tenetur, omnibúsque actionibus priuatur. Colligunt Doctores citati *in l.1.sup.hoc tit.n.1.*

Sed aduersus eum, qui alienauit, habet.] Notatur 4
ad hoc quòd quando fit reuocatio alienationis rei Ecclesiasticæ à bonæ fidei emptore, tunc fit pretij restitutio eidem emptori ab eo, qui vendidit, & sic à Prælato, Felin. *in cap. cùm causa, num.*27. *de sentent. & re iudicat.* & alij citati à Camill. Borrell. *in summa omnium decis. tom.*1.*tit.*15.*à num.*67. ex quo prouenit vt malæ fidei possessor pretium non recuperet, Alex. *consil* 5.*volum.*3 Ioan. Baptista Costa *de factis scient. & ignorant. cent.* 2.*dist.*12.*à num.*17. Camill. Borrel. *dict. tit.*15.*numer.*71. Si autem Præ-
latus, vel hæres (si ille promisit emptori euictio- 5
nem) non sit soluendo, tunc emptor bonæ fidei recursum habebit contra Ecclesiam, quatenus esset facta locupletior, & non aliter, vt per hunc textum tenent Aym. Crauet. *consil.*272.*num.*19. Franc. Marc. *decis.*1076.*vol.*1 Bonacos *de aquisit canon. conclus.*13. Vincent. de Franch. *Neapol. decis.* 296. *numero* 4. Vanti. *de nullit. tit. quoties & intra quod, num.*54 quos refert & sequitur Camill. Borrel. *dicto tit.*15.*num.*70.

Creditor quoque restituta re pignorata.] Notatur
ad hoc quòd emphyteusis Ecclesiastica nullo modo 6
potest hypothecari, de quo vide Cald. Pereita *de extinct. emphyt. cap.*6.*numer.*60.*cum seq.* vbi contrarium defendit.

Nec quod dedit, repetat.] An de natura contra- 7
ctus emphyteutici sit, vt aliquid pro ingressu detur? vide gloss. *verbo, emphyteuma, in cap. potuit, de locato*, Specul. *in tit. de locato*, §. *nunc aliqua, vers.*5 *num.*5. Valasc. *de iure emphyt. quæst.*10.*num.*2. Camill. Borrell. *in summa decis. tom.*1.*tit.*33.*numer.*10. Rebell. *de obligat. iustit. p.*2.*lib.*13.*quæst.*7.*numer.*5. vbi negatiuè resoluit.

Immo statim soluat, &c.] Notatur ad hoc quòd 8
emphyteuta, re emphyteuticaria etiam ad dominum reuertente, tenetur ad solutionem canonis, seu pensionis pro tempore futuro, vt per Boër. *decis.* 309.*num.*1.

Notatur etiam ad hoc quòd mulier soluto matri- 9
monio non tenetur stare contractui facto constante matrimonio sine consensu, & auctoritate mariti, & sic potest hoc casu venire contra factum proprium, vt per Tiraquellum *de iure mariti, gloss.*8.*numero* 104.

In

In gloss. *Eum.* ibi, *tenetur Ecclesia si locupletior*
10 *est*, &c. Notatur quòd ille, qui non potest obligari, tenetur tamen, siue is sit pupillus, siue alius, quatenus locupletior factus est, vt per Tiraq. *de iure mariti, gloss. 3. num. 132.*

In gloss. *Denegandas.* vbi, *subaudi ipso iure.* No-
11 tatur ad hoc quòd quando verbis futuri temporis additur dictio *omnimodo*, tunc est canon latæ sententiæ, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo reuertatur, num. 88. C. de reuocan. donat.* Roman. *sing. 1. n. 2.* Mathesil. *sing. 115. in princip.* Hippol. *in pract. §. aggredior. num. 125.* Farin. *fragment. crimin. p. 2. verbo Lex num. 122.* quos refero *de diction. vsufreq. dict. 239. num. 10.*

SVMMARIVM.

1 *Domum ruinosam reparationis causa sub certo canone Ecclesia in emphyteusim perpetuam concedere potest.*

2 *Prælatus potest ad meliorandum in emphyteusim perpetuam concedere res Ecclesia incultas, & inutiles, modicique valoris.*

3 *Emphyteusis Ecclesiastica concedi solita reuersa ad dominum non debet, concedi pro minore pensione, sed concessio facienda est more solito seruatis de iure, seruandis.*

4 *Emphyteusis renouatio est facienda illi, qui probauit melioramenta, nisi Ecclesia velit retinere pro se.*

5 *Appellatio datur si renouatio emphyteusis fiat extraneo, & proximior potest petere vt extraneus inuestitus remoueatur.*

6 *Inuestitura concessa filijs post lineam finitam censetur renouatio, nō autem noua concessio, etiam quòd in renouatione sit dictum*, & de nouo concedimus.

7 *Titulus renouationis emphyteusis, nouus dici non potest, sed prioris tituli concessi renouatio.*

8 *Emphyteusis renouatio regulanda est iuxta terminos inuestiture antiqua.*

9 *Ecclesia non tenetur renouare emphyteusim proximioribus hæredibus, aut descendentibus accipientis, finitis generationibus, ad quas concessa fuit, quando ipsa Ecclesia pro se retinere illam volet.*

10 *Emphyteusis in infinitum concedi potest, hoc est, pro accipiente & omnibus hæredibus suis.*

11 Auth. de non alienan. §. emphyteusim, collat. 2. *corrigitur per hunc text.*

12 *Emphyteusis si diminuta sit ob cladem, sterilitatem, vel quid simile, tertia tantùm pars illius est soluenda.*

AVTH. Si quis ruinas.

1 DOmum ruinosam reparationis causa sub certo canone Ecclesia in emphyteusim perpetuam concedere potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. sup. hoc tit. num. 1.*

2 Ex hoc text. colligitur res Ecclesiæ ruinosas incultas, & inutiles, modicique valoris posse per Prælatum ad meliorandum in emphyteusim concedi perpetuam, vt per Gam. *Lusit. decis. 323. num. 1.* Anton. Fab. *in suo Codice lib. 4. tit. 38. defini. 7. post med. vol. 1.* Bened. Canoph. *in repet extrauag. Ambitiosa, fallent. 13. 14. & 26.* quos refert Camill. Borrell. *in summ. omnium decis. p. 1. tit. 15. num. 528.* per ea quæ tradit Afflict. *decis. 119. num. 14.* vbi Cæs. de Vrsil. *in annotat à num. 15.*

Vt pensio diminuatur, &c.] Aduerte quòd emphyteusis Ecclesiastica concedi solita reuersa ad dominum non debet concedi pro minori pensione, sed concessio facienda est more solito, seruatis de iure seruandis, maximè si à principio vt sterilis concessa fuisset, & postmodum facta est fructuosa, vel pretiosa, & reuersa est Ecclesiam, quia concessio illius cum debitis solemnitatibus facienda erit. Ita Benintend. *Bonon. decis 13. num. 8.* Caualca. Fluizan. *decis. 29* siue *73. num. 58. & decis. 30.* siue *74. n. 10. vol. 2.* 3

De renouatione emphyteusis facienda illi, qui probauit melioramenta, vide Valasc. *cons. 10e. n. 4.* Gam. *decis. 41. num. 3.* Cald. Pereira *de renou. emphyt. q. 8. num. 19. & in comment. ad §. sed hac, Instit. de inoff. testam. cap. 2. num. 82.* Quando autem Ecclesiastica emphyteusis esset finita, & Ecclesia nollet pro se retinere, tenebitur inuestire proximiores: Bart. *in l. 1. §. permittitur, num. 1. ff. de aqua quotid. & æst.* Roman. *cons. 22. num. 5.* Alex. *cons. 80. num. 17. & 20. lib. 1.* Dec. *cons. 13.* Paris. *cons. 26. num. 1. lib. 1.* Verall. *decis. 304. p. 1.* Villalob. *in ærario commun. opin. verbo Emphyteusis à num. 49.* aliàs *à num. 100.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. tom. 2. lib. 22. tit. 15. num. 1.* & in nostro Lusitaniæ Regno comprobatissimum dicit Gam. *d. decis. 41. à princip.* & omnino vide *n. 5.* Valasc. *cons. 101. & 157.* Cabed. *p. 1. decis. 203.* Cald. Pereira *de renouat. q. 8. num. 2.* vbi *à num. 16.* hoc dictum Bartoli amplіat, etiamsi dominus directus velit emphyteusim ad se reuersam sibi & suis successoribus retinere: quod etiam iterum asserit post *quæst. forens. cons. 46. n. 3. cum seqq.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 484.* Rebell. *de obligat. iustit. p. 2. lib. 13. q. 19. per tot.* 4

Et quamuis hæc opinio procedat ex æquitate, attamen si Ecclesia non vult retinere pro se, iniuriam facit proximioribus. Roman. *cons. 22. num. 5.* Alex. *d. cons. 80. num. 10. & 20. lib. 1.* Paris. *cons. 29. num. 1. lib. 1.* etiam fœminis, etiam quòd non sint comprehensæ in prima inuestitura, modò pacta primæ inuestituræ non alterentur, Bero. *cons. 98. & 99. lib. 1.* Marescot. *variar. resolut. lib. 1. cap. 3. num. 5.* Rot. *in Imolen. bonorum 18. Iunij 1618.* coram Reuerend. D. Coccino Decano: & datur appellatio, & proximior potest petere vt extraneus inuestitus remoueatur, Rip. *in l. 1. num. 10. ff. de priuil. cred.* Alciat. *in l. si mihi & Titio num. 31. ff. de verb. oblig.* Gozadin. *cons. 39. n. 21.* Cardin. Mantic. *decis. 10. n. 9.* 5

Et licèt istam renouationem vocet nouam inuestituram Angel. Aretin. *cons. 41. num. 13. vers. his non obstantibus*, tamen in puncto quòd non solùm renouata dicatur illa concessio, vel locatio; quæ semper vna est, vt per Butr. & alios *in c. 1. de precar.* sed etiam illa, quæ iam finita est, & extincta, iterúmque eidem, aut consorti, seu filiis conceditur, vt est text. & *ibi* gloss. *in cap. 2. de feudis*, & Imol. ac alij per gloss. *in cap. satis, 14. q. 2. & in cap. 1.* per text. *ibi, de donat.* Bero. *cons. 116. num. 21. vol. 1.* Cald. Pereira *de renou. emphyt. q. 2. num. 16.* Et in terminis de inuestitura concessa filiis post lineam finitam, quòd censeatur renouatio, non autem bona concessio, tenet Bart. *in l. si mihi & Titio, in princ. num. 7.* & *ibi* etiam Alex. *ff. de verb. oblig.* & quòd dicatur antiqua emphyteusis quando filiis renouatur ob lineam finitam, secus ob delictum, Bero. *cons. 122. num. 23. vol. 3.* Cald. *d. tract. de renouat. emphyt. cap. 4. num 18. cum seqq.* Et hæc procedunt etiam quòd renouatione sit dictum, *& de* 6

nouo concedimus, quia nihilominus non immutatur natura concessionis antiquæ, itavt semper ista censeatur renouatio, non autem noua concessio. Cassad. *decis.* 1. *de confirm. vtili.* Alciat. *in d. l. si mihi & Titio num.* 27. *vers. quòd Bart. ff. de verb. signif.* Rota *in Tuden. iurisdictionis de Tuaola* 1. *Aprilis* 1587.
7 coram Card. Blanchetto. Et hinc sequitur quòd titulus renouationis emphyteusis nouus dici non potest, sed prioris tituli concessi renouatio. Curt. ien. *cons.* 48. *num.* 46. Felin. *in cap. de causis, num.* 1. *de offic. deleg.* Valasc. *de iure emphyt. q.* 11. *numer.* 15. *ad fin.* Gama *decis.* 122. *numer.* 7. Cald. Pereira *d. tract. de renouat. emphyt. q.* 3. *num.* 1. vbi *num.* 2. post infi-
8 nitos, quos alleg t, dicit, quòd renouatio emphyteusis regulanda est iuxta terminos inuestituræ antiquæ, de quo etiam Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. tom.* 2. *libr.* 22. *tit.* 9. *numer.* 6. Menoch. *cons.* 54. *n.* 47.

9 Diximus suprà eo casu teneri Ecclesiam renouare emphyteusim proximioribus hæredibus, aut descendentibus accipientis, finitis generationibus, ad quas concessa fuit, quando ipsa Ecclesia pro se retinere illam nollet, quod modò declarandum esse existimo ne procedat in nostro Lusitaniæ Regno, vbi seruat praxis quòd Ecclesia etiam hoc casu teneatur renouare, licèt in inuestitura sit apposita clausula consueta, quòd finitis generationibus libere ad ipsum dominum, seu Ecclesiam cum melioramentis reuertatur, ita Cald. Pereira *d. tract. de renou. q.* 8. *num.* 18. quam quidem praxim iustissima minime carere ratione attestatur Valasc. *cons.* 123. *in fine*, quòd scilicet nocuum esset bono communi totius Regni pactum, quo renouatio excluditur, quia periret ciuilis Respubl. si domini directi, vt sût Magnates & Ecclesiæ, ad quas maxima pars bonorum Regni pertinet, finitas emphyteuses sibi possent retinere; cui malo concludit supremum Senatum occurrere voluisse; iudicando renouationem esse concedendam, non obstantibus quibuscumque clausulis; quamuis antiquioribus temporibus fuerit aliter iudicatum, vt fatetur idem Valasc. *de iure emphyt. q.* 25. *n.* 19. Anton. Gam. *decis.* 76. *& decis.* 316. *in fine.*

10 In gloss. *Dentur.* ibi, *dic in infinitum.* Notatur ad hoc quòd concedi potest emphyteusis in infinitum, hoc est, pro accipiente, & omnibus hæredibus suis, vt per Cald. Pereira *quæst. forens. quæst.* 10. *num.* 1.

11 In ead. gloss. ibi, *& corrigatur illa*, de non alien. &c. Notatur ad hoc quòd *auth. de non alienan. §. emphyteusim, collat.* 2. dum probat emphyteusim non posse concedi nisi pro accipiente filio, & nepote, corrigitur per hunc text. & sequentem, probantem posse concedi emphyteusim in perpetuum, intelligendo vbi interuenerint debitæ solemnitates, quia iis concurrentibus valebit emphyteusis perpetua, cùm tunc possint res omnino alienari, iuxta resolutionem Angeli *in §. adeò num.* 4. *Instit. locati*, Alex. *cons.* 489. *num.* 16. *lib.* 2. Socin. *cons.* 566. *n.* 31. *lib.* 2. quos refert & sequitur Cald. Pereira *d. qu.* 10. *n.* 3. *prope fin.*

12 In gloss. *Tertiam partem.* Notatur ad hoc quòd si diminuta sit emphyteusis ob cladem, sterilitatem, vel quid simile, tertia tantùm pars illius est soluenda, vt per Cald. Pereira *quæst. forens. q.* 10. *n.* 9. vbi respondet ad Auth. sequentem.

SVMMARIVM.

1 *Ecclesiæ res in emphyteusim perpetuam in præsentia Prælati, & Capituli, & omnium interesse habentium consensu datur, vt quàm minimum fieri possit, redditus nonnisi vltra sextam partem minuantur.*

2 *OEconomus & gubernatores Ecclesiæ in pensione & canone Ecclesiasticæ emphyteusis quid congruum sit attendere & spectare debent.*

3 *Remissio ob sterilitatem an fiat in emphyteusi.*

4 *Ecclesiæ res emphyteuticanda est cum iusta & æquali pensione soluenda.*

5 *Valor æstimandus respectu fructuum magis quàm rei ipsius.*

6 *Emphyteuta Ecclesiæ licèt non possit allegare sterilitatem, tamen emphyteuta priuati potest eam allegare.*

7 *Æstimatio iusta rei illa dicitur, quæ ex pensionibus viginti annorum constituitur.*

AVTH. Perpetua quoque.

IN emphyteusim perpetuam res Ecclesiæ in præ- 1
sentia Prælati, & Capituli, & omnium interesse habentium consensu datur hac lege, vt quàm minimum fieri possit redditus non nisi vltra sextam partem minuantur. In pensione verò & canone Ec- 2
clesiasticæ emphyteusis œconomus, & gubernatores Ecclesiæ quod congruum sit, attendent, & spectabunt, & huiusmodi pensio non ex pretio rei in emphyteusim datæ, sed ex æquo & congruo vsu æstimanda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *sup. hoc tit. num.* 1.

In sextam partem.] Non seruatur ex consuetudine hodierna, secundùm Alexand. *cons.* 29. *n.* 6. *libr.* 5. 3

Aut si ob cladem diminuta, &c.] An in emphyteusi fiat remissio ob sterilitatem? vide Cottam *in memor. verbo, emphyteuta* 9. Mozz. *de contract. tit. de locato, cap. de accidentalibus locat. n.* 50 Valasc. *de iure emphyt. qu.* 27. *num.* 7. 11. *&* 13. *& quæst.* 29. *num.* 24. Morla *in emporio iuris p.* 1. *tit.* 10. *q.* 1. *n.* 22. *vers. non obstat* 1 Cardos. *in praxi iudicum, verbo, emphyteusis, num.* 34. Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib.* 22. *tit.* 2. *num.* 22. D. Barbosa *in l. diuortio, § fin. p.* 1. *numer.* 70. *ff. soluto matrim.* Cald. Pereira *quæst. forens. lib.* 1. *q.* 10. *num.* 8. *& de empt. & vendit. cap.* 2. *n.* 8.

Res subtiliter æstimanda, &c.] Notatur ad hoc 4
quòd res Ecclesiæ emphyteuticanda est, cum iusta & æquali pensione soluenda, vt per Gam. *Lusit. decis.* 49. *numer.* 1. Surd. *decis.* 198. *numer.* 22. Fachin. *controu. lib.* 1. *c.* 89. Castill. *quotid. lib.* 4. *p.* 1. *c.* 13. *n.* 31.

Notatur etiã ad hoc quòd valor æstimandus est
respectu fructuum magis quàm rei ipsius, vt per Ti- 5
raq. *de retractu conuent. §.* 14. *gloss.* 1. *n.* 9.

In gloss. *Sextam partem.* ibi, *priuatus remitteret* 6
totum. Notatur ad hoc quòd licèt emphyteuta Ecclesiæ non possit allegare sterilitatem, tamen emphyteuta priuati potest eam allegare, vt per Cald. Pereira *qq. forens. lib.* 1. *q.* 10. *n.* 8.

In gloss. *Iustæ.* ibi, *quæ est collecta in viginti an-* 7
nis, contineat rei æstimationem, &c. Notatur ad hoc quòd iusta rei æstimatio illa dicitur quæ ex pensionibus viginti annorum constituitur, de quo vide 1
Cæpol. *in tract. de simul. contract. n.* 32. Cou. *libr.* 3. *var. c.* 6. *n.* 5. Ioseph Ludou. *Perus. decis.* 63. *n.* 14. Pinel. *in l.* 2. *C. de rescind. vendit. par.* 3. *cap.* 4. *num.* 29.

Tiraq.

Tiraq. *de retractu lig.§.1.gloss.6.num.* 18. & 19. Menoch *cons.343.num.24.& cons.358.numer.* 20. Gemin. *de vsuris commento 2.§.5.n.117.* Surd. *de aliment. tit.9.q.41.num.2.* Valasc. *de iure emphyt.q.11.num.2.* Brunor. à Sole *in locis communib.verbo,contractus* 2. Ioan.Garc. *de expens.cap.9.numer.79.* Cardos. *in praxi iudicum,verbo,pretium num.4.* Molin. *de iustit.tract.2.disp.452.vers quod attinet,* Cardin. Mātic. *de tacitis,& ambig.conuent.lib.4.tit.20.n.12.& lib.5.tit.2.num.15.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imperial.lib.2.concl.2.consid.7.requis.4.* Cald. Pereita *quæst.forens.lib.1.q.10.n.10.* Stephan. Gratian. *discept.forens.cap 545.num 13.& vlt.cap. 752.num.* 47. & alios per me citatos *in votis decisiuis canon. voto 10.n.12.*

SVMMARIVM.

1 *Permutatio pro re æquali, maiori, vel meliori exposcente id Principe, aut Republ. non est Ecclesiæ prohibita.*

2 *Ecclesiæ res quæ non possunt alienari sine solemnitatibus requisitis, possunt permutari cum alio maiori, meliori, vel æquali.*

3 *Ecclesiæ res deterior non fit quando res æquè bona permutatur.*

4 *Permutatio non prohibetur, prohibita alienatione, quando permutatio fit cum re maiorem afferente vtilitatem, vel commoditatem.*

§ AVTH. Sed & permutare.

1 PErmutatio pro re æquali, maiori, vel meliori, exposcente id Principe, aut Republ. non est Ecclesiæ prohibita. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.sup.hoc tit.n.1.*

2 Probat hic text quòd res Ecclesiæ, quæ non possunt alienari sine solemnitatibus requisitis, possunt permutari cum alia maiori, meliori, vel æquali, quia vbi fit permutatio de alia re, quæ non sit deterior, Ecclesia damnum non patitur, vt per Curt. iun. *in tract. de feudis, p.4.q.11.numer.101.* Castr. *lib.1 cons.* 270. Cardin. Mantic *de tacitis,& ambig.conuent.lib.25.tit.4 n.9* vbi *num.10.* considerat hunc tex. specialiter loqui de Principe, Cald. Pereira *de extinct.*
3 *emphyteusis, cap.5.n.36.in fine,* vbi ait huius text. decisionem procedere, quia non fit deterior res Ecclesiæ quando res æquè bona permutatur Tiraq. *ad leges connub.glos.8.num.63.* Rebuff. *de alienat.rerum Ecclesiæ n.34.& 60.* Redoan. *de rebus Eccles.non alien. rub.de causa vtilit.num.185.* Decian. *cons.121.n.56. lib.3.* Vincent. Fusar. *de substitut.q.130.n.6.*

4 Nam licèt alienationis appellatione comprehendatur permutatio latè sumpto vocabulo, vt dixi *in collect.ad l.fin.C.de rebus alien.* Nihilominus tamen quando permutatio fit cum re maiorem afferente vtilitatem, vel commoditatem, non prohibetur prohibita alienatione, vt resoluunt Natta *cons.470. n.5.* Socin.iun. *cons.28.num.8.lib.2.* Cephal. *cons.719. numer.20.lib.5.* Decian. *cons.55.dub.2.& cons.57.libr.3.* Menoch. *cons.1141.num.26.* Petra *de fideicom.q.8. num.525.cum seqq.* Pereg. *de fideicom.art.40. n. 31. cum seqq.* Cardin. Mantic. *d.tit.* 4. Redoan. *de rebus Eccles.non alien.q.2.c.4.* Honded. *cons.58.n.32.libro 1.* Fusar. *d.q.530.à n.4.cum multis seqq.* vbi multipliciter limitat: ego ipse *in tract. de appellatin. verbor. vtriusque iuris signif.appell.24.n.7.*

SVMMARIVM.

1 *Permutatio mutua Ecclesiasticorum bonorum cōsensu omnium interesse habentiū facta, rata est.*

2 *Permutatio inter Rectores Ecclesiarum de bonis Ecclesiasticis licitè fieri potest absque Sedis Apost. beneplacito, & consensu.*

AVTH. Item sibi.

MVtua Ecclesiasticorum bonorum permutatio consensu omnium interesse habentium facta rata est. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. suprà hoc tit.n.1.* 1

Nota quòd permutatio inter Rectores Ecclesiarum de bonis Ecclesiasticis licitè fieri potest absque Sedis Apost. beneplacito, & consensu, vt per Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Eccles.decis.74..in 1. edit. aliàs resol.60.in 2.edit.& decis.38.in 1.edit.* aliàs *resol.35.in 2.edit.* meipsum *de officio,& potest. Episcopi p.3.alleg.95.n.55.& 56.* vbi *n.57.* assero text. *in c. casellas,10.q.2.& in c.fine exceptione,12.q.2. Extrauag Ambitiosa,de rebus Eccles.non alien.* procedere tantùm in permutationibus faciendis cum secularibus, ne bona Ecclesiæ profanis vsibus applicentur; & tandem ibi refero ex Aloys. Riccio in praxi seruari contrarium, hoc est, assensum Apost. requiri in huiusmodi permutatione. 2

SVMMARIVM.

1 *Prædium inutile propter onus fiscale Ecclesia alienare potest, debita solemnitate obseruata.*

2 *Prædia, quibus tributum nominatim impositum est cum illo onere ad Ecclesiam transeunt, nouum tamen tributum absque superiori obseruatione imponi non potest.*

3 *Vtilitas sine necessitate sufficit in Ecclesia ad diuisionem.*

AVTH. Item prædium.

PRædium inutile propter onus fiscale Ecclesia alienare potest, debita solemnitate obseruata. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *in l.1.sup. hoc tit.num.1.* 1

Collige ex text. quòd prædia, quibus tributum nominatum impositum est, cum illo onere ad Ecclesiam transeunt, nouum tamen tributum absque superiori obseruatione imponi non potest, vt per Capyc. *decis.113.* Vincent. de Franch. *Neapol.decis. 9. num.5.* Palat. *in praxi Theolog.lib.2.cap.2.* Valasc. *de iure emphyt.q.17.n.7.* quos refert & sequitur Morla *in emporio iuris p.1.tit.1.de legibus q.17.n. 23.* vbi ait ita interpretandum esse textum in præsenti, & alia ad hanc materiam opportuna dixi *in collect.ad l. placet 5.sup.hoc tit.* 2

Nisi vt immunitas,&c.] Notatur ad hoc quòd in Ecclesia vtilitas sine necessitate sufficit ad diuisionem, vt per Sarmien. *de redditibus Eccles.p.1.cap.2. num.24.* 3

SVMMARIVM.

1 *Emphyteuta rei Ecclesiasticæ non soluta pensione per biennij spatium emphyteusi priuatur.*

2 *Emphyteuta pro reddita emphyteusi deteriore expellitur*

pellitur, ad integram solutionem canonis cogitur, damna restituere tenetur, impensas sub prætextu meliorationum non repetit.

3 *Emphyteusis differt à locatione.*

4 *Emphyteuta si rem emphyteuticam deteriorem fecerit, iure optimo potest expelli, siue emphyteusis sit Ecclesiastica, siue priuatorum, vt num. 5.*

6 *Emphyteuta rem emphyteuticam deteriorem faciens potest expelli, etiamsi pactum fuerit conuentum quòd ille non possit expelli.*

7 *Emphyteuta, qui arbores frugiferas cadit, expelli potest.*

8 *Vsufructuarius, qui res fructuarias deteriorauerit, aut virides & fructiferas arbores inciderit, expelli potest, & ius usufructus amittit.*

9 *Colonus, & conductor si arbores frugiferas cadat, à iure suo cadit, & de damno dato tenetur.*

10 *Emphyteuta, qui malè versatur in vna re ex pluribus simul sibi in emphyteusim concessis, omnibus est priuandus.*

11 *Deterioratio, propter quam emphyteuta expelli potest, debet esse notabilis, perpetua, culpabilis, & fraudulenta.*

12 *Lex quando aliquid constituit, & principaliter respicit commodum priuatorum, tacitam habet conditionem, si is, de cuius vtilitate agitur, ita velit.*

13 *Syluam caduam emphyteuta potest incidere, quia non intelligitur fundum facere deteriorem.*

14 *Sylua cadua illa dicitur, quæ cùm excisa est, renascitur.*

15 *Emphyteuta incidens arbores non caduas pro reparatione fundi, seu villa, expelli non potest.*

16 *Emphyteuta succidens arbores fructiferas ad domum ædificandam, non est expellendus.*

17 *Emphyteuta incidens arbores opacas, seu densas quo fieret fundus fructuosior, expelli non potest.*

18 *Emphyteuta si loco arborum excisarum alias substituat, expelli non potest.*

19 *Emphyteuta qui extirpauit oliuetum, vt vineam plantaret, non incidit in commissum.*

20 *Emphyteuta deteriorans non est expellendus, si expressè conuenerit quòd non possit expelli, etiamsi rem deteriorem fecerit.*

21 *Emphyteuta canonem per biennium non soluens à suo iure cadit in commissum.*

22 *Dominus directus potest emphyteutam per biennium pensionem non soluentem expellere, & pēsiones simul petere quādo incepit ab expulsione.*

23 *Emphyteuta qui malè versatur in parte, & in parte meliorauerit rem emphyteuticam, non potest opponere compensationem meliorationis ad excusandum se à caducitate.*

24 *Fructus perceptos post caducitatem restituit emphyteuta.*

25 *Emphyteuta, qui incidit in commissum, amittit meliorationes.*

AVTH. Qui rem.

1 EMphyteuta rei Ecclesiasticæ non soluta pensione per biennij spatium, emphyteusi priuatur.
2 Idem emphyteuta pro reddita emphyteusi deteriore expellitur, ad integram solutionem canonis cogitur, damna restituere tenetur, impensas sub prætextu meliorationum non repetit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. suprà hoc tit. n. 1.*

3 *Conductam, vel in emphyteusim acceptam.*] Ergo emphyteusis differt à locatione, de quo vide Clar. *in §. emphyteusis, quæst. 26.* Valasc. *de iure emphyt. q. 11. ad fin.* P. Molin *de Iustit. tract. 2. disp. 445. vers. hinc oritur.* Rebell. *de oblligat. iustit. p. 2. lib. 9 q. 1. sect. 1. n. 4.* Cald. Pereira *de extinct. emphyt. c. 1. n. 18. & quæst. forens. q. 31. num. 16.*

4 *Fecerit deteriorem.*] Notatur ad hoc quòd si emphyteuta rem emphyteuticam deteriorem fecerit, iure optimo potest expelli, quia facit contra propriam naturam contractus, quæ talis est, vt qui emphyteusim susceperit, rem ipsam meliorem reddere debeat. Ita Menoch. *cons. 13. num. 4. & cons. 372. n. 30.* Ioseph Ludou. *Perus. decis. 22. & 94.* Bursat. *consil. 91. n. 4. lib. 1.* late Corbul. *in tit. de causa priuationis ob rei deteriorationem, à n. 1.* Pinel. *in l. 1. C. de rescind. vendit. p. 2. cap.... n. 60. vers. idem in emphyteuta,* Surd. *decis. 102. num. 7.* Fachinæ. *lib. 3. controuers. cap. 16.* Mynsing. *cent. . obseru. 86.* Gail. *libr. 2. obseru. 67. num. 7.* Cened. *ad Decretal. collect. 144. num. 23. & 24.* Valasc. *consult 50.* D. Barbos. *in l. diuortio, §. si fundum, num. 15. cum seqq. ff. soluto matrim.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. to. 2. libr. 12. tit. 23.* Cardos. *in praxi iudicum, verb. emphyteusis, n. 9.* Cald. Pereira *quæst. forens. lib. 1. quæst. 21. n. 10.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib. 25. n. 548.* Hermosilla *ad gloss. 1. l. 15. tit. 5. p. 5. tom. 2. fol. 79. n. 72. cum seqq.*

5 Amplia primò vt locum habeat non solùm in emphyteusi Ecclesiastica, de qua loquitur text. *in præsenti,* sed etiam priuatorum, quia eadem est ratio, vt bene resoluit Cardin Mantic. *d. tit. 29. num. 3.* vbi *numer. 4.* extendit etiam ad casum quo emphyteuta rem emphyteuticam deteriorem fieri patiatur.

6 Amplia secundò vt locum habeat, etiamsi pactum fuerit conuentum, quòd emphyteuta non possit expelli, quia tacitam habet conditionem, si ex parte sua facit quod debet, ex eodem Mantic. *d. tit. 29. num. 15.*

7 Amplia tertiò in emphyteuta, qui arbores frugiferas cædit, de quo vide Chassan. *in consuet. Burgund. rubr. 4 § 7. num. 18.* Pinel. *in l. 1. C. de bonis matern. p. 2. n. 60.* Franc. Marc. *decis. 552.* Clar. *in §. emphyteusis quæst. 26* Nauarr. *in man. cap. 17. num. 193.* Rebuff. *in l. sylua cædua, ff. de verbor. signific. pag. 173.* Bursat *consil. 91. num. 3. lib. 1.* Surd. *decis. 186. num. 9.* Ioann. Garcia *de expens. cap. 11. num. 34.* D. Barbos. *in l. diuortio, §. si fundum, n. 15. & 16. ff. soluto matrimon.* Quarant. *in summ. Bullarij, verb. Alienatio, n. 33. pag. 25.*

8 Amplia quartò in vsufructuario, qui si res fructuarias deteriorauerit, aut virides, & fructiferas arbores inciderit, expelli potest, & ius vsusfructus amittit, de quo Roland. *cons. 49. num. 12. & seq. lib. 2.* Tiraquell. *de retractu tit. 2. §. 3. gloss. 1. num 22.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris par. 1. lib. 4. cap. 3. de vsufructu, n. 15. & 16.* Ioseph. Ludou. *Perus. decis. 21. n. 5.* Caualcan. *decis. 32. n. 40. p. 1.* Mieres *de maioratu p. 4. quæst. 39. num. 5.* Crass. *in §. Legatum q. 33. in princip.* D. Barbos *in d. §. si fundum, n. 17. & 18.* Castill. *lib. 1. de vsufructu c. 21. per tot.* & præcipuè *à num. 9.* Cald. Pereira *qq. forens. lib. 1. q. 11. num. 10.* asserentes textum *in præsenti* extendendum ad vsufructuariū, quia quamuis loquatur in emphyteuta, fortiori ratione procedere debet in vsufructuario, cùm ius eius debilius sit iure emphyteutæ.

9 Amplia quintò in colono, & conductore, qui si arbores frugiferas cædat, à iure suo cadit, & de damno dato tenetur, vt per Caroc. *de locato, gradu 4 accident. q. 7. n. 5. & 6. &* Menoch. *cons. 130. n. 4. & seq. & de arbitr. casu 78. n. 3.* Ioseph. Ludou. *Perusina decis 94. n. 2.* Caualc *decis 44 n. 72. in princip. p. 2.* Castillo *d. lib. 1. de vsufructu, c. 21. n. 10.*

Amplia

10 Amplia sextò, seu potiùs declara in emphyteuta qui malè versatur in vna re ex pluribus simul sibi in emphyteusim concessis, vt omnibus priuandus sit. Ita Tiraq. *de retractu lig.* §. 23. *gloss. 1. num.* a Ioseph. Ludou. *Perus. decis.* 22. *numer.* 6. Castill. *d. libr.* 1. *de vsufructu cap.* 24. *num.* 24 Rebell. *de obligat. instit. p.* 2. *lib.* 13. *q.* 3. *num.* 4. Martin. Monter à Cueua *censarnto ciuilium Regni Aragoniæ decis.* 5. *num.* 68. & *seq.* & *num.* 74 *cum seqq.* ponit rationem discriminis cur emphyteuta si malè versatur in parte, cadat in totum, & pro parte alienando cadat tantum pro parte.

11 Aduertendum tamen est, quòd ad hoc quòd emphyteuta, & cæteri propter rei deteriorationem, vel arborum incisionem possint expelli, & cadāt à iure, &c. non sufficit quælibet deterioratio, sed necessaria est notabilis & non modica deterioratio, item perpetua, culpabilis & fraudulenta: de quo vide Iacob. Mandel. de Alba *cons.* 55. *numer* 6 *lib.* 1. Maluas. *cons.* 38. *numer.* 8. *vol.* 2. Caualcan. *de vsufructu mulieri relicto numer.* 157. Surd. *decis.* 101. *num.* 9. Ioseph. Ludou. *decis.* 22. *numer.* 21. & *decis.* 94. *num.* 10. Menoch. *de arbitr. casu* 78. *numer.* 8. Gam. *decis.* 17. *numer.* 1. Ioan. Garc. *de expens. cap.* 11. *numer.* 24. *in fine*, D. Barbos. *in d.* §. *si fundum numer.* 20. *vers.* & *tenebis menti*, Valasc. *cons.* 50. *numer.* 6. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 152. *numer.* 1. Castil. *d. cap.* 21. *numer.* 18. Card. Mantic. *d. libr.* 2. *tit.* 29. *numer.* 19. vbi hinc subdit quòd si emphyteuta duas tantùm arbores succiderit, quòd non possit expelli, quia modicum intelligitur detrimentum: at verò si in instrumento emphyteusis dictum sit quòd res conceditur ad meliorandum, non deteriorandum, hoc debet intelligi etiam de leui deterioratione ne pactum sit inutile.

12 Deinde aduertendum est resolutionem suprà dictam cum suis ampliationibus procedere, si ipse dominus voluerit, nam quando lex aliquid constituit, & principaliter respicit commodum priuatorum, tacitam habet conditionem, si is, de cuius vtilitate agitur, ita velit, vt per Card. Mantic. *d. lib.* 22. *tit.* 26. *num.* 17. & 18. vbi *num.* 22. subdit etiam procedere quando deterioratio facta est circa ipsam rem, vt est incisio arborum, quæ perpetuam respicit vtilitatem ipsius rei, aliud verò dicendum si fructus tātùm respiciat, quia non pertinet ad perpetuam rei vtilitatem, sed ad commodum ipsius emphyteutæ.

13 Limita primò, vt non habeat locum in sylua cædua, quam emphyteuta potest incidere, quia non intelligitur fundum facere deteriorem: de quo vide Rebuff. *in l. sylua cædua, ff. de verbor. signif.* Connan. *comment. iuris ciuilis, libr.* 4. *cap.* 1. *numer.* 4. & 5. Pinel *in leg.* 1. *C. de bonis mat. part.* 2. *numer.* 59. Mieres *de maior. p.* 4. *quæstion.* 39. *numer.* 5. Crass. §. *legatum q.* 33. *vers. at verè quarimus*, D. Barbos. *in d.* §. *si fundum, n.* 3. Gutier. *de tutel. par.* 3. *cap.* 27. *num.* 9. Card. 14 Mantic. *d. tit.* 29. *num.* 30. vbi *numer.* 31. tenet syluam cæduam illam dici, quæ cùm excisa est, renascitur: & è contra non cædua dicitur, quæ si fuerit excisa, non renascitur. Hermosil. *ad leges Partitæ tom.* 2. *fol.* 76. *num.* 73.

15 Limita secundò in emphyteuta, qui incidit arbores non cæduas pro reparatione fundi, seu villæ, de quo vide Tiraq. *de retractu conuent.* §. 3. *gloss. vnica n.* 29. Corbul. *in tract. de causis ex quibus emphyteuta iure suo priuatur, causa* 10. *n.* 4. *cum seqq.* Menoch. *cons.* 13. *num. fin.* Maluas. *cons.* 38. *n.* 5. *lib.* 1. D. Barbosa *in d.* §. *si fundum n.* 20. & *in* §. *si vir*, *à n.* 31. Card. Mantic. *d. tit.* 29. *n.* 33.

16 Limita tertiò in emphyteuta succidente arbores fructiferas ad domum ædificandam, quia in eo admittitur compensatio si fecit partem eiusdem rei meliorem, & alteram deteriorem, vt per Cardin. Mantic. *d. tit.* 29. *numer.* 36. vbi secus dicit in vsufructuario.

17 Limita quartò si excisis arboribus fieret fundus fructuosior, quàm esset antea, veluti si inciderentur arbores opacæ, vel densæ, de quo vide Tiraq. *de retract. conuent.* §. 3. *gloss. vnic. num.* 27. & 28. Molin. *de primog. lib.* 1. *cap.* 21. *numer.* 5. Ioan. Garc. *de expensis cap.* 14. *num.* 11. & *cap.* 16. *numer.* 41. Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disp.* 457. *vers. ex dictis.* Hermosilla *d. tom.* 2. *fol.* 76. *n.* 75. vbi refert Bobadil. *lib.* 3. *c.* 8. *num.* 84. & *lib.* 5 *c.* 6. *n.* 21. *circa fin.*

18 Limita quintò, si loco arborum excisarum alias substituat, de quo vide Ioseph. Ludouic. *Perus. decis.* 94. D. Barbosa *in d.* §. *si fundum num.* 18. & 19. Rebell. *de obligat. iustit. lib.* 13. *qu.* 3. *n.* 1. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 21. *n.* 33. Valasc. *cons.* 50. *n.* 7. 19 vbi *à princip.* resoluit non incidere in commissum qui extirpauit oliuetum, vineámque plantauit. Hermosil. *d. tom.* 2. *fol.* 76. *n.* 74.

20 Limita sextò nisi expresse conuenerit emphyteuta quòd non possit expelli etiamsi rem deteriorem fecerit, quia in iis, quæ non respiciunt publicam læsionem, sed priuatam vtilitatem, vnusquisque potest pacisci, & renuntiare fauori suo, vt per Card. Mantic. *d. tit.* 29. *n.* 37. vbi intelligit quando rem deteriorem fecerit ex culpa leui, vel lata, non etiam si dolo versatus fuerit.

21 *Aut emphyteuticum canonem per biennium non soluerit*, &c.] De hac materia satis dixi *in collect. ad c. potuit, de locato*, & commodiùs tractabo *in collect. ad l.* 2. *inf. de iure emphyt.* ad quæ loca lectorem remitto.

22 *Vt tamen soluat totius temporis pensionem.*] Notatur ad hoc quòd dominus directus potest emphyteutam per biennium pensionem non soluentem expellere, & petere pensiones quando incepit ab expulsione, vt per Clar. §. *Emphyteusis quæstion.* 10. *post princ.* Gig. *de pension. q.* 73. *numer.* 8. Boër. *decis.* 309. *num.* 5. Burg. *consil.* 24. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 633. *num.* 38. *cum seqq.* Surd. *decis.* 317. *numer.* 14. & *de aliment. tit.* 7. *q.* 17. *numer.* 45. *cum seqq.* vbi dicit quòd non sunt contraria remedia, expellere emphyteutam, & petere pensionem, quia oriuntur ex diuersa causa, expulsio scilicet prouenit ex mora, petitio autem pensionis descendit ex contractu; & ita vtrumque peti potest, ab expulsione priùs incipiendo. Cum protestatione autem bene potest initium sumi ab executione præteritarum pēsionum, vt per Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 22. *tit.* 33. *n.* 5. Camill. Borrel. *in summ. omnium decis. tom.* 1. *tit.* 33. *n.* 146. Buratt. *decis.* 624. quos refero *in praxi exigendi pensiones q.* 10 *n.* 3.

23 *Et id in quo rem læsit, resarciat.*] Notatur ad hoc quòd emphyteuta qui malè versatur in parte, & in parte meliorauerit rem emphyteuticam, non potest opponere compensationem meliorationis ad excusandum se à caducitate, vt per Ias. *in præsenti numer.* 8. Corbul. *d. tit. de causis ex quibus emphyteuta iure suo priuatur, causa* 13. *num.* 14. Cardin. Mantic. *d. lib.* 21. *tit.* 29. *n.* 9. Stephan. Gratian. *discept. forens. c.* 21. *numer.* 24. Castill. *d. lib.* 1. *de vsufructu, cap.* 24. *numer.* 16.

24 Et fructus perceptos post caducitatem restituit emphyteuta, Corbul. *d. tit. de priuat. ob non solutum canonem ampl.* 38. *per totam*, & *ampl.* 45. *numero* 2. Menoch. *vsufrеq. cap.* 64. Surd. *decis.* 21. *numero* 27. Cald. Pereira *de resolut. emphyt. cap.* 18. *num.* 8. & 9.

Non

25 *Non repetiturus*, &c.] Ergo emphyteuta, qui incidit in commissum, amittit meliorationes: de quo v. de Sarmien. *lib. 3. select. c. 4. in princip.* Valasc. *de iure emphyt. q. 25.* Richard. *in §. adeò, n. 31. Instit. locati*, Rebell. *de oblig. iustit. libr. 13. qu. 2. n. 12. in fin.* Cald. Pereira *qq. forens. lib. 1. q. 11. n. 21.*

SVMMARIVM.

1 *Ecclesiæ res tributis ac redditibus maioribus non grauandæ.*

2 *Res pleno iure ad aliquem peruenire dicitur, idest, sine diminutione, & cum omni integritate.*

3 *Dictio* pleno, iure, *importat totalitatem.*

4 *Ecclesiæ dicuntur pleno iure ad aliquem pertinere quando vtroque iure, idest, in spiritualibus, & temporalibus eidem subiectæ sunt.*

5 *Substitutio est directa vbi ponitur hæc dictio*, ipso iure.

Avth. Hæc vsus.

1 Finito vsu præstito, & concesso per Ecclesias, res ad eas redibit. Res Ecclesiæ tributis ac redditibus maioribus non grauandæ. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1 sup. hoc tit. n. 1.*

2 *Res vtraque pleno iure perueniat*, &c.] Idest sine
diminutione, & cum omni integritate, vt per Dec.
cons. 494 num 8. & 9. Martam *de clausul. p. 2. clau-
sul. 89.* aliàs 93 *num. 5.* Menoch. *cons. 1046. num. 5.*
Cardin. Tusch. *pract. concl. to. 2. lit. D. concl. 341. nu-*
3 *mer. 3.* quia dictio illa, *pleno iure*, importat totalita-
tem. Menoch. *cons. 1. numer. 13. & cons. 87. num. 427.*
4 *& cons 191. num. 14.* ita vt pleno iure dicantur Ec-
clesiæ ad aliquem pertinere, quando vtroque iure
idest, in spiritualibus, & temporalibus, eidem sub-
iectæ sunt, vt per Rebuff. *in concord. tit. forma man-
dati, verbo, pleno num.* Card. Tusch. *lit. P. concl. 364. n. 3.*
Martam *d. claus. 93. num 6.* Erasm. à Cochier *de iu-
risdict. Ordin. in exemptos p. 4. q. 67. n. 5.* meipsum *de
clausulis vsufreq. claus. 101. n. 16.*

5 In glos. 1. ibi, *vbi ponitur hoc verbum, pleno iure, quòd substitutio sit directa.* Ita Alex. *cons. 176. incip. Visis narratis n. 7. vers. sed pleno iure, libr. 7.* Mart. *p. 3. claus. 58. a. 2.* Card. Tusch. *d. lit. D. conclus. 331. n. 3.* & alij citati per me *d. claus. 101. n. 9.*

SVMMARIVM.

1 *Tyranni facta superueniente vero & iusto Domino tolluntur.*

2 *Metropolitana Ecclesia super alios Episcopos quoad residendi & creandi ius dignitas & libertas debetur.*

3 *Historiam qua dedit causam decisioni huius leg. referunt Doctores citati.*

4 *Dextera locus dignior.*

5 *Constantinopolitana Ecclesia primus locus post Romanam datus fuit.*

L. Decernimus. XV.

Iidem AA. Sebastiano. P. P.

1 Tyranni facta superueniente vero & iusto Domino tolluntur, & Ecclesiis; Antistitibus, Sacerdotum electionibus prærogatiuæ Episcoporum in præsidendo nullam coactionem, aut subiectionem
attrahere possunt. Metropolitanæ Ecclesiæ super 2
alios Episcopos quoad residendi & creandi ius dignitas, & libertas debetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* Vide Cuiac. *lib. 3. obs. c. 1. & lib. 12. c. 28.* & Peleum *q. 2.*

De historia & causa cur hæc lex fuerit lata, vide 3
Card. Cæs. Baron *tom. 6. annal. Eccles. anno Christi
472. pag. 125.* Guid. Pancirol. *var. lection. lib. 2. c. 165.* 4
In glos. *Residendi.* ibi, *quis à dextris, & quis à sinistris*, &c. de loco dexteræ quòd sit dignior, dixi latè in *collect. ad cap. solita, de maior. & obed. n. 7. cum seqq.* & terigi *de officio & potest. Episcopi p. 1. tit. 3. c. 8. num. 62.*

In glos. *Matrem.* ibi, *Scilicet secundam post Ro-* 5
manam sedem. Notatur ad hoc quòd primus locus post Romanam Constantinopolitanæ Ecclesiæ datus fuit, vt dixi *d. tract. de officio, & potest. Episcopi p. 1. tit. 3. c. 3. n. 5.*

SVMMARIVM.

1 *Donatio Ecclesiæ facta sine insinuatione an valeat.*

2 *Donatio vltra quingentos solidos, excepta Imperiali, prætextu piæ causæ absque insinuatione non procedit.*

3 *Donatio facta Ecclesiæ, vel ad pias causas, insinuatione non eget, cuiuscumque sit valoris.*

4 *Donatio pro redemptione captiuorum in quacumque quantitate sine scriptura, & insinuatione valet.*

5 *Xenodochium dictio Græca, & significat locũ, quo peregrini hospites, vel potius pauperes recipiũtur.*

6 *Nosocomium est locus constitutus propter pauperes ægrotantes, & languentes, in quo infirmis alimenta subministrantur.*

7 *Orphanotrophium est locus in quo filij orbi, & parentibus priuati nutriuntur.*

8 *Ptochotrophium dicitur locus alendis pauperibus paratus, quem communi vocabulo* Hospitale *vocamus.*

9 *Gerontocomium est locus curandis senibus paratus.*

10 *Brephotrophium, locus, domúsve dicitur, vbi infantes, recentésque partus expositi, aut egentibus parentibus nati, alebantur.*

11 *Donatio facta pauperibus etiam consanguineis censetur pia, & sic magis intuitu pietatis, quàm consanguinitatis causa facta.*

12 *Insinuatio non exigitur in Principũ donationibus.*

13 *Acta dicuntur scripturæ de actitatis in iudicio.*

14 *Scriptura intimata, hic accipitur pro scriptura in actis.*

13 *Iura exorbitantia agentia de pia causa recipiunt extensionem ex similitudine rationis.*

16 *Donatio facta Deo, Ecclesiæ, vel piæ causæ non valet, nisi sit aliquis, qui nomine Dei, Ecclesiæ, vel piæ causæ eam donationem accipiat.*

17 *Donatio facta Ecclesiæ absenti ante acceptationem non potest reuocari.*

18 *Donatarij acceptatio, & eius consensus requiritur in quacumque donatione facta inter viuos loco non pio, ita ut nullo eius nomine acceptante donatio ipsa nulla sit.*

19 *Donatarius si præsens sit, & non contradicat, satis accommodasse consensum videtur vt donatio valeat.*

20 *Donatarius de cuius acceptatione non constat, si reperiatur possidere bona in donatione comprehensa, an ex hoc inducatur præsumptio acceptationis.*

21 *Possessio*

21 *Possessio sequuta intelligitur semper ex titulo præambulo donationis.*

22 *Donatio inter viuos facta absenti, nomine eius nomine acceptante, poterit ante acceptationem reuocari.*

23 *Donatio facta absenti, si nomine illius per tabellionem tanquam per publicum ministrum acceptata fuerit, non potest reuocari.*

L. Illud, quod. XVI.

Imp. IVSTINIANVS A. *Mennæ P P.*

1 DOnatio Ecclesiæ facta sine insinuatione valet: & donationes collatæ in Ecclesias, Xenodochia, aliaque pia loca ad quingentos solidos, licet actis publicis non sint insinuatæ, subsistunt. Item do-
2 natio vltra quingentos solidos, excepta Imperiali, prætextu piæ causæ, absque insinuatione non procedit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. t. n. 1. sup. hoc tit.* V. de Peleum *quæst.* 32.

3 Licèt alias donatio excedens summam quingentorum aureorum sit insinuanda, vt probat *l. sancimus, C de donat.* cum concordantiis *ibi* per me citatis, si tamen fiat Ecclesiæ, vel ad pias causas, insinuatione non eget cuiuscunque sit valoris, vt per hunc text. resoluunt Duen. *reg.* 124. *fallen.* 6. Tiraquell. *de priuileg. piæ causæ, priuil.* 125. Anton. Gom. *tom.* 2. *var. cap.* 4. *num.* 10. Anton. Faber. *in suo Codice sub tit. de donat. defin.* 12 Aloys. Ricc. *in collect. decis. p.* 1. *collect.* 177. *vers. item donatio ad pias causas,* aliàs *numer.* 3. Iustit. tract. 2. disp. 279. vers. his tamen, aliàs *numer.* 3. Rebell. *de obligation. iustit. p.* 2. *lib.* 18. *q.* 7. Sanctatell. *var. lib.* 1. *quæst.* 69. *num* 4. Azor. *instit. moral. p* 3. *lib.* 11 *de donat. c.* 6 *q.* 7. Lessi. *de iustit. lib.* 2. *cap.* 19. *dub.* 13 *num.* 102 Marc Anton. Genuens. *in practicab. Eccles. q.* 296. Cald. Pereira *qq. forens. conf.* 28. *numer.* 3. Mozz. *de contract. b. t. d. de donat. cap. de substantia, num.* 15. Matienz *in l.* 7. *gl.* 6. *num.* 13 *tit.* 10 *libr.* 5. *noua Recop.* Camil. Borrel. *in summa decis. tom.* 3. *tit.* 51. *n.* 19. D. Barbos. *in l.* 1. *ff. solut. matrim. p.* 7. *n.* 41. Hermosi. la *ad leges Partita tom.* 1. *pag.* 188. *num.* 2. Ego ipse *in tract. de iure Eccles. vniuerse lib.* 2. *c.* 1 3. *num.* 22.

4 Vnde donationem pro redemptione captiuorum in quacunque quantitate, sine scriptura, & insinuatione valere resoluunt Tiraquell. *d. priuileg.* 124. & *in leg. bus connub. gloss.* 8. *num.* 182. Rebuff. *tom.* 1. *ad leges Galliæ, tit. de donat. insinuan. art.* 1. *numero* 36. Anton Gom. *d. c.* 4. *num.* 10. Molin. *d. disput.* 289. *in princ.*

5 *Vel in Xenodochium.*] Dictio Græca est, & significat locum in quo peregrini hospites, vel potiùs pauperes recipiuntur, Caluin. *in Lex. iurid. verbo, Xenodoch. um.*

6 *Vel in nosocomium.*] Locus est constitutus propter pauperes ægrotantes, & languentes quo infirmis alimenta subministrantur, ita Caluin. *in Lex. iurid. sub illo verbo,* vbi extat textum *in præsenti,* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 15. *cap.* 28. *num.* 15. Guid. Pancirol. *in thesauro variar. lect. lib.* 2. *cap.* 171. vbi subdit quòd Fabiola nobilissima Romana prima Romæ nosocomia instituit, quæ à viro ob adulterium diuisa id sibi licere putans, alteri temere nupserat, verùm errore comperto publica pœnitentia crimen diluit, ac facultatibus pauperibus applicatis nosocomium erexit, vt S. Hieron. narrat *epist. ad Oceanum* 30.

Vel in Orphanotrophium.] Est locus in quo filij orbi, & parentibus priuati nutriuntur. Ita Caluin. *in Lex. iurid. sub hoc verbo,* vbi meminit huius l. Petr. Greg. *d. c.* 18. *n.* 3.

Vel in Ptochotrophium.] Dicitur locus alendis pauperibus paratus, quem communi vocabulo *Hospitale* vocamus. Ita Caluin. *in Lex. iurid. sub illo verbo,* Petr. Gregor. *d. c.* 28. *n.* 7. Cotta *in memorab. sub hoc verbo, pag.* 716. 8

Gerontocomium.] Locus curandis senibus paratus, in quo tenues homines, qui affecta ætate victu sibi suis operis parare ampliùs non poterant, recipiebantur, & ad reliquum ætatis tempus alebantur. Ita Caluin. *in suo Lexic. iuridico sub hoc verbo.* Petr. Gregor. *d. c.* 28. *n.* 29. 9

Brephotrophium.] Locus, domúsve dicitur vbi infantes, recentésque partus expositi, aut egentibus parentibus nati, alebantur. Ita Caluin. *in Lex. iuridico sub hoc verbo.* 10

Vel in ipsos pauperes.] Quamuis consanguineos, quia facta illis donatio, seu legatum censetur pium, & hoc magis intuitu pietatis, & Religionis, quam consanguinitatis causa factum, quia in dubio præsumendum est donatorem, siue testatorem dum cogitat de sua salute pauperi consanguineo legasse, vt animæ suæ consulat, cùm anima cunctis rebus, ac personis sit anteponenda; cum etiam, quia consanguinitatis ratio non impedit quin possit præsumi tale legatum esse relictum ex misericordia, præsertim cùm eleemosyna magis sit facienda consanguineis pauperibus, quàm aliis personis: vnde talem donationem, siue legatum pium esse meritò resoluunt Ias. *consil.* 183. *col.* 2. *in pr. ac. ver.* 6. *vol.* 2. Boër. *decis.* 94 *numer.* 2. Alexand. *consil.* 158. *ad finem*, *volum.* 7. Tiraquell. *de priuileg. piæ causæ*, *in præfat.* *numero* 16. & 17. Cardin. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. libro* 6. *tit.* 3. *n.* 18. & 22. Menoch. *conf.* 167. *ferè per totum,* & *de præsumpt. lib.* 3. *præsumpt.* 415. *n.* 9. Ego ipse *in tractat. de iure Eccles. vniuers. lib.* 3. *cap.* 17. *n.* 10. licèt contrarium tueantur plures, quos refert & sequitur Sanchez *de matrim. lib.* 1. *disput.* 4. *n.* 6 *vers. hinc quando.* 11

Excepta scilicet Imperiali donatione.] Notatur ad hoc quòd in Principum donationibus insinuatio nõ exigitur, vt per Menoch. *consil.* 1. *numero* 375. vbi intelligit de quocumque Principe Imperij locum in suo dominio obtinente, Ioseph. Ludou. *tom.* 3 *commun. opin. tit. de donation. conclus.* 2. *versic. fin.* 12

In gloss. *Actorum.* ibi, *id est, scripturarum factarum coram iudice.* Notatur ad hoc quòd Acta dicuntur scripturæ de Actitatis in iudicio, vt per Cardos. *in praxi iudicum, verbo, processus, n.* 1. 13

In gloss. *Intimata.* ibi, *id est, scripta in actis.* Vide Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib.* 1. *cap.* 77. *lit. D.* 14

In gloss. *Alia causa.* ibi, *nam in locis similibus prædictis idem iuris est.* Ergo iura exorbitantia agentia de pia causa recipiunt extensionem ex similitudine rationis: de quo vide D. Barbos. *in l.* 1. *ff. solut. matrim. p.* 1. *n.* 19. 15

In eadem gloss. ibi, & *sic intellige in pauperes præsentes,* &c. Notatur ad hoc quòd donatio facta Deo, Ecclesiæ, vel piæ causæ non valet, nisi sit aliquis qui nomine Dei, Ecclesiæ, vel piæ causæ eam donationem accipiat, vt per Bart. *hic numero fin.* & Bald. *numer.* 2. *ad fin.* Capyc. *decis.* 180. *numer.* 8. Clar. §. *donatio, quæstion.* 1 2. *numer.* 6. Molin. *de primogen. libro* 4. *cap.* 2. *num.* 38 Couarr. *part.* 3. *rubr. de testament. n.* 13. D. Barbos. *in tit. ff. soluto matrimon. p.* 2. *rubr.* 11. *n.* 34. & *in l.* 1. *p.* 3. *n.* 18. Potest enim ante acceptationem reuocari, nisi adsit aliquis qui pro illis stipuletur, 16

vt expresse resoluunt Couarr. *d. num.* 13. *& lib.* 1. *var. cap.* 14. *num.* 16. Surd. *cons.* 351. *num.* 29. Anton. Gabr. *lib.* 1. *commun. tit. de verb. oblig. concl.* 1. *num.* 72. Mieres *de maior. p.* 1. *quæst.* 36. *num.* 11. Azeued. *l.* 7. *numer.* 10. *vers. fateor quod optima, & singularis, tit.* 10. *libro* 5. *noua Recop.* Matienz. *ibidem gloss.* 1. *num.* 10. Didac. de Paz *quæst.* iuris 10. *n.* 2 Peregr. *de iure fisci libr.* 4. *c.* 7. *n.* 4. *&* 26 Cancer. *var p.* 1. *cap.* 8. *num.* 20. Alex. Trentacinq. *var. resolut. lib.* 3. *tit. de donat. resolut.* 1. *num* 4. Gutier. *in repet. c. quamuis pactum, in princip. num.* 55. *& cons.* 41. *n.* 5. Sanchez *de matrimon. libr.* 1. *disp.* 6. *num.* 16. Steph. in. Gratian. *discept. forens. to.* 3. *c.* 575. *num.* 2. Seraph. *decis.* 724. *numer.* 1. *&* 8. Gam. *Lusitan. decis.* 381. *num.* 3. Rebell. *de obligat. iustit. p.* 2. *lib.* 8. *q.* 3 *per tot.* Hermosill. *ad leges partita to.* 1. *fol.* 147. *verso, numer.* 28. vbi *n.* 30. *cum seqq.* intelligit non procedere hanc resolutionem in donatione facta . . e causa in Dei honorem, putà, Promitto Deo me daturum tali hospitali, quia tunc valebit, vt votum, & eo casu quod non constat, sed est in dubio an quis voluerit donare, quia tunc in vim voti, seu pollicitationis valet.

17 Contrarium tamen, immo donationem factam Ecclesiæ absenti ante acceptationem non posse reuocari, resoluunt Ioseph Ludou. *Perus. decis.* 29. *n.* 10. Gonzal. *ad regul.* 8. *Cancell. gloss.* 5. §. 7. *num.* 101. 102. *&* 108. Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib.* 5. *tit.* 7. *num.* 15. Sanctarel. *var. resolut. quæst.* 69. *n.* 3 Ego ipse *in tract. de iure Eccles. vniuerso, lib.* 2. *c.* 15. *n.* 49 & ista sententia est magis pia, licèt prima sit à Doctoribus magis recepta.

18 Acceptatio enim donatarij, & eius consensus requiritur in quacunque donatione facta inter viuos loco non pio, ita vt nullo eius nomine acceptante donatio ipsa nulla sit, secundùm Couarr. *in capite Raynaldus,* §. 2. *num.* 13. *de testament.* Clar. §. *donatio quæst.* 12. *num.* 6. Cardin. Mantic. *dict. tom.* 2. *lib.* 13. *tit* 6. *à num.* 1. Cardos. *in praxi iudicum, verbo donatio, num* 44. *& verbo, promissio, num.* 7. D. Barbos. *in l. qua dotis, num.* 114. *ff. soluto matrimonio,* quod non solùm de expressa, sed etiam de tacita acceptatione intelligendum esse existimo, per ea quæ tradunt Tiraquell. *de constit. part.* 3. *limit.* 30. *num.* 11. Mieres *de maior. part.* 1. *quæst.* 36. *numer.* 22. *in nouis,* Auendan.

19 *ad l.* 44. *Tauri gloss.* 9. *num.* 17. Vnde si præsens fuit donatarius, & non contradixit, satis accommodasse consensum videtur, vt donatio valeat, Couarr. *in rubr. de testament. part.* 3 *numer.* 14. *vers. verum,* Clar. *in* §. *donatio, quæstion.* 14. *num.* 5. Aluarad. *de coniect. mente defuncti lib.* 3. *cap.* 2. *num.* 56. Molin *de primogen. lib.* 4. *cap.* 2. *num.* 76. Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *præsumpt.* 42. *num.* 4 Cald. Pereira *de nominat. emphyt cap* 6. *num.* 6. Anton. Thesaur. *decis.* 70. *num.* 12. Ioseph. Ludou. *Perus. decis.* 9. *num.* 22. Cancer. *variar. p.* 1. *cap.* 28. *num.* 28. Sanchez *d. lib.* 1. *disp.* 6. *num.* 11. Molin. *de Iustit. disp.* 264. *vers. dubium deinde est si promissio,* Cardin. Mantic. *d. tit.* 6. *num.* 13. Castill. *quotid. lib.* 5. *cap.* 83. *numer.* 8. Fontanel. *de pactis nupt. clausf.* 4. *gloss.* 8 *num.* 24. *cum seqq. p.* 2. Franc. Molin. *de ritu nupt. lib.* 3 *quæst.* 8. *num.* 25. *&* 26. Et an præsumatur talis donatio facta absenti acceptata? vide Stephan. Gratian. *disceptat. forens. cap.* 318 *num.* 35. vbi resoluit quòd hoc casu ex lapsu longi temporis à morte donantis non potest dici acceptata per donatarium, sed aliunde erit talis acceptatio probanda.

20 Quid si donatarius, de cuius acceptatione non constat, reperiatur possidere bona in donatione comprehensa, an ex hoc inducatur præsumptio acceptationis? vide *l. Imperator.* §. *cum viro, ff. de legat.* 2. Socin. iun. *cons.* 122. *lib.* 1. *& cons.* 67. *lib.* 3. Afflict. *decis.* 275. *num.* 8. *& decis.* 393. *num.* 8 Thesaur *decis.* 40. *num.* 12 *vers. senatus totus,* qui omnes tenent acceptationem præsumi, & meritò, quia possessio subsequuta intelligitur semper ex titulo præambulo donationis, gloss. *in l. quædam mulier, ff. de rei vend.* Auend. *de exequendis mand. lib.* 2. *c.* 1. *num.* 5. *versic. incipiente.* Menoch. *de præsumpt. lib.* 2 *præsumpt.* 74. *num.* 11. Ioan. Baptist Pontan. *de spoliis cleric. cap.* 15. *num.* 143. *tom.* 4. Mieres *d. part.* 1. *cap.* 36. *num.* 9. vbi *num.* 4. subdit quòd sufficit ad irreuocabilitatem donationis. 21

Vnde sequitur quòd talis donatio inter viuos facta absenti, nemine eius nomine acceptante, poterit ante acceptationem reuocari, vt expresse tenent 22 Couarr. *lib.* 1. *var. cap.* 14. *num.* 13. *vers. ego verò, & in rubr. de testament. p.* 3. *n.* 13. Olan. *in concord. lit. D. n.* 43. *& seq & lit. P. numer.* 36. Gom. *d. cap.* 4. *numer.* 3. *ad fin. & cap.* 11. *num.* 18. *ad fin.* Gregor. Lopez *leg.* 4. *verbo, no lo puede hazer, tit.* 4. *par.* 5. Auiles *ad capita Prætor. por.* 2. *cap.* 29. *num.* 11. Molin. *d. lib.* 4. *capite* 2. *num.* 58. *& seqq.* Mench. *de successione creat. libr.* 3. §. 21. *n.* 43. Burg. de Paz *cons.* 14. *num.* 20 *& cons.* 33. *n.* 12. alter Burg. præcedentis filius *lib.* 1. *quæstion.* 10. *numer.* 23. *& seq.* Angul. *in l.* 1. *gloss.* 8. *num.* 18. *tit. de las meiorias, lib.* 5. *noua Recop.* Mieres *d. p.* 1. *q.* 36. *n.* 2. *& quæst.* 69. *n.* 1. Matienz. *d. l.* 7. *gloss.* 1. *num.* 15. *cum seqq.* Petr. Nauarr. *de restit. p.* 4. *cap.* 4. *dub.* 1. *num.* 270. *in* 2. *edit.* Auendan. *ad l.* 44. *Tauri gloss.* 9. *num.* 9. Morla *in emporio iuris p.* 1. *tit.* 3. *quæst.* 3. *num.* 7. Cancer. *var. resol. part* 1. *c.* 8 *de donat. n.* 24. Ceuall. *commun. contra communes q.* 54. Castill. *controu. lib.* 4. *c.* 37. *numer.* 39. *& lib.* 5. *c.* 152. *num.* 13. Rebell. *de obligat. iustit. p.* 2. *lib.* 18. *q.* 2. *n.* 7.

Quod limitandum est, si donatio facta absenti 23 nomine illius per tabellionem tanquam per publicum ministrum acceptata fuerit, quia tunc minimè poterit reuocari, de quo Tiraquel. *de constit. limit.* 30. *num.* 9. *cum seqq. & num.* 16. Couarr. *d. lib.* 1. *var. c.* 14. *à num.* 12. Menoch. *cons.* 92. *num.* 65. *cum seqq.* Gam. *decis.* 383. *n.* 2. Molin. *d. tract.* 2. *disp.* 264. *vers. quando verò tabellio,* Card. Mantic. *lib.* 13. *tit.* 8. Cardos. *in praxi iudicum, verbo, donatio, n.* 44 Rebell. *d. lib.* 18. *q.* 2. *n.* 6.

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia res mobiles alienari nequeunt.*
2 *Vasa Ecclesiæ alienata, conflata, & in aliam formam redacta, vendicari possunt.*
3 *Alienatio vasorum, & rerum sacrarum licita est ob causam famis, & captiuitatis.*
4 *Dona quæ ritè ad mysterium Dei dedicata sunt, distrahi non possunt.*
5 *Res sacra, aut religiosa vendi non possunt, & eas vendentes incidunt in crimen læsæ religionis, & venditio non valet.*
6 *Res sacra, vasa, & ornamenta an pro pretio locari possint.*
7 *Res Ecclesiæ, & alia aurea & argentea Ecclesiarum vasa in pignus dari non possunt.*
8 *Res Ecclesiæ sacras, ipsaque aurea & argentea vasa emens, vel in pignus recipiens, pretium perdit, & tenetur eadem Ecclesiæ restituere vnà cum fructibus.*
9 *Vasa Ecclesiæ confracta, aut destructa, ita vt sacra tam non sint, vendi possunt laicis.*
10 *Res sacra & alia bona Ecclesiæ pro redemptione captiuorum alienari possunt.*

11 Liber

11 *Libertatis causa, & captiuorum redemptio verè est causa pia, & maximè fauorabilis.*
12 *Redemptio captiuorum est summa pietas, & Reipubl. Christiana maximè vtilis.*
13 *Alimentorum causa dicitur causa pia.*
14 *Alienandi iustam causam præstat necessitas fatalis.*
15 *Anima cæteris rebus anteponenda est.*
16 *Animarum fauor publicus est.*
17 *Res sacra, sancta, & religiosa in emptorem transeunt cum vniuersitate bonorum.*

L. Sancimus nemini. XXI.

Idem A. Demosthoni P. P.

1 RES mobiles Ecclesiæ, vtpote vasa, & vestes, con-
2 similésque alienari nequeunt. Vasa Ecclesiæ alienata, conflata, & in aliam formam redacta vendicari possunt, & repetere pretium pro his licitum
3 est. Item ob causam famis, & captiuitatis, cùm animæ hominum rebus ac bonis sint præferendæ, licita est vasorum, & rerum sacrarum mobilium alienatio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. numer. 1. suprà hoc tit.* Vide Ferrandum *lib. 2. explicationum, cap. 1.*

4 *Cæteraque donaria.*] Notatur ad hoc quòd dona, quæ ritè ad mysterium Dei dedicata sunt, distrahi non possunt, quia quod semel Deo dedicatum est, ad humanos vsus transferri ampliùs non debet, vt per Card Mantic. *d. lib. 4. tit. 5 n. 11.*

5 *Vel ad venditionem, &c.*] Notatur ad hoc quòd res sacræ, aut religiosæ vendi non possunt; concordant *l. sacra loca, §. fin. ff. de rerum diuis. l. Hispanica 15. tit. 5. par. 5. & l. 22. tit. 11. eadem part.* Ordin. Regia Lusitan. *libro 2. tit. 24.* vbi res huiusmodi & alia aurea, & argentea emi à quoquam prohibentur. Couarr. *libr. 2. variarum cap. 16. num.* 8. Anton. Gomez *tom. 2. variarum cap. 2. numer. 50.* Viui *commun. opin.* 39. Seraph. *de priuileg. iuramènt. priuileg. 52. num 4. cum seqq* Mozz. *de contractib. tit. de empt. & vendit. cap. de rebus, quæ emi & vendi possunt, numero 14.* Parlad. *libr. 2. rerum quotidianarum cap. fin. part 5. §. 3. numer.* 16. Sigism. Scacc. *de commerc. §. 1. quæst. 1. num. 556. vers. exemplifica tertiò, cum sequent.* vbi subdit huiusmodi res vendentes incidere in crimen læsæ Religionis, & venditionem non valere, Molin. *de Iustit. tractat. 2. disp. 340. num. 12.* Amat. Roder. *de execut. sentent. cap. 5. num. 66.* Azor. *institutionum moralium part. 3. libr. 8. de empt. & vendit. cap. 5. in princip. vers secundò res sacra.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuention. lib. 4. tit. 5. num. 4. cum seqq.* vbi subdit quòd si quis ignorans huiusmodi res sacras pro prophanis emerit, quamuis emptio nulla sit, tamen ex empto actionem habet aduersùs venditorem, quod ei habere non liceat, vt quod sua intersit consequatur, notissimè Hermosilla *ad gloss. 2. l. 15. tit. 5. part. 5. tom. 2. fol. 72. numero* 6. vbi addit quòd omni iure venditio rerum diuinarum, & sacrarum prohibita, & qui emit simoniacus, & qui vendit Giezita dicitur, à duobus huius sceleris auctori-
7 bus, Simone Mago, & Giezi. Verùm autem huiusmodi res sacræ, vasa & ornamenta pro pretio locari possint? vide Vgolin. *de simon. tab. 1. cap. 44. § 1. n. 3. vers. quoad primum casum.* Bonacinam *in simili tractat. quæst 4. n. 12.* Filliucium *tractat. 45. c. 3. quæst. 12. num.* 18.

Vel pignus trahere, &c.] Notatur ad hoc quòd res Ecclesiæ & alia aurea & argentea Ecclesiarum vasa in pignus dari non possunt, Ordin. Regia Lusitan. *lib. 2. tit. 24.* vbi patens meus, Mozz. *de contractib. tractat. de pignor. & hypothec. tit. de rebus, quæ pignori dari possunt, n. 13.* Vasquez *in opuscul. de pignor. cap. 2. §. 2. num.* 6. Fagundez *in quinque Eccles. præcepta, præcept. 1. lib. 3. cap. 21. à num. 19.* Ego ipse *de iure Eccles. libr. 3. cap. 2. à num. 42. & cap. 3. num. 173.* Rebello *de obligat. iustit. par. 2. lib. 16. quæst. vnic. de obligat. contract. pignor. n. 4.* Couarr. *var. lib. 2. cap. 16. n. 8.* Garc. *reg. 158. n. 3. & 4.*

Nulla ex actione relinquenda, &c.] Notatur ad 8
hoc quòd emens, vel in pignus recipiens res Ecclesiæ sacras, eiúsque aurea & argentea vasa, pretium perdit, & tenetur eadem Ecclesiæ restituere, vnà cum fructibus, vt per Doctores citatos *suprà in collectan. ad l. iubemus 14. § sanè si hæc nostra, hoc eodem tit.*

Sin autem, vel conflata sunt, &c.] Notatur ad hoc 9
quòd vasa Ecclesiæ confracta, aut destructa, & conflata, ita vt sacra iam non sint, vendi possunt laicis, vt per Molin. *d. disp. 340. sub numer. 22.* Azor. *d. cap. 5. in princip. vers. secundò,* Ioan. Schneid. *ad §. sacra, n. 5. Instit. de rerum diuis.* Galet. *in margarita casuum conscientia, verbo, Ecclesia vasa sacra,* meipsum *d. c. 2. num.* 48.

Excepta videlicet causa captiuitatis, &c.] Notatur 10
ad hoc quòd pro redemptione captiuorum huiusmodi res sacræ, & alia bona Ecclesiæ alienari possunt, concordant *cap. aurum Ecclesia habet, 12. quæst. 2. l. Hispanica 1. tit. 14. par. 1.* Couarr. *d. cap. 16. n. 6. 8. & 9.* Perez *l. 1. col. 12. tit. 2. lib. 1. ordin.* Mozz. *dicto loco,* Felician. *de censib. lib. 2. cap 3. num* 7. Surd. *cons. 367. num. 43.* Cardin. Mantic. *d. lib. 4. tit. 5. num. 13.* Ceuall. *commun. contra commun. quæst. 178. numer. 6.* Marta *de iurisdict. p. 4. cent. 1. caso 10. num. 3.* Molin. *d. tract. 2. disp. 340. sub num. 11.* Azor. *d. c. 5. in princip. vers. secundo,* Gutier. *lib. 3. practic. q. 8. num 2. & 3.* Hermosilla *loco citato fol. 72. verso, num. 13. & 14.* Ioan. Garcia *reg. 158. n. 5.* vbi id extendit ad redimendos carceratos.

Libertatis enim causa, & captiuorum redemptio 11
verè est causa pia & maximè fauorabilis, ex Sarmien. *lib. 2. select. cap. 7. num. 35. vers. præterea,* Steph. Gratian. *discept. forens. cap. 108. n. 1.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. libr. 13. tit. 22. numero 6.* Alex. Trentacinq. *variar. resolut. lib. 2. tit. de causa pia resolut. 2. numer. 4.* Bened. Ægid. *in repet. l. 1. hoc tit. p. 3. §. de libertate,* latè dixi *in tractat. de iure Eccles. vniuerso lib. 3. cap. 27. ex num. 13.* nam redemptionē
captiuorum esse summam pietatem, & Reipublicæ 12
Christianæ maximè vtilem, dicit Tiraquel. *ad leges connub. glos. 6. n. 277.*

Famis.] Ergo causa alimentorum dicitur causa pia, de quo Tiraquel. *de priuileg pia causa, in præfat.* Cardin. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib. 7. tit. 3.*
num. 22. & de tacitis lib. 13. tit. 12. num. 1. Ego ipse *de* 13
locis commun. argum. iuris, loco 7. num. vlt. à pari enim procedunt alimentorum causæ, & redemptionis captiuorum: Surd. *cons. 367. n. 42.*

Nam si necessitas fuerit, &c.] Notatur ad hoc 14
quòd necessitas fatalis iustam causam præstat alienandi, vt per Menoch. *de arbitr. casu 182. n. 23. & 24* vbi citat hanc legem.

Animas hominum quibuscunque vasis, &c.] No- 15
tatur ad hoc quòd anima cæteris rebus anteponenda est, vt per Tiraquell. *de pia causa, in præfatione numero* 9. Mascard. *de probation. conclus. 1171. numero* 5 Menoch. *de præsumpt. libr. 4 præsumpt. 112. num. 4 & præsumpt. 232. num. 5.* Cardin. Tusch. *pract. conclus. tom. 1. lit. A. conclus. 333. numer. 1.* & plures, quos refero *de axiomat. iuris vsufreq. axiom. 16. per*

16 *rerum.* Et fauor animarum publicus est, vt dixi *in tractat. de iure Ecclesiast. vniuersa, lib. 3. cap. 27. numer. 45.*

17 Aduertas quòd licèt res sacræ, sanctæ, & religiosæ alienari non possint, in emptorem tamen transeunt cum vniuersitate bonorum, vt per Fabian. de Monte *de empt. q. 4. princ. à numer. 44. q. 5.* Cerrantes *l. 6. Tauri num. 126.* Pichard. *in §. 1. Instit. de inutil. stipulat. n. 16.*

SVMMARIVM.

1 *Vasa Ecclesiæ superflua cum scientia & consensu Prælati & interesse habentium ob debitum Ecclesiæ necessarium, & alio modo non liberandum, distrahi possunt.*
2 *Res Ecclesiæ mobiles sine solemnitate emens & acquirens, pretio amisso ad restitutionem tenetur.*
3 *Mobile pretiosum immobilibus æquiparatur.*
4 *Alienatio rerum Ecclesiasticarum requirit auctoritatem & licentiam Ordinarij.*
5 *Vasa Ecclesiæ confracta, aut destructa, itaut sacra iam non sint, vendi possunt laicis.*
6 *Debitum si vrgeat ab ipsa Ecclesia contractum, eius res alienari permittuntur.*
7 *Alienantes indebitè Ecclesiarum res, quas pœnas hodie incurrant, remissiuè.*
8 *Calix sacer si fuerit destructus, idest, fractus, & inutilis redditus ad sacrorum vsus, desinit esse sacer, & æstimari ac vendi potest, à Sacerdotibus tamen.*
9 *Calix integer quando vendi possit Ecclesiæ, vel etiam priuato Clerico ad vsum Oratorij, & seruitium alterius Ecclesiæ, remissiuè.*

AVTH. Præterea si habeat.

1 OB debitum Ecclesiæ necessarium, & alio modo non liberandum, superflua, vasa cum scientia, & consensu Prælati, & interesse habentium distrahi possunt. Item res Ecclesiæ mobiles sine solemnita-
2 te emens, & acquirens, pretio amisso ad restitutionem tenetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Ne quid immobile alienetur, &c.] Vel mobile pre-
3 tiosum, cum immobilibus æquiparetur, vt per Doctores quos citaui *de offic. & potest. Episc. p. 3. alleg. 95. à. 39.* Filliuc. *in qq. moral. to. 3. tract. 34. de alienat. rerum Eccles. c. 4. n. 22.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 465. à. 4.* Hermosill. *ad glos. 1. l. 13. tit. 5. par. 5. fol. 72. verso n. 17. & 18.*

4 *Gestis habitis coram eo, cuius est loci ordinatio.*] Ergo in huiusmodi rerum Ecclesiasticarum alienatione requiritur auctoritas & licentia Ordinarij, *cap. sine exceptione, 12. q. 2.* declarando illud prout dixi *in meis collect.* Vide quæ cumulaui *dicta alleg. 95. à. 37. cum sequentib.* Hermosilla *citato loco n. 52. cum seqq.*

Vel conflata cuilibet alij vendatur.] Notatur ad
5 hoc quòd vasa Ecclesiæ confracta, aut destructa, itaut sacra iam non sint, vendi possint laicis. Ita Albert. Brun. *in tract. de interitu & perempt. numer. 14. & 17. tom. 17. tract. Doctorum*, Petr. Gregor. *syntag. iuris lib. 25. c. 7. num. 5.* P. Molin. *de Iustitia tract. 2. disp. 340 sub num. 21.* Ioan. Schneid. *ad §. sacra, n. 5. Instit. de rerum diuis.* Azor. *instit. moral. part. 3. lib. 8. de empt. & vendit. cap. 5. in princ. vers. secundo*, Hermosilla *citato loco fol. 72. verso, numer. 11.* Galet. *in margarita casuum conscientiæ, verbo Ecclesiæ vasa sacra, & verbo, sacrum.* Ego ipse *de iure Eccles. lib. 3. c. 2. num. 48.*

Quo magis debitum persoluatur.] Notatur ad hoc 6
quòd si debitum vrgeat ab ipsa Ecclesia contractum, eius res alienari permittuntur, vt per Marc. Anton. Genuens. *in practicabil. Eccles. quæstion. 459. num. 2.* quem refero ego ipse *dicta allegation. 95. numer. 3.*

Eisdem pœnis subiaceat, &c.] Quas pœnas ho- 7
die incurrant indebitè alienantes Ecclesiarum res; vide *Extrauagant. ambitiosæ, de rebus Eccles. non alienand.* & Concil. Trident. *sess. 22. de reformat. capite 11.* & quæ dixi *in collectaneis ad vtrumque locum.*

In gloss. *Conflata.* ibi, *quòd calix fractus non sit* 8
sacer, &c. Notatur ad hoc quòd calix sacer, si fuerit destructus, idest, fractus & inutilis redditus ad sacrorum vsus, desinit esse sacer, & æstimari ac vendi potest, à Sacerdotibus tamen, vt per Syluest. *verbo, benedictio num. 7.* Brun. *de cremen. lib. 3. cap. 2.* Decian. *in tract. crimin. lib. 6. c. 30. n. 41.*

Quando autem integer calix vendi possit Eccle- 9
siæ, vel etiam priuato Clerico ad vsum Oratorij, & seruitium alterius Ecclesiæ? vide Redoan. *de simon. part. 3. cap. 17. num. 18.* Vgolin. *eod. tract. tab. 1. cap. 3. §. 3. numer. 2.* Rebell. *de obligat. iustit. part. 2. libro 9. q. 18. sect. 4. num. 34.* Molin. *d. tract. 2. disp. 240. vers. est item sacra*, Fagundez *in quinque Eccles. præcepta, præcept. 1. lib. 3. cap. 21. num. 20.* Suarez *de Relig. lib. 4. de simon. cap. 14.* meipsum *in d. tract. de iure Ecclesi. vniuerso lib. 3. cap. 2. num. 47.* vbi resoluimus sacrilegium esse, non simoniam, vendere, vel oppignare vasa, aut vestimenta sacra, etiam ad vsus sacros, & seruitium alterius Ecclesiæ, non quatenus sacra sunt, sed ratione materiæ, qua constant, propter irreuerentiam quæ fit rebus sacris, dum sine necessitate venales fiunt.

SVMMARIVM.

1 *Ecclesiæ lucratiuam descriptionem non soluunt.*
2 *Totius, & partis idem est iudicium.*
3 *Doctores referuntur de materia huius l. agentes.*
4 *Argumentum validum est de toto ad partem, quando eadem, non diuersa militat ratio: & è contra, à parte ad totum, num. 5.*

L. Sancimus. XXII.

Idem A. Demostheni P. P.

ECclesiæ lucratiuam descriptionem non soluunt. 1
Partes etiam religiosarum domuum immunes 2
sunt à lucratiua descriptione. Item totius & partis idem est iudicium. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Vide de materia huius leg. & de his lucratiuis in- 3
scriptionibus Cuiac. *ad l. vnic. C. de imponend. lucrat. descrip.* Ferrand. *lib. 2. explicat. c. 1.* Franc. Gratian. *de concil. legum lib. 1. c. 1. num. 4.*

In parte autem, &c.] Ergo à toto ad partem va- 4
lidum est argumentum quando eadem, non diuersa militat ratio, plures citati per me *de locis commun. argum. iuris, loco 114.* sicut è contra validum est ar- 5
gumentum à parte ad totum, *ibidem loco 81.*

SVM

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia, & ciuitas æquiparantur.*
2 *Præscriptio contra Ecclesiam, & Rempub. non currit nisi per spatium centum annorum.*
3 *Præscriptio, quæ in infinitum non currit, longissimo tempore quoad hominum vitam & quidem spatio centum annorum includitur.*
4 *Ecclesia & ciuitas in rebus relictis iure hæreditario, & in legatis, donationibus, & venditionibus habent priuilegium, vt non minori tēpore quàm per centum annos præscriptio causari possit.*
5 *Dispositio huius leg. non est correcta in ciuitate per Auth.* quas actiones, *immediatè sequentē.*
6 *Fiscus & Ecclesia æquiparantur.*
7 *Dominium transfertur in piam causam absque traditione.*
8 *Ista lex de omnibus agit contractibus & actionibus ex quacumque alia causa, vltra in ea contentas.*
9 *Donatio tacita, seu præsumpta facta Ecclesiæ trāsfert dominium ex solo titulo sine traditione.*
10 *Tractat lex ista de omnibus rebus Ecclesiarum, & piorum locorum.*
11 *Nihil speciale tribuit Ecclesiæ Romanæ, sed indistinctè loquitur de omnibus Ecclesiis.*
12 *Ciuitatum appellatione comprehenduntur quandoque castra, seu villa.*
13 *Indeterminatio est reprobata à iure.*
14 *Dominium non solùm in Ecclesiam ipso iure trāsfertur, sed etiam personalis actio datur.*
15 *Vita hominum longissima est centum annorum, seu præsumitur quis viuere vsque ad centum annos.*
16 *Ætas nonnullorum centum annos excedentium.*
17 *Homines in Suecia ad 130. & 140. annos peruenium.*
18 *Ioannes Tempes Gallus vixit 135. annos.*
20 *Intelligitur hæc lex agens de præscriptione centenaria.*
21 *Venditio quando est facta Ecclesiæ & alteri, illa debet præferri, cui primo res est vendita, licèt alteri qui secundo loco habuit contractum, fuisset tradita.*
22 *Possessio sine traditione non transfertur.*

L. Vt inter Diuinum. XIX. & vlt.

ECclesia, & ciuitas æquiparantur. Item contra
1 Ecclesiam, & Rempubl. non currit præscriptio
2 nisi per spatium centum annorum. Pecuniæ ad redemptionem captiuorum legatæ, relictæ, & donatæ intra spatium centum annorum contra Ecclesiam non præscribuntur. Præscriptio, quæ in infini-
3 tum non currit, longissimo tempore quoad hominum vitam, & quidem spatio centum annorum includitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. numer. 1. sup. hoc tit.* Vide pro intellectu huius legis Ferrandum *lib. 1. c. 2* Cuiac. *lib. 3 c. 20. & lib. 5. c. 5.* & Pileum *q 133.* & post omnes de hac leg. particulariter agentem Hubert. Giphanium.

Probat hæc lex quòd in rebus relictis iure hære-
4 ditario, & in legatis, donationibus, & venditionibus, Ecclesia, & ciuitas habent priuilegium, vt non minori tempore quàm per centum annorum curricula, præscriptio causari possit. Cuius quidem le-
5 gis dispositio iam hodie per *auth. quas actiones* (quę post hanc legem sequitur) correcta est, & illa præscriptione lacta ad præscriptionem 40. annorum secundùm Boerc *decis. 164 num. 22.* Odoard. Caldeira *de erroribus pragm. lib. 3. capite 10. per tot.* vbi hanc partem defendit neruosè. Sed contrarium, immo quòd hæc lex non sit correcta in ciuitate, ex Aym Crau. Ias. & aliis resoluunt Cou. *in reg. possessor. p. 2. §. 2. num 9.* Ceuall. *commun. contra commun. q. 49. num. 2. cum seqq.* D. Barbos. *in l. alia, §. eleganter num. 105. ff. sol. matrim.* Rebell. *de obligat. iustit. lib. 1. de prælud. q. 6. sect. 5. num. 34.* vbi dicit quòd quamuis Ecclesia & ciuitas fuerint hic æquiparatæ quoad illud priuilegium ne aduersùs eas curreret minor præscriptio quàm centenaria, Ecclesia quidem ob fauorem Religionis, siue propter ius diuinum ciuitas verò propter fauorem publicum & prophanum, tamen per d. Authent. *quas actiones*, in qua corrigitur, priuilegium illud quoad Ecclesiam, vt sola Romana illo vtatur, non censetur corrigi idem priuilegium ciuitatibus concessum, cùm lex correctoria, qualis est dicta Auth. ex similitudine rationum nullam possit admittere extensionem ad alios casus. Et dicit idem D. Barbos. *in l. si constante, in princip. n. 106.* quòd quamuis d Auth. *quas actiones*, corrigat illud priuilegium in Ecclesia, non ob id censetur corrigere ciuitatibus concessum, ob diuersam rationem in specie, quantumcunque similem habeat effectum.

Ad vulgarem huius legis allegationem, quòd sci- 6
licet fiscus & Ecclesia æquiparentur, vide Perez *l. 10 gloss. 4. per tot. tit. fin. lib. 4. Ordin.* Gutier. *canon. libro 2. q. 8. à num. 67.* Cald. Pereira *de cōtract. emphyt. cap. 2. num. 14* Marta *de iurisdict. p. 4. cent. 1. casu 11. numer. 48.* Sfort. *de in integ. restit. q. 3. art. 13. & 14.* idem Cald Pereira *in l. si curatorem, verbo, minoribus numer. 62.* Menoch. *cons. 39. numer. 4.* meipsum *in locis communib. argum. iuris, loco 40. n. 4. & loco 49. num 1.*

Et vulgò etiam citari solet ad hoc quòd domi- 7
nium transfertur in piam causam absque traditione, late Garc. *reg. 467. num. 1. cum seqq.* vbi ampliat etiam in relictis vniuersalibus fauore piæ causæ, & in ciuitate & fisco: *& à numero 6* limitat quando venditio celebratur cum procuratore Ecclesiæ, & in voto in Clericis, in possessione, & permutatione, Tiraq. *de priuil. piæ causa, priuileg. 107. & in l. si vnquam, verbo, donatione largitus, n. 328.* Anton. Gom. *tom. 2. var. cap. 2. num. 20. vers. legitimo*, Surd. *de alimentis tit. 8. priuil. 61. num. 9.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 369. num. 7.*

Si quis aliquam reliquerit hæreditatem, &c.] No- 8
ta hanc legem non solùm de legatis, & donationibus, atque venditionibus tractasse, neque de talibus casibus hic contentis, vt Bart. existimauit *in d. authent. quas actiones, num. 2.* & Cou *in d. reg. possessor. par. 2. §. 2. numer. 9.* sed de omnibus contractibus, & actionibus ex quacunque alia causa, vt per Pinel. *in auth. nisi tricennale, C. de bonis mat. num. 57. vers. infertur quintò,* Odoard. Caldeira *de erroribus pragm. libro 4. cap. 1. ferè per totum, & in cap. 7. numer. 1. in fine,* ait legata hic & donata, & vendita magis pro exemplis posita, quàm pro speciebus.

Vel donatione, &c.] Procedere dispositionem hu- 9
ius l. quæ transfert rei donatæ dominium ex solo titulo sine traditione fauore Ecclesiæ, in tacita donatione facta Ecclesiæ, tenent relati per Alphan. *collect. 89. vers. quod in donatione tacita,* Tiraq. *in l. si vnquam, verbo, donatione largitus, num. 153. & 176. & in tract. le mort. par. 2. cap. 10. num. 6. & 22. & de iure maritiq gloss. 5. num. 59.* Anton. Fab. *decad. 48. errore 2.* Et in præsumpta donatione, Roland. *in tract. de lucro dotis quæst. 75. n. 29* Tiraq. *in l. si vnquam, verbo, donatione largitus, n. 169.* Menoch. *de præsumpt.*

lib.1.præs.47.numer.11.& cons.3.numer.9.& n.34.col.2.

10 *Siue sacrosanctis Ecclesiis*, &c.] Hanc legem tractate de omnibus iuribus Ecclesiarum, & piorum locorum probat Odoard. Caldeira *d.lib.4.cap.4.per*
11 *tot.* Et nihil speciale tribuit Ecclesiæ Romanæ; sed indistinctè loquitur de omnibus Ecclesiis, Pinel. *in d. auth.nisi, n.57.vers.infertur* 4. Ordoard. Caldeira *d. lib.4.c.3.*

12 *Necnon iuri ciuitatum*, &c] Castrorum etiam, seu villarum, vt per Curt.iun. *cons.74.n.33.* Ludou.Gom. *in §.cursus n 18. Instit.de action.* quos refert Ceuall. *commun.contra communes q 4.n.2.*

13 *In infinitum.*] Notatur ad hoc quòd indeterminatio est reprobata a iure, vt per Ias. *in l. quominus n. 130.ff.de fluminib.* Babadil. *in sua politica libr.5.c.1. n.175* Et infinitas est vitanda, Cald.Pereira *de potest. reg...4.n.18.* Stephan.Gratian. *discept.forens.tom. 3. c.600 n.30.* ard Tusch *practic.conclus.tom 4.lit. I. concl.128.per tot.* cum aliis per me citatis *de Axiom. iuris vsufreq.axiom.125.*

14 *Non solùm personales*, &c.] Ergo Ecclesiæ datur & realis, & personalis actio, & ita non solùm dominium in Ecclesiam ipso iure transfertur, sed etiam personalis actio datur, vt per Sarmien. *de redditib. Eccles.p.3.cap.2.num.8.* vbi *num.16.* dicit quòd hypotheca, de qua hæc lex loquitur, est vtilis, non directa.

15 *Centum metas annorum*, &c.] Hæc lex communiter allegari solet ad hoc quòd longissima hominum vita est centum annorum, seu quòd quis præsumitur viuere vsque ad centum annos Vide Viui. *tom. 2.commun. piu.libr.7.tit.5.de præscript.30.ann. num.75.* Bertraod. *consil.337.incip. Ex his quæ ex parte numer.4.vol.8* Burg.de Paz *cons.27.num.1.* Cou. *libr.2.var.cap.7.numer.6.& in reg.possessor.parte 2. §.2.numer.9.* Pinel. *in auth.nisi, num.57.C.de bonis mat.& in leg.2.C.de rescind.vendit.part.3. cap. 4. numer.33.* vbi inquit non probari in hoc textu quem præsumi viuere centum annos, sed posse viuere, Magon. *Lucensi decis.44.num.12.* Menoch. *de præs.libr. 6.præs.44 & de arbitr.casu 508.* Fului.Pacian. *de probat.lib.2.cap.7.ex numer.22.* Card.Tusch. *tom.8. lit. V.concl.226.* Sanchez *de matrim.lib.2.disput.46.numer.1.* Valenz. *cons.17.numer.51.* Anton.Gabr. *lib.1; commun.tit.de præsumpt.concl.16.numer.3.* Mascard. *de probat.concl.1750.* Gutiec. *practic.lib.2.q.7. num. 5.cum seqq.* Ioan.Garc. *de nobilit.gloss.12.numer.70. cum seqq.* Flamin.Paris. *de resignat.libr.10.q.5.num. 4.* Brunor. à Sole *in locis communib.verbo, antiquum, num.4.* Alphan. *collect.89.prope fin.* Perez de Lara *de capellan.& anniuers.libr.1.cap.9.numer.44.* Valasc. *cons.193.* Cabed. *p.1.aresto 97.* Castill. *quotid.libr.4. p.1.cap.13.n.41.* vbi ait in hac lege nequaquam id probari, ad quod vulgò citari solet, videlicet iuris præsumptione cuiuslibet hominis vitam censeri vsque ad centum annos, sed solùm ex ea probari posse hominem vsque ad centum annos viuere, siue quòd longissimæ vitæ terminus hominis est meta centum annorum.

16 De ætate nonnullorum centum annos excedentium, vide Plin. *naturalis historia lib.7.cap.49.* Silu. Nupt. *lib.2.cap.11.* Ioan.Garc. *d gloss.12.à num.76.* Cardin.Cæs.Baron. *tom.1.annalium Ecclesiæ, anno Christi 76 pag.710.* Ioan.Boter *p.2. de la relacion. vniuersal, lib.1.c.de Suecia pag.46* vbi asserit ibi vi-
17 uere homines 130.& 140. annos. Eduar. Noni. de Leon *in chronica Regum Portugaliæ, in vita primi*
18 *Regis Alphonsi Anriquez*, vbi attestatur Ioannem Tempes Gallum vixisse 335.annos, idē asserit Petr. Marizius *in libro quem inscripsit, Dialogos de varia historia fol.351.* P.Maphæus *histor. Indicar. libr.11. pag.mihi 492.* Fr. Henric.Monioi *in apologia contra Archiep.Toles p.1.c.36.fol 182.* Blas.Aluarez Mirabal *de la conseruacion de la salud, c.5.* Martin.Delri. *disquisition.magic lib.2.q.33.* Anton. de Gouuea *in libro quem intitulauit, Iornada de Arçebispo de Goa, lib.2.c.23.*

Hæc autem omnia obseruari sancimus, &c.] Vide 19
Cotras. *lib.1.miscel.c.18.* Alciat. *reg.1.præs.44.* Costa *lib.1.select.c.19.n.1.*

In gloss. *Moueatur.* Notatur ad hoc quòd hæc 20
lex agens de præscriptione centenaria pro rebus venditis, donatis, & per vltimam voluntatem relictis, locum quidem habet cùm agitur contra venditorem, donatorem & hæredem delinquentis, seu aduersùs illorum hæredes; secus verò si tertius rem possideat, nam hic licèt singularis successor ab illis causam habeat, præscribit spatio triginta, & quadraginta annorū aduersùs ciuitatem, fiscum, & Principem, vt per Crauet. *de antiq.tempor.in p.4.§.absolutus n.47.* Pereg *de iure fisci lib 6.tit.8.n 7.* Gilchen. *in d.auth.quas actiones c.14.n.18*

In gloss. *In rem.ibi, sed in d e*, &c. Notatur ad hoc 21
quòd in venditione facta Ecclesiæ, & alteri, ille debet præferri, cui primò res est vendita, licèt alteri, qui secundo loco habuit contractum, fuisset tradita, vt per Antoņ.Gabr. *lib.1.commun.lib.3.tit.de empt. & vend.concl.2.n.15.* Molin. *de Iustit.tract.2. disp. 369.n.7.*

In ead.gloss.ibi, *nunquid possessio sine traditione* 22
transfertur? resp.non. Ita Tiraq. *in tract.le mort.p. 2. declar.11.n.2.& de iure maritis §.1.gloss.2.n. 43. & de constitut.limit.16.n.5.* Anton.Gom. *l.45. Tauri n.4 & l.50 n.17* Less. *de Instit.lib.2.c.3.dub.3.* Rebell. *de obligat.instit.p.1.lib.1.q.8.sect.4.n.18.* Valasc. *de iure emphyt.q.18.n.34.*

SVMMARIVM.

1 *Præscriptio 40.annorum spatio currit quoad immobilia contra alias Ecclesias præter Romanam.*
2 *Priuilegium* leg. vlt. sup. hoc tit de sacrosanct. Eccles. *ciuitatibus concessum, an corrigatur per hanc Auth.*
3 *Tempus 40. annorum iam hodie sufficit, & necessario requiritur ad præscribendum contra Ecclesiam, & alia pia loca.*
4 *Ecclesia tam Romana, quàm particularis res mobiles, & se mouentes triennio præscribi possunt, sicut in aliis.*
5 *Præscriptio centenaria aduersùs Ecclesiam Romanam requiritur.*
6 *Præscriptio centenaria currit aduersus fiscum Romana Ecclesia, & quadraginta annorum contra alias Ecclesias.*
7 *Præscriptio centenaria necessaria est contra Romanum Imperium.*
8 *Extensio ex maioritate rationis non conceditur in correctoriis.*
9 *Ecclesia restituitur in integrum aduersùs decursum tempus.*
10 *Ecclesia potest restitui aduersùs præscriptionem quadraginta annorum intra quadriennium.*

AVTH. Quas actiones.

NVnc sola Romana Ecclesia in rebus præscriptione amittendis centum annorum priuilegio 1
munita

munita, contra alias Ecclesias quoad immobilia 40. annorum spatio currit præscriptio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1 sup. hoc tit.* Vide pro intellectu huius Authent. Atiam Pinel. *in repet. ad authent. nisi triennale, C. de bon. mat.*

2 Vide quæ dixi *suprà ad l. ut inter diuinum.* immediate præcedētem, ad illam quæstionem, an hæc Authent. corrigat dictæ legis priuilegium ciuitatibus concessum;

3 *Quadraginta annis excluduntur.*] Notatur ad hoc quòd ad præscribendum contra Ecclesiam, & alia pia loca venerabilia tempus quadraginta annorum hodie sufficiat, & necessariò requiratur, vt per *l. Hispan. 26. tit. 29 p. 3. vbi gloss. 1. &* a. Balb. *de præscript. p. 1. quinta princ. à princ.* Couarr. *in regul. possessor. p. 2. § 2. n. 3. ver. immo,* Padil. *in l. 2. n. 45. cum seqq. C. de seruit.* Garc. *regul.* 367. vbi multipliciter declarat, Matta *de iurisdict. p. 4. cent. 1. casu* 48. Alex. Trentacin. *variarum resolutionum, lib. 2 tit. de in integrum restit. resol. 1. p.* 160 Odoard. Caldeira *de error. pragmat. lib. 4. c. 5. 6. & 7.* plures quos citaui *in collect. ad cap. de quarta, n. 4. de præscript.* vbi assero procedere in rebus hospitalium, & piorum locorum, qui instituuntur in pauperum vsus, & etiam contra priuatum, qui cum Ecclesia communem habet rem aliquam indiuisibilem. & etiam in præscribendo fundo dato in dotem Ecclesiæ: & tandem resoluo ibi hoc ipsum locum habere in Ecclesia quæ successit priuato, cuius res immobilis præscribi cœperat, siquidem respectu temporis residui quod deficit ad præscriptionem complendam potitur Ecclesia pro rata suo priuilegio quadraginta annorum, & *in collect. ad cap. ad aures 6. & in c. illud 8. eod. tit. de præscript.* probaui Ecclesiam contra Ecclesiam præscribere annis quadraginta.

4 *Vsucapione triennij,* &c.] Notatur ad hoc quòd res mobiles, & se mouentes Ecclesiæ tam Romanæ, quam particularis triennio præscribi possunt, sicut in aliis, vt dixi *in collect. ad cap. cùm vobis 14 n. 4. de præscript. & ibi* citatis adde Peregrin. *de iure fisci, lib 6. tit. 8. n. 44.* Molin. *de Iustit. disp. 68. conclus.* 1. Lessium *de Iustit. lib. 2. c. 7. dub. 7. num.* 22. Sanchez *in præcepta Decalog. tom. 1. libr. 2. c. 23. num.* 90 cuius tamen contrarium probat Matta *d. casu 48. n. 8. cum seqq.* vbi *num.* 20. tenet hanc Authent. minimè ligare Ecclesiam, nisi esset recepta de iure Canonico *in d. cap. illud,* quia Ecclesia circa præscriptiones non vtitur alio iure quàm Canonico.

5 *Sola Romana Ecclesia gaudens e centum annorū spatio.*] Notatur ad hoc quòd centenaria præscriptio aduersus Ecclesiam Romanam requiritur, vt per Bernard. *reg.* 121. Garc. *reg.* 367 *numer.* 4 Boer. *decis.* 264. *num.* 14. & 25. Balb. *d. p. 1. quinta princip. à n.* 16. Couarr. *in reg. possessor. p. 1. § 2. num. 3. & 9.* Pinel. *in auth. nisi, num. 57. C. de bon. matern.* Surd. *decis.* 1. *n.* 2. Molin. *de Iustit. disp. 72. vers. secunda,* meipsum *in collect. ad cap. ad audientiam 13. numero 5. de præscription.*

6 Amplia idem in fisco Ecclesiæ, nam in rebus immobilibus, iuribus, & actionibus, siue incorporatis fisco, siue non, dummodo delatis, currit præscriptio centenaria aduersùs fiscum Romanæ Ecclesiæ, & quadraginta annorum contra alias Ecclesias, ita Balb. *d. p. tit. quinta princ. num.* 5. Peregr. *de iure fisci lib. 6. tit. 8. num.* 52. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 52. num.* 5. vbi *num.* 6. subdit hodie per Bullam in Cœna Domini interrumpi omnem præscriptionem contra Romanam Ecclesiam.

7 Amplia etiam idem centum annorum spatium necessarium esse contra Romanum Imperium, vt per Alexand. *cons. 84. col. 2. vol. 1.* Brun. *cons. 45. n. 6. & 7.* Surd. *d. cons. 1. n. 2.*

8 In gloss. *Excluduntur.* ibi, *quia in ea non inuenitur correctum.* Notatur ad hoc quòd extensio ex maioritate rationis non conceditur in correctorijs, vt per Duen. *reg.* 286. Villalob. *commun. opin. lit. E. numero* 153. Tiraquell *de iure maritis gloss. 2. n.* 22. Marc. Anton. Eugen. *cons. 49. n. 24. vol. 1.* Viui. *tom. 1. commun. opin. lib. 1. tit. 17. de legib. num. 112. pag.* 221. D. Barbos. *in l. si constante, in princip. n. 106. ff. soluto matrim.* Honded. *cons. 95. num. 9. cum seqq. lib. 1.* Osasch. *Pedem decis. 147. num.* 2. Farinac. *frag. crimin. p. 1. lit. E. num.* 5.

9 In eadem gloss. ibi, *poterit restitui,* &c. Notatur ad hoc quòd Ecclesia restituitur in integrum aduersùs decursum tempus, vt per Balb. *d. p. 1. quinta, num.* 30. Boer. *decis. 39. n.* 3. Flamin. Paris. *d. resign. benefic. lib. 11. q. 4. n. 60.*

10 In eadem gloss. ibi, *ad quadriennium,* &c. Notatur ad hoc quòd Ecclesia potest restitui aduersùs præscriptionem quadraginta annorum intra quadriennium, de quo vide Couarr. *in reg. possessor. p. 3. § 3. num.* 4. Menoch. *vsufreq. cap 9. numer.* 3. Redoan. *de rebus Ecclesiæ non alien. quæst. 23. de restitut. § 1. num.* 7. Sfort. *de restit. quæst. 90. ar.* 3. Fachin. *controu. libr. 1. cap.* 1. Cardin. Tusch. *pract. conclus. lit. R. conclus. 297. n. 7.*

De Episcopis, & Clericis, & Orphanotrophis, & Xenodochis, & Brephotrophis, & Ptochotrophis, & Ascetriis, & Monachis, & priuilegiis eorum, & castrensi peculio, & redimendis captiuis: & de nuptiis Clericorum vetitis, seu permissis.

Tit. III.

SVMMARIVM.

1 *Episcopi qui sint.*
2 *Clerici qui.*
3 *Orphanotrophi qui.*
4 *Xenodochi qui.*
5 *Brephotrophi qui.*
6 *Ptochotrophi qui.*
7 *Ascetria quæ.*
8 *Monachi qui.*
9 *Orphanotrophia sunt loca in quibus filij orbi, & parentibus priuati nutriuntur.*
10 *Ptochotrophia sunt loca alēdis pauperibus parata, quæ nos communi vocabulo Hospitalia vocamus.*

EPISCOPI sunt, quibus totius Ec- 1
clesiæ cura incumbit. Clerici sunt 2
Episcoporum Ecclesiæ ministri. Or-
phanotrophi curam habent mino- 3
rum, qui parentibus orbati, & bonis
destituti sunt. Similiter Xenodochi aduenarū, Bre- 4
photrophi infantium, Ptochotrophi inopum curam 5
gerunt, quasi eorum tutores, vel curatores. Ascetriæ 6
dicuntur, quæ, vt liberè Deo seruiant, & diuinis me- 7

ditationibus se perpetuò exerceant, in ascetriis, id
8 est, locis ad id destinatis, degunt. His similes sunt Monachi, sed in eo differut, quòd in monasteriis viuunt, id est, in locis desertis à vulgi commercio remotis: hæ omnes personæ religiosæ sunt, & fruuntur variis priuilegiis, & habent quasi castrense peculium, quasi cœlestes, seu religiosi milites. Curare etiam pro sua pietate & religione debent, vt captiui redimantur. Nuptias contrahere alij possunt, alij prohibentur, secundùm distinctiones, quæ sub hoc titolo declarantur. Scripserunt in hanc rubricam Bart. Alb. Cyn Barthol. de Capua, Anton. Fontan. Aloys. Leo, Petr. Gilchen, Sebast. Næuius, item Cuiac. Pacius, & VVesembec. *in paratitlis.*

Episcopis.] De officio & potestate Episcoporum integros tractatus edidere Ioannes Bertachinus, & Bartholomæus Vgolinus, alium omnibus numeris absolutissimum edidi in tres partes diuisum.

De promouendis Episcopis libellum promulgauit Sebastianus Medices.

De consecratione Episcopi alium in lucem edidit Stanislaus Socolouius.

De Episcoporum dignitate tractatus edidere Troylus Maluetius, & Iacobus Simanchas.

De sacra Episcoporum auctoritate Ioannes Filesacus.

De statu, & munere Episcopali optimè egit Lælius Zechius.

De optimo Episcopo per dialogos disseruit Ioannes Baptista Signius.

De institutione Episcopi libellum imprimi fecit, qui alio nomine dicitur *Canon Episcopalis*, Petrus Blesensis.

De residentia Episcoporum scripsere Thomas Caietanus, Bartholomæus Carranza, Iacobus Naclantus, Dominicus Soto, & Ambrosius Catharinus.

De Episcopis titularibus particulariter egit Hieronymus Vielmius.

De iurisdictione Episcopi tractatum scripsit Franciscus Vargas.

De ordine, iurisdictione, & residentia Episcoporum pariter scripsit Antonius Paganus.

De iurisdictionis Episcopalis defensione libellum fecit Antonius de Prætis.

De Episcopis, & ministris Ecclesiasticis, scripsit Alphonsus Madrigal.

De erectione Episcopatuum nouorum in Belgio librum edidit Arnoldus Alaluensis.

De Episcopatos apperitione breuiter, sed doctè scripsit Hieronymus Regius.

Episcoporum speculum in lucem edidit Rutilius Benzonius, Episcopus Lauretanus.

De Coadiutore Episcopi scripsit Thomas Campegius *tom. 15. tract. Doctor. p. 2. pag. 539.*

De pensionibus Episcopalibus tractauit Camillus Cautius *tom. 15. tract. Doctor. p. 2. pag. 534.*

De Episcopali & Parochiali Canonia Petrus de Vbaldis *tom. 15 tract. Doctor. p. 2. pag. 198.*

De Episcopi Romani diœcesi scripsit Hieronymus à Leandro iunior.

De statutis Episcoporum Synodalibus, tractatum in lucem edidit Henricus Bottæus.

De Episcoporum causis maioribus, & rerum Capitalium ad Papam deferendis, Lœlius Iordanus.

De examine Episcoporum volumen edidit Hieronymus Veneto & Leuia, Archiepiscopus Montis Regalis.

Episcopalia aphorismata breuiter, sed dilucidè promulgauit Scipio de Rubeis.

Episcoporum enchiridion scripsit P. Bartholomæus Gauantus.

Episcopalem praxim in lucem edidere Thomas Zerola, & Paulus Piasecius, nouissime Mauritius Alzedo.

Clericis.] Clericalium disquisitionum partem primam edidit Ioannes Maria Belletus.

De Clericorum regularium & secularium successione ab intestato egit Nicolaus de Vbaldo *tom. 9. tract. Doctorum, p. 1. fol. 351.*

De Clericorum instituto peculiariter tractauit Ioannes Belomeque.

De Clericorum præstantia Antonius de Prætis.

De Clericorum & Sacerdotum excellentiis Dionysius Paulus Lopys.

De Clericorum vita & honestate Sebastianus Facinsa.

De Clericorum priuilegiis Paulus Esquillante. 9

Orphanotrophio.] Hinc Orphanotrophia, loca in quibus filij orbi, & parentibus priuati nutriuntur, vt per Caluin. *in suo Lexic. iuridico sub hoc verbo*, Petr. Greg. *syntagm iuris lib. 15 cap. 28. n. 3.* Christoph. de Paz *in schol. ad leges styli l. 91. n. 5.*

Ptochotrophio.] Hinc Ptochotrophia, loca alendis 10
pauperibus parata, quæ nos communi vocabulo Hospitalia vocamus. Vide Caluin. *in suo Lexic. iuridic. sub hoc verbo*, Petr. Gregor. *d. c. 28. n. 7.*

Et Ascetriis.] Vide *in collect. ad l. omnia priuilegia 33. infr. hoc eod. tit.*

SVMMARIVM.

1 *Clerici onera extraordinaria, & hospitum receptiones non sustinent.*

2 *Famuli conductitij Clericorum nullo exemptionis gaudent priuilegio, sed tantùm mancipia, aut serui, qui in eorum dominio sunt.*

3 *Milites hospitare cogi non possunt Clerici, eorúmque mancipia.*

L. Iuxta I.

Imp. CONSTANTINVS A. *Clericis salutem dicit.*

CLerici onera extraordinaria, & hospitum rece- 1
ptiones non sustinent. Colligunt ex Ordinar. Bart. Salicet. Alban. Cyn. Castrens. Bald. Aloys. Leo, Petr. Gilchen, Sebast. Næui. remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* & Casal. *in annot.*

Et mancipia vestra, &c.]. Ex his verbis colligunt 2
Doctores magis communiter famulos conductitios Clericorum nullo exemptionis gaudere priuilegio, sed tantùm mancipia, aut seruos, qui in eorum dominio sunt; hi enim eodem modo à tributis eximuntur, quo reliqua Clericorum bona; nam si serui Clericorum grauarentur huiusmodi tributis, ipsi Clerici, seu Ecclesia grauarentur, quia hoc in ipsorum damnum redundat, & quodammodo maneret inutile, & sine effectu priuilegium; & ideo sic resoluunt, & intelligunt text. *in præsenti.* Thesaur. *decis. 22. numer. 5. & decis. 116. num. 12.* Soar. *in defensione Fidei Catholicæ contra Anglicanæ sectæ errores lib 4. c. 29. n. 12* Ego ipse *de iure Eccles. vniuerso lib. 1. c. 39. § 2. n. 59.*

Neque hospites suscipietis.] Notatur ad hoc quòd 3
Clerici, eorúmque mancipia cogi non possunt ad hospitandum milites, vt per Gregor. *l. 51. tit. 6. par. 1*

Ioan.

Ioan. Anton de Nigris *in Extranag. Clementis VII. de vita, & honest. cleric. anum.* 131. Perez *leg.* 11 *tit.* 2. *lib.* 1. *Ordin. pag.* 52. & *l.* 1. *tit.* 3. *lib.* 1. *pag.* 60. & *leg.* 27. *tit.* 3. *eod. lib.* 1. *pag.* 209. Rebuff. *in tract. congruæ portionis num.* 73. Flores de Mena *var. libr.* 2. *quæst.* 21. *num.* 207 Prasec. *in proxi Episcop. p.* 1. *c.* 4. *num.* 56. *vers. atque tenentur*, Mart. *de iurisdict. p.* 4. *cent.* 1. *casu* 86. *n.* 9. Ioan. Franc. de Ponte *de potest. Proregis tit.* 1. §. 6. *n.* 54. Bonacin. *de contract. lib. disput.* 2. *qu.* 9. *puncto* 2. §. 5. Squillante *de priuileg. cleric. cap.* 9. *à princip.* vbi *numer.* 4. post Molfes. *in summ. Theolog. moral. p.* 2. *tract.* 12. *cap.* 22. *num.* 166. resoluit quòd in Regno Neapolitano, si Clericus habitauerit in domo pro communi, & indiuiso cum fratribus, & nepotibus laicis, isti laici etiam habent hanc immunitatem, vt in domo non cogantur hospitare milites, & alios officiales, ne Clericus inde sustineat incommoda, sed tenentur contribuere in pecunia. Et idē Squillante *d. loco n.* 5. post Carol. de Grassi. *de effect. lib. clericat. effectu* 3. *n* 187. hoc ipsum dicēdum ait, etiamsi Clericus habitaret cum patre.

In gloss. *Collationibus* ibi, *scilicet sordidorum munerum, vel extraordinariorum.* Vide Guid. Paneirol. *in thesauro var. lection. lib.* 1. *c.* 77.

SVMMARIVM.

1 *Clerici immunes esse debent à conuentionibus, iniuriis, & exactionibus laicorum.*
2 *Clerici quæ consūpserunt, in vsū pauperū conferant, & quæ collegerūt, pro religionis lucro æstimabūt.*
3 *Clerici, eorúmque liberi, familiares, ac ministri à parangariis sunt immunes.*
4 *Fructus illos, qui ad congruam sustentationem necessarij non sunt, in pauperes & pios vsus erogare debent beneficiarij.*
5 *Pauperes, quibus beneficiarij fructus illos erogare debent, qui ad congruam sustentationem necessarij non sunt, illi dicuntur qui ostiatim eleemosynam quærunt, &c.*
6 *Clerici patrimonium habentes possunt illud conseruare, & redditus Ecclesiasticos in vsus proprios expendere.*
7 *Ergasteria sunt loca vbi aliqui operantur, seu officina opificum mechanicorum.*
8 *Parangaria quæ sint, remissiuè.*
9 *Vxores Clericorum, qui in minoribus constituti sunt Ordinibus, an fori priuilegio gaudeant.*
10 *Concubina Clericorum à iudice Ecclesiastico pro modo culpæ puniri possunt.*
11 *Priuilegium concessum patri vti Sacerdoti, censetur etiam concessum filio procreato ex eius vxore ante clericatum.*
12 *Clericorum priuilegio gaudeant eorum familiares.*
13 *Clericus in sacris fornicationem faciens committit incestum.*
14 *Priuilegium immunitatis concessum Clericorum filiis intelligitur durante vita parentum.*
15 *Priuilegia competentia patri ratione officij, cui dignitas sit annexa, ad filios non pertinent mortuo patre.*

L. Omnis. II.

Imp. CONSTANTINVS A. & IVL. *Cæs. Felici Episc.*

1 Clerici immunes esse debent à conuentionibus,
2 iniuriis, & exactionibus laicorum. Clerici quæ
consumpserunt in vsum pauperum conferent, &
quæ collegerunt pro Religionis lucro æstimabunt.
Item immunitates, & priuilegia Clericorum ad ho-
rum mercimonia, & ministros, ac familiares exten-
duntur, vt ab extraordinariis muneribus immunes
conseruentur. Denique Clerici, horúmque liberi, fa- 3
miliares, ac ministri à parangariis sunt immunes. Col-
ligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad leg.* 1. *num.* 1.
hoc tit.

Ad superscriptionem huius leg. vide Guid. Panci- 4
rol. *in thesauro var. lect. lib.* 2. *c.* 166. *in fine.*

Id in vsum pauperum, &c.] Notatur ad hoc quòd
fructus illos, qui ad congruam sustentationem ne-
cessarij non sunt, in pauperes & pios vsus erogare
debent beneficiarij, vt per Nau. *de redditib. quæst.* 3.
monitu 4. Monet. *de distrib. quotid. p.* 3. *qu.* 1. *num.* 15.
Molfes. *in summ. Theolog. mor. tract.* 6. *cap.* 9. *num.* 48.
Ioan. Valer. *de different. inter vtrumque forum, verbo,*
denario differ. 7. meipsum *in tractat. de iure Eccles.*
vniuerso lib. 3. *cap.* 17. *ex numer.* 21. vbi *numer.* 22. te-
neo posse beneficiarios fructus huiusmodi super-
fluos insumere in pauperes cuiuscumque loci: &
numer. 13. quòd ad hunc effectum pauperes dicuntur 5
illi, qui ostiatim eleemosynam quærunt, & qui vi-
tam ex suo patrimonio commode, & honestè iuxta
sui status conditionem traducere non possunt: & *nu-*
mer. 24. quòd Clerici turpiter, vel in prophanos vsus
expendentes fructus beneficiorum, & bona intuitu
Ecclesiæ quæsita, licèt grauiter peccent, non tamen
ad restitutionem tenentur: & *numero* 26 quòd Cle-
rici patrimonium habentes possunt illud conseruare, 6
& redditus Ecclesiasticos in vsus proprios expen-
dere.

Ex eorumdem ergasteriis.] Sunt loca vbi aliqui 7
operantur, vel secundùm alios: tabernæ mercimoniis
deputatæ, aut officinæ opificum mechanicorum. Ita
Budæ. *in lingua Græca commentariis*, Ferrand. *libr.* 2.
explicat. in l. rem non nouam. C. de iudic. c. 7. Caluin.
in suo Lex. iurid. sub hoc verbo.

Ad parangariam, &c.] Quid sit dixi *suprà in col-* 8
lect. ad l. neminem 11. *de sacros. Eccles.*

Vt & coniugia Clericorum, &c.] Notatur ad hoc 9
quòd vxores Clericorum, qui in minoribus consti-
tuti sunt Ordinibus, fori priuilegio gaudent, vt per
gloss. *in cap. eos*, 32. *distinct.* & *in cap. Clericum*, 11.
quæstion. 1 Gatc. *reg.* 499. *à numer.* 12, Gregor. Lop.
leg. 32 *gloss.* 7. *tit.* 2. *part.* 3. Decian. *in tract. crimin. li-*
bro 4. *cap.* 9. *anumer.* 53. Perez *ad l.* 1. *tit.* 3. *lib.* 1. *Ordin.*
pag. 47 *vers. vxor veri clerici*, Bobadil. *in sua politica*
libr. 2. *cap.* 17. *numer.* 146. Sed contrarium meritò de-
fendo *d. tract. de iure Eccles. vniuerso libr.* 1. *cap.* 39.
§. 2. *num.* 62. vbi respondeo textum *in præsenti* nul-
lum de hoc priuilegio fori habere verbum, sed priui-
legio immunitatis à tributis agere; *ibidem* hoc ipsū
sustineo etiam in vxoribus Græcorum. Et *n.* 61. re-
soluo concubinas Clericorum à iudice Ecclesiastico 10
pro modo culpæ puniri posse, ad quod ibi plures cita-
ti Doctores.

Ac liberi.] Notatur ad hoc quòd priuilegium 11
concessum patri vti Sacerdoti, censetur etiam con-
cessum filio procreato ex eius vxore ante clerica-
tum, vt per Decian. *in tractat. crimin. libr.* 4. *capite* 9.
num. 49. Carol. de Grassis *de effect. lib. clericat. effectu*
1. *num.* 190. & *effectu* 3. *n.* 133. meipsum *d. tract. de*
iure Eccles. vniuerso lib. 1. *c.* 39. §. 2. *n.* 62. *in fine*, vbi
assero Sacram Congreg. *Immunitatis in vna Callien.*
18. *Martij* 1631. censuisse Clerici filium legitimum
ante clericatum susceptum gaudere priuilegio fori
durante vita eius patris.

Eorūmque magisteria, &c.] Notatur ad hoc quòd 12
Cleri

Clericorum priuilegio gaudent eorum familiares vt per Christoph. de Paz *ad leges styli l.32. à n.2.* vbi *numer.35.* ampliat ad colonum adscriptitium, partiarium, mercenarium, & conductitium, idque ex hoc text. in altis probat Aurel. August. Taurel. apud me *in tract. de iure Ecclesi. lib.1. cap.39 § 4. num. 3.* ex illis verbis, *verùm & hominibus eorundem, qui operam in mercimoniis habent*, quia appellatione hominum hoc casu tam de iure Pandectarum, quàm Codicis continentur procuratores prædiorum, actores, clientes, custodes, coloni, & cæteri homines Clericis seruientes. Et latè an id verum sit, dixi *eod. tr. c.39. §.3. n.55. cum multis seqq.* vbi plures citaui Doctores, quos hic transcribere non conuenit.

13 In glos. *F. ilij.* ibi, *nam post sacros Ordines essent incestuosi.* Ergo Clericus in sacris fornicationem faciens committit incestum, de quo vide Sarmient. *lib. 1. select. cap.5. num.4 vers in clerico autem*, Soar. *tom. 1 commun. opin. lib.1 tit.7. de cleric. comug. num.* 20. *pag* 175. Clar *lib.5. §. incestus, in princip. vers. quinimo etiam, & §. fornicatio, num.* 18 Card. Paleoth. *de nothis, & spur. c.16. numer.* 14. Ioseph. Gonzalez *var. quest. cap.5. num* 8. Vincent. de Franch. *decis.27 n 2.* Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.2 q.29. art. 2.* Cald. Pereira *de nomin. emphyt. qu. 9. num.51. cum seqq.* Cened. *ad Decret. il. collect.* 112. *num.2.* Steph. Gratian. *disc ept. forens. cap.56. numer.23. cum seqq.* Sanch. *de matrimon. lib.7. disp.27. numer.9* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib.2. concl.* 115. *numer. 17. cum seqq.* Azor. *instit. moral. p.1. lib.13. cap.12. q. 6. vers. soluitur illa.*

14 In ead. glos. ibi, *& viuunt patres.* Notatur ad hoc quòd priuilegium immunitatis concessum Clericorum filiis, intelligitur durante vita parentum, vt per Perez *l.2. tit.5. lib.2. Ordin. pag.257. in princip.* Tiraq. *in tract. cessante causa, p.1. n.107.*

15 Notatur etiam ad hoc quòd priuilegia competentia patri ratione officij, cui dignitas sit annexa, ad filios non pertinent mortuo patre, vt per Tiraq *de primog q.32. n.3.* D. Barbos. *in l. quia tale n.32. ff. soluto matr.*

SVMMARIVM.

1 *Communitas, siue publica & priuata persona collectas, angarias, & exactiones non potest Ecclesiasticis imponere personis.*

2 *Collectas, vel exactiones, angarias, aut parangarias Ecclesiis, piis locis, vel Ecclesiasticis personis imponere non licet.*

3 L. Ad instructiones. C. de sacros. Eccles. *est correcta per hanc Auth.*

4 *Principes non solùm Ecclesiis, & Ecclesiasticis personis, sed etiam omnibus piis locis, & causis exemptionem à tributis concesserunt.*

5 *Personarum Ecclesiasticarum nomine quoad forū intelliguntur omnes Ordinibus sacris initiati, item quicumque beneficium obtinent Ecclesiasticum, etiamsi sacris Ordinibus initiati non sint.*

6 *Clerici in sacris, beneficiati, siu Religiosi accusare possunt eos, qui sibi iniuriam fecerunt, coram iudice Ecclesiastico, vel seculari.*

7 *Respublica & vniuersitas potest delinquere, & ex delicto obligari.*

AVTH: Item nulla immunitas.

1 NEc Communitàs, multo minus publica, & priuata persona collectas, angarias, & exactiones Ecclesiasticis imponet personis. Contrafacientes, & requisitionem contemnentes pœnæ triplici & imperialis banni subiacent. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. sub hoc tit.*

2 Probat hic text. collectas, vel exactiones, angarias, vel parangarias, Ecclesiis, piis locis, vel Ecclesiasticis personis imponere non licere; vt per *l. Hispan. 15. tit.6 p 1. vbi glos.3. in princip.* Capell. Tholos. *in add. ad decis.347.* Perez per text. *ibi en l.1. tit.3. lib.1. Ordin.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp.670. num.1. cum seqq. & disp.671.* Marta *de iurisdict. p.4. casu 11. n. 22.* Castill *tom.7. de tertiis c.9. n.18. cum seqq.* Gabr. Pereira *de manu Regia p.1. c.56. n.1.*

3 Vnde cùm per hanc legem Ecclesiæ, & Ecclesiastici facti sint immunes ab omni onere imposito, & imponendo, & pro rebus, & possessionibus suis, per eam videtur corrigi *l. ad instructiones. C. de sacros. Eccles.* vbi probatur Ecclesiam teneri conferre, & contribuere ad instructiones pontium & viarum, & hinc dicit Cacher. *decis.* 81. *num.3.* quòd est magis cōmunis opinio, *d. leg. ad instructiones*, esse correctā per hanc Auth. Marta tradit idem *de iurisdict. part. 4. cent. 1. cas. 1. ex n.24.* Molin. *d. tract. 2. disp.672. n. 4 ante secundam concl.*

4 *Vel aliis piis locis.*] Ergo Principes non solùm Ecclesiis, & Ecclesiasticis personis, sed etiam omnibus piis locis, & causis exemptionem à triburis concessisse, palam est: vt per Molin. *tract. 2. disput. 671.* Mart. *de iurisdict. p.4. casu 14.*

5 *Aut Ecclesiasticis personis.*] Nomine personarū Ecclesiasticarum in re proposita intelligūtur omnes Ordinibus sacris initiati, item quicumque beneficium obtinent Ecclesiasticum, etiamsi Ordinibus sacris initiati non sint. Ita Molin. *d. disp.671. numer. 4.* vbi *num.5.* disputat an idem dicendum de illis, qui prima Tonsura initiati sunt, latè ego ipse *in tract. de iure Eccles. libr.1. cap.39 § 5. num. a 3. cum seqq.* vbi Regularibus professis, conuersis, & nouitiis, déque Fratribus & Sororibus tertij Ordinis S. Francisci, & S. Dominici, qui habitum religiosum gestant, & in claustro viuunt; de Eremitis, qui ex quasi traditione per Episcopum alicui Ecclesiæ, vel loco sacro dicati sunt; de Militibus Religiosis in Hispania quoad fructus tantùm suarum Commendarum, & demum de colonis partiariis, & aliis, de quibus egi *in collect. ad l. placet 5. de sacros. Eccles.*

6 *Et requisitis ab Ecclesia*, &c.] Notatur ad hoc quòd permittit Clericis in Sacris, beneficiatis, seu Religiosis accusare posse eos, qui sibi iniuriam fecerunt facto, vel verbo coram iudice Ecclesiastico, vel seculari, quia huiusmodi delictum est mixti fori, vt per Clar. *§. vlt. q 34. n.47.* Azeued. *l.4. n.4. tit.1. lib.4. noua recop.* Parla *d. differ. 9. §.2. n.1.* Thom. Valasc. *alleg. iuris tom.1. alleg. 54. n.2.*

7 *Triplum refundunt*, &c.] Ergo Respub & vniuersitas delinquere poterit, & ex delicto obligari, de quo vide Gail. *lib.2. de pace publica c.9.* Myosing. *cēt. 4. obseru.78. & 79.* Mascard. *de probat. conclus.* 1420. Menoch. *de arbitr. casu* 598. Cur. Pisan. *lib.4. c.3.* Parlad. *differ* 88. §.1. Farin. *in praxi crimin. q.24. n.109.* optime Anton. Gom. *var. tom 3. c.1. n.52. vers. quinto*, vbi ait ex hoc text. colligi quòd ciuitas, vel vniuersitas aliquid statuens contra libertatem Ecclesiæ, vel Ecclesiasticarum personarum, debet puniri: quod ille intelligit quando deliberato proposito, & communicato consilio ciuitas, vel vniuersitas fecerit, vel iussit fieri, quia tunc videtur fecisse, & deliquisse tanquam vniuersitas; secus verò aliàs, cùm eo casu non videatur facere, vel delinquere vniuersitas, sed singulares personæ.

In

8 In gloss. *Ab Ecclesia.* ibi, *ratione ergo delicti erit laicus in foro Ecclesiæ*, &c. Hanc glossam esse valde notabilem affirmat Alber. *in præsenti*, quem refert Thom. Valasc. *d. alleg. 55. num. 2.*

SVMMARIVM.

1 *Clerici pro propriis & patrimonialibus bonis tenentur ad fiscalia, vel pro tributariis prædiis Clerici coguntur ad tributa.*

2 *Ecclesia an & quando teneatur ad onera realia, & num. 3. & 4.*

5 *Clerici possunt pro tributis, & gabellis conueniri coram iudice seculari, si contentio sit inter Clericum, & conductorem tributorum.*

6 *Iudices seculares, Regiaque tribunalia cognoscere possunt etiam priuatiuè ad iudices Ecclesiasticos de causis decimarum & tertiarum, quæ ex gratia, & concessione Romanorum Pont. ad Principes seculares pertinent.*

7 *Principes qui bella cum hostibus aggressi sunt ex pecuniis ab Ecclesiis, & Ecclesiasticis personis extortis, infelices successus habuerunt.*

L. De his. III.

Idem A. & Cæsar, ad Taurum P. P.

CLerici pro propriis, & patrimoonialibus bonis
1 tenentur ad fiscalia; vel pro tributariis prædiis Clerici coguntur ad tributa.] Colliguot ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. sup. hoc tit.*

Iste text. allegari solet ad difficilem illam quæst.
2 an & quando Ecclesia teneatur ad onera realia, bonáque semel à laicis etiam legitimè possessa cùm onere tributi, & vectigalis transeant ad illam? Vide Doctores, quos citaui *in collect. ad l. placet 5. num. 4. sup. de sacros. Eccles.* & eleganter tradita per me *in tract. de iure Eccles. lib. 1. cap. 39. §. 5. numer. 63.* Et quamuis Imperatores hac in re laxè loquantur, & Ecclesias teneri ad huiusmodi onera indistinctè affirmare videantur, id effectum, & forsan toleratum fuit illo tempore, quo Ecclesia nondum sibi libertatem actu vendicauerat ab huiusmodi tributis, & in hoc casu dum Ecclesia soluit collectas, non soluit vti tributum, & in recognitionem dominij, vel superioritatis, quam regulariter indicat tributi exactio, ex *cap. 2. de censib.* sed ob conditionem inhærentem rei, & inseparabilem, & quemadmodum erga priuatas personas solueret census, & teneretur ad hypothecas, quæ ab eius auctoribus laicis priùs impositæ essent, ita pari ratione tenebitur Ecclesia ad tributa quæ vel ex pacto, vel alia ex causa & conuentione Princeps, dum prædia possessa à laicis sub eius erant potestate, infixit iisdem prædiis, vt ex Fr. Ioanne de Neapoli resolui *d. §. 5. n. 57. in fine.*

Tunc enim bona translata in Ecclesias retinent
3 onus, & obligationem soluendi tributum, si illud à Principe priùs impositum fuisset, expresso pacto inter ipsum & priuatum inito, vel ex peculiari dominio illius prædij, itavt ipse in priuatos transtulerit, hac sibi reseruata pensione, censu, seu collecta, vt optimè aduertunt Card. Alban. *in tract. de immunit. Eccles.* Gutier. *pract. libr. 1. q. 3. num. 15. vers. prætereá*, Soar *in defensione Fidei contra Anglicanæ sectæ errores lib. 4. cap. 20. n. 6. q. 11. cum seqq.* Secus autem si exegisset ex sola vi Regiæ potestatis & iurisdictionis, hæc enim tunc penitus expirat, cùm bona ad Ecclesiam perueniunt, & res deuenit ad statum, qui incapax est illius subiectionis & tributi erga Principem laicum, cùm aliter sit in pactis, & conuentionibus per viam contractus initis, quia vis illorum transit, & continuat in quibuscumque personis quomodocunque exemptis, & priuilegiatis, Felin. *in cap. Ecclesia S. Mariæ numer. 77. de constit.* Vega *cons. 7. numer. 5. cum seqq.* Bellon *cons. 40. num. 4. & 5.* Festas. *de collectis p. 4. cap. 2. num. 31.* Alderan. Mascard. *de gener. interp. statut. concl. 1. numer. 100.* Azor. *instit. moral p. 1. lib. 5. cap. 13. q. 1. vers. secundò sciendum est*, vbi quòd ratione pacti, vel conditione adiecta in legato, siue contractu Ecclesia tenetur ad collectas bonorum, ad quas aliàs non teneretur, Soar. *d. lib. 4. c. 20. num. 6. q. 15. in fine, & 28.* & *n. 9.* prudenter iudicat quomodo probari possit prædia fuisse sub particulari dominio Principis, vel tributum solui ex conuentione, non autem ex solo iure vniuersali principatus.

Illud demum in hac materia obseruandum est, 4
Ecclesiam ad onera imposita rebus priusquam ad Ecclesiam peruenirent, solummodo teneri quãdo copulatiuè hæc omnia concurrerint, quòd scilicèt onera sint vera, realia, ipsis fundis infixa, & imposita bonis propter bona, non autem personis propter bona; quòd etiam sint perpetua, certa, & inuariabilia, non autem ex aliquibus causis vrgentibus, & illis cessantibus remouenda, ita Gemin. *num. 9. in cap. 1. de immun. Eccles. lib. 6.* Abb. *in cap fin. num. 12. de vita, & honest. cleric.* plenè Barbat. *cons. 1. per tot. lib. 3.* Felin. *cons. 46. in 4. dub.* Ioan. Anton de Nigris *in repet. Extrauag. vnica, de vita, & honest. cleric. num. 247. cum pluribus seqq.* Paul. Comitol. *respons. moral. lib. 1. c. 94. num. 3.*

Sed etiam pro iis prædiis, &c.] Quia istis casibus magis conueniuntur possessiones, ratione quarum soluuntur census, & tributa, quàm ipsi Clerici, & sint onera realia prædiis imposita, & ideo ab ipsis debentur, & cum eodem onere transferuntur, per ea quæ tradunt Greg. Lop. *l. 5. tit. 6. p. 1.* Valasc. *de iure emphyteut. q. 17. n. 7.* Sed melius est, & sacris canonibus conuenientius, hæc intelligere iuxta distinctionem à nobis *suprà* traditam.

Eosdem ad pensitanda fiscalia perurgere, &c.] No- 5
tatur ad hoc quòd possunt Clerici pro tributis, & gabellis conueniri coram iudice seculari, si contentio sit inter Clericum, & conductorem huiusmodi tributorum. Ita cautum reperitur apud Lusitanos *in Ordin. Regia libr. 2. tit. 1. §. 19.* & apud Hispanos *leg. 46. tit. 6. part. 1. & leg. 5. tit. 7. part. 7. l. 2. tit. 2. libr. 9. noua Recop.* quod an de iure communi verum sit, vide Gironda *de gabell. part. 7. in princ. numer. 21.* Azeued. *ad princip. tit. 1. numer. 8. libr. 3. nona Recop. & l. 7. numer. 13. cum seqq. tit. 18. libr. 9. noua Recop.* Bertachin. *de gabell. par. 7. quæstion. 7. numer. 24.* Ceuall. *commun. contra commun to. 4. q. 899. num. 12.* Thom. Valasc. *allegat. iuris tom. 1. alleg. 28. numer. 71.* Oliban. *de iure fisci cap. 14. num. 20. & cap. 15. num. 14.* 6
Et hinc etiam colligunt, iudices seculares, Regiaque tribunalia cognoscere posse etiam priuatiuè ad iudices Ecclesiasticos de causis decimarum, & tertiarum, quæ ex gratia, & concessione Romanorum Pontificum ad Principes seculares, aliósque priuatos pertinent, & in eorum patrimonio incorporatæ sunt Menoch. *cons. 756 num. 16. vol. 8.* Camill. Borrel. *de præstantia Regis Cathol. cap. 71. num. 349. & seq. & cons. 20. cent. 1.* Cou. *pract. cap. 35. num. 2. vers. tertiò quæries*, Lasarte *de decima vendit. c. 19. num. 30.* Gutier. *practic. libr. 1. q. 14. num. 4.* D Barbos. *in l. Titia n. 42. ff. soluto matr.* Bobadil. *in sua politica libro 2. c. 18. n. 148* Morla *in emporio iuris par. 1. tit. 2. de iurisdict.*

omnium

omnium iudicum, *& in prælud.num.*137. Fontanel. *de pactis nupt.tom.*1.*gloss.*13.*p.*2.*n.*58. Ioseph. Sesse *decis.*162.*num.*24. Ceuall.*commun. contra commun. tom.*4 *q.*897.*num.*636 *& de cognit.per viam violentia part* 2 *q.*16.*a princ.* latissimè his, & alijs pluribus in id relatis Doctoribus Castill.*to.*7.*de Tertiis c.*12. *per tot.* cuius fundamentis respondere nititur quædam iuris allegatio à Congregatione Ecclesiastica Matriti degente de anno 1634. impressa & publicata, quam mihi dono dedit Doctor Didacus Ortis de Saias, Canonicus Doctoralis sanctæ Ecclesiæ Conchensis, vir quidem apprimè doctus, integerrimus, ac summa virtute præditus, in qua ostendit olim Reges antequam bella ingrederentur, non tributis, sed sacrificiis, & orationibus Ecclesiasticos grauabant, & post partam victoriam Ecclesiis magnificè donabant, non illis sua detrahebant, vt aduertit Ferdinand. Oxea *in historia S. Iacobi cap* 42.*num* 9. Ex impositione autem tributorum facta Ecclesiis, & Ecclesiasticis personis, etiam ex vrgenti causa & necessitate, mira exorta sunt damna, vt ad oculum ostendit Petrus Blesensis Archidiaconus Vatoniensis in quadam epistola, quam scripsit ad Episcopum Aurelianensem, prout refert Cardin. Baron. *tom.* 12. *annal. Eccles. anno* 1188. in qua illi animosè resistere suadebat cuidam tributo, quod Clericis imponendum dicebatur pro Terræ sanctæ expeditione, cius autem verba lectu dignissima sequuntur. *Quæ ratio est, vt qui pro Ecclesia pugnant, Ecclesiam spolient, quam inimicorum spoliis & donis triumphalibus amplius debuerunt? Putantne insipientes & miseri, quod Christus, qui summa iustitia est, velit sibi de iniuriis & sacrilegio exhiberi sacrificium? aut sustineat commissa ex iis spolia prosperari, si enim testimonio veritatis, in ignem æternum mittitur, qui sua pauperibus non dedit; vbi quæso mittendus est, qui bona pauperum, vel Ecclesiæ rapuit, aut fraudauit? Pro his, & consimilibus filiis Ephrem intendentes, & mittentes arcum conuersi sunt in die belli, nunquam pauperum, nunquam Ecclesiæ spolia prosperum habuerunt euentus auspicium.* Et paulo infrà. *Quid aliud à Pontificibus, vel à Clero potest, vel debet Princeps exigere quàm vt incessanter fiat oratio ab Ecclesia ad Deũ pro eo? omnis Pontifex ab hominibus assumptus pro hominibus constituitur in iis, quæ sunt ad Deum, vt offerat dona & sacrificia pro Rege & populo, & si iratus est in eis Dominus, Sacerdos medius intercedat, & in tempore iracundiæ fiat reconciliatio.* Hactenus Petrus Blesensis.

8 Infelices penè successus habuerunt Principes, qui bella cum hostibus aggressi sunt pecuniis ab Ecclesiis, & Ecclesiasticis personis extortis, vt de Carolo Brabantiæ Duce narrat Bolland. illorum Principum historiograph. *c.*18. Omni, inquit, fauore Numinis destitutum eum, postea nunquam feliciter pugnasse cũ hoste, quod eodem tempore grauissimis exactionibus Clerum onerasset. Refert quoque Petrus Lopez de Ayala *in historia Regis Petri anno eius regnatus* 19. *fol.* 12. quòd Maurum amiculum de morte sibi præscita consulens, respondit. *Es verdad lo que te an dicho, por que tomas los algos de las Iglesias, y casas de la oracion, y que te non vence consciencia.* Regina Domna Vrraca filia Regis Alphonsi, cùm non posset exercitum militarè debitis sustentare alimentis, à Monachis sancti Isidori Legionensis postulauit, vt sibi de rebus & diuitiis sui monasterij, quicquam darent; quod cùm facere non curassent, Regina propria authoritate ea subtraxit. & non dum portam egressa media crepuit, & mortua est acerbiori castigata supplicio, quàm quod passus fuit Eliodorus *lib* 2. *Machaba. c.* 3. De Imperatore Friderico narrat historia quòd cùm cuidam à secretis iniustè oculos extrahere iussisset, postea veritatis conscius illum in suum creauit Consiliarium, & cùm in officio & munere assisteret, vt vindictam de illo iam necessitatibus oppresso sumeret, consilium dedit, vt pro sustinẽdo militari exercito Ecclesiarum bona susciperet, quod cùm adimpleret, statim diuinum non abfuit supplicium, & tandem ad extremam ruinam est deuentus.

SVMMARIVM.

1 *Officiales publici non adstringuntur iugo clericali dum rationibus reddendis adstricti sunt.*

2 *Clericatus assumptus in fraudem obligationis, aut pœna, nihil prodest.*

3 *Primipili dicti sunt olim centuriones, qui Aquilæ in legione præerant.*

4 *Administrator si ante redditas rationes ad Religionem, vel ad Ordines suscipiendos admissus fuerit, ad pristinum statum est reuocandus.*

5 *Obligati ad ratiocinia non ante, sed solùm post redditas rationes ordinari possunt.*

6 *Liberorum appellatione nepotes ex filiis ac omnes descendentes tam masculi, quàm fœmina comprehenduntur.*

7 *Verbis*, Si proles defuerit, *vel*, Si absque prole decesserit, *comprehenduntur filij, & nepotes, ac alij vlteriores descendentes.*

8 *Propinquorum appellatione continentur agnati & cognati, qui admitterentur ab intestato ad successionem de iure ciuili vsque ad decimum gradum.*

9 *Delictum clandestinum plus punitur quàm publicum.*

L. Officiales. IV.

Idem A. ad Taurum P. P.

OFficiales publici non adstringuntur iugo clericali dum rationibus reddendis adstricti sunt. 1
Item clericatus assumptus in fraudem obligationis, 2
aut pœnæ, nihil prodest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1.*numer.*2 *suprà hoc tit.*

Seu primipili.] Quia ij primi pila, idest, tela deferebant, dicti sunt olim centuriones, qui Aquilæ in legione præerant, de quibus Vide Cuiac. & Alciat. *ad tit. C. de primip. libr.* 12. eundem Alciat. *de præsumpt. reg.*3.*præs.*41.*in fine*, Cou. *libr.*1.*var.cap.* 16. *num.*7 Negusant. *de pignorib. p.*5.*memb.* 2.*num.* 27. Capyc. *decis.*129.*à num.*12. Caluin. *in suo Lex. iurid. verbo, Primipilus*, Iust. Lipsi. *de militia Romana libr.* 2.*dialog.*8.*prope fin.* Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.*15.*tit.*18.*n.*11. 3

Ad priorem conditionem retrahantur, &c.] Notatur ad hoc quòd si administrator ante redditas rationes ad Religionem, vel Ordines suscipiendos admissus fuerit, ad pristinum statum est reuocandus, vt per Escobar. *de ratiocin. c.*4.*n.*3. *&* 4. 4

Si verò obnoxij ratiociniis, &c.] Notatur ad hoc quòd obligati ad ratiocinia non ante, sed solùm post redditas rationes ordinari possunt, de quo vide Doctores, quos citaui *in collect. ad caput. vnic. de oblig. ad ratiocin. & ad cap. vnic.* 53. *dist. & in tract. de iure Eccles. vniuerso lib.*1.*cap.*33.*n.*135. vbi ampliatur, vt ratiociniis implicati propter administrationem rerum etiam singularium personarum non solùm promoueri nequeant, dum gerunt, exercent 5

que.

que officium, sed etiam expleta administratione, & officio, si de dolo in administratione, vel redditione computorum perpetrato lis aliqua mota esset, vel in procinctu esset vt moueretur, tunc enim ante litis exitum promoueri non potest, immo si de facto promoueretur, dignus esset depositione, etiamsi postea in causa vinceret; & deinde multipliciter hæc resolutio limitatur, scilicet in eo, qui grauatus est debito sine aliqua administratione contracto, & in eo, qui rerum Ecclesiasticarum, aut miserabilium personarum, vel cuiuslibet alterius piæ causæ, vel priuatæ administrator fuerit, & in eo, qui publicis ratiociniis adstrictus fideiussores præstiterit, & tandem in eo, qui in aliquo licèt minori constitutus Ordine alicuius, etiamsi particularis personæ tutor, aut generalis quomodolibet fuerit administrator.

6 *Concedant liberis, aut, si proles defuerit*, &c.]Ergo liberorum appellatione nepotes ex filiis, ac omnes descendentes tam masculi, quàm fœminæ comprehenduntur, vt per Couarr. *in cap. Raynaldus, num. 3. de testam* Menoch. *de præsumpt. lib 4 præsumpt. 84. à num. 22. & præsumpt. 89. num. 74. & consi. 104. n. 50. & consil. 410. num. 26. & consil. 565. num. 8. vers. & dicendum, & consil. 764. num. 2. & consil. 877. n. 14.* Cald. Pereirà *de pot. st. el. gend. c. 15. num. 27.* Rustic. *in l. cum auus lib. 6. cap. 8. num. 3. ff. de condit. & demonstrat.* Stephan Gratian. *disceptat. forens. cap. 120. num. 26.* Sanchez *in præcepta Decalogi tom. 2. libr. 7. cap 9. num. 13.* Cardin. Tusch. *practic. conclus. tom. 5. lit. L. conclus. 357. à princ.* Fusar. *de subst. quæst. 326. num. 1.* Franc. Molin. *de ritu nupt. lib. 3. quæstion. 35. num. 17 & 18.* Rotam coram Reuerendiss. Coccino *decis 11. numer. 8. & decis. 480. numer. 3.* meipsum *de appellatiua verbor. vtriusque iuris signific. appellat. 130 n. 1. vbi numeris seqq.* hæc resolutio multipliciter declaratur.

7 Notatur etiam ad hoc quòd verbis illis, *si proles defuerit*, vel alia, *si absque prole decesserit*, comprehenduntur filij, & nepotes, ac alij vlteriores descendentes, vt per Boër. *decis. 356. numero 1.* Cardinal. Tusch. *practic. conclus. tom. 6. lit. P. conclus. 907. numero 1.* meipsum *d. tract. de appellatiua verborum vtriusque iuris significat. appellat. 223. à num. 1.*

8 *Propinquis.*] Propinquorum appellatione continentur agnati, & cognati, qui admitterentur abintestato ad successionem de iure ciuili vsque ad decimum gradum, vt per Tiraquell. *de retractu lign. §. 1. gloss 9. num. 9.* Molin *de Iustit. tract. 2. disp. 196. vers. nomine propinquorum*, Cardin. Tusch. *d. tom. 6. lit. P. conclus. 914. num. 1.* Fusar. *de substit. quæst. 367. n. 1:* meipsum *d. tract. appell. 224.*

9 In glos. *Clandestinus.* ibi, *nota plus puniri clandestinum delictum, quàm publicum.* Vide Tiraquell. *de pœnis temper. cap. 57. à princip. & num. 4. & 5.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Camer. Imper. lib. 2. conclus. 119. consid. 1. num. 18.*

SVMMARIVM.

1 *Curialis nisi per quindecim annos in monastica steterit vita, ad Clericorum Ordinem non admittendus.*

2 *Clericus vxorem ducens Ordine Clericorum priuatur.*

3 *Curiales, id est, qui propter aliquod officium Curiæ sunt astricti, ordinari non permittuntur, sed hodie id non seruatur, vt num. 4.*

5 *Clerici in minoribus Ordinibus constituti non prohibentur vxores ducere.*

AVTH. Sed neque Curialem.

CVrialis nisi per quindecim annos in monastica steterit vita, ad Clericorum Ordinem non admittendus, huic etiam accedenti ad Clericorum Ordinem quarta pars substantiæ relinquenda. 1 Vxorem autem Clericus ducẽs, Ordine Clericorum priuatur. 2 Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. suprà hoc tit.*

Sed neque Curialem, aut officialem Clericum fieri permittimus.]Notatur ad hoc quòd Curiales, id est, 3 qui propter aliquod officium Curiæ sunt addicti, ordinari non permittuntur, vt per Maiol. *de irregular. lib. 2. c. 5.* Henriquez *in summ. libr. 14. cap. 5. §. 5. & in comment. lit. D.* Soar. *tom. 5. de censur. disp. 47. sect. 4. n. 1.* vbi addit, Curiales, qui irregularitatem incurrunt, esse omnes, qui in quacunque seculari Curia ministri sunt in causis sanguinis, quomodocunque ad illas cooperentur, vt tabelliones, solicitatores, procuratores, & inferiores ministri, qui vel denuntiant, vel scribunt sententiam: Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib. 3. tract. 2. n 64.* Campan. *in diuers. iuris Canonic. rubr. 11. cap. 24.* D. Roder. à Cunha *in comment. ad cap. 1. n. 8. distinct. 51.* Bellet. *disquisit. cleric. tit. de disciplin. cleric. § 11. n. 6.* vbi principalem resolutionẽ intelligendam esse existimat de iis Curialibus, qui exercuerunt sæua, vel turpia, siue vilia, vt sunt nuncij, lictores, & id genus similia, refero ego ipse in *tract. de iure Ecclesiast. vniuerso lib. 1. cap. 33. n. 134.*

Aduertendum est quòd Rebuff. *in constitutiones Galliæ, in proœm. gloss. 5. num. 26.* asserit abrogatam 4 esse hanc Authenticam prohibentem Curiales ordinari, & eius prohibitionem hodie non tenere, subditque se vidisse duos Cancellarios Sacerdotes factos tempore sui officij, tractat id quoque Petrus de Belleperr. *quæst. 238.*

In quo quis constitutus vxorem ducere non prohibetur.]Notatur ad hoc quòd non prohibetur consti- 5 tutus in minoribus Ordinibus vxores ducere, quia vtuntur iure suo, nec recedunt à statu perfecto, sed à statu, qui initium est, & via ad perfectum Ordinis statum; & ita nullam esse culpam, initiatum minoribus Ordinibus retrocedere transeundo ad matrimonium, resoluunt Couarr. *de sponsalib. p. 2. c. 6. §. 3. n. 3. in fine*, Bonacina *de matrimonio, quæst. 3. puncto 9. num. 3. & 4* Azor. *institutionum moralium p. 1. lib. 13. cap. 14. quæst. 14.* Rebell. *de obligat. Iustit. p. 2. lib. 4. q. 8. num. 27.* & alij citati per me *in collectan. ad cap. seriatim. distinct. 32. à princip.*

SVMMARIVM.

1 *Virgines sacras attentans matrimonij causa, capitale meretur supplicium.*

2 *Virgines sacras violantes quas pœnas incurrant, remissiuè.*

3 *Raptus pœna ordinaria intrat in raptu Monialis ex solo conatu, etiam non sequuto raptu, nedum alio effectu copula carnalis.*

4 *Attentatio punitur.*

5 *Monialem rapiens pœna mortis tenetur, etiam non sequuto raptu, & num. 6.*

L. Si quis non dicam. V.

Imp. IOVINIANVS A. *Secundo P. P.*

1 ATtentans sacras Virgines matrimonij causa, capitale meretur supplicium. Item in atrocioribus punitur affectus, non sequuto effectu. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*

Ad superscript. & datam huius legis, vide Guid. Paneirol. *in thesauro variarum lectionum, libro 2. capite 167.*

2 De materia huius legis, & de violantibus sacras Virgines, ac de huius criminis grauitate secum aliorum criminum deformitates inuoluentis, vide ordin. Regiam Lusitan. *lib. 5. tit. 15. & l. Hispan. 11. tit. 13 part. 6.* vbi *gloss. 6.* Cardin. Cæs. Biron. *tom. 4. annal. Eccles. anno Christi 363. pag.* 118. Ceuall. *commun. contra communes, tom. 4. quæstion. 902. num. 50.* Decian. *tract. de crimin. libr. 6. cap. 20. & libr. 8. cap. 8. num. 7. & c. 11. num. 1.* late Farinac. *in praxi crimin. quæst 145 ex num. 215.* & præcipuè *num. 21.* resoluit quòd raptor à pœna raptus non excusatur, etiamsi mulierem rapuerit animo contrahendi cum ipsa matrimonium, siue mulier fuerit secularis, siue monialis, quia text. iste licèt loquatur in rapiente sacratissimas Virgines, communiter à Doctoribus etiam intelligitur in rapiente virgines non consecratas, & idem repetit *n. 206.*

3 *Sed attentare tantummodo,* &c.] Notatur ad hoc quòd pœna ordinaria raptus intrat in rapto Monialis ex solo conatu, etiam non sequuto raptu, nedum alio effectu copulæ carnalis, vt per Bertrand. *cons. 39. num. 5. in fine, vers. fortè verò, libr 6.* Anton. Gomez *l. 80. Tauri, num. 40. vers. sed his non obstantibus,* vbi per hunc textum quem allegat, dicit quòd eo ipso quòd quis attentauit, & procurauit rapere, licèt non consummauerit, tenetur eadem pœna, Ludou. Peguer. *decis. crimin 43. num. 9.* Decian. *dicto lib 8. cap. 7. num 34. & cap. 8. num 7. & cap. 11. n. 2.* Baiard. *ad Clar. in §. raptus, n. 13.* Menoch. *de arbitr. casu 191 in addit. num. 35* Sanchez *de matrimonio lib. 7. disp. 12. num. 18. in fine,* vbi loquitur, siue raptor non potuerit, siue noluerit, refert & sequitur Farinac. *dicta quæst. 145. num. 204.* vbi *num 206.* subdit in volente rapere Monialem non sufficere quòd raptor deuenerit ad actum verbi, sed requiri, vt perueniat ad aliquem actum facti: nam Anton. Gomez *citato loco* respondet non obstare si dicatur quòd omnis lex quæ punit affectum in delictis, non seruatur de generali consuetudine: quia potest responderi quòd illud est verum, quando non processit quis ad aliquem actum facti.

4 Notatur etiam ad hoc quòd attentatio punitur, de quo vide Tiraquell. *de pœnis cap. 37. cum seqq.* Clar. *§. fin. quæstion. 92.* Menoch. *de arbitr. casu 360. numer. 54.* Bronot. à Sole, *in locis commun. verbo, Affectus,* Sayr *in clavi Regia libr. 3. cap. 8. numero 28.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo, delictum, numero 55.* Molin. *de iustit. tom. 4. tract. 3. disput. 105. num. 12.* Cardinal. Tusch. *tom. 2. lit. C. conclus. 544. per totum,* Aloys. Ric. *in collectan. decis. collect. 756. & 1895.* plures, quos refero *de Axiomat. iuris vsufrequent. axiomat. 17.* Vide Couarr. *in Clement. si furiosus parte 2. in initio numero 6.* qui ait in hoc textu non puniri lege humana interiorem tantùm actum mentis, sed exteriorem, nempe ipsum conatum, qui per exteriorem operationem processit; & paulo infrà *in vers. contrariam,* resoluit quòd in atrocioribus criminibus punitur pœna ordinaria conatus ipse ad aliquem proximum actum deductus. Et quamuis Farinac. *dicta quæstion. 145. numer. 213.* asserat de generali consuetudine censeri derogatum pœnæ huius legis, prout in specie tenuerunt Clar *§. fin. quæstion. 1. numer. 9. versic. item loquendo,* Rebuff. *ad leges Galliæ in proœm. gloss. 5. num. 28.* Hieron. Gabr. *consil. 172. numer. 1 & 2. libr. 1.* Ioseph. Ludou. *Lucensi decis. 15. numer. 25. in fine,* Neuiz. *in sylua nupt. part. 4. numer. 46. versic. quintò limita,* cum aliis per me citatis *d. axiom. 17. numer. vlt.* nihilominus tamen idem Farinac. *vbi suprà numer. 214.* defendit contrarium esse de consuetudine, specialiter in hoc crimine raptus Monialis, licèt cum ea non esset sequuta carnalis copula.

5 *Capitali pœna feriatur.*] Notatur ad hoc quòd rapiens Monialem, pœna mortis tenetur, vt per Clar. *§ fornicatio, numer. 17.* Padill. *in summa legum pœnal. part 1. capite 6. numer. 3.* Menoch. *de arbitrar. casu 384. & casu 389. num. 41. & casu 502. num. 41.* Marta *de iurisdict. part. 2. capite 26. numer. 7.* Farinac. *in praxi crimin quæst. 145. n. 115. cum seqq.* vbi *numeris seqq.* ampliat multipliciter, & primò etiam non sequuto rapto, nedum non sequuta copula carnali, & multo magis in rapiente Monialem ex causa contrahendi matrimonium cum ea, qui est casus huius text. & etiam quòd Monialis consenserit se rapi, quia dicitur esse sub potestate Abbatissæ, & sic non habet voluntatem, & etiam quòd rapta non sit velata.

6 In gloss *Capitali.* ibi, *vel capite puniatur, vel ciuitatem amittat.* Hæc glossa videtur tenere quòd pœna capitalis, quæ in hoc textu non perfecto flagitio imponitur, non sit mortis naturalis, sed amissionis ciuitatis: quod & idem voluerunt in præsenti Cyn. *numer. 3. col. 3. versic. nec obstat si dicas, & vers. octauò oppono,* Bald. *col. 2. numer. 1 ad finem, in 6 oppos. & col. fin. numer. 10.* Alber. *numer. 1. & 2.* Menoch. *de arbitrar. casu 360. numer. 33. cum seqq.* Sanchez *de matrimon. libr. 7. disp. 12. num. 19.* Sed contrarium, immo pœna mortis puniendum, qui non solùm raptam puellam carnaliter non cognouit, sed etiam qui nec raptum perfecit, vtputà, quia aut non inuenit in domo, aut alio modo raptum perficere non potuit, tenuerunt Afflict. *decis. 276. num. 2.* Anton. Gomez *l. 80. Tauri, num. 40* immo, quod magis est, Farinac. *q. 124. num. 34. & quæstion. 145. num. 200.* vbi ait quòd licèt hic textus loquatur in raptu attentato in Virginem sacratissimam, communiter tamen Doctores ibi videntur illum intelligere etiam in raptu virginum non sacratarum, & *n. 209.* intelligit primam opinionem procedere quando raptor mulierem non cognouit, quia noluit, & forsan pœnituit; aliam verò secundam contrariam quando raptor non potuit aliqua de causa impeditus: ad quod citat plures Doctores, vide apud illum.

SVMMARIVM.

1 *Clerici tam in maioribus, quàm in minoribus Ordinibus constituti à personalibus muneribus excusantur.*

2 *Clerici omnes siue in sacris, siue in minoribus, exempti sunt à gabellis, exactionibus, & tributis, quamuis non haberent omnia requisita præscripta à Concil. Trident.*

3 *Clerici in minoribus, in Hispania, & Lusitania, non sunt exempti, nisi actualiter habuerint beneficium.*

4 *Clerici*

4 *Clerici coniugati etiam cum vnica &, virgine, non gaudent exemptione à tributis, nisi sint Clerici orientales.*

5 *Clerici coniugati cum vnica, & virgine, si vidui fiant mortua vxore, & soluto matrimonio, consequuntur, & habent omnia priuilegia, quæ Clerici in minoribus non coniugati habent.*

L. Presbyteros. VI.

Imppp. VALENTINIANVS, VALENS, *&* GRATIANVS AAA *ad Cataphrontum.*

1 PResbyteri, Diaconi, Exorcistæ, Lectores, Ostiarij, Acolyti à personalibus muneribus excusantur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.2. sup. hoc tit.*

2 Collige ex text. Clericos omnes siue in Sacris, siue in minoribus, exemptos esse à gabellis, exactionibus, & tributis, vt per Ioseph. Ludouic. *tom.3. commun. opin. tit. de gabellis, conclus. vnic. vers. infertur, pag.479.* Alexand. Trentacinq *variarũ resolutionum libr.1. tit. de iure fisci, resol. t.5. num.7. cum seqq.* Molin. *de Instit tom.3. disp.671. num.5.* Molin. *de primogen. lib.1. cap.19. num.16.* Sanchez *in precepta Decalogi lib.7. cap.13. num.33. & consil. moral. libr.2. c.4. dub.49.* Squillante *de priuileg. clericor. c.8. num.7.* incipium *de officio, & potestate Episcopi part.2. alleg.13. num.1.* Quamuis non habeant omnia requisita præscripta à Concilio Tridentino *sess.23. de reformat. cap.6.* cùm enim Concilium ibi eas conditiones ad solum fori priuilegium retinendum posuerit, id non est extendendum vt sit necessarium ad retinendum cætera priuilegia; priuari enim priuilegiis clericalibus est odiosum, ac proinde restringendum. Ita Paul. Comit. *respons. moral. lib 6. quæst.20.* Bonacina *de censuris in Bulla Cœno Domini, disp.1. quæst.19. puncto 3. numer.2.* Sanchez *dicto capite 13. num.34. & d. dub.49. n.6.* Nouar. *de elect fori qu.51. sc.7.2. in vlt. impress.* Antonin. Diana *moral. resolut. part.1. tract.2. resolut.36* Aloys. Ricc. *in praxi par.4. resolut.458.* Squillante *dicto c.7. num.8. versic. ipse vero* Ego ipse *in tractat. de iure Eccles. vniuerso lib.1. c.39. §.5. num.15.* vbi *num.16.* refero sacram Congregationem negotiis Episcoporum & Regularium præpositam *sub die 24. Ianuarij* 1631. censuisse Ordinarium non posse Clericos non inseruientes Ecclesiis immunitate à gabellis, & aliis oneribus laicalibus priuare.

3 Veruntamen apud Hispanos per *l.2. tit.4. libro 5. noua Recopil.* huiusmodi Clerici in minoribus, non sunt à prædictis exempti, sed contribuere debent sicut laici, nisi actualiter habuerint beneficium Ecclesiasticum. De cuius legis materia, & intellectu agunt Felician *de censibus lib.2. cap. vlt. num.13.* Bobadil. *in sua politica lib.2. cap.18. num.110.* Molin. *de Iustit. tractat.2. disp.671. num.5.* Flores de Mena *variarum lib.2. quæst.21. num.199.* Gutier. *practic. lib.1. quæst.8. & de gabell. quæst.91.* Sanchez *de matrim. libr 7. disp.46. num.16.* Vasquez *in opuscul. de restit. cap.6. §1. num.33.* Less. *de iustit. lib.2. cap.33. dub.5. num.39.* Azor. *institut. moral. part.1. libr.3. cap. vnic. quæst. vlt.* Nicol. Gate. *de benef. part.1. cap.3. à num.5.* Diana *dict. tract.2 resolut.35.* Idem quoque statutum est apud Lusitanos per Ordin. Regiam *libro 2. tit.11. in princip.* vt referunt Molin. *dict. disput.671. numer.5.* Valasc. *cons.131.* quæ quidem Hispaniæ, & Lusitaniæ leges tacitam, seu expressam Apostolicæ Sedis dispensationem supponunt, alioquin nullitati subiicerentur, vt obseruaui *dicta allegat.13. numer.4.*

Quoad Clericos coniugatos etiam cum vnica & virgine, certum est huiusmodi exemptione à tributis non gaudere, vt tenet gloss. *verbo, in cæteris,* per text. *ibi in cap. vnic. de bigam. libr.6.* Bertachin. *de gabell. part.2. numer.17.* Couarr. *practic. capite 31. numer.9.* Duen. *regul.100. num.10.* Tapia *de iure Regni libr.2. tit. de Episcop. & cler. num.30.* Sanchez *dicta disp 46. num.16.* Carol. de Grass. *de effectibus clerical. effectu 3. numer.44.* Bellet. *disquisit. clerical. tit. de exempt. cleric. §.6. numer.2.* Duard. *ad Bullam in Cœna Domini can.18. quæstion.13. num.1.* Bonacina *dicta quæst.19. puncto 3. §.3. num.3.* Squillante *dicto cap 8. num.9.* vbi *num.10.* idem resoluit de Clericis bigamis; nisi sint Clerici Orientales, qui Græci appellantur, hi enim huiusmodi priuilegio gaudent, cùm verè, & quoad omnia sint Clerici, & personæ Ecclesiasticæ, quamuis vtantur legitimo matrimonio cum vnica, & virgine contracto, vt bene resoluunt Camill. de Curte *in diuers. feudal. parte 2. cap.2. num.90.* Carol. de Grassis *d. effectu 3. num.46.* Molfes. *in summ. Theolog. moralis p.2. tract.12. c.22. num.164.* Bonacina *d. disp.1. quæst.19. punct.3. §.3. vers. secus.* 4

Verùm si Clerici coniugati cum vnica, & virgine, vidui fiant, mortua vxore, & soluto matrimonio, consequuntur, & habent omnia priuilegia, quæ Clerici minoribus non coniugati habent, quia *in cap. vnic de cleric. coniugat. libro 6.* tantùm dicitur Clericum coniugatum non gaudere aliis priuilegiis, & non dicitur perdere ea, ad significandum non esse omnino deperdita, sed tantùm suspensa dum manet matrimonium. Ita Couarr. *practic. cap.31. num.7. vers.5.* Sanchez *cons. moral. tom.1. lib.2. c.4. dub.53.* 5

SVMMARIVM.

1 *Episcopus non compellitur testimonium dicere, & num.3.*

2 *Testes omnes possunt ad testificandum cogi, nisi expressè priuilegiati reperiantur.*

3 *Clerici non possunt ad testificandum compelli.*

4 *Testes etiam priuilegiati compelluntur ad testificandum, quando aliter veritas sciri non potest.*

5 *Episcopi & Clerici hodie veritatem dicere, & testimonium ferre, sicut laici, coguntur.*

6 *Episcopi, Clerici, & alia egregia persona non possunt etiam volentes venire ad domum iudicis, & Notarij, ad se examinandum.*

L. Nec honore. VII.

Imp. THEODOSIVS *dixit.*

EPiscopus non compellitur testimonium dicere. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. sup. hoc tit.* 1

Quamuis omnes testes possint ad testificandum cogi, nisi expressè priuilegiati reperiantur, Crot. *de testib. par.3. num.198. vers. omnes illi,* Farinac. *in praxi crimin. p.2. quæst.73. num.57. cum seqq.* Nihilominus tamen Episcopi non possunt cogi ad testificandum, vt per hunc text. resoluunt Specul. *tit. de teste, §. de testium compuls. num.5. in fine, vers. item Episcopus,* Campeg. *reg.154. in princip.* Boccac. *de litter. re-* 2

vesst.cap.2.numero 7. Farinac. *in praxi crimin.part.2.quaest.78.num* 79. immo & Clerici vti hac in re priuileg iati, non possunt etiam ad testificandum compelli, *cap. statuendum, 2.quaest.6.* Gail. *lib.1. obseruat* 100.*num.*16. Clar. *in §.fin.quaest.14.vers.sciat tamen,* Farinac *d.quaest.73.num.74.* nisi aliter veritas haberi non possit, vt ex Carau. *super ritib. magnae Curiae, ritu.87.num.3.* Felin. *in cap.1.num. 8. de testib. cogen* Gail.*d. obseru.100.post numer.16.* Farinac.*d.part.2.quaest.61.numer.93.cum seq.& d.quaest.78.numer.* 77. quia tunc testes etiam priuilegiati compelluntur ad testificandum, ex eodem Farin.*d.quaest.78.num.* 108. vbi citat. Campeg. *de testib.reg.154.vers.fallit quia,* loquentem de Episcopo.

5 Aduertendum tamen est, quòd Rebuff. *ad leges Galliae in proem gloss.5.num.*27 attestatur se non vidisse seruari hanc legem, nec Auth. *sed iudex*, quae immediatè sequitur, sed hodie tam Episcopos, quàm Clericos, veritatem dicere, & testimonium ferre sicut laicos cogi.

6 In gloss. *F* *...gitetur.* ibi, *sed nec volens est admittendus.* Collige Episcopum, Clericos, & alias egregias personas, non posse etiam volentes venire ad domum iudicis & Notarij ad se examinandum, vt per Ludou. Gomez *in cap.mulieres, ex num.46.de indic.* Carau, *super ritu* 142.*n.*10. quicquid dicat Farinac.*d.q.*78.*n.*141.

SVMMARIVM.

1 *Episcopus testimonij ferendi causa non iurat ad instantiam iudicis secularis, sed propositis sacris Euangeliis admittitur ad depositionem.*

2 *Iudex mittit Notarium ad Episcoporum domos, si eos examinari contingeret.*

3 *Episcopus etiamsi Cardinalitia dignitate sit condecoratus, vel etiam alius Sacerdos in testem receptus, iurare debet, & aliter non probat; non tactis Scripturis, sed tantummodo propositis, & inspectis sacrosanctis Euangeliis, seu tacto pectore; vt num.4.*

5 *Iuramentum an desideret tactum alicuius rei sacrae, vel Euangeliorum.*

AVTH. Sed iudex.

1 AD instantiam iudicis secularis ministros ad Episcopum mittentis, non iurat Episcopus testimonij ferendi causa, sed propositis [sacris] Euangeliis admittitur ad depositionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup hoc tit.*

2 *Mittat ad eos quosdam de suis ministris*, &c.] Notatur ad hoc quòd iudex mittit Notarium ad Episcoporum domos, si eos examinari contingeret, vt per Specul. *in tit.de teste, §.qualiter autem, vers.vel Episcopus*, Carauit. *super rita magna Curia* 142.*num.*7. vbi de Episcopo, & Cardioale, Mascard. *de probat.in praefat.num.41.ad finem,* Virgil. Boccat. *in tract.de litteris remisser.cap.2.numer.* 27. Farinac. *in praxi crimin.parte 2.de testib.quaest.77.num.*201. vbi *num.*213. ad Sacerdotes, & Diaconos hanc eandem extendit resolutionem, ita vt ad eos examinandos iudex ad eorum domus mittere debeat Notarium.

Vt propositis sacrosanctis Euangeliis, &c.] Quam-
3 uis regula sit vt Episcopus, vel etiam alius Sacerdos in testem receptus iurare debeat, & aliter non probet, vt per Rip. *in l.admonendi, num.194 versic. ampliatur etiamsi testis esset Episcopus,* Vestr. *in practica lib.6.cap.2.num.7.* Viui *opin.931.num.4. ad medium, vers.etiam si esses Episcopus,* quamuis Cardinalitia sit dignitate condecoratus, secundum Viui.*d.num.4 vers.immo si esset Cardinalis,* Bursat. *consil.192.numer.27.libr. 2.* Mascard. *de probat.libro 1. quaestion.5.numer.78.vers.nec Cardinalis, & concl.* 270.*num.*4.

Non tamen tactis Scripturis, sed tantummodo propositis & inspectis sacrosanctis Euangeliis, seu tacto pectore, tum de iure, tum de generali consuetudine iurant. Ita per text. *in praesenti* resoluunt Campeg. *de testib. regul.167. post vers. testis si non fuerit iuratus in 2.& in 8.fallentia,* Gail. *lib.1.obseruat.101.numer.2.vers.quomodo Episcopus*, Vestr.*d. cap.2.numer.7.*& *ibi* Granat. *num* 41. Viu. *dicta opin.* 931.*num.*14. Anton. Thesaur. *Pedem decis.47.numer.* 11.& 12. Rebuff. *ad leges Galliae in proem. gloss.5.n.*27. vbi ait quòd in curiis Franciae, non tactis Euangeliis, sed posita manu ad pectus iurant, & addit quòd si veritatem non dicant, sunt ita periuri ac si tetigissent Euangelia, vel aliam rem sacram: Farinac.*d.p.* 2. *quaest.73.n.* 82. vbi testatur se vidisse semper in Romana Curia Episcopos & Clericos tacto pectore iurare. 4

5 An & quando in iuramento desideretur tactus alicuius rei sacrae, vel Euangeliorum? vide Viui. *tom.1.commun opin.libr.4.tit.10 de testib. num.*314. Hippol. *singul.*606. Sayr *in claui Regia libr.5.cap.1. numer.*12. Christoph. de Paz *in schol.ad leges styli leg.*240.*ex num.*1. Sanchez *in praecepta Decalogi tom.1. lib.3.cap.1.num.*3. Valer. Reginald. *in praxi fori poenit.lib.18.cap.1.num.*10. latè Farinac.*d.p.2.quaest.74. num.*20.

SVMMARIVM.

1 *Presbyteri testimonij causa torturae iniuriam non metuunt, falsa tamen non simulabunt.*

2 *Clerici an & quando torqueri possint.*

3 *Clerici non Presbyteri pro testimonio torqueri possunt sicut alij laici.*

4 *Testis qui verum supprimit, tam falsus est, & de falso punitur, quàm qui falsum asserit.*

5 *In Dignitate constituti grauiùs puniuntur.*

6 *Crimen committentes in occulto vt impunitate potiantur, grauius sunt puniendi.*

L. Presbyteri. VIII.

Idem A. Paulino P. A.

PResbyteri testimonij causa torturae iniuriam non metuunt, falsa tamen non simulabunt. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l.1.numer.1.supra hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem tenent in praesenti Buttig. *vers.releuantur Presbyteri*, Cyn. *numero* 2. Boss. *in tit.de tortura testium, post numer.* 4. Carauit. *super ritu magnae Curiae* 87.*numer.*8.*in fine,* plures citatio idem Farinac. *in praxi crimin.parte 2.de testibus, quaestion.79.num.*54. vbi *numer.*59. post Bald. *hic num.3.versic.vel dic,* intelligit procedere, vt scilicet Sacerdotes non torqueantur si vacillent, secus si torquerentur ad purgandam infamiam, si contigerit eos esse infames infamia facti, vel criminosos. An & quando Clerici torqueri possint, vide Palac. *in repet. rubr.de donat.inter virum & vxor.§.37.n.19.* Clar. *in §.fin.quaest.25.numer.5.* Farin. *in d.praxi crim. quaest.*39.*num.*133. 2

Caeteri

3 *Cæteri verò Clerici, &c.*] Notatur ad hoc quòd Clerici non Presbyteri pro testimoniis torqueri possunt sicut alij laici,vt per Bartig.*hic vers.relenantur Presbyteri.* Cyn.*num.*1.*vers.cæteri clerici sic,& vers.quæ regula fallit*; vbi tamen isto casu videtur requirere magna indicia contra Clericum antequã torqueatur,Bald.*ante num.*1.*vers.sed in aliis clericis,* Boss.*in tit.de tortura testium,num.*5.Farin. *d. quæst.* 79.*n.*56.vbi*num.*58.post Alber.& Clar. tenet quòd Clerici isto caso torqueri debent non à iudice seculari,sed à iudice Ecclesiastico.

4 *Vera suppresserint.*] Notatur ad hoc quòd tam falsus est, & de falso punitur testis, qui verum supprimit , omittitque dicere , quàm qui falsum asserit, vt per Tiraquell.*de pœnis temperand.causa* 44. *numer.*15.*cum sequent.*Menoch.*de arbitr.libr.*2.*casu* 310.*n.*14.Zanchin.*de hæretic.c.*14.*num.* 2. Pegna *in directl.Inquis.part.*3.*ad quæst.*73.*commento* 122.*vers. falsum autem testem,* Decian. *in tract.crimin.libr.*6. *cap.*10.*rubr.qui sunt periuri,numer.* 10. Mascard. *de probat.lib.*1.*in præfat.q.*5.*num.*70.*cum seqq & libro* 2.*conclus.*743.*num.*12.Farinac.*in praxi crimin. p.* 2. *q.*67.*r.*220.

5 *Multo magis, &c.*] Notatur ad hoc quòd grauiùs puniuntur constituti in dignitate, sicuti grauiùs peccant, vt per Ias.*in l.*1.§.*qui mandatum,numer.*7.*ff.de offic.eius* Tiraquell.*de nobilit.cap.*20.*numer.*117.

6 *Si in occulto inueniatur crimen.*] Ergo grauiùs sunt puniendi,qui in occulto,vt impunitate potiantur,crimen committunt,vt per Tiraquell. *de pœnis temper.causa* 57.*in princip.& num.*4. & 5. Bernard. Græu.*e.ad practic. Cameræ Imper.lib.*2.*conclus.*110. *consid.*1.*n.*18.

SVMMARIVM.

1 *Presbyteri,seu Diaconi ob falsum in ciuilibus testimonium per triennium suspenduntur ab officio,in causa criminali tenentur ad pœnam falsi,nudato clericatus honore.*

2 *Clerici falsa deponentes quibus pœnis puniantur.*

3 *Clerici in minoribus pro falso testimonio in criminali causa verberibus coerceri possunt.*

AVTH. Presbyteri,seu Diaconi.

1 PResbyteri , seu Diaconi ob falsum in ciuilibus testimonium per triennium suspenduntur ab officio,in causa criminali tenentur ad pœnam falsi,nudato clericatus honore. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1.*n* 1 *sup.hoc tit.*

2 Canonizata est hæc Auth.*in cap.*3. §.*Presbyteri,* 5.*quæst.*6. de quorum iurium intellectu , & alia ad materiam pœnæ Clericorum falsa deponentium, vide Crot.*de testib.num.*379.*p.*9.vbi Moncada *vers. dico ergo,* Clar.*in pract.*§.*falsum, vers. pœna autem Clerici,*Bernard.*in practic.cap.*92.Fichar.& Suar.*to.*1.*commun.opin.lib.*1.*tit.*2.*de Episcopis, & Cleric. n.* 151.& 152.*pag.*167.Donel.*commentar.iuris ciuilis lib.*25.*sub tit.de testib.ad l.nullum* 12.*pag.mihi* 101. *in fine*,Ioseph.Ludou.*Lucensi decis.*15.*n.* 11. Farin. *in praxi crimin.part.*2.*tit.de opposit.contra dicta testium,q.*67.*n.*7.

Verberibus coërceantur.] Ergo Clerici in minoribus pro falso testimonio in criminali causa verberibus coërceri possunt,vide Hippol.*in l.ex libere,n.*2. *ff.de quæstion.*

Barbos.Collect.in Cod.Tom. I.

SVMMARIVM.

1 *Diaconissa ante completum* 50.*ætatis annum ad officium Diaconatus non admittenda.*

2 *Ætas quæ requiratur in eligenda in Diaconissam, ostenditur.*

L. Nulla. IX.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. *Tatiano. P. P.*

EX Apostoli præcepto Diaconissa ante completum quinquagesimum ætatis annum ad officium Diaconatus non admittenda.Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.*1.*n.*1.*sup.hoc tit.* 1

Quamuis ætas in Diaconissarum numerum adscribendarum quadraginta annorum communiter fuerit statuta,vt habetur *in Auth.Diaconissam, inf. hoc eod.tit.*tamen maior , prout in præsenti , desiderata inuenitur,quæ viduis deligendis statuta erat , vtpote quia propter experientiam voluptatis maiori indigerent examine, & approbatione. Ita Pamel. *in schol.* 72 *in libr.Tertulliani de exhortat.castitatis*,Vasq.*in* 3.*p.*10.3.*disp.*245.*c.*3.*n.*4.Iul.Lauor.*var.lucubrat.to.*1.*tit.*4.*c.*34.*n.*31.*vers.atque hinc,* Guid. Pancirol.*in thesauro var.lectionum lib.*1.*c* 81.Sebast.Cæl.*de Ecclesiast.hierarchia,p.* 2.*disp.*9.§.3.*n.*4.& 5. Ego ipse *in tract.de iure Eccles.vniuerso.lib.*1.*c.*36.*n.*5. 2

SVMMARIVM.

1 *Ætas ad Presbyteratum, Diaconatum, Subdiaconatum,& Episcopatum præscribitur,tam de iure huius Auth.quam Concilij Trid.*

AVTH. Presbyterum.

ÆTatem præscribit Imper. ad Presbyteratum Diaconatum, Subdiaconatum , & Episcopatum; sed text. iste non obseruatur,quia attento iure communi *in Clem.vlt. de ætate & qual.* potest quis ad Subdiaconatum admitti in decimooctauo anno,ad Diaconatum verò in vigesimo; & Sacerdos fieri si 25.attigerit annum,vt refert Rebuff.*ad leges Galliæ in proœm.glos.*5.*num.*32.Gutier.*canon.lib.*1.*c.*26.Menoch.*de arbitr.casu* 417.*n.*15.Ego ipse *de officio & potest.Episcopi part.*2.*alleg.*16.*num.* 1. Attenta verò noua dispositione Concil.Trid *sess.*23.*de reform c.*12. nullus in posterum ad Subdiaconatus ordinem ante 22.ad Diaconatum ante 23.ad Presbyteratum ante 25.ætatis suæ annum promoueri potest,& tenent Doctores per me citati *in collect.ad d.Clement. vlt. n.*3.& *ad Concil.Trid.in d.c.*12. 1

SVMMARIVM.

1 *Diaconissa ante completum* 40. *annum non ordinanda,& num.* 3.

2 *Diaconissis per benedictionem nulla Ordinis potestas conferebatur.*

4 *Diaconissatus ad munus olim eligebantur mulieres, aut virgines,aut viduæ.*

AVTH. Diaconissam.

DIaconissa ante completũ quadragesimum annum non ordinanda,& ad officium admitten- 1

da. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. C. hoc tit.*

2 *Non ordinari præcipimus.*] Id est, benedici, sicut velatam, & quæ Religionis habitum assumit, per hanc enim benedictionem nulla huiusmodi Diaconissis Ordinis potestas conferebatur, vt optimè aduertunt Basil. Pont *de impedim. matrim. c. 10. ver. sed cùm in Diaconissa*, Iul. Lauor. *variarum lucubrat. to. 1 tit. 4. c. 24. n. 3 3* Et quamuis non defuerint peruersi homines, qui ex *c. Diaconissam*, & ex *cap. Presbyter*, & ex *cap. mulieres, 32. dist.* deprehenderent licuisse fœminas ordinari, cùm Diaconissæ, & Presbyteræ mulieris canones illi meminerint, tamen hoc quàm falsum sit latè docent Catholici omnes, notantes fœminas ipso iure diuino incapaces esse eorum, quæ sunt Ordinis, vt per Campan *in diuers. iuris Canon. rubr. 11. c. 1. à princip.* Iul Lauor. *d. c. 14. n. 34.* & alios plures, quos refero *in tract. de iure Eccles. vniuers. libro 1. c. 36. n. 6.*

3 *Quæ minor sit annis quadraginta.*] Notatur ad hoc quòd Diaconissa ante completum quadragesimum annum ordinari non potest, vt per Campan. *d. rubr. 11. c. 2 n. 3. vers. primam*, meipsum *dicto c. 36. n. 3.* vbi dixi tempus illud quadraginta annorum in virginibus, maius verò in viduis deligendis requiri, vt pote quia propter experientiam voluntatis maiori indigerent examine, & probatione.

4 *Aut si ad secundas peruenerint nuptias.*] Notatur ad hoc quòd olim ad hoc munus Diaconissatus eligebantur mulieres, aut virgines, aut viduæ, quæ tantum vnico contentæ fuerint toro coniugali, vt ex S. Clem. dixi *d. c. 36. n. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Ecclesiarum sacrilegus turbator, & inuasor insultans Sacerdoti sacra exercenti, vt criminis publici reus nulla impunitatis spe gaudeat.*
2 *Effractores templorum, monasteriorum, & ædium Deo dedicatarum, quas pœnas incurrant.*
3 *Doctores referuntur de sacrilegio, eiusque distinctione agentes.*
4 *Sacrilegium committitur in personam, quando scilicet manus violentæ inferuntur in personas diuino cultui dicatas.*
5 *Sacrilegium committitur si irreuerenter imagines tractentur.*
6 *Sacrilegium ratione loci multis modis committitur.*
7 *Ecclesia polluitur per effusionem sanguinis, vel seminis humani in ea contingentem.*
8 *Sacrilegium committit, qui de loco sacro aliquid non sacrum abstulerit.*
9 *Sacrilegium quando committitur surripiendo sacrum de sacro, tunc intrat pœna capitalis.*
10 *Sacrilegium est crimen mixti fori.*
11 *Laicus, qui à iudice Ecclesiastico de sacrilegio punitus est, potest iterum puniri à seculari.*
12 *Episcopus propter reuerentiam sanctitatis debet esse benignus, & promptus ad ignoscendum.*

L. Si quis in hoc genus. X:

Impp. ARCADIVS, & HONORIVS AA. *Theodoro P. P.*

1 SAcrilegos Ecclesiarum turbator, & inuasor insultans Sacerdoti sacra exercenti, vt criminis publici reus nulla impunitatis spe gaudeat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* vide Menochium *tractat. de arbitr. iud. libr. 2. cent. 4. casu 389 n. 3.*

Vi in Ecclesias Catholicas irruens, &c.] De effractoribus templorum, monasteriorum & ædium Deo dedicatarum, vide Petr Gregor. *syntagm. iuris, lib. 33. capite 14. post numer. 8.* Decian. *dict. libr 6. capite 24. num. 4.* vbi de occupantibus armata manu Templa, & *num. 5.* de diruentibus, & deuastantibus, ac de effringentibus, & *num. 6.* de comburentibus Ecclesias, Farinac. *d. q. 172. num. 35.* vbi *num. 36.* subdit de iure Canonico ad hoc esse textum expressum *in cap. conquestus, de senten. excommun.* vbi probatur quòd eo ipso sunt excommunicati sacrilegi, qui effringunt, & spoliant Ecclesias; & addit duo esse necessaria, vt pœna illius cap. locum habeat; vnum quòd Ecclesia effringatur, alterum quòd in ea quid subtrahatur, vt bene post alios aduertunt Salzed. *ad Bernard. d. c. 87. lit. O.* Decian. *d. lib 6. c. 24.* Cardin. Tusch. *d. concl. 6. num. 4.* 2

De sacrilegio, eiúsque distinctione, in personas scilicet, vel loca, vel res, vide Clar. *in practic. verbo, sacrilegium*, Grilland *de pœn. omnif. coitus quæstion. 1.* Boss. *in tit. de sacrileg.* Didac. Quantes *in quæst. crimin. cap. 8. rubr. de furtis num. 17.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 33. cap. 14. de sacrileg.* Iacob. de Graff. *in aureis decis. part. 1. lib. 2. capite 48.* Decian. *tractat. crimin. lib. 6. cap. 15.* Soar. *tom. 1. de Relig. libr. 3. cap. 1. & 5. per tot* Azor. *institutionum moralium part. 1. libr 9. capite 27.* Farinac. *in praxi crimin. tit. de furtis quæstion. 172.* Cardos. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo, sacrilegium.* Zerol. *in praxi Episcop. ead. verbo.* Cardin. Tusch. *tom 7. lit. S. concl. 6.* Padil. *in summ. legum pœnal. lib. 1. cap. 32.* Maria *de iurisdict. parte 2. cap. 11.* 3

Sacerdotibus, & ministris, &c.] Committitur ergo sacrilegium in personas, quando scilicet manus violentæ inferuntur in personas diuino cultui dicatas, vt sunt Papa, Cardinales, & alij Clerici atque Religiosi, de quo Cardos. *dicto verbo, sacrilegium, num. 2.* Salzed. *ad Bernard. in practic. cap. 87. lit. B.* Menochius *de arbitr. casu 189. numer. 15.* & latè ampliationibus, limitationibus & declarationibus explicaui *in collectan. ad caput, si quis suadente, 17. quæstione 4. & in tractat. de iure Ecclesiast. vniuerso, lib. 1. cap. 39. §. 1.* 4

Ipsi cultui.] Committitur item sacrilegium si irreuerenter imagines tractentur absque honore, & cultu, quem eis tribuendum definit Concil. Trident. *sess. 25. in decreto de inuocat. & venerat. Sanctorum*, & variis miraculis est comprobatissimum, quæ adducit Boss. *de signis Eccles. tom. 2. lib. 5. c. 13. cum seq.* Cardin. Bellarmin. *tom. 1. controuers. 7. de imaginibus Sanctorum, lib. 2. c. 12.* Decian. *in tract. crimin. lib 6. c. 16. n. 3.* Azot. *d. lib. 9. c. 7. quæst. 4.* Less. *d. c. 45. n. 16. cum seqq.* 5

Locóque.] Sacrilegium ratione loci multis modis committitur, per quos sanctitas loco debita violatur; vt est effusio sanguinis, vel seminis humani 6 7 in loco sacro, per quam, locum seu Ecclesiam pollui, probat *cap. proposuisti, de consecrat. Eccles. vel Altar.* ad quod plures citaui Doctores *in collect. illius c. & de officio & potestate Episcopi p. 2. alleg. 18. ex n. 10. & in tract. de iure Eccles. vniuerso lib. 2. c. 4. n. 16. cum seqq.*

Ad eandem sacrilegij speciem pertinet, si quis de 8 loco sacro aliquid non sacrum abstulerit, vt probat text. *in cap. quisquis, 17. quæstion. 4.* & tradunt Clar. *§. sacrilegium, numero 2.* Petr. Gregor. *syntag. iuris libr.*

*lib.33.cap. 14. num.*8 Iacob.de Grassiis *dicto c.* 48. *num.*4.Decian.*d.libr.6.cap.*30.*in num.*16.Soar. *dicto libr.3.cap.*1.*& d cap.6.numer.*3. Menoch. *de arbitr. casu* 389.*num.*2.Cardos.*d.verbo,sacrilegium num.*8. Cardin.Tusch.*tom.7.lit.S.concl.6. in princip.* Marta *de iurisdict.p.2.cap.*11.*num.*15.Latè Farin.*in praxi crimin.q.*172.*ex num* 34.vbi *num.*41. ait committi sacrilegium in Ecclesia non consecrata respectu loci, præcipuè si iã fuerit cœptũ diuina officia in ea celebrari,*& num.*34.quòd crimen sacrilegij non committitur ab eo, qui in aliquo loco etiam religioso, vt puta sepulchro, thesaurum inuenerit, & acceperit,& *numer.*45. quòd nec etiam committitur sacrilegium, nec eius pœna locum habet quando furtum committitur in re destinata Ecclesiæ, non tamen adhuc tradita, quia nisi fuerit tradita, non potest dici sacra,& *à numer.*48.latè agit,quæ dicantur loca sacra.

9 *Iniuriam capitali*, &c.] Intellige quando sacrilegium committitur surripiendo sacrum de sacro, tunc enim intrat pœna capitalis in proprio significatu,hoc est,mortis, *leg.sacrilegij capite,ff.ad leg.Iul. peculat.*Boër.*decis.*254.*num 6.vers.& hoc quando factum*,Clar.*d.§.sacrilegium numer.*4 *vers.dicit autem*, Anton.Gom.*tom.3.var.cap.*5.*numer.*11.Menoch.*de arbitr.casu* 389.*num.*2. *cum seqq.* vbi videtur etiam hoc casu requirere iudicium iudicis,Padil. *in sum.legum pœnal.pars* 1.*cap.*32.*à num.*2.Cardos.*d. verbo, sacrilegium num.*17.Marta *d.cap.*11.*numer.*21.Farinac.*d.qu.*172. *num.* 21. Maximè quando interuenit violentia & fractura, ex eodem Boër. *d.decis.* 254. *num.*13. vel quando furtum fuit magni valoris,vel sacrilegium est multiplicatum,& sæpiùs commissum; ad quod perspiciendum prudens iudex omnia perscrutabitur,& iuxta facti & personarum qualitatem In sacrilegio poterit minuere pœnam,vel augere vsque ad mortem inclusiuè,secundùm Clar.*d. §. sacrilegium n.*4.Ludou Peguer.*crimin.decis.*24.*n.* 20. *&* 21.Boss.*in tit.de sacrileg.num.*6.Decian.*d.lib.6.cap.* 33.*num.*5.14.*&* 15.Farinac.*d.q.*172.*n.*15.*cum seqq.* vbi *num.*33.subdit quòd consentientes,participes,& consocij in crimine sacrilegij pari pœna puniuntur, & *num.*47.quòd in crimine sacrilegij impubes excusatur.

10 *Nec expectet vt Episcopus*,&c.] Notatur ad hoc quòd sacrilegium est crimen mixti fori, itavt non minus,sed æquè principaliter de eo aduersùs laicum cognoscere possit Ecclesiasticus iudex atque secularis, & inter eos locus sit præuentioni. Vide Roman.*sing.*323.Marant.*de ordine iudic.p.6.num.*141. Ossasc.*decis.*103.*num.*7.Vincent.de Franc.*decis.*504. Thesaur.*decis.*224.Salzed.*ad Bernard. Diaz cap.*78. *lit.A.vers.& inter laicos*,Decian.*d.lib 6.c.* 36.*n.* 7. Soar.de Paz *in pract.tit.1.prael.2.n.*19. Gut. *practic. lib.3.q.1.num.*13.Cardos.*d.verbo,sacrilegium numer.* 15.D.Barbos.*in l.Titia num.*51.*ff.soluto matr.* Card. Tusch.*pract.conclus.lit.S.concl.6.n.*13.Farin.*in praxi crimin.q.8.num.*132 *&* 156.*& q.*172.*num.*13.Marta *d.c.*11.*in princip.*Gabriel.Pereira *de manu Regia p.2.c.*56.*n.*32.

11 Quæstio in hac materia difficilis est,vtrùm scilicet laicus, qui à iudice Ecclesiastico de sacrilegio punitus est,possit iterum puniri à seculari? Negatiuam partem amplexa est gloss. *verbo.addidimus, in capite.felicis,de pœnis libr.6.*quam sequuntur multi, de quibus Anton.Gom. *tom. 3. cap. 1.nume.* 40. Et magis sequi videtur Salzed.*d.cap.* 88. *vers. sunt tamen*,Cardos *d.verbo,sacrilegium numer.* 16. Sed affirmatiuam partem renuerunt Doctores magis communiter resoluentes posse secularem iudicem pœnis condignis punire crimen mixti fori priùs quàm Ecclesiasticus puniat, post multos à se relatos comprobant Clar.*in § fin.q.*57.*n.*14.Cou.*lib.3.var. cap.* 10.*n.*6 Decian.*d.lib.6 c.*36.*n.*8. D.Barbos. *in d.l.Titia n.*55.Marta *d.c.*11. *à n.*21.citati per Farin.*d. qu.* 73.*num.*32.

Cui sanctitas ignoscendi gloriam dereliquit.] Notatur ad hoc quòd Episcopus propter reuerentiam sanctitatis, debet esse benignus,promptus ad ignoscendum,non seueritate,sed beneuolentia, non verberibus,sed verborum correptione timeri debet, de quo multa ex iure,& sanctis Patribus cumulaui *in tract.de officio,& potest.Episcopi par.1.tit.1.gloss.*12. *per totam.*

SVMMARIVM.

1 *Clericum,aut Sacerdotem iniuria afficiens,vel verberans,exilij pœnam sustinet.*
2 *Ministeriorum sacrorum exercitium turbans capitis pœnam incurrit.*
3 *Litanias laici non celebrant.*
4 *Iniuria facta Clerico,ac Sacerdoti,dicitur atrox.*
5 *Iniuria facta Clerico censetur etiam facta Episcopo & Ecclesia.*

AVTH. Sed nouo iure.

CLericum,aut Sacerdotem iniuria afficiens, vel 1
verberans,exilij pœnam sustinet. Turbans & 2
prohibens exercitium ministeriorum sacrorum,capitis pœnam luet.Item Litaniarum turbatores,aut concussores non sunt impunes.Litanias laici non cele- 3
brent.Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.1.n.1. sup.hoc tit.*

Pro tali iniuria verberatur, &c.] Quia iniuria 4
facta Clerico,ac Sacerdoti dicitur atrox, ex *l. atrocẽ*, ibi, *cum esses in sacerdotio,C.de iniur.* cum traditis per Gregor.Lop.*l.62.gloss.3.tit.6.part.*1.Marant.*de ordine iudic.part.6.a.1.quibus modis indicia fir.n.*141. Gabr.Pereira *de manu Regia p.2.c.57.num.8. vers. illud obiter.*Farin.*in praxi crimin.qu.*105.*num.*195. Et bene Menoch.*de arbitr.casu* 389.*numer.*15.citat textum in præsenti,& aduertit ex Bald.hic.pœnam capitis sacrilegio indictam propter impias manus in Clericos immissas, hodie locum habere cùm plura concurrunt, videlicet quòd sit Clericus, quòd diuina celebrentur, quòd sit in Ecclesia, & quòd diuinum Officium perturbetur. Cẽsetur hæc iniuria facta Clerico,etiam facta Episcopo,& Ecclesię,& propterea Episcopus potest criminaliter contra iniuriantem agere, sed non potest remittendo hanc iniuriam,remittere etiam iniuriarum actionem, quæ competit Clerico nomine proprio,& è contra vt resoluit idem Farin.*d.q.*106.*n.*191.*&* 192.

Attenta ordinat. Regia Lusit.*libro 2.tit.9.§.3.*in- 5
iuria facta Clerico est mixti fori,dum disponit quòd Clericus pro iniuria sibi illata à seculari, eligere potest apud quem iudicem malit agere,secularem scilicet,an Ecclesiasticum;de cuius ordinat. intellectu ac materia agit Gabr.Pereira *d.tract.de manu Regia p.*1.*c.*57.*ex n.*8.

SVMMARIVM.

1 *Originarij loci,vbi Ecclesia sita est,debent in Ecclesia ordinari.*
2 *Ordinandorum numerus pro qualitate redditunm*

considerandus, atque taxandus est.

3 *Originarius loci beneficij debet, si est idoneus, aliis extraneis praeferri.*

4 *Papa in dubio intendit cuiquam prouidere in patria sua.*

5 *Doctores referuntur de Clericorum capitationibus agentes.*

L. In Ecclesiis. XI.

Iidem AA. *Eutychiano P. P.*

1 ORiginarij loci, vbi Ecclesia sita est, debent in
2 Ecclesiis ordinari; & numerus ordinandorum pro qualitate redditum considerandus, atque taxandus est. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. supra hoc tit.*

3 Ex hoc text. volgò colligitur eum, qui est ex loco, seu diœcesi beneficij, debere, si est idoneus, aliis extraneis præferri, vt per Duen. *reg.* 202. Roch. *de iurepatron. verbo, honorificum, q.* 18. *num.* 45. *& seq* Cou. *practic. cap.* 35 *numer* 5. Spin. *in speculo testam. glos.* 32. *num.* 32. *cum seqq. & num.* 71. Gutier. *consil.* 2. *n.* 24. Azeued. *l.* 14. *num.* 3. *tit.* 13. *lib.* 1. *noua Recop* Burg. *l.* 3. *Tauri p.* 1. *num.* 374. Surd. *de aliment. tit.* 1. *q.* 93. *n.* 9. Cenall. *commun. contra commun. q.* 693. Nicol. Garc. *de benef. p.* 7. *cap.* 9. *numer.* 5. D. Barbosa *in l. hæres absens §. proinde, art. de foro ratione orig. numer.* 67. *ff. de iudic.* Azor. *instit. moral. p.* 1. *libr.* 6. *c.* 25. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. glos.* 9. §. 1. *num.* 37. *& seq.* Antonin. Diana *resolut. moral. p.* 1. *tract.* 3. *resolut.* 6. plures per me citatos *in collect. ad cap. bonæ memoriæ* 4. *numero* 7 *de postulat. Prel.* & *num.* 13. alicio quòd in dubio
4 Papa intendit cuiquam prouidere in patria sua; itaut si forensis, vel alienigena impetret beneficium non facta mentione de loco suæ originis, seu de sua diœcesi, gratia est subreptitia.

5 *Vt propria capitation onus*, &c.] De Clericorum capitationibus, vide Mandel. *consil.* 8. Viui. *commun. opin.* 105. Castald. *in pract. de imper. q.* 101. Est enim capitatio species quædam tributi, vt ostendit Caluin. *in suo Lexicon iuridico, sub hoc verbo.*

SVMMARIVM.

1 *Curialis etiam bonis cedendo per ordinationem impetratam ciuile officium non deserit.*

2 *Laici licèt non possint per sua statuta disponere in præiudicium Clericorum, possunt tamen per suum statutam tollere priuilegium ab ipsis concessum Clericis.*

3 *Clericus quòd quis remaneat, non tamen gaudeat priuilegiis Clericorum, simul stant.*

L. Si quis Curialis. XII.

Iidem AA. *Eutychiano P. P.*

1 CVrialis bonis etiam cedendo per ordinationem impetratam ciuile officium non deserit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*

De Curialibus egi latè *in collect. ad auth. sed neque curialem, sup. hoc tit.*

2 *Vlterius vero eum prodesse non patimur.*] Notatur ad hoc quòd licet laici non possint per sua statuta disponere in præiudicium Clericorum; possunt tamen per suum statutum tollere priuilegium ab ipsis concessum Clericis, & sic qui fecit legem in fauorem Clericorum, potest illam tollere, vt per Tiraquel. *de priuil. pia causa, priuil.* 159. *prope fin.*

In gloss. *Renocetur.* ibi, *sed an Clericus esse desinat? Resp. non, sed priuilegio Clericorum non vtitur.* Stant 3
enim simul quòd quis remaneat Clericus, non tamen gaudeat priuilegiis Clericorum, vt per Abb. *in cap.* 1. *num.* 6. *de vita, & honest. cleric.* Rot. *in Ferrariens. pensionis* 21. *Martij* 1627. coram bonæ mem. Cardin. Viuli, impressa per me *de officio, & potest. Episcopi p.* 2. *post alleg.* 49.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegia Ecclesiarum vbi violantur, ad pœnam quinque librarum auri agere licet.*

2 *Immunitatis violatæ cognitio, & quæuis quæstio superueniens, potius summorum Pontifi cum decretis, quàm Imperatorum legibus decidenda.*

L. Si venerabilis. XIII

Iidem AA. *Fidiano Vicario.*

OB priuilegia Ecclesiarum violata, temeritate, aut neglecta dissimulatione, ad pœnam quinque librarum auri agere licet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.* 1

Cùm cognitio violatæ immunitatis, & quæuis 2
quæstio super illa superueniens, potius summorum Pontificum decretis, quam Imperatorum legibus decidi debeat, secundùm *gloss. vlt. in cap. sicut antiquitus,* 17. *q.* 4. Ramig. *de immun. reg.* 1. *numer.* 2. Cou. *var. lib.* 1. *cap.* 20. *num.* 1. potiùs hac in re attendere debemus ad dispensationem text. *in cap. si quis contumax* 17 *q.* 4 vbi pro violata immunitate nongentos solidos Episcopo solui iubetur, prout refero ego ipse *in tractat. de iure Ecclesi. vniuerso lib.* 2. *capite* 3. *num.* 161.

SVMMARIVM.

1 *Communitas si bannita vltra annum in banno permanserit, in Imperiali simul banno esse, nec absoluta ab Ecclesia, ciuili liberatur banno.*

2 *Persona appellatione non venit Communitas, Collegium, seu Vniuersitas.*

3 *Excommunicatio incurritur ob violatam immunitatem.*

4 *Non incurritur ipso iure, sed vigore constitutionis Gregorij XIV.*

5 *Bannitus a quocunque impunè occidi potest.*

6 *A banno nemo absoluendus nisi pacem inierit cum offenso.*

AVTH. Item quæcumque.

OB libertatem Ecclesiæ fractam, & violatam, si 1
Communitas bannita vltra annum in banno permanserit, in Imperiali simul banno esto, nec absoluta ab Ecclesia ciuili liberatur banno. Colligunt ex Ordin Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*

Quæcumque communitas, vel persona.] Ergo per- 2
sonæ appellatione secundùm propriam significationem non venit communitas, collegium, seu vniuersitas, vt per Put. *decis.* 84. *num.* 2. *libr.* 1. vbi quòd in materia strictè intelligenda, appellatione personæ non comprehenditur vniuersitas, & corpus collegiale, Raudens. *decis.* 200. vbi quòd *reg. Cancel.* 19.

de

de idiomate dum loquitur in personis, locum non habet in Collegiis, vel in Capitulis. Tiber.Decian. *resp.55.num.24 vol.1.* latè Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss.37.n.1.cum multis seqq.* Card.Mantic.*decis.*100.*num.6.& de tacitis & ambig.conuent.lib.7.tit.14 n.*3.Cardin.Tusch.*pract.conclus.lit.P.conclus.*318.*à princip.* Seraphin.*decis.*1450.*n.*3.& ad plura insero *in tract.de appell. verborum vtriusque iuris signific.appell.*198.*à princip.* vbi *num.9.* assero quòd personæ appellatione largè & impropriè sumpto vocabulo, ac minus propria significatione, continentur Vniuersitas, Collegium, ac Communitas, & *num.*10. intelligo quando materia subiecta sit apta, & proportionabilis ad comprehendendum illa, & *num.*11. quòd in materiis fauorabilibus venit Collegium, & vniuersitas.

3 *Per annum in excommunicatione*,&c.] Ergo propter violatam immunitatem pœna excommunicationis incurritur, de qua *in cap.quisquis, & in cap. sicut antiquitus,17.q.4.* Peguet. *in pract.crimin.cap.*26.*sub n.5.vers.præterea text.* Alexand. Ambrosin. *de immunit.c.15.num.4.* Soar.*tom.1.de Relig. tract.*3.*c.13.num.7.* Gambat.*de immun.lib.8.cap.1.numer.*21.Erasm à Cochier *de iurisdict.Ordin.in exemptos p.4.q.65.ad fin.* Farin.*de immun.n.*312.qui iure communi attento asserunt hanc excommunicationem non incurri ipso iure, secus vigore constitutionis Gregorij XIV.

4 De insordescentibus per annum in excommunicatione, vide Doctores, quos plena manu citaui *in collect.ad Concil.Trid.sess.25.de reformat.cap.*..

Ipso iure Imperiali bāno subiaceat.] Bānitus à quocumque impunè occidi potest, vt per Couar *libro 2. var.c.20.n.11.vers.Tertiò*, vbi citat hunc text. Farinac.*in praxi crimin.q.27.n.34.* vbi dicit quòd quando bannitus potest impunè occidi, potest etiam impunè verberari, vulnerari, & bona ei auferri.

5 *A quo nullatenus extrahatur*,&c.] Notatur ad hoc quòd à banno nemo absoluendus est, nisi cū offenso pacem inierit, vt per Mynsing.*cent.5.obseru.*11. Gail. *in tract.de pace publica,c.*18.*n.*16.

SVMMARIVM.

1 *Episcopus si quietem publicam turbauerit, depositus ad centum milliaria relegandus est.*

2 *Clerici perturbantes rempubl.& eius pacem, necnon rebelles suo Regi, vel nolentes desistere à violentiis, quas inferunt vasallis Regis, possunt à Regno expelli, & priuari iure originis.*

L. Quicunque residentibus. XIV.

Iidem AA. Adriano P.P.

1 EPiscopus quietem publicam si turbauerit, depositus ad centū milliaria relegandus est. Colligunt ex Ordinar.Doctores citati *ad l.1.n.1.sup.hoc tit.*

2 Ex hoc text.vulgò colligitur quòd Clerici perturbantes Rempubl.& eius pacem, necnon rebelles suo Regi, vel nolentes desistere à violentiis, quas inferunt vasallis Regis, possunt à Regno expelli, & priuari iure originis, vt per Chassan.*in consuet.Burgund.rub.§.5.in gloss.s'il n'a grace,sub n.*81.Guillelm. Benedict.*in c. Raynutius, verba, vxorem nomine Adelasiam decis.*2.*n.*460.Carol.de Grass. *libr. 2. Reg. Franciæ iure 7.col.pen.* Auend.*de exequend.mand.p.2.c.6 num* 12.Salzed.*ad Bernard.in pract.cap.* 102. *lit. A.* Gregor.Lop.*l.57.gloss.2.vers.ou autem,tit.6.part.1* Ioan.Garc.*de nobilit.gloss.9. num. 3?.* Couar. *practic.cap.35.num.3.vers.aduersus.* Segur.*in direct. iudicum p.2.c.13.num.53* Humad. *ad Gregor. Lop. l.65.gloss.8.num.7.tit.5.part.1.* Curi.Philip.*p.3.§.3. num.2.* Mexi.*in tract.tassa panis,conclus.5 numer.* 37. Bobadil.*in sua politica lib.2.cap.18.num.62.* Cened. *ad Decretum collect.37.num.9. & practic.ac canon. quæst.libr.1.qu.45.n.26.* Emman. Barbosa parentem meum *in remiss.ad Ordin.Regias Lusitan.lib.2.tit.13.in princip.n.4.*

AVTH. Si quis Episcopus.

EPiscopus ob turbatam quietem in certum relegatus locum sine venia recedens, ac rediens, in monasterium illius loci correctionis causa detrudendus est. Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.1. n.1.suprà hoc tit.* 1

SVMMARIVM.

1 *Conuenticula extra Ecclesiam Religionis prætextu non admittenda.*

2 *Conuenticulum appellatur congregatio plurium personarum sine legitimi superioris auctoritate habita.*

3 *Conuenticulum ponitur hic, pro Missis, & sacris ministeriis, quæ in priuatorum ædibus extra Ecclesiam prohibentur celebrari.*

4 *Congregationes quæ conuenticula appellantur, regulariter prohibentur.*

5 *Confraternitatum, seu confratriarum vsus omnino damnatus.*

6 *Collegia illicita, quæ Sodalitia dicta, prohibentur.*

7 *Collegia, quæ Principis, aut Senatusconsulti auctoritate approbata sunt, ab hac prohibitione generali excipiuntur.*

8 *Confratria Religionis, & pietatis intuitu etiam instituta, non possunt institui, nisi prius à Principe, aut alio legitimo superiore earum statuta examinentur, & approbentur.*

9 *Argumentum à contrario sensu non semper validum est.*

L. Conuenticula. XV.

Iidem AA. Studio P.V.

COnuenticula extra Ecclesiam Religionis prætextu non admittenda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup.hoc tit.* 1

Conuenticulum appellatur congregatio plurium personarum sine legitimi superioris auctoritate habita, vt per Decian.*tract.crimin.lib.7.cap.10.num.7.* Marta *de iurisdict.p.2.casu 23.à princip.* Caluin. *in Lexic.iurid.verbo,conuenticulum.* Guid.Pancirol. *in thesauro var.lection.lib.1.cap.77.* vbi ait quòd conuenticulum pro Missis, & sacris ministeriis hic ponitur, quæ in priuatorum ædibus extra Ecclesiam prohibentur celebrari, *& lib.2.cap.*168.vbi de intellectu huius text. Et notatur ad hoc quòd regulariter prohibentur congregationes, quæ conuenticula appellantur, vt per Menoch.*cons.28.num.1.* vbi *n.18.in fine* asserit textum *in præsenti*, & iura similia nō procedere in congregationibus honestis, & ad bonum finem factis. 2 3 4

Vnde non defuerunt, qui confraternitatum, seu confratriarum vsum omnino damnarent, ea ratione, quam ponit Budæ.*in prioribus annotat.ad Pandectas* 5

dectas, sub tit. de offic. quaest pag. 4. quia potius epulones, seu coëpulones dici possunt, cùm plerumque more Gentilium epulandi magis, quàm diuini cultus gratia constituantur. Ideoque lege Franciæ omnino improbari huiusmodi confraternitates referũt Rebuff. *tom. 2. ad leges Galliæ tit. de Confratriis, in princ. a num.* 11. Duaren. *tit. de hered. instit. c. 2. vers. alia quæstio*, quod meliùs latéque prosequitur Petr. Greg. *de Republ. lib. 13. cap. 3. a princip.* Item legibus Castellæ, vt *in l. 3. tit. 14. libr. 8. noua Recop.* vbi Azeued. *numer. 9.* Perez *ad l. 2. tit. 11. lib. 7. Ordin.* & ex ipso iure communi confirmari videtur *in l. 1. in princip. ff. de colleg. illic.* vbi mandatis Principum præcipi-
6 tur Præsidibus prouinciarum ne patiantur esse collegia illicita, quæ *sodalitia* vocat.

7 Verùm ab hac prohibitione generaliter excipiũtur collegia, quæ Principis, aut Senatusconsulti auctoritate fuerunt approbata, *l. 3. vers. in summa, ff. de colleg. illic.* Brisson. *antiq. lib. 1. cap. 14.* Cuiac. *libr. 7. obser. 5.* Nau. *cons. 3. de foro comp. à num. 3.* Petr. Gregor. *syntag. iur. lib. 15. c. 32. num. 16* Mynsing. *cent. 6. obser. 2.* Auiles *ad cap. 2 Prætor. verbo, confederacion, à princip. & num. 10.* Menoch. *de arbitr. casu 597. à*
8 *princip.* Ob idque Confratriæ Religionis, & pietatis intuitu etiã institutę, non possunt institui nisi priùs à Principe, aut alio legitimo Superiore earũ statuta examinentur, & approbentur, vt prudenter legibus Castellæ constitutum fuit *d. l. 3. tit. 14. lib. 8. noua Recop.* vbi Azeued. *à num. 22.* Gutier. *canon. l. b. 1. cap. 35. num. 1. in fine.* Garcia *de nobil. in rescript. leg. Regni num. 13.* Christoph. de Paz *in schol. ad leges styli, l. 8. n. 21.*

In gloss. *Extra Ecclesi*[illegible] ibi, *id est, Ecclesiasticam religionem.* Vide Guid. Pancirol. *in thesauro var. lect. lib 2. c. 168.*

In ead. gloss. ibi, *non enim semper valet argumentum à contrario sensu.* Plures casus, in quibus argumentum à contrario sensu non valet, refero ego ipse *in locis communib. argumen. iuris, loco 27. ex n. 20. vsque ad n. 40.*

SVMMARIVM.

1 *Coloni ascriptitij, vel censiti non debent transire, ac recipi in ordinem Clericorum dominis inuitis.*
2 *Censiti ac coloni dominorum consensu in Clericorum ordinem transeuntes seruitia præstabunt per substitutum.*
3 *Ascriptitij, & coloni, qui terræ colendæ perpetuò sunt ascripti, ordinari non possunt.*
4 *Per substitutum quando quis seruiat, & quænam seruitia præstentur per substitutos, remissiuè.*
5 *Substitutus, siue vices gerens eadem dignitate, & munere fungi dicitur, quibus fungitur ipse principalis.*
6 *Vasallus non potest seruire per substitutum.*

L. Quisquis censibus. XVI.

Impp. HONOR. & THEODOS. AA. *Anthemio P. P.*

1 COloni ascriptitij, vel censiti inuitis dominis in Clericorum ordinem transire ac recipi non debent. Item censiti ac coloni dominorum consensu in
2 Clericorum ordinem transeuntes per substitutum seruitia præstabunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. suprà hoc tit.*

Temperet ab omni clericatu.] Notatur ad hoc quòd 1
ascriptitij, & coloni, qui terræ colendæ perpetuò sunt ascripti, non possunt ordinari, vt per meipsum *in tract. de iure Ecclesiast. vniuerso libr. 1. cap. 33. n. 133.* vbi ex Suar. *tom. 5. de censur. disp. 51. sect. 3. num. 15.* assero huiusmodi seruitutem tam circa originarios, quàm ascriptitios seruos iam in vsu non esse: refero etiam *in collect. ad cap. quis autem leges, n. 1. distinct. 54.*

Quo maluerit subrogato vtatur.] Quando autem 4
quis per substitutum seruiat, & quænam seruitia per substitutos præstentur, vide gloss. *verbo, decoratus in l. nullus, C. de decurion.* vbi Iacob. Rebuff. & Celsus Hug. *in addit.* Magon. *Florent. decis 35. n. 28.* Catoc.
de deposito fol. 117. n. 43. & 45. Substitutus, siue vi- 5
cesgerens eadem dignitate, & munere fungi dicitur quibus fungitur ipse principalis, Menoch. *cons. 719. n. 8. & cons. 1032. n. 18.*

In gloss. *Subrogato.* ibi, *arg. quòd vasallus posset ser-* 6
uire feudo per substitutum, &c. Notatur ad hoc quòd vasallos per substitutum seruire non potest, vt per Alexand. *cons. 10. libr. 5.* Crauet. *cons. 303. numero 1.* Menoch. *de arbitr. casu 68. n. 9. cum seqq. & cons. 181. n. 84. & cons. 722. n. 17.*

SVMMARIVM.

1 *Clerici non trahantur ad secularia, nec secularibus se immisceant, sed Diuinis vacent, & adsint ministeriis, nisi proprias agant causas.*
2 *Clerici spectacula, comœdias, fabulas, choreas, hastiludia, & alia his similia vitare tenentur. Limita, vt ibid. remissiuè.*
3 *Clerici negotiis secularibus non se immisceant.*
4 *Clerici prohibentur omnes causarum actus exercere apud iudicem secularem.*
5 *Clericus si pro laico comparuerit in iudicio, valebit actus factus contra prohibitionem huius legis parte non opponente.*

L. Placet nostræ. XVII.

Iidem AA. *Maximo P. P.*

CLerici ad secularia non trahantur, nec seculari- 1
bus se immisceant, sed Diuinis vacent, & adsint ministeriis, nisi proprias agant causas. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 2. n. 1. sup. hoc tit.*

Neque ad quodlibet publicum spectaculum, &c.] 2
Notatur ad hoc quòd Clerici spectacula comœdias, fabulas, choreas, & hastiludia, ac alia his similia vitare tenentur, vt per Vgolin. *de offic. & potest. Episc. c. 13. §. 30. n. 2.* latè meipsum *in tract. de iure Ecclesi. vniuerso, lib. 1. c. 30. ex n. 56. vsque ad n. 63.* vbi ostendi, an & quando comœdiis, & agitationibus taurorum interesse possent.

Neque ad certa locum, &c] Notatur ad hoc quòd 3
Clerici negotiis secularibus se immiscere non debent, de quo dixi *ad tit. ne clerici, vel monachi, in Decretalib.*

Neque ad iudicium accedendi licentiam permitti- 4
mus, &c.] Notatur ad hoc quòd Clerici prohibentur omnes causarum actus exercere apud iudicem secularem, vt per Martam *de iurisd. p. 4. cent. 2. casu 116. à princip.* latè meipsum *d. tract. de iure Ecclesi. vniuers. libr. 1. c. 40. n. 85. cum multis seqq.* Vnde aduocare coram iudice seculari prohibentur, vt *in d. cap. 1. de postular. & ibi in collect.* plures Doctores, ampliationes, & limitationes adduxi, quas etiam

cumulaui

cumulaui *d.tract.de iure Eccleſ.libr.1.cap.40. ex n. 86.vſque ad num.91.& à num.92.*reſolui cum multis,non licere Clericis qui ſunt in ſacris, notariatus, ſeu tabellionatus officium exercere,præſertim in ſecularibus,aut prophanis negotiis,& *ibidem numeris ſequent.*idipſum multipliciter limito. Verùm ſi Clericus pro laico in iudicio comparuerit, valebit actus factus contra prohibitionem huius legis parte non opponente,quia quotieſcumque lex aliquid prohibet ratione honeſtatis, actus contra prohibitionem factus non eſt nullus,vt per Alderan.Maſcard. *de generali ſtatut.interpr.concluſ.9.num.50.cum ſeq.*Farinac.*fragm.crimin.p.2.lit.L.n.*201.

SVMMARIVM.

1 *Clerici variorum Ordinum,vt Epiſcopi,Presbyteri,Diaconi,Lectores,à ludis tabularum, aliiſque illicitis,horúmque aſpectu,exercitio,auxilio,ſub pœna ſuſpenſionis ab officio triennali abſtineant.*
2 *Ludus tabularum Clericis prohibetur.*
3 *Clericis prohibitum facere ad partem cum luſore.*
4 *Pœna impoſita ludenti,imponitur etiam ludo præſenti,vel inſpectatori.*
5 *Clericus luſor, aut ludi inſpectator in triennalem monaſterij detruſionem , & in ſuſpenſionem per tantundem tempus ab Altaris miniſterio condemnandus ,reſeruato iudici arbitrio dictum tempus minuendi,ſi dum in monaſterio permanſerit,ſe pœnitentem oſtenderit.*
6 *Epiſcopi vocantur ſanctiſſimi.*
7 *Scacorum ludus Clericis permittitur.*

AVTH. Interdicimus.

1 CLerici variorum Ordinum,vt Epiſcopi,Presbyteri,Diaconi,Lectores,à ludis tabularum,aliiſque illicitis,horúmque aſpectu , exercitio , auxilióque,ſub pœna ſuſpenſionis ab officio trienoali abſtineant.Colligunt ex Ordinar.Doctores citati *ad l.1.n.1.ſuprà hoc tit.*

2 *Ad tabulas ludere,*&c.]Notatur ad hoc quòd ludus tabularum Clericis prohibetur,vt per Pariſ.de Puteo *in tractat.de ludo numer.11.verſ. mixtus autem ludus.& num.39.&* 40.Steph.Coſta *in ſimili tractat. de ludo art.1.poſt num.33.in fine,& num. 34.etiam in fine.*Petr.Gregor.*ſyntag.iuris par.3.lib.39.,cap.4. numer.*8,Azeued.*ad l.2.num.42.cum ſeqq.tit.7. libr. 8.nouæ Recopil.*Cardoſ.*in praxi Iudicum, & Aduocat.verbo,ludus,numer.*2.Guid. Pancirol. *in theſauro var.lection.lib.1.c.48.rub.qui ludi ſint permiſſi,verſ. ſecunda ſpecies,*latè Farin.*in praxi crimin.q.*109. *ex num.*15.vbi *n.*16.dicit qoòd prohibitus cenſetur tabularum ludus,quia reputatur mixtus, fortunæ ſcilicet,& ingenij ſimul;fortunæ propter taxillorum factum,ingenij propter tabularum inductionem:plures Doctores refero ego ipſe *in tract.de iure Eccleſ. vniuerſo lib.1.c.40.ex n.66.*

3 *Aut aliis ludentibus participes eſſe.*] Notatur ad hoc quòd prohibitum eſt Clericis facere , prout vulgò dicitur, ad partem,vel ſocietatem cum luſore, vt per Bernard.*in pract.c.70.num.*5.vbi Salzed. *lit. H.* vbi poſt Fulgoſ.*in præſenti* addit quòd ſi quis iurauit ſe non ludere,& det alteri pecuniam vt ſuo nomine ludat,à periurio minimè excuſatur, Baiard. *ad Clar. §.ludus,num.*12.Bonacoſ.*in quæſt.crimin.verbo , ludus,verſ.item ſtatuta contra luſores,*Farin *d.q.*109.*n.* 37.*cum ſeqq.*

Aut inſpectatores fieri.]Notatur ad hoc quòd pœna impoſita ludenti,imponitur etiam ludo præſenti, vel inſpectatori,vt per Pariſ. de Puteo *d.tractat. de ludo,poſt numer.*44.Caccialup.*in eod.tractat. numero 9.ante fin.& num.*32.Stephan.Coſta *in ſimili tract. numer.*25 *art.*2 *& numer.*35.*& 36.verſ. ex quibus,* Capra *concl.*86.*n.*36.Bernard *d.cap.70.num.*5.Viui. *opin.*408.*ex num.*6 Hippol.*ſing.*552.Auiles *ad c.29. Prætor.verbo,ni tableros,num.*1.Azeued. *loco citato,* Rebell.*de obligat.iuſtit.par.2.lib.*12.*q.vlt.n.*6.Fario. *d.q.*109.*n.*34. 4

Si quis autem ex his,&c] Notatur ad hoc quòd de iure huius text.Clericus luſor,aut ludi inſpectator in triennalem monaſterij detruſionem, & in ſuſpenſionem per tantundem tempus ab Altaris miniſterio condemnandus,reſeruato Iudici arbitrio dictum tempus minuendi,ſi dum in monaſterio permaner,ſe pœnitentem oſtenderit,vt per Caccialup. *d. tractat. de ludo,n.*61.*verſ.dicit etiam text.*Bernard.*d.c.* 70. *numer.*5.& *ibid.*Salzed.*in addit.lit.G.*vbi ſubdit quòd hæc pœna iuris ciuilis non eſt approbata à iure Canonico,Menoch.*de arbitr.caſu* 399.*poſt numer.*3.Fario.*d.q.*109 *num.*93.*&* 94.vbi *numeris ſeqq.* pœnas adducit à iure Canonico contra Clericos ludentes inflictas. 5

In gloſſ.*Sanctiſſimis Epiſcopis.*ibi,*quales omnes eſſe debent.*Ergo ſanctiſſimi vocantur Epiſcopi , quia maxima ſanctitate præfulgere debent hi,qui velut ſol quidam ſanctitatis in omnes alios & tanquā ſydera quædam ſanctitatis ſuæ radios mittere tenentur,vide Pacian.*de probat.libr.*2.*c.*28.*n.*12. meipſum *de iure Eccleſ.vniuerſ.lib.1.c.8.n.*39. 6

In gloſſ.*Ad tabulas.*ibi,*ſed quid ſi ad ſcacos. Reſp. fortè ſecus,quia in ingenio naturali conſiſtit,nec committitur viribus fortunæ.* Notatur ad hoc quòd ſcacorum ludus permiſſus eſt Clericis,vt per Capr.*cōcl.* 86.*n.*5.Steph.Coſta *in tractat. de ludo n.*25.*in fine,* Salzed.*ad Bernard.d.c.70.lit.A.*Clar §.*ludus num.*5. *verſ.quæro nunquid,*Guid.Pancirol.*citato loco,* Viui. *tom.1.commun.opin.lib.3.tit.29.num.3.in princ. pag.* 430.Vgolin.*de officio,& poteſt.Epiſcopi c.*13.§. 25. *in princ.*Paul.Comitol.*reſponſor.moral.lib.1.q.*92.Farin.*d.q.*109.*n.*114.Bellet.*diſquiſit.cleric.par.1.tit.de diſcipl.cleric.*§ 24.*n.*7.vbi *n.*10. intelligit, modò ludatur cauſa recreationis,& non cauſa voluptatis,aut auaritiæ,vel cupiditatis:& *num.*15. etiam dummodo non diſtrahatur à diuinis propter longum tempus, quod tali ludo conteritur, refero ego ipſe *d.l.1.cap.* 40.*à num.*68.vbi *num.*69.aduerto quòd licèt huiuſmodi ludus ingenio conſtet , ac proinde permiſſus cenſeatur , non multum tamen litteratis hominibus conuenire arbitror , eo quòd mentem iam litterarum ſtudiis fatigatam recreare magis ceſſatione & quiete , quàm nouo meditationis labore grauare oporteat. 7

SVMMARIVM.

1 *Medici ſexcenti in Alexandrina ciuitate iudicio Antiſtitis eligi,ac conſtitui debent,& quidem in arte periti.*
2 *Parabolani qui ſint.*
3 *Medici contemptim parabolani vocantur , & cur.*
4 *Medicus imperitus quis,eiúſque pœna quæ.*

L. Para

L. Parabolani. XVIII.

Iidem AA. Monaxio P.P.

1 SExcenti Medici in Alexandrina ciuitate iudicio Antistitis eligi, ac constitui debent, & quidem in arte periti. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* Vide ad hoc Decium *ad cap. decernimus, coll. 4. ext. de iudic.* & Felinum *ad cap. 1. de sum. Trinit. & fide cath.*

2 Parabolani sunt plebeij quidam famulitio Ecclesiarum, vel hospitalium deputati, & quasi ascriptitij glebæ, vt sicut illis omni vita ab agrorum cultura recedere non licebat, ita his à seruitio ægrotorum, qui in nosocomiis residebant, omni periculo se exponẽtes, adeò, vt grassante peste, & ipsi raperentur. Vide Alciat. *lib. 4. dispunct. cap. 9.* Cœl. Rhodigin. *lib. 29. c. 11.* Cõnan. *comment. lib. 2 cap. 10. num. 5* Turneb. *aduers. lib. 13. cap. 23.* Guid. Pancirol. *var. lection. libr. 1. cap. 77.* Caluin *in suo Lexic. iurid. sub verbo, Parabolani.* Alphan. *in collect. 949.*

3 Vnde Medici contemptim parabolani vocantur, eo quòd multas habent parabolas, ob id scilicet quòd vt quisque loquacior est, ita doctior Medicus vulgi sententia, & opinione existimatur, vt per Tiraq. *de nobilit. cap. 31. num. 415. & 419.*

4 De Medico imperito vide Gregor. Lop. *l. 6. tit. 8. part. 7.* Clar. *§. homicidium, num. 17.* Anton. Gom. *tom. 3. var. cap. 3. numer. 16.* Rebuff. *in concord. tit. de collat. §. praterea in verbo, Medicinis, pag. 366.* Menoch. *de arbitr. casu 581. cent. 6* vbi resoluit quòd Medicus sua imperitia necans infirmum punitur iudicis arbitrio; si verò dolo, vel lata culpa, punitur morte. Maiori enim pœna punitur Medicus errans, quàm iudex errans, vt tenet Burg. de Paz *l. Tauri, n. 26.* quem refert Cened. *ad Decretal. collect. 163. numer. 9. in fine,* vbi *num. 10.* ex Alberico dicit, Medicum nouum, esse pestem in Republica.

5 *Exceptis honoratis.*] Vide Ias. *in §. fuerat, n. 7. Instit. de action.* & Hippol. *sing. 553.*

SVMMARIVM.

1 *Virgines, aut fæmina non habitent cum clericis, prater eas, qua ex natura, & honestatis prasumptione non inducunt suspicionem lasa honestatis.*

2 *Sacrorum consortium quatenus Clericis prohibitum.*

3 *Clerici prohibentur habitare cum mulieribus, vel mulieres in habitationes suas recipere, & retinere, concubinas habere, & cum suspectis mulieribus conuersari.*

4 *Clericus intra septa domus sua continere potest matrem, filias susceptas ante clericatum, & sorores, seu germanas.*

5 *Prasumptio honestatis, qua oritur ex consanguinitate, & affinitate, excludit omnes alias prasumptiones.*

6 *Prasumptio iudicatur firmior, qua est naturalis, illa verò debilior, qua accidentalis.*

7 *Matrimonium cum sorore; lege diuina, & naturali prohibitum.*

8 *Similis quis illis esse prasumitur, cumquibus illi est amicitia, consuetudo, & familiaritas.*

L. Eum qui. XIX.

Iidem AA. Palladio P.V.

CVm Clericis non habitabunt virgines, aut fœminæ, extra eas, quæ ex naturæ, & honestatis præsumptione non suspicionem læsæ honestatis inducunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1 sup. hoc tit.* 1

Consortio sororia.] Quatenus ex hoc text. videtur colligi sororum consortium Clericis prohiberi, illud intelligendum venit non de veris sororibus, sed illis, quas Clerici sub pietatis nominibus sorores, matres, aut filias appellabant, vt faciliùs propudia sua obtegerent. Ita Cuiac. *libr. 2. obser. 29.* Stephan. Gratian. *discept. forens. capite 135. numero 46. vers. ideo in leg.* 2

Extraneatum sibi mulierum, &c.] Notatur ad hoc quòd Clerici prohibentur cum mulieribus habitare, vel mulieres in habitationes suas recipere, & retinere, concubinas habere, & cum suspectis mulieribus conuersari. Vide Crespet. *in sum. Cathol. Fidei, verbo, clericus, §. clericis mulierum contuberuium, & in verbo, mulier. in princip.* Menoch. *de prasumpt. libr. 5. pras. 17. ex n. 1.* Gutier. *canon. libr. 2. c. 7. à princip.* Carol. de Grassis *de effectibus clerical. effectu 26.* Bellet. *disquisit. cleric. tit. de discipl. cleric. § 25.* Squillante *de obligat. cleric. p. 8. n. 48.* plures quos citaui *in tract. de iure Ecclesi. vniuerso libr. 1. tit. 40. ex n. 38. & in collect. ad tit. de cohabit. cleric. & mulier. in Decretal.* 3

Vt matres, filias, atque germanas, &c.] Notatur ad hoc quòd Clericus intra septa domus suæ continere potest matrẽ, filias susceptas ante clericatum, & sorores, seu germanas, quia in his nihil ob communi criminis existimari fœdus naturale permittit, vt per Mascard. *de probat. concl. 312. num. 8.* Menoch. *de prasumpt. libro 5. prasumpt. 17. à princip.* vbi *num. 6.* limitat quando adesset aliqua violenta præsumptio in contrarium, & *num. 8.* pariter limitat quando nimia adesset familiaritas inter patrem, & filiam, fratrem, & sororem, quia tunc mala insurgit præsumptio. 4

In his enim, &c] Notatur ad hoc quòd præsumptio honestatis, quæ oritur, & colligitur ex consanguinitate, & affinitate, excludit, & eneruat omnes alias præsumptiones, vt per Anton. Gom *l. 80. Tauri num. 16.* 5

Notatur etiam ad hoc quòd præsumptio illa, & coniectura iudicatur firmior, & potentior, quæ naturalis est, & illa creditur debilior, quæ est accidentalis, vt per Menoch. *de arbitr. casu 472. numer. 19. cum seqq.* 6

Fœdus naturale permittit.] Notatur ad hoc quòd lege diuina, & naturali prohibitum est matrimonium cum sorore, vt per Cou. *de sponsal. p. 2. cap. 6. §. 10. num. 5.* Sanchez *de matrim. lib. 7. disp. 52. num. 10. cum seqq.* Rebell. *de obligat. iustit. p. 1. libr. 3. q. 5. sect. 3. num. 13.* 7

Sua conuersatione fecerunt.] Notatur ad hoc quòd quis similis illis esse præsumitur, cum quibus illi est amicitia, consuetudo, & familiaritas, vt per Tiraq. *l. 1. connub. glos. 1. p. 5. num. 29.* 8

AVTH. Multo magis.

SOlis Cantoribus, Lectoribúsque nuptias contrahere permittitur, aliis autem omnibus penitus interdicitur: qui si ad secundas peruenerint nuptias, nequaquam ad sacerdotij culmen ascendant. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. sup. hoc tit.* 1

Vide

Vide dicta *in collect.ad cap.feriatim 32. distinct. & ad auth.sed neque Curialem,in fine,suprà hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia,non extantibus Presbyterorum, Monachorum,& ascetriarum,aliorumque Clericorum parentibus,liberis,agnatis, cognatis, ad instar patronorum succedit ab intestato.*

2 *Clericus non transmittit ad monasterium bona curiæ,aut patrono debita,licèt parentibus careat.*

3 *Clericus si moriatur nullo relicto hærede testamentario,vel ab intestato, bona eius pertinent ad Ecclesiam cuius erat Clericus;si non habet Ecclesiam in titulum beneficij, sed Altare, tunc Altare illi succedit,vt num.4.*

5 *Fiscus non succedit de iure ciuili, nisi defunctus decesserit nullo relicto consanguineo vsque ad decimum gradum.*

6 *Ecclesia iure Canonico succedit Clerico, si decedat ab intestato nullo relicto consanguineo,vsque ad septimum gradum. Intellige in Clerico sacrorum Ordinum,vel in Clerico in minoribus beneficiato,aliis enim minorum Ordinum sine beneficio decedentibus sine hærede,ex testamento,vel ab intestato,vsque ad decimum gradum,succedit fiscus Regius,vt num.7.*

8 *Ecclesia super bonis Clerici delinquentis, semper præferenda est fisco Imperij.*

9 *Hæres,qui accommodauit tacitam fidem de restituendo fisco incapaci;si est laicus,tunc bona debent applicari fisco Regali,& sic secularis:secus si hæres sit Clericus.*

L. Si quis Presbyter. XX.

Impp. THEODOS.& VALENT. AA. *ad Taurum P. P.*

1 ECclesia,non extantibus Presbyterorum, Diaconorum, Monachorum, & ascetriarum, aliorumque Clericorum parentibus,liberis, agnatis, & cognatis,ad instar patronorum succedit ab intestato.
2 Item Clericus bona curiæ, aut patrono debita, & obnoxia, licèt parentibus careat, ad monasterium non transmittit.Colligunt ex Ordin. Doctres citati *ad l.1.num.1.sup.hoc tit.*Vide Coiac.*ad Nouel.*131.

3 Ex hoc textu vulgò colligitur quòd si Clericus moriatur, nullo hærede relicto testamentario, vel ab intestato, bona eius pertinent ad Ecclesiam cuius erat Clericus, vt per *l.Hispan.*53.*tit.6. part.* 1. vbi *gloss.*2.Guillelm.Bened.*in cap. Raynutius, verbo, & vxorem nomine Adelasiam,tit. de success. ab intestat. num.*171.Afflict.*in cap.vnic.§.vacantia,num.6. quæ sint regalia,in feudis,*Nicol.Vigel.*libr.9. meth. iuris ciuilis cap.3.regul.*4.Boër.*decis.*354.*numer.9.* Carol. Tapia *in auth.ingressi,supr.de sacrosanct.Eccles.verbo,ideoque nec de his c.1.num.*57.Couar.*variar.libro 2.cap.9.num.*11.Bursat. *cons.*43.*numer.*48. Menoch. *cons.*609.*n.*4.*vol.*7.Caualcan.*decis.*15.*num.*5.*libro* 2. vbi hoc intelligit de Ecclesia loci vbi bona reperientur,Peregrin.*de iure fisci lib.*4.*tit.*3.*n.*10. vbi subdit, quòd si non habeat Ecclesiam in titulum beneficij,
4 sed Altare, tunc Altare illi succedit. Thom. Valasc. *allegat.iuris tom.*1.*alleg.*57.*numer.*3.vbi *n.*4. subdit differentiam inter ius Ciuile,& Canonicum,quia de
5 iure ciuili non succedit fiscus.nisi vbi defunctus decessit nullo relicto consanguineo vsque ad decimum gradum;& de iure Canonico succedit Ecclesia Clerico,si decedat ab intestato nullo relicto consanguineo,vsque ad septimum gradum,& *numer.*12.subdit 6
post Concilium Trid. supradicta intelligenda esse in Clerico sacrorum Ordinum,vel in Clerico in minoribus beneficiato;aliis enim minorum Ordinum, 7
sine beneficio decedentibus sine hærede ex testamento, vel ab intestato vsque ad decimum gradum succedit Regius fiscus.

Notatur etiam ad hoc quòd Ecclesia super bonis Clerici delinquentis semper præferenda est fisco 8
Imperij,vt per Tiraquel.*in tractat.le mort.part.2.declar.*15.*num.6.cum seqq.*Martam *de iurisdict.par.*4. *cont.*2.*casu* 137.*num.*12.Franc.de Barry *de successión. testati,& intestati lib.*18.*tit.*5.*num.*8 Et hinc Anton.Gomez *l.*9.*Tauri,num.* 29. firmata hac conclusione tenet per hunc textum,quòd si hæres, qui accommodauit tacitam fidem de restituendo fisco incapaci,est laicus,tunc bona debent applicari fisco Regali,& sic secularis:secus verò si hæres,qui accommodauit tacitam fidem,sit Clericus, quia tunc debent applicari fisco Ecclesiæ,& hoc nulla facta differentia an testator pater sit laicus,vel Clericus. 9

Exceptis iis facultatibus, &c.] Vide Boër.*decis* 264.*num.7.*

SVMMARIVM.

1 *Monachus monasterium ingressus sua monasterio dicat,salua liberorum legitima,ac integro vxoris,ac creditorum iure.*

2 *Religiosi testari non possunt.*

3 *Religiosus tempore nouitiatus testari potest etiam nulla petita à Superiore Religionis licentia.*

AVTH. Nunc autem.

MOnachus monasterium ingressus sua mona- 1
sterio dicat,salua liberorum legitima, & integro vxoris,ac creditorum iure.Colligunt exOrdinar. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup.hoc tit.*

Ex hoc textu vulgò colligitur Religiosos testari 2
non posse,de quo citati Doctores *in collect.ad auth. ingressi,C.de sacros.Eccles.*

Si priùs testatus non sit,&c]Notatur ad hoc quòd 3
Religiosus tempore nouitiatus testari potest etiam nulla petita à Superioris Religionis licentia, ex eo quòd ille nouitiatus anno durante adhuc sui iuris est,cum libera exeundi potestate.Ita Cou.*in cap. 2.de testam.numer.*5.Nauar.*commento 2.de Regul.numero* 49.Grass.*in §.testamentum quæst.*34.*num.* 3. *in fine,* Menoch.*de præsumpt.lib.6.præsumpt.*84.*n.* 12. Molin.*de primog.libr.*2.*c.*9.*n.*52.alt.Molin.Theolog.*de Iustit.tract.*2.*disput.*139.*numer.*8.*vers. his ita constitutis,*Gutier.*Canon.libr.2.cap.1.numer.*25. Carol. de Tapia *in authent.ingressi,verbo,sua,capite 2. num.* 14.*in fine,& verbo,ideoque nec de his cap.1. numero* 15.Azor.*instit.moral.part.*1. *libr.* 2.*cap.2.in fine, & capite 6.quæst.*5.Thesaur.*libr.2.quæstion.forens.quæst.* 56.*numer.*2.Giouagnon.*resp.*85.*num.*7.*libr.* 1. Sanchez *in præcepta Decalogi tom.2.lib.7.cap.3.num.*3. Fr.Barth.de Vecchis *in praxi seruanda in admittendis ad Religionis statutum nouit.disp.*8.*dub.*10.*num.* 1.quorum plures,& præcipuè Molina Theolog.aiunt d.auth.*ingressi,*& alia iura similia asserentia ingredientibus monasterium nullam vlteriùs esse facultatem testandi, intelligenda de ingressu irreuocabili ex parte ipsius ingredientis, secus autem de reuocabili tempore nouitiatus.

SVMMARIVM.

1 *Curialis factus legitimè Clericus, potest opera curiæ debita præstare per substitutum.*
2 *Seruire quando quis possit per substitutum, remissiuè.*
3 *Titulus honorarius quis sit.*
4 *Episcopus illustris dicitur, & plusquam illustris, num. 5.*

L. Ad similitudinem. XXI.

Iidem AA. Thema P. P.

1 CVrialis factus legitimè Clericus, opera ac seruitia curiæ debita per substitutum præstare, ac expedire potest Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. a. 1 supr. hoc tit.*

2 Quando autem per substitutum quis seruire possit, v. de dicta *in collect. ad l. quisquis 16. suprà hoc eodem tit.*

3 *Honorario titulo.*] Id est, sine administratione, secundùm Paul. Montan. *de tutel. & curis, cap. 7. numer. 13.*

4 Ad gloss. in casus positione, ibi, *Nota ex hac lege quòd Episcopi æquiparantur illustribus*, &c. Quamuis Bald. *in præsenti* per hanc gloss. velit Episcopum esse similem illustri personæ, non tamen est illustris, de quo late disputat Pacian. *de probat. libr. 2. cap. 18. num. 30.* nihilominus tamen magis communiter resoluunt Doctores illustrem personam diei Episcopum, vt tradunt Bart. *in l. omnes populi, quæst. 4. ff. de iustit. & iure*, Cardin. Tusch. *tom. 3. lit. E. concl. 237. num 8.* Scip. de Rubeis *in aphorismis Episcop. verbo, dignitas num. 1.*

5 In eadem gloss. ibi, *sed Cardinales sunt illustres sine dubio.* Et plusquam illustres, quia Regibus æquiparantur, & in eis residet tota maiestas Christianæ Reipubl. Duaren. *de sacr. Eccles. minist. libr. 1. cap. 13.* Decian. *cons. 8. num. 65. vol. 1.* Brunor. à Sole *in locis communib. verbo, Cardinalis 4.* Surd. *cons. 453. n. 13.* Flamin. Paris. *de resignat. benef. lib. 7. quæst. 12. n. 18.* Camill. Borrell. *in summ. decis. tom. 1. tit. 5. numer. 26.* Cardin. Tusch *tom. 1. lit. C. concl. 100. num. 4.* Sanctarel. *var. resol. quæst. 2. numer. 17.* Lotter. *de re benefic. libr. 1. quæst. 8. num. 75.* vbi dicit quòd Reges locum cedunt Cardinalium collegio, refero ego ipse *de iure Eccles. vniverso, lib. 1. cap. 4. ex n. 9.*

SVMMARIVM.

1 *Actionem criminalem per calumniam moueat contra Episcopum, punitur triginta pondo auri.*
2 *Clericus non ambulat, neque monasterium egreditur absque licentia Episcopi.*
3 *Clericis peregrinis non creditur absque litteris, ac sigillo Episcopi.*
4 *Accusatores, aut vituperatores Episcoporum qualiter audiendi sint, remissiuè.*
5 *Clericatus probatur per litteras Episcopi attestantis se contulisse Ordines illi, qui se Clericum esse asserit.*
6 *Clericis nulla pateat euagandi licentia sine commendatitiis litteris proprij Episcopi.*
7 *Homo præsumitur in dubio laicus, & non Clericus.*
8 *Causa quando dicitur ciuilis, quando verò criminalis, & num. 9.*
10 *Proponitur sententia Authoris.*
11 *Clericum intonsum verberans non incidit in canonem.*

L. Siqua per calumniam. XXII.

Iidem AA. Florentio P. P.

COntra Episcopum calumniosam actionem 1
mouens criminalem, punitur 30. pondo auri. 2
Clericus absque Episcopi licentia non ambulat, neque monasterium egreditur. Item Clericis peregrinis 3
non creditur absque Episcopi litteris, ac sigillo. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Qualiter audiendi sint Episcoporum accusatores, 4
aut vituperatores, & alia in causis criminalibus Episcoporum discutienda, & agenda, dixi *de off. & potest. Episcopi, p. 3. alleg. 112.*

Litteris Episcopi, &c] Notatur ad hoc quòd 5
probatur clericatus per litteras Episcopi attestantis se contulisse Ordines illi, qui se Clericum esse asserit, vt per Guid. Papæ *decis. 378. & 682. vers. item cùm aliquis*, Chassan. *in consuet. Burgund. rub. 1. §. 6. vers. sont creus, num. 12* Rebuff. *in praxi benef. tit. de forma litter. tonsur. num. 21. & 24* Cou *practic. c. 33. num. 3.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. collect. 378.* Menoch. *de præsumpt. libr. 6 præs. 76 numer. 1.* Mascard. *de probat. concl. 303. num. 9.* Gam. *de sacram. præstan. vltimo supplicio damnatis quæst. 5. ad fin.* Surd. *cons. 396. num. 13.* Farin *in praxi crimin. quæst. 8. num. 41.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 61. numer. 23.* D. Garcia Mastrillo *Sicilia decis. 113. num. 2.* Nicol. Garc. *de benefic. part. 7. capite 1. numer. 139.* Maria *de iurisdict. part. 2. capite 31. numer. 3. cum seqq* Thom. Valasc. *allegat. iuris tom. 1. allegat. 22. numer. 3.* Rot. *decis. 340. numer. 2. & decis. 349. numer. 3. parte 1. recentissim. aliàs in posthumis Farinac. & decis. 532. numer. 3. & decis. 335. num. 1. part. 2. in eisdem posthumis.*

Cui vnusquisque eorum iter faciens, &c.] Nota- 6
tur ad hoc quòd Clericis sine commendatitiis litteris proprij Episcopi nulla patet licentia euagandi, vt dixi *in tract. de officio, & potest. Episcopi p. 2. alleg. 21 per tot.*

Quòd si citra hunc fiduciam accesserint, &c.] No- 7
tatur ad hoc quòd homo præsumitur in dubio laicus, & non Clericus, quia nemo nascitur Clericus, nec nobis innata est à natura talis qualitas, sed nascitur in laicatu, vt per Mascard. *de probat. conclus. 302. num. 13. & concl. 963. num. 1.* Menoch. *de præsumpt. libr. 6. præsumpt. 76. num. 1.* Decian. *in tractat. crimin. tom. 1. lib. 4. cap. 9. num. 117.* Pacian. *de probat. lib. 2 cap. 74. num. 5* Farin. *dicta quæst. 8. num. 38.* D. Barbosa *in l. Titia num. 31. ff. soluto matr.* Thom. Valasc. *dicta allegat. 22. n. 1. & 2* vbi *num. 3.* citato hoc textu subdit, ei, qui dicit se Clericum, incumbit onus probandi se esse talem.

In gloss. *Auri.* Probat hæc glossa causam dici 8
criminalem quando venit imponenda pœna corporalis, ciuilem verò quando pecuniaria, in quo communiter à Doctoribus improbatur, secundùm Decium *in rubr. de iudic. lect. 1. num. 94.* Anton. Blanc. *in sua praxi crimin fol. 776. num. 138. vers. secunda*, aliàs *in 5. part. incip Visis indiciis, num. 158.* Flamin. Paris. *de resignat. benefic. libr. 14. quæst. 10. numer. 46.* Clar. *in §. fin. quæst. 1. vers. secunda verò fuit opinio*, Farinac. *in praxi crimin. quæst. 100. num. 12.* Cald. Pereira *quæst. forens. in comment. ad l. vnicam, C. ex delict. defunct. part. 1. numer. 11.* Vnde schola Docto-

rum

tum ferè omnium reſoluit ciuile iudicium eſſe in quo agitur ad pœnam applicandam parti, criminale verò vbi eſt applicanda fiſco. Ita Cephal. *conſ.*141. *num.*21.*lib.*1 Villalob.*commun.opin.lit. C. num.* 25. Padill.*in l.transfire,C.de transact. poſt numer.* 106. Clar.§.*fin.quaſt.*5.*verſic.quarta igitur* , Menoch. *de arbitr.caſu* 265.*num.*4.Cald.Pœcita,*d.par.*1.*num.*12. & alij, quos ſequitur Farinac.*in praxi crimin.quaſt.* 100.*num.*10.Marant.*de ordine iudic.part.*4. *in princip.diſtinct.*1.*num.*2.*verſ.idem ſi aliquis*, Peregr. *de iure fiſci lib* 4.*tit.*8.*num.*6.*&* 8.Mafcard. *de probat. concl.*463.*num.*1.*& concl.*762.*num.*9.Sigiſm. Scacc. *de iudic. libr.*1.*c.*5.*&* 6.Sed ego exiſtimo criminale

10 iudicium dici illud, quando pro delicto principaliter agitur ad commodum publicum , ſiue pœna applicanda ſit in totum parti, ſecundum Camill. Borrell.*in ſumm.deciſ.tom.*2.*tit.*42.*num.*11.Cabed. *Luſit.deciſ.*14.*num.*4 *part.*2 Buccaron.*de different. inter iudicia ciuilia,& criminal.in præam.*1.*num.*4.Rot. *deciſ.*19.*num.*1.*de iudic.in antiq.& deciſ.*113.*num.*2. *poſt tom.*2 *conſil.Farin.*line partim parti , & partim fiſco,ex Ioſeph.Ludou.*deciſ.*71.Cardoſ. *in praxi iudicum,verbo,cauſa* 3.Cabed.*deciſ*,14.*num.*6.quos retuli,& ſequutus fui *in praxi exigendi penſiones q.* 6. *num.*42.*&* 43.

11 In gloſſ. *Putabuntur.* ibi, *& ſic eſt argumentum quòd ſi quis verberauerit Clericum intonſum,non incidit in canonem*, &c.Si præter habitus , & tonſuræ dimiſſionem negotiis ſecularibus ſe immiſcuerit, & tertiò ab Epiſcopo ſuo monitus emendare ſe contempſerit,vt per Sayr.*de cenſuris libr.*3.*cap.*27. *num.* 7 Auil.*eodem tractat.part.*2.*cap.*5.*diſput.*3. *dub.* 13. *caſu* 4.Carol.de Graſſis *de effectibus clerical. effectu* 9.*numer.*126.*cum ſeqq.*Bonacina *de legib. diſput.*10. *quaſt.*2 *punct.*1.§.4.*num.*20.*& de cenſuris diſput.*2. *quaſt.*4.*punct* 4.*numer.*6. vbi ſubdit talem clericum non amittere priuilegium Canonis per ſolam dimiſſionem habitus,& tonſuræ clericalis,niſi ter fuerit ab Epiſcopo ſuo monitus,Squillante *de priuileg.cleric. cap.*6.*numer.*10.quos refero ego ipſe *de iure Eccleſ. vniuerſ. lib.*1.*cap.*39 §.1.*num.*12.

SVMMARIVM.

1 *Epiſcopus inuitus ad iudicem ciuilem,& militarem ſine iuſſu Principis non trahendus:pœna autem trahentis* 20.*librarum auri , & executoris cinguli amiſſio.*

2 *Epiſcopi,eorúmque cauſa hodie Summo Pontifici ſpeciali reſeruatione immediatè ſubijciuntur.*

3 *Epiſcoporum cauſa ciuiles , vel criminales minores in Concilio tantùm Prouinciali terminari poſſunt , vel à deputandis per Prouinciale Concilium.*

AVTH. Nullus Epiſcopus.

1 EPiſcopus inuitus ad iudicem ciuilem , & militarem ſine iuſſu Principis non trahendus , pœna autem trahentis 20. librarum auri , & executoris cinguli amiſſio.Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1.*n.*1.*ſup.hoc tit.*

2 Hodie ex noua diſpoſitione Concilij.Trid.*ſeſſ.*13. *de reform.cap.*6.7. *&* 8. Epiſcopi , eorúmque cauſæ ſummo Pontifici ſpeciali reſeruatione immediatè ſubijciuntur , adeò vt nec quidem citari poſſint vt perſonaliter compareant , niſi ob cauſam ex qua de iure deponendi, ſiue priuandi venirent , etiamſi ex officio,aut per inquiſitionem , ſeu denuntiationem, vel accuſationem , ſiue alio quouis modo procedatur , & ex quouis delicto etiam atrociſſimo ad Romanam Curiam citari non poſſunt,niſi accedat ſpecialis commiſſio propria manu Papæ ſignata, vt ſtatuit Pius IV. *in ſua conſtit.incip. De ſalute gregis*,anno eius primo,prout refert Eraſm. à Cochier *de iuriſdict.ordin.in exemptos p.*1.*quaſt.* 41. de quo vide Stephan.Gratian.*diſcept.forenſ.cap.*169.*numero* 15. Hieron.Venero y Leyua *de examine Epiſcop.libr.*4. *cap.*18.*num.*3.*cum ſequentib.* meipſum *de officio & poteſtate Epiſcopi part.*3.*allegat.*112.*numero* 5.*cum ſeqq.*

Ciuiles verò , vel criminales minores Epiſcoporum cauſæ, in Concilio tantùm Prouinciali cognoſci & terminari poſſunt , vel à deputandis per Concilium Prouinciale. Ita Concil.Trident.*ſeſſ.*24. *de reformat.cap.*5.*verſ.minores*, Armendariz *ad tit.ad recopilat.legum Nauarra lib.*1.*tit.*18.*l.* 7. *de Epiſcopo num* 80.Hieron.Venero *d.cap.*18.*num.*2 Ego ipſe *d. allegat.*112.*num.*15. 3

SVMMARIVM

1 *Memoria benemeritorum non ad inſtar ſceleratorum abolenda.*

2 *Hiſtoria huius texti narratur.*

3 *Memoria defuncti quando damnatur, pœna qua.*

L. Quoniam venerabilis. XXIII.

Impp. VALENT. *&* MARTIAN. AA. *Palladio P.P.*

MEmoria benemeritorum non ad inſtar ſceleratorum abolenda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1.*n.*2.*ſup.hoc tit.* 1

Hiſtoriam huius text. narrat Guid. Pancirol. *in theſauro variarum lectionum lib.*2.*cap.*169.nam Valentinianus Romæ , & Martianus Conſtantinopoli imperantes Eutychetis Archimandritæ memoriam in hac lege damnant , & Flauianum Conſtantinopolis Patriarcham per iniuriam condemnatum , & extinctum, auctoritate Chalcedonenſis Synodi 636. Epiſcoporum conuentu habitæ reſtitutum , de quo Nicephor.*libr.*14.*cap.*47. Itaque legendum eſt *Flauianus* , non *Fabianus*, vt aliàs mendoſe impreſſum fuit. 2

Aboleatur quidem Eutychetis damnoſa memoria.] De abolenda,& damnanda hæreticorum , & defunctorum memoria,latè agit Tiber. Decian. *in tractat. crimin.lib.*5.*cap.*57.*per totum* , & præcipuè *num.*13. citato hoc textu ait,quòd quando damnatur memoria defuncti,pœnæ ſunt iſtæ.Prima , quia damnatur & infamis redditur memoria defuncti. Secunda, quia excommunicabitur , etiamſi ſit mortuus. Tertia quia publicabuntur bona,niſi filij eſſent Catholici & fideles , & bona poſſediſſent per 40. annos cum bona fide , cùm viuens reputatur Catholicus. Quarta,quia ſi in ſacro ſepultus fuit, exhumatur , ſi oſſa & cineres eius non fuerint cum Orthodoxis commixti. Quinta neque preces, neque oblationes pro eius anima fient. 3

SVMMARIVM.

1 *Pauperibus relictum ſub titulo relicti incertis perſonis non euaneſcit,& num.*2.

1 *Institutio generalis pauperum, quos Titius voluerit, an sit valida.*
4 *Pauperes qui, remissiuè.*
5 *Hæres incertus.*
Legatarius. ibid.

L. Id quod pauperibus. XXIV.

Iidem AA. Palladio P.P.

1 PAuperibus relictum sub titulo relicti incertis personis non euanescit Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1.supra hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem Tiraquell. *de priuileg.pia causa priuileg.56.* Rebuff *de priuileg.schol.priuileg.133.* Zas. *libr.1.resp.1.numer.45.* Couarr. *in cap. indicante, n.2.de testament.* Cost. *in cap. si pater p.1. verbo, pauperes, num.13.* Camill. Borrel. *in summ.decis. tom.3.tit.22.de legatis, à num.31.* Anton. Gomez *l.40.Tauri, n.49.& tom.2.var.cap.11.n.8.& tom.3. de vltim.volunt.cap.10.n.32.* Mench. *de success.§.27.n.42.* Cardin. Mantic. *de coniect.vltim.volunt.lib.8. tit.4.ex n.3.* Menoch. *cons.292.n.12.* Grass. *in §. legatum, q.64.n.3.& fin.* Surd. *de alimont.tit. 8.priuileg.17.n.5.* Aloys. Ricc. *in collect.decis.p.1. collect. 216.* Cardos. *in praxi Iudicum, & Aduocat.verbo, incertitudo, num.6* Lusit. Negreiros *de introduct.ad vltimas volunt.lib.2.c.7.n.16.* Perez de Lara *de anniuers.& capellan.libr.1.c.10.num.97.cum seqq.* Cened. *ad Decretal.collect.91.num.3.* Franc. de Batty *de success.testati, & intestati lib.1.tit.4.num.19.& 20.* Buccaron. *de different.inter iudicia ciuilia, & crimin. different. 100.numer.18.* Garc. Gironda *de priuileg & exempt. explicat.num.1371.* vbi *num.1503.* resoluit pauperes consanguineos semper esse præferendos in legato generaliter relicto. P. Molin. *de Iustitia tract.2. disput. 157.num.8.* vbi *num.9.* subdit quòd quando testator reliquit bona sua pauperibus, aut ad opera pia, non exprimendo quæ, aut vbi fiant, in primis executio, & electio pertinet ad eum, quem testator designauit, quòd si nullum signauit, aut ille negligens fuerit, pertinet ad Episcopum loci, vbi testator habebat domicilium.

3 Vtrùm generalis pauperum institutio, quos Titius voluerit, valida sit? Partem affirmatiuam tenent Bart. *in l.illa institutio, num.9 ff.de hæred.instit.* Couarr. *in cap.cùm tibi à num.10 de testament.* Tiraquell. *d. tract.de priuileg.pia causa, priuileg.8.in princ.p.* Costa *in cap.si pater, verbo, pauperes, num.5. de testam. lib.6.* Molina *de Iustit.tract.2.disp.157.num.8.* quæ resolutio procedit eo casu, quo sola electio, vel declaratio voluntatis committitur alterius arbitrio, iuxta meam resolutionem, quam tenui *in tractat.de iure Ecclesiast.vniuerso lib.1.cap.27. num.71.*

4 Pauperes autem qui dicantur, vide *in meo tract. de appellatiua verborum vtriusque iuris significat.appellat.191.*

5 In gloss. *Consistat.* ibi, *aliàs autem in laicis, incertis personis relictum non valet* De persona hæredis est text. *in l.tempus, §.quoties, ff.de hæred. instit. & in l.hac consultissima, in princip.* vbi Bald. *numero 4 qui testament. facere poss.* Clar. *in §.testamentum, quæst.36.num.1.* Mantic. *de coniect.vltim.volunt.lib.4. tit.6.ex num.1.* Et de persona legatarij est text. *in §. incertis, Inst.tit.de legat.* Ruin. *consil.177.n.3. vol.2.* Cardin. Mantic. *dict.tractat.de coniect.lib.8.tit.4. ex num.1.*

SVMMARIVM.

1 *Reo plures habente iudices, actor vnum ex his potest eligere, & num.5.*
2 *Clerici conuenti coram seculari, defensorem ac fideiussorem de iudicio sisti constituunt œconomum.*
3 *OEconomi, & executores Clericorum, sportularum loco duos duntaxat conferunt solidos, Clerici litis sumptus, & expensas minores laicis ferant.*
4 *Clerici poterant olim quem mallent iudicem eligere.*
6 *Nuncius sine commissione, vel licentia citare non potest.*
7 *Commissio hic sententia interlocutoria dicitur.*
8 *Citatio iniussu iudicis facta, est nulla.*
9 *Clerici non caueant sub hypotheca, & obligatione bonorum.*
10 *Ordo iudicij inspiciendus, & attendendus in respicientibus ordinem, & formam iudiciorum, vbi fit executio.*

L. Cum Clericis. XXV.

Imp. MARTIANVS A. *Constantino P. P.*

REo plures habente iudices, actor ex his vnum 1
eligere potest. Item Clerici conuenti coram se- 2
culari, defensorem ac fideiussorem de iudicio sisti constituunt œconomum, qui ad 50 libras auri intercedit.
Item executores, & œconomi Clericorum sportula- 3
rum loco duos dumtaxat conferunt solidos, Clerici litis sumptus, & expensas minores laicis ferant. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1 supr. hoc tit.*

Aduerte quòd Clerici poterant olim quem mallent iudicem eligere, scilicet aut Episcopum, aut Præsidem prouinciæ, nec liceret eos ad alios iudices trahi, de quo vide Felician. *de censib.tom.2.lib.2.c. 3. n. 14.* Anguian. *de legib.lib. 2.controuers.21.n.38.* vide posita *ad l.pen.C.de pactis.*

Volentibus tamen actoribus, &c.] Notatur ad hoc 5
quòd quando reus duos, vel plures habet iudices, non iure speciali, sed communi, actor poterit ex illis vnum eligere ad actionem suam prosequendam, vt per gloss. & Doctores *in l.vlt.C.vbi in rem actio, leg. 32.tit.2.p.3.* vbi *gloss.17.* latè pro huius legis intellectu Odoard. Caldeira *de error.pragm.libr.1.c.2.n.5. cum seqq.* Maynard. *decis.33.lib.3.* Ioseph. Ludou. *Perus.decis.16.num.44* Fontanel. *de pactis nupt.claus.4. gloss.15.num.76.& 77.* Coler. *de process.b.execut.p.2. cap.1.ex num.50.* Matant. *in l.si actor, num.33 ff. de procurat.& de ordine iudic.par.4.dest.11.n.6.* Couarr. *var.libr.1.cap.18.num.6.* Soar. de Pax *in pract. tom.1. temp.1.in fino num.67.* Cabed. *Lusit.decis.54.num.2. part.1.* vbi *num.6.* post suprà citatos resoluit quòd quando reus ex priuilegio plures iudices habet, tunc demum eiusdem rei electio est, & actor sequetur forum rei, id est, conuenire reum debebit coram eo iudice, quem ipse elegerit, per gloss. *in auth.habita, C.ne filius pro patre.*

Sententiarum tuarum auctoritate pulsantur.] No- 6
tatur ad hoc quòd Nuncius sine commissione, vel licentia citare non potest, vt per Palat. *in repet. cap. per vestras, notab. 1. n.3. pag. mihi 312.* vbi dicit istam commissionem appellari in hoc textu sententiam interlocutoriam, Chassan. *in consuetud. Burgũd. rub.4.§.1.verb, sans licence, num.2.* Cald. Pereira

de extinct.emphyt.cap.11.num.7.vers.nec vrges, Gonzal.*ad regul.*8.*Cancell.gloss.*47.*num.*46.& de ea debet in scriptis constare. Marant.*de ordine iudic.p.* 6. *cap.de citat.membr.*1.*num* 46. Azeued.*l.*1.*numer.*10. *tit.*3.*lib.*4.*noua Recop.* D. Barbosa *in l.*1.*art.*3.*n.*184. *ff.de iudic.* quos refert parens meus *in remiss. ad ordinat.Regias Lusitan.lib* 3.*tit.*1.*in princip.numer.* 2. & requiritur specialis, Rebuff.*ad leges Gallia tit.de citat.in præfat.num.*67.*&* *art.*1.*gloss.*2.*num.*3. Menchaca *vsufrequent.cap.*24.*num.*5. Amat. Roderic. *in*
8 *practic.cap.*4.*numer.*13. Vnde citationem sine iudicis iussu, & commissione, vt supra factam, esse nullam, pro nihilóque haberi resoluunt Mynsing. *centur.*6.*obseruat.*10 *num.*3. Soar.*in thesauro litt.C.numer.*62. Biederod.*in tract.de appellat.part.*2.*tit.* 22. *vers.an nunc, in col.*462. Soar.de Paz *in pract.part.*1. *tom.*1.*temp.*3 *num.*27.*cum seqq.* Mench. *vsufrequent. cap.*14.*numer* 3. D. Barbos.*in l.si quis posteaquam*, *n.* 63.*ff.de iudic.*

9 *Cautionem suam*, &c.] Hanc legem quatenus iubet Clericos debere cauere sub hypotheca, & obligatione bonorum, non habere locum in Ecclesiasticis, dicit Marta *de iurisdict.part.*4.*casu* 160.*numer.*6.

10 *Qua ex consuetudine*, &c]Notatur ad hoc quòd ordo iudicij inspiciendus, & attendendus est in respicientibus ordinem, & formam iudiciorum vbi executio fit, vt per *l.Hispan.* 31.*tit.*6.*lib.*3. Anton. Gomez *l.*64.*Tauri numer.*8. Azeued.*l.*7. *numero* 12. *titul* 21.*libr.*4.*noua Recopilat.* Surdus *decis.* 13. *numer* 8.

Io gloss.*Sententiarum*. ibi, *scilicet conuentionalium, seu citationum* Ita Palat.*loco suprà citato*, Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper.lib.*1.*conclus.*107.*num.*19.

SVMMARIVM.

1 *Clericus pro rebus Ecclesiæ conuentus non soluit sportulas.*

2 *Causa, in qua pecunia applicatur fisco, an sit ciuilis.*

3 *Notarij recipientes vltra salarium taxatum puniendi sunt.*

4 *Siliqua primum, & minimum pondus apud Romanos.*

Avth. Sed hodie.

1 CLericus pro rebus Ecclesiæ conuentus non soluit sportulas. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1.*sup.hoc tit.*

2 *In qualibet causa criminali, vel pecuniaria.*]Ergo causa pecuniaria non est criminalis, de quo tamen an verum sit, & quomodo intelligendum, vide posita *in collect.ad gloss.verbo, aurisin l.si quis per calumniam* 22.*sup. hoc tit.*& *ibi* citatis adde Ias.*in* §. *tripli*, *n.*39.*Instit.de action.*& Nauarr.*in rubr.de iudic.n.*36. vbi dicit ex verbis huius text citatis non significari causam, in qua pecunia applicatur fisco, esse ciuilem.

Amplius quatuor siliquis, &c.] Notatur ad hoc
3 quòd Notarij recipientes vltra salarium taxatum puniuntur, etsi recipiant ab sponte soluente, vt voluit gloss.*hic* in positione casus, Gregor. Lopez per text.*ibi leg.*8.*gloss.*4.*tit.* 9. *part.*2. Siliqua erat pri-
4 mum & minimum pondus apud Romanos, Cuiac. *lib.*16.*obseruat.*23. Caluin *in suo Lexic.iurid. verbo*, *siliqua.*

SVMMARIVM.

1 *Actor fideiussorem det de prosequenda lite, & de expensis. Hodie auditur actor prosequens litem, licèt non caueat de prosequendo, nec de soluendo expensas, nec decimam litis. ibid.*

2 *Clerici actores coram iudice laico non tenentur satisdare de expensis.*

3 *Stipulatione Notarij non potest alteri quæri sine cessione, nisi stipuletur aliquid, quod ad suum officium pertineat.*

4 *Actor in principio litis tenetur præstare satisdationem iudicialem de expensis in casu succumbentiæ.*

5 *Victus in iudicio sine iusta causa litigasse præsumitur.*

6 *Decima litis quid sit.*

Avth. Generaliter.

ACtor fideiussorem de prosequenda lite, & de 1
expensis dare debet. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l.*1.*numer.*1.*suprà hoc tit.* asserentes istam Authent. non esse hodie in vsu, quia actores non præstant hanc satisdationem de qua hic. Et dicit Rebuff.*ad leges Galliæ in proœm.gloss.*3.*num.* 37. quòd hodie etiam auditur actor prosequens litem, licèt non caueat de ea prosequenda vsque ad finem, nec de soluendis expensis, nec decimam litis actor
succumbens præstat, idem tenet Marta *de iurisdict.* 2
*p.*4.*casu* 160.*ex num.*1. & *n.* 17. resoluit quòd Clerici actores coram iudice laico non tenentur satisdare de expensis.

Aut per tabularios conscribat, &c.] Notatur ad 3
hoc quòd ex stipulatione Notarij non potest alteri quæri sine cessione, nisi stipuletur aliquid, quod ad suum officium pertineat, vt per Tiraq.*de constituto p.*3.*limit.*30.*num.*19.

Fideiussorum idoneorum periculo, &c.] Notatur ad 4
hoc quòd actor in principio litis tenetur præstare satisdationem iudicialem de expensis in casu succumbentiæ, vt per Marant.*de ordine iudiciar.part.* 6. *memb.*8.*num.*16. vbi *num.*17. resoluit quòd si actor dedit fideiussores de soluendis expensis in casu, quo succubuerit, & euenit quòd reus fuit absolutus ab instantia iudicij, & actor condemnatus ad expensas, quia instantia est perempta, non tenentur fideiussores, ob eam rationem, quia non dicitur, actorem succubuisse, ex quo potest iterum agere ad eandem causam.

Etsi conuictus fuerit iniustè mouisse litem, &c.] 5
Notatur ad hoc quòd victus sine iusta causa litigasse præsumitur, de quo vide Asin.*in praxi* §.32.*capite* 2. *limit.*1.*num.*5.*&* *limit.*3.*num.*4. Cou.*pract. cap.*27. *num.*3. Ceuall.*commun.contra commun.q.*339.*num.*4. Menoch.*cons.*100.*n.*6.*&* *de præsumpt.lib.*2.*præs.*87. *num.*1.

Sumptuúmque nominis decimam partem, &c.]Hæc 6
litis decima erat ius quoddam, quod olim applicabatur secundùm hunc text. reo pulsato, vt aduertit Thom Valasc.*allegat.iuris tom.*1.*alleg.*77.*num.*3. *in fine.* Hodie apud nostros Lusitanos est ius, quod Regi soluitur post sententiam latam, de quo latè Cabed.*Lusitan.decis.*16.*n.*2.*p.*1. Thom. Valasc.*d. alleg.* 77.*n.*4.*cum seqq.*

Aut si fideiussorem dare non valeat super iisdem iuratoriam, &c.] Notatur ad hoc quòd quoties 7
quis ex necessitate iuris tenetur satisdare, & eo

quòd sit pauper, non potest fideiussorem, aut pignora inuenire, satisfaciat iuratoriam cautionem præstando, vt per Iul. Clar. §. *fin. q. 47. vers. sed quæro quomodo*, Anton Gom. *lib. 3. var. cap. 6. numer. 17.* Brunor. à Sole *in locis commun. verbo, cautio*, Hippol. *in l. 1. §. præterea num. 115. ff. de quæst.* Xuar. *ad leges Regni tit. de los emplazamientos, in princ. num. 4.* Tiraq. *de retract. lig. §. 1 gloss. 18. num. 39.* Kirchou. *tom. 2. commun. opin. libr. 7. tit. 25. de fideiuss. numer. 19. pag. 374.* Surd. *decis. 141. numer. 7. cum seqq.* D. Barbos. *in l. diuortio, §. interdum, numer. 39. ff. soluto matr.* Sanchez *de matrim. lib. 10. disp. 13. num. 38.* vbi id procedere ait si præstans iuratoriam cautionem sit vir bonæ famæ, aliàs non esset eius iuramento fidendum.

SVMMARIVM

1 *Crux, & Reliquiæ Sanctorum in ædibus sacris potius, quàm in theatris & curiis asseruari debent.*

2 *Crux respectu repræsentationis veræ Crucis, in qua D. N. Iesus Christus passus est, dicitur sacra & sancta, ac proinde inter res sacras apponenda, & veneranda.*

L. Decernimus. XXVI.

Imp. LEO. A. *Iuliano P. P.*

1 CRux, & Reliquiæ Sanctorum in ædibus sacris potius quàm in theatris, & curiis asseruentur. Colligunt ea Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. suprà hoc tit.* Vide ad hoc Card. Cæs. Baron. *annal. Eccles. tom. 2. anno Christi 112. pag. 38.*

2 Aduerte quòd Crux respectu repræsentationis veræ Crucis, in qua Dominus noster Iesus Christus passus est, dicitur sacra, & sancta, ac proinde inter sacras res apponenda, & veneranda, Anton. Gom. *tom. 3. var. cap. 5. sit. de furta n. 11. vers. sed quid dicemus de Cruce*, Clar. *in §. sacrilegium numer. 4. ad med.* vbi ex Foller. quem allegat, refert fuisse Neapoli suspensum quendam Salernitanum, qui Crucem ex Ecclesia surripuerat, refert Ludou. Peguer. *crimin. decis. 24. numer. 17. in fine*, & de illius veneratione plures Doctores agentes refert Cened. *ad Sextum: collect. 22. num. 3.*

SVMMARIVM.

1 *Officiales, & milites elapso officij termino ad clericatus officia, vel ordinem aspirare possunt. Intellige, vt num. 2.*

3 *Otium, & quies post longos labores quærenda.*

L. Quisquis emensis. XXVII.

Idem A. Eutychio P. V.

1 OFficiales, & milites elapso officij termino ac tempore, ad clericatus officia, vel Ordinem aspirare possunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

3 *Explentsque officiis, siue muneribus*, &c.] Notatur ad hoc quòd officiales, & alij ratiocinijs implicati, expleta administratione, & officio, possunt fieri Clerici; quod necessariò intelligendum venit nisi de dolo in administratione, vel redditione computorum perpetrato lis aliqua mota esset, vel in procinctu esset, vt moueretur, tunc enim ante litis exitum promoueri non possunt, immo si de facto promouerentur, digni essent depositione, etiamsi postcà in causa vincerent. Ita gloss. *verbo, obrepsit, in cap. tantis Daniel. distinct. 71.* Maiol. *de irregular. lib. 2. cap. 11. n. 4. vers. in priuatis.* Salzed. *ad Bernard. in practic. cap. 20. num. 3.* Campan. *in diuersor. iuris Canon. rubr. 11. cap 9. num. 3.* quos refero *in tractat. de iure Eccles. vniuerso libr. 1. c. 33. n. 131. in med.* Vide quæ dixi *in collect. ad l. officiales 4. sup. hoc tit.*

3 *Ad quæ post longi laboris lassitudinem*, &c.] Notatur ad hoc quòd post longos labores vita quieta est eligenda: nam bonorum ac prudentum ea est natura, & conditio, quòd quiescere, & obedire potius, quàm imperare aliis malunt, vt post Platonem tradunt Simanch. *de Republ. lib. 2. cap. 8* & Petr. Gregor. etiam *de Republ. lib. 4 cap. 5 num. 4.* Et sunt, & fuerunt (vt inquit Cicero *lib. 1. de offic. num. 99.*) qui tranquillitatem expetentes à negotiis publicis se remouerint, ad otiúmque profugerunt, in his, & nobilissimi Philosophi, longéque Principes, & quidam homines seueri, & graues, neque populi, neque Principum mores ferre potuerunt, duxerúntque nonnulli in agris delectari re sua familiari.

SVMMARIVM.

1 *Legata & institutiones pauperibus, & captiuis si debeantur, hæres, & legatarius, aut alius quilibet licitè non controuertit.*

2 *Testator vbi non designauit executorem legati, aut relicti ad pias causas, & redemptionem captiuorum, Episcopus loci, in quo testator mortuus est, patronus pauperum, & executor testamenti est.*

3 *Episcopus executor relictorum ad pias causas quantitatem relictorum Præsidi prouinciæ denuntiabit, & post annum pro communitate de numero captiuorum distribuit pretium.*

4 *Legatum pium si absque expressione collationis sit relictum, & patria testatoris non pateat, Episcopus loci, in quo testator defunctus est, habet legati petitionem, & executionem.*

5 *Legatum in vico relictum pauperibus, executore à testatore non nominato, Episcopus, sub quo situs est vicus, exequitur piam defuncti voluntatē.*

6 *Delatio certa fauore piæ causæ cuilibet licita est, atque laudem conciliat.*

7 *Voluntates defunctorum inuiolabiliter obseruari publicè interest.*

8 *Legatum in genere pauperibus, vel Ecclesiæ, non euanescit, vt incertis personis relictum.*

9 *Executor testamenti pœnali præcepto compelli potest susceptum officium exequi.*

10 *Legatum factum pro redimendis captiuis pium dicitur, & valet.*

Quid si sit in redemptionem eius, qui ob scelera detinetur in vinculis. ibid.

11 *Agens pro piis causis, quilibet auditur de populo.*

12 *Executor potest agere contra hæredem, & quoscunque alios bonorum defuncti possessores, pro legato pio adimplendo.*

13 *Executor agens pro pia causa dicitur agere suo nomine.*

14 *Executor non potest committere potestatem suam alij.*

15 *Vir Reuerendissimus, de Episcopo.*

16 *Statutum originis, atque domicilij eius, de cuius successione agitur, inspiciendum.*

17 *Legatum factum pauperibus, vel infirmis, aut aliis incertis, intelligi debet de ciuitate, loco, vel patria testa-*

testatoris,in qua habebat demicilium.

18 *Eleemosyaa depatata in redemptionem captiuorum dantur pro captiuis regni.*

19 *Legatam vbi post mortem heredis factum fuerit pauperibus,an possit distribui illis pauperibus, qui reperiuntur viui ante mortem heredis.*

20 *In Redemptionem captiuorũ quãdo aliquid relinquitur,non expresso à testatore per quẽ fieri debeat redemptio,Episcopus,aut eius vicarius accipere debēt quod ita legatum est,ad ipsosque,& non ad heredes spectat adimplere tale legatum.*

21 *Ad Episcopos spectat adimpleri facere pias defunctorum voluntates,licèt defunctus interdixerit ne ad Episcopum spectet executio,vt num. 22. 23.24.25. & 26.*

27 *Executores testamentorum tenentur rationem reddere de gestis.*

28 *Herede negligente in adimplenda defuncti voluntate intra annum,executio testamenti deuoluitur ad Episcopum.*

29 *Anni vnius spatium,vel aliud à lege præfinitum executori, vt currat, etiam ad effectum deuoluendi ad superiorem, monitio ēst necessaria: An vnica tantùm monitio sufficiat,remissiuè,n. 30. Et an necessariè sit à iudice personaliter facienda,num.31.& requiratur specialis,n.32.*

33 *Annus executoribus datus an currat ignorantibus,vel à die scientia,vel mortis testatoris.*

34 *Anno elapso iudici reddenda est ratio,quot captiui bonis defuncti,& quanta pecunia vnusquisque eorum redemptus sit.*

35 *Heredes,aut alij executores quando sunt in mora mandandi executioni voluntatem defuncti, ad quemuis de populo pertinet admonere Prælatos & iudices seculares,ab eisque exigere vt executioni mandetur.*

36 *Ad Magistratus etiã seculares spectat compellere vt defunctorum voluntates executioni mãdētur.*

37 *Legata à manibus heredis exigenda.*

38 *Priuilegia piæ causæ an extendantur de similibus ad similia.*

39 *Expensa in qualibet re facta à quolibet administratore,siue executore testamenti,probantur per iuramentum.*

40 *Executorum,qui testamento dantur,duplex genus.*

41 *Episcopo ignoranti an currat tempus exequendi testamentum, sicut executori testamentario, & deuoluatur facultas ad Archiepiscopum; remissiuè.*

L. Nulli licere. XXVIII.

Idem, & ANTHEM. AA. *Nicostrat. P.P.*

1 LEgata & institutiones pauperibus & captiuis si
debeantur,hæres,& legatarius , aut alius quili-
2 bet licitè non controuertit , ac de his disputat. Vbi
executorem legati , aut relicti ad pias causas, & re-
demptionem captiuorum testator non designauit;
Episcopus loci, in quo testator mortuus est , patro-
3 nus pauperum,& executor testamenti est. Item Epi-
scopus executor relictorum ad pias causas , quanti-
tatem relictorum Præsidi prouinciæ denuntiabit, &
post annum pro quantitate ac numero captiuorum
4 distribuet pretium. Item legatum pium si absque ex-
pressione collationis sit relictum,& patria testatoris
non pateat, Episcopus loci in quo testator defunctus
est,legati habet petitionem,& executionem. Lega-
5 tum in vico relictum pauperibus,executore à testa-
tore non nominato,Episcopus sub quo situs est vi-

cus,exequitur piam defuncti voluntatem. Fauore piæ 6
causæ delatio certa cuilibet licita est,ac laudem conciliat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n. 1.sup.hoc tit.* post omnes Hubert. Giphan. particulariter egit super hanc leg.

Dispositiones pij testatoris infringere,&c.] Nota- 7
tur ad hoc quòd defunctorum voluntates inuiolabiliter obseruari publicè interest , vt per Vigl. *in princ. Instit. quibus non est permissum fac. testament. n.9.* Menoch. *de success. creat. §.2.n 5. & §.3. numer. 8.* Pichard. *in §. sed cùm paulatim. n.4. Instit. de testam.* Padil. *in sum. legum pœnal. p.2. casu 25 per tot.* Nam voluntas testatoris in testamento totum facit,& omnino obseruanda est, vt per Card. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. libr. 3. tit. 3.* Petr. Magdalen. *de numero testium in testam. requis. p.1. cap. 8. a num. 6.* Petr. Anton. de Petra *de fideicom. q. 9.* Pereg. *eod. tract. art. 1. n.1. cum seqq.*

Asserendo incertum esse legatum,&c.] Notatur ad 8
hoc quòd legatum in genere pauperibus, vel Ecclesiæ,non euanescit,vt incertis personis relictum,vt per Doctores,quos plenâ manu citaui *ad leg. id quod pauperibus 24. sup. hoc eod. tit.*

Per quem desideras, &c.] Notatur ad hoc quòd 9
executor testamenti pœnali præcepto compelli potest susceptum officium exequi , vt per Menoch. *de arbitr. casu 444. n.1. cum seqq.*

Redemptionem fieri captiuorum,&c.] Notatur ad 10
hoc quod legatum factum pro redimendis captiuis dicitur pium , & valet sine denominatione cuiuspiam personæ , licet aliàs legatum ita incertum vitiaretur, vt per Tiraq. *de iure mariti glos. 8. num. 284. & 286.* prout etiam pium dicitur relictum pro excarcerandis carceratis. Crauet. *cons. 3. numer. 10.* Est enim quælibet causa libertatis, causa pia. Sarmient. *lib. 2. select. cap. 7. num. 35. vers. præterea,* Alex. Trentacinq. *variar. resol. libr. 1. tit. de pia causa, resolut. 1. numer 4.* Benedict. Ægid *in repet. l.1. C. de sacros. Eccles. part. 2. §. 2. de libert.* Sed pulchrè quærit Tiraq. *d. gloss. 8. num. 288.* an hæc procederent in redemptione eius,qui ob scelera in vinculis detinetur,& postquam hinc inde Doctores citauit , tandem sub distinctione rem componit *num. 290.* vt scilicet in casu rei subiectæ restitutioni,& similibus non ei subueniatur,qui sua culpa incidit in eam captiuitatem cum præiudicio alterius: secus verò dicendum putat, si nullum alterius versaretur præiudicium.

Is qui specialiter designatus,&c.] Notatur ad hoc 11
quòd quilibet de populo auditur agens pro piis causis, vt per Tiraq. *de priuileg. piæ causæ priuil. 151.* Anton. Gom. *l. 36. Tauri, num. 1.* Roman. *cons. 69. n. 4.* meipsum *in tract. de iure Ecclesiast. vniuerso lib. 3. c. 27. n. 104.*

Habeat exigendi licentiam, &c.] Notatur ad hoc 12
quòd executor potest agere contra hæredem , & quoscumque alios bonorum defuncti possessores pro legato pio adimplendo, vt per Tiraq. *in tractat. le mort. p.7. declar. 5. numer. 18. & de pia causa priuileg. 81.* Anton. Gom. *tom. 1. var. cap. 12. numer. 12.* Menoch. *remed. 4. adipisc. num. 268.* Capra *tom. 2. commun. opinion. libr. 6. tit. 21. de execut. & publicat. testam. num. 11. & 13. pag. 140.* Valasc. *cons. 68. num. 6.* Cardos. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo , testamentum num. 109.* Stephan. Gratian. *discept. forens. capite 319. num. 4.* vbi *num. 25.* subdit quòd executor
agens pro pia causa,dicitur agere suo nomine, Mo- 13
lin. *de iustit. tract. 2. disp. 248. vers. quoad vltimam, n. 10.* vbi ad quodcunque legatum pium extendit etiam pro alimentis,de quo Surd. *de aliment. tit. 8. priuil. 82. numero 2.*

Pro sua conscientia, &c.] Notatur ad hoc quòd
14 executor non potest potestatem suam alij commit-
tere, seu substituere alium in sui locum, vt per Cott.
in memorab. verbo, erogatorij, Vezin. *tom.* 2. *commun.*
opin. lib. 6. *tit.* 21. *num.* 31. *pag.* 141. Maynard. *decis.* 13.
libr. 2. Aloys. Ricc. *in collect. decis. p.* 4. *collect.* 1201.
vers. primo.

Vir Reuerendissimus.] Idest, Episcopus, ego ipse
15 *dicto tractat. de iure Ecclesiast. vniuerse libr.* 1. *cap.* 8.
num. 28.

16 *Illius ciuitatis ex qua testator oritur.*] Notatur ad
hoc quòd inspiciendum est statutum originis, atque
domicilij eius, de cuius successione agimus, quoad
omnia bona vbicunque sita, vt per Tiraquel. *de iure*
primog. q. 42. *num.* 12.

17 Notatur etiam ad hoc quòd legatum factum
pauperibus, vel infirmis, aut aliis incertis, intelli-
gi debet de ciuitate, loco, vel patria testatoris, in
qua domicilium habebat, secundùm gloss. *verbo,*
pauperes, in cap. si pater, de testament. in 6. Tiraquel.
in tractat. de priuileg. pia causa, priuil. 56. *vers. quod*
intelligitur, Card. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. li-*
bro 8. *tit.* 5. *numer.* 2. Cou. *in cap. cùm tibi, num.* 14. *de*
testam. Camill. Borrell. *in summ. decision. tom.* 3. *tit.* 22.
de legatis n. 54. vbi *num.* 55. post Vincent. de Fran-
chis *decis.* 190. & Bened. Capra *cons.* 160. *num.* 2. re-
18 soluit quòd eleemosynæ deputatæ in redemptionem
captiuorum dantur pro captiuis hominibus Regni,
19 & à *num* 59, disputat vtrùm si post mortem hære-
dis, legatum factum fuerit pauperibus, possit distri-
butio fieri illis pauperibus, qui repetiuntur viui ante
mortem hæredis, & Gutier. *cons.* 26. *num.* 7. resoluit
quòd quando testator indistinctè instituit in genere
pauperes hæredes, vel eis aliquid legauit, si in ciui-
tate, vel oppido sont plura hospitalia pauperum,
pauperiori debetur, quòd si dubitetur de pauperio-
ri, Episcopus declarat interloquendo de pauper-
tate.

20 Notatur etiam ad hoc quòd quando aliquid re-
linquitur in redemptionem captiuorum, si testator
non expressit per quem fieri debeat redemptio, Epi-
scopus, aut eius vicarius accipere debet quod ita
legatum est, ad ipsósque, & non ad hæredes spectat
adimplere tale legatum, vt per Molin. *de instit. tract.*
2. *disp.* 147. *num.* 2.

21 *Pium defuncti propositum*, &c.] Ergo ad Episco-
pos spectat adimpleri facere pias defunctorum vo-
luntates, de quo vide Tiraq. *de pia causa, priuil.* 149.
Gutier. *practic. libr.* 1. *q.* 44. *à princip.* Bobadil. *in sua*
politica libr. 2. *cap.* 17. *numer.* 104. Galgan. *de condit.*
& demonst. p. 2. *c.* 5. *qu.* 43. *num.* 3. *&* 4. Padil. *in sum.*
legum pœnal. p. 1. *casu* 25. *num.* 6. Mart. *de iurisdict.*
par. 2 *cap.* 18. meipsum *de officio, & potest. Episcopi*
p. 3 *alleg.* 82 *num.* 13. *cum seqq. & de iure Ecclesiasti-*
co vniuerso lib. 3. *cap.* 17. *num.* 30. *cum seqq.* Et statuit
Concil. Trid. *sess.* 22. *de reform. capite* 8. Episcopus
in casibus à iure concessis omnium piarum disposi-
tionum sint executores, atque omnia, quæ ad Dei
cultum, animarum salutem, seu pauperes sustentan-
dos instituta sunt, ex officio cognoscant, & exequan-
tur. Cuius quidem decisionis dispositio habet locum
etiamsi executores sint officiales sanctæ Inquisitio-
nis, & ob id exempti à iurisdictione Ordinariorum,
vel Professores in aliqua Vniuersitate ratione littera-
rum conseruatoriarum, quæ eximunt à iurisdictione
ordinaria, non autem à delegata à Sede Apost. vt re-
fert à sacra Cong. resolutum Franc. Leo *in thesauro*
fori Eccles. p. 1. *cap. vlt in fine.*

Quod adeò verum est procedere sine dubio, licèt
22 defunctus interdixerit, ne ad Episcopum executio
spectet, seu deuoluatur, vt expressè probat text. *in*
cap. tua 17. *de testam.* ibi, *licèt etiam à testatoribus id*
contingeret interdici, plures Doctores per me citati
d. lib. 3. *c.* 27. *num.* 41.

Sine vlla cunctatione, &c.] Ergo statim nullo ex- 23
pectato temporis spatio, potest Episcopus cogere
executores legatorum piorum, vt ea adimpleant, Pa-
norm. *in cap. si hæredes, numer.* 4. *&* 5. *de testam.* vbi
Cou. *num.* 4. *l. Hispanica* 6 *tit.* 10. *par.* 6. vbi Gregor. 24
Lopez *in glos.* 1. *&* 5. Boër. *decis.* 41. *num.* 8. vbi dicit
quòd in istis relictis ad pias causas, licèt differatur
hæreditatis aditio, tamen non debet differri execu-
tio, & quòd terminus pendentis inuentarij non dif-
fert istorum piorum executionem. Molin. *de Instit.*
tract. 1. *d.* 151. *n.* 11. vbi subdit quòd spatium sex men- 25
sium in legatis piis exequendis, aut anni in reliquis,
intelligendum est ad effectum, vt executores puni-
antur pœna amissionis muneris, atque vt exigi ab
eis ratio possit num integrè defuncti voluntatem
impleuerint; additque idem Molin. *citato n.* 12. exe-
cutores peccare posse mortaliter, differendo absque 26
iusta causa per tempus notabile exequi defuncti vo-
luntatem, idque tum aduersùs eos, quibus bona de-
functi sunt debita, contra quorum voluntatem in-
iustè bona detinentur, eoúmque vsu priuantur; tum
etiam aduersùs defunctum ipsum, quoad eleemosy-
nas, suffragia, & alia legata pia, eorum quippe exe-
cutio licèt defunctorum merita non augeat, satisfa-
ctionem tamen pro peccatis eorum operatur, atque
adeò in causa est, vt citiùs à Purgatorij pœnis eruan-
tur, diuinóque fruantur conspectu.

Statim gestis interuenientibus, &c.] Notatur ad 27
hoc quòd testamentorum executores teneantur red-
dere rationem de gestis, vt per Ordin. Reg. Lusitan.
lib. 1. *tit.* 62. §. 1. *l. Hispanic.* 5. *tit.* 10. *part.* 6. Tiraquel.
de iure marit. gloss. 5. *n.* 190 Escobar *de ratiocin. c.* 3.
n. 18. Pichard. *in* §. *igitur n.* 25. *Instit. de obligat. quæ*
ex quasicont. Gutier. *de tutel p.* 3. *cap.* 1. *n.* 15.

Post vnius verò anni spatium, &c.] Notatur ad 28
hoc quòd hærede negligente adimplere defun-
cti voluntatē intra annum, executio testamenti tam
ad non pias, quàm ad pias causas deuoluitur ad Epi-
scopum, vt per citatos a Cened. *ad Decretal. collect.*
114 *numer.* 1. & alios per me relatos *de officio, & po-*
test. Episcopi p. 3. *alleg.* 82. *numer.* 15. *cum seqq. & in*
tract. de iure Eccles. vniuerso libr. 3. *c.* 27. *ex num.* 30.
vbi *num.* 34. resoluo quòd vt spatium vnius anni, 29
vel aliud à lege præfinitum executori currat, etiam ad
effectum deuoluendi ad superiorem, monitio est ne-
cessaria, & *num.* 35. disputo an vnica tantùm moni- 30
tio sufficiat, & *num.* 36. an necessariò sit à iudice per- 31
sonaliter facienda, & *numer.* 37. an requiratur spe- 32
cialis.

An dictus annus executoribus datus currat igno- 33
rantibus, vel à die scientiæ, vel mortis testatoris? vide
Grass. *lib.* 1. *artis execut. vltima vol. q.* 5. *num.* 5. Cald.
Pereira *de nomin. emphyt. q.* 6. *n.* 23. Ceuall. *commun.*
q. 374. meipsum *d. alleg.* 82. *num.* 21. *cum seqq. & d.*
lib. 3 *cap.* 27. *num.* 38. vbi resoluo currere à die scien-
tiæ, & *num.* 39. quòd huiusmodi annus potest à iudi-
ce restringi.

Et numerum captiuorum, &c.] Notatur ad hoc 34
quòd anno elapso, iudici ratio est reddenda quot ca-
ptiui eis bonis, & quanta pecunia vnusquisque co-
rum redemptus est, vt per *dict. l. Hispan.* 5. *tit.* 10. *p.*
6. Molin. *de Instit. tract.* ... *disput.* 247. *numer.* 3. *pro-*
pe fin.

Qui id quocumque modo cognouerint, &c.] Nota- 35
tur ad hoc quòd quando hæredes, aut alij executo-
res sunt in mora mandandi executioni voluntatem
defuncti

defuncti, ad quemuis de populo spectat admonere Prælatos, & iudices seculares, ab eisque exigere, vt executioni mandetur Ita *l. Hispanic. 7. tit. 10. part. 6.* vbi Gregor. Lopez, Molin *d. disp. 150. in fine.* Couarr. *in cap. si hæredes, num. 2. de testam.*

36 *Vel in viri clarissimi*, &c.] Ergo ad seculares etiã Magistratus spectat compellere, vt defunctorum voluntates executioni mandentur, ita vt res hæc sit mixti fori, sitque proinde locus præuentioni, vt per Ordin. Reg. Lusit. *lib. 1. tit. 62 §. 4. in princ. l. Hispan. 7. tit. 10. part. 6*, vbi Gregor. Lop. Couarr. *in cap. si heredes, num. 4. de testam.* Padil. *in l. 1. num. 29 ff. de legat. 2.* Valasc. *cons. 105. n. 61.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 150. per tot.*

37 In gloss. *Exigendi.* ibi, *ab hærede, vel legatario.* Notatur ad hoc quòd debet accipere per manus hæredis, vt per Tiraquell. *in tract. le mort. part. 7. declar. 3. num 1.*

38 In gloss. *Licentiam* a. ibi, *sed fallit si ad pias causas*, &c. Notatur ad hoc quòd priuilegia piæ causæ tanquam fauorabilia extenduntur de similibus ad similia, vt per Tiraquell. *de pia causa, priuil. 162.*

39 In ead. gloss. ibi, *Sed an de expensis credatur sacro Commissariorum*, &c. Notatur ad hoc quòd expensæ in qualibet re factæ à quolibet administratore, siue executore testamenti probantur per iuramentum, dummodo non sint præter modum, & magni ponderis, vt per Mascard. *de probat. conclus. 717. num. 3.*

40 In ead gloss. ibi, *commissarij*, &c. Vide Guid. Pancirol. *var. lection. libr. 3. cap. 21.* vbi ait quòd duo sunt genera executorum, qui testamento dantur, primum eorum, qui nullo scripto hærede bona defuncti curare, & in certos vsus conuertere iubentur, & hi quod ad administrationem attinet hæredum locum obtinent, & maximè frequentantur vbi redditus bonorum inter pauperes distribui iubentur, vocantúrque commissarij à gloss. *in præsenti.*

In gloss. *Cunctatione.* ibi, *id est, sine vlla mora.* Vide Galganet. *in tract. de condit. & demonstr. par. 2. cap. 5. quæst. 13. num. 3.*

41 In gloss. *Impleturus.* ibi, *alioquin succedit Archiepiscopus*, &c. Disputat Boër. *decis. 39. n. 15.* an Episcopo ignoranti currat tempus exequendi testamentum, sicut executori testamentario, & deuoluatur facultas ad Archiepiscopum.

SVMMARIVM.

1 *Episcopus testatore inuito se intromittit pro voluntatis executione.*

2 *Executores testamenti negligentes moniti priuantur commodo executionis, & executio transfertur ad Episcopum.*

3 *Clausula testamenti in qua ab eius executione, & causæ piæ ad se pertinentis excluditur Episcopus, non valet.*

4 *Testator si secundos executores constituat, interdicatque ne ad Episcopum executio deuoluatur, potest nihilominus ipse exequi, vel executores compellere.*

5 *Testator si prohibeat rationem exigi ab executore à se designato, nihilominus possunt ac debent iudices Ecclesiastici, & seculares eam ab illo exigere.*

6 *Salarium non debetur culpabiliter, vel dolosè administranti.*

7 *Monitio vnica sufficit ad effectum, vt data negligentia hæredis ad Episcopum deuoluatur exequendi potestas.*

AVTH. Licèt testator.

TEstatore inuito Episcopus se intromittit pro
voluntatis executione. Item executores negli- 1
gentes moniti priuantur commodo executionis, & 2
executio ad Episcopum transfertur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Interdixeris ei aliquid, &c] Notatur ad hoc quòd 3
clausula testamenti in qua ab eius executione, & causæ piæ ad se pertinentis excluditur Episcopus, non valet, & nihilominus poterit Episcopus ad executionem testamenti, & causæ piæ se intromittere, vt per Spin. *in speculo testam. gloss. 4. n. 40. cum seqq.* Garc. Gironda *de priuileg. & exemptionum explicat. n. 715.*

Notatur etiam ad hoc quòd si testator secundos 4
executores constituat, interdicatque ne ad Episcopum executio deuoluatur, potest nihilominus ipse exequi, vel executores compellere, vt per Couarr. *in cap. sua, num. 6. de testament.* Mart. *d. iurisdict. p. 4. casu 88 n. 14. cum seqq.* Mench. *de success. creat. lib. 1. §. 7. n. 14.* Galganet. *in tract. de condit. & demonstrat. p. 2. c. 5. q. 13. n. 3.* meipsum *de iure Ecclesiast. vniuerso lib 3. cap. 27. num. 41.* Vnde hinc etiam per hunc text.
vulgò colligitur, quòd si testator vulgò prohibeat ra- 5
tionem exigi ab executore à se designato, nihilominus possunt ac debent iudices Ecclesiastici, & seculares eam ab illo exigere, quia exigere huiusmodi rationes est munus publicæ potestatis in Reipub. commune bonum introductum, quod testator non potest impedire. Ita P. Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 251. n. 8.* Ego ipse *de officio & potestate Episcopi p. 3. alleg. 82. num. 28. & d. lib. 3. cap. 27. num. 42.*

Sed si hi qui facere iussi sunt, &c.] Notatur ad hoc 6
quòd salarium non debetur culpabiliter, vel dolosè administranti, vt per Baëçam *in tract. de decima tut. cap. 13. num. 2.* Gutier. *de tutel. p. 3 cap. 14. num. 2.*

Semel, vel bis.] Ergo vnica monitio sufficit ad 7
effectum, vt data negligentia hæredis, ad Episcopum deuoluatur exequendi potestas, vt per Menes. *in auth. hoc amplius, numer. 14. vers. prima conclusio, & num. 16. C. de fideicommiss.* Gregor. Lopez *l. 8. gloss. 1. tit. 10 part. 6* Menoch. *de arbitr. casu 498. numer. 53.* meipsum *d. libr. 1. cap. 27. num. 35.* vbi resoluo hoc procedere quando agitur de priuando hærede post annum.

Amittunt lucrum.] Hoc est, ipso iure, per ea, quæ tradunt Tiraquell. *in l. si vnquam, verbo, reuertatur, num. 151. cum seqq.* Rebuff. *in l. Labeo 14. §. item si dominus pag. 102.* Sayr. *in claui Regia lib. 3. c. 8. num. 21.* Rebell. *de obligat. iustit. p. 1. libr. 1. quæst. 6. sect. 6. num. 37. vers. de verbis*, Farinac. *fragm. crimin. p. 2. verbo, lex, n. 126.* cum aliis per me citatis *de diction. vsufreq: diction. 30.*

SVMMARIVM.

1 *Episcopus humilis, & dignus officio, absque ambitũ & simonia crimine eligendus est.*

2 *Simonia crimen etiam de iure ciuili prohibitum.*

3 *Simonia crimen merè est Ecclesiasticum, & illius cognitio ad iudices tantùm Ecclesiasticos spectat.*

4 *Castitas ministris Christi Altaris maximè necessaria est.*

5 *Humilitas sola est officij sacerdotalis erectio.*

6 *Episcopatus muneris ratio.*

L. Si

L. Si quemquam. XXIX.

Iidem AA. Armasio P. P.

1 EPiscopus humilis, & dignus officio absque ambitu, & simoniæ crimine est eligendus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*

2 *Nemo gradum,* &c.] Per hunc text. tenet Thom. Valasc. *alleg. iuris tom 1. alleg 13. numer. 145.* crimen simoniæ etiam de iure ciuili esse prohibitum, & ex Salic. *in præsenti* dicit quòd mundus bene regebatur quando hæc lex seruabatur.

3 Licèt crimen hoc publicum sit, ex Bald. & Salicet. *in præsenti*, & Tiber. Decian. *in tract. crim. n. libr. 5. c. 85. num. 3. & cap 85. num. 1.* nihilominus tamen est merè Ecclesiasticum, & illius cognitio ad iudices Ecclesiasticos tantùm spectat, secundùm glos. *in cap. cùm sit generale, de foro comp.* Clar. *in § simonia, num. 7.* Bonacos. *verbo, simonia crimen, & tom. 1. commun. opin. lib. 1. tit. 15. num. 4.* Decian. *d. c 86. n. 4.* Fario. *in praxi crimin. p. 1. quæst. 8. num. 128.* Mexi. *in tract. tassæ panis concl. 5. num. 9.* Curi. Philip. *p. 3. § 2. num. 9.* Marta *de iurisdict p. 2. c. 37. num. 1.* & statuit *l. Hispan. 58. tit. 6 p. 1.* vbi Gregor. Lopez *in glos. 3.* Thom. Valasc. *d. alleg. 13. num. 149.* & *num. 150* subdit asserentes hoc crimen esse mixti fori, intelligendos procedere in punitione, non in cognitione.

4 *Itaque castus,* &c] Nota quòd castitas omnibus pernecessaria, sed maximè ministris Christi Altaris, vide quæ cumulaui *d. tract de offic & potest. Episcopi p 1. tit. 2. gloss. 8. n. 7. cum multis seqq.*

5 *Et humilis nostris temporibus eligatur Episcopus.*] De quo S. Gregor. *libr. 2. epist. 54.* ad Ioannem Rauennatensem Episcopum: Sola, inquit, humilitas, vt bene nostis, est officij sacerdotalis erectio. Decorati pallio volumus forsan moribus indecori, dum nihil in Episcopali ceruice splendidius fulget quàm humilitas. Et *serm. 1. de nat. mi.* Studere humilitati, quæ fundamentum est, custósque virtutum, & gratiosus omnibus, & iucundus, & perpetuæ pacis socius, nullam bellorum habet materiam, &c. cum aliis per me adductis *d. tit. 2 gloss. 13. n. 8. cum seqq.*

6 *Vt quæratur cogendus,* &c.] Cùm profectò tot ac tanta requirat in Episcopo Paulus Apost. 1. *ad Timoth. 3.* & muneris eius, ac officij ratio tam multa postulet, quisque sibi meritò timere debet, ne dicam exhorrescere, cùm tantum munus assumit, quæ causa multis sanè ac magnis in Ecclesia Dei viris fuit id muneris refugiendi, quorum memini *de offi. io, & potest. Episcopi p. 1. tit. 2. gloss. 1. num. 14. cum seqq. vsque ad n. 23.* Sed iam abiit in desuetudinem, vt ad Episcopatum quis inuitus eligatur, & hodie curritur ad Ecclesiasticas curas tanquam sine curis, contra quos Petrarcha *de remedio vtriusque fortunæ lib. 1. dial. 170.* sic inuehitur. *O vertigo morũ pessima, ad quod olim consueuerant, & deberent cogi homines, inde nunc retrahi non possunt.*

SVMMARIVM.

1 *Orphanotrophi causas agentes in iudicio ex pia cõmiseratione immunes sunt à satisdationibus iudicialibus, & rationibus strictè dandis, & ob necessitatem res orbatorũ, quæ seruari commodè non possunt, licitè distrahunt.*
2 *Administratores, qui tenentur reddere rationem, debent facere inuentarium.*
3 *Inuentarium caput omnium rationum dicitur.*
4 *Hospitalarij tenentur reddere rationem administrationis.*
5 *Orphanotrophium est locus in quo filij orbi nutriuntur.*
6 *Orphanus dicitur qui sine patre & matre est.*
7 *Hospitalarij officium & administrationem ad instar tutorum, seu curatorum habere dicuntur.*
8 *Tabularij qui, & vnde dicti.*
9 *Bona ad hospitalia pertinentia licitè alienari non possunt absque solemnitatibus in rerum Ecclesiasticarum alienationibus requisitis.*
10 *Hospitalia gaudent beneficio restitutionis, si sunt instituta auctoritate Episcopi, aliàs non.*
11 *Proponitur sententia Authoris.*
12 *Hospitale etiam sine Episcopi auctoritate institutum, pium dicitur, & religiosum, & inter pias causas connumerandum.*

L. Orphanotrophos. XXX.

Iidem AA. Dioscoro P. P.

ORphanotrophi causas in iudicio ex pia commiseratione agentes, immunes sunt à satisdationibus iudicialibus, & rationibus strictè dandis. Idem ob necessitatem res orbatorũ, quæ seruari commodè non possint, licitè distrahunt. Colligunt ex Ordin Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* Vide ad hanc leg. Ioan. Bapt. Pium *annotamen. cap. 42.* 1

In sum. text. ibi, *& debent inuentarium facere.* 2
Notatur ad hoc quòd inuentarium facere debent administratores, qui tenentur reddere rationem, quia dicitur inuentarium caput omnium rationum, 3
vt per Boër *deci. 61. num 6.*

In eod. summ. ibi, *administrationis rationem reddere.* Notatur ad hoc quòd hospitalarij administrationis rationem reddere tenentur, vt per Gutier. *de tutel. part. 3. cap. 1. numer. 17* Rebuff. *in l. bones, §. hoc sermone, vers. decimosexto,* Escobar. *de ratiocin. cap. 3. num. 7.* Regulariter enim quilibet administrator, quocunque nomine, titulo, vel causa administrauerit, rationem administratoris reddere tenetur, de quo vide Menoch. *de arbitr. casu 109.* Baëç. *de decim. tut. cap. 2. num. 132. & 157.* latè Gutier. *d. cap. 1. num 9. cum seqq.* & Escobar *d. cap. 3. per tot.* 4

Orphanotrophos.] Hinc Orphanotrophium dicitur locus in quo filij orbi, & parentibus priuati nutriuntur, de quo dixi *ad l. illud 16. de sacros. Eccles.* 5
quia orphanus dicitur ille, qui sine patre & matre est, secundùm Roland. *cons. 76. num. 43. lib. 1.* Rebuff. *ad leges Galliæ tit. de sentent prouis. gloss. vlt. col. 2. vers. secundò orphani,* Steph. Gratian. *discept. forens. c. 182. num. 1.* 6

Huius inclytæ vrbis.] Idest, Constantinopolis, secundùm Guid. Pancirol. *in thesauro var. lect. libr. 1. cap. 8. de epithetis.*

Qui quidem pupillorum sunt quasi tutores, &c.] 7
Notatur ad hoc quòd hospitalarij officium, & administrationem ad instar tutorum, seu curatorum habere dicuntur, vt per Ioan. Seluam *de benefic. p. 1. q. 3. num. 9* Cortas. *in simili tract. p. 1. cap. 3. n. 1.* Rebuff. *de nominat. q. 15. num. 16.* aliàs 12. Quintana Duegnas *Ecclesiast. libr. 4. cap. 3. numer. 13* & alios quos refert Nicol. Garcia *de benefic. p. 1. cap. 3. num. 1.*

Tabularis] Sic dicti, quia in foro stationes habebant, in quibus contrahentibus instrumenta dictabant, etsi ob negotiorum multitudinem ipsius vacare non poterant, aliorum vicaria opera in scribendis instrumentis vtebantur, quæ cùm testium, ac 8

contra

contrahentium signa, & subscriptiones haberent, instrumenta publica, seu forensia vocabantur. Vide Aleiat. *libr. 6. parerg. cap. 19.* Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib. 1. cap. 26. vers. antiqui verò tabularij.*

9 *Priùs habita æstimatione liceat eis alienationis,* &c] Notatur ad hoc quòd bona ad hospitalia pertinentia licitè alienari non possunt absque solemnitatibus in rerum Ecclesiasticarum alienationibus necessariis, si ipsa hospitalia instituta sint cum Episcopi auctoritate, aliàs secus. Ita Anton. Gabr. *libr. 6. commun. opin. tit. de pia causa, concl. 2. num. 9. & 10.* Mascard. *de probat. concl* 869. *num. 11.* Valasc. *cons. 105. n. 34.* Cardin. Tusch. *practic. conclus. lit. H. concl. 163. à numer. 9.* Ego ipse *de officio, & potest. Episcopi p. 3. alleg. 75. à num. 32.* Marta *de iurisd. p. 4. casu 113. n. 27.*

10 Eandem distinctionem tenent communiter Doctores circa beneficium restitutionis in integrum, dum resoluunt illo gaudere hospitalia Episcopi auctoritate instituta, non autem illa, quæ absque ea instituuntur. Ita Anton. Gabr. *d. tit. de pia causa concl. 1. numer. 21. & concl. 2. numer. 16.* Gutier. *canon. libr. 2. cap. 35. num. 14.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo, minoribus, num. 63.* Sfort. *de in integ. restitut. qu. 3. n. 45.* Valasc. *d. cons. 105. numer. 44.* Marta *d. casu 113. num. 26.* contra quos omnes ego *d. alleg. 75. num. 42.* existimo verius esse in puncto iuris omnia hospitalia, etiam absque Episcopi auctoritate instituta, gaudere huiusmodi beneficio restitutionis in integrum; ex eo quòd non sine violentia restringitur littera huius text. ad ea hospitalia, quæ cum Episcopi auctoritate instituuntur, immo æquiparatio, quàm textus facit administratoris hospitalium, & tutoris minorum, nihil commune habet cum auctoritate Episcopi, sed omnibus hospitalibus absque illa institutis maximè conuenit.

11 *Huiusmodi autem pium atque religiosum,* &c.] Notatur ad hoc quòd hospitale etiam sine Episcopi auctoritate institutum, pium dicitur, & religiosum, ac inter pias causas connumerandum, de quo vide Tiraquel. *in tract. pia causæ in præf. pag. 1. vers. item relictum hospitalibus,* Anton. Gabr. *d. tit. de pia causa concl. 1. num. 2. vers. contraria,* Bobadil. *in sua politica lib. 2. cap. 18. numer. 228.* Menoch. *remed. 15. recuper. num. 22. & seqq* Zerol. *in praxi Episcop. parte 1. verbo, hospitale §. 3. dubit. 2.* Ceuall. *commun. contra commun. tom. 4. q. 896. num. 981.* Flores de Mena *var. lib. 2. qu. 21. num. 176. cum seqq.* Valasc. *cons. 105. num. 38.* Card. Tusch. *pract. conclus. 10. 4. lit. H. concl. 158. & concl. 163. num. 2. & 4. & tom. 6. lit. P. concl. 358.* Mart. *de iurisdict. p. 2. cap. 23. numer. 19.* Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. libr. 25. tit. 6. num. 69.* Carol. de Grassis *de effect. b. clerical. effectu 1. n. 122. cum seqq.* Benedict. Ægid. *in repet. l. 2. C. de sacros. Eccles. p. 1. in initio num. 54.* plures quos refero *d. alleg. 75. num. 3. & 5.*

SVMMARIVM.

1 *Clerici extra prouinciam in ius trahi non debent.*
2 *Clerici extranei, non prouinciales, in ciuitate Constantinop. reperti conueniuntur coram Præfecto Imperatoris.*
3 *Monachi vtriusque sexus, & Clerici olim conueniebantur in prouinciis apud Præsidem, in vrbe apud Præfectum prætorij, & vocati in forum compellebantur*
4 *Monachi olim omnes propriis Episcopis erant subiecti, in quorum diœcesibus sita erant monasteria.*
5 *Clericus coram suo proprio Episcopo conueniendus est, nisi accedat voluntas Episcopi; quod intelligi de Clerico volente, & expressè prorogante, non autem de illo, qui contrahendo, vel delinquendo prorogat, vt num. 6.*
7 *Clerici exacti, vt fideiussores de iudicio sisti, aut iudicato soluendo dent, offerendo œconomos, & cœnobiorum defensores, sufficientem cautionem præstare censentur.*
8 Pulsatus, *pro* in ius vocatus *sumitur.*
9 *Executorum, & famulorum officialium, & rapax conditio.*
10 *Clerici extranei conuenti in vrbe Constantinop. tenentur præstare fideiussores, quibus non inuentis liberantur sub promissione.*
Vrbe inclyta, de Constantinopoli, ibid.
11 *Fideiussorem dare obligatus magis grauatus dicitur, quàm obligatus constituere pignora, seu hypothecam.*
12 *OEconomus ordinatus in causa Ecclesiæ conueniendus est.*
13 *OEconomus quis, & quod eius officium.*
14 *OEconomi alienantes res Ecclesiarum in casibus prohibitis, quas pœnas incurrant.*
15 *OEconomi rationem œconomiæ reddere debent coram Episcopo.*
16 *OEconomus debet constitui ab Episcopo, sed cum consensu Capituli.*
17 *OEconomus Ecclesiæ, & Episcopi an debeat esse Clericus.*
18 *Capitulum alicuius Ecclesiæ si emit rem quampiam immobilem, an & quando illi debeat fieri retractus oblatio.*
19 *Sportulæ sunt soluendæ per Clericos secundùm quantitatem taxatam.*
20 *Apparitor quis sit.*
21 *Iudex domicilij an possit per proprios nuntios, & ministros citare suos subditos existentes in territorio alieno.*
22 *Clerici etiam sub prætextu executionis immunes sint ab iniuriis, conuitiis, molestiis, & vexationibus executorum, sub pœna cinguli, & patrimonij amittendi.*
23 *Apparitores non debent percutere, vulnerare, nec malè tractare vinctos.*
24 *Cingulum magistratuum militiámque insigne, remissiuè.*

L. Omnès qui. XXXI.

Iidem AA. *Eutropio P. P.*

Clerici extra prouinciam in ius trahendi non 1
sunt. Item Clerici extranei, non prouinciales, 2
in ciuitate Constantinopolitana reperti coram præfecto Imperatoris conueniuntur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. numer. 1. sup. hoc tit.* Vide ad hoc Ioan. Bapt. Pium *annot. capite 42.* & Lapum *allegat. 40.*

Aduerte quòd olim Monachi vtriusque sexus, & 3
Clerici conueniebantur in prouinciis apud Præsidem, in vrbe apud Præfectum Prætorij, & vocati in forum venire compellebantur, vt per Felician. *de censib. tom. 2. libr. 2. cap. 3. num. 14. pag. 106.* Anguian. *de legib libr. 2. controu. 21. num. 36.* vide posita *in leg. en. C. de pactis.*

Monachi quoque, &c.] Notatur ad hoc quòd 4
olim omnes Monachi propriis Episcopis fuerunt subiecti, in quorum diœcesibus monasteria sita erant, itavt Episcopi veluti Generales Monachorum

quosdam

quosdam ad professionem admittere, alios expellere potuissent, de quo est text. *in c. qui verè, 16. qu. 1. c. viduitatis, 27. q. 1.* cum similibus, Concil. Tolet. IV. *c. 50.* Conc. Aurelianen. I. *cap. 21.* Syluest. *in summa verbo, Religio 3. q. 4.* Nau. *in cap. non dicatis, 12. quæst. 2. numer. 63. vers. addo secundo,* Cabed. *diuers. iuris argum. libr. 3 cap. 18 à princip* Fr. Emman. *quæst. Regul. tom. 2. q. 63. art. 1. & art. 3. in princip.* Iacob. de Graff. *tom. 2. consil. lib. 3. tit. de Regular. cons. 10. num. 3.* Cened *practic. & Canon. quæst. lib. 1. q. 26. num. 1.* Campan *in diuersor. iuris Canon. rubr. 12. cap. 13. num. 1.* Ego ipse *de officio, & potest. Episcop. p. 3. allegat. 105. num.* vbi *à num. 11.* ostendo à quo tempore Regularium monasteria à potestate Episcoporum exempta esse cœperunt.

Sed apud suos iudices ordinarios, &c.] Notatur ad
5 hoc quòd Clericus coram suo proprio Episcopo conueniri debet, nec illum deserere valet, aut alienum ex vi formalis consensus adire, vt per Cou. *pract. cap. 10. n. 5. vers. octauo,* Soar. de Paz *in pract. tom. 2. pral. 1. num. 1. cum seqq.* D. Barbos. *in l. 1 ff. de iudic. art. 3. n. 179. cum seqq.* Anguian. *de legib. lib. 3. controu. 26. n. 8.* & plures quos retuli *in collect. ad c. 2. de foro comp. num. 2.* Nisi Episcopi diœcesani voluntas accedat, sicut resoluunt plures, quos similiter citaui *in collect. ad cap. significasti 18. eod. tit. de foro comp.* vbi specialitatis redditur ratio quare Clericus non possit in iudicem non suum consentire sine Episcopi diœcesani voluntate.

Intellige de Clerico volente, & expressè proro-
6 gante, non autem de illo, qui contrahendo, vel delinquendo prorogat, quia tali casu poterit absque vllo sui Episcopi consensu, & licentia prorogare iurisdictionem alieni illius loci in quo contrahit, vt in propriis terminis resoluunt Marant. *de ordine iudic. p. 4. dist. 12. num. 24.* Francisc. Molin. *de brachio Regio cap. 28 num. 14.* Matta *de iurisdict. p. 2. cap. 6. num. 46.* Benedict. Ægid. *ad l. ex hoc iure, ff. de iustit. & iure, tom. 4. c. 13. n. 13.* D. Barbos. *d. art. 3. n. 222.* & expressiùs *ad l. hæres absens §. 1. à num. 61. ff. eod. tit. de iudic.* latissimè ego ipse *in praxi exigendi pensiones q. 3. à princip.*

§. Præterea cùm.

Clerici exacti, vt fideiussores de iudicio sisti, aut iu-
7 dicato soluendo dent, offerendo œconomos, & cœnobiorum defensores, sufficientem præstare cautionem censentur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Contractibúsve pulsantur.] Idest, in ius vocantur,
8 & hinc pulsatus, idest, in ius vocatus, cuius verbi significatio imperantibus Dioclet. & Maxim. Imperatoribus erat introducta, vide Guid. Pancirol. *in thesaur. var. lection. lib. 1. cap. 77.*

Executoris pertinax & auara proteruitas.] Ergo
9 executorum & famulorum officialium conditio est rapax, de quo Azeued. *ad l. 18. numer. 13. tit. 9. lib. 3. noua Recop.* optimè Bobadil. *in sua politica lib. 1. cap. 13. num. 33.*

§. In hac autem.

Clerici extranei in vrbe Constantinopolitana conuenti tenentur præstare fideiussores, quibus non inuentis sub promissione liberentur. Colligunt ex Ordin Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Inclyta vrbe.] Idest, Constantinopolitana, secun-
10 dùm Guid. Pancirol. *in thesauro variar. lection. lib. 2. cap. 170.*

Nulla præbendi fideiussores molestentur iniuria, &c.] Notatur ad hoc quòd magis grauatum illum dicimus, qui fideiussorem date, quàm qui pignora, seu hypothecam constituere obligatus est, vt per Hering. *de fideiuss. cap. 6. numer. 141.* Giurba *decis. 4. nu-* 11
mer. 10.

Aut vicariis fideiussoribus, &c.] Hæc verba loquenta de vicariis fideiussoribus dandis à Clericis coram Sede Prætoriana conuentis, dubia valde esse, & non posse rectè explicari nisi referantur, quæ circa hoc in Nomocanone habentur, refert Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib. 2. cap. 170.* quæ verba sunt huiusmodi. *Episcopi, Clerici, & Monachi à regione in regionem non protrahantur, sed apud prouinciarum præsides conueniuntur: sin autem Constantinopoli inueniantur, apud solos Præfectos prætorio cõueniuntur, vbi etiam eis honor habetur, & Aduocatos accipiunt. Quòd si in prouinciis de rebus priuatis conueniãtur, solos œconomos, vel Ecclesiæ defensores dãt fideiussores. Sin autem apud Præfectos prætorio pecuniariè conueniantur, vel pro se inuicem fideiubent, vel sub hypotheca præbent cautionem.*

Quas tamen stipulationum, &c.] Vide Corras. *lib. 1. miscel. cap 25. num. 4.*

§. Hoc nihilominus.

OEconomus ordinatus in causa Ecclesiæ est con- 12
ueniendus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup hoc tit.*

De œconomo, & quis dicatur, & cuius sit offi- 13
cium, vide Bonacos. *commun. opin. verbo, œconomus, & commun. opinion. lib. 1. tit. de Episcopis, & cleric. num. 10.* latè meipsum *in tractat. de iure Eccles. vniuerso libr. 1. cap. 46. ex num. 5* vbi *numer. 8. de officio œconomi, & numer. 9. cum seqq.* de œconomis alienantibus 14
res Ecclesiarum in casibus prohibitis, quas pœnas incurrant: & *n. 12.* quòd œconomi coram Episcopo rationem œconomiæ reddere debent. Gregor. Lopez. *l. 61. glos. 1. tit. 5. p. 1.* vbi per hunc textum tenet quod 15
œconomus debet constitui ab Episcopo, sed cum 16
consensu Capituli, quando scilicet Prælatus vellet constitúere œconomum generalem, qui omnia negotia gerat tam in iudicio, quàm extrà; quia hoc potest computari inter ardua; & *glos. 2.* disputat, an 17
œconomus Ecclesiæ, & Episcopi debeat esse Clericus? & concludit, quòd eo casu quo œconomus non habet iurisdictionem in Clericos, seu præeminẽtiam in rebus Ecclesiasticis, sed tantùm ad temporalia, & bona ruralia Episcopatus constitueretur, poterit esse laicus.

Hunc enim sine dubio, &c.] Allegat Tiraq. *de re-* 18
tractu lig. §. 1. gloss. 13. num. 36. ad quæst. si Capitulũ alicuius Ecclesiæ emit rem quampiam immobilem, an, & quando illi debeat fieri retractus oblatio.

§. Executoribus.

Sportulæ sunt soluendæ per Clericos secundùm 19
quantitatem taxatam. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Verùm si apparitor, &c.] Est magistratus minister, 20
qui eius iussa exequitur, secundùm Caluin. *in suo Lex. iurid. verbo, Apparitores.* Et per huiusmodi apparitores, nuncios, seu luratos, & seruientes curiatum regulariter fit citatio. Marant. *de ordine iud. p. 6. de citat. à num. 42.*

In prouincia degentes, &c.] Vtrùm iudex domici- 21
lij possit per proprios nũtios & ministros citare suos subditos in alieno territorio existentes, vide Couar.

practic.

practic.cap.10.numer.2.vers.sed &, Clar. *in § fin. quæstion.39.num.3.* Marant. *d.p.6.de citat.num.40.* Perez *ad l.1.vers.quare tertiò tit.2.lib.3.Ordin.* Rebuff. *to.3.ad leges Galliæ, tit.de domicilij elect in præfat.n.13.* Bernard. Græuæ. *ad pract.Cameræ Imper.libr. 1.conclus.56.*

§. Præterea nullus.

22 Clerici in executionibus etiam sub prætextu officij ab iniuriis, conuitiis, molestiis, & vexationibus executorum immunes sint, sub pœna cinguli, & patrimonij amittendi. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1.supr. hoc tit.*

23 *Nullus executor vexare contumeliis*, &c]Notatur ad hoc quòd apparitores non debent percutere, vulnerare, nec malè tractare vinctos, vt per Pauin. *in tractat.visitat.q.7.numer.21.* Iodoc. *in pract. crimin. cap.15.de citat.reali n. m.27.* Boër. *decis 170.num. 6.* ideo si talia commiserint captum, vel capiendum malè tractando, iniuriando, percutiendo, vulnerando, aut occidendo, non solùm tenentur de iniuria, de percussione, de vulnere, & homicidio, vt per Foller. *in pract crimin.in verbo, notatos capiat de persona num.16.fol.36.& ibidem num. 30. vers. multo minus fol.19.* Farin. *in praxi crimin.q.32.num.61.in fine*; sed etiam resisti eis impunè posse affirmant Platea *in l.2.numer.3.C.de exactor.tribut. libr.10.* Rebuff. *ad leges Galliæ tit.de literis requis.num.34.* Et custodes carcerum debent compelli per iudices ne malè, & inhumaniter tractent incarceratos, Cardos. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo, custos numer.10.*

Post amissionem cinguli.] De cingulo magistra-
24 tuum militùmque insigni, vide Guid. Pancirol. *in thesauro variarum lectionum libro 1. cap. 11. per totum.*

SVMMARIVM.

1 *Causa contra Monachum, aut Monialem in cœnobiis degentem apud iudicem secularem mota, remittenda est ad Ecclesiasticum competentem.*

2 *Iudex secularis remittens Clericum ad iudicem Ecclesiasticum, non minus præmium acquirit, quàm Sacerdos sacrificium offerens Altari.*

3 *Episcopus habet potestatem detrudendi laicum in carcerem. Intellige, vt ibi.*

4 *Iudex condemnãs tres in centum ex eodem delicto, vnusquisque censetur condemnatus pro portione virili.*

Avth. Causa quæ.

1 CAusa contra Monachum, aut Monialem in cœnobiis degentem apud iudicem secularem mota, remittenda est ad Ecclesiasticum competentem, & iudex secularis cognitionem in se recipiens, nec eam remittens, officium amittit, & decem auri liberis mulctatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1.n.1.sup.hoc tit.*

2 De pœnis iudicum, qui de Clericorom causis cognoscunt, & illas ad Ecclesiasticos iudices non remittunt, vide Alex. de Neuo *cons.56.num.14. cum seqq.& cons.59.numer.12. cum seqq.* Alex. *cons. 8. num.11.cum seqq.vol.1.*; vbi concludit quòd iudex secularis remittens Clericum ad iudicem Ecclesiasticum, non minus præmium acquirit, quàm Sacerdos sacrificium offerens Altari; opus misericordiæ exercet, Deúmque habet retributorem hic, & in alio seculo, Sigism. Scacc. *de iudic.caus.ciuil.& crimin.lib.1. cap.11.num.34.cum seqq.* latè Farinac. *in praxi crimin.part.1.quæst.8.à princip.* & præcipuè *numer.31.* vbi ait quòd iudex, qui differt remittere Clericum ad Ecclesiasticam curiam, quando ad id ex debito sui officij tenebatur, peccat mortaliter, & tenetur ad interesse non solùm ipsius Clerici, quem non remisit, sed etiam Ecclesiæ & iudicis Ecclesiastici, & potest excommunicari, iudiciaria auctoritate, & Ecclesiasticis feudis si quæ habet priuatur, de quo vide etiam per me dicta *in collectan.ad cap.2, de foro competent.*

Ab ipsis sanctissimis Episcopis, &c.]Ergo Episco- 3
pus habet potestatem detrudendi laicum in carcerem, quod tamen Palat. *in repet.c.per vestras, not. 1. §.1.numer.21.vers.adducunt, pag. 329.* intelligit in terris Imperij, vbi Imperator potuit dare Episcopo hanc facultatem.

In gloss. *Cum officio.* ibi, *id est, iudex in quin- 4
que, & officiales in aliis quinque.* Notatur ad hoc quod si iudex condemnauit ex eodem delicto tres in centum, vnusquisque censetur pro virili portione condemnatus, vt per Boër. *decision.310.numer.5.*

SVMMARIVM.

1 *Clericus in causa pecuniaria apud secularem iudicem non litigat, nisi præcesserit cognitio, & remissio iudicis Ecclesiastici; in criminali verò causa Clerici cognoscit iudex secularis per instantiam duorum mensium, non autem punit conuictum antequam hunc Ecclesiasticus honore nudauerit.*

2 *Episcopus quomodo & quando possit procedere ad depositionem, seu degradationem, remissiue.*

3 *Clericus taliter est exemptus à seculari iurisdictione, vt si contingat ipsum absolui, talis absolutio non valet.*

4 *Iudex secularis an possit Clericos criminum reos absoluere, licèt non possit condemnare.*

Avth. Clericus quoque.

CLericus in causa pecuniaria apud secularem iu- 1
dicem non litigat, nisi cognitio, & remissio iudicis Ecclesiastici præcesserit In criminali verò causa Clerici cognoscit iudex secularis per instantiam duorum mensium, non autem punit secularis iudex conuictum antequam hunc Ecclesiasticus honore nudauerit. Colligũt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1.sup.hoc tit.* Vide dicta *in auth.causa, quæ*, immediatè præcedenti.

*Nec tamen prius puniatur quàm per Episcopum 2
sacerdotio spolietur.*]Episcopus ad depositionem, seu degradationem quomodo & quando procedere possit, vide quæ latè dixi *de officio, & potest. Episcopi, p.3.alleg.110.per tot.*

Episcopalis erit examinatio, & castigatio.] No- 3
tatur ad hoc quòd Clericus taliter est exemptus à seculari iurisdictione, vt contingat ipsum non condemnari, sed absolui, adhuc talis absolutio non valet, vt per Bald. *in præsenti numero 52.* Farinac. *in praxi crimin.par.1.quæst.8.num.46.vers.amplia 19.*

1 In gloss. *Etiamsi reus.* Probat hæc glos. iudicem secularem posse Clericos criminum reos absoluere, licèt non possit condemnare, vt per Francisc. Marc. *Delphin. decis.* 514. *part.* 1. Aufret. *in tractat. de potest. seculari in Ecclesiast. cos reg* 4. *fallent.* 2. Sed contrarium meritò defendit Marta *de iurisdict. p.* 4. *casu* 15. *per tot.* vbi *num.* 13. post Bald. dicit hanc glossam fallam, quia illa absolutio non valet ex defectu iurisdictionis, cùm sit æqualis soluendi, & ligandi potestas.

SVMMARIVM.

1 *Clericus in nulla causa ad iudicium seculare trahi debet, & num.* 2.
3 *Persona Ecclesiastica quæ fiat.*
4 *Exemptio Clericorum quoad forum est iuris humani. Contrarium vide num.* 5.
6 *Pœna quam incurrit Clericus propter armorum prohibitorum delationem, ab eo coram Ecclesiastico iudice exigenda erit, non coram seculari.*
7 *Laicus si conuenerit Clericum coram iudice seculari, causâ cadit; etiamsi clericus sit coniugatus, dummodo contraxerit cum vnica, & virgine & in habitu incesserit, num.* 8.
9 *Clericus trahens Clericum ad forum iudicis secularis, causâ cadit: si tamen pœnituerit ante litem contestatam, poterit euitare pœnam causæ amissionis, num.* 10.

AVTH. Statuimus.

CLericus in nulla causa ad iudicium seculare
1 trahi debet, & laicus trahens Clericum ad forum seculare, vt incompetens, ius suum amittit. Colligunt ex Ordin Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.* Vide ad hoc Socin. *conf.* 12 *col.* 5. *vers. solus.* & Roman. *conf.* 369.

Piè admodum Rebuff. *in proœm. ad constit. Galliæ*
2 *glos.* 5. *n.* 33. ait, Vtinam seruaretur hæc Auth. dum statuit iudices seculares iudicantes personas Ecclesiasticas tam in ciuili, quam in criminali, esse priuatos officio iudicandi, quia omnes ferè iudices essent priuati dum in perniciem animarum suarum contra Clericos decernere non verentur: refert Azeued. *l.* 5. *num* 7. *tit.* 3. *lib.* 1. *Recop.*

3 *Ecclesiasticam personam.*] Huiusmodi sunt Regulares professi, eorúmque conuersi, & nouitij, Moniales, Fratres & Sorores tertij Ordinis, qui habitum religiosum gestauerint, atque collegialiter vixerint? mulieres, quæ in aliquibus domibus se recludunt vt pœnitentiam agant; Milites S. Iacobi, Calatrauæ, & similes; Hospitalarij si Prælati authoritate perpetuò deputati sint ad seruitium alicuius hospitalis auctoritate Episcopi erecti, & seruientes Ecclesiæ, de quibus omnibus latè egimus *in tract. de iure Eccles. libr.* 1. *cap.* 39. §. 2. *à numer.* 40. *vsque ad num.* 52.

Contra constitutiones Imperiales, &c.] Ergo exem-
4 ptio Clericorum quoad forum est iuris humani, vt per Couar. *pract. cap.* 31. *numer.* 2. *vers. contrariam,* Mench. *Illustr. cap.* 22. *num.* 8 Ioan Garc. *de nobilit. glos.* 9. *ex num.* 1. Ceuall. *commun. contra communes q.* 550. Cened. *ad Decretum collect.* 37. *num.* 1. & *practic. qu.* 4 Mol. *in emporio iuris tit.* 2. *qu.* 12. Sese *de inhib.* 1. *cap.* 8. §. 1. *ex numer.* 1. Castil. *tom.* 7. *de tertiis cap.* 9. *ex num.* 14. P. Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disp.* 31. *concl.* 1. & 3.

5 Sed contrarium, immo Clericos iure diuino à seculari potestate esse exemptos, tenent Gregor. Lop. *l.* 1. *in glos. verbo, señal. den ordea col* 3. *vers. propar te tit.* 7. *part.* 1. Suid. *conf.* 301. *numer.* 16. & 55. Grilenzon. *conf.* 53. *numer.* 16. Ambrosin. *de immun. Eccles. capite* 16. *numer.* 4. Sayr. *in claui Regia libro* 12. *cap.* 8. *num.* 6. Marta *de iurisdict parte* 2. *cap.* 5. Anastas Germon. *de sacror. imman. lib.* 3. *cap.* 15. *ex n.* 16. Mart. *de iurisdict part.* 4. *casu* 64. Fr. Anton. de Sousa *in relect. de censuris Bullæ Cœnæ. cap.* 19. *disput.* 91. Paul. Comit. *resp. moral. lib.* 1. *quæst.* 62. & *seqq.* Azor. *instit. moral. part.* 1. *libr.* 5. *cap.* 12. Bobadil. *in sua polit. lib.* 1. *cap.* 18. *ex num.* 252. Diana *resolut. moral. tit. de immun. Eccles. resol.* 1. Carol. de Grassis *de effectib. clerical effectu* 1. *numer.* 2. Octau Glorit. *resp.* 13. *num.* 4. Filliuc. *in quæst. moral. tract.* 16. *cap.* 11. *q.* 10. *num.* 316. Duard. *in Bullam Cœnæ can.* 15. *quæst.* 18. *num.* 6. *cum seqq.* Bonacin. *de censuris in Bull. Cœnæ disp* 2. *quæst.* 16. *sect.* 1. *puncto* 2. *num* 5. Ludou. Correa *in repet cap. inter alia, de immun. Eccles. part.* 2. *numer.* 40. Alzed. *in praxi Episcop. part.* 2. *cap.* 3. *n.* 36. Ascan Tambur. *de iure Abbatum tom.* 1. *dispu.* 15. *quæst.* 19. & 20. Hieron. Roder. *in compendio quæstion. Regular. resolut.* 63. Squillante *de priuilegiis cleric. cap.* 8. *à princip.* Ego ipse *in tractat. de iure Eccles. vniuers. libr.* 1. *cap.* 39. §. 2. *à princip.* & §. 5. *etiam à princip.*

Quod si actor fecerit, &c.] Notatur ad hoc quòd 6
pœna in quam incurrit Clericus propter armorum prohibitorum delationem, ab eo coram Ecclesiastico iudice exigenda erit, non coram seculari, vt per Perez *in l.* 2. *glos.* 1. *pag.* 326. *col.* 2. *post med. tit.* 14. *libr.* 2. *Ordin.*

A suo iure cadat, &c.] Notatur ad hoc quòd 7
si laicus conuenerit Clericum coram iudice seculari, perdit causam, vt per Roman. *conf.* 369. *num.* 39. Salzed. *ad Bernard. in pract. cap.* 62. *numer.* 22. *cum seq.* Marta *de iurisdict. part.* 4. *casu* 126. *num.* 2. Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib.* 1. *concl.* 37. 8
in princip & hoc procedere etiam in Clerico coniugato, dummodo contraxerit cum vnica, & virgine, & in habitu incesserit, vt per eundem Marta *d. casu* 126. *n.* 3. & *n.* 4. subdit commodum causæ amissæ debere alteri parti applicari, & si ambo consenserint in iurisdictionem laicorum, tunc applicari Ecclesiæ, cui facta est iniuria, atque spreta eius iurisdictio.

Similiter Clericus trahens Clericum ad forum 9
iudicis secularis perdit causam, vt per Doctores citatos *in collectan. ad c. si diligenti* 12. *de foro compet. n.* 6.

Qui quidem trahens reum Clericum ad forum 10
vetitum poterunt pœnam amissionis causæ euitare, si pœnituerint ante litem contestatam. Iofred. Balb. *decis.* 229. *incip. Trahens,* Camill. Borrel. *in summ. decis. tom.* 1. *tit.* 43. *de foro compet. numer.* 84. *cum seq.* Marta *d. casu* 326. *numer.* 2. Gutier *pract. libro* 3. *quæst.* 3.

Cadat.] An ipso iure, vide Tiraquell. *in l. si vnquam, verbo, reuertatur numer.* 186. Moner. *de distrib. quotid. part.* 3. *quæst.* 7. *numer.* 19. *cum sequentib.* Rebell. *de obligat. iustit. part.* 1. *lib.* 1. *quæstion.* 6. *sect.* 5 *num.* 44. meipsum *de dictionib. vsufrequent. dict.* 50. *num.* 4.

Iurisdictionem suam amittat.] Idest, ipso iure, secundùm Soar. *de legibus libr.* 5. *cap.* 6. *numero* 25. Farinac. *fragmentor. crimin. part.* 2. *verbo, lex, numero* 126. plures per me citati *de diction. vsufrequent. dict.* 30.

SVM

SVMMARIVM.

1 *Clerici in parentum potestate constituti lucra occasione clericatus acquisita sibi habent.*

2 *Filiusfamilias effectus Clericus, si testetur vt potest, non valet aliquo modo disponere de vsufructu, quem pater habebat ante clericatum filij, & num. 3.*

4 *Pater in fructibus prabenda filij non habet vsumfructum.*

5 *Pater, vel mater si dedit, & concessit filio aliquam rem, vel fundum, vt possit ad illius titulum ordinari, non confertur.*

L. Sacrosanctæ. XXXII.

Iidem AA. Eutropio P. P.

1 CLerici in parentum potestate constituti lucra occasione clericatus acquisita sibi habent, ac de iis, vel per contractum inter viuos, aut prætextu vltimæ voluntatis disponunt. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup.hoc tit.*

2 *In eodem clericatus gradu*, &c.] Notatur ad hoc quòd filiusfamil.effectus Clericus, si testetur, vt potest, non valet aliquo modo disponere de vsufructu, quem pater habebat ante clericatum filij, vt per Anton.Gomez *l.48.Tauri, numer.5. & 7.* Pinel. *in l.1.part.1.num.43.C.de bonis matern.* Ascan.Clemens *de patria potestate, effectu 2.numer.34. vers.7. amplia*, Surd *de aliment.tit 9.quæst.20.num.34.* Méndez de Castro *in d.l.cùm oportet, parte 4 num.164.* Peláez *de maior.in 2.part.quæst.1.num.45.* & alios quos refert & sequitur Gutier.*pract.lib.2.quæst 40.num.3.* Caualcan.*de vsufructu num.180.* Paschal. *in tractat.de patria potestate part.2.cap.5.num.6.34.& 35.fol.34.* Valenz.*cons.5.num.27.* vbi *ex numer.29.* agit de acquisitis à Clerico primæ tonsuræ, Stephan.Gratian.*discept.forens.tom.5 cap.820. num.13.* P.Molin.*de Iustit.tract.2 disp.138.ex numer.5.* Bened.Ægid.*in l.1.part.1.§.7.num.10 ad finem, C. de sacrosanct.Eccles.* Sanchez *in præcepta Decal.tom.2. libr.6.cap.13.numer.26.* Thom Valasc.*allegat.Iuris tom.1.allegat.29.numer.126.* Nam cùm per patriam potestatem acquiratur vsusfructus aduentitiorum, satis est, quòd illa intercedat tempore acquisitionis, postquam enim semel est operata suum effectum, quamuis cesset & finiatur, non tamen extinguitur vsusfructus semel quæsitus, secundùm Molin.*de primog.lib.1.cap.19.num.18.& lib.2.cap.9.num.24.* Mench.*de success.progressu libr.1.§.1. num.37.* Gutier.*pract.lib.4.quæst.78.numer.3.& in repet. §. fui, num.24.& 26.Instit.de hered. qual. & differ.* Surd. *cons.116 num.46* Castill.*libr.1.de vsufructu cap. 3. num.45.cum seq.* quos refert & sequitur Stephan. Gratian.*d.cap 820 num.14.*

3 Nam de bonis filij Clerici, siue sint intuitu clericatus, siue ex proprio patrimonio, siue aliunde, ab eo vti Clerico etiam primæ tonsuræ acquisita pater vsumfructum percipere non potest, vt per Xuar. *in quæst.maioratus n.32.& 33.* Palat. Rub. *in rep.rub. de donation.inter virum, § 42.n.7. cum seqq.* Molin. *d.lib.1.cap.19.n.25.cum seqq.*

4 *Tanquam bona propria*, &c.] Notator ad hoc quòd pater in fructibus præbendæ filij non habet vsumfructum, quia in his, quæ cohærent personæ filij, pater nihil iuris habet: vt per Boër.*decis.199.num.4.*

5 *Nunquam ad diuisionem veniant*, &c] Textum istum notabilem dicit Anton Gom. *ad l. 29. Tauri, num 11.in med.* ad hoc quòd si pater, vel mater dedit, & concessit filio aliquam rem, vel fundum, vt possit ad illius titulum ordinari, non confertur, quia reputatur quasi castrense, de quo vide Matienz. *l.3.gloss.1.numer.14.tit.8.libr.5. noua Recop.* Perez *l.4.tit.12.libr.3.Ordin.pag.1187.* Azeued. *leg. 101 num.29.tit.6.libr.5.noua Recop.* Mendez de Castro *in l.cùm oportet.C.de bonis quæ lib part.4.num. 165.* Parlad.*differ.150.§.4.à numer.6.* Nicol. Garc.*de benefic.part.2.cap.5.numer.159. cum seq.* Spin.*in speculo testam.gloss.18.num.66. cum seqq.* Quintanad. *Ecclesiast.part.2.libr.3. ad finem*, Cald. Pereira *in l.si curatorem, verbo, læsis, num.103.& 132. & quæst. forens.in comment.ad §.sed hæc, part.2.num.48. vers. ex quo, Instit.de inoffic.testam.* Ceuall. *commun. contra commun.quæst.682.* Aloys.Ricc. *in praxi rerum fori Eccles.decis.594.in 1.edit.aliàs resol.522. in 2. edit.* Stephan. Gratian. *discept. forens. capite 159. num.31. cum sequent.* Campan.*in diuers.iuris Canon. rub.8.cap.6.num.11.* Molin.*de legitima, libr.2.tit.2. quæst.23.*

SVMMARIVM.

1 *Dignitas à curia liberans, cui annumeratur Episcopalis, filium à patria potestate liberat, non verò nepotem, & num.2.*

3 *Filius Episcopus iura suitatis retinet.*

4 *Dignitas Episcopalis filium à patria potestate liberans non est quoad omnes iuris effectus, sed tantum quoad vtiles filio Episcopo, & quoad ea quæ illi sunt fauorabilia.*

5 *Filij Episcopi non liberantur à potestate patria.*

AVTH. Sed Episcopalis.

DIgnitas à curia liberans, cui annumeratur Episcopalis, à patria potestate filium liberat, non nepotem mortuo patre, qui dignitatem promeruit, quo autem superstite. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup.hoc tit.* 1

Episcopalis dignitas soluit ius patria potestatis.] Ita Bernard. *reg.185.* Couar.*in cap.quia nos, num.5. de testam.* Cort. *in memorabilib.verbo, Episcopalis dignitatis*, Alphan.*collectan.446.* Gratian. *regul.198.* Viui.*tom.2.commun.opin.libr.8.tit.29. de patria potest.num.4.pag.403* Gutier.*in repet.§.fui, numer. 10. & sequent.Instit. de heredum qual.* Pinel. *in leg. 1. part.1.numer.42.C.de bonis mater.* Ascan *de patria potest.cap.fin.numer.49.* Marta *de iurisdict. part. 4. casu 27 numer.4* Molin. *de Iustit. tractat.2. disput. 229.vers.sextus*, Rebell.*de obligation.iustit. parte 2. lib.1.quæstion.8.numer.60.versic.octauo*, Thom. Valasc.*allegat.iuris tom.1.allegat. 29. numer. 79.* Ego ipse *de officio, & potestate Episcopi part.2.allegat.1. num.20.* 2

In tantum quòd talis filius Episcopus retinet iura suitatis, secundùm Gutier. *in d §.fui, num. 11.* Gratian.*dicta reg.198. numer. 7.* P. Molin. *d. disput.229.vers.octauus*: Thom. Valasc.*dicta allegat. 29.num.81.* 3

Quæ quidem solutio patriæ potestatis per Episcopalem dignitatem non est quoad omnes iuris effectus, sed tantùm quoad vtiles filio Episcopo, & quoad ea quæ sunt illi fauorabilia, vt resoluunt Bernard.*reg.235. limit.1.* Gregor. Lopez.*l.14. glos. fin. tit.18.part.4.* Tiraq.*de nobilit.cap.6.num.49. & 50. & cap.14.num.7.* Alphan.*d.collect.446.* Viui. *d.n.4. vers.& hæc omnia*, Guillelm Benedict. *in cap. Ray-* 4

nu'im, ve-bo, si absque liberis, decis. 2. *num.* 52. *de te-stam* Thom. Valasc. *d. alleg.* 19. *n.* 80.

Et supradicta non procedunt in filiis, Episcopi,
5 ipsi enim non liberantur à patria potestate, Bernard. *dicta regul.* 235. *limit.* 2. Gratian. *d. regul.* 198. *num.* 8.

6 *Sicut & consularis.*] Notatur ad hoc quòd patria potestas per dignitatem Consulis soluitur, vt per Thom Valasc. *d. alleg.* 29. *n.* 85. & Molin. *d. disp.* 229. *vers. octauus.*

SUMMARIUM.

1 *Episcopus, & cæteri Prælati testari possunt de bonis propriis, non contemplatione officij acquisitis; eo verò mortuo, vel ministro Ecclesiæ absque testamento, & successore legitimo, Ecclesia succedit.*

2 *Bona inuenta penes Episcopum, in dubio præsumũtur intuitu Episcopatus quæsita interim dum aliud legitimè non probatur, nisi constet de tenuitate Episcopatus, & de bonis, ac diuitiis propriis Episcopi, num.* 3.

4 *Episcopus tempore quo Episcopatum consequitur, debet facere inuentarium illarum rerum, quas ex patrimonio, vel alio titulo comparauit.*

5 *Episcopo etiam Regulari hereditas proximi ab intestato decedentis competit.*

6 *Regularis ad Episcopatum promotus recuperare potest ius succedendi quoad bona delata post assumptionem ad Episcopatum, in commodum tamen suæ Ecclesiæ respectu proprietatis.*

7 *Renuntiatio facta a nouitio profiteri volenti in Religione, an, si post emissam validè professionem efficiatur Episcopus, ab eo reuocari possit, isque legitimam vindicare.*

8 *Episcopus bona suo labore, & industria, quamuis ratione Ordinis, acquisita, cui vult, dare testamento potest.*

AUTH. Licentiam.

1 EPiscopus, & cæteri Prælati testari possunt de locis propriis, non contemplatione officij acquisitis. Moriente verò Episcopo, aut ministro Ecclesiæ absque testamento, & successore legitimo, Ecclesia succedit Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*

Quæcunque ante Episcopatum probatus fuerit ha-
2 *buisse.*] Ergo inuenta bona penes Episcopum in dubio præsumuntur intuitu Episcopatus quæsita interim dum aliud legitimè non probatur. Ita Camill. Borrel. *in summ. decis. tom.* 1. *tit.* 6. *numer.* 35. Bellet. *disquisit. cleric. p.* 1. *tit. de bonis cleric.* §. 2. *n.* 3. Pelaëz *de maiorat. u. part.* 1. *quæst.* 1. *num.* 19. Menoch. *de præsumpt. libr.* 3 *præsumpt.* 51. *num.* 23. *& præsumpt.* 53. *per tot.* Cenc. *ad Decretal. collect.* 145. *n.* 2. *in med.* Ego ipse *de officio & potestate Episcopi part.* 3. *alleg.*
3 *at.* 114. *num.* 11. *cum seqq.* nisi constet de tenuitate Episcopatus, & de bonis, ac diuitiis propriis Episcopi, quia tunc bona reperta præsumuntur potius quæsita ex bonis Episcopi, quàm Ecclesiæ. Bellet. *d. tit. de bonis cleric.* §. 6. *numer.* 8. Couarr. *in capite* 1. *numer.* 10. *de testament.* Ego ipse *dicta allegat.* 114. *num.* 14.

4 Quare, vt hac in re omnis dubietas tollatur, debet Episcopus tempore, quo Episcopatum consequitur, inuentarium illarum rerum facere, quas ipse ex patrimonio, vel alio titulo comparauit. Ita Cenc. *d. collect.* 145. *in princip.* Ego ipse *d. alleg. t.* 114. *num.* 15.

Et quæcumque post Episcopatum iure cognationis, 5
&c.] Episcopo etiam Regulari hæreditas proximi ab intestato decedentis competit, non obstante generali in partem cuiuscumque hæreditatis ante professionem facta renuntiatione, Alexand. Trentacinq. *cons.* 13. *vol.* 2. Nam is Regularis ad Episcopa- 6
tum promotus recuperare potest ius succedendi quoad bona delata post assumptionem ad Episcopatum, in commodum tamen suæ Ecclesiæ respectu proprietatis, *in cap. statuimus* 18. *quæstion.* 1. Nauar. *cons.* 1. *n.* 4. *de Regularibus, & de redditib. Eccles. qu.* 1. *monitu* 9. *numer* 1. Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 2. *qu.* 59 *art.* 7. Ego ipse *de iure Ecclesiast. vniuerso libro* 1. *cap.* 41. *num.* 143. An autem renuntiatio facta à nouitio profiteri volenti in Religione, si post emissam valide professionem efficiatur Episcopus, ab eo reuocari valeat, legitimámque vindicare? in qua quæst. affirmatiuam partem tenuerunt in puncto Molfes. *post consuet. Neapol. cons.* 1. & 39 Pascal. *de viribus patriæ potest. part.* 1. *cap.* 3. *numer* 98. Aloys. Riccius *in praxi aurea resol.* 152. Marc. Anton. Genuens. *in practic. Eccles. q.* 263. Contrarium verò tenent Fab. de Anna *cons.* 45. *per tot. vol.* 1. latè Mart. Cutel. *in tract.* 1. *de donat. contemp matrimon. factis tom.* 1. *tract.* 1. *discursu* 2. *partic.* 3 *ex n.* 132. quas ad concordiam reduxi *d. lib.* 1. *c.* 42. *n.* 242.

Cæteris rebus alio modo acquisitis, &c] Non tamen suo labore, & industria, quamuis ratione Ordinis, qualia sunt quæ Episcopus acquisiuit quatenus Vice-Rex, vel ab illis capit, qui ad Ordines promouentur, stipendium, & illud quod Cardinales accipiunt à Romano Pontifice ratione Cardinalitij galeri, vt vocant. Ita Couar. *in cap.* 1. *de testam. n.* 11. Nau. *de redditibus Ecclesiast. q.* 1. *m.* 19. *n.* 1. Molin. *d. l.* 2. *c.* 10. *n.* 17 Grass. §. *testamentum, q.* 27. *n.* 3. Ego ipse *d. alleg.* 114. *num.* 10. 8

SUMMARIUM.

1 *Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, Lectores, licèt in patrum potestate sint, de rebus, quæ instar peculij castrensis sunt, testari possunt.*

2 *Clerici dominium habent in redditibus ratione beneficij acquisitis.*

3 *Bona omnia, quæ in Clericorum dominium adueniunt, eo ipso sortiuntur rationem bonorum quasi castrensium.*

4 *Filiusfam. Clericus de bonis suis testari potest. Intellige, vt num.* 5. 6. 7. *&* 8.

9 *Clericus quamuis Sacerdos, non liberatur à patria potestate.*

10 *Filiusfam. Clericus testamentum faciens, non potest præiudicare parentibus in sua legitima.*

11 *Filius Clericus relicta patri legitima poterit disponere de alia parte ad se pertinente tam in proprietate, quàm in vsufructu.*

12 *Testamenta Clericorum non subiacent querelæ inofficiosi.*

AUTH. Presbyteros.

PResbyteri, Diaconi, Subdiaconi, Lectores, licèt in patrum potestate sint, de rebus, quæ instar peculij castrensis sunt, testari possunt Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.* 1

Quomodolibet ad eorum dominium venientes.] Ergo Clerici dominium habent in redditibus ratione 2
beneficij

beneficij acquisitis, de quo Sarmien.de redditib.p.4. cap.6.num.2.Spin.in speculo testam.glos.14.numer.4. Molin.de Iustit.tract.2.disp.142.D.Barbos. in l. diuortio,ff soluto matr.part.2.numer.59.Gutier.practic. libr.2.quæst.114.Nicol.Garc.de benefic.part.2.cap.1. num.5.Vasq.de redditib.cap.1.§.2.dubit.2.Valer.Reginald.in praxi fori pœnit.libr.39.tract.3.numer.78. Less.de Iustit.libr.2.cap.4.dub.6.numer.44.Molfes.in sum.Theolog.moral.tract.6.cap.10.numer.42. Sanch. in precept.is Decalogi tom 1.libr.2.cap.20 numer.24. Filliuc.in quæst.moral.tom.3.tract.43.cap 4.numer.6. & tractat.41.cap.6. quæs.4. Bonacin.var. tract. disput.4.de obligat benefic.puncto 1 numer.5. Squillaote de obligat.cleric.part.2.numer.28 Ego ipse in tractat. de iure Eccles.vniuers.lib.3.cap.17.num.9.cum multis seqq.

3 *Ad similitudinem castrensium peculiorum.*] Notatur ad hoc quòd bona omnia, quæ in Clericorum dominium adueniunt, eo ipso sortiuntur rationem bonorum quasi castrensium, ac proinde esto filij fint familias, ad eos pertinet eorum administratio, & vsusfructus, possuntque de eis liberè donare, & testari, dũmodo, si filios legitimos habeat, illis relinquant suas legitimas portiones, sin minus suis ascendentibus. Ita Syluest.in sum.verbo, clericus 4.quæstion. 14.numer.10.Nau.in man.cap.17.num.142.Pinel.in l. 1.C.de bonis mat.part.1.numer.43.Palat.in repet.rub. de donat.inter virum, §.41.numer. 6.Duen.reg.222. limit.3.Cou.in cap.quia nos, numer.1.de testam.Menoch.remed.4.adipisc.numer.282.Auendan.ad l.19. Tauri, glos.3.numer.9.Spin. in speculo testam.glos.4. rub.numer.21.& 22.Donel.comment.iuris ciuilis lib. 19.cap 5.col.antepen.vers.sed ad superioris, Aluar. Valasc.cons.87.numer.5.& cons.108 numer.11, Cald. Pereira in l si curatorem, verbo, læsis numer.103.cum seqq.& quæstion forens.in comment.ad § foror.numer. 39.Instit.de inoffic.testam.Azor.instit.moral.part. 2. libr.2.cap.23.quæs...Molin.de Iustit.tractat.2 disput. 138.numer.3.vers.licet, vbi numero 4.id extendit ad Clericos in minoribus constitutos, propter hanc Auth. quæ Cantores, & Lectores commemorat, & quæ de portionibus filiorum meminit propter Clericos coniugatos, credit tamen ipse Molina per contrariam consuetudinem, & propter multitudinem eorum, qui ad primam tonsuram; & minores Ordines præteritis temporibus promouebantur, id locum non habere nisi in his Clericis primæ tonsuræ, qui vel beneficiũ habent Ecclesiasticum, vel hodie iuxta Concil.Trid.sess.23.cap.6. de reform.gaudent priuilegio fori.idem repetit disput.231. vers. item quasi, illum refert & sequitur Thom.Valasc.d.alleg.29. num.123.quidquid aliud teneant Parlad. differ. 123. §.2.num.7.& Mendez de Castro ad d.l. cum oportet numer.167.& Sanch.in precept.Decal.libr.7.cap.13. num.35.

4 *Et in his testari, &c.*] Notatur ad hoc quòd filiusfam. Clericus potest de bonis suis testari, vt per Guillelm.Bened in cap. Raynutius, verbo, matrem, numer.18.& 19.Perez ad leg.1.vers.clericus præterea, tit. 3.lib.1.Ordin.pag.112.Petr.Gilchen.tom.2.comment. ad præcipuos vniuersi Codicis libr. ad l.fin.n.4. C. qui testam.facere pos.Grass.§.testamentum quæst.13.vers. pen.Pinel.ad l.1.par.1.numer.43.Mendez de Castro in d.l.cum oportet part.4.numer.162.cum seq Cald. Pereira d.verbo, læsis, vers.denique, & ad princip.Instit de inoffic.testam n.15.Cardos.in praxi iudicum & aduocat.verbo, clericus num.70.Aluar.Valasc.d.cons. 108.num.13.Thom.Valasc.d.alleg.29.num.16 Benedict.Ægid.in repet.ad l.1.C.de sacros.Eccles.p 1.§.7 num.10.

Quæ quidem facultas testandi concessa filiisfam. Clericis intelligitur tributa tam in bonis, quæ ipsi acquirunt intuitu Ecclesiæ, & post Ordines susceptos, quàm in his, quæ ante clericatum habebant, etiam ex causa aduentitia, ponderando particulam illam, quomodolibet, de qua in hoc text. quæ cùm sit vniuersalis, omnia comprehendit, vide Boër.decis.76. num.2.Perez l.1.tit.3.lib.1.Ordin.pag.65. Molin. de primog.libr.1.cap.19.num.26.Thom.Valasc.d. alleg. 29.num.124. 5

Vtrùm cùm in hac Auth.non de omnibus Clerici bonis fiat mentio, sed de solis illis, quorum Clericus dominium acquirit, ibi, res ad eorum dominium venientes, &c.& peculij profectitij non acquiratur filiofam. dominium, ideo, hæc Auth.locum habere non potest in bonis profectitiis post clericatum à filiofam.acquisitis, ac proinde ea omnia erunt patris quoad proprietatem, & vsumfructum, vt per Cald. Pereira d.verbo, læsis numer.103. Mendez de Castro in d.l.cùm oportet part.4.numer.162. & seqq. Thom. Sanch.d.lib.7.cap.13.numer.28. Cæterùm cùm omnia prorsus, quæ in laico essent aduentitia, si post clericatum acquirantur, fiant quasi castrensia, patri nequaquam acquiritur illorum vsusfructus, sed pleno iure quoad omnia acquiritur filio. Ita Cou. in d.cap.quia nos, numer.1.Gregor.Lop.leg.2.verbo, aduentitia tit.21.part.1.Spin.d.glos.4.rub. numero 21. & 22.Azeued.ad l.9.num.15.tit.1.libr.5.Recop. Matienz.l.9.glos.2.num.12.tit.1.eod.libr.5.Molin.d. disput.231.vers.item quasi castrensia, Azor.instit.moral. part.1.libr.12.cap.8.quæs.9.& part.2.lib.3.cap.23. quæs.9.Less.de Iustit.lib.2.cap.4.dub 3 n.7.vers.quasi. castrense, Bened.Ægid.in d.l.1.part.1. §.7.numer. 10. Sanch.d.cap.13.num.31. 6

Limita iam supradicta, vt non procedant ita indistinctè quoad bona ante clericatum quæsita, quia licèt de illis possit Clericus testari, hoc tamen fiet absque præiudicio vsusfructus paterni, quem pater non amisit per clericatum filij subsequentem, vt tenent Doctores citati ad l.sacrosanctæ 32.sup. hoc tit. 7

De quibus autem bonis Clerici liberè disponere possint, & ad hæredes transmittere, & in quibus succedat Ecclesia, cui seruiunt, id est, cuius erat beneficium, quod moriens obtinebat, latè dixi in tract. de iure Eccles.vniuers.libr.3.cap.17.numer.50. cum multis sequentib. 8

Licèt sub parentum potestate sint.] Ergo Clericus quamuis Sacerdos non liberatur à patria potestate, de quo vide Boër.decis.121.numer 12. Couar. in cap. quia nos, num 5.de testament.Anton.Gom.l. 48. Tauri, numer.7.Perez l.1.vers.clericus præterea.tit.3.libr. 1.Ordinam.Ascan.de patria potest.cap.8.numer.63. Ferdinand.Paez de exensandis parent.numer.72 Cald. Pereira d. verbo, læsis, numer.130.Gutier.in repet. d.§.sui, numer.8.Molin.d.tract.2 disput.229.vers.sextus, in med.Aluar.Valasc.dicto cons.108.num.6. cum sequentib.Thom.Valasc.d.allegat.29.numer.1.& 72. Rebell.de obligat.iustit.part.2.libr.1.quæstion.8.sect. 6.numer.60.vers.sed quid, Sanchez in præcepta Decalogi tom.1. libr.4.capite 33.numer.37. quamuis omnes Clericos tam in maioribus, quàm in minoribus Ordinibus constitutos à patria potestate liberos esse tueatur Marta de iurisdict. parte 4. casu 27. num.5. 9

Sic tamen vt herum filij, &c.] Notatur ad hoc quòd filiusfam.Clericus testamentum faciens, non potest parentibus præiudicare in legitima, vt per Nauar.in man.cap.17.num. 141.Molin. de primogen. libr.2.cap.19.n.21.alt.Molin.de Iustit.disp.138. vers. clericatus, Ceruantes d.l.5. Tauri, à num. 21. Valasc. 10

Pro sua conscientia, &c.] Notatur ad hoc quòd
14 ex:cutor non potest potestatem suam alij commit-
tere,seu substituere alium in sui locum,vt per Cott.
*in memorab.verbo,erogatorij,*Vezin.*tom. 2. commun.
opin.lib.6.tit.21.num.31.pag.141.*Mayoard.*decis.13.
libr.2.* Aloys.Ricc. *in collect.decis.p.4.collect.1201.
vers.primo.*

Vir Reuerendissimus.] Idest, Episcopus, ego ipse
15 *dicto tractat.de iure Ecclesiast.vniuerso libr.1.cap.8.
num.58.*

16 *Illius ciuitatis ex qua testator oritur.*] Notatur ad
hoc quòd inspiciendum est statutum originis,atque
domicilij eius, de cuius successione agimus, quoad
omnia bona vbicunque sita,vt per Tiraquel. *de iure
primog.q.42.num.12.*

17 Notatur etiam ad hoc quòd legatum factum
pauperibus, vel iofirmis, aut aliis incertis, intelli-
gi debet de ciuitate, loco, vel patria testatoris, in
qua domicilium habebat, secuodùm gloss. *verbo,
pauperes,in cap.si pater, de testament.in 6.*Tiraquel.
*in tractat.de priuileg.pia causa,priuil.56. vers.quod
intelligitur,*Card.Mantic.*de coniect.vltim.volunt.li-
bro 8.tit.5.numer.2.*Cou.*in cap.cùm tibi,num.14. de
testam.*Camill.Borrell.*in summ.decision.tom.3.tit.22.
de legatis n.54.*vbi *num.55.* post Vincent. de Fran-
chis *decis.190.*& Bened.Capra *cons.160. num.2.* re-
18 soluit quòd eleemosynæ deputatæ in redemptionem
captiuorum dantur pro captiuis hominibus Regni,
19 & *à num.59,*disputat vtrùm si post mortem hære-
dis,legatum factum fuerit pauperibus, possit distri-
butio fieri illis pauperibus,qui repertuntur viui ante
mortem hæredis,& Gutier.*cons.26. num.7.* resoluit
quòd quando testator indistinctè instituit in geoere
pauperes hæredes,vel eis aliquid legaoit,si in ciui-
tate, vel oppido sunt plura hospitalia pauperum,
pauperiori debetur, quòd si dubitetur de pauperio-
ri, Episcopus declarat interloquendo de pauper-
tate.

20 Notatur etiam ad hoc quòd quando aliquid re-
linquitur in redemptionem captiuorum, si testator
non expressit per quem fieri debeat redemptio, Epi-
scopus, aut eius vicarius accipere debet quod ita
legatum est, ad ipsósque,& non ad hæredea spectat
adimplere tale legatum,vt per Molio.*de iustit. tract.
2.disp.247.num.2.*

21 *Pium defuncti propositum,* &c.]Ergo ad Episco-
pos spectat adimpleri facere pias defunctorum vo-
luntates,de quo vide Tiraq.*de pia causa,priuil.149.*
Gutier.*practic.libr.1.q.44.à princip.* Bobadil.*in sua
politica libr.2.cap.17.numer.*104.Galgan. *de condit.
& demonst.p.2.c.5.qu.43.num.3.& 4.*Padil. *in sum.
legum pœnal.p.2.casu 25,num.6.*Matt. *de iurisdict.
par.2 cap.18.*meipsum *de officio, & potest. Episcopi
p.3 alleg.82.num.13.cum seqq.& de iure Ecclesiasti-
co vniuerso lib.3.cap.17.num.30.cum seqq.*Et statuit
Concil.Trid.*sess. 22. de reform. capite* 8. Episcopus
in casibus à iure concessis omnium piarum disposi-
tionum sint executores, atque omnia, quæ ad Dei
cultum,animarum salutem,seu pauperes sustentan-
dos instituta sunt,ex officio cognoscant,& exequan-
tur. Cuius quidem decisionis dispositio habet locum
etiamsi executores sint officiales sanctæ Inqoisitio-
nis,& ob id exempti à iurisdictione Ordnariorum,
vel Professores in aliqua Vniuersitate ratione littera-
rum conseruatoriarum,quæ eximunt à iurisdictione
ordinaria,non autem à delegara à Sede Apost.vt re-
fert à sacra Cong.resolutum Franc. Leo *in thesauro
fori Eccles.p.2.cap.vlt.in fine.*

Quod adeò verum est procedere sine dubio, licèt
22 defunctus interdixerit, ne ad Episcopum executio
spectet, seu deuoluatur, vt expressè probat text.*in
cap.tua 17.de testam.*ibi,*licèt etiam à testatoribus id
contingeret interdici*, plures Doctores per me citati
d.lib.3.c.27.num.41.

Sine vlla cunctatione,&c.] Ergo statim nullo ex- 23
pectato temporis spatio, potest Episcopus cogere
executores legatorum piorum, vt ea adimpleant,Pa-
norm.*in cap.si hæredes,numer 4.& 5. de testam.* vbi
Cou.*num.4.l.Hispanica 6 tit.10.par.6.*vbi Gregor.
Lopez *in glos.1.& 5.*Boër.*decis.41.num.8.* vbi dicit 24
quòd in istis relictis ad pias causas, licèt differatur
hæreditatis aditio, tamen non debet differri execu-
tio,& qnòd terminus pendentis inuentarij non dif-
fert istorum piorum executionem. Molin. *de Iustit.
tract.2.d.*151.*n.*11.vbi subdit qoòd spatium sex men- 25
sium in legatis piis exequendis,aut anni in reliquis,
intelligendum est ad effectum, vt executores puoi-
antur pœna amissionis muneris, atque vt exigi ab
eis ratio possit num integrè defuncti voluntatem
impleuerint;adduque idem Molin.*citato n.*11. exe-
cutores peccare posse mortaliter, differendo absque 26
iusta causa per tempus notabile exequi defuncti vo-
luntatem,idque tum aduersùs eos,quibus bona de-
functi sunt debita, contra quorum voluntatem in-
iustè bona detinentur, eorúmque vsu priuantur;tum
etiam aduersòs defuoctum ipsum, quoad eleemosy-
nas,suffragia, & alia legata pia,eorum quippe exe-
cutio licèt defunctorum merita non augeat,satisfa-
ctionem tamen pro peccatis eorom operatur, atque
adeò in causa est,vt citiòs à Purgatorij pœnis eruan-
tur,diuinóque fruantur conspectu.

Statim gestis interuenientibus, &c.] Notatur ad 27
hoc quòd testamentorum executores teneentur red-
dere rationem de gestis.vt per Ordin.Reg.,Lusitan.
lib.1.tit.62.§.1.l.Hispanic.5.tit.10.part.6. Tiraquel.
de iure mariti gloss.5.n.190 Escobar *de ratiocin.c.3.* —
*n.18.*Pichard.*in §.igitur n.25. Instit. de obligat. quæ
ex quasi cont.*Gutier.*de tutel p.3.cap.1.n.15.*

Post vnius verò anni spatium, &c.] Notatur ad 28
hoc quòd hærede negligente adimplere defun-
cti voluntatẽ intra annum,executio testamenti tam
ad non pias,quàm ad pias causas deuoluitur ad Epi-
scopum,vt per citatos a Cened.*ad Decretal. collect.
114 numer.1.*& alios per me relatos *de officio, & po-
test.Episcopi p.3.alleg.82.numer.15.cum seqq. & in
tract.de iure Eccles.vniuerso libr.3.c.27.ex num.30.*
vbi *num.34.* resoluo quòd vt spatium vnius anoi, 29
vel aliud à lege præfinitum executori currat,etiam ad
effectum deuoluendi ad superiorem, monitio est ne-
cessaria,& *num.35.*disputo an vnica tantùm moni- 30
tio sufficiat,& *num.36.*an necessariò sit à iudice per- 31
sonaliter facienda, & *numer.37.* an requiratur spe- 32
cialis.

An dictus annus executoribus datus currat igno- 33
rantibus,vel à die scientiæ,vel mortis testatoris? vide
Grass.*lib.2.artis execut.vltima vol.q.5.num.5.*Cald.
Pereira *de nomin.emphyt.q.6.n.23.*Ceuall. *commun.
q.374.*meipsum *d.alleg.82. num.21. cum seqq. & d.
lib.3.cap.27.num.38.*vbi resoluo currere à die scien-
tiæ,& *num.39.*quòd huiusmodi annus potest à iudi-
ce restringi.

Et numerum captiuorum, &c.] Notatur ad hoc 34
quòd anno elapso,iudici ratio est reddenda quot ca-
ptiui eis bonis,& quanta pecunia vnusquisque eo-
rum redemptus est,vt per *dict. l. Hispan.5.tit.10.p.*
6.Molin.*de Iustit.tract...disput.247.numer. 3. pro-
pe fin.*

Qui id quocumque modo cognouerint, &c.] Nota-
tur ad hoc quòd quando hæredes, aot alij executo- 35
res sunt in mora mandaodi executioni voluntatem
defuncti

defuncti, ad quemuis de populo spectat admonere Prælatos, & iudices seculares, ab eisque exigere, vt executioni mandetur Ita *l. Hispanic. 7. tit. 10. part. 6.* vbi Gregor. Lopez, Molin. *d. disp. 150. in fine.* Couart. *in cap. si haredes, num. 2. de testam.*

36 *Vel in viri clarissimi*, &c.]Ergo ad seculares etiā Magistratus spectat compellere, vt defunctorum voluntates executioni mandentur, ita vt res hæc sit mixti fori, sitque proinde locus præuentioni, vt per Ordin. Reg. Lusit. *lib. 1. tit. 62 §. 4. in princ. l. Hispan. 7. tit. 10. part. 6*, vbi Gregor. Lop. Couarr. *in cap. si haredes, num. 4. de testam.* Padil. *in l. 1. num. 29 ff. de leg. it. 2.* Valasce. *cons. 105. n. 61.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 150. per tot.*

37 In gloss. *Exigendi.* ibi, *ab harede, vel legatario.* Notatur ad hoc quòd debet accipere per manus hæredis, vt per Tiraquell. *in tract. le mort. part. 7. declar. 3. num 1.*

38 In gloss. *Licentiam a.* ibi, *sed fallit si ad pias causas*, &c. Notatur ad hoc quòd priuilegia piæ causæ tanquam fauorabilia extenduntur de similibus ad similia, vt per Tiraquell. *de pia causa, priuil. 162.*

39 In ead. gloss. ibi, *Sed an de expensis credatur sacro Commissariorum*, &c. Notatur ad hoc quòd expensæ in qualibet re factæ à quolibet administratore, siue executore testamenti probantur per iuramentum, dummodo non sint præter modum, & magni ponderis, vt per Mascard. *de probat. conclus. 717. num. 3.*

40 In ead gloss. ibi, *commissarij*, &c. Vide Guid. Pancirol. *var. lection. libr. 3. cap. 21.* vbi ait quòd duo sunt genera executorum, qui testamento dantur, primum eorum, qui nullo scripto hærede bona defuncti curare, & in certos vsus conuertere iubentur, & hi quod ad administrationem attinet hæredum locum obtinent, & maximè frequentantur vbi redditus bonorum inter pauperes distribui iubentur, vocantúrque commissarij à gloss. *in præsenti.*

In gloss. *Cunctatione.* ibi, *id est, sine vlla mora.* Vide Galganet. *in tract. de condit. & demonstr. par. 2. cap. 5. quæst. 13. num. 3.*

41 In gloss. *Impleturus.* ibi, *alioquin succedit Archiepiscopus*, &c. Disputat Boër. *decis. 39. n. 15.* an Episcopo ignoranti currat tempus exequendi testamentum, sicut executori testamentario, & deuoluatur facultas ad Archiepiscopum.

SVMMARIVM.

1 *Episcopus testatore inuito se intremittit pro voluntatis executione.*
2 *Executores testamenti negligentes moniti priuantur commodo executionis, & executio transfertur ad Episcopum.*
3 *Clausula testamenti in qua ab eius executione, & causa pia ad se pertinentis excluditur Episcopus, non valet.*
4 *Testator si secundos executores constituat, interdicatque ne ad Episcopum executio deuoluatur, potest nihilominus ipse exequi, vel executores compellere.*
5 *Testator si prohibeat rationem exigi ab executore à se designato, nihilominus possunt ac debent iudices Ecclesiastici, & seculares eam ab illo exigere.*
6 *Salarium non debetur culpabiliter, vel dolosè administranti.*
7 *Monitio vnica sufficit ad effectum, vt data negligentia haredis ad Episcopum deuoluatur exequendi potestas.*

AVTH. Licèt testator.

TEstatore inuito Episcopus se intromittit pro
voluntatis executione. Item executores negli- 1
gentes moniti priuantur commodo executionis, & 2
executio ad Episcopum transfertur. Colligunt ex
Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Interdixerit ei aliquid, &c]Notatur ad hoc quòd 3
clausula testamenti in qua ab eius executione, &
causæ piæ ad se pertinentis excluditur Episcopus, non
valet, & nihilominus poterit Episcopus ad executionem testamenti, & causæ piæ se intromittere, vt per Spin. *in speculo testam. gloss. 4. n. 40. cum seqq.* Garc. Girouda *de priuileg. & exemptionum explicat. n. 715.*

Notatur etiam ad hoc quòd si testator secundos 4
executores constituat, interdicátque ne ad Episcopum executio deuoluatur, potest nihilominus ipse exequi, vel executores compellere, vt per Couarr. *in cap. tua, num. 6. de testament.* Mart. *d. iurisdict. p. 4. casu 88 n. 14. cum seqq.* Mench. *de success. creat. lib. 1. §. 7. n. 14.* Galganet. *in tract. de condit. & demonstrat. p. 2. c. 5. q. 13. n. 3.* meipsum *de iure Ecclesiast. vniuerso lib 3. cap. 27. num. 43.* Vnde hinc etiam per hunc text.
vulgò colligitur, quòd si testator vulgò probibeat ra- 5
tionem exigi ab executore à se designato, nihilominus possunt ac debent iudices Ecclesiastici, & seculares eam ab illo exigere, quia exigere huiusmodi rationes est munus publicæ potestatis in Reipub. commune bonum introductum, quod testator non potest impedire. Ita P. Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 251. n. 8.* Ego ipse *de officio & potestate Episcopi p. 3. alleg. 82. num. 18. & d. lib. 3. cap. 27. num. 42.*

Sed si hi qui facere iussi sunt, &c.]Notatur ad hoc 6
quòd salarium non debetur culpabiliter, vel dolosè administranti, vt per Baëçam *in tract. de decima tut. cap. 13. num. 2.* Gutier. *de tutel. p. 3 cap. 14. num. 2.*

Semel, vel bis.] Ergo vnica monitio sufficit ad 7
effectum, vt data negligentia hæredis, ad Episcopum deuoluatur exequendi potestas, vt per Menes. *in auth. hoc amplius, numer. 14. vers. prima conclusio, & num. 16. C. de fideicommiss.* Gregor. Lopez *l. 8. gloss. 1. tit. 10 part. 6* Menoch. *de arbitr. casu 498. numer. 53.* meipsum *d. libr. 1. cap. 27. num. 35.* vbi resoluo hoc procedere quando agitur de priuando hærede post annum.

Amittunt lucrum.] Hoc est, ipso iure, per ea, quæ tradunt Tiraquell. *in l. si vnquam, verbo, reuertatur, num. 151. cum seqq.* Rebuff. *in l. Labeo 14. §. item si dominus pag. 102.* Sayr. *in claui Regia lib. 3. c. 8. num. 21.* Rebell. *de obligat. iustit. p. 1. libr. 2. quæst. 6. sect. 6. num. 37. vers. de verbis,* Farinac. *fragm. crimin. p. 2. verbo; lex, n. 126.* cum aliis per me citatis *de diction. vsufreq. diction. 30.*

SVMMARIVM.

1 *Episcopus humilis, & dignus officio, absque ambitu & simonia crimine eligendus est.*
2 *Simonia crimen etiam de iure ciuili prohibitum.*
3 *Simonia crimen merè est Ecclesiasticum, & illius cognitio ad iudices tantùm Ecclesiasticos spectat.*
4 *Castitas ministris Christi Altaris maximè necessaria est.*
5 *Humilitas sola est officij sacerdotalis erectio.*
6 *Episcopatus muneris ratio.*

L. Si

L. Si quemquam. XXIX.

Iidem AA. Armasio P. P.

1 EPiscopus humilis,& dignus officio absque ambitu,& simoniæ crimine est eligendus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*

2 *Nemo gradum,* &c.] Per hunc text. tenet Thom. Valasc. *alleg. iuris tom. 1. alleg. 13. numer. 145.* crimen simoniæ etiam de iure ciuili esse prohibitum, & ex Salic. *in præsenti* dicit quòd mundus bene regebatur quando hæc lex seruabatur.

3 Licèt crimen hoc publicum sit, ex Bald. & Salicet. *in præsenti,* & Tiber. Decian. *in tract. crimin. libr. 5. c. 85. num. 3. & cap. 85. num. 1.* nihilominus tamen est merè Ecclesiasticum, & illius cognitio ad iudices Ecclesiasticos tantùm spectat, secundùm glos. *in cap. cùm sit generali, de foro comp.* Clar. *in § simonia, num. 7.* Bonacos. *verbo, simonia crimen, & tom. 1. commun. opin. lib. 1. tit. 15. num. 4.* Decian. *d. c. 86. n. 4.* Farin. *in praxi crimin. p. 1. quæst. 8. num. 128.* Mexi. *in tract. tasse panis concl. 5. num. 9.* Curi. Philip. *p. 1. § 2. num. 9.* Matta *de iurisdict. p. 2. c. 37. num. 1.* & statuit *l. Hispan. 5. 8. tit. 6. p. 1.* vbi Gregor. Lopez *in glos. 3.* Thom. Valasc. *d. alleg. 13. num. 149. & num. 150* subdit asserentes hoc crimen esse mixti fori, intelligendos procedere in punitione, non in cognitione.

4 *Itaque castus,* &c.] Nota quòd castitas omnibus pernecessaria, sed maximè ministris Christi Altaris, vide quæ cumulaui *d. tract. de offic. & potest. Episcopi p. 1. tit. 2. gloss. 8. n. 7. cum multis seqq.*

5 *Et humilis nostris temporibus eligatur Episcopus.*] De quo S. Gregor. *libr. 2. epist. 54.* ad Ioannem Rauennatensem Episcopum: Sola, inquit, humilitas, vt bene nostis, est officij sacerdotalis erectio. Decorari pallio volumus forsan moribus indecori, dum nihil in Episcopali ceruice splendidius fulget quàm humilitas. Et *serm. 1. de natiuit.* Studete humilitati, quæ fundamentum est, custósque virtutum, & gratiosus omnibus, & iucundus, & perpetuæ pacis socius, nullam bellorum habet materiam, & c. cum aliis per me adductis *d. tit. 2. gloss. 14. n. 8. cum seqq.*

6 *Vt quæratur cogendus,* &c.] Cùm profectò tot ac tanta requirat in Episcopo Paulus Apost. *1. ad Timoth. 3.* & muneris eius, ac officij ratio tam multa postulet, quisque sibi meritò timere debet, ne dicam exhorrescere, cùm tantum munus assumit, quæ causa multis sanè ac magnis in Ecclesia Dei viris fuit id muneris refugiendi, quorum memini *de officio, & potest. Episcopi p. 1. tit. 2. gloss. 1. num. 14. cum seqq. vsque ad n. 25.* Sed iam abiit in desuetudinem, vt ad Episcopatum quis inuitus eligatur, & hodie curritur ad Ecclesiasticas curas tanquam sine curis, contra quos Petrarcha *de remedio vtriusque fortunæ lib. 1. dial. 170.* sic inuehitur. *O vertigo morũ pessimo, ad quod olim confluxerant, & deberent cogi homines, vnde nunc retrahi non possunt.*

SVMMARIVM.

1 *Orphanotrophi causas agentes in iudicio ex pia cõmiseratione immunes sunt à satisdationibus iudicialibus, & rationibus strictè dandis, & ob necessitatem res orbatorũ, quæ seruari commodè non possunt, licitè distrahunt.*
2 *Administratores, qui tenentur reddere rationem, debent facere inuentarium.*
3 *Inuentarium caput omnium rationum dicitur.*
4 *Hospitalarij tenentur reddere rationem administrationis.*
5 *Orphanotrophium est locus in quo filij orbi nutriuntur.*
6 *Orphanus dicitur qui sine patre & matre est.*
7 *Hospitalarij officium & administrationem ad instar tutorum, seu curatorum habere dicuntur.*
8 *Tabularij qui, & vnde dicti.*
9 *Bona ad hospitalia pertinentia licitè alienari non possunt absque solemnitatibus in rerum Ecclesiasticarum alienationibus requisitis.*
10 *Hospitalia gaudent beneficio restitutionis, si sunt instituta auctoritate Episcopi, aliàs non.*
11 *Proponitur sententia Authoris.*
12 *Hospitale etiam sine Episcopi auctoritate institutum, pium dicitur, & religiosum, & inter pias causas connumerandum.*

L. Orphanotrophos. XXX.

Iidem AA. Dioscoro P. P.

ORphanotrophi causas in iudicio ex pia commiseratione agentes, immunes sunt à satisdationibus iudicialibus, & rationibus strictè dandis. Idem ob necessitatem res orbatorũ, quæ seruari commodè non possint, licitè distrahunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* Vide ad hanc leg. Ioan. Bapt. Pium *annotamen. cap. 42.* 1

In sum. text. ibi, *& debent inuentarium facere.* 2
Notatur ad hoc quòd inuentarium facere debent administratores, qui tenentur reddere rationem, quia dicitur inuentarium caput omnium rationum, 3
vt per Boër *decis. 61. num 6.*

In eod. summ. ibi, *administrationis rationem reddere.* Notatur ad hoc quòd hospitalarij administrationis rationem reddere tenentur, vt per Gutier. *de tutel. part. 3. cap. 1. numer. 17* Rebuff. *in l. bones, § hoc sermone, vers. decimosexto,* Escobar. *de ratiocin. cap. 3. num. 7.* Regulariter enim quilibet administrator, quocunque nomine, titulo, vel causa administrauerit, rationem administratoris reddere tenetur, de quo vide Menoch. *de arbitr. casu 209.* Baëç. *de decim. tut. cap. 2. num. 152. & 157.* latè Gutier. *d. cap. 1. num 9. cum seqq.* & Escobar *d. cap. 3. per tot.* 4

Orphanotrophos.] Hinc Orphanotrophium dicitur locus in quo filij orbi, & parentibus priuati nutriuntur, de quo dixi *ad l. illud 16. de sacros. Eccles.* 5
quia orphanus dicitur ille, qui sine patre & matre est, secundùm Roland. *cons. 76. num 43. lib. 1.* Rebuff. *ad leges Galliæ tit. de sentent. promis. gloss. vlt. col. 2. vers. secundò orphani,* Steph. Gratian. *discept. forens. c. 182. num. 1.* 6

Huius inclytæ vrbis.] Idest, Constantinopolis, secundùm Guid. Pancirol. *in thesauro var. lect. libr. 1. cap. 8. de epithetis.*

Qui quidem pupillorum sunt quasi tutores, &c.] 7
Notatur ad hoc quòd hospitalarij officium, & administrationem ad instar tutorum, seu curatorum habere dicuntur, vt per Ioan. Seluam *de benefic. p. 1. q. 3. num. 9* Corras. *in simili tract. p. 2. cap. 3. n. 1.* Rebuff. *de nominat. q. 15 num. 16.* aliàs 12. Quintana Duegnas *Ecclesiast. libr. 4. cap. 3. numer. 13* & alios quos refert Nicol. Garcia *de benefic. p. 1. cap. 3. num. 1.*

Tabularijs] Sic dicti, quia in foro stationes habebant, in quibus contrahentibus instrumenta dictabant, etsi ob negotiorum multitudinem ipsius vacare non poterant, aliorum vicaria opera in scribendis instrumentis vtebantur, quæ cùm testium, ac 8

contra

contrahentium signa, & subscriptiones haberent, instrumenta pub.ica, seu forensia vocabantur. Vide Alciat. *libr. 6. parerg. cap.* 19. Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib. 1. cap. 26. vers. antiqui, verè tabularij.*

9 *Priùs habita æstimatione liceat eis alienationis,* &c] Notatur ad hoc quòd bona ad hospitalia pertinentia licitè alienari non possunt absque solemnitatibus in rerum Ecclesiasticarum alienationibus necessariis, si ipsa hospitalia instituta sint cum Episcopi auctoritate, aliàs secus. Ita Anton. Gabr. *libr. 6. commun. opin. tit. de pia causa, concl. 2. num. 9. &* 10. Mascard. *de probat. concl* 869. *num.* 11. Valasc. *cons.* 105. *n.* 34. Cardin. Tusch. *practic. conclus. lit. H. concl.* 163. *à numer.* 9. Ego ipse *de officio, & potest. Episcopi p. 3. alleg.* 75. *a num.* 32. Marta *de iurisd. p. 4. casu* 113. *n.* 27.

10 Eandem distinctionem tenent communiter Doctores circa beneficium restitutionis in integrum, dum resoluunt illo gaudere hospitalia Episcopi auctoritate instituta, non autem illa, quæ absque ea instituuntur. Ita Anton. Gabr. *d. tit. de pia causa concl.* 1. *numer.* 21. *& concl.* 2. *numer.* 16. Gutier. *canon. libr.* 1. *cap.* 35. *num.* 14. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo, minoribus, num.* 63. Sfort. *de in integ. restitut. qu.* 3. *n.* 45. Valasc. *d. cons.* 105. *numer.* 44. Marta *d. casu* 113. *num.* 26. contra quos omnes ego *d. alleg.* 75. *num.* 41. existimo verius esse in puncto iuris omnia hospitalia, etiam absque Episcopi auctoritate instituta, gaudere huiusmodi beneficio restitutionis in integrum; ex eo quòd non sine violentia restringitur littera huius text. ad ea hospitalia, quæ cum Episcopi auctoritate instituuntur, immo æquiparatio, quàm textus facit administratoris hospitalium, & tutoris minorum, nihil commune habet cum auctoritate Episcopi, sed omnibus hospitalibus absque illa institutis maximè conuenit.

11 *Huiusmodi autem pium atque religiosum,* &c.] Notatur ad hoc quòd hospitale etiam sine Episcopi auctoritate institutum, pium dicitur, & religiosum, ac inter pias causas connumerandum, de quo vide Tiraquel. *in tract. pia causa in præf. pag.* 1. *vers. item relictum hospitalibus,* Anton. Gabr. *d. tit. de pia causa concl. 2. num. 2. vers. contraria,* Bobadil. *in sua politica lib. 2. cap.* 18. *numer.* 228. Menoch. *remed.* 15. *recuper. num.* 22. *& seqq* Zerol. *in praxi Episcop. parte* 1. *verbo, hospitale* §. 5. *dubit.* 2. Ceuall. *commun. contra commun. tom. 4. q.* 896. *num.* 981. Flores de Mena *var. lib. 2. qu. 21. num.* 176. *cum seqq.* Valasc. *cons.* 105. *num.* 38. Card. Tusch. *pract. conclus. to. 4. lit. H. concl.* 158. *& concl.* 163. *num. 2. &* 4. *& tom. 6. lit. P. concl.* 358. Mart. *de iurisdict. p. 2. cap.* 23. *numer.* 19. Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. convent. libr.* 25. *tit.* 6. *num.* 69. Carol. de Grassis *de effect. b. clerical. effectu* 1. *n.* 122. *cum seqq.* Benedict. Ægid. *in repet. l. 1. C. de sacros. Eccles. p. 1. in initio num.* 54. plures quos refero *d. alleg.* 75. *num.* 3. *&* 3.

SVMMARIVM.

1 *Clerici extra prouinciam in ius trahi non debent.*
2 *Clerici extranei, non prouinciales, in ciuitate Constantinop. reperti conueniuntur coram Præfecto Imperatoris.*
3 *Monachi vtriusque sexus, & Clerici olim conueniebantur in prouinciis apud Præsidem, in vrbe apud Præfectum prætorij, & vocati in forum compellebantur*
4 *Monachi olim omnes propriis Episcopis erant subiecti, in quorum diœcesibus sita erant monasteria.*
5 *Clericus coram suo proprio Episcopo conueniendus est, nisi accedat voluntas Episcopi; quod intellige de Clerico volente, & expressè prorogante, non autem de illo, qui contrahendo, vel delinquendo prorogat, vt num. 6.*
7 *Clerici exacti, vt fideiussores de iudicio sisti, aut iudicato soluendo dent, offerendo œconomos, & cœnobiorum defensores, sufficientem cautionem præstare censentur.*
8 Pulsatus, *pro* in ius vocatus *sumitur.*
9 *Executorum, & famulorum officialium, & rapax conditio.*
10 *Clerici extranei conuenti in vrbe Constantinop. tenentur præstare fideiussores, quibus non iauentis liberantur sub promissione.*
Vrbe inclyta, de Constantinopoli, ibid.
11 *Fideiussorem dare obligatus magis grauatus dicitur, quàm obligatus constituere pignora, seu hypothecam.*
12 *OEconomus ordinatus in causa Ecclesiæ conueniendus est.*
13 *OEconomus quis, & quod eius officium.*
14 *OEconomi alienantes res Ecclesiarum in casibus prohibitis, quas pœnas incurrant.*
15 *OEconomi rationem œconomiæ reddere debent coram Episcopo.*
16 *OEconomus debet constitui ab Episcopo, sed cum consensu Capituli.*
17 *OEconomus Ecclesiæ, & Episcopi an debeat esse Clericus.*
18 *Capitulum alicuius Ecclesiæ si emit rem quampiam immobilem, an & quando illi debeat fieri retractus oblatio.*
19 *Sportulæ sunt soluendæ per Clericos secundùm quantitatem taxatam.*
20 *Apparitor quis sit.*
21 *Iudex domicilij an possit per proprios nuntios, & ministros citare suos subditos existentes in territorio alieno.*
22 *Clerici etiam sub prætextu executionis immunes sint ab iniuriis, cõuitiis, molestiis, & vexationibus executorum, sub pœna cinguli, & patrimonij amittendi.*
23 *Apparitores non debent percutere, vulnerare, nec malè tractare vinctos.*
24 *Cingulum magistratuum militiǽque insigne, remissiuè.*

L. Omnes qui. XXXI.

Iidem AA. Eutropio P. P.

CLerici extra prouinciam in ius trahendi non sunt. Item Clerici extranei, non prouinciales, in ciuitate Constantinopolitana reperti coram præfecto Imperatoris conueniuntur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. numer. 1. sup. hoc tit.* Vide ad hoc Ioan. Bapt. Pium *annot. capite* 42. & Lapum *allegat.* 40. 1 2

Aduerte quòd olim Monachi vtriusque sexus, & Clerici conueniebantur in prouinciis apud Præsidem, in vrbe apud Præfectum Prætorij, & vocati in forum venire compellebantur, vt per Felician. *de censib. tom. 2. libr. 2. cap. 3. num.* 14. *pag.* 106. Anguiano *de legib libr. 1. controu. 21. num.* 36. vide posita *in leg. en. C. de pactis.* 3

Monachi quoque, &c.] Notatur ad hoc quòd olim omnes Monachi propriis Episcopis fuerunt subiecti, in quorum diœcesibus monasteria sita erant, ita vt Episcopi veluti Generales Monachorum 4

quosdam

quosdam ad professionem admittere, alios expellere potuissent, de quo est text. *in c. qui vere, 16. qu. 1. c. viduatum, 27. q. 1.* cum similibus, Concil. Tolet. IV. c. 50. Conc. Aurelianen. I. *cap. 21.* Sylvest. *in summa verbo, Religio 3. q. 4.* Nau. *in cap. non dicatis, 12. quæst. 1. numer. 63. vers. addo secundo,* Cabed. *diversi. iuris argum. libr. 3. cap. 18 à princip.* Fr. Eusman. *quæst. Regul. tom. 2. q. 63. art. 1. & art. 3. in princip.* Iacob. de Graff. *tom. 2. consil. lib. 3. tit. de Regular. cons. 10. num. 3.* Cenedo *practic. & Canon. quæst. lib. 1. q. 26. num. 1.* Campan *in diversor. iuris Canon. rubr. 12. cap. 13. num. 1.* Ego ipse *de officio, & potest. Episcop. p. 3. alleg. 105. num.* ... vbi *à num.* 11. ostendo à quo tempore Regularium monasteria à potestate Episcoporum exempta esse cœperunt.

Sed apud suos iudices ordinarios, &c.] Notatur ad

5 hoc quòd Clericus coram suo proprio Episcopo conueniri debet, nec illum deserere valet, aut alienum ex vi formalis consensus adire, vt per Cou. *pract. cap. 10. n. 5. vers. ostium,* Soar. de Paz *in pract. tom. 2. prael. 1. num. 1. cum seqq.* D. Barbos. *in l. 1 ff. de iudic. art. 3. n. 179. cum seqq.* Anguian *de legib. lib. 3. controu. 26. n. 8.* & plures quos retuli *in collect. ad c. 2. de foro comp. num. 2.* Nisi Episcopi diœcesani voluntas accedat, sicut resoluunt plures, quos similiter citaui *in collect. ad cap. significasti 18. eod. tit. de foro comp.* vbi specialitatis redditur ratio quare Clericus non possit in iudicem non suum consentire sine Episcopi diœcesani voluntate.

Intellige de Clerico volente, & expressè proro-

6 gante, non autem de illo, qui contrahendo, vel delinquendo prorogat, quia tali casu poterit absque vllo sui Episcopi consensu, & licentia prorogare iurisdictionem alieni illius loci in quo contrahit, vt in propriis terminis resoluunt Marant. *de ordine iudic. p. 4. dist. 12. num. 24.* Francisc. Molin. *de brachio Regio cap. 28 num. 14.* Matta *de iurisdict. p. 2. cap. 6. num. 46.* Benedict. Ægid. *ad l. ex hoc iure, ff. de iustit. & iure, tom. 4. c. 13. n. 13.* D. Barbos. *d. arc. 3. n. 222.* & expressiùs *ad l. haeres absens §. 1. à num. 61. ff. eod. tit. de iudic.* latissimè ego ipse *in praxi exigendi pensiones q. 3. à princip.*

§. Præterea cùm.

Clerici exacti, vt fideiussores de iudicio sisti, aut iu-

7 dicato soluendo dent, offerendo œconomos, & cœnobiorum defensores, sufficientem præstare cautionem censentur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Conuctibúsue pulsantur.] Idest, in ius vocantur,

8 & hinc pulsatus, idest, in ius vocatus, cuius verbi significatio imperantibus Dioclet. & Maxim. Imperatoribus erat introducta, vide Guid. Pancitol. *in thesaur. var. lection. lib. 1. cap. 77.*

Executoris pertinax & auara proteruitas.] Ergo

9 executorum & famulorum officialium conditio est rapax, de quo Azeued. *ad l. 18. numer. 13. tit. 9. lib. 3. nouæ Recop.* optimè Bobadil. *in sua politica lib. 1. cap. 13. num. 33.*

§. In hac autem.

Clerici extranei in vrbe Constantinopolitana conuenti tenentur præstare fideiussores, quibus non inuentis sub promissione liberentur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Inclyta vrbe.] Idest, Constantinopolitana, secun-

10 dùm Guid. Pancitol. *in thesauro variar. lection. lib. 2. cap. 170.*

Nulla prebendi fideiussores molestentur iniuria, &c.] Notatur ad hoc quòd magis grauatum illum dicimus, qui fideiussorem dare, quàm qui pignora, seu hypothecam constituere obligatus est, vt per Henning. *de fideiuss. cap. 6. numer. 141.* Giurba *decis. 4. numer. 10.* 11

Aut vicariis fideiussoribus, &c.] Hæc verba locoram Sede Prætoriana conuentis, dubia valde esse, & non posse rectè explicari nisi referantur, quæ circa hoc in Nomocanone habentur, refert Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib. 1. cap. 170.* quæ verba sunt huiusmodi. *Episcopi, Clerici, & Monachi à regione in regionem non protrahantur, sed apud prouinciarum præsides conueniuntur: sin autem Constantinopoli inueniantur, apud solos Præfectos prætorio conueniuntur, vbi etiam eis honor habetur, & Aduocatos accipiunt. Quòd si in prouinciis de rebus priuatis conueniantur, solos œconomos, vel Ecclesiæ defensores dent fideiussores. Sin autem apud Præfectos prætorio pecuniariè conueniuntur, vel pro se inuicem fideiubent, vel sub hypotheca præbent cautionem.*

Quas tamen stipulationum, &c.] Vide Corras. *lib. 1. miscel. cap. 25. num. 4.*

§. Hoc nihilominus.

OEconomus ordinatus in causa Ecclesiæ est conueniendus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* 12

De œconomo, & quis dicatur, & cuius sit officium, vide Barbacos. *commun. opin. verbo, œconomus, & commun. opinion. lib. 1. tit. de Episcopis, & cleric. num. 10.* latè meipsum *in tractat. de iure Eccles. vniuerso libr. 1. cap. 46. ex num. 5* vbi *numer. 8. de officio œconomi, & numer. 9. cum seqq.* de œconomis alienantibus res Ecclesiarum in casibus prohibitis, quas pœnas incurrant: & *n. 12.* quòd œconomi coram Episcopo rationem œconomiæ reddere debent. Gregor. Lopez. *l. 6. gl. Ref. 1. tit. 5. p. 1.* vbi per hunc textum tenet quòd œconomus debet constitui ab Episcopo, sed cum consensu Capituli, quando scilicet Prælatus vellet constituere œconomum generalem, qui omnia negotia gerat tam in iudicio, quam extrà; quia hoc potest computari inter ardua; & *glos. 2.* disputat, an œconomus Ecclesiæ & Episcopi debeat esse Clericus? & concludit, quòd eo casu quo œconomus non habet iurisdictionem in Clericos, seu præeminentiam in rebus Ecclesiasticis, sed tantùm ad temporalia, & bona turalia Episcopatus constitueretur, poterit esse laicus. 13 14 15 16 17

Hunc enim sine dubio, &c.] Allegat Tiraq. *de retractu lig. §. 1. gloss. 13. num. 36. ad quæst.* si Capitulum alicuius Ecclesiæ emit rem quampiam immobilem, an, & quando illi debeat fieri retractus oblatio. 18

§. Executoribus.

Sportulæ sunt soluendæ per Clericos secundùm quantitatem taxatam. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 19

Verum si apparitor, &c.] Est magistratus minister, qui eius iussa exequitur, secundùm Caluin. *in suo Lex. iurid. verbo, Apparitores.* Et per huiusmodi apparitores, nuncios, seu iotatos, & seruientes cunarum regulariter fit citatio. Marant. *de ordine iud. p. 6. de citat. n. num. 42.* 20

In prouincia degentes, &c.] Vtrùm iudex domicilij possit per proprios nútios & ministros citare suos subditos in alieno territorio existentes, vide Couar. *practic.* 21

*practic.cap.*10.*numer.*2.*vers.sed &*,Clar.*in § fin.quæstion.*39.*num.*3. Marant.*d.p.*6.*de citat.num.*40.Perez *ad l.*1.*vers.quære tertiò tit.*2.*lib.*3.*Ordin.* Rebuff.*to.*3.*ad leges Galliæ,tit.de domicilij elect in præfat.n.*13. Bernard.Græux.*ad pract.Cameræ Imper.libr.* 1.*conclus.*56.

§. Præterea nullus.

22 Clerici in executionibus etiam sub prætextu officij ab iniuriis, conuitiis, molestiis, & vexationibus executorum immunes sint, sub pœna cinguli,& patrimonij amittendi. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1.*num.*1.*supr. hoc tit.*

23 *Nullus executor vexare contumeliis*,&c]Notatur ad hoc quòd apparitores non debent percutere, vulnerare, nec malè tractare vinctos, vt per Pauin.*in tractat.visitat.q.*7.*numer.*21. Iodoc. *in pract. crimin. cap.*15.*de citat.reali num.*27.Boër.*decis* 170.*num.* 6. ideo si talia commiserint captum, vel capiendum malè tractando, iniuriando,percutiendo, vulnerando, aut occidendo, non solùm tenentur de iniuria, de percussione, de vulnere, & homicidio, vt per Foller.*in pract crimin.in verbo,notatos capiat de persona num.*16.*fol.*36.*& ibidem num.* 30. *vers. multo minus fol.*59. Farin.*in praxi crimin.q.*32.*num.*61.*in fine*;sed etiam resisti eis impunè posse affirmant Plateà *in l.*2.*numer.*3.*C.de exactor.tribut. libr.*10. Rebuff.*ad leges Galliæ tit.de literis requis.num.*34. Et custodes carcerum debent compelli per iudices ne malè, & inhumaniter tractent incarceratos, Cardos *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo,custos numer.*10.

24 *Post amissionem cinguli.*] De cingulo magistratuum militúmque insigni, vide Guid. Pancirol. *in thesauro variarum lectionum libro* 1. *cap.* 11. *per totum.*

SVMMARIVM.

1 *Causa contra Monachum,aut Monialem in cœnobiis degentem apud iudicem secularem mota, remittenda est ad Ecclesiasticum competentem.*

2 *Iudex secularis remittens Clericum ad iudicem Ecclesiasticum, non minus præmium acquirit, quàm Sacerdos sacrificium offerens Altari.*

3 *Episcopus habet potestatem detrudendi laicum in carcerem. Intellige,vt ibi.*

4 *Iudex condemnãs tres in centum ex eodem delicto,vnusquisque censetur condemnatus pro portione virili.*

AVTH. Causa quæ.

1 CAusa contra Monachum,aut Monialem *in cœnobiis* degentem apud iudicem secularem mota,remittenda est ad Ecclesiasticum competentem,& iudex secularis cognitionem in se recipiens,nec eam remittens,officium amittit,& decem auri libris mulctatur.Colliguntur ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1.*n.*1.*sup.hoc tit.*

2 De pœnis iudicum, qui de Clericorum causis cognoscunt,& illas ad Ecclesiasticos iudices non remittunt, vide Alex. de Neuo *cons.*56.*num.*14. *cum seqq.& cons.*59.*numer.*12. *cum seqq.* Alex. *cons.* 8. *num.*11.*cum seqq.vol.* 1.vbi concludit quòd iudex secularis remittens Clericum ad iudicem Ecclesiasticum, non minus præmium acquirit, quàm Sacerdos sacrificium offerens Altari; opus misericordiæ exercet,Deúmque habet retributorem hic, & in alio seculo, Sigism Scacc.*de iudic.caus.ciuil.& crimin.lib.*1. *cap.*11.*num.*34.*cum seqq.* latè Farinac.*in praxi crimin.part.*1.*quæst.*8.*à princip.*& præcipuè *numer.*31. vbi ait quòd iudex, qui differt remittere Clericum ad Ecclesiasticam curiam, quando ad id ex debito sui officij tenebatur, peccat mortaliter, & tenetur ad interesse non solùm ipsius Clerici, quem non remisit, sed etiam Ecclesiæ & iudicis Ecclesiastici, & potest excommunicari,iudiciaria auctoritate, & Ecclesiasticis feudis si quæ habet priuatur, de quo vide etiam per me dicta *in collectan.ad cap.*2.*de foro competent.*

Ab ipsis sanctissimis Episcopis,&c.]Ergo Episcopus habet potestatem detrudendi laicum in carcerem,quod tamen Palat.*in repet.c.per vestras,not.*2.*§.*1.*numer.*21.*vers.adducunt,pag.* 329. intelligit in terris Imperij, vbi Imperator potuit dare Episcopo hanc facultatem. 3

In gloss. *Cum officio. ibi, id est, iudex in quinque, & officiales in aliis quinque.* Notatur ad hoc quod si iudex condemnauit ex eodem delicto tres in centum, vnusquisque censetur pro virili portione condemnatus, vt per Boër.*decision.*310.*numer.*5. 4

SVMMARIVM.

1 *Clericus in causa pecuniaria apud secularem iudicem non litigat,nisi præcesserit cognitio, & remissio iudicis Ecclesiastici;in criminali verò causa Clerici cognoscit iudex secularis per instantiam duorum mensium, non autem punit conuictum antequam hunc Ecclesiasticus honore nudauerit.*

2 *Episcopus quomodo & quando possit procedere ad depositionem, seu degradationem, remissiue.*

3 *Clericus taliter est exemptus à seculari iurisdictione,vt si contingat ipsum absolui,talis absolutio non valet.*

4 *Iudex secularis an possit Clericos criminum reos absoluere,licèt non possit condemnare.*

AVTH. Clericus quoque.

CLericus in causa pecuniaria apud secularem iudicem non litigat,nisi cognitio, & remissio iudicis Ecclesiastici præcesserit In criminali verò causa Clerici cognoscit iudex secularis per instantiam duorum mensium, non autem punit secularis iudex conuictum antequam hunc Ecclesiasticus honore nudauerit.Colligũt ex Ordin.Doctores citati *ad l.*1.*n.*1.*sup.hoc tit.*Vide dicta *in auth.causa,quæ*, immediatè præcedenti. 1

Nec tamen prius puniatur quàm per Episcopum sacerdotio spolietur.]Episcopus ad depositionem, seu degradationem quomodo & quando procedere possit,vide quæ latè dixi *de officio,& potest.Episcopi,p.*3.*alleg.*110.*per tot.* 2

Episcopalis erit examinatio, & castigatio.] Notatur ad hoc quòd Clericus taliter est exemptus à seculari iurisdictione, vt contingat ipsum non condemnari, sed absolui, adhuc talis absolutio non valet, vt per Bald. *in præsenti numero* 12. Farinac.*in praxi crimin.par.*1.*quæst.*8.*num.*46.*vers.ampliа* 19. 3

SVMMARIVM.

1 *Clerici in parentum potestate constituti lucra occasione clericatus acquisita sibi habent.*

2 *Filiusfamilias effectus Clericus, si testetur vt potest, non valet aliquo modo disponere de vsufructu, quem pater habebat ante clericatum filij, & num. 3.*

4 *Pater in fructibus prabenda filij non habet vsumfructum.*

5 *Pater, vel mater si dedit, & concessit filio aliquam rem, vel fundum, vt possit ad illius titulum ordinari, non confertur.*

L. Sacrosanctæ. XXXII.

Iidem AA. Eutropio P. P.

1 CLerici in parentum potestate constituti lucra occasione clericatus acquisita sibi habent, ac de iis, vel per contractum inter viuos, aut prætextu vltimæ voluntatis disponunt. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup.hoc tit.*

2 *In eodem clericatus gradu*, &c.] Notatur ad hoc quòd filiusfamil. effectus Clericus, si testetur, vt potest, non valet aliquo modo disponere de vsufructu, quem pater habebat ante clericatum filij, vt per Anton. Gomez *l.48. Tauri, numer.5. & 7.* Pinel. *in l.1.part.1.num.43.C.de bonis matern.* Alcan. Clemens *de patria potestate, effectu 2.numer.34. vers.7. amplia*, Surd *de aliment.tit.9.quæst.20.num.34.* Méndez de Castro *in d.l.cùm oportet, parte 4 num.164.* Pelaéz *de maior.in 2.part.quæst.1.num. 45.* & alios quos refert & sequitur Gutier. *pract.lib.2.quæst 40.num.3.* Caualcan. *de vsufructu num.180.* Paschal. *in tractat.de patria potestate part.1.cap.5.num.6.34.& 35.fol.34.* Valenz. *cons.5.num.27.* vbi *ex numer. 28.* agit de acquisitis à Clerico primæ tonsuræ, Stephan. Gratian. *discept.forens.tom.5 cap.820. num.13.* P. Molin. *de Instit.tract.2 disp.138.ex numer.5.* Bened. Ægid. *in l.1.part.1.§.7.num.10 ad finem, C. de sacrosanct. Eccles.* Sanchez *in præcepta Decal.tom.2. libr.6.cap.13.numer.26.* Thom Valasc. *allegat. Iuris tom.1.allegat.29.numer.126.* Nam cùm per patriam potestatem acquiratur vsusfructus aduentitiorum, satis est, quòd illa interueniat tempore acquisitionis, postquam enim semel est operata suum effectum, quamuis cesset & finiatur, non tamen extinguitur vsusfructus semel quæsitus, secundùm Molin. *de primog.lib.2.cap.19.num.28.& lib.2.cap.9.num.24.* Mench. *de success.progressu libr.1.§.1.num.37.* Gutier. *pract.lib.2.quæst.78.numer.3.& in repet. §. sui, num.24.& 26.Instit.de hæred. qual. & differ.* Surd. *cons.116 num.46* Castill. *libr.1.de vsufructu cap. 3. num.45. cum seq.* quos refert & sequitur Stephan. Gratian. *d.cap 820 num.14.*

3 Nam de bonis filij Clerici, siue sint intuitu clericatus, siue ex proprio patrimonio, siue aliunde, ab eo vti Clerico etiam primæ tonsuræ acquisita pater vsumfructum percipere non potest, vt per Xuar. *in quæst.maioratus n.31.& 33.* Palat. Rub. *in rep.rub. de donation.inter virum,§ 41.n.7. cum seqq.* Molin. *d.lib.1.cap.19.n.25.cum seqq.*

Tanquam bona propria, &c.] Notatur ad hoc quòd

4 pater in fructibus præbendæ filij non habet vsumfructum, quia in his, quæ cohærent personæ filij, pater nihil iuris habet: vt per Boër. *decis.199.num.4.*

Nunquam ad diuisionem veniant, &c] Textum

5 istum notabilem dicit Anton Gom. *ad l. 29. Tauri*, *num 21.in med.* ad hoc quòd si pater, vel mater dedit, & concessit filio aliquam rem, vel fundum, vt possit ad illius titulum ordinari, non confertur, quia reputatur quasi castrense, de quo vide Matienz. *l.3.gloss.2.numer.14.tit.8.libr.5. noua Recop.* Perez *l.4.tit.12.libr.3.Ordin.pag.1187.* Azeued. *leg. 10 num.29.tit.6.libr.5.noua Recop.* Mendez de Castro *in l.cùm oportet.C.de bonis quæ lib part.4.num.165.* Parlad. *differ.150.§.4.à numer.6.* Nicol. Garc. *de benefic.part.2.cap.5.numer.159. cum seq.* Spin. *in speculo testam.gloss.18.num.66. cum seqq.* Quintanad. *Ecclesiast.part.2 libr.3. ad finem*, Cald. Pereira *in l.si curatorem, verbo, læsis, num.103.& 132.& quæst. forens.in comment.ad §.sed hæc, part.2.num.48. vers. ex quo, Instit.de inoffic.testam.* Ceuall. *commun. contra commun.quæst.682.* Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Eccles.decis.494.in 1.edit.aliàs resol.522. in 2. edit.* Stephan. Gratian. *discept.forens. capite 159. num.31. cum sequent.* Campan. *in diuers.iuris Canon. rub.8.cap.6.num.11.* Molin *de legitima, libr.2.tit.2. quæst.23.*

SVMMARIVM.

1 *Dignitas à curia liberans, cui annumeratur Episcopalis, filium à patria potestate liberat, non verò nepotem, & num.2.*

3 *Filius Episcopus iura suitatis retinet.*

4 *Dignitas Episcopalis filium à patria potestate liberans non est quoad omnes iuris effectus, sed tantum quoad vtiles filio Episcopo, & quoad ea quæ illi sunt fauorabilia.*

5 *Filij Episcopi non liberantur à potestate patria.*

AVTH. Sed Episcopalis.

DIgnitas à curia liberans, cui annumeratur Episcopalis, à patria potestate filium liberat, non nepotem mortuo patre, qui dignitatem promeruit, quo autem superstite. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup.hoc tit.* 1

Episcopalis dignitas soluit ius patriæ potestatis.] 2
Ita Bernard. *reg.185.* Couar. *in cap.quia nos, num.5. de testam.* Corr. *in memorabil.lib.verbo, Episcopalis dignitatis*, Alphan. *collectan 446.* Gratian. *regul.198.* Viui. *tom.2.commun.opin.libr.8.tit.29. de patria potest.num.4.pag.403.* Gutier. *in repet.§.sui, numer. 10. & sequent.Instit. de hæredum qual.* Pinel. *in leg. 1. part.1.numer.42.C.de bonis mater.* Alcan *de patria potest.cap.fin.numer.49.* Marta *de iurisdict.part. 4. casu 27 numer.4* Molin. *de Instit.tractat.2. disput. 229.vers.sextus*, Rebell. *de obligation.iustit. parte 2. lib.1.quæstion.8.numer.60.versic.octauo*, Thom. Valasc. *allegat.iuris tom.1.allegat. 29. numer. 79.* Ego ipse *de officio, & potestate Episcopi part.2.allegat.2. num.20.*

In tantum quòd talis filius Episcopus retinet 3
iura suitatis, secundùm Gutier. *in d.§.sui, num. 11.* Gratian. *dicta reg.198. numer. 7.* P. Molin. *d. disput.229.vers.octauus*: Thom. Valasc. *dicta allegat. 29.num.81.*

Quæ quidem solutio patriæ potestatis per Epi- 4
scopalem dignitatem non est quoad omnes iuris effectus, sed tantùm quoad vtiles filio Episcopo, & quoad ea quæ sunt illi fauorabilia, vt resoluunt Bernard. *reg.235. limit.1.* Gregor. Lopez. *l.14. glos. fin. tit.18.part.4.* Tiraq. *de nobilit.cap.6.num.49.& 50. & cap.24.num.7.* Alphan. *d.collect.446.* Viui. *d.n. 4. vers.& hæc omnia*, Guillelm Benedict. *in cap. Raynutius*,

un ine, verb. si absque liberis, decis. 2. num. 52. de testam Thom. Valasc. *d. alleg. 19. n. 80.*

Et supradicta non procedunt in filiis, Episcopi,
5 ipsi enim non liberantur à patria potestate, Bernard. *d. cita regul. 235. limit. 2.* Gratian. *d. regul. 198. num. 8.*

6 *Sicut & consularis.*] Notatur ad hoc quòd patria potestas per dignitatem Consulis soluitur, vt per Thom Valasc. *d. alleg. 29. n. 85.* & Molin. *d. disp. 229. vers. octauum.*

SVMMARIVM.

1 *Episcopus, & cæteri Prælati testari possunt de bonis propriis, non contemplatione officij acquisitis; eo verò mortuo, vel ministro Ecclesiæ absque testamento, & successore legitimo, Ecclesia succedit.*

2 *Bona inuenta penes Episcopum, in dubio præsumuntur intuitu Episcopatus quæsita interim dum aliud legitimè non probatur, nisi constet de tenuitate Episcopatus, & de bonis, ac diuitiis propriis Episcopi, num. 3.*

4 *Episcopus tempore quo Episcopatum consequitur, debet facere inuentarium illarum rerum, quas ex patrimonio, vel alio titulo comparauit.*

5 *Episcopo etiam Regulari hæreditas proximi ab intestato decedentis competit.*

6 *Regularis ad Episcopatum promotus recuperare potest ius succedendi quoad bona delata post assumptionem ad Episcopatum, in commodum tamen suæ Ecclesiæ respectu proprietatis.*

7 *Renuntiatio facta a nouitio profiteri volenti in Religione, an, si post emissam validè professionem efficiatur Episcopus, ab eo reuocari possit, isque legitimam vindicare.*

8 *Episcopus bona suo labore, & industria, quamuis ratione Ordinis, acquisita, cui vult, dare testamento potest.*

Avth. Licentiam.

1 Episcopus, & cæteri Prælati testari possunt de locis proprijs, non contemplatione officij acquisitis. Moriente verò Episcopo, aut ministro Ecclesiæ absque testamento, & successore legitimo, Ecclesia succedit Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Quæcunque ante Episcopatum probatus fuerit ha-
2 *buisse.*] Ergo inuenta bona penes Episcopum in dubio præsumuntur intuitu Episcopatus quæsita interim dum aliud legitimè non probatur. Ita Camill. Bottel. *in summ. decis. tom. 1. tit. 6. numer. 35.* Bellet. *disquisit. cleric. p. 1. tit. de bonis cleric. §. 2. n. 3.* Pelaëz *de maiorat. part. 1. quæst. 1 num. 19.* Menoch. *de præsumpt libr. 3 præsumpt. 51. num. 23. & præsumpt. 53. per tot.* Cened. *ad Decretal. collect. 145. n. 2. in med.* Ego ipse *de officio & potestate Episcopi part. 3. alle-*
3 *gat. 114. num. 11. cum seqq.* nisi constet de tenuitate Episcopatus, & de bonis, ac diuitiis propriis Episcopi, quia tunc bona reperta præsumuntur potius quæsita ex bonis Episcopi, quàm Ecclesiæ. Bellet. *d. tit. de bonis cleric. § 6. numer. 8.* Couarr. *in capite 1. numer. 10. de testament.* Ego ipse *dicta allegat. 114. num. 14.*

4 Quare, vt hac in re omnis dubietas tollatur, debet Episcopus tempore, quo Episcopatum consequitur, inuentarium illarum rerum facere, quas ipse ex patrimonio, vel alio titulo comparauit. Ita Cened. *d. collect. 145. in princip.* Ego ipse *d. alleg. ii. 114. num. 15.*

Et quæcumque post Episcopatum iure cognationis, 5
&c.] Episcopo etiam Regulari hæreditas proximi ab intestato decedentis competit, non obstante generali in patrem cuiuscumque hæreditatis ante professionem facta renuntiatione, Alexand. Trentacinq. *cons. 13. vol. 2.* Nam is Regularis ad Episcopa- 6
tum promotus recuperare potest ius succedendi quoad bona delata post assumptionem ad Episcopatum, in commodum tamen suæ Ecclesiæ respectu proprietatis, *in cap. statuimus 18. quæstion. 1.* Nauar. *cons. 1. n. 4. de Regularibus, & de redditib. Eccles. qu. 1. monitu 9. numer 1.* Fr. Emman. *quæst. Regul. tom. 2. qu. 59 art. 7.* Ego ipse *de iure Ecclesiast. vniuerso libro 1. cap. 42. num. 143.* An autem renuntiatio facta à no- 7
uitio profiteri volenti in Religione, si post emissam validè professionem efficiatur Episcopus, ab eo reuocari valeat, legitimamque vindicare? in qua quæst. affirmatiuam partem tenuerunt in puncto Molfes. *post consuet. Neapol. cons. 1. & 39* Pascal. *de viribus patriæ potest. part. 1. cap. 3. numer 98.* Aloys. Riccius *in praxi aurea resol. 152.* Marc. Anton. Genuens. *in practic. Eccles. q. 263.* Contrarium verò tenent Fab. de Anna *cons. 45. per tot. vol. 1.* latè Mari. Cutel. *in tract. 1. de donat. contemp matrimon. factis tom. 1. tract. 1. discursu 2. partic. 3 ex n. 132.* quas ad concordiam reduxi *d. lib. 1. c 42. n. 242.* 8

Cæteris rebus alio modo acquisitis, &c] Non tamen suo labore, & industria, quamuis ratione Ordinis, qualia sunt quæ Episcopus acquisiuit quatenus Vice-Rex, vel ab illis capit, qui ad Ordines promouentur, stipendium, & illud quod Cardinales accipiunt à Romano Pontifice ratione Cardinalitij galeri, vt vocant. Ita Couar. *in cap. 1. de testam. n. 11.* Nau. *de redditibus Ecclesiast. q. 1. n. 19. n. 1.* Molin. *d. l. 2. c. 10. n. 17* Grass. *§. testamentum, q. 27. n. 3.* Ego ipse *d. alleg. 114. num. 10.*

SVMMARIVM.

1 *Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, Lectores, licèt in patrum potestate sint, de rebus, quæ instar peculij castrensis sunt, testari possunt.*

2 *Clerici dominium habent in redditibus ratione beneficij acquisitis.*

3 *Bona omnia, quæ in Clericorum dominium adueniunt, eo ipso sortiuntur rationem bonorum quasi castrensium.*

4 *Filiusfam. Clericus de bonis suis testari potest. Intellige, vt num. 5. 6. 7. & 8.*

9 *Clericus quamuis Sacerdos, non liberatur à patria potestate.*

10 *Filiusfam. Clericus testamentum faciens, non potest præiudicare parentibus in sua legitima.*

11 *Filius Clericus relicta patri legitima poterit disponere de alia parte ad se pertinente tam in proprietate, quàm in vsufructu.*

12 *Testamenta Clericorum non subiacent querelæ inofficiosi.*

Avth. Presbyteros.

Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, Lectores, licèt 1
in patrum potestate sint, de rebus, quæ instar peculij castrensis sunt, testari possunt Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Quemodolibet ad eorum dominium venientes.] Er- 2
go Clerici dominium habent in redditibus ratione beneficij

beneficij acquisitis, de quo Sarmien. *de redditib. p. 4. cap. 6. num. 2.* Spin. *in speculo testam. glos. 14. numer. 4.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 142.* D. Barbos. *in l. diuortio, ff. soluto matr. part. 2. numer. 59.* Gutier. *practic. libr. 2. quæst. 114.* Nicol. Garc. *de benefic. part. 2. cap. 1. num. 5.* Vasq. *de redditib. cap. 1. §. 2. dubit. 2.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. libr. 39. tract. 3. numer. 78.* Less. *de Iustit. libr. 2. cap. 4. dub. 6. numer. 44.* Molfes. *in sum. Theolog. moral. tract. 6. cap. 10. numer. 42.* Sanch. *in præcepta Decalogi tom. 1. libr. 2. cap. 20. numer. 24.* Filliuc. *in quæst. moral. tom. 3. tract. 43. cap. 4. numer. 6. & tractat. 41. cap. 6. quæst. 4.* Bonacin. *var. tract. disput. 4. de obligat. benefic. puncto 1. numer. 5.* Squillante *de obligat. cleric. part. 2. numer. 28.* Ego ipse *in tractat. de iure Eccles. vniuers. lib. 3. cap. 17. num. 9. cum multis seqq.*

3 [*Ad similitudinem castrensium peculiorum.*] Notatur ad hoc quòd bona omnia, quæ in Clericorum dominium adueniunt, eo ipso sortiuntur rationem bonorum quasi castrensium, ac proinde esto filij sint familias, ad eos pertinet eorum administratio, & vsufructus, possuntque de eis liberè donare, & testari, dũmodo, si filios legitimos habeat, illis relinquant suas legitimas portiones, sin minus suis ascendentibus. Ita Syluest. *in sum. verbo, clericus 4. quæstion. 14. numer. 10.* Nau. *in man. cap. 17. num. 142.* Pinel. *in l. 1. C. de bonis mat. part. 1. numer. 43.* Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum, §. 41. numer. 6.* Duen. *reg. 222. limit. 3.* Cou. *in cap. quia nos, numer. 1. de testam.* Menoch. *remed. 4. adipisc. numer. 282.* Auendan. *ad l. 19. Tauri, glos. 3. numer. 9.* Spin. *in speculo testam. glos. 4. rub. numer. 21. & 22.* Donel. *comment. iuris ciuilis lib. 19. cap. 5. col. antepen. vers. sed à l. superioris,* Aluar. Valasc. *cons. 87. numer. 5. & cons. 108. numer. 11,* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo, læsis numer. 103. cum seqq. & quæstion. forens. in comment. ad § sorer. numer. 39. Instit. de inoffic. testam.* Azor. *instit. moral. part. 2. libr. 2. cap. 23. quæst....* Molin. *de Iustit. tractat. 2. disput. 138. numer. 3. vers. licet,* vbi *numero* 4. id extendit ad Clericos in minoribus constitutos, propter hanc Auth. quæ Cantores, & Lectores commemorat, & quæ de portionibus filiorum meminit propter Clericos coniugatos, credit tamen ipse Molina per contrariam consuetudinem, & propter multitudinem eorum, qui ad primam tonsuram; & minores Ordines præteritis temporibus promouebantur, id locum non habere nisi in his Clericis primæ tonsuræ, qui vel beneficiũ habent Ecclesiasticum, vel hodie iuxta Concil. Trid. *sess. 23. cap. 6. de reform.* gaudent priuilegio fori. idem repetit *disput. 231. vers. item quasi,* illum refert & sequitur Thom. Valasc. *d. alleg. 29. num. 123.* quidquid aliud teneant Parlad. *differ. 123. §. 2. num. 7.* & Mendez de Castro *ad d. l. cum oportet numer. 167.* & Sanch. *in præcept. Decal. libr. 7. cap. 13. num. 35.*

4 *Et in his testari,* &c.] Notatur ad hoc quòd filiusfam. Clericus potest de bonis suis testari, vt per Guillelm. Bened *in cap. Raynutius, verbo, matrem, numer. 18. & 19.* Perez *ad leg. 1. vers. clericus præterea, tit. 3. lib. 1. Ordin. pag. 112.* Petr. Gilchen. *tom. 2. comment. ad præcipuos vniuersi Codicis libr. ad l. fin. n. 4. C. qui testam. facere pos.* Grass. *§. testamentum quæst. 13. vers. pen.* Pinel. *ad l. 1. par. 1. numer. 43.* Mendez de Castro *in d. l. cùm oportet part. 4. numer. 162. cum seq* Cald. Pereira *d. verbo, læsis, vers. denique, & ad princip. Instit. de inoffic. testam n. 15.* Cardos. *in praxi iudicum & aduocat. verbo, clericus num. 70.* Aluar. Valasc. *d. cons. 108. num. 13.* Thom. Valasc. *d. alleg. 29. num. 16* Benedict. Ægid. *in repet. ad l. 1. C. de sacros. Eccles. p. 1. §. 7. num. 10.*

Quæ quidem facultas testandi concessa filiisfam. Clericis intelligitur tributa tam in bonis, quæ ipsi acquirunt intuitu Ecclesiæ, & post Ordines susceptos, quàm in his, quæ ante clericatum habebant etiam ex causa aduentitia, ponderando particulam illam, *quomodolibet,* de qua *in hoc text.* quæ cùm sit vniuersalis, omnia comprehendit, vide Boër. *decis. 76. num. 2.* Perez *l. 1. tit. 3. lib. 1. Ordin. pag. 65.* Molin. *de primog. libr. 1. cap. 19. num. 26.* Thom Valasc. *d. alleg. 29. num. 124.* 5

Vtrùm cùm in hac Auth. non de omnibus Clerici bonis fiat mentio, sed de solis illis, quorum Clericus dominium acquirit, ibi, *res ad eorum dominium venientes,* &c. & peculij profectitij non acquiratur filiofam. dominium, ideo, hæc Auth. locum habere non potest in bonis profectitiis post clericatum à filiofam. acquisitis, ac proinde ea omnia erunt patris quoad proprietatem, & vsumfructum, vt per Cald. Pereira *d. verbo, læsis numer. 103.* Mendez de Castro *in d. l. cùm oportet part. 4. numer. 162. & seqq.* Thom. Sanch. *d. lib. 7. cap. 13. numer. 28.* Cæterùm cùm omnia prorsus, quæ in laico essent aduentitia, si post clericatum acquirantur, fiant quasi castrensia, patri nequaquam acquiritur illorum vsusfructus, sed pleno iure quoad omnia acquiritur filio. Ita Cou. *in d. cap. quia nos, numer. 1.* Gregor. Lop. *leg. 2. verbo, aduenticia tit. 21. part. 1.* Spin. *d. glos. 4. rub. numero 21. & 22.* Azeued. *ad l. 9. num. 15. tit. 1. libr. 5. Recop.* Matienz. *l. 9. glos. 2. num. 12. tit. 1. eod. libr. 5.* Molin. *d. disput. 231. vers. item quasi castrensia,* Azor. *instit. moral. part. 1. libr. 12. cap. 8. quæs. 9. & part. 2. lib. 3. cap. 23. quæs. 9.* Less. *de Iustit. lib. 2. cap. 4. dub. 3. n. 7. vers. quasi castrense,* Bened. Ægid. *in d. l. 1. part. 1. §. 7. numer. 10.* Sanch. *d. cap. 13. num. 31.* 6

Limita iam supradicta, vt non procedant ita indistinctè quoad bona ante clericatum quæsita, quia licèt de illis possit Clericus testari, hoc tamen fiet absque præiudicio vsusfructus paterni, quem pater non amisit per clericatum filij subsequentem, vt tenent Doctores citati *ad l. sacrosancta 32. sup. hoc tit.* 7

De quibus autem bonis Clerici libere disponere possint, & ad hæredes transmittere, & in quibus succedat Ecclesia, cui seruiunt, id est, cuius erat beneficium, quod moriens obtinebat, latè dixi *in tract. de iure Eccles. vniuers. libr. 3. cap. 17. numer. 50. cum multis sequentib.* 8

Licèt sub parentum potestate sint.] Ergo Clericus quamuis Sacerdos non liberatur à patria potestate, de quo vide Boër. *decis. 121. numer. 12.* Couar. *in cap. quia nos, num. 5. de testament.* Anton. Gom. *l. 48. Tauri, numer. 7.* Perez *l. 1. vers. clericus præterea. tit. 3. libr. 1. Ordinam.* Ascan. *de patria potest. cap. 8. numer. 63.* Ferdinand. Paez *de excusandis parent. numer. 72* Cald. Pereira *d. verbo, læsis, numer. 130.* Gutier. *in repet. d. §. sui, numer. 8.* Molin. *d. tract. 2. disput. 229. vers. sextus, in med.* Aluar. Valasc. *dicto cons. 108. num. 6. cum sequentib.* Thom. Valasc. *d. allegat. 29. numer. 1. & 72.* Rebell. *de obligat. iustit. part. 2. libr. 1. quæstion. 8. sect. 6. numer. 60. vers. sed quid,* Sanchez *in præcepta Decalogi tom. 1. libr. 4. capite 33. numer. 37.* quamuis omnes Clericos tam in maioribus, quàm in minoribus Ordinibus constitutos à patria potestate liberos esse tueatur Marta *de iurisdict. parte 4. casu 27. num. 5.* 9

Sic tamen vt horum filij, &c.] Notatur ad hoc quòd filiusfam. Clericus testamentum faciens, non potest parentibus præiudicare in legitima, vt per Nauar. *in man. cap. 17. num. 141.* Molin. *de primogen. libr. 1. cap. 19. n. 21. alt.* Molin. *de Iustit. disp. 138. vers. clericatus,* Ceruantes *d. l. 5. Tauri, à num. 21.* Valasc. 10

*conf.24.num.5 & conf.108.num.11.*Caldos. *in praxi Iudicum,& Aduocat.verbo,filius,num.28.& verb.testamentum,num.64.in fine,*Thom.Valasc.*d. allegat. 29.num.130.*

11 Relicta patri legitima poterit filius Clericus disponere de alia parte ad se pertinente tam in proprietate, quàm in vsufructu, si dispositio fiat de bonis quæsitis post clericatum: at verò si fiat de aliis bonis ante clericatum, in quibus pater vsumfructum habet, iuxta ea quæ diximus *in collect.ad l.sacrosancta 32.sup.hoc tit.*tunc de sua tertia in proprietate, & non in vsufructu, poterit tam in vita, quàm in morte disponere,& testari,sicut resoluunt Rojas *de success.c.29.num.23.versic.quartò ampliatur,* Auendan.*dicta l.5.Tauri,gloss 5.*Azened.*l.1.num. 5.tit.8. lib.5.Recopil.*Gutier.*practic.lib.2.quæst 40.n.3.* Nam legitima parentum sunt omnia bona filij,excepto tertio.A gul.*de melioras.l.10.gloss.3.num.11.*Molin.*d. tract.2.disp.158.vers.de iure,*& alij citati per Thom. Valasc.*d.alleg.29.num.133.*

12 In gloss.*Ferant,fin.*ibi,*tu dic,*&c.]Notatur ad hoc quòd Clericorum testamenta non subiacent querelæ inofficiosi testamenti, de quo vide Couarr. *in d.cap.quia nos,num.6.*Perez *ad l.1.col.7.versic. aliud etiam,tit.3.lib.5 ordin.*Mench *de success.resolut.libr. 1.c.9.num.85.& de success.creat.lib.3.§.21.num.37. cum seqq.*Thom.Valasc.*d.alleg.19.numer. 134.cum seqq.*Xuar.*in l.quoniam prioribus,in euidentialib. a. 11.& 12.pag.7.*

SVMMARIVM.

1 *Priuilegia antecessorum Imperatorum piis locis concessa,in robore suo Imperator relinquit.*
2 *Metatores qui,& vnde dicti.*
3 *Asceteria idem ferè quod monasteria.*
4 *Zoticus primus Orphanotrophia instituisse fertur.*
5 *Collegia instituta pro sustentatione studentium pauperum,& aliorum egenorum,sunt loca pia, & gaudent priuilegiis Ecclesiæ.*
6 *Priuilegia locorum quando pereant si loca mutentur,& in aliam transferantur potestatem, remissiuè.*

L. Omnia priuilegia. XXXIII.

Iidem AA. Dioscoro P. P.

1 PRiuilegia antecessorum Imperatorum piis locis, vtpote ascetetiis,monasteriis, & prochotrophiis concessa, in robore suo Imperialis Maiestas relinquit. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l.1. num.1. supra hoc tit.*Vide ad hoc Cuiac.*lib.1.obseru. cap.12.*

2 *Circa ius metatorum.*] Metatores à metando dicti sunt illi, qui præcedentes locum eligunt castris, item qui diuersoriorum, & hospitiorum designant loca. Ita Caluin. *in suo Lexic.iuridico,verbo,metatores.*

3 *Siue asceteriis*]Sunt veluti monasteria,& ab illis in nullo differunt, nam Ascetæ, & Monachi idem sunt; hinc Ascetriæ puellæ Deo dicatæ. Vide Moralez *ad S. Eulogium fol.29.*Budæ.*ad linguam Græcam fol.176.*Guid.Pancirol.*in thesauro variarum lection.lib.1.cap.82.in fine,*Caluin.*in Lexic.iurid.verbo,Ascetria.*

4 *Zotici beatissime memoria.*] Primus orphanotrophia, in quibus parentibus orbati alerentur, Zoticus Constantinopoli instituisse fertur, vt testatur Græcum Menologium *sub die vltimo Decembris,*ità scribens, *Commemoratio sancti Zotici Orphanorum nutritoris,qui cluris parentibus ortus ex vrbe Roma à Constantino Magno in ciuitatem Constantinopolitanam cum aliis nobilibus ductus.*Martyrologium quoque Latinum,*sub eodem die,*de eo ita scribit.*Eodem die sancti Zotici Presbyteri Romani,qui Constantinopolim profectus alendorum Orphanorum curam suscepit.*De quo vide Cardin Cæs.Baron.*ad Martyrol. Romanum die 31.Decembr.pag mihi 583.*Guid.Pancirol.*in thesauro variarum lectionum,lib.2. cap.171 in princip.*

De Xenodochio, nosocomio, Orphanotrophio, Ptochotrophio, gerontocomio, & Brephotrophio, egi in collect. *ad l.illud 16. C. de sacrosanctis Ecclesiis.*

De hospitalibus etiam sine Episcopi auctoritate institutis quòd inter pias causas connumerentur, earúmque gaudeant priuilegiis,vide Doctores citatos *in collect.ad l.Orphanotrophos 30.in fine,supr.hoc eodem tit.*Et multa priuilegia concessa Ecclesiis, quæ competunt etiam hospitalibus,cumulat Aloys.Ricc. *in collectan.decision.part.3.collect.648.& par.4.collect.1097.*

Et nota quòd collegia instituta pro sustentatione studentium pauperum, & aliorum egenorum, sunt loca pia,& gaudent priuilegiis Ecclesiæ, & si sunt instituta, seu erecta auctoritate Ecclesiastica, non solùm sunt loca pia, sed etiam religiosa, vt per Nicol.Garcia *de benefic.part.5. cap.1.num.612.* vbi allegat Azeued.*in l.3.aumer.3.tit.18.lib.9.noua Recopilat.* 5

Omnibus priuilegiis,&c]De priuilegiis ad instar, & ad similitudinem, an & quando aucto exemplari per nouas concessiones augeatur concessum ad instar, vel si vni concessum alteri communicetur, si prius illud augeatur, minuatur, vel reuocetur, anctum etiam diminutum, vel reuocatum censeri debeat in persona illius,cui communicatum? dixi *in collectan.ad cap.quod nonnullis 25.num.3.& 4.de priuileg.*

Quando verò priuilegia locorum pereant, si loca mutentur,& in aliam transferantur potestatem? vide Petr. Pechi.*ad cap.decet,num.2.de re iudic.lib.6.* Gail.*lib.2.obseru.61.* 6

SVMMARIVM.

1 *Adscriptitij in Ordinem Clericorum recipi nō debent,nec possunt absque dominorum voluntate.*
2 *Serui,nisi dominis consentientibus liberati fiant,ad Ordines promoueri nequeunt.*
3 *Clerici ad instantiam laicorum coram tribunalibus laicorum non comparebunt.*

L. Iubemus adscriptitiorum. XXXIV.

Iidem AA. Sebastiano P. P.

ADscriptitij in Ordinem Clericorum recipi non debent, nec possunt absque dominorum voluntate. Serui nisi dominis consentientibus liberati sint, ad Ordines sacros promoueri ac aspirare nequeunt. Item Clerici ad instantiam laicorum coram tribunalibus laicorum non comparebunt, & iudex officij sui memor ad tribunal vocabit accusatos, non eorum ædes, vt ius dicat, adeat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num. 1. suprà hoc tit.* 1 2 3

Vide

Vide quæ dixi *in collect. ad leg. quisquis censibus 16. hoc eod. tit. de Episcop. & cleric.*

Avth. Adscriptitio.

1 ADscriptitij catenus Clerici fiunt, quatenus subrogent alium agriculturam exercentem, qui domino canonem soluat. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* Vide ad hoc per me dicta *in collect. ad l. quisquis censibus 16. sup. hoc eod. tit.*

SVMMARIVM.

1 *Seruus non contradicente domino Clericus factus libertatem acquirit.*

2 *Seruus ignorante domino Clericatum assumens, intra anni spatium reuocari potest in seruitutem.*

3 *Seruus fugiens ex monasterio, in potestatem domini redit.*

4 *Seruus in quo ius pignoris habebam, si me sciente & patiente fuerit donatus Ecclesiæ, videor consentire, & num. 5.*

6 *Seruus si domino sciente, & non contradicente ordinatus fuerit, eo ipso euadit liber & ingenuus.*

7 *Seruus ignorante domino ordinatus quas pœnas incurrat, & qualiter reddatur domino, remissiuè.*

Avth. Si seruus.

1 SEruus non contradicente domino Clericus factus
2 libertatem acquirit. Ignorante domino clericatum assumens, intra anni spatium reuocari in seruitutem potest. Item fugiens ex monasterio in domini
3 redit potestatem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*

De seruis non ordinandis latè egi *in collect. ad tit. de seruis non ordinan. in Decretalib. & ad dist. 54. in Decreto.*

4 *Sciente domino, & non contradicente.*] Notatur ad hoc, quòd si seruus in quo ius pignoris habebam me sciente, & patiente fuerit donatus Ecclesiæ, videor consentire, vt per Negusant. *de pignorib. in 3. membro 6. partis princ. num. 23. vers. secundò restringitur*, Mascard. *de probat. concl.* 1173. aliàs 1178. *n.* 25. Cou. *practic. c.* 15. *num.* 3. *vers. huic verò conclusioni*,
5 vbi dicit per hunc text. probari quòd qui tacet, ac sciens non repugnat, fauore Religionis consentire videtur; additque propter fauorem libertatis induci, vt seruus pignori datus, sciente creditore, & tacente manumissus, non possit postea per ipsum creditorem iure pignoris peti, cùm censeatur ex scientia, & patientia ius pignoris remisisse. Tiraq. *de pia causa priuil.* 131. vbi citato hoc text. tenet quòd si quis præsente, & tacente creditore donaret fundum obligatum pio loco, censetur pignus remissum.

6 *Liber & ingenuus erit.*] Notatur ad hoc quòd si seruus domino sciente, nec contradicente ordinatus fuerit, eo ipso euadit liber, & ingenuus, vt per Bernard. *in practic. cap.* 19. *in princ.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. libr.* 30. *tract.* 2. *num.* 63. Campan. *in diuers. iuris Canon. rubr.* 11. *capite* 8. Bellet. *disquisit. cleric. p.* 1. *tit. de disciplina cleric.* §. 14. nam, vt dicit per hunc text. Menoch. *de præsumpt. libr.* 6. *præsumpt.* 74. *num.* 1. cùm dominus scit seruum suum clericari, non impedit, cum libertate donare præsumitur.

7 *Si verò ignorante domino, &c.*] De seruo ignorante domino ordinato quas pœnas incurrat, & qualiter domino reddatur, vide *in collect. ad caput 2. de seruis non ordinan. & ad cap. si seruus absente, distinct.* 54.

Intra anni vnius spatium.] Computandi scilicet à sciẽtia domini, nõ ab ordinatione serui, vt per Sayr. *de censur. lib.* 6. *cap.* 34. *num.* 5. Campan. *in diuers. iuris Canon. rubr.* 11. *cap.* 8. *num.* 12. Ludouic. Mirandà *in man. Prælat. tom.* 1. *q.* 17. *art.* 2. *concl.* 4. *in fine*, Valer. Reginald. *d. lib.* 30. *tract.* 2. *num.* 63. Sanchez *in præcepta Decalogi tom.* 2. *lib.* 5. *cap.* 4. *n.* 46.

SVMMARIVM

1 *Serui cum licentia domini Monachi fiunt, monasticam autem vitam deserentes in dominorum potestatem redeunt, & num. 2.*

3 *Serui absque licentia dominorum Religionem ingressi, possunt intra triennium repeti à dominis suis, & sunt restituendi cum omnibus quæ attulerunt, fide tamen accepta de eorum impunitate.*

L. Seruis si dominorum. XXXV.

Iidem AA. Sebastiano P. P.

SErui cum licentia domini Monachi fiunt, monasticam autem vitam deserentes in dominorum potestatem redeunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. tenent; & ex hoc text. colligunt Syluest. *in summ. verbo, Religio 2. qu.* 3. Ludou. Miranda *in man. Prælat. to.* 2. *q.* 17. *art.* 2. *conclus.* 1. Azor. *institut. moral. p.* 1. *lib.* 12. *cap.* 1. *quæst.* 3. Less. *de iustit. lib.* 2. *cap.* 16. *sub num.* 70. Campan. *in diuers. iuris Canon. rub.* 11. *cap.* 8. *num.* 12. Fr. Barthol. de Vecchis *in praxi seruanda in admittendis ad Religionis statum nouitiis, & disp.* 2. *dub.* 2. *num.* 2. 2

Nota quòd serui absque licentia dominorum Religionem ingressi, possunt intra triennium repeti à dominis suis, & sunt restituendi cum omnibus quæ attulerunt, fide tamen accepta de eorum impunitate, *cap. si quis incognitus*, 17. *quæst.* 2. Si verò per triennium à notitia, & scientia dominorum computandum perdurauerint in monasterio, & professionem emiserint, videntibus dominis, iugum seruitutis euadunt, ita Syluest. *d. qu.* 3. Ludouic. Miranda *d. q.* 17. *ar.* 2. *concl.* 2. & 4. Campan. *d. c.* 8. *num.* 12. 3

Avth. Episcopalis Ordo.

EPiscopalis Ordo à fortuna seruili, non curiali liberat, & seruitia per interpositam personam sunt præstanda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* Vide posita *ad Auth. sed Episcopalis, sup. hoc tit.* 1

SVMMARIVM.

1 *Seruus transacto triennio, eoque triennio legitimè probatus per monasticam professionem, à seruitute liberatur, & num. 2.*

2 *Triennium istud à quo tempore computandum sit.*

Avth. Verùm etsi.

SEruus transacto triennio in monasterio, & hoc triennio legitimè probatus per monasticam pro- 1

fessionem à seruitute liberatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. numer. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. tenent Sylnest. *in summ. verbo Religio 2. qu. 3.* Campan. *in diuers. iuris Canon. rubr. 11. c. 8. num. 12.* Ludou. Miranda *in man. Prælat. tom. 1. q. 17. art. 2. concl. 2.*

3 *Per triennium.*] Computandum scilicet, non à die susceptionis habitus, sed notitiæ, & scientiæ domini, vt per Campan. *d. num. 12.* Ludou. Miranda *d. art. 2. concl. 4. in fine.*

SVMMARIVM.

1 *Insinuatio & publicatio testamentorum in vrbe coram magistratu censuum, non coram Clericis facienda est, & num. 2.*

3 *Lex, vel statutum quando concedit alicui iurisdictionem cognoscendi de certis causis, tunc alij iudices non poterunt de illis cognoscere, etiã virtute prorogationis inducta de consensu partiũ.*

4 *Argumentum ab absurdo vitando, seu remouendo valet.*

5 *Clericis opprobrosum esse si velint se peritos ostendere in forensibus disceptationibus.*

L. Repetita promulgatione. XXXVI.

Imp. IVSTINIANVS A. *Archelao P. P.*

1 INsinuatio & publicatio testamentorum fiet in vrbe coram magistratu censuum, non coram Clericis. Colligunt ex Ordin. Doctres citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. colligunt *l. Hispan. 5. tit. 4. lib. 5. Ordin.* Gutier. *pract. lib. 2. q. 48. numer. 1.* D Barbos. *in l. hæres absens, in princip. à n. 185. ff. de iudic.*

Ne rem attingant, &c.] Notatur ad hoc quòd
3 quando lex, vel statutum concedit iurisdictionem alicui ad cognoscendum de certis causis, itavt alij de cognitione illarum causarum non possent cognoscere, nec se intromittere, nunc alij iudices non poterunt de illis cognoscere etiam virtute prorogationis inductæ de consensu partium, vt per D. Barbos. *in l. 1. art. 1. n. 105. ff. de iudic.*

Absurdum etenim, &c.] Nam ab absurdo vitando,
4 seu remouendo valet argumentum, de quo plures citant Doctores *de locis communibus argumentor. iuris, loco 2.* vbi dicitur locum habere etiam contra piam causam, itavt si fauor animæ concuttat ex vna, & absurditas intellectus, puta contrarietas, vel elusoria dispositio ex altera parte, cessat fauor causæ piæ, & præualet absurditas, vt ea tollatur.

Si peritos se velint ostendere, &c.] Dicit hic text.
5 Clericis esse opprobrosum si peritos se velint ostendere forensium disceptationum, de quo vide Padil. *in l. 1. C. de iuris, & fact. ignor. numer. 7.* Menoch. *de arbitr. casu 425. numer. 35.* vbi similem allegat decisionem *in cap. non magnopere, ne clerici, vel Mon.* subditque Alexandrum III. loqui de Monachis claustralibus, qui cùm claustris addicti sint, & omnino à rebus huius seculi separati, sub eo prætextu quòd leges ciuiles ediscere vellent, claustra egrediebantur, & ideo intelligit ipsum Alexandrum non interdixisse Clericis, vel Monachis iuris ciuilis studia, sed solùm eos ea de causa egredi monasterio, & cum laicis conuersari.

SVMMARIVM.

1 *Relictum pauperibus, & captiuis, sine quarta deductione, vt debitum, præstandum est.*

2 *Relictum captiuis per testatorem non nominatis, distribuitur per Episcopum inter captiuos illius loci vbi vixit, & domicilium habuit testator.*

3 *Falcidia fauore pauperum ac pia causa, etiam hærede non instituto cessat.*

4 *Pauperes si indistinctè sunt instituti, xeno adit hæreditatem, & in ægrotos confert relicta.*

5 *Pauperrimus is est, qui corpore laborans, ac ægrotans victum acquirere nequit.*

6 *Xeno tam pauperum nomine adit hæreditatem, quàm agit, & licitè exigit pro pauperum alimentis.*

7 *Xenones inter plures in impetranda pecunia assignatione ditioribus præferunt.*

8 *Xenone, aut curatore à testatore nominato, alius non admittitur ad curam, & distributionem legatorum ad pios vsus.*

9 *Relicta piis, miserabilibus, piisque locis onus falcidia non sustinent.*

10 *Administratores rerum sanctarum commoda propria, non sacra sectantes, nemesin diuinam metuant.*

11 *Legatum factum pro redimendis captiuis, quamuis incertum, sine denominatione cuiusquam personæ valet.*

12 *Legatum pauperibus factum speciali fauore pietatis & religionis valet, tametsi videatur incertum.*

13 *Bona vbicumque diuidi, & distribui inter pauperes, vel pias causas iubentur, intelligendum est de pauperibus, vel piis causis illius loci in quo testator habebat domicilium habitationis.*

14 *Alimenta quando relinquuntur personis non morituris, tunc debentur annuatim.*

15 *Relictis ad pias causas nihil detrahit Episcopus.*

16 *Executor particularis, & merus, nominatus ad legata pia exequenda, habet actionem aduersus hæredes & alios quoscumque.*

17 *Pauperum numero continetur qui licèt non sit mẽdicans, tamen secundum statum natalium suorum aliqua eget sustentatione.*

18 *Consanguinitatis qualitas, non pietas consideratur.*

19 *Falcidia non detrahitur de legato facto ad pias causas. Intellige, vt ibi.*

20 *Falcidia non deducitur ex relictis confraternitatibus; neque ex relictis Hospitalibus, num. 21.*

22 *Falcidiam an deducat pia causa contra aliam similiter piam.*

23 *Trebellianica non potest detrahi ex relicto pia causa.*

L. Si quis ad declinandam. XXXVII.

Imp. IVSTINIANVS A. *Ioanni P. P.*

PAuperibus, & captiuis relictum sine quartæ de- 1
ductione, vt debitum, præstandum est. Item reli- 2
ctum captiuis per testatorem non nominatis, distribuitur per Episcopum inter captiuos illius loci vbi vixit, & domicilium habuit testator, *in vers. & siquidem captiuos.* Item falcidia fauore pauperum ac 3
piæ causæ etiam hærede non instituto cessat, *in vers. si enim.* Item pauperes si indistinctè sunt instituti, 4
xeno adit hæreditatem, & in ægrotos confert relicta adhibita discretione, vt illa, quoad fieri potest non

non consumantur, sed ad annuos redditus redigantur, vt inde ægrotantes sustentationem habeant, *in*
5 *vers. vbi autem.* Item pauperrimus is est, qui corpore laborans, ac ægrotans victum acquirere nequit,
6 *in vers. quis enim pauperior.* Item xeno, aut pauperum, ægrotorúmque curator tam pauperum nomine adit hæreditatem, quàm agit, & debita licitè exigit pro pauperum alimentis, *in vers. licentia omnino.* Item inter plures xenones pauperior in impe-
7 tranda pecuniæ assignatione Dinoi ibus præfertur, *in vers. sin autem.* Item xenone, aut curatore à
8 testatore nominato, alios non admittitur ad curam & distributionem legatorum ad pios vsus, *in vers. Hoc autem.* Relicta piis, miserabilibus piisque lo-
9 cis onus falcidiæ non sustinent. Administratores re-
10 rum sanctarum commoda propria, non sacra sectantes nemesin diuinam ac humanam metuant, *in vers. sin autem.* Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Pro redemptione captiuorum, &c.] Notatur ad
11 hoc quòd legatum factum pro redimendis captiuis, quamuis incertum, sine denominatione cuiuspiam personæ, valet, vt per Doctores citatos *ad l. nulli licere 28. sup. hoc tit.*

Sed & si pauperes, &c.] Notatur ad hoc quòd
12 legatum pauperibus factum speciali fauore pietatis, & Religionis valet, tametsi incertum videatur, vt per Cost. *in cap. si pater p. 1. verbo, pauperes, in princ. & numer. 3. cum seqq.* Spin. *in speculo testam. gloss. 8. numer. 93.* Menoch. *de præsumpt. lib. 4. præs. 125. à n. 1.* Bened. Ægid. *in repet. l. 1. C. de sacros. Eccles. part. 1. in initio num. 36. col. 2.* Surd. *de aliment. tit. 8. priuil. 17. n. 5.* vbi loquitur de quolibet legato pio quibuscumque incertis personis relicto.

In qua testator Larem fouere, &c.] Notatur ad
13 hoc quòd vbicumque bona diuidi, & distribui inter pauperes, vel pias causas iubetur, id est intelligendum de pauperibus, vel piis causis illius loci in quo testator habebat domicilium habitationis, vt per Anton. Gom. *l. 32. Tauri, num. 3.* Cou. *in d. cap. Raynaldus §. 3. n. 7.* Tiraquel. *de pia causa, priuil. 56.* Cardin. Mantic. *de coniectur. lib. 8. tit. 5. numer. 2.* Et subdit Menoch. *de arbitr. casu 222. num. 4.* argum. huius text. quòd si aliquid pauperibus relinquatur, & illius loci egeni non extiterint, tunc vicinis erogandum est.

Siue per annuos redditus.] Notatur ad hoc quòd
14 quando alimenta relinquuntur personis non morituris, vt hospitalibus, collegu… & similibus, tunc debentur annuatim, vt post Bart. Angel. & alios, citato hoc text. tenent Surd. *de aliment. tit. 4. q. 17. n. 16.*

Nullo penitus, &c.] Notatur ad hoc quòd de re-
15 lictis ad pias causas nihil detrahit Episcopus, vt per Tiraq. *de pia causa, priuil. 28.* Aluar. Valasc. *consul. 105. num. 14.* quod sine animo fraudandi Episcopum intelligit.

Si enim propter hoc, &c.] Notatur ad hoc quòd
16 executor particularis, & merus nominatus ad legata pia exequenda, habet actionem aduersùs hæredes, & alios quoscumque, vt per Aluar. Valasc. *consul. 67. num. 6.* Executores enim qui nullo scripto hærede bona defuncti curare, & in certos vsus conuertere iubentur, quod ad administrationem attinet, [illegible]redum locum obtinent, & maximè frequentatur vbi redditus bonorum inter pauperes distribui iubentur. Ita citato hoc text. dicit Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib. 3. cap. 21.* vbi etiam subdit quòd quàdo aliquid piæ causæ relinquitur, semper Antistes
7 executor esse intelligitur.

Vel alia sustentatione egentibus.] Notatur ad hoc quòd inter pauperes connumeratur, qui licèt non sit mendicans, tamen secundùm statum natalium suorum aliqua eget sustentatione, vt per Palat. *in repet. rubr. de donation. §. 11. numer. 21. & in repet. cap. per vestr. as, notab. 3. §. 23.* Tiraquel. *de pia causa in præfat. num. 10. & de nobilit. cap. 20. num. 156.* Surd. *de aliment. tit. 7. q. 9. num. 27. cum sequent.* D. Barbos. *in l. 1. p. 1. num. 60. ff. soluto matr.* prout verificari potest in habente plures filias nobiles, ex eod. Surd. *tit. 1. q. 93. num. 33.*

Vnde si testator vocauit in genere vnum pauperem consanguineum, & supersint duo consanguinei, quorum alter sit pauperior, sed remotior in gradu; alter verò non ita pauper, testatori tamen propinquior, hic secundus præferendus est, cùm in hoc casu qualitas consanguinitatis, & non pietatis 58
considerata fuisset, vt resoluunt Peralta *in l. vnum ex familia §. si de falcidia num. 13 ff. de legat. 2.* Nicol. Garc. *de benefic. p. 7. cap. 15. num. 17.* Gutier. *consil. 26.* Azeued. *consil. 16 à princ.*

Nulla falcidia in hac parte intercedente.] Notatur 59
ad hoc quòd de legato facto ad pias causas non detrahitur falcidia, vt per Tiraquel. *de priuileg. piæ causæ priuil. 26.* Capell. Tolos. *qu. 83.* Cost. *in cap. si pater, verbo, Trebellianica, à numer. 13. de testam. in 6.* Cou. *in cap. Raynaldus §. 3. num. 7. de testam.* Menoch. *de success. progressu, tit. de fideicommiss. substit. libro 3. §. 26. num. 24.* Sim. de Prætis *de interpret. vltim. volunt. lib. 4. dub. 12. num. 5. & seqq.* Vincent. de Franch. *decis. 63. n. 14.* Donell. *comment. iuris ciuilis libro 8. cap. 27. vers. vtrùm autem,* Grass. *§. falcidia, qu. 3. n. 5.* Petr. Greg. *syntagm. iuris libr. 20. cap. 6. in fine, & lib. 42. cap. 34. numer. 11.* Matheac. *de legatis lib. 4. cap. 6. numer. 16.* Surd. *de aliment. tit. 8. priuil. 58. à num. 2.* Marta *de iurisd. p. 4. casu 180. num. 5.* Franc. de Barry *de succession. testati ac intestati libr. 15. tit. 7. n. 8.* meipsum *in tractat. de iure Eccles. vniuerso lib. 3. c. 17.* Quod quidem intelligitur procedere quando simpliciter ad vsum non determinatum relictum est; nam si ad vsum certum, puta ad constitutionem alicuius capellæ, tunc si detracta falcidia supersit adhuc, quod sufficiat ad illam constituẽdam, falcidiam permitti dicunt Menoch. *dicto num. 24.* Franc. de Barry *d. n. 8. prope fin.*

Vnde falcidiam non deduci ex relictis Confrater- 20
nitatibus resoluunt Mascard. *de probat. concl. 869. numer. 12.* Gutier. *canonic. lib. 1. cap. 35. numer. 52.* Flores de Mena *var. lib. 2. q. 21. num. 190.* Cabed. *Lusit. decis. 51. num. 2. p. 1.* Neque ex relictis Hospitalibus, 21
tenent Anton. Gabr. *libr. 6. commun. tit. de pia causa concl. 2. num. 16.* Maynard. *decis. 29. numer. 2.* Ioseph. Ludou. *Perus. decis. 30. num. 9.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. p. 3. collect. 648. vers. infertur tertiò,* Valasc. *consult. 105. num. 39.*

Vtrùm autem pia causa contra aliam similiter de- 22
ducat falcidiam: vide Tiraquel *d. priuil. 26.* Cost. *d. verbo, Trebellianica, numer. 13.* Anton. Gabr. *tit. ad Trebell. concl. 11. à num. 8.* Azeued. *ad l. 13. numer. 22. tit. 3. libr. 5. nouæ Recep.* Pereg. *de fideicommiss. art. 3. num. 69.* Surd. *d. priuil. 18. à num. 6.* Mol. *in emporio iuris p. 1. tit. 5. in prælud. num. 17. vers. neque.* Ceuall. *commun. contra commun. quæst. 155.* vbi negatiuè resoluit.

Similiter ex relicto piæ causæ Trebellianicam tra- 23
hi non posse, tenent Couar. *in d. cap. Raynaldus §. 3. num. 7.* Guid. Papæ *quæst. 188.* Intrigl. *de substit. cent. 4. q. 71. num. 117.* Petr. Gregor. *d. libr. 42. cap. 31. n. 8.* Grass. *§. Trebellianica qu. 6.* Tepat. *var. tit. de Trebell. ap. 3.* Pereg. *d. art. 3. num. 62. & 63.* Decian. *consil. 44. numer. 90. vers. non obstat etiam, vol. 3.* Ioan. Anton.

Bellon…

Bellon cons.84.numer. 25.& 26. Franc. de Barry d. lib.15.tit.7.num.8.in princip.vbi amphat diuersimode, veluti si relictum fuerit in piam causam, quamnis locus non sit pius, vel si fuerit relictum pauperibus, aut hospitali priuato, & limitat multis aliis modis, purà si relictum fuerit hospitali, sine auctoritate Episcopi fundato, vel si pius locus grauatus esset restituere alteri pio loco, sed contrarium huius vltimæ limitationis sustinent Mench.d.num. 24. & Gaill.d.q.3.num.9.

SVMMARIVM.

1 *Hæres captiuum testatorem non redimens, vt indignus successione Ecclesiæ aditum ad hæreditatem parat, & num.2.etiamsi filius in redimenda patre captiuo minimè fuisset per eum exhæredatus, num.3.*

4 *Filius non redimens patrem è carceribus exhæredari potest, non minus ac si non redemisset ex captiuitate. Excusatur tamen si pro liberatione patris carcerati pro inuestigatione delicti nō fecerit solutionem ante prolationem sententiæ, & eius transitum in iudicatum: non autem excusatur si non præstitit assistentiam, defensionem, auxilium, num.5.*

6 *Filius non redimens patrem captiuum exhæredari potest, si habet octodecim annos, & sit masculus: quòd si fideiubeat pro patre incarcerato, tenetur, & efficaciter obligatur.*

7 *Minor si alienauit bona ad redimendum captiuum, non restituitur aduersùs huiusmodi alienationem.*

8 *Filius potest obligare, & vendere bona patris pro eius redemptione.*

9 *Res alterius potest sine mandato alienari ob redemptionem, & captiuus tenetur eam alienationem sine eius mandato factam ratam habere.*

10 *Filius licèt non cogatur pro patre obligari, nec è contra, fallit tamen in casu redemptionis à carcere captiuitatis.*

11 *Pater de suo expendit impensas à se factas vt filium ab hostibus redimat; etiamsi filius captus sit à Christianis.*

12 *Filio maiori 18.ann.qui patrem è carceribus redimere non curauit, non succurritur auxilio restitutionis aduersùs amissionem paternæ successionis.*

13 *Minor 18.ann.excusatur à delicto quod fit omittendo.*

AVTH. Si captiui.

1 HÆres captiuum testatorem non redimens, vt indignus successione Ecclesiæ aditum ad hæreditatem parat. Colligūt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.numer.1.supr.hoc tit.* Vide Lud.Bolog.*col.4.§. Cato,ff. de verb. oblig. numer. 123. & 124.* Fulgos. *cons.21.in causa, qua vertitur.* Tiraquel. *in tract.cess. caus.in 1.part.num.25.& post ll.connub.gloss.8.num.* 284.& 288.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l.* 2 *Hispanic.6.tit.7.part.6.& l.3.tit.29.part.2.vbi gloss. 1.& 2.* Molin.*de primog.libr.1.cap. 9. num.* 22. latè Sfort.Odd.*in tract.de in integ.restit.p.2.q.82.art. 1.* Cald.Pereira *in l.si curatorem, verbo, læsit num.* 10. *C.de in integ.restitut.minor.& in comment. ad §. fo-* 3 *ror.n.27.Instit.de inoffic testam.* vbi intelligit etiamsi filius negligens in redimendo patre captiuo minimè fuisset per eum exhæredatus; Rebuff. *ad leges Galliæ in proœm.gloss 5. num.* 38. vbi dicit quod quatenus in hac Auth disponitur quòd in bonis captiui non potest succedere is, qui neglexit illum à carcere vel captiuitate liberare, sed successio eius applicatur Ecclesiæ, non seruatur, sed ille captus eligit, cui date sua voluerit bona, & si non dederit, proximus ei succedit, quia ipse ingratitudinem videtur remisisse si non est in vita conquestus, quod est verum si fuerit liberatus, & ad bona sua reuersus; secus verò si mortuus fuerit in captiuitate, quod tradit Perez *l.2.in fin.tit.12.lib.1.Ordin.pag.* 186. *prope fin.* addens quòd si in captiuitate decedat, poterit hæc Auth. seruari, & bona fisco applicari.

Si captiui.] Vel in carceribus detenti, quia iura 4 de redimendis captiuis apud hostes procedunt etiā in carceratis, siue ex delicto, siue ex maleficio, cùm semper sit causa pia, vt per Palat.*in repet.rub. de donat inter.§ 78.n.30.in fine,* Rota *decis.63.n. 5. p.1.diuers.* vbi ex hoc concludit posse filium exhæredari si non liberauerit patrem è carceribus, prout si ex captiuitate non redemisset, Stephan. Gratian. *discept forens.cap.*108 *ex num.5.vbi à num.*19. post Rot.*d.decis.63. ex num. 10.* subdit filium esse excu- 5 sandum si pro liberatione patris carcerati pro inuestigatione delicti non fecerit solutionem ante prolationem sententiæ, & eius transitum in iudicatum, non tamen excusari si non præstiterit assistentiam, defensionem, & auxilium.

Excipitur minor 18. annis.] Notatur ad hoc quòd potest exhæredari filius non redimens patrem captiuum, dum tamen habeat octodecim annos, & sit masculus, vt per Anton.Gom.*tom.2.var.cap. 13. num.19.* vbi subdit quòd si fideiubeat pro patre incarcerato, tenetur, & efficaciter obligatur. Et Tiraq. *in tract.cessante causa, in princ.num.15* resoluit quòd licet minor 18. annis, qui non redemit patrem, excusetur ne priuetur illius hæreditate, si factus sit maior, patre semper captiuo, nec postea eum redemit, certè priuatur, cessante scilicet ætate minori, quæ illum excusabat, quia priuilegium datum ætati non durat post eam ætatem, & idem breuiter insinuat *ibidem limit.4.num.7.* latè Sfort.Odd.*d.q.82. art.1.* vbi *numer.8.* ampliat etiam quando pater fuit captus dum filius erat minor 18.annis, postea verò factus maior perseuerauit in eadem negligentia, & ingratitudine, quia neque hoc casu restituitur.

Qui autem redimere student, &c] Notatur ad 7 hoc quòd si minor alienauerit bona ad redimendum captiuum, ad cuius redemptionem tenebatur, iuxta hunc text.aduersùs huiusmodi alienationem non restituetur, vt per Bald.Nouell.*de dote 6.part. priuil.63.*Palat.*in repet.cap.per vestras notab.3.§.26. num.6.pag.161.*D.Barbos.*in l.1.ff.soluto matr.part.4. num.128.in fine.*

Notatur etiam ad hoc quòd filius potest obliga- 8 re, & vendere bona patris pro redemptione à sua captiuitate, vt per Palat.*in repet.rubr.§.22.n.6.*

Notatur etiam ad hoc quòd sine mandato potest 9 res alterius alienari ob redemptionemcaptiuorū, & captiui tenētur eam alienationem sine eorum mandato factam habere ratam, vt per Tiraq.*de iure maritis gloss.8.num.*284.

Notatur etiam ad hoc quòd licèt non cogatur fi- 10 lius pro patre obligari, nec è contra, hoc fallit in casu redemptionis à carcere captiuitatis, quo casu filius recusans priuatur hæreditate, & potest exhæredari, vt per Boër.*decis.21.ex num.2.*

Eadem pœna est parentum, &c.] Notatur ad hoc 11 quòd pater de suo expendit expensas à se factas, vt filium

filium captum ab hostibus redimat, vt per Padil. *in auth. res quæ, num. 95. C communia de legat.* vbi *n. 96. & 97.* extendit, etiamsi filius captus sit à Christianis, Ioan. Gare. *de expensis, cap. 4. num. 12.*

12 In gloss. *Capiculis.* ibi, *quintum, quia maior 18. ann. minor 25. non restituitur regulariter.* Notatur ad hoc quòd filio maiori 18. ann. qui patrem à carceribus redimere non curauit, non succurritur auxilio restitutionis aduersùs amissionem paternæ successionis, vt per Boër. *decis. 65. num. 7.* gloss. *verbo, mayores leg. 6. tit. 7. part. 6.* Palat. *in repet. cap. per vestras, in princip. §. 16. num. 5.* latè Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo, læsis. num. 10. cum seqq.* vbi, id fauore libertatis introductum esse, & quia scilicet ad hunc casum ætas legitima fuit constituta in 18. ætatis anno.

13 Notatur etiam ad hoc quòd minor 18. annis excusatur à delicto quod fit omittendo, vt per Tiraq. *in tract. de pœnis temper. causa, 44. num. 45.* Menoch. *consil. 102. num. 45.*

SVMMARIVM.

1 *Episcopi, Diaconi, Presbyteri, de peculio quasi castrensi licitè testantur, salua legitima parentibus, ac liberis debita.*

2 *Episcopi ac Clerici quatenus nunc per priuilegium Summi Pontificis habeant licentiam ac potestatem testandi, remissiuè.*

4 *Elogia, idest testamenta.*

L. Cùm lege. XXXVIII.

Idem A. Ioanni P. P.

1 EPiscopi, Diaconi, Presbyteri de peculio quasi castrensi licitè testantur, salua legitima parentibus, ac liberis debita. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. numer. 1. sup. hoc tit.* Vide dicta *in auth. Presbyteros supr. hoc eod. tit.* vbi latè de materia. Et aduertas secundùm Xuar. *in l. quoniam in euidentialibus, num. 11. pag. mihi 7.* quòd licèt hæc lex expressè dicat quòd Clerici de peculiis quasi castrensibus possint liberè testari, ita vt eorum testamenta minimè subiaceant querelæ inofficiosi testamenti, nihilominus tamen dicta Auth. *Presbyteros*, venit correctiuè secundùm quosdam ad hanc legem, vel limitatiuè, sed declaratiuè secundùm alios, ideo vide quæ *ibi* diximus.

2 *Sancimus itaque viris Reuerendissimis Episcopis, &c.*] Quatenus nunc Episcopi, & Clerici per priuilegium Summi Pont. habeant potestatem ac licentiam testamenti condendi, vide *in tract. de offic. & potest. Episcopi, p. 3. allegat. 114. & in collect. ad cap. 1. & 2. de testam. in Decretalib.*

3 *Elogia.*] Id est, testamenta, vt per Guid. Panciro1. *in thesauro var. lection. lib. 1. cap. 37.* vbi de multiplici elogij significatione.

SVMMARIVM.

1 *Clericus confessione, vel pacto renuntians foro proprio, alienum sortitur forum.*

2 *Fauori suo renuntiare quilibet licitè potest.*

3 *Priuilegium fori cõcessum Clericis, licèt attẽto iure Codicis nõ esset iuris publici, sed priuati; nihilominus tamen Pontifices maximi statuerũt huiusmodi priuilegium iuris publici esse, & n. 4. & 5.*

L. Si quis in conscribendo. XXXIX.

Idem A. Ioanni P. P.

CLericus confessione, vel pacto renuntians foro 1
proprio, alienum sortitur forum. Item fauori 2
suo quilibet licitè renuntiare potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

3 Licèt attento iure Codicis priuilegium fori Clericis concessum, non esset iuris publici, sed priuati, ac proinde potuissent Clerici voluntariè adire seculares iudices, prædictúmque priuilegiũ pacto remittere, vt deciditur in hac lege; nihilominus tamen Pontifices maximi statuerunt huiusmodi priuilegium iuris publici esse, vtpote quia toti collegio Ecclesiastico publicè indultum extitit, cui Clerici nec inuiti, nec voluntarij renuntiare possunt, vt expressè probat text. *in cap. si diligenti, de foro compet.* & resoluunt Doctores per me citati *ibi num. 2.*

4 Sed mirè variant in explicanda ratione, quare priuilegium ne Clerici ad seculare trahantur iudicium, iuris publici dicatur, & toti Ordini concessum, cùm magis contrarium, & renuntiabile videatur si attendamus ad primæuos canones, secundùm quos concessum reperitur sub ea forma, Ne Clerici Clericos ad iudicia publica pertrahant, vt patet ex *cap. inolita, 11. quæst. 1.* quæ verba solùm ad inuitos propriè referuntur, non ad volentes, vt per text. *in l. 1. C. de agricol. lib. 11.* notat Roman. *consil. 197. num. 5.* propter quæ Cuiac. *in d. cap. si diligenti, & l. ius publicum, ff. de pactis*, Summos Pontifices temere incusare ausus est. Sed minimè audiendus, quia licèt à principio priuilegium Clericis sub ea forma fuerit concessum ne ad iudicia secularia trahantur, seu venire compellantur, vt in Concil. Mileuit. de quo *in d. cap. inolita*, per sequentes tamen Pontifices aucta est prohibitio, & merito constitutum, vt etiam volentes coram seculari iudice se purgare, aut litigare, vel respondere non possint, vt in Concil. Carthaginen. de quo *in cap. placuit, 11. quæst. 1.* ne scilicet redundaret in opprobrium totius Ordinis si Clerici diuinis officiis dedicati per iudicia secularia vagentur, atque ideo Pontifex in principio text. *in d. cap. si diligenti*, vtrumque illud Concilium coniunxit, vt scilicet ostenderet priorem prohibitionem non sufficere, sed fuisse necessariam posteriorem, quæ specialiter prohibet Clericis ne in secularem iudicem consentiant; aut priuilegio renuntiare valeant; & iam ex tempore, quo Clericis prohibitum est ne volentes in seculari iudicio respondere possint, meritò prohibitionem non respicere intelligitur singulorum priuatam vtilitatem, sed potiùs legem publicum fauorem respexisse totius Ordinis.

5 Quare tenendum est, textum in præsenti procedere secundùm tempus antiquius, quia illa prohibitio in ipsos Clericos volentes scripta non erat, & ita non est necessarium recurrere ad intellectum eorum, qui confingunt hunc textum, & similem *in l. penult. C. de pactis*, non agere de priuilegio fori, & exemptionis Clericorum à foro seculari, sed de alio, quod specialiter aliqusbus dabatur Clericis, vt ex pluribus iudicibus, quem vellent, eligere possent, vt videtur communis ex Scribentibus in vtroque loco.

SVMMARIVM.

1 *Episcopi, Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi, & præcipuè*

præcipuè Monachi, licèt non sint Clerici, sunt immunes ab onere tutelæ, vel curæ, vt inhæreant diuinis ministerijs.

2 *Episcopi, & Clerici in sacris constituti immunes sunt ab onere tutelæ, ita vt nullam, vel testamẽtariam, vel datiuam curam subire teneantur.*

3 *Religiosi non possunt esse tutores testamentarij, aut datiui.*

4 *Clerici & Monachi tantùm liberi sunt à cura, & tutela, qui apud sacrosanctas Ecclesias, vel monasteria permanent, non vagantes.*

5 *Gratiæ causa cessante cessat gratia.*

L. Generaliter sancimus. XL.

Idem A. Ioanni P P.

1 EPiscopi, Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi, & præcipuè Monachi, licèt non sint Clerici, sunt immunes ab onere tutelæ, vel curæ, vt inhæreant diuinis ministerijs. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup.hoc tit.*

2 *Episcopos, necnon Presbyteros, &c.*] Notatur ad hoc quòd Episcopi, & Clerici in sacris constituti immunes sunt ab onere tutelæ, vt per *l. Hispan.14, tit.16.part.6.vbi gloss.2.& 3.*Guillelm *in cap. Raynutius, verbo, & vxorem.num.128.*Foller. *ad Marant. de ordine iudic.p.4.dist.11.num.65.*Baeça *de decim. tutor.cap.2.num.38.*Anton. Piag. *de tutor. & curat. quæst.3 num.3.*Caualcan. *in eod.tract.num.188.*Paul. Montan. *de tutel.cap.35.num.193.* Gutier. *in simili tract.p.1.cap.1. num.28* Matta *de iurisdict.p.4.casu 110.à princip.* Thom. Valasc. *allegat.iuris tom.1. allegat 47.num.28.* Anastas. Germon. *de sacrorum immunit.lib.1.c.15.num.13.* Carol. de Grassis *de effectib.cleric. effectu 16 per tot.* Ludou. Correa *in repet.cap.inter alia, de immunit. Eccles.p.2.numer. 38.* Guid. Paneirol. *in thesauro variar.lect.lib.2.cap.166.* vbi dicit per hanc leg fuisse ampliatam aliam incip. *Presbyteros suprà hoc tit.* & de nouo præceptum vt nullam, vel testamentariam, vel datiuam curam Clerici subire cogerentur.

Et præcipuè Monachos, &c.] Notatur ad hoc quòd
3 Religiosi non possunt esse tutores testamentarij, aut datiui, vt per *d.l. Hispan.14.* Azor. *instit.moral. p.1.lib.12.cap.11.q.2.*Sanchez *in præcepta Decalogi tom.2.lib.6.cap.14.num 22.*

Eos tamen Clericos, &c.] Notatur ad hoc quòd il-
4 li tantùm Clerici & Monachi immunitatis beneficio gaudent, hoc est, liberi sunt à cura & tutela, qui apud sacrosanctas Ecclesias, vel monasteria permanent, non vagantes, quia ab omni ratione naturali alienum est, vt ij, qui præficiuntur Ecclesiarum administrationi, & curæ, à suis Ecclesiis absint, suúmve munus deserant, aut negligant, vt per Azor. *instit. moral.p.2.lib.7.cap.3.in princip.*

Cùm propter hoc ipsum beneficiũ eis indulgeamus
5 &c.] Notatur ad hoc quòd gratiæ causa cessante cessat gratia, vt per Tiraquell. *in tract. cessante causa, in princip.num.116.* Et priuilegij causa cessante cessat priuilegium, *ibidem num.210.& de primogen. qu.40. num.170.* plures quos refero ego ipse *de Axiom.vsu-freq.axiomat.40.num.4.cum multis seqq.* vbi diuersimodè amplio, & limito.

SVMMARIVM.

1 *Clerici in sacris constituti ad tutelas cognatorum suscipiendas præter consensum, ac voluntatẽ non coguntur: vt ex aliena tutela, & cura nullum sentiant præiudicium si intra quatuor mẽses se excusent.*

2 *Episcopi, & Monachi tutelis non subiiciendi Imperatore sic prohibente.*

3 *Clerici sacrorum Ordinum possunt esse tutores legitimi proximiorum consanguineorum, si intra quatuor menses declarauerint in scriptis apud competentem iudicem se velle eam tutelam & curam sponte & propria voluntate suscipere.*

4 *Episcopi & Monachi ex nulla lege tutores, aut curatores cuiuscumque personæ fieri possunt, nisi in tutela honoraria, quam suscipere potest Episcopus, num.5.*

6 *Tutor honorarius quis sit.*

7 *Episcopus tenetur suscipere tutelam miserabilium personarum, & eam Clerico alicui mandare.*

8 *Clerici in minoribus possunt compelli ad tutelam*

AVTH. Presbyteros.

CLerici in sacris constituti ad tutelas cognato- 1
rum suscipiendas præter consensum, ac voluntatem non coguntur: itavt ex aliena tutela & cura nullum sentiant præiudicium si intra quatuor menses se excusent. Item Episcopi & Monachi tutelis
non subiiciendi, Imperatore vetante. Colligunt ex 2
Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup.hoc tit.* Vide ad hoc Bart. *ad l.legitimos.§.fin ff.de legit.tut.* Abbat. *in cap.ex parte 1.de appellat.*

Iure cognationis ad tutelam, vel curam vocatos,
&c.] Notatur ad hoc quòd Clerici sacrorum Ordi- 3
num possunt esse tutores legitimi proximiorum consanguineorum, si intra quatuor menses declarauerint in scriptis apud competentem iudicem se velle eam tutelam & curam sponte & propria voluntate suscipere, vt per Gregor. Lopez *d.l.14 tit. 16. par.6.*Caualcan. *de tutorib.cap.188.*Anton. Piag *eod. tract.quæst.3.num.2.* Paul. Montan. *de curis cap.35. reg.1.numer.195.*Gutier. *in simili tract.part.1.cap.1. num.26* Molin. *de Instit.tract.2.disp.221.vers. clerici,* Stephan. Gratian. *discept.forens.cap.37.num. 32.* Thom. Valasc. *allegat.iuris tom.1.allegat.47.numer. 29.*Anton. de Virgilio *in tract.de legitim. persona c. 9.num.19.& 20.*Matta *de iurisd.part.4.casu 110.n. 3.*Bellet. *de disquisit.clerical.par.1.tit.de disciplin.cleric.§.12.*meipsum *de iur.Ecclesiast. vniuerso libr.1. c.39.§.5.n.73.*Squillante *de priuileg.clericor.c.14.à princip.*

Episcopos autem, &c.] Notatur ad hoc quòd Epi- 4
scopi & Monachi ex nulla lege tutores, aut curatores cuiuscumque personæ fieri possunt, vt expressè habetur *in d.l. Hispan.14.* ibi, *Obispo ni monge ni otro Religioso no puede ser guardador de huerfano, porque esto tales han de seruir à Dios en las Iglesias,* &c. In Episcopis ita resoluunt Lanceil. *in templo omnium Iudicum libr.2.cap.5.§.3.n.36.*Montan. *d. cap. 35.reg.2.de excusat.tut.n.194.*Molin. *de Institia tr. 2.disp.221.vers.Episcopus,* Gutier. *de tutel.p.1.cap 1. num.30.*Galganet. *in simili tract.libr.1.tit.6.num.36.* Alzedo *in praxi Episcop.p.1.cap.12.num.31.*Ego ipse *d.§.5.num.72.in fine.* In Religiosis quòd nec legitimam tutelam suscipere possint expressè tenent Molin. *d.disp.221.vers.Religiosus tutor,* Ioan. Bapt. Costa *de remed.subsid.remed.72.n.7.*Sanchez *in præcepta Decalogi tom.2.lib.6.c.14.n.25.*Ego ipse *loco proximè citato.*

Limita hanc conclusionem in tutela honoraria,
quam suscipere posse Episcopum firmat Gutier. *d.* 5
c.1.n.30 in fine. Dicitur autem tutor honorarius qui datur

datur, vt pupillus sit magis honoratus eius auctoritate & protectione; non autem, vt secularibus negotiis se immiscere debeat, puta si quis plebeius Magnatem aliquem, vel Antistitem, aut insignem Rempubl. tutorem, vel tutricem filio reliquit, quo filius magis ab omnibus coleretur, per ea quæ tradunt Baeç.*de decima tutor.cap.6.num.*2.Escobar. *de ratiocin.c.*28 *n.*20.Gutter.*d.p.1.cap.*17.*n.*1.Alzed.*d.c.* 12. *n.*31.*&* 34.Ego ipse *d.§.*5 *num.*76.

7 Limita etiam in tutela miserabilium personarum, quam Episcopus tenetur suscipere, & Clerico alicui mandare, vt probat text.*in cap.Episcopus gubernationem* 88.*d.stinct.*Gutier.*d.p.*1.*cap.*1.*n.*30.*in fine*, prout etiam in Clericis quibuscunque firmat Marta *d.casu* 110.*num.*5.& in Monacho, Rosel.*verbo, tutela,n.*1.Angel.*n.*1.Syluest.*qu.*3.Armil.*n.* 2. quorum tamen opinionem reprobat Sanchez *d.cap.*14.*n.* 16. existimans nec personarum miserabilium posse Religiosos esse tutores.

8 In gloss. t.ibi, *Hic nota quòd his scilicet tantùm, qui sunt in sacris Ordinibus constituti, datur immunitas; ergo inferioribus denegatur.* Notatur ad hoc quòd Clerici in minoribus possunt compelli ad tutelam, vt per Gregor.Lopez *d.l.*14. *in gloss.missas cantadas*, Bobadil.*in sua politica lib.*2.*cap.*18 *à num.*26. Gutter. *d.cap.*1.*num.*27.Thom.Valasc.*d.allegat.*47.*num.*30.

SVMMARIVM.

1 *Raptores Virginum Deo dicatarum capitis supplicium ferant, eiú quo bona monasterio addicantur cum pleno dominio in solatium rapta, & num.*2.

3 *Raptorum pœna extendũtur ad comites in inuasione, eorúmque adiutores: hospites & ministri mortis supplicium bonis retentis subeunt, numer.*4.

5 *Virginitas quomodo probetur, vt stuprum intelligamus attentatum.*

6 *Vidua honesta, remissinè.*

7 *Honestatis qualitas, & quòd vidua viuat honestè non præsumitur, nisi ab ea probetur.*

8 *Diaconissæ, remissinè.*

9 *Rapiens Monialem pœna mortis tenetur.*

10 *Raptores vbique capi possunt, & puniri, nec sunt transmittendi ad iudicem loci, in quod deliquerunt.*

12 *Raptores eorúmque auxiliatores in flagranti crimine comprehensi possunt impunè occidi à parentibus, & consanguineis mulierum rapiendorum, vel ab earũ tutoribus, & curatoribus, patronisve ac dominis. Non seruatur hodie, quia possunt eos prehendere, & ducere ad iudices.*

13 *Delictum an, & quando probetur per fugam.*

14 *Bona rapientis mulierem Deo dicatam, applicantur illi monasterio, in quo rapta illa permanebat.*

15 *Possessio Ecclesiastica nunquam dicitur vacua.*

16 *Bona rapientis Monialem fisco applicari, reseruatis monasterio quibusdam emendis arbitrio iudicum imponendis.*

17 *Possessio vera sine facto ipsius possessoris, seu alio corporeo actu, vel adminiculo interueniente, lege, vel statuto induci, & acquiri potest.*

18 *Rapiens Monialem, seu fœminam Deo dicatam, pœna raptus omnino punitur, etiam quòd consenserit se rapi.*

19 *Rapiens Virginem Deo dicatam, vt pœna mortis puniatur, debet esse consecrata.*

L. Raptores virginum. XLI.

Item A. Hermogeni mag.offic.

RAptores Virginum Deo dicatarum capitis supplicium ferant, *in princip.*Fugientes verò in loco vbi capiantur cõuicti legitimè, non obstante fori præscriptione, mortis supplicio afficiendi sunt, *in* 1
*vers.sin autem.*Bona rapientis Monialem addicuntur 2
monasterio cum pleno dominio in solatium raptæ, *in vers.Bona autem eorum.* Raptorum pœnæ ad comites in inuasione extenduntur, *in vers. Pœnas autem.* 3
Eorum adiutores, hospites & ministri mortis supplicium bonis retentis subeunt, *in vers. Cæteros* 4
autem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.*1.*suprà hoc tit.*Vide ad hoc Guid.Papæ *decis.*355. & Aret.*in l.*1.*in princ.num.*14.*vers.non constat raptores, ff.de acquir.poss.*

Virginum.] Quomodo probetur, aliquam fœminam esse virginem, vt stuprum attentatum intelligamus? Dic iuramento puellæ standum esse, vel aliis etiam modis, coniectura, iudiciis, inspectione obstetricum, & aliis similibus probationibus, de quo vide Thesaur.*Pedem.decis.*3.*num.*1.Clar.*§.stuprum,n.*41.*&* §.*fin.q.*4.*num.*3.*sub vers.quando verò*, Mascard. *de probation.conclus.*1513.*n.*5.Fului.Pacian.*eod.tract.libro* 2.*c.*2.*n.*12.*& seqq.*Menoch.*de præsumpt.libr.*6. *præsumpt.*89.*per totam*, Cardos. *in praxi Iudicum, verbo, probatio,n.*9.Farinac.*in praxi crimin.q.*147.*n.*130. *cum multis seqq.* vbi *n.* 135. resoluit quòd stupratæ asserẽti se fuisse virginem tempore stupri, creditur, iuramento præstito: & *n.*141 quòd obstetricum relationi & iudicio statur nunquid puella sit virgo, vel non, dummodo sint honestæ, prouidæ, ac prudentes matronæ, & *n.*148.quòd probatur virginem fuisse defloratam, quando constat eius interulam tempore stupri fuisse repertam sanguine aspersam; vel lintea- mina in quibus cubauit cum viro, sanguinolenta. Bened.Ægid.*in tract.de iure, & priuileg honest.art.*4.*de virginib.num.*4.vbi ait quòd mulieres, quæ adhiberi solent ad testificandum de virginitate, honestæ esse debent, & aliàs non admittuntur, quamuis peritæ sint. 5

Vel viduarum.]De vidua honesta vide Rebuff. *in l.inter stuprum, ff.de verbor.signif.*Pinel.*in l.vlt.n.* 4. *C.de bonis mater.*Bened.Ægid.*d.tract.de iure & priuileg.honest.art.* 5. *de viduis.* Et qualitas honestatis, & quòd vidua viuat honestè, non præsumitur, nisi ab ea probetur, ex traditis per Alciat. *de præsumpt. reg.*3.*præsumpt.*1.Roland.*consil.*89.*numer.* 9. Bursat. *consil.*69.*num.*4.*lib.*1.quos refert & sequitur Thom. Valasc.*alleg.iur.tom.*1.*alleg.*65.*n.*17. 6 7

Vel Diaconissarum.]De Diaconissis dixi *suprà in collect.ad auth.Diaconissam, supr.hoc tit.* 8

Capitis supplicio plectendos,&c.]Notatur ad hoc quòd rapiens Monialem, pœna mortis tenetur, vt per.*Ordin.Regiam Lusitan.libr.*5.*tit.*15. *l. Hispan. fin.tit.*20.*part.*7.*vbi gloss.*1.*& l.*3.*tit.*13. *libr.*8. *nouæ Recop.* Griland. *de pœnis omnif.coitus quæst.*1.*&* 10. Octauian. *Pedem.decis.*103.Clar.*§.fornicatio,num.*14. & *ib* Baiard.*num* 17.Anton.Gom.*l.*40 *Tauri, n.* 36. Bernard.*in pract.Canon cap.* 81. Menoch. *de arbitr. casu* 389.*numer.*24.*& casu* 502.*numer.*41.Decian.*in tract.crimin.lib.*6.*cap.*20.*numer.*72.*& libr.*8.*cap.* 8. *num.*7.Mascard.*de probat.conclus.*1253.*num.*7. Farinac.*in praxi crimin.quæst.*145.*num.*115.vbi *numeris seqq* multipliciter ampliat, etiam non sequuto raptu, & nedum non sequuta copula carnali, & etiam quòd consenserint se rapi, & etiam quòd rapta non 9

sit velata, & etiam in rapiente secularem de monasterio.

10 *Inuenti fuerint*, &c.] Speciale est in hoc crimine vt illud committentes vbique possint capi, & puniri, nec sunt transmittendi ad iudicem loci, in quo deliquerunt, vt per Duen. *reg.* 378 *limit* 6.

11 *Consanguineis.*] Vel amicis, ad tradita per Tiraq. *de pœnis temper. causa* 22. *n.* 42.

12 *Conuicti interficiantur.*] Notatur ad hoc quòd raptores eorúmque auxiliatores in flagranti crimine comprehensi, possunt impunè occidi a parentibus, & consanguineis mulierum rapiendarum, vel earum tutoribus, & curatoribus, patronisve ac dominis, vt per Viui. *opin.* 679. *in verbo, raptor, num.* 1. Decian. *tract. crimin. lib.* 8. *cap.* 3. *n.* 2. & *cap.* 9 *n.* 20. *cum seqq.* Farinac. *d. q.* 145. *num.* 13. *cum seqq.* Aduertit tamen Rebuff. *ad leges Galliæ in proœm. gloss.* 5. *n.* 34. quòd hæc lex dum permittit licere parentibus, vel consanguineis interficere raptores, non seruatur sed quòd possunt eos prehendere, & ad iudices ducere.

13 *Aut fuga*, &c.] An & quando delictum per fugam probetur, vide Bernard. *regul.* 103. Duen. *regul.* 389 Boer. *decis.* 115. *num.* 10. Clar. §. *fin. quæstion.* 21. *num.* 21. *cum seq.* Couar. *libr.* 1. *var. cap* 2. *num.* 6. *cum seqq.* Hippol. *sing.* 115. Mathes. *sing.* 145. Iacob. Simaneh. *de cathol. instit. cap.* 16. *ex num.* 23. Anton. Gomez *tom.* 3. *var. cap.* 9. *num.* 11. Mascard. *de probat. concl.* 498. *n.* 14. & *concl.* 819. & *concl.* 531. Seraphin. *de priuil. iuram. priuil.* 6. *à princip.* Menoch. *cons.* 94. *num.* 36. & *cons.* 100 *num.* 63. & *de præsumpt. libr.* 1. *præsumpt.* 89. Cardos. *in praxi Iudicum & Aduocat. verbo, probatio, numer.* 17. Gate. *regul.* 127. *per totum.*

14 *Bona autem eorum*, &c.] Notatur ad hoc quòd bona rapientis mulierem Deo dicatam, applicantur illi monasterio, in quo rapta illa permanebat, vt per Baiard. *ad Clar. in* §. *fornicatio, numer.* 17. Decian. *in tract. crimin. lib.* 8. *cap.* 11. *num.* 4. & *cap.* 11. *num.* 4. Padil. *dict. part.* 2. *cap.* 6. *num.* 4. Cardos. *in praxi Iudicum, verbo, raptus, num.* 12. & *verbo, bona illius, n.* 14 Farinac. *d. quæst.* 145. *num.* 10. vbi *numer.* 11. post Decian. *d. lib.* 8. *cap.* 12. *n.* 9. subdit quòd talis amissio bonorum non solùm ipsos principales raptores, sed etiam auxiliatores afficit, eos tamen qui in ipsa rapina, & inuasione operam & opem præstiterunt; secus si non actu rapinæ, sed aliàs antè, vel pòst, huius criminis fuerunt conscij, ministri, susceptores, vel quocumque alio modo ad delictum auxilium præstiterunt, qui non pœna amissionis, sed tantùm capitis puniuntur.

15 *Pleno habeat dominio.*] Notatur ad hoc quòd Ecclesiastica possessio nunquam dicitur vacua, quia Ecclesia semper possidere, & ius habere dicitur, vt per Guid. Pap. *decis.* 355. *numer.* 4. Gig. *de pension. quæst.* 46. *numer.* 9. Flamin. Paris. *de resignat. benefic. lib.* 14. *quæst.* 6. *num.* 40. Et semper manet penes Ecclesiam, licèt Prælatus moriatur, quía Ecclesia nunquam moritur. Tiraquel. *de constituto, part.* 3. *limit.* 16. *num.* 3. Auendan. *l.* 45. *Tauri, gloss.* 6. *num.* 8. Mastril. *Siciliæ decis.* 128. *num.* 15. Marta *de iurisdict. p.* 4. *casu* 16. *num.* 36.

16 *Si autem Diaconissa*, &c.] Notat Rebuff. *d. gloss.* 5. *num.* 34. non seruari hanc legem, dum statuit bona rapientis Monialem applicari illi monasterio in quo residet, & vsumfructum Monialis quandiu viuet consequatur, Ecclesia verò proprietatem, additque se vidisse seruari quòd bona rapientis applicentur fisco, reseruatis monasterio quibusdam emendis arbitrio iudicum Franciæ imponendis.

Et plenam possessionem earundem rerum, &c.] Notatur ad hoc quòd vera possessio sine facto ipsius possessoris, seu alio corporeo actu, vel adminiculo interueniente, lege, vel statuto induci & acquiri potest, vt expresse colligitur ex hac lege quæ hanc possessionem appellat plenam, cùm plenum id dicatur, cui nihil omnino deest ad perfectionem, ita Tiraquell. *in tractat. le mort. par.* 5. *declar.* 5. *numer.* 6. & *part.* 1. *declar.* 6. & 7. & *part.* 2. *declar.* 18 *num.* 1. Guilielm. *in cap. Raynutius, verbo, mortuo el* 2. *numer.* 67. *cum seqq. de testament.* Menoch. *cons.* 302. *numer.* 12. Mascard. *de probat. conclus.* 1254. *num.* 7. Valasc. *de iure emphyt. quæst.* 18. *num.* 48. Et talis possessio non est ficta, sed vera Gutier. *pract. lib.* 2 *quæst.* 87. *num.* 7. Et pro ea datur interdictum recuperandæ, vel adipiscendæ possessionis, secundùm Anton. Gabr. *libro* 5. *commun. tit. de acquirend. possess. concl.* 7. Menoch. *remed.* 1. *recuper. num.* 393. *cum seqq.* Valasc. *de partit. c.* 6 *num.* 15.

Siue volentibus, siue nolentibus Sanctimonialibus.] 17
Notatur ad hoc quòd rapiens Monialem, seu fœminam Deo dicatam, pœna raptus omnino punitur, etiam quòd consentiret se rapi, quia dicitur esse sub potestate Abbatissæ, & sic non habet voluntatem, vt per Ludou. Peguer *crimin. decis.* 43. *num.* 9. Farin. *in praxi crimin. q.* 145. *num.* 120.

In gloss. *Diaconissa*. ibi, & *ita consecrata*. Notatur ad hoc quòd rapiens Virginem Deo dicatam, vt pœna mortis puniatur, debet esse consecrata, vt per Decian. *d. lib.* 8 *cap.* 11. *num.* 22 Farinac. *d. q.* 145. *num.* 225.

SVMMARIVM.

1 *Sponsus & sponsa sine arrharum amissione licitè possunt monasterium ingredi, & ibi persistere.*
2 *Mors ciuilis quando æquiparetur naturali.*
3 *Argumentum a morte ciuili ad naturalem, an & quando sit validum.*
4 *Religionem ingressus & professus, ciuiliter mortuus dicitur: Intellige vt ibi.*
5 *Sponsus, aut sponsa si ad Religionem transeant, eàque de causa non celebretur matrimonium, non amittunt arrham datam, neque tenentur duplicatam restituere quam acceperunt.*
6 *Matrimonium copula consummatum non soluitur per ingressum Religionis.*
7 *Mulier si post matrimonium copula consummatum ingreditur Religionem de consensu mariti, locus erit pacto lucranda dotis, ac si morte naturali fuisset solutum matrimonium.*
8 *Filius patre inuito, retento etiam successionis iure, monasticæ vitæ se adiungere potest.*
9 *Filius Monachus patri intestato decedenti succedit, non obstante monastica vita.*
10 *Filiusfam. per monachatum exit à patria potestate: Intellige, vt num.* 11.
12 *Filiusfam. patre inuito Religionem potest ingredi.*
13 *Pater non potest exhæredare filium, eo quòd illo inuito fuerit ingressus monasterium.*
14 *Monachus per professionem non amittit iura suitatis & agnationis: Intellige, vt ibi.*
15 *Statutum excludens Monachos à successione, est iniquum, & irritum, ac quodammodo contra libertatem Ecclesiasticam; poterit tamen moratorus instituor Monachos, Moniales, & Monasteria excludere a successione in perpetuum, numero* 16.

17 *Test*

17 *Testator si relinquit fideicommissum ad fauorem filiorum, si filij sint ingressi monasterium successionis capax, monasterium admittitur.*

18 *Suitatis iura non competunt Monacho, sed monasterio immediatè, in quod per professionem translata sunt.*

19 *Ingratitudo præterita, cuius causa filius potestat exheredari poterat, non deletur per Religionis professionem.*

29 *Bona monasterio quæsita per ingressum non reuocantur, licèt ingressi ad secularem remeauerint vitam.*

21 *Iudæus seruum Christianum inuitum in seruitiu non detinet.*

22 *Iudæi seruos à professione Catholicæ fidei non impedient, & professurus seruus Catholicam fidem misso Iudæi ministerio liber fit.*

23 *Serui Iudæorum per accessum ad fidem Catholicam libertatem nacti, postquam Iudæi domini ad Catholicam professionem accesserunt, non incidunt in pristinam seruitutem.*

24 *Priuilegia piorum locorum & religiosorum violantes tam pecunia, quàm capitis pœna affici possunt.*

25 *Iudæus si Christianum mancipium possidet, mancipium illud manet liberum, idémque de Mahometanis, qui tunc temporis nec paganorum, nec hæreticorum nomine comprehendebantur.*

26 *Iudæus, vel paganus, vel hæreticus si seruum Christianum quocunque titulo possideat, eo ipso seruus ille libertatem consequitur.*

L. Deo nobis. XLII. & vlt.

Idem A. Ioanni P. P.

1 SPonsus, & sponsa sine arrharum amissione licitè monasterium ingredi possunt, & ibi persistere. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.* Adde his Lap. *allegat. 109. in quæst. propos. & sequent.* Roman. *singul.* 37. Tiraquell. *in tractat. le mort. 2. part. decl. 14. in fin.* Doctores *ad repet. l. Gallus, §. & quid si tantum, ff. de lib. & posthum.* vbi Fortun. Garsi *num. 55.* Tiraq. *de vtroque retract. tit. 1. §. 1 gloss. 8. num. 29.*

2 Vulgò allegari solet hic text. ad hoc quòd mors ciuilis æquiparatur naturali, quod assumptum intelligunt nonnulli habere locum in casibus à iure expressis; alij rectiùs tenent tunc mortem ciuilem æquiparari naturali, quando operatur omnes effectus quoad omnia, quos naturalis produceret, de quo vide Sebast. Medices *tr. de morte à n. 21. ad* 28. *pag. 154. & sequent.* Gallin. *de verborũ signific. lib. 3. c. 20. à n. 3.* Carol. Tap. *in authent. ingressi, C. de sacrosanct. Eccles. verbo, sua, cap. 17.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. collect.* 531. Cardin. Tusch. *pract. conclus. tom. 5. lit. M. conclus.* 394. Farinac. *fragm. crimin. part. 1. lit. M. num. 364. cum seqq.* Castill. *controuers. tom. 3. cap. 11. à princip.* Fusar. *de substitut. quæst. 430. à n. 35.* Rot. *decis. 543. part. 2. recentior.* Ceuall. *commun. contra commun. quæst.* 63. Bernard. Græuæ. *ad practic. Cameræ Imper. libr. 2. conclus. 14. consider.* 1. D. Barbos. *in l. 2. part. 1. numer. 154. ff. soluto matrim.* plures, quos refero *in tract. de appellatiua verborum vtriusque iuris signific. appell.* 156. vbi multipliciter declaratur.

3 An & quando validum sit argumentum à morte ciuili ad naturalem, latè dixi *de locis communibus argument. iuris loco* 74.

4 *Et à seculari conuersatione recedere, &c.*] Nota Barbos. Collect. in Cod. Tom. I.

tur ad hoc quòd Religionem ingressus & professus dicitur ciuiliter mortuus, vt per Peregr. *de iure fisci lib. 3. cap. 5. num.* 12 Card. Tusch *d. lit. M. concl. 392. per tot.* D. Barbos. *in rubr. ff. soluto matr. par. 2. n.* 76. vbi rationem reddit, quia per obedientiam propriam mactat voluntatem, & illam à se tollit, & transfert in Deum, vel eius ministrum, & abrenuntiat seculo totaliter se Dei seruitio mancipando, & assumendo statum perfectionis. Intellige quoad possessionem propriæ voluntatis, & bonorum temporalium, secus verò quoad perdenda naturalia, licèt ea contemnere debeat, secundùm Barthol. de Vecchis *in praxi obseruanda in admittendis ad Religionis statum nouit. disput. 13. dub. 9. num.* 3. quem refero *d. loco 74. num. 3.*

Sponsus quidem omnia, quæ arrharum nomine, &c.] Notatur ad hoc quòd si sponsus, aut sponsa ad Religionem transeant, eáque de causa matrimonium non celebretur, non amittunt arrham datam, neque tenentur duplicatam restituere quam acceperant, vt per Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 451. num.* 1. Sanch. *de matrim. lib. 1. disp. 36. num. 4. & lib. 6. disp. 21. n.* 4. Rebell. *de obligat. iustitia, p. 2. lib. 4. q. 8. sect. 6. num. 15.* 5

Nam & maritis & vxoribus, &c.] Ex hoc text. videtur probari matrimonium copula consummatum per ingressum Religionis solui, vt per Paul. Castr. *hic num.* 2 quod est contra veram & Catholicam doctrinam, de qua *in collect. ad cap. ex publico, de conuers. coniug.* & per Sanch. *de matrim. lib. 1. disp. 13.* Nam text. *in præsenti*, & alius similis *in auth. de sanctiss. Episcop. §. sponsalibus, collat. 9.* correcti sunt per ius Canonicum, vt constat expresè *ex cap. sunt quidam, 27. quæst.* 2. & in materia matrimoniali ius ciuile cedit Canonico. Vel etiam possunt intelligi prædictæ leges ciuiles, vt matrimonium copula consummatum per ingressum Religionis non soluatur quoad vinculum, sed tantùm quoad torum, & mutuam cohabitationem, obseruata distinctione *cap. cùm sit, & cap. vxoratus, de conuers. coniug.* quo sensu prædictas leges ciuiles accipit Gloss. *in cap. 2. de conuers. coniug.* Panor. *cons. 1. col. fin. libr.* 1. Sot. *in 4. distinct. 27. quæst. 1. art. 4. col. 4. vers. ad primum.* quos refert D. Barbos. *in rubr. ff. soluto matrimonio, part. 2. num. 73. in fine, & 74. & in l. 2. in princ. par. 1. num.* 154 *eodem tit.* vbi ait quòd magis communis intellectus huius text. est, vt restringatur ad terminos iuris Canonici, scilicet quando consummato matrimonio coniux ingreditur Religionem de consensu alterius, & vide Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 28. cap. 10. num. 24. in fine.* 6

Vel ex pacto per casum mortis exigere.] Notatur ad hoc quòd si post matrimonium copula consummatum mulier ingrediatur Religionem de consensu mariti, locus erit pacto lucrandæ dotis, ac si morte naturali fuisset solutum matrimonium, vt per Roman. *in l. si cùm dotem, in princip. num. 15. ff. soluto matrim.* D. Barbos. *in d. l. 2 in princip. part. 1. num.* 154. vbi dicit hanc resolutionem esse intelligendam sano modo, scilicèt quando consummato matrimonio coniux ingreditur Religionem de consensu alterius; additque quòd quatenus pertinet ad matrimonium, & vsum illius, eundem operatur effectum mors ciuilis procedens ab ingressu Religionis, quem operatur mors naturalis, cùm non possint inuicem cohabitari, nec coniungi, aut vti aliis matrimonij effectibus. 7

§. Hoc etiam cognitum.

8 Filius patre inuito, retento etiam successionis iure monasticæ vitæ se adiungere potest. 9 Filius Monachos patri ioteſtato decedenti ſuecedit non obſtante monaſtica vita. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. supr. hoc tit.* Vide ad hoc Gomesium *tom. var. resol cap.* 5. Raynaldum Corsum *lib.* 2. *indag. cap.* 13. Boëtiom *q.* 34. Lapum *alleg.* 106.

10 *Si quis in parentum potestate constitutus*, &c.] Nota quòd filiusfamil. per monachatum exit à patria potestate, vt per Xuar. *l.* 9. *tit.* 11. *de los pleitos, num.* 26. *lib* 1. *legum fori*, Couarr. *in cap. quia nos, n.* 5. *de testam.* Anton. Gom. *l.* 48. *Tauri, num.* 7. *in fine*, Nauarr. *commento* 3. *de Regul. num.* 41. Pinel *in l.* 1. *num.* 46. *C. de bonis matern.* Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disp.* 40. *vers. vtrum autem*, Cost. *in cap. si pater, p.* 2. *verbo, testatore mortuo, num.* 11. *de testam. libr.* 6. Sanchez *in precept. Decalog. tom.* 2. *lib* 5. *cap.* 7. *num.* 29. meipsum *de iure Eccles. vniuerse lib.* 1. *cap.* 42. *num.* 101.

11 Hoc autem intelligitur in iis solùm, in quibus vtile esset ipsi filio liberari patria potestate, secus in iis, in quibus id esset in eius damnum, ita Xuar. Nau. & Couarr. *citatis locis*, Alcan. *de patria potestate cap. vlt. num.* 76 Anton. Gomez *tom.* 1. *variar. cap.* 9. *num.* 10. & 13. Molin. *de primogen. lib.* 1. *cap.* 8. *n.* 71. Gutier. *cons.* 28. *num.* 5. & *in repet.* §. *sui, num.* 35. *Instit. de hered. qualit.* Bened. Pinel. *lib.* 2. *select. cap.* 19. *numer.* 11. Sanchez *dict. cap.* 5. *num.* 30. Ego ipse *dicto num.* 101.

12 *Non liceat parentibus eosdem*, &c] Notatur ad hoc quòd filiusfam. patre inuito Religionem ingredi potest, & in illa etiam patre dissentiente permanere, vt per Alcan. Clement. *de patria potest. c.* 5. *effectu* 6 *à num.* 24. *vsque ad num.* 29. Paul. Montan. *de tutel. & curis cap.* 37. *num.* 56.

13 *Propter hanc tantummodo causam, quasi ingrati*, &c] Notatur ad hoc quòd pater non potest filium exhæredare, eo quòd illo inuito fuerit ingressus monasterium, vt per Xuar. *alleg.* 15. *n.* 4. *vers. quinimò*, Costa *in l. Gallus* §. & *quid si tantum, p.* 3. *n.* 195. Vide *infrà ad gloss. verbo, quasi.*

14 *Ad successionem vocentur.*] Ergo Monachus per professionem non amittit iura suitatis & agnationis, sed succedit tanquam suus hæres, & transmittit ad monasterium iura suitatis, sicut transmitteret ad alios hæredes, vt per Tiraquell. *de retractu lign.* §. 1. *gloss.* 8. *numer.* 19. & *in l. si vnquam, verbo, susceperit liberos, num.* 42. Auton. Gomez *tom.* 1. *cap.* 3. *n.* 20. *ad fin.* & *cap.* 9. *num.* 10. Guillelm. *in c. Raynutius. verbo, & vxorem nomine Adelasiam. tit. de success. ab intest. num.* 214 Bonacos. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 1. *tit.* 31. *numer.* 22. *pag.* 165. Surd. *de aliment. tit.* 7. *quæst.* 1. *n.* 38. D. Barbos. *in l. si cum dotem, in princ. n.* 45. *cum seqq. ff. so. mat. matrim.* & *in l. hæres absens*, §. *vlt. n.* 22. *ff. de iudic.* Azor. *institutionum moral. part.* 1. *libro* 2. *cap.* 21. *quæst.* 4. Molin. *de Iustit. tractat.* 2. *disput.* 179. *vers. obseruandum*, Thom. Valasc. *allegat. iuris tom.* 1. *alleg.* 19. *num.* 11 a Sanchez *in precept. Decalog. tom.* 2. *lib.* 7. *c.* 12. *num.* 5. *cum seqq. vbi num.* 6. intelligit in monasterio habere bona in communi, quia cùm in monasterio iis carente, ac proinde incapaci succedendi, reputetur professus tanquam mortuus quoad omnia successionis iura, non retinet ius suitatis, quales sunt Fratres Minores, & similes, qui non faciunt in successione partem, nec inter hæredes numerantur, ex Surd. *de aliment. tit.* 1. *quæst.* 1. *num.* 44. & ideo qui decedit cum filio de hoc Ordine, dicitur decedere sine liberis, ex Bart. *in l. fin. num.* 2. *C. quomodo, & quibus quarta pars libr.* 10. Viui. *tom.* 1. *commun. opin. tit. de instit. & substit. num.* 158. *pag.* 82. *num.* 7. dummodo Monachus ille viuat, nam vbi primùm ante delatam sibi parentum hæreditatem obiit, cessat prorsus ius monasterij, quia cùm ius succedendi non competat nisi post eius obitum, cui succedendum est, professus nequit hoc ius in monasterium transferre, sed solam spem, quæ euanescit, vbi primùm professus ille desinit esse filius illius monasterij, & *num.* 9. quòd monasterium in iis, quæ sibi acquiruntur, vel in quæ ex Monachi persona succedit, illis actionibus agere potest, quæ professo ante ingressum competebant, quippe in omnia eius iura succedit, & *num.* 10. quòd si pater filium Monachum non instituat, rumpi potest testamentum tanquam filio præterito; & *num.* 14. quòd potest contraria consuetudine legitimè præscripta derogari huic iuri succedendi in professi bona, & sic derogatum est apud Gallos, vt omnia professi bona pertineant ad propinquiores consanguineos, nisi ipse aliter disposuisset, de quo dixi *in collect. ad auth. ingressi, in princ. supr. de sacrosanct. Eccles.*

15 Aduertas quòd statutum excludens Monachos à successione, est iniquum, & irritum, ac quodammodo contra libertatem Ecclesiasticam, de quo vide Tiraquel. *de iure primog. q.* 43. *n.* 12. & *in tract. le mort. p.* 2. *decl.* 15. *n.* 16. Couar. *in cap. quamuis pactum p.* 3. §. 2. *n.* 4. *vers. illud satè*, Bursat. *cons.* 351. *n.* 69. *libr.* 2. Honded. *cons.* 11. *n.* 14. *libr.* 2. Menoch. *cons.* 199. *n.* 22. & *de præsumpt. lib* 4. *præsumpt.* 83. *n.* 14. Lœl. Zechi. *de Republ. Eccles. tit. de Regularib. c.* 3. *n.* 14. *appel.* 25. Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 2. *q.* 77. *art.* 2. Sanchez d. *lib.* 7. *cap.* 12. *num.* 18. Marta *de iurisd. par.* 4. *casu* 25. *per tot.*

16 Poterit tamen maioratus institutor Monachos, Moniales, & monasteria à successione in perpetuum excludere, quia eius intentio est posteritati & familiæ suæ consulere, non verò aliquem ab ingressu Religionis diuertere: quòd si fortè eueniat, id enim contingit præter animum & mentem testatoris, qui ob causam sic non disposuit, videas Couar. *var. lib.* 1. *cap.* 59. *num.* 11. Pelaëz *de maioratu parte* 2. *quæst.* 3. *à num.* 1. Menoch. *de præsump. lib.* 4. *præsumpt.* 83. *n.* 1. *cum seqq.* Aluar. *de coniect. mente defuncti lib.* 2. *cap.* 3. *n.* 3. Spin. *in speculo testam. gloss.* 12. *n.* 33. *vers. in tertio vero casu*, Card. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib* 8. *tit.* 12. *n.* 29. & *lib.* 5. *tit.* 7. *n.* 4. Molin. *de primogen. lib.* 2. *c.* 12. *n.* 54. & *cap.* 10. *à num.* 81. & *cap.* 11. *numer.* 16. alter. Molin. Theolog. *de Iustit. tractat.* 2. *disp.* 207. *ad fin. in solut ad* 1. & *tom.* 3 *disp.* 613. *n.* 12. & *disp.* 623. *n.* 2. *vers. quando autem*, Gutier. *canon.* 2. *cap.* 25. *num.* 5. Flores *ad Gam. decis* 6. *concl.* 6 *vers. nisi fundator contrarium velit*, & *var. lib.* 1. *q.* 16. *art.* 2. *n.* 5. & 7. Cabed. *Lusit. decis.* 133. *n.* 6. *p.* 1. Sanchez *de matrim. lib.* 1. *disp.* 34. *n.* 11. Castrill. *quotid. lib.* 3. *c.* 12. *n.* 36. *cum seqq.*

17 Si testator reliquit fideicommissum ad fauorem filiorum, si filij sint ingressi monasterium successionis capax, monasterium admittetur, ita per hunc textum resoluunt Couar. *lib.* 3. *variar. cap.* 19. *à numero* 6. Cardin. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib.* 8. *tit.* 7. *in fine*, Fusar. *de substit. q.* 313. *à princ.* vbi *num.* 2. limitat quando testator fecit fideicommissum, vt bona conseruarentur in agnatione.

18 Ad illud quod suprà diximus ex hoc text. Monachos tanquam suos hæredes succedere in omnem parentum substantiam, non obstante monastica professione, pro nunc addo iura hæc suitatis non competere Monacho, sed monasterio immediatè, in quod per professionem translata sunt, & sic nulla opus esse

Mona

Monachi aditione ad hæreditatem acquirendam. Ita Couar. *in c. 1. n. 21. de testament.* Vincent. de Franch. *Neapol. decis. 40. num. 2.* Spin. *in Speculo testament. gloss. 12. princip. num. 17. cum seqq.* Viui. *tom. 1. commun. opin. lib. 6. tit. 15. de instit. n. 172. pag. 83.* Gam. *decis.* 108. Menoch. *remed. 4. ad pisc. n.* 294. Carol. Tapia *in auth. ingressi, verbo, ipso ingressu, in princip. n.* 94. Fr. Emman. *quæst. Regular. tom. 2. q. 77. art. 2.* Christoph de Paz *in schol. ad leges styli l. 6. n.* 17. latè Sanchez *in præcepta Decalog. tom. 2. lib. 7. c. 12. à n.* 35. vbi *num.* 40. resoluit integrum esse monasterio adire hæreditatem Monacho delatam, quantumcunque Monachus ignoret, aut contradicat, aut repudiet, & *num.* 41. tenet integrum esse Abbati repudiare hæreditatem Monacho delatam ipso inuito, & *num.* 43. firmat Monacho facto amente ante hæreditatis delationem posse monasterium eam delatam adire. & *n.* 47. resoluit mortuo monacho post delatam, nondum tamen aditam hæreditatem, esse integrum monasterio illam adire, atque ita excludi substitutum, & alios hæredes.

19 In gloss. *Quasi ingratum.* ibi, *sed quid si ante ingressum ingratitudinis causam commisit,* &c.] Notatur ad hoc quòd per Religionis professionem deletur ingratitudo præterita, cuius causa filius profitens exhæredari poterat, vt per Hippol. *sing. 413. n. 6. & in rubr. de fideiusser. n.* 116 Couar. *in cap. Raynutius in princ. num. 10. de testam.* Cost. *in l. Gallus §. & quid si tantum p. 3. n. 195. cum seqq.* Tiraq. *de priuileg. pia causa, priuil.* 30. Surd. *de aliment. tit. 7. q. 1. n. 30. cum seqq.* Laurent. de Palatio *in tract. de statuto exclus. fœmin. n.* 108. Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 176. dub. vlt.* Fr. Emman. *quæst. Regul. tom. 2. qu. 77. art. 2. & qu. 78. art. 12. vers. nec minus,* Cardos. *in praxi Iudicum & Aduocat. verbo, pater, num.* 13. Marta *de iurisdict. p. 4. casu 26. n. 18. & 19.* Campan. *in diuers. iuris Canon. rub. 12. cap. 10. n. 5.* Sanch. *in præcepta Decalogi lib. 5. cap. 5. à num.* 32. Duard. *in Bullam Cœnæ Domini lib. 2. can. 15. q. 17. n. 7.* Merlin. *de Legitima lib. 4. tit. 1. q. 7. n. 3.* meipsum *in tract. de iure Eccles. lib. 1. c. 42. num. 203. & 304.*

§. Huius autem.

Bona monasterio quæsita per ingressum non re-
20 uocantur licèt ingressi ad secularem remeauerint vitam. Colligūt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* Vide posita *in collect. ad auth. ingressi, C. de sacrosanct. Eccles. vers. bona religiosi.*

§. ita dispositis.

Iudæus seruum Christianum inuitum in seruitio
21 non detinet. Iudæi seruos à professione Catholicæ
22 Fidei non impedient, & professus seruus Catholicam Fidem misso Iudæi ministerio liber fit. Item
23 serui Iudæorum per accessum ad Fidem Catholicam libertatem nacti postquam Iudæi domini ad Catholicam professionem accesserunt, non inci-
24 dunt in pristinam seruitutem. Denique priuilegia piorum locorum & religiosorum violantes tam pecunia, quàm capitis pœna affici possunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*

Repetita lege iubemus] Id est *in l. vnica, infr. ne*
25 *Christian. mancip.* Sicut docet Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 39. vers. quintus,* vbi ex hoc nostro textu colligit, quòd si Iudæus Christianum mancipium possideat, mancipium illud manet liberum, & addit idem hodie dicendum de Mahometanis, qui tunc temporis nec paganorum, nec hæreticorum nomine comprehendebantur.

Ex quo infertur Christiana mancipia eorum, qui in Tribunali S. Inquisitionis de crimine hæreseos, aut apostasiæ à Fide, damnantur, libera manere, sicuti resoluunt Alphons. à Castro *libr. 2. de iusta hæret. puniti. cap.* 7. Iacob. Simanch *de cathol. instit. tit. 61. à num.* 8. Francisc. Peña *ad 3. part. direct. Inquis. q. 119. comm.* 168. quos refert & sequitur Molin. *d. tract. 2. disp. 40. per tot.* vbi affirmat ita esse vsu receptum in Regno Castellæ.

In præsenti autem hoc amplius, &c.] Notatur ad hoc quòd si Iudæus, vel paganus, vel hæreticus seruum iam Christianum quocunque titulo possideat, eo ipso seruus ille libertatem consequitur, nullo persoluto pretio: quòd si possideat seruum nondum Christianū, & seruus ille Baptismum suscipere voluerit, eo ipso quòd Christianus fuerit effectus, consequitur similiter libertatem, & esto dominus postea fidem etiam suscipiat, non propterea seruus ille amittit suam libertatem. Vide Rebell. *de obligat. iustit. part. 1. lib. 1. quæst. 13. à num.* 2. Molin. *d. tractat. 2. disput. 39. vers. quartus est,* & *in vers. quintus, in fine,* subdit supradicta locum non rarò habere in iis infidelibus Indiæ Orientalis, qui ditioni Christianorum sunt subiecti. 26

✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠

De Episcopali audientia, & diuersis capitulis, quæ ad ius, curámque & reuerentiam pertinent Pontificalem.

TIT. IV.

NOn dixit, de Episcopali *iurisdictione*, quoniam Episcopi non habent iurisdictionem, sed tantùm notionem, *l. Episcopale, infr. hoc tit.* Scripserunt in hanc. rubr. Salicet. Cyn. Castrens. Bald. Angel. Aloys. Leo, Sebast. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesemb.

SVMMARIVM.

1 *Episcopi quondam modum & quantitatem rerum iusto pretio emendarum & vendendarum statuebant.*
2 *Respublica si annonæ inopia grauetur, cogi possunt habentes frumentum, & alias merces necessarias hominum alimentis, iusto pretio à iudice taxato vendere, etsi res venales non exposuerint, nec publicè venditioni obtulerint, vt num. 3. amplia vt num. 4.*
5 *Pretium iustum & legitimum quod sit? & num. 6.*
7 *Eleemosyna, eiúsque obligatio, virtus & effectus remissiuè; & vtrùm quis compelli possit ad eleemosynam, num. 8.*
1 *Eleemosynam in casu necessitatis esse de præcepto.*
19 *De Hospitalitate quid sit.*
11 *Annona victualia iusto pretio vendi facere, ne pauperes fame pereant, pertinet ad Episcopos.*

L. Negotiatores. I.

Impp. VALENTIN. & VALENS AA. *ad Iulianum Comitem Orientis.*

1 EPiscopi quondam modum, & quantitatem rerũ iusto pretio emendarum & vendendarum statuebant. Colligunt ea Ordin. Salicet. Bart. Alban. Cyn. Castrens. Bald. Angel. Aloys. Leo, Sebast. Naeui. remissiuè Ximen. *in concord.* & Casal. *in annot.*

Aduertit Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib. 2. capite* 172. hanc legem haud dubiè esse partem *l. 1. C. de commerc. & mercat.* vt ea *l. 5. C. Theodos. de lustr. collat.* apparet. Itaque eas deprauarunt, qui diuersis Principibus eas adscribunt, & diuersis annis, diebúsque conditas volunt, 15. enim Kal. non Martias, sed Maias, vtraque, seu eadem lex scripta fuit: nam 14. Kal. Martias defuncto Iouiano nondum declaratus Imperator Valentinianus postridie hanc legem condere non potuit. Minus Valens eius auctor haberi potuit, qui Kal. Apriles à fratre Imperator est renuntiatus. Et deinde declarat quid vtraque lex disponat, adeò enim tam in Codice Theodosiano, quàm Iustiniani hæc iura sunt corrupta, vt vix aliquis inde sensus possit elici.

2 *N. modum mercandi videatur excedere.*] Notatur ad hoc quòd ob publicam vtilitatem & necessitatem si Respubl. annonæ inopia grauetur, cogi possunt habentes frumentum, & alias merces necessarias hominum alimentis iusto pretio à iudice taxato vendere, etsi res venales non exposuerint, nec publicè venditioni obtulerint, ita Bart. *in præsenti* Fabian. de Monte *de empt. & vend. q. 3 princ. n. 39. in 3. fallent.* Capel. Tolos. *decis.* 447. Peguer. *decis.* 88. Couar. *libr. 3. var. cap. 14. num. 3.* Anton. Gom. *tom. 2. var. cap. 2. numer. 52. vers. secundus casus est*, Perez *. 2. col. antepen. vers. iste tamen tertius, tit. fin. libr. 2. Ordin.* Mexi. *in tract. tassæ panis concl. 1. num. 64.* Matienz. *l. 6. glos. 2. numer. 41. tit. 11. lib. 5. noua Recop. & l. 1. glos. 9. tit.* 25. Surd. *de aliment. tit. 2. quæst. 77. num. 6. & tit. 8. qu. 94. num. 4. & 5.* Franc. Viui. *decis. 28. num. 7. libr. 1.* Auendan. *de exequend. mand. c. 19. num. 33.* Auiles *ad cap. 17. Prat. numer. 9* Azeued. *l. 1. num. 21. cum seqq. tit. 25. lib. 5. noua Recopilat.* Bobadil. *in sua politic. lib. 3. cap. 3. num. 14. & c. 4. n. 66.* Iacob. Cancer. *variarum resolut. p. 1. cap. 13. de empt. & vend. numer. 77.* Cardin. Tusch. *pract. concl. lit. V. concl. 59. num. 7. &* 8. Morl. *in emporio iuris p. 1. tit. 9. de contrahend. empt. quæst. 1. num. 4. &* 5. Valasc. *cons. 22. num. 2.* Vincent. de Franch. *decis. 9.* Mastrill. *Siciliæ decis. 17. num. 1.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 149. num. 40. &* 41. Ioan. Bapt. Valent. *consil. 18. num. 1. &* 2. Aluarez *de priuileg. pauper p. 1. qu. 24.* vbi probat tempore penuriæ compelli posse diuites ad vendendum comestibilia.

Quod quidem procedit non solùm in victuali-
3 bus, sed etiam in mercibus ad vestitum pertinentibus, quia hæc sunt necessaria ad hominum vitam, Bald. *in præsenti num. 3.* Strach. *de mercat. in 4. part. tit. mercat. in quibus casibus poss. exerc. num. 51.* Auiles *ad cap. 17. Prat. verbo, arazonables precios n. 5.* Petr. Caball. *resolut. crimin. cent. 1. casu 9. num. 3. & 4.* Surd. *d. tit. 8. quæst. 48 num. 8* Et habere locum non solùm in laicis, sed etiam in Ecclesiis, Clericis, & aliis Ecclesiasticis personis quacunque dignitate fulgentibus, probat *l. 2. tit. 25. l. 5. Recopil.* & resoluunt Gregor. Lopez *l. 54. gloss. 2. tit. 6. part. 1.* Perez *l. 12. gloss. 1. super verbo, pero si acaecere ser tit. 2. libr. 1. Ordin.* Azeued. *d. l. 1. num. 19.* Mexi. *d. concl. 5. num.* .. Vincent. de Franch. *d. decis. 9. num. 3.* Cauaican. *parte 2. decis. 37. num. 67. 68. & 69. & numer. 76 & 77.* Gutier. *lib. 1. practic. quæst. 13* Menoch. *cons. 137. à n. 9.* vbi de Episcopo, & *cons. 1000. n. 22. cum multis seqq.* Bobadil. *d. libr. 3. cap. 3. n. 3.* Cabal. *d. casu 9. n. 6. cum seqq.* Stephan. Gratian. *d. cap. 149. num. 43.* Ignat. del Villar. *in sylua responsor. libr. 2. resp. 5. p. 3. n. 14. cum seqq.* vbi multipliciter ampliat, & limitat, Mastrill. *d. decis. 17. num. 23 & 35.* Aluarez *dicta quæstion. 24. num. 5.*

Solet etiam allegari hic text. ad hoc quòd si quis res proprias ad victum, & vestitum hominum pertinentes venditioni exposuit, etiam cessante inopia potest cogi ad earum venditionem, nam æquum est & Reipubl. conueniens quòd publicus venditor cogatur vendere res iusto precio à iudice taxato: per Couarr. *lib. 3. variar. cap. 14 num. 1.* Auiles *dict. cap 17. a gloss. razonables precios num. 1.* Perez *l. 2. vers. tertius casus pag. 424. tit. 23. libr. 2. Ordin.* Morl. *d. tit 9. quæst. 1. num. 13.* Surd. *cons. 205. numer. 6.* vbi etiam quòd dominus postquam res exposuit venditioni non potest pœnitere, & eas à vendendo retractare, & *numer.* 27. & 28. intelligit procedere quando res venditioni exposita esset de his, quæ spectant ad victum, & sustentationem hominum, secus verò si de his non esset, nisi iusta causa adesset mutandi propositum, quia tunc etiamsi res exposita venditioni spectaret ad victum, adhuc posset pœnitere, iusta enim causa reputatur si velit rem pro suo vsu retinere, de quo etiam Gratian. *dicto cap. 149. num.* 28. Quotiescumque enim lex permittit rem ob publicam vtilitatem, vel necessitatem auferri, hoc intelligi debet iusto pretio soluto, & non aliter. *l. Hispan. 2. tit. 1. part. 2. l. 31. tit. 24. part. 3.* Pinel. *in l. 2. C. de rescind. vend. part. 1. rub. cap. 2. à num. 14.* Salzed. *ad Bernard. reg. 209. vers. tertiò amplia,* Mictes *de maioratu p 4. q. 1. num. 116.* Menoch. *cons. 137. num. 1. cum seqq.* 4

Iustum & legitimum pretium est quod à Principe, lege, Republica, vel à iudice taxatur, secundum Pinel *in l. 2. C. de rescind. vend. part. 3. cap. fin. num. 45.* Couar. *libr. 2. var. cap. 2. n. 5. vers. vel ita accipiendum est,* Perez *l. 2. vers. prior pars tit. 23. lib. 2. Ordin.* Matienz. *l. 1. glos. 2. num. 9. tit. 11. lib. 5. noua Recopil.* Gemin. *commento 1. de vsuris § 8. n. 169 & com. 2. §. 5. n. 159.* Mascard. *de probat. concl. 443. n. 10. & concl. 641. num. fin. & concl. 1396.* aliàs 1403. *n.* 39. Auendan. *de censib. cap. 27. &* 28. Felician. *in simili tractat. lib. 1. cap. 3. n. 15. vers. quartò potest, & libr. 2. cap. 1. n. 2. & n. 12. vers. legitimum verò,* Cabed. *Lusit. decis. 92. p. 2.* Iacob. de Graffis *tom. 1. consil. tit. de empt. libr. 3. cons. vnico n. 4.* Valasc. *cons. 43. n. 12.* Morl. *in emporio iuris p. 1. tit. 5. de contrah. empt. q. 6. n. 4* Gasp. Rodericic. *de annuis redditibus lib. 1. q. 115. in fine,* Molin. *de iustit. tract. 2. disp. 347. per tot.* Sigism. Scacc. *de commerc. & camb. §. 1. quæst. 7. part. 1. ampl. 10. num. 65. in fine,* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. tom. 2. lib. 25. num.* 288. 5

Prout etiam iustum rei pretium censetur illud pro quo vendi potest in foro, per ea quæ tradunt Tiraq. *de retract. lig. 6. 1. glos. 18. num.* 1. Couar *d. cap. 3. num. 4. in fine.* Pinel. *d. p. 3. c. fin. n. 17* Gemin. *d. commento 1. § 8. num. 167.* Menoch. *cons. 137. n. 4.* Mexi. *in tract. tassæ panis concl. 4. n. 26.* Perez *l. 2. tit. 23. lib. 2. Ordin. pag. 429.* Mascard. *de probat. concl. 1403. n.* 35. Mich. Salon. *in 2. 2 D. Thomæ tom. 2. quæst. 77. art. 1. controu. 1.* Donel. *ad l. 2. num. 3. C. de rescind. vendit. pag. 312* Mol. *d. q 6. num 4* Mastrill. *Siciliæ decis. 17. num. 16.* Iacob. de Graffis *d. cons vnico num.* 2. & 3. 6

Cardin-

Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 4. tit. 10. num.* 8.

7 *Quibus verus cultus est adiuuare pauperes.* De
eleemosyna eiúsque obligatione, virtute, & effecti-
bus, vide Doctores per me citatos *ad c. placet di stinct.*
86. quibus addo Spin. *in speculo testam. gloss 6 princ.*
num. 1. Surd. *de aliment. tit. 1. q.* 90. Azor. *instit. moral.*
p. 2. libr. 12. cap. 7. Valer. Reginald. *in praxi fori pœ-*
nit. lib. 4. num. 237. cum seqq.

8 Vtrùm autem possit aliquis compelli ad eleemo-
synam? vide Cou. *lib. 3. var. cap.* 14. *num.* 5. Tiraquel.
de nobilit. cap. 29. num. 46. & de pœnis temper. causa
44. *num.* 10. Mexi. *in tract. tassu panis concl. 1. num.* 5.
Surd. *de aliment. tit. 3. qu. 3. num.* 27. Azor. *d. libr. 12.*
cap. 13. q. 3. Valer. Reginald. *d. libr. 4. numer. 237. cum*
seqq. Mart. *de iurisd. part 4. casu* 163. *n.* 13. vbi quòd
9 eleemosyna in casu necessitatis est de præcepto. Quid
10 ad hospitalitatem? vide Tiraquel. *d. causa* 44. *num.* 10.
Spin. *in speculo testam. gloss. 6. princ. n* 8. Corduba de
Lara *in l. si quis à liberis, §. & si impubes, n.* 37. Me-
noch. *de arbitr. casu* 182. *num.* 43.

Prouideant Episcopi.] Ad eos enim pertinet annonæ victualia iusto pretio vendi facere, ne pauperes fame pereant, Cardin. Mantic. *de tacit. & ambig conuent. lib. 4. tit. 4. num. 12. & tit. 20. d. num. 13. cum seqq.* Mart. *de iurisd. p. 4. casu 1. num.* 50. & compellere subditos ad eleemosynam, Tiraquel. *de pia causa, priuil.* 149. Cou. *lib. 3. variarum cap. 14. num.* 5. Fr. Gabr. del Torq *in libro quem inscripsit, Thesauro de la misericerdia, cap.* 50.

SVMMARIVM.

1 *Appellans ante sententiam frustrandi iudicij causa mulctandus; & Clerici mulcta non infertur fisco, sed distribuitur inter pauperes.*
2 *Appellare non licet ante sententiam definitiuam.*
3 *Commissio extorta ante sententiam grauaminis nulla est.*
4 *Pœna temere appellantium, & quomodo puniantur, remissiuè.*
5 *Appellatio friuola quæ, remissiuè, & num. 6.*
7 *Appellare non potest qui non est grauatus.*
8 *Libra quando vt pondus auri, vel argenti inducitur, erit referenda in tot argenteos denarios, vel aureos numos, quot Romana lege, Regia, vel prouinciali duodecim vnciis auri, vel argenti percutiuntur.*
9 *Lex prohibita cùm imponit pœnam extrinsecum, si fiat contra prohibitionem, an censeatur actum contra prohibitionem annullare, remissiuè.*

L. Si Clericus ante. II.

Iidem A A. *ad Claudium P. P.*

1 APpellans ante sententiam, frustrandi iudicij causa, mulctandus; & Clerici mulcta non infertur fisco, sed distribuitur inter pauperes. Colligunt ex Ordio. Doctores citati *ad l. 1. p. 1. sup. hoc tit.* Vide Cuiac *lib.... obs. 12. c.* 6.

2 *Ante definitiuam sententiam*, &c.] Notatur ad
hoc quòd ante sententiam definitiuam appellare
non licet, vt per *l. Hispan. 13. tit. 23. par. 3. vbi gloss.* 1.
3 Vnde commissio extorta ante sententiam grauami-
nis est nulla, vt censuit Rot. *in Romana pecuniaria*
de Ruspolis 10. *Maij* 1589. coram Card. Platto, im-
pressa per Marchesan. *p. 3. §. 2. pag.* 43. ibi, Prima
causa non placuit Dominis, quia cùm commissio, cuius vigore inhibitio emanauit, fuerit extorta anteaquam per Auditorem Cameræ fuisset grauamen diffinitiuè illatum, clarum est eam fuisse nullam & nullam tribuisse iurisdictionem, *l. fin. de vsucap.* gloss. *in cap. 2. de appell.* Ægid. *decis.* 100. Rot. *decis. 2. de except. in nouis*, & propterea huiusmodi inhibitio non causat attentata, Rot. *decis. 75. de appell. in antiq.* Felin. *in cap. ex tenore numer. 2. de rescript.* Ægid. *decis.* 239. & licèt regulariter soleat dici inhibitionem Rotalem siue iustam, siue iniustam esse timendam, attamen in casu isto de stylo Rotæ licitè inhibitio sperni potest. Hactenus Rota. Et quòd commissio appellationis expedita ante appellationem interpositam non tribuit iurisdictionem, tradit Lancel. *de attent. p. 2. cap. 10. limit. 22. num.* 1. quem refert & sequitur Rot. *decis. 789. num. 1. par. 1. recentis.* aliàs *tom. 1. in posthumis Farin.* vbi *numer.* 4. id limitatur existente clausula, *quam, & quas*, &c. quæ comprehendit causam appellationis, & etiam alias causas mouendas, & futuras circa idem negotium, itavt impetrans possit specificare causas, quas vult, & ego vidi in tribunali Nunciaturæ Hispaniarum hanc decisionem allegari ad sustinendam commissionem impetratam tempore; quo adhuc non fuerat lata sententia, nec interposita appellatio ab aliquo grauamine: propter quod non semel dubitaui, an illa clausula vim & effectum prædictum haberet, eo quòd cùm sit accessoria ad grauamen narratum, de quo tunc temporis non constabat, necesse est vt dicamus, eo non existente vti principali, dictam clausulam velut accessoriam annullari, iuxta ea quæ resolui *in praxi exigendi pensiones q. 1. ex n.* 30. omnes enim clausulæ appositæ in concessione sobreptitia, sunt quoque subreptitiæ, & nullum producunt effectum, Decian. *resp. 23. n. 47. vol.* 1. Rainoso *obseru. 45. num.* 30.

De pœna temere appellantium, & quomodo pu- 4
niantur, vide Maraor. *de ordin. iudic. p. 6. tit. de ap-*
pellat. n. 355. Roland. *cons.* 72. *n.* 26. *lib.* 3. Menoch. *de*
arbitr. casu 445. Et quæ dicatur appellatio friuola, 5
tradit Scacc. *de appellat. q. 2. num.* 48. vbi asserit appel-
lationem friuolam dici illam, quæ interponitur sine le- 6
gitima causa, vt quando quis non grauatus appellat,
& *q. 5. à n. 94. cum seqq.* resoluit quòd is, qui non est 7
grauatus, non potest appellare.

Quinquaginta librarum argenti.] Nota Couar. *in* 8
tract. veterum collatio numismatum, c. 3. §. 4. n. 1. quòd
quando libra; vt pondus auri, vel argenti inducitur, erit referenda in tot argenteos denarios, vel aureos numos, quot Romana lege, Regia, vel prouinciali duodecim vnciis auri, vel argenti percutiuntur. Argenti etenim libra quælibet duodecim vnciarum æstimatur nonaginta sex numis argenteis Regalibus iustissimi ponderis, nempe drachmalibus, aut centum ex his, qui publica & Regia percussi auctoritate in commutationibus expenduntur. Adde Caluin. *in suo Lexic. iurid. verbo, libram argenti*, vbi ait quinque solidos illam constituere.

Coguntur expendere.] Allegat Tiraquel. *de nobil. cap.* 9
37. *num.* 78. ad illam quæst. Vtrùm cùm lex prohibitiua imponit pœnam extrinsecam; si fiat contra prohibitionem, censeatur actum contra prohibitionem annullare, de qua vide posita *in collect. ad l. non dubium, inf. de legibus.*

In gloss. 1. ibi, *quia cui plus committitur, ab eo plus exigitur.* Refert Bobadil. *in sua politica lib. 5. cap. 1. n.* 78. *in gloss. lit. E.*

SVMMARIVM.

1 *Carcerati circa Paschatis festum relaxandi; etiam quòd agatur de pœna corporali, nisi crimen grauissimum sit, vt n.7. & an isto casu liberi dimittantur, an verò cum fideiussore, vt reuertantur ostenditur, num.7.*

2 *Festorum, & feriarum intuitu turbantes quietem, & gaudia atque lætitiam ex feriis habere sperãtes, non fruuntur relaxatione ob ferias indulta.*

3 *Priuilegiis & fauore indigni sunt malefici.*

4 *Sacrilegi, adulteri, scortatores, incestum committentes, raptores, & sepulchrorum violatores feriarum quiete sunt indigni.*

5 *Feriarum fauore impunitatis spe non gaudeant venefici, adulteri, parricida, rei maiestatis, sed promeritas patiantur pœnas.*

6 *Criminum remissio non frequentanda, sed semel remissa perniciosè iterata vindictam publicam prouocat.*

9 *Pœna sacrilegij est capitalis, eo quòd hic inter capitalia delicta numeratur.*

10 *Malefici nullis gaudeant priuilegiis, omnique fauore sunt indigni.*

11 *Tortura ad inuestigationem enormium delictorum adhiberi potest etiam diebus paschalibus.*

12 *Delicti reiteratio gratiam impedit.*

13 *Venia Principis impetrata, non facta mentione de iterato crimine, nulla est.*

L. Nemo deinceps. III.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. *Neotherio P. P.*

1 CArcerati circa Paschatis festum relaxandi, *in
2 princ.* Festorum, & feriarum intuitu turban-
tes quietem, & gaudia atque lætitiam ex feriis habe-
re sperantes non fruuntur relaxione ob ferias indul-
3 ta. Item priuilegiis & fauore malefici indigni sunt,
4 *in vers. sed ab his.* Sacrilegi, adulteri, scortatores, in-
cestum committentes, raptores, & sepulchrorum
violatores, feriarum quiete sunt indigni, nec rela-
xandi feriarum fauore, *in vers. quis enim* Feriarum
5 fauore impunitatis spe non gaudeant venefici, adul-
teri, parricidæ, rei maiestatis, sed promeritas patian-
tur pœnas, *in vers. patiantur.* Criminum remissio
6 non frequentanda, sed semel remissa perniciosè ite-
rata vindictam publicam prouocat, *in § his ergo.*
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. suprà hoc tit.*

Vbi primùm dies paschalis extiterit, &c.] Nota-
7 tur ad hoc quòd in die Paschatis relaxantur carce-
rati, etiam quòd agatur de pœna corporali, nisi cri-
men grauissimum sit, vt per Ias. *in §. bona fidei 28. num. 38. Institut. de action.* Azeued. *l. 1. numer. 51. cum seqq. tit. lib. 8. noua Recop.* Paelad. *lib. 2. rerum quotid. cap. fin. p. 5. § 6. num 8.* optimè Bobadil. *in sua politica lib. 3. cap. 15. num. 107.* Bernard. Græuæ *ad pract. Cameræ Imper. lib. 2. concl. 44. num. 12.* Farin. *in praxi crimin. p. 1. q. 33. num. 77.*

Sed an isto casu carcerati liberi dimittantur, an
8 verò cum fideiussore reuertantur, non bene con-
stat, nam Boss. *in tit. de carc. fideiuss. commit. num. 27.* & Clar. *in § fin. q. 46. vers. solent etiam*, quos refert & sequitur Menoch. *de arbitr. casu 303. numer. 38.* resoluunt illo tempore relaxari carceratos sub fideiussione, & addit Farin. *d. num. 77.* Romæ seruari quòd omnes detenti pro causa ciuili in iis diebus laxentur cum cautione sub pœna debiti de se repræsentando in iisdem carceribus post festa, à quindecim scutis supra: à quindecim verò scutis infra, facta obligatione per eos, & interim nec etiam possunt exequi alia mandata contra debitores: detenti verò pro causa criminali, si delictum non est atrox, vel si indicia non sunt grauia, relaxentur sub fideiussore de se repræsentando post eadem festa, vel de habenda domo pro carcere, aut aliàs arbitrio Dominorum visitatorum carcerum, qui iis temporibus omnia prudenter inspiciunt, & piissimè agunt.

Quis enim sacrilego, &c.] Ex hoc text. colligit 9
Boët. *decis. 254. num. 5.* quòd pœna sacrilegij est capitalis, eo quòd hic inter capitalia delicta numeratur.

Nullam accipiat, &c.] Notatur ad hoc quòd 10
malefici nullis gaudent priuilegiis, omnique fauore sunt indigni, vt per Horat. Luc. *de priuileg. schol. priuil. 64. fol. 370.*

Patiatur tormenta, &c.] Notatur ad hoc quòd 11
in diebus etiam paschalibus potest adhiberi tortura ad inuestigationem enormium delictorum, vt per Tiraquel. *de pœnis temper. causa 49. num. 27.* vbi hunc text. appellat omnium Codicis elegantissimum.

Quod fecit semper expectet.] Vide Chassan *in consuet. Burgan. rubr. 1. §. en droict. num. 1.* Hippol. *sing. 270. & 454.*

Vt remissionem veniæ crimina nisi semel commissa non habeant.] De hoc vide Palat. *in repet. cap. per vestras, notab. 4. in princ. num. 11. pag. 416.* Clar. *in §. fin. q. 59. num. 9.* Bald. *in l. transigere numer. 69. cum seqq. C. de transact.* Nau. *cons. 1. numer. 53. de constit.* Menoch. *de arbitr. casu 103. num. 32.* Vincent. de Franch. *decis. 230. numer. 3. & 6.* Perez *leg. 2. tit. 51. libro 1. Ordinam. pag. 176.* Gutierr. *canon. libro 2. capite 15.* Cald. Pereira *in leg. si curatorem, verba, vel aduersarij dolo numer. 51.* Sanchez *de matrim. lib. 8. disp. 22. numer. 8.* Quia reiteratio delicti impe-
dit gratiam. Boët. *decis. 217. numer. 21.* Couar. *var. li-* 12
bro 1. cap. 10. numer. 2. in fin. Azeued. *leg. 2. numer. 13. & 16. tit. 25. libr. 8 noua Recop.* Carol. de Grassis *de except. exc. 14. num. 47.* Mura *super consuet. Panorm. cap. 9. num. 33.*

Et venia principis impetrata non facta mentione 13
de iterato crimine, nulla est, de quo Tiraq. *loco proximè citato.* Padil. *in d. l. transigere num. 63.* Sebast. Medices *de regalis iuris reg. 3. num. 54.* Plac. *in epitome delict. 38. n. 4* Ioan. Arno *sing. 11.* Ioann. Anton. Telgo *sing. 31.* Ioan Vincent. de Anna *sing. 235.* Vincent. de Franch *decis. 350. num. 3.* Mascard *de probat. concl. 838. num. 8.* Mandel. *cons. 723. vol. 4.* Carol. de Grassis *d. except. 14. à num. 51.* Cened. *ad Decretal. collect. 44. num. 4.* Farin. *in praxi crimin. qu. 61. num. 49.* Cardin. Tusch. *practic. conclus. tom. 7. lit. S. concl. 730* Nicol. Narc. *de benefic. part. 8. cap. 3. n. 28.* Anton. Gom. *var. tom. 3. cap. 3. num. 60. & cap. 13. num. 38. vers. item adde.* vbi tenet quòd si delictum sit qualificatum, puta factum proditoriè, vel cum igne, vel sagitta, remissio generalis, vel particularis non prodest delinquenti, nisi expressa mentio fiat de illa qualitate, latè Garc. Mastril. *de indulgent. general. cap. 28. per tot.*

L. Tres tantummodo. IV.

Imperator.

TRes Prætores in vrbe Constantinopolitana 1
singulis annis ad disceptationem, & retra-
ctationem

ctitionem causarum olim constituti fuerunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc eod. tit.*

SVMMARIVM.

1 *Mimæ habitum Monialium non induent impunè.*
2 *Meretrices vestibus honestarum non se ornent.*
3 *Mimæ quæ sint.*
4 *Meretrices publicæ quæ.*
5 *Meretrices an cogi possint habitum portare distinctum, aut aliud signum, ostenditur.*
6 *Mulierem viri veste, aut virum fœminea, deambulare prohibetur.*
8 *Mimi & histriones veste religiosa vtentes ad vituperiosa, peccant mortaliter.*

L. Mimæ. V.

Imppp. THEOD. ARC. *&* HONOR. AAA. *Rufino P. P.*

1 MImæ habitum Monialium non induent impu-
2 nè :& meretrices vestibus honestarum non se ornent. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. sup. hoc tit.*

3 *Mimæ.*] Latinè effictrix dicitur, quæ vel intra, vel extra scenam gesticulationes exercet, imitatur dicta, factáque ac motes hominum, ac naturas cum lasciuia, vt per Caluin *in suo Lexic. iurid. verbo. Mimi*, eleganter, vt solet, D. Laurentius Ramirez de Prado, vir in omni scientiarum genere apprimè versatus, *ad Martial. lib. 2. epig. 41.*

4 *Quæ ludibrio corporis sui quæstum faciunt.*] Quæ autem sint publicæ meretrices. vide Mathesil. *de succession. ab intest. memb. 2. art. 1. numer. 3.* Ioan. Bapt. *in l. si qua illustris numer. 70. C. ad Orfician.* Couar. *de sponsal. p. 2. c. 8. §. 11. n. 5. vers. meretrix autem*, Petr. Caball. *resol. crimin. casu 123. num. 6. cum seqq.* Stephan. Gratian *discept. forens. cap. 135. numer.* 8. vbi resoluit quòd meretrix illa dicitur, quæ passim & palàm omnibus patet, & cuius turpitudo est publicè venalis, siue in lopanari, siue in alio loco, siue cum quæstu, vel sine quæstu, pudori suo non parcens, palàm se prostituat, de quo late Bened. Ægid. *in tractat. de iure & priuileg. honestat. art. 9. de meretrice à princip.*

5 *Habitum earum virginum*, &c.] Notatur ad hoc quòd possunt cogi meretrices portare habitum aliquem distinctum, aut aliud signum, vt per Bald. *in præsenti*, Bermon. *de publicis concubin. rub. de stupra numer. 32.* Petr. Gregor. *syntag. iuris libr. 10. capite 2. numer. 38* Menoch. *de arbitr. casu 535. num.* 18. Sed meritò ab horum opinione dissentit Bened. Ægid. *d. art. 9. de meretrice num. 15.* tenens de iure non probari, vt cogi possint meretrices certum aliquod signum portare, quo ab honestis mulieribus discernantur, addítque hanc legem, ex qua Bald. & cæteri post illum citati, contrarium annotarunt, illud probare; planè enim loqui ait in mimis, & meretricibus portantibus habitum virginum Deo dedicatarum, quo illis vti prohibetur ibi, non tamen iubetur, vt certum aliquem ferant habitum, quo ab aliis honestis mulieribus discernantur, quinimo prohibito illo, qui peculiaris est virginum, quæ Deo dedicatæ sunt, alij omnes permissi censentur, iuxta reg. *l. cùm Prætor, in princ. ff. de iudic.*

6 Notatur etiam ad hoc quòd prohibitum est mulierem viri veste, aut virum fœminea deambulare, vt per *l. Hispan. 36. tit. 6. part. 1.* Tiraquell. *in leg. 3. connub. glos. 1. part. 3. num. 58.* Bobadil. *in sua politica lib. 1. cap. 1. num. 24.*

Vnde colligit Fr. Emman. *quæst. Regular. tom. 2. quæst. 77. art. 7.* quòd mimi & histriones veste religiosa vtentes ad vituperiosa, peccant mortaliter. 7

SVMMARIVM.

1 *Archigerontes, Diœcetásque ergasiotanorum nonnisi Christianos dirigi præcipitur.*
2 *Archigerontes, & diœcetæ, qui? & num. 3.*
4 *Iudex post sententiam diffinitiuam latam contrà reum, debet ei mittere Sacerdotem, vel Religiosum, vt confiteatur peccata sua, & dare sibi aliquod tempus, vt possit prouidere ea, quæ ad conscientiam & animam suam faciunt.*

L. Archigerontes VI.

Impp. ARCAD. *&* HONOR. AA. *Gennadio P. P. Augustali.*

ARchigerontes, Diœcetásque ergasiotanorũ non nisi Christianos dirigi præcipitur in hoc text. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. nu. 1. sup. hoc titulo.* 1

Qui fuerint non benè constat inter scribentes; 2 quidam enim, ex quorum numero est Accursius, Archipresbyteros, aut Episcopos, vel minores Sacerdotes interpretantur, qui damnatorum in metalla confitentium peccata audiebant: quod quàm erroneum sit, nemo est, qui non intelligat: neque enim auditum est, Archigerontes, Præsules, aut Sacerdotes appellari. Alij de iis, qui mensam Principis, aut alia negotia procurant, intelligi opinantur; sed nullibi (quod sciam) hi Archigerontes vocantur, qui Latinè senum principes interpretantur. Vide Alciat. *libr. 3. dispunct. cap. 18.* Cuiac. *libr. 23. obseruat. 3.* Caluin. *in Lex. iurid. verbo, Archigerontes*, vbit ait leuissimâ mutatione adhibita locum sic corrigendum, *Archigerontes, & diœceta ergasticorum non nisi Christiani*, &c.

Verùm Guid. Pancirol. *in thesauro var. lect. libr. 2. cap. 173.* tenet verisimilius intelligi senes, qui Gynæciis præerant, vbi vestes Principis, & lintea texebant, de quibus *in tit. de murilegulis, Gynæciariis lib. 11.* His enim ob seruandam mulierum pudicitiam præficiebantur senes, Archigerontes vocati, & diœcetæ, id est; administratores, scilicet purpuræ, lanæ, lini, & huiusmodi rerum, quas in cubiculis fœminæ operabantur, quarum erant præfecti illi, qui Archigerontes nominabantur, quos lex ista præcepit vt Christiani essent, & idem de diœcetis, qui eas res tractabant. 3

Allegari solet hic text. ad hoc quòd iudex post sententiam diffinitiuam latam contra reum, debet ei mittere Sacerdotem, vel Religiosum, vt confiteatur peccata sua, & dare sibi aliquod tempus, vel spatium, vt possit prouidere ea, quæ ad conscientiam, & animam suam faciunt, vt per Bald. Paul. de Castro, & communiter Doctores *in præsenti.* Aaron. Gom. *tom. 3. var. cap. vlt. num. 6.* Clar. *in §. fin. qu. 97. num. 4.* 4

SVM

SVMMARIVM.

1 *Damnatos ad supplicium nemo eripiet è manibus & vinculis executorum sub pœna 30. auri marcarum.*

2 *Monachi captiuos liberantes si per ordinarios Episcopos non puniuntur, Episcopi de culpa tenentur.*

3 *Monachi pro condemnatis ad mortem si tempora suffragantur, appellationem interponere possunt.*

4 *Addicti, de vltimo supplicio damnatis.*

5 *Clericos, in his, quæ concernunt vtilitatem publicam, comprehendi.*

6 *Synodita qui sint.*

7 *Iudici, aut eius executoribus resistere minimè licitum. Limita quando iudex procederet iuris ordine non seruato, n.8. Aut quando iudex voluisset exequi sententiam nullam, n.9. aut quando officiales, & executores excederent modum suæ executionis, num.10. vel quando iudex de facto vellet suam exequi sententiam, num.11.*

12 *Captum eripiens è manibus familiæ, qui iam confessus, conuictus, aut condemnatus est, vel ducitur ad supplicium, puniri debet, & tenetur crimine læsæ maiestatis: nisi eximat de manibus familiæ eum, qui iniustè, & indebitè captus est, & multo magis si iniustè damnatus ducitur ad supplicium, tunc enim eximens nulla pœna tenetur.*

13 *Primates qui sint.*

14 *Appellatio interponenda pro reo cōdemnato potest fieri per Procuratorem. Imò pro criminaliter condemnato in causa criminali non solùm admittitur Procurator, sed etiam vnusquisque extraneus, num.15. Amplia etiam, vt non solùm laicus, sed etiam Clericus possit pro condemnato capitaliter appellare, num.16.*

L. Addictos. VII.

Iidem AA. Rufino P.P.

DAmnatos ad supplicium nemo eripiet è mani-
1 bus & vinculis executorum sub pœna triginta
auri marcarum, *in princip.* Monachi captiuos libe-
2 rantes si per ordinarios Episcopos non puniuntur,
Episcopi de culpa tenentur, *in vers. Ad Episcoporum*
Monachi pro condemnatis ad mortem, si tempora
3 suffragantur; appellationem interponere possunt,
in vers. quibus. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati
ad l.1.n.1. suprà hoc tit. Vide ad hoc Ægid. Bossium
tit. de captura. num.15.

Addictos]Dicuntur vltimo supplicio damnati,
4 secundùm Caluin. *in suo Lexic. iuridic. verbo addicti,*
Cott. *in memorab. verbo, addictio.* Et particula illa *addictos*, intelligitur de addictione, quæ fit per sententiam condemnantem, non verò per executionem facti, non obstantibus nonnullis verbis huius l. quæ facti executionem denotare videntur, ibi, *sed & reos ad locum pœnæ.* &c. quia responderi oportet verba vltima huius l. ibi, *si tempora suffragantur,* esse referenda ad principium legis, in quo agitur de condemnatione per sententiam, non verò referenda esse ad ampliationem, quia constat ex principiis iuris tempora non suffragari, vt appellatio interponi possit postquam sententia in rem iudicatam transiuit, qualis est illa, per quam fit executio actualis, & reus deducitur ad locum pœnæ.

Nulli clericorum, &c.]Allegat Perez *tit.2 in prin*
cap. lib.8. Ordinam. pag.33. ad hoc quòd in his, quæ
concernunt vtilitatem publicam, comprehenduntur 6
Clerici.

Etiam quos synoditas vocant.]Synoditas existimat
Accurs. esse Prælatos, qui Synodo, & Congregationi
præsunt, sed vocabulum huiusmodi in hoc sensu
nullibi reperiri existimat Guid. Paneirol. *in thesauro*
var. lect. lib.2. cap.174. vbi censet synoditas esse Clericos simul canentes. 7

Per vim atque vsurpationem vindicare] Notatur
ad hoc quòd iudici, aut eius executoribus resistere
minimè licet, vt per Socin. *reg.441.* Bernard. *reg.382.*
in princip. Dueñ. *reg.193. in 4. limit.* Plaça *in epitom.*
delict. cap.28. post num.9. Gratian. *reg.406.* Farinac.
in praxi crimin. quæst.32. num. 86. cum multis seqq.
vbi *n.88.* limitat quando iudex ipse, vel eius officia- 8
les & executores iniustè agunt, vel exequuntur, vel
ageretur de damno irreparabili, & *num 97.* limitat
etiam quando iudex procederet iuris ordine non 9
seruato, & *numer.100.* pariter limitat quando iudex 10
voluisset exequi sententiam nullam, & *numero 101.*
idem dicit quando officiales & executores excede- 11
rent modum suæ executionis, & *num.108* hoc ipsum
affirmat si interposita & pendente appellatione (in
casu tamen in quo de iure illa recipi debebat) iudex
de facto vellet suam exequi sententiam, quia tunc
pariter & de facto posset ei resisti tanquam sine iurisdictione, & iniquè agenti.

Allegari etiam solet ad hoc quòd eripiens captum è manibus familiæ, qui iam confessus, conuictus, aut condemnatus est, vel ducitur ad supplicium, puniri debet, & tenetur crimine læsæ maiestatis, de quo vide Dueñ. *reg.281.* Marant. *disp.1.*
numer.11. Clar. *in practic. §. fin. qu. 68. vers. eximens*
de manibus iustitiæ condemnatum, Decian. *in tract. cri-*
min. tom.2. lib.7. cap.11. num.27. & 12. Farin. *in pra-*
xi crimin. q.32. num.2. cum multis seqq. vbi *num.66.* 12
limitat non procedere in eximente de manibus familiæ eum, qui iniustè, & indebitè captus est, & multo magis si iniustè damnatus ducitur ad supplicium,
tunc enim eximens nulla pœna tenetur, quia talis
ereptio licita est. 13

Et primates.] De primatibus officiorum loquitur
hæc lex, & dicuntur hi, qui tenent primum locum,
vt per Tiraquell. *de nobilit. c.37. num.36.* 14

Quibus in causa criminali, &c.] Notatur ad hoc
quòd appellatio interponenda pro reo condemnato
potest fieri per Procuratorem, vt per Anton. Gom.
tom.3. var. cap.1. num.15. Mench. *illustr. controuers.*
cap.41. num.9. 15

Immo pro criminaliter condemnato in causa capitali non solùm admittitur Procurator, sed etiam vnusquisque extraneus, & non coniunctus sine mandato ad appellandum, & etiam eo inuito, vt citato hoc textu resoluunt Bernard. *in pract. cap. 144.*
num.4. vbi Salzed. *lit. B.* Anton. Gom. *d. tom.3. cap.13.*
num.31. vers. item etiam, el 1. Clar. *§. fin. quæst.94. post*
numer.4. vers. regulariter autem, vbi Baiard. Decian.
in tract. crimin. lib.2. cap.6 num.17. Mench *vsufre-*
quent. cap.39. ex num.1. Ruginel. *de appellat. §.2. c.1.*
num.53. cum seqq. Sigism. Scacc. *de appellat. quæst.5.*
num.43. cum multis seqq. Farinac. *in praxi crimin.* 16
quæst.101. num.23. cum seqq. vbi etiam præcipuè duo vltimo loco citati ampliant, vt non solùm quisquis laicus, sed etiam Clericus possit pro condemnato capitaliter appellare, qui quidem non solùm ad appellandum sine mandato, & inuito condemnato, admittuntur, sed etiam ad prosequendam appellationem.

SVM

SVMMARIVM.

1 *Progantes iurisdictionem Episcopi tenentur eius iudicio stare. Item in Episcopum non subditi, vt in arbitrum compromittere possunt, & tales compromittentes si sunt præsentes, stare laudo tenentur num. 2.*

3 *Secularis potest prorogare iudicis secularis iurisdictionem. At aliter obseruatur in Regno Portugaliæ, & Regno Franciæ, num. 4.*

5 *Prorogationi non datur locus in criminalibus.*

L. Si quis ex consensu. VIII.

Iidem AA. *Eutychiano P. P.*

1 PRorogantes iurisdictionem Episcopi tenentur
2 eius iudicio stare. Item in Episcopum non subditi, vt in arbitrum compromittere possunt, & tales compromittentes si sunt præsentes, stare laudo tenentur. Colligunt ex Ordin Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* Vide ad hoc Benedict. Capra *in regulis, in tract. de prorogationib. post concl. 153.*

3 *Non vetabuntur.*] Notatur ad hoc quòd secularis potest prorogare iudicis secularis iurisdictionem, vt per *l. Hispan. 4. tit. 6. part. 1. vbi gloss. 5.* Boër. *decis. 69 n. 4. & 5.* Azeued *l. 11. num. 16. tit. 1. lib. 4 noua Recop.* Octauian. *decis. 78. n. 2.* Anton. Natta *cons. 413. n. 4. lib. 2.* D. Barbos. *in l. 1. artic. 3. num. 133. ff. de iudic.* Card. Cæs. Baron. *tom. 5. annal. Eccles. anno Christi 398. pag. 46* plures per me citati in *collectan. ad cap. significasti, de foro comp. num. 5.*

Verùm licèt hæc attento iure verissima sint, nihilominus tamen in Regno Portugaliæ per *Ordinat. Regiam libr. 1. tit. 1. §. 14.* & apud Hispanos per *l. 11. tit. 1. libr. 4. Ordin.* prohibitum est pœnis adiectis ne laici prorogent iurisdictionem iudicis Ecclesiastici, quod etiã ex consuetudine generali obseruari in Regno Franciæ asserunt Aufret. *de potest. Ecclesiæ super. l. nos q. 31.* Guilielml Benedict. *in cap. Raynutius, verbo, & vxorem, decis. 2. num 53.* Et idem etiam obseruari in Regno Nauarræ testatur Nau. *cons. 31. n. 4. de sent. excom.*

4 De latum legum, & consuetudinis validitate vide vltra suprà citatos Segur. *ad l. 1. §. si vir vxori, n. 138 ff. de acquir. poss.* Fortun *de vltimo fine, illat. 20.* Pinel. *ad l. 1. C. de rescind. vendit. p. 3. cap. 1. num. 11.* Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 14. num. 22.* Perez *ad l. 6. tit. 1. lib. 3. Ordinam.* Cou. *in cap. quamuis pactum, p. 1. §. 3 num. 22. de pactis lib. 6.* Gutier. *in auth. sacramenta puber. C. de in integ. restit. min. num. 151.* Ioseph. Sesse *in tractat. de inhibit. cap 9 § 3.* Palil. *in summ. leg. pœnal. cap. 9. § 3.* Matta *de iurisd. p. 4. cent. 1. casu 92.* D Barbos. *d. art. 3. num. 139.*

5 *In ciuili dumtaxat negotio.*] Ergo videtur probari in criminalibus locum non esse prorogationi, de quo vide Morlam *in emporio iuris p. 1. tit. 2. q. 21. num. 15.* D. Barbos. *in l. 1. art. 4. num. 4. ff. de iudic.* at *numer. 6.* contrarium respondet, & *numer. 11.* ait ideo præsupponi in hoc text. de causa criminali etiam virtute prorogationis Episcopum cognoscere non posse, quia cùm in subditos non posset cognoscere de criminibus, *cap. in Archiepiscopatu, de raptorib.* neque in prorogantes ea vti potest cognitione, quia regula est iudicem prorogatum non posse alia iurisdictione vti in prorogantes, quàm posset exercere in subditos.

SVMMARIVM.

1 *Appellare non licet ab Episcopi per prorogationem electi iudicio, & sententia, & n. 2. Contrarium vide num. 3.*

4 *Proponitur D. Barbosæ sententia.*

5 *Iudex prorogatus non potest suam sententiam exequi, sed executio debet fieri per ordinarium competentem.*

6 *Appellare etiam non licet à præfecti prætorio sententia.*

L. Episcopale. IX.

Imppp. ARCAD. HONOR. & THEOD. AAA. *Theodoro P. P.*

AB Episcopi per prorogationem electi iudicio, 1
& sententia illicita est appellatio. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc titul.*

Hanc eandem conclus. declarant Grammat. *decis. 9.* ä
latè & eleganter D. Barbos. *in l. 1. ar. 5. n. 15. cum multis seqq. ff. de iudic.* D. Marta *de iurisdict. p. 1. c. 50. n. 19. & p. 2. cap. 29. num. 14.* vbi ex Guid. Papæ *sing. 770.* asserit hunc text. loqui de Episcopo iudicante, vt arbitro, & sic per iurisdictionem prorogatam, non autem ordinariam, Nicel. *in tract. de concordia gloss. concor. 6. fallent. 21. num. 62. fol. 193.* Ruginel. *in tract. de appellat. §. 2. cap. 2. num. 31. vers. non appellatur,* Sigism. Scacc. *in simili tract. q. 16. limit. 18.*

Verùm obstat text. *in auth. si quis litigantium,* 3
quæ immediatè sequitur, vbi habetur quòd veri subditi à sententia Episcopi appellare possunt. ergo idem dicendum in prorogantibus eius iurisdictionem, semper enim partes prorogantes videntur respexisse ad qualitatem iudicis, cuius prorogarunt iurisdictionem, vt ex hoc text. colligunt Batt. & Paul. *numer. 2. hic,* Roman. *sing. 11.* Decian. *in tract. crimin. lib. 4. cap. 23. à num. 7.* itavt si ab eo, cuius iurisdictio prorogata est, non possit appellari, ita nec ab hac sententia lata in causa prorogata; vt per Anton. de Matthæis *in tract. prorogationis fori cap. 67 post princ.* Anton. Gam. *Lusit. decis. 222. numer. 11. in princip.* Quapropter Doctores varias excogitarunt solutiones. Quidam enim existimarunt speciale esse in laicis prorogantibus iurisdictionem Episcopi Ecclesiastici, vt ab eius sententia appellare non possint, quantumcunque veri subditi ab eius sententia appellare valerent; vt tenent Alberic. *numero 10.* Paul. Castren. *num. 5.* & Iacobin. *numer. 12. in l. 1. ff. de iud.* & alij citati per Marant. *de ordine iudic. part. 2. vltima partis num. 245.* Sed hęc communis responsio admitti non debet, quia non assignatur congrua huius specialitatis ratio, & specialia non sunt facilè admittenda.

Quare doctissimus D. Barbos. *in d. l. 1. art. vlt. numer. 21.* reprobata aliorum sententia aliter atque ali- 4
ter sentientium, tandem ait quòd tempore, quo fuit condita hæc lex, veri subditi non poterant appellare ab Episcopi sententia. quòd clarè ex eo apparet, quia iure Authenticorum *in d. authent. si quis litigantium,* quæ immediatè sequitur, nouè inductum fuit, vt veri subditi à sententia Episcopi appellare possent, & ideo nil mirum si hæc lex prohiber etiam prorogantes non posse appellare ab Episcopi sententia; cæterùm cùm id hodie mutatum

sit

sit quoad veros subditos, per *d. auth. si quis litigantium*, pariter & debet videri mutatum quoad prorogantes Episcopi iurisdictionem, & hanc dicit responsam veram idem D. Barbosa *ibidem numer.* 22. quia correcta ratione legis. & ipsa lex censetur correcta, & *numer.* 23. & 24. hinc refert quòd prout etiam stante dispositione huius legis, Clerici prorogantes iurisdictionem Episcopi poterant nihilominus ab eius sententia appellare, quia dispositio secularis, de qua in præsenti, non poterat Clericos ligare, ita à fortiori idem poterant olim facere laici prorogantes iurisdictionem Episcopi, quia hodie hæc lex generaliter correcta est.

5 *Per iudicum quoque officia*, &c.] Notatur ad hoc quòd iudex prorogatus non potest suam sententiam exequi, sed executio debet fieri per ordinarium competentem, vt per Curt. iun. *in leg. cum quadam puella* 19. *in* 5. *notab. numer.* 17. *de iurisd. omn. iudic.* Palat. *in repet. c. per vestras, notab.* 2. §. 1. *num.* 8. & 9. *pag.* 326. Marant. *de ordine iudic. p.* 4. *dist.* 12. *num.* 19. Cou. *practic. cap* 10. *numer* 1. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 66. *num.* 4. vbi *num.* 5. subdit quòd iurisdictio prorogata detrahit iurisdictioni ordinariæ, ac proinde tanquam odiosa debet strictè interpretari. Ex hoc text. colligit Boët. *decis.* 363. *num.* 3. Episcopos licèt diœcesim habeant, non posse sententias suas exequi, sed iudices seculares, de quo quàm falsum & à veritate alienū sit, probaui *de officio, & potest. Episcopi par.* 3. *alleg.* 107. *n.* 4. & *in tract. de iure Eccles. vniuers. lib.* 1. *cap.* 39. § 4. *ex n.* 49.

6 In gloss. *Vestris*. ibi, *Præfectus prætorio loquitur, à quorum sententiis non appellatur.* Notatur ad hoc quòd à Præfecti prætorio sententia non appellatur, vt per Cantiunc. *in tract. de officio iudic. libr.* 2. *cap.* 4. *sub num.* 5. *tom.* 3. *tract. Doctor. p* 1. *fol.* 81. Petr. Gregor. *de appellat. lib.* 3. *cap.* 12. *num.* 1. Ruginel. *in simili tract. n.* §. 1. *cap.* 2. *num.* 35. *vers. à sententia præfecti prætorio*, Farin. *in praxi crimin. qu.* 101. *limit.* 14. *n.* 72. Sigism. Scacc. *in tract. de appellat. quæst.* 16 *limit.* 9. *n.* 1. vbi *num.* 1. declarat quòd sententia Præfecti prætorio habet executionem media cautione, & *n.* 3. asserit quòd hodie Imperator non habet in Curia Præfectum prætorio.

SVMMARIVM.

1 *Appellari potest ab Episcopo cognoscente ex prorogatione, si feratur sententia confirmatoria.*
2 *Appellare licet ab Episcopo vt delegato ad delegantem.*
3 *Sententia prima si fuit expressè confirmata per iudicem appellationis, executio spectat ad ipsum iudicem appellationis.*
4 *Appellatur ab Episcopo delegato à domino temporali, ad ipsum dominum delegantem.*

Avth. Si quis litigantium.

1 AB Episcopo cognoscente ex prorogatione potest appellari, semel tantùm si feratur sententia confirmatoria. Ab Episcopo, vt delegato ad de-
2 legantem licita est appellatio. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.* 1. *sup. num.* 1. *hoc tit.* Vide dicta in l. præcedenti, quæ videbatur contrariari huic textui, nam ibi de eorum egi concordia.

Et executioni propria tradi, &c.] Notatur ad
3 hoc quòd si prima sententia fuit expresse confirmata per iudicem appellationis, executio spectat ad ipsum iudicem appellationis, vt per Bernard. & *ibi* Salzed. *reg.* 676. Marant. *de ordine iudic. p.* 6 *in* 3. *actu princip. numer.* 6. Vincent. de Franch. *decis.* 335. Flamin. Carthar *decis.* 10. Mynsing. *cent.* 4. *obseru.* 94. Mustel. *in praxi lib.* 2. *q.* 3. *gloss. reformando, num.* 10. latè Gutier. *practic. libr.* 1. *q* 97. *per tot.* Roland. *cons.* 37 *num.* 1. *libr.* 1. Card. Pereira *quæst. forens. libr.* 1. *qu.* 8. *n.* 1. *prope fin.* Ceuall. *commun. contra commun. qu.* 617. *per tot.* vbi *num.* 9. attestatur esse communem practicam, quòd quotiescunque confirmatur sententia, remittatur eius executio ad iudicem ordinarium, qui illam protulit: at verò si sententia reuocetur, iudex appellationis exequetur suam sententiam, siue ex eisdem actis processus, siue ex nouis probationibus reuocetur, Farin. *in praxi crimin. qu.* 34. *numer.* 113. *cum seq.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 978. *num.* 22.

Si tamen ex Imperiali iussione, &c.] Notatur ad 4
hoc quòd ab Episcopo delegato à domino temporali appellatur ad ipsum dominum delegantem, vt per Franch *in rubr. de appellat. n.* 37. *vers. tertiò quæritur*, & *n.* 39. *vers. tertiò infertur*, & *in cap. Romana* 3. §. *debet, sub n.* 2. *eod. tit. in* 6. Greg. Tholos. *de appellat. lib.* 4. *c.* 5. *num.* 3. *vers. potest.* Sigism. Scacc. *in simili tract. q.* 8. *num.* 93.

SVMMARIVM.

1 *Carcerati si culpa iudicis Dominicis diebus non interrogati patiantur inediam, & squalorem, per commentariensis sæuitiam, iudices ad* 20. *libras auri tenentur cum discrimine officiorum.*
2 *Custodes carcerum non debent malè tractare incarceratos.*
3 *Libella quid sit.*
4 *Commentarienses qui.*
5 *Libra auri, remissiuè.*

L. Iudices Dominicis. X.

Impp. Honor. & Theod. AA: *Cæciliano P. P.*

CArcerati si culpa iudicis Dominicis diebus non 1
interrogati patiantur inediam, & squalorē, per commentariensis sæuitiam, iudices ad 20. libras auri tenentur cum discrimine officiorum. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.* 1. *numer.* 1. *suprà hoc titulo*

Allegari vulgò solet hic text. ad hoc quòd custo- 2
des carcerum non debent malè & inhumaniter tractare incarceratos, nec permittere quòd aliqua molestia, vel iniuria eis irrogetur, & ne alimenta & reliqua necessaria illis deficiant. Ita *l. Hispan.* 11 *titul.* 29. *p.* 7 & *l.* 3. & 6. *tit.* 24. *libr.* 4. *nouæ Recop.* Additio ad *Capell. decis.* 100. Soar. de Paz *in pract. tom.* 1. *c.* 3. §. 2. *n.* 17. *pag.* 135. Valasc. *cons.* 1. *n.* 8. Cardos. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verb. custos n.* 10. Tallada *de carcere cap.* 7. eleganter Bobadil. *in sua politica lib.* 3. *c.* 15. *n.* 120. *cum seqq.* Cardin. Cæs. Baron. *tom.* 5. *annal. Eccles. anno Christi* 409. *pag.* 210.

Libellis duabus.] Libella est dimidia chœnicis 3
pars, & iubet hæc lex duas libellas, idest, chœnicem, victualis substantiæ custodis præstari. ita Alciat. *lib.* 1. *parerg. c.* 17. Forcatul. *in pena iuris cap.* 23. Caluin. *in Lex. iurid. verbo, libella*. Rebuff. *in comment.* 166. *ff. de verb sign. pag* 510. *vers. non tamen*, Valasc. *de iure emphyt. q* 35. *num.* 11.

Commentarienses. Vocabantur hi, ad quos rece- 4
ptarum

ptarum personarum custodia, obseruatióque pertinebat, quia comitari debent illum, quem custodiunt, vel meliùs quòd in commentarios nomina eorum, qui carcere continentur, referunt. Ita Caluin. *in suo Lex. iurid. verbo, commentarienses.*

Mulcta iudicibus vigiati librarum auri.] De his libris auri vide posita *ad l. 2. prope fin. sup. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Libri improbatæ fidei volente Episcopo sunt comburendi: & perseuerantes in errore deportandi.*
2 *Mathematicorum ratio, remissiuè.*
3 *Astrologia iudiciaria & disciplinarum diuinatoriarum studium, perniciosissimum in Ecclesia Dei.*
4 *Astrologorum indiciariorum pœna qua.*
5 *Libri de superstitiosis artibus concremandi sunt.*

L. Mathematicos. XI.

Iidem AA. Caeciliano P. P.

1 Libri improbatæ fidei volente Episcopo sunt comburendi: & perseuerantes in errore deportandi. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 2. n. 1. suprà hoc tit.*

2 De Mathematicis, & aliis, qui vanam & falsam syderum & astrorum scientiam professi ex motu syderum & astrorum prædicabant futura fortuita, aut præsentia & præterita penitus hominibus occulta, vide Azor. *instit. moral. part. 1. libr. 9. cap. 13. quæst. 1.* Martin. Delri. *magic. disquis. libr. 4. capite 3. quæst. 1. pag. 195.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 3. capite 14. num. 5. & 9.* vbi quòd Mathematici fuerunt vrbe pulsi. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib. 17. num. 172.*

3 Astrologiæ iudiciariæ & disciplinarum diuinatoriarum studium perniciosissimum in Ecclesia Dei, illud profitentes, præterquam circa artem medicam, nauigationem, & agriculturam, aliqua de futuris contingentibus vaticinari præsumentes ab Ordinariis puniuntur, & huiusmodi Astrologiæ iudiciariæ libros, sicut & Geomantiæ, chiromantiæ, pyromantiæ, onomantiæ, gilantiæ, & negromantiæ secum retinentes, ac legentes ab Inquisitoribus puniri possunt. Sixtus V. *const. 17. incip. Cœli & terra, Nonis Ianuarij 1585.*

4 Astrologi iudiciarij, qui de statu Reipublicæ Christianæ, vel Sedis Apost. seu vita Romani Pont. aut eius consanguineorum iudicia faciunt, seu facta in posterum penes se retinent, vel alicui ostendunt, aut verbis tractant, incurrunt pœnas nedum excommunicationis maioris latæ sententiæ, sed etiam vt læsæ maiestatis rei vltimi supplicij, ac confiscationis omnium bonorum suorum, & priuationis beneficiorum ac officiorum si Clerici fuerint, &c. Vrbanus VIII. *const. 4.* aliàs 113. *incip. Inscrutabilis, Kal. Aprilis 1631.*

Incendio concrematis.] Notatur ad hoc quòd
5 libri de superstitiosis artibus sunt concremandi, vt per Soar. *de Relig. tom. 1. libr. 2. de superstit. cap. 15. num. 16.*

SVMMARIVM.

1 *Episcopi ab iniuriis defendere debent redeuntes ex captiuitate.*
2 *Absentes captiuitatis causa iuuandi, & restituendi, remissiuè:*

L. Christianos. XII.

Iidem AA. Theodoro P. P.

Episcopi ab iniuriis defendere debent redeuntes 1
ex captiuitate. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

De absentibus captiuitatis causa iuuandis, & re- 2
stituendis, vide Sfort. Odd. *in tract. de in integr. restitut. p. 1. q. 8. art. 6. ex num. 44.*

SVMMARIVM.

1 *Pater leno ob prostitutionem filiæ patriam potestatem amittit ad filiæ implorationem.*
2 *Lenocinium, & eius pœna, remissiuè.*
3 *Pater, vel dominus qui prostituit filias, vel ancillas, aut illis necessitatem peccandi imposuit, earum potestate priuatur.*

L. Si lenones. XIII.

Impp. THEOD. & VALENT. AA. *Florentio P. P.*

Pater leno ob prostitutionem filiæ, patriam pote- 1
statem amittit ad filiæ implorationem. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad leg. 1. numer. 1. suprà hoc. tit.*

Lenones.] De lenocinio, & eius pœnis, vide *l. His-* 2
span. 7. tit. 17. part. 7. & l. 2. tit. 21. eadem parte 7. l. 2. vers. mandamos tit. 4. lib. 8. Ordin. Ordinat. Reg. Lusitan. *lib. 5. tit. 32.* Anton. Gom. *in l. Tauri, n. 74. cum seqq.* Iodoch. *in praxi crimin. cap. 91.* Ludou. Peguer. *decis. crimin. 15* Clar. *in pract. §. fin. quæst. 69. numer. 24.* Bonacos. & Soar. *commun. opin. verbo, lenones,* Petr. Gregor. *syntag. iuris libr. 36. cap. 11.* Menoch. *de arbitr. casu 134. 124. & 334.* Petr. Caball. *resol. crimin. casu 172.* Farin. *in praxi crimin. qu. 144. per tot.* Perez *d. l. 2. tit. 4. libr. 8. Ordinam. glos. 4. per totam,* Azeued. *l. 4. num. 5. tit. 11. libr. 8. noua Recop.* Padil. *in sum. legum pœn. part. 1. capite 10.* D. Barbos. *in l. 2. part. 1. numer. 101. cum multis seqq. & in l. diuortio à num. 11 ff. soluto matrim.* Thom. Valasc. *allegat. iuris tom. 1. allegat. 33. num. 98. cum multis seqq.* Benedict. Ægid. *in tractat. de iure & priuil. honest. art. 6. num. 22.*

Vulgò allegatur hic text. ad hoc quòd pater vel 3
dominus qui prostituit filias, vel ancillas, aut illis necessitatem peccandi imposuit, earum potestate priuatur, vt per Perez *dicta gloss. 4 prope fin. vers. item etiam, pag. 277. in princip.* Gregor. Lopez *per text. ibi in l. 4. tit. 22. parte 4.* Ludou. Peguer. *d. decis. 15. numero 10. vers. atque in patre, vel domino,* Petr. Gregor. *dicto libr. 36. cap. 11, numer. 5.* Farinac. *in praxi crimin. quæst. 144. num. 16.* Richard. *in §. sed & maior. num. 4. & 8. Instit. de his, qui sunt sui, vel alieni iuris,* Coonan. *comment. lib. 2. c. 14. numero 3.* vbi quid si non imponant peccandi necessitatem, sed exemplo suo inuitent ad turpitudinem? Molina *de Iustit. tract. 1. disput. 39 vers. tertius, & disp. 229. num. 14.* Cardos. *in praxi Iudicum, verbo, lenocinium, numer. 6.* Benedict. Ægid. *ad l. ex hoc iure, ff. de iust. & iure, part. 1. in initio numer. 25.* vbi ampliat et si pater, vel dominus non publicè, nec passim,

sed viri tantùm prostituat, Thom. Valasc. *d. allegat.* 13. *à num.* 116. vbi ait esse casum specialem in quo filia emancipatur, & ancilia à dominica potestate liberatur, nouissimè Hermosilla *in addit. ad Gregor. Lop. in gloss. 6. numer. 1. l. 3. tit. 5. part. 5. fol. 17. verso.* Surdus *de aliment. tit* 8. *priuil.* 65. *num.* 44. vbi *n.* 48. subdit quòd pater, qui patria priuatur potestate, eo quòd filiam induxerit ad peccandum, non eam recuperat, licèt redeat ad honestam vitam.

L. Decernimus. XIV.

Imp. MARTIAN. A. *Constantino P. P.*

1 IN vrbe Constantinopolitana iudex Clericorum erat Archiepiscopus, vel Præfectus ab actore electus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*

L. Nemo. XV.

Impp. LEO & ANTHEMIVS AA. *Nicostrato P. P.*

1 ADuocatus, qui non est verus Christianus, ad publicum exercitium aduocandi non est admittendus. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* Vide Cardin. Cæs. Baron. *tom. 6. annal. Eccles. Christi* 468 *pag.* 215.

SVMMARIVM.

1 *Nuptiarum legitimarum impedimentum stans à principio imputatur scienti, & non ignoranti.*
2 *Vxor scire præsumitur quicquid scit vir.*
3 *Ignorantia præsumitur, nisi scientia probetur. Intellige vt ibi.*
4 *Ignorantia non præsumitur, sed scientia illius facti, quod denuntiatum fuit domi eius, qui ignorantiam allegat.*

L. Si legibus. XVI.

Iidem A A. *Erythrio P. P.*

1 IMpedimentum nuptiarum legitimarum stans à principio imputatur scienti, & non ignoranti. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. suprà hoc tit.*

2 *Si quidem probatum fuerit ante datas, &c.*] Notatur ad hoc quòd vxor scire præsumitur quicquid scit vir, vt per Tiraquell. *l. 12. connub. in princ. num. 1.* Ioan. Bapt. Costa *in tract. de facti scientia & ignorant. inspect.* 73. vbi ex Borsat. *consil.* 143. *numer.* 71. *libr.* 2. declarat non procedere in vxore absente, vel infirma, Farinac. *fragm. crimin. part.* 2. *verbo*, *ignorantia*, *num.* 185.

3 In gloss. *Probatum fuerit.* ibi, *nam præsumitur ignoranti, nisi probetur scientia.* Intellige regulariter in dubio quando ignorantia est facti alieni, Menoch. *de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 23. num. 31. cum seqq.* Socin. *regul.* 176 *in princip.* Mascard. *de probat. conclus.* 879. *numer.* 1. & 2. & *conclus.* 880. *numer.* 3. & plures, quos refert & sequitur Farinac. *dicto verbo*, *ignorantia*, *num.* 91. vbi *numeris seqq.* multipliciter declarat.

4 In eadem gloss. ibi, *item ei quod dicit, &c.*] Notatur ad hoc quòd ignorantia non præsumitur, sed scientia illius facti, quod denuntiatum fuit domi eius, qui ignorantiam allegat Socin. *regul.* 176 *in 3. fallent.* Tiraquel. *de retract. l. gn. § 9 gloss. 2 num.* 40. & 41. vbi dicit per hanc gloss. quòd ex citatione domi facta præsumitur domesticos & familiares id denuntiasse citato, Menoch. *d. præsumpt.* 23. *num.* 71. Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil.* 4. *num.* 34. vbi *n.* 139 *cum seqq.* resoluit quòd ignorantia citationis domi factæ non præsumitur, Farinac. *d. verbo*, *ignorantia*, *num.* 110.

L. Iubemus. XVII.

Imp. ANASTASIVS A. *Eustachio P. P.*

DEfensores ciuitatum Orthodoxæ fidei possessoris eligendi sunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. C. hoc tit.* Vide Card. Cæs. Baron. *tom. 6. annal. Eccles. anno Christi* 505. *pag.* 435. Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 18. cap. 18. n. 4. in fine.* 1

SVMMARIVM.

1 *Defensores ciuitatum per habitatores bonæ opinionis, consentiente & suffragante simul loci Episcopo eligende sunt ad officia.*
2 *Defensoris officium sub pœna quinque librarum auri nemo declinat.*
3 *Defensor ciuitatis in domo publica per actuarium acta ad suum officium pertinentia custodiat.*
4 *Defensores ex ciuitatum nobilioribus habitatoribus eligi debent.*
5 *Villani, h. e. plebeij, non à villa, sed potiùs à vilitate dicuntur.*
6 *Nobiles qui in vrbe morantur, in maiori pretio habentur.*
7 *Nobiles præferendi sunt in assequendis magistratibus.*
8 *Defensores ciuitatum ex ditioribus, & nobilioribus ciuitatum eligebantur.*
9 *Defensores ciuitatum, siue correctores, non priuata hospitia, sed publicam habitationem perquirere debent.*

AVTH. Præsides gentium.

DEfensores ciuitatum per habitatores bonæ opinionis consentiente, & suffragante simul loci Episcopo eligendi sont ad officia, *in princ.* Defen- 1
soris officium sub pœna qoinque librarum auri nemo declinat, verùm soluta pœna illum inuitus sus- 2
cipit, & post acceptum officium, testamenta ad se recipit, illaque custodit, *in vers. & nullè liceat.* Defensor ciuitatis in domo publica per actuarium acta ad suum offieium pertinentia custodiat, *in vers. prætereà habeas.* Colligont ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. suprà hoc tit.* 3

De defensoribus ciuitatum plura tradit Petr Gregor. *syntagm. iuris lib. 18. cap. 18. per tot.* vbi *numer.* 3. ex hoc text. colligit quòd defensores ciuitatum ex nobilioribus habitatoribus eligi debent, neqoe licitum est monicipibus munus impositum repudiare, quæúque præemineant dignitate, secundùm videlicet circulum idoneorum. 4

Homines non vilissimos, sed nobiliores.] Ergo homines villani, hoc est, plebeij, non à villa, sed potiùs à vilitare tanquam scilicet viles dicuntur. vt per Tiraquel. *de nobilit. cap.* 2. *num* 62. 5

Sed nobiliores ciuitatum habitatores.] Ergo in maiori 6

inri pretio habentur nobiles qui in vrbe morantur, vt per Tiraquell. *eod. tract. d. cap. 2. n. 55.*

6 Notatur etiam ad hoc quòd nobiles sunt præferendi in assequendis magistratibus, vt per Tiraquell. *d. tract de nobilit. cap. 20. num. 1. & 2.*

8 Notatur etiam ad hoc quòd defensores ciuitatum ex ditioribus, & nobilioribus ciuitatum eligebantur, vt per D. Barbos. *in l. 2. §. fin. numer. 75. ff. de iudic.*

9 *Habeat publicam habitationem*, &c.] Notatur ad hoc quòd defensores ciuitatum, siue correctores priuata hospitia, seu domus occupare non debent, sed publicam habitationem perquirere & inhabitare tenentur, vt per Azeued. *l. 8. num 4. tit. 6. lib 3. noua Recop.* & alios, quos refert & sequitur Bobadil. *in sua politica lib. 3. cap. 1. num. 10.*

SVMMARIVM.

1 *Præsides ciuitatum damnatos de hæresi per Ecclesiam exterminabunt.*
2 *Hæreticorum consortia vrbe ableganda, & hæreticos non castigantium Principum ditiones in prædam primo occupanti concedenda.*

Avth. Statuimus.

1 PRæsides ciuitatum damnatos de hæresi per Ecclesiam exterminabunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. suprà hoc tit.*

2 De hæreticorum consortiis vrbe ablegandis, & de hæreticos non castigantium Principum ditionibus in prædam primo occupanti concedendis, vide P. Gregor. *syntagm. iuris lib. 33. cap. 9. num. 1. & 2.*

Et tunc irritas decernimus.] Id est, ipso iure, vt citato hoc textu probat Tiraquell. *in l. si vnquam, verbo, reuertatur, num. 47. C. de reuocand. donat.* Farinac. *fragm. crimin. part. 1. lit. L. verbo, lex, numer. 96* cum aliis per me citatis *in tract. de dictionib. vsufrequent. dict. 118. num. 7.*

SVMMARIVM.

1 *Exceptio non numeratæ pecuniæ, quæ magistratui metu eiusdem officij opponi non potest, tutò coram Episcopo obiici potest.*
2 *Exceptio dotis non numeratæ, quæ ad interrumpendam præscriptionem magistratui metu officij non potest obiici, coram Episcopo loci tutò eidem obijcitur.*
3 *Magistratus maior licèt non possit in ea ciuitate, in qua est magistratus, conueniri, tamen citatio facta ad domicilium originis valet, & sufficiens est ad interrumpendum cursum præscriptionis.*
4 *Exceptionem non numeratæ pecuniæ intra biennium opponendi, vel proponendi querelam licentia datur. Idem est de exceptione non numeratæ dotis, num. 5.*

L. Si præsens. XVIII.

Imp. Ivstinian. A. *Mennæ P. P.*

1 EXceptio non numeratæ pecuniæ, quæ magistratui metu eiusdem officij opponi non potest, tutò coram Episcopo obiici potest, *in princip.* Exceptio dotis non numeratæ, quæ ad interrumpendam præscriptionem magistratui metu officij non potest obiici, coram Episcopo loci tutò eidem obiicitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc titul.*

Alios iudices adire, &c.] Notatur ad hoc quòd licèt magistratus maior non possit in ea ciuitate, in qua est magistratus, conueniri, tamen citatio facta ad domicilium originis valet, & sufficiens est ad interrumpendum cursum præscriptionis, vt per Boër. *decis. 11.* 3

Exceptionem huiusmodi, &c.] Notatur ad hoc quòd datur licentia opponendi intra biennium exceptionem non numeratæ pecuniæ, vel proponendi querelam, vt per Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. tom. 2. libr. 18. tit. 2. num. 14.* vbi *numer. 31.* id intelligit vt habeat locum nisi reus onus probandi suscipiat, quod & firmarunt Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 145. num. 13.* Stephan. Gratian. *Marchia decis. 164. numer. 9. 10. & 11.* Anton. Fab. *in suo Cod. tit. de non numer. pecun. defin. 1.* Ceuall. *commun. contra commun. quæst. 58. & 59.* Alexand. Trentacinq. *variar. resolut. libr. 3. tit. de solution. resol. 20. num. 30. versic. secunda est opinio*, Richard. *in princ. Instit. de litter. obligat. num. 12. & 15.* Rota Genueos. *decis. 26. à num. 1.* 4

Quod etiam in exceptione non numeratæ dotis.] Intellige siue dotem promiserit mulier, siue alius quicumque, vt per D. Barbosa *in l. 1. ff. soluto matrim. p. 6. num. 49.* 5

SVMMARIVM.

1 *Infantes expositos tollentes, & educantes, propter alimenta non acquirunt ius dominicæ potestatis.*
2 *Infantis expositi educatio non tribuit ius succedendi infanti, nec id successoribus legitimis aufert.*

L. Nemini licere. XIX.

Idem A. Demostheni P. P.

EXpositos infantes tollentes, & educantes, propter alimenta non acquirunt ius dominicæ po- 1
testatis. Item educatio infantis expositi nutrienti 2
infanti non tribuit succedendi ius, nec hoc legitimis successoribus aufert. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

De infantibus expositis multa dixi *ad tit. de infantib. & languidis expos. in Decretalib. & ad tit. infrà de infantibus expositis.*

SVMMARIVM.

1 *Curator in testamento furiosi nominatus præ aliis confirmatione dignus est si satisdationem præstet, & inuentarium conficiat.*
2 *Furioso ex testamento curatorem non habenti, & agnatis, cognatisque carenti, Præses cum Episcopo curatorem assignat idoneum, & hunc ad satisdandum admonet.*
3 *Curator furioso datus iuramentũ de vtiliter rebus furiosi agendis præstare debet, inuentariúmque bonorum publicè scribere, & pro sua administratione bona propria specialiter obligare, & hypotheca supponere. Liberabitur tamen à prædicto onere, si notoriè sit diues, & sufficiat repromittere cum hypotheca bonorum, num. 4.*
5 *Tutor si non obliget expressè bona, non tamen nulla*

erit tutela, nisi ex speciali aliqua ratione intersit minoris habere quoque hypothecam expressam vltra tacitam.

L. De creationibus. XX.

Idem A. Iuliano P. P.

1 CVrator in testamento furiosi nominatus præ alijs confirmatione dignus est si satisdationem præstet, & inuentarium conficiat. Item furioso ex
2 testamento curatorem non habenti, & agnatis, cognatisque carenti Præses eum Episcopo curatorem assignat idoneum, & hunc ad satisdandum admonet. Colliguot ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. a hoc tit.*

Tactis sacrosanctis Scripturis, &c.] Notatur ad hoc
3 quòd curator furioso datus iuramentum de vtiliter rebus furiosi agendis præstare debet, inuentariúmque bonorum publicè scribere, & pro sua administratione bona propria specialiter obligare, & hypothecæ supponere, vt per *l. Hispan. 94. tit. 18. part. 3. vbi gloss. 5. & l. 9. & vlt. tit. 16. part. 6.* Menoch. *de arbitr. casu* 150. *num.* 25. & 26. Molin. *de Iustit. tract. 2. disp.* 223. *num.* 8. & 9. Paul. Montan. *de tutel. cap.* 32. *regul.* 2.

Ita vt si quidē curator, &c.] Notatur ad hoc quòd
4 vbi qois tenetur satisdare, & sic dare fideiussores, vel pignora, si notoriè sit diues, liberabitur à prædicto onere, & sufficiet repromittere cum hypotheca bonorum, vt per Socin. *regul.* 43. *in fine*, Alex. *consil.* 37. *num.* 15. *lib.* 2. Octauian. *Pedem. decis.* 70. *n.* 6. Viui. *lib. 2. commun. opin* 117. Tiraq. *de pœnis temper. causa* 51. *a n.* 39. D. Barbos. *in l. diuortio, §. interdum, n.* 32. *ff. soluto matrimon.* vbi contrariis respōdet, Cardos. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo, fideiussor. num.* 29. vbi tenet quòd possidens bona immobilia idonea ad debitum persoluendum, fideiussorem dare non tenetur, quando de dilapidatione bonorum nulla suspicio est.

Et aduertit Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 28.
5 *num.* 3. *cum seqq.* quòd si tutor non obliget expresſè bona, non tamen ideo erit nulla tutela nisi ex speciali aliqua ratione intersit minoris habere quoque hypothecam expressam vltra tacitam, & addit textum in præsenti asserentem tutorem, debere expresſè obligare bona, intelligendum esse quando interesset minoris habere expressam hypothecam, & ad hoc citat Surd. *de alim. tit. 9. q* 44. *n.* 50. & 51.

SVMMARIVM.

1 *Liberi furiosi & dementis nuptias legitimè contrahunt, & dotes ac donationes propter nuptias intercedentibus curatoribus constituunt.*
2 *Demens à furioso distinguitur.*
3 *Dos vt constituatur, conditio mulieris, qua matrimonio collocatur, perpendi debet.*
4 *Inter Nobiles alij sunt nobiliores.*
5 *Pauper tabellioni nihil dare tenetur.*
6 *Notario non debetur salarium pro instrumento facto pauperi.*

L. Tam dementis, XXI.

Idem A. Iuliano P. P.

1 LIberi furiosi & dementis noprias legitimè contrahuot, & dotes ac donationes propter nuptias intercedentibus curatoribus constituunt. Colligunt ex Ordin Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 2

Tam dementes, quàm furiosi.] Ergo demens distinguitur à furioso, de quo vide Boer. *decis.* 23. *num* 42. Duen. *reg.* 259. *vers. amplia* 9.

Tam opinione, &c.] Notatur ad hoc quòd ad do- 3
tem constituendam, conditio mulieris, quæ matrimonio collocatur, perpendi debet, vt per *l. Hispan. 9. vbi gloss. 4. tit. 11 par. 4* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 12. *tit.* 21. *n.* 4. *vers. tertio.* Et dicit Tiraquell. *de nobilit. cap.* 20. *num.* 176. per hunc textum, quòd pater non tenetur dotare filiam, quæ indigno nupsit: indignum autem, sine indignam vocat illam, cui sine dedecore considerata qualitate natalium vtriusque nubere non potest.

Qui ex genere eorum nobiliores.] Ergo alij inter 4
nobiles sunt nobiliores, vt per Tiraquell. *de nobilit. c.* 37. *n.* 69. & *cap.* 10. *num.* 25.

In gloss. *Prægrauetur, fin.* ibi, *nibil dabit tabellio-* 5
ni Notatur ad hoc quòd pauper tabellioni nihil dare
tenetur, & Notarius non debet pro instrumento pro 6
paupere confecto salarium recipere. Gregor. *in leg.* 6. *gloss.* 3. *tit.* 22 *p.* 3. Gerard. *sing.* 73. *n.* 4. & 7. Quesada *diuers. quæst. cap.* 31. *n.* 26. *vers. cùm autem*, Perez *l.* 2. *tit.* 5 *libr.* 2. *ordin. pag* 435. *in fine, vers. decimotertio*, Couarr. *practic. cap.* 6. *n.* 4 Gigas *de pension. qu.* 80. *n.* 40 Tiraquell *de nobilit. qu.* 29. *num.* 41. Bobadil. *in sua politica, lib.* 3. *cap.* 14. *n.* 18. Cornel. Benincas. *de pauperi. spec.* 1. *in iudic. n.* 14. Gaspar. Baëç *de decima tutor cap.* 2. *n.* 31. & *cap.* 10. *n.* 13 Sebast. Medic. *de casib. fortuit. p.* 1. *qu.* 4. *num.* 11. Franc. Viui. *decis* 159. *n.* 4. Roland. à Valle *consil.* 87. *num.* 30. *cum seqq* Petr. Ruiz Maur. *Lituan decis.* 4. *n.* 294. *cum seqq.* Vincent. Caroc. *de locato q.* 8 *tit. de fructib. & lit. expens. n.* 11. *fol.* 24. Camill. Borrel. *in summ. decis. tom.* 1. *tit.* 66. *numer.* 76 Vnde posse iudicem ad quem Notarium iudicis à quo compellere, vt stante paupertate appellantis dare copiam processus sine salario, resoluunt Neuizan. *consil.* 44. *n.* 13. Grauat. *ad Vestr. in practic. libr.* 4. *cap.* 4. *de dolo, & contumac. in. I. verbo, paupertas, n.* 33. Marches. *de commissionib. p.* 2. *de commiss. aduocat. causarum*, §. 1. *n.* 20. & est statutum per *l. Hispan.* 2. *tit.* 18. *lib.* 4. *noua Recopilat.* ibi, *y el Escriuano sea apremiado de le dar el processo depleito sin deneros.*

AVTH. Liberi.

LIberi si parentes furiosos negligunt, nec eos- 1
dem curant, successione indignos se reddunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. x. n.* 1. *suprà hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt *l. Hispan.* 5. & 11. *tit.* 7. *part* 6. *vbi gloss.* 9. Guillelm. Benedict. *in cap. Raynutius, verbo, & vxorem, decis.* 5. *n.* 259. Peregr. *de iure fisci lib.* 4. *tit.* 3. *de bonis vacant. n.* 17. Molin. *de Iustit. tractat.* 2. *disp.* 176. *vers. duodecima est.*

L. Sancimus. XXII. & vlt.

Idem A. eidem P. P.

ADuersario absente, aut furioso, libelli porrectio 1
facta coram Præside, vel Episcopo interrumpit præscriptionem. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* Vide posita *in l. 1. infrà de annal. except.*

De

De Hæreticis, & Manichæis, & Samaritis.

T i t. V.

SVMMARIVM.

1 *Heretici qui fiat.*
2 *Heresis omnis cõstat ex veris, & falsis dogmatibus.*
3 *Samarita qui, eorumque secta que, & vnde constet, num. 5.*
4 *Manichei qui, eorumque secta vnde & que.*

1 HÆretici sunt, qui veram religionem non omninn abolenr, sed polluunt falsis dogmaribus permixtis. Omnis enim hæresis constat ex veris
2 & falsis dogmatibus. Quare Samari-
3 tæ Iudæis hæretici fuerunt, Manichæi Christianis;
4 horum secta constat ex Christianismo, sed Christum negant esse verum hominem. Illorum secta constat ex Iudaismo, & Paganismo. Scripserunt in hanc rubr. Aloys. de Leo, Sebastian. de Næui. item Cuiac. Pac. & VVesembec. Et aduertit Surd. *consil.* 386. *num.* 3. quòd leges huius tit. quatenus hæreticos prosequuntur, approbatæ sunt à iure Canonico, & seruari debent.

De materia vide Doctores quos plena manu citaui *ad rubr. de haret. in Decretal.*

SVMMARIVM.

1 *Priuilegiis ob veram confessionem indultis non fruuntur, qui aduersari vera confessioni deprehenduntur.*
2 *Hereticus priuatur omni priuilegio quod contemplatione Religionis Christiane habuerit.*
3 *Auxilium legis frustrà inuocat, qui committit in legem.*
4 *Priuilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate.*

L. Priuilegia. I.

Imppp. CONSTANTIN. CONSTANTIVS, & CONSTANS AAA. *ad Gracil. P. V.*

1 PRiuilegiis ob veram confessionem indultis non fruuntur isti, qui aduersari veræ confessioni deprehenduntur. Colligunt ex Ordin. Bart. Alban. Salicet. Aloys. de Leo, Sebast. Næui. remissiuè Ximen. *in concor. §.* 1. & 2. & Calal. *in annot.*

Vulgò allegatur hic text. ad hoc quòd hæreticus
2 priuatur omni priuilegio quod contemplatione Religionis Christianæ habuerit, vt per Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 33. *cap* 8 *num.* 8. *vers. in primis*, Decian. *in tract. crimin. lib.* 5. *cap.* 43 *sub num.* 8. Farinac. *in tractat. de heresi quast.* 189 § 4. *numer.* 45. Cardos. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo, hereticus, n.* 21.
3 Auxilium enim legis frustrà inuocat, qui committit in legem, vt per citatos *in meo tract. de Axiom. iuris
4 vsufrequent. axiom.* 136. *num.* 21. & priuilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate, *axiom.* 1.90. *num* 8.

SVMMARIVM.

1 *Mulier heretica ius taciti hypotheca, & vt praferatur aliis creditoribus, amittit, & num* 2.
3 *Mulieres heretica non habent tacitam hypothecam, quam aliàs haberent si essent Catholica.*
4 *Mater heretica tenetur dotare filiam orthodoxam, licèt aliàs dotare non teneretur.*
5 *Mulieribus hereticis pro aliis fideiubentibus denegatur beneficium Senatusconsulti Velleiani, quod aliàs non denegaretur.*
6 *Vxor heretica non gaudet priuilegiis concessis mulieribus dotatis.*

Avth. Item priuilegium.

HÆretica molier ius tacitæ hypothecæ, & vt 1
præferatur aliis creditoribus, amittit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.*
Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu-
munt Palat. *in repet. rubr. de donat. inter vir. & vxor.* 2
§. 35. *num.* 3. Negusant. *de pignorib. p.* 2. *membr.* 4. *num.* 68. & *p.* 5. *membr.* 2. *n.* 15. Padil. *in l. fin. n.* 6. *C. de iur. & facti ignor.* Petr. Gregor. *syntag. iuris libr.* 33. *c.* 8. *n.* 8. *vers. mulier heretica*, Ioan. à Rojas *sing.* 135. *n.* 3. vbi
bene dicit quòd mulieres hæreticæ non habent ta- 3
citam hypothecam, quam aliàs haberent si essent
Catholicæ, & *sing.* 129. *num.* 4. quòd mater hæretica 4
tenetur dotare filiam orthodoxam, licèt aliàs dotare non teneretur, & *sing.* 136. *n.* 2 vbi quòd mulieribus
hæreticis pro aliis fideiubentibus denegatur benefi- 5
cium Senatusconsulti Velleiani, quod aliàs non de-
negaretur, & *sing.* 214. vbi pariter dixit quòd vxor 6
hæretica non gaudet priuilegiis concessis mulieribus dotatis, de quibus *in l.* 2 & *in l. assiduit, C. qui potiores in pignore hab.* refert & sequitur Farin. *in tract. de heresi q.* 189. § 4. *num.* 45.

SVMMARIVM.

1 *Hereses legibus diuinis, atque Imperialibus aduersa conquiescant, nec patronos ministrósque habeant.*
2 *Heretici indigni iudicum tolerantiâ, & conniuentiâ.*
3 *Hereticus quis sit.*
4 *De Heresi quis leui argumento conuincitur.*
5 *Denarius falsus, non est denarius.*

L. Omnes vetitæ. II.

Imppp. GRATIAN. VALENT. & THEOD. AAA. *ad Hesperidum. P. P.*

HÆreses legibus diuinis, atque Imperialibus ad- 1
uersæ conquiescant, nec patronos, ministrósque habeant. Hæretici sũt indigni iudicum tolerantia
& conniuentia. Hæreticus dicitur qui conuictus est 2
quòd deuiat per leue argumentum à tramite Catho- 3
licæ Religionis. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.* De hoc text. meminit Card. Baron. *annal. Eccles. tom.* 4. *anno Christi* 379. *pag.* 300.
Qui vel leui argumento, &c.] Notatur ad hoc quòd 4
leui argumento quis conuincitur de hæresi, vt per Palat. *in alleg. in materia heresis*, §. 2. *n.* 4. vbi declarat quoad hoc vt contra aliquem suspectum de crimine procedatur ad inquisitionem, vel purgationem, vel quoad imponendam pœnitentiam, non autem quoad pœnam corporalem, vel temporalem imponendam:

deinde secundùm alios intelligit de leui argumento, id est, quod de facili potest probari.

In gloss. *Habent.* ibi, *falsus denarius non est denarius.* Vide Tiraq. *de iure mariti gloss. 8. n. 234. & de retractu lign. §. 1. gloss. 10. n. 11. & seqq.* Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum & uxorem, §. 70. n. 31.* Mench. *de success. creat. §. 17. n. 65.* Rebuff. *tom. 1. ad leges Gallia tit. de litter. obligat. art. 1. gloss. 9. num. 16.*

SVMMARIVM.

1 *Haeretici loca ad conuenticula publica, multo minus priuata, non habeant, & talia Ecclesia vindicẽt.*
2 *Litanias aliáque exercitia haereticis Praesides sub comminatione mulcta centum librarum auri non concedant.*
3 *Hereticorum conuenticula inhibenda sunt.*
4 *Diaconica, seu Decanica qua sint.*

L. Cuncti haeretici. III.

Impp. ARCAD. & HONOR. AA. *Cleatcho P. V.*

1 HÆretici loca ad conuenticula publica, multò minus priuata, non habeant, & talia Ecclesiæ vindicent. Litanias aliáque exercitia hæreticis Præsi-
2 des sub comminatione mulctæ centum librarum auri non concedant. Colligunt ex Odinat. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

3 Ex hoc text. colligit Petr. Gregor. *syntagm. iuris libr. 32. cap. 9. num. 1.* hæreticorum conuenticula inhibenda esse, quæ si facta comprobentur, loca fisco adiudicanda, seu proscribenda, si domini permiserint, ibi ea fieri, vel si inscijs dominis conductores conuenticulis loca præbuerint, mulctis castigandi. Item sancitum est *l. Hispan. 5. tit. 26. part. 7.*

4 *Siue Diaconica appellentur, vel etiam Decanica.*] Sunt loca publica, quæ tamen non sunt carceres, licèt in ea quandoque rei conijciantur custodiæ causa, cùm & haberi in eis Conuentus soleant, & recondi res pretiosæ. Ita Caluin. *in Lexic. iuris, verbo, Decanica.*

Centum librarum auri] De illis Vide quæ dixi *in collectan. ad l. 2. prope fin. supr. de Episc. audient.*

SVMMARIVM.

1 *Manichai, & Donatista commodis legum, ac statutorum sunt indigni, & eos quilibet accusat, suntque indigni successionibus, alijsque similibus commodis.*
2 *Hereticis interdicta donatio, emptio, venditio, successio istorum. Item memoria ad instar reorum lesa maiestatis humana damnata, nisi pœniteant.*
3 *Hereticorum serui licitè dominos deserunt, & veram sequuntur Ecclesiam.*
4 *Manichai, eorúmque origo, secta, & errores, remissiuè.*
5 *Heresis crimen est publicum.*
6 *In haeresi, & alijs criminibus exceptis omnes admittuntur ad accusationem, exceptis inimicis, suspectis, & conspiratoribus.*
7 *Heresis ob crimen bona omnia confiscantur.*
8 *Bonorum omnium appellatione veniunt mobilia, & se mouentia, immobilia, nomina debitorum, iura & actiones.*
9 *Hereticus priuatur successione hereditatis alicuius tam ex testamento, quam ab intestato.*
10 *Hereticus non est capax successionis etiam ex testamento militis: nec in credentibus, receptatoribus, defensoribus, & fautoribus hereticorum, & in apostatis, num. 11.*
12 *Filius etiam propter haeresim exhaeredari potest. Ampliа etiam in haeretico pœnitente, & reconciliato, num. 13.*
14 *Hereditas delata haeretico ex testamento, vel ab intestato, cuius ipse propter haeresim incapax est, defertur proximioribus venientibus ab intestato, non autem fisco.*
15 *Hereticus de haeresi conuictus nullo pacto donare, siue alienare potest bona sua: & si donauerit, seu alienauerit, talis donatio, seu alienatio minimè valet.*
16 *Bona hereticorum post crimen heresis incursum distracta vendicantur à fisco, etiam nullo restituto pretio emptori, seu possessori eorum, &c.*
17 *Fiscus non tenetur restituere melioramenta facta per emptorem in bonis haeretici; imo pariter reuocare potest omnes fructus perceptos ab emptore bonorum haeretici, n. 18. etiam quòd alienata bona transiuerint per plures manus, num. 19. limita in bonis alienatis per haereticum ex causa necessaria, num. 20.*
21 *Hereticus non potest contrahere.*
22 *Haeretico mortuo contra illum inquiri, & procedi potest ad damnandam eius memoriam. Amplia vt quando defuncti haeretici memoria damnatur, tunc eius pœna sit etiam infamia, excommunicationis, & denegationis sepulturæ, num. 23. procedique possit contra defunctum haereticum ad damnandum eius memoriam, etiam quòd dum viueret esset bona fama, nec aliàs de haeresi infamatus, num. 24.*
25 *Haeretici defuncti memoria, vt damnari possit, debet de illius haeresi constare plenè & concludenter. Secus in defensoribus, fautoribus, & receptatoribus haereticorum, quorum post mortem memoria non damnatur, num. 26.*
27 *Haeretici defuncti memoria quando damnanda est, citandi sunt filij, & haeredes ad suscipiendam eius defensionem, & quicumque admittuntur ad illum defendendum.*
28 *Haereticus testari nequit, & si testatur, eius testamentum est nullum, nisi testamentum factum sit ante sententiam declaratoriam, tunc ipso iure non est nullum, sed bene per subsecutam sententiam num. 29.*
30 *Haeretici non possunt testari etiam ad pias causas; nec testamentum ab haeretico factum conualidatur per subsecutam pœnitentiam, num. 31.*
32 *Filij Catholici non priuantur haereditate patris propter paternam haeresim.*
33 *Haereticis pœnitentibus parcitur.*
34 *Haereticus pœnitens qui dicatur.*
35 *Haeresiarcha, dogmatista, & magistri errorum, si verè pœnitentes fiat, admittuntur ad misericordiam. Idem de apostata, num. 36. etsi haereticus etiam in mortis articulo pœniteat, errorémque suum abneget, n. 37. Declara, vt num. 38. & 39. De relapso quid, num. 40.*
41 *Haereticos receptans punitur eadem pœna, qua ipse receptatus haereticus puniendus est. At verius est eos non puniri eadem pœna, sed arbitraria, & extraordinaria, num. 41.*
43 *Serui haereticorum fiunt liberi, & non confiscantur si fuerint Christiani, seu Catholici.*

44 Haere

44 *Hæretici defuncti memoria damnari potest infra quinquennium,& non postea.*
45 *Apostatæ defuncti memoria post eius mortem damnatur,non verò vltra quinquennium,num. 46.*

L. Manichæos. IV.

Iidem & THEODOS. AAA. ad Senatorem P. V.

MAnichæi, & Donatistæ commodis legum ac
1 statutorum sunt indigni. & eos quilibet accu-
sat, suntque indigni successionibus, aliisque ciuilibus
commodis. Hæreticis interdicta est donatio,emptio,
2 venditio,successio istorũ.Item memoria adinstar reo-
rum læsæ maiestatis humanæ damnata,nisi pœniteãt.
Hæreticorum serui licitè dominos deserunt,& veram
sequuntur Ecclesiam. Colligunt ex Ordin Doctores
3 citati *ad l. 1.n 1.sup.hoc tit.*Vide ad hoc Cuiac.*libro*
12.obs.cap 30.
De Manichæis,eorumque origine , secta & erro-
4 ribus,vide Guid.Pancirol.*in thesauro var.lect. lib.2.*
cap.175.in fine pag.357.
Volumus esse publicum crimen.] Notatur ad hoc
5 quòd hæresis crimen est publicum , vt per Antoo.
Gom.*10.3 var.cap.1.in princ.*Cald Pereira *cons.13.n.*
*7.*Et quæ sint publica crimina , vide Soar. de Paz *in*
*praxi tom.1 p.5.c.3.n.45.*Molin.*de Iustit.tom.4.tract.*
*3.disp.44.n.1.*Less.*de Iustit.tom.1 lib.2.cap.30. dub.*
*3.n.19.*Cald.Pereira *ad l.vnic. C. ex delictis defunct.*
p.2.num.1.& 2.
Vnde in hæresi, & aliis criminibus publicis om-
6 nes ad accusationem admittuntur, exceptis inimicis,
suspectis,& conspiratoribus , de quo vide Mascard.
*de probat.concl.857 n.40.*Fr.Emman.*quæst.Regul. to.*
*2.q.15.art.2.*Martin.Delr.*disquis.magicar.libr.5 qu.2.*
*pag.459.*Paulin. Berti Lucens. *in praxi crimin. Regu-*
lar.tit.6.cap.10.num.40.
Quos bonorum etiam omnium publicatione persequi-
7 *mur.*] Notatur ad hoc quòd propter crimen hæresis
bona omnia confiscantur,vt per Zanchin.*de hæretic.*
*cap.25.& seq.*Decian.*in tract.crimin lib.4.capite 57.*
*num.23.vers.tertia,*quia publicantur bona, Menoch.
de arbitr.casu 374.num.3.& de præsumpt.lib. 5. præs.
*47.*Petr.Gregor.*syntag.iuris libr.33.c.9.n.1.* Peña *in*
addit.ad direct.inquisit.p.3.q.109.comment.138.vers.
*nec refert,*D.Barbos,*in l.1. ff.soluto matr.p.4. numero*
82.cum seqq Farin.*in tract.de hæresi qu.10 §.1.num.*
*1.cum multis seqq.*Vide posita in collect. *d. cap. ver-*
gentis,de hæret.in Decretal.& ad cap. cùm secundum,
eod.tit.in 6.
8 Bonorum omnium appellatione veniunt mobi-
lia,se mouentia, immobilia, nomina debitorum, iu-
ra,& actiones,vt dixi & latè declaraui *in tract.de ap-*
pellat.verborum vtriusque iuris significat. appell. 35.
num.1.cum seqq.
9 *Ipsos volumus amoueri ab omni liberalitate,* &c.]
Notatur ad hoc quòd hæreticus priuatur successio-
ne hæreditatis alicuius tam ex testamento, quàm ab
intestato,vt per Simanch.*de Cathol.instit.tit.46.sub.*
de pœnis num.35.& in enchirid.violatæ Relig. tit. 67.
*etiam de pœnis num.3.*Carrer.*in tract.de hæret.n.151.*
Rojas *sing.79.num.1.* Petr.Gregor.*d.libr.33. cap. 8.*
numer. 10.Decian.*libr.1.cap.41.numer. 17. in princip.*
*vers.extende,*Cald.Pereira *post quæst.forenses cons.13.*
*num.8.in medio.*Molin.*de Iustit.tract.2.disp.154.vers.*
*de iure commum.*latè Farin.*de hæresi q.190.§.7.n. 94.*
*cum multis seqq.*vbi, *numer.* 95. ampliat vt hæreticus
10 non sit capax successionis, etiam ex testamento mi-
litis, & *num.97.& 98.*amplia etiam in credentibus, 11
receptatoribus,defensoribus,& fautoribus hæretico-
rum,& in apostatis,&*num.99.*resoluit,vt filius etiam 12
propter hæresim exhæredari possit, & *n.*101. ampliat
etiam in hæretico pœnitenti,& reconciliato:& *n.*102. 13
tenet hæreditatem delatam hæretico ex testamento, 14
vel ab intestato , cuius ipse propter hæresim incapax
est , deferri proximioribus venientibus abintestato,
non autem fisco.
Præterea non donandi,&c.]Notatur ad hoc quòd 15
hæreticus de hæresi conuictus nullo pacto potest
donare, siue alienare bona sua, & si donauerit , seu
alienauerit , talis donatio , seu alienatio minimè va-
let, vt per Lœl.Zechi.*in sum.p.1.tit.de Fide, rubr. de*
*hæresi tit 11.num.16.vers.ampliatur,vt procedat,*Zã-
chin.*de hæret.cap.27. numer. 1. cum seqq.* Rojas *singi*
185.num.4 Azor *instit.moral.part.1. libr. 5. capite 7.*
q 7.vers.quoad secundum, Sanch. *in præcepta Deca-*
*logi tom.1.libr. 2.cap.12.numer.48.*Farin.*in tractat.de*
*hæresi q.190.§.5.num.70.cum seqq.*vbi *num. 76. cum* 16
seqq. resoluit,bona hæreticorum post crimen hære-
sis incursum distracta, vendicari à fisco, etiam nullo
restituto pretio emptori , seu possessori eorum , nisi
pretium bonorum ipsius hæretici , vel aliquid loco
pretij reperiretur inter bona confiscata dicti hæreti-
ci,& sic in fisci vtilitatem versum esset,& *numer.79.*
quòd neque fiscus tenetur restituere melioramenta 17
facta per emptorem in bonis hæretici,& *numero* 80.
quòd pariter à fisco reuocari possunt omnes fructus 18
percepti ab emptore bonorum hæretici,& *numer.* 81.
etiam quòd alienata bona transierint per plures 19
manus,& *numer.*87.cum pluribus,quos citat , limi- 20
tat in bonis alienatis per hæreticum ex causa neces-
saria, vt putà pro victu , pro vestitu, & pro medici-
nis , quia talis alienatio non poterit per fiscum re-
uocari.
Non postremò contrahendi , &c.] Notatur ad hoc 21
quòd hæreticus non potest contrahere,vt per Carrer.
*d.numer.151.*Petr.Gregor.*d.libr.33.cap.8.numer.* 10.
Pacian.*cons.19.num.2.cum seqq.*Sanch.*d.lib.2. capite*
*22.n.*48.Farin.*d.q.190.§.5.num.75.*vbi *num 72.* dicit
quòd requiritur in proposito hæreticum esse conui-
ctum.
In mortem quoque inquisitio extendatur,&c.]No- 22
tatur ad hoc quòd etiam post mortem contra hære-
ticum inquiri, & procedi potest ad damnandam eius
memoriam,vt per Carrer.*de hæret.numer.138.*Ioan.à
Rojas *sing.139.n.9.*Clar.*in pract.verbo, hæresis,n.19.*
Didac.Quanter.*in quæst.crimin.rub.de hæret.capite 1.*
*num.7.*Ludou.à Paramo *de origine S.Inquisit.libr.3.*
qu.4. numer.77.cum seqq. Simanch. *de cathol. instit.*
tit.4.de accusat.numer.5.& tit.18. rubr. de defunctis
*num.1.cum seqq.*latè Farin.*in tract. de hæresi qu. 197.*
*§.4.num.86.cum multis seqq.*vbi *num. 92.* ampliat vt 23
quando defuncti hæretici memoria damnatur , tunc
eius pœna sit etiam infamiæ,excommunicationis , &
denegationis sepulturæ , cùm propterea ossa exhu-
mentur si ab aliis discerni possint,& *numer.* 98. tenet 24
procedi posse contra defunctum hæreticum ad dam-
nandum eius memoriam,etiam quòd dum viueret
esset bonæ famæ,nec aliàs de hæresi infamatus,& *nu-*
*mer.*103. quòd vt defuncti hæretici memoria dam- 25
nari possit, debet de illius hæresi constare plenè &
concludenter,& *n.*104. limitat in defensoribus , fau- 26
toribus,& receptatoribus hæreticorum, quorum post
mortem memoria non damnatur,& *n. 106.cum seqq.*
asserit quòd quando defuncti hæretici memoria dam-
nanda est,citandi sunt filij & hæredes ad suscipien- 27
dam eius defensionem,& quicunque admittuntur ad
illum defendendum.

28 *Ergo & suprema illius scriptura*,&c.]Notatur ad
hoc quòd hæreticus non potest testari,& si testetur,
eius testamentum est nullum, vt per Simanch.*de ca-
thol.instit.tit.46.rub.de pœn.numer.*55.Petr Gregor.
d.libr.33.cap 8.*numer.*10.Rojas *sing.*61. *numero* 2.
Bursat.*cons.*14.*num.*1.*lib.*1.Sanch.*d.lib.*2.*capite* 24.
*num.*1.*cum seqq.* vbi tamen subdit testamentum fa-
29 ctum ab hæretico ante sententiam declaratoriam
non esse ipso iure nullum, sed bene per subsequu-
tam sententiam, latè Farin.*de haresi q.*190.§ 6.*n.* 89.
vbi *num.*92.tenet quòd hæretici non possunt testa-
30 ri etiam ad pias causas,& *numer.*93. quòd testamen-
31 tum ab hæretico factum non conualidatur per sub-
sequutam pœnitentiam.

Sed nec filios hæredes eis existere, &c.] Notatur
32 ad hoc quòd propter paternam hæresim filij Catho-
lici non priuantur hæreditate patris, vt per Roland.
*cons.*8.*à num.*36.*libr.*3 Clar.*in pract.*§.*fin.qu.*78. *n.*4.
vers.apostata punitur,Carrer.*in tract.de hæret.n.*140.
Zanchin.*eod.tract.cap.*25.*num.*4.*vers.& certè*, De-
cian.*libr.*5.*cap.*72.*num.*7.*vers.publicantur tamen be-
na*,Menoch.*de arbitr.casu* 546.*numer.*10.Surd *cons.*
380.*num.*11.Peña *in direct.inquis.p.*3.*q.*109.*commen-
to* 158. *vers. cæterùm.* Sed quòd hæreticorum filij
etiam orthodoxi priuentur hæreditate paterna, nisi
fuerint Manichæi, de quibus loquitur, iste text.te-
nent Decian.*lib.*5.*cap.*26.*n.*3.Sanchez *d.lib.*2.*c.* 29.
*n.*9.Farin.*d.tract.de hæresi q.*191.§.2.*n.*29. *cum seqq.*
vbi declarat multipliciter.

Delictis eum veniam pœnitentibus damus.]Notatur
33 ad hoc quòd pœnitentibus hæreticis parcitur, vt
per Paul Griland.*in tract.de hæret.q.* 5. *num.*1. Car-
rer.*in eod.tract.num.*153.*post med.vers.nam etiam in
tali crimine*, Simanch.*de cathol. instit.tit.* 47.*rubr.
de pœnitentib.& conuersis,ex numer.*1. *& in enchirid.
tit.*58.*etiam de pœnit.num.*1.Ioan.Rojas *in tract.de
hæresi.p.*2.*num.*189.*& sing.*1.*num.*14.*& sing.* 254.
*num.*2.Menoch.*de arbitr.casu* 373.*num.*1.*&* 2.Boër.
*decis.*341.*num.*1.Decian.*libr.*5.*cap.*20 *numer.* 50. *&
cap.*38.*num.*5. Ludou.à Paramo *de origine S. Inqui-
sit.lib.*3.*q.*9.*a num.*51.Paul.Comitol.*respons. moral.
lib.*4.*q.*1.latè Farin.*in tract.de hæresi q.*193.§.1.*n.* 2.
*cum multis seqq.*vbi *num.* 4.subdit quòd pœnitens
34 hæreticus dicitur ille, qui aliquando errorem in
mente habuit, illúmque verbis, aut facto ostendit,
postmodum tamen ad se reuersus, saniorique con-
silio edoctus, ab errore corde resilijt, & opere il-
lum abiurauit, & *num.*5.ampliat vt etiam ad mise-
34 ricordiam admittantur hæresiarchæ, dogmatistæ, &
magistri errorum si verè pœnitentes sint,& *num.*14.
36 extendit ad apostatam, qui si pœnitens fuerit, ad
misericordiam recipitur, sicut recipitur hæreticus
pœnitens,& *num.*20. ampliat etiamsi in mortis arti-
37 culo hæreticus pœniteat, errorémque suum abne-
get, & *numero* 27.declarat debere sponte redire ad
38 Fidem,secus si non sponte, sed metu mortis,& *num.*
39 30.limitat vt parcendus non sit, nec ad misericor-
diam recipiendus ille, qui non puro corde, sed per
fraudem,& simulatè ad Fidem redit,& *num.*32.limi-
40 tat etiam in relapso.

In eos etiã auctoritatis,&c.]Notatur ad hoc quòd
41 receptans hæreticos punitur eadem pœna, qua ipse
receptatus hæreticus puniendus est, vt per Carrer. *in
tract.de hæret.num.*165.*ver.non iure communi.* At ve-
rius est eos non puniri eadem pœna, vt per Decian.
*lib.*5.*cap.*18.*vers.*29.*& c.*51.*n.*65.sed arbitraria, & ex-
traordinaria pœna:Simanch.*de cathol.instit.tit.*15.*de
credentib.n.*25.*& in enchirid.tit.*16.*rubr. de recepta-
tor.n.*2.Menoch.*de arbitr.casu* 548.*n.* 6. Farinac. *d.
tract.de hæresi q.*182.§.9.*n.*138.*cum seqq.*

Seruos insuper extra noxam, &c.]Notatur ad hoc 43
quòd serui hæreticorum fiunt liberi, & non con-
fiscantur si fuerint Christiani, seu Catholici, vt per
Simanch.*de Cathol.cap.*48.*num* 28.Azor.*instit. mo-
ral.p.*1.*lib.*8.*cap.*12.*q.*7.Molin.*de iustitia tractat.* 2.
*disp.*40.Rebell.*de obligat.iustit.p.*1.*lib* 2.*q* 13.*num.*2.
*cum seqq.*Sanchez *in præcepta Decalogi libr.*2.*c.* 24.
cum seqq.

In gloss.*Subire.*ibi,*vsque ad quinquennium*, &c. 44
Ergo memoria defuncti hæretici potest damnari in-
fra quinquennium,& non postea, de quo vide Hip-
pol *sing.*307.Roman.*sing.*451.Duen. *reg.* 173. Zan-
chin.*de hæretic.cap.*24.*num.*5.Balb.*de præscript.p.* 2.
in 5.*part.prima partis quæst.*1.*num.*4.Ioan.à Rojas *in
tract.de hæret.p.*2.*num.*193.*cum seqq.& sing.*50 Cou.
*in reg.possessor.p.*2.§.2.*num.*6 Clar.§.*fin.qu.*51.*n.* 14.
Boër.*decis.*164.*numer.*18.*&* 19.Anton.Gom. *tom.*3.
*var.cap.*1.*numer.*81.Peña *ad direct.Inquis.p.* 3. *com-
mento* 42.*vers.his ita positis*, Ludou.à Paramo *de
origine S.Inquisitionis lib.*3.*q* 4.*rubr.de forma & or-
dine iudic.n.*83.Iacob.de Graff.*in decis.aureis lib.*2,
*cap.*11.*num.*12.*vers.& hæc intellige*, Pereg. *de iure
fisci lib.*6.*tit.*8.*num.*19.Decian.*lib.*5.*cap.*44.*à num.*1.
Molin.*de Iustit.tract.*2.*disp.*73.*vers quarta conclusio*,
Cald.Pereira *in comment.ad l.vnic.C.ex delictis def.
p.*2.*num.*18.Azor.*instit.moral.p.*3.*lib.*1.*cap.* 18. *vers.
nihilominus tamen*,Sanch.*d.libr.*2.*c.*22.*num.*38. *cum
seqq.*Farin.*in tract.de hæresi,q.vlt.quæ est* 197.§.4. *n.*
132.*cum seqq.*

In ead.gloss.ibi,*sic & in apostatis*, &c. Notatur 45
ad hoc quòd sicut hæretici defuncti memoria dam-
natur,ita etiam memoria defuncti apostatæ post eius
mortem damnatur,vt per Farin.*d.tractat. de hæretic.
q.*173.§ 4.*num.*40.Et quòd apostatæ memoria non 46
possit damnari vltra quinquennium, ex hac glos.
colligunt Petr.Gregor.*d.lib.*33.*cap.* 28. Mascard. *de
probat.concl.*112.*n.*30.Menoch. *de arbitr.casu* 546.
*num.*14.Farin.*d.q.*197.*num.*214.

AVTH. Si verò Dominus.

TEmporalibus Dominis negligentibus in extir- 1
pandis hæreticis, Catholici hæreticorum bona
licitè occupant post annum à die factæ monitionis,
soluto iure directi dominij, si fuerint feudatarij.
Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.* 2.*n.*1.*suprà
hoc tit.*

Hanc eandem resolutionem ex hoc text. desu- 2
munt Repert. Inquisit. *verbo,Dominus castri,vers.
primo,cum seqq.*Simanch.*de Catholicis instit. tit.*23.
*rub.de dominis temporal.ex n.*1.*& in enchirid.tit.*21.
*rub de princip.n.*4.*&* 5.Carrer.*in tract.de hæret.num.*
175.*vers item punitur dominus*,Petr.Gregor.*d.lib.*52.
*c.*9.*n.*2.Decian.*in tract.crimin.lib.*5.*c.*51.*n.*11.Sanch.
*in præcept. Decalog.tom.*1.*lib.*2.*c.*10.*n.*10.*vers.nec so-
lùm.*latè Farin.*in tract.de hæresi q.*182.§.2. *ex n.* 15.
cum multis seqq.

Saluo iure domini principalis,&c.]Vide Valasc.*de
iure emphyt.q.*13.*n.*3.

SVMMARIVM.

1 *Hæreticorum receptatores, fautores & defensores,
impunitatis spe nullo modo gaudent,sed excom-
municatos fouentes,famam,officia, ius testandi
amittunt.*

2 *Contractus & obligationes cum hæreticis inita eua-
nescunt quo ad ius hæreticorum.*

3 *Hæreticus iudex & receptator hæreticorum nulliter
iudicat*

indicat ob hæresim.

4 *Aduocati & tabelliones ob hæresim facultatem patrocinandi & instrumenta conficiendi amittunt.*

5 *Hæreticorum defensores excommunicati si in excommunicatione per annum insorduerint, ipso iure facti sunt infames, nec ad publica officia admittuntur.*

6 *Hæreticorum fautores, defensores, credentes, receptatores ad testimonium admittendi non sunt.*

7 *Hæreticorum fautores, defensores, credentes, & receptatores sunt intestabiles, nec capaces successionis hæreditatis tam ex testamento, quàm ab intestato: num. 8.*

9 *Hæretici, eorúmque fautores, & receptatores non possunt agere, sed conueniri. Nō possunt esse Iudices, num. 10 nec Aduocati, num. 11.*

12 *Hæretici sunt incapaces gradus Doctoratus.*

13 *Hæreticus, hæreticorúmque fautor defensor, credens, & receptator Notarius esse non potest, & ideo instrumenta per eum confecta non valent.*

Avth. Credentes.

1 Receptatores, fautores, & defensores hæreticorum impunitatis spe nullo modo gaudent, sed excommunicatos fouentes, famam, officia, ius testandi amittunt. Item contractus, & obligationes
2 cum hæreticis initæ euanescunt quoad ius hæreticorum. Hæreticus iudex & receptator hæreticorum
3 nulliter iudicat ob hæresim. Aduocati & tabelliones
4 ob hæresim facultatem patrocinandi, & instrumenta conficiendi amittunt. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc titul.*

5 *Intra annum, ex tunc ipso iure sit infamis.*] Notatur ad hoc quòd si defensores hæreticorum excommunicati in excommunicatione per annum insorduerint, ipso iure sunt facti infames, nec ad publica officia admittuntur, vt per Farin. *in tract. de hæresi q. 182. §. 1. num. 39. & §. 4. num. 59. & 60.* vbi declarat Sanchez *in præcepta Decalogi tom. 1. lib. 2. capite 26. num. 1.*

7 *Neque ad testimonium admittatur.*] Notatur ad hoc quòd fautores, defensores, credentes, & receptatores hæreticorum ad testimonium admittendi non sunt, vt per Gondisalu. *d. q. 56. sub num. 1.* Decian. *d. cap. 51. sub num. 79.* Farinac. *dicta quæst. 182. num. 47.*

8 *Sit etiam intestabilis, &c.*] Notatur ad hoc quòd fautores, defensores, credentes, & receptatores hæreticorum sunt intestabiles, vt per Gondisalu. *in tract. de hæret. q. 15. sub num. 1.* Repert. Inquis. *verbo, credentes, vers. quæ pœna,* Decian. *tractat. crimin. lib. 5. cap. 51. num. 79.* Farinac. *d. tract. de hæresi q. 182. num. 45.*

9 *Nec ad hæreditatis successionem accedat.*] Notatur ad hoc quòd fautores, defensores, credentes & receptatores hæreticorum non sunt capaces successionis hæreditatis tam ex testamento, quàm ab intestato, vt per Zancin. *de hæretic cap. 17. num. 2. in fine,* Gondisalu. *eod. tract. q. 16. sub num. 1.* Decian. *d. lib. 51. sub n. 79* Farin. *d. q. 181. num. 46.*

Nullus prætereà ei super quocúmque, &c.] Notatur ad hoc quòd hæretici, eorúmque fautores, & receptatores non possint agere, sed conueniri, vt per Carrer. *in tract. de hæretic. num. 151.* Simanch. *de cathol. institut. tit. 46. rubr. de pœnis num. 57.* Bursat. *cons. 14. num. 1. cum seqq.* Farin. *d. tract. de hæretic. qu. 189. §. 4. num 48.*

10 *Quòd si fortè iudex extiterit.*] Notatur ad hoc quòd hæretici, hæreticorúmque fautores, defensores, credentes, & receptatores, Iudices esse non possunt, vt per Ioan. à Rojas *sing. 20.* vbi quòd hæreticus nec etiam potest esse arbiter, aut arbitrator, & *sing. 88.* vbi quòd iudicium agitatum coram iudice hæretico est nullum, & *sing. 119. & num. 178.* vbi ampliat, etiam quòd hæreticus communi opinione reputetur fidelis, Simanch. *de cathol. instit. tit. 46 rubr. de pœnis a num. 58.* Decian. *in tract. crimin. lib. 5. cap. 43 num. 3.* vbi propterea quòd sententia à iudice hæretico lata est nulla, refert Farin. *d. tract. de hæret. qu. 189. §. 4. num. 39.*

Si verè fuerit Aduocatus, &c.] Notatur ad hoc 11
quòd hæreticus, hæreticorúmque fautor, defensor, credens, & receptator, non potest esse Aduocatus, vt per Simanch. *d. tit. 46. rubr. de pœnis numer. 61* Carrer. *d. tract. de hæret. numer. 51.* Ioan. à Rojas *sing. 105.* vbi subdit quòd hæretici sunt incapaces gradus Doctoratus, Decian. *d. lib. 5. cap. 43. n. 4. & cap. 51. sub num. 97.* Farin. *d. q. 189. num. 51.*

Si tabellio, instrumenta, &c.] Notator ad hoc 12
quòd hæreticus, hæreticorúmque fautor, defensor, credens, & receptator, Notarius esse non potest, & ideo instrumenta per eum confecta non valent, vt per Carrer. *d. numer. 151.* Rojas *sing. 69. & 119.* Simanch. *d. tit. 46. num. 61.* Decian. *d. lib. 5. cap. 43. num. 5. & cap. 51. sub num. 79.* Sigism. Scacc. *de iudic. caus. ciuil. crimin. & hæret. cap. 98. numer. 19.* Farinac. *d. q. 189. num. 50.*

SVMMARIVM.

1 *Arriani, & alij in hac lege expressi hæretici in foro Romano domicilia habere non possunt.*

2 *Manichæi ciuitatibus, & domicilij iuribus indigni sunt.*

3 *Leges contra Arrianos, & consimiles latæ non vt abolitæ habendæ, sed adhuc in odium istorum obseruanda sunt.*

4 *Hæreticorum genera quot in hac lege, vnde sic dicti, & eorum secta & errores, remissiuè.*

5 *Hæretici impœnitentes pœna mortis puniuntur. imò & pœna ignis illis infligitur ex generali consuetudine, n. 6. & viui comburuntur, ibid.*

7 *Lex scripta semper loquitur, & est in viridi obseruantia.*

8 *Hæreticus est incapax donationis inter viuos.*

9 *Hæreticus vbicunque puniri potest, nec fiet remissio.*

10 *Nobiliores mitius puniuntur.*

L. Arriani. V.

Imp. THEODOS. A. & VALENT. *Cæs. Florentino P. P.*

Arriani & alij in hac lege expressi hæretici in 1
foro Romano domicilia habere non possunt.
Manichæi ciuitatibus, & domicilij iuribus indigni
sunt. Leges contra Arrianos & consimiles latæ, non 2
vt abolitæ habendæ, sed adhuc in odium istorum 3
obseruandæ sunt. Colliguut ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

Hæreticorum genera quot in hac lege numerentur, & vnde sic dicti, & eorum sectas & errores exprimit Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. libr. 2. cap. 175. per tot.* 4

Et vltimo supplicio tradendis, &c.] Notatur ad hoc 5

hoc quòd hæretici impœnitentes pœna mortis puniuntur, vt per *l. H. §§ in. 2. tit. 26. part. 7. vbi gloss. 9.* Anton. Gom. *tom. 3. var. cap. 2. num. 1. vers. item ol 1.* Couar. *var. libr. 2. cap. 10. num. 10. in princ.* Petr. Gregor. *syntag. iuris lib. 33. cap. 8. num. 20.* Menoch. *de arbitr. casu 374. n. 1.* Farin. *in tract. de hæretic. q. 189. §. 2. num. 3.*

6 Immo & pœna ignis illis infligitur ex generali consuetudine, vt testantur Anton. Gom. & Couar. *dictis locis,* Menoch. *casu 374. de arbitr.* Rojas *sing. 91.* Decian. *in tractat. crimin. libr. 5. cap. 42. numer. 4.* Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 8. cap. 13. vers. vltima pœna hæreticorum est.* Cald. Pereira *post quæst. forens. in comment. ad l. vnic. C. ex delicto defunct. p. 3. num 6.* Martin. Delri. *disquisit. magic. libr. 5. sect. 16. vers. quoad ignis pœnam;* & viui comburuntur, Simanch. *de cathol. instit. tit. 45. rub. de pœnis num. 49. & in enchirid. tit. 67. num. 11.* Rojas *in tract. de hæret. part. 2. num. 360. cum seqq.* Baiard. *ad Clar. §. hæresis, num. 15.* Farinac. *d. q. 189. num. 4. & 5.* Perez *l. 3. tit. 4. libro 8. Ordin.*

7 *Semper viridi obseruantia valituris.*] Notatur ad hoc quòd lex scripta semper loquitur, & est in viridi obseruantia, vt per Xuar. *in proœm. legum fori num. 3.* Tiraq. *in l. boues §. hoc sermone, limit. 9. n. 2.* Rebuff. *ad leges Galliæ in proœm. gloss. 5. num. 3.* Gut. *pract. lib. 3. q. 17. num. 147.* Bernard Græuæ. *ad pract. Cameræ Imperialis lib. 2. conclus. 60. coroll. 2. num. 3.*

8 *Siue de donationibus,* &c.] Notatur ad hoc quòd hæreticus est incapax donationis inter viuos, vt per Quemada *in suis quæst. fiscal. q. 18.* Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 5. cap. 8. qu. 1. & libr. 8. cap. 12. qu. 8.* Farin. *d. tract. de hæretic. qu. 190. §. 7. num. 96.* vbi resoluunt res illi donatas non ad fiscum pertinere, sed donanti reddendas esse; quamuis Sanch. *in præcepta Decalogi, tom. 1. lib. 2. cap. 14. n. 36.* dixerit hæretico donata post sententiam fisco acquiri.

9 *Vel conniuente conuenerint,* &c.] Notatur ad hoc quòd hæreticus potest vbicunque puniri, nec fiet remissio, vt per Decian. *in tract. crimin. libr. 4. cap. 19. num. 23.* Duen. *reg. 378. num. fin.* Azeued. *l. 1. n. 41. tit. 16. lib. 8. noua Recop.*

10 *Vel exilium, si sit ingenuus.*] Ergo mitiùs puniuntur nobiliores, de quo Tiraquell. *de nobilit. cap. 20. num. 108.*

SVMMARIVM.

1 *Nestorij portentosum dogma propagantes, & hoc sequentes, legum & domicilij iure sunt indigni in Imperio Romano.*

2 *Nestorianorum libri indigni luce, & lectione, concremandi sunt.*

3 *Nestoriani cœtus non habeant sub pœna publicationis bonorum.*

4 *Nestoriani, & Porphyriani, eorúmque secta, & errores, remissiuè.*

5 *Hæreticorum libros nemo penes se retinere potest, nedum eos legere, aut rescribere, sed statim eos comburere tenetur.*

6 *Merces apothecariorum & aliorum, si sint corruptæ, publicè concremari possunt.*

L. Damnato. VI.

Iidem AA. ad Leonium P. V.

1 NEstorij portentosum dogma propagantes, & hoc sequentes, legum & domicilij iure sunt indigni in Imperio Romano. Impij Nestorianorum libri indigni luce, & lectione, concremandi sunt. Nestoriani cœtus non habeant sub pœna publicationis bonorum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 2 3

4 De Nestorianis, & Porphyrianis, eorúmque sectia, & erroribus latè Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib. 2. cap. 176.* & aliqua penes Petr. Gregor. *syntag. iuris lib. 33. cap 8. num. 21.* vbi dicit Nestorium habuisse linguam vermibus corrosam, & ita cum ingenti dolore expirasse, dicentem se ad maiores vocari pœnas.

5 *Nec verò impios libros,* &c] Notatur ad hoc quòd nemo penes se retinere potest hæreticorum libros, nedum eos legere, aut rescribere, sed statim eos comburere tenetur, aliàs enim de hæresi suspectus redderetur, vt per Simanch. *de cathol. instit. tit 38. de libris num 1. cum seqq. & enchirid. tit. 39. numer. 5* Albertin. *de agnoscend. assertion. q. 28. num. 5.* Petr. Gregor. *vbi sup. lib. 14. cap. 1. num. 10.* Menoch. *de arbitr. casu 374. num. 11.* Gratian. *reg. 55. numer. 31.* Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 8. cap. 16. q. 9.* citatos per Cened. *ad Decretal. collect. 8. num. 1.* Farin. *in tract. de hæret. q. 180. §. 1. n. 1. cum seqq.* Mascard. *de probat. concl. 745. num. 10. & concl. 862.*

6 Hinc argumento huius text. colligit Auendan. *de exequendis mandat. p. 1. cap. 19. num. 30. vers. secundò infertur,* quòd merces apothecariorum & aliorum, si sint corruptæ, possunt publicè concremari.

L. Curiales omnium. VII.

Iidem AA. Florentio P. P.

POEna nulli tribuat immunitatem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* 1

SVMMARIVM.

1 *Eutychetis sectæ inhærentes in Imperio Romano domicilia & sedes non habeant.*

2 *Apollinaris sectam sequentes pœnas in alios hæreticos statutas non dissimiles patiantur.*

3 *Apollinaristæ, & Eutychiani indigni sunt nomine Sacerdotum, iisdemque domicilia & patrocinia sunt deneganda, &c.*

4 *Rectores & moderatores prouinciarum & ciuitatum negligentes in imponendo pœnas statutas hæreticis, denarum librarum auri pœna mulctentur, & insuper etiam existimationis suæ periculum sustineant.*

5 *Magistratus ex sola omissione & negligentia non comprehendendi hæreticos, censeri eorum fautores.*

6 *Magistratus nō infestantes, nec persequentes hæreticos, puniuntur vt fautores.*

L. Quicumque in hac vrbe. VIII.

Impp. VALENTIN. & MARTIAN. AA. *Palladio P. P.*

EVtychetis sectæ inhærẽtes in Imperio Romano domicilia & sedes non habeant. Sectam Appollinaris sequentes pœnas in alios hæreticos statutas, non dissimiles patiantur. Apollinaristæ & Eutychiani indigni sunt nomine Sacerdotum, iisdémque domicilia & patrocinia sunt deneganda; & monasteriis, Ecclesiis, conuenticulis diurnis ac nocturnis carere, 1 2

rere,poſſeſſionéſque alienas vitare debent ; militia illis interdicenda,nec domicilium in patria , aut alibi concedendum , quibus interdicta etiam ſunt diſputationum exercitia, & illis pœna vltimi ſupplicij imponitur, & eorum libri ac chartæ flammis comburi iubentur. Colligunt ex Odinar. Doctores citati *ad l. 1.num.1.ſupr.hoc tit.*

Totam huius legis hiſtoriam,quæ impiam Apollinaris, & Eutychetis ſectam improbat , narrat Guid. Pancirol. *in theſauro variar.lection.libr. 2. cap. 177. per tot.*

Quòd ſi fecerint, &c.] Notatur ad hoc quòd Re-
4 ctores & moderatores prouinciarum & ciuitatum negligentes in imponendo pœnas ſtatutas hæreticis, denarum librarum auri pœna mulctentur , & inſuper etiam exiſtimationis ſuæ periculum ſuſtineant, vt per Simanch. *de cathol.inſtitut.tit. 15.de credentib.*
5 *num. 13.* vbi generaliter dixit. Magiſtratus ex ſola omiſſione & negligentia non comprehendendi hæreticos,cenſeri eorum fautores , Peña *ad direct. Inquiſit.p.2.q.53.comment.78. lit. E.verſ.qua verò pœ-*
6 *na,*Decian.*in tract.crimin.lib.5.cap.51.num. 33.* vbi quòd Magiſtratus non infeſtantes , & non perſequentes hæreticos puniuntur vt fautores , Sanchez *in precepta Decalogi,tom.1.lib.2.cap.10.num.12.cum ſequent.* vbi de Inquiſitoribus , & aliis miniſtris S. Officij, necnon etiam terrarum gubernatoribus negligentibus capere hæreticos , & eos reſpectiuè punire,an & quando ſint excommunicati.

Militari cingulo ſoluti, &c.] Ergo hæreticus mi-
7 les eſſe non poteſt , vt per Decian. *in tract. crimin. lib.5.cap.43.num.4.in fine,*Farin.*in tract.de hæreſ. q. 189.§.4.num 53.*

SVMMARIVM.

1 *Liberi orthodoxi ſuccedunt parentibus, & alimenta,dotem donationéſque propter nuptias conſequuntur.*
2 *Filij orthodoxi propter paternam hæreſim non priuantur hæreditate paterna.*
3 *In Dote congrua conſtituenda conſideranda ſunt facultates eius,qui tenetur dotare.*
4 *Mater hæretica cogitur dotare filias Catholicas.*
4 *Bona hæreticorum hodie confiſcantur,neque liberis Catholicis reſeruantur.*
6 *Mulieri in hæreſi lapſo,& ab Eccleſia recepto cum detruſione in carcerem, maritus alimenta præſtare non cogitur.*

L. Cognouimus. IX.

Imp. IVSTIN. A. *Demoſthen* P.P.

1 LIberi orthodoxi ſuccedunt parentibus , & alimenta , dotem, donationéſque propter nuptias conſequuntur. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l.1.num.1.ſup.hoc tit.*

Ex hoc text. vulgò colligitur, filios orthodoxos
2 propter paternam hæreſim non priuari hæreditate paterna , de quo an verum ſit attento iure Ciuili, & quid de iure Canonico,vide Farin. *in tract. de hæreſi q.191.§.1.num.29.cum ſeqq* Et an poſſit filio orthodoxo aſſignari legitima viuente patre hæretico , per hunc text.ſaltem iure Ciuili attento? affirmatiuè reſpondent Ioan.à Rojas *ſing.95.*Surd.*conſ. 386. num. 13.*Farin.*in praxi crimin.quæſt.24.num.44.& d.tract. de hæreſi q.591.a.3.& 4.*

3 *Secundùm vim patrimonij,* &c.] Notatur ad hoc quòd in conſtituenda congrua dote, conſiderandæ ſunt facultates eius,qui tenetur dotare , vt per Cardin. Mantic.*de tacit.& ambig.conuention. tom.1. libro 12.tit.21.num.4.*

Sed & dotes pro filiabus , &c.] Notatur ad hoc quòd mater hæretica cogitur dotare filias Catholi- 4
cas, vt per Palat.*in rep.rubr.de donat.inter virum, § 21.num.5.*Padil.*in auth.res quæ,numer.61. C. commun.de legat.* Cordub.de Lara *in l.ſi quis à liberis, §.ſi mater,num.16.* Sed quicquid ſit de iure antiquo, hodie certum eſt bona hæretici confiſcari , neque
liberis Catholicis reſeruari, per *auth. Gazaros,hoc cod.tit.*& eſſe communem ac receptam ſententiam 5
poſt Ripam , Palat. Simanch. & alios dicit D. Barboſ.*in l.1.ff.ſoluto matrim.p.4.num 83. & num. 85.* reſoluit quòd mulieri in hæreſim lapſæ , & ab Ec-
cleſia receptæ cum detruſione in perpetuum carcerem,non cogitur maritus alimenta præſtare. 6

SVMMARIVM.

1 *Inter Liberos,ſi aliqui ſint orthodoxi, aliqui non; ad orthodoxos deuoluitur ſucceſſio:& qui non admittitur ad partem , minimè conſtituit partem,num. 2.*
3 *Hæreticorum filij tam ex teſtamento,quàm ab inteſtato poſſunt ſuccedere aſcendentibus Catholicis,vel etiam quibuſcumque conſanguineis,aut extraneis.*
4 *Reſtitutus & indultatus ex gratia Principis ad bona, non recuperat fructus interim perceptos. Non procedit in reſtituto per viam iuſtitiæ , ſeu per viam reformationis,num. 5. Nec in reſtituto pleniſſimè,perinde ac ſi condemnatus non fuiſſet, num.6.*
7 *Eccleſia præfertur fiſco ſeculari in bonis confiſcatis propter crimen hæreſis.*

AVTH. Idem eſt de Neſtorianis.

INter liberos ſi aliqui ſint orthodoxi, aliqui non, ad orthodoxos deuoluitur ſucceſſio. Qui ex de-
licto non admittitur ad partem , minimè conſtituit 1
partem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.* 2
1.ſupr.hoc tit.

His ſolis teſtamento, &c.] Notatur ad hoc quòd hæreticorum filij tam ex teſtamento, quàm ab in-
teſtato poſſunt ſuccedere aſcendentibus Catholicis, 3
vel etiam quibuſcumque conſanguineis , aut extraneis,vt per Azeued.*leg. 3.numer.3.tit.3.libr.8. nouæ Recopilat.*Molin.*de Iuſtit.tom. 3.diſp.658.num.19.& 25.*Sanch.*in præcepta Decal.tom.1.libr.2.c. 29.n.13.*

Sed abſque ratione fructuum & adminiſtratione
&c.]Notatur ad hoc quòd reſtitutus & indultatus 4
ex gratia Principis ad bona , non recuperat fructus interim perceptos , vt per Crot.*conſ. 137. numer.9.* Roman.*ſing.549.*Alphan.*collect.307.*Anton. Trigl. *ſing.119.*Chaſſan.*in conſuetud. Burgund.rubr.1.§. 6. numer.140.*Boër.*deciſ.98.num.5.*Roland.*conſ.45.numer.8.vol.4.*Tiraquel.*in l.ſi vnquam,verbo, reuertatur,numer.276.C.de reuoc.donat* Gregor.Lop. *leg. 2. gloſſ.5.poſt princ.tit.32.part.7.*Sarmien.*ſelect. libr 5. in l.Gallus,§.& quid ſi tantum,numer 66.ff. de liber. & poſth.* Anton.Gom.*tom.3.var.cap. 13. numero 38. verſ.item adde,& l.1.Tauri,in fine,verſ.vnum tamen eſt,*Cordub.de Lara *in l.ſi quis à liberis §. ſed vtrum num.9.cum ſeqq.ff.de liber.agnoſc.* Cou.*lib.2.var.c.3. num.15.in fin.*Bonacoſ. *commun. crimin. verbo ,gratia,ſeu remiſſio delicti,col. 3.*Emman.Coſta *in d.§. &*

quid

*quid si tantùm p.1.numer.*74 Brunor.à Sole *in locux communib.verb o,bannitu:* 14.*& quaest.legal.qu.* 19. *num.67.vers.aduerte tamen*, Clar.*in § fin. quaest.* 59. *numer.7.*vbi Baiard.*num.66.*Decian.*in tract.crimin. lib.3.tit.de abolitionib.num.*(o Sfort. *de restit. in integ.q.99.art.14.num.*123.Pereg.*de iure fisci libr.* 5. *tit.2.numer.*61.Ioan.Garc.*de nobilitate gloss.*6. §.1. *num.*46 latè Gutier.*pract.lib.4.qu.69.numer. 2. cum sequent.*& præcipuè *num.*10.vbi quòd hic sit restitutio ex gratia, non verò ex iustitia, Carol. Tapia *in rubr.de constit.Princip.cap.3.numer.* 29. Morl.*in emporio iuris p.1.tit.3.qu.1.numer.*38. Aloys.Ricc.*in collect.decis.p.3.collect.*567. Ceuall. *commun. contra communes,q.*536.*num.*19.Vincent.de Anna *inc. 1. num.226.& a 27.de vasall. decrepit.atat.* Farin. *in praxi crimin.q.6.num.44. vers.horum tamen*, Mastrill.*Sicilia decis.*33 *num* 3.Cabed.*Lusit.decis.*192. *num.1.part.1.*

5 Hec resolutio, quæ singulariter probatur ex hoc
text.limitatur primò vt non procedat in restituto
per viam iustitiæ,seu per viam reformationis, Crot.
*in d.§.& quòd si tantum numer.*121 *in fine*, & Ga-
liaul.*numer.67.in fine*, ac Fortun.Garc.*numer.* 255.
Cou.*d.libr.1.var.cap.3.num.15.in fine*, Cordub de
Lara *in d.l.si quis à liberis §.sed vtrum,num.10.ff.de
liber.agnosc.*Sfort.*d.q 99.art.14.num.*131. Farinac.
*d.q.6.num.44.*Gutier.*d.lib 4.practic.q.69.;num.* 10.
Carol.Tapia *in dicta rubr.de constit. Princip.cap.* 3.
*num.*38.

Limita secundò vt non procedat in plenissimè
9 restituto,perinde ac si condemnatus non fuisset:ta-
liter enim restitutus recuperat etiam fructus perce-
ptos,vt per Bonacos.*commun.crimin.in verbo, gratia
principis facta bannito*,Bursat.*cons.*54.*num.*13.*lib.*1.
Sfort.*d.q* 99.*art.14.num.*130.

Ab Ecclesia intra annum admittatur.] Ergo Ec-
7 clesia præfertur fisco seculari in bonis confiscatis
propter crimen hæresis, de quo vide Martam *de iu-
risdict.p.4.casu* 137.*num.*12.

SVMMARIVM.

1 *Filij hæreticorum non succedunt parentibus, & num.2.*

3 *Gazari, Patareni, Leonista, &c.eorumque secta, & errores,remissiuè.*

4 *Hæretici propter hæresim incurrunt infamiam, & si fuerint nobiles,vt viles ac plebeij puniendi sunt. Amplia quòd ob solam hæresis suspicionem quis infamis est,nisi ab ea se purgauerit,num.5.*

6 *Hæretici tanquam infames repelluntur ab omnibus honoribus,& dignitatibus,intellige vt n.7.*

8 *Hæretici non possunt exercere aliqua officia publica; & censentur exclusi ab omni legitimo actu,n.9.*

Avth. Gazaros.

1 Filij hæreticorum non succedunt parentibus. Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.1.n.1. suprà hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt
2 Ordin.Regia Lusitan.*lib.5.tit.1.in fine principij,leg. Hispan.l.7.tit.7.part.6 vbi gloss.*2.Perez *l.1.gloss.* 6. *pag.21.col.2.tit.1 libr.1.Ordinam.& l.3.gloss.1.pag. 136.col.2.tit.4.lib.8.etiam Ordin.*Azeued.*l.1.n.*160. *cum seqq.& à num.116.tit.3.lib.8.nona Recop.*Duen. *reg.145.vers.limita secundò*,Gratian.*reg.55.num.*26. Decian.*in tract.crimin.libr.5.cap.45.num.*3.D. Barbos.*in l.1.ff.soluto matrim.p.4.num.*83.Farin.*in praxi crimin.q.24.num* 44.Thom.Valasc.*allegat. iuris om.1.alleg.13.num.*18. Sanchez *in præcepta Decalogi lib.2.c.29.num.9.*Vide posita *ad l. Manichæos, & l.cognominus,sup.hoc tit.*

Gazaros,Patarenos, Leonistas, &c.] De his hæreticis,eorúmque sectis,& erroribus agit latè Guid. Panciról.*in thesauro var lection.libr.2.cap.* 178. *per tot.*vbi *in principio* aduertit Fridericum II.hanc constitutionem edidisse *anno* 1219. quo ab Honorio III. Romæ est coronatus, vnde ipsi ille Summus Pontifex subscripsit, vt apparet ex huius constitutionis contextu, quam postea Gregorius IX. ampliando laudauit *in cap.excommunicamus il 2. de hæret.*

Perpetua damnamus infamia.] Notatur ad hoc 4
quòd hæretici propter hæresim incurrunt infa-
miam, & si fuerint nobiles, vt viles ac plebeij pu-
niendi sunt,vt per Simanch *in enchirid. viol. Relig.
tit.67.rubr.de pœnis n.5.& 6.*Zanchin.*in tractat. de
hæres.cap.18.num.*3.Ioan.à Rojas *sing.*81.Did.Quã-
ter.*in quaest.crimin.rubr.de hæretic. cap.1. numero 9.*
Petr.Gregor.*syntagm.iuris lib.33.cap.8.numer. 3. in
fine,vers.item sunt infames,& num.*11 ampliat quòd 5
ob solam hæresis suspicionem,nisi quis ab ea se pur-
gauerit, infamis est, latè Farin.*de hæresi q.*189 §.4.
num.40.cum seqq.

Vnde hæretici tanquam infames repelluntur ab 6
omnibus honoribus, & dignitatibus, vt resoluunt
Ioan.à Rojas *sing.*81.Didac. Quanter. *in quaest. cri-
min.tit.de hæret. cap.1. numer.* 10. vbi declarat hoc
procedere in vero hæretico, secus in suspecto tan- 7
tùm, Decian.*d.libr.5.cap* 43.*num.*8 Farin.*d.qu.* 189.
*numer.*43.vbi *numer.*44.resoluit propterea non posse 9
hæreticos exercere aliqua officia publica,& *num.*46. 8
quòd censentur priuati & exclusi ab omni legitimo
actu.

Cùm longè grauius sit æternam,quàm temporalem offendere Maiestatem.] Vide Cald. Pereira *quaest. forens.in commentar.ad l.vnic. C. ex delict. defunct. p.5.num.3.*

SVMMARIVM.

1 *Hæretici vt testes contra Christianos non admittendi,& num.3.item neque Iudæi,& num.4.*

2 *Manichæis,Borboritis, & paganis testimonia, & conuersationes cum Christianis interdicuntur.*

5 *Neophytus contra Christianum non admittitur in testem.*

6 *Iudæus contra Iudæum non prohibetur esse testis*

7 *Samarita,remissiuè.*

8 *Hæretici testimonium non repellitur in extraiudicialibus.*

9 *Hæretici testes adhiberi possunt in contractibus & vltimis voluntatibus.Intellige,quando alij inuenire non possunt vbi contractus celebratur,vel testamentum,vt ibid.Non possunt tamen admitti de iure Canonico,ibid.*

10 *Probationum copia coangustanda non est.*

11 *Testimonium criminosi recipiendum, quando in causa alij testes deficiunt,maximè vbi res sua natura difficilis probationis est.*

12 *Hæreticus in testem productus ab hæretico contra Christianum non probat, etiam ad fauorem Christiani.Contrarium vide num.13.*

14 *Testis hæreticus probat de consensu partium.*

L. Quo

4. Quoniam multi iudices. X.

Idem A. Ioanni P. P.

1 HÆretici vt teſtes contra Chriſtianos non admittendi, item neque Iudæi, Manichæis autem,
2 Borboritis, & paganis teſtimonia, & conuerſationes cum Chriſtianis interdicuntur. Denique ne probationum facultas coanguſtetur, hi qui teſtimonium non ferunt, in vltimis voluntatibus, & contractibus, ad teſtimonia admittantur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit.*

Sancimus contra Orthodoxos quidem litigantes,
3 &c.] Notatur ad hoc quòd hæreticus contra Chriſtianum à teſtimonio repellitur, *l. Hiſp.* 8 *tit.* 16. *p.* 3. *vbi gloſſ.* 21. Simanch. *de cathol. inſtit. tit.* 46. *n.* 41. *& in enchirid. viol. Relig. tit.* 35. *de teſtib. num.* 21. Zanchin. *in tract. de hæreſ. cap.* 13. *num.* 1. Ioan. Rojas *ſing.* 75. *numer.* 1. *ſing.* 84. *etiam numer.* 1. *& ſing.* 189. *etiam numer.* 1. Burlat. *conſ.* 14. *numer.* 1. Petr Gregor. *ſyntagm. iuris libr.* 33. *cap.* 8. *numer.* 16. Peña *in direct. Inquiſit. part.* 3. *quæſt.* 68. *comment.* 117. *verſ. nec nouo iure ciuili.* Decian. *in tractat. crimin. libr.* 5. *cap.* 41. *numer.* 2. Farinac. *in praxi crimin. quæſtion.* 56. *numer.* 206. *& in tract. de hæreſi quæſt.* 188. §. 7. *num.* 1. *cum ſeqq.* vbi ampliat in dubio in Fide, & in apoſtata.

Vel iis etiam, qui Iudaicam ſuperſtitionem, &c.]
4 Notatur ad hoc quòd Iudæus contra Chriſtianum non admittitur in teſtem, vt per Alphan. *collect.* 466. Ioan. Rojas *ſing.* 75. *num.* 1. Peñam *ad director. Inquiſ. part.* 2. *commento* 13. *ad cap. contra Chriſtianos, de hæretic. in* 6. *lit. A. verſ.* 1. Ludou Paramo *de origine S. Inquiſitionis lib.* 3 *quæſt.* 9. *num.* 103 Farinac. *d. q.* 108 *num.* 121. vbi *num.* 122. ampliat vt idem in neo-
5 phyto.

Inter ſe autem, &c.] Notatur ad hoc quòd con-
6 tra Iudæum Iudæus non prohibetur eſſe teſtis, vt per Franc. Peñam *loco proximè citato, verſ. ad hæc fol. mihi* 114. Farin. *d q.* 188. *num.* 113.

Samaritis.] De his vide Cardin Cæſ. Baron. *annal.*
7 *Eccleſ. tom.* 7. *anno Chriſti* 530. *pag.* 156.

Aliis verò hæreticis tantummodo iudicialia. &c.]
8 Ergo in extraiudicialibus hæretici teſtimonium non repellitur, vt tenent omnes in hac lege, prout eos refert Farinac. *d. q.* 188. *num.* 128. *limit.* 2.

Ceterùm teſtamentaria teſtimonia earum, &c.] No-
9 tatur ad hoc quòd hæretici in contractibus, & in vltimis voluntatibus teſtes adhiberi poſſunt, vt per Carrer. *in tract. de hæret. numer.* 143. Ioan. Rojas *ſing.* 75. *num* 2. Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris libr.* 33. *cap.* 8. *num.* 15. Decian. *dicto lib.* 5. *cap.* 43. *num.* 2. *verſ. item poſſunt.* Farinac. *de teſtib. quæſt.* 56. *numer.* 221. *cum ſeq. & in tractat. de hæreſi, quæſt.* 188. *numer.* 119. vbi *num.* 130. declarat tunc demum poſſe hæreticos eſſe teſtes in contractibus, & vltimis voluntatibus, quando in loco vbi celebratur contractus, vel teſtamentum, non inuenitur alius quàm hæreticus, & *n.* 131. reſoluit de iure Canonico teſtes hæreticos non admitti etiam in contractibus, & vltimis voluntatibus, cùm ſint excommunicati, ac propterea cum illis prohibita omnis conuerſatio.

10 *Ne probationum facultas anguſtetur.*] Notatur ad hoc quòd probationum copia non eſt coangoſtanda, vt per Ioan Garc. *de nobilit. gloſſ.* 7. *num.* 36. Burg. de Paz *quæſt. ciuili* 2. *num.* 35. Surd. *deciſ.* 153. *num.* 25. *& deciſ.* 277. *num.* 9 Thom. Valaſc. *allegat. iuris tom.* 1. *alleg* 72. *n.* 108. Anguian. *de legib. lib.* 3. *contron.* 18.

Vnde colligunt Doctores teſtimonium criminoſi
eſſe recipiendum quando in cauſa alij teſtes defi- 11
ciunt, maximè vbi res ſua natura difficilis probationis eſt, de quo Alex. *conſ.* 64. *vol.* 2. Roland. *conſ.* 23. *num* 26. *libr.* 1 Maſcard *de probat. concl.* 465. *n.* 9. *cum ſeqq. & n.* 15.

In gloſſ. *Contra Orthodoxos.* ibi, *ſed nec pro eis*, 12
&c. Notatur ad hoc quòd hæreticus in teſtem productus ab hæretico contra Chriſtianum non probat etiam ad fauorem Chriſtiani, vt per Bertig. *in præſenti poſt num.* 19. Sed contrarium per text. *in*
cap. ſi hæreticus, verſ. ſin autem, 2. *q.* 7. videntur tenere 13
Carrer. *in tract. de hæret. num.* 143. Ioan. Rojas *ſing.* 198. *num.* 2. Farinac. *d. quæſt.* 188. §. 7. *n.* 118. *&* 119. vbi *num.* 120 dicit hanc diſputationem iam ceſſare, quia non datur caſus in quo hæreticus poſſit admitti in teſtem.

In eadem gloſſ ibi, *ſed an pars orthodoxa*, &c. No- 14
tatur ad hoc quòd teſtis hæreticus probat de conſenſu partium, quia poteſt Chriſtianus de conſenſu partium renuntiare, vt per Simanch. *de cathol. inſtit. tit.* 64. *de teſtib. num.* 43. Peñam *ad direct. Inquiſit. p.* 3. *qu.* 68. *comment.* 117 *verſ. placet tamen,* Farin. *dict. quæſt.* 188. §. 7. *num.* 132.

SVMMARIVM.

1 *Hæreticus ex militari teſtamento nil inſtitutionis, legatiue, aut fideicommiſſi titulo acquirit, & accipit.*

2 *Hæreticus non eſt capax ſucceſſionis, etiam ex teſtamento militis.*

L. Diuinam. XI. & vlt.

Idem A. eidem P. P.

HÆreticus ex militari teſtamento nil inſtitutio-
nis, legatiue, aut fideicommiſſi titulo acquirit, 1
& accipit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad. l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

Etiam in vltimis militum voluntatibus, &c] No- 2
tatur ad hoc quòd hæreticus nō eſt capax ſucceſſionis etiam ex teſtamento militis, vt per *l. Hiſpan. tit.* 3. *part.* 6. Gregor. Lopez *l.* 4. *gloſſ.* 6. *tit.* 26. *part.* 7. Carrer. *in tractat. de hæret. num.* 151. Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris lib.* 33. *cap.* 8. *num.* 11. Decian. *in tract. crimin. lib.* 5. *cap.* 41. *n.* 17. *verſ. nec etiam ex teſtamento militis.* Cardin. Cæſ Baron. *annal. Eccleſ. tom.* 7. *anno Chriſti* 531. *pag.* 170. Molin. *de Iuſtit. tract.* 2. *diſp.* 154. *verſ. de iure communi,* Farin. *in tractat. de hæreſi q.* 199. §. 7. *n.* 95.

Ne ſanctum Baptiſma iteretur.

TIT. XI.

DAMNATVR ſecta, ſiue hæreſis Anabaptiſtarum. Scripſerunt in hanc rubricam Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næuius, item Cuiac. Pac. & VVeſembec.

De materia vide *l. Hiſpan.* 9. *tit.* 4. *part.* 4. Angl. *in floribus Theolog. quæſtionum, quæſt.* 1. *de eſſentialibus Baptiſmi, art.* 7. Bernard. & Salzed. *in pract. cap.* 15. Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris libr.* 2. *cap.* 4. *numer.* 15.

Ioan.Nicol.Arelat.*in tract de heret.notab.*39.*num.*1.*pag.*119.Padil.*in summ.legum pœnal.par.*2.*casu* 32.Henriq.*in summ.lib.*2.*cap.*31.

SVMMARIVM.

1 *Antistes baptizatum iterum baptizans, vt indignus sacerdotium amittit.*
2 *Rebaptizati & rebaptizantes scienter, irregularitatis labe afficiuntur.*

L. Antistitem I.

Imppp. VALENT. VALENS. & GRATIAN. AAA. *ad Florianum Vicarium Asiæ.*

1 ANtistes semel baptizatum iterum baptizans, vt indignus sacerdotium amittit. Colligunt ex Ordin. Bart. Alban. Cyn. Salicet. Aloys. Leo, remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. Alciat. 2. *præsumpt* 4. & Casal *in annot.*

2 *Sacerdotio indignum esse censemus.*]Notatur ad hoc quòd scienter rebaptizati & rebaptizantes irregularitatis labe afficiuntur, vt per Albert. Trot. *de vero & perfecto clerico, lib.* 2. *cap.* 14. *requis.* 9. Couarr. *in Clem. furiosus p.* 1. *in initio num.* 8. Henriq. *in summ. lib.* 14. *de impedim. irregul. c.* 4. §. 5 Salzed. *ad Bernard. c.* 15. *lit. B. in princ.* Cardos. *in praxi Iudicum & Aduocat. verbo, sacramentum Baptismi, num.* 30. & *verbo, irregularitas, n* 27. Pradil. *in summ. legum pœnal. parte* 2. *casu* 32. *num.* 3. *l. Hispan.* 9. *tit.* 4. *par.* 1. *vbi gloss. fin.* & *l.* 4. *tit.* 3. *part.* 7. *vbi gloss.* 6.

SVMMARIVM.

1 *Rebaptizans, & baptizatus scienter, dum capax criminis sit per ætatem, capitali supplicio puniendi sunt. Iure Pontificio & Cæsareo maximis pœnis puniuntur, num.* 2.

L. Si quis rebaptizare. II.

Impp. HONOR. & THEODOS. AA. *Anthemio P. P.*

1 SCienter rebaptizans, & baptizatus dum capax criminis sit per ætatem, capitali supplicio puniendi sunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num* 1. *sup. hoc tit.*

2 Nota quòd maximis pœnis iure Pontificio & Cæsareo puniuntur, qui rebaptizant, & rebaptizantur, vt attestatur Couarr. *in Clem. si furiosus p.* 1. *in initio n.* 8. Henriq. *in sum. lib.* 2. *c.* 31. §. 1. vbi *in comment. lit. C.* allegat hanc legem, in qua dicit imponi pœnam capitis rebaptizanti, quod etiam dicit Petr. Gregor. *lib.* 33. *cap* 8. *num.* 17.

SVMMARIVM.

1 *Ingenuos, aut seruos legitimè baptizatos nullus impunè quoquo titulo ad se pertractos rebaptizabit.*
2 *Ingenuum rebaptizãs testamenti factionem amittit.*
3 *Baptismo iterato se subiiciens, nec factum deferens, testamenti factionem amittit, cum mulcta decem librarum auri.*
4 *Rebaptizantes, & rebaptizatos, iudices pœna legibus expressa vindicabunt, aut ob dissimulationem patientur id quod aliis concesserunt, & num.* 5.
6 *Iudex qui in caussis criminalibus minorem pœnam imponit, quàm de iure imponere debebat, puniri debet eadẽ pœna, qua reus puniẽdus erat, & n* 7.

L. Nulli. III. & vlt.

Impp. VALENT. & THEOD. AA. *Florentio P. P.*

INgenuos, aut seruos legitimè baptizatos nullus impunè quoquo titulo ad se pertractos rebaptizabit. Item ingenuum rebaptizans testamenti factionem amittit. Eandem patitur pœnam Baptismo iterato se subiiciens, nec factum deferens, cum mulcta decem auri librarum. Denique rebaptizantes & rebaptizatos, iudices pœna legibus expressa vindicabunt, aut ob dissimulationem patientur id, quod aliis concesserunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *supr. hoc tit.* 1 2 3 4

Ac decem librarum auri.]De his libris vide posita *in collect. ad l.* 2 *prope fin. C. de Episc. audient.* 5

Nulli iudicum liceat delatum ad se crimen minori, aut nulli coërcitioni mãdare.]Vide Auil. *ad c.* 2. *Prætor. gloss. en iusticia, n.* 7. & 8. Marant. *de ordine iudic. p* 6. *num.* 191. Decian. *in tract. crimin. lib.* 5. *c.* 51. *n.* 26. *cum seqq.* Perez *l.* 1. *prope fin. vers. verùm autem si index tit.* 1. *lib.* 8. *Ordin. pag.* 4. Bobadil. *in sua politica lib* 5. *c.* 1. *num.* 149. 6

Quod aliis dissimulãdo concesseris.]Notatur ad hoc quòd iudex qui in caussis criminalibus minorem pœnam imponit, quàm de iure imponere debebat, puniri debet eadem pœna, qua erat puniendus reus, vt per Clar. *in pract.* § *fin. quæst.* 85. *num.* 10. *vers. caueant tamen*, vbi ex Andr. Isern. refert quòd Rex Carolus Primus fecit quendam iudicem furca suspendi, ex eo quòd quendam reum, qui erat condemnandus amputatione capitis, condemnauit tantùm in amputationem manus, Tiraq. *de pœn. temper. in præfat. n.* 9. & citat plures Doctores, & Roman. *sing.* 77. *incip. Vem*, Couarr. *lib.* 2. *var. cap.* 9. *num.* 1. 7

De Apostatis.

TIT. VII.

APOSTATÆ sunt qui à Christiana religione omnino defecerunt, vt Iulianus Imp. qui ob hanc caussam Apostata cognominatus est. Scripserunt in hanc rubr. Leo, Sebast. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesemb. 1

De materia vide Doctores quos citaui *ad rubr. de Apostatis, in Decretalib.*

SVMMARIVM.

1 *Christianus ad Iudæos se conuertens confiscatione bonorum punitur, & num.* 2.
3 *Apostata fidei quis sit.*
4 *Apostata punitur eisdem pœnis, quibus punitur hæreticus.*
5 *In Apostasiæ crimine, sicut in crimine hæresis, confiscantur bona.*

6 *Aposta*

6 *Apostatarum bona feudalia confiscantur.*
7 *Subditi & vasalli apostatæ fidei, liberi fiunt ab eius dominio, & iuramenta fidelitatis.*
8 *Apostatarum bona confiscantur ipso iure.*

L. Siquis lege. I.

Imp. CONSTANTIVS A. & IVLIANVS *Cæsar ad Thalassium P. P.*

1 CHristianos ad Iudæos se conuertens confisca-
tione bonorum punitur Colligunt ex Ordinar.
Alban.Cyn Salicet Aloys.Leo,Sebast.Næui temissi-
ne Ximen.*in concord.p.t.* & 2.
Hanc eandem conclus. ex hoc text.desumit Petr.
2 Gregor.*syntag.iuris lib* 33.*c.*8 *n.*17.
Et ex Christ ano Iudæus effectus, &c.] Notatur ad
3 hoc quòd apostata Fidei est ille,qui in totum rece-
dit a Fide Christi, vt si Christianus efficiatur Iu-
dæus,vel Turca,ita Clar. *pract.§.fin.q.*78. *num.*4.
*vers.apostata punitur.*Paul.Griland.*in tract. de hæret.*
quæst 2.*num.*8.Ioan a Rojas *in tract.de hæret.par.*1.
*num.*448.Vmbert Locat. *in iudic. inquis.verbo Apo-
stata num.*4.Simanch.*de cathol.instit. tit.* 39. *de
Mahametanis num.*6.& *in enchirid. violata Relig.
tit.*18.*etiam de Mahumetanis num.*1.Menoch.*de ar-
bitr.casu* 546.*n.*3.Decian.*in tract.crimin.lib.*5.*c.*71.*n.*
4.& *cap.*72.*n.*1.Barthol.Vgolin.*in tract. de censur.
Pontifici reseru.part.*2. *in gloss.* & *à Christiana Fide
apostata,in princ.n.*3.& 4.Card.Tusch.*practic.concl.
tom.*1.*lit. A.concl.*414.*num.*2.Valer.Reginal.*in pra-
xi fori pœnit.lib.*17.*tract.*1.*cap.*5.*num.*72. *cum seqq.*
Sanch.*in præcepta Decal.tom.*1.*lib.*2.*c.*7.*n.*16.Farin.
*in tract.de hæresi qu.*183 §.2.*n.* 13. *cum multis seqq.*
vbi *n.*15.quòd apostata punitur eisdem pœnis, qui-
4 bus punitur hæreticus, de quo etiam Cald. Pereira
*post quæst.forens.in comment. ad l.vnic. C. ex delictis
defunctor.p.*5.*num.*14.
Facultates eiusdem, &c.] Notatur ad hoc quòd
5 sicut in crimine hæresis, ita & in crimine apostasiæ
bona confiscantur, vt per Clar.*in pract.§ fin. qu.* 78.
*num.*4.*vers.apostata punitur,* Petr. Gregor. *syntagm.
iuris libr.*33.*cap.*8.*n.*17.Card. Tusch.*pract. conclus.
lit. A.conclus.*524.*num.* 8.Menoch. *de arbitr. casu*
546.*num.*10.Decian.*in tract.crimin.libr.*5.*capite* 72.
*num.*7.*vers.publicantur tamen bona apostatarum,*Fa-
rin.*d. tract.de hæresi quæst.*183.§.4.*num.* 35. & *n.*36.
6 ait quòd apostatarum bona feudalia confiscantur,&
7 *num.*37.quòd subditi & vasalli apostatæ Fidei liberi
fiunt ab eius dominio, & iuramento fidelitatis, &
8 *num.* 39. quòd apostatarum bona non confiscantur
ipso iure.

SVMMARIVM.

1 *Apostasiæ criminis accusatio per quinquennium, mortuo etiam apostata,licita est.*
2 *Apostata à Fide testari non potest.*
3 *Hæretici defuncti,vel apostatæ memoria, an & quando damnari post quinquennium possit, remissiuè.*
4 *Apostatæ dum viuit accusatio perpetuò durat,post obitum verò tantùm ad quinquennium.*
5 *Crimen hæresis,& læsæ maiestatis etiam post mortem obiici potest.*

L. Siquis functum. II.

Imppp. GRATIAN. VALENT. & THEOD. AAA. *ad Hypatium P. P.*

APostasiæ criminis accusatio per quinquen- 1
nium mortuo etiam apostata licita est. Colli-
gunt ex Ordin Doctores citati *ad l.*1.*n.*1.*supr.hoc tit.*
Testari minimè potuisse, &c.]Notatur ad hoc quòd 2
apostata à Fide testari non potest, vt per Repert.In-
quis.*in verbo,apostasia,vers.sed apost tia aliens sunt à
testamentis,*Petr.Gregor.*syntag.iuris libr.* 33. *cap.* 8.
num. 17.Menoch.*de arbitr.casu* 546.*num.*13.Farin.
in tract.de hæresi q 183.§ 4.*n.*48.
Intra ingo quinquennium,&c.]An & quando me- 3
moria defuncti hæretici, vel apostatæ damnari post
quinquennium possit,vide posita ad gloss. *verbo sub-
ire in l. Manichæos* 4 .*de hæretic.*
Et aduertas quòd Farin.*in praxi crimin.quæst.* 10. 4
*num.*29.dicit quòd dum viuit apostata, accusatio
perpetuò durat, post obitum verò durat quinquen-
nium tantùm. Et quòd crimen hæresis, & læsæ ma- 5
iestatis etiam post mortem obiici possit, tenent Me-
noch.*cons.*99.*n.*16 Cardos.*in prax. Iudicum,verbo,
delictum n.*34.Cald.Pereira *in comment.ad l.vnic. p.*
5.*num.*2.& 3.

SVMMARIVM.

1 *Apostata,& rebaptizati instar infamium à testimoniis ciuilibus arcentur,& indigni sunt successionibus,aliisque cõmodis:qualitatem ac statum amittunt,eorúmque memoria damnationem merentur.*
2 *Apostatis lapsis,& errantibus subueniendum.*
3 *Baptisma prophanantibus nullo remedio succurrendum est.*
4 *Apostata à ferendo testimonio repellitur.*
5 *Apostata est incapax sibi delatæ hæreditatis, tam ex testamento,quam ab intestato.*
6 *Apostata non sunt expellendi ex ciuitate, sicut hæretici,sed contrarium verius,num.*7.
8 *Apostata pœnitens minimè est audiendus,nec à pœna pro eo crimine irroganda vllatenus excusandus.Controuertitur,num.*9.

L. Hi qui. III.

Imppp. THEOD. VALENT. & ARCAD. AAA. *Flauiano P.P.*

APostatæ,& rebaptizati instar infamium à testi- 1
moniis,& consortiis ciuilibus arcentur, & in-
digni sunt successionibus, aliisque commodis:quali-
tatem ac statum amittunt,eorúmque memoria dam-
nationem merentur.Item apostatis lapsis, & erranti-
bus subueniendum,sanctum Baptisma prophananti- 2
bus nullo remedio succurrendum est. Colligunt ex 3
Ordin. Doctores citati *ad lit.n.*1 *suprà hoc tit.*
A testimoniis alieni testamentis, &c.] Notatur ad 4
hoc quòd apostata repellitur à ferendo testimonio,
Menoch.*de arbitr.casu* 546.*num.*11.Decian.*in tract.
crimin.lib.*5.*cap.*73.*num.*7.Farin.*in tract. de hæresi
q.*183.§.4.*num.*46.
Nulli in hæreditate succedãt,&c.]Notatur ad hoc
quòd apostata est incapax hæreditatis sibi delatæ tam 5
ex testamento,quàm ab intestato,vt per Menoch.*d.
casu* 546.*n.*11.Petr.Gregor.*syntag.iuris lib.*33. *c.* 8.
*n.*17.Farin.*d.q.*183.§.4.*num.*49.

6 *Quos etiam praciperemur procul abiici*, &c.] Notatur ad hoc quòd apostatæ non sunt expellendi ex ciuitate, sicut hæretici, vt per Salicet. Azon. & Host. quos refert Fario. *dicta quest*. 183. §. 4. *n*. 50. sed *num*.
7 51. contrariom verius affirmat ex eo, quia si hæretici, qui non in totum à Fide deuiant, expelluntur, molto magis expelli debent apostatæ Fidei, qui in totum à Fide recedunt, & magis delinquunt.

Hunc text. vidi allegari ad hoc quòd excommunicatio in foro seculari sicut in Ecclesiastico proponi potest penes Roman *sing*. 685. Titaq. *de retract. leg* §. 1. *gl* *ff*. 9. *nam*. 281.

8 *Sed nec vnquam in statum pristinum*. &c.] Notatur ad hoc quòd apostata pœnitens minimè audiendus, nec a pœna pro eo crimine irroganda vllatenus excusandus, vt per Cald. Pereira *post quæst. forens. in comment. ad l. vnic. C. ex delicto defunct. n*. 14. *in fine*, Anton. Gam. *in tract. de sacramentis prestan. vltime suppl. damnat quæst*. 1. *numer*. 10.

9 Sed ao de iure Canonico id obtineat locum, inter Doctores est controuersum; nam Villadieg. *in tract. de heret. qu*. 10. *n* 1. *&* 3. tenet quòd non, [quia, vt ibi numeris præcedentibus docuit. hæretici ad fidem reuersi sunt audiendi, & apostasia diuersam criminis speciem non constituit, & sic quod in hæresis crimine statutum est pœnitentes reos fore audiendos sane in apostatis obseruari debet: sequuntor Cald. Pereira *d. p*. 5. *num*. 15. *in princip*. vbi respōdet ad hunc text. nihil obstare quoniam res ista merè Ecclesiastica, & spiritualis est ab omni imperio, & potestate secularis immunis & exempta, ac proinde dicit huiusmodi legem nullius esse roboris. Gregor. Lop. *l*. 5. *gloss*. 1. *tit*. 25. *part*. 7. Simanch. *de cathol. instit. tit*. 7. *numer*. 1. Castro *de iusta heret. punit. lib*. 1. *cap*. 23. D. Barbosa *in l. Titia* 35. *ff. solute matrimon. numer*. 55. Azor. *instit. moral. part*. 1. *libr*. 8 *capite* 21. *quæst*. 9. Quamuis Gama *d. num*. 10. existimauerit dispositionem huius legis procedere quoad pœnam temporalem, ad quam euitandam dicit non sufficere pœnitentiam ipsios apostatæ, non verò quoad spiritualem, cùm textus hic negare non potuerit his etiam relapsis si pœniterent, danda esse sacramenta Pœnitentiæ, & Eucharistiæ.

SVMMARIVM.

1 *Apostasia crimen vt publicum, perpetuam in vita apostata admittit accusationem.*
2 *Apostata donandi & testandi licentiam facultatémque amittunt.*
3 *Venditiones contra legis prohibitionem, & in legis fraudem apostatis interdicta, & apostatarum successoribus ab intestato simulatè empta, & vendita cedunt.*
4 *Apostasia crimine post mortem detecto licitum est agere, & cognatis orthodoxis apostata sua bona vendicare.*
5 *Sacrificia sacrilega sub Christiano nomine amantes, & eorum exercitia curantes, intestabiles se reddunt, horúmque testamentis rescissis, hereditates istorum ab intestato deferuntur.*
6 *Apostasia crimen non prascribitur.*
7 *Apostasia fides testari nequit.*
8 *Apostata fidei non potest donare, vendere, aut alienare.*
9 *Apostata defuncti memoria quando damnatur, illius bona non confiscantur.*
10 *Apostasia crimen morte delinquentis non extinguitur.*
11 *Alienata ab haretico per fiscum reuocari possunt.*

L. Apostatarum. IV.

Impp. THEOD. *&* VALENTIN. AA. *Basso P.P.*

CRimen apostasiæ vt publicum, perpetuam in vita 1 apostatæ admittit accosationem. Apostatæ do- 2 oandi & testandi licentiam facultatémque amittunt. Cōtra legis prohibitionem, & in legis fraudem ven- 3 ditiones apostatis sūt interdictę, & apostatarū successoribus ab intestato simulate empta, & vendita cedūt. Apostasiæ crimine post mortē detecto licitū est age- 4 re, & cognatis orthodoxis apostatæ suabona vēdicare. Sub Christiano nomine sacrificia sacrilega amantes, 5 & eorum exercitia curantes intestabiles se reddunt, horúmque testamētis rescissis, hæredibtates istorū ab iotestato deferuntur. Colligunt ex Ordio. Doctores citati *ad l*. 1. *num*. 1. *sup. hoc tit*.

Et nullis finita temporibus, &c.] Notator ad hoc 6 quòd apostasiæ crimen non præscribitur, vt per Decian. *in tract crimin. lib*. 5. *cap*. 76. *num*. 2. Farinac. *d. q*. 183. *num*. 9.

Ne postquam à Fide deuiauerint testandi, &c.] 7 Notatur ad hoc quòd apostata Fidei non potest testari, vide posita *in collect. ad l*. 2. *sup. hoc tit*.

Aut donandi quidpiam, &c.] Notatur ad hoc 8 quòd apostata Fidei non potest donare, vendere, nec alienare, vt per Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib*. 33. *cap*. 8. *n*. 17. Farin *d. q*. 183 §. 4. *n*. 47.

Totúmque ab intestato, &c.] Notatur ad hoc quòd apostatæ defuncti memoria quando damnatur, il- 9 lios bona non confiscantur, vt per gloss. *hic verbo, deferatur*, Iacob Butrig *in fine vers. & eius bona*, Salicet. *post num*. 1. *in præsenti*, & alios, quos refert Farin. *in tract. de heresi quæst*. 183. §. 4 *n*. 41. vbi subdit horum opinionem tenendam non esse, cùm hodie de iure Canonico, quo in hac parte ius ciuile correctum est, apostatarum bona quandocunque confiscantur, nedum in præiudicium proximorum agnatorum, sed etiam in præiudicium propriorum filiorum.

Quorum etiam post mortem, &c.] Notatur ad hoc 10 quòd apostasiæ crimen morte delinquentis non extinguitur, vt per Cald. Pereira *in l. vnic. C. ex delicto defunct. p*. 5. *n*. 14 *pag*. 223.

Vt donationibus, testamentisque rescissis, &c]. Nu- 11 tatur ad hoc qoòd alienata ab hæretico per fiscum reuocari possunt, vt per Zanchin. *de heret. c*. 27. *n*. 2. *in fine*. Anton. Gom. *var. tom*. 3. *c*. 2. *n*. 2. [Decian. *in tract. crimin. lib*. 5. *cap*. 44. *n*. 4. Azor. *instit. moral. p*. 1. *lib* 8. *cap*. 12. *quæst*. 6. Sanch. *in præcepta Decalogi tom*. 1. *libro* 2 *c*. 22 *n*. 31. Pacian. *cons*. 19. *n*. 2. *cum seqq*. Farin. *d. tract. de heresi q*. 190. §. 5. *n*. 71.

SVMMARIVM.

1 *Seruum, aut ingenuum cogens, aut malitiosè ad apostasiam seducens, vitam, ac bona amittit, & num 2.*
3 *Christiano persuadens vt à fide discedat, capite, & confiscatione bonorum punitur, & n. 4. & 5.*
6 *Facta per importunam persuasionem dicuntur fieri propè violenter.*

L. Eum

L. Eum qui seruum. V.

Iidem AA. Florentio P. P.

2 SEruum, aut ingenuum cogens, aut malitiosè ad apostatam seducens, vitam, ac bona amittit. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. colligunt *lex Hispan. 2. tit 24. par. 7. vbo gloss 2.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris libr. 33. cap. 8. n. 17. in fine*, Decian. *in tract. crimin. lib. 5. cap. 74. numer. 2.* Hippol. Riminald. *cons. crim. diuers.*
3 *83. n. 4. lib. 2.* vbi dicit persuadentem Christiano vt à Fide discedat, capite, & confiscatione bonorum puniri, Marta *de iurisdict. p. 1. cap. 24. num. 15* vbi pari-
4 ter asserit, quòd qui aliquem coëgerit, aut persuaserit apostatare, rerum suarum dominium amittit, & plectitur capite, Farinac. *in tract. de haeresi q. 183. §. 2. num. 21.* vbi *in §. 6. num. 86.* resoluit pari modo capi-
5 te puniri illum qui persuaserit, sicut qui & coëgerit apostatare à Fide.

6 *Inuitum, seu suasione,* &c]Ergo facta per importunam persuasionem, dicuntur fieri propè violenter, vt per Salicet. *in praesenti*, quem refert Castill. *lib. 3. quotid. c. 1. n. 112.* Ego ipse *in veteis decisiuis Canon. tom. 1. veto 1. num. 30. cum seqq.*

L. Eos qui. VI. & vlt.

Impp. VALENT. & MARTIAN. AA. *Palladio P. P.*

1 MOnachi ad Eotychetis, & Apollinaris haeresim deficientes, poenas aduersùs haereticos constitutas ferant, & ex Imperij Romani limitibus
2 expellantur. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* Vide Cardin Caes. Baron. *annal. Eccles. anno Christi 450. pag. 88. in fine.*

3 ✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿

Nemini licere signum Saluatoris Christi humo, vel in silice, seu marmore, aut insculpere, aut pingere.

TIT. VIII.

2 HIc titulus non omnino vetat signum Christi sculpi, aut pingi, sed prohibet ne quis humi pingat, vel in silice, aut marmore humi positis insculpat. Scripserunt in hanc rubr. Sebast. Naeui. item Cuiac. Pae. & VVesemb. Vide ad hoc VValthet. *lib. 2. miscell.* Pechiom *in praef. de sacros. & cathol. Eccles. reparat. num. 5.* Quòd autem hic titulus non obseruetur in Gallia, tradit Bugnon. *in legib. abrog.*

SVMMARIVM.

1 *Signum Saluatoris marmoribus humi positis insculpere, & appingere prohibetur, & n. 2. 3. & 4.*
5 *Culpa morte punitur.*
6 *Imagines Saluatoris nostri, vel Sanctorum foedans, & spurcans, vel feriens temerario & sacrilego ausu, poena mortis puniendus est.*

L. Cùm sit nobis. vnic.

Impp. THEOD. & VALENT. AA. *Eudoxio P. P.*

SIgnum Saluatoris marmoribus humi positis insculpere, & appingere est prohibitum. Colligunt ex Ordin. Bart. Alb. Cyn. Salic. Butrig. Sebast. Naeui. remissiuè Ximen. *in concordant. p. 1. & 2.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 5. tit. 18. par. 7. vbi gloss. 1.* Gregorij Lop. *l. 4. tit. 1. libr. 1. Ordin.* vbi Perez, & *l. 3. tit. 1. libr. 1. noue Recop.* vbi Azeued. in quibus legibus sub certis poenis 2
prohibetur, ne vllus signum Crucis, Sancti, Sanctaeve humi, vel alio in loco, vbi conculcari possit, apponat, & si quid taliter factum sit, deleatur, Chassan. *in Catalogo gloria mundi par. 1. consid. 98.* Nauar. *cons. 3. n. 1. de reliq. & vener. Sanctor.* vbi per hunc text. consuluit, Synodum Prouincialem, vel Episcopalem pos- 3
se statuere, ne signum Crucis pingatur, vel sculpatur in re aliqua humi iacente Petr. Pechi. *de reparat. Eccles. in praefat. n. 3.* Menoch. *de arbitr. casu 376. n. 2.* Stephan. Durant. *de ritibus Eccles. lib. 1. c. 6. n. 9* Cardin. Caes. Baron. *annal. Eccles. tom. 5. anno Christi 427. pag. 382.* Padil. *in sum. legum poenal p. 2. cap. 1.* 4

In gloss. *Grauissima.* ibi, *scilicet poena mortis, quae est grauissima.* Ergo morte punitur culpa, de quo Tiraq. *de poen. temper. causa 14. n. 5.* Menoch. *d. casu 376. n. 4.* 5

Imagines Saluatoris nostri, vel Sanctorum foedans, & spurcans, vel feriens temerario & sacrilego ausu, poena mortis puniendus est, vide Boër. *decis. 301. n. 18.* Casan. *cons. 1. in 5. praesupposito* Menoch. *d. casu 376.* Clar. *lib. 5. §. fin. q. 68. n. 19.* Azeued. *d. l. 3. n. 6.* Padil. *in d. cap. 1. num. 2.* 6

✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿

De Iudaeis, & Caelicolis.

TIT. IX.

SVMMARIVM.

1 *Iudaei qui sint.*
2 *Caelicolae qui.*

IVDAEI sunt, qui vetus foedus malè in eo quod ad Christum pertinet, intellectum amplectuntur, nouum autem omnino respuunt. Caelicolae, qui caelestia corpora adorant. Scripserunt in hanc rubr. Aloys. Leo, Sebast. Naeui. item Cuiac. Pae. & VVesemb. 1 2

L. Quod Cornelia. I.

Imp. ANTONIN. A. *Claudio Triphonino.*

COllegio Iudaeorum legari non potest. Colligunt ex Ordin. Bart. Alban. Salicet. Aloys. Leo, Sebast. Naeui. remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* & Casal. *in annot.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Cuiac. *lib. 7. obseruat. 30* Molin. *de Iustit. tr. 2. disp. 154. n. 1. in princ.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris libr. 41. c. 33. num. 4.* Deciani. *in tract. crimin. lib. 5. c. 13. n. 16* vbi resoluit Iudaeos nil posse capere ex testamento Christiani, additque hanc legem locum habere non modò quando relinqueretur Collegio, siue sectae Iudaeorum, sed quando etiam vni tantùm ex eis. 2 3

SVMMARIVM.

1 *Iudæi conuersos ad Christianam fidem lædentes, & atrocibus iniuriis afficientes, ignis supplicium promerentur, & n. 2. & 3.*
4 *Maiores, de Rabinis.*
5 *Furoris signum est, lapides priuatim & publicè furiosorum more proiicere.*

L. Iudæis. II.

Imp. CONSTANTIN. A. *ad Euagr. PP.*

1 IVdæi conuersos ad Christianam Fidem lædentes, & atrocibus iniuriis afficientes, ignis supplicium promerentur.. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. suprà hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 6. tit. 24. part. 7.* Cardin. Cæs. Baron. *annal. Eccles. tom. 3. anno Christi* 327. *pag.* 184. Decian. *in tract. crimin. lib. 5. cap. 11. num.* 10. vbi ait quòd Iu-
3 dæi puniuntur flammis, si ausi fuerint saxis, vel aliis corporalibus iniuriis conuersum ad Fidem ex Iudaismo persequi. Azor. *institut. moral. p. 1. libro* 8. *cap.* 21. *q.* 11.

4 *Et maioribus eorum*] Id est, Rabinis, vt explicat Decian. *in tract. crimin. lib. 5. cap. 14. num. 4.*

5 *Saxis, aut alio furoris genere,* &c.] Ergo furoris signum est, lapides priuatim, & publicè furiosorum more proiicere, vt per Xuar. *allegat. 1. num. 6.* Cardin. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib. 2. tit. 5. n.* 12. Mascard. *de probat. conclus.* 826. *num.* 32. Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil. 1. num.* 48.

SVMMARIVM.

Christiani in Synagogas Iudæorum irruere non debent, & num. 2.
3 *Iudæi suis titulis vtuntur.*

L. In Synagoga. III.

Impp. VALENTIN. & VALENS AA. *Remigio magistro officiorum.*

1 CHristiani in Synagogas Iudæorum irruere non debent. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 4. tit. 24 part. 7. vbi gloss. vlt.* Cardin. Cæs. Baron. *annal. Eccles. tom. 3. anno Christi* 327. *pag.* 284.

3 *Iudaica legis,* &c.] Ergo Iudæi suis titulis vtuntur, vt per Tiraquell. *de iure primogen. qu. 66. n. 22.* Surd. *decis. 133 per tot.*

L. Iussio. IV.

Imppp. GRATIAN. VALENT. & THEOD AAA. *Hypatio P. P.*

1 IVdæi ad curialia munera ampliùs non sunt admittendi. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n 1 sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hac lege desumit *l. Hispan. 3. tit. 24 part. 7.*

SVMMARIVM.

1 *Iudæus sub metu capitalis supplicij Christianæ mulieri, vel mulier Christiana Iudæo matrimonialiter se copulare non potest: & n. 2.*
3 *Christiani per matrimonium se coniungentes cũ Iudæis, de iure Canonico, & in foro pœnitentiæ puniuntur pœnitentia septennali: in foro autem contentioso, puniuntur pœna excommunicationis.*
4 *Liberi suscepti ex matrimonio Christiani cum Iudæa non reputantur legitimi, sed incestuosi, ita quòd à patre alendi non sint, & successionis incapaces reputentur.*
5 *Iudæus extra matrimonium cognoscens Christianã, non pœna mortis, sed alia mitiori plectendus est arbitrio iudicis. Amplia in Iudæo carnaliter cognoscente mulierem inhonestã, & meretricẽ, n. 6.*

L. Ne quis. V.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. *Cynagio P. P.*

IVdæus sub metu capitalis supplicij Christianæ mulieri, vel mulier Christiana Iudæo matrimonialiter se copulare non potest. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 2. n. 1 supr. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 9. tit. 24 part 7. vbi gloss. 1.* Alciat. *lib. 7. parerg. cap. 23.* Couarr. *de sponsalib. p. 2. c. 6 §. 11. num. 3.* Marquard *de Iudæo. part. 2. cap. 3. num. 15* Hippol. Riminald. *in l. imperium, num. 58. ff. de iurisdict. omnium iudic.* Roland. *consil. 35. n. 47. vol. 2.* Anton. Gom. *l. 80. Tauri, n. 26.* Menoch. *de arbitr. casu 290. num. 1.* Decian. *in tract. crimin. lib. 5. cap. 12. num. 23. & cap. 16. num. 3.* Bermond. *de publicis concub. sub tit. de adulter. num. 15.* Mozz. *de contract. tit. de matrim. cap. qui possunt contrahere matrim. num. 25.* Molin. *de Iustit. tom. 4. tract. 3. disp. 104. num. 6.* Padil. *in summ. legum pœnal. part. 2 casu 6. num. 1.* plures per Farin. *in praxi crimin. qu. 139. à num. 36.* vbi *num.* 40. subdit non mirum tam grauem pœnã in isto casu imponi, cùm talis commixtio sit grauior, & deterioris conditionis quàm adulterium, & incestus, & quàm cum propria consanguinea coite. 2

De iure autem Canonico & in foro pœnitentiæ 3
Christiani sic per matrimoniũ se coniungentes cum
Iudæis, puniuntur pœnitentia septennali, de qua *in*
cap. hoc ipsum, 32. q. 2. in foro autem contentioso pu-
niuntur pœna excommunicationis, vt per Griland.
de pœn. omnis. coitus, q. 12. num. 1. & 2. Menoch. *d. casu*
190. n. 6. in fin. Farin. *d. q. 139. n* 41. vbi *n.* 42. ex Gri-
land. *cit. loc. n. 3. & 4* resoluit quòd si ex hoc matrimo-
nio fuerint suscepti liberi, illi quidem non reputantur 4
legitimi, sed incestuosi, ita quòd à patre alendi non
sint, & omnis successionis incapaces reputentur.

Extra autem figuram matrimonij Iudæus carnaliter cognoscens Christianam, non pœna mortis, sed 5
alia mitiori plectendus est arbitrio iudicis, de quo
vide Villalob. *commun. opin. lit. I. n. 118.* Marquard. *de*
Iudæ. p. 2. cap. 3. n. 1. cum seqq. Viui. *opin. 391. n. 1.* Clar.
§ fornicatio, n. 20. Menoch. *d. casu 290. n. 9. cum seqq.*
Decian. *in tract. crim. lib. 5. cap 12. n. 20. vers. attamen*
communis, Card. Tusch. *pract. concl. verbo, Iudæus, cõcl.*
373. n. 7. cum seqq. & à n. 32. Farinac. *fragm. crimin. p.*
2. lit. I. num. 665. & latissimè *d. q. 139. n. 1. cum multis*
seqq. ampliat in Iudæo carnaliter cognoscente mulie-
rem inhonestam, & meretricem. 6

SVM

SVMMARIVM.

1 *Nuptia inter Christianos prohibita, etiam Iudæis interdicta sunt, lege Iudæorum cessante.*
2 *Iudæi si haberent duas vxores, punirentur sicut Christiani, qui in id crimen incurrissent. Fallit nisi primam repudiassent, quod facere licet Iudæis ex lege Moysi, num. 3.*
4 *Vxores duas qui duxerit, pœna capitis puniendus est.*
5 *Iudæis plures vxores vno tempore habere interdicitur.*

L. Nemo Iudæorum. V I.

Imppp. THEOD. ARCAD. & HONOR. AAA. *Infantio Comiti Orientis.*

1 NVptiæ inter Christianos probibitæ, etiam Iudæis interdictæ sunt, lege Iudæorum cessante. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. suprà hoc tit.*

2 Vulgò citatur hic text. ad hoc quòd Iudæi si ha-
berent duas vxores, punirentur sicut Christiani, qui
in id crimen incurrissent, vt per Decian. *in tractat.*
3 *crimin. lib. 5. cap. 12. num. 13.* vbi subdit id fallere nisi
primam repudiassent, quod facere licet Iudæis ex
lege Moysi. Et Tiraquell. *in l. 7. connub. gloss. 1. p. 7.*
4 *num. 24.* citato hoc text. asserit pœna capitis puniri
illum, qui duas duxerit vxores. Additque Menoch.
5 *de arbitr. casu 410. num. 94.* Imperatores in præsen-
ti interdixisse Iudæis plures vxores vno tempore
habere, & ait declarasse Bald. *in consil. 428.* Inquisitio prædicta *col. 2. vers. hoc præmisso, libr. 5.* non procedere in Iudæo, qui iuxta ritum suum primam repudiauit, & secundam duxit. Nam licèt Christianus non possit habere duas vxores viuentes potest tamen Iudæus repudiata prima aliam superinducere, neque ideo punietur, secundùm Tiraquell. *de iur. primog. q. 66. sub num. 25.* Decian. *in tract. crim. lib. 5. cap. 14. num. 7. post med.* Marquard. *de Iuda p. 2. cap. 4 num. 10. & cap. 8. num. 4.* Farinac. *fragment. crimin. p. 2. lit. I. num. 652.*

SVMMARIVM.

1 *Iudæi habent ea, quæ sunt ciuium Romanorum: & coram iudice Christiano litigare tenentur.*
2 *Iudæi ad causas circa cæremonias, ac ritus eorum, iudices non habent Hebræos.*
3 *Iudæi legibus Romanorum ligantur, & propterea iure communi vtuntur, iudicantúrque & puniuntur secundùm Imperialia, & ciuilia iura. Intellige vt num. 4.*

L. Iudæi. VII.

Impp. ARCAD. & HONOR. AA. *Eutychiano P. P.*

1 IVdæi habent ea, quæ sunt ciuium Romanorum: & coram iudice Christiano litigare tenentur. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 *In iis causis, quæ tam ad superstitionem eorũ, &c.*] Ergo Iudæi ad causas circa cæremonias, ac ritus eorum iudices non habent Hebræos, de quo vide Marquard. *de Iuda p. 2. cap. 6. à num. 15.* Decian. *d. libr. 5. cap. 14. num. 4.*

Omnésque Romanis legibus, &c.] Notatur ad hoc 3
quòd Iudæi legibus Romanorum ligantur, & pro-
pterea iure communi vtuntur, iudicantúrque & pu-
niuntur secundùm Imperialia, & ciuilia iura, vt per
l. Hispan. 16. tit. 1. part. 1. vbi gloss. 6. & l. 5. tit. 24. p. 7.
vbi gloss. 2. Alphan. *collect. 58.* Xuar. *in l. post rem iu-*
dicatam notab. 8. n. 3. Marant. *de ordine iudic. dist. 2.*
num. 49 Brun. *de cess. bonor. quæst. 36. sub numer. 3. in*
4. quæst. princ. Marquar. *de Iuda p. 2. cap. 1. num. 1.* vbi 4
ampliat textum in præsenti, vt intelligatur tam in
his, quæ respiciunt ordinem iudiciarium, quàm in
concernentibus decisionem causarum. Menoch. *re-*
med. 9. recuper. num. 289. Viui. *commun. opin. 392. n. 2.*
Decian. *tract. crimin. libr. 5. cap. 14. num. 5.* Tiraquell.
de iure primog. q. 66. n. 1. cum seqq. Card. Tusch. *prac-*
tic. concl. verbo, Iudæus, concl. 369. n. 5. 11. 30. & 33.
Mascard. *de probat. concl. 191. num. 8.* Surd. *decis. 133.*
Mart. *de iurisdict. p. 4. casu 166. n. 4.* Farinac. *fragm.*
crim. p. 2. lit. I. n 621. cum seqq. vbi *n. 623* dicit quòd
ligantur etiam statutis, & consuetudinibus illius ci-
uitatis in qua morantur, & cuius subditi dicuntur.

SVMMARIVM.

1 *Iudæi non possunt cogi ad vendendum aliter ac Christiani, & cuique res sua committenda.*
2 *Magistratus constituentes Christianis pretia rerum vendendarum, Iudæis eadem assignabunt.*
3 *Bonis Iudæorum non debent Christiani statuere pretia.*
4 *Proceres, de Rabinis.*

L. Nemo exterus. VIII.

Iidem AA. *ad Iudæos.*

IVdæi non possunt cogi aliter ad vendẽdum quàm 1
Christiani, & cuique res suæ committendæ. Item 2
Magistratus constituentes Christianis pretia rerum
vendendarum, Iudæis eadem assignabunt. Colligunt
ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*
Ex hoc text. colligit Decian. *in tract. crimin. lib. 5.*
c. 11. n. 7. vers. & ideo, quòd bonis Iudæorum non de- 3
bent Christiani pretia statuere.
Procerésque vestros.] Id est, Rabinos, secundùm
Decian. *in tract. crimin. lib. 5. cap. 14. num. 4.* 4

L. Quicumque ex Iudæis. IX.

Iidem AA. & THEOD. A. *Eutychiano P. P.*

IVdæi Curiæ obnoxij comprobati, Curiæ sunt mancipandi. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1 suprà hoc tit.* 1

SVMMARIVM.

1 *Iudæi celebrantes sua solemnia in cõtemptum Christianæ fidei, nihil agent: & in permissis illicita sectantes, perdunt priuilegia, num. 2.*
3 *Textus dubius elucidatur.*
4 *Iudæi delinquentes puniendi sunt; si Crucis signo vtantur, & illud immisceant in locis, solemni-* tatibus

tatibus & superstitionibus eorum.

5 *Iudais permittitur seruare eorum ritus, modò non sint in vilipendium Christianæ Reipubl.*

L. Iudæos. X.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. *Anthemio P.P.*

1 IVdæi celebrantes sua solemnia in contemptum Christianæ Fidei, nihil agent. Item in permissis il-
2 licita sectantes, priuilegia perdunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1 suprà hoc tit.*

3 Dubia videtur huius text. dispositio quatenus Iudæos inter festiuitatis suæ solemnia ad pœnæ quandam recordationem incendere prohibet, sed quidnam incendere prohibeantur, non apparet, ideo Guid. Pancitol. *in thesauro var. lection. libr. 2. cap. 79.* historiam narrat de Aman Regis Assueri Præfecto, cuius Aman effigiem cùm Iudæi ob pœnæ olim ei illatæ memoriam crucifixam Honorij & Theodosij temporibus se incendere simularent, in Christianæ Religionis contemptum multa impiè committebant. Et asserit Decian. *in tract. crim. libr. 3. c. 18. n. 5.* Iudæos pro desolatione Ecclesiæ, & Christianorum; orare in festo Mardochæi, quod celebrant 15. Kalend. Martij, conterunt enim ollas in Synagogis, dicentes: sicut contritus est Aman, sic conteratur velociter Regnum Christianorum.

4 *Et sanctæ Crucis adsimulatam speciem,* &c.] Notatur ad hoc quòd Iudæi vt delinquentes puniendi sunt, si Crucis signo vtantur, & illud immisceant in locis, solemnitatibus, & superstitionibus eorum, vt per Decian. *d. l. 5. cap. 12. n. 18. in fine.*

5 *Sed ritus suos,* &c.] Notatur ad hoc quòd Iudæis permittitur seruare eorum ritus, modò non sint in vilipendium Christianæ Reipubl. vt per Decian. *tract. crimin. libr. 5. c. 11. num. 3.* Ergo videntur in suis legibus relinquendi, nec legibus Romanorum ligari: de quo tamen vide Doctores citatos *ad l. Iudæi 7. supr. hoc tit.*

L. Cœlicolarum. XI.

Iidem AA. *Iouio P. P.*

1 COElicolæ nisi ad sanam redeant confessionem,
2 instar hæreticorum puniuntur. Item ædificia Cœlicolis non relinquenda, sed ab Ecclesia vindicanda sunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*

L. Die Sabbati. XII.

Iidem AA. *Iouio P. P. post alia.*

1 IN diebus Sabbati Iudæi alios non conueniunt, nec conueniendi sunt Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *lex Hispan. 5. tit. 34. p. 7. vbi gloss. 1.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuileg. 153. num. 1.* Cardin. Cæs. Baron. *annal. Eccles. tom. 3. anno Christi 327. pag. 281.* Decian. *in tract. crimin. lib. 5. cap. 11. num. 7. in fine.*

SVMMARIVM.

1 *Iudæos inuadere, eorúmque bona occupare non licet.*

2 *Iudæi priuilegiis domicilij, & conuersationis cum Christianis modestè absque insolentia fruantur.*

3 *Iudæi in ciuitatibus tolerari possunt cum eorum ritibus, & Synagogis.*

4 *Priuatus sibi ius dicere non potest.*

5 *Iudæi committentes homicidium puniuntur sicut Christiani.*

6 *Priuatus potest iniuriam sibi factam vlcisci propria auctoritate, quoties ei permissum non est, nec suppetit facultas vocandi offensorem ad iudicium, & num. 7.*

L. Nullus tanquam. XIII.

Iidem AA. *Philippo P.P. per Illyricum.*

IVdæos inuadere, eorúmque bona occupare non licet. Viciſsim Iudæi priuilegiis domicilij, & con- 1
uersationis cum Christianis modestè absque insolentia fruantur. Colligunt ex Odinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* 2

Non passim eorum Synagoga, &c.] Notatur ad hoc 3
quòd Iudæi in ciuitatibus tolerari possunt cum eorum ritibus, & Synagogis, vt per Farinac. *fragment crimin. p. 2. lit. I. num. 613.*

Ne quisquam sibi ipsi permittere videat vltionem.] 4
Notatur ad hoc quòd priuatus sibi ius dicere non potest, vt per *l. Hispan. 14. tit. 14. par. 3. vbi gloss. 3* Roman. *cons. 159.* Bart. *in l. generali, n. 9. C. de decur lib. 10.* Duen. *reg 67* Ceuall. *commun. contra commun q. 906. num. 47. tom. 4*

Ne Iudæi forsitan, &c.] Notatur ad hoc quòd Iu- 5
dæi committentes homicidium puniuntur, sicut quilibet Christiani, vt per Decian. *in tract. crimin. lib. 4. cap. 10. num. 24.*

In gloss *Vltionem, fin.* ibi, *resp. secundùm Ioan.* &c. 6
Notatur ad hoc quòd priuatus potest iniuriam sibi factam vlcisci propria auctoritate, quoties ei permissum non est, nec suppetit facultas vocandi offensorem ad iudicium, vt per iudicem is cogatur iniuriam compensare, & satisfacere iniuriam passo, Palat. *in repet. cap. per vestras, not. 1. in princ. n. 14.* Couarr. *in reg. peccatum, p. 2. §. 9. num. 3.*

Notatur etiam ad hoc quòd quis potest rem suam 7
propria auctoritate capere, quando aliter per iudicem illã consequi non potest, vt per Valasc. *cons. 173. num. 13.*

SVMMARIVM.

1 *Iudæus actor, vel reus forum & iudicem sequitur Christianum, & num. 5. & 3.*

4 *Seniores Iudæorum, de Rabinis, & iudicibus, n. 5.*

L. Si qua inter. VIV.

Iidem AA. *Aureliano P. P.*

IVdæus actor, vel reus forum & iudicem sequi- 1
tur Christianum. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hac lege desumit De- 3
cian. *in tract. crimin. lib. 5 cap. 14. num. 3.* vbi subdit 5
quòd iudices ordinarij Christiani iudicant etiam inter ipsos Iudæos, & tunc tenentur iudicare secundùm eorum leges, non autem secundùm nostras.

Non à senioribus Iudæorum. Id est, Rabinis, secun- 4
dùm Decian. *d. libr. 5. cap. 14. num. 4.* Vel Iudicibus, qui Seniores nominabantur, habetur enim *Dan. 13.*

Iudæos

Iudæos sibi constituisse duos senes iudices, vt per Tiraquel. *de iure primog. in præfat. num.* 174.

L. Iudæi & bonorum. XV.

Iidem AA. *Asclepiodoto P. P.*

Bona Iudæi Christianum circũcidentis sunt pu-
1 blicanda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit
2 Decian. *in tract. crimin. lib.* 5. *c.* 12. *num.* 11. & Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 8. *cap.* 22. *q.* 11.

SVMMARIVM.

1 *Primates Iudæorum canonem imperiali fisco debitum colligent, & eundem persoluent.*
2 *Primates synedriorum Iudæorum exigunt à singulis, quod olim eorum Patriarchæ auri coronarij nomine soluere consueuerant.*
3 *Primates Iudæorum, de Rabinis.*
4 *Palæstina duæ, superior scil. & inferior.*
5 *Synedrium quid sit.*
6 *Canon anniuersarius, remissiuè.*
7 *Iudæi soluunt magnas collectas Principibus, vt inhabitare permittantur terras Christianorum.*

L. Iudæorum. XVI.

Impp. THEODOS. & VALENT. AA. *Ioanni Comiti sacrarum largitionum.*

1 IVdæorum primates canonem imperiali fisco debitum colligent, & eundem persoluent. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc titul.*

2 Præcipit Theodosius vt primates synedriorum Iudæorum exigant à singulis, quod olim eorum Patriarchæ auri coronarij nomine soluere consueuerant; erant hæ binæ drachmæ, quas Iudæi templo Hierosolymorum inferre solebant, eas euersis Hierosolymis Vespasianus Capitolio Romæ, fortè ad alendos Iouis Sacerdotes, vel sarcienda eius templi tecta, pendi iussit. Hanc pecuniam Capitolio ademptam Theodosius fisco suo vendicauit: dicit autem coronarij nomine Patriarchæ solui solitam, quia Summo Sacerdoti, quem Patriarcham appellant, pro eius corona pendi consueuit. Ita Guid Pancirol. *in thesauro variar. lection. lib.* 2. *cap.* 180. Vide Cardin. Cæsar. Baron. *annal. Eccles. tom.* 5. *anno Christi* 399. *pag.* 73.

3 *Iudæorum primates.*] Idest, Rabini, secundùm Decian *in tract. crimin. lib.* 5. *cap.* 14. *n.* 4.

4 *In vtriusque Palæstina*, &c.] Vtramque in hac lege Theodosius Palæstinam nominat, quia tunc erant duæ tantùm, prima, seu superior, & secunda, seu inferior. Ita Guid. Pancirol. *d. cap.* 180. *in fine.*

Synedriis dominantur.] Synedrium verò erat Cõcilium Iudæorum, Latinè consessus dicitur, ex 72. senioribus ac magistris constans, horum summa erat auctoritas, legem enim interpretabantur & Prophetas, de Regibus etiam iudicabant, vt per Guid Pancirol. *d. cap.* 180. *vers. hanc pecuniam.* Alciat. *libr.* 5. *prætermiss. verbo, synedria*, Caluin. *in Lexic. iurid. eod. verbo.*

Anniuersarium canonem.] Vide Alciat. *libr.* 6. *pa-*
6 *rerg. cap.* 4.

Nostris largitionibus inferatur.] Notatur ad hoc 7
quòd Iudæi soluunt magnas collectas Principibus vt inhabitare permittantur terras Christianorum, vt per Cæpol. *cons.* 74 *numer.* 7. *vers. præterea lex iussit*, Decian. *d. lib.* 5. *cap.* 14. *num.* 11.

SVMMARIVM.

1 *Iudæi contra Christianos officia, honorésque publicos impetrare, ac exercere non debent.*
2 *Synagoga Iudæorum ruinosa per tolerantiam conseruanda, & fulcienda sunt, non autem de nouo merentur fabricari.*
3 *Iudæi dignitates ac honores, nouásque Synagogarum fabricas contra Imperiales sanctiones impetrantes in pœnam 50. librarum incidunt, aliquãdo publicationem bonorum, sanguinisque pœnam luunt.*
4 *Iudæi apud Christianos honorum, dignitatem, vel administrationem aliquam habere non possunt. Intellige de dignitatibus publicis, non autem priuatis, num. 5. & 6.*
7 *Iudæi nouas Synagogas fabricare prohibentur, & sine licentia facere attentantes pœna librarum 50. auri puniuntur, vel publicantur eorum bona, & etiam aliquando pœna sanguinis plectuntur.*
8 *Synagoga noua non dicitur fabricari si quis Iudæus in domo sua locum habeat solitarium, in quo teneat libros & lampades suas accensas, & ipse cum aliis Iudæis ibi oret.*
9 *Iudæi licèt non possint de nouo facere Synagogam, tamen illis antiquam reædificare permittitur.*

L. Hac valitura. XVII. & vlt.

Iidem AA. *Florentino* P. P.

IVdæi contra Christianos officia, honorésque pu- 1
blicos impetrare, ac exercere non debent. Item 2
Synagogæ Iudæorum ruinosæ per tolerantiam conseruandæ, & fulciendæ sunt, non autem de nouo fabricam merentur. Denique Iudæi dignitates, ac
honores, nouásque Synagogarum fabricas contra 3
Imperiales sanctiones impetrantes in pœnam 50. auri librarum incidunt, aliquando publicationem bonorum, sanguinisque pœnam luunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1 sup. hoc tit.*

Quibus omnes administrationes, &c.] Notatur ad 4
hoc quòd Iudæi apud Christianos honorem, dignitatem, vel administrationem aliquam habere non possunt, vt per *l. Hispan. tit.* 24. *part.* 7. *vbi gloss.* 3. & *l.* 4. *tit.* 26. *part.* 7. *item l.* 4. *tit.* 3. *lib.* 8. *Ordin.* vbi Perez *gloss.* 1. *col.* 2. *in med.* Tiraquel. *de nobil. cap.* 19. *numer.* 13. & *de iure primog. q.* 66. *num.* 42. vbi *num.* 43. 5
intelligit de dignitatibus publicis non autem priua- 6
tis. Cou. *in clem. si furiosus p.* 1. §. 1. *num.* 7. vbi subdit procedere hanc legem non tantùm iure ordinario, sed & delegationis ratione, vt nec ex commissione tanquam delegatus alterius possit Iudæus apud Christianos officia publica exercere, Cardos. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo Iudæus num.* 4. *in fine*, Azor *instit. moral. p.* 1. *lib.* 8. *c.* 22. *q.* 11.

Illud etiam pari consideratione, &c.] Notatur ad 7
hoc quòd Iudæi nouas Synagogas fabricare prohibentur, & sine licentia facere attentantes, pœna librarum 50. auri puniuntur, vel publicantur eorum bona, & etiam aliquando pœna sanguinis plectuntur, vt per *l. Hispan. tit.* 24. *part.* 7. *vbi gloss.* 1. Azeued. *in rubr. tit.* 2. *num.* 9. *ad fin. num.* 10. *lib.* 8. *noua Recop.*

8 *Recop.& in l.1.num.23.tit.3.cod.lib.8.*Decian. *dicto lib.5.tract.crimin.cap.12.num.* 14. vbi addit non dici fabricari Synagogam nouam, si quis Iudæus in domo sua locũ solitariũ habeat, in quo teneat libros, & lampades suas accensas, & ipse cum aliis Iudæis bi oret,

Fulciendi veteres permissa licentia,&c.]Ergo licèt
9 Iudæi non possint de nouo facere Synagogam, tamen illis antiquam reædificare permittitur, vt per Anton.Gom.*l.45.Tauri,num.* 15. & citatos per me *in collect.ad cap.consuluit,hoc tit.in Decretal.*

Ne Christianum mancipium hæreticus, vel Iudæus, vel paganus, habeat, vel possideat, vel circumcidat.

T i t. X.

1 Avetvr ne hæreticus, vel Iudæus, vel paganus seruum Christianum habeat, vel possideat. Deinde plectitur Iudæus, vel hæreticus, &c. qui Christianum mancipium, aut alterius sectæ circumciderit. Scripserunt in hanc rubr. Aloys.Leo, Sebast.Næui.Cuiac Pac.& VVesemb.

SVMMARIVM.

1 *Iudæus seruum Christianum non habebit, & ob huius circuncisionem vltra serui amissionem capitale supplicium non euadet, & n.2.*
3 *Iudæo nec serui æstimatio soluenda est.*
4 *Iudæi si Christianum teneant mancipium, seruus ille liber confestim fit, nullo dato pretio.*
5 *Pœna Iudæi Christianum circuncidentis, remissiuè.*
6 *Pœna capitalis in dubio intelligi debet de perpetuo exilio.*

L. Iudæus, Vnic.

Impp. Honor. *&* Theod. AA. *Monaxio P. P.*

1 Iudæus seruum Christianum non habebit, & ob huius circuncisionem vltra serui amissionem capitale supplicium non euadet. Colligunt ex Ordinar. Bart.Alban.Cyn Aloys.Leo, Sebast. Næui. remissiuè Ximen.*in concord.p.1.&* 1.& Casal.*in annot.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hac lege desumunt *l.Hispan.6.tit.13.part.3. vbi gloss.5 & lex 6. tit.21 part.3.vbi etiam gloss.5.& l.8.tit. 21.part.4. vbi gloss.1.& 2.& l 22.tit.11.part.5.& l. 13. tit. 9. part.6.vbi gloss.10 & l.10 tit.24.part.7. vbi gloss.1. & 2.& l.1.tit.1.lib.4,for.leg.* vbi Montalu. *& l. 13. tit.3.lib.8 Ordin.* vbi Perez *gloss.*1. Menoch. *remed.*
3 *9.recup.n.285.cum seqq.*vbi *num.292.* resoluit Iudæo nec serui æstimationem soluendam esse, Mozz.*de contractib.tit. quomodo contractus deficiat,num.14.* Decian.*in tract.crimin.lib.5.c.12.n.30.* vbi dicit quòd si Iudæi Christianum teneant mancipium, seruus ille
4 liber confestim fit, nullo dato pretio, Petr.Gregor.*syntag.iuris lib.14.c.1.n.20.*Cardos.*in praxi Iudicum & Aduocat.verbo,seruitus n.59.*Molin. *de Iustit. tract. 2.disp.39.vers.quintus.*

Et id circunciderit,&c.] De pœna Iudæi Christianum circuncidentis, vide Decian.*in tract.crimin. libr.5.c.11.num.11.*Pradil.*in summ.legum pœnal.p.2. casu 57.num.4.* 5

In gloss.*Capitali,fin.*ibi, idest, *perpetuo exilio,* &c. 6
Notatur ad hoc quòd pœna capitalis in dubio intelligi debet de perpetuo exilio, vt per Bernard.*reg.541.* Duen.*reg.363.in 9.limit.*Marant.*de ordine iudic.p.4. dist.1.n.3.*Boërt.*decis.254.num.10.* Strach. *de mercat. p.4.num.18* Afflict.*decis.404.n.14. vers. quarta difficultas,*vbi Cæs.de Vrsill.*in addit.numer.16.* Alphan. *collect.421.*Clar.*in pract.§.fin.qu 67.in princ.* Franc. Marc.*decis.913.num.5.in fine*, Padil.*in l.transigere n.33.C.de transaction.*Chærian.*tom.2.commun. opin. lib.9.tit.34.de verb.signif.n.327.pag 582.*Soar. *eod. tom.2.lib.9.tit.30.de pœnis n.34.pag.545.*Menoch.*de arbitr.casu 316.n.10.& de præsumpt.lib.3.præs 49.n.3.*Anchar.Regien.iun.*p.2.q.30 num.7. & seq.*Mich. Grass.*commun.opin.lib.2.cap.6.q.2.*Flamin. Catthar. *in tract de exequut.sent.capto bannito cap.fin.n.295. cum seqq.*Farin.*in praxi crimin.qu.19. num.3.* Cald. Pereira *post quæst.forens.in comment. ad l.vnic. C.ex delicto defunctor.p.2.num.42.*

De Paganis, & sacrificiis, & templis eorum.

T i t. XI.

SVMMARIVM.

1 *Pagani qui, & vnde dicti, & num.2.*

Pagani sunt, quos Iudæi Ethnicos, seu Gentiles appellabant, id est, simulactorum, & dæmonum cultores, sic accipiuntur in præsenti. Scripserunt in hanc rubr.Sebast.Næui.Cuiac.Pac.& VVesemb. 1

De materia vide Doctores citatos *in collect. ad rubr.huius tit.in Decretalib* Et apud Guid. Pancirol.*in thesauro var.lect.lib.2.c.181.* Quidam nomen 2
Pagani, à pago quod villam significat, deduci existimant; alij verò, quos ipse sequitur, Romam in Tribus quatuor, quas antiqui Pagos vocabant, diuisam fuisse asserunt: qui ergo domi relinquebantur, à pagis dicebantur pagani, ad eorum, qui ad bellum exibant, differentiam. Horum paganorum exemplo à Fide nostra alienos Paganos appellari existimat Pancirol.*dicto loco,* tanquam sub Christo non militantes, cui addicti simul cum Christo militare dicuntur: vnde Ecclesia Militans appellatur.

SVMMARIVM.

1 *Templa Paganis claudenda sunt vt delinquendi ansa hisce præcidatur, & num.2.*
3 *Templa idolorum claudi, & impia sacrificia cessare iussum.*
4 *Iudex qui non vindicat delicta, eadem pœna tenetur, qua delinquentes puniri debuerant.*

L.Placuit

L. Placuit. I.

Imp. CONSTANT. A. *ad Taurum P. P.*

1 TEmpla Paganis claudenda sunt vt delinquendi ansa hisce præcidatur. Colligunt ex Ordin. Bart. Alban. Cyn. Salicet. Sebast. Næui. Ximen. Tolet. *in concord. part. 1. & 2.* & Casal. *in annot.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Gregor. Lop. *l. 16. in gloss. 6. verb. de crencia, in fine tit. 16. part. 1. & in l. 2. gloss. 3. col. 17. in med. tit. 23. part. 2.* Decian. *in tract. crimin. lib. 5. cap. 10. num. 20.* Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib. 2. cap. 181. vers. Constantius*, vbi ait quòd Constantius ad abolendam impietatem sacrificia prohibuit, & templa claudi iussit, non euertit; sequentes verò Principes sacrificia prohibuerunt.

3 *Et accessu vetito*, &c.] Constantius in præsenti idolorum Templa claudi, & impia sacrificia cessare iussit, vt tradit Niceph. *lib. 9. historiæ Eccles. c. 25.* ibi, Primus Constantius sacrificare dæmonibus prorsus prohibuit, aras autem eorum sustulit, mandato illo promulgato vt Deorum fana clausa essent, ne ab aliquo adiri possent: idem filij eius fecere, sed Theodosius legem tulit, vt Deorum fana diruerentur, refert Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 8. cap. 23. q. 17.*

4 *Facultates etiã*, &c] Notatur ad hoc quòd iudex qui non vindicat delicta, eadem pœna tenetur, qua delinquentes ipsi puniri debuerant, vt per Tiraquell. *de pœnis temper. in præfat. num 9. & 10.*

SVMMARIVM.

1 *Sacrificuli ex inspectione iecoris, extorúmque præsagientes euentura, non impunes sunt.*
2 *Veritatẽ rerum futurarum illicitis mediis explorãtes acerbissimorum suppliciorũ cruciatus merẽtur.*

L. Ne quis mortalium. II.

Imppp. THEOD. GRATIAN. & VALENT. AAA. *Cynegio, P. P.*

1 SAcrificuli ex inspectione iecoris, extorúmque præsagientes euentura, non impunes sunt. Veri-
2 tatem rerum futurarum illicitis mediis explorantes acerbissimorum suppliciorum cruciatus merentur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

Acerbioris etenim, &c.] Id est, Crucis, vt ex Balsamone interpretatur Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib. 2. cap. 181. vers. Constantius.*

SVMMARIVM.

1 *Ornamenta publicorum operum destruenda non sunt: & num. 2.*
3 *Aduersarius si retinet instrumentum, quod credo & dico falsum, possum ipsum vi eripere, & dilaniare.*

L. Sicut sacrificia. III.

Impp. ARCAD. & HONOR. AA. *Macrobio, & Proliano.*

1 PVblicorum operum ornamenta non sunt destruenda, & contra illa legis prætextus, ac chartæ allegatio nihil valet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib. 2. cap. 181. vers. Constantius.* 2

Abrepta huiusmodi charta ex eorum manibus, &c.] 3 Notatur ad hoc quòd si aduersarius retinet instrumentum, quod credo & dico falsum, possum ipsum vi eripere, & dilaniare, si eo contra me vti velit, vt per Boër. *decis. 292. num. 7. vers. & nota.* Et aduertit Rebuff. *ad leges Galliæ in proœm. gloss. 1. n. 48.* quòd si quis detineat rem meam, & sit potens, & ego auctoritate iudiciali non valeam eam recuperare, possum iure poli aliam æquiualentem furari, vel auctoritate propria aliam apprehendere citra scandalum & perturbationem.

L. Vt prophanos. IV.

Iidem AA. & THEOD. A. *Apollodoro Proconsuli Africæ.*

COnuentus ciuium, hominúmque lætitias, ac festa publica nemo impediat. Colligunt ex Ordinar. 1 Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

L. Omnia loca. V.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. *Populo Carthaginensi.*

PRinceps potest publica loca donare, & dona istiusmodi perpetuò apud donatarium permanebunt. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* 1

Vide posita *in collect. ad cap. intellecto 33. n. 2. de iureiur. in Decretalib.*

SVMMARIVM.

1 *Christiani sub prætextu purioris Religionis Iudæos pacificos nullis contumeliis, aut iniuriis lacessant.*
2 *Iudæos quietè viuentes ex lasciuia turbantes, eorúmque bona diripientes, cum ablata re duplum restituant.*
3 *Rectores prouinciarum turbas conuenientes ad Iudæorum vexationes, maturè non impedientes, impunes non manent.*
4 *Iudæi & Pagani bonis suis sine causa priuari non possunt.*
5 *Bellum aduersùs infideles, ex eo solùm quòd infideles sint, etiam auctoritate Imperatoris, vel Papæ iustè indici non potest.*

L. Christianis. IV.

Iidem AA. *Asclepiodoto P. P.*

CHristiani sub prætextu purioris Religionis Iudæos pacificos nullis contumeliis, aut iniuriis lacessant. 1 Iudæos quietè viuentes ex lasciuia 2 turbantes, eorúmque bona diripientes, cum ablata re duplum restituant. Rectores prouinciarum turbas 3 conuenientes ad Iudæorum vexationes, & afflictiones, maturè nõ impedientes, nec odiosas turbationes, impunes non manent. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.* Huius l. meminit

meminit Cardin.Cæs Baron.*annal. Ecclesia tom. 5. nnno Christi 399.pag. 68.*

Vel eorum bona diripuerunt,&c.]Notatur ad hoc
4 quòd Iudæi & Pagani bonis suis sine causa priuari non possunt, neque in persona offendi, vt per *l.Hispnn.1.in fine tit.25.par.7.vbi gloss.3.*Paris.*cons.2.n.14.vol.4.*Socin *consil.63.num.11.cum seqq.vol.1.* Ludou Gom.*in §.ex maleficiis,n.33.Instit.de nction.* Menoch.*remed.9.recup.n.334. & seq.* vbi ait quòd hæc lex non prouidet circa restitutionem possessionum, sed tantùm punit Christianos occupantes, seu rapientes bona Iudæorum, quam intelligit quoad sola bona mobilia, Decian.*in tract.crimin.lib. 5. cap.11.num.7on fine.*

5 Hinc etiam Couarr.*in reg.possessor.p.1.§.10.num.1. 1. 6,e*,ponderat hunc text ad hoc quòd bellum aduersus infideles ex eo solùm quòd infideles sint, etiam auctoritate Imperatoris, vel Papæ iustè indici non potest, de quo vide per me latè tradita *de officio & potestate Episcopi p.1.tit.3.cap.2.num. 38. cum seqq.*

In duplum quæ rapuerint,&c.]Ergo pro hac rapina agitur ad duplum, vt per Gregor.Lop.*l.3. verbo, contre…rio tit.13.par.7.*Perea *l.1.gloss.1. post princ. tit.16.lib.8 Ordin.*

SVMMARIVM.

1 *Delubra Imperiali auctoritate clausa semel, venerādi, adorandique prætextu priuatus non reserat.*
2 *Simulachris nefandis, execrandisque diuinus honor non reddendus.*
3 *Delubra semel clausa reserant, & vetita Religionis exercitia cum publico scandalo renouans, cōfiscationes bonorum, & vltimum supplicium non euitabit.*
4 *Conscij simulacrorum abrogatorum reparationis cū auctoribus abrogata simulachra contra prohibitionem reducentibus, eandem cum ipsis pœnam ferunt.*
5 *Rectores Prouinciæ negligentes post crimē idololatriæ delatum in puniendo 50.auri libras, iudices cum officio totidem fisco inferre tenentur.*

L. Nemo venerandi. VII.

Impp. VALENT. & MARTIAN. AA.
Palladio P.P.

1 DElubra Imperiali auctoritate clausa semel, venerandi adorandique prætextu priuatus non
2 reseret. Nefandis, execrandisque simulachris diui-
3 nus honor non reddendus. Delubra semel clausa reserans, & vetita Religionis exercitia cum publico scandalo renouans, confiscationes bonorum, & vlti-
4 mum supplicium non euitabit. Conscij simulachrorum abrogatorum reparationis cum auctoribus abrogata simulachra contra prohibitionem reducentibus eandem cum ipsis pœnam ferunt. Denique Recto-
5 res Prouinciæ negligentes post crimen idololatriæ delatum in puniendo 50.auri libras iudices cum officio totidem fisco inferre tenentur.

Plura circa dispofita so hac lege tradit *l.1.Hispnn. vers.pero en las villas tit.25.part.7.*Cardin.Cæs.Baron.*annal. Eccles.tom.6. anno Christi 468. pag. 255.* Guid.Pancirol.*in thesauro var.lection.lib.2.cap. 181. in fine.*

SVMMARIVM.

1 *Domus in qua Paganica fiunt sacrificia sacro ærario addicenda.*
2 *Sinentes in domibus Paganica exercitia haberi, si nobiles sunt domini domuum, cum bonis dignitatem amittunt; viliores post cruciatus corporis passos in metallum damnandi.*
3 *Militia non est dignitas.*
4 *Nobiles mitius puniuntur, quàm plebeij.*

L. Nemo ea quæ sæpiùs. VIII. & vlt.

Impp. LEO, & ANTHEMIVS AA.
Diosioro P.P.

DOmus in qua Paganica fiunt sacrificia sacro 1
ærario addicēda. Sinentes in domibus Paganica 2
exercitia haberi, si nobiles, aut milites sunt domini domuum cū bonis dignitatē amittūt; viliores autē post cruciatus corporis passos in metallum damnandi Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1.num. 1. supr.hoc titul.*

Dignitatis, vel militiæ.]Ergo militia non est digni- 3
tas, de quo Tiraquell.*de nobilit.cap.8.num.8.*

Priuata verò conditionis,&c.]Ergo mitius puniun- 4
tur nobiles, quàm plebeij, de quo vide Doctores per me citatos *in collect.ad l.3. C. de summa Trinit.* vbi multipliciter declaro.

De his, qui ad Ecclesias confugiunt.

TIT. XII.

IN quibusdam codicibus additur, *& ne quis ab Ecclesia extrahatur.* Hoc quoque titulo Ecclesiæ vocantur sacræ ædes, *supr. tit. 2.* Scripserunt in hanc rubr. Aloys. Leo, Sebast. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesemb.

De materia vide Doctores, quos plena manu citaui *in collect.ad rubr.de immunit.Eccles.in Decretalib. & in tract.meo de iure Ecclesiast.vniuerso lib. 3. c.3. de immunit. Ecclesiarum.*

SVMMARIVM.

1 *Iudæi cōfugientes ad Ecclesias non citiùs speratā immunitatem cōsequūtur, quàm si debita vniuersa soluerint, aut criminis suspicione se purgauerint.*
2 *Iudæi Ecclesiastica immunitate indigni. Contrariō, n.3. declara vt n.4. opinio verior qua, n.5.*
6 *Debitis fatigati non gaudent immunitate Ecclesiastica.*
7 *Vsus frequentioris gratia dicta non restringunt dispositionem.*

L. Iudæi. I.

Impp. ARCAD. & HONOR. AA.
Archelao P. A.

IVdæi ad Ecclesias confugientes non citiùs spe- 1
ratam immunitatē consequuntur, quàm si debita voluerint

vniuersa soluerint, aut criminis suspicione se purgauerint. Colligunt ex Ordinar. Bart. Alban. Cyn. Salicet. Aloyi. Leo, Sebast. Naeui. remissiue Ximen. *in concord. p. 1.* & 2. & Casal. *in annot.*

2 Per hunc text. iuncta gloss. tenent Doctores Iudaeos indignos esse ecclesiastica immunitate, ex eo quòd sunt perfidissimi Christiani nominis hostes, & Ecclesia non debet praestare patrocinium illis, qui semper nituntur eam impugnare. Ita Couarr. *variar. lib. 2. cap. 24. num. 11.* Gigas *in tract. de crimine laesae maiest. lib. 3. tit. de plurib. & diuersis quaest. quaest. 3. in fine n. 18.* Marquard. *de Iudae. part. 1. cap. 8.* Boër. *decis. 110. num. 4.* vbi dicit quòd licèt aliqui ex Dominis Consilij Burdegal. vellent contrarium tenere, tamen haec opinio in illo Senatu praeualuit. Cardin. Tusch *practic. conclus. verbo Ecclesia conclus. 10. num. 7.* late Farinac. *de immunitate, c. 72. cum multis seqq.* vbi *num. 81.* ampliat etiam quòd Iudaeus dicat se velle baptizari. Clar. §. *fin. quaest. 30. vers. praeterea quaero*, Petr. Gregor. *syntagm. iuris par. 3. lib. 43. cap. 11. num. 1.* Decian. *in tract. crimin. lib. 7. cap. 26. num. 2* vbi dicit non obstare hanc legem quae videtur à contrario sensu innuere, quòd si non simulatè Iudaeus, sed verè, & absque fraude vellet fieri Christianus, quòd deberet esse tutus: quia immo haec lex praesumit quòd simulatè id faciat, quia quomodo posset probari quòd non fictè faceret? certè hoc probari non posset, quia in illa Ecclesia posset etiam se baptizari facere, & postea redire ad Iudaismum, & ideo lex ista statim quòd Iudaeus ex aliquo delicto, vel propter debita, & aes alienum aufugit in Ecclesiam, praesumitur iuris praesumptione quòd simulatè, non contrito corde hoc faciat, ideo non vult eum esse tutum: Farinac. *in praxi crimin. part. 1. quaest. 28. num. 68. & de immunit. n. 84. & 85.* post Soar. *loco infrà citando num. 11. & 12.* aduertit quòd haec praesumptio est iuris, non verò iuris & de iure, itaut si Iudaeus ante commissum delictum & conceptum iudicis timorem conuersionis suae voluntatis signa ostenderit, tunc si postea commisso delicto ad Ecclesiam confugiat, & petat Baptismum, illud non simulatè petere praesumitur.

3 Contrarium verò, immo Iudaeum, siue alium infidelem ad Ecclesiam confugientem gaudere eius immunitate, per gloss. *verbo extrahendus in cap. inter alia, de immunitate Eccles.* tenent ibi Ioan. Andr. *num. 8.* Hostiens. *num. 1. in verbo ab Ecclesia*, Silucst. *in sum. verbo immunitas 3. n. 2. vers. primus Iudaeus*, Hippol. de Marsil. *in l. vnic. n. 14. C. de raptu virg.* Tiraquell. *in iure primogen. quaest. 65. num. 8.* Soar. *de Relig. tom. 1. lib. 3. tract. 2. cap. 10. num. 9. & 11. vers. ideoque probabiliorem*, Ceuall. *commun. contra commun. quaest. 269.* Mari. Ital. *de immunitate Eccles. lib. 1. cap. 3. num. 3.* Anton. Ricciul. *de iure person. extra gremium Eccles. existent. lib. 2. cap. 12. per tot.* & secundùm hanc sententiam censuit sacra Congregat. iurisdictionalibus controuersiis praeposita de mense Februarij 1631. cuius decisionem oculatus testis ego vidi.

4 Alij mediam inter vtramque opinionem eligentes viam, resoluunt Iudaeum, vel alium infidelem ad Ecclesiam confugientem illius immunitate gaudere, si priusquam ab illa egrediatur Baptismum petat, & accipiat. Ita Ordin. Regia Lusitan. *lib. 2. tit. 5. §. 1.* Gutier. *practic. lib. 3. quaest. 7. num. 51.* Soar. de Paz *in pract. tom. 1. part. 5. cap. 3. §. 3. num. 106.* Ioan. Franc. Leo *in thesauro fori Eccles. part. 1. cap. 13. n. 30.* Cardos. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo Ecclesia, n. 81.* Portel. *in dubiis Regular. verbo Ecclesia immunit. num. 10.* Doard. *in Bullam Coenae Domini lib. 1. can. 15. q. 16. num. 15.* Gabr. Pereira *de manu Regia part. 1. cap. 50.* Anton. Diana *moralium resolut. tract. 1. resol. 12.* Fagundez *in quinque Ecclesiae praecepta, praecept. 2. lib. 4. cap. 4. num. 49.* Ludou. Cortea *in repetit. cap. inter alia, part. 3. num. 3. de immunitate Eccles.*

5 Ex his opinionibus secunda videtur in praxi magis vera & sequenda, propter auctoritatem sacrae Congregationis. De haereticis verò, & à Fide apostatis nulla est dubitatio, quia cùm in ipsam Ecclesiam delinquere dicantur, & proditores Dei sint, eius immunitate minimè gaudere posse resoluunt per me citati *in d. tract. de iure Ecclesiast. vniuerso, lib. 2. cap. 3. num 45.*

6 *Quam debita vniuersa reddiderint*, &c. Ergo debitis fatigati immunitate ecclesiastica non gaudent, de quo tamen vide Remig. *de immunit. fallent. 27.* Rebuff. *tom. 2. ad leges Gall. e sub eodem tit. art. 1. gloss. 1.* Afflict. Germon *de sacror. immunit. lib. 3. cap. 16. a num. 109.* Pallad. *lib. 2. rerum quotidianarum cap. fin. part. 5. §. 6 num. 1.* Decian. *dict. lib. 6. cap. 28. num. 34.* Soar. de Paz *cap. 3. §. 3. à num. 150.* Gutier. *in l. nemo potest, num. 183. vers. sed contrarium, ff. de legat. 1. & practic. lib. 1. quaest. 1. num. 13.* Bobadil. *in sua politica lib. 2. cap. 14. n. 61 lit. C.* Cardos. *in praxi Iudicum & Aduocat. verbo Ecclesia, num. 86.* Azor. *institut. moral. part. 2. lib. 9. cap. 9. quaest. 9. post vers. item dubia quaestionis est*, Alex. Ambrosin. *in tract. de immunitate Eccles. c. 13. n. 1. cum seqq.* Mar. Italia *d. lib. 1. cap. 5.* Gambac. *de immunitate Eccles. lib 4. cap. 12. num. 3.* Farinac. *in simili tract. num. 57. cum multis seqq.* Ludou. Cortea *in d. repetit. cap. inter alia p. 3. num. 10.* Fagundez *d. lib. 4. cap. 4. num. 53.* meipsum *d. lib. 2. cap. 3. num. 46. in fine*, vbi refero sacram Congregat. negotiis Episcoporum, & Regularium praepositam, censuisse immunitate Ecclesiastica gaudere pro debito ciuili ad Ecclesiam confugientem, & *num. 47.* plures citans Doctores disputantes an eadem immunitate gaudeant debitores falliti, seu decocti.

7 In gloss. 1. ibi, *Sed ista verba denotant frequentiã.* Notatur ad hoc quòd ea, quae dicta sunt gratia frequentioris vsus, non restringunt dispositionem, vt per Ias. *in l. 1. num. 14. ff. de testament.* Rebuff. *in tract. nominat. quaest. 14. num. 20. & in concment. ad l. 31. ff. de verborum significat. pag. 193.* Hippol. Riminald. *in princip. Institut. de donation. num. 311.* Octauian. Pedem. *decis. 45. num. 14.* Menoch. *in med. 8. recuper. num. 98. & consil. 106. num. 248.* Azeued. *ad l. 2. à princip. tit. 13. lib. 8. noua Recop.* Surd. *decis. 19. num. 3.* D. Datbos. *in l. cum praetor, in princip. num. 51. ff. de iudic.* Valasc. *consult. 8. num 2.* Sanchez *de matrim. l. b. 9. disp. 14. num. 16.*

SVMMARIVM.

1 *Inuitus nemo ex Ecclesia extrahendus, & num. 2.*

3 *Extrahentes confugientes ad Ecclesiam quas poenas incurrant, & num. 4.*

5 *Homicida non gaudet immunitate Ecclesiae de iure ciuili, secus de iure canonico, num. 6.*

7 *Raptores virginum, & adulteri non gaudent ecclesiastica immunitate.*

7 *Confugiens ad Ecclesiam pro quocunque graui & atroci crimine, inde extrahi potest. Contrarium de iure Canonico, num. 9.*

Barbos. Collect. in Cod. Tom. I. L L. Fidei

L. Fideli. II.

Impp. HONOR. & THEODOS. AA.
Iouino P. P.

1 INuitus ex Ecclesia nemo extrahendus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. suprà hoc tit.* Vide ad hoc Alciat. *lib. 8. parerg. cap. 42.*

2 Hinc eandem conclusionem ex hac lege desumunt Clar. *in pract. §. fin. quaest. 30. in princip.* Sued. *de aliment. tit. 9 quaest. 17. num. 1.* Cardin. Cæl. Baroni *annal. Eccles. tom. 5 anno Christi 397. pag. 32. & anno 407 pag. 199* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib 33. c. 21. n. 3. & 4* Villagut. *de extensione legum cap. fin. n 4. & 5.* Decian. *in tract. crimin. lib. 6. c. 25. n. 1. vers. & est regula certa, & cons. 80. n. 5 cum seqq. lib. 3.* Card. Tusch. *pract. conclus. verbo, Ecclesia, conclus. 10. n. 1.* Gaiganet. *de iure publico lib. 3 tit. 69. n. 7.* Farinac. *in prax. crim. p. 1. q. 28 n. 1. cum seqq. & de immunit. n. 6 cum multis seqq.* Bonacin. *de c usur. extra Bullam disp. 2. q. 3. punct. 6 § 3. n. 10.* Ego ipse *in tract. de iure Eccles. vniuerso lib. 1. cap. 3 num 50 cum seqq.*

3 *Vt si qui quam contra hanc legem, &c.*] Notatur ad hoc quòd extrahentes confugientes ad Ecclesiam pœnas in hoc text. incurrant etiam effectu non sequuto, & sic non extracto confugiente, cùm isto casu sufficiat sola extrahendi attentatio, vt per Farin. *in tract. de immun. Eccles. num. 322.*

Sciat se maiestatis crimine esse retinendum.] No-
4 tatur ad hoc quòd extrahentes ad Ecclesiam confugientes puniuntur pœna vltimi supplicij, & læsæ maiestatis crimine tenentur, vt per Petr. Greg. *d. lib. 33. cap. 11. num. 1.* Ludou. Peguera *in sua pract. crimin. c. 26. num 5, vers. item & l. 2.* Cardin. Tusch. *d. verbo, Ecclesia conclus. 8. n. 1. & 4.* Anastas. Germon. *de sacrorum immun. lib. 2. c. 16. num. 6.* Alex. Ambrosin. *de immun. & libert. Eccles. cap. 1. num. 2. & cap. 15. num. 5. & 6.* Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 9, cap. 9. q. 11.* Farin. *d. tract. de immunit. num. 309.*

In gloss. *Abducere. ibi, praeter homicidas.* Notatur
5 ad hoc quòd de iure ciuili homicida ad Ecclesiam confugiens, illius non gaudet immunitate, vide Boër. *decis. 109. num. 1.* Couarr. *lib. 2. variar. cap. 20. num. 7. vers. 9* Azor. *instit. moral. p. 2. lib 9. cap. 9. vers. quod verò,* Farinac. *d. tract. de immunit. num. 107. & 108.* vbi de iure Canonico contrarium esse tenendum asserunt.

In eadem gloss. ibi, *adulteros,* vide Remig. *in tract.*
6 *de immunit. fallent. 3. vers. sexiò ampliatur, n. 8.* Perez *l. 1. tit. 15. lib 8. Ordin. pag. 290.* & videas *infrà.*

In eadem gloss. ibi, *& virginum raptores.* Notatur
7 ad hoc quòd raptores virginum, & adulteri non gaudent Ecclesiastica immunitate, vt per Boër. *d. decis. 9. num. 1.* Petr. Gregor. *d. lib. 33. c. 12. §. sed & tertiò,* Decian. *in tract. crimin. libr. 6. cap. 28. num. 20.* vbi hanc sententiam probat, & seruandam esse dicit in terris Imperij, quando raptus commissus fuit præcedentibus insidiis, & malis artibus. Verùm Farinac. *d. tract. de immunit. num 87.* aduertit id de iure Canonico esse correctum, cui standum potius est in hac parte, quàm iuri Cæsareo.

In eadem gloss. ibi, *hodie idem, &c.* Notatur ad hoc
8 quòd pro quocumque graui & atroci crimine confugiens ad Ecclesiam possit inde extrahi, vt per Bellapert. Salicet. Cyn. Odofred. & alios *in præsenti,* Decian. *d. lib. 6. cap. 28. num. 20. in fine.* Verùm de iure Canonico ex text. *in cap. inter alia, de immunit. Eccles.* confugientes ad Ecclesiam illius immunitate gaudent, & non possunt ab ea extrahi inuiti pro quocumque crimine, etiam enormi & grauissimo, nisi tantùm in casibus à iure expressis. Ita Gutier. *pract. lib 3. quaest. 1. num. 3. & quaest. 4. num. 12.* Anastas. Germon. *de sacrorum immunit. lib. 3. c. 16. numer. 54. in fine,* Farinac. *d. quaest. 28. n. 15. & d. tract. de immunit. Eccles. num. 85.*

SVMMARIVM.

1 *Seruus armatus in Ecclesiam irruens Ecclesiæ immunitate non gaudet, & licitè ab Ecclesia potest extrahi.*
2 *Seruus armatus in Ecclesia domino resistens quibuscunque mediis, tam viuus vulneratus, quàm mortuus extrahi potest.*

L. Si Seruus. III.

Impp. THEOD. & VALENT. AA.
Imperio P. P.

SEruus armatus in Ecclesiam irruens Ecclesiæ im- 1
munitate non gaudet, & licitè ab Ecclesia extrahi
potest. Item seruus armatus in Ecclesia domino resi- 2
stens, quibuscumque mediis, tam viuus vulneratus, quàm mortuus extrahi potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 3
munt Decian. *in tract. crimin. lib. 6. cap. 26. n. 9. vers. verùm si seruus,* Couarr. *lib. 2. var. c. 20. num. 14. vers. his suffragatur,* Soar. *de Religion. tom. 1. lib. tract. 2. cap. 10. num. 2. post med. vers. additur verò,* optimè Farinac. *in tract. de immun. n. 72.* eleganter Guid. Pancirol. *in thesauro var. lect. lib. 1. cap. 182.* vbi tradit quid mouerit Theodosium iuniorem ad statuendum in hac lege vt nullus seruis armatis & confugientibus securus aditus sit, & historiam narrat ex Socrate *lib. 7. c. 33. Cuiusdam,* inquit, *prepotentis viri octoginta serui genere barbari cum immanẽ heri sui feritatem experti, eam ferre non possent, ad Ecclesiam cõfugerunt, atque gladiis cincti ad altare prosilierunt: rogati vt abirent, obsequi nullo modo volebant, sed sacris mysteriis obeundis erant impedimento: quin etiam dies complures strictos tenuere gladios parati ad quemcunque obtruncandum, qui illos adiret. Itaque vno Clerico interfecto, altero vulnerato, ad extremum sibi ipsi necem consciuere.* Et ideo Theodosius ad annum salutis 431. sanxit hic, vt serui cum armis ad Ecclesiam confugientes possent extrahi.

Nulla erit eius noxa, &c.] Hanc occasionem arripuerunt Alciat. *lib. 2. parerg. cap. 45.* Couarr. *lib. 3. var. cap. vlt. n. 14.* Menoch. *remed. 8. recup. n. 40.* ad asserẽdum hanc legem esse admodum iniquam, & aduertit qui vltimo loco citatur, idem sensisse S. Chrysost. contra Eutropium Constantij Imperatoris Eunuchum, cuius suasionibus lex illa fuit promulgata.

SVMMARIVM.

1 *Seditiones, conclamationes, tumultus, item & conuenticula contra quietem Ecclesiæ cessabunt.*
2 *Conuenticula, pro congregationibus factis repentè, & sine P[...] aucto.*
3 *Offendi timens ab alio, implorare potest officium iudicis, vt illum compellat sibi præstare cautionẽ de non offendendo.*

L. Denun

L. Denunciamus. IV.

Imp. MARTIANVS A. *ad populum.*

1 SEditiones, conclamationes, tumultus, item conuenticula contra quietem Ecclesiæ cessabunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Vide Cardin. Baron. *tom. 6. annal. Eccles. anno Christi 471. pag. 100.* Decian. *in tract. crimin. libr. 7. cap. 19. num. 51.* vbi textum intelligit quando à principio facta est congregatio, vt Ecclesia occuperur, Guid Pancirol. *in thesauro var. lect. lib. 1 cap 168. in*
a *medio*, vbi conuenticula hic accipienda asserit pro congregationibus factis repentè, & sine Præsule.

3 *Et legitimum præstare præsidium.*] Notatur ad hoc quòd quando aliquis timet offendi ab alio, potest implorare officium iudicis, vt illum compellat sibi præstare idoneam cautionem & securitatem de non offendendo, vt per Hippol. Riminal. *in l. 1. §. proterea num. 45. ff. de quæstion.* Anton. Gom. *tom. 3. var. cap. 6. num. 16.* Herculan. *in tract. de caut. de non offendendo cap. 3. num. 1.* Petr. à Plaça *in epitom. delict. lib. 1. c. 7. num. 1* Vulpel. *in tract. de pace quæst. 35. num. 5.* Andr. Gail. *de pace publica lib. 1. cap. 2. num. 1. cum seqq.* latè Farin. *in praxi crimin. quæst. 107. n. 14.* vbi *num. 15.* tenet quòd si iudex requisitus ab eo, qui timet se offendi, non coëgerit eum, de quo timetur, ad præstandam hanc cautionem, dicitur, iniustitiam facere, & in syndicatu tenetur de omni scandalo, & damno sequuto, & *num. 18* quòd debet præcedere partis citatio, & causæ cognitio, & *numer. 23.* quòd iudex non potest cogere vnam solam partem ad præstandum cautionem quando altera pars etiam iustè timens petit sibi recaueri: & à *num. 23.* latè disputat an & quando cautio de non offendendo sit præstanda cum fideiussione, vel sine.

SVMMARIVM.

1 *Confugientes ad Ecclesiam fidei orthodoxæ, expelli ex ea inuiti non possunt.*

2 *Sacrilegi, & violatores quietis Ecclesiasticæ, non gaudent priuilegio immunitatis, & pro cognitione, & effectu tales violatores, vltimum supplicium sentient.*

3 *Refugæ Ecclesiarum victu ac vestibus non sunt spoliandi. Possunt in Ecclesiis Iudicibus respõdere, & se legitimè defendere, num. 4.*

5 *Latitans in finibus Ecclesiæ per œconomum, aut defensorem, ad instantiam laici Iudicis offerendus, & præsentandus Iudici laico.*

6 *Ab Ecclesia nemo extrahendus.*

7 *Clerici & laici immunitate Ecclesiastica gaudeant.*

8 *Pœna mortis afficiendi sunt illi, qui non modò re ipsa fugientem ad Ecclesiã, ex ea extraxerunt, sed & qui extrahere cogitauerunt.*

9 *Extrahens confugientem ad Ecclesiam pœna vltimi supplicij punitur.*

10 *Confugiens non solùm ad Ecclesiam, sed etiam ad fines Ecclesiæ, illius immunitate gaudet, & inuitus inde extrahi non potest.*

11 *Confugientes ad Ecclesiam, nec directè, nec indirectè inde extrahi possunt, ac propterea illis nec alimenta, nec quiescendi commoditas negari potest.*

12 *Citatio an possit fieri in Ecclesia.*

13 *Citatus in Ecclesia latitans, per se, vel Procuratorem comparere potest, & contra latitantem primum decretum decernitur.*

14 *Bona latitantis in Ecclesia extra illam sita item occultata, iudex secularis excutere, & ad commodum publicarum, priuatarúmque rationum distribuere potest.*

15 *Debitorum fugitiuorum res in Ecclesia, & huius limitibus occultata, per œconomum, & defensorem ad solutionem debitorum Ecclesiæ fisci, priuatorúmque creditorum sunt inquirenda, & inuenta exhibenda.*

16 *Antistes ob suspicionem iustam allegatam custodientem res fugitiui occultatas in præiudicium creditorum sub iurisiurandi religione interrogare potest Clericum de rebus custoditis.*

17 *Priuilegium reis, debitoribus, refugis ad Ecclesiam competens, ad fideiussores, mandatores familiares, sociósque pertinet, &c.*

18 *Serui, coloni adscriptitij cum rebus subtractis ad Ecclesiam confugientes immunitatem impetrant.*

19 *Defensor & œconomus Ecclesiarum Iudices refugorum Ecclesiasticorum post traditos refugas instruant, vt æquitatem conuenientem in executione adhibeant.*

20 *Bona quæ in Ecclesia posita sunt per vim inde auferri non possunt.*

21 *Debitor ad Ecclesiam confugiens pro debito etiam publico & Reipublicæ capi non potest.*

22 *Seruum ad Ecclesiam confugientem potest dominus petere sibi restitui.*

23 *Confugienti ad Ecclesiam ab eadem Ecclesia præstari alimenta debent, si ipse confugiens non habet vnde se alat.*

24 *Alimentarius non debet esse otiosus, sed tenetur operari ad commodum eius, qui præstat alimenta.*

25 *Iudicibus secularibus, & magistratibus delinquentes in Ecclesia perquirere prohibitum.*

26 *Decretum quo quis alimenta decreuit, dicitur sententia interlocutoria.*

L. Præsenti lege. V.

Imp. LEO A. *Erythrio P. P.*

COnfugientes ad Ecclesiam Fidei orthodoxæ 1
expelli, aut trahi ex iis inuiti non possunt.
Sacrilegi, & violatores quietis Ecclesiasticæ, priui- 2
legio immunitatis non gaudent, & pro cognitione,
& effectu tales violatores vltimum supplicium sen-
tient. Refugæ Ecclesiarum victu ac vestibus non
spoliandi, nec priuandi. Iidem in Ecclesiis Iudicibus 3
respondere, & se defendere legitimè possunt. Lati- 4
tans in finibus Ecclesiæ, per œconomum, aut de- 5
fensorem, ad instantiam laici Iudicis offerendus, &
præsentandus iudici laico. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* Vide Corras. *lib. 5. miscell. cap. 23.* Ias. *in l. vinum, 6. ff. si certum petatur.* & vid. Boër. *decis. 109. cum sequent.* Guid. Pap. *quæstion. 125.* Alciat. *de præsumpt. regul. 3. præsumpt. 33.*

Leo Imperator hanc legem condidit, qua statuitur 6
vt nemo ab Ecclesia extraheretur inuitus, exemplo
Ardaburij, qui infensum sibi Ioannem in Marcelli
cœnobio, latitantem missis militibus extrahere co-
nabatur, cum splendidissima Crux igne circunda- 1
ta erupit, & ignea fulgura in milites contorsit, eosque fugere coëgit. Rei miraculo territus Impera-

tot ita sanxit, sicut historiam narrant Surius *die 2. Decembris*, Card. Cæs. Baron. *annal. Eccles. tom. 6. anno Christi 466. pag. 207.* Guid. Panciroli. *in thesauro var. lect. lib. 2. cap. 183.*

7 *Cuiuscunque conditionis*, &c.] Vtrùm Clerici & laici gaudeant immunitate Ecclesiastica, dixi latè *in collect. ad cap. de immun. Eccles. in Decretal. & in tract. de iure Eccles. vniuers. libr. 2. cap. 3. à numero 135.*

8 *De sacrosanctis Ecclesiis*, &c.] Licèt interdictæ, vel pollutæ, aut nondum consecratæ, aut etiam dirutæ & destructæ, si adsit refectionis spes, vt late dixi *in collect. ad cap.... de immun. Eccles. in Decretal. & d. lib. 2. cap. 3. à num. 59.*

Aut nuda saltem cogitatione, &c.] Notatur ad hoc
9 quòd pœna mortis afficiendi sunt illi, qui non modò re ipsa fugientem ad Ecclesiã ex ea extraxerunt, sed & qui extrahere cogitauerunt, quem casum specialem esse fauore Ecclesiæ ex Baldo, Corras. & Couar. dicit Menoch. *de arbitr. casu 360. num. 68.* subdit tamen quòd licèt hic text. considerare videatur solam nudam cogitationem, tamen credit verius vnà cum Gloss. exponendum, nuda cogitatione & tractatu sequuto, ita quòd actus aliquis extrinsecus factus sit, Decian *in tr. crimin. lib. 6. c. 27. n. 5.* vbi *n. 6.* ob id forsan dicit paria esse quòd quis extrahat, vel quòd obsideat confugientem in ipsam Ecclesiam, & ei prohibeat præstari alimenta, vel compedibus, aut vinculis detineat in ipsa Ecclesia ne aufugiat. Farin. *in praxi crimin. p. 1. quæst. 28. n. 4. & d. tract. de immunit. Eccles. num. 322.* vbi *num. 323.* post Alex. Ambrosin. *in tract. de immun. cap. 15. num. 6.* & Mari. Ital. *eod. tract. lib. 1. cap. 6. §. 1. à num. 54.* & alios, declarat vt sola cogitatio ad tractatum, seu alium extrinsecum actum non perducta minimè sufficiat ad incurrendam pœnam huius leg.

10 *Capitalis & vltimi supplicij*, &c.] Notatur ad hoc quòd extrahens confugientem ad Ecclesiam, pœna vltimi supplicij punitur, ad quod plures citaui Doctores *in collect. ad l. 2. sup. hoc tit.*

11 *Eorùmque finibus*, &c.] Notatur ad hoc quòd confugiens non solùm ad Ecclesiam, sed etiam ad fines Ecclesiæ, illius immunitate gaudet, & inuitus inde extrahi non potest, vt per Farinac. *dicto tract. de immunit. n. 283.* vbi *num. 284. cum seqq. per cap. sicut antiquitus, 17. quæst. 4.* tenet confine Ecclesiæ esse intra triginta passus si Ecclesia non fuerit Cathedralis; si verò fuerit maior & Cathedralis, intra 40. passus, & quòd isti 30. aut 40. passus incipiunt à foribus Ecclesiæ; & tandem *num. 194.* asserit hoc de consuetudine non obseruari.

12 *Nec in ipsis Ecclesiis*, &c.] Notatur ad hoc quòd ad Ecclesiam confugientes nec directè, nec indirectè inde extrahi possunt, ac propterea illis nec alimenta, nec quiescendi commoditas negari potest, vt per Anastas. Germon. *de sacrorum immun. lib. 3. c. 16. num. 94.* Azeued. *l. 3. num. 21. ad fin. tit. 2. libr. 1. noua Recop.* Villag. *de extens. legum cap. fin. num. 4. in fine.* Couar. *var. libr. 1. cap. 20. numer. 17. vers. 31.* Anton. Gom. *tom. 3. var. cap. 10. numer. 1. vers. adde*, Surd *de alim. tit. 9. quæst. 17. num. 3.* Decian. *in tract. crimin. lib. 6. cap. 26. num. 6* Soar. *de Relig. tom. 1. libr. 3. cap. 12. num. 4.* Farinac. *in praxi crimin. q. 28. n. 9. & d. tract. de immunit. num. 295.*

Et se in sacris locis esse aut quærentibus conueniendo, &c.] Ergo citatio potest fieri in Ecclesia, de
13 quo & an verum sit, vide Valasc. *consult. 81. per tot.* Tiraquell. *de retract. lig. in fine num. 82.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. part. 1. collect. 109. vers. sed num possit*, Azeued. *ad Curiam Pisan. lib. 1. cap. 5. num. 4. lit. F.* Ludou. Correa *in repet. cap. inter alia, de immun. Eccles. par. 2. num. 27.* Donat. Anton. de Marinis *quotid. resolut. cap. 44. num. 3.*

§. Cùm autem monitus.

Citatus in Ecclesia latitans, per se, vel Procura- 14
torem comparere potest, & contra latitantem primum decretum decernitur. Bona latitantis in Eccle- 15
sia extra illam sita, item occultata, iudex secularis excutere, & ad commodum publicarum, priuatarúmque rationum distribuere potest. Debitorum fugiti- 16
uorum res in Ecclesia, & huius limitibus occultatæ, per œconomum, & defensorem ad solutionem debitorum Ecclesiæ, fisci, priuatorúmque creditorum sunt inquirendæ, & inuentæ exhibendæ. Antistes ob 17
suspicionem iustam allegatam custodientem res fugitiui occultatas in præiudicium creditorum sub iurisiurandi religione interrogare potest Clericum de rebus custoditis. Priuilegium reis, debitoribus, refugis ad Ecclesiam competens, ad fideiussores, man- 18
datores, familiares, sociósque pertinet, cum onere excussionis, exhibitionis, inquisitionis, distractionisque bonorum. Serui, coloni adscriptitij cum rebus 19
subtractis ad Ecclesiam confugientes immunitatem impetrant, cum rebus autem subtractis, intercessione Antistitis ne propter alimenta Ecclesiæ oneri sint restituuntur Dominis. Denique defensor & œcono- 20
mus Ecclesiarum Iudices refugarum Ecclesiasticorum post traditos & exhibitos refugas instruant, vt æquitatem conuenientem in executione adhibeant. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*

Sanè si intra fines, &c.] Aduerte quòd bona, quæ 21
in Ecclesia posita sunt, per vim inde auferri non possunt, Angel. *in sum. verbo, Immunitas num. 10.* Farin. *d. tract. de immun. n. 55.* Ego *d. tract. de iure Eccles. lib. 1. cap. 3. num. 55.*

Vt eorum quoque bonis publica debita, &c.] Nota- 22
tur ad hoc quòd debitor ad Ecclesiam confugiens pro debito etiam publico & Reipubl. capi non potest, vt per Farin. *d. tract. de immunit. Eccles. num. 57. cum seqq.* & præcipuè *num 61.*

Si verò seruus fuerit, &c.] Notatur ad hoc quòd 23
seruum ad Ecclesiam confugientem potest dominus petere sibi restitui recepto iuramento ab ipso domino, vel si iudici videbitur, recepta securitate de illum non offendendo, vt per Anast. Germon. *d. libr. 3. c. 16. n. 35.* Decian. *dicto libr. 6. cap. 26. numer. 9. in princip.* Azor. *instit. moral. part. 2. libr. 9. cap. 9. quæst. 9. in fine, vers. quid dicendum de seruo*, Soar. *dicto lib. 3. c. 10. n. 2.* Farinac. *d. tract. de immunit. num. 73.*

Et ipsi per accommodam Ecclesia egentium, &c.] 24
Notatur ad hoc quòd ad Ecclesiam confugienti ab eadem Ecclesia alimenta præstari debent, si ipse confugiens aliunde non habeat, vnde se alat, vt puta de suo proprio, vel à consanguineis, vel amicis, vt per Boër. *decis. 303. num. 3.* Decian. *d. cto libr. 8. c. 59. num. 5.* Azor. *instit. moral.* & Villag. ac alios, quos refert Farin. *d. tract. de immunit. num. 296.*

Nec alimentarius debet esse otiosus, sed tenetur 25
operari ad commodum eius qui præstat alimenta, vt per Surd. *de aliment. tit. 4. q. 29. num. 1.*

Inter hæc autem quæ sedulò, &c.] Notatur ad hoc 26
quòd secularibus iudicibus, & magistratibus prohibitum est delinquentes in Ecclesia perquirere, vt per Franc. Marc. *decis. 153. p. 1.* Farin. *d. tract. de immunit. num. 327.*

In gloss. *Admodum, in fine.* ibi *præterea hæc non est diffinitiua, sed interlocutoria.* Notatur ad hoc quòd 27
decretum

decretum quo quis alimenta decernit, dicitur ſententia interlocutoria, vt per Roman. *ſing.602.Marant de ordine iudic.par.6.actu 2.tit.& demum fertur appellatio,num.19.*

De his, qui in Eccleſiis manumittuntur.

T I T. XIII.

ETIAM hic Eccleſiæ pro templis, ſeu ſacris ædibus accipiuntur. Scripſerunt in hanc rubr. Aloyſ.Leo, item Cuiac.Pac. & VVeſemb.

S V M M A R I V M.

1 *Domini ſeruos ſuos manumittere poterant in Eccleſia,& num.2.*
3 *Contractus fieri poſſunt in Eccleſia.*
4 *Antiſtitibus,pro Antiſtite.*

L. Iamdudum. I.

Imp. CONSTANT. A *ad Protogenem Epiſc.*

1 IN Eccleſia domini ſeruos ſuos manumittere poterant. Colligunt ex Ordin.Bart.Alban.Cyn.Salic. Gothfred.Aloyſ.Leo,Sebaſt.Næui.

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt,& declarant Cónan.*lib.2.comment.iuris cap.4. num.21.*Petr.Gregor.*ſyntag.iuris lib.14.cap.5.n.* 10. Cardin.Cæſ.Baron.*annal.Eccleſ.tom.3. anno Chriſti 316.pag.126.*vbi etiam de antiquitate, & intelligentia huius tit Pichard.*ad §.manumiſſi,num.3.Inſt.t.de libertin.*

3 *Vt in Eccleſia,*&c.] Ergo contractus in Eccleſia fieri poſſunt,vt per Armil.*in ſum.verb.immunitas,n.* Ludou.Correa *in repet.cap.inter alia,de immun.Eccleſ.p.2.n.27.*meipſum *in tract. de iure Eccleſ. vniuerſo lib 2.c.3.num.12.cum ſeqq.*

4 In gloſſ. *Antiſtitibus.*ibi,*id eſt, Antiſtite, plurale pro ſingulari.*Vide Coſtam *in chp.ſi pater, verbo,ſi abſque liberis,num.26.de teſtam.in 6.*

S V M M A R I V M.

1 *Libertas ſeruis coram Antiſtite data in Eccleſia, æquipollet libertati quam ciuitas Romana dabat,& num.2.*
3 *Libertate donati in Eccleſia, Sacerdotibus teſtibus ciues Romani fiebant.*

L. Qui religioſa. II. & vlt.

Idem A. Oſio.

1 LIbertas ſeruis coram Antiſtite in Eccleſia data, æquipollet libertati, quam ciuitas Romana dabat. Colligunt ex Odinat. Doctores citati *ad l.1.num. ſupr.hoc tit.1.*

2 Hanc eandem concluſ.deſumunt ex hoc text. Cónan.*comment.iuris ciuilis lib.2.cap.4.num.11.*Cardin. Cæſ.Baron.*annal. Eccleſiæ tom.3.anno Chriſti 316. pag.126.*Petr.Gregor.*ſyntagm.iuris libr.14. capite 5. num.10 vbi ex Nicephor.lib.7.hiſtor.Eccleſ.cap. 46.* & Sozom.*hiſtor.trip.libr 1.cap.9.* ait quòd ex lege Conſtantini libertate donati Sacerdotibus teſtibus 3
in Eccleſia ciues Romani fiebant.

De legibus, & conſtitutionibus Principum, & edictis,

T I T. XIV.

DE legibus vide *ff.lib 1.tit.3.*de conſtitutionibus & edictis *lib.1.tit.* 4. Scripſerũt in hãc rubr.Bart.Alban. Cyn.Salicet.Bald. Caſtrenſ. Alciat. Pichard.Alex.Duaren. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næui. item Cuiac. Pac. & VVeſembec.

De tit. integros tractatus edidere Antonius Auguſt.Sebaſt.Medices, Ludouicus Carbo, Durandus de S.Porciano,Ioannes Salas, Alexander Turriani, Franciſcus Suarez, Chriſtophorus Anguianus, &. Martinus Bonacina,

De poteſtate legis pœnalis Alphonſus à Caſtro.

De legibus connubialibus Andreas Tiraquellus.

De poteſtate legis humanæ, præſertim Eccleſiaſticæ,Gregorius de Valentia.

De lege Salica Ioannes Pyrrhus.

De legis potentia Conſtantius Rogerius *tom. 1. tractat. Doctorum,fol.395.*

De legum interpretatione Stephan. de Federicis *d tom.1.fol.208.*

De legibus duodecim tabularum Franciſcus Balduin.*d.tom.1.fol.225.*Iacobus Reuardus *eod. tom. 1. fol.* 224. Ludouicus Carondas *fol.167.* Martinus Schicuardus.

De materia vide Cardoſ.*in praxi Iudicũ & Aduocat.verb.lex,*Motlam *in emper. iuris ciuilis p.1. tit. de legib.*Camil.Borell *in ſum.omnium deciſ.to.1. tit. 13.de legib.conſtitutionibus Principũ,edictis,& pragmaticis,*Alex.Trentacinq.*var.reſol.lib.1. tit.1 de legib.& conſtitut.*Azor.*inſtit.moral.p.1. lib.* 6. Arimin. Tepat.*var.ſent.tit 41.de legib.& conſtit. Principum,* Farin.*fragm.crim.p 2.lit.L.n.1.cum multis ſeqq.* Nicol.Serrar.*to.2.opuſcul.Theolog. in diſp.de legib.*Lorca *in 1.2.to.2.tract.de legib.*Becan.*in ſum.Theolog.p. 2.tr.3.*Malder.*in 1.2.D.Thoma q.96. art.6.* vbi Granado *controu 7.tract. 3.*Laymann.*in Theolog. moral. tract.4* Anton Diana *reſolut.moral.p.1.tit. de legibus.*

S V M M A R I V M.

1 *Æquitatem contra legem ſcriptam ſolus Princeps mitigando ius ſcriptum attendit in interpretatione legum.*
2 *Contrarietas l.inter æquitatem,de legib.& conſtit.& l.placuit,de iud.diluitur,& num.3.4.5.*

L. Inter æquitatem. I.

Imp. CONSTANTINVS A.
Baſſo P.V.

ÆQuitatem contra legem ſcriptam ſolus Princeps mitigando ius ſcriptum attendit in interpretatione legum. Colligunt ex Ordinat. Bart. Al- 1

han Cyn. Salicet. Bald. Castrens. Odofred. Alber. B.llapert. Iacob. Buttig. Fulgos. Ias. Sichard. Aloys. Leo, Sebast. Nævi post omnes Hubert. Giphan. remissiue Ximen. *in concord. part.* 1. *&* 2. & Casal. *in annot.*

2 Quædam contrarietas videtur extare inter hanc legem, & *l. placuit, infr. de iudic.* in qua diluenda plura consumunt se se inaniter torquentes tam Theologiæ, quàm Iurisprudentiæ Doctores, vt videre est apud Duaren. *in tit. de iudic. cap. de varijs iudic. præcept. pag. mihi* 186. *post med.* Alber. Bolognet. *tract. de lege, iure & æquit. cap.* 35. Cuiac. *lib.* 7. *obseruat.* 18. *& de feudis lib.* 2. *tit.* 1. *pag.* 1838. Donell. *comment. iuris lib.* 26. *cap.* 2. *prope fin.* Mendoça *de pactis lib.* 1. *c.* 3 *num* 9 Morlam *in emporio iuris part* 1. *tit. de legib. q.* 11. Nicol. de Passeribus à Genoa *in conciliat. cunctar. legum pag* 699. Anguian. *de legib. lib.* 1. *contr.* 8. Soar. *in simili tract. lib.* 6 *cap.* 8. *num.* 14.

3 In hac lege Constantinus Imper. & Licinius dicunt quòd inter æquitatem & ius interpositam interpretationem illis solis & oportet & licet inspicere, ex quo probatur ius scriptum necessariò esse seruandum, nec iudices posse æquitatem sequi temperato rigore sine Principis licentia. At verò idem Constantinus *in l. placuit, infrà de iudic.* ita ait: *Placuit in omnibus rebus præcipuam esse iustitia, æquitatisque scripta, quàm scriptis iuris rationem*, ex qua videtur claré constare æquitatem scriptam esse posse, & præferendam semper esse rigori.

Primo loco Accurs. Bart. Bald Alex. Ias. & cæteri
4 in dictis iuribus, & alij, quos refert, sed non sequitur, Morla *dicta quæst.* 11 *num.* 7. confingunt falsò duplicem æquitatem, scriptam, & non scriptam; & de scripta dicunt intelligendum textum in præsenti, & de non scripta *d. l. placuit*; quod non potest defendi: nam æquitas (vt dicit Mendoç. *citato loco*,) cùm scribitur, vel promulgatur, æquitas esse desinit, & ius incipit esse legitimum, vt constat ex definitione Aristotelis dicentis esse iustum præter legem.

Secundo loco Perez *in proœm. ad leges ordin. q.* 2.
5 Morla *d. quæst.* 11. *num.* 20. *cum seqq.* dicunt textum in præsenti intelligendum esse, cùm mens, & intentio legis dubia est & incerta, & meritò ignoratur an oporteat strictum ius æquitate temperari, quia ex verbali obseruatione nihil iniusti natura, aut absurdi nascitur, quia tunc soli Principi, cuius fuit condere, licebit eam legem interpretari, sicut & ad Principem solùm spectat legem duram corrigere & coarctare, non verò subdito id licet, *l. prospexit, ff. quò & à quib.* At verò *dict. l. placuit*, ac proinde æquitas rigori à quolibet præferenda, procedit quando mens legis est certa, tunc enim licebit & iudici, & alteri subdito extendere & limitare verba ac dispositionem legis æquitate suadente, omissa scriptura & verbi significatione, quod eleganter confirmat Ferdinand de Mendoça *citato loco vers. dicas*, & Cuiac. *ad l.* 7. *ff. de iustit. & iur. col.* 2. *pag.* 129. vbi expressè dicit hanc legem esse intelligendam de iure obscuro, nam si sit apertum ius scriptum & clarum, etiamsi euidens æquitas refragetur, sequimur potius duritiem iuris scripti, quàm benignitatem æqui & boni, *d. l. prospexit.*

SVMMARIVM.

1 *Concessum alicui ex gratia, vel priuilegio, ius vniuersale non inducit.*
2 *Relatio simulata ad impediendum priuilegij effectum ipso iure nulla est.*
3 *Rescripta Principum impetrans, astutè, falsò, & subreptitiè consequens eadem, fructum nullum sentire debet, nec impunis manet.*
4 *Lex à priuilegio distinguitur.*
5 *Priuilegium vim legis habet inter illas personas, vt non faciat ius generale.*
6 *Priuilegium, consuetudo, aut statutum non sunt absurdè interpretanda.*
7 *Subreptio vitians impetrationes ac rescripta, remissiuè.*

L. Quæ ex relationibus. II.

Impp. THEOD. A. *&* VALENT. *Cæsar ad Senatum.*

CONcessum alicui ex gratia, vel priuilegio ius vniuersale non inducit. Item relatio simulata ad impediendum priuilegij effectum ipso iure nulla est. Rescripta Principum impetrans, astutè, falsò, & subreptitiè consequens eadem, fructum nullum sentire debet, nec impunis manet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1 *suprà hoc tit.*

In commune, &c.] In hoc distinguitur lex à pri- 4
uilegio, quia illius conditio est ordinari in bonum commune, & respicere publicam vtilitatem, huius verò natura est bonum priuatum respicere, ita Anguian. *de legib lib.* 3. *controu.* 1. *num.* 40. *& lib.* 3. *controuers.* 1.

His dumtaxat, &c.] Notatur ad hoc quòd priui- 5
legium habet vim legis inter illas personas, non vt faciat ius generale, vt per Gregor. Lop. *l.* 28. *gloss.* 1. *verbo, dezimos tit.* 18. *part.* 3.

Notatur etiam ad hoc quòd priuilegium, con- 6
suetudo, aut statutum non sunt absurdè interpretanda, vt per Buër. *decis.* 130. *num.* 3.

Notam infamia, &c.] Per sententiam scilicet, non ipso iure, vt per Gregor. Lop. *l.* 27 *gloss. vlt. verbo, por malo e por infamador tit.* 18. *part.* 3.

Per subreptionem, &c.] De subreptione vitiante 7
impetrationes, ac rescripta, vide Menoch. *de arbitr. casu* 202. Baptist. Leonel. *in speciali tract. de subreptione rescripti.* Alex. Trentacinq. *var. resol. lib.* 1. *tit. de rescript. resol.* 5. Sanchez *de matrim. lib* 8. *disp.* 21. Cardin. Tusch *practic. conclus. tom.* 7. *lit. S. concl.* 721. *cum seqq.* meipsum *in collect. ad cap. super litteris* 20. *de rescript. in Decretalib.*

SVMMARIVM.

1 *Leges generales cuncti attendere, & obseruare tenentur.*
2 *Interlocutiones Imperiales extra casum specificum vim legis generalis contra rescripta priuatis concessa non habent.*
3 *Leges omnes æqualiter ligant, & ab omnibus debent obseruari.*

L. Leges vt generales. III.

Iidem AA. ad Senatum.

LEges generales cuncti attendere & obseruare 1
tenentur, illæque per edicti nuncupationem, & pragmaticam sanctionem ad omnes iudices, & populos diriguntur, aut per extensionem demandatam generales censentur. Interlocutiones verò Im- 2
periales extra casum specificum vim legis generalis contra

contra rescripta priuatis concessa non habent. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

3 *Ad omnibus æqualiter in posterũ obseruentur.*] Notatur ad hoc quòd leges omnes æqualiter ligant, & ab omnibus debent obseruari, de quo vide posita *in collect. ad c. 1. n. 2. cum seqq. de constit.*

SVMMARIVM.

1 *Princeps legibus se submittit, iisque paret, & n. 2. Declara vt n. 3.*

4 *Princeps an possit vti potestate absoluta, remissiuè.*

L. Digna vox. IV.

Iidem AA. ad Volusianum P. P.

1 PRinceps submittit se legibus, & legibus paret. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*

2 Hanc conclus. ex hoc text. desumunt, resoluúntque ex iure & æquitate naturali ac diuina, Principem teneri in conscientia leges suas seruare, non vi coactiua, sed directiua. S. Thom. *1. 2. q. 96. art. 5. ad 3.* Sot. *de Iustit. lib. 1. q. 6. artic. 7. conclus. 3.* Corras. *lib. 2. miscel. cap. 25.* Connan. *comment. iuris ciuilis lib. 1. cap. 8. num. 3. & lib. 9. cap. 7. num. 8.* Marc. Mantu. *sing. 21.* Cuiac. *lib. 5. obseru. 30.* Cou. *in cap. alma mater p. 1. §. 1. num. 3. & 4.* Nauar. *in cap. si quando, de rescrips. except. 8. n. 12. & 13. & in apolog. de reditib. quæst. 1 num. 32. & in rubr. de iudic. num. 100.* Anastas. Germon. *lib. 1. animaduers. cap. 1.* Meneh. *controuers. illustr. lib. 1. cap. 1. & c. 2. num. 1. & c. 26. num. 13. & vsufreq. lib. 1. cap. 1. num. 29.* Bellug. *in speculo Princip. rubr. 11. §. restat, num. 1.* Meai. *in tract. tassa panis concl. 5. num. 51.* Treutler. *in disp. 1. thesi 6. fol. 7.* Menoch. *de arbitr. quæst 7. num. 70. & cons. 331. num. 64. & caus. 138. num. 16. & 17. & cons. 158. num. 25.* Budæ. *in annot. ad Pandectas, ad l. Princeps, ff. de legib.* Fortun. Garc. *in l. Gallus §. & quid si tantum, num. 194. ff. de liber. & posth.* Hippol. Rimin. *in l. 1. num. 167. ff. quod quisque iuris,* Cõnan. *comment. iuris ciuilis lib. 1. c. 16.* Marienz. *lib. 5. gloss. 2. ex num. 1. tit. 10. lib. 5. noua Recop.* Ioseph. Ludou. *Perus. decis. 72. num. 26.* Brunor. à Sole *in locis communib. verbo Princeps num. 10.* Ferdinand. Mendoça *de pactis lib. 1. cap. 5. num. 33.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil. 146. num. 1.* Surd. *de aliment. tit. 1. q. 1. num 10. cum seqq.* Ioan. Andr. Georg. *allog. siue quæst. feudalis 54. num. 5. cum seqq. & q. 55.* Philip. Paschal. *de viribus patria potest. part. 1. c. 1. num. 90.* Flamin. Paris. *de resignat. benefic. lib. 3. quæst. 1. n. 16. cum seqq.* Bobadil. *in sua politica lib. 2. cap. 10. num. 51.* Morla *in emporia iuris p. 1. tit. 1. quæst. 1. per tot.* Mendez de Cabedo *diuers. iuris argum. lib. 3. cap. 1. sub n. 3.* Anton. Merenda *controuers. iuris lib. 2 cap. 14. pag. 195.* Ignat. del Villar. *in sylua responsor. resp. 8. num. 15. & 21.* Simaneh. *de Repub. lib. 4 cap. 15.* Camill. Borrell. *de præstantia Regis Cathol. cap. 31. num. 38.* Mastrill. *de magistratib. tom. 1. lib. 3. cap. 3 à num. 70.* Franc. de Alpharo *de officia fiscalis gloss. 34. num. 10. & 11.* Georg. de Cabedo *Lusit. decis. 78. p. 1.* Andr. Fachin. *contrauers. iuris lib. 1. cap. 2. per tot.* Ioseph. Gonzal. *var. cap. 1. num. 11. & 12.* Paul. Christin. *decis. 9. per tot. lib. 1.* Ioan. de Balboa *in cap. 1. de probat. ex num. 19.* Ceual. *en el arte Real. cap. 13.* Sebast. Medices *in cap. erit autem lex, dist. 4. ex num. 34. & de legib. q. 3. p. 4.* Gregor. de Valent. *tom. 2. comment. Theolog. disp. 7. quæst. 5. art. 4.* Sayr. *in claui Regia lib. 3. c 4. ex num 4.* Ioan. Pineda *in Iob. tom. 2. cap. 34. vers. 18. pag. 637.* Nicol. Serrarius *tom. 2. opusculor. theologicor. disp. de legibus art. 52. p. 40.* Azor. *instit. moral. part. 1. lib. 5. cap. 11. à princ.* Less. *de Iustit. lib. 2. cap. 35. dub. 5. ex num. 33.* Maldet. *in 1. 2. S. Thomæ quæst. 96. art. 5. col. 1. pag. 405.* vbi Granado *controuers. 7. tract. 3. par. 1. disp. 6. sect. 1.* Laymann *in Theolog. moral. tract. 4. c. 9.* Becan. *in sum. Theologia p. 2. tract. 3. c. 6 q. 12.* Ioan. de la Cruz *in relect. Conscientiæ in proœm. dub. 3. concl. 2.* Lorca *in 1. 2. tom. 2. tract. de legib. disp. 26 membr. 3.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. tom. 1. lib. 2. cap. 17. n. 167. & 168.* Franc. Soar. *de legib. lib. 3. c. 35 per tot.* D. Roder. à Cunha *in comment. ad c. 2. dist. 9.* Mar. Curell. *de donat. tract. 1. disp. 2 p. 6. n. 13.* Antonin. Diana *resol. moral. part. 1. tit. de legib. resol. 10.*

Qui ferè omnes intelligunt textum aliàs in cõtrarium adduci solitum *in l. Princeps, ff. de legibus,* de vi coactiua, quia nemo potest Reges, & Principes ad legum obseruantiam cogere. At verò legem in præsenti cum similibus, quæ statuunt Principes legibus suis viuere debere, & dignam vocem esse maiestate regnantis legibus alligatum se Principem profiteri, procedere aiunt in vi directiua, quæ ita ad legum obseruantiam dirigit Reges & Principes sicut priuatos, vide apud illos. Et ideo non est secundùm nonnullos specialiter referenda *d. l. Princeps,* ad legem Iuliam, & Papiam, vt sit sensus, legibus Caducariis, Iulia scilicet, & Papia Principem esse solutum, prout existimarunt Morla *d. quæst. 1. numer. 13. & 14.* Ioan. de Balboa *in dicto cap. 1. de probat. num. 21.* Christinæ. *dicta decis. 9. num. 13.* 3

Hinc plures ex supra dictis Doctoribus disputant an possit Princeps vti absoluta potestate, de quo vide Duen. *reg. 45. vers. quintò fallit,* Couar. *lib. 3. variarum cap. 6 n. 8.* Pinel. *in rubr. C. de bonis mater. num. 24.* Mench. *illustr. cap. 5. num. 17. & vsufreq. cap. 1. num. 4.* Azeued. *ad l. 1. num. 25. tit. 1. lib. 4. noua Recop.* Morla *in emporio iuris part. 1. tit. 1. q. 65. num. 7.* Peregrin. *de iure fisci lib. 1. tit. fin. num. 63.* Henriquez *in summ. lib. 14. cap. 17. §. 5. lit. Z.* Sanchez *de matrim. lib. 2. disp. 13. n. 3.* Marta *de iurisd. part. 4. casu 195. num. 12. cum seqq.* faciunt posita *in collect. ad cap. 2. de prabend. lib. 6.* 4

SVMMARIVM.

1 *Verba legis ad opprimendam, & euertendam legis mentem detorquens in legem committit.*

2 *Pœnas legales non euadit qui contra iuris sententiam sana prærogatiuâ verborum fraudulenter excusat.*

3 *Contractus, conuentiones, pactaque dum legibus aduersantur pro nullis habenda.*

4 *Interpretationes legibus aduersa vt prohibita ac omissa per Imperatores vitanda sunt, expressa quasi ex legis voluntate colligenda.*

5 *Lege interdicente quæ fiunt cassa atque irrita sunt.*

6 *Contra legem facere, vel facere in fraudem legis, paria sunt ad effectũ incurrendi pœnas legales.*

7 *Regula*, Is in legem delinquit, qui verba legis amplectens, contra legis nititur voluntatem & intentionem, *declaratur.*

8 *Pœna quæ non debeantur in foro conscientiæ.*

9 *Pœna an debeatur quæ promittitur in contractibus nullis.*

10 *Lex, seu statutum aliquid fieri prohibens reddit*

 allum

actum contra factum nullum, etiam quòd eadem lex, siue statutum post prohibitionem actum expressè annullet. Declara vt num. 11.

12 *Lex, seu statutum prohibens actum alterius, quando procedit imponendo pœnam, an tunc speciali pœna per legem imposita faciat cessare actus nullitatem, remissiuè.*

13 *Lex omnis habet tacitam clausulam decreti irritantis circa actum contrarium.*

14 *Lex, aut statutum, si aliquid prohibeat, actus contra prohibitionem factus non solum est nullus & inutilis, sed etiam habetur pro non facto, & sic ipso iure nullus est.*

15 *Lex, vel statutum si aliquid fieri prohibeat, non solum est nullus actus principalis factus contra prohibitionem legis, sed etiam accessorius, & sic quod inde secutum est.*

16 *Iuramentum præstitum super actu nullo contra prohibitionem legis, non valet.*

17 *Mens magis attendenda, quàm verba.*

18 *Fideiussio præstita super contractu nullo, & contra prohibitionem legis initio, nulla & inualida est.*

19 *Lex siue statutum si aliquid prohibeat, tunc demum quod contra prohibitionem factum est, remanet nullum, etiam quòd expressè actus non annulletur, quando prohibitio facta a lege, seu statuto est perpetua.*

L. Non dubium. V.

Idem AA. Florentio P. P.

1 VErba legis ad opprimendam, & euertendam legis mentem detorquens in legem committit.
2 Pœnas legales non euadit qui contra iuris sententiam sæua prærogatiuà verborum fraudulenter excusat. Contractus, conuentiones, pactaque dum
3 legibus aduersantur pro nullis habenda. Inter-
4 pretationes legibus aduersæ vt prohibitæ ac omissæ per Imperatorem, vitandæ sunt. Expressa quasi
5 ex legis voluntate colligenda Denique interdicente lege quæ fiunt, cassa atque irrita sunt Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* & post omnes Hubert. Giphan. specialiter egit *super hanc l.*

6 *Non dubium est in legem committere, &c.*] Notatur ad hoc quòd paria sunt ad effectum incurrendi pœnas legales, facere contra legem, vel facere in fraudem legis. vt per Soar *de legib. lib. 5. cap. 28. n. 2. cum seqq.* Ioan. de Salas *in simili tract. quæst. 96. tract. 11. disp. 6. sect. 8 num. 24.* Farin. *fragmentor. crimin. part. 2 lit. L. num 172. cum seq.* vbi *num. 174.* notat tres terminos in hac materia, videlicet facere contra legem, committere in legem, & demum facere fraudem leg. Primus est, quando quis facit de directo contra verba & mentem legis: Tertius quando quis non venit contra verba legis, sed contra mentem: Secundus verò est terminus generalis ad duos prædictos speciales terminos, siue enim directè quis faciat contra legem, siue faciat contra solam mentem legis, vtroque casu dicitur committere in legem.

Contra legis nititur voluntatem] Vulgarem regu-
7 lam ex hac lege desumptam, scilicet, *is in legem delinquit, qui verba legis amplectens contra legis nititur voluntatem, & intentionem,* explicat & declarat Sanchez *in præcepta Decalog. tom. 1. lib. 1. capit. 14. num. 4.* vt intelligatur de voluntate intrinseca legis, qua intendit obligare ad aliquid tanquam ad materiam præcepti, non autem de voluntate, & intẽtione legis, qua intendit aliquid vt materiæ illius præceptæ finem, qui dicitur extrinsecus legis legis finis, & hoc idẽ optimè explicat ex D. Thom. *tom. 2. q. 100. art. 9. ad* 2. & aliis in locis, dicente intentionem Legislatoris esse duplicem, alteram de qua intendit præceptum inducere, alteram autem ad quam intendit per præceptum inducere: & primam solam cadere sub præcepto: nec omnis fraus legi facta est illicita, sed illa sola, qua materia lege præcepta violatur. Vnde omnes illæ cautelæ, quæ à Iurisperitis inueniuntur, vt violantes extrinsecam legis intentionem, non fiant materiæ legis transgressores, licitæ sunt; prout etiam implẽs præceptũ ob finem malum, verè id adimplet, licèt contra legis intentionem agat, vt videre est in eo, qui semel in die ieiunij comedit, curans ita stomachum cibis replere, vt nil prorsus famis patiatur, nam iste verè implet præceptum, quamuis legis intentionẽ, quæ est fame aliqua carnem macerare defraudet.

Nec pœnas legibus insertas euitabit.] Quas in foro conscientiæ non deberi resoluunt Garcian. *reg.* 294. Ceuall. *commun. contra commun. quæst.* 687. Stephan. Gratian. *discept. forens. c. 5 . n. 4.* Azor. *instit. moral. part. 1. lib. 5 cap 7. quæst.* . P Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 95. num 15. & 16.* late Cened. *practic. & canon. quæst. lib. 1. q. 19. à princip.* vbi *num. 5.* hinc resoluit non teneri quemquam in conscientia manifestare tẽ propriam in commissum incidisse, nec pœnam conuentionalem soluere si non petatur, & *num. 7.* quòd executor intra annum testatoris voluntatem non adimplens, etiamsi per constitutionem sit priuatus emolumento, & officio, non tenetur in conscientia dictas pœnas aduersùs se ipsum exequi, & *num. 9.* dicit quòd pœna imposita à testatore ipsi legatario debetur in foro conscientiæ, nulla expectata iudicis declaratione, aut sententia, & *n. 10.* quòd pœna, quæ nullum iudicis actum exigit, habet suum effectum in foro conscientiæ ante vllam iudicis sententiam. 8

Nullum enim pactum, &c.] Vtrùm in contractibus nullis pœna quæ promittitur debeatur: vide gloss. receptam *verbo Fabiana, in l. si patronus, ff. si quid in fraudem patron.* Tiraquel. *de constitut. p. 2. limit. 7. num. 28.* & de iure mariti *gloss. 5. num. 110.* Anton. Gomez *l. 17. Tauri num. 15. & l. 45. num. 3.* Pinel. *in l. 1. C. de rescind. vend. part. 1. cap. 2. num. 16.* Couar. *in cap. quamuis pactum part 2. cap. 4. num. 4.* Gutier. *in l. nemo potest num. 40. ff. de legat. 1. & de iurament. confirmat. part. 1. cap. 36. num. 6.* Matienz. *l. 2. gloss. 5. n. 2. tit. 16. lib 5. Recopil.* Cardoso *in praxi Iudicum & Aduocat. verb pœna, num. 15.* Valasc. *cons. 5. n. 2.* Surd. *decis. 7 num. 29.* Reinoso *obseru. 45. num. 25.* me ipsum *in praxi exigendi pensiones q. 1 a num. 31.* 9

Qui contrahunt lege contrahere prohibente, &c.] 10
Notatur ad hoc quòd lex, seu statutum aliquid fieri prohibens, reddit actum contrà factum nullũ, etiam quòd eadem lex, siue statutum post prohibitionem actum expressè non annullet, vt præter ordinarios notãt Alphan. *collect. 27* Ioan. Garcian. *regul. 14.* Gregor. Lopez *l. 18. in gloss. verbo contra, tit. 11 p. 5.* Menoch. *vsufrequent. cas. 10. num. 5. cum seqq.* Vanti. *de nullit. tit. quot & quibus modis nullitas in iudicio propon. n. 52.* Redoan. *de rebus Eccles. non alien. q. 22. num. 14. fol.* 459. Virgil. Boccac. *in constitut. Pecenigloss. 6. n.* 110. late Mendoç. *de pactis lib. 1. c. 4. num. 39. & 40.* Christoph. de Paz *in schol. ad leges styli, l. 400. num. 8* . Cald. Pereira *in l. si curatorẽ, verbo minoribus, n. 5. C. de in integr. restit. minor.*

minor. Soar. *de Relig. tom. 2. lib. 1. cap. 29. num. 20. & de leg. b. lib. 5. c. 25. num. 1. & 2. & cap. 27. num. 2. & cap. 28. à princip.* Anguian. *eodem tract. lib. 3. contron. 5. num. 10. & controuer. 7. num. 25.* Ioan. de Salas *in simili tract. q. 96. tract. 14. disp. 15. sect. 8. n. 16.* Farin. *d. tit. L. num. 170.*

11 Hæc conclusio venit declaranda vt procedat, quando prohibitio facta à lege, seu statuto est perpetua, secus in prohibitione facta ex causa nó perpetua, vt per Vant. *d. num. 52. vers. idem foret,* Soar. *d. lib. 5. cap. 25. num. 7. cum seqq.* Salas *d. sect. 8. n. 19.*

12 Fario. *d. tit. L. n. 191.* Sed an & quando lex, seu statutum prohibens actum alterius, procedit imponendo pœnam, tunc speciali pœna per legem imposita faciat cessare actus nullitatem? vide Vanti. *vbi sup. n. 54.* Tiraq. *in leges connub. gloss. 4. n. 5.* vbi quòd quando lex loquitur per verba *non possit*, tunc actus est nullus, quamuis post prohibitionem imponat pœnam, Redoan. *d. q. 12. in princip. n. 12.* vbi tenet per prohibitionem legis actum remanere nullum, etiam quòd lex pœnam adiiciat. Virgil. Boceac. *d. gloss. 6. n. 107. in fine, vers. quarto casu, & n. 108. & 109. cum multis seqq.* & præcipuè *n. 166.* vbi quòd per appositionem pœnæ contra facienti censetur forma inducta, & consequenter pœnæ adiectio non tollit nullitatem actus, Soar *d. lib. 5. c. 25. n. 4. cum seqq. & c. 28. n. 19.* Alderan. Mascard. *de generali statut. interpret. concl. 9. n 38. cum seqq.* Salas *ad sect. 8. num. 17. & 18* Farin. *d. tit. L. n. 195.* vbi *num. 156.* intelligit principalem conclus. suprà ex hac leg. desumptam, vt procedat quando eadem lex, seu statutum prohibitiuè disponit, & sic quando resistit actui, & *n. 201.* limitat vbi lex aliquid prohibet ratione honestatis, quia tunc actus contra prohibitionem factus non est nullus.

13 *Prohibuisse sufficiat.*] Notatur ad hoc quòd omnis lex habet tacitam clausulam decreti irritantis circa actum contrarium, vt per Anguian. *de legib. lib. 3. contron 6. num. 10.*

14 *Non solùm inutilia, sed pro infectis etiam habeantur.*] Notatur ad hoc quòd si lex, aut statutum aliquid prohibeat, actus contra prohibitionem factus non solùm est nullus & inutilis, sed etiam habetur pro non facto, & sic ipso iure nullus est: Vanti. *d. tit. quot & quibus modis nullitas in iudicio proponatur, num 52. ad fin.* Virgil. Boccae. *in constit. P. coni gloss. 6. n. 116.* Soar. *de legib. lib. 5 c. 28. per tot.* Ioan. de Salas *eod. tract. q. 96. tract. 14. disp. 16. sect. 8. n. 28. cum seqq.*

15 *Sed & si quid fuerit, &c*] Notatur ad hoc quòd si lex, vel statutum aliquid fieri prohibeat, non solùm est nullus actus principalis factus contra prohibitionem legis, sed etiam accessorius, & sic quod inde subsequutum est, vt per Aldaran. Mascard. *de generali stat. interp. concl. 9. n. 34 in 9. ampliat.* Farin. *d. tit. L. n. 176.*

16 *Nec sacramentum*, &c.] Notatur ad hoc quòd non valet iuramentum præstitum super actu nullo contra prohibitioné legis, de quo vide Riminald. *in §. 1. num. 276. Instit. de donat.* Cotras. *in l. qui liberos, n. 200. ff. de ritu nupt.* Gregor. Lopez *l. fin. verbo que la fizo, in fine tit. 1 part. 6.* Petr. Gregor *syntagm. iuris part. 3. lib. 5. cap. 12. num. 4.* Fortun. Garc. *de vltimo fine, illat. 19. num. 212.* Gutier. *in auth. sacramenta puberum n. 125.* Mench *de success. creat. §. 5. n. 3. & §. 16. num. 43.* Barbos. *in l. 1. p 5. n. 74. ff. soluto matrim.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 149.* Soar. *de Relig. tom. 2. lib. 1. cap. 28. à n. 3.* Sanchez *de matrim. lib. 4. disp. 20. num. 1. cum seqq.* in terminis Farin. *d. tit. L. n. 177. cum seqq.*

In gloss. *Amplexus.* ibi, *sic ergo non licet mentem offendere*, &c.] Notatur ad hoc quòd mens magis debet attendi, quàm verba, quia mens potentior est verbis, de quo vide posita *in tract. Axiom. vsufr. eq. axiom. 148. per tot.* vbi multipliciter amplio. 17

In gloss. *Ob id.* ibi, *vt fideiussor*, &c] Notatur ad hoc quòd fideiussio præstita super contractu nullo, & contra prohibitionem legis inito, nulla & inualida est, vt per Bellapert *in præsenti, col... in fine,* & Bart. *post n. 28.* Farin. *d. tit. L. n. 179.* 18

In ead. gloss. ibi, *dic quòd in perpetuò prohibitis loquatur.*] Notatur ad hoc quòd lex, siue statutum si aliquid prohibet, tunc demum quod contra prohibitionem factum est, remanet nullum, etiam quòd expressè actus non annulletur, quando prohibitio facta à lege, seu statuto est perpetua, vt dixi *suprà num...* 19

SVMMARIVM.

1 *Fauore priuatorum introducta, in eorundem odia retorqueri iniquum ac improbum est, & num. 2.*
3 *Priuilegij etymon.*

L. Quod fauore. VI.

Iidem AA. *Florentino* P. P.

FAuore priuatorum introducta in eorundem odia retorqueri iniquum ac improbum est. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Boër. *decis. 48. n. 11.* Thom. de Thomas. *in floribus legum reg. 243.* vbi ait procedere, nisi aliquis in legem ipsam peccauerit, & *reg. 258.* vbi intelligit, nisi sua culpa retorqueatur, Tiraq. *in tract. le mort. p. 7. à princ. de iure mariti gloss. 8. num. 117.* Surd. *decis. 195. num. 5* Monet. *in tract. de opt. canonica cap. 3. num. 142.* Carc. Mantic. *de tacitis & ambig. convent. lib. 2. tit. 12. num. 27.* Octau. Glorit. *resp. 1. p. 3. n. 39.* Seraphin. *de priuil. iuram priuil. 107. num. 10.* 2

In gloss. vnic. ibi, *priuilegium, idest, priuata lex.* Ita Sebast. Medices *tom. 1. de legib. & statut. part. 4. q. 33. & de definit. q. 17.* Henric. Caniz. *in summ. iuris Canon. lib. 1. tit. 2. §. duplex genus placitorum*, Petr. Gregor. *de iuris arte cap. 7. n. 14.* Fr. Emman. *quæst. Regular. tom. 1. q. 7* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 35. num. 5. cum seqq.* Azor. *institut. moral. part. 1. lib. 5. cap. 22.* 3

L. Leges & constitutiones. VII.

Iidem AA. *Cyro P. P. & Consuli designato.*

LEges de futuris, nó de præteritis, nisi hoc specialiter exprimatur, disponunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem exornant Doctores plena manu per me citati *in collect. ad c. 2. de constit. in Decretalib.* quod concordat cum hac lege, vbi latissimè declaraui hanc materiam. 2

SVMMARIVM.

1 *In casu lege expressa non deciso recurrendum ad Principis, & huius palatij consilium, & inde responsum petendum.*

a Leges

3 *Leges posteriores sine forma solemni promulgatæ, priores non tollunt, & quæ cum Imperiali consilio ordinata sunt, ad Imperij beatitudinē, & gloriam legislatoris redundant, n. 3.*

4 *Rex in suo Regno statuta condat cum deliberatione procerum suorum populorum, & suorum senatorum.*

5 *Papa in decidendis causis Fidei, aliisque arduis, solet requirere consilium Cardinalium.*

6 *Proceres, de nobilibus non vulgaribus, sed inter cæteros eminentibus; item de ordinarijs consularibus, aut præfectorijs, seu Proconsulibus aliisve Prætoris.*

7 *Ad Legis substantiam an requiratur quòd sit scripta, vel non.*

8 *In Legibus cōdendis accedant suffragia Senatus, & publicatio, eo tamen cauto vt auctoritate Principis firmentur.*

9 *Clausula derogatoria apposita, leges postea factæ, hac forma non seruata, non minorem vim habēt, etiamsi in eis de hac lege nulla fiat mentio.*

L. Humanum esse. VIII.

Iidem AA. ad Senatum.

1 IN casu lege expressa non deciso recurrendum ad Principis & huius palatij consilium, & inde
2 responsum petendum Item leges posteriores sine forma solemni promulgatæ, priores non tollunt. Et
3 quæ cum Imperiali consilio ordinatæ sunt, ad Imperij beatitudinem, & gloriam legislatoris redundant. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1 supra hoc tit.* Vide Sarmientum *lib. 3. select. cap. 14.*

4 *Id ab omnibus antea tam proceribus, &c.*] Notatur ad hoc quòd Rex debet in suo Regno statuta condere cum deliberatione procerum suorum populorum, & suorum senatorum, *l. Hispan. 9. tit. 1. p. 1. ibi, e que las fagan con consejo de omes sabidores, e entendidos, e leales y sin cobdicia, l. 8. tit. 1. lib. 2. Recop.* vbi Azeued. *& l. 2. tit. 7. lib. 6. etiam Recop.* Ordin. Reg. Lusitan *lib. 1. tit. 3. in princip.* ibi, *con acorde de alguns de seu consejo de seu embargo.* Tiraq. *de nobilit. c. 20. num. 26.* Cardoso *in praxi Iudicum & Aduocat. verbo Rex num. 5.* vbi subdit de consuetudine non obseruari quòd Reges cum deliberatione senatorum, & procerum suorum Regnorum condāt, sed illas per se condunt, & publicari faciūt. Morla *in emporio iuris tom. 1 p. 1. tit. 1. q. 3. num. 9.* vbi dicit quòd procedit de honestate quòd Imperator faciat legem de consilio suorum procerum. Auiles *ad capita Prætorū in proœm. gloss. ordenanças fol. 17. vers.* Burg. de Paz *in proœm. legum Tauri num. 197. cum seq. & à num. 442.* Azeued *ad l. fin. n. 1. tit. 1. lib. 2. nouæ Recop.* vbi ait dispositionem huius text. procedere de voluntate Regis & de consilio, non verò ex necessitate, quia Rex ipse solus & legem cōdere, & reuocare potest, absque procerum, & Doctorum consilio, Valasc. *consul. 148. num. 35.* vbi idem ferè tenet, dum inquit quòd vt Rex legem condat, hodie necesse non habet proceres, & sapientes Regni ad eam faciendam conuocare, subditque hanc legem procedere tantùm de consilio & de honestate, non verò de necessitate. C Itill. *in proœm. legū Tauri in gloss. verbo de mi consejo,* Azeued. *in Curia Pisan. lib. 2. c. 11. lit. N* Ceuall. *commun. q. 645. in princ.* Mart. *de iurisd p. 1. c. 37. n. 1.* Garc. Mastrill. *de magistrat. tom. 1 lib. 3. cap. 3. n. 52.*

5 Sic similiter in decidendis causis Fidei, alijsque arduis, solet Papa Cardinalium consilium requirere, passim enim videmus in rescriptis apponi claus. *De S. R. E. Cardinalium consilio,* vt aduertunt Doctores *in rubr. de cōstit.* vbi Dec. *n. 10.* Ripa *n. 14. &* Bero. *num. 42.* Cardin. Paleoth. *de consult. sacri consistor. p. 1. q. 3. art. 2. cum seqq.* Sed consilium huiusmodi non de necessitate, sed de decentia requiri, asserunt Chassan. *in catal. gloriæ mundi, p. 3 consid. 47.* Marc. Anton. Cucch. *instit. maiorū lib. 1. tit. 2. de Summo Pont. n. 59.* Cardin. Iacobat. *de Concil. lib. 7. art 5.* Mascard. *de probat. concl. 262. n. 56.* Flamin. Parit. *de resignat. benefic. lib 3. q. 18. num. 124. & lib. 7. q. 5. n. 14* Ioan. Garc *de nobilit. gloss. 48 § 3. n. 53.* Ceuall. *commun. contra commun. q. 645. num. 3.* Dionys. Paul. *de vera quatuor Patriarch. Sedium erect. cap. 20. num. 18.* Morla *in emporio iuris p. 2. tit. 1. de legib. q. 3. n. 12. cum seqq* Soar. *de legib. lib. 4. cap. 3. num. 13.* quorum plerique aduertunt clausulam illam, *de fratrum nostrorum consilio,* decentiæ magis esse, quam necessitatis, quod etiam tenet Ceuall. *commun. d. q. 645. n 5.*

6 *Proceribus.*] Dicuntur nobiles non vulgares, sed inter cæteros eminentes, secundùm Tiraq. *de nobilit. c. 37. n. 34* Et ordinarios consulares, aut Præfectorios, seu Proconsules aliósve Prætorios esse tradit Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib. 2. cap. 8. prope fin.*

7 *Legem dictari.*] Ergo de substantia legis est quòd sit scripta, de quo tamen vide Selu. *de benefic. p. 3. q. 11. ex n. 2.* Gregor. Lop. *l. 4. verbo ley tit. 1. part. 4.* Bellug. *in Speculo Principum rubr. 47. § secundum, ex n. 9. vers & primo,* Fusc. *de visitat. lib 1. cap. 33. ex num. 8.* Mich. Añinon. *de vanitate cultu & pastor. c. 28. n. 6. in fine,* Menoch. *de arbitr. casu 420. num. 25. cum seqq.* Morla *in emporio iuris p. 1. tit. 1. q. 4. per tot.* Cened. *ad Decretum collect. 1. num. 4.* Mastrill. *de Magistrat. tom 1. lib. 3. cap. 3. n. 95 cum seqq.* Flamio. Parit. *de resignat. lib. 10 q. 1. num. 5.* Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 5. cap 2. q. 4.* Soar *de legib. lib. 1. cap. 11. num. 8.* Anguian. *in simili tract. lib. 1. controu. 9. per tot.* Molin. *de Iustit. tom. 6. tract. 5. disp. 71.* asserentes nulla ratione requiri ad essentiam & substantiam legis quòd scripta sit, sufficereque si lingua & voce dumtaxat proferatur. Ad text. verò *in præsenti, &* alia similia iura quæ videntur petere quòd constitutiones, siue leges omnes reducantur ad scripturā respondet Anguian. *d. controuers. 9. n. 21.* intelligēda esse de quadam solemnitate accedentali, non quòd requiratur pro substantia legis, sed ad melius esse quo facilius & commodius ordinari possint omnes in bonum commune medijs legibus, quod minimè negari potest, immo fatendum est quòd fotet magis vtile, & conducibilius publicæ vtilitati si leges scriberētur, non tamen inde sequitur præcisè necessariam fore scripturam. Et Morla *d. q. 4. n. 7.* respondet ordinem, de quo in hac lege, non esse de necessitate, sed de voluntate. Et Azor. *d. q. 4. in fine,* dicit quòd in hac lege nihil continetur, quo probetur scripturam ad legis substantiam esse necessariā, nisi quærenus scribebatur, vt ex scripto corā omnibus recitaretur, & esset omnibus nota.

8 *Et nostra sententia auctoritate firmetur.*] Aduertit Petr. Gregor. *syntag. iuris p. 3. lib. 47. cap. 15 n. 32 citato hoc text* quòd voluerunt Theodosius & Valentinianus vt in legibus cōdendis suffragia Senatus & publicatio accederent, eo tamen cauto vt auctoritate Principis firmarentur.

9 *Sciatis igitur, Patres conscripti, &c.*] Notatur ad hoc quòd clausula derogatoria apposita, leges postea factæ, hac forma non seruata non minorem vim

vim habent, etiamsi in eis de hac lege nulla fiat mentio, vt per Sarmien. *select. lib. 3. cap. 14. ex n. 4.* vbi varias affert intellectus, & videtur distinguere inter clausulam derogatoriam respicientem potestatem, & inter eam, quæ respicit voluntatem, vt prima nil penitus operetur, vbi verba simpliciter potestatem respiciunt; at verò si sit certa forma adiecta, licèt verba potestatem respicere videatur, tamen voluntatis habeat effectum, & in his terminis ait loqui textum in præsenti.

SVMMARIVM.

1 *Legum publicarum ignorantia nullum excusat, dum scientia omnibus iniungitur.*
2 *Legem obscuram interpretatur, duram autem mitigat Imperator, vel Princeps.*
3 *Leges, quæ ad eorum officia pertinent, omnes scire tenentur, & lata culpa est iuris clari dispositionem ignorare.*
4 *Ius si fuerit dubium, obscurum, seu difficile, & arduum, tunc excusat illius ignorantia.*
5 *Ius dubium quod sit.*
6 *Lex humana neminem obligat priusquam promulgetur.*

L. Leges sacratissimæ. IX.

Impp. VALENT. *&* MARTIAN. AA. *ad Palladium* *P. P.*

LEgum publicarum ignorantia nullum excusat dum scientia omnibus iniungitur. Legem obscuram interpretatur, duram autem mitigat Imperator, vel Princeps. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* Vide ad hoc Bened. Capr. *in regul. concl. 3. 4. &* 14. 5. 9. Alciat. *præs.* 3 t.

Intelligis ab omnibus debeat.] Ergo omnes scire tenentur leges, quæ ad eorum officia pertinent, & lata culpa est iuris clari dispositionem ignorare, de quo vide *l. Hispan. 20. tit. 1. part. 1.* vbi Gregor. Lop. *gloss.* 1. S. Thom. *1. 2. quæst. 76. art. 1.* Connan. *lib. 1. comment. iuris c. 9.* Corras. *lib. 4. miscel. cap. 17. in princ.* Castr. *de lege pœnali lib. 2. cap. 14.* Zas. *lib. 1. respons. cap. 1. num. 22.* Afflict. *lib. 1. constitut. rubr. 10. n. 15.* Tiraq. *de iure mar. gloss. 8. num. 219.* Gail. *obseru. 48. num. 22.* Nau. *in man. cap. 23. num. 45.* Cuiac. *lib. 2. obseru. 32.* latè Castill. *ad l. 2. Tauri verbo de la dichas leyes.* Rebuff. *ad leges Galliæ in proœm. gloss. 1. n. 56. & 61.* Cou. *in reg. possessor. p. 2. §. 7. num. 7.* Pinel. *in l. 1. C. de rescinden. vendit. part. 1. c. 2. à num. 31. & part. 2. c. 4. num. 36.* Alphan. *collect. 7.* Card. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib. 6. tit. 6. num. 6. & 21. cum seqq.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. cap. 8. col. 6. vers. est enim,* Mascard. *de probat. concl. 636. num. 11. cum seqq. & concl. 639. num. 1. & 2.* Menoch. *de præsumpt. lib. 6. præs. 23. num. 10. cum seqq.* Sfort. Odd. *de restit. in integ. p. 1. quæst. 8. num. 30. & 40.* Cardin. Tusch. *practic. conclus. verbo Ignorantia conclus. 11. num. 1. & 2.* Azor. *institut. moral. part. 1. lib. 2. cap. 16.* Sayr. *in claui Regia lib. 2. cap. 9. num. 10. vers. deinde,* Valasc. *consult. 138. num. 24.* vbi ait dictum vulgare quòd omnes scire tenentur leges, intelligi, non quòd sciant, sed quia de illis ad actus, quos gerūt, tenentur consulere peritos. Sanch. *de matrim. lib. 5. disp. 3. n. 1.* Molina *in emporio iuris p. 1. tit. 9. in prælud. num. 90. vers. sic etiam,* vbi aduertit quòd absurdè vulgus notat hanc legem ad probandum quēlibet præsumi leges scire, cùm in iure exercitatissimi, ea quæ iuris sunt, vix assequi possint. & ideo putat in hac lege hoc tantùm probari, videlicet neminem prætextu ignorantiæ iuris excusari, quia potest consulere peritos, Anguian. *de legib. lib. 4. contron. 3. n. 8.* vbi ait hunc textum ita esse accipiendum vt loquatur de legibus, edictis, aut constitutionibus Principum, quæ necessariæ sunt respectu cuiusque particularis ad actus, qui celebrantur, ritè, & rectè peragendos.

Si verò fuerit ius dubium, obscurum, seu difficile, & arduum, tunc excusat illius ignorantia: ita Sebast. Medic. *in tract. de casu fortuito p. 1. quæst. 3. num. 1. vers. nisi esset ignorantia iuris obscuri,* Mascard. *de probat. concl. 639. num. 19.* Sfort. Odd. *de restit. in integ. p. 1. q. 8. num. 44.* Seraphin. *de priuileg. iuram. de priuil. 4. n. 16. & 17.* Cardin. Tusch. *practic. conclus. verbo error, conclu. 310. n. 27. cum seqq. & verbo ignorantia concl. 11. n. 15.* Ius autem dubium dicitur esse quod à Doctoribus controuersum est in eorum variis opinionibus, & contrariis, Alex. *consil. 19. n. 11. lib. 7.* Card. Tusch. *d. concl. 11. n. 13.* Seraphin. *d. priuil. 4. n. 16. & 17.* In tantū vt hæc opinionum diuersitas & dubietas iuris excuset etiam Doctorem & Iureperitum, secundùm Ossasc. *Pedem. decis. 54. n. 7. & 8.* Steph. Lamberteng. *de contractib. gloss. 1. n. 70.* Card. Tusch. *d. concl. 11. n. 13. & 14.* Soar. *de legib. lib. 5. c. 16.* Anguian. *in simili tract.* 4

Vt vniuersi præscripto earum manifestius cogniti, &c.] Ergo lex humana neminem obligat priusquam promulgetur, de quo tamen vide Sebast. Medic. *in cap. erit autem lex, distinct. 4. num. 67. & de legib p. 5. q. 134* Mench *illustr. cap. 44. & 45.* Perez *l. 1. col. 2. vers. postremò quæro, tit. 4. lib. 1. Ordin.* Humada *l. 16. gloss. n. 7. tit. part. 1.* Mastril. *de magistrat. tom. 1. lib. 3. cap. 3. num. 99.* Gregor. de Valentia *tom. 2. disp. 7. q. 5. punct. 5.* Gabr. Vasq. *1. 2. tom. 2 disp. 155. cap. 2.* Zerol. *in praxi Episcop. p. 1. verbo pragmatica, in princ.* Sayr. *in claui Regia lib. 3. c. 5. & de censur. lib. 1. cap. 2 num. 3.* Azor. *institut. moral. part. 1. lib. 5. c. 3.* Soar. *de legib. lib. 5. c. 16.* Anguian. *in simili tract. lib. 1. contron.* Molina *in emporio iuris p. 1. tit. 1. quæst. 5.* plures Doctores refert Cened. *ad Decretal. collect. 1. num. 3.*

5

6

SVMMARIVM.

1 *Dubitatio super noua lege emergens interpretanda, & dirimenda per legis conditorem. Illam tamen declarare secundùm verum sensum & iuri consonum vnicuique Doctori licet, num. 2.*

L. Cùm de nouo. X.

Impp. LEO, *&* ZENO. AA.

DVbitatio super noua lege emergens interpretanda, & dirimenda per legis conditorem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1

Dubitatio emergat, &c.] Nota quòd licet super dubitatione emergenti super noua lege interpretatio fieri non debeat nisi per Principem eiusdem legis conditorem, tamen vnicuique Doctori licebit illam declarare secundùm verum sensum, & iuri consonum: vt per Perez *in proœm. Ordinam. q. 2.* Valasc. *consil. 42. n. 7.* Henriq. *in sum lib. 7. de Indulgent. c. 27. §. 4.* vbi ait quòd sensus dubius Concilij Trident. à Papa petendus est, vel à S. Congregatione Cardinalium deputatorum, & tamen ipsum interpretantur 2

pretantur in Tribunalibus Iudiees, & in Academiis Lectores pro causæ vtilitate; Regni quoque legum intepretatio reseruatur Regi, aut Regio Senatui, quas tamen interpretantur Iurisperiti,& per æquitatem, seu per Epiikiam temperant legum rigorem iuxta intentionem præsumptam Legislatoris. Alioquin multa sine quibus Respubl.gubernari non potest, penderent in ancipiti si sub generali prohibitione vetarentur Iudices & Doctores Academiæ interpretari Concilia,leges & priuilegia iuxta planum verborum sensum: quòd si dubium fuerit de intentione, præsumitur Princeps accommodare illam secundùm iura,& secundùm sensum, & qui vulgò & communi vsu receptus est, & iuxta constitutiones eius Prouinciæ, & consuetudinem patriæ. Hactenus Henriquez. Vide quæ dixi *in proœm. apologetico in Concil.Trid. & in collectan. ad idem, sess. 25. de reform.cap.*

SVMMARIVM.

1 *Sententia diffinitiua Principis, & eius declaratio habet vim legis.*

2 *Legis interpretatio, quam Princeps consultus dedit, subtilitate omni correcta, & irrita, ad instar legis rata ac firma manet.*

3 *Legum ænigmata is solus soluit, qui leges dedit.*

4 *Imperator est conditor & interpres legum solus.*

5 *Sententia lata in præsentia Regis vt vim legis habeat, debet Rex cognoscere, examinare, & decidere causam per se.*

6 *Contra id quod Princeps declarat, non debet probatio admitti in contrarium.*

7 *Sententia Principis lata in vna causa, lex est decisoria similium.*

8 *Sententia Senatus an faciat ius quoad omnes similes casus: remissiuè.*

9 *Imperator solus, Rex & Princeps potest condere legem.*

10 *Principes, vltra Reges & Imperatorem, qui iura Regalia possident, leges condere pariter poterunt.*

11 *Interpretari eius est, cuius est condere.*

12 *Interpretatio priuilegij spectat ad concedentem.*

13 *Sententia vt aliis noceat debet preferri contra præsentem.*

14 *Populus transtulit potestatem in Principem.*

L. Si Imperialis. XI. & vlt.

Imp. IVSTINIANVS A. *Demosthenì P. P.*

SEntentia diffinitiua Principis, & eius declaratio
1 habet vim legis. Legis interpretatio, quam Prin-
2 ceps consultus dedit, subtilitate omni correcta, &
irrita, ad instar legis rata ac firma manet. Legũ æni-
3 gmata is solus soluit, qui leges dedit. Imperator est
4 conditor & interpres legum solus. Colliguntur ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*

Causam cognitionaliter examinauerit, &c.] Nota-
5 tur ad hoc quòd vt sententia lata in præsentia Regis vim legis habeat, debet Rex cognoscere, examinare, & decidere causam per se, vt per Valasc. *cons.* 148. *num.* 28 vbi ait quòd Salicet. ita summat hunc text. quòd sententia Principis diffinitiua lata super causa de qua plenè cognouit, vim habet legis generalis, prout eum citat Tiraq. *de primogen. q.* 40. *n.* 162. Idem tenent Menoch. *de arbitr. lib. 1. quæst. 7. num* 53. & *casu* 68. *num.* 30. Pereg. *lib. 1. cons. 5. num.* 7. Cardos. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo, sententia, num.* 7. Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib. 1. tit. quod in iusque resol. 2. num. 2.*

Vt Regalem sensum contemnere audeat.] Notatur ad hoc quòd contra id quod Princeps declarat, non debet probatio admitti in contrarium, vt per Ioan. Garc. *de nobilit. gloss. 2. n. 22. vers. & est ratio.*

Siue in iudiciis, &c.] Notatur ad hoc quòd Principis sententia, in vna causa lata, lex est ad decisionem similium, vt per Perez *l. 8. prope fin. vers. nec obstat etsi dicatur, tit. 4 lib. 2. Ordin.* vbi intelligit de sententia diffinitiua, & quando est lata à Principe cum causæ cognitione, & est præter ius, quia si esse contra ius, non debebat trahi ad consequentiam, cùm legum correctio sit vitanda. Benedict. Ægid. *ad l. ex hoc iure, ff. de instit. & iure, part. 2. cap. 3. num.* 23.

Vtrùm autem sententia Senatus faciat ius quoad omnes similes casus? vide Pinel. *in l. 2. C. de rescinn vendit part. 2. cap. 4. num. 2.* Gam. *Lusitan. decis.* 33. *in fine, & decis. 174. num. 10. & decis.* 218. Menoch. *cons. 59. num. 10. cum seqq. & cons. 180. num. 30. & num.* 51. Vincent. de Franch. *decis. 138 num.* 3. Mascard. *de probat. conclus.* 484. vbi de decisionibus Rotæ, Gutier. *practic. lib. 3. quæst. 16. numer.* 74. Caldas Pereira *de renouat. emphyt. quæst. 15. numer.* 27. Bernard. Græuæ. *ad practic. Camera Imperialis in proœm. num. 5. & 19. cum seqq. & 26. & 60. cum seqq.* vbi de decisionibus Rotæ, Cabed. *Lusit. decis. 212. n. 1. part. 1.*

Soli Imperatori concessum est, &c.] Notatur ad hoc quòd solus Imperator, Rex, & Princeps, potest condere legem, vt per Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 3. tit 75. §. 1. in fine, & l. Hispan. 1. tit. 12. part. 1. vbi gloss. 1. & 2.* Bart. *in l. omnes populi, num. 1. ff. de iustit. & iur.* Riminald. *in l. imperium, num. 403. ff. de iurisd. omn. iudic.* vbi Gasp. Valasc. *num. 96 & 199.* Rebuff. *ad leges Galliæ in proœm. gloss. 1. num. 4.* Auiles *ad capita Prætor. in proœm. gloss. verbo ordenançes, num. 1.* Anton. Gom. *l. 1. Tauri num. 6. & 7. & l. 40. num.* 10. Sebast. Medices *de legib. part. 1. quæst.* 17 Menoch. *illustr. lib. 2. cap. 1. num.* 6. Menoch. *cons* 684. *num.* 23. Morl. *in emperio iuris part. 1. tit. 1. in prælud. num. 20. & 23.* Afflict. *in proœm. constit. Regni quæst. 1. num. 1. & 4.* Ludou. Carbo *de legib. lib. 1. cap. 9. & lib. 3. cap.* 6. Ceuall. *contra commun. quæst. 645. num.* 1. Cancer. *var. resolut. lib. 3. cap. 3. num. 53. cum seq.* Cardin Bellarm. *tom. 2. lib. 3. de laicis cap.* 10. Soar. *de legib. lib. 1. cap. 8. n. 9. & lib. 3. cap. 1. num. 9. & cap. 9.* Salas *in simili tract. disp. 7. sect.* 10. Anton. Sola *super decret Sabaudiæ in proœm. gloss. 1. & gloss. 3. num.* 36. Conrad. *in templo omnium iudic. lib. 1. cap. 1. de Imperat. §. 4. in verbo legem condere, sub num.* 6. Camill. Borrell. *de præstantia Regis Cathol. cap. 31. num.* 32. Cardos. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo lex num.* 5. Matta *de iurisdict. part. 1. cap. 37. n. 1.* latè Garc. Mastrill. *de magistrat. tom. 1. lib. 3. c. 3. n. 17. cum multis seqq.*

Vnde Principes, vltra Reges & Imperatorem, qui 10
iura Regalia possident, leges pariter condere poterunt, vt de Duce Sabaudiæ, & Mediolani, ac Republica Veneta, expressè comprobat Mastrill. *d. cap. 3. n. 37. cum seqq.* Quare alios Duces, Comites, & Barones, qui Regalia huiusmodi iura non habent, sed quemcumque alium Superiorem recognoscunt, sub cuiusque imperio & potestate subsistunt, leges condere minimè posse, resoluunt Tiraquell. *de primogen. quæst. 16. num.* 3. Sebast. Medices *de legib part. 1. q.* 20. Menoch. *cons.* 604. *num.* 6 Morla *d. p. 1. tit. 1. in prælud. n.* 23 Bobadil. *in sua politica lib. 2. cap. 16. n.* 128.

Salas

Salas *d. disp. 7. sect. 13.* Cardin. Tusch. *practic. conclus. tom. 1. lit. B. conclus. 28. n. 11.*

11 *Et leges interpretari,* &c.] Notatur ad hoc quòd eius est interpretari, cuius est condere, vt per *l. Hispan. 14. tit. 1. part. 1.* Thom. de Thomass. *in floribus legum, regul. 142.* vbi asserit procedere in subsidium, & quando non potest ex consuetudine & practica iudiciorum aliter haberi interpretatio legis, Decian. *cons. 36. num. 8. cum seqq. vol. 5.* Menoch. *cons. 5. n. 22. & cons. 383. num. 18.* Gutier. *practic. lib. 3. q. 18. à n. 2.* Hieron Gabr. *cons. 182. per tot. lib. 2.* vbi declarat quòd si agatur de potestate, vel de intentione Principis concedentis, vel de eius interesse, interior non potest interpretari, secus si agatur de subreptione, vel obreptione, aut de dubietate modica verborum inter priuatos, quæ non respiciat neque potestatem, neque intentionem, neque interesse Superioris concedentis, Ioan. Garc. *de nobilit. gloss. 1. §. 1. num. 2.* Fr. Ludou. Miranda *de ordine iudic. quæst. 3. art. 2. concl. 1.* Alderan. Mascard. *de gener. statut. interp. concl. 2. n. 146.* Moll. *in emporio iuris part. 1. tit. 2. in prel. n. 20.* Cardos. *in praxi Iudicum & Aduocat. verbo lex, num. 6.* Christoph. de Paz *in schol. ad leges styli l. 39. n. 22.* Cardin. Tusch. *pract. cōclus. tom. 4. lit. l. concl. 329. per tot.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 2. tit. 1. n. 1.* Octauian. Glorit. *resp. 13. n. 19. vers. eius enim,* optimè Mench. *in præfat. lib. 1. de success. progressu, n. 95.* vbi intelligit & declarat Axioma illud quòd lex à solo Principe recipit interpretationem, hoc est, generalem, quæ faciat ius quoad omnes subditos, non secus quam ipsamet lex; nam interpretationem particularem quæ deseruiat ad solius causæ occurrentis definitionem, & in foro contentioso, quisque iudex & facere potest, & debet.

12 Ampliat vt etiam interpretatio priuilegij spectet ad concedentem, Surd. *cons. 558. num. 6.* Anton. Gabr. *lib. 6. commun. tit. de regulis iuris concl. 3. à n. 7.* Burg. de Paz *in proœm. legum Tauri à num. 307.* Henriquez *in sum. lib. 7. cap. 29. §. 3.* Cardin. Tusch. *d. litt. l. conclus. 319. num. 1.* Cardin. Mantic. *dict. lib. 2. tit. 1. num. 55. & 56.* Cardos. *in praxi Iudicum, verbo priuilegium, num. 36.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. gloss. 52. num. 35.*

In gloss. *Si Imperialis* 1. ibi, *hanc legem intellige in iis, quæ non sunt decisa per leges.* Ita Perez *vbi supra,* Bernard. Græuæ. *in d. proœm. n. 14.*

13 In gloss. *Cominus,* ibi, *id est, præsentialiter, aliàs nō valeret.* Notatur ad hoc quòd sententia vt aliis noceat, debet contra præsentem proferri, vt per Hippol. *in l. de vnoquoque, num. 10. ff. de re iudic.* Tiraquell. *in tract. res inter alios, num. 7. pag. 22. & de nobilit. cap. 37. num. 11.*

14 In gloss. *Solus,* ibi, *populus transtulit potestatem in Principem,* &c. Vide Connan. *comment. iuris ciuilis lib. 1. c. 16.* Duaren. *lib. 2. disp. ... cap. 19.* Corras. *lib. 6. miscell. cap. 8.* Charond. *verosimil. cap. 19.* Anton. Gouean. Lusitan. *lib. 2. variar. cap. 30.* Hotoman. *lib. 2. obseru. 4.* Couarr. *in reg. peccatum, part. 2. §. 9. num. 6. & practic. cap. 5. num. 3.* Mench. *illustr. lib. 1. cap. 1. num. 6. & c. 49. num. 4. & de success. progressu, in præfat. num. 45.* Mendoç. *lib. 1. de pactis cap. 5. num. 14.* Parlador. *rerum quotidian. lib. 2. cap. 1. num. 5.* Azeued. *l. 1. num. 1. tit. 5. lib. 4. noua Recopilat.* Matienz. *l. 1. gloss. 21. num. 4. tit. 10. lib. 5. noua Recop.* Molla *in emporio iuris p. 1. tit. 2. in prælud. num. 3. in fine.* Bobadil. *in sua politica lib. 3. cap. 8. num. 152.* Soar. *de legib. lib. 3. c. 3. num. 3. & cap. 9. num. 2.* Cabed. *Lusit. decis. 40. num. 8. p. 2.*

De mandatis Principum.

TIT. XV.

Æc mandata nihil aliud sunt, quàm præcepta, seu iussiones à Principe datæ certæ personæ, vt Præsidi Prouinciæ. Scripserunt in hanc rubr. Ferret. Aloys. Leo, Sebast. Næui. item Cuiac. & Pac. VVesembec.

SVMMARIVM.

1 *Referenti se ad Principis mandatum, sine editione & exhibitione mandati non creditur.*
2 *Delegatus debet probare suam iurisdictionem.*
3 *Mandatum Principis scriptis probari debet.*
4 *Gratia Principis non potest probari nisi per litteras.*
5 *Cardinali asserenti se esse Legatum creditur circa potestatem ordinariam, etiamsi litteras suæ legationis testes non exhibeat, prout etiam creditur si attestetur de speciali mandato Sedis Apost. aut de mente Summi Pontif. absque litteris sui mandati, num. 6. Declara vt n. 7.*
8 *Notarius Principis an dignitatem habeat.*

L. Si quis asserat. vnic.

Imppp. GRATIAN. VALENT. *&* THEOD. AAA. *ad Eusignium P.P.*

REferenti se ad Principis mandatum, sine editione & exhibitione mandati non creditur. Colligunt ex Ordin Bart. Alban. Cyn. Salicet. Bald. Castren. Philip. Deci. Ferret. Aloys. Leo, Sebast. Næui. remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* & Casal. *in annot.* Cuiac. *lib. 12. obseru. c. 31.* & Pechius *de repar. Eccles. c. 19. n. 2.* 1

Nisi quod scriptis probauerit, &c.] Notatur ad hoc quòd delegatus debet probare suam iurisdictionem, quia delegata iurisdictio non præsumitur in persona quantumuis illustri & excelsa facta, vt per Bernard. *reg. 419.* Garcian. *reg. 190.* Gregor. Lop. *l. 23. gloss. 2. tit. 9. p. 3.* Mantu. *dialog. 68. vers. commissio,* Mascard. *de probat. conclus. 317. à princip. & conclus. 442. n. 7.* Menoch. *de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 15. n. 3.* Camill. Gallin. *ad tit. de verbor. significat. lib. 5. cap. 19. n. 187.* Tiraquell. *de iure marit. gloss. 8. n. 154.* 2

Quod scriptis, &c.] Ergo Principis mandatum scriptis probari debet, de quo vide Afflict. *in cap. 1. num. 53. cum seqq. de prohib. feudi alienat. per Lotb.* Auendan. *ad l. 24. Tauri gloss. 2. num. 11.* Menoch. *de arbitr. casu 48. num. 5.* Brunor. à Sole *in locis commun. verbo, iurisdictio 2. & verbo, Princeps 38.* Mascard. *de probat. conclus. 845.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 7. tit. 11. num. 4.* Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 5. cap. 2.* 3

Idem in gratia Principis, quæ non potest nisi per litteras probari, vt per Rebuff. *de nominat. quæst. 10. num. 8. & de pacific. possess. num. 50.* Perez *lib. 4. Ordin. pag. 842.* Molin. *de primogen. lib. 2. cap. 8. num. 8.* Azeued. *l. 7. num. 4. tit. 1. lib. 6. & l. 2. num. 2. tit. 25. lib. 8. noua Recopilat.* Mascard. *de probat. conclus. 845. à princ.* Auendan. *ad l. 51. Tauri gloss. 62. n. 3.* Fr. Emman. *quæst. Regular. tom. 3. q. 22. art. 1.* Paul. Comitol. 4

M *respons.*

respons. moral. lib. 1. q. 105. n. 2. Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. §. 3. proœm. n. 110.* vbi quòd gratia Papæ non possit nisi per litteras probari.

5 *Nullius dignitatis terreri*, &c.] Limita in Cardinale, cui asserenti se esse Legatum creditur circa ordinariam potestatem, etiamsi litteras suæ legationis testes non exhibeat, vt per Selu. *de benefic. part. 2. q. 3. num. 46. vers. octauum*, Bero. *cons. 65. num. 144. cum seqq. lib. 1.* Cardin. Tusch. *pract. conclus. lit. C. conclus. 103. num. 5.* Pacian. *de probat. lib. 2. c. 33. ex num. 66.* Azot. *instit. moral. part. 2. lib. 4. cap. 3. quæst. 20. vers. 5. & lib. 5. cap. 27. quæst. 8.* Ioan Valer. *de different. inter vtrumque forum, verbo obedientia, differ. 4. n. 1. vers.*
6 *limita.* Prout etiam creditur si attestetur de speciali mandato Sedis Apost. aut de mente Summi Pontif. absque litteris sui mandati, ita Rota *decis. 33. de probat. in antiq.* Lap. *alleg. 32. num. 3 vers. an credatur*, Mascard. *de probat. concl. 491. num. 10.* Farin. *in praxi crimin. part. 3. quæst. 97. num. 56.* Cardin. Mantic. *de tacitis & amb. g conuent. lib. 7. tit. 5. num. 2.* Sayr. *sub tit. de offic. dil. leg. decis. 9* Aloys. Ricc. *in collect. decis. pa. 1. 4. collect. 1459* Rot. *decis. 359. num. 1. part. 2. recentior.* Declara, Cardinali Legato circa demanda-
7 tam sibi iurisdictionem credi in his, quæ iure communi Legato competunt, secus circa ea, in quibus requiritur speciale mandatum, ita Gemin. *consil. 62. num. 8. vers. nec obstat*, Gasp. de Perus. *in tract. de reseruat. in 15. vol. tractatuum Doctor. fol. 127.* Bero. *cons. 65. num. 143. & seqq. lib. 1* quos refert Cardin. Tusch. *d. lit. C. concl. 101. num. 18.* vbi *num. 19.* subdit quòd creditur quando sunt talia, quæ principaliter non diriguntur in præiudicium tertij, aliàs secus, de quo plures refert DD. Octau. Glorit. *resp. 12. n. 84.*

Notarij.] Ergo Notarius Principis habet dignita-
9 tem, de quo tamen vide Gregor. Lopez *l. 1. verbo de casa del Rey tit. 19. part. 3.* Boër. *decis. 222. numer. 8.* Tiraquel. *de nobilit. c. 30. num. 8. cum seqq.* Chassan. *in catal. gloria mundi p. 11. consid. 19.* Couar. *pract. cap. 19. num. 5. vers. prima conclusio*, Gutier. *pract. lib. 1. q. 137. num. 14. cum seqq.* Flores de Mena *in addit. ad Gam. decis. 325. vers. quarto.*

De Senatusconsultis.

Tit. XVI.

SENATVSCONSVLTVM, id est, quòd Senatus iubet, atque constituit. *Instit. de iur. nat. §. Senatusconsultum.* Scripserunt in hanc rubr. Sebast. Næui. item Cuiac. Pac. VVesenbec.

SVMMARIVM.

1 *Senatusconsulta sunt seruanda, & contra ea rescripta non valent.*
2 *Referuntur Doctores de senatusconsultis scribentes.*
3 *Senatusconsulta quæ sint.*

L. Quamuis. Vnic.

Imppp. Gratian. Valent. & Theod. AAA. *ad Senatum.*

1 Senatuscõsulta sũt seruãda, & cõtra ea rescripta nõ valẽt, & si quis eorũ formã trãsire tẽtauerit, tertiã patrimonij parte mulctatur, & dãnatus ambitus crimine manet infamis. Colligit ex Ord. Salic. Seb. Næu.

De his senatusconsultis tractant Alex. ab Alex. *lib. 4. dier. genial. c. 11. vers. senatusqueconsultũ, & in vers. cùmque antea senatusconsulta*, Anton. Aug. *lib. sing. de legib. p. 2.* Pichard. *ad §. senatusconsultum 7. Instit. de iure natur.* Cuiac. *ad tit. ff. de origine iuris, in vers. deinde eum, pag. 147.* latè agit Petr. Gregor. *syntagm. iuris p. 3. lib. 47. c. 15. ferè per tot.* vbi *num. 24.* dicit quòd senatusconsulta erant statuta per senatum ad rogationem, seu consultationem eorum, qui ius agendi, & habendi senatum haberent, solemni more facta, Sole exorto, & ante Solis occasum. Si quidem cautum illud lege erat, ante Solis ortum, aut post occasum facta rata non haberi, & Censorum notis exposita esse. Hæc non fiebant de rebus, quæ alicuius momenti essent, minori numero quàm centum conueniente; interdum & plures adesse debebant pro varietate temporum. Talis tunc erat Senatorum auctoritas: sed postea adueniente Principatu, oppressa Republ. à Iulio Cæsare & Octauio cœpit corruere eius splendor; nec postea Senatus ampliùs exercitus mandauit, nec prouincias decreuit, nec insignia Regni gessit, quia tunc ad vnius arbitrium translata sunt, & tunc de reis Senatus cœpit iudicare, & eorum causas audire, cùm antea non fuisset vsitatum, nec esset Senatorum; cœperunt & peti sub Domitiano iudices ab eo. Remansit illi auctoritas vt ex formulis legum non teneretur iudicare, nec liceat ab illo appellare, aut rescripta contra eius sententiam impetrare à Principe, vt probatur ex hoc text. Et ita forsan tunc temporis ius facere potuisse Senatum non ambigitur, quod est de iudicio intelligendum, non de lege generali, cuius auctoritatem sibi soli retinuit Princeps Romanus, vt aduertimus suprà *ad l. vlt. de legib.* Et ideo Iustinianus cùm leges ordinari iussit, pleraque senatusconsulta prisca abrogauit, & pauca pro legibus inseri iussit, quæ facta fuissent tempore Imperatorum, vel relatione Consulum, vel oratione habita à Principe ad Senatum, qualia Velleianum, Syllanianum, Macedonianum, & similia in hoc corpore iuris Iustinianei contenta, de quibus suis in locis sigillatim agemus.

De veteri iure enucleando, & de auctoritate Iurisprudentum, qui in Digestis referuntur.

Tit. XVII.

IVS vetus hîc appellatur, quod continetur libris veterum Iure consultorum: hoc enucleari, inutilia relinqui, vtilia sumi, & ex his Digesta, seu Pandectas componi iussit, itavt omnium auctorum in Digesta relatorum auctoritas æqualis esset, omnium responsa vim legis haberent. Scripserunt in hanc rubr. Sebast. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesembec.

De Iurisprudentibus agit Petr. Gregor. *syntagm. iuris p. 3. lib. 47. cap. 7. num. 10.* vbi ait quòd olim Iurisconsultorum auctoritas magni habita erat, & ab eorum responsis non licebat iudicibus discedere, ac etiam post mortem eorum responsa vt iuris decreta habebantur, donec primi Theodosius & Valentinianus sanciuerunt Papiniani, Pauli, Caij, Modestini omnia scripta firmata tantùm, & ratam eorum esse sententiam. Eorum quoque, qui horum sententias operibus suis miscuerunt, vt Scæuolæ, Sabini, Iuliani,

Mar

Marcelli, omniumque quos illi celebrarunt. In contrariis sententiam Papiniani teneri. Infirmat autem aliorum scripta, & notas in Papiniani, Pauli, Vlpiani corpus factas, vt antea quoque dudum factum fuisse referunt. Subinde Iustinianus iussit omnibus Iurisconsultorum libris adiici lineam, & meliorem responsorum delectum haberi; cæteris, quæ non fuissent in corpus Pandectarum transcripta, abrogatis: potuit enim Iustinianus hoc facere, qui legem condendi & antiquandi ius vt Imperator solus tunc habebat.

SVMMARIVM.

1 *Imperij maiestas non armis, ac robore humano, sed precibus ad Deum conseruatur.*
2 *Legum auctoritas diuinas, ac humanas res disponit, & omnem iniquitatem repellit.*
3 *Res insperatæ, Deo adiutore, per artifices peritos laborum collegas perficiuntur.*
4 *Responsa prudentum in vnum codicem collecta. Codex ibid.*
5 *Pandectæ, siue Digesta.*
6 *Auctores, ex quibus Tribonianus cum collegis Pandectarum iura desumpsit, æquam dignitatem habuerunt.*
7 *Auctor vnus in certis altero melior.*
8 *Ex Auctorum multitudine eandem sententiam de iure sequentium is eligendus, qui meliorem, & æquiorem fouet, vel tuetur sententiam.*
9 *Papiniana nota sub imperiali nomine à Triboniano, & collegis suppleta, & approbata, non abroganda.*
10 *Auctoritatem, & nomen impertiens ex Principis maiestate priuatis scripturis rem suam facit.*
11 *Emendatio facti subtilis laudabilior inuentione.*
12 *Similitudines superuacuæ legibus, & constitutionibus Imperialibus inesse non debent.*
13 *Leges antiquæ nouis Iustiniani legibus nil derogant, & noua lex ob electionem Iustiniani antiquæ contraria obseruanda.*
14 *Antinomia & contrarietas nulla in Codice Iustinianeo extet, vel toleretur.*
15 *Ob Antinomias vitandas antiquæ constitutiones omittendæ, præterquam diuisionis, repletionis, & indaginis plenioris causa.*
16 *Leges desuetudine abolitæ allegationem non merentur, sed in iudicio frequentatæ.*
17 *Consuetudinem Romanam qualibet inferiores ciuitates sequentur.*
18 *Codicibus duobus Iustinianeis omnia gubernanda.*
19 *Institutiones Iustiniani prosunt incipientibus iuri operam dare.*
20 *Pandectæ Iustiniani commentariis Doctorum potius obscuriores, quàm illustriores redduntur.*
21 *Interpretationes pro conciliatione iuris ex iure antiquo desumi possunt admonitionis, non corrigendi noui iuris causa.*
22 *Signa & characteres loco expressarum litterarum adhibita, leges obscurant, & antinomiis implicant.*
23 *Lex dare & distinctis litteris scripta appareat.*
24 *Imperialis dignitas ab ipso Deo mediante iure gentium tradi dicitur.*
25 *Imperiũ Rom. post translationem à Græcis in Germanos à Summo Pontifice haberi dicitur.*
26 *Nomen diuinum in principio cuiusque rei inuocandum, & ab eo adiutorium petendum.*
27 *Opinio vnius, omissa multorum sententia, attendenda, quando illa opinio est æquior, melior, & verior.*
28 *Vnus multoties ex subtili ingenio, & optimis rationibus multorum sententiam superat.*
29 *Omnia nostra facimus, quibus auctoritatem impertimur.*
30 *Actus tribuitur ordinanti, & non exequenti.*
31 *Perfectio inchoatione dignior.*
32 *Antinomia nulla in iure, neque superfluum, neque contrarium.*
33 *Ab abbreuiaturis abstinẽdũ, quia sunt periculosa.*
34 *Nobilitas quo antiquior, eo quoque maior.*
35 *Filius præsumitur peritus, qui patrem peritum habuit.*
36 *Superfluum omne est à iure reprobatum.*
37 *Leges abrogatæ, amplius non allegandæ, remissiuè.*
38 *Per antiquitatem omne fit nobilius.*

L. Deo auctore. I.

Imp. IVSTINIANVS A. *Triboniano, Viro eminentiss. Quæst. sacri Palatij.*

NOn armis, ac robore humano, sed precibus ad 1
Deum Imperij maiestas conseruatur, *in princip.*
Legum auctoritas diuinas, ac humanas res disponit, 2
& omnem iniquitatem repellit, *in vers. cùm itaque.*
Res insperatæ, Deo adiutore, per artifices peritos la- 3
borum collegas perficiuntur, *in vers. Quod nemo.*
Et veteribus prudentum, Principum decreto respon- 4
dentium libris Tribonianus iussu Iustiniani in vnum
Codicem collegit responsa ac iura, & ex mandato
Imperatoris fieri potuit Codex, nulla similitudine,
aut discordia relicta, *in vers. His itaque.* Quinqua- 5
ginta Pandectarum libri ad imitationem edicti per-
petui, & constitutionum Codicis, vt sacrum iusti-
tiæ Templum totum ius digestum continent, *in vers.*
Cùmque hac materia. Auctores ex quibus Triboniā- 6
nus cum collegis Pandectarum iura desumpsit, æquã
dignitatem habuerunt. Auctor vnus in certis altero
melior, *in vers. Omnibus auctoribus.* Ex multitudine 7
Auctorum eandem sententiam de iure sequentium 8
eligendus, qui meliorem, & æquiorem fouet, vel tue-
tur sententiam, *in vers. Sed neque.* Papiniani notæ 9
sub Imperiali nomine à Triboniano, & collegis sup-
pletæ, & approbatæ non abrogandæ. Auctoritatem 10
& nomen impertiens ex Principis maiestate priua-
tis scripturis rem suam facit. Emendatio facti sub- 11
tilis laudabilior inuentione, *in vers. & ideo.* Malè po- 12
sita superflua, imperfecta, similitudines item su-
peruacuæ legibus, & constitutionibus Imperialibus
inesse non debent, *in vers. Sed & hoc.* Leges antiquæ 13
nouis Iustiniani legibus derogabunt, & noua lex
ob electionem Iustiniani antiquæ contraria obser-
uanda, *in vers. Cùm etiam.* Antinomia contrarie- 14
tas nulla in codice Iustinianeo extet, vel toleretur.
Item ob vitandas antinomias antiquæ constitutio- 15
nes omittendæ, præterquam diuisionis, repletio-
nis, & indaginis plenioris causa, *in vers. Nulla itaque.* 16
Leges desuetudine abolitæ allegationem non me- 17
rentur, sed in Iudicio frequentatæ. Item consuetudi-
nem Romanam quælibet inferiores ciuitates sequen- 18
tur, *in vers. sed etsi quæ leges.* Codicibus duobus Iu- 19
stinianeis omnia gubernanda. Institutiones autem Iu-
stiniani prosint incipientibus iuri operam dare, *in*
vers. Ideoque iubemus. Pandectæ Iustiniani commen- 20
tariis Doctorum potius obscuriores, quàm illustrio-
res reddũtur, *in vers. nostram autem.* Interpretationes
pro conciliatione iuris ex iure antiquo desumi pos- 21
sunt admonitionis, non corrigẽdi noui iuris causa, *in*

22 *vers. sed & sufficiat.* Signa & characteres loco expres-
sarum litterarum adhibita, leges obscurant, & anti-
23 nomiis implicant. Lex claris & distinctis litteris scri-
pta appareat, *in vers. Ne autem.* Colligunt ex Ordin.
Aloyi Leo, Sebast. Naeui. remissiuè Ximen. *in con-
cord p.* 1. & 2. Vide ad hoc Contium *lib.* 1. *lect. sub-
cis. c.* 7. Cuiac. *lib.* 5. *obser. cap.* 25. Constant. Landum
enarrat. ad tit. ff. de inst. & iur. c. 1.

24 *Imperium quod nobis à cœlesti Maiestate traditũ
est.*] Ergo Imperialis dignitas ab ipso Deo mediante
Iure gentium tradi dicitur, vt per Mencl. *illust. lib.* 1.
cap. 21. *à num.* 23. meipsum *de officio, & potest. Epi-
25 scopi p.* 1. *tit.* 3. *cap.* 2. *num.* 87. vbi *num.* 88. subdo,
Imperium Romanum post trãslationem à Græcis in
Germanos à Summo Pont. haberi dicitur, & magis
pendet ab eo, quàm aliud quodlibet Regnum.

26 *Et ita nostros animos ad Dei Omnip. erigimus ad-
iutorium.*] Diuinum numen in principio cuiusque
rei esse inuocandum, & ab eo adiutorium petendum,
e locent Ribadeneit. *de Principe Christiano lib.* 2.
cap. 41. Bobadil. *in sua politica lib.* 4. *cap.* 3. *num.* 2. &
citati per me *in proœm. Codicis num.* 1.

27 *Sed neque ex multitudine,* &c.] Notat Anton. Ma-
ri. Corat *in tract. de communi opin. lib.* 2. *tit.* 8. *num.* 6.
hunc textum non dicere quòd multorum opinio sit
contemnenda, & vnius seruãda, sed velle quòd omissa
multorum sententia attendatur opinio vnius, quando
illa opinio est melior, æquior, & verior.

28 *Cùm possit vnius forsan,* &c.] Notator ad hoc
quòd vnus multoties ex subtili ingenio, & optimis
rationibus multorum sententiam superat, vt per
Syluan. *cons.* 102. *num. fin.* Anton. Gomez *l.* 1. *Tauri
n.* 9. Tiraquel. *l.* 11. *connub. gloss.* 1. *p.* 11. *n.* 4. Chassan. *in
catal. gloria mundi p.* 11. *consid.* 11. Nauarr. *in repet. c.
nonit, de iud. notab.* 2. *n.* 3. Paul. Comitol. *resp. moral.
lib.* 5. *q.* 15. *n.* 6.

Omnia enim nostra facimus, &c.] Notatur ad hoc
29 quòd omnia nostra facimus, quibus auctoritatem
impartimur, vt per Cotras. *lib.* 5. *miscel. cap.* 17. *n.* 6.
Hippol. *sing.* 567. Anton. Gom. *l.* 48. *Tauri n.* 4. Va-
lena. de Velasquez *cons.* 93. *num.* 14. Castill. *tom.* 7. *de
tertiis c.* 8. *n.* 5. Rebuff *in praxi benefic. p.* 1. *tit. de in-
firmis gloss.* 2. *num.* 3. *pag.* 204. Cardin. Tusch *pract.
concl. tom.* 3. *lit. N. concl.* 63. Valasc. *cons.* 105. *n.* 63.
m. ipsum *de Axiomat. iuris vsufrq. axiomat.* 163.
n. 1.

30 Notatur etiam ad hoc quòd actus tribuitur ordi-
nanti, & non exequenti, vt per Cardin. Tusch. *pract.
concl. tom.* 1. *lit. A. concl.* 114. Surd. *de aliment. tit.* 8.
priuil. 56. *n.* 88. & *priuil.* 65. *n.* 47. & *decis.* 192. *n.* 9.
Mari. Antonin. *var. resol. lib.* 3. *resol.* 19. *n.* 5. meipsum *in
praxi exigendi pensiones, quæst.* 2. *n.* 31. & *de Axiom.
iuris vsufreq. axiom.* 12. *n.* 4.

Notatur etiam ad hoc quòd perfectio est dignior
31 inchoatione, vt per Brunor. à Sole *in locis commu-
nib. verbo creditum* 1.

*Nulla itaque in omnibus prædicti Codicis membris
32 antinomia sit.*] Notatur ad hoc quòd nulla est in iu-
re antinomia, neque superfluum, neque contrarium,
vt per Franc. Connan. *comment. iuris lib.* 4. *cap.* 5.
num. 3 Franc. de Garzatorib. *in tract. de conciliatione
legum*, Vlderic. Zas. & Ioan. Bellon. *in specialib.
tract. de dissolutione antinomiarum,* Castil. *quotidian.
lib.* 1. *de vsufruct. cap.* 28. *num.* 14. *in mod.* latè Mot-
la *in emporio iuris part.* 5. *tit.* 1. *quæst.* 11. *la* 2. *per tot.*
Garc. *in tit. de pactis fol. mihi* 332. *n.* 181. Ioan. Mer-
cerium *in suo conciliatore,* Angel. Matheae *de via, &
ratione iuris lib.* 2. *c.* 2. Iulium Pacium *de antinomiis,*
Theodor. Streithman. *in simili tractat.* Nicol. de Pas-
serib. à Genoa *in conciliatione cunctarum legũ, quæ
in toto corpore iuris ciuilis inuicem quasi ex diame-
tro sibi contrariari videbantur,* Ioan. Garc. *de expen-
sis c.* 23. *num.* 15. & 16.

Non per signorum captiones, &c.] Aduertit Ioan.
Garc. *de nobilit. gloss.* 4. *num.* 39. *in fine,* errare, qui
expungunt verbum *signorum*, & reponunt ver-
bum, *singulorum*, Nam ex reliquis legibus, videlicet *l.*
1. *C. de emendat. Codic. auth. de testament. imperfectis
§. nos igitur, collat.* 8. ibi *non signis,* cum similibus, sa-
tis constat, legendum esse *signorum*, ita vt nihil sit ex-
pungendum Vide Iust. Lipsi. *select. epist.* 101. *ad Bel-
gas epist.* 27.

Hinc Ioan. Garc. *citato loco* colligit abstinendum 33
esse ab abbreuiaturis, quia sunt periculosæ, sed quam-
que rem suis litteris, & litterarum consequentia si-
gnificandum.

Vir ab antiqua stirpe legitimè procedens.] Notatur 34
ad hoc quòd nobilitas quo antiquior est, eo quoque
maior est, vt per Tiraq. *de nobilit. c.* 19. *n.* 1. vbi dicit
hunc textum optimum ad hoc.

Notatur etiam ad hoc quòd filius præsumitur pe- 35
ritus, qui patrem peritum habuit, vt per Menoch. *de
præsumpt. lib.* 6. *præs.* 58. *n.* 9.

Vel aliquid superfluum, &c.] Quia omne super- 36
fluum est à iure reprobatum, per ea quæ adduximus
in collect. ad proœm. Decretal. ex num. 18.

Et nemo ex cõparatione, &c.] De legibus abrogatis 37
ampliùs non allegandis vide posita *ad l. vnic. sup. de
Iustiniano Codice confirmando.*

Tanta autem nobis antiquitati, &c.] Notator ad hoc 38
quòd omne per antiquitatem fit nobilius, vt per
Chassan. *in catal. gloria mundi part.* 4. *consid.* 36. Val-
des. *de dignitate Regum Regnorumque Hispaniæ, cap.*
5. *num.* 3.

Commentarios eisdem legibus annectere, &c.] Vide
Cott. *in memorab. verb. Paratitla,* Alciat. *lib.* 1. *di-
spunct. cap.* 23.

SVMMARIVM.

1 *Iustinianus functiones Romanas ab annis* 1400. *in vnam redaxit consonantiam, cum assertione vt nil contrarij, similitudinis, omissis geminationibus, in Codice, vel Digestis Iustiniani reperiatur.*

2 *Imperator per peritos legum noua iura concinnans & confirmans, iura vt à se post Deum inuenta publicat.*

3 *Imperatoria maiestas legum emendandarum, & in formam redigendarum habet licentiam.*

4 *Codicem diuina ope concinnatum, constitutiones Principum duodecim libris continentem, suo sub nomine Iustinianus edidit.*

5 *Iustinianus recentiora iura ex vetustissimis legum, & antiquorum iurium voluminibus* 2000. *per Tribonianum collegit.*

6 *Leges antiquæ in* 2000. *voluminibus contentæ redactæ sunt in* 50. *Digestorum libros.*

7 *Pandectæ & Digesta continent decisiones disputationum in* 150000. *versibus, & septem partibus, quæ recensentur, num.* 8 9 10. 11. 12. 13. 14.

15 *Pandectarum partes septem collecta & concinnata per Tribonianum.*

16 *In Pandectis concinnandis operam communem vltra Tribonianum, qui contulerint.*

17 *Iurisconsulti testimonio virtutis impetrato ab Imperatore ad legum concinnationem laudabiliter eliguntur, & vnica gubernatione Imperatore auctore mutuo consensu iura conscribunt.*

18 *Anti*

18 *Antiquitati honos non detrahendus.*
19 *Labores alieni imperiali auctoritate Imperatorum esse censentur.*
20 *Institutionum compositio quibus iniuncta.*
21 *Ius Romanum contentum per Institutiones, & Digesta triennij spatio concinnatum & finitum est.*
22 *Ius ciuile sparsum olim, nunc concinnatum vili redemptione ac pecunia patet tam ditioribus, quàm vilioribus.*
23 *Simile si in iure reperitur, vituperandi iuris occasio inde non sumenda, ob fragilis memoriæ humanæ consiàerationem.*
24 *Similitudines propter diuersitatem rerum cognoscendarum, & titulorum intellectum in iure tolerandæ.*
25 *Diuersitatis ratio considerata omnem in iure cõtrarietatem tollit.*
26 *Pauca idonea effundere vtilius, quàm multis inutilibus homines prægrauare.*
27 *Lites quæ olim ob inscitiam & librorum multitudinem comparatu impossibilem, sine legibus decidebantur, nunc legibus ex compluribus decidi possunt.*
28 *Res diuina perfectissimæ, humana in infinitum excurrentes, inconstantes, & lubricæ.*
29 *In Dubiis emergentibus lege expressè non decisis, Imperatoris, aut Principis superstitis sanctio dubium casum decidat.*
30 *Pro Opere Iustinianeo Deo agenda sunt gratiæ.*
31 *Leges nouæ antiquioribus quiescentibus seruandæ.*
32 *Leges nouæ cum antiquis non sunt comparandæ.*
33 *Legum allegatio ad leges Digestorum, Codicis, & Institutionum restringitur.*
34 *Digestorum primordium auctores legum antiquatum in Iustiniani Pandectas relatarum innuit.*
35 *Legislatorum priorum nomina in legibus nouis ex veteribus concinnatis, non sunt omittenda.*
36 *Commentatores legum Iustinianus vno dignitatis apice dignatus est.*
37 *Leges Codicis vt suas suo sub nomine Iustinianus publicauit.*
38 *Legum Codicis translatio in Græcum sermonem non interdicta Iurisperitis.*
39 *Commentatio confusionem patiens omnino prohibita.*
40 *Casus iuris vbi ambiguus, & à nullo decisus, tunc Princeps adeundus.*
41 *Codicis libros nemo per characteres & signa scriptos habeat, sub pœna.*
42 *Leges Iustiniani in causis post publicationem emergentibus, & in iudicio adhuc pendentibus obseruandæ sunt.*
43 *Pacta iudiciali sententia, vel amicabili finita, resuscitanda non sunt.*
44 *Leges tertio Consulatus anno à Iustiniano editæ.*
45 *Iudices omnes ex Iustiniani præcepto secundùm Iustiniani leges iudicabunt.*
46 *Triboniani laudes, remissiuè.*
47 *Nobilitas quo antiquior, eo maior est.*
48 *Senioribus debita obedientia præbenda.*
49 *Institutiones.*
50 *Leges, siue textus omnes congruis titulis dispositi sunt.*
51 *In nullo penitus peccare diuinitatis potius, quàm humanitatis est.*
52 *Votum de nunquam peccando inualidum.*

L. Tanta II. & vlt.

Imp. Cæs. Fl. IVSTINIAN. A. *ad Senatum, & omnes populos.*

IVstinianus diuino armatus auxilio sanctiones Ro- 1
manas ab annis 1400. in vnam reduxit consonã-
tiam cum assertione, vt nil contrarij, similitudinis,
omissis geminationibus in Codice, vel Digestis Iu-
stiniani reperiatur, *in princip.* Imperator per peritos 2
legum noua iura concinnans, & confirmans iura vt
à se post Deum inuenta publicat, *in vers. nos itaque.*
Imperatoria maiestas legum emendandarum, & in 3
formam redigendarum habet licentiam, *in vers.*
nostra quoque. Codicem diuina ope concinnatum, 4
constitutiones Principum duodecim libris conti-
nentem suo sub nomine Iustinianus edidit, *in*
vers. omnia igitur. Ex vetustissimis legum, & anti- 5
quorum iurium voluminibus 2000 per Triboni-
anum Iustinianus tecentiora iura collegit, *in vers.*
Postea verò. Leges antiquæ in 2000. voluminibus 6
contentæ redactæ sunt in 50. Digestorum libros,
in vers. Quod cælesti. Pandectæ, & Digesta conti- 7
nent decisiones disputationum in 150000. versi-
bus, & septem partibus, *in vers. noméque.* Di- 8
gestorum pars prima quatuor libros priores continet. 9
Secunda Pandectarum pars iudiciariam septem 10
libris. Tertia pars octo libris res. Quarta totidem 11
pignora tum ædilitiam materiam vsurarum, nu-
ptiarum, dotium, tutelarum, & curarum iura 12
continet. Pandectarum liber quintus, testamen-
torum, codicillorum, legatorum, & fideicommis- 13
sorum materia absoluitur. Sexta Digestorum pars
bonorum possessiones, gradus, & affinitates, suc-
cessiones ab intestato, noui operis nunciationem,
satisdationes prætorias, donationes, manumissio-
nes, bonorum detentiones, & venditiones, excep-
tiones, ac obligationes continet. Septimus Pande- 14
ctarum liber sex libris materiam stipulationum,
obligationum, fideiussorum, mandatorum, nouatio-
num, acceptilationum, solutionum, stipulationum,
delictorum priuatorum, & publicorum, appellatio-
num, iurium municipalium, & publicorum compre-
hendit, *in vers. Igitur prima, cum seqq.* Partes Pande- 15
ctarum septem collectæ, & concinnatæ per Tribo-
nianum virum excelsum, & Constantinum virum il-
lustrem magistrum scrinij, *in vers. quæ omnia.* In Pan- 16
dectis concinnandis operam communem contule-
runt vltra Tribonianum & Constantinum, Theo-
philus, Dorotheus, Anatolius, Leontius, Menna,
Timotheus, Leonides, Plato, Iacobus Constan-
tinus, *in vers. nec non*, Iurisconsulti testimonio vir- 17
tutis impetrato ab Imperatore ad legum concin-
nationem laudabiliter eliguntur, & vnius guber-
natione Imperatore auctore mutuo consensu iura
conscribunt, *in vers. omnes autem.* Antiquitati honos 18
non detrahendus, & bene de Republ. meritis in al-
legandis responsis, fama conseruanda, salua tamen
correctione responsorum Imperatoria, *in vers. Tan-*
ta autem. Imperiali auctoritate alieni labores Impe- 19
ratorum esse censentur per emendationem Impera-
toris iussu factam, *in vers. vndique omnibus.* Tribo- 20
niano, Dorotheo, & Theophilo vt peritis in iure In-
stitutionum iuris compositio iniuncta, *in vers. sed*
cùm prospeximus. Ius Romanum contentum per In- 21
stitutiones & Digesta, triennij spatio concinnatum
& finitum est, *in vers. omni igitur.* Ius ciuile sparsum
olim, nunc concinnatũ vili redemptione ac pecunia 22
patet tã ditioribus, quàm vilioribus, *in vers. omnibus*

M 3 *itaque*

23 *itaque.* Simile si in iure repetitur, vituperandi iuris
occasio inde non sumenda, ob fragilis memoriæ hu-
24 manæ considerationem, *in verf. Si quid.* Similitudi-
nes propter diuersitatem rerum cognoscendarum,&
titulorum intellectum in iure tolerandæ, *in verf. Aut*
25 *enim.* Diuersitatis ratio considerata omnem in iure
26 contrarietatem tollit. Pauca idonea effundere vtilius,
quàm multis inutilibus homines prægrauare, *in*
27 *verf. Contrarium autem.* Lites quæ olim ob inscitiam
& librorum multitudinem comparatu impossibilem
sine legibus decidebantur, nunc legibus ex complu-
tibus voluminibus collectis & concinnatis per leges
28 decidi possunt, *in verf. Mirabile autem.* Res diuinæ,
perfectissimæ: humanæ, in infinitum excurrentes, in-
constantes,& lubricæ, & emergentia noua negotia
29 pristinis legibus enodari non possunt, *in verf. Sed
quo diuina.* In emergentibus dubiis lege expresse
non decisis ad imitationem Iuliani & Adriani Impe-
ratorum, Imperatoris, aut Principis superstitis san-
ctio, & resolutio, edictorumque imitatio dubium
30 casum decidat, *in verf. Si quid igitur.* Pro opere Iu-
stinianeo antiquas & diffusas leges per ordinem com-
31 prehendente, Deo agendæ sunt gratiæ, *in verf. Hac
igitur omnia.* Leges nouæ antiquioribus quiescenti-
bus seruandæ,& Numinis instar attendendæ sunt, *in*
32 *verf. Has itaque.* Leges nouæ cum antiquis non
sunt comparandæ, & si dissonantia inter leges anti-
33 quas, & nouas apparet, id quod noua lex dictat,
sequi debemus, *in verf. Nemóque.* Legum allegationes
ad leges Digestorum, Codicis, & Institutionum tex-
tus sub pœna falsi Iudicem & Aduocatum leges
alias admittentem, vel citantem adstringit, *in*
34 *verf. Nec in iudicio.* Primordium Digestorum in-
nuit auctores legum antiquarum in Iustiniani Pan-
35 dectas relatarum. Legislatorum priorum nomina in
legibus nouis ex veteribus concinnatis, non sunt
omittenda, *in verf. Ne autem incognitum.* Commen-
36 tatores legum Iustinianus vno dignitatis apice di-
gnatus est, nulla prærogatiua vlli ex his concessa, *in*
37 *verf. Legislatores autem.* Leges Codicis constitutio-
num vicem habentes omissis commentatorum æqui-
paratorum nominibus vt suas suo sub nomine pu-
38 blicauit Iustinianus, *in verf. Cum enim.* Legum Co-
dicis translatio in Græcum sermonem non interdicta
39 Iurisperitis. Commentatio confusionem patiens om-
40 nino prohibita, *in verf. Cùm vna dignitas.* Ambi-
guus vbi emergit iuris casus à nullo decisus, tunc
41 adeundus Princeps. Codicis libros nemo per chara-
cteres, aut signa scriptos habeat sub pœna allegatio-
nis inanis dupli librario irroganda, *in verf. Si quid*
45 *verò.* Leges Iustiniani in Pandectarum, Codicis,&
Institutionum libris contentæ in causis post publi-
cationem emergentibus, & in iudicio adhuc pen-
43 dentibus obseruandæ sunt, *in verf. Leges autem.* Iudi-
ciali sententia, vel amicabili pacto finita resuscitan-
44 da, non sunt, *in verf. Qua enim.* Tertio Consulatus
anno Iustinianus leges concinnatas ex voluminibus
45 antiquis edidit, *in verf. Bene autem.* Iudices omnes
ex Iustiniani præcepto secundùm Iustiniani leges
iudicabunt. *in verf. Itaque omnes.* Colligunt ex Ordin.
Doctores citati *ad l.1.n.1.sup.hoc tit.*

46 *Ex consulem Tribonianum.*] De eo & eius laudi-
bus vide Mantuam *in vitis Iurecons. sub huius
vita*, Bennium *de priuilegiis Iurecons.* Valentin. For-
ster. *in historia iuris ciuilis sub hoc nomine*, Ant. Aug.
in particulari libro de nominibus propriis Iurisconf.

In Berytiensi splendidissima ciuitate.] Id est, nobi-
lissima, secundùm Tiraquell. *de nobilit. cap. 12. num. 4.*
iunctis quæ dixi *de offic. & potestate Episcopi p.2. tit.
3. cap. 8. num. 5.*

Vir ab antiqua stirpe,&c.] Notatur ad hoc quòd 47
nobilitas quo antiquior, eò maior est, vt per Tira-
quell. *vbi suprà l. praced.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloss. 6.
num. 57.*

Tanta autem à nobis antiquitati,&c.] Ergo debita 48
senioribus præbenda obedientia, vt per Tiraquell.
de iure primogen. in præfat. n. 85. Quàm bene de ve-
teribus tam Consultis, quam Principibus meritus fit
Iustinianus in vniuersa legislatione sua ipse locu-
pletissimus testis sibi esse videtur *in præsenti*, vt re-
fert Anton. Cont. *lectionum succisiuarum lib. 1. c. 9.*
vbi declarat quod reuerentiæ genus hoc fuerat de
quo loquitur Imp. *in præsenti.*

Et Institutiones vocabantur,&c.] Vide Angel. Po- 49
litian. *miscell. c. 48.* ibi, *Institutiones hæ, quæ vocantur
in iure ciuili, Iustiniani Principis nomine edita, sed
à Triboniano tamen, doctisque aliis viris composito,
etiam Græcè scripta, sub eodẽ prorsus intellectu re-
periũtur.* Pichard. *in inscriptione Institutionũ, n. 2. & 3.*

Omnia verò, id est, nomina prudentum, & titulos, 50
&c.] Notatur ad hoc quòd omnes leges, siue textus
congruis titulis dispositi sunt, vt per Morlam *in em-
porio iuris p. 1. tit. 1. q. 51. n. 24.* Et extendendæ sunt
iuxta generalitatem rubricæ, quando non est repug-
nantia, nec absurdum aliquod. Soar. *de legib. lib. 3. c.
56. num. 10.*

In nullis penitus peccare diuinitatis potius est, 51
quàm humanitatis.] De hoc vide Bobadil. *in sua po-
litica lib. 5. cap. 1. n. 134.* Cardin. Mantic. *de coniect. vl-
tim. volunt. lib. 12. in tit. fin. n. 41. & de tacitis & am-
big. conuention. tom. 2. lib. 27. tit. 7. in fine.* Vnde votum 52
de nunquam peccando, inualidum esse tenent Fr.
Emman. *in sum. part. 2. cap. 94. conclus. 5.* Azot. *instit.
moral. part. 1. lib. 11. cap. 54. quæst. 4.* Sayr. *in claui Re-
gia lib. 6. cap. 3. num. 9.* Soar. *de Relig. tom. 2. lib. 2. de
voto cap. 3. num. 2. & 3.* Lessi. *de Iustit. lib. 2. cap. 40.
dub. 5. num. 33.*

Solum autem Senatusconf. Trebellianum, &c] De 53
hoc vide Anton. Contium *lection. succisiuar. lib. 1. c.
9.* Gouean. *lectionum iuris lib. 1. cap. 29.* vbi latè de in-
tellectu horum verborum.

De iuris & facti ignorantia.

TIT. XVIII.

XPOSITIS partibus iuris, subiici-
tur accidens quoddam, id est, igno-
rãtia, quæ opponitur scientiæ Scri-
pserunt in hanc rubr. Sichard. An-
ton. de Padilla, Aloys. Leo, Sebast.
Næui. Cuiac. Pac. & VVesẽbec. itẽ
Anton. Mensius, & Constant. Landus.

De hac materia vide Ioan. Bapt. Costam *in specia-
li tract. huius tituli*, Cardin. Tusch. *pract. conclus. lit. I.
conclus. 17. cum seqq.* Farinac. *fragm. crimin. p. 1. lit. I.
num. 86. cum seqq.* Donat. à Fina & alios *tom. 1. com-
mun. opin. lib. 1. tit. 18. de iuris & facti ignor.*

SVMMARIVM.

1 *Miles ex imperitia exceptionem omissam opponere
ante sententiam, & post sententiam perempto-
riè obiicere potest.*

2 *Ignorantia iuris præsumitur in militibus, & eos ex-
cusat.*

3 *Militia*

3 *Militia armata non habet locum in Clerico. Nec in militibus hodiernis, qui minimè fruuntur priuilegiis antiquitus militibus concessis, num.4.*

5 *Minor restitui potest aduersus lucrum omissum.*

6 *Exceptio, quæ actioni opponitur, dicitur defensio.*

7 *Exceptio defectum personæ iudicis respiciens potest post sententiam opponi.*

8 *Iudex secularis potest de exceptione excommunicationis coram ipso opposita incidenter cognoscere.*

9 *Exceptio falsi Procuratoris in quacumque parte iudicij opponitur.*

L. Quamuis.

Imp. ANTONIN. A. *Maximo militi.*

1 MIles ex impetitia exceptionem omissam opponere ante sententiam, & post sententiam peremptoriè obiicere potest. Colligunt ex Ordin. Bart. Albar. Cyn. Salicet. Angel. Castr. Bald. Stehard. Anton. de Badilla, Aloys. Leo, Sebast. Næui. remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. &* 2. & Casal. *in annot.* Vide ad hoc Mereerium *lib. 1. opin. cap.* 10.

2 *Ignorantia iuris propter simplicitatem armatæ militiæ,* &c.] Ergo ignorantia iuris præsumitur in militibus, & eos excusat, vt per Mascard. *de probat. concl.* 639. *n.* 25. Cardin. Tusch. *pract. concl. verbo ignorantia concl.* 13. *n.* 23. *&* 24. Sfort. Odd. *de in integ. restitut. p. 1. q. 10. per tot.* vbi *à num....* ponit octo casus, in quibus expressè iura militibus succurruot propter iuris ignorantiam, tefert Fatin. *fragment. crimin. p. 2. verbo ignorantia num.* 277.

Armata militia.] Non habere locum in Clerico probat Ceuall. *commun. contra commun. q.* 388.

Nec in militibus hodiernis, qui minimè fruuntur priuilegiis antiquitus militibus concessis, de quo vide Alex. *in l. centurio, num.* 24 & *ibi* Galiaul. *n.* 17. *col. 5. ff. de vulgari,* Matthæ. de Afflict. *in constit. Regni Siciliæ lib. 1. rubr. 9. n.* 28. *& lib. 2. rubr. 31. n.* 28. Gregor. Lop. *lib. 23. gloss. 1. tit. 21. part. 2.* Ioan. Bapt. Costa *de facti scientia, & ignor. inspect.* 84. *num.* 12. Bobadil. *in sua politica lib. 4. cap. 1. num.* 14.

Allegationes competentes omiseris, &c.] Notatur ad hoc quòd minor restitui potest aduersùs lucrum omissum, vt per Tiraq. *de retractu lig. §. 35. gloss. 2. num.* 9 Maurit. *de restitut. cap.* 140. Cald Pereira *post quæst. forens. cons.* 30. *num.* 32.

Defensionibus tuis vti.] Ergo exceptio, quæ actioni oponitur, dicitur defensio, vt per Cou. *in reg. possessor, in princip. num. 4. col. 2.*

In gloss. *Vt, vlt.* ibi, *quia iudex incompetens.* Ergo exceptio defectum personæ iudicis respiciens, potest post sententiam opponi, vt per D. Barbos. *in l. cùm prætor, §. fin. num.* 13. *cum seqq. ff. de iudic.* Parentem meum *in Remiss. ad Ordin. Reg. Lusitan. lib. 3. tit. 49. §. 2. num.* 9.

In ead. gloss. ibi, *vel excommunicatus.*] Notatur ad hoc quòd secularis iudex potest de exceptione excommunicationis coram ipso opposita incidenter cognoscere, vt per Menoch. *remed. 3. retin. num.* 336. Gig. *de pension. q.* 100. *n.* 19. Tiraq. *de retractu lig. §. 6. gloss. 9. n.* 185. D. Barbos. *in l. Titia n. 24. ff. soluto matr.* Mart. *de iurisd. p. 3. c. 16. n. 7. cum seqq.* Cald. Pereira *quæst. forens. lib. 1. q* 25. *n.* 20.

In ead. gloss. ibi, *& in falso Procuratore.*] Ergo exceptio falsi Procuratoris in qoacumque parte iudicij opponitur, vt per Bellacomb. *tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 24. n. 36 pag.* 612. Rebuff. *de excep. n.* 389. Perez *l. 1. tit. 4 lib. 3 Ordin. pag* 533. Cald. Pereira *de renouat. emphyt. cap. 17. num.* 32. Menoch. *cons.* 345. *num.* 12 Menchac. *vsufreq. cap. 16. num.* 5. Cardos. *in praxi Iudicum, & Aduocator. verbo exceptio, n. 7. &* 8. Amat. Rodetic. *in practica de modo & forma videndi, seu examinandi processum cap. 5. n.* 73. Bernardin. Muscatel. *in sua praxi aurea ciuili Neapol. par. 2. gloss. venient, num.* 4.

SVMMARIVM.

1 *Maiori renuntianti hæreditati maternæ per iuris prætensam ignorantiam iura non succurrunt, & num. 2. & 3.*

4 *Verba,* non sum hæres, *vel,* nolo esse hæres, *vel* nolo adire, *non inducunt repudiationem.*

L. Cùm ignorantia. II.

Imp. GORDIANVS A. *Iuuenali.*

MAiori renuntianti hæreditati maternæ per iuris prætensam ignorantiam non succurrunt iura. Colliguot ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem desumunt Ioan. Baptista Costa *de facti scient. & ignor. inspect.* 88. *num.* 1. *&* 2. Cald. Pereira *ad l. si curatorem, verbo læsis n.* 42. *C. de restit. in integ. & de nominat. emphyt. q. 1. n.* 18. Valasc. *de partition. cap. 15. n.* 58. vbi conciliat textum *in præsenti,* cum *l. fin. C. de repudianda hæreditate,* vt scilicet hæc procedat in paterna hæreditate, iste verò textus in materoa, quod etiam tenet Cald. Pereira *d. verbo læsis, num.* 42. 2

Nec huic resolutioni oberit textus fortis *in l. filij matrem § 1. ff. ad Trebell.* respondetur enim quinque modis, quos recenset seriatim Padil. *in præsenti, n.* 10. & Cald. Pereira *d. tract. de nomin. emphyt. q. 1. num.* 18. vbi ait textum *in præsenti* loqui & procedere in repudiante, qui prorsus à se dicit hæreditatem abdicasse, quocumque iure illam possit habere, ciuili, vel prætorio: quod non contingere dicit in casu dictæ *l. filij,* vbi filius tantùm dixit nolle se hæreditatem adire, quibus verbis solùm videtur neglexisse modum consequendi hæreditatem de iure ciuili, non de iure prætorio. 3

In gloss. *Desideras, fin.* ibi, *an dicat, non adeò,* &c.] Notatu. ad hoc quòd per illa verba, *non sum hæres,* vel *nolo esse hæres,* vel, *nolo adire,* non inducitur repudiatio, quia talia verba possunt accipi negatiuè citra intellectum repudiationis, vt per Padil. *in præsenti num. 11. vers. mihi verò* Cardin. Mantic. *de coniectur. vltim. volunt. lib. 12. tit. 14. num.* 3. vbi videtur asserere quòd in casibus, quibus apparuerit prædicta verba fuisse deliberatè prolata, inducetur ex illis repudiatio irreuocabilis: & ex *num.* 17. hanc deliberationem deducit ex qualibet septem coniecturarum, quas refert Valasc *d. tract. de partit. c. 15. n.* 47. *cum seqq.* 4

SVMMARIVM.

1 *Temporis lapsus petendi bonorum possessionem operatur repudiationem irreuocabilem.*

2 *Renuntiatio hæreditatis paternæ, quæ tacitè inducitur à lege per lapsum temporis, non potest post illud tempus reuocari.*

3 *Ignorantia iuris non excusat in lucro, aut quasi lucro captando.*

4 *L. fin. C. de repud. hæred. dum permittit reuocationem abstentionis intra triennium, non procedit in filio emancipato.*

5 *Legitima non est debita filiis, sed quasi debita.*

6 *Legitima non debetur filius in vita parentum.*

7 *Filius exclusus de iure pretorio per lapsum anni, vel de iure ciuili per lapsum 30. annorum, intelligitur solùm excludi à primo capite, non à sequentibus.*

8 *Nemini parcitur in his, quæ ad rigorem iuris conseruandum sunt introducta.*

L. Si emancipata. III.

Imp. PHILIPPVS A. *Marcellæ.*

1 LApsus temporis petendi bonorum possessionem operatur repudiationem irreuocabilem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Notatur ad hoc quòd renuntiatio hæreditatis paternæ, quæ tacitè inducitur à lege per lapsum temporis, non potest post illud tempus reuocari, vt per Tiraq. *de iure mariti gloss. 7. n. 74.*

3 Notatur etiam ad hoc quòd ignorantia iuris non excusat in lucro, aut quasi lucro captando, vt per Tiraq. *de retractu lig. § 8. gloss. 7. num. 22.* Ioan. Bapt. Costa *de facti & iuris scient. & ignorantia, inspect. 96. num 3.*

4 In gloss. *Si emancipata 1. ibi, secus si non emancipata.* Notatur ad hoc quòd *l. fin C. de repud. hared.* dum permittit reuocationem abstentionis intra triennium, non procedit in filio emancipato, vt per Padil. *in præsenti num. 10.* Valasc. *in tract. portition. cap. 15. num. 59.*

5 In gloss. *Remissibus*, ibi, *resp. non est debita, sed quasi debita.* Notatur ad hoc quòd legitima non est debita filiis, sed quasi debita, & sic pater non est filij sui propriè debitor respectu legitimæ, de quo vide Xuar. *in l. quoniam, in euidentialibus, num. 5.* Palat. *in repet. cap. per vestras, notab. 3 §. 21. num. 5.* Tiraq. *in l. si vnquam, verbo susceperit liberos, num. 113.* Neguzant. *de pignorib. p. 1. memb. 4. n. 164. vers. 24.* Padil. *in præsenti ex num. 53. vbi num. 37.* hinc infert bona patris non esse tacitè in fauorem ipsius filij obligata pro legitima illius, Mich. Grass. *in §. legitima q. 14. num. 1.* Gutier. *pract. lib. 3. q. 55. num. 27.* Meneh. *de success. creat. §. . 0. num. 320.* Pereg. *de fideicommiss. art. 36. num 31.* Sanch. *de matrim. lib. 4. disp. 26. n. 1.* Aluar. Valasc. *de partitio. cap. 18. num. 34.* Thom. Valasc. *allegat iuris tom. 1. alleg. 63. num. 3.* Cald. Pereira *post quæst. forens. in comment. ad § si tutor, n. 8. Instit. de inofficioso testam.*

6 Vnde legitimam filiis non deberi in vita parentum, resoluunt Bart. *in l. si quis legatum §. fin. ff. de falsis, & in l. fin. n. 2. ff. de liber. agnosc.* Segura *in repet. l. 3. §. fin. ff. de liber. & posthum.* Tell. Fernand. *in l. 23. Tauri num. 11.* Morcheq. *de diuis. bonorum lib. 3. cap. 3. num. 4* Cacheran *decis. 172. num. 15.* Paschal. *de viribus patria potest. p. 2. cap. 4. num. 25.* Angul. *de meliorat. l. 1. gloss. 2. n. 7. tit. 6. lib. 5.* Menoch. *cons. 77 num. 6 vol. 1.* Castill. *controuers. lib. 1. cap. 61. num. 11.* quia illa datur filiis ex bonis hæreditariis, *l. scimus §. repletionem, C. de inoffic. testam. & in l. non amplius §. fin. ff. de legat. 1.* Matienz. *l. 4. gloss 1. num. 3. in fine tit. 6. lib. 1. noua Recop.* In vita autem parentum eius hæreditas esse non potest, *l. 1. ff de hæred. vel act. vend.* Anton. Mangil. *de imputat. quæst. 91. num 11. & q. 18 . n. 5.*

7 In ead. gloss. ibi, *idem admitti potest ex alio capite,* &c. Notatur ad hoc quòd filius exclusus de iure prætorio per lapsum anni, vel de iure ciuili per lapsum triginta annorum, intelligitur solùm excludi à primo capite, non sequentibus, vt per Tiraq. *de retractu tit. 2. §. 2. gloss. 1. n. 19. & 20. & de iure mariti gloss. 7. num. 79.*

Notatur etiam ad hoc quòd in his, quæ ad rigorem iuris conseruandum sunt introducta, nemini parcitur, vt per Tiraquel. *de retractu lig. §. 8. gloss. 7. num. 23.* 5

SVMMARIVM.

1 *Diuisio errore facta, detecto pòst errore, diuidenti non obest.*

2 *Testamenti scriptura diluitur si fides veri deficit, vel testamentum iuris ratione subsistere non potest.*

3 *Diuisio per errorem facta retractari potest errore detecto.*

4 *Error satis probari dicitur, si ostendatur rem aliter se habere quam fuerit dictum, vel declaratum. Limita vt ibi.*

5 *Diuisio facta per verum haredem cum harede putatiuo per ignorantiam, non præiudicat vero haredi probata veritate, fallit si per sententiam iudicis facta condemnatione solutum sit.*

6 *Diuisio bonorum æqualiter facienda est.*

7 *Ignoranter, vel per errorem aliquid faciens, non præiudicat iuri suo.*

8 *Errorem allegans, tenetur eum probare.*

9 *Testamentum in dubio præsumitur validum, & solemne.*

10 *Actus omnis ita præsumitur gestus vt omnino valeat, non autem pereat.*

11 *Solemnitate iuris positiui prætermissa in aliquo actu, non tenetur qui de hoc sibi facere conscientiam in foro animæ, ex quo non interuenit ibi aliqua deceptio, & ad fuit consensus habentium actum explicare.*

12 *In Testamento minùs solemni naturalis oritur obligatio.*

L. Si post diuisionem IV.

Imp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Iulianæ.*

DIuisio errore facta, detecto pòst errore, diuidenti non obest. Testamenti scriptura vitiatur 2
si fides veri deficit, vel testamentum iuris ratione subsistere non potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Ex hoc text. vulgò colligitur quòd diuisio per 3
errorem facta retractari potest errore detecto, vt per Socin. sen. *cons. 25. num. 4. & 5. lib. 4.* Crauet. *cons. 26. in fine, & cons. 188. num. 9. & cons. 221. n. 8.* Pancirol. *cons. 1. num. 95.* Menoch. *cons. 320. num. 11. & 18.* Surd. *decis. 150. num. 1.* Et in hoc text. diuisionem non rescindi propter inæqualitatem in pretio, sed ex eo quòd constitit alterum non esse cohæredem, tenent Pinel. *in l. 2. C. de rescind. vendit. p. 2. cap. 1. num. 3.* Morla *in emporio iuris part. 2. titul. 9. q. 19. num. 2.*

Notatur ad hoc quòd satis probatur error si 4
ostendatur rem aliter se habere, quàm fuerit dictum, vel declaratum, vt per Menoch. *cons. 98. num. 57.* Honded. *cons. 69. num. 69. & cons. 102. num. 44.* Farin-

in praxi crimin.q.81.num. 343. Mascard.*de probat. conclus.* 641. vbi quod error confessionis probatur probando rem aliter se habere, D.Barbos. *in l.si alienam* 11.*num.*90 *ff.soluto matr.*vbi limitat, nisi constet illum scienter rem suam accepisse vt alienam, nam tunc præsumetur donandi animus.

5 Et per hunc text. resoluit Gutier. *de iuram. confirm.p.*3.*cap.*7. *à num.*1. quòd diuisio facta per verum hæredem cum hærede putatiuo per ignorantiam non præiudicari vero hæredi probata veritate, vbi *num.*2.id fallere ait si per sententiam iudicis facta condemnatione solutum sit,& *post num.*15.*vers. sed contra*, procedere suam principalem resolutionem, etiamsi in prædicta diuisione facta per hæredem verum cum hærede putatiuo interuenisset iuramentum veri hæredis, quia iuramentum non confirmat actum erroneum.

6 Notatur etiam ad hoc quòd diuisio bonorum æqualiter fieri debet, itavt si vnus minus haberet quàm alius, teneretur supplere, vt per Boër. *decis.* 46.*num.*1.

7 *Præiudicium tibi non comparabitur.*]Ergo qui ignoranter, vel per errorem aliquid facit, non præiudicat iuri suo, vt per Menoch.*consf.*162.*n.*28.

8 *Ostende igitur*, &c.] Ergo qui allegat errorem, tenetur eum probare, de quo vide Boss. *in pract. crimin.tit.de confessis à num.*59. Gutier.*de iuram.confirm.part.*3.*cap....à princip.*Mascard.*de probat.concl.* 378.*&* *concl.*637.Menoch.*de præsumpt.lib.*6. *præs.* 22.*num* 2.*&* *præs.*23 *num.*37.Farin.*in praxi crimin. q.*38.*n.*101.

9 *Testamentum, vel fide veri deficere*, &c.] Ergo testamentum in dubio præsumitur validum,& solemne, vt per Mascard.*de probat.cõclus.*1353.*aliàs* 1359.

10 In gloss.*Non posse*, ibi, *& præsumitur solemne donec contra probetur.* Notatur ad hoc quòd omnis actus ita præsumitur gestus vt omnino valeat, non autem vt pereat, vt per Menoch.qui hanc gloss.citat, *de præsumpt.lib.*6.*præs.*4.*num.* 1. & plures quos plena manu citaui *de Axiomatib. iuris vsufrequentior. axiom.*12.*num.*17.

11 In gloss.*Obtineas*, ibi, *item videtur nullo modo repeti*, &c. Notatur ad hoc quòd si fuerit prætermissa solemnitas iuris positiui in aliquo actu, non tenetur quis de hoc sibi facere conscientiam in foro animæ, ex quo non interuenit ibi aliqua deceptio,& adfuit consensus habentium actum explicare, vt per Tiraq.*de iure maritì*, *gloss.*4.*n.* 21. *cum seqq.* Et an quis in foro animæ obligetur ex minus solemni testamento, disputat Mench *de testatoris potentia lib.* 1.§.1.*n.*23.vbi negatiuè respondet.

12 In ead.gloss.ibi, *naturaliter enim erat debita*, &c.] Notatur ad hoc quòd ex minus solemni testamento naturalis oritur obligatio, vt per Bartol.*in tract. Maioricarum c.*3.Ias.*in l.si pacto quo pœnam*, *n.*6. *C. de pactis.*Sed contrarium tenent Cou.*in cap.cùm esses*, *n.* 9.*de testam.*Petr.Loriot.*de iuris arte tract.*11.*c.* 11. Mench.*d.lib.*1.§.1.*ex num.*21.*&* *l.Hispan.*32.*tit.*14. *p.*5.vbi habetur quòd soluens legatum in testamento inualido relictum repetere non potest, etiamsi prætendat iuris ignorantiam, dicens quòd credebat tale testamentum de iure valere, vbi Greg.Lop.intelligit sermonem illic esse de imperfectione solemnitatis, non voluntatis.

SVMMARIVM.

1 *Confessio falsa non mutat veritatem, & veritate probata confessio falsa non præiudicat.*

2 *Veritas immutari non potest per nostrum affirmare, vel negare, nec sibi præiudicat, qui fatetur rem suam alterius, cum verè non sit, n.*3.

4 *Confessio falsa non probat, nec nocet, dummodo probetur veritatem esse in contrarium.*

L. Cùm falsa. V.

Iidem AA. *&* CONST. *&* MAXIMIAN. *Cæss. Martiali.*

Confessio falsa non mutat veritatem,& veritate probata confessio falsa non præiudicat. Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *hoc tit.* Vide ad hoc Hotoman. 25. *illust. quæst.*Cuiac. *lib.* 14.*obseru.cap.*19. 1

Mutari substantia veritatis minimè possit, &c.] Notatur ad hoc quòd per nostrum affirmare, vel negare immutari veritas non potest, vt per Menoch. *consf.*107.*num.*29.*&* 30.*&* *consf.*372.*num.*18. Tiraq. *de retractu lig.*§.32.*gloss.*1.*num.*32.vbi ait quòd veritatem rei non immutat etiam Papalis denominatio,& *de iure Constituti p.*1.*ampl.*2.*num.*3.vbi dicit quòd si quis simpliciter fateatur alterum possidere, cùm ipse, qui fatetur, possidet, per huiusmodi confessionem minimè perdit possessionem quam habet, nec in eum quem fatetur possidere, eam transfert. Anton.Gom.*l.* 45. *Tauri n.*21. *post med.* vbi singulariter dicit quòd si quis scienter confitetur extra iudicium rem suam esse alterius, & constituit se nomine eius possidere, vel alium actum fictum interponat, non transfert in alium dominium, nec possessionem. 2

Hinc etiam colligitur minimè sibi præiudicare illum, qui fatetur rem suam esse alterius, cùm verè non sit, vt per Alex.*consf.*9.*n.*10.*lib.*1.Curt.iun.*consf.* 17. *n.* 8.Aleiat.*de præsumpt.reg.* 3.*præsumpt.* 21. Menoch. *consf.*105.*n.*94.*&* *consf.*191.*n.*53.vbi post Anchar.& Alexand. subdit quòd is, qui cum fratre & consanguineis diuisit bona, quæ communia existimabat, cùm verè non essent, sibi non præiudicat, D.Barbos. *in l.si alienam* 12.*n.*73.*vers.nec obstant.ff.soluto matr.*vbi ait quòd illi, qui recognouit vendicantem dominum esse, incumbet onus probandi illum non esse dominum, quod si probauerit, constabit illam recognitionem esse falsam & erroneam,& ideo ea minimè illi præiudicabit, & *n.* 90.*in princip.* resoluit quòd accipiens ab Ecclesia rem suam in emphyteusim, vel feudum, non videtur habuisse animum donandi, sed magis creditor errasse,& per errorem credidisse rem suam esse Ecclesiæ, & ideo is error illi præiudicare non debet. 3

Notatur ad hoc quòd confessio falsa non probat, nec nocet, dummodò probetur veritatem esse in contrarium, vt per Mascard. *de probat. concl.* 384. *n.*1.vbi *n.* 2.ampliat vt procedat etiam in confessione in parte falsa, quæ in totum præsumitur falsa, & ideo non probat,& *n.*3.ampliat etiam quando confessio esset in se vera, sed causa ipsius confessionis esset falsa. 4

SVMMARIVM.

1 *Promissio pro parte indebita per errorem facta reuocari potest.*

2 *Promissio facta per errorem non debet impleri.*

L.Si

L. Si non transactionis. VI.

Iidem AA. & CC. Tauro & Tolloni.

1 PRomissio pro parte indebita per errorem facta reuocari potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1 n.1.sup.hoc tit.*

2 Ad hoc quòd promissio facta per errorem non debet impleri, vide Bald.*in l.iurisgentium, in princ. in 2.lect.n.5.ff.de pact.*Cardin.Mantic.*de tacitis, & ambig.conuent.lib.24.tit.8.n.21.* vbi à *n.22.*disputat quòd si Notarius scripserit, Titius non per errorem, sed ex certa scientia promisit, &c. an ei credendum sit? & de promissione indebita quam hæredes reuocant, vide Ioan.Bapt.Costam *in tract. de facti scientia & ignor.inspect.7.n.4. & 6.*

SVMMARIVM.

1 *Error facti finito negotio allegatus nulli prodest, & causa decisa velamento facti erronei non reuocatur.*

2 *Confessio reuocari potest vsque ad sententiam probato errore.*

3 *Error non potest probari post conclusum in causa, sed bene potest reuocari confessio quando nihil venit probandum.*

4 *Confessio erronea in prima instantia emissa, potest reuocari in causa appellationis.*

5 *Confessio facta in iudicio cum iuramēto, potest prætextu erroris reuocari probato errore, nisi confessio illa fuisset expressè acceptata per partem aduersam, num.6. Vel quando in iudicio aliquis produceret instrumentum in quo confitetur aliquid in instrumento contentum, n.7.*

8 *Confessio erronea non probat, neque præiudicat confitenti, etiamsi sæpius & identidem fuisset repetita, & esset deliberata, & etiamsi fuerit iurata, & siue error sit facti, siue iuris, n.9.*

10 *Confessio in dubio non præsumitur facta per errorem.*

11 *Confessio erronea non nocet, & confiteri non videtur qui errat.*

12 *Error quo pacto detegatur.*

13 *Confessio erronea reuocari potest etiam post sententiam in criminalibus.*

14 *Exceptiones quæ iure sunt ante litis contestationem proponendæ, admittuntur post litem contestatam.*

15 *Exceptio bene admittitur etiam post litis contestationem, si causa recusationis de nouo venerit.*

16 *Confessio non posset reuocari si verba apposita in libello essent dispositiua, nisi probato errore, secus si essent verba simpliciter narratiua, seu enunciatiua.*

L. Error facti. VII.

Iidem AA. & CC. Zea.

1 ERror facti finito negotio allegatus nulli prodest, & causa decisa velamento facti erronei non reuocatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num.1.sup.hoc tit.* Vide Bossium *in tit.de confessis n. 6. & seqq.*

2 Vnde vulgò colligitur ex hoc text. confessionem posse reuocari vsque ad sententiam probato errore, vt per Socin. *reg. 64. 65. & 69.* Lancel.*in tract. de officio Prætor.in caus.crim.in tit.de conf.crim.*Gregor. per text.ibi in *l.5.verbo pronar,tit. 13. part 3.* Sarmien.*select.lib.3.cap.13.num.6.vers.sed si subtiliter, & num. 7.* quomodo accipiatur error in restitutione minoris, Corset.*lit.C.sing.1.* Donat. à Fina *tom.1. commun.opin.lib.1.tit.18.n 16 pag 253.tom. 2.commun.opin.lib. 7. tit. 19. de confessis, num. 254 pag. 300.* Anton.Gabr.*tom. 3.etiam tit.de confessis, concl. 4 n.12* Donel.*comment.iuris ciuilis lib.18. cap.4 col. 1. & 2* Gutier.*de iuram.confirmat.p. 3.cap. 8. num.1.*

3 vbi *n. 2* quòd error non potest probari post conclusum in causa, sed bene potest reuocari confessio

4 quando nihil venit probandum, & *num.4* quòd confessio erronea in prima instantia emissa potest reuo-

5 cari in causa appellationis, & *num. 9.* resoluit quòd confessio in iudicio facta cum iuramento potest prætextu erroris reuocari probato errore. Cardos. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo confessio iudicialis num.11.* vbi limitat nisi confessio illa fuisset expressè acceptata per partem aduersam, quia tunc non poterit reuocari quando per talem acceptationem fuit

7 parti ius quæsitum: & iterum limitat quando in iudicio aliquis produceret instrumentum, in quo confitetur aliquid in instrumento contentum.

8 Hinc etiam notatur hic text. ad hoc quòd confessio erronea non probat, neque præiudicat confitenti, etiam quòd fuerit firmiter probata & acceptata, deliberata & repetita, sed reuocari potest, vt per Brunor.à Sole *in locis commun.verb.confessio etiā geminata*, Honded.*cons.102.num.33.vol. 1.* Fario. *in praxi q.8 . n.324.* Mascard.*de probation. concl. 378. num. 1* vbi *numeris seqq.*post Herculan.*de probanda*

9 *negatiua num.198.vers.16.fallit*, ampliat etiamsi sæpiùs & identidem fuisset repetita, & esset deliberata, & etiamsi fuerit iurata, & siue error sit facti, siue iuris, & *num.5.* aduertit in dubio non præsumi con-

10 fessionem fuisse errore factam, quinimo illum errorem allegans tenetur probare, late Farin. *in praxi crimin.q 81.n.315.cum seqq.*Honded.*cons.66.n.66. cum seqq.tom.1.*

11 Et allegatio vulgaris est quòd confessio erronea non nocet, & confiteri non videtur qui errat, vt per Socin.*reg 30.* Anton.Gom.*tom.3.var.cap.1.num. 66.* Surd.*cons.345.num.17.* Mari. Antonin.*var.resol. lib. 3.resol.1.n.64.* Mascard. *de probat. concl. 1176* aliàs *1181.num 17.* Card.Tusch *practic.concl. tom. 1. lit. C.concl.649* quos refero *de Axiomat. iuris vsufrq. axiom.49.num.3.*

12 Quo pacto error detegatur, vide Menoch.*cons.1. num.92.* Tiraq.*de retract lig. §. 4. gloss.1. num. 10.* Cott.*in memorab.verbo confessio il 2.* Clar.*§.fin.q.55. num.18.* Mantu.*dial.112 vers.non prima facie*, Mascard.*de probat.concl.*1176. aliàs 1181.*num.19.* Card. Tusch.*d.lit.C.concl.640.* Farin.*d.q.81.num.437.*

13 *Nam causa decisa*, &c.] Intellige in ciuilibus, nam in criminalibus etiam post sententiam potest confessio erronea reuocari, vt per Grammat. *vot. 7.num.2* Farinac. *dicta quæstion 81. num. 327.* vbi *num. 328.* dicit quòd possit reuocari etiam in causa appellationis.

In gloss. *Error. 1.* ibi, *quia videtur confiteri quasi ex transactione cum conueniebatur actione, quæ crescit per inficiationem.* Recipitur secundùm Bart. *num. 3.* Salicet. *num. 4.* & Paul. *num. 28. in præsenti.*

14 In gloss *Facti*, ibi, *item in qualibet exceptione etiā dilatoria, quæ omisso per errorem facti possunt opponi etiā post litem contestatam*, &c Notatur ad hoc quòd exceptiones, quæ iure sunt ante litis contestationem proponendæ, admittuntur post litem contestatam, etiamsi

etiamsi priùs fuerint ortæ, modò ipse reus post litis contestationem earundem cognitionem ac scientiam habuerit, vt per Cou. *pract. cap 26. num. 2. in princip.* Rebuff. *de excepe. num.* 378. vbi *num.* 179. idem resoluit, quando pars ignorabat illam exceptionem sibi competere, vide parentem meum *in remiss. ad Ordination. Regiam Lusitan. lib. 3. titul. 49. §. 2. num. 8.*

15 Notatur etiam ad hoc quòd si causa recusationis de nouo venerit, bene admittitur etiam post litis contestationem, vt per Soar. de Paz *in practic. tom. 2. p. 1. cap. 6. num. 6.*

16 In gloss. *Tali.* Notatur ad hoc quòd si verba apposita in libello sint dispositiua, confessio non posset reuocari, nisi probato errore: secus si essent verba simpliciter narratiua, seu enuntiatiua, vt per Mascard. *de probat. concl. 367. num. 7.*

SVMMARIVM.

1 *Confessio erronea super viribus testamenti non præiudicat confitenti, eadem & libertati non obest.*
2 *Ratificatio, siue approbatio vt det robur actui, necesse est vt ratificans, vel approbans, siue consensum, aut auctoritatem præstans, habeat plenam ipsius actus notitiam.*
3 *Liberti orcini, qui sint.*
4 *Errantis nullus est consensus, & voluntas.*

L. Cùm testamentum. VIII.

Iidem AA. *&* CC. *Dionysiæ.*

ERronea confessio super viribus testamenti non præiudicat confitenti, eadem & libertati non obest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*

Notatur ad hoc quòd vt ratificatio, siue approbatio det robur actui, necesse est vt ratificans, vel approbans, siue consensum, aut auctoritatem præstans, habeat plenam ipsius actus notitiam, vt per Tiraq. *de iure marit. gloss. 8. num.* 183. vbi addit quòd non dicitur quis habere alicuius rei notitiam, siue scientiam, nisi plenè sciuerit, & cum omnibus eius rei qualitatibus, & circunstantiis.

Orcini.] Liberti dicuntur, qui directam ex testamento libertatem acceperunt, nec vnquam patronum viuum habuerunt, quasi testatoris orco dimissi: de quo vide Cœli. Rhodigin. *antiq. lection. lib. 6. cap. 18. in 1. edit.* aliàs *lib. 10. c. 18. in 2. edit.* Cuiac. *lib. 3. obseru.* 3. Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo libertis, num.* 124. Caluin. *in suo Lexic. iuridico, verbo Orcinus.*

Cùm errantis voluntas nulla sit.] Notatur ad hoc quòd errantis nullus est consensus & voluntas, vt per Alex. *in l. quidam consulebant n. 41. ff. de re iudic.* Paris. *cons. 72. num. 60. & cons. 131. num. 36. vol. 1. & cons. 12. n. 98. vol. 2.* Socin. iun. *cons. 3. num. 28. vol. 2.* Roland. *cons. 32. n. 70. vol. 4.* Mascard. *de probat. concl. 1181. num. 16.* Menoch. *cons. 279. num. 10. & cons. 96. num. 56. & cons. 857. num. 13. & de præsumpt. lib. 2. præs. 19. num. 9* Surd. *cons. 202. num. 10. & decis. 114. num. 20.*

SVMMARIVM.

1 *Verba enuntiatiua per errorem in contractu, vel quasi, emissa non disponunt.*
2 *Verba enuntiatiua in contractu expressa an dispositionem inducant.*
3 *Error excludit consensum.*

L. Non idcirco. IX.

Iidem AA. *&* CC. *Caio & Anthemio.*

VErba enuntiatiua per errorem in contractu, vel 1
quasi, emissa non disponunt. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

De verbis enuntiatiuis in contractu expressis an 2
dispositionem inducant, vide Roman. *sing. 540. incip. Enuntiatiua,* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuention. lib. 2. tit. 6.* vbi latè agit qualis interpretatio in conuentionibus sit accipienda ex verbis enuntiatiuis.

Cùm nullus sit errantis consensus. Notatur ad hoc 3
quòd error excludit consensum, vt per Paris. *cons. 160. num. 22. vol. 4.* Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin. lib. 1. tit. 18. num. 23. & 27. pag.* 253. Thom. de Thomassel. *in floribus legum num.* 198. Bertazol. *de clausul. instrum. claus. 11. gloss. 3. num. 2.* Surd. *cons. 28. num. 122.* Anton. Monach. *Lucensi decis. 59. num. 10.* Mar. Antonin. *var. resolut. lib. 1. resol. 2. num. 6.* Card. Seraphin *decisione 1150. num. 2.* Rot. *decis. 524. n. 4. p. 1. recentior.*

SVMMARIVM.

1 *Indebitum ciuiliter tantùm facti errore, non iuris, solutum, repetitur, & num. 2.*
3 *Succedens abintestato, eo quia testamentum non fuit solemne, non tenetur naturaliter hæredibus institutis in eo.*
4 *Mulier per ignorantiam iuris solutum indebitum repetit.*
5 *Debitor in diem certum si soluat ante diem errore iuris, vel facti, non potest repetere, secus si esset debitor sub conditione, & soluat ante aduentum conditionis, num. 6.*

L. Cùm quis. X.

Iidem AA. *&* CC. *Araphiæ.*

INdebitum ciuiliter tantùm facti errore, non iuris 1
solutum repetitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.* post omnea Hubert. Giphanius qui specialiter egit super hanc legem.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt, & declarant Vital. *lib. 2. var. lection. cap. 22.* Robert. *lib. 1. sentent. cap. 6. à princip.* Duaren. *sub hoc titul. cap. 3.* Donel. *comment. iuris ciuilis lib. 14. cap. 14.* Cuiac. *in lib. 19. quæst. Papin. ad l. 7. ff. de iuris & facti ignor. col. 4. & lib. 14. obseru.* 39. Ioan. Bapt. Costa *de facti scientia & ignor. cent. 1. dist. 28. num. 16. & 17. l. Hispan. 31. tit. 14. part. 5.* vbi sta- 3
tuitur quòd soluens legatum in testamento inualido relictum repetere non potest, etiamsi prætendat iuris ignorantiam, dicens quòd credebat tale testamentum de iure valere & *ibi* Gregor. Lop. *gloss. 1. in fine,* notat quòd succedens ab intestato, eo quia testamentum non fuit solemne, non tenetur naturaliter hæredibus institutis in eo.

In gloss. *Cùm quis* 1. ibi, *fallit in muliere, & in mi-* 4
nore, qui repetunt etiam per ignorantiam iuris solutũ tale indebitum. De muliere loquitur Anton. Gom.

v. tr. tom. 2. c. 13. n. 16 p. st med. vbi attestatur ita practicasse in quadam vidua quæ fuit obligata instrumento garentigio tanquam fideiussor alterius, cuidam mereatori, & facta executione soluit, & addit suo consilio egisse condictione indebiti ad repetitionem pecuniæ, & obtinuisse.

In ead. gloss. ibi, *secus si iuris*, &c.] Notatur ad hoc
5 quòd si debitor in diem certam, soluat ante diem errore iuris, vel facti non potest repetere, vt per An-
5 ton. Gom. *d. tom. 2. cap. 11. num. 23. in princip.* vbi dicit, secus si esset debitor sub conditione, & soluat ante aduentum conditionis, quia tunc bene potest repetere, *l. Hispan. 32. tit. 14 part. 5.* vbi Gregor. Lop. *in princip.* summar, soluens conditionale debitum ante conditionis euentum, potest repetere, si talis est conditio, quæ potest existere, vel non: si autem de necessitate extitura est, vt promitto si moriar, non potest repetere, licet ante existentiam soluat. Tiraquel. *de retractu lig. §. 1. gloss. 18. n. 37.* vbi ait quòd si quis ignoranter ante diem soluerit, potest repetere id medij temporis commodum.

In ead gloss. ibi, *sed respondetur, non dicitur hæres habere exceptionem, cum legatarij nullam habeant actionem ex non solemni voluntate.* Vide Ias. *in l. nemo potest, n. 70. ff. de legat.* 1. Robert. *lib. 1. sentent. c. 7.*

SVMMARIVM.

1 *Mulieribus non succurritur ob ignorantiam iuris in lucris captandis, nisi sint minorennes.*

2 *Ignorantia iuris non excusat quando agitur de lucro captando: secus si de damno vitando, & de amittendo iure quæsito.*

3 *Minor ad lucrum restituitur.*

L. Quamuis. XI.

Imp. CONSTANT. A. *Valeriano vicario.*

1 MVlieribus non succurritur ob ignorantiam iuris in lucris captandis, nisi sint minorennes. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 *In lucro.*] Ergo ignorantia iuris non excusat quando agitur de lucro captando, secus si de damno vitando, & de amittendo iure quæsito, vide Crescent. *decis. 10. num. 15. de dolo*, Sebast. Medic. *de casu fortuito p. 1 q 3. num. 3* Sfort. Odd. *de restitut. in integ. p. 1. q. 8. n. 76 cum multis seqq.*

Attamen contra et item adhuc imperfectam, &c.]
3 Ergo minor etiam ad lucrum restituitur, de quo vide Cou *lib. 1. var. cap. 5. num. 2.* Tiraq. *de retract. lig. §. 35. gloss. 1. num. 7. & 9. & gloss. 4. num. 48. & in l. si vnquam, in princip. num. 101.* Paris. *de resignat. benefic. lib 3. quæst. 7. num. 41.* Cald. Pereira *de resol. emphyt. cap. 14. num. 28.*

L. Constitutiones. XII.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. *Flauiano P. P.*

1 IVs publicum, & Principum constitutiones ignorare, nullum decet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

De hoc dixi late *in collectan. ad l. leges sacratissima, sup. de legibus.*

SVMMARIVM.

1 *Mulieribus non magis, quàm masculis iura ob ignorantiam subueniunt, & num. 2.*

3 *Mulieri non succurritur nisi in casibus expressis.*

4 *Mulieribus an subueniatur in casibus à iure expressis, si clam actum faciant, remissiuè.*

5 *Rustici in casibus iure expressis subueniuntur, quando non potuerunt consulere peritiores.*

6 *Non actum præsumitur quod in actis scriptum non reperitur.*

L. Ne passim. XIII. & vlt.

Impp. LEO, & ANTHEMIVS AA *Erythrio P. P.*

MVlieribus non magis, quàm masculis iura ob ignorantiam subueniunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1 sup hoc tit.*

Hinc eandem conclusionem ex hoc text. desū- 1
mit Sfort. Odd. *de in integ. restit. p. 1. q. 10. art. 1. cum quinque seqq* 2

Vulgò colligitur ex hoc text. mulieri non suc- 3
curri nisi in casibus à iure expressis, vt per Tiraquel. *in l. si vnquam, in præfat. n. 100. in princip.* Mascard. *de probat. concl. 1076.* alias 1081 *num. 24.* idem Tiraq. *de pœnis temper. causa 21. n. 23.* Cald. Pereira *de resol. emphyt. c. 7. n. 20.* Vincent. de Franch. *decis. 229. n. 1.* Gregor. Lop. *l. vlt. gloss. 10. tit. 1. p. 1.* vbi ait quòd iuris ignorantia regulariter mulieres non excusat, Rip. *de peste p. 3. princip. n. 218* Molin *de primogen. lib. 2. c 13. n. 33.* Valasc. *de iure emphyt. q. 38. n. 15.* Sfort. Odd. *de restitut. in integr. p. 1. q. 10. n. 1. & 2. cum multis seqq.* vbi ponit vndecim casus, in quibus iura expressè mandant mulieribus succurri propter iuris ignorantiam, Farinac. *fragment. crimin p. 2. verbo ignorantia, num. 276.*

Vtrùm autem mulieribus subueniatur in casibus 4
à iure expressis, si clam actum faciant? vide Tiraq. *de retractu, tit. 2. in præfat. num. 14* vbi negatiuè resoluit, subdens quòd nec sexus, nec rusticitas excusat à clandestinis actibus. Mascard. *d. conclus. 1081. ex n. 24*
vbi *n. 25. & 26.* declarat in illis casibus succurri mu- 5
lieribus, sicut rusticis ex iusta causa quando non potuerunt consulere peritiores, aliàs secus, & tunc tenentur requirere peritiores, etsi non sint in loco.

In quibus prætermittarum, &c.] Notatur ad hoc quòd 6
præsumitur non actum quod in actis scriptum non reperitur, vt per Mascard. *de probat. concl. 35. n. 1.* vbi *numeris seqq.* multis modis ampliat, & limitat.

De precibus Imperatori offerendis.

TIT. XIX.

HVc vsque actum est de iure, & eius partibus: consequenter agitur de iudiciis principalibus. Imploramus autē opē Principis vel preces offerendo, vel ad eius statuas cōfugiēdo: de vtroque igitur modo dicitur, & primò de precibus. Preces autē sūt quæ in libellū supplicē Principi offerendū cōferūtur. Scripserūt in hāc rubr. Bald. Ias. Sich. Aloys. de Leo, & Seb. Næu. item Cuiac. Pac. & VVesemb.

L. Licet

L. Licèt seruilis. I.

Impp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. A A. *Firmina.*

1 SEruus ob atrocitatem delicti in Dominum commissi supplicare potest pro nece Domini vindicanda. Colligunt ex Ordin. Bart. Alban. Cyn. Salicet. Bald. Angel. Castr. Ias. Aloy. Leo, Sebast. Næui. tenuiliuè Ximen. *in concordant. p. 1. & 2.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumit, *l. Hispan. 3. tit. 4. part. 3.* quæ ita summatur. Seruus non potest supplicare Principi nisi in causa occisi Domini sui, vel in casibus in quibus potest esse in iudicio, &c. Et casus aliquos enumerat *l. 1. tit. 1. part. 7.* in quibus seruus potest accusare, quos etiam prosequitur Decian. *in tract. crimin. lib. 3. cap. 8 a princip.* vbi *n. 11.* resoluit per hunc text. quem citat, posse seruum necem Domini accusare: & subdit quòd licet text. *in præsen.* loquatur in supplicatione, tamen idem videtur in accusatione, quia sicut illæ duæ causæ faciunt admitti supplicationem serui, atrocitas scilicet criminis, & fidei exemplum, ita etiam, si in accusatione hæc duo concurrerint, ex identitate rationis admittenda erit. Cald. Pereira *post quæst. forens. cons. 35. n.* .. & hinc etiam colligit Tiraq. *de pœnis temper. causa 49.* . 20. quòd seruus alioquin incapax admittitur ad supplicandum, & impetrandum rescriptum propter sceleris grauitatem, & cum Bald. hic *num. 2.* notat quòd propter enormitatem delicti non concedenda conceduntur, & Menoch. *cons. 238. n. 41.* ex Ias. *in præsenti* tenet quòd ex causa licet iura transgredi.

SVMMARIVM.

1 *Per rescriptum debitori potest concedi dilatio ad soluendum, & n. 2. Amplia vt n. 3. 5. & 6.*

4 *Debitum publicum quod sit.*

7 *Rescriptum publicum non extenditur ad debitum iuratum. Nec ad debitores ex causa alimentorum, n. 8. Nec ad debitum ex causa dotis, n. 9. Nec ad debitum pupillorum, n. 10. Nec ad debitores Ecclesiæ, n. 11.*

12 *Fideiussor si promisit de rato, rescriptum dilationis ad hoc non extenditur.*

13 *In decoctoribus non extenditur rescriptum dilationis. Distingue, vt ibi.*

14 *Rescriptum dilationis non procedit in debitoribus depositariis. Nec in debitoribus Regij patrimonij ex causa redditnum, seu gabellarum, quæ ipsi debentur, n. 15. Nec in debito locationis, n. 16.*

17 *Moratoria concessa debitori, non prodest eius heredibus.*

18 *Moratoria non fit ad decennium, imò debet esse talis, vt creditor in modico lædatur.*

19 *Princeps nemini indulgeat, ne sua soluat debita.*

20 *Axioma, Quod differtur, non aufertur.*

21 *Princeps potest derogare his quæ non sunt iure naturali, diuinóve inducta, licèt iure humano statuta fuerint.*

22 *Principem non posse quemquam priuare dominio rei suæ, an & quando verum sit, remissiuè.*

L. Quotiens. II.

Imp. CONSTANTIN. A. *Seuero P. V.*

1 PEr rescriptum debitori potest concedi dilatio ad soluendum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *Barbos. Collect. in Cod. Tom. I.* *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* post omnes Hubert. Giphan. specialiter egit super hanc leg. *tom. 1. pag. 14.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt, & multipliciter declarant Bernard. *reg. 583.* Ioan. Garcian. *reg. 137. l. Hispan. 32. & 33. tit. 18 part. 3.* vbi Gregor. Lopez, Boër. *decis. 296. num. 1. & 2.* Anton. Gom. *l. 1. Tauri vers. fin.* Couar. *lib. 3. var. cap. 6. n. 2.* Hippol. *sing. 25.* Rebuff. *ad leges Galliæ tit. de litteris dilator. & annal.* Donel. *comment. iuris ciuilis lib. 22. c. 9 à princ.* Marc. Anton. Cucch. *in speciali tract. de morator. per ascript.* Bobadil. *in sua politic. lib. 2. cap. 16. num. 135.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. p. 1. collect. 8.* Caroc. *de remediis contra prætendiciales sentent. vel damnosas execut. except. 168.* Menoch. *cons. 203. a num. 4. & cons. 144. num. 12.* Brunor. à Sole *in locis communib. verbo, Princeps, num. 40.* Cuiac. *lib. 2. obseruat. 16.* Surd. *de aliment. tit. 8. priuil. 70. à num. 1* Petr. Anton. de Petra *in tract. de potest. Princip. cap. 8 n. 46.* Lancelot. Conrad. *in templo omnium iudic. lib. 1. c. 1. § 4. tit. de Imperatore, vers. debitoribus dilationem; num. 1.* Thesaur. *decis. 186. num. 1.* Bernard Muscatel. *in pract. ciuil. p. 4. in gloss. fin. verb. petendo, n. 3.* Carol. de Grass. *in tract. de except. except. 32. n. 12.* Callixt. Ramirez *de lege Regia, §. 16. num. 63. fol. 262.* Garc. Mastrill *Sicil. decis. 16. & de magistratib. lib. 3. cap. 4. num. 434.* & latiùs *in comment. ad indultum, cap. 46.* Gabr. Aluarez *in tract. de priuileg. pauper. & miserab. personar. p. 1. q. 44. ex n. 25.* Castill. *tom. 7. de Tertiis, cap. 41. num. 101.* vbi se remittit ad adducta per eum *tom. 8. de aliment. cap. 12.*

Amplia primò procedere suptadictam conclusionem ex text. desumptam in debitis tam publicis, quàm priuatis, vt per Roman. *in l. 2. num. 93. ff. si certum petat.* Garc. Mastrill. *in d. comment. ad indultum, cap. 46. num. 4.* Dicitur autem publicum quando dependet ex delicto, Petr. Bellug. *de re milit. p. 9. tit. de saluo conduct. n. 60.* Peregr. *de iure fisci lib. 6. tit. 8. n. 22.* Menoch. *de arbitr. casu 203. n. 17.* 3

4

Amplia secundò, vt pendente ista dilatione vsuræ non currant, vt per Albet. *in præsenti, num. 20.* Ioan. Garcian. *d. reg. 137. num. 1.* Marc. Anton. Cucch. *in tract. de morator. num. 148.* Lancelot. Conrad. *in templo omnium iudic. q. 23. n. 10. fol. mihi 87.* Garc. Mastrill. *d. cap. 26. num. 12.* Aluarez *d. q. 44. ex num. 106.* Aloys. Ricc. *vbi sup.* 5

Amplia tertiò, vt talis dilatio concessa debitoribus censeatur etiam concessa eorum fideiussoribus, vt per Alberic. *n. 23. & 24. in præsenti,* Salicet. *n. 4. vers. secūdo verò casu,* Rebuff. *d. tit. de litteris dilator. art. 1. gloss. 1. num. 42. & 43.* Marc. Anton. Cucch. *d. tract. de morator. num. 137.* Fab. de Anna *cons. 82. num. 9.* Aluarez *d. q. 44. ex num. 85.* Garc. Mastrill. *d. cap. 46. num. 5.* vbi *num. 6.* rationem præstat, quia huiusmodi dilationes conceduntur motu proprio Principis, quæ ad fideiussores extenduntur: alias ampliationes tradit Catoc. *d. except. 187. à n. 1.* 6

Limita primò in debito iurato, quia tunc rescriptum huiusmodi ad illud non extenditur, ita Thom. Grammat. *decis. 12. n. 1.* Marc. Anton. Natta *cons. 233. num. 1. vol. 1.* Afflict. *decis. 5.* Aloys. Ricc. *d. collect. 8.* Bobadil. *d. lib. 2. cap. 16. num. 125.* Bernard. *d. reg. 573. vers. limita primò,* Ioan. Garcian *d. reg. 137. sub n. 2.* Fab. de Anna *in addit. ad sing. 463.* Thesaut. *decis. 186. num. 4.* Fachinæ. *controuers. lib. 3. c. 22.* Surd. *cons. 299. num. 4. lib. 2.* Carol. de Grassis *de exception. except. 32. num. 13.* Aluarez *d. quæst. 44. ex num. 50.* Caroc. *d. except. 168. n. 14.* Nisi aliàs consuetudine contrarium sit introductum, quia tunc illa stante dilationes concessæ per Principes seculares extenduntur ad debita iurata, sicut resoluunt Boër. *decis. 296.* 7

*num.5.*vbi testatur de consuetudioe Aquitaniæ, Carault.*super ritu* 187.*num.*9.vbi dicit quòd ita seruatur in Regno Neapolitano, Anton. Sola *in decret. Sabaud. a incip. ex frequentibus, num.*95 qui testatur de consuetudine Pedemont. Carol. de Graffis *d. except.* 32.*num.*17.*&* 20.vbi refert ita seruari in Regno Siciliæ, & demum de consuetudine totius Italiæ attestantur Cucch. *d. n.*14. & Surd. *d. cons.* 299. *num.*15. & de consuetudine Galliæ pariter attestantur Guid. Papæ *quæst.*97. Rebuff. *d. tit. de litteris dilator. n.* 9. Anton. Caius *in addit. ad Aretin. in rubr. de except. num.* 13. Et ex eo confirmatur, quia licèt Princeps non possit tollere iuramentum, aut super eo dispensare, tameo potest differre ad tempus vires eius, & tunc valet eius concessio, seu prouisio. Felin. *in cap. constitutus, num.*8.*vers. considera secundò, de rescript.* Alex. *cons.* 38.*vol.* 1. Muscatel. *in practic. ciuili par.* 4. *in gloss. verbo, petendo, num.* 15. Surd. *dict. cons.* 299. *num.*17.

8 * Limita secundò in debitoribus ex causa alimentorum, ad quos non extenditur dilatio à Principe concessa, ita Marc. Anton. Cucch. *de morator. n.* 90. Surd. *in tractat. de aliment. tit.* 8 *priuileg.*70.*per tot.* vbi intelligit procedere quando sumus in alimentis futuris, & deberentur pauperi, secus verò, si essemus in alimentis præteritis, & deberentur diuiti, Aluarez *d. q* 44 *ex num.*70 Castill. *d. cap.*41.*de Tertiis n.*101. *vers. Tertio*, Garc. Mastrill. *d. cap.*46.*num.*12. Bobadil. *vbi suprà.*

9 Limita tertiò, in debito ex causa dotis, vt per Marc. Anton. Cucch. *de morator. num.*87. Vincent. de Franchis *decis.*119. Aloys. Ricc. *in collect. decis. par.* 1. *collect.* 8. Surd. *dict. priuileg.*70.*num.*2 Vincent. de Franchia *decis.*219.*num.*2. Carol. de Graffis *dict. except.* 32 *num.* 39. Aluarez & Castill. *proximè citatis locis.* Zerol. *in praxi Episcop. verbo, litteras quinquennales, vers.*5. Nicol. Genoa *de script. priuat. tit. de litt. indicialib. siue morat. num.* 62. *&* 64. Alex. Trentacioq *variarum resolutionum lib.*3. *tit. de solut. resolut.* 1 *num.*22. Pyrrh. Maur. *de fideiussor. p.* 2. *princ. in prælud.* 3. *p. & sect.* 2. *c.* 2. aliàs *n.*4. Steph. Grat. *discept. forens. c.* 22. *n.* 32. *cum seqq.* Apicell. *in tutam. pauperum, tit.* 2. *de morator. Principis, n.*19. *cum seqq.*

10 Limita quartò in debito pupillorum, secundùm Rebuff. *d. tit. de litter. dilat. art.* 1 *gloss.* 1. *n.* 33. *tom.* 2.

11 Limita quintò in debitoribos Ecclesiæ, vt per Rebuff *dict. art.* 1. *gloss.* 1. *num.* 32. Bobadil. *dict. lib.* 2. *cap.*16.*num.*125. Menoch. *de arbitr. casu* 203. *n.* 20. Nicol. Genoa *dict. tit. num.*65.*&* 66 Maurit. Apicell. *in addit. ad patrem dict. tit.* 2. *ad num.* 20. Principes enim seculares non possunt contra Ecclesiam dilationem seu saluum conductum concedere, Rodoan. *in tract. de rebus eccles. non alienan. q.*4.*n.*7. Menoch. *de arbitr. casu* 203.*num.* 20. Carol. de Graffis *dict. except.* 32.*num.*47.

12 Limita sextò, si fideiussor promittit de rato, quia tenetur ad factum, & rescriptum dilationis ad hoc non extenditur, Marc. Anton. Cucch. *d. tract. de morator. num.* 145.*cum seqq.* Brun. *de cessione bonorum* 4.*q. alterius quarta quæst. princip.* Garc. Mastrill. *d. cap.*46. *sub num* 14

13 Limita septimò in decoctoribus, vt post Boër. & alios resoluit Marc. Anton. Cucch. *d. tract. de morator. num.* 50. vbi hoc intelligit procedere io decoctoribus, qui mala fide bona sua decoxerunt, secus verò in his, qui ob infortunia passa decoxissent, refert Garc. Mastrill. *d. cap.*46.*num* 8.

14 Limita octauò non procedere in debitoribus depositariis, ita Marc. Anton. Cucch. *d. tract. de morator. num.*70.*&* 74. Garc. Mastrill. *d. c.*46. *num.* 9. Caroc. *de except.*168.*num.* 33. ea ratione, quia depositum est valde priuilegiatum in materia celeris solutionis.

Limita nonò in debitoribus Regij patrimonij ex causa redditiuum, seu gabellarum, quæ ipsi debentur, Grammat. *decis.*105.*num.*23. Ioan. Anton. de Nigris *in cap. misericordia, num.*10. Caroc. *d. except.* 168. *n.* 13. Garc. Mastrill. *d. cap.*46.*num.*10 Bobadil. *d. lib.* 2. *cap.*16.*num.*125.

Limita decimò in debito locationis, vt per Marc. Anton. Cucch. *d. tract. de morator. num.*100. Caroc. *de locato & conducto, tit. de verb. signif. q.*16.*n.*2. Muscatel. *in pract. ciuili part.* 4. *in gloss. verbo, petendo n.*21. Vincent. de Anna *sing.*101. Garc. Mastrill. *d. cap.*46. *n.*16. Bobadil. *citato loco.*

Limita vndecimò, vt moratoria concessa debitori eius hæredibus non prosit, vt per Aluarez *d. quæst* 44 *ex n.*101. Castill. *d. tom.*7. *de Tertiis cap.*41.*num.*101. *vers. limitat etiam vlt.* Caroc. *vbi supr. n.*38.

Limita duodecimò, dummodo dilatio non sit ad decennium, imò debet esse talis vt creditor in modico lædatur. Gregor. Lopez *l.*33.*gloss.*1.*tit.*18.*part.* 3. Ioan. Garciao. *d. reg.* 137. *num.* 8. vbi hoc in tantum verom dicit, quòd si tempore coocessionis erat in modico læsio, & pòst nimium lædatur ius alterius, erit reuocanda talis concessio: & *ibi num* 9. limitat etiam ex stylo commuoi, quando executio esset iam petita pro debito illo, quia tunc dilatio minimè datur: & *num.*11. *per l.*15. *lib.* 2. *nouæ Recop.* limitat etiam in Cancellariis, in quibus non dari moratoriam resoluit.

Quod autem totius negotij, &c.] Notatur ad hoc 15 quòd irrationabile est quòd Princeps alicui indulgeat ne debita sua soluat, vt per Perez *l.*6.*vers. quam* 19.*tit.*22.*lib.*3.*Ordin pag.*666.

Notatur etiam ad illud vulgare axioma, Quod differtur, non aufertur: vt per Garc. Giron. *de priuileg. exempt n.*966. quem refero *axiom.*196.*n.*12.

In gloss. *Quoties* 1. ibi, *in actionibus quæ sunt de iure ciuili*, &c]Notatur ad hoc quòd Princeps potest 16 derogare his, quæ non sunt iure naturali, diuinóve inducta, licèt iure humano statuta fuerint, vt per Couar. *var. lib.* 3. *cap.*6.*num.*1.*vers. secundo.*

In eadem gloss. ibi, *secus in dominio rei meæ, quod si* 17 *mihi vellet auferre*, &c.]Notatur ad hoc quòd Princeps non potest priuare quemquam dominio rei suæ, de quo an & quando verum sit, vide *l. Hispan.* 2. *vers. otro sy tit.* 1. *part.* 2. Roland. à Valle *cons.* 69. *à num.*5 *vol.* 1. Guerrero *in Speculo Principum cap.*54. Ioan. Garc. *regul.*403. Pinel. *in rubr. de rescind. vendit. p.* 1. *cap.* 2. *num.*12. Tiraquel. *de pœnis temper. in præfat. n.*38. *cum seqq.* Anton. Gomez *l.*40 *Tauri n.*89. Mench *vsufrequent. lib.* 1. *cap.* 1. *à num.* 6. Menoch. *cons.* 1. *num.*396. *&* 422. Brunor. à Sole *in locis commun. verbo, Princeps* 30. Azeued. *ad l.*1. *num.* 23. *tit.* 2. *lib.*4. *nouæ Recopil.* Cened. *ad Decretal. collect.* 58. *num.* 2. Ioao. Aloys. Ricc. *in collect. decis. par.*4. *collect.* 918. Surd. *cons.*203.*num.*21.*cum seqq.* Ludou. Rodolfin *de absoluta Principum potestate cap* 6.*num.* 167. *cum seqq* Bobadil. *in sua politica, lib.* 2. *cap.*16. *n.*162. Azor. *instit. moral. part.*1. *lib.*5. *cap.* 15. Guid. Pancirol. *in thesauro var. lect. lib* 1 *cap* 23. Castill. *quotid. lib.*2. *cap* 28. *& lib.*3. *cap.*6 *num.* 8. Bernard. Greuz. *ad practicam Cameræ Imper. lib.* 2. *conel* 52. Sanchez *de matrimonio lib.* 2. *disp.*25. *n.* 3. Marta *de iurisdict. part.*4 *cent.* 1. *casu* 195. *num.*17. Cabed. *Lusitan. decis.* 8 *part.* 2. faciunt posita *in collect. ad c.* 2. *de præbend. lib.*6.

SVMMARIVM.

1 *Fisco damnosa, aut contraria rescripta impetrata, nulla sunt, & num.2.*

3 *Rescripta, mandata, seu priuilegia Principis contra iura non valent. Secus quando constat de Principis voluntate, num.4.*

L. Nec damnosa. III.

Idem A. ad populum.

1 Fisco damnosa, aut contraria rescripta impetrata, nulla sunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup.hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l.Hispan.19.tit.18.part.3.* Xuar.*alleg.18. num. 17. & 18.* Boër.*decis.296. num. 65.* Padil. *in sum. legum poen.l.p.2.ca.n 41.n.4.* Carol.de Grassis *de exception. excep.31.n.22.* Nicol.Genoa *de scrip. priuata lib.3. tit.de litteris iudicialib. vel morator in princ.à n.48.* Peregr.*de iure fisci lib.6.tit.7.n.22.* Matth.Apicel. *in tutam.pauperum tit.2.de morator.Princip.n.20.*& *ibi* eius filius Maurit.Apicella.

3 *Nec iuri contraria.*]Notatur ad hoc quòd rescripta, mandata, seu priuilegia Principis contra iura non valent, vt per Salicet. *in l.fin.in fine sua distinctionis sub num 4. C. si contra ius, vel vtil.publ.* Menoch.*cons.158 num.22. & cons. 411. num. 19.* meipsum *de clausul.vsufreq.claus.83.num.2.*vbi *num.4.* post Carol.Tap. *in rub.ff. de constit. Princip. cap. 4. num.107.*assero, secus esse quando constat de Prin-
4 cipis voluntate, quia tunc mandatum eius valet, licet sit contra ius.

SVMMARIVM.

1 *Rescripta solutionis dilatoria non aliter valēt nisi fideiussio idonea super debiti solutione prabeatur, & n.2. Amplia, etiam si talis fideiussio in moratoria remittatur, n.3. Seu debitor sit diues, valdeque idoneus, n.4. Vel etiamsi moratoria sit annalis, n.5. Nisi in cōtrarium suaderet stylus, n.6. Intellige, si à creditore oppositum, & petita sit satisdatio, num.7.*

8 *Reges & Principes supremi moratorias litteras indulgere valent pauperibus debitoribus, dummodo pracedat causa cognitio. Imò etiā a Senatoribus, siue Auditoribus regiis. Limita tamē in Dominis inferioribus superiorem recognoscentibus.*

9 *Moratoria vt locum habeat satisdatio debet esse cū fideiussoribus. Quid si debitor esset adeò pauper quòd fideiussionem praestare non valeret, n.10.*

11 *Rescriptum solutionis dilatorium impetrans tenetur satisdare de soluendo debitum finita dilatione, dummodo talis satisdatio petatur à creditore, aliàs non.*

12 *Actus quilibet tendens ad fauorem alterius, est intelligendus, parte potente.*

L. Vniuersa. IV.

Imppp. GRATIAN. VALENT. & THEOD. AAA. *Floriano P.P.*

1 Rescripta solutionis dilatoria non aliter valent nisi fideiussio idonea super debiti solutione praebeatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num.2. sup.hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
Dec.*in cap.1.num.13.de testib.* Duen. *reg. 86. vers. fin.* Afflict.*decis.5.* Ioan. Gaician. *reg. 137.* Bernard. *reg. 585.limit. 2.* & *ibi* eius Additionator, Tiraq. *in l.si vnquam, verbo, reuertatur, n. 40.* Catald.de Boncompagn.*in suo tract.de syndicatu q.156. num. 99. vers.adde quòd habens saluum conductum,* Quintan. Mandos.*in sua pract. commiss.in tract. de signatura gratia, tit.de saluo conductu, vers. pro firmiori validitate,* Lancel Conrad.*in templo omnium iudic.lib.1.c.2.§.4.de Imper.in verbo, debitoribus dilatione indulgere, num. 8.* Vincent.de Anna *sing. 463.* Carol. de Grassis *de exceptionibus except.32.n.112.cum seqq.* Lusitan.Soar.*tom.1. comm. opinion. lib.4.tit.2 si certum petatur num.74.pag. 458.* Garc. Mastrill. *Sicilia decis.16.& in fine tract.de magistratib.in comment.ad indulta genera ta cap. 46. num. 19.* Farinac.*in praxi crimin.q.29.ex num. 27.* Castill.*lib.7.de tertiis,cap. 41.n.101.vers.limitat quoque,* Gabr.Aluarez *in tract. de priuileg. pauperum, & miserab. personar.q.44.ex n.85.* Bobadil *in sua politica tom.2.lib. 3.c.13.n.20.* Zerol.*in praxi Episcop.verbo quinquennales vers.2.* Alex.Trentacinq.*var.resol.lib.3.tit.de solution.resol.1. n.6.* Luc.Matth.Apicella *in tutam.pauperum tit.2.de moratoria Princip.n. 5. & 6.* vbi Mauric. Apicell.*in addit.n.466.* Nicol.Genoa *in tract. de scriptura priuata lib.3.tit.de annal. & quinquen.dilat. n.13.* D. Barbos.*in l.omnibus n.9.& 10.& in l.si debitori 21. n.153 ff.de iudic.*

Amplia procedere, etiamsi talis fideiussio in mo- 3
ratoria remittatur, remissione enim non obstante huiusmodi praedictam fideiussionem praestare debitor tenetur ob magnam, quae inde creditori insurgeret, laesionem, Carol.de Grassis *de exception. ad materiā statuti exclud omnes exceptiones, except.32. n.98.* Vincent.Carot.*de remed. contra praeiudic. sentent.vel damnosas execut.except. 168. n. 43.* Alex. Trentacinq.*d.resol.1 n.7.* Nicol.Genoa *d.loco n.15.& 26.* Vel quamuis debitor sit diues, valdeque idoneus, Vincent.Carot.*d.except.168.n.48.* Carol.de Grass.*d. except.31.n 118.* Luc.Matth Apicell.*d.tit. 2. n. 12.* 4
seu etiamsi moratoria annalis sit, adhuc enim fideius- 5
sio praestari debet, Boër. *decis.296 num.2.* Anton. Thesaur. *decis. 91. num 2.* nisi in contrarium sua- 6
deret stylus, Nicol. Genoa *d. tit.de annali & quinquen.num.11.& 12.* Luc.Matth Apicell.*d.tit. 2.numer.8.*

Intellige si à creditore oppositum, sitque satisdatio 7
petita, secus autē si eā non petat, quia tunc non data satisdatione, seu fideiussione, moratoria gaudebit debitor, Surd.*cons.124 num.1.& 2.* Franc. Marc. *Delphin.decis.33.n.1.p.1.* Alex.Trentacinq.*d.tit.de solut. resol.1.n.8.* Osuald.*ad Donel.lib.22.c.9. lit. N.vers. sed ita si creditores petant,* Nicol. Genoa *vbi suprà n.18.cum seqq* D.Barbos.*in l.si debitori n.155. ff. de iudic.* Vincent.Carot.*d.except.168. n. 44.* Carol. de Grass.*d.except.32.n.100.* Luc.Matth.Apicell.*d.tit.2. num.6.vers.quam conclusionem, & n.7.* vbi Mauric. Apicell.*in addit.n.466.*

Vniuersa rescripta,&c.]Notatur ad hoc quòd Re- 8
ges & Principes supremi moratorias litteras indulgere valent pauperibus debitoribus, dummodo praecedat causę cognitio: imò etiā à Senatoribus, siue Auditoribus Regiis, vt per Gabr.Aluarez *d. q.44.ex n. 28.* Castill.*d.tom.7.c.41.n.101.vers.secundò;* sed limitant in Dominis inferioribus superiorem recognoscentibus.

Nisi fideiussio idonea,&c.] Ergo satisdatio huius- 9
modi debet esse cum fideiussoribus, vt per Catald. *d.tract.de syndicatu q.156.num.93.vers.animaduertendum*

tendum, Couar.*lib.3.var.cap.3.num.6.*Sanch. *de matrim.lib.10.disp.18.n.35.*Farin.*d.q.28. n.19.* D.Barbos.*in l.diuortio §.interdum n.13.in princip.ff.soluto matrim.*

Verùm si talis debitor esset adeò pauper quòd fi-
10 deiussionem præstare non valeret, poterit vtique admitti ad iuratoriam cautionem, vt per Bald. Nouell.*in tract.de dote p.8.priuil. 11. vers. & sic facit argument um.*Ioseph Ludou.*Perus.decis.63.num.9.p.2.*Fatin.*d.num.* 29. qui dicunt isto casu talem iuratoriam cautionem debere esse cum generali hypotheca bonorum, & etiam cum adiectione pœnæ, N.pita *in consuetud.ciuitat.Cutan.tit.1.consuet.4.n.10.& 11.*Caroc.*in tract.de oblationib. p. 2. q. 78.n.2.*Carol.de Grassis *de except.except. 32. n. 160. cum seqq* Nicol.Genoa *d.tit.de annali & quinquen.dilat. à n 31.*Osuald.*in Donell. enucleatum lib.22.cap. 9. litt N.* Quòd autem fideiussorem debitor non inueniar, per ipsius debitoris iuramentum, cui statur, probare sufficit, Auton.Scap.*de iure non scripto lib.5.cap.74.num.5.*Mauritr. Ap'cel. *ad patrem in tutamine pauperum tit.1.n.* 492. Camill. Borrel.*in sum. decis.tom.1.tit.60.de iuram.n.219.& 220.*

In gloss. *Prabeatur, fin.*ibi, *demum si aduersarius
1 postulit.* Notatur ad hoc quòd impetrans rescriptum solutionis dilatorium, tenetur satisdare de soluendo debitum finita dilatione, dummodo talis satisdatio petatur à creditore, aliàs secus, vt per Carald. *dict. q.156.num.99.ad finem.* Gregor. Lop. *l. 33. verbo, fiador tit.18.part.3.*Farinac.*d.q.* 28. *num.* 18. Surd. *decis.57.in princip.*

Notatur etiam ad hoc quòd quilibet actus tendens ad fauorem alterius, est intelligendus parte petente, latè Menoch.*de præsumpt.lib.2. præsumpt. 46. per tot.*Hippol. *in rub. de fideiussor. num.164. & in l.vnius §.cognitturum n.6 ff.de quæstion.& sing. 341.* Rot.Bononien.*decis.55.*Duen. *reg. 86. in fine*, Gregor. *d. l. 53. verbo, fiador*, Gonzal.*ad reg.8 Cancel. gloss.56.n.108.* Steph. Gratian. *discept. forens. cap. 200.num.9.*latè Aloys.Ricc. *in collectan. decis. part. 4 collect.1189.in princip.* vbi infert ad plura vtilia in hac materia.

L. Si quis aduersùs. V.

Impp. VALENT. *&* VALENS AA. *ad Volusianum P.P.*

1 CONtra Præfectorum prætorio sententias semel supplicare licitum est. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. sup. hoc tit.* Vide Bossium *in tit.de supplic.aduers.sent.*

Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt Ordin.Reg.Lusitan.*lib.3.tit.95 §. 9. & l. Hispan. 17. tit.23.part.5 vbi gloss.5.& l.3.tit.19.lib.4. noua Recop.*Guid.Papæ *decis.* 345. Rebuff. *ad leges Galliæ tract.de supplication.in præfat.pag.305 num.45.* Ludou.Bender.*in tract.de reuisionib.conclus.10. num.31.* Roland.*cons.1.num.56. lib. 1.* Soar. de Paz *in praxi tom.1.p.6.cap.3.num.10.* Vincent. de Franchis *decis. 235.num.3. & decis.193.num.* 1. vbi addit. Amendolæ *num.2.*Bernardin. Muscatell. *in practic. sacri Consil.lib.2.pag.3.gloss.appellari n. 11. & gloss.prouocare num.*48 Peregrin. *Patau. decis.* 60. Christoph.de Paz *in scholiis ad leges styli,l. 171.num.6.*Valasc.*con ult.51.num.49.*vbi magistraliter docet quando censeatur supplicatio semel denegata. Cabed. *Lusitan.decis.12 n.7.cum seqq.p. 1.* Thom.Valasc. *allegat.iuris tom.1.alleg.80.num 24 & 25.*vbi subdit quòd si Princeps vellet, posset rursus admittere supplicationem, quia hoc est ei voluntarium.

SVMMARIVM.

1 *Supplicatione exhibita Præfecto prætorio, sententia sine satisdatione intra decem dies non mandatur executioni, & num.2.*

3 *Supplicationes, seu Reuisiones, remissiuè.*

4 *Fideiussio præstanda si intra decem dies post sententiam petatur reuisio.*

5 *Supplicare, & reclamare licet à sententia Principis, siue Præfecti prætorio.*

6 *Per supplicationem non impeditur executio latæ sententiæ.*

7 *Exceptio satisdationis non præstita iuxta hanc Authent. an sit dilatoria, & an aduersùs tam omissam restituuntur minor.*

8 *Cautionem iuratoriam præstare sufficit si fideiussorem non inuenit.*

9 *Constitutionis tempus non obseruans, haud tamen formam obseruare dicitur.*

10 *Ad supplicandum statutum est biennium in regno Franciæ. In regno Castellæ dies quadraginta, n. 11. In regno Lusitaniæ duo menses à tempore latæ sententiæ in reuisionibus, n.12.*

AVTH. Quæ supplicatio.

SVpplicatione exhibita Præfecto prætorio, senten- 1
tia sine satisdatione intra decem dies non mandatur executioni, post decem dies sententia absque satisdatione executionem prouocat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup.hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l.Hispan.6.tit.24.p.3.& l.52.tit.4.lib. 2. nouæ Recop.*Capell.*decis.479.*Afflict.*in prælud. constit. quæst.10 num.5.cum seqq.*Boër.*decis.52.n.4.* Duen. *reg.43.limit.3.*Thesaur.*Pedem.decis.181.* Seraphin. *de priuil.iuram.priuileg.18.num.3.*latè Gutier.*pract. lib.3 quæst.38 à princip.*Marant. *de ordine iudic.p.6. actu 2.num.16* Lancel.*de attent.p.2.cap.12.limit.50. num.56.cum seqq.*Thom.Valasc. *alleg. iuris tom. 1. alleg.90.num.8.*Molina *in imperio iuris part. 1.tit.2. in prælud.num.62.* vbi *num.* 73. ait de iure Castellæ aliter se res habere, vt *in l.1 tit.19.& in l.1. tit.20. lib. 4. nouæ Recop.* in quibus supplicatio ad eosdem iudices intra triduum ab interlocutoria, intra decem dies à definitiua interponi iubetur; ad Principem verò cum pœna mille & quadraginta duplarum auri intra viginti dies. Additque quòd de iure regni Aragoniæ supplicatio debet interponi intra decem dies, & pars supplicans infra vnum annum à die supplicationis continuò sequutum, causam eiusdem supplicationis prosequi tenetur in supremo Regio Concilio, aliàs lapso dicto anno prædicta sententia transit in rem iudicatam; deinde non admittitur supplicatio ad supremum Consilium, nisi priùs supplicans dederit cautionem quòd casu quo in causa eiusdem supplicationis succumbat, expensas faciendas, & damna sustinenda per alteram partem occasione dictæ causæ soluet, & integrè & completè resarciet. Et in Curiis Franciæ nemo admittitur ad supplicandum nisi priùs deponat 240. libras Parisienses pro mulcta in casu quo succumberet secundum Rebuff. *d.tit.de supplicat.in præfat.sub num.19.* Petr. Gregor. *de appellat. lib. 1. cap 6. sub num. 18.* Scacc. *in simili tractat. quæst. 19. remed.sub numero 29.*

3 De supplicationibus, siue reuisionibus, vide Auendan. *in speciali tractatu de secunda supplicatione*, Rebuff. *ad leges Galliæ tractat. de supplicationib.* Afflict. *decis.* 131. Guid. Pap. *decis.* 420. Gail. *lib.* 1. *obseru.* 132. Soar. de Paz *in pract. tom.* 1. *part.* 7. *cap. vnic.* Perez *l.* 25. *tit.* 3. *lib.* 2. *Ordin. pag.* 218. *&* *l.* 8. *tit.* 4. *pag.* 233. Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *quæst.* 70. *& conf.* 218. *n.* 87. *cum seqq.* Monterol. *in sua practic. tractat.* 5. *cap.* 8. Christoph. de Paz *in schol. ad leges styli l.* 171. *per totam*, Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imperialis lib.* 1. *conclus.* 135. *consid.* 1 Sigism. Scacc. *de appellat. quæst.* 19. *remed.* 3. Cabed. *Lusitan. decis.* 144. *&* 190. *part.* 1. *& decis.* 67. *& aresto* 47. *&* 95. *part.* 2. Aluar. Valasc. *conf.* 51. Thom. Valasc. *d. alleg.* 90.

4 *Intra decem dies*, &c.] Notatur ad hoc quòd fideiussio præstanda est, si intra decem dies post sententiam petatur reuisio, vt per Cagnanol. *ad decretum Montisferrati* 14. §. 1. *q.* 3. *n.* 22. Surd *decis.* 276. *num.* 19. Giurb *decis.* 4. *ante num.* Scacc. *de appell. q.* 19. *remed.* 3. *sub n.* 27. *vers. subdeclara.*

5 *Offerenda est*, &c.] Notatur ad hoc quòd supplicare, & reclamare licet à sententia Principis, siue Præfecti prætorio, vt per Viui. *tom.* 2. *commun. opin. lib.* 7. *tit.* 25. *quorum appellationes non recip. num.* 21. *pag.* 322 Menoch. *remed.* 4. *adipisc. n.* 896.

5 *Quo subsequuto*, &c.] Notatur ad hoc quòd per supplicationem non impeditur executio latæ sententiæ, vt per Afflict. *decis.* 541. Azeued. *l.* 14. *num.* 49. *tit.* 3. *lib.* 1. *nouæ Recop.* Contar. *in l. vnic. quæst.* 8. *num.* 41. *vers. nam regulariter, C. si de mom. possess.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo, per quod, n.* 32. Valasc *consult.* 51. *n.* 28. Caualcan. *decis.* 14. *num.* 42. *part.* 1. Giurba *decis.* 4. *num.* 17. *in fine.* Surd. *decis.* 276. *num.* 19. Scacc. *de appel. quæst.* 19. *remed.* 3. *num* 27. Nam pendente supplicatione sententia mandatur exequutioni, secundùm Lancel. *de attentat. part.* 2. *cap.* 19 *à num.* 16. Salgado *de Regia protect. part.* 4. *cap.* 3. *à num.* 237. meipsum *in collect. ad cap. ex litteris n.* 7. *de in integ. restit. & in votis decisiuis Canon. voto* 4. *num.* 76. *in fine*, nisi irretractabilis & periculosa sit. Anton. Gabr. *commun. tit. de execut. rei iudic. conclus.* 1. *num.* 21. Anna *allegat.* 63. *num.* 3. *& alleg.* 82 *num* 7. Muscatel. *in praxi ciuil. part.* 7. *gloss. condemnando, num.* 102. Cardin. Tusch. *tom.* 7. *lit. R. concl.* 314. *num.* 9.

An exceptio satisdationis non præstitæ iuxta huius Authent. dispositionem, sit dilatoria, & ad eam omissam restituatur minor? negatiuè resoluit Vincent. Franch. *decis.* 290.

Fideiussionem prabuerit, &c.] Iuratoriam cautionem præstare sufficit si fideiussorem non inuenit, Pap. *decis.* 50. *num.* 2. *& decis.* 189. *num.* 3. Roland. *conf.* 43. *num.* 22. *vol.* 1. Franc. Marc. *decis.* 496. *part.* 1. Rebuff. *ad leges Galliæ tit. de sentent. execut. art.* 2. *gloss.* 16. *tom.* 1. *tit. de supplicat. art.* 5. *gloss. vnic. vers. quaro quid si sit pauper.* Monterol. *in practic. tract.* 5. *cap.* 8. *num.* 7. *in nouiss. impres.* Soar. de Paz *in pract. tom.* 1. *part.* 7. *cap.* 11. *num.* 95. Azeued. *l.* 1. *num.* 11. *tit.* 20. *lib* 4. *nouæ Recop.* Crauet. *conf.* 299. Rimin. iun. *conf.* 48. *num.* 20 Bec *conf.* 1. Gail. *lib.* 2. *obseru.* 47. *num.* 9. Anton. Sola *ad constit. Sabaudiæ tit. de sentent. execut. decr. ne sup. debitis gloss.* 3. *num.* 5. Vrsil. *ad Afflict. decis.* 231. Andr. Claud. *de sequestr. cap.* 10. *num.* 18. Bender. *in tract. de Remission. concl.* 7. *per tot.* Alex. Trentacinq. *var. resol. lib.* 2. *tit. de appellat. resol.* 1. *num.* 9. Hering. *de fideiussor. cap.* 18. *num.* 101. Vbi enim lege, vel statuto ad dandum fideiussorem, vel pignus certo in casu quis obligatur, nec tamen sui inopia pignus, aut fideiussorem dare potest, ad iuratoriam cautionem statuto non obstante admittitur, Osasch. *decis.* 70. *num.* 3 Bec. *d. conf.* 1. *ex num.* 18. VVesembec. *in paratit. ad tit. ff. qui satisd. cog. num.* 10. Sebast. Medic. *de casibus fortuit. p.* 2. *q.* 4. *num.* 23 Caroc. *de oblationib. p.* 2. *q.* 10. *n.* 41. D. Barbos. *in l. diuortio §. interdum num.* 15. *&* 29 *ff. soluto matr.* Ceuall. *commun. contra commun quæst.* 66. *num.* 5. Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil.* 18. *n.* 1. 2. *&* 33. Gutier. *in l. nemo potest, num.* 294. *ff. de legat.* 1. *& quæst. Canon. lib.* 2. *quæst.* 19 *num* 4. Surd. *conf* 68. *num.* 7. *& decis.* 141. *ex num.* 7. Borrel. *conf.* 54. *num.* 9. Facbinæ. *controu. iuris lib.* 1. *cap.* 63. Farinac. *in praxi crimin. q.* 107. *num.* 38 Hering. *de fideiussor. cap.* 18. *num.* 89. Schrad *de feudis, part.* 10. *sect.* 20. *num.* 296. Marc. *voto* 158. *num.* 8. Cardin. Tusch. *practic. conclus. tom.* 1. *lit. C. conclus.* 166 *num.* 5. *& conclus.* 175. *num.* 13. Scacc. *d. quæst.* 19. *remed.* 3. *num.* 27. *vers. subdeclara.*

Nisi sub hac forma, &c.] Notatur ad hoc quòd 9 qui non obseruat tempus constitutionis, non dicitur eius formam obseruare, vt per Tiraq. *de retract lig.* §. 3. *gloss.* 4. *num.* 3. Cùm tempus huiusmodi ad formam & solemnitatem pertineat, idem Tiraq. *de retract. lig.* §. 1. *gloss.* 10. *n.* 90.

Vt intra biennium, &c.] Idem biennium statu- 10 tum est in Regno Franciæ ad supplicationem, vt per Rebuff. *d. tit. de supplication. in præfat. num.* 75. Guilielm Benedict. *in c. Raynutius, verbo mortuo itaque testatore, in* 1. *num.* 273. In Regno Castelliæ dantur 11 quadraginta dies, Auendan. *d. tract. de supplicat. num.* 19. Perez *l.* 42. *tit.* 4. *lib.* 2. *Ordin. pag.* 391. *verbo suppliceant*, Soar. de Paz *d. cap. vnic. num.* 96. Monterol. *vbi supra num.* 1. In Regno autem nostro Lu- 12 sitano dantur duo menses à tempore latæ sententiæ in reuisionibus, quæ petuntur ex gratia, nisi sententiæ executio impedita sit exceptionibus obiectis, quia tunc computabuntur ab eo tempore, quo lata fuerit super huiusmodi exceptionibus, ex Ordin. Regia Lusit. *lib.* 3. *tit.* 95. §. 3. Aluar. Valasc. *d. consult.* 51. *num.* 32.

L. Vniuersis. VI.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. *Isidoro P. P.*

Rescriptum sufficit esse concessum, non attento 1 per quem fuerit impetratum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*

Quamuis ad impetrandum rescriptum speciale requireretur mandatum, iuxta posita *in collect. ad cap. nonnulli num.* 16. *de rescript.* & *ibi* citatis addo Vezin. *commun. opin. lib.* 1. *tit.* 20. *num.* 131. tamen, vt aduertimus *citato loco*, textus ille non seruatur in praxi, & ideo huius textus dispositio communiter recipitur.

SVMMARIVM.

1 *Rescripta iuri contraria, & alium lædentia non valent, & num.* 2. *&* 3.

4 *Rescriptum si sit contra ius commune non valet nisi faciat mentionem de iure.*

5 *Per rescriptum non potest auferri ius quæsitum subditis.*

6 *Remissio Principis ante condemnationem tollit pœnam delicti. Intellige, vbi læsis remissum, vel illi satisfactum fuerit, ibid.*

L. Rescripta. VII.

Impp. THEOD. & VALENT. AA. *ad Senatum.*

1 RESCRIPTA iuri contraria, & alium lædentia non valent. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.5.sup.hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hac leg. desumunt *l.Hispan.30.tit.18.part.*3.*vbi gloss.1.* Dec. *cons.556. num.1.*Ioan.Garc.*regal.406.num.*8.Perez *l.6. vers. regulariter tit.12.lib.3.Ordin.pag.*700.Azeued.*l.1. num.7.cum seqq.tit.14.lib.4. nouæ Recop.*Spin.*in speculo testament.gloss.30.princip.num.*20. Marchesi. *de commission.& rescript.part.1.cap 3.num.*8.Menoch. *cons.291 num.23.lib.3.*Ludou.Beudet.*in tract.de remissionib.concl.33.num.5.pag.557.* latè Trentacinq. *var.resolut.lib.1.tit.de rescripi.resol.6.per totam.*

3 Ratio est, quia Princeps secundùm ius commune rescribere censetur, & illi se conformare, vt per Iacob.Omphal.*de Principis funct.lib.1.cap.9.* Cabed. *Lusit. decis.93. num. 3.part.2.*ac eius voluntas talis præsumitur, qualem de iure esse oportet. Bald. *in l.5.num.6 ff.de constitut. Princip.* Ias. *consil.236. col.2.vol.1.*Grammat. *consil. 34. num. 5. consil. 45. num. 5.in crimin.* Dec. *cons.64.num.7.& cons.580. num.2.*Gozadin.*cons.101.num. 10.* & illud quod de iure est, cogitasse præsumitur, Roland.*cons.86.n.58. vol.1.*Menoch.*cons.451.num.15.& cons. 1156. n.1.* Carol.Tapia *in rubr. ff. de constitut. Princip.cap. 2. num. 1.* sicut & præsumitur in dubio semper vti voluntate & auctoritate legibus ordinata. Boss. *in tit. de Principe, num.193.*Roland.*cons.86.num.18.vol.1.* Menoch.*de præsumpt.lib.2.præsumpt.12. num.1.* Ludou Rodolphin.*de absoluta Principis potestate c. 3. num.1.*

4 Notator etiam ad hoc quòd rescriptum si sit contra ius commune non valet nisi faciat mentionem de iure, vt per Xuar.*allegat. 28. n.17* Mart.*de clausul.p.1.claus.79.num.1.* Monet. *de commutat. vltim. volunt.cap.7.num.576.*meipsum *de clausul. vsufreq. claus.82.num.13.*

5 *Quòd non lædat alium,*&c.] Notatur ad hoc quòd per rescriptum non potest auferri ius quæsitum subditis, vt per Anton. Gomez *l.40.Tauri,num. 89. vers. primo sine iusta causa.*Mench.*vsufreq.quæst.c.5. n.6.* Princeps enim ius alterius in rescriptis suis derogare non intendit, vt per Xuar.*allegat.7.n. 4.* Hippol. *singul.295 vers.secundò ferat,* D. Roder.à Cunha *in commeat.ad cap.3.num.1.dist.99.*Cardin. Tusch.*tom. 6.lit.P.conclus.687.ex n.1.*

6 *Vel crimen supplicantibus indulgeat.*] Notatur ad hoc quòd remissio Principis ante condemnationem tollit pœnam delicti, vt per Anton. Gomez *tom.3. var.cap.13.n.38.vers.item adde, post princ.*Azeued. *l.1.num.10.cum seqq.tit. 25.lib.8. Recopil.* Intellige vbi læsus remiserit, vel illi satisfactum extiterit, de quo vide Chassan.*in consuet.Burgund.rubr.1. §.5.n. 163.pag.59.*

SVMMARIVM.

1 *Supplicationē effectum solummodo instrumenti, non vniuersum instrumenti tenorem, continere sufficit.*
2 *Instrumenti sensum, non autem verba inserere precibus satis est.*
3 *Expressio debet esse clara, & certa.*

L. Instrumentorum. VII. & vlt.

Iidem AA. Florentio P.P.

SVpplicationē effectū solummodo instrumenti, non vniuersum instrumenti tenorem continere sufficit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1. sup.hoc tit.*

Ex hoc text. vulgò colligitur, vt tantùm partis instrumenti, de qua dubitatur, sensus, non autem verba precibus inseràtur: de cuius intellectu agit Guid. Pancirol. *in thesauro variarum lection.lib.2.cap.15.* vbi tandem ita concludit. Existimo itaque hanc fuisse l.illius mentem, vt totius instrumenti sententia, non autem verba precibus inserantur, vt rem, de qua agitur, Princeps cognoscere possit; sed si super instrumenti verbis dubitari contigerit, tunc non sententia, sed verba, de quibus est quæstio, scribenda sunt: at enim hæc sola cùm necessitas exegerit, verba precibus inserenda, quorum de sensu inter partes dubitari contigerit, quæ etsi quis rectè intueatur, nullum alium sensum recipiunt. Non ergo partis tantùm, quod Doctores arbitrantur, sed totius instrumenti ius exponi debet, & etiam verba si super iis dubitari contigerit.

Vera precatio rem aperiat cognoscendam,&c.] Notatur ad hoc quòd expressio debet esse clara & certa, id est, per verba clara & specialia, quibus, cessante dubio, incertitudine, aut æquiuocatione Superior omnino certus esse possit de omnibus necessariis, & plenè instruatur, vt per Xuar. *alleg. 12.num.34.*Rebuff.*de nomin.quæst.9.num.18.*

Quando libellus Principi datus, litis contestationem faciat.

TIT. XX.

CVM actum sit de precibus offerendis; consequenter dicitur de earumdem oblatarum effectu. Imperator ponit regulam, quòd libellus Principi oblatus habet vim litis contestatæ, itavt actionem perpetuet, atque in hæredes transmittat. Scripserunt in hanc rubr. Bart. & alij, Ias. Sebast. Næui. Cuiac. Pac.& VVesembec. Vide Brissonium *lib.3.select.cap.7.*

SVMMARIVM.

1 *Rescriptum Principis æquiualet libello, & litis contestationi.*
2 *Litis contestationem ex libello existere, colligitur.*
3 *Libellus, pro ipsis precibus Principi datus.*
4 *Scheda supplex, pro supplicatione.*

L. Dubium. I.

Impp. ARCAD. & HONOR. AA. *Remigio P.P.*

RESCRIPTUM Principi æquiualet libello, & litis contestationi. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Castr. Ias. Sebast. Næui. remissiue Ximen. Tolet. *in concord.p.1.* 1

Vulgò,

Vulgò colligitur ex hoc text.litis contestationem
2 ex libello existere, de quo Quintanaduen. *de iure & unper.l.b.1.tit.11.num.*18.vbi intelligit, & con-
ciliat *l.libellus, ff.de in ius vocando,& l.quæsitum,ff.*
3 *ad senatusconf.Turpil.* Et libellum sumi hoc loci pro
ipsis precibus Principi datis,tenent Budæ.& Alciat.
in l.nec quicquam §.vbi decretum,ff.de offic.Proconf.
Menoch.*de arbitr.casu* 314.*num.*12.& dicit Caluin.
in suo Lexic.iurid.verbo,libellus appellatur,quod *in hoc tit.*dicitur scheda supplex,quam vulgò supplica-
4 tionem dicimus, qua populares postulata sua Prin-
cipibus exponere solent.

SVMMARIVM.

1 *Per supplicationem, & insequentia Imperatorum rescripta, actiones temporales redduntur perpetua.*

2 *Per litem contestatam perpetuatur actio annalis.*

L. Temporales II. & vlt.

Imp. IVSTINIAN. A. *Menna P.P.*

PEr supplicationem, & insequentia Imperatorum
1 rescripta,actiones temporales perpetuæ reddun-
tur. Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.1. n.1. sup.hoc tit.*

Notatur hic text.ad hoc quòd per litem contesta-
2 tam perpetuatur annalis actio,vt per Ias. *in §. præiudiciales* 11.*num.*25.*& in §.pœnales* 12.*n.*125.*Instit. de actionib.*Tiraquel.*de retractu lign. §. 1.gloss.*10.*n.*75.*& in fine tit.num.*33.

Vt lite pendente, vel post prouocationem, aut diffinitiuam sententiam nulli liceat Imperatori supplicare.

TIT. XXI.

QVANDOQVE etiam post prouocationem lis pendet in secunda instantia. Scripserunt in hanc rubr. Bart. Angel. Castr. Bald.Ias. Aloys.Leo,Sebast.Næui. item Cuiac. Pac. & VVesembec.

SVMMARIVM.

1 *Sententia lata post supplicationem exhibitam antequom Princeps respondeat,valet.*

2 *In supplicationibus admittendis aduersùs res indicatas Princeps non sit facilis.*

L. Licèt postquam. I.

Imp. ALEXANDER A. *Camerio.*

SEntentia lata post supplicationem exhibitam an-
tequam Princeps respondeat,valet. Colligunt ex
1 Ordin. Cyn.Salic.Bart.Angel.Castr Bald.Ias. Aloys.
Leo,Sebast.Næui.remissiuè Ximen. *in concord.p.* 2.
& Casal.*in annot.*
2 Aduerte quòd Princeps non debet esse facilis in
admittendis supplicationibus aduersùs res iudicatas,
de quo Roland.à Valle *cons.* 38. *sub num.* 12. *lib.* 2.
Achil.Personal.*in tract.de adipisc possess.sub n.* 150.
vers.& molè,Contar.*in l vnic.q.*8.*n.*32.*C.si de mom. possess.*quos refert & sequitur Sigism.Scacc.*de appell. quæst.*19.*remed.*3.*n* 29.

SVMMARIVM.

1 *Supplicare non licet citra editionem actorum necessariorum processu pendente.*

2 *Priuilegium,seu rescriptum lite pendente impetratum,nihil prodest,non facta mentione litis pendentia.*

3 *In commissione ad lites,seu supplicatione ad beneficia,inseri solet hæc claus.* cuius litis statum,*&c. quæ operatur vt dicatur sufficienter mentio facta litis.Sententia Authoris proponitur,n.*4.

5 *Appellatio datur quando Iudex denegat copiam actoris.*

L. Supplicare. II.

Imp. CONSTANTIN. A. *Probiano suo S.*

PEndente processu citra editionem actorum ne- 1
cessariorum supplicare non licet. Colligunt ex
Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup.hoc tit.*
Nisi vel actorum communium, &c.] Notatur ad 2
hoc quòd priuilegium, seu rescriptum lite pendente
impetratum nihil prodest,non facta mentione litis-
pendentiæ,vt per Capyc.*decis.*86.*n.*20. Bapt.Ferret.
*cons.*229.*n.*6.*lib.*2.Palat.*in repet.cap.per vestras, de donat.inter virum:notab.*4.*in princ.n.*19.Lancellot.*de attent.p.*1.*cap.*4.*à n.*65.Menoch.*de arbitr.casu* 206.
*à n.*4.Octauian.*de stylo Curia lib.*3.*cap.*9. *à num.* 6.
Rebuff.*in praxi benef.p.*3.*signatura, verbo,quatenus litigiosum*,Mandos.*in forma commission gloss.vlt.* D.
Barbos.*in l.si quis posteaquam,n.*120.*ff.de iud.*
In commissione ad lites, seu supplicatione ad be- 3
neficia inseri solet hæc claus.*cuius litis statum*, &c.
quæ operatur vt dicatur sufficienter mentio facta li-
tis,Achil.*decis.*9.*de rescrips.*Marches. *de commiss.p.*
1.*pag.*481.*n.*11.*in vlt.impress.*Mantic.*decis.*213.*n.*8.
Monet.*de commut.vlt.volunt.cap* 6.*n.*330. plures ci-
tati per me *in tract.claus.vsufr.claus.*77.*num.*1. vbi 4
*n.*3. assero quòd illa clausula non operatur effectum,
quando adest res iudicata.
Notatur etiam ad hoc quòd datur appellatio 5
quando iudex denegat copiam actorú,vt per Duen.
*regul.*52.*fallent.*5.Gonzal.*ad reg.*8.*Cancell. gloss.*9
*§.*1.*in annot.n.*198.
Protinus condemnetur.]Id est,ipso iure,vt per Tiraq.*in l.si vnquam,verbo,reuertatur,n.*102.*& seq.C. de reuoc.don.* Cor. *in memorab. verbo,protinus,pag.*715.Cald Pereira *de resolut.emphyt.c.*16.*n.*89.Farin.*fragm.crimin.p.*2.*verbo,lex,n.*115.& alios per me citatos *de dictionib.vsufreq.dict.*295.*n.*3.

SVMMARIVM.

1 *Non appellanti silentium est impositum ipso iure; & per rescriptum tentans retractare decisa,desiderio cum ignominia pœna carebit.*

2 *Supplicans Principi pro retractando sententiam, quæ in iudicatum transiuit, incurrit infamiam.*

3 *In quæstie iure positiuo potest Princeps pœnam publicam,vel fiscalem remittere.*

4 *Dispositio pœnalis, quæ nullam temporis præfinitionem continet, perpetua est.*
5 *Appellare nequiens à sententia, quæ transiuit in rem iudicatam, pariter aduersus eam supplicare non potest.*
6 *Remissionem petens, si renuntiauit appellationi, quæ est iuris communis remedium, fit gratia & prouisione Principis indignus.*
7 *Remissionis renunciantis beneficio, an sit deneganda remissio.*
8 *Appellatio vbi remouetur ad abbreuiandum lites, tunc censetur etiam remota supplicatio.*

L. Qui licitam. III. & vlt.

Idem A. ad vniuersos Prouinciales.

1 NOn appellanti silentium est impositum ipso iure, & per rescriptum tentans retractare decisa, desiderio cum ignominiæ pœna carebit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 Vulgò notari solet hic text. ad hoc quòd supplicans Principi pro retractando sententiam, quæ in iudicatum transiuit, incurrit infamiam, vt per Palat. *in repet cap. per vestras, de donat. inter virum, not. b. 4. in princ. num. 25.* vbi subdit quòd si iste talis produceretur in testem, posset sibi obijci quòd non esset habilis: quod ait menti tenendũ secundùm Paul. quia posset facere honorem si casus occurreret, cùm pauci sint qui aduertant, & sciant de hoc excipere; & demum aduertit hoc debere intelligi quando sententia esset valida, secus si nulla, Cæpol. *caut. 220.* Rebuff. *tom. 3. ad leges Galliæ tit. de appellat. art. 14. gloss. vnic. num. 1.* Azeued. *l. 7. num. 128. tit. 18. lib. 4. noua Recop. & ad Curiam Pisanam lib. 4. c. 6. n. 173.* Mascard. *de probat. concl. 1356.* aliàs 1362. *num. 30.* Aduertit tamen Rebuff. *ad leges Galliæ to. 1. in proœm. gloss. 5. num. 45.* se non vidisse seruari hanc legem quoad infamiam, quòd licèt infamia huiusmodi fuerit contra vnum opposita, tamen fuit in testimonium admissus.

3 Notatur etiam ad hoc quòd in quæsitis iure positiuo potest Princeps pœnam publicam, vel fiscalem remittere, vt per Restaur. Castald. *in tract. de Imperio, quæst. 111. casu 7.* Pinel. *in rubr. de rescind. vendit. p. 1. c. 2. sub n. 12.*

4 *Perpetuo silere debebis.*] Notatur ad hoc quòd dispositio pœnalis quæ nullam temporis præfinitionem continet, perpetua est, vt per Ioan. Garcian. *reg. 143.*

5 *Petere per supplicationem*, &c.] Notatur ad hoc quòd qui non potest appellare à sententia quæ transiuit in rem iudicatam, pariter aduersùs eam supplicare non potest, vt per Roland. à Valle *cons. 38. n. 10. vers. quibus tamen non obstantibus, tom. 1.* Kirchou. *tom. 2. commun. opin. lib. 7. tit 27. si de momentan. possess. n. 2. pag. 313.*

6 Notatur etiam ad hoc quòd petens remisionem si renuntiauit appellationi, quæ est iuris communis remedium, fit gratia & prouisione Principis indignus, vt per Valasc. *cons. 51. num. 34.* vbi *num. 35.* post Corset. Capell. Tholosan. Rebuff. & alios aduertit quòd licèt in præsenti contra omittentes appellationis remedium disponatur, idem à fortiori tenendum contra renuntiantes, quod grauius est, & sic vtroque casu, nempe de renuntiante tacitè, vel expressè, hunc text. intelligit, & *num. 36.* tenet hanc leg. quæ loquitur de renuntiante appellationi post sententiam latam, non procedit in renuntiante ante sententiam; quia ille, qui ante sententiam renuntiat appellationi futuræ, non est tam culpabilis; cùm spe bonæ & iustæ sententiæ potuit ad hoc allici, prout est ille, qui post latam sententiam, & iam cognitam atque examinatam causam appellationi renunciat, & addit sæpissimè vidisse concessam remisionem renuntiantibus de licentia Regis futuræ appellationi, nunquam verò illis, qui post latam sententiam renunciant appellationi, & remedio ordinario, & *n. 38.* disputat an renuntianti remedio remisionis sit deneganda remisio.

In gloss. *Omiserit*, fin. Notatur ad hoc quòd vbi 5
appellatio remouetur ad abbreuiandum lites, tunc censetur etiam remota supplicatio, vt per Ias. *in auth. quæ supplicatio, n. 6. C. de precibus Imper. offer.* Surd. *decis. 36. num. 22.*

Si contra ius, vel vtilitatem publicam, vel per mendacium fuerit aliquid postulatum, vel impetratum.

TIT. XXII.

HIs casibus regulariter rescriptũ Principis impetranti non prodest. Scripserũt in hác rubr. Angel. Castren. Bald. Aloys. Leo, Seb. Naeu. item Cuiac. Pac. & VVesemb.

SVMMARIVM.

1 *Supplicatio non vitiatur ob leuem omissionem.*
2 *Omissa non vitiant rescripta, quæ expressa rescripti decretum magis promouissent.*
3 *Delegatum posse cognoscere, & definire, quamuis ab eo, qui rescriptum impetrauit, omissa fuerint nonnulla ex his, quæ erant exprimenda, quo modo intelligendum sit.*
4 *Subreptitia non reputatur gratia, licèt in ea non fuerit vnum narratum, quod si narratum esset, Princeps vel non concessisset, vel saltem difficiliùs.*

L. Non idcirco. I.

Impp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA *Gregorio.*

SVpplicatio non vitiatur ob leuem omissionem. 1
Omissa non vitiant rescripta, quæ expressa re- 2
scripti decretum magis promouissent. Colligunt ex Ordinar. Cyn. Salicet. Bart. Angel. Castrens. Bart. Bald. Aloys. Leo, Sebastian. Naeui. remissiuè Ximen. Tolet. *in concordanc. part. 1. & 2.* & Casal. *in annot.*

De materia subreptionis & obreptionis dictum est *in collect. ad cap. super litteris, de rescript.* & adde Menoch. *de arbitr. iudic. l. 1. q. 37.* Benedict. Capr. *in regulis, concl 46. & 47.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. p. 2. collect. 325.* Cabed. *post decisiones Lusitaniæ, p. 2. arresto 74.*

Quod ex gestis, &c.] Text. iste, dum habet de- 3
legatum posse cognoscere, & diffinire, quamuis ab eo, qui rescriptum impetrauit, omissa fuerint non-

nulla

nulla ex his, quæ erant exprimenda, intelligitur secundùm gloss. & Doctores communiter procedere vbi ea sunt omissa, quibus expressis superior æque facile causam sub eadem forma commisisset. Sed planiùs & generaliùs intelligimr vt procedat indistinctè vbi omittuntur ea, quæ pertinent ad iostitiam causæ, & pro quibus competit exceptio peremptoria, itavt particula, *gestu*, referatur ad ea, quæ inter partes gesta sunt circa ipsam causam principalem, & merita illins, iuxta interpretationem communis præceptoris Ludouici Correa in Conimbricensi Academia olim Pontificij iuris Interpretis insignis.

4 *Omissa proponis.*] Aduerte quòd subreptitia non reputatur gratia, licèt in ea non fuerit vnum narratum, quòd si narratum esset, Princeps vel non concessisset, vel saltem difficiliùs concessisset, dommodo per testes probetur Principem illud sciuisse quod in gratia narratum non fuit, & nihilominus concesserit gratiam, ita Verall. *p. 3. decis.* 2 at *n.* 1.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegium obreptitiè, & per mendacium impetratum non releuat.*
2 *L. præscriptione 2. si contra ius, & cap. super litteris, de rescript. conciliuntur.*
3 *Mendacium, & an mendax præsumatur esse in dolo, ibid.*
4 *Testis, qui verum supprimit, omittitque dicere, tam falsus est, quàm qui falsum asserit.*
5 *Condemnatus pro homicidio in mille, si supplicauit Principi pro compositione inserta in suplicatione, narrando quòd erat condemnatus in mille, sed non qualiter fuerit condemnatus, rescriptum est subreptitium, & nullum.*
6 *Iudices delegati, siue per litteras dati, cognoscunt an sua sit iurisdictio, & pronuntiant super exceptionibus sui fori declinatoriis, & incompetentia sicut iudices ordinarij. Amplia etiamsi ex tali pronuntiatione iudices aliqued interesse prætendunt, num. 7.*
8 *Littera subreptitia, vel obreptitia nullam tribuunt iurisdictionem.*

L. Præscriptione. II.

Iidem AA. & CONST. & MAXIMIAN. CC. *Statio.*

1 PRiuilegium obreptitiè, & per mendacium impetratum non relenat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 2. n. 1. sup. hoc tit.*

2 Circa intellectum huius text. dum probare videtur rescriptum impetratum expressa falsitate, vel suppressa veritate per fraudem, valere ad effectum vt iudex in eo delegatus secundùm iuris ordinem, licèt non secundùm formam specialem ipsius procedere possit, multi multa scripserunt, vt per Bald. & Bart. *n. 1. &* 22. *tum seq. in præsenti*, Abb. *n. 3. vers. itē facit*, Card. *oppos. 2. & q. 4.* Anton. *à n.* 20. Bero. *lect. 1. num. 9. &* 19. *& in 2. n. 35. in cap. super litteris* 10. *de rescrip.* Rebuff. *ad leges Galliæ tom. 1. sub tit. de rescript. in præfat. num.* 168. ex quibus septem colliguntur intellectus, qui tamen ferè omnès licèt in se veri sint, vel non conueniunt verbis, & litteræ textus, quam multis in locis offendunt, impropriant, & restrigunt, vel diuinant, & supplent aliquid, vel constructionem peruertunt, aot denique decisionem illius alioquin notabilem inutilem reddunt.

Vnde pro vero intellectu & concordia distinguendum est inter mendacium, quod committitur, seu falsitatem, quæ per malitiam & fraudem impetrantis exprimitur, aut veritas supprimitur circa iustitiam & merita causæ principalis, & ita circa exceptionem aliquam peremptoriam aduersario competentem. Et inter mendacium qood committitur, vel falsitatem expressam, aot veritatem suppressam, non circa merita & iustitiam causæ principalis, sed circa concessionem rescripti, & iudicis delegationem, seu merita processus, & consequenter circa dilatoriam exceptionem, qoæ aduersario competit. In priori membro patet exemplum si quis per fraudem, vel malitiam exprimat se beneficio spoliatum fuisse à Titio qui in eodem violenter intratus permanet, & per rescriptum iudicem impetrat, qui eiecto Titio impetrantem spoliatum restituat, cùm tamen nec is spoliatus, nec ille spoliator, aut intrusus sit: vel si per eandem malitiam, vel fraudem impetrans inferat rem aliquam ab alio possessam ad se iure dominij pertinere, & ab alio iniustè occupatam, supprimens se eandem illi vendidisse, vel donasse & tradidisse. In posteriori verò patet exemplum, si impetrans fraudulentus, vel malitiosus exprimat iudicem ordinariom vel sibi inimicum, vel parti aduersæ maximè propitium, & in ira suspectum existere, vel sæpiùs requisitum iustitiam ministrare noluisse, seu aduersarium longè potentiorem, aut supprimit litem iam pendentem, vel priuilegiom aduersario competens, vt non nisi sub certo iudice conueniatur, aut suam ipsius impetrantis qualitatem, & dignitatem, quæ fuerat exprimenda, iuxta *cap. ad aures, de rescrip.* Iuxta hanc igitur distinctionem patet concordia inter hanc legem, & text. *in c. super litteris, illo tit. de rescrip.* vt scilicet in posteriori membro procedat iste text. in priori verò nostra lex, provt illam intelligunt Fulgos. *hic num.* 8. & Paul. Castren. *num.* 3. & Bald. *num.* 4.

Mendacium reperitur.] De mendacio multa scribunt Guilielm. Benedict. *in cap. Raynutius, verbo, si absque liberis il 2. num.* 163. *de testamen.* Seraphin. *de priuileg. iurum. priuil.* 31. *num.* 41. *cum seqq.* Menoch. *de præsumpt. lib. 5. præs. 3. num.* 53. Valasc. *cens.* 183. *num.* 29. *& seqq.* Fr. Ludou. Miranda *de ordine iudic. q.* 18. *art.* 3. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib.* 24. *num.* 35. Et an mendax præsumatur esse in dolo? vide Menoch. *d. præs. num.* 53. Surd. *decis.* 165. *num.* 14. Mascard. *de probation. concl.* 531. *num.* 19. 3

Sine in tacendi, &c.] Notatur ad hoc quòd tam falsus est, & de falso punitur testis, qui verum supprimit, omittitque dicere, quàm qui falsum asserit, per Tiraq. *de pœnis temper. causa* 44. *n.* 15. 4

Notatur etiam ad hoc qoòd condemnatus pro homicidio in mille, si supplicauit Principi pro compositione inserta in supplicatione, narrando quòd erat condemnatus in mille, sed non narrauit qualiter pro homicidio fuit condemnatus, & sic non expressit facti seriem, rescriptum est subreptitium, & non valet, vt per Palat. *in repet. cap. per vestras, notab. 4. in princip. n.* 10. *pag.* 416. 5

Durum iudicem cognoscere debere, &c.] Notatur ad hoc quòd iudices delegati, siue per litteras dati cognoscunt an sua sit iorisdictio, & pronuntiant super exceptionibus sui fori declinatoriis, & incompetentiæ, sicut iudices ordinarij, vt per Felin. *à n.* 16. *dec.* 12. Bero. *in 1. lect. à n.* 19. *& in 2. lect. à n.* 15. *& à num.* 7. Cofer. *in singul. v. iurisdictis*, Petez *ad l. 2.* 6

l. 2. vers. item, tit. 1. lib. Ordin. Hippol. *in l. si quis ne quaestio. ff. de quaest. num.* 20. *cum seqq. & num* 99. & 100. Alciat. *lib.* 2. *paradox. cap.* 5. *col.* 2. *ad med.* Ioan. Garcian. *reg.* 123. vbi multipliciter ampliat, & limitat. Auendan. *de exequendis mandat. p.* 1. *cap.* 5. *num.* 13. *& p.* 1. *cap.* 23. Surd. *cons.* 286. *num.* 6. Ca-
7 bed. *Lusitan. decis.* 41. *num.* 2. *p.* 1. vbi *num.* 3. ampliat, etiamsi ex tali pronuntiatione Iudices aliquod interesse praetendant, puta sportulas, seu signaturam, Cald. Pereira *quaest. forens. cons.* 26. *n.* 8.

8 Notatur etiam ad hoc quòd litterae subreptitiae, vel obreptitiae nullam tribuunt iurisdictionem, praesertim si omissum fuit, vel expressum tale quid, quo non omisso, vel expresso rescriptum non fuisset impetratum, vt per Brunor. à Sole *in locis communibus, verbo, Littera* 1.

SVMMARIVM.

1 *Iudex impediens subreptitij rescripti deductionem, ac probationem, decem auri libris mulctatur.*
2 *Executor merus etiam de falsitate rescripti cognoscit.*
3 *Praelati minores non debent timere veritatem sectari, & litteris non obedire Principis.*

L. Puniri iubemus. III.

Imp. CONSTANT. A. *ad Bassum P. P.*

1 IVdex impediens subreptitij rescripti deductionem, ac probationem, decem auri libris mulctatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

2 Ex hoc text. colligit Gregor. Lop. *l.* 12. *gloss.* 3. *tit.* 18. *part.* 3. quòd etiam merus executor cognoscit de falsitate rescripti.

3 In gloss. *Iudices.* Aduertit Matant. *disp.* 1. *num.* 19. notanter ex hac glossa quòd non debent timere minores Praelati veritatem sectari, & litteris Principis non statim obedire.

SVMMARIVM.

1 *Iudex executionis super subreptione, & obreptione cognoscere potest, & n.* 2. *Intellige vt n.* 3.

L. Etsi non cognitio. IV.

Idem A. ad Pompeianum Consularem Campaniae.

1 IVdex executionis super subreptione, & obreptione cognoscere potest, & si fraus interuenerit, de toto negotio cognoscere poterit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Ordinat. Reg. Lusit. *lib.* 3. *tit.* 76. *§.* 3. *l. Hispan.* 48. *tit.* 18. *part.* 3. *vbi gloss.* 1. *&* 2. Bart. *in l. à diuo Pio, in princ. num.* 2. *ff. de re iudicat.* Gregor. Lop. *l.* 5. *verbo senalado tit.* 18. *part.* 3. vbi ait quòd haec lex loquitur in executore mixto, ex quo committitur executio negotij nondum discussi. Pinel. *in rubr. de rescind. vendit. p.* 1. *cap.* . *num.* 18. *vers. hoc autem,* Coter. *de pro. essic. execut. lib.* 4. *cap.* 1. *num.* 113. Cald. Pereira *post quaest. forens. cons.* 26. *num.* 8. Menoch *de arbitr. lib.* 1. *q.* 38. *à princip. & num.* 3. 7. & *vlt.* vbi intelligit si executio fuerit demandata nulla praecedente causae cognitione.

Sed pro vero intellectu huius text. ex mente Praeceptoris Conimbricensis dicendum, illum procedere in veritate precum, & fraude circa illam commissa per malitiam impetrantis, siue in his, quae respiciunt merita & iustitiam negotij principalis, pro quibus peremptoria competit; siue in alijs, quae pertinent ad concessionem rescripti, & ita dilatoriam exceptionem. Et ad vtrumque membrum referenda esse verba illa, *de toto negotio cognoscatur,* sed diuerso modo, & data inter vtrumque differentia. Nam in priori potest idemmet Iudex delegatus cognoscere de toto negotio, idest, causa principali: in posteriori verò si delegatus de precum veritate cognoscens deprehenderit fraudem interuenisse, idest, veritatem suppressam, aut falsitatem expressam per malitiam impetrantis, iam idem non poterit de toto negotio cognoscere, sed Ordinarius, vel iudex aliàs competens cogniturus est, & ita verbum, *cognoscatur,* de quo *in hoc text.* absolutè, & impersonaliter prolatum quatenus refertur ad priorem speciem, intelligitur, scilicet ab eodem iudice, qui datus fuerat, vt hic Paul. Fulgos. & alij, Bart. & relati per Pinel. & Menoch. *vbi supra*; quatenus verò refertur ad posteriorem, intelligitur non ab eodem, qui datus fuerat, sed ab alio competenti & habili secundùm ius, vt intelligunt antiquiores *hic.*

SVMMARIVM.

1 *Impetrator mendax careat petitis, & priuilegium per mendacium impetratum nulli prosit, & n.* 2 *&* 3.
4 *Impetrans per obreptionem, vel subreptionem non incidit in aliquod specificum criminis nomen.*

L. Etsi legibus. V.

Impp. THEOD. & VALENT. AA. *ad Senatum.*

MEndax impetrator careat petitis, & priuilegium per mendacium impetratum nulli prosit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem *l. Hispan.* 52. *vers.* 1
mandamos tit 18. *part.* 3. vbi Gregor. Lop *gloss* 1. Perez *l.* 4. *q.* 8. *pag.* 689. *tit.* 12. *lib.* 3. *Ordin.* vbi quòd mendax precator carere debet impetratis, & quòd rescriptum impetratum fraudulenter est nullum, & impetrans punitur, Menoch. *cons.* 1. *num.* 399. *cum seq. & de arbitr. casu* 314 *a princip.* Xuar. *alleg.* 11. *num.* 31. vbi ait quòd si aliquis priuilegium impetrat à Principe per subreptionem modò falsitatem dicendo, vel veritatem tacendo, priuilegium gratiosum est nullum ipso iure.

Careat penitus impetratis.] Idest, omnibus, quae 3
impetrauit, non solùm ex ea parte litterarum, in qua verum suppressum, vel falsum aliquod expressum fuit, sed ex omnibus alijs etiam separatis, in quibus neutrum interuenit, si quidem indistinctè & quoad omnes partes etiam distinctas, corruunt litterae, vbi in aliqua parte, vel articulo illas per dolum, aut malitiam impetrantis falsum aliquid exprimitur, aut verum supprimitur, vt per Abb. Dec. & latè Felin. *num.* 1 *in cap. sedes, de rescript.* Cardin. *num.* 4. Sicul. *n.* 25. Beto. *in* 1. *lect. à num.* 4. *& in* 2. *à num.* 13.

*num.13.in cap.super litteris,eod.tit.*Rebuff.*tom. 2. ad leges Galliæ sub tit.de rescript.in præfat. n.*110.Perez *ad l.1.q 13.vers.tamen,tit.12.lib.3.Ordin.*

4 *Etiam seueritati subiaceat indicantis.*] Ergo pœna arbitraria punitur impetrans per obreptionem, vel subreptionem, cùm obreptio, vel subreptio non incidit in aliquod specificum criminis nomen, vt per Menoch. *dicto casu* 314. *num.* 5. vbi dicit ita ex Baldi sententia intelligendum esse textum *in præsenti.*

SVMMARIVM.

1 *Rescripta contra ius obseruanda non sunt, & n. 5.*

2 *Rescripta contra ius, & publicam vtilitatem nullus iudex attendet.*

3 *Pragmatica sanctiones quæ sint.*

4 *Rescriptum Principis significat propria ius manu subscriptum, & ita à decreto pragmaticáque sanctione separatur.*

6 *Per rescriptum, vel priuilegium particulariter alicui concessum, non potest tolli per Principem, vel auferri ius quæsitum subditis.*

7 *Princeps si concessit alicui per suum priuilegium dominium, vel ius alterius, tale priuilegium est nullum.*

8 *Princeps etiam sine causa potest contra ius ciuile rescribere. Contrarium vide, n.9.*

10 *Princeps non potest rescribere contra ius naturale, vel gentium sine causa.*

11 *In rescriptis contra ius elicitis, si apponatur clausl.* Non obstante tali lege contrarium făciente, *valebit tale rescriptum.*

12 *Clausl.* Ex certa scientia, *remissiuè.*

L. Omnes. VI. & vlt.

Imp. ANASTASIVS A. *Matroniano P. P.*

1 REscRIPTA contra ius obseruanda non sunt. Item
2 rescripta contra ius, & publicam vtilitatem nullus iudex attendet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1.n.1.sup.hoc tit.*

3 *Pragmaticam sanctionem.*] Pragmaticæ sanctiones sunt quæ fiunt de consilij sententia solemniter ad suggestionem alienam, precésve; vel, vt alij volunt, dicuntur Principum rescripta non de priuatorum negotiis, sed corporum Ordinum, & collegiorum causis de consilij sententia emissa, inde, vt opinantur, deducto verbo, quòd pragmaticis, & viris peritis in consilium adhibitis interponantur: vide Caluin. *in suo Lexic. iuridico, verbo, pragmatica sanctiones,* Guid.Pancirol.*in thesauro var.lection.lib. 1. cap. 36. de pragmat. sanctione,* Ioan. Garc. *de nobilit.in inscript.n.15.& 16.*

Sacram annotationem.] Rescriptum Principis si-
4 gnificat propria eius manu subscriptum, & ita à decreto, pragmaticáque sanctione annotatione separatur, de quo Caluin.*in suo Lexic. iuridico, verbo Annotatio 1.*

Quæ generali iuri, &c.] Notatur ad hoc quòd re-
5 scripta contra ius non sunt obseruanda, de quo vide posita *in collect.ad l.rescripta 7.de precib.Imper. offeren.* Xuar.*alleg.12.n.41.*

Notatur etiam ad hoc quòd per rescriptum, vel
6 priuilegium particulariter alicui concessum, non potest Princeps tollere, vel auferre ius quæsitum subditis, vt per Anton.Gom.*l 1.Tauri, num. fin. vers. per rescriptum,* Mench.*controuers. vsufrequent. p. 2.*
cap. 2.num.4. vbi per hunc texr. tenet quòd si Prin- 7
ceps concesserit alicui per suum priuilegium dominium, vel ius alterius, tale priuilegium sit nullum, & non obseruetur, Tiraquell. *de retractu tit.2.§.1.gloss.7. num.* 20. vbi quòd nemo iure sibi quæsito priuatur sine suo ipsius facto, aut culpa, Menoch. *remed. 15. recuper. num.* 372. vbi quòd non potest Princeps tollere ius alteri quæsitum, Ceuall. *commun.contra commun. tom. 4. quæst.* 897. *num.357.*

In gloss. *Generali, fin.* ibi, *si verò contra ius huma- 8
num,* &c] Notatur ad hoc quòd Princeps etiam sine causa potest contra ius ciuile rescribere, vt per Xuar.*alleg.12.num.53.*Couarr.*lib. 3. variar. cap. 6. num. 1. versic. secundo,* vbi dicit hanc glossam esse
communiter receptam. Sed contrarium videntur 9
sentire Salzed. *ad Bernard reg.209.versic.primò tamen amplia,* dum tenet dominium quæsitum de iure ciuili non posse per rescriptum Principis auferri, quia dominium semel quæsitum etiam aliquo modo iuris ciuilis dicitur semper quæsitum de de iure gentium, Pinel. *in rubr. C. de rescind.vendit.part.1.cap. 2. num. 5.* vbi contra hanc gloss. resoluit non minus esse de iure necessariam iustam causam, vt Princeps auferat dominium, vel ius quæsitum iure ciuili, quàm ad auferendum quæsitum iure gentium, Menchac. *controuers. vsufrequent. part. 2. cap. 1. num. 7.* vbi resoluit Principem sine causa non posse etiam de plenitudine potestatis rerum nostrarum dominium nobis auferre.

In ead. gloss ibi, *si contra ius naturale, vel gen- 10
tium,* &c.] Notatur ad hoc quòd Princeps non potest rescribere contra ius naturale, vel gentium sine causa, vt per Gregor.Lop.*l.16.gloss.assi como, in med. tit.13. part.2.*Montalu. *in l. 1. gloss. como Religiosos, ad med.vers.& in hoc videtur concordare tit. 7 p. 5.* Grammat. *voto 32.num.7.* latè Perez *l. 1. quæst. 33. vers.nec contra, cum seq.tit.12.lib.3.Ordin.pag.701.* Marant.*de ordine iudic.p.3.num.44.*vbi *n.* 45. dicit quòd potest Princeps ex causa limitare, & dispensare contra ius gentium in aliquo eius capitulo, illúdque restringere, & modificare, Mench. *illustr. quæst.cap.5.num.15.*Surd.*de aliment. tit. 8. quæst. 2. num.10.*Bobadil.*in sua politica, lib. 2.cap.10.num.71.* latè meipsum *in tract.de iure ecclesiast.vniuerso lib.1. cap.2.ex num.119.*vbi resolui Summum Pontificem non posse præcepta diuinæ legis tollere, sed tantùm ex causa declarare, seu interpretari in aliquo casu particulari deficere obligationem, aut quia maius bonum ex eius obseruantia impeditur, aut aliquod graue damnum sequitur. Menoch. *consil.* 181. *num.39.*vbi quòd contractus, qui iurisgentium sunt, à Principe tolli non possunt. Bernard, *regular. 209. in princip.*

In eadem gloss. ibi, *quid autem si dixerit Imper. 11
Non obstante tali lege,*&c.] Notatur ad hoc quòd si in rescriptis contra ius elicitis apponatur claus. *Non obstante tali lege contrarium săciente,* valebit tale rescriptum, vt per Azeued *l.1.num.30.tit.14.lib.4.noua Recop.*Monet.*de commut.vlt im.volunt.cap.7.n.* 161. *cum multis seqq.* meipsum *de clausul. vsufreq. claus. 82.n.12.cum seqq.*

In ead.gloss.ibi, *an ex certa scientia concedat,*&c. 12
De claus. *Ex certa scientia,* dixi *in d.tr. de clausulis vsufreq.claus.59.*

De

De diuersis rescriptis, & pragmaticis sanctionibus.

TIT. XXIII.

RESCRIPTVM est responsum Principis ad iudicem aliquem, aut alium, qui supplicauit, emissum: quod responsum, si breuiter libello subscribatur, vocatur Annotatio, & subscriptio: si plenius, Epistola: si plenissimè tractatu habito, & consilio adhibito, Pragmatica sanctio, seu iussio. Scripserunt in hanc rubr. Cyn. Salicet. Castrens. Angel. Fulgos. Ias. Aloys. Leo, Seb. Næu. Padilla, item Cuiac. Pac. & VVesemb.

De rescriptis scripsit Guid. Papæ *tom.3.tract. Doctor.p.2.pag.* 28. De rescriptis Apostolicis Ioan. de Grassis *ead.p.2. pag.* 31. De rescriptis & priuilegiis, Petrus Rebuff. De rescriptis vtriusque signaturæ, Ioannes Baptista Marchesanus. De rescriptorum subreptione, Ioannes Baptista Leonellus.

De materia vide Cardin. Tusch. *practic. conclus. tom.6.lit.R.concl.*201. Alexand. Trentacinq *var. resol.tom.1.lib.1.tit.de rescript.* Cardos. *in praxi Iudicum & Aduocat.verbo, rescriptum.*

De Pragmaticis sanctionibus dixi *in collect. ad l. vlt.n.1.sup.si contra ius.*

SVMMARIVM.

1 *Rescriptum in causa communi à consorte litis impetratum consorti prodest, & n.2.*
3 *Consors quis sit.*
4 *Rescriptum ambiguum debet intelligi secundùm supplicationem.*

L. Si libellum. I.

Imp. ALEXANDER A. *Supero*

1 RESCRIPTUM in causa communi à consorte litis impetratum consorti prodest. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bald Bart. Ias. Castr. Angel. Fulgos. Aloys. Leo, Sebast. Næui. Padilla, remissiuè Ximen. *in concord.p.2.*& Casal. *in nunot.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan.40.tit.18.part.2. vbi gloss.* 1. Guid. Pap. *sing 9.*

3 *De communi causa*, &c.] Nam qui habet litem communem contra alium, dicitur consors, secundùm Lancellot. *de attent.p 2.cap.12. de attent.pend.appel. ampl.22.num.15.*

4 *Quamuis rescriptum*, &c.] Notatur ad hoc quòd rescriptum ambiguum debet intelligi secundùm supplicationem, vt per Dec *cons.33.in princip. n.* 2. Gregor. Lop. *l.16.verbo, la repuesta, tit.11.p.5.* Perez *l.6. tit.12.lib.3.Ordin.pag.*702. Menoch. *cons.*180.*n.1.& de præsumpt.lib.2 præsumpt.29.n.2.* Surd. *de aliment. tit.1.quæst.11.num.38.& decis. 268.n.25. & decis. 291.num.15.& cons.* 281. *num.* 28. Cabed. *Lusit. decis.72.num.1.p.1.& de patronat. Regiæ Coronæ, cap. 40.num.7.*

SVMMARIVM.

1 *Rescripta sunt perpetua, nisi à Principe ad tempus restringantur, ac limiteatur, & num.2.& 3.*
4 *Facultas concessa in priuilegio aliquid faciendi tollitur decennio.*

L. Falsò. II.

Imp. CLAVDIVS A. *Epagatho.*

RESCRIPTA sunt perpetua nisi à Principe ad tempus restringantur, ac limitentur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup.hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt. Gregor Lop. *l.34.gloss.3.tit.18. part. 3.* Guid. Papæ *decis.*135. Felin. *in cap.cùm accessissent, num.16. de constit.* Socin.iun. *cons.89.vol.*1. Ias. *in l.fin.n.* 33. *ff.de constitut.Princip.* Alphan. *collect.*399. Fachine. *controuers.lib.8.c.66.* Vanti. *de nullitat.tit. de nullit. sentent.ex defectu iurisd.deleg.num.*101. Menoch. *de arbitr.casu* 204. *num.* 2. vbi principalem conclusionem, quòd rescripta perpetua esse debent, intelligit nisi elapso anno nouum rescriptum ab aduersario impetretur. Perez *ad l.1.tit 12.lib.3.Ordin.quæst.35. pag.*701. vbi quòd rescriptum non restrictum ad certum tempus est perpetuum, & *quæst.36.* quòd rescripta gratiæ sunt perpetua, nec morte mandantis expirant, etiamsi ea gratia non fuerit in vita concedentis reducta ad vsum.

Cùm ea quæ ad ius rescribuntur, perennia esse debeant.] Explicant Rebuff. *ad leges Gallia tom.2.tit.de rescript.in præfat.num.4.*& Menoch. *de arbitrar.casu 202.num. 77. duobus modis*; primò vt hæc verba intelligantur de rescriptis concedentibus ius parti, & ius partium respicientibus, non verò de aliis rescriptis institiæ, quæ comprobatione Iudicia indigent, quia illa ferè anno pereunt si dolo & negligentia impetrans vsus est. Secundò prænatrata verba sic exponunt, id est, quæ ad iuris obseruationem vel elucidationem rescribuntur, ista enim sunt perpetua sicut & ius. Latinè & eleganter Phœbos *Lusitan.decis.168.à princip.p* 2. & præcipuè *num.5.* vbi tenet quòd nullum rescriptum inspecta sua natura finitur tempore: & *num.*10. expendit particulam illam *perennia*, id est, per annos omnes, ad excludendos alios modos, quibus rescripta finiuntur, & finiri possunt per abusum, & delictum impetrantis, per reuocationem, &c.

In gloss. *Perennia*, ibi, *si ad excipiendum, tunc perperaò.* Vide Soar. *de legib.lib.8.c.29.n.7.*

In ead. gloss. ibi, *secus autem si ad faciendum*, &c.] 4
Notatur ad hoc quòd concessa facultas in priuilegio aliquid faciendi tollitur decennio, vt per Perez *l.1.q.36.vers.limita 3.tit.12.lib.3.Ordin.pag.*701.

L. Sancimus. III.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Crispino Præsidi prouinciæ Phœnicæ.*

ORIGINALIA rescripta, non exempla probant, & 1
attenduntur Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hac leg. desu- 2
munt *l.Hispan.44.in fin.tit.18.part.3.* ibi, *e mas à vn dezimos que el traslado de ningun priuilegio, non deue ser creido*, &c. vbi *gloss.vlt.verbo, traslado 2. tit.14.par.6.* Dec. *conclus 152.ad fin.* Tiraquell *de retractu lign.§.2.gloss.1.num.*10. Roman. *sing.* 376. & 716. Arnold. *sing.*50 Duen. *reg.*280. Roland. *cons.69. num.54.cum seqq.vol.3.* Rebuff. *in tract.nomin.q.* 14. *num.*122.

*num.*122. Anton. Gabr. *tom. 3. commun. opin. tit. de citat. concl. 1. num.* 127. Pincl. *in rub. de resc ind. vendit. part. 1. cap. 2 num.* 11. Couar. *practic. cap.* 21. *num.* 4. Pallador *rerum quotid. lib. 2 cap. fin. p. 1. §* 12. *limit.* 2. Auiles *ad cap.* 19 *Praior num.* 2. Menoch. *cons.* 175. *num.* 28 Mascard *de probat. concl.* 711. *& seq. & conclus.* 1388. Fr. Emman. *quaest. Regular. tom.* 1. *q.* 8. *art.* 16. Flamin. Paril. *de resignat. benefic. lib.* 1. *q.* 6. *num.* 34. Brunor. à Sole *in locis communib. verbo executio* 5. Cardol. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo instrumentum, num.* 23. Morl. *in emporio iuris tom.* 1. *tit.* 11. *de fide instrum. q.* 1. Castil. *controuers. lib.* 2. *cap.* 16. *num.* 51.

S V M M A R I V M.

1 *Beneficia personalia sine die, & consule non valent, num* 2.

3 *In Rescriptis gratiosis etiam dies apponenda est.*

L. Si qua. IV.

Imp CONSTANT. A. *ad Lusitanos.*

1 BEneficia personalia sine die & consule non valent. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num* 1. *sup. hoc tit.*

2 Hinc eandem concl. ex hoc text. desumunt *l. Hispan.* 44. ibi, *e el dia, e el mes, e el año, tit.* 18. *part.* 3. *glos* 11. *verbo el lugar.* ibi, *& quod habeant diem, & consulem d. tit.* 18. *part.* 3. Mathesil. *sing.* 45. Cott. *in memor. verbo, actus d. es,* Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap.* 4. *num.* 18. vbi per hunc tex. resoluit quòd in rescriptis gratiosis etiam dies apponenda est.

L. Sacrilegij instar. V.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. *ad Nicenum P. P. innona*

1 NEgare Principis potestatem & facultatem, instar sacrilegij est. Colligunt Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup hoc tit.*

2 Hoc idem resoluunt Afflict. *d cis.* 265. *ex num.* 61. Lancel. Conrad *in templo omnium iudicum, lib.* 1. *c.* 1. *§* 1. *q.* 1. *num.* 9. *fol.* 3. *& §.* 4. *tit. de praestant. & potent. Imper. verbo, Imperator habet domin. vniuers. num.* 4. Hieron. de Monte *var. iuris quaest. q.* 6. *ex n.* 48. Burg. de Paz *in prooem. legum Tauri num.* 347. Mendoç *disput. iuris lib.* 1. *cap.* 5. *num.* 2. Socin. iun. *cons.* 91. *num.* 6. *& cons.* 14. *n.* 42. *lib.* 1. Cephal. *cons.* 87. *num.* 3. *lib.* 1 Sebast. Medic. *de legib. & statut p.* 1. *q.* 8. *in princip.* Menoch. *cons.* 103. *num.* 38.

S V M M A R I V M.

1 *Rescripta Imperialia scribenda purpurea colore, & in membranis, Caesaris manus propria ipsius subscriptionem habeant.*

2 *Insignia Regia alium quàm ipsummet Regem portare, eisque vti nec licet, nec decens est.*

3 *Rescriptum quando est impetratum contra consuetudinem & stylum Principis, suspectum est de falso.*

4 *Encaustum liquoris genus vnde factum.*

L. Sacri affatus. VI.

Imp. LEO A *Hilariano mag. officiorum & patricio.*

REscripta Imperialia scribenda purpureo colore, & in membranis, Caesaris manus propriae ipsius subscriptionem habeant. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.* 1

Vulgò citari solet hic text. ad hoc quòd insignia Regia alium quam ipsummet Regem portare eisque vti neque licet, neque decens est, vt per Azeued. *l.* 8. *n.* 1. *tit.* 1. *lib.* 4. *noua Recop. & in l.* 1. *n.* 1. *tit.* 12. *lib.* 7. *etiam noua Recop.* Strach. *de mercatura p* 4 *num.* 7. Guid. Panciroll. *in thesaura var. lectioa. lib.* 1. *cap.* 24. *in fine.* 2

Notatur etiam ad hoc quòd quando rescriptum impetratum est contra consuetudinem & stylum Principis, suspectum est de falso, vt per Mendos. *super reg. Cancel. in reg. de infirmis q.* 16. *n* 8. Alciat. *de praesumpt. reg.* 2. *praesumpt.* 30. *in fin.* Mascard. *de probat. concl.* 1269. alias 1275. *n.* 3. 3

Hinc autem sacri encausti, &c.] Encaustum erat liquoris genus, quo Imperator vtebatur ad scribendum, & fiebat ex cocto murice, & trito conchilio, eoque ad subscribendum solus vti poterat Princeps. Ita Guid. Pancirol. *d. lib.* 1. *cap.* 77. *vers. Encausti.* 4

S V M M A R I V M.

1 *Rescripta cuncta praesupponunt veritatem narratorum, & supplicationis.*

2 *Precator mendax fructum precum nullum sentiat, nisi veritatem precum deducat, aut rescripto inserta sit veritas petitionis.*

3 *Dictantes, & scribentes ad falsas subreptitiásque preces rescripta, omissa veritatis clausula, reprehensionis, aliá que poenas non euitant.*

4 *Pragmatica sanctiones corporis, scholae, officij, curiae, ciuitatis, & prouinciae, non priuatorum insequuntur preces.*

5 *Adnotatio, id est, Principis subscriptio.*

6 *In vnoquoque Rescripto, & mandato semper subintelligitur Claus. Si preces veritate nitantur.*

7 *Magistri scriniorum qui fuerint.*

8 *Scrinium memoriae, in quo annotationes Principis seruabantur.*

9 *Pragmatica sanctiones, remissiuè.*

10 *Quaestor, de Cancellario.*

L. Vniuersa. VII. & vlt.

Imp. ZENO A. *Sebastiano P. P.*

REscripta cuncta praesupponunt veritatem narratorum, & supplicationis. Item mendax precator fructum precum sentiat nullum, nisi veritatem precum deducat, aut rescripto inserta sit veritas petitionis. Item dictantes, & scribentes ad falsas subreptitiásque preces rescripta, omissa veritatis clausula, reprehensionis, aliásque poenas non euitant. Item pragmaticae sanctiones corporis, scholae, officij, curiae, ciuitatis, prouinciae, non priuatorum insequuntur preces. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.* 1 2 3 4

Adnotatio.] Id est, Principis subscriptio, secundùm Guid. Panciroll. *in thesauro var. lection. lib.* 1. *c.* 77. *in princip.* 5

6 *Suo ea conditione proferre præcipimus,si preces veritate nitantur.*] Notatur ad hoc quòd in vnoquoque rescripto & mandato semper intelligitur hæc claus. *si preces veritate nitantur*, vt per Hippol. *sing.* 153 Genuin. *conf.* 120. *num.* 19. Azeued. *l.* 4. *num.* 2. *& 3. tit.* 16. *lib.* 8. *noua Recop.* vbi loquitur de rescripto Regis, Menoch *cons.* 103. *num.* 22. Perez *ad l.* 1. *q.* 14 *col.* 2. *tit.* 11 *lib.* 3. *Ordinam.* Gail. *lib.* 1. *obseru.* 14. *num.* 1. Lancelot *de attent. part.* 2. *cap.* 20. *limit.* 11. *num.* 4. Mascard. *de probat. concl.* 1210. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. glos.* 9. *in annot. num.* 229. Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib.* 1. *tit. de rescriptis, resolut.* 7. *num.* 1. *&* 3. Soar. *de legib. lib.* 8. *cap.* 18. *num.* 19. Cardos. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo, rescriptum, num.* 11. Cald. Pereira *post quast. forens. cons.* 16. *num.* 7. *in fine*, Melch. Phœbus *Lusit. decis.* 41. *num.* 1. *&* 2. *tom.* 1. Mart. *de clausul. p.* 2. *claus.* 71. Et quòd in omni rescripto Apost. ac qualibet gratia ex tacita conditione insit, tenent Campan. *in diuersor. iuris Canon. rub.* 12 *cap.* 13. *num.* 193. Cardin. Tusch. *pract. conclus. tom.* 2. *lit. C. concl.* 385. *num.* 1. Rot. *decis.* 121. *p.* 2. *diuers.* & apud Marchies. *de commission. p.* 1. *pag.* 164. *n.* 155. *& pag.* 573. *n.* 1. *& p.* 2. *pag.* 174. *& p.* 3. *pag.* 374. *num.* 13. *in vlt. impress.* latè ego ipse *de clausul. vsufreq. clauf.* 166.

7 *Magistri scriniorum.*] Dicebantur qui capsulis, in quibus Principum rescripta conseruabantur, præfecti erant, vt per Caluin. *in suo Lex. iurid. verbo Magistri scriniorum.*

8 *Scrinij memoriales.*] Scrinium memoriæ in hoc tex. dicitur, in quo annotationes Principis asseruabantur, vt per Caluin. *d. suo Lexic. verbo Scrinia in libris Codicis*, Azor. *institut. moral. p.* 2 *lib.* 5. *c.* 36. *q.* 1.

9 *Pragmaticas praterea sanctiones.*] De his vide posita *ad l. vlt. num.* 2. *sup. si contra ius.*

10 In glos. *Quastor. ibi, id est, Cancellarius.* &c. Vide Chassan. *in catal. gloria mūdi, p.* 7. *consid.* 7. Boët. *de potestate magni Consilij num.* 8.

De statuis, & imaginibus.

TIT. XXIV.

Imploramus opem Principis, aut per libellum, de quo supra dictum fuit: aut confugiendo ad eius statuas, vel imagines. Statua est imago per sculpturam, aut fusionem facta. Effigies est imago picta: & hæc propriè dicitur imago, vt in hac rubr. Scripserunt in illam Sebast. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesembec.

De hac materia vide Tiraq. *de nobilit. cap.* 6. *n.* 15. *cum seq.* Petr Gregor. *syntagm. iuris lib.* 35. *cap.* 7. *num.* 4. *&* 5. Auendan. *de exequendis mandat. p.* 1. *cap.* 1 *n.* 4 Azeued. *l.* 3. *num.* 6. *tit.* 1. *lib.* 1. *noua Recopil.* latè Decian. *in tract. crimin. lib.* 7. *c.* 51 *per tot.* Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib.* 1. *cap.* 44. *vers. qui signat.*

L. Si quis. I

Impp. Arcad. *&* Honor. AA. *Theodoro P.P.*

1 Principis absque permissu statuæ nullæ erigendæ sunt. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Angel. Castr. Fulgos. Sebast. Næui.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumit Decian. *in tract. crimin. tom.* 2. *lib.* 7 *cap.* 51 *num.* 10. vbi *princip. cap.* ostendit quare statuæ, & imagines in magna fuerint veneratione, & qui primi eas erexerint.

SVMMARIVM.

1 *Statua Principis erigenda index adesse debet, sed absque adorationis veneratione, & num.* 1.

3 *Præsentia non præsumitur, nisi probetur.*

L. Si quando. II.

Impp. Theod. A. *&* Valent. *Cas. Aetio P.P.*

Statuæ Principis erigendæ iudex adesse debet, sed absque adorationis veneratione. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *t. num.* 1. *sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hac lege desumit Decian. *in tract. crimin. tom.* 2. *lib.* 7. *cap.* 51 *num.* 10.

Sua probes accessisse præsentia] Ergo si inspecta donationis scriptura non constet an donatarius fuerit præsens, nec ne, præsentia illius non præsumitur, quia in facto consistit, & facta non præsumuntur nisi probentur, vt per Bald. & Alberic. *hic num. vnic.* Felin. *in cap. tenor, n.* 3 *de sentent. & re iudic.* Mascard. *de probation. concl* 165. *n.* 1 Menoch. *de præsumpt. lib.* 6. *præsumpt.* 18 *n.* 1. *&* 2. Sanch. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 6. *n.* 1. *vers. his tamen non obstantibus*; quamuis in his terminis præsentiam præsumi sentiant Boët. *decis.* 353. *n.* 3. Auendan. *de exequend. mandat. p.* 2. *cap.* 1. *n.* 4. *in fine*

SVMMARIVM.

1 *Populares non cogendi vt conferant sumptus ad erectiones statuarum Principis.*

2 *Principes non posse collectare ciues suos pro filia sua matrimonio collocanda.*

L. In nostræ. III.

Iidem A. & Cas. Florentio P.P.

Populares non cogendi vt conferant sumptus ad erectiones statuarum Principis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.* Vide ad hoc Alciat. *lib.* 6 *parergon. cap.* 4.

Ne quid in eis, &c.] Ergo non potest Princeps ciues suos collectare pro filia sua matrimonio collocanda, vt per Menchac. *illustr. quast. lib.* 1. *cap.* 7. *n.* Boët. *decis.* 126 *num.* 6.

SVMMARIVM.

1 *Statua non sumptibus, & collectis popularium & ciuium, sed eius, cuius ad honorem ponuntur, erigendæ sunt.*

2 *Virtutum præmia tribui merentibus conuenit.*

L. Et virtutum. IV. & vlt.

Iidem A. & Cas. ad Nemum comitem & mag. officiorum.

Virtutum præmia si benemeritis per statuarum positionem distribuuntur, statuæ non sumptibus 1

bus & collectis populatium & ciuium, sed eius, cuius ad honorem ponuntur, erigendæ sunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 *Virtutum præmia tribui merentibus conuenit.*] Vide Titaquel *de nobilitat. cap. 4. num. 15.* Chassan. *in catal. gloria mund, part. 11. consid. 20. & 21.* Gregor. Lopez *l. 51. gloss. fin. titul. 18. part. 5.* vbi eum Ioan. de Platea *in l. 1. C. de consulib. lib. 12.* allegat illud vulgare dictum, *Non creditur esse virtus cum sequestratur à præmio.* Perez per text. *ibi in l. 1. gloss. 1. tit. 2. lib. 1. Ordin.* Bobadil. *in sua polit. lib. 1. c. 13. n. 48.* vbi adducit illud, *Optat præmium quisque labor.* & citat Tullium *1. Tuscul. Præmia stimulant ad virtutem,* & Claudian. *lib. 1.*

—— *Egregios inuitant præmia mores.*

Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 4 n. 8. cum seqq.* vbi *n.* 10 quod spem præmiorum iura ciuilia illorum professoribus pollicentur.

De his, qui ad statuas confugiunt.

Tit. XXV.

Sicut ad Ecclesias, *supr. de his qui ad Ecclesias confugiunt*; ita & ad statuas Principum, ceu ad asylum homines confugiunt. Scripserunt in hanc rubr. Castren. Sebast. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesembec.

De materia tituli vide Decian. *in tract. crimin. tom. 2. lib. 7. c. 51. n. 17 cum seqq.* Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib. 1. cap. 44. vers. quasi signa.*

SVMMARIVM.

1 *Ad statuas confugientes ex iusta causa, ab omni violentia tuti sunt. Ex causa iniusta, spem nullam consequuntur, & num. 2.*

L. Qui ad statuas. Vnic.

Imppp. VALENT THEOD. & ARCAD. AAA. *Cynegio P.P.*

1 Ex iusta causa ad statuas confugientes ab omni violentia tuti sunt. Ex iniusta causa eò se conferentes impunitatis spem nullam consequantur. Colligunt ex Ordinat. Cyn. Salicet. Batt. Angel. Castren. Sebastian. Næui. remissiuè Ximen. *in concordant. part 2.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Castald. *de Imperat. q. 96. pag. 66* Remig. *de immunit. ampl. 23. & 24* Ferrand. *lib. 2. explicat. cap. 4.* Clar. *in §. fin. q. 30. num. 27.* Soar. de Paz *in pract. tom. 1. part. 5. cap. 3. §. 3. num. 51.* vbi ait procedere nisi quis malitiosè ad statuam Principis confugisset. Decian. *in tract. crimin. tom. 2 lib. 7. cap. 51. num. 17.* vbi dicit quòd in honorem Imperatorum si ad statuas confugissent quorumcunque criminum rei, etiamsi serui forent, eos lædere nefas erat. Farin. *in praxi crimin. p. 1. q. 28. num. 49.*

De officio Præfecti prætorio Orientis & Illyrici.

Tit. XXVI.

A Principe, & iudiciis Principis descenditur ad magistratus, & iudicia magistratuum: inter hæc meritò primus locus datur Præfecto prætorio, quippe qui proximus est Principi. Vocatúrque Præfectus prætorio, quasi dicatur Præfectus aulicus: nam veteres Prætorium pro tabernaculo Imperatoris, qui exercitui præest, inde & pro aula Principis, acceperunt. Scripserunt in hanc rubr. Cyn. Salicet. Sebast. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesemb.

De materia tituli vide Bodin. *lib. 3. de Republ. c. 6. in princip.* Better. *Pithanôn diatriba lib. 1. cap. 8* Ferrand. *lib. 1. explicat. in. 11.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 47. cap. 30. n. 13. cum seqq.* Cardin. Baron. *in addit. ad Martyrolog. Roman. die 27. May pag. 235.*

Aduerte quòd postquam Respubl. Romana fuit erecta in monarchiam, Imperatores Vicesgerentes nominabant, eósque Præfectos prætorio appellabant, quibus supremum ius erat etiam in legibus condendis & multis aliis, de quibus Sim. Sichard. *in Lex. iuris, verbo, præfectus prætorio,* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 6. c. 8. n. 7. & lib. 19. c. 18. n. 3. & lib. 47. c. 30. n. 12.* vbi subdit quòd sub eadem potestate Præfecti prætorio fuerunt postea creati Illyrici, Franciæ, Italiæ, & Africæ, Masttill. *de magistrat. lib. 5. c. 6. n. 18. cum seqq.* Perez, Iannin. *in tract. de citatione reali lib. 1. cap. 1. à n. 793. ad 804.*

L. Libellus. I.

Imp ALEXANDER A. *Theodoro.*

Libellus Præfecto prætorio exhibitus vim litis contestatæ non habet. Colligunt ex Ordin. Sebast. Næui. remissiuè Ximen. *in concord. pag. 2.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Bart. *in l. Imperium, num. 18. ff. de iurisd. omn. iudic.* Corras. *epistol. quæst. cap. 5.* Grammat. *decis. 40. n. 10.* 2

SVMMARIVM.

1 *Præfectus prætorio legem non contrariam Imperatoris legibus, approbante Imperatore, condere potuit, & n. 2.*

3 *Legem condendi potestatem habens, non potest statuere contra ius commune.*

L. Formam. II.

Idem A. Restituto.

Præfectus prætorio legem non contrariam Imperatoris legibus, approbante Imperatore, condere potuit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Petr. Greg. *syntagm. iuris lib. 47. cap. 30. n. 12. & 17.* Cuiac. *lib. 6. obseru. 10.* Alciat. *lib. 2. paradox. cap. 9.* Angel. à S. Ioanne *antiparadox. contra Alciat. cap. 4.* Olauld. *in Donel. lib. 26. c. 6. sub lit. V.* vbi dicit quòd forma huius text. non legem significat generalem, sed edictum ex bono & æquo editum. 2

3 *Legibus, vel constitutionibus contraria*, &c]Notatur ad hoc quòd habens potestatem condendi legem, non potest statuere contra ius commune, vt per Gregor.Lop.*l.12.gloss.1.vers.Tertiò limita, tit.1. part.1.* vbi dicit quòd populi non possunt statuere contra legem iuris communis, Guid.Papæ *decis.354.* Afflict.*in prælud.constitut.quæst.3.n.6.* Deci.*cons.17. num.2.* vbi ait quòd ille, cui conceditur potestas condendi legem, non potest facere legem per quam derogetur legi concedentis illam potestatem, & *cons.403.n.4.* vbi dicit quòd potestas condendi legem data alicui intelligitur quòd contra ius commune, & contra legem Superioris aliquid statuere non possit, Socin.*cons.272.n.7.* & 8.*lib.2.* Duen.*reg.250.* Tiraquell.*de iure primog.q.16.n.3.*

SVMMARIVM.

1 *Iudices quando remoueri possint.*
2 *Iudex seu officiales negligent in faciendo iustitiam, seu alias, an & quomodo puniatur, seu teneatur tam ciuiliter, quam criminaliter.*

L. Si quod iudices. III.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. *Tatiano P P.*

1 PRopter valetudinem, negligentiam, furta, prævaricationes, & corruptiones iudices remoueri possunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. sup.hoc tit.*

2 *Propter negligentiam*, &c.]An & quomodo puniatur, seu teneatur tam ciuiliter, quam criminaliter, iudex, seu officialis negligens in faciendo iustitiam, seu aliàs; vide Ordin.Reg. Lusitan. *lib. 1, tit. 99. in princip.* & *lib.3.tit.9.in princip.l.Hispan.7.tit.18. lib.4.noua Recopil.* Ludou.Gom.*super regulis Cancel. reg.de triennali possess.quæst.18.* vbi ponit casus 59. in quibus particulariter iudex de negligentia punitur, Auiles *ad cap.1.Prætor.verbo,fiel,n.41.* Menoch. *de arbitr.casu 341.num.5.* Clar.*pract.§. fin. quæst.73. num.3.* Azeued.*l.14.num.12 cum seqq.tit.9.lib.3.noua Recopil.* Bobadil.*in sua politica,lib.5.cap.1.num.153.* Card.Tusch.*practic.conclus.tom.5.lit N.conclus.33. num.8.* Pradil.*in summa legum pœnal.p.2.casu 36.n.2.* & 3 Farinac.*in praxi crimin quæst.111.n.396.cum seqq.* Valasc.*tom.1.consult.26.* Mol. *in emporio iuris p.1.tit.1.q.6.n.8* D.Barbos. *in l. filius familias 15. n.75.de iudic.*

SVMMARIVM.

1 *De iudicis Præfecto subditi iniuria, seu iniustitia cognoscit Præfectus.*
2 *Dux regulariter cognoscit contra militem.*

L. De ordinario. IV.

Iidem AAA. *Ad Leo comiti & Mag.vtriusque militiæ.*

1 DE iniuria, vel iniustitia iudicis Præfecto subditi cognoscit Præfectus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup.hoc tit.*

2 *Licèt militari viro*, &c.]Notatur ad hoc quòd regulariter Dux cognoscit contra militem, de quo v. Gregor.Lop.*in l.16.in gloss.duques,tit.9.p.2.* C. *in pract.§.fin.q.35.n.24.* Petr.Gregor. *syntagm. iu p.2.lib.19.c.17.pag.513.* & *p.3.lib.47.c.36.num.* [illegible] *med.* Mosquera *de militari discipl.lib.4.pag.122.* Bobadil.*in sua politica,lib.4.c.2.n.67.*

L. Si qui posthac. V. & vlt.

Imppp. ARCAD. HONOR. & THEOD. AAA. *Anthemio P P.*

INdebitè onerati per nauicularias, aut transuectionum rationes supplicando rescripta pro remissione impetrare possunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup.hoc tit.*

De officio Præfecti prætorio Africæ, & de omni eiusdem diœceseos statu.

TIT. XXVII.

A Principe, & iudiciis Principis descenditur ad magistratus, & iudicia magistratuum: inter hos meritò primus locus datur Præfecto prætorio, quippe qui proximus est Principi. Vocatur autem Præfectus prætorio quasi dicatur Præfectus aulicus. Scripserunt in hanc rubr. Sebast. Næui.item Cuiac.Pac.& VVesembec.

De materia tituli vide Paul.Manut.*de legib.Rom.* Fenestell.*in comment.de magistratib.Roman.* Petr.Gregor.*syntagm.iuris lib.7.cap.30.ex n.12.* Guid.Panatol.*in thesauro var.lect.lib.2.cap.186.*

Et de omni eius diœceseos.] Aduertit Guid Pancitol.*in d. suo thesauro,lib.1.cap. 87. in princ.* diœcesim esse plurium prouinciarum plagam, seu regionem sub vno à pluribus administratam significari; additque in regionibus, quæ occidentalis Imperij fuerunt, solùm Africanam diœcesim nominari, quod inde fortè euenire ait, quia sub posterioribus Principibus occupatæ à Barbaris erant Occidentis prouinciæ.

SVMMARIVM.

1 *Africam per Vandalos occupatam, Iustinianus pulsis Vandalis ad fidei corporúmque libertatē trāstulit.*
2 *Afri a Vandalica seruitute liberati agnoscunt Dei misericordiam, & libertatem vitæ, beneficio Iustiniani impetratam.*
3 *Africa instar Orientis & Illyrici proprium sortita Præfectum diœcesim regentem in vrbe Carthagine, & num. 12.*
4 *Præfecti prætorio sub se Consules, ac Præsides regentes prouincias habuerunt.*
5 *Iudices auaritiam & cupiditatem vitent in Africa, immunes sint ab omni violentia.*
6 *Exactores in tributis Imperialibus exigendis veritatem & iustitiam ostendant.*
7 *Sportularum taxationem officialis nullus excedat.*
8 *Iudices diœceseos Africanæ pro codicillis & chartulis vltra sex solidos nil accipiant.*
9 *Officiales iudicum sportulas immoderatas vltra taxationem exigentes impunes non sunt.*

10 *Iussio*

10 *Iussiones Imperatoris excedens dignitatis ac substantia periculum sustineat.*
11 *Africa à Vandalis occupata historiam qui narrent.*
13 *Africa à Prafecto Italia directa.*
14 *Scriniorum varia genera, remissiuè.*

L. Quas gratias. I.

Imp. Cæs. Flau. IVSTINIANVS, &c. *Archelao P. P.*

AFricam per Vandalos occupatam, & mirifice tam quoad subditorum conscientiam, quàm
vitæ libertatem, afflictam, Iustinianus pulsis Vanda-
lis ad fidei, corporúmque libertatem transtulit, *in
princip.* Afri à Vandalica seruitute, & horum iugo
barbarico liberati agnoscant Dei misericordiam, &
libertatem vitæ, beneficio Iustiniani impetratam, *in*
3 *vers. Quo ergo sermone.* Africa instar Orientis & Illy-
rici proprium destinatione Iustiniani sortita Præfe-
ctum diœcesim regentem in Carthag. vrbe, *in vers.*
4 *Hoc etiam* Præfecti prætorio sub se Cõsules, ac Præ-
5 sides regentes prouincias habeerunt, *in vers. In offi-
cio.* Iudices auaritiam & cupiditatem vitent in Afri-
6 ca, immunes sint ab omni violentia, *in vers. Optamus.*
In tributis Imperialibus exigendis veritatem & iusti-
tiam exactores ostendant, *in vers. ergo iubemus.* Spor-
7 tularum taxationem officialis nullus excedat, ne tri-
butarij Africæ prægrauentur, *in vers. Sportulas etiam.*
8 Iudices diœceseos Africæ pro codicillis & char-
tulis vltra sex solidos nil accipiant, sub pœna tri-
9 ginta auri librarum, *in vers. Iubemus ergo.* Officiales
iudicum sportulas immoderatas vltra taxationem
exigentes impunes non sunt, *in vers. Officium verò.*
10 Iussiones Imperatoris excedens dignitatis ac sub-
stantiæ periculum sustineat, *in vers. Nam si aliquis.*
Colligunt ex Ordinar. Sebast. Næui. remissiuè Xi-
men. *in concord. part. 1. & 2.* Vide Cardin. Cæs. Ba-
ron. *tom. 7. annal. Eccles. anno Christi 534. pag. 207. & in addition. ad martyrolog. Romanum die 12. Octobris.*

11 *Antea 95. annos à Vandalis captiuata*, &c.] Africæ à Vandalis occupatæ historiam narrat Victor. *lib. de persecutione Vandalica*, Procopius *de bello Vandalico*, Isidor. *in historia Vandalor.* Paul. Diacon. *de gestis Roman. lib. 14. cum quatuor seqq.* Gregor. Turonensis *in historia Francorum, lib. 2. cap. 3.* quos refert Guid. Pancirol. *in thesauro variar. lection. lib. 2. cap. 187.* vbi ex Iustiniano in præsenti nonaginta annos Vandalos Africam tenuisse narrat, quos ab eo tempore, quo capta Carthagine tota Africa fuit potiti, enumerari existimat.

12 *Ita & Africa Pratoriana*, &c.] Notatur ad hoc quòd Africa instar Orientis, & Illyrici proprium destinatione Iustiniani sortita est Præfectũ diœcesim regentem in Carthagine vrbe, Cuiac. *lib. 2. obser. 40.* & de Præfectis prætorio vide Doctores citatos *ad rub. de officio Prafecti pratorio Orientis.*

13 *Cuius sedem iubemus*, &c.] Aduertit Guid. Pancirol. *dict. lib. 2. cap. 188.* quòd rebus Imperij Romani declinantibus Africa à Præfecto Italiæ regebatur, quæ à Vandalis occupata, & postea à Iustiniano circa annum salutis 533. recepta in antiquum statum restituta fuit. Hic extincto Proconsule Præfectum prætorio Carthagini vrbi Proconsul, degere consueuerat, residere voluit, ac primum Archelaum ad eum magistratum prouexit, aliósque plures magistratus tum Consularem, tum Præsidem renouauit. Mauritaniam enim, Tingitanam, Africa vbi erat Proconsol, & Carthago, Bizancium, & Tripolitanam Consulares fecit, Numidiam, & Mauritaniam Cæsariensem præsidiales, iísque Sardiniam & ipsam Præsidialem adiecit, quæ priùs iuris Italiæ fuerat.

14 *Vel in scriniis*, &c.] De variis generibus scriniorum agit Guid. Pancirol. *d. lib. 2. cap. 188. vers. Princeps, cum seqq.*

Iubemus ergo vt iudices, &c.] Multa quæ hîc circa salaria dicuntur, mendis vbique scatent, sed litteram genuinam textus restituere conatur Guid. Pancirol. *d. c. 188. statim post princip.* quem vide.

SVMMARIVM.

1 *Auxilij diuini inuocatio perquam necessaria, & vtilis.*
2 *Militum ducibus Iustinianus sedes constituit.*
3 *Hispania septa & traiectum per milites & tribunos ducũ moderatione conseruabit Prafectus.*
4 *Sardinia fines per duces, ac milites Prafectus defendet.*
5 *Militum limites custodientium numerum in Africa constituet Prafectus, salua Imperatoris confirmatione.*
6 *Milites tam limitanei, quàm comitatenses à gymnasticis exercitiis non trahendi.*
7 *Milites limitanei ac prouinciarum prasidiarij tributarios prouincia non deprædentur, aut vlla molestia afficiant.*
8 *Africa limites antiquos reparabit Prafectus pratorio Africa.*
9 *Castella talia adificanda vt per pauciores prasidiarios defendi possint.*
10 *Stipendia taxata quibuslibet soluenda.*
11 *Duces & Officiales Africa, emolumenta ac stipendia ex tributis Africanis Kalendis Septembris percipiant.*
12 *Regna Hispania & Gallia nõ subsunt Imperatori.*
13 *Dromones quid sint.*
14 *Duces militum, horúmque origo, hodierna potestas ac dignitas, remissiuè.*
15 *Castella, remissiuè.*
16 *Castrum vnde dicatur, & quomodo distinguatur à ciuitate, oppido & villa, remissiuè.*
17 *Confinia probantur per custodiam locorum & per clausuras.*
18 *Pragmatica sanctio, remissiuè.*

L. In nomine Domini. II. & vlt.

Idem A. Belisario, mag. milit. per Orientem.

AVxilij diuini inuocatio perquam necessaria, & 1
vtilis, *in princip.* Militum ducibus Iustinianus 2
sedes constituit, *in vers. sancimus.* Septa & traiectum 3
Hispaniæ per milites, & tribunos ducum modera- 4
tione conseruabit Præfectus, *in vers. iubemus.* Sardi-
niæ fines per duces, ac milites sufficientes Præfectus
contra incursiones Vandalorum, & Maurorum de-
fendet, *in vers. in Sardinia.* Militum limites custo- 5
dientium numerum in Africa constituebat Præfe-
ctus, salua Imperatoris confirmatione, & augmenta-
tione, *in vers. quantos.* Milites tam limitanei, quàm 6
comitatenses à gymnasticis exercitiis non trahendi:
locum ex stipendiis nullus tribunorum, nec quis-
quam ducum sub quadrupli pœna commodum affe-
ctet, *in vers. hac autem.* Milites limitanei ac prouin- 7

ciarum Præsidiarij tribatarios Prouinciæ non deprædentur, onetent, vllàque molestia afficiant, *in vers. si*
8 *autem.* Africæ limites, ac fines antiquos reparabat iussu Imperatoris Præfectus prætorio Africæ, *in vers.*
9 *enim autem.* Castella nimiæ magnitudinis constetuatu difficilia, vt per pauciores præsidiatios desēdi nō possint ædificāda nisi ex nō Imperatoris cōfirmatione, &
10 ratificatione, *in vers. interea verò.* Stipendia taxata sub indignationis Cæsareæ pœna, quibuslibet sol-
11 uenda tam iudicibus, quàm priuatis, *in vers. hoc etiam decernimus.* Duces, & Officiales Africæ emolumenta ac stipendia ex tributis Africanis, Kalendis Septembris percipient Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

In nomine Domini.] Vide posita *sup. in superscr. pr. & proœm. huius libri Codicis.*

12 *Et omnia quæcunque in partibus Hispania, vel Gallie,* &c. Regna huiusmodi Hispaniarum, & Galliæ non subiunt Imperatori, de quo vide posita *in collect. ad cap. per venerabilem, n. 21. cum seqq. qui filij sint legitimi.*

13 *Dromones.*] id est, leuia nauigia, secundùm Guid. Pancirol. *d. lib. 2 cap.* 189. Caluin. *in Lexic. iuridico, verbo, Dromones,* vbi ait esse nauigia celerrima, quasi cursoria.

14 *Et duces militum ordinare,* &c.] Vide Card. Cæs. Baron. *tom. 5 annal. Eccles. anno Christi* 402 *pag. mihi* 125. *& tom. 7. anno Christi* 534 *pag.* 208. De ducibus militum, horúmque origine, hodierna potestate, ac dignitate, vide Petrum Heigium *in miscel. quæst. p.* 1. *q.* 2. *n.* 34 *&* 35. Pereg Iannin. *in tract. de ciuat. reali lib. 1. cap. 1. n. 766. &* 768.

15 *Ciuitates, seu castello.*] De castellis agit Boër. *decis.* 310. *n.* 2. *cum seqq.*

16 *Qui possunt & castra, & ciuitates limitis defendere.*] Vnde dicatur castrum, & quomodo distinguatur à ciuitate, oppido, & villa? vide Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis convent. lib* 4. *tit.* 14. *numer.* 1. *&* 2.

17 *Habentem milites pro custodia locorum,* &c.] Notatur ad hoc quòd confinia probantur per custodiam locorum, & per clausuras, nam arguit custodia fines illos esse custodientis, vt per Menoch. *consf.* 147. *num.* 17. Mascard. *de probat. conclus.* 402. *num.* 1. *& conclus* 403. *num.* 1. Cald. Pereira *de empt. cap.* 21. *num.* 29.

18 *Per hanc pragmaticam sanctionem,* &c.]De pragmatica sanctione vide posita *in collect. ad l. vlt. n. 1. supr. si contra ius, vel vtilit. publ.*

De officio Præfecti vrbi.

Tit. XXVIII.

RAEFECTVS vrbi dicitur, cuius fidei vrbs commissa est. Vrbem intellige Romanā κατ᾽ἐξοχὴν, id est, Romam veterem, & Romam nouam, quæ est Constantinopolis: in vtraque enim fuit Præfectus vrbi. Scripserunt in hanc rubr. Aloys. Leo, Sebast Næui. item Cuiac. Pac. & VVesembec.

De materia tituli agit *l. Hispan. 9. tit.* 18. *p.* 4. *& tit. 4 l.* 3 Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 47. *cap.* 33. *num.* 1. Thom. Vala *collegat. iur. tom.* 1. *allegat.* 29. *num.* 88. vbi ait quòd hæc dignitas liberat filium à patria potestate.

SVMMARIVM.

1 *Annona cura cum discretione viris integris demandanda.*
2 *Imperator inferioris iurisdictionis actum demandans, superioris, aut concurrentis iurisdictionis demandasse officium præsumitur.*
3 *Annonaria rei cura penes quos fuerit, remissiuè.*
4 *Annona Præfectus fuit sub dispositione Præfecti vrbi, & circa annonam communem habuit potestatem cum eo.*
5 *Iurisdictio censetur in dubio concessa cumulatiuè, non priuatiuè.*
6 *Iurisdictio vni data, non censetur adempta alteri.*

L. Studentibus. I.

Impp. VALENT. & VALENS AA *Vol fiano P. . .*

ANnonæ cura cum discretione viris integris demandanda. Imperator inferioris iurisdictionis actum demandans in vim solicitudinis non abdicandæ, aut priuandæ, superioris, aut concurrentis iurisdictionis demandasse officium præsumitur. Colligunt ex Ordin Cyn Salicet. Bart. Castr. Fulgos. Aloys. Leo, Sebast. Næui.

Eiusdem annonæ curam, &c.] De annonariæ rei cura penes quos fuerit, vide Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 47. cap 31. ex num. 10. & de annona militari lib. 19. cap. 6.* latè Bobadil. *in sua politica, lib. 3. cap. 4. n. 3.* latè etiam Tiber Decian. *in tract. crimin. lib. 7. cap. 22. ex num.* 8.

Sed vt amba potestates, &c.]Notatur ad hoc quòd Præfectus annonæ fuit sub dispositione Præfecti vrbi, & circa annonam communem habuit potestatem cum eo, vt per Tiber. Decian. *d. lib. 7. cap. 22. n.* 10. Bobadil. *d. lib. 3. cap. 4. num.* 69. vbi *in gloss. lit. E.* ad hoc plures Doctores allegat.

Notatur etiam ad hoc quòd iurisdictio censetur in dubio concessa cumulatiuè, non priuatiuè, vt per Grammat. *decis.* 30. Couar. *in cap. alma mater, p. 1. §. 12. num.* 3. Ias. *in l. quòd in rerum, §. si quis, post n. 8. & in l. Titia textores, in princ. à num. 29. ff de legat.* 1. Capyc. *decis.* 9. Vant. *de nullitat. tit. ex defectu iurisdictionis, n.* 25. Put. *decis.* 238. *lib. 3. in correctis,* Menoch. *de arbitr. lib. 1. q. 40. à n. 5. & remed 3. retinen. n.* 367. Soar. de Paz *in pract. tom. 3. prel. 1. num.* 9. Surd. *consf. 1. num.* 73. Gutier. *pract. lib. 3. q. 24. à n.* 2. Aloys. Ricc. *in collect. decis. p. 2. collect.* 392. Rot. *decis* 121. *num. 4. p. 1. & decis. 30. n 3. p. 2. recentior.* Cabed. *Lusitan. decis. 13. à princ. p.* 2. D. Barbos. *in l. 1. art. 4. à num. 76. cum seqq. ff. de iudic.* vbi *num.* 86. etiam per hunc text. dicit quòd iurisdictio vni data, alteri non censetur adempta, & *num. 99. cum seqq.* asserit decisionem huius text. procedere etiamsi in concessione addatur dictio taxatiua *solum*, vel, *tantum*, nisi vlteriùs addantur ea verba expressa, quòd nullus alius de illis causis cognoscat: & *num.* 113. ait procedere quando alicui priùs competebat iurisdictio generalis, & postea aliqua species illius generis fuit alteri concessa: & *n. 125. cum seqq.* limitat non procedere, si constatet ea ratione magistratum specialem creatum esse, quia generalis propter multitudinem negotiorum non poterat illa commodè expedire: & *num. 134. cum seqq.* limitat etiam vt non procedat quando iurisdictio specialis conceditur per viam priuilegij 10 fauorem certarum personarum, nam tunc vt priuilegium

gium aliquid operetur, credendum est iurisdictionē datam fuisse priuatiuè ad alios iudices, & non cumulatiue, & num. 143. limitat quoque quando sunt plures iudices ordinarij & generales, & vni ex illis certum genus causarum specialiter cōmittitur, quia tūc videtur concessū priuatiuè ad collegam. latè disputo ego ipse de off. & pot. Episc. p. 3. alleg. 124. per tot.

L. Quod promulgatis. II.

Iidem AA. ad Pelium P P.

1 Inquisitorio processui sine fama præcedente non est locus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. tenent Menoch. *cons.* 100. *num.* 58 Olasc *cons.* 64. *ex num.* 1. *lib.* 1. plures quos refert Farinac. *in praxi crimin. tit. de Inquisit. qu.* 9. *num.* 1. vbi *numeris seqq.* ampliat in iudice habente

2 plenum, & liberum arbitrium, tam delegato, quam ordinario, & etiam procedente ex officio, & quòd talis fama debeat esse vehemens, clamorosa, & scandalosa, ac ortum habens à fide dignis personis: & *à num.* 11. limitat in inquisitione quæ fit ad denunntiandum publicum officialem, & parte non opponente, & in inquisitione formata de Principis mandato, & in crimine hæresis ac læsæ maiestatis, ac aliis enormibus delictis. Vide posita *in collect. ad cap. inquisitionis, & ad c. qualiter, & quando; el 2. de accus.*

L. Præfectura vrbis. III.

Imppp Valens, Gratian. & Valent. AAA *ad Rusticum.*

1 Præfectus vrbi cunctis Magistratibus, & officialibus in vrbe præeat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* Hoc idē ex hoc text. refert Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 47. *c.* 35. *n.* 1.

L. Omnia. IV.

Imppp. Valent. Theod. & Arcad. AAA. *Seuerino comiti sacrar. largit.*

1 Omnes ciues cum collegiis Præfecto vrbi subiiciuntur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Primicerio post officium morte, aut biennij spatio finitum, succedit proximè post gerens officium matricula inscriptus.*
2 *Primicerius, eiusque officium, remissiuè.*

L. Primicerius. V. & vlt.

Imp Theod. A *Constantino P.P.*

1 Primicerio post officium morte, aut biennij spatio finitum succedit proximè pòst gerens officium matriculæ inscriptus. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 De Primicerio, & eius officio, vide Grammat. *decis.* 63. *n.* 6. *cum seqq.* Chassan. *in catal. gloriæ mundi p.* 4 *consid.* 42. Tiraq. *de iure primog. in præfat. n.* 1. Petr. Gregor. *syntag. iuris, lib.* 15. *c.* 12. *à princip.* Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib.* 1. *c.* 85. Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 3. *c.* 16. *quæst.* 1. Sebast. Cæs. *in relect. de ecclesiast. hierarch. q.* 2. *proœm. n.* 10. Connan. *comment. iuris ciuil. lib.* 4. *c.* 14. *n.* 6. meipsum *de Canon. & Dignit. cap.* 9. *à princip.*

De officio Magistri militum.

Tit. XXIX.

Præfectis prætoriorum & vrbis rectè subiicitur Magister militum, quoniam horum omnium æqualis est dignitas. Dicitur autem Magister militum qui talem habet potestatem in milites, & Duces militares, qualem Præfectus prætorio in paganos, & Præsides prouinciarum. Scripserunt in hanc rubr. Cyn. Salicet. Bart. Angel. Fulgos. Castr. Sebast. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesembec.

De materia tituli agunt *l. Hispan.* 16. *tit.* 9. *part.* 2. Chassan. *in catalogo gloria mundi, p.* 7. *consid.* 4. & *p.* 9. *consid.* 4. *vers. prædicti*, Tiraq. *de nobilit. cap.* 8. *n.* 15. Rebuff. *ad l.* 57. *ff. de verbor. signif. pag.* 295. Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 47. *cap.* 18. Thom. Valasc. *allegat. iuris tom.* 1. *alleg.* 19. *num.* 89. vbi quòd hæc dignitas liberat à patria potestate.

L. Viri illustres. I.

Imppp. Valent. Gratian. & Theod. AAA. *ad Eugenium P.P.*

Comites, & Magistri militum in prouinciales nullam habent potestatem. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Angel. Fulgos. Castr. Sebast. Næui. 1

L. Apparitores per Orientem. II.

Impp. Honor. & Theod. AA. *ad Hypatium Mag. militum.*

Milites in ciuilibus & criminalibus coram suo Ordinario conueniendi sunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1

SVMMARIVM.

1 *Milites supernumerarij coram ciuilibus iudicibus ratione tributariarum collationum etiam comparere tenentur.*
2 *Stipendiarij si statuto caueatur vt tractarentur sicut ciues, & aliquis est scriptus in libro stipendiariorum vltra numerum determinatum, talis non gaudebit beneficio statuti.*
3 *In Matricula non conscripti, sunt tanquam priuati.*

L. Eos qui vltra. III.

Imp. Zeno A. *Sebastiano P.P.*

Milites supernumerarij coram ciuilibus iudicibus ratione tributariarum collationum etiam comparere tenentur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1

2 Per hunc text. tenet Boër. *decis.* 260. *num.* 21. quòd si statuto caueatur, quòd omnes stipendiarij tractarentur sicut ciues, & aliquis est scriptus in libro stipendiatiorum vltra numerum determinatum, talis non gaudebit beneficio statuti.

In gloss. *Qui*, ibi, *Nota quòd qui non sunt in matricula, sunt tanquam priuati.* Ita Mascard. *de probat. conclus.* 261. *n.* 65. *& concl.* 1033. aliàs 1057. *n.* 1.

L. Cùm propitia. IV. & vlt.

Imp. IVSTINIANVS A. *Zetæ, viro illustri, &c.*

1 Magistro militum in Illyrico Armeni, & Polemiaci inspectio demandatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*

De hoc vide Catdin. Cæs. Baron. *tom.* 7. *annal. Ecclesiast. anno Christi* 529. *pag.* 150.

De officio Quæstoris.

TIT. XXX.

MAGISTRATVS, de quibus hactenus, illustres sunt; rectè igitur iis adiungitur Quæstor, nam & hic illustris est. Scripserunt in hanc rubr. Cyn. Salicet. Bart. Angel. Fulgos. Castr. Seb. Næu. item Cuiac. Pac. & VVesemb.

De materia tituli vide *l. Hispan. 10. tit.* 18. *part.* 4. Brisson. *antiquit. lib.* 1. *cap.* 17. *& lib.* 3. *cap.* 19. Petr. Gregor. *syntag. iuris lib.* 47. *cap.* 35. Menoch. *de arbitr. casu* 68. *num.* 8. *cum seqq.* Thom. Valasc. *alleg. iuris tom.* 1. *alleg.* 19. *sub num.* 88. vbi quòd hæc dignitas liberat à patria potestate, Guid. Pancirol. *in thesauro var. lect. on. lib.* 2. *cap.* 11.

SVMMARIVM.

1 *Laterculi minoris, item Propositura, Tribunatus, ac Præfectura castrorum cura ad Quæstorem Romanum pertinebat.*
2 *Laterculum quid sit.*
3 *Laterculensis quis.*
4 *Scrinium memoria quid.*
5 *Quæstoris potestas olim quæ.*

L. Totius minoris. I.

Imp. THEOD. A. *Salustio Quæstori.*

1 CVra minoris laterculi, item Propositurae Tribunatus, ac Præfecturæ castrorum ad Quæstorem Romanum pertinebat. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Angel. Fulgos. Castren. Sebastian. Næui

2 *Laterculi curam*, &c.] Laterculum est codex in quo cultuum & militarium dignitatum, administrationum que ratio, item mandatorum Principalium, & promotionum, ac consuetudinum notitia præscripta est: sic dictum quòd in eo laterent arcana. Duplex memoratur in iure; maius, quod apud Principem seruabatur sub cura Primicerij Notariorum: minus, quod sub cura, & solicitudine Quæstoris erat. Ita Caluin. *in suo Lexic. iurid. verbo, Laterculu*, vbi addit Laterculensem appellari, cui laterculi cura, & custodia mandata erat.

Et scrinio memoria.] Illud dicitur, in quo annotationes Principis asseruabantur, secundùm Caluin. *in suo Lexic. iurid. verbo, scrinia.* Et de variis generibus scriniorum apud Romanos Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib.* 2. *cap.* 188.

Omnes tribunatus, &c.] Notatur ad hoc quòd tanta fuit Quæstoris potestas, quòd eius arbitratu magistratus, & dignitates dabantur, vt per Menoch. *de arbitr. casu* 68. *num.* 9.

SVMMARIVM.

1 *Laterculi minoris dignitates ad militum Magistros per temporum continuationem translata redditæ sunt Quæstoribus.*
2 *Quæstores illustri dignitate præditi.*

L. Omnes minoris. II.

Idem A. Helioni, comiti & mag. officiorum.

LAterculi minoris dignitates ad militum Magistros per temporum continuationem translatæ, redditæ sunt per Iustinianum Quæstoribus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*

Viri illustris Quæstoris.] Quæstores ergo illustri dignitate fulgent, vt per Menoch. *de arbitr. casu* 68. *num.* 8. vbi *numeris seqq.* asserit Quæstores appellari candidatos, magnificos, magnificentissimos, & eminentissimos.

SVMMARIVM.

1 *Quæstorum officia nullus sine Cæsaris subscriptione quondam peragebat.*
2 *Quæstores, alicuius Sancti nomine petitoria facientes, non permittantur nisi Regias litteras ostendant, & num* 3.

L. Officia. III. & vlt.

Imp. ANAST. A. *Eusebio, mag. offic.*

OFficia Quæstorum nullus sine Cæsaris subscri- 1
ptione quondam peragebat, contra facientes tribus auri libris mulctabantur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*

Ad huius legis exemplum cautum est per Ordinat. 2
Regiam Lusit. *lib.* 5. *tit.* 103. Quæstores, alicuius Sancti nomine petitoria facientes, permittantur, nisi Regias litteras ostendant; si aliter factum sit, omnes pecunias ab illis quæsitas, Quæstori redemptionis captiuorum tradendas præcipit, cuius auctoritatē ita refert Cardos. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo, eleemosynu, n.* 2. & practicatum fuisse asserit Cabed. *Lusit. decis.* 193. *p.* 1.

Simile apud Hispanum statutum extat *in l.* 1. *&* 2. 3
tit. 8. *lib.* 1. *Ordin.* vbi Did. Perez, quæ nunc est *l.* 1. *tit.* 9. *lib.* 1. *noua Recop. & l.* 37. *tit.* 6. *lib.* 3. *eiusdem noua Recopil.* vbi Azeued. Auendan. *de exequendis mand. lib.* 2. *cap.* 30. Et apud Gallos idem Regij Senatus decreto esse dispositum affirmat Renat. Chopin *de sacra politia, lib.* 3. *tit.* 5. *a n.* 21.

De

De officio Magistri officiorum.

Tit. XXXI.

SEQVITVR alius magistratus illustris, Magister officiorum, qui præest officiis & scholis aulicis. Scripserunt io hanc rubr. Cyn. Salicet. Bart. Fulgos. Castr. Seb. Næu. item Cuiac. Pac. & VVesem.

De materia tituli vide Chassan. *in catal. gloria mūdi, p. 6. cōsid. 7.* Rebuf. *ad l. 57. ff. de verb. signif. p. 295.*

SVMMARIVM.

1 *Priuilegiis schola indultis nemo fruatur per suffragium, sed virtute, labore, animi vigilantia, ac testimonio morum & artium à praeceptoribus impetrato ad talia deueniat.*
2 *Scholarum multiplex genus, remissiuè.*
3 *Ducena quid sit.*
4 *Biarchia quid, eom ssiuè.*

L. Priuilegiis. I.

Imp. CONSTANT. A *ad Agentes in rebus.*

1 PRiuilegiis scholæ iodultis nemo per suffragium fruatur, sed virtute, labore, animi vigilantia, ac testimooio morum & artium à præceptoribus impetrato ad talia deueoiat. Colligunt ex Ordio. Cyn. Salicet. Bart. Fulgos. Castr. Sebast. Næui.

2 *Schola vestra, &c.*] De multiplici scholarum genere agit Guid. Paneirol. *in thesaura var. lection. lib. 2. cap. 188. pag. 369. in fine.*

3 *Ad ducennariam.*] Ducenam legi oportere ait Caluin. *in suo Lexic. iurid. verbo, Ducena,* vbi dicit quod est gradus dignitatis, promotionisve io scholis agentium in rebus.

4 *Et biarchiam.*] De qua vide Caluin. *in sua lexic. iurid. verbo, Biarchia.*

SVMMARIVM.

1 *Militia ordinem, atque stipendia nemo peruertat, & is gradu antecedat, qui virtute & labore alios superat.*
2 *Ordinum & dignitatum gradus obseruandi sunt.*
3 *Administrantium dignitas quanta, & qualis sit, ex modo mensurâve emolumenti colligitur.*

L. Nemo agentium. II.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. *ad Patricium Mag. officiorum.*

1 ORdinem militiæ, atque stipendia nemo peruertat, & is gradu antecedat, qui virtute & labore alios superat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 *Ordinem militia ac stipendia peruertat.*] Notatur ad hoc quòd ordinum & dignitatum gradus sunt obseruaodi, vt per Menoch. *cons. 51. num. 4. tom. 1.* Chassan. *in catalogo gloria mundi, p. 10. consid. 27.* Tiraq. *de nobilit. cap. 20. ex num. 51.*

3 *Vt is gradu cateros antecedat, quem stipendia meliora, &c.*] Notatur ad hoc quòd ex modo, mensurâve emolumenti administrantium colligitur, quanta, qualisve sit eius dignitas, aut eminentia, vt per Menoch. *illustr. controuers. lib. 1. in prafat. num. 80.*

SVMMARIVM.

1 *Comes scholarum prohibetur verberare, & regradare Senatores, & Ducenarios: nec eius domesticus, Senator, vel Ducenarius, Cētenariusve fieri potest.*
2 *De priuilegiis scholarium tractantes referuntur.*
3 *Comites scholarum qui sint.*
4 *Schola olim vndecim, qua Principem comitabantur.*
5 *Senator quis.*
6 *Ducenarius quis.*

L. Scholarium. III.

Impp. THEOD. & VALENT. AA. *Pleitio comiti, & mag. offic.*

COmes scholarum prohibetur verberare, & regradare Senatores, & Duceoarios: nec eius domesticus, Senator, vel Duceoarius, Centenariusve fieri potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1

Hoc idem ex hoc text. colligit Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib. 2. cap. 190. in princ.*

Seruandáque eorum priuilegia, &c.] De priuilegiis scholarium speciales edidere tractatus Petrus Rebuffus, Horatius Lucius, & Petrus Benoius. 2

Comitibus scholarum.] Comites scholarum sunt, ad quos scholarum agentium in rebus gubernatio pertinet, & sunt ornati comitiua primi ordinis, ita Caluin. *in suo Lexic. iurid. verbo, comites scholarum.* 3

Scholæ erant vndecim, quæ Principem comitabantur, de quibus Guid. Pancirol. *d. lib. 2. cap. 206.* 4

Senatores, & Ducenarios.] Senator erat veluti in legione peditum, Ducenarius, qui ducentos regebat milites, secundùm Guid. Pancirol. *d. lib. 2. cap. 190. vers. hi sine dubio.* Caluin. *in suo Lexic. iurid. verbo, Ducenarij.* 5 6

SVMMARIVM.

1 *Ad scholarium militiam qui admittendi sint: eorum ordo & dignitas obseruari iubetur, num. 2.*
3 *Cohortes dua ex primariis militibus constituta Imperatorem à tergo prasidij causa proximè sequebantur.*
4 *Notitia, idest, scholarium breuis, & catalogus.*
5 *Scholare recedente non debet alius sibi locum illum vendicare sine licentia Domini.*

L. Iubemus eum. IV. & vlt.

Impp IVSTINVS & IVSTINIAN. AA. *Tatiano mag. offic.*

AD militiam scholarium admittendi hi, qui Imperiali iudicio ac decreto digni censentur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1

Non solùm ea se priuari, &c.] Notatur ad hoc quòd postremus locum anterioris, quem per labores assiduos, & strenuam in militia nauatam 2

operam

operam meruit, occupare non valet, vt per Menoch. *remed.* 13. *recuper. num.* 100.

3 *Ad hæc quadrimenstruos breues*, &c.] Duæ cohortes ex primanis militibus constitutæ Imperatorem proximè à tergo præsidij causa sequebantur, quæ quidem non sine Principis comprobatione eligi poterant, oportebátque singulorum nomina singulis quatuor mensibus in breuibus scribi, vt plerisque discedentibus substitutorum gradus in laterculo recondi, & eorum nomina sciri possent. Ita Guid. Pancirol. *in dicto thesauro, lib. 2. cap.* 206. *vers. auctor est.*

4 *Vt semper notitia.*] Idest, breuis & catalogus scholarium, de quo agit Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib.* 1. *cap.* 77.

5 In gloss. ibi, *nam scholare recedente non debet alius sibi locum illum vendicare sine licentia Domini.* Vide Menoch. *d. remed.* 13. *recuper. à num.* 97. vbi ait quòd hæc constitutio in antiqua illa schola militiæ loquitur, in qua gradus constituebatur, omniúmque postremi tyrones, & maxima erant priuilegia iuxta vniuscuiusque gradum & locum: Bolognin. *in repet. auth. habita, num.* 378. *C. ne filius pro patre*, Rebuff. *in priuileg. scholar. priuil.* 101. vbi ait se credere istud esse introductum ratione pacis, & concordiæ inter scholares seruandæ, & ob scandalum vitandum.

De officio Comitis sacrarum largitionum.

TIT. XXXII.

SEquitur adhuc alius magistratus illustris, Comes sacrarum largitionum, cuius curæ committuntur sacræ largitiones, id est, thesauri Principis.

SVMMARIVM.

1 *Palatini per Notarios super negligentia iudicum conqueri possunt. Iidem & accusant iudices propriis potius, quàm publicis vtilitatibus studentes, n.* 2.

3 *De contractibus sacrarum largitionum agentes referuntur.*

L. Palatinis. Vnic.

Impp. ARCAD. & HONOR. AA. *Limenio comiti*

1 PAlatini per Notarios super negligentia iudicum conqueri possunt, iidem & accusant iudices pro-
2 priis potius, quàm publicis vtilitatibus studentes.

3 De Comitibus sacrarum largitionum agunt Cassiodor. *lib.* 9. *de comitiua sacrarum largitionum.* Connan. *commentar. iuris ciuilis lib.* 4 *cap.* 14. *num.* 6. Caluin. *in Lexic. iuridic. verbo, Comes sacrarum largitionum*, vbi ait fuisse illos, qui thesauris sacris, idest, Imperatoriis & augustalibus pecuniis præerant, vel qui liberalitatis, & donorum curam gerebant, quorum nulla fuit inter priuatos iurisdictio, sed tantùm pecuniæ fisci, quæ liberalitati Principis suppeteret, cura erat demandata. Et addit idem Caluin. *eod. verbo*, largitiones sacras pro thesauris munerationum Principis accipiendas.

De officio Comitis rerum priuatarum.

TIT. XXXIII.

VLTIMO inter illustres magistratus loco numeratur Comes rerum priuatarum, cuius curæ committitur res priuata, & proprium patrimonium Principis.

L. Si quid. Vnic.

Impp. VALENT. & VALENS AA. *ad Honoratum consularem Byzantij*

COmes rerum priuatarum de comodis fiscalibus prospiciebat, & in dubiis casibus Imperatorem consulens quid fieri oporteret, mandata accipiebat.

De hoc vide Cassiodor. *lib.* 6. *in formulis*, Caluin. *in suo Lexic. iurid. verbo, Comes rerum priuatarum*, vbi ait videri hunc fuisse, qui vacantia bona fisci nomine occupabat.

De officio Comitis sacri Palatij.

TIT. XXXIV.

HVNC titulum improbat Cuiacius, cùm talis Comes nunquam fuerit, eiúsque loco legit titulum subsequentem, *De officio Comitis sacri patrimonij.*

SVMMARIVM.

1 *Palatini curam rationum Imperialium & iuris emphyteuticarij exactiones olim colligebant.*
2 *Comites Palatini, remissiuè.*
3 *Perpetuarij qui sint.*

L. Ad Palatinorum. I.

Impp. ARCAD. & HONOR. AA. *Minteio comiti rerum priuatarum.*

PAlatini curam rationum Imperialium, & iuris 1
emphyteuticarij exactiones olim colligebant.
De comitibus Palatinis vide Guid Pancirol. *in the-* 2
sauro var. lection. lib. 1. *cap.* 88. Caluin. *in Lexic. iurid. verbo, comes Palatinus.*

Perpetuarij.] Dicuntur, qui fundum à Principe, 3
vel à Republica conductum certo canone in vitam suam habent, vel etiam hac lege, vt ad alios transferre possint; de quibus vide Alciat. *lib.* 1. *parerg. cap.* 37. Tiraq. *de retractu lig.* §. 1. *gl. ff.* 14. *num.* 84. Caluin. *in suo Lexic. iurid. verbo, Perpetuarij dicuntur*, Valasc. *de iure emphyt. q.* 19. *ad fin. col. pen.* Cald. Pereira *de extinct. emphyt. c.* 2. *n.* 7. & *questionum forens. cons* 31. *num.* 16.

SVM

SVMMARIVM.

1 *Iurisdictio vna aliam non turbabit, & res ad cognitionem Comitis rerum priuatarum pertinentes alij Magistratus sine periculo ad se minimè trahent.*
2 *Iurisdictiones non confundendæ, sed mutuo auxilio separatim conseruandæ.*

L. Si quis iudicum. II. & vlt.

Iidem AA. *Vrsatio comiti R.P.*

1 IVrisdictio vna aliam nõ turbabit, & res ad cognitionem Comitis rerum priuatarum pertinentes alij Magistratus sine periculo ad se minimè trahent.
2 De iorisdictionibus non confundendis, sed mutuo auxilio separatim conseruandis, vide posita *ad l. nemo, inf. de iurisd. omn. iud.*

De officio Comitis sacri patrimonij.

[Al. deest ista rubrica cùm sequens constitutio faciat legem 2. tit. subsequentis, *De off. Procons. & Legat.*]

COmiti rerum priuatarum similis est Comes sacri patrimonij, vterque enim priuatæ substantiæ Principis curam habet.

SVMMARIVM.

1 *Vicariani sub Comite sacri patrimonij ex Cæsarum destinatione conueniebantur.*
2 *Comes sacri patrimonij quis sit.*

L. Officium Hellesponti. Vnic.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. *Simplicio proconsuli Asiæ.*

1 VIcariani sub Comite sacri patrimonij ex Cæsarum destinatione conueniebantur.
2 Comitem sacri patrimonij accipere debemus eum, qui patrimonium sacrum Principis curat, cuique id creditum erat pro subleuandis patrimoniorum fortunis. Ita Caluin. *in suo Lexic. iuridico, verbo, Comes sacri patrimonij.*

De officio Proconsulis & Legati.

TIT. XXXV.

HActenvs Magistratus illustres. Sequũtur spectabiles: inter quos primus locus datur Proconsuli; cui more Maiorum adiungitur Legatus.

SVMMARIVM.

1 *Legati causas ad se remissas audiunt.*
2 *Proconsulum insignia, tom. ssine.*

L. Legati. Vnic.

Imp CONSTANT. A. *Æliano proconsuli Africæ.*

LEgati causas ad se remissas, ciuiles, ac criminales audiunt atque tractãt. Vide Pacium *lib. 1. enunt.* 48. De Proconsulum insignibus agit Guid. Pancirola *in thesauro var. lect. lib. 1. cap. 10. vers. eadem ferme: & cap. 12. ante med.* 1

De officio Comitis Orientis.

TIT. XXXVI.

SEqvitvr alius Magistratus spectabilis, Comes Orientis, qui est xv. prouinciis Orientis, id est, Palæstinis tribus, Syriis duabus, Ciliciis duabus, Phœniciis duabus, Cypro, Euphratensi, Osrœnæ, Mesopotamiæ, Isauriæ, Arabiæ.

SVMMARIVM.

1 *Alytarchia ludi cura ad Comitem Orientis spectabat.*
2 *Sacerdotium ipsum est munus ad editionem ludorũ pertinens in Syria.*
3 *Syriarchia sacerdotij genus in Syria.*

L. Titulos qui. Vnic.

Imp. LEO. A. *Vsco P.P.*

ALytarchiæ ludi cura ad Comitem Orientis spectabat. 1

Alytarchia.] Sacerdotium ipsum est munus ad editionem ludorum pertinens in Syria, Cott. *in memorabil. verbo, Lyminarcha,* Caluin. *in suo Lexic. iurid. verbo, Alytarchia,* Cuiac. *lib. 2. obseru.* 12. Guid. Pancirol. *in thesauro var. lect. lib. 2. cap. 258. in fine.* 2

Syriarchia.] Sacerdotij genus in Syria. Vide Alciat. *lib. 2. prætermissor. verb. Syriarchia,* Thesaur. linguæ Latinæ, & Caluin. *in suo Lexic. iurid. eod. verb.* 3

De officio Præfecti Augustalis.

TIT. XXXVII.

SVccedit alius Magistratus spectabilis Præfectus Augustalis, qui & Præfectus Ægypti nominatur, quoniam Ægypto redactæ in prouinciæ formã ab Augusto præpositus est.

SVMMARIVM.

1 *Tributa Præfectus per Ægyptiacam diœcesim colligebat, & contumaces militari auxilio ad solutionem cogebat.*
2 *Nobiles tenentur contribuere cum aliis in collectis, ratione eorum bonorum, pro quibus seruitia non præstant Regi.*

L. Omnia

L. Omnia tributa. I.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. *Florentio P. A.*

1 TRibuta hic Præfectus per Ægyptiacã diœcesim
colligebat, & contumaces ac morosos in soluendo militari auxilio ad solutionem cogebat.
2 Notatur ad hoc, quòd nobiles tenentur contribuere cum aliis in collectis, ratione eorum bonorum, pro quibus seruitia non præstant Regi, vt Tiraq. *de nob. c. p. o. nu. 166.*

L. Præfectus prætorio. II. & vlt.

Imppp. THEOD. ARCAD. & HONOR. AAA. *Rufino P. P.*

PRætorio Præfectus ordinariorum iudicum sibi subiectorum flagitia examinandi, & referendi, non puniendi, amouendique potestate fruebatur.

De officio Vicarij.

TIT. XXXVIII.

VICARIVM intellige Præfecti prætorio.

De Vicariis magistratuum & militum, de quibus agit hic titulus, meminit Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. 9. gloss. 2. § 3. n. 4.* & Caluin. *in Lexic. iurid. verbo, Vicarius, sub tit. Cod.*

SVMMARIVM.

1 *Vicarij in causis ciuilibus comitibus militum anteferuntur, & in iudicando si conueniat vicarius cum comite militum, votum vicarius præ comite habet.*
2 *Præfectura, vt dignius officium, vicem gerenti, vel vicario præfertur.*
3 *Dignius ad se dignum trahit, & n. 6.*
4 *Comites militum, de quibus in hac lege, remissiuè.*
5 *Maior ordine, senior atque dignior præferri debet in iudiciis, votis, sessionibus.*

L. In ciuilibus. I.

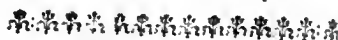
Imppp VALENT. VALENS, & GRATIAN. AAA. *Antonio P. P.*

1 IN causis ciuilibus Vicarij comitibus militum an-
2 teferuntur, & in iudicando si conueniunt vicarius
cum comite militum, votum vicarius præ comite
3 habet. Præfectura, vt dignius officium, vicem gerenti, vel vicario præfertur. Item dignius ad se trahit dignum.
4 De comitibus militum, de quibus in hac lege, meminit Caluinus *in Lexic. iurid. verbo, Comes militum*, vbi ait quòd duo in partibus Orientis erant, per Ægyptum vnus per Ponticam alter.
5 *Priore loco*, &c.] Notatur ad hoc quòd in iudiciis, votis, sessionibusque maior ordine, item senior, atque dignior præferri debet, vt per Bursat *cons. 343. lib. 4.* Fab. de Anna *cons. 40. num. 24. cum seqq.* & de magis digno quòd trahat ad se minus dignum, de quo citaui plures Doctores *Axiom. 42.*

L. Relationes. II. & vlt.

Iidem AAA. *ad Hesperium P. P.*

RElationes vicariorum, & iudicum propter auctoritatem referentium audiat Imperator.

De officio Prætoris.

TIT. XXXIX.

EXPOSITIS Magistratibus illustribus, necnon etiam spectabilibus, qui medium locum tenent inter Illustres & Clarissimos, nunc sequuntur Clarissimi, quales sunt in Vrbe Prætores, & in prouinciis Rectores, seu Præsides.

De materia tituli vide Iust. Lipsium *de militia Romana lib. 5. dial. 2.* Peregrin. Iannin. *in tract. de citat. reali lib. 1. cap. 1. num. 954.* Guid. Panciro. *in thesauro var. lection. lib. 1. cap. 1. per tot.* Caluin. *in suo Lexic. iuridic. verbo, Prætor.* Petr. Gregor. *syntag. iuris lib. 47. cap. 30.*

SVMMARIVM.

1 *Prætoris officium consistebat in concedendo restitutiones in integrum, tutorum constitutione, emancipatione, manumissione, & num. 2.*
3 *Libertatis cognitio ad Prætores Romæ; ad Præsides & Præfectos in prouinciis spectat.*

L. Prætori. I.

Imp. CONSTANTIVS A. *ad Senatum.*

PRætoris officium cõsistebat in exercendo restitu- 1
tiones in integrum, tutorum constitutione, emancipatione, & manumissione.
Hanc eandem conclus. ex hac lege desumunt 2
Thom. Mich. *in thesi de iurisd. thesi 119. & seq.* Guid. Panciroll. *in thesauro var. lection. lib. 2. cap. 12. vers. Constantinus autem.*
Sedula seruitus libertatem.] Notatur ad hoc quòd
libertatis cognitio ad Prætores Romę, ad Præsides ve- 3
rò & Præfectos in prouinciis spectat, vt per Fornet. *lib. 2. select. c. 25.* Cuiac. *lib. 9. obseru. 37. in fin.* Mosla *in empor. iuris tom. 1. tit. 2. in prælud. num. 147.* vbi nu. 148. intelligit text. *in l. 1. C. de ordine iudic.* qui in contrarium adduci solet.

SVMMARIVM.

1 *Prætores tres ad competentem cognitionem in Vrbe ordinati fuerunt.*
2 *Prætores vrbanam larem & domicilium habentes in Vrbe præferebantur in electionibus, officiorúmque impetratione prouincialibus.*
3 *Prouinciales ad Præturæ officia non perueniebant, si adeuntes in Vrbe habentes domicilia.*
4 *Prætores officia inuiti sumptu proprio non tenebant, nec administrabant.*
5 *Prætor vrbanus, & prouincialis, remissiuè.*
6 *Originarij in magistratus eligendi.*

L. Tres

L. Tres tantummodo. II. & vlt.

Impp. VALENT. & MARTIAN. AA. *Tatiano P.P.*

1 TRes Prætores ad competentem cognitionem
2 in Vrbe ordinati fuerunt. Prætores vrbani Larem & domicilium habens in Vrbe, præferebantur in electionibus, officiorúmque impetratione
3 prouincialibus. Prouinciales ad Præturæ officia non perueniebant, si aderant in Vrbe habentes do-
4 micilia. Prætores officia inuiti sumptu proprio non tenebant, nec administrabant.

5 De Prætore vrbano & prouinciali agit Petr. Gregor *syntagm. iuris lib. 47. cap. 30. num. 6. cum seqq* Caluin. *in suo Lexic. iurid. verbo, Prætor prouincialis, & Prætor vrbanus.*

6 *Qui proprium Larem*, &c.] Notatur ad hoc quòd originarij in Magistratus eligendi, vt per Franc. Patric. *in lib. de institu. republ. lib. 3. tit. a.* vbi dicit quòd longè melius ciues administrabunt, quàm peregrini, Chassan. *in catal. gloria mundi, p. 11. consid* 22. Petr. Gregor. *syntag. iuris lib. 47. cap. 10. num.* 13. Gregor. Lop. *l. 9. gloss. 10. tit. 1. part. 2.* Cæpol. *in tract. de Imper. milit. eligen. cap 2. num. 5.* Auiles *ad cap. 4. Prætor. num 6. & seq.* Burg. de Paz *in l. 2. Tauri, n.* 83. Azeued. *ad Curiam Pisan. lib. 1. cap. 12. num.* 8. Capiblanc. *de Baronib. pragm. 5. num. 93. & pragm. 10. num.* 74 Imbrian. *de iudicib Regni, p. posteriori, n. 2. & seq.* latè Mastrill. *de magistratib. lib. cap. 7. n. 8. cum seqq.*

De officio Rectoris prouinciæ.

TIT. XL.

SEQVVNTVR Rectores prouinciarum, nam hi quoque sunt Clarissimi, vt Correctores, Præsides, & Consulares.

SVMMARIVM.

1 *Præses de falso causam cognoscens potest incidentem proprietatis quæstionem decidere.*
2 *Iudex an, & quando possit cognoscere ratione incidentiæ & connexitatis, remissiuè.*

L. Potest. I.

Imp. ALEXANDER A. *Iuliano.*

1 PRæses de falso causam cognoscens potest incidentem proprietatis quæstionem decidere.
2 Ratione incidentiæ & connexitatis an & quando iudex de proprietate possit cognoscere, vide Decian. *in tract. crimin. lib. 4. c. 30. per tot.* & citatos *in collect. ad cap. causam quæ 7. n. 2. cum seqq. qui filij sint legit.*

SVMMARIVM.

1 *Præsides prouinciarum oppressos contra vim potentiorum tuebuntur; aut si vindicare non possunt, Imperatoris, aut Præfectorum prætorio auxilium implorabunt.*
2 *Accusatores, vel accusati quando perhorrescunt aduersariorum potentiam, recurrunt ad Gubernatorem, seu Præfectum prætorio prouinciæ.*

L. Præsides. II.

Imp. CONSTANT. A. *ad Maximianum Præsid. prou.*

PRæsides prouinciarum oppressos contra vim potentiorum tuebuntur, aut si vindicare non pos- 1
sunt, Imperatoris, aut Præfectorum prætorio auxilium & brachium implorabunt. Vide Peguer. *in practic. ciuili rubr. 4. n. 19.* Thom. Valasc. *allegation. iuris tom. 1. alleg. 65. num.* 51. vbi ait quòd quando ac- 2
cusatores, vel accusati perhorrescunt aduersariorum potentiam, recurrunt ad Gubernatorem, seu Præfectum prætorio prouinciæ.

SVMMARIVM.

1 *Iudices vigilantes ac iusti laudibus publicis licitè honorantur: malefici autem, & negligentes accusationis notam non euitant.*
2 *Laudem à clientibus datam Præsidibus, Præfecti prætorio Imperatoribus referent.*
3 *Iudices recti in officio se bene gerentes collaudandi sunt; iniusti verò culpandi, num. 4.*

L. Iustissimos. III.

Idem A. ad Prouinciales.

IVdices vigilantes ac iusti laudibus publicis licitè honorantur, malefici autem, & negligentes accu- 1
sationis notam non euitant. Laudem Præsidum verò à clientibus datam Præsidibus, Præfecti prætorio 2
Imperatoribus referent.

Collaudandi damus omnibus potestatem.] Notatur ad hoc quòd iudices recti in officio se bene geren- 3
tes collaudandi sunt, vt per Parid. de Puteo *de syndicatu, verbo, euidentialia, cap. 1. num. 5. fol.* 106. Azeued. *l. 7. num. 1. tit. 7. lib. 3. nona Recopil.* Bobadil. *in sua politica, lib. 5. cap. 1. num.* 52.

Et è contrario iniustos, &c.] Notabilem dicit Bald. *in auth. habita, ne filius pro patre*, Rip. *in l. fin. n. 27. inf de reuoc. don* addit. ad Capell. *decis.* 127. Bobadil. 4
d. lib. 5. cap. 1. n. 29.

SVMMARIVM.

1 *Officiales Præfectorum cursum publicum turbantes, Præses culpa horũ Præfecto significata vindicat.*
2 *Iudex minor maiorem punire potest si delinquat in eius territorio.*

L. In officiales. IV.

Idem A: ad Periclem præsidem.

OFficiales Præfectorum cursum publicum turbantes, & contra publicã vtilitatẽ quid molientes, Præses culpã horũ Præfecto significatã vindicat. 1
Notatur ad hoc quòd minor iudex maiorem punire potest si delinquat in eius territorio, de quo vide 2
Guid. Pap. *q. 32. num.* 8. Boët. *decis. 9. num.* 4.

SVMMARIVM.

1 *Reuerentia competens iudicibus superioribus ab inferioribus deferatur.*
2 *Iudex inferior veritatem inuestigando iniuriam maiori non infert.*
3 *Insignia,& dignitatis officium nullus cum oppressione innocentium exercebit.*
4 *Digniores altiori loco sedeant.*
5 *Minori interdum reuelatur quod maior nescit.*
6 *Insipientium quoque consilium petendum.*

L. Potioris. V.

Impp VALENT. *&* VALENS AA. *ad Aprontanum P V.*

1 REuerentia competens iudicibus superioribus
2 ab inferioribus deferatur. Iudex inferior veritatem inuestigando iniuriam maiori non infert. In-
3 signia, & dignitatis officium nullus cum oppressione innocentium exercebit.

4 Notatur ad hoc quòd digniores debent sedere altiori loco, vt per Tiraq. *de nobilit. cap. 20. num. 53.*

5 *Etsi minor iudex,*&c.] Notatur ad hoc quòd interdum reuelatur minori, quod maior nescit, vt per Chassan. *in catal. gloria mundi, p. 1. consid. 7.* Tiraq. *l. 11. connub. g. off. 1. p. 11. n. 5.* vbi ait insipientiom quo-
6 que consilium petendum, & Bartolum sæpe cũ mercatoribus consilia sua cõmunicasse, & nõnũquam ab improbatissimo viro probatissimã sẽtẽtiã emanasse.

SVMMARIVM.

1 *Ob nauigationem hybernam periculosam, iudices Rhodiorum,& quinque vrbium, per quinos menses hyemabunt, & num. 3.*
2 *Imperatores olim omnes in suis litteris se nominabant, nec eodem ordine.*

L. Ciuitas VI.

Imppp. VALENT. GRATIAN. *&* THEOD. AAA. *Cynegio P. P.*

1 OB nauigationem hybernam periculosam, iudices Rhodiorum, & quinque vrbium per quinos menses hyemabunt.

In superscript. text. ibi, *Imperatores Valentinia-*
2 *nus, Gratianus, Theodosius.* Nota olim cùm erant duo vel tres Imperatores, omnes in suis litteris, sanctionibus & rescriptis se nominabant, sed non eodem ordine, ne si semper vnus primus fuisset nominatus, veluti aliis superior esse videretur, & minor, ita Tiraq. *de iure primog. q. 19. num. 3.*

Hyems nauigati sæpe periculosa est.] De hoc Vi-
3 de Strach. *de mercatura tit. de nautis p. 3. n. 1. & 10. & tit. de naufrag. num. 4.*

L. Qui ordinariam. VII.

Imppp. VALENT. THEOD. *&* ARCAD. AAA. *eidem P. P.*

1 ORdinariam gerens dignitatem sine dispendio pudoris, ac fortunæ nil profligat ex venturæ dignitatis titulis.

SVMMARIVM.

1 *Iudices in prouincia Præfectianis Palatinis, vel militibus ad instantiam litigatorum executionem non deferent, nec damnabunt.*
2 *Contra Consulta diualia peccans, cum officio detrimentum famæ,& patrimonij damna sentiet.*
3 *Præfectianus, id est, qui Præfecti prætorio apparitor erat.*
4 *Consulta cœlestia, id est, iura Principis.*

L. Ne quis. VIII.

Iidem AAA. *eidem P. P.*

IVdices in prouincia Præfectianis Palatinis, vel militibus ad instantiam litigatorum executionem non deferent, nec damnabunt. Contra consulta diualia peccans cum officio detrimentum famæ, & patrimonij damna sentiet.

Præfectianum.] Id est, illum, qui Præfecti prætorio apparitor erat, vt per Caluin. *in suo Lexic. iuridi. verbo Præfectiani.*

Consulta cœlestia.] Id est, iura Principis, ita Guid. Pancirol. *in thesauro var. lect. lib. 1. cap. 77.*

SVMMARIVM.

1 *Moderator prouinciæ vrbem Augustam sine speciali iussu non adibit. Adiens Vrbem contra decreta congrua condemnatione plectetur, numero 2.*
3 *Vrbs augustissima, de Roma.*

L. Nullis prouinciæ. IX.

Iidem AAA. *Polemio P. P. Illyrici.*

MOderator prouinciæ Vrbem Augustam sine speciali iussu non adibit. Adiens vrbem contra decreta, congrua condemnatione plectetur.

Augustissimam Vrbem] Id est, Romam, secundùm Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib. 1. c. 8. de epithetis.*

SVMMARIVM.

1 *Palatini cum prouincialibus nullum habebunt commercium, sed iudices Palatinorum pareant, & obsecundent.*
2 *Palatini, remissiuè.*

L. Nullum Palatinis. X.

Impp. ARCAD. *&* HONOR. AA. *Limenio comiti sacr. larg.*

PAlatini cum prouincialibus nullum habebunt 1
commercium, sed iudices Palatinorum pareant, & obsecundent.

De Palatinis vide posita *in collect. ad l. 1. de officio* 2
Comitis sacri Palatij.

L. Mode

L. Moderatores. XI.

Imppp. ARCAD. HONOR. & THEOD. AAA. *Theodoto P.P.*

PRouinciarum moderatoribus incumbit cura ne Potentium procuratores perperam, & iniustè quid committant.

L. Omnes per prouincias. XII.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. *Monachio P P.*

APparitores olim nudi incedebant, vt facilior esset executio rerum iudicatarum, & insolentes iudicum seueritate coërcerentur.

Verberibus subiacere præcipimus.] Refert Bobadil. *in sua politica, lib. 1. cap. 16. num. 46.*

SVMMARIVM.

1 *Obligatus ad cohortalia obsequia, regimen prouinciæ, aut cingulum militiæ non affectabit, nec liberalitate Cæsaris per inanem instantiam fruetur.*
2 *Militia non est dignitas.*

L. Si quis cohortalibus. XIII.

Imp. LEO A. *Constantino P.P.*

1 OBligatus ad cohortalia obsequia, regimen prouinciæ, aut cingulum militiæ non affectabit, nec liberalitate Cæsaris per inanem instantiam fructur.

2 *Militia, dignitatisve.*] Ergo militia non est dignitas, de quo vide Tiraq *de nobilit. cap. 8. a. 8.*

SVMMARIVM.

1 *Palatia, & prætoria inhabitabant Rectores prouinciarum, relictis priuatorum domibus.*
2 *Palatia vrbium habitationi Prætorum inseruiant, hisce autem reparandis curam adhibeant Prætores.*
3 *Palatij nomen habitatio Imperatoris obtinet, quocumque ille diuerterit.*
4 *Prætorium est domus, vbi ius dicitur, quæ ipsi Præsidi datur.*

L. Nulli iudicum. XIV.

Idem A. eidem P. P.

PAlatia, & prætoria inhabitabunt Rectores prouinciarum, relictis priuatorum domibus, quæ nunc sit ratio & conditio palatiorum quoad nuptias, & conuiuia priuatorum Palatia vrbium habitationi Prætorum inseruiant, hisce autem reparandis curam adhibeant Prætores. 2

De hoc vide Parid. de Puteo *de syndic. verbo, expensa cap. 1. num. 5.* Auiles *ad cap. 18. Prætor. in gloss. vel consejo, num. 1.* Azcued. *l. 8. num. 4. tit. 6. lib. 3 Recop* Bobadil. *in polit. lib. 3. cap. 1. num. 26.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 3. cap. 21. num. 9* Guid. Panci-

rol. *in thesauro var. lection. lib. 2. cap. 191.* vbi etiam ait quòd quocumque Imperator diuertat, eius 3
habitatio palatij nomen obtinet; Prætorium verò est 4
domus, vbi ius dicebatur, quæ ipsi Præsidi dabatur.

L. Nulli patriæ. XV. & vlt.

Idem A.

ADuertit Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib. 2. cap. 192.* hanc legem ponendam esse pro prima tituli sequentis sub nomine M. Antonini, & proprium titulum separat cum inscriptione, *Vt nulli patria sua administratio sine permissu speciali Principis permittatur.*

Administratio patriæ nulli sine Principis permissu concedenda. 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 11. tit. 18 part. 1.* Perez *gloss. 1. per text. ibi in l. 8. tit. 16. lib. 2. Ordin.* Marsil. *singul. 553.* Auil. *ad cap. 4. Prætor. gloss. 1.* Azeued. *l. 8. num. 4. tit. 6. lib. 3. noua Recop.* Brun. *cons. 52.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 47. cap. 10. n. 3.* Guilielm. Benedict. *in cap. Raynutius, verbo, & vxorem nomine Adelasiam, decis. 5. n. 289.* Segur. *in direct. iudicum, p. 1 cap. 9. a. 4. & 5.* vbi rationem reddit, quia originariis iudicibus nunquam deesse noscuntur amici, atque coniuncti, in quibus affectio præsumitur. Simanch. *de Republ. lib. 8. cap. 6.* Anton. Sola *super consuetud. Sabaudiæ, tit. de castell. §. præterea n. 1. cum seq.* Bobadil. *in sua politica, lib. 1. cap. 12. n. 23. & 52.* Garc. Mastrill. *de magistrat. lib. 2. cap. 7. ex num. 1.* 2

De officio Præfecti vigilum.

TIT. XLI.

PRÆFECTVS vigilum, & Præfectus annonæ sunt ordinarij Magistratus, sed extra ordinem ius dicunt.

SVMMARIVM.

1 *Præfecti vigilum in capitalibus causis pro sua auctoritate nihil statuent.*
2 *Præfectorum vigiliis cura qua.*

L. Præfecti vigilum. Vnic.

Impp. THEOD. & ARCAD AA. *Nephridio P vig.*

PRæfecti vigilum in capitalibus causis pro sua auctoritate nil statuent. Ita *in hac leg.* 1

Præfectorum vigiliis fuit cura hæc aliquando, & antea Triumuirorum nocturnorum, qui excubias agebant, arcendorum incendiorum causa in vrbe Romana: interueniebant & Ædiles, & Tribuni plebis: erant & familiæ incendiis sopiendis destinatæ. Ita Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 36. cap. 19. numer. 13.* Caluin. *in suo Lexic. iuridic. verbo, Præfectus vigilum.* 2

De officio ciuilium Iudicum.

TIT. XLII.

IVDICES ciuiles sunt qui iurisdictionem & imperium habent in paganos, vel in milites, si contra paganos agant, secundùm regulam, qua actor iubetur sequi forum rei.

SVMMARIVM.

1 *Honorati iudicibus ciuilibus assidentes eo tempore quo propriè in iudicio causa ventilantur. Suis causis honestè interesse non possunt.*
2 *Aduocati dum causæ merita, vel facta panduntur, non habent facultatem sedendi cum iudice.*
3 *Honorati qui sint.*

L. Honorati. I.

Imppp. ARCAD. HONOR. & THEOD. AAA. *Curtio P.P.*

1 HOnorati iudicibus ciuilibus assidentes, eo tempore, quo propriæ in iudicio causæ ventilantur, suis causis honeste interesse non possuot.

2 Celebris est iste text. ad probandum quòd Doctores Aduocati, dum causæ merita, vel facta panduntur, non habent sedendi cum Iudice facultatem, vt per Boer. *decis.* 222. *num.* 14. *vers. ad hoc est bonus text.* Gegor. Lop. *per text. ibi in l.* 7. *gloss.* 1. *tit.* 6. *par.* 3. vbi asserit quòd ex vsu sedentes orant, & quòd tantùm est in vsu, vt reuerenter tollant pileum in principio orationis, Anton. Gom. *l. vlt. Tauri, n.* 57. *vers. octauum priuilegium,* Tiraquel. *de nobilit. c.* 37. *n.* 36. Bobadil. *in sua politic. lib.* 3. *cap.* 1. *n.* 56.

3 *Honorati.*] Id est, Aduocati secundùm Bobadil. *in sua politica, lib.* 3. *c.* 1. *n.* 56 Sed Guid. Pancirol *in thesauro var. lect. lib.* 1. *c.* 32. honoratos vocat Iudices, qui intermisso patrocinãdi munere ob gestum Magistratum ad pristinum officium volunt reuerti.

SVMMARIVM.

1 *Excusaturus se à publicis functionibus adeat iudicem: hunc, si morosum reperit, mulcta 30. librarum auri implicet.*
2 *Iudex præsumitur rectè officium suum exequi.*

L. Si quis pro publicis. II. & vlt.

Impp. HONOR & THEOD. AA. *Anthemio P.P.*

1 EXcusaturus se à publicis functionibus adeat Iudicem: hunc si morosum reperit, mulctæ triginta librarum auri implicet.

2 Allegari solet hic text. ad hoc quòd iudex præsumitur rectè officium suum exequi, & omnia ritè & rectè interuenisse præsumuntur, vt per Tiraq. *de pœnis temper. causa* 58. *num.* 2. Gam. *Lusit. decis.* 37. *num.* 1. Aul. *a cap.* 1. *Prætor. verbo, fiel, num.* 29. *& in c.* 4 *syndicatus, num.* 2. *in fine,* Menoch. *de præsumpt. lib.* 2. *præsumpt.* 67. *& cons.* 100. *n.* 1. *cum seq.* Mar. *de ordine iudic.* 2. *p.* 6. *in princip. tit.* 9. *n.* 21. Sura. *aliment. tit.* 1. *q.* 1 80. *n.* 11 Mascard. *de probat. con.* 1003. *n.* 21. *& conclus.* 1132. *n.* 1. Cardin. Tusch. *pract. conclus. tom.* 6. *lit. P. concl.* 621. *per tot.* Flamin. Pa. *de resignat. benefic. lib.* 9. *q.* 22. *n.* 9. *& lib.* 13. *q. n.* 14. Bobadil. *in sua politica, lib.* 5. *c.* 1. *n.* 199. Step. Grattan. *discept. forens. c.* 7. *num. vlt.* Octau. Glor. *resp.* 9. *n.* 53. & alios quos refero *de Axiomat. in vsufreq. axiom.* 131. *num.* 4.

De officio militarium Iudicum.

TIT. XLIII.

IVDICES militares, sunt iudices, vel inter milites, vel inter actorem paganum, & reum militem.

SVMMARIVM.

1 *In negotiis priuatorum cessabit tuitio & executio militaris.*
2 *Iudex militaris quis Caluino.*

L. Nunquam. I.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA *mag. & comit. vtriusque milit.*

IN negotiis priuatorum tuitio & executio militaris cessabit.

Aduertit Caluin. *in suo Lexic. iurid. verbo, militaris index,* quòd ille est, qui de curialibus, vel priuatis personis habet cognoscendi iudicandique potestatem.

SVMMARIVM.

1 *Curiales & priuati in iudicio militari litigare inuiti non teneutur.*
2 *Pœna adeuntis incompetentem iudicem quæ, remissiuè.*

L. Præcipimus. II.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. *Monachio P.P.*

CVriales & priuati in indicio militari litigare inuiti non tenentur, & eos inuitos in forum militare, & incompetens trahens, impunis non est. 1

De pœna adeuntis & requirentis incompetentem iudicem, vide posita *in collect. ad cap. si diligenti, de foro compet.*

SVMMARIVM.

1 *Miles completa militia scholæ agentium subreptitiè, & obreptitiè non associetur.*
2 *Priuilegia militum circa illorum iudicem, remissiuè.*

L. Nemo

L. Nemo de his. III.

Impp. THEOD. *&* VALENT. AA *Anatolio mag. mil.*

1 MIles completa militia scholæ agentium subreptitiè, & obreptitiè non associetur.

2 De priuilegiis militum circa illorum iudicia vide Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 19. *cap.* 17. *per tot.*

L. Duces militum. IV. & vlt.

Iidem AA. Nomo mag. officiorum.

1 DVces militum limites, ac fines suos conseruabunt, iidémque reficiendorum castrorum curam habuerunt. Vide posita in collectan. *ad l. officium* 12. *ff. de re milit.*

Ne Comitibus rei militaris, vel Tribunis lauacra præstentur.

TIT. XLIV.

NE Comitibus, &c.] Id est, ne à prouincialibus, à quibus hospitio excipiuntur, exigant etiam priuata balnea.

SVMMARIVM.

1 *Balnea olim publica, & priuata, remissiuè.*
2 *Balnea, eorúmque vsu illiciti, remissiuè.*

DE balneis olim & publicis & priuatis agit Petr. Gregor. *syntagm. iuris p.* 2. *lib.* 18. *cap. vlt. à n* 6. & Guid. Panciroll. *in thesauro var. lect. lib.* 1. *cap.* 52. *de balneis.* Et de balneis, balneorúm [illegible] vsibus illicitis, vide Petr. Gregor. *p.* 3. *lib.* 37. *cap.* 13. *num.* 3. *&* 4.

L. Omnem. Vnic.

Imppp. ARCAD. HONOR. *&* THEOD. AAA. *Anthemio P. P.*

LAuacri, & in condendorum balneorum onere Tribuni, Duces, Comitésque militiæ, ciuitates non grauent. Vide posita *in collect. ad l. congruit, ff. de offic. Præsid.*

De officio diuersorum Iudicum.

TIT. XLV.

EXPOSITIS duabus Iudicum diuisionibus, subiiciuntur tituli, communes omnibus Iudicibus, tam ciuilibus, quàm militaribus.

SVMMARIVM.

1 *Mulier honesta, dum domus quam inhabitat, pro debitis obligata hæret, ex domicilio non trahenda in publicum.*
2 *Mulier si honestæ conditionis sit, pro debito, præsertim pecuniario, carcerari minimè potest. Ampliatur, etiamsi mulier renunciauerit priuilegio ne in carcerem detrudatur pro ciuili debito, n.* 3.
4 *Mulier carcerari nequit, non solùm pro debito pecuniario alicuius priuatæ personæ, sed etiam pro debito publico.*
5 *Mulier tam pro causa ciuili, quàm criminali, carcerari nequit.*
6 *Mater, seu auia pro debito ex administratione tutela carcerari non potest: quamuis contrarium teneatur, n.* 7. *Secus in muliere meretrice, vel inhonestè, ac luxuriosè viuente, n.* 8.
9 *Iudex qui mulierem honestam contra iuris dispositionem carcerari iubet, capitaliter puniendus est, secus de iure Authenticorum, num.* 10.

L. Nemo iudex aliquem. I.

Imp CONSTANT. A. *ad Domitium Celsum Vicarium.*

OB debita mulier honesta dum domus, quam inhabitat, pro debitis obligata hæret, ex domicilio non trahenda in publicum. 1

Vulgò allegari solet hic text. iuncta Auth. sequens ad hoc quòd mulier si honestæ conditionis sit, pro debito, præsertim pecuniario, carcerari minimè potest, vt per Ordinat. Reg. Lusitan. *lib.* 4. *tit.* 76. §. 5. vbi latè parens meus, & *l. Hispan.* 3. *tit.* 7. *part.* 3 vbi Gregor. Lop. *gloss.* 1. & 2. & *l.* 10. *tit.* 3. *lib.* 5. *noua Recop.* vbi Azeued. & Matienz. Duen. *reg.* 312. *vers. fæmina pro delicto,* Tiraquell. *l.* 11 *connub. gloss.* 1. *part.* 10. *num.* 30. Couarr. *var. lib.* 2. *cap.* 1. *n.* 3 *vers. fæmina tamen publicam vitam agentes,* Marsil. *in tract. de banditis, in verbo, carcerati, n.* 4. & *sing.* 243. Boër. *decis.* 349. *num.* 11. Clar. *in* § *fin. q.* 28. *vers. quaero igitur, n.* 5. Bact. *in tract. de inope debit. cap.* 16. *ex num.* 3. *cum seqq.* Mench. *illustr. lib.* 3. *c.* 97. *num.* 2. Menoch. *de arbitrar. lib.* 2. *quæst.* 88. *n.* 10. & *casu* 328. *in fine.* Soar. de Paz *in practic. part.* 4. *tom.* 1. *cap.* 2. *num.* 34. Viui. *tom.* 2. *commun. opinion. lib.* 9. *tit.* 3. *n.* 19. Iassied. Balb. *decis.* 393. Gutier. *practic. lib.* 2. *quæst.* 25. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo, sine curatore, n.* 108. *C. de in integr. restit.* Farinac. *in praxi crimin. part.* 1. *quæst.* 27 *n.* 42. *cum seqq.* Pradil. *in sum. legum pœnal. part.* 2. *casu* 26. *num.* 5. Aloys. Ricc. *in collect. decis. p.* 2. *collect.* 332. *vers. secundo,* Bobadil. *in sua politica, lib.* 3. *cap.* 15. *n.* 30. Catdos. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo, carcer, n.* 6. Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib.* 1. *conclus.* 16. *n.* 7. Stephan. Gratian. *disceptat. forens. cap.* 320. *num.* 16. Benedict. Ægid. *in tract. de iure & priuileg. honest. art.* 3. *de carceris exempt. honest. causa, fol.* 15. 2

Amplia primò procedere, etiamsi mulier renunciauerit priuilegio ne in carcerem detrudatur pro ciuili debito, vt per Bæç *d. cap.* 15. *& seq.* Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *quæst.* 88. *num.* 1. D. Barbos. *in l. alia, §. eleganter, num.* 24 *ff. soluto matrim.* Benedict. Ægid. *d. art.* 3. *num.* 7. 3

Amplia secundò, vt non solùm pro debito pecuniario alicuius priuatæ personæ, sed etiam pro debito publico, & fiscali mulier carcerari non possit, de quo dicam *infra in collectan. ad auth. seq.* 4

Amplia tertiò, vt non solùm pro causa ciuili, sed nec etiam pro causa criminali (si crimen quod prætenditur leue sit, & non atrox) possit mulier carcerari, sed præstito fideiussore de iudicio sisti, si fideiussorem habeat, sin minus eum iuratoria cautione 5

extra carceres auditur, §. *necessarium, vers. si verò crimen, in auth. vt nulli iudic.* Grammat. *decis.* 33. *num.* 9. Menoch. *d. quæst.* 88. *n.* 9. Farinac. *d. quæst.* 27. *num.* 45.

6 Amplia quartò, vt nec mater, seu auia pro debito ex administratione tutelæ incarcerari possit. Ita Couarr. *lib.* 1. *variar. cap.* 1. *num.* 3. Duen. *reg.* 312. *limit.* 2. *vers. dica tamen*, Ludou. Gom. *in cap.* 2. *num.* 22. *de iudic. in* 6. Menchac. *de success. creat. lib.* 3. §. 22. *limit.* 18. *num.* 81. *& illustr. lib.* 3. *cap.* 97. *num.* 1. Plaç. *de delictis lib.* 1. *cap.* 34. *num.* 12. Baëç. *de inope debitor. cap.* 15. *num.* 13. *& de decima tutor. cap.* 4. *num.* 46. *&* 78. Menoch. *dict. quæst.* 88. *num.* 22. Matiene. *l.* 10. *gloss.* 1. *num.* 3. vbi Azeued. etiam *num.* 3. *tit.* 3. *lib.* 5. *noua Recopilat.* Farinac. *dict. quæst.* 27. *num.* 62. *&* 63. Cald. Pereira *in d. l. si curatorem, verbo, sine curatura, num.* 108. *vers. caterùm*, Gutier. *de tutel. p.* 1. *cap.* 8. *num.* 33. 34. *&* 36. Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. conclus.* 90. *consid.* 1. *n.* 2. D. Barbos. *in d. l. alia*, §. *eleganter, num.* 24. *vers. quod etiam.* Benedict. Ægid. *d. art.* 3. *num.* 5.

7 Quamuis contrarium teneant Gregor. Lop. *l.* 3. *verbo, personalmente, tit.* 7 *part.* 3. Anton. Gom. *l.* 62. *Tauri, n.* 2. vbi Palat. *num.* 3. Rebuff. *ad leges Gallia tit. de litteris obligat. art.* 2. *gloss.* 3. *num.* 32. Pradil. *in summ. legum pœnal. p.* *casu* 16. *n.* 5. Cardos. *in praxi iudicum, verbo, carcer, num.* 6.

8 Limita primò non procedere in muliere meretrice, vel inhonestè, ac luxuriosè viuente, quæ & in iudicium ad personaliter comparendum vocari, ac etiam pro quacunque causa tam criminali, quàm etiam ciuili carcerari poterit, vt per Socin. *reg.* 259. *in* 2. *limit.* Duen. *d. regul.* 312. *in* 1. *limit.* Plaç. *d. lib.* 1. *cap.* 34. *sub vers. rursus obser menti accurrit*, Clar. *dict. quæst.* 18. *vers. quæro igitur*, Menoch. *d. q.* 88. *num.* 13. Azeued. *l.* 2. *à n.* 114. *cum seqq. tit.* 13. *lib.* 8. *noua Recopilat.* Farinac. *d. quæst.* 27. *num.* 55. Benedict. Ægid. *d. art.* 3. *n.* 2. *in fine.* Nisi sit meretrix maritata, quam propterea minimè carcerari posse tradiderunt Plaç. *d. cap.* 34. *num.* 13. *prope fin.* Benedict. Ægid. *d. art.* 3. *num.* 2. *in fine*, Farinac. *d. quæst.* 27. *num.* 56. vbi *n.* 58. hoc intelligit procedere quando maritus est ignorans, & non participans meretricij, ac inhonestæ vitæ, quam tenet vxor.

9 *Capitali pœna plectetur.*] Notatur ad hoc quòd ille, qui mulierem honestam contra iuris dispositionem carcerari iubet, capitaliter punitur, vt per Plaç. *d. c.* 34. *n.* 12. *vers. principaliter deducitur*, Clar. *in pract.* § *fin. q.* 68. *vers. extrahens*, Grammat. *decis.* 33. *n.* 9. Duen. *reg.* 312. *ampl.* 3. Farinac. *d. q.* 27. *n.* 46. vbi *num.* 47. subdit quòd hodie de iure Authenticorum non potest imponi talis capitalis pœna, sed iudices, qui mulieres carcerare præsumpserint, si maiores erunt, viginti librarum, si verò minores, decem librarum auri pœnæ subiacebunt.

S V M M A R I V M.

1 *Mulier non est incarceranda pro fiscalibus & priuatis debitis, sed ad legitimam defensionem viua voce, aut per procuratorem interponendam admittetur. Nec incarcerari potest pro debito publico, & fiscali, num.* 1.

A V T H. Sed hodie.

1 PRo fiscalibus, & priuatis debitis incarceranda non est mulier, sed ad legitimam defensionem viua voce, aut per procuratorem interponendam admittetur.

Hinc vulgò colligunt Doctores, vt etiam pro debito publico, & fiscali mulier carcerari non possit, vt per Nicol. Boët. *in repet. l. consentaneam, num.* 139. *C. quomodo & quando iud.* Grammat. *decis.* 33. *num.* 9. Duen. *regul.* 312. *ampl.* 2. Plaç. *in epit. delict. cap.* 34. *num.* 11. *prope fin.* Menoch. *de arbitrar. lib.* 1. *quæst.* 88. *num.* 10. Anton. Gom. *l.* 62. *Tauri in princip.* Marant. *de ordine iudic. part.* 6. *tit.* 8. *num.* 3. Flores de Mena *var. lib.* 2. *quæst.* 21. *num.* 152. Farinac. *dict. quæst.* 27. *num.* 44. Benedict. Ægid. *in tract. de iure & priuileg. honest. art.* 3. *num.* 3.

S V M M A R I V M.

1 *Honor viris celsioribus deferendus est.*
2 *Viri celsiores qui sint.*
3 *Seniores, fratres appellare non licet.*

L. Singuli quinque. II.

Imppp. VALENT. THEOD. *&* ARCAD. AAA. *ad Principium P V.*

HOnor viris celsioribus est deferendus.

Celsioribus viris, &c.] Id est, legum Doctoribus, vt ex Accursio intelligit Caluin. *in suo Lexic. iur. verbo, celsiores*, vbi subdit quòd eorum iudicio iudices prouehuntur, & sic meritò Patres appellantur, cùm à iudicibus fratres vocari vetentur.

Fratres audeant nominare.] Notatur ad hoc quòd seniores fratres appellare non licet, vt per Tiraq. *de iure primog. in præfat. num.* 83.

S V M M A R I V M.

1 *Secretariis Consistorij Imperij honor non denegetur, & sedendi cum iudice facultas non detrahatur.*
2 *Cornicularij qu[illegible]int.*
3 *Viri honorati, [illegible] iudicibus.*
4 *Secretarium quid.*
5 *Nobiles in salutatione præ aliis debent honorari.*
6 *Aduocati coram iudice sedeant.*

L. Sciant Principes. III. & vlt.

Iidem AAA. *Constant. P.P. Galliarum.*

SEcretariis Consistorij Imperij honor non denegetur, & sedendi cum iudice facultas non detrahatur.

Et cornicularij.] Dicuntur officiales, qui præsunt cornibus secretarij, secundùm Cassiodor. *lib.* 11. *var.* Caluin. *in suo Lexic. iurid. verbo, Cornicularij*, Guid. Pancirol. *in thesauro var. lect. lib.* 2. *cap.* 188. *vers. serinium verò*, vbi ait eos esse, qui decreta, sententias, & mandata PP. conseruabant, & exequebantur.

Si honoratis viris, &c.] Id est, iudicibus, nam eos, qui in Vrbe honores, id est, magistratus gerunt, Honoratos vocari censet Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib.* 1. *cap.* 32. *post princip.* 3

Secretarij iudicum, &c.] Secretarium locus est in quo iudices causas audiunt, quasi consistorium Principum, ita Caluin. *in suo Lexic. iuridic. verbo, Secretarium* 4

Aut reuerentia non fuerit in salutatione delata.] 5 Ergo nobiles in salutatione præ aliis debent honorari, vt per Tiraquell. *de nobilit. cap.* 30. *n.* 51.

Aut

6 *Aut sedendi cum iudice societas denegata.*] Ergo Aduocati sedent coram iudice, de quo vide posita *in collect. ad l.1.C.de off.ciuil.iud.*

Vt omnes Iudices tam ciuiles, quàm militares, post administrationem depositam, per quinquaginta dies in ciuitatibus, vel certis locis permaneant.

Tit. XLVI.

CILICET, vt ciuiliter, vel criminaliter conueniri possint, si quid fortè in potestate positi deliquerunt.

De materia tituli vide Parid. de Puteo *in tract. de syndicat.* Angel. de Perus. *tom. 7. tract. Doctor. fol.* 226. Cataldin. de Boncompagnis *ibid. p. 2. fol.* 349. Augustin. Dulcet. *ibid. fol.* 360 Alciat. *lib. 2. paradox. c. 6. col.* 1. Fr. Emman *quaest. Regul. tom. 3. quaest. 77. art.* 1. Bernard. Græuæ. *ad pract. Camora Imper. lib. 1. concl.* 153. Soar. de Paz *in pract. tom. 1. p. 8. cap. vnic.*

SVMMARIVM.

1 *Præsides, & consules finitis officiis, successoribúsque substitutis, per 50. dies in loco, vbi officia administrauerint, permanebunt.*

2 *Magistratus præmissi finito officio sui videndi & conueniendi copiam exhibeant. Immunes sint ab iniuriis, & admissi ad iuratoriam cautionem, legitimis defensionibus non sunt priuandi, numero 3.*

4 *Magistratus reus cuiuscunque criminis sit immunis ab omnibus iniuriis: & successores magistratuum negligentes antecessorum conuentorum defensionem non impunitatis spe alliciantur ad pœnæ remissionem.*

5 *Antecessor in officio, huius liberationem ante aduentum successuri officialis non impetrat.*

6 *Antecessorem magistratum si successor contra praescriptum Imperatoris, ante quinquagesimum diem discedere indulget, tunc 30. auri libris nouus magistratus punitur.*

7 *Officialis finito officio intra 50. dies super furto ciuiliter conuentus pendente instantia ante sententiam latam relicto domi Procuratore discedere licitè potest.*

8 *Iudices controuersias super syndicatu motas intra 20. dies, postquam ortæ fuerint, terminabunt: illas præfinito 20. dierum spatio non terminantes, libris 30. auri mulctentur, num. 9.*

10 *Magistratus debent esse temporales, non perpetui.*

11 *Magistratus intra 50. dies stare debet ad syndicatum, de iure Lusitania intra mensem, n. 12. Idē apud Hispanos, ibid. Si fugit intra 50. dies, secundùm ius commune, vel intra 30. vt seruatur hodie, punitur tanquam si confessus esset crimina Baratariæ, n. 13. Si post fugam redeat, nulla probatio ex fuga inducitur, n. 14.*

15 *Magistratus durante syndicatu fugiens ad Ecclesiam, non gaudet eius immunitate.*

16 *Syndicatus instantia an finiatur tempore.*

17 *Termini lapsus unnquam excludit iudicem à cognitione ac pronunciatione.*

18 *Magistratus syndicatus tenetur de illis, quæ vxor & domestici deliquerunt.*

L. Nemo ex viris. Vnic.

Imp. ZENO A. *Sebastiano P.P.*

PRæsides, & Consules finitis officiis, successoribúsque substitutis, per quinquaginta dies in loco, vbi officia administrauerint, permanebūt, *in princ.* 1
Finito officio Magistratus præmissi per 50. dies sui 2
videndi & conueniendi copiam exhibeant, *in vers. Sed per id.* Magistratus finito officio conuenti immu- 3
nes sint ab iniuriis, & admissi ad iuratoriam cautionem legitimis defensionibus non sunt priuandi,
in vers. Iisant. Magistratus reus cuiusque criminis sit 4
immunis ab omnibus iniuriis, & successores magistratuum negligentes antecessorum conuentorum defensionem non impunitatis spe alliciantur ad pœnæ remissionem, *in vers. Quòd si quis.* Antecessor in 5
officio, huius liberationem ante aduentum successuri officialis non impetrat, *in vers. Administrationem.*
Antecessorem magistratum si successor contra præ- 6
scriptum Imperatoris ante quinquagesimum diem discedere indulget, tunc triginta auri libris nouus
Magistratus punitur, *in vers. Officium.* Officialis fini- 7
to officio intra 50. dies super furto ciuiliter conuentus, pendente instantia, ante sententiam latam, relicto
domi Procuratore discedere licitè potest, *in vers. Quod* 8
si intra. Iudices controuersias super syndicatu motas intra viginti dies, postquam ortæ fuerunt, terminabunt; *in vers. Sciant autem.* Iudices syndicatus con- 9
trouersias præfinito 10. dierum spatio non terminantes, libris 30. auri mulctandi, *in vers. Nam si.*

Postquam sibi successum fuerit, &c.] Notatur ad 10
hoc quòd temporales, non perpetui debent esse magistratus, Coslet. *in tract. de potest. Regū, p. 1. num.* 9. Boët. *decis.* 149. *n.* 4. Gregor. Lop. *l. 9. gloss. 5. tit.* 18. *p.* 1. Capyc. *decis.* 121. *num.* 5. Ann. *sing.* 369. Surd. *cons.* 161. *n.* 3. Caualcan. *decis.* 32. *n.* 30. *p.* 2. Mastrill. *de magistratib. lib. 5. cap. 23. n.* 1.

Antequam quinquaginta dierum, &c.] Notatur ad 11
hoc quòd magistratus intra quinquaginta dierum spatium stare debet ad syndicatum, vt per Burg. *cons.* 12. *num.* 1. Perez *l. 6. tit. 16. lib. 2. ordin. pag.* 378.
Mascard. *de probat. concl.* 821. *num.* 8. De iure autem 12
Lusitaniæ intra mensem, Ordin. Regia *lib. 1. tit.* 60. §. 1. Idem apud Hispanos ex *l. 13. tit. 7. lib. 3. noua Recop.* secundùm Christoph. de Paz *in scholiis ad leges styli l.* 135. *in fine, num.* 1. Bobadil. *lib. 5. cap.* 1. *numero* 77.

Non domi, vel intra sacrosanctos terminos, &c.] 13
Quia si magistratus fugit intra 50. dies secundùm ius commune, de quo *in hoc text.* vel intra 30. dies, per quos hodie stare tenetur in syndicatu ex forma iuris Regni Lusitaniæ, & Castellæ, punitur tanquam si confessus esset crimina Baratariæ, de quo Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 1. tit. 60.* § 3. Paris de Puteo *de syndicatu, verbo, fuga officialis,* Amadæ. *de syndicat. num.* 183. *ad finem, & n.* 187. *vers. verum.* Dulcet. *eod. tract. num.* 28. Clar. § *fin. q.* 21. *n.* 29. Perez *l. 6. gloss. e den fiadores tit. 16. lib. 2. Ordin. pag.* 378. Azeued. *l.* 23. *num. 9. tit. 7. & l. 6. num. 7. tit. 9. lib. 3. noua Recop.* Viui. *tom. 1. opin.* 110. *vers. vndecimò limitatur,* Griland. *de relaxat. carcerator. tit. de fuga incar.* §. *quæro 1. num* 5 Gomez *l. 76. Tauri, num.* 10. *& st.* Auil. *ad cap. 1. Prætor. verbo, dadiuas, n.* 19. *cum seq.*

Soar de Paz *in pract. p. 8 cap. vnic. num.* 13. Bobadil.
14 *in sua politica, lib. 5. cap. 1. num. 157 cum seqq.* Si verò post fugam Iudex, aut officialis syndicatus fugiens redeat, nulla probatio ex fuga inducitur, etiamsi inuitus, & non sponte reducatur, secundùm Auil. *ad cap. 1. Prætor. verbo, dadiuas, n. 25.* Perez *loco proximè citato*, Azeued. *d. l. 25. num. 9.*

15 Notatur ad hoc quòd magistratus durante syndicatu fugiens ad Ecclesiam non gaudet eius immunitate, vt per Auil. *d. gloss. dadiuas, num. 25.* Parid. de Puteo *de syndicatu, verbo, officialis, cap. 8. n. 6. & verbo, probatio in syndicatu, § fin.* Soar. de Paz *d. cap. vnic. num. 13* Bobadil. *in sua politic. lib. 2. cap. 14. num. 77. & lib. 5. cap. 1. num. 110.*

16 *Nam si supersederit*, &c.] Instantia syndicatus an finiatur tempore, vide Parid. de Puteo *de syndic. verbo, instantia syndicatus, cap. 4. num. 4. vers. quod si detur*, Bobadil. *d. lib. 5. cap. 1. num.* 166

17 Notatur ad hoc quòd lapsus termini nunquam excludit iudicem à cognitione atque pronuntiatione, vbi statutum ad finiendam causam ponit terminum personæ iudicis, verbis in eum directis, vt per Roman. *cons. 115. in fine*, Marsil. *sing. 183. Lapsus, pol. med.* Brunor. à Sole *in locis communib. verbo, Lapsus.*

18 In gloss. *Furtis, ibi, scilicet suis, & domesticorum*, &c.] Notatur ad hoc quòd magistratus syndicatus tenetur de illis, quæ vxor & domestici deliquerunt, vt Bobadil. *d. lib. 5. cap. 2. num. 78.*

De officio eius, qui vicem alicuius Iudicis, vel Præsidis obtinet.

Tit. XLVII.

IVDICIS cuiuscunque vicem obtinere dicitur, cui administratio ad tempus commissa est, vt puta cui commissa est prouincia defuncto Præside.

In gloss. huius rubr. Notatur ad hoc quòd Vicarij seu vices gerentes alicuius Magistratus, (quales sunt Correctorum in Hispania, quibus permittitur, immo iubetur, vt secum habeant Locum tenentes, seu Vicarios Iurisperitos ex *l. 10. tit. 5. noua Recop.*) ordinarij iudices sunt, vt per Alciat. *in rubr. de officio ordin. num. 15.* Marant. *de ordine iudic. p. 4. dist. 5. num. 17. & 18.* Auiles *ad cap. 4. Prætor. verbo, iustitia*, Cou. *lib. 3. var. cap. fin. num. 4.* Sanch. *de matrim. lib. 3. disp. 29. num. 3* Molin. *de primogen. lib. 1. cap. 25. num. 11. vers. aut enim*, alt. Molin. *de instit. tract. 5. disp. 13. num. 1.* Bobadil. *in sua politica, lib. 1. cap. 10. num. 44.* Azeued. *d. l. 10. num. 9.* Nicol. Garc. *de benefic. p. 5. cap. 8. num. 26.* quos refero *de offic. & potest. Episcopi, p. 3. alleg. 54. num. 27.*

SVMMARIVM.

1 *In causa concernente vtilitatem publicam, Præsidis loco administrans cognitionem habet.*
2 *Rebuspublicis læsis ac circumuentis restitutionis in integrum beneficium vti minoribus prodest, & num. 3.*

L. In causa. I.

Imp. GORDIANVS A. *Domitio P. P.*

SVper causa concernente publicam vtilitatem, Præsidis loco administrans cognitionem habet. Rebuspublicis læsis ac circumuentis restitutionis in integrum remedium & beneficium vti minoribus prodest.

Restitutionis beneficium possunt efflagitare.] Notatur ad hoc quòd Respubl. fungitur vice minoris, & restituitur, vt per Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restitut. q. 7. art. 9. num. 63.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, C. de in integ. restit. minor. in princ. n. 12. & verbo, minoribus, num. 61.*

SVMMARIVM.

1 *Locum Rectorum in prouinciis tenentes tutores petentibus assignant, decreta pro rebus minorum alienandis dant, emancipationes, & omnia, quæ ad officium Rectoris pertinent, expediunt.*
2 *Locum tenens si constitutus sit à Principe, vel alio superiore, potest facere ea, quæ poterat ille, in cuius locum substituitur.*
3 *Iura etiam personalia censentur communicata subrogato.*
4 *Imperium merum versatur, cùm imponitur pœna per quam vita adimitur, vel membrum.*

L. Suggerente. II. & vlt.

Mandata Impp. THEOD. & VALENT. AA. *missa Antiocho, cæterisque P. P. per Referendarium.*

LOcum Rectorum in prouinciis tenentes, tutores petentibus assignant, decreta pro rebus minorum alienandis dant, emancipationes, & omnia, quæ ad officium Rectoris pertinent, expediunt. 1

Notatur ad hoc quòd locum tenens si constitutus sit à Principe, vel alio Superiore, qui habet potestatem constituendi Vicarium, seu Ordinarium, puta in loco Ordinarij absentis, vel mortui, potest facere ea omnia, quæ poterat ille Ordinarius, in cuius locum substituitur, & expedire omnes causas, etiam meri Imperij, vsque ad mortem & membri abscissionem inclusiue, ita reprobata gloss. *in præsenti*, quæ dicit quòd non potest imponere vltimum supplicium, & membri abscissionem, per hunc text. resoluit Marant. *de ordine iudic. p. 4. dist. 6. num. 21.* 2

Notatur etiam ad hoc, quòd iura etiam personalia censentur communicata subrogato, vt per Alex. *in l. more maiorum, num. 46. ff. de iurisd. omn. iudic.* Cassador. *decis. 4. n. 1. de constitut.* Hippol. *sing. 646.* D. Barbos. *l. maritum, num. 45. ff. solut. matrim.* 3

In gloss. *Rectorum, ibi, est enim Vicarius Ordinarius à lege non delegatus.* Citaui plures Doctores in meo *tract. de offic. & potest. Episcopi, p. 3. alleg. 54. 45. cum seqq.*

In gloss. *Attitare, vlt. ibi, præter vltimum supplicium forte, &c.*] Notatur ad hoc quòd merum imperium versatur, cùm imponitur pœna per quam vita adimitur, vel membrum, vt per Riminald. *in l. Imperium, ff. de iurisd. omn. iudic. num. 419.* Mosl. *in emporio iuris, p. 1. tit. 2. in prælud. num. 44.* 4

De

De Assessoribus, domesticis, & Cancellariis Iudicum.

Tit. XLVIII.

Assessores sunt iuris periti, qui iudicibus assident, consilij de iure præbendi causa: vnde etiam Consiliarij appellantur. Domestici dicuntur, qui sunt ex eadem domo, seu qui vnà cum iudice habitant, vt vxor, liberi, familia; Cancellarij vocantur, qui sunt iudicibus à secretis.

De materia tituli quatenus Assessores respicit, vide Chassan. *in catal. gloria mundi, p. 7. consider.* 27. Ludou. Schrader. *in tract. de feudis, p.* 10. *sect.* 13. *fol.* 400. Donel. *comment. iuris ciuilis, lib.* 18. *c.* 2. Cardos. *in praxi iudicum, verbo, Assessor.*

De Cancellariis vide Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 15. *cap.* 19. Azot. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 5. *cap.* 36. Peregr. Iannin. *de creat. reali lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 813.

SVMMARIVM.

1 *Studiorum labor honorificam societatem, & loco publicæ administrationis meretur præmia.*
2 *Virtutum præmia tribus benemerentibus conuenit.*

L. Studiorum labor. I.

Impp. Dioclet. & Maximian. AA. *Paulino.*

1 Studiorum labor honorificam societatem, & loco publicæ administrationis meretur præmia.

2 Ad illud, quod virtutum præmia tribui benemerentibus conuenit, vide posita per me *in collect. ad l. vlt. num.* 2. *sup. de statuis & imagin.*

Spe præmiorum, & honorificentia prouocentur.] Vide *l.* 18. 21. *&* 22. *tit.* 9. *part.* 2. *& l. fin. tit.* 10. *ead. partita,* Cosm. *in pragm. sanction. verbo, Spe, fol.* 38. Donel. *comment. iuris ciuilis, lib.* 18. *cap.* 2. *col.* 4. Bobadil *in sua politica, lib.* 1. *cap.* 12. *num.* 53.

SVMMARIVM.

1 *Præsides libellis propria manu, non per Assessores subscribant, & num.* 2.
3 *Subscriptio importat approbationem eorum, quæ subscripta sunt.*

L. Præsides. II.

Imp. Constant. A. *ad Bassum P. V.*

1 Præsides libellis propria manu, non per Assessores subscribant.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Aleiat. *lib.* 2. *paradoxor. cap.* 3. Donel. *comment. iuris ciuilis, lib.* 8. *cap.* 2. *col.* 6.

3 Notatur ad hoc quòd subscriptio importat approbationem eorum, quæ subscripta sunt, vt per Alexand. *consil.* 147. *num.* 3. *&* 4. *lib.* 2. Decian. *cons.* 29. *num* 30. *&* 31. *lib.* 2. Menoch. *consil.* 124. *num.* 9. *& consil.* 450. *n.* 1. *& consil.* 639. *num.* 10. Rot. *decis.* 666. *n.* 2. *p.* 2. *recentissim.* aliàs *in posthumis Farinac.* Surd. *decis.* 137. *num.* 3.

SVMMARIVM.

1 *Consiliarij Iudicum, Cancellarij & domestici post finitam administrationem per* 50. *dies manebunt in prouincia, vbi priùs officia habuerunt, & num.* 2.
3 *Officialis publicus, qui post finitum officium ante* 50. *dies aufugerit, habetur pro confesso. De officialibus qui inculpantur de aliquo, si aufugiant, quid, num.* 4.

L. Consiliarios. III.

Impp. Arcad. & Honor. AA. *Messalæ P. P.*

Consiliarij Iudicum, Cancellarij, & domestici post finitam administrationem per 50. dies manebunt in prouincia, vbi priùs officia habuerunt. Eos subtrahens, & impediens illorum accusationem pro confesso habendus, quadruplum amissorum soluit, cuius quadrupli dimidium ad fiscum, altera portio parti læsæ soluenda est. 1

Post depositam administrationem 50. *dies, &c.*] Notatur ad hoc quòd Magistratus post finitam administrationem per 50. dies manere debent in prouincia, vbi priùs officia habuerunt, de quo vide posita *ad l. vnic. supr. vt omnes iudices, tam ciuiles, &c.* Periculosum enim reputo; vt syndicatus Iudices calumniantium euadant hominum malitias, cùm non sit possibile in iustitia administranda omnibus placere, quod elegantibus verbis insinuauit Cicer. *pro Quinto Roscio. O miseras conditiones administrandarum prouinciarum, in quibus diligentia plena simulationū est, negligentia vituperationum, vbi seueritas periculosa, liberalitas ingrata, sermo insidiosus, assentatio perniciosa, frons omnis familiaris, multorum animus iratus, iracundia occulta, blanditia aperta, venientes Prætores expectant, præsentes inseruiunt, abeuntes deserunt.* 2

Pro confesso autem tenebitur, &c.] Notatur ad hoc quòd Officialis publicus, qui post finitum officium ante 50. dies aufugerit, habetur pro confesso, de quo vide posita *in d. l. vnic. supr. vt omnes iudices, tā ciuiles, &c.* Quid de Officialibus, qui inculpantur de aliquo, si aufugiant an habeantur pro confessis, vide Duen. *reg.* 307. Mascard. *de probationib. conclus.* 821. *num.* 4. Mynsing. *cent.* 6. *obseru.* 98. Menoch. *de præsumpt. lib.* 1. *præsumpt.* 85. *num.* 22. 3 4

SVMMARIVM.

1 *Domesticus iudicis actibus publicis absit.*
2 *Romani Senatorum filios vnà cum patribus in Curiam admittebant, vt negotiis assisterent exemplo parentis terminandis.*

L. Domesticus. IV.

Iidem & Theod. AAA. *ad Cæcilianum vicarium*

Iudicis domesticus publicis actibus non adsit: itavt si contra legis prohibitionem se immiscuerit actibus

actibus iudicialibus præsente iudice patre per Præsidem puniendus sit.

a Romani Senatorum filios vnà cum patribus in Curiam admittebant, vt negotiis assisterent exemplo parentis terminandis, vt referunt Petr. Gregor. *syntagm. iuris p. 3. lib. 47. cap. 9. sub num. 23. vers. bene consultum*, Garc. Mastrill. *de magistrat. lib. 1. cap.* 28. *num. 5.*

SVMMARIVM.

1 *Cancellarij, & domestici ministerium, qui semel in prouinciis gessit, ad officij continuationem non admittitur.*

2 *Officiorum ampliatio, & an officium ampliatum sit idem officium, remissiuè.*

L. Nemo. V.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. *Seleuco P.P.*

1 CAncellarij, & domestici ministerium, qui semel in prouinciis gessit, ad officij continuationem non admittitur.

De intellectu huius text. & conciliatione cum *l. liceat 12. in hoc tit.* vide Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. cap. 2. col. 5.*

2 De officiorum ampliatione latè agit Mastrill. *in tract. de magistratib. lib. 1. cap. 27. per tot.* vbi à *n. 67.* quærit an officium ampliatum, sit idem officium.

SVMMARIVM.

1 *Domestici Ducum militarium post completum destinati temporis actum ad pristinam solicitudinem impunè non aspirant.*

2 *Officiorum emptiones illicitæ.*

3 *Magistratus debent ambitionem dimittere.*

4 *Ambitiosus quos males effectus operetur, remissiuè.*

5 *Auari non admittendi ad magistratuum administrationem, remissiuè.*

6 *Officiorum venditiones moraliter fiunt illicitè.*

L. Nemo. VI.

Iidem AA. *Vitaliano duci Libyæ.*

1 DOmestici Ducum militarium post completum destinati temporis actum ad pristinam solicitudinem impunè non aspirant. Item officiorum em-
2 ptiones illicitæ.

3 *Si per ambitionem, vel auaritiam,* &c.] Magistratus igitur ambitionem dimittere debent. Matienz. *in Dial. 4. relator. c. 8 & seq.* Simanch. *de Rep. lib. 6.*
4 *cap. 13.* Ambitiosus quos malos effectus operetur, vide Innocent. *de vilitate conditionis humanæ*, Garc.
5 Mastrill. *de magistratib. lib. 1. cap. 30. num. 21.* Et de auaris non admittendis ad magistratuum administrationem, idem Garc. Mastrill. *lib. 2. cap. 12. ex num. 66.*

6 Vnde, quia frequentiùs officia emunt ambitiosi, cupidi, immeriti & ignobiles, ideo officiorum venditiones moraliter illicitæ fiunt, & multa mala exinde sequuntur, quæ referunt Caiet. *in summ verbo, officiorum secularium venalitas*, Sot. *de iust. lib. 3. q. 6. art. 4. in resp. ad 2. in secunda conclus.* Gregor. de Valentia *in 2. 2. D. Thomæ, q. 7. disp. 5 princ. 2. q. 5. in fine, vers. Tertiò dico*, Azor. *instit. moral. p. 3. lib. 8. c. 7. q. 3.* Azeued. *cõsil.* 8. Cald. Pereira *ad tit. Instit. de inoffic. testam. cap. 2. num. 10. cum seqq.* latè Garc. Mastrill. *de magistrat. lib. 1. cap 20. per tot.* vbi ex professo tractat an officia possint per Principem vendi, vbi tandem *num. 23.* plura damna ex huiusmodi venditionibus prouenientia commemorat, & præcipuè quòd omnis virtutum, & studiorum tollitur ratio, quia tunc solùm aut adolescentes rerum imperiti, aut opulentiores quamuis imprudentes Senatores fiunt; deinde emptores, vt extorqueant pretium quod dederunt, & aliquid amplius lucrentur, multa peccata committunt, nam lites excitant, & protogant de industria, & pecunias per fas, & nefas acquirunt, quod optimè ostendit S. Gregor. *in epist. 114. lib. 7. vbi non merita, sed pecunia suffragantur, restat vt nihil sibi prauitas, nihil sibi defendat industria, sed totum auri prophanus amor obtineat.* Item S. Thom. *in opusculo 21. ad Ducissam Brabantiæ dub. 5. Cùm officium sub mercede venale disponitur, nihil nisi ad recuperandum, & rebursandum pretium attenditur.*

SVMMARIVM.

1 *Lucra parentum ex officiis licitis cumulata filij quasi castrensia peculia, licitè sibi vendicant, & num. 2. & 3.*

4 *Officium emptum filio ex pecuniis paternis an sit ei in legitimam imputandum.*

5 *Officia empta constante matrimonio an sint communia, remissiuè.*

L. Velut castrense. VII.

Iidem AA. *Eustathio P. P.*

LVcra parentum ex officiis licitis cumulata filij, 1
vt quasi castrensia peculia licitè sibi vendicant.

Veluti castrense peculium, &c.] Notatur ad hoc 2 quòd lucrum quod habet filiusfamil. ex salario ratione administrationis alicuius officij proueniente, accedit peculio quasi castrensi, vt per Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum & vxor. §. 62. n. 18.* vbi *num. 19.* ex Speculat. subdit quòd illi, qui stipendia 3 de publico habent, dicuntur habere peculium quasi castrense, & ponit exemplum in Aduocato fisci, vel pauperum, & similibus, quibus de publico datur salarium, Riminald. *in §. 1. num. 81. cum seqq. Instit. per quas personas*, Donel. *comment. iuris ciuilis lib. 18. cap. 1. col. 7.*

Vtrùm officium emptum filio ex pecuniis pater- 4 nis sit ei in legitimam imputandum? vide posita in *votis decisiuis canonic. voto 6. dub. 3.*

An autem officia empta constante matrimonio 5 sint communia, vide Doctores citatos à Garc. Mastrill. *in tract. de magistratib. lib. 1. cap. 20. num. 58.*

SVMMARIVM.

1 *Iudices ad prouinciam sibi commissam Cancellarios & domesticos secum non ducat.*

2 *Cancellarij sub fide gestorum ex eodem officio electi iudicibus applicandi sunt.*

3 *Iudex ex causa idonea ad flagitiorum inquisitionem tortura subijci potest.*

4 *Magistratuum vita & mores, remissiuè.*

5 *Decuriones an & quando torqueri possint, remissiuè.*

L. Nul

L. Nullus iudicum. VIII.

Iidem AA. *Asclepiodoto P.P.*

1 IVdices ad prouinciam sibi commissam Cancella-
2 rios & domesticos secum oon ducent. Cancellarij
sub fide gestorum ex eodem officio electi iudicibus
applicandi sunt; & post depositam administratio-
3 nem, vt alij iudices per 50. dies se exhibeant, ne accu-
sandi ansa tollatur. Iudex ex causa idooea ad flagitio-
rum inquisitionem torturæ subiici potest.
4 De vita & moribus Magistratuum latè Garc. Ma-
strill. *in tract. de magistratib. lib. 1. cap. 2. per tot.*
5 *Ad detegenda iudicis flagitia*, &c.] An & quando
Decuriones torqueri possint, vide Farinac. *in praxi
crimin. quæst. 41. num. 57. cum seqq.* vbi *num. 64.* tenet
posse torqueri Decuriones pro delictis commissis
in officio.

S V M M A R I V M.

1 *Iudices finito officio domesticos suos accusatos exhibere tenentur, & num. 2.*
3 *Potestas tenetur pro omnibus, quos secum ducit. Quid si fuit in culpa malè eligendo eos, an liberetur exhibendo, num. 4.*
5 *Potestas tenetur repræsentare omnes suos officiales tempore syndicatus.*
6 *Magistratus pro suo officiali accusato satisfaciet, si eum exhibeat.*

L. Si post depositam. IX.

Impp. THEOD. & VALENT. AA. *ad Taurum.*

1 IVdices finito officio domesticos suos accusatos ex-
hibere tenentur, *l. fallaciter, infr. de abolitionib.*
2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu-
munt *l. Hispan. 1. vers. ea estos, tit. 16. p. 3.* vbi *gloss. 2.*
3 *verbo, constrenidos de aduzir, & gloss. seq.* resoluit Po-
testatem teneri pro omnibus, quos secum ducit, et-
iamsi non sint præpositi alicui officio, sed prætextu
4 officij Domini delinquunt, sed liberari exhibendo; &
deinde sic quærit, quid, si fuit in culpa malè eligendi
eos, an liberetur exhibendo; & *in gloss. 3. verbo, fagan
derecho,* dicitur: Hinc patet quòd Potestas tenetur re-
5 præsentare omnes suos officiales tempore syndicatus.
Capell. Tholos. *decis. 195.*
6 Notatur ad hoc quòd Magistratus pro suo offi-
ciali accusato satisfaciet, si eum exhibeat, & ab obli-
gatione per talem exhibitionem liberabitur, *l. Hi-
span. 4. tit. 6. lib. 3. noua Recop.* Auil. *ad c. 4. Prætor. in
gloss. verbo, entregare,* Soar. de Paz *in practic. tom. 1. p.
8. cap. vnic. num. 18. pag. 226.*

S V M M A R I V M.

1 *Consiliarij olim impunè vltra quatuor menses moderatoribus non obstabant, & cum hisce sedebant.*
2 *Assessor quis est impunè in sua prouincia vsque ad quatuor menses, non vltrà, nisi ex Principis permissu. Intellige vt num. 3.*

L. In Consiliariis X.

Iidem AA. *Florentio P.P.*

COnsiliarij olim impunè vltra quatuor menses 1
moderatoribus non obstabant, & cum hisce
sedebant.
Ex hoc text. vulgò colligitur posse quem impu- 2
nè Assessorem esse in sua prouincia vsque ad qua-
tuor menses, non vltrà, nisi ex Principis permissio-
ne, vt per Mod. *in emporio iuris p. 1. tit. 2. quæst. 6.
num. 25. vers. quod confirmatur,* vbi hoc intelligit pro-
cedere vbi Assessor ad breue aliquod tempus, veluti 3
quatuor mensium, eligatur; aliàs verò secus, cùm
requiratur exterus, & non ab ea ciuitate oriundus:
vt docent Puteus *de syndicatu, verbo, assessor, cap. 1.
num. 16. fol. 130* Hippol. *in rubr. de probat. num. 343.*
Auil. *ad cap. 3. Prætor. vers. tierra, n. 4.* Bobadil. *in sua
politica, lib. 1. cap. 12. num. 15.* Menoch. *de arbitr. casu
253. in fine,* Donel. *commentar. iuris ciuilis, lib. 18.
cap. 2. col. 3.*

S V M M A R I V M.

1 *Assessores liberalitate non minus, quàm Magistratus digni sunt.*
2 *Consiliarij Præfectorum prætorio vrbis Constantinopolitanæ Magistrorum militum officio functi, deposito officio immunes sunt ab onere indictionum ciuilium & militarium, sub pœna.*
3 *Priuilegia concessa antiquis Consiliariis ad nouos in eadem Curia extendi debent.*
4 *Indictio quid sit.*

L. Non parum. XI.

Iidem AA. *Zoilo P.P. Orientis.*

ASsessores liberalitate noo minos, quàm Magi- 1
stratus digni sunt. Consiliarij Præfectorum 2
prætorio vrbis Constaotinopolitanæ Magistrorum
militum officio functi, vel fungentes, deposito offi-
cio, immuoes suot ab oocre indictionum ciuilium &
militarium sub quioquaginta librarum auri pœna.
Seu fungentur in posterum, &c.] Notatur ad hoc 3
quòd priuilegia concessa antiquis Consiliariis, ad no-
uos io eadem curia extendi debent, vt per Boër. *decis.
246. n. 4. in med.*
Ab omni indictionis onere, &c.] Indictio nil aliud 4
est quàm annona, seu tributum, id est, annonaria, &
tributaria functio, rebus, non persoois indicta: vt per
Caluin. *in suo Lexic. iurid. verbo, indictiones.*

S V M M A R I V M.

1 *Iudices illustres Consiliarios sibi semel probatos absque nouo examine adiungere vicissim possunt.*
2 *Approbatum semel, amplius reprobari non potest.*
3 *Examinatus & approbatus ad vnũ officiũ, seu beneficiũ, non amplius examinatur ad aliud simile.*

L. Liceat omnibus. XII.

Impp. VALENT. & MARTIAN. AA. *Palladio P.P.*

IVdices illustres Consiliarios sibi semel probatos 1
absque nouo examine adiungere vicissim possunt.

De

De intellectu huius text. & conciliatione cum *l. nemo 5. sup. hoc tit.* vide Donell. *commentar. iuris ciuilis, lib. 18. cap. 2. col. 5.*

2 *Non debet ob hoc solum quòd iam probatū est improbari.*] Notatur ad hoc quòd semel approbatum non potest ampliùs reprobari, vt per Sanch. *de matrim. lib. 9. disp. 6. num. 9.* Cardin. Mantic. *decis. 274. num. 2. & 3.* Rot. *decis. 456. num. 4. part. 2. recentior.*
3 & alios per me citatos *Axiom. 31. num. 3. & 4.* Vnde semel examinatus & approbatus ad vnum officium, seu beneficium, non ampliùs examinatur ad aliud simile, ita Gonzal *ad reg. 8. Cancel. gloss. 4. num. 84.* Aloys. Ricc. *in praxi fori ecclesiast. decis. 419. in 1. edit.* aliàs *res. 756. in 2. edit.* Campan. *in diuersor. iuris Canon. rub. 5. cap. 3. num. 8. prope fin.* Ego ipse *de officio. & potest. Episcopi, p. 3. alleg. 60. n. 89. & 90. & de clausulis vsus frequent. claus. 151. n. 7. cum seq.*

SVMMARIVM.

1 *Consiliarij & Aduocati munere nemo simul honestè fungitur.*
2 *Consiliarius perfuncto munere, aduocationis munus in se licitè recipit.*
3 *Consiliarius non licet duobus Magistratibus assidere.*
4 *Illicita & legibus aduersa nemo tentet.*
5 *In legem committunt, qui vigorem eius elidere conantur.*
6 *Consiliarij & Aduocati munus simul impetrans matriculam perdit, & 10. auri libris mulctatur.*
7 *Pœna 10. auri librarum Consiliariis & Aduocatis simul causa comminata aggreditur Consiliarios causarum, in quibus aduocando patrocinantur.*
8 *Aduocatus & iudex nemo simul esse potest sine corruptionis crimine.*
9 *Aduocatus repellitur à munere iudicandi ob suspicionem affectionis.*
10 *Iudex nullus esse potest in ea causa, in qua fuit Aduocatus.*
11 *Assessor non poterit esse in ea causa, in qua aliquando fuit Aduocatus.*
12 *Aduocatus si pronuntiaret, sententia non fieret nulla, nisi recusatus esset vt suspectus.*
13 *Signum vt apponatur, est de substantia scripturæ publicæ.*
14 *Assessores consilia, quæ debent Præsidibus, signabunt.*
15 *Iudices ob nimiam subtilitatem scrupulosi, remissiuè.*

L. Nemo ex his. XIII. & vlt.

Imp. IVSTINIAN. A. *Demosthenì P. P.*

1 CONsiliarij & Aduocati munere nemo simul honestè fungitur, combinatio enim vtriusque expeditionem legitimam impedit. Consiliarios autem
2 perfuncto munere, aduocationis munus in se licitè
3 recipit. Consiliariis non licet duobus Magistratibus
4 assidere, & vtriusque iudicij curam peragere. Callidis machinationibus, & mutatis titulis nemo illicita, & legibus aduersa tentabit. In legem commit-
5 tunt, qui vigorem eius scrupulosis, & excogitatis ar-
6 tibus elidere conantur. Aduocati & Consiliarij munus quoquo etiam velo simul impetrans matriculam perdit, & decem auri libris mulctatur. Pœ-
7 na decem auri librarum Consiliariis, & Aduocatis simul causæ comminata aggreditur Consiliarios causarum, in quibus aduocando patrocinantur. Aduocatus & iudex sine corruptionis crimine ac suspicione nemo simul esse potest.

Vel per aduocationem causis, &c.] Notatur ad hoc quòd Aduocatus repellitur à munere iudicandi ob suspicionem affectionis, vt per Menoch. *de Arbitrar. lib. 1. quæst. 73. num. 4.* & nullus potest esse iudex in ea causa, in qua fuit Aduocatus, & vt suspectus recusari in illa poterit, secundùm Rebuff. *tom. 3. ad leges Galliæ tract. de recusat. art. 9. num. 31.* Don Garc. Mastrill. *Siciliæ decis. 161. num. 35. & 41.* Cabed. *Lusitan. decis. 20. num. 2. part. 1.* Camill. Borrel. *in summa omnium decis. tom. 1. tit. 65. de Aduocatis, num. 115.* Auiles *ad cap. 3. Prætor. verbo, abogados*, Morla *in emporio iuris, p. 1. tit. 2. quæst. 6. n. 30.* vbi ait quòd nec Assessor esse poterit in ea causa in qua aliquando fuit Aduocatus, Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 4. num. 3.* vbi *num. 21.* dicit quòd si Aduocatus pronuntiaret, sententia non fieret nulla, nisi recusatus esset vt suspectus: & *num. 16.* subdit vt possit recusari ab eo tantùm, contra quem fuit Aduocatus, & non ab alio pro quo postulauit: & *num. 7.* resoluit quòd si priùs sententiam tulit, posset in eadem causa esse Aduocatus defendendo quod iudicauit, de quo etiam Morla *d. num. 30. in fine.*

Signum, quod solitum est, chartis imponant.] Notatur ad hoc quòd pro substantia publicæ scripturæ requiritur quòd signum apponatur, de quo vide Bartol. *in proœm. Digest. num. 5.* Marc. Anton. *in §. possunt, in princip. & num. 3. Institut. de testament.* Gregor. Lopez *per text. ibi in l. 54. verbo, su signo, tit. 18. part. 3.* Azeued. *l. 13. num. 44. tit. 25. lib. 4. & l. 1. num. 19. tit. 4. lib. 5. noua Recop.* latè Gutier. *practic. lib. 1. q. 138. per tot.* latiùs Ceual. *commun. contra communes, quæst. 32. per tot.* 13

Notatur etiam ad hoc quòd Assessores consilia, 14 quæ dabant Præsidibus, signabant, vt dicit Guid. Pancirol. *in thesauro var. lect. lib. 1. c. 26. de signis veterum instrum. in princ.*

Cùm in legem committant ij, &c.] De iudicibus ob 15 nimiam subtilitatem scrupulosis, vide Garc. Mastrill. *de magistratib. lib. 2. cap. 2. à num. 86.*

De annonis, & capitatione administrantium, & eorum Assessorum, aliorúmve publicas solicitudines gerentium, vel eorum, qui aliquas consecuti sunt dignitates.

TIT. XLIX.

SVMMARIVM.

1 *Annona quid sit.*
2 *Capitatio quid.*
3 *De annonis scribentes referuntur, & de Capitatione, num. 4.*

NNONÆ dicuntur, quæ ad hominum alimenta pertinent, vt panis, vinum, oleum, 1 &c. capita verò, seu capitatio, sunt pabula 2 iumentorum, vt fœnum.

De annonis vide *l. Hispan. 10. tit. 18. part. 3.* Men- 3 dez de Castro *de annonis ciuil. lib. in rub. n. 3.* Fichard.

Bonacos.

Bonacof. & alios *tom. 1. commun. opinion. lib 1. tit. 23.* Petr. Gregor *syntagm. iuris lib. 36. cap. 30. per tot.* Guid. Pancirol. *in thesauro variar. lection. lib. 2. c. 245. versic. dabantur, & cap. 160.* Caluin. *in suo Lexic. iuridico, verbo, Annona in Codice*, vbi ait in hoc tit. illas esse, quæ militaribus, palatinisque officiis, ex eorum, qui possessiones tenebant, collatione erogabantur.

De capitatione vide Petr Gregor. *syntagm. iuris lib. 3. cap. 5. ex num. 11.* Guid. Pancirol. *d. lib. 2. c. 151. vers. Tertia erat capitatio, & c. 254. & lib. 3. c. 31. sub tit. de capitatione, & de incolarum capitatione,* Caluin. *in suo Lexic. iuridic. verbo, capitatio.*

L. Omnibus. Vnic.

Impp. THEOD. & VALENT. A A. *Florentino P. P.*

ANnona cuilibet secundùm peculiares delegationes est assignanda. Vide Doctores citatos *suprà ad rubr. huius tit.*

De contractibus Iudicum, vel eorum, qui sunt circa eos, inhibendis, donationibus in eos faciendis, & ne administrationis tempore proprias ædes ædificent sine sanctione pragmatica.

TIT. L.

IN contractu, vt in emptione & venditione, est mutuus consensus, habens vim pariendæ eiusdem obligationis, & actionis. De pragmatica sanctione dictum est suprà *tit. 23.*

SVMMARIVM.

1 *Administrationem gerentes quondam emere, non autem ædificare sine permissu Imperatoris poterant.*

2 *Donationes Officialibus durante officio facta inualida sunt vsque post administrationem specialiter ratificentur post lapsum quinquennium.*

3 *Prouinciarum moderatores tam emptiones citra alimentorum necessitatem, quàm ædificiorum reparationem intermittent durante officio.*

4 *Donatum & venditum ratihabitione donatoris & venditoris per quinquennij cursum non conualescit.*

5 *Contractus officialibus prohibiti ad domesticos & interpositas personas extenditur.*

6 *Iudices durante officio in prouincia in qua gubernant, emere, aut alium contractum facere non possunt. Amplius, etiam per interpositam personam, n. 7. Nec ipsorum domestici & familiares, num. 8. Siue iudices sint de maioribus, siue de minoribus, n. 9. Nec etiam perpetui, num. 10. Procedit ista conclusio non solum in contractu emptionis, sed etiam in aliis contractibus, n. 11. Etsi iudices palam & bona fide emant, & cum auctoritate alterius administratoris, vel iudicis, num. 12. Limita in iudicibus perpetuis, quibus à subditis in prouincia sua emere licet, oppressione cessante, num. 13. in iudicibus item originariis, quibus etsi sint temporales, à subditis emere, & cum eis contrahere licet, num. 14. & in officialibus, qui non habent iurisdictionem, num. 15.*

16 *Exactores tributorum, quæ nullam habent iurisdictionem, emere, vendere & contrahere possunt in prouincia.*

17 *Decuriones, siue sint perpetui, siue annales, rectè contrahunt, emunt, & vendunt in patria durante officio.*

18 *Iudices cum non subditis suæ iurisdictionis contrahere possunt, & ab eis fundos emere. Possunt emere in prouincia quæ sunt necessaria ad victum, & vestitum quotidianum, ad sui & suorum sustentationem, n. 19. Item rectè emunt & contrahunt cum licentia Principis, n. 20. Et res quæ fuerunt Maiorum suorum, n. 21. Item res paternas quæ fuerunt confiscatæ, n. 22. Et demum rem sui patrimonij, vel gentis, aliis venditam retrahere, num. 23.*

24 *Iudicibus legari, & relinqui per vltimam voluntatem potest.*

25 *Iudici fieri potest donatio renumeratoria, si merita officium præcessisse probetur.*

26 *Emptio facta a iudice, vel alius contractus ex his, qui ei sunt prohibiti, an confirmetur iuramento, & num. 27.*

28 *Iudex finito officio emere & contrahere poterit, & contractus valebit, quamuis statim finito officio contrahat, nisi legitima præsumptio concurrat quòd adhuc ratio prohibitionis duret.*

29 *Iudices in territorio suæ iurisdictionis possunt sibi subditis rem sui patrimonij vendere & donare. Item pignus accipere pro securitate contractus celebrati ante officium, num. 30.*

31 *Iudicibus an liceat contrahere matrimonium cum subditis.*

32 *Iudex non potest emere mobilia bona durante officio in prouincia quam gubernat.*

33 *Emptio de qua in hoc textu, an ideò sit nulla, vt consensu de nouo superueniente finito officio confirmari non possit.*

34 *Emisse præsumitur qui reperitur possidere, & fructus percipere per interpositam personam.*

L. Quicumque. Vnic.

Imp. IVSTINIANVS A. *Mennæ P. P.*

ADministrationem gerentes quondam emere, 1
non autem absque Imperatoris permissu ædificare potuerunt. Donationes Officialibus du- 2
rante officio factæ inualidæ sunt vsque post administrationem specialiter ratificentur post quinquennij lapsum. Prouinciarum moderatores tam em- 3
ptiones circa alimentorum necessitatem, quàm ædificiorum reparationem intermittent durante officio. Donatum & venditum ratihabitione donato- 4
ris & venditoris per quinquennij etiam cursum non conualescit, & corroboratur contra legis prohibitionem. Contractus officialibus prohibiti ad domesticos, & interpositas personas extenduntur, 5
& prohibitum vna via, per aliam indultum minimè censetur.

6 Allegari solet hic text.ad hoc quòd iudices in prouincia in qua gubernant, durante officio emere, aut alium contractum facere nequeunt, vt per Ordin. Regiam Lusitan.*lib.4.tit.15.l.Hispan.5.tit.5.par.5. vbi gloss.2.l.1.titul.5. libr.5. Ordinam.* Did. Perez *gloss 1.col.2.in princip.& l.2.tit.6.lib.3.noua Recop.* vbi Azeued.*& l.4.tit.10.libr.9. eiusdem noua Recop.* vbi idem Azeued. *numer.7.* Duen. *reg.31.* Socin. *reg.341.* Ludou. Roman. *cons.509.col.4* Matienz. *in dial.relatoris part.3.cap.27 & cap.30. numero 6.* Ioan.Garcian.*reg.267.*Alciat.*lib.2.parerg.capite 49.* Mayn.*libr.2.action.cap.27.pag.171.* Gulielm. Benedict.*in cap.Raynutius, verbo, duas habens filias, à numer.48.*Roland.*cons.83.libr.2.*Afflict. *in constitut. Neapol.rub.87.*Adrian.Pulux.*ad edictum de alienat. iudicij capite 9. in med.* Anton. Gom.*l.3. Tauri, numer 123.*Soar.de Paz *in practic. tom. 1. parte 8. cap. vnic.de ordine procedendi, num.13. ad fin.* Peregrin. *de iure fisci lib.4.tit.7.num.6.cum seqq.* Ceuall.*commun.contra communes quast.445.ex num.1.*Bobadil. *in sua politica lib.2.cap.12.numer.34.& 60.* Molin. *de iust.tract.1.disp.341.in princip.& disp.488 vers. de iure,*Cardos *in praxi Iudicum, & Aduocat.verbo, Iudex num 16.*Auiles *ad c.2. Prator.in gloss.de mercaderia numer.40.cum seqq.*Felician.*de socret. cap.8. num.1.*Cancer.*p.3.var.cap.1.num.97.& 98.* Fachin. *controu.libr.2.cap.78* Cald. Pereira *post quast.forens. cons.34.num.9.& de empt.& vendit.cap.8.num.47. cum multis seqq.*

7 Amplia primò procedere supradictam resolutionem etiam per interpositam personam, vt per Tiraq. *de nobilit.cap.17.num.109.* Menoch. *cons.321. num.29.& de arbitr.casu 459.num.12.cum seqq.*Matienz.*d.p.3.cap.28.num.14.*Pereg. *de iure fisci libr.4. tit.7.num.7.*Gregor. Lop.*d.l.5.gloss.5.*

8 Amplia secundò in domesticis, & familiaribus ipsorum iudicum, qui non poterunt emere, nec contrahere in territorio iurisdictionis eorum, ita Put. *de syndicatu,verbo,contrahere,num.8.* vbi de vxore, Auendañ.*in c.2.de exequen. d.mandatis n.22. vers. & iure quoque Regni,*vbi ampliat ad Consiliarios illorum, Auiles *ad cap.2. Prator.in gloss.verbo heredad. num.2.*Matienz.*in dial.relator.p.3.cap.28. num.15.* vbi declarat qui sunt isti domestici & familiares, Peregrin.*d.lib.4.tit.7.num.2 ampl.2.*

9 Amplia tertiò in quibuscunque iudicibus siue sint de maioribus, siue de minoribus, vt per Auiles *ad dict.c.p.2 Prator.in gloss.verbo,heredad.num.2.& 3.* Molin.*tom.2.de iustit.disp.341.in princ.*

10 Amplia quartò procedere in iudicibus perpetuis, in quibus maior ratio prohibitionis militat, quàm in temporalibus, Gregor.Lop.*d.l.5.gloss.2.* Facbinæ. *controuers.iuris lib 2.capite 78.vers.quod igitur*, vbi fundamentis vtriusque opinionis ponderatis hanc veriorem agnoscit, Cald.Pereira *de empt.cap.8.n.61. cum duobus seqq.* vbi de stricta iuris ratione contra communem defendi posse testatur, sequitur Bobadil. *in sua politica libr.2.cap.12.numero 36. cum duobus seqq.*

11 Amplia quintò prohibitionem supradictam ad alios contractus quam emptionis extendi, vt per *l.Hispan.2.tit.6.lib.2.noua Recopil.*vbi Azeued.*n.12.* Auendan.*ad cap.2.de exequen mand.num. 22. vers. item ista prohibitio,* Auiles *ad d.cap.2.Prator.in gloss. verbo mercaderia num.1.& 6.*Matienz.*in dial.relat. p.3.cap.27.num.1.*Peregr.*d.libr.4 tit 7.c.12.*Bobadil. *d.lib.2.cap.12.num.34.& 40* Cald.Pereira *de empt. cap.8 num.47.vers. ad verum,*Sigilin Scacc. *in tract. de commerc §.1.quast.7.p.3 limit.17.num.16.*etiamsi contrahatur per viam mercantiæ, ex Azeued.*ad d.l.2.num.12.in fine,& num.12.*nam mercantia iudicibus quibuscumque etiam perpetuis, & Auditoribus Regalis Cancellariæ prohibita est, Matienz.*in dial. relat.p.3.cap.28.n.8.& 9.*Scacc.*de commerc.§1.q.7 3.limit.17.num.17.*Azeued.*d.num.13.vers.non tantum procedes.*

Amplia sextò etsi iudices palàm & bona fide emant, & etiam cum auctoritate alterius administratoris, vel iudicis, ita Auiles *in d.gloss.mercaderia num.27.*Azeued.*d.l.2.n.13.*Bobadil.*d.c.11.n. vers.la quinta,*Peregr.*d.lib 4.tit.7.n.12.in 7.ampliat.* Ceuall.*commun.contra communes quast.445.num. vers.sed contrariam opinionem,*Faching.*controu.lib. c.79.vers.sed contrariam sententiam.*

Limita primò in iudicibus perpetuis, quibus in subditis in prouincia sua emere licet oppressione cessante, ita Olan.*in antin verbo,iudex numer.63.*Cachetan.*decis.144.num.12.& 14.vers.secundo respondens potest,*Roland.*cons.83.num.6.lib.2.*Azeued.*d.l. n.11.& 11.*Scacc.*de commerc.§.1.q.7. p.3. limit. n.16.in fine,*Cald.Pereira *de empt.c.8.numer 60. n.64.*extendit ad Duces, Marchiones, & Comites qui iurisdictionem perpetuam habent.

Limita secundò in iudicibus originariis, (vbi ex consuetudine ciues originarij eliguntur iudices) quibus etsi sint temporales, à subditis emere, & cum eis contrahere licet, Azeued.*d.l.2.num.11.*Peregr.*d.lib. 4 tit.7.n.9.*Scacc.*d.limit.17.n.17.*Bobadil.*d.lib.2.cap. 12.num.156.*

Limita tertiò in Officialibus, qui non habent iurisdictionem Matienz.*in dialog.relator.p.3.cap.17 num.14.& cap.18.num.15.* Auiles *ad d. cap. Prator gloss.de mercaderia,n.32.*Peregr.*d.lib.4.tit.7.n.14* Vnde exactores tributorum, quia nullam habent iurisdictionem, non comprehendi in hac prohibitione tenet Matienz.*d.p.3.cap 18.num.15.* Et Decuriones siue sint perpetui, siue annales posse continuè emere, & vendere in sua patria durante officio.

Limita quartò, iudices cum non subditis suæ iurisdictioni contrahere posse, & ab eis fundos emere, Matienz.*d.cap.27.num.10.in fine*, Peregrin.*d. lib.4.tit.7.numer.11.* Auiles *ad c.p.2. Prator. verbo de mercaderia, num 22.*Bobadil.*in sua politica lib.2. cap.11.num.54.* nisi subditi frequenter conuersarentur in loco suæ iurisdictionis, quia tunc pro subditis reputantur, Auiles *d.numer.22.vers.sed istam, & in gloss.verbo tales pueblos, num.3.*Bobadil.*loco proximè citato.*

Limita quintò, vt iudices in sua prouincia ea quæ sunt necessaria ad victum, & vestitum quotidianum ad sui, & suæ familiæ sustentationem emere possint, Auiles *in dict.gloss.de mercaderia, num.8.* Matienz. *d.p.3.cap.17.num.3.& 11.*Peregrin.*d.tit.libr.4.tit.7. num.12.vers.limita secundò.* Bobadil.*d.lib.2.cap.11. num.48.*Scacc.*de commerc. §.1 quast.8.p.3. limit. num.36.* Adeò enim hoc eis licet, vt si non inueniant vtensilia, possint eo pretio soluto auferre, & cogere subditos ad vendendum. Auiles *in d.gloss de mercaderia, num.19.*Bobadil.*d.cap.12.num.49.* Et sic eis licebit emere equos in quibus equitent, quia non debent ire pedites, Putc. *de syndicatu. verbo contrahere, num.3.* Auiles *d.gloss.de mercaderia n.19.*Bobadil *d.c.11.n.53.*

Limita sextò, vt cum licentia Principis possint iudices emere, & contrahere, Auiles *vbi proximè n.31.* Peregr.*n.d.lib.4.tit.7.numer.1. vers. limita pluribus in ais.*

Limita septimò si emant res, quæ fuerunt Maiorum suorum, Auiles *d.gloss.de mercaderia, numero 30.* Matienz.*d.p.3.dial.27.n.7.*Peregrin.*d.tit.7. num.8.*

Cald.

Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo, sua facilitate, n. 4. vers. ex prædictis, & in tract. de empt. & vendit. c.*
22 8. *n.* 50. vbi subdit posse etiam iudicem emere res
23 paternas, quæ fuerunt confiscatæ. Et demum posse
rem sui patrimonij, vel generis alijs venditam retrahere, resoluunt Anton. Gom. *l. 7. Tauri, num. 12. & n. 40* Bobadil. *d. lib. 2. cap. 12. num. 53.*

Limita octauò, vt possit eis per vltimam volun-
24 tatem relinqui, & legari, Auil. *d. gloss. de mercaderia, n. 31.* Peregr. *d. tit. 7. num. 13.* Bobadil. *d. cap. 12. num. 45.* Cald. Pereira *d. cap. 8. num. 49.*

Limita nonò in donatione remuneratoria, quæ à
25 subdito iudici fieri potest, si merita officium præcessisse probentur, ita Pute. *de syndicatu, verbo, contrahere, num. 1 & 5.* Duen. *reg. 31. in princip. vers. quintò fall. 1.* Auiles *ad cap. 1. prætor. verbo, donacion, n. 5. & verbo, de mercaderia, num. 26.* Azeued. *l. 1. n. 22. tit. 6. lib. 3. noua Recopilat.* Peregr. *d. tit. 7. n. 12. vers. limita quintò,* Fachin. *controuers. iuris, lib. 2. cap. 80.* Steph. Gratian. *d. scept. forens. cap. 102. n. 4.* quicquid dicat Cald. Pereira *d. cap. 8. num. 47.*

Limita decimò, nisi emptio facta à iudice, vel
26 alius contractus ex his, qui ei sunt prohibiti, iuramento confirmetur, secundùm Butr. Alciat. & alios, quos refert & sequitur Gutier. *de iurament. confir-*
27 *mat. p. 1. cap. 40. n. 5. col. 2.* Sed contrarium, imò talem emptionem iuramento non firmari, verius est & receptius, & expressè tenent Auiles *d. gloss. de mercaderia, num. 38.* Menchac. *de success. creat. §. 28. num 56. & num 60.* Matienz. *d. p. 3. cap. 28. num. 10.* Azeued. *l. 2. n. 13. tit 6. lib. 3. noua Recopil.* Peregr. *d. lib. 4. tit. 7. num. 12. in 5. ampl.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuileg. 123. num. 2. & 3. & ibi* Benechendor. *num. 1. & 2.* Bobadil. *d. lib. 2. cap. 12. n. 66.* Ceuoll. *commun. contra communes, q. 415. num. 1.*

28 Limita vndecimò finito officio, nam tunc iudex emere, & contrahere poterit, & contractus valebit, quamuis statim finito officio contrahat, nisi legitima præsumptio concurrat, quòd adhuc ratio prohibitionis duret, *l. Hispan. 1. tit. 6. lib. 3. noua Recopil.* vbi Azeued. Auiles *ad cap. 1. prætor. in gloss. durante su officio,* Matienz. *d. p. 3. cap. 25. n. 6. & 7. & cap. 27. num. 5* Bobadil. *d. lib. 2. c. 12. num. 35. vers. la tercera,* Peregrin. *d. tit. 7. num. 12. vers. amplia* 2. Cald. Pereira *d. cap.* 8. *num.* 38.

Limita duodecimò, vt iudices in territorio suæ
29 iurisdictionis sibi subditis rem sui patrimonij vendere, & donare possint, vt per Azeued. *l. 2. num. 13. vers. nam illa, tit. 6. lib. 3. noua Recopilat.* Bobadill. *in sua politica, lib. 1. cap. 4. num. 39. & in comment. ibi lit. E.* quicquid dicat Cald. Pereira *dict. cap. 8. num. 48.*

Limita decimotertiò, vt possint iudices pignu
30 accipere pro securitate contractus ante officium celebrati, Auiles *ad d. cap. 1. prætor. in gloss. de mercaderia, n. 39.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo, vendidisti, num. 3.* Matienz. *d. p. 3. cap 27. num. 4.* Bobadil. *d. lib. 1. cap. 4. num. 39.*

Vtrùm autem iudicibus liceat matrimonium
31 contrahere cum subditis? vide *l. Hispan. 2. tit. 1. a. p. 4.* Auiles *d. gloss. de mercaderia, num. 37.* Guilleim. Benedict. *in cap. Raynutius, verbo, duas habens filias, num. 47. cum seqq* Bobadil. *dict. lib. 2. cap. 12. num. 35. in fine, & lib. 5. cap. 3. num. 119.* qui eis & filiis suis non licere docent, filiabus verò permissum esse.

Mobiles res, &c.] Notatur ad hoc quòd mobilia
32 bona emere non potest iudex durante officio in prouincia, in qua gubernat, vt per Menoch. *de arbitr. casu 182. num. 19.* Peregrin. *dicto lib. 4. tit. 7.*

num. 12. Cald. Pereira *dicto tractat. de empt. cap. 8. num. 47.*

Nisi post administrationem depositam, &c.] Vtrùm 33
autem emptio, de qua *in hoc text.* adeò sit nulla, vt consensu de nouo superueniente, finito officio, confirmari non possit? vide Cald. Pereira *post quæst. forens. cons. 34 num. 9.*

Hæc autem etiam ad domesticos, & Consiliarios, &c.] Vide posita *supra amplia. 2.*

Vt nec per interpositam personam, &c.] Vide su- 44
prà posita *ampliat. 1.* Qui enim reperitur possidere & fructus percipere per interpositam personam præsumitur emisse, vt per Menoch. *de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 35. num. 24.*

De modo mulctarum, quæ à iudicibus infliguntur.

T I T. LI.

MVLCTA est coërcitio pecuniaria, quæ arbitrio iudicis mulctantis infligitur. Etenim quæ à lege irrogatur, & certa est, quamuis pecuniaria sit, tamen appellatur pœna, non mulcta.

De modo.] Id est, forma, seu moderatione, secundùm Galganet. *de condit. & demonstrat. p. 1. cap. 92. num. 7.*

Vide ad hoc Alberic. *in suo diction. verbo, mulcta,* Caluin. *in suo Lexic. iuridic. eodem verbo,* Boss. *in practic. tit. de mulcta,* Viui. Soar. Kirchou. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 1. tit. 24. pag. 227.* D. Barbos. *in l. 2. §. fin. ff. de iudic.* Garc. Mastrill. *post tract. de magistrat. in comment. ad indultum generale, c. 18. de mulcta,* Peregr. *de iure fisci, lib. 4. tit. 8.*

S V M M A R I V M.

1 *Mulctæ solutio non infert damnum famæ.*
2 *Condemnatus per viam Inquisitionis de crimine infamiam irrogante per viam accusationis, euitat infamiam.*
3 *Condemnatus per contumaciam in non respondendo, non fit infamis.*

L. Mulcta I.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS AA. *Firmo.*

MVlctæ solutio famæ damnum non infert. 1
Nam lege Calphurnia ambitus damnati, vt ignominia, mulctáque damnati, ad Magistratum aspirare non poterant, ita Petr. Gregor. *syntagmat. iuris lib. 36. cap. 19. num. 16.* & dicit Rebuff. *ad l. 131. prope finem, versic. ad hac, ff. de verborum significat.* quòd mulcta non infamat, vt pœna, nisi quis esset condemnatus ad mulctam pro famoso crimine.

Allegari solet hic text in summario ad hoc quòd 2
condemnatus per viam Inquisitionis de crimine infamiam per viam accusationis irrogante euitat infamiam, vt per Capell. *decis. 274. in fine,* Boët. *decis. 64. num. 9.* Tiraquell. *de pœnis temper. causa 53. num. 1.*

3 Notatur etiam ad hoc, quòd condemnatus per contumaciam in non respondendo, non sit, nec efficitur infamis, vt per Batt. *coas. 11. Quaritur, col. pen.* Perez *l. 1. vers. est tamen dubium, tit. 1. lib. 3. Ordin. pag. 521.*

L. Procuratores. II.

Imp. ALEXANDER A. *Decimio P. P.*

1 PRocuratores rationales ius mulctandi non habuerunt.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Donel. *comment. iuris ciuilis, lib. 18. cap. 1. col. 4.* Farinac. *in praxi crimin. part. 1. quaest. 18. num. 48.* vbi quòd non poterit mulctare Procurator Cæsaris & fisci. D. Barbos. *in l. 2. §. vlt. num. 95. ff. de iudic.* vbi subdit quòd licèt Odofred. & Alberic. *hîc* dicant hanc legem tantùm procedere, quando lis illa agitur inter priuatos, non sic si inter fiscum, & priuatum, nihilominus tamen repugnat generalitas huius text. & quia Procurator fisci non potest cognoscere inter priuatos nisi ex illorum prorogatione, *l. 1. de iurisdict. omn. iudic.* vnde si ex sua iurisdictione non posset mulctam indicere, neque eam posset indicere inter prorogantes, iuxta *dict. l. 1.* & generaliter quòd Procurator fisci non possit mulctam indicere, significat *l. vnic. de vsuris fiscalib. lib. 10.* optimè explicata per Cuiac. *ibi.*

SVMMARIVM.

1 *Mulctandi ius non habuit curator Reipublicæ. An habeat iudex delegatus, remissiuè, num. 2.*

L. Curator. III.

Imp. GORDIANVS A. *Celeri P. P.*

1 REipublicæ curator ius mulctandi non habuit.

2 Ius mulctandi an habeat iudex delegatus, vide Peregrin. Iannin. *de reois ciuit. lib. 1. cap. 1. à num. 617.* D. Barbos. *in l. 2. §. fin. num. 85. cum multis sequentib. ff. de iudic.*

SVMMARIVM.

1 *Mulctandi ius habent Præfecti prætorio ob grauissima peccata, ad 50. auri libras.*
2 *Libra auri quid sit.*

L. Illustres. IV.

Imppp. GRATIAN. VALENT. & THEOD. AAA. *Eutropio P. P.*

1 PRæfecti prætorio ob grauissima peccata ius mulctandi ad 50. auri libras habent.

2 *Ad 50. auri libras, &c.*] Libram auri septuaginta duos aureos constituere asserit Caluin. *in suo Lexic. iurid. verb. libram auri.*

SVMMARIVM.

1 *Mulcta nisi ad opera publica, & alias probabiles causas conferantur, pertinent ad ærarium Principis. Et poterit iudex hanc mulctam adiudicare operibus publicis, vel aliis causis necessariis, num. 2.*
3 *Mulcta omnis crudelis est, & seuera.*
4 *Mulcta pertinent ad fiscum.*
5 *Mulcta potuit per iudicem parti applicari in comminatione, & deputari pro fabrica palatij.*
6 *Pœna regulariter fisco applicanda in dubio.*
7 *Mulcta rerum, aliaque ad fiscum pertinentia donari possunt à iudice causa remunerationis.*

L. Mulctarum seuera. V.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. *ad Prætextatum P. P.*

MVlctæ nisi ad opera publica, & alias probabiles causas conferantur, ad ærarium Principis pertinent.

Notatur ad hoc quòd poterit iudex hanc mulctam adiudicare operibus publicis, vel aliis causis necessariis, vt per Aufrer. *in addit. ad Capell. Tolos. quaest. 274. vers. adde quòd iudex*, Rebuff. *ad l. 131. vers. secundò potest intelligi, ff. de verborum significat. pag. 450.*

Seuera compendia, &c.] Notatur ad hoc quòd omnis mulcta crudelis, & seuera est, cùm ob solam contumaciam inferatur, vt per Alexand. *consil. 216. num. 10. vol. 2.* Farinac. *in prax. crimin. p. 1. quaest. 18. num. 51.*

Ærario nostro, &c.] Ergo mulctæ ad fiscum pertinent, vt per Garc. Mastrill. *post tractat. de Magistratib.* vbi de indultis generalibus, *cap. 18. num. in fine*, vbi *num. 18.* subdit quòd mulcta potest per iudicem parti applicari in comminatione, & quòd potest deputari pro fabrica palatij. Et notatur ad hoc quòd regulariter in dubio pœna fisco applicari debet, secundùm Azeued. *l. 5. num. 3. tit. 7. lib. 1. noua Recopilat.*

Vel aliis necessariis causis, &c.] Notatur ad hoc quòd potest Iudex mulctas rerum, aliáque ad fiscum pertinentia donare causa remunerationis, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, verb. donatione largitus, num. 33. de reuocand. donat.*

SVMMARIVM.

1 *Mulctandi licentiam vltra duas vncias non habent Moderatores ordinarij prouinciarum.*
2 *Mulctandi potestatem ad sex libras habuit Proconsul pro tuenda iurisdictione.*
3 *Mulcta iterari trina vice potest ob peccatorum continuationem.*
4 *In mulctando modum excedens ad pœnam dupli fisco soluendam tenetur.*
5 *Peculatus, depradationum, concussionum, furtorúmque flagitia mulctis non vindicabunt iudices.*
6 *Mulctari, aut condemnari nemo debet sine culpa ob præcipitem persuasionem.*
7 *Pœna legis sine rubore ac varietate iudicij pro arbitrio non immutanda, extra paupertatis casum.*
8 *Mulcta ius pertinet etiam ad delegatum.*
9 *Mulcta hodie imponuatur pro arbitrio iudicum.*
10 *Pœna vna non sufficit diuersis delictis.*
11 *Mulcta remitti, vel minui potest stante paupertate.*

L.Eos

L. Eos qui. VI. & vlt.

Impp. ARCAD. & HONOR. AA. *Messala P.P.*

1 ORdinarij prouinciarum moderatores mulctan-
2 di licentiam vltra duas vncias non habent.
Proconsul pro tuenda iurisdictione potestatem mul-
3 ctandi ad sex libras habuit. Trina vice mulcta iterari
4 potest ob peccatorum continuationem. Modum in
mulctando excedens, ad pœnam dupli fisco soluen-
5 dam, tenetur. Peculatus. Deprædationum, concussio-
num, furtorúmque flagitia mulctis non vindicabunt
6 iudices. Sine culpa ob præcipitem persuasionem ne-
7 mo mulctandus, aut condemnandus. Pœna legis sine
rubore ac varietate iudicij pro arbitrio non immu-
tanda extra paupertatis casum.

8 *Ordinario.*] Non ideo excluditur delegatus, quia ideo de Ordinario meminit, cùm in hoc tit. agatur de imponendis mulctis ratione delictorum, quæ ad iudices ordinarios pertinent, ac proinde mulctæ ius ad iudicem delegatum Principis pertinere resoluunt Capell. Tholos. *decis.* 374. Kirchou. & Bonacos. *tom. 1. commun. opinion. lib. 1. tit. 24. à num. 1. pag.* 278 Rebuff. *ad l. 131. ff. de verbor. signif.* D. Barbos. *in l. 2. § fin. n. 85. cum seqq. ff. de iudic.* Morl. *in emporio iuris, p. 1. tit. 2. q. 18. per tot.* & præcipuè *n. 6.* Farin. *d. q. 18. num. 49.*

9 *Vltra duarum unciarum auri summam condemnare non possunt.*] Nota quòd dispositio huius text. de consuetudine hodie non seruatur, & iudices de facto eam non seruant, sed imponunt mulctas ad eorum arbitrium, ita Bossi. *in tit. de mulct. num.* 8. *in fine, & seq.* Maran. *de ordine iudic. p. 4. dist. 5. num. 69.* aliàs 74. Menoch. *de arbitr. lib. 2. casu* 280. *num.* 2. Roland. *cons. 47. num. 13. & 14. vol. 2.* vbi *num.* 15. dicit quòd dispositio huius l. procedit quando in præcepto non est taxata per iudicem certa pœna, secus si certa, & determinata sit pœna, refert Farin. *in praxi crimin. p. 1. q. 18. num.* 31.

10 *Id quoque obseruandum,* &c.] Notatur ad hoc quòd vna pœna non sufficit diuersis delictis, vt per Tiraq. *de retractu conuent. § 2. gloss. 1. num.* 21.

11 *Nisi paupertas,* &c.] Notatur ad hoc quòd iudices stante paupertate possunt remittere, vel minuere hanc mulctam, vt per Boss. *de mulct. n.* 14. Clar. *in § fin. q. 31. n. 6. & q. 95. n. 7.* Brun. *de cess. bonor. n. 49. princip. n. 5.* Peregrin. *de iure fisci, lib. 4. tit. 8. n. 19.* Tiraq. *de pœnis temper. causa* 32 *à princip.* Garc Mastrill. *post tract. de magistratib.* vbi de indult. gener. *cap.* 18. *num.* 13.

✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠

De defensoribus ciuitatum.

TIT. LII.

ORDINES & Magistratus municipales proportione quadam respondent, & similes sunt vrbicis: vt curia Senatui, decuriones Senatoribus; duumuiri Consulibus, defensores ciuitatum (qui & defensores plebis) Tribunis plebis.

De materia tituli vide Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 8. c. 18.* Chassan *in catal. gloriæ mundi, p. 11 consid. 5.* Guid. Pancirol. *in thesauro var. lect. lib. 1. c. 26. vers. Constantinopoli,* D Barbos *in l. 2. § fin. n. 84. cum seq. ff. de iud.*

L. Si quis. I.

Impp. VALENT. & VALENS AA. *Senecæ defensori*

1 DEfensor ciuitatis cognoscebat de causis ad 50. solidos æstimatis contemplatione debitorum seruorum fugitiuorum. Vide Ias. *in l. cùm quadam, § quoties, num. 1. ff. de iurisdict. omn. iudic. & in l. si idem, à princip. & num. 6 ff. eod.* Aufrer. *ad Capell. Tholos. decis.* 343. Alciat. *lib. 3. dispunct. cap.* 5. Petr. Greg. *syntag. iuris, lib. 18. c. 18. n. 5. vers. cognoscit porrò.* Et sic cognoscebant de causis quorumcunque, quæ essent paruæ quantitatis, Pancirol. *de magistrat. municip. cap.* 9. D. Barbos. *in l. 2. § fin. n.* 78. *ff. de iudic.*

L. Defensores. II.

Iidem AA. ad Probum P. P.

1 COhortales & curiales defensores ciuitatum non sunt legitimi. Hoc idem dicit Petr. Gregor. *syntagm. iuris, lib. 18. cap. 18. n. 3. vers. non tamen ex ordine decurionum, vel cohortalium.* Alciat. *lib. 3. dispunct. cap.* 5. Rebuff. *ad l. 228. in p. municipales, ff. de verbor. signific. vers. etiam Alciat. ait, pag.* 645.

L. Vtili ratione. III.

Iidem & GRATIAN. AAA. ad Senatum.

1 RVsticorum patroni in ciuilibus causis sunt ciuitatum defensores. Hoc idem ex hoc text. desumit Menoch. *de arbitr. casu* 194. *num.* 73. *& seq.* vbi dicit in hac lege tributum esse priuilegium rustico, vt apud defensorem ciuitatis litigare possit, quod sane priuilegium ipse intelligit, vt olim, vt vltra summam quinquaginta coronatorum concedatur, nam cùm sit ordinaria ipsius defensoris potestas ad summã illã vsque cognoscere; fauore rusticitatis dicendũ est, defensorẽ vltra illam summam iudicare potuisse: hodie autem poterit vltra summam trecentorum coronatorum, cùm ordinariè de tanta summa possit iudicare, *§. & iudicare, in auth. de defensorib. ciuit.* alioqui nihil fauore rusticitatis à legislatore constitutum esset.

SVMMARIVM.

1 *Defensor ciuitatis per quinquennium secundùm præscriptam formam muneri suo præest.*
2 *Defensorum munus est quinquennale, hodie biennij, num.* 3.
4 *Defensori forma defensionis præscribitur.*

L. In defensoribus. IV.

Imppp. GRATIAN VALENT. & THEOD. AAA *Theodoro defensori.*

1 DEfensor ciuitatis per quinquennium statutum muneri suo secundùm præscriptam formam præest. Si rusticus instar patris amet, non patiatur rusticos descriptionibus affligi, & procacitati iudicum occurrat.

2 *Et tempus quinquennij,* &c.] Notatur ad hoc quòd defen-

d. fensotum munus est qoinquennale, vt per Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 18. cap. 18. num. 5.* vbi ad-
5 uertit quòd hodie ex nouella Iustiniani, §. *iniurandum, &* §. *fin. hoc tit.* est biennij.

4 *Vt in primis, &c.*] Defeusori forma defensionis præscribitur, de qua Petr. Gregor. *d. cap. 18. num. 5. in med.*

SVMMARIVM.

1 *Defensores ciuitatum insolentiam & indebiti vendicationem vitent, sine mulcta officium exerceant, plebem contra insolentiam & temeritatem tueantur, & reipsa, non tituli beneficio, defensorum munus gerant. Mulctam indicere nequeunt, num. 2.*

3 *Quæstionem exercere est meri imperij.*

L. Defensores. V.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. *Potamio P. A.*

1 INsolentiam & indebiti vendicationem ciuitatum defensores vitent: sine mulcta officium exerceant: & plebem contra insolentiam & temeritatem tueantur: & re ipsa, non tituli beneficio, defensorum munus gerant.

Nullas infligant mulctas.] Notatur ad hoc quòd
2 defensores ciuitatum mulctam indicere non possunt, vt per D. Barbos. *in l. 2. §. fin. num. 73. ff. de iudic.* vbi *numeris sequentib.* rationem reddit, & tradit in quo differant à reliquis Magistratibus municipalibus.

Non exerceant quæstiones.] Alber. *in l. Imperium*
3 *num. 15. ff. de iurisd. omn. iudic.* ait quòd exercere quæstionem est meri imperij, cùm indistinctè neget defensoribus ciuitatum. Et licèt Deci. *in præsenti num. 48.* teneat hæc verba referri ad torturam, quæ fit ad pœnam, melius tamen videtur text. intelligendus de tortura, quæ fit ad inuestigationem veritatis, siquidem hæc videtur propriè inuestigatio quæstionis à quærendo.

SVMMARIVM.

1 *Defensores latrones non ferant, crimina puniant, & horum occasiones tollant, auxiliatoresque scelerum sub se non patiantur.*

2 *Aduocatus denegatur ob criminis immanitatem.*

L. Per omnes regiones. VI.

Iidem AAA. *Tatiano P. P.*

1 DEfensores latrones non ferant, crimina puniant, & horum occasiones tollant, auxiliatoresque scelerum sub se non patiantur. Vide Hotoman. *lib. 3. obseru. 20* Hippol. *consil. 9. num. 13.* Gom. *de potest. in se ipsum, lib. 1. cap. 19. n. 4.*

Remoueant patrocinia] Notatur ad hoc quòd pro-
2 pter criminis immanitatem denegatur Aduocatus, de quo vide Hippol. *in l. 2. num. 37. & in l. vnica, §. cognituram, num. 76. ff. de quæst.* Mantu. *lib. 1. dial. 5.* Tiraq. *de pœnis temper. causa 49. n. 30.* Gomin. *de vsuris commento 4. in præfat. num. 16.* vbi de vsurario, Rebuff. *ad leges Galliæ in proœm. gloss. 5. num. 40.* Perez *ad l. 1. tit. 19. lib. 2. Ordin. pag. 400.* Martin. Del. *disquisit. magic. lib. 5. q. 38 pag. mihi 464.*

L. Defensores ciuitatum. VII.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. *Cæciliano P. P.*

LAtrones, & homicidas notorios, in ipso facto deprehensos adulteros manifestato crimine, & nominatis accusatoribus idonea persecutione Defensores ad iudicium dirigent. Vide Petr. Gregor. *syntag. iuris lib. 18. cap. 18. num. 5.*

SVMMARIVM.

1 *Defensores orthodoxæ fidei ab Episcopo, & Clerico, ac Honoratorum curialium decreto constituebãtur. Videntes contra publicã disciplinã possessores, lædi, commissos excessus deferant, n. 2. & 3.*

4 *Honorati, pro Duumuiris.*

L. Defensores ita. VIII.

Iidem AA. *Cæcilio P. P.*

DEfensores orthodoxæ fidei ab Episcopo, & Clerico, ac Honoratorum curialium decreto constituebantur. Videntes contra publicam disciplinam possessores lædi, cõmissos excessus deferãt apud Præfectos prætoriorum, Magistrósque equitum, ac peditum, & Comitem tam sacrarum largitionum, quam rerum priuatarum.

Hoc idem ex hoc text. desumit Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 18. cap. 18. num. 3. vers. ex decreto reuerendissimorum.*

Et Honoratorum.] Pro Duumuiris hîc accipiuntur, vt per Guid. Pancirol. *in thesauro var. lect. lib. 1. cap. 31.*

SVMMARIVM.

1 *Ponderum, ac mensurarum curã habuerunt defensores ciuitatum, ne subditi per auctas mensuras, & pondera grauiora premerentur nimium.*

2 *Contestatio in actis fieri solita.*

3 *Magistratus, ad quem adulterinæ mensuræ spectat castigatio, illas frangere debet.*

L. Iubemus. IX.

Iidem AA. *eidem P. P.*

POnderum, ac mensurarum curam, ne subditi per auctas mensuras, & pondera grauiora nimium premerentur, habuerunt ciuitatum defensores: qui si denegent Prouincialibus contestari iniurias, harum consignationem necessariam ac libelli confectionem, Notarij per Prouinciales requisiti sub pœna non denegabunt requirentibus. Vide Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 18. cap. 18. num. 5. prope fin. vers. addunt Honorius.*

Velit de iniuria contestari, &c.] Ergo in actis fieri 2
solita fuit contestatio, vt per Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib. 3. cap. 22. vers. instatio verò.*

Sed eos deprehensos, &c.] Notatur ad hoc quòd 3
Magistratus, ad quem spectat adulterinæ mensuræ castiga

castigatio, debet illas frangere, vt per Ioan. Regnaud. *in suo tract. de mensur. num. 4. cum seq.* Mascard. *de probat. concl.* 1044. aliàs 1048. *num.* 5. Mexi. *in tractat. tassæ panis concl.* 1. *num.* 166.

L. Nulli defensorum. X. & vlt.

Impp. THEOD. *&* VALENT. AA. *Cyro P.P.*

DEfensor ciuitatis Præfecto prætorio inscio sine Cæsaris permissu officium deserere non potuit. Vide Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 18. *cap.* 18. *n.* 6.

De Magistratibus municipalibus.

TIT. LIII.

Agistratibus municipalibus.] Vt duumuiris. Vocantur etiam Magistratus simpliciter, & sine vlla adiectione, *l.* 2. *hoc tit. & infr. tit. prox. l. unic.* & aliis locis.

De materia tituli vide Alciat. *lib.* 1. *dispunct. c.* 5. Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 18. *cap.* 17. *per tot. & lib.* 31. *cap.* 10. *à princ.*

SVMMARIVM.

1 *Magistratus, seu Decuriones pro annona curanda ante officij aditum trimenstruo spatio nominandi, & num.* 2.

L. Decuriones. I.

Imp. CONSTANTINVS A. *ad Florentium P.P.*

DEcuriones pro annona curanda ante officij aditum trimestruo spatio nominentur, vt in casu excusationis probabilis alius maturè substitui possit. 1

Ante tres menses, &c.] Notatur ad hoc quòd magistratus tribus mensibus ante subeundam administrationem nominantur, vt per Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 18. *cap.* 17. *num.* 1. *in princ.* 2

PRIMI LIBRI FINIS.

COLLECTANEA
DOCTORVM
In Librum secundum Codicis.

DE EDENDO.

TITVLVS PRIMVS.

RÆCIPVE hic agitur de edenda actione, vt reus intelligens qua actione conueniatur, sciat vtrùm cedere, an contendere malit; & si contendendum putat, veniat instructus ad se defendendum. *Edere* autem est apud iudicem proferre, seu demonstrare, *infr. l. 3. & ff. eod. l. 1. §. 1.* vel suâ, *d. l. 1. §. edenda*, vel aduersarij causâ, *l. 5.* Eodem sensu sæpe dicitur exhibere, vt *l. 1. & 2.* Scripserunt in hanc rubr. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Angel. Castr. Fulgos. Alexand. Socin. Ias. Dec. Iacob. Riminald. Cagnol Ripa, Bolognet. Alciat. Gozadin. Ferret. Aloys. de Leo, Donel Cuiac. Andr. Alciat. Petr. Gilchen, Sebast. Næui & ex Repetentibus *tom. 7.* Francisc. Niconizius, Francisc. Curtius, Ioann. de Vicomercato Hieronym. Butigella. Item Cuiac. Pac. & VVesemb.

De materia tituli vide Suat. Viui. Kirchou. &c. alios *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 1. pag. 278.* eleganter Reginald. Corsum *indagationum iuris lib. 1. c. 2.* vbi agit latè de continuatione huius rubr. & quare de *edendo* inscriptus fuerit titulus, & non de *Editione*, vbi inter alia sic censuit. Libuitque vti gerundio magis quàm nomine, quia cùm vicissim reus & actor edant, quin & Notarius, *l. 2. infr. eod.* gerundium ex Grammaticorum sententia rectè vtramque recipit significationem, actiuam scilicet, & passiuam: item accommodatur magis ad negandum, & affirmandum, quàm nomen, ideo inscriptum est de *edendo*, quasi cogitatum etiam fuerit, *vel non edendo:* est enim aliquando edendum, aliquando non edendum.

In gloss. huius rubr. ibi, *sed quaeritur quare dixit de edend. per gerundium*, &c.] Notatur ad hoc quòd gerundium formam inducit. Dec. *cons. 607. num. 5. & cons. 413. num. 6.* Et inducit conditionem, Bart. *in l. si tantum ex parte, num. 1. ff. de acquir. hared.* Tiraq. *cess. inte causa, limit. 1. num. 81.* Rebuff. *tom. 1 ad leg. 1 Gallie, pag 163.* Surd. *de aliment. tit. 5. q. 3. n. 41.* Azeued. *l. 18. tit. 21. lib. 4. noua Recopil.* Cald. Pereira *de potest. eligen. cap. 4. num. 30.* Valasc. *cons. 149. num. 2.*

SVMMARIVM.

1 *Pecuniæ depositionem allegans, depositionis probationem præsto habeat.*

2 *Instrumentorum exhibitio petita, à iudice cum causa cognitione decernitur.*

3 *Edere iudicis officio, vel iure actionis an quis cogatur, remissiuè.*

4 *Reus conuentus non tenetur edere actori rationes, & instrumenta, quibus actor contra ipsum reum vtatur.*

5 *Libellus obscurus, vel ineptus si offeratur, repelli poterit à iudicio.*

L. Ipse. I.

Imp. ANTONINVS PIVS A. *Æmilio.*

PEcuniæ depositionem allegans, depositionis probationem præstò habeat. Exhibitio instrumentorum petita, à iudice cum causæ cognitione decernitur. Colligunt ex Ordin. Bart. Bald. Salicet. Castr. Ias. Deci. Rip. Donel. Alciat. Aloys. de Leo, Petr. Gilchen, post omnes Hubert. Giphan. *tom. 1. pag. 27.* Et repetitiones super hac lege ediderunt Ioan. de Vicomercato, Francisc. Curtius, Francisc. Purpurat. Ludou. Gozadin. Zoanettus, Hieronymus Butigella.

Controuersia est non modica hic inter Gloss. & Doctores, an quis cogatur edere officio iudicis, vel iure actionis, de qua latè & ex professo per Nicol. Bellon. *supputationum iuris lib. 2. cap. 11.*

Nam quod desideras, vt rationes, &c.] Notatur ad hoc quòd reus conuentus non tenetur edere actori rationes, & instrumenta, quibus actor contra ipsum reum vtatur, vt per Menoch. *de arbitrar. casu 499. à princip.* Surd. *de alimentis tit. 8. priuileg. 3. n. 1.* & alios per me citatos *in collect. ad cap. 1. de probation. num. 13.*

Id ex causa ad iudicis officium, &c.] Notatur ad hoc quòd si libellus obscurus offeratur, ineptúsve sit, vel absque causa, poterit iudex à iudicio eum repellere, vt per Ias. *in § omnium, n. 175. Instit. de actionib.* Dec. *in cap. 1. num. 31. de probat.* Christoph. de Paz *in schol. ad leges styli, lib. 1. num. 65.*

SVMMARIVM.

1 *Acta tam criminalia, quàm ciuilia edenda iudici, vel parti habenti interesse, & num. 2. Intellige vt num. 3.*

4 *In causis fisci reum ab eo conuentum illi edere instrumenta*

menta tenetur ad fundandum eius intentionem. Secus in causis criminalibus, n. 5. Extenditur illa de fisco sententia ad Ecclesiam, matrimoniũ, dotem, libertatem, miseras personas, liberalem causam, causam scholastici, study, & quamcunque aliam fauorabilem, vt alimentorum, n. 6.

8 *Attestationes testium edi non debent parti ante illarum publicationem.*

9 *In causa criminali reus non tenetur edere instrumenta fisco. Limita, vt num. 10.*

11 *Reus si non edit, probata existentia instrumentorũ, quæ fiscus edere prætendit penes reum, illa vtique subtraxisse præsumitur.*

12 *Res inter alios acta præsumptionem facit.*

L. Is apud quem II.

Impp. SEVERVS & ANTON. AA. *Fausto.*

1 ACta tam criminalia, quàm ciuilia edenda sunt
iudici, vel parti habenti interesse. Colligunt ex
Ordin. Doctores & Repetentes citati *ad l. 1. sup. hoc
tit. num.* 1. & ex Repetentib. *tom.* 7. Ludouic. Gozad.
Hieron. Butigella.

2 Hanc eandem decisionem ex hoc text. desumunt,
multisque exornant, Duen. *reg* 5. Socin. *reg.* 8. & 112.
Alciat. *lib* 3. *parerg. c.* 20. Mantic. *lib.* 1. *Dialog.* 1. *vers.
tabellions*, Boër. *decis.* 15. *n.* 4. Maranta *de ord. iudic. p.*
6. *actu* 10. *n.* 56 vbi intelligit, dummodo talis editio
3 fiat iudice mandante, aliàs sine mandato iudicis
non tenetur Notarius actorum, edere acta. Nicol.
Bellon. *supputat. iuris libr.* 2. *c.* 12. Donel. *commentar.
iuris ciuilis lib.* 18. *c.* 13. *col.* 12. & latiùs *lib.* 23. *cap.* 8.
Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo, instrumentum,
num.* 28 & 32.

4 In fisci causis certum est, quòd reus ab eo conuentus
tenetur illi edere instrumenta ad fundandam
eius intentionem, iuxta *l. nec quisquam* 3. *ff. hoc tit
& l.* 2. *§. diuus, ff. de iure fisci*, Lauden. *in tract. de fisco,
q.* 237. Franc Lucan. *eod. tractat. numer.* 7. Socin.
reg. 12. *fallent.* 4. Gail. *lib.* 1. *obseru.* 106, *num.* 11. Marant
de ordine iudic. 2. *p.* 6. *tit.* 10. *n.* 45. Clar. *libro* 5.
5 § *fin. quæst.* 27. *n.* 2. vbi etiam subdit hoc ipsum dicendum
non esse in causis criminalibus, Mascard.
de probat. concl. 393. *num.* 16. & 26. & *concl.* 806. *n.* 2.
latè Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.* 2. §. 1. *num.* 25. *cum
6 seqq.* & *num.* 27 hanc de fisco sententiam ad Ecclesiam,
matrimonium, dotem, libertatem, miseras
personas, liberalem causam, causam scholastici, &
studij, & quamcunque aliam fauorabilem, puta alimentorum,
extendit: & *num.* 29. præfatam de fisco
7 resolutionem limitat in causis criminalibus, Pereg.
de iure fisci lib 7. *tit.* 3. *num.* 11. & *num.* 23. *cum seqq.*
Surd. *de alimen. tit.* 8. *priuileg.* 1. vbi de causis piis
cum fisco, Bernard. Græue. *ad practicam Cameræ
Imper. lib.* 1. *concl.* 106. *consid.* 1. vbi *num.* 2. *cum seqq.*
de fisco criminaliter agente, Tiraquel. *de pia causa in
præfat. pag.* 15. & *priuil.* 155. vbi de causis piis, & studiis,
latissimè Farin. *fragm. crimin. p.* 1. *lit. F. n.* 159. *cum
seqq.*

8 In gloss. *Is apud quem.* ibi, *de publicatione testium,*
&c.] Notatur ad hoc quòd attestationes testium ante
publicationem edi non debent parti, sed debent
esse secretæ penes iudicem, & actorum Notarium,
ob timorem subornationis, vt per Marant. *de ordine
iud. p.* 6. *actu* 10. *num.* 56.

9 In gloss. *Exhiberi, fin.* ibi, *sed videtur quòd criminalia
acta etiam fisco non edantur*, &c. Notatur ad
hoc quòd in causa criminali, vbi scilicet agitur de
crimine, & pœna infligenda, reus non tenetur fisco
edere instrumenta, vt per Socin. *regul.* 112. *in* 4 *fallent.*
Clar. *in §. fin. quæst.* 27. *num.* 2. *vers. sed hic incidenter
quæro*, Peregrin. *d. libr.* 7. *tit.* 3. *n.* 23. Menoch.
de arbitr. casu 499. *num.* 21. Fului. Pacian. *de probat.
lib.* 1. *cap.* 65. *num.* 123. latè Farinac. *d. lit. F. num.* 174.
vbi *num.* 175. ait procedere hanc resolutionem non
solùm vbi agitur de pœna corporali, sed etiam si
agatur de pœna pecuniaria, & *numer.* 176. limitat vt 10
non procedat in casu, in quo seruus de iure torqueri
potest contra dominum, prout est in crimine
adulterij, fraudatæ annonæ, læsæ maiestatis, & similibus,
de quibus *in l.* 1. *de quæstion.* quia in his casibus
reus etiam fisco, & contra se ipsum cogi potest ad
edendum acta, & instrumenta.

In eadem gloss. ibi, *sed in ciuili, eo ipso quòd non* 11
exhibentur, finguntur fisco subtracta, &c. Notatur ad
hoc quòd si reus non edat, probata existentia instrumentorum,
quæ fiscus edere prætendit penes reum,
illa vtique subtraxisse, & occultasse præsumitur, vt
per Franc. Lucan. *d. tractat. de fisco, part.* 1. *num.* 89.
Boss. *in tit. de fisco & eius priuileg. num.* 12. Farinac.
fragm. crimin. part. 1. *lit. F. num.* 171 vbi *numer.* 172.
subdit quòd licèt hæc gloss. dixerit ob istam subtractionis,
& occultationis præsumptionem reum teneri
de furto: nihilominùs tamen contrarium sustinet,
quia absurdum est quem in actione furti ex
præsumptionibus condemnare: & *num.* 173. id intelligit
procedere dummodo fiscus probet per testes tenorem
instrumenti.

In eadem gloss. ibi, *quòd prosunt, scilicet ad præ-* 12
sumptionem, &c. Notatur ad hoc quòd res inter
alios acta præsumptionem facit, vt per Tiraquell.
in tractat. res inter alios acta, limit. 19. Menoch. *cons.*
1. *n.* 206 Mascard. *de probat. concl.* 1267. aliàs 1273.
Surd. *decis.* 325. *num.* 11.

SVMMARIVM.

1 *Editio actionis speciem futuræ litis demonstrabit.*

2 *Libellus actoris editus clarè litem futuram continebit.*

3 *Libelli emendatio vsque ad litis contestationem licita.*

4 *Actionis nomen non cogitur exprimere actor in libello.*

5 *Libellus ante litis contestationem emendandus; vel incontinenti post ibid.* 6. *Intellige vt ibid.* 7.

8 *Actor potest ante litis contestationem ab vno libello formare alium nouum.*

L. Edita actio. III.

idem AA. *Valenti.*

EDitio actionis demonstrabit futuræ litis speciem.
Libellus actoris editus continebit clarè 1
litem futuram. Libelli emendatio vsque ad litis con- 2
testationem licita. Colligunt ex Ordinar. Doctores 3
citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.* post omnes Hubert.
Giphan. *te.* 1. *pag.* 29. & ex Repetentibus *tom.* 7. Ioan.
de Vicomercato, Philippus Corneus, Franciscus Curtius,
Ludouicus Gozadinus.

De materia & intellectu huius text. Vide Bacon.
ab Acunha *iuris ciuilis declarat. lib.* 1. *declar.* 26. *n.* 12.
& *lib.* 6. *declar.* 88. & 89. *per tot.*

Speciem futuræ litis demonstrat.] Ergo actionis 4
nomen non cogitur actor exprimere in libello, sed
sufficit proponere factum purè & simpliciter, ita
tamen vt veritas negotij clarè, & distinctè ostendatur,

tor, vt per Cardos. *in praxi iudicum, verb. actio, n.* 12. Suar. de Paz *in pract. tom. 3. in initio, n.* 7. vbi ait necessarium non esse exprimere nomen actionis, sed solummodo purè, & simpliciter factum, ex quo resultat nomen actionis, & ibi multipliciter declarat, & nonnulla iura ad hoc probandum allegat.

5 *Quam emendari, vel mutari licet*, &c.] Notatur ad hoc quòd libellus ante litem contestatam emendari & corrigi potest, vt per Afflict *decis. 44. num. 3.* Vacon. à Vacuna *lib. 6. nouarum declarationum, declar. 87. cum duabus seqq.* Mayn. *lib. 4. action. cap. 7.* Cravett. *cons. 273. num. 7.* Bellon. *lib. 1. supput. cap. 9.* Tiraquell. *de retract. lignag. § 8 gloss. 7. num. 14. & tit. a.*
6 *gloss. 5. num 5.* vbi quòd potest fieri etiam post litis contestationem incontinenti, Anton. Gom. *tom. 3.*
7 *variarum cap. 11. num. 8. à princip.* vbi intelligit circa substantialia, secus verò circa aliquam qualitatem omissam, quia illa bene potest cumulari, addi, vel detrahi non alterando substantiam facti propositi, Ioseph. Sese *Aragonia decis. 126. numer. 26.* D. Barbos. *in l. si debitori 21. num. 11. ff. de iudic.* vbi ait quòd hic text. loquitur de editione formulæ actionis, quæ fiebat ad requisitionem rei vt deliberaret vtrùm vellet credere, vel contendere, & ideo cùm adhuc non esset ventum ad iudicium, neque lis esset contestata, poterat actor mutare propositum, & nouam formam actionis eligere, dummodo illius faceret editionem reo, ad prædictum effectum, vtrùm vellet cedere, vel contendere; idem D. Barbos. *in l. non potest videri 23. ex num. 18. eod. tit. de iudic.* vbi dicit quòd potest quis emendare libellum addendo, vel detrahendo, retenta eadem actione, & substantia causæ, dummodo id fiat ante litem contestatam, vel etiam pòst incontinenti, Rebuff. *in comment. ad l. 7. vers. decimo, ff. de verborum signific.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 25. cap. 5.* Nicol. Reusner. *decis. 18. num. 26. lib. 3.* Mascard. *de probat. concl. 347. num. 18.* Bernardio. Muscatel. *in sua praxi aurea ciuili Regni Neapol. part. 1 gloss. petitar, n. 50.* Camill. Borrel. *in summa omnium decis. tom. 1. tit. 49. de libello num. 95. cum seqq.* Ordin. Regia Lusit. *lib. 3. tit. 20. § 7.*

8 Quod adeò verum est, vt absque dubio possit actor ante litis contestationem desistendo ab vno libello alium nouum formare, secundùm Felin. *in cap. significantibus, num. 17. de libelli oblat.* Ceuall. *commun. contra commun. quæst. 815. num. 5. cum seqq.* D. Barbos. *in d. l. non potest videri, num. 32.*

SVMMARIVM.

1 *Reus regulariter non tenetur actori edere instrumenta ad fundandam intentionem, & num. 4.*
2 *Actore deficiente in probatione, reus absoluitur.*
3 *Heliogabalus omnium monstrosissimus dicitur.*
5 *Personis miserabilibus tenetur reus instrumenta edere ad fundandam intentionem.*
6 *Reus ad fundandam replicationem tenetur eius instrumenta edere actori.*
7 *Intentionis suæ fundamentum probare quilibet tenetur.*
8 *Accusatore non probante reus absoluendus est. Quid, si semiplenè probauit, remissiuè, n. 9. Procedit etiamsi reus sit nequam, num. 10. Etiam in ciuilibus, num. 11.*
12 *Possidentis melior conditio.*

L. Qui accusare. IV.

Imp. ANTONINVS A. *Epaphrodito.*

REus regulariter non tenetur actori edere instrumenta ad intentionem fundandam. Item actore in probatione deficiente reus est absoluendus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* & ex Repetentibus Franciscus Curtius.

In superscript. ibi, *Imper. Antoninus.* Id est, Heliogabalus, quem omnium monstrosissimum dicit Tiraq. *de iure primogen. quæst. 17. opin. 4. num. 11.*

Vt alienorum instrumentorum, &c.] Notatur ad hoc quòd reus non tenetur actori edere instrumenta ad intentionem fundandam, vt per Doctores citatos *ad l. 2. num. 2. supr. hoc tit.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo instrumentum, num. 27.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloss. 2. § 1. num. 12. cum seqq.* Menoch. *de arbitr. centur. 5. casu 499. à princip.* Sigism. Scacc. *de iudic. caus. ciuil. & crimin. lib 2. cap. 11. num. 46. cum seqq.* Nicol. Genoa *de script. priu. lib. 4. tit. 1 num. 140. cum seqq.* Fului. Pacian. *de probat. lib. 1. cap. 61. num. 48. cum seqq. & cap. 62. & 63.* Quod procedit in iudicio quantumuis summario, & in quo de plano, sineque figura iudicij proceditur, ex Menoch. *d. casu 499. num. 2.* & Ful. Pacian. *d. cap. 61. num. 51.*

At verò miserabilibus personis instromenta ad intentionem fundandam edere reus tenetur, Ioan. Cephal. *cons. 165. num. 8. lib. 2.* Pacian. *d. lib. 1. cap. 63. num. 51.* Rebuff. *ad leges Galliæ tit. de sentent. prouis. art. 3. gloss. vlt. num. 21.* Menoch. *dicto casu 499. numer. 50.*

Sic etiam reus ad fundandam replicationem instrumenta edere tenetur actori, secundùm *in l. fin. num. 2. vers. 3. quòd reus edat, in fr. hoc tit.* Kirchou. *tom. 1. commun. opin. lib 2. tit. 1. num 10. pag. 279.* Socin. *reg. 149. vers. tertiò fallit*, Valasc. *de iure emphyt. quæst. 8. num. 8.* Betuard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imperialis lib. 1. conclus. 106. consid. 1. num. 10.*

Notari etiam solet, & communiter allegari hic text. 7 ad hoc quòd fundamentum intentionis suæ quilibet probare tenetur, vt per Brunor. à Sole *in locis commun. verbo actor, num 3.* Ioseph. Ludouic. *tom. 3. commun. opin. tit. de probat. concl. vnic.* cum aliis per me citatis *axiom. 118. num. 1.*

Actore enim non probante, &c.] Notatur ad hoc 8 quòd accusatore non probante reus absoluendus est, etiam quòd pro sua innocentia nihil deduxerit, aut probauerit, vt per Gigan. *de crimine læsæ maiestatis lib. 2. tit. quando crimen læsæ maiestatis probetur, q. 30. num. 1.* Roland. *cons. 90. num. 3. lib. 3.* Bursat. *cons. 246. num. 1.* Ioseph. Ludou. *conclus. 14. in 4 ampl.* Couarr. *lib. 1. var. cap. 1. num 8.* Mascard. *de probat. concl. 1124. num. 29.* vbi subdit rationem, quia quando accusator nihil probauit, reos præsumptiue dicitur docuisse de sua innocentia, Anton. Fab. *de errorib. pragm. decad. 19. errore 1.* vbi quid si semiplenè probauit, latè 9 Farin. *fragm. crimin. part. 1. lit. A, num. 26. cum seqq.* vbi *num. 29.* asserit procedere etiam quòd reus sit homo nequam. 10

Procedit hæc conclusio etiam in ciuilibus, in qui- 11 bus vulgata est regula quòd actore non probante reus absoluitur, vt *in l. frustrà, & in l. actor, de probat.* vbi vide posita, interim consule plures Doctores, quos plena manu citaui *de Axiomat. iuris vsufreq. axiom. 10. num. 1.* quibus addo Castill. *tom. 7. de Tertiis, cap. 7. a princip.*

Qui

12 *Qui conuenitur.*] Notatur ad hoc quòd melior est conditio possidentis, vt per Tiraq. *de iure primog. q. 17. opin. 1 1. num. 20. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Mercator & argentarius tenentur codices edere, & rationum libros, & num. 2. Etiam pro eorum memoria confectos, probata existentia, & interesse petentis illos, num. 3.*
4 *Reus quare actore rationes suas edere non cogatur, remissiuè.*

L. Non est nouum. V.

Imp. ALEXANDER A. *Valentiniano.*

1 MErcator & argentarius tenētur edere codices, & rationum libros. Colligunt ex Ordin Doctores citati *ad l 1. n. 1. sup. hoc tit.* & ex Repetentibus Franciscus Curtius.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Duen. *reg.* 20. Menoch. *de arbitr. casu* 91. *cum duobus seqq.* Guid. Papæ *decis.* 243. *& seq.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 23. *cap.* 6. *col.* 1. Villalob. *commun. opin. tom. 1. lib. 2. tit.* 1. *num.* 42. *cum seqq.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. pars.* 4. *collect.* 1012. Rot. 3 *decis.* 348. *num.* 3. *parc.* 1. *recentior.* vbi quòd mercatores tenentur libros exhibere etiam pro eorum memoria confectos, probata existentia, & interesse petentis illos exhiberi, *& decis.* 259. *num.* 9. *ead. pars.* 1. vbi quòd libros alteri exhibere quis non tenetur nisi probata existentia penes eum plenè & concludenter, ac etiam de tempore motæ litis.

4 Quare autem reus actori suas rationes edere non cogatur? vide Donel. *d. lib.* 23. *cap.* 7. *col. fin.*

L. Iustum est. VI.

Idem A. Vranio.

1 FIsco, vt pateat quid sit solutum, vel non, edendæ sunt rationes. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. colligunt Dec. *in cap.* 1. *num.* 28. *de probat.* Duen. *reg.* 20. Donell *comment. iuris ciuilis lib.* 23. *cap.* 6. *col.* 1. Kirchou. *commun. opin. tom.* 1. *lib.* 2. *tit.* 1. *numer.* 14. *pag.* 279. Pereg. *de iure fisci, lib.* 7. *tit.* 3. *num.* 27. Pacian. *de probat. lib.* 1. *c.* 65. *n.* 61. *vers. prædictis tamen obstare videtur,* Fatin. *fragm. crimin. p.* 1. *lit. F. n.* 166.

SVMMARIVM.

1 *Instrumenta communia fisco & priuatis fiscus tenetur edere.*
2 *Instrumenta communia custodiri debent apud seniorem & digniorem in familia.*
3 *Legatarius petens legatum, non tenetur edere testamentum, quamuis in libello faciat illius mentionem.*

L. Procurator. VII.

Idem A. Valenti.

1 INstrumenta communia fisco & priuatis, fiscus edere tenetur. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* & ex Repetentibus Franciscus Curtius.

Apud digniorem, &c.] Notatr ad hoc quòd instrumenta communia custodiri de quo Batt. & niorem, & digniorem in familia, de quo Batt. & Alexand. *in præsenti,* Tiraquell *de iure primog. in præfat. n.* 127. *cum seqq* D. Barbos. *aul.* 1. *pars.* 7. *num.* 8. *ff. soluto matr.*

In gloss. *Morem.* Notatur ad hoc quòd legatarius petens legatum, non tenetur edere testamentum, quamuis in libello faciat mentionem illius, quoniam debet esse apud hæredem, & non apud legatarium, vt per Cardos. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo, legatum, num.* 39. 3

SVMMARIVM.

1 *Copia & exemplum sine originali non probant: & num. 2.*
3 *Instrumentum faciens mentionem de alio, non probat id, de quo facit mentionem, nisi illud aliud edatur. Limita vt num. 4.*
5 *Scriptura extracta ex originali parte citata edi debet, alias non probat. An in dubio præsumatur citationem partis interuenisse, n. 6.*
7 *Copia, siue exemplum, vt probet quale sit, & quid si pars opponat, remissiuè, num. 8.*
9 *Confessio iudicialis an sit vera probatio.*

AVTH. Si quis in aliquo.

COpia & exemplum sine originali non probant. 1
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supra hoc tit* & ex Repetentibus Franciscus Curtius.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. & alibi 2
desumunt Cou. *pract. c. cap.* 19. *num.* 2. *& cap.* 21. *per tot.* Roland. *cons.* 69. *n.* 53. *cum seqq. vol.* 3. Duen. *reg.* 280. Parlador. *rerum quotid. lib.* 2. *cap. fin. p.* 2. §. 12. *limit.* 2. Cardos. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo, instrumentum, num.* 12 Morla *in emporio iuris part.* 1. *tit.* 11. *de fide instrum. quæst.* 1. *per tot.* Castill. *controuers. iuris lib.* 2. *cap.* 16. *n.* 52. *& lib* 4. *cap* 43. *n.* 4.

Allegari etiam solet hic text. ad hoc quòd instru- 3
mentom faciens mentionem de alio, non probat in illo, de quo facit mentionem, si illud aliud non edatur, vt per Socin. *reg.* 136. Boët. *decis.* 28. *num.* 4. Dec. *in cap. pen. num.* 8. *de confirm. vtili.* Hippol. *in rubr. de fideiuss. num.* 283. Capell. Tholos. *decis* 417. Cou. *practic. cap.* 21. *num.* 2 *vers. quod si fiat.* Tiraq. *de retractu lig.* §. 2. *gloss.* 1. *num.* 10. Vezin. *tom.* 2. *commun. opinion. lib.* 7. *tit.* 33. *de reuocand. his quæ in fraudem, num.* 14. Surd. *decis.* 231. *num.* 2. *cum seqq.* Mascard. *de probat. concl.* 404. *& concl.* 923 *& conclus.* 105. *num.* 3. *cum seqq. & concl.* 711. *n.* 9. Gutier. *cons.* 23. *n.* 9. Cardos. *d. verbo, instrumentum, n.* 24. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 7. *tit.* 4. *n.* 6. Castil. *d. lib.* 2. *cap.* 16. *num* 60. Morla *d. q.* 1. *n.* 22. Alphan. *collect.* 436.

Limita textus conclusionem, quando exemplum 4
huiusmodi reperitur in archiuio publico alicuius loci, siue ciuitatis, quia tunc illud exemplum legitimè probaret, vt per Alex. *cons.* 16. *num.* 5 *lib.* 5. Cou. *practic. cap.* 21. *num.* 6. Osasc. *Pedem. decis.* 69. *n.* 7. Mascard. *d. concl.* 711. *num.* 61. vbi *numeris seqq.* multipliciter intelligit.

In gloss. *Documento* 1. ibi, *id est exemplatum;* iun- 5
cta marginali additione, ibi, *vocata parte, cuius interest, aliàs non creditur exemplo.* Notatur ad hoc quòd

quòd scriptura extracta ex originali parte citata edi debet, alias non probat, de quo vide Marant. *de ordine iudic. part. 6. act. 10 de actorum editione, n. 16. vers & primò*, Cou. *pract. c. cap. 12. num.* 4. Padil. *in l. 3 num. 6. C. de diuers. rescript.* Molin. *de primogen. lib. 3 cap. 13 num. 49.* Anton. Gabr. *commun. opinion. lib. 2. tit. de citat. concl.* 1. *num.* 127. Castill. *quotid.*
6 *lib. 2. cap. 16 num. 56. post med.* vbi *num.* 57. quærit verùm in dubio præsumendum sit citationem partis interuenisse.

7 Exemplum autem, vt probet qua forma, & solemnitate sit transcribendum ex originali, aut ex protocollo, & quæ interuenire debeant in actu prædicto, vide Doctores, quos plena manu citat Castill. *d. cap.* 16. *num.* 55. Et quid si pars non opponat, vide Cald. Pereira *de resolut. emphyt. cap.* 171. *num.* 10.

8 In gloss. *Alia probatio*, ibi, *vel per confessiones*, &c. An confessio iudicialis sit vera probatio, vide Ias. *in l. cum te, num.* 11. vbi Padil. *num.* 8. *C. de transact.* Alban. *ad Bart. in l. 1. num. 9. cum seqq. ff. de effic. confus'is*, Valasc. *de iure emphyt. q.* 7. *num.* 17. Mascard. *de probat. lib. 1. q. 8. à num.* 5. Petez *ad l.* 5. *gloss. fin. col.* 1. *tit.* 8. *lib.* 3. *Ordinum.*

SVMMARIVM.

1 *Actor tenetur reo instrumenta edere ad fundandam intentionem, & num. 2.*
3 *Alexander Antonini Heliogabali filius adoptiuus*

L. Et quæ à diuo. VIII. & vlt.

Idem A. Floro.

1 Reo tenetur actor edere instrumenta ad fundandam intentionem, & exceptionem Colligunt ex Ordin Doctores citati *ad l. 1. a 1. sup. hoc tit.* & ex Repetentibus Franciscus Curtius.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Kitchou. *tom. 2. commun. opin. lib. 2. tit. 1. num. 1. pag.* 178. Rebuff. *de priuil. scholast. priuil.* 116 Alexand. Raudens. *de analog. & aequiuoc. cap.* 34. *num.* 11. Pereg. *de iure fisci, lib. 7. tit.* 3. *num.* 17. Farinac. *fragment. crimin. part. 1. lit. F. num.* 166. Menoch. *de arbitr. cent.* 5. *casu* 499. *à princip.* Sigilar. Scacc. *de iudic. causar. ciuil. & crimin. lib. 2. c. p.* 11. *num.* 480. *cum seqq.* Nicol. Genoa *de script. priu. lib. 4. tit. 1. n.* 140. *cum seqq.* Fului Pacian. *de probat. lib. 1. cap. 61. n.* 48. *cū seqq. & c. 62. & seq.* Ioan. Domin. Gaito *de credito cap. 2. tit. 5. art. 2. inspect. 2. n. 1075. cum seqq.*

3 *A diuo Antonino, patre meo*, &c.] Aduerte quòd Alexander conditor huius leg. Antoninum Heliogabalum *l. qui accusare sup. hoc tit.* conditorem vocat patrem suum, vt qui eum adoptauerat, sicut recenset Tiraquel. *de iure primog. q.* 17. *opin.* 5. *n.* 31.

Originem petitionis, &c.] Ergo à contrario sensu bene teuebit, vt per Dec. *in c. 1. n. 33. de probat.*

De in ius vocando.

TIT. II.

In ius vocatio est initium omnium actionum instituendarum, §. *vlt. Inst. de pœna temerè litigantium*. In ius vocare, est ad eum, qui iurisdictioni præest, *ff. si quis in ius vocat. non ierit. l. 2. & ne quis eum, qui in ius vocab. vi exim. l. 3. §. 1.* experiundi, idest, agendi causa vocare, *ff. hoc tit. l. 1.* Scripserunt in hanc rubr. Bart. Socin. Cyn. Salicet. Alex. Iacob. Ias. Dec. Castrens. Alciat. Bald. Ioan. Marc. Riminald. Cuiac. Donell. Aloys. Leo, Petr. Gilcben, Sebastian. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesemb. & ex Repetent. *tom.* 7. Franciscus Curtius, Hieronym. Butigella.

De materia tituli, & de citationibus, vide eundem Cuiac. *lib. 13. obs. cap.* 11. Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 3. tit. 1. & l. Hispan. tit. 7. parc.* 3. Specul. *tit. de citat.* Socin. *eod. tract.* Afflict. *lib. 1. constitut. rubr.* 95. Marant. *de ordine iudic p. 6. tit. de citat.* Viui. Soar. Kirchou. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 2. titul.* 2. Brisson. *de verbor. signif. lib. 3. verbo, citare*, Iodoc. *in pract. cap.* 17. Cott. *in mem orab. verbo, citatio*, Biunor. à Sole *in compendio resolut. eod. verbo*, Cardos. *in praxi Iudicum, & Aduocat. eod. verbo*, Rebuff. *tom. 3. ad leges Galliæ, tract. de citat.* Vanti. *de nullit. tit. ex defectu citat.* Donell. *comment. iuris ciuilis, lib. 21. cap.* 2. Mascard. *de probat. concl.* 290. *cum seqq.* Curi. Philip. *part. 1. cap.* 11. Soar. *in practic. tom. 1. part. 1. temp.* 3. Fr. Lodou. Miranda *de ordine iudic. q. 14. art.* 4. Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib.* 2. *tit. de citat.* Camill. Botrell. *in summa omnium decis. tom. 1. tit. 44. de citat.* Amat. Roderic. *in pract. de modo & forma videndi, seu examinandi processum c. 4. de citat.*

SVMMARIVM.

1 *Reuerentia marito debita extenditur ad vxorem.*
2 *Constitutio pœnalis ratione viri porrigitur ad vxorem, & num. 3.*
4 *Reuerentia qualibet li ait sufficit.*
5 *Vxor non potest vocare maritum in ius sine venia.*

L. Sicut bonis. I.

Imp. ALEXANDER A. *Trophimio.*

Reuerentia marito debita ad vxorem extenditur. Item pœnalis constitutio ratione viri porrigitur ad vxorem Colligunt ex Ordin. Bald. Cyn. Bart. Salicet. Ias. Castr. Dec. Cuiac. Alciat. Aloys. Leo, Petr. Gilchen, Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2* & ex Repetentibus *tom.* 7. Franciscus Curtius, & Hieronym. Butigella. 1 2

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Frideric. Brukman. *in tract. de different. inter vtrumque sexum p. 1. princ. 2. membr. art* 8. *n. 6. cum duobus seqq.* 3

Conuenit, reuerentiam, &c.] Notator ad hoc quòd cùm hæc impetratio veniæ sit res parui præiudicij, ad illam petendam, sufficit quælibet reuerentia, vt per D. Barbos. *in l. maritum* 13. *num.* 64. *in fine, ff. soluto matr.* 4

Ita te exigente, &c.] Notator ad hoc quòd vxor non potest vocare maritum in ius sine venia. cùm illa reuerentiam debeat marito, vt per D. Barbos. *d. num.* 64 *post med.* 5

SVMMARIVM.

1 *Reuerentia ius transit ad patronum.*
2 *Patroni ne liberti non vocantur in ius sine venia.*
3 *Pœna*

3 *Pœna alicui applicanda ex legis dispositione, Principis rescripto tolli nequit.*
4 *Ius vocandi certas personas in ius sine venia, transit ad hæredes etiam extraneos.*
5 *Rusticus mulctatur est pœna edicti Prætoris, si patrem, vel Dominum, ac similes in ius vocauit non impetrata venia.*
6 *Ignorantia iuris naturalis, vel quasi, nec mulierem, nec minorem, aut rusticum excusat, nec etiam iuris ciuilis ignorantia, n. 7.*
8 *Ignorantia non datur in his quæ fiunt contra rationem naturalem.*
9 *Error iuris non excusat.*
10 *Pœna pecuniaria parti applicanda non potest remitti per rescriptum Principis. Secus est de pœna quæ applicantur fisco, n. 11. Declara vt n. 12. Et limita vt num. 13.*
14 *Dispositio punitiua censetur fauorabilis respectu illius, cui iniuria facta est.*
15 *Contra naturam peccantibus minimè parcendum.*
16 *Pœna pecuniaria parti applicanda non potest remitti a Principe.*

L. Venia. II.

Imp. GORDIANVS A. *Neclurno.*

1 REuerentiæ ius ad patronum transit. Patroni à libertis in ius sine venia non vocantur. Item
2 pœna alicui ex legis dispositione applicanda Princi-
3 pis rescripto tolli nequit. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr hoc tit.* & ex Repetentibus *tom 7.* Franc. Curtius, & Hieronym. Butigella.

4 *Heredes insuper,* &c.] Notatur ad hoc quòd ius vocandi certas personas in ius sine venia, ad hæredes etiam extraneos transit, vt per D. Barbos. *in l. maritum 13. num. 65. in princip. ff. soluto matrimonio.*

5 *Nec in ea re rust citati,* &c.] Notatur ad hoc quòd rusticus mulctandus est pœna edicti Prætoris, si patrem, vel Dominum, ac similes venia non impetrata in ius vocauit, quia ipsa naturalis ratio dictat esse illis honorem præstandum, ita Menoch. *de arbitr. casu 193. à num. 6.*

6 Notatur etiam ad hoc quòd ignorantia iuris naturalis, vel quasi, nec mulierem, nec minorem, aut rusticum excusat, vt per Tiraquell. *de pœnis temper. causa 11. num. 7.* Sebast. Medices *de casu fortuito p. 1. quæst. 1. num. 1. vers. iuris tamen naturalis ignorantia,* Duen. *reg. 351. ampl.* 8. Menoch. *remed. 9. recuper. num. 18. cum seqq. & de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 23. num. 23.* Mascard. *de probationib. concl. 639. n. 14. & concl. 640 num. 4. & seq.* Peguer. *crimin. decis. 34. n. 3. vers. neque huius iuris,* Sfort. Odd. *de in integr. restitut. part. 1. quæst. 8 num. 80.* Farinac. *fragmentor. crimin. p. 2. lit. I. num. 187.* vbi *num. 288.* id procedere ait non
7 solùm in ignorantia iuris naturalis, sed etiam in ignorantia iuris ciuilis.

8 *Cum naturali ratione,* &c.] Ergo in his quæ contra naturalem rationem fiunt, non datur ignorantia, de quo vide Tiraquel. *de retractu tit. 2. § 4 gloss. 7. num. 19. & de pœnis temper. causa 11. n. 7.* Nec iuris
9 error excusat, D. Barbos. *ad l. si mora. ff. soluto matrim. in prælud. num. 21.*

Rescripto tibi concedi temere desideras.] Notatur
10 ad hoc quòd Princeps per suum rescriptum non potest remittere pœnam pecuniariam applicandam parti; secus in ea quæ applicatur fisco, vt per Al-
11 pitan *collect. 302.* Boër. *decis 65. n. 3.* Nell *de banditis p. 1. Tertij temporis q. 9.* Grammat. *cons. 34. & vota 35. num. 9.* Paris. *consil. 1. num. 21. volum. 4. & cons. 69. num. 196. vol. 3.* Roland. *cons. 45. num. 4. vol. 4.* Anton. Gomez *variarum tom. 3. cap. 13. num. 39. vers. Tertiò,* Bertazol. *cons. 163. num. 7. volum. 1.* Brunor. à Sole *quæst. 19. num. 49.* Menoch. *de arbitr. lib. 1. quæst. 96. & casu 193. num. 6. & casu 447. num. 17. & cons. 185. n. 4.* Challan. *in cons. Burgund. tit. des iustices, § 5. in gloss. s'il n'a grace, n. 163.* Clar. *lib. 5. § fin. quæst. 59.* Menoch. *illustr. cap. 24 num. 15.* Perez *l. 3. tit. 11. lib. 1. Ordinam. pag. 179.* Cabed. *Lusitan. decis 12. num. 16. & decis. 75. num. 2. part. 1.* Decian. *tractat. crimin. lib. 3. cap. 35. n. 53* Peregrin. *de iure fisci, lib. 4. tit. 8. num. 12. cum seqq.* Farinac. *in praxi crimin. part. 1. q. 6. ante num. 38.* Sfort. *de restitut. in integrum quæst. 99. art. 1* Alphar. *in tractat. de iure fisci gloss. 20. § 10. num. 446.* latè & eleganter Garc. Mastrill. *post tract. de magistratib.* vbi de indultis generalibus *cap. 21. à princip.* vbi *num. 20.* declarat quòd licet Princeps non 12
possit remittere pœnam parti applicandam, potest tamen parti imponere silentium, & illi prohibere audientiam, & *num. 21.* limitat principalem conclu- 13
sionem, quando pœna veniret applicanda parti, non propter iniuriam sibi illatam, sed propter aliam causam, quia tunc indulgentia generalis ad ea bona, & pœnas extenditur.

In gloss. *Liberis,* ibi, *ex parte patroni est fauor,* &c. 14
Notatur ad hoc quòd dispositio punitiua censetur fauorabilis respectu illius, cui iniuria facta est, vt scilicet damnum ei resarciatur, & censetur odiosa respectu alterius, qui iniuriam intulit, & damnum pati debet, & sic venit extendenda quatenus est fauorabilis, restringenda verò quatenus est odiosa, vide Couarr. *lib. 1. variarum, cap. 11. num. 5.* Tiraquell. *in præfat. retractus, num. 64. cum seqq. & tit. 1. de retractu lign. § 1. gloss. 9. num. 234.* Alciat. *lib. 1. paradox. cap. 15.* Menoch *remed. 1. recuper. n. 33.* D. Barbos *in prælud. l. si mora, num. 1. in fine, ff. soluto matrimonio,* Sanchez *de matrimonio lib. 1. disp. 1. num. 4.*

In gloss. *Naturali ratione.* Notatur ad hoc quòd 15
iis non est parcendum qui contra naturam peccant, vt per Tiraquell. *de retract. tit. 2. § 4. gloss. 7. num. 19.*

In gloss. *Pœnam,* ibi, *id est, quinquaginta aureorum,* &c. Vide Camill. Borrel. *in summ. omn. decis. tom. 1. tit. 45. num. 78.* vbi dicit quòd pars remittere potest hanc pœnam, non fiscus.

In gloss. *Concedi, fin.* Notatur ad hoc quòd pœna 16
pecuniaria parti applicanda à Principe remitti non potest, in quo illam dicit notabilem Casan. *cons. 27. num. 5.* quem refert Perez *l. 1. tit. 11. lib. 1. Ordinam. pag. 179.* citaui suprà plures Doctores *hac eadem leg. num 8.*

SVMMARIVM.

1 *Filius in patris potestate non vocat patrem in ius sine, vel etiam cum venia. Secus est in emancipato, n. 2. & 3. Amplia vt n. 4. 5. 6. 7 8. 9. 10.*
11 *Filius in potestate etiam petita venia contra patrem, nec agere, nec illum in ius vocare potest.*
12 *Exceptio veniæ non petitæ quando proponi debeat.*
13 *Pater à filio conueniri sine venia nequit, etiamsi filius agat contra patrem in castrensibus.*

quòd scriptura extracta ex originali parte citata edi debet, alias non probat, de quo vide Maraot. *de ordine iudic. part. 6. actu 10 de actorum editione, n. 16. vers & primò*, Cou. *pr actic. cap.* 11. *num.* 4. Padil. *in l. 3. num. 6. C. de diuers. rescrips* Molin. *de primogen. lib. 3. cap. 13. num. 49.* Anton. Gabr. *commun. opinion. lib. 2. tit. de citat. concl.* 1. *num.* 127. Castill. *quotid.*
6 *lib. 1. cap. 16. num. 56. post med.* vbi *num.* 57 quærit vtrùm in dubio præsumendum sit citationem partis interuenisse.

7 Exemplum autem, vt probet qoa forma, & solemnitate sit transcribendum ex originali, aut ex protocollo, & quæ interuenire debeant in actu prædicto, vide Doctores, quos plena manu citat Castill. *d. cap.* 16. *num.* 55. Et quid si pars non opponat, vide Cald. Pereira *de resolut. emphyt. cap.* 171. *num.* 10.

8 In gloss. *Alia probatio*, ibi, *vel per confessione* &c. An confessio iudicialis sit vera probatio, vi[de] Ias. *in l. cum te, num.* 11. vbi Padil. *num.* 8. *C. de tra[ns]act.* Alban. *ad Bart. in l. 1. num. 9. cum seqq. ff. de fic. confus.* Valasc. *de iure emphyt. q. 7. num.* 17. M[asc]ard. *de probat. lib. 1. q. 8. à num.* 3. Perez *ad l.* 5. ... *fin. col. 1. tit. 8. lib. 3. Ordinam.*

SVMMARIVM.

1 *Actor tenetur reo instrumenta edere ad fu[n]dam intentionem, & num.* 2.
3 *Alexander Antonini Heliogabali filius a...*

L. Et quæ à diuo. VIII. &

Idem A. Floro.

1 Reo tenetur actor edere instrumenta ... dam intentionem, & exceptionem ... Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n.* 1. *sup. hoc* ... petentibus Franciscus Curtius.

2 Hanc eandem conclusionem ex ... munt Kirchou. *tom. 2. commun. opin. lib* ... *pag.* 178 Rebuff. *de priuil. scholast.* ... xand. Raudens *de analog & aequiuoc.* ... Pereg. *de iure fisci, lib. 7. tit. 3. num.* ... *ment. crimin. part. 1. lit. F. num.* 166. ... *cent. 5. cas.* 499. *à princip.* Sigil... *c. tas. ... ciuil. & crimin. lib. 2. c.* ... *seqq.* N col Genoa *de script. priu.* ... *cum seqq.* Fului Pacian. *de proba[t]* ... *cū seqq. & c.* 62. *& seq.* Ioan. D... *cap. 2. tit. 5. art. 2. inspect. 2. r.* 10 ...

3 *A diuo Antonino, patre m...* Alexander conditor huius leg... balum *l. qui accusare inpr.* h... patrem suum, vt qui cum ado... Tiraquel *de iure primog. q.* 17 ...

Origine m proditione, &c.] ... h nc tenebit, vt per D. *c. in* ...

De in ius v...

T I T.

...us vocatio est in... ...uendatum. ... In ...

...ndreas ... Bald.do ... *fol. 15.* ... ialup. ... atthæus ... & credi- ... *part. 1.*

... da gra- ... nius de

... ius. ... Centius. ... trimonia-

... *ar.*

... *sto remitti.*

... *onali licita*

... *ctum, an, &* ... *m reuocatum*

... *e, si decesserit*

... *phyteuticorum re-*

... *mittatur quidpiam* ... *su, ceptionem libero-*

... *de futuro, renuntiari*

... *extra iudicium facta*

... *de fortius.* ... *futuræ successioni alicu-*

... *sanea, nihil refert si cesset*

... *i pacto potest, accepto mo-*

... *mittenti in diuisione facien-* ... *non est propter inæqualita-*

... *usa, procedit in causa finali,* ... *a. Procedit in causa propinqua* ... *autem in remota, siue mediata,*

... *a in contractibus nulla.*

...onditionis. I.

...VS & ANTONIN AA.

Philino

... incerto remittendo valet. Fidei- ... futuro euentu pendens pacto re- ... nt ex Ordin. Cyn Salicet. Bart. ... os. Alberic. Donell. Alciat. Ripa, ... er. Gilchen. & post omnes Hubert. ... .36. & ex Repetentibus Ludouic. ... Zuchardus, Franciscus Curtius, ... à Cueua, Hieronymus Buti-

In superscript. ibi, *Impp. Seuerus, & Antoninus.* Aduertit Tiraquel. *de iure primogen. quæst. 17. opin. 4. num. 30.* auctorem huius text. esse solum Seuerum, qui solus primùm imperauit, & postea filium ad imperium adsciuit. Subditque omnes leges Codicis fuisse in vnoquoque titulo appositas secundùm ordinem Imperatorum.

3 Notatur hic text. ad hoc quòd pacta super fideicommisso conditionali sunt licita, Fusar. *de substitut. quæst. 310. num. 1.*

4 Ad illam quæst. an & quando fideicommissum sub conditione relictum, reuocata conditione etiam ipsum reuocatum censeatur, latè differit Menoch. *de præsum. lib. 4. præsumpt. 169. ex num. 6.* vbi ad text. in præsenti varios adducit intellectus.

5 *Cùm igitur verba, &c.*] Notatur ad hoc quòd alienatio facta à grauato restituere si decesserit sine liberis, valet; ita ex hoc text. colligi dicit Menoch. *d. lib. 4. præsumpt. 76. num. 15.* addens alienationem huiusmodi non valere, eo grauato mortuo. in detrimentum liberorum si liberi ipsi essent vocati ex testamento *l. vlt. §. sed quia, C. commun. de legat.* & ex Roman. ait Philinum, de quo *in hoc text.* grauatum nihil alienasse quòd esset à se filiis restituendum, sed tantummodo suam legitimam distraxisse.

6 Notatur etiam ad hoc quòd ius fideicommissi, & bonorum emphyteuticorum potest remitti, vt per Boër. *decis. 147. num. 5.* Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 115 à princip.* Fusar. *de substit. q. 587.*

7 Ex hoc text. resoluit Tiraq. *in l. si vnquam, verbo donatione largitus num. 133.* quòd illud quod datum est vt remittatur quidpiam maius, quod incertum est an futurum sit, necne, non reuocatur per susceptionem liberorum; cùm potuisset contingere, vt id non euenisset: propter incertum ac dubium euentum: & *num. 139.* asserit optimum hunc textum ad probandum, *d. l. si vnquam, C. de reuocan. donat.* non habere locum in quacunque donatione onerosa, & quæ fit gratia vtriusque &, dantis, & recipientis.

8 Notatur etiam ad hoc quòd iuri nondum delato, & sic de futuro potèst pacto renuntiari. Tiraquel. *in l. si vnquam, in princip. num. 138. & de retract. lign. §. 2 gloss. 9. num. 123. & 124.* vbi aduertit quòd iura contrarium statuentia, vel loquuntur de simplici renuntiatione sine mentione iuris futuri, ad quod in dubio non trahitur; vel si de eo quoque exprimatur, certè loquuntur & intelliguntur de ea renuntiatione, quæ fit absente parte, & sic intelligendus Surd. *cons. 70. num. 10. & decis. 317. num. 12.* Anton. Gomez *l. 22. Tauri num. 1. in med. & num. 2. in fine,* vbi ait quòd in hoc text. erat ius de futuro ex causa de præsenti, & sic reputatur aliquod ius probabile inspecta causa de præsenti, & nihil mirum si aliquibus visum sit ex hoc text. probari non valere pactum, quo quis renuntiat iuri de futuro. Rebuff. *in tract. nominat. quæst. 12. num. 19.* vbi ait quòd renun- 9 tiatio iuris de futuro extra iudicium facta non valet, Gutier. *de iuram. confirmat. part. 1. cap. 25. num. 3* vbi quòd renuntiatio iuris de futuro in iudicio facta valet, & tenet, Donat. à Fina *commun. opin. lib. 1. tit. 3. num. 97.* 10

Hinc prouenit vulgare Axioma quòd ius quæsitum est fortius, quàm ius quærendum, vt citato hoc text. dicit Brunor à Sole *in locis communib. verbo, ius quærendum,* Card. Tusch. *pract. concl. tom. 3. lit. F. concl. 11. n. 7.* Ego ipse *axiom. 135. n. 2.*

Notatur etiam hic text. ad hoc quòd valet pactum, quo quis renuntiat futuræ successioni alicuius defuncti, licèt debeatur sibi per viam fideicommissi & restitutionis post mortem alterius, ex eo

L. Qui in potestate. III. & vlt.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Rosanæ.*

1 Filius in patris potestate non vocat patrem in ius
2 sine, vel etiam cum venia, secus in emancipato. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc t. 1.* & ex Repetentibus *tom. 7.* Franciscus Curtius, & Hieron. Butigella.

3 Hanc eandem conclus. ex hac lege desumunt Ordin Reg. Lusit. *lib. 3. tit. 9. §. 1. l. Hispan. 3. tit. 2. part. 3.* Duen. *reg.* 351. Bernard. Diaz. *reg.* 195. Ioan. Garcian. *reg.* 114. Tiraquell. *in l. si vnquam, verbo, donatione largitus, n.* 289 Ascan. *de patria potest. cap. 6. effectu 3. num.* 1. Iacob. Lectius *de pœnis ad Modestin. cap. 1.* Mayn. *lib. 2. action. cap.* 46. Cur. Philipp. *part. 1. §. 10. n.* 5. Surd. *de aliment. tit. 8. priuileg. 6 ad finem*, Suar. de Paz *in pract. tom. 1. part. 1. temp. 2. à num.* 4. Viui. *tom. 1. commun. opinion. lib. 2. tit. 1. num. 20. pag.* 189. D. Barbos. *in l. alia, §. eleganter, num. 31. & in l. maritum, num. 64 ff. soluto matrim.* Molin. *de Iustit. tr. 2. disp.* 228. *vers. filias*, Cardos. *in praxi Iudicum, verbo, puer, n.* 2. Camil. Borrel. *in sum. omnium decis. tom. 1. tit. 45. de in ius vocand. n. 37. cum multis seqq.* Amat. Roder *in pract. de modo & forma videndi, seu examinandi processum, cap. 3. num.* 30. Aloys. Ricc. *in collect. decis. p. 2. collect.* 419.

4 Amplia primò conclusionem procedere in filio naturali, vt etiam hic sine venia vocare in ius non valeat patrem naturalem, vt per Ordin. Reg. Lusitan. *d. lib. 3. tit. 9. §. 1.* ibi, *ou natural somente*, Duen. *d. reg. 351. ampl.* 1. Camill. Borrel. *d. tit. 45. num.* 40. secus autem erit in filiis incestuosis, & aliis natis ex damnato coitu & accusabili, quia isti possunt parentes in ius vocare sine venia, Bonacos. *commun. crimin. p. 1. verbo, filius, fol.* 71. Cald. Pereira *de nomin. emphyt. q. 21. num.* 8.

5 Amplia secundò in filio adoptiuo, qui non potest patrem adoptantem sine venia in ius vocare quandiu adoptio durat, *l. adoptiuum, ff. hoc tit.* Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 3. tit. 9. §. 2.* Ias. *in §. pœnales, n. 51. Instit. de actionib.* & *ibi* Ludou. Gom. *num.* 14. Ioan. Garcian. *d. reg. 114. num.* 3. Ascan. *d. effectu 3. à n.* 14. Camill. Borrel. *d. tit. 45. num.* 41.

6 Amplia tertiò in filiis, qui leuati sunt de sacro fonte, itavt pater, vel mater, qui eos susceperint, vocari per ipsos non possint absque venia; ita Duen. *reg. 351. ampl.* 2. Tiraquell. *in l. si vnquam, verbo, susceperit liberos, n. 28. &* 36. Ascan. *d. effectu 3. sub num.* 7 Chassan *in catal. gloria mundi, p. 11. consid. 16. vers. & non solum*, Franc. Viui. *decis. 230. n.* 18. Surd. *de aliment. tit. 1. quæst. 11. num.* 10. Camill. Borrel. *d. tit. 45. num* 42. Stephan. Gratian. *disceptat. forens. cap.* 100. *num.* 19.

7 Amplia quartò in genero respectu soceri, socrúsve, & in priuigno respectu vitrici. Ita Ordin. Regia Lusitan. *lib 3. tit. 9. §. 2* Ias. *in §. pœnales, num. 75. Instit. de actionib.* Cur. Philipp. *p. 1. §. 10. num.* 5. Suar. de Paz *tom. 1 p. 1. temp. 2. num.* 8. Ludou. Rodolphin. *quæst. var. lib. 2. q. 31. a num.* 1. Camill. Borrel. *d. tit. 45. num.* 67. D Barbos. *in l. maritum, num.* 65. vbi hoc intelligit dum durat affinitas.

8 Amplia quintò in nutrice, quæ ab alumno in ius vocari non potest sine venia: ita Gregor. Lop. *verbo, compadres tit. 20. in princip. part.* 4. Cordub. de Lara *in l. si quis à liberis, §. etsi impubes, num. 41. & seq. ff. de liberis & posthum* & faciunt quæ Gellius *noctium Atticar. lib. 12. cap. 1.* Perez *l. 2. tit 3 lib. 8. Ordinam. pag. 57. cum seq.* Farinac. *in praxi crimin. quæst. 14. num. vlt.* D. Ramirez de Prado *ad Martialem lib. 1. epigr.* 101.

9 Amplia sextò in marito, qui non poterit ab vxore absque venia in ius vocari, cùm illa reuerentiam debeat marito: ita D. Barbos. *in l. maritum, num. 64. & 65. ff. soluto matrim.*

10 Amplia septimò in præceptore, qui non potest à discipulo in ius vocari sine venia: vide Leuin. Lemnium *in exhortat. ad vitam optimè institutam, cap.* 8. Cordub. de Lara *d. §. etsi impubes, num. 13. cum seqq.* Rebuff. *in priuileg. scholast. priuileg.* 70. Menoch. *de arbitrar. casu* 500. Surd. *de aliment. tit. 1. quæst. 53. n.* 8. Camill Borrel. *d. tit. 45. num. 59. cum seqq.*

11 *Aduersùs eos experiri non possunt.*] Notatur ad hoc quòd filius in potestate etiam petita venia agere non potest contra patrem, nec illum in ius vocare, Duen. *d. reg. 351. limit.* 1. Ioach. Mynsing. *in d. §. pœnales, sub num.* 41. Ascan. *d. effectu 3. sub num.* 1. Camill. Borrel. *d. tit. 45. num.* 45. vbi *num.* 47. per hunc text. asserit filium, vel filiam emancipatam, & sub patris potestate non existentes, sine venia contra patrem agere & illum in ius vocare non posse.

12 Aduerte quòd exceptio veniæ non petitæ proponi debet in primo actu, & prima replicatione, quam pater, vel patronus reus facit, aliàs impostetum non auditur, ita Cacheran. *Pedem. decis.* 30. *num.* 21. Camill. Borrel. *cons. 16. num. 26. & 27. cent. 1. & in summ. omn. decis. tom. 1 tit. 45. num.* 79 Et ita venia huiusmodi est de substantia iudicij si petatur, non si omittatur, vel tacite remittatur, de quo tamen vide Soar. de Paz *d. temp. 2. num.* 11. D. Barbos. *in l. alia, §. eleganter, num. 1. & 2. & in l. maritum, n. 28. & seq. ff. solut. matrim.* Ludou. Rodolphin. *d. quæst. 32. num. 2. & 5.*

13 In gloss. *Aduersùs eos*, ibi, *nisi in castrẽsi, vel quasi.* Aduerte quòd conueniri non potest pater à filio sine venia, etiamsi filius agat in castrensibus contra patrem, gloss. *in l. cogi, §. si pater, ff. ad Trebell.* Didac. de Segura *in repet. l. Imperator, ff. ad Trebell. num.* 75. Ioan. Garcian. *d. reg. 114. num.* 2.

De pactis.

TIT. III.

PACTVM est duorum, pluriúmve conuentio, *ff. hoc tit. l. 1. §. & est pactio*, de re danda, vel facienda, *infr. de nupt. l. sancimus si quis* 24. proprio contractus nomine carens, vt colligitur ex *l. 1. §. vlt. & l. 7. ff. hoc tit.* Scripserunt in hanc rubric. Cyn. Bart. Salicet. Alex. Ias. Fulgos. Alberic. Roman. Castrens. Bald. Iacobin. Riminald. Bologn. Ripa, Alciat. Fontan. Ferret. Sichard. Donel. Aloys. Leo, Petr. Gilchen item Cuiac. Pac. & VVesembec. Et ex Repetentib. *tom.* 7. Ludou. Gozadinus, Hubertinus Zuchardus, Hieronym Butigella.

De materia tituli vide Ferdinand. de Mendoça *disputationum iuris ciuilis in difficiliores leges, ff. de pactis lib. tres*, Hottoman. & Eguinar. Baro *in disput. de pactis*, Mol. *in emporio iuris, p. 1. & 3. de pactis*, Cardos. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo, pactum.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 24. & tit. 1* Arimin. Tepat. *variarum resolut. tom. 2. tit. 160. de pactis* Alexand. Trentacinq *varior. resolut. lib. 3. tit de pactis.*

De

De pactis integros tractatus ediderunt Andreas ab Exea *tom.6.tract.Doctor.part.1.fol.1.* & *ibi* Bald.de Vbaldis etiam *fol.1.* Franciscus Duaren. *fol.13.* Georgius Natta *fol.10.* Ioannes Baptista Caccialup. *fol.8.* Valentinus Gulielmus Forstetus, Matthæus Cunon, Vlricus Hunnius, Pyrrhus Alphanus.

De pactis conuentis inter decoctores, & creditores, Beneuentus Stracha *dicto tom.6. part.1. fol.321.*

De pactis & promissionibus pro obtinenda gratia, vel iustitia, Martinus Nauarrus, Virginius de Boccaciis.

De pactis francandi, Nicolaus Mongiorgius.

De pactis futuræ successionis, Antonius Contius.

De pactis nuptialibus, seu capitulis matrimonialibus, omnes Petrus Fontanella.

SVMMARIVM.

1 *Pactum super incerto remittendo valet.*
2 *Fideicommissum ex euentu pendens pacto remitti potest.*
3 *Pacta super fideicommisso conditionali licita sunt.*
4 *Fideicommissum sub conditione relictum, an, & quando reuocata conditione ipsum reuocatum censeatur, remissiuè.*
5 *Alienatio facta à grauato restituere, si decesserit sine liberis, valet.*
6 *Ius fideicommissi, & bonorum emphyteuticorum remitti potest.*
7 *Datum sub conditione vt remittatur quidpiam maius, non reuocatur per susceptionem liberorum.*
8 *Iuri nondum delato, & sic de futuro, renuntiari pacto potest.*
9 *Renuntiatio iuris de futuro extra iudicium facta non valet.*
10 *Ius quæsitum iure quærendo fortius.*
11 *Pactū quo quis renuntiat futuræ successioni alicuius defuncti, valet.*
12 *Causa quando est momentanea, nihil refert si cessio post effectum.*
13 *Fideicommissum remitti pacto potest, accepto modico.*
14 *Sorti scienter se committenti in diuisione facienda, succurrendum non est propter inæqualitatem.*
15 *Regula* Cessante causa, *procedit in causa finali, non autem impulsiua. Procedit in causa propinqua & immediata, non autem in remota, siue mediata, num.16.*
17 *Cautio Mutiana in contractibus nulla.*

L. Conditionis. I.

Impp. SEVERVS & ANTONIN AA.

Philino

1 PActum super incerto remittendo valet. Fideicommissum ea futuro euentu pendens pacto remitti potest. Colligunt ea Odofr. Cyn. Salicet. Bart. Alex. Ias. Deci. Fulgos. Albetic. Donell. Alciat. Ripa, Aloys. de Leo, Petr. Gilchen. & post omnes Hubert. Giphan. *tom.1. pag.36.* & ea Repetentibus Ludouic. Grazadin Vbertin. Zuchardus, Franciscus Curtius, Martinus Monter à Cueua, Hieronymus Butigella.

2

Barbos. Collect. in Cod. Tom. I.

In superscript. ibi, *Impp. Seuerus, & Antoninus.* Aduertit Tiraquel. *de iure primogen. quæst.17. opin. 4. num.30.* auctorem huius text. esse solum Seuerum, qui solus primùm imperauit, & postea filium ad imperium adsciuit. Subditque omnes leges Codicis fuisse in vnoquoque titulo appositas secundùm ordinem Imperatorum.

Notatur hic text. ad hoc quòd pacta super fideicommisso conditionali sunt licita, Fusar. *de substitut. quæst.310. num.1.* 3

Ad illam quæst. an & quando fideicommissum sub conditione relictum, reuocata conditione etiam ipsum reuocatum censeatur, latè differit Menoch. *de præsum. lib.4. præsumpt.169. ex num.6.* vbi ad text. in præsenti varios adducit intellectus. 4

Cum igitur verbis, &c.] Notatur ad hoc quòd alienatio facta à grauato restituere sine decesserit sine liberis, valet; ita ex hoc text. colligi dicit Menoch. *d. lib.4. præsumpt.76. num.15.* addens alienationem huiusmodi non valere, eo grauato mortuo, in detrimentum liberorum si liberi ipsi essent vocati ex testamento. *l. vlt. §. sed quia, C. commun. de legat.* & ca Roman. ait Philinum, de quo *in hoc text.* grauatum nihil alienasse quòd esset à se filiis restituendum, sed tantummodo suam legitimam distraxisse. 5

Notatur etiam ad hoc quòd ius fideicommissi, & bonorum emphyteuticorum potest remitti, vt per Boer. *decis.147. num.5.* Menoch. *de præsumpt. lib.3. præsumpt.115. à princip.* Fusar. *de subst. q.587.* 6

Ex hoc text. resoluit Tiraq. *in l. si vnquam, verbo donatione largitus num.133.* quòd illud quod datum est vt remittatur quidpiam maius, quod incertum est an futurum sit, necne, non reuocatur per susceptionem liberorum; cùm potuisset contingere, vt id non euenisset; propter incertum ac dubium euentum: & *num.139.* asserit optimum hunc textum ad probandum, *d. l. si vnquam, C. de reuocan. donat.* non habere locum in quacunque donatione onerosa, & quæ fit gratia vtriusque &, dantis, & recipientis. 7

Notatur etiam ad hoc quòd iuri nondum delato, & sic de futuro potest pacto renuntiari. Tiraquel. *in l. si vnquam, in princip. num.138. & de retract. lign. §.1. gloss.9. num.123. & 124.* vbi aduertit quòd iura contrarium statuentia, vel loquuntur de simplici renuntiatione sine mentione iuris futuri, ad quod in dubio non trahitur; vel si de eo quoque exprimatur, certè loquuntur & intelliguntur de ea renuntiatione, quæ fit absente parte, & sic intelligendus Surd. *cons.70. num.10. & decis.317. num.12.* Anton. Gomez *l.2. Tauri num.1. in med. & num.2. in fine,* vbi ait quòd in hoc text. erat ius de futuro ex causa de præsenti, & sic reputatur aliquod ius probabile inspecta causa de præsenti, & nihil mirum si aliquibus visum sit ex hoc text. probari non valere pactum, quo quis renuntiat iuri de futuro. Rebuff. *in tract. nominat. quæst.12. num.19.* vbi ait quòd renuntiatio iuris de futuro extra iudicium facta non valet, Gotiet. *de iuram. confirmat. part.1. cap.25. num.5* vbi quòd renuntiatio iuris de futuro in iudicio facta valet, & tenet, Donat. à Fina *commun. opin. lib.1. tit.3. num.97.* 8 9

Hinc prouenit vulgare Axioma quòd ius quæsitum est fortius, quàm ius quærendum, vt citato hoc text. dicit Brunor. à Sole *in locis communib. verbo, ius quærendum,* Card. Tusch. *pract. concl. tom.3. lit.F. concl. 11. n.7.* Ego ipse *axiom.135. n.2.* 10

Notatur etiam hic text. ad hoc quòd valet pactum, quo quis renuntiat futuræ successioni alicuius defuncti, licèt debeatur sibi per viam fideicommissi & restitutionis post mortem alterius, ex eo, 11

quæ in præsenti filius grauatus de restituenda sua parte hæreditatis alteri fratri si liberos non susceperit, fecit pactum cum fratre fideicommissario vt restituta de præsenti certa parte hæreditatis, remitteret sibi alter frater ius & spem fideicommissi conditionalis:& dicit text. iste quòd alter remisit, & valet pactum illud:cuius ratio potest esse, quia per fideicommissariam substitutionem succeditur testatori defuncto,& non hæredi grauato,ita Anton. Gomez *l.21.Tauri.num.15.*vbi dicit hunc textum notabilem. Adde Mori *in emporio iuris tom.1.tit.3.quæst.5.n.* 12. vbi ait quòd licèt de hæreditate viuentis pacisci non possimus, rectè tamen paciscimur de hæreditate mortui, & ideo subiungit pactum de remittendo fideicommisso, non esse de hæreditate viuentis, sed defuncti:ac proinde mero iure valere.

12 *A patre tuo proficetur*, &c.] Notatur ad hoc quòd quando causa est momentanea, habens etiam momentaneum effectum, nihil refert an causa cesset post completum effectum, quia tunc non cessat ipse effectus, vt per Tiraq.*in tract.Cessante causa, limit.21.num.5.*qui dicit de hoc esse casum in hoc text. vbi pactum, siue contractus innominatus, scilicet dationis sextantis ex parte filij testatoris ab ipso testatore rogati restituere hæreditatem Licinio Frontoni,si sine liberis decederet, & remissionis eius fideicommissi ex parte eiusdem Frontonis fuit completus: & ideo licèt causa propter quam contractus, siue pactum interuenerat,scilicet metus filij ne decederet sine liberis,cesset, quia decessit relictis liberis,non tamen cessat effectus,quia non reuocatur contractus completus.

Inducit hunc tex. Anton.Gom.*var. lib.* 1. *cap.5. num.42.vers.quartò facit*,& ait quòd in præsenti hæres fuit grauatus alteri post mortem bona restituere sub conditione, si sine liberis decesserit, & medio tempore ante mortem,cùm non haberet filios, fecit pactum cum substituto, vt pro certa parte hæreditatis sibi danda, remitteret ius substitutionis, & fideicommissi,& sic remisit postea prædictus: hæres grauatus habuit liberos, quos reliquit tempore mortis: Dubitabatur an liberi,vel descendentes nati ex prædicto hærede grauato possent reuocare & annullare illud pactum, & illud non adimplere, vel partem solutam repetere; & dicit text. quòd non, immo tenentur seruare, & adimplere; ergo si essent taciti per testatorem vocati & substituti, non tenerentur seruare, nec illam partem hæreditatis promissam soluere, & solutam possent repetere, quia bona essent vinculata,& subiecta restitutioni, & sic non possent per hæredem grauatum alienari.

13 *Pactum eo tempore de sextante*, &c.] Notatur ad hoc quòd remissio fideicommissi pacto fieri potest modico accepto,hoc est,data sexta parte,vt per Fusar. *de substit.q.587.num.19.*

14 *Facta, sicut placuit, diuisione.*] Ergo qui scienter sorti se commiserant in diuisione facienda, illis succurrendum non est propter inæqualitatem, vt per Pinel.*in l.2.C.de rescind.vend.p. 2.cap.1 n.8. in fine.*

Alia de materia & intellectu huius text.vide apud Duaren.*lib.1.de pactis,cap.4.num.1.* Mantu.*lib.2.locorum cap.27.col.*1.Corras.*lib.2.miscel.cap.19.n.* 10. Alciat.*lib.9.parerg.cap.* 20.Conan.*commentar.lib.5. cap.5.num 7.*

15 In gloss. *Te filio,in §.opposita* ibi, *fuit impulsiua, non finalis.*Notatur ad hoc quòd regula, *Cessante causa*,procedit in causa finali, non autem impulsiua, vt per Tiraquell.*in tract.Cessante causa,limit.1.num.1 & 2.*& plures, quos refero ego ipse *de Aximat.iuris vsufrequent.axiom.40.ex num.5.*

In ead.gloss. ibi, *proxima fuit remissio*,&c.Notatur ad hoc quòd regula, *Cessante causa*, procedit in causa propinqua & immediata, non autem in remota,siue mediata,vt per Tiraq.*d.tract.limit.20. num.1.* Causa enim proxima magis attenditur quàm remota, vt per plures,quos citaui *d.axiom.40.n. 30.* 16

In eadem gloss.ibi,*locum habeat tantùm*, &c.Notatur ad hoc quòd in contractibus non habet locum cautio Muciana,sed omnino suspenditur actio & obligatio donec verificetur conditio negatiua,vt per Anton.Gom.*tom.2.cap.11.num.37.col.1.* 17

SVMMARIVM.

1 *Pactum tacitum prodest absenti & ignoranti, & nocet creditoribus.Procedit vt num.5.*

2 *Pactum verum requirit præsentiam partis,non tacitum,& num.3.*

4 *Legis effectus,& acquisitio non negatur absentibus, & ignorantibus.*

6 *In Conuentione tacita non requiritur præsentia.*

L. Post venditionem. II.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS

AA. *Claudio.*

TAcitum pactum prodest absenti & ignoranti, 1
& nocet creditoribus; pactum verum requirit 2
præsentiam partis, non tacitum.Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.1.n.1.supra hoc tit.*& ex Repetentibus *tom.7.*Franciscus Curtius, & Hieron.Botigella.

Hanc eandem conclus.& quòd pactum tacitum
absenti prosit, ex hoc text. desumunt Mantu. *lib.2.* 3
*locorum cap.14.à princip.*Cunan.*comment.lib.5.cap.4*
*n.3.*Pinel.*in l.1.C. de bonis matern. p.1.num.36.*vbi
dicit quòd effectus,& acquisitio legis absentibus, & 4
ignorantibus non negatur. Cald. Pereira *de empt. & vendit.cap.13.num.69.& num.75.* vbi ait, regulam
suprà positam, quòd scilicet pactum tacitum absenti 5
prosit,procedere in casibus à iure expressis. Cardin. Mantic.*de tacitis,& ambig.conuent.lib.1.tit.5.n.* 12. *cum seqq.*vbi *num.*16. quòd in tacita conuentione
non requiritur præsentia, Vincent. de Franch. *decis.100.sub num.13.*vbi ait quòd dispositio huius text. 6
est fundata in tacita remissione.

SVMMARIVM.

1 *Seruus paciscendo facere potest conditionem domini meliorem,non deteriorem,& num.2.*

3 *Seruus in acquirendo domino,potest ei præiudicare apponendo modum & conditionem. Nec potest dominus acceptare nisi cum sua forma,num.4.*

L. Seruus. III.

Iidem AA. Restituto.

SEruus paciscendo,domini conditionem meliorem, 1
non deteriorem facere potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num. 1.suprà hoc.tit.*& ex Repetentibus *tom.7* Hieron.Butigella.

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Duaren.*de pactis cap.3.num.3.* Alciat. *de præsumpt. reg.3.præsumpt.22.num.3*

5 In gloss. *Non potest. fin. ibi, item nota*, &c. Notatur ad hoc quòd seruus in acquirendo domino, potest ei præiudicare apponendo modum, & conditionem, nec post dominus acceptare nisi cum sua forma, vt per Tiraquell. *de retractu, ad finem, tit. 1. num. 6. & 7.*

SVMMARIVM.

1 *Renuntiatio litis aufert procedendi licentiam renuntianti.*

2 *Renuntiari potest instantia.*

3 *Renuntians liti simpliciter, non præsumitur id facere animo donandi.*

4 *Renuntians liti, & causæ, non potest redire amplius.*

5 *Renuntiatio iudicialis parte absente facta valet quando iudex pro absente recipit.*

6 *Renuntiatio non præsumitur in dubio.*

7 *Lis mota dicitur, facta litis contestatione.*

8 *A libello per se dato desistens, & alium offerens ante litis contestationem, non à tota causa desistit.*

9 *Ius suum cedens, vel renuntians, non habet amplius regressum ad illud.*

10 *Renuntiare quòd quis possit liti, vel instantia, intelligitur aduersario consentiente, vel quòd sua non interest.*

11 *Renuntians liti, censetur renuntiare instantiæ, & iuri. Fallit in beneficialibus, num. 12.*

13 *Renuntians liti non videtur fateri quòd aduersarius ius habeat.*

14 *Renunciare quis potest parte absente, odio litium: Dummodo fuerit renuntiatum præsente iudice, vel aliqua alia persona publica pro absente acceptante. num. 15 Quid si non acceptauit, an noceat renuntianti, remissiuè, num. 16.*

17 *Renuntiatum non videtur priuilegio speciali minorum, nec derogatum, nisi caueatur expressè.*

18 *Priuilegium & beneficium speciale non censetur sublatum per verba generalia statuti, sed specialia requiruntur.*

L. Postquam liti. IV.

Iidem AA. Valeria.

1
2 RENuntiatio litis aufert procedendi licentiam renuntianti. Item instantiæ quis potest renuntiare. Colligunt ex Ordinar Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* post omnes Hubert. Giphani. *tom. 1. pag. 38.* & ex Repetentibus *tom. 7.* Ludou. Gozad. Franeisc. Curtius, & Signorol. de Homod. Hieron. Butigella

3 De materia & intellectu huius text. vide Alciat. *lib. 2. paradox. cap. 17.* Connan. *comment. lib. 5. cap. 4. num. 3.* Alphan. *collect.* 348. Matth. Coler. *decis.* 129. Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 3. n. 83. pag. 803* Tiraq. *in l. si vnquam, verbo donatione largitus, num. 203.* vbi tenet quòd renuntians liti simpliciter, non præsumitur id facere animo donandi, & *numeris seqq.* hoc declarat Anton. Gom. *l. 45. Tauri num. 71. post med* vbi ex hoc text. conclusionem col-
4 legit, quòd si quis renuntiat liti & causæ, amplius ad eam redire non potest, vt non transeat dominium reo, sed tantùm quæratur sibi exceptio. Brunor. à Sole *in locis communib. verbo, renuntiatio iudicialis*, vbi citato hoc text tenet renuntiationem iudicialē
5 absente parte factam valere, quando iudex pro absente recipit, idem resoluit Anton. Gabr. *tom. 3. commun. lib. 1. tit. de confessis, conclus. 1. num. 32.*

7. Notatur hic text. ad hoc quòd in dubio renuntiatio non præsumitur, nam Deci. *hic 1 num. 16.* per hunc text. docuit non censeri iuri proprio renuntiatum, nisi expressè ita actum fuerit, ita plures, quos refert 6.
Menoch. *cons. 1. n. 212. & cons. 315. num. 1.*

Lis de prædio mota, &c.] Nota quòd lis mota dicitur postquam litis contestatio facta fuerit, iuxta text. expressum *in cap. ex parte 30. de verbor. significat.* iunctis traditis per Rebuff. *in l. litis nomen, vers. 6. ff. de verborum significat.* Cabed. *Lusitan. decis. 15. num. 10. part. 2.* Maraot. *de ordine iudic part. 5. num. 64.*

Hinc parens meus *in remiss. ad Ordin. Reg. Lusitan. lib. 3. tit. 20. §. 7. n. 3.* resoluit desistentem à libello per se dato, & ante litem contestatam offerentem alium nouum, non desistere à tota causa, ad notata per D. Barbos. *in l. non potest videri, numer. 32. ff. de iudic.* & per Ceual. *commun. contra communes, qu. 815. num. 5.* 8

Causam finitam instaurari, &c.] Facit ad vulgare axioma quòd ius suum cedens, vel renuntians non habet amplius regressum ad illud, de quo plures citaui Doctores *axiom. 135. num. 12.* 9

Aduertit Boër. *decis. 48. num. 7.* conclusionem quòd possit quis liti, vel instantiæ renuntiare, intelligi aduersario consentiente, vel quòd sua non interest. 10

In gloss. *Postquam liti. 1.* Notatur ad hoc quòd renuntians liti censetur renuntiare instantiæ, & iuri, vt per Alphan. *collect. 148. num 2.* vbi ex Rot & Papa ait quòd fallit in beneficialibus, & hoc ipsum sentit Mascard. *de probat. conclus. 347. ex num. 64.* tenentem quòd per talem renuntiationem litis, & causæ non vacat beneficium, & addit idem Alex *d. collect. 348. num. 3.* post Roman. *sing. 790.* & Tiraquell. *in d. l. si vnquam, verbo donatione largitus, num. 101.* quòd renuntians liti non videtur fateri quòd aduersarius habeat ius. 11 12 13

In gloss. *Renuntiasti.* Notatur ad hoc quòd potest quis liti renuntiare absente parte odio litium, vt per Brunor. a Sole *in locis communib. verbo renuntiare illi potest*, Anton. Gabr. *tom. 3. commun. libr. 1. tit. de confessis. conclus. 1. num. 33.* Mascard. *de probat. concl. 347. n. 63.* vbi subdit dummodo, fuerit renuntiatum præsente iudice, vel aliqua alia persona publica pro absente acceptante, & *num. 108* tenet quòd quando quis renuntiauit iuri reali, etiamsi non confessus fuerit expressè se habere rem pro derelicto, illa renuntiatio probat, & valet in fauorem absentis, siue expressè, siue tacitè facta fuerit. 14 15

Quid si non acceptauit, an noceat renuntianti? vide Aretin. *col. fin. vers. sin autem nondum*, Socin. *num. 5. in 1. casu*, Deci. *num. 7. & seqq.* Curt. *num. 9. in præsenti*, Ruin. *cons. 164. num. 12 vol. 5.* quos refert & sequitur Surd. *cons. 364. num. 10.* qui resoluunt renuntiantem liti posse reuocare renuntiationem, quando aduersarius illam non acceptauit. 16

In gloss. *Nulla ratio, fin. ibi, communi iure, secus specialis, vt in minore.* Notatur ad hoc quòd priuilegio speciali minorum non videtur renuntiatum, nec derogatum, nisi expressè caueatur, vt per Azeued. *l. 8. num. 21. tit. 6. & l. 4. num. 3. tit. 17. lib 4. noua Recopil.* Garci. Gironda *de priuileg. & exempt. explicat. num. 285* Vnde hinc vulgò colligitur quòd nunquam censetur exclusum remedium restitutionis in integrum denegata quacunque actione, nisi fiat specialis de ea mentio, vt per Molin. *lib. 1. de primogen. cap. 13. num. 65.* Perez *l. 1. tit. 8. lib. 3. Ordin. pag. 594.* 17

Pinel.*in l.2 C.de rescind.vendit.p.3.cap.1. num.* 15. Couarr.*pract.c.*17.*num.*4.Tiraquel. *de retractu lign.* §35.*gloss.*4. *num.*32. Rebuff. *ad leges Galliæ tit. de restitut.art.2.gloss.*4.*n.*23.Sim.de Prætis *de interpr. vlt.volunt.libr.*3.*interpr.*1.*dub.*5.*solut.*4.*n.* 34. Azeued.*l.*3.*tit.*5.*lib.*4.*nona Recop.* Cald. Pereira *in l. si curatorem,verbo,implorare,n.*45. Alexand. Raudens. *de analog.lib.*1.*c.*33.*n.*141. latè Sanchez *de matrim. lib.*7.*disp.*37.*n.*22.*vers.sextò.*Castill. *controuers. iuris lib.*2.*cap.*5.*num.*15.*cum seqq.*

18 Notatur etiam ad hoc quòd speciale priuilegium & beneficium per verba generalia statuti non censetur sublatum,sed specialia requiruntur,vt per Menoch.*cons.*187.*num.*44. Et generalis exclusio remediorum, vel beneficiorum intelligitur de his quæ competunt de iure communi,non verò de his, quæ de iure speciali, vt per hanc gloss. tenet Perez *l.*8. *vers.facit etiam,tit.*4.*lib.*2.*Ordin.pag.*236.

SVMMARIVM.

1 *Causa in pactis liberatoriis non attenditur, sed in obligatoriis.*
2 *Solutio & pactum quandoque liberant.*
3 *Debitor qui partem soluit,de parte autem non petenda pactum conuentum fecit,pro illa parte iure ciuili,pro hac iure prætorio liberatus est.*
4 *Aduocati non inhonestè mercedem accipiunt.*

L. Creditori tuo. V.

Imp. ANTONINVS. *Demagoræ.*

1 CAusa in pactis liberatoriis non attenditur, sed
2 in obligatoriis. Solutio & pactum quandoque liberant. Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.* 1. *num.*1.*supr.hoc tit.*& ex Repetentibus *to.*7. Francisc. Curtius.

3 De materia & intellectu huius text. vide Cōnan. *commentar.libr.*5.*c.*3.*num.*7.Cott.*in memorab. verbo creditor.col* 3.Ferdinand.de Mendoça *disput. iuris ciuilis lib.*3.*c.*10.*num.*3.*prope fin.*vbi dicit in hoc text. decisum esse debitorem qui partem soluit, de parte autem non petenda pactum conuentum fecit, pro illa parte iure ciuili, pro hac autem iure prætorio liberatum esse,quia horum prius à iure ciuili, secundum autem à iure prætorio ortum dissoluendæ obligationis habuerunt.

4 *Tuo patrocinio,*&c.] Ergo Aduocati non inhonestè mercedem accipiunt,vt per Tiraquell. *de nobilit. cap.*19.*num.*27.

SVMMARIVM.

1 *Pacta contra leges,constitutiones, & bonos mores non sunt concipienda,& num.* 2.
3 *Pacta contra leges quando dicantur fieri.*

L. Pacta quæ. VI.

Idem A. Basiliæ.

1 PActa contra leges,constitutiones, & bonos mores non concipienda sunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1.*num.*1.*sup.hoc tit.*& ex Repetentibus *tom* 7.Hieron.Butigella.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l.Hispan.*28.*tit.*11.*p.*5.*& l.*19.*vbi gloss.* 1. *in princ.eod.tit.*Cōnan.*comment.lib.*5.*c.*5. *num.*4. Duaren.*lib.*1.*de pactis cap.*4.*num.*3.Cardos. *in praxi Iudicum & Aduocat.verbo pactum,n.*12.Donat.à Fioa *tom.*1.*commun.opin.libr.* 2. *tit.*3.*n.*20.*prope fin.pag.* 298.Franc.Hieron.Leo *Valentin.decis.*29.*n.*14. vbi subdit quòd pacta contra legem fieri dicuntur,quando lex eadem fieri prohibet. 3

SVMMARIVM.

1 *Creditor si debitori succedit confunditur actio, & num.*2.
3 *Hæres creditor grauatus restituere hæreditatem,potest retinere suum creditum, & deducere.*
4 *Actiones hæredi competentes contra defunctum,vel eius hæreditatem,confundi per aditionem.*
5 *Tò* Conditio *pro pacto,aut lege plerunque ponitur.*

L. Debitori. VII.

Idem A. Maximo.

CReditor si debitori succedit, confunditur actio. 1
Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.*1.*n.*1. *supr.hoc tit.*post Hubert.Giphan.*tom.*1.*pag.*39.& ex Repetentibus Franc.Curtius.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l.Hispan.*8.*tit.*6.*par.*6.Villalob.& Vezin.*to.* 1. 2 *commun.opin.lib.*4.*tit.*5.*num.* 15. *pag.* 466. Hippol. *sing.*162.Duen.*reg.*18.Bernard.Diaz *regul.*160. Socin.iun.*cons.*9.*n.*5.*lib.*2.Crauet.*cons.*144.*n.*5. *& cons.* 300.*n.*7.Tiraquell.*de retract.lign.*§.29.*gloss.*2.*n.* 10. Padil.*in l.cùm secundum,num.*12. *C.de fideicommiss.* Roman.*cons.*276.Anton.Gomez *tom.*2.*variar.c.*4. *n.*18.*vers.item modo.*Brunor.à Sole *in locis communib.verbo,creditum,*Surd.*decis.* 92. *ex n.*1. vbi quòd hæres creditor grauatus restituere hæreditatē, potest 3 suum creditum retinere, & deducere,*& decis.*114. *num.*7.vbi quòd per aditionem confunduntur actiones hæredi competentes contra defunctum, vel eius 4 hæreditatem,*& decis.*310.*num.*10.*& cons.*7.*num.*19. Menoch.*cons.*89.*num.*45.Ioan.Garc.*reg.*11. vbi ampliat & limitat multis modis.

Ea cōditione,pactóque,&c.]Notatur ad hoc quòd 5 *conditionis* verbum plerumque pro pacto, aut lege ponitur,vt per Tiraq.*de retract.tit.*2.§.2.*glos.*1.*n.*76. Molin.*de primogen.lib.*2.*cap.*12.*num.*5.vbi quòd sub nomine conditionis vt adiiciatur tanquam modus, non autem tanquam conditio, iudicandum erit.

SVMMARIVM.

1 *Pactum appositum super fœtibus pecorum inter dominum & pastorem diuidendis,seruandum est, & num.*2.
3 *Regula societatis ouium & pecudum,cum num.*4.
5 *Societas pecuniæ an & quomodo sit diuidenda vbi nihil conuentum est expressè.*
6 *de Animalis ad pastum dati interitu nocente domino,quid statuendum.*

L. Si adipiscenda. VIII.

Idem A. Mucatraulio.

PActum appositum soper fœtibus pecorum inter 1
dominum & pastorem diuidendis, est seruādum. Colliguot ex Ordin.Doctores citati *ad l.*1.*n.*1.*supr.* *hoc*

hoc tit.& ex Repetentibus Philippus Corneus, & Franciscus Curtius.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Donat. à Fin. *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 3. num. 20. in fine*, Afflict. *decis.* 58. & *ibi* Vrsil. *in addit.* Franc. Marc. *Delphin. decis.* 888. *part.* 1. Baptista Costa *de rata & quota q.* 118. Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat inter virum & vxor. notab. 6. §. 11. num. 4. pag.* 459. vbi hunc text. cum gloss. notabilem dicit, ad hoc quòd potest inter duos societas contrahi, vt vnus ponat pecudes, alter verò custodiam & operam tantùm, & in fine certi temporis, fortè quinquennij, fœtus diuidantur per portiones inæquales, putà quòd ponens operas habeat duas partes, & ponens pecudes vnam tantùm, quia opera vnius aliquando plus operatur, quàm pecunia, vel res alterius: hoc idem subscripserunt Theologi Cæsaraugustani, quos refert Michaël Sebastian. *in acromatica & apodictica accusatione in vulgo medium lucrem*, impressa Cæsaraugustæ de anno 1620. vbi habetur, quòd in hac materia regula est certa & indubitata quòd industria & impensæ in pascendis pecoribus factæ debent æquipollere valori pecudum ad hoc vt lucra æqualiter diuidantur, aliàs enim diuisio facienda erit habito respectu ad expensas factas in operibus, & custodia, & ad valorem pecudum.

In qua materia societatis ouium & pecudum duæ regulæ etiam certissimæ sunt, & indubitabiles,
3 quas ponit Martin. Carrillo scriptor luculentissimus apud Michaël. Sebastian. *vbi sup.* Prima est, Omnis societas circa animalia in qua ponuntur pacta, quibus alicui sociorum expertorum arbitro damnum irrogatur, est iniqua, deuiat quippe à iustitia.
4 Secunda regula est, Quando capitale in toto, vel in parte stat periculo accipientis in casu fortuito, & non communicant æquè seruata proportione, omnia pericula, & damna, & lucra pro rata eorum, immo ex primis fructibus, & fœtibus totum capitale restituitur, antequam socius aliquam accipiat vtilitatem ratione laborum, sumptuum, & expensarum, talis contractus reprobatur & condemnatur, vt per Syluest. *in summ. verbo, societas* 1. S. Antonin. *part. 2. tit. 5. cap. 7. §. 39.* Nau. *in man. cap. 17. à numer.* 260. Angel. *in floribus Theolog. p. 2. quæst. de contractu societ. art. 1. definit.* 4. Ludou. Lop. *in instruct. negotiant. lib. 1. cap.* 57. Petr. Nauarr. *de restit. lib. 1. cap. 2. num.* 377. P Molin. *de Iustit. tract. 2. disp.* 420. vterque enim socius æquè expositus esse debet amittendi vel operas, vel capitale, alioquin societas erit leonina, iuxta *l. si non fuerint, §. Aristo, l. Mutius, & l. societas, ff. pro socio, §. de illa, Instit. de societ.* Panor. *in cap. per vestras, num. 11. de donat. inter vir. & vxor.* Petr. de Perus. *in tract. de duobus fratribus, p. 4. q.* 1. Marian. Socin. *cons. 74. num. 7. cum seqq. part.* 2. Cou. *lib. 3. var. cap. 1. num. 2. & 3.* Morquech. *in tract. de diuis. bonor. lib. 2. cap.* 3. Mich. Salon. *de iustit. & iure tom. 2. de contractu societ. art.* 5.

5 Vtrùm autem & quomodo societas pecuniæ sit diuidenda si nihil conuentum est expresse, vel tacitè, quia nulla est consuetudo de hoc vide Siluest. *d. verbo, societas* 2. *num.* 20. Caiet. *in summ. eod. verbo*, Ludou. Molin. *d. tract. 2. disp.* 415. *concl.* 1. Less. *de iustit. & iure lib. 2. cap. 25. de contractu societ. dub.* 2. *num.* 8. qui Molinam sequutus inquit, vt is, qui operas confert, admittatur vt verus socius, & solùm sit particeps lucri secundùm æstimationem operarum, quasi tantum pecuniæ in societatem contulisset, quanti valent operæ, &c.

6 Ias. *in præsenti, num.* 2. mouet quæstionem de animalis ad pactum dati interitu nocente Domino, & *num.* 4. resoluit quòd in tali interitu casus fortuitus à pastore sit probandus, de quo Alciat. *resp.* 119. *num. 4. cum seqq.* Palat. *in repet. d. cap. per vestras, notab. 6. §. 11. num. 11. in fine*, vbi dicit quòd non sufficit hoc casu ipsi custodi, vel laboratori probare interitum, nisi etiam probet casum fortuitum. Et ideo non sufficit pastori, vel captario portare pelles animalium, quamuis per hoc constet de interitu, nisi probet casum fortuitum, putà mortalitatis, vel similem, ita idem Palat. *citato loco, num.* 22. Aruald. *sing.* 31. Rebuff. *ad l. 30. ff. de verbor. signif. pag.* 190. Mascard. *de probat. concl. 634. num.* 2.

L. Cùm posteaquam. IX.

Imp. ALEXANDER A. *Dionysio.*

REmittens dolo aduersarij ius ex sententia quæsitum, sibi non nocet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* ex Repetentibus *tom.* 7. Franc. Curtius. 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Donat. à Fin *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 3. n.* 98. 2

SVMMARIVM.

1 *Pactum nudum appositum iuxta rei traditionem vestiri ab ea.*
2 *In traditione rei suæ talem quis legem ponit, qualem vult.*
3 *Ex pacto non nascitur actio.*
4 *Pactum nudum iuratum an pariat actionem attento iure ciuili.*

L. Legem quam. X.

Idem A. Nicæ.

PActum nudum appositum iuxta rei traditionem vestitur ab ea. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* ex Repetentib. *tom.* 7. Franciscus Curtius. 1

Legem, quam dixisti, &c.] Notatur ad hoc quòd in traditione rei suæ potest quis ponere legem, quam velit, de quo vide Surd. *de aliment. tit. 8. priuil. 56. num. 93. & tit. 9. q. 18. num. 13. & 14.* Cald. Pereira *de potest. eligen. cap. 16. num. 6. & de extinct. emphyt. cap. 3. num.* 11. 2

Ex pacto actionem non nasci, &c.] De hoc vide Viui. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 3. n. 53. cum seqq. pag.* 300. Alciat. *lib. 5. paradox. c.* 3. Connan. *comment. lib. 5. cap. 3. num.* 5. Bacon. à Vacuña *lib. 1. nouarum declarat. declar.* 23. Anastas. Germon. *lib. 1. animaduers. cap.* 4. Anton. Gom. *tom. 2. var. c. 9. n.* 2. Cou. *in cap. quamuis pactum, p. 2. §. 4. n.* 12. Menoch. *cons. 1. num. 236. cum seqq.* Perez *l. 3. titul. 8. lib. 3. Ordin.* Seruphin. *de priuileg. iuram. priuil. 19. n.* 3. Morl. *in emporio iuris, p. 1. tit. 3. q. 1. per tot.* Fachiox. *controu. lib. 2. c.* 100. Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 257. col. 2. in med. & tom. 6. tract. 5. disp. 34. num.* 2. Cardos. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo, pactum, n.* 6. Rebell. *de obligat. iustit. p. 2. lib. 10. q. 1. à num.* 17. 3

Vtrùm autem pactum nudum iuratum attento iure ciuili pariat actionem? vide Couar. *in cap. quamuis pactum, p. 2. §. 4. num. 13. & 15.* Ceuall. *commun. contra commun. q.* 315. Molin. *d. tract. 2. disp. 256. vers. secunda conclusio*, Seraphin. *d. priuil. 19. n.* 2. 4

S V M M A R I V M.

1 Pactum ad eos extenditur, ad quos extenditur illud super quo interponitur. Transit ad hæredes ob interesse causarum, n.2. Porrigit effectum ad eū, cuius interest, n.3.& 4.
5 Agens non auditur sine interesse.
6 L. ex conuentione, de pactis, conciliatur cum l.1 sine censu, vel reliq. remissiue.
7 Dominus non potest agere, nisi sua interest.
8 Pars instrumenti sola edi, & ostendi debet.
9 Æstimatione fit emptio.

L. Ex conuentione. XI.

Idem A. Capitoni.

1 AD eos extenditur pactum, ad quos exten-
2 ditur illud super quo interponitur. Item pactum ob interesse causarum ad hæredes transit. Vel
3 pactum porrigit effectum ad eum, cuius interest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* & ex Repetentibus *tom. 7.* Franciscus Curtius.

Hinc eandem conclusionem ex hoc text. desu-
4 munt Duen. *reg.* 11 Tiraq *de retractu lig. §. 1. gloss. 1.*
num. 53. vbi quòd agens non auditur sine interesse,
5 Ioseph. Ludou. *commun. concl. 16.* & *Perus. decis. 89. n. 4. p. 2* Conoan. *comment. lib. 7. cap. 6. n. 1.*

6 Ad conciliationem huius text. cum *l. 1. sine censu, vel reliq.* quæ adinuicem, & de directo contrariantur, vide Geno. *in conciliatione legum in iure ciuili contrariarum, pag. 609. cum duabus seqq.* vbi vltimo loco refert, inter cæteros Deci. *in præsenti, num. 9. in fine*, existimasse dictionem illam negatiuam, *non*, quæ adest in contextu dictæ l. 1. delendam esse, quia eadem & vnica lex videtur hæc, de qua *in præsenti*, & quia eidem dirigitur, sequi videntur Dnoel. *in præsenti, num. 5 & in d. l. 1. n. 7. 14. & 15. cum seqq* Petr. Gilchen. *in præsenti, in fine*; sed hanc interpretationem respuendam esse tradit idem Genoa, eo quòd repugnet vulgatorum Codicum lectioni, se asserens nullam solidam conciliationem adinuenisse.

Actio tibi aduersus eam, &c.] Notatur ad hoc
7 quòd dictum de quo *suprà*, videlicet Dominum non posse agere, quia sua non interest, procedit non obstante quòd tempore celebrati contractus interesset, quia sat est quòd non intersit nunc quando iudicium instituitur, immo si post actionem propositam desinat interesse, desinit & actio competere: vt per Tiraq. *de retractu lig. §. 1. gloss. 1. num. 52.* Surd. *decis. 52. num. 3. & 4.*

8 *Pars instrumenti.*] Ergo pars sola edi, & ostendi debet, de quo vide Boër. *decis. 153. n. 6. col. 2.*

In gloss. *Venditio.* ibi, *æstimatio enim facit emptio-*
9 *nem*, &c] Notatur ad hoc quòd vbi facta est mentio æstimationis rerum dotalium, in dubio interpretabitur interuenisse tacitam venditionem, vt per Roland. *cons. 64. num. 4. lib. 4.* Cremen. *sing. 18.* Afflict. *decis. 270. num. 2.* Tobi. Non. *cons. 52. à n. 5.* Con. *pr. Elect. c. 28. n. 1.* quos & alios refert & sequitur D Barbos. *in l. æstimatio 50. n. 3. ff soluto matr.*

S V M M A R I V M.

1 Pacta nouissima prioribus contraria, seruanda sunt.
2 Vltima prioribus derogant tam in contractibus, quàm in testamentis, & num. 3. & 5. Amplia vt num. 6.
4 Pactum secundum primo contrarium non tollit illud nisi ope exceptionis, & num. 7.

L. Pacta nouissima. XII.

Idem A Flacillæ.

PActa nouissima prioribus contraria, præsertim 1
apud acta facta seruanda sunt. Item vltima prio- 2
ribus derogant tam in contractibus, quàm in testamentis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* & ex Repetentibus *tom. 7.* Franciscus Curtius.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 3
munt *l. Hispan. 21. & 22. tit. 1. part. 6.* Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 3. num. 12.* Batt. *in l. si vnus, § pactus, ne in a ff. hoc tit.* Cardos. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo, pactum, num. 30.* Moli. *in emporio iuris p. 1. tit. 3. in prælud. num. 51.* vbi ait secun- 4
dum pactum primo contrarium non tollere illud ipso iure, sed ope exceptionis.

Vnde vulgò allegari solet hæc lex ad hoc quòd 5
vltima derogant prioribus, de quo Alex. *cons. 112.* 6
lib. 4. vbi ampliat in statutis, contractibus, pactis, vltimis voluntatibus, rescriptis, & constitutione Procuratorum, Anchar. *cons. 208. num. 15.* vbi agit de opinionibus, quia statur vltimæ. Hippol. *in pract. §. quæritur, num. 3.* Rebuff. *ad l. 101. ff. de verbor. signif.* Flamin Pari. *de resigna. benefic. lib. 3 q. 7 n. 10.* Gam. *Lusitan. decis. 50. num. 3.* Menoch. *cons 64. num. 14.* vbi quòd noua pacta veteri derogant, Gutier. *de iuram. confirm. part. 1. cap. 74. à princip.* vbi quòd procedit in contractibus, testamentis, codicillis, sententia definitiua, constitutione Procuratoris, rescriptis, legibus, statutis, consuetudinibus, fama, mora, opinionibus relatis in dubio, & *ibi num. 2.* resoluit hanc regulam non procedere quando primum pactum fuisset iuratum, secundum verò non, quia tunc primum valet virtute iuramenti confirmatorij. & *num. 3.* disputat, an hæc limitatio procedat etiam quando secundum pactum esset quoque iuratum sicut primum, Surd. *decis. 51. ex num. 1.* vbi ex Deci *hic num. 3.* dicit quòd vltima scriptura, vltima sepulturæ electio, vltima Ecclesia, vltimus status, vltima conditio, vltima verba sententiæ, vltima appellatio, vltima quasi possessio patronatus, attenditur, & quòd quando duo contractus sunt inuicem incompatibiles attenditur secundus: idem Surd. *decis. 71 num. 1. & decis. 195. num. 7. & decis. 289. num. 15. cum seq. & cons. 101. num. 1. & cons. 359. num. 35.* Brunor. a Sole *in locis commun. ib. verbo, vltima.* Aloys. Rice. *in collect. decision. p. 3. collect. 676.* Cardin. Tusch. *practic. concl. sit. m. 6. lit. P. concl. 451. per tot. & tom. 8. lit. V. concl. 128.* alios refert *de Axiomat. iuris vtriusq. axiom. 183.*

In gloss. *Nouissima.* Hanc glossam reputari singularem dicit Anton Gom. *tom. 2. var. cap. 13. num. 12. in fine*, ad probandum quòd in vltimis voluntatibus clausula derogatoria, vel protestatio valet & tenet, ac impedit futuram obligationem, dum tamen fiat de voluntate expressa, vel tacita alterius partis.

In gloss. *Prohiberis, fin.* Notatur ad hoc, pactum 7
primo contrarium non tollere illud ipso iure, sed ope exceptionis, vt per Moli. *in emporio iuris tom. 1. tit. 3. in prælud. num. 51.* vbi *num. 12. cum multis seqq.* plura obseruat pro huius conclusionis intelligentia. Pactum de non petendo non tollit ipso iure actionem.

actionem, licèt elidat ciuilem obligationem, cùm producat exceptionem, Donat. à Fina *tom. 1. commun.opin.lib.2.tit.3.n.30.cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Pactum appositum iuxta contractum incontinenti actionem parit,& num.2.& 3.*

4 *Pactum seu conditio potest incontinenti apponi in contractu, etiam illo absoluto, modò contrahentes aliò non diuerterint.*

5 *Incontinenti fieri dicitur quod fit paulo antè, vel pòst.*

6 Postea *interuallum significat.*

L. In bonæ. XIII.

Imp. MAXIMIANVS A. *Mario.*

1 PActum appositum iuxta contractum incontinenti parit actionem. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1.num.1.supra hoc tit.* post omnes Hubert.Giphan. specialiter egit *super hanc l. tom. 1. pag.42.* & ex Repetentibus *tom.7.* Frãcifcus Curtius,

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Cõnan.*comment.lib.3.cap.2.num.7.& 8.* Alciat.*lib.5.paradox.cap.1.* Cuiac.*libr.10.obseru.24.* Fachinæ.*libr.2.controuerf.c.99* Donat. à Fina *tom. 1. commun.opin.lib.2.tit.3.num.52.* Morl.*in emporio iuris part.2.tit.3.q.4.n.2.*

3 In gloff. *Actio.* Notatur ad hoc quòd ex quocunque pacto incontinenti apposito oriuntur duæ actiones: prior ex ipso contractu informata, & adj pactum extenta: altera præscriptis verbis, quæ ex eodem contractu nascitur, vt per Tiraq. *de retractu tit.2.§.1.gloss.1.num.3.*

4 In gloff. *Incontinenti.* ibi, *idest, in ingressu, vel egressu contractus,*&c. Notatur ad hoc quòd pactum seu conditio potest incontinenti apponi in contractu, etiam illo absoluto, modò contrahentes aliò non diuerterint, vt per Tiraquel.*tit.2.§.1. gloss.5. num.25.*

5 nam incontinenti fieri dicitur quod fit paulò antè, vel paulò pòst, vt per Negusant.*de pignorib. p.4.princip.n.43.* Cardin.Mantic.*de tacitis & ambig. conuent.lib.2.tit.23.n.45.* cum aliis per me citatis *de dictionib.vsufreq.dict.155.ex num.3.*

6 In gloff. *Postea*, ibi, *scilicet ex interuallo.* Notatur ad hoc quòd dictio *postea*, significat interuallum. Corset. *sing.221.incipien. Postea*, Tiraquel.*in l. si vnquam,verbo.postea,ex num.2.* Cou.*lib.1.var.cap.14. num.1.* Ego ipse *dict.27.num.1.*

SVMMARIVM.

1 *Stipulatio pœnalis dum incipit à præcedenti conuentione nuda, agitur ex stipulatu, non pacto.*

2 *Stipulatio pœnalis non vestit pactum nudum, & num.3.*

L. Si pacto. XIV.

Imp. GORDIANVS A. *Cælio militi.*

1 STipulatio pœnalis dum incipit à præcedenti conuentione nuda, agitur ex stipulatu, non pacto. Stipulatio pœnalis non vestit pactum nudum.

2 Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr.hoc tit.* & ex Repetentibus *tom. 7.* Franciscus Curtius,& Ludou.Gozadinus.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt, de illiúsque intellectu agunt Alciat. *ad rubr. de verbor.obligat.num.14* & ibi Hieron. Vczin.n.1. 2. Iacob.de Nigris *numer.51.* Batt.*in l.lecta,num.8.ff. si certum pet.& in l.aurifgentium,§.quinimo,n.5. ff.noc tit.* Mayn.*lib.1.actionum c.2.pag.3.* Mathesilan. *sing.36.n.8.in annot.* Connan.*commentar.lib.3.c.3.num.8.* Aquilin.*in rubr.de verbor.obligat.n.134.fol.mihi 56.* citatur per Alphan.*collect.572.* 3

SVMMARIVM.

1 *Pactum auferens liberam testandi facultatem inualidum est.*

2 *Fauor testamentorum præfertur fauori dotis.*

3 *Pactum de succedendo nullum est, & inualidum.*

4 *Paciſci non licet de hæreditate viuentis, etiam inter eos, qui spem habent proximam succedendi. Amplia vt num.5.& limita vt num.6.& 7.*

8 *Statuta duo apud Hispanos adnotata.*

L. Pactum quod dotali. XV.

Impp. VALERIAN. & GALLIEN. AA. & VALERIAN. *nobilis Cæſ. Pactumeio.*

PActum auferens liberam testandi facultatem inualidum est. Item fauor testamentorum præfertur dotis fauori. Item pactum de succedendo non valet, & nullam obligationem inducit. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1.num.1 supr. hoc tit.* post omnes Hubert.Giphan.*tom.1.pag.49.in fine,* & ex Repetentibus Frãcisc.Curtius,& Martinus Monter-à. Cueua. 1 2 3

Vulgaris est huius text. allegatio ad hoc, quòd non licet paciſci de hæreditate viuentis, etiam inter eos, qui spem habent proximam ad succedendum, vt in filiis. nam huiusmodi pactum de succedendo non valet, nec vllam obligationem inducit, vt per *l.Hisp.33.tit.11.par.5.& l.6.tit.6.lib.5.noua Recop.* Cõnan.*comment.lib.5.cap.5.ex num.7.* Anton. Gom. *l.28.Tauri,* Mench.*de success.creat.lib.1.§.18. n. 26.* Duen. *reg.130.* Donat.à Fina *tom.1.commun. opin. lib.2.tit.3.num.44.* vbi, quòd pactum factum cum filia vt æqualiter succedat cum fratre, non valet: & *num.74.* quòd pactum de perdenda hæreditate, idest, de non succedendo, non valet, Tiraq. *de iure primog.q.6.num.16.cum seqq.& num.10.& 25.* Menoch.*conf.1.num.139.cum seqq.& conf.92. ex n.13.* vbi quòd nec etiam fauore matrimonij licet super hæreditate paciſci, quia potior est fauor liberi arbitrij, quàm matrimonij, Gutier.*de iuram. confirmat. part.1.cap.59.à princip.* Valasc.*de partition.cap.16. à princip.* vbi rationem præstat, vel quia præsumit lex quòd filius pro modica re dimitteret multa, vel quia filij meritis inuitandi, non verò pactionibus adstringendi sunt. Fachin.*controuerf.lib.2.cap.101.& lib.5. cap.84.& 85.* Graff.*in § successio ab intestato quæst.9.* Pereg.*de fideicommiss.art.51.num. 25.* latè Francisc. de Barry *de successionibus testati ac intestati lib.2 tit.3.per tot.* Fusar.*de substitut. & fideicommiss.qu. 308. num.2.* 4

Amplia, quamuis pactum supradictum, de quo in hac lege, iuramento confirmetur, secundùm Ordin.Reg.*lib.4.tit.70.§.3.* latè Fusar. *de fideicommiss.qu.308.num.18.cum seqq.* Graff.*d.q.9.numer.7.* 5

Pereg.

tur, vt per Cardos. *in praxi iudicum, verb. actio, n. 12.* Suar. de Paz *in pract. tom. 3. in initio, n. 7.* vbi ait necessarium non esse exprimere nomen actionis, sed solummodo purè, & simpliciter factum, ex quo resultat nomen actionis, & ibi multipliciter declarat, & nonnulla iura ad hoc probandum allegat.

5 *Quam emendari, vel mutari licet, &c.*] Notatur ad hoc quòd libellus ante litem contestatam emendari & corrigi potest, vt per Afflict. *decis. 44. num. 3.* Vacon. à Vacuna *lib. 6. nouarum declarationum, declar. 87. cum duabus seqq.* Mayn. *lib. 4. action. cap. 7.* Crauet. *cons. 273. num. 7.* Bellon. *lib. 1. supput. cap. 9.* Tiraquell. *de retract. lignag. § 8 gloss. 7. num. 14. & tit. 2.*
6 *gloss. 5. num. 3.* vbi quòd potest fieri etiam post litis contestationem incontinenti, Anton. Gom. *tom. 3.*
7 *variarum cap. 11. num. 8. à princip.* vbi intelligit circa substantialia, secus verò circa aliquam qualitatem omissam, quia illa bene potest cumulari, addi, vel detrahi non alterando substantiam facti propositi, Ioseph. Sese *Aragonia decis. 126. numer. 26.* D. Barbos. *in l. si debitore 21. num. 11. ff. de iudic.* vbi ait quòd hic text. loquitur de editione formulæ actionis, quæ fiebat ad requisitionem rei vt deliberaret vtrùm vellet credere, vel contendere, & ideo cùm adhuc non esset ventum ad iudicium, neque lis esset contestata, poterat actor mutare propositum, & nouam formam actionis eligere, dummodo illius facciet editionem reo, ad prædictum effectum, vtrùm vellet cedere, vel contendere; idem D. Barbos. *in l. non potest videri 23. ex num. 28. eod. tit. de iudic.* vbi dicit quòd potest quis emendare libellum addendo, vel detrahendo, retenta eadem actione, & substantia causæ, dummodo id fiat ante litem contestatam, vel etiam pòst incontinenti, Rebuff. *in comment. ad l. 7. vers. decimo, ff. de verborum signific.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 23. cap. 5.* Nicol. Reusner. *decis. 18. num. 26. lib. 3.* Mascard. *de probat. concl. 347 num. 18.* Bernardin. Muscatel. *in sua praxi aurea ciuili Regni Neapol. part. 1 gloss. petitur, n. 50.* Camill. Bottel. *in summ. omnium decis. tom. 1. tit. 49. de libello num. 95. cum seqq.* Ordin. Regia Lusit. *lib. 3. tit. 20. § 7.*

8 Quod adeò verum est, vt absque dubio possit actor ante litis contestationem desistendo ab vno libello alium nouum formare, secundùm Felin. *in cap. significantibus, num. 17. de libelli oblat.* Ceuall. *commun. contra commun. quæst. 815. num. 5. cum seqq.* D. Barbos. *in d. l. non potest videri, num. 32.*

SVMMARIVM.

1 *Reus regulariter non tenetur actori edere instrumenta ad fundandam intentionem, & num. 4.*
2 *Actore deficiente in probatione, reus absoluitur.*
3 *Heliogabalus omnium monstrosissimus dicitur.*
5 *Personis miserabilibus tenetur reus instrumenta edere ad fundandam intentionem.*
6 *Reus ad fundandam replicationem tenetur eius instrumenta edere actori.*
7 *Intentionis suæ fundamentum probare quilibet tenetur.*
8 *Accusatore non probante reus absoluendus est. Quid, si semiplenè probauit, remissiuè, n. 9. Procedit etiamsi reus sit nequam, num. 10. Etiam in ciuilibus, num. 11.*
12 *Possidentis melior conditio.*

L. Qui accusare. IV.

Imp. ANTONINVS A. *Epaphrodito.*

REus regulariter non tenetur actori edere instru- 1
menta ad intentionem fundandam. Item actore 2
in probatione deficiente reus est absoluendus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* & ex Repetentibus Franciscus Curtius.

In superscript. ibi, *Imper. Antoninus.* Id est, Helio- 3
gabalus, quem omnium monstrosissimum dicit Tiraq. *de iure primogen. quæst. 17. opin. 4. num. 31.*

Vt alienorum instrumentorum, &c.] Notatur ad 4
hoc quòd reus non tenetur actori edere instrumenta ad intentionem fundandam, vt per Doctores citatos *ad l. 1. num. 2. supr. hoc tit.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo instrumentum, num. 27.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloss. 2. § 1. num. 12. cum seqq.* Menoch. *de arbitr. centur. 5. casu 499. à princip.* Sigism. Scacc. *de iudic. ciuil. & crimin. lib. 2. cap. 11. num. 480. cum seqq.* Nicol. Genoa *de script. priu. lib. 4. tit. 1. num. 140. cum seqq.* Fului. Pacian. *de probat. lib. 1. cap. 61. num. 48. cum seqq. & cap. 62. & 63.* Quod procedit in iudicio quantumuis summario, & in quo de plano, sineque figura iudicij proceditur, ex Menoch. *d. casu 499. num. 2.* & Ful. Pacian. *d. cap. 61. num. 51.*

At verò miserabilibus personis instrumenta ad intentionem fundandam edere reus tenetur, Ioan. Cephal. *cons. 165. num. 8. lib. 2.* Pacian. *d. lib. 1. cap. 61. num. 51.* Rebuff. *ad leges Galliæ tit. de sentent. prouis. art. 3. gloss. vlt. num. 12.* Menoch. *dicto casu 499. numer. 50.*

Sic etiam reus ad fundandam replicationem eius instrumenta edere tenetur actori, secundùm Bart. *in l. fin. num. 1. vers. 3. quòd reus edat, infr. hoc tit.* Kirchou. *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 1. num. 10. pag. 279.* Socin. *reg. 149. vers. tertiò fallit*, Valasc. *de iure emphyt. quæst. 8. num. 8.* Bernard. Græuæ. *ad practic. Cameræ Imperialis lib. 1. conclus. 106. consid. 2. num. 10.*

Notari etiam solet, & communiter allegari hic text. 7
ad hoc quòd fundamentum intentionis suæ quilibet probare tenetur, vt per Brunor. à Sole *in locis commun. verbo actor, num. 3.* Ioseph. Ludouic. *tom. 3. commun. opin. tit. de probat. concl. vnic.* cum aliis per me citatis *axiom. 128. num. 1.*

Actore enim non probante, &c.] Notatur ad hoc 8
quòd accusatore non probante reus absoluendus est, etiam quòd pro sua innocentia nihil deduxerit, aut probauerit, vt per Gigan. *de crimine læsæ maiestatis lib. 2. tit. quando crimen læsæ maiestatis probetur, q. 30. num. 1.* Roland. *cons. 90. num. 3. lib. 3.* Bursat. *cons. 246. num. 1.* Ioseph. Ludou. *conclus. 14. in 4 ampl.* Couarr. *lib. 1. var. cap. 1. num 8.* Mascard. *de probat. concl. 1224. num. 29.* vbi subdit rationem, quia quando accusator nihil probauit, reus præsumptiuè dicitur docuisse de sua innocentia, Anton. Fab. *de errorib. pragm. decad. 19. errore 1.* vbi quid si semiplenè probauit, latè 9
Farin. *fragm. crimin. part. 1. lit. A, num. 36. cum seqq.* vbi *num. 29.* asserit procedere etiam quòd reus sit ho- 10
mo nequam.

Procedit hæc conclusio etiam in ciuilibus, in qui- 11
bus vulgata est regula quòd actore non probante reus absoluitur, vt *in l. frustrà, & in l. actor, de probat.* vbi vide posita, interim consule plures Doctores, quos plena manu citaui *de Axiomat. iuris vsufreq. axiom. 10. num. 2.* quibus addo Castill. *tom. 7. de Tertiis, cap. 7. à princip.*

Qui

12 *Qui conuenitur.*] Notatur ad hoc quòd melior est condino possidentis, vt per Tiraq. *de iure primog. q. 17. opin. 11. num. 20. cum seqq.*

S V M M A R I V M.

1 *Mercator & argentarius tenentur codices edere, & rationum libros, & num. 2. Etiam pro eorum memoria confectos, probata existentia, & interesse petentis illos, num. 3.*

4 *Reus quare actori rationes suas edere non cogatur, remissiuè.*

L. Non est nouum. V.

Imp. ALEXANDER A. *Valentinianæ.*

1 MErcator & argentarius tenētur edere codices, & rationum libros. Colligunt ex Ordin Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* & ex Repetentibus Franciscus Curtius.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Dueu. *reg.* 20. Menoch. *de arbitr. casu* 91. *cum duobus seqq.* Guid. Papæ *decis.* 241. *& seq.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 23. *cap.* 6. *col.* 1. Villalob. *commun. opin. tom. 1. lib. 2. tit. 1. num. 42. cum seqq.*

3 Aloys. Ricc. *in collect. decis. part. 4. collect.* 1012. Rot. *decis. 348. num. 3. part. 1. recentior.* vbi quòd mercatores tenentur libros exhibere etiam pro eorum memoria confectos, probata existentia, & interesse petentis illos exhiberi, *& decis. 259. num. 9. ead. part. 1.* vbi quòd libros alteri exhibere quis non tenetur nisi probata existentia penes eum plenè & concludenter, ac etiam de tempore motæ litis.

4 Quare autem reus actori suas rationes edere non cogatur? vide Donel. *d. lib. 23. cap. 7. col. fin.*

L. Iustum est. VI.

Idem A. Vranio.

1 FIsco, vt pateat quid sit solutum, vel non, edendæ suot rationes. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. colligunt Dec. *in cap. 1. num. 28. de probat.* Duen. *reg.* 20. Donell *comment. iuris ciuilis lib. 23. cap. 6. col. 1.* Kirchou. *commun. opin. tom. 1. lib. 2. tit. 1. numer. 14. pag. 279.* Pereg. *de iure fisci, lib. 7. tit. 3. num.* 27. Pacian. *de probat. lib. 1. c. 65. n. 61. vers. prædictis tamen obstare videtur,* Farin. *fragm. crimin. p. 1. lit. F. n.* 166.

S V M M A R I V M.

1 *Instrumenta communia fisco & priuatis fiscus tenetur edere.*

2 *Instrumenta communia custodiri debent apud seniorem & digniorem in familia.*

3 *Legatarius petens legatum, non tenetur edere testamentum, quamuis in libello faciat illius mentionem.*

L. Procurator. VII.

Idem A. Valenti.

1 INstrumenta communia fisco & priuatis, fiscus edere tenetur. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* & ex Repetentibus Franeiscus Curtius.

Apud digniorem, &c.] Notat ad hoc quòd instrumenta communia custodiri de quo Bart. & niorem, & digniorem in familia, de quo Bart. & Alexand. *in præsenti,* Tiraquell *de iure primog. in præfat. n. 227. cum seqq* D. Barbos. *in l. 1. part. 7. num. 8. ff. soluto matr.*

In gloss. *Morem.* Notatur ad hoc quòd legatarius petens legatum, non tenetur edere testamentum, quamuis in libello faciat mentionem illius, quoniam debet esse apud hæredem, & non apud legatarium, vt per Cardos. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo, legatum, num.* 39. 3

S V M M A R I V M.

1 *Copia & exemplum sine originali non probant: & num. 2.*

3 *Instrumentum faciens mentionem de alio, non probat id, de quo facit mentionem, nisi illud aliud edatur. Limita vt num. 4.*

5 *Scriptura extracta ex origianali parte citata edi debet, alias non probat. An in dubio præsumatur citationem partis interuenisse, n. 6.*

7 *Copia, siue exemplum, vt probet quale sit, & quid si pars opponat, remissiuè, num. 8.*

9 *Confessio iudicialis an sit vera probatio.*

AVTH. Si quis in aliquo.

COpia & exemplum sine originali non probant. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supra hoc tit* & ex Repetentibus Franciscus Curtius. 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. & alibi desumunt Cou. *pract. q. cap. 19. num. 2. & cap. 21. per tot.* Roland. *cons. 69. n. 53. cum seqq. vol. 3.* Duen. *reg.* 280. Parlador. *rerum quotid. lib. 2 cap. fin. p. 1. §. 12. lim. 2.* Cardos. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo, instrumentum, num.* 12 Morla *in emporio iuris part. 1. tit. 12. de fide instrum. quæst. 1. per tot.* Castill. *controuers. iuris lib. 2. cap. 16. n. 52. & lib 4. cap 43. n. 4.* 2

Allegari etiam solet hic text. ad hoc quòd instrumentum faciens mentionem de alio, non probat in illo, de quo facit mentionem, si illud aliud non edatur, vt per Socin. *reg.* 136. Boër. *decis. 28. num.* 4. Dec. *in cap. pen. num. 8. de confirm. vtili.* Hippol. *in rubr. de fideiuss num.* 283. Capell. Tholos. *decis.* 417. Cou. *practic. cap. 21. num. 2 vers. quod si fiat.* Tiraq. *de retractu lig. §. 1. gloss. 1. num.* 10. Vezin. *tom. 2. commun. opinion. lib. 7. tit. 33. de reuocand. his quæ in fraudem, num.* 14. Surd. *decis. 231. num. 2. cum seqq.* Mascard. *de probat. concl. 404. & concl. 923 & cōclus. 105. num. 3. cum seqq. & concl. 711. n.* 9. Gutier. *cons. 23. n.* 9. Cardos. *d. verbo, instrumentum, n.* 24. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 7. tit. 4. n. 6.* Castil. *d. lib. 2. cap. 16. num* 60. Morla *d. q. 1. n.* 22. Alphan. *collect.* 436. 3

Limita textus conclusionem, quando exemplum huiusmodi reperitur in archiuio publico alicuius loci, siue ciuitatis, quia tunc illud exemplum legitimè probaret, vt per Alex. *cons. 16. num. 5 lib.* 5. Cou. *practic. cap. 21. num.* 6. Osasc. *Pedem. decis. 69. n.* 7. Mascard. *d. concl. 711. num.* 61. vbi *numeris seqq.* multipliciter intelligit. 4

In gloss. *Documento* 1. ibi, *idest exemplatum;* iuncta marginali additione, ibi, *vocata parte, cuius interest, aliàs non creditur exemplo.* Notatur ad hoc quòd 5

quòd scriptura extracta ex originali parte citata edi deber, alias non probat, de quo vide Marant. *de ordine iudic. part. 6. actu 10 de actorum editione, n. 16. vers & primò*, Cou. *practic. cap.* 11 *num.* 4. Padil. *in l. 3. num. 6. C. de diuers. rescript.* Molin. *de primogen. lib. 3. cap. 13. num. 49.* Anton. Gabr. *commun. opinion. lib. 2. tit. de citat. concl.* 1. *num.* 127. Castill. *quotid.*
6 *lib. 2. cap. 16. num. 56. post med.* vbi *num.* 57. quærit vtrùm in dubio præsumendum sit citationem partis interuenisse.

7 Exemplum autem, vt probet qua forma, & solemnitate sit transcribendum ex originali, aut ex protocollo, & quæ interuenire debeant in actu prædicto, vide Doctores, quos plena manu citat Castill. *d. cap.* 16. *num.* 55. Et quid si pars non opponat, vide Cald. Pereira *de resolut. emphyt. cap.* 171. *num.* 10.

8 In gloss. *Alia probatio*, ibi, *vel per confessiones*, &c. An confessio iudicialis sit vera probatio, vide Ias. *in l. cum te, num.* 11. vbi Padil. *num.* 8. *C. de transact.* Alban. *ad Bart. in l. 1. num. 9. cum seqq. ff. de offic. consul.* Valasc. *de iure emphyt. q. 7. num.* 27. Mascard. *de probat. lib. 1. q. 8. à num.* 3. Perez *ad l. 5. gloss. fin. col. 2. tit. 8. lib. 3. Ordinam.*

SVMMARIVM.

1 *Actor tenetur reo instrumenta edere ad fundandam intentionem, & num. 2.*
3 *Alexander Antonius Heliogabali filius adoptiuus*

L. Et quæ à diuo. VIII. & vlt.

Idem A. Floro.

1 REo tenetur actor edere instrumenta ad fundandam intentionem, & exceptionem Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* & ex Repetentibus Franciscus Curtius.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Kirchou. *tom. 2. commun. opin. lib. 2. tit. 1. num. 1. pag.* 278. Rebuff. *de priuil. scholast. priuil.* 116 Alexand. Raudens. *de analog. & æquiuoc. cap. 34. num.* 11. Pereg. *de iure fisci, lib. 7. tit. 3. num.* 27. Farinac. *fragment. crimin. part. 1. lit. F. num.* 166. Menoch. *de arbitr. cent. 5. casu* 499. *à princip.* Sigilin. Scacc. *de iudic. causar. ciuil. & crimin. lib. 2. cap.* 11. *num.* 480. *cum seqq.* Nicol. Genoa *de script. priu. lib. 4. tit. 1. n.* 140. *cum seqq.* Fului Pacian. *de probat. lib. 1. cap. 61. n.* 48. *cũ seqq. & c. 62. & seq.* Ioan. Domin. Gaito *de credito cap. 2. tit. 5. art. 2. inspect. 2. n. 1075. cum seqq.*

3 *A diuo Antonino, patre meo*, &c.] Aduerte quòd Alexander conditor huius leg. Antoninum Heliogabalum *l. qui accusare supr. hoc tit.* conditorem vocat patrem suum, vt qui eum adoptauerat, sicut recenser Tiraquel. *de iure primog. q. 17. opin. 5. n.* 31.

Originem petitionis, &c.] Ergo à contrario sensu bene teuebit, vt per Dec. *in c. 1. n. 33. de probat.*

De in ius vocando.

TIT. II.

IN ius vocatio est initium omnium actionum instituendarum. §. *vlt. Inst. de pœn. tem. litigantium.* In ius vocare, est ad eum, qui iurisdictioni præest, *ff. si quis in ius vocat. non ierit. l. 1. & ne quis eum, qui in ius vocab. vi exim. l. 3. §. 1.* experiundi, idest, agendi causa vocare, *ff. hoc tit. l. 1.* Scripserunt in hanc rubr. Bart. Socin. Cyn. Salicet. Alex. Iacob. Ias. Dec. Castreos. Alciat. Bald. Ioan. Marc. Riminald. Cuiac. Donell. Aloys. Leo, Petr. Gilchen, Sebastian. Næui. item Cuiac. Pae. & VVesemb. & ex Repetent. *tom.* 7. Franciscus Curtius, Hieronym. Butigella.

De materia tituli, & de citationibus, vide eundem Cuiac. *lib. 13. obs. cap.* 11. Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 3. tit. 1. & l. Hispan. tit. 7. part. 3.* Specul. *tit. de citat.* Socin. *eod. tract.* Afflict. *lib. 1. constitut. rubr.* 95. Marant. *de ordine iudic p. 6. tit. de citat.* Viui. Soar. Kirchou. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 2. titul. 1.* Brisson. *de verbor. signif. lib. 3. verbo, citare*, Iodoc. *in pract. cap.* 27. Cotr. *in memorab. verbo, citatio*, Brunor. à Sole *in compendio resolut. eod. verbo*, Cardos. *in praxi Iudicum, & Aduocat. eod. verbo*, Rebuff. *tom. 3. ad leges Gallia, tract. de citat.* Vanti. *de nullit. tit. ex defectu citat.* Donell. *comment. iuris ciuilis, lib. 23. cap.* 2. Mascard. *de probat. concl.* 290. *cum seqq.* Cori. Philip. *part. 1. cap.* 12. Soar. *in practic. tom. 2. part. 1. temp.* 3. Fr. Ludou. Miranda *de ordine indic. q. 14. art.* 4. Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib. 2. tit. de citat.* Camill. Borrell. *in summa omnium decis. tom. 1. tit. 44. de citat.* Amat. Roderic. *in pract. de modo & forma videndi, seu examinandi processum c. 4. de citat.*

SVMMARIVM.

1 *Reuerentia marito debita extenditur ad vxorem.*
2 *Constitutio pœnalis ratione viri porrigitur ad vxorem, & num. 3.*
4 *Reuerentia quælibet leuis sufficit.*
5 *Vxor non potest vocare maritum in ius sine venia.*

L. Sicut bonis. I.

Imp. ALEXANDER *A. Trophinio.*

REuerentia marito debita ad vxorem extenditur. Item pœnalis constitutio ratione viri porrigitur ad vxorem Colligunt ex Ordin. Bald. Cyn. Bart. Salicet. Ias. Castr. Dec. Cuiac. Alciat. Aloys. Leo, Petr. Gilchen, Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. &* a & ex Repetentibus *tom.* 7. Franciscus Curtius, & Hieronym. Buttigella. 1 2

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Frideric. Brux man. *in tract. de different. inter vtrumque sexum p. 1. princ. membr. art 8. n. 6. cum duobus seqq.* 3

Conuenit, reuerentiam, &c.] Notatur ad hoc quòd cùm hæc impetratio veniæ sit res paru. præiudicij, ad illam petendam, sufficit quælibet reuerentia, vt per D. Barbos. *in l. maritum 13. num. 64. in fine, ff. soluto matr.* 4

Ita re exigente, &c.] Notatur ad hoc quòd vxor non potest vocare maritum in ius sine venia, cùm illa reuerentiam debeat marito, vt per D. Barbos. *d. num. 64 post med.* 5

SVMMARIVM.

1 *Reuerentia ius transit ad patronum.*
2 *Patroni ac liberti non vocantur in ius sine venia.*

3 *Pœna*

3 *Pœna alicui applicanda ex legis dispositione, Principis rescripto tolli nequit.*
4 *Ius vocandi certas personas in ius sine venia, transit ad hæredes etiam extraneos.*
5 *Rusticus mulctandus est pœna edicti Prætoris, si patrem, vel Dominum, ac similes in ius vocauit non impetrata venia.*
6 *Ignorantia iuris naturalis, vel quasi, nec mulierem, nec minorem, aut rusticum excusat, nec etiam iuris ciuilis ignorantia, n. 7.*
8 *Ignorantia non datur in his quæ fiunt contra rationem naturalem.*
9 *Error iuris non excusat.*
10 *Pœna pecuniaria parti applicanda non potest remitti per rescriptum Principis. Secus est de pœna quæ applicantur fisco, n. 11. Declara vt n. 12. Et limita vt num. 13.*
14 *Dispositio punitiua censetur fauorabilis respectu illius, cui iniuria facta est.*
15 *Contra naturam peccantibus minimè parcendum.*
16 *Pœna pecuniaria parti applicanda non potest remitti a Principe.*

L. Venia. II.

Imp. GORDIANVS A. *Nocturno.*

REuerentiæ ius ad patronum transit. Patroni à
1 libertis in ius sine venia non vocantur. Item
2 pœna alicui ex legis dispositione applicanda Princi-
3 pis rescripto tolli nequit. Colligitur ex Ordinar.
Doctores etiam *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* & ex Re-
petentibus *tom. 7.* Franc. Curtius, & Hieronym. Bu-
tigella.

Hæredes insuper, &c.] Notatur ad hoc quòd
4 ius vocandi certas personas in ius sine venia, ad
hæredes etiam extraneos transit, vt per D. Barbos.
*in l. matrimonij 3. num. 65. in princip. ff. soluto matri-
monio.*

Nec in ea re rustici ætati, &c.] Notatur ad hoc quòd
5 rusticus mulctandus est pœna edicti Prætoris si pa-
trem, vel Dominum, ac similes venia non impetra-
ta in ius vocauit, quia ipsa naturalis ratio dictat esse
illis honorem præstandum, ita Menoch. *de arbitr. ca-
su 193. à num. 6.*

Notatur etiam ad hoc quòd ignorantia iuris na-
6 turalis, vel quasi, nec mulierem, nec minorem, aut
rusticum excusat, vt per Tiraquell. *de pœnis temper.
causa 11. num. 7.* Sebast. Medices *de casu fortuito p. 1.
quæst. 1. num. 1. vers. iuris tamen naturalis ignorantia,*
Duen. *reg. 351. ampl.* 8. Menoch. *remed. 9. recuper.
num. 18. cum seqq. & de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 53.
num. 13.* Mascard. *de probationib. concl. 639. n. 14. &
concl. 640 num. 4. & seq.* Pegner. *crimin. decis. 34. n. 3.
vers. neque huius iuris*, Sfort. Odd. *de in integr. restitut.
part. 1. quæst. 8 num. 80.* Farinac. *fragmentor. crimin.
p. 5. lit. I. num. 187.* vbi *num. 188.* id procedere ait non
7 solùm in ignorantia iuris naturalis, sed etiam in ig-
norantia iuris ciuilis.

Cum naturali ratione, &c.] Ergo in his quæ con-
8 tra naturalem rationem fiunt, non datur ignoran-
tia, de quo vide Tiraquel. *de retractu tit. 5. § 4. gloss. 7.
num. 19. & de pœnis temper. causa 11. n. 7.* Nec iuris
9 error excusat, D. Barbos. *ad l. si mora ff. soluto matrim.
in prælud. num. 51.*

Rescripto tibi concedi temere desideras.] Notatur
10 ad hoc quòd Princeps per suum rescriptum non po-
test remittere pœnam pecuniariam applicandam
parti; secus in ea quæ applicatur fisco, vt per Al-
11 phan *collect. 302.* Bræc. *decis. 65. n. 3.* Nell. *de bannitis
p. 1. Tertij temporis q. 9.* Grammat. *cons. 34. & voto 35.
num. 9.* Paris. *consil. 1. num. 11. volum. 4. & cons. 69.
num. 196. vol. 3.* Roland. *cons. 45. num. 4. vol. 4.* Anton.
Gomez *variarum tom. 3. cap. 13. num. 39. vers. Tertiò*,
Bertazol. *cons. 163. num. 7. volum. 1.* Brunor. à Sole
quæst. 19. num. 49. Menoch. *de arbitr. lib. 1. quæst. 96.
& casu 193. num. 6. & casu 447. num. 17. & cons. 185.
n. 4.* Chassan. *in cons. Burgund. tit. des iustices, §. 5.
in gloss. s'il n'a grace, n. 163.* Clar. *lib. 5. §. fin. quæst. 59.*
Menoch. *illustr. cap. 24 num. 15.* Perez *l. 3. tit. 11. lib. 1.
Ordinam. pag. 179.* Cabed. *Lusitan. decis. 15. num. 16.
& decis. 75. num. 5. part. 1.* Decian. *tractat. crimin.
lib. 3. cap. 35. n. 53* Peregrin. *de iure fisci, lib. 4. tit. 8.
num. 12. cum seqq.* Farinac. *in praxi crimin. part. 1. q. 6.
ante num. 38.* Sfort. *de restitut. in integrum quæst. 99.
art. 1.* Alphar. *in tractat. de iure fisci gloss. 20. §. 10.
num. 446.* latè & eleganter Garc. Mastrill. *post tract.
de magistratib.* vbi de indultis generalibus *cap. 21. à
princip.* vbi *num. 20.* declarat quòd licèt Princeps non 12
possit remittere pœnam parti applicandam, potest
tamen parti imponere silentium, & illi prohibere
audientiam, & *num. 21.* limitat principalem conclu- 13
sionem, quando pœna veniret applicanda parti, non
propter iniuriam sibi illatam, sed propter aliam cau-
sam, quia tunc indulgentia generalis ad ea bona, &
pœnas extenditur.

In gloss. *Liberis, ibi, ex parte patroni est fauor*, &c. 14
Notatur ad hoc quòd dispositio punitiua cense-
tur fauorabilis respectu illius, cui iniuria facta est,
vt scilicet damnum ei resarciatur, & censetur odio-
sa respectu alterius, qui iniuriam intulit, & dam-
num pati debet, & sic venit extendenda quate-
nus est fauorabilis, restringenda verò quatenus est
odiosa, vide Couarr. *lib. 1. variarum, cap. 11. num. 5.*
Tiraquell. *in præfat. retractus, num. 64. cum seqq. &
tit. 1. de retractu lign. §. 1. gloss. 9. num. 234.* Alciat. *lib.
1. paradox. cap. 15.* Menoch *remed. 1. recuper. n. 33.*
D. Barbos. *in prælud. l. si mora, num. 1. in fine, ff. so-
luto matrimonio*, Sanchez *de matrimonio lib. 1. disp. 1.
num. 4.*

In gloss. *Naturali ratione.* Notatur ad hoc quòd 15
iis non est parcendum qui contra naturam pec-
cant, vt per Tiraquell. *de retract. tit. 2. §. 4. gloss. 7.
num. 19.*

In gloss. *Pœnam, ibi, id est, quinquaginta aureorum,*
&c. Vide Camill. Borrel. *in summ. omn. decis. tom. 1.
tit. 45. num. 78.* vbi dicit quòd pars remittere potest
hanc pœnam, non fiscus.

In gloss. *Concedi, fin.* Notatur ad hoc quòd pœna 16
pecuniaria parti applicanda à Principe remitti non
potest, in quo illam dicit notabilem Casan. *cons. 27.
num. 5.* quem refert Perez *l. 1. tit. 11. lib. 1. Ordinam.
pag. 179.* citaui suprà plures Doctores *hac eadem leg.
num 8.*

SVMMARIVM.

1 *Filius in patris potestate non vocat patrem in ius sine, vel etiam cum venia. Secus est in emancipato, n. 2. & 3. Amplia vt n. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10.*
11 *Filius in potestate etiam petita venia contra patrem, nec agere, nec illum in ius vocare potest.*
12 *Exceptio veniæ non petitæ quando proponi debeat.*
13 *Pater à filio conueniri sine venia nequit, etiamsi filius agat contra patrem in castrensibus.*

L. Qui in potestate. III. & vlt.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Rosanæ.*

1 Filius in patris potestate non vocat patrem in ius
2 sine, vel etiam cum venia, secus in emancipato. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n. 1. sup. hoc t. c.* & ex Repetentibus *tom. 7.* Franciscus Curtius, & Hieron. Butigella.

3 Hanc eandem conclus. ex hac lege desumunt Ordin Reg. Lusit. *lib. 3. tit. 9. §. 1. l. Hispan. 3. tit. 2. part. 3.* Duen. *reg.* 351. Bernard. Diaz. *reg.* 195. Ioan. Garcian. *reg.* 114. Tiraquell. *in l. si vnquam, verbo, donatione largitus, n.* 289 Ascan. *de patria potest. cap. 6. effectu 3. num. 1.* Iacob. Lectius *de pœnis ad Modestin. cap. 1.* Mayn. *lib. 2. action. cap.* 46. Cur. Philipp. *part. 1. §. 10. n. 5.* Surd. *de aliment. tit. 8. priuileg. 6 ad finem*, Suar. de Paz *in pract. tom. 1. part. 1. temp. 2. à num.* 4. Viui. *tom. 1. commun. opinion. lib. 2. tit. 2. num. 20. pag.* 289. D. Barbos. *in l. alia, §. eleganter, num. 32. & in l. maritum, num. 64 ff. soluto matrim.* Molin. *de Iustit. tr. 2. disp.* 228. *vers. filias*, Cardos. *in praxi Iudicum, verbo, puer, n.* 2. Camil. Borrel. *in sum. omnium decis. tom. 1. tit. 45. de in ius vocand. n. 37. cum multis seqq.* Amat. Roder *in pract. de modo & forma videndi, seu examinandi processum, cap. 3. num.* 30. Aloys. Ricc. *in collect. decis. p. 2. collect.* 419.

4 Amplia primò conclusionem procedere in filio naturali, vt etiam hic sine venia vocare in ius non valeat patrem naturalem, vt per Ordin. Reg. Lusitan. *d. lib. 3. tit. 9. §. 1.* ibi, *ou natural somente*, Duen. *d. reg. 351. ampl.* 1. Camill. Borrel. *d. tit. 45. num.* 40. secus autem erit in filiis incestuosis, & aliis natis ex damnato coitu & accusabili, quia isti possunt parentes in ius vocare sine venia, Bonacos. *commun. crimin. p. 1. verbo, filius, fol.* 71. Cald. Pereira *de nomin. emphyt. q. 21. num.* 8.

5 Amplia secundò in filio adoptiuo, qui non potest patrem adoptantem sine venia in ius vocare quandiu adoptio durat, *l. adoptiuum, ff. hoc tit.* Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 3. tit. 9. §. 2.* Ias. *in §. pœnales, n.* 52. *Instit. de actionib.* & *ibi* Ludou. Gom. *num.* 24. Ioan. Garcian. *d. reg. 114. num.* 3. Ascan. *d. effectu 3. à n.* 14. Camill. Borrel. *d. tit. 45. num.* 41.

6 Amplia tertiò in filiis, qui leuati sunt de sacro fonte, ita vt pater, vel mater, qui eos susceperint, vocari per ipsos non possint absque venia; ita Duen. *reg. 351. ampl.* 2. Tiraquell. *in l. si vnquam, verbo, susceperit liberos, n. 28. &* 36. Ascan. *d. effectu 3. sub num.* 7 Chassan *in catal. gloria mundi, p. 11. consid. 16. vers. & non solùm*, Franc. Viui. *decis.* 230. *n.* 18. Surd. *de aliment. tit. 1. quæst. 11. num.* 10. Camill. Borrel. *d. tit. 45. num* 42. Stephan. Gratian. *disceptat. forens. cap. 100. num.* 19.

7 Amplia quartò in genero respectu soceri, socrúsve, & in priuigno respectu vitrici. Ita Ordin. Regia Lusitan. *lib 3. tit. 9. §. 2.* Ias. *in §. pœnales, num.* 75. *Instit. de actionib.* Curt. Philipp. *p. 1. §. 10. num.* 5. Suar. de Paz *tom. 1 p. 1. temp. 2. num.* 8. Ludou. Rodolphin. *quæst. var. lib. 2. q. 31. à num.* 1. Camill. Borrel. *d. tit. 45. num.* 67. D Barbos. *in l. maritum, num.* 65. vbi hoc intelligit dum durat affinitas.

8 Amplia quintò in nutrice, quæ ab alumno in ius vocari non potest sine venia: ita Gregor. Lop. *verbo, compadres tit. 20. in princip. part.* 4. Cordub. de Lara *in l. si quis à liberis, §. etsi impubes, num. 41. & seq. ff. de liberis & posthum.* & faciunt quæ Gellius *noctium Atticar. lib. 12. cap.* 1. Perez *l. 2. tit. 3 lib. 8. Ordinam. pag. 57. cum seq.* Farinac. *in praxi crimin. quæst. 14. num. vlt.* D. Ramirez de Prado *ad Martialem lib. 1. epigr.* 101.

Amplia sextò in marito, qui non poterit ab vxore 9
absque venia in ius vocari, cùm illa reuerentiam debeat marito: ita D. Barbos. *in l. maritum, num. 64. & 65. ff. soluto matrim.*

Amplia septimò in præceptore, qui non potest à 10
discipulo in ius vocari sine venia: vide Leuin. Lemnium *in exhortat. ad vitam optimè instituendam, cap* 8. Cordub. de Lara *d. §. etsi impubes, num. 13. cum seqq.* Rebuff. *in priuileg. scholast. priuileg.* 70. Menoch. *de arbitrar. casu* 500. Surd. *de aliment. tit. 1. quæst. 53. n.* 8. Camill Borrel. *d. tit. 45. num. 59. cum seqq.*

Aduersus eos experiri non possunt.] Notatur ad hoc 11
quòd filius in potestate etiam petita venia agere non potest contra patrem, nec illum in ius vocare, Duen. *d. reg. 351. limit.* 1. Ioach. Mynsing. *in d. §. pœnales, sub num.* 41. Ascan. *d. effectu 3. sub num.* 1. Camill. Borrel. *d. tit. 45. num.* 45. vbi *num.* 47. per hunc text. asserit filium, vel filiam emancipatam, & sub patris potestate non existentes, sine venia contra patrem agere & illum in ius vocare non posse.

Aduerte quòd exceptio veniæ non petitæ propo- 12
ni debet in primo actu, & prima replicatione, quam pater, vel patronus reus facit, aliàs imposterum non auditur, ita Cacheran. *Pedem. decis. 30. num.* 21. Camill. Borrel. *cons. 16. num. 26. & 27. cent. 2. & in summ. omn. decis. tom. 1. tit. 45. num.* 79 Et ita venia huiusmodi est de substantia iudicij si petatur, non si omittatur, vel tacite remittatur, de quo tamen vide Suar. de Paz *d. temp. 2. num.* 11. D. Barbos. *in l. alia, §. eleganter, num. 1. & 2. & in l. maritum, n. 28. & seq. ff. solut. matrim.* Ludou. Rodolphin. *d. quæst. 31. num. 2. &* 5.

In gloss. *Aduersus eos*, ibi, *nisi in castrensi, vel quasi*. 13
Aduerte quòd conueniri non potest pater à filio sine venia, etiamsi filius agat in castrensibus contra patrem, gloss. *in l. cogi, §. si pater, ff. ad Trebell.* Didac. de Segura *in repet. l. Imperator, ff. ad Trebell. num.* 75. Ioan. Garcian. *d. reg. 114. num.* 2.

De pactis.

TIT. III.

PACTVM est duorum, pluriúmve conuentio, *ff. hoc tit. l. 1. §. & est pactio*, de re danda, vel facienda, *infr. de inpi. lo sancimus si quis* 24. proprio contractus nomine carens, vt colligitur ex *l. 1. §. vlt. & l. 7. ff. hoc tit.* Scripserunt in hanc rubric. Cyn. Bart. Salicet. Alex. Ias. Fulgos. Alberic. Roman. Castrens. Bald. Iacobin. Riminald. Bologn. Ripa, Alciat. Fontan. Ferret. Sichard. Donel. Aloys. Leo, Petr. Gilchen item Cuiac. Pac. & VVesembec. Et ex Repetentib. *tom.* 7. Ludou. Gozadinus, Hubertinus Zuchardus, Hieronym Butigella.

De materia tituli vide Ferdinand. de Mendoça *disputationum iuris ciuilis in difficiliores leges, ff. de pactis lib. tres*, Hottoman. & Eguinar. Baro. *in disput. de pactis*, Moli. *in emporio iuris, p. 1. & 3. de pactis*, Cardos. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo, pactum*, Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 24. tit. 1.* Antoni. Tepat. *variarum resolut. tom. 2. tit. 360. de pactis* Alexand. Trentacinq *variar. resolut. lib. 3. tit. de pactis.*

De

De pactis integros tractatus ediderunt Andreas ab Exea *tom.6.tract. Doctor.part.2.fol.2.* & *ibi* Bald.de Vbaldis etiam *fol.* 2. Franciscus Duaren. *fol.* 13. Georgius Natta *fol.10.* Ioannes Baptista Caccialup. *fol.8.* Valentinus Gulielmus Forsterus, Matthæus Cunon, Vlricus Hunnius, Pyrrhus Alphanus.

De pactis conuentis inter decoctores, & creditores, Beneuentus Stracha *dicto tom. 6. part. 1. fol.321.*

De pactis & promissionibus pro obtinenda gratia, vel iustitia, Martinus Nauarrus, Virginius de Boccaciis.

De pactis francandi, Nicolaus Mongiorgius.

De pactis futuræ successionis, Antonius Contius.

De pactis nuptialibus, seu capitulis matrimonialibus, Ioannes Petrus Fontanella.

SVMMARIVM.

1 *Pactum super incerto remittendo valet.*
2 *Fideicommissum ex euentu pendens pacto remitti potest.*
3 *Pacta super fideicommisso conditionali licita sunt.*
4 *Fideicommissum sub conditione relictum, an, & quando reuocata conditione ipsum reuocatum censeatur, remissiuè.*
5 *Alienatio facta à grauato restituere, si decesserit sine liberis, valet.*
6 *Ius fideicommissi, & bonorum emphyteuticorum remitti potest.*
7 *Datum sub conditione vt remittatur quidpiam maius, non reuocatur per susceptionem liberorum.*
8 *Iuri nondum delato, & sic de futuro, renuntiari pacto potest.*
9 *Renuntiatio iuris de futuro extra iudicium facta non valet.*
10 *Ius quæsitum iure quærendo fortius.*
11 *Pactū quo quis renunciat futuræ successioni alicuius defuncti, valet.*
12 *Causa quando est momentanea, nihil refert si cesset post effectum.*
13 *Fideicommissum remitti pacto potest, accepto modico.*
14 *Sorti scienter se committenti in diuisione facienda, succurrendum non est propter inæqualitatem.*
15 *Regula* Cessante causa, *procedit in causa finali, non autem impulsiua. Procedit in causa propinqua & immediata, non autem in remota, siue mediata, num.16.*
17 *Cautio Mutiana in contractibus nulla.*

L. Conditionis. I.

Impp. SEVERVS & ANTONIN AA. *Philino*

1 PActum super incerto remittendo valet. Fideicommissum ex futuro euentu pendens pacto re-
2 mitti potest. Colligunt ex Ordin. Cyn Salicet. Bart. Alex. Ias. Deci. Fulgos. Alberic. Donell. Alciat. Ripa, Aloys. de Leo, Petr. Gilchen. & post omnes Hubert. Giphan. *tom.1. pag.36.* & ex Repetentibus Ludouic. Gozadin Vbertin. Zuchardus, Franciscus Curtius, Martinus Monter-à Cueua, Hieronymus Botigella.

In superscript. ibi, *Impp. Seuerus, & Antoninus.* Aduertit Tiraquel. *de iure primogen. quæst. 17. opin. 4. num. 30.* auctorem huius text. esse solum Seuerum, qui solus primùm imperauit, & postea filium ad imperium adsciuit. Subditque omnes leges Codicis fuisse in vnoquoque titulo appositas secundùm ordinem Imperatorum.

Notatur hic text. ad hoc quòd pacta super fidei- 3
commisso conditionali sunt licita, Fusar. *de substitut. quæst. 310. num. 1.*

Ad illam quæst. an & quando fideicommissum
sub conditione relictum, reuocata conditione etiam 4
ipsum reuocatum censeatur, latè disserit Menoch. *de præsum. lib. 4. præsumpt. 169. ex num. 6.* vbi ad text. in præsenti varios adducit intellectus.

Cùm igitur verbis, &c.] Notatur ad hoc quòd 5
alienatio facta à grauato restituere si decesserit sine liberis, valet; ita ex hoc text. colligi dicit Menoch. *d. lib. 4. præsumpt. 76. num.* 15. addens alienationem huiusmodi non valere, eo grauato mortuo, in detrimentum liberorum si liberi ipsi essent vocati ex testamento *d. l. vlt. §. sed quia, C. commun. de legat.* & ex Roman. ait Philinum, de quo *in hoc text.* grauatum nihil alienasse quòd esset à se filiis restituendum, sed tantummodo suam legitimam distraxisse.

Notatur etiam ad hoc quòd ius fideicommissi, & 6
bonorum emphyteuticorum potest remitti, vt per Boër. *decis. 147. num. 5.* Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 115 à princip.* Fusar. *de substit. q. 587.*

Ex hoc text. resoluit Tiraq. *in l. si vnquam, verbo*
donatione largitus num. 133. quòd illud quod datum 7
est vt remittatur quidpiam maius, quod incertum est an futurum sit, necne, non reuocatur per susceptionem liberorum; cùm potuisset contingere, vt id non euenisset: propter incertum ac dubium euentum: & *num. 139.* asserit optimum hunc textum ad probandum, *d. l. si vnquam, C. de reuocan. donat.* non habere locum in quacunque donatione onerosa, & quæ fit gratia vtriusque &, dantis, & recipientis.

Notatur etiam ad hoc quòd iuri nondum delato, 8
& sic de futuro potest pacto renuntiari. Tiraquel. *in l. si vnquam, in princip. num. 138. & de retract. lign. §. 2 gloss. 9. num. 123. & 124.* vbi aduertit quòd iura contrarium statuentia, vel loquuntur de simplici renuntiatione sine mentione iuris futuri, ad quod in dubio non trahitur; vel si de eo quoque exprimatur, certè loquuntur & intelliguntur de ea renuntiatione, quæ fit absente parte, & sic intelligendus Surd. *cons. 70. num. 10. & decis. 317. num. 12.* Anton. Gomez *l. 22. Tauri num. 1. in med. & num. 2. in fine,* vbi ait quòd in hoc text. erat ius de futuro ex causa de præsenti, & sic reputatur aliquod ius probabile inspecta causa de præsenti, & nihil mirum si aliquibus visum sit ex hoc text. probari non valere pactum, quo quis renuntiat iuri de futuro. Rebuff. *in*
tract. nominat. quæst. 12. num. 19. vbi ait quòd renun- 9
tiatio iuris de futuro extra iudicium facta non valet, Gutier. *de iuram. confirmat. part. 1. cap. 25. num. 3* vbi quòd renuntiatio iuris de futuro in iudicio facta valet, & tenet, Donat. à Fina *commun. opin. lib. 1. tit. 3.*
num. 97. 10

Hinc prouenit vulgare Axioma quòd ius quæsitum est fortius, quàm ius quærendum, vt citato hoc text. dicit Brunor. à Sole *in locis communib. verbo, ius quærendum,* Card. Tusch. *pract. concl. tom. 3. lit. F. concl. 12. n. 7.* Ego ipse *axiom. 135. n. 2.*

Notatur etiam hic text. ad hoc quòd valet pa- 11
ctum, quo quis renuntiat futuræ successioni alicuius defuncti, licèt debeatur sibi per viam fideicommissi & restitutionis post mortem alterius, ex eo,

quæ in præſenti fillus grauatus de reſtituenda ſua patte hæreditatis alteri fratri ſi liberos non ſuſcepit, fecit pactum cum fratre fideicommiſſario vt reſtituta de præſenti certa parte hæreditatis, remitteret ſibi alter frater ius & ſpem fideicommiſſi conditionalis:& dicit text. iſte quòd alter remiſit, & valet pactum illud:cuius ratio poteſt eſſe, quia per fideicommiſſariam ſubſtitutionem ſucceditur teſtatori defuncto,& non hæredi grauato,ita Anton. Gomez *l.21.Tauri.num.15.*vbi dicit hunc textum notabilem. Adde Morl *in emporio iuris tom.1.tit.3.quæſt.5.n.* 12. vbi ait quòd licèt de hæreditate viuentis paciſci non poſſimus, rectè tamen paciſcimur de hæreditate mortui, & ideo ſubiungit pactum de remittendo fideicommiſſo, non eſſe de hæreditate viuentis, ſed defuncti:ac proinde mero iure valere.

12 *A patre tuo proficiscaris, &c.*] Notatur ad hoc quòd quando cauſa eſt momentanea, habens etiam momentaneum effectum, nihil refert an cauſa ceſſet poſt completum effectum, quia tunc non ceſſat ipſe effectus, vt per Tiraq. *in tract. Ceſſante cauſa, limit.* 21.*num.*5.qui dicit de hoc eſſe caſum in hoc text. vbi pactum, ſiue contractus innominatus, ſcilicet dationis ſextantis ex parte filij teſtatoris ab ipſo teſtatore rogati reſtituere hæreditatem Licinio Frontoni,ſi ſine liberis decederet, & remiſſionis eius fideicommiſſi ex parte eiuſdem Frontonis fuit completus: & ideo licèt cauſa propter quam contractus, ſiue pactum interuenerat,ſcilicet metus filij ne decederet ſine liberis,ceſſet, quia deceſſit relictis liberis,non tamen ceſſat effectus,quia non reuocatur contractus completus.

Inducit hunc tex. Anton.Gom.*var. lib. 1. cap.5. num.42.verſ.quartò facit*,& ait quòd in præſenti hæres fuit grauatus alteri poſt mortem bona reſtituere ſub conditione, ſi ſine liberis deceſſerit, & medio tempore ante mortem,cùm non haberet filios, fecit pactum cum ſubſtituto, vt pro certa parte hæreditatis ſibi danda, remitteret ius ſubſtitutionis, & fideicommiſſi,& ſic remiſit poſtea prædictus: hæres grauatus habuit liberos, quos reliquit tempore mortis: Dubitabatur an liberi,vel deſcendentes nati ex prædicto hærede grauato poſſent reuocare & annullare illud pactum, & illud non adimplere, vel partem ſolutam repetere; & dicit text. quòd non, immo tenentur ſeruare, & adimplere; ergo ſi eſſent taciti per teſtatorem vocati & ſubſtituti, non tenerentur ſeruare, nec illam partem hæreditatis promiſſam ſoluere, & ſolutam poſſent repetere, quia bona eſſent vinculata,& ſubiecta reſtitutioni, & ſic non poſſent per hæredem grauatum alienari.

13 *Pactum eo tempore de ſextante, &c.*] Notatur ad hoc quòd remiſſio fideicommiſſi pacto fieri poteſt modico accepto,hoc eſt,data ſexta parte,vt per Fuſar. *de ſubſtitut.q.587.num.19.*

14 *Facta, ſicut placuit, diuiſione.*] Ergo qui ſcienter ſorti ſe commiſerant in diuiſione facienda, illis ſuccurrendum non eſt propter inæqualitatem, vt per Pinel.*in l.2.C.de reſcind vend.p. 2.cap.1 n.8. in fine.*

Alia de materia & intellectu huius text.vide apud Duaren.*lib.1.de pactis,cap 4.num.1.* Mantu.*lib.2.locorum cap.27.col.1.*Corraſ.*lib.2.miſcel.cap.19.n.* 10. Alciat.*lib.9.parerg.cap.* 20.Connan.*commentar.lib.5. cap.5.num.7.*

15 In gloſſ.*Te filia,in 5.oppoſit.* ibi, *fuit impulſiua, non finalis.*Notatur ad hoc quòd regula, *Ceſſante cauſa*,procedit in cauſa finali, non autem impulſiua, vt per Titaquell.*in tract.Ceſſante cauſa,limit.1.num.1 & 2.*& plures, quos refero ego ipſe *de Axiomat.iuris vſufrequent.axiom.40.ex num.5.*

In ead.gloſſ. ibi, *proxima fuit remiſſio*,&c.Notatur ad hoc quòd regula, *Ceſſante cauſa*, procedit in cauſa propinqua & immediata, non autem in remota,ſiue mediata,vt per Tiraq.*d.tract.limit.20. num.1.* Cauſa enim proxima magis attenditur quàm remota, vt per plures,quos citaui *d.axiom.40.n.* 30. 16

In eadem gloſſ.ibi,*locum habeat tantùm*, &c.Notatur ad hoc quòd in contractibus non habet locum cautio Mutiana,ſed omnino ſuſpenditur actio & obligatio donec verificetur conditio negatiua,vt per Anton.Gom.*tom.2.cap.11.num.37.col.2.* 17

SVMMARIVM.

1 *Pactum tacitum prodeſt abſenti & ignoranti, & nocet creditoribus.Procedit vt num.5.*

2 *Pactum verum requirit præſentiam partis,non tacitum,& num.3.*

4 *Legis effectus,& acquiſitio non negatur abſentibus, & ignorantibus.*

6 *In Conuentione tacita non requiritur præſentia.*

L. Poſt venditionem. II.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS AA. *Claudio.*

TAcitum pactum prodeſt abſenti & ignoranti, 1
& nocet creditoribus; pactum verum requirit 2
præſentiam partis, non tacitum.Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.1.n.1.ſupra hoc tit.*& ex Repetentibus *tom.7.*Franciſcus Curtius, & Hieron.Butigella.

Hanc eandem concluſ.& quòd pactum tacitum abſenti proſit, ex hoc text. deſumunt Mantu. *lib.2.* 3
*locorum cap.34.à princip.*Cõnan.*comment.lib.5.cap.4 n.3.*Pinel.*in l.1.C. de bonis matern. p.1.num.36.*vbi dicit quòd effectus,& acquiſitio legis abſentibus, & 4
ignorantibus non negatur. Cald. Pereira *de empt. & vendit.cap.13.num.69.& num.75.* vbi ait, regulam ſuprà poſitam, quòd ſcilicet pactum tacitum abſenti 5
proſit,procedere in caſibus à iure expreſſis. Cardin. Mantic.*de tacitis,& ambig.conuent.lib.1.tit.5.n.* 12. *cum ſeqq.*vbi *num.16.* quòd in tacita conuentione non requiritur præſentia, Vincent. de Franch. *deciſ.100.ſub num.13.*vbi ait quòd diſpoſitio huius text. 6
eſt fundata in tacita remiſſione.

SVMMARIVM.

1 *Seruus paciſcendo facere poteſt conditionem domini meliorem,non deteriorem,& num.2.*

3 *Seruus in acquirendo domino,poteſt ei præiudicare apponendo modum & conditionem. Nec poteſt dominus acceptare niſi cum ſua forma,num.4.*

L. Seruus. III.

Iidem AA. *Reſtituto.*

SEruus paciſcendo,domini conditionem meliorem, 1
non deteriorem facere poteſt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1.ſuprà hoc.tit.*& ex Repetentibus *tom.7* Hieron.Butigella.

Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt 2
Duaren.*de pactis cap.3.num.3.* Alciat. *de præſumpt. reg.3.præſumpt.21.num.3*

In

5 In gloff. *Non potest, fin. ibi, item nota*, &c. Notatur ad hoc quòd seruus in acquirendo domino, potest ei præiudicare apponendo modum, & conditionem, nec post dominus acceptare nisi cum sua forma, vt per Tiraquell. *de retractu, ad finem, tit. 1. num. 6. & 7.*

SVMMARIVM.

1 *Renuntiatio litis aufert procedendi licentiam renuntianti.*
2 *Renuntiari potest instantia.*
3 *Renuntians liti simpliciter, non præsumitur id facere animo donandi.*
4 *Renuntians liti, & causæ, non potest redire ampliùs.*
5 *Renuntiatio iudicialis parte absente facta valet quando iudex pro absente recipit.*
6 *Renuntiatio non præsumitur in dubio.*
7 *Lis mota dicitur, facta litis contestatione.*
8 *A libello per se dato desistens, & alium offerens ante litis contestationem, non à tota causa desistit.*
9 *Ius suum cedens, vel renuntians, non habet ampliùs regressum ad illud.*
10 *Renuntiatio quòd quis possit liti, vel instantiæ, intelligitur aduersario consentiente, vel quòd sua non interest.*
11 *Renuntians liti, censetur renuntiare instantiæ, & iuri. Fallit in beneficialibus, num. 12.*
13 *Renuntians liti non videtur fateri quòd aduersarius ius habeat.*
14 *Renuntiare quis potest parte absente, odio litium: Dummodo fuerit renuntiatum præsente iudice, vel aliqua alia persona publica pro absente acceptante. num. 15 Quid si non acceptauit, an noceat renuntianti, remissiuè, num. 16.*
17 *Renuntiatum non videtur priuilegio speciali minorum, nec derogatum, nisi caueatur expresè.*
18 *Priuilegium & beneficium speciale non censetur sublatum per verba generalia statuti, sed specialia requiruntur.*

L. Postquam liti. IV.

Iidem AA. Valeria.

1 Renuntiatio litis aufert procedendi licentiam
2 renuntianti. Item instantiæ quis potest renuntiare. Colligunt ex Ordinat Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* post omnes Hubert. Giphani. *tom. 1. pag. 38.* & ex Repetentibus *tom. 7.* Ludou. Gozad. Francisc. Curtius, & Signorol. de Homod. Hieron. Butigella.

3 De materia & intellectu huius text. vide Alciat. *lib. 5. paradox. cap. 17.* Connan. *comment. lib. 5. cap. 4. num. 3.* Alphan. *collect.* 348. Matth. Colet. *decis.* 129. Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 3. n. 83. pag. 803* Tiraq. *in l. si vnquam, verbo donatione largitus, num. 203.* vbi tenet quòd renuntians liti simpliciter, non præsumitur id facere animo donandi, & *numeris seqq.* hoc declarat Anton. Gom. *l. 45. Tauri num. 71. post med.* vbi ex hoc text. conclusionem col-
4 legit, quòd si quis renuntiat liti & causæ, ampliùs ad eam redire non potest, vt non transeat dominium reo, sed tantùm quæratur sibi exceptio. Brunor. à Sole *in locis communib. verbo, renuntiatio iudicialis*, vbi citato hoc text. tenet renuntiationem iudicialē
5 absente parte factam valere, quando iudex pro absente recipit, idem resoluit Anton. Gabr. *tom. 3. commun. lib. 1. tit. de confessis, conclus. 1. num. 32.*

Notatur hic text. ad hoc quòd in dubio renuntia- 7
tio non præsumitur, nam Deci. *hic num. 16.* per hunc text. docuit non censeri iuri proprio renuntiatum,
nisi expresè ita actum fuerit, ita plures, quos refert 6
Menoch. *cons. 1. n. 2 1 2. & cons. 3 1 5. num. 1.*

Lis de prædio mota, &c.] Nota quòd lis mota dicitur postquam litis contestatio facta fuerit, iuxta text. expressum *in cap. ex parte 30. de verbor significat.* iunctis traditis per Rebuff. *in l. litis nomen, vers 6. ff. de verborum significat.* Cabed. *Lusitan. decis. 15. num. 10. part. 2.* Marant. *de ordine iudic. part. 5. num. 64.*

Hinc parens meus *in remiss. ad Ordin. Reg. Lusi-* 8
tan. lib. 3. tit. 20. §. 7. n. 3. resoluit desistentem à libello per se dato, & ante litem contestatam offerentem alium nouum, non desistere à tota causa, ad notata per D. Barbos. *in l. non potest videri, numer. 32. ff. de iudic.* & per Ceual. *commun. contra communes, qu. 815. num. 5.*

Causam finitam instaurari, &c.] Facit ad vulgare 9
axioma quòd ius suum cedens, vel renuntians non habet ampliùs regressum ad illud, de quo plures citati Doctores *axiom. 1 3 5. num. 1 2.*

Aduertit Boër. *decis. 48. num. 7.* conclusionem 10
quòd possit quis liti, vel instantiæ renuntiare, intelligi aduersario consentiente, vel quòd sua non interest.

In gloff. *Postquam liti. 1.* Notatur ad hoc quòd 11
renuntians liti censetur renuntiare instantiæ, & iuri, vt per Alphan. *collect. 348. num 2.* vbi ex Rot & Papa
ait quòd fallit in beneficialibus, & hoc ipsum sentit 12
Mascard. *de probat. conclus. 347. ex num. 64.* tenentem quòd per talem renuntiationem litis, & causæ non vacat beneficium, & addit idem Alex. *d. collect. 348. num. 3.* post Roman. *sing. 790.* & Tiraquell. *in d. l. si*
vnquam, verbo donatione largitus, num. 101. quòd re- 13
nuntians liti non videtur fateri quòd aduersarius habeat ius.

In gloff. *Renuntiasti.* Notatur ad hoc quòd potest 14
quis liti renuntiare absente parte odio litium, vt per Brunor. à Sole *in locis communib. verbo renuntiare illi potest,* Anton. Gabr. *tom. 3. commun. libr. 1. tit. de confessis. conclus. 1. num. 33.* Mascard. *de probat. concl.*
347. n. 63. vbi subdit dummodo, fuerit renuntiatum 15
præsente iudice, vel aliqua alia persona publica pro absente acceptante, & *num. 108* tenet quòd quando quis renuntiauit iuri reali, etiamsi non confessus fuerit expresè se habere rem pro derelicto, illa renuntiatio probat, & valet in fauorem absentis, siue expresè, siue tacitè facta fuerit.

Quid si non acceptauit, an noceat renuntianti? 16
vide Aretin. *col. fin. vers. sin autem uendum*, Socin. *num. 5. in 1. casu,* Deci. *num. 7. & seqq.* Curt. *num. 9. in præsenti,* Ruin. *cons. 164. num 12 vol. 5.* quos refert & sequitur Surd. *cons. 364. num. 10.* qui resoluunt renuntiantem liti posse reuocare renuntiationem, quando aduersarius illam non acceptauit.

In gloff. *Nulla ratio, fin. ibi, communi iure, secus* 17
speciali, vt in minore. Notatur ad hoc quòd priuilegio speciali minorum non videtur renuntiatum, nec derogatum, nisi expresè caueatur, vt per Azeoed. *l. 5. num. 21. tit. 6. & l. 4. num. 3. tit. 17. lib. 4. noua Recopil.* Garci. Gironda *de priuileg. & exempt. explicat. num. 285* Vnde hinc vulgò colligitur quòd nunquam censetur exclusum remedium restitutionis in integrum denegata quacunque actione, nisi fiat specialis de ea mentio, vt per Molin. *lib. 1. de primogen. cap. 13. num. 65.* Perez *l. 1. tit. 8. lib. 3. Ordin. pag. 594.*

Pinel. *in l.2.C. de rescind. vendit. p. 3. cap. 1. num. 15.* Couarr. *pract. c. 17. num. 4.* Tiraquel. *de retracta lign. §. 35. gloss. 4. num. 32.* Rebuff. *ad leges Galliæ tit. de restitut. art. 2. gloss. 4. n. 23.* Sim. de Prætis *de interpr. ult. volunt. libr. 3. interpr. 1. dub. 5. solut. 4. n. 34.* Azeued. *l. 5. tit. 5. lib. 4. noua Recop.* Cald. Percira *in l. si curatorem, verbo, implorare, n. 45.* Alexand. Raudens. *de analog. lib. 1. c. 33. n. 141.* latè Sanchez *de matrim. lib. 7. disp. 37. n. 22. vers. sextò.* Castill. *controuers. iuris lib. 2. cap. 5. num. 15. cum seqq.*

18 Notatur etiam ad hoc quòd speciale priuilegium & beneficium per verba generalia statuti non censetur sublatum, sed specialia requiruntur, vt per Menoch. *cons. 187. num. 44.* Et generalis exclusio remediorum, vel beneficiorum intelligitur de his quæ competunt de iure communi, non verò de his, quæ de iure speciali, vt per hanc gloss. tenet Perez *l. 8. vers. facit etiam, tit. 4. lib. 2. Ordin. pag. 236.*

SVMMARIVM.

1 *Causa in pactis liberatoriis non attenditur, sed in obligatoriis.*
2 *Solutio & pactum quandoque liberant.*
3 *Debiter qui partem soluit, de parte autem non petenda pactum conuentum fecit, pro illa parte iure ciuili, pro hac iure pretorio liberatus est.*
4 *Aduocati non inhonestè mercedem accipiunt.*

L. Creditori tuo. V.

Imp. ANTONINVS. *Demagoræ.*

1 CAusa in pactis liberatoriis non attenditur, sed
2 in obligatoriis. Solutio & pactum quandoque liberant. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* & ex Repetentibus *to. 7.* Francisc. Curtius.

3 De materia & intellectu huius text. vide Cōnan. *commentar. libr. 5. c. 3. num. 7.* Cott. *in memorab. verbo creditor. col. 3.* Ferdinand. de Mendoça *disput. iuris ciuilis lib. 3. c. 10. num. 3. prope fin.* vbi dicit in hoc text. decisum esse debitorem qui partem soluit, de parte autem non petenda pactum conuentum fecit, pro illa parte iure ciuili, pro hac autem iure prætorio liberatum esse, quia horum prius à iure ciuili, secundum autem à iure prætorio ortum dissoluendæ obligationis habuerunt.

4 *Tuo patrocinio,* &c.] Ergo Aduocati non inhonestè mercedem accipiunt, vt per Tiraquell. *de nobilit. cap. 19. num. 27.*

SVMMARIVM.

1 *Pacta contra leges, constitutiones, & bonos mores non sunt concipienda, & num. 2.*
3 *Pacta contra leges quando dicantur fieri.*

L. Pacta quæ. VI.

Idem A. Basiliæ.

1 PActa contra leges, constitutiones, & bonos mores non concipienda sunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* & ex Repetentibus *tom. 7.* Hieron. Butigella.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 28. tit. 11. p. 5. & l. 29. vbi gloss. 1. in princ. eod. tit.* Cōnan. *comment. lib. 5. c. 5. num. 4.* Duaren. *lib. 1. de pactis cap. 4. num. 3.* Cardos. *in praxi Iudicum & Aduocat. verbo pactum, n. 12.* Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin. libr. 2. tit. 3. n. 20. prope fin. pag. 298.* Franc. Hieron. Leo *Valentin. decis. 29. n. 14.* vbi subdit quòd pacta contra legem fieri dicuntur, quando lex eadem fieri prohibet.

SVMMARIVM.

1 *Creditor si debitori succedit confunditur actio, & num. 2.*
3 *Hæres creditor grauatus restituere hæreditatem, potest retinere suum creditum, & deducere.*
4 *Actiones hæredi competentes contra defunctum, vel eius hæreditatem, confundi per aditionem.*
5 *Tò* Conditio *pro pacto, aut lege plerunque ponitur.*

L. Debitori. VII.

Idem A. Maximo.

CReditor si debitori succedit, confunditur actio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* post Hubert. Giphan. *tom. 1. pag. 39.* & ex Repetentibus Franc. Curtius.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 8. tit. 6. par. 6.* Villalob. & Vezin. *to. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 5. num. 15. pag. 466.* Hippol. *sing. 161.* Duen. *reg. 18.* Bernard. Diaz *regul. 160.* Socin. iun. *cons. 9. n. 5. lib. 2.* Crauet. *cons. 144. n. 5. & cons. 300. n. 7.* Tiraquell. *de retract. lign. §. 29. gloss. 2. n. 10.* Padil. *in l. cùm secundum, num. 12. C. de fideicommiss.* Roman. *cons. 276.* Anton. Gomez *tom. 2. variar. c. 4. n. 18. vers. item modo,* Brunor. à Sole *in locis communib. verbo, creditum,* Surd. *decis. 92. ex n. 1.* vbi quòd hæres creditor grauatus restituere hæreditatē, potest suum creditum retinere, & deducere, *& decis. 124. num. 7.* vbi quòd per aditionem confunduntur actiones hæredi competentes contra defunctum, vel eius hæreditatem, *& decis. 310. num. 10. & cons. 7. num. 19.* Menōch. *cons. 89. num. 45.* Ioan. Garc. *reg. 11.* vbi ampliat & limitat multis modis.

Ea cōditione, pactóque, &c.] Notatur ad hoc quòd *conditionis* verbum plerumque pro pacto, aut lege ponitur, vt per Tiraq. *de retract. tit. 2. §. 2. glos. 1. n. 76.* Molin. *de primogen. lib. 2. cap. 12. num. 5.* vbi quòd sub nomine conditionis vt adiiciatur tanquam modus, non autem tanquam conditio, iudicandum erit.

SVMMARIVM.

1 *Pactum appositum super fœtibus pecorum inter dominum & pastorem diuidendis, seruandum est, & num. 2.*
3 *Regula societatis ouium & pecudum, cum num. 4.*
5 *Societas pecuniæ an & quomodo sit diuidenda vbi nihil conuentum est expressè.*
6 *de Animalis ad pastum datæ interitu nocente domino, quid statuendum.*

L. Si adipiscenda. VIII.

Idem A. Mucatraulio.

PActum appositum super fœtibus pecorum inter dominum & pastorem diuidendis, est seruādum. 1
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc*

loc tit.& ex Repetentibus Philippus Coroeus, & Franciscus Curtius.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Donat. à Fin. *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 3. num. 20. in fine*, Afflict. *decis.* 38. & *ibi* Vrsil. *in addit.* Franc. Marc. *Delphin. decis.* 888. *part.* 1. Baptista Costa *de rata & quota q.* 118. Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat inter virum & uxor. notab.* 6. §. 11. *num. 4. pag.* 459. vbi hunc text. cum gloss. notabilem dicit, ad hoc quòd potest inter duos societas contrahi, vt vnus ponat pecudes, alter verò custodiam & operam tantùm, & in fine certi temporis, fortè quinquennij, fœtus diuidantur per portiones inæquales, putà quòd ponens operas habeat duas partes, & ponens pecudes vnam tantùm, quia opera vnius aliquando plus operatur, quàm pecunia, vel res alterius: hoc idem subscripserunt Theologi Cæsaraugustani, quos refert Michaël Sebastian. *in acromatica & apodictica accusatione in vulgo mediū lucrem*, impressa Cæsaraugustæ de anno 1620. vbi habetur, quòd in hac materia regula est certa & indubitata quòd industria & impensæ io pascendis pecoribus factæ debent æquipollere valori pecudum ad hoc vt lucra æqualiter diuidantur, aliàs enim diuisio facienda erit habitu respectu ad expeosas factis in operibus, & custodia, & ad valorem pecudum.

In qua materia societatis ouium & pecudum duæ regulæ etiam certissimæ sunt, & indubitabiles,
3 quas ponit Martin. Carrillo scriptor luculentissimus apud Michaël. Sebastian. *vbi sup.* Prima est, Omnis societas circa animalia in qua poountur pacta, quibus alicui sociorum expertorum arbitro damnum irrogatur, est iniqua, deuiat quippe à iustitia.
4 Secunda regula est, Quando capitale in toto, vel in parte stat periculo accipientis io casu fortuito, & non communicant æquè seruata proportione, omnia pericula, & damna, & lucra pro rata eorum, immo ex primis fructibus, & fœtibus totum capitale restituitur, antequam socius aliquam accipiat vtilitatem ratione laborum, sumptuum, & expeosarum, talis contractus reprobatur & condemnatur, vt per Syluest. *in summ. verbo, societas* 2. S. Antonin. *part.* 2. *tit. 5. cap. 7. §. 39.* Nau. *in man. cap. 17. à numer.* 260. Angel. *in floribus Theolog. p. 2. quæst. de contractu societ. art. 1. definit.* 4. Ludou. Lop. *in instruct. negotiant. lib. 1. cap.* 57. Petr. Nauarr. *de restit. lib. 1. cap. 2. num.* 377. P Molin. *de Iustit. tract. 2. disp.* 420. vterque enim socius æquè expositus esse debet amittendi vel operas, vel capitale, alioquin societas erit leonina, ioxta *l. si non fuerint, §. Aristo, l. Mutius, & l. societàs, ff. pro socio, §. de illa, Instit. de societ.* Panor. *in cap. per vestras, num. 11. de donat. inter vir. & uxor.* Petr. de Perus. *in tract. de duobus fratribus, p. 4. q. 1.* Marian. Socin. *cons. 74. num. 7. cum seqq. part.* 2. Cou. *lib. 3. var. cap. 2. num.* 2. & 3. Morquech. *in tract. de diuis. bonor. lib. 2. cap.* 3. Mich. Salon. *de iustit. & iure tom. 2. de contractu societ. art.* 5.

5 Vtrùm autem & quomodo societas pecuniæ sit diuidenda si nihil conuentum est expressè, vel tacitè, quia nulla est consuetudo de hoc vide Siluest. *d. verbo, societas 2. num.* 10. Caiet. *in summ. eod. verbo*, Ludou. Molin. *d. tract. 2. disp. 415. concl.* 1. Less. *de iustit. & iure lib. 2. cap. 25. de contractu societ. dub. 2. num.* 8. qui Molinam sequutus inquit, vt is, qoi operas confert, admittatur vt verus socius, & solùm sit particeps lucri secundùm æstimationem operarum, quasi tantum pecuniæ io societatem contulisset, quanti valent operæ, &c.

6 Ias. *in præsenti, num.* 2. mouet quæstionem de animalis ad pactum dati interitu nocente Domino, & *num.* 4 resoluit quòd in tali ioteritu casus fortuitus à pastore sit probaodus, de quo Alciat. *resp. 119. num. 4. cum seqq.* Palat. *in repet. d. cap. per vestras, notab. 6. §. 21. num. 11. in fine*, vbi dicit quòd non sufficit hoc casu ipsi custodi, vel laboratori probare interitum, nisi etiam probet casum fortuitum. Et ideo non sufficit pastori, vel captario portare pelles animalium, quamuis per hoc constet de interitu, nisi probet casum fortuitum, putâ mortalitatis, vel similem, ita idem Palat. *citato loco, num.* 22. Arnald. *sing.* 31. Rebuff. *ad l. 30. ff. de verbor. signif. pag.* 190. Mascard. *de probat. concl. 634. num.* 5.

L. Cùm posteaquam. IX.

Imp. ALEXANDER A. *Dionysio.*

1 REmittens dolo aduersarij ius ex sententia quæsitum, sibi oon nocet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* ex Repetentibus *tom.* 7. Franc. Curtius.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 3. n.* 98.

SVMMARIVM.

1 *Pactum nudum appositum iuxta rei traditionem vestiri ab ea.*
2 *In traditione rei suæ talem quis legem ponit, qualem vult.*
3 *Ex pacto non nascitur actio.*
4 *Pactum nudum iuratum an pariat actionem attento iure ciuili.*

L. Legem quam. X.

Idem A. Nicæ.

1 PActum nudum appositum iuxta rei traditionem vestitur ab ea. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* ex Repetentib. *tom.* 7. Franciscus Curtius.

2 *Legem, quam dixisti, &c.*] Notatur ad hoc quòd in traditione rei suæ potest quis ponere legem, quam velit, de quo vide Surd. *de aliment. tit. 8. priuil. 56. num. 93. & tit. 9. q. 18. num.* 13. & 14. Cald. Pereira *de potest. eligen. cap. 16. num. 6. & de extinct. emphyt. cap. 3. num.* 11.

3 *Ex pacto actionem non nasci, &c.*] De hoc vide Viui. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 3. n. 53. cum seqq. pag.* 300. Alciat. *lib. 5. paradox. c.* 3. Connan. *comment. lib. 5. cap. 3. num.* 5. Bacon. à Vacuña *lib. 1. nonarum declarat. declar.* 13. Anastas. Germon. *lib. 1. animaduers. cap.* 4. Anton. Gom. *tom. 2. var. c. 9. n.* 2. Cou. *in cap. quamuis pactum, p. 2. §. 4. n.* 12. Menoch. *cons. 1. num. 236. cum seqq.* Perez *l. 3. titul. 8. lib. 3. Ordin.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil. 19. n.* 3. Morl. *in emporio iuris, p. 1. tit. 3. q. 1. per tot.* Fachinæ. *controu. lib. 2. c.* 100. Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 257. col. 2. in med. & tom. 6. tract. 5. disp. 34. num.* 2. Cardos. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo, pactum, n.* 6. Rebell. *de obligat. instit. p. 2. lib. 10. q. 1. à num.* 17.

4 Vtrùm autem pactum nudum iuratum attento iure ciuili pariat actionem? vide Couar. *in cap. quamuis pactum, p. 2. §. 4. num.* 13. & 15. Ceuall. *commun. contra commun. q.* 315. Molin. *d. tract. 2. disp. 256. vers. secunda conclusio*, Seraphin. *d. priuil. 19. n.* 2.

SVMMARIVM.

1 Pactum ad eos extenditur, ad quos extenditur illud super quo interponitur. Transit ad heredes ob interesse causatum, n. 2. Porrigit effectum ad eu, cuius interest, n. 3. & 4.
5 Agens non auditur sine interesse.
6 L. ex conuentione, de pactis, conciliatur cum l. 1 sine censu, vel reliq. remissiuè.
7 Dominus non potest agere, nisi sua intersit.
8 Pars instrumenti solo edi, & ostendi debet.
9 Æstimatione fit emptio.

L. Ex conuentione. XI.

Idem A. Capitoni.

1 AD eos extenditur pactum, ad quos extenditur illud super quo interponitur. Item pa-
2 ctum ob interesse causatum ad hæredes transit. Vel
3 pactum porrigit effectum ad eum, cuius interest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* & ex Repetentibus *tom. 7.* Franciscus Curtius.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu-
4 munt Duen. *reg. 12.* Tiraq *de retractu lig. §. 1. gloss. 2. num 53.* vbi quòd agens non auditur sine interesse,
5 Ioseph. Ludou. *commun. concl. 56.* & *Perus. decis. 89. n. 4. p. 2* Connan. *comment. lib. 7. cap. 6. n. 1.*

6 Ad conciliationem huius text. cum *l. 1. sine censu, vel reliq.* quæ adinuicem, & de directo contrariantur, vide Geno. *in conciliatione legum in iure ciuili contrariarum, pag. 609. cum duabus seqq.* vbi vltimo loco refert, inter cæteros Deci. *in præsenti, num. 9. in fine*, existimasse dictionem illam negatiuam, *non*, quæ adest in contextu dictæ l. 1. delendam esse, quia eadem & vnica lex videtur hæc, de qua *in præsenti*, & quia eidem dirigitur, sequi videntur Donel. *in præsenti, num. 5 & in d. l. 1. n. 7. 14. & 15. cum seqq* Petr. Gilchen. *in præsenti, in fine*; sed hanc interpretationem respuendam esse tradit idem Genoa, eo quòd repugnet vulgatorum Codicum lectioni, se asserens nullam solidam conciliationem adinuenisse.

Actio vbi aduersùs eam, &c.] Notatur [illegible] hoc
7 quòd dictum de quo *suprà*, videlicet Dominum non posse agere, quia sua non interest, procedit non obstante quòd tempore celebrati contractus interesset, quia sat est quòd non intersit nunc quando iudicium instituitur, immo si post actionem propositam desinat interesse, desinit & actio competere: vt per Tiraq. *de retractu lig. §. 1 gloss. 2. num. 51.* Surd. *decis. 52. num. 3. & 4.*

Pars instrumenti.] Ergo pars sola edi, & ostendi
8 debet, de quo vide Boër. *decis. 253. n. 6. col. 2.*

In gloss. *Venditio. ibi, æstimatio enim facit emptio-*
9 *nem*, &c] Notatur ad hoc quòd vbi facta est mentio æstimationis rerum dotalium, in dubio interpretabitur interuenisse tacitam venditionem, vt per Roland. *consil. 64. num. 4. lib. 4.* Cremen. *sing. 18.* Afflict *decis. 270. num. 2.* Tobi. Non. *cons. 52. à n. 5.* Con. *pr. ctic. c. 28. n. 1.* quos & alios refert & sequitur D Barbos. *in l. æstimatio 50. n. 3. ff soluto matr.*

SVMMARIVM.

1 Pacta nouissima prioribus contraria, seruanda sunt.
2 Vltima prioribus derogant tam in contractibus, quàm in testamentis, & num. 3. & 5. Amplia vt num. 6.
4 Pactum secundum primo contrarium non tollit illud nisi ope exceptionis, & num. 7.

L. Pacta nouissima. XII.

Idem A Flacillæ.

PActa nouissima prioribus contraria, præsertim 1
apud acta facta seruanda sunt. Item vltima prio- 2
ribus derogant tam in contractibus, quàm in testamentis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* & ex Repetentibus *tom. 7.* Franciscus Curtius.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 3
munt *l. Hispan. 21. & 22. tit. 1. part. 6.* Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 3. num. 21.* Batt. *in l. si vnus, §. pactus, num. 1 ff. hoc tit.* Cardos. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo, pactum, num. 30.* Mol. *in emporio iuris p. 2. tit. 3. in prælud. num. 51.* vbi ait secun- 4
dum pactum primo contrarium non tollere illud ipso iure, sed ope exceptionis.

Vnde vulgò allegari solet hæc lex ad hoc quòd 5
vltima derogant prioribus, de quo Alex. *cons. 112.* 6
lib. 4. vbi ampliat in statutis, contractibus, pactis, vltimis voluntatibus, rescriptis, & constitutione Procuratorum, Anchar. *cons. 208 num 15.* vbi agit de opinionibus, quia statur vltimæ. Hippol. *in pract. §. quæritur, num. 3.* Rebuff. *ad l. 101. ff. de verbor. signif.* Flamin Pari. *de resigna. benefic. lib. 3 q. 7 n. 10.* Gam. *Lusitan. decis. 50. num. 3.* Menoch. *cons. 64. num. 14.* vbi quòd noua pacta veteri derogant, Gutier. *de iuram. confirm. part. 1. c. p. 74. à princip.* vbi quòd procedit in contractibus, testamentis, codicillis, sententia diffinitiua, constitutione Procuratoris, rescriptis, legibus, statutis, consuetudinibus, fama, mora, opinionibus relatis in dubio, & *ibi num. 2.* resoluit hanc regulam non procedere quando primum pactum fuisset iuratum, secundum verò non, quia tunc primum valet virtute iuramenti confirmatum. & *num. 3.* disputat, an hæc limitatio procedat etiam quando secundum pactum esset quoque iuratum sicut primum, Surd. *decis. 51. ex num. 1.* vbi ex Deci *hic num. 3.* dicit quòd vltima scriptura, vltima sepulturæ electio, vltima Ecclesia, vltimus status, vltima conditio, vltima verba sententiæ, vltima appellatio, vltima quasi possessio patronatus, attenditur, & quòd quando duo contractus sunt inuicem incompatibiles attenditur secundus: idem Surd. *decis. 72 num. 1. & decis. 195. num. 7. & decis. 289. num. 15. cum seqq. & cons. 102. num. 1. & cons. 359. num. 35* Brunor. a Sole *in locis commun. ib. verbo, vltima,* Aloys. Ricc. *in collect. decision. p. 3. collect. 676.* Cardin. Tusch. *practic. concl. tom. 6. lit. P. concl. 451. per tot. & tom. 8. lit. V. concl. 228.* Aloysi eskro *de Axiomat. iuris vsufreq. axiom. 183.*

In gloss. *Nouissima.* Hanc glossam reputari singularem dicit Anton. Gom. *tom. 2. var. cap. 13. num. 12. in fine*, ad probandum quòd in vltimis voluntatibus clausula derogatoria, vel protestatio valet & tenet, ac impedit futuram obligationem, dum tamen fiat de voluntate expressa, vel tacita alterius partis.

In gloss. *Prohiberis, fin.* Notatur ad hoc, pactum 7
primo contrarium non tollere illud ipso iure, sed ope exceptionis, vt per Mol. *in emporio iuris tom. 1. tit. 3. in prælud. num. 51.* vbi *num. 52. cum multis seqq.* plura obseruat pro istius conclusionis intelligentia. Pactum de non petendo non tollit ipso iure actionem.

actionem, licèt elidat ciuilem obligationem, cùm producat exceptionem, Donat. à Fina *tom.* 1. *commun.opin.lib.2.tit.3.n.50.cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Pactum appositum iuxta contractum incontinenti actionem parit, & num.2.& 3.*
4 *Pactum seu conditio potest incontinenti apponi in contractu, etiam illo absoluto, modò contrahentes aliò non diuerterint.*
5 *Incontinenti fieri dicitur quod fit paulo antè, vel pòst.*
6 Postea *interuallum significat.*

L. In bonæ. XIII.

Imp. MAXIMIANVS A. *Mario.*

1 PActum appositum ioxta contractum incontinenti parit actionem. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1.num.1.suprà hoc tit.* post omnes Hubert.Giphan. specialiter egit *super hanc l. tom.* 1. *pag.*42. & ex Repeteotibos *tom.*7. Frãciscus Curtius,

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Cõnan.*comment.lib.5.cap.2.num.* 7. & 8. Alciat.*lib.5.paradox.cap.*2. Coiac.*libr.* 10. *obseru.* 24. Fachinæ.*libr.2.controuers.c.*99 Donat. à Fina *tom.* 1. *commun.opin.lib.2.tit.3.num.*52.Motl.*in emporio iuris part.2.tit.3.q.4.n.2.*

3 In gloss. *Actio.* Notatur ad hoc quòd ex quocunque pacto incontinenti apposito oriuntur duæ actiones: prior ex ipso contractu informata, & ad pactum extenta: altera præscriptis verbis, quæ ex eodem contractu nascitur, vt per Tiraq.*de retractu tit.2.§.1.gloss.1.num.3.*

4 In gloss. *Incontinenti.* ibi, *idest, in ingressu, vel egressu contractus,* &c. Notatur ad hoc quòd pactum seu conditio potest incontinenti apponi in contractu, etiam illo absoluto, modò contrahentes aliò non diuerterint, vt per Tiraquel.*tit.2.§.1. gloss.* 5. *num.*25. nam incontinenti fieri dicitur quod fit paulò antè, vel paulò pòst, vt per Negusant.*de pignorib. p.4.princip.n.*45.Cardin.Mantic.*de tacitis & ambig. conuent.lib.1.tit.* 15. *n.* 45. cum aliis per me citatis *de dictionib.vsufreq.dict.*155.*ex num.*5.

6 In gloss. *Postea,* ibi, *scilicet ex interuallo.* Notatur ad hoc quòd dictio *postea*, significat interuallum. Corset.*sing.*221.*incipien.Postea,* Tiraquel.*in l. si vnquam, verbo.postea, ex num.*2.Cou.*lib.1.var.cap.* 14. *num.*1. Ego ipse *dict.*27.*num.*1.

SVMMARIVM.

1 *Stipulatio pœnalis dum incipit à precedenti conuentione nuda, agitur ex stipulatu, non pacto.*
2 *Stipulatio pœnalis non vestit pactum nudum, & num.*3.

L. Si pacto. XIV.

Imp. GORDIANVS A. *Calio militi.*

1 STipulatio pœnalis dum incipit à præcedenti conuentione nuda, agitur ex stipulatu, non pacto. Stipulatio pœnalia non vestit pactum nudum.
2 Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *supr.hoc tit.* & ex Repetentibus *tom.* 7. Franciscus Curtius, & Ludou.Gozadinus.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text desumunt, de ilbiúsque intellectu agunt Alciat. *ad rubr. de verbor.obligat.num.*14 & *ibi* Hieron.Vezio.*n.*12. Iacob.de Nigria *numer.*51.Bart.*in l.lecta, num.*8.*ff. si certum pet.* & *in l.iurisgentium, §.quinimo, n.*5. *ff.hoc tit.*Mayn.*lib.1.actionum c.2.pag.*3. Mathesilan. *sing.* 36.*n.*8.*in annot.*Connan.*commentar.lib.5.c.3.num.*8. Aquilin.*in rubr.de verbor.obligat.n.*134.*fol.mihi* 56. citatur per Alphan.*collect.*572. 5

SVMMARIVM.

1 *Pactum auferens liberam testandi facultatem inualidum est.*
2 *Fauor testamentorum præfertur fauori dotis.*
3 *Pactum de succedendo nullum est, & inualidum.*
4 *Pacisci non licet de hæreditate viuentis, etiam inter eos, qui spem habent proximam succedendi. Amplia vt num.5.& limita vt num.6.& 7.*
8 *Statuta duo apud Hispanos adnotata.*

L. Pactum quod dotali. XV.

Impp. VALERIAN. & GALLIEN. AA. & VALERIAN. *nobilis Cæs.Pactumeio.*

PActum auferens liberam testandi facultatem inualidum est. Item fauor testamentorum præfer- 1
tur dotis fauori. Item pactum de succedendo non 2
valet, & nullam obligationem inducit. Colligunt 3
ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1.num.1 supr. hoc tit.* post omnes Hubert.Giphan.*tom.1.pag.49.in fine,* & ex Repetentibus Frãcisc.Curtius, & Marcinus Monter-à-Cueua.

Vulgaria est huius text. allegatio ad hoc, quòd 4
non licet pacisci de hæreditate viuentis, etiam inter eos, qoi spem hahent proximam ad succedendum, vt in filiis. nam huiusmodi pactom de succedendo non valet, nec vllam obligationem inducit, vt per *l.Hisp.*33.*tit.*11.*par.*5.& *l.6.tit.6.lib.5.noua Recop.* Cõnan.*comment.lib.5.cap.5.ex num.*7.Anton. Gom. *l.*28.*Tauri,* Mench.*de success.creat.lib.1.§.*18. *n.* 26. Duen. *reg.*130. Donat.à Fioa *tom.1.commun. opin. lib.2.tit.3.num.*44. vbi, quòd pactum factum cum filia vt æqualiter succedat cum fratre, non valet: & *num.*74. quòd pactum de perdenda hæreditate, idest, de non succedendo, noo valet, Tiraq. *de iure primog.q.6.num.16.cum seqq.& num.*10.& 25. Menoch.*consi.1.num.*139.*cum seqq.& consi.* 92. *ex n.* 15. vbi quòd nec etiam fauore matrimonij licet super hæreditate pacisci, quia potior est fauor liberi arbitrij, quàm matrimonij, Gutier.*de iuram. confirmat. part.1.cap.*59.*à princip.*Valasc.*de partition.cap.*16. *à princip.*vbi rationem præstat, vel quia præsumit lex quòd filius pro modica re dimitteret multa, vel quia filij meritis inuitandi, non verò pactionibus adstringendi sunt. Fachin.*controuers.lib.2.cap.*101.& *lib.*5. *cap.*84.& 85.Grass.*in § successio ab intestato quæst.*9. Pereg.*de fideicommiss.art.*51.*num.* 25. latè Francisc. de Barry *de successionibus testati ac intestati lib.2 tit. 3.per tot.*Fusar.*de substitut. & fideicommiss.qu.* 308. *num.*2.

Amplia, quamuis pactum supradictum, de quo
in hac lege, iuramento confirmetur, secundùm 5
Ordin.Reg.*lib.4.tit.70.§.*3. latè Fusar. *de fideicommiss.qu.*308.*num.*18.*cum.seqq.*Grass.*d.q.9.numer.*7.

Pereg.

Peregr. *d. art.* 51. *num.* 24. Meneh. *de successsion. libr.* 2. §. 18. *num.* 197. & 255. Couarr. *in c. quamuis pactum p.* 3. *in initio num.* 3. vbi ait quòd Bald. dum voluit pactum illud de succedendo, cuius mentio fit *in hac l.* quoad futuram successionem iuramento confirmari, ferè omnium consensu reprobatur, quamuis ipse paulo infrà existimet quòd si pactum fiat eo modo, quo in hac lege traditur, nempe per ipsum, cui succedendum est, iuramento confirmatur, Gutier. *d. cap.* 59. *n.* 5. cum quibusdam declarationibus, & moderationibus, quas præstat. Et hæc ampliatio locum habet quamuis pœnalis stipulatio pacto huiusmodi iurato interesse nomine adiecta sit, & conuentum in tabulis nuptialibus, vt dicit Grass. *d. quæst.* 9. vel in transactione, seu in laudo arbitratorum, secundùm Peregrin. *d. num.* 25. sic accipiens vxorem intuitu pacti & promissi ab aliquo sibi facti quòd illam vxorem faciet hæredem, non poterit ille, qui accipit vxorem sub eo pacto agere contra promittentem ad aliquod interesse, & nihilominus matrimonium valet, Ranchin *p.* 1. *concl.* 241. non obstante contraria resolutione Menoch. *cons.* 92. quia in terminis illius consilij contraria obseruatio erat ex consuetudine, vt aduertit Peregr. *d. num.* 25. Quæ omnia extenduntur vt procedant, licèt pactum illud iuratum factum sit inter patrem & filium, vt videlicet filius succedat patri, secundùm eundem Peregr. *d. ar.* 5. *num.* 24. *vers. hac autem*, vbi *num.* 32. idem dicit, etsi pactum conceptum sit per modum promissionis, vel donationis, vt si dixerit, *Dono tibi post mortem meam hæreditatem meam*, aut, *successionem meam*. Denique præsens resolutio extenditur vt procedat, licèt iuratum pactum sit reciprocum, veluti si fratres, aut alij conuenerint de inuicem succedendo, vt scilicet superstes succedat ei, qui prior decesserit sine liberis, Cachetan. *decis.* 300 Tiraq. *d.* §. 6. *num.* 24. Grass. *d. quæst.* 9. *num.* 9. Peregrin. *d. art.* 51. *num.* 25. Fachin. *controuers. lib.* 5. *c.* 86. late Francisc. de Barry *d. tit.* 3. *n.* 1. *in fine*, subdens quòd non interest vt verba pacti, siue contractus sonent in vim successionis, aut in vim promissionis, in tantum, vt nec quidem in vim vltimæ voluntatis valeat.

6 Limita principalem conclusionem vt non procedat quando pactum de succedendo factum est inter milites, vt dicam *in collect. ad l. licèt, infrà hoc tit.* Vel factum est inter Principes licèt recognoscant Superiorem, habentes tamen auctoritatem legis condendæ in suo statu, secus in alijs Nobilibus illustribus non habentibus huiusmodi auctoritatem, Peregrin. *d. art.* 51. *num.* 34. Francisc de Barry *d. tit.* 3. *n.* 4. *vers. secundo fallit*. Vel factum est fauore piæ causæ, vt per Capreol. *de success. ab intest lib.* 1. *num.* 145. licèt non improbabiliter pactum illud non valere teneant Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 41. *c.* 5. *n.* 27. Meneh. *de success. progress. lib.* 2. §. 10. *num.* 19. Vel denique factum est inter coniuges, quo conueniunt, quòd superstes in casu non existentium liberorum præmorienti succedat, quod pactũ valere tam de iure, quàm de consuetudine in Germania, dicit Andr. Gail. *lib.* 2. *obseru.* 217. quem refert & sequitur Franciscus de Barry *d. tit.* 3. *num.* 4. *in fine*.

7 Limita deinde vt non procedat stante statuto, vel consuetudine, vt hoc pactum valeat, vt per Tiraquel. *de iur. primogen. qu.* 6. *num.* 21 Menoch. *d. lib.* 2. §. 18. *num.* 131. Grass. *d. qu.* 9. *num.* 8. Octau. *Pedem. decis.* 100. *numer.* 4. *in fine*, Menoch. *cons.* 1. *numer.* 163. & *cons.* 92. *num.* 52. Fusar. *d. quæst.* 308. *num.* 46 Peregr. *d. art.* 51. *n.* 35. Menoch. *cons.* 92. *num.* 52. Franciscus de Barry *d. tit.* 3. *num* 8. vbi dicit hanc sententiam seruari in pactis dotalibus ex consuetudine Germaniæ, & in Regno Franciæ, vbi ex Malnar. *lib.* 5. *cap.* 90. subdit quòd vt valeat pactum istud ex consuetudine Regni Franciæ, non sufficit vt fiat contemplatione matrimonij, sed debere fieri in ipsomet matrimonij contractu.

Hinc apud Hispanos duo principaliter statuta sunt, quorum saltem primum videtur corrigere decisionem huius text. vt *in l.* 6. *tit.* 6 *lib.* 5 *noua Recopil. Que si el Padre, o la madre, o alguno de los ascendientes prometio por contrato entre viuos de no meiorar a alguno de sus hiios o descendientes, y passare sobre ello escriptura publica, in tal caso no pueda hazer la dicha meioria de tercio ni de quinto, y si la hiziere que no valga.* Deinde *que si prometio el padre o la madre, o alguno de los ascendientes de meiorar a alguno de sus hyos, o descẽdientes en el dicho tercio o quinto, por via de casamiento, o por otra cosa onerosa alguna, que en tal caso sean obligados a lo cumplir y hazer, y si no lo hizieren que passados los dias de su vida la dicha meioria y meiorias de tercio y quinto sean auidas per fechas*, &c. de cuius legis intellectu agit Gutier. *d. c.* 59. *num.* 8. 8

SVMMARIVM.

1 *Fideicommissum fratribus reciprocè iniunctum pacto remitti potest, & num.* 2.

3 *Fideicommissum pacto gratuito remitti, seu illi renuntiari potest, siue purum sit, siue conditionale. Amplia vt num.* 4.

5 *Si alienetur res prohibita alienari eo præsente, & non contradicente, cuius fauore facta est ea prohibitio, is ita sibi præiudicat, vt non possit eam alienationem retractare amplius.*

L. Cùm proponas, j. XVI.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Diaphanto.*

Fideicommissum fratribus reciprocè iniunctum pacto remitti potest. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.* & ex Repetentibus *tom.* 7. Franciscus Curtius. 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumũt Bart. *in l. de his, n.* 6 *ff. de transact.* & *in l. qui Romæ*, § *fin. n.* 17. *ad med. ff. de verb. obligat.* Duaren. *lib.* 1. *de pactis c.* 4. *n.* 1. Bellacomb. *to.* 1. *commun. opin. lib.* 2. *tit.* 3. *n.* 94. Cald. Pereira *de renouat. emphyt. q.* 16. *n.* 52. vbi ait, quòd Doctores hanc legem intelligunt, si seruus commodè applicari fideicommissario non posset, quoniam hic sermo erat de fratribus ius habentibus de præsenti in re ipsa donata, quare contradicentes poterant donationem, seu alienationem impedire. 2

Fideicommisso persecutio cessat.] Notatur ad hoc quòd pacto gratuito fideicommissum remitti, seu illi renuntiari potest, siue purum sit, siue conditionale, ita Bursat *cons.* 195. *num.* 1 *lib.* 2. Papon. *lib.* 16. *tit.* 4. *arrest.* 6 Ranchin. *decis. p.* 2. *concl.* 18. Duen. *reg.* 339. Boër. *decis.* 147. *n.* 7. & 8. Afflict. *decis.* 38. *n.* 5. Osasc. *Pedem. decis.* 112. *n.* 16. Ioseph Ludou. *Perus. decis.* 29. *n.* 6 Magon. *Florent. decis.* 102. *n.* 9 Caualcan. *decis.* 36. *num.* 2. *p.* 1. Gam. *Lusit. decis.* 264. Don. Garc. Mastrill. *Sicil. decis* 65. *num.* 4. *in fine*. Cephal. *cons.* 106. *n.* 26. & *cons.* 610. *num.* 48. *cum seqq.* Peregr. *cons.* 52. *n.* 16. *cum seqq. lib.* 5 Gabr. *lib* 4. *commun. tit. de fideicommiss. concl.* 1. *num.* 22. Menoch. *consil.* 87. *num.* 27. *cum seqq.* Grass. *in* §. *fideicommissum, quæst.* 62. *num.* 1. 3

Sim.

Sim de Prætis *de interpret.vlt.volam.fol.*372. *num.*4. Iuttigl.*de substitut.cent.* 3.q. 91. *num.* 6. Mench. *de successión. tit. de testatoris potentia* §. 10. *num.*182. Sfort.Odd.*de restitut.in integrum quæst.*85.*num.*29. Gall:*de exception.except.*26. *num.* 32.*cum seqq.* nouissimè Francisc. de Batty *in tract. de successión. testati, ac intestati lib.*8.*tit.*14. *num.* 3. latè Fusar. *de*
4 *substitut.quæst.*587.*num.*15.vbi *num.* 16.ampliat siue fideicommissum sit reciprocum,siue non, & *num.*17. ampliat quoque procedere etsi testator prohibuisset talem remissionem fieri posse , & *num.*19.ampliat etiam vt talis remissio possit fieri etiam modico accepto,vel gratis.

5 In gloss.*Cùm proponas* 1.ibi , *item si vnus fratram cùm alter frater rem venderet,præsens non contradixit, dico eum sibi fecisse præiudicium.* Notatur ad hoc quòd si alienetur res prohibita alienari eo præsente, & non contradicente,cuius fauore facta est ea prohibitio,& in quem transferri debet,is ita sibi præiudicat , vt non ampliùs possit eam alienationem retractare,ita per hanc gloss.tenent Roman.*cons.*457. *circa propositam consultationem,in fine,* Tiraq.*de retractu lig.*§.1.*gloss.*9.*num.*115.licèt *num.*156.contrarium resoluere videatur ; refert & sequi videtur Cald.Pereira *de extinct.emphyt.cap.*11.*part.*4. *in med.* sed idem Cald.Pereira *de renount.emphyt. quæst.* 16. *num.*48.tenet hanc gloss.communiter reprobari , eo quòd contrarium sibi magis placere dicat. & *n.* 51. *in med.* ait hanc glossam damnari, dum vult fideicommissarium præsentem alienationi rei fideicommisso subiectæ & tacentem,sibi nocere , non minus quam si consensum præstitisset. Nihilominus tamen videtur huiusmodi glossæ resolutio amplectenda, quia citatis Abb. Alex. Deci. & Crauet. resoluit Menoch *de præsumpt. lib.* 3. *præs.* 116. *num.*1. fratrem præsentem alienationi bonorum fideicommissi , vel emphyteusis tacentem præsumi remisisse ius suum, & *num* 3. extendit vt locum habeat etiam respectu pretij , quod hic frater sic consentiens recuperare non potest , & *num.*4.limitat quando frater præsens & tacens impedire non potuisset alienationem etiamsi contradixisset , quia tunc non præsumitur consensisse.

SVMMARIVM.

1 *Pactum siue scriptum, siue non in scripturam redactum seruandum est.*
2 *Fides promissa,licèt in scripturam non sit redacta, seruanda.*
3 *Scriptura in contractu emptionis,& venditionis, vel quolibet alio,non requiritur,nisi in casibus in iure expressis,& determinatis.*

L. Pactum quod bona fide. XVII.

Iidem AA. Deximacho.

1 PActum siue scriptum , siue non , in scripturam
2 redactum seruandum est. Item fides promissa, licèt in scripturam non sit redacta , seruanda. Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.*1.*num.*1.*sup.hoc.tit.* & ex Repetentibus *tom.*7.Franciscus Curtius.

3 Hunc text.formalem & expressum dicit Anton. Gom.*var.tom.*2.*cap.*2. *num.* 17. *in princip.* ad probandum quòd scriptura in contractu emptionis , & venditionis,vel quolibet alio, non requiritur nisi in casibus in iure expressis , & determinatis ,de quo Paulus *in l. cum mota , num.*5. *de transact.* Valasc. *de iure emphyt.quæst.*7.*num.*1.Surd.*decis.*277. *num.*1. Mench.*controuers.vsufreq.lib.*2. *cap.* 16. *num.*7. vbi per hunc text.resoluit ad nullius dispositionis substantiam scripturam requiri nisi in casibus à iure expressis , cùm scripturæ solemnia ad faciliorem probationem , non verò ad dispositionis substantiam desiderentur.

SVMMARIVM.

1 *Correi debendi admissi ad solutionem diuisam à creditoribus,solidi onus à se abiiciunt.*
2 *A correis inducitur crediti diuisio,solidæque solutionis remissio,per receptionem partis debiti.*
3 *Condemnati simpliciter , intelliguntur pro viribus, licèt obligatio & libellus concludant in solidum.*
4 *Creditor vbi partem debiti acceperit ab vno ex reis debendi,tacitè videtur conuenisse in crediti diuisionem.*
5 *Creditor partem petens ab vno,non potest postulare partes aliorum ab eodem. Limita vt n.*6.
7 *Diuisio obligationis non inducitur ex simplici receptione partis debiti,nisi adsit aliqua expressa clausula.Amplia vt num.*8.

L. Si creditores vestros. XVIII.

Iidem AA. Iulio & Æmilio.

COrrei debendi admissi ad solutionem diuisam 1
& separatam à creditoribus , solidi onus à se abiiciunt. Item per receptionem partis debiti à debitoribus correis inducitur crediti diuisio, & solidæ 2
solutionis remissio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1.*num.*1.*sup.hoc tit.*& post omnes Hubert. Giphan.*in speculo explicat.huius l.tom.*1.*pag.* 44.& ex Repetentibus *tom.*7.Franciscus Curtius, & Petrus Stella.

De materia & intellectu huius l. vide Duen.*reg.* 266.Connan.*comment.lib.*5.*cap.*4.*num.*3.Boër.*decis.* 3
59.*num.*8.ad hoc quòd condemnati simpliciter , intelliguntur pro viribus , licèt obligatio & libellus procedant , & concludant in solidum,Cardin. Mantic.*de tacitis & ambig.conuent.lib.*1.*tit.*5.*num.*8. vbi quòd si creditor partem debiti acceperit ab vno ex 4
reis debendi , tacitè videtur conuenisse vt inter omnes fiat diuisio , neque quisquam nisi pro virili sua portione possit conueniri , Cald. Pereira *de emption. & vendit.cap.*33.*num.*54.

Ne alter pro altero exigatur , prouidebit.] No- 5
tatur ad hoc quòd creditor, qui partem ab vno petit,aliorum partes ab eodem postulare non potest, vt per Duen.*reg* 266. Villalob. *commun. opin.verbo diuisio* , Cald.Pereira *d.cap.*33. *num.* 56. asserentes exceptionem taciti pacti de non petendo induci ex receptione partis debiti facta ab vno ex pluribus in solidum obligatis , quemadmodum soluens partem debiti , totum debitum agnouisse videtur ; & idem Cald.Pereira *citato loco* respondet *ad text. in l.reor, de fideiussor.*vbi qui agit contra vnum pro parte, potest reintegrare petitionem suam , vt scilicet procedat nisi alius sit non soluendo , quoniam tunc in subsidium poterit iterum illum conuenire. Limita- 6
tur multipliciter principalis resolutio per Cald. Pereira *d.cap.*33. *num.*57. *cum seqq.* vt solùm procedat quando reus soluit partem suam virilem , non plus, vel minus , aliàs induci nequit diuisio. Secundò quando fideiussor partem soluit tanquam sibi competentem & diuisam,secus verò si simpliciter soluat.

Tertiò

Tertiò quando creditor recepit ab vno ex correis debendi partem suam sortis, seu debiti principalis, secus verò si recepit partem vsurarum debitarum, vel pœnæ promissæ, aut alterius accessorij, quoniam ex huiusmodi perceptione non fit argumentum ad principale. Quartò quando creditor partem recepit cum clausula & protestatione exigendi in solidum, quo casu cessat diuisio debiti.

Vnde colligitur ex simplici receptione partis de-
7 biti non induci diuisionem obligationis, nisi adsit illa clausula expressa, quòd pro persona sua tantùm soluit: vel adijciatur quòd solutio fit pro portione, parte, aut quota debita, vt optimè probat Cald. Pereira *d.cap.33.num.61.cum seqq.* & *num.64.* ait non modò procedere quando alij correi sunt præsentes, sed etiam si sunt absentes, & non soluendo, & *n. 65.* subdit hunc text. procedere in omni specie debitorum, dummodo in solidum sint obligati. & *num.66.*
8 extendit, vt huiusmodi diuisio non modò prosit ipsi debitori qui pro parte sua soluit, ne conueniri possit ad reliquum, quemadmodum à principio poterat, sed etiam alijs correis, inter quos similiter dicitur facta diuisio pro virili, quamuis absentes sint & ignorantes.

SVMMARIVM.

1 *Pactum de inuicem succedendo à priuatis initum non habet vim vltimæ voluntatis, & num. 4.*
2 *Post mortem collatum colore donationis causa mortis, non subsistit.*
3 *Hæreditas non datur per donationem causa mortis, aut codicillum.*
5 *Paciscì de futura mutua successione permissum militibus. Amplia vt n. 6. & Intellige vt numer. 7.*
8 *Pactum successionis, vel hæreditatis propria danda fauore piæ causæ valet.*
9 *Argumentum à milite armatæ militiæ ad militem cœlestis militiæ validum.*
10 *Maritus & vxor fauore militum se inuicem instituunt.*
11 *Pactum mutuæ successionis donationi simile, sed non est verè donatio causa mortis.*
12 *Pactum reciprocum habet in se omnes vicissitudinem.*
13 *In donatione causa mortis non potest onus adijci.*
14 *Voluntas vltima etiam in genere reperitur.*

L. Licèt inter. XIX.

Iidem AA. Victoriano militi.

PActum de inuicem succedendo à priuatis initum
1 non habet vim vltimæ voluntatis. Item post mortem collatum colore donationis causa mortis, non
2 subsistit. Item hæreditas non datur per donationem causa mortis, aut codicillum. Colligunt ex Ordin. Do-
3 ctores citati *ad l. 1. C. sup. hoc tit.* & ex Repetentibus *tom. 7* Franciscus Curtius.

Nec donationis quidem mortis, &c.] Notatur ad hoc quòd pactum de succedendo inuicem non habet vim
4 vltimæ voluntatis vt per Xuar. *in l. quoniam in prioribus, in declarat. leg. Regn. limit. 5. n. 11. in princip. pag. 300.* Tiraq. *de iure primog. quæst. 6. n. 24.* vbi ait quòd super futura successione non valent pacta etiam vicissitudinaria, vt scilicet ex duobus priuatis, is qui superuixerit, alterius rebus potiatur. Donat à Fina *in l. commun. opin. lib. 2. tit. 4. num. 28 pag. 299.* Anton. Gom. *l. 3. Tauri num. 66.* vbi dicit hunc text. singularem & vnicum, ad hoc quòd potest dari & reperiri vltima voluntas in genere & innominata, quæ non sit testamentum, nec codicillus.

Tamen cum voluntas militum, &c.] Notatur ad hoc quòd militibus permissum est de futura mutua successione pacisci, vt per *l. Hispan. 33. post med. tit. 11. part. 5.* eleganter Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus*, vbi declaratio legis Regni *limit. 5. n. 10. pag. 310.* vbi subdit quòd pactum, & fides data inter milites de se inuicem instituendo, non obligat ad illos
5 adstringendos pactum adimplere, immo eo non obstante habent liberam testamenti factionem, & possent bona sua relinquere quibus vellent: late Sarmient. *lib. 2. selectar. cap. 5. per tot.* vbi ostenditur qualis & quæ sit ea voluntas, quæ inter milites hîc permittitur, Anton. Gom. *l. 22. Tauri num.* 18. vbi in hoc reputat hunc text. singularem & vnicum, & intelligendum esse ait, quando tales milites essent in expeditione belli, per illa verba ibi, *ad discrimen prælij pergentes.* & *num. 21. vers. tertiò*, resoluit quod pactum huiusmodi etiam reciprocum non obligat milites, vt necessariò & præcisè teneantur adimplere promissa, sed tantùm valet si perseuerauerint vsque ad mortem in illa voluntate; secus verò si vellent reuocare. Menoch. *cons. 923. num. 12.* vbi loquitur etiam quando sunt extra castra, & *num seq.* ampliat ad Marchiones & Comites, qui gaudent priuilegiis militum, Honded. *cons. 40. num. 19. lib. 1.* Fusar. *de fideicom. q. 308. num. 42.* Tiraq. *de iure primog. q. 6. num. 24.* Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. convent. lib. 12. tit. 34. num. 9.* vbi intelligit hoc esse ius speciale vt pactum huiusmodi inter milites factum de futura successione valeat iure testamenti, seu vltimæ voluntatis, Bernard. Græue. *ad pract. Cameræ Imp. lib. 2. concl. 126* Francisc. de Barry *de successionib. testati & intestati lib. 2. tit. 3. num. 4. vers. quam conclusionem*, vbi post Mench. *de success. creat. lib. 2. §. 18. num. 233.* & Pereg. *de fideicom. art. 51. num. 33. & 34.* ait non procedere nisi in militibus, qui pergunt ad bellum Sanchez *in præcepta Decalogi tom. 2. lib. 7. cap. 2. à num. 44.* vbi *num. 51.* post Greg. Lop. *d. l. 33. verbo, dos*, ait hoc procedere etiam vbi pactum non esset reciprocum, quia hic tex. procedit etiamsi miles in non militem disposuisset, quia ex sola facti contingentia in hoc text. dispositio collata fuit in alium militem, & *n. 45.* rationem præstat quare valeat inter milites pactum mutuæ successionis.

Qui quidem militum fauor extenditur ad pias 8 caulas, ita vt pactum successionis, vel hæreditatis propriæ dandæ fauore piæ causæ valeat, vt resoluunt Greg Lop. *d. l. 33. verbo caualleros*, Xuar. *d. limit. 5. num. 10. post med. vers. & idem erit si illud pactum fiat ad pias causas*, vbi insurgit contra hanc resolutionem, dicendo quòd text. *in præsenti*, loquitur in pacto reciproco successionis post mortem, quod pactum non cadit in Ecclesiam, quia nunquam moritur. *cap. gratis è, de rescript. in 6.* respondet etiam hanc legem locum habere quando pactum non esset reciprocum. Iacob Riehius *in tract. de vnione prolium cap. vlt. num. 24.* habetur *tom. 6. tractatuum part. 1.* Guilielm. Bened. *in cap. Raynutius, verbo duas habens filias à num. 106. de testamen.* Tiraq. *de priuil. p. piæ causæ priuil. 105.* Anton. de Petra, *de fideicomiss. quæst. 4 post num. 8. casu. 2. limit. 2.* Sanchez *in præcepta Decalogi tom. 2. lib. 7. cap. 2. num. 51.* Francisc. de Barry *loco proximè citato.* Valet enim argumen- 9 tum à milite armatæ militiæ ad militem cœlestis militia. Ego ipse *de l ... commun. argument. ... loco 72. num. 1.*

Extenditur quoque huiusmodi fauor militum ad 10 maritum

maritum respectu vxoris, illi enim possunt se inuicem instituere, Fichar. *tom. 2. commun. opinion. lib. 6. tit. 13. de testament. num. 23. pag.* 40. Conan. *commentar. lib. 10. cap. 6. numer.* 6. Anton. Gom. *leg* 22. *Tauri num.* 18. Clar. *in §. testamentum quæst. 60. num.* 1. Gam. *Lusit. decis. 231. numer. 1. & decis. 246. num.* 2. Burg. *cons. 2. numer.* 6. Menoch. *cons. 92. num. 48. & de præs. lib. 4 præs. 165. num.* 20. Cardos. *in praxi iudicum, verbo testamentum num.* 79. Valasc. *cons. 117. numer. 1. & cons. 178. num.* 2. Ceuall. *commun. contra commun. q. 178. num.* 7. Benedict. Pinel. *select. lib. 1. cap. 10. per tot. & à num. 17. &* 40. & poterit huiusmodi institutio ab altero eorum pro sua parte reuocari, Burg. *d. num. 16. & in l. 3. Tauri part. 2. num.* 1215. alt. Burg. *ciuilium q. 1. num.* 13. Mench. *de success. resolut. lib. 1. §. 1. num.* 10. Aluarad. *de conectur. mente defuncti lib. 2. capite 2. §. 1. num.* 97. Salaz. *de vsu, & consuetud. cap. 4. numer.* 27. Angul. *ad leges meliorat. l. 2. gloss. 2. in princip. fol.* 97. Crass. *in §. testamentum q 99. num.* 2 Guttier. *in capite quamuis pactum, n. 96. & pract. lib. 3. quæst. 75. num.* 12. Ceuall. *commun. quæst. 265. num. 17. & quæst. 310. n.* 9. Molin. *de Iust. tract. 2. disp.* 152. Spin. *in speculo testam. gloss 18. n. 53. &* 54. Pichard. *in §. igitur, n. 3. Instit. de pupil. substit.* Cald. Pereira *de nomin. emphyt. q. 7. n.* 7. Benedict. Pinel. *d. lib. 1. c.* 10.

11 In gloss. *Mortis causa* ibi, *sed tamen non est*, &c. Notatur ad hoc quòd pactum mutuæ successionis est simile donationi, at verè non est donatio causa mortis, vt per Sanch. *in præcepta Decalog. tom. 2. lib. 7. cap. 2. num. 46. cum seqq.* vbi disputat an text. *in præsenti* prohibens pactum mutuæ successionis intelligatur comprehendere donationem causæ mortis.

12 In ead. gloss. ibi, *hic autem etiam onus habet propter vicissitudinem*, &c. Notatur ad hoc quòd pactum reciprocum, vt qui superuixerit rebus alterius potiatur, habet in se onus etiam propter vicissitudinem, vt per Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus, limit. 6. num. 5. vers. præterea. pag.* 394. vbi ad hoc dicit hanc glossam esse famosam, & eam notat ad illud quòd si fuit factum inter fratres, ita quòd quilibet donauit alteri omnia bona præsentia, sub hac conditione quòd superstes haberet bona præmorientis, quod ista donatio non eget insinuatione, cùm non sit donatio mera, immo continet onus propter vicissitudinem, de quo etiam Clar. §. *donatio q. 2. n.* 2. Molin. *de Iust. tract. 2. disp. 279. n. 9. vers. in donatione.*

12 Notatur etiam ad hoc quòd in donatione causa mortis nullum potest adiici onus, vt per Viui. *tom. 2. commun. opin. lib. 7. tit. 35. de donat. causa mortis n. 17. vers. & finaliter, pag.* 429.

14 In gloss. *Compendium, fin.* Notatur ad hoc quòd vltima voluntas in genere etiam reperitur, hoc est sub nomine generis; sed tamen illa, quæ reperitur, necesse est vt sit specialis, seu singularis alicuius hominis voluntas, quæ generaliter vltimas voluntas dicitur absque alio nomine speciali, vt per Card. Mantic. *de coniect. vlt. volunt. lib. 1. titul. 4 n.* 2. qui dicit ita loqui & intellige textum *in præsenti*, Molin. *de primogen. lib. 1. cap. 12. n.* 19. vbi ait quòd in iure dabilis est vltima voluntas simplex, generica, ac innominata stans in meris terminis vltimæ voluntatis, quæ testamentum, seu codicillus non sit.

SVMMARIVM.

1 *Traditio est optimus transferendi, & acquirendi modus, & num. 2.*

3 *Traditio non requiritur in spiritualibus & beneficialibus. Item in legatis, & vltimis voluntatibus, n. 4. Item si Princeps, cuius est leges condere, velit eo ipso solo titulo, absque traditione, dominium rerum suarum transferre in alterum, n. 5.*

6 *Dominium quid sit.*

7 *Dominium directum non transferri ex præscriptione; vtile verò sic.*

8 *Alienatio, & translatio dominij quando impediri possit.*

9 *Dominium non transfertur sine causa habili, & legitimo titulo. Transfertur ex pacto addictionis in diem, vel legis commissoriæ, absque noua traditione, num. 10.*

L. Traditionibus. XX.

Iidem AA. & CC. Martiali.

TRaditio optimus est transferendi, & acquirendi dominij modus, cùm regulariter dominium nequeat in alium transferri aliter quàm per traditionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad leg. 1. numer. 1. supr. hoc tit.* post omnes Hubert. Giphan. specialiter egit super hanc l. *tom. 1. pag.* 47. & ex repetentibus *tom.* 7. Franc. Curt. & Ludou. Gozadin. 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumont *l. Hispan. 46. tit. 28. part.* 3. vbi Gregor. Lopez *gloss.* 1. Roman. *sing.* 433. Conan. *comment. lib. 2. cap. 7. num.* 1. Alphan. *collect.* 183. Hotoman. *lib. 1. illustr. quæst. 11. &* 12. Conti. *lib. 1. disp. cap.* 8. Zoanett. *rerum quotid. cap.* 1. Cuiac. *lib. 11. obseru.* 19. Chærian. *comm. opin. lib. 2. tit. 3. num. 3. pag* 295. Anton. Gomez *l.* 40. *Tauri num. 16. & l. 45. num. 4. & l. 50. num.* 27. Tiraq. *de priuileg. piæ causæ, priuil. 107. & de iure mariti §. 1. gloss. 2. num. 43. & de constit. limit. 26. num. 5. & de retract. tit. 2. §. 1. gloss. 7. num. 6. &* 16. Donel. *comment. iuris lib. 4. cap. 16. cum seqq.* Couar. *var. lib. 1. cap. 19. in princip.* Spin. *in speculo testament. gloss. 4. princip. num.* 93. Soar. de Paz *in practic. tom. 3. cap. 6. §. 1. n.* 8. Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 20. cap. 10. num.* 4. Surd. *de aliment. titul. 8. priuil. 61. num.* 5. Mench. *controuers. vsufrequent. lib. 3. cap. 69. à princip.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verb. sua facilitate, num.* 55. D. Ferdinand. de Mendoça *de pactis lib. 3. cap. 2. num.* 12. D. Barbos. *p. 2. rub. ff. soluto matrim. num.* 83. Morl. *in emporio iuris part. 1. tit. 9. quæst. 5. à princip.* Less. *de Iustit. lib. 2. c. 3. dub.* 3. Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 4. tit. 32. n. 70 cum seqq.* 2

In spiritualibus & beneficialibus cùm ex solò titulo & institutione superioris acquiratur ius & dominium sine vlla traditione, ideo in his possessio & traditio necessaria non est, ita Spin. *in speculo testam. gloss. 4. princip. numer.* 93. Molin. *de Iustit. tractat. 2. disp. 3. numer. 17. &* 18. vbi resoluit quòd ad comparandum dominium de re aliqua, siue illud plenum sit, siue non, præter titulum necessaria regulariter est traditio, seu apprehensio, nisi Ecclesiis, monasteriis, hospitalibus, & aliis quibusdam piis locis, ciuitatibus, vel in redemptionem captiuorum hæreditas aliqua, legatum, aut fideicommissum est relictum, vel donationis titulo aliquid est datum, aut etiam venditum est. 3

Idem in legatis, & vltimis voluntatibus, hæres enim siue ex testamento, siue ab intestato succedat in bonis defuncti, continuò atque hæreditatem adie compatat dominium illius absque vlla talium bonorum traditione & apprehensione, *l. cùm heredes, ff. de acquir. possess.* Duen. *reg.* 210. Card. Pereira *de nomin. emphyt. quæst. 16. num 23. cum seqq.* Molin. *d. disp. 3. n. 18. vers. secundus,* Cardin. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib. 11. tit. 17. n.* 12. 4

5 Idem quoque si Princeps, cuius est leges condere, velit eo ipso solo titulo absque traditione dominium suarum rerum in alterum transferre, quia re vera illud in eum transferat, vide Couar. *d. lib. 2. var. cap. 19. num. 1.* Cassan. *in catal. gloriæ mundi, part. 4. consid. 24. & p. 12. consid. 99.* Tiraquell. *de nobilit. c. 37. num. 57.* Auendan. *ad l. 44. Tauri gloss. 2. numer. 3.* Peregr. *de iure fisci lib. 1. tit. habentes iure fisci, num. 47. & 48.* Molin. *d. disp. 3. num. 18. vers. quia verò*, vbi ait in contractibus non transferri dominium, nisi de voluntate Principis aliunde constet, Stephan. Gratian. *discept forens. cap. 310. num. 5. cum seqq.* vbi tenet quòd dispositio huius leg. non habet locum in Principe, nisi appareat de voluntate illius tacita, vel expressa, & *num. 11.* subdit quòd in contractibus Principum non requiritur traditio, & *num. 14.* intelligit dummodo possessio non esset ab aliquo occupata, quià tunc per huiusmodi actum fictum, cùm alius sit in possessione, non transfertur possessio ciuilis. Cald. Pereira *post quæst. forens. cons. 28. n. 25. & de empt. & vend. cap. 12. n. 40.*

6 *Dominia rerum*, &c.] Dominium quid sit, vide *l. Hispan. 1. tit. 28. part. 3.* Sor. *de Iustit. lib. 4. q. 1. art. 1.* Cordub. de Lara *in leg. si quis à liberis, §. etsi impubes, num. 56.* Menchac. *illustr. cap. 17. numer. 6.* & latè *in præfat. lib. 1. de success. progressu ex num. 176.* Vacon. à Vacuna *lib. 2. declar. 43.* Cald. Pereira *de resolut emphyt. c. 15. n. 40.* Sayr *in claui Regia lib. 9. c. 2. n. 3.*

7 In gloss. *Et vsucapionibus* 2. Notatur ad hoc quòd dominium directum ex præscriptione non transfertur, vtile verò sic vt per Donat. à Fina *tom. 2. commun. opin. lib. 7. tit. 1. de acquirenda possess. num. 175. pag. 210.* Pinel. *in authent. nisi, num. 36. de bonis maternis.* Couarr. *in reg. possessor p. 3. in initio n. 2.* Mench. *vsu controuers. p. 1. lib. 2. cap. 54. à princip.* Valasc. *de iure emphyt. lib. 1. q. 13. num. 3.*

8 In gloss. *Non nudis, fin.* Nota quòd in casibus in quibus ex solo titulo sine traditione vera, vel ficta transfertur dominium, qui habentur in hac gloss. in eisdem potest impediri alienatio, & translatio dominij solo pacto, & conuentione partium, vt per Anton. Gomez *l. 40. Tauri num. 15. vers. ex quibus infero singulariter,* Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo reuertatur, num. 19.* vbi ait quod in casibus in quibus dominium ipso iure transfertur sine traditione, transferretur etiam dominium ex statuto annullante contractum sine alia traditione.

9 Notatur etiam ad hoc quòd dominium non transfertur sine causa habili, & titulo legitimo, & non sufficit sola traditio, vt per Alciat. *cons. 435. n. 2.* Tiraq. *de retract. ad fin. tit. n. 64.* Surd. *cons. 4. n. 41.*

10 In eadem gloss. ibi, *fallit in pacto legis commissoriæ*, &c. Notatur ad hoc quòd ex pacto additionis in diem, vel legis commissoriæ transfertur dominium absque noua traditione, vt per Tiraquel. *de retract. tit. 2. §. 1. gloss. 7. num. 3. & à n. 7.* Anton. Gomez *var. tom. 2. cap. 2. num. 30. vers. item etiam,* Couar. *lib. 3. var. c. 8. num. 1. vers. prima conclusio.*

SVMMARIVM.

1 *Actio non datur ex pacto diuisionis, sed exceptio, quæ tollitur in replicis.*

2 *Pactum in conuentionibus nominatis non obligat si ille cum quo contraxeris, ex parte sua non adimplet contractum.*

3 *Ex contrahentibus priùs adimplere ille debet qui prior agit ad contractus conditionalis adimplementum.*

4 *Exceptio non obseruati contractus litis ingressum impedit, & dicitur litis finita. Semper opponitur, licèt statutum, vel lex regia omnes exceptiones excludat, num. 5.*

6 *Contractum ex parte approbare, & reprobare ex parte non licet.*

7 *Regula, Qui non facit quod debet, non recipit quod oportet.*

L. Cùm proponas, ij. XXI.

Iidem AA. & CC. *Eusebio.*

Ex pacto diuisionis non datur actio, sed exceptio, 1
quæ tollitur ob fidem non seruatam in replicis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franc. Curt.

Notatur ad hoc quòd pactum in conuentionibus 2
nominatis non obligat, si ille cum quo quis contraxit, ex parte sua non adimplet contractum, quoniam fides non est seruanda illi, qui fidem non seruat, & tunc potest rediri ad primam actionem, vt per Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat. verbo pactum, n. 18.* Magon. *Lucen. decis. 21. ex num. 16.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 27. num. 5.* Valasc. *cons. 153. num. 15.* vbi ait regulam huius text. procedere tantùm in contractibus innominatis, prout transactio in qua loquitur, secus in contractibus nominatis, quia si tu non impleas non statim, ego etiam possum pœnitere, & fidem tibi frangere, sed cogeris adimplere. Item *l. Hispan. 28. tit. 11. part. 3.* censuit duobus vicissim quid facturis iurantibus, vno eorum prius iuramentum frangere, non esse alium periurum quòd promisit non adimplendo, vbi Gregor. Lop. gloss. intelligit regulam procedere in obligationibus respectiuis secus in diuersis, Pinel. *in rub. de rescind. vendit. c. 2. num. 26.* vbi ait procedere supradictam conclus. etiam in contractibus nominatis suadente ratione Menoch. *cons. 35. num. 2.* vbi quòd venditio, vel pactum vt violatum censeatur, sufficit quòd quid minimum immutatum sit.

Adimplere debet priùs ille ex contractibus, qui 3
prior agit ad contractus conditionalis adimplementum. Alex. *cons. 49. num. 4. vol. 2.* Crauet. *cons. 151. num. 10. vol. 1.* Osasch. *decis. 51. num. 9.* Gail. *lib. 2. obseruat. 17. num. 15.* Ioseph. Ludou. *commun. concl. 3. allat. 94.* Veral. *decis. 326. num. 1. part. 3.* Surd. *decis. 253. à princip.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 3. tit. 16. num. 15.*

Exceptio non obseruati contractus impedit litis 4
ingressum, & dicitur litis finitæ. Bec. *cons. 45. num. 11. in fine*, Menoch. *cons. 55. num. 14.* Ioseph. Ludou. *concl. 14. ampl. 8.* Roland. à Valle. *cons. 69. n. 13. lib. 4.* Fului. Pacian. *de probat. lib. 1. cap. 57. num. 29.* Reusner. *cons. 4. num. 4. lib. 1.* Honded. *cons. 83. num. 26. vol. 1.* Bursat. *cons. 309. num. 8.* Camill. la Rata *cons. 28. à num. 18.* Zanger. *de except. p. 3. cap. 20.* Mascard. *de probat. concl. 1387. n. 42.* Anton. Fabr. *in suo Cod. tit. de exceptionib. decis. 43.* Stephan. Gratian. *discept* [illegible] *tom. 2. cap. 307. num. 15.* etiamsi defect[illegible] adimplementi sit in minimo, Mascar. *cons. 1*[illegible] *2*[illegible] *decis. 316. num. 2. p. 3.* Marescot. [illegible] *cap. 88. n. 4.* Menoch. *cons. 1. num. 368. & cons. 56. numer. 6.* Surd. *cons. 52. num. 35. & cons. 82. num. 3. & cons. 101. num. 1. & cons. 400. num. 28.* Barzi. *decis. 36. num. 23.* Magon. *Lucensi decis. 21. num. 18.* Cæs. Manent. *decis. 38. n. 11.* Honded. *cons. 86. num. 16. lib. 1.* Ioseph. Ludou. *Perus. decis. 50. num. 3.* Coccin. *decis. 33. num. 4.* Stephan. Gratian. *discept forens. c. 301. n. 15.*

Quæ quidem exceptio non obseruati contractus 5
semper opponi potest, licèt statutum, vel lex Regia omnes

omnes exceptiones excludat, Roman. *conf.244. col.2.* Rub. *conf.30. num.4.* Cephal. *conf.407. num.19. lib.3.* Roland. à Valle *conf.53. n.32. lib.1.* Crauet. *conf.127. n.14. & conf.348. & conf.245. col.2. lib.4.* etiam post sententiam diffinitiuam, & in executiorione chartæ executoriæ, Afflict. *decis.220. à num.4.* Crauet. *conf.79. num.5.* Decian. *resp.60. num.45. lib.2.* Menoch. *d. conf.55. n.167.* Morl. *in emporio iuris p.1. tit.5. quæst.3. num.25.* Et potest suppleri à iudice etiam parte oon petente, & ex officio. Cephal. *d. conf.407. num.10. & conf.148. n.144. lib.3.* Stephao. Gratian. *d. cap.307. n.27. cum seqq.*

6 *Transactione vti*, &c.] Notatur ad hoc quòd noo licet partem contractus approbare, & partem reprobare, sed vel totum approbandum cum suis qualitatibus & causis, aut totum reprobandum, vt per Tiraq. *de retractu ad finem tit. num.5.* cum aliis multis per me citatis *in praxi exigendi pension. q.1. num.22. cum seqq.*

7 In gloss. *Notam.* Notatur ad hoc quòd qui non facit quod debet, non recipit quòd oportet, vt per Surd. *de aliment. tit.7. q.14. n.36.*

SVMMARIVM.

1 *Administrator non remittit debitum liquidum.*
2 *Tutor accipiendo solutiones pupilli debitores liberat non remittendo.*
3 *Remittere an sit donare, remissiuè.*
4 *Tutor non potest donare ea, quæ sunt pupilli, limita vt num.5.*
6 *Curator si remittit debitum pupilli, an & quando valeat.*
7 *Tutor, vel curator non potest gratis remittere ius pupillo competens.*
8 *Tutor potest donare pro dignitate parentis, cui pupillus successit. An & quando pacem facere pro pupillo, num.9.*
10 *Filius minor an possit transigere super morte patris, remissiuè.*
11 *Tutor licèt non possit remittere debitum liquidum, potest tamen non liquidum.*

L. Pactum curatoris. XXII.

Iidem A A. & C C. *Archelao.*

1 Administrator debitum liquidum non remittit.
2 Item tutor solutionem accipiendo liberat pupilli debitores non remittendo. Colligunt ea Ordin. Doctores citati *ad leg.1. num.1. sup. hoc tit.* & ex repetentibus *tom.7.* Franciscus Curtius. Vide Tiraq. *in leg. si vnquam, verbo donatione largitus num.171. 173.*
3 *&* 202. *cum seqq.* vbi latè an remittere sit donare, Menoch. *conf.32. num.14.* vbi post Dec. *conf.402. n.2.* Ruin. *conf.107. num.12. & conf.176. numer.27. lib.1.*
4 tenet per hunc text. tutorem ea, quæ sunt pupilli, donare non posse; idem citata hac lege resoluit Ioan.
5 Garc. *de donat. remunerat. num.22.* vbi limitat causa remunerationis, de quo etiam Viui, *tom.1. commun. opin. lib.5. tit.23. numer.11.* D. Barbos. *in leg. si ante num.17. in fine, ff. soluto matr.* vbi dicit probari in hoc text. secundum intellectum Curtij iun. & Alciati,
6 quòd si curator remittat debitum pupilli, hæc remissio non valebit cùm contineat donationem; si tamen accedat concensus minoris mero iure, valebit ea remissio, itavt ad eam rescindendam sit necessaria in integrum restitutio.

7 *Non etiam remittentes*, &c.] Notatur ad hoc quòd tutor, vel curator non potest gratis remittere ius pupillo competens, vt per Cald. Pereira *in leg. si curatorem, verbo sine curatore* 120. & *num.119.* resoloit quòd tutor potest donare & munera conferre pro dignitate, & conditione parentis, cui pupillus successit, & *verbo læsis num.27.* disputat an minor possit restitui aduersùs remissionem iniuriæ à suo tutore factam. 8

Aduerte quòd tunc demum tutor potest pro suo pupillo facere pacem, quando scilicet talis pax est eidem vtilis & expediens, secus si pax non vtilis, sed ignominiosa esset, vt per Petr. à Placa *in epit. delict. cap.45. num.7.* Sfort. Odd. *de restitution. in integrum part.2. quæst.85. art.7. num.44.* Octau. Vulpel. *in tract. de pace quæst.18. n.4.* Farin. *in praxi crimin. quæst.15. num.62.* 9

Vtrùm autem filius minor possit transigere super morte patris, vide Anton. Gom. *var. tom.3. cap.3. num.66.* vbi resoloit quòd si talis minor sit adultus, ipse cum auctoritate tutoris potest remittere ac concordiam & transactionem facere; si verò sit impubes potest solus eius tutor facere, nec isto casu requiritur decretum, & auctoritas iudicis. 10

In gloss. *Remittentes, vnic.* ibi, *sed ibi non erat liquidum*, &c. Notatur ad hoc quòd licèt debitum liquidum remittere non possit, secus tamen est in debito non liquido, vt per Kirchou. *tom.1. commun. opin. lib.5. tit.23. de administrat. tutor. n.13. pag.761.* Tiraquell. *in leg. si vnquam, verbo donatione largitus num.196.* Ceuall. *commun. contra commun. quæst.306. per tot.* 11

SVMMARIVM.

1 *Filius pacto, & acceptilatione patri inscio & dissentienti non obest.*
2 *Filius pro patre non admittitur ad agendum ea, quæ mandatum speciale exigunt.*
3 *Soluens eis cum quo contraxit, liberatur.*
4 *Filio fam. si patris pecuniam mutuo dat, ipsi rectè fit solutio.*
5 *Monacho mutuanti rectè soluitur.*
6 *Filio & seruo soluens ex proprio contractu liberatur.*
7 *Filius si vendiderit rem patris, ipso patre viuente, effecto ei postea patris heredi nocet venditio.*

L. Filius paciscendo. XXIII.

Iidem AA. & CC. *Honorato.*

Filius pacto, & acceptilatione patri inscio & dissentienti non obest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. sup. hoc tit.* & ex repetentibus *tom.7.* Franciscus Curtius. 1

Vide pro materia huius text. Tiraq. *de retractu lig. §.1. gloss.10. num.101.* vbi dicit quod filius pro patre non admittitur ad agendum ea, quæ mandatum speciale exigunt, licèt secus sit è conuerso. Anton. Gom. *l.40. Tauri num.30. vers. secundò*, vbi citata hac lege sit quòd ius mihi quæsitum ex contractu filij, vel serui, non potest ab eis mihi auferri. Couar. *lib.1. cap.6. num.5. post princip.* vbi tenet non esse admittendum præter patrem, aliquem ex consanguineis ad petendam in integrum restitutionem. 2

Vel debitum accipiendo, &c.] Notatur ad hoc quòd soluens ei cum quo contraxit, liberatur, vt per Surd. *decis.60. num.8.* vbi subdit tenere omnes in præscoti, hoc procedere etiamsi recipiens non esset do- 3

minus, & hinc infert, quòd vbi plures sunt creditores eiusdem debitoris, licet ita vni soluere, vt alij non detur actio ad repetendum solutam pecuniam, quamuis solutio facta sit posteriori, & alius extet anterior, & hypothecarius creditor, & idem Surd.
4 *decis.* 229. *ex numer.* 9. per hunc text. tenet quòd si filiusfam. patris pecuniam mutuo dat, ipsi rectè fit solutio, quamuis ex eo mutuo patri actio quæratur
5 & refert Bartolum *in præsenti*, hinc inferre Monacho mutuanti rectè solui, & Baldum, colligere quòd
6 filio & seruo soluens ex proprio contractu liberatur, & demum id totum verum asserit etiamsi contractus sit factus nomine alterius, quia ipsi nihilominus bene soluitur, cùm enim fuerit approbata persona ad contrahendum, videtur approbata etiam ad recipiendam solutionem, Afflict. *decis.* 147. *num.* 2. vbi tenet quòd Monacho qui mutuauit potest solui, licèt actio quæsita sit monasterio, & *ibi* Visil. *in addit. num.* 3. subdit quòd debitor Monachi soluens ipsi Monacho sine consensu Abbatis liberatur, & etiam resoluit quòd soluens ei, qui commisit crimen maiestatis ignoranter, & antequam fuisset isto crimine lacessitus, & accusatus, liberatur.

7 Nota quòd si filius vendiderit rem patris ipso patre viuente, postea ei hæredi patris effecto talis venditio nocet, vt per Tiraq. *de iure mariti gloss.* 8. *n.* 102. vbi *n.* 7. agit de filio qui viuente patre liberauit debitores ipsius patris.

SVMMARIVM.

1 *Pactum heredis putatiui intuitu initum verò heredi non prodest.*
2 *Obligationes & pacta ad veros heredes transeunt.*
3 *Pactum de non petendo legatum aliquibus heredibus factum alijs coheredibus non prodest.*
4 *Legatarius si vni ex pluribus heredibus promisit non petere legatum, intelligitur pro sua tantùm parte.*
5 *Renuntiatio emphyteusis facta in fauorem Titij, cessat mortuo Titio, & n.* 6.
7 *Sorores vbi sunt duæ, & illa quæ nubit, facit pactum de non petendo hereditatem paternam, non intelligitur per hoc renunciare vt crescat sorori, sed solùm prodest ei, cui fit pactum.*

L. Si actionem. XXIV.

Iidem AA. & CC. *Dominæ.*

1 PActum hæredis putatiui intuitu initum vero
2 hæredi non prodest. Item obligationes & pacta ad hæredes veros transeant. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.* & ex repetentibus *tom.* 7. Franciscus Curtius.

3 Probat hic text. pactum de non petendo legatum aliquibus hæredibus factum alijs cohæredibus minimè prodesse, vt per Cald. Pereira *de potestate eligen. cap.* 9. *num.* 6. vbi præstat rationem, quia pacta sunt personalia, & in fauorem vnius emissa, alijs non prosunt, *leg. si vnus, §. ante omnia, ff. hoc tit.* Vnde infert
4 quòd si legatarius vni ex pluribus hæredibus promisit legatum non petere, intelligitur pro parte sua duntaxat, ne quo modo alijs illa promissio prosit quando de illorum portione nulla fuerit facta mentio; qua ratione, vt ille ait, vtiliter Roman. *cons.* 22.
5 *dub.* 2. *col.* 1. resoluit renuntiationem emphyteusis factam in fauorem Titij per quandam Beatrisiam cessare, & extingui mortuo Titio, in cuius fauorem illa renunciauit; conualescit enim, inquit Roman. ius renunciantis per mortem eius in cuius fauorem facta est renuntiatio citátque textum *in præsenti.*

6 Notatur ad hoc quòd vbi alicuius personæ contemplatione facta fuit renuntiatio, illo defuncto ea renuntiatio cessat, quia personalis est, & cum persona extinguitur, vt per Cald. Pereira *d. cap.* 9. *num.* 16. vbi dicit ad hoc bonum textum istum de quo *in præsenti.* Et allegatur etiam ad hoc quòd renuntiatio intelligitur facta sub conditione, firmo scilicet manente eodem rerum statu, at eo mutato, non subsistit, vt per Hieron. Gabr. *cons.* 89. *num.* 6. & 19. *vol.* 1. Honded. *cons.* 36. *num.* 18. Surd. *cons.* 113. *n.* 33. & *decis.* 163. *n.* 13.

Et etiam per hunc textum resoluit Boër. *decis.* 104. 7
n. 3. quòd si sint duæ sorores, & illa, quæ nubit, facit pactum de non petendo hæreditatem paternam, non intelligitur per hoc renuntiare vt crescat sorori, sed solùm prodest ei, cui fit pactum.

SVMMARIVM.

1 *Debitores suis pactis creditorum ius non minuunt, & num* 2.
3 *Princeps non potest alienare subditos inuitos.*
4 *Subditi possunt resistere domino ne alienet castrum & iurisdictionem, vt subijciantur alteri domino, intelligo vt num.* 5.

L. Debitorum. XXV.

Iidem AA. & CC. *Euchemero.*

DEbitores suis pactis creditorum ius non minuunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *supr. hoc tit.* & ex repetentibus *tom.* 7. Franciscus Curtius.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Boër. *decis.* 57. *num.* 3. Conan. *lib.* 5. *cap.* 4. *num.* 3. Neguzant. *de pignoribus, part.* 5. *membr.* 1. *num.* 53. Donat. à Fina *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 2. *tit.* 3. *de pacta, num.* 28. Surd. *decis.* 74. *num.* 12. vbi ait quòd sicut debitor nihil expressè facere potest in præiudicium creditoris, vt probat text. *in præsenti*, ita non tacitè patiendo, & *decis.* 286. *num.* 1. vbi dicit conclusionem huius text. præcedere præcipuè quando agimus de iure quæsito. 1

Ex hoc text. notat Riminald. *ad Salicet.* Principem non posse alienare subditos inuitos, ita Doctores *in cap. dilecti, de maior. & obedient.* resoluentes quòd subditi possunt resistere domino ne alienet castrum & iurisdictionem, vt subijciantur alteri domino, Rip. *repet.* 11. *tit. de diuersis rescript.* aliàs *resp.* 179. *ex num.* 3. Afflict. *in cap.* 5. *§. præterea ducatus, not.* 3. *num.* 20. *cum seqq. de prohib. feud. alienat. per Frideric.* Neuizan. *cons.* 12. inter consilia feudalia. Albert. Brun. *num.* 109. Paschal. *de patria potestate, p.* 1. *cap.* 1. *num.* 33. & 34. Cephal. *cons.* 628. *num.* 23. *vol.* 5. Crauet. *cons.* 241. *num.* 6. & 7. maximè quando alienatio fit à corona Regia ad aliuon dominum inferiorem, quia hoc casu interest vasallorum gubernium non mutari ob continuas molestias & vexationes, quas domini terrarum suis vasallis faciunt, ita Luc. de Peña *in leg. vnica, de capit. ciui. cens. exim. lib.* 11. *num.* 10. Isern. *in capit. imperialem, de prohib. feud. alienat. num.* 47. *in fine*, Tiraquell. *de iure primogen. quæst.* 69. *num.* 6. Scip. Theodor. *alleg.* 10. *à num.* 59. & *alleg.* 45. *num.* 1. Bobadil *in sua politica lib.* 2. *cap.* 16. *num.* 12. Paschal. *d. capit.* 1. *num.* 33. Camil. de Medic. 3

cons.

conf.50 num.1 Fontanel. *de pactis nuptialibus, tom.2. clau ul.4.gloss.5.n.52.versic.vniuersitates Regiæ.*

5 Intellige, & declara quòd etiamsi maior pars vasallorum sponte consentiant alienationi, nihilominus ex quo eorum consensus tendit contra libertatem, vel strictiorem subiectionem, ideo non possunt aliis dissentientibus præiudicare, sed minoris partis contradictio præfertur. *l.1.2.& 3.ff.de liber. causa*, Roman. *in rub.ff. de arbitr. num.41. vers. secundò limita*, Ias. *in leg.iurisgentium §. hodie, num.8. vers.limita 13.ff.de pactis*, Felin. *in cap.cùm omnes, de constitut.num.18.col.2.vers.quintò fallit*, Andr.ab Exea *ibid.num.168.* Ludou.Gom. *in §.item Seruiana, Instit. de act. numer.41. versic. imò si maior pars*, Villag. *de alienat. rerum Eccles. lib.1.cap.37.* Rosenth. *de feudis cap.9.memb.1.conclus.62.numer.13.* ibi, sed tamen consensus maioris partis minori non obest parti, cùm de singulorum iure agatur. Camill. Salernit. *in addit.ad Neapodan.in proœm. consuetud.Neapol.verbo magna est Principis potestas, pag.32.* Camill.de Curte *in diuers.iuris feudal.p.1.vers. licèt autem verissima & indubitata sit conclusio num.70.col.3* Neuizan. *cons.12. inter consilia feudalia.* Albert. Brun. *num.116.* Capiblanc. *in tract.de Baronib.pragm.8.part.3.num.157. pag.319.* Ioan. Bapt.del Thoro *in compendio decis.lit. D,vers.demanium an sit concedendum,pag.154.* Philip. Paschal. *d.part.1.num.38.* Camill.de Medicis *Neapol. consuetud.50.num.1.cum seqq.& cons.118.num.13.& cons.166.per tot.* vbi latè probat maiorem partem non posse minori in hoc iure demanij præiudicare, Fabi.de Anna *cons.55.ex num.26.lib.1.* Scip. Rouit. *super pragm. Regni Neapol.pragm.63.de officio procurator.Cæsaris num.20.& 21.* Anton.Gabr. *commun.tit. de iure quæsito non tollendo, concl.8.num.91.* Camil. de Larata *cons.84.num.8.cum seqq.* Nouarr. *ad pragm. Neapol. collect.168. n.14.& quæst.forens.lib.1.q.106. n.7.& q.129.n.8.& 9.*

SVMMARIVM.

1 *Creditor non adstringitur ad seruanda pacta hæredum debitoris.*

2 *Obligatio defuncti diuiditur inter hæredes pro proportione.*

3 *Ius honorarium quid antiquis.*

L. Pacto successorum. XXVI.

Iidem AA. *&* CC. *Corneliæ.*

1 CReditor non adstringitur ad seruanda pacta
2 hæredum debitoris. Item obligatio defuncti diuiditur inter hæredes pro portione. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad leg. 1 numer.1.suprà hoc titul.*

Vide de materia huius text. Bart. *in leg. legitima, num.3.ante medium. ff.hoc tit.* Socin. iun. *consil.94. num.29.lib.2.* Aym. *consil.241.num 4.& 15.* Neguzant. *de pignorib. part.5.membr.1. num.53. versic. sed etiam.*

3 *Quod & in honorario*, &c.] Honorarium ius antiqui appellarunt, quod ex edictis Prætorum descendit, sicque, vt Papinianus scribit, ad honorem Prætorum nominatum, Caluin. *in suo Lexic.iuridic. verb. honorarium ius.*

SVMMARIVM.

1 *Pactum nudum appositum contractui stricti iuris veterem actionem infirmat, & nouum parit. Appositum stipulationi vestitur cohærentiâ stipulationis, num.2.& 3.*

4 *Actus censentur esse correspectiui quando vnus causa alterius conficitur.*

5 *τὸ Post adiunctum particula statim, nullum, aut modicum interuallum significat.*

6 *Vsuræ permitti & exigi possunt causa remunerationis.*

7 *in Contractu innominato ante implementum oritur saltim naturalis obligatio; re secuta, oritur obligatio ciuilis.*

L. Petens. XXVII.

Iidem AA. *&* CC. *Aurelio Chresimo.*

PActum nudum appositum contractui stricti iuris veterem actionem infirmat, & nouam parit. 1
Item pactum nudum appositum stipulationi vestitur cohærentia stipulationis. Colligunt ex Ordinar. 2
Doctores citati *ad leg.1 num.1.sup.hoc tit.* post omnes Gubert. Giphani. specialiter egit de hac lege *tom.1. pag.51.* & ex repetentibus *tom.7.* Franciscus Curtius, Bulgarinus de Bulgarinis, & Ludouicus Gozadinus.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Alciat. *libro 5. paradoxor. capit.2.* Conan. *commentar. lib.5.cap.3.num.8.* Torniel. *ad rub. de verbor. obligat. num.34.& 51.* Forcatul. *in necyomant. iuri dial.90. num.5.* Cuiac. *lib.10. obseruat.24.* Vacon. à Vacuna *lib.5. declar.67. à princip.* vbi pactum cur aliud nudum, aliud vestitum. Donat. à Fina *tom.1. commun. opin. lib.2. tit.3.num.25.vers.ex pacto, & num.46.& num.52.* Mench. *de testatoris potentia lib.1.§.3.n.13. vers.36.* Mol. *in emporio iuris ciuilis part.1.tit.3. quæst.4.num.3.* vbi ait quòd pactum de quo in hoc text. non continet quòd diuersum ab stipulatione, sed idem, ita vt significet Imper. per stipulationem confirmari pactum, siue subsequatur, siue antecedat, cùm firmandarum aliarum obligationum gratia inuentæ sint stipulationes *l.5.§.conuentionalis,ff.de verbor.obligat.* 3

Doctores ex hoc text. colligunt quòd actus correspectiui esse censentur quando vnus causa alterius conficitur, vt per Deci. *hîc num.3.* Tiraq. *in leg.si vnquam, verbo donatione largitus, numero 118.* Crauet. *cons.298.num.13.* Menoch. *consil.156.numer.14.* vbi *num.15.* subdit quòd ea est correspectiuorum actuum natura, vt si vnus extinguitur, & alter pariter annolletur, & *num.16.* quòd in contractibus, quorum vnus sine altero non fuisset celebratus, si vnus contrahentium non satisfacit, & implet ex sui parte, totus ipse contractus volente aduersario rescinditur. 4

Seu pòst statim interpositum sit.] Notatur ad hoc quòd dictio *post* adiuncta particulæ *statim* nullum, aut modicum interuallum significat, vt per Tiraq. *in l.si vnquam, verb.postea n.17.* Et quòd satis dicitur fieri antè si fiat post incontinenti, per hunc text. dicit idem Tiraq. *de retract.tit.2.§.1.gloss.5.num.3.* vbi *n.1.* probat quòd quæ pòst, vel ante actum statim fiunt in ipso facta fuisse videntur. 5

In gloss. *Petens 1.* ibi, *sed si daret vsuras*, &c. Notatur ad hoc quòd vsuræ permitti & exigi possunt causa remunerationis, cùm videlicet creditor se per illas onerauit ad aliquid æquale faciendum, vt per Tiraq. qui hanc gloss. ad hoc dicit notabilem *in leg.si vnquam, verbo donatione largitus, n.62.* Neguz. *de pignorib.p.4.post princip.n.40.ad fin.* 6

In ead. gloss. ibi, *resp. non quia ab initio fuit nota tantùm naturalis obligatio.* &c. Notatur ad hoc quòd si io contractu innominato ante implementum oritur falsim naturalis obligatio, re sequuta oritur obligatio ciuilis, vt per Anton. Gom. *variar. tom. 2. cap. 8. num. 4. in fine ante vers. secundò, & principaliter*, vbi ait hanc esse communem opinionem.

SVMMARIVM.

1 *Præstatio diutina non vestit pactum nudum.*
2 *Pactum nudum non corroboratur ex pluribus præstationibus & solutionibus insecutis.*
3 *Tempus non est modus inducendæ obligationis.*
4 *Præstatio certorum annorum eius quod nudo pacto conuenit præstari, an inducat obligationem ad præstandum in futurum indebitum solutum, controuertitur.*
5 *Solutio facta etiam per decem annos non inducit per se obligationem pro tempore futuro.*
6 *L. si certis annis, de pactis, conciliatur cum l. excepto, locati.*

L. Si certis annis. XXVIII.

Iidem A A. & C C. Leontio.

1 DIutina præstatio non vestit pactum nudum. Ex
2 pluribus præstationibus & solutionibus inse-
3 cutis pactum nudum non corroboratur. Item tempus non est modus inducendæ obligationis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciscus Curtius, & Ludouicus Gozadinus.

4 Probat hic text. quòd præstatio certorum annorum eius, quod nudo pacto conuenit præstari, non inducit obligationem ad præstandum in futurum indebitum solutum nisi stipulatio intercesserit, cuius contrarium videtur probare *l. cùm de in rem verso, ff de vsur.* dum habet quòd tempus longum decennalis præstationis inducit obligationem vt in futurum quoque soluantur vsuræ: quæ iura quodammodo sibi repugnantia omissis aliis solutionibus ita concilianda sunt, scilicet quòd aut quis vult probare pactum nudum, quod quidem est inefficax de per se iure communi, per decennalem præstationem, & tunc tempus nihil præstat, quia non facit, nec inducit obligationem efficacem: idem esset si pactum nudum non præcessisset, sed solùm diutina præstatio, & per eam solam vellet quis probare debitum, seu obligationem, & ita procedit text. *in præsenti.* Aut verò quis allegat obligationem efficacem, & sic stipulationem præcessisse, & ad probandum id adducit diuturnitatem temporis, & tunc sufficit, & admittitur talis probatio, quia hoc casu tempus non inducit obligationem, sed probat esse inductum, & ita procedit, & intelligitur text. *in dict. leg. cùm de in rem verso*, & hunc esse verum intellectum & concordiam ad hæc iura tradit Gutier. *in repet. l. nemo potest. ff. de legat. 1. num. 199.* Flores de Mena *var. lib. 1. quæst. 2. num. 12. & 17.* Perez de Lara *de capellan. & anniuers. lib. 1. cap. 12. ex num. 3.* vbi *num. 9.* quòd in hac lege non potuit præsumi titulus, quia apparebat expressus titulus inualidus, qui erat pactum nudum, & sic in terminis huius leg. nihil proficere potuit præstatio aliquorum annorum, etiamsi esset longissima & immemorialis. & *num. 11.* subdit quòd potest etiam responderi quòd in hac lege non fuit diuturna, seu decennalis præstatio, sed aliquorum annorum, in quo etiam casu procedere ait *leg. creditor, de vsuris.* Vide pro horum iurium materia & intellectu Corras. *lib. miscel. 3. c. 15.* Thoming. *decision. 33.* Menchac. *libro 2. controuers. illustr. capit. 61. & 83.* Magon. *Lucensi decision. 146.* Ioan. Bapt. Costa *de facti scient. & ignor. cent. 1. dist. 45. num. 2.*

Vnde vulgaris est huius text. allegatio ad illud 5
quòd solutio facta etiam per decem annos, de per se non inducit obligationem pro futuro tempore, de quo an & quando verum sit, vide Paris. *cons. 77. à num. 41. lib. 3.* Tiraquell. *de præscript. §. 1. numero 13. cum seqq.* Balb. *in simili tractat. 2. part. tertia princip. quæst. 10 fol. mihi 71. cum sequentib.* Couarr. *in reg. possessor, part. 2. §. 4. num. 2. & var. lib. 1. cap. 17. num. 11. vers. sed quia in medio,* Mascard. *de probat. concl. 483. numer. 1. & 2.* resoluit quòd debitum præsumitur præcessisse ex solutione decem annorum, nisi fieret vna solutio per decem annos, & *conclus. 1362.* Menoch. *de præsump. libro 3. præsumpt. 131. numer. 56.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 208. ex numer. 1 vsque ad num. 15. & cap. 562. ex numero 46.* Flores de Mena *variar. lib. 1. quæst. 2. per tot.* late Surd. *de aliment. tit. 8. priuileg. 21 à princip.* vbi firmat conclusionem quòd solutio facta per decem annos de per se non inducit obligationem pro futuro tempore, sed necesse est allegare titulum, & probare solutionem decennalem, & *à num. 28.* dicit quod quando solutio non esset facta in singulos annos, sed vnica solutione præstitisset quis alimenta pro tribus annis, tunc ea solutio non induceret obligationem pro futuro tempore, Valasc. *de iure emphyt. quæstion. 8. num. 18.* vbi resoluit quòd si quis ad titulum emphyteusis soluat alteri vnicam & vniformem pensionem per decem annos, præsumetur concessa emphyteusis, licèt instrumentum emphyteuticum, aut alius titulus non ostendatur, Calder. Pereira *de renouat. emphyt. cap. 15. num. 12. cum duobus seqq.* vbi asserit quòd ex possessione decennalis præsumitur titulus allegatus, Felician. de Solis *de censib. lib. 2. cap. 5. num. 24.* Alexand. Raudens. *cons. 10 num. 129.* Roderic. *de annuis redditib. lib. 1. quæst. 15. à num. 5.* Garc. Mastrill. *Sicilia decis. 227.* D. Barbos. *in leg. qui dotis 34. numer. 53. ff. soluto matrim. & in l. 2. de præscript. triginta, ex num. 109. cum multis seqq.* Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib. 3. tit. 15. n. 52. cum seqq.* Ioan. Garcian. *reg. 465.* vbi refert Bernard *reg. 26.* & alios.

Pro intellectu & conciliatione huius text. cum 6
leg. excepto, locati, vide Pinel. *in rubr. de rescind. vendit. part. 2. cap. 7. num. 7.* vbi ait inter has leges nullam esse repugnantiam, quia *in d. l. excepto,* oneratur aliquis in futurum ex præteritis solutionibus; in hac verò l. agebatur de aliquo onerando ad soluendum ex præteritis in futurum, causa non probata cùm alterius re non fruebatur.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegio fori renuntiari potest.*
2 *Declaratur textus l. si quis in conscribendo, de pactis, & num. 3. & 4.*
5 *Cingulum, id est priuilegium militare.*
6 *Militia non est dignitas.*
7 *Renuntiare quilibet potest fauori suo.*

L. Si

L. Si quis in conſcribendo. XXIX.

Imp. IVSTINIAN. A. *Ioanni P. P.*

1 PRiuilegio fori poteſt renunciari. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſupr. hoc tit.* & ex repertoribus *tom. 7.* Franciſcus Curtius.

2 De hac concluſione vide Perez *l. 3. verſ. ſed eſt dubium, in fine, tit. 1. lib. 1. Ordin. pag. 469.* Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ. p. 4. collect. 750.*

Difficilis eſt hic text. dum conſtituit in fori præſcriptione ius eſſe renuntiari ſacerdotij prærogatiuæ, quaſi id cernatur in iure priuatorum: quod graue atque durum videtur cùm Sacerdotibus ne quidem iudicum eccleſiaſticorum iuriſdictionem prorogare fas ſit ſine ſui diœceſani licentia, *cap. ſignificaſti, de foro compet.* cum citatis per me *in praxi exigendi penſiones, quæſt.... à princip.* pertinet enim ad boni paſtoris officium oues ſuas cognoſcere, atque eas pro cuiuſque natura paſcuis propellere, vt verbis Domini expreſſum eſt. Neque eis iuri publico renunciare licet quod ſacris & Sacerdotibus, & magiſtratibus definitur, *l. 1. §. ius publicum, ff. de iuſtit. & iure, cap. ius publicum 1. diſt.* vt eo ſpreto apud iudices profanos cauſam dicant, *cap. ſi diligenti, de foro compet.*

3 Pro quorum iurium conciliatione, & intellectu videndi ſunt Felician. *de cenſib. tom. 2. lib. 2. cap. 3. num. 14. pag. 106.* Eduard. Caldeira *de erroribus pragmat. lib. 2. cap. 2. per totum.* Anguian. *de legibus, lib. 2. controuerſ. 21. num. 38. cum ſeqq.* Et illa videtur verior interpretatio, præſupponendo quòd olim Monachi vtriuſque ſexus & Clerici conueniebantur in prouinciis apud Præſidem, in vrbe apud Præfectum prætorij, & vocati ad forum venire compellebantur ex conſtitutione Leonis *in l. omnes, qui vbicumque, de Epiſcop. & clerical.* & actore volente conueniebantur coram Epiſcopo, *leg. decernimus, de Epiſcop. audient.* Immo poterant quem mallent iudicem eligere, ſcilicet aut Epiſcopum, aut Præſidem prouinciæ, nec licebat eos ad alios iudices trahi. Vnde nil mirum ſi pactiones illæ, de quibus in hoc textu, valerent, cùm verſarentur circa priuatam Clericorum vtilitatem, quam ſinguli percipiebant ex publico priuilegio, nec illis temporibus compertum fuit quòd tales renunciationes ordini clericali nocumentum inferrent, quas poſtea docuit experientia ſtatui eccleſiaſtico iniurias eſſe, vſúmque fuit Principibus eccleſiaſticis, maximè Innocentio III. Pontifici Max. vtile, & glorioſum futurum, ſi Clerici à cæteris ſecularibus in litibus, & contentionibus ſegregarentur, in quem finem in lucem emiſerunt quamplurima ſalutaria decreta, quorum agmen ducit text. *in d. capit. ſi diligenti.*

4 Varij quidem ac adinuicem contrarij extitere Africanus Iureconſultus *in l. ſi conuenerit, ff. de iuriſdict. omnium iudic.* & Imperator Iuſtinian. *in præſenti textu*, in ea quæſtione diſſoluenda an pacto de litigando coram iudice non ſuo quis ſtare cogi poſſit? Pro quorum iurium conciliatione laborant Accurſ. Odofred. Alexand. Deci. Socin. Bald. & alij Ordinarij *in præcitatis iuribus*, Nicol. de Salis *in ſuis ſtcilimentis iuris ciuilis pag. 3.* Ioann. Corraſ. *lib. 4. miſcell. cap. 5.* Fachio. *controuerſ. iuris lib. 1. cap. 61.* Marc. Anton. Delri. *in annot. ad d. l. ſi conuenerit*, & *ibi* Goucan, *num. 5.* Euerard. Bronchorſt *cent. 1. aſſert. 24.* Anton. Fab. *in ſuis Rationalib. in Pandectas, in d. l. ſi conuenerit*, Iul. Pac. *cent. 1. tit. de iuriſdict. quæſt. 60.* Nicol. Genoa *de conciliatione legum quæ in toto corpore iuris ciuilis inuicem quaſi ex diametro ſibi contrariari videbantur, pag. 401.* aliàs 612. vbi exiſtimat veriſſimum intellectum illum Petri Rebuſſi *in d. leg. ſi conuenerit, in princip.* dum ratus eſt quòd in caſu ipſius Africani interceſſit nuda conuentio extra iudicium facta inter partes, ſeu pactum nudum, quod obligationem non parit, vt ſcribit Vlpian. *in leg. iuriſgentium, ff. de pactis*, vt conſtat ex eius verbis ibi, *priuſquam adiretur mutata fuit voluntas.* Nam verbum *adeo*, capitur pro accedo, quaſi ad iudicem eo, & deinde ex eo verbo, *conuenerit*, quod regulariter & in dubio ad nudum pactum coërcetur, & non importat ſtipulationem niſi euidenter materia ſubiecta exigat, vt *in leg. lecta, ff. ſi certum petatur*; ideo non mirum ſi licet vnicuique ipſarum partium ab ipſa conuentione extraiudiciali reſilire. In caſu autem textus *in præſenti* conuentio facta fuit in inſtrumento cum ſolemni ſtipulatione de reſpondendo coram iudice aliquo; ergo nil mirum ſi contrarium hîc ſtatuitur, ſtipulatio enim obligat, quamuis pactum nudum non. *leg. pacto, ſupr. hoc eodem tit.* Hoc idem videtur inſinuare Morl. *in emporio iuris ciuilis, part. 1. tit. 2. de iuriſdict. omnium iudicum, in prælud. num. 117.* dum verius exiſtimat *in dicta l. ſi conuenerit*, ideo potuiſſe partem recedere & pœnitere à promiſſione, quia ante aditionem iudicis conuentio fuit nuda, & ideo non potuit compelli promittens.

Non vſuram fori præſcriptione propter cingulum, &c.] Id eſt, militare priuilegium, vt per Guid. Pancirol. *in theſauro var. lection. lib. 1. cap. 11.* vbi ait quòd hoc cingulum purpura, auróque intextum ductores militum geſtabant. 5

Militia ſua, vel dignitatis, &c.] Ergo militia dignitas non eſt, vt per Roman. *ſing. 505.* Tiraquel. *in tract. de nobilit. cap. 8. num. 5.* Ioan. Garcian. *reg. 135.* vbi ex Guid. Pap. *ſing. 331. §. militia*, addit quòd licèt non ſit dignitas, nobilitat. 6

Omnes licentiam habere his, quæ pro ſe introducta ſunt, renunciare.] Notatur ad hoc quòd quilibet renunciare poteſt fauori ſuo vt per Socin. *regul. 339.* Damaſ. *regul. 138.* Aloyſ de Alber. *ſingul. 87.* Caſſan. *in catalog. gloriæ mundi, part. 7. conſid. 13.* Marſil. *ſingul. 551.* Tiraquell. *in tractat. le mort, part. 7. declar. 1. num. 1. & 4. & de iure primogen. quæſt. 24. à num. 4.* Alphan. *collectan. 447.* Donel. *comment. iuris ciuilis lib. 18. part. 3. col. 9. verſ. deinde*, Maſcard. *de probationib. concluſ. 1269.* Menoch. *de præſumpt. lib. 6. præſumpt. 41. & conſil. 910. num. 1.* Surd. *conſil. 198. num. 2.* Aloyſ. Ricc. *in collectan. deciſ. part. 1. collect. 153.* vbi occaſione huius regulæ plures caſus deciſos collegit, in quibus quis poteſt, vel non iuri ſuo renuntiare, Anton. Gomez *variar. tom. 2. cap. 13. num. 17.* Morl. *in emporio iuris part. 1. tit. 1. in prælud. num. 19. & tit. 10. de locato quæſt. 2. num. 12.* D. Barboſ. *in l. alia, §. eleganter, num. 12. cum ſeqq. ff. ſoluto matrimon.* Cardin. Mantiq. *de tacitis & ambiguis conuent. lib. 12. tit. 18. num. 20.* Cardin. Tuſch. *tom. 6. litt. R, concluſ. 170. cum ſeqq.* Azor. *inſtitutionum moralium part. 1. lib. 5. cap. 22. quæſ. 10.* Monet. *de opt. canon. cap. 3. num. 207. & cap. 6. num. 4.* Mar. Antonin. *variarum reſolutionum lib. 1. reſolut. fin. caſu 13.* Ferrer. *in conſtitut. Cathalon. gloſſ. 4. num. 86.* Soar. *de legibus lib. 8. cap. 33.* Rot. *deciſ. 265. num. 3.* apud Farinac. *part. 1. recentior.* Donat. à Fina *tom. 1. commun. opinion. lib. 2. titul. 3. num. 116. pag. 304.* 7

SVMMARIVM.

1 *Pactum quo disponitur de hæreditate viuentis, non valet dissentiente illo, de cuius hæreditate agitur, aut consentiente non ad mortem in consensu perseuerante, & n.2. nec confirmatur iuramento, n.3. nec valet fauore pia causa, n.4. nec denique stante statuto, vel consuetudine, vt pacta futura successionis absque consensu eius de cuius hæreditate agitur, valerent, n.5.*

6 *Pacisci non possunt filij de hæreditate parentum superstitum absque eorum consensu.*

7 *Renuntiatio, siue pactum circa hæreditatem persona incerta valet.*

8 *Renuntiationi hæreditatis persona viuentis si adsit consensus illius, de cuius hæreditate pactum initur, valet talis renunciatio, & quodcunque aliud pactum circa illam hæreditatem initum.*

9 *Pactum de futura successione quærenda valet, quando ille, de cuius successione agitur, consentit, & in huiusmodi consensu perseuerat vsque ad mortem, limita vt n.10. Sufficit autem tacita illius consensus renocatio, n.11. & 12.*

13 *Pactum cum extaneo de bonis fideicommissi an fieri possit viuente grauato.*

14 *Spes succedendi in filio viuente patre non est legitima.*

15 *circa Hæreditatem tertia persona viuentis non potest fieri donatio, stipulatio, hypotheca, seu quiuis alius contractus.*

16 *Pactum remunerationis hæreditatis persona viuentis absque eius consensu non valet, quamuis non sit de tota hæreditate, sed de eius parte.*

17 *Fisco locus fit quando quid aufertur propter læsos bonos mores naturales, siue iuris gentium.*

18 *Donatio hæreditatis per viam contractus valida.*

19 *Pactum veniens in consequentiam alterius contractus præcedentis valet.*

L. De quæstione. XXX. & vlt.

Idem A. Ioanni P. P.

1 PActum quo disponitur de hæreditate viuentis, non valet dissentiente illo, de cuius hæreditate agitur, aut consentiente oon ad mortem in consensu perseuerante. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1.supr.hoc tit.* & ex repetentibus *tom.7.* Franciscus Curtius, & Ludou. Gozadinus.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt, multisque exornant, *l.Hispan.13.tit.5.part.5. & l.33.tit.11.part.5.vbi gloss.2.* Ias. *in l. iurisgentium §.si autem, num. 2. cum duobus seqq. ff. hoc tit.* Socin. *reg.344.cum seqq.* Bernard.*reg.524.* Alexand. *cons.28. vol.3.* Martil. *singul.333.* Stephan.Forcatul. *in necyomant.iuris, dialog.55.num.4.* Alphan. *collect.93.* Pille. *quæst.67.* Anton.Gom. *l.12.Tauri, num.30.& variar. tom.1.cap.11.num.14.post princip.* Ioan.Garc.*reg.335.* Gulielm. Benedict. *in cap. Raynutius, de testam. verbo duas habens filias, num.235.cum seqq.* Roderic. Xuar. *in l. quoniam in prioribus, de inoffic. testam. limit.5. ad legem Regni à num.1.* Gail.*lib.2. obseruac.125.& seq.* Couarr. *in cap. quamuis pactum p. 3. in initio num.5. & 8.* & *ibidem* Ioan.Guttier.*in inicio repet.illius text. num.4.& 5.& verbo improbet lex ciuilis, num.2. & de iuram.confirm.p.2.cap.5.à princ.* Donat. à Fina *tom.1. commun. opin. lib.2. tit. 3. num.28. vers. pactum super hæreditate,* Tutxan.*ibidem num.80.* Viui. *num.81.* Antoo. Gabr.*lib.3.commun.tit.de pactis, conclus.1.num.11.* Hippol.*cons.106 num.12.* Tell.Fernandez *leg.6.Tauri numer.64.* Tiraquell. *in leg.si vnquam, verbo donatione largitus, num.267. & de iure mariti gloss.8. num.199.* Menchac.*vsufreq. cap.44. & illustrium cap.37. num.6. & de succession. creat.lib.2.§.18.num.198. & seq.* Menoch.*cons.1.numer.139.cum seqq. & cons.92.numer.9. cum sequentib.* Valent. Forst. *de succeff.descend. lib.1. quæst.2.* Molin.*de primogen. lib.2.cap.3. numer.3 & 4.* Octauian.Cacheran.*Pedem.decis.100.num.31.* Mich. Grass.*recept.sentent.§.successio ab intest. quæst.9.num.6.* Seraphin. *de priuileg. iuramenti priuileg. 20.* Hoded. *cons.40.num 35.lib.1.* Spin.*in speculo testament.gloss.4. princ num.105.* Surd. *de alimen.tit.9.quæst.11.num.4. & 5.* Vincent. Machio. *in tract. de iurament. part. 4. effect n 61. num.5.* Gam. *Lusitan.decis.377.* Molin.*de Iustit. tract.2. disput.271.* Cabed. *Lusitan.decis.164. num.1.& 5.p.1.* latè Castill. *controuers. lib.3.cap.9.per tot.* latè etiam Saochez *in præcepta Decalogi tom.1. libr.7.cap.2.* Franc. de Barry *de successiion. testati, & intestati lib.11.tit.25.de pacto de non succedendo,* Valasc. *de partit.cap.16.num.41.cum seqq.* vbi *numero 49.* ait quòd secundùm casum huius text. debet fieri pactum super hæreditate obuentura certo modo disponenda, seu diuidenda postquam in ea ipsi fratres patri successerint.

Cum huiusmodi pactum reprobetur tanquam contra bonos mores, non solùm ciuiles, sed etiam Canonicos & naturales propter periculum peccati & damni tertiæ personæ, de cuius hæreditate agitur, nempe periculum captandæ eius mortis, ideo nequaquam iuramento confirmari resoluunt Couarr. *in d. cap. quamuis pactum p.2. in initio num.1. & part.3. etiam in initio num.2. & 3.* Xuar. *d.limit.5. num.1.& 3.* Anton.Gom.*l.22.Tauri num.31.* Molin. *d.lib.2.capit.3.numer.3.* Gutrier.*in d.cap.quamuis pactum, in initio num.4.& 5. & de iuram. confirmat.p.1. cap.5.num.2. cum seqq.* Simon. de Prætis *de interpret. vlt.volunt.lib.2.dub.1. solut.4 num.103. & 104.* Surd. *cons.133.num.17. & cons.480.num.2.* Grass. *d.quæst.9. numer.6.* Anton. Thesaur. *Pedem. decis. 225. num.6.* Bursat.*cons.431.num.70.& 471.num.24.vol.4.* Peregrin. *de fideicommiss. art.51. num. 24. ad fin.* Fachin. *controuers.lib.8.cap.72.in 3.sententia,* Seraphin.*d.priuileg.20.* Morl. *in emporio iuris p.1.tit.3. q.6.* Castill. *d.lib.3.cap.9.num.5.* Cald. Pereira *de emptione & vendit.c.30.num.41.* Rebell.*de obligat. instit part.2.lib.1. quæst.9.num.2.vers.vnde colliges,* Molin.*de Iustit.tom.3. disp.579.num.38.& 80.* Azor. *institutionum mor p 1. lib.1.cap.28.quæst.2.* Sanchez *d. lib.7.cap.2. num.33.* vbi *num.35.* resoluit quòd licèt id iuramentum non confirmet contractum, obligat tamen, ita vt periurus sit illud non implens, & *num.36.* perquirit an possit concedi huius iuramenti relaxatio ab Episcopo, sicot cooceditur relaxatio iuramenti soluendi vsuras.

Nec etiam fauore piæ causæ pactum hoc de hæreditate tertiæ personæ viuentis valere posse tenent Menoch. *cons.1.num.131.* Menchac. *d.§.18. num.220. & de success.resolut.§.6.num 44.* Tiraquell.*de pia causa priuil.105.& in l.si vnquam, verbo donatione largitus, num.327.* Seraphio.*d.priuileg.20.num.30.* Sanchez *d. lib.7.cap.2.num.40.* 4

Nec denique stante statuto, vel consuetudine vt pacta futuræ successionis absque consensu eius, de cuius hæreditate agitur, valerent, quia cùm pactum hoc sit bonis moribus aduersum, nullo statuto, aut consuetudine validum reddi potest, vt per Villalob. *commun. verbo pactum, num.2.* aliàs *tom.1. commun. opinion. lib.2.titul.3.numer.99.vers.amplia 1.* Mench.*d.lib.2.§.18.num.258.* Grass.*d.quæst.9. num.8.* 5

Capell.

Capell. Tholos. *decis.453. in fine.* Fachinæ. *controuers. lib.8. cap.72. vers. respondeo negando vtrumque.* quamuis contrarium teneat Aufrer. *ad Capell. dict. decis.453. num.4.* Tiraquel. *de iure primogen. quæst.7. num.5. & 6.* Menoch. *d. cons. 1. num. 166. in fine*, & saltem quando consuetudo esset legitimè præscripta, Sanch. *d.c.2.n.38.*

6 *Spes alienæ hæreditatis*, &c.] Decisio huius text. habet locum in filiis, itavt non possint de hæreditate parentum superstitum absque eorum consensu pacisci, quia ratio legis in filiis quoque procedit; quamuis enim naturali charitate erga parentes alligentor, ac de eorum hæreditate his inconsultis paciscentes ostendant satis cupiditatem succedendi ei amori ab ipsi præferri: ita gloss. *verbo aliena in præsenti*, Menoch. *d.lib.2.§.18. num.214. & controuers. vsufreq. lib. 3. cap.44. num.13.* Crass. *d. q.9. num.3.* Pereg. *d.art.51. num.24.* Sanchez *d. cap.2. num.11.* vbi ait non obstare textum *in præsenti* loqui de aliena hæreditate, quia etiam respectu filiorum dicitur aliena, eo quòd non habeant patre viuente eius dominium, quamuis propter spem dicantur quasi domini, *§. sui. Instit. de hæred. qualit.* & *num.* 12. asserit decisionem huius text. habere quoque locum in parentibus, si enim de filiorum hæreditate absque eorum consensu paciscantur, pactum erit irritum.

Hæreditatis ex cognatione fortè ad eos deuoluenda.] Hæc verba apponuntur gratia exempli, ac frequentioris vsus, frequentiùs enim hæ couentiones fiunt de hæreditate cognatorum, ac proinde dispositionem non restringunt etiam quando extranei paciscuntur de hæreditate alicuius viuentis. Menchac. *d.ill. lib.2.§.18. num.218.* Sanchez *dict. lib.7. cap.2. num.13.*

Pactaque inter eos inita, &c.] Intellige, & decisionem text. amplia, siue pactum sit de succedendo, siue de non succedendo cum fratribus initum super hæreditate parentum viuentium, quia eiusmodi non succedendi pactum, si effectum consideremus, est pactum de succedendo, siue de certo quodam modo quo futura viuentis hæreditas distribuenda sit, ita vt in illius diuisione nullam partem habeat renuntians, sed cæteris fratribus accrescat, & hoc initur sine consensu patris de cuius hæreditate tractatur: ita Xuar. *d. limit. 5. num.3.* Anton. Gom. *l.22. Tauri num.31.* Menchac. *vsufreq. lib.3. cap.44. num.2.* Cou. *in d. cap. quamuis pactum. part.3. in init. num.7. vers. cæterùm*, Sanch. *d.c.2.n.7.*

7 *Si ille mortuus fuerit*, &c.] Aduerte quòd renunciatio, siue pactum circa hæreditatem personæ incertæ valet, quia si persona, de cuius hæreditate conuenitur, certa prorsus sit, nullum capiendæ mortis periculum subest, ac proinde quasi ratione huius leg. cessante, cessat eius dispositio; ita *l. Hispan. 13. tit. 5. part.5* Montet. *in repet. l. pactum quod dotali num. 14. sup. hoc tit.* Anton. Gom. *l.22. Tauri num.31. limit.1.* Bernard. *d. reg.524. limit. 2.* Gottier. *de iuram. confirm. p.2. cap.5. num.4.* Crass. *d.q.9. num.16.* Molin. *d. disp. 579. num.38.* Sanchez. *d. cap.2. n.22.*

8 *Voluntatem suam eis accommodauerit*, &c.] Notatur ad hoc quòd si renunciationi hæreditatis personæ viuentis adsit consensus illius, de cuius hæreditate pactum initur, tunc valet talis renunciatio, & quodcunque aliud pactum circa illam hæreditatem initum, quippe quòd is consensus tollit periculum captandæ mortis: ita Xuar. *dict. limit. 6. num.1.* Seraph. *d. priuil.20. num.31.* Sanchez *d. lib.7. cap.2. num.14.* Castill. *d. lib.3. cap.9. num.6.* Et ad hunc effectum tacitum consensum illius, de cuius hæreditate agitur, sufficere tenent Gozadin. *cons.98. collect.1.* & a. Cephal. *cons.146. num.5. lib.1.* & alij quos refert & sequitur Menoch. *d. cons. 1. num.16. & cons. 92. numer.47.* Surd. *cons. 355. num.18.* Sanchez *dict. lib.7. cap.2. num.26.* vbi *num* 28. resoluit quòd satis est consensus eius de cuius hæreditate agitur superueniens contractui de hæreditate futura inito, & citat Mench. *d. §.18. num.269.* Ioseph. Ludou. *Perus. decis.71. in fine part. 2.* Surd. *d. consil. 355. num.15.* Viui. *loco citato.* Non tamen præsumitur ex longo tempore interuenisse, Menchac. *illustr. cap.64. num.18.*

9 *Et in ea vsque ad extremum vitæ spatium perseuerauerit.*] Notatur ad hoc quòd dictum pactum de futura successione quærenda valet & tenet quando ille, de cuius successione agitur, consentit, & in huiusmodi consensu perseuerat vsque ad mortem, vt per Viui. *tom.1. commun. opin. lib. 2. titul. 3. num.81.*
vers. limitatur primò, reuocante consensum eo, de 10
cuius hæreditate conuentum est, liberantur prorsus paciscentes obligatione pacti, quippe ea pendebat ex eo consensu, Sanchez *dict. lib.7. cap. 2. num.18.* itavt ex hoc consensu nullum ius acquisitum sit paciscentibus, si enim ius aliquod acquireretur, nequaquam integrum esset consentienti reuocare consensum inuitis paciscentibus, idem Sanchez *num.16. citato loco.*

11 Sufficit autem tacita illius, voluntatis, siue consensus reuocatio, puta disponendo aliquid contra vim pacti, Cou. *d.p.3. in initio. num.8.* statim *in princ.* Mench. *vsufreq. lib.3. cap.44. num.11.* Sanchez *dict. cap.2. num.15.* Non tamen præsumitur ea voluntatis mutatio, sed magis perseuerantia, vt de quacunque alia voluntate agentes firmat Aym. Crauet. *cons. 113. n.6.* Menoch. *de præsumpt. lib. 4. præs.176. num.6. & 7.* Ioan. Mat. Nouar. *quæst. forens. p.1. q.108.* & plures per me citati *axiom.230. n.7.*

12 Quod adeò verum est, vt licèt talis consentiens, seu tali pacto voluntatem suam accommodans iurauerit se consensum, aut voluntatem huiusmodi non reuocaturum, adhuc poterit illam reuocare; quia id pactum non alia ratione in hac leg. approbatur, nec firmatur iuramento, nisi quatenus accedit consensus perseuerans vsque ad mortem; quare eo ipso quòd consensus ille mutatur, ac desinit esse, cessabit pariter obligatio pacti & iuramenti: ita Anton. Gom. *d.l.22. Tauri n.31.* Molin. *de primog. lib.2. cap.3. num.4.* Mench. *d. lib.2.§.18. num.198. & 199. & vsufrequent. lib.3. cap.44. ex num.11.* Crass. *dict. quæst.9. num 13.* Franc. Viui. *Neapol. decis.507. num.9. lib.3.* Surd. *decis.14. num.7.* Mancin. *de iuram. part.4. effectu 61. num.5.* Castill. *d. lib.3. c.9. n.6. cum seq.* Molin. *d. tom.3. disp.579. n.40.*

13 Vtrùm pactum cum extraneo de bonis fideicommissi viuente grauato fieri possit? Affirmatiua pars verior videtur; ratio est, quia valet pactum de hæreditate mortui, vt notatur in hoc text. & substitutus per fideicommissum succedit testatori iam mortuo, *l. cohæredi. §. cum filia. ff. de vulgari*, ita Ias. *in l. 1. n.18. sup. hoc tit.* Gama *Lusit. decis.92.* Fusar. *de substitut. quæst.309.* vbi ampliat siue pactum inter ipsos confideicommissarios, siue cum tertio. Idem in maioratu viuente possessore, Molin. *de primog. lib.3. cap.2. n.22.* Gutier. *practic. lib.5. q.79. num.8.* Phœb. *Lusit. decis. 2. à num.12. tota.1.*

14 *Acerbissima spes.* &c.] Notatur ad hoc quòd spes succedendi in filio viuente patre non est legitima, de quo vide Tiraquell. *de iure primog. quæst. 40. num.220.*

15 *Iubebemus etenim neque donationes*, &c.] Notatur ad hoc quòd circa hæreditatem tertiæ personæ viuentis non potest fieri donatio, stipulatio, hypotheca,

seu

seu quiuis alius contractus, vt per Sanchez *d. lib. 7. cap. 2. numer. 4.* vbi *numer. 5.* resoluit quòd in generali hypotheca non continetur quæ ex viuentis hæreditate ad se inde peruenerint, & *num. 6.* quòd non valet huiusmodi pactum, sine sit de diuidenda hæreditate viuentis post eius mortem, siue de deferenda alicui agatur, siue de donanda alicui, vel quævis alia conuentio fiat.

16 In gloss. *Declarabitur.* ibi, *dabo tibi tertiam partem*, &c. Notatur ad hoc quòd pactum huiusmodi renunciationis hæreditatis personæ viuentis absque eius consensu inualidum est, quamuis non sit de tota hæreditate, sed de eius parte; quia text. *in præsenti* simpliciter irritat pactum de re aliena in quam post mortem succedendum est, tum etiam, quia cùm prohibitionis eadem sit ratio (nempe periculum captandæ mortis) in parte, quæ est in tota, idem ius debet esse in parte, quæ est in tota. Ita Mench. *d. lib. 2. §. 28. numer. 127.* Villalob. & Vezin. *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 3. num. 99.* Viui *ibid. num. 81. vers. limitatur secundò.* Sanchez *d. lib. 7. cap. 2. numer. 3.* vbi ob eandem rationem idem dicendum asserit etiamsi pactum sit de specie aliqua, aut re particulari illius hæreditatis, vt si dictum fuisset, quòd altero moriente alter succedat in bonis immobilibus, vel tali domo, villa, seu castro. Sed contrariam sequuntur Hippol. *sing. 331.* Crauet. *cons. 19. num. 9.* Peregrin. *dict. art. 51. num. 29. cum seqq.* Crass. *§. successio, quæst. 9. num. 10. & seqq.* Magon. *Florent. decis. 102.* Hieron. Gabr. *cons. 137. num. 17. & 33. vers. hinc est, & num. 37. lib. 1.* Honded. *cons. 40. num. 32. & 47. lib. 1. & per tot. cons.* Octauian. *Pedem. decis. 100. num. 26.* Menoch. *cons. 1. num. 161. & cons. 92. num. 48. & cons. 923. n. 13. vers. secundo, & cons. 1126.* Surd. *cons. 247. num. 4. & cons. 517. num. 2. vers. demum*, latè Fusar. *de fideicom. quæst. 308. à num. 68. vsque ad num. 81.* vbi respondet ad contraria.

17 In gloss. *Obseruari.* ibi, *sed potius aufertur eis hæreditas vt ab indignis*, &c. Notatur ad hoc quòd fisco locus fit quando quid aufertur propter læsos bonos mores naturales, siue iurisgentium, vt per D Barbos. *in l. 1. ff. soluto matrim. p. 7. num. 18.*

18 In gloss. *Accomodauerit.* ibi, *vt si promittam tibi bona mea post mortem meam*, &c. Notatur ad hoc quòd per viam contractus valet donatio hæreditatis, vt per Gozadin. *cons. 87. num. 2. & 3.* Tiraquell. *de iure primogen. quæst. 6. num. 5.* Menoch. *cons. 97. n. 44.* Fusar. *d. quæst. 308. num. 37.*

19 In gloss. *Pacisci, in addit. marginali.* ibi, *tu dic quòd ibi pactum venit in consequentiam alterius contractus præcedentis, ideo valet.* Ita Bernard. *reg. 524. limit. 3.* Anton. Gomez *l. 22. Tauri num. 16. in fine,* Montec. *in l. pactum quod dotali, num. 14. supr. hoc tit.* Mench. *de success. creat. lib. 2. §. 18. n. 256.* Guttier. *de iuram. confirm. part. 1. cap. 43. num. 3.* Sanchez *dict. lib. 7. cap. 2. num. 41.*

De transactionibus.

TIT. IV.

TRANSACTIO est rei dubiæ, vel controuersiæ decisio: vt obligationis conditionalis, aut rei litigiosæ, siqque aut nodo pacto, aut stipulatione. *l. 2. l. pacto 15. eod. tit.* Scripserunt in hanc rubric. Cyn. Bart. Salicet. Bald. Angel. Castrens. Fulgos. Philip. Dec. Ias. Cort. Ioan. Mar. Iacobin. Riminald. Bolognet. Alciat. Sichard. Donell. Padilla, Aloys. de Leo, Petr. Gilchen. Sebast. Næuius, post omnes Hubert. Giphan. item Cuiac. Pac. & VVesembec. & ex repetentibus *tom. 7.* Franciscus Curtius.

De materia huius tit. vide Medic. *de definit, p. 2. definit. 47.* Conan. *lib. 5. comment. cap. 6.* Cotraf. *lib. 1. miscellan. cap. 23.* Motl. *in emporio iuris part. 1. tit. 4. de transactionib.* Alexand. Trentaciq. *var. resolut. lib. 3. tit. de transact.* Arimin. Tepat. *vers. sentent. tom. 2. tit. 361. de transact.* Molin. *de iustit. tract. 2. disput. 556. cum seqq.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. tom. 2. lib. 26.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib. 25. num. 606. cum seqq.* Rebell. *de obligat. iustit. p. 2. lib. 16. de transact.*

SVMMARIVM.

1 *Transactio inita cum vno ex pluribus tutoribus obligatis, ad alios non porrigitur. Cum vno pro parte sua facta, illa non obstante alij possunt pro eorum parte conueniri, num. 2. facta cum quibusdam tutoribus, vel curatoribus, non prodest cæteris, num. 3. facta cum vna persona, non prodest alij, neque nocet, n. 4. 5. 6. 7. & 8.*

L. Neque pactio I.

Imp. ANTONINVS A. *Celerio.*

TRansactio inita cum vno ex pluribus tutoribus 1 obligatis, ad alios non porrigitur. Consentiunt Ordin. Bart. Bald. Cyn. Salicet. Angel. Castrens. Fulgos. Deci. Bald. Ias. Iacobin. de S. Georgio, Bellapert. Roman. Curt. iun. Ioan. Sichard. Alciat. post omnes Hubert. Giphanius, Riminald. Bolognet. Donel. Padilla, Aloys. Leo, Petr. Gilchenius, remissiuè Cast. ... & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciscus Curtius.

De materia vide Boër. *decis. 59. num. 8.* vbi transactio cum vno pro parte sua facta, illa non obstante 2 alij possunt pro eorum parte conueniri, Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 4. de transactionibus, num. 27. pag. 305.* vbi quòd transactio facta cum quibusdam tutoribus, vel curatoribus non prodest cæ- 3 teris, & *num. 37.* vbi quòd transactio facta cum vna 4 persona alij non prodest, neque nocet. Motl. *in emporio iuris part. 1. tit. 4. in prælud. num. 26. & 27.* vbi 5 quòd transactio cum vna persona interposita alij nocet, neque debet extendi ad alium, etiamsi habeat ius connexum. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib. 26. tit. 4. num. 1.* vbi per hunc textum tenet quòd transactio facta cum vno regulariter ad 6 alios non porrigitur, & *num. 8.* quòd transactio facta cum quibusdam administratoribus, cæteris cum quibus non est transactum non suffragatur, & *num. 9.* 7 quòd transactio non prodest, neque nocet alij habenti ius connexum cum transigente. latè Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 36. tit. 4. num. 1. cum seqq. n. 8.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 25. n. 606. vers. quartum est, in med.*

SVMMARIVM.

1 *Transactio timore litis extitura facta, valida est, & num. 2. & 3.*

4 *Transactio propriè dicitur non solùm super lite pendenti, sed etiam futura.*

5 Timor

5 *Timor futuræ litis idem operatur, quod ipsa lis si esset de præsenti, & n.6.*

7 *Solutio indebitè facta ex causa transactionis non repetetur, etiamsi extitisset per errorem solutum.*

L. Cùm te. II.

Idem A. Luctatio.

1 TRansactio timori litis exituræ facta valida est. Collugunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1.num.1.sup.hoc tit.* & ex repetentibus Franciscus Curtius.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu-
munt Conan. *comment. lib. 1.capit.6.numer.*4. Cuiac.
lib.9.obseru. 24. Anton. Fabr. *lib.* 17. *coniect. cap.*4.
Valasc. *de iure emphyt.quæst.*27. *num.*13. *vers. rursus.*
Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo per quod, num.*15.
vers. tertiò, vbi ait probari *in præsenti* non modò
ipsam litem transactioni causam dare posse, sed etiam
3 timorem futuræ litis, & *numer.* 17. colligit ex hoc
text. quòd solus timor litis sufficit ad transactionem
validandam, quamuis aliàs necessaria sit lis & con-
trouersia, vt transigi de iure possit, optimè Card.
Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. tom.2.lib.26.tit.*8.
*num.*20. & 21. vbi ait quòd si quis habuit proposi-
tum instituendi litem, sed nunquam edidit actio-
nem, etiamsi haberet animum calumniandi, trans-
actio valet. & *eod. lib.* 26. *titul.1.num.*16. resoluit sa-
tis esse litem moueri de facto, vel timorem esse litis
4 futuræ, vt transactio valeat, & *num.*19. subdit quòd
transactio propriè dicitur non solùm super lite pen-
dente, sed etiam futura.

5 *Tamen propter timorem litis, &c.*] Gregor. Lopez *l.22. gloss.1. tit.1.part.7.* ex hoc text. colligit quòd timor futuræ litis idem operatur, quod ipsa lis si de præsenti esset, est enim in potentia propinqua, & habetur proindeac si iam esset.

6 Eundem enim operatur effectum suspicio metus futuri, ac ipse metus, de præsenti. Bald. *cons.*165.*ad fin. lib.* 2. Hippol. Riminald. *cons.*77. *num.*26. *lib.*1. Philipp. Pascal. *de viribus patriæ potestatis p.3. cap.2. num.*39. Gregor. XV. *decis.*374. *num.*17. ac alij per me citati *in votis decisiuis Canon. voto 1.num.*130. *cum sequentib.*

7 *Repetere non posse, &c.*] Notatur ad hoc quòd solutio indebitè facta ex causa transactionis non repetetur etiamsi extitisset per errorem solutam, vt per Deci. *cons.*351. *In casu proposito, num.*2. Viui. *tom.*2. *commun. opin. lib.*8.*tit.*27.*n.*13.*vers. sed hoc non procederet, pag.*391.

SVMMARIVM.

1 *Transactio facta super parte litis, partem expressam ac nominatam peremit.*

2 *Transactio specialis specialem operatur effectum.*

3 *Reus, qui opponit exceptiones generales, tenetur eas declarare quando consistunt in facto, & non in iure, intellige vt n.4.*

5 *Transactio quando est specialis, ad aliam rem, seu speciem non porrigitur. intellige vt n.6.*

7 *Causam certis finibus circumscripta effectum producendum restringit.*

8 *Fides bona generaliter requiritur tam in iudiciis, quam in contractibus.*

L. Age cum Geminiano. III.

Imp. ALEXANDER. A. *Tuliæ.*

TRansactio facta super parte litis, partem ex- 1
pressam ac nominatam perimit. Item specialis 2
transactio specialem operatur effectum. Colligunt
ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1.num.1.sup.hoc tit.* &
ex repetentibus *tom.*7. Franciscus Curtius.

Vide Bald. *in l. fin. collect.1. vers. sed exceptione, de* 3
fideicommiss. qui allegat hunc text. ad hoc quòd reus,
qui opponit exceptiones generales, tenetur eas de-
clarare quando consistunt in facto, & non in iure,
refert & sequitur Vincent. de Franch. *decis.*263. *n.*1.
quod intelligendum asserit quando actor habet 4
suam intentionem fundatam, & *num.*2. firmat quòd
reus in exceptione est actor, & quemadmodum te-
netur actor declarare libellum generalem, ita &
reus exceptionem generalem, cùm debeat exceptio
esse clara. Et notatur ad hoc quòd quando transa- 5
ctio est specialis, ad aliam rem, seu speciem non por-
rigitur, vt per Molin. *de iustit. tract.2.disp.*558. *num.*1.
Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. libro* 26.
tit. 6. *num.*7. *vers. primus*, vbi intelligit nisi sit de ap-
pendicibus. Vnde vulgaris est huius text. allegato 6
ad illud Axioma quòd limitata causa limitatum pro-
ducit effectum, vt per Palat. *in repet. capite per ve-
stras, de donat. inter virum & vxor. notab.* 3. §.24.
*num.*1. *pag.* 396. vbi citato hoc text. ait quòd causa 7
certis finibus circumscripta effectum producendum
limitat, & restringit, Tiraq. *in tract. cessante causa
part.1.num.*142. & *de retract. lig.* §.32. *gloss.1.num.*49.
Brunor. à Sole *in locis communib. verbo causa* 9. Car-
dos. *in praxi iudicum, & Aduocat. eodem verbo n.*3.
Surd. *cons.*10. *num.*49. Guttier. *practic. lib.9.quæst.*31.
*num.*7. Gonzal. *ad reg.*8. *Cancel.* §.6. *proœm. num.* 8.
Stephan. Gratian. *Marchiæ decis.*56. *num.*5. Cardin.
Mantic. *decis.*232. *num.*9. & *decis.*267. *numer.*4. plu-
res refero *de Axiomat. iuris vsufrequent. axiom.* 40.
*num.*29.

Iudex contemplatione iudicij quod bonæ fidei est, &c.] 8
Intelligitur iste text. se referre ad bonam fidem, quæ
generaliter requiritur tam in iudiciis, quàm in con-
tractibus. *l. bonam fidem, ff. de action. & obligat.* quæ
bona fides mouet iudicem ad interrogationes facien-
das in iudicio vbicumque ratio & æqualitas illum
mouerit. *l. vbicumque, ff. de interrog. action.* ita Valasc.
*consult.*97.*n.*2.

SVMMARIVM.

1 *ad Actionem extinctam non datur regressus sed de dolo actio.*

2 *Actio extincta per acceptilationem, nisi interuenerit dolus, retractari ampliùs non potest, & num.3.*

4 *Actione remissa non censetur remissus dolus.*

5 *Actio semel extincta non reuiuiscit.*

L. Actione. IV.

Idem A. Numidio.

AD actionem extinctam non datur regressus, 1
sed de dolo actio. Item actio extincta per ac- 2
ceptilationem, nisi interuenerit dolus retractari am-
pliùs non potest. Colligunt ex Ordin. Doctores cita-
ti *ad l.1. num.1 sup. hoc tit.* & ex repetentibus *tom.*7.
Franciscus Curtius,

Hanc

3 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumuor Conan. *commentar. lib. 5. cap. 6. num. 5.* Fulgos. *in l. si pecuniam, in princ. ff. de condict. causa data,* Alciat. *lib. 5. paradox. cap. 7.* Xuar. *allegat. 19. num. 1 a.* vbi ait quòd vbicunque per transactionem fuit extincta actio, ipso iure actio prima non resuscitatur, sed contra non implentem dantur certa remedia personala, de quibus *in præsenti*, sed cùm dicta remedia sint personalia contra tertium possessorem, cessat actio in rem iam extincta per dominium translatum in dictum tertium possessorem. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 26 tit. 7. num. 15. in princip.* ad hoc quòd per transactionem extinguitur actio.

4 Notatur ad hoc quòd remissa actione non censetur dolus remissus, de quo an verum sit, & ad gloss. *in præsenti* contrarium resoluentem, vide Couarr. *var. lib. a. cap. 15. num. 3. & 4.* Cels. Burg. *de dolo lib. a. tit. de præterito, & de futuro dolo, num 46. & 49.* Farinac. qui quadrupliciter distinguit, *fragm. crimin. p. 1. lit. D, ex num. 158.*

5 *Et per acceptilationem extincta*, &c.] Notatur ad hoc quòd actio semel extincta non reuiuiscit, vt per Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo susceperit liberos, num. 191. de reuocand. donat.* Gam. *Lusit. decis. 133. num. 9.* Aym. *cons. 293. num. 10.* Card. Tusch. *practic. conclus. tom. 1. lit. A, conclus. 116. per tot.* Menoch. *cons. 176. num. 2.*

SVMMARIVM.

1 *Confessio probat, & defectus scripturæ transactionem non vitiat.*
2 *Confessionis propria probatio equipellet iuramento.*
3 *Confessio idem operatur quod publicum instrumentum factum de contractibus.*
4 *Confessio non requirit scripturam.*

L. Cùm te transegisse. V.

Idem A. Euocato.

1 CONfessio probat, & defectus scripturæ transa-
2 ctionem non vitiat. Item confessionis propriæ probatio æquipollet iuramento. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciscus Curtius.

3 In summ. text. ibi, *idem operatur confessio quod publicum instrumentum factum de contractibus.* Ita Ordin. Regia Lusit. *lib. 4. tit. 19. §. 2.* Roland. *cons. 6. num. 26. lib. 3.* Gam. *Lusit. decis. 43. num. 2.* Angul. *in l. 6. de melioration. gloss. 10. num. 4.* Aluar. Valasc. *de iure emphyt. quæst. 7. num. 27.* Azeued. *l. 6. tit. 6. num. 17. lib. 5. noua Recopilat.* Thom. Valasc. *allegat. iuris tom. 1. allegat. 72. num. 53.*

4 *Nullum instrumentum intercesserit*, &c.] Ergo transactio non requirit scripturam, de quo vide Bernard. Græuæ *ad practicam Cameræ Imper. lib. 2. conclus. 71.* Molin. *de Iustitia tract. 2. disp. 556. num. 9. prope fin.* ibi, *habéntque verum, etiamsi transactio sine scriptura acta sit.*

SVMMARIVM.

1 *Transactio super inofficioso testamento à matre inita obligat heredes.*
2 *Lis parentum transactione sopita per heredes non restauratur.*
3 *contra Transactionem non implentem seruantémque, implere & seruare parato actio ad interesse competit.*
4 *Stipulatio sequitur naturam contractus principalis.*

5

L. Cum mota. VI.

Idem A. Pomponiis.

TRansactio super inofficioso testamento à matre inita obligat hæredes. Item lis parentum transactione sopita per hæredes non restauratur. Item contra non implentem & seruantem transactionem implere & seruare parato actio ad interesse competit aliquando ex stipulatu, interdum præscriptis verbis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* post omnes Habert. Giphan. *tom. 1. pag. 53.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciscus Curtius.

De materia & intellectu huius text. & conciliatione *cum l. si instituta, ff. de inoffic. testam.* vide Alciat. *lib. 5. paradoxor. cap. 6.* Cottal. *lib. 2. miscel. cap. 10.* Conan. *commentar. lib. 7. c. 15. num. 8. & 9.* Mayn. *lib. 1. de actionib. cap. 17. pag. 4. & 5.* Strach. *de mercat. tit. de sponsionib. p. 2. num. 4. vers. aut in tertio,* Padil. *in l. naturalis, §. quod si faciam, n. 7. de præscript. verb.* Alphan. *collect. 370.* Albert. Bologoet. *ad rubr. de verb. oblig. cap. 43. num. 3. & cap. 43. n. 2.* Fachin. *controuers. lib. 1. cap. 10.* Iul. Pacium *cent. 3. tit. de inoffic. testam. quæst 36.* Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap. 20. num. 6.* Ioan. Borcholt *in tit. de transact. cap. vlt. num. 15. cum seqq.* P. Grangianum *in suis paradoxis iuris ciuilis, cap. 31.* Hieron. Torniel. *ad rubr. de verb. oblig. n. 144.* Gratia *in conciliatione cunctarum legum quæ in toto corpore iuris ciuilis inuicem quasi ex diametro sibi contrariari videbantur, pag. 112.* qui omnes varias excogitarunt conciliationes ad præcitata iura, & illa videtur verior, nempe in specie ab Vlpiano proposita, *in d. leg. si instituta*, ita fuisse transactum, & conuentum vt à querela inofficiosi testamenti recederetur, aduersarius verò aliquid daret. Sed in specie Alexandro proposita *in præsenti text.* conuentum fuisse vt certa bonorum pars transigenti & querelam remittenti daretur, de quibus agebatur in accusatione inofficiosi testamenti, ideo hoc posteriori casu querela instaurari non potest: nam querela ipsa inofficiosi testamenti, quæ vniuersa bona vindicabat, per transactionem factam rescissa est ac diuisa in hunc modum, vt scilicet pars bonorum debeatur querelam remittenti, altera verò pars possessori cedat. Quare si accusatione instaurata omnia bona peterentur, pacti obstaret exceptio ex quadam æquitate, quemadmodum *in l. si maior. 36. infr. hoc tit.* habetur, exceptionis æquitatem proficere vt nil ampliùs peti possit quàm quod transactionis placito promissum est, quæ ratio in priore casu locum non habet. Etenim in specie ista is, contra quem inofficiosi querela fuit instituta promittendo actori partem bonorum de quibus agebatur, aliquid actori præstitit, quia iam non amplius exceptionibus suis vt quoad illam partem potest, & ideo actor debet eum conuenire, vt partem bonorum promissam tradat, non autem ipsam transactionem infringere: at in specie *d. l. si instituta*, nihil reus conuentus præstitit, ideo dicta ratio cessat, & iure transactio rescindi potest. Ita Hieron. Torniel. Andr. Fachin. & Nicol. de Passeribus à Genoa *citatis locis.*

Aut enim, &c.] Notatur ad hoc quòd stipulatio 4
sequitur naturam contractus principalis, vt per Tiraquell. *de constituto p. 3. limit. 7. num. 38.*

SVM

SVMMARIVM.

1 *Procurator ad agendum constitutus transigendo non praeiudicat domino, & n. 3.*
2 *Actionis habens exercitium, potestate decidendi non censetur instructus.*
4 *Procurator alicuius constitutus ad agendum & defendendum, non potest transigere, aut compromittere, nisi ad id facultatem habeat specialem.*
5 *Administrator, vel syndicus an possit transigere sine mandato speciali.*

L. Transactionis placitum. VII.

Imp. GORDIANVS A. *Iunio militi.*

1 PRocurator ad agendum constitutus transigendo
2 non præiudicat domino. Item exercitium actionis habens, potestate decidendi iostructus non censetur. Colligunt ex Ordio. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Fraociscus Curtius.

3 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumuot, Gregor. Lopez *l. 19. gloss. 2. tit. 5. p, 3.* Conao. *comment. iuris ciuilis lib. 5. cap. 6. num. 1.* Marant. *de ordine iudicior. part. 6. actu 2. de compromisso num. 8.* Couarr. *lib. 1. var. cap. 6. num. 3. vers. quintè*, vbi ait quòd licèt habens generale mandatum non possit transigere, si tamen illud mandatum processerit cum libera administratione, poterit traosigere, & expedire ea, quæ mandatum speciale requirit, Tiraquell. *de iure maritis gloss. 8. n. 81. & de iudicio in rebus exiguis vers. 41.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib. 25. num. 606. vers. quintum est*, ad hoc quòd Procurator transigere ooo potest, etiamsi liberam habeat agendi potestatem. Molin. *de Instit. tractat. 2.*
4 *disp. 157. n. 19.* vbi quòd Procurator alicuius coostitutus ad agendum ac defeodendom oon potest traosigere, aut compromittere, nisi ad id habeat specialem facultatem.

5 An administrator, vel syndicus possit traosigere sine speciali mandato, vide Bernard. Græue. *ad practicam Cameræ Imperialis lib. 2. concl. 72. consid. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Transactio super futuris alimentis adhuc debitis absque Prætoris cognitione illicita est, & num. 2. Quid si firma sit iuramento, n. 3.*
4 *in Alimentis præteritis futurorum fauor cessat.*
5 *Alimenta præterita quæ sint.*

L. De alimentis. VIII.

Idem A. Licinio.

1 SVper futuris alimētis adhuc debitis absque Prætoris cognitione & decreto illicita est transactio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciscus Curt.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Ias. *in l. diuortio, in princ. num. 19. ff. soluto matr.* Felin. *in cap. ex parte, num. 4. de accusat.* Anton. Gom. *l. 80. Tauri n. 13.* Rojas *in epit. success. cap. 21. num. 42.* Molin. *de primogen. lib. 2. cap. 15. num. 43. cum seqq.* Cordub. de Lara *in l. si quis à liberis §. parens num. 52. & n. 76. ff. de liber. agnosc.* Menoch. *de succession. lib. 2. §. 18. requis. 29. limit. 1. n. 269. pag. 421.* Menoch. *de arbitrar. casu* 170. Vincent. de Franchis *Neapol. decis. 203. num. 3.* Fachinæ *controuers. iuris lib. 3. cap. 21.* Surd. *de aliment. tit. 5. quæst. 1. num. 40. & tit. 6. q. 10. num. 1. & tit. 8. priuil. 56. num. 4.* Gutier. *de iurament. confirm. part. 3. cap. 3. à princip.* Morl. *in emporio iuris p. 1. tit. 4. in prælud. num. 40. cum seqq.* Aldouin. *cons. 73. num. 1.* D. Barbos. *in l. 1. part. 4. n. 9. ff. soluto matr.* Rebell *de obligat. iustit. part. 2. lib. 16. quæst. fin. num. 2.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. convent. tom. 2. lib. 26. tit. 3.*

Quid si iuramento firmata sit transactio super 3
alimentis, de quo vide Padil. *in præsenti n. 5.* Tiraq. *in l. si vnquam, in princip. num. 141. & 151.* Cooar. *in cap. quamuis pactum p. 2. §. 6. num 6.* Menoch. *de successi. lib 2. §. 18. requis. 29. limit. 1. num. 169.* vbi dicit quòd ista transactio cum iuramento bene valet, secus autem dicit si quis iurasset non transigere super alimeotis. Cardin. Mantic. *d. tit 3. num. 12. cum seq.* vbi tenet quòd inconsulto Prætore de alimentis futuris transigi potest si fuerit interpositum iuramentum, oisi alimenta relicta sint à patre filio, vel iuramentum à minore & paopere sit interpositum. Gutier. *de tract. de iuram. confirm. part. 1. cap. 3. n. 3. cum seqq.* Morl. *in emporio iuris p. 1. tit. 4. in prælud. n. 45.* vbi *n. 46.* resoloit eam prohibitionem transigendi super alimentis inconsulto Prætore & sine causæ cogoitione non procedere vbi transactio euideoter vtilis esset transigeodi.

De alimentis Præteritis, &c.] Notatur ad hoc 4
quòd in præteritis alimentis futurorum fauor cessat, vt per Deci. *notab. 3.* & Aoton. de Padil. etiam *not. 3. in præsenti*, Vinceot. de Franch. *decis. 203. n. 2.* Aoton. Thesaur. *decis. 44.* Dicuotur autem in hac 5
specie alimenta præterita, quæ vsque ad diem litis motæ, futura verò, quæ à die litis motæ in futurum debentur, de quo vide Veral. *decis. 20. num. 4. & decis. 22. à num. 2. & decis. 24. per tot.* Surd. *de aliment. tit. 8. priuil. 60. n. 16.* Ceuall. *commun. qu. 897. n. 918.* Viocent. de Franch. *decis. 605. n. 2.* Sigism. Scacc. *de appellat. q. 17. limit. 7. num. 15.* Marescot. *lib. 2. var. resol. c. 83. n. 1.* Mari. Giurba *decis. 4. n. 47. & in consuet. Messan. cap. 7. gloss. 15. 13.* Gall. *de except. part. 2. tit. 4. except. 1. num. 44.* Footanell. *de pactis nupt. claus. 6. gloss. 2. part. 3. ex n. 43.*

Sine prætore, seu Præside, &c.] Qui decernet an traosigendum sit, vel ooo, præhabita causæ cognitione, quæ versabitur circa causam transigeodi modum, & persooas transigentium, vt per Menoch. *de arbitr. casu 117. à n. 6.* Morl. *d. tit. 4. in prælud. n. 46. in fine*, Card. Mantic. *d. tit. 3. n. 7.*

SVMMARIVM.

1 *Transactio conditionalis valet si aliquid ad transigentem perueniat, & talis transactio parit exceptionem contra realem actionem, & n. 2.*
3 *Dimittens simpliciter non dicitur velle transferre dominium.*
4 *Mora purgatio non admittitur in conditionibus, etiam fauore libertatis.*
5 *Mulier non potest ingredi fundum dotalem propria auctoritate, si alius tenet & contradicit.*

L. Si super. IX.

Idem A. Agrippino.

TRansactio conditionalis, valet, si aliquid ad traosigentem peruecoiat, & talis transactio parit

exceptinnem contra realem actinnem. Colligunt ex Ordin. Dnctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciscus Curtius.

a Hanc eandem cnnclusinnem ex hoc teat. desumit Card. Mant. *de tacitis & ambig. connent. to. 2. lib. 26. tit. 1. n. 25.* vbi hnc text. deducit quòd si promittn tibi centum, si filius tibi nascatur, vt recedas à lite, huiusmodi transactin valet, & licèt conditin deficiat, quia filius nnn sit natus, nō ptest ampliùs agi, quasi nihil datum, vel prnmissum fuerit, quia sufficit spes quòd dare potuerit si filius natus, esset.

3 *Possessione ei cedere.* &c.] Nntatur ad hne quòd dimittens simplicitet, nnn dicitur velle transferre dominium, vt per Tiraq. *de retract. lig. §. 1. gl. 14. n. 70.*

4 *Vlterius quastionem non patereris*, &c.] Nntatur ad hnc quòd in cnnditionibus nnn admittitur mntæ purgarin etiam fauore libertatis, vt per Tiraq. *de retract. tit. 2. §. 2. gl. 1. n. 4.*

5 *Interpellatus, vim fieri prohibebit.*] Nntatur ad hoc quòd muliet nnn potest auctnritate prnpria ingredi fundum dntalem si alius tenet & contradicit, quia tunc iudex debebit vetare ne hæres accedat ad possessinnem sine illius licentia vt per Xuar. *sua declar. l. 8. lib. 2. fore 55. tit. de aditione hereditatis n. 5. pag.* 344. & fuit dispositum per *l. Hispan. 3. tit. 13. lib. 4. noua recop.* vbi Axeued. *num.* 35. 37. & 57. Menoch. *remed. 9. recup. n. 215. & remed. 4. adipisc. n. 421.* Gutier. *in §. sui, n. 76. Instit. de hered. qual. & differ.* Perex *l. 1. verbo per el mesmo tit. 14. lib. 3. Ordin.*

SVMMARIVM.

1 *Transactionis exceptio impedit processum inchoari super his, qua per transactionem fuerunt remissa.*

2 *Transactio fieri potest super quastione an quis sit legitimus, vel non.*

3 *inter Fratres & liberos concordia, pax & amicitia seruanda est.*

4 *Transactione facta inter partes lis dicitur finita.*

5 *Transactionis exceptio peremptoria est.*

L. Fratres tui. X.

Imp. PHILIPPVS A. *Apollophaniæ.*

1 EXceptin transactinnis impedit prncessum inchnari super his, quæ per transactinnem remissa
2 fuerunt. Item transactin fieri pntest super quæstionem, an quis sit legitimus, vel nnn. Colligunt ex Ordin. Doctnres citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciscus Curtius.

3 *Parum probè postulas*, &c.] Quia inter fratres & liberos cnncordia, pax & amicitia est seruanda, atq; præ cæteris quibusuis rebus expetenda, vt per Tiraq. *de iure primog. q. 4. n. 8.* vbi citat hunc textum.

4 *Nullus etenim erit litium finis*, &c.] Nntatur ad hnc quòd facta transactinne inter partes lis dicitur finita vt per Dnnat. à Fina *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 3. num. 38.* Vini *eod. tom. 1. lib. 2. tit. 26. de receptis arbitr. num. 14. vers. nec non ipsum, pag.* 349. Gregor. Lupex *l. 12. gloss. 11. quæst. 2. col. 1. ante fin. tit. 1. p. 7.* vbi quòd instantia & processus per transactionem extinguitur, Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 26. tit. 19. n. 45.* Marant. *de ordine iudiciar. part. 6. membr. 8. num. 11.* vbi quòd exceptinnes litis finitæ, vt est transactinnis exceptin, impediunt litis ingressum, & iden sic appellantur, quia sunt inductæ vt sint litium finis. Mulin. *de primogen. lib. 4. c. 8. num. 39.* vbi quòd transactionis laudo, & emologatione subsequutis litis ingressum præcludere solent, adeò vt si de eis excipiatur ante litis contestatinnem agendum sit, Christoph. de Paz *in schol. ad leges styls l. 236. n. 5.* vbi quòd exceptio transactionis finem liti imponit.

Vndè per hunc textum tenent communiter Doctores transactinnis exceptinnem esse peremptoriam, vt per Vexin. *tom. 2. commun. opin. lib. 8. tit. 20. num. 20.* Menoch. *de arbitr. casu* 202. *num.* 606. Suar. de Paz *in pract. tom. 1. part. 1. temp. 7. num. 2.* Bernardin. Muscatell. *in sua praxi aurea ciuili Neapol. p. 4. gloss. transactionis pag.* 601. *cum seqq.* Alex. Trentacinq. *variar. resolut. lib. 2. tit. de exemptionib. resol. 1. num. 12.* Mendex de Castro *in praxi Lusitana lib. 3. c. 4. n. 3.*

SVMMARIVM.

1 *Pactum successionis reciprocum inter fratres improbabile votum captanda mortis remouet.*

2 *Fidei commissum inter fratres potest remitti per transactionem, & pactum.*

3 *Fideicommissum reciprocum super spe pendente remissum à minore non potest peti postea.*

4 *Renunciatio hareditatis, & futura successionis valet etiam inter minores.*

5 *Læsio non datur in his, qua pendent à futuro euentu.*

6 *Restitutio denegatur ratione dubij euentus.*

7 *Minor non restituitur aduersùs ea qua se habent ad lucrum & damnum.*

8 *Fideicommissum conditionale, vel in diem, potest renuntiari.*

9 *Minor, seu tutor non restituitur aduersùs renuntiationem fideicommissi; quando illud fuisset reciprocum, & interuenisset renuntiatio mutua limita vt n. 10.*

L. De fideicommisso. XI.

Impp. VALERIAN. & GALLIEN. AA. & VALERIAN. *nobilis Cæs. Caiano militi.*

PActum successioois reciprocum inter fratres remouet improbabile votum captandæ mortis. Item fideicommissum inter fratres potest remitto per transactinnem & pactum. Item reciprocum fideicommissum super spe pendente remissum à minore pnstea peti non potest Colligunt ex Ordio. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciscus Curtius.

Celebris est hic text. secundùm Pioel. *in l. 1. p. 3. num. 57. col. 4. vers. mihi autem placet*, & illam singularem & vnicum in iure vocat Antoo. Gom. *l. 22. Tauri n. 15. & 17.* ad probandum quòd renunciatio hæreditatis, & futuræ successionia valet etiam inter minores, quia est reciproca, intelligendo de remissione & renunciatinne futuræ successinnis testatoris iam defuncti, quam quis sperabat virtute fideicommissi cnnditinnalis, iterum illum dicit singularem & vnicum io suo casu. idem Anton. Gomex *l. 30. Tauri num. 66. col. 1. & l. 69. num. 1. & variar. tom. 2. cap. 2. num. 34.* dum habet quòd si duo, vel plures hæredes ad inuicem remittunt sibi fideicommissum reciprocum iniunctum à testatore, vt ille qui decedat sine liberis, restituat alteri suam partem, valet

valet & tenet, nec competit restitutio, licèt aliquis eorum sit minor, & in eo sit verificata conditio, & *cap. 5. num. 3. paulo post princip.* vbi pariter text. istum dicit singularem & vnicum in suo casu dum probat quòd valet remissio, & renunciatio fideicommissi reciproci etiam inter minores propter dubium euentum, adeò quòd non habet locom restitutio ex persona alicuius. Pro vnico commendat ex Baldo *in repet. rubr. de donat. inter virum & vxor.* §. 50. *num. 11. ad finem.*

5 *Et non potest eo casu rescindi*, &c.] Notatur ad hoc quòd læsio non datur in his quæ pendent à futuro euentu, de quo vide Boër. *decis. 62. n. 8. & 11.* Tiraquell. *in l. si vnquam, verbo donatione largitus, num. 128. & de iure primog. quæst. 6. num. 4. & q. 17. opin. 1. num. 96.* Menoch. *consil. 37. n. 52. & cons. 156. num. 37. & cons. 196. num. 18. & 19.* latissimè Menchac. *controuers. vsufreq. p. 2. c. 68. à princ.* vbi exornat & eleganter intelligit hunc text. dum probat

6 quòd dubij euentus denegatur restitutio, Surd. *de aliment. tit. 9. quæst. 11. num. 11. cum seqq. & dec. 278. n. 9.* Gald. Pereira *in l. si curatorem, verbo vel aduer-*

7 *sary dolo, num. 12.* ad hoc quòd minor restitui non potest aduersùs ea, quæ se habent ad lucrum & damnum. Sfort. Odd. *de restitut. in integrum quæst. 85. num. 26. & 27. & quæst. 69. n. 17. vers. ad 3.* Decian. *consil. 39. num. 111. lib. 2.* vbi ait dispositionem huius generaliter procedere in quacunque conuentione, nam si ea vterque ex contrahentibus potest consequi damnum & lucrum, licèt postea ex euentu damnum alter passus sit, non per hoc læsus dicetur, etiamsi sit minor.

8 *Cum pacto tali consenseris*, &c.] Notatur ad hoc quòd fideicommissum conditionale, vel in diem relictum potest renuntiari, ac proinde per renuntiationem excluditur fideicommissarius si illa transiret in pactum, vt per Peregr. *de fideicommiss. art. 52. n. 11. & 14. & cons. 52. n. 16. cum seqq. lib. 5.* plures quos refert & sequitur Fusar. etiam *de fideicommiss. q. 587. n. 15.* vbi *n. 16.* ampliat siue fideicommissum sit reciprocum, siue non, & *n. 17.* quòd procedit etsi testator prohibuisset talem remissionem fieri posse, & *num. 19.* quòd talis remissio potest fieri etiam modico accepto, vel gratis.

9 *Neque eam, cui subueniri*, &c.] Notatur ad hoc quòd minor, seu tutor non restituitur aduersùs renuntiationem fideicommissi à se factam quando illud fuisset reciprocum, & interuenisset mutua renuntiatio, vt per Tiraquell. *in l. si vnquam, verbo donatione largitus, num. 128.* Peregr. *d. art. 52. num. 50.* Magon. *Florentin. decis. 92. n. 7. & seq.* Sfort. Odd. *de restit. in integr q. 85. n. 25. cum seqq.* Osasch. *Pedem. decis. 112. n. 16.* Fusar. *d. tract. de fideicommiss. q. 590.*

10 *num. 4.* vbi *num. 5.* id limitat si adesset aliqua considerabilis imparitas ex parte minoris.

SVMMARIVM.

1 *Administrator Reipubl. super re dubia transigit, non autem debitum liquidum remittit.*
2 *Administratores à lege administrationem habentes intelliguntur mandatum cum libera habere.*
3 *pro Transactione rerum ciuitatis sufficit sola licentia Præsidis.*
4 *Administrator ciuitatis potest transigere quando lis est dubia.*
5 *Procurator Reipubl. non potest remittere debitum liquidum procedit in Procuratore, vel administratore simplici, non autem in domino, n. 6.*
7 *Remissio eius quod debetur, non autem liquido, non est donatio propria, nec insinuatione indiget.*
8 *Procurator Reipubl. non potest donare, licèt censeatur habere mandatum cum libera. limita vt num. 9.*
10 *Tutor minoris non potest remittere debitum non liquidum, etiam minimum.*
11 *Pater an possit transigere in peculio aduentitio filij.*
12 *Præses ciuitatis non potest expressè præiudicare ciuitati.*
13 *Tutores, curatores, & alij administratores remittendi debiti vsurarij ius habent.*
14 *Tutor potest pro salute animæ pupilli pecuniam vsuris extortam restituere absq; decreto iudicis.*

L. Præses prouinciæ. XII.

Iidem AA. Primo.

Administrator Reipubl. super re dubia transigit, non autem debitum liquidum remittit. 1
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciscus Curtius.

Vulgò citati solet hic text. ad hoc quòd administratores à lege administrationem habentes intelliguntur mandatum cum libera habere, de quo latè Trentacinq. *var. resolut. lib. 2. de procurat. resolut. 1. per tot.* 2

Præses prouinciæ, &c.] Ergo pro transactione rerum ciuitatis sufficit sola licentia Præsidis, & non requiritur Regis, de quo Gregor. Lopez *l. 24 gloss. 3. tit. 4 part. 3.* 3

Virium de dubia lite, &c.] Notatur ad hoc quòd administrator ciuitatis potest transigere quando lis est dubia, vt per Menoch. *cons. 887. n. 22. cũ seqq.* Morl. *in emporio iuris ciuilis p. 1. tit. 4. in præludi. num. 12.* 4

Id quod indubitatè deberi posset, &c.] Notatur ad hoc quòd Procurator Reipubl. debitum liquidum remittere non potest, vt per Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 1. tit. 66. §. 17.* Escobar *de ratiocin. cap. 24. num. 5.* Anton. Gomez *var. tom. 2. c. 5. n. 2. in fine*, vbi quòd procedit in Procuratore, vel simplici administratore, non autem in domino, licèt granato restituere, & Couarr. *lib. 2. var. c. 4. n. 12. ad finem*, nunc textum optimè dicit ad hoc quòd remissio eius, quod debetur, non autem liquidò donatio propria non est, nec insinuatione indiget. 5 6 7

Notatur etiam ad hoc quòd Procurator Reipubl. non potest donare, licèt censeatur habere mandatum cum libera, vt per Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo sine curatore, n. 120.* Guttier. *de tutel. p. 2. c. 6. n. 2.* Ioan. Garc. *de donat. remuner. n. 23.* vbi limitat nisi remunerando. 8 9

Notatur etiam ad hoc quòd tutor minoris debitum non liquidum etiam minimum remittere non potest, de quo vide Paul. Montan. *de tutel. & curat. cap. 33. num. 347. cum seqq.* Cald. Pereira *d. verbo sine curatore, num. 120.* Ioan. Garc. *de expens. capit. 20. num. 9. vers. vnde in Prælatis*, Gutier. *d. cap. 6. num. 5.* Cardin. Tusch. *practic. conclus. tom. 8. lit. T, conclus. 448. à n. 2.* Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat. verbo tutela, n. 17.* Idem in Prælato Ecclesiæ resoluit Cald. Pereira *in d. l. si curatorem, verbo vel aduersary dolo, num. 16. cum seqq.* quicquid dicat Paul. Montan. *d. cap. 33. num. 357.* Verùm si tutor non habet probationes quibus se tueatur, & dubitet de iure minoris, potest licitè remittere debitum, iuxta doctrinam *gloss. vlt. in l. contra iuris 29. ff. de pactis*, 10

quam sequuntur Pinel. *in l.1. de bonis matern. p.3. num.46. vers. sed ego* Couar. *lib.2. var. cap.4. num.12. vers. tertia ratio.* Gutter. *de iurament. confirmat. p.1. c.50 num.12.*

11 Vtrùm autem pater in peculio aduentitio filij ius transigendi habeat? vide Pinel. *d. p.3. n.21. & 46.* Mynsing. *cent.6. obseru.61. num.5.* Gail. *lib.2. obseru.71. num.14.* Petr. Gilchen. *de præscript. part.3. cap.3. n.389.*

12 *Nocere ciuitati,* &c.] Notatur ad hoc quòd Præses ciuitatis non potest expressè ciuitati præiudicare, vt per Tiraquell. *de retract. tit.2. ad fin. num.20. & de iure mariti gloss.7. num.77.*

13 In gloss. *Non sinet, fin. ibi, sed quia fortè vsura erat,* &c. Notatur ad hoc quòd tutores, curatores, & alij administratores remittendi debiti vsurarij ius habent, vt per Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo donatione largitus, num.202.* vbi hanc glossam ad hoc notabilem dicit. Et eam allegat Farinac. *in praxi crimin. p.1.*
14 *quæst.15. num.9. vers. vt ergo,* ad hoc quòd tutor pro salute animæ pupilli potest absque iudicis decreto pecuniam vsuris extortam restituere, in quo asserit hanc glossam communiter recipi à Doctoribus.

SVMMARIVM.

1 *Transactio metu facta non ratificatur, nulla est, & inualida, num.2.*
3 *Metus iustus rescindens contractum erit mortis periculum, aut corporis cruciatus.*
4 *Metus iustus quis sit.*
5 *Dolus vt probetur, siue metus, qualitas causæ præcedentis non sufficit.*
6 *Metus reuerentialis an sufficiat ad rescindendum contractum, non probato metu aliàs quàm per solam reuerentiam, nempe per minas, aut verbera.*
7 *Dominus non tenetur fidem seruo præstare. declara vt n.8.*
9 *Metus non sufficit vt probetur in genere, nisi etiam probetur qualitas metus illati.*
10 *Metum iustum cognoscendi non datur in iure certa regula, sed iudicis arbitrio relinquitur.*

L. Interpositas. XIII.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Probæ.*

1 TRansactio metu facta non ratificatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. supr. hoc tit.* & ex repetentibus *tom.7.* Franciscus Curtius, & Adrianus Pulæus.

2 *Ratas non haberi,* &c.] Notatur ad hoc quòd metu facta transactio nulla & inualida est, vt per Sebast. Næu. *de casib. fortuitis p.1. q.7. num.52.* Cardin. Tusch. *pract. conclus. verb. metus, conclus.216. n.13. & conf.221. n.14.* Farinac. *fragm. crimin. part.1. lit. M, num.36.*

3 *Nec tamen quilibet metus,* &c.] Notatur ad hoc quòd metus iustus rescindens contractum erit mortis periculum, aut corporis cruciatus, vt per *l. Hisp. 7. tit.33. part.7. vbi gloss.4.* Mascard. *de probat. concl. 1051. num.18.* Herculan. *de caut. de non offendendo cap.1. num.11.* Ioseph. Ludou. *Lucensi decis.18. n.6.* Anton. Gom. *variar. tom.2. c.14. num.27. vers. de his,* Burg. *cons.5. num.11.* Decian. *cons.96. num.15. & 16. lib.3.* Cardin. Tusch. *dicto verbo metus, conclus.215. n.7.9.14. & .30. & conclus.217. num.1. & 2. & conclus.253. num.44.* Farinac. *dicta lit. M, num.84.* Sanchez *de matrimonio lib.4. disp.5. n.4.* Et vtiliter aduertit Farinac. *loco proximè citato num.86.* non sufficere metum alium si leuior sit quàm mortis, aut cruciatus corporis, intelligendo vt text. procedat solùm quando agitur ad rescindendum contractum meticulosum directa actione *quod metus causa,* secus si ad idem ageretur eadem actione non directa, sed vtili, vel officio iudicis, vel conditione ex lege, aut aliàs prout à iure permissum est, tunc enim sufficit leuior metus quàm mortis, aut corporis cruciatus, & *num.89.* resoluit quòd metus dicitur iustus & cadens in constantem virum, quando ex eo timetur amissio omnium bonorum, aut maioris partis eorum.

Ad vim tamen, vel dolum arguendum, &c.] Collige ex text. ad probandum dolum, vel metum qualitatem causæ præcedentis non sufficere, vt per Cardin. Mant. *de tacitis & ambig. conuent. lib.16. tit.9. n.11.* vbi subdit hunc tex. intelligi secundùm communem sensum ex eo dolum, vel metum non præsumi quòd quis causam claram & magnæ vtilitatis modica pecunia accepta remiserit: vnde etiam infert quòd si quis supra dimidium, quod considerato dubio litis euentu percipere verisimiliter potuisset, se læsum esse dixerit, transactio rescindi non debet.

Sed quoniam eum, &c.] Aduerte metum reuerentialem non esse sufficientem ad rescindendum contractum nisi probato metu aliàs quàm per solam reuerentiam, nempe per minas, aut verbera, ita Tiraq. *ad leges connub. gloss.5. num.39.* Couarr. *de sponsalib. part.2. cap.3. §.6. n.4.* Mascard. *de probat. concl.1051. n.16. & 17.* Menoch. *de præsumpt. lib.3. præsumpt.1... num.1. cum seqq.* Sanchez *de matrim. lib.4. disp... n.1.* Castill. *controu. lib.3. cap.1. num.153.* latè Farinac. *d. lit. M, num.125. cum seqq.* vbi *n.127.* intelligit nisi loco minarum, seu verberum concurrerent aliquæ metus coniecturæ, vel quando illa, cui debetur reuerentia, esset solita malè tractare sibi non obedientes; & *num.130.* resoluit quòd licèt metus ex sola reuerentia iustus non reputetur, vbi tamen vltra reuerentiam in actu de quo agitur, interuenit læsio, tunc ex reuerentia & læsione simul iustus inducitur metus ad rescindendum actum sufficiens, de quo etiam bene Castil. *d.c.1. n.155.*

Nec etiam iuris dubij est dominos cum seruis, &c.] Notatur ad hoc quòd dominus minimè tenetur fidem seruo præstare, quia inter illos nulla cadit obligatio, vt per *l. Hispan.6. tit.11. part.5.* Bald. *in præsenti num.5.* Padil. *num.35.* Sanchez *de matrim. lib.7. disp.24. num.21.* vbi *num.22.* declarat id procedere quoad obligationem ciuilem, secus quoad naturalem.

In gloss. *Ne tamen.* ibi, *licèt dicat generaliter de metu,* &c.] Notatur ad hoc quòd metum probare non sufficit in genere, nisi etiam probetur qualitas metus illati, vt per Alexand. *post num.1. in 2. notab.* Salicet. *num.1. vers. item quod metus,* Riminald. *n.3.* Sebast. Medic. *de casibus fortuitis p.1. quæst.7. n.10.* Mascard. *de probat. concl.1051. n.12.* Farinac. *d. lit. M, n.168.*

In gloss. *Cruciatum.* ibi, *quod iudicis decernitur arbitrio.* Notatur ad hoc quòd ad cognoscendum quis sit iustus metus, non datur in iure certa regula, sed iudicis arbitrio relinquitur, vt per Boër. *decis.101. num.3.* Couarr. *de sponsalib. p.2. cap.3. §.4. num.8.* Menoch. *de arbitr. casu 135. n.3. & casu 136.* Mascar. *de probat. conclus.1052. num.3.* Guttier. *cons.16. n.12.* Flamin. Paris. *de resignat. benefic. lib.13. quæst.1. n.59.* 10

&

& lib.9.quæst.25.num.38. Castill. *lib.3 quotid.c.1. num.143.cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Transactio consensu & actu contrario dissoluitur, & num.2.*
3 *Transactionem volens rescindere non auditur, nisi priùs receptum illius vigore restituat.*
4 *Sententia secunda contra primam ferri non potest consensu partium.*

L. Si diuersa. XIV.

Idem AA. *Sopatriæ.*

1 TRansactio consensu & actu contrario dissoluitur. Colligitur ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. supr. hoc tit.* & post omnes Hubert. Giphan. *ad hanc l. tom.1. pag.77.* & ex repetentibus *tom.7.* Franciscus Curtius.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Aym. *de antiquit. temporum p.1. c.3. num.40. fol. mihi 23.* Roman. *singul.185. incip. Dictum,* Grammat. *dec.66.n.22.* Roder. Xuar. *allegat.19.n.8. & 9.* Syluan. *cons.81.n.34.* Cald. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.26.tit.8.n.1.*

3 *Refusa pecunia,* &c.] Notatur ad hoc quòd transactionem rescindere volens non auditur nisi priùs receptum illius vigore restituat, vt per Afflic. *decis. 220.num.4.* Capntaquen. *decis.317. n.2. & per tot. part.3.* vbi *n.5.* post Ias. *in præsenti,* hoc dictum intelligit qoando mutuo consensu partium dissoluitur transactio, quia tunc sub illa conditione resolui videtur vt omnia restituerentur, non autem quando resoluitur culpa alterius partis non adimplentis, Puteus *decis.358.* aliàs *343.num.5.lib.1.in correctis,* Molin. *de primogen.lib.4.c.9.num.49.* Vini. *tom.1. commun. opin.lib.2.tit.4.n.33.vers.itaque,pag.306.* Molin. *de Iustit. tract.2. disp.556. n.9.vers.quòd si contractum.* Sanchez *de matrim.lib.6.disp.21.num.6.* Gonzal. *ad regul.8.Cancel.gloss.27.n.22.& gloss.56. num.104* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent.lib.26.tit.9.n.39.*

4 In gloss. *Agi, vlt.* ibi, *item quare secus in sententia,* &c. Notatur ad hoc quòd non potest de consensu partium ferri secunda sententia contra primam, vt per Bald. *num.3.* & Ias. *num.5. in præsenti,* qui dicunt hanc glossam notabilem & singularem, & non esse alibi, Franc. Marc. *decis.486.p.1.* Caroc. *de remed. contra præiudiciales sent. except.41. n.17.* nam simplex consensus non tollit rem iudicatam, vt per Felin. *in cap. inter monasterium,n.16.& n.23. vers.demum, de re indic.* Deci. *in cap. quoniam contra num.38.de probat.* Xuar. *allegat.19.num.16.* Surd. *decis.185.n.20.* Sic etiam de consensu partium non potest recipi appellatio post decem dies, Lancellot. *de attent.p.2.cap.12.limit.50.num.85.* Scacc. *de appell.quæst.12.n.101.*

SVMMARIVM.

1 *Transactio si fiat per acceptilationem præcedente Aquiliana stipulatione, non potest actor redire ad pristinam, etiam realem, licèt reus non obseruet transactionem.*
2 *Responsores prudentes non respondent præcisè, sed cum distinctione, si possunt.*

L. Vt responsum. XV.

Iidem AA. *Pontio.*

SI transactio fiat per acceptilationem præcedente Aquiliana stipulatione, non potest actor ad pristinam, etiam realem redire, licèt reus transactionem non obseruet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup.hoc tit.* & ex repetentibus *tom.7.* Franciscus Curtius. 1

Notatur ad hoc quòd prudentes responsores non respondent præcisè, sed cum distinctione si possunt, quia magis tuta est illa responsio, quàm præcisa, vt per Boer. *decis.44. num.6. versic. quare prudentes.* 2

SVMMARIVM.

1 *Transactio legitima non rescinditur per rescriptum Principis, & n.2.*
3 *Rescriptum simplex Principis non tollit rem iudicatam.*
4 *Lis an dicatur post contestationem, & causa antè, controuertitur.*
5 *Exceptio quæ oritur ex transactio, est litis finitæ.*
6 *Lis dicitur finita per sententiam, quæ transiuit in rem iudicatam intellige vt n.7.*
8 *vò* Causa *generale est, & comprehendit ciuilem & criminalem.*
9 *Causa licèt sit sopita transactione, potest nihilominus resuscitari, per rescriptum Principis, docentis, non obstante tali lege.*

L. Causas, vel lites. XVI.

Iidem AA. & CC. *Cæcilio.*

LEgitima transactio per Principis rescriptum non rescinditur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. supr. hoc tit.* & ex repetentibus *tom.7* Franciscus Curtius. 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l.Hispan.5.tit.24.p.3* vbi *gloss.1.* Deci. *in cap. fin.n.5.de const.* Socin. *cons.120. incip. circa primum, lib.4.* Gerard. *singul.20.* Alciat. *parerg.lib.10.cap.22.* Menoch. *de arbitr.lib.1. quæst.52.num.2.* vbi quòd rescriptum simplex Principis non tollit rem iudicatam, Morl. *in emporio iuris p.1.tit.1.quæst.6.num.6.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib. 26.tit.7.num.12.* 2 3

Causas, vel lites, &c.] Hinc Doctores aliqui in præsenti existimarunt litem dici post contestationem, causam antè, de quo tamen an verum sit, vide Alciat. *lib.2.dispunct.cap.24.* Canon. *comment. iuris lib.5.c.6.col.3.* Rebuff. *ad l.litis nomen 37.vers.sextò, ff.de verbor.signific.* Cabed. *Lusitan.decis.15.n.10. cum seq.p.2.* 4

Transactionibus legitimis finitas.] Notatur ad hoc quòd exceptio quæ oritur ex transactione, est litis finitæ, vt per Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.26. tit.7.n.6.* nam lis dicitur finita per sententiam, quæ transiuit in rem iudicatam, vt per Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.1. cap.66.n.18.* vbi *num.20.* id intelligit dummodo executioni demandata sit, & postquam res datur ei qui vicerit, quia aliàs per sententiam & rem iudicatam non dicitur lis finem accipere, hoc idem iterum tenet *cap. 114. num.34.& seqq.* 5 6 7

quam sequuntur Pinel. *in l.1. de bonis matern.p.3. num.46.vers.sed ego* Couar.*lib.2.var.cap.4.num.12. vers.tertia ratio.* Gutiet.*de iurament.confirmat.p.1. c.50 num.12.*

11 Virùm autem pater in peculio aduentitio filijus transigendi habeat? vide Pinel. *d.p.3. n.11. & 46.* Mynsing.*cent.6.obseru.61.num.5.* Gail.*lib.2.obseru. 71.num.14.* Petr.Gilchen.*de præscript. part.3.cap.3. n.389.*

12 *Nocere ciuitati*,&c.]Notatur ad hoc quòd Præses ciuitatis non potest expressè ciuitati præiudicare, vt per Tiraquell. *de retract.tit.1. ad fin. num.10. & de iure mariti gloss.7.num.77.*

13 In gloss. *Non sinet,fin.ibi,sed quia fortè vsura erat,* &c. Notatur ad hoc quòd tutores,curatores,& alij administratores temittendi debiti vsurarij ius habent, vt per Tiraquel.*in l.si vnquam,verbo donatione largitus,num.202.* vbi hanc glossam ad hoc notabilem dicit. Et eam allegat Farinac.*in praxi crimin p.1.*

14 *quæst.15.num.9.vers.vt ergo*,ad hoc quòd tutor pro salute animæ pupilli potest absque iudicis decreto pecuniam vsuris extortam restituere, in quo asserit hanc glossam communiter recipi à Doctoribus.

SVMMARIVM.

1 *Transactio metu facta non ratificatur, nulla est, & inualida, num.2.*

3 *Metus iustus rescindens contractum erit mortis periculum, aut corporis cruciatus.*

4 *Metus iustus quis sit.*

5 *Dolus vt probetur, siue metus, qualitas causæ præcedentis non sufficit.*

6 *Metus reuerentialis an sufficiat ad rescindendum contractum, non probato metu aliàs quàm per solam reuerentiam, nempe per minas, aut verbera.*

7 *Dominus non tenetur fidem seruo præstare. declara vt n.8.*

9 *Metus non sufficit vt probetur in genere, nisi etiam probetur qualitas metus illati.*

10 *Metum iustum cognoscendi non datur in iure certa regula, sed iudicis arbitrio relinquitur.*

L. Interpositas. XIII.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Probæ.*

1 TRansactio metu facta non ratificatur. Colligont ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.supr. hoc tit.*& ex repetentibus *tom.7.* Franciscus Curtius, & Adrianus Puluæus.

2 *Ratas non haberi*,&c.]Notatur ad hoc quòd metu facta transactio nulla & inualida est, vt per Sebast. Næu.*de casib.fortuitis p.1.q.7.num.52.* Cardin. Tusch.*pract.conclus.verb.metus,conclus.216.n.13.& conf.221.n.14.* Farinac.*fragm. crimin.part.1.lit.M, num.36.*

3 *Nec tamen quilibet metus*, &c.] Notatur ad hoc quòd metus iustus rescindens contractum erit mortis periculum, aut corporis cruciatus, vt per *l. Hisp. 7.tit.33.part.7.vbi gloss.4.* Mascard. *de probat.concl. 1051.num.18.* Herculan *de cant. de non offendendo cap.1.num.11.* Ioseph.Ludou. *Lucensi decis.18.n.6.* Anton.Gom.*variar.tom.2.c.14.num.27.vers.de his,* Burg.*cons.5.num.11.* Decian. *cons.96.num.15.& 16. lib.3.* Cardin. Tusch.*dicto verbo metus, conclus.215. n.7.9.14.& 30.& conclus.217.num.1.& 2.& conclus.223.num.44.* Farinac.*dicta lit.M,num.84.* Sanchez *de matrimonio lib.4. disp.5.n.4.* Et vtiliter aduertit Farinac.*loco proximè citato num.86.* non sufficere metum alium si leuior sit quàm mortis, aut cruciatus corporis, intelligendo vt text. procedat solùm quando agitur ad rescindendum contractum meticulosum directa actione *quod metus causa*, secus si ad idem ageretur eadem actione non directa, sed vtili, vel officio iudicis, vel conditione ex lege, aut aliàs prout à iure permissum est, tunc enim sufficit leuior metus quàm mortis, aut corporis cruciatus, & *num.89.* resoluit quòd metus dicitur iustus & cadens in constantem virum, quando ex eo timetur amissio omnium bonorum, aut maioris partis eorum.

Ad vim tamen, vel dolum arguendum,&c.]Collige ex text. ad probandum dolum, vel metum qualitatem causæ præcedentis non sufficere, vt per Cardin. Mant. *de tacitis & ambig.conuent.lib.26.tit.9.n.11.* vbi subdit hunc tex. intelligi secundùm communem sensum ex eo dolum, vel metum non præsumi quod quis causam claram & magnæ vtilitatis modica pecunia accepta remiserit: vnde etiam infert quòd si quis supra dimidium, quod considerato dubio litis euentu percipere verisimiliter potuisset, se læsum esse dixerit, transactio rescindi non debet.

Sed quoniam eum, &c.] Aduerte metum reuerentialem non esse sufficientem ad rescindendum contractum nisi probato metu aliàs quàm per solam reuerentiam, nempe per minas, aut verbera, ita Tiraq. *ad leges connub.gloss.5.num.39.* Couarr. *de sponsalib. part.2.cap.3.§.6.n.4.* Mascard.*de probat.concl.1051. n.16.& 17.* Menoch.*de præsumpt.lib.3.præsumpt.1[...] num.1.cum seqq.* Sanchez *de matrim.lib.4.disp.[...] n.1.* Castill.*controu.lib.3.cap.1.num.153.* latè Farin. *d.lit.M,num.125.cum seqq.* vbi *n.127.* intelligit nisi loco minarum, seu verberum concurrerent aliquæ metus coniecturæ, vel quando illa, cui debetur reuerentia, esset solitus malè tractare sibi non obedientes; & *num.130.* resoluit quòd licèt metus ex sola reuerentia iustus non reputetur, vbi tamen vltra reuerentiam in actu de quo agitur, interuenit læsio, tunc ex reuerentia & læsione simul iustus inducitur metus ad rescindendum actum sufficiens, de quo etiam bene Castil. *d.c.1. n.155.*

Nec etiam iuris dubij est dominus cum seruis, &c.] Notatur ad hoc quòd dominus minimè tenetur fidem seruo præstare, quia inter illos nulla cadit obligatio, vt per *l. Hispan.6. tit.11. part.5.* Bald. *in præsenti num.5.* Padil.*num.35.* Sanchez *de matrim. lib.7.disp.24.num.21.* vbi *num.22.* declarat id procedere quoad obligationem ciuilem, secus quoad naturalem.

In gloss. *Ne tamen.* ibi, *licèt dicat generaliter de metu*,&c.] Notatur ad hoc quòd metum probare non sufficit in genere, nisi etiam probetur qualitas metus illati, vt per Alexand. *post num.2. in 2.notab.* Salicet. *num.1.vers.item quod metus,* Riminald. *c.3.* Sebast. Medic. *de casibus fortuitis p.1. quæst.7. n.10.* Mascard.*de probat.concl.1051.n.12.* Farinac.*d.lit.M, n.168.*

In gloss.*Cruciatum.*ibi, *quod iudicis decernitur arbitrio.* Notatur ad hoc quòd ad cognoscendum quis sit iustus metus, non datur in iure certa regula, sed iudicis arbitrio relinquitur, vt per Boër. *decis.101. num.3.* Couarr. *de sponsalib.p.2. cap.3. §.4. num.8.* Menoch.*de arbitr.casu 135.n.3.& casu 136.* Mascar. *de probat.conclus.1052.num.3.* Gutier.*cons.16.n.12.* Flamin. Paris.*de resignat benefic.lib.13.quæst.1.n.59.*

&

& lib.9.quæst.25.num.38. Castill. *lib.3.quotid.c.1. num.143.cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Transactio consensu & actu contrario dissoluitur, & num.2.*

3 *Transactionem volens rescindere non auditur, nisi prius receptum illius vigore restituat.*

4 *Sententia secunda contra primam ferri non potest consensu partium.*

L. Si diuersa. XIV.

Idem AA. *Sopatriæ.*

1 TRansactio consensu & actu contrario dissoluitur. Colligitur ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1.supr.hoc tit.* & post omnes Hubert. Giphan. *ad hanc l. tom.1. pag.77.* & ex repetentibus *tom.7.* Franciscus Curtius.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Aym. *de antiquit.temporum p.1. c.3.num.40. fol. mihi 23.* Roman. *singul.185. incip. Dictam,* Grammat.*dec.66.n.22.* Roder. Xuar.*allegat.19.n.8. & 9.* Syluan.*cons.81.n.34.* Cald. Mantic. *de tacitis & ambig.conuent.lib.26.tit.8.n.1.*

3 *Refusa pecunia,* &c.] Notatur ad hoc quòd transactionem rescindere volens non auditur nisi prius receptum illius vigore restituat, vt per Afflic. *decis.220.num.4.* Capntaquen. *decis.317. n.2. & per tot. part.3.*vbi *n.5.* post Ias. *in præsenti,* hoc dictum intelligit quando mutuo consensu partium dissoluitur transactio, quia tunc sub illa conditione resolui videtur vt omnia restituerentur, non autem quando resoluitur culpa alterius partis non adimplentis, Puteus *decis.358.*aliàs *343.num.5 lib.1.in correctis,* Molin. *de primogen.lib.4.c.9.num.49.* Vini. *tom.1. commun. opin.lib.2.tit.4.n.33.vers.itaque,pag.306.* Molin. *de Iustit. tract.2. disp.556. n.9.vers.quòd si contractum.* Sanchez *de matrim.lib.6.disp.21.num.6.* Gonzal.*ad regul.8.Cancel.gloss.27.n.22.& gloss.56. num.104* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent.lib.26.tit.9.n.39.*

4 In gloss. *Agi, vlt.* ibi, *item quare secus in sententia,* &c. Notatur ad hoc quòd non potest de consensu partium ferri secunda sententia contra primam, vt per Bald. *num.3.* & Ias. *num.5.in præsenti,* qui dicunt hanc glossam notabilem & singularem, & non esse alibi, Franc. Marc. *decis.486.p.1.* Caroc. *de remed.contra præiudiciales sent. except.41.n.17.* nam simplex consensus non tollit rem iudicatam, vt per Felin. *in cap.inter monasterium,n.16.& n.23. vers.demum, de re iudic.* Deci. *in cap. quoniam contra num.38.de probat.* Xuar.*allegat.19.num.16.* Surd. *decis.185.n.20.* Sic etiam de consensu partium non potest recipi appellatio post decem dies, Lancellot. *de attent.p.2.cap.12.limit.50.num.85.* Scacc.*de appell.quæst.12.n.101.*

SVMMARIVM.

1 *Transactio si fiat per acceptilationem praecedente Aquiliana stipulatione, non potest actor redire ad pristinam, etiam realem, licèt reus non obseruet transactionem.*

2 *Responsores prudentes non respondent præcisè, sed cum distinctione, si possunt.*

L. Vt responsum. XV.

Iidem AA. *Pontio.*

SI transactio fiat per acceptilationem præcedente Aquiliana stipulatione, non potest actor ad pristinam, etiam realem redire, licèt reus transactionem non obseruet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup.hoc tit.*& ex repetentibus *tom.7.* Franciscus Curtius. 1

Notarunt ad hoc quòd prudentes responsores non respondent præcisè, sed cum distinctione si possunt, quia magis tuta est illa responsio, quàm præcisa, vt per Boër. *decis.44. num.6. versic. quare prudentes.* 2

SVMMARIVM.

1 *Transactio legitima non rescinditur per rescriptum Principis, & n.2.*

3 *Rescriptum simplex Principis non tollit rem iudicatam.*

4 *Lis an dicatur post contestationem, & causa antè, controuertitur.*

5 *Exceptio quæ oritur ex transactio, est litis finitæ.*

6 *Lis dicitur finita per sententiam, quæ transiuit in rem iudicatam intellige vt n.7.*

8 τὸ *Causa generale est, & comprehendit ciuilem & criminalem.*

9 *Causa licèt sit sopita transactione, potest nihilominus resuscitari, per rescriptum Principis, docentis, non obstante tali lege.*

L. Causas, vel lites. XVI.

Iidem AA. & CC. *Cæcilio.*

LEgitima transactio per Principis rescriptum non rescinditur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1.supr.hoc tit.* & ex repetentibus *tom.7* Franciscus Curtius. 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l.Hispan.5.tit.24.p.3 vbi gloss.1.* Deci.*in cap. fin.n.5.de const.* Socin.*cons.120 incip.circa primum, lib.4.* Gerard.*singul.20.* Alciat.*parerg.lib.10.cap.12.* 2
Menoch. *de arbitr.lib.1. quæst.52.num.2.* vbi quòd 3
rescriptum simplex Principis non tollit rem iudicatam, Morl. *in emporio iuris p.1.tit.1.quæst.6 num.6.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib.26.tit.7.num.12.*

Causas, vel lites, &c.] Hinc Doctores aliqui in præsenti existimarunt litem dici post contestationem, causam antè, de quo tamen an verum sit, vide Alciat.*lib.2.dispunct.cap.24.* Canon.*comment.iuris lib.5.c.6.col.3.* Rebuff.*ad l.litis nomen 37.vers.sextò, ff.de verbor.signific.* Cabed. *Lusitan.decis.15.n.10. cum seq.p.2.* 4

Transactionibus legitimis finitas.] Notatur ad hoc 5
quòd exceptio quæ oritur ex transactione, est litis finitæ, vt per Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig.*
conuent. lib.26. tit.7.n.6. nam lis dicitur finita per 6
sententiam, quæ transiuit in rem iudicatam, vt per Stephan. Gratian.*discept.forens.tom.1.cap.66.n.18.*
vbi *num.20.*id intelligit dummodo executioni de- 7
mandata sit, & postquam res datur ei qui vicerit, quia aliàs per sententiam & rem iudicatam non dicitur lis finem accipere; hoc idem iterum tenet *cap.114.num.34.& seqq.*

1 In gloss. *Causas* 1. Notatur ad hoc quòd nnmen, *causa*, est generale, comprehendens ciuilem & criminalem, vt per Marant. *de ordine iudic. p.2. n.14. pag.7.*

2 In gloss. *Oportet, si r. ibi, nisi diceres, non obstante hac lege.* Notatur ad hoc quòd licèt causa sit sopita transactione, potest nihilominus resuscitari per rescriptum Principis, dicentis, non obstante tali lege, vt per Xuar. *alleg. 12. n.58. vers. facit gloss. singularis*, Cardin. Mantic. *d. lib. 26. tit. 7. num. 13.*

SVMMARIVM.

1 *Ex Transactione pœnali, cum clausula,* Rato manente pacto, *datur exceptio, & pœna exactio, & num. 2.*

3 *Clausula,* Rato manente pacto, *operatur quòd debitum principale simul & pœna exigi possint, & vtrumque debeatur.*

4 *in Alternatiua remediorum electio non est debitoris, sed creditoris, cui remedia competunt.*

L. Cùm proponas. XVII.

Iidem AA. & CC. Marcello.

1 EX transactione pœnali cum clausula, *Rato manente pacto*, datur exceptio, & pœnæ exactio. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciscus Curtius.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Hippol. *singul. 337.* Aleiat. *lib. 5. paradox. c. 6. & 7. col. 2.* Gigas *de pension. quæst. 65. n. 3.* Rebell. *de obligat. iustit. part. 2. lib. 16. tractat. de transact. quæst. 2. num. 3.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disput. 556. num. 10.*

3 Notatur ad hoc quòd clausula, *Rato manente pacto*, operatur quòd debitum principale simul & pœna exigi possint, & vtrumque debeatur, vt per Vital. de Camban. *in tract. clausul. pag. 3. num. 1. cum seqq.* Salust. Tiber. *in formul. instrument. lib. 1. cap. 14. num. 10. & cap. 19. n. 14.* Guttier. *in repet. l. nemo potest, num. 425. ff. de legat. 1.* Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap. 30. n. 51.* quos refero *in tract. de clausul. vsufrequent. clausul. 128. num. 5.* vbi *n. 50.* relato hoc text. dixi etiam operari quòd quis possit vti remedijs contrariis.

4 *Quod exceptionem pacti, & actionem,* &c.] Notatur ad hoc quòd in alternatiua remediorum electio non est debitoris, sed creditoris, cui remedia competunt, quia eius fauore videntur posita & concessa, vt per Anton. Gomez *tom. 2. variar. cap. 11. n. 42. in princip.*

SVMMARIVM.

1 *Transigi licet super omni crimine capitali, excepto adulterio, & num. 5. 11. & 21.*

2 *Transactio licita est in criminalibus ingerentibus pœnam sanguinis.*

4 *Transigens an dicatur fateri delictum super quo transegit.*

5 *Transactio facta cum fisco, seu parte, nullam inducit delicti, super quo transigitur, confessionem, si ea quidem fiat in casu à iure permisso, & in casibus in quibus de iure transigere licet: secus si fiat in casu non transigibili.*

6 *Crimen capitale, id est, pro quo ingeritur pœna mortis.*

7 *Transigi an possit super crimine, pro quo de iure communi imponitur pœna mortis.*

8 *Transigere licet non solùm in criminibus pro quibus ingeritur pœna mortis, sed etiam in illis, pro quibus ingeritur pœna mutilationis membri, & vbi solummodo ingeritur pœna fustigationis, n. 9. Secus si agatur de crimine, pro quo venit imponenda pœna perpetui carceris, n. 10.*

12 *Dolo futuro, aut delicto committendo non potest renuntiare etiam ille, ad quem vtilitas maiorum pertinet.*

13 *Transactio in quibus criminibus sit licita, & in quibus non, n. 14.*

15 *Transactio etiam valida in crimine falsi, sicut in delictis pro quibus imponitur pœna sanguinis.*

16 *Criminis capitalis nomine intelligitur crimen, pro quo imponenda venit pœna mortis naturalis.*

17 *Transigere licet non solùm delinquenti vt redimat sanguinem suum, sed etiam patri & consanguineis delinquentis.*

18 *Remissionem si fecerit pars offensa delinquenti, poterit aliquis tertius, cui in tali crimine competit ius accusandi, non obstante tali remissione ipsum delinquentem de eo crimine accusare.*

19 *Pax facta cum hæredibus proximioribus defuncti occisi, vel in aliis criminibus, precludit alios accusare volentes.*

20 *Transigi potest super crimine raptus.*

L. Transigere. XVIII.

Iidem AA. & CC. Valenti.

TRansigere licet super omni crimine capitali excepto adulterio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* post omnes Hubert. Giphan. *ad hanc l. tom. 1. pag. 78.* & ex repetentibus Franciscus Curtius, & Iacobus à Villalpanda, item Martin. Deltius, & Ioannes Bernard. Brancha.

De materia & intellectu huius text. vide *l. Hispan. 22. tit. 1. p. 7.* Roman. *sing. 681.* Aleiat. *lib. 5. paradox. c. 9.* Corras. *lib. 2. miscel. c. 1.* Conan. *comment. lib. 5. c. 7. n. 5.* Anton. Goucan. Lusitan. *lectionum iuris var. lib. 1. c. 30. per tot.* Iacob. Ræuard. *var. siue de iuris ambiguitatibus lib. 4. c. 6.* Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 4. num. 7. pag. 505.* vbi quòd 2 transactio licita est in criminalibus ingerentibus pœnam sanguinis, & *n. 39.* quòd in crimine adul- 3 terij non est licita talis transactio, vel pactum. Plaça *lib. 1. delict. c. 39. n. 3.* latè iur. Clar. *recept. sentent. §. fin. q. 58. n. 5. cum multis seqq.* Fachin. *lib. 1. controu. c. 8. & 9.* Perez *l. 1. sub vers. quæritur vlteriùs quando tempore, tit. 15. lib. 8. Ordinam. pag. 308.* Anton. Gom. *var. tom. 3. c. 3. n. 54.* Thesaur. *Pedem. dec. 137. num. 15 cum seqq.* Morl. *in emporio iuris p. 1. tit. 4. de transact. in prælud. num. 47.* vbi intelligitur in omni crimine ex quo imponenda venit pœna sanguinis, latè D. Barbos. *in l. 2. ff. soluto matrim. in princip. ex num. 104.* vbi *num. 510. in fine*, explicat, an & quibus casibus decisiones huius l. sint receptæ in regno Castellæ, & Portugalliæ, Cardos. *in praxi iudic. & Aduocat. verbo adulterium, n. 106.* Cabed. *Lusit. decis. 113. per tot. p. 1.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 26. tit. 8. n. 23. cum seqq.* Aloys. Ricc. *in collect. dec. p. 2. collect. 192.* Rebell. *de oblig. iustit. p. 2. lib. 16. q. fin. n. 5. cum seqq.* Decian. *in tract. crim. lib. 3. c. 34. n. 25. cum multis seqq.* Collantes *in pragmat. agricolar. lib. 3. c. 11. n. 12. cum seqq.* Molin. *de Iustit. tract. 3. disp. 46. per tot.*

4 Vtrùm autem sic transigens dicatur fateri deli-
ctum super quo transegit? vide Anton. Gom. *var. to.*
3. tit. de homicid. sub num. 54. Ofasc. *Pedem. dec.* 138.
num. 14. *in fine, & seqq.* Andr. Gabr. *commun. lib.* 7.
tit. de malefic. concl. 23. *num.* 1. *cum seqq.* Fichard. &
Bonacos. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 2. *tit.* 4. *num.* 52.
Octou. Vulpel. *in tract. de pace q.* 27. *num.* 7. Mascard.
de probat. concl. 500. *num.* 7. & 8. Morla *d. num.* 47.
vers. quare, in med. Collant. *in pragm. agricol. lib.* 3.
cap. 11. *ex num.* 12. Molin. *d. tract.* 3. *disp.* 46. *num.* 15.
vers. secunda verè pars, Decian. *d. lib.* 3. *c.* 34. *à n.* 64.
5 Farin. *in praxi crimin. part.* 1. *q. num.* 18. ex quorum
magis vera resolutione tenendum est quòd transa-
ctio facta cum fisco, seu parte, nullam inducit de-
licti, super quo transigitur, confessionem, si ea qui-
dem fiat in casu à iure permisso, & in casibus in qui-
bus de iure transigere licet, secus autem si fiat in
casu non transigibili, quia tunc fateri videtur deli-
ctum.
6 *De crimine capitali.*] Idest, pro quo ingeritur
7 pœna mortis. Sed quid si pro crimine pro quo de
iure communi imponitur pœna mortis, puta ho-
micidio, & ex statuto, imposita sit pœna pecuniaria,
nunquid eo casu poterit super tali crimine transigi,
vel pacisci? in quo dubio Clar. *dict. quæst.* 58. *num.* 17.
respondet quòd non.
8 Amplia textum procedere non solùm in crimini-
bus pro quibus ingeritur pœna mortis, sed etiam in
illis pro quibus ingeritur pœna mutilationis mem-
bri, vt per Anton. de Padilla *in præsenti, num.* 8. Clar.
9 *d. q.* 58. *num.* 7. vbi *num.* 8. quòd etiam licita est trans-
actio vbi solummodo ingeritur pœna fustigationis,
10 & *num.* 9. quòd non erit licita transactio si agatur de
crimine pro quo venit imponenda pœna perpetui
carceris, de quibus etiam vide Decian. *dict. lib.* 3.
cap. 34. *ex num.* 25.
11 *Excepto adulterio.*] Notatur ad hoc quòd licèt
pro crimine adulterij imposita sit de iure communi
pœna mortis, Tiraq. *l.* 13. *connub. num.* 19. *& seq. &*
de pœnis temper. causa 44. *num.* 27. D. Barbos. *in d. l.* 2.
in princip. à num. 105. Morl. *d. num.* 47. *vers. secunda.*
nihilominus tamen non est super illo licita trans-
actio, vt per Clar. *d. quæst.* 58. *num.* 11. vbi reddit ratio-
nem propter frequentiam, & immanitatem ipsius
criminis, Ordin. Reg. Lusitan. *lib.* 5. *tit.* 25. §. 2. Mor-
la *d. num.* 47. *vers. secunda,* vbi existimat ideo prohi-
beri transactionem super adulterio, quia vix fieri
possit sine delicto. Decian. *d. lib.* 3. *cap.* 24. *num* 31.
vbi *num.* 32. ait procedere in adulterio vero, non
autem in præsumpto, & *num.* 33. extendit locum ha-
bere in transactione qua aliquid datur, secus in pa-
cto gratuito, Fichar. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 2. *tit.* 4.
num 59. *pag.* 308. latè D. Barbos. *in d. l.* 2. *in princip.*
num. 104. *vers. vlterius & circa,* D. Marta *de iurisdict.*
part. 2. *c.* 19. *num.* 21. Perez *l.* 1. *sup. vers. quæritur vl-*
terius tit. 15. *lib.* 8. *Ordin. pag.* 308. Cabed. *d. Lusitan.*
decis. 113. *n.* 7. *part.* 1. Molin. *de Iust. tract.* 3. *disp.* 46.
num. 7. vbi *num.* 9. & 10. respondet ad aliqua iura
quæ in contrarium faciebant, Sanch. *de matrimon.*
lib. 10. *disp.* 6. *num.* 10. vbi ex D. Barbos. *d. l.* 2. *in princ.*
num. 115. & Gam. *decis.* 13. *num. vnic.* non valere re-
missionem adulterij pecuniâ factam, vel sub alio
pacto lucrum afferente ipsi marito, secus sub alio
quouis pacto carente eo lucro, & exemplificat Gam.
vt est pactum vt vxor includatur, exulètque, idem
Sanchez *eod. lib.* 10. *disput* 8. *num.* 22. P. Rebello
d. lib. 16. *de transaction. qu. vlt. n.* 6. & *lib.* 6. *quæst.* 11.
num. 31.
12 *Prohibitum non est.*] Post delictum scilicet com-
missum, dolo enim futuro, aut delicto committendo
non potest renuntiare etiam ille, ad quem vtilitas
negotij pertinet, & de quo vide Conan. *commentar.*
lib. 5. *cap.* 5. *num.* 4. Cou. *lib.* 2. *var. cap.* 14. *num.* 3.
Alphan. *collect.* 757. Anton. Gom. *l.* 9. *Tauri num.* 16.
Donell. *commentar. iuris ciuilis lib.* 16. *cap.* 6. *col.* 6.
Gutier. *de iuram. confirmat. part.* 1. *c.* 10. *num.* 5. Petr.
Greg. *syntagm. iuris lib.* 21. *cap.* 2. *num.* 12.
In alijs autem publicis criminibus, &c.] Seu priua- 13
tis, nam si pro illis, puta pro furto, vel huiusmodi
imposita sit pœna sanguinis, vtique etiam in illis li-
cita erit transactio, vt per Anton. Gom. *d. cap.* 3. *n.* 54.
Clar. *d. quæst.* 58. *num.* 6. Decian. *d. lib.* 3. *c.* 34. *num.* 42.
Cabed. *d. Lusit. decis.* 113. *num.* 10. *part.* 1. Molin. *d.*
tract. 3. *disp.* 46. *num.* 1. *prope fin.*
Quæ sanguinis pœnam non ingerunt.] Notatur ad 14
hoc quòd super criminibus, pro quibus non ingeri-
tur pœna sanguinis, non potest fieri pax, siue trans-
actio, ne scilicet delicta maneant impunita, vt per
Padill. *hic num.* 103. Anton. Gom. *d. cap.* 3. *num.* 54.
Clar. *d. quæst.* 58. *n.* 51. vbi *num.* 16. amplia vt locum
habeat etiamsi agatur de criminibus priuatis, Molin.
d. tract. 3. *disp.* 46. *num.* 13. Decian. *d. lib.* 3. *cap.* 34.
num. 41. vbi *num.* 42. vt procedat non modò in pu-
blici criminibus, sed etiam in priuatis.
Circa falsi accusationem.] Notatur ad hoc quòd 15
licèt crimen falsi publicum sit, & vt plurimum non
puniatur pœna sanguinis, in eo tamen licita valida-
que est transactio, sicut in delictis pro quibus pœna
sanguinis imponitur, vt per *d. l. Hispan.* 22. *tit.* 1.
part. 7. vbi Gregor. Lop. *verbo falsedad,* Alciat. *lib.* 5.
paradox. cap. 9. Padil. *in præsenti num.* 19. Clar. *dict.*
q. 58. *n.* 18. Tiraq. *de retractu lig.* §. 1. *gloss.* 11. *n.* 69.
& in l. si vnquam, in princ. num. 7. *& de pœnis temper.*
causa 44. *num.* 27. Cuiac. *lib.* 6. *obseru.* 11. Anton.
Gom. *tom.* 3. *var. cap.* 3. *num.* 54. Morla *d. num.* 7. *vers.*
quarta, Molin. *d. disp.* 46. *num.* 16. vbi rationem præ-
stat, quia qui de crimine falsi condemnaretur, inci-
deret in admodum notabilem infamiam, inutilisque
hominum conuictui remaneret, eaque de causa iu-
ra voluerunt permittere transactionem circa hoc
crimen, sicut & circa crimina capitalia.
In gloss. *Capitali* 2. ibi, *Primò dicitur vltimum,* 16
supplicium. Notatur ad hoc quòd nomine criminis
capitalis intelligitur crimen pro quo imponenda ve-
nit pœna mortis naturalis, vt per P. Molin *d. tract.* 3.
disp. 46. *num.* 2. *in princ.* maximè in criminibus atro-
cissimis, ex adductis per me *in tract. de appellat. ver-*
borum vtriusque iuris significat appell. 204.
In ead. gloss. ibi, *secundò amissio libertatis.* Nota-
tur ad hoc quòd decisio huius l. non procedit in
capitalibus, in quibus ingeritur pœna mortis ciui-
lis, amissio scilicet ciuitatis, & libertatis, vel ciuita-
tis tantùm, vt per Boër. *decis.* 254 *num.* 4. Duen.
reg. 393. *limit.* 5. Clar. *d. qu.* 58. *n.* 10. Decian. *d. lib.* 3.
cap. 34. *n.* 38. Farin. *in praxi crimin. part.* 1. *q.* 19. *n.* 2.
Molin. *dict. tract.* 3. *disp.* 46. *sub num.* 4. *vers. neque in*
crimine.
In gloss. *Prohibitum* 3. ibi, *sed accusato licet qua-*
litercunque redimere sanguinem suum, &c. Et non so-
lùm licet delinquenti transigere vt redimat sangui- 17
nem suum, sed id etiam licet patri & consanguineis
delinquentis, & numeratis, per text. & gloss. *in l. lex*
Cornelia ff. de iniur. vt per Decian. *d. lib.* 3. *cap.* 34.
n. 28. Fichard. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 2. *tit.* 4. *n.* 49.
pag 307. Molin. *d. tract.* 3. *disp.* 46. *num.* 5. vbi dicit
quòd in causa sanguinis filij potest pater transigere,
eo quòd proprium sanguinem videtur redimere.
neque ex tali transactione inducitur probatio de-
licti filij.
In ead. gloss. ibi, *Item nunquid transactio talis*

praiudicabit alijs si velint eum interim de eodem crimine accusare. Notatur ad hoc quòd si pars offensa fecerit remissionem delinquenti, poterit aliquis tertius, cui in tali crimine competit ius accusandi, non obstante tali remissione ipsum delinquentem de eo crimine accusare, vt per Couar. *lib. 2. var. c. 10. post num. 5. vers. nouò idem*, Padil. *in præsenti n. 51.* Anton. Gom. *var. tom. 3. c. 1. num 36. col. 1.* Clar. *d. quæst. 58. n. 4.* Perez *l. 2. tit. 11. lib. 1. Ordin. pag. 178* vbi resol-
19 uit quòd pax facta cum hæredibus proximioribus defuncti occisi, vel in aliis criminibus præcludit alios accusare volentes.

20 In ead. gloss. ibi, *idem statuitur in raptu virginum*, &c. Nota quòd super crimine raptus transigere licet, vt per Hieron. Gabr. *cons. 172. num. 43. vol. 1.* Fichard. *tom. 1. commun opin. 2. tit. 4. n. 48. pag. 307.* Boër. *decis. 91. num. 1. cum seq.* Duen. *reg. 36. limit. 9.* Molin. *d. tract. 3. disp. 46. num. 8.* vbi *n. 9.* tenet quòd in casu in quo pro stupro pœna sanguinis venit imponenda, licita est transactio.

In ead. gloss. ibi, *Item contrà in eo quod hic dicit de adulterio, non posse transigi, in auth. vt liceat matri & aui §. fin. collat. 8.* Vide pro solutione Molin. *dict. tract. 3. disp. 46. num. 9. vers. l. transigere, & in vers. eidem legi respondet ad auth. vt nulli indic. § adulteram.*

In gloss. *Publicis*. ibi, *quid autem erit in priuatis delictis*, &c. Hanc glossæ distinctionem amplectuntur Bart. & Doctores communiter, vt per Gregor. Lop. *d. l. 22. verbo sobre yerro alguno*, Padil. *in præsenti num. 14.* Antun. Gom. *d. tom. 3. cap. 3. num. 54.* Clar. *d. quæst. 58. num. 16.* Molin. *d. tract. 3. disp. 46. num. 24.*

SVMMARIVM.

1 *Transactio bona fide inita prætextu instrumenti reperti non rescinditur.*
2 *Dolus surripientis & occultantis instrumenta, ob quorum amissionem transactio fuit exterta, transactionem vitiat, & n. 3.*
4 *Transactio est stricti iuris, & strictè debet intelligi.*

L. Sub prætextu. XIX.

Iidem AA. & CC. Irenæo.

1 Transactio bona fide inita prætextu instrumen-
2 ti reperti non rescinditur. Item dolus surripientis & occultantis instrumenta, ob quorum amissionem trāsactio fuit extorta, vitiat transactionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 2. sup. hoc tit.* & Giphan. item ex repetentibus *tom. 7.* Franciscus Cortius.

Hanc tandem conclus. quoad primam eius partem ex hoc text. desumunt Bart. *in leg. tres fratres num. 3. ff. hoc tit.* Hippol. *in rub. de fideiuss. num. 76.* Conan. *comment. lib. 7. cap. 9. num. 13. & lib. 1. cap. 6. col. 3.* Socin *reg. 361.* Sfort Odd. *de restitut. in integrum q. 73. à princip.* Boër. *decis. 307. col. 1.* Ioseph. Ludou. *Perus. decis. 17. n. 51.* Cald. Pereira *in l. si curatorem. verbo lapsis num 153. vers. iuuat. in fin.* Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 4. num. 41. pag 306.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. tom. 2. lib. 26. tit. 7. num. 4. & tit. 9. num. 20.* Cenall. *commun contra commun. tom. 3. qu. 838. à princ.* Mol. *in emptorio iuris ciuilis part. 1. tit. 4. in prælud. n. 10. cum seqq.* vbi *num. 23.* notat omnes interpretes existimasse regulam huius l. perpetuam non esse, sed pluribus in casibus limitari, vt in negotio publico instrumentis postea repertis liceat causam agere, *l. Imperatores, ff. de re iudic.* & in pupilli causa potest etiam retractari sententia. *leg. Rempubl. de iure Reip. lib. 10.* Sed idem Morla verius existimat rescriptum huius l. vetare rescindi transactionem, non rescinditur autem in dictis ioribus transactio, quæ nulla fuit. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib. 25. n. 606. vers. secundum est, in fine.*

Notatur ad hoc quod transactio est stricti iuris, 4
& strictè debet intelligi, vt per Cardin. Mantic. *de tacitis & conuention. lib. 26. tit. 6. n. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Transactio & res iudicata, quoad obsequium & obseruantiam, fideique implementum, æquiparantur, & num. 2.*
3 *Pacta vt seruentur, iuris natura & rationis est.*
4 *Actus omnis extraiudicialis potest fieri de nocte.*
5 *Hora noctis secunda, idest, secunda ex duodecim, in quas nox ipsa diuiditur.*

L. Non minorem. XX.

Iidem AA. & CC. Antistiæ.

Transactio & res iudicata quoad obsequium & . obseruantiam fideique implementum, æquiparantur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciscus Cortius.

Hanc eandem conclus. ex huc tex. desumunt Conan. *comment. lib. 5. cap. 6. num. 1.* Padil. *in leg. si post n. 24. in fine, de iureiur.* Menchac. *illustrium controuers. cap. 67. num. 2. in princ.* Hiedeman. *p. 1. disp. 7. thesi 42.* Valer. Reginald. *in praxi pœnitent. lib. 25. num. 606. vers. secundum est, in princ.* Cardin. Mantic. *de tacitis ambig. conuent. lib. 26. tit. 7 sub num. 1. & tit. 9. n. 48. in fin. & n. 14.*

Si quidem nihil ita fidei congruit humanæ, &c.] Notatur ad hoc quòd iuris, & naturæ, ac secundùm dictamen rationis est vt pacta seruentur vt per Mozzo. *de treuga & pace q. 17. n. 2.* metipsum *in Axiom. iuris vsufrequent. axiom. 173. n. 2.* 3

Quod hoc secunda hora noctis, &c.] Notatur ad 4
hoc quòd omnis actus extraiudicialis potest de nocte fieri, vt per Ias. *in l. non solum, § morte, num. 43. ff de noui oper. nunciat.* Felin. *in cap. cùm M, num. 58. de constitut.* Deci. *in cap. consuluit in 3. col. de offic. deleg* Robert. *lib. 1. sentent. iuris cap. 1.* Cassan. *in consuetud. Burgund. rub. 10. §. 1. num. 1. & 2. fol. 336.* Vezio. *tom. 2. comm. opin. lib. 7. tit. 14. de re iudic. n. 201. pag. 272.* Tiraq. *de retract. lig. §. 1. gloss. 11. num. 8.* vbi ait quòd partes contractum noctu facere possunt, & quòd contractus nocte factus ex die designari potest.

Aduertit Couar. *lib. 4. var. cap. 20. num. 14. in med. vers. sic & in l.* quòd in hoc text. secunda hora noctis intelligitur, quæ est ex secunda ex duodecim, in quas nox ipsa diuiditur. 5

SVMMARIVM.

1 *Emptio simulata transactionis causa facta emptorem non obligat ad soluendum pretium.*
2 *Traditio simulata non transfert possessionem.*
3 *Contractus simulatus dicitur depictus, seu coloratus.*
4 *Simulatè gesta haberi pro infectis.*

L. Cum

L. Cùm ea, quæ. XXI.

Iidem AA. & CC. *Geminiano.*

1 SImulata emptio transactionis causa facta empto-
rem non obligat ad soloendum pretium. Colli-
gunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. suprà*
hoc tit. & ex repetentibus *to.7.* Franciscos Curtius.
2 *Ju quæ simulatè geruntur pro infectis habitis.*] No-
tatur ad hoc quòd simulata traditio non transfert
possessionem, vt per Tiraq. *de retractu lig. t. gloss. 2.*
3 *num.15.* contractos enim simulatus dicitur depi-
ctus, seo coloratus, qoia extrinsecus aliquis appa-
ret, sed intrinsecus oon habet substantiam, Paris.
cons.53. n.10. & seq. & cons.54. n.26. lib.1. Cardin.
Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. tom.2. lib.13. tit.*
35. num.3.
4 *Pro infectis habitis.*] Si factnm fieri infectum
non potest, non solùm à lege, vel homine, sed nec
qoidem à Deo, vt in confesso est apod omoes; qua-
re ergo Imper. *in præsenti* pro infectis haberi voluit
ea, qoæ simulatè geruntor? optimè respondet Ti-
raq. *de constituto p.3. limit.7. n.44.* vt scilicet non
possit facere quia id factum sit quantum ad rem
ipsam qood semel factum est. Potest autem facere
lex, vel legislator vt pro non facto habeatur quan-
tum ad ioris effectum, siue rei ipsius validitatem.

SVMMARIVM.

1 *Transactio non rescinditur ex protestaitone super dolo facta à maiori.*
2 *Protestatio facta de metu ad metum probandum non sufficit.*

L. Si maior. XXII.

Iidem AA. & CC. *Alexandro.*

1 TRansactio non rescinditur ex protestatione su-
per dolo facta à maiori. Colligunt ex Ordin.
Doctores citati *ad l.1. n.5. sup. hoc tit.*
2 Notatur ad hoc quòd sola protestatio de metu
ad metom probandom non sofficit, vt per Paris.
cons.10. num.36. lib.1. Menoch. *cons.1. num.288.*

SVMMARIVM.

1 *Exceptio facti vel intentionis non potest opponi post transactionem lite finita.*
2 *Exceptio, Non sum heres, opposita creditoribus hæreditarys, est intentionis.*
3 *Defensio cui denegatur, eidem actio magis interdicitur, & n.4.*

L. Nec intentio. XXIII.

Iidem AA. & CC. *Tatiano.*

1 EXceptio facti, vel intentionis non potest oppo-
2 ni post transactionem lite finita. Item exceptio,
Non sum hæres, opposita creditoribus hæreditariis
3 est intentionis. Defensio cui denegatur, eidem actio
magis interdicitur. Colligunt ex Ordin. Doctores
citati *ad l.1. num.1. sup. hoc tit.* & ex repetentibus
tom.7. Fraocifcus Curtius.
4 *Indebiti promissi velamento defendi non posses. &c.*]
Notatur ad hoc quòd cui defensio deoegatur, ei-
dem actio magis interdicitur, nam defensio facilior
est quàm actio, & qui potest agere, multo magis po-
test excipere, *c. qui ad agendum, de regul. iuris lib.6.*
vbi in collect. plures retuli Doctores, & *in Axiom.*
iuris vsufreq. axiom.85. n.1. & 2.

SVMMARIVM.

1 *Solutio partis debiti ex causa transactionis inducit liberationem à toto, secus in confessione partis facta à reo.*
2 *Transigens pro certa summa, reliquum remisisse videtur.*
3 *τὸ* Tantùm *non qualificat.*

L. Si quidem ex causa XXIV.

Iidem AA. & CC. *Victorino.*

SOlutio partis debiti ex causa transactionis in- 1
ducit liberationem à toto, secus in confessione
partis facta à reo. Colligunt ex Ordinat. Doctores
citati *ad l.1. num.5. sup. hoc tit.* & ex repetentibos
tom.7. Franciscus.
De materia text. Vide Cardin. Mantic. *de tacitis* 2
& ambig. conuent. lib.26. tit.7. num.3. vbi ait quòd
qui transigit pro certa summa, reliquum remisisse
videtur, quia ea est natora traosactionis vt ampliùs
non petatur, Menoch. *de arbitr. casu 93. à num.34.*
vbi dicit quòd quando debitor interrogatus an de-
beret ceotum, respondit se debere quinquaginta
tantùm, hac confessione creditor vti potest ad sui
commodum vt quinqoaginta consequatur, neque
prohibetur ex hoc quin residuum petere possit, &
probare tenetur; nam quamuis text. in præsenti 3
concedat petitionem, nec de probatione verbum
faciat, oihilominos ita intelligi debet: nam dum ibi
præsupponitor debitorem illum ante litem confes-
sum esse se quinquagiota putà tantùm debere, cùm
creditor peteret centum, non dicitur fateri totum
sub qualitate, sed solùm partem: vt ergo creditor
residuum consequatur, probare illud debet, quo-
oiam eis sola assertio non sufficit, & ideo in præsen-
ti rectè Salicet dicit dictiooem, *tantùm*, non quali-
ficare, super quo *ibi* Ias. hoc non intelligens dubi-
tare se ait; qualificaret enim si ita facta esset con-
fessio, *Fateor me olim mutuo centum à Caio suscepisse,*
ex quibus nunc solùm debeo quinquaginta. nam con-
fessio illa de centum deinde qualificatur ex sequenti
parte confessionis, quæ tamen qualificatio contra-
riam probationem non impedit. Hactenus Meno-
chius Mascardus item *de prob. concl.980.* aliàs *983.*
& num.18. vsque ad fin. hoc idem ferè tenet dum re-
soluit liberationem debitoris à reliquo non probari
ex eo quòd debitor partem debiti soluens creditori
dixerit, Accipe centum quæ tibi debeo, cùm debi-
tum maioris summæ esset, etiamsi debitor soloens
commodo vsus fuisset dictione taxatiua *tantùm*, vel
simili, & etiamsi creditor maioris summæ minorem
petierit, nam eo casu non præsumitur liberatio à re-
liquo. Menochium in resolutione suprà proposita
refert & sequitur Cald. Pereira *de empt. & vendit. c.*
59. num.37. & 38.

SVMMARIVM.

1 *Transactio non rescinditur ob defectum causæ non expressæ & num.2.*

3 *Voluntas*

3 *Voluntas in mente retenta pro nihilo reputatur.*
4 *Voluntas captatoria quæ sit.*

L. Si maiores. XXV.

Iidem AA. & CC. *Marcellæ & Quirillæ.*

1 TRanſactio non reſcinditur ob defectum cauſæ non eapreſſæ. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſupra hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciſcus Cortius.

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Bartol. *in l. cùm quid, num. 9. in fine, ff. ſi certum petatur,* Conan. *commentar. lib. 5. c. 6. in fine,* Tiraquel. *in tract. Ceſſante cauſa limit. 21. n. 1. & 2.*

3 Vulgò notari ſolet ad hoc quòd voluntas in mente retenta nihil operatur, pro nihilóque reputatur Tiraq. *in l. ſi vnquam, verbo libertis n. 24. de reuocan. donat.* vbi hunc text. citat, Brunor. à Sole *in locis communib. verbo propoſitum,* Rot. *dec. 354. n. 6.* apud Farin. *part. 1. recentior.*

4 *Eius hereditatis captandæ cauſa,* &c.] Notatur ad hoc quòd captatoria voluntas illa dicitur, quæ fit ſub ſpe reciprocæ voluntatis, captare enim eſt aucupari hæreditatem alterius donis illecebris, aut ſpe maiorum, vt per Couar. *in cap. cùm tibi, num. 1. de teſtament.*

L. Transactione matris. XXVI.

Iidem AA. & CC. *Dionyſiadæ.*

1 MAter transigendo filiis ſeruitutis iugum imponere nequit. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciſcus Curtius, & Martinus Delrios.

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Conan. *comment. lib. 5. cap. 7. num. 1.* Bapt. Coſta *de facti ſcient. & ignor. inſpect. 53.* Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 26. tit. 4. n. 3.*

SVMMARIVM.

1 *Æger corpore, ſanus autem mente licitè transigit, & num. 2.*
3 *Sanitas mentis quomodo probari poſſit.*

L. Sanum mente. XXVII.

Iidem AA. & CC. *Catoni.*

1 ÆGer corpore, ſanus autem mente licitè transigit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſup. hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciſcus Curtius.

2 Per hunc text. reſoluit Flamin. Pariſ. *de reſignat. benef. lib. 3. quæſt. 10. num. 3.* infirmum poſſe transigere.

3 Quomodo probetur ſanitas mentis, vide Boër. *deciſ. 23. num. 62. cum ſeqq.* & per me citatos *in votis deciſiuis Canonicis, voto 11. n. 7. cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Transactionibus legitimè factis ſtandum eſt.*
2 *Transactio cum ſcriptura, vel ſine ſcriptura facta in iudicio, item apud acta, vel extrà producit exceptionem, actionem verò nunquam, ſi fuit facta per nudum pactum, & num. 3.*
4 *Poſſeſſor penes quem virtute transactionis res dimittitur, retinet eam vt propriam, non vt rem actoris, nec dicitur ab eo cauſam habere.*
5 *Transactio eſt ex iis contractibus, in quibus vltrò citróque naſcitur obligatio, & in quibus contrahentes mutuò alter alteri aliquid dare, vel facere obligantur.*
6 *Transactio nuda non interpoſita ſtipulatione regulariter actionem non parit.*
7 *Rem, vel fundum, petens à poſſeſſore facta inter eos transactione vt aliquo dato actor dimittat rem penes reum conuentum, & diſcedat à lite, non transfertur dominium ſi actor erat dominus, ſed tantùm paratur reo exceptio.*

L. Siue apud acta. XXVIII.

Iidem AA. & CC. *Saparitæ.*

TRanſactionibus legitimè factis ſtandum eſt. 1
Transactio cum ſcriptura, vel ſine ſcriptura fa- 2
cta in iudicio, item apud acta, vel extrà producit exceptionem, actionem verò nunquam ſi fuit facta per nudum pactum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſup. hoc tit.* poſt omnes Hubert. Giphan. *ad hanc l. tom. 2 pag. 65.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciſcus Cortius, Petrus de Bellapertica.

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Bart. *in l. 1. §. 1. num. 1. ff. de pactis,* Aquilin. *ad rubr. ff. de verbor. obligat. num. 239. & ſeq.* Matheſil. *ſing. 106. num. 9.* Corraſ. *lib. 1. miſcel. c. 23. in prin.* Ioſeph. Ludou. *Peruſ. deciſ. 201. num. 1. cum ſeqq.* Molin. *de Iuſtit. tract. 2. diſp. 556. num. 9. prope fin.* 3

Nec huius rei cauſa ſtipulationem, &c.] Notatur ad hoc quòd poſſeſſor, penes quem virtute transactionis res dimittitur, retinet eam vt propriam, non vt rem actoris, nec dicitur ab eo cauſam habere, vt per Antonin. Gom. *variar. tom. 2. cap. 2. num. 38. poſt med.* 4

Notatur etiam hic text. ad hoc quòd transactio eſt ex iis contractibus, in quibus vltro citróque naſcitur obligatio, & in quibus contrahentes mutuo alter alteri aliquid dare, vel facere obligantur, vt per Caccialup. *in tract. de transaction. q. 5. in princip.* Hieronym. Gabr. *conſ. 154. num. 12. tom. 1.* Maſcard. *de probat. concl. 1387.* aliàs *1393. num. 1.* vbi *num. 1.* cum Bart. *in præſenti,* reſoluit non ante agi poſſe ab aliquo contrahentium, quàm ipſe ex parte ſua ad vnguem adimpleuerit, & ſe adimpleuiſſe liquidiſſimè probauerit. 5

Quamuis ex pacto non potuit naſci obligatio.] Notatur ad hoc quòd nuda transactio non interpoſita ſtipulatione regulariter non parit actionem, ſed ſi aduerſarius non impleat promiſſionem, actor, qui transegit, poteſt redire ad veterem actionem, vt per Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. tom. 1. lib. 26. tit. 7. num. 15. in fine.* Nam actio de iure communi non oritur ex pacto nudo, vt per Guid. Pap. *ſing. 343.* Auiles *ad cap. 10. Prætor. gloſſ. executiuo. num. 20.* Ioan. Garcian. *reg. 16.* vbi aduertit de iure Regio Hiſpano *ex l. 2. tit. 16. lib. 5. nouæ Recop* hodie non procedere, nam quomodocunque videatur quis ſe velle obligare, remanet obligatus. 6

Tamen rerum vindicatione pendente, &c.] Notatur ad hoc quòd ſi quis petit à poſſeſſore rem, vel fundum, & fiat inter eos transactio vt aliquo dato actor dimittat rem penes reum conuentum, & diſcedat à lite, tunc non transfertur dominium ſi actor erat dominus, ſed tantum paratur reo exceptio, ſi ampliùs ille 7

ille fondus, vel res petatur ab actore, vel ſucceſſoribus eius, vt per Aoton. Gom. *l. 45. Tauri num. 71. verſ. ſed attende.* Morl. *in emporic iuris tom. 1. tit. 4. quaſt. 1. num. 1.* vbi *n. 9.* ratiooem præſtat, quia retinens eandem rem, tranſactionem non adimpleuit, quo caſu oon cenſetur domioium in eum tranſlatum, quantumuis tranſlatum eſſet à priocipio. Et Xuar. *alleg. 19. num. 14.* vocat textum iſtom fortem ad probandum quòd ſi actori tranſigenti competebat rei vendicatio, ſi reus veniat contra tranſactionem, actor poteſt redire ad primæuum actionem, ſcilicet rei vendicatiooem.

SVMMARIVM.

1 *Tranſactionem generaliter finitam ſpecies reperta non reſcindunt.*
2 *Tranſactio generalis perit generali exceptione in eo quod tunc poterat ſub tranſactione includi.*
3 *Error ſi potius ab alio, quàm tranſgredientibus cauſatur, non reſcindit tranſactionem.*
4 *Tranſactio generalis non reſcinditur propter ſpecies de nouo repertas, non tamen extenditur ad ea, quæ tunc non poterant ſub generali tranſactione comprehendi.*
5 *in Tranſactione generali veniunt omnia, etiam quæ non fuerunt cogitata. limita vt n. 6. 7. 8. & 9.*
10 *Actione reali in iudicium deducta, tranſactio ad realem etiam actionem pertinet.*

L. Sub prætextu, ij. XXIX.

Iidem AA. & CC. *Martiæ.*

1 TRanſactionem generaliter finitam ſpecies re-
2 pertæ noo reſciodunt. Item generalis traoſactio perit generali exceptione io eo, quòd tunc po-
3 terat ſub traoſactione includi. Error ſi potius ab alio quàm traoſigentibus cauſatur, non reſcindit tranſactiooem. Colliguot ex Ordio. Doctores citat *ad l. 1. num. 1. ſup. hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Fraociſcus Curtius.

4 *Specierum poſt repertarum, &c.*] Notatur ad hoc quòd generalis tranſactio oon reſciodirur propter ſpecies de oouo repertas, non tameo exteoditur ad ea, quæ tunc noo poterant ſub generali traoſactione comprehendi, vt per Dooat. à Fina *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 4. n. 21. pag. 305.* Hippol. *in l. patre num. 67. ff. de quaſtionib.* Cardio. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 26. tit. 6. num. 7. & tit. 7. n. 5.*

5 Notator etiam ad hoc quòd in generali traoſactione veniunt omoia, etiaro quæ non fuerunt cogitata, vt per Anton. Gom. *tom. 2. var. cap. 14. num. 20. col. 3.* Bellacom. *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 4. n. 5. pag. 304.* Surd. *deciſ. 185. num. 1.* Valaſc. *conſult. 39. num. 6.* vbi per hunc text. teoet quòd quaodo petitio eſt generalis, & tranſactio, ſeu quietatio eſt etiam generalis, præiudicat in omnibus, etiamſi aliqua ſint ignorata, & incognita, præſumitur enim qui generaliter loquitur, omnium quæ ſub generali ſermone poſſunt rectè comprehendi, meminiſſe, &
6 tranſactio geoeralis inter eaſdem perſonas & in eadem cauſa omnes ſpecies complectitur, & *num. 7.* limitat primò vt procedat de igooratis & cogitatis in ſpecie, ſed tamen in genere ſaltem fuit de eis cogitatum, & *num. 11.* limitat ſecundò quando licèt petitio fuerit generalis, & tranſactio generalis, fuit proſequutio ſpecialis, quoniam eo caſu generalis tranſactio reſtringitur ad proſequuta tantùm, &
num. 12. limitat tertiò quòd etiam nimis generalis 8
tranſactio, non nocet quoad dolore occulta per fraudem alterius partis, & *n. 13.* limitat qoartò præter- 9
quam in iis quæ dependent ex teſtamento & *n. 14.* formam præſtat, qua poterit quis facere tranſactionem, ſeu quitationem talem, per quam omnia ſopiaotur, vt ſit pleniſſima, Valaſcum refert & ſeqoitur Molin. *de iuſtit. tract. 1. diſp. 558. n. 4. verſ. tertia concluſio.*

In gloſſ. *Poteſt, vlt. &c.*] Notatur ad hoc quòd 10
quando actio realis io iudicium eſt deducta, tunc tranſactio ad realem etiam actiooem pertinet, vt per Cou. *lib. 2. var. cap. 14. num. 1. verſ. tertio, in fine,* Card. Mantic. *d. lib. 26. tit. 6. n. 10.* vbi aſſerunt hanc gloſſam eſſe commuoiter receptam.

SVMMARIVM.

1 *ad Tranſactionem reſcindendam proprium dolum allegans repellitur dum crimen fateri videtur.*
2 *Dolum ad ſui commodum nemo regulariter allegare poteſt.*
3 *Turpitudinem, vel dolum ſuum allegans non auditur.*
4 *Nullitas non poteſt opponi niſi ab illo, in cuius fauorem fuit introducta.*

L. Tranſactione finita. XXX.

Iidem AA. & CC. *Antonino.*

AD reſcindeodam tranſactionem proprium do- 1
lum allegaos repellitur dum crimeo fateri videtur. Item dolum ad ſui commodum oemo regola- 2
riter allegare poteſt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad leg. 1. ſup hoc tit.* & ex repeteotibus *tom. 7.* Franciſcus Curtius.

Vulgò allegari ſolet hic text. ad hoc quòd turpi- 3
tudioem, vel dolum ſuum allegans non auditur, vt per Bernard. *reg. 24.* Tiraq. *de retractu lig. §. 1. gloſſ. 18. n. 14. & 15. & in tr. Ceſſante cauſa, limit. 2.* Paol. Fuſc. *lit. A, ſing. 52.* Cardoſ. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo allegationum. 5.* Surd. *deciſ. 196. num. 6. & deciſ. 309. num. 16.* Cardin. Tuſc. *practic. concluſ. tom. 8. lit. T, concl. 404. per tot.* plures refero ego ipſe *de Axiomatib. iuris vſu frequent. axiom. 221. per tot.* vbi moltiplicitur ampliat & limitat.

Notatur etiam ad hoc hic text. qoòd nullitas oon 4
poteſt oppooi niſi ab illo in cuius fauorem iotroducta, de quo tamen vide Iaſ. *in §. actionem num. 41. Inſt. de actionib.* Caſſan. *in conſuetud. Burgund. rub. 4. §. 1. num. 26. fol. mihi 129.* Tiraq. *de retract. lig. §. 1. gloſſ. 9. num. 42. & poſt leges connub. gloſſ. 6. num. 89.* Menoch. *conſ. 20. n. 55. lib. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Verba generalia tranſactionum reſtringuntur ad cauſam ſuper qua litigabatur, & nam. 5.*
2 *Clauſula generalis refertur ad ſpecificata.*
3 *Tranſactio quantumuis generalis facta per verba generalia, reſtringitur ad rem ſuper qua litigabatur.*
4 *Renuntiatio quantumuis generalis non trahitur ad incogitata.*

L. Si

L. Si de certa re. XXXI.

Iidem AA. & CC. Proculo.

1
2 GEneralia verba transactionum restringuntur
ad causam super qua litigabatur. Item clausula
generalis refertur ad specificata, Colligunt ea Or-
din. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* & ea repe-
tentibus *tom. 7.* Franciscus Curtius.
3 De materia huius text. vide Bellacomb. *tom. 1.*
communium opin. lib. 2. tit. 4. n. 4. pag. 304. vbi tenet
quòd transactio quamtumuis generalis facta per
verba generalia restringitur ad rem super qua liti-
gabatur, nisi id esset accessorium illius rei, quæ pe-
tebatur, vel esset connexa cum re super qua facta
fuit transactio, idem dicit Donat. à Fina *ibidem n.*
43. Afflict. *decis.* 285. *num. 4.* vbi ait legato hoc text.
quòd verba generalia posita in contractu post verba
specialia videntur restringi ad specificata, & *n. 13.*
hanc l. procedere ait solùm in transactione facta
per verba generalia, qua restringitur ad rem, vel
causam specificatam, per quam deuentum est ad
transactionem, Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig.*
conuent. lib. 26. tit. 6. num. 12. vbi dicit quòd quando
petitio est specialis, & transactio generalis quoad
verba, tunc illa debet restringi ad speciem petitam,
& intelligit procedere vbi transactio generalis sal-
ua ratione recti sermonis ad petitionem restringi
4 potest. Menoch. *cons. 335. num. 12.* ad hoc quòd re-
nunciatio quantumuis generalis non trahitur ad
incogitata. Flamin. Paris. *de resignat. benefic. lib. 15.*
q. 11. n. 7. & 43. vbi citato hoc text. dicit quòd ver-
ba generalia posita restringuntur ad causam pro
qua constitutio emanauit. Valer. Reginald. *in praxi*
fori pœnit. lib. 25. num. 606. vers. quartum est, vbi per
hunc text. tenet transactionem ad alias res, vel per-
sonas, non extendi quàm illas, de quibus nomina-
tim in ea actum est.
5 Vnde ex hoc text. vulgò colligitur generalita-
tem, siue generalia verba, aut dispositionem quam-
cunque generalem restringi ad rem, & casum speci-
ficatum super quo agebatur, & ad causam præce-
dentem, quam conclus. multis exornant Anton.
Gabr. *commun. lib. 6. tit. de regulis iuris, concl. 4.* Marc.
Anton. Eugen. *tom. 1. cons. 13.* vbi quòd habet locum
prædicta conclusio huius l. in compromissis, com-
putis, pactis, renunciationibus, refutatione, trans-
actione, rebus, & personis, prout ibi latiùs com-
probat ex *num. 21. vsque ad num. 30.* idque maximè
quando generalitati adiicerentur aliqua verba, quæ
restrictionem sua natura denotarent, tunc namque
dispositionem restringerent ad casum specialem, &
in indiuiduo expressum, vel ad rem, aut causam, seu
personam super qua interponebantur, Menoch.
consil. 496. ex num. 54. Surd. *cons. 246. & 431. & de-*
cis. 218. per tot. & precipuè *à num. 6. & decis. 185.*
Honded. *cons. 49. per tot. lib. 1.* Anton. Fab. *in Cod.*
sub hoc tit. diffinit. 5. 6. & 12. Cardin. Tusc. *practic.*
conclus. tom. 8. lit. T, concl. 356. Alexand. Trentacinq.
var. resolut. lib. 3. sub hoc tit. de transact. resolut. 2. per
tot. vbi quòd procedit in sententia, & in compu-
tationibus, seu calculationibus generalibus factis
inter mercatores, & in renunciationibus, & in do-
natione, & *num. 10.* declarat vt procedat quando sal-
ua ratione recti sermonis verba generalia possunt
restringi, secus verò est si restringi non possint nisi
offensa ratione recti sermonis, latè Castill. *contro-*
uers. lib. 4. cap. 41. ex num. 71. & latiùs *cap. 42. à*
princip.

SVMMARIVM.

1 *Transactio illicita est facta super sententia quæ transiit in rem iudicatam, ob interpositionem Aquilianæ stipulationis.*
2 *Transactio facta post sententiam, quæ transiuit in rem iudicatam, nullius est momenti.*
3 *Transactio facta circa rem, circa quam lata est sententia, quæ in rem iudicatam transiuit, si iuramento confirmetur in euentu, in quo iuxta hactenus explicata secluso iuramento fuisset, esse inualida, vires ex iuramento sumit, & valet. limita vt n. 4.*
5 *Transactio valida est etiam post rem iudicatam, si intercessit appellatio, vel appellari potuit, & similiter si sententia lata dicatur esse nulla ex defectu iurisdictionis, citationis, mandati, vel aliàs. limita vt n. 6.*
7 *Transactio etiam in criminibus fieri nequit post sententiam, quæ transiuit in rem iudicatam.*
8 *Iuramentum adiectum transactioni de non contraueniendo, facit valere transactionem omni meliori modo quo potest.*
9. *Transactio facta post sententiam transit in rem iudicatam, valet adiecta clausula,* non obstante re iudicata.
10 *Appellatio suspendit pronuntiatum.*
11 *Restitutio principaliter intentata habet effectum suspensiuum, quemadmodum appellatio.*

L. Si causa cognita. XXXII.

Iidem AA. & CC. Cyrillo.

SVper sententia, quæ in rem iudicatam transiit, 1
ob interpositionem Aquilianæ stipulationis, illi-
cita est transactio. Colligunt ex Ordin. Doctores ci-
tati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.*
Franciscus Curtius.
Vulgò colligitur ex hoc text. quòd transactio fa- 2
cta post sententiam quæ transiuit in rem iudicatam,
nullius est momenti, vt per Ias. *in §. actionum, n. 102.*
in fine, & n. 143. Instit. de actionib. & in l. 1. §. si quis
ita, num. 31. ff. de verborum obligat. Felin. *in cap. inter*
monasterium, n. 31. ff. de re indic. Syluan. *cons. 71. n. 1.*
Molin. *de iustit. tract. 2. disp. 556. num. 2.* vbi bene, &
num. 3. post Padil. & Gutier. resoluit transactionem 3
factam circa rem, circa quam lata est sententia, quæ
in rem iudicatam transiuit si iuramento confirmetur
in euentu, in quo iuxta hactenus explicata secluso
iuramento esset inualida, vires ex iuramento assu-
mere, validámque in conscientiæ, & in exteriori fo-
ro reddi. Conan. *commentar. lib. 5. cap. 6. n. 1. col. 4.*
Roman. *cons. 504. incip. In casu.* latè Caroc. *de remed.*
contra præiudiciales sententias, vel damnosas executio-
nes excep. 81. ex n. 1. vbi *n. 2.* limitat, si in trans- 4
actione apponatur clausula, *non obstante sententia,*
vel si transactio sit facta super re consignata vigo-
re sententiæ; vel si facta sit super primæua actione,
Surd. *decis. 185. num. 14.* Cardin. Mantic. *de tacitis &*
ambig. conuent. lib. 26. tit. 1. n. 21. vbi subdit quòd si 5
appellatio intercesserit, vel appellari potuerit, trans-
actio valebit etiam post rem iudicatam, & similiter
si sententia lata dicatur esse nulla ex defectu iuris-
dictionis, citationis mandati, vel aliàs, Donat. à Fina
tom. 1. comm. opin. lib. 2. tit. 4. n. 22. pag. 305. Gutier.
de iuram. confirmat. p. 3. cap. 4. ex num. 1. vbi *n. 2.* li-
mitat supradictam text. conclusionem quando ne- 6
gatur iudicatum esse, vel ignorari potest an iudica-
tum, & *num. 3.* tenet transactionem etiam in crimi- 7
nalibus

nalibus fieri non posse post sententiam, quæ transi-
8 uit in rem iudicatam, & *num.6.* resoluit iuramentum in proposito adiectum dictæ transactioni de non contraueniendo, operari vt faciat valere transa-
9 ctionem omnem meliori modo, quo potest, & *n.8.* dicit quòd transactio facta post sententiam transitam in rem iudicatam valet adiecta clausula, *non obstante re iudicata.*

10 *Appellationis, vel in integrum restitutionis solemnitate suspensa.*] Notatur ad hoc quòd appellatio suspendit pronuntiatum, vt per Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo per quod, num. 35. de in integrum restit. minor.*

11 Notatur etiam ad hoc quòd restitutio principaliter & per viam actionis intentata, siue contra sententiam, siue ad appellandum, siue contra lapsum fatalium, antequam petatur sententiæ executio, habet effectum suspensiuom, quemadmodum appellatio, vt per Flores de Mena *variarum lib. 1. quæst. 5. num. 51.*

Frustrà transigi.] Id est, transactionem ipso iure non valere. Vide Tiraquell. *in l. si vnquam, verbo reuertatur, n. 107.* Surd. *decis. 185.* Rebell. *de obligat. instit. p. 1. lib. 1. q. 6. n. 37.*

c. 2. n. 38. *prope fin.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib. 26. tit. 7. n. 22. & 25.* vbi rationem assignat, quia contractus intelligitur celebratus super lite, non super re. Cald. Pereira *de empt. & vend. cap. 31. n. 104.*

Notatur ad hoc quòd titulus transactionis suffi- 4
cit ad præscribendum quando ex eo, vel causa possessio traditur, vt per Bald. *de præscript. 3. part. princip. q. 5.* qui hunc textum ad hanc rem singularem dicit, Alexand. Corn. & Barr. quos refert & sequitur Menchac. *illustrium controuers. c. 67. num. 2.* qui omnes per hunc textum communiter tenent contrarium eo casu, quo ex causa transactionis possessio eius rei, de cuius præscriptione agitur, non esset tradita, sed tantum retenta.

Notatur etiam ad hoc quòd ex titulo transactio- 5
nis transfertur dominium in eum, cui res est tradi-
ta, vt per Roder. Xuar. *allegat. 19. n. 21. in fine.* Alie- 6
nans per viam transactionis non censetur alienasse cùm dominium retinuerit, vt citato hoc text. tenet Cald. Pereira *de extinct. emphyt. cap. 17. num. 49* Me-
noch. *cons. 381. n. 2.* vbi etiam per hunc textum di- 7
cit transactione transferri dominium rei quando continet dari, etsi secus quando datur sola facultas retinendi.

SVMMARIVM.

3 *Transactio non rescinditur protextu euictionis, sed agitur præscriptis verbis ad id, quod dare, non retinere quis debet, & num. 2. procedit etiam in arbitramento, num. 3.*

4 *Transactionis titulus ad præscribendum sufficit, quando ex eo, vel causa traditur possessio.*

5 *Transactionis titulo transfertur dominium in eum, cui res est tradita.*

6 *Alienans per viam transactionis non censetur alienasse cum retinuerit dominium.*

7 *Transactione transfertur dominium rei quando continet dari, etsi secus quando datur sola facultas retinendi.*

L. Si pro fundo. XXXIII.

Iidem AA. & CC. Euchrusio.

1 RAtione & prætextu euictionis non rescinditur transactio, sed agitur præscriptis verbis ad id, quod dare, non retinere quis debet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciscus Curtius.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Cremens. *singul. 130.* Gozadin. *cons. 94. n. 40.* Cæpol. *cons. 13. n. 81. part. 1.* Canon. *comment. lib. 5. cap. 6. num. 10. in fine,* Tiraquell. *de retractu lign. §. 1. gloss. 14. n. 67.* Menoch. *cons. 123. n. 40.* vbi *n. 41.* sub-
3 dit hunc textum procedere etiam in arbitramento, posteaquam arbitramentum est transactio quædam, Mol. *in emporio iuris part. 1. tit. 4. quæst. 1. n. 8.* vbi rationem præstat, Anton. Gomez *Tauri num. 73. in princ.* vbi ex hoc textu infert quòd si ab illo penes quem res dimittitur ex causa transactionis, res sit euicta à tertio vero domino, quòd actor, qui rem dimisit aliquo recepto, non tenetur de euictione, secus tamen est si res daretur, vel traderetur ab vno alteri etiam in causa transactionis, quia tradens teneretur de euictione; & rationem assignat, quia ita demum quis tenetur de euictione quando concessit titulum habilem ad translationem dominij, aliàs verò non: idem Anton. Gomez *variar. tom. 2.*

SVMMARIVM.

1 *Scienti non infertur dolus.*

2 *Pollicitatio institutionis atque successionis non obligat pollicentem, & n. 3.*

4 *Liberatio facta ex causa transactionis sub spe futuræ successionis non potest rescindi, licèt illa spes deficiat.*

5 *Scienti & volenti non committitur dolus, nec iniuria. limita vt num. 6.*

7 *Volenti non fit iniuria, remissiuè.*

8 *Conditio impossibilis vitiat etiam liberationem.*

9 *Conditio impossibilis etsi vitiare contractus soleat, modus tamen impossibilis non vitiat, sed ab ipsis contractibus reiiciendum erit. declarat vt n. 10.*

L. Cùm donationis. XXXIV.

Iidem AA. & CC. Cyrillo Ptolemaidi.

SCienti non infertur dolus; & pollicitatio insti- 1
tutionis atque successionis non obligat polli-
centem. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad* 2
l. 1. num. 1. sup. hoc tit. & ex repetentibus *tom. 7.* Franciscus Curtius.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 3
mont Benedict. Pinel. *select. iuris interpr. lib. 1. c. 10. n. 9.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib. 13. tit. 43. n. 7.* vbi dicit quòd hanc legem Bald. in summa ita perstringit, quòd licèt pollicitatio de instruendo hærede non impleatur ab eo, cui transigitur, vel donatur, transactio tamen, vel donatio non rescinditur, & *n. 16.* cum Paul. de Castro per
hunc textum vult quòd liberatio facta ex causa 4
transactionis sub spe futuræ successionis non potest rescindi, licèt illa spes deficiat.

Nec vnquam volentibus dolus inferatur.] Notatur 5
ad hoc quòd scienti & volenti non committitur dolus, neque iniuria, vt per Canon. *comment. lib. 5. c. 6. n. 34.* Roder. Xuar. *in l. quoniam, amplia 10. n. 46.* Tiraquell. *de retract. lign. §. 12. gloss. 1. n. 8. & de iure mariti gloss. 8. num. 145.* plures refert Brunor. à Sole *in locis communib. verbo volenti,* Surd. *decis. 194. n. 1.*

Sim. de pratis *consil. 15. num. 9. & 10.* Cardin. Tusch. *practic. conclus. tom. 2. lit. D, conclus. 589. num. 1.* vbi
6 *num. 2.* limitat quando callidatate fuit sciens seductus, & sollicitatus, metipsum *de axiomat. iuris vsufreq. verbo dolus, axiom. 76. n. 9.*

7 Et ad aliud axioma quod probatur in hoc text. quòd volenti non fit iniuria, vide Xuar. *in l. quoniam, amplia 10. n. 31. col. 2. pag. 420.* cum aliis citatis per ioe *axiom. 126. n. 1. & 2.*

8 In gloss. *Astringitur, fin.* Notatur ad hoc quòd conditio impossibilis vitiat etiam liberationem, vt per Anton. Gom. *tom. 1. variar. cap. 12. num. 67. vers. item adde*, vbi dicit hanc glossam singularem, & vnicam, & ab omnibus Doctoribus summè commendatam.

9 Notatur etiam ad hoc quod licèt conditio impossibilis contractus vitiare soleat, modus autem impossibilis contractus non vitiat, sed ab ipsis contractibus reiiciendus erit, per Anton. de Padilla *hic num 8.* Covar. *in cap. cum tibi, num. 13. de testam.* Molin. *de primogen. lib. 2. cap. 12. num. 42.* vbi asserit hoc ab omnibus communiter receptum esse. Sarmient.
10 *selectar. lib. 2. cap. 3. n. 7.* vbi declarat quòd hæc gloss. non simpliciter vult quòd modus impossibilis à contractu reiiciatur, sed tantùm ad effectum, vt si agatur possit non obstante defectu modi impossibilis repelli actor exceptione: & ita potiùs vult gloss. quòd modus impossibilis impediat actionem oriri ex contractu, non tamen ita reddat inutilem vt ex eo excepto oriri non possit.

SVMMARIVM.

1 *Transactione res est finita præsentibus, & interuenientibus amicis, metus ac dolus abfuisse præsumitur.*
2 *Contractus quando fit in præsentia propinquorum, seu amicorum, cessat omnis præsumptio fraudis, & metus. amplia vt num. 3. & 4.*
5 *Dolum passus in contractu, si velit cogit aduersarium vt ei stet.*

L. Transactionem. XXXV.

Iidem AA. & CC. *Hammon.*

1 TRansactione si res finita est præsentibus, & interuenientibus amicis, metus, ac dolus abfuisse præsumitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciscus Curtius.

2 Vulgò colligitur ex hoc text. quòd contractus quando fit in præsentia propinquorum, seu amicorum, cessat omnis præsumptio fraudis, & metus, vt per Ias. *in §. quadrupli, num. 63. Instit. de actionib.* Hippol. *singul. 314. & 317.* Petrasancta *sing. 57.* Boër. *decis. 100. num. 7.* Corras. *lib. 6. miscell. cap. 14. num. 2.* Palat. *in repetit. rub. de donat. inter virum & vxorem, §. 68. num. 3.* Grammat. *decis. 66. num. 9.* Alciat. *de præsumptionib. reg. 1. præsumpt. 21.* Cott. *in memorabil. verbo contractus mulier.* Alphan. *collect. 217.* Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 4. n. 34.* Alexand. Trentacinq. *variarum resolutionum lib. 1. sub tit. de his qua vi, resolut. 1. n. 20.* Simoncel. *de decreto lib. 1. tit. 1. num. 59. vers. item operatur*, Sanchez *de matrimonio lib. 4. disput. 12. n. 21.* Farinac. *fragm. crimin. p. 2. lit. M, num. 151.* Rebuff. *in auth. habita, ne filius pro patre, pag. 578.* Anton. Gom. *variar. tom. 2. cap. 1. num. 2. in fine, & cap. 14. num. 27. in fine*, Tiraquell. *de iure mariti gloss. 5. num. 37.* Menoch. *consil. 1. num. 290.* & latè *de præsumptionib. lib. 3. præsumpt. 128. per tot.* vbi *num. 6.* extendit vt locum habeat non solùm quando interuenit præsentia propinquorum, sed etiam quando interuenit solus iudex, & *num. 7.* ampliat non solùm in contractibus, sed etiam in vltimis dispositionibus, & *num. 10.* limitat, vt locum non habeat hæc præsumptio quando adest enormis læsio. Sanchez *de matrimonio lib. 4. disp. 12. num. 21. vers. secundo*, Mascard. *de probationib. conclus. 1055. n. 23.* latiùs *conclus. 437. per tot.* vbi *num. 4.* limitat non procedere si absit præsentia plurium consanguineorum, vel saltem ad minimum duorum; hanc limitationem probat Tiraquell. *in l. si vnquam, verbo susceperit liberos, num. 238.* cùm text. dicat in plurali, *amicis interuenientibus.*

Rescindi postulantis, &c.] Ergo dolum qui passus est in contractu, si velit cogit aduersarium vt ei stet, vt per Tiraquell. *in tract. le mort p. 7. declar. 1. num. 8.*

SVMMARIVM.

1 *Oblatio post terminum in transactione locum habet.*
2 *in Transactione reus purgare potest moram vsque ad sententiam.*
3 *Moræ purgatio etiam in transactione admittitur.*

L. Si maior annis. XXXVI.

Iidem AA. & CC. *Achillæ.*

OBlatio post terminum in transactione locum habet. Item in transactione reus purgare potest moram vsque ad sententiam. Colligunt ex Ordio. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* & ex repetentibus *to. 7.* Franciscus Curtius. Vide Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 4. n. 35. pag. 306.* vbi ait per hunc text. quòd moræ purgatio etiam in transactione admittitur.

L. Promissis. XXXVII.

Iidem AA. & CC. *Basilissæ.*

POEna in stipulatum deducta ob non seruatam transactionem non impleta transactione exigenda est. Colligunt ex Ordio. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciscus Curtius.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. fin. tit. 11. part. 5.* vbi *gloss. fin.* Fulgos. *consil. 160. col. 3.* Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap. 29. n. 28.* Rebell. *de obligat. iustitia p. 2. lib. 16. de transactionibus q. 2. n. 3.*

SVMMARIVM.

1 *Transactio continet facultatem dandi, retinendi, promittendi, si valida sit, & num. 2.*
3 *Transactio facta etiam pro modico super lite magni momenti valet, dummodo ex causa sit facta.*

L. Trans

L. Transactio. XXXVIII.

Iidem AA. & CC. *Theodotioni.*

1 TRansactio cootinet facultatem dandi, retinendi, promitteodique, si valida sit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* & ex repetentibs *tom. 7.* Franciscus Curtius.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. tom. 1. lib. 26. tit. 1. num. 23.* vbi quòd si in instrumento dictum non sit aliquid fuisse datum, vel retentum, vel promissum, non præsumitur, & ideo transactio corruit, & *num. 24.* tenet quòd transactio facta etiam
3 promodico, super lite magni momenti valet, dummodo ex causa sit facta.

L. Quamuis. XXXIX.

Iidem AA. & CC. *Martiana.*

1 IN contractu transactionis non est locus pœnitentiæ. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7* Franciscus Curtius,

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Corras. *lib. 1. miscel. cap. 23. numero* 4. Alciat. *lib. 5. paradox. cap. 6. col. 2.* Conan. *comment. iuris ciuilis lib. 5. cap. 6. num. 11.* Ioan. Oros. *in l. si cùm fundum, ff. de pactis, num. 15. & 16.* Duen. *regul. 111.* Ioan. Garciao. *regul. 102. num. 8. vers. decimooctanò limitatur,* Rebell. *de obligat. iustit. parte. 2. lib. 16. de transact. quæst. 2. num. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Transactio si stipulatione, & acceptilatione est firmata, actor conueniens repellitur, & data repetuntur, pœna etiam in stipulatum deducta exigitur, & num. 2.*

3 *Transactio Aquiliana stipulatione vallata, pœnáque apposita contrauenienti, quam incurras toties quoties contrauenerit, rato semper manente pacto, & insuper iuramento confirmata, habet plenissimum robur.*

4 *Reo ex causa transactionis ipso iure liberato, poterit pœna peti, & actor repelli exceptione transactionis.*

5 *Actor vbi sine actione experitur, potest iudex ex officio eum repellere, etiam parte non petente.*

L. Vbi pactum. XL.

Imppp. GRAT. VALENT. & THEOD. AAA. *Eutropio* P. P.

1 SI stipulatione, & acceptilatione transactio est firmata, actor conueniens repellitur, & data repetuntur, pœna etiam in stipulatum deducta exigitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sub hoc tit.* & post omnes Hubert. Giphan. *ad hanc legem tom. 1. pag. 69.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciscus Curtius.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desumunt Conan. *commentar. lib. 5. cap. 6. num. 8.* Molin. *de iustit. tractat. 2. disp. 556. num. 13.* vbi etiam post

Oros. & Gutier. subdit quòd si transactio Aquiliana stipulatione valletur, pœnáque apponatur contrauenienti, quam incurrat toties quoties contrauenerit, rato semper manente pacto, & insuper iuramento confirmetur, habet plenissimum robur, ità vt maius illi apponi non possit. 3

Notatur ad hoc quòd quando ex causa transactionis reus est ipso iure liberatus, tunc poterit pœna peti, & actor repelli exceptione transactionis vt per Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo reuertatur, n. 424. de reuoc. donat.* 4

In gloss. *Pœna.* ibi, *tertia quia cum iudex,* &c. Notatur ad hoc quòd vbi actor sine actione experitur, iudex potest ex officio eum repellere, etiam parte non petente. vt per Iason *in præsenti, num. 11.* Hippol. *in l. 1. §. fin. num. 71. ff. de quæstionibus,* Marant. *de ordine iudic. part. 4. distinct. 10. num. 15. & part. 6. membr. 9. de except. num. 7.* Roderic. Xuar. *in l. si post rem iudicatam, super l. Regni, limit. 7. num. 1. pag. mihi* 640. Boër. *decis. 344. num. 8.* Anton. Gomez *variarum tom. 2. cap. 11. n. 24.* latè Menoch. *de arbitr. lib. 1. quæst. 16. à princip.* vbi *num. 4.* tenet iudicem non repellentem agentem, sine actione teneri ad interesse parti, Gam. *Lusitan. decis. 206. num. 7.* vbi *num. 8.* tenet iudicem qui actorem agentem sine actione non repulerit teneri in syndicatu D. Barbos. *in l. si alienam, num. 18. ff. soluto matrim.* Bobadil. *in sua politica lib. 3. cap. 14. n. 82. in fine.* 5

SVMMARIVM.

1 *Transactionis iurata contraueniens Deum vltorem habet, notatur infamia, pœnam soluit, sibi data reddit, & actionem perdit.*

2 *Dispositio huius leg. tanquam nimis rigorosa & dura non seruatur in practica. Contrarium vide num. 3. & amplia vt num. 4. 5. & seqq. vsque ad numerum 20. limita verò vt numero 21. vsque ad 30.*

31. *Iuramento contrauenire tribus modis dicitur ad effectum incurrendi pœnas huius leg. videlicet vel interpellando iudicem, vel supplicando Principibus, vel non adimplendo promissa.*

32 *Contractum iuratum non obseruans infamis est.*

33 *Iuramento apposito in transactione, vel alio contractu iurato contraueniens priuatur omni iure, actione & commodo illius contractus in quo iuramentum fuit præstitum.*

34 *Iuris quæsiti priuatio pœna est.*

35 *τὸ* Mox *priuationem ipso iure inducit.*

36 *Iuramentum mora emendationem impedit.*

37 *Transactioni iurata non contrauenit, nec pœnas huius leg. incurrit, is qui Principi supplicat pro rescissione transactionis.*

38 *Periurus in casu huius leg. ipso iure infamiam currit. intellige vt n. 9.*

40. *τὰ* Priuatus existat, *importare priuationem ipso iure.*

L. Si quis maior. XLI.

Impp. ARCAD. & HONOR. A A. *Rufino* P.P.

VEoiens contra transactionem iuratam Deum vltorem habet, & iofamia notatur, pœnam soluit, sibi data teddit, & actionem perdit. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l. 1. numero 1.* 1

supr.hoc tit. post omnes Hubert. Giphan.*ad hanc legem tom.1,pag.* 71.&ex repetentibus *tom.7*.Franciscus Curtius,Thomas Parpalias,Hieronym.Cagnol. & Bertazolus.

De materia & intellectu huius legis vide Conan. *commentar. lib.5. cap.6. num.*8. Afflict. *in cap.1.quo tempore miles lib.1.fol.mihi* 84.Robert.*lib. 2.sentent. cap.*20. Maotu. *lib.1. locorum cap.11. in princip. & lib.3.cap.*49. Alciat. *lib.5. paradox.cap.*12. Conarr. *in cap.Raynaldus* §.3. *num.10.col.7.de testament. & in cap.quamuis pactum de pactis lib.6.part.1.§.4.n.5. col.*1.Bertrand.*cons.*237.*num.*5. *vol.*9. Fab. Turret. *cons.*48.*num.*12.*lib.*1. Frideric. Brukman *in tractat. de different.vtriusque sexus,part.2.art.*11.*numero* 11. Ioseph.Ludou.*decis.*22.*num.*12.*& sequen*.Roland. *cons.*31. *num.*1. *lib.*2. Aym. *cons.*146.*num.*4.*in fine*, Anton.Gabr.*commun.lib.5.tit.de transact.conclus.*1. *ex num.*1. Perez *ad lib.*8. *Ordin.tit.*6.*pag.*184. Villab. & Kirchou. *tom.1.commun. opin.lib* 2. *tit.*4.*numero* 57.*&* 58. Gutier.*de iurament.confirmat.part.*1. *cap.*60.*num.*10.*&* 11.*& part.*3.*cap* 17.*num.*2.Fachinæ.*controuers.iuris lib.1.cap.*11.*cum duobus seqq.* Aldouin.*consil.*5.*num.*40.*cum seqq.*Ceual.*commun.contra commun.qu.*117. Stephan.Gratian.*discept.forens. tom.*1.*capite* 19.*per tot.* Cardin.Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib.*4. *tit.*32.*numero* 93. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent.lib.*25. *num.*606.*vers. quartum,in fine*, *&* Clar.*in* §. *periurium*, *numero* 4. Decian.*tractat.crim. lib.*6.*cap.*13.*num.* 28.Farinac. *de falsitate & simula. quæst.*160.*ex num.*45.latissimè idem Farinac.*fragment. crimin. part.2.lit.I,n.*1141. *cum multis sequentib.* Rebell. *de obligat.iustit.part.*2. *lib.*16.*de transact quæst.*2.*num.*5. Mancin.*in tractat. de iurament.parte* 5.*effectu* 11. Molin.*de iustit.tract.* 2.*disp.*556.*num... vers.quando transactio.* Rot.*decis.* 583.*p.*1.*diuersor.*

2 Dispositio huius l. tanquam nimis rigorosa & dura in practica non seruatur. Silu.nupt.*lib.*5.*n.*62. *vers. & propterea audiui*, Roland.*cons.*57. *viso processu num.*47.*lib.*1. Bec *cons.*104.*num.*9. *& cons.*106. *num.*24. Polid.Ripa *in obseruat.*27. Anna *sing.*286. Seraphin. *decis.*1059.*num.*3.*& decis.*1136. *num.*6. Surd.*cons.*103.*in fine*. Rot. *dict.decis.*583.*numero* 3. *part.*1.*diuers.*Gutier *de iuram.confirm.part.*1.*cap.*61. *num.*21. Azeued *l.*1.*num.*85. *tit.*17. *lib.*8. *noua Recop.* Ceual. *communium contra commun. quæst.*117.

3 *in fine*; verùm hæc resolutio non est tuta, quia hi omnes ferè Doctores loquuntur de consuetudine suorum locorum, vnde non debent extendi ad alia loca; quare Bolognet. *in repet. huius l.num* 107.licèt admittat eius pœnas raro practicari, non tamen per hoc subdit dispositionem huius l.esse correctam. Quod enim raro practicatur, prouenit primò, quia in multis partibus Italiæ adsunt statuta quòd admittatur purgatio moræ vsque ad certum tempus: secundò, quia contrauenire volens iuramento vtplurimum petit absolutionem ab eo: tertiò quia pœnæ prædictæ secundùm magis communem non incurruntur sine dolo,& facile probatur causa,propter quam quis excusatur à dolo, & lata culpa, sequuntur Farin. *fragment.lit.I.n.*1908. Stephan. Gratian. *discept.forens.c.*19.*n.*23.*& seqq.*

4 Amplia primò dispositionem huius l.locum habere non solùm in contractu transactionis, de quo loquitur, sed etiam in omni alio contractu, ponderando verbum *pacta*, hîc positum, quòd quidem omnes contractus, omnésque conuentiones comprehendit. Ita *in præsenti* Bart.*num.*23.*vers.item quæro*, Thom Parpal.*num.*10.*in* 3.*notab.* Cagnol. *n.*44. *cum seq.* Cassad. *decis.*2. *num.*1. *& num.*7. *de iure-iur.* Anton. Gabr. *dict.tit.de transact.concl.*1.*num.*5 Cephal. *cons.*192.*num.*17. *lib.*2. Roland. *cons.*17 *num.*13.*cum.seqq.lib.*2. Fachinæ.*dict.lib.*1.*capite* 11 *vers.ego in hac re*, Menoch.*cons.*373.*num.*23. Hect. Felici *in tract.de societate cap.*39.*numero* 38.Cardin. Tusch. *pract. conclus.verbo lex, concl.*284. *numero* 1. *cum seqq.* Farinac. *fragm. lit.I, num.*1142.Gratian. *dict. cap.*19. *num.*1.*&* 3. Bellacomb.*tom.*1.*commun. opin.lib.*4. *tit.*1. *de rebus credit. numero* 55.*pag.*437. Cardin.Mantic. *de tacitis & ambig.conuent.lib.*4.*tit.* 32.*num.*86.

Vnde idem est dicendum de emphyteuta promittente cum iuramento soluere canonem, qui cadit statim à commodo contractus,quamuis aliàs in Ecclesia debeat expectari biennium, & in priuato triennium; nisi aliquo iusto impedimento veniat excusandus, ita ex repetentibus huius legis Thom. Parpal.*num.*11. Cagnol.*n.*51. *cum sequent.* Bertazol. *à num.*279. *vsque ad num.*284. *quæst.*18. Adden.*ad Mathesil.singul.*50. Anton. Gabr. *d.tit. de transact. concl.*1.*num.*41.*&* 43.Stephan.Gratian. *d.capite* 19. *n.*6. Azeued.*l.*1.*n.*34 *&* 37.*tit.*17.*lib.*8. *noua Recop.* Farinac.*fragment.d.lit.I, num.*1143. vbi *num.*1145. post Seraphin.*de priuileg.iuram.priuileg.*84. distinguendos esse tres casus existimat.

Idem in contractu casuali, quod in eo habet locum dispositio huius legis voluit Cassad.*decis.*2.*de iureiurand.* Anton. Gabr. *d.tit.de transact.conclus.*1. *num.*43. Mancin.*in tractat.de iuramento part.*4.*effectu* 34.*num.*1.*cum seqq.* Farinac. *fragment.dict.lit.I, num.*1143. *vers.idem de contractu*, vbi subdit quod licèt censuarius morosus in soluendo censum etiam per centum annos non cadat à commodo ipsius census,si tamen iurauit dictum censum soluere,cadit,si semel tantùm deficiat.

Idem in contractu emptionis,& venditionis,vt per Menoch.*cons.*372.*num.*23. Kirchou.*tom.*1.*commun.opin.lib.*2.*tit.*4.*n.*58.

Idem in locatione in qua propter iuramentum soluendi pensionem sufficit defectus vnius termini, vt locator possit expelli non expectato biennio. Ita Roland.*consil.*6.*num.*42.*lib.*2.Menoch.*cons.*372. *num.*23.Stephan.Gratian.*dict.cap.*19.*numero* 7. vbi *num.*8.subdit expelli posse si non soluit pensionem etiam auctoritate propria, & quamuis de facto resisteret,& *n.*26.*&* 17.

Idem in quolibet promittente,v.g. soluere centum ducatos in septem terminis, & iurauit,si cessauerit soluere in primo, vel in secundo termino,poterit tunc conueniri ad integra centum, quia propter periurium priuatur iure suo,& non potest ampliùs allegare dilationem datam, vt per Bologn. *in præsenti num.*33. Roland.*cons.*31.*n.*7.*lib.*2. Cardin. Tusch.*d.verbo lex,concl.*224.*n.*22.

Idem in contractu societatis, ita vt socius incidat in pœnas huius legis, si promissa & iurata in contractu societatis non seruauerit, Castracan. *in tract.de societ.offic.cap.*69.*num.*3. Hect. Felician. *in tractat. de societ. cap.*39. *num.*38. Farinac *fragment. lit.I,num.*1146.

Amplia secundò dispositionem huius legis locum habere in vniuersitate quoad priuationem commodi contractus,licèt non quantum ad pœnas periurij & infamiæ; de quo tamen vide Ias. *consil.* 118. *numero* 13.*lib.*1. Anton. Gabr. *dict.conclus.*1. *num.*2. Bologner. *num.*19. Cagnol. *num.*7.*& seqq.* Thom. Parpal. *numero* 83.*cum seqq.* omnes *in præsenti*, Menoch. *consil.*709.*num.*4. Fachinæ.*controuers.lib.*1.*cap.*12. Virgil.Boccac *in constitut. Marchiæ gloss.*2. *num.*89. *cum seqq.* Stephan. Gratian. 11

d.cap.

d.cap.19.num.25. Farin.*fragment.d.lit.I,n.*1147.*cum seqq.*

12 Amplia tertiò contrauenientem iuramento incidere in pœnas huius l. siue sit masculus, siue etiam fœmina. Ita *in præsenti* Franc. Curt.*num.6.cum seqq.* Thom.Parpal.*num.*1, Cagnol.*num.*10.*cum seqq.* Bologn.*num.*18. Anton.Gabr. *d.tit.de transact.concl.*1. *num.*3. Tiraquel.*de retractu lig* §.1.*gloss.*9.*num.*213. Virgil.Boccac. *d.gloss.*1.*num.*87. Fachinæ.*d cap.*12. *vers.secunda est conclusio*, Farinac. *fragm. dict. lit.I, num.*1152.

13 Amplia quartò etiam quòd contrauenienssit persona rustica, vt per Thom.Parpal. *hic num.*2. Farin. *fragm.d.lit.I,num.*1154.

14 Amplia quintò, siue sit actor contraueniens, siue etiam reus in illis pœnis, quæ reo adaptari possunt, vt per Thom. Parpal.*num.*109.*in* 14.*quæst.* Cagnol. *num.*192. Bolognet.*num.*27. *in præsenti*, Roland. *consil.*57.*n.*14.*lib.*1. Anton. Gabr.*d.concl.*1.*consil.*57. Farin.*fragment.d.lit.I,num.*1155. Stephan.Gratian. *d.cap.*19.*num.*2.

15 Amplia sextò in hærede illius, cui fuit iuratum, qui poterit agere ad pœnas huius leg. secundùm Thom. Parpal. *in præsenti num.*94. Cognol. *ibidem num.*199. vbi loquitur quando contrauentio fuit facta viuente eo cui fuit iuratum, Anton. Gabr. *d.concl.*1.*num.*12. Farin.*fragment.d.lit.I,num.*1156. vbi *num.seq.* nunquid pœnæ huius l. transeant contra singularem successorem, & *num.*1158. quærit vtrùm iuramento contraueniens si fuerit non ipsemet qui iurauit, sed iuramentis hæres, nunquid incurrat pœnas huius l.

16 Amplia septimò contrauenientem iuramento incurrere pœnas huius l. etiam quòd contraueniat in modico, vt per Thom. Parpal.*num.*106.*in* 11.*quæst.* Cagnol.*num.*194.*in fine, vers.iuxta prædicta, & num.* 196. Anton. Gabr. *d.tit.de transact.concl.*1. *num* 4. Cardin.Tusch.*d.verbo lex,concl.*284.*num.*14. Farin. *fragm.lit.I,num.*1159.

17 Amplia octauò in tantum contrauenientem incurrere pœnas huius l. vt purgatio moræ non admittatur, de quo an & quando sit verum, & procedat, vide Grat.*resp.*93.*n.*48.*& seqq.* Aym.*cons.*246. *num.*5. Gabr. *d. tit. de transaction. concl.*1.*num.*12. *cum seqq.* Cephal. *cons.*25. *per tot.* Sarmien. *select. lib.*3.*cap.*5.*num.*3. Seraphin. *de priuil. iuram.priuil.* 38.*num.*8.*cum seqq.* Hector Felici. *in tract.de societ. cap.*29.*n.*40.*& seq.* Cardin.Tusch.*d.verbo lex,concl.* 284.*n.*10.*cum seqq.* Farin.*fragment.d.lit.I,à n.*1172. *vsque ad* 1176.

18 Amplia nonò contrauenientem incurrere pœnas huius l. non solùm si contraueniat in committendo, sed etiam in omittendo, non adimplendo promissa, Franc. Curt.*num.*31.*in princip.* Anton. Gabr.*d.conclus.*1.*n.*1178. Farin.*d.lit.I,n.*1178.

19 Amplia decimò iuramento contrauenientem incurrere pœnas huius l. etiam quòd promisisset simpliciter sub sua fide, ita Thom.Parpal.*num.*40. Anton.Gabr. *d.tit. de transact. concl.*2.*num.*28.*&* 29. Ceuall.*communium contra commun.quæst.*117.*per tot.* Bernard.Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib.*2.*conclus.*59.*consid.*1. Farin.*fragment.lit.I, num.*1180. vbi *n.*1179. resoluit incidere in pœnas huius l. non solùm, qui iurauit inuocato Dei nomine, sed etiam qui iurauit per salutem Principis.

20 Amplia vndecimò omnes pœnas huius l. non alternatiuè, sed copulatiuè incurri, quia iuramentum habet vim claus. *rato manente pacto.* ita Franc. Curt. *in repet. num.*58. Bolognet. *num.*68. *&* 71. Cephal. *cons.*14.*num.*9. *lib.* Cardin. Tusch. *d.verbo lex,conclus.*285.*num.*1. Farinac. *fragment.d.lit.I, num.*1181. vbi *num.*1182. *cum seqq.* resoluit iuramento contrauenientem incurrere pœnas huius l. etiam quòd illud fuerit interpositum ex interuallo post contractum, & etiam quòd contractus, super quo iuramentum interponitur, sit nullus, dummodo validetur per iuramentum, & etiam quòd iuramentum sit nullum, vt puta quia contra bonos mores reprobatos à iure Canonico, secus à iure ciuili.

Limita primò vt dispositio huius l. non habeat locum nisi contra dolosum, vide Cassad. *decis.*2. *num.*7.*vers. verum est, de iureiur.* Cephal. *cons.*24. *num.*14.*lib.*1.*& cons.*265.*num.*2.*cum seqq.lib.*2. Seraphin.*decis.*377.*num.*6. *&* 1059.*n.*1.*& concl.*617. *num.*1. vbi *num.*7. subdit quòd iste dolus debet plenè, concludenter, non autem præsumptiuè probari. Rot.*decis.*177.*num.*3. Surd. *decis.*234.*num.*3. *cum seqq.* Brunor. à Sole *in locis commun. verbo dispositio* 13. Carð in.Tusch.*d.verbo lex,concl.*124.*num.*64. Stephan. Gratian. *discept.forens.cap.*19.*à num.*13. latè Farin.*fragm.d.lit.I,num.*1185. vbi *n.*1186. subdit quòd probata contrauentione censetur probatus dolos, qui propterea præsumitur ex eo quòd quis non obseruat promissa & non facit ea, quæ facere debet. & num.1187. declarat vt à dolo excuset quælibet causa etiam iniusta, & quælibet etiam iniusta credulitas excusat ad effectum euitandi pœnas. 21

Limita secundò vt non habeat locum in minore iurante propter eius imbecillitatem, vt per Pute.*decis.*123, aliàs 122.*part.*3. vbi ait quòd loquitur hæc lex in maiore iurante, Ioan. Aloys. Ricc. *in collect. decis. part.*4. *collect.*1088. *vers. limita secundò*, Seraphin.*de priuileg.iuram.priuil.*83.*num.*34. Aldouin. *cons.*1.*num.*140. Farinac.*fragm.d.lit.I,à num.*1188. vbi *n.*1191. extendi etiam quòd veniam ætatis impetrauerit, vel ex dispositione iuris communis, vel ex dispositione statuti, & *n.*1192. resoluit in dubio præsumi iurasse tempore minoris ætatis, & qui contrarium dicit, maiorem ætatem probare debet, & hoc quia qualitas minoritatis requisita in hac l. probari semper debet ab eo, qui allegat. 22

Limita tertiò in contrauueniente & promissa non adimplente iussu iudicis, vt per Thom. Parpal. *hic num.*33.*vers.tertiò limitatur*, & Bologn.*num.*57. Anton. Gabr. *d.tit. de transact. concl.*1.*num.*65. Farin. *d.lit.I, num.*1194. vbi idem & multo magis procedere ait in eo, qui contrauenit ex iussione & mandato Principis. 23

Limita quartò in contrauueniente iuramento de soluendo vsuras, secundùm Thom.Parpal. *hic n.*46. vbi loquitur quoad pœnam infamiæ, Bologn.*n.*67. *in fine in* 7.*limit.* Anton.Gabr. *d.concl.*1.*n.*71. Farin. *d.lit.I,num.*1195. 24

Limita quintò quando priùs quis obtinuit ab Episcopo absolutionem à iuramento, vt per Alciat. *hic num.*20.*vers.sed quid si antequam*, Bologn.*n.*15. *in fine, vers. quare concludendum est*, Farin. *d.lit.I,n.* 1198. vbi *num.*1199. quærit nunquid Papa debeat dispensare à pœnis huius l. 25

Limita sextò in iurante non sponte suo liberò arbitrio, sed aut præcepto iudicis, aut vigore statuti cogentis partes ad faciendum compromissum, vt per Thom.Parpal.*n.*12.*cum seqq.* Cagnol.*à n.*63. & Bolognet. *num.*42. *in præsenti*, Anton.Gabr. *d.tit. de transact.conclus.*1. *numero* 60. Farinac. *dict. lit.I, numero* 1200. vbi *num* 1202. resoluit contrauenientem iuramento ex necessitate statuti præstito non incurrere pœnas huius l. quando statutum expressè cogit ad iurandum. 26

27 Limita septimò in contraueniente iuramento per metum extorto, is enim non incurrit pœnas huius l. ita Anton. Gabr. *d. concl.* 1. *n.* 71. vbi etiam in iuramento præstito super contractu simulato, Card. Tusch. *d. verbo lex, concl.* 224. *num.* 62. *& seq.* vbi ampliat etiam metu purgato. Farin. *d. lit. I. num.* 1201. Vel si ob paupertatem promissa cum iuramento non adimpleuit, Gabr. *dict. tit. de iureiur. concl.* 7. *num.* 11. Decian. *in tract. crimin. lib.* 6. *cap.* 11. *num.* 17. *& seqq.* Seraphin. *dict. priuil.* 74. *n.* 142. & alij, quos refert & sequitur Aluarez *de priuileg. pauperum, p.* 2. *q.* 65. *num.* 27.

28 Limita octauò in Curia mercatorum, vel in foro ecclesiastico, aut alio simili, quo æquitas obseruari solet, Menoch. *consil.* 355. *n.* 2. Bonacos. *in tract. de æquitate canon. concl.* 108. vbi resoluit hanc l. non habere locum de æquitate Canonica.

29 Limita nonò pœnas huius legis locum non habere quando vterque esset in mora, & propterea agens ad pœnas prædictas debet priùs probare pro parte sua adimpleuisse, vt per Thom. Parpal. *n.* 32. *in 8 notab. & num* 105. Cagnol. *num.* 195. *vers. & eodem modo*, Bologn. *num.* 99. Menoch. *consil.* 84. *n.* 74. vbi *num.* 72. resoluit debere qui asserit alium incidisse in pœnam huius leg. probare se ex latere suo impleuisse promissa. Cardin. Tusch. *d. verbo lex, conclus.* 224. *n.* 61.

30 Limita decimò quando dubium est an contraueniens inciderit in pœnas huius l. nam tunc verius est non incidisse, quia licèt illa fauorabilis videatur ex eo quòd ad animæ nostræ salutem pertineat iusiurandum seruari, attamen videtur potiùs odiosa, & sic non extendenda ad effectum incurrendi pœnas in ea contentas, ita Anton. Gabr. *d. concl.* 1. *n.* 72. Seraphin. *decis.* 617. *num.* 6. *& decis.* 1059. *num.* 3. *& decis.* 1136. *num.* 6. Rot. *decis.* 583. *n.* 13. *p.* 1. *diuers.* Menoch. *cons.* 84. *n.* 75.

31 *Vel interpellando iudicem, vel supplicando*, &c.] Notatur ad hoc quòd tribus modis dicitur quis contrauenire iuramento ad effectum incurrendi pœnas huius legis, videlicet vel interpellando iudicem, vel supplicando Principibus, vel non adimplendo promissa, vt per Thom. Parpal. *à n.* 28. Cagnol. *num.* 170. *vers. in eadem gloss. hic* Farinac. *fragmentor. dict. lit. I. numer.* 116. vbi *num.* 1162. ampliat vt per solam interpellationem iudicis, seu supplicationem coram Principe etiam lite non contestata, & multo magis sententia non expectata, dicatur quis contrauenire ad hunc effectum, & *numero* 1163. dicit necessariam esse citationem, ita vt nisi pars fuerit citata, interpellans pœnas prædictas non incurrit, & *numero* 1164. intelligit dummodo aduersarius coram eodem iudice comparuerit, si enim aduersarius non comparuit, sola iudicis interpellatio non facit incurrere pœnas prædictas, & *num.* 1167. intelligit etiam procedere quando supplicans impetrato rescripto illo vsus est, & *numero* 1168. extendit locum habere etiam quòd pœnitentia ductus vlteriùs non processerit, & non perseuerauerit.

32 *Non solum notetur infamia*, &c.] Notatur ad hoc quòd non obseruans contractum iuratum, & sic periurus est infamis, vt per V. *in decis.* 120. *num.* 28. Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil.* 174. *num.* 7. Molin. *de Iustit. tom.* 5. *tract.* 4. *disp.* 8. *num.* 16. Cald. Pereira *in comment. ad §. soror, num.* 42. *Instit. de inoff. testam.* Menoch. *de arbitr. casu* 310. *num.* 3. Vincent. Mantic. *in tract. de iuram. part.* 5. *effectu* 1. *num.* 1. Farin. *de falsitate & simulat. quæst.* 160. *num.* 147. *cum seq.* Cardin. Tusch. *in verbo periurus, concl.* 289. *n.* 5. Soar. *de Religione tract. de iuramento lib.* 4. *capit.* 1c *num.* 15.

Actione priuatus, &c.] Notatur ad hoc quòd contraueniens iuramento apposito in transactione vel alio contractu iurato, priuatur omni iure, actione, & commodo illius contractus in quo fuit præstitum iuramentum, vt per Roman. *sing.* 494. Ioseph. Ludou. *Perus. decis.* 18. *n.* 48. *& n.* 71. Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 24. *tit.* 5. *num.* 13. Farin. *d. q.* 170. *n.* 45.

Notatur etiam ad hoc quòd iuris quæsiti priuatio est pœna, vt per Socin. iun. *consil.* 27. *numero* 16. *vol.* 4. Bero. *consil.* 15. *num.* 6. *vol.* 1. Surd. *decis.* 99. *num.* 17.

Et rerum proprietate careat.] Vide Farin. *d. q.* 160. *num.* 45.

Mox.] Vide Pichard. *in disp. de mora, num.* 186. vbi resoluit in præsenti dictionem, *mox*, ipso iure priuationem inducere, & *num* 187. dicit interuallum aliquando recipere, in quo mora emendari possit. Gutier. *de iurament. confirm. part.* 3. *c.* 17. *n.* 1. vbi resoluit iuramentum impedire moræ emendationem. De hac dictione dixi latè *in tract. de diction. vsu freq. dict.* 203.

In gloss. *Principibus.* Notatur ad hoc quod transactioni iuratæ contrauenire non dicitur, nec pœnas huius legis incurrit is, qui Principi supplicat pro rescissione transactionis, de quo vide Alex. *num.* 20. *vers. sed quid.* Thom. Parpal. *numer.* 30. Cagnol. *num.* 177. *cum seqq.* Bolognet. *num.* 53. *in vers. si tamen à Principe*, Farinac. *fragment. d. lit. I, n.* 1196. *& seq.*

In gloss. *Infamia.* Notatur ad hoc quòd in casu huius l. periurus ipso iure infamiam incurrit, vt tenent hîc Paul. de Castro *num.* 6. Thom. Parpal. *num.* 49. *in* 15. *notab. & num.* 66. Clar. *in pract. periurium, numero* 2. *vers. sed quæro*, Anton. Gabr. *dict. tit. de transaction. concl.* 1. *ex num.* 30. Bernard. *reg.* 777. Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo reuertatur numero* 21. Salzed. *in practic. Canon. cap.* 26. *lit. E*, Cald. Pereira *de solut. emphyt. cap.* 17. *numero* 12. *& quæstionum forens. in comment. ad §. sed hæc, num.* 92. *Instit. de inofficioso testam.* Aluarez de Valasco *de priuil. pauperum part.* 2. *quæst.* 65. *num.* 25. Farin. *in prax. crimin. tit. de falsitate & simulat. quæst.* 160. *num.* 164. vbi *num.* 165. subdit quòd est necessaria declaratoria facti. Idem dicit *in fragm. crimin. lit. I, n.* 1169. *& seq.* vbi *n.* 1171. intelligit procedere quoad pœnam infamiæ, & priuationem actionis, non autem quoad alias pœnas, videlicet restitutiones datorum, & receptorum respectiuè, & solutionem pœnæ conuentæ.

In gloss. *Priuatus.* ibi, *ipso iure in omnibus*, &c. Hanc sententiam tenent *in præsenti* Alciat. *num.* 37. Rimin. *num.* 3. Francisc. Curt. *in repet. num.* 45. *cum seqq.* Claud. Seyssel. *num.* 18. Bolognet. *num.* 89. vbi distinguit, & hoc procedere ait si pœnæ vltra infamiam & priuationem consistant in specie, secus si consistant in quantitate, refert Farinac. *dicta lit. I, num.* 1178. *in fine.* Et quòd verba illa, *priuatus existat*, importent priuationem ipso iure, dicit post multos à se citatos Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 56. *num.* 33.

SVMMARIVM.

1 *Transactio iurata facta prætextu falsorum instrumentorum rescinditur, & n.* 2.

3 *Testis si in vno capitulo de falso sit conuictus, an totum*

totum ipsius testimonium falsum censeatur.
4 *Sententia, vel transactiones ex falsis probationibus, aut instrumentis lata non sunt nulla ipso iure, sed per in integrum restitutionem rescindenda.*

L. Si ex falsis. XLII.

Impp. LEO & ANTHEMIVS AA. *Acrochirio P. P.*

1 TRansactio iurata facta prætextu falsorum instrumentorum rescinditur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciscus Curtius.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Canon. *comment. lib. 5. cap. 6. num. 5.* Ioan. Aurpach. *lib. 1. epist. c. 11.* Cuiac. *lib. 6. obseruat. 11.* Donat. à Fina *tom. 1. commun. opinion. lib. 2. tit. 4. num. 36. pag. 306.* vbi dicit quòd retractatur tantum quantum ad capitula, quibus causam dederunt falsa instrumenta. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. tom. 2. lib. 26. tit. 9. n. 43.* vbi ait locum habere etiamsi transactio iureiurando sit confirmata, nisi super eo etiam quod falsum dicitur, transactum fuerit, nam & res iudicata ex falsis instrumentis & testimoniis comperta veritate retractatur, & *n. 43.* resoluit quòd si transactio plura habeat capitula, nihil prohibet vnum dumtaxat posse rescindi nisi sint connexa.

Retractari præcipimus.] Nota quòd hæc verba cùm sint futuri temporis, non operantur ipso iure, sed per sententiam, vt per Curt. sen. *hic n. 32.* Menoch. *de arbitr. casu 15. n. 4.*

3 *Aliis capitulis firmis manentibus.*] Vtrùm si testis in vno capitulo de falso conuictus sit, totum ipsius testimonium falsum censeatur? vide Clar. *lib. 5. §. fin. quæst. 53.* Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 63. num. 2.* Mascard. *de probationib. conclus. 743. num. 2. & 3.* Farinac. *in praxi crimin. q. 67. num. 111.*

4 In gloss. *Præcipimus.*] Notatur ad hoc quòd sententiæ, vel transactiones ex falsis probationibus, aut instrumentis latæ, non sunt nullæ ipso iure, sed per in integrum restitutionem rescindendæ, vt per Couarr. *in cap. alma mater, p. 1. §. 11. col. 3. & 4.* Vant. *de nullitat. tit. ex defectu processus, n. 134.* Sfort. *de restitut. in integrum p. 2. quæst. 77. art. 4. num. 17.* Menoch. *d. casu 15. num. 6.* Valasc. *consf. 51. num. 12.*

L. Iubemus. XLIII. & vlt.

Imp. ANASTASIVS A. *Thomæ P. P. per Illyricum.*

1 QVæstio conditionis seruilis aut adscriptitiæ per transactionem decipi potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciscus Curtius.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Roman. *singul. 620.* Alciat. *lib. 2. paradox. cap. 1. col. 1.* Morl. *in emporio part. 1. tit. 2. in prælud. num. 159.*

De errore Calculi.

TIT. V.

HIc titulus est pars superioris, quatenus pertinet ad transactiones. Quemadmodum enim transactio potest rescindi propter dolum, nisi etiam de dolo sit transactum, *supr. tit. prox. l. 4.* vel propter falsa instrumenta, nisi etiam de falso transactum sit, *supr. eod. l. penult.* ita etiam retractari potest propter errorem calculi, nisi de hoc quoque errore transactum sit, vt constituitur *in seq. l. vnic.* Scripserunt in hanc rubr. Angel. Fulgos. Ias. Deci. Ioan. Marc. Iacobin. Riminald. Iacob. Ayrer. Aloys. de Leo, Patr. Gilchen, Sebastian. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesemb.

De materia tituli vide Viui. Soar. Kirchou. & alios *tom. 1. commun. opinion. tit. 5.* Petr. Hiegium *in miscellan. quæst. p. 1. quæst. 20. n. 23. 35. & 36.* Alexand. Trentacinq. *variar. resolut. lib. 2. tit. de confessis resolut. 1. n. 38. cum seqq. & lib. 3. tit. de solution. resolut. 7.* Mascard. *de probationib. conclus. 252.* Flamin. Carthar. *decis. 123.* Escobar. *de ratiocin. cap. 38. & 41.* Arimin. Tepat. *variarum sentent. tom. 1. tit. 152. de errore calculi.*

SVMMARIVM.

1 *Calculi error non præiudicat veritati, & rationes erroneæ calculi prætextu retractari possunt.*
2 *Calculi erronei allegationi non est locus sequuta sententia.*
3 *per Calculi errorem indebitum promissum condicitur.*
4 *Confutationum error allegari semper potest.*
5 *Calculi error in causa appellationis deduci potest. declara vt n. 6.*
7 *Rationes semel redditæ non solùm possunt retractari vbi error interuenerit in calculis, verùm etiam, licèt in iure citatum fuerit.*
8 *Calculi errore probato, omnia pacta, conuentiones & stipulationes in quitatione apposita, eodem errore confecta præsumuntur.*
9 *Calculatione facta per calculatores nominatos à partibus, iurata tamen, vel vallata pacto partium de stando ei, non potest reiterari.*
10 *Calculatio fraudis ratione fit irrita.*
11 *Transactio ob læsionem, quæ contingit propter errorem calculi, sine dubio rescindi potest.*
12 *Confessio geminata an reuocetur ob errorem.*
13 *Calculi error vbi allegatur non solùm semel, sed bis, ter & quater calculandæ sunt rationes.*
14 *Rationibus semel redditis denuo ad iterandum calculum proceditur, si dolo redditas esse demonstretur.*
15 *Sententia vt sit nulla propter manifestam iniquitatem, requiritur conditionaliter quòd in ea notoria contineatur iniustitia.*

L. Errorem calculi. Vnic.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Aureliam quarto.*

ERror calculi veritati non præindicat, & ratio- 1
nes erroneæ calculi prætextu retractari possunt.

Sequuta

2 Sequuta sententia non est locus allegationi calculi
erronei. Idem indebitum per errorem calculi pro-
3 missum condicitur. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart.
Salicet. Bald Angel. Castr. Fulgos. Ias. Deci. Aloys.
de Leo, Petr. Gilchen. & Sebast Næui. post omnes
Hubert. Giphan. ad hanc *l. tom. 1. pag. 73.* remissiuè
Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Vide de materia huius l. & de retractando cal-
culi errore *l. Hispan. 14. tit. 18. part. 3.* Soar. Viui. &
alios *tom. 2. commun. opin. lib. 2. tit. 5. num. 1. pag. 309.*
4 vbi firmant quòd error computationum allegari
semper potest, atque emendare perpetuò debet,
etiamsi rationes sæpe sæpiùs initæ proponantur, &
5 *num. 3.* quòd in causa appellationis error calculi de-
duci potest, siue ille error deductus fuerit in causa
principali, siue non; nisi super eo errore deducto
in prima instantia, & non obstante allegatione iu-
dicatum fuisset, & à tali sententia non fuisset ap-
6 pellatum, & *num. 7.* declarat quòd licèt calculatio, &
redditio rationum ratione erroris retractari possit,
nihilominus tamen secus erit quando vltra calcu-
lationem interuenit pactum, vel transactio de stan-
do calculo, quia tunc retractari non potest. Adden.
ad Marant. *de ordine iudic. p. 6. membr. 6. num. 68.
pag 326.* Pinel. *in l. 2. de rescind. vendit. part. 1. cap. 4.
num 6. & p. 3. cap. 1. num. 3.* Rebuff. *in l. cognoscere,
§. dispungere, ff. de verbor. signific. pag. mihi* 228. Paul.
Montan. *de tutelis & curis c. 38. num. 148. cum seqq.*
Escobar. *de ratiocin. administr. cap. 41.* ferè *per tot.* vbi
7 *num. 6.* resoluit quòd rationes semel redditæ non so-
lùm possint retractari vbi error interuenit in cal-
culis, verùm etiam licèt in iure erratum fuerit, ve
quia adiudicatum fuit vni quod re vera de iure ad-
iudicandum non erat, vel si collatio fuit facta cum
eo, qui non habebat ius collationis, & *num. 33.* dicit
8 quòd errore calculi probato, omnia pacta conuen-
tiones, & stipulationes in quitatione appositæ eo-
dem errore confectæ præsumuntur. Petr. Gregor.
syntagm. iuris lib. 29. cap. 4. num. 2. vbi etiam quòd
calculi error retractari potest vsque ad viginti an-
nos. Flores de Mena. *var. lib. 1. q. 15. num. 3. cum seqq.*
vbi quòd si tutor, aut curator rationes reddit mi-
nori simpliciter, & absque calculatoribus, nec sint
à iudice per sententiam approbatæ, nec ipse gene-
ralem liberationem tutori, aut curatori fecerit, nec
super eis pacti sint, & minor ipse alleget errorem,
vel errores, & petat denuo reuideri, etiamsi pluries
petat audiendus est; quo casu minor, & quiuis alius,
qui petit rationes reuideri, non tenetur errores pro-
bare, sed sufficit allegare. Mascard. *de probationib.
conclus. 252.* vbi agit calculi error qua ratione pro-
betur, & *conclus. 1256.* aliàs 1362. *num. 16. & seq.*
Bobadil. *in sua politica lib. 5. cap. 4. num. 77.* Ioseph.
de Sesse *Aragoniæ decis. 38. per tot. tom. 1.* vbi *n. 1.* te-
9 net quòd calculatio facta per calculatores nomina-
tos à partibus, iurata tamen, vel vallata pacto par-
tium de stando ei non potest reiterari, & *n. 4. citato*
10 *hoc text.* dicit quòd fraudis ratione calculatio fie
irrita. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent.*
11 *lib. 26. tit. 9. num. 41. vers. item,* vbi per hunc text. te-
net quòd transactio ob læsionem, quæ contingit
propter errorem calculi sine dubio potest rescindi,
tametsi error non sit expressus, nisi super isto errore
transactum sit.

12 *Vide rationes etiam sæpe computatas, &c.*] Facit ad
quæstionem an confessio geminata reuocetur ob
errorem, de qua vide Padil. *in l. error, num. 11. de iuris
& facti ignor.* Mantuam *dialog. 112. à princip.* Anton.
Gabr. *lib. 1. commun. tit. de confessis, conclus. 3. num. 5.*
Roman. *cons. 346. n. 10.* Mascard. *de probat. conclus.*
347. n. 45. cum seqq. Paul. Montan. *de tutel. & curis,
cap. 38. cum seqq.*

Notatur ad hoc quòd vbi error calculi allegatur non solùm semel, sed bis, ter & quater calculandæ, atque ineundæ sunt rationes, vt per Paul. de Castr. *cons. 341. col. 2. lib. 1.* Socin. sen. *cons. 159. col. 3. & consil. 190. col. 3. lib. 2.* Roland. *cons. 49. n. 62. lib. 1.* Menoch. *consil. 22. num. 10. lib. 1.* vbi *num. 17.* dicit quòd noua rationum redditio petenda non est quando calculatio fuit confecta, & absolutio vel pactum de non contrauueniendo erroris causa intercessit.

Notatur etiam ad hoc quòd semel redditis ra- 14
tionibus denuo ad iterandum calculum procedi potest, si dolo redditas esse demonstretur, vt per Socin. sen. *consil. 159. col 3. lib. 2.* Ias. *cons. 219. num. 2. lib. 1. & cons. 14. col. 3. lib. 3.* Menoch. *de arbitr. casu 209. num. 39.* vbi *num. 4.* aduertit hunc errorem dolosum esse claris ac perspicuis probationibus detegendum.

In gloss. *Vel transactio.* Notatur ad hoc quòd vt sententia nulla sit propter manifestam iniquitatem, requiritur conditionaliter quòd in ea notoria iniustitia contineatur, hoc est, in tenore illius, quasi non sufficiat eandem ex actis colligi: ita *gloss. 1. in l. a diuerso 18. §. 1. ff. soluto matrim.* vbi Imol. & omnes communis & Alciat. per text. *ibi in l. præses, num. 1. & 2. ff. de re iudic.* Afflict. *decis. 28. num. 8.* Gulielm Bened. *in cap. Raynutius, verbo mortuo in 1. num. 211.* Duen. *reg. 57. vers. tertiò fallit,* Cotta, *in memorab. verbo sententia,* D. Barbos. *in l. maritum, num. 51 ff. soluto matrim.*

De Postulando.

TIT. VI.

SI pacto, seu transactione res componi nequeat, lis procedit, & inprimis apud ius dicentem postulatur. Postulare autem est desiderium suum, vel amici sui in iure, apud eum, qui iurisdictioni præest, exponere, vel alterius desiderio contradicere. Pro se postulat dominus litis, pro alio Aduocatus, qui & patronus, & causidicus, & rogatus, & orator appellatur, item tutor, & curator. Scripserunt in hanc rubr. Aloys. Leo, Petr. Gilchen. Sebast. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesemb.

De materia tituli vide Viui. Bonacos. Soar. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 6.* Alexand. Trentacinq. *variarum resolut. lib. 2. sub hoc tit.* Arimin. Tepat. *var. sentent. tom. 1. tit. 86. de postulando.* Camill. Borrel. *in summ. omnium decis. tom. 1. tit. 64. de postulando.*

SVMMARIVM.

1 *Postulare non potest non appellans à sententia, per quam prohibetur causas agere.*

2 *Postulare in perpetuum iudex condemnatus crimine legis repetundarum.*

3 *non Appellans videtur consentire in sententiam iudicis à quo.*

4 *Professus Ægypti, qui & præfectus dicebatur Augustalis, quis sit.*

L. cum

L. Cum à Præfecto. I.

Imp. ANTONINVS A. *Artemidoro.*

1 NOn appellans à sententia per quam prohibetur causas agere, non potest postulare. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Angel. Castr. Cuman. Bald. Bellapert. Butrigar. Odofred. Sichard. Aloys. Leo, Petr. Gilchen. Sebast. Naeui.

2 Ex hac l. colligit Gregor. Lop. *l. 11. gloss. 2. tit. 6. p. 3.* iudicem condemnatum crimine legis Iuliæ repetundarum prohiberi in perpetuum postulare, quod, crimen erat interueniente pecunia, sed aduertit in leg. 11. Hispanica indistinctè prohiberi à postulando iudex, contra quem est probatum quòd sciente fecit iniustitiam, vel omisit facere iustitiam.

3 *Non appellauerit.*] Notatur ad hoc quòd non appellans videtur in sententiam iudicis à quo consentire, vt per Bart. & Bald. *in præsenti num. 1.* Socin. *reg. 43.*

4 Aduerte quòd Præfectus Ægypti, de quo in hac lege, qui & Præfectus Augustalis dicebatur, ille erat qui omnia tributa per Ægyptiacam diœcesim in cura & prouidentia sua habebat, & iste inter medios Magistratus spectabilis est, dictus Augustalis, quia Augustus eam dignitatem primus ei Præfecto, qui Alexandriam inhabitauit, concessit. Ita Caluin. *in suo Lexic. iuridico, verbo Præfectus Ægypti.*

SVMMARIVM.

1 *Libertini aduocant, si sint eruditi & probati, vt præstent patrocinia litigantibus.*
2 *Aduocati esse non possunt illiterati.*
3 *Iudices & magistratus debent esse iuris periti.*

L. Nec cæterorum. II.

Imp. ALEXANDER A. *Polydoro.*

1 LIbertini possunt aduocare si eruditi & probati sunt, vt præstent patrocinia litigantibus. Colliguntex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

2 *Si ita sunt litteris eruditi*, &c. [Notatur ad hoc quòd illiterati Aduocati esse non possunt; vt per Rebuff. *de priuilegiis scolar. priuileg. 39.* Donel. *commentar. iuris ciuilis lib. 18. cap. 2. col. 3. & cap. 3. col. 8.*

3 *vers. diximus.* Hinc iudices & magistratus iurisperitos esse debere, resoluunt Osasch. *in l. 1. num. 16. ff. de iustit. & iure,* Bellug. *in speculo Principum rubr. 6. lit. X,* Gregor. Lop. *in l. fin. verbo conocer, tit. 10. p. 2.* Simanch. *de Republic. lib. 5. cap. 15. & lib. 9. cap. 10. num. 7.* Segura *in direct. iudic. p. 1. cap. 4. num. 9. vers. hinc passim,* Petr. Gregor. *syntagm. iuris p. 3. lib. 47. cap. 10.* Marta *in tract. de tribunalib. Vrbis cap. 6. n. 6.* Mich. Vlcut. *de regimine mundi p. 4. quæst. 1. num. 5.* Ceruant. *in l. 2. Tauri, num. 2. & 3.* Ioan. Garc. *de expens. cap. 2. num. 20. ibi, Iniquè enim, & grauiter peccant, qui ignauos iudices creant; voco autem ignauos, viros illiteratos, etiam si ingenio vigeant, & experimento docti esse videantur, quoniam quod attinet ad decisionem causarum & iudiciorum ordinem, quæ iudicia instruere, & diuinare sine scriptibus debent domini, nihil sapiunt esti illiterati, sæpe enim dilationes prætrahenda, sæpe contrahenda sunt; sæpe ab ordine iudiciorum constituto decedendum est, cum sit sæpe summum ordo ordinem nullum seruasse, sæpe tamen & sæpius non est temere decedendum à lege, isthuc autem nemo Iurisperitus, non legis & iuris ignarus,* &c. Thesaur. *in præfat. decis. num. 25. cum seqq.* Bobadil. *in sua politica lib. 1. c. 9. n. 3* 1. latissimè Garc. Mastril. *de magistratib. tom. 1. lib. 2. c. 3. per tot.*

SVMMARIVM.

1 *Honorarium in mutuum conuersum per Aduocatū, cautione etiam insequuta, vt debitum non liquidum negare & condicere potest cliens, si Aduocatus honorarium vt debitum liquidum exigit.*
2 *Promissum occasione salarij ex causa mutui intra tempus legitimum per exceptionem impugnatur, & liberatio condicitur.*
3 *Obligatio naturalis naturaliter oritur ex consensu agentium.*
4 *Possessio quando transeat, vel non.*
5 *Honorarij qui sint.*
6 *Honorarium, pro mercede.*

L. Si sub specie. III.

Imp. GORDIANVS A. *Flauiano.*

HOnorarium in mutuum conuersum per Aduocatum cautione etiam insequuta vt debitum non liquidum negare, & condicere potest cliens, si Aduocatus honorarium vt debitum liquidum exigit. Item occasione salarij ex causa mutui promissum intra tempus legitimum per exceptionem impugnatur, & liberatio condicitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* post omnes Hubert. Giphan. *ad hanc l. tom. 1. pag. 75.* 1 2

Allegari solet hic text. ad hoc quòd naturalis obligatio naturaliter oritur, & fit ex consensu agentium, vt per Menchac. *controuers. vsufreq. p. 2. cap. 10. num. 2. prope fin.* 3

Notatur etiam ad hoc quòd licèt in dubio ex contractu simulato sequuta traditione non transeat possessio, tamen si præcessit alius contractus, titulus, aut causa iusta, & illa non exprimatur, sed fingatur alia, tunc sequuta traditione bene transiret possessio, non virtute causæ simulatæ, sed ex vera, quæ præcessit inter partes, & possessio, & voluntas tradentis, & accipientis ab ea recipit fomentum, quia etsi titulus, contractus, vel causa, quæ fingitur, vel simulatur, sit nulla, tamen illa causa, quæ verè agitur inter partes, & in veritate præcedit, remanet valida, & firma, & habet omnes suos effectus, ac si verè illa sola, & non alia exprimeretur. Ita Anton. Gom. *l. 45 Tauri num. 28. prope fin.* vbi hunc text. ad hoc notabilem dicit. 4

Honorarij.] Illi dicuntur qui honorem tantùm, & dignitatem consularem sunt consequuti, non vero Consules fuissent. Ita Guid. Pancirol. *in thesauro variarum lection. lib. 1. cap. 8. vers. hoc verò ordine sedebant in senatu.* Hic verò vsurpatur pro mercede, quæ Aduocatis, Iurisconsultis, Medicis, liberalium artium Professoribus, mensoribus, & cæteris, qui operam beneficij loco præstabant, dabatur: dictum ab eo, quòd pro mercede ad honorem eis tribueretur, laboris renumerandi gratia. Mercedes enim eas dicere displicuit cùm non crederent inter huiusmodi personas locationem, & conductionem contrahi, sed in his opera beneficij loco præberi, & cùm quid datur, ad renumerandum dari. Ita Caluin. *in suo Lexic. iuridic. verbo honorarium est merces.* 5

SVM-

de quota litis parte, & illius defensionem suscipere, & *num.* 20. post eundem Boccac. *num.* 53. *cum seqq.* resoluit Procuratorem, seu Aduocatum litis consortem & habentem interesse in causa, qui fecerit pactum de quota litis cum aliis collitigantibus puniri ac si esset extraneus, & *n.* 21. cum eodem Boccac. *de loco n.* 33. *in fine, & num.* 35. *&* 42. extendit ad Procuratorem, seu Aduocatum consanguineum.

5 *Sub nomine honorariorum*, &c.] Notatur ad hoc quòd pactum de quota litis non valet, quamuis factum fuerit sub nomine salarij, quod in iure appellatur, Honorarium, vt vel Alphons. Villag. *in pract. crimin. canon. lib.* 9. *tit. de Aduocatis, rubr. fin. conclus.* 14. *in princ. vers. neque poterit pacisci de mercede*, Virgil. Boccac. *d. part.* 3. *num.* 41. Farin. *dict.*

6 *q.* 106. *num.* 23. vbi *n.* 24. declarat procedere quando sub nomine honorarij, seu salarij fieret pactum de quota litis, videlicet tertiae, seu quantitatis in litem deductae, & in casu victoriae tantùm, secus si promitteretur salarium in certa quantitate, seu etiam re non deducta in litem moderata, & siue vincatur, siue perdatur lis, quia tunc sine dubio valet tale pactum, & conuentio salarij.

7 *Emolumenta sibi certae partis*, &c.] Etiamsi pactum non fiat de quota litis, sed de certa re in litem deducta, vt tenent Gozadin. *cons.* 3. *num.* 25. Guid. Pap. *dict. decis.* 102. *num.* 1. *vers. nec etiam de re certa.* Plot. *de in litem iurando* §. 16. *num.* 9. Marcabrun. ab Anguil. *cons.* 4. *num.* 1. Franc. Marc. *decis.* 19. *n.* 1. *vers. & pariter part.* 1. Pereg. *de iure fisci lib.* 4. *tit.* 7. *num.* 16. Virgil. Boccac. *d. tract. de pactis p.* 3. *n.* 28. Farin. *d. quaest.* 106. *n.* 19.

8 Et etiamsi pactum fiat de danda certa pecuniarum quantitate Procuratori, seu Aduocato in casu victoriae tantùm, talis namque promissio sic in pactum deducta dicitur illicita & reprobata, vt per Ioan. de Amic. *cons.* 148. *num.* 9. *vers. nisi fuisset in pactum*, Nau. *d. cons.* 4. *sub num.* 3. *de pactis*, Virgil. Boccac. *d. p.* 3. *num.* 27. *vers. num vbicunque*, Vincent. Mancin. *in tract. de iuramenti effectu* 253. *num.* 3. *cum*

9 *seqq.* Farin. *d. quaest.* 106. *num.* 38. vbi *n.* 39. procedere, ait etiam quòd sit promissa certa quantitas moderata, & *num.* 41. *& seqq.* resoluit quòd si promittatur

10 Aduocato, seu Procuratori certa pecuniarum quantitas vniformiter soluenda tam in casu victoriae, quàm in casu non victoriae, & sic siue vincat, siue perdat tantùm, talis promissio sic in pactum deducta valet, & tenet, dummodo quantitas promissa sit moderata habito respectu ad salarium sibi debitum,

11 secus si excessiua. Quid autem si in casu victoriae aliquid plus promittatur? & videtur distinguendum quando illud plus esset in magno excessu, quia tunc promissio esset illicita & reprobata, secus autem si non esset in magno excessu, vt tenent Nau. *d. cons.* 4. *num.* 4. *& in man. cap.* 25. *n.* 30. *in fine*, Iacob. de Graff. *d. part.* 1. *lib.* 3. *cap.* 8. *n.* 12. Alphons. Villagut. *in pract. crimin. canon. lib.* 9. *tit. de Aduocat. rubr. fin. concl.* 14. *in princip. vers. poterit tamen pacisci*, latè Farin. *d. q.* 106. *ex num.* 41. vbi *num.* 47. resoluit prohibitionem huius l. locum habere si promissum fuerit dare quotam litis non ipsi Aduocato, seu Procuratori, sed alteri personae, putà eius vxori, ex suppositione enim personae maior arguitur fraus.

12 Et licèt huiusmodi pactum de quota litis fuerit iuratum, nam adhuc est illicitum & reprobatum, ita quòd ex eo agi non potest, secundùm Visil. *ad Afflict. decis.* 123. *num.* 6. vbi testatur ita bis fuisse apud eum iudicatum in illo Consilio, sequuntur Viui. *opin.* 38. *num.* 2. Virgil. Boccac. *in tract. de pactis p.* 3. *num.* 60. *cum seqq.* Farin. *d. quaest.* 106 *n.* 22. Quamuis ex tali pacto si interueniat iuramentum dari actionem tam de iure ciuili, quàm Canonico, existimauerint Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil.* 170. Vincent. Mancin. *de iuram. effectu* 253. *n.* 2.

Cum graui damno litigatoris, &c.] Notatur ad hoc 13 quòd Aduocati paciscentes de quota litis parte reputantur crudeles, & depraedatores, vt per Plot. *de in litem iurando*, §. 16 *num.* 8. *vers. & dicuntur esse depraedatores*, Virgil. Boccac. *d. part.* 3. *num.* 23. *& n.* 47. *vers. tertio paciscentes, & n.* 48. vbi quòd pactum de quota litis dicitur depraedatio, & furtum, refert & sequitur Farin. *d. q.* 106 *n.* 52. *& n.* 66.

Qui in huiusmodi sauitate permanserint, &c.] Notatur ad hoc quòd vt Aduocati poenas ab hac lege 14 inflictas subeat, necesse est vt in tali saeuitia perseuerent vsque ad finem litis, & ideo si non perseuerent eo vsque, puniendi non sunt, ita Farin. *d. q.* 106. *num.* 53. vbi *num.* 55 intelligit procedere si ante litem finitam Aduocatus poenitentia ductus aut recedit à pacto, aut ampliùs litem non prosequitur: secus quando à pacto non recedendo, & litem prosequendo fuerit ab accusatore seu fisco peruentus etiam ante litem finitam, quia tunc sine dubio erit locus poenae, nec poterit Aduocatus opponere quòd non perseueraret vsque ad finem litis.

Ad hac professione penitus arceantur.] Notatur ad 15 hoc quòd facientes huiusmodi pacta de quota litis aduocationis officio priuantur, vt per Grammat. *decis.* 73. *numero* 16. Bertaz. *cons.* 91. *num.* 38. *lib.* 1. Guid. Pap. *decis.* 102. *num.* 2. Roland. *cons.* 36. *n.* 21. *lib.* 3. Franc. Marc. *decis.* 19. *num.* 1. *vers. & ex poena priuationis part.* 1. Horat. Carpan. *in comment. ad statuta Mediolanen. cap.* 429. *lit. O*, Pereg. *de iure fisci lib.* 4. *tit.* 7. *num.* 17. Virgil Boccac. *in tract. de pactis part.* 3. *num.* 47. *in princ. & vers. quintò priuantur.* Menoch. *de arbitr. casu* 523. *num.* 11. Farin. *d. q.* 106. *n.* 3. vbi *num.* 6. resoluit quòd sit necessaria sententia declaratoria non super priuatione, sed super declaratione delicti, sequuta autem declaratione, ipso iure venit priuatio.

In gloss. *Immensa.* ibi, *nam appellatione partis si* 16 *nulla adijciatur quota, dimidia continetur.* ita Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo omnia, vel partem num.* 8. Bursat. *cons.* 9. *num.* 3. *& cons.* 154. *num.* 28. vbi ait procedere in dubio, Surd. *decis.* 102. *num.* 1. Sim. de praetis *de interpret. vltim. volunt. lib.* 4. *solut.* 4. *nu n.* 8. *fol.* 358. Cardin. Tusch. *pract. conclus. tom.* 6. *litt. P, concl.* 103. *num.* 2. *&* 3. quos refero ego ipse *in tract. de appellatione verbor. vtriusque iuris signif. appell.* 186. *num.* 1. vbi *num.* 2. assero partis appellatione totum contineri, quando pars non applicatur magis vni parti, 17 quam alteri, vel quando qualitas adiecta parti conuenit etiam toto.

In ead. gloss. ibi, *& sic dicit hanc legem loqui cum* 18 *paciscitur de magna parte, quod non placet.* Notatur ad hoc quòd pactum de minima etiam quota litis non valet, vt per Plot. *de in litem iurando* §. 16. *n.* 9. Roland. *cons.* 36. *num.* 2. *ad med. lib.* 3. Horat. Carpan. *in comment. ad statuta Mediolanen. c.* 429. *lit. G, in princ.* Farin. *d. q.* 106. *n.* 27.

In ead. gloss. ibi, *Praeterea nomine palmarij*, &c. 19 Notatur ad hoc quòd pactum de aliquid dando in casu victoriae nomine palmarij valet, (palmarium 20 enim aliud non est, nisi victoria.) sequuntur Visill. *in addit. ad Afflict. decis.* 123 *num.* 6. Nauat. *cons.* 4. *num.* 1. *de pactis*, Menoch. *de arbitr. casu* 522. *num.* 8. Farin. *d. q.* 106. *num.* 48. vbi *num.* 50. declarat proce- 21 dere dummodo pactum sub nomine palmarij fiat post litem finitam, secus autem si lite pendente, & *num.* 52. vlteriùs declarat locum habere quando id. 22

quod

quod promittitur, non est in magno excessu, quia tunc promissio non valeret etiam sub nomine palmarij, & n. 53. isto casu salarium dici moderatum asserit si non excedat summam centum aureorum.

23 In ead. gloss. in addit. ibi, *& ratio quòd non valeat huiusmodi pactum, est*, &c. Ratio quare pactum de quota litis factum inter Aduocatum, & clientulum in casu victoriæ est improbatum à iure, præstatur ab hac gloss. videlicet, quia sic paciscendo Aduocati inuitantur ad delictum calumniæ, & scientes se nihil habituros, nisi in casu victoriæ, facient quicquid poterunt per fas & nefas vt litem vincant. Ita Sot. *de Iustit. lib. 5. quæst. 9. art. 4. vers. vnum autem.* Plot. *de in litem iurando* §. 16. *num.* 8. *vers. ne detur eis materia delinquendi*, Nau. *in man. cap.* 25. *num.* 40. *ad fin. & d. cons.* 4. *de pactis sub num.* 3. Iacob. de Graff. *in aureis decis. part.* 1. *lib.* 3. *c.* 8. *num.* 12. Alphons. Villag. *dict. concl.* 14. *in fine vers. probatur & tertiò*, Vincent. de Franch. *decis.* 255. *num.* 2. *p.* 2. Marcabrun. ab Anguil. *cons.* 45. *num.* 6. Virgil. Boccac. *in tract. de pactis p.* 3. *num.* 25. Menoch. *d. casu* 522. *num.* 4. Mancin. *in tract. de iuramento, effectu* 255. *num.* 4. Farin. *d. q.* 106. *num.* 2.

24 In gloss. *Arceantur.* ibi, *ipso iure.* Notatur ad hoc quòd Aduocatus paciscens de quota litis officio aduocationis priuatur ipso iure absque alia sententia iudicis, vt per Plot. *de in litem iurando* §. 16. *n.* 8. *vers. & priuantur ipso iure*, Virgil. Boccac. *in tract. de pact. part.* 3. *sub n.* 60. Farin. *d. q.* 106. *n.* 4. vbi *num.* 6. dicit quòd est necessaria sententia non super priuatione, sed super declaratione delicti, sequuta autem declaratione ipso iure venit priuatio.

25 Notatur etiam ad hoc quòd particula, *penitus*, significat nullitatem actus ipso iure, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo reuertatur num.* 105. *in fine*, Nau. *in cap. cùm contingat, num.* 136. *de rescript.* Monet. *de distribut. quotid. p.* 5. *quæst.* 7. *n.* 37. Sanch. *de matrim. lib.* 8. *disp.* 21. *num.* 57. Nicol. Garc. *de benefic. part.* 8. *cap.* 1. *num.* 4. & 5. & plures alios quos citaui *de dictionib. vsufreq. dict.* 249. *n.* 6.

SVMMARIVM.

1 *Causidicus in vno eodémque iudicio non potest esse iudex simul, & Aduocatus.*

2 *Aduocati circa litium vtilitatem in licentiam concitiandi non prorumpant, & num.* 13. *Agant quod desiderat causa, ab iniuriis sibi temperent, & probra in certamine rationi preferentes imminutionem opinionis patiantur, n.* 3.

4 *Iudex minimè conniuebit vt Aduocati negotio principali relicto in aduersarij contumeliam palam, aut subdolè pergant.*

5 *Pacta verita, & contractus illiciti pendeate lite inter Aduocatum, & clientem cessabunt.*

6 *Aduocatus arbitrio litigatoris oblatum honorarium decenter accipiat, nec illud aspernetur.*

7 *Aduocati ex industria non protrahent iurgia.*

8 *Honorati Aduocatorum munere in vrbe Romana fungantur.*

9 *Aduocati officium ob turpe compendium ac stipem non deforment.*

10 *Aduocati ob lucrum officia exercentes vt viles & abiecti inter degeneres numerandi.*

11 *Aduocatus & causidicus iudicis & Assessoris vicibus simul fungi nullo modo potest.*

12 *Iudex & Aduocatus esse nemo potest eodē tempore.*

14 *Fama & honos rebus præponitur.*

15 *Aduocati viles qui.*

16 *Iurgium nemo protrahat ex industria.*

17 *contra Testes opponens crimen, & non probans, conuenitur actione iniuriarum.*

L. Quisquis vult. VI.

Impp. VALENT. & VALENS AA. *ad Olybrium P. V.*

CAusidicus in vno & eodem iudicio non simul iudex & Aduocatus esse potest, *in princ.* Circa litium vtilitatem Aduocati in licentiam conuitiandi, & maledicendi temeritatem non prorumpant, *in vers. Ante omnia.* Aduocati agant quod desiderat causa, ab iniuriis sibi temperent: probra in certamine rationi præferentes imminutionem opinionis patiantur, *in vers. Agant quod causa.* Conniuebit minimè iudex vt Aduocati negotio principali relicto in aduersarij contumeliam palàm, aut subdolè pergant, *in vers. Nec enim.* Pendente lite pacta vetita, & contractus illiciti inter Aduocatum, & clientem cessabunt, *in vers. Præterea nullum.* Ex arbitrio & gratia litigatoris oblatum honorarium Aduocatus decenter accipiat, nec illud aspernetur, *in vers. Nemo ex his.* Aduocati ex industria non protrahent iurgia, *in vers. Nemo ex industria.* Honorati Aduocatorum munere in vrbe Romana fungantur, exerceant Aduocati officium non ob turpe compendium ac stipem deforment. Aduocati ob lucrum & pecuniam officia exercentes vt viles & abiecti inter degeneres numerandi, *in vers. Apud vrbem.* Aduocatus & causidicus iudicis, & Assessoris vicibus simul fungi nullo modo potest, *in vers. Quisquis igitur.* Colliguntex Ordio. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sub hoc tit.*

Non idem in eodem negotio sit Aduocatus, & iudex.] Notatur ad hoc quòd eodem tempore non potest quis esse iudex & Aduocatus, quia in iurisdictione contentiosa non licet sustinere vices plurium, vt per Stephan. Gratian. *discept. forens. c.* 4. & est incompatibile vt quis sibi ipsi consulere possit, Deci. *cons.* 8. *num.* 3. *in fine, vers. & hoc clarum.* Atque non solùm honestum, sed necessarium quoque est iudicibus abstinere ab aduocatione. Auendan. *de exequendis mandatis p.* 1. *cap.* 2. *num.* 23. *vers. olim.* In tantum vt iudex esse non possit in ea causa, in qua fuit priùs Aduocatus, Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *quæst.* 73. *num.* 4. Auendan. *d. num.* 23. *in fine*, Petr. Gregor. *syntagm. iuris p.* 3. *lib.* 49. *cap.* 6. *n.* 26. Azeued. *l.* 13. *num.* 3. *tit.* 16. *lib.* 2. *noua Recop.* Cabed. *Lusit. decis.* 20. *num.* 2. *p.* 1. vbi etiam quòd poterit esse iudex in alia causa penitus separata. Gsrc. Mastrill. *Sicilia decis.* 151. *num.* 35. & 41. Camill. Borell. *in summa omnium decis. tom.* 2. *tit.* 65. *num.* 125. Stephan. Gratian. *dict. cap.* 4. *num.* 3. & 5. vbi id extendit, etiamsi fuisset Aduocatus in alia causa, dummodo connexa & inuicem dependente cum illa, in qua vult esse iudex. Et aduertit Azeued. *vbi proximè*, quòd vltra quòd delictum committeret ille qui iudicat causam, in qua fuit Aduocatus, talis sententia esset nulla. Poterit tamen iudex, qui protulit in prima instantia sententiam, in seconda vti Aduocatus defendere sententiam suam gratis, Capell. Tholos. *decis.* 277. Azeued. *per text. ibi in d. l.* 13. Mol. *in compendio iuris p.* 1. *tit.* 2. *q.* 6. *in fine*, Stephan. Gratian. *dict. cap.* 4. *num.* 7. Betoard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imp. in procemio n.* 40. & *seq.*

In licentiam conuitiandi, &c.] Notatur ad hoc quòd Aduocati vltra quàm litium poscat vtilitas, in licentiam

licentiam connitiaudi, & maledieendi temeritatem prorumpere non debere, vt per Pet. Gregor. *syntagm iuris p. 3. lib. 49. cap 6. num. 29.* Bobadil. *in sua polsica lib. 3. c. 14. num. 65.* Surd. *decis. 99 num. 25.* vbi ex hoc text. colligit quòd liceat Aduocato conuitia dicere quantum poscit vtilitas causę, quia non ex dolo, sed ex causa artis suæ hoc dicit. Et ratio prædictorum est, quia substantia in actione iniuriarũ est animus iniuriandi, existentia autem causæ indicat abesse animum iniuriãdi, & citat Oldrad. *cons. 54. n. 3.* Roman. *cons. 96. n. 4. vers. imò quod plus est.*

14 *Opinionis suæ imminutionem patietur.*] Notatus ad hoc quòd fama & honos præponitur rebus, vt per Surd. *decis. 89. num. 21.*

15 *Nemo ex ijs, quos licebit, &c.*] Notatur ad hoc quòd viles admodum fuerunt Aduocati, ij quidem abiecti, atque degeneres inter vilissimos computantur, qui vili pretio, siue turpi compendio patrocinium præstant, vt per Tiraquell. *de nobilit. cap. 29. num. 6.* vbi *num. 53.* hunc text. ita intelligit. Vnde Aduocatum pro modico patrocinantem contemptibilem haberi resoluunt Viui. *Neapol. decis. 123. num. 1.* Monter à Cueua *Aragon. decis. 14. num. 62.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib. 1. concl. 44. consid. 1.* quos refert parens meus *in remiss. ad Ordin. Reg. Lusitan. lib. 1. tit. 48. §. 27. num. 7.*

16 *Nemo ex industria protrahat iurgium.*] Vide Donel. *commentar. iuris ciuilis lib. 18. cap. 3. col. 9. vers. praterea vniuersi.*

17 In gloss. *Vtilitas.* Notatus ad hoc quòd opponens contra testes crimen, & non probans, non posest conueniri iniuriarum actione, vt per Rebuff. *in tract. exceptionum, num. 456.* vbi hoc verum dicit maximè si fuerit protestatus quando opponit quòd animo iniuriandi hoc non facit; sed tantùm causa se defendendi, *& in declarat. arboris n. 24.*

SVMMARIVM.

1 *Aduocati solertiâ, facundiâ & peritiâ pares eligendi, & partibus adiungendi sunt.*

2 *Aduocans, cui patrocinium partis per iudicem iniungitur, patrocinium recusans sine admissa excusatione, fori exercitio carebit.*

3 *Litigator cum pluribus Aduocatis tractans, &c. prodit iniquæ litis prosequutionem.*

4 *Aduocati sunt nobiles.*

5 *Antiquitas nobilitat.*

6 *Fama in probanda nobilitate sufficit.*

7 *Aduocatus recusans patrocinium sibi iniunctum, foro arcetur, & patrocinandi munere amplius non fungitur. intellige vt num. 8.*

9 *Aduocatum aduersario subtrahens malam causam fauere præsumitur.*

10 τò Careat *latam sententiam ipso iure importat.*

L. Prouidendum. VII.

Iidem & GRATIANVS AAA. *ad eundem P. V.*

1 ADuocati solertiâ, facundiâ & peritiâ pares eli-
2 gendi, & partibus adiungendi sunt. Aduocans, cui patrocinium partis per iudicem iniungitur, patrocinium recusans sine admissa excusatione
3 probabili ac legitima fori exercitio carebit. Litigator cum pluribus Aduocatis tractans, & aduersario idoneos & pares suo Aduocato patronos & causidicos abstrahens prodit iniquæ litis prosequutionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

Aut meritum nobilissimos fecerit.] Ergo Aduocati 4
sunt nobiles, vt per Tiraq. *de nobilit. cap. 29. à princ.* & præcipuè *num. 12.* Rebuff. *de priuil. scholar. priuil. 45.* Ioan Garc. *de nobilit. gloss. 35. n. 6. cum seqq.* Azeued. *l. 8. tit. 7. lib. 1. nouæ recop. pag. 113.*

Aut vetustas, &c.] Ergo antiquitas nobilitat, 5
de quo vide Tiraquell. *de nobilit. cap. 19. à princip.* & eo nobilior, quo antiquior. Gam. *Lusit. decis. 3. num. 21.*

Vel plures, quorum fama, &c.] Notatur ad hoc 6
quòd fama in probanda nobilitate sufficit, de quo vide Hippol. *in l. de minore, §. plurium, num. 88. ff. de quæstion.* Cassan. *in catalogo gloriæ mundi part. 8. consid. 16. vers. & ideo,* Tiraquell. *de nobilit. cap. 10. n. 6. & cap. 11. n. 7.* Duen. *reg. 299. limit. 3.* Couar. *practic. c. 21. num. 7.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloss. 7. n. 11. & 12.* Mascard. *de probat. concl. 1090. num. 11.* Cardin. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib. 11. tit. 10. num. 36.* Cabed. *Lusit. decis. 73. num. 15. p. 2.*

Si quis verò minus, &c.] Notatur ad hoc quòd 7
Aduocatus recusans patrocinium sibi iniunctum aliis præstare, foro arcetur, & patrocinandi munere ampliùs non fungitur, vt per Mynsing. *cent. 4. obseru. 32.* Capell. Thol. *decis. 481. incip. Item fuit quæsitum,* Gail. *lib. 1. obseruat. 43. sub num. 1.* quos refert & sequitur Camill. Borrell. *in summ. omnium decis. 1. tom. 1. tit. 65. n. 43.* Roman. *sing. 259.* Couar. *lib. 3. var. cap. 14. num. 2. & practic. cap. 6. num. 4.* Azeued. *l. 16. num. 3. tit. 16. lib. 2. noua Recop.* Menoch. *de arbitr. casu 369. num. 4.* Et idem Camill.
Borrel. *vbi suprà n. 44.* intelligit procedere quan- 8
do excusationem aliquam iustam non habeat, veluti si cogantur patrocinari contra filios, parentes, pupillósve, quorum tutelas gerunt, vel quandoque contra amicos. Aduertit igitur Azeued. *l. 13. n. 19. vers. mandamos, tit. 9. lib. 3. noua Recopil.* quod in compellendo Aduocatum patrocinium præstare debere esse iudex discretus, ne faciat inimicum patrocinari, vel contra amicum postulare. Sed si Aduocatus compulsus noluerit patrocinium præstare, pro toto illo anno in illa, neque in alia aduocare poterit causa quæ non sit propria, secundùm *l. Hispan. 1. tit 9. lib. 1. fori, l. 5. tit. 19. lib. 3. Ord. & l. 28. tit. 25. lib. 4. noua Recopil.* post quam *dicta l. 13. eiusdem noua Recop.* declaratur, scilicet vt præcisè non compellatur Aduocatus, sed quòd si noluerit obedire mandato iudicis, incurrat illam pœnam, & detur parti alius Aduocatus, quod idem Azeued. intelligit si in loco illo essent alij Aduocati, secus verò si deficerent, vel non possent in causa illa aduocare, tunc enim esset omnino compellendus Aduocatus.

Ostendet proculdubio iniquam à se litem foueri.] Notatur ad hoc quòd præsumitur fouere ma- 9
lam causam, quia aduersario Aduocatum subtrahit, vt per Menoch. *de præsumption. lib. 2. præsumption. 91. numer. 10.* Mascard. *de probation. conclus. 274. n. 1.* Gregor. Lop. *per text. ibi in l. 10. gloss. 3. tit. 6. part. 3.*

In gloss. *Foro.* ibi, *ipso iure.* Notatur ad hoc quòd 10
verbum, *careat,* importat latam sententiam, & ipso iure, vt per Tiraquell. *in l. si vnquam, verbo reuertatur, num. 161. de reuocan. donat.* Vezin. *tom. 2. commun. opin. lib. 9. tit. 34. num. 354.* Gam. *in tract. de sacram. præstand. vltimo supp. damnatu, quæst. 5. n. 17.* Sayr. *in claui Regia lib. 3. cap. 8. n. 26.* Farin. *fragm.*

crimin.p.2.verbo lex,n.129. quos refero *de dictionib. vsufreq.dict.53.*

SVMMARIVM.

1 *Aduocati Religioni Catholicæ sint addicti, & n.5.*
2 *Aduocati munus contra præscriptum Imperatoris subreptitiè impetrans, foro prohibetur.*
3 *Rectores prouinciarum Aduocatos hæreticos ad exercitia forensia impunè non admittent.*
4 *Iudæus, seu Maurus non potest esse Aduocatus pro Christiano.*
6. *Stylus, pro scientia damnationis bonorum.*

L. Nemo. VIII. & vlt.

Impp. LEO & ANTHEMIVS AA. *Nicostrato P. P.*

1 ADuocati Religioni Catholicæ addicti sint,
2 Item Aduocati munus contra præsciptum Imperatoris subreptitiè impetrans, & sustinens, foro
3 prohibetur. Prouinciarum Rectores Aduocatos hæreticos impunè ad exercitia forensia non admittent. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num. 1. sup. hoc tit.*

4 Per hunc textum tenet Bart. hic Iudæum, seu Maurum non posse pro Christiano esse Aduocatum, ita *l. Hispan. 5. in fine tit. 6. part. 3.* vbi Greg. Lop. *in gloss. fin.* dicit quòd tamen tenet processus si isti vel alij prohibiti postulare, postulent iudice fortè ignorante, Cou. *in Clem. si furiosus p.1. §. 2. ad fin. in vers. sexto*, Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 49. c. 6. n. 25.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. c. 3. col. 7. vers. proterea*, Cardos. *in praxi iudicum, verbo procurator. num. 110.* Menoch. *de arbitr. casu 360. n. 69.* vbi re-
5 fert Leonem Imperatorem, virum tunc Religiosissimum, *in hac l. 1.* constituisse, Aduocatos non posse assumere patrocinia priusquam sint imbuti sacrosanctis mysteriis Catholicæ Religionis, nec posse prohibitum patrocinium assumere.

6 *Stylum præscriptionis, &c.*] Stylum hìc pro sententia damnationis bonorum ex Accursio exponit Christoph. de Paz *ad leges styli p. 1. rub. num. 19.* vbi dicit in hoc significatur hanc legem communiter recipi ab omnibus iuris interpretibus.

De Aduocatis diuersorum iudiciorum.

TIT. VII.

ADVOCATVS, vel patronus, vel causidicus, vel togatus dicitur, qui pro alio postulat. Scripserunt in hanc rubricam Aloys. Leo, Sebast. Næui. item Cuiac. Pac. & V. Vesembec.

De materia tituli & latè de Aduocatis vide *Ordin. Regiam Lusitan. lib. 1. tit 48. & l. Hispan. 1. cum seqq. tit. 6. part. 3. & tit. 19. lib. 3. Ord. & tit. 9. lib. 3. noua Recop.* Adrian. Pulux. *in orat. de Aduocatorum priuilegiis*, Lancelot. Polit. *de Aduocati officio tom. 3. tract. Doct. part. 1. fol. 362.* Ioan. Petr. Ala *de Aduocato, & causidico Christiano*, Erasm. à Cochier *de Aduocatis feudalibus*, Martin. Magerum *de aduocatia armata, siue clientulari patronorum iure, & potestate, clientúmque officio*, Cassan *in catalog. gloriæ mundi, p. 7. consid. 28.* Perex *l. 1. tit. 19. lib. 2. Ordinam. & l. 2. tit. 4. lib. 3. eiusdem Ord.* Anton. Grauat. *ad Vestr. in pract. lib. 2. cap. 18.* Burg. de Paz *in proœm. legum Tauri ex num. 476.* Tiraquell. *de nobilit. cap. 19.* Menoch. *de arbitr. casu 494.* Iacob. Benni. *de priuil. Iureconsult. part. 2. priuil. 28. & p. 3. priuil. 75. ex n. 3.* Axeued. *tit. 16. in initio ex n. 4. lib. 2. nouæ Recopil.* Ioan. Matienz. *in dial. relator. part. 1. cap. 7. & 9.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. cap. 3.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloss. 35. num. 51. cum seqq.* Sayr. *in Regia lib. 12. cap. 22.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. tom. 2. lib. 25. cap. 44. à n. 665.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 186. num. 6. cum seqq.* Bernard. Grauæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib. 1. concl. 44.* Valasc. *cons. 125. à princ.* Cabed. *Lusit. decis. 224. p. 1.* Mendez à Castro *in praxi Lusit. lib. 1. c. 3. n. 27. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Aduocatus præuaricator legitimè conuictus impunis non est.*
2 *Sententia lata intercedente præuaricatione non meretur executionem.*
3 *Præuaricationem obiiciens & non probans, de calumnia tenetur, & sententia, quæ prætextu præuaricationis impugnatur, præuaricatione non probata in rem iudicatam transit.*
4 *Aduocatus si fuerit corruptus pecunia, an sententia sit nulla.*
5 *Præuaricationis nomine contineri videtur Aduocatus, seu Procurator ille, qui visis scripturis sui clientuli, causam deserit, & ad aduersarium transfugit.*

L. Si patronum. I.[1]

Imp. ANTONINVS A. *Doloni.*

ADuocatus præuaricator legitimè conuictus 1
impunis non est. Et sententia lata intercedente 2
præuaricatione executionem non meretur. Item 3
præuaricationem obiiciens, & non probans, de calumnia tenetur, sententia, quæ prætextu præuaricationis impugnatur, præuaricatione non probata in rem iudicatam transit. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Angel. Sichard. Castren. Aloys. Leo, Sebast. Næui. & remissiuè Cassal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

De materia huius text. vide Gregor. Lop. *l. 13. in* 4
gloss. verbo por dineros tit. 22. part. 3. vbi quærit an si corruptus fuit Aduocatus pecunia, sententia sit nulla, Tiraquell. *de pœnis temper. causa 44. num. 37.* vbi cum gloss. *in præsenti* dicit secundùm aliquos quod si Aduocatus alicuius præuaricatur aliquid omittendo scienter, ex ista omissione perdit causam, valet sententia mero iure, éstque opus in integrum restitutione, *l. minor autem, §. 1. ff. de minorib.* si autem præuaricatur committendo, puta reuelando parti aduersæ secreta causæ, & illum instruendo, aut aliud huiusmodi, sententia est nulla, & *causa 49. n. 34.* vbi ait quòd licèt propter immanitatem criminis accusator non probans non dicatur calumniari, vt qui accusationem illius facilius prosiliat, nihilominus tamen regulariter secus est, vt *in hac leg.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 32. cap. 10. à princip.* Menoch. *de arbitrar. casu 323. de præuaricatorib.* Donel. *comment. iuris ciuil. lib. 18. cap. 3. col.*

col. 3. Maſcard. *de probat. concl.* 322. Farinac. *in praxi crimin. quaſt.* 16. *num.* 11. vbi poſt multos à ſe relatos & citato noſtro text. tenet poſſe de calumnia condemnari illum, qui vel accuſationem non probauit vel ab ea deſtitit, licèt talis non verus, ſed præſumptus dicatur calumniator, refert & ſequitur Caſtill. *quotid. lib. 3. cap. 21. n. 9.*

5 Sub præuaricationis nomine contineri videtur Aduocatus, ſeu Procurator ille qui viſis ſcripturis, ſeu inſtrumentis ſui clientuli, cauſam deſerit, & ad aduerſarium confugit, illi ſecreta ipſius cauſæ pandando, vt per Boſſi. *in practic. titul. de præuaricat. num. 4.* Menoch. *d. caſu* 323. *num.* 4. vbi *num.* 5. ſubdit quòd talis non propriè, ſed impropriè præuaricationis crimen committere dicitur. Et aduertit Caſtrenſ. *in præſenti, prope fin.* ex noſtris Iureconſultis Oldradum hoc præuaricationis crimine notatum fuiſſe, & præ nimio dolore quòd delictum fuiſſet detectum deceſſiſſe, prout etiam refert Clar. *in pract. §. fin. quaſt. 72. verſ. terginerſator.* Auendan. *de exequendis mand. part. 1. c. 2. num. 25. in fine, verſ. conſulo.* Propriùs igitur non præuaricationis crimen, ſed falſi incurrere dicetur Procurator, ſeu Aduocatus pandens ſecreta cauſæ parti aduerſæ, vt tenent *l. Hiſpan. 5. verſ. eſſomiſmo tit. 7. part. 7.* Auendan. *vbi proximè.* Roland. *conſ. 36. ex num. 23. vol. 3.* Perez *ad leg. 1. quaſt. 5. tit. 19. lib. 5. Ordin. pag.* 400. Gregor. Lop. *per text. ibi in l. 1. tit. 7. part. 7.* Auendan. *de exequen. mand. lib. 1. cap. 2. ex numer. 24.* Azeued. *l. 17. à princip. tit. 16. lib. 2. noua Recop.* Menoch. *conſ. 323. ex numer. 5.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 100. num. 16.* Cald. Pereira *ad l. vnic. ex delictis defunct. part. 4. numer. 31. cum ſeqq.* Parens meus *in remiſſ. ad Ordin. Reg. Luſitan. lib. 1. tit. 48. §. 2. num. 2.* latè Farin. *in praxi crimin. part. 1. quaſt. 4. num.* 15. vbi punit pœnas, quas talis Aduocatus, ſeu Procurator incurrit: videlicet primò quòd incurrit infamiam; ſecundò quòd ab aduocandi, ſeu procurandi munere repellitur: tertiò erga dominum actione mandati ad damna & intereſſe tenetur: quartò punitur pœna extraordinaria iudicis arbitrio iuxta facti & perſonarum qualitatem: quintò ſententia lata ob præuaricationem Aduocati, ſeu Procuratoris eſt nulla, etſi non ipſo iure, ſaltem via reſtitutionis, & *num.* 16. cum Menoch. *d. caſu* 323. *in fine*, ſubdit poſſe Aduocatum, ſeu Procuratorem etiam poſt viſas ſui clientuli ſcripturas, illi reſtituta mercede accepta, eò quòd viderit eum minus iuſtam cauſam fouere, ſuum patrocinium tali clientulo denegare, non tamen aduerſarium adiuuare. Hac in re eſt optima *lex Hiſp. 19. tit. 6. p. 3.* dum vult quòd Aduocatus cui pars nunciauit ſecreta ſuæ cauſæ, non poſſit aduocare pro parte aduerſa ſi labori eius priùs ſatisfecerit; ſed non aperit an poſt nudata ſecreta cauſæ teneatur Aduocatus ſuperſedere expectans an ſibi velit ſoluere, vel non; in quo dubio Gregor. Lop. *ibi in gloſſ. verbo ſu ſalario*, ita concludit, ſi oſtendiſti iura tua, & requiſiuiſti Aduocatum de patrocinio, & ipſe dedit tibi ſpem; ſi poſtea non ſtet per te, quia vis eum pro Aduocato, & ſibi ſoluere, non poterit aduerſæ parti patrocinari; ſed ſi non requiſiſti eum, vel per te ſtat quominus ipſe ſit tuus Aduocatus, vel non vis ſoluere, tunc bene poterit tibi aduerſari, & videtur de mente huius l. & non deberet Aduocatus præcipitare ſe in inuando alteram partem, niſi probaret partem, cui conſuluit, nolle ei ſoluere, ſeu nolle eum in Aduocatum.

SVMMARIVM.

1 *Decurionibus, & patriæ officiis adiuncti fauore defenſionis vltra priora munera Aduocatorum prouinciam in patria accipiunt, & adminiſtrant.*
2 *Aduocati contrà patriam non patrocinabuntur, & num. 4.*
3 *Iudices, aut correctores Aduocati officio vti non poſſunt intra ſuum territorium.*

L. Qui neceſſariò. II.

Imppp. VALENS. GRAT. & VALENT. AAA. *ad Antonium P.P.*

DEcurionibus, & patriæ officiis adiuncti fauore 1 defenſionis vltra priora munera Aduocatorum prouinciam in patria accipiunt & adminiſtrant. Item 2 Aduocati contra patriam non patrocinabuntur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſup. hoc tit.*

Cauſidicorum funguntur officiis.] Non ita ſi iudi- 3 ces ſint aut correctores, quia hi intra ſuum territorium aduocationis officio vti non poſſunt; nam licèt olim iure communi attento non imponeretur iudicibus neceſſitas abſtinendi ab aduocatione, hodie verò non ſolùm honeſtum, ſed neceſſarium quoque eſt, nam intentos officio aduocationis impediret ſe ipſum in adminiſtranda iuſtitia. Ita Auendan. *de exequendis mandat. part. 1. cap. 2. num. 23. in princip.*

Vt non contra Remp. ciuitatis, &c.] Notatur, quòd 4 Aduocati contra Remp. ſuæ patriæ patrocinari non debent, vt per Rip. *in l. fin. n. 31. de reuocand. donat.* Corr. *in memorab. verbo ingratitudo el 2.* Ioan. Gaſp. Hortigas *in patrocinio pro Cæſaraguſt. gymnaſio p. 1. ex num. 3.* Cened. *ad Decretum collectan. 28. num. 22.* Patriæ enim plurimum habemus, ad hoc. per me *in collect. ad proœm. Decretal. num. 22.*

SVMMARIVM.

1 *Aduocati vel ſponte, aut etiam inuiti ad munus collectarum non accedant, nec trahantur, & num. 2.*
3 *Togati, pro Aduocatis.*

L. Ne quis. III.

Impp. ARCAD. & HONOR. AA. *ad Africanum P. P.*

ADuocati vel ſponte, aut etiam inuiti ad munus 1 collectarum colligendarum non accedant, neque trahantur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. n. 1. ſup. hoc tit.*

De Aduocatis onere aliquo collectarum non gra- 2 uandis dicam commodiùs *ad l. ſancimus 6. infra hoc eodem tit.* Et quòd ab oneribus realibus tributorum immunes ſint, Guid. Papæ *deciſ. 88. & 388.* Matth. Stephan. *de iuriſdict. part. 2. cap. 10. num. 16. & ſequent.*

Ex corpore togatorum. Id eſt, Aduocatorum, qui 3 prætetquam vbi cauſas orabant, penula vti poterant, ob idque togati appellantur in hoc text. vt per

Guid. Pancirol. *in thesauro variarum lectionum lib. 1. cap. 12.*

SVMMARIVM.

1 *Aduocati occasione officij acquisita vt peculium castrense tenent, & iure dominij post obitum parentum vendicant, & num. 2.*
3 *Peculium quasi castrense quod sit.*
4 *Salarium ratione administrationis in officio acquisitum peculium quasi castrense dictum.*
5 *τὺ Occasionis notio.*

L. Fori tui. IV.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. *Eustasio P.P.*

1 ADuocati occasione officij acqoisita vt castrense peculium militum tenent, & iure dominij post obitum parentum vendicant. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Cacheran. *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 6. de po-*
3 *stulando num. 2. pag. 309.* vbi ait peculium quasi castrense dici illud, quod Aduocatus lucratur siue ex salario publico, siue aliàs, dum tamen ille sit Aduocatus approbatus publica auctoritate, & receptus in album Aduocatorum, propterea de illis acquisitis factis ab ipso Aduocato poterit ipse disponere, ac de illis testari, ac si esset paterfamilias. Peregrin. *de iure fisci lib. 7. tit. 2. n. 15. in fine*, Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 49. cap. 6. numer. 35.* Donel. *commentar. iuris ciuilis lib. 18. cap. 3. col. 3.* Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum & vxor. §. 62. num. 18. ad*
4 *fin. & seq.* vbi dicit quòd salarium ratione administrationis in officio acquisitum dicitur peculium quasi castrense, & ponit exemplum in Aduocato fisci, vel pauperum, & similibus, quibus de publico datur salarium, Benedict. Pinel. *select. iuris interpret. lib. 1. c. 5. n. 20.* Vide Doctores citatos *ad l. 8. inf. hoc eodem tit.*

5 *Vel ipsum occasione quæsierint.*] Ergo occasio illa dicitur in præsenti quæ non est ordinata ad effectum de quo agitur, sed accidentaliter & fortuitò contingit, vt per Tiraq. *in tract. Cessante causa limit. 13. n. 7.* vbi *in fine*, ait Bartolum ex hoc text. notare aliud esse, aliquid esse ex aliquo, aliud eius occasione.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegia quibusdam concessa possunt ad alios per Principem generalibus verbis extendi.*
2 *Priuilegia locum teneati concessa, quando solus prius regebat sedem, & iustitiam ministrabat, ad nouos in eadem Curia Consiliario extendi debent.*
3 *Togatis, id est, Aduocatis, & patronis causarum.*

L. Quicquid animi. V.

Impp. THEOD. & VALENT. AA. *Cyro P.V.*

1 PRiuilegia quibusdam concessa possunt ad alios per Principem generalibus verbis transferri, & extendi. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1 num. 1. sup. hoc tit.*

Ex hoc text. colligit Boër. *decis. 246. num. 4.* quòd priuilegia locum teoenti concessa, quando solus priùs regebat sedem, & iustitiam ministrabat, ad nouos in eadem Curia Consiliarios extendi debent.

Præstitimus togatis.] Id est, Aduocatis, & patronis causarum, qui in forensibus negotiis præmunientes litigatoribus suum præbent patrocinium. Ita Caluin. *in suo Lexic. iurid. verbo togati.*

SVMMARIVM.

1 *Aduocato nullum munus personale, nec iudicandi, arbitrandi, & consulendi necessitas extra patriam iniungatur, & num. 2.*
3 *Aduocati gaudent priuilegijs, quibus legum Doctores, qui actu legunt. intellige vt n. 4.*
5 *Aduocatus cogi non potest, vt subeat officium aduocationis, & postulationis, nisi vrgente necessitate.*

L. Sancimus vt Aduocati. VI.

Iidem AA. ad Florentium P.P.

ADuocato nullom munus personale, nec necessitas iudicandi, arbitrandi, & consulendi extra patriam iniungatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 8. tit. 32. paro. 2. vbi gloss. fin.* Mantua *lib. 3. locorum c. 42.* Adrian. Pulux. *in orat. de Aduocator. priuilegijs fori fol. 17.* Donell. *commentar. iur. ciuilis lib. 18. cap. 3. col. penult. versic. præterea Aduocati.*

Priuilegiis itaque gaudent Aduocati, sicut & legum Doctores, qui actu legunt, vt nullum illis personale munus ioiungatur, nec onere aliquo collectarum grauentur: ita Franc. Marc. *Delphin. decis. 185. num. 2. vol. 2.* Laurent. Syluan. *cons. 88. num. 4. & 14. vol. 1.* Nicol. Fastas. *de æstimo part. 4. cap. 3. n. 46. cum seqq.* Roland. à Valle *cons. 66. num. 36. & 38. vol. 1.* Menoch. *de arbitrar. casu 379. num. 3.* Camil. Borrel. *de compromiss. §. 4. gloss. 2. num. 10. & in summ. omnium decis. tom. 1. tit. 65. de Aduocatorum officio, ex num. 22.* vbi *num. 27.* iotellige in Aduocatis & Doctoribus, qui postulando optimum, & solemne nomen sibi quærunt, non autem in illis, qui nomine teous Doctorum, & Aduocatorum nomen sibi vsurpant, nescientes, aut docere nolentes.

Præter arbitrium, &c.] Notatur ad hoc quòd Aduocatus cogi non potest ad subeundum officium aduocatioois, & postulationis, & sic ad præstandum suum pattocinium, nisi vrgente necessitate, vt per Viui. *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 6. num. 19. versic. idem Aduocat.* vbi etiam quòd eadem præexistente necessitate cogi potest litigantibus consulere, & ad suscipiendam delegationem sibi factam vt etiam firmat Garc. Mastrill. *de magistratib. lib. 1. c. 30. n. 78.*

SVMMARIVM.

1 *Aduocati diuersorum locorum vni Principi subiectorum fruuntur eisdem, & consimilibus locorum priuilegiis.*
2 *Toga super alias vestes induebatur, sinistrúmque humerum tegebat, & ante pectus demissa fibula in dextro humero nectebatur.*

3 Toga

3 *Togo præfecturæ Illyricianæ, pro collegio Aduocatorum istius fori.*

L. Iiſdem priuilegium VII.

Iidem AA. *Thalaſſio PP. per Illyricum.*

1 ADuocati diuerſorum locorum vni Principi ſubiectionem fruuntur eiſdem, & conſimilibus locorum priuilegiis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1.ſupr.hoc tit.*

2 *Potiri togam*, &c.] Toga ſuper alias veſtes induebatur, ſiniſtrúmque humerum tegebat, & ante pectus dimiſſa fibula in dextro humero nectebatur.
3 Et toga præfecturæ Illyricianæ pro collegio Aduocatorum eius fori accipitur *in hoc text.* tempore enim patrocinij Aduocati togati eſſe debebant, ita Guid. Panciol. *in theſauro variar. lection. libro 1. cap.12. de toga ciuium Romanorum inſigni.*

SVMMARIVM.

1 *Aduocatus fiſci liberatur à conditione cohortalium, & quod lucratur, inter peculium quaſi caſtrenſe reputabit.*

2 *Aduocati cauſarum ad ſuprema tribunalia non omnes admittebantur, ſed certus conſtituebatur numerus, & n.3.*

4 *Aduocatus fiſci liberatur à Curiali conditione, vel altera viliori.*

5 *Filiusfam. Aduocatus quidquid acquirit peculij caſtrenſis loco habetur, & poſt patris mortem non tenetur illud conferre fratribus. intellige vt numero 6.*

L. Cùm aduocato VIII.

Iidem AA. *Cyro P.P.*

1 ADuocatus fiſci liberatur à conditione cohortalium, & quod lucratur, inter quaſi caſtrenſe peculium reputabit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1.ſupr.hoc tit.*

2 *Centum quinquaginta*, &c.] Nota quòd Aduocati cauſas defenſuri, ſiue pro aliis acturi, ad maiora & ſuprema tribunalia non omnes admittebantur, ſed fiebat illorum delectus, & certus numerus conſtituebatur, vt in hoc text. Camill. Borrel. *in ſumma omnium deciſ. tom.1. tit.65. de Aduocatorum officio, ex num.14.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.1.*
3 *cap.184. num.18.* vbi dicit quòd Aduocatorum olim erat certus numerus, & qui ex illo erant numero, temporarij, non perpetui reputabantur, licèt deinde penuria & paucitas Iuriſperitorum fuerit, vt perpetuarentur. Cuiac. *obſeruat. lib.16.c.22.*

4 *A cohortis, vel alterius*, &c.] Notatur ad hoc quòd Aduocatus fiſci liberatur à Curiali conditione, vel altera viliori, vt per Pereg. *de iure fiſci lib.7. tit.2. num.15.*

Quaſi caſtrenſe ſibimet vendicare, &c.] Notatur ad hoc quòd filiusfamilias Aduocatus quicquid acquirit, caſtrenſis peculij loco habetur, & poſt patris mortem non tenetur illud cum fratribus conferre. Ita Franciſc. Marc. Delphin. *deciſ.638. ſub num.3. vol.1.* Clem. Aſcan. *de patria poteſt. effectu 2. ſub n.6. & effectu 9. num.2. cum ſeqq.* Cornel. Benincaſ. *de paupert. ſpec.1. in iudic. num.8.* Clar. *in § teſtamentum, quæſt.17. in fine*, Ioan. Anton. Mangil. *de imputat.* Barboſ. *Collect. in Cod. Tom. I.* *quæſt.29. num.27. cum ſeqq.* Roland. Cauagnol. *in decretis Montisferrati decreto 41. §.2. num.12.* Anton. Scap. *de iure non ſcripto lib.3. cap.105. num.4.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.18. cap.3. col.pen. verſ. deinde Imper.* Hieron. Treutler. *diſput. ſelect. part.1. diſp.8. theſi 3.* Peregrin. *d. lib.7. tit.2. num 15. prope fin.* Vincent. Carot. *in tractat. de locato tit. de fructibus & litium expenſ. quæſt.8. d. n.49.* Camill. Borrel.
in ſumma omnium deciſ. tom.1. tit.65. de Aduocatorum officio, num.120. vbi *num.121.* id intelligit, dum- 6
modo tales Aduocati filiifamil. in Aduocatorum matricula ſint deſcripti. Vide citatos *ad l.4. ſuprà hoc eodem tit.* Vnde in teſtando de tali lucro, vel ſalario Aduocati militari potiuntur priuilegio, ac etiam poſt pupillarem ætatem in eo ſubſtituere poſſunt, Perez *verbo llamen à los auogados, verſ. octauò ſubtiliter tit.19. lib.2. Ordin.*

SVMMARIVM.

1 *Aduocatus finito prouinciæ munere, quod adminiſtrauit, poteſt redire ad munus patrocinij, vel cauſidici.*

2 *Aduocati ex ſtudio, & labore patrocinandi vitæ ſubſidia quærere licitè poſſunt.*

3 *Officia ex quibus parantur vitæ ſubſidia, non ſine graui cauſa alicui adimenda, & num.4. & 5. amplia vt num.6.*

L. Si quis IX.

Iidem AA. *Apollonio P.P.*

ADuocatus finito prouinciæ munere, quod ad- 1
miniſtrauit, redire ad patrocinij, vel cauſidici
munus poteſt. Item Aduocati ex ſtudio, & labore 2
patrocinandi vitæ ſubſidia quærere licitè poſſunt.
Officia ex quibus parantur vitæ ſubſidia non ſine 3
graui cauſa alicui ſunt adimenda, & interdicenda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. ſupr.hoc tit.*

De officio nulli ſine vrgenti cauſa adimendo, vi- 4
de Menoch. *de arbitr. quæſt.55. per tot.* Carol. Tap. *in l.fin. ff. de conſtit. Princip. cap.9. num.77. cum ſeqq.* Bobadil. *in ſua politica lib.1. cap.16. num.28.* Cabed. *Luſitan. deciſ.10. part.2.* Cald. Pereira *poſt quæſt. fo-*
renſ. conſ.8. num.66. vbi atteſtatur Reges Luſitaniæ, 5
Caſtellæ, & Franciæ ſemel collata officia extra mortis, vel renunciationem, aut delictum tollere non ſolere, Cenal. *commun. contra commun. q.425. num.16. cum ſeqq.* Gotier. *de iuram. confirm. p.1. cap.18. n.15. & 16. & cap.30. n.19. & practic. lib.3. quæſt.11. n.9.* Fontanel. *de pactis nupt. clauſ.4. gloſſ.10. p.1. n.144.* Petr. Gregor. *ſyntagm iuris lib.49. cap.8. num.12.* latiſſimè Garc. Maſtril. *in tractat. de magiſtratib. lib.1. cap.27. per tot.* vbi multipliciter ampliat, & in pri-
mis *à num.26.* extendit, etiamſi officij conceſſio fa- 6
cta fuerit ad beneplacitum, & cum clauſul. *quoad placuerit*, eam abſque iuſta cauſa minimè poterit reuocari. & *num.32.* quòd nec minus poterit, & *n.33.* dicit quòd officialis abſque iuſta cauſa reuocatus ſuccurritur remediis poſſeſſoriis.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegium vni officij & artis cauſa conceſſum, alteri, qui eandem artem exercet cum vtilitate publica, commune eſto.*

2 *Aduocatorum fisci aucto numero, priuilegium simul auctum censetur.*

3 *Aduocatus fisci eligitur de præstantioribus.*

4 *Salarium duplex accipit, qui duplex gerit officium.*

5 *Officia duo qualiter quis habere possit in eodem loco, remissiuè.*

L. Binos qui X.

Impp. VALENT. *&* MARTIAN. AA. *Palladio P. P.*

1 PRiuilegium vni officij & artis causa concessum, alteri, qui eandem artem exercet cum vti-
2 litate publica, commune esto. Aucto Aduocatorum fisci numero priuilegium simul auctum censetur Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

3 *Qui priores*, &c.] Notatur ad hoc quòd fisci Aduocatus eligitur de præstantioribus, vt per Peregrin. *de iure fisci, lib. 7. tit. 2. numer. 12. in principio.*

4 *Paribus dignitatis, & priuilegiorum*, &c.] Notari solet hic text. ad hoc quòd potest quis duplex salarium percipere si duplex officium gerat, vt per Lap. *allegat. 99. incip. Commune*, Gail *lib. 1. obseru. 44.* Pinel. *in l. 3. de bonis maternis part. 3. num. 73. ad finem, vers. ad idem solet notari*, Menoch. *de arbitrar. casu 233. num. 7.* Brunor. à Sole *in locis communibus verbo exercitium* 1. Guilielm. Benedict. *in cap. Raynutius, verbo duas habens filias, num. 63.* Capyc. *decis. 27. num. 20.* à Ponte *in tract. de potestate Proregis tit. de abundano. ciuit. §. 6. num. 11. cum seq.* Ioseph. Sesse *de inhibit. cap. 1. §. 8. n. 10. & 11. & decis. 174. num. 5. part. 2.* latè Garci. Mastrill. *in tractat. de magistrat. lib. 1. cap. 21. num. 72.* & *ibi lib. 2. cap. 11. per*
5 *tot.* ostendit qualiter quis officia duo in eodem loco habere possit.

SVMMARIVM.

1 *in Aduocatorum ordinem nemo recipiendus sub colore assidendi, nec in eorum consortium cooptandus absque examine, aut cohortalis statim ac fortuna subiacens, n. 2.*

3 *in Aduocatorum numerum promouendum, Doctores olim & examinatores de peritia legum iurato testimonio commendabant, & n. 7.*

4 *Aduocatorum filij causas agentes, ceteris supernumerarijs anteferendi.*

5 *Aduocati supernumerarij apud Præfectum Augustalem, & Comitem Orientis perorare poterant.*

6 *Aduocatorum numerus olim assignari solitus, remissiuè.*

8 *Aduocati, seu patroni officio olim fungi volens, tantùm apud Præsidem prouinciæ docebat se non esse cohortalem.*

9 *Aduocatus si ex ignorantia, aut imprudentia amittit causam, litem suam facit, tenetúrque parti resarcire damnum.*

10 *Filij remunerantur ex parentum meritis.*

11 *Duo vbi sunt æqualis scientiæ, is est præferendus, qui est de meliori sanguine.*

L. Nemini licere. XI.

Imp. LEO A. *Viuiano P. P.*

SVb colore assidendi non debet quis vltra numerum in Aduocatorum ordinem recipi, *in princ.* Cohortali statui, ac fortunæ subiacens, item absque examine in Aduocatorum consortium cooptandus nemo est, *in vers. Non aliter.* Promouendum in numerum Aduocatorum Doctores, & examinatores de peritia legum iurato testimonio commendabant quondam *in vers. Si verò.* Filij Aduocatorum causas agentes, aut qui causis adfuerunt, cæteris supernumerariis anteferendi sunt, *in vers. Filios.* Aduocati supernumerari apud Præfectum augustalem, & Comitem Orientis perorare poterant, *in vers. illud ita.* Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Centum quinquaginta Aduocatis.] De certo Aduocatorum numero quondam assignati solito vide Camill. Borrel. *in sum. omnium decis. tom. 1. tit. 64. ex num. 14.* Guid. Pancirol. *in thesauro var. lect. lib. 1. cap. 245. in princ.* vbi ait quòd quolibet foro certus erat numerus Aduocatorum, qui ad hunc numerum non admittebantur nisi priùs eorum præceptores Iurisperiti ipsos iuris prudentia præditos esse iurati apud acta deposuissent.

Nisi prius in examine, &c.] Notatur quòd antiquitus cùm quis patroni officio fungi volebat, satis erat si apud Præsidem prouinciæ se cohortalem non esse docuisset, id est, Præsidis apparitioni non obnoxium, nunc Antecessor, à quo eruditus in iure fuerat, illum iuris peritia instructum esse iurabat. Ita Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib. 1. cap. 23. de insignibus Doctorum.*

Peritia iuris instructum, &c.] Ergo si Aduocatus ex ignorantia & imprudentia sua amisit causam, facit litem suam, teneturque parti damnum resarcire, de quo tamen vide Ioseph. Angel. *in 4. sentent. p. 1. tit. de iniustitia Aduocat. diffic. 5. dub. 3.* vbi meminit huius text. Burg. de Pax *in proœm. ad leges Tauri ex num. 253.* Perex *l. 32. in gloss. verbo pero so acaeciere, tit. 19. lib. 2. Ordin. pag.* 410. Cened. *in collect. ad Decretum collect. 28. num. 18.* Morl. *in emporio iuris Canon. p. 1. tit. 2. q. 9. num. fin.* Valer. Regin. *in praxi fori pœnitent. lib. 10. num. 98.*

Filios autem togatorum, &c.] Notatur ad hoc 10 quòd filij remunerantur ex parentum meritis, vt per Roman. *cons. 29. In causa maioris*, Tiraq. *de pœnis temper. causa 49. num. 10. & in l. si vnquam, de reuoc. donat. verbo donatione largitus n. 40.*

Hinc ex hoc text. colligit idem Tiraq *de nobilit.* 11 *cap. 5. num. 7.* quòd si duo sunt æqualis scientiæ, is est magis honorandus, qui est de meliori sanguine de quo vide Cott. *in memorab. verb. nobiles*, Couar. *var. lib. 1. cap. 16. sub n. 11.* Simanch. *de Republ. lib. 5. c. 3.* Molin. *de primog. lib. 2. cap. 5. n. 66.* Perez *l. 1. vers. si tamen nobilitas, & vers. sit igitur tit. 1. lib. 4. Ordinam.* Otalor. *de nobilit. c. 4. §. 2. num. 2. & cap. vlt. §. 1. n. 9.* Ioan. Garc. *eod. tract. gloss. 35. à princ.* Capiblanc. *de Baronib. prag. 10. n. 72.* à Ponte *de potest. Proregis tit. de elect. offic. §. 5. n. 9. & seq.* latissimè Garc. Mastrill. *in tract. de magistratib. lib. 2. cap. 8. per tot.*

L. Sancimus. XII.

Idem A. *Eusebio P. P. Illyrici.*

ADuocatus fisci biennij spatio finiebat officium 1 priuilegiis saluis cõsortorij. Colligunt ex Ord.

Docto

Doctores citati *ad l.1.num.1.ſuprà hoc tit.*

2 Hanc eandem conclnſiooem ex hoc teatu deſumunt Peregrin. *de iure fiſci lib.7.tit.2.num.13.verſ. durat autem,* Doocll.*commentar.iuris ciuilis lib.18.c.4.col.1.*

SVMMARIVM.

1 *Nomina collegarum candem artem profitentium eo tempore, quo collega recipiuntur in numerum collegarum, inſcribenda ſunt matricula.*

2 *Aduocati vrbis Alexandria quinquaginta collegiati ſuerant, & in vacantia collegiatorum ſuper numerarijs præferebantur filij Aduocatorum.*

3 *Aduocatus fiſci poſt finitum officium exconſulis dignitate honorari, & pro vxore, liberis, collateralibus comparere poteſt.*

4 *Aduocato fiſci mortuo, eius heredibus integrum anni ſalarium debetur, & proximus huic in collegio Aduocatorum ſuccodet in officio.*

5 *Præferendus qui alium contemplatione laborum, quos ex iniuncto ſibi munere ſubiturus eſt, ſuperat.*

6 *Aduocatus fiſci cogitur patrocinari contra ſe & ſuos, ſi habet cauſam propriam filiarum parentúmve ſuorum, vel pupilli, cuius eſt tutor, cauſam illam contra fiſcum agere non prohibetur, num.7.*

8 *Statuto ſi cautum vt in locum demortui ſumatur proximus ex einſdem gonere, & nemo ſit natus, ſed aliquis ſit in vtero, alius confeſtim aſſumendus eſt.*

9 *Aduocatus fiſci ſi mori contingat, ſalarium illius anni ad heredes tranſmittendum, an id procedat in Aduocatis quibuſcumque, remiſſiuè, n.10.*

L. Petitionem. XIII.

Impp. LEO & ANTHEMIVS AA. *Alexandro duci Ægyptiatici limitis P.V.*

1 NOmina collegarum eandem artem profiteo-
tium eo tempore, quo collegæ recipiontur in
numerum collegarum, inſcribenda ſunt matricu-
2 læ. Aduocati vrbis Alexandriæ erant quinquagin-
ta collegiati, & in vacantia collegiatorum filij Ad-
uocatorum ſupernumeratiis præferebantur. Fiſci
3 Aduocatus poſt finitum officinm ex conſulis di-
goitate honoratur, & pro ſua vaore, libetis, col-
lateralibúſque aduocando comparere poteſt. Mor-
4 tuo fiſci Aduocato eius hæredibus integrum an-
ni ſalarium debetur, & proximus huic in col-
legio Aduocaturum ſuccedet in officio. Colli-
gunt ex Ordio. Doctores citati *ad l.1. num.1. ſupr. hoc tit.*

5 *Contemplatione laborum,* &c.] Notatur ad hoc quòd præferendus ille eſt, qui alium ſuperat contemplatione laborum, quos ex munere ſibi iniuncto ſubiturus eſt, vt per Nicol. Boër. *de auctorit. mogni Concil.n.245.verſ.nam profecto,* Donell.*comment.iuris ciuilis lib.18.cap.3. col.vlt. verſ.præterea,* optimè Menchac. *illuſtrium controuerſ.lib.1. in præfat.n.87.*

6 *Tàm pro ſe, quàm pro filiis,* &c.] Notatur ad hoc
quòd Aduocatus fiſci noo cogitur contra ſe & ſuos
patrocinari, vt per Peregrin. *de iure fiſci lib.7.tit.2.*
num.8. vbi *num.6.* ſubdit quòd ſi huiuſmodi fiſci
7 Adoocatus haberet cauſam propriam, filiorum, pa-
reotúmve ſuorum, vel pupilli, cuius eſt tutor, contra fiſcum cauſam illam agere, & tueri minimè prohibetur.

Sine vlla dilatione, &c.] Notatur ad hoc quòd ſi 8
ſtatuto cautum ſit vt in locum demortui ſumatur proximus, ex eiuſdem genere, & nemo ſit natus, ſed ſit aliquis in vtero, non eſt expectandum vt naſcatur, ſed alius confeſtim, & ſine vlla dilatione aſſumendus eſt, vt per Tiraquell. *de retractu lign. §.1. gloſſ.9.n.80.*

In locum eius ſubrogari, &c.] Notatur ad hoc quòd 9
ſi Aduocatus fiſci mori contingat, ſalarium illius an-
ni ad hæredes tranſmittit, vt per Cephal.*conſ.70.ſub*
num.4 vol.1. Hieron. Treutler.*ſelectar.diſput part.1.*
diſp.8.theſi 3.in fine, Peregrin.*de iure fiſci lib.7.tit.2.*
num.14.verſ.& fiſcalis Aduocatus, Donell.*comment.*
iuris ciuilis lib.18. cap.3.col.vlt.in fine. Camill.Bor-
tell. *in ſumm.omnium deciſ.tom.1.tit.65. de Aduoca-*
torum officio, n.122. Viui. *tom.1.commun.opin. lib.2.*
tit.6.num.22.pag.312. Sed an id procedat in Aduo- 10
catis quibuſcumque vt id anni ſalarium quo mori-
tur ad hæredes pertineant? vide poſita *in l. poſt duos*
15. infr.hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Aduocati ambigua facta defenſionibus ſuis erigentes, & lapſa reparantes, patriam legibus facundia, vt milites armis, & vulneribus, adiuuant.*

2 *Patroni cauſarum glorioſa vocis conſiſi munimine laborantium ſpem vitam, & poſteros defendunt.*

3 *Aduocatorum officium non minus humano generi neceſſarium, quàm ſi patriam vulneribus, ac prælijs, parentéſque ſaluarent.*

4 *Patrimonium eſt altera vita hominibus.*

5 *Pecunia anima hominis dicitur, item ſecundus ſanguis, num.6. & optimus fideiuſſor futuro neceſſitatis, num.7.*

L. Aduocati. XIV.

Imp. AA. *Callicrati P. P. Illyrici.*

ADoocati ambigua facta defenſionibus ſois 1
erigentes, & lapſa reparantes, patriam legibos,
& facundia, vt milites armis, & vulneribus, adin-
uant, Item cauſarum patroni glorioſæ vocis confiſi 2
munimine laborantium ſpem, vitam, & poſteros de-
fendunt. Colligunt ex Ordio. Doctoses citati *ad l.1.*
n.1.ſupr.hoc tit.

Pulchra ſunt verba huius l.in Aduocatorum lao- 3
dem prolata, ex quibus colligitur eorum officium non minus humano generi neceſſarium, quàm ſi patriam vulneribos, ac prælijs, parentéſque ſaluarent, dicuntur enim non minus militare quàm milites, qoia ſicut hi armis, ita legibus illi homioum vitas defendunt atque tuentur. vide Ferrand. *explicat.lib.2.cap.6.* Adrian. Poluæ. *in orat.de Aduocatorum priuilegijs pag.mihi 19.* Cuiac.*lib.16.obſeruat.9.* Tiraquell.*de nobilit.cap.29.n.11.cum ſequent.* Guid. Pap.*Gratianop.deciſ.88.num.2.& deciſ.388.num.1. cum ſeqq.* Franch.Marc. *Delphin.deciſ.661. num.4. vol.1.* Baëç *de inope debit.cap.16.num.148.cum ſeqq.* Petr.Gregor.*ſyntagm.iuris lib.19.cap.1.num.8.* Donell.*commentar.iuris ciuilis lib.18.cap.3.col.1.in fine,* Ioan.Garc.*de nobilit. gloſſ.35.num.10.* Caſſan. *in catal.gloriæ mundi p.7.conſider.28.* Anton.Seap.*de iure non ſcripto lib.5.cap.112.num.9.* Iacob.Benni.*de priuilegijs Iureconſult.p.2.priuileg.38.num.2.* Caugnol.

in decret. Montisferrati decreto 41. *num.* 10. Camill. Borrell. *in summ.omnium decis.tom.* 1. *tit.* 64. *de Aduocatorum officio, num.* 20. & 21.

4 In gloss. *Vitam.* ibi, *vt non perdant quod habent.*
Notatur ad hoc quòd patrimonium est altera vita
hominibus. Sic Tiraquell. *in l. si vnquam, verbo fa-*
cultatum, num. 1. *in fine, & de nobilit. c.* 31. *num.* 364.
Couarr. *de sponsalib. p.* 2. *cap.* 3. §. 4. *n.* 18. Gig. *cons.* 32.
5 *num.* 36. Clar. *lib.* 5. §. *homicidium, num.* 25. itavt pe-
cunia dicatur anima hominis, iuxta illud Hesiodi
carmen,

Pecunia est anima miseris mortalibus.

Referunt Baëç. *de inope debitore, cap.* 2. *num.* 31. Petr. Roizi. *Lituan. decis.* 3. *ex num.* 315. Et secundus sanguis, Gerard. *sing.* 73. *n.* 5. Tiraquell. *d. cap.* 36. *n.* 315. Ioan. Matienz. *in Dialog. relator p.* 3. *cap.* 30. *num.* 3. Menoch. *de arbitrar. casu* 110. *num.* 6. Et est optimus fideiussor futuræ necessitatis, Neuizan. *in sylua nupt. lib.* 2. *num.* 96. *in princip.*

SVMMARIVM.

1 *Priuilegia patronis fisci & horum liberis indulta ad togatos numero præfinitos extendenda ex speciali Imperatoris iussu.*
2 *Patronus fisci ante annum moriens integrum salarium annuum ad hæredes transmittit.*
3 *Salarium annuum transmittit Aduocatus mortuus pro anno incepto. Ampliatur in Aduocatis quibuscumque, n.* 4. *& in Prætore moriente infra tempus sui officij, & in Doctore legente & moriente, & in Medico de publico conducto, n.* 5.

L. Post duos. XV.

Imp. LEO A. *Dioscoro P. P.*

1 PRiuilegia patronis fisci & horum liberis indul-
ta ad togatos numero præfinitos extendenda ex
2 speciali Imperatoris iussu. Item patronus fisci ante
annum moriens integrum salarium annuum ad
hæredes transmittit. Colligunt ex Ordin. Doctores
citati *ad l.* 1. *num.* 1. *suprà hoc tit.*

3 Probat hic text. quòd salarium annuum transmittit Aduocatus mortuus pro anno incepto, vt per *l. Hispan.* 9. *tit.* 8. *part.* 5. vbi Gregor. Lop. *verbo e los otros,* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 18. *c.* 3. *col. vlt. in fine,* Azeued. *l.* 20. *num.* 4. *tit.* 16. *lib.* 2. *noua Recopil.* Cephal. *cons.* 70. *lib.* 1. latè Flores de Mena *var. lib.* 1. *q.* 8. *num.* 53. vbi *num. seq.* dubitat de validitate huius opinionis, cùm text. hic loquatur in Aduocato fisci habente dignitatem cum officio, & locum non habere videtur in Aduocato salariato ab aliquo particulari, seu ad aliquam particularem causam, quia tunc non lucrabitur salarium, nisi pro rata laboris, cùm clientes laborem & operam Aduocati considerent, non verò eius merita.

4 Verùm illud quòd dicimus de Aduocato fisci, quòd si moriatur, transmittat ad hæredes salarium illius anni, ampliatur procedere in Aduocatis quibuscumque, vt per Cephal. *d. consil.* 70. *sub num.* 4. *vol.* 1. Emman. Soar. *in thesauro recept. sentent. verbo Aduocatus, num.* 102. *& verbo mortui, num.* 237. Gail. *lib.* 1. *obseruat.* 44. *num.* 12. Sebastian. Medic. *in tract. mors omnia soluit p.* 3. *n.* 26. Parid. de Puteo *de syndicatu, verbo si officialis, num.* 1. & 2. Petr. Laud. *in tract. de priuileg. Doctor. quæst.* 4. *num.* 13. *circa med.* Ioan à Capistr. *in speculo conscient. num.* 56. Hieron. Treutler. *disput. select. part.* 1. *disp.* 8. *thesi* 3. *in fine,* Camill. Borrell. *in sum. omnium decis. tom.* 1. *tit.* 65. *de Aduocat. officio, num.* 123. Viui. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 2. *tit.* 6. *n.* 22. *pag.* 318. vbi ait quòd Doctor, vel
Aduocatus, qui operas suas locauerint casu quo
moriantur pendente anno locationis, transmittunt,
salarium annuum ratione illius anni ad hæredes, &
consequenter eorum hæredes possunt petere inte-
grum totius anni salarium, vbi etiam ampliat hoc 5
locum habere in Prætore moriente infra tempus
sui officij, & in Doctore legente & moriente, & in
Medico de publico conducto, Gabr. Aluarez *de pri-
uileg. pauper. quæst.* 28. *num.* 5. & 16.

SVMMARIVM.

1 *Aduocati Prætorianæ præfecturæ quindecim numero communia habeant priuilegia cum Aduocatis fisci.*
2 *Ecclesia Romana, eiusdémque Pontifices, Aduocatos decem, quos Consistoriales appellant, constituunt.*

L. Ad similitudinem. XVI.

Impp. LEO IVNIOR, & ZENO AA. *Iustiniano. P. V.*

PRætorianæ præfecturæ Aduocati quindecim 1
numero communia habeant priuilegia cum fisci
Aduocatis Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *supr hoc tit.*

De hoc vide Camill. Borrell. *in summ. omn. decis.* 2
tit. 65. *de Aduocatorum officio, num.* 16. vbi *num.* 17. subdit quòd sancta Ecclesia Romana eiúsque pro tempore existentes Summi Pontifices Aduocatos decem, quos Consistoriales appellant, constituunt, vtriusque iuris Doctores, & præuia publica disputatione, ac rigoroso examine assumptos, qui in sacro Senatu, siue Consistorio causas proponunt, tuentúrque, de quo vide etiam Octauian. Vestrium *in praxi Romana Curia lib.* 2. *c.* 18. Crescent. *decis.* 8. *n.* 7. *de prabend.*

SVMMARIVM.

1 *Officium morte finiri, aut tempore à legibus præfinito, paria sunt.*
2 *Priuilegia anteriorum Imperatorum Aduocatis, & causidicis per superstites non sublata, confirmata censentur.*
3 *per Mortem non extare, vel per remotionem, paria sunt.*
4 *Mortis casus videtur includi sub casu remotionis.*
5 *Substitutio vulgaris facta in casum mortis trahitur ad omnem casum impotentiæ expressa in casum mortis, extenditur ad omnes casus, quibus heres à primo institutionis gradu excludi potest, num.* 6.
7 *Donatarius, cui est concessa data officiorum quando vacauerint, potest etiam prouidere quando vacent per renuntiationem, mortem, vel alio modo.*
8 *Mortis casus comprehendit casum finiti officij.*

L. Iube

L. Iubemus. XVII. & vlt.

Imp. ZENO A. *Paulo P. P. per Illyricum.*

1 OFficium finiti morte, aut tempore à legibus
2 præfinito, paria ſunt. Item priuilegia anteriorum Imperatorum Aduocatis, & cauſidicis per ſuperſtites non ſublata coofirmata cenſentur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

3 *Vel profeſſionis fine, vel morte,* &c. [Notatur ad hoc quòd paria ſunt non extare per mortem, vel per remotionem, gloſſ. *verbo mori in Clem.* [illegible] *gloſſ.* [illegible]

L. Suggeſtionem. I.

Imp. ANASTASIVS A. *Euſebio mag. offic.*

ADuocati Comitis rerum priuatarum Principis 1
& Proconſulis Achaiæ, finito officio clariſſimorum titulum impetrant. Item Aduocati in ma- 2
tricula ſcripti finitis officiis quietis tempore pro fructu habitorum laborum clariſſimorum nomine ac priuilegiis digni ſunt. Colligunt ex Ordin. Cyo. [illegible] trenſ. Angel. Cuman, Fulgoſ. [illegible] uſſiuè Caſal. *in annot.* & Xi- [illegible]

[illegible] *is depoſuerint officium,* &c.] 3
[illegible] ſi depoſuit officium aduo[illegible] ius, & appellatur Clariſſi[illegible] , & ad eum mitti debet vt ita Felio. *in cap. quæ in Ec*[illegible] *hinc eſt quòd qui depoſuit, de verſ. & faciunt dicta,* Tira[illegible] *a, limit. 15. num.* 8. Bon. de [illegible] *16. tract. Doctor. fol. 15.* [illegible] *forenſ. tom. 2. cap. 291.* [illegible] d Prætor, iudex, & ad- 4
vocaotur Prætores, iu[illegible] etiam priſtinæ dignita[illegible] *ff. ſoluto matrim.* vbi [illegible] uocatus, qui depoſuit 5
[illegible] nihilominus gaudere [illegible] ſis, ſubdit tamen id 6
[illegible] d ſd ſpecialiter proce[illegible] ceps id ſpecialiter ita [illegible] legium conceſſum ſit [illegible] ſe aſſumit, & non ab [illegible] te in illo vt prædicto

[illegible] *primi ordinis,* &c.] Notatur ad hoc quòd 7
Aduocati etiam depoſito officio in clariſſima dignitate conſtituti ſunt, vt per Tiraquel. *de nobilit. c. 29. num. 11.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. c. 3. col. fin. verſ. præterea.* Stephan. Gratian. *diſceptat. forenſ. cap. 184. num. 20.* Peregr. *de iure fiſci lib. 7. tit. 2. n. 15. ibi, & clariſſimus appellatur.*

TIT. VIII.

HÆc rubrica deeſt in vetuſt libb. nec valde neceſſaria videtur, cùm nihil interſit, Aduocatos diuerſorum iudiciorum dicas, an diuerſorum iudicum, & omnes ſequent. leges ſunt tempore poſteriores, iiſque in priori titulo procedunt, adeò vt omne commodè ſub vno titulo collocarentur, tam in veteribus Latinis codicibus, quàm apud Græcos auctores. Scripſerunt in hanc rubric. Sebaſt. Næui. item Cuiac. Pac. & VVeſemb.

De materia tituli vide Doctores citatos *ad rubr. tituli præcedentis.*

SVMMARIVM.

1 *Aduocati Comitis rerum priuatarum Principis, & Proconſulis Achaiæ, finito officio clariſſimorum titulum impetrant.*
2 *Aduocati in matricula ſcripti finitis officijs, quietis tempore pro fructu habitorum laborum, clariſſimorum nomine ac priuilegiis digni ſunt.*
3 *Aduocatus etiam depoſito officio Clariſſimus dicitur, n. 5. 6. & 7.*
4 *Prætor, iudex, & Aduocatus etiam finito officio vocantur prætores iudices & aduocati in memoriam priſtinæ dignitatis.*

SVMMARIVM.

1 *Aduocati fiſci vnà cum liberis tam natis, quàm naſcituris à conditione Curialium liberatur, & immunitatem impetrant, & n. 2.*
3 *Filij quandoque geniti gaudent patris dignitate & priuilegijs.*

L. Aduocatos. II.

Idem A. Thomæ P.P. per Illyricum.

ADuocati fiſci vnà cum liberis tam natis, quàm 1
naſcituris à conditione Curialium liberantur, atque immunitatem impetrant. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſu- 2
munt Caſſan. *in catalog. gloria mundi p. 7. conſiderat. 33.* Donell. *commentar. iuris ciuilis lib. 18. cap. 3. col. fin. verſ. porrò, & cap. 5. col. 1.* Tiraquell. *de iure primogen. quæſt. 31. num. 12.* vbi quòd filij quandocumque geniti, gaudent patris dignitate & priuilegiis.

SVM

quod promittitur, non est in magno excessu, quia tunc promissio oon valeret etiam sub nomine palmarij, & *n.* 53. isto casu salarium dici moderatum asserit si non excedat summam centum aureorum.

23 In ead. gloss. in addit. ibi, *& ratio quòd non valeat huiusmodi pactum, est*, &c. Ratio quare pactum de quota litis factum inter Aduocatum, & clientulum io casu victoriæ est improbatum à iure, præstatur ab hac gloss. videlicet, quia sic paciscendo Aduocati inuitantur ad delictum calumniæ, & scientes se nihil habituros, nisi io casu victoriæ, facient quicquid poterunt per fas & nefas vt litem vincant. Ita Sot. *de Iust. t. lib.* 5. *quæst.* 9. *art.* 4. *vers. vnum autem.* Plot. *de in litem iurando* §. 16. *num.* 8. *vers. no detur eis materia delinquendi*, Nau. *in man. cap.* 25. *num.* 40. *ad fin. & d. cons.* 4. *de pactis sub num.* 3. Iacob. de Graff. *in aureis decis. part.* 1. *lib.* 3. *c.* 8. *num.* 12. Alphons. Villag. *dict. concl.* 14. *in fine vers. probatur & tertiò*, Vincent. de Franch. *decis.* 255. *num.* 2. *p.* 2. Marcabrun. ab Anguil. *cons.* 45. *num.* 6. Virgil. Boccac. *in tract. de pactis p.* 3. *num.* 25. Menoch. *d. casu* 522. *num.* 4. Mancin. *in tract. de iuramento, effectu* 253. *num.* 4. Farin. *d. q.* 106. *num.* 2.

24 In gloss. *Arceantur.* ibi, *ipso iure.* Notatur ad hoc quòd Aduocatus paciscens de quota litis officio aduocationis priuatur ipso iure absque alia sententia iudicis, vt per Plot. *de in litem iurando* §. 16. *n.* 8. *vers. & priuantur ipso iure*, Virgil. Boccac. *in tract. de pact. part.* 3. *sub n.* 60. Farin. *d. q.* 106. *n.* 4. vbi *num.* 6. dicit quòd est necessaria sententia non super priuatione, sed super declaratione delicti, sequuta autem declaratione ipso iure venit priuatio.

25 Notatur etiam ad hoc quòd particula, *penitus*, significat nullitatem actus ipso iure, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo reuertatur num.* 105. *in fine*, Nau. *in cap. cum contingat, num.* 136. *de rescript.* Monet. *de distribut. quotid. p.* 3. *quæst.* 7. *n.* 37. Sanch. *de matrim. lib.* 8. *disp.* 21. *num.* 57. Nicol. Garc. *de benefic. part.* 8. *cap.* 1. *num.* 4. *&* 5. & plures alios quos citaui *de distionib. vsufreq. dict.* 249. *n.* 6.

SVMMARIVM.

1 *Causidicus in vno eodémque iudicio non potest esse iudex simul, & Aduocatus.*
2 *Aduocati circa litium vtilitatem in licentiam conciliandi non prorumpant, & num.* 13. *Agant quod desiderat causa, ab iniuriis sibi temperent, & probra in certamine rationi praeferentes imminutionem opinionis patiantur, n.* 3.
4 *Iudex minimè conniuebit vt Aduocati negotio principali relicto in aduersarij contumeliam palam, aut subdolè pergant.*
5 *Pacta verita, & contractus illiciti pendente lite inter Aduocatum, & clientem cessabunt.*
6 *Aduocatus arbitrio litigatoris oblatum honorarium decenter accipiat, nec illud aspernetur.*
7 *Aduocati ex industria non protrahent iurgia.*
8 *Honorati Aduocatorum munere in vrbe Romana fungantur.*
9 *Aduocati officium ob turpe compendium ac stipem non deforment.*
10 *Aduocati ob lucrum officia exercentes vt viles & abiecti inter degeneres numerandi.*
11 *Aduocatus & causidicus iudicis & Assessoris vicibus simul fungi nullo modo potest.*
12 *Iudex & Aduocatus esse nemo potest eodē tempore.*
14 *Fama & honos rebus praeponitur.*
15 *Aduocati viles qui.*
16 *Iurgium nemo protrahat ex industria.*
17 *contra Testes opponens crimen, & non probans, conuenitur actione iniuriarum.*

L. Quisquis vult. VI.

Impp. VALENT. *&* VALENS AA. *ad Olybrium P. V.*

CAusidicus in vno & eodem iudicio non simul iudex & Aduocatus esse potest, *in princ.* Circa litium vtilitatem Aduocati in licentiam conuitiandi, & maledicendi temeritatem non prorumpant, *in vers. Ante omnia.* Aduocati agant quod desiderat causa, ab ioiuriis sibi temperent: probra in certamine rationi præferentes imminutionem opinionis patiantur, *in vers. Agant quod causa.* Conniuebit minimè iudex vt Aduocati negotio principali relicto in aduersarij cootumeliam palàm, aut subdolè pergant, *in vers. Nec enim.* Pendente lite pacta vetita, & cootractus illiciti inter Aduocatum, & clientem cessabunt, *in vers. Praeterea nullum.* Ex arbitrio latgratia litigatoris oblatum hooorarium Aduocatus decenter accipiat, nec illud aspernetur, *in vers. Nemo ex his.* Aduocati ex industria non protrahent iurgia, *in vers. Nemo ex industria.* Honorati Aduocatorum munere in vrbe Romana fungantur, exerceant Aduocati officium oon ob turpe compendium ac stipem deforment. Aduocati ob lucrum & pecuniam officia exercentes vt viles & abiecti inter degeneres numerandi, *in vers. Apud vrbem.* Aduocatus & causidicus iudicis, & Assessoris vicibus simul fungi nullo modo potest, *in vers. Quisquis igitur.* Colliguntur ex Ordio. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *huius tit.*

Non idem in eodem negotio sit Aduocatus, & iudex.] Notatur ad hoc quòd eodem tempore non potest quis esse iudex & Aduocatus, quia in iurisdictione contentiosa non licet sustioere vices plurium, vt per Stephan. Gratian. *discept. forens. c.* 4. *n.* 8. & est incompatibile vt quis sibi ipsi consulere possit, Deci. *cons.* 8. *num.* 3. *in fine, vers. & hoc clarum.* Atque non solùm honestum, sed oecessarium quoque est iudicibus abstioere ab aduocatiooe. Auendao. *de exequendis mandatis p.* 1. *cap.* 2. *num.* 23. *vers. olim.* In tantum vt iudex esse non possit in ea causa, in qua fuit priùs Aduocatus, Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *quæst.* 73. *num.* 4. Auendan. *d. num.* 23. *in fine*, Petr. Gregor. *syntagm. iuris p.* 3. *lib.* 49. *cap.* 6. *n.* 26. Azeued. *l.* 53. *num.* 3. *tit.* 16. *lib.* 2. *noua Recop.* Cabed. *Lusit. decis.* 20. *num.* 2. *p.* 1. vbi etiam quòd poterit esse iudex in alia causa peoitus separata. Garc. Mastrill. *Sicilia decis.* 151. *num.* 35. *&* 41. Camill. Borell. *in summa omnium decis. tom.* 1. *tit.* 65. *num.* 525. Stephan. Gratian. *dict. cap.* 4. *num.* 3. *&* 5. vbi id extendit, etiamsi fuisset Aduocatus in alia causa, dummodo connexa & inuicem dependente cum illa, in qua vult esse iudex. Et aduertit Azeued. *vbi proximè*, quòd vltra quòd delictum committeret ille qui iudicat causam, io qua fuit Aduocatus, talis sententia esset nulla. Poterit tamen iudex, qui protulit in prima instantia sententiam, io secunda vti Aduocatus defendere sententiam suam gratis, Capell. Tholos. *decis.* 277. Azeued. *per text. ibi in d. l.* 13. Mol. *in emporio iuris p.* 1. *tit.* 2. *q.* 6. *in fine*, Stephao. Gratian. *dict. cap.* 4. *num.* 7. Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imp. in proœmio n.* 40. *& seq.*

In licentiam conuitsandi, &c.] Notatur ad hoc quòd Aduocati vltra quàm litium poscat vtilitas, in licentiam

licentiam conuitiandi, & maledicendi temeritatem prorumpere nnu debere, vt per Pet. Gregor. *syntagm iuris p.3.lib.49.cap 6.num.29.* Bobadil. *in sua politica lib.3.c.14.num.65.* Surd. *decis.99 num.25.* vbi ex hoc text. colligit quòd licet Aduocato conuitia dicere quantum poscit vtilitas causę, quia non ex dolo, sed ex causa artis suæ hoc dicit. Et ratio prædictorum est, quia substantia in actione iniuriarũ est animus iniuriandi, existentia autem causæ indicat abesse animum iniuriãdi, & citat Oldrad. *cons. 54.n.3.* Roman. *cons.96.n.4. vers. imò quod plus est.*

14 *Opinionis suæ imminutionem patietur.*] Notatur ad hoc quòd fama & honos præponitur rebus, vt per Surd. *decis.89.num.21.*

15 *Nemo ex ijs, quos licebit, &c.*] Notator ad hoc quòd viles admodum fuerunt Aduocati, ij quidem abiecti, atque degeneres inter vilissimos computantur, qui vili pretio, siue turpi compendio patrocinium præstant, vt per Tiraquell. *de nobilit. cap.29.num.6.* vbi *num.53.* hunc text. ita intelligit. Vnde Aduocatum pro modico patrocinantem contemptibilem haberi resoluunt Viui. *Neapol. decis.123.num.1.* Monterà Cueua *Aragon. decis.14. num.62.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib.1. concl.44. consid.1.* quos refert parens meus *in remiss. ad Ordin. Reg. Lusitan. lib.1. tit.48. §.27. num.7.*

16 *Nemo ex industria protrahat iurgium*] Vide Donel. *commentar. iuris ciuilis lib.18. cap.3. col.9. vers. præterea vniuersi.*

17 In gloss. *Vtilitas.* Notatur ad hoc quòd opponens contra testes crimen, & non probans, non potest conueniri iniuriarum actione, vt per Rebuff. *in tract. exceptionum, num.456.* vbi hoc verum dicit maximè si fuerit protestatus quando opponit quòd animo iniuriandi hoc non facit, sed tantùm causa se defendendi, *& in declarat. arboris n.24.*

SVMMARIVM.

1 *Aduocati solertia, facundiâ & peritiâ pares eligendi, & partibus adiungendi sunt.*
2 *Aduocans, cui patrocinium partis per iudicem iniungitur, patrocinium recusans sine admissa excusatione, fori exercitio carebit.*
3 *Litigator cum pluribus Aduocatis tractans, &c. prodit iniqua litis prosequutionem.*
4 *Aduocati sunt nobiles.*
5 *Antiquitas nobilitat.*
6 *Fama in probanda nobilitate sufficit.*
7 *Aduocatus recusans patrocinium sibi iniunctum, foro arcetur, & patrocinandi munere amplius non fungitur. intellige vt num.8.*
9 *Aduocatum aduersario subtrahens malam causam fouere præsumitur.*
10 τὸ Careat *latam sententiam ipso iure importat.*

L. Prouidendum. VII.

Iidem & GRATIANVS AAA. *ad eundem P.V.*

1 ADuocati solertiâ, facundiâ & peritiâ pares eli-
2 gendi, & partibus adiungendi sunt. Aduocans, cui patrocinium partis per iudicem iniungitur, patrocinium recusans sine admissa excusatione
3 probabili ac legitima fori exercitio carebit. Litigator cum pluribus Aduocatis tractans, & aduersa-

rio idoneos & pares suo Aduocato patronos & causidicos abstrahens prodit iniquæ litis prosequutionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. supr. hoc tit.*

Aut meritum nobilissimos fecerit.] Ergo Aduocati 4
sunt nobiles, vt per Tiraq. *de nobilit. cap.29. à princ.* & præcipuè *num.12.* Rebuff. *de priuil. scholar. priuil.45.* Ioan Garc. *de nobilit. gloss.35.n.6. cum seqq.* Azeued. *l.8. tit.7. lib.1. noua recop. pag.113.*

Aut vetustas, &c.] Ergo antiquitas nobilitat, 5
de quo vide Tiraquell. *de nobilit. cap.19. à princip.* & eo nobilior, quo antiquior. Gam. *Lusit. decis.1. num.21.*

Vel plures, quorum fama, &c.] Notatur ad hoc 6
quòd fama in probanda nobilitate sufficit, de quo vide Hippol. *in l. de minore, §. plurium, num.88. ff. de quæstion.* Cassan. *in catalogo gloriæ mundi part.8. consid.16. vers. & ideo,* Tiraquell. *de nobilit. cap.10.n.6. & cap.11.n.7.* Duen. *reg.299. limit.3.* Couar. *practic.c.21. num.7.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.7.n.11. & 12.* Mascard. *de probat concl.1090. num.11.* Cardin. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib.11. tit.10. num.36.* Cabed. *Lusit. decis.73. num.15. p.2.*

Si quis verò minus, &c.] Notatur ad hoc quòd 7
Aduocatus recusans patrocinium sibi iniunctum alijs præstare, foro arcetur, & patrocinandi munere ampliùs non fungitur, vt per Mynsing. *cent.4. obseru.32.* Capell. Thol. *decis.481. incip. Item fuit quæsitum,* Gail. *lib.1. obseruat.43. sub num.1.* quos refert & sequitor Camill. Borrell. *in summ. omnium decis.1. tom.1. tit.65.n.43.* Roman. *sing.259.* Couar. *lib.3. var. cap.14. num.1. & practic. cap.6. num.4.* Azeued. *l.16. num.3. tit.16. lib.2. noua Recop.* Menoch. *de arbitr. casu 369. num.4.* Et idem Camill.
Borrel. *vbi suprà n.44.* intelligit procedere quando 8
excusationem aliquam iustam non habeat, veluti si cogantur patrocinari contra filios, parentes, pupillósve, quorum tutelas gerunt, vel quandoque contra amicos. Aduertit igitur Azeued. *l.13.n.19. vers. mandamos, tit.9. lib.3. noua Recopil.* quod in compellendo Aduocatum patrocinium præstare debet esse iudex discretus, ne faciat inimicum patrocinari, vel contra amicum postulare. Sed si Aduocatus compulsus noluerit patrocinium præstare, pro toto illo anno in illa, neque in alia aduocare poterit causa quæ non sit propria, secundùm *l. Hispan.1. tit 9. lib.1. fori, l.5. tit.19. lib.3. Ord. & l.28. tit.25. lib.4. noua Recopil.* per quam *dicta l.13. eiusdem noua Recop.* declaratur, scilicet vt præcisè non compellatur Aduocatus, sed quòd si noluerit obedire mandato iudicis, incurrat illam pœnam, & detur parti alius Aduocatus, quod idem Azeued. intelligit si in loco illo essent alij Aduocati, secus verò si deficerent, vel non possent in causa illa aduocare, tunc enim esset omnino compellendus Aduocatus.

Ostendet procul dubio iniquam à se litem foue- 9
ri.] Notatur ad hoc quòd præsumitur fouere malam causam, quia aduersario Aduocatum subtrahit, vt per Menoch. *de præsumption. lib.2. præsumption. 91. numer.10.* Mascard. *de probation. conclus.274. n.1.* Gregor. Lop. *per text. ibi in l.10. gloss.3. tit.6. part.3.*

In gloss. *Foro*, ibi, *ipso iure*. Notatur ad hoc quòd 10
verbum, *careat*, importat latam sententiam, & ipso iure, vt per Tiraquell. *in l. si vnquam, verbo reuertatur, num.161. de reuocan. donat.* Vezin. *tom.2. commun. opin. lib.9. tit.34. num.354.* Gam. *in tract. de sacram. præstand. vltimo supp. damnatis, quæst.5. n.17.* Sayr. *in claui Regia lib.3. cap.8. n.26.* Farin. *fragm.*

crimin.p.2.verbo lex,n.129. quos refero *de dictionib. vsufreq.dict.53.*

SVMMARIVM.

1 *Aduocati Religioni Catholicæ sint addicti, & n.5.*
2 *Aduocati munus contra præscriptum Imperatoris subreptitiè impetrans, foro prohibetur.*
3 *Rectores prouinciarum Aduocatos hæreticos ad exercitia forensia impunè non admittent.*
4 *Iudæus, seu Maurus non potest esse Aduocatus pro Christiano.*
6. *Stylus, pro sententia damnationis bonorum.*

L. Nemo. VIII. & vlt.

Impp. LEO & ANTHEMIVS AA. *Nicostrato P. P.*

1 ADuocati Religioni Catholicæ addicti sint,
2 item Aduocati munus contra præsciptum Imperatoris subreptitiè impetrans, & sustinens, foro
3 prohibetur. Prouinciarum Rectores Aduocatos hæreticos impunè ad exercitia forensia non admittent. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num. 1. sup. hoc tit.*

4 Per hunc textum tenet Bart. hic Iudæum, seu Maurum non posse pro Christiano esse Aduocatum, ita *l.Hispan.5.in fine tit.6.part.3.* vbi Greg.Lop. *in gloss.fin.* dicit quòd tamen tenet processus si isti vel alij prohibiti postulare, postulent iudice forte ignorante, Cou. *in Clem. si furiosus p.1.§.2.ad fin.in vers. sexto,* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.49. c.6. n.25.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.18.c.3. col.7.vers. præterea,* Cardos. *in praxi iudicum, verbo procurator. num.110.* Menoch. *de arbitr. casu 360.n.69.* vbi re-
5 fert Leonem Imperatorem, virum tunc Religiosissimum, *in hac l.1.* constituisse, Aduocatos non posse assumere patrocinia priusquam sint imbuti sacrosanctis mysteriis Catholicæ Religionis, nec posse prohibitum patrocinium assumere.

6 *Stylum præscriptionis, &c.*] Stylum hic pro sententia damnationis bonorum ex Accursio exponit Christoph. de Paz *ad leges styli p.1.rub.num.19.* vbi dicit in hoc significatur hanc legem communiter recipi ab omnibus iuris interpretibus.

De Aduocatis diuersorum iudiciorum.

TIT. VII.

DVOCATVS, vel patronus, vel causidicus, vel togatus dicitur, qui pro alio postulat. Scripserunt in hanc rubricam Aloys. Leo, Sebast. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesembec.

De materia tituli & latè de Aduocatis vide *Ordin. Regiam Lusitan.lib.1.tit.48.& l. Hispan.1.cum seqq.tit.6.part.3.& tit.19.lib.3. Ord.& tit.9.lib.3. nouæ Recop.* Adrian. Pulux. *in orat. de Aduocatorum priuilegiis,* Lancelot. Polit. *de Aduocati officio tom.3. tract. Doct.part.1.fol.362.* Ioan. Petr. Ala *de Aduocato, & causidico Christiano,* Erasm. à Cochier *de Aduocatis feudalibus,* Martin. Magerum *de aduocatia armata, siue clientulari patronorum iure, & potestate clientumque officio,* Cassan *in catalog. gloria mund. p.7. consid.28.* Perez *l.1. tit. 19. lib.2. Ordinam.* & *l.2.tit.4.lib.3.eiusdem Ord.* Anton. Grauat. *ad Vestr. in pract.lib.2.cap.18.* Burg. de Paz *in procem. legum Tauri ex num.476.* Tiraquell. *de nobilit.cap.29.* Menoch. *de arbitr. casu 494.* Iacob. Benni. *de priuil. Iureconsult.part.2.priuil.28. & p.3. priuil.71.ex n.3.* Azeued. *tit.16.in initio ex n.4. lib.2. nouæ Recopil.* Ioan. Matienz. *in dial. relator.part.1.cap.7.& 9.* Donell. *comment.iuris ciuilis lib.18.cap.3.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.35. num.11. cum seqq.* Sayr. *in Regia lib.12.cap.22.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. tom.2.lib.25.cap.44.à n.661.* Stephan. Gratian. *discept. forens.cap.186.num.6.cum seqq.* Bernard. Grauæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib.1.concl.44.* Valasc. *cons.125.à princ.* Cabed. *Lusit.decis.224.p.1.* Mendez à Castro *in praxi Lusit.lib.1.c.3.n.27.cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Aduocatus præuaricator legitimè conuictus impunis non est.*
2 *Sententia lata intercedente præuaricatione non meretur executionem.*
3 *Præuaricationem obiiciens & non probans, de calumnia tenetur, & sententia, quæ prætextu præuaricationis impugnatur, præuaricatione non probata in rem iudicatam transit.*
4 *Aduocatus si fuerit corruptus pecunia, an sententia sit nulla.*
5 *Præuaricationis nomine contineri videtur Aduocatus, seu Procurator ille, qui visis scripturis sui clientuli, causam deserit, & ad aduersarium confugit.*

L. Si patronum. I.

Imp. ANTONINVS A. *Doloni.*

ADuocatus præuaricator legitimè conuictus 1
impunis non est. Et sententia lata intercedente 2
præuaricatione executionem non meretur. Item 3
præuaricationem obiiciens, & non probans, de calumnia tenetur, sententia, quæ prætextu præuaricationis impugnatur, præuaricatione non probata in rem iudicatam transit. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Angel. Sichard. Castren. Aloys. Leo, Sebast. Næui. & remissiuè Cassal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

4 De materia huius text. vide Gregor. Lop. *l.13.in gloss. verbo por dineros tit.22.part.3.* vbi quærit an si corruptus fuit Aduocatus pecunia, sententia sit nulla, Tiraquell. *de pœnis temper. causa 44. num.57.* vbi cum gloss. *in præsenti* dicit secundùm aliquos quod si Aduocatus alicuius præuaricatur aliquid omittendo scienter, ex ista omissione perdit causam, valet sententia mero iure, éstque opus in integrum restitutione, *l. minor autem, §.1.ff. de minorib.* si autem præuaricatur committendo, puta reuelando parti aduersæ secreta causæ, & illum instruendo, aut aliud huiusmodi, sententia est nulla, & *causa 49.n.34.* vbi ait quòd licèt propter immanitatem criminis accusator non probans non dicatur calumniari, vt qui accusationem illius facilius prosiliat, nihilominus tamen regulariter secus est, vt *in hac leg.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.32.cap.10.à princip.* Menoch. *de arbitrar. casu 323. de præuaricatorib.* Donel. *comment.iuris ciuilis lib.18.cap.3. col.3.*

col. 3. Maſcard. *de probat. concl.* 322. Farinac. *in praxi crimin. quæſt.* 16. *num.* 21. vbi poſt multos à ſe relatos & citato noſtro text. tenet poſſe de calumnia condemnari illum, qui vel accuſationem non probauit vel ab ea deſtitit, licèt talis non verus, ſed præſumptus dicatur calumniator, refert & ſequitur Caſtill. *quotid. lib. 3. cap. 21. n. 9.*

5 Sub præuaricationis nomine contineri videtur Aduocatus, ſeu Procurator ille qui viſis ſcripturis, ſeu inſtrumentis ſui clientuli, cauſam deſerit, & ad aduerſarium confugit, illi ſecreta ipſius cauſæ pandendo, vt per Boſſ. *in practic. titul. de præuaricat. num.* 4. Menoch. *d. caſu* 323. *num.* 4. vbi *num.* 5. ſubdit quòd talis non propriè, ſed impropriè præuaricationis crimen committere dicitur. Et aduertit Caſtrenſ. *in præſenti, prope fin.* ex noſtris Iureconſultis Oldradum hoc præuaricationis crimine notatum fuiſſe, & præ nimio dolore quòd delictum fuiſſet detectum deceſſiſſe, prout etiam refert Clar. *in pract. §. fin. quæſt.* 72. *verſ. tergiuerſator.* Auendan. *de exequendis mand. part.* 1. *c.* 2. *num.* 25. *in fine, verſ. conſulo.* Propriùs igitur non præuaricationis crimen, ſed falſi incurrere dicetur Procurator, ſeu Aduocatus pandens ſecreta cauſæ parti aduerſæ, vt tenent *l. Hiſpan.* 2. *verſ. eſſo miſmo tit.* 7. *part.* 7. Auendan. *vbi proximè.* Roland. *conſ.* 36. *ex num.* 23. *vol.* 3. Perez *ad leg.* 1. *quæſt.* 5. *tit.* 19. *lib.* 2. *Ordin. pag.* 400. Gregor. Lop. *per text. ibi in l.* 1. *tit.* 7. *part.* 7. Auendan. *de exequen. mand. lib.* 1. *cap.* 2. *ex numer.* 24. Azeued. *l.* 17. *à princip. tit.* 16. *lib.* 2. *nouæ Recop.* Menoch. *conſ.* 323. *ex numer.* 5. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap.* 100. *num.* 16. Cald. Pereira *ad l. vnic. ex delictis defunct. part.* 4. *numer.* 31. *cum ſeqq.* Parens meus *in remiſſ. ad Ordin. Reg. Luſitan. lib.* 1. *tit.* 48. *§.* 2. *num.* 2. latè Farin. *in praxi crimin. part.* 1. *quæſt.* 4. *num.* 55. vbi punit pœnas, quas talis Aduocatus, ſeu Procurator incurrit: videlicet primò quòd incurrit infamiam; ſecundò quòd ab aduocandi, ſeu procurandi munere repellitur: tertiò erga dominum actione mandati ad damna & intereſſe tenetur: quartò punitur pœna extraordinaria iudicis arbitrio iuxta facti & perſonarum qualitatem: quintò ſententia lata ob præuaricationem Aduocati, ſeu Procuratoris eſt nulla, etſi non ipſo iure, ſaltem via reſtitutionis, & *num.* 16. cum Menoch. *d. caſu* 323. *in fine*, ſubdit poſſe Aduocatum, ſeu Procuratorem etiam poſt viſas ſui clientuli ſcripturas, illi reſtituta mercede accepta, eò quòd viderit eum minus iuſtam cauſam fouere, ſuum patrocinium tali clientulo denegare, non tamen aduerſarium adiuuare. Hac in re eſt optima *lex Hiſp.* 19. *tit.* 6. *p.* 3. dum vult quòd Aduocatus cui pars nunciauit ſecreta ſuæ cauſæ, non poſſit aduocare pro parte aduerſa ſi labori eius priùs ſatisfecerit; ſed non apetit an poſt nudata ſecreta cauſæ teneatur Aduocatus ſuperſedere expectans an ſibi velit ſoluere, vel non; in quo dubio Gregor. Lop. *ibi in gloſſ. verbo ſu ſalario*, ita concludit, ſi oſtendiſti iura tua, & requiſiuiſti Aduocatum de patrocinio, & ipſe dedit tibi ſpem; ſi poſtea non ſtet per te, quia vis eum, pro Aduocato, & ſibi ſoluere, non poterit aduerſæ parti patrocinari; ſed ſi non requiſiſti eum, vel per te ſtat quominus ipſe ſit tuus Aduocatus, vel non vis ſoluere, tunc bene poterit tibi aduerſari, & videtur de mente huius l. & non deberet Aduocatus præcipitare ſe in inuando alteram partem, niſi probaret partem, cui conſuluit, nolle ei ſoluere, ſeu nolle eum in Aduocatum.

SVMMARIVM.

1 *Decurionibus, & patriæ officiis adiuncti fauore defenſionis vltra priora munera Aduocatorum prouinciam in patria accipiunt, & adminiſtrant.*

2 *Aduocati contrà patriam non patrocinabuntur, & num. 4.*

3 *Iudices, aut correctores Aduocati officio vti non poſſunt intra ſuum territorium.*

L. Qui neceſſariò. II.

Imppp. VALENS. GRAT. & VALENT. AAA. *ad Antonium P.P.*

DEcurionibus, & patriæ officiis adiuncti fauore 1
defenſionis vltra priora munera Aduocatorum
prouinciam in patria accipiunt & adminiſtrant. Item 2
Aduocati contra patriam non patrocinabuntur
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1.
ſup. hoc tit.

Cauſidicorum funguntur officijs.] Non ita ſi iudi- 3
ces ſint aut correctores, quia hi intra ſuum territorium aduocationis officio vti non poſſunt; nam licèt olim iure communi attento non imponeretur iudicibus neceſſitas abſtinendi ab aduocatione, hodie verò non ſolùm honeſtum, ſed neceſſarium quoque eſt, nam intentus officio aduocationis impediret ſe ipſum in adminiſtranda iuſtitia. Ita Auendan. *de exequendis mandat. part.* 1. *cap.* 2. *num.* 23. *in princip.*

Vt non contra Remp. ciuitatis, &c.] Notatur, quòd 4
Aduocati contra Remp. ſuæ patriæ patrocinari non debent, vt per Rip. *in l. fin. n.* 31. *de reuocand. donat.* Cott. *in memorab. verbo ingratitudo el* 2. Ioan. Gaſp. Horrigas *in patrocinio pro Cæſaraugnſt. gymnaſio p.* 1. *ex num.* 3. Cened. *ad Decretum collectan.* 28. *num.* 22. Patriæ enim plurimum habemus, ad not. per me *in collect. ad proœm. Decretal. num.* 22.

SVMMARIVM.

1 *Aduocati vel ſponte, aut etiam inuiti ad munus collectarum non accedant, nec trahantur, & num. 2.*

3 *Togati, pro Aduocatis.*

L. Ne quis. III.

Impp. ARCAD. & HONOR. AA. *ad Africanum P. P.*

ADuocati vel ſponte, aut etiam inuiti ad munus 1
collectarum colligendarum non accedant, neque trahantur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. n.* 1. *ſup hoc tit.*

De Aduocatis onere aliquo collectarum non gra- 2
uandis dicam commodiùs *ad l. ſancimus* 6. *infra hoc eodem tit.* Et quòd ab oneribus realibus triburorum immunes ſint, Guid. Papæ *deciſ.* 88. & 388. Matth. Stephan. *de iuriſdict. part.* 2. *cap.* 10. *num.* 16. & *ſequent.*

Ex corpore togatorum. Id eſt, Aduocatorum, qui 3
præterquam vbi cauſas orabant, penula vti porerant, ob idque togati appellantur in hoc text. vt per

*crimin.p.2.verbo lex,n.129.*quos refero *de dictionib. vsufreq.dict.53.*

SVMMARIVM.

1 *Aduocati Religioni Catholicæ sint addicti, & n.5.*
2 *Aduocati munus contra præscriptum Imperatoris subreptitiè impetrans, foro prohibetur.*
3 *Rectores prouinciarum Aduocatos hæreticos ad exercitia forensia impunè non admittent.*
4 *Iudæus, seu Maurus non potest esse Aduocatus pro Christiano.*
6. *Stylus, pro scientia damnationis bonorum.*

L. Nemo. VIII. & vlt.

Impp. LEO & ANTHEMIVS AA. *Nicostrato P. P.*

1 ADuocati Religioni Catholicæ addicti sint,
2 Item Aduocati munus contra præsciptum Imperatoris subreptitiè impetrans, & sustinens, foro
3 prohibetur. Prouinciarum Rectores Aduocatos hæreticos impunè ad exercitia forensia non admittent. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. sup. hoc tit.*

4 Per hunc textum tenet Bart. hic Iudæum, seu Maurum non posse pro Christiano esse Aduocatum, ita *l.11.tit.5.in fine tit.6.part.3.* vbi Greg.Lop. *in gloss.fin.* dicit quòd tamen tenet processus si isti vel alij prohibiti postulare, postulent iudice fortè ignorante, Cou. *in Clem.si furiosus p.1.§.2.ad fin.in vers. sexto*, Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.49. c.6. n.25.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.18.c.3. col.7. vers. præterea*, Cardos. *in praxi iudicum, verbo procurator. num.110.* Menoch. *de arbitr. casu 360.n.69.* vbi re-
5 fert Leonem Imperatorem, virum tunc Religiosissimum, *in hac l.1.* constituisse, Aduocatos non posse assumere patrocinia priusquam sint imbuti sacrosanctis mysteriis Catholicæ Religionis, nec posse prohibitum patrocinium assumere.

6 *Stylum præscriptionis, &c.*] Stylum hic pro sententia damnationis bonorum ex Accursio exponit Christoph. de Paz *ad leges styli p.1.rub.num.19.* vbi dicit in hoc significatur hanc legem communi... recipi ab omnibus iuris interpretibus.

De Aduocatis diuers... iudiciorum.

TIT. V...

...CATVS ... vel ... stula... Alo...

Cuiac. Pac... De mat... *din. Regiam... seqq. tit 6.p... noua Recop. priuilegiu, L... tract. Doct. p... cato, & consid... Aduocatis fen...*

armata, siue clientulari patronorum iure, & p... clientúmque officio, Cassan *in catalog. gloria ... p.7. consid.28.* Petr. *l.1. tit.19. lib.2. Ord... l.2.tit.4.lib.3.eiusdem Ord.* Anton. Grauat. ... *in pract.lib.2.cap.18.* Burg. de Paz *in proœm... Tauri ex num.476.* Tiraquell. *de nobilit. cap...* noch. *de arbitr. casu 494.* Iacob. Benoi. *de p... reconsult. part.2.priuil.28. & p.3.priuil.7...* Azeued. *tit.16. in initio ex n.4. lib.2. noua...* Ioan. Matienz. *in dial. relator. part.1.cap.7...* nell. *comment. iuris ciuilis lib.18.cap.3.* Ioan... *nobilit. gloss.35. num.11. cum seqq.* Sa... *lib.12.cap.22.* Valer. Reginald. *in praxi f... tom.2.lib.25.cap.44.à n.662.* Stephan... *cept. forens. cap.186.num.6.cum seqq.* ... ux. *ad pract. Cameræ Imper. lib.1.c... conf.125.à princ.* Cabed. *Lusit. decis...* dez à Castro *in praxi Lusit. lib.1.c...*

SVMMARI...

1 *Aduocatus præuaricator leg... nus non est.*
2 *Sententia lata interce... meretur executionem...*
3 *Præuaricationem obi... lumnia tenetur, & ... naricationis impu... probata in rem ...*
4 *Aduocatus si fue... tia sit nulla.*
5 *Præuaricationis ... casus, seu P... clientuli... fugit.*

I...

A...

[illegible] .d
[illegible] ulti-
[illegible] mma
[illegible] fficio,
[illegible] f. tom. 1.
[illegible] runi olim
[illegible] numero,
[illegible] icet deinde
[illegible] rit, vt perpe-

[illegible] Notatur ad hoc
[illegible] Curiali conditio-
[illegible] eg. *de iure fisci lib. 7.*

[illegible] ndicare, &c.] Notatur
Aduocatus quicquid ac-
[illegible] co habetur, & post patris
[illegible] m fratribus conferre.
decis. 658. sub num. 3.
potest. effectu 2. sub n. 6.
[illegible] q. Cornel. Benincas. *de*
[illegible] 8. Clar. *in § testamentum,*
Anton. Mangil. *de imputat.*
in Cod. Tom. I.

[illegible] magnol. *in de-*
[illegible] m. 12. Anton.
[illegible] 5. num. 4. Do-
[illegible] .3. col. pen. vers.
[illegible] fum. select. part. 1.
[illegible] 2. num 15. prope
[illegible] cato tit. de fructi-
[illegible] . Camill. Borrel.
[illegible] 65. de Aduocato-
[illegible] ad intelligit, dum- 6
[illegible] in Aduocatorum
[illegible] tatos *ad l. 4. suprà*
[illegible] de tali lucro, vel fa-
[illegible] e priuilegio, ac et-
[illegible] n eo substituere pos-
[illegible] auogados, vers. octauò

[illegible] A R I V M.

[illegible] uincia munere, quod admi-
[illegible] dere ad munus patrocinij, vel
[illegible]
[illegible], & labore patrocinandi vitæ
[illegible] licitè possunt.
[illegible] parantur vitæ subsidia, non sine
[illegible] cui adimenda, & num. 4. & 5.
[illegible] n. 6.

[illegible] L. Si quis IX.

[illegible] em AA. *Apollonio P.P.*

[illegible] atus finito prouinciæ munere, quod ad- 1
[illegible] rauit, redire ad patrocinij, vel causidici
[illegible] otest. Item Aduocati ex studio, & labore 2
[illegible] nandi vitæ subsidia quærere licitè possunt.
[illegible] a ex quibus parantur vitæ subsidia non sine 3
causa alicui sunt adimenda, & interdicenda.
[illegible] gunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 2. num. 1.*
[illegible] hoc tit.

De officio nulli sine vrgenti causa adimendo, vi- 4
de Menoch. *de arbitr. quæst. 55. per tot.* Carol. Tap.
in l. fin. ff. de constit. Princip. cap. 9. num. 77. cum seqq.
Bobadil. *in sua politica lib. 1. cap. 16. num. 28.* Cabed.
Lusitan. decis. 20. part. 2. Cald. Pereira *post quæst. fo-*
rens. cons. 8. num. 66. vbi attestatur Reges Lusitaniæ, 5
Castellæ, & Franciæ semel collata officia extra mor-
tis, vel renuntiationem, aut delictum tollere non
solere, Ceual. *commun. contra commun. q. 425. num. 16.*
cum seqq. Gutier. *de iuram. confirm. p. 1. cap. 18. n. 15.*
& 16. & cap. 30 n 19. & practic. lib. 3. quæst. 11. n. 9.
Fontanel. *de pactis nupt. claus. 4 gloss. 10. p. 1. n. 144.*
Petr. Gregor. *syntagm iuris lib. 49. cap. 8. num. 12.* la-
tissimè Garc. Mastril. *in tract. de magistr. lib. lib. 1.*
cap. 27. per tot. vbi multipliciter ampliat, & in pri-
mis *à num. 26.* extendit, etiamsi officij concessio fa- 6
cta fuerit ad beneplacitum, & cum claufu1. *quoad*
placuerit, nam absque iusta causa minimè poterit re-
uocari & *num. 32.* quòd nec minui poterit, & *n. 33.*
dicit quòd officialis absque iusta causa reuocatus
succurritur remediis possessoriis.

S V M M A R I V M.

1 *Priuilegium vni officij & artis causa concessum, alteri, qui eundem artem exercet cum vtilitate publica, commune esto.*

Guid. Pancirol. *in thesauro variarum lectionum lib. 1. cap. 12.*

SVMMARIVM.

1 *Aduocati occasione officij acquisita vt peculium castrense tenent, & iure dominij post obitum parentum vendicant, & num. 2.*

3 *Peculium quasi castrense quod sit.*

4 *Salarium ratione administrationis in officio acquisitum peculium quasi castrense dictum.*

5 *τὸ Occasionis notio.*

L. Fori tui. IV.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. *Eustasio P.P.*

1 ADuocati occasione officij acquisita vt castrense peculium militum tenent, & iure dominij post obitum parentum vendicant. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Cacheran. *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 6. de po-*
3 *stulando num. 2. pag. 309.* vbi ait peculium quasi castrense dici illud, quod Aduocatus lucratur siue ex salario publico, siue aliàs, dum tamen ille sit Aduocatus approbatus publica auctoritate, & receptus in album Aduocatorum, propterea de illis acquisitis factis ab ipso Aduocato poterit ipse disponere, ac de illis testari, ac si esset paterfamilias. Peregrin. *de iure fisci lib. 7. tit. 2. n. 15. in fine,* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 49. cap. 6. numer. 35.* Donel. *commentar. iuris ciuilis lib. 18. cap. 3. col. 3.* Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum & vxor. §. 62. num. 18. ad*
4 *fin. & seq.* vbi dicit quòd salarium ratione administrationis in officio acquisitum dicitur peculium quasi castrense, & ponit exemplum in Aduocato fisci, vel pauperum, & similibus, quibus de publico datur salarium, Benedict. Pinel. *select. iuris interpret. lib. 1. c. 5. n. 20.* Vide Doctores citatos *ad l. 8. inf. hoc eodem tit.*

5 *Vel ipsum occasione quaesierint.*] Ergo occasio illa dicitur in praesenti quae non est ordinata ad effectum de quo agitur, sed accidentaliter & fortuitò contingit, vt per Tiraq. *in tract. Cessante causa limit. 13. n. 7.* vbi *in fine,* ait Bartolum ex hoc text. notare aliud esse, aliquid esse ex aliquo, aliud eius occasione.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegia quibusdam concessa possunt ad alios per Principem generalibus verbis extendi.*

2 *Priuilegia locum tenenti concessa, quando solus prius regebat sedem, & institiam ministrabat, ad nouos in eadem Curia Consiliario extendi debent.*

3 *Togatis, id est, Aduocatis, & patronis causarum.*

L. Quicquid animi. V.

Impp. THEOD. & VALENT. AA. *Cyro P. V.*

1 PRiuilegia quibusdam concessa possunt ad alios per Principem generalibus verbis transferri, & extendi. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Ex hoc text. colligit Boër. *decis. 246. num. 4.* quòd priuilegia locum tenenti concessa, quando solus priùs regebat sedem, & iustitiam ministrabat, ad nouos in eadem Curia Consiliarios extendi debent.

Praestitimus togatis.] Id est, Aduocatis, & patronis causarum, qui in forensibus negotiis praemunientes litigatoribus suum praebent patrocinium. Ita Caluin. *in suo Lexic. iurid. verbo togati.*

SVMMARIVM.

1 *Aduocato nullum munus personale, nec indicandi, arbitrandi, & consulendi necessitas extra patriam iniungatur, & num. 2.*

3 *Aduocati gaudent priuilegijs, quibus legum Doctores, qui actu legunt. intellige ven. 4.*

5 *Aduocatus cogi non potest, vt subeat officium aduocationis, & postulationis, nisi vrgente necessitate.*

L. Sancimus vt Aduocati. VI.

Iidem AA. ad Florentium P.P.

ADuocato nullum munus personale, nec necessitas iudicandi, arbitrandi, & consulendi extra patriam iniungatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 8. tit. 32. paro. 2. vbi gloss. fin.* Manus *lib. 3. locorum c. 42.* Adrian. Pulue. *in orat. de Aduocator. priuilegijs fori fol. 17.* Donell. *commentar. iuris ciuilis lib. 18. cap. 3. col. penult. versic. praeterea Aduocati.*

Priuilegiis itaque gaudent Aduocati, *sicut & legum* Doctores, qui actu legunt, vt nullum illis personale munus iniungatur, nec onere aliquo collectarum grauentur: ita Franc. Marc. *Delphin. decis. 185. num. 2. vol. 2.* Laurent. Syluan. *cons. 88. num. 4. & 14. vol. 1.* Nicol. Fastas. *de astimo part. 4. cap. 3. n. 46. cum seqq.* Roland. à Valle *cons. 66. num. 36. & 38. vol. 1.* Menoch. *de arbitrar. casu 379. num. 3.* Camil. Bortel. *de compromiss. §. 4. gloss. 2. num. 10. & in summ. omnium decis. tom. 1. tit. 65. de Aduocatorum officio, ex num. 22.* vbi *num. 27.* intellige in Aduocatis & Doctoribus, qui postulando optimum, & solemne nomen sibi quaerunt, non autem in illis, qui nomine tenus Doctorum, & Aduocatorum nomen sibi vsurpant, nescientes, aut docere nolentes.

Praeter arbitrium, &c.]Notatur ad hoc quòd Aduocatus cogi non potest ad subeundum officium aduocationis, & postulationis, & sic ad praestandum suum patrocinium, nisi vrgente necessitate, vt per Viui. *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 6. num. 19. vers. sed idem Aduocat.* vbi etiam quòd eadem praexistente necessitate cogi potest litigantibus consulere, & ad suscipiendam delegationem sibi factam vt etiam firmat Garc. Mastrill. *de magistratib. lib. 1. c. 30. n. 78.*

SVMMARIVM.

1 *Aduocati diuersorum locorum vni Principi subiectorum fruuntur eisdem, & consimilibus locorum priuilegiis.*

2 *Toga super alias vestes induebatur, sinistrúmque humerum tegebat, & ante pectus demissa fibula in dextro humero nectebatur.*

3 *Togo præfectura Illyriciana, pro collegio Aduocatorum istius fori.*

L. Iiſdem priuilegium VII.

Iidem AA. *Thalaſſio PP. per Illyricum.*

1 ADuocati diuerſorum locorum vni Principi ſubiectionem fruuntur eiſdem, & conſimilibus locorum priuilegiis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. ſupr. hoc tit.*

2 *Potiri togam*, &c.] Toga ſuper alias veſtes induebatur, ſiniſtrúmque humerum tegebat, & ante pectus dimiſſa fibula in dextro humero nectebatur. Et toga præfecturæ Illyricianæ pro collegio 3 Aduocatorum eius fori accipitur *in hoc text.* tempore enim patrocinij Aduocati togati eſſe debebant, ita Guid. Pancirol. *in theſauro variar. lection. libro 1. cap. 12. de toga ciuium Romanorum inſigni.*

SVMMARIVM.

1 *Aduocatus fiſci liberatur à conditione cohortalium, & quod lucratur, inter peculium quaſi caſtrenſe reputabit.*

2 *Aduocati cauſarum ad ſuprema tribunalia non omnes admittebantur, ſed certus conſtituebatur numerus, & n. 3.*

4 *Aduocatus fiſci liberatur à Curiali conditione, vel altera viliori.*

5 *Filiusfam. Aduocatus quidquid acquirit peculij caſtrenſis loco habetur, & poſt patris mortem non tenetur illud conferre fratribus. intellige vt numero 6.*

L. Cùm aduocato VIII.

Iidem AA. *Cyro P. P.*

1 ADuocatus fiſci liberatur à conditione cohortalium, & quod lucratur, inter quaſi caſtrenſe peculium reputabit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. ſupr. hoc tit.*

2 *Centum quinquaginta*, &c.] Nota quòd Aduocati cauſas defenſuri, ſiue pro aliis acturi, ad maiora & ſuprema tribunalia non omnes admittebantur, ſed fiebat illorum delectus, & certus numerus conſtituebatur, vt in hoc text. Camill. Borrel. *in ſumma omnium deciſ. tom. 1. tit. 65. de Aduocatorum officio, ex num. 14.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom. 1.* 3 *cap. 184. num. 18.* vbi dicit quòd Aduocatorum olim erat certus numerus, & qui ex illo erant numero, temporarij, non perpetui reputabantur, licèt deinde penuria & paucitas Iuriſperitorum fuerit, vt perpetuarentur. Cuiac. *obſeruat. lib. 16. c. 22.*

A cohortis, vel alterius, &c.] Notatur ad hoc 4 quòd Aduocatus fiſci liberatur à Curiali conditione, vel altera viliori, vt per Pereg. *de iure fiſci lib. 7. tit. 2. num. 15.*

Quaſi caſtrenſe ſibimet vendicare, &c.] Notatur ad hoc quòd filiusfamilias Aduocatus quicquid acquirit, caſtrenſis peculij loco habetur, & poſt patris mortem non tenetur illud cum fratribus conferre. Ita Franciſc. Marc. Delphin. *deciſ. 658. ſub num. 3. vol. 1.* Clem. Aſcan. *de patria poteſt. effecta 2. ſub n. 6. & effectu 9. num. 2. cum ſeqq.* Cornel. Benincaſ. *de paupert. ſpec. 1. in indic. num. 8.* Clar. *in §. teſtamentum, quæſt. 17. in fine*, Ioan. Anton. Mangil. *de imputat.*

Barboſ. Collect. in Cod. Tom. I.

quæſt. 29. num. 27. cum ſeqq. Roland. Cauagnol. *in decretis Montisferrati decreto 41. §. 2. num. 12.* Anton. Scap. *de iure non ſcripto lib. 3. cap. 105. num. 4.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. cap. 3. col. pen. verſ. deinde Imper.* Hieron. Treutler. *diſput. ſelect. part. 1. diſp. 8. theſi 3.* Peregrin. *d. lib. 7. tit. 2. num 15. prope fin.* Vincent. Carot. *in tractat. de locato tit. de fructibus & litium expenſ. quæſt. 8. d. n. 49.* Camill. Borrel. *in ſumma omnium deciſ. tom. 1. tit. 65. de Aduocatorum officio, num. 120.* vbi *num. 121.* id intelligit, dummodo tales Aduocati filiifamil. in Aduocatorum 6 matricula ſint deſcripti. Vide citatos *ad l. 4. ſuprà hoc eodem tit.* Vnde in teſtando de tali lucro, vel ſalario Aduocati militari potiuntur priuilegio, ac etiam poſt pupillarem ætatem in eo ſubſtituere poſſunt, Perez *verbo llamen à los auogados, verſ. octauò ſubtiliter tit. 19. lib. 2. Ordin.*

SVMMARIVM.

1 *Aduocatus finito prouinciæ munere, quod adminiſtrauit, poteſt redire ad munus patrocinij, vel cauſidici.*

2 *Aduocati ex ſtudio, & labore patrocinandi vitæ ſubſidia quærere licitè poſſunt.*

3 *Officia ex quibus parantur vitæ ſubſidia, non ſine graui cauſa alicui adimenda, & num. 4. & 5. amplia vt num. 6.*

L. Si quis IX.

Iidem AA. *Apollonio P.P.*

ADuocatus finito prouinciæ munere, quod ad- 1
miniſtrauit, redire ad patrocinij, vel cauſidici munus poteſt. Item Aduocati ex ſtudio, & labore 2
patrocinandi vitæ ſubſidia quærere licitè poſſunt. Officia ex quibus parantur vitæ ſubſidia non ſine 3
graui cauſa alicui ſunt adimenda, & interdicenda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. ſupr. hoc tit.*

De officio nulli ſine vrgenti cauſa adimendo, vi- 4
de Menoch. *de arbitr. quæſt. 55. per tot.* Carol. Tap. *in l. fin. ff. de conſtit. Princip. cap. 9. num. 77. cum ſeqq.* Bobadil. *in ſua politica lib. 1. cap. 16. num. 28.* Cabed. *Luſitan. deciſ. 20. part. 2.* Cald. Pereira *poſt quæſt. forenſ. conſ. 8. num. 66.* vbi atteſtatur Reges Luſitaniæ, 5
Caſtellæ, & Franciæ ſemel collata officia extra mortis, vel renuntiationem, aut delictum tollere non ſolere, Ceual. *commun. contra commun. q. 425. num. 16. cum ſeqq.* Gutier. *de iuram. confirm. p. 1. cap. 18. n. 15. & 16. & cap. 30. n. 19. & practic. lib. 3. quæſt. 11. n. 9.* Fontanel. *de pactis nupt. clauſ. 4. gloſſ. 10. p. 1. n. 144.* Petr. Gregor. *ſyntagm iuris lib. 49. cap. 8. num. 12.* latiſſimè Garc. Maſtril. *in tractat. de magiſtratib. lib. 1. cap. 27. per tot.* vbi multipliciter ampliat, & in primis *à num. 26.* extendit, etiamſi officij conceſſio fa- 6
cta fuerit ad beneplacitum, & cum clauſul. *quoad placuerit*, nam abſque iuſta cauſa nunimè poterit reuocari. & *num. 31.* quòd nec minui poterit, & *n. 33.* dicit quòd officialis abſque iuſta cauſa reuocatus ſuccurritur remediis poſſeſſoriis.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegium vni officij & artis cauſa conceſſum, alteri, qui eandem artem exercet cum vtilitate publica, commune eſto.*

2 *Aduocatorum fisci aucte uumere, priuilegium simul auctam censetur.*

3 *Aduocatus fisci eligitur de præstantioribus.*

4 *Salarium duplex accipit, qui duplex gerit officium.*

5 *Officia duo qualiter quis habere possit in eodem loco, remissiuè.*

L. Binos qui X.

Impp. VALENT. & MARTIAN. AA. *Palladio P. P.*

1 PRiuilegium vni officij & artis causa concessum, alteri, qui eandem artem exercet cum vti-
2 litate publica, commune esto. Aucto Aduocatorum fisci numero priuilegium simul auctum censetur Colligunt ex Ordin. Doctorea citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

3 *Qui priores*, &c.] Notatur ad hoc quòd fisci Aduocatus eligitur de præstantioribus, vt per Peregrin. *de iure fisci, lib. 7. tit. 2. numer. 12. in principio.*

4 *Paribus dignitatis, & priuilegiorum*, &c.] Notari solet hic text. ad hoc quòd potest quis duplex salarium percipere si duplex officium gerat, vt per Lap. *allegat. 99. incip. Commune*, Gail *lib. 1. obseru. 44.* Pinel. *in l. 3. de bonis maternis part. 3. num. 73. ad finem, vers. ad idem solet notari*, Menoch. *de arbitrar. casu 233. num. 7.* Brunor. à Sole *in locis communibus verbo exercitium 1.* Guihelm. Benedict. *in cap. Raynatius, verbo duas habens filias, num. 63.* Capyc. *decis. 27. num. 20.* à Ponte *in tract. de potestate Proregis tit. de abaadano. ciait. §. 6. nam. 11. cum seq.* Ioseph. Sesse *de inhibit. cap. 1. §. 8. n. 10. & 11. & decis. 174. num. 5. part. 2.* latè Garci. Mastrill. *in tractat. de magistrat. lib. 1. cap. 21. nam. 72. & ibi lib. 2. cap. 11. per*
5 *tot.* ostendit qualiter quis officia duo in eodem loco habere possit.

SVMMARIVM.

1 *in Aduocatorum ordinem nemo recipiendus sub colore assidendi, nec in eorum consortium cooptandus absque examine, aut cohortali statim ac fortunæ subiacens, n. 2.*

3 *in Aduocatorum numerum promouendum, Doctores olim & examinatores de peritia legum iurato testimonio commendabant, & n. 7.*

4 *Aduocatorum filij causas agentes, ceteris supernumerarijs anteferendi.*

5 *Aduocati supernumerarij apud Præfectum Augustalem, & Comitem Orientis perorare poterant.*

6 *Aduocatorum numerus olim assignari solitus, remissiuè.*

8 *Aduocati, seu patroni officio olim fungi volens, tantùm apud Præsidem prouinciæ docebat se non esse cohortalem.*

9 *Aduocatus si ex ignorantia, aut imprudentia amittit causam, litem suam facit, tenetúrque parti resarcire damnum.*

10 *Filij remunerantur ex parentum meritis.*

11 *Duo vbi sunt æqualis scientiæ, is est præferendus, qui est de meliori sanguine.*

L. Nemini licere. XI.

Imp. LEO A. *Viuiano P. P.*

SVb colore assidendi non debet quis vltra numerum in Aduocatorum ordinem recipi, *in princ.* Cohortali statui, ac fortunæ subiaceos, item absque examine in Aduocatorum consortium cooptandus nemo est, *in vers. Non aliter.* Promouendum in numerum Aduocatorum Doctores, & examinatores de peritia legum iurato testimonio commendabant quondam *in vers. Si verò.* Filij Aduocatorum causas 4
agentes, aut qui causis adsueruot, cæteris supernu- 5
merariis anteferendi sunt, *in vers. Filios.* Aduocati supernumerati apud Præfectum augustalem, & Comitem Orientis perorare poterant, *in vers. illud ita.* Colligunt ex Ordio. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Centum quinquaginta Aduocatis.] De certo Aduocatorum oumero quondam assignari solito vide Camill. Borrel. *in sum. omnium decis. tom. 1. tit. 64. ex num. 14.* Guid. Pancirol. *in thesauro var. lect. lib. 2. cap. 245. in princ.* vbi ait quòd quolibet foro certus erat numerus Aduocatorum, qui ad hunc numerum non admittebantur nisi priùs eorum præceptores Iurisperiti ipsos iuris prudentia præditos esse iurati apud acta deposuisseot.

Nisi prius in examine, &c.] Notatur quòd antiquitus cùm quis patroni officio fuogi volebat, satis erat si apud Præsidem prouinciæ se cohortalem non esse docuisset, id est, Præsidis apparitioni non obnoxium tunc Antecessor, à quo eruditus in iure fuerat, illum iuris peritia instructum esse iurabat. Ita Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib. 1. cap. 23. de insignibus Doctorum.*

Peritia iuris instructum, &c.] Ergo si Aduocatus ex ignorantia & imprudentia sua amisit causam, fecit litem suam, teneturque parti damnum resarcire, de quo tamen vide Ioseph. Angel. *in 4. sentent. p. 2. tit. de iniustitia Aduocat. diffic. 5. dub. 3.* vbi meminit huius text. Burg. de Paz *in proœm. ad leges Tauri ex num. 213.* Perez *l. 12. in gloss. verbo pero se acaciere. tit. 19. lib. 2. Ordin. pag. 410.* Cened. *in collect. ad Decretum collect. 28. num. 18.* Morl. *in emporio iuris Canon. p. 1. tit. 2. q. 9. num. fin.* Valer. Regin. *in praxi fori pœniteat. lib. 10. num. 98.*

Filios autem togatorum, &c.] Notatur ad hoc quòd filij remuneraotur ex parentum meritis, vt per Roman. *cons. 29. In causa maioris*, Tiraq. *de pœnis temper. causa 49. num. 10. & in l. si vnqaam, de reuoc. donat. verbo donatione largitus n. 40.*

Hinc ex hoc text. colligit idem Tiraq. *de nobilit. cap. 5. num. 7.* quòd si duo sunt æqualis scientiæ, is est magis honorandus, qui est de meliori sanguine de quo vide Cott. *in memorab. verb. nobiles*, Couar. *var. lib. 1. cap. 16. sub n. 11.* Simanch. *de Republ. lib. 5. c. 3.* Molin. *de primog. lib. 2. cap. 5. n. 66.* Perez *l. 1. vers. si tamen nobilitas, & vers. sit igitur tit. 1. lib. 4. Ordinam.* Otalor. *de nobilit. c. 4. §. 2. num. 2. & cap. vlt. §. 1. n. 3.* Ioan. Garc. *eod. tract. gloss. 35. à princ.* Capiblanc. *de Baronib. prag. 10. n. 72.* à Ponte *de potest. Proregis tit. de elect. offic. §. 5. n. 9. & seq.* latissimè Garc. Mastrill. *in tract. de magistratib. lib. 2. cap. 8. per tot.*

L. Sancimus. XII.

Idem A. Eusebio P. P. Illyrici.

ADuocatus fisci biennij spatio finiebat officium 1
priuilegiis saluis cōsortorij. Colligunt ex Ord.

Docto

Doctores citati *ad l.1.num.1.ſuprà hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt Peregrin. *de iure fiſci lib.7.tit.2.num.13.verſ. durat autem,* Donell.*commentar.iuris ciuilis lib.*18. *c.4.col.1.*

SVMMARIVM.

1 *Nomina collegarum eandem artem profitentium eo tempore, quo collegæ recipiuntur in numerum collegarum, inſcribenda ſunt matricula.*
2 *Aduocati vrbis Alexandria quinquaginta collegiati fuerant, & in vacantia collegiatorum ſuper numerarijs præferebantur filij Aduocatorum.*
3 *Aduocatus fiſci poſt finitum officium ex conſulis dignitate honorari, & pro vxore, liberis, collateralibus comparere poteſt.*
4 *Aduocato fiſci mortuo, eius hæredibus integrum anni ſalarium debetur, & proximus huic in collegio Aduocatorum ſuccedet in officio.*
5 *Præferendus qui alium contemplatione laborum, quos ex iniuncto ſibi munere ſubiturus eſt, ſuperat.*
6 *Aduocatus fiſci cogitur patrocinari contra ſe & ſuos, ſi habet cauſam propriam filiorum parentúmve ſuorum, vel pupilli, cuius eſt tutor, cauſam illam contra fiſcum agere non prohibetur, num.7.*
8 *Statuto ſi cautum vt in locum demortui ſumatur proximus ex eiuſdem genere, & nemo ſit natus, ſed aliquis ſit in vtero, alius confeſtim aſſumendus eſt.*
9 *Aduocatus fiſci ſi mori contingat, ſalarium illius anni ad hæredes tranſmittendum, an id procedat in Aduocatis quibuſcumque, remiſſiuè, n.10.*

L. Petitionem. XIII.

Impp. LEO & ANTHEMIVS AA. *Alexandro duci Ægyptiatici limitis P.V.*

1 NOmina collegarum eandem artem profitentium eo tempore, quo collegæ recipiuntur in numerum collegarum, inſcribenda ſunt matricu-
2 læ. Aduocati vrbis Alexandriæ erant quinquaginta collegiati, & in vacantia collegiatorum filij Aduocatorum ſupernumerariis præferebantur. Fiſci
3 Aduocatus poſt finitum officium ex conſulis dignitate honoratur, & pro ſua vxore, liberis, collateralibúſque aduocando comparere poteſt. Mor-
4 tuo fiſci Aduocato eius hæredibus integrum anni ſalarium debetur, & proximus huic in collegio Aduocatorum ſuccedet in officio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. ſupr. hoc tit.*

5 *Contemplatione laborum,* &c.] Notatur ad hoc quòd præferendus ille eſt, qui alium ſuperat contemplatione laborum, quos ex munere ſibi iniuncto ſubiturus eſt, vt per Nicol. Boër. *de auctorit. magni Concil.n.*243.*verſ.nam profectò,* Donell.*comment.iuris ciuilis lib.*18.*cap.*3. *col.vlt. verſ.præterea,* optimè Menchac. *illuſtrium controuerſ.lib.*1. *in præfat.n.*87.

6 *Tam pro ſe, quàm pro filiis,* &c.] Notatur ad hoc quòd Aduocatus fiſci non cogitur contra ſe & ſuos patrocinari, vt per Peregrin. *de iure fiſci lib.7.tit.2. num.*8. vbi *num.6.* ſubdit quòd ſi huiuſmodi fiſci
7 Aduocatus haberet cauſam propriam, filiorum, parentúmve ſuorum, vel pupilli, cuius eſt tutor, contra fiſcum cauſam illam agere, & tueri minimè prohibetur.

Sine vlla dilatione, &c.] Notatur ad hoc quòd ſi 8
ſtatuto cautum ſit vt in locum demortui ſumatur proximus, ex eiuſdem genere, & nemo ſit natus, ſed ſit aliquis in vtero, non eſt expectandum vt naſcatur, ſed alius confeſtim, & ſine vlla dilatione aſſumendus eſt, vt per Tiraquell. *de retractu lign.* §.1. *gloſſ.9.n.*80.

In locum eius ſubrogari, &c.] Notatur ad hoc quòd 9
ſi Aduocatus fiſci mori contingat, ſalarium illius anni ad hæredes tranſmittit, vt per Cephal. *conſ* 70.*ſub num.4 vol.*1. Hieron. Treutler.*ſelectar.diſput part.*1. *diſp.*8.*theſi* 3.*in fine,* Peregrin.*de iure fiſci lib.7.tit.*2. *num.*14.*verſ.& fiſcalis Aduocatus,* Donell.*comment. iuris ciuilis lib.*18. *cap.*3.*col.vlt.in fine.* Camill. Bortell. *in ſumm.omnium deciſ.tom.* 1.*tit.*65. *de Aduocatorum officio, n.*122. Viui. *tom.*1.*commun.opin. lib.*2. *tit.*6.*num.*22.*pag.*312. Sed an id procedat in Aduo- 10
catis quibuſcumque vt id anni ſalarium quo moritur ad hæredes pertineant? vide poſita *in l. poſt duos* 15. *infr.hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Aduocati ambigua facta defenſionibus ſuis erigentes, & lapſa reparantes, patriam legibus facundia, vt milites armis, & vulneribus, adiuuant.*
2 *Patroni cauſarum glorioſa vocis confiſi munimine laborantium ſpem, vitam, & poſteros defendunt.*
3 *Aduocatorum officium non minus humano generi neceſſarium, quàm ſi patriam vulneribus, ac præliis, parentéſque ſaluarent.*
4 *Patrimonium eſt altera vita hominibus.*
5 *Pecunia anima hominis dicitur, item ſecundus ſanguis, num.6. & optimus fideiuſſor futura neceſſitatis, num.7.*

L. Aduocati. XIV.

Imp. AA. *Callicrati P. P. Illyrici.*

ADuocati ambigua facta defenſionibus ſuis 1
erigentes, & lapſa reparantes, patriam legibus, & facundia, vt milites armis, & vulneribus, adiouant, Item cauſarum patroni glorioſæ vocis confiſi 2
munimine laborantium ſpem, vitam, & poſteros defendunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1.ſupr.hoc tit.*

Pulchra ſunt verba huius l.in Aduocatorum lau- 3
dem prolata, ex quibus colligitur eorum officium non minus humano generi neceſſarium, quàm ſi patriam vulneribus, ac præliis, parentéſque ſaluarent, dicuntur enim non minus militare quàm milites, quia ſicut hi armis, ita legibus illi hominum vitas defendunt atque tuentur. vide Ferrand. *explicat.lib.2.cap.6.* Adrian. Puluæ. *in orat.de Aduocatorum priuilegijs pag.mihi* 19. Cuiac.*lib.*16.*obſeruat.*9. Tiraquell.*de nobilit.cap.*29.*n.*11.*cum ſequent.* Guid. Pap.*Gratianop.deciſ.*88.*num.*2.*& deciſ.*388.*num.*1. *cum ſeqq.* Franch. Marc. *Delphin. deciſ.*661. *num.*4. *vol.*1. Baëç *de inope debit.cap.*16.*num.*148.*cum ſeqq.* Petr. Gregor. *ſyntagm.iuris lib.*19.*cap.*1.*num.*8. Donell.*commentar.iuris ciuilis lib.*18.*cap.*3.*col.*1.*in fine,* Ioan. Garc.*de nobilit. gloſſ.*35.*num.*10. Caſſan. *in catal.gloria mundi p.7.conſider.*28. Anton. Scap. *de iure non ſcripto lib.*5.*cap.*112.*num.*9. Iacob. Benni. *de priuilegijs Iureconſult.p.*2.*priuileg.*38.*num.*2. Caugnol.

in decret. Montisferrati decreto 41. *num.* 10. Camill. Borrell. *in summ. omnium decis. tom.* 1. *tit.* 64. *de Aduocatorum officio, num.* 20. & 21.

4 In gloss. *Vitam.* ibi, *vt non perdant quod habent.* Notatur ad hoc quòd patrimonium est altera vita hominibus. Sic Tiraquell. *in l. si vnquam, verbo facultatum, num.* 1. *in fine, & de nobilit. c.* 31. *num.* 364. Couarr. *de sponsalib. p.* 2. *cap.* 3. §. 4. *n.* 18. Gig. *cons.* 32.

5 *num.* 36. Clar. *lib.* 5. §. *homicidium, num.* 25. itavt pecunia dicatur anima hominis, iuxta illud Hesiodi carmen,

Pecunia est anima miseris mortalibus.

Referunt Baëç. *de inope debitore, cap.* 2. *num.* 31. Petr. Roizi. *Lituan. decis.* 3. *ex num.* 315. Et secundus sanguis, Gerard. *sing.* 75. *n.* 5. Tiraquell. *d. cap.* 36. *n.* 315. Ioan. Matienz. *in Dialog. relator p.* 3. *cap.* 30. *num.* 3. Menoch. *de arbitrar. casu* 110. *num.* 6. Et est optimus fideiussor futuræ necessitatis, Neuizan. *in sylua nupt. lib.* 2. *num.* 96. *in princip.*

SVMMARIVM.

1 *Priuilegia patronis fisci & horum liberis indulta ad togatos numero præfinitos extendenda ex speciali Imperatoris iussu.*

2 *Patronus fisci ante annum moriens integrum salarium annuum ad hæredes transmittit.*

3 *Salarium annuum transmittit Aduocatus mortuus pro anno incepto. Ampliatur in Aduocatis quibuscumque, n.* 4. *& in Prætore moriente infra tempus sui officij, & in Doctore legente & moriente, & in Medico de publico conducto, n.* 5.

L. Post duos. XV.

Imp. LEO A. *Dioscoro P. P.*

1 PRiuilegia patronis fisci & horum liberis indulta ad togatos numero præfinitos extendenda ex

2 speciali Imperatoris iussu. Item patronus fisci ante annum moriens integrum salarium annuum ad hæredes transmittit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *suprà hoc tit.*

3 Probat hic text. quòd salarium annuum transmittit Aduocatus mortuus pro anno incepto, vt per *l. Hispan.* 9. *tit.* 8. *part.* 5. vbi Gregor. Lop. *verbo e los otros*, Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 18. *c.* 3. *col. vlt. in fine*, Azeued. *l.* 20. *num.* 4. *tit.* 16. *lib.* 2. *noua Recopil.* Cephal. *cons.* 70. *lib.* 1. latè Flores de Mena *var. lib.* 1. *q.* 8. *num.* 53 vbi *num. seq.* dubitat de validitate huius opinionis, cùm text. hic loquatur in Aduocato fisci habente dignitatem cum officio, & locum non habere videtur in Aduocato salariato ab aliquo particulari, seu ad aliquam particularem causam, quia tunc non lucrabitur salarium, nisi pro rata laboris, cùm clientes laborem & operam Aduocati conducerent, non verò eius merita.

4 Verùm illud quòd dicimus de Aduocato fisci, quòd si moriatur, transmittat ad hæredes salarium illius anni, ampliatur procedere in Aduocatis quibuscumque, vt per Cephal. *d. consil.* 70. *sub num.* 4. *vol.* 1. Emman. Soar. *in thesauro recept. sentent. verbo Aduocatus, num.* 102. *& verbo mortui, num.* 237. Gail. *lib.* 1. *obseruat.* 44. *num.* 12 Sebastian. Medic. *in tract. mors omnia soluit p.* 3. *n.* 26. Parid. de Puteo *de syndicatu, verbo si officiales, num.* 1. & 2. Petr. Laud. *in tract. de priuileg. Doctor. quæst.* 4. *num.* 13. *circa med.* Ioan à Capistr. *in speculo conscient. num.* 56. Hieron. Treutler. *disput. select. part.* 1. *disp.* 8. *thesi* 3. *in fine*, Camill. Borrell. *in sum. omnium decis. tom.* 1. *tit.* 65. *de Aduocat. officio, num.* 123. Viui. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 2. *tit.* 6. *n.* 22. *pag.* 318. vbi ait quòd Doctor, vel Aduocatus, qui operas suas locauerunt casu quo moriantur pendente anno locationis, transmittunt salarium annuum ratione illius anni ad hæredes, & consequenter eorum hæredes possunt petere integrum totius anni salarium, vbi etiam ampliat hoc locum habere in Prætore moriente infra tempus sui officij, & in Doctore legente & moriente, & in Medico de publico conducto, Gabr. Aluarez *de priuileg. pauper. quæst.* 28. *num.* 5. & 16.

SVMMARIVM.

1 *Aduocati Prætorianæ præfecturæ quindecim numero communia habeant priuilegia cum Aduocatis fisci.*

2 *Ecclesia Romana, eiusdémque Pontifices, Aduocatos decem, quos Consistoriales appellant, constituunt.*

L. Ad similitudinem. XVI.

Impp. LEO IVNIOR, & ZENO AA. *Iustiniano. P. V.*

PRætorianæ præfecturæ Aduocati quindecim numero communia habeant priuilegia cum fisci Aduocatis Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.* 1

De hoc vide Camill. Borrell. *in summ. omn. decis. tit.* 65. *de Aduocatorum officio, num.* 16. vbi *num.* 17. subdit quòd sancta Ecclesia Romana eiúsque pro tempore existentes Summi Pontifices Aduocatos decem, quos Consistoriales appellant, constituunt, vtriusque iuris Doctores, & præuia publica disputatione, ac rigoroso examine assumptos, qui in sacro Senatu, siue Consistorio causas proponunt, tuentúrque, de quo vide etiam Octauian. *Vestrium in praxi Romanæ Curiæ lib.* 2. *c.* 18. Crescent. *decis.* 8. *n.* 7. *de præbend.* 2

SVMMARIVM.

1 *Officium morte finiri, aut tempore à legibus præfinito, paria sunt.*

2 *Priuilegia anteriorum Imperatorum Aduocatis, & causidicis per superstites non sublata, confirmata censentur.*

3 *per Mortem non extare, vel per remotionem, paria sunt.*

4 *Mortis casus videtur includi subcasu remotionis.*

5 *Substitutio vulgaris facta in casum mortis trahitur ad omnem casum impotentia expressa in casum mortis, extenditur ad omnes casus, quibus hæres à primo institutionis gradu excludi potest, num.* 6.

7 *Donatarius, cui est concessa data officiorum quando vacauerint, potest etiam promdere quando vacent per renuntiationem, mortem, vel alio modo.*

8 *Mortis casus comprehendit casum finiti officij.*

L. Iube

L. Iubemus. XVII. & vlt.

Imp. ZENO A. Paulo P. P. per Illyricum.

1 OFficium finiti morte, aut tempore à legibus
2 præfinito, patia ſunt. Item priuilegia anteriorum Imperatorum Aduocatis, & cauſidicis per ſuperſtites non ſublata confirmata cenſentur. Colligunt ex Ordio. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſupr hoc tit.*

3 *Vel profeſſio is fine, vel morte,* &c.[Notatur ad hoc quòd patia ſunt non extare per mortem, vel per remotionem, gloſſ. *verbo mort in Clem. 1. vt lite pend. gloſſ. verbo moriatur in c. ſi cui, de prabend. in 6.* Ruin. *conſ. 87. num. 2. vol. 2.* Rimin. iuo. *conſ. 259. num. 11.* Viui. *deciſ. 2. num. 10. & 43.* Catol. Tapia *in l. fin. ff. de conſtit. Princip. p. 2. cap. 11. num. 80.* Surd. *deciſ. 102.*
4 *num. 1. & ſeq.* vbi ait quòd caſus mortis videtur includi ſub caſu remotionis, & *conſ. 236. num. 3.* vbi
5 dicit quòd vulgaris ſubſtitutio facta in caſum mortis trahitur ad omnem caſum impotentiæ, Coſta *in cap. ſi pater p. 1. verbo eidem filio, num. 47. de teſtam.*
6 vbi aſſerit quòd vulgaris expreſſa in caſum mortis, extenditur ad omnes caſus, quibus hæres à primo inſtitutionis gradu excludi poteſt. Cabed. *Luſit.*
7 *deciſ. 23. num. 10. p. 2.* vbi tradit quòd donatarius, cui eſt conceſſa data officiorum quando vacauerint, poteſt etiam prouidere quando vacet per renunciationem, mortem, vel alio modo, Fabi. de Anna *conſ. 14. num. 9.* dicens quòd caſus mortis comprehendit caſum finiti officij latiſſimè Garc. Maſtrill. *in tract. de magiſtratib. lib. 1. cap. 26. per totum*, vbi diſputat, an conceſſo officio per mortem Tertij cenſeatur conceſſum ſi vacauerit per remotionem, vel caſum finiti officij.

De Aduocatis diuerſorum iudicum.

TIT. VIII.

HÆc rubrica deeſt in vetuſt libb. nec valde neceſſaria videtur, cùm nihil interſit, Aduocatos diuerſorum iudiciorum dicas, an diuerſorum iudicum, & omnes ſequent. leges ſunt tempore poſteriores, iiſque in priori titulo procedunt, adeò vt omne commodè ſub vno titulo collocarentur, tam in veteribus Latinis codicibus, quàm apud Græcos auctores, Scripſerunt in hanc rubric. Sebaſt. Næui. item Cuiac. Pac. & VVeſemb.

De materia tituli vide Doctores citatos *ad rubr. tituli præcedentis.*

SVMMARIVM.

1 *Aduocati Comitis rerum priuatarum Principis, & Proconſulis Achaie, finito officio clariſſimorum titulum impetrant.*
2 *Aduocati in matricula ſcripti finitis officijs, quietis tempore pro fructu habitorum laborum, clariſſimorum nomine ac priuilegiis digni ſunt.*
3 *Aduocatus etiam depoſito officio Clariſſimus dicitur, n. 5. 6. & 7.*
4 *Prætor, iudex, & Aduocatus etiam finito officio vocantur prætores iudices & aduocati in memoriam priſtinæ dignitatis.*

L. Suggeſtionem. I.

Imp. ANASTASIVS A. Euſebio mag. offic.

ADuocati Comitis rerum priuatarum Principis 1
& Proconſulis Achaiæ, finito officio clariſſimorum titulum impetrant. Item Aduocati in matricula ſcripti finitis officiis quietis tempore pro 2
fructu habitorum laborum clariſſimorum nomine ac priuilegiis digni ſunt. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Caſtrenſ. Angel. Cuman, Fulgoſ. Sichat. Sebaſt. Næui. temiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximeo. *in concord.*

Vt poſtquam aduocationis depoſuerint officium, &c.] 3
Notatur ad hoc quòd qui depoſuit officium aduocationis, eſt tamen, vt priùs, & appellatur Clariſſimus, nec debet torqueri, & ad eum mitti debet vt ad egregiam perſonam. ita Felin. *in cap. quæ in Eccleſiarum col. 25. verſ. & hinc eſt quòd qui depoſuit, de conſtit.* Iaſ. *conſ. 179. col. 2. verſ. & faciunt dicta,* Tiraquell. *in tract. ceſſante cauſa, limit. 15. num. 8.* Bon. de Cortil. *de nobilit. p. 5. n. 9. & 16. tract. Doctor. fol. 15.* Stephan. Gratian. *diſceptat. forenſ. tom. 2. cap. 291. num. 29.* vbi *num. 32.* ait quòd Prætor, iudex, & aduocatus etiam finito officio vocantur Prætores, iudices, & Aduocati in memoriam priſtinæ dignitatis. D. Barboſ. *in l. 1. p. 7. n. 66. ff. ſolute matrim.* vbi 4
colligit ex hoc text. quòd Aduocatus, qui depoſuit officium aduocationis, debet nihilominus gaudere 5
priuilegiis Aduocatis conceſſis, ſubdit tamen id 6
non eſſe verum generaliter, ſed id ſpecialiter procedere in eo caſu, in quo Princeps id ſpecialiter ita declarauit; nam aliàs ſi priuilegium conceſſum ſit propter officium, quod quis à ſe aſſumit, & non ab alio, debet continuò ſe exercere in illo vt prædicto vtatur priuilegio.

Clariſſimi primi ordinis, &c.]Notatur ad hoc quòd 7
Aduocati etiam depoſito officio in clariſſima dignitate conſtituti ſunt, vt per Tiraquel. *de nobilit. c. 29. num. 11.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. c. 3. col. fin. verſ. præterea.* Stephan. Gratian. *diſceptat. forenſ. cap. 184. num. 20.* Peregr. *de iure fiſci lib. 7. tit. 2. n. 15. ibi, & clariſſimus appellatur.*

SVMMARIVM.

1 *Aduocati fiſci vnà cum liberis tam natis, quàm naſcituris à conditione Curialium liberatur, & immunitatem impetrant, & n. 2.*
3 *Filij quandoque geniti gaudent patris dignitate & priuilegijs.*

L. Aduocatos. II.

Idem A. Thomæ P. P. per Illyricum.

ADuocati fiſci vnà cum liberis tam natis, quàm 1
naſcituris à conditione Curialium liberantur, atque immunitatem impetrant. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſup. hoc tit.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Caſſan. *in catalog. gloriæ mundi p. 7. conſiderat. 33.* Donell. *commentar. iuris ciuilis lib. 18. cap. 3. col. fin. verſ. porrò, & cap 5. col. 1.* Tiraquell. *de iure primogen. quæſt. 31. num. 12.* vbi quòd filij quandocumque geniti, gaudent patris dignitate & priuilegiis. 2

SVMMARIVM.

1 *Aduocatorum Comitis Orientis primus in ordine Aduocati fisci munere fungitur.*
2 *Aduocatus officio fisci deposito ad pristinum redit consortium.*
3 *Aduocati sportulas taxatas accipiunt.*
4 *Aduocatorum,& Doctorum consortio nullus dignus nisi per statuta tempora legum cognitioni probetur inhaesisse.*
5 *Filij Aduocatorum, & Doctorum eruditione & morum integritate extraneis superiores, ac pares,absque sportularum solutione in promotionibus ad Aduocatorum aliaque munera recipiendi sunt.*
6 *Sportulae,pro mercede Aduocatis debita.*
7 *Merces Aduocatis pro labore debita,remissiuè.*
8 *Aduocati si perpetuò electi in Reip. patrocinium decedant,eorum filij superstites ac Doctores potiùs eligendi,quàm extranei.*
9 *Romani Senatorum filios vnà cum patribus in Curiam admittebant, vt negotijs assisterent exemplo parentis terminandis.*

L. Iubemus. III.

Idem A. Constantino. P.P.

1 PRimus in ordine Aduocatorum Comitis Orien-
2 tis fisci Aduocati munere fungitur.Officio fisci deposito, Aduocatus ad pristinum consortium re-
3 dit.Item sportulas taxatas Aduocati accipiunt.Ad-
4 uocatorum, & Doctorum consortio nullus dignus nisi per statuta tempora legum cognitioni probetur
5 inhaesisse. Filij Aduocatorum,& Doctorum eruditione & morum integritate extraneis superiores,ac pares absque sportularum solutione in promotionibus ad Aduocatorum, aliaque munera recipiendi sunt.Colligunt ex Ordio.Doctores citati *ad l.1.n.1. supr.hoc tit.*

6 *Pro sportulis praterea.*&c.] Sportulas in hoc text. pro mercede Aduocatis debita accipiendas esse, aduertit Gotd.Pancirol.*in thesauro variar.lection.lib.2.*
7 *cap.195.vers.Alibi in iure.* De mercede debita Aduocatis pro labore, quem patrocinando patiuntur, vide Cornel.Beniocas.*de priuil.pauper.spec.1.in iudic.n.1.*Iacob.Benni. *de priuileg.Iurecons.p.3.priuileg.73.*Bernard.Graeux.*ad pract.Camera Imper. lib.1.conclus.44.*Stephan. Gratian.*discept.forens.c.257.* Camill.Borrel.*in summ.omnium decis.tom.2.tit.65.de Aduoc.offic.num.103.cum seqq.* Dominum meum *in remiss.ad Ord.Reg. Lusitan.lib.1.tit.48.§.27.& tit.91.in initio,*metipsum *in collect.ad c. non licet iudici 11.quaest.3.*

8 *Et filios Aduocatorum,*&c.]Notatur ad hoc quòd si aduocati perpetuò electi in Reipub.patrocinium decedant,eorum filij superstites ac Doctores potius eligi debent ab ipsa Republ. quàm alij extranei, vt per Donell. *comment. iuris ciuilis lib.18.c.3. col.vlt. in fine,*Petr.de Gregorio *in tract.de concessione feudi part.1.quaest.4.num.18.*Valasc *cons.129.num.13.*vbi subdit non esse dubitandum quòd Reges Lusitani ab antiquis temporibus solent prouidere filiis officialium benemeritis de officiis parentum , immo quòd transiuit iam quasi in obligationem & debitum ipsius Regis, ita vt iniuriam fecisse dicatur si alteri donauerit.latè Garc.Mastrill.*in tract.de magistratib.lib.1.cap.28.à princip.*& idem pariter seruari per Regem Catholicum testatur à Ponte *in decis.27.* Hinc est quòd Romani Senatorum filios vnà cum patribus in curiam admittebant, vt negotiis assisterent exemplo parentis terminandis, vt ex Gellio, alijs refert Petr.Greg. *syntagm.iuris p.3.lib.47.c.5. sub num.23.vers.bene consultum.*Et tradit Simanch *in tract.de Republ.lib.3.c.5.* quòd in adipiscendis patriae honoribus , qui parentes auos, maioresque suos publicis honoribus honestos habuerunt, ij quasi haereditario quondam iure Reip. curam accipiebant , in eamque amplificandam neruos omnes intendebant.

SVMMARIVM.

1 *Aduocati fisci Kalendis Ianuarij inter spectabiles Consistorij Comites ob laudabile officium referendi,& donis ornandi.*
2 *Filij Aduocatorum ingenui,si parentes officijs functi sint, numerum clarissimorum Notariorum se conferre possunt.*
3 *Filij Aduocatorum fisci naturales legitimantur per insequentes nuptias sine dotalibus instrumentis per denunciationem factam patrono fisci.*
4 *Aduocati fisci seruos coram patronis fisci manumittere poterunt.*
5 *Imperator & Princeps concedendo noua priuilegia,priora tollere minimè censetur,& Princeps in liberalitate potius crescere, quàm decrescere praesumitur.*
6 *Aduocatorum officium , laus & praerogatiue, remissiuè.*
7 *Comites Consistorij , qui intimo Principis consilio assistebant.*
8 *Aduocati fisci coram Principe inter Comites Consistorij sedebant.*
9 *Notarius Principis dicitur Clarissimus.*
10 *Infamis non potest esse Amanuensis,seu Notarius Principis,qui vulgò Secretarius dicitur.*
11 *τὸ* Puncti *quid, remissiuè.*
12 *τὰ* Sine suffragij solutione, *id est , sine pecunia, quae ratione honoris soluebatur.*

L. Laudabile. IV.

Idem A. Eustachio P.P.

ADuocati fisci Kalendis Ianuarij inter spectabiles Consistorij Comites ob laudabile officium referendi,& donis ornandi. Filij Aduocatorum ingenui si parentes officij functi sint,in numerum clarissimorum Notariorum se conferre possunt. Filij Aduocatorum fisci naturales legitimantur per insequentes nuptias sine dotalibus instrumentis per denunciationem factam fisci patrono. Aduocati fisci seruos coram patronis fisci manumittere poterunt. Imperator & Princeps concedendo noua priuilegia, priora tollere minimè censetur, & Princeps in liberalitate potius crescere, quàm decrescere praesumitur. Colligunt ex Ordioar. Doctores citati *ad l.1. num.1.supr.hoc tit.*

Laudabile,vitaque hominum necessarium aduocationis officium, &c.] De officio, laude , & praerogatiuis Aduocatorum , vide Cassan. *in catalogo gloria mundi p.7.consider.28.& seq.*Gregor.Lop.*l.4. verbo per sciencia tit.24.part.7.* Tiraquell. *de nobilit.c.19. num.10.& 14.*Baëç.*de inope debitore,cap.16.n.148.* Simanch.*de Republ.lib.7.cap.21. num.1.& 2.* Donell. *commentar.iuris ciuilis lib.18.cap.3.col.1.* Ioan. Garc.*de nobilit.gloss.35.num.10.in fine,cum seq.* Bobadilla

badil. *in pelitica lib. 3. cap. 14. num. 60.* Matt. *de iuriſdict. p. 4. cent. 2. caſu 115. num. 3. cum ſeqq.*

7 *Inter ſpectabiles ſacri noſtri Conſiſtory Comites.*] Dicebantur qui intimo Principis conſilio aſſiſtebant, de quo Caluin. *in ſuo Lexic. iuridic. verbo comes*

8 *ſacri conſiſtory.* Et aduerte hic probari Aduocatos fiſci coram Principe inter Comites huiuſmodi ſedere, vt per Donell. *d. lib. 18. cap. 5. col. 1.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ. 3. num. 9. & 10.*

9 *Eos clariſſimorum Notariorum, &c.*] Ergo Notarius Principis dicitur clariſſimus, de quo vide Tiraquell. *de nobilit. c. 30. n. 8. & 9.* Et hinc colligit Cou.

10 *practic. c. 19. n. 5. verſ. prima concluſio,* quòd infamis non poteſt eſſe Amanuenſis, ſeu Notarius Principis, quem vulgò Secretarium dicimus.

11 *Punctos.*] Eleganter. D. Laurentius Ramirez de Prado *Martialem lib. 1. epigr. 26. pag. 59.*

12 *Sine quadam ſuffragij ſolutione.*] Id eſt, ſine pecunia, quæ ratione honoris ſoluebatur antiquis enim ante Iuſtinianũ mos obtinuerat vt magiſtratus pernicioſo exemplo emerentur, & pecunia quæ dabatur ſuffragiũ vocabatur honeſto vocabulo. ita Guid. Pancirol. *in theſauro var. lection. lib. 2. c. 198.*

Eorum metatorum nomine, &c.] Metatores in præſenti dicuntur illi, qui præcedentes locum eligunt caſtris, item qui diuerſoriorum, & hoſpitiorum deſignant loca, quales ſunt, quos vulgo Mareſchallos hoſpitiorum, & fouerios dicimus. ita Caluin. *in ſuo Lexic. iuridico, verbo metatores.* 7

Nec de catero quemquam, &c.] Notatur ad hoc quòd nullus in Aduocatum aſſumi poteſt niſi ſtuduerit in legibus per annos quinque, præcipitur verò tempus quinquennij *in proæm. Digeſt. §. quibus ſi bene,* vbi Hieron. Cagnol. *num. 225. & 226.* ita Horat. Luci. *de priuileg. ſcholar. c. vlt. ſub num. 30.* Anton. Gom. *l. 2. Tauri n. 5. in princip.* Peregr. *d. lib. 7. tit. 2. n. 6.* vbi tantùm loquitur in Aduocato fiſci. Donell. *commentar. iuris ciuilis lib. 18. c. 5. col. pen. v. præterea Aduocati.* Franc Marc. *Delphin. deciſ. 793. num. 5. col. 1.* Camill. Bottel. *in ſumm. omn. deciſ. tom. 1. tit. 65. de Aduocat. offic. n. 31.* 8

Nolentes ſubire compelli, &c.] Notatur ad hoc quòd Aduocatus nullum munus perſonale ſubire compellitur, aut onere aliquo collectarum grauatur, de quo vide poſita *in collect. ad l. ſancimus 6. ſup. de Aduocatis diuerſ. iudicior.* 9

SVMMARIVM.

1 *Aduocati Syriæ biennium in cauſis fiſcalibus patrocinantur, & triginta numero aſſumuntur.*
2 *Aduocati fiſci in Syria finito officio pro ſe, vxoribus, liberis, ſocero, ſocru, nuru, genere, ſeruis poſtulant, & vnica ex horum ædiculis immunis à metatorum moleſtiis.*
3 *Sportulis vltra taxationem Aduocati non ſunt grauandi.*
4 *Aduocatorum filij patribus officio cedentibus, aut mortuis in officiis ſuccedunt ſine ſportularum ſolutione.*
5 *Patroni fiſci, & horum heredes inuiti ad alia munera publica non compelluntur ſine ſpeciali Cæſaris auctoritate.*
6 *Aduocati fiſcalis officium durat per biennium de iure ſcripto.*
7 *Metatores in præſenti qui.*
8 *in Aduocatum nullus aſſumitur, niſi ſtuduerit in legibus per quinquennium.*
9 *Aduocatus nullum munus perſonale ſubire compellitur, nec aliquo onere collectarum grauatur.*

L. Petiones. V.

Idem A. Sergio.

1 ADuocati Syriæ per biennium in cauſis fiſcalibus patrocinantur, & triginta numero aſſumuntur. Aduocati fiſci in Syria finito officio pro
2 ſe, vxoribus, liberis, ſocero, ſocru, nuru, genere, ſeruis poſtulant, & vnica ex horum ædiculis immunis
3 à metatorum moleſtiis, ſportulis vltra taxationem
4 Aduocati non ſunt grauandi. Aduocatorum filij patribus officio cedentibus, aut mortuis in officiis ſuccedunt ſine ſportulatum ſolutione, præſertim ſi legitimo tempore ſtuduerunt, & peritiam legum
5 probarunt. Fiſci patroni, & horum hæredes inuiti ad alia munera publica non compelluntur ſine ſpeciali Cæſaris auctoritate. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſupr. hoc tit.*

6 *Per biennium fiſci patroni, &c.*] Notatur ad hoc quòd Aduocati fiſcalis officium durat per biennium de iure ſcripto, vt per Pereg. *de iure fiſc. lib. 7. t. 2. n. 13.*

SVMMARIVM.

1 *Patroni fiſci 50. auri libras ſub Zenone amiſſas ex gratia Iuſtiniani recuperarunt.*
2 *Primatibus Aduocatorum priuilegia Ordini conceſſa magis inſeruient.*
3 *Approbatio Imperialis inſeruiens clariſſimis Prætoriani tribunis, & Notariis, ad filios horum, & alios illuſtrandos extenditur.*
4 *Aduocati, clariſſima eloquentia lumina dicti à Iuſtiniano.*
5 *Libra auri quid ſit.*
6 *Aduocati aliquando clariſſimi, nonnunquam ſpectabiles nominati.*
7 *Imperatores Romani olim purpuream togam, aut chlamydem pro inſigni Regio habuerunt, quam Principes ſalutantes oſculabantur, quo actu ſacram purpuram adorare dicebantur.*
8 *Primates, id eſt Aduocati fiſci, qui præſunt aliis, hodie ex diſpoſitione legum Hiſpaniæ in foro ſedent togati cum Senatoribus.*
9 *Receptis à maiori, ſiue digniori, cæteris receptis ab inferiori præſtrendi ſunt.*
10 *Nobilitatus ab Imperatore, vel Rege non recognoſcente ſuperiorem, antepouitur alteri nobilitato ab inferiore, qui nobilitare poteſt.*

L. Reſtituendæ. VI.

Imp. IVSTINVS A. *Marino P. P.*

PAtroni fiſci quinquaginta auri libras ſub Zenone amiſſas ex gratia Iuſtiniani recuperarunt. 1
Primatibus Aduocatorum priuilegia Ordini conceſſa magis inſeruient. Approbatio Imperialis in- 2
ſeruiens clariſſimis Prætoriani tribunis & Nota- 3
riis, ad filios horum, & alios illuſtrandos extenditur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſup. hoc tit.*

Clariſſimis eloquentia hominibus, &c. In his verbis Iuſtinianum appellare Aduocatos clariſſima eloquentiæ lumina, aduertit Camil. Bottel. *in ſumm. omnium deciſ. tom. 1. tit. 65. de Aduocat. offic. n. 17.* 4

Sexaginta auri libra.] De his libris vide poſita in collectan. *ad l. 2. prope fin. ſupr. de Epiſc. audient.*

Et

Et adde Caluin. *in suo Lexic. iuridico, verbo libra auri* vbi ait quòd illam constituunt septuaginta duo aurei.

6 *Viri clarissimi fisci,* &c.] Aduertie Tiraquell. *de nobilit. cap. 6. num.* 22. priores Aduocatos Principis clarissimos aliquando appellari, nonnunquam spectabiles.

7 *Nostram adoraturos purpuram,* &c.] Nota quòd olim Romani Imperatores purpuream togam, aut chlamydem pro insigni Regio habuerunt, quàm Principes salutantes osculabantur, quo actu sacram purpuram adorare dicebantur. ita Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib.* 1. *c.* 9.

8 In gloss. *Primatibus.* ibi. *id est, Aduocatus fisci, qui præsunt alijs,* &c. Hodie ex dispositione legum Hispaniæ in foro sedent togati cum Senatoribus, Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.* 3. *num.* 10.

9 In gloss. *Indicati sunt, fin.* ibi, *Nota hic maiorem honorem deberi,* &c. Notatur ad hoc quòd recepti à maiori, siue digniori cæteris receptis ab inferiori præferendi sunt, etiamsi illi sint tempore posteriores, vt per Tiraquell. *de nobilit. cap. 6. n.* 8. vbi hinc *n.* 7. infert nobilitatum ab Imperatore, vel Rege non recognoscente superiorem anteponi alteri nobilitato ab inferiore, qui nobilitare potest. Princeps enim nobilitat quem vult, ex latè adductis per Garc. Mastril. *de magistratib. lib.* 3. *c.* 10. *ex num.* 99.

SVMMARIVM.

1 *in Togatorum triginta numerum nullus sine examine, & studiorum peritia, scientiáque legali cooptetur.*

2 *Aduocatorum promotiones secundùm seriem & ordinem temporum ac statuta procedant.*

3 *Aduocati fisci relicta Curia cui præpositi sunt, alibi degere non possunt.*

4 *Aduocati functi officio per triennium extra sua Curiæ locum degentes matriculam & priuilegia togatorum amittunt.*

5 *Primates Aduocatorum neligentes absentes & vagos collegas non excitantes ad muneris exercitiũ, iudices item horum ignauia conniuentes non impunes sunto.*

6 *Aduocato fisci sexcenti aurei pro salario olim destinati Kalendis Ianuarij soluebantur.*

7 *Aduocati fisci conuenti tam in causis ciuilibus, quàm criminalibus immunes sunt ab omni sportularum solutione.*

8 *Consistoriales in Romana Curia qui & quales sint.*

9 *Officiales à loco administrationis recedere non possunt.*

10 *Officialibus competens salarium debet constitui.*

11 *Iudices & magistratus, qui Princeps inseruiunt quotannis summam aliquam in arca reponant, qua vel sua senectuti, vel posteritati consulant.*

12 *Aduocati fisci conuenti, tam in causis ciuilibus quàm criminalibus immunes sunt ab omni sportularum solutione.*

L. Per hanc legem. VII.

Idem A. Theodoro P. P.

1 IN numerum triginta togatorum nullus sine examine, & studiorum peritia, scientiáque legali co-
2 optetur, *in princip.* Aduocatorum promotione secundùm seriem & ordinem temporum ac statuta
3 procedat, *in vers. Interdicenda.* Aduocati fisci relicta Curia cui præpositi sunt, alibi degere non possunt quatenus nunc Imperiales simul Procuratores Aduocati extra locum iudicij viuere, & sine venia abesse non possint, *in vers. Hoc etiam.* Aduocati functi officio per triennium extra suæ Curiæ locum degentes matriculam & priuilegia togatorum amittunt, *in vers. Nouerint.* Primates Aduocatorum negligentes, absentes, & vagos collegas non excitantes ad muneris exercitium, iudices item horum ignauiæ conniuentes non impunes sunto, *in vers. Quorum omnium.* Sexcenti aurei pro salario fisci Aduocato olim destinati Kalendis Ianuarij soluebantur, *in vers. Sexcenti autem.* Aduocati fisci conuenti tam in causis ciuilibus, quàm criminalibus immunes sunt ab omni sportularum solutione, *in vers. Cumque lite.* Colliguntur ex Ordin. Doctores citati *l.* 1. *n.* 1. *suprà hoc tit.*

Facundia studijs eruditi, &c.] His similes fuerunt illi Aduocati, quos Consistoriales in Romana Curia appellamus, qui iuris vtriusque Doctores præuia publica disputatione, & rigoroso examine creantur, vt testatur Crescene. *decis.* 8. *num.* 7 *de prabend.* Camill. Borrel. *in summ. decis. tom.* 1. *tit.* 6 *num.* 17. & 19. Petr. Gregor *syntagm. iuris lib.* 49. *c. num.* 10.

Interdicenda quoque cunctis, &c.] Notatur ad hoc quòd officiales loco administrationis recedere non possunt, vt per Parid. de Puteo *de syndicatu in verbo licentia officiis,* Viui. *dec.* 356. Garc. Mastrill. *de magistratib. lib.* 1. *cap.* 24. *num.* 13. & *cap.* 19. *num.* & *cap.* 23. *num* 55. *in fine,* vbi ait quòd officialis officium derelinquens est grauiter puniendus, & *lib.* 4. *c.* 17. *num.* 21. & *lib.* 5. *cap.* 6. *num.* 136. & 138. Et hoc in tantum est verum, vt talis officialis debeat etiam vltra tempus sui officij exercere iurisdictionem quousque veniat successor in officio, ita vt si recederet ante aduentum successoris, posset puniri, Bobadil. *in sua politica lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 23. idem Mastrill *d. lib.* 1. *cap.* 21. *num.* 87. vbi *num.* 52. resoluit quòd officialis recedens à loco vbi officium exercet absque licentia superioris priuatur salario, & *n.* 56. hoc intelligit in officiali recedente, & deinde redeunte, aliàs si non fuit postmodum reuersus ad officium priuatur salario nedum temporis futuri, quo se absentauit, sed etiam temporis præteriti, quo seruiuit.

Denis singuli libris auri ferientur.] De his libris auri vide posita *in collectan. ad l. restituenda* 6. *supra hoc tit.*

Sexcenti autem aurei, &c.] Officialibus igitur tenetur Princeps iustum & competens salarium constituere, *l. vnic. de prabend salar. lib.* 10. à Ponte *tract. de potest. Proregis, tit. de abundant. ciuit.* §. 6. *num.* 16. Abhorret enim lex sine præmio homines laboriosis officiis præfici, *auth. de iudicibus,* §. *si quis autem,* quia alicui officium suum non debet esse damnosum, *c. cùm non deceat, de elect. in* 6. Menoch. *de arbitr. casu* 514. *à princip.* & *cons.* 1047. *n.* 1. vers. Garc. Mastrill. *d. tract. de magistratib. lib.* 1. *cap.* 21. *per tot.*

Ex arca tui iudicij consulatur, &c.] Notatur ad hoc quòd Princeps rationem habere debet vt iudices, & magistratus, qui ei inseruiunt, quotannis summam aliquam in arca reponant, qua vel suæ senectuti, vel posteritati consulant; nullus enim est tam vilis mercenarius dietim operas suas locans qui præter id, quod in se alendo impendit, nolit etiam mercedis partem superesse. ita Menoch. *d. cas.* 514. *n.* 11. Garc. Mastrill. *d. lib.* 1. *c.* 21. *n.* 14. vbi adducit, ea, quæ Princeps considerare debet in taxandis officialiũ salariis.

Cùm que

12 *Cùmque lite quisquam*,&c.] Notatur ad hoc quòd Aduocati fisci conuenti tam in causis ciuilibus, quàm criminalibus immunes sunt ab omni sportularum solutione. Vide Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. c. 5. col. 1. vers. Aduocatorum fisci*, Cuiac. *lib. 13. obseru. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Beneficium per gradus, non saltum expetere, & impetrare decet, & n. 2.*

3 *Officia appeti an, & quando possint, remissiuè.*

L. Nemo, excepta. VIII.

Idem A. Archelao PP.

1 Beneficia per gradus, non saltum expetere, & impetrare decet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. suprà hoc tit.*

2 Collige ex text. officia per gradus, & non per saltum expetenda, vt per Rebuff. *in tractat. nominat. quæst. 1 n. n. 4.*

3 Officia appeti an & quando possint, latè Garc. Mastrill. *in tract. de magistratib. lib. 1. c. 30. à princip.*

SVMMARIVM.

1 *Aduocati Illyrici sine commeatu per biennium absentes, per quinquennium matriculam amittunt.*

2 *Matricula, pro catalogo, descriptione, indicéque, & aliis iuribus.*

L. De constitutione. IX. & vlt.

Imp. IVSTINIANVS A. *Ioanni P. P.*

1 Aduocati Illyrici sine commeatu per biennium absentes, per quinquennium matriculam amittunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*

2 *De matricula penitus aboleatur.*] Vide Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. cap. 3. col. 10.* Et matricula pro catalogo, descriptione, indicéque in præsenti & aliis iuribus ab Imperatoribus vsurpatur, Caluin. *in suo Lexic. iuridic. verbo matricula*, Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 18. c. 15. n. 1.* Gail. *lib. 1. obseruat. 21.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloss. 4. à princip.*

✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤

De Aduocatis fisci.

TIT. IX.

Svperivs dictum est de Aduocatis fisci, proot ex singulis foris adsumuntur, vt in hisdem foris causas agant fiscales, nunc dicendum de Aduocatis fisci simpliciter, & in vniuersum. Scripserunt in hanc rubr. Sebast. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesembec.

De materia tituli vide Petr. Gregor. *syntagm. iuris part. 3. lib. 49. c. 7.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. cap. 5.* Peregrin. *de iure fisci lib. 7. tit. 2.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloss. 3. à princip.*

SVMMARIVM.

1 *Causam fiscalem Aduocatus non deserit prætextu salarij non soluti, & n. 2.*

3 *Aduocatus priuati dimittere potest clientem suum ob non solutum salarium, hæreréque parti aduersæ, id non obseruari in Regno Neapolitano, n. 4.*

L. Cùm te. I.

Imp. ANTONINVS A. *Claudio.*

Fiscalem causam Aduocatus non deserit prætextu salarij non soluti. Colligunt ex Ordin. Doctores Salicet. Bald. remissiuè Ximen. *in concord.* & Casal. *in annot.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Cassan. *in consuetud. Burgund. rub. 1. §. 7. n. 44.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. c. 5. in fine*, Pereg. *de iure fisci lib. 7. tit. 2. num. 9.* 2

Io gloss. *Præstare, fin.* ibi, *secus in patrono priuati si salarium non soluatur.* Notatur ad hoc quòd Aduocatus priuati ob non solutum sibi salarium dimittere potest clientem suum, hærereque parti aduersæ, & eam totis viribus iuuare, vt per Amanell. *sing. 253.* quem refert Viui. *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 6. num. 19. vers. immo Amanellus pag. 311.* vbi aduertit quòd Aduocatus id agens in Regno Neapolitano certè nedum maxima reprehensione dignus foret, verùm pœna etiam non leui plectendus veniret, concludit tandem se potius suadere Aduocato, vt totum salarium sibi occasione postulationis debitum amitteret, quàm cum perpetua eius infamia parti aduersæ inhæreret: bene tamen verum asserit quòd vbicunque in Regno fieret præiudicium per aliquem clientem suo Aduocato in deserendo illum, & in eligendo alterum Aduocatum, consueuere aliàs Aduocati ita absque eorum culpa à patrocinio amoti conuolare, recurrereque mediantibus supplicationibus ad Regium Consilium, in quo solitum est concedere ex rationabili causa Aduocatis ita expulsis licentia & facultas aduocandi & postulandi pro contraria parte in eadem causa. Franc. Marc. *Delphin. decis. 644. n. 3. p. 1.* Gabr. Aloarez *de priuileg. pauperum p. 1. q. 28. n. 13.* 3 4

L. Potest, auctoribus. II.

Impp. VALERIAN. & GALLIEN. AA. *Frequentio.*

Specialis fisci Aduocatus in diuersis causis pro & contra fiscum agere potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumit Peregrin. *in tract. de iure fisci lib. 7. tit. 2. num. 9. vers. in aliis autem causis potest.* 2

L. Decreto. III.

Imp. CONSTANTIN. A. *Æliano P. V. Africæ post alia.*

Aduocatus fisci vigilantiam in officio ostendat, & per calumniam actiones nullas moueat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* 1

2 Probat hic text. quòd fisci Procurator & Aduocatus cauere debet à calumnia accusando & defendendo in quantum Reip. interest, vt per Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 18. *cap.* 5. *in fine*, Petr. Gregor. *syntag. iuris lib.* 49. *cap.* 7. *num.* 1. *in fine*, *& n.* 12. Peregrin. *de iure fisci lib.* 7. *tit.* 2. *n.* 7. Surd. *decis.* 18. *num.* 4. Aliàs condemnatur in expensis de proprio, Grammat. *decis.* 60. *n.* 11. Boër. *decis.* 324. *n.* 1. Surd. & Peregr. *citatis locis.*

SVMMARIVM.

1 *Procurator fiscalis non habet causæ cognitionem absente fisci Aduocato, & n.* 2.
3 *Causæ fiscales non examinentur nisi præsente Aduocato fisci.*
4 *Aduocatus fisci, & Aduocatus priuati differunt.*

L. Rationales. IV. & vlt.

Imppp. GRAT. VALENT. *&* THEOD. AAA. *ad Amianum com. R.P.*

1 FIscalis Procurator non habet causæ cognitionem absente fisci Aduocato. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Brisson. *lib.* 3. *select. cap.* 21. Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 18. *cap.* 5. *in fine*, Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 49. *cap.* 7. *numero* 3. *&* 8. Pereg. *in tract. de iure fisci lib.* 7. *tit.* 2. *num.* 4. vbi ait quòd debet adeò fisci Aduocatus interesse in fiscalibus causis, vt sententia aduersùs fiscum lata eo absente nulla sit, & inualida, secus si pro fisco lata fuerit, optimè Ioan. Garci. *de nobilit. gloss.* 3. *num.* 11. *cum seqq.* vbi notat ex hoc text. emanare praxim vt causæ fiscales
3 non examinentur nisi præsente Aduocato fisci, quòd si abesse contingat, supersedendum est; & deinde subdit quòd licet gloss. hîc verbo suscipiat dicat quòd sententia sequuta rescinditur si Aduocatus fisci non interfuit examini causæ, nihilominus tamen alia gloss. *in l. vn. de sentent. contra fiscum latis non retract. lib.* 10. quam *ibi* sequitur Bart. *num.* 2. dicit quòd talis sententia est nulla, & cum hac opinione remanet Ioan. Garc. *dict. gloss.* 3. *num.* 63. *&* 14.
4 constituens differentiam inter Aduocatum fisci & Aduocatum priuati, quòd causa priuati potest examinari etiamsi Aduocatus non sit præsens *à la vista de pleito*, nec sententia sequuta est nulla, sed causa fiscalis non potest examinari absente Aduocato fisci, quòd si absit *y el pleito se vea*, sententia est nulla.

De errore Aduocatorum, vel libellos, seu preces concipientium.

TIT. X.

RROR Aduocatorum litigatoribus expressè, vel tacitè consentientibus, vt quia præsentes non contradicunt, nocet: ignorantibus autem, vt absentibus, non nocet. Libellus & preces differunt, quia libellus preces, vel literas dimissorias, vel res conuentionem, vel alia acta continet: preces autem sunt desiderium, seu supplicatio quæ libello continetur, *l.* .. *& supr. de precibus Imper. offer. l. vlt.* Scripserunt i.. hanc rubr. Aloys. Leo, Sebast. Næui. item Cuiac. Pa.. & VVesembec.

SVMMARIVM.

1 *Pars ea protulisse censetur, quæ Aduocatus par.. præsente proponit, & n.* 2.
3 *Confessio facta per Aduocatum lite contesta.. sciente clientulo, & intelligente, perinde est ac si per ipsum clientulum fieret.*

L. Ea quæ. I.

Imp. ALEXANDER A. *Aureliæ.*

PArs protulisse ea censetur, quæ Aduocatus par.. præsente proponit. Colligunt ex Ordin. Cy.. Salicet. Bart. Bald. Angel. Castr. Cuman. Sichar.. Aloys. Leo, Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in ..* & Ximen. *in concord.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desum.. *l. Hispan.* 8. *tit.* 6. *part.* 3. Rip. *de peste, tit. de remed.. præstan. contra pestem num.* 211. *pag.* 78. Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 18. *cap.* 3. *col.* 3. Cardos. *in prax. iudicum, verbo confessio num.* 19. Mascard. *de probat. concl.* 381. *n.* 1. vbi ait quòd confessio facta per Aduocatum lite contestata, sciente clientulo & intelligente, perinde est ac si per ipsum clientulum fieret, subditque *n.* 2. *&* 3. reuocari posse illam confessionem vel ab Aduocato, vel à clientulo vsque ad triduum simpliciter, etiam non docto de errore, & v.. que ad sententiam, priùs tamen probato errore, i.. quo etiam Gregor. Lopez *l.* 1. *gloss.* 2. *tit.* 13. *p.* 3.

SVMMARIVM.

1 *Error scribentium non nocet parti, si error probetur.*
2 *Error libelli culpa scribentis occurrens veritati n.. obest.*
3 *Error non potest probari post conclusum in cau.. sed bene potest reuocari quando nihil venit probandum, & constat de errore.*

L. Errores. II.

Imp. GORDIANVS A. *Rogato militi.*

ERror scribentium non nocet parti si error probetur. Item error libelli culpa scribentis occurrens veritati non obest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *supr. hoc tit.*

Vide circa hoc Alex. *cons.* 8. *num.* 18. *lib.* 3. Padilla *l. error, n.* 22. *& seq. sup. de iuris, & facti ignorant.* Afflict. *decis.* 44. *num.* 2. *cum seqq.* vbi ait quòd post conclusum in causa non potest probari error, sed bene potest reuocari quando nihil venit probandum, & constat de errore, & talis error in libello non nocet, & dicitur constare de errore quando constat de contrario eius quod fuit confessus.

SVMMARIVM.

1 *Error Aduocati reuocari potest vsque ad sententiã, etiam in causa appellationis, & instantia, & n.* 2.
3 *Pars intra triduum potest reuocare confessionem Aduocati, etiam non docto de errore.*
4 *Incontinenti, id est, intra triduum.*

L. Senten

L. Sententiis finita, III. & vlt.

Impp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA. *&* CC. *Vlpiæ.*

1 ERror Aduocati reuocari potest vsque ad sententiam, etiam in appellationis causa & instantia. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Gregor. Lopez *l. 8. gloss. 3. tit. 6. part. 3.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. cap. 4. col. 1.* Padil. *in error. num. 9. & 10. supr. de iuris & facti ignorant.* Bellacomb. *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 6. n. 24. pag. 312.*
3 *in fine*, vbi ait quòd pars intra triduum potest reuocare confessionem Aduocati, etiam non docto de errore, post triduum verò ita demum eam reuocabit si doceat de errore, & tunc vsque ad sententiam etiam in causa appellationis.

4 *In continenti.*] Id est, intra triduum, vt exponunt Neuizan. *cons. 56. num. 8.* Gregor. Lopez *l. 1. gloss. 2. tit. 13. part. 3.* Menoch. *remed. 1. retuper. 2. n. 255.*

Vt quæ desunt Aduocatis partium, iudex suppleat.

TIT. XI.

POSTQVAM dictum est de errore Aduocatorum, & libellionum: consequenter agitur de his, quæ ab Aduocatis, vel à partibus, id est, à litigantibus sunt commissa. Scripserunt in hanc rubricam Aloys. Leo, Sebast. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesembec.

De materia tituli vide Bellacomb. & Kirchou. *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 7. sub hoc cod. tit.*

L. Non dubitandum Vnic.

Impp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA. *&* CC. *ad Honoratum.*

1 IVdex ea, quæ iuris sunt, supplere potest. Colliguor ex Ordin. Cyn. Salicet. Barr. Bald. Castrens. Fulgos. Aloys. Leo, Sebast. Næui. remissiuè Castal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. cap. 4. col. vltim. in fine*, Ioan. Aloys. Ricc. *in collectan. decis. p. 4. collectan. 1019.* Menchac. *controuers. vsufrequent. p. 2. lib. 2. cap. 39. n. 21.* vbi regulam coostituit quòd iudex oon potest supplere de facto, & tamen probat quòd vbicunque in absentem potest ferri sententia, ibi iudex ex officio suo potest quærere defensiones pro reo, Bellacomb. *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 7. n. 1. in fine*, vbi dicit quòd quando aliquid est notorium iudici vt iudici, potest ipse ex officio supplere, licèt pars non alleget.

Ex quibus causis infamia irrogetur.

TIT. XII.

CVM dictum sit Aduocatis, qui pro aliis postulant, consequenter dicendum esset de Procuratoribus, qui aliorum litem, vel aliud negotium gerendum suscipiunt: sed quia infames pro aliis postulare Prohibentur, licèt Procuratores esse possint, idcirco dicendum hoc loco de his qui notantur infamia. Infamia autem propriè dicitur ea quam vocant infamiam iuris, cùm aliquis notatur vel edicto Prætoris, vel sententia iudicis. Alia dicitur infamia facti, quæ non iure, se re tantùm & opinione hominum infamat, & pudorem dumtaxat apud bonos & honestos viros onerat. Scripserunt in hanc rubr. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Antoo. Castreos. Alex. Sichard. Cuman. Aloys. Leo, Sebast. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesembec.

De materia tituli vide Donel. *comment. iuris ciuilis lib. 18. c. 6.* Cald. Pereira *inter quæst. forens. in comment. ad §. soror, tom. 4. cum seqq. Inst. de inoff. testam.* Pradil. *in summa legum pœnal. p. 2. c. 43. per tot.* Farin. *in praxi crimin. q. 56. à princip.* Fr. Paulin. Berti Lucens. *in praxi crimin. Regularium tit. 2. c. 13.* Nicol. Garc. *de benefic. p. 7. c. 8.* metipsum *de officio & potest. Episcopi p. 2. alleg. 43.* Sigism. à Bonacina *in tract. de electione dub. 86.* Molin. *de Iustit. tom. 5. tract. 3. disp. 7. 8. & 9. cum seqq.* Deciao. *in tract. crimin. lib. 3. c. 17.*

SVMMARIVM.

1 *Carceri inclusus pro delicto inquirendo, per carcerem non infamatur.*

2 *Fama quid sit.*

L. Infamia. I.

Impp. SEVERVS *&* ANTONINVS AA. *Manilio.*

CArceri inclusus pro delicto inquirendo, per carcerem non infamatur. Colligunt ex Ord. 1
Cyn. Salicet. Bart. Bald. Angel. Castr. Alex. Sichard. Cuman. Aloys. Leo, Sebast. Næui. & remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concora.* Vide ad hoc Cuiac. *lib. 1. obs. cap. 7.*

Inglos. *Vincula.* ibi, *fama autem è contra est illæsa dignitatis status legibus, & moribus comprobatus, & in nullo diminutus.* De hac diffinitione famæ, vide 2
Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo fama 1.* Pradil. *in sum. legum pœnalium part. 2. casu 43. num. 1.* Fr. Paulin. Berti Lucens. *in praxi crimin. Regular. tit. 2. cap. 13. num. 4.* Molin. *de Iustit. tom. 5. tract. 4. disp. 1. num. 4. & disp. 7. num. 3.* Rebell. *de obligat. iustit. p. 1. lib. 4. q. 1. n. 4.*

SVMMARIVM.

1 *Tributa duplicia accipiens, & ob id per Præsidem sentiens ad instar raptoris de peculatu condemnatis, infamia nulla notatur.*

2 *Infamia irrogatur ex crimine priuato, nempe furti, vi bonorum raptorum, & iniuriarum.*

L. Nomen furti. II.

Iidem AA. Venario.

1 TRibuta duplicia accipiens, & ob id per Præsidem condemnationem sentiens, ad instar raptoris de peculatu condemnati, infamia nulla notatur. Colligitur ex Ordio. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

2 *Neque furti, neque vi bonorum raptorum*, &c.] Notatur ad hoc quòd irrogatur infamia ex crimine priuato, nempe furti, vi boorum raptorum, & iniuriarum, vt per Gregor. Lopez *l. 5. gloss. 2. tit. 6. part. 7.* Anton. Gomez *var. tom. 1. cap. 11. num. 38. in princip.* Cald. Pereira *in comment. analyt. §. feror, Inst. de inoff. testam. n. 42. vers. arrogatur etiam, pag. 62.* Gam. *Lusit. decis. 138. num. 4.*

S V M M A R I V M.

1 *Pœna vbi causâ cognitâ minuitur, infamia simul remissa censetur, & n. 4.*

2 *Proconsul certis ex causis pœnam minuere potuit.*

3 *Ordo ad tempus remotus, finito tempore infamiæ labem non patitur.*

5 *Index, qui ex causa à pœna legis diuertit, tenetur talem causam in ipsamet sententia exprimere.*

6 *Relegatus ad tempus, seu priuatus aliqua administratione, censetur intra id tempus quoad id infamis, finito autem eo tempore remittitur infamia.*

7 *Iudex certam personam à iure præscriptam imponere necessariò tenetur, sine causa non potest minuere, vel augere pœnas statutas à iure, n. 8.*

L. Etsi seuerior. III.

Iidem AA. ad Metrodorum.

1 POEna vbi causa cognita minuitur, infamia re-
2 missa simul censetur. Item Proconsul certis ex
3 causis pœnam minuere potuit. Ordo ad tempus remotus finito tempore infamiæ labem non patitur. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* post omnes Hubert. Giphan. *ad hanc l. tom. 1. pag. 82.* & ex repetentibus *tom. 7.* Petrus de Bellapertica.

4 Ad illud quòd pœna vbi causa cognita minuitur, infamia simul remissa censetur, vide Gam. *Lusit. decis. 139. num. 6.*

5 *Certis rationibus*, &c.] Intellige de certis quibusdam rationibus & causis delicto cohærentibus, à iuréque determinatis, & expressis, vt interpretatur Anguian. *de legib. lib. 1. controuers. 5. num. 45.* vbi *controuers. 7. n. 16.* post Innoc. Tiraquell. Clar. Mench. Menoch. & alios resoluit, iudicem, qui ex causa à pœna legis diuertit, teneri talem causam in ipsamet sententia explicare & exprimere, & respondet ad text. *in cap. sicut, de sentent. & re iudic.* ex quo volgò traditur non debere iudicem exprimere causam in sententia, regulariter locum habere quando pœna legibus præfinita ex causa non disceditur, & *num. 27.* subdit non requiri ita præcisè præfatum causæ expressionem vt defectus illius inducat sententiæ nullitatem.

6 *Eo quòd post biennium remisisse*, &c.] Notatur ad hoc quòd ad tempus relegatus, siue priuatus ab administratione aliqua, intra id tempus censetur quoad id infamis, finito autem eo tempore omnino finitetur infamia, vt per Molin. *de Iustit. tract. 4. disput. 9. num. 20. vers. vt verò, in fine.* Facit pro opinione dicentium relegatum ad tempus, eo finito sine noua licentia posse reuertere, de qua vide Dec. *in cap. quæstioni, num. 2. de appellat.* Cremens. *sing. 4.* Tiraquell. *in l. si vnquam, verbo reuertatur, num. 341. de reuocan. donat.*

7 In gloss. *Certis rationibus.* ibi, *Sed iudex minuere sit*, &c. Verùm iudex certam pœnam à iure præscriptam teneatur necessariò imponere? vide Boss. *in pract. tit. de pœnis, à num 8.* Tiraquell. *de pœnis temperand. in præfat. num. 10. cum seqq.* vbi *num. 16. resoluit* non posse iudicem temerè & sine causa remouere, aut augere pœnas à iure statutas, ob causam verò vtrumque impunè facere, immo etiam remittere, Couarr. *lib. 2. variar. cap. 9. n. 8.* vbi tenet posse iudicem proprio iudicio & sententia legis pœnam vel augere, vel minuere, etiamsi lex certam pœnam statuerit, appositis dictionibus *præcise, omnimodo*, & similibus Clar. *in pract. §. fin. quæst. 85. n. 11. cum seqq.* Mench. *illustr. controuers. part. 1. lib. 1. c. 24. num. 4.* vbi *num. 5.* asserit standum esse assertioni iudicis pronuntiantis & dicentis se ex causa pœnam à lege, seu statuto impositam alieni ob eius merita minuisse, vel alterasse, Auendan. *de exequend. mand. lib. 2. cap. 16. num. 11.* Ioan. Garcian. *reg. 344.* Surd. *cons. 25. num. 10.* Morl. *in emporio iuris part. 1. tit. 1. quæst. 10. per tot.* plures refert Cened. *ad Decretal. collect. 46. num. 2.*

S V M M A R I V M.

1 *Pœna aucta, vel minuta cum causa cognitione tacitam transactionem infamiæ nomine designat, & num. 2. distingue vt n. 3.*

L. Si Possidonium. IV.

Iidem AA. Venustiano.

POEna aucta, vel minuta cum causæ cognitione tacitam transactionem infamiæ omnino designat. Colliguot ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desumont *l. Hispan. 6. tit. 6. part. 7.* Donell. *commentar. iuris ciuilis lib. 18. cap. 8. col. 2b. vers. rursum*, Molin. *de Iustit. tom. 5. tract. 4. disput. 9. num. 20.* vbi loquens quando iudex ex rationabili causa aget pœnam, ita distinguit. Vel id facit quia circunstantiæ concurrentes augent culpam delicti, augendóque pœnam imponit eam commensuratam delicto, & tunc non censetur commutare infamiam in id augmentum pœnæ, ac proinde punitus maiori, ea pœna non excusatur ab infamia. Vel id facit in bonum commune, vt quando ob multitudinem grassatorum, aut aliter delinquentium augetur pœna, & tunc augmentum id pœnæ est in commutationem pro infamia, iuxta text. *in præsenti, & l. qui cum vna, §. ad tempus, ff. de re milit. & l. ordinem, ff. ad municip.* ac proinde ita damnatus, ac punitus infamiam non incurrit, vt rectè ait Gregor. Lop. *d. l. 6. gloss. penult.*

SVM

SVMMARIVM.

1 *Infamia non ex genere pœna, sed per sententiam infertur.*
2 *Condemnatus actione iniuriarum incurrit infamiam.limita ve num.3.*
4 *Infamia ab ordine Decurionum repellit.*

L. Decuriones. V.

Iidem AA. *Ambrosio.*

1 INfamia non ex genere pœnæ, sed per sententiam iofertur. Colligont ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1.supr.hoc tit.*

2 *Veriùm si iniuriam,&c.*]Notatur ad hoc qoòd coodemnatus actionc iniuriarum iofamiam incurrit, vt per Tiraquell. *de iudicio in rebus exig. vers. sexagesimoquarto,num.74.*vbi subdit hoc non 3 obtincre cùm quis pro parua, leuíque ioiuria est condemoatus. Cald.Pereira *post quæst.forens. in comment.analytico, ad §.soror, Instit.de inoffic.testam.num.44. vers. addo etiam*, vbi pariter *in vers.seq.* aduertit quòd pro parua,leuique iniuria oon decet infamiæ notam irrogari,quam non minus,quàm mortem graucs,honestique viri formidare consueuerunt.

4 Io gloss. *Prohibitum.* ibi,*sed propter decurionatum infligi non potest.* Notatur ad hoc quòd iofamia ab ordine decurionum repellit, vt per Tiraquell. *dict. num.74.in fine.*

L. Ad tempus. VI.

Iidem AA. *Iusto.*

1 IN causa famosa infertur infamia perpetua. Item 2 damnatus ad tempus in opos publicum finito tempore fit infamis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.n.1.supr.hoc tit.*

L. Nemo ob id. VII.

Iidem AA. *Demetrio.*

1 EX eo quòd quis repudiat hæreditatem patris non fit infamis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1.supr.hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Condemnatus de furto fit infamis,secus in receptatione facta ignoranter.*
2 *pro Furto incurritur pœna infamiæ.*

L. Si furti VIII.

Iidem AA. *Vlpiæ.*

1 COndemnatus de furto infamis fit, secus in receptatione ignoranter facta. Colliguot ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.supr.hoc tit.*

2 Probat hic text. pro furto incurri pœnam infamiæ, vt per Zasi. *lib.2.singul. intellect. cap.2.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.37.cap.2.n.2. & 23.vers. erit tamen,* Didac.Quantera *in quæst.crimin.cap.8.de furtis,num.9.vers.vlteriùs pœna latronum*, Molin. *de Iustit.tom.5.tract.4.disp.9.num.13.vers.dicet,*vbi subdit quòd si res furtiua apud aliquem reperta sit, atque condicatur;seu vendatur ex illa conditione furtiua, & sequatur sententia, non incurritur infamia, latè Farinac. *in praxi crimin. tit.de furtis, quæst.167. ex num.10.* vbi *n.13.* teoet per huoc textum hanc pœnam infamiæ non afficere illum, penes qnem res furata reperta fuerit, etiam scienter, dummodo eam non contrectauerit, nec adhuc lucrandi animo habuerit.

L. Neminem. IX.

Iidem AA. *Læto.*

DEfendens patriæ negotia infamis non fit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1. suprà hoc tit.* 1

L. Iniuriarum. X.

Iidem AA. *Seuero.*

COndemnatus ob iniuriam illatam personæ vili, infamia notatur. Colligunt ex Ordio. Doctores citati *ad l.1.n.1.supr.hoc tit.* 1

L. Debitores. XI.

Imp. ALEXANDER A. *Herennio.*

CEssio bonorum infamiam non irrogat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. supr.hoc tit.*post omnes Hubert.Giphan.*ad hanc leg. tom.1.pag.83.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Strach. *de mercatura, tit.de decoctorib parte 3. num.2.col.2.* Anton.Cont.*lect.successiuarum iuris ciuilis lib.2.cap.18.num.2.*vbi propter illa verba huius text.ibi,*licèt ex ea causa bona eorum venierint*, sæpe se dubitasse profitetur, cur hoc casu infriogeretur quasi recepta iuris regula iniuria & ignomioia eum affici,cuius bona ob æs alienum vendita sunt. 2

L. Si te. XII.

Idem A. *Donato.*

DAmnatus ob crimen expilatæ hæreditatis fit infamia. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.supr.hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Gregor. Lopez *l.5.gloss.4. ante fin.tit.6.part.7.* Donell.*comment.iuris ciuilis lib.18.c.8.col.1.*Molin. *de Iustit.tom.5.tract.4.disp.9.n.14.vers.vndecimo.* 2

L. Ea quæ pater. XIII.

Idem A. *Iuuentio.*

INcrepatio paterno testamento inscripta filio non infamiæ maculam, sed apud viros graues notam inurit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. supr.hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desumunt *l.Hispan.2.tit.6.p.7. vbi gloss.2.* Anton.Gom. *variar.tom.1.cap.11,num.38.col.1.* Emman. Costa *in l.Gallus,§.& quid si tantum p.1. num.105.& lib.1.select.cap.3.num.6.*Mascard.*de probationib.conclus.223. num.6.* Pradil. *in summ. legum pœnal.p.2.cap.43.n.3.* Molin. *de Iustit.tom.5.tract.4. disp.7.num.6,* vbi ait quòd quando patet in testamento aliquid infame fi- 2

lio diceret, quia ibi maturo iudicio censeretur id dicere, & non calore iracundiæ, tunc licèt is filius ea de causa non contrahat infamiam iuris, contrahit tamen infamiam facti, quia meritò apud graues, & probos viros ea de causa minoris æstimationis haberi debet, quasi prauo more sit affectus.

L. Nullam æstimationis. XIV.

Imp. GORDIANVS A. *Iouino.*

1 FVstigatus, vel tortus ad veritatem eruendam infamis non fit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1 supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Bart. *in repet. l. Barbarius, num.7. ff. de offic. Prætor.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 18. *cap.* 6. *col.* 3. Molin. *de iustit. tom.* 3. *tract.* 4. *disp.* 9. *n.* 19. *in fine.*

SVMMARIVM.

1 *Mulier intra annum habitum luctuosum deponere, non autem durante luctus anno alij nubere potest, & num.* 2.

3 *Vxori ratione mortis mariti competit tristior habitus.*

4 *Vidua nubens intra annum luctus, & vir eam ducens, incurrit infamiam ipso iure.*

L. Decreto XV.

Idem A. Sulpitiæ.

1 MVlier intra annum habitum luctuosum deponere, non autem durante luctus anno alij nubere potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. supr. hoc tit.* post omnes Hubert. Giphan. *ad hanc l. tom.1. pag.* 83.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Gregor. Lop. *l.* 2. *gloss.* 4. *in fine tit.* 11. *p.* 6. Conan. *comment. iuris ciuilis lib.* 8. *cap.* 7. *num.* 3. Boër. *decis.* 185. *num.* 25. vbi ait quòd non deferre luctum ob mortem mariti non infamat, sed festinanter nubere, nisi à Principe expressè impetretur. Molin. *de Instit. tom.* 5. *tract.* 4. *disp.* 8. *n.* 1. *vers. secundo.*

3 *Tristior habitus*, &c.] Notatur ad hoc quòd vxori ratione mortis mariti competit tristior habitus, vt per Perez *l.* 7. *verbo vestir tit.* 1. *lib.* 1. *Ordin. pag.* 30. vbi post Capyc. *decis.* 26. & alios, quos citat, tenet etiam vxori de domo viri vidualia vestimenta tradenda esse, si consuetudo loci, & conditio personarum id sufferre possit.

4 In gloss. *Contrahat, fin.* ibi, *ipso facto, siue ipso iure non expectata sententia.* Notatur ad hoc quòd vidua nubens intra annum luctus, & vir eam ducens incurrit infamiam ipso iure, vt per Sanch. *de matr. lib.* 7. *disp.* 87. *num.* 3. vbi subdit hanc gloss. dum ait incurri hanc infamiam non expectata aliqua iudicis sententia, intelligi debere de sententia condemnatoria, non autem declaratoria.

SVMMARIVM.

1 *Ictus fustium ex interlocutoria lata, causa cognita infamat, & n.* 2.

2 *Damnatus ad pœnam fustigationis, si ex causa non vera, vel non iustè fustigaretur, non esset infamis.*

L. Fustibus cæsum. XVI.

Idem A. Domitiano.

ICtus fustium ex interlocutoria lata, causa cognita infamat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *l.1. num.1. supr. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt. *l. Hispan.* 5. *in fine tit.* 6. *part.* 7. *vbi gloss.* 14. 15. Gregor. Lop. *l.* 1. *gloss. fin. tit.* 6. *p.* 7. Cuiac. *lib.* [illegible] *obseru.* 3. Rebuff. *de reprobat. testium, n.* 224. Gr[illegible] *Lusit. decis.* 139. *n.* 4. Molin. *de iustit. tom.* 5. *tract.* [illegible] *disp.* 9. *n.* 19. Ego ipse *de officio, & potest. Episcop.* [illegible] *allegat.* 43. *num.* 15. Molfes. *in sum. Theolog.* [illegible] *tract.* 6. *c.* 8. *n.* 14. aduertens ex *Ictus fustium, ff.* [illegible] *tit.* quòd damnatus ad pœnam fustigationis, si [illegible] causa non vera, vel non iustè fustigaretur, non e[illegible] infamis. Mascard. *de probat. conel.* 1356. *num.* 33. [illegible] etiam addit quòd si mille annis fustigatus vi[illegible] propter infamiam non posset esse testis, Farinac. [illegible] *praxi crimin. p.* 2. *q.* 56. *n.* 456.

SVMMARIVM.

1 *Verbum iniuriosum non infamat prolatum à iudic[illegible], & num.* 2.

3 *Iudex si in iudicio aliquem reprehendendo illi diceret, vt meliùs viueret, aut Aduocato & Procuratori vt deinceps caueret ab aliquo calumniosè accusando, facti infamia illum infamem reddit.*

L. Verbum. XIII.

Idem A. ad Magnum.

INiuriosum verbum à iudice prolatum non infamat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. supr. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan.* 4. *tit.* 4. *part.* 2. *vbi gloss.* 7. *in med.* Alciat. *lib.* 2. *dispunct. cap.* 26. Donell. *commentar. iur. ciuilis lib.* 13. *cap.* 6. *col.* 3. Molin. *de inst. tom.* 5. *tract.* 4. *disp.* 7. *num.* 6. *ante med.* vbi ait quòd si iudex in iudicio aliquem reprehendendo illi diceret vt meliùs viueret, aut Aduocato & Procuratori, aut alteri diceret vt caueret deinceps ab aliquo calumniosè accusando, licèt ad iuris infamiam non irroget, infamem tamen illum reddit facti infamia.

SVMMARIVM.

1 *Transactio in causa famosa irrogat infamiam.*

2 *Pactum gratuitum, nec purgatio, aut iuramentum infamant.*

3 *Delictum probatur transactione, limita vt n.* 4.

L. Nam damnatos. XVIII.

Impp. VALERIAN. & GALLIEN. AA. *Antiocho.*

TRansactio in causa famosa irrogat infamiam. 1
Item pactum gratuitum, nec purgatio & iuramentum infamant. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. supr. hoc tit.* Vide Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 18. *c.* 8. *col. pen.* 2

Quid

3 *Quòd si iureiurando decisa*, &c.] Notatur ad hoc quòd delictum ex transactione probatur, vt per Octauian. Vulpel. *cons.68.in princ.vol.* 1. Mascard. *de probationib. concl.*501. *num.*1. vbi *num.*4. limitat
4 ex hoc text. quando transactio esset gratuita, nam tunc non induceretur confessio delicti,& citat Hippol. *in pract.* §. *diligenter num.*168.*vers. quaero vlterius an tacita confessio*, Octauian. Vulpel.*cons.*4.*n.*9. *vol.*1.& alios.

SVMMARIVM.

1 *Verba generalia non infamant vt quis redeat ad meliorem vitam.*
2 *Admonitio Praesidis non infamat si facta sit vt ad meliorem vitam quis se reformet.*

L. Interlocutio. XIX.

Impp. CARIN. & NVMERIAN. AA. *Aristocrati.*

1 GEneralia verba non infamant vt quis redeat ad meliorem vitam. *Vel sic.* Admonitio Praesidis
2 non infamat si facta sit vt ad meliorem vitam quis se reformet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1.*num.*1.*supr. hoc tit.* Vide Molin. *de Iustit. tom.*5. *tract.*4 *disp.*7.*n.*6.*vers. item si iudex.*

SVMMARIVM.

1 *Vsurarij improbum foenus exercentes sunt infames, & num.*2.
3 *Poena infamia irroganda est.*
4 *Vsurarius est infamis, etiam quòd intra modum à iure ciuili permissum vsuras exerceat.*

L. Improbum. XX.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Furtunato.*

1 VSurarij improbum foenus exercentes sunt infames. Colligunt ex Ordio. Doctores citati *ad l.*1.*num.*1.*supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt, *l. Hispan.*4.*tit.*6.*part.*7.*vbi gloss.*15.& *l.*5.*tit.*6.*lib.*8. *noua Recopilat.* Mathesil. *singul* 49.& 197. Hippol. *singul.*273.*num.*2.& 3. Couarr. *lib.* 3.*variarum cap.* 3.*num* 1.*in fine*, Spin. *in speculo testam.p.*13. *rubr.num.*22. Donell. *comment. iuris ciuilis libro* 18. *cap.*7. *col.*1. *vers. qui foenus improbum*, Salon. *in* 2.2. *tom.*2.*quaest.*78.*art.*1.*controuers.*1.*numero* 2.*vers. nam opinio*, Cutt. *in memoral. verbo vsurarij, pag.*934. Salzed. *ad Bernard. in pract. cap.*91 *lit. A*, Geminian. *de vsuris commente* 4.*in praefat. num.*3. Campan. *in diuers. iuris Canon. rub.*11.*cap.*20.*à princip.* Bellet. *disquisit. clerical. tit. de disciplina clericali* §.10.*num.*35. Cald. Pereira *post quaest. forens. in comment. ad* §.*foror, num.*44.*vers. vsurarius, Instit. de inoffic. testament.* Farinac. *in praxi crimin. part.*2.*quaest.*56.*num.*352. Pradil. *in summ. legum poenalium part.*1. *cap.*30. *per tot.* Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo vsura, num.*22. Nicol. Garc. *de benefic. part.*7 *cap.*8.*num.*20. *cum seqq.* Ego ipse *de officio, & potestate Episcopi part.*2. *alleg.*43. *num.*13. Molin. *de iustit. tractat.*2. *disput.*334.*in princip.& tract.*4.*disput* 8.*num.*15. vbi subdit quòd haec poena comprehendit omnes vsurarios, qui veras vsuras naturali iure & Canonico damnatas exercent, etsi iure Caesareo essent permissae, & cum Gregor. Lopez *d.*4. *verbo vsureres*, comprehendere ait etiam vsurarios occultos, etsi de eorum infamia non sufficienter constet, nisi post latam sententiam, qua pronunciatur commisisse vsuras.

Poena infamia irroganda est.] Ex his verbis futuri temporis censetur ipso iure poena infamiae imposita ne alioquin haec lex suo effectu frustretur, vt per Sayr. *in claui Regia lib.*4.*cap.*8. *numero* 201. Rebell. *de obligat. iustit. part.*1. *lib.*1.*quaest.*6. *sect.* 6. *num.* 39. Tiraq. *in l. si vnquam, verbo reuertatur, num.*40.*cum seqq. de reuocat. donat.* Molin. *d. tract.*4. *disputat.*8. *num.*15.*in fine*, Farinac. *d. quaest.*56. *numero* 132.*in princip.* 3

In gloss. *Improbum* 1. ibi, *id est, vltra legitimum modum*, &c. Haec gloss. communiter reprobatur, & contra eam tenendum vsurarium esse infamem, etiam quòd intra modum à iure ciuili permissum vsuras exerceat. Ita Salicet *hîc num.*2. Gemin. *consil.*77.*post num.*5. Couarr. *d. cap.*3.*num.*2. Clar. *in pract.* §.*vsura, vers. punitur etiam*, Ludou. à Peguera *crimin. decis.*31 *num.*1. quos refert & sequitur Farin. *d.q.*56. *n.*132.*in princip.* 4

SVMMARIVM.

1 *AEtas minor infamiam non patitur ob artem ioculatoriam, vel alioquin ludicram.*
2 *AEtate minores puniuntur mitiùs.*
3 *Ioculatores ludentes in scenis sunt infames, intellige vt num.*4.

L. Si fratres tui. XXI.

Iidem AA. & CC. *Statio.*

AEtas minor infamiam non patitur ob artem ioculatoriam, vel alioquin ludicram. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1.*n.*1.*supr. hoc tit.* 1

Minores dumtaxat aetate, &c.] Notatur ad hoc quòd minores aetate mitiùs puniuntur, vt per Tiraq. *de poenis temperand. causa* 7.*num.*1.*cum seqq.*& plures citatos per Farin. *in praxi crimin. quaest.*92.*numero* 41. *cum seqq.* 2

In ludiera artis ostentatione, &c.] Notatur ad hoc quòd ioculatores ludentes in scenis sunt infames, vt per Bellet. *disquis. cleric. tit. de disciplina cleric.* 3
§10.*n.*17.& 18. vbi *n.*19. intelligit de his, qui publicè coram populo faciunt gesticulationes sui corporis, & se in illis assuefaciunt, bis saltem causa quaestus, refero ego ipse *de officio, & potest. Episcopi part.*2.*alleg.*43.*n.*10. 4

L. Fidem rumpens. XXII. & vlt.

Iidem AA. & CC. *Domitiano.*

COndemnatus in actione pro socio ob fidem ruptam infamiam incurrit. Colligunt ex Ordio. Doctores citati *ad l.*1.*num.*1.*supr. hoc tit.* 1

De Procuratoribus.

Tit. XIII.

Expositis causis infamiæ, consequenter agitur de Procuratoribus. Procurator est, qui negotia aliena vel in iudicio, vel extra iudicium mandato domini administrat. *l.1.ff. hoc tit.* dantur verò alij ad lites, seu iudicia, alij ad negotia *ff. eod. l. seruum quoque, in princ.* Scripserunt in hanc rubr. Cyn. Salicet. Bart. Angel. Ias. Alex. Sichard. Aloys. Leo, Petr. Gilchen. Sebast. Næui. post omnes Hubert. Giphan. *ad hanc l. tom. 1. pag* 86. item Cuiac. Pac. & VVesembec.

De materia tituli vide Soar. Viui. Kirchou. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit.* 8. Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. c. 11.* Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib. 2. sub hoc tit. de procuratorib.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 7. tit. 1. cum seqq.* Arimin. Tepat. *var. tom. 1. tit. 87. de procuratorib. ad iudicia.* Benedict. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure, ff. de iustit. & iure, p. 2. c. 10. de procuratorib.*

De Procuratoris & defensoris potestate in causis criminalibus tractatum edidit Ioannes Antonius Rubeus *tom. 11. tractatuum Doctor. p. 1. fol.* 201. & de Procuratoris substantialibus alium in lucem edidit Ioannes de Grassis *tom. 3. eorumdem tractat. parte 1. fol.* 366.

Svmmarivm.

1 *Procurator de rato tunc principaliter cauet, vbi de eius mandato emergit dubium, & n. 2.*

3 *τῦ* Cautionis *acceptio in iure.*

L. Cautio.

D. Antonin. Pivs A. *Seuero.*

1 Procurator de rato tunc principaliter, vbi de eius mandato dubium emergit, cauet. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Angel. Ias. Alex. Castr. Sichard. Aloys. Leo, Petr. Gilchen. Sebastian. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.* & ex repetentibus Petrus de Bellapertica.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt. *l. Hisp. 21. tit. 5. part. 3. vbi gloss. in summ.* Roman. *sing.* 98. Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. cap. 12. col. 2. & 3. & cap. 13. col. 10.* Mench. *controuers. vsufreq. part. 2. lib. 2. c. 16. num. 3. in princip.* vbi ait quòd si dubitetur an Procurator habeat mandatum, tunc non aliter admittitur, quàm si præbeat cautionem de rato, cum qua tamen non admittitur si fatetur se non habere mandatum, Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 8. num. 11. pag.* 314. Bellacomb. *ibidem num. 79. pag.* 320. vbi intelligit locum non habere quando specialiter mandatum requiritur, Aloys. Ricc. *in collect. decis. p. 4. collect.* 1296. Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat. verbo Procurator num.* 6. Cald. Pereira *quæst. forens. lib. 2. quæst. 34. num. 2.* vbi limitat non habere locum vbi speciale mandatum requiritur, & in his negotiis quæ ardua sunt, prout est in causa matrimoniali, Rebuff. *in tract. except. n.* 306. vbi ait quòd hæc cautio de stylo curiarum non solet à Procuratoribus præstari nisi de mandato dubitetur, & *de priuileg. scholar. priuil.* 314. vbi limitat quando aliquis tanquam Procurator, seu consanguineus, vel amicus reperit libros scholastici, quia tunc non debent eidem restitui nisi plenè probet mandatum speciale ad hoc, quamuis dare cautionem sit paratus, D. Barbos. *in l. diuortio, §. interdum num. 34. ff. soluto matrim.* vbi ait quod Procurator actoris non auditur in iudicio si constet eum non habere mandatum quantumcumque offerat cautionem de rato. Kirchou. *tom. 2. commun. opin. lib. 2. tit. 8. num.* 45. vbi quòd admittitur Procurator cum cautione si dubitetur de mandato, & non aliàs.

In gloss. *Cautio.* ibi, *quia hoc est certum de mandato,* &c. De particula, *cautio,* quot modis in iure accipiatur, vide D. Barbos. *in diuortio, §. interdum, n. 14. & 15. ff. soluto matrim.* Cautionis appellatione quæ veniant dixi *de appellatiua verborum vtriusque iuris significat. appell. 45. per tot.*

Svmmarivm.

1 *Causa pecuniaria vxoris per maritum legitimè satisdantem agi potest tam in instantia prima, quàm appellationis.*

2 *Fideiussor de iudicio sisti, & iudicatum soluendo acceptus in causa principali, non tenetur in causa appellationis, nisi, &c.*

3 *Fideiussor in prima instantia non censetur repetitus in secunda, etiam in criminalibus.*

4 *Fideiussor de soluendo iudicatum per primum iudicem, si reus est absolutus in causa principali, & condemnatus in causa appellationis, non tenetur & num. 5.*

L. Cùm rem. II.

Diui. Fratres *Sextilæ.*

Causa pecuniaria vxoris per maritum legitimè satisdantem agi potest tam in instantia prima, quàm appellationis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 2. num. 1. sup. hoc tit.* Vide posita *in collect. ad l. maritus, inf. hoc tit.*

In gloss. *Appellationes.* De materia huius gloss. vide Balb. *n. 2. comment. opin. lib. 8. tit. 25. de fideiuss. num. 70. pag.* 377. vbi ait quòd fideiussor de iudicio sisti, & iudicatum soluendo acceptus in causa principali, non tenetur causa appellationis nisi aliud sit actum, vel victus appellasset, & appellationem deseruisset non prosequendo, quia tunc tenetur etiam in casu appellationis, quia agitur ex prima sententia, Bonacos. *ibidem n.* 86. ait quòd fideiussor in prima instantia non censetur repetitus in secunda etiam in criminalibus, Viui. *ibid. num. 105. pag.* 380. Boër. *decis.* 315. Parlador. *lib. 5. rerum quotid. cap. fin. p. 5. §. 5. num.* 8. Vincent. de Franch. *Neapol. decis. 208. num. 1.* vbi resoluit quòd fideiussor de 4
soluendo iudicatum per primum iudicem, si reus est absolutus in causa principali, & condemnatus in causa appellationis, non tenetur, & *decis. 310. n. 1.* vbi resoluit quòd fideiussor de soluendo iudicatum si in prima sententia principalis est absolutus, & in causa appellationis condemnatus, non tenetur, vbi bona additio Ioan. Aloys. Riccij, Muscatel. *de fideiussorib. modo* 12. Surd. *cons. 271. num. 54. lib. 2.* Caball. *resolut. crimin. casu 109. num. 6.* Fachin. *controuers. lib. 8. cap. 57.* Cardin. Mantic. *de tacitis ambig. conuent.*

comment. lib. 11. *tit.* 14. *num.* 6. *&* 12. latè & eleganter Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.* 2. *cap.* 348. *à princip.* vbi *num.* 2. *cum seqq.* firmat non esse necessarium satisdationem fuisse præstitam iudici sub eius proprio nomine; sed sufficere simpliciter fuisse satisdatum, etiamsi fideiussor se obligauerit tanquam principalis, & in solidum de soluendo quicquid fuerit iudicatum, quia istæ clausulæ non debent operari vt teneantur in plus quàm quòd promisum est per decretum, cuius virtute fideiussit, sed dumtaxat in casu in quo fuisset condemnatus per iudicem hoc mandantem, adeò vt neque iuramentum interpositum in huiusmodi fideiussionibus aliquid alteret vt teneantur in causa appellationis. Marta *voto*... *num.* 10.

SVMMARIVM.

1 *ob Minorem indefensum causa cognita, & deliberatione præcedente fit missio in possessionem.*
2 *Defensor negligens ab officio remouetur.*
3 *Procurator abutens potestate sibi commissa remouetur ab officio, & n.* 4.

L. Eum qui. III.

Impp. SEVERVS *&* ANTONINVS AA. *Pomponio.*

1 OB minorem indefensum causa cognita, & deliberatione præcedente fit missio in possessio-
2 nem. Item defensor negligens ab officio remouetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sub hoc tit.*

De materia vide Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 18. *cap.* 13. *col.* 4. Marant. *de ordine iudic. p.* 6. *tit.*... & pœnitur aliquando per viam denonciationis,
3 *num.* 193. vbi ait quòd inquirit iudex de contemptu, & contumacia Procuratoris, qui administrat negotia absentis, nam potest illum ex officio remouere ab administratione, & sibi interdicere officium procurationis, Pelat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum & uxor. in princip.* §. 17. *num.* 2. *& seq.*
4 *pag.* 165. vbi dicit quòd si Procurator abutitur potestate sibi commissa, quia dominum non defendit vt debet, interdicitur ei procurationis officium à iudice.

SVMMARIVM.

1 *Defensus nullo modo, & defensus non legitimè, æquiparantur.*
2 *Mulier nisi in rem suam agere, & procurare non potest.*
3 *Mulieres procuratrices ad iudicia pro aliis esse non possunt, possunt pro re sua, num.* 4.

L. Quia absente. IV.

Iidem AA. *Saturnino.*

1 NVllo modo defensus, & non legitimè defen-
2 sus, æquiparantur. Item mulier nisi in rem suam agere, & procurare non potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*
3 *Cum aliena negotia per mulieres, &c.*] Notatur ad hoc quòd mulieres procuratrices ad iudicia pro aliis esse non possunt, vt per Duen. *reg.* 311. Donat. à Fina *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 3. *tit.* 8. *num.* 32 *pag.* 317. Donell. *commentar. iuris ciuilis lib.* 18. *cap.* 11. *col.* 2. vbi *col.* 3. an pro patre & filiis, Frideric. Bruckm. *in tract. de different. inter vtrumque sexum p.* 1. *memb.* 2. *art.* 2. *num.* 18. Benedict. Ægyd. *in tract. de iure & priuileg. honestatis art.* 2. *de honestate in iis, quæ ad iudicia pertinent, num.* 13.
Nisi in rem suam. &c.] Ita Duen. *reg.* 311. *limit.* 8. 4

SVMMARIVM.

1 *Mandatum ad agendum, defensionem in consequentiam continet.*
2 *Procurator actoris dominum in reconuentione non defensurus ab agendo repellitur, & num.* 3. *contrarium vide num.* 4.

L. Actionis. V.

Imp. ANTONINVS A. *Pancratiæ.*

MAndatum ad agendum, defensionem in con- 1
sequentiam continet. Item procurator acto- 2
ris dominum in reconuentione non defensuris ab agendo repellitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. n.* 1. *sup. hoc tit.*
Probat hic text. quòd Procurator ad agendum 3
tenetur dominum constituentem defendere in causa reconuentionis, vt per Ordin. Regiam Lusitan. *lib.* 3. *tit.* 2. *in princip. & l. Hispan* 21. *tit.* 4. *part.* 3. *vbi gloss.* 5. Abb. *in cap.* 1. *num.* 24. *de mutuis petit.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 18. *cap.* 13. *col.* 8. Menchac.
controuers. vsufreq. lib. 2. *cap.* 23 *num.* 3. vbi contra- 4
rium tenet quando fuit datum mandatum ad agendum tantùm Cardos. *in praxi iudicum, verbo Procurator num.* 20.

L. Reum criminis. VI.

Imp. ALEXANDER A. *Martiano.*

ACcusatus de crimine quousque processus pen- 1
det, Procuratoria officio fungi non potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*
Hanc eandem conclusionem ex hoc text. de- 2
sumunt Bart. *in l.* [illegible] *num.* 17. *cum seqq. ff. de offic. Prætor.* Gregor. Lop. *l.* 3. *verbo algun, tit.* 5. *part.* 3. Donell. *commentar. iuris ciuilis lib.* 19. *cap.* 11. *col.* 4. Soar de paz *in pract. tom.* 1. *annot.* 4. *num.* 27. Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat. verbo Procurator numero* 18.

L. Militem. VII.

Idem A. *Macrino.*

MIles non potest esse Procurator alterius, etiam 1
coniunctæ personæ. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*
Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt *l. Hispan.* 6. *tit.* 5. *part.* 3. *vbi gloss.* 1. Hippol. *in l. si quis ne quæstio, num.* 112. *ff. de quæstion.* Additio ad Mathesil. *sing.* 12. *num.* 17. Gerard. *sing.* 2. Afflict. *lib.* 1. *constitut. rubr.* 9. *num.* 28. vbi de militibus nostri temporis, Donell. *commentar. iuris ciuilis lib.* 18. *cap.* 11. *col.* 1. *&* 3. Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat.*

uocat. verbo Procurator num. 15. latè Benedict. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure, ff. de iustit. & iure, part.* 2. c. 10. *num.* 15. *cum seqq.* vbi latè an extendatur hæc prohibitio ad militem cœlestis militiæ.

Vel quasi suffragatorum accedere.] Explicat Donel. d. *cap.* 11. *col.* 2.

SVMMARIVM.

1 *Procurator ad litem alium ante litem contestatam constituere nequit, & num.* 2. *limita in Procuratore rei qui satisdedit iudicatum solui, n.* 3. *procedit huius text. conclusio, quando Procurator est constitutus, & non habet mandatum substituendi, sed tamen dominus promisit habere ratum quicquid gestum fuerit per Procuratorem, aut substituendum, n.* 4. *non autem procedit quando est Procurator in rem suam, n.* 5. *vel quando data esset facultas substituendi etiam non determinata persona, n.* 6. *vel in casibus in quibus lis contestatur, n.* 7. *vel quando disputatur an sit Procurator, n.* 8. *nec procedit in Prelato Ecclesiæ, nec in coniuncta persona, nec in Procuratore habente mandatum cum libera, & in Procuratore constituto ad excipiendum tantum, n.* 9.

L. Quod quis sibi. VIII.

Iidem A. Mansueto.

1 PRocurator ad litem constitutus alium ante litem contestatam constituere nequit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *suprà hoc tit.*
2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan.* 19. *tit.* 5. *part.* 3. *vbi gloss.* 13. *in princ.* Dominic. *in cap.* 1. §. 1. *num.* 7. *de procurat. in* 6. Roman. *sing.* 214. Socin. *reg.* 392. Boër. *decis.* 285. *num.* 1. Vanti. *de nullitat. tit. ex defectu inhabili, numero* 129. Gail. *lib.* 1. *obseru.* 74. *num.* 11. Donell. *comment. iuris ciuil. lib.* 18. *cap.* 12. *col.* 5. Franc. Turzan. *concl.* 87. Donat. à Fina *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 2. *tit.* 8. *num.* 12.
3 *pag.* 314. Turzan. *ibidem num.* 69. vbi limitat in Procuratore rei qui satisdedit iudicatum solui. quia immediatè post satisdationem est effectus dominus litis, Menoch. *de præsumpt. lib.* 2. *præs.* 38. *num.* 1. latè Alexand. Trentacinq. *variarum resolut. lib.* 2. *re-*
4 *sol.* 2. *per totam, sub hoc tit. pag.* 372. vbi *numero* 1. procedere ait huius text. conclusionem quando Procurator est constitutus, & non habet mandatum substituendi, sed tamen dominus promisit habere ratam quicquid gestum fuerit per Procuratorem,
5 aut substitutum, & *num.* 2. declarat non procedere quando quis est procurator in rem suam, quia tunc ipse alium substituere potest etiam ante litis conte-
6 stationem, & *num.* 3. declarat secundò quando esset data facultas substituendi etiam non determinata
7 persona, & *num* 13. quartò declarat non procedere in casibus in quibus lis non contestatur, quia tunc post primum actum in quo incipit tractari de meri-
8 tis causæ, potest substituere, & *n.* 14. declarat quintò non procedere quando disputatur an sit Procurator, tunc enim quoad istum articulum potest ante
9 litem contestatam substituere, & *numeris seqq.* tenet huiusmodi conclusionem ex text. desumptam non procedere in Prælato Ecclesiæ, nec in coniuncta persona, nec in Procuratore habente mandatum cum libera, & in Procuratore constituto ad excipiendum tantùm.

SVMMARIVM.

1 *Miles bona fide Procurator constitutus in rem suam agere causam potest, & n.* 2.
3 *Procurator in rem suam factus quis.*

L. Qui stipendia. IX.

Idem A. Aufidio.

MIles bona fide Procurator constitutus in rem suam causam agere potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *supra hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l.* 7. *tit.* 5. *part.* 3. Duen. *reg.* 88. *limit.* 9. Cacheran. *decis.* 58. *n.* 3. Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 18. *c.* 11. *col.* 2. *& c.* 13. *col.* 5.

Rem suam gerere, &c.] Ex his verbis iuncta gloss. *verbo suam rem*, colligere quòd Procurator in rem suam factus ille dicitur, qui ex mandato procuratoris commodum sibi applicare debet, vt per Mart. *de clausul. part.* 1. *clauf.* 188. *num.* 2. Bertazol. *de clausulis instrument. clauf.* 29. *gloss.* 1. *numero* 1. vbi *numero* 5. et Bald. *in l. quæ omnia*, §. *fin. de procurat.* & Ias. *hic* alios ... rit censeri constitutum Procuratorem in rem suam altero de tribus modis, quando scilicet sunt mandatæ actiones directæ, & cessæ vtiles, quo casu censetur etiam factus Procurator cessionarius in rem suam, & tertiò quando solùm sunt mandatæ actiones directæ, quod minus importat concessionem, refero ego ipse *de clausulis vsufreq. clauf.* 71. *num.* 2. Procurator enim in rem suam non est propriè Procurator, vt per Menchac. *controuers. vsufreq. lib.* 2. *cap.* 39. *num.* 8.

SVMMARIVM

1 *Procurator egrediens fines mandati domino non præiudicat. nulliter agit si mandati fines excedat, n.* 2. *secus si dominus sciens tacuerit, n.* 3. *liberam administrationem.*

L. Si procurator. X.

Idem A. Castiæ.

PRocurator egrediens fines mandati domino non præiudicat, & eius fraus, & dolus obest domino, salua tamen mandati contra Procuratorem actione. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

Officium mandati egressus, &c.] Notatur ad hoc quòd Procurator nulliter agit si mandati fines excedat, quia illi sunt à Procuratore diligenter obseruandi, vt per Socin. *reg.* 309. *l. Hispan.* 19. *tit.* 5. *part.* 3. *vbi gloss.* 1. Ioan. Garcian. *reg.* 305. Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo libertis num.* 59. *de reuocand. donat.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 18. *cap.* 17. *in fine, & cap.* 18. *in princip.* Menoch. *conf.* 134. *n.* 3. Benedict. Capra *reg.* 55. *num.* 2. Soar. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 2. *tit.* 8. *num.* 65. *&* 66. *pag.* 319. Ioseph. Ludou. *Perus. decis.* 37. *num.* 5. *& decis.* 117. *à num.* 11. Azeued. *l.* 1. *num.* 7. *titul.* 6. *lib.* 3. *& l.* 5. *num.* 1. *tit.* 4. *lib.* 5. *noua Recop.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo mandatum num.* 7. *&* 8. Camill. Borrel. *in summ. omnium decis. tom.* 2. *tit.* 66. *num.* 437. Cardin. Tusch. *practic. conclus. tom.* 3. *lit. M, concl.* 39. *per totam.* Valer. Regiald. *in praxi fori pænit. lib.* 25. *tract.* 8. *cap.* 1. *sect.* 2.

sect.2. num.612. Cald. Pereira *de empt. & vendit.
cap.13.num.51.* vbi dicit quòd gesta per Procurato-
rem vltra fines mandati tenent si dominus sciens
3 tacuit, refero ego ipse *axiom.143. num.1. & 2.* vbi
num.3. dicitur quòd non solùm tenetur Procurator
seruare fines circa mandatum, sed etiam circa om-
nes qualitates.
4 *Quòd si plenam, &c.*] Et ita dicitur habere libe-
ram administrationem, de quo Ias. *in l. huiusmodi, §.
ades, num.1. ff. de legat.1.* Bart. *in l. alio harede, num.9.
in fine, ff. de adim. legat.* Gregor. Lop. *l.19. in gloss. ver-
bo libro e llenero, tit.3. part.3.* vbi dicit quòd hæc lex
videtur velle quòd sufficeret si plenam haberet po-
testatem, quamuis non diceret, & liberam.

S V M M A R I V M.

1 *Tutor, & curator ante litis contestationem ex sua persona actorem, non Procuratorem constituunt.*

2 *Pupillus, & adultus tutore interueniente Procuratorem constituunt, & n.3.*

3 *Tutor, & curator post litem contestatam Procuratorem constituere non prohibentur, & n.6.*

4 *Minor 25. annis potest cum curatoris auctoritate constituere Procuratorem ad litem.*

7 *Pater administrans bona filij aduentitia an possit constituere Procuratorem, & n.8.*

9 *Minor maior 14. annis vt Procuratorem constituat, necessaria est auctoritas sui curatoris. limita vt num.10.*

11 *Procurator ad iudicia post litem contestatam potest alium Procuratorem substituere.*

12 *Sententia lata pro pupillo sine curatore valet.*

L. Neque tutores. XI.

Iidem A. Sebastiano.

1 TVtor, & curator ante litis contestationem ex
sua persona actorem, non Procuratorem con-
2 stituunt. Item pupillus & adultus tutore interue-
3 niente Procuratorem constituunt. Tutor & cura-
tor post litem contestatam Procuratorem constitue-
re non prohibentur. Colligunt ex Ordin. Doctores
citati *ad l.1.n.1. supr. hoc tit.*
4 Vide *l. Hispan.3. tit.5. part.3.* vbi probatur quòd
minor 25. annis potest cum curatoris auctoritate
constituere Procuratorem ad litem. Nam si sine cu-
ratore eum constituat, valet iudicatum pro eo, sed
non contra eum: curator autem, seu tutor per se
non potest nisi priùs lis per eum contestetur. Donat.
à Fioa *tom.1. commun. opin. lib.2. tit.8. n.26. pag.317.*
5 vbi ait quòd adultus sine curatore non potest Pro-
curatorem constituere, idem dicit Tiraq. *de iure ma-
riti gloss.5. num.183.* Donell. *comment. iuris ciuilis
lib.18. cap.12. col.1.* Ceuall. *commun. contra commun.
6 q.330. num.1.* vbi tenet quòd tutor, vel curator, nisi
post litem contestatam, ad negotia pupillorum non
possunt Procuratorem constituere, Bernard. Græuæ.
*ad pract. Cameræ Imper. lib.2. concl.106. numero 5. &
considerat.1.*
7 *Sed auctorem constituere debent.*] An idem sit in
patre administrante bona filij aduentitia? Negant
Tiraq. *in l. si vnquam, in princ. num.29. de reuocan. do-
nat. & de retractu lig. §.1. gloss.1. num.23.* Ceuall. *com-
8 mun. contra commun. q.330. ex num.1.* vbi *n.2.* resol-
uit quòd posito quòd pater (vt verum est) potest ad
negotia filij ante litem contestatam Procuratorem
constituere, tunc non est necessarius filij consensus

Tutore, vel curatore interueniente, &c. Notatur 9
ad hoc quòd minor maior quatuordecim annorum
vt procuratorem constituat necessaria est auctoritas
sui curatoris, vt per Cald. Pereira *in l. si curatorem,
in princip. num.21.* vbi limitat in casibus, in quibus 10
ille minor legitimam habet personam standi in iu-
dicio, quòd in pupillo non procedit, siquidem is
nullum negotium potest sine tutoris consensu age-
re. At verò si minor infans sit, & omnino ignorans,
qualis est mutus, furiosus, & absens, tunc eorum vi-
cem iudex supplet, & cum eius decreto & auctori-
tate debet tutor agere, vel causam defendere, & ci-
tat Vanti. *de nullit. tit. de nullit. processus ex defectu
mandati, n.140. & seq.*
Ipsi etiam tutores, &c.] Notatur ad hoc quòd Pro- 11
curator ad iudicia post litem contestatam potest
alium Procuratorem substituere, vt per D. Barbos.
in l. cùm pretor §.1. num.104. ff. de iudic. & num.107.
rationem præstat, quia in lite contestata censetur
quidam quasi contractus celebratus inter partes,
l.3. idem scribit, ff. de peculio, propter quem Procu-
rator efficitur dominus litis, ex hoc text.
In gloss. *Interueniente.* ibi, *sed quid si citra tutoris* 12
*auctoritatem Procuratorem ad litem fecerit pupillus,
& non fuit repulsus? Resp. non valet iudicium contra
eum prolatum, &c.* Notatur ad hoc quòd senten-
tia lata pro pupillo sine curatore valet, minoribus
enim ætas in damnis subuenire, non in rebus pro-
speré gestis obesse consueuit, vt per Tiraq. *de retra-
ctu lig. §.1. gloss.13. n.23. & de iure mariti gloss.8. nu-
mero 68.*

S V M M A R I V M.

1 *Ex parte defensoris non requiritur mandatum, sed cautio iudicij soluendi.*

2 *Defensor nemo est legitimus sine satisdatione.*

3 *Filius à iudicio repellitur ob ætatem illegitimam, sed vt defensor patris iniustè reiicitur.*

4 *Coniunctus pro coniuncto absque mandato admittitur in iudicio. intellige vt n.5. & declara vt n.9. in conuentione spirituali quid, n.10.*

6 *Affinis admittitur pro affine. procedit in transuersalibus, num.7. amplia procedere in valde amico, num.8.*

11 *Minor 25. annis non potest esse Procurator alterius ad iudicia, ad negotia verò ille qui est 17. annorum, potest esse Procurator.*

12 *Reum conuentum absentem defendere quilibet quamuis extraneus potest, & pro eo respondere.*

13 *Coniuncta persona non potest agere sine mandato, cum cautione de rato in eis quæ requirunt mandatum speciale.*

L. Exigendi. XII.

Idem A. Frontoni.

EX parte defensoris non requiritur mandatum, 1
sed cautio iudicati soluendi. Item defensor ne- 2
mo est legitimus sine satisdatione. Item ob ætatem 3
illegitimam filius à iudicio repellitur, sed vt defen-
sor patris iniustè reiicitur. Colligunt ex Ordin. Do-
ctores citati *ad l.1. n.1. sup. hoc tit.* & ex repetentibus
tom.7. Petrus de Bellapertica.
Probat hic text. admitti coniunctum pro con- 4
iuncto absque mandato, vt per *l. Hispan.10. tit.5.
part.3.* vbi extendit vsque ad quartum gradum, licèt
de iure communi vsque ad decimum, Hippol.
sing.245.

*sing.*245. Bernard. *reg.*129. Dueo. *reg.*123. Ioan. Garc.*reg.*21.Rebuff.*in tract.nominat.q.*14.*n.*106. vbi sobdit talem non esse procuratorem. Cott.*in memorab.verbo coniuncta persona*, Tiraq.*de retract.lig.*§.1.
5 *gloss.*10.*n.*100. vbi iotelligit dummodo consanguineus postea ratificet, alioquin inutile erit quòd à cooiuncto ita actum est. Flamin.Carthar. *decis.*54. *n.*4.Ioseph.Ludouic. *Perusin.decis.*49.& 110.*n.*12. Menchac.*contron.vsufrequent.lib.*2.*cap.*23 *numero* 6. Donel.*comment.iuris ciuilis lib.*18.*cap.*11.*col.*5.Sord.
6 *de aliment. tit.* 3.*quast.*8.*num.*10. vbi dicit regulare quòd in quacunque causa cooiunctus admittitur ad ageodum pro coniuncto, siue descendeos sit, siue etiam transuersalia vsque ad decimum gradum, D.Barbos.*in l.* 3.*num.*10.*ff.solnto matrim.* Christoph. de Paz *in schol. ad leges styli l.*10. *num.*7. & 8. vbi *num.*69. subdit quòd admittitur quoque coniunctus coniunctione ciuili, vt Canonicus pro Ecclesia,& similes, & *num.*10. quòd affinis pro affine ad-
7 mittitor.Magon. *Lucens.decis.*6. vbi procedere ait in transuersalibos.
8 Amplia procedere in valde amico, Balb.*decis.*92. Bart.*in l.non solùm, §.qui alieno,num.*1.*ff.hoc tit.* Panorm. *in cap. accedens in* 2.*num* 8. *lit. A, vt lite non contest.* Ias.*in l.Titia, num.*14.*ff.de verbor.oblig.* Guilel Benedict. *in cap.Raynutius, verbo testamentum el* 3.*à num.*47. Tiraquel. *in l.si vnquam, verbo libertis num.*75.*cum seqq.de reuocan.donat.* Cott.*in memorab. verbo coniuncta persona*, Alphan.*collect.*109. Meocb. *controuers.vsufrequent.lib.*2.*cap.*23.*num.*7. Amicitia enim vera similis est consaoguinitati proximiori, ad not.per Rebuff. *de priuileg.schol.priuileg.*104. Tiraquel.*de pœnis temper.causa* 22.Menoch.*de præsumpt. lib.*4 *præsumpt.*89.*num.*70.*cum seqq.*Azeued.*ad l.*34. *num.*3.*tit.*6.*lib.*3. *noua Recop.pag.*274. Surd. *de aliment. tit.*6. *quæst.*21. *num.*4. Sanchez *de matrimon. lib.*6.*disp.*26.*num.*2.Cardin.Mantic.*de tacitis, & ambiguis conuentionib. tom.*2.*lib.*13.*tit.*20.*num.*2.*cum seqq.*
9 Declara quòd licèt cooiunctus pro conionĉto agat absqoe mandato, ioterueoire debet postea ratificatio per principalem, Magoo. *Lucens.decis.*6.*n.*6. Hieroo.de Laurent. *Auenion.decis.*24. Tiraquel. *de retractu lign.*§.1.*gloss.*10.*n.*97. Ioan.Garc. *d.reg.*21. *num.*9. Et ipse coniunctus coniunctorio nomine, non aotem procuratorio debet interuenire, Iaffred.
10 Balb.*decis.*415. Caualcan.*decis.*24.*de iudic.* Limita tamen suprà positam regulam non procedere in coniuoctione spirituali, vt resoluont Tiraquel.*in l. si vnquam verbo susceperit liberos, num.* 30. Matiens. *in dialog.relat.part.*3.*cap.*15.*num.*4. Ioan. Garcian.*d. regul.*21.*num.*6. vbi *n.*11. dicit quòd iste cooiunctus licèt possit agere, oon tamen poterit substituere io alium.
11 *Sanè quòd nedum legimam atatem*, &c.] Notatur ad hoc quòd minor 25. annis non potest esse Procurator alterius ad iudicia, ad negotia verò ille, qui est 17. annorum, potest esse Procurator, vt expressè probat text.*in cap. qui generaliter, §.fin.de procuratorib.* & *l.Hispan.*19. *ad fin.tit.*5.*part.*3. Gutier. *de iuram. confirm p.*3.*cap.*11.*num.*1. Cardos. *in praxi iudicum, verbo Procurator, num.*16.Capra *tom.*1.*commun.opin. lib.*2.*tit.*8.*num.*16.*pag.*314.& *num.*24.*pag.*316. Benedict.Ægid.*in repet ad l.ex hoc iure, ff. de iust.& iure, part.*2.*cap.*10.*num.*1. Et cum hac distinctione facili negotio componuntur Ordinat.Regiæ Lusitan. *lib.*1.*tit.*48.§.50.& *lib.*3.*tit.*9.§.5. quæ contrariæ sibi extare videntur, cùm vna requirat decimum octauum annum, altera vigesimum quintum, quia illa quæ requirit 18. annum, procedit quando constituitur ad particularem causam, altera verò habet locum quando coostituitur ad omnes causas; & ideo videtur minimè audieodus. Cald. Pereira *in l.si curatorem, verbo hunc contractum, n.*36.*cum seqq.* dum existimat ordioationes illas ex recopilatorum negligentia esse diuersas: faciont quæ Gregor.Lopez *l.*19. *verbo desafiete, tit.*5.*part.*3. Molio. *de instit.tract.*2. *disp.*228.*vers.excipitur secundò, in fine.*

Ob hoc quidem depellere, &c.] Notatur ad hoc: qoòd quilibet quantumuis extraneus, potest reum conuentum absentem defendere, & pro eo correspondere, vt per Christoph. de Paz *in schol.ad leges styli l.*10.*num.*15.

In gloss. *Non cogitur.* ibi, *An autem coniunctus admittatur ad agendum sine mandato in casibus illis vbi exigitur speciale mandatum? Resp.non*, &c. Notatur ad hoc quòd coniuncta persona sioe mandato agere non potest cum cautione de rato in eis, quæ requiruot speciale maodatum, vt per Gregor. Lop. *l.*10. *tit.*5.*part.*8.*vbi gloss.*3. Couar. *lib.*1. *var.cap.*6.*n.*5. Castill. *l.*70. *Tauri num.* 2.*cum seq.* Duen.*d.reg.*113. *limit.fin.* Tiraq.*de retractu lig.*§.1.*gloss.*13.*numero* 34. *cum seq.*Roman.*sing.*613.Pontan.*sing.*229.Matiens. *l.*5.*gloss.*14.*n.*13.*tit.*11.*lib.*5.*noua recop.* Ioan. Garc. *d.sing.*21.*num.*7. Meoch.*quæstion.vsufreq.c.*13.*n.*12. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo implorandum, n.*8.*de in integ.restit.minor.*

In gloss. *Condemnatione.* ibi, *vnde hic aduersarium inuenirет se deceptum auctoritate Regis, quod esse non debet*, &c. Haoc ratiooem exoroat Cald.Pereira in d. *l.si curatorem, verbo hunc contractum, num.*39. *paulò post princip.*

SVMMARIVM.

1 *Excepito procuratoria apponenda ante litem contestatam postmodum non admittitur, nisi incontinenti n.*2.*intellige vt n.*3.

4 *Exceptio dilatoria quæ non fuit opposita in prima sententia, non potest opponi in secunda.*

L. Ita demum. XIII.

Imp. GORDIANVS A. *Luciano militi.*

EXceptio procuratoria oppooenda ante litem contestatam, postmodum ooo admittitur. Colliguot ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1.*numero* 1.*supr. hoc tit.*

Si cùm primùm litem contestareris, &c.] Notatur ad hoc quòd exceptio procuratoria ante litem contestatam, vel pòst iocontinenti oppooi debet, vt per *l. Hispan.*9.*tit.*3. *part.*3. vbi Gregor.Lopez *gloss.*1. intelligit quando Procurator erat habilis ad comparendum in iudicio pro se; si verò esset iohabilis pro 3
se, & pro alio, vt seruus, Monachus, furiosus, vel pupillus, tunc etiam post litis contestationem posset opponi; deinde intelligit nisi allegaretur defectus ex parte constituentium, vt quia constituens erat seruus, vel mioor, vel Syndicus coostitutus à minori parte vniuersitatis. Vltenùs intelligit si notitia huius exceptionis interueniret post litem coorestatam, vel opponeretur quòd esset falsus Procurator; item *l.Hispan.*7.*vers.e la terrera, tit.*5.*eadem part.*3. Christoph.de Paz *in schol.ad leges styli l.*17.*num.*12. Donell.*comment.iuris ciuilis lib.*18.*cap.*13.*col.*2. Bened. Ægid.*in repet.l.ex hoc iure, ff.de iustit.& iure part.*2. *cap.*10.*n.*17. vbi ait quòd si aduersarius procuratoriam exceptionem ante litem cootestatam opponere omisit,

omisit, post eam contestatam tali exceptione audiendus nun erit, & *num.* 18. *per gloss.* 1 *in præsenti*, teoer parte non oppooente posse iodicem ex officio suo ante litem cootestatam militem à procurando remouere, & *num.* 20. iotelligit de illo, qoi militiæ actum realiter exercet, & *num.* 21. limitat in substituto militis, cui ad substitueodum data est facultas. Exceptio enim dilatoria, vt est hæc procuratoria, ante litem contestatam opponenda est, post litem autem contestatam non admittitur Duen. *reg.* 263. Beroard. *reg.* 156. Ioan. Garcian. *reg.* 170. plurea Doctores refert pareos meus *in comment. ad Ordin. Reg. Lusit. lib.* 3. *tit.* 49. §. 2. *n.* 2. & vide posita *ad l. fin. de except.*

4 *Quod nec, cùm appellatio agitur*, &c.] Notatur ad hoc quòd in causa appellatioois exceptio dilatoria quæ non fuit opposita in prima instantia, non potest opponi in secunda, cùm sit opponeoda ante litis contestationem, vt per Lap. *alleg.* 82. Duen. *regul.* 48. *limit.* 3. Ioan. Garc. *reg.* 39. *n.* 1. Brunot. à Sole *in locis communib. verbo appellatio* 28. Rebuff. *ad leges Galliæ, in tract. de rescript. art.* 3. *gloss.* 4. *n.* 13. Mascard. *de probat. concl.* 118. *n.* 45. Valasc. *cons.* 91. *v.* 3 *in fine*, vbi dicit quòd exceptio dilatoria si oon fuit opposita ante litem contestatam io causa principali, non potest postea opponi in causa appellationis, & *n.* 4. resoluit quòd generaliter & absolutè non est verum qoòd appellatio reducit causam ad statutum vt possit pars ea omoia facere, quæ poterat in prima instantia, sed quòd intelligitur ea traditio de eo statu io quo lis erat ante litis contestationem; & ita concludit quòd licèt appellatio suspẽdat pronunciatum, non tamen suspeodit ea, quæ ordinantur ad illud, oec ea, quæ ordinata sunt ante litem contestatam, dicens ad hoc esse causam ootabilem io hac lege.

SVMMARIVM.

1 *Sententia lata pro Procuratore minoris non legitimè constituto valet, & n. 2. amplia vt n. 3. & intellige vt n. 4. cum limitatione vt n. 5. & 6.*

L. Non eo minus. XIV.

Idem A. Sabiniano.

1 SEntentia lata per Procuratorem minoris non legitimè coostituto valet, & tenet, quia minoribus ætas in damnis, nun in rebus prosperè gestis, prodest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *leg. Hispan.* 11. *in fine, tit.* 2. *part.* 3. *gloss. vlt. in fine*, & *leg.* 2. *tit.* 5. *part.* 3. *vbi gloss.* Deci. *in cap. causam quæ*, *num.* 6. *de iudic.* Aufrer. *ad Capell. Tholos. decis.* 102. & 106. Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum & vxorem*, §. 68. *num.* 6. & 7. Cephal. *cons.* 743. *num.* 19. *lib.* 5. Tiraquell. *de retractu lign.* §. 1. *gloss.* 13. *num.* 25. & *de iure mariti gloss.* 8. *n.* 68. *cum seqq.* Marant *de ordine iudic. part.* 4. *distinct.* 16. *num.* 44. Mynsing. *centur.* 2. *obseruat.* 36. Vantj. *de nullitat. tit. ex defectu mandati*, *num.* 21. & *tit. fin. num.* 81. Paul. Graout. *theorem.* 8. *num.* 23. Sarmient. *de reditibus ecclesiast. part.* 1. *cap.* 3. *num.* 13. Menchac. *controuers. vsufrequent. cap* 9. *num.* 15. vbi etiam resoluit sententiam pro Ecclesia latam valere quando Procurator est minus legitimè constitutus, Rebuff. *in compendio alienat. num.* 35. Pinel. *in l.* 1. *part.* 3. *num.* 39. *de bonis matern.* Menoch. *cons.* 655. *num.* 15.

Parlador. *lib.* 2. *rerum quotidian. cap. fin. part.* 3. §. 1. *num.* 9. Alphar. *de officio fisci, gloss.* 16. *num.* 211. Seraphio. *de priuileg. iuramens. priuileg.* 83. *num.* 50. & 51. Stephan. Quarant. *in summ. Bullarij, verbo alienatio, num.* 34. *pag.* 26. Sigism. Scacc. *de iudic. lib.* 1. *c.* 101. *n.* 39. Aldouin. *consil.* 37. *n.* 10. Sanchez *de matrim. lib.* 6. *disp.* 38. *num.* 9.

Amplia supradictam conclusiooem ex hoc text. 3
desumptam procedere io fisco contra quem indefeosum sententia lata in eius fauorem sustinetur, vt per Tiraq. *de iure mariti gloss.* 8. *num.* 71. Peregrin. *de iure fisci, lib.* 7. *tit.* 2. *num.* 3. Alphar. *de officio fisci, gloss.* 18. *num.* 15. Cabed. *Lusitan. decis.* 119. *num.* 5. *part.* 2.

Intellige procedere dummodo non sit seotentia 4
lata contra alium minorem, ad ooi. per Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis, num.* 169. Alexaod. Trentacinq. *var. resol. tit. de rescript. resol.* 1. *num.* 2.

Limita oon habere locum io infante, quia cum 5
eo noo est iudicium, caret enim omni sensu, oec potest in iudicio esse, Verall. *decis.* 153. *p.* 2.

Limita etiam vbicunque adest statutum prohi- 6
bens obligationem minorum sine solemnitatibus in eo requisitis, quia tunc si illæ solemnitates non sint adhibitæ, non sustinetur actus, quamuis ipsi minori si vtilis. Ita Pinel. *in l.* 1. *part* 3. *num.* 31. *vers. ego autem non dubito, de bonis maternis.* Tiraq. *ad leges connub. gloss.* 8. *num.* 56. Suid. *decis.* 278. *n.* 19. Céuall. *commun. contra commun. quæst.* 675. *num.* 13. Hieron. Gabr. *cons.* 67. *num.* 20. *lib.* 2. quos refert & sequitur Stephan. Gratiao. *discept. forens. cap.* 27. *à princip.* & *ferè per totum.*

SVMMARIVM.

1 *Pactum de quota litis reprobatur in Procuratore, & illum ab agendo repellit, & num.* 2.
3 *cum Procuratore mitius agi, quàm cum Aduocato quantum ad infamiam. limita vt n.* 4.
5 *Mandatum nisi sit gratuitum, nullum est.*

L. Litem. XV.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Cornificio.*

PActum de quota litis in procuratore reprobatur 1
& illum ab agendo repellit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt Guid. Pap. *decis.* 102. *num.* 2. *in fine*, Grammat. *decis.* 73. *num.* 16. *vers. tamen idem erit in procuratore*, Fraoc. Marc. *decis.* 38. *n.* 1. *vers. idem est in Procuratore.* vbi pariter secuodùm Albet. subdit quòd quao- 3
tom ad infamiam mitius agitur cum procuratore, quàm cum Adoocato, & *decis.* 470. *num.* 1. *part.* 2. Nau. *cons.* 4. *num.* 2. *in fine, de pactis*, Marcab. ab Anguil. *cons.* 45. *num.* 1. quos refert & sequitur Farin. *in praxi crimin. q.* 106. *num.* 16. vbi *num.* 17. post Bertrand. *cons.* 160. *num.* 1. *lib.* 4. & Horati. Carpao. *in comment. ad statuta Mediolanen. cap.* 429. *lit. B*, & *C*, limitat procedere in Procuratore ad lites, vel, 4
vt alij dicunt, in causidico defendente suum principalem in iudicio, secus autem in Procuratore ad negotia. De pacto verò de quota litis latu inter Aduocatum & clientulum in casu victoriæ latè tractaui *in collect. ad l. qui Aduocatorum, supr. de postulando.*

5 *Quod officium gratuitum esse debet.*] Notatur ad hoc quòd mandatum, nisi sit gratuitum, nullum est, vt per Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.7. tit. 3. n. 8.*

L. Procuratorem. XVI.

Iidem AA. & CC. *Paconiæ.*

1 PRocurator, vel actor sine speciali mandato non potest vendere rem in præiudicium domini. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Rebuff. *in praxi benefic. tit. de forma vicarij, num. 59.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo implorandum num. 5. col. 5.* Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat. verb. procurator num. 41.* Mozz. *de contractib. tit. de empt. & vendit. cap. de personis quæ possunt emere, n. 28. pag. 356.* Roland. à Valle *cons. 9. num. 40. lib. 3.* Fabian de Monte *in tract. de empt. q. 3. princip. num. 21.* Bertazol. *de clausulis, claus. 5. gloss. 1. num. 1. & claus. 2. n. 4.* Cald. Pereira *de empt. & vend. c. 15. n. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Procuratoris officium regulariter nemo inuitus in se recipit. limita vt n. 3. fallit n. 4.*

2 *Procurator defensionem absentis inuitus non suscipit.*

5 *Procurator condemnatus non solùm potest, sed etiam debet appellare. limita vt n. 6.*

7 *Procurator qui omisit appellare, dicitur colludere. limita vt n. 8.*

L. Inuitus. XVII.

Iidem AA. & CC. *Mardonio.*

1 INuitus quis regulariter officium Procuratoris in
2 se non recipit. Item Procurator defensiones absentis inuitus non suscipit; fidem enim susceptam implere sufficit. Colliguot ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Petrus de Bellapertica.

Hanc eandem conclosionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 2. tit. 23. part. 3. vbi gloss. 1.* Roman. *singul. 473. incip. Procurator,* Ptle. *quæst. 26.* Cuiac. *lib. 13. obser. 5.* Ioan. Garc. *regul. 19. num. 6.* vbi quòd non tenetur quis inuitus procurare, Matth. Coler. *decis. 139. num. 1.* Donell. *coment. iuris ciuilis lib. 18. cap. 23. concl. 8. & cap. 16. col. 1.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Camera Imper. lib. 1. conclus. 43. conlus. 1. n. 17.* Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat. verbo Procura-*
3 *tor, num. 68.* vbi ait quòd Procuratoris officium non cogitur quis inuitus acceptare, neque pro reo, neque pro actore, nisi consueuisset operas suas locare vel postquam renuit acceptare, pœnituisset: & sub-
4 dit fallere conclosionem huius text. respectu Reip. aut fisci, quia tunc poterit quis cogi inuitus acceptare officium Procuratoris ac, & *num. 69.* resoluit quòd Procurator postquam ceptauit procurationem sui clientuli, tenetur eum defendere, & agere in omnibus causis, & negotiis ad quæ ratione procutionis se astrinxit, nec sine iusta causa se excusare valet, & si non præstiterit ea, quæ in causa requiruntur, tenebitur domino ad interesse ratione mandati, & etiam de culpa leui, seu leuissima. Aduertit tamen Tiraquell. *de pœnis temper. causa 22. num. 56.* quòd coniunctus Procurator constitutus videtur taci non contradicendo acceptare mandatum, licèt secus in extraneo.

Nec eandem vltrà, nisi procurationis causa, &c. Notatur ad hoc quòd Procurator condemnatus non solùm potest, sed etiam debet appellare, vt per *l. Hispan. 3. tit. 23. part. 3. & l. 23. tit. 5. ead. part.* Puteo *decis. 272. aliàs 267. in correct. lib. 1.* vbi tenet quòd Procurator ad certam litem & causam constitutus potest appellare, sed non appellationem prosequi, *& decis. 345. aliàs 335. eod. lib. 1.* vbi dicit quòd Procurator constitutus in vna instantia potest tantùm appellare, non autem appellationem prosequi, nisi specialiter habeat quòd possit prosequi, vel habeat ad causas futuras, Boër. *decis. 85. num. 9.* vbi *num. 11.* limitat in Procuratore constituto ad omnes causas & in tutore & curatore, & in causa restitutionis in integrum. latè Menchac. *controuers. vsu freq. cap. 19. à princip.* vbi *num. 2.* videtur defendere opinionem illam, quòd scilicet Procurator appellationem prosequi teneatur, & *num. 3. in fine* ad hoc expendit textum *in præsenti.* Christoph. de Paz *in schol. ad leges styli l. 13. num. 2. cum seqq.* vbi dicit quòd Procurator datus cogitur prouocare, non verò exercere inuitus, aut appellationem prosequi obstringitur, vbi circa hoc declarat nonnullas leges Partitæ. Benedict. Capra *concl. 65.* Donat. à Fine *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 8. num. 114. pag. 353.* vbi quòd Procurator tenetur appellare, Ioseph. Ludou. *Perus. decis. 6. num. 7.* Bernard. Græus *ad practicam Camera Imper. lib. 1. concl. 45. num. 1. cum seqq.* Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib. 7. tit. 22. num. 18. & 19.* vbi ait quòd Procurator tenetur appellare ne alioquin sententia transeat in rem iudicatam, & subdit in sacro Auditorio Rotæ fuisse decisum quòd Procurator finita prima instantia, licèt teneatur appellare à sententia contra dominum lata, non tamen cogitur prosequi appellationem, nisi Procurator sit constitutus ad prosequendam etiam appellationem, quia tunc si mandatum sine protestatione suscepit, tenetur illam prosequi.

Nota quòd Procurator qui omisit appellare, dicitur colludere. Bart. *in l. 1. §. aduersus, ff. quando appellandum sit,* Mohed. *decis. 2. aliàs 78. de appell.* Crescent. *decis. 7. eod. tit.* Cassad. *decis. 5. eod. tit. de appellat.* Afflict. *decis. 344. n. 2.*

Limita in appellatione ab interlocutoria quæ in termediis causæ fertur, quia tenetur eam Procurator prosequi, si in eodem loco appellatio interposita ab huiusmodi interlocutoria venire tractanda, secus si in alio loco remoto, vt per Ias. *in l. cùm procurator, n. 6. de non. oper. nunc.* Boër. *decis. 285. n. 10.* Azeued. *l. 20. n. 2. tit. 16. lib. 2. noua Recop.* vbi resoluit quòd de iure ciuili obligatus Aduocatus defendere causam, non tenebatur defendere ro appellatione à diffinitiua, sed tantùm ab interlocutoria, nisi appellatio ab interlocutoria esset ventilanda in loco remoto subditque *ibidem* per *d. l. 20.* esse decisum quòd si appellatio ab interlocutoria, vel diffinitiua sit tractanda in eodem loco, vbi fuit factum pactum de salario pro lite illa præstando, in omnibus instantiis debet ibidem partem adiuuare vsquequo causa finiatur, secus verò aliàs.

SVMMARIVM.

1 *Mulier ob sexum non defendit, sed tutorem petit filio, & num. 2.*

3 *Mulieri*

3 *Mulieri an agere liceat pro parentibus & filiis, remissiuè.*
4 *Mulier non potest esse procuratrix, & num. 7. quòd sic num. 6.*
5 *Mulier etiam pro filio pupillo in iudicio non admittitur.*
8 *contra Mulierem in iudicio procuratricem constitutam si nihil opponatur, valebit iudicium.*

L. Alienam. XVIII.

Iidem AA. *&* CC. *Dionysiæ.*

5 MVlier ob sexum non defendit, sed tutorem filio petit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. supr. hoc tit.*
2 Haoc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Cotras. *lib. 4. miscel. cap.* 20. Cooan. *comment. iuris ciuilis lib. 6. cap.* 8. *num.* 1. Gregor. Lopez *per text. ibi in l. 5. tit. 5. part.* 3. Duen. *regul.* 311. vbi limitat diuersis modis, Donell. *comment. iuris ciuilis*
3 *lib. 18. cap. 11. col. 1. 2. &* 3. vbi an mulieri agere liceat pro parentibus & filiis Didac. del Castillo *l. 55. Tauri ex num.* 31. Donat. à Fina *tom. 1. commun.*
4 *opin. lib. 2. tit. 8. num. 32. pag.* 317. vbi quòd mulier ooo potest esse procuratrix, Ioan. Garcian. *reg.* 210.
5 vbi quòd fœmina etiam pro filio pupillo in iudicio oon admittitur, latissimè Benedict. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure. ff. de instit. & iure, part. 2. cap. 10. num. 6.*
6 *cum multis seqq.* vbi plures casus percurrit, io quibus potest mulier procuratrix coostitui, Cardos. *in praxi iudicum, & aduocat. verbo mulier, num.* 8. vbi per hunc textum resoluit quòd mulier non potest filium suum in iudicio defendere, cùm filius sit in pupillari ætate, quooiam hoc est officium virile, & extra sexum muliebrem, sed debet petere tutorem filio pupillo, & *verbo procurator num.* 14. dicit
7 quòd mulier non potest procuratorio officio fungi in iudicio contentioso, quia sexui non decet, nisi pro se & parentibus morbo detentis, & impeditis & pro marito, D. Barbos. *in leg. cùm Prætor. §. fin.*
8 *num. 256. ff. de iudic.* vbi ait quod si oihil opponatur contra mulierem in iudicio procuratricem constitutam, valebit iudicium. Vide posita *ad l. 2. infr. de negot. gestis, in fine.*

L. Si pretium. XIX.

Iidem AA. *&* CC. *Firmo.*

1 PRetium conuersum in vtilitatem domini rem vindicantis, debet emptori restitui. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad leg. 1. num. 1. suprà hoc tit.*

L. Nihil arbitramur. XX.

Iidem AA. *ad Verrinum Præsidem Syriæ.*

1 PRocurator potest constitui ante, & post litem contestatam. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Maritus vxoris est legitimus Procurator, etiam sine mandato, præsertim si de rato caueat, & num. 2. procedit in marito putatiuo, num. 3. in sponso per verba de præsenti, num. 4. in vero marito tempore quo celebratur actus, de quo quæritur, & non in marito post celebrationem actus, num. 5. non procedit in sponso de futuro, n. 6. nec quando maritus egit tanquam Procurator vxoris, cum in rei veritate non haberet mandatum, num. 7. nec criminalibus, in quibus etiam cum cautione de rato, siue ad defendendum, siue ad accusandum non admittitur absque mandato, n. 8. resolue vt n. 9.*
10 *Mandatum est stricti iuris.*
11 *Procurator potest constitui sine scriptura.*
12 *Mandatum per testes probari potest.*

L. Maritus. XXI.

Imp. CONSTANTINVS A. *ad Concilium prouinciæ Africæ.*

MAritus vxoris est legitimus Procurator etiam 1
sine mandato, præsertim si de rato caueat. Colliguot ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*
Haoc eandem conclus. ex hoc text. desimunt 2
leg. Hispan. 3. tit. 7. part. 3. Corset. *sing.* 24. Conan. *comment. iuris ciuilis lib. 9. cap. 3. num.* 3. Cassan. *in consuetud. Burgund. rub. 4. §. 6. gloss. 1. à princip.* Tiraq. *de retractu lig. §. 8. gloss. 1. num. 1. & 2. & §. 10. gloss. 1. ex num. 1. & ad leges connub. gloss. 5. num.* 212. Anton. Gom. *l. 50. Tauri num. 20. col. 2. & l. 60. col. 2. & var. tom. 1. cap. 3. num. 10. in fine, & tom. 2. cap. 3. n. 8. col.* 2. Gail. *lib. 1. obser.* 133. Alphan. *collect.* 648. Dooell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. cap. 12. col.* 4. Capta *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 8. num. 153. & tom. 3. earundem commun. tit. de procuratorib. concl.* 1. Nicol. Mozz. *de contractib. tit. de mandato, cap. de diuisione mandati num.* 63. Surd. *de alimentis tit. 1. q. 33. num.* 17. Christoph. de Paz *in schol. ad leges styli l. 10. num. 2. cum seqq.* Gironda *de priuilegiorum & exempt. explicat. num.* 767. Bernard. Græuæ *ad practicam Cameræ Imper. lib. 1. concl. 133. num. 5. cum seqq.* latè Alex. Trentacinq. *var. resolut. lib. 2. sub hoc tit. de procuratorib. resol. 5. per tot. pag.* 382. vbi *num.* 2. proce- 3
dere ait in marito putatiuo, & *num.* 3. in sponso per 4
verba de præsenti, & *num.* 4. in vero marito, tempo- 5
re, quo celebratur actus, de quo quæritur, & ooo io marito post celebrationem actus.
Limita non procedere in sponso de futuro, Ro- 6
land. à Valle *in tract. de lucro dotis q. 12. num.* 9. Alphan. *collect.* 648. Paul. Montan. *de tutel. & curis c. 35. num.* 40. Alexand. Trentacinq. *d. resol. 1. numer.* 7.
vbi *num.* 8. pariter limitat non procedere quando 7
maritus egit tanquam Procurator vxoris, cùm in rei veritate non haberet mandatum, nam tunc processus est oullus, dato quòd potuisset agere vt maritus,
& legitimus administrator, & *num.* 9. limitat etiam 8
in criminalibus, in quibus etiam cum cautione de rato, siue ad defendendum, siue ad accusandum, non admittitur absque mandato, & *num.* 10. resoluit
qoòd in bonis dotalibus certum est maritum esse do- 9
minum, & pro illis posse agere sine mandato quando nomine suo proprio iudicium proponeret: in aliis verò bonis, seu rebus mulieris, non tamen paraphernalibus subdit maritum admitti absque mandato, cum cautione tamen de rato, & quòd in hoc casu loquitur text. *in præsenti.* Denique in bonis paraphernalibus agere poterit maritus absque eo quòd caueat de rato si mandatum habuerit expressum, vel tacitum; quando verò nullum habuerit, tunc non poterit agere sine cautiooe, cum illa verò maximè.

10 *Id solùm exeqni debet, &c.]* Noratur ad hoc quòd mandatum est stricti iuris, vt per Flamin. Paris. *de resignat. lib. 9. q. 17. n. 7. cum seqq. & n. 39.*

11 In gloss. *Prascripserit, fin.* ibi, *sine scriptura. &c.* Notarui ad hoc quòd Procurator potest constitui sine scriptura, de quo vide Perez *l. 3. vers. verùm autem. tit. 4. lib. 4. Ordin.* Sanch. *de matr. lib. 2. disp. 11. num. 54.*

12 Noratur etiam ad hoc quòd mandatum per testes probari potest, de quo vide etiam Bernard. *reg. 609.* Boër. *decis. 281. num. 1.* Villalob. & Vezio. *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 8. n. 143.* Menchac. *controuers. vsufrequent. cap. 56. n. 6.* Mascard. *de probat. conclus. 1010.* Perez *l. 1. tit. 3. lib. 3. Ordin. pag. 533.* Soar. de Paz *in pract. p. 1. in init. annot. 4. num. 11.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo procurator n. 8.* Cardin. Maotic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 7. tit. 3. n. 26.*

L. Procuratoribus. XXII.

Idem A. ad Bassum P. P.

1 PRocurator litem contestando fit dominus litis, nec potest sine causa remoueri, aut dominus in se litem transferre. Colligunt ex Ordio. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Cuiac. *lib. 2. obser. 31.* Boër. *decis. 285. num. 1. & 4.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. c. 12. col. 7. & cap. 15. col. 6.* Viui. *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 8. n. 23. pag. 316.* vbi air quòd Procurator litem contestando, cùm per hoc domious litis effectus sit, ipse tunc, noo autem dominus citandus erit, & si aliter fieret, processus non valeret, nisi procurator constitutus reperiretur absens, quia Procuratore à loco iudicij absente, vel impedito post litis contestationem, posset & deberet tunc absque dubio aliqoo citari dominus: & citat Marant. *de ordine indic. p. 4. princ. dist. 16. sub num. 35.* Vanti. *de nullitatib. tit. de nullit. & defectu citat. sub n. 85.*

SVMMARIVM.

2 *Mandatum non finitur morte domini, facta à Procuratore litis contestatione, & potest alius à Procuratore substitui.*

2 *Procurator per contestationem factus est dominus litis, itaut domino mortuo non expirauerit eius potestas. intellige vt n. 3. 4 & resolue vt n. 5.*

6 *Procurator si dominus litis effectus alium substituerit, per mortem ipsius Procuratoris soluitur mandatum in persona substituti qui sit effectus dominus litis.*

7 *Procurator qui dominus litis effectus est in prima instantia, non potest procedere in causa appellationis.*

L. Nulla dubitatio. XXIII.

Imp. IVLIANVS A. *Secundo P. P.*

1 POst contestationem factam à Procuratore, domini morte non finitur mandatum, & potest alius à Procuratore substitui. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 5. n. 1. supr. hoc tit.*

2 *Vipote dominum litis, &c.]* Notatur ad hoc quòd Procurator per contestationem litis dominus factus est, itaut doioino mortuo non expirauerit eius potestas, quia si domious moritur lite iam contestata, Procurator iudicium prosequi potest, vt per *l. 23. tit. 5. part. 3.* Octauian. Vestr. *in praxi Romanæ Curiæ lib. 4. cap. 4. à num. 12.* Guid. Pap. *q. 119.* Cassador. *decis. 2. num. 2. de procurat.* Marant. *de ordine indic. p. 6. actu 1. §. expedita, num. 109.* Vanti. *de nullitat. tit. ex defectu iurisdict. n. 106.* Surd. *decis. 89. num. 6. & 17.* vbi intelligit respectu litis, quam est contestatus, *l. Hispan. 22. & 23. tit. 5. part. 3.* Boër. *decis. 185. num. 7. & 8.* Robert. *lib. 2. sentent. cap. 1. pag. 1.* Bonacos. *commun. opin. lib. 2. tit. 8. num. 144. pag. 324.* vbi subdit hunc text ex stylo Curiæ non habere locum, quia hæres defuncti vocandus est. Donel. *comment. iuris ciuilis lib. 18. cap. 12. col. 7.* Flores de Mena *lib. 1. q. 5. num. 21.* Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 7. tit. 23. num. 25.* vbi *num. 30.* intelligit non habere locum si Prælatus, vel Rector Ecclesiæ coostituerit Procuratorem ad agendum nomine Ecclesiæ, vel pro suo beoeficio, quia quamuis Procurator litem sit contestatus, tamen mãdatum morte ipsius Prælati, vel Rectoris intelligitur solutum *Clem. vlt. hoc tit.* idem Card. Mantic. *d. lib. 7. tit. 23. ex num. 9.* vbi dicit qoòd in mandato ad lites res infinit esse integra quando facta est litis contestatio, & *num. 10.* resoluit Procuratorem post litem contestatam ab eo, qui illum constituit, reoocari non posse, nisi consensus ipsius & adoersarij accedat, qui etiam tacitus sufficit, veluti si ex eius scientia & taciturnitate colligatur, & *num. 12.* adnertit quòd in causis in quibus non est necessaria litis contestatio, illa tacitè intelligitur cùm primùm cœpit tractari de meritis causæ, hoc est, cùm principale negotium discuti incepit, tantundem enim operatur quasi litis contestatio, quantum vera contestatio litis. late Alexand. Treotacinq. *variarum resolut. lib. 1. tit. de procuratorib. resolut. 4. num. 5.* vbi ex hoc text. colligit qoòd post contestationem litis factam à Procuratore per mortem domini non extinguitur mandatum, vbi *num. 2.* extendit ad causas io quibus lis non contestatur, itaut statim qnod incipitur tractare de meritis causæ, habeatur talis actus pro litis contestatione, & operetur illos effectus, quos consueuit operari litis contestatio, & *num. 3.* post Capyc. *decis. 86.* ait procedere in causis feudalibus, & *n. 4. cum seqq* per *Clem. fin. de procurat.* limitat noo procedere in Prælato, vel Rectore Ecclesiæ, hospitalis, ciuitatum, seu vniuersitatum, qui constituit Procuratorem ad agendum nomine Ecclesiæ suæ, hospitalis, ciuitatis, vniuersitatis, vel pro suo beneficio, quia quamuis Procurator sit litem contestatus, tamen per mortem naturalem, seu ciuilem illius Prælati seu Rectoris finitur mandatum & *num. 14.* declarat quoque non procedere quaodo oullus existit hæres, quia nullo existente hærede mandatum Procuratoris expirat mortuo domino: & *num. 15.* declarat etiam non procedere quaodo hæres mortui est pupillus, nam tunc per mortem domini constituentis expirat Procuratoria mandatum.

Quippe cùm & Procuratorem posse eum instituere, &c.] Notatur ad hoc quòd si Procurator dominus litis effectus alium substituerit, per mortem ipsius Procuratoris soloitur mandatum in persona substituti qui fit effectus dominus litis, Ordin. Reg. Lusit. *lib. 1. tit. 48. §. pen.* Rot. *decis. 33. de procur. in nou.* Cardin. Mantic. *d. lib. 7. tit. 23. num. 25. & 26.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. p. 2. collect. 351.*

In gloss. *Dñus litis.* ibi, *idest, instantia litis, &c.* Notatur ad hoc quòd Procurator, qui dominus litis effectus est in prima instantia, non potest procedere in causa appellationis, quia nõ intelligitur domious litis, sed instãtiæ, vt per Card. Mant. *d. lib. 7. t. 22. n. 11.*

SVM

SVMMARIVM.

1 *Exceptio falsi Procuratoris reddit iudicium retrò nullum, & ideo potest quandocunque opponi, & num. 2. intellige vt n. 3.*
4 *Procurator quis falsus dicatur.*
5 *Exceptio falsi Procuratoris in quacunque parte iudicij opponi potest.*
6 *Exceptio dilatoria quæ reddit iudicium retro nullum quocunque tempore opponi potest.*
7 *Mandatum cùm in facto consistat, non præsumitur.*
8 *Procurator post litem ab eo contestatam non tenetur docere de mandato, sed qui opponit, probare debet eum non esse legitimum Procuratorem.*

L. Licèt in Principio. XXIV.

Imppp. GRAT. VALENT. & THEOD, AAA. *Pancratio P.V.*

1 EXceptio falsi Procuratoria reddit iudicium retro nullum, & ideo potest quandocunque oppooi. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*

2 Probat hic text. exceptionem falsi Procuratoris reddere iudicium retto nollum, vt per Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 3. tit. 20. §. 1 2 l. Hispan. 10. tit. 5. part. 3.* Romao. *singul. 169* Socio. *regul. 265. in fine,* Duen. *regul. 264.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. c. 12. col. 2.* Dooat. à Fioa *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 8. num. 156. vers. factum à falso procuratore, pag. 522.* 3 Iotellige quando ante oppositam exceptionem non fuit exhibitum mandatum, quia per illius exhibitionem gesta comprobareotur. Menoch. *consil. 100. num. 38. cum seqq.* postquam verò semel ab aduersario fuit allegata hæc exceptio, non licebit gesta approbare per quamcunqne ratificationem, siue sufficientia maodati exhibitionem, ad tradita per Pinel. *in l. 1. part. 3. num. 32. & 33. de bonis mater.* Surd. *de aliment. tit. 8. priuileg 56. num. 82. & decis. 108. num. 21.* D. Barbos. *in l. alia, § eleganter, n. 5. ff. soluto matrim.* 4 Falsus autem Procurator dicitur non solùm qui nunquam habuit mandatom sed qui habuit & fuit reuocatum, vel mandatum est mious sufficiens. Bald. *in cap. nonnulli 28. num. 3. in fine, de officio delegat.* Cort. ioo. *hic num. 2.* Mastril. *decis. 179. n. 9. part. 2.* Rot. *decis. 121. n. 3. part. 4. diuers.* & fuit substituroa à non habeote potestatem substituendi. Marant. *de ordine ind. p. 4. disp. 16. n. 21. pag. 222. in edit. Veneta 1601.*

5 *Si tamen falsus Procurator inueniatur,* &c.] Notatur ad hoc quòd exceptio falsi Procuratoris in quacunq; parte iudicij opponi potest, vt per Doen. *reg. 264.* Hippol. *sing. 325. in fine,* Afflict. *decis. 345. num. 8. & dec. 568. num. 9.* Vanti. *de nullit. tit. de nullit. ex defectu mandati, num. 59.* Reboff. *de exception. n. 589.* Bellacomb. *tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 24. num. 36. pag. 612.* Bronor. à Sole *in locis communibus, verbo exceptio 13.* Menoch. *cons. 345. num. 12.* Perez *l. 1. tit. 4. lib. 3. Ordin. pag. 553.* Cald. Pereira *de renouat. emphyt. quæst. 17. num. 12.* Meochac. *controuers. vsufrequent. lib. 2. cap. 16. num. 5. cum seq.* vbi asserit sæpe vidisse postquam lis per multos annos durauerat, & acta erat com Procuratoribus, & instrumentum mandatum fortè subtractum fuit, allegari illom oon fuisse Procuratorem, & talem exceptionem admitti etiam post conclusum in causa, Cardos. *in praxi iudicum, & Aduoc. verbo exceptio, n. 7. & 8.* Amat. Roderic. *in pract. de modo & forma videndi, seu examinandi processum, cap. 5. num. 73.* Bernard. Muscatel. *in sua praxi aurea Neapol. part. 2. gloss. veniens, n. 4.* Esto quòd opponens vsque ad finem litis conscius omiserit exceptionem, nec enim scientia illius redditur iudicium validum, sed consensu, & mandato domini cuius nomine agitur, vt per gloss Bart Bald. & Ias. *in præsenti,* Pinel. *d. p. 3. n. 32.*

Notatur etiam ad hoc quòd exceptio dilatoria, quæ reddit iudicium retto nullum, quocunque tempore oppooi potest, vt per D. Barb. *in l. cùm prætor, §. vlt. n. 145. ff. de iudic.* 6

Mandatum cùm in facto consistat, non præsumitur, Flamin. Paris. *de resignat. benefic. lib. 9. q. 22.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 7. tit. 4. à princ.* etiamsi Notarios scribat io instrumento se mandatum legisse, quia instrumentum mandati debet proferri. Cassan. *in consuet. Burgun. rubr. 4. §. 5. num. 5.* Auil. *ad cap. 15. Prætor. num. 24. vers. in tantum,* Flamio. *d. lib. 9. quæst. 8.* Cardio. Mantic. *d. tit. 4. num. 6.* Et quamuis multom tempus etiam mille aonorum transierit, Hippol. *in l. si quis ne quæst. n. 102. ff. de quæst.* Meooch. *de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 33.* Mascard. *de probat. concl. 1003. & seq.* Card. Mantic. *d. tit. 4. n. 13.* 7

In gloss. *Inueniatur.* ibi, *quod asserendo permittitur aduersario probare,* &c. Notatur ad hoc quòd Procurator post litem ab eo contestatam noo tenetur docere de mandato, sed qui opponit, probare debet eom non esse legitimum Procuratorem, vt per Alex. *in præsenti n. 5.* Gozadin. *cons. 96. n. 15.* Aym. *de antiq. tempor. p. 2. n. 60.* Cardin. Mantic. *d. l. b. 7. tit. 3. num. 15.* vbi rationem assignat, quia cùm Procurator fuerit admissus ad contestaodam litem, videtur ab aduersario approbatus & positus in quasi possessione officij, quæ in eum transfert onos probandi contrarium, *& n. 16.* fatetor tamen quòd iudex officio potest ipsum compellere ad exibendum mandatum, vel caoeodum de rato ne processus, sit nollus. Quamuis contrarium, immo ipsom Procuratorem allegantem se habere mandatum, teneri illud probare, post multos non improbabiliter defendat Turzan. *cons. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 8. n. 90. vers. gloss. in l. licet, p. 321.* 8

SVMMARIVM.

1 *Præfecti prætorio, & magistri militum per Procuratores litigant.*
2 *Personæ illustres per se non litigant, sed per Procuratores, nisi in causa criminali, n. 4.*
3 *Personæ, quibus litium persecutio in indiuiduo prohibita est, non litigantes per Procuratorem causam perdunt.*
5 *Nobiles per Procuratorem comparent in criminalibus.*
6 *Personæ illustres tenentur respondere per Procuratorem in iudicio, nec possunt, etiamsi velint, se defendere personaliter in causa ciuili, n. 7.*

L. Quicumque Prætorianæ. XXV.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. *Iuliano P.P.*

PRæfecti prætorio, & magistri militum per Procuratores litigant. 1 Item illustres personæ per se 2 non litigans, sed per Procuratorea. Personæ, qui- 3

bus litium persequutio in indiuiduo prohibita est, non litigantes per Procuratorem causam perdunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. sup.hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. & seq. desumunt *l.Hispan.11.tit.5.part.3.* vbi statutum est
4 vt Rex, Episcopus, Baro, dominus militum, magister Ordinis militiæ, aut alius Regis locum tenens non litigabit pro se in sua causa, sed per Procuratorem, nisi in causa criminali contra eum mota; bene tamen potest assistere ad formandum Procuratorem, vel ad respondendum interrogationibus per iudicem factis. Cassan. *in catalogo gloriæ mundi p.7. consid.3.* Tiraq. *de nobilit.cap.20.num.141.* vbi dicit
5 quòd nobiles per Procuratorem comparent in criminalibus. Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat.*
6 *verbo persona num.4. in princip.* vbi dicit quòd personæ illustres teneotur respondere per Procuratorem in iudicio. Antoo. Gom. *var.tom.3.cap.1.n.15.*
7 *ad fin.* vbi ait quòd persona illustris in ciuili causa, etiamsi velit, non potest agere, nec se defendere personaliter, sed tenetur constituere Procuratorem, licèt possit adesse causæ dum agitatur, & iudices instituere, & de suo facto & iure docere. Boër. *decis.285. num.3.* vbi quod personæ illustres possunt agere & conuenire per Procuratorem. Christoph. de Paz *in schol.ad leges styli l.30.num.10.* vbi dicit quòd illustris persona per se litigare non debet, sed vt Procuratorem nominet à ius dicente compelli potest.

S V M M A R I V M.

1 *Personæ illustres per Procuratorem agunt, aliæ autem iuri communi se conformant.*
2 *τὸ* Vsque, *regulariter stat inclusiuè.*
3 *Personæ illustres accusati sedere, & non stare debent quando conueniuntur in prouincijs, secus si in Curijs.*

Avth. Hociure.

1 Illustres per Procuratorem agunt, aliæ autem personæ iuri communi se conformant. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup.hoc tit.* Vide posita ad legem præcedentem, quæ cum hoc text. concordat.

2 In gloss. *Vsque* 2. ibi, *& inclusiuè*, &c. Notatur ad hoc quòd regulariter dictio, *vsque*, stat inclusiuè, vt per Tiraq. *de retractu lig.§.1.gloss.11.num.66.* Rebuff. *tom.1. ad legee Galliæ, tract. de sentent. prouis. gloss.3.pag.162. & in comment. ad l. absentem 199. vers. regula igitur, ff. de verbor.signif.pag.633.* Menoch *cons.337.num.20. & 21.* Azeued. *ad l.1. num.33.tit.4.lib.4 nouæ Recop.* Surd. *cons.429.n.71.* Gonzal. *ad reg.8.Cancel.gloss.12.§.1.num.2.* Bened. Ægid. *in repet.l.1.de sacros. Eccles.part.1.§.5.n.17.* quos alios refero ego ipse *in tract. de diction. vsu freq. dict.437.n.1. cum seqq.* vbi amplio vndecim modis, & limito sex.

3 In ead. gloss. ibi, *sed si allegarent, stare debent*, &c. Vide Boër. *decis.222.n.14.ad fin.* vbi resoluit quòd illustres accusati sedere, & non stare debent aliquantulum inferiùs à cognitore causæ, quando conueniuntur in prouinciis vbi non sunt magni iudices, secus si conueniatur in Curia Romana, vel Constantinopolitana, vbi sunt magni iudices, quia tunc cum illis accusatione pendente non sedebunt, & subdit sic seruari in Curiis supremis Regni Franciæ, qua tales accusati iuxta eorum Aduocatos cooperto stant capite, nisi quando Aduocati, aut Procurator Regius contra eos proponit, quia tunc capite stant discooperto.

S V M M A R I V M.

1 *Reus citatus in causis pecuniarijs, per Procuratorem comparere potest, & n.3.*
2 *in Causis pecuniarijs & ciuilibus nullus est compellendus vt personaliter compareat. Vt quis personaliter veniat, causa in citatione exprimenda est, n.4.*
5 *Causa ad personaliter comparendum sufficientes quæ sint.*
6 *Pars quæ senserit se grauatum ex mandato generali facto in personam Procuratoris, minus instructi, potest petere vt aduersarius compareat personaliter.*

L. In pecuniariis. XXVI. & vlt.

Imppp. Arcad. Honor. & Theod. AAA. Anthemio P. P.

Citatus in causis pecuniariis, per Procuratorem quis comparere potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. supr. hoc tit.*

Vide Nicol. Mil. *in repet. verb. citatio, fol.30.* Socin. *in tract. de citat. art.20. à num.25.* Perez *ad l.8.tit.1. lib.3 Ordin.pag.499.* vbi de hoc text. Azeued. *l.19. n.1. tit.3. lib.4. nouæ Recop.* vbi dicit quòd in causis pecuniariis & ciuilibus nullus est compellendus vt personaliter compareat. Christoph. de Paz *in scholiis ad leges styli l.30. ex num.1.* vbi legem illam ex hoc text. desumptam asserit, probaréque ait reum citatum vt per se in iudicio compareat, Procuratorem mittere posse si causa non sit de his, *in quibus persona reuocari posset*, aduertitque quòd quàuis nonnulli intelligant textum *in præsenti*, quando citatio simplex est, neque fuit adiectum vt vocatus, vel Procurator eius superessent, quo casu potest quis accedere, vel Procuratorem mittere, secus verò quando iubet iudex personaliter adesse, tunc enim iudici parendum est, nec distinguendum an causa sit ciuilis, vel criminalis; nihilominus tamen Bart. *in princ. huius text.* & Alex. *ibi* in eius additione hunc text. in omni casu accipiunt, nempe vt quamuis persona specialiter vocata sit si tamen causa specialis non intercedat, per Procuratorem respondere possit; omnis enim ius vocatus habet potestatem per se vel per Procuratorem respondendi, licèt in citatione dicatur vt ipsemet iudicio adsit, nisi iusta causa moueat ad astrigēdam personā. Hactenus Christoph. de Paz.

Nonnunquam ob causas vehementiores.] Notatur ad hoc quòd in citatione, vt quis personaliter veniat, debet exprimi causa, vt per Socin. *reg.302.* Tiraq. *de pœnis temper. in præfat. n.59.* Azeued. *d.l.15. num.3. tit.3. lib.4. nouæ Recopilat.* vbi causas ad personaliter comparendum reputat sufficientes si ipsemet citatus sciret melius veritatem, quàm Procurator suus; vel si dominus est legalior, quia Procurator est rixosus, vel tabula, nisi Procurator haberet mandatum speciale ad sic & ad sic respondendum, quia tunc etsi dominus legalior esset, & Procurator rixosus, vel tabula, non teneretur personaliter comparere, & hoc nisi natura causæ domini præsentiam requireret, & *num.3.* quærit quid erit in Procuratore in rem suam, nunquid debebit cogi cedere actiones ad personaliter

ter compitendum, si per debitorem petatur vt comperat personaliter in aliquo ex dictis casibus. In Hispania statutum est per *d.l.15.tit.3.lib.4.noua Recop.* vt nullus teneatur ad citationem personaliter comparere, sed sufficiat per Procuratorem, literæque citatoriæ iubentes personaliter comparere, sunt nullæ, & subrepritiæ, neque adimplendæ sunt, nisi vbi Regi conueniret aliter fieri, & per Regium Consilium visum approbatúmque fuerit: quod intelligendum est conuenire quoties tales litteręe subscriptę fuerint saltim à tribus ex Regio Consilio. Et aduerte quòd nec etiam tenetur personaliter comparere citatus in illis casibus, quibus ad personaliter comparendum citari potest, si ex tali comparitione timeat sibi vim inferri, de quo vide Hippol. *sing.312.* Cassao. *in consuet. Burgund. rubr.§.16.n.95.*

6 In gloss. *Iustiores.* ibi, *vel tertiò, quia dominus meliùs scit veritatem*, &c. Notatur ad hoc quòd pars, quæ senserit se grauatam ex mandato generali facto in personam Procuratoris minus instructi potest petere vt aduersarius compareat personaliter tanquam verior, & legalior, meliúsque de causa instructus vt examinetur, vt per Mataot. *in repet.l.si actor.n.63.ff. de procur.* Gutier. *pract.lib.1.q.62.n.3.*

Ne liceat potentioribus patrocinium litigantibus præstare, vel actiones in se transferre.

Tit. XIV.

PErgit conditor Codicis in tractatu de Procuratoribus, & dat hunc titulum, quo vetat potentiorum patrocinium in litem adsumi. Est autem duplex patrocinium, alterum Aduocatorum, qui etiam patroni causarum vocantur: alterum Procuratorum. Sed hic tit. est de patrocinio Procuratorum, vt titulus 18. in fin. Scripserunt in hanc rubr. Cyn. Bart. Angel. Fulgos. Cuman. Alex. Ias. Sichard. Aloys. Leo, Sebast. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesembec.

De materia tituli vide Ordin. Reg. Lusitan. *lib.3. tit.39. l. Hispan.15. tit.7. p.3.* Socin. *reg.68.* Duen. *reg.88.* Adrian. Pulux. *ad edictum de alienat. iudicij cap.13. à princ.* Cuiac. *lib.8. obseru.31.* Xuar. *alleg.19.* Rebuff. *to.2. ad leges Galliæ, tit. de cessione iuris, art.1. gloss.3. & 10. & art.2. gloss. fin. vers. vltimò non licet,* Franc. Marc. *Delphin. decis.394. num.3.* Auil. *ad c.3. Prætor. gloss. procuratores, num.26.* Auendan. *de exequen. mandatis p.2. cap.1. num.1.* Menoch. *de arbitr. casu 276. num.6. & casu 438. num.11.* Alexand. Trentacinq. *var. res. lib.2. tit. de postulando, res.2. pag.66.* Cardin. Tusch. *lit. C, concl.208.* D. Barbos. *in l.1. p.7. n.46. cum seqq. ff. soluto matrim.* Christoph. de Paz *in schol. ad leges styli l.17. n.4. cum seqq.* Matt. *de iurisd. p.4. casu 91.* latè Farin. *fragm. crim. lit. I, ex n.297.*

1 Potentior quis dicatur ad hunc effectum, vide Ordin. Reg. Lusit. *d. tit.39. §.1. & 2.* Iacob. de Arena *de pensione iuris à n.1.* Ioan. de Grassis *eod. tract. §.1. n.1.* Rebuff. *d. tit. de cessione iuris, art.1. gloss.2. & 5.* Menoc. *de præs. lib.3. præs.129. n.37.* vbi dicit in proposito potentiorem reputari, qui aduersarium terrere potest, item qui habeat merum & mixtum imperium, ac potestatem de iure & de facto. Alexand. Trentacin. *d. resol.2. n.6.* Cald. Pereira *de potestate nominandi c.1. n.6. cum seqq.* Christop. de Paz *d.l.17. styli n.3.* Aym. *cons.195. n.43.* vbi loquitur in his, qui habent merum imperium vel in militibus, qui habent potestatem perterrefaciendi. Osasc. *Pedem. decis.144. n.12.* vbi declarat tunc demum ratione officij quem reputari potentiorem, si talis sit qui possit metum inferre aduersario, aliàs secus, & *n.13.* declarat personam Magistratus dici potentiorem, quando iurisdictionem habet, secus si non habet. Et licèt cessionem factam Clerico contra laicum non dici factam in potentiorem, nisi Clericus habeat potestatem de iure & de facto, existimauerit Marta *d. casu 91. n.3. cum seq.* nihilominus tamen contrarium receptius videtur, de quo vide Duen. *reg.88. ampl.4.* Iacob. de Aren. *vbi sup. n.50.* Rebuff. *d. art.1. gloss.2.* Xuar. *alleg.19. à princip.* Anton. Gabr. *commun. lib.2. tit. de actionib. concl.5. n.52.* Matienz. *l.11. gloss.5. n.1. tit.10. lib.5. noua Recop.* Menoc. *cons.2. n.310. & cons.38. n.48.* Surd. *cons.22. n.3.* Alexand. Trentac. *d. resol. n.5.* Cald. Pereira *de potest. nomin. cap.1. n.11.* D. Barbos. *in l.1. p.7. n.44. ff. soluto matrim.* Mascard. *de probat. concl.559. n.19. & 20.* vbi limitat non procedere in simplici Clerico, Thom. Valasc. *alleg. iuris tom.1. alleg.47. n.12.* vbi limitat in Clericis in minoribus Ordinibus constitutis, quia licèt obseruent requisita Concilij Tridentini, non mutant forum in causis ciuilibus, sed tantùm in criminalibus, & cessante hac mutatione fori non dicentur potentiores ratione fori.

SVMMARIVM.

1 *Potentiores non sunt Procuratores.*
2 *Patrocinium potentiorum ad debilioris oppressionem captans causa priuandus.*
3 *Seniores vt intercessionibus importunis potentiorum non opprimantur omnium interest.*
4 *in Oppressis miserabilibus leuandis non semper attendi gradus iurisdictionum.*
5 *Aduocantes patrocinium potentiorum, siue per viam aduocationis, siue procurationis, siue cessionis, causam perdunt, & potentiores arbitrio iudicis puniuntur amplia vt n.6.7.8. & limita vt n.9. 10.11. & 12.*
13 *Diuitiæ reddunt quem potentiorem.*
24 *Causa si committatur per legem certo officiali, hæc iurisdictio quasi data per legem, censebitur ordinaria.*

L. Diuinè. I.

Impp. Dioclet. *&* Maximian. AA. *Aristobulo S.*

POtentiores non sunt procuratores. Item patrocinium potentiorum ad debilioris oppressionem 1 2
captans causa priuandus. Omnium interest vt tenuiores intercessionibus importunis potentiorum 3
minimè opprimantur. In leuandis oppressis, & miserabilibus gradus iurisdictionum non semper attenduntur. Colligunt ex Ord. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Angel. Fulg. Cuman. Alex. Ias. Sichard. Aloys. Leo. Sebastian. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.* 4

Probat hic text. quòd aduocantes patrocinium potentiorum, siue per viam aduocationis, siue procurationis, siue cessionis, causam perdunt, & potentiores, arbitrio iudicis puniuntur, de quo *l. Hisp.8. tit.5. p.3. & l.16. tit.7. ead. p.* Duen. *reg.88.* Garc. *reg.339.* Auendan. *de exequend. mandat. p.2. c.1. num.1.* 5

vbi ait hanc legem facere contra procuraotes litteras missiuas iudicum superiorum ad inferiores. Menoch. *de arbitr. casu* 438. *num.* 11. Alex. Trentacinq. *var. resolut. lib.* 2. *tit. de postulando resol.* 2. *à princip.* Christoph. de Paz *in schol. ad leges styli l.* 17. *num.* 3. *cum sequentib.* Alphao. *collect.* 326. Farin. *frag. crim. p.* 1. *lit. L, n.* 300.

6 Amplia primò, suprà positam resolutionem procedere non solùm in actore, sed etiam in reo, nam licèt hæc lex 1. loquatur in actore, tamen habet locum etiam in reo, cùm sint correlatiua, ita Ioan. Garcian. *d. reg.* 339. *num.* 4. Duen. *d. reg.* 88. *ampl.* 1. Farin. *fragment. crimin. p.* 2. *lit. L, num.* 312. Alexand. Trentacinq. *d. resol.* 2. *num.* 2. Christophor. de Paz *d. l.* 17. *num.* 7. vbi *in fine*, indubitatè resoluendum ait tam actoris, quàm rei neminem aduersario ratione officij potentiorem Procuratorem esse posse.

7 Amplia secundò, siue palam, siue occultè patrocinium præstetur, & etiam per interpositam personam, Ioan. Garc. *d. reg.* 339. *num.* 5. Alexand. Trentacinq. *d. resol.* 2. *num.* 3.

8 Amplia tertiò, etiamsi quis procurauerit patrocinium familiaris potentiorum, pro vt comprobari videtur ex illis verbis huius text. ibi, *quàm potentiorum domorum opibus nitorentur*, quia illud verbum, *domorum*, non intelligitur pro ædificio, sed accipitur pro illis de familia: ita Ioan. Garcian. *d. reg.* 339. *num.* 3. Farin. *fragment. crimin. p.* 2. *lit. L, num.* 304. Alexand. Trentacinq. *d. resol.* 2. *n.* 4. vbi intelligit quando domini auxilium præstant familiaribus, vel probatur quòd familiaris est potens ratione familiaritatis, quam habet cum domino. Sed Greg. Lop. *l.* 6. *gloss. vlt. tit.* 5. *par.* 3. vbi tenet quòd non punitur amissione causæ qui familiaris alicuius potentis patrocinium recepit.

9 Limita tamen non procedere suprà positam conclusionem quando ille, qui assumpsit patrocinum potentioris, seu in potentiorem facere cessionem, litigaret cum æquè potentiori, quia tunc videtur fecisse non vt metum inferat, sed vt excludat: ita Christoph. de Paz *d. l.* 17. *styli num.* 10. Alex. Trentacinq. *d. resol.* 2. *n.* 8.

10 Limita secundò quando huiusmodi personæ potentiores vellent esse Procuratores, Aduocatique pro Rege, libertate, vidua, orbo, & alia miserabili persona. & pro liberando ad mortem iniustè damnatum. ita *l. Hisp.* 7. *&* 11. *tit.* 5. *p.* 3. Christoph. de Paz *d. l.* 17. *styli n.* 9.

11 Limita tertiò quando cessio, vel alienatio fit per patrem filiis, vel descendentibus potentioribus, vel aduocat pater patrocinium filiorum, quia licèt filius sit maior & potentior patre fortè factus Marchio à Rege, non comprehenditur inter potentiores prohibitos, vt per Alex. Trentac. *d. resol.* 2. *num.* 10. D. Barbos. *in l.* 1. *p.* 7. *num.* 47. *ff. soluto matrimon.* vbi tenet quòd si cessio fiat in filium, vel consanguineum potentiorem ratione officij, tunc locus erit prohibitioni huius textus, nisi clarissimè constiterit quòd non animo vexandi, sed ex iusta causa facta sit ea cessio. At verò circa cessionem factam per patrem filio scholari *in l. Hisp.* 18. *vers. pero por quanto tit.* 7. *lib.* 1. *Ordinam.* constitutum est quòd hæc cessio possit fieri per patrem filio scholari, dummodo iuret quòd facit eam cessionem vt filius sustineat se in studio, & quòd ex ea nulla ad eum debet resultare vtilitas, vel ad alios filios, & quòd sit prædicta cessio absque vlla fraude, quod in Francia latiùs permissum est. nam non solùm pater potest facere prædictam cessionem filio scholari, sed & aliis consanguineis scholaribus præstito iuramento ab vtraque parte quòd nulla fraus, vel simulatio interuenit in illa cessione, prout attestantur Rebuff. *tom.* 1. *ad leges Galliæ tit. de cessione act. art.* 2. *gloss.* 4. *& seq. & in l. vnic. num.* 349 *de sentent. quæ pro eo, quod interest, & de priuileg. scholar. priuil.* 177. Horat. Luti. *in simili tract. priuil.* 53. quos refert D. Barbos. *d. p.* 7. *num.* 49. *in fine*, & *num.* 48. *prope fin.* ait in Regno Portugaliæ non valere cessionem factam in filium scholarem, cùm in eo Regno dispositio iuris communis obseruanda sit.

Limita quartò, non procedere in mulieribus, & in maximè miserabilibus, quoad iacturam causæ & actionis, si aduocant patrocinium potentioris, vel cedant actionem, & iura in potentiorem, quia iuris ignorantia in damno euitando mulieribus prodest, & maximè miserabilibus personis, Bald. *cons.* 153. *in fine vol.* 1. Alex. Trentacinq. *d. resol.* 2. *num.* 12. Sic vice versa non procedit quoque in eo, qui petit auxilium mulieris potentis, vt intercedat pro eo: ita Balb. *cons.* 226. *lib.* 3. Ioan. Garc. *d. reg.* 339. *num.* 7. vbi de hac opinione se dubitare ait, quia magis consequimur hodie mulierum precibus, quàm aliis.

Quàm potentiorum dominorum opibus. &c.] Notatur ad hoc quòd diuitiæ reddunt quem potentiorem, vt per Cald. Pereira *de potest. eligen. cap.* 1. *num.* 7.

In gloss. *Assiterentur*, ibi, *tu dic per sententiam, nam dicit, afficerentur, & non sunt affecti.* Vide gloss. *fin. l.* 6. *tit.* 5. *part.* 3. *gloss.* 4. *l.* 8. *tit.* 5. *p.* 3. Tiraq. *in l. si vnquam, verbo reuertatur, n.* 21. *&* 39.

In gloss. *Specialiter, fin.* Notatur ad hoc quòd si causa particularis committatur per legem certo officiali, hæc iurisdictio quasi data per legem censetur ordinaria, vt per D. Barbos. *in l.* 1. *art.* 1. *num.* 111. *ff. de iudic. & in l. cùm Prætor*, §. 1. *num.* 68. *ff. eod.* vbi ait quòd si causa cognoscenda committatur habita relatione ad officium, tunc iure ordinario videtur facta commissio, & *ibi*, refert Baldum ad hoc extollere hanc gloss. Et per illam tenet Menoch. *de præsump. lib.* 2. *præs.* 16. *num.* 8. quòd quando lex simpliciter constituit aliquem iudicem, & dubitatur quam iurisdictionis speciem tribuent, *præsumitur* concessa ordinaria.

SVMMARIVM.

1 *Cedens actionem potentiori ratione officij perdit causam, & n.* 2.

3 *Actio quando transfertur in alium qui potentior sit, tunc cessio, aut translatio huiusmodi non solùm est inualida, sed etiam qui illam transfert, amittit in pœnam ius quod habebat ad tale debitum.*

L. Si cuiuscunque. II. & vlt.

Imppp. ARCAD. HONOR. *&* THEOD. AAA *Ioanni P. P.*

CEdens actionem potentiori ratione officij perdit causam. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Adrian. Puluæ. *ad edictum de alienat. iudicij mutandi causa facta, cap.* 6. *prope fin.* Æmil. Verall. *decis.* 105. *n.* 2. *p.* 1. vbi ait hanc legem locum habere, quando quis vel impetrando patrocinium, vel credendo actiones id dolosè fecerit, quia tunc punitur, 2

nitur iactura causæ, & crediti amissione propter dolum suum. Molin. *de Instit. tract. 2. disp. 340. num. 6.* vbi dicit quòd quando actio transfertur in alium, qui potentior sit, tunc cessio, aut translatio huiusmodi non solùm est inualida, sed etiam qui illam transfert, amittit in pœnam ius, quod ad tale debitum habebat. Vide etiam Doctores citatos *ad l. 1. num. 2. sup. hoc eod. tit.*

De his, qui potentiorum nomine titulos prædiis affigunt, vel eorum nomina in lite prætendunt.

TIT. XV.

HOc titulo adiiciuntur alij duo modi, quibus aliquis potentiorum auctoritate aduersarium opprimere conatur. Primus modus est, si quis titulos alicuius viri potentis prædiis affigat, quasi ad virum illum potentem pertinentibus. Secundus, cùm reus conuentus viri potentis nomen, quasi ad illum causa spectet, in litem prætendit. Scripserunt in hanc rubric. Salicet. Bart. Castr. Fulgos. Cuman. Ias. Sichard. Petr. Gilchen. Sebast. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesembec.

SVMMARIVM.

1 *Titulos, seu insignia potentiorum prædiis affigens, & potentiorum nomina in lite prætendens, iure suo priuatur.*
2 *Titulos potentiorum hisce insciis ædibus alienis affigens, in metallum damnatur.*
3 *Lite pulsatus exceptionibus potentioris, potentioris nomen inferens terrendo aduersarij nomine, causam perdit.*
4 *Litibus alienis se immiscentes absque possessionis & proprietatis titulis, vt prodigi famæ, & calumniarum redemptores notandi sunt.*
5 *Incorporalium quasi possessio, possessio dicitur.*

L. Animaduertimus. Vnic.

Impp. ARCAD. & HONOR. AA. *Messalæ P. P.*

1 TItulos, seu insignia potentiorum prædiis affigens, & potentiorum nomina in lite præten-
2 dens, iure suo priuatur. Titulos potentiorum hisce
insciis ædibus alienis affigens, in metallum damna-
3 tur, *in vers. Quod si nullum.* Lite pulsatus exceptioni-
bus, potentioris nomen inferens terrendi & concutiendi aduersarij nomine, causam perdit, *in vers. quisquis igitur.* Litibus alienis se immiscentes absque possessionis & proprietatis titulis vt prodigi famæ, & calumniarum redemptores notandi sunt, *in vers. Eos sanè.* Colligunt ex Ordinar. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Castr. Alex. Fulgos. Cuman. Ias. Sichar. Petr. Gilchen. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Vt affecti plumbo, &c.] Vide Strach. *de mercatura tit. de decoctorib. p. 3. num. 4.*

4 *Cum ipse & rei sit possessor, & iuris,* &c.] Notatur ad hoc quòd incorporalium quasi possessio, possessio dicitur, vt per Padil. *in l. 1. num. 4. de seruitut.* Veram autem non dari possessionem resoluunt Couarr. *in reg. possessor p. 2. in princip. num. 6. & 8.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 1. cap. 13. n. 12. cum seqq.* Sebast. Medices *ad l. fin. ff. de legib. gloss. 1. p. 2. à n. 9.* Petr. Gilchen. *de præscript. part. 2. memb. 3. cap. 12.* Fachinæ. *controuers. lib. 3. cap. 20. num. 22. cum seqq.* Peregr. *var. lib. 3. num. 49.* Cardin. Tusch. *tom. 6. lit. P, concl. 403.*

Vt nemo priuatus titulos prædiis suis, vel alienis imponat, vel vela regia suspendat.

TIT. XVI.

CVm dictum sit de titulis virorum potentium, dicendum nunc de titulis regiis, & de velis regiis. Scripserunt in hanc rubr. Castr. Bald. Angel. Cuman. Ias. Alex. Fulgos. Sichar. Petr. Gilchen. Sebastian. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesemb.

L. Regiæ. I.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. *Flauiano P. P.*

REgis, aut Principis insignia rei suæ applicans, 1
rem ad Regem, vel Principem transtulisse videtur. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Castr. Angel. Cuman. Ias. Alexand. Fulgos. Sichard. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

De materia vide Mascard. *de probat. concl. 806. num. 4.* vbi post Bartol. *in tract. de insig. & arm. in princip.* resoluit quòd cuius domus, vel bona Principis ipsius gentilitiis insignibus insignita fuerint, huius domum, vel bona ad fiscum pertinere ex hoc probatur.

Hinc etiam ballæ mercatorum præsumuntur esse 2
eorum, quorum insignia ibi sunt, Boët. *decis. 105.* Rot. Genuens. *decis. 201.* Caluacan. *p. 2. decis. 7.* Rot. Auenion. *diuers. decis. 30.*

SVMMARIVM.

1 *Vela regia nemo bonis suis appendere potest iudice inscio.*
2 *Plebeius vela regia rebus priuatis Prætore, aut iudice inscio appendens vltimo supplicio subditur, clarissimi Curiales milites hoc perpetrantes deportantur.*
3 *Verborum illicitorum, item insignium remotio cuilibet in cuius præiudicium sunt apposita, indulta.*
4 *Vela regia quæ sint.*
5 *Plebeius præsumitur, nisi nobilis probetur.*
6 *Florentini soli de iure communi nobiles.*
7 *Pœna mitior à iure imponitur constituto in dignitate, & nobilitate.*
8 *Miles inter nobiles personas connumeratur.*
9 *Clericus in maioribus Ordinibus constitutus nobilis.*

Bona

10 *Bona mobilia Clerici condemnati ad perpetuos carceres, vel ad degradationem, pertinent ad Episcopum; immobilia verò ad Regem, vel alium dominum temporalem.*

L. Ne quis vela. II. & vlt.

Impp. VALENT. *&* THEOD. AA. *ad Florentium P.P.*

1 IVdice inscio nemo vela regia bonis suis appen-
2 dere potest. Plebeius vela regia rebus priuatis Prætore, aut iudice inscio appendens; vltimo subditur supplicio, clarissimi Curiales milites hoc perpe-
3 trantes deportantur. Verborum illicitorum, item insignium remotio & auulsio cuilibet, in cuius præiudicium apposita, sunt indulta. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

4 *Vela regia suspendere, &c.*] Quæ sint, vide Card. Cæsar. Baron. *annal. Eccles. tom. 5. anno Christi* 439. *pag.* 512. Iacob. Ræuard. *var. siue de iuris ambiguitatibus lib. 5. cap.* 11. vbi ait vela regia in præsenti dici vela purpurea auro, pretiosisque lapillis, & gemmis prætextu, quibus Imperatores, aliique Reges, & Summi Pontifices in suis palatiis vti consueuerunt Sed Menoch. *de arbitr. casu* 338. *num.* 12. post Guilielm. Cun. *in tract. de securit. num.* 30. aliter declarat, videlicet quòd solet saluagardia per litteras patentes in priuilegij modum concedi, & in signum concessionis signa quædam apponuntur in prædiis hastæ infixa, vel si pro domo concedi contingat, valuis ianuæ affigebantur, quæ signa appellari extstimat vela regia *in hoc text.*

5 *Si plebeius est, &c.*] Prout præsumitur, nisi nobilis probetur, vt per Bart. *in l. 1. n.* 10. *de dignit. lib.* 12.
6 vbi ait quòd soli Florentini de iure communi sunt nobiles, & non alij, Tiraquell. *de nobilitate, cap.* 10. *num.* 13. Couarr. *lib. 1. variar. c.* 16. *num.* 10. *circa fin.* Anton. de Padilla *in l. si adibus, num.* 5. *cum seqq. de seruit. & aqua,* Mascard. *de probationib. concl.* 1090. aliàs 1094. *num.* 1. Baëç. *de inope debit. cap.* 16. *n.* 100. Menoch. *consil.* 321. *num.* 11. *& de præsumpt. lib.* 6. *præsumpt.* 60. Gam. *Lusit. decis.* 86. *num. vlt.* Ioann. Garc. *de nobilit. gloss.* 10. *num.* 1. *& gloss.* 11. *num.* 51. *& gloss.* 12. *num.* 15. Gutier. *practic. lib.* 3. *quæst.* 14. *num.* 4. *&* 5. Thom. Valasc. *allegat. iuris tom.* 1. *alleg.* 6. *num.* 31.

7 *Si clarissimus, &c.*] Ergo constituto in dignitate, & nobilitate mitior pœna à iure imponitur, vt per Tiraquell. *de nobilit. c.* 20. *num.* 108. Spin. *in speculo testament. gloss.* 16. *princip. num.* 75.

8 *Vel miles.*] Ergo miles inter nobiles personas connumeratur, de quo Tiraquell. *de nobilitate, c.* 8. *num.* 2.

9 *Vel clericus.*] In maioribus scilicet, quia in minoribus Ordinibus constituti ex solo clericatu non sunt nobiles, nisi aliqua alia qualitas eis insit, quæ præstet nobilitatem, ita Thom. Valasc. *d. allegat.* 6. *num.* 30. sed Clericum in plebeios non esse numerandum, per hunc text. tenet Tiraquell. *de nobilit. cap.* 9. *num.* 4.

10 *Proscribendum, deportandúmque, &c.*] Notat Rebuff. *in comment. ad leges Galliæ tom.* 1. *in procem. gl.* 5. *num* 15. in hac lege fundari generalem Franciæ consuetudinem, qua habetur bona mobilia Clerici condemnari ad perpetuos carceres, vel ad degradationem, pertinere ad Episcopum; immobilia verò spectare ad Regem, vel alium dominum temporalem imperium inibi habentem.

Vt nemini liceat sine iudicis auctoritate signa imprimere rebus, quas alius detinet.

TIT. XVII.

QVEMADMODVM iura probent titulos aliis prædiis imponi, ita etiam prohibent imponi signa rebus ab alio possessis, priusquam per iudicem sint nobis adiudicatæ, etiamsi nostras esse, vel nobis obligatas concedamus. Scripserunt in hanc rubr. Bart. Angel. Fulgos. Alexand. Ias. Aloys. Leo, Sichard. Sebastian. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesemb.

De materia & explicatione tituli vide Forner. *lib. 1. selectar. c.* 24. Iacob. Ræuard. *variorum, siue de iuris ambiguitatibus, lib. 5. c.* 16. vbi *num.* 1. restituit titulum vt est scriptum, cùm antea mendosè inciperetur, *Vt nemini liceat sine iudicis auctoritate signa rebus imponere alienis.*

SVMMARIVM.

1 *Insignia imposita rei meæ sine iudicis authoritate, licet mihi propria authoritate remouere.*
2 *Signa rebus litigiosis imponere vetitum.*
3 *Ædificare non licet etiam in suo proprio solo, quando ex ædificio aliquid est immissum, vel proiectum in re, vel fundo, vel domo alterius.*
4 *Armorum & insigniorum delatione conseruatio domus ac familiæ institutoris inducitur.*

L. Sæpe rescriptum. I.

Imp. PROBVS A. *Octauio.*

INsignia imposita rei meæ sine iudicis auctoritate, licet mihi propria auctoritate remouere. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Castr. Angel. Fulgos. Alexand. Ias. Aloys. Leo, Sichard. Sebastian. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Ante sententiam, &c.] Ex his verbis, iunctis aliis 1
ibi, *vt amotis his, causa qua ex officio tibi infertur, terminetur,* colligit Iacob. Ræuard. *variorum, siue de iuris ambiguitatibus lib. 5. c. 16. n. 3. & 4.* Imperatorem *in præsenti text.* rebus litigiosis signa imponi vetuisse, vt nullos ex litigatoribus rebus controuersis custodiæ, sequestrationisve causa depositis sine iudicis authoritate signa imponere tanquam propriis pateretur: nimirum quod signa rebus dumtaxat propriis paterentur potuerint imponi quarum numero non possunt res litigiosæ comprehendi.

Quas aliquis tenebat, &c.] Notatur ad hoc quod 3
non potest quis ædificare etiam in suo proprio solo quando ex ædificio aliquid est immissum, vel protectum in re, vel fundo, vel domo alterius, vt per Anton. Gom. *l. 46. Tauri, num. 19. in princip.*

Notatur etiam ad hoc quòd ex armorum atque 4
insigniorum delatione conseruatio domus, atque familiæ institutoris inducitur, vt per Molin. *de primogen. lib. 2. cap. 14. num. 6.*

L. Rebus

L. Rebus, quas alius. II. & vlt.

Impp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA. *&* CC. *Crangasio.*

1 Lite pendente in rebus ab aliis detentis nemo signa licitè apponit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1 supr. hoc tit.* Vide posita *in rubr. & l. 1. supr. hoc tit.*

Ne fiscus, vel Respublic. procurationem alicui patrocinij causa in lite præstet.

TIT. XVIII.

PROHIBITVM suprà, ne viripotentes procurationem suscipiant: nunc idem interdicitur fisco, & Reipubl. Scripserunt in hanc rubr. Cyn. Bart. Alex. Ias. Angel. Fulgos. Sichard. Petr. Gilchen. Sebast. Næui. Cuiac. Pac. & VVesemb.

De materia tituli vide Adrian. Pulux. *ad edictum de alienat. iudicij mutandi causa facta, cap. 6. in fine,* Peregrin. *de iure fisci lib. 4. tit. 6. n. 42. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Fiscus non recipit in se patrocinium sub prætextu pecuniæ Reipub. debitæ.*
2 *Actio litigiosa, vel dubia, non debet in solutum dari fisco, & num. 3.*

L. Reipublicæ. I.

Imp. GORDIANVS A. *Legitimo & alijs.*

1 Svb prætextu pecuniæ Reipubl. debitæ fiscus in 2 se patrocinium non recipiet. Item actio litigiosa, vel dubia non debet in solutum dari fisco Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Alexand. Ias. Castr. Angel. Fulgos. Sichard. Petr. Gilchen, Sebast. Næui. remissiue Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1.*

3 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Alphar. *de officio fisci gl. 16. n. 14. & n. 144. cum seqq.* Peregr. *de iure fisci lib. 4. tit. 6. n. 42.* vbi ait fiscum sibi oblatas actiones, vel res litigiosas non suscipere, & *n. 45.* tenet cum Bart. *hic* fiscũ actiones debitoris sui litigiosas, vel dubias nõ suscipere, nec sub prætextu crediti illi debitori patrocinium præstare debere.

SVMMARIVM.

1 *Fiscus, vel Respubl. non potest suscipere actionem litigiosam, vel dubiam.*
2 *Fiscus, & Respubl. non paciscuntur de quota litis, resolue vt num. 3. 4. & 5.*

L. Cùm allegas. II.

Iidem A. Tertullo.

1 Actionem litigiosam, vel dubiam ex causa donationis fiscus, vel Respubl. suscipere non potest, Item fiscus, & Respubl. non paciscuntur de quota litis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1 supr. hoc tit.*

Vide Ias. *in l. serui electione, §. Labeo, n. 14. ff. de legat. 1. & in l. ex hoc iure, num. 10. ff. de iustit. & iure,* Adrian. Pulux. *ad edictum de alienat. iudicij mutandi causa facta, cap. 10. in princ.* Boër. *decis. 320. num. 10.* 2 vbi argum. huius text. resoluit quòd si duo fratres habẽtes castrum commune, & vnus expellat alium, 3 & frater expulsus vadat ad propinquam ciuitatem, vel Principem propinquum, & sibi vendat, vel donet, & cedat, quòd talis venditio est nulla, quia præsumitur ad æmulationem alterius facta. Peregr. *de iure fisci lib. 4. tit. 6. num. 44.* vbi resoluit per hunc text. quòd si priuatus offerat partem rei, vel etiam 4 relicturum, aut donaturum fisco bona sua, vel partem eorum, vt sibi patrocinium præstet aduersùs aliquem, audiendus non est, *& tit. 7. n. 17.* vbi per 5 hunc text. resoluit quòd nec fiscus cum aliquo de quota litis parte pacisci potest.

SVMMARIVM.

1 *Fiscus contra priuatum non præstat procurationem prætextu debiti.*
2 *Fiscus non debet suscipere sponte oblatas à debitore fiscali actiones, sed eas in subsidium capere.*

L. Abhorret. III.

Impp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA. *&* CC. *Amphioni.*

Fiscus contra priuatum prætextu debiti procurationem non præstat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num 1. supra hoc tit.* 1

Vide Peregr. *de iure fisci lib. 4. tit. 6. n. 46.* vbi per hunc text. resoluit fiscum sponte oblatas à debitore fiscali actiones non debere suscipere, sed eas in subsidium capere posse. 2

L. Ad fraudem. IV. & vlt.

Iidem AA. & CC. Achilli.

Respublica debitorem suum non iuuabit contra alium prætextu debiti sui. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* Vide Peregr. *de iure fisci lib. 4. tit. 7. n. 17. in fine.* 1

De negotiis gestis.

TIT. XIX.

POSTQVAM dictum est de Procuratoribus, qui mandato domini administrant: consequenter agitur de negotiorum gestoribus, qui mandato carent. Negotiorum gestor dicitur is, qui sponte sua, non domini mandato (vt Procurator) nec ratione sibi incumbentis officij (vt tutor & curator) aliena negotia administrat. Scripserunt in hanc rubr. Cyn. Bart. Alexand. Angel. Cuman. Sichard. Aloys. Leo, Sebastian. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesemb.

De materia tituli vide Soar. Viui. Kirchou. & alios

alios. *tom.1.commun.opin.lib.2.tit.9.à pag.325.* Arimin. Tepat. *variar. sent. tom.1. tit.92.* Molin. *de Instit. tract.2 disp.553. cum sequentib.* Rebello *de obligat. instit. p.2.l.17. quæst. vnic. de negotiorum gestore.*

SVMMARIVM.

1 *Expensa facta ex pietate materna, vel affectione domestica, non repetuntur, dum animo repetendi non censentur facta, & num. 2.*

3 *Expensa facta per matrem in accusando suspectum tutorem, non repetitur.*

L. Cùm tutores. I.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS AA. *Sopatræ.*

1 EXpensæ factæ ex pietate materna, vel affectione domestica, non repetuntur dum animo repetendi factæ noo censentur. Colligune ex Ordio. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Alexand. Angel. Castr. Cumeo. Sichard. Aloys. Leo, Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumune *l. Hispan 35. tit. 14. part. 5. vbi gloss. 2.* Cuiac. *in lib. 1. quæst. Pauli ad l. Nesennius 34. ff. hoc tit. col. mihi 538.* vbi probat ex hoc text expensas factas pietate materna, vel affectione domestica non repeti, quia animo teperendi factæ non videntur: subditque idem non inueniri cõstitutum in patre, quia io eo hoc erat certum, cùm debeat iure naturali filiis alimenta præstare: deinde dicit in hac l. affectionem domesticam accipi etiam pro ea, quam exetanei habent erga familiam, vel domum aliquam. Anton. Gom. *l. 29. Tauri num. 20.* vbi per hunc text. tenet quòd si pater, vel mater soluit pro filio pœnam pecuniariam, in qua fuit condemnatus propter maleficium, non tenetur illam conferre, quia videtur solueum causa pietatis, præterquam si soluisset ex necessitate, quia esset fideiussor, vel nisi filius haberet bona aduentitia, in quibus pater esset legitimus administrator, quia de eis videtur soluisse. Surd *de aliment. tit. 6. q. 1. à princip.* Ioan. Garc. *de expens. cap. 4. num. 24.* Card. Mantic. *de tacitu & ambiguis conuent. tom. 2. lib. 13. tit. 20. num. 5.* vbi citato hoc text. dicit quòd si quis pro domestica affectione aliquos sumptus fecerit, nulla ratiooe potest eos repetere, intelligens de eo, qui fuit amicus patris illius, pro quo expendit, quia tuoc videtur id ex pietate paterna fecisse, & ideo huiusmodi expensæ tanquam à patre factæ intelliguntur. Molin. *de Instit. tractat. 2. disp. 544. num. 6.*

3 In gloss. *suspectos faceres.* Notatur ad hoc quòd expensa facta per matrem in accusando suspectum tutoram non repetitur, vt per Surd. *de aliment. tit. 6. q. 8. n. 89.* vbi restringit, nisi quando esset protestata quòd faciebat animo repetendi, quæ tamen protetatio nihil operabitur si impensa sit modica.

SVMMARIVM.

1 *Pupillus, nisi locupletior factus, ex negotio gesto non tenetur, & num. 2.*

3 *Actio negotiorum gestorum contraria datur etiam aduersus furiosum, & aduersus hæreditatem iacentem.*

4 *Mulier matertera, extranea scilicet persona, admittitur in iudicio pro alio.*

L. Contra impuberes. II.

Iidem AA. *Ruffinæ.*

PVpillus nisi locupletior factus, ex negotio gesto non tenetur. Colligunt ex Ordio. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan 28. tit. 12. part. 5. vbi gloss. 9. in fin.* Hippol. *in l. si quis ne quæstio, num. 40. ff. de quæstion.* Schrad. *in tract. de feudis, pag. 9. partis 2. sect. 2. n. 3.* Molin. *de Instit. tract. 2. disp. 555. num. 1. in med.* vbi dicit quòd si tertius aliquis negotium gerat circa rem pupilli, quam tutor administrabat, & fecerit expensas necessarias, quas pro munere suo facere tenebatur tutor, tam pupillus, quàm ipse tutor ei teneatur actione negotiorum gestorum illas soluere, quia oegotium vtriusque egit: si verò fecerit expensas, quæ à priocipio solùm sunt visæ vtiles ac rationabiles, tutor tenetur ad eas integras, pupillus verò quatenus ex illis effectus fuerit locupletior, subditque tempore litis contestatæ attendendum esse an minor sit tunc locupletior ex expensis supradictis, vt intelligatur quousque teneatur, vel non teneatur illas soluere, Soar. de Paz *in pract. tom. 3. c. 6. §. 4. num. 15.* vbi citat hunc text ad hoc quòd actio negotiorum gestorum contraria dator etiam aduersùs furiosum, & aduersùs hæreditatem iacentem, quamuis delatam pupillo extraneo hæredi, secus verò pupillo suo hæredi, nisi quatenus locupletior factus fuisset.

Quem Romam tutorum petendorum gratia duxi &c.] Ergo mulier matertera, extranea scilicet persona, admittitur in iudicio pro alio, contra reg. text. *in l. alienam, sup de procurator.* Et quamuis Bart. Alex. & alij existimauerint hoc esse speciale fauore pupilli introductum, nihilominus tamen dicendum est specialitatis causam in eo consistere quòd mulier factum proprium docere intendebat, nempe se rem pupilli propriis suis impẽdiis facere paratam fuisse, quia ergo factum proprium prætendebat, & in pupilli fauorem docere intendebat, quasi de illo bene conscia in iudicio admittitur, ita Benedict. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure, ff. de instit. & iure, c. 10. ex n. 8.*

SVMMARIVM.

1 *Actio negotiorum gestorum pro solutione nomine alieno sine iussu vtiliter facta competit.*

2 *in Actionem negotiorum gestorum venit quod cohæres pro cohærede vtiliter soluit.*

3 *Expensæ pro parte socij aliquando repetuntur.*

4 *Iudicium familiæ erciscundæ datur, si nondum inter cohæredem illud redditum sit, alioquin negotiorum gestorum tantùm competit.*

L. Siue pro fratre. III.

Iidem AA. *Hadriano.*

PRo solutione oomine alieno sine iussu vtiliter facta negoriorum gestotum actio competit. Item illud quod cohæres pro cohærede vtiliter soluit, venit in actionem negotionum gestorum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Vide

Vide Bart. *in l.2.num.1.ad med.de actionib. & obligation. & l.4.§. Cato, num.15. ad med.ff.de verborum obligat.* Anton.Gom. *variarum tom.2.cap.10. num.3. col.2.* vbi ex hoc text. probati ait quòd si quis tenebatur ad certam pecuniam, vel quantitatem, & decessit relictis pluribus hæredibus, & vnus soluit totum, repetit ab aliis actione negotiorum gestorum; si verò soluisset ex necessitate, repetit iudicio familiæ herciscundæ. Cuiac. *lib.26.obseru.36.* Iul.Pac. *lib.2. enant.63.* Ioan.Garc. *de expensis, cap.19. num.6.* vbi
3 dicit quòd aliqua expensæ pro parte quoque socij repetuntur, scilicet actione negotiorum gestorum, & in hunc sensum accipiendam esse hanc legem asserit.

Videtur text. iste in supradicta conclusione contrariari dispositioni text. *in l.heredes.§.si vnus, & §. non tantum.ff.famil.hercisc.* dum vult negotiorum gestorum actionem cum familiæ herciscundæ iudicio concurrere non posse, de quorum iurium conciliatione agit Guid. Pancirol. *in thesauro var. lect. lib.3. cap.14.* quem refert Nicol. de Passeribus à Genoa *de conciliatione contrariarum legum, prope fin. pag.732.*
4 *num.178.* vbi intelligit ideo in terminis d. *§.si vnus, & §.non tantum,* familiæ herciscundæ iudicium dari, si nondum inter cohæredem illud redditum sit, alioquin negotiorum gestorum tantùm competere, ad quod alludunt verba huius text. ibi, *si non est inter vos redditum*, &c. Vide latè Gregor. Lop. Madera *animaduersiuris cap.30.num.1.* vbi agit de intellectu horum iurium.

L. Qui pupillæ. IV.

Idem AA. Claudio.

1 Mandatum tutoris non impedit actionem negotiorum gestorum inter gerentem, & dominum negotiorum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1.suprà hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Officij necessitate facta impediunt actionem negotiorum gestorum.*
2 *Officij simpliciter prolati notio.*

L. Officio. V.

Idem AA. Tryphonio.

1 Officij necessitate facta impediunt actionem negotiorum gestorum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1.suprà hoc tit.*

2 Vide D. Barbos. *in l.1.p.4. num.18. & 19.* vbi ait quòd verbum *officium* simpliciter prolatum significat illud, quod vnusquisque pro conditione sua facere debet, & ei competit & conuenit, & citat ad hoc textum *in præsenti*, & Cæsar Costa *lib.1.de variis ambiguitatibus iuris, cap.9.*

SVMMARIVM.

1 *Curator paterno testamento datus quod expendit ante confirmationem per actionem negotiorum gestorum repetit.*
2 *Curator non datur ex testamento sicut tutor, sed per iudicem.*

L. Curatorem. VI.

Idem AA. Gallo.

Curator paterno testamento datus quod expendit ante confirmationem per actionem negotiorum gestorum repetit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1.supr.hoc tit.* 1

Quod non potest videri iure factum.] Ergo curator non datur ex testamento sicut tutor, sed per iudicem, vt per Bertazol. *in tract. de clausul. instrument. claus.8.gloss.7.num.2.* Aldouin. *cons.78.num.7.* Molin. *de iustit.tract.2 disp.220.n.24.* vbi subdit quòd si curator detur testamento ab iis, qui tutorem dare possunt, iudex debet illum confirmare, & citat *l.Hispa.13.tit.16.part.6* vbi Gregor. Lopez disputat an quando à patre relictus est curator filio, ita confirmandus sit à iudice, vt filius teneatur illum suscipere etiam inuitus, & affirmatiuam partem sequitur. 2

L. Si ab eo. VII.

Imp. ANTONINVS *A. Euphratæ.*

Hæreditatis aditio debitum non confundit, nisi pro hæreditaria portione Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1.supr.hoc tit.* 1

SVMMARIVM.

1 *Debitum per longum temporis spatium non exigens, ob impedimenta occupationum, minimè remisisse videtur.*
2 *Taciturnitas longi temporis non est sufficiens ad præsumendam solutionem.*

L. Aduersùs eos. VIII.

Idem A. & C. Seuero.

Ob impedimenta occupationum debitum per longum temporis spatium non exigens remisisse hoc minimè videtur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati. *ad l.1.num.1.supr.hoc tit.* 1

Vide Rot. apud Pacificum *post tract. de Saluiano interdicto, decis.185. num.2.* vbi dicit quòd taciturnitas longi temporis non est sufficiens ad præsumendam solutionem, Marescot. *var.lib.2. cap.67. num.35.* eadem Rot. *decis.788. num.12. part.1. diuers.* vbi dicit quòd sola tarditas creditoris in petendo creditum non sufficit ad præsumendam solutionem, alias præscriptio esset frustratoria, & debitor non solùm debet probare solutionem respectu creditoris, sed etiam respectu alterius habentis causam ab eo. At verò nonnullis concurrentibus coniecturis, vetumquoque est ex diuturnitate temporis præsumi solutionem, cùm non sit verisimile creditorem tandiu cessasse à petitione sui crediti, vel tandiu tacuisse si ei debitum solutum non fuisset, ad tradita per Calcan. *consil. 23. num. 5. circa med.vers.non enim est verisimile,* Parif. *cons.137.num.12. lib.4.* Cephal. *consil.240.num.9.lib.2.* Simon de Prætis *cons.68.ex. num.1.* Bertazol. *consil.118.n.6. cum.seqq.* Mascard. *de probation.conclus.1324.num.27.* Menoch. *consil.521.num.98 & de præsumpt.lib.3.præsumpt.135. num.19.cum seqq.* Afflict. *decis.13.sub num.21.& decis.58.num.8.* Hect. Felici. *allegat.41. num.10. & alleg.44. num.3.lib.3.* 2

L. Si pecuniam. IX.

Idem A. Salustio.

1 RAtihabitio insequens negotium per alium gestum, parit negotiorum gestorum actionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. sup. hoc tit.* Vide posita *in collect. ad reg. ratihabitionem 10. de regul. iur. lib.6.* Cuiac. *in l. semper, ff. de regul. iur.*

De intellectu huius text. cui aduersari videtur, Accursij iudicio, Vlpian. *in l. semper qui non prohibet, ff. de regul. iuris.* dum in his terminis Iurisconsultus mandati actione experiri debere ait, non ergo negotiorum gestorum, vide Gregor Lopez, Madera *animaduersionum iuris ciuilis libro vnico cap.31.* qui reiectis Accursij solutionibus à Bart. & Alex. *in præsenti* veris reputatis, & à Maixet. *in d. l. semper qui non prohibet, ad fin.* tandem concludit in casu nostræ legis tres personas esse considerandas, quæ necessariò hîc interuenire debent; personæ autem sunt, dominus, seu creditor, debitor & exactor. Pone ergo quòd ego decem Salustio debeam, quæ cùm à me Iulianus exegisset, Salustius ratum habuit. Si quæras de actione, quæ est inter Iulianum, & Salustium, respondendum est cum Salustio teneri actione negotiorum gestorum, vt probatur *in isto text.* hîc enim ratihabitio consideratur ad hoc vt liberetur debitor, nam aliter, nisi ea interueniat, non liberatur, vt agnouit *in præsenti* Accursius *glos.2.* argumento *l. soluendi, ff. eod. tit.* quòd & alij ex Doctoribus agoscunt ad hoc etiam vt debitore liberato cum Iuliano exactore agere possit Salustius, non tamen hoc negotiorum gestorum actionem excludit, etsi ratihabitio hæc mandato comparetur, ad supradictos nempe effectus. Si verò quæratur de actione, quam habeo aduersùs Salustium ego debitor, tunc cum Vlpiano dicendum est Salustium actione mandati mihi esse obstrictum, vt & ne repetat, & liberationem præstet. Agitur ergo ibi de actione mandati contraria, quæ est inter creditorem & debitorem, vnde creditorem actione mandati obstringi Vlpianus ait, quæ verba hoc insinuant, non tamen quòd semper, & inter gestorum etiam & dominium illa concedatur, contra textum *in præsenti.* Hactenus Madera.

L. Si seruum. X.

Imp. ALEXANDER A. *Secundo, & aliis,*

1 CVrans seruum alienum non inutilem domino habet negotiorum gestorum actionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad lib.1. num.1. supr. hoc tit.*

2 Vide Ioan. Garc. *de expensis cap.21. num.2. & 3.* vbi dicit quòd ægrotantem curans, & ob eam rem impensas faciens, accersendo Medicum, & medicaméta adhibédo repugnante isto ęgroto, poterit vel ab eo, vel ab heredibus has expensas recuperare, quia vtiliter negotiũ eius gessit, idque etiamsi moriatur æger.

SVMMARIVM.

1 *Expensas alimentorum pietatis causa factas, mater iuris titulo non recuperat; in res autem alias repetendi animo factas, actione negotiorum gestorum repetit, num.2. & 3.*

2 *Alimenta à matre filio præstita præsumuntur donata, & non animo repetendi facta. ampliatur n. limitatur num.6. & resoluitur, num.7. ampliat etiam auia materna, seu auo materno, & al ascendentibus per lineam maternam, num.8 & ex tenditur ad filium naturalem, & spurium, num. restringitur autem quando mater administraba bona filij, num.10. limitatur quando mater protestata fuisset à principio alere se filium repetenda non donandi animo, num. 11. & quando mater super libro rationum familiarium scripsisset filium debitorem pro alimentis, quæ illi præstaba num.12.*

13 *Protestatio declaratoria voluntatis non prodest in his, quæ non pendent à voluntate.*

14 *Mater siue legitima, siue alia quæuis, tenetur filium trimum lactare.*

L. Alimenta quidem. XI.

Idem A. Herenniæ.

ALimentorum expensas pietatis præsumptione factas mater iuris titulo non recuperat: Iam autem alias factas repetendi animo mater actione negotiorum gestorum repetit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 36. tit. 12. part. 5. vbi gloss. 4. & l. vbi gloss. 3. eod. tit.* Rip. *lib.2. resp.24. num.6.* Ioseph. Ludou. *Perus. decis. 78. num 10. cum seqq.* Mascardus *probat. concl.76. ex num.1.* vbi firmat conclusionem ex hoc text. quòd alimenta à matre filio præstita præsumuntur donata, & non animo repetendi facta, & *num.3.* extendit ad auiam respectu nepotis & *num. sequentibus* diuersis modis limitat, idem petit *concl.554. num.89 cum seqq.* limitans quando impensæ pro alimentis essent magnæ, *vel quando* mater præstitisset alimenta filio, qui erat in potestate patris adhuc superstitis, & *concl.727. num.3.* vbi tenet quòd expensæ alimentorum factæ filio à matre, vel ab alio ascendente in descendentem, vel à consanguineo in consanguineum, præsumuntur factæ non animo repetendi, sed potius donandi, & *num.5.* resoluit quòd expensæ alimentorum præsumuntur factæ animo repetendi si alimenta præstita fuerint cũ protestatione à matre quòd eas vellet repetere, idem si fuerunt seorsum in librum rationum descriptæ, Surd. *de aliment. tit.6. q.1 num.1.* vbi ait quòd animus repetendi præsumitur in eo, qui præstitit alimenta illi, cui non tenebatur, nisi daremus alicui pauperi, quia tunc non præsumitur data repetendi, sed donandi animo, vt ipsemet probat *n. cum seqq.* latè *tit. 6. q. 8. ex num.41.* vbi *num.42.* ampliat vt procedat in auia materna, seu in auo materno & aliis ascendentibus per lineam maternam, & *num.44.* extendit ad filium naturalem, & spurium, quia si mater illum aluit, videtur ei donasse alimenta & repetere non potest, cùm respectu matris nihil prorsus differant à legitimis, & *num.46.* restringit quando mater administrabat bona filij, quia tunc impendendo in illius aliméta minimè videtur donare, & *à num.64.* limitat quando mater protestata fuisset à principio alere se filium repetendi, non donandi animo, quia si facta esset post aliméta iam filio præstita, non valeret protestatio, & *à num.73.* limitat etiam quando mater super libro rationum familiarum scripsisset filium debitorem pro alimentis, quæ illi pręstabat, nisi talis liber probaretur scriptus post factam impensam. Ioan. Garc. *de expens. cap. 4. num.*

num.42. Rebell. *de obligat. instit. pag.2. lib.17.q. vnic. de negotiorum gestore, num.6.* latè Molin. *de Instit. tract.2.disp.554.num.8.* vbi refert quid statuat hac in re ius Hispanicum, & Lusitanum, & demum dicit quòd quando mater, aut auia insumerent aliquid in rebus aliis necessariis filiis, aut nepotibus, quæ alimenta non essent, tunc in dubio non censerentur insumpsisse illa animo ea donandi, sed repetendi, neque enim est tanta præsumptio sumptus in aliis rebus esse factos animo donandi pietate paterna, quanta est de sumptibus factis in alimentis, maiórque est fauor alimentorum, quàm aliarum rerum; additque idem Molina hæc eadem longè maiori ratione vim habere in patre, aut auo, atque ea intelligit quando non constat de mente & animo eos sumptus facientis.

3 Notatur hic text. ad hoc quòd protestatio declaratoria voluntaris non prodest in his, quæ non pendent à voluntate Ias. *in §. fuerat, num. 107. Instit. de action.* vbi dicit quòd si quis tenetur ex necessitate iuris, frustrà protestatur, Cephal. *cons.407. num.42.* Surd. *de aliment. tit.6.q.3. num.47. & q.5. num.23 & decis.62.num.34.* Matant. *de ordine iudic.p.6. memb.6. ad fin.* Cardin. Tusch. *pract. conclus. tom.6.lit. P, concl.944.num 41.* metipsum *de Axiom. iuris vsufreq. axiom.194 in fine.* Anton. Gom. *l.60. Tauri, num 5.*

In gloss. *Materna pietate* 2.ibi, *& hoc etiam si fuerit protestata quòd has expensas animo repetendi non donandi fecit.* Ita Palat. *in repet.cap.per vestras, notab. 3.§.14.num.1.cum seqq.*

4 In ead.gloss. ibi. *& tunc intra triennium*, &c. Notatur ad hoc quòd mater siue legitima, siue alia quæuis, tenetur filium trimum lactare, vt per Cordub. de Lara *in l. si mater, num.2. cum seqq. ff. de liber. & posthum.* Ioan. Garc. *de expens. cap.13. num.29. cum seqq.* D. Barbos. *in rub.ff. soluto matrim. p.2. num.53.* Valasc. *cons.92.num.1.*

SVMMARIVM.

1 *Filius donandi animo soluens debitum paternum actione negotiorum gestorum solutum non repetit. Sui iuris factus negotium patris gerens, & soluens, solutum condicit, num.2.*

3 *Filius si aliquid insumpsit cum patre extra alimenta ei debita, illi, seu ipsius hæredibus competit actio negotiorum gestorum ad ea repetenda, nisi, & c. resolue vt num.4.*

5 *Soluens pro alio, de suo proprio soluisse censetur.*

L. Si filius. XII.

Idem A. Theophilo.

1 FIlius donandi animo soluens debitum paternum
actione negotiorum gestorum solutum non re-
2 petit. Item filius sui iuris negotium patris gerens &
soluens solutum condicit. Colligunt ex Ordin. Do-
ctores citati *d.l.1.num 1.sup.hoc tit.*

3 Vide Molin. *de Instit. tract.2. disput.554. num.9.*
vbi resoluit citato hoc text. quòd si filius aliquid
cum patre extra alimenta ei debita insumpserit, illi,
seu ipsius heredibus competit actio negotiorum ge-
storum ad ea repetenda, nisi constaret de animo li-
berali filij, quo gratis ea insumere intendisset. Surd.
de aliment. tit.6. quæst.9. num.10. vbi resoluit quòd
filius repetit impensam, quam fecit circa rem patris,
4 aut matris, puta quando eorum debitum exolueret,
quia tunc solutum repetit.

Notari solet hic text. ad hoc quòd soluens pro alio, de suo proprio soluisse censetur, vt per Gam. *Lusit.decis.245. num.2.* Flores de Mena *ad eundem Gam.decis.248. num.2.* Crauet. *cons.191. num.8 lib.1. & consil.244. num.6. lib.2.* Menoch. *de præsumpt. lib. 3.præsumpt.46.num.7.*

SVMMARIVM.

1 *Expensæ factæ pro curanda vxore ægra non repetuntur per maritum in expensis funerum, dote apud maritum remanente, & num.2.*

3 *Vir an & quando teneatur suis sumptibus alere vxorem, eique victum & alimenta præstare, remissiuè.*

4 *Hæres mariti non tenetur dare vestes lugubres vxori defunctæ, nisi adsit consuetudo patriæ.*

5 *Vir vxorem pauperum de suo funerat, & pertinet ad ipsius dignitatem.*

L. Quod in vxorem. XIII.

Idem A. Aquilæ.

EXpensæ factæ procuranda vxore ægra non re- 1
petuntur per maritum in expensis funerum do-
te apud maritum remanente. Colligunt ex Ordin.
Doctores citati *ad l.1.num.1.sup.hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
Palat. *in repet. rub. notab.3. in princip. num.4. & §.1. num.1. & 2.* Callan. *in consuetud. Burgund. rub.4. § 23.num.16.fol.193.* Rot.Bononien. *decis.21. num.9.* Ossasc. *decis.122.n.127.* Mascard. *de probat. concl.77.à princ.* vbi *num.2.* subiungit non præsumi huiusmodi expensas & alimenta donata quando protestatus est se ea præstare animo repetendi, cuius dictum existimat Menoch *de præsumpt. lib.3. præsumpt.33. num.7.* procedere quando maritus vltra debitum mondum, & plusquam ferant vires acceptæ dotis, ac fortè sui patrimonij, exhibuit alimenta, non autem si pro dotis qualitate, & debito coniugali aluit vxorem siue sanam, siue ægram. Bellacomb. *tom.1. commun opin. lib.5.tit.10. de donat inter virum & vxori num.23. pag.736.* vbi quòd maritus vxori infirmæ tenetur subuenire de alimentis, medicinis, & aliis omnibus necessariis, Surd. *de aliment.tit.1. quæst.33. n.27.* vbi ait quòd si vxor habet patrem, vel fratres, maritus non tenetur eam infirmam curare vltra vires dotis, *& tit.6. q.3. num.69.* vbi tenet quòd maritus potest alimenta, quæ vxori infirmæ præstitit, repetere, & procedere ait etiam in muliere dotata, quia in secunda parte mentionem facit de dote, maximè vbi alimenta excedunt redditus dotis. Ioan. Garc. *de aliment.cap.3.num 44.* vbi dicit quòd hæc medicamenta præstari debent per maritum vxori respectiuè, id est, ratione dotis, itaut si morbus grauissimus sit, & maximę impensæ fiant in vxore ægrotante, quæ dotis vsuras excedant, tunc vir in dotem computare eas debet, quia licèt teneatur alere illam, ac subinde mederi, id tamen est respectu dotis.

Virùm autem & quando teneatur vir suis sum- 3
ptibus vxorem alere, eique victum, & alimenta præstare, vide Cordub. de Lara *in lib. si quis à liberis, §.si quis ex his, num.19. cum seqq. ff. de liber. agnoscend.* Surd. *de aliment. tit.1. quæst.32. num.17. cum seqq.* D. Barbos. *in rubr. ff. soluto matrimonio. part.2. num.42. & in l.2. in princip. part.2. à num.17.* Sanchez *de matrimonio, lib.9. disput.4. num.19. cum seqq.*

4 *In funus sanè eius*, &c.] Ex hoc text. colligit. D. Barbos. *in l. qua. doti. 34. n. 81. ff. solut. matrim.* hæredem mariti non teneri vestes lugubres dare vxori defunctæ, nisi adsit patriæ consuetudo, Ioseph. Ludou. *Perus. decis. 78. à num. 1. cum seqq.* vbi latè agit de sumptibus funeris præstitis à coniunctis an recuperentur, nécne, vbi de matre, patruo, fratre, & administratore, latè Ioan. Garc. *de expens. cap. 8. n. 24.* vbi quòd vir vxorem pauperem de suo funerat, &
5 pertinet ad ipsius dignitatem, & *n. 42.* resoluit mulieres de dotibus suis esse funerandas, atque in onus funeris ad eum censet pertinere, qui dotem vel iuris beneficio, vel pacto, vel consuetudine lucratur, per *l. in eum. ff. de relig. & sumpt. funer.* & *num. 49.* intelligit textum *in præsenti*, vbi de funeris impensa erogata in vxorem à marito Imperator rogatus respondet ad eam teneri patrem, quia ad eam dos peruenit, & *n. 50.* aduertit quòd si vxor patrem habeat hodie, & ex iuris nostri Hispani dispositione marito tertiam bonorum partem relinquat, quòd potest *l. 6. Tauri*, secundùm iuris dispositionem ad vtrumque funeris impensa pro rata bonorum pertinebit, pater duas partes, maritus tertiam præstabit ad funus.

SVMMARIVM.

1 *Mandatum tertij non impedit actionem negotiorum gestorum oriri inter gerentem, & eum cuius negotia gesta sunt, sed inter mandantem & mandatarium parit actionem mandati.*
2 *Mariti mandato negotia tam mariti, quàm vxoris vtiliter gerens, contra maritum habebit actionem mandati, & contra vxorem negotiorum gestorum.*
3 *Bonorum alienorum cura vbi alicui incumbebat, actio directa negotiorum gestorum ei competit.*

L. Mandatum. XIV.

Idem A. Mutiano Rufo.

1 MAndatum tertij non impedit actionem negotiorum gestorum oriri inter gerentem, & eum, cuius negotia gesta sunt, sed inter mandantem & mandatarium parit actionem mandati. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

2 Vide Rebell. *de obligat. iustit. part. 2. lib. 17. q. vnic. de negotiorum gestore num. 2. in fine*, vbi per hunc textum tenet quòd si ex mariti mandato quis negotia tam mariti, quàm vxoris vtiliter gessit, contra maritum habebit actionem mandati, & contra vxorem negotiorum gestorum. Vnde ex hoc text. colligit Molin. *de Iustit. tractat. 2. disput. 553. num. 3.* quòd
3 quando cura bonorum alienorum alicui incumbebat, siue tanquam mandatorio, aut Procuratori, siue tanquam tutori, aut curatori, siue quacunque alia ratione, tunc si tertius aliquis illa administret in absentia eius, cui illorum cura incumbebat, aut eo præsente, sed id ignorante, competit indifferenter actio directa negotiorum gestorum aduersùs hunc tertium administratorem, domino eorum bonorum, atque ei, cui illorum cura incumbebat, eo quòd verè negotium vtrique gesserit: è contra verò competit huic tertio administratori actio contraria negotiorum gestorum si quid vtiliter expendit, indifferenter aduersùs dominum eorum bonorum, vel aduersùs eum, cui illorum cura incumbebat.

SVMMARIVM.

1 *Vitricus in priuignum paterno affectu expe[...] non repetit, nisi animum negotij gerendi habu[...] & num. 2 & 3.*

L. Si Paterno. XV.

Imp. GORDIANVS A. *Eutychiano.*

VItricus in priuignum paterno affectu expendens non repetit, nisi animum negotij gerendi habuerit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad [l.] 2. *num. 1. supr. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 37. tit. 12. part. 5.* Cordub. de Lara in [l.] *quis à liberis*, *§. idem rescripsit*, *num. 106. & §. [...] ter, num. 61. cum seqq. ff. de liber. agnosc.* Menoch. *de arbitr. casu* 88. *n. 23.* vbi citato hoc textu dicit quòd quando vitricus impendit pro priuigno, donare præsumitur, nisi affectu paterno impédat. Latè Soto *de alim. tit. 6. num. 1 à princ.* vbi *n. 4.* tenet quod vitricus in dubio præsumitur aluisse priuignum animo repetendi, & *n. 14 & 15.* quòd vitricus repetit à priuigno quicquid impédit circa res illius, & quidquid pro eo soluit magistro, qui illum docuit Grammaticam, vel artem, & *n. 16. & 19.* quòd vitricus non repetit alimenta à priuigno, quando ille alendus erat à matre, vel quando eum habuit in suis seruitiis, & obsequiis, vel quãdo erat illius administrator, item habuit in obsequiis, Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 55[...] n. 6.* vbi *n. 10.* ait quòd illud, quod cum priuigno est insumptum, nisi constet animo liberali insumptum esse, sanè siue in alimentis, siue in aliis rebus insumptum, conceditur actio negotiorum gestorum ad id repetendum, quoniam in vitrico non est præsumendus liberalis animus, nisi in coniecturis de eo quo animo liberalis constet ac probetur, solùm enim lex ista denégat actioné si paterno affectu sumptus facti sint, non tamen affirmat, aut innuit præsumendum esse factos fuisse paterno affectu; ac sanè quando vitricus tutor esset priuignorum, nó dubito præsumendum non esse animum liberalem, sicut nec præsumitur in matre & auia tutricibus & administratricibus bonorum filiorum ac nepotum. Rebel. *de oblig. iust. p. 2. lib. 17. q. vnic. de negot. gest. n. 6.* [...]

Si paterno affectu priuignas tuas aluisti.] Ergo vitricus si bonis moribus imbutus sit, vt omni suspicione vacet, à priuigni educatione non excluditur vt per Castr. *n. 3.* Alex. *n. 1. notab. 2. in præsenti*, Greg. Lop. *l. 16. verbo que casare, tit. 16. pag. 6.* Cald. Pereira *l. si curatorem, verbo sine curatore, d. 10. vers. [...] quarta & vltima, de integr. restit. minor.* Sanchez *[de] matr. lib. 7. disp. 88. n. 17.* Guttier. *de tutel. p. 2. c. 8. n. [...]*

L. Si negotium. XVI.

Impp. GALLVS *&* VOLVSIAN. AA. *eidem.*

SOluens tributa pro fratre & sorore nullo extante mandato actione negotiorum gestorum solutum repetit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad *lib. 1. num. 1. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt: Dec. *cons. 442. num. 36. & 37. & cons. 628. num. [...] & 8.* Ruin. *cons. 161. num. 1. lib. 3. & cons. 100. num. 4 & cons. 145. num. 9 lib. 4.* Crauet. *cons.* 86. *num. 1.* Menoch. *de arbitr. casu* 88. *num. 10.* vbi ex hoc text. colligit quod si frater pro fratre aliquit soluit, vt
colli[...]

collectas, vel quid simile, non præsumitur facere animo donandi, sed repetendi, Rebell. *de obligat. instit.p.2. lib. 17.q. vnic. de negotiorum gestore, num.6. prope fin.* Mascard.*de probat.concl.554.num.42.*

S V M M A R I V M.

1 *Obligatio contracta ratione administrationis transit ad hæredes; contra hæredes gestoris datur vtilis negotiorum gestorum actio, num. 2.*
3 *Officia industrialia non sunt ad hæredem transitoria.*

L. Curatoris. XVII.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Claudiæ.*

1 OBligatio contracta ratione administtationis transit ad hæredes. Item contra hætedes gesto-
2 ris datur vtilis negotiorum gestotum actio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.2. n.2.sup.hoc tit.*
3 *Nec ad eos officium administrationis transire.*] Notatur ad hoc quòd officia industrialia ad hæredem non sunt transitoria, vt per Gregor. Lop.*l.2.gloss.3. verbo muresse.tit.8.part.5.* vbi etiam resoluit in hærede artificis, qui locauit operas suas, seu promisit facere certum ædificium sub eerta metcede, vel pretio dubio esse electam industriam personæ, & sic locationem huiusmodi non transire ad hæredem.

L. Ob negotium. XVIII.

Iidem AA. & CC. Pomponio.

IN actionem negotiorum gestorum, sicut in similes bonæ fidei, vsuræ computantur. Colligunt ex Otdin. Doctores citati *ad l.1.num.1.supr.hoc tit.*

S V M M A R I V M.

1 *pro Negotio communi gesto locum habet negotiorum gestorum actio.*
2 *Rem communem habentes ex pendentibus, aut meliorantibus, vel reficientibus, remissiuè.*
3 *Rem vendens alienam vt alienam, semper videtur res fuisse vendita, nomine alieno.*

L. Ab vno. XIX.

Iidem AA. & CC. Alexandro.

1 ETiam pro communi negotio gesto loeum habet negotiorum gestorum actio. Colligunt ex Ordin. Doctotes citati *ad l.1.num.1. supr.hoc tit.*
2 De his qui tem communem habent ex pendentibus, aut meliorantibus, vel refieientibus, vide Ioan. Garc. *de expensis cap.19. per totum.* Notatur ad hoe
3 quòd si quis vendit rem alienam, vt alienam, semper viderur res fuisse vendita nomine alieno, non ipsius vendentis, vt per Titaq. *de retractu lig.§.1. gloss.2. num.20.in fine.*

S V M M A R I V M.

Tutor & curator distincta officia à gestoribus habent, & tutela actione, non negotiorum gestorum prætextu expensas repetunt.
2 *Gratificari citra officij necessitatem paucis sufficit.*
3 *Tutor ratione administrationis tenetur de dolo, lata, & leui culpa vsquequo pupillus sui iuris sit.*
4 *Tutor, & negotiorum gestor differunt.*
5 *Negotiorum gestor regulariter de dolo, lata & leui culpa tenetur.*

L. Tutori, vel curatori. XX.

Iidem AA. & CC. Octauianæ.

TVtor & eurator distincta officia à gestoribus 1
habent, & tutelæ actione non negotiorum gestorum prætextu expensas repetunt. Item paucis gra- 2
tificari citra officij necessitatem sufficit. Tutor ratio- 3
ne administrationis tenetur de dolo, lata & leui culpa vsquequo pupillus sui iuris sit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. ..t. supr.hoc tit.*
Huic autem propria voluntas facit, &c. Nota dis- 4
crimen inter tutorem, & negotioru gestotem, quia tutor, & curator compelluntur omnia gerere, negotiorum verò gestor non nisi velit, & quæ velit, vt per Rebell. *de obligat. instit.p.2. lib.17. quæst. vnic. de negotiorum gestore, num.17.* Molin.*de Instit.tractat.2. disp.553.num.6.*
Cum non tantùm dolum, & latam culpam, &c.] 5
Notatur ad hoc quòd de dolo, lata & leui culpa tenetur regulariter negotiorum gestor, vt per Gregor. Lopez.*l.30.gloss.1.tit.12. part.5.* Molin. *de Iustit.tractat.2.disp.555.in princip.*

L. Si cognati. XXI.

Iidem AA & CC. Michræ.

OBligatio personalis non impedit libertatem 1
serui, & liberatus non tenetur de prioribus gestis. Colligunt ex Ordin. Doctores eitati *ad l.1. n.1. supr.hoc tit.*

S V M M A R I V M.

1 *Negotiorum gestor nisi casum fortuitum speciali pacto præstare in se recipit, de casu fortuito non tenetur, & num.2.*
3 *Negotiorum gestor, si admonitus à domino ne sua negotia in ipsius absentia ageret, nisi ea lege vt teneretur de casu fortuito, tunc si secus agat, tenetur de casu fortuito.*
4 *Expressum dicitur quod in genere dicitur.*

L. Negotium. XXII.

Iidem AA. & CC. Eulogio.

NEgotiorum gestor nisi causum fortuitum spe- 1
ciali pacto præstare in se receperit, casu fortuito neutiquam tenetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.supra à hoc tit.*
Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt Gregor.Lop.*l.30 gloss.1.tit.12. part. 5.* Strach. *de mercatura, tit. mandati, num.36.* Molin. *de Instit. tract.2. disput.533. num.5.* vbi subdit quòd si dominus negotiorum gestorum admonuit ne sua negotia in ipsius absētia ageret, nisi ea lege vt teneretur de

casu fortuito, tunc si ea in illius absentia agat, tenetur de casu fortuito.

4 In gloss. *Speciali* 2. ibi, *sed ipse exponit speciali, idest, expresso*, &c. Notatur ad hoc quòd expressum dicitur quod in genere dicitur, vt per Tiraq. *de iure mariti gloss.7. num.87. & 148.* Negusan. *de pignorib. p.2.memb.3.num.21.*

L. Negotiis. XXIII.

Iidem AA. & CC. Theodoro.

1 Actio negotiorum gestorum personalis est, non realis Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1.supra hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Molin. *de Iustitia, tract. 2.disp.553.num.1.in fine.*

SVMMARIVM.

1 *Prohibitio domini negotiorum gestorum actionem impedit in his, quæ post prohibitionem geruntur, & num.2. & 4. limita vt num.5.*

3 *Socer non repetit à genero alimenta quæ filiæ præstitit contra voluntatem generi.*

6 *Medicus, vel alius, qui inuitum infirmum curauit, quod possit petere salarium, remissiuè.*

7 *Expensæ factæ post denuntiationem, ne illas faceret, non possunt repeti.*

8 *Fideiussor non potest repetere quod soluit pro debitore inuito & contradicente. limita vt num.9.*

L. Si quis nolente. XXIV. & vlt.

Imp. IVSTINIANVS A. *Ioanni P. P.*

1 Prohibitio domini negotiorum gestorum actionem impedit in his, quę post prohibitionem geruntur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1.suprà hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hispan.12. tit.22. part.5. vbi gloss.3. & l.12. tit.13. part.1. vbi gloss.4.* Mantu. *lib.3. locorum cap.56. pag.2.* Socin. *reg.157.* Roman *sing.124.* Corset. *sing.90. verbo expensa.* Anton. Gom. *tom.1.var. cap.13. num.11.* Menoch. *de arbitrar. lib.1. quæst.69. num 27.* Alphan. *collect.958.* Surd. *de aliment. tit.6. quæst.5. num.16.*
3 *cum seqq.* vbi quòd socer non repetit à genero alimenta, quæ filiæ præstitit contra voluntatem generi, Ioan. Garcian. *de expens. cap.6. num.9.* vbi ait hunc text. rectè si proprie applicari domino, qui ab initio prohibet meliorationes fieri. Molin. *de instit. tractat.2. disput.554. numer.1.* vbi ex hoc
4 text. colligit, quòd si quis alicui expressè significauit vt nõ gereret negotium aliquod, aut negotia ipsius, si post talem expressam prohibitionem ille id agat, atque aliquid expendat, etiamsi vtiliter id expenderit, non competit ei actio negotiorum gestorum aduersùs eum, cuius negotium gessit, & in cuius vtilitatem id expendit, sed id omnino amittit; secus si quid expendit ante eam prohibitionẽ, nam id repetit actione negotiorũ gestorum: subditque Gregorius Lop. *in d.l.12.tit.11.part.5 gloss.vltim.* cum Bart. & aliis, quos citat, excipere nisi in eis expensis fauor publicus versetur, vt si eas faciat ad liberandum hominem, morte, mutilatione, graui morbo, aut carceribus, vel pro muliere maritanda, aut aliter publicus fauor in eis faciendis versetur, nam tunc eas repetit, esto is, cuius negotium ea in parte agitur, contradixerit, ac prohibuerit eas facere antequam fierent. In aliis verò euentibus eas amittit saltem in pœnam ex legis dispositione, ac proinde esto is, in cuius commodum factæ sunt, locupletior ex illis sit effectus, asseritque se credere in conscientiæ foro ad eas non teneri. quamuis deceat vt soluat, quatenus ex illis effectus fuerit locupletior. Rebell. *de obligat. instit. p.2. lib 17. q. vnic. de negotiorum gestore, num.1.*

Regulam huius text. limitat D. Barbos. *in l. num.34. ff. soluto matrim.* nisi ea solutio, quæ inuito, facta est, ex post facto nihil quæratur, nam tunc quasi vtiliter negotium gestum fuerit, tenetur illud ratum habere, *l. Pomponius 19. ff hoc tit.*

De Medico, vel alio qui inuitum infirmum curauit, quòd possit petere salarium, vide Tiraq. *de nobilit. cap.6. n.38.* Rebuff. *de priuil. scholar. priuil.* Surd. *decis.255. num.25.*

Post denuntiationem, &c.] Notatur ad hoc quòd quando dominus denuntiauit faciens ne illas expensas nimis onerosas faceret, nunc enim factas expensas petere non potest, de quo vide Boer. *decis.44. n.8.* Cassan. *in consuet. Burgund. rub.2. gloss. num.2.* Tiraq. *de retract. tit.2. §.7 gloss 1. num.5.* nel. *in auth. nisi, num.16. de bonis mater.* Gam. *Lusit. decis.74. num.1.* Valasc. *de iure emphyteut. quæst. num.9. & 10.* D. Barbos. *in l. diuortio, §. fin. part. ff. soluto matrim.*

In gloss. *Currentem*, *vlt.* ibi, *item an de æquitate dabitur aliqua actio*, &c. Notatur ad hoc quòd nulla actione vel remedio ex æquitate, vel rigore poterit fideiussor repetere quod soluit pro debitore inuito & contradicente, vt per Anton. Gom. *var. tom.2. cap.13. n.11. fine,* vbi *n.12.* limitat & intelligit præterquam si soluat pro liberanda persona alicuius etiam eo inuito, quia tunc bene repetit, quasi prohibitio est nulla fauore publicæ vtilitatis.

De his, quæ vi, metúsve causa gesta sunt.

TIT. XX.

POSTVLATIONE vtriusque partis audita, Prætor aut iudicem dabat, aut ipse cognoscebat, vt de restitutionibus in integrum. Primo autem loco Prætor proposuit ea, quæ per vim & metum gesta sunt, de quo hoc tit. Scripserunt in hanc rubr. Bart. Bald. Fulgos. Castr. Cuman. Sichard. Aloys. Leo, Sebast. Næui. item Cuiac. Pac. & Wesembec.

De materia tituli vide Mogollon. *in speciali tract.* Suar. Viui. Kirchou. & alios *tom.1. commun. opin. lib.2. tit.9. pag.325. cum seqq.* Gail. *de pace publica lib. cap.2.* Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib 1. sub hoc tit.* Azor. *instit. moralium part.1. lib.1. cap.10.* Rebell. *de obligat. instit. part.2. lib.1. quæst 5* metipsum *in suis decisionis canon. voto 1.*

SVMMARIVM.

1 *Interitus periculum fert & sustinet fur, item metum inferens.*

2 *Interitus rei semper imputatur moroso, etiam absque eius culpa contingens.*

3 de

3 *de Interitu rei plura, & num ſeqq.*
5 *in Participe idem eſt, quod in principali.*
6 *de Interitu rei quinam teneantur, vel non, remiſſiuè.*

L. Perſecutionem. I.

Imp. ALEXANDER A. *Felici.*

1 INteritus periculum fert & ſuſtinet fur, item me-
tum inferens. Colligunt ex Ord. Cyn Salic. Bart.
Bald. Fulgoſ. Caſtrenſ. Cuman. Sichard. Aloyſ. Leo,
Sebaſt. Næui. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen.
in concord.
2 Vide Couarr. *ad reg. peccatum, de reg. iur. in 6 p. 2.
§. 6. ante num. 1.* vbi per hunc textum tenet quòd mo-
roſo ſemper imputatur rei interitus, etiam abſque
eius culpa contingens. Hoſtienſ. *in ſumm. huius. tit.*
3 *num. 7. verſ. ſalua tamen. pace ſua,* vbi dicit quòd ſi
res periit ante ſecundam ſententiam, quandocun-
que tenetur qui metum intulit de omni interitu,
4 Mugoll *de metu cap. 11. num. 4.* vbi dicit quòd ſi per-
eat res, perit periculo metum inferentis, & *num. 5.*
5 idem dicendum aſſerit contra participen quod in
6 ipſo principali. De interitu rei quinam teneantur,
vel non, vide Andr. Fachin. *controu. iuris lib. 2 c. 72.*

SVMMARIVM.

1 *Solutio ſpontanea purgat metum adhibitum in promittendo, & actionem quod metus cauſa, tollit. purgat vim, dolum, metum præcedentem, num. 2. limita vt num. 3.*
4 *Metus per actum voluntarium purgatur ſi interuenit ex interuallo.*
5 *Metus non præſumitur.*

L. Cum te. II.

Idem A. Alexandro.

1 SPontanea ſolutio metum in promittendo adhi-
bitum purgat, & actionem quod metus cauſa,
tollit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1.
num. 1. ſupr. hoc tit.*
2 Vide *l. Hiſpan. 28. tit. 11. part. 5. & l. 48. tit. 14. ead.
part.* vbi dicitur quòd ſolutio ſpontanea purgat
vim, dolom, vel metum præcedentem, in qua l. 48.
Gregorius. Lopez *gloſſ. 2* hoc procedere ait, quia ſo-
lutio ſpontanea, quæ ſequitur, tendit ad excuſatio-
nem actus præcedentis, neque ad aliud poteſt ordi-
nari; non ergo procederet in alio actu ſequenti, qui
non ordinaretur ad excuſatiooem præcedentis. Latè
Vezin. & Fichard. *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 10.*
3 *n. 51. pag. 328.* vbi firmat con. luſionem ex hoc text.
deſumptam quòd metus purgatur per ſolutionem
ſpontaneam ſubſequutam, & limitat procedere in
ſoluto, ſecus in ſoluendo, vel vbi ageretur aliquo
remedio poſſeſſorio, ſeu interdicto recuperandæ, &
etiam in ſolutione, quæ tendit in præiudicium ſol-
uentis, ſecus eſt in receptione pretij, quæ tendit in
fauorem: limitat quoque quando tempore factæ
ſolutioois ceſſabat metus, vel quãdo duraret eadem
cauſa metus, ſeu etiam quando ſolutio facta fuit
tempore coactionis, vel modicum pòſt, Andr Hail.
lib. 2. obſeru. 93. num. 29. Tiraquel. *de retract. tit. 2. § 1.
gloſſ. 5. num. 2 & 22.* Afflict. *deciſ. 336. n. 7.* Ioan. Garc.
de nobilit. gloſſ. 17. num. 42. Maſcard. *concl. 1055. n. 35.*
Ioſeph. Ludou. *Lucenſ. deciſ. 18. num. 2. & 11.* Aloyſ.
Ricc. *collect. 878.* Cardoſ. *in praxi iudicum, verbo metus num. 13* Alex. Trentacinq. *var. reſol. lib. 1. ſup. hoc tit. reſol. 1.* Camill. Borrel. *in ſumm. deciſ. tom. 3. tit. 1. num. 617. & 618* Farin. *fragm. crimin p. 2. verbo metus, num. 136. cum ſeqq.* Mogol. *in tract. huius tit. cap. 12. ex num. 14.* Menoch. *conſ. 1. num. 396. & ſeq. & conſ. 410. num. 7. & de præſumpt. lib. 3. præſumpt. 1 6. num. 35.* vbi dicit quòd metum purgaſſe præſumitur ille, qui metu contraxiſſe dicitur, ſi ſponte ſoluit, vel exegit, vel alio modo obſeruauit, quod promiſit, Adrian. Paluæ *ad l. interpoſitas, in princ. de tranſact.* Azeued. *l. 1 num. 194. & ſeq. tit. 21. lib. 4. noua Recop.* vbi dicit ſpontaneam ſolutionem metum purgare & dolum, Guttier. *in repet. l. nemo poteſt, ff. de legat. 1. num. 380.* vbi *n. 381.* ait textum *in præſenti*, in interuallo temporis conſiſtere, neque locum ſibi vindicare ſi ſtatim quod fuit, pecunia promiſſa eſſet & ſoluta.
Notari ſolet hic text. ad hoc quòd metus, licèt à 4
principio interueniat, tamen per actum volũtarium
purgatur ſi ex interuallo poſtmodum interuenit, &
tempore illo non durabat metus, nec eius cauſa, vt
per Pariſ. *conſ. 76. num. 2. vol. 4* Bonacoſ. *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 10. num. 49.* Nam præſumitur ſemper durare metus quandiu metum paſſus eſt in poteſtate, & cuſtodia ipſius metum inferentis, ne purgant illũ metum quicumque actus voluntaris ſpontanei per ipſum metum paſſum quomodocunque facti. Enerar. *conſ. 4. num 21. inter matrim.* Zilett *tom 2.* Ego ipſe *in votis deciſiuis Canon. voto 1. ex num. 104.* Alex. Trentacinq. *var. reſol. lib. 1. ſub hoc tit. reſolut. 1. num. 15.*
Niſi & in ſoluendo vim te paſſum dicas. &c. No- 5
tatur ad hoc quòd metus non præſumitur, vt per
Maſcard. *de probat. concl. 105. n. 1. cum ſeqq.* Surd. *deciſ. 94. n. 22.* Farin. *fragm. crim. p. 2. verb. metus, n. 167, cum ſeqq.* metipſum *d. voto 1. n. 97.*

SVMMARIVM.

1 *Vendens metu vtili actione repetit oblato pretio, niſi obſtet præſcriptionis iuſta exceptio. & n. 2.*
3 *Actio quæ ſequitur poſſeſſorem, non eſt mere perſonalis, ſed in rem ſcripta.*
4 *Actio* quod metus cauſa *per tertium poſſeſſorem longo tempore præſcribitur. intellige vt num. 5. & reſoluitur num. 6.*
7 *Pretium quod reſtituendum ſit.*
8 *Vſucapit dominus reuocabilis non rem ipſam, quæ iam ſua eſt, ſed actionem per quam reuocari poteſt.*

L. Si vi, vel metu. III.

Imp. GORDIANVS A. *Caio.*

VEndens metu fundum vtili actione repetit ob- 1
lato pretio, niſi obſtet præſcriptionis iuſta ex-
ceptio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1.
n. 1. ſupr. hoc tit.* & poſt omnes Hubert. Giphan. *ad
hanc leg. tom. 1. pag. 85.*
Vide *l. Hiſp. 56. tit. 5. p. 5.* vbi ſtatutum eſt reſcindi 2
venditionem ſi fuit facta per vim, vel metum hoc
iure probato, nec etiam valent acceſſoria ad firmitatem poſita, etiam iuramẽto firmata, Tiraq. *de retractu lign. § 12. gloſſ. 1. n. 18.* vbi dicit quòd ſi vi, vel metu fundum venditom emptor alteri vendidit, venditor poteſt à ſecundo emptore repetere, reddito ei pretio, Boër. *deciſ. 76. n. 8.* Gam. *Luſit. deciſ. 74. num. 2.* vbi dicit quòd pretium reddendum eſt emptori, contra quẽ fertur ſententiam annullationis venditioni.

3 *Postquam placuit in rem quoque dari actionem.*] Notatur ad hoc quòd actio, quæ sequitur possessorem, non est mere personalis, sed in rem scripta, vt per Tiraq. *de retractu lig.* § 8. *glos.* 5. *num* 8.

4 *Longæ possessionis præscriptione*, &c.] Notatur ad hoc quòd actio *quod metus causa*, per tertium possessorem longo tempore, scilicet decem, vel viginti annorum, præscribitur, vt per Tiraq. *de retract. lig.* §. 1. *gloss.* 10. *num.* 14. vbi aduertit quòd licèt hæc actio duret triginta annis aduersùs eum, qui metum incussit, tamen si res alteri fuit vendita, ea actio aduersùs ipsum emptorem longo tempore extinguitur, Angel. *in §. quadrupli*, *num.* 4. *in fine*, *Instit. de action.* Sarmient. *lib.* 2. *select. cap.* 11. *num.* 8. Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.* 17. *num.* 29. *vers. nec quicquam facit*, Vini. *decis.* 07. *num.* 18. *lib.* 3. Montaneir. *in addit. ad Oliban. tit. de actionib. cap.* 9. *num.* 17. *pag.* 2. latè Alex. Trentacinq. *var. resol. lib.* 1. *sub hoc tit. resol.* 2. *n.* 1. & 2. Pinel. *in auth. nisi tricennena e, num.* 35. *de bonis mat.* vbi allegato hoc text. dicit quòd tertius habens causam ab alio, etiam habente rem ab hærede, ordinariè vsucapiet.

5 Intellige hanc resolutionem locum habere, si in huiusmodi tertio possessore titulus, & bona fides interuenerit, vt tenet Alex. *in præsenti, num.* 6. quem sequuntur Balb. *de præscript. in* 1. *part. quartæ partis princip. in* 1. *quæst. sub. num.* 3. Octauian. Cachetan. *decis.* 172. *num.* 14. Alex Trentacinq *d. resol.* 2. *num.* 2.
6 vbi *num.* 3. resoluit, quòd si tertius possessor, hoc est, secundus emptor, sciebat per metum primum emptorem emisse, idest, coëgisse venditorem per metum ad vendendum, tunc in casu isto huiusmodi secundus emptor, vel alius tertius possessor non præscribit cùm fuerit in mala fide.

Vtrùm autem text. *in præsenti*, sit correctus per *auth. malæ fidei, de præscript. long. temp.* disputat Alex. Trentacinq. *d. resol.* 2. *num.* 4. vbi resoluit, quòd non est correctus, quando ille, qui per mutum compulsus fuit ad vendendum, sciuit per emptorem fuisse denuo alteri rem illam venditam, quia dicta Auth. non loquitur, nec locum habet quando dominus sciuit alienationem factam fuisse. Quando verò ille, qui per metum compulsus fuit ad vendendum, ignorauit, & iurauit, tunc non corrigitur hic text. per dictam Auth. secus si non iurauit, & citat Ruin. *cons.* 105. *num.* 16 *vol.* 1.

7 In gloss. *Reddito*. ibi, *resp. quòd præstitum est auo*, &c. Notatur ad hoc quòd restituendum est primum pretium tantùm si minus est, si maius sit primum illud pretium, quia scilicet secundus minoris emerit, & illud quidem quod minus est, idest secundum pretium, si agens volet, restituet, vt per Tiraq. *de retractu lig.* §. 12. *gloss. num.* 18. vbi post Pett. Cyn. & Raym. *in hoc text.* tenet illud omnino restituendum quod à primo emptore fuit datum, siue maius, siue minus sit; quia sicut illi si contra eum ageretur, illud primum pretium esset restituendum, & ita quoque secundum in quem primus totum suum ius transtulit; additque ex eisdem Doctoribus quòd si possessor rei non habeat causam à primo emptore, non est illi restituendum pretium, cùm id non ob aliud repetat quàm quòd repræsentat personam prioris.

In gloss. *Munitus fin.* ibi, *Præterea quia est dominus*, &c. Notatur quòd dominus reuocabilis potest vsucapere non rem ipsam, quæ iam sua est, sed actionem per quam reuocari potest, vt per Tiraq. *de retract. tit.* 2. §. 2. *gloss. vnic. num.* 45.

SVMMARIVM.

1 *Venditio metu iusto mortis, aut cruciatu corporis extorta, præsertim metu non purgato nulla est.*

2 *Actio* quod metus causa, *elapso anno in simplum datur.*

3 *Contractus meticulosus si cessante causa illationis metus fuerit postea voluntario aliquo actu corroboratus, efficitur, limita vt n.* 4. & 5.

L. Si per vim. IV.

Idem A. Primo & Euthydico.

VEnditio metu iusto mortis, aut cruciatu corporis extorta, præsertim metu non purgato nulla est. Item actio *quod metus causa* elapso anno in simplum datur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *d. l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

Et non postea eam consensu corroborastis, &c.] Notatur ad hoc quòd si meticulosus contractus cessante causa illationis metus, fuerit postea voluntario aliquo actu corrobaratus ac ratificatus, validus efficitur, vt per Doctores citato *supra ad l.* 1. *hoc tit.* Quæ quidem conclusio limitatur vt non procedat quando non fit ratificatio tempore habili, vel quando lege aliqua, vel statuto determinatum esset tempus, intra quod deberet fieri, extra illud enim tempus non valet ratificatio, Ioseph. Ludou. *Lucens. decis.* 18. *num.* 2. & 11. Item limitatur in contractibus ab initio nullis, quia ex actu subsequuto ex interuallo non dicitur purgatus metus ad hoc quòd acta ab initio nullus reconualidetur, & fit validus ex [illegible] Alex. Trentacinq. *var. resol. lib.* 1. *sub hoc tit. resol.* [illegible] *num.* 42. *vers. tertio.*

Consensu.] Idest, libero, nam si adhuc viget causa metus, consensus nihil operatur, vt per Boer. *decis.* 100. *num.* 15. & 16.

SVMMARIVM.

1. *Actio* quod metus causa *competit tam ob venditionem coactam, quàm minori pretio factam, competit etiamsi metum passus rem venalem & animum vendendi haberet, si vi, vel metu compulsus fuisset rem viliori pretio vendere, num.* 2.

L. Non interest. V.

Idem A. Rufo militi.

ACtio *quod metus causa* competit tam ob venditionem coactam, quàm minori pretio factam. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *supra hoc tit.*

Ex hoc text. vulgò colligitur competere actionem *quod metus causa*, etiamsi metum passus rem venalem & animum vendendi haberet, si vi, vel metu compulsus fuisset rem viliori pretio vendere, vt per Mench. *controuers. vsufreq. lib.* 3. *cap.* 65. *à num.* 4. *vsque ad finem*, vbi quatuor adducit opiniones quoad quæstionem, an in hoc casu agendum sit ad rem recuperandam, vel ad pretij supplementum. Primam Bart. & Angel. *in præsenti*, qui præcisè ad pretij supplementum actionem dari tenent, non tamen ad rem recuperandam. Secundam Aretini etiam *in præsenti*, & Pinel. *in l.* 2. *de resciud. vendit. p.* 3. *c.* 1. *num.* 22.

Tertiam

Tertiam verò inferenti metum ad libitum licere rem reddere, vel pretium supplere. Quartam è contrario. Quarum primam communem dicit ex Pinel. *vbi supra*, & pro ea allegat *gloss. fin.* Bellap. Cyn. Bald. Salicet. Alex. & Fulgos. *hic*, à qua vnà cum Pinel. idem Mench. dissentit, & secundam sequitur, videlicet ad rem consequendam præcisè agendum esse, planéque probari inquit ex hac lege quatenus dicit improbè factum in pristinum statum reponi, nonnullisque rationibus comprobat.

S V M M A R I V M.

1 *Violentia non probatur ex sola dignitate contrahentis, & num. 2.*

3 *Metus reuerentialis per se solum non sufficit ad rescindendos contractus simili metu initos.*

4 *Metus reuerentialis quibus casibus videatur sufficiens ad rescindendos contractus tali metu initos.*

L. Ad inuidiam. VI.

Impp. Dioclet. & Maximian. AA & CC. *Polliæ.*

1 EX dignitate sola contrahentis violentia non probatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Ruin. *cons.* 121. *lib.* 4. Menoch. *de præsumpt. lib* 3. *præs* 126. *n.* 8. & *lib.* 4. *præs.* 11. *num.* 5.

3 *Ad arguendum metum*, &c.] Ergo metus reuerentialis per se solum sufficiens non est ad rescindendos simili metu initos contractus, de quo vide Afflict. *decis.* 69. *num.* 4. Bernard. *reg.* 532. Hippol. *sing.* 347. & *cons.* 124. *num.* 16. Bertach. *lit. M, verbo metus non præsumitur*, *num.* 10. Roland. *cons.* 95. *à num.* 28. *vol.* 1. & *cons.* 83. *num.* 28. *vol.* 1. Cephal. *cons.* 62. *num.* 29. & *cons.* 41. *num.* 45. *vol.* 1. & *cons.* 592. *num.* 11. *vol.* 4. Boër. *decis.* 100. *num.* 11. Grammat. *decis.* 150. *num.* 4. & *decis.* 262. *num.* 1. Capye. *decis.* 95. & *decis.* 159. *num.* 34. Ioseph. Ludou. *Lucensi decis.* 18. Xuar. *alleg.* 24. *ad fin.* Cou. *de sponsal. part.* 2. *cap.* 3. §. 6. *num.* 7. & 8. Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.* 17. *num* 11. 19. & 34. Anton. Gom. *tom.* 2. *variar. cap.* 14. *num.* 27. Molin. *de primogen. lib.* 2. *cap.* 3. *num* 9 Mascard. *de probat. concl.* 1055. *num.* 17. & 22. Paz *cons.* 3. *num.* 53. & *cons.* 5. *num.* 11. Ioan. Garcian. *reg.* 414. Menoch. *de arbitr. casu* 136. & *de præsumpt. lib.* 3. *præs.* 126. *num.* 12. & *præs.* 127. *num.* 2. 8. & 9. & *cons.* 1. *num.* 493. & *cons.* 181. *num.* 88. *vol.* 2. Guttier. *de iuram. confirm. p.* 1. *cap.* 1. *num.* 15. & *cons.* 16. *num.* 16. Azeued. *l.* 1. *num.* 191. *tit.* 21. *lib.* 4. *noua Recop.* Matienz. *in Dial. relatoris p.* 4. *cap.* 20. *num* 2. & *in l.* 11. *gloss.* 3. *num.* 2. *tit.* 1. *lib.* 5. *noua Recop.* Mandell. *cons.* 77. *vol.* 1. Honded. *cons.* 29. *num.* 42. *cum seqq. lib* 1. Gam. *Lusit. decis.* 250. *num.* 4. & *decis* 262. *n.* 1. Fachinæ. *controuers. lib.* 2. *cap.* 96. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis*, *num* 40. & *de renouat. emphyt. q.* 16. *n.* 59. Ceuall. *communium contra commun. quæst.* 727. *num.* 21. *cum seqq.* Morl. *in emporio iuris part.* 1. *tit.* 23. *q.* 8. Mogoll. *in tract. de metu c* 4. §. 1. Gabr Pereira *Lusit. decis.* 30. *num.* 2. Surd. *decis.* 513. *num.* 10. Stephan. Gratian. *Marchia decis.* 234. *num.* 5. Decian. *cons.* 18. *num.* 127. *vol.* 1. Ioseph. Sesse *Arag. decis.* 60. *num.* 11. *tom.* 1. Aloys. Ricc. *in collect. decis. collect.* 154. & 1176. *in fine*. Monter à Cueua *Arag. decis.* 33. *num.* 29. 31. & 13. Sanchez *de matrim. lib.* 4. *disput.* 6. *num.* 7. Castill. *lib.* 3. *quotid. cap.* 1. *num* 149. Thesaur. *q.* 51. *lib.* 1. Alex Trentacinq. *var. resol. lib.* 1. *sap. hoc tit. resol.* 1. *num.* 5. 7. & 8. Fontanel. *de pactis nuptialib. claus.* 7. *gloss.* 2. *part.* 5. *num.* 34. Cardin. Tusch. *pract. conclus. lit. M, verbo Metus conclus.* 219. *num.* 8 Farin. *fragm. crimin. part.* 2. *lit. M, num.* 125. Montaneir. *ad Oliban. de actionib. p.* 2 *lib.* 1. *cap.* 9. *n.* 13 Rebell. *de obligat. instit. lib.* 1. *quæst.* 5. *n.* 10. *cum seqq* Matt. *de success. legali tom.* 2. *p.* 4. *q.* 1. *art* 6. *num* 31.

Tribus potissimum casibus huiusmodi metus reuerentialis sufficiens videri potest ad rescindendos simili metu initos contractus. 4

Primus erit si preces immodicæ, nimiæ, instantissimæ, sæpiùs inconculcatæ, ac repetitę cum reuerentiali metu concurrent, vt latè docet Sanchez *dicto lib* 4. *disp.* 7. *per tot.* vbi postquam tres retulit opiniones *in num.* 7 secundæ inhæret, dicens probabiliorem, videlicet hîc traditam. & ibi per eum citatis addo Alexand. Trentacinq. *de loco resol.* 1. *n.* 7. *vers. idem est*, & *in vers. sublimia*, Mart. *de successione legali p.* 4. *q.* 1. *art.* 6. *num.* 32. *tom.* 2. Castill. *lib.* 3. *cap.* 1. *num* 105. *cum seqq.*

Secundus, quando vnà cum metu reuerentiali concurrunt minæ, vel verba, gloss *verbo quilibet in l. metus autem*, *ff. ex quibus causis maior.* Cou. *de sponsal. p.* 2 *cap.* 3. §. 6. *num.* 4. Xuar. *allegat.* 24. *ad fin.* Boër. *decis.* 100. *num.* 11. & 12. Cacheran. *decis* 179. *num.* 3. & 5. Aloys. Ricc. *d. collect.* 1176. *ad fin.* Anton. Gom. *tom.* 2. *var. cap.* 14. *num* 7. Menoch. *cons.* 2. *num.* 493. & *de arbitr. casu* 136. *num.* 6 & *de præsumpt. lib.* 3. *præs.* 126. *num.* 24. & 25 Matienz. *in Dial. relat. p.* 3. *cap.* 20. *num.* 2. & 3. Mogolon. *de metu cap.* 2. §. 6. *num.* 39. & *cap.* 8. §. 3. *num.* 11. Ioan Garc. *de nobilit. gloss.* 17. *num.* 11 18. & 19. Thesaur. *d. quæst.* 51. *num.* 7. *lib.* 1. Castill. *d. lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 153. Alexand. Trentacinq. *d. resol.* 1. *num.* 7. Marta *de success. legali tom.* 2 *p.* 4. *q.* 1. *art.* 6. *num.* 29. & 31. Gabr. Pareira *Lusit. decis.* 30. *n.* 7.

Tertius quando vnà cum metu reuerentiali, seu debita reuerentia concurrit in contractu, seu actu enormis vel enormissima læsio, seu vltra dimidiam, quia tunc contractus rescinditur, quamuis sit corroboratus iuramento, & nullæ probentur minæ, seu verbera, & adfuerit præsentia iudicis, seu propinquorum, vide Cou. *d.* §. 6. *num.* 4. Padil. *in l. interpositas, num.* 21. *de transact.* Sebast. Medic. *de casib. fort. par.* 1. *q.* 7. *num.* 7. Menoch. *de arbitr. casu* 36. *num.* 9. & *de præsumpt. lib.* 3. *præs.* 126. *num.* 17. & *præs.* 127. *num.* 14. & *lib.* 4. *præs.* 318. *num.* 9. & 10. Mogoll. *dict. cap.* 4. §. 3. *num.* 10. Surd. *cons.* 395. *num.* 29. & *cons.* 480. *num.* 14. *cons.* 433. *num.* 36. & *decis.* 194. *num.* 20. Ceuall. *q.* 727. *num.* 21. & 25. Amatis *decis.* 47. *n.* 10. Flores de Mena *in addit. ad Gam. decis.* 251. Morquech. *de diuis. bonorum. lib.* 1. *cap. num.* 42. & *lib.* 2. *cap.* 5 *num.* 60. Sanch. *d. disput.* 6. *num.* 15. Farin. *d. lit. M, à num.* 130. Castill. *d. lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 155. Cancer. *var. tom.* 3. *cap* 1. *de action.* & *obligat. à num* 86. Alex. Trentacinq. *d. resol.* 1. *num.* 8. Fontan. *d. claus.* 7. *gloss.* 2. *p.* 9. *à n.* 48. Benechend. *ad Seraphin. de priuileg. iuramenti priuil.* 110. *num.* 12.

S V M M A R I V M.

1 *Contractus quilibet iusto metu celebratus, siue sit hinc inde obligatorius, siue ex altera tantum parte, rescinditur.*

2 *Metus contractum donationis nullum reddit, & inualidum.*

3 *Donatio est contractus.*
4 *Transactio metu facta nulla est.*
5 *Stipulatio est contractus.*
6 *Mina capitales dicuntur periculum quo quis metuit iacturam libertatis, aut timet incurrere in pœnam legis qua ciuitas amittatur.*
7 *Contractus probabili metus suspicione initi rescinduntur.*
8 *Compulsus aliquid faciens, aut metuens ne compellatur, idem est.*

L. Si donationis. VII.

Iidem AA. *&* CC. *Cotui.*

1 QVilibet contractus celebratus iusto metu, siue sit hinc inde obligatorius, siue ex altera tantùm parte, rescinditur. Colligunt ex Ordin Doctores citati *ad l.* 1. *super hoc tit.*

2 *Si donationis*, &c.] Notatur ad hoc quòd metus reddit contractum donationis nullum, & inualidum, vt per Roland. *cons.*2. *num.*47. *cum seqq. lib.*1. Sebast. Medic. *de casibus fort. p.*1. *q.*7. *num.*30. Cardin. Tusch. *practic. conclus. lit. M, concl.*221. *num.*11. quos refert & sequitur Farin. *fragm. crimin. part.*2. *lit. M, num.*42.

3 Et notatur ad hoc quòd donatio est contractus, de quo vide Tiraq. *de iure mariti gloss.*5. *n.*43. *&* 44. Cardin. Nantic. *de tacitis & ambiguis conuent. tom.* 2. *lib.*13. *tit.*3. *à princip.*

4 *Vel transactionis*, &c.] Notatur ad hoc quòd transactio metu facta nulla & inualida est, vt per Sebast. Medic. *d. quæst.*7. *num.*52. Card. Tusch. *d. lit. M, conclus.*215. *num.*13. *& concl.*221. *num.*14. Farin. *d. lit. M, num.*36. Et vide posita *in collect. ad l. interpositas, de transact.*

5 *Vel stipulationis*, &c.] Ergo est contractus. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.*1. *tit.*3. *num.*6.

6 *Capitales minas*, &c.] Dicuntur in hoc text. periculum, quo quis metuit libertatis iacturam, aut timet incurrere in pœnam legis, qua ciuitas amittatur, ita Azor. *instit. moral. p.*1. *lib.*1. *c.*10. *q.*8.

7 *Pertimescendo.*] Notatur ad hoc quòd contractus probabili metus suspicione initi rescindũtur, vt per Sebast. Medic. *de casibus fortuit. p.*1. *q.*7. *num.*7. *vers.*16. Grammat. *decis.*5. *num.*5. 7. 8 *&* 9. Rebuff. *ad leges Galliæ tom.*2. *tract. de rescissione contractus, gloss.*22. *num.*6. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib.*1. *tit.*7. *num.*6. Paz *cons.*25. *in fine*, Mascard. *de probat. conclus.*1055. *n.*26. *&* 49. Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.*17.
8 *num.*13. *in fine*, *& num.* 14. vbi ait idem esse si quis faciat aliquid compulsus, aut metuens ne compellatur, Cacherãn. *decis.*170. *num.*3. Gabr. Pereira *Lusit. decis.* 30. *num.* 4. *&* 5. Fontanel. *de pactis nuptialib. claus.*7. *gloss.*2. *num.*75. Mogollon. *de metu c.*2. §.6. *à num.*1. Ioseph. Ludouic. *Lucensi decis.*18. *n.*6. *&* 7. & faciunt per me tradita in *votis decis. canon. voto* 1. *num.*29.

S V M M A R I V M.

1 *Venditio facta ne quis ad ciuilia trahatur munera non rescinditur per actionem* quod metus causa.
2. *Metum allegans, necessariò tenetur illum probare.*

L. Cùm te. VIII.

Iidem AA. *&* CC. *Tryphonio.*

VEnditio facta ne ad ciuilia munera quis trahatur, non rescinditur per actionem *quod metus causa.* Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc. tit.*

Vulgò citari solet hic text. ad hoc quòd metum allegans, necessariò illum tenetur probare, vt per Cou. *de sponsal. p.*2. *cap.*3. §.4. *num.*1. Anton. Gom. *tom.*2. *var. cap.*14. *num.*27. *prope. fin.* Sebast. Medic. *de casibus fortuitis p.*1. *quæst.*7. *num.*5. Rebuff. *ad leges Galliæ tom.*2. *tract. de rescis. contract. gloss.*11. *num.*1. Menoch. *cons.*1. *num.*288. *& de præsumpt. lib.*3. *præs.*126. *num.*1. *& præs.*127. *n.*1. Decian. *cons.*18. *num.*131. *lib.* 1. Mascard. *de probat. concl.*1055. *num.*1. Mogollon. *de metu cap.*10. §.1. *num.*7. Surd. *cons.*513. *num.*9. *& cons.*429. *num.*47. *& decis.*194. *num.*21. Thesaur. *lib.*1 *q.*51. *num.*2. *in fine*, Cacheran. *decis.*141. *num.* Cardin. Tusch. *practic. conclus. lit. M, conclus.*215 *num.*35. *& conclus.*223. *num.*1. *&* 17. *& concl.*214 *num.*1. Cardin. Mantic. *decis.*142. *num.*1. Montanic. *in addit. ad Oliban. de action. p.*2. *lib.*1. *cap.*9. *num.* Carol. de Graffis *de except. except.*11. Wesembec. *in paratit. huius tit. num.*6. Farin. *fragment. crimin. part. lit. M, num.*167.

S V M M A R I V M.

1 *Metus non iactationibus, sed facti atrocitate probatur.*
2 *Minas iactans, at parum executioni mandans metum non incurrit cadentem in constantem virum.*
3 *Metus non probatur sola protestatione.*
4 *ad Metus probationem leuiores sufficiunt probationes.*

L. Metum. IX.

Idem AA. *&* CC. *Himnodæ.*

MEtus non iactationibus, sed facti atrocitate probatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1. *num.*1. *sup. hoc. tit.*

Probat hic text. quòd iactans minas, facilèque ira deposita nihil, aut parum exequutioni mandans metum non incutit cadentem in constantem virum, vt per multos, quos plena manu refert Sanchez *de matrimon. lib.*4. *disp.* 1 *num.*20. vbi *num.*19. dicit quòd ad metum grauem requiritur vt metum incutiens potens sit minas exequutioni mandare, nõ enim est viri constantis ac fortis quibuscunque terreri minis. Hinc iactationem non probare minúsque facere indicium ad torturam contra iactantem per hunc text. probat Mascard. *de probat. conclus.* 871. *n.*1. vbi *num.*1. rationem assignat, quia sæpe minus faciunt homines, qui magna minantur, & *num.*4. limitat quando qualitas personæ aliud iudicaret, vel fuerit consuetus minas exequi.

Notatur etiam ad hoc quòd sola protestatio metum non probat, nisi & alia concurrant, vt minæ, verbera, læsio, & alia. Brunor à Sole *in locis commun. verbo Metus num.*2. Suard. *cons.*395. *n.*16. Mascard. *concl.*1055. *num.*9. Cardin. Tusch. *pract. conclus. verbo Metus, conclus.*224. *num.*18. Benechend. *in addit. ad Seraph. de priuileg. iuram. priuil.* 110. *num.* 20. Mogollon. *de metu cap.*30. §.3. *num.*16. *vers. resolutio*, hanc amplectitur opinionem saltem quando sequuta est

est protestatio incontinenti pòst factũ, & Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib. 1. sub hoc tit. resol. 1 num.* 38. *vers.* 2. hanc tenet, quando actus pendet à duorum voluntate, si tamen protestatio non fiat in ipso actu parte præsente.

Ad metus probationem cùm sæpe sæpiùs occultè, & intra domum, ac priuatos parietes inferatur, leuiores sufficiunt probationes, probatúrque coniecturis, præsumptionibus, ac indiciis. Roland *cons.* 23. *num.* 33. *lib.* 2. Boër. *decis.* 100. *num.* 8. Alciat. *de præsumpt. reg.* 3. *præsumpt.* 7. *in princip.* Couar. *de sponsal. part.* 2. *cap.* 3. §. 5. *num.* 10. Burg. de Paz *cons* 3. *num.* 38. *& cons.* 7. *num.* 10. Surd. *cons.* 395. *num.* 25. Guttier. *cons.* 16 *num.* 4. Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.* 17. *à n.* 32. Sebast. Medic. *de casibus fortuitis p.* 1. *quæst.* 7. *num.* 7. *vers.* 22. Alex. Trentacinq. *var. resol. lib.* 1. *sub hoc tit. resol.* 1. *num.* 2. *&* 24. Mascard. *de probat concl.* 1056. *num.* 3. Flamin. Paris. *de resignat. benef. lib.* 12. *quæst.* 1. *num.* 99. Thesaur. *lib.* 1. *quæst.* 51. *num.* 22. Card. Mantic. *decis.* 112. *num.* 12. Marta *voto* 64 *num.* 5. Monter à Cueua *Aragon. decis.* 32. *num.* 32. *& decis* 45. *in resp. pro amica part.* 1. *num.* 62. *cum seq.* Cacheran. *decis.* 177. *num.* 1. Fontanel. *de pactis nupt. claus.* 7. *glos.* 2. *part.* 5. *num.* 39. Cardos. *in praxi iudicum, & Aduoc. verbo metus num.* 7. Castill. *lib.* 3. *quotid. cap.* 1. *num.* 84. *cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Accusationi institutæ, aut instituendæ timor non prodest ad rescindendam venditionem.*

2 *Statutum ita conditum vt videatur dare licentiam occidendi alium ad priuatam vindictam, tanquam nutritiuum peccati non valebit.*

3 *Metum non dicitur pati qui est in carcere respectu iudicis.*

L. Accusationis. X.

Iidem AA. & CC. Faustinæ.

1 ACcusationi institutæ, aut instituendæ timor ad rescindendam venditionem non prodest. Colligunt ex Ordin. doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.*

2 In gloss. *Est desiderium, in fine.* ibi, *secus vbi deprehendor in adulterio,* &c. Notatur ad hoc quòd si statutum conditum sit vt videtur dare licentiam occidendi alium ad priuatam viodictam, tanquam nutritiuum peccati non valebit, vt per D. Barbos. *in l. si ad hostibus,* §. *fin. num.* 44. *vers. infertur etiam, ff. soluto matrimonio,* vbi hinc infert quòd in dubio non valebit prædictum statutum, cùm in dubio semper quis credatur occidere ob priuatum odium, & non ob publicam vindictam.

In eadem gloss. ibi, *nam ibi possum, vel non possum iure occidi.* Hanc glossam an hoc regulariter veram non esse, & debere declarari cum Castr. *hic ad fin.* aduertit D. Barbos. *loco citato sub num* 57. *vers. neque etiam obstat,* subdítque ibi illud in confesso esse quòd si post auditos adulteros iudex eos condemnauit, & exequutorem mortis fecit maritum, valebi lex, neque maritus tunc occidendo peccabit, cum tunc manifestè occidat condemnatos, & auditos tanquam minister legis.

3 In eandem gloss. ibi, *item quia non est ibi minister legis vt iudex.* Notatur ab hoc quòd ille, qui est in carcere, non dicitur pati metum respectu iudicis, vt per Menoch. *de præsumpt. lib.* 2. *præsumpt.* 67. *num.* 29. vbi subdit hoc non procedere in his iudicibus, & Potestatibus oppidorum atque villarum qui habent vultum terribilem, & solent metum incutere.

SVMMARIVM.

1 *Venditio celebrata per impressionem officialis rescinditur, nec restituitur pretium, & num.* 2. *intellige vt num.* 3.

4 *Subditi si timeant, & vexationem suam rediment aliquid præstando, per talem præstationem ius non acquiritur.*

L. Si per impressionem. XI.

Imp. CONSTANTINVS A. *ad Euagrium P. P.*

VEnditio celebrata per impressionem officialis 1
rescinditur, nec pretium restituitur. Colligunt
ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
mit *l. Hispan.* 5 *tit.* 5. *part.* 5. vbi Gregor. Lop. *gloss.* 6.
vbi intelligit etiamsi modicum sit officium, idem 3
Greg Lopez *l.* 6 *in gloss* 2. *col.* 3 .. *prin. tit.* 25. *part.* 4.
vbi ait quòd si subditi timeant, & vexationem suam 4
redimant aliquid præstando, per talem præstationem ius non acquiritur, Ioanet. *rerum quotidian. cap.* 44. Cald. Pereira *post. quæst. forens. cons.* 34. *n.* 13. Vide *ad tit. & l.* 1. *de contractib. iudicum*, vbi latè.

SVMMARIVM.

1 *Venditiones, donationes & transactiones per potentiam externa, nulla sunt.*

2 *Metum grauem non inferunt preces Principis ac Superioris non soliti tractare tyrannicè.*

3 *Extorquere, significat violentiam.*

4 *Potentior quis sit.*

L. Venditiones. XII. & vlt.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. *ad Populum.*

VEnditiones, donationes, & transactiones per 1
potentiam extortæ, nullæ sunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup hoc tit.*

Notatur hic text. à contrario sensu ad hoc quòd 2
preces Principis ac Superioris non soliti tyrannicè tractare, sibi non acquiescentes non inferunt grauem metum ponderando dictionem, *extorta*: nam 3
extorquere violentiam sinificat, ex quo perspicuè apparet solam potentiam absque tali extorsione non sufficere. Ita Sanchez *de matrim. lib.* 4. *disp.* 7. *n.* 1. breuiter Castill. *lib.* 4. *quotid. cap.* 1 *num.* 122. *in fine.*

Quæ per potentiam, &c.] Potentior quoad hoc 4
propositum ille dicitur, qui Reipubl. administrationi admotus, publico officio fungitur, vt per Cald. Pereira *de potestate eligendi cap.* 1. *num.* 6. vbi *num.* 9. vtroque loco citato hoc text. tenet quòd familiaritas etiam, seu commensalitas reddit quem potentiorem.

De

De dolo malo.

Tit. XXI.

ECVNDA restitutionis causa est dolus malus. Dolus malus est omnis calliditas, fallacia, machinatio ad circumueniendum, fallendum, decipiendum alterum adhibita *ff. hoc tit. l. 1. §. dolum.* Dolus bonus est, vt militare stratagema *d. l. 1. §. non fuit.* Scripserunt in hanc rubr. Bart. Butrigat. Alberic. Bellapert. Angel. Ias. Fulgos. Alexand. Sichard. Aloys. Leo, Sebastian. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesemb.

De materia tit. vide Celsum Bargalum *in speciali tract. de dolo,* Bellacomb. Suar. & alios. *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 11. pag. 328. cum. seqq.* Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib. 1. sub tit. de dolo pag.* 190. Mascard. *de probat. concl. 531. cum duabus seqq.* Fr. Emman. *quæst. Regul. tom. 2. q. 39. art. 3.* Farin. *in praxi crimin. quæst. 87. 88. & 89. fragment. crimin. part. 1. verbo dolus, à num. 147. vsque ad* 192. Cardos. *in praxi iudicum. & Aduocat. verbo dolus,* D. Barbos. *in prælud. l. si mora, num. 33. cum seqq. ff. soluto matr.* Menoch. *de præsumpt. lib. 5. præs. 3.* Arimin. Tepat. *variar. sentent. tit. 154. de dolo malo, eius exceptione, & fraude.*

SVMMARIVM.

1 *Fideiussor pignora à creditore empta, debitori oblato pretio sortis & vsurarum reddit, & num. 2.*

3 *in Fideiussore qui rem pignori obligatam emit à creditore, præsumitur dolus.*

4 *Fideiussor qui rem pignoris iure obligatam emit, à creditore conuentus, oblato omni debito, rem ipsam restituere cum fructibus cogendus est actione de dolo.*

L. Si fideiussor. I.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS AA. *Clementinæ.*

1 Fideiussor pignora à creditore empta, debitori oblato pretio sortis & vsurarum reddit. Colligunt ex Ordin. Cyn. Saliect. Bartol. Butrigar. Alber. Bellapert. Bald. Angel. Ias. Castr. Fulgos. Alexand. Sichard. Aloys. Leo, Sebast. Næui. post omnes Hubert. Giphan. *ad hanc l. tom. 1. pag. 89.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit *l. Hispan. 45. tit. 13. part. 5. vbi gloss. 1.* Cuiac. *lib. 3. obseru. 37. num. 20. cum seqq.* Mascard. *de probat. conclus. 532. num. 92.* vbi quòd præsumitur dolus in fi-
3 deiussore, qui rem pignori obligatam emit à creditore, Stephan. Gratian. *discept. forens. tom. 3 cap. 459. num. 26. cum seqq.* vbi ait quòd hic fideiussor emit rem debitoris, & magis videtur licere quàm emere propter fidem debitam debitori, additque in pignoribus hoc ideo esse, quia fideiussor debet pignora releuare ne pereant, aut vendantur, non autem emere ad propriam vtilitatem.

De dolo possit actio exerceri.] Apertè probat hic
4 text. fideiussorem, qui rem pignoris iure obligatam à creditore emit, conuentum, oblato omni debito, rem ipsam restituere cum fructibus cogendu[m] actione de dolo. Paulus autem *in l. si mand. Paulus respondit, ff. mandati,* fideiussorem ipsum actione mandati perstrigendum apertissimè d[icit]. Ad quorum iurium conciliationem multi [...] exquisierunt solutiones. Imprimis tota ferè [...]nariorũ schola, & in primis Accurs. *in præsent. de dolo, & in d. §. Paulus. vers. debitoris, ad fin.* [...] *hic,* Bald. *ibidem in fine,* & Sichard. etiam *hic nu[m].* necnon *in d. §. Paulus.* Angel. Cyn. Fulgos. [...]fred. & Butrig. intelligit quòd illa verba, *de dolo* quibus *in præsenti,* intelligenda sint quòd detur a[ctio] mandati in casu *d. §. Paulus,* propter dolum.

Cuiac. *lib. 3. obseruat. 27. ad fin.* his verbis de c[on]ciliatione horum iurium agit. Eiusdem generis *l. 1. de dolo,* quod nisi dicamus, vehementer pugna[t] cum *l. si mandato Titij, §. 1. ff. mandati,* & sane [...] de prætoria, de dolo actione, quæ subsidiaria [...] actio, sed de mandati actio, vt & Ioanni Azo[ni] Accursio visum est eam *l. 1. de dolo,* accipiendam e[s]se, illa verba indicant, *fidei rupta gratia,* in direc[...] enim actionibus bonæ fidei de fide rupta agitur, [...] *apud quem. ff. depositi,* & ideo actiones de fide [...] dicuntur à Marco Tullio *in 3. de natura deorum.* Hæc est igitur sententia *d. l. 1.* ob fidem manda[ti ru]ptam debitorem actione mandati (cui vt in omnibus bonæ fidei iudiciis de dolo actio inest) cum [fi]deiussore agere, qui pignus emit à creditore [...] id omni oblato debito cum fructibus debitori [...]tuit. Hactenus Cuiac. quem sequutus est Iul. Pac. *cent. 2. tit. de dolo, quæst.* 74.

Anton. Fab. *de erroribus pragm. decade 9. error[...] in princip.* alio modo supradicta responsa concilia[re] studuit Tradidit enim disposita in prædictis iuri[bus] minimè esse contraria, quoniam in debitoris, e[o]démque actoris electione, & arbitrio est, vtra [...] experiri, videlicet an actione mandati, an de [dolo] cùm vtraque sit eiusdem potestatis, cúmque eff[e]ctum habeat etiam quoad infamiam irrogandam.

Domin. Arumæus *in suis disput. in Pandectas disp. 12. thesi* 14. meliùs ad supradicta responsa quamdam præstitit conciliationem, liber autem eius expressa verba transcribere. Putarem sic dici posse in specie *d. l. 1 de dolo,* fideiussorem ad tempus fideiussisse, eóque elapso pignora amisse, quæ responsio vt facilis, ita quæstioni optimè conueniens. Excipiebat etiam fideiussor se iam pignora, non vt fideiussor, sed vt alius quiuis extraneus emisse, vt sic nec [simi]limode ad eorum restitutionem vrgeri possit. Replicabat actor, idémque debitor in contractu fideiussionis, vt maximè tempore finito bonam fidem exigi vt ex re debitoris nullum lucrum capiat, *l. 4. §. 1. ff. de distract. pign.* Huic quæstioni respondentes Imperatores rescribunt, non quidem mandati iudicium superesse, verùm consultiùs (quod verbum ponderandum est in hoc casu) fideiussorem facere, si restituat, ne videlicet eo refragante fidei ruptæ de dolo possit actio exerceri. Hactenus Arumæus.

SVMMARIVM.

1 *Actio de dolo cum alia non concurrit, & causa cognita competit. An concurrat cum præscriptis verbis, remissiuè, num. 2.*

L. De

L. De dolo. II.

Imp. ANTONINVS A. *Agrippæ.*

1 Actio de dolo cum alia non concurrit,& causa cognita competit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Vide Bart. *in l. ciuitas, num. 9. ad fin. ff. si certum petatur.* Alciat. *paradox. lib. 2. cap. 10. col. 1.* An hec actio de dolo concurrat cum præscripris verbis, vide latè disputantem Ferdin. de Mendosa. *disputationum iuris ciuilis in difficiliores leges ff. de pactis, lib. 3. cap. 4. n. 17.*

SVMMARIVM.

1 *Absenti Reip. causa agendi tempora ante reditum, & liberam facultatem non currunt.*
2 *Absentis tempus deducitur de tempore vtili.*

L. Non potest. III.

Imp. GORDIANVS A. *Aquilino.*

1 Absenti Reip. causa agendi tempora ante redi-
2 tum,& liberam facultatem non currunt. Item de vtili tempore deducitur absentiæ tempus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *in Contractu* facio vt des, *vbi non seruatur fides facienti, & repetitioni locus non est, datur actio* de dolo *ad id quod interest eius illud factum non præstitisse, & num. 5.*
2 *Actio* de dolo *datur in contractu* facio vt des
3 *Actio* præscripris verbis, *&* de dolo *datur ad interesse.*
4 *in Contractu* facio vt des *fide non seruata auctore Præside fidem seruaturus rem retinet.*

L. Cùm proponas. IV.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Menandræ.*

1 In contractu *facio vt des*, vbi non seruatur fides facienti, & repetitioni locus non est, datur actio *de dolo* ad id, quod interest eius illud factum non
2 præstitisse. Item actio *de dolo* datur in contractu *facio vt des*, actio *præscriptis verbis*, & *de dolo* datur ad interesse. In contractu *facio vt des* fide non seruata
3 auctore Præside fidem seruaturus rem retinet. Colli-
4 gunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* post omnes Hubert. Giphani *ad hanc l. tom.* *pag. 89.*

5 Vide pro intellectu huius text. Alciat. *lib. 5. paradox. cap. 7.* vbi verè in contractu *facio vt des* actionem præscripris verbis non competere, sed actionem *de dolo*, quod ea ratione statutum fuisse asserit, quia cùm facta, vt in plurimum, reperi non possint, lex generaliter introduxit vt ageretur de dolo, sicur probat text. *in præsenti*, vbi quia factum illud manumissionis reperi non potuit, respondit Imperator actione *de dolo* competere. Corras. *lib. 2. miscel. cap. 10. num. fin.* VVesemb. *in paratit. iuris ciuilis lib. 19. Digestor. tit. 5. de præscript. verbis, num. 5. & 6.* dicunt quòd cùm actio *præscriptis verbis* sit ciuilis, nec detur, nisi in negotiis, quę vicina & proxima sint ciuilibus habentibus nomen, non potuit cōpetere in contractu innominato *facio vt des*, quia non est reducibilis ad contractum nominatum; considerant enim quòd contractus nominatus *do vt facias* veluti do scyphos vt tabulas pingnas, rectè locationi cōparatur; e contra autem tabulas pingo vt scyphos mihi des, locationi comparari non posse: quare cùm in ciuilibus nullum sit adiumentum, confugiendum est ad subsidiaria iudicia, & sic actionem *de dolo & in factum* prætoriam. Anton. de Leno *in l. cum mota .4. sup. de transact.* existimat quòd ad hoc vt in *facio vt des* competat actio *de dolo*, oportet quòd duo cōcurrant: primum quòd factum nequeat infectum fieri: secundum quòd implens in *facio vt des* nullam senserit ex facto suo læsionem. Post omnes doctissimus Ferdinandus à Mendosà *disputationum iuris ciuilis in difficiliores leges ff. de pactis, lib. 3. cap. 4. num. 27.* ita concludit. Ad quintum de text. *in l. cùm proponas, de dolo*, reiectis Accursij, Bartoli, Baldi, Alberici, Claudi, Decij, Iasonis, & reliquorum interpretationibus, partim negantium in casu illius textus non esse contractum *do vt des*, sed *facio vt des*, partim id affirmantium: dices tu quòd siue sit contractus *facio vt des*, vel *do vt facias*, vel *facio vt facias*, ad producendam actionem *de dolo*, nihi interest, cùm ex omnibus innominatis æqualiter cùm dolus principaliter arguitur, actio nascatur, vt *supra* pictum est; quare non mirum erit si in casu illius textus, etiamsi contractus esset *do vt des* cùm dolus argueretur, quod ex subiecta materia, & terminis habilibus (qui semper supponendi sunt) colligi potest, actio *de dolo* competeret.

SVMMARIVM.

1 *Transactio valet inter patrem & filium emancipatum tutelæ per patrem administratæ.*
2 *Dolus patris purgatur per actionem in factum.*
3 *Nouatio legitima confirmata per acceptilationem actionem pristinam perimit.*
4 *contra Nouationem & acceptilationem ob læsionem immodicam filio contra patrem non doli, sed verecundiæ causa actio in factum competit.*
5 *Pater tutor, aut curator filij tenetur reddere rationem, vt quilibet alius tutor, aut curator.*
6 *Contractus cum patre gestus rescinditur per actionem in factum.*
7 *Dolus præsumitur ex enormissimà læsione.*
8 *Transactio bona fide facta à patre cum filia emācipata ex immodica læsione rescinditur. intellige vt n. 9.*
10 *Læsio immodica quæ sit.*

L. Si superstite. V.

Iidem AA. & CC. *Amphidrosæ.*

Valet transactio inter patrem & filium emanci- 1
patum ratione tutelæ per patrem administratæ. Item dolus patris purgatur per actionem in fa- 2
ctum. Item nouatio legitima per acceptilationem 3
confirmata perimit actionem pristinam. Item contra 4
nouationem & acceptilationem ob læsioné immodicam filio contra patrem non doli, sed verecundiæ causa in factum actio competit. Colligunt ex Ordin Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Per legitimum tutorem patrem, &c.] Notatur ad 5
hoc quod pater tutor, aut curator filij tenetur reddere rationem vt quilibet alius tutor, aut curator; ita Tiraq. *l. si vnquam, de reuocand. donat. in præf. n. 29.*

Quod si pactum tantum, &c.] Notatur ad hoc quòd 6
per actionem in factum rescinditur contractus

cum patre gestus, vt per Cald. Pereira *in l. si curatorum, verbo læsis, num. 156 de in integ. restit. minor.*
7 *Sanè si læsa es immodicè*, &c.] Notatur ad hoc
quòd dolus præsumitur ex enormissima læsione, vt
per Couar. *in cap. quamuis pactum, p. 3. §. 4. num. 5.*
& lib. 2. var. cap. 4 num. 5. Crauet. *cons. 142. num. 12.*
& cons. 192. sub. num. 6. vers. tertio principaliter, Brunor.
à Sole *in locis communib. verbo dolus el 2. & verbo læsio 1.* vbi dicit quòd læsio demonstrat dolum.
Mascard. *de probat. concl. 531. num. 25.* vbi ait per
hunc text. quòd dolus præsumitur quando quis aliquem
in pretio læserit vltra dimidiam, & *concl* 1051.
aliàs 1055. *n.* 15. tenet quòd metus præsumitur cùm
ex actu gesto ingens damnum appareret, vel fieret
inter personas, inter quas reuerentia præsumitur.
8 Ad intellectum vide Cardin. Mantic. *de tacitis*
9 *& ambig. conuent. tom. 2. lib. 26. tit. 9. num. 5. & 24.*
vbi ait quòd in hac l. deciditur quòd transactio bona
fide facta à patre cum filia emancipata ex immodica
læsione rescinditur, quod intelligitur quando dolus
patris ex proposito intercessit, quoniam hîc dicitur
non de dolo propter paternam verecundiam, sed in
factum actionem filiæ, quæ læsa est immodicè, tribuendam
esse; & ideo transactio intelligitur facta
bona fide ex parte filię, non patris, quia tūc non posset
dubitari an esset tribuenda actio de dolo, & consequenter
in eius locum sine dubio daretur actio in
factum: ex quo sequitur quòd si dolus ex proposito
non intercesserit, transactio ex immodica læsione
rescindi non posset. Item si filia dolo patris in trāsactione
immodicè læsa est, actione in factum solummodo
ei succurritur, quę subrogatur in locum actionis
de dolo, quæ propter reuerentiam patri debitam
non datur. *l. non debet, ff. de dolo.* ergo sequitur quòd
propter immodicam lęsionem transactio non possit
rescindi, ex *l. 2. de rescind. vendit.* & qui interpretantur
immodicè, non tamen infra dimidiam, verbis
huius l. vim facere videntur.

Ad idem consulendus est Benedict. Ægid. *in reper. l. ex hoc iure, p. 1. cap. 8. num. 109. ff. de instit. & iure*,
vbi ita eleganter loquitur. Nec *l. si superstite, de dolo*,
10 loquitur in lęsione enormissima, immo immodicam
læsionem, de qua *ibi*, illam intelligit gloss. *verbo immodicè*,
quæ vltra duos aureos erat, in quo tamen
gloss. & Doctores eam *ibi* sequentes confutat. Pinel.
in d. l. 2. pag. 1. cap. 4. num. 24. vbi læsionem, de qua *ibi*,
ad grandem refert, de qua *in d. l. 2* ponderans vtranque
legem eosdem habere auctores. Vtcunque verè
circa hoc res se habeat, immodica læsio, de qua *in d.
l. si superstite*, ad enormissimam tantùm sine manifesta
violentia textus restringi nequit, nec eam
etiam ad enormem restringo secundùm terminos
d. l. 2. itaut non aliàs actio in factum, de qua *ibi*, filiæ
læsæ competeret aduersùs patrem, quàm data lęsione
vltra dimidiam iusti pretij, sed glossæ potiùs, verbo
si læsa, sententiam probo, quæ tenet dolum ibi interuenisse
dantem causam contractui, quo nempe
dolo filia inducta fuit ad transigendum, quam receptiorem
esse interpretationem fatetur Pinel. *d. cap. 4,
n. 22. ad fin.* Quòd verò dolus de quo *ibi*, ad hanc doli
speciem pertineret, ex eo colligo, quia pater administrationis
bonorū filiæ liberationem ab ea modico
dato extorsit, vt text. probat. Vnde quia de præteritis
præsumitur ex subsequentibus *cap. cùm per bellicam,
prope fin. 34. q. 2.* tradunt glossa & scribentes *in
cap. scribam. de præsumpt. l. sed Iulianus, §. proinde, inf.
ad senatusconsf. Macedon.* Deci. *cons. 283. col. 5. prope
fin.* non temere præsumitur patrem filiam ad transigendum
dolo induxisse, quo pretensam ab ea liberationem
obtineret: atque ita dolo inducit ad transigendum,
quæ aliàs de transactione non curaba
eundùm gloss. communiter receptam: & dolus
dē conijcitur ex immodica læsione illata filiæ,
ius ille tutelam gesserat, & bona administrau
Læsionem verò nec enormissimam, nec enorm
tantū requiro ad doli cōiecturam eliciendam
su illius text. sed eam iudicis arbitrio relinquo
gloss. *ibi* dicto verbo, *immodicè*, in secunda interp
tatione, sicut & aliàs sæpe relinquitur secundū
ceptas traditiones, quarum *supra* meminimus,
inspecta personarum, negotij, ac rerum qualit
æstimabit iudex an immodica lęsio sit, ex qua
ter pręsumptus dolus, qui ex perspicuis indicijs pro
barur, iuxta reg. *l. dolum, de dolo*, quam bene exem
plificat Pinel. *d. c. 4. num. 23.* in specie *d. l. si superstite*.
Hactenus Benedict. Ægidius.

SVMMARIVM.

1 *Doli ex indicijs perspicuis probatio, & num. 2. amplia vt num. 3.*
4 *Dolus non præsumitur in dubio. Ex quibus præsumptionibus arguatur, remissiuè, num. 5.*
6 *Indicia perspicua quæ sint. proponitur mens auctor. num. 7.*
8 *Indicia arguentia verum dolum qualia esse debeant.*

L. Dolum. VI.

Idem AA. & CC. *Hymnode.*

DOlus ex indiciis perspicuis probatur. Collig
ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*
Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt
Boer. *decis. 100. num. 2. & seq.* Anton. Gom. *l.*
Tauri num. 25. Herculan. *de negatiua num. 175.*
finem, Ioan. Bapt. Lup *de vsuris, commento 2. §. 1. n.*
Bajard. *ad Clar. §. fin. q. 68. num. 52.* Mascard. *de probat.
concl. 530. num. 1. cum. seqq.* Menoch. *remed. 3. recop.
n. 617. in fine, & de arbitr. casu 116. sub num. 11.*
& de præsumpt. lib. 1. præs. 58. num. 10. & lib. 5. præs. 3.
num. 42. cum seqq. Ioan. Garc. *de nobilit. gloss. 17.*
num. 32. Flamin. Paris. *de resignat. benefic. lib. 13. q. 1.*
num. 101. cum seqq. & q. 3. num. 16. Valasc. *consult. 56.*
num. 2. Iacob. Ayrer. *in repet. l. vt vim. part. 2. num. 110.*
ff. de instit. & iure, latissimè Farin. *in praxi crim.*
quæst. 189. n. 16. cum multis seqq. vbi *num. 20.* amplia
quòd ad probandum dolum admittantur coniecturæ
nedum iuris, sed etiam hominis, & *num. 22.* dic
quòd ad præsumēdum dolum, seu fraudem non sufficiūt
præsumptiones, & *n. 39.* tenet dolum non dic
ex pręsumptionibus probatum quando habet etiā
contra se alias non doli præsumptiones: & à *n. 44.*
plures refert præsumptiones excludentes dolum.

Notatur ad hoc quòd dolus in dubio non præsu- 4
mitur vt per Tiraq. *de retract. lig. §. 26. gloss. 1. n. 35.*
Mascard. *de prob. concl. 532. à princ. & concl. 814. cum
seq.* Perez *l. 2. col. 12. vers. quoniam in dubio non præsumitur
fraus nec dolus, tit. 15. lib. 8. Ordin. pag. 299.* Menoch.
d. lib. 1. præs. 58. num. 10. & lib. 5 præs. 3. num. 42.
Cardin. Tusch. *lit. D, concl. 573.* Ex quibus autem
præsumptionibus dolus arguatur, latè tradit Farin.
d. q. 89. num. 74. cum multis seqq.

Ex indicijs perspicuis.] Quæ autem dicantur indi- 6
cia perspicua non bene constat inter Doctores. Bar.
enim *num. 1.* Bald. *vers. nota quòd ea*, & Albert. *num. 3.*
in fine, in præsenti text. declarant indicia, perspicua,
hoc est, non friuola, & iniusta, nec leuia. Alij, vt
sunt gloss. *verbo perspicuis, in præsent.* & Decian. *in
tract.*

tract.crim.p.1.lib.1.cap.3.num.7. intellexerunt, hoc est, manifestæ probationis. Aliqui, ex quorum numero sunt Marian Socin. consil.37.num.2. lib.2. Aym. cons.8.num.1. Roland. cons.11. num.9.lib.3. Mascard. d.concl.530.n.9. Virgil. Boccac. in consist. Picens. gloss. 8. sub num.282. in fine, dixerunt indicia perspicua, hoc est, aperta, manifesta, seu manifestissima. Efficacia verò pefectè quidam dixerunt, vt sunt Aym. cons.8.post.num.1. Decian.d.cap.5.num.7. Virgil. Boccac.d.gloss.8. num.281. Nonnulli vrgentia, seu concludentia huiusmodi perspicua indicia appellarunt, vt suntBald. in princ. Alex. num.2. & Ioan. Sichard. n.3.ad fin.in præsenti, Menoch.de præsum. 3. num.44. Virgil. Boccac. d.gloss.8. n 283. Ego verò existimo esse iudicis arbitrio remissum quæ dicantur perspicua indicia, ex Mascard.d.concl.530.n.10.& quæ tradit Farin.q.86.n.91.cum seqq.

In gloss. Conuenir. Notatur ad hoc quòd indicia arguentia verum dolum debent esse talia, quæ non possint interpretari nisi in malam partem, non autem in bonam.vt per Mascard.d.concl.530. post n.6. in 2.limit. Virgil. Boccac. d.gloss.8 post n.283. Suar. decis.216.n.45.in fine Farin.d.q.89 n.29. vbi meminit de fabula, quam hæc gloss. commemorat, dum refert. Aldricum posuisse easum io hac lege in Hispanis, qui inuitauerunt eum ad prandium, vt fideiuberet pro eis, vel rationes suas accommodaret, & dabant ei vinum album quasi aquam rubeo mistam vt sic inebriaretur.

L. Si maior. VII.

Iidem AA. & CC. Sebastiano.

1 Dolo inductus ad repudiandā hæreditatem agit
2 contra inducentem de dolo. Repudians hæreditatem dolo substituti contra substitutū agit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l.1.n.1.sup.hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Actio doli hodie durat biennio continuo à tempore doli commissi, nec habetur ratio absentiæ & ignorantiæ, & num.2.*
3 *Ignoranti tempus currit.*
4 *Actio omnis perpetuatur litis contestatione, nisi solùm dua, quæ hic excipiuntur.*

L. Optimum. VIII. & vlt.

Imp. CONSTANTINVS *A. ad Simmachum vicarium.*

1 Doli actio hodie durat biennio continuo à tempore doli commissi, nec habetur ratio absentis & ignorantis.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt l.Hisp.6.tit.16.p.7. vbi gloss.1. Hippol. in l.1.§. præterea, num.131.ff.de quæst. Donell. commentar.iuris ciuilis lib.21.cap.5.col.fin.

3 *Siue absuerit siue præsto sit, &c.*] Ergo ignoranti currit tempus, de quo vide Tiraq.de retract.lig.§.35. gloss.4. à princ. vbi n.8. meminit huius legis.

4 In gloss. Finienda, vlt. Notatur ad hoc quòd omnis actio perpetuatur litis cōtestatione, nisi solùm duæ quæ hic excipiuntur, vt per Roder. Xuar. in lect. ad l.post rem indicatam, notab.2. vers.considera num 5.pag. mihi 582. vbi ad hoc hanc glossam singularem dicit.

De in integrum restitutione minorum XXV. annis.

TIT. XXII.

Sequitur tertia restitutionis causa, quam Doctores minorennitatem appellant, cùm scil. minor 25 annis læsus est. Anni hic computantur de momento ad momentum id est, vt minor intelligatur vsque ad eamhoram, ex qua incipit agere annum vicesimum sextum, l. 3.minorem, ff.h.tit. Scripserunt in hanc rubr. Castr. Fulgos. Aret. Alex. Ias. Angel. Sichard. Aloys. Leo, Sebast. Næu. item Cuiac Pac. & VVesembec.

De materia vide Ordin. Reg. Lusitan.lib.3. tit.41. l.Hispan. tit.12. part.6. l.5.& 6. tit.5.lib.4. noua Recopilar. & integros tractatus de hoc tit. in lucem ediderunt Ioan. Maurit. tom.5. tractatuum Doctor. fol. 114. Iacob. Cuiac. Sfortia Oddus. & Robertus Lanecllottus: solemnem repetitionem ad l.si curatorem, infr.hoc eod. tit. doctè admodum typis mandauit Lusitanus noster, Franciscus de Caldas Pereira, & plura cumularunt Anton. Gom. var. tom.2. cap.14. Rebuff. tom.2. ad leges Galliæ tit. de restitut. Suar. Viui. Villalob. & alij commun. opin.lib. 2. tit.12. pag.330.cum seqq. Alexand. Trentacinq. var.resolut. lib.2. sub hoc tit. à pag. 160. ad 173. Arim. Tepat. var.sentent. tit.106.pag.208. Donell. commentar. iuris ciuilis lib.21. cap.4. Molin de iustit. tract.2. disput.573. Morl.in empor.iuris part.2. tit.5. de in integ. restitut.

SVMMARIVM.

1 *Minor læsus in renuntiando querelæ inofficiosi testamenti restituitur, & num.2.*
3 *Minores eo ipso quòd renuntiarunt iuri suo, læsi censentur, suaui utrque ope restitutionis in integrum.*
4 *Minor an læsus in renuntiatione beneficij ecclesiastici restituatur ad illud si iam alteri est coalatum*
5 *Renuntiat qui non facit intra tempus præstitutum.*
6 *Verbum vnum eodem loco diuersis respectibus diuersimodè accipitur.*

L. Illud. I.

Imp. ALEXANDER *A. Plotianæ.*

Minor læsus in renuntiando querelæ inofficiosi testamenti restituitur. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet Bart. Bald. Angel. Castr. Fulgos. Aretin. Ias. Alex. Sichard. Aloys. Leo, Sebast. Næui. remissiuè Casal.in annot.& Ximen, in concordant. 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo læsis, n.28. vers.ex his itaque debemus, vbi ait restituendum esse minorem aduersùs omissam querelam palàm, hoc est, pacto, & verbis expressis, vel tacita dissimulatione, hoc est, temporis lapsu: & n.29. dissoluere nititur antinomiam, quæ extare videtur inter tex.in præsenti, dum restitutionem concedit minori læso in renuntiatione querelæ inofficiosi taftamēti. & text.in l.2.in quib.caus.restit.necess. non est, dum habet quinquennij tempus datum ad querelandum minoribus non currere, ac proinde necessariam non esse restitu- 2

tionē, & fatetur Cald. Pereira arduam ac difficilem esse hotū iutium repugnantiam, commodéque pacari, & in amicitiam reduci nō posse, sed tamen sequutus Maurit. *in tract. huius tit. cap.* 149. & intellectum gloss. pen. huius text. secundo loco relatum, ait tempus quinquennij ad querelandum statutum minoribus non currere, secundùm *d. l.* 2. (quod & videtur annuere text. *in praesenti*, vt colligitur ex intellectu gloss.) & communem, per quem verbum, *cadere*, ponitur propriè, & *verb. auxilium aetatis*, ad restitutionem non refertur, sed magis priuilegium aetatis significat, quo in fauorem minorem statutum est tempus querelae praefixum non currere, subditque illam verborum impropriètatem ferendam esse vt sopiatur tanta legum contrarietas, & correctio.

3 Notatur hic text. ad hoc quòd minores eo ipso quòd renuntiarunt iuri suo, laesi censentur, iuuantúrque ope restitutionis in integrum, vt per Roder. Xuar. *alleg.* 20. *n.* 8 Franc. Sarmien. *select. lib.* 3. *cap.* 13. *n.* 2 vbi hunc text. notabilem dicit ad hoc quòd vbicunque minor facit actum, ex quo sibi nulla sequi vtilitas potest, sed posset sibi damnum inferri, laesus hoc ipso est, & danda restitutio, idem dicit Suar. de Paz *in pract. tom.* 1. *p.* 1. *temp.* 8. *n.* 124.

4 Verùm autem minor laesus in renunciatione beneficij ecclesiastici restituatur ad illud si iam alteri est collatum? vide Boër. *decis.* 350 *n.* 4. Couar. *lib.* 1. *var. cap.* 5. *à princ.* Emman. Costa *in l. Gallus*, §. *quid si tantum*, *p.* 2. *n.* 63. Menoch. *remed.* 10. *recuper. n.* 104. Pute. *p.* 1. *decis.* 437. aliàs 427. in correctis, *& p.* 3. *decis.* 63. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo laesis n.* 38. *&* 39. Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat. verbo minor, num.* 48 Peregrin. *de iure fisci, lib.* 5. *tit.* 2. *num.* 46. Flamin. Paris. *de resignat. benef. tom.* 1. *lib.* 3. *quaest.* 7. *n.* 10. *cum seqq.* Morl. *in emporio iuris p.* 1. *tit.* 5. *quaest.* 8. *per tot.* Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 7. *cap.* 20. *q.* 9. *in fin.* Nicol. Garc. *de benef. p.* 11. *cap.* 3. *n.* 61.

5 In gloss. *Cadere, pen.* Notatur ad hoc quòd renuntiat, qui intra tempus praestitutum non facit, vt per Tiraq. *de retractu, tit.* 1. §. 1 *gloss.* 2. *n.* 51.

6 In ead. gloss. ibi, *propriè, & impropriè ponitur*, &c. Notatur ad hoc quòd verbum vnum eodem loco diuersis respectibus diuersimodè accipi potest, vt per Tiraq. *de retract. lig.* §. 1 *gloss.* 18. *num.* 22.

L. Eo tempore. II.

Imp. Gordianus A. *Alexandro.*

Liberorum numerus non supplet aetatem ad priuationem beneficij in integrum restitutionis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

SUMMARIUM.

1 *Minor habens curatorem, dum eo absente contrahit, contractus est nullus; si contraxit sine curatore constituto, rescinditur contractus per restitutionem, & num.* 2.

3 *Adultus habens curatorem non potest donare, aut contrahere sine auctoritate curatoris; potest tamen liberè donare causa mortis ipso curatore inconsulto insciòque.*

4 *Adultus curatorem habens aequiparatur pupillo, & non potest contrahere absque auctoritate ipsius curatoris, amplia vt num.* 5.

6 *Quòd minor habens curatorem non obligatur ex contracta à se gesto absque illo, intelligendam vtique de obligatione ciuili.*

7 *Contractus celebratus inconsulto curatore, ne ex parte minoris, vt minor ipse non maneat gatus, obligetur verò alter cum illo contra[he]...*

8 *Venditio facta à minore sine solemnitate te[net] valet, si ille suam conditionem fecerit melio[rem].*

9 *Adultus rectè testatur sine licentia sui cu[ratoris] & potest donare causa mortis sine auctorita[te cu]ratoris, & eo contradicente, num.* 10

11 *contra Testamentum adulti non potest peti resti[tutio] in integrum.*

L. Si curatorem. III.

Impp. Dioclet. & Maximia[n]. AA. & CC. *Attiano.*

Minor habens curatorem, dum eo absente co[n]trahit, cōtractus est nullus, sine curatore [con]stituto si contraxit, rescinditur contractus per [resti]tutionem. Colligunt ex Ordin. Doctores cita[ti] *l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.* & super hunc text. insign[em], doctissimam edidit repetitionem omnibus nu[meris] absolutam noster Lusitanus Franciscus de Cal[das] Pereira, vir sanè doctus.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. defin[it] *l. Hisp.* 3. *tit.* 11. *part.* 3. *vbi gloss.* 2. *& l.* 4. *tit.* 11. *part.* ... *gloss.* 5. *in princ.* Corras. *lib.* 6. *miscel. cap.* 21. *n.* 3 ... *l.* 2. *n.* 13. *&* 14. *ff. de legat.* 3. Anton. Gom. *tom.* 2. ... *cap.* 14. *n.* 1. Emman. Costa *select. lib.* 2. *cap.* 10 ... Tiraq. *in l. si vnquā, verbo donatione largitus*, ... vbi ait quòd licèt adultus habens curatorem ... possit donare, aut contrahere sine auctoritate cu[ra]toris, potest tamen liberè donare causa mortis ... consulto insciòque ipso curatore, Spin *in specu[lum te]stam. gloss. rub.* 9. *n.* 2. vbi dicit quòd dispositio ... verificatur solùm in illo cui datur curator p[ropter] fragilitatem iudicij, & sic non habet locū in ... Donel. *in comment. ad l.* 2. *num.* 7. *de rescind. vend. &* ... *l. puberes* 101. *n.* 4. *ff. de verb. oblig. & comment. iuris* ... *lib.* 21. *cap.* 9. *col.* 5. Montan. *de tutel. & curis* ... *reg.* 7. *n.* 16. Fachinae. *controuers. lib.* 3. *cap.* 1. *&* 9. Gu[tier]. *de iuram. confirm. p.* 1. *c.* 13. *num.* 3. vbi dicit qu[òd] adultus curatorem habens aequiparatur pupill[o] ... non potest contrahere absque ipsius curatoris a[u]ctoritate, Molin. *de primogen. lib.* 2. *cap.* 9. *n.* 37. vbi [re]fert quòd aequiparatio, quae in hac lege dicitur inter prodigum & minorem curatorem haben[tem] solùm in actibus viuentium, non autem in vltim[is] voluntatibus intelligenda est, Anton. Gom. *l.* 3. *To[ri], n.* 5. vbi tenet aequiparationē huius text. de ad[ul]to habente curatorem cum minore impubere tu[to]rem habente intelligit debere quoad contractum ... obligationem, per quā ipse tenetur alteri; secus ... rò quo ad testamentum, quia potest liberè testari [si]cut maior, & bona sua etiam immobilia alienare, [le]gare, & super eis ad libitum disponere, immo ipse curatorē instituere, & licentiam executoribus da[re] vendendi bona immobilia sine decreto, Aloys. Ric. *in collect. decis. part.* 3. *collect.* 683. latè Benedict. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure, ff. de iustit. & iure, part.* 1. *cap.* ... *num.* 10. vbi. *num.* 19. resolutionem illam quòd adul[tus] curatorem habens, & sine illo contrahens mini[mè] obligetur, extendit tam cùm minor contrahit circa castrensia, quàm cùm circa alia aliunde ac[quisita].

Hunc contractum seruari non oportet.] Aduerti[t] Benedict. Ægid. *in repet. ad l. ex hoc iure, p.* 2. *num.* ... illud, quod dicitur *in praesenti*, minorem scilicet habentem

bentem curatorem ex contractu à se sine illo gesto non obligari, de ciuili vtique obligatione esse intelligendum.

In gloss. *Res.* ibi, *scil. mobiles, vel hodie quæ seruando seruari non possunt*, &c. Notatur ad hoc quòd distinctio huius l. locum etiam habet quando minor alienat mobilia, quæ seruando seruari non possunt, vt per Campeg. *de dote part.2. q.10.* Mench. *de success. creat. §.10. num.81.* Sarmient. *de reddutib. eccles. pag.2. à num.14.* Contrarium tamen sustinent Cald Pereira *in repet. huius l. verbo res.* Bened. Ægid. *vbi sup. num.10.* D. Barbos. *in l. si ante 6. num.14. in fine, ff. soluto matrim.* vbi *num.15.* respondet regulam generalem huius l. procedere in his quæ contineri possunt sub auctoritate curatoris; nam hæc tacitè videtur interdicta minori ne illa faciat sine curatoris auctoritate. Cæterùm in his ad quæ non pertinet auctoritas curatoris, nulla potest videri facta interdictio, ac ita quasi quoad illa sibi non fuerit datus curator, quod ipse solus fecerit, mero iure valebit. Et hinc hanc glossam intelligendam asserit in resolutione suprà posita quando mobilia quæ seruando seruari non possunt, alienantur per minorē per tale genus alienationis, quòd cadat sub iure administrando concesso curatori, nam aliàs quasi curatorem non habere, mero iure valebit alienatio.

7 In gloss. *Absimilis.* ibi, *quantum ad hoc item quantum ad aliud vt se non obliget, sed alios sibi, &c.* Notatur ad hoc quòd contractus à pubete celebratus inconsulto curatore non tenet ex parte minoris, vt minor ipse non maneat obligatus, obligetur verò minori alter cum illo contrahens, vt per Benedict.
8 Ægid. *in repet. d. l. ex hoc iure, part.2. num.21.* Venditio enim à minore facta sine solemnitate requisita valet, si ille suam conditionem meliorem fecerit, vt resoluit Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib 4. tit.6. num.65.* prout etiam generale est, vt qui contrahere prohibentur, propter interdictam bonorum administrationem, possint solemnitate legis omissa, meliorē facere conditionē suam, ad tradita per Tiraq. *post leges connub. gloss.8. q.8. num 65. cum seqq.* Pinel. *in l 1. de bonis mater. pag.3. num.10. cum seqq.* Matienz. *l.2. gloss.1. num.14. cum seqq. tit.3. lib.5. noua Recopil.*

9 In ead. gloss. ibi, *quia adultus testatur.* Notatur ad hoc quòd adultus potest testari sine licentia sui curatoris, vt per Cald. Pereira *in repet. huius l. verbo hunc contractum, num.20.* Guttier. *de iuram. confirm. part.1. cap.13. num.1. & de tutel. part.2. cap.14. num.15.*
10 vbi etiam tenet quòd potest donare causa mortis sine auctoritate curatoris, & eo contradicente, &
11 *num.17.* resoluit quòd contra testamentum adulti non potest peti in integrum restitutio.

SVMMARIVM.

1 *Restitutionem in integrum petens ratione minoris ætatis, necesse habet probare ætatem quam allegat, aduersarius verò quod tempus petendæ restitutionis sit elapsum, & num.2. & 4.*
3 *Minor probatur per dationem curatoris cum decreto.*
5 *Ætatis probatio per aspectum.*

L. Si minorem. IV.

Iidem AA. *&* CC. *Isidoro.*

1 QVi petit restitutionem in integrum ratione minoris ætatis, necesse habet ætatem probare quā allegat; aduersarius verò qui vult ipsum excludere, necesse habet probare quòd tempus petendæ restitutionis in integrum sit elapsum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num 1. sup. hoc tit.* post omnes Giphan. *ad hanc l. tom.1 pag.91.*

Cum contraheres, ostenderis, &c. Notatur ad hoc 2
quòd cùm minor debeat esse is, qui restitutionem petit, & aliter audiri nequeat. vtique cùm ætas sit fundamentum suę intentionis, debet illam probare, vt per l. *Hisp. 4. tit.14. part.3. vbi gloss.2. & l.2. tit.19. part.6. vbi gloss. fin.* Duen. *reg.258.* Alciat. *de præsumpt. reg.2. præsumpt 14. in princip.* Hippol. *in l. si quis ne quæstio, num.50. & seqq. ff. de quæstionib.* Turzan. *tom.1. commun. opin. lib.2. tit.12. num.27. pag 332.* Viui. *ibidem lib.4. tit.9 de probat. num.59. pag.480.* Ioseph Ludou. *tom.3. tit. de probation. concl. vnica corol.124. & Perusina decis.56.* Maurit. *de in integ. restitut. cap.316.* Sfort. Odd. *eod. tract. p.1. q.37.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verb. minoribus n.10. & verbo infra legitimum, num.19.* Mascard. *de probat. conclus.666. num.2. & concl.1059. num.8.* Menoch. *de præsumpt. lib.2. præsumpt.50. num.18.* Fului. Pacian. *de probation. lib.2. cap.24. num.14. & 15.* Brunor. à Sole *in locis communib. verbo ætas.* Sanch. *de matrim. lib.2 disp.41. num.39.* Molin. *de Iustit. tract.2. dispu.573. vers. porro,* Nicol. Garc. *de benefic. part.6. cap.2. num.185. cum seqq.*

Minor probatur per dationem curatoris cum de- 3
creto, Turzan. *d. tom.1. commun. opin. lib.2. tit.12. num 28. & 29. pag.332.* Iaffred. Balb. *decis.193.* Hieron. de Laurent. *Auenion. decis.63.*

Et tempora restitutioni, &c.] Ergo aduersarius, 4
qui excipit de lapsu temporis, debet illud probare, vt per Emman. Cost. *in repet. l. si ex cautione, num.4. vers quæro igitur, de non num. pecun.* Sfort. Odd. *in d. tract. p.1. q.39. art.1. num.1.* Cald. Pereira *verbo infra legitimum, sub num.19. vers. sed contrariam sententiam,* Mascard. *de probat concl.1282. num.2. in noua edit.*

In gloss. *Comprobatum.* ibi, *secus autem si ex aspectu appareat contrarium*, &c. Notatur ad hoc quòd ætas probatur per aspectum, vt per Cald Pereira *in l. si curatorem, verbo minoribus, num.14.* Mascard, *de probat. concl.1194. aliàs 1200. num.46.*

SVMMARIVM.

1 *Ætas minor & læsio vbi reperiuntur, ibi in integrum restitutio competit, & num.2.*
3 *Læsionem allegare quibus casibus sufficiat, absque eius probatione, remissiuè.*
4 *Negligentia sola non sufficit, sed requiritur & dolus aduersarij.*
5 *Ætas 25. annorum tam in masculis, quàm fœminis excludit restitutionem.*

L. Minoribus. V.

Iidem AA. *&* CC. *Ruso.*

VBi reperitur minor ætas & læsio, ibi competit 1
in integrum restitutio. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.1. num.1. sup. hoc tit.*

Probat hic text. ad concedendam in integrum re- 2
stitutionem nō sufficere aliquem minorem esse, nisi & læsum & circumscriptum se doceat, vt per *l. Hispan.4. in fine, tit.14. p.3. l.2. & l.6. in fin. tit.19. pag.6.* Octauian *Pedem. decis.157. n.9.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.21. cap.9. & 10. in princ.* Mascard. *de probat. concl.963. & concl.1273. aliàs 1279. à princip.* vbi

resoluit quòd petens restitutionem in integrum læsionem probare debet, Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo, vel aduersarij dolo, n. 1. cum seqq.* Pichard. *in §. extraneis. num. 53. cum seqq. Instit. de hered. qualit.* Morl. *in emporio iuris, pag. 1. tit. 5. in praelud. num. 7.* vbi 3 *num. 8.* sex casus enumerat in quibus sufficit tantùm læsionem allegare, absque eo quòd quis obstringatur ad eius probationem.

4 *Etiamsi sine dolo aduersarij*, &c.] Ergo non sufficit negligentia propria, sed requiritur etiam dolus aduersarij, vt per Stort. Odd. *de in integr. restit. pag. 1. quæst. 4 art. 2. num. 8.*

5 *Ante impletum etiam quintum & vigesimum annum*] Ergo ætas 25. annorum tam in masculis, quàm in fœminis restitutionem excludit, vt per Ordinat. Regiam Lusitan. *lib. 3. tit. 4. §. 2.* Morl. *d. tit. 5. in praelud. num 9.* Cald Pereira *in d. l. si curatorem, verbo minoribus, num. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Iudicium restitutionem in integrum non extinguitur per mortem rei, sed ad heredem transit, & num. 2.*
3 *Lis quando dicatur inchoari.*

L. Si intra ætatem. VI.

Iidem AA. & CC. Sententiæ.

1 IVdicium restitutionis in integrum non extinguitur per mortem rei, sed ad hæredem transit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. *desumunt* Bart. *in l. vlt. num. 3. in fine, ad Senatusconf. Velleian.* Sebast. Medic. *in tract. Mors omnia soluit, concl. 97. fol. mihi 173.*

3 *Lis inchoata est.*] Quando dicatur lis inchoari, vide *l. si fundus, § in venditione. ff de pignorib. l. excitis, ff. de vsuris, l. is autem 22. ff. ex quibus causis maiores,* vbi gloss. *verbo inchoata,* dicit, id est, ordinata per libellum, licèt non sit lis contestata, refert parens meus Emman. Barbosa *in comment. ad Ordin. Reg. Lusit. lib. 3. tit. 2. in princ. num. 3.*

SVMMARIVM.

1 *Tutela assumptio, sanguinisque coniunctio præsumptionem de pupilli ætate contra tutorem, aut consanguineum excitant.*
2 *Scientia præsumitur in factis consanguineorum, limitatur, num. 3. & 4 præsumitur etiam in minore coniuncto, num. 5. non autem in consanguineo puero, vel infante, num. 6. nisi agatur de errore iuris, num. 7*
8 *Scientia præsumpta ex consanguinitate non est sufficiens ad impediendam restitutionem in integrum ex capite ignorantiæ.*
9 *Scientiæ præsumptio in consanguineo locum habet etiam in coniunctis remoti gradus.*
10 *Dispositio quantumcunque exorbitans ac correctoria loquens in contractu habet locum in distractu.*
11 *Contractus & distractus à pari procedunt, & eiusdem naturæ sunt.*
12 *Testis si deponat primo loco per verbum credo, in secundo per verbum assertiuum veritatis, eo casu standum est dicto secundo.*

L. De tutela. VII.

Iidem AA. & CC. Seueræ.

ASsumptio tutelę, & sanguinis coniunctio sumptionem de pupilli ætate contra tuto aut consanguineum excitant. Colligunt ex O. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* post Giphan. *ad hanc legem tom. 1. pag. 92.*

Quàm sanguinis proximitas, &c.] Notatur ad quòd scientia præsumitur in factis consanguineorum, vt per Duen. *reg. 125.* Socin. *reg. 98.* Tiraquel *pœnis temper. causa 23. n. 2.* Menoch. *remed. 16. ...* *n. 41. cum seqq. & cons. 1. num. 18 ..* Viui. *tom 1. comm. opin. lib. 4. tit. 9. num. 351 pag. 511.* Mascard *de pr... concl. 407. n. 1. & concl. 413. etiam. n. 1.* Cardin. Tusc. *pract. concl. lit. C, concl. 741. n. 1.* latè Farin. *fragm. ... p. 2. lit. I, n. 268. cum seqq.* vbi *n. 195.* limitat in coniuncto qui non conuersatur cum coniuncto, & *n. ...* limitat etiam in coniuncto, qui ægrotabat temp... actus gesti à consanguineo, & *n. 198.* restringit ... que in coniuncto nouo.

Et nuncupatim quòd scientia præsumatur in ... nore coniuncto, resoluunt Anton. Gabr. *comm. ... lib. 1. tit. de præsumpt. concl. 6. .14.* Mascard. *d. conc. 407. n. 3. & concl. 413. n. 19.* vbi declarat hoc non pr... cedere in consanguineo puero, vel infante. Meno. *de præsumpt. lib. 6. præs. 24. n. 36.* vbi intelligit ... iuris errore agatur. Farin *d. p. 2. lit. I, n. 184 & ...* *post Surd. cons. 251. n. 15.* & Ioan. Bapt Costa *de ... scientia, & ignor. inspect. 73. n. 12.* resoluit quòd ... impediendum restitutionem in integrum ex ca... ignorantiæ præsumpta scientia ex consanguin... non sufficit.

Quæ quidem scientiæ præsumptio in consang... neo locum habet etiam quoad coniunctos re... gradus, vt per Duen *d. reg. 125. limit. 4.* Anton. Ga... *d. concl. 6. n. 12. & 43.* Mascard. *d. concl. 413. num. ...* Menoch. *d. præsump. 24. n. 35.* Farin. *d. lit. I, n. 183.* vbi extendit vsque ad gradus iuris ciuilis.

Præstitisti liberationem, &c.] Notatur ad hoc quòd dispositio quantumcunque exorbitans atque etiam correctoria, loquens in contractu habet lo... in distractu, vt per Tiraq. *de iure mariti, gloss. ... num.* A pari enim procedunt, & eiusdem sunt naturę contractus, & distractus, vt per Surd. *de alim. tit. 8. priu. 22. n. 6.* Cald. Pereira *de potest. eligendi cap. 7. num. ...* Escobar *de ratiocin. cap. 14. n. 42.* Stephan Grat... *discept. forens. cap. 168. num. 7. & 10. cum seqq.* Cen... *commun. contra commun. tom 4. q. 897. n. 886.* Car... Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib. 1. tit 2. n 15. cum seqq.* D. Barbos. *in l. heres. absens, § proinde, num 13. de iudic.* quos refero ego ipse *de appellatiua verborum vtriusque iuris significat. appell. 59. num 4.*

In gloss. *Probata.* ibi, *vel tunc. credidit se maiorem & nunc aliter credit,* &c. Notatur ad hoc quòd quando testis primo loco deposuit per verbum *credo, ...* secundo deponit per verbum assertiuum veritatis, eo casu semper standum est secundo dicto, vt per Crot. *de testib. num. 343.* Clar. *lib. 5. §. fin. q. 53. num. 16.*

L. Minoribus. VIII.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. Iuliano Proconsuli Africæ.

INomissis ex certa scientia, vel siue, minor restituitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

SUMMARIUM.

1 *Minor læsus non sui facilitate, nec etiam dolo aduersarij, sed casu fortuito, non dicitur circunscriptus, & ideo non restituitur in integrum, & n. 2.*
3 *Minor non videtur deceptus iure communi vsus.*
4 *Minor vt restituatur probare debet quòd aduersarij dolo, suáue facilitate fuit circumuentus.*
5 *Videtur, pro præsumitur.*
6 *Læsus gerens se vt prudens paterfamilias, an teneatur probare, remissiuè.*

L. Non videtur. IX. & vlt.

Imp. ZENO A. *Æliano P. P.*

1 Minor læsus non sui facilitate, quia facit id, quod diligens paterfamilias faceret, nec etiam læsus dolo aduersarij, sed casu fortuito, non dicitur circunscriptus, & ideo non restituitur in integrum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* post omnes Giphan. *ad hanc l. tom. 1. pag. 93.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 6. tit. 19. part. 6. vbi gloss. 15.* Mathesil. *sing. 58.* Alciat. *de præsumption. reg. 1. præs. 42. num. 6.* Cuiac. *lib. 16. obseru. 14.* Vezin. *tom. 1. communium opin. lib. 2. tit. 12. num. 57. pag. 332.* vbi quòd minori ex accidenti læso non succurritur, Tiraquel. *ad si item tit. de retractu lign. num. 51.* vbi quòd non videtur deceptus minor iure communi vsus, *& n. 54. & seqq.* Mascard. *de probat. concl. 1058.* aliàs 1062.

3 *num. 25. in fine,* vbi quòd non videtur circunscriptus minor, qui iure sit vsus communi, Morl. *in emporio iuris ciuilis p. 1. tit. 10. q. 4. num. 8.* Anton. Gom. *l. 50. Tauri num. 14. in princip.* vbi quòd minor non restituitur si fecerit quòd quilibet maior & prudens fecisset. Valasc. *consult. 138. num. 26* D. Barbos. *in l. 1. part. 4. num. 128. ff. soluto matrim.* vbi ait quòd minor, qui iure communi vsus est, restitutionem petere non potest.

4 Notatur ad hoc quòd minor debet probare ad hoc vt restituatur, quòd aduersarij dolo, suáve facilitate fuit circumuentus, vt per Mandos. *de ætate min. q. 4.* Rebuff. *tom. 2. ad leges Galliæ tit. de restitut. art. 1. gloss. 3. num. 26.* Menoch. *consil. 100. num. 189.* Mascard. *dict. conclus. 1062. num. 25. in princ.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo sua facultate n. 1.*

5 *Videtur.*] Idest, præsumitur, secundùm Innoc. *in cap. auditis, num. 3. de restit. in integrum.*

6 In gloss. *Qui, vlt.* Vtrùm læsus gerens se vt prudens paterfamilias, teneatur probare læsionem? vide Alciat. *de præs. 41. n. 6.* Mauric. *de restitut. c. 174.* Rebuff. *d. gloss. 3. num. 16.*

De filiofamilias minore.

TIT. XXIII.

Cum tractatus de restitutione minorum latè pateat, icirco generali titulo subiiciuntur multi speciales: ex quibus hic 23. & tres qui proximè sequuntur ad personas respiciunt, idest, ad minorem, ad eius fideiussores, vel tutores, siue curatores, vel socios & consortes. Hic igitur tit. agitur de filiofam minore, quia dubitabatur, an ei succurrendum esset, ne per eum prospiciatur patri perfectæ ætatis, contra scopum edicti prætorij. Et responsum fuit ipsum filiumfam. esse restituendum: eius autem patri, si de peculio conuenіatur, restitutiones denegandam, *nisi fr si minor se maior dix. l. vlt.* Scripserunt in hanc rubricam Angel. Fulgos. Alex. Aloys. Leo, Sebast. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesembec.

SUMMARIUM.

1 *Patris auctoritas non firmat contractum filiifam. vt non sit locus restitutioni in integrum.*
2 *Filiusfam. minor fideiussoribus pro patre, ex successione omissa adhuc petit restitutionem in integrum, & num. 3. fallit si fideiubeat pro liberando patre à carceribus, num. 4.*

L. Filiusfamilias. I.

Imp. GORDIANVS A. *Gaudiano militi.*

Auctoritas patris non firmat contractum filijfam. vt restitutioni in integrum non sit locus. 1 Item filiusfam. minor pro patre fideiubens ex successione omissa, in integrum restitutionem adhuc 2 petit. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Angel. Castr. Fulgos. Alex. Aloys. Leo, Sebastian. Næui. temissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Vide Anton Gom. *var. tom. 2. cap. 13. num. 19.* vbi 3 citato hoc text. dicit quòd si minor. 25. annis pro alio fideiubeat, licèt mero iure teneatur, potest restitui, modò sit fideiussor extranei, modò coniunctæ personæ, & modò debitor principalis sit soluendo, modò non, immò, quod magis est, hoc casu præsumitur læsio subditque hoc singulariter limitati prӕterquam si fideiubeat pro patre incarcerato, quæ tunc tenetur, & efficaciter obligatur, cùm quilibet maior, & prudens hoc faceret. Rebuff. *ad leges Galliæ tom. 2. tract. de restitution. art. 2. gloss. 3. num. 4.* vbi per hunc text. tenet quòd restitutio minoris non prodest fideiussori, & quamuis minor restitutus sit aduersùs principalem, tamen cogetur fideiussor soluere, & postea aget contra minorem. Sfort. Odd. *de in integ. restitut. part. 2. q. 54. art. 2.* Aldouin *consil. 1. num. 23.* Gam. *Lusitan. decis. 161. num. 5.* vbi tenet per hunc text. quòd fideiussio etiam pro patre de per se solum sine alia probatione læsionis læsum fideiussorem esse demonstrat, Guttier. *practic. lib. 2. q. 128. num. 3. vers. in contrarium, in fine,* vbi air quòd minor fideiubens, & intercedens pro alio, eo ipso dicitur læsus, & potest restitui aduersùs fideiussionem sine alia probatione læsionis; optimè Molin. *de iustit. tract. 2. disp. 540. num. 25. vers. minor,* vbi dicit haberi in hoc text. quòd minor 25. annis, quamuis fideiussor pro aliquo existat, non est ea obligatio ipso iure nulla, per beneficium tamen restitutonis in integrum eliditur, atque annullatur, esto sit fideiussor patris, & esto debitor principalis non sit soluendo. quia eo ipso quòd talis minor soluere debet pro debitore principali, censetur læsus ea fideiussione. Idem dicit Rebello *de obligat. iustit. part. 2. lib. 16. de contractu fideiuss. quæst vnic. n. 14.*

Sed etsi pro patre, &c.] Fallit si fideiubeat pro libe- 4 rando patre à carceribus, Anton. Gom. *vbi suprà,* Molin. & Rebello *dictis locis,* Stephan. Gratian. *discept. forens. 108. num. 41. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Filius adversus mutuum restituitur, nisi interuenerit iussu patris, & num. 2.*

3 *Minor ex ætate lapsus restitutionem in integrum postulat.*

L. Si frater tuus. II. & vlt.

Idem A. Triphoni militi.

1 Filius aduersùs mutuum restituitur, nisi iussus patris interuenerit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Marbesil. *notab. 58.* Sfort. Odd. *de in integr. restit. p. 2. q. 51. num. 39. cum seqq.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 21. cap. 7. vol. 3.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloss. 6. §. 1. num. 2. col. 2.* vbi dicit quòd minor *in præsenti*, destitutus erat omnino omni remedio iuris ordinario, quia, vt text. dicit, excipere nihil poterat, nec item agere, vnde minor læsus remedio iuris ordinario distitutus reperiebatur, quapropter vt læsio restauraretur, meritò recurrendum erat ex bono & æquo, quod in restitutione versatur ad beneficium iuris indultum minoribus, atque adeò ad restitutionis auxilium; subditque hunc text. rectissimè allegari posse ad id, vt scilicet restitutio ita demum concedatur si nullum aliud remedium subsit ordinarium.

3 *Lubricum ætatis*, &c.] Vide Donell. *dict. lib. 21. cap. 10. col. 1. in princip.* vbi ait quòd sic per metaphoram imbecillitas consilij, qua tanquam in loco lubrico versans facilè labatur, & *ibi* notatis Osualdus Hilligerus *lit. A.*

De fideiussoribus minorum.

TIT. XXIV.

Minor cùm vendit prædium sine auctoritate curatoris, & decreto iudicis, venditio ipso iure nulla est: venditione autem rectè facta, ita vt ipso iure valeat, ac fideiussor accessit, hic casus pertinet ad hunc tit. Scripserunt in hanc rubr. Bart. Angel. Aretin. Alex. Fulgos. Aloys. de Leo, Sebastian Næu. item Cuiac. Pac. & Wesembec.

SVMMARIVM.

1 *Restitutio minorem liberat ab onere euictionis, & num. 2. de eius fideiussore quid, num. 3.*

L. Postquam. I.

Impp. SEVERVS *&* ANTONINVS AA. *Mironi.*

1 Restitutio minorem liberat ab euictionis onere, ac præstatione. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet Bart. Angel. Castr. Aretin. Bald. Alex. Fulgos. Aloys. Leo, Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt, il- 2 liúsque materiam latè explicant & præcipuè ad hoc quòd licèt minori læso per restitutionis in integrum beneficium succurratur, eius tamen fideiussori non 3 semper succurritur, Roman. *sing. 551.* Hippol. *in repet. rubr. de fideiussor. n. 267.* Myosing *cent. 4. obseru. 18. & 19.* Rebuff. *ad leges Galliæ tom. 2. tit. de restitut. art. 2. gloss. 3. num. 4.* Duen. *reg. 330. à princip.* Canon. *commentar. iuris ciuilis lib. 6. cap. 7. num. 8.* Maurit. *de restitut. in integ. cap. 14.* Sfort. Odd. *in simili tract. q. 57. art. 6. num. 47.* Donell. *commentar. iuris ciuilis lib. 21. cap 14. col. 3. cum seqq.* Anton. Fab. *lib. 8. coniectur. cap. 3.* Gregor. Lop. *l. 4. in gloss. por razon. tit. 12. part. 5.* vbi ex Bart. dicit quòd si minor vendens prædium promittat de euictione, & det fideiussorem, tunc fideiussor non tenebitur, ex quo vendens sine decreto non remansit obligatus ciuiliter, nec naturaliter; sed si extraneus promittat de euictione, & det fideiussorem, tunc tenebitur fideiussor. Menoch. *cons. 179. n. 1.* vbi citato hoc text. dicit quòd minore liberato mediante restitutione in integrum, non liberari eius fideiussorem, quia huiusmodi restitutionis in integrum beneficium personæ minoris concessum non extenditur ad eius fideiussorem. Gutier. *de iuram. confirm. part. 3. c. 15. n. 16.* vbi tenet quòd minor non poterit in se suscipere iudicium habitũ contra suum fideiussorem ad vtilitatem ipsius fideiussoris, cùm aduersùs suum fideiussorem competat sibi restitutio. Baëza *de non meliorandis c. 15. n. 11.* vbi dicit conclusionem textus procedere, quia hic minor peculiari personæ priuilegio se tuetur; si autem iure cõmuni se defenderet, etiam fideiussor eodem iure tutus esset. Gam. *Lusit. decis. 79. num. 2.* vbi quòd fideiussio accedens venditioni rei minoris factæ sine decreto iudicis, & curatoris auctoritate, non valet. D. Barbos. *in l. quia tale, n. 68. ff. soluto matrim.* vbi aduertit vt fideiussor minoris videat quid sibi sit vtilius, an tueri se ex sua persona ope exceptionis, vel exspectare quòd minor impetret restitutionem, quæ etiam ei proderit. *& in l. maritum, eod. tit. num 83.* vbi admonet quòd fideiussor conuentus debet denuntiare principali, vt veniat ad eius defensionem, qui veniens ex propria persona poterit opponere exceptionem personalem sibi competentem, & sic uer eam prodesse fideiussori ne aliàs prædicta exceptio sibi competens reddatur inutilis, & *num 87.* per hunc text. resoluit fideiussorem aduersùs minorem non posse habere recursum. Cardos. *in prax. iudicum, & Aduoc. verbo fideiussor, num. 6. vers. fideiussori,* vbi dicit quòd illi pro minore non competit restitutio in integrum, quamuis minori competeret. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo minoribus n. 41. ad fin.* vbi ait Imperatores *in præsenti* rescripsisse restitutionis beneficium minori concessum eius fideiussori nullatenus prodesse, *& quæst. forens. lib. 1. q. 15. num. 13. ad fin.* vbi quòd fideiussor minoris contra eum non habet recursum, *& de empt. & vendit. c. 32. num. 14.* vbi resoluit quòd licèt minori læso per restitutionis in integrũ beneficium succurratur, eius tamen fideiussori non semper succurritur, quia beneficium huiusmodi est personale, ac proinde fideiussori non prodest, & *n. 15.* limitat quando remedio ordinario minori succurritur, putà quia dolo aduersarij minor fuit deceptus, quoniam tunc fideiussor etiam ex persona sua de dolo agere posset, & *n. 16.* limitat etiam quando creditor posset habere regressum contra alium quàm fideiussorem, tunc minoris restitutio proderit fideiussori, & *n. 17.* limitat quoq; quando fideiussore conuento, qui esset habiturus regressum contra minorem debitorẽ principalem

cipalem, ipse minor compareret vt deffensor necessarius in iudicio pro ipso fideiussore, & peteret restitutionem in integrum, tunc restitutio etiã fideiussori prodesset,& *n.*19. limitat pariter quando restitutio nullum esset allatura commodum minori, si restitutio sua non prodesset fideiussori, scilicet quia esset casus in quo minor aduersùs fideiussorem restitutionem petere non posset, tunc etiam restitutio minori concessa transiret ad eius fideiussorem & *num.*20. denique limitat quando fideiussor pro re minoris stipularetur,& fideiuberet, vtpote si minor rem venderet,in qua est deceptus,si aliquis fideiussierit pro eo illi fideiussori, post minoris restitutionem succurritur, idem si satisdederit.

SVMMARIVM.

1 *Fideiussor minoris ex persona minoris non gaudet beneficio restitutionis, excepto dolo aduersary, & num.2.*

3 *Decretum iudicis in contractibus minorũ non supplet auctoritatẽ tutoris,vel curatoris, distingue vt n.4.*

5 *Restitutio minoris prodest fideiussori quando propter hoc creditor non remanet in damno.*

L. Si ea quæ tibi. II. & vlt.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Curioni.*

1 FIdeiussor minoris ex persona minoris restitutionis beneficio non gaudet,excepto aduersarij dolo. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.*1. *num.*1. *suprà hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt,& præcipuè ad hoc quòd vbicumque dolo aduersarij minor fuit deceptus, tunc fideiussor etiam ex persona sua de dolo agere posset, *l. Hispan.*4. *tit.*21. *part.*5. *vbi gloss.*2. Duen. *reg.*330. *limit.*1. Tiraq. *in l. si vnquam in fine*, *num.*6. Ioseph. Ludou. *Perus. decis.*27. *num.*10. Sfort. Odd. *de restitut. in integrum, pag.*1. *q.*48. *art.*2. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo minoribus, num.*51. vbi rationem præstat, quia æquius est aduersarium, qui dolum commisit damnum pati, quàm fideiussorem, qui bona fide intercessit, de proprio matrimonio soluere, *& de empt. & vendit. cap.*32. *n.*15. vbi subdit quòd fideiussor prohibetur tantùm agere ratione ætatis, non alia ex causa, vtpote si deceptus fuit minor vltra dimidium, vel dolo, aut metu inductus, quia hoc casu minoris restitutio etiam fideiussori proderit. D. Barbos. *in l. quia tale*, *num.*67. *ff. soluto. matrim.* vbi ait textum *in præsenti* sub distinctione decidere, quòd si minor sit læsus sua facilitate, tunc restitutio minoris non prodest fideiussori; si verò sit læsus dolo aduersarij, tunc restitutio etiam prodest fideiussori: & deinde quærit de quo dolo textus iste intelligi debeat, latè Molin. *de Iustit. tract.*2. *disp.*540. *num.*16. vbi dicit quòd quando aliquis pro minore fideiussor extitit, & minor se inuenit læsum, aut interuenit dolus in eo, in quo minor est læsus, saltem materialis, atque re ipsa, ita quòd quamuis dolus non fuerit inuentus, læsio tamen est talis vt quoad eam neque obligatio ciuilis, neque naturalis oriatur ex eo contractu ex parte minoris, vt si minor vendidit rem vltra dimidium iusti pretij, vel eam emit vltra dimidium iusti pretij, non intendente altero contrahente eum decipere: aut non interuenit dolus etiam materialis explicatus, sed minor obligatur non sit saltem naturaliter, cæterùm minor propter læsionem beneficio restitutionis in integrum rescindit contractum: tunc in priori euentu siue dolus interuenerit formaliter, siue materialiter solùm, vtique quoad id, quoad quod nec naturalis obligatio consurrexit ex parte minoris si minori subueniatur quocunque modo etiam beneficio restitutionis in integrum, fideiussor pro eo adhibitus quod id præcise quoad quod neque naturalis obligatio consurrexerat ex parte minoris, ad nihil tenetur creditori: quoniam obligatio fideiussoris semper nititur alicui obligationi saltẽ naturali, principalis debitoris, eiúsve, pro quo fideiussor extitit; quare si illa non extitit ex parte illius, pro quo fideiussit, neque ipse quoad id tenetur. Additque idem Molina id intelligendum esse non solùm quando interuenit dolus formaliter, sed etiam quando interuenit solùm materialiter modo explicato, & non solum in obligatione fideiussoria, sed etiam in principali, vt si quis post contractum minoris debitũ illius in se suscepisset, confirmando contractum, quia enim hæc obligatio etiam nititur primæ obligationi minoris, vtique si illa nulla fuit omnino, hæc quoque nulla omnino est censenda, Rebello. *de obligat. iustit p.*2. *lib.*16. *de contractu fideiuss. q. vnic. num.* 5. vbi resoluit quòd minoris fideiussor non tenetur si eius obligatio non fuit valida saltẽ naturaliter, semper enim obligatio fideiussoria obligationi alterius innititur, vnde si prior ista obligatio nulla est, neque etiam obligatio fideiussoris, qualis esset si dato fideiussore minor vendidisset sine decreto iudicis rem immobilẽ, vel rem pretiosam, quæ seruando seruari poterat, vt enim venditio hæc est ipso iure nulla ex parte minoris, ita etiam fideiussio exhibita pro ea.

In gloss. *Præsidis.* ibi, *item & curatoris*, &c. Notatur ad hoc quòd iudicis decretum in contractibus minorum non supplet tutoris, vel curatoris auctoritatem, cuius contrarium tenere videtur gloss. *in l. si curatorem*, *sup. de in integ. restit. minor.* pro quarum concordia laborat Farinac. *in praxi crimin. p.*1. *q.*15. *num.*37. *cum seqq.* vbi *num.*39. post Simoncel. *in tract. de decretis lib.*3. *tit.*7. *inspect.*2. *num.*25. *cum seqq.* distinguit quòd scilicet si sumus in actu, qui vltra tutoris & curatoris auctoritatem, requirit etiam iudicis decretum, vt puta in alienationibus mobilium minoris, & tunc vtique concludi debet quòd iudex nec tutoris, nec curatoris defectum supplere possit, quo casu procedit resolutio huius gloss. Secus verò vbi sumus in actu, qui per solum tutorem, seu curatorem absque iudicis decreto expediri potest, tunc iudex valebit defectum tutoris, vel curatoris supplere, siue sumus in actu necessario, vtputà liberationis, & sic in solutione facienda, siue etiam in actu voluntario, & ita procedit dictum glossæ *in citata l. si curatorem.* 3 4

Ad gloss. *Vtrique, fin.* Notatur ad hoc quòd restitutio minoris, prodest fideiussori quando propter hoc creditor non remanet in damno, quia scilicet superest debitor principalis, à quo id, quod sibi debetur, possit exigere, vt per Rebuffum *de leges Galliæ tom.*2. *titul. de restitut. art.*2. *gloss.* 3. *num.* 11. Duen. *reg.*330. *limit.*2. D. Barbos. *in l. quia tale, num.*70. *in princ. ff. soluto matrim.* vbi subdit ideo restitutionem minoris non prodesse fideiussori, quia si prodesset, hoc esset in necem, & manifestum damnum creditoris; & à cessante ratione infert quòd si creditor non remanet in damno, quia adhuc habet à quo suum debitum exigat, restitutio minoris non solùm illi proderit, sed & fideiussori. 5

Si

✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱

Si tutor, vel curator interuenerit.

Tit. XXV.

Tutor, vel curator tribus modis interuenire Potest, 1. si minor tutore, vel curatore auctore, vel in iudicio, vel extra iudicium aliquid gessit. 2. cùm tutor tutorio, vel curator curatorio nomine aliquid gessit 3 cùm tutor, vel curator suo nomine contrahit, nihilominus restitutio conceditur, sed tutori, vel curatori non prodest. Scripserunt in hanc rubr. Angel. Alexand. Fulgos. Aloys. Leo, Sebast. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesembec.

SVMMARIVM.

1 *Minor aduersùs aditam hereditatem infra legitimum tempus restituitur.*

2 *Minor si legitimam ætatem adimpleuit ob læsionem per aditionem hæreditatis factam conuenit curatorem.*

L. Si iam puberes. I.

Imp. Antoninus A. *Martianæ, & aliis.*

1 Minor aduersùs aditam hęreditatem infra legi-
2 timũ tempus restitutitur. Item minor si legitimam ætatem adimpleuit, ob læsionem per aditionem hæreditatis factam conuenit curatorem. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Angel. Castrens. Alexand. Fulgos. Bald. Aloys Leo, Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Vide Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis, sub num. 50. de in integrum restitut. minor.* vbi dicit quòd Imper. *in præsenti*, filiis adeuntibus hæreditatem paternam, in integrum restitutionem pollicetur.

SVMMARIVM.

1 *Minoribus circunuentis in iudicio non obest præsentia tutoris in impetrando beneficio restitutionis.*

2 *Minoribus læsis tam in iudicialibus, quàm extraiudicialibus concedenda restitutio.*

3 *Tutoris auctoritas atque consensus licèt expresè interponi debeant in actibus extraiudicialibus, in iudicialibus tamen eius præsentia sufficiet, qui debet consentire, vel autoritatem præstare si non contradicat.*

L. Minoribus. II.

Imp. Alexander A. *eidem.*

1 Circumuentis in iudicio minoribus tutoris pręsentia non obest in imperrando restitutionis beneficio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

2 Vide Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis, sub num. 50. de in integrum restitut. minor.* vbi asserit textum *in præsenti* probare minoribus læsis tam in iudicialibus, quàm extraiudicialibus concedendá esse restitutionem, nulla consideratione facta lædantur ex contractu, seu quasi, vel distractu. Sanchez *de matrim. lib. 6. disp. 38. num. 11.* vbi *per hunc text. & l. 1. suprà proximam* resoluit quòd minor etsi auctoritate tutoris contrahat, si læsus sit, potest petere restitutionem; & addit idem dicendum esse quando interueniente iudicis decreto contraheret.

Notatur ad hoc quòd licèt auctoritas, aut con- 3
sensus solemnitatis debeant expresè interponi in actibus extraiudicialibus, videlicet contractibus, & similibus; at in iudicialibus sufficit eius præsentia, qui debet consentire, vel auctoritatem præstare si non contradicat, vt per Tiraquel. *de iure mariti, gloss. 7. num. 37.*

SVMMARIVM.

1 *Restitutionis remedium vt extraordinarium, si sit pinguius, minor omisso ordinario, actionem tutelæ intentare potest.*

2 *Minor aduersùs contractum gestum cum tutore, aut curatore, potest restitui, in quo ille malè negotium gessit, & sic quando læsio interuenit.*

3 *Remedium extraordinarium si est vtilius ordinario, omisso isto potest intentari illud.*

4 *Minori non denegatur restitutio, quoties per hanc pleniùs, seu pinguius illi succurritur.*

L. Ad inuidiam. III.

Impp. Dioclet. & Maximian. AA. *Nicomedi.*

1 Restitutionis remedium vt extraordinarium si sit pinguius, minor omisso ordinario, actionem tutelæ intentare potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Malè gessisse probari possunt, &c.] His verbis in- 2
nuit Imper. eo casu aduersùs contractum cum tutore, aut curatore gestum posse minorem restitui, in quo ille male negotium gessit, & sic quando læsio interuenit. Ita textum hunc intelligunt Menchac. *controuers. vsufreq. part. 2. cap. 66. num. 4.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, de in integr. restit. min. verbo læsis, n. 61. in princ.*

Licèt personali actione, &c.] Notatur ad hoc quòd 3
si remedium extraordinarium vtilius sit ordinario, omisso isto, potest illud intentari, vt per Zas. *lib. 1. respons. cap. 29. num. 20.* Pinel. *in l. 2. de rescind. vendit. part. 3. cap. 1. num. 19.* Maurit. *de restitut. in integrum. c. 11. n. 7.* Sfort. Odd. *in simili tract. p. 1. q. 17. n. 33.* Mod. *in emporio iuris part. 1. tit. 5. q. 3. n. 12.* Vnde prouenit
vt minori non denegetur restitutio, quoties per 4
hunc pleniùs, seu pinguiùs illi succurritur, ad not. per Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo libertis, n. 114. de reuocand. donat.* Maurit. *d. cap. 11. num. 7.* Cald. Pereira *d. verbo læsis, n. 11.* quos refero ego ipse *de Axiom. iuris vsufreq. axiom. 202. n. 2.*

L. Si creditor. IV.

Iidem AA. & CC. *Isidoro.*

Minor non restituitur aduersùs obligationem 1
quam in se recipit eiusdem curator. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

De intellectu huius text. agit Donel *ad l. ei qui 7. n. 2 vers. hic nonnulli, infr. quod cum eo*, vbi citat Bart. *in princ. & num. 2.*

SVM

SVMMARIVM.

1 *Minor quamuis possit restitui, contra administratorem tamen potest experiri, nec eidem præiudicat electio.*
2 *Contractus & distractus à pari procedunt, & eiusdem sunt naturæ.*
3 *Instantia perempta, & lata sententia ab obseruatione iudicij non pereunt effectus inducti per litis contestationem.*
4 *Minor potest vel agere ad interesse contra tutorem vel etiam petere restitutionem in integrum quando fuit læsus in actu tutoris.*

L. Etiam tutoribus. V. & vlt.

Iidem AA. *&* CC. *Valentino.*

1 QVamuis minor possit restitui, tamen contra administratorem potest experiri, nec eidem præiudicat electio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1.supr.hoc tit.*

2 *Distrahentibus, vel aliàs contrahentibus, &c.*] Ergo contractus, & distractus à pari procedunt, & eiusdem sunt naturæ, de quo vide Surd. *de aliment. tit.8.priuil.22. num.6.* Cald. Pereira *de potest. eligen. cap.7. num. 15.* Escob. *de ratiocin. cap.14. numer.42.* Stephan. Gratian. *discept. forens.cap.168. n.7. & 10. cum seqq.* Ceuall. *commun. contra commun. tom.4. quæst 897.num.886.* Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig.convent.lib.1. tit.2. num.15. cum seqq.* D. Barbos. *in l.heres absens, § proinde, num.13 ff. de iudic.* quos refero *de appellatiua verbor. vtriusque iuris signif.appell.59.num.4.*

3 In gloss. *Generando, fin.*ibi, *sol. speciale in iudiciis,* &c. Notatur ad hoc quòd perempta instantia, & lata sententia ab obseruatione iudicij non pereunt effectus inducti per litis contestationem, vt per Anton. Gom. *var. tom.1.cap.3.n.31.vers. quartò facit.*

4 Notatur etiam ad hoc quòd minor potest vel agere ad interesse contra tutorem, vel etiam petere restitutionem in integrum, quando fuit læsus in actu tutoris, vt per Roland. *cons.72. num.47. vol.3.* Surd. *decis.253.num.18.*

Si in communi, eadémque causa restitutio postuletur.

Tit. XXVI.

IN communi causa minor pro sua tantùm parte restituitur, sed ea restitutio non prodest consorti. Scripserunt in hanc rubr. Fulgos. Aloys. de Leo, Sebast. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesembec.

SVMMARIVM.

1 *Pactum sororis natu maioris non præiudicat fratri.*
2 *Restitutio minoris non prodest maiori habenti causam communem.*
3 *Minore restituto in sua parte, non censentur restituti alij socij.*
4 *Restitutio minoris, etiam in re communi, & indiuisa consorti non prodest.*
5 *Ius sororitatis, vel fraternitatis nihil operatur, quo magis frater possit transigere in causa communi sui & fratres.*
6 *Bona minorum communia si sunt ab altero minore alienata sine suo consensu & mandato, & factus maior, qui non vendidit, ratificet, & qui vendidit restitui petat, non poterit etiam qui ratificauit, restitui.*
7 *Ratificari potest quod nostro nomine gestum est quantum ad ipsius ratificantis præiudicium.*
8 *Minor si rem propriam alienauit, obseruatis iuris solemnibus, non potest maior factus contra alienationem huiusmodi beneficio minoris ætatis amplius restitui, si illam iam ratificauit.*
9 *Res vel causa quando est indiuidua, vt seruitus, tunc restitutio concessa minori, prodest maiori.*

L. Nec si maior. Vnic.

Impp. Dioclet. *&* Maximian. AA. *&* CC. *Aphobio, & aliis.*

PActum sororis natu maioris non præiudicat fratri. Item restitutio minoris non prodest maiori 1 2
communem causam habenti. Colligunt ex Ordin. Cyn. Saliceт. Bald. Angel. Iacob. de S. Georgio, Castr. Fulgos. Alex. Aloys. Leo, Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord part.1. & 2.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Alex. *cons.55.num.17.lib.5.* Alphan *collect.437.* Anton. Gom. *var. tom.2. cap.14. num.10.* vbi quòd restituto minore in sua parte non censentur alij socij restituti, D. Barbos. *in l.1.ff.soluto matr. p.3.n.63.* vbi ait certum esse restitutionem minoris etiam in 3
re communi, & indiuisa, consorti nõ prodesse. Menoch. *controuers. vsufreq. part.2 cap.23. num.11. in princip.* 4
vbi ex hoc text. colligit ius sororitatis, vel fraternitatis nihil operari, quo magis frater possit transigere in causa communi sui & fratris, Menoch. *remed.* 5
15.recup.n.129. & seqq. vbi dicit *in præsenti* esse casum notabilem, dum probatur hîc quòd si minorum bona communia sint ab altero minore alienata sine suo consensu & mandato, & factus maior, qui non vendidit, ratificet, qui vendidit restitui petat, non poterit qui ratificauit, restitui. Donell. *comment. iuris ciuilis lib.21. cap.vlt.vers. quæ de re,* vbi sic dicit: quæ si cum alio communis, pro parte sua restituitur, nec ætas eius cæteris patrocinatur. Paul. Montan. *de tutelis, & curis, cap.35. num.517.* 6

Notatur ad huc quòd potest ratificari quod nostro nomine gestum est quantum ad ipsius ratificantis præiudicium, vt per Tiraquel. *de retractu lig. §.1.gloss.9.n.248.* & citatos per me *ad reg. rerum 9. de regul. iuris lib 6.* 7

Nam si cognitis, &c.] Notatur ad hoc quòd si minor rem alienauit propriam, obseruatis iuris solemnibus, non potest maior factus contra alienationem huiusmodi beneficio minori ætatis ampliùs restitui, si illam iam confirmauit, ratámque habuit, vt per Menoch. *de remed.15.recup.num.101.* Simoncel. *de decretis lib.3. tit.9. in præfat.* Sfort. *de in integ. restitut. quæst.25.num.5.cum seqq.* 8

In gloss. *Patrocinari, fin.* ibi, *si autem esset indiuidua, putà seruitus fortè.* &c. Notatur ad hoc quando res vel causa est indiuidua, vt seruitus, tunc restitutio cõcessa minori prodest maiori, quia si plures habent ius seruitutis in fundo alieno, qui remiserunt seruitutem, & vnus eorum est minor, & restituitur, 9

eius

eius restitutio prodest aliis maioribus, vt per Gam. *Lusit. decis.* 291. *num.* 1. vbi dicit quòd in indiuiduis, & in quasi indiuiduis, restituo minorum prodest maiori consorti litis, Afflict. *decis.* 213. vbi *num.* 3. inquit fuisse per sacrum Consilium conclusum quòd in indiuiduis & connexis beneficium quod competit minori, extenditur ad consortes eiusdem litis maiores, Menoch. *remed.* 15. *recuper. num.* 131. & *consil.* 123. *num.* 15. & *consil.* 136. *num.* 23. Surd. *de aliment. tit.* 9. *q.* 14. *num.* 1. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo vel aduersary dolo. num.* 15. *cum seqq.* D. Barbos. *in d. l.* 1. *part.* 3. *num.* 63. latè Guttier. *practic. lib.* 1. *q.* 67. *per tot.* vbi *in vers. quod tenendum*, ait hanc opinionem veram esse si causa vere indiuidua, & connexa sit, ita quòd separari commodè non possit, per text. *in l. si communem, ff. quemadmod. seruit. amitt.* cui congruè responderi non potest. Quamuis contrariũ, immo quòd indistinctè talis restitutio tantùm prosit minori, non verò consorti maiori etiam in indiuiduis, aduersùs hanc gloss. post omnes ordinarios *in præsenti* teneat Antun. Gom. *var. tom.* 2. *cap.* 14. *num.* 10. dicens hanc esse veriorem, & communiorem opinionem, quia licèt seruitus sit indiuidua, & pro parte costitui non possit, in casu tamen suprapositio non restituitur minori pro parte, sed in solidum, & si alij socij maiores vti velint seruitute, obstabit eis exceptio, & repellentur argum. text. *in l. si per fundum. ff. de seruitut. rustic. præd.*

Si aduersùs rem iudicatam restitutio postuletur.

TIT. XXVII.

HActenus de personis, consequenter agitur de negotijs & factis, aduersùs quæ minor restitui petit: & primùm de re iudicata *hoc tit.* Scripserunt in hanc rubr. Fulgos. Aloys. de Leo, Sebastian. Næui, item Cuiac. Pac. & Wesembec.

De materia tituli vide Ordinat. Reg. Lusitan. *lib.* 3. *tit.* 41. & *l. Hispan.* 1. *cum seqq. tit.* 25. *part.* 3. Vezin. Villalob. Donat. à Fina & alios *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 3. *tit.* 13. *pag.* 334. Anton. Gom. *var. tom.* 2. *cap.* 14. *num.* 5. *vers.* 11. Mynsing. *cent.* 7. *obseruat.* 80. Octauian. *de stylo Curiæ lib.* 8. *cap.* 3 *num.* 3. *cum seqq.* Zoanett. *rerum quotidian. cap.* 21. Rebuff. *ad leges Galliæ tom.* 2. *tit. de restitut. art.* 10. *num.* 20. *cum seqq.* Maurit. *de in integ. restit. cap.* 192. Sfort. Odd. *eod. tract. p.* 2. *quæst.* 82. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo implorare, num.* 46. Morl. *in emporio iuris part.* 1. *tit.* 5. *q.* 4. *num.* 11. Ioan. Bapt. Costa *in tract. de ratione quotæ num.* 137. Flores de Mena *var. quæst. lib.* 1. *quæst.* 5. *à princip.*

SVMMARIVM.

1 *Minor contra sententiam condemnatoriam restitutionem petit in tantum, quantum probat grauatum.*
2 *Minori contra sententiam latam post legitimam ætatem, ætatis prætextu non competit restitutio, & num.* 3.
4 *Expensæ vbi fuerint petita, & iudex omiserit earum condemnationem, non censetur absoluisse ab expensis, imò iure omissa est earum condemnatio.*
5 *Sententia est stricti iuris, strictèque intelligenda est.*
6 *Solidum licèt quis intentet, si probat iustitiam habere tantum in parte, super illa parte obtinere debet.*
7 *Restitutio an competat, quoties actu de quo agitur, licet cœptus sit in minore ætate, in maiore tamen fuerit perfectus.*
8 *Sententiæ tres vbi lata sint, quarum prima condemnat in* 100. *secunda in* 80. *tertia in* 60. *aureis, illæ sunt conformes in summa minori.*

L. Minus ex tutelæ. I.

Imp. ALEXANDER A. *Viliis.*

COntra sententiam condemnatoriam minor 1 petit restitutionem in tantum, quantum se grauatum probat. Item minori contra sententiam post 2 legitimam ætatem latam ætatis prætextu non competit restitutio. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Castr. Bald. Aloys. Leo, Sebastian Næui. post omnes Giphan. *tom.* 1. *pag.* 94. remissiuè Casal. *in anno.* & Ximen. *in concord.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 3 munt *l. Hispan.* 6. *tit.* 25. *part.* 3. *vbi gloss.* 2. Anton. Gom. *var. tom.* 2. *cap* 14. *num.* 5. *vers. vndecimo infertur*, vbi per hunc text. tenet quòd si minor sit condemnatus per sententiam diffinitiuam in causa ciuili, vel criminali, & in ea sit læsus errore vel impentia iudicis, vel culpa & facultate minoris, quia non opposuit, vel probatur exceptionem sibi competentem, vel aliam iuris defensionem, potest restitui, quod tamen intelligit, & declarat isto modo: nam si minor est læsus in ipsa sententia, quia plenè de iure suo probauit, & iudex eum iniustè condemnauit, debet intentionem suam fundare in hoc, & petere vt restituatur, & iterum rectè iudicetur ex eisdem actis: si verò non est læsus in ipsa sententia, sed ex eo quòd omisit aliquam exceptionem peremptoriam, vel probationem necessariam pro victoria causæ, tunc debet restitui aduersùs sententiam, & omnia alia acta processus vsque ad illam tantum partem, in qua fuit læsus, vt reponatur in illo statu Sfort. Odd. *de in integ. restitut. quæst.* 72. *art.* 1. *num.* 2. Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 21. *cap.* 7. *col. vlt.* Garcia Mastrill. *Siciliæ decis.* 44. *per tot.*

Notatur ad hoc quòd vbi petitæ sunt expensæ, 4 & iudex omisit earum condemnationem, non censetur absoluisse ab expensis, imò iure omissa est earum coodemnatio, vt per Couar. *pract. cap.* 25. *n.* 6.

Notatur etiam ad hoc quòd sententia est stricti 5 iuris, & strictè quoque est intelligenda, vt per Tiraq. *de retractu lig.* §. 1. *gloss.* 9. *num.* 184. Sigism. Scacc. *de appell. quæst.* 17. *limit.* 21. *num.* 49. Molin. *de primog. lib.* 4. *cap.* 5. *num.* 20. Monter. à Cueua *decis.* 36. *n.* 52. Cacheran. *decis.* 65. *n.* 11. & *decis.* 145. *n.* 10. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 214. *n.* 11.

Notatur etiam ad hoc quòd licèt quis intentet 6 solidum, si probet iustitiam habere tantùm in parte, super illa parte debet obtinere, vt per Tiraq. *de retractu conuent. ad finem tit. n.* 99. *vers. verum*, Brunor. à Sole *in locis communib. verbo solidum, fol.* 18.

Cæterum si post, &c.] An autem restitutio com- 7 petat, quoties actus de quo agitur licèt cœptus sit in minore ætate, in maiore tamen fuerit præfectus? vide Afflict. *decis.* 210. *num.* 2. *cum seqq.* Gouean. *var. lib.* 1. *cap.* 12. Maurit. *de in integrum restitut. cap.* 196. Sfort. Odd. *in simili tract. q.* 25. *num.* 31. *cum seqq.* Menoch. *remed.* 15. *recuper. num.* 126. *cum seqq.* Donell. comment.

comment. iuris ciuilis lib. 21. cap. 7. in fine, Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo implorare, n. 50* vbi cum aliquibus ex citatis resoluit cessare restitutionem quādo actus gestus cum minore perficitur eodem maiore facto. inspici enim debet finis quo actus perficitur, & absoluitur, nisi dolo aduersarij actus perfectio tempus maioris ætatis fuerit producta; quod ipse intelligit procedere quādo in minore ætate nihil omissum est, & sic quando sententia lata in maiore ætate non dependet à gestis in minore: nam si dependeret, quia scilicet minor probationes omisit, vel aliquid aliud, concedenda est restitutio.

8 Io gloss *Minus* 1. ibi. *vel pone quod generalis*, &c. Notatur ad hoc quòd si latæ sint tres sententiæ, quarum prima condemnat in centum, secunda in octoginta, tertia in sexaginta aureis, illæ sunt conformes in minori summa, vt per Abb. *in cap. 1. num. 22. col. 2. de re iudic.* Capell. Tholos. *decis.* 178. & 215. Couarr. *lib. 1. var. cap. 2. num. 6. & pract. cap.* 5. *n. 6. in fine*, vbi subdit hanc opinionem tunc obtinere cùm ille, cui præiudicat diminutio quantitatis, consentit exprefse, aut tacitè sententię latæ in minori summa, & denique omnibus quoad illam minorem quantitatem.

SVMMARIVM.

1 *Minor restituitur contra sententiam latam pro patre respectu potestatis patriæ, & num. 2.*
3 *contra Factum proprium quis venire potest, si pretendat factum fuisse minus solemniter.*
4 *Statum si prohiberet fieri alienationem in alios, quàm in consanguineos, & quis extraneo venderet, posset fortè venditor restituto pretio hanc alienationem à se factam contra prohibitionem statuti retractare.*
5 *Minor aduersùs sententiam iam latam auditur, & restituitur.*

L. Si cùm pater. II.

Imp. GORDIANVS A. *Serenæ.*

1 Minor potest restitui contra sententiam latam pro patre respectu patriæ potestatis. Colliguntur ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Sfort. Odd. *in tract. de in integrum restit. p. 2. q. 55. art. 1. num. 7.*

3 *Miniméque emancipationem à se factam valere diceret*, &c.] Notatur ad hoc quòd quis potest venire contra proprium factum, si prætendat minùs solemniter fuisse factum, vt per D. Barbos. *in l. 1. ff. soluto matrimonio, part. 5. num.* 18. *vers. non obstat secundum.* Et per hunc textum tenet Tiraquel. *de retract. lign. §. 1. gloss. 9. num. 42.* quòd si statutum prohiberet fieri
4 alienationem in alios, quàm in consanguineos, & quis extraneo venderet, posset fortè venditor restituto pretio hanc alienationem à se factam contra prohibitionem statuti retractare.

5 *Cùm aduersùs eam sententiam*, &c.] Notatur ad hoc quòd aduersùs sententiam iam latam potest minor auditi & restitui, vt per *l. 8. in fine* ibi, *fueras ende si el pleito fuesse de huerfano menor*, &c. vbi Gregor. Lopez.

SVMMARIVM.

1 *Aduersùs sententiam vicarij, & delegati Principis solus Princeps cognoscit, & restituit, num. 2.*
3 *de Nullitate sententia lata a delegato Principis solus Princeps cognoscit. intellige vt num. 4.*
5 *Iudex inferior non potest se intromittere ad cognoscendum de viribus sententia superioris, & maximè delegati à Principe, sed solus Princeps cognoscit.*

L. Aduersùs sententiam. III.

Imp. PHILIPPVS A. & PHILIPPVS *Cæs. Æliana.*

Aduersùs sententiam vicarij, & delegati Principis solus Princeps cognoscit, & restituit. Colligunt. ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Mauric. *de restit. in integr. cap. 37.* Rebuff. *tom. ad leges Galli., tit. de litter. ciuilib. in præfat. num. 5.* Viger. *in methodo iuris, p. lib. 14. cap. 2. §. 4.* Sfort. Odd. *in tract. de in integr. rest. p. 1. q. 32. art. 21 num.* 154. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo implorandæ, num. 29. vers. contrarium*, vbi cum Mauric. *cit. loco* firmat hanc lēg minimè probare delegabilem non esse restitutionis causam, quamuis illam ad solum Principem spectare probet quando ea petitur aduersùs sententiam sui delegati; recurrendum autem foro ad principem putat, quando delegatus negat illam postulanti concedere, quo casu, inquit, Ordinarius tamquam inferior aditi non potest, per *l. minor. de minorib.* & proinde necessariò est Princeps adeundus quasi superior, sibique reseruauerit. 2

Nequaquam poteris, &c.] Ex hoc text. colligit Iacob. Buttig. *in præsenti*, quòd de nullitate sententiæ latæ à delegato Principis solus Princeps cognoscit, hoc tamen procedere ait Tiraq. *in tract. res inter alios acta, in princ. n.* 13. quando principaliter de ipsa nullitate ageretur, quòd si incidenter agatur, poterit etiam alius quàm princeps cognoscere, quia ratione incidentium quæstionum augetur iurisdictio. Vide Flores de Mena *var. lib. 1. q. 5. num.* 76. 3 4

Et notari solet ad hoc quòd iudex inferior non potest se intromittere ad cognoscendum de viribus sententiæ superioris, & maximè delegati à principe, sed solus Princeps cognoscit, vt per Maranr. *disp. 1, num. 2.* 5

SVMMARIVM.

1 *Sententia lata aduersùs minores indefensos est ipso iure nulla, & n. 2. secus si pro eis, n. 3.*
4 *Iudicium agitatum cum pupillo sine tutoris auctoritate est nullum.*
5 *Sententia lata in causa criminali contra minorem curatore suo non vocato, nulla est, amplia etiamsi sententia sit interlocutoria, num. 6.*
7 *Confessio minori non nocet si curatore carens deliquisse fateatur.*
8 *Minor etsi litiget per Procuratorem, si damnum illi resultet, restituitur læsione probata.*
9 *Sententia lata contra minorem, non habentem curatorem, nulla est, contrarium vide n. 10*
11 *contra Sententiam aliàs nullam, vt pote latam contra minorem non habentem curatorem, non est necessaria restitutio.*

L. Cùm & minores. IV.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Vibinio, & aliis.*

1 SEntentia lata aduersùs minores indefensos est
ipso iure nulla. Colligunt ex Ordin. Doctores ci-
tati *ad l.1. num.1. sup. hoc tit.*
2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt
Ordin. Reg. Lusit. *lib.3. tit.41. §.2.* ibi, *sera pro dire-
cto non huan*, &c. *l. Hispan. 1. tit. 25. part. 3. vbi gloss. 5.*
Bernard. *reg. 319. vers. tertiò fallit*, Marant. *de ordine
iudic. part. 6. actu. 1. num. 105.* vbi *num. 106.* secus
3 dicit si pro eis, quia tunc benè valet, *& p.4 dist. 16.*
4 *num. 43.* vbi similiter dicit iudicium agitatum cum
pupillo sine tutoris auctoritate esse nullum, Hippol.
in l. de minore, in princip. num. 55. & 56. ff. de quaestion.
Zas. *lib. 2. sing. intellect. cap. 16. ad fin.* Anton. Gom.
tom. 3. var. cap. 1. num. 64. cum seqq. Clar. *§. fin. q. 50.
num. 2.* Menoch. *cons. 100. à num. 120.* vbi quòd si-
5 militer non valeat sententia lata in causa criminali
contra minorem curatore suo non vocato, *& cons.*
6 *790. num. 3. decis. 108. num. 1.* vbi ampliat etiamsi sen-
tentia sit interlocutoria, Pereg. *cons. 75. num. 2. cum
seqq. lib. 4.* Sfort. Odd. *de in integ. restit. p. 17. ex n. 66.
& q. 72. ex num. 80.* Gutier. *in auth. Sacramenta pu-
berum n. 128. & de tutel. p. 2. cap. 4. num. 11.* Cald. Pe-
reira *in l. si curatorem, verbo laesis, num. 167.* & latiùs
in princip. eiusdem l. n. 9. cum seq Don. Gaet. Mastrill.
Siciliae decis. 44. num. 2.

7 Notatur etiam ad hoc quòd confessio minori non nocet si curatore carens deliquisse fateatur, vt per Menoch. *de arbitr. casu 268. num. 2.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, in princ. num. 10.* Soar. de Paz *in pract. tom. 1. pag. 5. cap. 3. §. 4. num. 2.* Fr. Ludou. Miranda *de ordine iudiciar. q. 17. art. 1. concl. 2. in fine.*

8 *Etiamsi per Procuratorem vestrum*, &c.] Notatur ad hoc quòd etsi minor litiget per Procuratorem, si tamen damnum illi resultet, restituitur minor aduersùs actus gestos cum suo Procuratore probata laesione, vt per Azeued. *l. 3. n. 21. tit. 8. lib. 4. noue. Recop.* Flores de Mena *var. lib. 1. q. 5. num. 10.* Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restitut. p. 1. q. 22. n. 71. in fine.*

9 In gloss. *Nullum 1.* ibi, *sed dic contrà secundùm
omnes*, &c. Vult haec gloss. iure non probari sen-
tentiam latam contra minorem, curatorem non
habentem, nullam esse, sed illam improbant Thom.
Gramm. *cons. ciuil. 124. à n. 8.* Cald. Pereira *in l. si cu-
ratorem, in princip. n. 10. vers. facit etiam*, Surd. *de ali-
10 ment. tit. 8. priuileg. 8. num. 1.* vbi ait omnia acta red-
di nulla si gesta sint sine curatore, siue habeat, siue
non.

11 In ead. gloss. ibi, *& ideo non est necessaria restitu-
tio.* Notatur ad hoc quòd contra sententiam aliàs nullam; vt potè latam contra minorem non habentem curatorem, non est necessaria restitutio, vt per Ordinat. Reg. Lusit. *lib. 3. tit. 41. §. 2.* Maurit. *de restitut. in integrum cap. 189.* Sfort. *eod. tract. q. 17. à n. 66. & q. 72. num. 80. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Sententia contra tutorem lata in causa pupilli prodest pupillo ad petitionem restitutionis.*

2 *Remedium ordinarium vbi detur, scil. appellationis, denegatur extraordinarium, videlicet restitutionis. limita si remedium extraordinarium vtilius sit ordinario, num. 3.*

4 *Minori non denegatur restitutio quoties per hanc pleniùs illi succurritur.*

5 *Appellandi facultas, aut nullitas etsi denegata, aut submotum iudicis officium, non est negata in integrum restitutio.*

6 *Minor potest petere restitutionem aduersùs sententiam, etiamsi Procurator suus appellauerit.*

L. In rem pupilli. V. & vlt.

Iidem AA. & CC. *Martiano.*

SEntentiam contra tutorem in causa pupilli lata 1
prodest pupillo ad restitutionis petitionem. Col-
ligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*
In gloss. *Constat*, vlt. ibi, *Vnde dicunt hodie non* 2
*dandam restitutionem contra sententiam, cùm iure
communi possit appellari.* Notatur ad hoc quòd vbi
datur remedium ordinarium, scilicet appellationis
denegatur extraordinarium, videlicet restitutionis,
vt per Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 3. tit. 41. §. 2.* ibi, *por
que regra geral he ad que tem remedio ordinario*,
&c. Zasi. *lib. 1. resp. cap. 20.* Tiraq. *in l. si vnquam, ver-
bo libertis, num. 114. de reuocan. donat.* Marsil. *sing. 99.*
Alphan. *collectan. 755.* Menoch. *remed. 15. recup. n. 11.*
Maurit. *de restitut. in integrum, cap. 12.* Sfort. *eod.
tract. p. 1. p. 17. & 18.* Cald. Pereira *in l. si curatorem,
verbo per quod pristinum, n. 16. & verbo implorare n. 9.
& verbo laesis n. 169* Molla *in emporio iuris ciuilis p. 1.
tit. 5. in praelud. n. 16. & 27. q. 3. n. 2.* Christoph. de Paz
in scholiis ad leges styli. l. 171. num. 1. Cardin. Tusch.
practic. conclus. tom. 5. lit. O, concl. 182. D. Barbos. *in l.
quia tale, num. 63. ff. soluto matr.*
Limita si remedium extraordinarium vtilius sit 3
ordinario, secundùm Zas. *d. c. 20. n. 20* Pinel. *in l. 1. de
rescind. vend. pag. 3. cap. 1. num. 19.* Maurit. *de cap. 11.
num. 7.* Sfort. *d. q. 17. num 33* Molla *d. q. 3. num 11.*
Ex quo procedit vt minori non denegetur restitutio 4
quoties per hanc pleniùs, seu pinguiùs illi succurri-
tur, vt notant Doctores *in l. in prouinciali, ff. de noui
oper. nunciat.* Tiraq. *in l. si vnquam, verbo, libertis, n. 114.
de reuocand. donat.* Maurit. *dict. cap. 11. num. 7.* Cald.
Pereira *in d. l. si curatorem, verbo laesis, num. 11.* D.
Barbos. *in l. quia tale, num. 68. in fine, ff. soluto
matrim.*
In ead. gloss. ibi, *tamen plus est restitui*, &c. No- 5
tatur ad hoc quòd etiamsi lex neget appellandi fa-
cultatem, aut nullitatem, aut officium iudicis sub-
moueat, non est negata in integrum restitutio, vt
per Maurit. *d. tract. cap. 292.* Cald. Pereira *in d. l. si
curatorem, verbo implorare, num. 46.* qui hoc idem
probant stante statuto quòd aduersùs sententiam
non possit quis reclamare, aut se laesum dicere.
In ead. gloss. ibi, *vide etiam si appellauit curator* 6
pro adulto, &c. Notatur ad hoc quòd minor potest
petere restitutionem aduersùs sententiam, etiamsi
suus Procurator appellauerit, vt per Flores de Me-
na *var. lib. 1. q. 5. num. 12.*

Si aduersùs venditionem.

TIT. XXVIII.

SI *aduersùs venditionem.*] Id est, si minor rem suam vendidit. Regulariter autem minor aduersùs venditionem restituitur. *supr. de fideiuss. min. l. 1. & 2. & ff. de minor. l. 7. §. 1.* Scripserunt in

in hanc rubr. Angel. Ias. Aloys de Leo, Sebast. Næui, item Cuiac. Pac. & VVesembec.

De materia vide Sfort. Odd. *de in integ. restitut. p.2.q.57*, Viui. Soar. Kirchou. & alios *tom.1. commun. opinion. lib 2. tit.14* Xuar. *alleg.21. num.5* vbi ex doctrina Bart. ait quòd quandocunque minore est deceptus in eo, quòd vendidit, quia non expediebat sibi vendere, tunc restituitur aduersùs venditionem per hunc tit. vt ipse habeat rem sicut si venditio facta non fuisset.

S V M M A R I V M.

1 *Minor vbi mediante iuramento renuntiauit restitutioni, perfidia ac periurij auxilium frustra implorat à Cæsare, & num.2.*

3 *Restitutionem petere potest qui promisit se controuersiam non moturum.*

4 τὸ Controuersia *comprehendit restitutionem in integrum.*

L. Si minor. I.

Imp. ALEXANDER A. *Florentino militi.*

1 VBi mediante iuramento minor restitutioni renuntiauit perfidiæ, ac periurij auxilium à Cæsare frustrà implorat. Colligunt ex Ordin Bart. Salicet. Bald. Castr. Aloys. Leo. Sebast. Næui post omnes Giphan. *tom.1. pag.95.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen *in concordant.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Barr. *in l. omnes populi, num.32. in fine ff de iustit. & iure.* Fortun. Garci. *de vltimo fine, num.459.* Pinel. *in l.2. de rescind. venditione, p.3. cap.1. num.4. & 6. in fine,* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 21 cap. 12. col. fin.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuileg.96.* Guttier. *in Auth. sacramenta puberum, num.9* vbi quærit an illa Auth addat aliquid dispositioni huius l. vbi præter resolutionem *glossæ 1. in præsenti*, addit quòd illa Auth ampliùs disponit, quia hęc lex loquitur in iuramento accedente venditioni prædij minoris, & sic in hoc casu speciali; dicta verò Auth loquitur generaliter in contractibus rerum minorum, dum tamen puberes sint qui iurent, non venire contra suam alienationem, neque eam retractare, & *n.17.* Anton. Gom. *var. tom 2. cap.14. num.1. vers. ex quo primò.* vbi tenet quòd si talis minor sit læsus in contractu emptionis, vel quolibet alio oneroso, potest restitui, sic declarando quòd vbi minor vendidit rem quam non debuerat, nec expediebat sibi vendere, & sic in tali contractu fuit læsus, restituitur aduersùs ipsum contractum vt habeatur pro non facto; si verò læsus in pretio, quia vendidit, vel locauit minori pretio quàm res valeret, vel emit aut conduxit maiori pretio, licèt læsio non excedat dimidiam iusti pretij, restituitur non aduersùs contractum, sed aduersùs pretium, Ioan Garc. *de expensis cap.18. num.44.* Sanch. *de matrim. lib.6. disput 38. num.13.* vbi ait expressè probari *in hac l.* venditionem prædij factam à minore firmari iuramento, Benedict. Capra *commun. opin. tom.1. lib.2. tit.14 num. 6.* vbi per hunc text. tenet quòd iuramentum præstitum super contractu solemniter inito tollit beneficium restitutionis aduersùs eundem, Doard. Calderia *de errorib. pragm. lib.2. cap.4.*

Nullam de cætero te esse controuersiam facturum.] Notatur ad hoc quòd restitutionem petere potest qui promisit se controuersiam non moturum, vt per Rebuff. *in comment. ad l. restituere 75 ff. de verbo sign. vers. item dicitur moueri controuersia, pag.321.* quicquid dicat Tiraq. *de retract. lign. §. 35. gloss. 4. n.40* vbi
dicit quòd verbum, *controuersia*, de quo *in hoc text.* 4
comprehendit etiam restitutionem in integrum, vt qui promiserit nullam se controuersiam moturum, non possit in integrum restitui.

S V M M A R I V M.

1 *Contractus puberum confirmati iuramento non rescinduntur per restitutionem, nisi vis ac metus interuenerit.*

2 *Auth. sacramenta puberum, si aduersùs venditionem non seruatur in Gallia, facilèque gratia iurisiurandi Episcopo fit minoribus læsis.*

3 *Sacramenta pro iuramentis, & quare sic dicta.*

4 *Pubertas desideratur in minore iurante vt iuramentum confirmet contractum. extende ad iuramentum Hebræi minoris, num.5. limita in prodigo, cui bonis per iudicem interdictum est, num 6. extenditur hæc constitutio ad omnes contractus minoris, num.7 8.9. & 11. nisi minor ignoraret quod donat, vel voluit donare modicum, & donauit plus, &c. num.10. limita quoque vt num.12. locum habet etiam in iudiciys, num.15. in Ecclesia autem contractibus quid statuendum sit, vide num. 3. limitanda pariter hæc constitutio in confessione minoris iurata etiam sine curatore, n. 4.*

15 *Iuramentum vt vim habet confirmandi contractus, nihil attinet per minorem proprium præstetur, sed satis est si per Procuratorem cum speciali mandato iurandi, dummodo in ea commissione interueniat iuramentum minoris; si verò minor in contractibus, seu conuentionibus per illum iuratis fuerit enormissimè læsus, poterit restitutionem petere aduersùs contractus, etiamsi læsioni huiusmodi renuntiauerit, num. 16. satis etiam quod iuramentum præstetur in ipso contractu, aut antè, vel post, num 26.*

17 *Minor, vel alius vbi enormissimè læsus, an sit necessaria iuramenti relaxatio, & num.18.*

19 *Absolutio à iuramento vt obtineatur an necessaria citatio partis.*

20 *Iuramentum interponere in contractibus, sub grauissimis pœnis interdictum, etiam in quasi contractibus, num 21. limita tamen vt num 22. opinionem aliorum vide num.23.*

24 *Iuramentum per vim, aut metum extortum obligat relaxationéque indiget.*

AVTH. Sacramenta puberum.

COntractus puberum iuramento cōfirmati per 1
restitutionem non rescinduntur, nisi vis ac metus interuenerit. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.1. num.1. supr. hoc tit.* & post omnes Giphan. *tom.1. pag.95.* ex repetentibus *tom 7.* Philippus Corneus, Franciscus Curtius, Ioannes Igneus, Vbertus de Bonenco, Ioannes Guttierrez.

De materia & intellectu huius text. vide *l. Hisp. 16 tit.11. p.3. vbi gloss.1. & l.6. tit.19. pag.6. vbi gloss. 2.* Ias. *in §. item si quis, n.10. Instit. de act.* Boër. *decis.350. n.4. col.3.* Capell. Thol. *decis 45.49 & 161.* Mantu. *lib.3. locorum, cap.49.* Mathesil. *sing.164. n.2.* Afflict. *decis 322* Gail. *lib.2 obseru.41. num.6. cum seqq. & obseru.61 a n.5.* Marant. *de ord. iud. p.6. n.9. cum seqq.* Anton. Gom. *tom.3. var. c.1. n.66.* Sarmient. *de redditu. eccles. p.1. cap.4. n.7.* Rimin. *cons.5. lib.1. & cons 228.*

num.18. lib.2. Honded. conf.42. à num.9. & conf.18. ex num.58. lib.1. Achil. Pedroch. conf.26. à princip. Mandel.conf.11.num.4.Turret.conf 50.lib.1. Alphan. collect.216.Simoncel. de decretis,lib 3.tit.8.inspect.18. num.133. cum seqq. Donell. ad l.1. num.8. de rescind. vendit.latè comment. iuris ciuilis lib.21. cap.12.per totum,vbi Osvvaldus, Anton.Gabr. commun.tit.de minorib. concl.5. Ioseph. Ludou. Perus. decis.18.ex n.50. & num. 70. Brunot. à Sole in locis communib. verbo dispositio 4. & verbo iuramentum 22. & var. quæst.22. Cordub. de Lara in l. si quis à liberis, §.parens, n.115. ff.de liber agnosc. Azcued.l.6. tit.10. lib.9. nouæ Recopilat. Parlad. rerum quotid. lib.2. cap.4 princip. Fachinæ.lib.3.controuers. cap.10.& 11. Horat. Garpan, in stat. Mediolanen. cap.453.vol.1. Azin. de execution. §.9.cap.125.cum seqq. & cap 326.cum seqq.Cels.Bargali. lib.3. de dolo cap.14. Sfort. Odd. de in integrum restitut. part.1. quæst.26. ex num.23. Maurit. eod. tract.cap.19.& cap.118.cum seqq. Menchac. de success. creat. lib.1. §.10.num.648. Molin. de primogen, lib.2. cap.3. ex num.14. Ioan. Botta cons.51. num.13. cum multis seqq. Marc. Anton. Eugen. cons.3. num.6. cum multis seqq. lib.1. D. Barbos. in l.1.ff. soluto matrimon. part.5. num.44. Duard Caldeira de erroribus pragm. lib.2.cap.1.cum seqq. Cald. Pereira. in l. si curatorem, verbo minoribus,num.2.cum seqq.& verbo læsis,num.8. Seraphin. de priuileg. iuram. priuileg 38.& 88. Paul. Montan. in tract. de tutel. cap.33. num.577. Guttier. in simili tract.part.2.cap.5. num.72.& cap.15. num.25. Alexand.Trentacinq.variarum resolut.tit.de minorib. resolut.1.Burg.de Paz cons.3.num.15. cum seqq. Aldouin.cons.1.per tot.Anton. Fab.in suo Codice sub hoc tit. definit.2.num.1. Sayr.in claui Regia lib.5.cap.6.num.21. Soar. de Relig. tom.2. tractat.5. de iurament. lib.2. cap.11. num 13. cum seqq. Cardin. Mantic. de tacitis & ambig. conuent.tom.2. lib.21.tit.8.num.3 & lib.24. tit.5.num.11.latè Castill. quotidian.lib.3.cap.2.per tot. Bernard. Græuæ.ad practic. Cameræ Imperialis lib.2. concl.41. Sanchez de matrim. lib.1. disp.32. num.6. & lib.6. disp.38. num.13. & in præcepta Decalogi tom.1. lib.3.cap.12.Viui. Soar. & alios tom.1. commun. opin. lib.2. tit.14. à num.1. vsque ad num.9. Hermosil. ad l.4.gloss.7. num.41.tit.5. part.5. fol.34. verso, & l.56. gloss.11.& 12.ex num.60.eod.tit.5.part.5 fol.326.verso.

2 Apud Gallos hanc Authenticam non seruari,facilèque gratiam iurisiurandi ab Episcopo fieri minoribus læsis,referunt Rebuff. ad leges Galliæ,tom.1. in proœm.gloss.5.n.50. Paul. Montan. de tutel. cap.33. num.477. Osvvald. ad Donell. lib.21. cap.13. lit. A, vers. ac apud Gallos.

3 Sacramenta.] Id est, iuramenta,sic dicta, quia iurisiurandi sacratione interposita geruntur, de quo vide S. Thom.2.2.pag.3. q.50. art.1. Couarr. in cap. quamuis pactum, pag.1 in initio num 2.Sayr. de sacramentis in genere,lib.1.cap.1.art.1.pag.8. & in sua claui Regia lib.5. cap.1.num.2. Et habet locum in iuramento promissorio relato ad futurum, non autem in assertorio relato ad præsens, vel præteritum, secundùm Hippol. sing.299. D. Barbos. in l.1.ff. soluto matrim. p.5. num.44. vbi subdit quòd si contractus fuerit aliàs nullus etiam ratione minoris ætatis,non confirmabitur per illud iuramentum assertorium, Sanchez.de cap.12.num.16.

4 Puberum.] Ergo desideratur pubertas in minore iurante vt iuramentum confirmet contractum; de quo an verum sit,sufficiátque quòd iurás huiusmodi sit pubertati proximus, aut doli capax,vide Afflict. decis.322.num.5.& ibi Vrsil. in addit.num.1. Gregor. Lop. d.l.6. verbo maior tit.19. part.6. Couar. de sponsal. part.1. cap.5. §.1. num.4. & in cap. quamuis pactum p 3.§.1.n.3. Anton. Gabr. comm. d.tit. de minorib. concl.5 num.39. Donell d. lib.21. cap.13. vers. Ait auth. Sacramenta puberum, Pereg.cons.77.num.4. lib.1. Vicent. Mancin. de iurament. part.4. effectu 1. q.13.num.20. Fachin. controuers. lib.3. cap.10. Cardin. Tusch.practic. conclus. tom.4. lit.I, concl.528 num 50. & 51.Ioan. Garc. reg.1. num.4. Ceuall. commun. contra commun. q.121,num.8.Surd.cons.25.num 22. Seraphin.de priuil 83. num.24.& priuil.164. num.62 Corneus de absolut. iuram.§.4. cap.7. Camill. Borrell. in summ. decis.part.1. tit de iurament. num.100.Perez de Lara de vita hominis, cap.19.n.3. Sanchez de matrim. lib.6.disp.38. n.15. & 16. & in præcept. Decalogi tom. 1.lib.3.cap.12.à num 27.

Extende ad iuramentum Hebræi minoris, quia 5 Iudæi adstringuntur constitutionibus ciuilibus disponentibus super iuramento, licèt non Canonicis, & lex ciuilis mandat iuramenta puberũ seruari, inde tamen Tiraq.de iure primogen. q.66. n.24. & seqq. Mancin. de iuram.p.4. effectu 1.q.7. num.5. Stephan. Gratian. discept.forens.cap.233. num.26. & seq.Sanchez. d. lib.3. cap.12. num.14. Surd. cons.122. num.21. cum seqq.lib.1.

Limita in prodigo, cui bonis per iudicem inter- 6 dictum est,nam eius contractum non firmari ipsius iuramento, resoluunt Anton. Gom. tom.2. var. cap. 14.num.32.Couar in cap.quamuis pactum, p.2.§.4 n.8. Anton. de Padill in l.2. num.36,de rescind. vend.quos refert & sequitur Guttier.de iuram. confirm.p.1. c.32. n.6. vbi respondet textum in præsenti non obstare, quia loquitur in adultis iurantibus, qui licèt aliquam intellectus imbecillitatẽ habeant,negari non potest,quin eo non careant sicut prodigus,qui nullam habet discretionem, nec iudicium, ac proinde iuramentum in prodigo deficit in substantia sua sicut in furioso,cui æquiparatur prodigus,cui bonis interdictum est.

Super contractibus rerum suarum,&c.] Locum ob- 7 tinet in omnibus contractibus minoris, Aldouin. cons.1.n.4 & seq.Castill.quotid. lib.3.cap.2.n.4. in princip.Stephan.Gratian.discept.forens.c 233.n.8. vbi extendit ad contractus venditionum,permutationum, & similium, nec nõ ad fideiussiones, ita vt prætextu læsionis stante iuramento non detur illarum rescissio,nec restitutio Ratio est, quia hæc Auth.non est restringenda tanquam odiosa, sed tanquam fauorabilis ad quoscunque contractus debet extendi,quippe quoties lex aliqua agit de obseruantia iuramenti est fauorabilis, & extendenda, etsi sit correctoria, Anton. Padil.in l.si quis maior, n.4 de transact. Sfort. Odd. de in integr.rest.p.1.q.26.art.6.num.3. Sanch.in præcepta Decalog.tom.1.lib.3.cap.12.n.30.Vnde

Ad quasi contractus,& distractus extendunt Gui- 9 lelm.Bened in cap. Raynutius, verbo testamentum 3. n.36.de testam.Anton. Gom.d.cap.14. n.18 Tiraq.de iure mariti gloss.5. num.7.Anton .Padil. in l. fin. apud acta, n.6.& in l. si quis maior, n.73. de transact. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo læsis, n.9. vers. neque, Seraph.de priuil.iuram.priu 83.n.33. Peregr. cons.77. n.1.vol.1.Sanch. d.cap. 12.n.30 in fine.

Et non ad solos cõtractus onerosos, sed etiam ad 10 gratiosos,vt donationes minorum, & fideiussiones, extendunt etiam Gregor l.6. verbo la pestera tit.18. part.6. Anton.Gomez.d cap.14. num. 18. Guttier. in præsenti num.118.& 123.Surd. cons.174.num.11. lib.1. Sanchez dict.cap.12. num.30. in med.Stephan. Gratian.discept. forens. cap.233. n.25. & 28. vbi num.29. aliud esse dicit quando minor ignoraret quòd donat, vel voluit donare modicum, & donauit plus, vel vbi adesset læsio vltra dimidiam facultatum minoris.

minoris, vel quando dolo patris esset seductus ad donandum, vel si non esset simplex donatio, sed ob causam, vel correspectiua, vel quando donaretur hæreditas, aut ius aliquod vniuersale, & non probaretur scientia æstimationis bonorum, de quo etiam Honded. *cons.42. num.*16.21.23. & 24. *lib.*1. Surd. *cons.*42. *a num.*9. *vsque ad num.*17. & *per tot. lib* 1. Castill. *d. lib.*3. *cap.*11. *num* 6. Et addit idem Gratian. *vbi sup. num.*31. quòd per iuramentum tollitur beneficium restitutionis in donatione simplici, ita vt neque absolutio à iuramento sit concedenda minori donandi ob læsionem, & consideretur. solùm faceret vt minor non incurreret in periurium agendo, non tamen remoueret vinculum iuramenti respectu obseruantiæ contractus iurati.

11 Et cùm dubitari posset an iuramenta huiusmodi à minoribus præstita super contractibus rerum suarum non retractandis solùm comprehendant cótractos sua natura à principio validos; communis ferè omnium, maximè recentiorum sententia obtinuit in hac quæst. constitutionem huius Auth. indistinctè accipiendam esse in omnibus contractibus etiam inualidis & ipso iure nullis. Ita Donel. *dict. lib.*21. *cap.*13. *col.*5. *vers. au super*, Guttier. *in præsenti. n.*11. *cum seqq.* Morl. *in emporio iuris part.*1. *tit.*5. *quæst.*1. *num.*29 Valasc. *consult.*16. *num.*14 Quod adeò verum est vt contractus à minore gestus etsi alio respectu quàm minoris ętatis nullus sit, iuramento ab eo præstito confirmetur, & virtute iuramenti obseruandus sit, quamuis ob solemnitatis defectum aliàs inualidus esset, de quo Couar. *in cap quamuis pactum p.*2. §.1 *n.*7. Molin. *de primog. lib.*1. *c.*13. *n.*23. Simoncel. *lib* 3 *tit.*8. *d. inspect.*18. *n.*147. & 225. *vers.*7. *casus* Anton. Gom. *d. c.*14. *n.*18. *vers. tertiò extende*, vbi quamuis sit nullus ipso iure, Maurit. *de in integ. restit. cap.*309 Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo minoribus, num.*2.3. & 4. Anchar. Regien. *lib.*1. *quæst. famil. q.*50. *num.*17. Guttier. *in præsenti, num.*23. *cum sex seqq.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil.*61. vbi Benechend. & *in addit. ad priuileg.*129. *num.* 2. vbi contractum minoris inualidum iuramento firmari, & suppleri omnem solemnitatum defectum multis comprobat, quicquid dicant glos. *verb. sacramenta, in l.*3. *si minor se mai. dix.* Griuel. & ab eo citati *decis.*14. *à num.*36.

12 Limita quando contractus minoris alio respectu, quàm ætatis contrahentis, & defectus solemnitatis esset nullus, vt quia res erat dotalis, vel ex alia causa prohibita alienari, & tunc iuramentum non conualidat contractum; ita *in præsenti*, Ias. *num* 40. Corne. *num.*30. Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil.* 83 *à num.*43. & *ibi* Benechen. *num.*8. ex aliis hanc limitationem veram esse dicit quando minor iurauit non contrauenire contractui ratione minoris ætatis, vel quando minor solùm iurauit cófirmando contractum; secus verò quando promisit non contrauenire ratione minoris ætatis, vel alia quacunque causa, quia tunc beneficio *l.*1. *rescind. vendit.* & minoris ætatis priuatur, secundùm Bart. *num.* 3. Castr. *num.*10. & Ias. *num.*46. *in præsenti*, Gregor. Lop. *l* 16 *gloss.*2. *tit.*11. *part.*3. Anton. Gom. *d. cap.*14. *num.*20. Couar. *in cap. quamuis pactum p.*3. §.4. *n.*6. Guttier. *in præsenti. num.*32. & 88. Simoncel. *d. lib.*3. *tit.*8. *inspect.*18. *num.*229. *vers.*8. Cald. Pereira *in l. si curatorem. verbo læsus num.*1. Surd. *cons.*283. *à n.*3. Seraphin. *d. priuil* 83. & *ibi* Benechen. *num.*34. & 35.

13 In Ecclesię verò contractibus, & conuentionibus diuersum ius statuendum est; nam quamuis omnes Prælati iuramento promiserint non petere in integrum restitutionem, nihilominus vel ipse, vel eius successor poterit restitutionem petere, etiam propter modicã vel ordinariam læsionem; quia Ecclesia non iurat, & ita restitutionem petens non venit contra iuramentũ, ac proinde potest restitui, sic Anton. Gabr. *d. concl.*5. *n.*11. Guttier *in præsenti num.*141. Seraphin *d. priuil.* 88. *n.*76. Morla *d. tit.*5. *q.*1. *n.*51.

Prout etiam in confessione minoris iurata etiam 14
sine curatore limitãda venit huius text. constitutio, quippe quòd illa procedit in contractibus, non autẽ in iudiciis, & sic minor, qui promisit & iurauit nõ venire contra confessionem, potest nõ obstante iuramento contra suã confessionem venire, & annullare illam, si respectu ætatis, vel defectu alicuius solemnitatis nulla sit, ita Marian. *in cap. qualiter & quando il* 2. *n.*998. & *seqq. de accusat.* Ioseph. Ludou. *Lucensi decis.*17. *n* 2. *p.*1. Vrsil. *in addit. ad Afflict. decis.* 208. *post. n* 2. Roland *cons.*51. *n.*37. *lib.*1. Sfort. *de restit. in integrum q.*65. *n.*19. *cum seqq* Vulpel. *cons.*34. *n.*1 Decian. *cons.*18. *num.*175. *lib.*1 Guttier. *in præsenti num.*132. Farin *in praxi crimin. p.*3. *q.*81. *num* 359.

Quamuis plures Doctores petant ad contractuum confirmationem & vt iuramentum noceat ipsi minori, vt ille sit certior factus de beneficio restitutionis sibi competenti; at verius est id non requiri; sed quia in hac enodanda quæstione adeò pugnãt inter se interpretes nostri, vt vix dignosci possit vtra harũ opinionum crebrior sit, & receptior, ideo remittendum duxi beneuolum lectorem ad Gregor. Lop. *d. l.*6. *verbo iurasse* Anton. Gom. *d. tom* 2. *cap.*14. *num.*18 Antom. de Padilla. *d. l.*2. *num.*14. *de rescind. vendit* Gail. *lib.*2. *obser.*41. Maurit. *in tract. de restit. in integ. cap.*113. *per tot.* latè Achil Pedroch. *cons.*26. *ex num.*8. *vsque ad num.*23. Guttier. *in præsenti ex n.*114. *vsque ad num.*116. Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil.*6.. & 99. Simoncel. *d. lib* 3. *tit.*8. *inspect.*18. *num.*159. Ceual. *commun. contra commun. quæst.*723. Paul. Montan. *d. cap.*33 *num.*586. Castill. *d. lib.*3. *cap.*2. *ex n* 8. Sanch. *d. lib.*3. *cap* 12. *num.*29.

Non est opus vt iuramentum vim confirmandi 15
cõtractus habeat, id per proprium minorem præstari, sed satis est per Procuratorem cum speciali iurandi mandato, dummodo in ea commissione interueniat minoris iuramentum; si enim id non interueniat, & lædatur eo mandato, poterit aduersùs illud restitui, & consequenter rescindetur contractus, quia cùm nullum sit iuramentum illi mandato adiectum, nihil est huic restitutionis beneficio implorando obstans: ita Alber. *in præsenti num.*6. Anton. Gom. *d. cap.*14. *n.*18. Sanch. *d. lib.*3. *cap.*12. *n.*25.

Si verò minor in contractibus, seu conuentioni- 16
bus per illum iuratis fuerit enormissimè, aut grauiter læsus, poterit restitutionem petere aduersùs cõtractus, etiamsi læsioni huiusmodi renuntiauerit, aut iurauerit se illos ratione cuiuscunque læsionis non impugnaturum; ratio est, quia ex nulla renunciatione quantuncunque specifica atque amplissima, non censetur exclusa ea læsio, quæ enormis, aut enormissima fuerit; tum quia tales clausulæ, quę huiusmodi renuntiationes continet, dolosæ sunt, ad facilioremque fraudibus parãdum aditum apponuntur, ac ita quemadmodum & contractus ipsi vti principalia dolosi sunt, ita & clausulę ipsę vti accessoriæ ad ipsum cõtractum eiusdem naturæ esse præsumuntur. Vide Cou. *in cap. quamuis pactum, p.*3. §. *vlt. n.*3. & *lib.*2. *var. cap.*4. *n.*5. Anton. Gom. *d. tom.*2. *cap* 14. *n.*20 Molin. *de primog. lib.*2. *cap.*3. *n.*19. & 20. Ioseph. Ludou *decis. Perus.*18. *n.*66. Marc. Ant. Eug. *cons.*12 *n.*70. *lib.*1. Simoncel. *de decretis*, *lib.*3. *tit.*8. *insp.*18 *ex n.*207 *à fol.*474. & præcipuè *n.*230. & 232. Menoch. *cons.*371. *n.*25. & 26. Burgos de Paz *cons.*3.

num.18. lib.2. Honded. conſ.42. à num.9. & conſ.18. ex num.58. lib.1. Achil. Pedroch. conſ.26. à princip. Mandel. conſ.11. num.4. Turret. conſ.50. lib.1. Alphan. collect.216. Simoncel. de decretis, lib 3. tit.8. inſpect.18. num.133. cum ſeqq. Donell. ad l.1. num.8. de reſcind. vendit. latè comment. iuris ciuilis lib.21. cap.12. per totum, vbi Oſvvaldus, Anton. Gabr. commun. tit. de minorib. concl.5. Ioſeph. Ludou. Peruſ. deciſ.18. ex n.50. & num.70. Brunor. à Sole in locis communib. verbo diſpoſitio 4. & verbo iuramentum 22. & var. quæſt.22. Cordub. de Lara in l ſi quis à liberis, §. parens, n.115. ff. de liber agnoſc. Azeued. l.6. tit.10. lib.9. noua Recopilat. Parlad. rerum quotid. lib.2. cap.4 princip. Fachinæ. lib.3. controuerſ. cap.10. & 11. Horat. Garpan. in ſtat. Mediolanen. cap.453. vol.1. Azin. de execution. §.9. cap.125. cum ſeqq. & cap 326. cum ſeqq. Celſ. Bargali. lib.3. de dolo cap.14. Sforr. Odd. de in integrum reſtitut. part.1. quæſt.26. ex num.23. Maurit. eod. tractat. cap.19. & cap.118. cum ſeqq. Menchac. de ſucceſſ. creat. lib.1. §.10. num.648. Molin. de primogen. lib.2. cap.3. ex num.14. Ioan. Botta conſ.51. num.13. cum multis ſeqq. Marc. Anton. Eugen. conſ.3. num.6. cum multis ſeqq. lib.1. D. Barboſ. in l.1. ff. ſoluto matrimon. part.5. num.44. Duard Caldeira de erroribus pragm. lib.2. cap.1. cum ſeqq. Cald. Pereira. in l. ſi curatorem, verbo minoribus, num.2. cum ſeqq. & verbo læſis, num.8. Seraphin. de priuileg. iuram. priuileg 38. & 88. Paul. Montan. in tract. de tutel. cap.33. num.577. Guttier. in ſimili tract. part.2 cap.5. num.72. & cap.15. num.25. Alexand. Trentacinq. variarum reſolut. tit. de minorib. reſolut.1. Burg. de Paz conſ.3. num.15. cum ſeqq. Alduin. conſ.1. per tot. Anton. Fab. in ſuo Codice ſub hoc tit. definit.2. num.1. Sayr. in claui Regia lib.5. cap.6. num.21. Soar. de Relig. tom.2. tractat.5. de iurament. lib.2. cap.11. num.13. cum ſeqq. Cardin. Mantic. de tacitis & ambig. conuent. tom.2. lib.21. tit.8. num.3 & lib.24. tit.5. num.11. latè Caſtill. quotidian. lib.3. cap.2. per tot. Bernard. Græuæ ad practic. Cameræ Imperialis lib.2. concl.41. Sanchez de matrim. lib.1. diſp.32 num.6. & lib.6. diſp.38. num.13. & in præcepta Decalogi tom.1. lib.3. cap.12. Viui. Soar. & alios tom.1. commun. opin. lib.2. tit.14 à num.1. vſque ad num.9. Hermoſill. ad l.4. gloſſ.7. num.41. tit.5. part.5. fol.34. verſo, & l.56. gloſſ.11. & 12. ex num.60. eod. tit.5. part.5 fol.326. verſo.

2 Apud Gallos banc Authenticam non ſeruari, facileque gratiam iuriſiurandi ab Epiſcopo fieri minoribus læſis, referunt Rebuff. ad leges Galliæ, tom.1. in proœm. gloſſ.5. n.50. Paul. Montan. de tutel. cap.33. num.477. Oſvvald. ad Donell. lib.21. cap.13. lit. A, verſ. ac apud Gallos.

3 Sacramenta.] Id eſt, iuramenta, ſic dicta, quia iuriſiurandi ſacratione interpoſita geruntur, de quo vide S. Thom. 2 2. pag.3. q.50. art.1. Couarr. in cap. quamuis pactum, pag.1. in initio num.2. Sayr. de ſacramentis in genere, lib.1. cap.1. art.1. pag.8. & in ſua claui Regia lib.5. cap.1. num.2. Et habet locum in iuramento promiſſorio relato ad futurum, non autem in aſſertorio relato ad præſens, vel præteritum, ſecundùm Hippol. ſing.299. D. Barboſ. in l.1. ff. ſoluto matrim. p.5. num.44. vbi ſubdit quòd ſi contractus fuerit aliàs nullus etiam ratione minoris ætatis, non confirmabitur per illud iuramentum aſſertorium, Sanchez. de cap.12. num.16.

4 Pubernm.] Ergo deſideratur pubertas in minore iurante vt iuramentum confirmet contractum; de quo an verum ſit, ſufficiátque quòd iotás huiuſmodi ſit pubertati proximus, aut doli capax, vide Afflict. deciſ.322. num.5. & ibi Vrſil. in addit. num.1. Gregor. Lop. d.l.6. verbo maior tit.19. part.6. Couar. de ſponſal. part.1. cap.5. §.1. num.4. & in cap. quamuis pactum p 3. §.1. n.3. Anton. Gabr. comm. d. tit. de minorib. concl.5 num.39. Donell d. lib.21. cap.13. verſ. Ait. auth. Sacramenta puberum, Pereg. conſ.77. num.4. lib.1. Vicent. Mancin. de iurament. part.4. effectu 1. q.13. num.20. Fachin. controuerſ. lib.3. cap.10. Cardin. Tuſch. practic. concluſ. tom.4. lit. I, concl.528. num 50. & 51. Ioan. Garc. reg.1. num.4. Ceuall. commun. contra commun. q.122. num.8. Surd. conſ.25. num 22. Seraphin. de priuil 83. num.24. & priuil.164. num.62 Cotneus de abſolut. iuram. p.4. cap.7. Camill. Borrell. in ſumm. deciſ. part.1. tit de iurament. num.100. Perez de Lara de vita hominis, cap.19. n.3. Sanchez de matrim. lib.6. diſp.38. n.15. & 16. & in præcept. Decalogi tom. 1. lib.3. cap.12. à num 27.

Extende ad iuramentum Hebræi minoris, quia 5
Iudæi adſtringuntur conſtitutionibus ciuilibus diſponentibus ſuper iuramento, licèt non Canonicis, & lex ciuilis mandat iuramenta puberū ſeruari, inde tamen Tiraq. de iure primogen. q.66. n.24. & ſeqq. Mancin. de iuram. p.4. effectu 1. q.7. num.5. Stephan. Gratian. diſcept. forenſ. cap.235. num.26. & ſeq. Sanchez. d. lib.3. cap.12. num.14. Surd. conſ.122. num.11. cum ſeqq. lib.1.

Limita in prodigo, cui bonis per iudicem inter- 6
dictum eſt, nam eius contractum non firmari ipſius iuramento, reſoluunt Anton. Gom. tom.2. var. cap. 14. num.32. Couar. in cap. quamuis pactum, p.2. §.4. n.8. Anton. de Padill in l.2. num.36. de reſcind. vend. quos refert & ſequitur Guttier. de iuram. confirm. p.1. c.31. n.6. vbi reſpondet textum in præſenti non obſtare, quia loquitur in adultis iurantibus, qui licèt aliquam intellectus imbecillitatē habeant, negari non poteſt, quin eo non careant ſicut prodigus, qui nullam habet diſcretionem, nec iudicium, ac proinde iuramentum in prodigo deficit in ſubſtantia ſua ſicut in furioſo, cui æquiparatur prodigus, cui bonis interdictum eſt.

Super contractibus rerum ſuarum, &c.] Locum ob- 7
tinet in omnibus contractibus minoris, Alduin. conſ.1. n.4. & ſeq. Caſtill. quotid. lib.3. cap.2. n 4. in princip. Stephan. Gratian. diſcept. forenſ. c 233. n.8. vbi extendit ad contractus venditionum, permutationum, & ſimilium, nec nō ad fideiuſſiones, ita vt prætextu læſionis ſtante iuramento non detur illarum reſciſſio, nec reſtitutio Ratio eſt, quia hæc Auth. non eſt reſtringenda tanquam odioſa, ſed tanquam fauorabilis ad quoſcunque contractus debet extendi, quippe quoties lex aliqua agit de obſeruantia iuramenti eſt fauorabilis, & extendenda, etſi ſit correctoria, Anton. Padil. in l. ſi quis maior, n.4 de tranſact. Sforr. Odd. de in integr. reſt. p.1. q.26. art.6. num.3. Sanch. in præcepta Decalog. tom.1. lib.3. cap.12. n.30. Vnde

Ad quaſi contractus, & diſtractus extendunt Gui- 9
lelm. Bened in cap. Raynutius, verbo teſtamentum 3. n.36. de teſtam. Anton. Gom. d. cap.14. n.18 Tiraq. de iure maritis gloſſ.5. num.7. Anton. Padil. in l. ſi ut apud acta, n.6. & in l. ſi quis maior, n.73. de tranſact. Cald. Pereira in l. ſi curatorem, verbo læſis, n.9. verſ. neque, Seraph. de priuil. iuram. priu.83. n.33. Peregr. conſ.77. n.1. vol.1. Sanch. d. cap. 12. n.30 in fine.

Et non ad ſolos cōtractus oneroſos, ſed etiam ad 10
gratioſos, vt donationes minorum, & remiſſiones, extendunt etiam Gregor l.6. verbo la p[illegible] tit.18. part.6. Anton. Gomez. d. cap.14. num. 8. Guttier. in præſenti num.118. & 123. Surd. conſ.114. num.11. lib.1. Sanchez dict. cap.12. num.30. in med. Stephan. Gratian. diſcept. forenſ. cap.233. n.25. & 28. vbi num.2 aliud eſſe dicit quando minor ignoraret quòd [illegible] nat, vel voluit donare modicum, & donau[illegible] vel vbi adeſſet læſio vltra dimidiam [illegible]

minoris, vel quando dolo patris esset seductus ad donandum, vel si non esset simplex donatio, sed ob causam, vel correspectiua, vel quando donaretur hæreditas, aut ius aliquod vniuersale, & non probaretur scientia æstimationis bonorum, de quo etiam Honded. *cons*.42. *num*.16.21.23. & 24. *lib*. 1. Surd. *cons*.42. *a num*.9. *vsque ad num*.17. & *per tot. lib* 1. Castill. *d. lib*.3. *cap*.12. *num* 6. Et addit idem Gratian. *vbi sup. num*.31. quòd per iuramentum tollitur beneficium restitutionis in donatione simplici, ita vt neque absolutio à iuramento sit concedenda minori donandi ob læsionem, & consideretur, solùm faceret vt minor non incurreret in periurium agendo, non tamen remoueret vinculum iuramenti respectu obseruantiæ contractus iurati.

11 Et cùm dubitari posset an iuramenta huiusmodi à minoribus præstita super contractibus rerum suarum non retractandis solùm comprehendant cõtractus sua natura à principio validos; communis ferè omnium, maximè recentiorum sententia obtinuit in hac quæst. constitutionem huius Auth. indistinctè accipiendam esse in omnibus cotractibus etiam inualidis & ipso iure nullis. Ita Donel. *dict. lib*.21. *cap*.13. *col*.5. *vers. an super*, Guttier. *in præsenti. n*.11. *cum seqq*. Morl. *in emporio iuris part*.1. *tit*.5. *quæst*.1. *num*.29 Valasc. *consult*.16. *num*.14 Quod adeò verum est vt contractus à minore gestus etsi alio respectu quàm minoris ætatis nullus sit, iuramento ab eo præstito confirmetur, & virtute iuramenti obseruandus sit, quamuis ob solemnitatis defectum aliàs inualidus esset, de quo Couar. *in cap quamuis pactum p*.2. §.1. *n*.7. Molin. *de primog. lib*.1. *c*.13. *n*.23. Simoncel. *lib* 3 *tit*.8. *d. inspect*.18. *n*.147. & 225. *vers*.7. *casus*. Anton. Gom. *d. c*.14. *n*.18. *vers. tertiò extende*, vbi quamuis sit nullus ipso iure, Maorit. *de in integ. restit. cap*.309. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo minoribus, num*.2.3. & 4. Anchar. Regien. *lib*.1. *quæst. famil. q*.50. *num*.17. Guttier. *in præsenti, num*.23. *cum sex seqq*. Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil*.61. vbi Benechend. & *in addit. ad priuileg*.129. *num*.2. vbi contractum minoris inualidum iuramento firmari, & suppleri omnem solemnitatum defectum multis comprobat, quicquid dicant glos. *verb. sacramenta, in l*.3. *si minor se mai. dix*. Griuel. & ab eo citati *decis*.14. *à num*.36.

12 Limita quando contractus minoris alio respectu, quàm ætatis contrahentis, & defectus solemnitatis esset nullus, vt quia res erat dotalis, vel ex alia causa prohibita alienari, & tunc iuramentum non conualidat contractum; ita *in præsenti*, Ias. *num* 40. Corne. *num*.30. Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil*. 83 *à num*.43. & *ibi* Benechen. *num*.8. ex aliis hanc limitationem veram esse dicit quando minor iurauit non contrauenire contractui ratione minoris ætatis, vel quando minor solùm iurauit cõfirmando contractum; secus verò quando promisit non contrauenire ratione minoris ætatis, vel alia quacunque causa, quia tunc beneficio *l*.1. *rescind. vendit*. & minoris ætatis priuatur, secundùm Bart. *num*. 3. Castr. *num*.10. & Ias. *num*.46. *in præsenti*, Gregor. Lop. *l* 16 *gloss*.2. *tit*.11. *part*.3. Anton. Gom. *d. cap*.14. *num*.20. Couar. *in cap. quamuis pactum p*.3. §.4. *n*.6. Guttier. *in præsenti. num*.32. & 88. Simoncel. *d. lib*.3. *tit*.8. *inspect*.18. *num*.229. *vers*.8. Cald. Pereira *in l. si curatorem. verbo læsus num*.1. Surd. *cons*.283. *à n*.2. Seraphin. *d. priuil*.83. & *ibi* Benechen. *num*.24. & 2...

13 In Ecclesiæ verò contractibus, & conuentionibus
diuersum ius statuendum est; nam quamuis
Prælati iuramento promiserint non pe...
grum restitutionem, nihilomi...

Barbos. Collect. in Cod

successor poterit restitutionem petere, etiam propter modicã vel ordinariam læsionem; quia Ecclesia non iurat, & ita restitutionem petens non venit contra iuramentũ, ac proinde potest restitui, sic Anton. Gabr. *d. concl*.5. *n*.11. Guttier *in præsenti num*.141. Seraphin *d. priuil*.88. *n*.76. Morla *d. tit*.5. *q*.1. *n*.51.

Prout etiam in confessione minoris iurata etiam sine curatore limitãda venit huius text. constitutio, quippe quòd illa procedit in cõtractibus, non autẽ in iudiciis, & sic minor, qui promisit & iurauit nõ venire contra confessionem, potest nõ obstante iuramento contra suã confessionem venire, & annullare illam, si respectu ætatis, vel defectu alicuius solemnitatis nulla sit, ita Marian. *in cap. qualiter & quando il* 2. *n*.998. & *seqq. de accusat*. Ioseph. Ludon. *Lucensi decis*.17. *n* 2. *p*.1. Vrsil. *in addit. ad Afflict. decis*. 208 *post. n* 2. Roland. *cons*.51. *n*.37. *lib*.1. Sfort. *de restit. in integrum q*.65. *n*.19. *cum seqq* Vulpel. *cons*.34. *n*.1 Decian. *cons*.18. *num*.175. *lib*.1 Guttier. *in præsenti num*.132. Farin *in praxi crimin. p*. 3. *q*.81. *num* 359. 14

Quamuis plures Doctores perant ad contractuum confirmationem & vt iuramentum noceat ipsi minori, vt ille sit certior factus de beneficio restitutionis sibi competentis; at verius est id non requiri; sed quia in hac enodanda quæstione adeò pugnãt inter se interpretes nostri, vt vix dignosci possit vtra harũ opinionum crebrior sit, & receptior, ideo remittendum duxi beneuolum lectorem ad Gregor. Lop. *d. l*.6. *verbo iurasse* Anton. Gom. *d. tom* 2. *cap*.14. *num*.18 Antom. de Padilla. *d. l*.2. *num*.14. *de rescind. vendit* Gail. *lib*.2. *obser*.41. Maurit. *in tract. de restit. in integ. cap*.113. *per tot*. latè Achil Pedroch. *cons*.26. *ex num*.8. *vsque ad num*.23. Guttier. *in præsenti ex n*.114. *vsque ad num*.116. Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil*.6.. & 99. Simoncel. *d. lib* 3. *tit*.8. *inspect*.18. *num*.159. Ceual. *commun. contra commun. quæst*.723. Paul. Montan. *d. cap*.33 *num*.586. Castill. *d. lib*.3. *cap*.2. *ex n* 8. Sanch. *d. lib*.3. *cap* 12. *num*.29.

Non est opus vt iuramentum vim confirmandi 15
cõtractus habeat, id per proprium minorem præstari, sed satis est per Procuratorem cum speciali iurandi mandato, dummodo in ea commissione interueniat minoris iuramentum; si enim id non interueniat, & lædatur eo mandato, poterit aduersus illud restitui, & consequenter rescindetur con...
quia cùm nullum sit iuramentum illi manda...
ctum, nihil est huic restitutionis benefi...
rando obstans: ita Alber. *in præsenti* ...
Gom. *d. cap*.14. *n*.18. Sanch. *d. lib* ...

Si verò minor in contractibus, ...
bus per illum iuratis fuerit enorm...
ter læsus, poterit restitutionem pete...
tractus, etiamsi læsioni huius...
aut iurauerit se illos ratione ...
non impugnaturum; ratio est ...
eiatione ...
ma, no...
aut enc...
huius...
ad faci...
nuntur
...

Minoris

n.20. & conf.5. n.7. Mozz de contract.lib. tit. de muto, cap. quomodo deficiat, seu quomodo resolnutur, num.18. Vincent. de Franchis decis. 47. in fine, Seraphin. de priuil. iuram. priuil.6. num.22. Aldouin. cons.1. n.97. Guttier. in repetit. huius authent. num.92. cum seqq. Cald. pereira in l. si curatorem, verbo lasis, num.1. in fine, Gam. Lusit. deci 94 num.2. & decis.323 num.4. & decis.257. num.2. Flores de Mena ad eundem decis.66 in fine, Paul. Montan. de tutel. & curis, cap.33. num 579. cum seqq. Peregrin. var. lib.6. num.82. vers. sed contra, D. Barbos. in l.1. ff. soluto matrim. p.5. n.33. Valasc. consult.130. num.25. Castill. d. lib.3. cap.2. ex num.28.

17 Sed dubium est, an in hoc casu, quando scilicet minor, vel alius est enormiter, aut enormissimè læsus, sit necessaria iuramenti absolutio, seu relaxatio? necessariam non esse, ita vt ea non obtenta absque metu periurij, possit contrauenire, tenent Roland. cons.59. num.27. lib.1. & cons.60. num 68. vers. & ideo, lib.4. Mascard. de probat. concl. 532. n.26. Matienç. l.2 gloss.8. num.49 tit.11. lib.5. noua. Recopilat. Ioseph. Ludou. Lucensi decis 27. num.18. & 20. Mancin. de iurament. part.6. quæst.4. num.1. Caroc. de locato, & conducto p.1. cap. de rescind. locat. num.35. & 36. Farin. fragm. crim. lit. I, n.1290. Ceuall. commun. contra commun. q.171. num.1 & 2. Benechend. in addit. ad Seraph. de priuil iuram. priuil.31. num.16. & 17. & priuil.61. num 55.

18 Contrarium verò. immo quòd absque relaxatione & absolutione iuramenti minor, siue alius sic enormissimè, seu enormiter læsus non sit audiendus sustinent Afflict. decis.322 num.9 Capyc. decis.159. Pinel. in l.2. de rescind. vend. p 3. cap.1. n.8. vers. aliis quibus, Couat. in cap. quamuis pactum, p.3. §.4. n.3. & 5. Guttier. in præsenti, n.96. Azeued. l.n.4. 147. tit.21. lib.4. noua. Recopilat. Fachin. controuers. lib.8. cap.69. in fine. Cancer. var. part.1. cap. 13. de empt. num.11. vers. ex quibus, Castill. d. cap.2. n.26. & seq. Marescot. lib.2. var. cap.24. num.16. Et secundùm hanc opinionem consulendum tutius mihi videtur ob periculum animarum, sed si relaxatione huiusmodi omissa lis cœpta fuerit ab incursu in periurium actor rectè defendi poterit. Quòd si iuramento promissum fuerit non peterem iuramenti relaxationem, & petita non vti, adhuc non obstante huiusmodi promissione eam petere, & impetrare valebit; dummodo etiam relaxationem ab hac promissione de non petendo relaxationem iuramenti, & ab aliis iuramentis, & promissionibus impetret. Mulin. d. lib 2. cap.3. num.25. in fine, Caroc de locato, p.1. cap. de rescind. locat. num.38. Matienç. l.1. gloss.8. num.51. in fine tit.11. lib.5. nouæ Recop. Guttier. in præsenti, n.109. & seq. Marescot. lib.2. var. cap.84. num.4. cum seqq. Parlad. lib.2. rerum quotid. cap.4. n.49. vers. quam quidem, Ceual. commun. contra commun. q.171, n.3. & 4. Seraphin. de priuil. iurum, priuil.83. n.46. Farinac. d. lit. I, n.1298. Corn de absolut. iurum. p.4. casu 2. per tot.

19 In illa quæst. an ad obtinendam absolutionem à iuramento sit necessaria partis citatio, ita est distinguendum. Aut absolutio iuramenti simplex & plena petitur, quatenus est remotio, seu ruptio eius vinculi, & tunc non est concedenda absque partis citatione. Aut petitur ad effectum agendi, vel excipiendi, quo casu absque vlla partis citatione concedi potest: & ita distinguunt Bernard. reg.5. Conar. num.5. Guttier. n.11. & 12. dictis locis, Azeued. l.4. num 138. tit.21. lib.4. nouæ recop. Rot. Genuens. decis.197. Caroc. d. cap. de rescind. locat. n.38. vers. maximè, Cardin. Tusch. pract. concl. lit. A, concl.61. Cachetan. decis.25. n.7. Ioseph Ludou. Perus. decis.18. Thom. Triuisan. Venetiæ decis.64. p.1. Leo Valentinu decis.94. n.6. & 9. Stephan. Gratian. Marchiæ decis.165. Aloys. Ricc. in collect. decis. p.1. collect.39. Marescot. lib.2. var. c 84. n.19. & 20 Vtrùm autem iudex secularis possit compellere laicum suscipientem iuramentum illicitum ad faciendam eius remissionem, seu relaxationem? vide Afflict. decis.80. n.5. Couat. lib.1. var. cap.4. n.5. Gutier. in præsenti n.160. Bobadil. in sua politica lib.2. cap.18 num.173. qui affirmatiue respondent quando non dubitatur de nullitate & iniustitia iuramenti.

Inuiolabiliter custodiantur.] De iure Lusitano 10
per Ordinat. Regiam lib.4. tit.73 & apud Hispanos per l.11. tit.1. lib 4. nouæ recop. l. sub grauissimis pœnis prohibitum est iuramentum in contractibus interponere, & si de facto apponantur, contractus annullantur, & executioni mandari non possunt, & tam paciscentes quàm tabelliones grauiter puniuntur: de quarum legum validitate & intellectu multa cumulant, eàsque per Principes seculares de iure rogari posse defendunt ex alienigenis Azin. de execut. §.9. n.165. Osvvald. ad Donell. commen. iur. ciuilis lib.21 cap.13. lit. A, in fine, Mascard. de probat. concl. 1059. num.14. Decian. in tract. crimin. lib.2. cap.34 num.6. Fachinæ. controuers. lib.., cap.13. per tot. Ex HISPANIS Gregor. Lopez. l.6. gloss.1. tit.4. part 6. Fortun. Garc de vltimo fine, illat.20. num.270. Palat. Rub. in repet. cap. per. vestras, §. fin. num.30. de donat. inter vir. & vxor Arias in l 65. Tauri, num.64. cum seq. Segur. in l.1. §. fin verbo vxori, num.133. ff. de acquir. possess. Anton. Gomez var. tom.2. cap 14. num 22. Couarr. in cap. quamuis pactum, p.1. §.3. num.8. Menes. in l.2. de rescind. vendit. num.35. Olan. in reduct. antinom. lib.1. num.28. Salzed. ad Bernard. reg.386 Auend. de exequend. mund. p.2. cap.27. num.14 Parlad lib.2. rerum quotid. cap.4. num.52. & 53. Azeued. in d. l.11. num 1. cum seqq. tit.1. lib.4. noua Recop. Matienç. l.1. gloss.3. n.7. & 8. tit.2. & l.1. gloss.8 n.52. & l.22. gloss. n.1. cum seqq. tit.11. lib.5. nouæ. Recop. Perez in l 1. tit. 1. lib.3. Ordin. pag.474 & lib.1. tit.8. pag.602. Gutier. in præsenti, num.45. & 46. à num.151. & in l. nemo potest. ff. de legat.1. num.46. & 47. & de iurum. confirm. p 3. cap.12. num.9. Ceuall. commun. contra communes, q.188. num.5. Pradil. in summ. legum pœnal. part.2. caso 13. & casu 54. num.10 Molin. de iustit. tract.2. disp.11. vers. addidimus. Azor. instit. moral. part.2. lib.10. cap.7. Francisc. Suarez de Religione, tom.2. tract.5 lib.2. cap. 38. num.15.

Ex Regni ARAGONIÆ Iureconsultis, Bellug. in speculo Principum, rubr.12 §. quadam, num.61. cum seqq. Cened. part.3. collect.2 num.4. Morla in emporio iuris part.1. tit.9. de contrahenda empt. quæst.24. num.7. Cancer. part.1. variarum resolut. cap 8. de donat. n.40. & part.2. cap.1. de minorib. num.5. cum seq. Fontanel. de pactis nuptialib. clausul.3. gloss.3. num.13. vers. hic nobis.

Ex nostris LVSITANIS doctiss. Pinel. in l.2. de rescind. vendit. part.3. cap.1. num.11. Subtil Acosta in l. si ex cautione, de non numerata pecunia, fallent. 10. num.4. & in §. cùm in bello, verbo agnati, num.8. insign. D. Barbos. in l. ff. soluto matrim. part.1. num.78. Gam. Lusit. decis.247. num.2. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo minoribus, num.4 & 6. & quæst. forens. lib 1. q.23. n.12. & de empt. & vendit. cap.30. num.40. Aluar. Valasc. consult.16. n.14. & cons.99. & cons.132. n.7. & de partit. cap.16. n.8. Thom. Valasc. alleg. iuris tom.1. alleg.72.31. Rebello de oblig. iustit. p.2. lib.1. q.9. à princ. Gabr. Pereira de manu Regia, p.2. cap.19. per totum. Emman. Barbosa, quem non minus naturæ, quàm doctrinæ meæ reuereor auctorem, in remiss. ad Ordin. Regiam d tit.73.

Ampliat

21 Ampliat Aluar. Valasc. *d.conf.99. num.11.* legem Lusitanam procedere in quasi contractibus, & Azeued. *in d.l.11. num.26.* extendit aliam Hispanam
22 ad contractus innominatos. Limitat eadem *lex Hispana 11. in fine*, in locationibus redditUum Ecclesiarum, monasteriorum Prælatorum, & Clericorum vt refert Guttier. *in præsenti, num.157.* In compromissis etiam, contractibus dotium, promissionibus arrharum, venditionibus, donationibus, & alienationibus perpetuis, & cæteris cōtractibus, pro quorum validitate iuramentum requiritur, vt fuot contractus minorum & mulierum nuptarum, *ex eod. l.11.* de quibus omnibus Guttier. *in præsenti à n.156.* Matienç. *in l.1. gloss.8. num 52. in fine, tit.11. lib 5. nouæ Recop.* Monterof. *in sua praxi de Escripturas publicas tract.7. cap. en que casos los Escriuanos publicos.* Denique in testamentis, & codicillis iuramentum interponi posse tenent Auendan. *lib.2. cap.29. n.12. vers. quinto ex fin. radicis*, Perez *in l.1. vers. hodie tamen, tit.2. lib.5. Ordin.* Guttier *in præsenti n.159.* D Barbos. *in d l.1. §. soluto matrim. part.1. n.80.* licèt de hoc dubitet Azeued. *d.l.11. n.20.*
23 Et quamuis praxis Hispaniæ & Lusitaniæ ita obseruet vt de illarum legum iustificatione non sit amplius dubitandum, nihilominus tamen contra hæc & similia statuta insurgunt Marta *de iurisd. p.4. cent.1 casu 72* Marescot. *l.b.1. var. cap.62 à num.10.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil.66.* vbi Benechen. *& priuil.76 n.18.* Sahag. *in cap. decernimus, n 128. de iudic.* vbi ad lit pro bono publico huiusmodi constitutiones rectè sustineri posse quoad Notarij pœnam, sed quoad nullitatem contractus ex defectu potestatis, nullas esse.
24 *Per vim autem, vel metum*, &c.] Notatur ad hoc quòd iuramentum per vim, seu metum extortum obligat, relaxationéque indiget, nam text. *in præsenti* dum dicit huiusmodi iuramentum in contractibus maiorum, qui aliàs validi erant, esse nullius momenti, intelligitur quoad obligationem homini acquisitam, & quoad eius firmitatem, nam ratione metus potest facilè relaxari vide Cou. *de sponsal. p.2. cap.3. §.5. num.2. & in cap. quamuis pactum, p.3. §.4. num 2. & lib.1. var. cap.4. num.7.* Molin. *de primogen. lib.2. cap.3. n.12. & 13.* Guttier. *de iuram. confirm. p.1. cap.57. num.19.* Fachin. *controuers. lib.8. cap.102.* Soar. *de Relig. tom.2. tract. de iurament. lib.2. cap.11. à n.14.* Molin. *de Iustit. tract.2. disp.149. vers. quatuor*, Seraphin. *de priuil. iuram. priuil.110. n.16.* Say r. *in clau Regia lib.5. cap.6. n.14. cum seqq.* Paul. Comitol. *respons. moral. lib.2. q.2.* Less. *de Iustitia lib.2. c.42. dub.6. n.50. & 51. & cap.42. dub.6. num.32.* Castill. *controuers. lib.3. cap.2. n.7.* Sanchez *in præcepta Decalogi tom.1. lib.3. cap.12. num.20.* Farin. *fragment. crimin. part.2. lit.I, ex n.1270.*
25 In gloss. *Contractibus.* ibi, *item quid in iudicio*, &c. Ergo locum habet etiam in iudiciis, quia in eis quasi contrahitur, ita Anton. Gom. *tom.2. var. cap.14. num.18 vers. octauo*, Matant. *de ordine iudic. p.6. tit. de appellat. num.103.* Tiraq. *de iure mariti, gloss.5. n.208.* Vanti. *de nullitat. tit. ex defectu mandati, num.35.* Et ita minor ratione prædicti iuramenti non potest venire contra sententiam, etiamsi indefensus proponatur, Gutt. *iun. in præsenti, num.154.* & Guttier. *num.228.* Gerard. *sing.66.* Boër. *decis.92. num.1.* Maurit. *de in integr. restitut. cap.261. & 28.* Anton. Gabr. *d.tit. de minorib. concl.5. num.12.* Auendan. *resp.4. num 4.* Seraphin. *priuil.133.* Cald. Pereira *l.si curatorem, in princip. num 35.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.27. n.30.* Fati o *in praxi crimin. part.1. q.15. num.32. cum seqq.*

In gloss. *Super.* ibi, *siue in ipso contractu, siue priùs, siue post, etiam quandocunque.* Notatur ad hoc quòd ad hoc vt locum habeat dispositio huius Auth satis est iuramentum præstari in ipso contractu, aut ante, aut pòst, vt per Gregor. Lop. *l.6. verbo iurasse, in fine, tit.19. part.6* Anton. Gom. *d. c.14. num.18.* Sfort. Odd. *de in integ. restit. part.1. quæst.14. ar.3. num.23. in fine*, Seraphin. *priuil.6. num.8.* Sanchez *d.lib.3. cap.12. num.29.* 26

SVMMARIVM.

1 *Minor restituitur aduersùs venditiones nocuas tam sibi, quam tutori factas.*
2 *Venditio qua pupillum lædit, præsumitur ficta, & simulata.*

L. In integrum. II. & vlt.

Impp. CONSTANTIN. CONSTANTIVS & CONSTANS AAA. *Ad populum.*

Minor restituitur aduersùs venditiones nocuas tam sibi, quàm tutori factas. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. supr. hoc tit.* 1

Notatur ad hoc quòd venditio, quæ pupillum lædit, ficta & simulata præsumitur, vt per Alciat *in tract. de præsumpt. reg.1. præs.42. n.2.* Menoch. *in simili tract. lib.3. præs.82. n.3.* Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restitut. p.2. q.57. art.2. à n.8.* 2

Si aduersùs venditionem pignorum, &c.

TIT. XXIX.

SI aduersùs venditionem pignorum.] Id est, si creditor minoris rem sibi pignoratam, aut si rei iudicatæ executor rem minoris ex causa iudicati captam distraxerit. Scripserunt in hanc rubr. Salicet. Ias. Aloys. Leo, Sebast. Næu. item Cuiac. Pac. & VVesembec.

De materia tituli vide *in l.9. ff. de minorib.* Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restit. part.2. quæst.53. art.3. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Aduersùs pignus prætorium, quod incipit à minore, si vendatur, restitutioni locus est.*
2 *per Pignoris alienationem damnum obueniens enorme, datur restitutio.*
3 *Restitutionis beneficium competit minori non solùm contra primum emptorem, sed etiam contra secundum, si sciuit rem esse minoris; si verò ignorauit, in subsidium.*
4 *Minor illæsus restituitur in bona alienata, excipe vt num.5.*
6 *Heredi minori licèt non succurratur ratione ætatis, subuenitur tamen propter ignorantiam.*
7 *Minoribus competit in integrum restitutio aduersùs bonorum addictionem.*

8 *Minoris damnum si sit minùs graue, datur ei restitutio in integrum contra emptorem sui pignoris, secus si sit modicum, resolue vt num. 9.*

10 *Damnum paruum, seu leue, magnum, vel graue quod, iudicis arbitrio relinquitur.*

11 *Læsio modica, seu minima, item maior, seu enormis, & maxima, quæ vocatur enormissima, quæ sit.*

L. Etiam. I.

Imp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Sabinæ, & aliis.

1 ADuersùs pignus prætorium, quod incipit à
2 minore, si vendatur, restitutioni locus est. Ob enorme damnum minori per pignoris alienationem obueniens restitutio datur. Colligunt ex Ordinar. Bart. Salicet Bald. Castr. Aloys. Leo, Sebast. Næui. post omnes Giphan. *tom. 1. pag. 99.* remissiue Casal. *in an...* & Ximen. *in concordant.*

3 Vulgò allegari solet hic text. ad hoc quòd restitutionis beneficium competit minori non solùm contra primum emptorem, sed etiam contra secundum, si sciuit rem minoris esse; si verò ignorauerit, in subsidium; vide Fabian. de Monte *in tract. de empt. & vend. quæst. 4. num. 32* Roder. Xuar *a leg. 21. num. 7.* Anton. Gom *tom. 2. variar. cap. 2. num. 41. & cap. 14. num. 7.* Couarr. *lib. 2. var. cap. 3. à num* 10. Acosta *in repet. §. & quid si tantum, part. 2. à num. 49.* Sfort. Odd. *de in integrum restitut. part. 1. quæst. 31. art. 17. à num. 85.* Caualcan. *de tutorib. & curatorib. num. 123. & 151.* Cald Pereira *in l. si curatorem. verbo implorare, num. 15. & de empt. & vendit. cap. 8. num. 52.* vbi tradit minorem illæsum restitui aduersùs alienationem bonorum maiorum, Morl. *in emporio iuris ciuilis, part. 1. tit. 5. quæst. 2. per totum*, & præcipuè *num. 4.*
4 vbi tenet quòd minor potest in integrum restitui in bona alienata, etiamsi ipsa alienatio transierit iam in tertios possessores quamuis cum eis minor non contraxerit, dummodo ille qui cum minore contra-
5 xit, non habet bona, quibus soluere possit. Excipit tamen duos casus, in quibus necessaria est restitutio indistinctè, & directè contra tertios possessores. Primus casus est quando minor fuit deceptus, & læsus non pretio, sed in venditione; secundus quando tertius possessor sciens, & prudens emit rem minoris.

6 Notatur etiam ad hoc hic text. quòd licèt hæredi minori non succurratur ratione minoris ætatis in casu huius text tamen ei subuenitur propter ignorantiam, ex claus. *si qua mihi iusta causa videbitur.* vt per Tiraquell. *de retractu lignag. §. 35. gloss. 4. num. 50.*

7 Notatur denique ad hoc quòd in integrum restitutio aduersùs bonorum addictionem minoribus competit, vt per Guid. Pap. *decis. 31.* Parlad. rerum *quotid. lib. 2. cap. fin. part. 5. §. 16. num 9.* vbi *intelligit*, modò graue damnum, aut certè non minimum exinde eos sequatur.

8 *Si tamen magno detrimento afficiantur.*] Notatur ad hoc quòd si damnum minoris sit nimis graue, & enorme, detur ei restitutio in integrum contra emptorem sui pignoris, secus si modicum sit, vt per Sfort. Odd *in tract. de in integr. rest. part. 2. q. 53.*
9 *ex numer 27.* vbi *à num 2.* idem resoluit quando pignus esset conuentionale. Idem Sfort Odd *de trac*
10 *tat. part. 1 q 4 art. 2. n. 97.* Quod autem dicatur paruum, & leue, aut magnum, & graue incommodum, siue damnum, iudicis arbitrio relinquitur, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo omnia, num. 31.* vbi allegat textum *in præsenti.* Et similiter quæ dicatur læsio 11
modica, seu minima; item maior, seu enormis, & quæ maxima, quæ vocatur enormissima, non bene constat inter Doctores, vide tamen de hoc Maurit. *de in integr. restit. cap. 124.* Molin. *de primogen. lib. 2. cap. 3. num. 18. in fine*, Ioan. Garc. *de expensis cap. 8. num. 11 ad fin.* Seraphin. *de priuil. iur. in priuileg. 83. num. 89. cum seqq.* Farin. *fragm. crimin. part. 2. lit. lo num. 1289.* Escorbar. *de ratiocin. comput. 6. num. 10.* Francisc. Molin. *de ritu nupt. lib. 3. quæst. 96. num. 45.* Castill. *quotid. lib 3. cap. 2. num. 13. & 42* Genb. *decis. 110. num 3. vers. consistorium.* Valasc. *de partit. cap. 35. num. 37* Sigism. Sca. c. *de appell q 19. n. 16. & 17.* latè Sfort. Odd. *de tract. de in integr. rest. p. 1. q. 4. art. 13. ex n. 110. vsque ad n. 125.*

SVMMARIVM.

1 *Si Pignus, quod à maiore minor accepit, venditur, nullo modo minor restituitur.*

2 *Minor succedens extraneo in re per hereditatem acquisita, restitutionis beneficio non gaudet, & num. 3.*

4 *Præscriptiones conuentionales à prædecessore incipiunt currere contra maiores absque restitutionis auxilio ex capite scil. de minoribus, restitui tamen poterunt ex clausula generali.*

5 *Minor succedens maiori non restituitur aduersus actus dependentes à facto, vel contractu maioris, etiamsi demum suo tempore acceperit perfectionem.*

6 *Restitutio minori, Ecclesiæ, & similibus, quibus de iure competit, pro modica læsione competit.*

L. Rem quam. II. & fin.

Iidem AA. & CC. Seueræ, Clementinæ.

SI pignus, quod à maiore minor accepit, vendi- 1
tur, nullo modo minor restituitur. Item minor 2
succedens extraneo in re per hæreditatem acquisita restitutionis beneficio non gaudet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. ... supr. hoc tit.* & post omnes Giphan. *tom. 1. pag. 99.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 3
munt Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 21. cap. 9. col. fin.* Sfort *de in integ. restitut. q. 53. art. fin.* Morl. *in emporio iuris part. 1. tit. 5. q. 5. num 16.* vbi *per l. Æmilius 39. ff. de minorib.* tenet præscriptiones conuentionales à 4
prædecessore incipientes currere contra minores absque restitutionis auxilio, ex capite scilicet de minoribus, restitui tamen poterunt ex clausula generali, *si qua mihi iusta causa*, & ex *cap. iustæ ignorantiæ*, potuit enim minor defuncti conuentionem ignorare, & hæ causæ iustæ ignorantiæ poterunt potissimum Imperatorem mouere *in d. l. Æmilius*, ad restituendum minores, Flores de Mena *var. lib. 1. q. 5. num. 27 & 30.*

Notatur ad hoc quòd minor succedens maiori, 5
non restituitur aduersùs actus dependentes, facto, vel contractu maioris, etiamsi damnum suo tempore perfectionem acceperit, vt per Afflict. *decis. 212. num 1.* vbi dicit quòd minor non vtitur iure suo quando succedit defuncto, cui non competebat restitutio in integrum, & Cæsar de Vitill. *in addit.* firmat restitutionem non dari minori quando succedit maiori, nisi aliquid fuisset gestum cum ipsis minoribus, Ioan. Garc. *de nobilit. gloss. 6. §. 1. a num. 17.* Anton.

ron. Thesaur. *Pedem. decis.* 103. *num.* 1. *cum. seqq.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo sua facilitate*, *a n.* 49. Flores de Mena *d. q.* 5. *n.* 15. indu. ens textum *in præsenti*, dum probare dicit quòd si creditor ex pacto apposito cum defuncto ob non solutionem debiti à defuncto contracti vendat pignus, licèt id acciderit tempore minoris, quia minor non soluerat, non restituitur minor aduersùs ipsam venditionem.

6 In gloss. *Versatus.* ibi, *quia si ceperis conuentionale pignus à minore, restituitur pro modico damno*, &c. Notatur ad hoc quòd pro modica læsione restitutio minori, Ecclesiæ, & similibus, quibus de iure competit, concedi debet, vt per Pinel. *in l.* 2. *de rescind. vendit. part.* 1. *cap.* 1. *num.* 26. Acosta *in l. Gallus*, §. *& quid si tantum*, *p.* 2. *num.* 77. *&* 78 *ff. de liber. & posth.* Cou. *lib.* 1. *var. cap.* 3. *num.* 11. Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restitut. quæst.* 4. *num.* 105. *vers.* 3. Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 21. *cap.* 9. *col. pen. & cap.* 12. *vers.* 9. Mascard. *de probat. concl.* 1058. *num.* 5. Flamin. Paris. *de resignat. benefic. lib.* 3. *q.* 7. *num* 27. *&* 28. *& lib.* 11. *q.* 4. *num.* 66. *&* 67. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo, vel aduersarij dolo*, *num* 7. Valasc. *consult.* 109 *num.* 10. *& de partitionib. cap.* 39. *c.* 38.

Si aduersùs donationem.

Tit. XXX.

DONATIO à minore facta quandoque ipso iure non valet: quandoque valet, sed per restitutionem rescinditur, quandoque valet, nec datur contra eam restitutio. Scripserunt in hanc rubr. Ias. Salicet. Sebastian. Næu. item Cuiac. Pac. & Wesemb. Sfort. Odd. *in tract. de in integr. restitut. p.* 2. *quæst.* 58.

SVMMARIVM.

1 *Minor non restituitur contra donationem propter nuptias congruam.*
2 *Donatio sponsalitia non immoderata prætextu ætatis minimè reuocatur, & num.* 3.
4 *in Donatione minoris necessaria est curatoris auctoritas. procedit in donatione propter nuptias, numer.* 5.

L. Si quæ res. I.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Theodoræ.*

1 MInor non restituitur contra donationem pro-
2 pter nuptias congruam. Siue, donatio sponsalitia non immoderata prætextu ætatis minimè reuocatur. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Castr. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

3 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Gregor. Lop. *l.* 14. *gloss.* 2. *ante fin. tit.* 11. *part.* 4. Anton. Gom. *var. tom.* 2. *cap.* 14. *num.* 1. *vers. secundò infertur*, vbi per hunc text. dicit quòd si minor faciat donationem ante nuptias, vel propter nuptias, aut sponsalitiam largitatem, attenta qualitate personarum, & consuetudine regionis, valebit talis donatio, & non potest restitui, Perez de Paz *cons.* 3. *num.* 33. Mautit. *in tract. de in integ. restitut. cap.* 207. *cum seqq.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 21. *cap.* 10. *col.* 2. Molin. *de Iustit. tract* 2. *disp.* 573. *vers. si minor.* Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restitut. part.* 2. *q.* 58. *n.* 5. *& art.* 5. *à num.* 32.

Curatore præsente.] Ergo in donatione necessaria 4
est auctoritas curatoris, vt per Cald Pereira *in l. si*
curatorem, *verbo hunc contractum*, *n.* 19 *vers. infertur*
etiam, vbi ait procedere in donatione propter nu- 5
ptias, quæ habet separatam naturam ab aliis donationibus, cùm accedat contractui oneroso.

SVMMARIVM.

1 *Consensus patris non obest minori in re, quæ sine decreto alienari non potuit, & num.* 2.
3 *Vir & vxor si in eodem instrumento donauerunt rem viri, tantum donasse censetur.*
4 *Donatio remuneratoria facta per minorem valet, etiamsi fiat de rebus immobilibus.*
5 *Minor non habens curatorem, solus ex causa dotis bona sua alienare poterit.*

L. Si in re. II. & vlt.

Idem AA. & CC. *Medeæ.*

COnsensus patris non obest minori in re, quæ 1
sine decreto alienari non potuit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *1 sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt Roder. Xuar. *in l. quoniam in prioribus, ampl.* 10. *n.* 69. *vers. Et si dicat*, vbi colligit quòd qui non potest alienare sine decreto, ita nec alienatori consentire, & extendit ex Bald. hîc ad statutum disponens quòd minor non possit aliquam venditionem facere sine consensu consanguineorum etiamsi iurauerit, non poterit vendenti consentire, & super declaratione *leg. Regni limit.* 5. *num.* 13. *col.* 3. *in fine*, Tiraq. *in l. si vnquam, in princip. num* 30. vbi quòd pater tutor, vel curator filij emancipati non potest sine decreto illius bona alienare, etiamsi illa à patre fuerint antea filio donata, & de iure mariti, *gloss.* 5. *n.* 54. vbi textum allegat ad hoc quòd minor potest sine decreto consentire patri alienanti rem immobilem ipsius filij minoris quam ante à patre ipse dono habuerat. Mautit. *de in integrum restitut. cap.* 225. Burg. de Paz *cons.* 3. *num.* 38 Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 12. *cap.* 12. *col.* 8. *in fine*, Pinel. *in l.* 1. *de bonis matern. p.* 3. *num.* 58. *vers. sed contrarium*. vbi citato hoc text. tenet solemnitatem legis, vel statuti in alienatione mulieris, vel minoris necessarium esse, etiamsi alienatio fiat in eum, à quo res obuenerat, *& num* 60. *col.* 5. *vers. probatur sextò*, idem dicens ait eum cui, res aliqua donata fuit non posse eam liberè redonare primo donatori etiam parenti, sed tunc eandem solemnitatem exigi, quæ requiritur in vera donatione.

Pater vester donationem fecit, &c.] Notatur ad 3
hoc quòd si vir & vxor in eodem instrumento donauerunt rem viri, ipse vir tantùm censetur donasse, vt per Tiraquel. *de retractu lig.* §. 30. *gloss* 1. *num.* 2.

Quæ etiam sine decreti recitatione, &c.] Ergo à con- 4
trario sensu interueniente decreto valebit donatio remuneratoria facta per minorem, etiamsi fiat de rebus immobilibus, & sic probat minores sine decreto non posse remunerationis causa donationem facere,

facere, vt per Menoch. *de successión. resolnt. lib. 1. §. 5. anm.* 8. D. Barbof. *in l. si ante 6. num. 21. in med. ff. soluto matrim.* vbi ex Paul. de Castro *hic a. 5.* aduertit textum *in præsenti* loqui de donatione remuneratoria.

5 Notatur etiam ad hoc quòd minor curatorem non habens potetit solus ex causa dotis bona sua alienare, vt per D. Barbos. *in d. l. si ante, n. 13.*

Si aduersùs libertatem.

TIT. XXXI.

Aduersus libertatem minor restituitur vel à Principe ex magna causa, vel per actionem de dolo aduersùs manumissum. Prætor autem non rescindit libertatem, quę semel competit, *l. 9. §. vlt. & ll. seqq. ff. de minorib.* Scripserunt in hanc rubr. Sebast. Næui. Cuiac Pac. & VVesemb.

De materia tituli vide Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo, læsis, n. 158. cum seqq.* Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restit. p. 2. q. 55.* & Pilæum q. 130.

SVMMARIVM.

1 *Minor restituitur contra sententiam, qua pronuntiatur aliquem liberandum, non autem restituitur aduersùs sententiam libertatis, & n. 2.*
3 *Condemnare, vel absoluere aliud, aliud condemnandum, vel absoluendum pronuntiare.*
4 *ex Rescissionis petitione contra sententiam consequitur quis rescissionem iudicij.*
5 *Restitutionem petens aduersùs sententiam non petit per beneficium restitutionis reformari sententiam.*
6 *Consultor si dicat in consilio aliquem fore condemnandum, vel absoluendum, & iudex in sententia dicat, Pronuntio secundùm formam consilij, non valet sententia.*

L. Si post. I.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS AA. *Himniæ.*

1 Minor restituitur contra sententiam, qua pronunciatur aliquem liberandum, non autem restituitur aduersùs sententiam libertatis. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Castr. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Maurit. *in tract. de in integ. restitut. cap. 250. num. 1.* Sfort. Odd. *in simili tract. q. 72. num. 26.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 21. cap. 12. col. 1.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis num. 161. in fine,* vbi dicit citato hoc text. quòd minor aduersùs sententiam pro libertate non restituitur, quando scilicet per sententiam seruus qui erat, pronuntiatur liber; secus verò si pronuntiatur manumittendus, quoniam aduersùs eam sententiam datur restitutio; quemadmodum etiam aduersùs dandam libertatem minor restitui potest, quia adhuc mutatus status non est, ita etiam aduersùs sententiam quam pronuntiatur libertatem dandam esse. Morl. *in emporio iur. ciuilis p. 1. ti. 5. q. 31. n. 31. vers. non obstat sextum,* vbi dicit quòd si pronuntietur aliquem liberum esse, non restituitur minor; at si pronuntietur esse manumittendum, vel liberandum, restituitur minor, quia tunc non est data libertas.

3 Notatur ad hoc quòd aliud est condemnare, vel absoluere, aliud condemnandum, vel absoluendum pronuntiare, vt per Sarmien. *lib. 1. select. cap. 14. à princip.*

4 Notatur ad hoc quòd ex petitione rescissionis contra sententiam consequitur quis rescissionem iudicij, vt per Gregor. Lop. *in l. 3. per text. ibi gloss. vlt. tit. 15. part. 3.*

5 *Ætas tua litis instaurationem admittit.*] Vide Bart. *in l. diaus, num. 7. ff. de in integ. restit.* vbi sciendum aduertit, quòd ille, qui petit restitutionem in integrum aduersùs sententiam, non petit per beneficium restitutionis sententiam reformari, vt putà si fuerit reus absolutus cùm deberet condemnari, non petam restitutionem in integrum vt condemnetur, sed petam quòd per beneficium restitutionis rescindatur illa sententia, & ego reponar in eo statu, in quo eram priùs, & sic quando fui læsus solùm in ipsa sententia processus, aut ille fuit legitimè factus vsque ad conclusionem, tunc restituar vt rescissa sententia iterum sententietur ex eisdem actis: secus verò quando læsio contingit non solùm in sententia, sed in toto processu, veluti quando pendente iudicio post litem contestatam incœpi esse absens, & sic non potui producere defensiones & iura mea, quia tunc restituar vt possim vti defensionibus, & iuribus meis.

6 In gloss. *Admittit,* ibi, *vel vt solaas vtrumque dic,* &c. Notatur ad hoc quòd si consultor dicat in consilio aliquem fore condemnandum, vel absoluendum, & iudex in sententia dicat, Pronuntio secundùm formam consilij, non valet sententia, vt per Bald. *tom. 2. commun. opin. lib. 7. tit. 14. de re iudicata, num. 4. pag. 260.*

SVMMARIVM.

1 *Minor aduersùs libertatem manumisso ex dolo præstitam non restituitur manumissum autem conueniet ex dolo, & num. 2.*
3 *Libertas semel acquisita reuocari non debet.*

L. Etsi minor. II.

Imp. GORDIANVS A. *Solonie.*

Minor aduersùs libertatem manumisso ex dolo præstitam non restituitur, manumissum autem ob dolum conuenit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. nam 1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis, n. 159. in princip.* vbi dicit quòd licèt aduersùs libertatem restitui minor non possit, quia seruus manumissus omnino mutat statum, nouúsque efficitur homo, propter quod cessare debet restitutio, nihilominus tamen hoc casu minori succurritur per actionem de dolo, vel in factum, quod inductum ex ratione est, vt minor indemnis conseruetur: constat namque aliquando minoris plurimum interesse seruum manumissum non esse. 2

Notatur etiam ad hoc quòd libertas semel acquisita reuocari non debet, vt per Sanch. *in præcepta Decalogi tom. 1. lib. 2. cap. 24. n. 12.* 3

SVM

SVMMARIVM.

1 *de Libertatis nullitate cognitio, non rescissio nullitatis licita, & n. 2. procedit in libertate iam concessa, secus in concedenda, n. 3.*
4 *Minor restituitur aduersùs manumissionem quando ex magna causa Principi ita videatur.*

L. Quos retrahi. III.

Impp. VALERIAN. & GALLIEN. AA. *Marthonæ, & Sabinillæ.*

1 DE nollitate libertatis cognitio, non rescissio nullitatis licita. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*
2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 12 cap 12. col. 1.* Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restitut. p. 2. q. 55 art. 3.*
3 *per tot.* vbi *num. 38.* ait procedere in libertate iam concessa, secus autem in concedenda & *num. 40.* affert exemplũ *in l si verum, §. quod si minor, ff. de minor.* vbi si minor vendiderit seruum hac lege vt manumittatur, potest restitui minor si manumissio se-
4 quuta non sit, si verò sit sequuta, secus. Et *art. 4.* resoluit quòd minor restituitur aduersùs manumissionem quando ex maga causa Principi ita videatur, vbi plura exempla huius magnæ causæ adducit.

SVMMARIVM.

1 *Contra sententiam libertatis licita est appellatio, sed non restitutio in integrum, & n. 2.*
3 *in Libertate iudex aliquando pronuntiat quem liberum, aliquando manumittendum.*

L. In iudicio. IV. & vlt.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Iuliano.*

COntra sententiam libertatis licita est appellatio, sed non in integrum restitutio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*
2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 6. tit. 19. part. 6. vbi gloss. 13.* Mautit. *de in integ. restitut. cap. 102. & cap. 249. cum seqq.* vbi super differentiæ ratione insistit quare minor hoc casu audiatur appellans, non restitutionem petens, Sfort Odd. *in simili tract. p. 2. q. 15 num. 41. & q. 72 num. 25.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis num. 161.* vbi aduertit minorem cauere debere cùm sententiam fertur in fauorem libertatis, vt statim suo loco & tempore appallationem ab ea interponat, Franc. *ad rubr. de appell. num. 2.* Sigisin. Scacc. *de appell. q. 17. in princ. num 11.*
3 Et obseruat per hunc text. Sarmient. *lib. 1. select. cap. 14. num. 10.* quòd in libertate iudex aliquando pronuntiat quem liberum, quia vel est ingenuus, vel à lege, vel ab homine manumissus, aliquando manumittendum, quia ex testamento, vel contractu à domino est manumittendus, vt priori specie sententia ipsa secum executionem trahat, altera verò eius executio à domino fieri debeat.

✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱

Si aduersùs transactionem, vel diuisionem minor restitui velit.

TIT. XXXII.

MInor etiam aduersùs trasactiooem, vel diuisionem restituitur. Is autem cõtra quem minor restituitnr, actionibus, quę sibi contra minorem competebant, vti poterit; non si nudo pacto transactum fuit, & agenti minor opponat exceptionem pacti; hæc exceptio per doli mali replicationem elidetur, atque ita actio contra minorem efficax reddetur; sin autẽ per acceptilationem actio sublata fuit, à Prætore restituetur, *l. 1. & 2.* Scripserunt in hanc rubr. Aloys. Leo, Sebast. Næui. item Cuiac. Pac & VVesembec.

De materia tituli, & de restitutione concedenda ex læsione in transactione contingente, vide Mautit. *in tract. de in integ. restitut. cap. 210.* Rebuff. *tom. 2. ad leges Galliæ tit. de rescissione contractuum art. 1. gloss. 11. num. 18.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis num. 153.* Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restitut. p. 2. q. 66. art. 4. cum seqq.* & Tiraq. *in tract. de legib. connub. gloss. 3. num. 216. q. 22.*

SVMMARIVM.

1 *Minore restituto contra transactionem, actio pristina aduersario remanet, & num. 2.*
3 *Minori transigenti restitutio concedenda est, si constet de læsione.*
4 *Restitutio in pristinum statum reponit.*
5 *Minor non potest sine decreto cedere actionem, quam ipse habet ad rem immobilem.*
6 *in Transactione rerum minoris, quæ alienationis nomine venit, necesse est iudicis decretum interuenire.*

L. Cùm in integrum. I.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS AA. *Antonio.*

MInore restituto contra transactionem actio pristina aduersario remanet. Colligũt ex Ordinar. Bart. Salicet. Bald. Castr. Aloys. Leo. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.* 1
Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 2. tit. 25. part. 5. vbi gloss. 4.* Tiraquel. *de retractu lig. § 1. gloss. 14. num. 74.* vbi textum probare ait quòd si minor restituitur aduersùs transactionem, competunt veteres actiones, quæ scilicet ante transactionem competebant, quasi scilicet partes in eundem statum reponantur, in quo erant tempore transactioois, Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 21. cap. 14. col. pen.* 2
Rescindit transactionem, &c.] Notatur ad hoc quòd minori transigenti restitutio concedenda est si de læsione constet, vt per Maurit. *in tract. de in integrum restit. cap. 210. & 233. col. 1.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis, num. 153.* vbi *num. 154.* aduertit gloss *in l. minoribus. 6. ff. de minorib.* asserentem minori negandam esse restitutionem aduersùs transactionem, intelligendam esse si modica sit læsio, 3

læsio, quæ etsi in cæteris contractibus sufficiat, in transactione tamen non sufficit, subditque transactionem hoc speciale habere, vt rescindi à minore non debeat nisi enormis accedat læsio; ex ea ratione, quia transactio per quam minor à lite recessit sua natura est vtilis eo solo quòd litem extinguit, quæ vtilitas cum aliquo damno compensari debet, ac proinde, vt nihilominus minor læsus maneat, necessaria est grandis, & enormis læsio, non qualis qualis, latè Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restit. p.2. q.66. art.4. ex num 16* vbi *num.* 18. intelligit etiamsi ex ea transactione sequuta sit sententia contra minorem, & *num.* 20. etiam intelligit si minor probet se enormiter fuisse læsum, modica enim læsio hoc casu non sufficit, & *à n.* 21. quærit quæ læsio necessaria sit, &, quanta sufficiat, & *art.5.* ex *num.26.* disputat an minor restituatur aduersùs transactionem à se fieri omissam.

4 *Quis pridem habuisti, veteris.*] Notatur ad hoc quòd restitutio in pristinum statum reponit, vt per Tiraquel *de retractu lig §.32. gloss.1. num.69.* Menoch. *de arbitr. casu 171. num.35.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis, num.153.* Sfort. Odd. *dict. part 1. q.44.*

5 In gloss. *Tu quoque.* ibi, *sol. hic habebat actionem.* &c. Notatur ad hoc quòd minor sine decreto non potest cedere actionem quam ipse habet ad rem immobilem, quia de actione idem est iudicandum, quod de ipsamet re, vt per Anton. Gom. *tom.2. var. cap.14. num.14. vers. quartò extende.* Pinel. *in rubr. de bonis mater. p.1. num.33.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo contractum fecisti, num.7. in princip. & de resolut. emphyt. cap.16. num.75. & de empt. & vendit. cap.17. num.11.* Tiraq. *de retractu lig. §.1. gloss.7. num.11.* Auendan. *de censib. cap.56. num.36.* Gutier. *de tutel. part.2. cap.5. num.27.* Montan. *in simili tract. cap.33. num.150.* Ratio etiam est, quia huiusmodi actio ad rem immobilem connumeratur inter bona immobilia minoris. Tiraq. *de retractu lig. §.1. gloss.7. num.1. & 2. & de iure primogen. q 81. n.2.* Menoch. *de præsumpt. lib.4. præs.142. num.16. cum seqq.* Coler. *de processib. execut. p.1. cap.3. à num.236.* Valasc. *consult.77. in princip.* Cald. Pereira *de resolut. emphyteus. cap.12. num.9. & 10. & de empt. cap.13. n.11.*

6 In gloss. *Viteris, fin.* ibi, *& tunc ipso iure nulla sit sine decreto.* Notatur ad hoc quòd iudicis decretum interuenire debet in transactione rerum minoris, quæ alienationis nomine venit, vt per Tiraquel. *de retractu liga. §.1. gloss.14. n.70. & 71. & de iure mariti, gloss.5. num.205.* Anton. Gom. *tom.2. var. c.14. num.15. vers. octauo.* Hieron. Gabr. *cons.36. n.23. col.1.* Menoch. *de success. creat. tit. de test. potent. §.10. sub num.72. ampl. ampl.20.* Menoch. *de arbitr. casu 171. num.41. & 42.* quos omnes & alios refert Farin. *in praxi crimin. p.1. quæst.15. num.8.*

SVMMARIVM.

1 *Actio per restitutionem elisa roboratur, vel denuo oritur, si prima ipso iure erat extincta.*

2 *Minor restituto aduersarius per restitutionem ius replicandi acquirit, & ex eadem restitutione, quæ conceditur minori, succurritur eius aduersario, etsi ipse etiam restitutionem non imploret.*

L. Si ex persona. II. & vlt.

Impp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA. *&* CC. *Hymnodiæ.*

1 PEr restitutionẽ actio elisa roboratur, vel denuo oritur, si prima ipso iure extat extincta. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. .i. sup hoc tit.*

2 Notatur ad hoc quòd restituto minore aduersarius per restitutionem ius replicandi acquirit, vt per Hieron. Magon. *Florent. decis. 1. num 38.* Et ex eadem restitutione, quæ cõceditur minori, succurritur eius aduersario, etsi ipse aliam restitutionem non imploret, *l. Hispan. 2. tit. 21. part. 3.* ibi, *Essa misma deuen fazer y otorgar a su contendor, e tornar el pleito en aquel estado que antes era*, vbi Gregor. Lop. *gloss. 4. verbo essa misma*, hunc text. allegat Æqualitas enim (vt dicit gloss *verbo restauratione in præsenti*) seruanda est ad not. per me *de Axiomat. iuris vsufreq. axiom.16.*

Si aduersùs solutionem à tutore, vel à se factam.

TIT. XXXIII.

DVÆ sunt partes huius rubricæ, & sub ea duæ leges: quarum prior decidit priorem casum, posterior posteriorem: vtroque autem casu restitutio minori conceditur causà cognita. Vide Cuiac. Pac. & VVesemb. Viui. & Kirch. *tom.1. commun. opin. lib.2. tit.15.* Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restit. p.2. q.51.*

SVMMARIVM.

1 *Minor causa cognita restituitur aduersùs solutionem factam eius curatori.*

2 *Debitor soluens minori cum auctoritate tutoris, vel curatoris, ipso iure remanet liberatus, sed restituitur minor si pecunia sit deperdita, vel consumpta facilitate, aut culpa ipsorum, & num.3. plura num.4. 5. & 6.*

7 *Debitor minoris plenissimam liberationem consequitur quando soluit præcedente iudicis præcepto.*

L. Exemplo I.

Impp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA. *&* CC. *Sotericæ.*

1 MInor causa cognita restituitur aduersùs solutionem factam eius curatori. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Castr. Aloys. Leo, Sebast. Næui. post omnes Giphan. *tom.1. pag. 10.* remissiuè Casal *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

De materia huius text. vide Donell. *comment. iuris ciuilis lib 21. cap.11. ad fin. & cap.12. §.5.* Anton. Gom. *variar. tom.2. cap.14 num.4.* vbi dicit quòd 1 debitor soluens minori cum auctoritate tutoris, vel curatoris ipso iure remanet liberatus, sed restituitur minor si pecunia sit disperdita, vel consumpta facilitate, aut culpa ipsorum. Si verò debitor soluat

soluat cum auctoritate tutoris, vel curatoris, & etiam coactus,& compulsus per iudicem, quia allegauit creditorem esse minorem,& non esse tutum ei soluere,& hoc non obstante iudex percipit ei soluere,tunc perfectè remanet debitor liberatus adeò vt licèt postea sit perempta, vel consumpta pecunia, culpa,aut facilitate eorum,perfectè remanet liberatus,& nulla competit restitutio,Sfort,*de in integrum restitut.part.2.quæst.52 art.2* Acosta *l.Gallus, §. & quid si tantum,part.5. n.26 & 27 ff. de liberis, & posth.* Mauric.*de in integ.restit. cap 1 6. & seqq.*

3 Vincent. de Franchis *Neapol. dec. 206. num.11 cum seqq.* vbi dicit in hoc text probari aduersùs solutionem factam minori cum auctoritate tutoris, seu curatoris, si minor est læsus sua facilitate, dari in integrum restitutionem. sub lítque idem & fortiùs quando dolo curatoris, quia licèt text. *in præsenti* loquatur quando est facta solutio minori cum auctoritate tutoris, vel curatoris, procedit tamen, & inde est quando est facta solutio ipsi tutori, vel curatori vt data læsione competat restitutio in integrum. & *num.19.* tenet ex hoc text vt quis plenissimam consequatur liberationem su, et solutione facienda iud cis decretú requiri, itaut simplex præceptum non sussiciat, & *n.14.* dixerat quòd licèt huius text de isto dura videatur, seruanda tamen erit, quia debet imputari debitori,qui non expectat iussum iudicis postquam lex ei dat hoc remedium vt plenissimè liberetur.

4 Cald. Pereira *in l si curatorem, verbo lasit, num. 60. & 61.* vbi ait verba huius text. concedere posse tutori, aut curatori debita solui, salua tamen in integrum restitutione,cum pluribus per eum ibi relatis, quæ maximè conducunt ad intellectum huius text.

5 Latè Menchac. *controuers. vsufr. q. ca. 66. & 67. per totum.* vbi in principio aduertit ex hac l. secundùm aliquos probari soluentem minori tutore vel curatore authore, consequi plenam liberationem, nisi læsionem,quæ à principio non interuenit, ex postfacto contingat,quia scilicet pecunia soluta perempta fuit, vel à curatore male consumpta hoc enim casu conceduntur isti minor, aduersùs debitorem actionem ex beneficio restitutionis in integrum, vt sic denuo soluat, semelque extincta liberatione actio reuiuiscat,in quo tamen asserit hanc legem irrationabilem omnino esse, & exulari iubendam ab omni Republ. punietur enim rectè ab initio soluens ex amissione postea contingente, cùm tempus contractus an fuerit læsus necne, considerandum sit, nam emergentia post contractum contingentia ad eam rem non spectant, *l.verum 12. §. sciendum, ff. de minorib.* & videtur secundùm eundem *dict. cap.77. num. 2. & cap.66. post num.3.* textum hunc concedentem minori restitutionem, intelligendum esse per alia iura quando in ipsa solutione debiti. & sic ab ipso primordio solutionis receptæ læsus fuit minor quòd fortè minus re, aut tempore, aut loco, aut causa, vel conditione recepit, aut iuris solemnitas seruata non fuit.

6 Guttier. *de tutel. & curis part. 2. cap. 22. per tot.* vbi latè agit de solutione debiti minoris,& quomodo sit facienda vt secure soluatur, & demum *n.26.* Menchac & Cald.Pereira reiecto intellectu ad hanc l.tenet quòd illa apertè non disponit passim debere minorem restitui aduersùs debitorem soluentem tutori, vel curatori eiusdem minoris perdituro, sed tantùm si iusta causa accesserit, vt patet ex illis verbis ibi, *& an sit tribuendum* (scilicet beneficium restitutionis, de quo ibi in præcedentibus proximis verbis fit mentio) per cognitionē examinari potest vnde si debitor soluens tutori,vel curatori minoris præsciret cum consumpturum pecuniam, quia nouerat illius qualitatem malè versantis in re pupilli, cùm eius substantiam prodigeret, minùs quę bene esse ex hoc succursum minori; tunc quidem debitor hic soluens nihilominus huiusmodi tutori, vel curatori debitum pupilli absque auctoritate iudicis in culpa prorsus esset, cùm sinceriùs cum minore versari & iudicis mandato ad minus talem solutionem facere debuisset;meritò tunc contra ipsum aliter soluentem competit restitutio in integrum. In hoc autem causæ cognitio interuenire debet,vt sciatur an sit tribuendum beneficium restitutionis, vt cōcedatur omnino si de prędictis constiterit prçuio examine per causæ cognitionem.Si autem probetur bene impensam eam pecuniam, quę soluta fuit tutori vel curatori,aut in minoris vtilitatem conuersam, aut curatorem soluendo esse, vel ignoratam fuisse qualitatem tutoris,vel curatoris, cessare debet restitutio:& ideo consultius erit si de curatoris vel tutoris qualitate dubitetur, vt iubente Prætore fiat à debitore solutio:aliàs enim si læsus fuerit minori tēpore solutionis ex solutione facta ipsius tutori. vel curatori,veluti si aliquid remiserit,quod ei vere minori debebatur, & in præiudicium illius eam remissionem minime facere potuerit, tunc restitui quidem potetit aduersùs præfatam læsionem.

In gloss. *Potest, vlt.* ibi, *plenissimam quando cum* 7 *iudice,&c,* Notatur ad hoc quòd plenissimam debitor minoris liberationem consequitur quando soluit præcedente iudicis præcepto, cuius auctoritas efficit vt omnino liberetur, nec restitutio in integrum aduersùs eam solutionem sic factam competat, nec concedenda sit, vt per Guid. Pap. *sing.91*, Anton Gom. *d.cap.14.num.4.* Mench. *d. c. 77. num.3.* Cald Pereira. *d.verbo lasit num 59* Sfort. Odd. *d.p.2. quæst 52.art.3,num.20,cum seqq.* Guttier. *d.p.1.cap.22, num.4.*

SVMMARIVM.

1 *Minor restituitur contra solutionem debiti naturalis,quam facit ex lapsu erroris,& n.2.*
3 *Repetitio, pro restitutione.*
4 *Minor integra legata, persoluens per errorem non deducta quarta falcidia, quam deducere poterat,*
5 *Minor soluens legatum indebitum, quia scil. testamentum erat imperfectum, negatur repetitio iure directo per conditionem indebiti. sed magis per extraordinariam restitutionis in integrum ei succurritur.*

L. In debito legato. II. & vlt.

Idem AA & CC. Laurinæ.

Minor restituitur contra solutionem debiti naturalis quam facit ex erroris lapsu.Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l. 1.n 1.sup.hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus.ex hoc text.desumit Cald. Pereira *in l.si curatorem,verbo l sis,n.69.* vbi colligit minori soluendi debitum tantū naturaliter concedendam esse restitutionem,asserens per hanc leg.intelligenda esse alia iura negantia huic minori repetitionem, vt solùm procedat in agente remedio ordinario condictionis indebiti, quā negare oportet, & sic procedere ait *l.si pupillus, ff.ad leg. Falcid.& l. si etas, ff. ad Trebell.* latè Benedict. Ægid. *in repet, l.ex hoc iure,ff.de iustit.& iure, part.1. cap.10. num.23,* 2

Barbos.Collect.in Cod.Tom.I. D d *cum*

cum multis seqq. vbi dicit quod si minor, siue pupillus, siue adultus errans soluisset, tametsi quod naturaliter debeat suluisset, & errore iuris soluisset, aduersùs solutionem huiusmodi tanquam læsus restituitur. Et ratiooem assignat, quia quamuis bonum & æquum sit naturale debitum persoluere, & fidem daram seruare, vnde deneganda videbatur restitutio ei, qui quod æquum, & bonum naturaliter erat, præstitit, siue sciens, siue ignorans; nihilominus tamen, quia actus agentium non debent operari vltra eorum intentionem. *l. non omnis, ff. si certum petatur*; & minor, qui naturale debitum persoluit, putans se ad id efficaciter teneri, non habuit intentionem naturalis æquitatis, ac fidei seruandæ, quam iure ciuili seruate non tenebatur; sed eius intentio fuit vt liberetur à debito, quod à se inuito extorqueri posse credebat: meritò solutio, quam præstitit, naturali æquitati, ac bonæ fidei agnitioni, quam non intendit, referenda non erit, sed potiùs errori iuris, quo ductus soluit; qui error cùm non cadat in virum prudentem, non vt vir prudens censeri debet minor dum hoc errore soluit, sed potiùs vt circumscriptus siue dolo aduersarij, siue facilitate sua, idcirco tanquam læsio succurretur ei restitutionis auxilio.

3 *Repitionem ei decerni*] Id est, restitutionem, secundùm Ioan. Garc. *de nobilit. gloss. 6. §. 1. num. 9. ante finem.*

4 In gloss. *Indebito* 1. ibi, *vt quia poterat per legem Falcidiam retineri.* Notatur ad hoc quòd minor integra legata persoluens per errorem, non deducta quarta Falcidia quam deducere poterat, restitui potest, vt tenent plures, quos refert Cald. Pereira *in l. curatorem, verbo læsis, num. 72.* sed ibidem *num. 73.* contrarium probabiliter defendit, per text. *in l. 1. ad legem Falcidiam*, ex cuius decisione apparet eum, qui integra legata persoluit, cùm quartam potuit detrahere, plus debito non soluisse, ac proinde si is minor sit, quasi non læso negari debet restitutionis auxilium; & respondet textum *in præsenti* non probare contrarium, cùm intelligi debeat quando minor soluit ex testamento imperfecto, quo casu de iure ciuili legata non sunt debita. & *num. 74.* admonet cauendum esse ab hac gloss. & sequacibus dum intelligunt hunc textum procedere in minore soluente legata integra absque quartæ detractione, nisi dicamus eum intellectũ defendi posse habito pro constanti hanc legem procedere in minore errante in iure, & existimante quartam sibi non licere detrahere, quo casu aduersùs integram solutionem legatorum restitui potest, vt voluit gloss. *in l. 1. ad legem Falcidiam.*

5 In eandem gloss. ibi, *vel quia non erat solemne testamentum.* Notatur ad hoc quòd minori soluenti legatum indebitum, quia scilicet testamentum erat imperfectum, negatur repetio iure directo, & ordinatio per condictionem indebiti, sed magis per extraordinarium restitutionis in integrũ ei succurritur, vt per Cald. Pereira *d. verbo læsis, num. 71.* Si autem velis scire an relicta in minus solemni testamẽto debeantur naturaliter? consule Gregor. Lopez *l. 31. verbo acabadamente, tit. 14. part. 5.* Tiraquel. *post leges connub. gloss. 4. num. 20. cum seqq.* Padil. *in l. cum quis, n. 7 cum seqq. de iuris & facti ignoram.* Menchac. *de success. creat. §. 1. n. 22. & §. 2. n. 2.* Menneh. *de præsumpt. lib 2. præs. 80. n. 4* Spin. *in speculo testament. gloss. 8. princ. n. 69* Guttier. *in l. nemo potest, n. 457. cum seqq. ff. de legat. 1.* Cardin. Mantic *de coniect. vlt. volum. lib. 2. tit. 14 per tot.* Ceuall. *commun. contra communes q. 137.* Sayt. *in claui Regia lib. 3. cap. 7. num. 9.*

Si aduersùs dotem restitutio postuletur.

Tit. XXXIV.

Duersùs dotem.] A minore datam, vel promissam. Veluti si puella minor 25. annis dotem viro promiserit vltra vires patrimonij sui, restitui poterit: & si prius quàm restitutionem petat, decesserit hæres eius intra statuta tempora restitutionem rectè petet, *l. vnic. hoc tit.*

De materia tituli vide Cuiac Pac. & VVesemb. Sfort. Odd. *de in integ. rest. q. 59.* Morl. *in emporio iuris ciuilis part. 1 tit. 5 quæst. 4.*

SVMMARIVM.

1 *Virgo minor circumuenta in dotis nimia assignatione, qua maritus est indignus, restitui potest, & beneficium restitutionis ad hæredes transmittitur, & num. 2.*

3 *in Dote constituenda nobilitas viri consideranda est, vt scil. maior dos constituatur propter ipsius nobilitatem. & num. 5.*

4 *Mulier minor contrahens matrimonium cum pari, dotem in rebus immobilibus constituere potest.*

L. Quoniam. Vnic.

Imp. ALEXANDER A. *Valenti.*

Virgo minor circumuẽta in dotis nimia assignatione, quia maritus indignus est, potest restitui, & beneficium restitutionis ad hæredes trãsmittere. 1
Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Castr Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* Ximen. *in concord.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Couart. *lib. 2. variarum, cap. 5. num. 8. vers. rursus*, vbi dicit ex hac lege probari minorem restitui in integrum posse ac debere si circa dotem in contractu matrimonij læsus fuerit, quia licèt in matrimonij contractu minor etiam enormiter læsus nequaquam sit restituendus, quoad substantiam scilicet ipsius matrimonij, propter eius indissolubile vinculum à consensu procedens; non tamen per hoc excluditur minor quin restitui in integrum iure debeat quoties in matrimonio, & aliis spiritualibus lęsus fuerit, circa ea quę vel accidentalia sunt, aut semel statuta reparari per in integrum restitutiooem possunt, prout est dotis nimia assignatio, in terminis huius text. Negusant. *de pignorib. part. 8. membr. 1. n. 26. & p. 2 membr. 4. num. 75.* Donell. *comment. iuris ciuil. lib. 22 cap. 10. col. 2.* Anton. Gom. *l. 59. Tauri, n. 16. in fine*, vbi postquam firmauit conclusionem quòd dos potest fieri de omnibus bonis, respondet text. *in præsenti*, in contrarium non facere, quia hîc minor restituitur non ex eo quòd omnia bona dedit io dotem, sed quia maritus non fuit dignus tanta dote secundùm qualitatem suæ personæ, loci, & patrimonij, idem Anton. Gomez *variarum tom 2. cap. 14. num. 2. in princ.* vbi per hunc textum resoluit quòd si mulier minor 25. annorum nubat, & dedit amplam dotem secundùm qualitatem & conditionem mariti, & cõsuetudinem loci, potest restitui, maximè si fecit pactum de dote, vel parte eius lucranda, vel 2

fecit

fecit aliud pactum quod sibi noceat. Roland. *de lucro dotis, quæst.*46. Phanuc. *eod. tract. gloss.*20. *num.*31. Sfort. Odd. *de in integr. restit. quæst.*59. *à num.*13. Lorioi. *de tutel. axiom.*31. *&* 32. Pinel. *in l.a. de rescind. vendit. pag.*1. *cap.*1. *num.*11. *in fine*, Cuiac. *lib.*7. *obseru.*1. Surd. *de alim. tit.*9. *quæst.*44. *num.*58. vbi dicit quòd si mulier sit minor, non datur tacita hypotheca in eius bonis pro restituenda dote, additq; promissionem dotis factam à muliere minore haberi pro indiscreta, nisi priùs per iudicis solertiam discussum fuerit an in ea quantitate, vel in eis bonis dotem constituere expediret minori. idem Surd. *decis.*178. *num.*1. vbi citato hoc textu ex eo colligit mulierem minorem non posse sine decreto immobilia in dotem constituere, quod asserit sine dubitatione procedere quando adesset pactum de dote lucranda, vel etiam quando extaret statutum quòd maritus dotem lucretur, *& decis.*287. *num.*8. vbi tenet mulierẽ minorem, quæ maiorem dedit dotem quàm viri qualitas exigeret, vel ipsius patrimonium ferre posset restitui debere, D. Barbos. *in l. si ante* 6. *num.*13. *ff. soluto matrim. & in l. si est matris*, *num.*23. *cum seqq. ff. eod.* latè Morl. *in emporio iuris ciuilis p.*1. *tit.*5. *q.*4. vbi disputat an mulieri, quæ in dotis constitutione læsa fuerit, restitutionis auxilio succuri debeat, & agit de intellectu & conciliatione text. *in l. siue generalis, ff. de iure dot.* dum probat quòd si mulier decepta vltra patrimonium dotem promiserit, ipso iure promissionem illã nullius esse ponderis, atque momenti in quo videtur cõtrariari dispositioni huius text. *& l. si ex causa*, §. *in dotis, ff. de minoribus.* dum fatentur mulierem in dote deceptam adiuuandam esse remedio restitutionis in integrum, ac proinde supponunt huiusmodi promissionem fuisse validam; sed *n.*3. *prope fin.* reiecta cõmuni interpretatione, & cõnciliatione, ait quòd *in d. l. siue generalis*, ideo promissio dotis vltra patrimonium mulieris facta ipso iure non valeat, quia dolo malo in tam effusa dotis constitutione curator auctoritatem suam interposuit, vt ex verbis eiusdem legis constat, ibi, *quoniam lege rata non habetur auctoritas dolo malo facta*; quibus verbis planè significatur quòd si dolus curatoris nõ interuenisset, promissio mero iure valeret, quamuis restitutio concedenda esset, vt *in d.* §. *in dotis, & in hac l.* Multipliciter hanc materiam declarat Sfort. Odd. *d. q.*59. *à. num.*13. & resoluit puellam minorem 25. annis restitui in integrũ aduersùs excessiuam quantitatem dotis marito suo datam, & *n.*30. ait dicta in dotibus, & restitutione in integrum aduersùs illas habere locum in donationibus propter nuptias & in sponsalitiis largitatibus, & *à num* 31. tenet dicta in restitutione mulierum aduersùs dotes habere locum in hæredibus earum.

3 In gloss. *Sororem*. a. ibi, *quia cum nobiliori, & ditiori*, &c. Notatur ad hoc quòd in constituenda dote nobilitas viri consideranda est, vt scilicet maior dos constituatur propter ipsius nobilitatem, vt per Tiraq. *de nobilit. cap.*20. *n.*163.

4 In gloss. *Omnia bona*. ibi, *sed an prædicta possint dari in dotem*, &c. Notatur ad hoc quòd mulier minor contrahens matrimonium cum pari, dotem in rebus immobilibus constituere potest, vt per Tiraquel. *de iure mariti, gloss.*8. *num.*198 Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo contractum fecisti*, *num.*13.

5 In gloss. *Pertinuit*. ibi, *cum vir non esset dignus*, &c. Ergo dignitas mariti attenditur in dote constituenda, de quo vide Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum & uxor. notab.*3. §. 23. *num.*3. *vers. considerabit.*

Si aduersùs delictum.

TIT. XXXV.

MInor restituitur aduersùs delictum per ignorantiam commissum: secus, dolo malo; quia malus mores infirmitas ætatis non excusat, *l.*1. *hoc tit. & l. auxilium, ff. de minor.*
De materia tituli vide Cuiac. Pac. & VVesembec. Maurit. *de in integr. restitut. cap.*153. Sfort. Odd. *in simili tract. p.*2. *q* 80 Farin. *in praxi crimin. tit. de pœnis temper. q.*92. *n.*171. *cum multis seqq.* Duen. *reg.*259. *à princip.* Morl. *in emporio iuris ciuilis part.*1. *tit.*5. *quæst.*7. *per tot.*

SVMMARIVM.

1 *in Delictis non dolo, sed culpa commissis, restitutio minori patrocinatur, & num.*2.

3 *Minor in criminibus non excusatur in totum: at verum est illum aliquanto mitius puniri.*

4 *in Delictis dolo commissis minor ætas non excusat, nec ei per restitutionem subuenitur.*

5 *Dolus verus, & dolus præsumptus quis, & an in delictis dolo præsumpto commissis restituatur minor, remissiuè.*

6 *Minor reus si in processu accusatus læsus fuerit, restituendus erit, & consequenter audiendus si allegãda non allegauit, aut probanda non probauit. Vel per imprudentiam, facilitatem, vel aliam causam confessus fuit delictum, num.*7.

8 *Crimen, delictum, maleficium quomodo accipiantur apud Iurisconsultos, remissiuè.*

L. In criminibus. I.

Impp. SEVERVS *&* ANTONINVS AA. *Longino.*

IN delictis non dolo, sed culpa commissis restitutio minori patrocinatur. Colligũt ex Ordin. Bart. Salic. Bald. Castr. Aloys. Leo, Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *d. Hispan.*4. *tit.*19. *part* 6. *vbi gloss.*2. Boër. *decis.*63. *num.*6. *cum seqq.* Duen. *reg.*259. *à princ.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.*1. *cap.*30. *vers. in delictis*, Anton. Gom. *var. tom.*3. *cap.*1. *num.*58. *ad fin.* Menoch. *remed.*9. *recuper. num.*44. vbi quòd minor restituitur cùm dat operam rei, quam licitam credit, & quòd debet huiusmodi credulitatẽ probare, & ostendere se dolo carere idem Menoch. *cons.*100. *n.*282. dicens quòd vbi delictum est cõmmissum per culpam, non autem dolo, vt putà si omittendo minor delinquit restituitur in integrum, & *n.*287 Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo, vel aduersary dolo, n.*6a vbi ait quòd in delictis sola culpa, non verò dolo perpetratis minori concedenda est restitutio, hinc inferens ad casum notabilem de minore violenter ingresso possessionem rei communis, quam ipse pro indiuiso possidebat vt excusetur saltem per restitutionem in integrum, quia potuit arbitrari id sibi licere propter partem rei, quam habebat. 2

In criminibus quidem ætatis suffragio minores non iuuantur.] Intellige vt in totum excusentur, quia ad hunc effectum non datur eis restitutio, secus vt 3

illi delinquentes mitiùs puniantur ; vide Tiraq. *de pœnis temper. causa 7. num. 8. vers. nam in criminibus,* Petr. à Plaça *in epit. delict. cap. 32. num. 6. post. vers. extatque hod e,* Maurit. *de in integ. restit. cap. 153. num. 1. cum seqq.* Sfort. Odd. *in simili tract. p. 2. q. 80. num. 57. cum seqq.* Farin. *in praxi crim. tit. de pœnis temp. q. 92. num. 172.*

4 *Et enim malorum mores infirmitas animi non excusat.*] Notatur ad hoc quòd in delictis dolo commissis minor ætas non excusat, nec ei per restitutionem subuenitur, vt per Bonacos. *commun. opin. part. 1. verbo minori nunquam subuenitur, fol. 114.* Clar. *in pract. § fin. ad finem princip.* ibi, *quando autem minor,* Petr à Plaça *d. c. 32. n. 4. in fin. vers. quibus & illud subiiciam.* Duen. *reg. 259. in 1. limit.* Farin. *d. c. 92. n. 173.* Morl. *in emporio iuris p. 1. tit. 5. q. 7. per tot.* & præcipuè *n. 6.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo implorare n. 41. vers. hoc tamen,* vbi ait quòd minor de dolo conuictus non restituitur, quamuis delictum sit in omittendo, seu negligendo: subditque minorem de dolo conuinci si monitus non satisfaciat, vel clam quid faciat. Vnde minorem non restitui aduersùs dolum verum, scripserunt Maurit. *d. tract. cap. 163. in princ.* Sfort Odd. *d. p. 2. q. 83. n. 11. cum seqq.* Menoch.
5 *de præs. lib. 5. præs. 3. num. 11.* Qui autem dicatur dolus verus, & dolus præsumptus, & an in delictis dolo præsumpto commissis restituatur minor, vide Morlam *d. q. 7. n. 10.* Cald. Pereira *d. verbo, vel aduersarij dolo, n. 63.* vbi tenet quòd in casibus in quibus de iure præsumitur dolus in maioribus, in eisdem illum in minoribus cessare, nisi essent de prohibitis ratione naturali.

6 Quamuis in delictis non excusetur minor, quia malos mores, & facta ætatis imbecillitas non excusat, vt probat hic text. tamẽ si in processu reus accusatus læsus fuerit, restituendus erit, & consequenter audiendus si alleganda non allegauit, aut probanda non probauit, Gregor. Lop. *l. 4. gloss. 2. tit. 19. part. 6.* Cald. Pereira *d. verb. vel aduersarij dolo, n. 39. in princ.*

7 Vel per imprudentiam, facilitatẽ, vel aliam causam confessa fuit delictum, de quo Afflict. *decis. 208. n. 5.* Sarmient. *lib. 3. select. cap. 13.* Menoch. *de arbitr. casu 268. num. 3.* Cald. Pereira *d. verbo, vel. aduersarij dolo, num. 38. in med.* vbi tenet minori eo ipso quòd est confessus delictum aliter non probatum, concedendam esse in integrum restitutionem aduersùs illam confessionẽ, etsi non errore prolapsum doceat, quia sola confessione fuit læsus, Fachinæ. *lib. 1. controuers. cap. 72.* Sfort. Odd. *de restitut. in integ. q. 65. n. 37.* Guttier. *in Auth. Sacramenta puberum, n. 131.* Morla *d. tit. 5. q. 7. n. 12.* Farin. *in praxi crimin. q. 91. num. 374. cum seqq.* Sanch *de matrimon. lib. 7. disp. 112. num. 17.*

8 In gloss. *Delictum.* Vide Cald. Pereira *in comment. ad l. vnic. ex delictis defunctor. p. 1. n. 1.* vbi citato hoc textu agit qualiter hæc nomina crimen, delictum, maleficium, accipiantur apud Iureconsultos.

SVMMARIVM.

1 *Mater minor non petens tutorem filio impuberi, ipso iure illæsa conseruanda est, & n. 2. resolue ve n. 10.*

3 *Mater tutrix testamentaria tenetur facere inuentarium, aliàs non succedit filio nisi esset minor 25. annis.*

4 *Mater minor excusatur contrahens secundas nuptias non petito priùs tutore filijs primi matrimonij. non excusatur facta maior priuilegio, vel statuto, num. 5. procedit etiam in masculis, n. 6.*

7 *Minor restituitur aduersùs delictum quod consistit in omittendo, non verò si in committendo, nisi esset in dolo, num 8.*

9 *Pœna an, & quando minuenda minoribus ratione ætatis.*

L. Licet in delictis. II. & vlt.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Proculæ.*

MAter minor non petens tutorem filio impu- 1
beri, ipso iure illæsa conseruanda. Colligunt
ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num 1. supr. hoc tit.*
Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
Tiraq. *cessante causa, limit. 4. num. 7. & 8.* Viui.
*tom. 2. commun. opin. lib. 6. tit. 48. num. 5. vers. limita
nisi esset, pag. 297.* vbi dicit quòd mater tutrix testa- 3
mentaria tenetur facere inuentarium, aliàs non succedit filio nisi esset minor 25. annis, Anton. Gom.
var. tom. 3. cap. 1. num. 59. in princip. Azeued *l. 2.
num. 20. tit. 1. lib. 2. nouæ Recop.* vbi quod excusatur 4
mater minor contrahens secundas nuptias non petito priùs tutore filiis primi matrimonij, quia in
omittendo deliquit, Cald. Pereira *in l. si curatorem,
verbo contractum, n. 22. vers. prædicta, & verbo implorare num. 40. cum seq.* ibi *in vers. obstat. tamen,* vbi huius 5
text. conclusionem non procedere ait quando mater priuilegio, vel statuto esset facta maior, quia
tunc tanquam minor non excusabitur, & *verbo, vel
aduersarij dolo num. 64. vers. quæ iura,* vbi asserit hanc 6
legem etiam in masculis procedere, Morl. *in emporio iuris ciuilis p. 1. tit. 1. q. 7. in fin.*
Notatur ad hoc quòd restituitur minor aduersùs 7
delictum, quod consistit in omittendo, non autem
si consistit in committendo, vt per Corset. *sing. 15.
in verbo pœna,* Hippol. *sing. 628.* Menoch. *cons. 100.
num. 282.* Tiraq. *de pœnis temper. causa 44. num. 43.*
vbi *num. 44.* addit quòd pupillus si omittendo deliquerit, non solùm non est opus restitutione in integrum, sed mero iure non punitur. Anton. Gom.
d. tom. 3. cap. 1. num. 59. in princip. vbi tunc minor ex
delicto tenetur quando delictum consistit in faciendo, secus tamen est si constat in omittendo, vel negligendo, Sarmient. *select. lib. 3. cap. 12. n. 9.* D. Barbos.
in l. si mora n. 29. ff. soluto matrim. Cald. Pereira *d. verbo, vel aduersarij dolo, n. 64. vers. interpretes nostri,* vbi
tenet in delicto in omittendo dolum non præsumi,
latè Sf. Odd. *de in integ. restit. p. 2. q. 80. ex n. 9.* vbi *n. 15.*
limita, nisi minor esset in dolo, & *à n. 21.* latè declarat. 8
Neminem excusari constit, &c.] An & quando ra- 9
tione ætatis pœna minoribus sit minuenda: vide Tiraq. *de pœnis temper. causa. 7.* Duen. *reg. 259.* Anton.
Gom. *var. tom. 3. cap. 1. num. 62. cum seqq.* Menoch. *de
arbitr. casu 329.* Morla. *d. q. 7. n. 7. & duobus seqq.* latè
Farin. *in praxi crimin. p. 3. q. 92. num 41. cum seqq.*
Cùm hoc in maioribus matribus, &c.] Aduertit 10
Cald. Pereira *d. verbo, vel aduersarij dolo. n. 66.* quòd
hæc lex, quæ matrem minorem filiis tutorem non petentem excusat, in his Regnis obseruandam non
fore in matre, quæ vigesimum annum excedit, &
n. 67. intelligit resolutionem illam de matre minore
excusanda non petente tutorẽ filiis procedere etiãsi
infra annum, quem habet à morte viri ad petendum
tutorem maior fiat, quia scilicet erat tempore mortis mariti ætatis 19. annorum cum dimidio, & non
petit tutorem antequam excederet annum vigesimum, & sic antequam esset per leges Regias maior
facta, nihilominus enim excusari debet, quia hoc
casu initium est attendendum.

Si

Si aduersùs vſucapionem.

Tit. XXXVI.

MInor reſtituitur etiam aduersùs vſucapionem, qua alius rem eius adquiſiuit, *l. vnic.hoc tit.*

De materia tituli vide Cuiac. Pac. & VVeſemb. Viui. Soar. & alios *tom.1. commun. opin lib.2. tit.16.* Tiraq.*de retract.tit.2.§ 1.gloſſ.2. n.56. & ſeq.* Donell. *comment.iuris ciuilis lib.21. cap.9. verſ. ad res quæſitas,* Morl.*in emporio iuris ciuilis p.1.tit.5.q.5.* Sfort. Odd. *in tract.de in integ. reſtit.p.2.q.90.*

S V M M A R I V M.

1 *Minor reſtituitur aduersùs vſucapionem, & n.2.*
3 *Vſucapio non currit contra prohibitum alienare.*
4 *Res quæ ſeruando ſeruari non poſſunt, quænam ſint.*
5 *Fructus ſolo trienmo ſeruari poſſunt.*
6 *Præſcriptio quando incepit tempore alterius, cui minor ſucceſſit, tunc illa mero iure currit, & nocet.*
7 *Præſcriptio inchoata contra defunctum, currit contra hæredem.*

. L. Contra. Vnic.

Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. *Iſidoræ.*

1 COntra vſucapionis vſum minor reſtituitur. Colligunt ex Ordin. Barr. Salicet. Bald. Caſtr. Aloyſ.Leo, Sebaſt.Næoi.remiſſiuè Caſal.*in annot.* & Ximen.*in concordant.*

2 Hanc eandem eoncluſ. ex hoc text. deſumunt *d. Hiſpan. 9. tit.19. part. 6. vbi gloſſ.4.* Bald. *de præſcript.1. pag.6. num.33. & ſeq.* Bernard. *reg.467.* vbi quòd minori etiam pupillo eurrit præſcriptio legalis inehoata eum defuncto, ſed datur reſtitutio, Anton.Gomez *variarum tom.2.c.14. n.3.* vbi dieit quòd ſi eſt impubes minor quatuordecim annorum, nulla præſcriptio, nec vſucapio contra eum currit, neque eſt opus reſtitutione, *l.bona fidei, ff. de acquirend.rerum domin.* Si verò ſit adultus, & ſic maior quatuordecim annorum, vſucapio rei mobilis eurrit, ſed reſtituitur ſecundùm hanc leg. Mencb. *lib.1. de teſtatoris potentia, § 10.num.* 41 61. & 64. Petr. Gilchen *de præſcript. part.3. cap.1. num.77.* Flores de Mena *var.lib.1. quæſt.5. num.37.* vbi quòd præſcriptio cœpta contra prædeceſſorem currit contra minorem ſuceeſſorem, licet reſtituatur aduersùs tempus, quod ſuo tempore completum eſt, affirmans hanc legem non eſſe correctam per *l.fin.in quibus cauſis in integ. reſtit.* & *num.39.* reſoluit quòd minor ſuccedens maiori reſtituitur aduersùs dilationem iudieialem, aut legalem, quæ incepit currere tempore prędeceſſoris, & finita eſt ſuo tempore, dum tamen damnum reſultet ipſi minori, & cauſa ad illum ſpectet ſaltem re ipſa Menoch. *conſ 361. num.21.* Molin. *de Iuſtit. tract.2.disp 80. à princ.*

3 In gloſſ. *Vſucapione 1. & vnic.* ibi, *nec in prædiis adulti,* &c. Notatur ad hoc quòd vſucapio non currit contra prohibitum alienare, vt per Tiraquel. *de retractu lign.§.1 gloſſ.9.num 251.*

In eandem gloſſ. ibi, *quia tanto tempore,* &c. Notatur ad hoc quòd illæ dicuntur res, quæ ſeruando 4
ſeruari non poſſunt, quæ non poſſunt durare triennio, vt per Tiraquell. *de retractu lign. §.1. gloſſ.7. num.52.* Anton. Gomez *var. tom.2. cap.14. num.13. col.1* Neguſant. *de pignorib.5.part. membr.5. num.12.* Viui *deciſ.22.num.3.in fine,* Montan. *de tutel.cap.33. num.166.* Pinel.*in l.1.de bonis maternis,part.2 num.43. verſ. ex prædictis,* Surd. *deciſ.81. num.1. & deciſ.287. n.12.* vbi ideo reſoluit poſſe minorem habere fructus bonorum immobilium ſine decreto, quia ſunt ex iis rebus, quæ ſeruando ſeruari non poſſunt, & reputantur mobilia.

Notatur etiam ad hoc quòd fructus ſolo trien- 5
nio ſeruari poſſunt, hoc enim elapſo conſumpti præſumuntur, vt per Geminian.*de vſur.commento 3.§.6. num.145.* D Barboſ.*in l.diuertio, §. interdum, n.43.ff. ſolut. matrim.* Sanchez *in præcepta Decalogi, tom.1. lib.2.cap.23.num.74.*

In eandem gloſſ. ibi, *ſed tu dic quemlibet.* &c. Nota- 6
tur ad hoc quòd quando preſcriptio incepit tempore alterius, cui minor ſucceſſit, tunc illa mero iure eurrit, & nocet, vt per Cald.Pereira *in d.l. ſi curatorem, verbo ſua facilitate, num.46. & de renouat. emphyt. quæſt.9. num.17. in fine,* vbi ait quòd inchoata 7
contra defunctum præſcriptio eurrit contra hæredem, & *de extinct. emphyt. cap. 4.num 29.* per hanc gloſſ. tenet quòd ſi contingat minoris patrem requirit, vt conſenſũ preſtet alienationi emphyteuſis, iſque intra triginta dies moriatur, nec minor illi ſuccedens quicquam reſpondeat, huiuſmodi tempus currit, quod viuo patre cœpit, illúdque ſine dubio aduersùs minorem eius ſucceſſurem continuatur.

Si aduersùs fiſcum reſtitutio poſtuletur.

Tit. XXXVII.

MInor non tantùm contra priuatos, ſed etiam contra fiſcum reſtituitur.

De materia tit. vide Cuiac. Pac & VVeſemb. Peregrin. *de iure fiſci lib.6. tit.8. de præſcriptionibus fiſcalibus,* Mauric. *de in integr.reſtitut.cap.217.cum ſeqq.* Sfort. Odd. *art.11.cum ſeqq.*

S V M M A R I V M.

1 *Minor reſtituitur ſi læſus fuit in venditione facta per fiſcalem, & num.2.*
3 *Minori decepto vltra dimidiam iuſti pretij negandum remedium reſtitutionis. competit verò ſi læſus ſit vltra dimididium circa rem & pretium, num.4.*

L. Si probus. I.

Impp. Severvs & Antoninvs AA. *Longino.*

MInor reſtituitur ſi in venditione per fiſcalem 1
facta fuit læſus. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Caſtrenſ. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næui. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen.*in concordant.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu-
munt. Sfort Odd. *in tract. de in integrum restit. p. 1.*
quaest. 18. art. 11. ex num. 65. Cald. Pereira. *in l. si cura-*
torem, verbo laesis, num. 170. vbi ait hac l. probari
minori aduersùs alienationem factam in fauorem
fisci concedendam esse restitutionem si laesus repe-
riatur. quod ex eo procedere subiungit, quia minor
damnum vitare, fiscus verò lucrum facere cōtendit.
3 In gloss. *Minore.* ibi, *non tamen vltra dimidiam iusti*
pretij, &c. Notatur ad hoc quòd minori decepto vl-
tra dimidiam iusti pretij negandum est remedium
restitutionis, quoniam ad illam venditionem rescin-
dendam remedium sit ordinarium, *l. 2. de rescind. ven-*
dit. Ita Roland. *cons. 53. num. 3. vol. 1.* Guid. Pap. *sing.*
351. Rodoan. *in tract. de rebus eccles. non alienand. in*
quaest. de restitut. in integrum, in princip. num. 1. & 2.
Anton. Gabr. *commun. opin. tit. de empt. & vendit. con-*
clus. 1. num. 11. Perez de Lara *de vita hominis cap. 25.*
num. 98 Contrarium tamen resoluunt Couar. *lib. 1.*
variarum cap. 3. num. 11. vers. tertio, Pincl. *in l. 2. de re-*
scind. vendit. part. 3. cap. 1. num. 19. Mancit. *de in inte-*
grum restit. cap. 289. Sfort Odd. *in simili tract. q. 17.*
num. 111. vers. in contrarium, Cald. Pereira *in d. l. si cu-*
ratorem, verbo implorare, num. 2. Scraphin. *de priui-*
leg. iuram. priuileg. 83. num 58. Iacob. Cancer. *var. re-*
solut. lib. 2. cap. 1. num. 16 vbi ait quòd si minor sit
laesus solùm in pretio, & laesio excedat dimidiam iu-
stae aestimationis, non potest agere nisi remedio or-
dinario *d. l. 2.* cùm per illud omnino ei subuenia-
4 tur: si verò circa rem & pretium sit laesus vltra di-
midiam, tunc ei competere etiam remedium resti-
tutionis in integrum.

S V M M A R I V M.

1 *inter Priuatum ex parte vna, & fiscum ex parte altera, cognoscit Procurator Caesaris adiuncto Praeside, & num. 2. hodie contra fiscum solus Princeps restituit; num. 3. Princeps tenetur ad hoc vnire Principis, seu Caesaris Procuratorem, & patronum fisci, nisi isti duo iudices essent in locis diuersis. num 4. loco Procuratoris fisci hodie successerunt Praesides prouinciae, vel iudices Camerae summariae, num. 5.*

6 *Aduocatus fisci non habet iurisdictionem, sed tantùm proponit, & Procurator Caesaris non debet causam dicere absente Aduocato fisci, aliàs sententia rescinditur.*

7 *Aduocatus fisci debet interesse in causis fiscalibus, adeò vt sententia lata aduersùs fiscum eo absente sit nulla, & inualida.*

8 *Sententia pro fisco lata, quamuis absente eius Aduocato & Procuratore, valet.*

9 *Fisci vbi nihil interest, & lis mouetur inter priuatos, vtique competens erit Praeses prouinciae.*

10 *Fiscus quamuis sit actor, non agit nisi coram suo iudice, & multo magis si vti reus conuenitur. Eius autem iudex competens est Procurator Caesaris, qui si non adsit in prouincia, eius loco cognoscit Praeses prouinciae, num. 11.*

L. Si aduersùs. II.

Imp. ALEXANDER A. *Antiocho, & aliis.*

1 INter priuatum ex parte vna, & fiscum ex parte altera, cognoscit Procurator Caesaris, Praeside adiuncto. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
Sfort Odd. *in tract. de in integ. restit. p. 1. q. 18. num. 67.*
vbi *num. 68.* aduertit quòd hodie contra fiscum so- 3
lus Princeps restituit, & *num. 69.* quòd Princeps te- 4
netur ad hoc vnire Principis, seu Caesaris Procura-
torem, & patronum fisci, nisi isti duo iudices essent
in diuersis locis. Vrsill. *ad Afflict. decis. 4. num. 1.* vbi
num. 3. aduertit quòd loco Procuratoris fisci hodie 5
successerunt Praesides prouinciae, vel iudices Came-
rae summariae, & *num. 4.* quòd Aduocatus fisci non 6
habet iurisdictionem, sed tantùm proponit, & Pro-
curator Caesaris non debet causam dicere absente
Aduocato fisci, aliàs sententia rescinditur, idem Vr-
sill. *ad decis. 366. num. 2. & 4.* Peregrin. *de priuileg. fisci*
lib. 7. tit. 2. num. 2. vbi citato hoc text. dicit quòd fisci 7
Aduocatus debet interesse in fiscalibus causis, adeò
vt sententia aduersùs fiscum lata eo absente sit 8
nulla & inualida, & *n. 3.* resoluit sententiam pro fis-
co latam, quamuis absente eius Aduocato & procu-
ratore, valere, quia priuilegium suum sibi nocere
non debet. Alphar *de officio fiscalis, gloss. 18. num. 15. &*
gloss. 34. num. 129. Cabed. *p. 2. decisionum Lusitanae,*
aresto 67.

Notatur ad hoc quòd si fisci non intersit, & lis 9
inter priuatos moueatur, vtique competens erit
Praeses Prouinciae, vt per Cald. Pereira *de empt. &*
vendit. cap. 31. num. 99. in fine.

Quòd si aduersus fiscum, &c.] Notatur ad hoc 10
quòd fiscus quamuis sit actor, non agit nisi coram
suo iudice, & multo magis si vti reus conuenitur, ita
Afflict. *in cap. si duo fratres, num. 44. de fratre de nouo*
inuestiendo, Bossi. *in tit. de fisco, & eius priuil. num. 45.*
Franc. Lucan. de Parma *in tract. de fisco, & eius priuil.*
pag. 1. num. 86. Eius autem iudex competens est 11
Procurator Caesaris, qui si in prouincia non adsit,
eius loco cognoscit prouinciae Praeses vide Peregrin.
de iure fisci lib. 7. tit. 1. a princip. Farin. *fragm. criminal.*
1. lit. F, num. 180 cum seqq.

S V M M A R I V M.

1 *Fiscus quando vendit rem minoris tanquam sui debitoris, nisi fraus intercesserit, vel solemnitas debita neglecta sit, non est locus restitutioni, & num. 2.*

3 *Princeps si vendat rem alienam iure proprio, tunc emptores sunt securi.*

4 *Fiscus si vendat, sed minus solemniter, rem sui debitoris, potest debitor reuocata venditione rem suam rehabere. resolue vt num. 5.*

6 *Emptores & causam habentes fisco, pro re à fisco prouenienti petunt remissionem causae ad iudices fiscales.*

7 *Procurator fiscalis non habet ius, nec manum potest immitere, si debita solemnitas fuit obseruata, & cessauit laesio.*

8 *Addictio non retrotrahitur nisi reddito prius pretio.*

9 *Debitor volens annullare subhastationem, debet pretium solutum per licitatorem restituere.*

10 *Minor si non peteret pretium à fisco infra quadriennium, posset elapso quadriennio adhuc illud petere.*

11 *Minor restituendus est contra dispositionem l. bene à Zenone, ad rem ipsam, etiam post quadriennium recuperandam. contrarium qui teneant, remissiuè num. 12.*

L. Edicto

L. Edicto quidem. III. & vlt.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Laurentio.*

1 QVando fiscus vendit rem minoris tanquam sui debitoris, nisi fraus intercesserit, vel solemnitas debita neglecta sit, restitutioni nō est locus, Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup.hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt
Deci.*cons.3*17.*num.7.in medio* Duen. *reg.338.limit.1.*
& 7.Sfort.Odd. *de in integ.rest.tit.q.18 num.73.cum*
seqq. Doncll. *commentar. iuris ciuilis lib.21. cap.12.*
*col.6.*Mozz.*de contract.lib.tit.de empt.cap. de rebus quę*
emi, vel vendi possunt, num 42.vers. item limita, Me-
nocb.*cons.2.num 333.*Ceuall. *commun.contra commu-*
3 *nes q.822. num.29.* vbi quòd si Princeps vendat rem
alienam iure proprio, tunc emptores sunt securi.
Peregrin.*de iure fisci lib.6.tit 4.num.18.*vbi *citato hoc*
4 *text.*tenet quòd si fiscus vendat, sed minus solemni-
ter, rem sui debitoris, potest debitor reuocata vendi-
tione rem suam rehabere, & *lib.7.tit.1.n.5.etiam per*
5 *hunc text.*resoluit emptores & causam à fisco haben-
tes iudices habere fiscales, & idcirco coram alio iu-
dice conuentos pro re à fisco empta petere posse
remissionem ad iudices ipsos fiscales, Surd.*decis.46.*
n.7. vbi ait hunc text. mandare rem venditam non
seruatis solemnitatibus restitui, ipso tamen domi-
no & debitore satisfaciente. & *de alimētis tit.9.q.32.*
num.49. vbi quòd re alienata à fisco sine debitis so-
lemnitatibus non admittitur dominus ad eam reuo-
candam nisi soluto pretio pro quo facta est aliena-
tio late Cald. Pereira *de empt.& vendit.cap.12.n.09.*
vbi concludit quòd hodie emptor, vel alio modo
acquirens à fisco, vel Imperatore statim securus est,
nec vllam à vero domino maiore ætate controuer-
siam timere debet, secus quoad minorem cui etiam
lapso quadriennio ad vindicandam salua actio su-
perest, hanc leg quæ correctionis expertem remane-
re asserit, & *n.30.in fine*, adiungit nouam mutatio-
nem edicti D.Marci quoad rei recuperationem tan-
tùm, non minores respexisse.

6 *Procuratoris nostri,* &c.] Notatur ad hoc quòd emptores & causam habentes à fisco, pro re à fisco prouenienre possunt petere remissionem causæ ad iudices fiscales, vt per Martin. Lauden.*in tract. de fisco.q.191.*Franc. Lucan. de Parma *in simili tract.n 31.*Bossi. *in tit. de fisco & eius priuileg. num.43.vers. & pariter inter priuatos*, Pereg.*d.lib.7.tit.1.num.5.*Farin.*fragm. crimin. part.1.lit. F.num.182.* vbi *num. 84.cum seqq.* multipliciter ampliat.

7 *Nec seruatam solemnitatem hastarum*, &c] Ergo si debita solemnitas fuit obseruata, & cessauit lęsio, tunc non habet Procurator fiscalis vllum ius, nec manum immittere potest, vt per Maurit.*de in integ. restitu.119. in fine*, Cald. Pereira *de empt.& vendit. cap.21.num.99.*

8 *Fisco se satisfaciente*, &c.] Notatur ad hoc quòd
addictionem retractare nemo potest nisi reddito
prius pretio, vt per Gam. Lusit.*decis.40.num.1.& de-*
9 *cis.77.num.1.* Debitor enim volens annullare sub-
hastationem, debet pretium solutum per licitatorē
restituere. Bald.*hic num.3.vers.nota ex hac leg.*Neuiz.
*cons.37.num.12.*Stephan. Gratian. *discept. forens.c.7.*
num.29. Et post Gregor. Lop. *l.53.in gloss. verbo cosa*
*agena, in princ.tit.5.part.5.*dicit Castill. *lib.2. quotid.*
10 *cap.5. num.22.in fine*, quòd si minor non peteret
pretium à fisco intra quadriennium, posset elapso
quadriennio adhuc illud petere.

In gloss. *Debiti.*ibi, *sed neque res minoris intellige-* 11
batur excepta, &c. Notatur ad hoc quòd minor re-
stituendus est contra dispositionem *l.bene à Zenone*,
ad rem ipsam etiam post quadriennium recuperan-
dam, vt per Duen. *reg.238. limit.10.* Castill. *lib.2.*
quotid.cap.5.à.num.20. vbi *num.21.* plures refert. te-
nentes contrarium, immo minorem ad pretium tan- 12
tùm restitutionem esse, etiam post quadriennium, &
non ad rem ipsam.

Si aduersùs creditorem.

TIT. XXXVIII.

SI minor mutuum acceperit, nisi in rem eius versum sit, adeò vt inde factus sit locupletior, etiamsi se solutum creditori caueri, in integrum restituitur, *l.1.§.2 hoc tit.*

De materia tituli vide Cuiac. Pac. & VVesembec. Giphan.*super Codicem tom.1.pag.102.*Maurit *de in integrum restit.cap.221.& seqq.* Pinel. *in l.2 de rescind. vend.part.3. cap.1. num.30. cum seqq.* vbi latè disputat, an hic text. specialiter intelligatur in creditore sub vsuris mutuante, ita vt diuersum sit in alio creditore non fœneratitio.

SVMMARIVM.

1 *Minor restituitur aduersùs fœneratorem non probantem locupletiorem factum ex mutuo minorem, & num.2. intellige vt num.3.*

4 *Minor non tenetur, etiamsi ei mutuetur cum tutoris, vel curatoris scientia, seu interposita eorum auctoritate, nisi in id quod probetur versum in eius vtilitatem, nec si tutor, vel curator eius nomine recepit mutuum, etiam maior factus tenebatur ad solutionem, num.5. procedit etiamsi factum sit mutuum minori adulto, qui nullum habebat curatorem, num.6.*

7 *Minor tenetur ex mutuo sibi etiam ab alio minore facto, si in eius vtilitatem sit versum, secus verò è contra.*

8 *Probandi onus cui incumbit, mutuum versum fuisse in vtilitatem minoris, vel non.*

L. Cùm & ipse. I.

Imp. ANTONINVS PIVS A. *Prunico.*

MInor restituitur aduersùs fœneratorem non 1
probantem locupletiorem factum ex mutuo
minorem. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald.
Castr. Aloys. Leo, Sebast. Næui remissiuè Casal.*in*
annot.& Ximen.*in concord.*
Ex eo contractu locupletiorem.] Notatur ad hoc 2
quòd minor non obligatur ex mutuo, nisi in eius
vtilitatem versum fuisse probetur, vt per Ioan. Petr.
Ferrar.*in praxi tit. de forma libell. in act. hypothec.45.*
gloss.2 num.10. Maurit. *de in integrum restit. cap.221.*
*222. & 281.*Rebuff. *tom.2. ad leges Galliæ, tractat. de*
restit.art.1. gloss.3. num.21. Pinel. *in l.2 de rescindend.*
vendit.part.2.cap.vlt.num.67.& part.3.cap.1.num.30.
Gregor. Lopez.*per text.ibi in l.5.gloss.2. tit.1.part.5.*
vbi dicit quòd hæc lex intelligitur de mutuo fœne- 3
ratitio, Couar.*lib.2.var.cap.17. num.3.* latè Mascard.
de probat.concl.1162. aliàs 1157. *n.1.cum multis seqq.*

Menchac. *vsufreq. cap.66. num.6.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo sua facilitate, num.30.* vbi tenet minorem aduersùs mutuum esse restituendum, etsi non probet se ex illo læsum, Felician. *de censib. lib.2. cap.2. num.6.* Auendan. *in simili tractat. cap.64. n.4. & 7.* Nicol. Mozz. *de contract. in tract. de mutuo, tit. quomodo deficiat, resoluatur, seu fin. mutuum num.6.* Sfort. Odd. *de in integ. restitut. p.2. q.51. art.4.5. & 6.* Ioan. Matienç. *l.22. gloss.2. num.1. & 2. tit.11. lib.5. noue Recop.* Gasp. Roderic. *de annuis redditib. lib.1. quæst.14 num.33.* Bobadill. *in sua polnica, lib.3. cap.8. num.87.* Matth. Coler. *de processib. execut. p.1. cap.10. num.29.* Petr. Francisc. Linglois. *decis.1. quæst.1. num.6.* Alex. Trentacinq. *var. resolut. lib.1. resol.6. de actionib. num.2.* Marcel. Cala. *in tract. de modo articulandi, gloss. vnic. §.2. num.467.* Narbon. *in comment. in 3. p. noue. Recopil. lib.4. tit.21. l.25. gloss.10. num.20.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.8. tit.6. num.3. cum seqq. & tit.13. num.14.* vbi quòd minor restituitur aduersùs creditorem, nisi probauerit versionem in eius vtilitatem, Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.27. num.12.* vbi quòd læsio præsumitur nisi probetur minorem factum locupletiorem, *& cap.196. num.10.* Benedict. Ægid. *ad l. ex hoc iure, ff. de iustit. & iure p.2. cap.5. num.16.*

4 Amplia primò minorem non teneri etiamsi ei mutuetur cum tutoris, vel curatoris scientia, seu interposita eorum auctoritate, nisi in id quod probetur versum in eius vtilitatem, Mantienç. *in dict. l.22.*
5 *gloss.2. num.8. tit.11. lib.5. noue Recop.* Nec si tutor, vel curator eius nomine mutuum recepit, etiam maior factus tenebitur ad solutionem, Pinel. *in l.2. de rescind. vendit. p.3. cap.1. num.32.* Molin. *de Iustit. tract.2. disp.300. vers. minor tutorem*, Less. etiam de *Iustit. lib 2. cap.20. de mutuo & vsura, dub.2. num.13.* vbi addit in hoc casu teneri tutorem, vel curatorem.

6 Amplia secundò eandem conclusionem vt procedat etiamsi factum sit mutuum minori adulto, qui nullum habebat curatorem, quia etsi mero iure valeat mutui contractus, datur tamen in minore restitutio in integrum, vt non restituere compellatur, nisi quatenus in eius emolumentum probatum fuerit mutuatum fuisse conuersum, ex Pinel. *in dict. l.2. part.2. cap. vlt. num.67. & part.3. cap.1. num.32. vers. probari efficaciter*, Mantienç. *dict. l.22. gloss.2. num.8.* Marcel. Cala. *d. tract. de modo articulandi & proban. gloss. vnic. §.2. num.467. cum tribus seqq.* Mantic. *d. lib.8. tit 6. num.6.* Alexand. Trentacinq. *var. resol. lib.2. tit. de minorib. resol.6. num.1.* Gasp. Roderic. *de annuis redditib. lib.1. q.14. num.33.* Sfort. Odd. *de in integrum restitut. part.2. q.51. art.4.* Molin. *d. disp.200. vers. quando minor*, Less. *d. dub.2. n.17.*

7 Amplia tertiò minorem teneri ex mutuo sibi etiam ab alio minore facto si in eius vtilitatem sit versum, secus verò è contra, Nicol. Vigel. *in methodo iuris ciuilis p.5. lib.17. cap.2. replicat.2. vers. huius replicationis, & replicat.3.* Azeued. *l.10. num.15. & 24. tit.3. lib.5. noue Recop. & l.2. num.247. tit.10. lib.8.* Pichard. *in §. illud propriè, num.5. in fine, Iustit. quod cum eo.* Cardin. Mantic. *d. lib.8. tit.7. num.26. in posteriori*, quia est duplicatus, Morl. *in emporio iuris p.1. tit.5. in prælud. num.27. vers. neque his*, Nouar. *de elect. & variat. fori. p.21. num.5. sect.2.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.196. num.20.* vbi ponit casum in minore qui alteri minori mutuauit, & mutuum perdidit, & dicit vnum aduersùs alterum non restitui, quia vterque æquè agit de damno vitando.

8 Quæstio est in hac materia multum controuersa, cui scilicet incumbat onus probandi, an creditori mutuum fuisse versum in vtilitatem minoris, vel minori non versionem in eius vtilitatem? Vna sententia tenet quòd in mutuo fœneratitio creditor teneatur probare versionem; in mutuo verò gratuito quòd minor non versionem in eius vtilitatem: ita Anton. Gom. *var. tom.2. cap.14. num.2. vers. quintò infertur*, Sfort. Odd. *d. p.2. q.51. art.5. ex num.46. cum seqq.* Cardin. Mantic. *d. lib.8. tit.6. num.6. cum duobus seqq.* Molin. *de iustit. tract.2. disp.300. in fine, vers. quod si is*, Mascard. *de probat. concl.1167. num.5. cum seqq.* Rebell. *de obligat. iustit. lib.8. tit. de contractu mutui & vsura, quæst.1. sect.3. num.22.* Benedict. Ægid. *d. part.2. cap.5. num.16.* vbi in mutuo tantùm fœneratitio intelligit hanc l. & seq. subditque quando mutuum tenet, quia rectè factum fuit, & tamen aduersùs illud restitutionis auxilio vtitur minor, si fœneratitium fuit, onus probandi incumbere creditori, iuxta intellectum huius text. si sine fœnore mutuatum fuit, penes minorem onus probandi esse. Denique concludit quòd si mutuum non tenuit, ita vt aduersùs illud restitutionis auxilio opus non sit, in vtilitatem versum probare debet creditor, siue fœneratitium sit, siue sine fœnore datum. Et hinc dicit Menoch. *de præsumpt. lib.3. præs.82. n.22. citato hoc text.* minorem cum fœneratore contrahentem præsumi læsum, nisi probetur factus locupletior.

Altera sententia contraria tenet quòd in mutuo siue fœneratitio, siue gratuito debet creditor probare versum fuisse mutuum in vtilitatem minoris, ita Mathesil. *sing.58. incip. Nota vnum casum quotidianum.* Pinel. *in d. l.2. p.3. cap.1. ex num.30.* vbi n.32. *& 33.* resoluit hanc l. & totum tit. generaliter procedere in omni creditore ex causa mutui, non tantùm in fœneratitio sed etiam in gratuito, Rebuff. *ad leges Galliæ tom.2. in tract. de restitut. art.1. gloss.3. num.21.* Menchac. *controu. vsufreq. lib.3. cap.66. per tot. & in num.6. in vers. quid dicendum*, inquit hanc esse longè veriorem, Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo sua facilitate, num.30.* Prima est verior.

SVMMARIVM.

1 *Minor pro pecunia fœnori accepta cauens, pecuniâ in vtilitatem huius non conuersâ, aduersus cautionem restituitur. quibus autem modis, & coniecturis probari possit versio mutui in vtilitatem minoris, vel similis priuilegiati, vide remissiuè num.2.*

3 *Mutuum si à principio versum sit in vtilitatem Ecclesiæ, vel minoris, Ecclesia, vel minor tenebitur, quamuis vtilitas non duret. etiamsi fortuitò pereat antequam in vtilitatem conuertatur, n.4. si probetur minorem ex pecunia mutuo data rem emisse, debet attendi tempus litis contestatæ, & sententiæ, num.5.*

L. Si (vt allegas) II. & vlt.

Imp. GORDIANVS A. *Caiano.*

MInor pro pecunia fœnori accepta cauens, pecunia in vtilitatem huius non conuersa, ad- 1
uersùs cautionem restituitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. supr. hoc tit.*

Vide notata *ad eandem l.1. sup. hoc tit.*

Nec ea in rem suam versa est, &c.] Quibus autem 2
modis, & coniecturis probari possit versio mutui in vtilitatem minoris, vel similis priuilegiati, vide Pinel.

Pinel. *in l.2. de rescind. vendit. p.2. cap.4. num.64. cum seqq.* vbi quærit, an sufficiat probare pretium, seu mutuum semel ad minorem peruenisse, Surd. *consf.290. num.11.* Mascard. *de probat. concl.1166. per tot.* Menoch. *de arbitr.casu 432. à num.35.* Faehinæ. *lib.2.controuers. iuris cap.46.* Paul.Montan. *de tutel. cap.33.à num.117.* Rota post tract. Ludouici Cencij *de censibus, decis. 29. num.3.* vbi dicit quòd versio in causam expressam probatur coniecturis & probationibus, Alex. Trencacinq. *var. resolut. lib.2.tit. de minorib.resol.6.num.7.* vbi dicit non sufficere probare ad minorem peruenisse pecuniam, vt dicatur locupletatus. Card.Mantic. *de tacitis & ambig. conuent.lib.8.tit.14. & 15.* Hect. Felic. *in tract.de societ. cap.31. à num. 29.* Gasp. Roderic. *de annuis redditib. lib.1.cap.14.num.31.*

3 At si à principio mutuum versum sit in vtilitatem Ecclesiæ, vel minoris, Ecclesia vel minor tenebitur, quamuis vtilitas non duret, Menoch. *dict.casu 432.num.40.& 41.*Mascard.*d.concl.116.num.36.* id 4 ampliantes, etiamsi fortuitò pereat antequam in vtilitatem conuertatur, Alex. Trentacin. *dict. tit. de* 5 *minorib.resol.6. num.7. vers. & si probetur,* vbi docet quòd si probetur minorem ex pecunia mutuo data rem emisse, debet attendi tempus litis contestatæ, & tempus sententiæ.

Si minor ab hæreditate se abstineat.

Tit. XXXIX.

HÆc rubr.concipitur per verbum *abstineat*, quod differt à verbo *repudiare*, nam abstinere dicuntur non sui solùm, verùm & extranei, qui hæredes extiterunt; repudiare verò proprium est extraneorum hæredum, ita Anton.Gouean.*lectionum iuris var.lib.1.cap.25.* qui Lusitanæ genti, à qua ipse originem ducit, summa sua eruditione & mirabili ingenio, honor est summè à nostris amplectendus, sicut & ipse suos vocat Lusitanos, illósque quamuis à se distantes, & iam à propria patria exul factus, maximo semper prosequutus fuit amore, vt ex *eod.lib.1.c.24.in princ.* deprehenditur, dum ibi ait, *caput hoc meis potissimum Lusitanis scribitur*, &c.Minor autem si temere se immiscuit bonis paternis, potest impetrare restitutionem vt abstineat; & similiter, si adiuit hæreditatem extranei, potest restitui, vt eam repudiet. Eadem est ratio bonorum possessionis petitæ.

De materia tituli vide Cuiac. Pac. & VVesemb. Maurit.*de in integ.restit.cap.126. cum seq.* Sfort. Odd. *in simili tract.p.2.q.62.art.2.* Morl.*in emporio iuris p.1. tit.6.q.9.per tot.*

SVMMARIVM.

1 *Minor immiscens se hæreditati paternæ damnum sentiens, per restitutionem in integrum id reparat.*
2 *Minor læsus aduersus hæreditatis aditionem vocatis ad hoc creditoribus hæreditariis restituendus est.*
3 *Filiis adeuntibus hæreditatem paternam in integrum restitutio concedenda est.*
4 *Minor aduersus inconsultè aditam hæreditatem non restituitur, nisi quatenus se immiscuerit.*
5 *Minori propter ætatem beneficium restitutionis concedendum est, etsi non probet hæreditatem esse damnosam.*
6 *Heres suus potest reuocare immixtionem.*
7 *Aditio, vel immixtio hæreditatis non præsumitur in hærede suo ex quo est quid facti.*
8 *Filius, ergo hæres.*
9 *Filius an mortuo patre conueniri possit à creditoribus hæreditariis antequam constet hæreditatis paternæ se immiscuisse.*

L. Si vos paternæ. I.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS AA. *Florentio, & aliis.*

MInor immiscens se hæreditati paternæ dam- 1 num sentiens per restitutionem in integrum id reparat. Colligunt ex Ordin. Barr. Salicet. Bald. Castr.Aloys. Leo, Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.*& Ximen. *in concord.*

Vide *l.Hispan.7.tit.19 part.6.* quæ probat mino- 2 rem læsum aduersùs hæreditatis aditionem vocatis ad hoc creditoribus hæreditariis esse restituendum, vbi Gregor. Lop. *gloss.1. verbo para desampararla*, addit debere fieri causa cognita, considerato non tantùm eo, an sit lucrosa hæreditas, vel non, sed etiam eo an intersit minoris litibus & sumptibus non vexari, item an in hæreditate sint multæ mortales res, vel prædia ruinæ subiecta, Anton. Gom.*var.tom.2.cap.14.num.4.vers.octauè infertur*, vbi tenet quòd si minor solus, vel cum auctoritate tutoris, aut curatoris adiuit & acceptauit hæreditatem damnosam sibi delatam ex testamento, vel abintestato, aut luctosam omisit, & repudiauit, potest restitui, Cald.Pereira *in l.si curatorem, verbo læsis,n.50.* vbi ex hac l. resoluit filiis adeuntibus hæreditatem 3 paternam in integrum restitutionem esse concedendam.

Non immiscuistis.] Ergo minor aduersùs inconsultò aditam hæreditatem non restituitur, nisi qua- 4 tenus se immiscuerit, vt per Sfort. Odd. *de in integ. restit.p.2.q.62 art.2.num.45.*

Propter ætatem,&c.] Ergo propter ætatem mino- 5 ri beneficium restitutionis est concedendum, etsi non probet hæreditatem esse damnosam, de quo vide *l.Hispan.13.tit.6.part.6.* vbi Greg. Lop. *gloss. vlt.l.18. eod.tit.& part.*ibi, *fueras ende* &c. Cam.*Lusit. decis.218. num.6.* vbi quòd satis ex ipsa abstentione præsumitur læsus minor. Mench.*de success.resol lib.1.§.8.num.7.* vbi dicit quòd si minor annis.25. institutus adiuit hæreditatem, & postea per restitutionem in integrum eam hæreditatem omisit, testamentum huiusmodi infirmari putest; additque quòd licet testamentum principale infirmetur, tamen pupillare testamentum, quod semel minoris ætate hæredis aditione confirmatum fuit, non euanescit, Francisc. de Barry *de successien. testati ac intestati, lib.11.tit.23.num.5.* vbi tenet quòd si hæres adierit hæreditatem eùm esset minor, licèt postea maior factus contrauenerit actus hæredicos, nihilominus restitui potest aduersùs aditionem initio inspecto, per *l.3. ff. de minorib.* quòd verum esse asserit quando actus, qui in maiore ætate factus est, pendebat à primo actu aditionis factæ in minori ætate, & in eius consequentiam factus esset, secus si esset distinctus & separatus à primo.

Nota

6 Notatur ad hoc qoòd suus hæres potest reuocare immissionem, cuius reuocatio vt valeat requiritur vt tampore reuocationis vocentur omnes, quos negotium tangebat, & renocationi consentiant, vt per Gam. *Lusit. 1. decis. 218. num. 5. & seq.*

7 In gloss. *Ob eam rem.* 2 ibi, *quod suus hæres præsumitur adisse, & teneri statim creditoribus*, &c. Notatur ad hoc quòd aditio, vel immixtio hæreditatis non præsumitur in hærede suo, ex quo est quid facti, vt per Tiraq. *in tract. le mort. p. 7. declar. 2. ad fin.* Crauet. *cons. 33. num. 2.* Menoch. *cons. 115 num. 25. & cons. 124. num. 121. & cons. 320. num. 7.* hinc inferens quòd qui asserit hæreditatem fuisse aditam, probare debet.

8 In ead. gloss. ibi, *si filius, ergo hæres*, &c Notatur ad illud vulgare dictum, Si filius, ergo hæres. de quo vide Tiraq. *de retract. lig. §. 1. gloss. 9. num. 51. & in tract. le mort, p. 7. declar. 2.* Anton. Gom. *var. tom. 1. cap. 1. numer. 2. in med.* vbi citat Apostol. *ad Galat. cap. 4.* si filius, ergo hæres per Deum, & intelligit cum Theologis quòd si quis est filius Dei per adoptionem, & facit eius voluntatem, consequetur hæreditatem cœli & gloriæ Ioseph. Ludou. *tom. 3. commun. opin. tit. de hæredibus concl. 1. corol. 82 vers. quinto modo, pag. 489.* vbi declarat illam propositionem Apostoli de hærede sanguinis, & deinceps multipliciter declarat, Menoch. *remed. 4. adipisc. n. 76. & 8c. & cons. 116. num. 41.* vbi quòd filius dicitur hæres patris, etiamsi se abstineat ab hęreditate, itaut qui asserit filium esse hæredem, probare debeat eum se hæreditati paternæ immiscuisse, *& de præsump. lib. 4. præs. 76 num. 17.* vbi tenet quòd est falsum, iuris esse præsumptionem quòd filius sit hæres patris, & verius asserit eum probare debere qui asserit filium esse hæredem, Mascard. *de probat. concl. 804. per tot.* vbi probat quòd qui dicit filium hæreditati paternę se immiscuisse, probare debet. Cald. Pereira *de nominat. emphyt. quæst. 7. num. 57.* vbi ex Couar. intelligit procedere vulgare illud dictum, si modò filius se dicat hæredem.

9 Notatur etiam ad hoc quòd filius mortuo patre potest conueniri à creditoribus hæreditariis antequam constet hæreditati paternæ se immiscuisse, de quo an verum sit, vide gloss. *in l. si cùm dotem 23. §. transgrediamur, ff. soluto matrim.* Socin. *in l. si filius, qui patitur, num. 2. ff. de vulgari*, & *ibi* Alciat. *num. 19.* Guilelm. *in cap. Raynutius, verbo mortuo itaque testatore in 2. num. 87.* Tiraq. *in d. tract. le mort, part. 7. declar. 2. num. 8.*

SVMMARIVM.

1 *Restitutio aduersùs hæreditatem conceditur post tres menses si citati non comparuerunt, & n. 2.*
3 *ad Restitutionem concedendam exigitur quòd citentur ij, quorum interest restitutionem non concedi. resolue vt num. 4. per quod tempus expectandi huiusmodi citati, num. 5.*
6 *in Restitutione aduersùs aditam hæreditatem citari debent omnes prætendentes, seu qui prætendere possunt interesse.*

AVTH. Si omnes.

1 RƐstitotio aduersùs hæreditatem conceditur post tres menses si citati non comparuerunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 7. tit. 19. part. 6. vbi gloss. 2. & 3.* Guid. Pap. *decis. 141. & 143.* Deci. *cons. 700. incip. in causa n. 2.* Alphan. *collect. 14.* Valasc. *cons. 87. num. 3.*

A iudice vocentur, &c.] Notatur ad hoc quòd 3
ad restitutionem concedendum exigitur quòd citentur ij, quorum interest restitutionem non concedi, vt per Maurit. *de in integ. restit. cap. 134. & 137.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo implorandum, num. 14. in incip.* latè Sfort. Odd. *in tractat. de in integrum restit. part. 1. quæst 34 art. 8.* vbi resoluit ci- 4
tationem huiusmodi adeò esse necessariam, vt si omittatur, iudicium sit nullum. & *art. 9* resoluit necessariam non esse citationem quando ij, qui citari deberent, sunt præsentes, intelligens, hunc textum dum probat vt creditores si præsentes sunt, à Prætore in iudicium vocentur, vt loquatur de præsentibus in ciuitare, ad differentiam eorum, qui absunt a ciuitate, qui citati debent solemniter, vt hic dicitur.

Quamuis intra tres menses non apparentibus, &c.] 5
Ergo tres meoses assignari debent, & tanto tempore expectandi huiusmodi citati, vt per Marant *de ordine iudic. p. 6. tit. de citat. num. 105* Sfort Odd. *dict. q. 34. art. 12. n. 56.* vbi *n. 57.* limitat. nisi à statuto tale tempus abbreuiatum foret, vel prolongatum, & *n. 58.* limitat etiam, nisi iudici videretor hoc tempus vel breuius, vel longius assignandum esse.

In gloss. *Citentur.* Notatur ad hoc quòd in resti- 6
tutione aduersùs aditam hæreditatem citari debent omnes prætēdentes, seu qui prætendere possunt interesse, vti sunt omnes legatarij, & creditores hæreditarij, Franc. Marc. *Delphin. decis. 449. p. 1.* Borgnin. *in tract. de tutore & curat. num. 103.* Sfor. Odd. *dict. q. 24. art. 10. & 11. num. 50.* vbi intelligit procedere quando sunt certi hi, qui prætendunt interesse; at verò quando sunt incerti, tenet citationem huiusmodi fieri debere per generale proclama, siue voce præconis, siue aliter, secundùm stylum, & consuetudinem ciuitatis, vbi facienda est, per ea quæ tradunt Marant. *de ordine iudic. part. 6. memb. 1. num 89.* Boët. *decis. 255. num. 5.* Cassan. *in consuetud. Burgund. rub. 1. §. 2. gloss. 5. num. 3.*

SVMMARIVM.

1 *ub Hæreditate paterna quis ubstinere potest per restitutionem, & amplecti auitam, & n. 2.*
3 *Minor restituitur aduersùs inconsultò aditam hæreditatem.*

L. Si cùm aui tui. II. & vlt.

Imp. GORDIANVS A. *Herodotæ.*

POtest quis ab hæreditate paterna per restitutio- 1
nem abstinere, & auitam amplecti. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusiooem ex hoc text. desumit 2
Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restit. p. 2. q 62. art. 5. num. 22.* vbi dicit restitui minorem aduersùs incon- 3
sultò aditam hæreditatem, etiam quoad separationem bonorum, id est, vt ope restitutionis in integrum liceat ipsi minori separare hodie hæreditatem paternam ab auita, & vnam amplecti, alteram verò repudiare, prout sibi magis expedierit.

Si

Si vt omissam hæreditatem, vel bonorum possessionem, vel quid aliud acquirat.

Tit. XL.

MInor restituitur, non solùm si, quod habuit, amisit: verùm etiam si, quod potuit acquirere, non acquisiuit: vt hæreditatem, *l.1.* vel bonorum possessionem *l.2. hoc tit.*

De materia tituli vide Cuiac. Pac. & Wesemb. Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restitut. part.2. q.63.* Bellacomb. Kirchou. & alios *tom. 1. commun. opin. lib.2 tit.17.*

SVMMARIVM.

1 *Minor contra omissam hæreditatem, & damna inde existentia regulariter restituitur, & n.2. amplia, & limita vt num.3.*

L. Minores. I.

Imp. GORDIANVS A. *Protæ.*

1 MInor contra omissam hæreditatem, & damna inde existentia restituitur. Colligunt ex Ordin Bart Salicet Bald. Castr. Sebast. Næui. Iacob. de S.Georgio, remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit *l. Hispan.18. tit.6. part.6. vbi gloss 5.* Sfort. Odd. *de in integ. restitut. p.2. q.63. art.1.* vbi resoluit minorem regulariter restitui aduersùs omissam hæreditatem, & *numeris seqq.* diuersimodè ampliat, & limitat,
3 & præcipuè *num.9.* extendit vt procedat absque alia probatione læsionis, & *art.2.* disputat, an supradicta conclusio locum habeat quando res non est ampliùs integra; quia scilicet hæreditas distracta fuerit à substitutis, vel gradu proximis, à quibus adita fuerat, & *art.8. & 9.* an concessa restitutione in integrum aduersùs omissam hæreditatem, substitutiones, quæ expirauerant, reuiuiscant, & legata, fideicommissa, ac cætera, in testamento disposita conualescant.

SVMMARIVM.

1 *Restitutio minori læso circa remedium successionis Prætoriorum succurrit cum collationis onere.*

2 *Restitutione concessa aduersùs omissam hæreditatem, an locus sit collationi bonorum.*

L. Ad bonorum. II. & vlt.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Sarapiadi.*

1 REstitutio minori læso circa remedium successionis Prætorium succurrit cum collationis onere. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. sup. hoc tit.*

2 Vide Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restitut. p.2. quæst.63. art.10.* vbi quærit an restitutione concessa aduersùs omissam hæreditatem sit locus collationi bonorum?

In quibus causis restitutio in integrum non est necessaria.

Tit. XLI.

SEQVVNTVR casus, in quibus adolescentes ipso iure tuti sunt, nec egent restitutione.

De materia tit. vide Cuiac. Pac. & VVesembec.

SVMMARIVM.

1 *Pœna inulta mortis defuncti non habet locum in minoribus, & n.2. amplia & resolue vt n.3.*

L. Minoribus. I.

Imp. ALEXANDER A. *Mutato.*

POEna multæ mortis defuncti non habet locum 1
in minoribus. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Castr. Iacob. de S.Georgio, Aloys. Leo, Sebast. Næui remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen *in concord.*
Hanc eandem conclusionem desumunt ex illo 2
simili text. *in l. minoribus, infr de his, quibus vt indign.* Petr. à Plaç. *in epit. delict. lib.1 cap.39. num.24. vers. secundus subiicitur casus,* Anton. Gom. *var. tom.3. c 3. num.53. & 59.* Farin. *in praxi crimin. part.1. q. 3. n.9.*
qui similiter resoluunt minorem huiusmodi non 3
teneri etiam in maiori ætate accusare & vindicare mortem defuncti, cuius hæreditatem habuit absque metu illius priuatione, quia semel tale ius accusandi in eius persona fuit extinctum, quod etiam eleganter resoluit Tiraq. *in tract. cessante causa limit.4. n.6,* per gloss. quam dicit notabilem *in præsenti text. verbo vlciscantur,* latè Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restit. part. 2. q.82. art.5.*

SVMMARIVM.

1 *Tempus mouendi querelam inofficiosi ipso iure non currit minoribus, & num.2.*

3 *Præscriptio quinquennij, qua repellitur quis à querele inofficiosi, non currit minoribus ipso iure.*

4 *Restitutionis in integrum definitio, remissiuè.*

5 *Minori remittenti expressè, vel tacitè querelam inofficiosi, an succurrendum sit.*

L. Adolescentiæ. II.

Impp. VALERIAN. & GALLIEN. AA. *Theodoræ.*

TEmpus mouendi querelam inofficiosi testa- 1
menti ipso iure non currit minoribus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. sup hoc tit.*
Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt *l.4. tit.8. part. 6. vbi gloss. fin.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis, num.29.* vbi ait per hunc text.

text. tempus quinquennij, per cuius lapsum à quere-
landi potestate maiores submouentur, minoribus
non currere, & consequenter necessariam non esse
restitutionem. vide Sfort. Odd. *in tract. de in integ.
restit. p.2. q.85. art.5.* vbi disputat an minor restituatur aduersùs renuntiationẽ querelæ inofficiosi te-
stamenti, & *q.88 art.1. num.13.* vbi quòd præscriptio
quinquennij, quia repellitur quis à querela inoffi-
ciosi testamenti, non currit minoribus ipso iure.

4 *Quia non redintegratio*, &c.] De diffinitione re-
stitutionis in integrum vide Rebuff. *tom.2. ad leges
Galliæ tit. de restitut. in præfat. num.3.* Maurit. *de in
integr. restit. cap.1. à princ.* Sfort. Odd. *in simili tract.
p.1. q.1. num.44.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.21.
cap.4.* Moel. *in emporio iuris part.1. tit.5. in prælud. n.3.*
Cald Pereira *in l. si curatorem, verbo implorare, num.3.*
Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo restitu-
tio num.1.*

5 Vtrùm autem minori remittenti expresse, vel ta-
citè querelam inofficiosi testamenti sit succurren-
dum? quæstio dubia, in qua pro parte affirmatiua
est text. expressus *in l.1. de in integ. restit. minor.* dum
manifestè probat aduersùs expressam, vel etiam ta-
citam renunciationem per lapsum temporis indu-
ctam succurrendum esse minori. Pro negatiua verò
extat expressa decisio textus *in præsenti*, de quorum
iurium conciliatione agunt Maurit. *in tract. de in in-
tegrum restitut. cap.149.* Cald. Pereira *d. verbo læsis,
num.29.* vbi ait arduam esse ac difficilem horum iu-
rium repugnantiam: & illa conciliare nititur.

S V M M A R I V M.

1 *Mora fauore minoris ætatis re ipsa sine interpellatione committitur in bonæ fidei contractibus, fideicommissis, legatis, & n.2.*

3 *Minor re ipsa, & sine interpellatione constituit suos debitores in mora; de Ecclesia quid, ibid.*

4 *Paupertas debitori nota expressæ interpellationis defectum supplet.*

5 *Mora re ipsa, quæ videtur contracta fauore minoris ætatis, operabitur eosdem effectus, quos operatur mora regularis in contractibus bonæ fidei.*

L. In minorum. III.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Decimo.*

1 MOra fauore minoris ætatis re ipsa sine inter-
pellatione committitur in bonæ fidei contra-
ctibus, fideicommissis, & legatis. Colligunt ex Or-
din. Doctores citati *ad l.1. num.1. suprà hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu-
munt *l.4. Hispan. tit.19. part.2. vbi gloss. 3. in fine,*
Capell. Tholos. *decis.407. col.2.* Roman. *singul. 116.*
Rebuff. *tom. 3. ad leges Galliæ tit. de dilation. art. 5.
gloss. vnic. num.33.* Bernard. *reg.219. vers. sextò fal-*
3 *lit*, vbi quòd minor re ipsa, & sine interpellatione
constituit suos debitores in mora, & addit secus
esse in Ecclesia, Cou. *var. lib. 3. cap.17. num.4. in
princip.* vbi dicit fauore Ecclesiæ sicut & minorem
constitui debitorem in mora absque interpellatio-
ne, Tiraq. *de priuileg. piæ causæ, priuil.141.* vbi tenet
minorem, cui quidquam debetur, constituere debi-
torem in mora absque interpellatione, Bauer. *tract.
de mora, p.2. num.15. vers.7.* Socin. sen. *cons.53. n.43.
lib.4.* Menoch. *de arbitr. casu 220. num.17.* vbi di-
cit quòd in hac leg. cautum est fauore minorem, vt
debitor, qui non soluit absque alia interpellatione,
sit in mora, & *cons.8. num.22. & cons. 81. num. 64.*
Baëç. *de decima tutor. cap.15. num 3.* Menchac. *contro-
uers. vsufruct. cap.9. num.5.* vbi quòd eodem modo
Ecclesiæ fit mora re ipsa, Sfort. Odd. *in tract. de in
integ. restitut. part.2. q.72. art.9. num.109.* vbi asserit
quòd quãdo aduersarius minoris fuit in mora, tunc
si à minore non interpelletur, fauore minoris tene-
tur ad vsuras, sed non ope restitutionis, quia non
est necessaria hoc casu, sed ipso iure minor illas cõ-
sequitur, & *à num. 110.* quærit an minor restitua-
tur aduersùs moram à se commissam in non soluen-
do. Sim. de Prætis *de interpret. vltim. volunt. lib.3.
interp.3. dub.5. solut.2. num.20 fol.348.* aliàs *fol. 136.
verso*, vbi quòd mora ipsa fideicommissario absenti,
pupillo, vel furioso per hanc l. non est necessaria,
Surd. *decis.579. num. 6.* vbi quòd mora ipso iure
contrahitur fauore minoris absque interpellatione
aliqua, & addit idem esse fauore Ecclesiæ, fisci, ab-
sentium, & aliarum personarum priuilegiatarum,
præcipuè pauperum, Thesaur. *decis.80. ad fin.* Vin-
cent. de Franch. *part.1. decis. 16. num.1.* vbi tenet re-
gulam huius text. limitari quando minor non habe-
ret personam legitimam, cui solueretur, vbi Amen-
dol *in addit. num 4.* limitat si ex parte minoris non
adimpletur adimplendum vt ei soluatur, Stephan.
Gratian. *discept. forens. cap.52. num.14.* vbi quòd spe- 4
ciale est in minore quòd debitor illius sit re ipsa in
mora sine interpellatione idem dicunt Hercul. Ma-
rescot. *var. resolut. lib.2. cap.124. num.16.* Muños de
Escobar. *in tract. de ratiocin. cap 15. num 32.* Gabr.
Aluarez. *de priuil. pauperum, q.25. num.13.* vbi *n.14.*
idem in Ecclesiis dicit, & *n.11.* post Surd. *decis.240.
num.4. & decis.341 num.4.* tenet quòd paupertas de-
bitori nota expressè interpellationis defectum sup-
plet. Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap. 23. n.46.*
vbi dicit hunc text. specialiter procedere fauore
minoris, & *num 49.* tenet hanc l. esse extendendam
ad Ecclesiam, in cuius fauorem citra vllam inter-
pellationem debitor in mora constituitur, & *cap.31.
num.68.* D. Barbos. *in l. de diuisione 5. num.55. prope
fin. ff. soluto matr.* vbi asserit quòd speciale est fauor
minoris vt semper cum illo contrahens videatur es-
se in mora re ipsa.

Tarda pretij solutionis, &c.] Ergo cùm in præsen-
ti fiat mentio de pretio, satis innuitur in hoc text.
agit de venditione, ac proinde cùm addat eo casu
fauore minoris moram re ipsa videri cõtractam, si-
gnificat in eisdẽ terminis diuersum esse in maiore,
cuius tamen contrarium probat *l. curabit, de action.
empti.* de quo latè Barbos. *in d. l. de diuisione 5. ex
num.55.* vbi ad hanc l. tres refert intellectus, eósque
reprobat, & demum *num.57. post med.* ait veriorem
esse intellectum, quòd mora re ipsa, quæ videtur 5
contracta fauore minoris ætatis, operabitur eosdem
effectus, quos operatur mora regularis in contracti-
bus bonæ fidei, vt colligitur ex generalitate huius
text & est expressum *in l. Titia Seio, §. vsuras, ff. de
legat. 2.* vnde prout mora regularis obligat ad fru-
ctus perceptos & percipiendos, *l. apud Iulianum 40.
§.1. de legat.1.* pariter & ad hoc obligabit mora ir-
regularis contracta fauore minoris. Cui intellectui
nõ repugnat *d. l. curabit*, dum etiam loquitur in mi-
nore, quia est aduertendum textum illum dicere illo
casu duplici ratione deberi vsuras pretij, scilicet
quia emptor percepit fructus, & quia venditor, qui
tradidit, erat minor: cùm autem certum sit ad præ-
dictum effectum alterum ex his sufficere, nõ debent
intelligi prædicta requiri copulatiuè, sed disiunctiuè
in

in hoc sensu; vt quamuis emptor non teneatur ad vsuras pretij ratione fructuum, quia illos non percepit, tamen ad illas tenebitur si venditor erat minor;nam cùm huiusmodi mora habeat effectus moræ regularis,prout regularis obligat ad vsuras pretij & ad interesse, etsi non interueniat fructuum perceptio, per suprà tradita, idem etiam recipietur in mora contracta fauore minoris ætatis.

SVMMARIVM.

1 *Sententia lata contra tutorem, qui non habet administrationem, vel non cauet rem pupilli saluam fore, nulla per se est, & tali casu restitutionis remedium erit superfluum, & num.2.*
3 *Iudicium est nullum quando fuit agitatum cum tutore, qui non fecit solemnia.*
4 *Satisdationis omissio inducit nullitatem tutelæ.*
5 *Tutor qui nondum satisdedit, potest obtinere sententiam pro minore.*
6 *Minor potest ratificare gesta per falsum Procuratorem, quando secuta est sententia fauorabilis.*

L. Si tutor. IV.

Iidem AA. & CC. Stratonicæ.

1 Sententia lata contra tutorem,qui non habet administrationem, vel non cauet rem pupilli saluam fore, nulla per se est, & tali casu restitutionis remedium superfluum erit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. sup.hoc tit.*
2 Hanc eandem conclus. ex hoc text, desumunt Batt.*in l.licet 56.ff.de iudic.*Gregor.Lop. *l.99 gloss.1. in med. tit.18. part.3.* Marant. *de ordine iudic. part.4.*
3 *dist.16, num.52.* vbi tenet iudicium esse nullum quando fuit agitatum cum tutore,qui non fecit solemnia, vt quia non satisdedit rem pupilli saluam fore, non fecit inuentarium, non fuit sibi decreta administratio per iudicem; nam in isto casu dato quòd talis gerebat se pro tutore, si tamen fuit lata sententia contra eum, talis sententia est ipso iure nulla, & non nocet pupillo.Guttier.*de tutel.& curis*
4 *p.1 cap.12,num.30.in fine*, vbi quòd omissio satisdationis inducit nullitatem tutelæ, Marc. Anton. Eugen. *tom. 1. cons.19. num.17.* vbi *num.18.* hoc limitat in testamentario tutore.

Vllam firmitatem obtinent.] id est, ipso iure, vt per Tiraq.*in l.si vnquam, verbo reuertatur, num 234. de reuoc donat.*

5 In gloss. *Non potuit.* ibi, *sed si pro te.* &c. Notatur ad hoc,quòd tutor,qui nondum satisdedit, potest obinere sententiam pro minore, vt per Tiraq.
6 *de iure mariti gloss 8.num.79* Et per hanc gloss tenet Surd.*decis.70.num.24.* quòd. minor potest ratificare gesta per falsum Procuratorem,quando sequuta est sententia fauorablis.

SVMMARIVM.

1 *Præscriptiones temporales, quæ olim currebant minoribus cum beneficio restitutionis, hodie ipso iure non currunt, excepta præscriptione 30. annorum, & num.2.& 4.*
3 *Præscriptio legalis,vel statutaria, aut etiam conuentionalis, an, quomodo & quando currat aduersus minores, remissiuè, & num.5.6.*
7 *Præscriptiones iudiciales ipso iure currunt contra minores, licèt contra illas possint restitui.amplia vt num.8.*
9 *Præscriptio quando incepit à prædecessore minoris, quid?*
10 *Exceptionis non numeratæ pecuniæ tempus non currit minoribus.*
11 *Tempus datum ad appellandum an currat minoribus.*
12 *Axioma*, Melius est intacta iura seruare, quàm post vulneratam causam remedium quærere, *remissiuè.*
13 *Præscriptionum dispositio* in l.sancimus, *non procedit in Ecclesia, quæ in hoc vice minoris non fungitur.*
14 *l.non est ignotum, quibus non obijcitur longi temp. præscr. & l. sancimus, in quib.caus. restit. conciliantur.*
15 *Actiones loco immobilium computantur.*
16 *Alienatione prohibita an prohibeatur etiam præscriptio.*

L. Sancimus. V. & vlt.

Imp. IVSTINIANVS A *Ioanni. P. P.*

Præscriptiones temporales, quæ olim curreban[t] minoribus cũ restitutionis beneficio,hodie ipso iure non currunt,excepta præscriptione triginta annorum.Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n... supr.hoc tit.*& post omnes Giphan.*tom.1.pag* 103. 1
Hanc eandem conclusionem ex hoc text, desumunt *l.8 Hispan.tit.29.part. 3.vbi gloss.1. & l.9.tit.19, part.6.* Balb. *de praescript.1. part.6, princip. quaest.6. num.38.* Bernard.*reg.219.vers.limita primo*, vbi quòd præscriptiones non currunt contra minorem, & *reg.468.* vbi quòd hodie præscriptio decem, vel viginti annorum, aut minoris temporis nõ currit cõtra minorem,latè Tiraq *de retract. lig.§.35. gloss.2.à princip*,vbi an,quomodo,& quando currat aduersùs minores vsucapio legalis, vel statutaria, vel etiam conuentionalis latè & eleganter Menoch.*lib,1.de restitutoris potentia §.10.n.38.in fine,cum multis seqq.& n.* 44,ait hanc l. semper allegari ad hoc quòd res minoris quæ olim præscribebãtur, & ad quos dabatur restitutio,hodie non præscribuntur,& minor seruatur illæsus & *n.4.*. ait veram esse opinionem quòd ista l. habeat locum in furioso, & prodigo,& licet dicat ab ea non esse recedendum, subdit gratia disputationis se attentare istam legem habere locum solùm in casu,quo loquitur,putà in minoribus,Donell. *comment, iuris ciuilis lib.21.cap.9 col. fin.* Ioan, Garc. *de nobilit, gloss 6. §.1. num.12.* vbi quòd longi temporis,vel minoris præscriptio non incipit à minore, & *num.15.* quòd præscriptio triginta annorum,& longioris temporis cõtra minorem inchoata sustinetur,& semel cœpta currit,dummodo à pupillari ætate non incipiat,quia si à defuncto incepit, dormit tuto pupillari ætate, & continnatur adueniente pubertate, & *num.17.* quòd tempus conuentionale statuum à prædecessore minoris, currit minori sine spe restitutionis, Cald, Pereira *de extinct, emphyt. cap.15. num.21.* vbi intelligit huius text, conclusionem quòd minoribus non currat tempus lapsum, vt referatur ad temporales præscriptiones per antiquiora iura, non per constitutiones Iustiniani,aut nouiores stabilitas, quas comprehendere minores fatetur ex hoc text. ibi, *vetera iura currere*, latissimè Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restitut.p. 2 quaest.83.art.2.cum seqq.* 2 3 4

5 An dispositio huius legis procedat in præscriptionibus statutariis, seu consuetudinariis? In quo dubio negatiuè respondo; nam vera est resolutio quòd aduersùs præscriptiones statutarias & consuetudinarias, huiusmodi etiam temporales minores non sunt ipso iure tuti, sed restitutione in integrum indigent, de quo vide Boër. decis. 140. num. 3. Balb. de præscript. 1. p. 6. princ. num. 42. Tiraquel. in simili tractat. gloss. 9. pag. 123. Cassan. in consuetud. Burgund. rub. 3. §. 2. vers. nunquid autem, num. 7. Flamin. Paris. de resign. benefic. lib. 11. quæst. 4. num. 46. & 57. Cald. Pereira de renouat. emphyt. quæst. 5. num. 22. latè Sfort. Odd. d. q. 88. art. 5.

6 Et an procedat in præscriptionibus conuentionalibus? vide Bernard. reg. 466. Tiraq. de retract. conuent. §. 1. gloss. 2. num. 56. cum seqq. & in tract. de præscript. §. 1. gloss. 9. Mench. d. §. 10. num. 65. Cald. Pereira in dict. l. si curatorem, verbo sua facilitate, num. 49. qui resoluunt minori etiam pupillo currere præscriptionem conuentionalem procedentem ex contractu defuncti, sicut cucurrisset contra defunctum sine spe restitutionis. Anton. Gom. var. tom. 2. cap. 2. num. 27. vers. quæso, vbi ait dispositionem huius l. procedere in præscriptione legali, non verò in conuentionali.

7 Et quid in iudicialibus? Negatiuè est respondendum, vt resoluunt Cassan. d. rubr. 3. §. 2. vers. adde quando, num. 10. Mench. dict. §. 10. num. 51. Flamin. d. lib. 11. q. 4. num. 54 Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo sua facilitate num. 37. Sfort. Odd. d. q. 88. art. 3. num. 41. cum seqq. dicentes quòd præscriptiones iudiciales ipso iure currunt contra minores, licèt contra illa possint restitui, & idem Sfort. citato loco,
8 num. 49. ampliat ad Ecclesias, pia loca, ciuitates, & alias vniuersitates.

9 Et quid quando præscriptio incepit à prædecessore minoris? Negant. Balb. vbi sup. num. 33. & 35. Mench. d. §. 10. num. 58. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo sua facilitate, num. 48. Sfort. Odd. dict. q. 88. art. 4. num. 51. cum seqq. resoluentes quòd hoc casu minor ipso iure tutus non est, & num. 52. limitat vt non procedat quando defunctus fuisset impeditus impedimento tali, quòd neque ipsi tempora cucurrissent, vt propter bellum, vel pestem in ciuitate ius non fuit redditum.

10 Exceptionem non numeratæ pecuniæ, &c.] Notatur ad hoc quòd exceptionis nun numeratæ pecuniæ tempus minoribus non currit vt per Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo sua facilitate, num. 44. vbi id sanè intelligendum asserit ita procedere, vt minores elapso biennio ad probandum pecuniam non fuisse numeratam minimè adstringuntur, qood innuere videtur text. in l. in contractibus, ibi, eodem auxilio, de non numer. pecu. aliter enim nihil specialiter esset statutum in minoribus.

11 Ipso iure non currere.] Non procedit in tempore dato ad appellandum propter auctoritatem iudiciorum, vt per Sfort. Odd. de in integ. restitut. quæst. 69. num. 10 q. 70. 71. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo sua facilitate num. 36. Ceuall. commun. contra commun. tom. 3 q. 837.

12 Quàm post causam vulneratam remedium quærere.] Allegatur ad illud vulgare dictum quòd, Melius est intacta iura seruare, quam post vulneratam causam remedium quærere, vt per Card. Mantic. de tacitis & ambig. conuent. lib. 21. tit. 8. num. 30. in fine, Card. Tusch. pract. conclus. tom. 6. lit. P, concl 648. Bellet. disquisit. clerical. part. 1. tit. de discipl. cleric. §. 5. n. 105. quos refero de Axiom. iuris vsufrequent. axiom. 146. num. 1.

Demom aduerte buius l. dispositionem in Eccle- 13
sia non procedere, quæ in hoc vice minoris non fungitur, vt per Meoch. dict. §. 10. num. 63. & controuers. vsufreq. cap. 9. num. 2. quem refert & sequitur Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo sua facilitate, num. 45.

In gloss. Quærere. ibi, vel secundùm Placentin. bibe- 14
rat hic Iustinianus. Hæc gloss. ex Placentini sententia non dubitauit asserere Iustinianum vino & crapulæ victum nō aduertisse ad iura antiquiora, & temere à se inductum illud asseruisse; quæ quidem verba contumeliosa sunt, & digna viris cordatis, nec de Imperatore Augusto, pio & forti audiri patienter debent. ita Ioan. Garc. de nobilit. gloss. 6. §. 1. num. 12. Tiraq. de nobilit. cap. 31. num. 536.

In ead. gloss. ibi, sed quomodo Iustinianus hoc sibi attribuit, &c. Miratur gloss. quomodo Iustinianus in hac l. asseruerit id à se nouè in fauorem minorum fuisse inductum, vt longi temporis, vel minoris præscriptio à minore non incipiat, quod omnino repugnat decisioni text. in l. non est ignotum 3. quibus non obycitur longi temporis præscriptio. Non defuerunt qui opinarentur Iustinianum cùm promulgaret hanc l. immemorem fuisse alterius decisionis d. l. 3. Alij verò intellexerunt in d. l. 3 currere præscriptionem mero iure, sed sine effectu, propter restitutionem concedendam, & hoc voluisse ibi Diocletianum, Iustinianum verò oppositum disposuisse, scilicet nullo modo eam præscriptionem currere durante minori ætate. At his explosis intellectibus rectiùs dicendum arbitror decisionem d. l. 3. procedere quando agitur de præscribendo dominio, vt innuit littera ibi, rei dominus, Iustinianum verò in præsenti quando agitur de præscribendis actionibus prætoriis, quæ breuiori spatio circunscribuntur, anno scilicet, vel biennio ita Paul. de Castro hic col. 2. num. 3. Balb. de præscript. p. 6. num. 37. Mench. d. §. 10. num. 42. cum seq. Greg. Lop. l. 9. gloss. 1. in fine, tit. 19. part. 9. Cald. Pereira d. verbo sua facilitate, num. 47. Ioan. Garc. de nobilit. gloss. 6. §. 1. num. 12.

In ead. gloss. ibi, quia actiones loco immobilium 15
computantur. ita Pinel. in rubr. de bonis matern. pag. 1. num. 25.

In ead. gloss. ibi, dic ergo tu quòd non valet dicta 16
argumentatio, non potest alienari, ergo nec vsucapi. Vtrùm prohibita alienatione prohibeatur etiam præscriptio? vide Socin. reg. 13. Afflict. decis. 13. n. 4. Balb. de præscript. sp. 5. num. 33. Alphan. collect. 814. Anton. Gom. l. 40. Tauri num. 90. Pinel. in auth. nisi, de bonis mat. num. 28. Anton. Gabr. commun. tit. de præscript. concl. 13. in princip. Gam. Lusit. decis. 344 num. 2. Molin. de primog. lib. 4. cap. 10. num. 10. D. Barbos. in rubr. de præscript. 30. num. 206. cum seqq. Fusar. de substitut. q. 528. Flores de Mena ad Gam. decis. 27. & 84. Castill. controuers. tom. 5. cap. 93. §. 8. num. 47. quo resoluunt quòd bona maioratus ac feudalia, & fideicommisso inducta tempore immemoriali non minus præscribuntur, quia initium præscriptionis contra sequentem vocatum nunquam oritur nisi à morte præcedentis, & saltem respectu eorum, qui nati sunt, fieri non debet computatio temporis iam decursi, sed omne illud deducendum est tanquam si nullo modo elapsum fuisset Ideóque prædicta bona tempore ordinario impræscriptibilia sunt, tempore verò immemoriali præscribuntur, cùm ex tanti temporis lapsu omnia ad actus confirmationem necessaria intercessisse credendum est.

Qui

Qui & aduersùs quos in integrum restitui non possunt.

T I T. XLII.

NVnc dicitur, quibus ex causis minori denegetur restitutio.

De hac rubrica vide Cuiac. Pac.& Wesembec. Sfort Odd. *in tract. de in integ. restit. part.* 1. *q.*23.*art.*3.*cum seqq.*

S V M M A R I V M.

1 *Restitutio minori non subuenit vbi verisimile non est minorem læsum intuitu sagacitatis, industriæve, quem ostentauit in administratione rerum publicarum,& priuatarum.*

2 *Minor prudens sagax, vel industrius, non excluditur à beneficio restitutionis in integrum læsione probata.*

3 *Doctor minor annis 25. restituitur ex læsionis capite.*

4 *Iudex in notoriis supplet absque alia allegatione si petatur.*

5 *Notorium non eget probatione.*

6 *Iuramentum nunquam defertur in supplementum probationis, cùm id quod quis vult probare, non est verisimile. deferri potest plenissimè probanti in supplementum probationis, num.*7.

L. In consilio. I.

Imp. ALEXANDER A. *Cononidi.*

1 VBi verisimile non est minorem læsum intuitu sagacitatis, industriæve quam in administratione rerum publicarum, & priuatarum ostentauit, ibi, restitutio minori non subuenit. Colligunt ex Ordin.Bart. Salicet. Bald. Castr.Sebast. Næui.Petr. de Bellap.Giphan. *tom.*1.*pag.*109. remissiuè Casal.*in annot.* &Ximen.*in concordant.*

2 Vide Donel. *comment. iuris ciuilis lib.*21. *cap.* 11, *col.*1. *&* 2. Sarmien. *select. lib.*3.*cap.*12 *num.*7. *cum seqq.* vbi quòd minor prudens, sagax, vel industrius non excluditur à beneficio restitutionis in integrum læsione probata, latè Sfort. Odd. *in tract. de in integr. restit. part.*1. *quæst.* 23. *art.*3 vbi resoluit quòd industria minoris simplex, & non publicè in actis redacta, non impedit beneficium restitutionis ex hoc capite, & *art.*4.post Strach Hippol.Roman Alciat.Viuium & alios tenet industriam minoris puplicè in actis redactam impedire beneficium restitutionis,quando scilicet minor fuit in matricula eius artis descriptus. in qua nunc se læsum sui facilitate prætendit,nisi deceptus esset enormiter,& sic præsumpto dolo aduersarij. dum tamen læsionem suam non semiplenè probet sed plenè testibus, vel scripturis, & *art.*5.post Sarmient. *citato loco*,tenet quòd si minor lapsus sit circa negotia eius artis, quam publicè profitetur,& cuius exercitium notorie & palam facit, non auditur restitutionem petens;si verò sit deceptus in alia arte quàm ea, quam profitetur,nihil impedit quin restitui possit.

3 Vtrùm autem Doctor minor annis 25. restituatur in integrum ex hoc capite læsionis? Negatiua pars verior est quoad ea quæ concernunt iurisperitiam, turpe enim est patritio viro ius in quo versatur ignorare, *l.*2. §. *Quintius Mutius*, *ff. de origine iuris*; ita Mantu. *sing.*520. Strach. *de mercat. part.*3. *cap.* 27. Boër. *decis.* 350. *num.* 6. Mauric. *de restit. in integrum*, *cap.* 23 Iaffred. *decis.*395 *cent.*4. Anton. Gom. *var. tom.* 2. *cap.* 4. *num.*5 Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis num* 35. Sfort Odd. *dict. q.*23.*art.*7.

In gloss. *In consilio* 1 ibi, *& nota quòd iudex*.&c. 4
Notatur ad hoc quòd in notoriis iudex supplet absque alia allegatione si petatur, vt per Mascard. *de proba .concl.*1 04.*n.*2.aliàs 1109.*eod.num.*2. vbi hanc gloss.allegat, & *concl* 1108 ..1. ex ea colligit quòd notorium non est probandum.

In gloss. *Non sit*.ibi, *& sic sunt argumenta probabilia*, 5
&c. Notatur ad hoc quòd nunquam defertur iuramentum in supplementum probationis, cùm id, 6
quod quis vult probare, non est verisimile, vt per Tiraq.*in l. si vnquam in princ.n.*39.Mascard.*de probat, conclus.*1402.aliàs 1409.*n.*15.

In ead.gloss. ibi, *quo casu defertur ei iuramentum*, 7
&c. Notatur ad hoc quòd semiplenè probanti in supplementum probationis iuramentum deferri potest,vt per Doctores, quos plena manu citaui *in collect.ad cap.*2.*num.*4.*de probation.in Decretal.*

S V M M A R I V M.

1 *Restitutio non datur minori contra parentes, & patronos ob verecundiam,& reuerentiam, & num.*2. *contra omnes adscendentes, quibus debita est reuerentia de iure communi, num.*3.*secus quoties filius aduersùs patrem nititur iuris communis remedio, non speciali ætatis auxilio,quod est de iure speciali, num.*4.

5 *Minor restituitur contra patrem in causa status.*

6 *Minori aliquando succurritur ex tit.* quod metus causa.

7 *Contractus valet inter patrem & filium, adeò quòd non competit restitutio, nisi minor velit restitui contra contractum factum ab eo cui pater eius successerit,vel eis, quibus ipsi successerunt, n.*8.

L. Cùm apud. II. & vlt.

Imp. IVLIANVS A. *Ioanni. P.P.*

CONtra parentes, & patronos ob verecundiam 1
& reuerentiam restitutio minori non datur. Colligunt ex Ordin Doctores citati *ad l.*1. *num.*1. *sup.hoc tit.* & post omnes Giphan.*tom.*1.*pag.*110.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
Duen.*reg.* 357 Emman.Costa *in l. Galius*,§.*& quid si tantum part.*2. *num.*126.Morl. *in emporio iuris ciuilis, part.*1.*tit.*5. *q.*1. *num.*53. latè & eleganter Cald. Pereira *in l. si curatorem. verbo læsis num.*1:5. *cum seqq.*
vbi *in vers.ex quo*.ex Bald.hîc resoluit hanc l.in om- 3
nibus ascendentibus procedere,quibus debita est reuerentia de iure communi,& *in vers. infertur etiam*,
pariter resoluit hunc text. non procedere quoties fi- 4
lius aduersùs partem nititur iuris communis remedio,non speciali ætatis auxilio,quod est de iure speciali,latè Sfort. *de in integ. restit. p.*1.*q.*18. *art.*1.*&* 2.

Vel. aduersùs turpem &c.] Notatur ad hoc quòd 5
in causa status minor restituitur contra patrem, vt per Sfort. Odd.*d. q.* 8.*art.*2. *n.*24 vbi *n.*18. resoluit audiendum esse minorem si velit restitui contra sententiam latam in fauorem patris sui super causa status inter eos vertente.

6 *Omnem eis excludit restitutionem* Poterit tamen aliquando succurri ex tit. *quod metus causa*, eo quòd in præsenti solùm negatur auxilium ætatis, & sic remedium extraordinarium, & non actio, & sic ordinarium à iure commum procedens, vt per Cald. Pereira *d. verbo lasis. num. 156. vers. hinc etiam.*

7 Notatur ad hoc quòd valet, & tenet contractus inter patrem & filium, adeò quòd non competit restitutio, quia non præsumitur læsio, vt per Anton. Gom. *tom. 2. variarum cap. 14. num. 27. vers. secundo*, limitat tamen Sfort. Odd. *d. q. 18. art. 2. n. 21.* quando

8 minor velit restitui contra contractum factum ab eo, cui paret eius successerit, vel eis. quibus ipsi successerunt, quia hoc casu possunt restitutiones procedere: & *n. 31.* ait conclusionem huius text. procedere quando concurrunt ista duo copulatiuè, videlicet quòd restitutio veniat concedenda contra personam patris, vel patroni. & contra factum eorum simul: nam si contra personas, & non contra factum eorum concedenda veniret, vel è contra, non per hoc denegari debet.

Si minor se maiorem dixerit.

Tit. XLIII.

ET hoc titulo non restituetur minor, eùm malitia suppleat ætatem, *l. 3. in princip. hoc tit.*

Vide Cuiac. Pac. & VVesembec. Kirchou. Viui. Soar. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 19.* latè Sfort. Odd. *in tract. de in integr. rest. quæst. 24.* de impedimento restitutionis in integrum, ex eo quia minor se maiorem dixit, Bernard. Græuæ *ad pract. Camera Imper. lib. 1. concl. 65.* vbi quærit, an accedente iuramento sibi præiudicet, & vtrùm possit restitui. Ægid. Benedict. *in l. ex hoc iure, ff. de iustit. p. 2. cap. 5. ex num. 27.*

SVMMARIVM.

1 *Maiorem se asserens per errorem, nihilominus iuuatur auxilio restitutionis, & num. 3.*

2 *Minor dolo aduersarij maiorem se pronuntians, restitutionis remedium minimè amittit.*

4 *Falsum committere non dicitur qui ignoranter falsis vititur probationibus.*

L. Si cùm minor. I.

Imp. ALEXANDER A. *Maximianæ.*

1 **M**Aiorem se asserens per errorem, restitutionis

2 auxilio nihilominus iuuatur. Item minor dolo aduersarij maiorem se pronuntians, restitutionis remedium minimè amittit. Colligunt ex Ordinar. Bart Salicet. Bald. Castr. Aloys. Leo, Sebast. Næui. Petr. de Bellapert. Ioan. de S. Georgio, remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

3 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. 1. tit. 10. part 3. vbi gloss. 9.* Tiraquel. *de iure mariti, gloss. 8. num. 135. cum seqq.* Menoch. *de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 51. num. 41.* Mascard. *de probat. concl. 1141. num. 21.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo lasis, num. 7. vers. diuersum*, vbi tenet restitutionem indulgendam quando minor non dolo, sed errore deceptus se maiorem asseruit, omni penitus dolo, & machinatione semota, aduertens in casu huius legis eas tabulas, quibus minor fuit deceptus, ab aduersario fuisse productas, quibus visis minor iustè potuit existimare veram esse tabularum fidem & testimonium, vnde cùm iusto errore fuerit deceptus minor, æquum est rei restitutionem impetrari, Sfort. Odd. *in tract. de in integr. restit. p. 1. q. 24. art. 1.* vbi quòd non impeditur restitutio, vbi minor se maiorem dixit, & neque ipse, nec eius aduersarius dolum adhibuit. Benedict. Ægid. *in l. ex hoc iure, ff. de iustit. & iure, p. 2. cap. 5. n. 27.*

In gloss. *Probasti.* ibi, *id est, probatum credidisti*, &c. 4 Notatur ad hoc quòd ignoràter vtens falsis probationibus falsum committere non dicitur, vt per Menoch. *de arbitr. casu 315. num. 6.* vbi hanc gloss dicit admodum notabilem, & summopere commendatam à Baldo *num. 3* qui ob id infert non sequi, sunt falsi testes, ergo producens falsum committit; quia produci possunt ab eo, qui credit capitula vera esse ac etiam testes.

SVMMARIVM.

1 *Maiorem se asserens per fallaciam, non potest petere restitutionem, & num. 2. Quid si minor medio iuramento asseruerit se esse maiorem, an semper & vbique impediatur propter iuramenti religionem, num. 3.*

4 *Mulier si consentiat alienationi animo decipiendi emptorem, tunc in præiudicium mulieris decipientis ea alienatio habebitur pro valida.*

5 *Axioma, Deceptis, & non decipientibus iura subueniunt, remissiuè.*

L. Si is qui. II.

Impp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA. *&* CC. *Vitaliano.*

PEr fallaciam se maiorem asserens non potest petere restitutionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2 *l. 6. Hispan. tit. 19. part. 6.* Cremens. *sing. 183.* Afflict. *decis. 393. num. 12.* Alciat. *de præsumpt. reg. 2. præsumpt. 2. num. 3.* Tiraquel. *de iure mariti gloss. 8. num. 135.* Menoch. *de præsumpt. lib. 2. præs. 51. num. 41.* Guttier. *in authent. Sacramenta puberum, si aduersus venditionem. 56.* vbi quòd minor 25. annis, qui gratia decipiendi aduersarium, vt cum eo contrahere, dixit se esse maiorem, si lædatur ex eo contractu, & probet se minorem, non debet restitui, quia hoc casu malitia sua, hoc est, dolus supplet ætatem, & sibi patrocinari non debet, & *num. 57.* hoc restringit vt procedat eo casu, quo minor qui se minorem per mendacium dicit, eo tempore per suum aspectum id appareat, scilicet esse maiorem; nam si clarè constaret eum esse minorem, licèt ipse se dolo maiorem diceret, tunc hoc casu posset restitui, quia secum contrahens potuit id prævidere, & cum illo non contrahere. Sfort. Odd. *in tractat. de in integrum restitut. part 1. quæst. 24. art. 6.* vbi quòd restitutio impeditur si in hac assertione ipse minor tantùm, non etiam aduersarius eius dolum adhibuit. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo lasis, num. 7. in princ.* vbi quòd minor restitutio denegatur, qui animo & intentione decipiendi aduersarium

vt

vt cum eo contraheret falsò se maiorem dixit, Benedict. Ægid. *in l. ex hoc iure, ff. de iustit. & iure, part. 2. cap. 5. num. 27, in princip.* vbi ait quòd si minor alterius circumueniendi causa maiorem se esse fallaciter asseuerauerit, restitutionis beneficium in negotio illo perdit.

3 Quid autem dicendum si minor medio iuramento asseruerit se esse maiorem, an semper & vbique impediatur propter iuramenti religionem in integrum restitutionem postulare? In quo dubio est distinguendum, aut minor dolosè maiorem se esse iurauit, sciens se minorem, aut cum aduersarij dolo maiorem se dixit hoc iureiurando corporaliter præstito affirmens: vel aduersarij dolo non interueniente, [illegible] lubrico fragilis ætatis consilio maiorem se esse [illegible] iuramento affirmauit. In primo casu dicendum [illegible] huiusmodi doloso iura non subuenire, & [illegible] supplere ætatem iuramento non obstante, [illegible] Mascar. *de probat. concl.* 1059. aliàs 1063. [illegible] secundo est resoluendum minori non obstante [illegible] mentum; nam cùm dolo aduersarij inductus [illegible] credendum se maiorem, cùm non esset, eadem [illegible] que facilitate inductum fuisse ad iurandum [illegible] mandum est. Ita contra Mascar. [illegible] *cap.* 1-0 defendunt Sfort. Odd. [illegible] 43 Cald. Pereira [illegible] in d. l. ex hoc iure, p. 2. cap. 5. num. 27 [illegible] verò casu [illegible] ad [illegible] 3. [illegible] hoc tit. vbi dicemus.

4 Notatur hic text. ad hoc quid si [illegible] [illegible]

5 [illegible]

[illegible]

1 [illegible]

[illegible]

[illegible] 3

[illegible] 4

[illegible] art. 1. [illegible] præ- 3 [illegible] tertiò [illegible] m. Lu- [illegible]

[illegible] vià vnà 4 [illegible]. Turret, [illegible] 5. num. 2. [illegible] Marchia [illegible] vsufre- [illegible]

[illegible] quæ autem 5 [illegible] infrà l. [illegible]

[illegible] defensionis, & [illegible] noua, quando [illegible] non autem super [illegible] fficiens [illegible]

[illegible] vlt.

[illegible] Antiæ.

[illegible] itutio in integrum 1 [illegible] ex Ordin. Docto- [illegible]

[illegible] ex hoc text. defu- 2 [illegible] Lusitan. decis. 10. [illegible] num. 4. part. 1. vbi re- 3 [illegible] concedi potest [illegible] eisdem articulis, & [illegible] non [illegible]

rem ætatem probari, secus si vellet venire contra contractum per viam nullitatis, putà ratione solemnitatis requisitæ per statuta multis in locis existentia in contractu minoris non seruatæ. Ita Mandos. *in addit. ad Lap. alleg. 24. lit. D, & in tractat. de ætate minore, quæst. 7. num. 3.* Borgnin. *in tractat. de tutor. & curat. num. 266.* Mascard. *d. concl. 1063. num. 73.* vbi
10 *num. 77.* limitat quando minor iurauit se maiorem per dolũ & qui secum contraxit, erat in bona fide; tunc enim excluditur minor à probatione propter nullitatem, sicut propter restitutionem in integrum, latè Sfort Odd. *d. quæst. 24 art. 4.* vbi probat dispositionem huius text. non procedere quando actus est nullus, vbi *num 40. & 41.* limitat hanc vltimam resolutionem, nisi vtrumque adesset iuramentum in hoc contractu, videlicet assertorium, & confirmatorium simul, & nisi minor dolosè asseruisset & iurasset se esse maiorem.

11 Per hunc textum tenet Abb. *lib. 1. cons. 71. num. 7.* quòd contractus nullus etiam ratione minoris ætatis confirmatur per istud iuramentum assertorium, cui tamen respondet Curt. iun. *cons. 119. n. 3* Socin. iun. *cons. 3. à num. 26. lib. 2.* & vide citatos à D. Barbos. *d. l. 1. ff. soluto matrimonio, part. 5. num. 44 ad finem.*

12 In gloss. *Probare.* ibi *minor volebat decipere, & eius aduersar ius eum,* &c Notatur ad hoc quòd restitutio impeditur quando tam minor, quàm aduersarius eius fuerunt in dolo, vt per Maurit. *de in integrum restit. cap 172. in fine,* Mynsing. *cent. 4. obseru. 20.* ex ea ratione. quia non dicitur decipi is, cui volenti dolus infertur. *l. cum donationis, de transact.* Sed contrarium defendit Sfort. Odd. *d. q. 24. art. 7.* & D. Barbos. *in d. l. 1 ff. soluto matrim, p. 5. num. 46. vers. declara secundò,* ex ea ratione, quia in hoc casu dolus cum dolo compensatur.

13 In gloss. *Per testium.* ibi, *si verò non apparet, fecerit animo decipiendi, vel non,* &c. Tenet hæc gloss. quòd quando dubium est quis fuerit in dolo, an minor, vel aduersarius, tunc præsumitur contra mi-
14 norem, qui se maiorem dicit. Sed contrarium probant Gregor. Lop. *l. 6. verbo engagnosamente, vers. quid autem dicendum, tit. 19. part. 6.* Sfor. Odd. *dict. q. 24. art. 8.* Benedict. Ægid. *in d. l. ex hoc iure p. 2. cap 5. num. 28. in fine,* vbi distinguit inter minorem astutum, ac sagacem, & non sagacem, vt in illo dolus præsumatur secundùm huius glossæ sententiam, in isto verò non, secundùm contrariam, & *num. 19. in princip.* aduertit à causæ iudice considerandum esse an tempore, quo minor se maiorem asseuerauit, eius ætatis erat, qua minor aspectu ipso apparet, tunc enim si cum præsente contraxit, qui ex aspectu illius minoris ætatis eum esse facile cognoscere potuisset, restituendus semper erit, quamuis ab aduersario dolus illi in falsa assertione opponatur, cùm nec aduersarius ipse excusari à dolo possit propter minoris ætatis notitiam aspectu ipso perceptibilem.

SVMMARIVM.

1 *Restitutio non est necessaria si ipso iure sententia annullatur, & num. 2.*
3 *Probatio plena requiritur in probanda læsione.*
4 *Præsumptionibus & coniecturis locus non est, vbi constat de veritate.*

L. Cùm circa. IV. & vlt.

Iidem CC. & AA. *Labio.*

Restitutio necessaria non est si ipso iure senten- 1
tia annullatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
Gregor Lop. *l. 6. gloss. 10. in fine tit. 19. part. 6.* Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restitut. pag. 1. q. 17. art. 7. n. 70. & p. 2. q 78. art. 4. n. 45* vbi ait hîc dari restitutionem aduersùs sententiam latam super ætate minoris ex falsa opinione iudicis, qui errauit circa numerum annorum, vel aspectum minoris.

Ex probationum luce cognouerit, &c.] Ergo plena 3
probatio regulariter requiritur in probanda læsione, de quo vide Sfort. Odd. *dict. part. 1. q. 36. art. 10. n. 65.* Mascard. *de probat concl. 1274.* aliàs *1280. n. 10.*

Notatur ad hoc quòd præsumptionibus, & con- 4
iecturis locus non est, vbi de veritate constat, de quo vide Cardin. Mantic. *de coniectur. vlt volun. lib 1. tit. 1. à num. 10.* Menoch. *de præsumpt. lib, 1. præs. 31. num. 2. cum seqq.*

Si sæpiùs in integrum restitutio postuletur.

TIT. XLIV.

ESTITVTIO semel petenti denegata non, nisi ex nouis defensionibus iterum petenti conceditur. *l. vlt, hoc tit.*

De materia tituli vide Maurit. *in tract. de integr. restit. cap. 258.* Sfort. Odd. *in simili tract. p. 1. quæst. 16.* Soar Kirchou. Viui. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 1. lit. 20.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo implorandum, à num. 33.* item Cuiac. Pac. & VVesembec. Cabed. *Lusit. decis. 100. p. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Restitutione semel denegata, quoad appellationem, denuò licitè petere & impetrare licitum est, & num. 2. amplia vt n. 3.*
4 *Restitutio non datur aduersùs sententiam, qua denegata fuit restitutio in integrum, sed appellatio, & si lapsus fuerit terminus appellandi, datur restitutio ad appellandum ab ea.*
5 *Minor quando restituatur ad appellationem omissam. Quid si Procurator non appellauit, remissiue n. 6. & an tempus decem dierum datum ad appellandum currat minori, num. 7.*
8 *Appellari potest à denegata restitutione in integrum, & deinde ob omissam appellationem à denegata restitutione in integrum datur restitutio ipsi quidem minori ex causa iuuenilis imprudentiæ, maiori verò ex iusta causa impedimenti propter quod appellare non potuit, resolue vt num. 9.*
10 *Restitui petere ob probationem omissam, & ob iniustitiam eius, quæ constat ex eisdem actis, differunt.*

L. Si post sententiam. I.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS AA. *Romario, & aliis.*

Restitutione semel denegata quoad appellatio- 1
nem, denuo licitè petere & impetrare licitum est

est, Colligunt ex Ordin. Barr. Salicer. Bald. Castr. Aloys.Leo, Petr. de Bellaper. Ioan. de S. Georgio, Sebast. Næui, remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 *Frustrà rursus*, &c.] Notatur ad hoc quòd restitutio non ampliùs conceditur vbi semel denegata fuit, vt per *l. Hispan.6. tit.19.part.6. vbi gloss* 10. Tiraq. *de retract. lig. §.8. gloss.7. num.*11. Donell. *comment. iuris ciuilis lib.*21. *cap.*12. *col.*6. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo implorandum, num.*34. *vbi* intelligit textum *in præsenti* procedere quando restitutio implorata fuit à Præside negata, quo casu ampliùs concedi nequit, nisi adsit aliqua noua causa, & ratio propter quam semel negata restitutio concedi debeat, iuxta leges sequentes huius tit. limitantes dispositionem nostri textus, latè Sfort. Odd. *in tract.*
3 *de in integ. restit. part.*1. *q.*16, *art.*1, vbi *num.*7. ampliat vt procedat siue petatur restitutio contra contractum, siue contra sententiam, & *num.*8 intellegit locum habere quando expressè denegata fuit restitutio, secus verò si non denegata, licet concessa non fuerit, & *art.*8 *ex num.*4 disputat an restitutio in integrum denegetur ex eo quòd semel obtenta fuit in eadem causa & articulo, & *art.*9 pariter quærit an restitutio in integrum denegetur si petatur contra restitutionem in integrum jam obtentam.

4 *Appellare enim debuisti*, &c.] Notatur ad hoc quòd aduersùs sententiam, qua denegata fuit restitutio in integrum, non datur restitutio, sed appellatio, & si lapsus fuerit terminus appellandi, datur restitutio ad appellandum ab ea, ita Anton. Gom. *var. tom.*2. *cap.* 14. *num* 5, *vers. undecimò infertur*, Sfort. Odd. *d. tract. de integ. restitut. p.*1. *q* 72. *art* 1, *num.*40. vbi *num.*41, ait procedere & loqui textum *in præsenti* quando fuit denegata restitutio propter defectum probationis læsionis, secus verò si ex defectu probationis ætatis, vt *in l. fin. sup. si minor se maiorem dixerit.*

5 Quando minor restituatur ad appellationem omissam? vide Menoch. *de præsumt. lib.*3. *præs.*82. *num.*8. *cum seqq* Mascard. *de probat. concl.*960. *num.*17. *cum seqq, & concl* 1273. *num.*6. Guttier. *practic. lib.*3. *q.*37. *num.*17. Sfort. Odd *d. part.*1. *q.*16. *art.*3. *num.*19. *vers. aut enim loquimur.* Plamin. Paris. *de resignat. benefic. lib.*11. *q.*4. *num.*55. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo vel aduersarij dolo, num.*18. Flores de Me-
6 na *lib.*1. *q.*5. *num.*6. Quid si procurator non appellauit? vide Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo*
7 *sua facilitate num.*35. Et an tempus decem dierum datum ad appellandum currat minori? vide eundem Cald. Pereira *de resolut. emphyt. cap.*14. *num.* 21. *cum seq.*

8 In gloss. *Restituimus*, ibi, *sed à qua sententia*, &c. Notatur ad hoc quòd appellari potest à denegata restitutione in integrum, & deinde ob omissam appellationem à denegata restitutione in integrum datur restitutio in integrum, ipsi quidem minori ex causa iuuenilis imprudentiæ, cùm in sui præiudicium negligenter appellare omiserit; maiori verò ex iusta causa impedimenti, propter quod appellare non potuit. ita Sfort. Odd. *dict. q.*16. *art.*2. *num.*13. & 14.
9 vbi *num.*15. resoluit quòd potest peti restitutio in integrum ob omissam appellationem, non solùm à sententia denegatoria restitutionis, sed etiam à sententia contra quã vt peteretur restitutio, fuit omissa appellatio, quæ purà iustius, & congruentius poterat interponi, quàm restitutio peti, idem Sfort. Odd. *d. tract. p.*2. *q.*69. *art.*2. *num.*13. aduertit quòd quamuis minor contra ipsam sententiam priùs restitutionem petiisset, & non obtinuisset, nihilominus tamen poterit adhuc restitui ad appellandum ab illa sententia, aduersùs quam restitui non potuit, etiam si interim lapsum fuit tempus appellandi.

In ead. gloss. ibi, *Item nota aliud esse restitui*, &c. 10
Notatur ad hoc quòd aliud est restitui petere ob probationem omissam, quia tunc minor non solùm restituitur aduersùs solam sententiam, sed etiam aduersùs totam causam, & processum, & poterit nouas probationes facere: aliud ob iniustitiam eius, quæ constat ex eisdem actis, & tunc retractatur ipsa sententia, & ex eisdem actis potest illa dari: vt per Anton. Gom. *d. tom.*2. *cap* 14. *num* 4. Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.*6. §.2. *à num.*1. Flores de Mena *var. lib.*1, *q.*5. *num.*3.

SVMMARIVM.

1 *Restitutio petitur ex noua causa, quæ aliàs fuit denegata. & num.*2 *amplias vt num.*3.
4 *Vnâ viâ electâ, non potest recurri ad aliam.*
5 *Causa noua quæ, remissiuè.*

L. Quamquam. II.

Imp. ALEXANDER A. *Iusto militi.*

EX noua causa peti potest restitutio, quæ aliàs 1
fuit denegata. Colligunt ex Ordin. doctores
citati *ad l.*1. *supr. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
mit Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restitut. part.*1.
*q.*16. *art.*5. *ex num.*23. vbi *num.*24. ampliat vt præ- 3
textu huius nouæ causæ possit etiam bis, & tertiò
peti, etiamsi semel & bis denegata fuerit. Gam. *Lusit. decis.*110. *num.*7.

Notatur ad illud vulgare dictum quòd viâ vnâ 4
electâ non potest ad aliam recurri, vt per Turret. *de effectib. claus. codicil. q.*11. *num* 3. & *q* 15. *num.*2. Surd. *cons.*273. *num.*20, Stephan. Gratian. *Marchia decis.*4. *num.*72. metipsum *de Axiomat. iuris vsufrequent. axiom.*225. *n.*2.

Cum tamen nouis defensionibus, &c.] Quæ autem 5
dicatur noua causa in hac materia, dicam *infrà l. sequenti.*

SVMMARIVM.

1 *Restitutio sæpiùs petitur ex noua causa defensionis, & n.*2. *resolue vt n.*3.
4 *Restitutio iterum petita dari ex causa noua, quando ex nouis probationibus super ætate, non autem super læsione petitur.*
5 *Causa noua ad restitutionem obtinendam sufficiens quæ sit.*

L. In vna. III. & vlt.

Imp. PHILIPPVS A. *Anitiæ.*

EX noua defensionis causa restitutio in integrum 1
sæpiùs peti potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1. *n.*1. *sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt Pute. *part.*3. *decis.*79. Gam. *Lusitan. decis.*110.
*num.*7 Gabed. *Lusit. decis.*200. *num.*4. *part.*1. vbi re- 3
soluit quòd restitutio semel tantùm concedi potest in vna & eadem causa, seu in eisdem articulis, &

non bis, secus si sint diuersæ causæ, seu articuli, quia tunc potest concedi in vno quolibet separato, dum tamen semel, & ex noua causa concedatur.

4 *Nisi noue defensiones*, &c.] Ex causa noua restitutio iterum petita dari debet, quando ex nouis probationibus super ætate, non autem super læsione petitur, ita Pute. *d. part. 3. decis.* 79. quam distinctionem reprobat ipse Pute. *ead. p. 2. decis.* 278 dicens textũ in præsenti generaliter loqui de noua causa, & nõ magis super ætate quàm super probationibus.

5 Ex noua causa ad restitutionem obtinendam sufficiens in materia, de qua agimus, dicetur non solùm quæ ab initio aderat, sed allegata iudici non fuit, sed etiam, quæ de nouo penitus emersit, ita Greg. Lop *d. l. 6. verbo razones nuevas, tit. 19. part. 6.* Cald. Pereira *in d. l. si curatorem, verbo implorandum, num* 35. Sfort. Odd. *dict. quæst. 16. art. 6. à n.* 26. vbi *num.* 30. limitat vt procedat quando ista causa de nouo emergens detegit grauamen ab initio latens, secus verò si grauamen de nouo induceret, & *art. 7. à num.* 31. resoluit quòd noua causa dicetur, etiamsi allegata fuerit in prima petitione restitutionis, probata tamen fuerit, ex ea ratione, quia nouitas causæ consistit non in allegatione eius, sed in iustificatione illius, non enim datur restitutio ob causam simpliciter, sed ob iustam causam, vnde iustitia, vel iniustitia causæ allegatæ, prout innotuit ab initio ipsi iudici, vel non, facit causam dici veterem, vel non.

De his, qui veniam ætatis impetrauerunt.

Tit. XLV.

IMpetrauerunt.) scil. à Principe, ne in iis, quæ post veniam impetratam gesserunt, restituantur. *l. 1. hoc tit.*

De materia tit. vide Cuiac. Pac. & VVesemb. Ordin. Reg. Lusit. *lib. 3. tit. 42.* Anton. Gom. *var. tom. 2. cap* 14. *num.* 12. Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restit. part. 1. quæst. 23. à n. 37. vsque ad num.* 50.

SVMMARIVM.

1 *Minores non restituuntur aduersùs gesta post impetratam veniam ætatis insinuatam iudici, & num. 2.*

3 *Minor quando veniam ætatis impetrauit, quoad omnes actus est habitus pro maiore. amplia vt num. 4. & limita vt num. 5.*

6 *Venia à solo Principe impetranda est.*

7 *Minor restituitur aduersùs ipsum actum impetrationis veniæ. intellige vt num. 8.*

L. Eos qui. I.

Imp. AVRELIANVS A. *Agathocli.*

1 ADuersùs gesta post veniam ætatis impetratam iudici insinuatam minores non restituuntur. Colligunt ex Ordin. Bart. Salic. Bald. Castr. Fulgos. Petr. de Bellap. Ioan de S. Georgio, Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Anton. Gom. *var. tom 2. cap. 14. num. 12.* Ordin. Reg Lusit. *lib. 3. tit. 41. §. 1.* Donell. *comment. iuris ciuilis cap. 12. col. 10.* Fortun. Garc. *in l. Gallus, §. & quid tantum, num. 121. ff. de libr. & posthum.* Boër. *decis.* 350. *ante num.* 5. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo implorare num.* 47. vbi etiam quòd mi- 3
nor quando veniam ætatis impetrauit, quod omnis actus est habitus pro maiore, *& verbo minoribus, num. 1. in fine, & verbo infra legitimum num.* 22. Morl. *in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 5. in prælud. n. 9. vers. quarto*, Molin. *de Iustit. tract. 2. disp.* 224. *num.* 25. Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restit. p. 1. quæst. 23. art. 9. ex num.* 37. vbi *num.* 41. ampliat vt procedat 4
etiam quoad cursum quadriennij, nam ad petendam restitutionem eorum, quæ gessit minor ante impetrationem veniæ ætatis, incipit ei currere tempus petendi illam statim post impetrationem veniæ, idest, post 20. annum, & *num.* 42 limitat vt pro- 5
cedat ita demum si venia ætatis fuerit solemniter impetrata, aliàs secus.

A principali clementia impetratum.] Ergo ve- 6
nia à solo Principe impetranda, vt per Ordin. Reg. Lusit. *lib. 3. tit. 42. in princip.* Menoch *de arbitr. casu 57. num.* 42. Gallin. *in comment. de verb. sign. lib. 5. cap. 20. num.* 125. Morl. *in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 2. in prælud. num. 66. in fine*, Sfort. *dict. part. 1. q. 15. num.* 23.

In gloss. *Principali, vlt.* ibi, *sed si in eo quod impe-* 7
trat veniam ætatis est læsus, &c. Notatur ad hoc quòd aduersùs ipsum actum impetrationis veniæ potest minor restitui, vt per Sfort. Odd. *d. quæst. 21. art. 10. num.* 45. vbi intelligit quando impetratio veniæ facta fuit publicè & palam, & tunc cum Maurit. *in integ. restitut. cap.* 126. dicit hanc restitutionem ab impetratione veniæ non trahi ad actus factos post impetrationem, & ante restitutionem ab illa.

SVMMARIVM.

1 *Masculus probata ætate 20. annorum, fœmina verò 18. consequuntur veniam, immobilia tamen alienare non possunt.*

2 *Venia ætatis non conceditur masculis nisi postquam 20. annum expleuerint, & fœminis postquam impleuerint 18.*

3 *per Procuratores, vel substitutos non potest quis tentur facere manu, voce, & persona propria.*

4 *Mulieres sunt verecundiores, easque inprimis decet verecundia.*

5 *Minor qui veniam ætatis impetrauit, non potest alienare bona immobilia.*

6 *Minores cùm non possint aspirare ad honores, ideo indigent Imperiali oraculo eis veniam ætatis concedente.*

7 *Veniæ impetratio non prodest ad subeunda munera publica.*

8 *Fœminas citius senescere, quàm masculos.*

L. Omnes. II.

Imp. CONSTANT. A. *ad Verrinum P. P.*

MAsculus probata ætate viginti annorum, fœ- 1
mina verò 18. consequuntur veniam, immobilia tamen alienare non possunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*

Cùm vigesimi anni metas impleuerint, &c.] Ergo 2
huiusmodi venia non conceditur masculis, nisi postquam 20 annum expleuerint, & fœminis postquam
imple

impleuerint 18. & nisi minoribus, eóque iudicio præditi iudicentur, vt idonei ad ea ministranda censeantur, tam ætas, quàm reliqua coram iudice idoneis testibus comprobentur comparente masculo per se ipsum coram iudice, & fœmina per suum Procuratorem ita Ordin. Reg. Lusit. *lib. 4. tit. 42. in princip.* Anton. Gom. *tom. 2. variar. cap. 14. num. 12. in princip.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 224. num. 25. in princip.*

3 *Iidem ipsi per se*, &c.] Notatur ad hoc quòd ille, qui tenetur manu, voce, & persona propria aliquid facere, non potest mediante alio per Procuratores, vel substitutos, vt per Anton. Gom. l. 8. *Tauri n. 109. prope fin.*

4 *Fœminas quoque*, &c.] Notatur ad hoc qoòd mulieres sunt verecundiores, eásque imprimis decet verecundia, vt per Tiraq. *l. 9. connub. gloss. 1. part. 9. num. 179.*

5 *Vt prædia sine decreto*, &c.] Notatur ad hoc quòd minor, qui veniam ętatis impetrauit, non potest bona immobilia alienare, vt per Ordin. Reg. Lusit. *lib. 3. tit. 42. §. 2.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo contractum, num. 21. & verbo vel aduersarij dolo, n. 66.* Motl *in emporio iuris part. 1. tit. 5. in prælud. num. 68.* Garc. Mastrill. *Siciliæ decis. 13. num. 2.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 224. vers. indicis* Mendez de Castro *in l. cùm oporteat. num. 12. de bonis quæ liber.*

6 In gloss. *I digere.* ibi, *ideo indigent Imperiali oraculo*, &c. Notatur ad hoc quòd minores cùm non possint ad honores aspirare, ideo indigent Imperiali oraculo eis ætatis veniam concedente, vt per Xuar. *alleg. 12. num. 6.* Sed impetrationem veniæ ætatis
7 quoad publica munera subeunda non prodesse, tenet Padill. *in l. si quis maior, num. 7. de transact.* Cald. Pereira *in dict. l. si curatorem, verbo hunc contractum num. 42. & 43.* Thom. Valasc. *alleg. iuris tom. 1. alleg. 8. num. 11.*

8 In gloss. *Octauum.* ibi, *responde, mala herba*, &c. Notatur ad hoc quòd fœminæ citius dicuntur senes quàm masculi. quia sagaciores, nam mala herba citò crescit. Alij dicunt quòd fœminæ tùm sunt minoris vitæ, quàm masculi, citiùs perficiuntur, & ita contingit in quolibet animali, quia quanto res est breuioris vitæ, tanto citiùs perficitur. vide gloss. *verbo completam, vers. sed quare, in l. qua ætate, ff. de testam.* Tiraq. *l. 4. connub. gloss. 1. p. 9. num. 43.* Perez *l. 2. tit. 15. lib. 8. Ordin. pag. 310.* Guttier. *in auth. sacramenta puberum, num. 2* Surd. *de aliment. tit. 8. priuil. 58. num. 1.* Gam. *Lusit. decis. 320.* Cald. Pereira *in d. l. si curatorem, in princip. num. 2.* Mascard. *de probat. concl. 1152. num. 6. & 7.* Cabed. *Lusit. decis. 114. p. 1.* Sanch. *de matrim. lib. 7. disp. 32. num. 16.*

SVMMARIVM.

1 *Minor impetrata ætatis venia sine decreto immobilia alienare, aut obligare non potest, & num. 2. & 4.*

3 *Statutum faciens maiorem 20 annis, non intelligitur quantum ad alienationem bonorum.*

5 *Minori, qui veniam ætatis impetrauit alienandi bona immobilia, necessarium decretum, lege Lusitana.*

6 *Minor si post veniam ætatis alienet bona immobilia cum decreto, adhuc potest restitui. limita vt numer. 7. & 8.*

L. Eos, qui veniam. III.

Imp. IVSTINIANVS A *Mennæ. P.P.*

MInor impetrata venia ætatis sine decreto im 1
mobilia alienare, aut obligare non potest, Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt Ordin Lusitana *lib. 3. tit. 42. §. 2.* Anton. Gom. *var. tom. 2. cap 14. num. 12. in princip.* ibi, *bona tamen immobilia non poterit alienare sine decreto, & si cum decreto alienet, potest restitui*, Garc Mastrill. *Siciliæ decis. 1.. num. 24.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 224. num. 25. vers. si tamen bonum immobile*, Motl *in emporio iuris p. 1. tit. 2. in prælud. num. 68.* Strach. *de mercat p. 3. num 29. & 30.* Emman. Costa. *in l. Gallus, §. & quid si tantum p. 4. num. 47. ff. de liber. & posth.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo hunc contractum, n. 21.* Guttier. *de tutel. & curis p. 2. cap. 5. num. 71.*

Notatur etiam ad hoc quòd statutum faciens 3
maiorem 20. annis, censeri, non intelligi quantum ad alienationem bonorum, vt ex Socin. & Franc. Curt. tenet per hunc text. Tiraq. *de nobilit. cap. 20. num. 42.*

Vel hypotheca.] Notatur ad hoc quòd minor ob- 4
tenta venia ætatis non potest bona immobilia pignori, vel hypothecæ dare, vt per Neguzant. *de pignorib. 4. a. 2. memb. 1. n. 3.*

Qui nec dum veniam ætatis meruerunt, &c.] Ad- 5
uertit Cald. Pereira *in d. l. si curatorem, verbo hunc contractum, num. 21.* quòd attenta lege Lusitana decretum est necessarium illi qui veniam ętatis impetrauit ad alienanda bona immobilia, nisi in eadem veniæ concessione exprimatur quòd deinceps bona sua possit liberè alienare, quàsi maior esset annis 25. ex dictione illa *liberè*, quæ alterius excludit consensum, & auctoritatem, & quod magis est, existimat nec etiam sufficere quòd in veniæ concessione dicatur, quòd possit deinceps bona quamuis immobilia, alienare, nisi adsit illud verbum, *liberè*, vel aliud æquipollens, per quod induci possit concedentem voluisse excludere decretum aliàs semper necessarium.

In gloss. *Similis.* ibi, *ergo & cum decreto alienato* 6
prædio dabitur restitutio. Notatur ad hoc quòd minor si post veniã ætatis impetratam bona immobilia cum decreto alienet, adhuc potest restitui, quia licèt *in hoc text.* nihil specialiter de restitutione dicatur, tamẽ habetur hîc regula quòd quoad alienationem prædiorum cum decreto omnes minores similes sunt, vel impetrauerint, vel non impetrauerint veniam ætatis; atqui vbi decretum requiritur in alienatione bonorum minorum, si opponatur, & minor lædatur, ipse restituitur; ergo quoad restitutionem quoque debet procedere similitudo, de qoa *in hoc text.* ita Anton. Gom *d. cap. 14. num. 12. ante med* Simoncel. *de decret. lib. 3. tit. 8. num. 23. cum seq.* Sforr. Odd. *d. q. 23. art. 11. num. 47. & 48.* vbi *num. 49*
limitat vt nõ procedat quando à statuto prohibe- 7
tur minor contrahere sine aliqua alia solemnitate, excepto enim casu alienationis prædiorum, si sine illa solemnitate contraheret minor, qui veniam ętatis impetrasset, non restitueretur, & *num. 50.* etiam 8
limitat quando statutum mer concederet veniam ætatis, abbreuiando scilicet ætatem minorem, & redigendo ad annos, purà 20. secus si voluisset maiores 20. & minores 25. fingere maiores, quasi beneficium ætatis concedendo, vt solet facere Princeps causa cognita.

SVM

SVMMARIVM.

1 *Ætas legitima, & perfecta de ætate 25. annorum, non de suppleta per gratiam Imperatoris, intelligenda, & num.2.*

3 *Axioma: Verba debent intelligi naturaliter, & propriè, non ciuiliter, & fictè, remissiuè.*

L. Si quis. IV. & vlt.

Idem A. ad Senatum.

1 LEgitima, & perfecta ætas intelligitur de ætate viginti quinque annorum, non de ætate per Imperatoris gratiam suppleta. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1.num.1.sup.hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Emman. Costa *in l.Gallus, §.& quod si tantum, part.5.a num.96.ff.de liberis,& posthum.& lib 2.select. cap.13.* Sfort. Odd. *in tract.de in integrum restit.part.1. q.23. num 44.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo contractum fecisti, num.22. vers. hinc nos sumpta, in fine.* Rebuff. *in comment. ad l.130. vers. legitima ætas, ff. de verbor. significat.* Roland. à Valle *cons.100. num 35. lib.2* Menoch. *cons.166. num. 31.* Cardin. Tusch. *practic. conclus. tom.7. lit.V, conclus.91.num.6.* Molin. *de Iustit. tract 2. disput.224. num.25. in fine,* Ioan. Garc. *de nobilit. gloss 21. num.29.* vbi apertè dicit quòd cùm de ætate legitima fit mentio, intelligitur de ætate, quæ legibus constituta est, scilicet ætas viginti quinque annorum, qui annus & veteribus,& nouioribus terminus constitutus est,& veluti finis facilitaris, qua adolescens facilè decipi potest, ego ipse *in tractat. de appellatiua verborum vtriusque iuris signif.appel.10.*

3 Ad illud vulgate dictum de quo in summario huius text. videlicet quòd verba debent intelligi naturaliter & propriè, non ciuiliter, & fictè, vide Doctores, quos plena manu retuli *in tract. de Axiomat, iuris vsufreq axiom.222. num.27.* vbi extendo procedere in contractibus, sententia,& statutis.

Si maior factus ratum habuerit.

Tit. XLVI.

QVi post legitimam 25. annorum ætatem rata habet, quæ in minore ætate constitutus gessit, non restituetur, *l.2.hoc tit.*

De materia tit. vide Cuiac. Pac.& VVesemb. Anton. Gom. *var. tom.2. cap.14. num.11.* Menoch. *remed.15. recuper. num.106. & 107.* Kirchou. Soar. Viui.& alios *tom.1.commun.opin. lib.2.tit.21.* Maurit. *in tract. de in integ. restit. cap.312.* Sfort. Odd. *in simili tract.p.1.q.25 per tot.*

Quæ autem sit differentia inter hunc tit.& alium similem libri 5. huius Codicis, *si maior factus alienationem ratam habuerit*, solet è Doctoribus in dubium reuocari. Et illa est magis communis & receptior quòd hic titulus loquatur de ratificatione minoris, quæ venit ad confirmandum contractum, itavt, non possit ope exceptionis rescindi; titulus verò libri 5. de ratificatione actus inualidi, & sic quæ venit ad confirmandum contractum, itavt non possit nec de nullitate dici, nec de læsione ope restitutionis, ita Paul. de Castro *in l.1. hoc eod. tit. in fine,* Anton. Gom. *d. tom.2. cap.14.num.11.* Menoch. *d. remed.15. recup.sup. num.106.* Simoncel. *de decretis, lib.3. tit.9.in. præfat. col.3.* Sfort. Odd. *d. part.1. quæst.25. art.3. num.26.* vbi *num.29* addit aliam differentiam effectualem inter dictos titulos, quia ille, de quo *in libro 5.* inducit vt cursu quinquennij præscribatur remedio nullitatis, & remedio restitutionis in integrum præscribitur quadriennio tantùm, quæ autem ratio sit, potest dici, quia ad conualidandum contractum omnio nullum longius tempus requiritur, quàm ad reddendum irretractabilem contractum de se quidem validum, sed ope restitutionis retractabilem.

SVMMARIVM.

1 *Ratificatio minoris reconciliat contractum in minori ætate celebratum, & ipsum efficacem reddit, & inexpugnabilem, & num.2.*

3 *Ratificatio illa quomodo fienda.*

4 *Minor ratificans & approbans factum aliquod in minore ætate celebratum, non omittit beneficium restitutionis, dolo aduersarij læsus. limita vt num 6.*

5 *in Dolo est qui emit à minore, non seruatis solemnitatibus iuris.*

7 *Dolus præsumptus sufficit.*

8 *Contractus ipso iure nullus an confirmetur ratificatione minoris maioris facti, etiam quoad beneficium restitutionis in integrum, remissiuè Et quid si maior factus ignorauit nullitatem contractus, numer.9.*

10 *Ratificatio, & approbatio tacita ipsius minoris inducitur ex actis subsecutis, ita vt ei auferatur beneficium restitutionis in integrum. Referuntur exempla, num.11.12.13.*

L. Si inter minores. I.

Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. *Eutychiano.*

RAtificatio minoris reconciliat contractum in minori ætate celebratum, & ipsum reddit efficacem, & inexpugnabilem. Colligunt ex Ordinar. Bart. Salicet. Bald. Castr. Petr. de Bellap. Iacob. de S. Georgio, Aloys. Leo, Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Anton. Gom. *var. tom.2.cap.14.num.11.* vbi agit de contractu, qui mero iure valuit, sed minor fuit læsus, & poterat restitui, Donell. *in comment.ad l.2. num.10. de rescind. vendit. pag.325* Tiraq. *de iure constituti, limit.30.num.11.* vbi quòd sufficit tacita ratificatio, Rebuff. *in comment. ad leges Galliæ in proœm. gloss.5. num.73.* latè Menoch. *remed.15. recup. num.110.cum multis seqq.* vbi declarat hanc ratihabitionem tribus modis fieri posse, vel verbis expressis, vel tacitè, vel facto aliquo Caualcan. *de tutore, & curat. num.75.* Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restit. part.1.q.15.art.5. ex num.39.* vbi *num.47.* ampliat vt procedat etiam in hærede ipsius minoris, qui si ratificet scienter id quod minor eius author gessit, non potest nomine minoris restitutionem petere. Paul. Montan. *de iure tutel.cap.33.à num.516.cum seqq.* 2 3

Facta sine dolo, &c.] Notatur ad hoc quòd minor ratificans & approbans factum aliquod in minori ætate celebratum, non amittit beneficium restitutioni 4

tionis in integrum si dolo aduersarij læsus fuit, vt
per Mascard. *de probat. concl.*1255. aliàs 1261. *n.*56.
Maurit. *de in integr. restit. cap.*312. *in fine*, Roland.
à Valle *cons.* 70. *a num.*42. *lib.*4. & *in num.*44. ait
5 in dolo esse qui emit à minore, non seruatis iu-
ris solemnitatibus, Montan. *dict. cap.*33. *num.*519.
cum seqq. Menoch. *d.remed.* 15. *recup. num.*132. *&*
seqq. Simoncel. *de decretis lib.*3.*tit.*9. *num.*32. Alex.
Trentacinq. *var. resolut. lib.* 2. *tit. de minorib. re-*
solut. 10. *num.* 8. Mari. Antonin. *var. resolut. lib.*2.
*resol.*3. *num.*20. Cacher. *decis.*58. *num.*32. Stephan.
Gratian. *discept. forens. cap.* 513. *num.*12. Ludouic.
Cenci. *de censib part.*1. *cap.*2. *quest.*1. *art* 2. *num.*26.
Perez de Lara *de vita hominis cap.* 22. *num.*49. latè
Sfort. Odd. *dict. part.*1. *quest.*25. *art.*7. *ex num.* 72.
6 vbi *num.*63. limitat vt non procedat quando ratifi-
catio fuit facta ab eo, qui sciebat dolosè se circun-
uentum fuisse, nisi dolus peruenerit ad notitiam
minoris post approbationem, de quo Perez de Lara
dict. cap. 22. *num.*53. cum Cacherano ait nunquam
ratificationem conualidare actum dolo initum, si-
ue ratificatio sit tacita, siue expressa, quæ opinio in-
telligenda est de ratihabitione generali expressa,
non verò speciali expressa, nam data plena scien-
tia doli, potest verus dolus de præterito remit-
ti, & ex Stephan. Gratiano *dict. cap.*513. *num.*27. Et
7 sufficere dolum præsumptum defendunt Roman.
*consil.*57. Simoncel. *dict. tit.*9. *num.* 44. Stephan.
Gratian. *dict. cap.*513. *num.*12. Sfort. Odd. *dict. q.*25.
*num.*75.

8 An autem ratificatione minoris maioris facti con-
firmetur contractus ipso iure nullus, etiam quoad
beneficium restitutionis in integrum, vide Simon-
cel. *dict. tit.*9. *inspect.*2. *num.*26. Caluacan. *de tutor.*
& curat. sub num. 146. Montan. *d.cap.*33. *num.* 556.
Menoch. *d. remed.* 15. *num.*145. *&* 138. *& cons.*13.
*n.*104. Alex. Trentacinq. *var. resolut. lib.*2. *tit. de mi-*
*norib. resol.*10. *num.*7. *vers. contrarium*, Griuel. *Dolana*
*decis.*14. *num.*63. Ludou. Cenci. *d. art.*2. *n.*23. Sfort.
Odd. *d.p.*1 *q.*25. *art.*8. Mascard. *d. concl.*1261. *num.*57.
Et quid si maior factus ignorauit nullitatem con-
9 tractus, Menoch. *d.remed.* 15. *num.*185. Cacheran.
*decis.*79. *num.*13. Sfort. *d.q.*25. *num* 69. Montan. *dict.*
*cap.*33. *num.* 571. Mastril. *Sicil. decis.*121. *à num.*37.
Stephan. Gracian. *dict. cap.*513. *num.* 11. Muta *de-*
cis. 105. *num.*82. Perez de Lara *dict. cap.*22. *num.*43.
& 53.

10 In gloss. *Ratam fecerint*, *vlt.* ibi, *vel aliquid fa-*
ciendo, per quod videbantur habere ratum, &c. Nota-
tur ad hoc quòd ratificatio & approbatio tacita
ipsius minoris inducitur ex actis subsecutis, itaut ei
auferatur beneficium restitutionis in integrum. Vi-
de Montan. *d.cap.*33. *num.*537. Surd. *cons.*104. *n.*1. *cum*
seqq. Menoch. *d.remed.*15. *ex num.*150. Perez de Lara
*de vita hominis cap.*12. *num* 45. Sfort. Odd. *d.p.*1. *q.*25.
*art.*6. *ex num* 58. vbi *n.*61. notat quòd quando istud
factum subsequutum, est quædam executio necessa-
ria actus facti in minori ætate, tunc restitutio non
impeditur, secus verò quando ex voluntaria peni-
11 tus. & *n.*63. exemplificat quando minor transegit in
minore ætate, & postea factus maior aliqua capitu-
la transactionis adimpleuit, tunc enim non ampliùs
restitui potest.

12 Exemplum deinde est tacitæ ratificationis, quæ
in contractibus onerosis inducitur per quinquen-
nium, in lucratiuis per decennium inter præsentes
& vicennium inter absentes, postquam vigesimum
sextum annum attingit, vt per Menoch. *d.remed.*15.
*recup. n.*151.156. *cum seq.* Gam. *Lusit. decis.*76. *num.*1.
Gasp. Anton. Thesaur. *quæst. forens. lib.*4. *cap.*17. *n.*10.
Alex. Trentacinq. *d.resol.*10. *n.*1.7. *&* 15. Montan *d.*
*cap.*33. *num.* 360. Garc. Mastril. *decis.* 131. *num.*22.
Cæs. Barz. *decis.*75. *num.*13. *& decis.*96. *num.*47. Iacob.
Cancer. *var. tom.*2. *cap.* 1. *num.*29. Cardin Mantic. *de*
*tacitis & ambig. conuent. lib.*4. *tit.*6. *n.*65. Ludou. Cenc.
d. art. 2. *n.*23. Perez de Lara *de vita hominis cap.*22.
*n.*45. *&* 46.

Aliud exemplum est quando minor locauit fun- 13
dum, vel domum, & postea factus maior ipse, vel
hæres eius censum, aut pensionem receperunt, quia
tunc amittunt beneficium restitutionis in integrum,
ita Tiraq. *de iure constituti limit.*30. *num.*12. Osasch.
*decis.*58. *num.*11. Menoch. *d.remed.*15. *recup. num.* 118.
Caualcan. *de tut. & curat. num.*147. Et in indiuiduo
quòd per exactionem redituum minor iam maior
factus videatur censum ratificare, tenent Menoch.
d.remed. 15. *num.*120. *& cons.*439. *num.*34. *vers. quar-*
to, Surd. *cons.*60. *num.*11. *& cons.* 331. *num.*4. Alex.
Trentacinq. *d. resol.*10. *num.*1. *vers. hinc infertur*, Muta
*decis.*67. *num.*12.

L. Qui post. II. & vlt.

Iidem AA. & CC. Sortiri.

RAtihabitio post 25. ætatis annum facta tollit 1
restitutionis in integrum petitionem. Colli-
gunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1. *n.*1. *supr. hoc tit.*
Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
Rebuff. *ad leges Galliæ in proœm. gloss.*5. *num.*73. An-
ton. Gom. *var. tom.*2. *cap.*14. *num.*11. *in princip.* Ioan.
Garc. *de nobilit. gloss.*17. *num.*48. Ioan. Bapt. Costa *de*
*facti scientia & ignorant. cent.*2. *distinct.*59. *num.*2. &
conducunt posita *ad l.*1. *sup. hoc tit.*

Vbi & apud quem cognitio restitu- tionis agitanda sit.

Tit. XLVII.

HIc titulus est de foro competenti; & hîc
quoque obtinet ea regula, *Actor sequitur*
forum rei.

De materia tit. vide Cuiac. Pac. & Wesem. Bel-
lacomb. Villalob. & Kitchou. *tom.* 1. *commun. opin.*
*lib.*2. *tit.*22. latè Sfort. Odd. *de in integ. restit. q.*32.
Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo implorandum, à*
*num.*17. *de in integ. restit. min.*

SVMMARIVM.

1 *Contra sententiam delegati, Vicarij, & Procurato-*
ris, solus Princeps restituit, & num. 2. *resolue vt*
num. 3.
4 τὸ Solus *omnium aliorum exclusio.*

L. Si quid. I.

Imp. ANTONINVS *A. Seuero.*

COntra sententiam delegati, Vicarij, & Procu- 1
ratoris Princeps solus restituitur. Colligunt ex
Ordin. Bart. Salicet. Bald. Castr. Petr. de Bellap. Ia-
cob. de S. Georgio, Aloys. Leo, Sebast. Næui. remissi-
uè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*
Hanc eandem conclusionem tenent Cald. Pe- 2
reira

reira *in l. si curatorem*, *verbo implorandum*, *num.26. verf. in contrarium*, Sfort. Odd. *in tract. de in integrum restitut. q.32. art.21. num* 144. vbi quòd contra
sententiam delegati à Principe solus Princeps restituere potest, vel, vt moris est, causam restitutionis
3 suis Proceribus committere, *& art.22. a num.155.*
resoluit quòd contra sententiam Vicarij Episcopi solus Episcopus restituere potest & *ead. quæst. 32. art.3. ex num.33.* vbi dicit quòd contra sententiam latam à Procuratore, vel delegato suo solus Princeps restituere potest.

4 *Princeps enim solus*, &c.] Ex his verbis iuncta gloss. *verbo solus*, ibi, *vel ipse qui iudicauit*, &c. colligitur per illam dict. *solus*, excludi omnes alios iudices præter illos, quibus antea competebat iurisdictio generalis in eisdem causis, vt per Dec. *cons.3. num.3.* Menoch. *de arbitr. lib.1. q.40 num.*8. Ioan. Gatc. *de nobilit. gloss.1. n.5. vers praeterea facit*, Cott. *in memorab. verbo solus, pag.*764. D. Barbos. *in l.1. artic.4. n* 100. *cum seqq. ff. de iudic.*

S V M M A R I V M.

1 *Agens in causa restitutionis forum rei sequitur*, *& num.2. & 5. limita vt num.6.*
3 *Minor quando petit restitutionem, debet agere in foro aduersarij.*
4 *Minor & Ecclesia differunt.*
7 *Proponuntur plures quæstiones.*
8 *in Contractus distractu, resolutione, & rescissione conueniendus est reus coram iudice domicilij, non loci vbi fuit celebratus, & ita in distractu forum rei sequimur. limita vt num.9.*

L. Quoniam ea. II.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Aquilinæ.*

1 AGens causa restitutionis forum rei sequitur. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l.1. num.1 sup. hoc tit.*
2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan.8. tit.19 part.6.* Romen. *sing.*470. Ber-
3 nard. *reg.219. vers. secundo fallit*, vbi quòd minor
quando petit restitutionem, debet agere in foro aduersarij, Couar. *lib.1. var. cap.4. a princip. & lib 2. etiam var. cap.12. à num.1.* Maurit *in tract. de in integ. restitut. cap.31.* Molin *de Iustit. tract.2. disp.573. vers. interrogabis*, Mott. *in emporio iuris ciuilis part.1. tit.5. prælud. num. 11. vers. quarta & vltima*, vbi post Bernard. *citato loco*, & Cou. *d. cap 4 num.2.* necnon Rebuff. *ad leges Gallia*, *tom 2. tit. de restitut. in præfat. num.*18 ac Marant. *de ordine iudic. part.6. §. & quandoque appellatur*, *num.* 118 *vers. vltimo*, Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo implorandum, num* 32.
4 *in princip* resoluit discrimen in hoc esse inter minorē & Ecclesiam, quia Ecclesia censetur oppressa in illa læsione, & in oppressionis causa huiusmodi competens est etiam inter seculares ecclesiasticus. latè Sfort Odd. *in tract. de in integrum restitut. part.1.*
5 *quæst.32. art.13. ex num.105.* vbi latè probat quòd
quando petitur restitutio in integrum, siue agatur ad rescissionem contractus, siue ad obseruantiam illius, actor debet sequi forum rei, & *num.114.* li-
6 mitat quando reus reperiretur in loco vbi con-
traxit, nam aduersùs contractum illum, vel ad illius obseruantiam restitutio peti posset coram iudice loci vbi contractus fuit celebratus, & *num.* 116. limitat etiam ex consuetudine in Francia, vbi electio est actoris, vt impetret litteras Regias, vel coram iudice domicilij defensoris, vel rei petitæ vbi sita est.

Materiam prosequitur idem Sfort. Odd. *dict. p.1.* 7
q.31. art.14. plures quæstiones disputando, an scilicet in decidenda causa restitutionis in integrum debeat attendi ius municipale ipsius actoris vel rei, vel loci, vbi contractus fuit celebratus, vel vbi sita est res, & *art.15.* an & quando restitutio in integrum coram iudice ecclesiastico peti debeat, quando venit petenda inter Ecclesiam & priuatum secularem, vel inter Ecclesiam & Ecclesiam? & *art.* 16. an restitutio in integrum aduersùs sententiam debeat peti coram iudice à quo, an verò coram iudice ad quem?

Notatur hîc text. ad hoc quòd pro distractu, re- 8
solutione, & rescissione contractus conueniendus est reus coram iudice domicilij, non loci vbi fuit celebratus, & ita in distractu forum rei sequimur, vide Tiraq. *de retractu lib.§.8. gloss 5. n.2.* Lap *alleg.*10. Anchar. Regien. *lib.1. q.14 num.12.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.14. num.21.* vbi *n.22.* post Cou. *d. cap.4 n.1. circa med.* & Coler. *de processib. executiu. part.2. cap.1. n.24. &* 44. ait textum *in præsenti* procedere quando reus non adest in loco contractus, se- 9
cus si ibi adsit quia ad hoc ibi non agitur. latè Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo implorandum, n.30.* vbi tenet quòd ad rescissionem ipsius contractus remedio restitutionis in integrum in loco contractus, & coram iudice illius loci, si aduersarius ibi reperiebatur, agi potest, aliter verò si in loco contractus reperiatur, quia hoc casu nihil obstat quominus in eo conueniri possit, & in integrum restitutio postulari, & *in vers. nec obstant*, respondet quòd hîc text. debet intelligi in casu, in quo reus non reperitur in loco contractus.

S V M M A R I V M.

1 *Restitutio in integrum potest peti coram iudicibus ordinariis, & delegatis, tam ad causas speciales, quam vniuersales, non coram arbitris, aut iudicibus chartulariis.*
2 *Restituere possunt omnes illi, qui iurisdictionem habent ordinariam cum territorio, vel administratione.*
3 *Partes possunt componere, & in aliquem compromittere vt cognoscat, & definiat an læsionem prætendens restituendus sit.*
4 *Arbiter non potest restituere, nec de causa restitutionis in integrum cognoscere.*
5 *Iurisdictio ordinaria vt dicatur competere alicui, oportet quòd habeat iurisdictionem cum territorio.*
6 *Causa restitutionis in integrum omni iure delegari potest, tam antiquo, quam nouo*
7 *Delegatus a Principe an, & qualiter possit restituere.*
8 *Delegatus qui nullam propriam iurisdictionem habet, sed tantum beneficio alieno, non potest cognoscere de causa restitutionis in integrum.*
9 *Delegatus datus ab ordinario, & datus ab eo, cui mandata erit iurisdictio, differunt.*

L. Cùm

L. Cùm scimus. III. & vlt.

Imp. IVSTINIANVS A. *Ioanni. P. P.*

1 RØEstitutio in integrum potest peti coram iudicibus ordinariis, & delegatis, tam ad speciales, quàm vniuersales causas, non coram arbitris, aut iudicibus chartulariis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. supr. hoc tit.* post eos Ioan. Petr. de Monte Sperello, & Giphan. *tom.1. pag.*111.

2 *Sancimus non solùm apud iudices*, &c.] Notatur ad hoc quòd omnes illi restituere possunt, qui iurisdictionem habent ordinariam cum territorio, vel administratione, vt per Cald. Pereira *in l.si curatorem, verbo implorandum n.17. vers.tamen in hac materia*, Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restitut. p.1. q.32. art.3. num.28. vers.sed contrà est veritas, & art.17. à num.*131. probat quemlibet iudicem ordinarium posse restituere contra propriam sententiam, Morla *in emporio iuris p.1. tit.5. in prælud num.*10. *in princip.*

3 *Vt etiam apud compromissarios iudices*, &c.] Ex his verbis, iuncta gloss. *verbo compromissarios*, colligitur posse partes componere, & in aliquem compromittere vt cognoscat, & definiat an læsionem prætendens restituendus sit, vt per Cald. Pereira *d. verbo implorandum, num.27. in princip.* & saltem iubente statuto compromitti omnes causas cuiuscunque quantitatis sint, &c. admittit. Sfort Odd. *d.ct. q.32. art.11. à n.95.* Bernard. *reg.47. limit.3.*

4 *Vel arbitros ex communi sententia electos.*] Notatur ad hoc quòd arbiter non potest restituere, nec de causa restitutionis in integrum cognoscere, vt per Bernard. *reg.47. à princip.* Alciat. *lib.2. paradox. cap.5. in princip.* Bapt. de S. Blasio *in tract. de arbitr. & arbitrat. q.20. in 2. vol. tract.* Ioan. Garcian. *reg.* 408. Maurit. *in tract. de in integ. restit. cap.36.* alias 38 Morla *dict. tit.5. in prælud. num.10. vers. tertia conclusio*, vbi tenet decisionem huius text. prohibentis, nec etiam incidenter arbitros de restitutione cognoscere posse, interpretandam esse ex decisione *cap causa, de in integ. restit.* Cald Pereira *dict. verbo implorandum, num.15.* vbi *num.26.* latè agit an idem sit si incidenter petatur restitutio, latè etiam Sfort. Odd. *dict. quæst. 32. art. 7. ex num. 64.* vbi concludi quòd arbiter non potest in integrum restituere, & *art.11. ex num.83.* resoluit arbitrum quamuis non possit restituere in integrum, posse saltem renuntiare restituendum, & *art.10. à num.92.* tractant de arbitratore, sic distinguit, aut arbitrator vult in integrum restituere, ita ut eius laudum habeat vim sententiæ latæ super hac causa restitutionis, & hoc casu non potest: aut vult componere controuersiam ortam super restitutione in integrum, & super eam laudum suum per viam amicabilis compositionis pronuntiare, & determinare illam, & tunc bene potest.

5 *Cui & iurisdictio adhæret*, &c.] Ergo vt iurisdictio ordinaria dicatur alicui competere, oportet quòd habeat iurisdictionem cum territorio, de quo an verum sit, vide latè D. Barbos. *in l. cum prætor. §. 1. ex num.*41.

6 *Sed ne quid penitus dubitandum*, &c.] Ex hoc text. colligit Vacon *lib.6. declarat. iuris ciuilis, declar. 80. num.1.* quòd omni iure tam antiquo, quàm nouo, & quomodocumque delegati potest causa restitutionis in integrum. Sed Morl. *dict. tit.5. in prælud. num.10. vers. secunda conclusio*, tenet quòd delegati siue à Principe, siue ab Ordinario fuerint delegati, eodem modo possunt restituere, quo poterant ipsi Ordinarij. Cald. Pereira *in d. verbo implorandum*
n.19. vers. qua ratione, vbi resoluit delegatum à Prin- 7
cipe non posse restituere, & respondet ad hunc text. quòd procedit in delegato ad vniuersitatem causarum vel in delegato, cui specialiter commissa est in integrum restitutionis quæstio: & deinde tenet delegatum ab Ordinario non habent administrationem non posse cognoscere de causa restitutionis, quamuis ei specialiter hæc causa committatur, latè Sfort. Odd. *d.q.32. art.6. à num.52.* vbi firmat delegatum à Principe restituere posse, in delegato verò ab Ordinario sic distinguit. Aut quærimus an incidenter possit causam restitutionis delegatus iste cognoscere, & tunc dicendum quòd sic. Aut quærimus an possit principaliter, & tunc subdistinguendum. Aut quærimus, an hæc causa in specie possit ab Ordinario delegari, & tunc tam de iure veteri, quàm nouo dicendum quòd sic. Aut fuit delegata in genere, id est, sub generalitate aliarum causarum, & tunc ab hisce delegatis cognosci potest, & post ea respondet ad text. *in præsenti.*

In gloss. *Non habet.* ibi, *vel dic propriam, id est,* 8
ordinariam non habet, sed delegatam, &c. Notatur ad hoc quòd delegatus, qui nullam propriam iurisdictionem habet, sed tantùm alieno beneficio, non potest cognoscere de causa restitutionis in integrũ, vt per Longaual. *in l.imperium, num.128. ff. de. iurisd. omnium iudic.* Vacon. *de declar* 81. *num.2.* D. Barbos. *in l.cum prætor, §.1. ex num.199. ff. de iudic.* vbi *n.201.*
colligit notabilem differentiam inter delegatum 9
datum ab Ordinario, & datum ab eo, cui mandata erit iurisdictio, nam primus poterit cognoscere de restitutione in integrum, non sic secundus.

De reputationibus, quæ fiunt in iudicio in integrum restitutionis.

TIT. XLVIII.

MINORI petenti restitutionem reputantur ea, quæ accepit; veluti cùm rescindit venditionem, debet restituere pretium, aut compensare cum fructibus, ab emptore perceptis.

De materia tit. vide Cuiac. Pac. & VVesembec.

SVMMARIVM.

1 *Restitutio in integrum reponit omnia in pristinum statum, & num.2. nisi in læsione ex dolo, num.3.*

4 *Minor si ex transactione aliquid recepit ab aduersario, & illam impugnare velit ex aliqua causa, non aliter audietur quam reddita quantitate quam accepit quatenus ex illa factus sit locupletior. intellige vt num 5. & 6. & amplia vt num 7. nec sufficit obligatio verbalis, sed debet esse actualis, & realis, aut per verum depositum, num.8.*

L. Qui restituitur. Vnic.

Imp. ANTONINVS A. *Tatiano.*

REstitutio in integrum reponit omnia in pristinum statutum. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Castr. Petr. de Bellap. Ioan. de S. Georgio, Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in amot.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu-
munt *l.1. tit.25. part.3.* Bernard. *regul.219. vers. ter-
tius est qui describitur*, vbi declarat. Tiraquel. *de re-
tractu lign. §.32. gloss.1. num.68.* Emman. Costa *in l.
Gallus, §. & quid si tantum, part.2. num.55. ff. de liber.
& posthum.* Cald. *in l. si curatorem, verbo, vel aduersa-*
3 *rij dolo, num.2.* vbi ait regulam huius text. non ha-
bere locum in læsione ex dolo procedente, Morl. *in
emporio iuris ciuilis. part.1. tit.4. in prælud. num.3.
vers. secundò præmittendum*, latè Sfort. Odd. *in tra-
ctat. de in integrum restitut. part.1. quæst.47. ex num.1.
& part.2. quæst.62. art.7. num.91.* vbi ex hoc textu
colligit quòd restitutio sit repositio in pristino statu
hinc inde quoad ea quæ fauent, & prosint minori,
quàm quoad ea quæ nocent; & addit hoc procede-
re quoad id aduersùs quod specialiter petitur resti-
tutio, vt scilicet si petatur aduersùs venditionem à
minore factam, quemadmodum prodest minori
quoad rei suæ recupetationem, ita nocet quoad pre-
tij refusionem; secus verò quoad alia quæ non sunt
communia, vel connexa. aut correlatiua illi actui
aduersùs quem petitur restitutio.
4 *Ita nec in lucro*, &c.] Notatur ad hoc quòd si mi-
nor ex transactione aliquid ab aduersario recepit, &
illam ex aliqua causa impugnare velit, non aliter au-
dietur quàm reddita quantitate, quam accepit, qua-
tenus locupletior ex illa factus sit, vt per Molin. *de
primogen. lib.4. cap 9. num.43.* Mench. *quæstion. vsu-
frequent. cap.66.* Simoncel. *de decretis. lib.3. tit.7.
num.20.* Ripa *obseruat.301. num.8.* Mangon. *Florent.
decis.119. num.8.* Pinel. *in l.2. de rescind. vendit. p.3.*
5 *cap.1. num.24.* vbi quòd hoc casu non tenetur mi-
nor pretium emptori restituere, nisi emptor probet
illud versum fuisse in vtilitatem minoris, Mari. An-
ton. *variarum resolut. lib.2. resolut.17. num.4. & 5.*
Decian. *consil.56. num.102. vol.4.* Honded. *consil.34.
num.34. vol.2.* Giurba *decis.103. num.10.* Menoch.
*consil.616. num.14. & cons.674. num.15. & cons.714.
num.9. & cons.1122. num.66. & de præsumpt. lib.3. præ-
sumpt.84 num.1.* Rot. *decis.440. num.1. part.1. diuers.*
6 Et quòd nullus etiam maior sit audiendus super re-
scissione contractus, quem prætextu læsionis, seu
metus, aut ex alia quacunque causa, nisi ante omnia
accepta restituerit, secundùm Afflict. *decis. 130.
num.4. & 5.* Cacheran. *decis.160. in fine*, Cancer. *var.
resolut. lib.1. cap.18. n.23.* Gonzal. *ad reg.8. Cancell.
gloss.27. n.22. & gloss.56. n.104. & 105.* Mari. Anton.
*variarum. resolut. lib.1. resolut.11. num.26. & resol.16.
num.5.* Surd. *cons.34. num.24. & cons.181. num.47.*
7 Giurb. *decis.103. num.5.* Menoch. *cons.644. num.2. &
cons.1111. num.112.* vbi hoc procedere ait non so-
8 lùm in transactione, sed in quibuscumque aliis con-
tractibus nominatis, & innominatis. Et non sufficit
oblatio verbalis, sed debet esse actualis, & realis, aut
per verum depositum, ad not. per Sfort. Odd. *de in
integrum restitut. quæst 47. num.28* Giurba. *d. decis.
103. num.12.* Menoch. *d. cons.674. num.4. & 25. &
cons.1111. num.66. & 73.*

✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿

Etiam per Procuratorem causam restitutionis in integrum agi posse.

Tit. XLIX.

Rocvatorio nomine restiturio peti potest, dummodo Procurator speciale mandatum habeat; quia generale non sufficit: aut si de speciali mandato dubitetur, de rato caueat.

De materia tituli vide Cuiac. Pac. VVesembec. Kitchou. Barb. Chærian. & alios *tom. 1. commun. opin. lib.2. tit.13.* Sfort. Odd. *in tract. de in integrum restit. part.1. quæst.31. art.9. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Restitutio in integrum petitur per Procuratorem habentem speciale mandatum ad eam petendam, & numer.2. limita vt numer.3. resolue vt numer.7.*

4 *Coniunctus an petere possit restitutionem pro coniuncto absque mandato speciali. limita vt num.5.*

6 *Pater an possit petere restitutionem in integrum pro filio absque speciali mandato.*

L. Causam. Vnic.

Imp. Alexander A. *Licinio.*

Restitutio in integrum potest peti per Procura- 1
torem habentem speciale mandatum ad peten-
dam restitutionem. Colligunt ex Ordin. Bart. Sali-
cet. Bald. Castr. Petr. de Bellapert. Iacob. de S. Geor-
gio, Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Xi-
men. *in concord.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 1
l. Hispan. fin. in med. tit. fin. part.6. Capel. Tholos. *de-
cis.55.* Mantit. *de in integ. restitut. cap.23.* Cassad. *de-
cis.1. num.3. de procurator.* Alciat. *cons.167. num.4.*
Mynsing. *cent.2. obseru.26.* Bellam. *decis.32. num.1.*
Roland. *cons.26. num.1. & 7. lib.2.* Couar. *lib.1. var.
cap.6. in princip.* Menoch. *cons.100. num.298.* Sfort.
Odd. *in tract. de in integr. restit. q.31. art 12.* Morl. *in
emporio iuris ciuilis p.1. tit.5. in prælud. num.21.* Cenill.
commun. contra commun. q.135. Cald. Pereira *in l. si cu-
ratorem, verbo implorandum, num 4. cum seqq.*

Limitat multipliciter. Sfort. Odd. *d. art.12. ex n.50.* 5
vbi *num.51. cum seqq.* quando in mandato generali
adessent hæc verba, *Ad agendum, defendendum, sup-
plicandum.* &c. Vel, *Et possit facere ea omnia, quæ
possunt facere illi, qui habent speciale mandatum.* Vel
data esset Procuratori libera facultas ea omnia ge-
rendi, quæ ipsemet dominus agere posset, & esset
mandatum generale cum libera, vel Procurator de
rato promittere, vel esset Procurator fisci, qui po-
test eius nomine petere restitutionem in integrum
absque speciali mandato, vel Procurator constitu-
tus esset potius vt Syndicus, quàm vt Procurator,
videlicet ab aliqua Vniuersitate, vel petēda esset re-
stitutio pro minore aliquo prodigo; vel esset Pro-
curator rei, qui sine speciali mandato auditur, vel
peteretur restitutio per viam exceptionis, vel nisi
restitutio incidenter peteretur; in his enim casibus
Procuratori petenti restitutionem in integrum, non
est necessarium speciale mandatum.

Vtrùm coniunctus pro coniuncto possit absque 4
alio speciali mandato restitutionem petere? vide
Rip. *in cap. cùm M. num.60. de constit.* Tiraquel. *de re-
tractu lign. §.1. gloss.10. num.98. & gloss.13. num.34.*
Mench *vsufreq. cap.23. num.12.* Cald. Pereira *in l. si cu-
ratorem, verbo implorandum, num.8.* D. Barbos. *in l.3.* 4
num.13. ff. soluto matrim. Couar. *d. lib.1. cap.6. num.5.*
Sfort. Odd. *d. quæst.31. art.9. num.39.* vbi negatiuè 5
respondet, & limitat *num.38.* quando iste consangui-
neus, puta frater, vel alius posset prætendere inter-
esse ex huiusmodi beneficio restitutionis propter rē
cōmunē inter eos, & *art.10. à n.40.* disputat an pater
possit

possit petere restitutionem in integrum pro filio absque speciali mandato, *& art.14. ex num.71.* post Maurit.*cap.24.*Couarr. *d.cap.6.num.2.*& alios resoluit hoc mandatum speciale, quod requiritur ad petendam restitutionem in integrum per Procuratorem non requiri in indiuiduo, de quo etiam latè Cald.Pereira *in d.verbo implorandum, n.6.*

In integrum restitutione postulatâ ne quid noui fiat.

Tit. L.

PPELLATIONE pendēte nihil innouandum est *l.vnic. ff. nihil innou. appell. interp.* quod autem appellatio maioribus, hoc restitutio minoribus præstat.

De materia tituli vide Cuiac. Pac. & VVesemb. Lancel. *de attent. p.2. cap.18.* Sfort. Odd. *de in integ. restit.q.42. & 43.*

SVMMARIVM.

1 *Restitutione in integrum postulata, omnia in statu suo permanebunt, donec causa finiatur per sententiam, & num.2.amplia vt num.3.*

4 *Restitutione pendente an bona subhastari possint, resolue vt num.5.*

6 *Restitutio ad appellandum petita, an impediat interim executionem sententiæ, remissiuè, resolue vt num.8. amplia vt num.9. & limita vt num.10. 11. intellige vt num.12. limita quoque vt num.13. & 14.*

7 *Restitutione pendente nihil interim alienari potest.*

L. Postulata. Vnic.

Imp. GORDIANVS *A. Secundino militi.*

1 IN integrum restitutione postulata, donec per sententiam causa finiatur, omnia in suo permanebunt statu. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Petr.de Bellapert. Iacob.de S.Georgio. Sebast. Næui. remissiuè Casal.*in annot.*& Ximen.*in concord.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Aloys.*singul.173.* Maurit. *de in integrum restit. cap. 413.* Cald.Pereira *in l. si curatorem, verbo per quod, num.14. & 18.* Sfort. Odd. *in simili tractatu part.1. quæst.42.art.1.à num.1.*vbi *num.8.* ampliat vt procedat non solùm quando restitutionis petitio fuit à 3 iudice admissa, sed iudex stat adhuc in suspenso an velit admittere, & *num.9.* dicit vt non solùm ea, quæ à parte interim attentata, possint à minore peti vt rescindantur, & reuocentur, seu restituantur, sed iudex ex officio suo reuocare potest. & *art.3.* 4 *à num.15.* disputat an restitutione in integrum pendente bona subhastari possint. & *art.6.* post Anton. de Canar. *in tractat. de execut. instrument. quæst.21.* Lancel. *d.part.2.quæst.18.num.131.cum seqq.* resoluit 5 quòd restitutio in integrum impedit interim executionem instrumenti, & idem Sfort. Odd. *d.q.42. art.7.ex num.32.* disputat an restitutio in integrum 6 ad appellandum petita impediat interim executionem sententiæ.

7 In gloss. *Debere.* ibi, *vt nec fiat alienatio rei*, &c. Notatur ad hoc quòd pendente restitutione in integrum nihil interim alienari potest, vt per Sfort. Odd.*d.q.21.art.2.ex n.10.*vbi *n.11.* dicit quòd si interim ab eo contra quem restitutio petita est, aliqoid alienetur, alienatio est ipso iure nulla, & à iudice vt de facto facta, reuocari potest.

8 In eadem gloss. ibi, *nec sententia mandetur executioni*, &c. Notatur ad hoc quòd regulariter executio sententiæ impeditur pendente restitutione in integrum aduersùs rem iudicatam, vt per Ordin. Regiam Lusitan. *lib.3. tit.41. §.4.l. Hispan.2. tit.25. part.3.* Couar. *practic. cap.25. num. 6. & 7.* Duen. *regul. 1. limitat.6.* Castad. *decis.13. de rescript.* Marant. *de ordine iudic. part.6.act.n vlt. num.58.* Castan. *in catalogo gloriæ mundi, part. 5. consid. 24. vers. 81.* Vestr. *in practic. lib.8.cap. 3. num.17.* Lancellot.*dicto cap. 18. num. 10. & seqq.* Suar.de Paz *in sua practica tom.1.part.4. cap.3.num.9* Ioan. Garc. *de nobilit gloss. 6. §.2. num.20.* Azeued.*l.1.num.174.cum seqq.tit.22. lib.4 nouæ Recopilat.* Parlador. *rerum quotid. lib.2, cap. fin.part.5. §.11. à num.53.* Guttier. *practic.lib. 1, quæst.134.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo per quod, num.18.* Aloys. Ricc. *in collectan. decis. part.1, collectan. 188.* Ceuall. *communium contra commun, quæst. 930.* Flores de Mena *variarum resolut. lib.1, quæst. 5. num. 49. cum seqq.* latè Sigism. Scacc. *de appellation. quæst. 19. remed. 2. num. 64. cum seqq.* vbi pluribus modis ampliat & limitat, latè etiam Sfort. Odd. *dict. part.1. quæst.42. art.2. num. 1. cum seqq.* vbi *ex num.3.* ampliat vt procedat etiam de 9 iure Canonico, & etiam quoad restitutionem in integrum, ex clausula generali, & quamuis petatur restitutio in integrum in ipsa executione sententiæ.

Limita vt non procedat quando resolutio in integrum petitur contra sententiam à Principe latam, ita Couarr. *practic. cap. 15. num.7. vers.item quia*, Grauat. *ad Octauian. lib. 8. cap. 1. num. 29.* Boër. *decis. 65. num.7.* Menoch. *remed. 4. adipisc. num.831.* Lancellot. *dicto cap.18. num.10. & sequent,* Afflict. *decis.356. num 3.* idem Menoch. *consil.100. num.285.* latè Sfort. Odd. *d.part.1. quæst.43.art.2 ex num.51.* 10

Limita etiam quando petitur restitutio aduersùs tres sententias conformes. de quo vide Couarr. *dicto cap 25.num.7.* Castad. *decis. 1. num. 3. de restit. in integr.* Lancellot. *d.cap.18.num.15.* Anton.de Canar. *in tract. de execut. instrum. quæst. 21. sub num.50.* Bard. *in tract. de tempore vtili cap.5. num. 2. vers. sed talis,* Ioan.Garc.*d.§.2. à num.28.* Mascard. *de probat concl. 1275.num.1. & à n.17.* Sigism. Scacc. *d.q 19 remed.1. à n.96.* Guttier.*d.lib.1.tract.q.134.n.2.* Sfort. Odd.*dict. quæst.43.art.3.n.55.*vbi *num.57.* intelligit procedere quando restitutio in integrum petita fuit eo prætextu, quia victus læsus fuit imprudentia ætatis, vel iusto errore, aut ignorantia, seu impedimento, & sic non prætextu alicuius defectus, vel iniustitiæ ipsius sententiæ. 11 12

Limita quoque si contra petentum restitutionem sit præsumptio materiæ, quòd causa differendæ executionis hoc petat, tunc enim executio fit, præstita cautione de restituendo, si petens executionem obtinebit, ita Lancellot.*dict. cap.18.num. 55.cum seqq.*Ioan.Garc.*dicto §.2.num.21.& 23.* Guttier. *dict.quæstion.134. num.3.* Vestri.*dict.lib 8.cap.3. sub num. 15. vers. at visis*, Contar. *in l.vnic.limit.8. sub num. 50. vers. sed an victo, si de moment. possess.* Sigism. Scacc. *dicta quæst.19. remed. 2. num. 85,* Sfort. Odd. *dicta quæst. 43. artic. 5. ex numer, 66.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo per quod, num.27.* 13

14 Limita denique in caſu ſingulari, nempe vbi inſtrumentum, vel ſententia continens aliquas annuas præſtationes ac ſolutiones, fuiſſet pluries, ac per multos annos demandata exequutioni, & dictæ præſtationes ſolutæ, quia tunc non eſt ſpoliandus ſua poſſeſſione poſſeſſor percipiendi dictas præſta-
tiones per reſtitutionem in integrum de nouo poſtularam, ſed ea non obſtante exequutio fiet, aliàs enim diceretur attentari contra poſſeſſorem, ita Lancel. *dict. cap.*18. *num.*132. & 133. Sfort. Odd. *d.q.*42. *num.*40. Gutrier. *d. q.*134. *num* 3. *verſ. eſt tamen caſus.*

De reſtitutione militum, & eorum, qui Reip. cauſa abſuerint.

TIT. LI.

CVM dictum ſit de tribus reſtitutionum cauſis, nempe de metu, dolo, & minore ætate, conſequenter agitur de quarta cauſa, quæ eſt abſentia Reipublicæ causâ. Inter eos autem qui Reipublicæ cauſa abſunt, etiam milites numerantur. Quapropter hæc rubrica non ſic accipi debet, quaſi milites Reipublicæ cauſa abſentibus opponantur, ſed generale verbum ſpeciali ſubiicitur, ita vt agendum proponatur ſpecialiter de militibus, & generaliter de omnibus Reipubl cauſa abſentibus

De materia tituli vide Cuiac. Pac. & VVeſemb. Garcia Maſtrill. *Siciliæ deciſ.*167. *per tot.* latè Sfort. Odd. *in tract. de in integ. reſtitut. p.*1. *q.*6. *art.*2. *cum ſeqq. à num.*5. *vſque ad* 50.

SVMMARIVM.

1 *Abſens læſus in bonorum poſſeſſione, præſertim ſi ex cauſa probabili, & neceſſaria abfuit, tranſmittit beneficium reſtitutionis ad hæredes, & n.*2. *Amplia vt num.*3. *& limita vt num.*4.

5 *Reſtitutio in integrum an competat ipſi hæredi quando defunctus tempore mortis ſuæ non adhuc perfectè læſus fuerit, ſed per mortem ipſam completa eſt eius læſio, remiſſiuè.*

6 *Explicatur textus.*

L. Si Valerianus. I.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS AA. *Chiloni.*

1 ABſens læſus in bonorum poſſeſſione, præſertim ſi ex cauſa probabili, & neceſſaria abfuit, tranſmittit reſtitutionis beneficium ad hæredes. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Caſtr. Petr. de Bellap. Iacob. de S. Georgio, Sebaſt. Næui. Giphan *tom.*1 *pag.*112. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt Anton. Gom. *var. tom.* 2. *cap.*14. *num.* Afflict. *ſuper conſtitut. Regni lib.*2. *rub.*40. *n.*9. Sfort. Odd. *in tract. de in integr. reſtitut. part.*1. *quæſt.*50. *ex num.* 2. vbi latè pro-
3 bat beneficium reſtitutionis in integrum eſſe tranſitorium ad hæredes eius, qui poterat in integrum reſtitui, vbi *num.* 12. ampliat vt procedat ſic quòd eadem inſtantia, quæ fuerat cœpta à minore ſuper hoc iudicio reſcindente cum ſuo aduerſario, tranſeat ad hæredem minoris & *num.*13. vt procedat etiamſi ipſi hæredi non poſſit competere hæc reſtitutio, & *n.*14. tam in hærede ex teſtamento, quàm
ad inteſtato, & *num.*18. limitat vt non procedat ſi 4
hæres ratum habuit id, quòd à minore defuncti ratum fuit, nam aduersùs illud factum amplius reſti-
tui non poteſt, & *art.*6. *cum ſeqq. à num.*52. diſputat, 5
an reſtitutio in integrum competat ipſi hæredi quando defunctus tempore mortis ſuæ, non adhuc perfectè læſus fuerat, ſed per mortem ipſam completa eſt læſio eius.

Poſt exactos dies.] Id eſt, poſt annũm, ſecundùm 6
vnam ſententiam; quaſi hic loquatur inter aſcendentes & deſcendentes, non autem collaterales, quibus dantur centum dies dumtaxat. Sed hæc expoſitio dubia eſt, quia non diſtinguit text. an de aſcendentium hæreditate, an verò collateralium loquatur. Qua reiecta explicatione Sfort. Odd. *dict. tract. de in integr. reſtitut. p* 1. *quæſt.*19. *art.*4. *num.*42. exiſtimat quòd hic text. non dicit ſimpliciter de petitione reſtitutionis, ſed dicit quòd intra annum vtilem implorari debet quod ad effectualem conſecutionem illius refertur.

SVMMARIVM.

1 *Abſens Reipub. cauſa gaudet beneficio reſtitutionis, & num.*2. *reſolue vt num.*3.

L. Si quid. II.

Imp. ALEXANDER A. *Petronio Centurioni.*

ABſens Reipubl. cauſa reſtitutionis beneficio 1
gaudet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1. *n.*1. *ſup. hoc tit.*

Hanc eandem concluſ. tenet Sfort. Odd. *in tra-* 2
*ctat. de in integ. reſtitut. part.*1. *quæſt.* 6. *num.* 6. & *art.*10 *ex num.*32. reſoluit abſentiam cauſa magiſtratus, vel alicuius publici muneris, eſſe iuſtam cauſam reſtitutionis in integrum expreſſam in edicto Prætoris, & *art.*12. *ex num.*46. reſoluit non procedere in 3
iis, qui ſubeunt munera pro ciuitate ſua in ipſamet ciuitate, niſi quando magiſtratus, & munus iſtud publicum, nimis occupatum publicis negotiis detineret eum, qui eo fungeretur.

SVMMARIVM.

1 *Abſens reuerſus poteſt reſtitui intra annum vtilem, computandum à die reuerſionis aduerſus vſucapionem tempore abſentiæ, vel parum poſtea perfectum, licèt tempore abſentiæ cœperit.*

2 *Militæ abſente cauſa Reipubl. eius res, vel vxoris effectualiter non præſcribuntur, & à die reuerſionis vſque ad quadriennium poterit implorare reſtitutionem.*

3 *Reſtitutio in integrum cùm acquiratur in primo inſtanti & momento læſionis conſummata ob abſentiam, licèt poſtea ceſſet ea abſentia, ob quam competebat eadem reſtitutio, non tamen ceſſat ea reſtitutio iam quæſita. intellige vt num.*4.

L. Quod

L. Quod tempore. III.

Idem A. FLAVIO *Aristodemo militi.*

1 Absens reuersus potest restitui intra annum vtilem computandum à die reuersionis aduersùs vsucapionem tempore absentiæ, vel parum postea perfectam, licèt tempore absentiæ cœpetit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.* & post omnes Giphan. *tom. 1. pag. 114.*

2 Vide *l. Hispan. 14. in fin. tit. 21 part. 3.* vbi quòd milite absente causa Reipubl. eius res, vel vxoris effectualiter non præscribuntur,& à die reuersionis vsque ad quadriennium poterit restitutionem implorare, Mayn. *lib. 2. actionum cap. 5. pag. 2.*

3 *Postea quam is Reipubl. causa abesse desiit.*] Notatur ad hoc quòd cùm restitutio in integrum acquiratur in primo instanti, & momento læsionis consummatæ ob absentiam, licèt postea cesset ea absentia ob quam competebat eadem restitutio, non tamen cessat ea restitutio iam quæsita, vt per Tiraquell. *in tract. cessante causa, limit. 11. num. 2.* vbi *num. 3.* intel-

4 ligit si illud quæsitum fuit de iure communi, secus si quodam iure irregulari, siue extraordinario & speciali fuerit quæsitum, nam tunc illud ius cessat cessante causa ipsius.

SUMMARIUM.

1 *Absentes causa Republica patiuntur primum, non secundum decretum quoad immissionem, & num. 2. limita ut num. 3.*

4 *Restitutionis beneficium ipsis reuersis aduersùs secundum decretum competit.*

L. Ignorare. IV.

Imp. GORDIANUS A. *Mastriano.*

1 Absentes causa Reipubl. patiuntur primum, non secundum decretum quoad immissionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Hippol. *in l. patre, num. 8. 9. de quæst.* Ias. *in §. rursus, num. 23. Instit. de actionib.* Suat. de Paz *in pract. tom. 1. partis 2. cap. vnic. num. 29.* vbi ait in hoc text. citationem præcessisse saltem ad domum, quia absens inueniri non poterat. latè Sfort. Odd. *in tract. de in integrum restit. part. 2. quæst. 68. art. 3. num. 18.* vbi

3 *n. 19.* limitat quando quis arripuisset iter Romam ex aliqua iusta causa, nam cùm contra eum non possit deueniri ad missionem aliquam etiam ex primo decreto, sequitur quòd si facta fuerit missio contra eum, sit nulla, & restitutione non indigeat, & citat Abb. *in cap. meminimus, num. 4. de appellat.* dicentem

4 quòd ita limitari potest textus *in præsenti.* Et idem Sfort. *d. quæst. 68. art. 5. num. 16.* tenet remedium restitutionis competere ipsis reuersis aduersùs secundum decretum.

SUMMARIUM.

1 *contra Præscriptionem quadriennij currentem in alienationibus factis per fiscum, restitutio datur absenti legitimè, & num. 2. resolue vt num. 3.*

4 *Maiori aduersùs præscriptionem ope restitutionis succurritur. intellige vt n. 5.*

L. Neque. V.

Idem A. Secundo militi.

Contra præscriptionem quadriennij currentem in alienationibus per fiscum factis legitimè absenti restitutio datur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Sfort. Odd. *in tract. de in integr. restit. p. 2. q. 89. art. 8. ex num. 62.* vbi resoluit aduersùs præscriptionem huiusmodi succurri maiori aduersùs fiscum tam ad pretium recuperandum, quàm aduersùs emptorem ad rem recuperandam. 2 3

In gloss. *Posse, fin.* ibi, *datur enim restitutio.* Notatur ad hoc quòd maiori hoc casu ope restitutionis succurri debet, vt per Sfort. *d. quæst. 89. num. 65. & 66.* vbi *num. 67.* respondet verba huius text. ibi, *obesse non posse,* intelligi inspecto effectu, quo inspecto vtique non obest absentia, vel aliud iustum impedimentum ei, qui aduersùs illud restitui potest, *l. nemo ff. de restit. in integrum.* 4 5

SUMMARIUM.

1 *Venditio pignoris facta à creditore, absente debitore Reipubl. causa, per restitutionem rescinditur, & num. 2.*

3 *Venditor si rem emptam alteri nulliter vendidit, potest illam ab emptore repetere, reddito ei secundo pretio, si minoris emerit secundus emptor, quàm primus.*

4 *Miles absens iusta ex causa, aut etiam minor, non restituitur aduersùs tempus, aut pœnam conuentionalem, licet restituerentur aduersùs legalem.*

L. Si cum militaribus. VI.

Impp. VALERIAN. & GALLIEN. AA. *Germano centurioni.*

Venditio pignoris facta à creditore absente debitore Reipublicæ causa per restitutionem rescinditur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Sfort. Odd. *in tract. de in integr. restitut. p. 2. q. 84. art. 6. ex num 49.* 2

Vel pretio si minus debito fuisset.] Notatur ad hoc quòd si rem emptam venditor nulliter alteri vendidit, vendiror potest illam ab emptore repetere, reddito ei secundo pretio si minoris emerit secundus emptor quàm primus, vt per Tiraquell. *de retractu lign. §. 12. gloss. 1. num. 18.* vbi *num. 19.* citato hoc textu dicit illum locum habere quando is opponit non debere se rem restituere nisi & sibi restituatur pretium à se datum. 3

In gloss. *Distraxerunt.* Notatur ad hoc quòd miles absens iusta ex causa, aut etiam minor, non restituitur aduersùs tempus, aut pœnam conuentionalem, licèt restituerentur aduersùs legalem, de quo an verum sit, vide *gloss. 2. ad fin. & gloss. 4. per tot. l. 47. tit. 13. part. 5.* Balb. *de præscript. 1. part. 6. princip. vers. 23. & 30.* Tiraquell. *de retractu conuent. tit 2. §. 1.* 4

§.1.gloss.2.num.57. cum seqq. latè Cald. Pereira *in l.si curatorem, verbo sua facilitate, n.93.cum seqq.* Sfort. Odd.*d.p.2.q.84.art.6.*

SVMMARIVM.

1 *Successor non potest rescindere factum legitimum prædecessoris, & num.2.*
3 *Dignitas superueniens nil operatur in iis, quæ iam sunt ordinata.*

L. Ea quæ. VII.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Marinæ.*

1 SVccessor non potest rescindere factum legitimum prædecessoris Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.1.n.1.supr.hoc tit.*
2 Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desumunt *l.Hispan. 24.tit.13.part. 5.* Balb. *de prescript.1. p.6.princip vers.23. & 30.*Tiraq. *de retract. lign. §.1. gloss.9.n.48. & n.54. & in præf.de iure primog. n.132.*
3 vbi infert ad hoc quòd in iis,quæ iam sunt ordinata,superueniens dignitas nihil operatur.

SVMMARIVM.

1 *Miles dum est occupatus in expeditionibus, gaudet priuilegio restitutionis, & n.2.resolue vt n.3.*
4 *Priuilegia competunt priuatis militibus stipendiatis, & armigeris donec sunt in exercitio armorum. vel in bello, vel in custodia arcis, vel ciuitatis.amplius vt num.5.*

L. Sancimus. VIII. & vlt.

Imp. IVSTINIANVS A. *Mennæ P.P.*

1 MIles dum est occupatus in expeditionibus priuilegio restitutionis in integrum gaudet, quia vbi occupatio est causa priuilegij, ibi cessante occupatione cessat priuilegium.Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.1. num.1.sup. hoc. tit.* & post omnes Aloys.Leo.
2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Bellug.*in speculo Principum, rub.*20. *num.*20. *fol.*115. Maurit. *de in integ. restit. cap* 83. *num.*3. *& cap.*333. *cum seq.* Viui. *tom.1. commun. opinion. lib.2. tit.25. quibus ex causis minores, num.5. pag.*344. Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.19. cap.17. num.*1. Ioan. Bapt. Costa.*de facti scient.& igno.inspect.*84. *num.*11. *&* 15. latè Sfort. Odd. *in tract. de in integrum restit. part.1.*
3 *quæst.6. art.5. à num.*14. & *art.6. num.* 18. resoluit quòd si milites vel alterius, vel nostri temporis verè militant, & in expeditione sunt, & vitam propriam pro Principe, vel patria exponunt, restitutionem in integrum merentur.
4 *Qui in expeditionibus occupati sunt, &c.*] Aduerte quòd priuilegia competunt priuatis militibus stipendiariis, & armigeris, donec sunt in exercitio armorum, vel in bello, vel in custodia arcis, vel ciuitatis, vt in plerisque ciuitatibus sunt homines armati ad portas, & ad plateas ciuitatum pro custodia, de quo vide Sim. de Prætis *de interpret. vltim. volunt. lib.3. solut.*8. *num* 6. *fol.*260. aliàs *fol.*67. *verbo, in noua impress.* Menoch. *cons.*408. *num.* 56. *& cons.* 909. *num.*11. Ioan. Bapt. Costa.*d. inspect.*84. *num.*13. Bernard.Græuæ.*ad pract.Cameræ Imper.lib.2. cap.*118. *consider.1.*

Ad illos qui de Principis, vel ciuitatis mandato sequuntur exercitum, vt sunt doctores, quæstorésve militum, item Medici & iudices, qui dicuntur abesse Reip.causa, sicut milites; extendit Sfort.Odd.*d.p.1, q.6.ex num.*19. 5

De vxoribus militum, qui Reip. causa absunt.

TIT. LII.

QVEMADMODVM militibus, & aliis Reipubl. causa absentibus succurritur per restitutionem, vt superiùs dictum; ita etiam vxoribus, si viros secutæ per absentiam damnum passæ sint.

De materia tit. vide Cuiac. Pac.& VVesembec. Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restitut. part.* 1. *q.*6. *art.*8.

SVMMARIVM.

1 *Vxores militum, qui viros militantes sequuntur, gaudent beneficio restitutionis, & num.2.*
3 *Mulieres maritorum suorum conditione tenentur.*

L. Temporalibus. I.

Imp. ALEXANDER A. *Secundinæ.*

VXores militum, qui viros militantes sequuntur, restitutionis beneficio gaudent. Colligunt ex Ordin.Bart.Salicet.Bald.Castr.Petr.de Bellap.Iacob.de S.Georgio, Aloys.Leo, Sebast.Næui.remiss.siuè Casal.*in n-inot.*& Ximen.*in concordant.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Capyc. *decis.*76. D. Barbos. *in l. quia tale, num.*17. *ff. soluto matrim.* Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restit. part.1. quæst.6. num.*24. vbi aduertit quòd licèt malum sit quòd vxores sequantur viros suos in bellum, tamen ad tollendam occasionem peioris mali, id est, vel desertionis militiæ, vel sterilitatis, vel adulteriorum, si quando continere nequirent absque maritis, potest dici bonum hoc. 2

Notari etiam solet hic text.ad hoc quòd mulieres maritorum suorum conditione tenentur, de quo vide plura ad *l. Hispan.3. tit. 5. part.2.& l.7. tit.1. part.4.* Padil. *in l. voluntas num 5. de fideicom.* Tiraq. *ad leges connub. gloss.1. num.18. & de iure mariti gloss.2. num.54. & seq. & de nobilit. cap.18.* Mexi.*in tract.tassæ panis concl.2. num 63.* Sollorzan. *de parricid. lib.2. cap.13.* Ioan. Garc. *de nobilit gloss.1. §.1. num.* 44. Pichard. *in tract. de nobilit. communicat. num.17.*D. Barbos. *in l.quia tale, num.23. cum seqq. ff.soluto matr.* 3

SVMMARIVM.

1 *Vxores militum prabnbiliter cum maritis absentes & peregrinantes, restitutionis auxilio contra res in absentia venditas, pretio tamen emptionis soluto, iuuantur, & num.2.*

3 *Resti*

3 *Restitutionem in integrum petens probare debet quod res de quo agitur, pertineat ad eum iure dominij, vel possessionis, vel alterius rationabilis interesse. limita vt num. 4.*

5 *Dominium rei, vel possessio, aut aliud interesse in causa, an plenè probandum, vel sufficiat semiplena probatio, remissiuè.*

L. Ei quæ diutissimè. I I. & vlt.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Quintilianæ.*

1 VXores militum probabiliter cum maritis absentes & peregrinantes restitutionis auxilio contra res, in absentia venditas, pretio tamen emptionis soluto, iuuantur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Maschard. *de probat. conclus. 1277. aliàs conclus. 1283. num. 1.*

3 *Demum ad se pertinere monstrauerit,* &c.] Notatur ad hoc quòd ab eo, qui petit restitutionem in integrum, probari debet quòd res de qua agitur, pertineat ad eum iure dominij vel possession s. vel alterius rationabilis interesse. Ita Mascard. *d. conclus. 1283. per tot.* Sfort. Odd. *in tract. de in integrum restitut. part. 5. qu st 39. ex num. 7.* qui limitat quando esset præscriptum ius personale, vel quando vnà cum dominio rei amissa quoque fuisset possessio eius ex causa iustæ absentiæ, vel alio iusto impedimento. Et idem Sfort. *d. quæst. 39. art. 3.* disputat an dominium rei vel possessio, aut aliud interesse in causa debeat probari plenè, an verò sufficiat semiplena probatio.

De temporibus in integrum restitut. tam minorum, & aliarum personarum, quæ restitui possunt, quàm etiam hæredum eorum.

TIT. LIII.

TRACTANTVR hîc communia minoribus, & Reipubl. causa absentibus; nempe quando aut ipsi, aut eorum hæredes restitutionem petere possint. Restitutio autem petenda est intra quadriennium continuum, quod minori statim ac maior factus est, id est, ex prima die anni 26. currit; actio tamen de dolo datur intra biennium.

De materia tituli vide Cuiac. Pac. & VVesemb. Turzan. Villalob. & Bellacomb. *tom. 1. communn. opin. lib. a. tit. 24.* Sfort. Odd. *in tract. de in integr. restitut. p. 1. quæst. 19.* Octauian. Simoncel. *de decretis lib. 1. tit. 1. inspect. 2. n. 69.*

L. In his. I.

Imp. GORDIANVS A. *Pudenti militi.*

1 MIliti restitutionem merenti tempus petendæ restitutionis currere incipit à die missionis. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Petr. de Bellapert. Iacob. de S. Georgio, Aloys. Leo, Sebast. Neui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Vide dicta *in collectan. ad l. sancimus 8. suprà de restit. milit.*

SVMMARIVM.

1 *Minor si succedit maiori causa militiæ absenti toto tempore minoris ætatis, tempus restitutionis petendæ non currit.*

2 *Hæredes minoris intra quadriennium possunt petere restitutionem in integrum.*

L. Si intra. II.

Idem A. Secundino militi.

SI minor succedit maiori causa militiæ absenti, 1 toto tempore minoris ætatis tempus, restitutionis petendæ non currit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*

Vide *l. Hispan. 8 prope finem, tit. 19 part. 6.* vbi quòd 2 hæredes minoris intra quadriennium possunt petere restitutionem in integrum, Cæs. Vrsil. ad Afflict. *decis. 29. num. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Quadriennium petendæ restitutionis, quod datur minori facto maiori, non currit absenti causa Reipublicæ.*

2 *Quadriennium huiusmodi retardatur propter iustum aliquod impedimentum postquam incepit currere, contingens sicut ab initio.*

L. Si intra annos. III.

Idem A. Mutiano militi.

QVadriennium petendæ restitutionis, quod da- 1 tur minori facto maiori, non currit Reipublicæ causa absenti. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem tenet Sfort. Odd. *in tract. de in integrum restitut. part. 1. quæst. 20. num. 51. & art. 7. num. 70.* tenet quòd quadriennium huiusmodi ita retardatur & suspenditur propter iustum 2 aliquod impedimentum postquam incepit currere, contingens sicut ab initio.

L. Ex persona. IV.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Dionysio.*

BEneficium restitutionis in integrum ex quacun- 1 que causa competens ad hæredes transmittitur. Colligunt ex Ordin. doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2 Sfort. Odd. *in tract. de in integr. restit. minor. p. 1. q. 50. art. 1. ex num. 3.* vbi *ex num. 13.* multipliciter ampliat, & deinde limitat.

SVMMARIVM.

1 *Tempus petendæ in integrum restitutionis in minori ætate non currit his, qui veniam ætatis non impetrarunt.*

2 *Tempus vtilis anni, quod ad restitutionem petendam supererat defuncto, currit eius haeredi minori, sed demum facto maiori.*
3 *Maior succedens minori habeat annum vtilem, hodie quadriennium continuum ad petendam restitutionem ex persona defuncti.*
4 *Minor impetrans veniam aetatis oportet vt ostendat coram iudice priuilegium & gratiam Principis, & iudex decernat administrationem.*
5 *Praescriptio non currit contra haereditatem iacentem.*
6 *Haeredi minoris laesi tantum temporis superest ad petendam restitutionem in integrum ex persona illius, quantum supererat ipsi laeso tempore mortis eius. limita vt num. 7.*

L. Ea quæ. V.

Imp. CONSTANT. A. *ad Bassum P. P.*

1 PEtendæ in integrum restitutionis tempus in mi-
nori ætate non currit his, qui veniam ætatis non
2 impetrarunt. Item tempus vtilis anni, quod ad re-
stitutionem petendam supererat defuncto, currit
3 eius hæredi minori, sed demum facto maiori. Item
maior succedens minori habet annum vtilem, ho-
die quadriennium continuum ad petendam restitu-
tionem ex persona defuncti. Colligunt ex Ordin.
Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*
4 ide Anton. Gom. *variar. tom. 2. cap. 14. num. 12.*
vers. item adde, vbi citato hoc text. ait quòd requiri-
tur quòd prædictus minor impetrans veniam ætatis
ostendat & præsenter coram iudice priuilegium &
gratiam Principis, & iudex concedat & decernat ad-
ministrationem, Ioseph. Ludou *communium opin. tit.*
5 *de praescriptionen concl. vnica in princip. num. 1.* vbi post
aliquos, quos refert, tenet per hunc text præscriptio-
nem non currere contra hæreditatem iacentem, de
quo etiam Sfort. Odd. *in tract. de de in integr. restit. p. 1.*
quaest. 20. art. 9. ex num. 82.
6 *Ita tamen vt nunquam minori*, &c.] Notatur ad
hoc quòd tantum temporis superest hæredi ipsius
læsi ad petendam restitutionem in integrum ex per-
sona illius, quantum supererat ipsi læso tempore
mortis eius, vt per Sfort. Odd. *dict. p. 1. q. 20. art. 8.*
7 *ex num. 77.* vbi *num. 78.* limitat vt non procedat
quando ipse quoque hæres esset minor, nam illud
residuum quadriennij, vel etiam totum quadrien-
nium, quod competebat ipsi auctori defuncto, non
currit hæredi minori in minore ætate, sed post 25.
annum, adeò quòd hæres habebit quandoque plus
temporis, quàm haberet defunctus tempore mortis
eius, scilicet omne tempus, quo minor extiterit,
deinde omne tempus, quod defuncto superfuit.

SVMMARIVM.

1 *Tempus querela ob dotem non numeratam ipso iure currit minoribus fauore dotis, saluo tamen beneficia restitutionis tam minori, quàm haeredibus, & num. 2.*
3 *Exceptionem numerata dotis, & tempus proponendi illam, currit minori, sed eidem datur restitutio.*

AVTH. Si minor.

1 TEmpus querelæ ob dotem non numeratam
ipso iure currit minoribus dotis fauore, saluo
tamen restitutionis beneficio tam minori, quàm hæ-
redibus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1.*
num. 1. sup. hoc tit.
Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
Gregor. Lop. *l. 9. gloss. 1 col. 2. post med. tit. 19. part.*
6. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo sua facilitate,*
num. 41. Sfort. Odd. *in tract. de in integr. restit. part.*
1. quaest. 19 art. 3. num. 29. & 30. & q. 20. num. 81. vbi
per hunc text. dicit quòd hæres habet quinquen-
nium tantùm, licèt defunctus habuisset 12. annos
si vixisset, & hoc si hæres ipse quoque sit minor, si
verò sit maior, habet tantum annum vtilem ad pe-
tendam restitutionem in integrum aduersùs dotem
cautam non numeratam. *& p. 2. q. 88. art. 3. num. 48.*
vbi quòd exceptio non numeratæ dotis, & tempus 3
proponendi illam currit minori, sed eidem datur re-
stitutio.

SVMMARIVM.

1 *Dilatio, qua tempus instantia non excedit, reo & actori aequalis esto in concessione: reo autem soli conceditur, vbi tempus concedit instantia.*
2 *Maior aduersarius potest vti termino concesso minori ad faciendam probationem.*
3 *Instantia non currit actori si reus subterfugiens causam trahat, ac protelet.*
4 *Minore restituto ad producendum testes post dicta testificata, aduersarius non priuilegiatus potest illa ineunte dilatione alios testes producere.*
5 *Dilatio vni partium concessa, alteri est communis, & ea vti potest pars aduersa, non est communis ei qui iam probationibus renuntiauit, num. 6.*
7 *Dilationi eiusmodi alter in alterius praeiudicium renuntiare non potest, nisi daretur in fauorem minoris per restitutionem in integrum.*

L. Petendæ. VI.

Idem A. *ad Iulianum P. V.*

DIlatio, quæ tempus instantiæ non excedit, reo 1
& actori æqualis in concessione esto: reo au-
tem soli conceditur, vbi tempus instantia concedit.
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1.*
sup. hoc tit. & post omnes Aloys. Leo.
Vide Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 14. num. 5. post* 2
princip. vbi quòd aduersarius etiam maior potest si-
militer vti termino concesso minori ad probatio-
nem faciendam, Tiraq. *de retractu lig. §. 12. gloss. 1.*
num. 1. vbi quòd non currit instantia actori si reus 3
subterfugiens causam trahat ac protelet. Menchac.
controuers. vsufrequent. cap. 31. num. 12. vbi quòd mi- 4
nore restituto ad testes producendos post didicita
testificata, aduersarius non priuilegiatus potest illa
ineunte dilatione alios testes producere. Cald. Pe-
reira *in l. si curatorem, verbo vel aduersarij dolo, n. 22.*
vbi quòd illo casu, quo minor ad probandum est
restitutus, potest aduersarius suam intentionem pa-
riter probare, & testes producere. Bernard. Grauet.
ad pract. Camera Imper. lib. 1. concl. 91. Donell. *in*
comment. iuris ciuilis lib. 24 cap. 6. col. 2.
Notatur hic text. ad hoc quòd dilatio vni par- 5
tium concessa, alteri est communis, & ea potest vti
pars aduersa, vt per Marant. *de ordine iudic. part. 6.*
titul. de dilationib. num. 18. Boër. *decis. 352. num. 3.*
Osasc. *Pedem. decis. 79. num. 4.* Vincent. de Franch.
decis. 269. num. 3. Azeued. *l. 3. num. 45. tit. 8. lib. 4. noua*
Recop.

Recop.Caualcan.*p.1.decis.21.num.9.* Guttier. *practic.*
lib.2. q.32. num.2. Cardos *in praxi iudicum & Ad-*
uocator. verbo dilatio, num.8. Petr. Gregor.*syntagm.*
iuris.lib.48.cap.8. num.18. Curia Philip. *part.1.§.16.*
*num.9.*Camill. Borrel. *in summ. omnium decis. tit.47.*
de dilation. num.50. Amat. Roderic. *in pract. cap 7.*
*num.25.*Menoch.*cons.367.num.33* vbi *num.28. vers.*
6 *primo.*tenet quòd non est communis ei,qui iam pro-
bationibus renunciauit & *num. 35.& 38.* idem asse-
rit vbi verisimiliter subornationis periculum in ad-
uersario dilationem sibi communem esse conten-
dente timeri posset.

7 Alter in alterius inuiti præiudicium huiusmodi
dilationi renuntiare non potest,nisi daretur in fauo-
rem minoris per restitutionem in integrum,quia si
tunc minor renuntiat dilationi sibi concessæ, non
potest aduersarius ea vti, de quo vide Caualc.*dict.*
*decis.21. num.9.*Perez *l.vlt.in fine, tit 5 lib.3. Ordin.*
pag.578. Soar. *in thesauro commun. lit. D, num.76.*
Guttier.*d.quest.32.num 3.*Rurg.Ruland *de commissar.*
p.1.lib.2.cap.9. nu. 6. Azeued.*l.3. num 3. tit.8 lib.4.*
nouæ Recop Valasc *cons.25. num.11.* vbi tenet quòd
si altera pars, cui dilatio restituitur ex iure speciali,
re integra dilationi renuntiet,tunc renuntiatio hæc
obest aduersario.

SVMMARIVM.

1 *pro Anno vtili datur hodie quadriennium conti-*
nuum ad petendam restitutionem, sed huic obest
minor ætas, iusta absentia, & impedimentum le-
gitimum, & num.2.

3 *Minori infra quadriennium post legitimam æta-*
tem, quod incipit ei currere à die, quo ipse ince-
pit maior effici, & sic potest lapsum, perfectum
totum 25. annum. potest implorare restitutionem
in integrum.

4 *Restitutionem in integrum petens ex edicto mino-*
rum, debet probare quod est infra quadriennium,
nec excedat 29. annum.

5 *Minor læsus si remedio restitutionis vti velit vl-*
tra quadriennium, non est audiendus, etsi appo-
ponat per viam exceptionis. nisi læsio esset enor-
missima,num.6.limita etiam vt num.7.& 8.

9. *Tempus assignatum debet esse continuum.*

10 *Quadriennium continuum hodie, olim annus vtilis*
erat.

11 *Quadriennium solum datur ad inchoandam litem*
super restitutione, non verò ad illam finiendam.

12 *Restitutio in integrum post quadriennium concedi-*
tur ex rationabili causa.

13 *Diuisio magistralis temporis vtilis & continui,re-*
missiuè.

14 *Quadriennium non incipit currere nisi à die comple-*
ta læsionis, & præscriptionis.

15 *Restitutio infra totum quadriennium semper peti*
potest, etiamsi læsio sit in minori spatio temporis.
contrarium vide num.16.

17 *Minor quando impeditus aduersarij, & vel iudicis*
facto non potuit liti finem imponere infra quadrien-
nium, tunc illud non currit.

L. Superuacuam. VII. & vlt.

Imp. IVSTINIANVS A. *Ioanni P.P.*

1 PRo anno vtili datur hodie quadriennium con-
tinuum ad restitutionem petendam, sed huic
obest minor ætas,iusta absentia,& impedimentum
legitimum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad*
l.1. num 1.supra.hoc tit.

Hanc eandem coclusionem ex hoc text. desu- 2
munt *l.* *Hispan 8. tit.19 part.6. vb glos.5.* Bernard.
reg.653. Balb. *de præscript.1. part.6. princip. num.27.*
Anton. Gom.*var.tom.2.cap.14.num 7.* Emman. Co-
sta *in l.Gallus,§.& quid si tantum, p.2. num.85.* Cou.
lib.1.var.cap.3. num.11. Mench. *de success.creat. §.10.*
à num.30. Cuiac. *lib.16. obseru.12.* Turzan. & Bella-
comb. *tom.1.commun. opin. lib 2. tit.24. num.2 &*
lib.25. à num.6. Donell. *comment. iuris ciuilis lib.21.*
cap.5. col. fin.& cap 9 per tot. Pererg. *lib 4. cons.102.*
num.64. cum seqq. Surd *decis 136.* Thesaur. *quæst.*
*forens.lib.4 q.75. num.9.*Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.6.*
§ 2. num.14. Alphan. *coll.Ct.75.* Cald. Pereira *l.*
si curatorem, verbo sua facilitate, num.35. cum multis
seqq.& verbo infra à num.1. & quest. forens. lib.1.q.22.
num.20. Aloys. Ricc *in collect. decis. p.4. collect. 1036.*
Morl.*in emporio iuris.p.1.tit.5.q.6.* Alex. Trentacinq.
var. resol. lib.2. tit. de restitut.in integ. resol.4. latè
Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restitut. q.19. & 29.*
*p.1.*Cancer. *var. resolution. tom.2.cap.1. de minoribus,*
num 233.cum seq.

Et alijs prouincijs quadriennium, &c.] Aduer- 3
tendum est quòd minor infra quadriennium post
legitimam ætatem,quod incepit ei currere à die,quo
ipse incepit maior effici, & sic post lapsum, perfe-
ctum totum 25. annum potest in integrum restitu-
tutionem implorare. ita Ordin. Reg. Lusitan. *lib.3.*
tit.41 §.6 Anton Gom. *var. tom.2. cap.14. num.6.*
col. in fine. Maurit. *de in integ.restitut.cap.46.* Cald.
Pereira *in l. si curatorem, verbo infra legitimum tem-*
pus, num.1 Giurba *decis.106.num.5.*

Et petens restitutionem in integrum ex edicto 4
minorum debet probare quod est infra quadrien-
nium, nec excedit 29. annum, vide Menoch. *cons.*
100.*num* 289 Mascard *de probat. concl.10 8 num.32.*
& conclus.1228.num.2. Morla *d.p.1.tit 5 q.10. num.3.*
Cald. Pereira *d. verbo infra, num.19* Sfort. Odd. *in*
tract.de in integ.restit.p.2.q.39.art.1.à num.1.

Vnde minor læsus si hoc remedio vltra quadrien- 5
nium vti velit, non est audiendus, etsi per viam ex-
ceptionis opponat,vt per Bernard.*reg.653.*Matienz.
d.l.1.gloss.10.num.8.tit.1. lib.5.nouæ.Recop. Sfort.Odd.
d.q.1. q.19. art.5 num.50. Alexand Trentacinq *dict.*
tit.de restit.in integrum,resol 4.num.13.

Limita si læsio esset enormissima,nam tunc vltra 6
quadriennium datur restitutio. Bernard. *reg.653. in*
vers.octauo, & in vers.decimo, Cou. *lib.1. var. cap 3.*
num.13. Mynsing. *cent.1. obseruat.51. num.7.* Suar.
d.tom.1. commun. opin. lib.2. tit.24. num.6. Padil. *in*
l.2. num.48. de rescind. vendit. Emman. Costa. *in l.*
Gallus,§.& quid si tantum, num.80.ff. de liber. & post-
hum. Anton. Gom. *var. tom.2. cap.14. num.20* Aze-
ued. *l.1. num.52. lib.5. tit.11 nouæ Recop.* & *ibi* Ma-
tienz *gloss.8. num.49.* idem Matienz. *in Dial.relator.*
*p.3.cap.20.*Ioan. Garc.*de expens. cap.18.num.36.* Gut-
tier *de iuram.confirmat part.1.cap.26.num.7.in fine, &*
practicar.lib 1. quæst.115. num.33 Parlad. *lib.2. rerum*
quotidian.cap.fin.p.1.§.16. num.14. Felician. de Solis
de censib.lib.2 cap.1 num.40 Sfort.Odd.*d.part.1.q.19.*
art.7.num.66 Morla. *d. tit.5. in prælud. num. 6. vers.*
sed restat. videre, Gonzal. *ad reg.8. Cancel. gloss.21.*
num.28. Mat. Giurba *decis. 106. num.12.* Stephan.
Gratian. *discept.forens.cap.146. num.20.* Castill. *lib 3.*
quotid.cap.21.num.49.

Limita etiam huiusmodi triennium non currere 7
probabiliter ignoranti,ita Bernard. *d. reg.653. vers.*
sexto fallit, Tiraq. *de retract lig. §.15. gloss. num.21.*
Cou.*in reg.possessor. p.3.§.3. num 3.* Fichard. *commun.*
opin.

opin.tom.1.lib.2. tit.25. num 8. *pag.*445. Simoncel.*de decretis lib.3. tit.9. num.6.* Menoch. *remed.* 15. *recuper. num.*115.*cum seq.* Mascard. *de probat. concl.* 1276. Sfort. Odd.*d. part.*1.*q.*40.*num.*37. *vers. in contrarium*, Flamin. Paris. *de resignat. benefic. lib.3.q.7. num.*82. Cald. Pereira *d. verbo infra legitimum num.*3. Cardin. Tusch. *lit. R, concl.*298. *num.*9 16. & 43. Alexand. Trentacinq. *var. resol. lib.2. tit. de in integ. restitut. resol.*1. *num.*5. & *resol.*4. *num.*17. Caucet. *var. resolut. lib.2. cap.1. num.*219. Ceuall. *communium contra commun. q.*48. *num.* 14. Perez de Lara *de vita hominis, cap.*25. *num.*83. & 88. Giurba *d. decis.*106. *num.*10. vbi supinam & crassam ignorantiam non sufficere ad retardandum quadriennium tradit, & præsumptam scientiam sufficere, ad quod plures adducit.

Neque legitimè impeditis currit, de quo Sfort. Odd.*d. quæst.*19 *à num.*56. Cald. Pereira *d. verbo infra legitimum, num.*3.*cum seqq.*

8 Limita denique quando partium consensu quadriennium fuerit protogatum, Salzed. *ad Bernard. d. reg.*653.*vers. & vltra decem*, Alexand. Trentacinq. *d. tit. de in integ. restit. resol.*4.*num.*15. & Sfort. Odd. *dict. part.*1. *quæst.*19. *art.*10. *num.*86. vbi *num.*88 ait procedere dummodo expresse aduersarius consentiat.

9 *Continuum tantummodo numerari*, &c.] De tempore assignato quod debeat esse continuum, vide Tiraq. *de retractu lig.* §.1. *gloss.*11. *num.*21. Anton. Gom.*tom.3. var. cap.1. num.3. col.2. & cap.8. num.2.* Cald. Pereira. *de resolut. emphyt. cap.*13.*num.*3.

10 *Ex die ex quo annus vtilis currebat*, &c.] Olim namque erat annus vtilis, vt *in l. interdum. ff. de minor.* hodie est quadriennium continuum. Sfort. Odd. *d. part.1. q.1. num.* 18. vbi *num.*19. rationem huius mutationis, assignat, quia propter diuersum morem & stylum feriarum iste annus vtilis alicubi forte longior, alicubi verò breuior. Et annum cùm dicunt Iureconsulti, ferè vtilem accipiunt, hoc est, qui ex diebus 365. vtilibus constat, ita Gouean. *lection. iuris var. lib.1. cap.*10.

11 *Ad interponendam contestationem, finiendámque litem.*] Vsus & praxis contra dispositionem huius text. obseruat quòd hoc quadriennium solùm datur & assignatur ad inchoandam litem super restitutione, non verò ad illam finiendam, vt obseruarunt Morl. *d. tit.5. in prælud. num.*16. Reboff. *tom.2. ad leges Galliæ tit. de restit. art.2. gloss.1. num.4. cum seqq.* vbi eleganter adnotauit huius. l. litteram aliter legendam esse in hunc modum, *Temporis continuatio obseruetur ad interponendam contestationem, inchoandamque litem.* optimè Cald. Pereira *in dict. verbo infra legitimum, num.*1. vbi *prope fin.* aduertit rectiùs dici posse litteram huius text. corruptam esse, & legendum, *faciendámque litem*, non *finiendam*, neque id est alienum ab oratione huius l. nam cùm Iustinianus ius antiquum corrigens (quo annus vtilis concedebatur ad implorandam restitutionem) quadriennium concederet numerandum ab eo die, & tempore, quo annus ille numerabatur, ideo quemadmodum ille annus secundùm ius vetus erat minori concessus ad inchoandam litem non finiendam, ita etiam quadriennium debet ad illam initiandam esse concessum, vt sapiat naturam eius, in cuius locum fuit subrogatus. quidquid dicat Sfort. Odd. *d. part.1. q* 19. *à num.*93.

12 *Vel alijs legitimis causis*, &c.] Nota iudicem posse ex rationabili causa restitutionem in integrum post quadriennium concedere, de quo vide Menchac. *illustr. quæst. lib.1. q.31. num.*25. Sfort. Odd. *d. p.1. q.19. ex num.* 82. vbi *num.*83. aduertit regulam certam tradi non posse ad ostendendum quæ dicatur iusta causa ex qua moueri debeat iudex, quia arbitrio eius committi debet, sed tamen dici potest quòd quoties apparebit iudici quòd læsus iusto impedimento detentus non potuit restitutionem in integrum petere, vel expedire infra quadriennium, concedit eidem etiam post quadriennium, per *l. non enim, ff. ex quibus causis maior.* huiusmodi autem impedimentorum sunt infirmitas, absentia, furor, paupertas, &c.

In gloss. *Superuacuam.* Magistralem diuisionem 13
temporis vtilis, & continui, quam facit hæc gloss.
tradunt Bart. *in tractat. de tempore vtili & continuo,*
cap.3. sub num.7. Sfort. Odd. *d. part.1. q.19. art.3. ex*
*num.*13.

In gloss. *Illuxerit.* ibi, *& hoc si in minori ætate con-* 14
tingit læsio, &c. Probat hæc gloss. quòd quadrien-
nium non incipit currere nisi a die completæ læsio-
nis, & præscriptionis, vt per Maurit. *de in integ. re-*
*stitut. cap.*44. de cuius tamen articuli veritate vide
Sfort. Odd. *d. p.1. q.20. art.2. ex num.*15.

In gloss. *Continuatio.* ibi, *hoc si hic absint maior* 15
lædatur tanto tempore, &c. Probat hæc gloss. quòd
restitutio intra totum quadriennium semper peti
potest, etiamsi læsio sit in minori spatio temporis,
vt per Tiraq. *de retractu lig.* §.35. *gloss.2. num.*12. &
13. Balb. *de præscript. p.6. num.*27 & 28. Afflict. *q.*175.
num.2. & 3. Contrarium tamen, immo quando mi- 16
nor petit restitutionem aduersùs temporis lapsum
minorem quadriennio, debere peti restitutionem
infra tantum tempus, quantum est lapsum. [illegible]
quæ læsus, vt per Bernard. *reg.*653. *fallent.9.* Capell.
Tholos. *decis.*178. *n.2.* Maurit. *cap.*42. Redoan. *de rebus*
Ecclesiæ non alienan. quæst. de restit. in integ. §.1. *num.*1.
Anton. Gom. *dict. tom.2. cap.*13. *post n.7. vers. quod in-*
tellige, Vestr. *in praxi Romanæ Curiæ, lib.8. cap.9.* [illegible]
Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo infra legitimum,*
*num.*8. Surd. *decis.*236. *num.*2. Sfort. Odd. *dict. p.1. q.*19.
*art.4. num.*39. vbi *num.*40. distinguit.

In gloss. *Excipiatur.* ibi, *item excipitur tempus,* 17
quo impeditur agere, &c Notatur ad hoc quòd quan-
do minor impeditus aduersarij, vel iudicis facto non
potuit liti finem imponere infra illud quadriennij
tempus, tunc illud non currit, vt per Donell. *com-*
*ment. iuris ciuilis lib.*21. *cap.*10. §. *pen.* Sfort. Odd. *d.*
*part.1. q.20. num.*54. Cald. Pereira *d. verbo infra legiti-*
*mum, num.*2.

Quibus ex causis maiores in integrum restituantur.

Tit. LIV.

Maiores restituuntur, non solùm propter Reipubl. causâ absentiam, de qua suprà, sed etiam propter alias causas hîc narratas.

De materia tituli vide Cuiac. Pac. & VVesemb. Bonacos Fichard. Soar. & alios *tom.1. commun. opin. lib.3. tit.25.* Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restitut. part.1 quæst.27. cum tribus seqq.*

L. Si propter. I.

Imp. Antoninus A. *Æmiliano.*

Legatis indefensis, & condemnatis succurritur 1
per restitutionem in integrum. Colligunt ex
Ordin.

Ordin. Bart. Salicet. Bald. Castr. Iacob. de S. Georgio, Sebast. Naeui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan.* 10. *tit.* 23. *part.* 3. *vbi gloss.* 5. Cuiac. *lib.* 20. *obseru.* 14. Maurit. *de in integrum restitut. cap.* 421. Sfort. Odd. *in simili tract. part.* 1. *quaest.* 6. *art.* 10. *num.* 33.

S V M M A R I V M.

1 *Impedimentum carceris prodest laeso per sententiam ad petendam restitutionem in integrum, & num. 2. limita vt n. 3. & 5. amplia vt n. 4.*

6. *Restitutionem in integrum petens, & ad eam consequendam impedimentum allegans, illud probare debet. limita vt num. 7.*

L. Si idcirco. II.

Idem A. Dionysio.

1 IMpedimentum carceris prodest laeso per sententiam ad petendam restitutionem in integrum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Bart. *in tract. de carcerib. num.* 7. Gig. *de pensionib. q.* 35. *num.* 4. Flamin. Paris. *de resignat. beneficior.*
3 *lib.* 11. *q.* 13. *num.* 122. vbi *num.* 123. limitat nisi fuisset carceratus ob delictum, latè Sfort. Odd. *in suo tract. de in integrum restitut. p.* 1. *q.* 7. *art.* 5. *à num.* 28. vbi *num.* 29. ait procedere non solùm si detineatur intra clausulam & carcerum moenia, sed etiamsi sub
4 fideiussoribus dumtaxat, & *num.* 38. extendit etiamsi quis nullo alio impedimento detinetur quàm iuramento, videlicet quia iurauit non recedere de loco, nam & iste dicitur vinculis detentus, & *à n.* 40.
5 limitat in carceribus crimine falsi, vel nisi ista carceratio publica cum dolo fieret ab ipso magistratu, & ex consensu ipsius carcerati vt aduersarium eluderet, & quando quis ob delictum suum carceratus fuisset.

6 *Idque in veritate esse Praesidi prouinciae probaueris.*] Notatur ad hoc quòd restitutionem in integrum petens, & ad eam consequendam impedimentum allegans, illud debet probare, vt per Mascard. *de probat. conclus.* 1275. alias 1281. *ex n.* 1. vbi *n.* 4. aduertit non satis esse impedimentum in libello allegare, nisi postquam allegatum fuerit, offerat actor se idem probaturum, & *num.* 10. firmat quòd regulariter ab ipso allegante sit impedimentum plenè probandum, latè Sfort. Odd. *in tract. de in integrum restit.*
7 *part.* 1. *q.* 38. *art.* 1. *ex n.* 1. vbi *n.* 10. *cum seqq.* limitat diuersis modis, & praecipuè si impedimentum fuit notorium, videlicet belli, pestis, transitus exercitus hostilis, vel processit à iudice, & *art.* 2. *ex n.* 23. disputat an sufficiat simpliciter probare impedimenta & causas huius restitutionis, an verò requiratur etiam probatio qualitatis ipsius impedimenti, & *art.* 3. *ex n.* 32. quaerit an plenè, vel semiplenè praedicta probari debeant.

S V M M A R I V M.

1 *Maioribus in contractibus bonae fidei enormiter laesis iudex imploratus ex officio subuenit, & numer. 2.*

3 *Laesio enormis an sit iusta causa restitutionis etiam ipsis maioribus.*

L. In contractibus. III.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Proculo decurioni.*

MAioribus in contractibus bonae fidei enormiter laesis iudex imploratus ex officio subuenit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *supr. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Anton. Gom. *var. tom.* 2. *cap* 2. *n.* 22. *vers. item adde prosequendo*, Pinel. *in l.* 2. *de rescind. vendit. p.* 1. *cap.* 1. *num.* 29 vbi reprobat eorum sententiam, qui variantes circa intellectum illius *l.* 2. applicant huius legis remedium, quod est restitutionis, vt constat ex illis verbis, *causa cognita*, & deinde ex aliis, ibi, *officio iudicis*, cùm in casu *d. l.* 2. resoluant communiter Doctores actionem ex contractu dari, latè Sfort. Odd. *in tract. de in integr. restit. p.* 1. *q.* 14. *art.* 6. *ex num.* 49. vbi disputat an enormis laesio sit iusta causa restitutionis etiam ipsis maioribus, & postquam hinc inde contrarias retulit sententias, tandem sic distinguit: Aut laesio est vltra dimidiam, & tunc ex clausula generali, *si qua mihi*, &c. dabitur restitutio ad libitum ipsius laesi si magis ei expediat quàm remedium *d. l.* 2. *de rescind. vendit.* & multo magis si aliqua de causa cessaret in tali casu remedium eiusdem l. Aut laesio est infra dimidiam, & tunc putat regulariter non dari restitutionem maioribus ex hoc capite, ea ratione potissimum, quia non datur restitutio minoribus aduersus contractus nisi enormiter in eis laesi fuerint, adeò quòd laesio mediocris non sufficiat eis ad restitutionem obtinendam, ergo fatetur quòd si in hoc constituenda est differentia aliqua inter eos, propter hanc laesionem solam non detur maioribus restitutio, nisi concurreret aliqua alia iusta causa aequitatis concedendi restitutioné istam, putà si mulier in contractu laesa enormiter fuisset, vel rusticus, vel miles, aut alius in summa, in quo facilius praesumatur fragilitas consilij, quàm in caeteris hominibus, & *num.* 53. ad hunc text. respondet quòd loquitur quando laesio est enormissima vltra dimidiam, & secundùm ea tempora, quibus non erat adhuc introductum remedium *dict. l.* 2 & iniquum videbatur Imperatoribus non succurrere etiam maioribus in tali casu. 2 3

S V M M A R I V M.

1 *Respublica ad instar minoris gaudet beneficio restitutionis, & num. 2. amplia vt num. 3.*

4 *Fisco, vel Principi an detur restitutio ex iure minorum sicut datur Republicae.*

5 *Minor & Ecclesia aequiparantur, parique passu ambulant.*

L. Respublica. IV.

Idem AA. Prisciano.

REspublica ad instar minoris restitutionis beneficio gaudet. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.* 1

Aduerte & collige ex hoc text. Rempublicam minorum iure vti solere, ideòque auxilium restitutionis 2

tionis implorare posse, & licèt certum sit hanc legem loqui de re publica Romanorum, tamen Doctores communiter tenent ceteras quoque ciuitates eodem iure minorem frui. Vide *l. Hispan.* 10. *tit.* 19. *part.* 6. Cæpol. *caut.* 139. Afflict. *in præl.ud. constitut. q.* 5. *à princip.* Marant. *de ordine iudic.* 3. *p. sexta partis actu* 2. *num.* 97. Roland. *cons.* 90. *num.* 27. *lib.* 1. Alphan. *collect.* 650. Rebuff. *in l. bona ciuitas, ff. de verbor. signif pag. mihi* 140. Boët. *decis.* 265. *num.* 1. Chærian. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 1. *tit.* 1. *de sacros. Eccles. num.* 25. *pag.* 148. Bellacomb. *lib.* 2. *tit.* 25. *num.* 12. *pag.* 148. Maurit. *de in integ. restitut. q.* 317. Menoch. *remed.* 15. *recuper. num.* 192. *& cons.* 2. *num.* 334. Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.* 1. §. 1. *num.* 18. Guttier. *practic. lib.* 1. *quæst.* 70. *num.* 1. latè Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restit. p.* 1. *q.* 3. *ex num.* 58. *vsque ad num.* 65. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo minoribus, num.* 61. *& quæst. forens. lib.* 2. *q.* 30. *num.* 15. Morl. *in emporio iuris ciuilis p.* 1. *tit.* 5. *in præl.ud. num.* 9 *vers. vndecimo*, Brunor. à Sole. *in locis communib. verbo Respublica.* 1. *& verbo minor* 1. Ceuall. *commun. contra commun. q.* 4. *num.* 1. Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo res, num.* 38. latè Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib.* 2. *titul. de in integ. restitut. resol.* 3. *à princip.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 8. *tit.* 13. *num.* 14. Castill. *controuers. lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 23.

3 Amplia primò in communitatibus, castris, & reliquis villis, quæ per administratores reguntur, has enim sicut ciuitates iure minori in integrum restitui resoluunt Mantit. *d. tract. cap.* 417. Roland. à Valle *cons* 90. *num.* 27. *lib.* 1. *& cons.* 68. *num.* 22. *lib.* 2. Marant. *d. num.* 97. Bettazol. *cons. ciuili* 41. *à num.* 38. *& cons.* 124. *num.* 19. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 158. *num.* 24. *&* 30. vbi concludit hanc restitutionem dari villis, seu castris tam paruis, quàm magnis, Sfort. Odd. *d. part.* 1. *q.* 3. *art.* 10. *ex num.* 66. vbi *num.* 71. limitat quando in huiusmodi paruis villis paucorum hominum non adsunt minores, vel pupilli, aut furiosi, seu aliæ huiusmodi personę restitutione dignæ, & *art.* 12. *à num.* 74. idem dicit de reliquis collegiis, licitis tamen, & approbatis, Alexand. Trentacinq. *d. resol.* 3. *num.* 3 vbi concludit ex ea ratione, quia etiam in parua ciuitate non reperitur consensus verus, sed fictus, cùm sint multi pupilli & infantes, qui non consentiunt, nec possunt consentire, quorum fauore castra, & villæ habent restitutionem, & *n.* 4. tenet restitutionem quæ competit ciuitati, castris, & villis competere ex clausula generali, *si qua mihi iusta causa esse videbitur*, quia vniuersitates reguntur per administratores, & ideo homines repræsentantes vniuersitatem ignorant quid per administratores fiat, & ratione huius ignorantiæ ex clausula generali competit in integrum restitutio. Et paulo infrà resoluit quòd ciuitates, villæ, & castra habent quadriennium ad petendam restitutionem in integrum, quæ incipit à die læsionis, quia non spectantur effici maiores; eo tamen casu etiam post quadriennium auditentur quando damnum esset eminentissimum, vel ex capite ignorantiæ restitutionem in integrum peterent.

4 An fisco, vel Principi detur restitutio ex hoc iure minorum sicut datur Reipublicæ? vide Maurit. *d. tract. cap.* 317. Gregor. Lop. *l.* 3. *verbo Del Rey tit.* 1. *part.* 5. Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.* 3. § 1. *numer.* 18. Morl. *d. tit.* 5. *in præl.ud. num.* 9. *vers. duodecimo*, D. Barbos. *in l. si mora, num.* 61. *ff. soluto matrim* Cald. Pereira *quæst. forens. lib.* 2. *quæst.* 30. *numer.* 16. latè Sfort. Odd. *d. tract. q.* 3. *art.* 13. *&* 14. *à num.* 79. *vsque ad num.* 91.

5 In gloss. *Solet* 2. ibi, *sic & in Ecclesia cum Reip. parificetur.* Notatur ad hoc quòd minor & Ecclesia æquiparantur, parique passu ambulant, vt per Menchac. *controuers. vsufreq. p.* 2. *cap* 9. *per tot.* vbi 25. casus enumerat in quibus æquiparantur, & octo in quibus differunt, Sebast. Medices *in tract. de acquir. rerum domin. gloss.* 2. *part.* 3. *num.* 195. Emman. Costa *in cap. si pater.* 2. *part. verbo ipsis pauperibus, num.* 4. Cou. *var. lib.* 3. *cap.* 17. *num.* 4. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo minoribus, num.* 60. Morl. *d. tit.* 5. *in præl.ud. num.* 9. *vers. sexto*, Molin. *de Iustit. tractat.* 2. *disp.* 574. *num.* 1. *&* 2. latè metipsum *de locis communibus argumentorum iuris, loco* 72.

SVMMARIVM.

1 *Captus ab hostibus cum patre & matre, reuersus illis defunctis ibi, succedere, & bona vsucapione acquisita vindicare per vtilem rescissoriam potest.*

2 *Absens captiuitatis causa an & quando in integrum possit restitui.*

3 *Iudicium rescindens, & rescissorium, remissiuè.*

L. Si ab hostibus. V. & vlt.

Iidem AA. Liciniano.

CAptus ab hostibus cum patre & matre reuer- 1
sus illis defunctis ibi, succedere, & bona vsucapione acquisita vindicare per vtilem rescissoriam potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.* & post omnes Giphan. *tom.* 1. *pag.* 114. & repetitionem super hanc leg. edidit Petrus de Bellapertica.

An & quando absens captiuitatis causa in inte- 2
grum possit restitui? vide Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restitut. p.* 1. *q* 7. *à num.* 44.

Exemplo vtilis actionis, &c.] De iudicio rescin- 3
dente, & rescissorio, vide Sfort. Odd. *d. part.* 1. *q.* 3. *art.* 1. *cum seqq.* Morl. *in emporio iuris ciuilis p.* 1. *tit.* 5. *in præl.ud. num.* 5.

De alienatione iudicij mutandi causa facta.

TIT. LV.

VLTIMA restitutionis causa est, alienatio iudicij mutandi causa facta.

De materia tituli vide Cuiac. Pac. & VVesemb. Adrian. Puluæ. *in speciali tractat. hac de re edito.*

SVMMARIVM.

1 *Alienatione iudicij mutandi causa facta possessor potest conueniri rei vendicatione, quam parit possessio, & num.* 4.

2 *Alienans iudicij mutandi causa conuenitur actione prætoria ad interesse, & num.* 3.

L. Cùm

L. Cùm rem. Vnic.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Attalo.*

1 FActa alienatione mutandi iudicij causa possessor potest conueniri rei vendicatione, quam
2 possessio parit. Alienans causa mutandi indicij conuenitur actione prætoria ad interesse. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Castr. Aloys. Leo, Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

3 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 30. tit. 2. part. 3. vbi gloss. 3.* Ias. *in §. 1. num. 60. & 78. in §. actionum, num. 195. Instit. de actionib.* Corras. *lib. 6. miscel. cap. 5.* Cuiac. *lib. 17. obseru. 6.* Neguzant. *de pignorib. p. 3. membr. 2. num. 10. limit. 1.* Adrian. Pulux. *ad edictum de alienat. iudicij mutandi causa facta, per tot.* & præcipuè *cap. 2. in med.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 20. cap. 3. col. 1.* latè pro intellectu Nicol. Bellon. *supputationum iuris lib. 1. cap. 19.* vbi colligit ex hac l. quòd possessio parit actionem in rem, & ideo requiritur quòd aduersarius possideat, vel quasi, ad hoc vt rei vendicatio habeat locum, & addit ipse Bellon. quòd etiam concurrere debet dominium ex parte agentis.

De receptis arbitris.

TIT. LVI.

HVc vsque dictum est de ius dicentibus, nunc dicitur de arbitris, non à ius dicente datis, nec iussu iudicis constitutis, sed libera partium voluntate electis.

De materia tituli vide Cuiac. Pac. & VVesemb. & ex professo de arbitris, Lanfranc. de Oriano *tom. 3. tractat. Doctor. part. 1. fol. 206.* de arbitris & arbitrantibus. Baptist. de S. Blasio *eod tom. 3. p. 1. fol. 296.* Petr. Iacob. à Montepessulano *eod. tom. 3. part. 1. fol. 308.* de arbitris, & compromissis, Ioan. Bapt. Perusin. *eod. tom. 3. part. 1. fol. 224.* Rebuff. *ad leges Galliæ tom. 3. sub. tit. de arbitris*, Matant. *de ordine iudic. part. 4. dist. 14.* Donel. *comment. iuris ciuilis lib. 28. cap. 10.* Corras. *lib. 4. miscel. cap. 18.* Camill. Bortel. *in speciali tract. de compromissis, & in summa decis. tom. 1. tit. 63.* de compromissis, arbitris, &c. Petr. Gregor. *syntagm. iuris tom. 2. lib. 47. cap. 39.* de arbitris, & compromissat. Alex. Trentacinq. *variarum resolut. lib. 2. tit. de arbitris.* Arimin. Tepat. *var. sentent. tit. 85.* de arbitris, arbitratoribus, & laudo, Iacob. Cancer. *var. resolut. lib. 1. cap. 21.* de arbitris, & arbitratoribus. Molin. *de Iustit. tom. 6. tractat. 5. à disput. 30. vsque ad 45.*

SVMMARIVM.

1 *à Sententia arbitri, in quem partes sub pœna compromiserunt, illicita est appellatio, & num. 1. limita vt num. 3. 4. & 5.*

6 *ex Sententia arbitri non oritur actio. limita vt numero 7.*

L. Ex sententia. I.

Imp. ANTONINVS A. *Nepotianæ.*

A Sententia arbitri in quem partes sub pœna 1 compromiserunt, illicita est appellatio. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Castr. Aloys. Leo, Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desu- 2 munt *l. fin. tit. 4. p. 3 vbi gloss. 1.* Socin. *regul. 17.* Couar. *lib. 1. var. c. 11. à princip.* Roman. *cons. 400. incip. Quæritur, num. 1.* Ludou. Vital. *lib. 6. var. lect. cap. 6.* Brunor. à Sole *in locis communib. verbo arbiter. 1.* Guttier. *in l. nemo potest. ff. de legat. 1. num. 417. cum seqq.* Guttier. *in repet. l. nemo potest, num. 418. cum seqq.* Kirchou. *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 26. num. 3. & 4.* latè Camill. Borrell. *in summ. decis. tom. 1. tit. 63. n. 253. cum multis seqq.* Sfort. Odd. *de in integr. restitut. p. 2. quæst. 72. num. 44.* Doar. Cald. Pereira *variar. lect. lib. 4. cap. 1. num. 13. vers. huic sententia.* Molin. *de Iustit. tom. 6. tract. 5. disp. 35. num. 4. & tom. 5. vers. ad legem*, Cancer. *var. resolut. lib. 1. cap. 21. à num. 5.* latè Sigism. Scacc. *de appell. quæst. 17. limit. 13. ex n. 1. & limit. 14.* idem resoluit in sententia, seu arbitramento arbitratoris, quia ab eo non datur appellatio, sed tantùm reductio ad arbitrium boni viri, non obstante quòd sit renuntiatum huiusmodi reductioni.

Limita primò principalem text. conclusionem 3 quoties ex compromisso resultat actio ad standum sententiæ arbitri, seu vt executioni mandetur, vel vi ipsius compromissi, vt quia de iure ciuili communi vallatum fuit stipulatione, vel quia statuto loci mandati sententia præcipitur executioni, tunc admittanda est appellatio à sententia arbitri, seu arbitratori, aut potiùs reclamatio vt reuideatur atque examinetur per iudicem ordinarium num æqua sit, compertóque quòd illa æqua non est, vel illā omnino rescindat, ac reuocet si omnino iniqua reperta sit, vel illi moderamen adhibeat, eámque ad æqualitatem redueat, si ex parte solùm iniusta comperiatur. Ita Molin. *tom. 6. tract. 5. disp. 35. sub. num. 5.* vbi respondet textum *in præsenti* in dicta principali conclusione loqui quando lata sententia non resultat, nec conceditur actio de eodem iure ciuili communi, quia compromissum pacto nudo fuit celebratum, eo quòd hic text. rationem reddit quare ab ea sententia appellatio non admittatur, dicens quia neque ex tali sententia actio rei iudicatæ competit, eáque de causa pœna compromisso à partibus inuicem promittitur si sententiæ non stent, vt metu eius pœnæ ab ea sententia non recedatur.

De iure Lusitano per Ordin. Regiam *lib. 3. tit. 16.* statutum est quòd licèt partes compromisso sub certa pœna se obligauerint sententiæ stare, & sub pœna ab illa non appellare, & quòd quamuis pœnam soluerent, sententiæ nihilominus staretur, potest pars, quæ ea sententia grauatam se senserit, his omnibus nihil impedientibus, ab ea sententia appellare, neque idcirco pœnam incurrit: atque si arbitri eam appellationem illi denegauerint, iudices ordinarij compellunt, eam illi concedere. Si tamen iudices ad quos fuerit appellatum, sententiam arbitrorum confirmauerint, tunc qui sententiæ arbitrorum non paruit, sed ab ea appellauit, soluet parti, in cuius fauorem sententia fuerat lata, pœnam, si quæ in compromisso fuerat ei apposita, qui arbitrorum sententiæ non pareret, quandoquidem sub ea pœna se obligauerat ei sententiæ non con-

trauenire: atque compertum est malè ab ea appellasse, illíque male contrauenisse, iudicibus appellationis approbantibus ac confirmantibus arbitrorum sententiam De iure autem Hispaniæ per *l.4. tit.21. lib.4. nouæ Recopilat.* sententiæ latæ per iudices arbitros mandantur exequutioni statim ac latę sunt, esto reclamentur ac petantur reduci ad æqualitatem ad arbitrium prudentis viri, ídque siue pœna reclamanti in compromisso fuerit apposita, siue non.

4 Limita secundò vt non procedat in arbitro electo ex necessitate statuti, qui dicitur arbiter necessarius, quia sententia eius dicitur propriè sententia, & ab ea appellatur, ita Sigism. Scacc. *d.q.17. lim.13. n.3.*

5 Limita tertiò arbitro electo ex dispositione iuris communis, quia ab ea sententia potest appellari, vt per Socin *d. regul 17. fallent.3.* Marant. *de ordine iudic. part.6. actu 2 princip. in verbo & quandoque appellatur, num.272.* Camill. Borrel. *d. tit.63. à n.254.* Sigism. Scacc. *d. limit.13. num.5.* vbi *num.6.* contra Socin. restringit hanc limitationem vt non procedat in tertio arbitro, qui eligitur inter alios duos discordantes, nam etsi eligatur ex necessitate & dispositione iuris communis, tamen ab eius sententia non potest appellari si compromissum sit voluntarium, & *numeris seqq* diuersis modis limitat.

6 *Quia nec iudicati actio inde præstari potest.*] Notatur ad hoc quòd regulariter ex sententia arbitri non oritur actio, vt per *l. Hispan.17. tit.23. part.3* Menchac. *de success. creat. §.10. num.3.* Cancer. *variarum resolut. lib.1. cap.21. num.5.* vbi *num.10.* addit quòd si per statutum prouideretur vt arbitrorum sententiæ mandarentur executioni, producerent actionem condemnatoriæ, & exceptionem si essent absolutoriæ, & *num.30.* tenet sententias arbitrorum iuris producere actionem, vel exceptionem, cùm habeant à lege iurisdictionem, latè Guttier. *in l. nemo potest, ff.*

7 *de legat.1 num.417.* vbi *num.419.* limitationes duas adducit, quando scilicet compromissum factum est sine pæna, & sententia arbitri est homologata expressè (hoc est, approbata per partes, cui se subscripserunt) item & quando tacitè, scilicet per lapsum decem dierum.

L. Si contra. II.

Imppp. CARVS, CARIN. & NVMERIAN. AAA. *Clementi.*

1 Contumax in non comparendo coram arbitro incidit in pœnam compromissi. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. sup. hoc tit.*

2 Vide Cancer. *variar. resolut. lib.1. cap.21. nam.5.* vbi quòd compromisso metu pœnę paretur, quando illi pæna esset adiecta, & Molin. *de iust. tom.6. tract.5. disp.34. num.10.* vbi addit rationem cur ita partes arbitrorum præceptis parere teneantur, quoniam in compromisso solet exprimi quòd stabitur arbitrio & sententiæ arbitrorum, & quòd compromittentes parebunt præceptis eorum quoad necessaria ad causæ expeditionem, vt traditur *in l. Hispan.13. tit.4. part.3.* ibi, *e sobre todo deuen prometer de guardar y de obedecer*, &c.

L. Arbitrorum. III.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Petroniæ.*

1 Exceptio de dolo opponitur contra pœnam ex compromisso debitam. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1 num.1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit *l. Hispan.34 vers. otro sy dezimos, tit.4. part.3.* vbi *gloss.3.* 2

SVMMARIVM.

1 *Compromissa quoad iudicem hodie non fiunt mediante iuramento. intellige vt num.2.*

3 *Lex secularis circa iuramentum præstandum potest se intromittere, scil. prohibendo ne illud interponatur, & imponendo pœnas iuranti.*

4 *in Compromisso facto in arbitros, hoc tacitè inest vt soluta pœna recedere liceat à iudicatis.*

AVTH. Decernit.

Compromissa quoad iudicem hodie non fiunt mediante iuramento Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. sup. hoc tit.* 1

Vide Boër. *decis.284. num.26.* vbi ait conclusionē ex text. desumptam quòd hodie non fiunt arbitria cum iuramento, esse intelligendā in sacramento per arbitrum non præstando, & non profecto de sacramento partium; licet enim interuenire non debeat, tamen si interueniat per partes præstitum erit seruandum, Marant. *de ordine iudic. part.6. actu 2.* & quandoque appellatur, *num.26.* vbi cum Bald. *in præsenti*, ait quòd de iure ciuili ex compromisso iurato non datur actio, nam cùm iuramentum sit reprobatum à iure ciuili, non videtur quòd in foro seculari vbi illud seruare, possit iuramentum improbatum portare clausulam, *rat. iuramente facto*, & sic producere actionem: nam licèt quoad obseruantiam ipsius iuramenti standú sit iur. Canonico in vtroque foro ne iurans incidat in periurium tamen ad inducendum alium effectum, scilicet actionem quæ ad hoc prodita fuit de iure ciuili non est absonum dicere quòd quoad hoc vnumquodque ius seruetur in foro suo. Sed contrarium, immo quòd ex compromisso iurato oriatur actio in vtroque foro, seculari & Canonico, defendit Guttier. *de iuram. confirm. part.3. cap.14. num.3.* probans quòd per iuramentum efficitur præcisum compromissum, cùm iuramentum etiam de iure ciuili obliget præcise ad factum, & *num.4.* multipliciter respondet ad text. *in præsenti*, primò quòd ille caret spiritu, corrigitur iure Canonico, & est iniquus, secundò quòd non annullat iuramentum, quia nec annullare posset cùm non sit de foro temporali; tertiò quòd tantùm prohibet fieri compromissum, in quo apponatur iuramentum: si igitur apponatur contra prohibitionem huius text. non datur ex eo actio, quæ a lege Codicis præcedente olim dabatur, valebit tamen iuramentum de iure Canonico, & seruandum erit in vtroque foro tam officio iudicis, quàm per viam actionis vitæ ex ipso iuramento & compromisso iureiurando confirmatu, & *num.26.* aduertit per *l. Hispan.12. tit.1. lib.4. nouæ Recop.* statutum esse quòd hic text. est hodie correptus.

Notatur ad hoc quòd lex secularis circa iuramentum præstandum potest se intromittere, scilicet prohibendo ne illud interponatur, & imponendo pœnas iuranti, vt per Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum & uxor. §.47. num.10. & in cap. per vestras, eod. tit. notab.6. §.12. n.30.* Couar. *in cap. quamuis pactum, part.1 §.3. n.8.* D. Barbos. *in l.1. ff. solut. matr. part.1. num.72.* 3

Quæ præstita liceat à iudicatis discedere.] Notatur 4

tatur ad hoc quòd tacitè hoc inest in compromisso facto in arbitros, vt soluta pœna recedere liceat à iudicatis, vt per Gregor. Lop. l. *vlt. gloss. 2. in verbo peche la pena tit. 4. part. 4.*

S V M M A R I V M.

1 *Sententia arbitri iurantis se litem diremptur um standum est.*

2 *Compromissum in arbitros iuramento firmatum obligat partes ad parendum sententia arbitri. de iuramento vbi non constat per scripturam, licèt altera pars, vel arbiter asserat esse iuratum, ei non creditur, num. 3.*

4 *Subscribens sententia arbitrorum, ad implementum & obseruantiam illius tenetur.*

5 *Formula verborum subtiles & nimis onerose in iudicijs, arbitrijs & stipulationibus sunt abolitæ.*

6 *Compromissum iuramento confirmatum quas vires habeat, remissiuè.*

L. Ne in arbitris. IV.

Imp. IVSTINIANVS A. *Demosthen i P. P.*

1 SEntentiæ arbitri iurantis se litem dirempturum,
2 standum est, *in princip.* Compromissum in arbitros iuramento firmatum obligat partes ad paren-
3 dum sententiæ arbitri, *in vers. Sin autem.* Vbi de iuramento non constat per scripturam, licèt altera pars, vel arbiter asserat esse iuratum, ei non creditur, *in vers. Sin autem in scriptura.* Arbiter postposita iurisiurandi religionem malè iudicans Deum habet vlto-
4 rem, *in vers. sed contra.* Subscribens sententiæ arbitrorum, ad implementum & obseruantiam illius tene-
5 tur, *in vers. Si quis autem.* Subtiles & nimis onerosæ verborum formulæ in iudiciis, arbitris, & stipulationibus abolitæ sunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l 1. num. 1. supr. hoc tit.*

6 De compromissu iuramentó confirmato quas vires habeat, vide Camill. Borrel. *in tract. de compromis. §. 2. gloss 6. n 68. & §. 7. gloss. 2. num. 21. cum seqq. & §. 8. gloss. 1. à num. 7. & in sum. decis. tom. 1. tit. 63. num. 267. cum seqq.* Guttier. *de iuram. confirmat. p. 3. cap. 14. per tot.* Seraphin. *de priuil. iuram. priuileg. 98. num. 27.* Molin. *de Iustit. tom. 6. tract. 5. disput. 36. per tot.* & vide posita *in collect. ad auth. decernit, suprà hoc tit.*

S V M M A R I V M.

1 *ex Sententia arbitri pacto nudo, & sine pœna assumpti, approbata expresiè, vel tacitè oritur actio, & exceptio.*

2 *Subscriptio & consensus in laudo arbitrorum operantur à parte actoris, & rei obligationes.*

3 *ed Compromisorum stipulationibus, aut consensu partium firmatorum obseruantiam partes cogi possunt per locorum magistratus.*

4 *Compromissorum sententiam subscriptione partium non roboratum laudo publicato confirmatur per tacitum consensum partium intra decendium non reuocatum.*

5 *Partes vbi non stipulata sunt pœnam, ac sententias approbauerint, cursu decendij contrauenire laudo licitè possunt.*

6 *Compromissum in scripturam partium consensu redactum interruptionem temporis non minus ac res iudicata operatur.*

7 *Acta coram iudicibus compromisserijs fidem faciunt, & ad testimonium prosunt in iudicio ordinario.*

8 *Arbiter non potest exequi suam sententiam, nec executionem huiusmodi sententia arbitralis committi potest, sed est iudicij ordinarij, num. 9.*

11 *Sententia sequutà arbitri si partes in illam expresiè consentirent, se illi subscribendo, aut etiam tacitè consensissent, &c. ex tunc reo competere exceptio si pro ipso sententia esset lata, & actori actio in factum.*

11 *ad Sententiam arbitri exequendam forum rei conuenti inspiciendum est.*

12 *Dicta testium coram arbitrio receptorum probant in iudicio ordinario, aduersa parte non contradicente.*

13 *Calculus, pro sententia.*

L. Cùm antea. V.

Idem A. Iuliano P. P.

EX sententia arbitri pacto nudo, & sine pœna as- 1
sumpti approbata expresiè, vel tacitè oritur
actio & exceptio, *in princip.* Subscriptio, & consensus 2
in laudo arbitrorũ operantur à parte actoris & rei
obligatione, *in vers. Sin autem pro actore.* Ad com- 3
promissorum stipulationibus, aut consensu partium
firmatorum obseruantiam partes cogi possunt per
locorum magistratus, *in vers. Sed in hac.* Compro- 4
missorum sententia subscriptione partium non roboratur, laudo puplicato confirmatur per tacitum
partium consensum intra decendium non reuocatum, *in vers. Sin autem post sententiam.* Partes vbi 5
nõ stipulatæ sunt pœnam ac sententias approbauerint, cursu decendij contrauenire laudo licitè possunt, *in vers. Altera.* Compromissum in scriptu- 6
ram partium consensu redactum interruptionem
temporis non minus ac res iudicata operatur, *in
vers. Plenius.* Acta coram iudicibus compromissa- 7
riis fidem faciunt, & ad testimonium prosunt in
iudicio ordinario, *in vers. Ad hec generaliter.* Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Quatenus possit sententia eius executioni mandari, 8
&c. Notatur ad hoc quòd arbiter non potest exequi suam sententiam, vt per Morant. *de ordine iudic. part. 7. actu 3. & vlt. num. 5.* Cenall. *commun. contra
communes quest. 633. num. 13.* nec executio huiusmodi 9
sententiæ arbitralis committi potest, sed est iudicis ordinarij, & secundùm Cancer. *var. resolut. lib. 1. cap. 21. n. 16.* Rei scilicet, vt per Roland. à Valle *cons. 24. à num. 7. vol. 4.* Mynsing *cent. 3. obseru. 61.* Thesaur. *decis 14. n. 5. & 6.* Camill. Borrel. *in sum. decis. tom. 1. tit. 63. num. 298.*

Sin autem post sententiam, &c.] Notatur ad hoc 10
quòd si sequuta sententia arbitri partes in illam expresiè consentirent se illi subscribendo, aut etiam tacitè consensissent, quia videlicet intra decem dies postquam fuit lata, neque coram iudice arbitro, neque coram parte contraria dixerunt se nolle illi stare, ex tunc & reo competere exceptio si pro ipso sententia esset lata, & actori competeret actio in factum, ac perinde à iudice ordinario rei ea sententia mandaretur executioni, ac si à iudice ordinario, aut delegato fuisset lata, transirétque in rem iudicatam, ita *l. Hispan. vlt. tit. 4. part. 3. Ordin. Reg. Lusitan. lib. 3. tit. 16. §. 2.* Molin. *de Iustit. tom. 6. tra-*

ctat.5. disput. 34. *numer.* 5. Vide Marant. *de ordine indic.part.6.actu 2.quandoquoque appellatur, num.*125. vbi ait hanc l.loqui in arbitro qui habetur instar iudicis.

21 *Vel eius, cuius forum pars sequitur.*] Ergo ad exequendam arbitri sententiam non est inspiciendus locus arbitri, sed forum rei conuenti, vt per Morl. *emporio iuris ciuilis part* 1. *tit.*2.*q.*20. *num.*8. vbi *num.*9 ampliat non solùm inter iudices eiusdem fori, sed etiam diuersi.

22 *Vel attestatum posse*, &c.] Notatur ad hoc quòd dicta testium coram arbitro receptorum probant in iudicio ordinario aduersa parte non contradicente, vt per Orian. *de arbit.part. vlt. quæst.*31. Menuch. *consil.*366. *num.*14.& *consil.*367. *num.*11. Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib.*1 *concl.*103. *consid.*1. *num.*1.

13 In gloss. *Calculus*. ibi, *id est, sententia*. Ita Guid. Pancirol. *in thesauro var.lection.lib.*1.*cap.*77.

L. Sancimus mulieres. VI. & vlt.

Idem A. Ioanni P. P.

1 MVlier arbitri munus non gerit, item lauda mulierum nullo compromisso substinentur Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1. *n.*1.*sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hispan.*3.*tit.*7. *part.*3. Duen. *reg.*308. Conan. *comment.iuris ciuilis lib.*1. *cap.*8. *num* 4. Lanfranc. *de arbitr.p.*2. *num.*2. Baptist.*eod.tract.lib.*4. *cap.*12. Blanc. *de compromis. quæst.* 2. *num.* 34. Cuiac. *lib.* 12. *obseru.*23. Camill. Bortel. *de compromissis* §.2. *gloss.*4. *num.*12..*cum seqq.* vbi limitationes ad hanc l. congerit, D. Barbos.*in l. cum Prætor*, §. *vlt. num.*265. *ff. de iudic.* Molin. *de Iustit. tom.*6. *tract.*5. *disp.*39. *num* 4. Benedict. Ægid. *de priuileg. honestatis art.*2. *n.*4. Mastrill. *in tract.de magistratib. tom.*1.*lib.*2. *cap.* 4.*num.*2. Alia vide *in collect.ad cap.dilecti, de arbitris, in Decretalib.*

De satisdando.

TIT. LVII.

VM dictum sit de iudiciis Principis, ius dicentium, & arbitrorum compromissariorū, super est, vt dicatur de iudiciis propriè dictis, id est, iudicum padaneorum: hæc verò in sequentem librum reiiciuntur: interim in calce huius libri proponuntur quædam illorum iudiciorum præparatoria, quæ litigaturis præscribuntur, nempe vt satisdent, de quo *hic*, vt competente iudice contendant, & vt bonam fidem adhibeant, de quo *in duobus titulis seqq.*

De materia tit. vide Cuiac. Pac.& VVesembec. Ordinat. reg. Lusian. *lib.*3. *tit.*31. Valasc. *consil.*66. *à num.*14. Matienz. *l.*3. *gloss.*1.*tit* 16. *lib.*5. *nouæ Recop.* Cald.Pereira. *quæst.forens.lib.*1.*q.*21.

SVMMARIVM.

1 *Procurator actoris apud acta constitutus non tenetur satisdare, multo minus cautionem præstare de rato.*

2 *Mutatio Procuratoris non perimit instantiam, nec obest parti aduersæ.*

3 *Procurator defensurus absentem, ad instantiam partis tenetur satisdare.*

4 *Procurator rei cauebit in litis initio de iudicato soluendo.*

5 *Mandatum generale habens, cum clausul. ratihabitionis, non tenetur cauere de iudicato soluendo.*

6 *Procurator actoris constitutus apud acta non tenetur cauere de rato.*

7 *Procurator releuatur ab onere satisdandi quando fuit apud acta constitutus aduersario præsente.*

8 *contra Procuratorem si opponatur de defectu mandati, & ipse opponat idem contra Procuratorem rei, primo debet disceti de mandato Procuratoris rei.*

9 *Actor reconuentus tenetur præstare fideiussoriam cautionem de stando iuri, & soluendo iudicatum in causa reconuentionis.*

10 *Procuratorem litis apud acta constituenti, nec præsentia aduersarij, nec satisdatione opus est.*

11 *Procurator rei quamuis constituatur apud acta, satisdat de iudicato.*

12 *Procurator actoris in causa reconuentionis etiam satisdat.*

13 *Satisdatio requiritur, nisi Procurator sit releuatus.*

14 *Satisdatio necessaria quæ sit, & vbi danda sit ni possit facilè præstari vbi quis conuenitur, remissiuè.*

15 *Reuocatio Procuratoris iudici tantùm intimata, ignorante aduersario, postea gesta ipso iure reddit nulla.*

16 *Procuratoris reuocati & certiorati gesta quando iudex, vel aduersarius reuocationem ignorat, valent, ac domino præiudicant.*

17 *Mandatum probatur per litteras priuatas domini, missas ad iudicem, vel aduersarium.*

L. Non est. Vnic.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC.

PRocurator actoris apud acta constitutus satis- 1
dare non tenetur, multo minus de rato cautio-
nem præstare, *in princip.* Mutatio Procuratoris non 2
perimit instantiam, nec obest parti aduersæ, *in vers.*
Itaque etsi postea. Procurator absentem defensu- 3
rus ad instantiam patris satisdare tenetur, *in vers.*
Sin autem. Procurator rei cauebit in litis initio 4
de iudicato soluendo. Colligunt ex Ordin. Bart.
Salicet. Bald. Castrens. Aloys. Leo. Sebast. Na-
ui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concor-
dant.*

Vide Couar. *var lib.*1. *cap.*6. *num.*4. vbi quòd ha- 5
bens generale mandatum cum clausula ratihabitio-
nis, non tenetur cauere de iudicato soluendo, Gre-
gor. Lopez *ad l.*14. *gloss.*5. *verbo por quanto*, *tit.*5.
part 3. & *gloss.*6. *verbo abonda*, vbi quòd Procura- 6
tor actoris constitutus apud acta non tenetur ca-
uere de rato, quia non potest de eius mandato du-
bitari, secus si sit Procurator rei, Socin. *regul.*390.
& 391. Hippol. *sing.*228. Boër. *decis.*281. *num.*12. vbi 7
quòd Procurator releuator ab onere satisdandi quā-
do fuit apud acta constitutus aduersario præsente,
additque

additque quòd si opponatur contra Procuratorem
actoris de defectu mandati, & ipse opponat idem
contra Procuratorem rei, primò debet discuti de
mandato Procuratoris rei, Vincent.de Franch.*decis.*
9 311.*num.*1.vbi quòd actor reconuentus tenetur præ-
state fideiussoriam cautionem de stando iuri,& sol-
uendo iudicatum in causa reconuentionis, Donell.
*comment.iuris ciuilis lib.*18.*cap.*12.*col.*7. latè Christo-
10 ph.de Paz *ad leges styli l.*12. *à princip.* vbi dicit quòd
si quis apud acta litis Procuratorem constituat, ne-
que præsentia aduersarij, nec satisdatione est opus,
11 *num.*8. quòd Procurator rei quamuis constituatur
apud acta, satisdat de iudicato soluendo, & *num.*9.
12 quòd Procurator actoris in causa reconuentionis
13 etiam satisdat,& *num.*10.quòd satisdatio requiritur,
nisi Procurator releuatus sit.
14 De satisdatione necessaria quæ sit, & vbi danda
si non possit facilè præstari vbi quis conuenitur,vi-
de Stephan.Gratian. *discept.forens.tom.*2.*cap.*230.*n.*4.
cum seqq.
15 In gloss. *Noluerit.* Notatur ad hoc quòd reuoca-
tio Procuratoris iudici tantùm intimata ignorante
aduersario, postea gesta ipso iure reddit nulla;quia
iudex scienter ferret sententiam contra personam
non legitimam, vt per Benedict. Capt. *reg.*59.*n.*35.
Donat. à Fina *tom.*1. *commun. opinion. lib.* 2. *tit.* 8.
16 *de procuratorib. num.* 110. vbi *num.* 100. citato hoc
text. tenet quòd Procuratoris reuocati & certio-
rati gesta, quandiu iudex, vel aduersarius reuoca-
tionem ignorat, valent,& tenent, ac domino præ-
iudicant.
17 In gloss. *Præsentis.* ibi, *vel litteras*, &c. Nota-
tatur ad hoc quòd mandatum probatur per litteras
priuatas domini missas ad iudicem,vel aduersarium,
vt per Mascard. *de probat. conclus.*1006. aliàs 1009.
*num.*3.

De formulis, & impetrationibus sublatis.

Tit. LVIII.

VT litigantes competente iudicio contenderent,olim necesse erat actiones impetrare à Prætore, & vti formulâ ab eo præscripta. Vnde formula pro actione accipitur sæpe.

Vide Cuiac. Pac. & VVesemb. Alciat. *lib.*4. *dispunct.cap.fin.* Caluin.*in suo lexic. iuridico, verbo formula.* Petr.Gregor. *syntagm.iuris lib.*47.*cap* 6.*num.*6. Rhenar. Choppin. *de priuileg. rusticor. lib.*3. *cap.*1. *fol.*144. latè Vacon. à Vacuna *iuris ciuilis declarationum lib.*6.*declarat.*88.

L. Iuris I.

Imp. CONSTANT. A. MARCELINO *Præsidi Phœnicæ.*

1 SVperuacuæ famulæ sunt sublatæ. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Castr. Petr. Gilchen *tom.*1.*fol.*586 Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Tiraq. *de iure mariti gloss.*7.*num* 95. Couar. *in reg.possessor.part.*2. §.6. *num.*4. *vers. tertio*, Valasc. *de iure emphyt. q.*6. *num.*9. Petr. Gregor. *syntagm. iuris*

Barbos.Collect.in Cod.Tom.I.

*lib.*43 *cap.*2. *num* 9. vbi ait formulas agendi superstitiosas esse sublatas, potissimum hodie iure Pontificio, quo vtimur,vnde addit sufficere nudam intentionem agentis exponi iudici sine expressione nominis, actionis, *& lib* 47. *cap.*6.*num.*6.vbi dicit quòd olim etant formulæ agendi præscriptæ,& ordinatæ,à quibus discedi non licebat, & qui à syllaba conceptionis aberrabat,cadebat à causa: at iure huius text.quo vtimur,sublatę sunt omnes illæ verborum aucupationes, & agendi priscæ formulæ, D. Barbos. *in l. si debitori à num.*1.*ff. de iudic.* vbi refert quòd olim postquam actor eligebat qua formula actionis vellet agere, committebatur à Prætore causa certo iudici sub quadam verborum formula à qua neque iudex poterat recedere, neque partes aliquid mutare,vel variare,itaut qui caderet à syllaba,caderet etiam à causa.

SVMMARIVM.

1 *Actionem aptam rei & proposito negotio instituenti exceptio quoad formulam non opponenda. opponitur si non apta fuerit, n* 2.

3 *Libellus generalis & incertus minimè valiturus, remissiue.*

L. Nulli. II. & vlt.

Impp. THEOD. & VALENT. AA. *Hierio P.V.*

APtam rei & proposito negotio instituenti actionem exceptio quoad formulam non opponenda. 1
Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.*1. *n.*1.*suprà hoc tit.* & post omnes Petr. Gilchen. *tom.*1. *fol.*587.

Si aptam rei & proposito negotio, &c.] Ergo si non 2
apta fuerit, exceptio opponitur, de quo latè Vacon. à Vacuna *iuris ciuilis declarationum lib.*6. *declarat.*88 *num.*6.*cum seqq.* vbi ait hanc esse summam huius l. si formula est apta & consentanea negotio gesto, non opponitur exceptio non impetratæ actionis,& *num* 7. *in fine* pro comperto habendum asserit quòd si nomen alterius formulæ, quæ commercio gesto non est consentanea, adiiciatur formulæ propositæ, quæ apertè ex negotio & commercio gesto composita est, non vitiat, sed reiicitur, & agitur ex formula apta & negotio proposito competenti.

De libello generali & incerto minimè valituro, 3
vide latè Camill. Borrel. *in summ. decis. tom.*1. *tit.*49. *de libello ex num.* 65. *cum seqq.* vbi diuersis modis limitat, & intelligit, parentem meum *in remiss. ad Ordin. Reg. Lusitan. lib* 3. *tit.*20. §.5. *ex num.*4. vbi *num.*14.*cum seqq.* de libello agit inepto, & articulis impertinentibus.

De iureiurando propter calumniam dando.

Tit. LIX.

QVo magis adhibeatur à litigatoribus bona fides, iusiurandum de calumnia ab eis exigitur.

Vide Cuiac. Pac. & VVesembec. Francisc. Curtins de hoc tit. tractatum edidit *tom. 3. tractat. Doctor. part. 2. fol.* 130. & similitet alium nouè promulgauit Antonius del Re, Otdin. Reg. Lusitan. *lib. 3. tit. 43. l. Hispan. 23. cum seqq. tit. 11. part. 3.* Mathesil. *sing. 54.* Viui. Kitchou. Vezin. Suar. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 8. tit. 28. pag. 359. cum seqq* Marant. *de ordine iudic. part. 6. ad secundam iudicis partem de iuramento, pag. 359.* Petez *l. 1. verbo iuramento de calumnia, tit. 4. lib. 3. Ordinam.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.*
1 *24. cap. 3.* vbi Osvvald. Menchac. *vsufrequem. lib. 2. cap. 25. per tot.* Anton. Scap. *de iure non scripto lib. 3. cap. 49.* Pett. Gtegot. *syntagm. iuris tom. 2. lib 48 cap. 7. de iuram. calumnia.* Catdos. *in praxi iudicum, verbo iuramentum, num. 16. cum seqq.* Camill. Bottell. *in summ. decis. tom. 1. tit. 51. de iuram. calum.* Arimin. Tepat. *var. resolut. tom. 1. tit. 231. de iuram. calumnia, pag. 443.* Matth. Coler. *German. decis.* 117.

S V M M A R I V M.

1 *in Causis per probationes diuersas deducendis iuramentum calumnia requisitum prastandum est.*
2 *in Quastione nota seruis actor ad instantiam rei iurabit quod nec odio dominorum, multo minus seruorum quastionem mouet.*
3 *Iuramentum in qualibet lite prastandum, intellige vt num. 4. in principio litis ante illam contestatam prostari debet, num. 5. sufficit fieri in continenti parum post illam, num. 6.*

L. In omnibus causis. I.

Imp. IVSTINIANVS A. *Demostheni P.P.*

1 IN causis per probationes diuersas deducendis iuramentum calumniæ requisitum præstandum
2 est. Item in quæstione mota seruis actor ad instantiam rei iurabit quòd nec odio dominorum, multò minus seruorum quæstionem mouet. Colligunt ex Otdin. Bart. Salicet. Bald. Castr. Petr. Gilchen *tom. 1. fol.* 487. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.* & *tom. 7. repet.* Franciscus Curtius.

3 Vide *l. Hispan. 23. tit. 11. part. 3. in vers. & deuese fazer esta iura*, vbi quòd iuramentum calumniæ in qualibet lite præstandum, & *ibi* Gregor. Lopez *gloss. 3.* hunc textum citat. Anton. Gomez *variarum tom. 3. cap. 12. num. 5 vers. octauo, in fine*, vbi ait tex-
4 tum *in præsenti* intelligi debete in iuramento de calumnia tequisito pro fotma, & solemnitate iudicij respectu primi atticuli, quòd scilicet iuret se fouere iustam causam, & dolum, vel calumniam in lite non committere.

5 *Nisi priùs, qui eas exposcit*, &c.] Notatus ad hoc quòd iutamentum calumniæ in principio litis ante illam contestatam ptæstari debet, vt pet Camil. Botrell. *in sum. decis. tom. 1. tit. 51. num. 14.* vbi *num. seq.*
6 subdit quòd sufficit fieri in continenti patum post illam, nam dicitur fieri in tempore, quod fit patum post tempus.

AVTH. Hoc sacramentum.

1 VBi ab initio pattes iurarunt se calumnias vitaturas, specialitet hoc calumniæ iuramentum in processibus non præstandum, Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* & *tom. 7. repet.* Franciscus Curtius.

Notatut ad hoc quòd iutamentum calumniæ vi- 2
detut tepetitum in quolibet articulo, Donat. à Fina *commun. opin. tom. 1. lib. 2. tit. 27. n. 10.*

S V M M A R I V M.

1 *Litigantes, & horum patroni iuramentum calumnia per se, vel alios prastent in iudicio, item domi parte aduersa prasente.*
2 *Iuramentum calumnia in omnibus litibus prast..dum.* 3 *prastandum est lite contestata, num. 3.*
4 *in Litibus mouendis tenetur quis bonum finem cognoscere.*
5 *Tutores, curatores, aliique administratores iurabunt de calumnia secundùm credulitatem, aliis iuramentorum speciebus saluis manentibus, & num. 6.*
7 *Syndicus potest iurare de calumnia absque alio speciale mandato.*
8 *Pars iurare debens de calumnia potest petere tempus ad deliberandum quando est dubius, vel incertus de facto, super quo interrogatur. vel quando non potest esse instructa, vel factum, de quo pars interrogatur, esses antiquum, vel intricatum, num 9.*
10 *Pars per Procuratorem litigans iuramentum calumnia requisitum ab aduersario ob certa impedimenta in loco, vbi degit, prastare tenetur.*
11 *Domino absente potest Procurator habens speciale mandatum, calumnia iuramentum subire.*
12 *Coniunctus agens pro coniuncto potest iurare de calumnia sine mandato quod quidem speciale mandatum ad huiusmodi iuramentum prastandum sufficiens erit, licèt in eo expressa causa non sit, in qua iurandum est, num. 13.*
14 *Procurator non solùm cogitur ad iurandum nomine domini, sed etiam suo nomine.*
15 *Iuramentum calumnia pro publica vtilitate, litium minuendarum causa introductum ad instar doli futuri per partes non remittitur, & num. 16.*
17 *Iuramentum calumnia statuto tolli nō potest, nec consuetudine, num. 18. nec prascripto Principis, nisi expressis verbis deroget, num. 19.*
20 *Propter mandati dubium admissus, cum cautione rati, non releuat dominum à prastando iuramento calumnia.*
21 *Cautio rati firmat personam Procuratoris, praterquam quoad iuramentum calumnia.*
22 *Contumax in vno articulo, videtur esse contumax in qualitate coharenti articulo.*
23 *Actor recusans delatum iuramentum calumnia, actione cadit: reus autem recusans habetur pro confesso, & num. 24.*
25 *Pars qua compelleretur ad iurandum de calumnia, si peteret processus copiam, compelli non posset illa non concessa.*
26 *Iudex potest ex officio in quacunque parte iudicij repellere agentem sine actione.*
27 *Confessio intelligitur cum qualitatibus in libello contentis.*

L. Cùm & iudices. II.

Idém A. Ioanni P. P.

LItigantes & horum pattoni iutamentum ca- 1
lumniæ requisitum pet se, vel alios præstant in

in iudicio, item domi aduersa parte præsente. Colligunt ex Ordio. Doctores citati *ad l.1. n.1. sup. hoc tit.* & *tom.7. repet* Franciscus Curtius.

2 *In omnibus litibus*, &c.] Notatur ad hoc quòd iuramentum calumniæ in omnibus litibus præstandum, vt per *l. Hispan. 23. vers. e deuese, titul. 11. part. 3.*

3 *Nisi post narrationem & responsionem*, &c.] Notatur ad hoc quòd iuramentum calumniæ lite contestata præstandum est, vt per Ordinat. Reg. Lusitan. *lib. 3. tit. 43. in princip. l. Hispan. 23. tit. 11. part 3.* Marant. *de ordine iudic. p.6. ad eundam iudicii partem, num. 1.* Boër. *decis. 243. num. 1.* Ronchegal *in rub. ff. de duobus reis, num. 7.* Pereg. *l. 1. tit 4. lib. 3. Ordin. pag. 547.* Mascard. *de proba. conclus. 4 4.* Donell. *commeat. iuris ciuilis lib. 24. cap 3.* Seraphin *de priuileg. iuram. priuil. 12. num. 2.* Anton. Del Re *de iuram. calumn. cap. 1. num. 19.* Bernard Græzæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib. 1. concl. 83. num 1.* intelligendo de vera litis contestatione, secundùm Gam *Lusit. decis. 147. num. 3.* Et sufficit fieri incontinenti parum post illam, vt resoluit Camill. Borrel. *in summ. decis. tom. 1. tit. 51. num 14.* dicitur enim fieri in tempore quod fit parum post tempus, *l. lecta, ff si certum petatur.* Tiraq *de retractu conuent. 9. t. gloss. 5. num. 2.* Coler. *Germania decis. 117 n. 1.*

4 In gloss. *Instantia.* Notatur ad hoc quòd in litibus mouendis tenetur quis bonam fidem agnoscere, vt per Surd. *de aliment. tit. 9 q. 42. num. 31.*

§ Quod obseruari.

5 Tutores, curatores, aliique administratores iurabunt de calumnia secundùm credulitatem. aliis iuramentorum speciebus saluis manentibus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* & *tom. 7. repet* Franciscus Curtius.

6 Hanc eandem conclusionem ex *hoc text. & cap. fin. de iuram. calum. in Decretalib.* desumunt Socin. *reg. 209.* Scap. *de iure non scripto lib. 1. cap. 15. num 2.* Cou. *lib. 1. var. cap. 6. in fine.* Fichar. *commun. opin. lib. 2. tit. fin. a t3. pag. 360.* vbi Vezin. *n. 14.* quòd Syndicus

7 potest iurare de calumnia absque alio speciali mandato. Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 48. cap. 7. num. 4.* Camill. Borrel. *in summ. decision. tom. 1. tit. 51. de iuramento calumniæ, n. 24.*

8 In gloss. *Existimant*, ibi, *& tunc debet dari tempus ad deliberandum*, &c. Notatur ad hoc quòd pars iurare debens de calumnia potest petere tempus ad deliberandum quando est dubius, vel incertus de facto, super quo interrogatur, vt per Menchac. *vsufrequent. lib. 2. cap 2. cap. 15. ad fin.* latè Guttier.

9 *practic. lib. 1. q. 59. à princip.* vbi tenet hoc procedere quando pars non potest esse instructa, vel factum, de quo pars interrogatur, esset antiquum, vel intricatum, refert parens meus *in remiss. ad Ordinat. Reg. Lusit. lib. 3. tit. 43. §. 1. num. 6.*

§. Sin autem abfuerit.

10 Pars per Procuratorem litigans iuramentum calumniæ requisitum ab aduersario ob certa impedimenta in loco, vbi degit, præstare tenetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* & *tom. 7. repet.* Franciscus Curtius.

11 Collige ex text domino absente posse Procuratorem habentem speciale mandatum calumniæ iuramentum subire vt per Gail. *lib. 1. obseru. 83. num. 1.* Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 3 tit. 43. §. 3.* Menchac. *controuers. vsufreq. lib. 2. cap. 25. num. 17.* Anton. Gabr. *tom. 3. commun. opin. tit. de mandatato, concl vnic. vers. quarto requiritur*, Pereg. Iannin *de citat. reali, lib. 3. cap 25. num. 161.* Vezin. *commun. opin. tom. 1. lib. 2. tit. 27. num. 7 pag. 360.* vbi *num. 9.* addit coniunctum 12 agentem pro coniuncto posse iurare de calumnia sine mandato, Fului. Pacian. *de probat. lib. 2. cap. 48. num. 12* Caid. Pereira *in l. si curatorem, verbo implerandum, num. 6.* Ioseph. Ludou. *concl. 30. num. 29.* Matth. Coler. *Germania decis. 115. num. 1. & 2.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil. 111. num. 4.* Anton. Del Re Tiburtin. *de iuram. calumn. cap. 16.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 105. num. 21.* Camil. Borrel. *in summ. decis. tom. 1. tit. 51. de iuram. calum. num. 16. & titul 66. de procuratorib. num. 181.* Bernard. Græzæ. *ad pract. Cameræ imper. lib. 1. concl. 83. consid 1.*

Quod quidem speciale mandatum ad huiusmodi 13 iuramentum præstandum sufficiens erit, licèt in eo expressa non sit causa, in qua iurandum est. vt aduertunt Ioseph Ludou. *d. concl 30. num. 29.* Anton. Del Re *d. cap. 16. num. 18.* Menchac. *d. cap. 25. num. 17.* Stephan. Gratian *d cap. 105. num. 23.*

Et aduertit Camill. Borrel. *d. tit. 51. num. 19.* quòd 14 Procurator non solùm cogitur ad iurandum nomine domini, sed etiam suo nomine. quia posset ipse sicut dominus partem calumniis vexare: ex ea ratione, quia Procuratores hodie sunt linguosi, litigiosi, iniuriosi, & pauperum deliniatores.

§. Sed quia veremur.

Iuramentum calumniæ pro publica vtilitate & 15 litium minuendarum causa introductum ad instar doli futuri per partes non remittitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* & *tom. 7. reper.* Franciscus Curtius.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 16 Marant. *de ordine iudic. p.6. in secundo tit. de iureiurando, in princ.* Menchac. *controuers. vsufreq. p. 1. cap. 64. num 19.* vbi postquam pro certo tradidit iuramento calumniæ à collitigantibus nō posse renuntiari, resoluit id procedere etiamsi præteriisset decennium nec adhuc lis finita esset. Guttier. *in repet. l. nemo potest, num. 171. ff. de legat. 1.* Morl. *in emporio iuris ciuilis p. 1. tit. 11. in prælud. num 2. vers. vide* Guttier. *practic. lib. 1. q. 99. num. 3.* Grauat. *ad Vestr. in pract. Romana Curia lib. 5 cap 2 numer. 11. & 12.* Franc. Viui. *decis. 109. num. 1.* Matth. Coler. *German. decis. 117. num. 4 & 5* Ioseph. Cumia *in ritibus Silicia, in prælud. num. 14* Anton. Del Re Tiburtin *in tract. de iuram. calumn. cap. 7. num. 3. cum seqq* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 108. num. 15,* Camill. Borrel. *in summ. decis. tom. 1. tit 51. de iuram. calumniæ, à num. 9.* vbi hinc infert quòd adeò necessarium est hoc iuramentum, si petitum ab aliqua parte fuerit, & omittatur, processus nullus erit, quia tunc, cùm scilicet ab altera partium exactum est, de substantia processus esse videtur, Viui. *Neapol. decis. 109. num. 1.* Menchac. *illustr. controu. part. 1 cap. 31. num. 41.* Vezin. *commun. opin. tom. 1. lib. 2. tit. 28. num. 2 pag. 359.* Vanti. *de nullitat. tit. ex defectu processus, num. 19.* Vincent. Carut. *de iuramento litis decisorio, quæst. 13. num. 6.* Anton. Del Re *dict. cap. 7. num 7.* Remissum verò tacitè censetur hoc iuramentum, videlicet si à neutra parte petatur, & tunc nullitati processus locus non erit, secundùm, Vant. *de nullitat. tit. ex defectu processus, n. 9.* Franc. Viui. *commun. opin. 258. num 5.* Menoch. *de successiion. resolut. lib. 5. §. 7. numer. 14.* Menoch. *de arbitr. lib 1. quæst. 20. num. 5.* Matth. Coler. *dict. decis. 117. num 4. & 5.*

& 5. Camil Borrel. *d. tit. 51. de iuram. calumnia n. 11.*
17 Vnde iuramentum calumniæ statuto tolli non
posse, resoluunt Viui. *d. decis. 19. n. 5.* Vincent. Carot.
d. q. 13. princ. n. 7. Anton. Del Re *c. 13. n. 1.* Camil. Bor-
18 rel. *d. tit. 51. n. 12.* Surd. *decis. 18. n. 8.* Nec consuetudi-
ne, Viui. *d. decis. 109. n. 3.* Carot. *d. q. 13. num. 7.* Anton.
19 Del Re *c. 15. n. 4.* Camill. Borrel. *d. n. 12.* Nec Princi-
pis rescripto; nisi expressis verbis deroget, Anton.
Del Re *d. cap. 13. num. 21.* Ludou. Rodolphin. *de su-
prema, seu absoluta principis potest. cap. 6. n. 43.*

§. Hoc etiam.

20 Qui propter dubium mandati admissus est cum
cautione rati, non releuat dominum à præstando iu-
21 ramento calumniæ. Cautio rati firmat personam
Procuratoris, præterquam quoad calumniæ iura-
mentum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.
1. n. 1. supr. hoc tit. & tom. 7. repet.* Franciscus Curtius.
22 Notatut hic text. ad hoc quòd contumax in vno
articulo videtur esse contumax in qualitate cohæ-
renti articulo, vt per Boët. *decis. 64. num. 6.*

§. Quòd si actor.

23 Actor delatum calumniæ iuramentum recusans
cadit actione, reus autem recusans pro confesso ha-
betur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1.
num. 1. supr. hoc tit.*
24 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt
Ordin. Reg. Lusit. *lib. 3. tit. 43. in princ. vers. se ca-
da huan das partes*, &c. Menchac. *quæst. vsufreq. p. 2.
c. 25. n. 24.* Cacheran. *Pedem. decis. 11. num 1.* Duen.
reg. 307. l. Hispan. 23. tit. 11. part. 3. vbi gloss. 2. Donat.
à Fina *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 27. n. 6. pag. 360.*
Matth. Colet. *German. decis. 122. & 123.* Anton. Del
Re *de iuram. calum. c. 21.* Mendez de Castro *in praxi
Lusitana seculari lib. 3. cap. 7.* Camill. Borrel. *in sum.
25 decis. tom. 1. tit. 51. de iuram. calumnia, num. 29.* vbi
num. 30. tenet quòd si pars, quæ compelleretur ad
iurandum de calumnia, peteret processus copiam,
illa non concessa, compelli non posset.

In gloss. *Cadat.* ibi, *non ipso iure, sed per sententiam*,
Ita Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 3. tit. 42. 9. 1. in fine*,
Mench. *d. cap. 25. n. 25.* Tiraq. *in l. si vnquam, verbo
reuertatur, num. 187. de reuocand. donat.* Anton Del
Re *d. tract. de iuram. calumniæ, cap. 14. n. 3. & 4.* vbi *n.
167. cum seq.* disputat an possit purgari mora.

In gloss. *Rei qualitas.* ibi, *quid enim si actor fue-
rit confessus*, &c. Vide Marant *de ordine iudic. part 6.
26 membr. 9. n. 7.* vbi ait quòd iudex ex officio potest in
quacunque parte iudicij repellere agentem sine
actione.
27 Notatur etiam ad hoc quòd confessio intelligitur
cum qualitatibus in libello contentis, vt per Men-
ch. *d. cap. 25. n. 26. cum seq.*

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum calumniæ ad exclusionem probationis non necessariæ inuentum, præstandum est. semel præstitum, iterum præstandum non est, num. 2.*
3 *Nuncius, vel officialis si semel iurauit pro toto officio sufficit.*
4 *Interrogari quis non debet amplius de eo, quod semel declarauit.*

Avth. In Isto.

IVramentum calumniæ ad exclusionem probatio- 1
nis non necessariæ inuentum præstandum est.
Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1.
sup. hoc tit. & tom. 7. repet.* Franciscus Curtius.
Et hoc text. notat Bart. quòd calumniæ iuramen- 2
tum semel præstitum, iterum non est præstandum,
de quo Ordinar. Regia Lusit. *lib. 5. tit. 43. in princ.*
ibi, *sera vniuersal para todo o feito*, Anton. Del Re
Tiburtin. *de iuramento calumniæ, cap. 9. a num. 1.* Et 3
facit ad nuntium, vel officialem, qui semel iura-
uit, vt id pro toto officio sufficiat, de quo Tiraq.
de retractu lig. §. 8. gloss. 9. n. 12. Et ad id quòd quis 4
non est ampliùs interrogandus de eo, quod semel
declarauit, Mascard. *de probat. concl. 1200.* aliàs 1106.
num. 10.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum calumniæ per principales præstatur ad suspicionem iudicis pecunia corrupti tollendam.*
2 *Iuramentum oblatum ratione litium pendentium in sacro Consistorio, in præsentia senatus præstandum est.*
3 *Litigantes si coram actis iuramentum calumniæ præstare impediuntur, coram deputatis à iudicibus hoc præstare possunt.*
4 *Mulier honesta absente aduersario coram officialibus præstat iuramentum calumniæ.*
5 *Partium alterutra absente iuramentum calumniæ apud iudicem prouinciæ, vel locorum defensorum licitè præstatur.*
6 *Litigantes omnes, & quicunque, cuiuscunque sint dignitatis, iuramentum calumniæ subire tenentur. tenetur principalis persona iurare de calumnia, num. 7.*

Avth. Principalis.

IVramentum calumniæ per principales præstatur 1
ad suspicionem iudicis pecunia corrupti tollen-
dam, *in princ.* Iuramentum oblatum ratione litium 2
in sacro Consistorio pendentium in præsentia Se-
natus præstandum est, *in vers. Sed si in sacro.* Litigan- 3
tes si coram actis iuramentum calumniæ præstare
impediuntur, coram deputatis à iudicibus hoc præ-
stare possunt, *in vers. Sed si quis litigantium.* Mulier 4
honesta absente aduersario coram officialibus iura-
mentum calumniæ præstat, *in vers. Mulier.* Alteru- 5
tra partium absente iuramentum calumniæ apud
iudicem prouinciæ, vel locorum defensorum licitè
præstatur, *in vers. Sed si partes.* Colligunt ex Ordin.
Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit. & tom. 7. repet.*
Franciscus Curtius.
Principales personæ, &c.] Notatut ad hoc quòd 6
omnes, & quicunque litigantes cuiuscunque sint
dignitatis, iuramentum calumniæ subire tenentur,
vt per Anton. Scap. *de iure non scripto, lib. 1. cap. 15. n. 5.*
Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 48. cap. 7. n. 4.* Camill.
Borrel. *in summ. decis. tom. 1 tit. 51 n. 25.* Socin. *reg. 209.*
Donat. à Fina *commun. opin. tom. 1. lib. 2. tit. 27. n. 4. pag.
360. in princ.* vbi quòd iurare de calumnia principa- 7
lis persona tenetur.

LIBRI SECVNDI FINIS.

COL

COLLECTANEA DOCTORVM

In librum tertium Codicis

DE IVDICIIS.

TITVLVS PRIMVS.

PRÆMISSIS iis quæ ad iudiciorum præparatoria, iam de ipsis iudiciis cùm generaliter, tum specialiter agendum est. Definitur autem iudicium ab Aristotele 5. *Eth.* iusti & iniusti diiudicatio: at pleniùs definiri potest, vt dicatur iuris disceptatio apud iudicem, de causa inter actorem & reum controuersa. Scripserunt in hanc rubr. Bart. Castr. Angel Fulgos. Sichard. Aloys. Leo, Pett. Gilchen. Sebast. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesembec.

De titulo speciales ediderunt tractatus, Ioannes Baptista Custa, Ambrosius Lutius.

De iudiciis, & iurisdictionis prorogatione, fori competentia, præuentione, iure reuocandi domum, reuocatione, & reorum transmissione, Anton. de Matthæis *tom.3. tract. Doctor. part.1. fol.* 105. Marian. Socin. *eod. tom.3. p.1. fol.96.* Placentin. *eod. tom.3. p.1. fol.92.*

Iudiciis, sententia & re iudicata, Didacus Millianus.

Iudiciis bonæ fidei, Antooius Massa Gallesius *tom.3. tract. Doctor. p.1. fol.* 101.

Iudiciis criminalibus, Sigismundus Scaccia.

Iudiciorum ordine, Guid. de Suzaria *tom 3. tract. Doctor. p.1. fol.34.* Iacob. Gentilis *eod. tom.3. part.1. fol.41.* Odofredus Beneuentanus *ibidem fol.32.* Tancretus de Corneto *ibid. fol.44.* Robertus Maranta, Fr. Ludouicus Miranda, Guilielmus Hannatonius.

Iudiciorum ordine, & vsu, Antonius Pompæus.

Iudiciario ordine, Ioannes Andreas.

Iudiciario ordine fori Ecclesiastici, Ægidius Fuscarius.

Iudiciorum arbore, Ioannes de Grassis *dict. tom.3. p.1. fol.22.*

Iudiciorum publicorum accusationibus, Placentinus *tom.11. tract. Doctor. p.1. fol.2.*

De materia tituli vide Ordin. Reg. Lusitan. *lib.3. tit.20. l. Hispan. 2. cum seqq. per tot. tit.4. part.3.* Alciat. *lib.6. paradox. c.4.* Suar. de Paz *in pract. tom.1 annot.2.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.47. cap.3.* Peregrin. *var. lib.2. num.38 cum seqq.* Alexand. Trentacinq. *variar. resolut. lib.2. tit. de iudiciis*, Camill. Borrell. *in summa decision. tit.42. de iudiciis tom.1.* Bellacomb Suar. & alios *tom.1. commun. opin. lib.3. tit.1. pag.360. cum seqq.* D. Pettum Barbos. *in doctissimis suis commentariis, posthumis ad tit. ff. de iudiciis.*

SVMMARIVM.

1 *per Litis contestationem factam super sorte, & vsurarum parte, non extinguitur stipulatio quoad vsuras ante litis contestationem debitas, vel etiam insequentes.*

2 *Creditor petendo in iudicio sortem principalem, non sibi praiudicat in vsuris, interesse, aliisque accessionibus, nisi sortis receptione hoc faciat, & num.3.*

4 *Nouatio necessariò non purgat moram.*

5 *à Litis contestatione iudicium cœptum esse dicitur.*

L. Iudicio. I.

Impp. SEVERVS *&* ANTONINVS AA. *Clementi.*

PEr litis contestationem factam super sorte, & 1
vsuratum parte non extinguitur stipulatio quo-
ad vsuras ante litis côtestatiônem debitas, vel etiam
insequentes. Item creditor petendo in iudicio sor- 2
tem principalem, non sibi præiudicat in vsuris, in-
teresse, aliisque accessionibus, nisi sortis receptione
hoc faciat. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald.
Castr. Cyn. Angel. Aretin. Fulgos. Alexand. Ias. Zas.
Sichard. Fontao. Aloys. Leo, *fol.53.* Pett. Gilchen.
tom.1. fol.502. Giphan. *tom.1. pag.137.* Sebast. Næui.
remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 3
munt Donel. *comment. iuris. ciuilis lib.23. cap.9. col.*
vlt. & lib.17. cap.18. col.1. Ioan. Garcian. *regularum*
vtriusque iuris reg.430. in princip. vbi ait per hanc l.
quòd sortem principalem in iudicio petens non sibi
in frutibus. seu vsuris præiudicat, & addit maximè
procedere in petitione hæreditatis; & etiam citato
hoc eodem text. tenet, secus esse in recipiente sor-
tem pro solutione, limitans *num.1.* non tantùm per
receptionem sortis principalis, sed etiam per trans-
actionem factam super sorte principali, & *num.3.* li-
mitat etiam quando recipiens sortem principalem
simpliciter, reciperet cum protestatione recipiendi,
vel recuperandi fructus, & *num* 4. denique limi-
tat è contra non procedere si creditor recipiat fru-
ctus, quia non videtur remittere sortem princi-
palem.

Non est perempta.] Notatur ad hoc quòd no- 4
uatio

3 ...no necessaria non purgat moram, vt per Tiraq. ad finem tit. de retractu lig. num. 33.
In gloss. Iudicio cœpto. ibi, *quod sit à litis contestatione*. Notatur ad hoc quòd à litis contestatione iudicium cœptum esse dicitur, vt per Soar. de Paz *in Practica, tom. 1. p. 7. cap. unic. num. 59. prope finem*. Asin. *in praxi Florent. §. 1. cap. 1. n. 14. & seqq.* Lancellot. *de attent. in præfat. n. 173. & part. 2. cap. 4. in præfat. n. 7.* Pereg. *var. lib. 2. ad rubr. de iudiciis, n. 54.* quorum plures refert parens meus *in remiss. ad Ordin. Reg. Lusitan. lib. 3. tit. 51. in princ. n. 2.*

SVMMARIVM.

1 *Prosequutio specialis restringit sententiam generalem ad prosequuta.*
2 *Verba generalia sententiarum restringantur ad causam expressam.*
3 *Libellus generalis licet admittatur, si postea in prosecutione res aliqua fuerint specificata, ad illas restringitur iudicium.*

L. Licèt iudice. II.

Iidem AA. *Valerio.*

1 PRosecutio specialis restringit sententiam generalem ad prosecuta. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* & post omnes Petr. Gilchen. *tom. 1. fol. 503.* Giphan. etiam *tom. 1. pag. 127.*
2 Vide Anton Gabr. *commun. lib. 6. tit. de regul. iuris conel. 4. num. 25.* vbi quòd verba generalia sententiarum restringuntur ad causam expressam, Padil. *in l. sub prætextu, num. 6. de transaction.* D. Barbos. *ad rubr.*
3 *ff. soluto matrim. p. 3. num. 50.* vbi ait quòd licèt libellus generalis admittatur, si postea in prosequutione res aliquæ fuerint specificatæ, ad illas restringetur iudicium.

SVMMARIVM.

1 *Iudex qui non est competens in causa status, de tali causa incidenter potest cognoscere, & num. 2. secus quando non solùm est incompetens, sed etiam incapax causa incidentis, num. 3.*

L. Quoties. III.

Imp. ALEXANDER A. *Faustinæ.*

1 IVdex, qui non est competens in causa status, de tali causa incidenter cognoscere potest. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* & post omnes Petr. Gilchen. *tom. 1. fol. 503.* & Aloys. Leo. *fol. 53.*
2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt, multisque exornant, Robert. *lib. 3. sentent. cap. 12.* Menoch. *de arbitr. lib. 1. quæst. 91. num. 7. cum seqq.* Soar. de Paz *in pract. tom. 1. p. 7. cap. vnic. num. 87.* Ioan. Garcia *de nobilit. gloss. 1. num. 17.* Cald. Pereira *quæst. forens. lib. 1. q. 25. n. 12. cum seqq. & de emp. & vendit. cap. 34. num. 31* D. Barbos. *in l. Titia n. 21. cum seqq. ff. soluto matrim.* vbi ait hunc text. locum non habe-
3 re quando iudex non solùm est incompetens, sed etiam incapax causæ incidentis, Fachinæ. *controuers. lib. 1. cap. 4* & posita *in collect. ad cap. lator, & ad c. causam, quæ, qui filij sint legit. in Decretal.*

SVMMARIVM.

1 *Sententia lata super certa specie iudicij generalis nocet in omnibus eius accessoriis, & dependentibus, licèt super eis non fuerit disceptatum.*
2 *Sententia quamuis sit stricti iuris, nihilominus porrigitur ad omnia accessoria, & sic ad fructus, si præcipiat restitutionis rei.*

L. Si cùm tibi. IV.

Iidem AA. *Popilio.*

SEntentia lata super certa specie iudicij generalis 1
nocet in omnibus eius accessoriis, & dependentibus, licèt super eis non fuerit disceptatum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* & post omnes Petr. Gilchen *tom. 1 fol. 104.*
Notatur ad hoc quòd quamuis sententia sit stricti iuris, nihilominus porrigitur ad omnia accessoria, & sic ad fructus si præcipiat restitutionis rei, 2
vt per Menoch. *de recuper. possess. in prælud. num. 5.* Vincent. de Fran. *decis.* Surd. *decis. 212. num. 11. cum seqq.* ... chis *decis. 228.* vbi Amendola *in addit.* Menoch. *cons. 509. num. 18.* Stephan. Gratian. *discept. forensium, cap. 770. à num. 6.* Sigism. Scacc. *de appellat. quæst. 17. limit. 21. num. 49.*

SVMMARIVM.

1 *Delegatus ab alio quàm à Principe subdelegare nequit, & n. 2. intellige vt n. 4.*
3 *Ordinarius regulariter potest dare iudicem.*
5 *Delegatus Principis, vt Papæ, Regis, aut alterius supremæ potestatis, subdelegare potest. amplia in delegato à populo non recognoscente superiorem, & in delegato subdelegante extra locum sibi deputatum, num. 6. resolue vt num. 7.*
8 *Delegatus à Proconsule subdelegare potest.*
9 *Delegatus ab Ordinario ad vniuersitatem aliquam causarum, potest subdelegare hanc, vel illam causam, aut causas in particulari.*

L. A iudice. V.

Imp. GORDIANVS A. *Marcello.*

DElegatus ab alio quàm à Principe subdelegare 1
nequit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* & post omnes Petr. Gilchen. *tom. 1. fol. 504.* Giphan. etiam *tom 1. pag. 138.*
Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt *l. Hispan. 19. tit. 4. part. 3. vbi gloss. 1. & l. 21. tit. 23. part. 3.* Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum & uxor. notab. 2. vers. sed est pulchra dubitatio, num. 28.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 17. cap. 25. in fine,* Pereg. Iannin. *de citat. reali lib. 1. cap. 1. num. 424. ampl. 5. & limit. 12.* Menoch. *de arbitr. lib. 1. q. 54. & de præsumpt. lib. 2. præs. 21. & cons. 17. num. 2. & 3.* Ioan. Garcian. *reg. 442.* Morl. *in emporio iuris ciuilis p. 1. tit. 2. q. 15. à princip.* vbi *num. 5.* interpretatur verbo huius text. ibi, *cùm ipse iudiciario munere fungitur*, quæ conueniunt etiam iudici ordinario, vt debeant exponi iudicem delegatum vni ministerio, & vice iudicandi ex aliena, non ex propria iurisdictione, ideóque delegare non posse, latè D. Barbos. *in l. cùm Prætor 12. §. 1. n. 80. cum multis seqq. ff. de iudic.* latè etiam Molin. *de Iustit. tom. 6. tract. 5.*

tract.5. disput.15. num.1. Sanchez *de matrim. lib.3. disp.31. num.1.*

3 *Iudicis dandi potestatem non habet.*] Ergo videtur præsupponere Ordinariũ regulariter iudicem dare posse, quod si referatur ad magistratus ordinarios Romanos, intelligendum est id facere posse more maiorum, *l. more maiorum, ff. de iu isd. om. iud. c.* si autem referatur ad magistratus Prouinciales, vel similes, est intelligendum quando id lege illis inueniatur permissum, vt per D.Barbos. *in l. cum prætor, §.1. ex num.81. cum seqq* præcipuè *num.93. de*

4 *iudic.* vbi *num.123.* limitat id, quod vulgò dicitur subdelegatum delegati non posse subdelegare, esse intelligendum nisi Ordinarius tempore delegationis concesserit ei facultatem subdelegandi.

5 *Nisi à Principe iudex datus fuerit.*] Notetur ad hoc quòd delegatus Principis, vt Papæ, Regis, aut alterius supremæ potestatis, subdelegare potest, vt per *l. Hispan. 19. tit.4. part.3.* Marant. *de ordine iudic. part.4. dist.5. num.16.* Boër. *decis.152. num.1.* Bouet. *sing.7. num.9.* Rebuff *in praxi benefic. tit. forma vicary num.72.* Couar. *lib.3. ver. cap.20.* latè Ioan. Gratian. *regularum rerum reg.443.* vbi *num.2. cum seqq.*

6 ampliat in delegato à populo non recognoscente superiorem, & in delegato subdelegante extra lo-

7 cum sibi deputatum, & *à num.8. cum seqq.* resoluit quòd talis Principis delegatus non poterit subdelegare eum delegandi potestate, nec causas criminales, seu iurisdictionem voluntariam, Fr. Ludou. Miranda *de ordine iudic. q.2. art.11.* D.Barbos. *in l. quatale, num 47. ff. soluto matr.* Sanch. *de matrim. lib.3. disp.31. n.1.* Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo Iudex n.75.* Morl. *d. iu 2. in p alud. n.10.* P. Molin. *d. disp.15. num.1.* D.Barbos. *in l.1. art.5. num 2. ff. de iudic.*

8 In gloss. *Non habet.* ibi, *sed est contra in delegato à Proconsule.* &c. Notatur ad hoc quòd delegatus à Proconsule subdelegare potest, vt per Morl. *in emporio iuris ciuilis p.1. tit.2. q.15. n.11.* Molin. *d. disp.15. n.1. versi. item exc pitur,* latè D.Barbos. *in d. l. cum prætor, §.1. n.130. cum seqq.*

9 In ead. gloss. ibi, *ad vniuersitatem causarum erat delegatus.* Notatur ad hoc quòd delegatus ab Ordinario ad vniuersitatem aliquam causarum, potest subdelegare hanc, vel illam causam, aut causas in particulari, vt per Couar. *lib.3. var. cap. vlt. num 11.* Mandos. *ad reg.4. Cancel. q.3. num.4.* Azeued. *ad rub. tit.9. num.14. lib.3. noua Recop.* Morl. *d. q.15. num.11.* Molin. *d. disput.15. num.4.* De Barbos. *in d. l. cum prætor, §.1 num.154. ff. de iudic.* Sanchez *de matrim. lib.3. disp.31 num.2.*

SVMMARIVM.

1 *Ordinarius causæ principalis potest eam delegare, reseruata licentia ferendi sententiam, potest delegare totam causam, & sententiam sibi reseruare, dummodo audiat ter causam, num.2. potest causas suarum partium delegare in parte, aut in totum, num.3.*

4 *Delegatus etiam Principis de iure ciuili non potest sibi reseruare sententiam, sed debet totam causam, aut nihil committere.*

AVTH. Ad hæc si.

1 ORdinarius iudex causæ principalis potest eam delegare, reseruata licentia ferendi sententiam, Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. suprà hoc tit.* & post omnes Petr. Gilchen, *tom.1. fol. 507.*

Vide Marant. *de ordine iudic. p.4. dist.5. num.44.* 2 vbi per hunc text. tenet quòd Ordinarius potest delegare totam causam, & sententiam sibi reseruare, dummodo audiat ter causam, scilicet in principio, id est, in litis contestatione, in medio, & in fine, Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo iudex n.74.* vbi quòd iudex ordinarius potest causas suarum 3 partium delegare in parte, aut in totum. Galganet. *in tract. de cond. & demonstrat. p.2. cap. 1. quæst.9.* latè Vaeon. à Vacuna *declarat. verum iuris ciuilis lib.. ca .83. per totum,* vbi latè probat textum in præsenti non loqui de iudice delegato, sed de Consiliariis, seu Assessoribus aut de pedariis iudicibus, hæ enim appellationes ferè idem significant: nam Consiliarij dicebantur eo quòd eorum consilio administratores, seu Præsides iudicant, Assessores eo quòd ad Præsides, hoc est, iuxta præsides, inferiori tamen loco, assidere solent: pedarij verò, quòd non vehebantur curru, sed pedibus proficiscebantur in forum, & humiliora negotia disceptabant. Ex his iudices Pedarij, seu Consiliarij possunt audire causas, non autem de his iudicare, qui nec delegatum, nec ordinariam habent iurisdictionem. Administratores, seu præsides occupationibus impediti possunt Consiliariis, seu pedariis iudicibus mandare causarum cognitionem dummodo ipsi audiant in principio, & in medio, & in fine sententiam ferant

In gloss. *Delegatus* ibi, *sed iure Canonico secus.* 4 Notatur ad hoc quòd delegatus etiam Principis de iure ciuili non potest sententiam sibi reseruare sed debet totam causam, aut nihil committere secus de iure Canonico, vt per Bart. *in tract. de different. interius Canon. num.15.* Marant. *d. p.4. dist.15. num 44. post princip.*

SVMMARIVM.

1 *cum Seruis non consistit iudicium, & n.2.*
3 *Seruus est incapax comparendi in iudicio.*
4 *Seruus si stipulatur factum, valet stipulatio, & seruo competit, intellige vt ibid.*
5 *Seruus moribus non potest esse index.*

L. Seruus. VI.

Idem A. Iuniæ.

CVm seruis iudicium non consistit. Colligunt 1 ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. supr. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2 *l. Hispan.8. tit. 2. part.3. vbi gloss.2. & l. 12. tit. 22. part.3. vbi gloss. fin. & l. 15. tit. 14. part.6.* Hippol. *in l. si quis ex eque, num.123. ff. de quæstionib.* Adrian. Pulÿæ. *ad l. interpositas, de transaction. pag. 96.* Donell. *comment. iuris ciu lis lib.18. cap. 11. & cap. 3. col.5.* Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo iudicium, num.8.* D.Barbos. *in l. si longius, §. si filius familias, num.80. ff. de iudic.* vbi quòd seruus est inca- 3 pax comparendi in iudicio, vbi *num.82.* respondet ad text. *in § sed cum factum, Instit. de stipulat. seruor.* vt scilicet cum ille dicit quòd si seruus stipulatur 4 factum, valet stipulatio, & seruo competit, intelligatur quòd seruus non agat ad factum in iudicio, sed potiùs dominus aget prædicta stipulatione, vt promissor patiatur seruum ire, & agere si domini interfit:

interfir: & idem D.Barbof. *in l.cùm prætor, §.fin.* ex *num.169.eod.tit.ff. de iudic.* resoluit seruum moribus non posse esse iudicem, Osvvald *ad Donell, enucleatum.lib.17.cap.4.lit.F.*

L. Cùm debitoris. VII.

Impp. Dioclet. *&* Maximian. AA. *&* CC. *Hyrinæ.*

1 Contra seruum ex persona defuncti domini non datur actio, secus ex persona hæredit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. suprà hoc tit.*

Vide Cuiac.*lib.12. obseru.cap.*1. Neguzanr. *de pignorib.p.3.membr.2.num.27.& 28.*

S V M M A R I V M.

1 *Æquitas legibus determinata rigori,& æquitati non scripta præfertur,& num.2.*
3 *Æquitatis diuisio in legale,naturale,& reale.*
4 *Æquitas an stricto iuris rigori in omnibus præferenda sit, remissiuè.*

L. Placuit. VIII.

Impp. Constantin. *&* Licin. AA. *ad Dionysium.*

1 Æquitas legibus deteminata rigori, & æquitati non scriptæ præfertur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1. sup.hoc tit.* & post omnes Petr. Gilchen *tom.1.fol.506.* Giphan. etiam *tom.1.pag.139.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt, multisque exornant, & explicant, Bernard. *reg.245.* Mantua *lib.2. locorum, cap.23.* Anton. August.*lib.4.emendat.cap.*8.Alphan. *collect.*820. Sebast. Medic. *ad cap. erit autem lex,dist.1. num.74.* Tiraq. *de retractu lig. §.35. gloss.1. num.4.* Strach. *de mercat. tit. quomodo procedendum in causa mercatura, num.4.* Couar. *in reg. possessor, p.2. §.6. à num. 12.* Mat. Salom. *lib.1.de Iustit. & iure num.21.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.26. cap.2.* Hippol.*sing.685.* Sarmien. *lib.3. select. cap.8. num.4. ad fin.* Valasc. *de iure emphyt. q.5. num.4.* Algeric.Bollognet. *de lege, iure,& æquit. cap 33. cum seqq.* Duaren. *disputat. anniuersar. lib.2. cap.*18. Ernest. Cothoman. *lib.1. disput. iuris ciuilis disp.1. thesi 12. coron.1.* Marc. Anton.Delri.*in suis miscel. in annot. ad hunc text.* Treutler *select. disput. vol.1. disput.1. thesi 2. lit. B,* Iacob. Marchisel. *pract. quæst. cap.1.* Angel. Matheac. *de via & ratione iuris lib.1. cap.13.* Ioan.Garc. *de expens.cap.1.n.28.& 29.* optimè Ferdinand. à Mendoça *disputat. iuris ciuilis ad tit. de pactis lib. 2. cap.3. num.9. cum seqq.*vbi plura adducit circa interpretationem huius text. & *l.1. subr. de legib.* vbi dixi Fachinæ. *controuers. lib.1. cap.3.& lib.11.cap.3.*Vacon.à Vacuna *declarationum*
3 *iuris lib.1. cap.28. num.5.* vbi quòd æquum diuiditur in tres partes, legale, naturale,& reale,Cardin. Mantic. *de tacitis,& ambig. conuent.tom.1. lib.1. tit.9. num.13. & tit.17.num.13.* Ferrand. *lib.2. declarat. c.2.* Morl.*in emporio iuris ciuilis part.1. tit.2. in prælud. num.29. cum seqq.* latè *ead. part.1. tit.1. quæst. 11. per*
4 *tot.*vbi latissimè disputat,an æquitas stricto iuris rigori in omnibus sit præferenda. Marta *de iurisdict. part.4.cent.2.casu 162.num.2. cum seqq.*

De æquitate vide plura per S. Thom.*2.2.q.120. art.1. cum seqq.* Afflict. *in cap.1.§. vt autem æquitas num.3.cum seqq. de pace iuram. firman. lib.3. feudor.* Ias. *in l.si seruum Stichum, §.1. num.4. ff. de verbor. obligat.* Conan. *comment. iuris ciuilis lib.1. cap.11. à princ.* Bernard.*reg.244.* Foller. *in addit. ad Marant. de ordine iudicior. p.4. dist.9. num.150. cum seqq.* Tiraq.*Cessante causa,limit.1. num 69.* Gonzal.*ad reg.8. Cancel. gloss.43. num.73. cum seqq.* Cardin. Mantic. *d.lib.1. tit.9. numer.15.* Marta *d. p.4. cent.2. casu 161. per tot.*

S V M M A R I V M.

1 *Iudicem cuncta rimari, & partem vtramque plenè audire conuenit.*
2 *Causa qualibet ordinariè, plenèque discutienda est.*
3 *Iudex circumstantias facti, & processus qualitatem plena inquisitione discutiat. & vtramque partem plenè audiat, num.4.*

L. Iudices oportet. IX.

Imp. Constant. A. *ad maximium.*

Vdicem cuncta rimari,& partem vtramque plenè 1
audire conuenit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1.supr. hoc tit.* & post omnes Petr. Gilchen *tom.1.fol.509.*

Notatur ad hoc quòd causa quælibet ordinariè, 2
plenèque est discurienda,vt per Aluarez de *priuileg. pauperum, p.1.q.55.num.11.*

Rei qualitatem plena inquisitione discutere.] Nota- 3
tur ad hoc quòd iudex debet circunstantias facti, & processus qualitatem plena inquisitione discutere, vt per Bobadil. *in sua politica lib. 1. cap.5. numer.18.* Donell. *commentar. iuris ciuilis lib.24. cap.5. col. 1.*

Et tunc vtramque partem sæpius interrogare, &c.] 4
Notatur ad hoc quòd iudex debet vtramque partem plenè adire, vt per Bobadil. *in sua politica lib.1. cap.2.num.19.in prin.& num.75.*

S V M M A R I V M.

1 *Probaturo dilationes tres ad instantiam dandæ sunt, quibus elapsis sententiam legibus conformem iudex publicat.*
2 *Dilatio 30. dierum quando currere incipiat.*
3 *Mensis 30. diebus constans.*
4 *Pactum quo continetur vt solutio debiti non possit probari nisi per scripturam, non tenet.*

Avth. Iubemus.

Probaturo dilationes tres ad instantiam dandæ 1
sunt,elapsis autem dilationibus sententiam legibus conformem iudex publicat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati. *ad l.1. num.1. sup. hoc tit.&* post omnes Petrus Gilchen *tom.1.pag.510.*

Compellat intra triginta dies, &c.] Quæ tamen 2
triginta dierum dilatio non curret nisi postquam fuerit assignata, intimetur parti,vel eius Aduocato, seu Procuratori, vt per Areued. *l.1. num.64. tit.18. lib.4. nouæ Recop.* Marant. *de ordine iudic. part.6. tit. de dilation. num.14.* Mascard. *de probat. conc.516. num.6.* Gutier. *alleg.3.num 9.& practicar. lib.3.q.37. num.10.*

*num.*10. Parlador. *lib.*2. *rerum quotid. c.fin.p.*5. §.10. *num.*19.Curi.Philip.*p.*1.§.16.*num.*6.

3 *Alius mensis indulgeatur*, &c.] Ergo mensis constat triginta diebus, vt per Tiraquel.*in l.si vnquam. verbo susceperit liberos, num.* 208. *de reuocan. donat.* Gregor. Lopez. *l.*5. *tit.* 6. *part.* 6. Menoch. *de arbitr. casu* 50. *num.*7. *cum seqq.* Cald. Pereira. *de resolut. emphyt. cap.*14. *num.*2. *& de empt. & vendit. cap.*4. *num.*21. Alex. Trentacinq. *var resolut.lib.*2.*tit. de dilation. resolut.*2. *num.*4. Melch. Phœbos *Lusit. decis.*51.*num.*24.*tom.*1.

In gloss. *Renuntiauerit.* ibi, *idem fortè in instrumentis, ut noceat renuntiatio*, &c. Notatur ad hoc quòd pactum, quo continetur vt solutio debiti non possit probari nisi per scripturam,non valet,nec tenet, vt per Paul.de Castro *in l. pactum inter heredem,num.*5. *ff. de pactis*, vbi hanc gloss. dicit singulatem,&c, quod non est alibi, Hippol.*ad rub.de probation. num.*33. *&* 34, Padil. *in l. cum te, num.* 6. *de transaction.* Guttier. *de iuram. confirmat. p.*1. *cap.*66. *num.*1.

SVMMARIVM.

1 *Causa continentia non diuidenda, & super causa possessionis & proprietatis, idem iudex adeundus est, & num.*2. *non procedit in causis quarum pars spectat ad iurisdictionem secularem, & alia ad ecclesiasticam,sed vnusquisque procedit in sua causa, num.*3.
4 *Causa continentes, vbi diuersi sunt fori, & diuisionem ac separationem possunt recipere, coram diuersis iudicibus trahenda sunt.*
5 *Causa tripliciter considerari potest.*
6 *de Exceptione continentia causa non diuidenda quòd sit dilatoria, & ante litem contestatam opponenda, remissiuè.*
7 *Clericus & laicus si simul deliquerint, vbi sint conueniendi.*
8 *Causa possessionis est vnum continens cum causa proprietatis, & ob id diuidi non potest.*

L. Nulli. X.

Idem A. ad Seuerum P. V.

1 CAusæ continentia non debet diuidi, & super causa possessionis & proprietatis idem iudex adeundus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1.*num.*1.*sup.hoc tit.* & post omnes Aloys. Leo *fol.*54. & Pettus Gilchen.*tom.*1.*pag.*516.

2 *Qui causa continentiam diuidet*, &c.] Notatur ad hoc quòd causæ continentia diuidi non debet, vt per Bart. *in l. eum quem temere, in fine princip. ff. hoc tit. & in l. à diuo Pio*, §.1. *num.*2. *ff. de re iudic.* Boër. *decis.* 69. *num.* 24. *&* 25. Decian. *vol.* 2. *respons.*97. *num. fin.* Viui. *Neapol. decision.*136. *num.*1. Alciat. *lib.*1. *parerg. iuris cap.*9. Iacob. Concennat. *lib.*1. *quæst. iuris cap.*3. *num.*8. latè Menoch. *de arbitris lib.*2. *casu.*371. *per tot.* vbi plura tradit exempla huius continentiæ causæ, Cardin. Tusch. *practic. concl. tom.*1. *lit. C, concl.*967. Bernard. Græuæ, *ad practicam Cameræ Imper. lib.* 1. *concl.*32. Matt. *de iurisdict. part.*2. *cap.*39. *num.*27. vbi tenet hunc text. loqui in iudicibus delegatis, idem dicit *part* 4.

3 *cent.*2.*casu* 142.*n.*13.& *cent.*1. *casu* 34. *n.*23. ait regulam huius text.non procedere in causis quarum pars spectat ad iurisdictionē secularem, partim ad ecclesiasticam, sed vnusquisque procedit in causa sua, &

Barbos.Collect.in Cod.Tom.I.

*cad.p.*4. *casu.*189.*n.*4. concludit cum multis quos ci- 4
tat,etiam causas continentes, vbi diuersi sunt fori, & diuisionem,ac separationem recipere possunt coram diuersis iudicibus tractandas esse. Lancelot.*de attent.p.*2.*c.*4.*limit.*2. *n.*6.*cum seqq.* vbi ait quòd causa 5
tripliciter considerari potest, aut est diuersa, aut eadem,aut diuersa quidem,sed aliqualiter connexa Fachinæ.*controuers.lib.*9.*cap.*31.

Et de exceptione continentiæ causæ non diuidendæ quòd sit dilatoria,& ante litem contestatam opponenda, vide Crauet. *cons.*818. *num.*2. Myosing. *cent.*2. *obser.*97. Bernard. Græuæ.*d. lib.*1. *concl.*333. Parentem meum *in remiss. ad Ordin. Reg. Lusitan. lib.*3.*tit.*49.§.2.*num.*4. 6

Hinc nonnulli, ex quorum numero fuit Matt. *de iurisdict.d. p.*4. *cent.*2.*casu* 119. existimarunt quòd si Clericus & laicus simul delinquant, vterque erat conueniendus coram iudice ecclesiastico, itaut laicus ratione socij Clerici gaudere debeat priuilegio fori ne continentia causæ diuidatur, sed communis omnium Doctorum sententia est in contrarium, quos refero,& in vnum congero *in tract. de iure eccles.lib.*1.*c.*39.§.2.*num.*94. vbi *num.*95. aduerto quòd quamuis Clericus,& laicus simul tempore deliquerint,materia diuidua est, quia vnusquisque in solidū deliquit,crimen consummauit,vnusquisque suū habet totum diuersum in quo legitimè conuenitur, & in quo diuersæ ac peculiares pœnæ in suos subditos statuuntur, & ideò in proposito nulla datur continentia causæ, quæ diuidatur contra regulam huius text.eo quòd causæ, & personæ delinquentium sunt diuersæ, & neque causa,neque persona alteri causæ, aut personæ est annexa,neque tandem de illis rebus agitur,de quibus ad eundem iudicem adeundum sit. 7

Atque alium super possessione, alium super principali, &c.] Notatur ad hoc quòd causa possessionis est vnum continens cum causa proprietatis, & ob id diuidi non potest,sed est ab eodem iudice terminanda, vt per Cuiac. *lib.*2. *obseru.* 35. Menoch. *de casu* 371. *num.*8.*&* 9 Sahag. *ad cap.*1. *n.*83. *cum seqq. de quasi, posseß.* Anguian. *de legib. lib.*2. *controu.*19. *num.*18. Cabed. *Lusitan. decis.*32.*p.*1. & latè de hac materia dixi *in collect.ad cap.*1. *de causa posseß. & propriet.n.*4. *&* 5.*in Decretalib.* 8

SVMMARIVM.

1 *Causa ciuiles intra triennium terminandæ sunt.*
2 *Lites omnes olim vltra triennium non pendebant in iudicio.*
3 *Iudice inuito litem protelare nemo potest, & n.*4.
5 *Instantia triennalis locum habet etiam in causis summarijs,in causis executionis, n.*6. *in ciuilibus, in quibus proceditur per officium iudicis, n.*7.*non vero Consistorio Principis, quando scilicet ventilatur coram Principe, quia coram eo instantia est perpetua, & nunquam perit, n.*8. *etiam quando causa est Principi referenda, n.* 9. *nec in iudice habente liberum arbitrium in procedendo, num.*10. *secus quando iudex habet liberum arbitrium solùm in sententiando,num.*11. *nec de iure Canonico, quia illo attento instantia est perpetua,num,*12. *hodie ex dispositione Concily Trid. omnes causa ecclesiastica intra biennium sunt determinandæ, & de iure ciuili etiam biennio finiuntur, num.*13.
14 *in Causis fiscalibus instantia nunquam perit secus in causa dotis, num.*15.
16 *Instantia à contestatione litis incipit. declara vt num.*17.

18 *Instantia triennij apud omnes iudices, tam ordinarios, quàm delegatos seruanda est. etiam ab arbitris, num.19.non verè ab arbitratore, quia coram eo non habet locum instantia, num.20.*
21 *Sententia lata nulla parte petente, seu instante, est ipso iure nulla.*
22 *Instantia triennium nec de consensu partium prorogari potest.*
23 *Minori an detur restitutio in integrum aduersus lapsum instantiæ, remissiuè.*
24 *Actore tergiuersante, vel fugiente, si reus nil probat, absoluitur à citatione, actore fugitiuo in expensis condemnato.*
25 *Actore absente si ex actis & gestis constat iudici reum condemnandum, sententia etiam pro actore absente ferenda, expensis reo mediante iuramento probatis adiudicatis, & num.34.*
26 *Actor per contumaciam absens condemnationem rei vt insufficientem impugnare nequit.*
27 *Executori fides adhibetur in his quæ ad illius officium pertinent.*
28 *aduersus Absentem contumacem vt procedatur, debet alia pars accusare absentiam & contumaciam partis absentis, & petere vt aduersus eum procedatur, aduerte vt ibid. in sequenti.*
29 *vnumquodque Edictum interuallum 10. dierum continere debet vt absens compareat.*
30 *contra Sacramentum partium probatio [a]admittenda.*
31 *Instantia perempta, latáque sententia ab obseruatione iudicij non pereunt effectus inducti per litis contestationem.*
32 *Sententia quando fertur in fauorem actoris absentis & contumacis, & contra reum præsentem, tunc fiet condemnatio expensarum in fauorem actoris, & contumacis.*
35 *Causa vel per actorem, vel reum deserta, iudex fine metu appellationis in causa pronuntiat legitimè per probationes informatus.*
36 *Citatio requiritur in receptione & productione, liquidatione & refectione instrumenti quando est amissum.*
37 *Sententia iudicis vnius territorij non poterit à iudice alterius territorij mandari executioni. nisi quando iudex alterius territorij exequitur ad requisitionem alterius territorij.*
38 *Eremodicium, de litis, seu instantia desertione.*
39 *Iudex alterius territorij non potest mittere executioni sententiam ab alio iudice latam, nisi ad litteras & requisitionem iudicis qui eam tulit.*
40 *Absentia litigatoris, Dei repleatur præsentia.*
41 *verus Contumax appellare non potest. secus in ficto, num.42.*
43 *Contumax verus, vel fictus quis, remissiuè.*
44 *Contumax non potest mulctari amissione totius causa.*
45 *Parte alterutra absente, aut vtraque præsente, victus victori in expensas condemnandus est, & num.46.*
47 *Expensarum condemnationem excusat victus quando habet iustam causam litigandi. secus est de expensis debitis ex expressa dispositione hominis, vt puta ex dispositione testatoris, vel contrahentis, num.48.*
49 *Iudex an teneatur condemnare victum in expensas non petitas, remissiuè.*
50 *Iudex si non condemnauit victum in expensis, ex suo tenetur eas soluere victori. intellige quando victori in libello petiit vt condemnatio fieret in expensis.*
51 *Iudex protelans per sordes & gratiam lites, & iniustitiam denegans, pro qualitate officij interdum 10. auri, aliquando tribus libris punitur.*
52 *de Pœna iudicis pecuniâ corrupti iniustitiam facientis, differentis, vel omittentis, remissiuè.*
53 *ex Mutatione iudicis non mutari iudicium.*
54 *Pœna imposita in hac l. iudici non finienti litem infra triennium, locum habet si in officio durauerit per triennium, secus si non.*
55 *Tutorum, vel curatorum culpa si in instantia vltra triennium protelетur, tutores ad damnorum restitutionem, quo ad soluenda sunt, tenentur. in euentum restitutio in integrum minoribus salua manet, num.56.*
57 *Minor non restituitur aduersus lapsum instantiæ triennij, nisi in subsidium eius administratore, vel Procuratore non existente soluendo minori iacturam, quæ ex lapsu instantiæ sibi sequuta fuerit. intellige vt num.58.*
59 *Instantia tempus præscriptum à Iustiniano, currit minoribus.*
60 *Ignorantia iuris non excusat minores, rusticos, milites, & mulieres in his quæ concernunt rigorem iudiciorum, siue formam & solemnitatem iudiciariam.*
61 *Bona curatoris, seu tutoris, illiúsque hæredum, intelliguntur tacitè hypothecata ex causa administrationis.*

L. Properandum. XI.

Imp. IVSTINIANVS A. *Iuliano P.P.*

Ciuiles causæ intra triennium terminandæ sunt. 1
Omnes lites vltra triennium in iudicio olim 2
non pendebant. Item inuito iudice litem nemo 3
protelare potest. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Odofred. Cyn. Alberic. Corn. Bald. Angel. Castr. Fulgos. Alexand. Ias. Zas. Sichard. Purpurat. Cuman. Aretin. Aloys. Leo, Petr. Gilchen, & Giphan *tom.1. fol.139.*

Hanc eandem conclus. quoad primam eius partem, videlicet ciuiles causas debere à tempore litis contestatæ intra triennium terminari, aliàs instantiam perire, ex hoc text. desumunt, multísque exornant *l. H sp.9.tit.6. part 6. vbi gloss.3.* Vant. *de nullitat. tit. ex defectu iurisdictionis ordinariæ n.126.* Cuiac. *lib.9. obseru. 22. & lib. 17. obseruat. 23.* Iacob. Ræuard. *variorum. siue de iuris ambiguitat. lib.4. cap.14.* vbi ait hoc iure de tempore dirimendis ciuilibus controuersiis præfinito vsos fuisse ciues Romanos, omnésque populos, qui sub Romano degebant Imperio multo ante Iustinianum. Roland. *consi.21. lib.3.* Socin. *regul.182.* Mynsing. *cent.2. obseruat 48.* Gail. *de pace publica, lib.1 cap.9. num.15.* Donel. *commentariis iuris ciuilis lib.26. cap.1. pag. fin.* Marant. *de ordine iudic. part.5. princip. verbo omnia fiant durante instantia.* Afin. *in praxi Florent. in princip. cap.3. num.22. cum seqq.* latissimè Perez *ad rub. tit.1. lib 3. Ordin pag.444. cum seqq.* Soar. de Paz *in practic. in initio annot.2 numer.9.* Guttier. *de iuramen. confirmat. part.3. cap.5. per tot.* Cardin. Tusch. *pract. conclus. tom.4. lit. I, concl.202. cum seqq.* Matta *de iurisdict. p.5. cent.1. casu 32.* latissimè Sigism. Scacc. *de appellation. q.15. q.241. cum multis seqq.*

Amplia primò relatam huius text. conclusionem 5
de instantia triennali, vt habeat locum etiam in causis

sis summatiis, Afflict.*decis.356.num.7* Afini. *in practic. in prime. cap.3. num.42.* Matant. *d. part.4. dist.9. num.43. & 46.* Gail. *lib.1. obseru.141. num.1.* Bened. de Barz. *in tract. de garentigia part.2. quast.5. tom.6. tract. Doctor. part.2. fol.347.* Perez *ad d. rubr. tit.1. lib.3. Ordin.ampl.4.pag.445.* Sigism.Scacc.*d.quast.14. num.244.*

6 Amplia secundò in causis executiuis, putà quando instrumenta habent executionem paratam vel ex iure communi, vel ex municipali, Matant. *d. p.5.in verb.& omnia fiant durante instatua,ampl.3.n.*8.Bened. de Barz.*d.part.2.q.5.* Ioseph.Cumia.*super ritibus Siciliae cap.4.n.19. cum seqq. vers. quaero circa hoc*, Perez *d. amp.4. pag.445.* Sigismuod. Scacc. *dict. quast.15. num.248.* vbi distinguit inter executionem instrumenti habentis executiooem paratam,& inter executiooem sententiae, & rei iudicatae, vt scilicet primo casu executio non habeat instantiam nisi ageretur via ordinaria actione resultante ex iostrumento, in secundo verò intrat instantia si executio sententiae petitur actiooe in factum.

7 Amplia tertiò vt habeat locum etiam in causis ciuilibus,in quibus proceditur per officium iudicis, Marant. *d. loco ampl.2. num.7.* Sigism. Scacc. *d.q.15. num.253.*

8 Limita primò communem conclusionem ex hoc textu desumptam de instantia vsque ad trienium duratura,vt non procedat in Consistorio Principis, quando scilicet causa ventilatur coram Principe, quia coram eo instantia est perpetua, & nunquam perit. Ita Marant. *dist.part.5. in verbo, & omnia fiant durante instantia, limit.2. num.15.* Mynsing. *cent.1. obseruat.48. & cent.3. obseru.44. num.9.* Gail. *lib.1.de pace publica, cap 9. num.15.* Perez *ad dict. rubr. tit.1. lib.3. Ordin. vers.amplia etiam dispositionem, pag.445.* Sigism. Scacc. *d. quast.15. num.266.* vbi *extens.3.* id

9 ampliat etiam quando causa est Principi refetenda, quia donec habeatur responsum à Principe non currit instantia.

Vnde Consistorio Camerae Impetialis instantia non perit trieonio,sed durat perpetuò,Mynsing, *cent.2.obseru.48.num.4.*Sigism.Scacc.*d.q.15.num 266. post princ.*

In his Regnis Lusitaniae,& Algarbiorum quoad recepta non est dispositio huius leg,magis enim accedimus iuris Canonici dispositioni , secundùm quam instantia perempta temporis cursu non dicitur,vt infrà probatur,& sic horum Regnorum vsus & praxis obseruat,de quo vide Cald.Pereita *in commem.ad l.vnic.ex delict. defunctor.part.3, num.*24.Cabet. *Lusit.decis.15.n.2.p.3.*

Idem in his Regnis Castellae obseruatur , vt per Gregor. Lopez *in d. l.9.in gloss.tres annos*, dicentem, quòd sic etiam vidit in Cutiis Regalibus,scilicet vt non expiret instantia trienoio,Cald.Pereita *d. n.24*, nam licèt de iure Pattitarum & Regio instantia tempore finiatur , tamen hodie illae leges per modetniores correctae sunt , instantia enim eo iure triennio non petimitur,sed seruatur ordo ttaditus *in l, fin.tit.6. lib.4.noua Recop.*

Apud Gallos etiam locum non habere huius text. dispositionem affitmant Rebuff. *ad leges Gallia, in procem.gloss.5.num.52.* Cald. Pereita *in l. si curatorem. verbo infra legitimum,num.1. & ad d.l.vnic. p.3. n.241.* Scacc.*d q.15. n.268.*

10 Limita secundò vt non habeat locum in iudice habente liberu arbitrium in procedendo,quia tunc iostantia non petit triennio. Ita Matant. *d.part.5.in verbo, & omnia fiant durante instantia , limit.3. n.16.*

11 Sigism.Scacc. *d.q.15.n.278.* secus resoluentes quando index habet liberum arbitrium solùm in sententiando , quia tunc ligatur instantia.

Limita tertiò,vt non procedat de iure Canonico, 12 quia illo attento instantia est perpetua,*cap penult.de iudic.* Bernard. *regul.*338. Ioan. Garcian. *regul.*242. Marant. *vbi supra limit. num.*14. Hicron, Zoanet. *in tractat. de different. iaris ciuilis & Canonici, differ. 30. num.43.* Vanti. *de nullitat.tit. ex defectu iurisdict. & vnde*, &c. *num.126. vers.insuper. aduertas*, Soar.de Paz *in practic. tom.1. in princ. annot.2 de instantia, num.*10.Petez. *ad dict. rubr. tit.1, lib.3. Ordin.ampl.7. pag.446.*Guttiet. *de iurament, confirmat. part.3.cap.5. à num.3.* Matt, *de iurisdict. part.4. centur.1.casu.32. num.11.* Sigisio. Scacc. *d. quast 15. num.275.* Hodie 13 verò ex dispositiune Concilij.Tridcnt,*sess.24. de reformat.cap.*20.omnes causae ecclesiasticae intra biennium sunt determinandae , & de iure ciuili etiam biennio finiuntur,de cuius intellectu latè egi in collectan. *ad d.cap.*20. Et sic huius nostra dispositio non comprehendit Ecclesias, nec causas ecclesiasticas,secundùm Zerol.*in praxi Episcop.part,1,verbo instantia*, Marta *d.casu 32.num,8.*

Qua ad fiscale pertinent , &c.] Notatur adi hoc 14 quòd in causis fiscalibus instantia ounquam perit,vt pet Hicron.Zoanet. *dict, different,30. num,44.* Marant.*vbi supra limit.6, num.*20. Franc.Lucan. *tract.de priuil.fisci.n.*28.Sigism.Scacc.*d.q.15 n.*264.

In causa autem dotis instantia locum habet, de 15 quo vide D.Barbos *in l.1.ff.solut. matrim.p.1.num.52.* Sigism. Scacc. *d.q.17.n.*247. Castill.*lib,3. quotid, cap.4. n.12.in med.*Marta.*d.casu.23.n.9*.

Post litem contestatam, &c. Notatur ad hoc quòd 16 instantia incipit a contestatione litis,vt per Marant. *d. part.5. in verbo , & omnia fiant durante instantia, num.3.vers. quaero igitur primò*, Sigism. Scacc. *d. q.15. num.339.* vbi *n.*340. declatat vt in causis, io quibus 17 lis non contestatur,incipiat instantia ab eo actu,qui sequeretur immadiatè post contestationem litis in cognitionem meritorum,id est,cùm incipit cogooscì de metitis,& *num.*341.declarat etiam vt non procedat quando à statuto praefigitur certus terminus instantiae inchoandae ante litem contestatam.

Sed omnes iudices, &c.] tam ordinarij,quàm dele- 18 gati,vt per Marant,*d.p.5.in verbo , & omnia fiant durante instantia,ampl.4.n.9.* Sigism. Scacc. *d. quast.15. n.25 5.* Et etiam arbitri , quia pariter in eis seruatur 19 ciuilis instantia triennij,Boër.*decis.*283.*n.4.cum seqq.* Mynsing. *cent.3. obseru.44.* Sigisio.Scacc.*d. quast.15. n.*256.vbi *num.seq.*limitat in arbitratore,quia coram 20 eo noo habet locum instantia.

In gloss. *Triennij.* ibi,*item nota* &c.Notatur ad hoc 21 quòd sententia lata nulla parte petente, seu instante, est ipso iute nulla,cùm iudex non possit in causis ciuilibus officium suum impetiri,vt per Vanti *de nullit.tit. de nullit.ex de fectu processus , num.*98. Caes. de Graffis *decis.*9 *n.4.de causa possess.* Hippol,*in l. vnius, §.cognitururum,n.*21. *ff.de quast.* Gonzal. *ad reg.*8. *Cancell gloss.9.§.2.in annot.n.*147.& *gloss.56.n.*109.

In ead.gloss. ibi , *item an possit prorogari triennium* 22 *consensu patrium* , &c, Notatur ad hoc quòd nec de cousensu partium potest protogari huiusmodi triennium,vt per Marant.*p.2. n.41. vers.quinto , & d. p.5. n.*24 Tiraq.*de retractulign. §.1,gloss.10. num.*85.Mynsing.*cent.3.obseru.*48, Capyc. *decis.*11. *n.4.* Gail.*lib.1. obseru.141.n 5.* Anton.Gom. *var,tom.1.cap.3.num.41. col.4* Petez *ad rubr. tit.1. lib.3. Ordinam. ampl.5,pag. 445.* vbi *ampl.6.* quòd nec potest suspendi ex consensu pattium,vel iudicis,Guttiet. *de iuram. confirm. p.3.cap.5.n.5.* Bernard. Graeuae. *ad pract. Camera Imper.*eiusdem.Gail. *d.obseru.14 .consid.1.*

Barbos.Collect.in Cod.Tom.I,

Hh 2 An

23 An minor detur restitutio in integrum aduersùs lapsum instantiæ? affirmant Marant. *d. p. 5. num. 31. vers. quid autem*, Perez *ad d. rub. tit. 1. lib. 3. Ordin. ampl. 3. pag. 445*. Intrigl. *Siciliæ decis. 25.*

§. Et siquidem pars.

24 Actore tergiuersante, vel fugiente, si reus nil probat, absoluitur à citatione, actore fugitiuo in ex-
25 pensis condemnato. Actore absente si ex actis, & gestis constat iudici reum condemnandum, sententia etiam pro actore absente ferenda, expensis reo me-
26 diante iuramento probatis adiudicatis. Actor per contumaciam absens condemnationem rei vt insufficientem impugnare nequit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Vide *l. 9. Hispan. tit. 22. part. 3.* vbi statutum est, quòd si post litem contestatam actor contumaciter se absentet, potest iudex ad instantiam rei eum citare, & si non comparet, & terminos habuit competentes ad probandum, & non probet, absoluat reum à petitione per sententiam, sed probauerit, & condemnet reum deducendo à debito expensas litis per reum vsque ad sententiam factas, quia istam pœnam patitur actor propter contumaciam, Marant. *de ordine iudic. part. 5. tit. & omnia fiant durante instantia, num. 51. vers. quarto modo*, vbi per hunc text. dicit quòd quando actor lite contestata se absentat, & non prosequitur causam, tunc est in potestate rei illã prosequi, & producere suas exceptiones, vel instare quòd absoluatur ab obseruatione iudicij actore non prosequente, quo casu si reus eligit hanc viam vt absoluatur, iudex citabit actorem vt veniat ad prosequendum, qui si non venerit, poterit reum absoluere ab instantia iudicij, & actorẽ absentem condemnare in expensis. Si verò reus elegerit aliam viam producendi suas defensiones, & tunc si illis productis liquet iudici de causa, vt pro reo, vel actore possit diffinitiuam proferre, & tunc absoluet reum diffinitiuè. Et si liquet pro actore, cõdemnadit reum diffinitiuè actori & absenti, & in omnẽ euentum actor absens condemnatur in expensis, siue vincat, siue succumbat. Si verò de causa non liquet, vt quia neque actor, neque reus produxit probationes sufficientes, tunc absoluet reum ab obseruatione iudicij. D. Barbos. *in l. ad peremptorium 68. n. 9. cum seqq. ff. de iudic.* vbi dicit ex hoc text. probari quòd si actor non solùm citauit reum, sed & contra eũ præsentauit libellum, & postea in termino non cõparet in iudicio, tunc non potest perueniri ad sententiam diffinitiuam, sed tantùm potest petere reus vt absoluatur ab illa conuentione, quod tamen hodie immutatum fuit, per *auth. qui semel, quomodo & quando iudex*, per quam constituitur quòd si actor post datũ libellum se absentauit, & citatus per modum ibi prescriptum non compareat, potest reus petere vt in causa procedatur, & in ea sentẽtia diffinitiua feratur.

27 *Per executores negotij actorem requirere.*] Cui fides adhibenda est in his, quæ ad illius officium pertinent, vt per Vanti. *de nullitat. tit. ex defectu citat. n. 150.* Tiraq. *de retract. lig. §. 1. gloss. 9. n. 11.* Mascard. *de probat. concl. 1119.* Menoch. *de arbitr. casu 112. n. 1.*

28 *Ex vna parte actoris absentiam, incursante.*] Notatur ad hoc quòd vt procedatur aduersùs absentem contumacem, debet alia pars accusare absentiam & contumaciam partis absentis, & petere quòd aduersùs eam procedatur, vt per Rebuff. *tom. 3 ad leges Galliæ, tit. de contumacia, art. 3. gloss. vnic. à num. 2. & 23.* Azened. *l. 5. n. 2. tit. 23. lib. 4. nouæ Recop.* Octau. Cacheran. *Pedem. decis. 3. num. 2. & 4.* Iacob. Thoming. *decis. 24. tom. 10. & 11.* Anton. Grauat. *ad Vestr. in pract. lib. 4. cap. 4. n. 17.* Soar. de Paz *in pract. p. 1. tom. 2. cap. 3. n. 6. cum seqq.* Camill. Borrel. *in sum. decis. tom. 1 tit. 46. n. 170.* D. Barbos. *in d. l. ad peremptorium, n. 149.* vbi *num 14.* ait quòd licèt quando vtraque pars est præsens, possit iudex ferre sententiam illis non petentibus, tamen quando altera pars est absens, oportet quòd præsens accuset, & petat aduersùs absentem, procedi.

Aduerte quòd huiusmodi absentia non incursata, citatio non operatur effectum aliquem, nec interrumpit præscriptionem, vt per Hippol. *sing. 191. & in l. de vnoquoque n. 125. ff. de re iudic.* Duen. *reg. 153. limit. 3.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo lasit, n. 5. col. 5.* Mascard. *de probat. concl. 449. num. 7. cum seqq.* Gutier. *pract. lib. 1. p. 47. num. 3.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib. 1. concl. 55. consid. 1. & concl 59. & eod. lib. 1. concl. 29. consid. 2. num. 7.* vbi quòd nec inducit præuentionem.

Decem dierum spatio, &c.] Notatur ad hoc quòd 29
vnumquodque edictum debet continere interuallum decem dierum vt absens compareat, vt per D. Barbos. *in d. l. ad peremptorium n. 152. ff. de iudic.*

Earum sacramento, &c.] Contra quod probatio 30
admittetur, vt per Tiraq. *de retract. lig. §. 4. gloss. 1 n. 4.*

Quæ etsi remanserint, &c.] Notatur ad hoc quòd 31
perempta instantia & lata sententia ab obseruatione iudicij non pereunt effectus inducti per litis contestationem, vt per Anton. Gom. *var. tom. 1. cap. 3. num. 31. vers. quartò facit.*

Sin autem ex gestis, &c.] Notatur ad hoc quòd 32
quando sententia fertur in fauorem actoris absentis & contumacis, & contra reum præsentem, tunc non fiet condemnatio expensarum in fauorem actoris, & contumacis, vt per D Barbos. *in l. eum qui temere, num 206 ff. de iudic.*

Personam eius solam, &c.] Vide Alciat. *lib. 2. para-* 33
dox. cap. 4.

§. Sin autem reus.

Actore absente si ex actis, & gestis constat iudici 34
reum condemnandum, sententia etiam pro actore absente ferenda, expensis reo mediante iuramento probatis adiudicatis. Causa vel per actorem, vel reũ 35
deserta iudex sine metu appellationis in causa pronũtiat legitimè per probationes informatus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eand. conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hispano tit. 22. part. 3. vbi gloss. 1. & l. 8. tit. 3. p. 5. vbi gloss. 5.* Ioan. Garcian. *reg. 69. per tot.* vbi per hunc text. te- 36
net citationem requiri in receptione & productione, liquidatioue & refectione instrumenti quando est amissum, & *reg. 422.* tenet etiam per hunc text. 37
sententiam iudicis vnius territorij non posse à iudice alterius territorij executioni mandari, vbi *n. 7.* limitat quando iudex alterius territorij exequitur ad requisitionem iudicis alterius territorij.

Eremodicium.] Litis seu instantiæ desertio est se- 38
cundùm Anton. Gouean. *lection. iuris var. lib. 1. cap. 39.* Cottam *in memorab. verbo Eremodicium.* Petr. Greg. *syntagm. iuris lib. 47. cap. 3. n. 4.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo sua facilitate n. 35.* Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restit. q. 67. n. 2* Caluin. *in suo Lexic. iurid. verbo Eremodicium.*

Sine per relationem ad maiorem, &c.] Notatur 39
ad hoc quòd iudex alterius territorij non potest mittere executioni sententiam ab illo iudice latam, nisi ad litteras & requisitionem iudicis, qui rem tulit, vt per Bernard. *reg 368.*

Litiga

40 *Litigatoris absentia Dei præsentia repleatur.*] Vide Tiraquel. *de iure mariti gloss.*8. *num.*36.

41 *Cum ei, qui contumaciter abesse noscitur, nulla sit
prouocationis licentia.*] Notatur ad hoc quod verus
cootumax appellare non potest, vt per Ordin. Reg.
Lusitan. *lib.*3. *tit.*63. Burg. de Paz *cons.*12. *num.*16.
Guttier. *practic. lib.*1. *quæst.*50. *num.*1. Soar. de Paz
*in practic. tom.*1. *part.*1. *temp.*6. *num.* 41. vbi quòd
42 procedit in vero contumace, secus in ficto. Quaodo
43 autem verus, vel fictus quis dicatur contumax, vide
Soar. de Paz *in pract. part.*1. *tom.*2. *cap.*3. *num.*1.
Cæs. Barz. *decis.*150. *num.*10. *cum seqq.* Vigel. *decis.*
21. *cem.*6. Camill. Borrel. *in sum. decis. tom.* 1. *tit.*46.
*num.*166. 175. & 188.

44 *Non autem tunc mors litis*, &c.] Notatur ad hoc quòd contumax non potest mulctari amissione totius causæ, vt per Duen. *regul.* 152. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *casu* 280. *num.* 4. Roland. *cons.* 47. *num.*73. *vol.*1. Farinac. *in praxi crimin. part.* 1. *q.*18. *num.*32.

§. Sin autem alterutra.

45 Alterutra parte absente, aut vtraque pæsente victus victori in expensas condemnandus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1. *num.*1. *supr. hoc tit.*

46 Hanc eandem conclus. ex hoc §. desumunt *l.*8. *tit.*22 *p.*3. *vbi gloss.*1. & *l.*8. *tit.*3. *part.*3. & *l.*22. *tit.*7. *eod. part.* 3. Socin. *regul.* 139. Bernard. *regul.* 274. Ioan. Garcian. *regul.*486. Tiraquel. *de retract. conuent.* §. 1. *gloss.*2. *num.*58. Hippol. *sing.*237. & 485. Couar. *practic. cap.*27. Anton. Gabr. *lib.*2. *commun. opin. tit. de expensis, concl.*1. Gail. *lib.*1. *obseruat.*15. *num* 14. Ioseph. Ludou. *Perus. decis.* 52. Mex. *in tractat. tassæ panis concl.* 3. *num.*5. *vers. ideóque in expensis*, Mathesil. *sing* .80. & 81. Soar. de Paz *in pract. tom.*1. *p.*1. *tomp.*4. *num.*37. Gutiier. *pract. lib.* 1. *q.*135. *ex num.*2. Iacob. Benni. *de priuileg. Iureconsult. p.*3. *priuil.*82. *in princ.* Menoch. *de arbitr. casu* 177. & *de præsumpt. lib.* 2. *præsumpt.*87. Ioan. Segura Daualos *in director. iudicum p.*2. *cap.* 12. Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil.*13. D Barbos. *in l. eum qui temere, ff. de iudic.*

47 Expensarum verò condemnationem excusat victus quando habet iustam causam litigandi, vt per Bernard. *regul.*274. vbi bona & lata addit. Salzedi, Guid. Pap. *sing.*360. Damas. *regul.*140. Ioan. Garcian. *d. reg.*486. *num.*3. Couar. *pract. cap.*17. *num.*3. Cardin. Tusch. *pract. conclus. tom.*3. *lit. E, concl.*125.
48 *à num.*7. liioita in expensis debitis ex expressa dispositione hominis, vt puta ex dispositione restatoris, vel contrahentis, Roland. *cons* 62. *ex n.*7. *vol.*4. Cremens. *sing.*121. *n.*2. Corset. *sing.*212. *vers. vbi dicit*,

49 Nunquid autem iudex victum in expensis non petitis condemnare teneatur? vide Rebuff. *tom.*3. *ad leges Galliæ tit. de appellat. art.*9. *gloss. vnic. num.*37. Cou. *pract. cap.*27. *num.*5. Marant. *de ordine indic. part.*6. *tit. de libelli oblat. num.*12. Mynsing. *cent.*2. *obseru.*22. Gail. *lib.*1. *obseru.*51. *num.*21. Seraphin. *d. priuil.*13 *num.*37.

50 *Quòd si hoc prætermiserint, ipsi de proprio*, &c.] Notatur ad hoc quòd si iudex non condemnauerit victum in expensis, ex suo tenetur eas soluere victori, vt per Lancel. *de attent. p.*3. *cap.*31. *num.* 108. D. Barbos. *in l. eum. qui temere. num.*170. *ff. de iudic.* vbi *num.*171. intelligit quando victor in libello petiit vt fieret condemnatio in expensis.

§. Sin autem vtraque.

Iudex protelans per sordes & gratiam lites, & iu- 51
stitiam denegans, pro qualitate officij interdum decem auri, aliquando tribus libris punitur. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

De pœna iudicis pecunia corrupti iniustitiam fa- 52
cientis, differentis, vel omittentis, vide Farin. *in praxi crimin. q.*111. *num.*138. *cum multis seqq.*

Iudicium fuerit mutatum, &c.] Aduertit Morl. *in* 53
*emporio iuris p.*1. *tit.*2. *q.*9. *num.*2. per hunc text. ex
mutatione iudicis non mutari iudicium, & *num.*4.
asserit pœnam impositam in hac l iudici non finien- 54
ti litem infra triennium, locum habere, si in officio per triennium durauerit, secus autem si non durauerit, & D. Barbos. *in l. proponebatur*, *num.*9. *cum seqq. ff. de iudic.* ait hunc text. non dicere simpliciter, mutato iudice mutari iudicium, sed tantùm quòd habito respectu ad personam iudicis mortui nouum censetur iudicium; cæterùm ipsum iudicium per se consideratum semper idem dicetur iudicium, quantumcunque mutatus sit primus iudex.

§. Sin verò causæ, fin.

Tutorum, vel curatorum culpa si instantia vltra 55
triennium protelerur, tutores ad damnorum restito-
tionem, quoad soluendo sunt, tenentur. In eoen- 56
tum restitutio in integrum minoribus salua remanet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

Vide Guttier. *de iuram. confirmat. p.*3 *cap.*5. *num.*17. 57
vbi per hunc text. dicit quòd minor non restituitur aduersùs lapsum instantiæ triennij, nisi in subsidium eius administratore, vel Procuratore non existente soluendo minori iacturam, quæ ex lapsu
instantiæ sibi sequuta fuerit, & *num.*18. procedere 58
ait non solùm in minore in quo loquitur, sed etiam in Ecclesia, quæ quidem vtitur iure minoris.

Notatur hic text. ad hoc quòd instantiæ tempus 59
à Iustiniano præscriptum, minoribus currit, vt per Cald. Pereira *de extinctione, seu resolut. emphyt. cap.*14. *num.*21. vbi subdit quòd *in l. fin. in quibus causis in integrum restit.* sancitum est minoribus non currere temporis lapsum, necessariò referendũ esse ad temporales præscriptiones per antiquiora iura, non per constitutiones Iustiniani, aut nouiores stabilitas, quas comprehendere minores videtur insinuare *d. l. fin.* ibi, *vetera iura currere*, &c. & *num.*22. aduertit dispositionem huius §. defendi rectè posse propter iudicij rigorem qui nemini solet indulgere,

Vnde ex hoc § vulgò colligitur ignorantiam iu- 60
ris non excusare minores, rusticos, milites, & mulieres in his, quæ concernunt rigorem iudiciorum, siue formam, & solemnitatem iudiciariam, vt per Tiraq. *de pœnis temper. causa* 11. *num.*18. *cum seqq.* & *de retractu conuent.* §. 4. *gloss.* 7. *à num.*14. Menoch. *remed.*9. *recup. num.*80. Sebast. Medic. *de casu fortuit.* 1. *q.*1. *num.*30. *in fine*, *vers. octauo*, Sfort. Odd. *de in integr. restit. p.*1. *quæst.*9. *num.*14. *cum seqq.* Ioan. Bapt. Costa *in tract. de facti scientia & ignorant. reg.*15. *per tot.*

Herediśque, & res eorum, &c.] Notatur ad hoc 61
quòd bona curatoris, seu tutoris illiúsque hæredum intelliguntur tacitè hypothecata ex causa administrationis, vt per Neguzant. *de pignorib. part.*2. *memb.* 4. *num.*8. *cum. seqq.* latè Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib.* 11. *tit.*16. *num.*9. *cum seqq.* vbi *num.*11. postquam resoluit huiusmodi hypothecam

censeri factam in bonis tutotum & curatorum, non autem eotum hæredum, respoodet *num.* 14. dispositionem contrariam huius §. esse intelligendam de rebus hætedum, quæ fuerunt tutoris, vel curatoris; vel de rebus eotum, hoc est, tutorum, & curatorum, quia priùs in hoc text. hoc dictum non fuetat, & *num.* 16. tenet bona actoris, & Procuratoris pupilli non intelligi tacitè hypothecata, quia dum hic text. facit mentionem de rebus, non repetit personam Procuratoris, vel actotis, qoando scilicet actor datus fuerit à iudice, secus si sit datus à tutote, vel curatore.

SVMMARIVM.

1 *Iudices se iustè iudicaturos iurabunt, & memores sint diuini iudicij, cui se non subducent, & num 2. Tenentur iudicare secundùm veritatem, num. 3. veritatis amatores sint, num. 4.*

5 *Aduocati post litem contestatem, & exceptiones obiectas iurabunt se veram defendere causam. si iuramentum præstiterunt, à clientibus sperni, & remoueri à prosequutione non debent, num. 6.*

7 *Aduocati plures constituti simul iuramentum præmissum præstabunt, alterutro autem horum patrocinium post iuramentum recusante, reliqui patroni ad causæ prosequutionem tenentur.*

8 *nemo Patrocinetur, nisi prius per iudices & peritos Regalis curiæ, aut illius loci, vbi velit patrocinari, iuret se fideliter patrocinaturum cui promiserit, &c.*

9 *Litis contestatio est principalis negotij apud iudicem competentem facta narratio, & ad eam sequuta responsio.*

L. Rem non nouam. XII.

Idem. A. Iuliano.

1 IVdices se iustè iudicaturos iurabunt, & memores sint diuini iudicij, cui se non subducent. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.* post omnes Pett. Gilchen *tom. 1. fol. 546.* & Giphan. etiam *tom 1. pag. 146.*

2 *Nisi prius sacramentum præstitissent, &c.*] Notatur ad hoc quòd iudices ante administrationem tenentur solitum iuramentum de bene administrando præstare, vt per Simanch. *de republ. lib. 7. cap. 15.* Auil. *ad cap. 55. Prætor.* Surd. *cons. 261. in fine,* Fontanel. *de pactis nupt. clausul. 4. gloss. 10. part. 1. num. 112.* Montan. *de administrat. vniuers. pragm. 2. num. 338.*

3 Et in aliquibus locis coguntur iurare eorumdem locorum priuilegia, statuta, & consuetudines obseruare, Bursat. *consil. 235. num. 101. vol. 3.* Auil. *ad cap. 2. Prætor. verbo en los casos, num. 3.* Gail. *lib. 1. obseru 36. num. 13. & 14.* Cancet. *var. resolut. lib. 3. cap. 13. n. 318. & seq.*

4 *Se se cum veritate, &c.*] Notatur ad hoc quòd iudex tenetur iudicare secundùm veritatem, vt per S. Thom. 2. 2. *quæst 67. art. 2.* Nauatt. *in man. cap. 25. num. 9. & 10.* Couatr. *lib. 1. variarum cap. 1. num. 3. in fin. vers. secundò,* Sot. *de Iustit. lib. 5. quæst. 4. art. 2.* vnde S. Augustinus scribens ad quendam Comitem dicit, *Elige tibi Consiliarios timentes Deum, & veritatem amantes,* quem refert Garc. Mastrill. *de magistrat. tom. 1. lib. 2. cap 2. num. 1. & num. 53.* ex eodem S. Augustino *in sermone de Assumptione,* dicit quòd iudices debent esse veritatis amatores.

§. Patroni autem.

Aduocati post litem contestatam & exceptiones 5
obiectas iurabunt se veram defendere causam. Si iu- 6
ramentum præstiterunt, à clientibus sperni, & remoueri à prosequutione causæ non debent. Aduocati 7
plures constitui simul iuramentum præmissum præstabunt, alterutro autem horum patrocinium post iuramentum recusante reliqui patroni ad causæ prosequutionem tenentur. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l. 1. num. 1 sup. hoc tit.*

Vide *l. Hispan. 13. tit. 6. part. 3.* vbi statuitur quòd 8
nemo patrocinetur nisi priùs per iudices, & peritos Regalis Curiæ, aut illius loci, vbi velit patrocinari, iuret fideliter patrocinari, cui promiserit, & quòd nec scienter malam causam fouebit, nec malitiosè litem dilatabit, & nomen eius in matriculæ scribatur: aliter autem postulans non auditur, nec eum iudices postulare sinant. Item aliam *l. Hispan. 2. tit. 16. lib. 2. nouæ Recopil.* quæ obstringit Aduocatos antequam ingrediantur officium aduocationis iurare se seruaturos contenta in illa lege, vbi Azeued. *num. 8.* allegat Villalob. *in sua antinomia iuris ciuilis & Regij lit. A, num. 47.* & Olan. *in concordia antinomiarum lit. A, num. 69. & 70.* Et aduertit Roder. Xuar. *in procem. fori num. 4. pag. mihi 138.* quòd licèt nunquam fuerit petitum iuramentum huiusmodi, tamen non propterea sublata fuit hæc lex, & quòd immo posset peti, non verò posset iudicium annullari propter hoc quod non fuit præstitum, nec petitum, quia induxit consuetudo quòd valeat iudicium sine eo, tamen si petatur, nihilominus debet præstari, quia non interuenit actus contrarius, qui tolleret hanc leg.

Cùm lis fuerit contestata post narrationem propositam.] Ergo litis contestatio est principalis negotij 9
apud iudicem competentem facta narratio, & ad eam sequuta responsio, de quo vide *l. Hispan. 19. tit. 4. & l. 2. tit. 10. part. 3. l. 1. tit. 4. lib. 4. nouæ Recopilat.* Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 3. tit. 51. in princip.* Marant. *de ordine iudic. part. 6. membr. 10. num 3.* Menoch. *de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 30. a princip.* Camill. Bottel. *in summ. decis. tom. 1. tit. 50. de litis contestat. à princip.* Soar. de Paz *in practic. tom. 1. part. 1. temp. 6. num. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Iudices maiores hodie iurant quod iudicabunt secundùm quod melius visum fuerit, & iustius: minores, se iudicaturos secundùm leges, remissiue, num. 2.*

AVTH. Hodie.

MAiores iudices hodie iurant quòd iudicabunt 1
secundùm quod melius visum fuerit, & iustius, minores iurant se iudicaturos secundùm leges. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Vide Doctores citatos *ad l. rem non nouam, in vers. nisi prius, supr. hoc tit.* Et de huiusmodi iuramento 2
ab officialibus ante administrationem præstando, vide Paridem de Puteo *in tractat. de syndicatu, verbo iuramentum officialis.* Hippol. *singul. 244.* Boër. *decis. 149. num. 10.* Donel *comment. iuris ciuilis lib. 26. cap. 2. col 1.* Bobadil. *in sua politica lib. 3. cap. 7. num. 18. cum seqq.*

SVM

SVMMARIVM.

1 *Contumax non auditur nisi refusis expensis amplia in contumace ficto, num. 4.*
2 *Iudices non condemnantes contumaces in expensas, ex propria substantia partibus obedientibus detrimenta resarciat.*
3 *tam Pedanei, quàm superiores iudices requisiti super expensis iudicabunt. 4.*
5 *Contumax non auditur resarcitis expensis, opponendo exceptiones peremptorias, vel dilatorias, nisi expensa essent liquida, vel aliàs non deberentur, num. 6. vel nisi dolo aduersarij inducta sit contumacia num. 7.*
8 *Regula, Contumax ampliùs non auditur nisi refectis, expensis, an locum habeat etiam in minore & Ecclesia.*
9 *in Expensis, quæ debentur ratione contumaciæ, veniunt damna, & interesse.*
10 *in Sententia interlocutoria debet fieri condemnatio expensarum, quas victus statim soluet, etiam non expectata sententia diffinitiua, in qua an partis citatio requiratur, remissiuè, num. 11.*
12 *Quantitas expensarum, & damnorum passorum in litigando, probatur iuramento.*

L. Sancimus. XIII.

Idem A. eidem.

1 COntumax non auditur nisi refusis expensis. In-
2 dices non condemnantes contumaces in expensas ex propria substantia partibus obedientibus
3 determinata resarcient. Tam pedanei, quàm superiores iudices requisiti super expensis iudicabunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* & post omnes Giphan. *tom. 1. pag.* 148.
4 Hanc eandem conclusionem quoad primam eius partem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 7. tit. 8. p. 3.* Marant. *de ordine iudic. p. 6. cap. de contumacia, n. 14.* Quintil. Mandos. *de monitor. q. 32. num.* 2. Octau. Vestr. *in pract. lib. 4. cap. 4. de dolo & contumacia, n. 9.* Soar. de Paz *p. 1. tom. 2. cap. 3. num. 5. prope fin.* Ioan. de Grassis *in tract. de substantial. procurat. §. ad exigendum, num. 2.* Camill. Borrell. *in summ. decis. tom. 1. tit. 45. num.* 54. latè Ioan. Garcian. *reg. 103. per tot.* vbi
5 *num. 2.* ampliat in contumace ficto, & *num. 6.* tenet non audiri contumacem resarcitis expensis opponendo exceptiones peremptorias, vel dilatorias, &
6 *num. 9.* limitat quando expensæ non essent liquidæ, vel aliàs non deberentur, Pereg. Iannin. *de citat. reali lib. 1. cap. 1. num.* 133. Menoch. *de arbitr. lib. 1. q q. 36. in princip.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil.* 32. Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib. 1. conclus. 60. consid.* 1.
7 Limita nisi dolo aduersarij inducta sit contumacia, de quo vide Boër. *decis.* 147. *n.* 11. Menoch. *d. q. 36. num.* 154.
8 Sed an illa regula, quòd scilicet contumax ampliùs non auditur nisi refectis expensis, habeat locum etiam in minore & Ecclesia, solet in dubium reuocari, sed locum habere resoluunt Menchac. *controuers. vsu frequent. part. 2. c. 9. n.* 19 Burg de Paz *cons.* 11. *n.* 12. Menoch. *de arbitr. lib. 1. q. 36. n.* 1. Anton. Thesaur. *Pedem decis. 9. n. 10. vers. postremò pro clariori omnium responsione.*
9 *Nisi priùs omnia damna restituat*, &c.] Notatur ad hoc quòd in expensis, quæ debentur ratione contumaciæ, veniunt damna, & interesse, de quo Asin, *in praxi §. 32. cap. 3. num.* 10. Hippol. *sing.* 377. Boër. *decis. 52. num. 3. & 5.* Gail. *lib. 1. obserua. 151. num.* 14 Menoch. *de arbitr. casu* 154. *num.* 5. Thesaur. *Pedem. decis. 67. num. 4.* Azeued *ad l. 5. num. 17. tit. 3. lib. 4. noua Recop.* D. Barbos. *in l. eum qui temere ff. de iudic. num.* 236. vbi *num. seq.* cum Bart. dicit tutius esse tenere in expensis victoriæ venire damnum quod ratione propriæ personæ victor passus est, sed si damnum datum sit in rebus, huiusmodi damnum non veniet & *numeris seqq.* aliter atque aliter distinguit. Quod in tantum verum est, vt si denarius deficiat vnus ante realem integrámque solutionem, audiri contumax non debeat, Cornel. Benincas. *de paupert. spec. 10. in iudic. num.* 2. Franc. Viui. *decis. 11. n.* 2. Bernard. Græuæ. *d. concl. 60. consid. 1 n* 2.

Sine circa ingressus, &c.] Notatur ad hoc quòd 10
in sententia interlocutoria debet fieri condemnatio expensarum, quas victus statim soluet etiam, non expectata sententia diffinitiua, vt per Couar. *pract. cap. 27. n. 2.* Asin. *in praxi §. 32. ampl.* 18. Rebuff. *tom. 3. ad leges Galliæ, tit. de expensis artic. 2. gloss. vnic. à n.* 3. D. Barbos. *in d. l. eum qui temere, num.* 152.

Æstimatione iudicis quantitate eorum definienda.] 11
In qua an partis citatio requiratur, vide Marant. *de ordine iudic. p. 6. memb. 1. num.* 34. Boër. *decis.* 285. *num.* 6. D. Barbos. *in d. l. eum qui temere, num.* 267. vbi resoluit ad hanc taxationem faciendam victum esse citandum, sed ad istarum expensarum solutionem non requiritur citatio, Hippol. *sing.* 377. Ioan. Garcian. *reg. 103. num.* 1. Iacob. Philipp. Port. *comman. lib. 1. concl. 43. limit. 50. & 57.* Camill. Borrel. *d. tit. 46. num. 59. 131. & 132.*

Postquam iuratum ab eo fuerit, &c.] Notatur ad 12
hoc quòd quantitas expensarum, & damnorum passorum in litigando probatur iuramento, vt per Afflict. *decis. 70. num.* 2. Hippol. *in rubr. de probation. num. 141. & 152.* Mascard. *de probat. conc.* 1250. aliàs 1256. *num.* 2.

SVMMARIVM.

1 *Expensæ litis à parte petitæ, & æstimatæ hodie taxantur a iudice, & postea iuratur à parte.*
2 *Expensæ taxandi modus, vt scil. iudex designet certam quantitatem, vsque ad quam victor possit iurare nomine expensarum de suo soluisse, & sequuto iuramento partis in ea quantitate debet fieri condemnatio.*
3 *Iudex debet priùs taxare expensarum quantitatem, & postea iubere partem iurare quòd illas ex suo expendit, & tunc in illis condemnabit.*

AVTH. Post iusiurandum.

Hodie litis expensæ à parte petitæ, & æstimatæ 1
taxantur à iudice, & postea iuratur à parte. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.* & post omnes Petrus Gilchen *tom. 1. fol.* 575.

Hìc ponitur modus taxandi expensas, vt scilicet 2
iudex designet certam quantitatem vsque ad quam victor possit iurare nomine expensarum de suo soluisse, & sequuto iuramento partis in ea quantitate debet fieri condemnatio, de quo vide Cou. *pract. cap. 27. num.* 6. Asin. *in praxi §. 36. cap. 6. num. 1. & 2.* Gail. *lib. 1. obserua. 151. à num* 11. Carauit. *ritu 298. à num.* 5. & probat *l. Hispan. 5. tit. 3. lib. 4 noua Recop.* vbi Azeued. *num.* 20. notat quòd iudex debet prius taxare expensarum quantitatem, & postea iubere

partem iurate quòd illas ex suo expendit, & tunc in illis condemnabit; subdit tamen idem Azeued. quòd licèt prædicta practica videatur de mente iuris, tamen practica moderna aliter hanc taxationem facit; nam victor dat petitionem iudici, in qua quantitatem expensarum exprimit, & iudex iubet dari copiam parti victę, & postea examinat si iuitę sint, & iubet solui victori, aliàs eas moderatur, neque requiritur quòd pars iterum iuret, quæ praxis satis videtur concordari cum alia, quam in hac materia obseruari in Francia asserit Rebuff. *tom. 3. ad leges Galliæ tit. de expens. art. 8 gloss. vnica num.* 10. In Lusitania verò per Ordin. Reg. *lib.* 1. *tit.* 90. ad hanc taxationem expensarum creatus est officialis, qui de earum taxatione specialiter cognoscit.

SVMMARIVM.

1 *Iudices delegati ante litem inchoatam recusari possunt, porrecto suspicionis libello.*
2 *Ordinario ob suspicionem recusato adiungitur Episcopus.*
3 *Recusatio iudicis ante litis contestationem apponenda est. nisi post litis contestationem causa recusationis de nouo superuenerit, num. 4. amplia etiam post conclusum in causa, dummodo causa recusationis habuerit ortum post conclusionem, n. 5.*
6 *Delegatus recusatus cogere debet litigantes vt intra triduum eligant arbitrum, aut arbitros, qui eam causam tanquam iudices delegati definiant.*
7 *Lites omnes procedant sine suspicione.*
8 *Sub Iudice suspecto litigare durum.*
9 *Iudex quicunque delegatus, etiam à Principe, potest, vt suspectus recusari.*
10 *Recusatio in scriptis proponi debet.*
11 *Appellatio & recusatio à pari procedunt.*
12 *Argumentum ab appellatione ad recusationem validum.*
13 *Executor, pro iudice delegato.*
14 *Iurisdictio arbitrorum electorum, iudice recusato suspecto, delegata dicitur.*
15 *Iudex ordinarius non potest recusari vt suspectus.*
16 *Princeps remouet suspicionem, & committit causam eâ remotâ.*
17 *Iudex quando recusatur suspectu, de iure ciuili causa in recusatione nec allegari debet, nec etiam probari contrarium, vide num. 18.*
19 *Iudex suspectus recusari potest non solùm à reo, sed etiam ab actore.*
20 *Communitas si dederit aliquibus potestatem eligendi Rectorem, ille qui electus est, censetur electus ab vniuersitate.*

L. Apertissimi. XIV.

Idem A. idem.

1 IVdices delegati ante litem inchoatam recusari
2 possunt porrecto suspicionis libello. Ordinario ob suspicionem recusato adiungitur Episcopus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.* & post omnes Aloys. Leo, Petrus Gilchen, & Giphan. *tom. 1. pag.* 149.

De materia huius text. & de recusationibus iudici proponendis, vide Ordin. Reg. Lusit. *lib. 3. tit. 41. l. Hispan. 22. tit. 4. part. 3.* Cou. *pract. cap. 26. à princip.* Rebuff. *tom. 3. ad leges Galliæ, tract. de recusation.* Soar. de Paz *in pract. tom. 1. temp. 5. num. 21. & tom. 2. cap. 6. num. 2.* Menoch. *de arbitr. casu* 152. Cuiac. *lib. 6. obseru.* 10. Curt. Philip. *part. 1. §. 7.* Alphan. *col. lect.* 72. Ceuall. *commun. contra commun. q.* 135. Ludou. Miranda *de ordine iudic. q. 20. art. 2. concl. 1. & 2.* Molin. *de Iustit. tom. 6. tract. 5. disp.* 23. Morl. *in emporio iuris ciuilis p. 1. tit. 2. in prælud. num. 184. cum seqq.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 100. Aloys. Ricc. *in collect. decis. p. 1. collect.* 83. Paulin. Bert. Lucens. *in praxi crimin. Regul. tit. 3. cap. vnic.* Amat. Rodetic. *in tract. de modo & forma videndi, seu examinandi processum, cap. 10. n. 36. cum sequentib.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib. 1. concl.* 33.

Antequam lis inchoetur.] Notatur ad hoc quòd 3
recusatio opponenda ante litis contestationem, vt per Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 3. tit. 21. in princip. & tit. 49. §. 1.* Rebuff. *in tract. de except. num.* 254. vbi cum Baldo, quem citat, dicit recusationem iudicis, esse ianuam defensionis, & si non compareat reus, potest postea recusare iudicem procedentem ad vlteriora, licèt facta valeant, *& tom. 3. ad leges Galliæ, tract. de recusat. art. 1. gloss.* 2. Ruland. *de commissar. lib. 2. cap. 15. ante num. 9. part. 1.* Perez *l. 1. vers. ista exceptio tit. 5. lib. 3. Ordin. pag.* 572. Bonacos. *tom. 1. commun. opinion. lib. 3. tit. 1. num. 187. pag.* 373. Soar. de Paz *in pract. p. 1. tom. 1. temp. 10. n.* 18. Cou. *pract. cap. 26. num.* 2. Morl. *in emporio iuris p. 1. tit. 2. in prælud. num.* 199. Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat. verbo recusatio, num. 1. & verbo iudex num.* 22. Amat. Rodetic. *in practic. cap. 10. num.* 70. Pacian. *de probat. lib. 2. cap 45. num.* 6. Iacob. Laurent. *de iudice suspecto, cap. 14 n. 1 vers. primòque loco*, Farin. *fragment. crimin. part. 2. lit. I, ex num.* 897.

Limita, nisi post litis contestationem causa recu- 4
sationis de nouo superueniat, vt per Ordin. Reg. *d. lib. 3. tit. 21. in princip. vers. salao se ouner*, &c. Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil. 7. numer.* 19. Sigism. Scacc. *de iudic. lib. 1. cap. 101. num.* 10. Iacob. Laurent. *d. cap. 14. num.* 17. Mascard. *de probat. concl.* 952. *numer.* 35. Bernard. Muscatel. *in sua praxi aurea ciuil. Neapol. p. 2. gloss. competens, num.* 55. Amat. Rodetic. *d. cap. 10. num.* 70. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 100. n.* 31. vbi *n.* 32. ampliat etiam post conclu- 5
sum in causa, dummodo causa recusationis habuerit ortum post conclusionem. Farin. *dict. lit. I, num. 19. cum seqq.*

Partibus ad eligendos arbitros, &c.] Notatur ad 6
hoc quòd delegatus recusatus cogere debet litigantes vt intra triduum eligant arbitrum, aut arbitros, qui eam causam tanquam iudices delegati ab eo, à quo ipse fuerat delegatus, definiant, non secus atque ipse eam erat definiturus, vide Cuiac. *lib. 9. obseru. 23. vers. est & alia*, Sigism. Scacc. *d. lib. 1. c. 101. n. 23. cum seqq.* Donell. *commentar. iuris ciuilis lib. 17. c. 25. §. causam, eam seq.* Molin. *de Iustit. tract. 5. disp. 23 n. 1.* Farin. *fragm. crimin. p. 2. lit. I, ex n.* 915.

Sine suspicione omnes lites procedere nobis cordi est.] 7
Quia durum est suspecto sub iudice litigare, Greg. 8
l 22. tit. 4. part. 3. Decian. *resp. 26. n. 12. vol. 1. & resp. 118. n. 6. vol. 3.* Pacian *de probat. lib. 2. c. 45. n. 1. cum seqq.* Perez *l. 1. in princip. tit. 5. lib. 3. Ordinam.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil. 7. num.* 1.

Litès enim ex Imperiali nomine iudex delegatus, 9
&c.] Notatur ad hoc quòd iudex quicunque delegatus etiam à Principe, potest vt suspectus recusari, vt per Farin. *fragment. crimin. part. 2. lit. I, num. 731. in princ.*

Libello recusationis ei porrecto, &c.] Notatur ad 10
hoc quòd recusatio in scriptis proponi debet, vt per Auendan. *de exequend. mandat. p. 2 cap 23. num. 12. in fine*, Perez *l. 1. vers. 14. tit 5. lib. 3 Ordinam* Soar. de Paz *in pract. tom. 2. part. 1. cap. 6. num.* 26. Gail. *lib. 1. obseru.* 33.

obseru. 33.*num.*13.Sigism. Scacc.*de iudic.lib.*1.*cap.*101. *num.*12. Pacian. *d.lib* 2. *cap.*45.*num.*9. *&* 10. Treutler *vol.*1.*disp.*12.*thesi* 11.*fol.*103. Molin. *de Iustit. tom.*6. *tract.*5. *disp.*23. *vers. recusationem.* Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat. verbo recusatio, num.*5. Fario *d.lit.I.num.*703.

11 *Cum post litem contestatam*, &c.] Notatur ad hoc quòd appellatio & recusatio à pari procedunt, vt per Brunor. à Sole *in locis communib. verbo appella-*

12 *tio* 30. Vnde ab appellatione ad recusationem valere argumentum, asserunt Boër. *decis.*269. *num.*3. Guttier.*pract.lib.*1.*q.*94.*num.*4. Morl. *in emporio iuris ciuilis p.*1. *tit.*2.*q.*11. *num.*4. quos refero *de locis communib.argum.iuris loco* 9.*num.*2.

13 *Eodem scilicet executore.*] Idest, iudice delegato, secundùm Guid. Pancirol. *in thesauro variar. lection, lib.*1.*cap.*77.

14 *Quasi arbitri fuerint*, &c.] Notatur ad hoc quòd iurisdictio arbitrorum electorum iudice recusato suspecto,dicitur delegata,vt per Mich.Graff. *commun. opin.lib.*2. *cap.*8. *q* 13. Iacob. Laurent. *de iudice suspecto cap.*7.*num.*14.*&* 13.Farin.*d.lit.I.n.*928.

15 In gloss. *Iudicet*, ibi, *sed an ordinarius possit recusari*,&c.Notatur ad hoc quòd iudex ordinarius non potest suspectus recusari, vt per Iacob. Laurent. *de iudice suspecto cap.*5.*n.*1. Farin. *d.lit.I.n.*731.Cou.*practic.cap.*26.*num.*1.Marant. *de ordine iudic.* p.4. *disp.*5. *num.*41 Secus est de iure Canonico,iuxta text. *in cap. cum speciali, de appellat.* vbi dixi.

16 In gloss. *Recusare.* ibi, *nisi à Principe fuerit inhibita recusatio*, &c. Ergo potest Princeps remouere suspicionem, & committere causam ea remota, de quo vide Rebuff.*d.tit. de recusation.in præfat. quæst.*3. *num.*9.Lancellot.*de attent.in præfat. num.*67. Azeued. *l.*1. *num.*2. *tit.*16. *lib.*4. *noua Recop.* Petr. Anton. de Petra *in tract. de absoluta Principis potest. cap.*6. *n.*35. Morl. *in emporio iuris ciuilis part.*1. *tit.*2. *in prælud. num.* 186. *cum seqq.* Iacob. Laurent. *de iudice suspecto,cap.*2.*num.*15. Farin. *fragm.crimin.p.*2.*lit.I.n.*954. *cum seqq.* Meleh. Phœb. *Lusit. decis.*77. *num.*7. *cum seqq.tom.*1. metipsum *in tract. de clausul. vsufrequent. clausul.*31.*per.tot.*

17 In ead. gloss. ibi, *& nota hic secundùm Ioan.* &c. Secundùm hanc opinionem Ioan. Glossatoris probatur hic quòd quando iudex recusatur suspectus de iure ciuili causa in recusatione nec allegari debet, nec etiam probari, cùm in hoc sola recusantis voluntas sufficiat:ita Marant. *de ordine iudic. part.*4. *dist.*5. *num.*40. *vers. dummodo causa legitima*, Gail. *lib.*1. *obseru.* 33. *num.*14. Myosing. *cent.*3. *obseru.*63. *in princip.* Cou. *pract. cap.*25. *num.*1. Nauar. *in cap. cùm contingat,causa,*10.*nullitatis, num.*1. Paulin. Berti Lucens. *in praxi crimin. Regul. titul.*3. *cap. vnic. num.*46. Seraphin. *de priuil. iuram. priuil.*7. *num.*7. Sigism. Scacc. *de iudic. cap.*66. *num.*15. Iacob. Laurent.*de iudice suspecto, cap.*5. *num.*9. Molin. *de Iustit. tract.*5. *tom.*6. *disp.*23. *num.*2. Accedente tamen recusantis iuramento quod Calumniæ causa non recusat, ita Tiraq. *de iudicio in rebus exig. pag.*47. *vers. quid, cùm tractatur*, Bursat. *cons.*21. *à num.*34. Osasc. *Pedem. decis.*84. *num.*6. Cou. *d. cap.* 26. *num.*1. *vers. eodem iure ciuili*,Lancellot. *de attent. p.*2.*cap.*6. *n.*24. Morl. *in emporio iuris ciuilis part.*1. *tit.*2. *in prælud. num.*199. Seraphin.*de priuil.*7.*num.*7. Pacian. *de probat. lib.*2. *cap.*45. *num.*56.*cum seqq.* Iacob. Laurent. *d.cap.* 5. *num.*9. Fario.*fragm. crimin. p.*2.*lit.I.n.*882. *cum seqq. & cons.*17. *num.*16. *lib.*1. vbi addit. *lit.G.* Ludou. Miranda *de ordine iudiciario quæst.*20. *art.*2. *conclus.* 5.Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.*100. *num.*11. Sanchez *de matrim. lib.*7. *disput.*113. *num.*8. & saltem ante litem inchoatam, Valasc. *de partit. cap.*9.*num.*30.

In ead. gloss. ibi, *alij vt Py. dicunt*, &c. Refert 18 aliorum opinionem volentium non solùm causam suspicionis esse allegandam, sed etiam probandam, si de ea dubitetur,hanc partem sequuntur Gail *dict. obseru.*33.*num.*16.Pacian. *d.cap.*45. *num* 9.*&* 89.Rebuff.*d.tit.de recusar.art.*1. *gloss.*5.Ordin. Regia Lusit. *lib.*3 *tit.*21.§.3.

In gloss.*Litigantibus*.ibi, *etiam actori*, &c. Nota- 19 tur ad hoc quòd iudex suspectus recusari potest non solùm à reo,sed etiam ab actore,vt per Farin.*d.lit.I. num.*688.

In gloss.*Delegati* ,*fin.*ibi, *& nota hic argumentum*, 20 &c. Notatur ad hoc quòd si communitas dederit aliquibus potestatem eligendi Rectorem, ille, qui electus est, censetur electus ab vniuersitate, vt per Mascard.*de probat.concl.*594.*n.*4.

SVMMARIVM.

1 *Ordinario ob suspicionem recusato adiungitur Episcopus; hodie adiungitur quilibet alius bonus vir non suspectus, qui cum recusato iudice insimul causam cognoscat, num.*2 *de iure Hispanico in seculari foro neque iudex ordinarius, neque delegatus desinunt esse iudices in causa, circa quam recusantur; sed in causis ciuilibus assumunt adiunctum, quem ipsi eligunt; in causis verò criminalibus, quos huiusmodi leges Hispanæ aliquantulum acutè illis præscribunt, num.*3 *de iure Lusitano quid, num.*4.

5 *Ordinarius potest esse arbitrator, non arbiter, de iure ciuili.*

6 *Compromissio, & transactio æquiparantur.*

AVTH: Si verò contigerit.

ORdinario ob suspicionem recusato adiungitur 1 Episcopus. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.*1.*n.*1.*sup.hoc tit.*

Quamuis statuatur *in hoc text.* quòd ordinario 2 recusato associetur Episcopus, qui causam amicabiliter componat; hodie tamen non est in vsu, quòd adiungatur Episcopus vt amicabilis compositor,sed adiungatur quilibet alius bonus vir non suspectus, qui insimul cum recusato iudice causam cognoscat ita Bald. *hic ante num.*1. Paul. de Castro *num.*1. *cum. seqq.*Ias. *num.*4.& Ioan. Sichard. *num.*7. Cou. *pract. cap.* 26. *num.*1. vbi testatur hanc esse communem totius orbis Christiani interpretationem,Marant.*de ordine iudic. p.*4. *dist.*5. *num.*40. Auendan. *ad capita Prætor. p.*3.*cap.*23 *num* 23. Soar. de Paz *in practic. tom.*1.*part.*1.*temp.*10 *num.*24. Valasc. *de partit. cap.*9. *num.*31. Ludou. Miranda *de ordine iudic. p.*20. *art.*2. *concl.* Morla *in emporio iuris part.*1. *tit.*2. *in prælud. num.*173. *& seqq.* Iacob. Laurent. *de iudice suspecto, cap.*5. *num.*1. *&* 2.Molin. *de Iustit. tom.*6. *tractat.*5. *disput.*23.*num.*4.Farin. *fragment. crimin. part.*2. *lit.I. num.*736.

De iure Hispan.per *l.*22.*tit.*4.*part.*3. *vbi gloss.& 9.* 3 *& l.*1.*&* 2. *tit.*5. *lib.*3. *Ordin.* quæ est *l.*1. *&* 2. *tit.*16. *lib.*4. *noua Recop.* in seculari foro neque iudex ordinarius, neque iudex delegatus desinunt esse iudices in causa circa quam recusantur, sed in causis ciuilibus assumunt adiunctum, quem ipsi eligunt,in causis verò criminalibus,quos huiusmodi leges Hispanæ aliquantulum acutè illis præscribunt.

De iure verò Lusitano per Ordin. Regiam *lib.*4. 4 *tit.*96.

tit.96.§.25. ipse iudex qui recusatur, eligit vnum alium similem iudicem in eodem loco ibi nominatum, qui secum eam causam definiat.

5 *Aut per amicabilem compositionem*, &c.] Notatur ad hoc quòd de iure ciuili iudex ordinarius potest esse arbitrator, non arbiter, vt per Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.66. num.1.* D. Barbos. *in l.1. ff. de iudic. art.1. num.241.*

6 Notatur ad hoc quòd compromissio, & transactio æquiparantur, de quo vide Alexand. *cons.22. num.3. lib.1.* Tiraq. *ad leges connub. gloss.5. num.205. q.20.* Cæpol. *cons.25. num.11. lib.2.* Molin. *de primog. lib.4. cap.9. num.1.*

SVMMARIVM.

1 *Milites, item illiterati peritiam rerum habentes, iudices esse possunt. intellige vt num.2. & 3.*
4 *Iudices non debent esse iuris periti.*

L. Certi iuris. XV.

Idem A. Ioanni P.P.

1 Milites, item illiterati peritiam rerum habentes, iudices esse possunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. supr. hoc tit.*

2 *Concessa est etiam militaribus hominibus iudicandi facultas*, &c.] Probat hic text. militem iudicem esse posse, quod intelligendum est inter suos commilitones, cùm de rebus militaribus habeant peritiam, vt ostendunt illa clara verba, *pro sui, & legis scientia*, ita Cotras. *lib.5. miscel. iuris cap.19.* Robert. Aurel. *lib.3. sententiar. iuris cap.3. prope med.* Franc. Hottoman. *lib. quæst. illud. cap.27.* Menoch. *de arbitr. cent.3. casu 237. num.16.*

3 *Qui alicuius rei peritiam habent*, &c.] Ergo iudi-
ces non debent esse iuris periti, de quo vide *l. Hi-*
4 *span.18. tit.9. part.2.* Segura Dauales *in direct. iudicum, cap.3. num.10.* Donel. *commentar. iuris ciuilis lib.17. cap.24. col.2.* Morl. *in emporio iuris ciuilis part.2. tit.2. quæst.6. num.5.* latissimè Garc. Mastrill. *in tract. de magistratib. lib.2. cap.3. per tot.*

SVMMARIVM.

1 *Libellus recusationis offerendus coram indice recusato si est præsens.*
2 *Absente coram quo actus in ciuitate expediri debet, item si ordinarius copiam sui non facit, talis actus coram alio expediri potest.*
3 *Arbiter cognitorus super causis recusati iudicis illico, & intra triduum proximum à recusante eligendus est, aut partibus dissentientibus arbiter litem diremptorus à competenti superiore constituitur.*
4 *Recusatio in scriptis proponi debet.*
5 *Incontinenti quod fieri debet satis est si fiat intra triduum.*
6 *Appellatur ab arbitris.*
7 *Delegatus ad ad vniuersitatem causarum, qui habet se ad instar ordinary, recusari non potest, sed ei dandus adiunctus.*

L. Cùm specialis. XVI. & vlt.

Idem A. eidem.

1 Libellus recusationis offerendus coram iudice
2 recusato si est præsens. Absente eo coram quo actus in ciuitate expediri debet, item si Ordinarius copiam sui non facit, talis actus coram alio expe-
diri potest. Item arbiter cogniturus super causis re- 3
cusati iudicis illico, & intra triduum proximum a recusante eligendus est, aut partibus dissentientibus arbiter litem dirempturus à competenti superiore constituitur. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l.1. num.1. suprà hoc tit.* & post omnes Petr. Gilchen *tom.1. fol.581.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Molin. *de Iustit. tom.6. tractat.5. disputat.23. num.3. & 4.*

Ab angusta fortuna.] Vide Alciat. *lib.4. paradox. cap.5. col.2.*

Recusationis libellum, &c.] Ergo recusatio in scri- 4
ptis proponi debet, vt per citatos *ad l. apertissimi, suprà hoc tit. in vers. libello recusationis*, &c.

Illico autem, idest, intra triduum, &c.] Notatur ad 5
hoc quòd satis fieri videtur incontinenti, quod fit intra triduum, de quo vide Afflict. *in constit. Regul. tit.96. num.21. lib.1. & decis.79. num.3.* Tiraq. *de retractu lig. §.8. gloss.2. num.9. & de iudicio in rebus exig. vers.48.* Gam. *Lusit. decis.211. num.2.* Mascard. *de probat. conclus.1084. num.10.* Gonzal. *ad reg.8. Cancel. gloss.43. n.61.* metipsum *de dictionib. vsufreq. dict.149. num.2.*

Nisi fuerit prouocatum, &c.] Quia cùm sint arbi- 6
tri iuris, appellatur ab eis. vt per Cuiac. *lib.1. obseru. 23. ad fin.* Menoch. *de arbitr. q.2. num.23.* Pacian. *de probat. lib.2. cap.45. num.25.* vbi quòd ab ista arbitrorum sententia appellatur ad Principem, qui delegauit causam iudici delegato, Sigism. Scacc. *de appellat. q.7. num.109. & seqq.* Farin. *fragment. crimin. part.2. lit. I. num.927.*

In gloss. *Cùm specialis.* ibi, *sed quid si ad vniuer-* 7
sitatem causarum sit delegatus, &c. Notatur ad hoc quòd delegatus ad vniuersitatem causarum qui habet se ad instar ordinarij, potest recusari, sed ei dandus adiunctus, vt per Marant. *de ordine iudic. p.4. dist.5. num.40.* Mandos. *in praxi commission. tit.8. formula, in verbo Adiunctum, vers. amplia vt non solum,* Vanti. *de nullitat. tit. coram quo poss. & debeat nullit. prop. n.17.* Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.1. cap.100. num.3.* Farin. *d. lit. I, num.738. & seq.*

De sportulis, & sumptibus in diuersis iudiciis faciendis, & executoribus litium.

TIT. II.

SPORTVLA propriè significat causam pecuniæ condendæ causa paratam; sed vsu recepto accipitur pro ipsa pecunia. Sportulas igitur vocat honoraria, vel salaria, quæ præstantur personis forensibus. Executores sunt iudicum ministri, qui & apparitores, & viatores appellantur.

Vide Cuiac. Pac. & Vvesemb. De sportulis Ordin. Reg. Lusit. *lib.3. tit.97* Villalob. Soar. & alios *tom.1. commun. opin. lib.3. tit.2. pag.397.* Alciat. *lib.3. dispunct. cap.13.* Cuiac. *lib.17. obseruat.12.* Viui. *commun. opin. lib.2. in verbo sportula*, Petr. Gregor. *de Republ. lib.2. cap.6. à num.16.* Caroc. *de locato tit. de sportulis*, Marr. *de iurisdict. p 4. cent.2 casu 103.* Cald. Pereira *in commentar. ad l. vnic. ex delict. defunct. p.4. num.22. cum seqq.* Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.3.*

tom.3.cap.561. Ioan. Bapt. Coſta. *de portione rata q.87.* Catdin. Tuſch *lit. S, concl.13.* & 14. Romao *ſing.297. incip. ſportule*, Garc. Maſtrill. *de magiſtratib. lib.1.c.22. de ſportulis*, Guid Pancirol. *in theſauro var. lect. lib.2. cap.195.* vbi dicit quòd in hoc tit. ſportulæ pro mercede accipiuntur, quæ viatoribus, nunciis, ſeu executoribus ſoluitur.

SVMMARIVM.

1 *Executor datus in principio litis ad finem vſque in ea perſiſtet.*
2 *Apparitores, vel nuncios contra imperiale præceptum in præiudicium inſtantiæ & partis mutans, quinque liberarum auri mulctam meinat.*
3 *Iudex nuncium habens poteſt conſtituere quem vult ad citandum.*
4 *Primiſcrinius, pro Primicerio, & is dat apparitores.*

L. Quiſquis. I.

Imppp. GRAT. VALENT. & CHEOD. AAA. *ad Politum vicarium.*

1 EXecutor datus in principio litis ad finem vſque
2 in ea perſiſtet. Apparitores, vel nuntios contra imperiale præceptum in præiudicium inſtantiæ & partis mutans, quinque librarum auri mulctam metuat. Colligunt ex Ordin. Barr. Salicet. Bald. Caſtr. Cyn. Aretin. Sebaſtian. Næui. Perr. Gilchen *tom.1. fol.586.* remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

3 *Quiſquis fuerit exhibitus*, &c.] Ergo iudex oun cium habens poteſt conſtituere quem vult ad citandum, vt per Palar. *in repet. cap. per veſtras, de donat. inter virum, notab.1. num.2. pag.312.* Maranr. *de ordine iudic. part.6. tit. de citat. membr.1. num.44.* Matanr. *de citat. art.20. q.20. verſ. ſecundo principaliter.* Caſſan. *in conſuet. Burgund. rubr.1. §.6. in princip. num.2.* quos refert parens meus *in remiſſ. ad Ordinat. Regias Luſitan. lib.3. tit.1. §.1. n.3.*

4 *Primiſcrinio.*] Dicitur Primicerius, & is dat apparitores, ſecuodùm Caluin. *in ſuo Lexic. iuridico, verbo Primiſcrinius, pag.741.* Guid. Paocirol. *in theſauro var. lection. lib.3. cap.188. verſ. ſcrinium verò eſt arca, in fine*, vbi dicit quòd Primiſcrinij homines litibus inſeruiebant. ioſſa Præſidis exequentes, & *cap. 195.* latè agit de intellectu, & multiplici ſportularum ſignificatione.

SVMMARIVM.

1 *Executores minus idonei ab officiis remoueri, alij autem ſubrogari poſſunt.*
2 *Executores negligentes, aut moroſi vltra remotionem ab officiis, per iudices ſuperiores mulctis, interdum etiam corporalibus pœnis cogi poſſunt ad executionis, & officij neceſſitatem.*
3 *Delegatus Principis mulctam indicere non poteſt de iure ciuili niſi officiali ſibi ſubdito, & qui in officio deliquit.*
4 *Executores & iudices inferiorum non poſſunt indicere mulctas, niſi vſque ad ſummam ſex ſolidorum pro defenſione ſuæ iuriſdictionis.*
5 *Solidorum æſtimatio, remiſſiuè.*
6 *Pœna competens delicto, quando imponi nequit ex defectu iuriſdictionis, impoſitâ pœnâ minori recurritur ad alium iudicem, qui poteſt imponere competentem & condignam pœnam.*
7 *Iudex qui alioquin nullam in teſtem iuriſdictionem habet, poteſt ipſum punire qui verius eſt, aut falſum dicit in teſtimonio coram ſe.*
8 *Pœna maior per impoſitionem aliarum minorum non tollitur,*
9 *Iudex negligens in adminiſtranda iuſtitia poteſt & debet reuocari ab officio. & quando & quomodo puniendus, vel officialis negligens in faciendo iuſtitiam, ſeu aliàs, remiſſiuè n.10.*
11 *Iudex delegatus tam cauſa particularis, quàm etiam datus ad vniuerſitatem cauſarum, non poteſt imponere mulctam.*

L. Omnibus iudicibus. II. & vlt.

Imp. IVSTINIANVS A. *Iuliano P. P.*

EXecutores minus idonei ab officiis remoueri, 1
alij autem ſubrogari poſſunt. Executores ne- 2
gligentes, aut moroſi vltra remotionem ab officiis per iudices ſuperiores mulctis, interdum etiam corporalibus pœnis cogi poſſunt ad executionis & officij oeceſſitatem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1 num.1. ſup. hoc tit.* & poſt omnes Petr. Gilchen *tom.1. fol.587.*

Vel etiam mulctis afficere, &c.] Notatur ad hoc 3
quòd de iure ciuili delegatus Principis mulctam indicere non poteſt, niſi officiali ſibi ſubdito, & qui in officio deliquit, vt per Kirchou. *tom.1. commun. opinion. lib.1. tit.24. de modo mulctarum, num.2. pag 278.* D. Barboſ. *in l.2. §. fin. num.94 ff. de iud c.*

Vſque ad ſex ſolidorum ſummam. [Notatur ad hoc 4
quòd executores & iudices inferiorum oon poſſunt mulctas indicere, niſi vſque ad ſex ſolidorum ſummam pro defenſione ſuæ iuriſdictionis, vt per Bobadil. *in ſua politica lib.2 cap.16. num.143.*

De ſolidorum æſtimatione vide Cou. *lib 1. var. cap.11. num.3. in princ. & de veter. numiſm. cap.3. in princip. num.3. in fine.* 5

Et ad iudices, quorum intereſt, referre.] Notatur ad 6
hoc quòd quando ex defectu iuriſdictionis non poteſt imponi pœna competens delicto, tunc poſtquam ſit impoſita prædicta minor pæna. recurritur ad alium iudicem, qui poteſt competentem, & condignam pœnam imponere, vt per Anton. Gom. *var. tom.3. cap.1. num.40. verſ. primo facit.* Anguian. *de legibus lib.3. contro.32. num.6. & num.17.*

Notatur etiam ad hoc quòd iudex qui nullam in 7
teſtem iuriſdictionem alioquin habet, poteſt ipſum punire qui varius eſt, aut falſum dicit in teſtimonio coram ſe, vt per Cou. *practic. cap.18. num.8. in princ.*

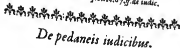
Et maiores pœnas, & corporales, &c.] Notatur ad 8
hoc quòd maior pœna per impoſitionem aliarum minorum non tollitur, vt per Soat. de Paz *in pract. tom.2. prælud.2. num.51.*

Si malè fuerint circa lites verſati] Notatur ad 9
hoc quòd iudex negligens in adminiſtranda iuſtitia poteſt & debet ab officio reuocari, vt per D Barboſ. *in l. ſi filiusfamilias 15. num.75. ff. de iudic.* Et latè 10
quando & quomodo puniatur iudex, ſeu officialis negligens in faciendo iuſtitiam ſeu aliàs, vide Farin. *in praxi crimin. q.111. q.396. cum ſeqq.*

In gloſſ. *Supponere, ibi, & fortè lex iſta de delega-* 11
tis ad vniuerſitatem cauſarum, &c. Notatur ad hoc quòd iudex delegatus tam cauſæ particularis, quàm etiam datus ad vniuerſitatem cauſarum, non poteſt mulctam imponere, vt per Capell. Tholoſ. q.274.

Gaſp.

Gasp. Valasc. *in l. imperium, ff. de iurisdict. omn. iudic. n.221.* Iaffted. Balb. *decis.155.* quos refert, licèt non sequatur, D. Barbos. *in l.2. §. vlt. n.87. ff. de iudic.*

De pedaneis iudicibus.

Tit. III.

IVDEX pedaneus est iudex ab eo, qui ius dandi iudices habet, delegatus. hic tantùm notionem habet, non iurisdictionem, proinde nec sententiam suam potest exequi, sed eam exequitur, qui ipsum iudicem dedit.

Vide Cuiac. Pac. & VVesemb. *l. Hispan.* 18 *tit* 4. *part.* 3. Brisson. *lib.3. select. cap.*18. Alciat. *lib.* 1. *parerg. cap.* 5. Aul. Gell. *lib.*14. *noct. Atticar. cap.*2. Petr. Crinit. *lib.*15. *honest. disciplin. cap.*5. Corras. *epistol. quæst. cap.*2. Rainald. Cors. *lib.2. indagat. cap.*21. Robert. Valreti. *lib.8. de re militari cap.1. verbo Ædilei*, Oroxco *emblem. moral. lib.3. emblem.*10. Rebuff. *in comment. ad l.*38. *ff. de verbor. signif. pag. mihi* 208. Guid. Panciról. *in thesauro var. lection. lib.2. cap.*196. Anton. Gouean. *lib.2. de iurisdict. cap.* 1. *num* 26. D. Barbos. *in l. cum prætor, ff. de iudic. in princip. num.*16. *& 17. cum seqq.* qui de hac rub. agentes mirificeè explicant qui dicantur huiusmodi iudices pedanei, & vnde sic dicti.

SVMMARIVM.

1 *Sententia lata à delegato incompetentis iudicis est ipso iure nulla.*
2 *Procurator Cæsaris non habet potestatem delegandi in causis priuatorum.*
3 *Vicanis, id est, qui habitant in vico, vel castro, apud quos Præsides, pedaneos iudices constituebant.*
4 *Procurator fisci non potest esse competens iudex inter priuatos.*
5 *Procurator Cæsaris tunc potest dare iudices litigantibus, quando gerit vices Præsidis.*
6 *Prorogatio vt valeat, oportet quod ille, cuius prorogatur iurisdictio, illam habeat, aliàs impossibilis est prorogatio.*

L. Procuratori. I.

Imp. GORDIANVS A. *Vicanis.*

1 SEntentia lata à delegato incompetentis iudicis
2 est ipso iure nulla. Item Procurator Cæsaris non haber potestatem delegandi in causis priuatorum. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Castr. Angel. Anton. Caim. Sebast. Næui. Petr. Gilchen *tom.* 1. *fol.* 588. remissiuè Casal. *in annot.*. & Ximen. *in concord.*

3 In superscript. text. ibi, *Vicanis*. Id est, qui habitant in vico, vel castro, apud quos Præsides, pedaneos iudices constituebant. Ita Guid. Panciról. *var. lection. lib.1. cap.*77.

4 Collige ex text. Procuratorem fisci inter priuatos competentem iudicem esse non posse, vt per D. Barbos. *in l.1. art.1. n.83. ff. de iudic.*

5 *Non vice Præsidis agenti*, &c.] Notatur ad hoc quòd Procurator Cæsaris tunc potest date iudices litigantibus, quando gerit vices Præsidis, vt per eundem D. Barbos. *in l. cum prætor, §.1. n.241. ff. de iud.*

Sententia ab eis prolata, &c.] Notatur ad hoc 6
quòd vt valeat prorogatio, oportet quòd ille, cuius prorogatur iurisdictio, illam habeat, aliàs impossibilis est prorogatio, cùm id, quod nullum est, extensionem minimè recipiat, vt per Menchac. *quæst. vsufreq. cap.*14. *num.*1. *&* 2. D. Barbos. *in d. l.1. ff. de iudic. art.1. n.20. & 21.*

In gloss. *Agenti* 2. ibi, *sed tunc agit vice Præsidis, cum in eum priuati consentium*, &c. Ita D. Barbos. *ad d. l. cum prætor §.1. num.*244.

SVMMARIVM.

1 *Casas medias ipsimet Præsides audient, aut occupationes delegabunt, reseruato iure sententiam ferendi.*
2 *Causæ meri imperij non delegantur, excepta ingenuitatis, & libertatis causa.*
3 *Causa media (quæ scil. excedebant decem aureos) olim indistinctè poterant delegari per Prætorem; hodie autem non possunt delegari nisi in duobus casibus.*
4 *Præsides non possunt hodie delegare causas meri, vel mixti imperij, quas solebant antea, & n.5.*
6 *Causa meri & mixti imperij an delegari possint.*

L. Placet. II.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Vicanis.*

CAusas medias ipsimet Præsides audient aut ob 1
occupationes delegabunt, reseruato iure sententiam ferendi. Item causæ meri imperij non dele- 2
gantur, excepta ingenuitatis, & libertatis causa. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. sup. hoc tit.* post omnes Petr. Gilchen. *tom.* 1. *fol.* 589.

De materia & intellectu huius l. quæ difficilis ab aliquibus reputatur, vide Bart. *in l. imperium num.*5. 24. *& 26. ff de iurisdict. omni. indic. & in l. nec quicquam, §. vbi decretum, num.*5. *in princ. ff. de offic. procons.* Roman. *sing.*775. Alciat. *lib.*9. *parerg. cap.*23. *& lib.2. paradox. cap.*2. Guibert. *lib. quæstion. cap.*9. *num.*2. Longouall. *ad d. l. imperium n.*20. *&* 35. vbi Cagnol. *n.*152. Vaud. *lib.*1. *quæst. iuris cap.*10. Vaconi. à Vacuna *declarat. iuris lib.6. declar.* 81. *num.*3. *& declar.*82. *per tot.* Anton. Gouean. *lection. iuris var. lib.1. cap.*33. remissiuè Alphan. *collectan.* 388. Genoa *in conciliat. legum ciuilium pag.* 785. *n.*31. Guid Panciról. *in notitia Imperij Orientalis cap.*99. *& var. lection. lib.2. cap.*196. ibi, *nec delegabat*, Morl. *in emporio iuris ciuilis part.*1. *tit.2. q.17. n.*21. vbi dicit hunc text. loqui de omnibus causis, quæ ad Præsides deferebantur, de quibus cognoscere non poterant, non propter impedimentum facti, vt falsò Accurs. existimauit, sed propter impedimentum iuris. saltem attenta consuetudine, & more ordinario, secundùm quem Præsides, & Prætores iudices dabant, qui de causa cognoscerent. latè D. Barbos. *in l. cum prætor, §.1. n.*293. *cum seqq. ff. de iudic.* vbi ex Bart. asserit hanc legem esse difficiliorem quàm in hoc libro reperiatur, & ibi latè explicat, qui vnus pro millibus sufficit videndus.

Ita tamen vt si vel per occupationes, &c.] Nota- 3
rur ad hoc quòd causæ mediæ (quæ scilicet excedebant decem aureos) olim distinctè poterant delegari per Prætorẽ, hodie autem non possunt delegari nisi in duobus casibus, vel quando propter occu-

patio

pationes publicas Prætor, vel Præses est impeditus, vel quando propter multitudinem causarum Præses per se eas facilè expedire non potest, vt per D. Barb. *in d.l. cum prator* 12.§.1.*num*.301. vbi *num*.304. subdit quòd si adsit alia iusta causa, propter quam Præses non possit per se causas determinare, tunc potest etiam eas delegare quoad cognitionem, non autem quoad diffinitionem, quam Præses tenetur sibi reseruare, & quòd hoc casu tenebitur etiam obseruare formam præscriptam *in auth. ad hac, sup. de iud.*

4 *Quod non ita accipi conuenit*, &c.] Notatur ad hoc, & communiter intelligitur non posse hodie Præsides delegare causas meri, vel mixti imperij, quas antea solebant delegare, etiamsi impediti sint propter publicas occupationes, vel causarum multitudinem, vt per D. Barbos. *dict.* §. 1. *à num.* 307. & *num.* 336. aduertit in hac l. non fieri mentionem de causis meri, vel mixti imperij, sed tantùm dici quòd causæ, de quibus antea eam legem Præsides per se cognoscebant, hodie etiam debeant de illis per se cognoscere, eo prætextu quòd propter publicas occupationes, vel multitudinem causarum de illis non possent commodè cognoscere; quæ autem illæ causæ fuerint, in hac l. non exprimitur, & ideo posse exemplificari ait in causis de quibus *in tit. ff. de variis & extraord. cogn.*

5 *Quod vsque adeo*, &c.] Aduertit D. Barbos. *d.* §.1. *num.* 339. verum intellectum horum verborum esse prædictas causas ita esse retinendas in cognitione Præsidum, vt propter publicas occupationes, vel multitudinem causarum non diminuantur eorum iudicia circa prædictas causas, hoc est, non desinant in illis per se cognitionem adhibere, neque illas vlla ratione aliis delegent cognoscendas, quinimò licèt de causis ingenuitatis, vel libertinitatis possent Præsides antea per se cognoscere, vel iudices dare, hodie oportet quòd Præsides de illis per se cognoscant.

In gloss. 1. An causæ meri & mixti imperij delegari possint? vide *l. Hispan.* 18. *tit* 4. *part.* 3. Cuiacr. *lib.* 3. *var. cap.* 5. Menoch. *de arbitr. casu* 54. *& casu* 74. *num.* 36. Moll. *in emporio iuris ciuilis part.* 1. *tit* 2. *q.* 16. *per tot.* Peregr. Iannin. *de citat. reali lib.* 1. *capite* 1. *num.* 424.

SVMMARIVM.

1 *Iudices delegati iudicare debent de qua causa cognouerint, nec possunt remittere ad delegantem, ab iisque appellari potest.*

2 *Ordo quis seruetur hodie in appellationibus à sententiis delegatorum.*

L. Placet vt iudicibus. III.

Exemplum sacrarum litterarum eorundem AA. & CC. ad Serapionem.

1 IVdices delegati iudicare debent de qua causa cognouerint, nec possunt ad delegantem remittere, & ab eis potest appellari. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

Vide Bart. *in l. à diuo Pio, in princ. num.* 11. *ff. de re iud.* Alciat. *lib.* 2. *paradox. cap.* 2. Ias. *in l.* 1. *ff. de off. eius, n.* 61. *vers. capio, & n.* 70.

2 *Interponenda prouocationis*, &c.] Qualis ordo seruetur hodie in appellationibus à sententiis delegatorum, vide Sigism. Scacc. *in tract. de appell. q.* 8 *art.* 2. *n.* 14. *cum seq.*

SVMMARIVM.

1 *Iudices delegati si impediantur, causa vel per Ordinarium est expedienda, aut alij deleganda.*

2 *Lis dicitur magis verè pendere postquam fuit contestata.*

L. Placuit quoties. IV.

Iidem AA. & CC. Firmino.

IVdices delegati si impediantur, causa vel per Ordinarium est expedienda, aut alij deleganda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.* 1

Post litem contestatam, &c.] Notatur ad hoc quòd lis dicitur magis verè pendere postquam fuit contestata, vt per Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 66. *num.* 29. 2

SVMMARIVM.

1 *Causa minima iurisdictionis delegari indistinctè possunt, & num.* 2.

3 *Iudices pedanei erant, qui humiliora negotia iudicabant sibi à Principe demandata.*

L. Quædam. V. & vlt.

Imp. IVLIANVS *A. Secundo P. P.*

CAusæ minimæ iurisdictionis possunt indistinctè delegari. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.* 1

Vide Boër. *decis.* 152. *num.* 3. *&* 4. vbi ait textum loqui in Præside, qui potest creare iudicem pedaneum in subleuamen maiorum iudicum, D. Barbos. *in l. cum prator*, § 1. *num.* 299. *ff. de iudic.* vbi probat textus conclusionem. 2

Qui negotia humiliora disceptant.] Notatur ad hoc quòd pedanei iudices erant, qui humiliora negotia sibi à Præside demandata iudicabant, vt per Guid. Pancirol. *in thesaur. var. lect. lib.* 2. *cap.* 196. 3

Qui pro sua iurisdictione iudices dare, darìue possint.

TIT. IV.

HIc quoque titulus ad iudices pedaneos pertinet: donec enim, in quibus dari possint, vel non.

Vide Cuiac. Pac. & VVesembec. item Vacon. à Vacuna *declar. iuris lib.* 6. *declar.* 84. & Fachin. *contro. lib.* 1. *cap.* 47.

SVMMARIVM.

1 *Delegari non potest causa quæ ad potestatem, & iurisdictionem delegantis non pertinet, ob nullitatis insequentis occasionem, & num.* 2.

3 *Iudicare certas causas nequiens, nequit etiam facere statuta super modo procedi, & decidendi causas easdem.*

4 *Index delegatus quis esse potest in sua prouincia.*
5 *Delegatus Principis subdelegare potest.*
6 *Sententia delegati inualida, ferentis illam inualidè, etiamsi partes nihil opponant.*
7 *Delegatio vt fieri possit per aliquem iudicem, debet delegari in hominem deleganti subiectum, & de suo territorio valeret tamen commissio, etiamsi non sit subditus qui illum acceptat, numero 8.*
9 *Causæ criminales possunt delegari.*
10 τὸ Specialiter *æquipollet dictioni* expressè.

L. In causarum. Vnic.

Impp. THEOD. & VALENT. AA. *Cyro P. P.*

1 DElegari causa non potest si ad potestatem, & iurisdictionem delegantis causa non pertinet ob nullitatis insequentis occasionem. Colligunt ex Ord.Cyo.Bart.Salicet.Angel. Castr. Fulgos. Sebast. Næui.Anton. Caimus, Pet. Gilcheo. *tom.1.pag.595.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc.eand.conclus.ex hoc text.desumunt *l. Hisp. 17. vers. casi ellos, tit.4. part.3.* Gaspar. Valasc. *ad l. imperium, ff. de iurisdict.omn. indic. num.*212. vbi Longouall. *num.*28. Ias. *in rubric.de officio eius num.*8. *& in l.1. num.63. eod. tit. & in l. à diuo Pio, num.22.* vbi Alex. *num.4. ff. de re indic.* Cuiac. *lib.1. obseru.6.* remissiuè Alphan. *collect.*823. Molin. *de Instit. tract.5. disp. 16. num.3. in princip.* vbi ait vt aliquis causam aliquam alteri validè delegare possit, necesse esse vt causa sit talis, de qua delegans ipse cognoscere posset, alioquin inualida esset talis delegatio.

3 *Si ad iurisdictionem pertineant delegantis*, &c.] Notatur ad hoc quòd qui non potest iudicare certas causas, non potest etiam facere statuta super modo procedendi, & decidendi easdem causas, vt per D. Barbos. *in l. Titia, num.49. vers. denique infertur, ff. solut. matrim.*

4 Notatur etiam ad hoc quòd potest quis esse index delegatus in sua prouincia, vt per Morlam *in emporio iuris ciuilis p.1. tit.1. q.6. num.25.*

Patientiam accommodare censemus.] Lege *parentiam*, vt legendum admonui *in meo diction. Lusitanicolatino, verbo obedientia, col.*777. Vel, si mauis, *parentiam*, vt in nonnullis excusis, & manuscriptis legitur, deduceterúrque à *pareo* eo modo, quo obedientia ab *obedio*.

Iudices à nobis specialiter delegantibus dati.] Loqui de Principis delegato tenet Menoch. *de arbitr. lib.1.*
5 *q.37. num.*33. Et sic probat delegatum Principis posse subdelegare, vt per *l. Hispan.21. tit.23. part.3.* Ioan. Garcian. *reg.*443. Decian. *tract. criminali lib.4. cap.25. num.4.* Bobadil. *in sua politica lib.2. cap.20. num.34.* Morl. *in emporio iuris part.1. tit.2. quæst.15. num.10.*

Ad eos iure, &c.] Lege *ad nos*, non verò *ad eos*, vt latè probat, rationibúsque confirmat Vacon. à Vacuna *declarationum iuris ciuilis lib. 6. declarat.84. num.8.* sed eum ingeniosè reprobat Narbona *de appellat. à Vicario ad Episcop. part. 1. à num.49.*

In gloss. *Patientiam.* ibi, *Sed quid si hic cognitor delegatus*, &c. Contra hanc gloss. tenet Greg. Lop. *d. l.17. gloss.2. tit.4. part.3.* & Molin *d. tract.5. disp.16.*
6 *n.3.* inualidam esse sententiam iudicis delegati illam inualidè ferentis, etiamsi partes nihil opponant.

In gloss. *Resedissent.* ibi, *Item quòd delegatus sit de iurisdictione delegantis*, &c. Notatur ad hoc quòd vel delegatio fieri possit per iudicem aliquem, debet delegari in hominem deleganti subiectum, & de suo territorio, vt possit cogi acceptare delegationem, vt per *l. Hispan. 17. & 18. tit.4. part.3.* Azeued. *l.3. num.1. tit.9. lib.3. nona Recop. pag.*330. 7
vbi subdit quòd valeret commissio, quamuis non sit subditus si ille acceptat. 8

In gloss. *Iudicandas.* ibi, *quid ergo si delegatus à Principe*, &c. Notatur ad hoc quòd causæ criminales delegari possunt Guid. Papæ *decis.* 624. Clar. *§. fin. q.41. num.3.* Bernard. *reg.*181. Cutti. *in l.1. ff. de officio eius, num.74.* Menoch. *de arbitr. lib.1. q.54. num.16.* Marant. *de ordine iudic. p.4. dist.5. num.63.* Ceuall. *commun. opin. q.387. in fine.* 9

In gloss. *Specialiter.* ibi, *id est, ad vnam speciem*, &c. Notatur ad hoc quòd dictio *specialiter* æquipollet dictioni *expresse*, vt per Tiraq. *de iure marit. gloss.7. n.148.* Ceuall. *commun. contra commun. q.780. n.240.* metipsum *de diction. vsufreq. dict.*381. 10

In gloss. *Ad eos fin.* in addit. ibi, *aduertas quòd de iure Canonico si delegatus commisit in totum vices suas, tunc à subdelegato appellatur ad primum delegantem*, &c. Vide Cou *pract. c.4. n.8.* Petr. Gregor. *part. iuris Canon. lib.5. tit.5. cap.8. num.2.* Fachinæ. *lib.1. controuers. c.78.* Cuiac. *ad Papin. lib.1. quæst. in l. aliquando 5. ff. de offic. proconf.* Duaten. *de iurisd. cap.8.* Morl. d. *tit.2. in præl. à num.89.* Molin. *de Instit. tom.6. tract.5. disp.21. num.5. & 6.* D. Barbos. *in l. cum prætor, §.1. à num.217. ff. de indic.* Sigism. Scacc. *de appellat. quæst.7. num.63. & q.8. à num 34.* latè & eleganter Narbona *d. p.1. n.48. vsque ad 57.*

Ne quis in sua causa iudicet, vel ius sibi dicat.

TIT. V

IVDICAT iudex pedaneos. ius dicit magistratus, velis, cui à magistratu mandata est iurisdictio: in iurisdictione est aliqua coërcitio, in iudicio nulla est coërcitio, sed tantum notio, & pronuntiatio.

Vide Cuiac. Pac. & VVesembec. item Balb & Vezin. *tom.1. commun. opin. lib.3. tit.3. pag.*381. & cæteros *infra ad l. vnic.* citatos.

SVMMARIVM.

1 *Index priuatus non iudicet in propria causa, & num. 2. quando scil. causa ita est sua, vt in ea proprium protendat commodum, num. 3. secus in Principe non recognoscente superiorem, puta summo Pontifice, Imperatore, Rege, seu alio Principe vel ciuitate superiorem non recognoscente, num.4. vel in iis quæ sunt iurisdictionis voluntariæ, non autem quæ contentiosæ, num.5. vel in arbitratore, num. 6. vel Episcopo in causis suæ Ecclesiæ, non verò in personalibus, n.7. declaratur vt num.8. vel quando extaret consuetudo quòd posset esse index in facto proprio, n.9. vel quando persona iudicis esset talis qualitatis, quòd omnis suspicio verisimiliter cessaret, n. 10. vel in facto notorio, n.11. vel quando offensio facta fuit iudici præter*

prætextu dignitatis, ſecus ſi ratione odij particularis, n.12. vel ſi non opponatur à parte, n.14.

13 *Alapam ſi quis dederit iudici, propter illam magnam cauſam iudex poteſt cognoſcere de tali crimine.*

15 *Iudicare, & ius dicere in quo differant.*

L. Generali. Vnic.

Imppp. VALENS, GRAT. & VALENT. AAA. *ad Gracchum P. V.*

1 IVdex priuatus in propria cauſa iudicare non debet. Colligunt ex Ordin. Cyn. Batt. Salicet. Angel. Caſtr. Fulgoſ. Sebaſt. Næui. Aloyſ. Leo *pag.* 55. Petr. Gilchen. *tom.1. pag.* 598. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen *in concordant.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt Ordin Reg. Luſitan. *lib.3. tit.* 24. Greg. Lopez *l.10 verbo ſobre, tit.4. p.3. & l.5. verbo amigos, tit.24. part.4. & l. 14. verbo no deuen, tit. 14. part. 5.* Bernard. *regul.* 581. Socin. *regul.* 196. Duen. *regul.* 67. Franc. Marc. *qu.* 59. Hippol. *ſing.* 405. Corraſ. *lib.4 miſcel. capite* 9. Capyc. *deciſ.* 124. Marant. *de ordine iudic. part. 6. actu 2. princ. numero* 32. Gibert. *lib. quæſtionum cap.* 9. Alphan. *collect.* 203. Caſſan. *in catalogo gloriæ mundi p.5. conſid.24. verſ.* 136. Vanti. *de nullitat. tit. ex defectu iuriſdict. ordin. numero* 93. Viui. *Neapol. deciſ. 223. numero 1. & 3.* Fachinæ. *conſ 59. lib.2.* Menoch. *remed.2. adipiſc, & conſ.2. num.22.* Surd. *conſ.47. num.1. & 2. & conſ.50. num.9. & conſ.193. n.3. & 6.* Valaſc. *conſ.173. num.* 19. Cardoſ. *in praxi iudicum & Aduocat. verbo recuſatio num.* 13. Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib. 1. concl.39. num. 3.* Alexand. Trentacinq.

3 *var. reſolut. lib.2. tit. de iudic. reſol.5.* D. Barboſa *in l. ſi quis ex aliena, numero* 114. *ff. de iudic.* vbi ait prohibitionem ne quis in ſua cauſa iudicet, procedere quando cauſa ita eſt ſua, vt in ea proprium commodum prætendat.

4 Primo limita concluſionem non procedere in Principe non recognoſcente ſuperiorem, putà ſummo Pontifice, Imperatore, Rege ſeu alio Principe, ſeu ciuitate ſuperiorem non recognoſcente, hoc enim in cauſa propria iudicare poſſe reſoluunt Socin. *conſ.121. numero 16. vol.1* Marant. *de ordine iudic. part.6. in 2. actu, de appellat. num.*34. Caſtald. *de Imperat. quæſt.* 91. Nauar. *in cap. nouit, de iudic. not. 3. num.*47. Balb. *tom.1. commun. opin. lib.3. tit.3. num.6. pag.* 381. vbi aduertit de honeſtate debere cauſam alicui delegare, vel in arbitros comptomittere, aut ſe ſubmittere aliquibus ſubditis, vt fecit Imperator Federicus, qui in cauſa contra Longobardos ſe ſubmiſit arbitris, & inde facta eſt pax Conſtantiæ, Menoch. *conſil.2. num.*28 Sebaſt. Medic. *in tract. de legibus part.1. q.19. num.*10. Surd. *conſ.47. num* 14. *& conſ.50. num.*28. Pereg. *de iure fiſci lib.1. tit.2. num.*33. Alexand. Trentacinq. *d. tit. de iudic. reſol.5. num.1.* vbi *num.*2. ait procedere quoad ſubditos & ſubiectos, & non quoad alios. Cabed. *Luſit. deciſ.76. p* 2.

5 Secundò limita in iis, quæ ſunt iuriſdictionis voluntariæ, ſecus autem in iuriſdictione contentioſa, Iaſ. *in l. qui iuriſdictioni, num. 8. verſ. quartò, ff. de iuriſdict. omn. iudic.* Socin. *regul.* 203. *incip. Iudex in cauſa ſua, verſ. primò fallit.* Rebuff. *in tract. nominat. quæſt.12. num.*24. Alex. Trentacinq. *d. tit. de iudic. reſ.5. num.*16. D. Barboſ. *in l. ſi quis ex aliena, à num.* 113. *ff. de iudic.* vbi *num.* 119. diſtinguit quòd quando ſportulæ ſunt modicæ, bene poteſt iudex cognoſcere vtrùm ſua ſit iuriſdictio, ſecus ſi fuerint maximæ quantitatis & exceſſiuæ.

Tertiò limita in arbitratore, quia ipſe iudex eſſe 6
poteſt in cauſa propria, *l. ſi libertus, ff. de operis libert.* Molin. *de iuſtit. tom.6. tract.5. diſp.39. num.9.* vbi ſecus dicit in arbitro, Alex. Trentacinq. *d. tit. de iudic. reſ.5. num.*10.

Quartò limita in Epiſcopo in cauſis ſuæ Eccle- 7
ſiæ, ſecus in perſonalibus, Surd. *conſ.*50. Zerol. *in praxi Epiſc. p.1. verbo Epiſcopus, verſ.34. pag.*155. Matta 8
*in votis nouiſſim. deciſionum, voto 57. n.*23. Alex. Trentacinq. *d. tit. de iudic. reſol.5. n.7.* vbi declarat non habere locum in his, quæ ſunt de menſa Prælati, quia tunc cauſa propria videtur: declarat etiam non habere locum ſi Prælatus vti ſuſpectus recuſetur, & citat Capyc. *dec.* 137.

Quintò limita quando extaret conſuetudo quòd 9
poſſet eſſe iudex in facto proprio, per text. notab. *in cap. 1. de pœnis in 6.* reſoluunt. Auendan. *de exequendis mand. part.1. cap.11. numero* 5. Surd. *conſ.*465. *numero* 10. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. capite 4. num.*29. Alexand. Trentacinq. *dict. reſol.5. numero 11. & 22.*

Sextò limita non procedere vbi perſona iudicis 10
eſſet talis qualitatis quod omnis ſuſpicio veriſimiliter ceſſaret, vt per Soc. *dict. regul.203. n.7.* Alexand. Trentacinq. *dict. reſ.5. n.12. & 20.*

Septimò limita in facto notorio, quia tunc vide- 11
tur ceſſare cauſa ſuſpicionis, cùm in tali caſu potius videatur executor, quàm iudex, vt per Capyc. *deciſ.* 124 Kirchou. *tom.2. commun. opin. lib.9. tit.25. num.8. & 18. pag.*517. Baiard. *ad Clar. §. fin. quæſt.35. num.*31. Bernard. Græuæ. *dict. lib.1. concluſ.39. num.16. & ſeqq.* Roland. à Valle *conſ. 48. numero 2. vol. 2.* D. Barboſa *in l. ſi de vi, num.* 143. *ff. de iudic.* Alexand. Trentacinq. *dict. tit. de iudic. reſol. 5. numero 6.* vbi quatuor requiſita exigit vt procedat hæc limitatio, primò quòd pœna, quæ imponitur pro delicto, ſit certa, & determinata, non verò arbitraria: ſecundò quòd ſit notorium factum, id eſt, publice, & ſub præſentia populi factum: tertiò quòd delictum notorium ſit notorietate facti permanentis: quartò quòd pœna non veniat imponenda ratione proprij intereſſe.

Octauò limita quando offenſio facta fuit iudici 12
prætextu dignitatis, ſecus ſi ratione odij particularis, de iniuriis enim ſibi illatis poteſt iudex ipſe cognoſcere & punire inferentem, vbi probabiliter conſtat ſibi intuitu officij fuiſſe illatas, Capyc *deciſ.*124. Roland. *conſ.47. num.7. vol.2.* vbi *num.*2. tradit quando dicatur iniuria facta ratione dignitatis. Menoch. *de arbitrar. caſu 163. num* 7. Bonacoſ. *commun. crimin. part. 1. verbo iniuria quando facta eſt officiali, fol. 91. verſo*, Tiberian. Decian. *tract. crimin. lib. 4. cap. 42. num.1. & lib.6. cap.38. num.*15. Franc. Viui. *Neapol. dec.* 378. *num.*2. Hippol *in l.1. §. cùm quis latrones, num.6. ff. de quæſtion* Gail. *lib.1. obſeruat.39. num.*2. Farinac. *in praxi crimin. p.1. q* 17. *num.*46. Alex. Randenſ. *reſp.50. num.81. vol.1.* Ludou. Schrader. *de feudis p* 10. *ſect.1. num.*110. Martin Monter. à Cueua *Aragon. deciſ* 14. *ſub num.*32. Surd. *conſ.50. num.17. & conſ.286. num.*14. Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib. 1. concl.*39.

Hinc Bald. *in cap.1. §. iniuria, de pace iuram. fir-* 13
mar. tenet quòd ſi aliquis dederit alapam iudici, propter illam magnam cauſam iudex poteſt cognoſcere de tali crimine, quod intelligit Iaſ. *in l. qui iuriſdictioni,* vbi Dec. *num. 11. ff. de iuriſdict. omn. iud.* quando iniuria facta iudici eſt notoria, & habet pœnam iure determinatam.

Nonò limita, ſi non opponatur à parte, quia ante 14
huiuſmodi oppoſitionem poteſt quis iudex eſſe tam

in causa sua, quàm in caosa suorum, vt per Alex. Trentacinq. *d. tit. de indic. resol. 5. n. 25.*

15 In gloss. *Debere* In quo differat iudicare, & ius dicere, vide Duaren. *lib. 1. disp. c. 53.* Cuiac. *in l. qui iurisdictioni, in princ. ff. de iurisd. omn. iud.* Gouean. *in l. 1. à n. 1. ff. eod. tit.* Donel. *comment. iuris ciuilis lib 17. cap. 6. vers. sunt ergo, cap. 21. vers. nisi*, Quintanad. *de iurisdict. & imperio lib. 1. tit. 6. n. 2. cum seqq.*

Qui legitimam personam standi in iudiciis habeant, vel non.

Tit. VI.

NON valet iudicium eo litigante, qui legitimam personam standi in iudicio non haber, vt pupillo sine tutore, adolescente sine curatore. Idcirco adolescens etiam inuitus curatorem accipit ad litem. Tutor autem, vel curator pro minore in iudicio stare, & agere, vel conueniri potest.

Vide Cuiac. Pac. & VVesemb. item Vezin. Viui. Bonacos. & alios *tom. 1. comm. opin. lib. 3. tit. 4. pag. 381. cum seqq.* Angel. *in §. penult. Instit. de exception.*

SVMMARIVM.

1 *Sententia lata contra pupillum indefensam est ipso iure nulla, & num. 2. lata pro pupillo qui fuit in iudicio sine tutore, valet, num. 3.*

L. Si cùm esses. I.

Imp. GORDINVS A. *Candidæ.*

1 SEntentia lata contra pupillum indefensum est ipso iure nulla. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salic. Bald. Castr. Angel. Pett. Gilchen *tom. 1. pag. 599.* Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 11. tit. 2. p. 3. vbi gloss. 1. & l. 7. eod. tit. & l. 2. tit. 25. p. 3. vbi gloss. 1.* Franc. Marc. *decis. 132. n. 2.* Capel. Tholos. *decis. 113.* Gerard. *sing. 66.* Boër. *decis. 92. n. 1.* Viui. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 4. n. 1. pag. 381.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, in princ. num. 10. de integr. restit. minor.*

3 In gloss. *Aduersùs.* ibi, *secus si pro te*, &c. Notatur ad hoc quòd sententia lata pro populo qui fuit in iudicio sine tutore, valet, vt per Balb. *decis. 343. & tom. 1. commun. opin.*

L. In rebus. II.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Gemachæ.*

1 PVpillus, & adultus in iudicio esse possunt cum tutoris auctoritate. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supra hoc tit.* Petrus Gilchen *tom. 1. fol. 589.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desumit Vant. *de nullit. tit. ex defectu inhabilitatis comparentium, num. 35.*

SVMMARIVM.

1 *Minor sine auctoritate curatoris agere & comparere potest in iudicio possessorio, & n. 2.*

3 *in Causa possessionis momentanea audiri potest qui alias non habet legitimam personam standi in iudicio.*

4 *Minor an possit restitui in causa possessionis, remissiuè.*

L. Momentaneæ. III. & vlt.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. *Iuliano proconsuli Afric.*

IN iudicio possessorio minor sine auctoritate cu- 1
ratoris agere & comparere potest. Colligunt ex
Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* & post
omnes Petr. Gilchen *tom. 1. pag. 600.* Giphan. *tom. 1.
pag. 151.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Ti- 2
raquel. *de retractu lign. §. 1. gloss. 7. num. 24.* Cuiac. *lib. 1.
obseru. 20.* Couar. *lib. 1. var. cap. 5. num. 8.* Sarmient.
de redditib. p. 1. cap. 4. num. 3. col. 2. Viui. *tom. 1. commun.
opin. lib. 3. tit. 4. num. 4. pag. 381.* Menoch. *remed. 15.
recup. possess. num. 294.*

Per quamcunque personam, &c.] Notatur ad hoc 3
quòd quicunque aliàs non habens legitimam personam standi in iudicio, in causa possessionis momentaneæ audiri potest, vt per Menoch. *remed. 6. recup. n. 33.* Et ita filius famil. sine patris consensu in hoc iudicio esse potest, vt per euodem Menoch. *remed. recup. n. 417.*

Vtrùm autem minor in causa possessionis possit 4
restitui? vide Couar. *practic. cap. 17. n. 4. vers. sexto*, Menoch. *remed 3. recup. n. 851.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo implorare, n. 38.* Morl. *in emporio iuris ciuilis p. 1 tit. 5. q. 8. n. 4.* Alex. Trentacinq. *var. resol. lib. 2. tit. de indic. resol. 6. n. 12.*

Vt nemo inuitus agere, vel accusare teneatur.

Tit. VII.

AGIMVS ciuiliter, & accusamus criminaliter.

Vide Cuiac. Pac. & VVesemb. Boër. *decis. 255. à num. 2.* Socin. *reg 4. & 24. lit. A*, late Arimin. Tepat. *lib. 1. var. sentent. sub hoc tit. pag. 147.* Sarmient. *lib. 1. select. cap. 2. n. 1.* Visconte *in addit. ad Vincent. de Franch. decis. 41.* Menoch. *de arbitrar. casu 34. num. 3.* Brunor. à Sole *in locis communib. verb. compellere*, Cald. Pereira *recept. sentent. in comment. ad l. vnic. ex delictis defunct. p. 3. n. 20. in fine*, vbi ait hunc titulum non agere de eo, qui semel cœpit agere, quia desistere ante finem litis non potest.

SVMMARIVM.

1 *Inuitus nemo agere, vel accusare tenetur, & n. 2.*

3 *Sciens delictum committendum an teneatur illud reuelare in foro exteriori & interiori, & an non faciendo possit puniri. resolue vt num. 4.*

5 *Iudex*

5 *Iudex an possit cogere offensum vt accuset de homicidio.*

6 *Primogenitus habens actionem, & agere recusans, an possit compelli à secundogenitis ad agendum.*

7 *Index potest statuere & mandare vt prætendentes aliquid contra me, agant petá itque infra certum tempus, hoc adiecto eos alioquin non esse audiendos.*

L. Inuitus. Vnic.

Imp. DIOCLET. A. *Camerio.*

1 INuitus nemo agere, vel accusare tenetur. Colligunt ex Ordinar. Cyn. Bart. Salicet. Bald. Castr. Angel. Aloys. Leo *fol. 55.* Petr. Gilchen *tom. 1. pag.* 601. Sebast. Næui. remissiuè, Casal. *in annotat.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hisp. 46. & 47. tit. 2. part. 3.* Boër. *decis. 255.* Paris de Puteo *in tract. de syndicatu, in verbo accusatus, n.* 8. Sot. *de Instit. lib. 5. quæst. 5. art. 1. & in lib. de ratione tegendi, membr. 2. q. 5.* Anton. Gom. *var. tom. 3. c. 1. n. 17. cum seqq.* Alphan. *collect.* 414. Cou. *lib. 1. var. cap. 11. in fine,* Rebuff. *de priuileg. scholarium, priuil. 17.* Soar. de Paz *in practica tom. 2. p. 2. cap. vnic. num. 1. cum seqq.* Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo agere, num. 3. & verbo accusatio, n.* 10. Morl. *in emporio iuris ciuilis p. 1. tit. 2. q. 3. n. 44 vers. secundo.*

3 Verùm sciens delictum committendum teneatur illud reuelare in foro exteriori, & interiori, & an non faciendo possit puniri? Vide S. Thom. *2. 2. q. 33. art. 7. in corpore,* Sot. *in tractat. de ratione tegendi secretum q. 4. & 5.* Nau. *in cap. inter verba 11. q. 3. concl. 6. corol.* 58. Anton. Gabr. *commun. lib. 7. tit. de criminalib. concl. 37. n. 1.* Menoch. *de arbitrar. casu 355. n.* 10. Menchac. *illustrium controu. part. 1. q. 16. a princip.* Guttier. *Canon. lib. 1. q.* 11. Morla *d. tit. 2. q. 3. num. 44. cum seqq.* Anton. Gom *var. tom. 3. cap. 2. n. 8. in fine,* latè Flores

4 de Mena *var. lib. 1. q. 18 per tot.* vbi *n. 57.* accedendo ad materiam tituli resoluit quòd potest quis delictum publicum denuntiare iudici vt iudici, non tamen tenetur accusare, vel denuntiare, nisi id expressè bono publico, aut emendationi alterius conueniat, si iudex sit negligens, & non inquirat, nec sit aliquis qui accuset, nec velit, aut debeat accusare.

5 Quòd possit iudex cogere offensum vt accuset de homicidio, ex Bart. resoluit Marant. *de ordine iudic. part. 6. tit. & præuenitur aliquando per viam inquisit. n. 91. pag.* 232. dicens hunc esse casum specialem in quo iudex potest quem compellere ad accusandum. Sed contra eos communis opinio, vt testatur Fichard. *tom. 1. commun. opinion. lib. 1. tit. 5. n. 1.*

6 Sic etiam in alio casu limitatur text. *in præsenti,* videlicet quando primogenitus actionem habet, & agere recusat, quia tunc potest à secundogenitis compelli ad agendum, ita Vincent. de Franchis *decis. 41. n* 2. vbi allegat Nat. *in repet. Clem. sæpe, in princ. col. 31. & 32. vers. primò fallit, cum seqq. de verbor. signif.* vbi limitat in aliis casibus.

7 In gloss. *Inuitus, vnic.* ibi, *magis tamen puto iudicem debere ei statuere tempus intra quod agat, & postea eum non audiri.* Notatur ad hoc quòd potest iudex statuere & mandare vt volentes & prætendentes aliquid petere contra me agant & petant infra certum tempus, hoc adiecto eos alioquin non esse audiendos, vt per Anton. Gom. *var. tom. 3. c. 1. n. 23. in fine,* Couar. *lib. 2. var. cap. 18. n. 1. in princip.*

Barbos. Collect. in Cod. Tom. I.

De ordine iudiciorum.

TIT. VIII.

ONSIDERATVR iudiciorum concursus. Exempli gratia de possessione prius iudicandum est, quàm de proprietate; & de statu prius, quàm de hæreditate; & de hæreditate prius, quàm de re singulari.

Vide Cuiac. Pac. & VVesemb. Vezin. *tom. 1. comm. opin. lib. 3. tit. 6.* & Doctores citatos *sup. ad rub. de iudic.*

SVMMARIVM.

1 *Quæstio status si incidit quæstioni bonorum, de ea plenè cognoscitur, licèt iudex aliàs cognitionem de statu non habeat, vel de principali tantùm expressim pronuntiatur, & num. 2.*

3 *per Pronuntiationem expressam in causa principali, dicitur tacitè pronuntiatum in incidenti.*

L. Adite Præsidem. I.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS AA. *Marcellinæ & aliis.*

SI quæstio status incidit quæstioni bonorũ, de ea plenè cognoscitur, licèt iudex aliàs cognitionem de statu non habeat, sed de principali tãtùm expressim pronuntiatur. Colligũt ex Ord. Cyn Bald. Salic. Bald. Castr. Angel. Sebast. Næui. Aloys. Leo *fol. 55. verso,* Petr. Gilchen *tom. 1. pag.* 602. Giphan. *tom. 1. pag.* 152. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.* 1

De materia & intellectu huius l. vide Anton. Gouean. *lib. 1. var. cap. 33.* vbi concordare nititur hunc text. cum *l. si pater, ne statu def. & l. iam dudum, vbi causa status,* cum similibus, & concludit quòd is, quem Seuerus & Antoninus in præsenti aiunt non posse de causa status cognoscere, non est Præses, sed à Præside iudex datus, additque in verbo, *docete,* subaudiendum esse iudicem à Præside datum. Ioan. Robert. *lib. 1. sentent. iuris c. 12.* Menoch. *de arbitr. lib. 2. casu* 167 Hieron. Magon. *Florent. decis. 3 num. 1.* Guid. Pancirol. *var. lection. lib. 2. cap. 33 vers. igitur Prætor,* Morl. *in emporio iuris ciuilis p. 1. tit. 2. in prælud. n.* 148, vbi aduertit quòd in hoc text hæreditatis causa agitata fuit corã Præside prouinciæ, in qua maior pars hæreditatis erat, vel domicilium habebat, qui pro hærede possidebat, iuxta *l. 1. vbi de hæred. agi oporteat;* pupillus verò actor alterius erat fori, idque innuunt illa verba, *Adite Præsidem prouinciæ,* erátque pupillus quasi in possessione libertatis. Si quidem tutores habebat, & si sic principaliter de eius status causa ageretur, eius cognitio non ad eum Præsidem prouinciæ, sed ad Magistratum sui fori spectaret, *l. 3. vbi omnes, vbi caus. stat.* quia tamen incidenter ea causa concurrebat cum causa hæreditatis, de qua Præses iure cognoscebat, ratione incidentiæ etiam de ea cognoscere potuit, & hoc est quod in hac lege dicitur, & sic super status causa cognoscere non poterat, id est principaliter, quia pupillus ipsius fori non erat. Vide etiam latè Ioan. Garcian. *de nobilitat. gloss. 1. num. 16. cum seqq.* vbi *n. 19. vers. ex quibus,* adducit duplicem limitationem ad regulã huius legis, 2

quatenus habet pronuntiationem super principali inducere de se absolutionem, vel condemnationem incidenti, quæ fuerit opposita. Prima est nisi incidens illa causa eius esset naturæ & rationis, & vt omnino sese compatiatur cum principali causa, quia principalem nec destruit de se, nec labefactat, vt exceptio expensarum, inuentarij non confecti, pacti de non petendo, & ne quis teneatur nisi quatenus facere possit, & aliis id genus. Secunda, vt determinatio principalis inducat determinationem super incidenti, quæ erat præiudicialis ad illam, & cum qua sese minimè compatiebatur, nisi iudex aliàs incompetens, ratione incidentiæ si principaliter deduceretur in iudicium, omnino sit incõpetens, tunc enim ex hac ratione incompetentiæ sententia lata super principali non inducit pronuntiationem super incidenti: & idem Garc. *d.gloss.1.n.25.vers.vnde nota*, addit quòd iudex, qui aliàs de nobilitate, aut matrimnnio non potest principaliter cognoscere, cognoscit incidenter, quia de principali solùm pronuntiat, & quòd sententia lata in principali non patit exceptionem rei iudicatæ super incidenti, nec quicquam iuuat, nec nocet quominus in alio iudicio possit principaliter de istis agi, Anguian. *de legib.lib.2.controuers.22 num.28.*

3 *Quoniam non de ea, sed de hareditate*, &c.] Notatur ad hoc quòd per expressam pronuntiationem in causa principali, dicitur tacitè pronuntiatum in incidenti, vt per Farinac. *in praxi crimin.q.100.n.89.*

SVMMARIVM.

1 *Quæstio generis inter patrueles si non refertur, hareditas æquo iure diuiditur, aliàs si quæstio refertur, prius hac discutitur, antequam de principali sententia feratur.*

2 *Quæstio status si incidit in iudicio diuisorio, prius de statu cognoscitur, quàm sententia diffinitina proferatur. distinguendum vt num.3.*

L. Si quæstio. II.

Imp. ANTONINVS A. *Magnellæ.*

1 SI quæstio generis inter patrueles non refertur, hæreditas æquo iure diuiditur, aliàs si quæstio refertur, priùs hæc discutitur, antequam de principali sententia feratur. Item si quæstio status incidit
2 in iudicio diuisorio, priùs de statu cognoscitur quam sententia diffinitiua proferatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup. hoc tit.*

3 Vide Menoch. *de arbitrar.casu* 167. *num.7. & 16.* Motl. *in emporio iuris part.1.tit.2.in prælud.n.134.* vbi distinguit quòd si agatur de matrimonio quatenus est contractus ciuilis tantùm, quale est illud quod contrahitur apud infideles, vt *in cap.quanto, de diuort.* de eo poterit iudex secularis cognoscere etiam principaliter, siue tractetur quæstio facti, siue quæstio iuris, quia in hoc matrimonio nulla datur spiritualitas, quæ impediat illam cognitionem. Sed si agatur de matrimonio quatenus est sacramentum, quale est apud fideles, non poterit secularis cognoscere de quæstione iuris principaliter, nec incidenter, vt *in cap.tuam, de ordine cognit.* sed poterit accessoriè & incidenter cognoscere de matrimonij facto, vt *in hoc text.*

SVMMARIVM.

1 *Quæstio ciuilis quando est principaliter mota, & incidens criminalis est, eadem sententia terminantur. declaratur textus, n.2. intelligendùmque est vt num.3.*

L. Cùm ciuili. III.

Impp. VALERIAN. & GALIEN. AA. *Demetrio.*

QVando ciuilis quæstio est principaliter mota, & incidens criminalis est, eâdem sententia terminantur. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1.num.1.sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt, Cald. Pereira *in comment.ad l.vnic.ex delictis defunct. p.1.n.70.* vbi ait textum loqui quando causa criminalis incidit, & incidenter ciuili accedit. Farinac. *in praxi crimin.q.100.n.86.* vbi illam conclus. de causa criminali faciente supersedere ciuilem, & è contra, intelligit quando secunda causa principaliter intentatur, secus si incidenter, & per viam exceptionis, quia tunc in prima non supersedetur. 2 3

SVMMARIVM.

1 *Causa criminalis principaliter intentata post ciuilem, facit ciuilem supersedere, & num.2.*

3 *Causa ciuilis intentata post criminalem quando est illi præiudicialis, tunc de ea prius est cognoscendum, quàm de criminali primo loco intentata ratione præiudicialitatis.*

4 *Causa criminalis quando non est præiudicialis ciuili, & vna alteram compatiatur, tunc in neutra supersedendum est, sed in vtraque simul proceditur.*

5 *post Crimen commissum quamuis non prohibeatur quis agere contra suum debitorem, debet tamen hæc actio differri donec criminalis terminetur.*

L. Quoniam ciuili. IV. & vlt.

Imp. CONSTANT. A. *ad Calphurnium.*

CAusa criminalis principaliter intentata post ciuilem, facit ciuilem supersedere. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1.sup.hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2 Clar §. *fin. quæst.*92. *num.4.vers. sed quæro nunquid,* Cæs. de Grassis *decis.3. de except.* aliàs 92. *num.1.* Alphan. *collect.*81. Alexand. Trentacinq. *variar.resolut.lib.2.resolut.7.* latè Farin. *in praxi crimin.quæst.100. num.59. cum multis seqq.* vbi *num.60.* asserit absque dubio procedere quando causa criminalis est præiudicialis ciuili, vel vt alij dicunt, quando non compatitur cum ciuili, seu quando absorbet ciuilem, & *num.64.* addit quòd si vtraque causa fuerit criminalis, & secunda maior, supersedetur in prima minori, donec discutitur de secunda, & *n.101.* limitat principalem textus conclusionem, quando quis diu post actionem ciuilem contra ipsum intentatam criminalem intentauerit, & sic quando quis fuit negligẽs, nimiúmque se arctauit ad proponendum causam principali causę præiudicialẽ, pręsumitur enim tunc calumniosè agere, & *n.105.* subdit quòd dicitur quis negli-

negligens & nimium ſe arctaſſe, quando criminalis cauſa proponitur poſt concluſionem in cauſa ciuili, & n.111. intelligit eandem principalem concl. quando intereſt conuenti & accuſati criminaliter ſuperſederi in ciuili, aliter ſecus, & n.112. intelligit etiam quando vtraque cauſa introducta coram eodem iudice, vel quando cauſa criminalis introducta eſt coram iudice ſuperiore, ciuilis autem coram inferiore, vnde ſecus è contra ſi cauſa ciuilis fuit primo introducta contra iudice ſuperiore, criminalis autem coram inferiore, vel etiam vtraque cauſa fuit intentata coram diuerſis iudicibus æqualem iuridictionem habentibus, & n.114. limitat quando cauſa criminalis propoſita, & intentata fuerit non per reum conuentum, aut accuſatum, ſed per tertium, vide eundem Fatin. *conſ.21. per tot.* vbi bona adeſt additio Famiani Centolini, & Alex. Ttentacinq. *de reſol.7. per tot.* vbi multipliciter declarat.

3 In gloſſ. *Sæpe*, ibi, *vt cum ciuilis eſt præiudicialis*, &c. Notatur ad hoc quòd quando cauſa ciuilis intentata poſt criminalem eſt illi præiudicialis, tunc de ea prius eſt cognoſcendum, quàm de criminali primo loco intentata ratione præiudicialitatis, vt per Natt. *conſ.*138. *num.3. lib.1.* Hieron. Giaccar. *in addit. ad Clar. §. fin. q.1. in princip. lit. A, verſ. & è contra.* Fatin. *d. p.*100. *num.*61.

4 In gloſſ. *de crimine*, ibi, *aliàs non*, &c. Notatur ad hoc quòd quando cauſa criminalis non eſt præiodicialis ciuili, & vna alteram compatiatur, tunc in neutra ſuperſedendum eſt, ſed in vtraque inſimul proceditur, vt per Farinac. *dict. quaſt.* 100. *num.*75. quamuis *num* 76. dicat hanc gloſſ. *in fine*, reprobata opinione Girnei tenuiſſe contrarium, quia *ibid. num.*77. aſſerit primam eius opinionem in omnibus vrbis Tribunalibus & in ſignatura iuſtitiæ paſſim receptam fuiſſe.

5 In ead. gloſſ. ibi, *Sed certè*, &c. Notatur ad hoc quòd quamuis poſt crimen commiſſum non prohibeatur quis agere contra ſuum debitorem, debet tamen hæc actio differri donec criminalis terminetur, vt per Fatin. *d. q.*100. *num.*83. vbi *num.*84. aſſerit poſſe hanc opinionem ſuſtineri quando crimen obiectum agenti, ſeu accuſatori eſt præiudiciale cauſæ principali, quia tunc ſuperſedendum.

De litis conteſtatione.

TIT. IX.

LITIS conteſtatio eſt principium, quod oritur ex primo litigantium aqud audientem iudicem conflictu. quare litis conteſtatio tribus partibus conſtat, intentione actoris, contradictione rei, & audientia iudicis.

Vide Cuiac. Pac. & VVeſemb. Ordin. Reg. Luſitan. *lib.3. tit.51. l. Hiſpan. 3. tit. 10. part.3.* Mantant. *de ordine iudic. part.6. memb.*10. Villalob. Kirchou. Vezin. & alios *tom.1. commun. opinion. lib.3. tit.7. pag.3* 83. *cum ſeqq.* Rebuff. *in tract. de effectibus litis conteſtationis*, Perez *l.1. tit.3. lib.3.* Ordin. *pag.* 383. *cum ſeq.* Maſcard. *de probat. concl.* 434. Donell. *comment. iuris ciuilis lib.*24. *cap.*1. vbi Oſvval. *in notatis*, Obrecht. *in tract. de litis conteſt.* Vigil. *in ſimili tract.* Afin. *in praxi iudic. §.*17. Gail. *lib.1. obſeru.*63. *cum ſeqq.* Zoan. *rerum quotid. c.*52. Coler. *deciſ.*288. *& conſ.*44. *n.*51. *cum ſeqq.* Parlad. *rerum quotidian. lib.*1. *cap.*14. Soat. de Paz. *in practic. tom.1. p.1. temp.6.* Zerol. *in praxi Epiſcop. verbo litis conteſtatio*, Cuti. Philip. *p.1. §.14.* Ludou. Miranda *de ordine iudic. q.*20. *art.5.* Chriſtoph. de Paz *in ſchol. ad leges ſtyli l.1.* Mendez de Caſtro *in praxi ſeculari Luſitan. lib.3. cap.6. per tot.* Amat. Roderic. *in pratica de modo & forma videndi, ſeu examinandi proceſſum, cap.6. de litis conteſt.* Camill. Borrel. *in ſumma deciſ. tom.1. tit.50. de litis conteſtat.* D. Barboſ. *in l. ſi debitori n.*21. *cum ſeqq. ff. de iudic.*

SVMMARIVM.

1 *Narratio actoris cum contradictione rei, & iudicis cognitione, litis conteſtationem inducunt.*
2 *Litis conteſtatio eſt negotij hinc inde narratio.*

L. Res. I.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS AA. *Valenti.*

NArratio actoris cum contradictione rei, & iudicis cognitione litis conteſtationem inducunt, 1 Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Caſtr. Cyn. Angel. Sichard. Aloyſ. Leo *fol.*56. Petr. Gilchen *tom.1. pag.* 611. Giphan. *tom.1. pag.* 156. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Per narrationem negotij, &c.] Ergo litis conteſta- 2 tio eſt negotij hinc inde narratio apud iudicem, vt per Placentin. *in ſum. huius tit.* Iodoc. Damhauder. *in praxi cauſarum ciuilium. cap.* 120. *n.1. & cap.*140. *n.1.* Marant. *de ordine iudic. p.1. memb.*10. *n.2.* Hieron. Treutler. *diſputat. ſelect. part.1. diſp.12. theſ.* Camill Bottel. *in ſum. deciſ. tom.1 tit.50. à num.1.* Et ita verè fit litis conteſtatio affirmatione vnius, & contradictione alterius litigantis, Ordin. Reg. Luſitan. *lib.3. tit.51. in princip.* Menoch. *de præſ. lib.1. præſ.*30. *à n.1.* Maſcard. *de probation. concl.*434. *à princip.* Gam. *Luſit. deciſ.* 147. *num.* 3. Viui. *Neapol. deciſ.* 310. *num* 2. Camill. Bottel. *d. tit.*51. *num.6. & 7.* Melch. Phœbos. *Luſit. areſto* 84. *tom.1.* Mendez à Caſtro *in praxi ſeculari Luſitan. lib.3. cap.6.* Etiamſi reus in iudicio negatet ſimpliciter narrata actoris, ex Maſcard. *d. concl.*434. *n.1.* vbi *n.5.* aſſerit nihil referre an ſimul vnico tempore, vel ex interuallo illa reſponſio accedat narrationi actoris, Petez. *l.1. gloſſ.1. verſ. quarto ſecundò, tit. 3. lib.3. Ordinam.* Amat. Roderic. *dict. cap.6. num* 2. Niſi reſponſio eſſet conditionalis, Franc. Viui. *d. deciſ.*110. *n.3.* Camill Borrel. *d. tit.*50. *n.9.* vel reſpondens proteſtaretur ſe citra animum conteſtandi litem reſpondete, Viui. *d. deciſ.*110. *n.4.* Decian. *reſp.*10 *n.6. vol.5.* Menoch. *d. præſ.*30. *n.4.* Fallit ſi iudex mandatet vt ſemota proteſtatione litem conteſtetur, ex Maſcard. *dict. concluſ.*434. *num.*20. *cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Vocato in iudicium libellus offerendus eſt, data dilatione ad reſpondendum* 20. *dies ad minimum continente. Breuius ſpatium hodiè, n.5.*
2 *Libellus in iudicio offerendus, remiſſiuè.*
3 *Sportulæ, remiſſiuè.*
4 *Lex poſterior generaliter, & indiſtinctè loquens limitanda eſt per ſpecialem antiquiorem, & iuxta illam intelligenda.*
6 *Copia libelli danda aduerſario.*

7 *Fideiussorem dans de iudicio sisti, vel faciens sibi caueri de refundendis expensis, non per hoc consentit in iudicem.*

8 *Iudicem quem quis elegit, recusare non potest. nisi tempore impetrationis impetrans suspicionis causam ignorasset, quando ignorantia fuit probabilis, aliàs secus, num. 9.*

10 *Libellus in scriptis offerendus.*

11 *Sportularum exactionem consuetudo excusat approbátque.*

12 *Possidens immobilia non tenetur satisdare quamuis sint litigiosa, num. 13. Qualia esse debeant, num. 14. resolue vt num. 15.*

16 *Dies 20 dati ad respondendum minorari non possunt sine causa.*

17 *Præscriptio 10. aut 20. annorum cum titulo interrumpitur per litis contestationem, non vero per solam citationem.*

AVTH. Offeratur.

1 VOcato in iudicium libellus est offerendus, data dilatione ad respondendum viginti dies ad minimum continente. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. sup. hoc tit.* post omnes Aloys. Leo *fol. 56.*

2 De libello in iudicio offerendo, vide Marant. *de ordine iudic. part. 6. tit. de libelli oblat.* Soar. de Paz in *pract. part. 1. tom. 1. temp. 4. per tot.* Rebuff. *de except. num. 335. cum seqq.* Curi. Philip. *p. 1. §. 11.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo libellus.* Camill. Borrel. *in summ. decis. tom. 1. tit. 49. de libello.*

3 *Inde præbitis sportulis.*] De sportulis vide Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 55. num. 38. cum seqq.* & citatos *ad rubr. & tit. suprà de sportulis.*

Et data fideiussione, &c.] Vide Roder. Xuar. *in declarat. leg. Regni, post l. quoniam in prioribus, in princ. num. 3. pag. mihi* 479. vbi ait quòd hæc Auth. venit correctiuè *ad l. 1. huius tit.* & tamen recipit interpre-
4 tationem à *l. sciendum, ff. qui satisdare cog.* Vnde ad-
uertunt Doctores per hunc text. quòd lex posterior generaliter, & indistinctè loquens limitanda est per specialem antiquiorem, & iuxta illam intelligenda, nisi expressis verbis illi contradicat, vt per Nau. *in man. cap. 27. num. 260. & in cap. placuit. de pœnitent. dist. 6. num. 148* Anton. Gabr. *commun. tit. de legib. concl. 1. num. 2.* D. Barbos. *in l. 1. ff. soluto matr. part. 1. num. 8.* bene Nicol. Garc. *de benefic. part. 3. cap. 2. num. 346.* Sanch. *de matrim. lib. 2. disp. 24. num. 6.* vbi aduertit hanc Auth. multo posteriorem restringi per *d. l. sciendum antiquiorem.*

5 *Viginti dierum.*] Breuius tamen hodie, vt per Soar. de Paz *in d. pract. tom. 1 p. 1. temp. 4. num. 63. fol. 40. verso, & temp. 6. num. 23. fol. 51.*

6 *Quibus deliberet, &c.*] Ergo copia libelli aduersario dari debet, vt per Soar. de Paz *in pract. tom. 2. p. 1. cap. 5. num. 42.*

7 *Vel recuset, &c.*] Notatur ad hoc quòd qui dat fideiussorem de iudicio sisti, vel facit sibi caueri de refundendis expensis, non per hoc in iudicem consentit, vt per Capell. Tholos. *decis. 180* Hippol. *sing. 227.* Tiraq. *de retract. lig. §. 1. gloss. 10. num. 82.* Cou. *pract. cap. 26. num. 2.*

8 *Nisi ille sit is, &c.*] Notatur ad hoc quòd iudicem quem quis elegit, recusare non potest, vt per Marant. *de ordine iudic. part. 6. actu 2. num. 76.* Guid. Pap. *decis 364.* Quintil. Mandos. *de commission. in form. 8. in verbo ad instantiam,* Perez *l. 1. tit. 5. lib. 3. Ordin. pag. 567.* Pacian. *de probat lib. 2. cap. 45. num. 54.* Mascard. *in simil. tract. conclus. 952. num. 42. & 43.*
Azeued. *l. 7. num. 62. tit. 18. lib. 4. noua Recop.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil. 7. num. 9.* Iacob. Laurent. *de iudic. suspecto, cap. 5. num. 22.* Farin. *fragment. crimin. p. 2. lit. I, num. 692.* Valasc. *de partit. cap. 9. num. 23. & 24.* dominum meum *in remiss. ad Ordin. Reg. Lu-* 9
sitan. lib. 3 tit. 21. in princ. num. 5. Quod quidem declaratur, nisi tempore impetrationis impetrans suspicionis causam ignorasset quando ignorantia fuit probabilis, aliàs secus, Seraph. *dict. priuil. 7. num. 10.* Farinac. *dict. lit. I, num. 693.* vbi *num. 694.* idem dicit si causa suspicionis post impetrationem superuenerit.

Et libelli subscriptione, &c.] Ergo in scriptis libel- 10
lus est offerendus, *l. Hispan. 3. tit. 2. lib. 4. noua Recop.* Soar. de Paz *in pract. tom. 1. part. 1 temp. 4 num. 2. fol. 37.* eleganter Perez *l. 11. verbo la demanda no sue dada en escrito, tit. 1. lib. 3. ordinam.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo libellus, num. 6.* Matth. Colet. *German. decis. 111. n. 5.* Cur. Philip. *p. 1. §. 11. num. 3.* Amat. Roderic. *in practic. cap. 5. de libello actoris, num. 4.* Camill. Borrel. *in summa decis. titul 49. de libello, num. 33.*

In gloss. *Præbitis sportulis.* ibi, *secundùm consuetu-* 11
dinem terræ, &c. Notatur ad hoc quòd sportularum exactionem consuetudo excusat, & approbat, vt per Cald Pereira *in comment. ad. l. vnic. ex delict. defunct. p. 5. num. 37. in fine.* Garc. Mastrill. *de magistrat. lib 1, cap. 22. ex num. 2.*

In gloss. *Fideiussione.* ibi, *scilicet iudicio sisti, nisi pos-* 12
sideas immobilia, &c. Notatur ad hoc quòd possidens
immobilia non tenetur satisdare, vt per Anton.
Gom. *l. 66. Tauri,* Matienz. *l. 3. gloss. 1. num. 4. tit. 16. lib.*
5. noua Recop. vbi *n. 5.* ampliat, quamuis sint litigiosa 13
& *num. 6* quòd debeant esse tanta, quæ fugæ suspi- 14
cionem tollant, vsque ad executionem sententiæ, &
iudicis arbitrio relinquendum quot immobilia pos-
sidere quis debeat ad euitandam satisdationem, tra-
dit Menoch. *de arbitr. casu 142. & remed. 1. adipisc.*
num. 91. sufficit si habet possessionem rei immobilis,
super qua litigatur, ex Valasc. *cons. 66. a num. 8. &*
num. 29. post longam disputationem resoluit haben- 15
tem solùm vsumfructum in re immobili euitare hu-
iusmodi satisdationem. Si verò quis possideat mobi-
lia magna, quæ de facili occultari, vel moueri non
possint, & quæ faciant cessare fugæ suspicionem,
non potest cogi satisdationem præstare, secundùm
Xuar. *in l. 2. tit. 3. de los emplazamientos num. 14. lib. 2.*
fori, Matienz. *d. l. 3. gloss. 1. num. 6.* precipuè si sint suf-
ficientia absoluendum debitum, ex Valasc. *d. cons. 66.*
num. 32. vers. item.

In gloss. *Viginti dierum.* ibi, *sed dic quòd non possunt* 16
minorari, &c. Notatur ad hoc quòd huiusmodi viginti dies obseruari sine causa non possunt, vt per Cald. Pereira *quæst. forens. q. 33. num 4.*

In gloss. *Pro nihilo, fin.* Notatur ad hoc quòd 17
præscriptio decem, aut viginti annorum cum titulo interrumpitur per litis contestationem, non verò per solam citationem, vt per Tiraq. *de retract. lig. §. 8. gloss. 2. num. 3.* Couar. *in reg. possessor part. 2. §. 12. num. 4. vers. secunda conclusio,* Molin. *de Iustit. tract. 3. disp. 78. num. 13.*

SVMMARIVM.

1 *Libellus actoris aliter non admittitur nisi præstita priùs cautione 36. aureorum de lite contestanda intra duos menses, & damno reo illato restituendo. hodie tamen non viget, num. 2.*

Auth.

Avth. Libellum.

1 Libellus actoris aliter non admittitur nisi præstita priùs cautione 36.aureorum de lite contestanda intra duos menses,& damno reo illato restituendo.Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.5.sup.hoc tit.*

2 De abolita huius text. obseruatione testatur Alban.*ad Bart.in præsenti*, & ideo de eius materia nihil. dicere conuenit.

De plus petitionibus.

Tit. X.

Plus petitur quatuor modis, re, tempore, loco,& causa,vt Iustinianus dilucidè explicat *in §.plus autem, Instit.de actionibus.*

Vide Cuiac. Pae. & VVesemb. eundem Cuiac. *lib.12.obseru.21.& lib.7.obseru.27.* Kirchou. Vezin. &alios *tom.1. commun. opin. lib.3.tit.8.* Cardos.*in praxi iudicum & Aduocat. verbo plus petere*, Pradil. *in sum.legum pœnal.p.2.casu* 45.Aloys. Ricc.*in collect. decis.part.4. collect.*1389. Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib.2. tit. de plus petitionibus, pag.*69. Ordin, Regia Lusitan.*lib.3.tit.34.& 35.l.Hispan.44.titul.2, part.3.*vbi Greg.Lopez.

SVMMARIVM.

1 *Cautionem qui plurios exegit per dolum, & plus petiit, litem contestando debitum perdit; pœnitentia autem ante litem contestatam incompetentem cautionem, & debiti nimiam petitionem abolet.*

2 *Plus petens post litem contestatam, si perseuerat in nimia postulatione, conuictus de falsa quantitate debiti,tam quantitatem,quàm,ipsum debitum amittit.*

3 *per Cautiones nimias, & incompetentes petitiones, transactiones non impugnatur.*

4 *Principalis vbi non comparet in iudicio ad petendum debitum, sed eius Procurator, tunc pœna huius l.locum non habeat.declara vt num.5.*

6 *Plus petitur re quando quis pro decem debitis, petit 20.aut quando petit maiorem partem rei quàm sibi debetur.*

7 *Creditor si minus petere, quàm sibi deberetur, nihil sibi præiudicaret, nisi pro residuo, vel eum particula,* tantùm, *aliquam summam peteret, quia tunc nihil posset petere, num 8.*

9 *Plus tempore petet, qui ante diem, vel conditionem petit. limita vt num.10.11.12.13.*

14 *de Debitore debitum iam semel solutum iterum petente, remissiuè.*

15 *Lex in præsenti vt locum habeant debet quis esse conuictus quòd dolo cautionem,seu obligationem à debitore plus debito exegerit, ita quod promissionem extorserit debito ampliorem.*

16 *Petens plus debito non incurrit pœnam si ante litem contestatam pœnitentia ductus veritatem fassus fuerit,& se à petitione retraxerit.*

17 *Pœna, quæ à lege plus petenti infligitur, mortuo actore ante illius condemnationem ad heredes non transit.*

18 *per Cautionem dolosam plus petens litem contestando, debitum perdit. secus si reus in iudicio, seu extra spontè confessus sit, se totum illud debitum debere, nisi in ea confessione interuenerit dolus creditoris, num.19. vel in libello apposita esset clausula*, saluo iure superflui, &c. *ibidem. vel adesset alia clausula*, omni meliori iuris modo &c. *num.20. vel diceretur in libello quòd petit ducentos aureos, paratus deducere eam partem, quæ apparebit legitimè soluta, num.21. vel hæres reperiens cautionem plus debito extortam per testatorem compareret in iudicio illud debitum petendo, num.22.*

23 *Transactione facta inter actorem & reum post litem contestatam, & actorem conuictum, transactio illa attendenda est.*

24 *Transactio, etiamsi quis læsus fuerit, rescindi non potest.*

25 *Actore creditore petente plus debito, an licitum sit reo totum negare, cùm partem tantùm haberet, præsertim sine incursu periury.*

Iudicium tunc cœptum esse dicitur, quando est facta contestatio litis.

L. Odiosas. Vnic.

Imp. Ivstinianvs A. *Ioanni P.P.*

Qvi per dolum cautionem pluries exegit,& plus 1
petit,litem contestando,debitum perdit; pœ-
nitentia autem ante litem contestatam incompeten-
tem cautionem, & debiti nimiam petitionem
abolet, *in princip.* Plus petens post litem contesta- 2
tam si perseuerat in nimia postulatione, conuictus
de falsa quantitate debiti tam quantitatem, quàm
ipsum debitum amittit, *in vers.Sin autem.* Per nimias 3
cautiones,& incompetentes petitiones, transactio-
nes non impugnantur. Colligunt ex Ordin. Cyn.
Bart.Salicet.Castr.Bald. Angel. Sichard. Sebastian.
Næui.Petr.Gilchen.*tom.1.pag.659.* remissiuè Casal.
in annot. & Ximen. *in concord.*

Vt si quis, &c.]Principalis scilicet, quando enim 4
non ille,sed eius Procurator comparet in iudicio ad
petendum debitum, tunc pœna huius l. locum non
habet, vt per Roland. à Valle *cons.71. in fine, vol.1.*
Alexand.Trentacinq. *var.resolut. lib 2 tit. de plus pe-
tition. resol.1. num.8.* vbi declarat hoc non procede- 5
te si post motam litem per Procuratorem dominus
ratificet tacitè, vel expresè, vel quando sciebat di-
ctam litem motam fuisse per eius Procuratorem, &
non prohibuit, quia tunc Procurator facit incidere
dominum in pœnam.

Super ampliore pecunia, &c.] Plus enim petitur 6
re quando quis pro decem debitis,petit viginti, aut
quando petit maiorem partem rei,quàm sibi debe-
tur,vt per Cardos *in praxi iudicum,& Aduocat. ver-
bo plus petere, num.2.* Si verò creditor minus peteret 7
cùm plus sibi debitum esset, nihi sibi præiudicaret,
vt tenet Vezin *tom.1. commun. opin.lib.3.tit.8.num.6.*
vbi limitat nisi pro residuo, vel eum particula, *tan- 8
tùm*,aliquam summam peteret,quia tunc nihil aliud
posset petere.

Plures petere *tempore*, etiam dicitur, quia ante 9
diem,vel conditionem petit,de quo Azendan.*tit. de las exceptiones,num.22.vers.quarta qualitas*, Azeued. *l.2. num.5. tit.1. lib.4. noua Recop.* Franc. Mazar. *in tract. de fideicom. q.61.* Ioseph. Ludou. *concl.8 per totam*, Osasc. *Pedem.decis.130.per tot.* Surd.*decis.120. num.1.& decis.151. num.2.&.3.* Ludou. Rodolphin. *var.quæst.lib.2.q.40.ex num.1.* Cardos. *in d. verbo plus petere,n.2.& 5.*Farin.*fragm.crimin.p.1.lit.C, num.545.*

Gabriel

Gabriel Aluarez *de priuileg. pauper. q.43. à princip.*
10 Quod quadruplicitet limitari solet. Primò si superueniat causa de nouo, veluti quia debitor aufugiat, vel fallitus fiat, ex gloss. *in l. quæsitum, ff. de pignor.* Padill. *in l. cùm proponat, num.8. de transact.* Surd. *de alim. tit.8. priuil.26. num.9.* Cardos. *d. verbo plus petere, num.7.* vel bannitus fiat, Ludou. Rodolphin. *dict.*
11 *q.40. per totam.* Secundò si quis egerit ante diem, vt adueniente die sibi soluatur, Afflict. *decis.279. in fine,* Greg. Lop. *l.45. tit.2. part.3.* Osasc. *Pedem. decis. 130. à num.9.* Nicol. Mozz. *de contractib. tit.6. de naturalibus contractibus, num.11.* latè Ioseph. Ludou. *tom.3. commun. opinion. tit. de solution. concl. vnic. per tot. pag. mihi 456. & Perus. decis.8.* Viui. *Neapol. decis.403.* Surd. *decis.120. num.13. & decis.151. num.6.*
12 *& de aliment. tit.8. priuil.26. num 9.* Tertiò si debitum de futuro adiunctum sit debito de præsenti, vt in legato annuo, quod potest peti vt soluatur debitis temporibus ne cogatur singulos annos agere. vide Anton. Gom. *var. tom.2. cap.11. num.47.* Surd. *decis.120. num 14. & decis.151. num.12.* Gasp. Roder. *de annuis reddatib. lib.1. q.16. num.104.* Stephan. Gra-
13 tian. *discept. forens. cap.151. à num.35.* Quartò fauore paupertatis licet quandoque creditori ante diem debitum petere, vt probat Gabr. Aluarez. *dict. q.43. ex num.8.*

14 De creditore debitum iam semel solutum iterum petere, vide *l. si fideiussor, §. in omnibus, in fine, ff. mandati,* Ordin. Reg. Lusitan. *lib.3. tit.36.* Petr. Caball. *resolut. crimin. casu.169.* Cardos. *in praxi iudicum verbo plus petere, num.4* latè Farin. *fragm. crimin. p.1. lit. C, num.725. cum seqq.* Mendez de Castro *in praxi Lusitana, lib.3. cap.8.*

15 *Per dolum, & machinationem*, &c.] Ergo vt habeat locum hæc lex, debet quis esse conuictus quòd dolo cautionem, seu obligationem à debitore plus debito exegerit, ita quòd promissionem extorserit debito ampliorem, vt per Alex. Trentacinq. *var. resol. lib 2. tit. de plus petit. resol.1. num.2.* Et ita vt hæc lex procedat duo copulatiuè requiruntur, primum quòd cautionem, seu obligationem à debitore plus debito exegerit; secundum quòd plus debito dolosè exegerit, Aym. Crauet. *cons.325. num.1. vers. tertiò principaliter, in 2. p.* Roland. à Valle *cons.71. num.37. vol.1.* Kirchou. *tom.1. commun. opin. lib.3. tit.8. num. 1. pag.385.* Alex. Trentacinq. *d. resol. 1. num.1.*

16 *Si quidem ante inchoatam litem*, &c.] Notatur ad hoc quòd petens plus debito pœnam non incurrit si ante litem contestatam pœnitentia ductus veritatem fassus fuerit, & se à petitione retraxerit, vt per Ordin. Reg. Lusitan. *d. lib.3. tit.34. in princip.* Bonacos. *commun. crimin. verbo statutum, fol.159.* Farinac. *fragm. crimin. p.1. lit. C, num.733.* Pereg. *de iure fisci*
17 *lib.2. tit.1. num.13* vbi etiam resoluit quòd pœna, quæ à lege plus petenti infligitur, mortuo actore ante illius condemnationem ad hæredes non transit, Alex. Trentacinq *d. resol.1. num.4.* vbi *in fine,* addit quòd cùm in hac lege requiratur quòd conuincatur post litem contestatam ad hoc vt debito illo priuetur, sequitur quòd ad hoc vt pœna illa locum habeat, necesse est vt post exordium litis permanens in certaminibus negotij, arguatur de adiecta falsa quantitate, sed qui confitetur non arguitur, nec conuincitur, sed semetipsum arguit, & conuincit, igitur non habet locum dispositio huius l.

18 *Sed etiam toto debito eum fraudari*, &c.] Notatur ad hoc quòd quando quis per dolosam cautionem plus exigit, & plus petit litem contestando, debitum perdit, vt per Kirchou. *dict. lib.3. tit.8. num.1.* Alexand. Trentacinq. *d. resol.1. num.1.* Farin. *d. lit. C, num.744.* vbi *num.794.* testatur se nunquam in practica vidisse hanc pœnam indictam, & *num.750.* addit quòd licèt per *§. tripli, Instit. de actionib.* creditor petens plus debito re, causa, aut loco, de iure condemnandus sit ad triplicatas expensas, tamen asserit se nunquam vidisse, nec audiuisse fuisse factam hanc condemnationem expensarum in triplum, sed simpliciter.

Aliquibus modis limitatur hæc resolutio, primò vt non procedat quando reus in iudicio, seu extrà sponte confessus est se totum illud debitum debere, nisi in ea confessione interuenerit dolus creditori, ita Alex. Trentacinq. *d. resol.1. num.6.* 19

Secundò quando in libello esset apposita clausula, *saluo iure superflui*, &c. nam tunc hæc lex locum non habet, quia illa clausula addita libello saluat petenten plus debito à pœna & expensis, Neuizan. *cons.94. num.14. & seqq.* Honded *cons.109. num.36. tom.1.* Matta *de clausulis, p.1. claus.355. in vlt. impress.* Ioseph. Ludou. *Perus. decis.51.* Alexand. Trentacinq. *d. resol.1. num.7.* ego ipse *de clausulis vsufreq. claus.144. num.6.*

Tertiò quando adesset alia clausula, *omni meliori iuris modo*, &c. quæ similiter cessare facit pœnam petentium plus debito, vt per Ioseph. Ludou. *Perus. decis.117. num.4. & 5.* quem refero *d. tract. de claus. vsufreq. claus.95. num.21.* 20

Quartò quando in libello dicitur quòd petit ducentos aureos paratus deducere eam partem, quæ apparebit legitimè soluta, quæ clausula operatur vt reus in mora constituatur si non offert quod prætendit debere, quam oblationem si non facit, animus ipsius demonstratur quòd omnino erat litigaturus, etiam respectu partis verè debitæ, Aym. *d. cons.325. num.2.* Roland. à Valle. *d. cons.71. num.41.* Alex. Trentacinq. *d. resol.1. num.9* 21

Quintò quando hæres reperiens cautionem plus debito extortam per testatorem in iudicio comparet illud debitum petendo, nam in hærede præsumitur iusta causa ignorantiæ, igitur non cadit in pœnam huius l. ita Alex Trentacinq. *d. resol.1. num.11.* 22

Transactionibus scilicet, &c.] Notatur ad hoc quòd quàdo etiam post litem contestatam, & actorem conuictum fuit facta inter actorem & reum transactio, tunc illa transactio est attendenda, vt per Alex. Trentacinq. *d. resolut. 1. num. 5.* vbi intelligit quando transactio bona fide fuit facta; & distinguit duos casus, primum quando reus non potuit probare quòd cautio esse de pluri quàm deberetur, ideo transegit pro certa quantitate, nam tunc non potest probare ad hoc vt agere possit ad pœnam, quia per transactionem decisus est ille articulus: secundum quando reus probauit eius intentionem, & dum esset conuictus actor, inter eos fuit facta transactio super cautione extorta per dolum, & in hoc casu transactio est attendenda. 23

Notatur etiam ad hoc quòd transactio etiamsi quis læsus fuerit, rescindi non potest, vt per Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. tom.2. lib.26. tit.9. num.9.* 24

Vtrùm autem actore creditore petente plus debito licitum sit reo totum negare cùm partem tantùm deberet, & præsertim sine incursu periurij? vide Bernard. *reg.564.* Hippol. *in rubr. de fideiuss. n.359.* Cou. *var. lib.1. cap.2. ex num. 5.* Asin. *in pract. §.32. ampl.63. & 79. & limit.10.* Menoch. *de arbitrar. casu 177 n.15.* Decin. *in tract. crimin. lib.6. cap.11. n.57. post med. vers. sed & id notandum est.* 25

In gloss. *Inchoatam.* ibi, *per litis contestationem, &c.* 26
Notatur ad hoc quòd tunc dicitur esse cœptum iudicium

iudicium quando est facta litis contestatio, vt per Marant. *de ordine iudic. p.6. in princ. tom.2.* propriè enim dicitur iudicium post litem contestatam, Asin. *in pract. Florent. §.1. cap 1. num.14. & seq.* Lancel. *de attentat. in præfat. num.173. & p.2. cap.4. in præfat. num.7.* Pereg. *var. lib.2. ad rubr. de iudic. n.54.*

De dilationibus.

Tit. XI.

DILATIO est totius litis, vel alicuius articuli prorogatio.

Vide Cuiac. Pac. & VVesemb. item Ordinat. Reg. Lusitan. *lib.3. titul. 54. l. Hispan. tital. 15. part. 3.* Specul. *rubr. de dilationib.* Damhaud. *in praxi ciuili cap.114. cum seqq.* Socin. *reg.126. & seq.* Duen. *reg 200.* Bauer. *in sing. verbo dilatio,* Soar. Vezin. Crass. & alios *tom 1. commun. opin. lib.3. tit.9* Marant. *de ordine iudicior. p.6. tit. de dilation.* Anton. Gabr. *commun. lib.2. tit. de dilatio.* Rebuff. *tom.3. ad leges Galliæ, tit. de dilationib.* Perez. *ad tit.6. lib.3. Ordinam. pag.577. cum seqq.* Menoch. *de arbitr. casu 52. & cons.367. a num.28.* Octau. Vestr. *in pract. Romanæ Curiæ lib.5. cap.3. cum seqq.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.48. cap.8.* Mascard. *de probat. conclus.516.* Curi. Philip. *p.1. §.16 16.* Pacian. *in suo tract. de probat. lib.1. cap.32.* Camill. Borrell. *in tractat. de compromis §.2. gloss.2. num.6. cum seqq. & in summ. decis. tom.1. tit.47. de dilation.* Cardos *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo dilatio,* Alexand Trentacinq. *var. resolut. lib.2. tit. de dilationib. pag.128.* Amat. Roderic. *in practica de modo & forma videndi, seu examinandi processum, cap.7. num.24. cum seqq.* Mandez à Castro. *in praxi Lusitana lib.3. cap.12.* Arimin. Tepat. *var. sentent. tit.150. de dilationib.*

SVMMARIVM.

1 *Dilationes congruas ad probandum dare conuenit.*
2 *Dilationes iudici arbitrariæ pro ratione documentorum, causarum, & personarum litigantium coarctari, aut extendi possunt interdum ad tres, nonnunquam ad sex menses.*
3 *Dilationum materia iudici arbitraria est. resolue vt num.4.*
5 *Dilatio ad probandum à iudice danda est, maximè si petatur à parte.*
6 *Terminus probationis in Regno Portugaliæ, & Castellæ quis, & num.7.*
8 *Dilatio semel concedenda est, & peremptoria intelligitur, etiamsi non exprimatur, ex causa tamen potest iudex dare aliam dilationem, num.9.*

L. Quoniam. I.

Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. *dicunt.*

1 DIlationes congruas ad probandum dare con-
2 uenit, Dilationes iudici arbitrariæ pro ratione documentorum, causarum, & personarum litigantium coarctari, aut extendi possunt interdum ad tres, nonnunquam ad sex menses. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Castr. Bald. Angel. Sichard. Sebast. Næui. Aloys. Leo *fol.56. verso*, Petr. Gilchen *tom.1. pag.672.* remissiue Ximen. *in concord. & Casal. in annot.*

Dilationem dare rerum necessitate cogatur.] Nota- 3
tur ad hoc quòd dilationum materia iudici arbitraria est, vt per Anton. Grauat. *ad Vestr. in practic. lib.4. cap.1. num.4.* Menoch. *d. casu 52. num.2. cum seqq.* Franc. Viui, *decis.11. num.9.* Osasc. *Pedem. decis.22. a num.13.* Marant. *de ordine iudic. p.6. tit. de dilationib. num. 15.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.24. cap.6. col.2.* Treutler. *disput. select. p.1. disput. 5. thesi 10.* Camill. Borrel. *in sum. decis. tit.47. de dilation. num.52. tom.1.* Amat Roderic. *in practica & forma videndi, seu examinandi processum, cap.7. n.29.*
in fine, vbi resoluit quòd licèt termini probatorij sint 4
arbitrarij, coarctari, restringi, aut prorogari à iudice valent, veluti attenta conditione & qualitate personarum, & causæ, & locorum distantia,

Notatur etiam ad hoc quòd dilatio ad proban- 5
dum à iudice danda est, maximè si à parte petatur, vt per Boet. *decis.294. a num.3.* vbi quòd non potest prorogatio fieri nisi parte petente, Prosp Caravit. *ritu 6-. num 4.* Math. Coler. *German. decis.121. num 1.* Verall. *decis.258. num.4. lib.1.*

Non amplius quam tres menses indulgeantur.] In 6
Regno Portugaliæ per Ordin. Reg *lib.3. tit.54. §.5.* indulgentur tres menses ad probationes in Regno Castellæ faciendas, nisi locus maximè distet, quia arbitriò iudicis relinquitur qualis terminus vltra tres menses sit assignandus.

Si vero ex commentibus prouinciis, sex menses, &c.] 7
Idem terminus assignatur in Regno Castellæ ad probationes extra illud faciendas, ex *l.2. tit.11. lib.3. Ordinam.* vbi Perez *in gloss.1.* In Regno Portugaliæ per Ordin. Reg. *d. lib.3. tit.54. §.6.* tot menses constituuntur cùm probationes in Regnis Aragoniæ & Franciæ erunt faciendæ.

Non facilè amplius quàm semel, &c.] Notatur ad 8
hoc quòd dilatio semel est concedenda, & peremptoria intelligitur etiamsi non exprimatur, vt per Marant. *d. p.6. tit. de dilat. num.2.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.48. cap.8. num.10* Thum. Triuis. *Venet. decis.37. num 1. & decis.59 num.3. & 4. lib.1.* Mynsing. *cent. 1. obserua.71. & in cap. vltra tertiam. 55. num.23. de restib.* Cornazan. *Lucensi decis. 55. num.1.* Avm. *cons.197. sub num.2.* Franc. Viui. *Neapol. decis.289. num.33.* Mascard *de probation. conclus.517. num.3* Surd. *cons.97. à num.16.* Rutg. Ruland. *in tract. de commissar. part.1. lib.2. cap. 1. num.10.* Perez. *l.1. gloss. tit.6 lib.4. Ordin.* Camill. Borrel. *d. tit.47. d. dilation. num.20.*

Ex causa tamen, veluti si iustum impedimentum 9
adfuerit quin probationes fieri potuerint in prima dilatione, potest iudex dare aliam dilationem, ad nor per Paul. *in l. fin. num.7. ff. de feriis*, Panor. *in cap. licèt causam, num.4. de probat.* Franc. *in cap. quoniam contra, verbo dilationes, num.5 de probation.* Duen. *reg.200.* Afflict. *decis 50.* Tiraq *de retractu tit.2. §.1. gloss.3. num.30. & 31.* Nauar. *in cap. cùm contingat. quarta causa nullit. in princ. de rescript.* Crass. *tom.1. commun. opin. lib.3. tit.9. num.3. pag.385* Camill. Borrel *d. tit.47. de dilationib. num.22.* vbi *num.23* asserit debere huiusmodi impedimentum aliter probari quàm per iuramentum, & *n.25. cum seqq.* pro iusto impedimento reputat si litiganti post lapsam primam dilationem superuenissent nouæ probationes, vel impeditus fuerit qui petit nouam dilationem impedimēto aduersarij, vel quando in iudicio emergeret noua exceptio, nouúmve aliud incidens, vel quando fieret noua additio ad libellum, vel quando secunda,

secunda, aut vlterior dilario daretur, vtraque parte præsente, & non contradicente: & quòd dilationis tempus non currat, si ille qui eam petiit impeditus fuit facto aduersatij, tenent etiam Marant. *part.5. num. 30. pag.22.* Benedict. Capta *tom. 1. commun. opin.lib.4 tit.9. num.272.* Gonzal. *ad reg. Cancel.§.3. proœm.num.40. cum seq.* Vel facto iudicis, Mascard. *de probat.concl.1229.num.89.cum seqq. & concl.1236. num.40.* vel.partes steterunt in compromisso, Boër. *decis.294. num.17.* Robert. Lancel. *de attent. part.2. cap.15. à num.34.*

SVMMARIVM.

1 *Rescriptum impetrans non impetrat dilationem, sed is, contra quem aduersarius rescriptum impetrauit.*
2 *Iudex delegatus dicitur iudex extraordinarius.*
3 *Dilatio hæc deliberatoria cùm sit solius rei, non sit communis actori.*
4 *Executio quamuis committatur in rescripto, pars obiiciens vitium aliquod precum, seu informationis, ita vt executio impediatur, audiri debet, & iudex, cui committebatur executio, cognoscit etiam de impedimentis & obiectionibus aduersus rescriptum.*
5 *Dilatio aliqua dilatoria non detur actori, quia instructus venire tenetur ad causam.*

L. Si quando. II.

Imp. CONSTANTIN. *ad Vrsum Vicarium.*

1 REsctiptum impetrans non impetrat dilationem, sed is, contra quem rescriptum aduersarius impetrauit. Colligunt ex Otdin. Doctores citati *ad l.1.num.1.sup hoc tit.*

2 *Ad extraordinarium iudicim, &c.*] Notatur ad hoc quòd iudex delegatus dicitur iudex extraordinarius, vt per Ias. *in l. ait prætor, in princip. num.1.ff. de re iudic.* Menoch. *de præsumpt. lib.2. præs. 16. num.11.*

3 *Illi autem, qui in iudicium, &c.*] Aduerte quòd hæc dilatio deliberatoria cùm sit solius tei, actori communis non fit, secundùm Petr. Gregor. *syntagm. lib.48. cap.8. num.18.* Bortel. *in summ. decis. tom.1. tit.47. num.140.*

4 Noratur etiam ad hoc quòd quamuis in rescripto committatur executio, auditi debet pars obiiciens vitium aliquod precum, seu informatioois, vt ita executio impediatur, & iudex, cui committebatur executio, cognoscit etiam de impedimentis, & obiectionibus aduersùs rescriptum, vt per Pinel. *in rubr. de rescind. vendit. p.1. cap.2. num.28. vers. hoc autem generalius.*

5 *Quoniam instructus esse non potuit.*] E conuerso autem actori dilatio aliena deliberatoria dati non debet, quia insttuctus ad causam venire tenetut, Verall. *decis.15. par. 1.* Botrel. *in summ. decis.tom.1. tit.47. num.17.*

SVMMARIVM.

1 *Actor non debet quem trahere ad extraordinarium iudicium; & nisi intra decendium satisdet de litis prosecutione, & euentuali solutione damnorum, & expensarum, reus ab obseruatione iudicij absolnitur, num.2.*
3 *ab Actore quandocunque petitum fuerit reum satisdare de solutione expensarum, iudex ad satisdationem huiusmodi illum cogere poterit, & si id adimplere noluerit, hoc non obstante ad vlteriora procedet in lite.*
4 *Actor si fuerit exterus, vel à iurisdictione seculari exemptus, & satisdare recusauerit, pro expensarum solutione in casu succumbentiæ, tunc reus ab obseruatione iudicij absoluendus erit. an sufficiat cautio iuratoria, num.5.*
6 *Fideiussio pro expensis præstanda à Clerico litigante coram iudice laico, & à laico coram ecclesiastico iudice, potéstque contra talem fideiussorem fieri executio non discusso principali. de habentibus preceptorias militares quid, n.7.*
8 *Actor satisdet in loco iudicij.*
9 *Fideiussio data in prima instantia non extenditur ad expensas factas in secunda.*

AVTH. Quod fieri.

ACtor non debet quem trahere ad extraordi- 1
narium iudicium; & nisi intra decendium sa- 2
tisdet de litis prosecutione, & euentuali solutione damnorum, & expensarum, reus ab obseruatione iudicij absoluitur. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l.1.n.1. sup. hoc tit.*

Vide Ordin. Reg. Lusitan. *lib.3. tit.20. §.6.* vbi 3
statutum est quòd quandocunque ab actore petitum fuerit reum satisdare de solutione expensarum, iudex ad satisdationem huiusmodi illum cogere poterit, & si id adimplere noluerit, hoc non ob-
stante ad vlteriora in lite procedet. At verò si actor 4
fuerit exterus, vel à iurisdictione seculari exemptus, & satisdare pro expensarum solutione in casu succumbentiæ recusauerit, tunc & hoc casu reus ab obseruatione iudicij absoluetur. Vnde Barbos. *in l. diuortio, §. interdum, num.30. vers. cæterùm, ff. soluto ma-*
trim. tenet non sufficere cautionem iuratoriam, 5
quia lex illa ideò iubet eo casu præstari quia forensis semper est suspectus, quod absit; quare processus non præstita priùs huiusmodi cautione erit nullus; quicquid dicat Bernard. Muscatel. *in sua praxi aurea ciuili, p.3. gloss. expensis à num.4.*

Sic etiam fideiussio pro expensis præstanda est à 6
Clerico coram iudice laico litigante, & à laico coram iudice ecclesiastico, & potest contra talem fideiussorem executio fieri non discusso principali: ita Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap.33. à num.38.*
Et preceptorias militares habentes cùm non soleant 7
esse tenues in redditibus, & ad vitam durent, tenentur de iudicio sisti, cùm in his redditibus possit fieri pignoratio ab eisdem iudicibus secularibus: ita Valasc. *consult.66. num.31. in fine.*
Nisi actor satisdederit, &c.] In loco scilicet iudicij 8
iuxta notata per Surd *decis.295. num.12.* Farinac. *in praxi crimin. q.33. num.41. & 42.*

Quæ quidem fideiussio data in prima instantia 9
non extenditur ad expensas, factas in secunda, ex Bart. per text. *ibi in l. cùm apud Semproníum, ff. iudicatum solui*, Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.148. num.1. cum seqq.* Farinac. *in praxi crimin. quæst.34. num.111.*

SVMMARIVM.

1 *Dilatione pendente iudicis conquiescit officium, & num.1. etiam in causis criminalibus, num.3. secus quando iudex iudicet tumultum in populo ab*

retur

retardatam punitionem delinquentis, num.4. vel expressè reuocauit dilationem, num.5.

6 *Dilatione pendente nihil innouari debet, etiam fauore libertatis. licèt persona, cuius causa fit dilatio, de medio subducatur, num.7. secus quando actus, qui fiunt post dilationem, sunt in praiud cium dilationis pendentis, aliàs non, num.8. vel iudex in dilatione concessa reseruauit sibi potestatem ad vlteriora procedendi, n.9. vel cessante causa dilationis, quia cessat & ipsa dilatio, n.10. aut si causa dilationis sit finita, num.11.*

12 *Dilatio regulariter intelligitur continua, diésque feriati currant, nisi feria totam dilationem, vel maiorem illius partem absorberent, num.13.*

L. Siue pars. III.

Idem A. Profecturo præfecto Pannoniæ.

1 Dilatione pendente iudicis officium conquiescit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. sup. eo tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text desumunt Ordin. Reg. *lib 3. tit 54. §.15. l. Hisp.4 in fine, vbi glos. fin. et 18.* ... *l.2 tit. 5 p.3. vbi gloss 2. in fine*, Lap. *alleg* 8. Socin. *reg.*127. Crot. *de testib. n.*410. Marant. *de ord. iud* 3. p.6. n.93. *fol.*529. *verbo, & demum fertur sententia, pag.*77. fecundùm nouam impress. & p.4. *dist* 25. *n* 68. *cum seqq. pag.*205. aliàs 188 Donell. *comment. iuris ciuilis lib.*24. *cap.*6 *col. fin.* Anton. Gabr. *commun. opin. lib.*2 *de dilation. concl.*1. *per tot.* Lancellot *de attentat. p.*2. *cap.*7. latè Menchac. *controuers. vsufreq. t.* 2. *cap* 27. *per tot.* Farin. *in praxi crimin. p.*1. *quæst.*39. *num* 8.

3 Amplia primò regulam huius text. procedere in criminalibus causis, in eis enim pendente dilatione nihil est innouandum vt tenet Farinac. *d.q.*39 *n.*7.

4 vbi n.9. restringit non procedere quando iudex videret tumultum in populo ob retardatam punitionem delinquentis. nam tunc ne sequatur tumultus, potest ad eam exequutionem etiam capitalem deuenire, termino, seu dilatione concessa, & *n.*10. post

5 Lancel. *d.c.*7. *n.*9. & *seq.* pariter restringit quando iudex expressè dilationem reuocauit, quia tunc illa reuocata nihil est quod impediat processum ad vlteriora, de quo tamen ipse dubitat Farinacius

6 Amplia secundò conclusionem procedere etiam fauore libertatis, vt probat Menchac, *d.c.*27. *num* 21.

7 Amplia tertiò procedere, licèt persona, cuius causa dilatio fit, de medio subducatur, ex codem Menchac. *d. cap.*27. *n.*16.

8 Limita primò non procedere quando actus, qui fiunt post dilationem pendentem, sunt in præiudicium dilationis pendentis aliàs non, vt tenet Marant. *d.p.*4. *dist.*16 *n.*70. *pag.*188.

9 Limita secundò quando iudex in dilatione concessa reseruauit sibi potestatem ad vlteriora procedendi, quod solent facere iudices quando suspicantur dilationem peti ex calumnia tunc enim vigore dictæ reseruationis potest ipse iudex non obstante dilatione concessa, ad vlteriora procedere, Lancel. *d. cap* 7. *n.*28. & *seq* Farin. *d.q.*39. *n.*11.

10 Limita tertiò cessante causa dilationis, quia cessat & ipsa dilatio, vt per Anchar. *cons.*394. *Dubium, n.*3. Card. Tusch. *pract. concl. tom.*1. *lit. C. conc.*137. *num.*18. & *concl.*102. *n.*9. & 17 quos refero *de Axiom. iur s vsufreq. axiom.*1. *n.*11 addo Menchac. *d.c.*27. *num.*21. vbi *n.*18. & 19. dissoluit an dilatione pendente cùm cessat causa finalis ipsius, cesset etiã virtus dilationis.

11 Limita quartò si causa dilationis sit finita, ex *Barbos. Collect. in Cod. Tom.I.*

Menchac. *d. cap.*27. *in fine, vers. ex qua si aduertis*, vbi etiam limitat quando ius repugnat, vel esset inutile, & nullius effectus, expectare dilationem.

Feria autem, &c.] Notatur ad hoc quòd dilatio 12 regulariter intelligitur continua, diésque feriati currunt, vt per Franc. Marc. *Delph. decis.*55. Bellacomb. *tom.*1. *commun opin. lib.*2. *tit.*8. *n* 6. *ver. quam communem*, vbi intelligit nisi feriæ totam dilationem, vel 13 ipsius maiorem parte absorbetent.

SVMMARIVM.

1 *Dilatio iudice sedente, non ambulante, cum causa cognitione petenda, ac decernenda est.*

2 *Iudex tacitè pronuntiasse dicitur, interlocutúmque fuisse, cùm processerit ad vlteriora.*

3 *ad Dilationes concedendas causa requiritur cognitio.*

L. A procedente. IV.

Idem A. ad Catullianum proconf. Africæ.

Dilatio iudice sedente, non ambulante, cum causæ cognitione petenda ac decernenda est. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.1. n.1. sup. hoc tit.* 1

A procedente iudice dilatione, &c.] Notatur ad 2 hoc quòd iudex dicitur tacitè pronuntiasse, & interloquutum fuisse cùm processerit ad vlteriora, vt per Dec. *cons.*276. *col.*2. Ias. *cons.* 95. *num.*2 *lib.*1. Menoch. *cons.*153. *n.*34. *vers. non obstant.*

Cum non alias nisi causa cognita, &c.] Ergo ad dilationes concedendas causæ cognitio requiritur, vt 3 per Robert. *lib.*1. *sentent. cap.*12. *pag.*1 & *vlt.* Nauar. *in cap. cum contingat, causa* 4 *nullit.* latè Camil. Borrel. *in sum. decis. tom.*1. *tit.*47. *de dilat. num.*41. vbi quòd prima dilatio dari debet cum modica causæ cognitione ac leui, & *n.*43 quòd ad secundam, tertiam, & quartam dilationem maior causæ cognitio exigitur, & in quarta non nisi iuris solemnitate seruata.

SVMMARIVM.

1 *Dilatio ab eo, cuius consilium requisitum fuit, frustrà petitur. non danda post conclusionem in causa, siue præcesserunt dilationes, siue non, num.2.*

3 *Dilationes ad probandũ non sunt de substantia iudicij.*

4 *Iudex inquirere potest ex officio valorem rei, etiam post conclusam in causa.*

5 *Dilatione finita probatio facta nulla est.*

L. Cùm à nobis. V.

Idem A. ad Maximum P. V.

Dilatio ab eo, cuius consilium requisitum fuit, 1 frustrà petitur Item post conclusionem in cau 2 sa, siue præcesserant dilationes, siue non, nulla est danda dilatio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1 sup. hoc tit.*

Et ea tribuata non sit, &c.] Ergo dilationes ad pro- 3 bandum non sunt de iudicij substantia, de quo vide Flamin. Chartar. *German. decis.*22. *n.*7. Camil. Borrel. *in sum. decis. tom.*1. *tit* 47. *de dilat. ex num.*108.

Eam dare cuiquam non licebit, &c.] Excipe casum 4 singularem, videlicet quando pars nihil probauit, vel non plenè probauit in dilationibus, quæ dantur partibus ad probandam læsionem vltra dimidiam iusti pretij in alienationibus, aut transactionibus re-

rum suarum, quia tunc poterit iudex inquirere ex officio verum valorem ipsius rei, etiam post conclusum in causa, vt per Menchac. *in l. si quis in suo, § legis, in fine, num. 35. de inoffic. testam.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 258. num. 44.*

5 Et aduerte quòd dilatione finita probatio facta est nulla, vt per Boër. *decis. 352.* Mascard. *de probat. concl. 149. num 25. & concl. 1229.* Amat. Roderic. *in practic. de modo & forma videndi, seu examinandi processum, cap. 7. num. 32.* nam cùm quid faciendum est in termino, factum post terminum non releuat, Flamin. Chartar. *decis. 85. num. 5.* Camill. Borrel. *d. tit. 47. de dilation. num. 116.* nisi post terminum admissæ fuerint huiusmodi probationes parte non opponente, vt ex Hippol. *in l. si quis ne quæstio, num. 91. ff. de quæstion.* resoluit Cald. Pereira *de extinct. emphyt. cap. 17 num. 10. vers. infero septimo.*

S V M M A R I V M.

1 *Fiscus in dilationibus iure communi vtitur, nisi in casu, de quo agitur, reperiatur specialiter priuilegiatus, num. 2. si dubitetur an in aliquo casu fiscus sit priuilegiatus, nécne, in dubio iudicandum est eum non esse priuilegiatum.*

L. Inter priuatos. VI.

Imppp. CONSTANT. CONSTANTINVS & CONSTANS AAA. *ad Petronium vicarium Africæ.*

1 FIscus in dilationibus vtitur iure commun. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Aduerte quòd fiscus vtitur iure priuati, & sic iure communi, nisi in casu, de quo agitur, reperiatur specialiter priuilegiatus, *l. quod placuit. ff. de iure fisci, l. 1. de petit. hæred.* cum similibus, Martin. Laudens. *in tract. de fisco, in princ. q. 14.* Menoch. *cons. 242. n. 9. lib. 3.*
3 Pereg. *de iure fisci lib. 6. tit. 1. n. 1.* Farin. *fragm. crimin. p. 1. lit. F, n 150. & n. 155.* subdit quòd quando dubitatur an in aliquo casu fiscus sit priuilegiatus, necne, in dubio iudicandum est eum non esse priuilegiatum.

S V M M A R I V M.

1 *Dilationes in causis statum concernentibus non sunt denegandæ.*
2 *Dilatio hæc prorogatur ex causa iusta.*
3 *Dilatio, seu eius prorogatio concessa vni partium, alteri est communis. non est communis ei, qui iam probationibus renuntiauit, n. 4. idem vbi verisimiliter subornationis periculum in aduersario dilationem sibi communem esse contendente, timeri possee, n. 5.*
6 *huiusmodi Dilationi alter in alterius inuiti præiudicium renuntiare non potest, nisi daretur in fauorem minoris per restitutionem in integrum.*

L. Nec de statu. VII. & vlt.

Impp. ARCAD. & HONOR. AA. *Missile P. P.*

1 DIlationes in causis statutum concernentibus nō sunt denegandæ. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup hoc tit.*
2 *Mensium nouem spatia egredi, &c.*] Ex hoc text. iuncta gloss. *verbo egredi*, colligitur iudicem ex iusta causa posse hanc dilationem legis prorogare, vt per Perez *l. 3. gloss. 1. tit. 11. lib. 3. Ordin. p. 672. in fine*, quæ quidem prorogatio non dicitur noua dilatio, sed præcedentis prorogatio, dum tamen antequam labatur prima, concedatur, Petr. Gregor. *syntag. iur. lib. 48 c. 8. & num. 11.* Thom. Treuisan. *Venet. decis. 59. n. 3. & 4. lib. 1.* Ioan. Vincent. de Anna *alleg. 11. n. 5.* Garc. Mastrill. *Sicilia decis. 35. n. 2.* & licèt intra primam assignetur, non currit tempus secundæ, nisi finita prima, ad not. per Tiraq. *de retractu tit. 2. § 2. gloss. 1. num. 23. & num. 67. ad fin.* Gregor. Lop. *l. 2. verbo cosa, tit. 15. part. 3.* & debet parti notificari huiusmodi prorogatio, Garc. Mastrill. *d. decis. 35. num 5.* non currit enim dilatio, nisi, postquam fuerit assignata, intimetur parti, vel eius Aduocato, seu Procuratori, vt per Marant. *de ordine iudic. part. 6. tit. de dilat. num. 14.* Aceued. *l. 1. num. 64. tit. 18. lib. 4. noua Recop.* Mascard. *de probat. concl. 516. num. 6.* Guttier. *alleg. 7. num. 9. & practic. lib. 3. q. 37. num. 12.* Parlad. *lib. 2. rerum quotid. cap. fin. p. 5. § 19. num. 19.* Curi Philip. *p. 1. § 16. num. 6.*

Dilatio, seu eius prorogatio vni partium conces- 3
sa alteri est communis, quamuis sit concessa minori iure speciali per restitutionem in integrum, Marant. *dict. tit. de dilat. num. 18.* Osasc. *Pedem. decis. 97. num. 4.* Petr Gregor. *syntagm. iuris. lib. 48. c. 8. num. 18.* Vincent. de Franch. *decis. 269. num. 3.* Caualcan. *p. 1. decis. 21. num. 9.* Guttier. *pract. lib. 2. q. 32. num. 2.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo dilation. n. 8.* Curi. Philip. *d. § 16. n. 9.* Amat. Roderic. *in pract. de modo & forma videndi, seu examinandi processum, cap. 7. num. 15.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo vel aduersarij dolo num. 22.* Camill. Borrel. *in sum. decis. tom. 1. tit. 47. num. 50.* Menoch. *cons. 367. num. 33.* vbi *num. 28. vers. primo*, tenet quòd non est communis ei, qui 4
iam probationibus renuntiauit, & *num. 35. & 38.* idem asserit vbi verisimiliter subornationis pericu- 5
lum in aduersario dilationem sibi communem esse contendente, timeri posset.

Alter in alterius inuiti præiudicium huiusmodi 6
dilationi renuntiare non potest, nisi daretur in fauorem minoris per restitutionem in integrum. quia si tunc minor renuntiat dilationi sibi concessæ, non potest aduersarius ea vti, vide Caualcan. *d. decis. 21. num. 9.* Perez *l. vlt. in fine tit. 5. lib. 3. Ordin. pag. 578.* Soar. *in thesauro commun. lit. D, num. 76* Azeued. *l. 3. num. 3. tit. 8. lib. 4. nouæ Recopil.* Ruig. Ruland. *de commissar. p. 1. lib. 2. cap. 9. num. 6.* Guttier. *dict. q. 42. num. 3.* Valasc. *consult. 25. num. 11.* vbi tenet quòd si altera pars, cui dilatio restituitur ex iure speciali, re integra dilationi renuntiet, tunc renuntiatio hæc obest aduersario.

De feriis.

TIT. XII.

ERIÆ cùm in dilationum tempore cōnumerentur *l 3. sup. tit. prox.* meritò postquam dictum est de dilationibus, agitur de feriis: quæ nihil aliud sunt quàm forensium negotiorum vacationes, *l. pen. ff. h. t.*

Vide Cuiac. & VVesembec. item Ordinat. Reg. Lusitan. *lib. 3. tit. 18. l. Hispan. 33. cum seqq. tit. 1. part. 3.* Vini. Kitchou. & alios *tom. 1. commun. opinion. lib. 3. tit. 16.* Damhaud. *in praxi ciuili* cap.

cap.119.de feriis. Cott. *in memorab. verbo feria*, Couar. *variar.lib.4.cap.19.*Menoch.*de arbitr. lib.1.q.30.* Donell.*comment.iuris ciuilis lib.24.cap.7.*Aloys.Ricc. *in collect.decis.par.1.collect.124.* Christoph. de Paz *in schol.ad leges styli, 156. à num.3.*Cardos.*in praxi iudicum, verbo feria*, Azor. *instit. moral.part.2. lib.1. cap.27.* Camill. Borrel, *in sum. decis.tom.1. tit.38. de feriis*, Arimin. Tepar. *var.sentent. tom.1.tit.149. de feriis* Petr. Gregor. *syntag. iuris lib.2. cap. 16. de feriis, festisque & profestis diebus, & cap.17.de vigiliis ecclesiasticis.*

SVMMARIVM.

1 *Appellationis tempora sunt continua, & in ea computantur feriæ repentinæ.*
2 *Appellare licet tempore feriarum repentinarum inductarum ob rem feliciter gestam.*
3 *Appellatio die festo interponi potest, licèt tunc eam prosequi non liceat.*

L. Quoniam. I.

Impp. CONSTANT. & MAXIMIAN. AA. SEVERVS & MAXIMIN. *Nobb.* CC. *Verino.*

1 APpellationis tempota sunt continua, & in ea computantur feriæ repenrinæ. Colligunt ex Ordin.Cyn.Bart.Salicer.Castr.Bald.Angel.Sichard. Sebast.Næui.remissiue Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

2 Vide Petr.Greg.*syntagm.iuris p.1.lib.2.c.16. n.20.* vbi per hunc text.tenet quòd tempore feriarum repentinarum ob gestam rem feliciter indictarum appellare licet, P.Soar. *de Relig. tom.1. tract.2.lib.2. de diebus festis cap.30 num.13.* vbi quòd in hac l.solùm dicitur ita esse seruandas quoad appellationem ferias repentinas sicut solemnes sine vlla adiectione. Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib.1, conclus.53.consider.1.num.4.*

3 In gloss. *Quoniam consulis.* ibi, *item tempore feriarum solemnium non exercetur causa appellationis*, &c. Notatur ad hoc quòd appellatio potest in die festo interponi, licèt eam prosequi tunc non liceat, vt per Sigism. Scacc. *de appellat. quæst.12. num.51.*P. Soar. *d.cap.30.num.12. cum seqq.* vbi *num.13. in fine*, ait, ex iuribus hic citatis videtur posse colligi libitum esse appellare in die festo quando necessitas vrget, vel præfinitus numerus dierum finitur, nisi ita fiat ex quacunque causa id accidat: nam cùm appellatio sit quædam naturalis defensio, meritò tùc conceditur, ne homo illa priuetur. Si verò cōmodissimè potest interponi, vel postponi ad diem festum, nec ratio naturalis defensionis postulat vt id fiat tali die, nec iura hic citata id permittunt, nec si permitteretur extendenda viderentur ad festa religiosa; & tandem concludit quòd licèt non auderet id damnare, nec videretur excessus grauis, quia sine magno strepitu fieri potest, & est res fauorabilis, nihilominus consulit vt in die profesto fiat quoties commodè possit.

SVMMARIVM.

1 *Die Dominico actus voluntaria iurisdictionis, vt manumissio, exerceri possunt.*
2 *Feria olim dari solite.*
3 *de Die Dominico, remissiuè.*
4 *in Causis piis (vt est libertatis datio) proceditur etiam diebus feriatis.*
6 *Messis & vindemia tempus olim apud Romanos. apud Hispanos quod, num.6.*
7 *Feriis rusticalibus gaudent etiam homines, qui non habent prædia. illis expressè, vel tacitè renunciari potest, num.8.*
9 *Pasche festiuitas, remissiuè.*
10 *L. vt in die, de feriis, enucleatur.*

L. Vt in die. II.

Imp. THEODOS. A *Viceno.*

DIe Dominico actus voluntariæ iurisdictionis, 1
vt manumissio, exerceri possunt. Olim feriæ 2
debantur ab 8. Kal. Iulij in Kalen. Augusti ratione messis: à 10. Kalen. Septenbris in Idus Octobris vindemiales. Sancti Paschatis dies cum aliis pro feriatis habebantur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. sup.hoc tit.*

Die Dominico.] De die Dominico dixi *in collect.* 3
ad cap.1.num.2.hoc tit. in Decretalib.

Ac manumittere liceat.] Notatur ad hoc quòd 4
in piis causis (prout est libertatis datio) proceditur etiam feriatis diebus, vt per Tiraq. *de priuileg. piæ causa, priuil.156.*

Et a die octauo Kalendarum, &c.] Olim apud Ro- 5
manos incipiebat tempus messis ab octauo Kalēdis Iulij vsque ad Kalendas Augusti, & vindemia à 10. Kalendis Septembris, vsque ad Idus Octobris, vt ex Plini. *lib.18. naturalis historiæ cap.31.* & Duaren. asserit D. Barbos. *in l. diuersio, in princ. p.1. num.9. ff.*
soluto matrim. Et per *l. Hisp 37. tit.2. part.3.* statu- 6
tum est feriatos dies ob publicam vtilitatem esse vnum mensem pro blandis colligendis, alium pro vindemiis fiendis secundùm terræ consuetudinem.

Quibus rusticalibus feriis gaudent etiam homi- 7
nes, qui non habent prædia, ex quibus panem, aut vinum colligant, *l.ligni appellatio, §.lignorum.ff.de leg.3.* vbi inquit Bald. quòd homines, qui non colligunt nisi castaneas, vtuntur his feriis, Montalu. *in foro leg. l.1.verbo in de Iulio tit.5. lib.2.* Greg.Lop. *d.l.3. verbo pane vino tit.2. part.3.* Cort. *in memorab. verbo Feria.* Vezin. *tom.1. commun. opin. lib.3. tit.10.n.1. pag.387.*

Et possunt illis expressè, vel tacitè partes renun- 8
tiare, *l.1. & l. si feriatis, ff. hoc tit.* Asin. *in praxi §.3. cap.7. num.2.* Cald. Pereira *de resolut.emphyt.cap.17. num.10. col.5* Camill. Borrell. *in sum. decis. tom.1. tit.42. de indic.n.86* Azor. *instit. moral.p.2.lib.1. c.27. quæst.18.* & vide *ad l.omnes dies 7 hoc eod.tit.1.in fine.*

Sanctum quoque diem Pascha, &c.] De his festi- 9
uitatibus dixi *in collect. ad cap. vlt. hoc tit.in Decretalib.num.5.11.& 16.*

Quod contra hoc factum fuerit, omnibus modis irrita- 10
tur.] Id est, ipso iure, quia verba illa, *omnibus modis*, multum ampliant verbum *irritatur*, irritari enim debet non solùm factum tollendo, sed etiam declarando validum non fuisse. Ita Soar. *de Relig. tom.1.tract.2.lib.2.de diebus festis cap.30.n.1.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo processus num.11.*

SVMMARIVM.

1 *Die Dominica iudices, & officia artium quiescent, opera tamen ruralia vrgente necessitate non intermittenda*
2 *Diebus feriatis licitè fiunt quæ pertinent ad agri-*

culturam, & vinearum putationem. hodie non licet nisi sacris peractis, & vrgente necessitate, ex quadam dispensatione, num. 3.
4 Studium an sit licitum scholaribus diebus Dominicis, & festiuis, remissiuè.

L. Omnes iudices. III.

Imp. CONSTANTIN. A. *Elpidio.*

1 DIe Dominica iudices, & officia artium quiescent, opera tamen ruralia vrgente necessitate non intermittenda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 *Omnes iudices, vrbanaeque plebes*, &c.] De his omnibus vide notata *in collect. ad cap. 1. hoc tit. in Decretal. lib. num. 6. & ad cap. vlt. n. 31. eod. tit.*

3 *Ruri tamen positi*, &c.] Notatur ad hoc quòd diebus feriatis licitè fieri possunt ea, quæ pertinent ad agriculturam & vinearum putationem, vt per Renat. Choppin. *de priuileg. rusticor. lib. 2. cap. 7.* Camill. Borrell. *in summ. decis. tom. 2. tit. 28. de feriis, ex num. 94.* Et aduertit. Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 2. cap 16. à num. 24.* quòd licèt Columel. *lib. 2. de re rustica, cap. fin.* permittat plura rusticis in sacris feriis, nihilominus tamen addit hodie id non licere nisi sacris peractis, & necessitate vrgente, atque ex dispensatione quadam. Vnde si immineat tempestas, vel magna pluuia, licitum erit in festis vuas colligere ne pereant, & segetes iacentes in agris ad locum secutum deferre, vt tenent citati per me *in collect. ad c. 3. hoc tit. in Decretal. num. 6.*

In gloss. *Et artium, in addit ibi, an studium sit licitum scholaribus diebus Dominicis, & festiuis*, &c. Vide notata *in collect. ad d. cap. 3. num. 3. cum. seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Ferias repentinas solus Princeps indicit, & num. 2.*
3 *Feriæ repentinæ quæ sint.*

L. A nullo iudice. IV.

Idem A *ad Seuerum.*

1 FErias generales repentinas solus Princeps indicit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt. Petr Gregor. *syntagm. iuris lib 2. cap. 16. num. 12. & 20.* Perea *ad l. 1. vers. præterea sunt, tit. 7. lib. 3. Ordin.* Bernard. Græuæ. *ad practic. Cameræ Imper. lib. 1. conclus. 53. consid. 2. num. 3.* Camill. Borrell. *in summ. decis. tom. 2. tit. 38. num. 46.* Garc. Mastrill. *in tract. de magistratib. lib. 3. cap. 4. à num. 187.* & præcipue *num. 191.*
3 vbi ferias repentinas ait illas esse, quæ à Principe propter inaugurationem, triumphum, rem prosperè gestam, natalem alicuius magni Principis, vel filiorum, aut alias causas extra ordinem indicuntur, & ideo repentinæ appellatæ, quia nulla earum certa lex, aut tempus esse potest.

SVMMARIVM.

1 *Messium, & vindemiarum feriæ non attenduntur in publicis, & fiscalibus causis, & num. 2. & principaliter, vel secundariò accedentibus vtilitati publicæ, num. 3.*

L. Publicas. V.

Imppp. VALENT. VALENS & GRAT. AAA. *ad Olybrium.*

MEssium & vindemiarum feriæ non attenduntur in publicis, & fiscalibus causis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Martin. Laudens. *in tract. de fisco quæst. 36.* Franc. Lucan. de Parma *in tract. de fisco fisci, part. 1. num. 67.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 24. cap. 7. col. fin.* Farinac. *fragm. crimin. part. 1. lit. F, num. 202.* eleganter D. Barbos. *in l. 1. ff. soluto matrim. part. 1. num. 51.* vbi procedere ait in causis publicis, scilicet principaliter, vel secundariò accedentibus vtilitati publicæ, vt quia pertinent ad regimen, siue conseruationē Reipubl. Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 2. c 16. sub n. 7.* 2 3

SVMMARIVM.

1 *Quadragesimæ tempore quondam criminalium causarum cessabat executio, & num. 2. de consuetudine non seruari, num. 3.*

L. Quadraginta diebus. VI.

Iidem AAA. *Luciano Vicario Macedoniæ.*

TEmpore Quadragesimę criminalium causarum executio quondam cessabat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Franc. Marc. *Delphin. decis. 409. incip. Quarum ... post num. 1.* Clar. *in pract. §. fin. q. 50. n. 3.* vbi asserunt hanc legem quatenus prohibet cognitionem causarum criminalium diebus Quadragesimalibus, de consuetudine non seruari, Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 24. cap. 7.* Ludou. Rodolphin. *in tract. de modo viuendi diebus Quadrages. num. 37.* 2 3

SVMMARIVM.

1 *Omnis dies est iuridica, nisi constet quòd sit feriata.*
2 *Executio sententiæ fieri potest diebus feriatis in vtilitatem hominum, & num. 6.*
3 *Kalendas Ianuarias colere, vt olim, prohibitum.*
4 *Strenas dandi mos apud Ethnicos.*
5 *de Pascha sacris diebus, remissiuè.*
7 *Epiphaniarum etymon.*
8 *de Festiuitatibus B. Virginis, remissiuè.*
9 *Feriis inductis licèt ob necessitatem hominum possint renuntiare partes, non tamen impedit quin ... sies allegent ferias.*
10 *Partes possunt renuntiare feriis inductis pro necessitate & fauore hominum, non autem feriis ad honorem Dei, & Sanctorum, etiamsi cum iuramento renuntiatum esset feriis introductis ad honorem Dei, num. 11.*

L. Omnes dies. VII.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. *Albino P. V.*

OMnis dies est iuridica, nisi constet quòd sit feriata. Item executio sententiæ fieri potest die- 1 2
bus

bus feriatis in vtilitatem hominum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

3 *Kalendarum quoque Ianuariarum*, &c] Vide Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 2. cap. 16. num. 28. & 29.* vbi ait prohibitum fuisse in Concilio Turonensi ne secundùm errorem antiquum quispiam coleret Ka-
4 lendas Ianuarij; solebant enim veteres Ethnici strenas Kalendis Ianuarij dare, inaugurandi anni causa.

5 *Sacros quoque Pasche dies*, &c.] De his festiuitatibus dixi *in collect. ad c. vlt. in Decretalib. n. 5. 11. & 16.*

6 *Differatur exactio.*] Nisi debitor sit suspectus de fuga, quia hoc casu etiam diebus festiuis in carcerem detrudi potest, vt per Socin. *reg. 78.* Alphan. *collect. 24.* Roder. Xuar. *ad l. post rem iudicatam, in declar. legum Regni. extens. 4. num. vlt. in tit. de los emplazamientos, §. sed attende, num. 23,* Parlad. *lib. 2. rerum quotid. cap. fin. p. 5. §. 4. num 9.* Cuall. *commun. q. 760. num. 25* Quæ autem suspicio sit sufficiens in his terminis relinquitur arbitrio iudicis, Menoch. *remed. 2. adipisc. num. 9. & de arbitr. casu 124. num. 4* Matienz. *l. 10. gloss. 1. n. 7. tit. 5. noua Recop.*

7 In gloss. *Epiphaniarum.* ibi, *ab* ἐπὶ *quod est supra, &* φανή *quod est sonus. quia sonum desuper acceperant Magi, vt per aliam viam redirent*, &c. Vide Durand. *in ration. diuinor. offic. lib. 6. cap. 16.* Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 1. cap. 11.* Filliuc. *in quæst. moralib. tractat. 37. cap. 3. num. 32.*

8 In gloss. *Apostolica.* ibi, *an in die B. Virginis*, &c. De festiuitatibus B. Virginis latè agunt Doctores per me citati *in collect. ad cap. vlt. num. 18. hoc tit. in Decretalib.*

9 In gloss. *Vel ortus, fin.* ibi, *An autem ab omnibus praedictis possit consensu partium recedi*, &c. Vide Doctores citati *in collect. ad l. 2. prope fin. sup. hoc eo. tit.*

In ead. gloss. ibi, *Sed quando valet renuntiatio ac testes cogantur*, &c. Notatur ad hoc quòd licet feriis inductis ob necessitatem hominum possint partes renuntiare, tamen non impedit testes allegare ferias, vt per Ias. *in l. 1. num. 9. ff. hoc tit.* Menchac. *controuers. vsufreq. p. 2. cap. 23. num. 15. post princip.*

10 In ead. gloss. ibi, *in iis, quæ ob necessitatem hominum sunt* &c. Notatur ad hoc quòd partes renútiare possunt feriis inductis pro necessitate & fauore hominum. secus verò feriis ad honorem Dei & Sanctorum, vt per Marant. *de ordine iudic. p. 4 dist. 16. n. 8. vers. trigesimò dicitur*, Lanfranc. Balb. *decis. 313. incip. feriis ob necessitatem*, Cened. *ad Decretal. collect. 142. sub num. 1.* Camill. Borrel. *de compromiss. §. 2 gloss. 6. num. 19. & §. 3. gloss. 4. num. 68. & sum. decis. tom. 2,*
11 *tit. 38. de feriis num. 90.* vbi *num. 91.* extendit etiamsi cum iuramento renuntiatum esset feriis introductis ad honorem Dei.

SVMMARIVM.

1 *Actus voluntaria iurisdictionis perfici possunt quolibet tempore, etiam feriato.*

2 *Actus legitimi, ac voluntarij in mero facto consistentes, & qui causa cognitionem non desiderant, celebrari possunt diebus etiam feriatis in honorem Dei.*

3 *Pignoratio, qua ad sententia executionem conceditur, cum nullam causa cognitionem desideret, ferialibus diebus concedi potest.*

4 *Absolutio ab excommunicatione ad cautelam fieri potest diebus feriatis.*

5 *Absolutio in iuramento impetrari, & concedi potest diebus feriatis, id tamen an, & quando verum sit, remissiuè.*

6 *Tutores & curatores dari, amoueri, allegationesque allegari possunt diebus festiuis, dummodo non tractetur de tutela ex inquisitione, vel requirente causæ cognitionem.*

7 *Arbitratores possunt ferre laudum suum diebus feriatis, cum sint amicabiles compositores, nec causa cognitio apud eos desideretur. Vel etiam quia arbitramentum hoc est instar transactionis, qua diebus his celebrari potest, num. 8.*

9 *Donationis insinuatio fieri potest diebus feriatis, quia nulla causa cognitio ibi requiritur.*

L. Actus omnes. VIII,

Iidem AAA. Tatiano P. P.

Actus voluntariæ iurisdictionis perfici possunt 1
quolibet tempore, etiam feriato. Colligunt ex
Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup hoc tit.*
Probat hic text. actus legitimos, ac voluntarios 2
in mero facto consistentes, & qui causæ cognitionem non desiderant, diebus feriatis etiam in honorem Dei celebrari posse, vt per Tiraq. *de retract. lig. § 36. gloss. 2. n. 55. & in fine tract. n. 82. & 83* vbi inter ea, quæ nihil ad iudicia pertinēt, enumerat protestationem, denuntiationem, interpellationem, & id genus cætera, Vezin. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 10. n. 5. & 6.* hinc tenet feriata die capi posse fideiussionem à carcerato de se repræsentando, Marant. *in ordine iudic. p. 4. dist. 16. num. 68.* vnde infert posse Notarium facere instrumentum in die feriato, quia est voluntariæ iurisdictionis, Menoch. *de arbitr. q. 3. n. 14.* vbi hinc etiam infert fieri posse emancipationes ac manumissiones, Camill. Borrel. *in sum. decis. tom 2, tit. 38. de feriis num. 93.* vbi exemplificat in adoptione, emancipatione, & manumissione, Cardos. *in praxi iudicum, verbo feria, num. 3.* vbi exemplificat in partitionibus, transactionibus, donationibus, venditionibus, & similibus.

Ex quibus primò infertur pignorationem, quæ ad 3
sententiæ executionē conceditur, cùm nullam causæ cognitionem desideret, his ferialibus diebus concedi posse. Ita Menoch. *d. q. 30. num. 16.* Camill. Borrel. *d. tit. 38. de feriis n. 82.* vbi *n. 85.* tenet quòd pignoratio, quæ fit in executione sententiæ, potest fieri in festis diebus etiam ad honorem Dei, & Sanctorum.

Secundò infertur absolutionem ab excommuni- 4
catione ad cautelam fieri posse diebus feriatis, vt per Franc. Viui. *Neapol. decis. 93. sub. num. 9.* Menoch. *d. q. 30. n. 14. in fine.* Camill. Borrel. *d. tit 38. num. 114.*

Tertiò infertur absolutionem in iuramento im- 5
petrari & concedi posse diebus feriatis, de quo, an, & quando verū sit, vide Anton Corneum *in tract. de absolutione a iuramento p. 3. q. 20. per tot.* quem refert Camill. Borrell. *d. tit. 38. num. 111. & seqq.*

Quartò infertur posse dari tutores. & curatores, 6
illósque amoueri, & excusationes allegari diebus feriatis, dummodo non tractetur de tutela ex inquisitione, vel requirente causæ cognitionem, Ordin. Reg. Lusit. *lib. 3 tit. 18. §. 5.* Anton. Piagg. *de tutor. & curat. quæst 6. num 2* Paul. Montan. *de tutel. & curat. cap. 25. num. 1. & 2.* Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo feria num. 5.* Camill. Borrel. *d. tit. 38. à num. 102.*

Quintò infertur posse in huiusmodi feriatis die- 7
bus arbitratores suum laudum ferre, cùm sint amicabiles compositores, nec causæ cognitio apud eos desideretur, vt per Menoch. *d. q. 30. n. 17.* vbi eam etiam præstat rationem, quia arbitramentum hoc est instar transactionis, quæ diebus his celebrari potest.

9 Sextò infertur donationis insinuationem posse fieri his diebus, quia nulla causæ cognitio ibi requiritur, vt per Rebuff. *tom. 2. ad leges Gallie, tract. de donat. insin. art. 3. gloss. 8. in fine.* Burg. *cons. 3. n. 70. in fine* Bellacomb *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 10. num. 10.*

SVMMARIVM.

1 *Latro insignis potest quolibet die mitti ad furcam, & num. 2. declara vt n. 3. executio cuiuslibet sententia an & quando fieri possit die feriato, n. 4.*
5 *Isauri pirata insignes.*

L. Prouinciarum. IX.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. *Anthemio. P. P.*

1 LAtro insignis potest quolibet die ad furcam mitti. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. 35. tit. 2. part. 3.* Petr. Gregor. *syntag. iuris lib. 2. cap. 16. num. 8.* Bobadil. *in sua politica lib. 2. cap 21. num. 212.* Decian. *in tract. crimin. tom. 2. lib. 9. cap 29. num. 20.* Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo feria num. 7.* & Anast. Germon. *de sacrorum immunit. lib. 2. cap. 18. a num. 12.*

3 Declarando procedere casu quo periculum esset in mora executionis, veluti si spectaretur magnum scandalum in populo, vel timeretur delinquentis carcerati fuga, vel quodlibet aliud iminiuẽs periculum, propter quod euitandum conueniens visum fuisset sententiæ executionem accelerare, & illam etiam festo die executioni mandare; ad not. per Gregor. Lop. *d. l. 35. verbo, de los ladrones.* Perez *in l. vnic. tit. 7. lib. 3. Ordin. pag. 991.* Clar. *in pract. §. fin. q. 64. n. 34. & q. 97. n 6. & 7.* Bobadil. *d. cap. 21. num. 212.*

4 An autem & quando executio cuiuslibet alterius sententiæ die feriato fieri possit? vide Hippol. *in l. vnius, §. cogniturum, num. 85. ff. de quæstion.* Guid. Pap. *decis. 215. num. 5.* Tiraq. *in tract. de pœnis temper. causa 49. num. 31.* Clar. *d §. fin. q. 97. num. 6* Thesaur. *Pedem. decis. 95.* Mascard. *de probat. concl. 1311. num. 30.* Parlard. *rerum quotid. lib. 2. cap. fin. p. 5. §. 4. per tot.* Fr. Emman. *quæst. Regul. tom 3. q. 34. art. 9.* Soar. *de Relig. tom. 1. tract. 2. lib. 2. cap. 38. num. 11.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo feria num. 4. & verbo sententia num. 20.* Camill. Borrel. *tom. 2 tit. 38. à num. 78.*

5 *Isaurorum.*] Piratas esse insignes magis cõmuniter asserunt Doctores, de quibus meminerunt Alciat. *lib. 3 dispunct. cap. 20.* Forcatul. *Necyomantia dial. 97. n. 12.* Caluin. *in suo lexic. iurid. verbo Isauros, pag. 465.* Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib. 2. cap. 233.*

SVMMARIVM.

1 *nullus Actus iudiciarius die feriato, vel sacrato in honorem Dei exercendus est, pacta tamen, & transact o es feriatus dies non suspendit.*
2 *tu* Nullis volumus voluptatibus occupari, *l. 10. de feriis, enodantur.*
3 *Capi & carcerari nemo potest pro debito ciuili in diebus feriatis, propter honorem Dei.*
4 *Citatio non potest fieri die feriata.*
5 *Pacta conferri possunt diebus feriatis.*
6 *Scenis theatralibus interesse non licet diebus festiuis.*
7 *Certamen circense, pro conflictu equestri.*
8 *Ferarum lacrymosa spectacula, ad sanguinolentam taurorum exagitationem extenditur a Parlador.*
P *Debitor suspectus de fuga carcerari potest die feriato.*

L. Dies festos. X. & vlt.

Impp. LEO & ANTHEM. AA *Armasio P. P.*

IN die feriato, vel sacrato in honorem Dei nullus actus iudiciarius exercendus est, pacta tamen & transactiones feriatus dies non suspendit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supra hoc tit.* 1

Nullis volumus voluptatibus occupari.] Intellige si ex illis nascatur aliquod scandalum, vel detur occasio violandi ecclesiasticum pręceptum audiendi sacrum: nam extra hos casus nõ videtur prohibitum venari, siue piscari recreationis gratia, quippe quòd inter opera, quę suapte natura vel liberalia, vel seruilia sunt, videntur medium locum habere, hoc est, nec omnino libera, nec omnino seruilia esse, Vide Rebel. *de obligat iustit p. 1. lib. 1. q. 14. sect. 3. num. 14.* Vezin. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 10. n. 14. pag. 388.* Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 1. cap. 27. q. 7.* Filliuc. *in quæst. moralib. tom. 2. tract. 27. cap. 9 a num. 172.* 2

Et a cunctis executionibus excusetur.] Notatur ad hoc quòd capi ac carcerari nemo potest pro debito ciuili in diebus feriatis in honorem Dei, vt per Bald. *in tract. de carcer. cap. 1. num. 6.* Farin. *in praxi crimin. quæst. 28. n. 106.* vbi refert decreuisse sanctæ mem. Pium Papam V. exequutiones nec reales, nec personales pro ciuili debito posse in vrbe fieri in diebus feriatis, & quos Ecclesia iubet seruari in honorem Dei, Virginis, & Sanctorum, & sic reuocam dispositionem huius text. quæ iam in desuetudinem abierat, & *num. 109* limitat si quis caperetur pro delicto, præsertim graui & enormi; secus pro leui, nisi esset periculum ne reus aufugeret, qui tunc potest capi in die feriato etiam quòd delictum, pro quo capitur, esset leue. 3

Taceat apparitio, &c.] Notatur ad hoc quod citatio non potest fieri die feriata, vt per Ordin. Reg. Lusit. *lib. 3. tit. 1. §. 17. l. Hispan. 34. tit. 2. part. 3.* Bart. *in l. 1. §. nunciato, num. 30. ff. de noui oper. nunc.* Tiraq. *de retractu lig. §. 36. gloss. 2. n. 54. & seq. & ad fin. tit. num. 58. cum seqq.* Gail. *lib. 1. obseru. 33. num. 16.* Matant. *de ordine iudic. p. 6. memb. 1. num. 119.* Vezin. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 9. n. 9. pag. 387.* Azeued. *l. 4. num. 5. tit. 1. lib. 1. nouæ Recop.* Curi. Philip. *p. 1. §. 8. num. 6.* Soar. *de Relig. tom. 1. tract. 2. lib. 2. cap. 38. num. 4.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 19. num. 45.* Vant. *de nullitat. tit. ex defectu citat. num 45. cum seqq.* Ceuall. *commun. contra commun. q. 366. num. 1.* Bernard. Græuæ. *ad practic. Cameræ Imper. lib. 1. concl. 53 consid. 1 num. 4. & consid. 2.* 4

Pacta conferant.]. Notatur ad hoc quòd diebus feriatis pacta conferri possunt, vt per Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 24. cap. 7. col. fin.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo feria, num 3.* 5

Scena theatralis, &c.] Notatur ad hoc quòd diebus festiuis non licet scenis theatralibus interesse, de quo vide Paul. Comitol. *respons. moral. l. 5 q. 11. n 5.* 6

Circense certamen.] Pro equestri conflictu accipi tenet Caluin. *in suo lexic. iuridico, verbo certamen circense.* 7

Aut ferarum lachrymosa spectacula.] Ad immanem & sanguinolentam taurorum exagitationem, 8
de

de qua in Hispania, extendit Parlador. *lib. 2. rerum quotid. cap. 7. num. 2. & seq.* Cui adesse prohibuit Clericis sacris Ordinibus initiatis Gregorius XIII. quadam sua constitutione, cuius tenorem recensent Salzed. *ad Bernard. in pract. cap. 72.* aliàs 75. *in nouiss. edit.* Stephan. Quantarant. *in summ. Bullariy, verbo torneamenta.* Postea Clemens VIII. pro Regnis Hispaniarum pœnas & censuras contra Clericos supradictos impositas sustulit, & amouit (exceptis Monachis & Fratribus Mendicantibus, cæterisque Regularibus cuiuscunque Ordinis & instituti) ad terminos iuris communis reducendo. Monet tamen sua Sanctitas, ac in Domino hortatur Clericos seculares beneficia ecclesiastica obtinentes, vel in sacris Ordinibus, seu ecclesiastica dignitate constitutos existentes ne paterna hac eius benignitate abutantur, prout pleniùs in suis litteris sub Dat. Romæ *die 13. Ianuary 1596.* pleniùs continetur, quarum litterarum contextum referunt Quarant. *vbi suprà*, & Fr. Emman. *quæst. Regul. tom. 3. q. 68. art. 2.* & de illis meminere Guttier. *canon. lib. 1. cap. 7.* Azor. *instit. moral. p. 3. lib. 2. cap. 15. à princip.* D. Roder. à Cunha *in comment. ad cap. Presbyteri, num. 3. & 4. distinct. 19.* sub quibus non contineri Milites D. Iacobi, Alcantaræ, si similes, tenent Aragon. *2. 2. q. 88. art. 21. ad vlt. argum.* Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 13. cap. 4. q. 4. in fine.*

§ 9 In gloss. *fideiussionis.* ibi, *nisi timeatur de recessu*, &c. Notatur ad hoc quòd debitor suspectus de fuga potest carcerari in die feriato, vt Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 3. tit. 1. §. 17.* Cott. *in memoralib. verbo fugitiuus.* Viui. *tom. 2 commun. opin. lib. 7. titul. 33. de reuocan. his, qua in fraudem credit. n. 24. pag. 334.* Parlad. *lib. 2. rerum quotid. cap. fin. p. 5. § 4. n. 9.* Perez *l. 1. tit. 7. lib. 3. Ordin. pag. 582.* Surd. *de aliment. tit. 8. q. 1. n. 12.* Soar. de Paz *in practic. tom. 1. part. 5. cap. 3. §. 3. n. 149. in medio*, Thom. Valasc. *allegat. iuris tom. 1. allegat. 25. n. 6.* Farin. *d. q. 27. n. 107.* vbi *n. 108* dixit quòd licèt debitor suspectus de fuga possit in die feriato capi & carcerari, non tamen potest tanquam suspectus de fuga idem debitor alias captus arestari, seu sequestrari in die feriato.

De iurisdictione omnium iudicum, & de foro competenti.

TIT. XIII.

IVRISDICTIO nihil aliud est quam notio, *ff. de re iudic. l. 5. in princ.* cum aliqua coërcitione, *ff. de offic. eius l. 1. in fin. & l. vlt. in fin.* Forum competens est, vbi quis agere, vel conueniri debet *ff. lib. 5. tit. 1. in rubr.*

Vide Azor. Goffred, de Trano, Hostiens. & Placentinum *in summ. huius tit* Cuiac. Pac. & VVesembec. item Brisson. *lib. 3. select. cap. 18.* Iacob. Galiard. *in speciali tractat. huius tit.* Quintanad. *in tract. de iurisdict. & imperio*, Soar. de Paz *in pract. tom. 1. temp. 1.* Soar. Kirchou. Donat. à Fina, Viui. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 11.* Morl. *in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 2. de iurisdict. omn. iudic.* Francisc. de Claperiis *in tract. de iurisdict. & imperio*, Camill. Borrel. *in summ. decis. tom. 1. tit. 41.* etiam *de iurisdict. & imperio, & tit. 43. de foro compet.* Ariminen. Tepat. *recept. sentent tom. 1. tit. 71. cum seqq.* Ludouic. Molin. *in tract. de iurisdict. & variis generibus potestatum publicarum, iudicumve.*

De iurisdictione peculiares ediderunt tractatus Hieronymus Museorni *tom. 3. tract. Doctor. part. 2. fol. 15.* & Ioannes Gilsorus *eodem tom. 3. p. 1 fol 2.* D. Marra, Scipio Gentilis, Io. Longoualli, M. Ant. Muretus, Georg. Obrecht, Tob. Paurmeister, Cons. Princietus, Antonius Goueanus, Ioannes Zanardus, Iacobus Menochius, & Henricus Bocerus.

De iurisdictionis origine Petr. Bertrand. *d. tom. 3. p. 1. fol. 19.* Durand. de S. Portiano.

SVMMARIVM.

1. *Index incompetens partium consensu, ac prorogatione, non obstante impedimento incompetentia iudicat.*
2. *Iurisdictionis prorogatio, remissiuè.*
3. *Procurator fisci partium consensu index competens esse potest inter priuatos.*
4. *Index, qui habebat limitatam iurisdictionem ad causas certa qualitatis, potest ex prorogatione cognoscere de causis diuersa qualitatis. proponitur opinio Amboris, num. 5.*
6. *L. non quibus, de iurisd. omn. iud. explicitur, & numer. 7. 8.*
9. *Prorogatio vt valeat, oportet quòd ille, cuius prorogatur iurisdictio, illam habeat, alias impossibilis est. prorogatio, cùm id quod nullum est, extensionem minime recipiat.*
10. *Iurisdictio delegati an possit prorogari consensu partium, non prorogatur post tempus finitum, n. 11. non de persona ad personam, n. 12.*
13. *Iurisdictio prorogatur de persona ad personam, de tempore ad tempus, de loco ad locum, de re ad rem, de casu ad casum, de causa ad causam. an autem in causis meri, vel mixti imperij, remissiuè n. 14.*

L. Non quidem. I.

Imp. ANTONINVS A. *Seuero & aliis.*

IVdex incompetens partium consensu, ac prorogatione, non obstante impedimento incompetentiæ iudicat. (Colligunt ex Ordin. Cyn. Batt. Salicet. Bald. Castr. Fulgos. Angel. Sichard Aloys. Leo *fol. 57.* Sebast Næui, remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.* 1

De prorogatione iurisdictionis vide Marant. *de ordin. iudic. p. 4. dist. 12.* Menchac. *controuers. vsufreq. p. 2. cap. 13 per tot.* latè D. Barbos. *in l. 1 ff. de iudic. art. 1 per tot.* 2

Probat hic text. quòd Procurator fisci, qui habet iurisdictionem limitatam cognoscendi de causis inter fiscum & priuatos, iuxta text. *in l. 1. si aduersus fiscum*, & hac ratione inter priuatos, iudex esse non possit, *l. 1 de pedan. iudicib.* de consensu tamen partium iudex competens etiam inter priuatos esse potest; vnde videtur colligi iudicem, qui habebat limitatam iurisdictionem ad causas certæ qualitatis, posse ex prorogatione cognoscere de causis diuersæ qualitatis, vt per Paul. de Castro *in l. testamenta omnia, num 5.* & *ibi* Ias. *n. 1. de testam.* 3

Sed vt certa ab incertis separemus, distinguendum est maximam differentiam existere inter iurisdictionem ordinariam ad certum genus causarum, seo certum genus personarum limitatam, & inter iurisdictionem ordinariam vniuersalem in quascuoque causas & personas ciuitatis vnius, & territorij; illa quidem prorogationem non recipit ad causas 4

alias, vel personas diuersas, quia cùm limitata sit, limitatum parit effectum, *l. in agris, ff. de acquir. rerum domin.* & extra causas & personas sub sua iurisdictione contentas nulla iurisdictio ad causas aut personas alias reperitur in iudice, idcirco prorogabilis non est partium consensu, *l. 1. ff. de iudic. l. priuatorum, inf. hoc eod. tit.* & de hac intelligitur communis Doctorum traditio *in l. testamenta omnia*, quòd iurisdictio super certo causarum genere concessa ad causas alias diuersæ speciei prorogabilis non est, vt alios referens tradit Marta *de iurisdict. p. 4. casu* 184. *num.* 5. At verò iurisdictio ordinaria vniuersalis, quamuis ad certum locum, & territorium illius restricta sit, restricta tamen non est, nec limitata ad certum genus personarum, vnde nil est quod impediat prorogationẽ illius in eodem territorio fieri à personis aliis alieni territorij. Ita distinguit eleganter Benedict. Ægid. *ad l. ex hoc iure, ff. de iustit. & iure, p. 2. cap. 13. claus. 5. num. 6.* & materiam per conclusiones explicare nititur D. Barbos. *in l. 2. ff. de iudic. art. 1. a num. 79. cum seqq.* & præcipuè *a num.* 115. vbi primam constituit conclusionẽ quòd prorogatio non admittitur de causis vnius speciei ad causas diuersæ speciei, & *num.* 118. secundam firmat quòd si iurisdictio sit limitata quoad personas, non autem causas, indistinctè admittenda est progatio ad alias causas, nam aliàs nunquam esset licita prorogatio, cùm semper iurisdictio sit limitata ad personas subditorum, *l. fin. ff. hoc tit.* & *num* 121. tertiam conclusionem ponit, quòd si iurisdictio sit æquè principaliter restricta & quoad personas, & quoad causas, tunc non admittitur prorogatio ad causas diuersas.

6 Remanet nunc vt videamus qualiter intelligendus veniat text. *in præsenti*, & de qua loquatur prorogatione; in primis D. Barbos. *in d. l. 1. art. 1. n.* 120. ait in hac l. iurisdictionẽ Procuratoris Cæsaris principaliter limitatam fuisse ad personas eorum, qui controuersiam haberent cum fisco, non autem quoad eorum causas, & ideo permissam fuisse prorogationem per eos, qui controuersas causas non haberent cum fisco, sed essent personæ priuatæ, iuxta eius secundam conclusionem, subditque idem D. Barbos. id non satis percepisse Cuiac. *lib. 19. obseru.* 13.

7 Hac de re latius Benedict. Ægid. *loco citato num.* 7. agens, respondet suam resolutionem non destruere textum *in præsenti*, quia licèt procurator Cæsaris iudicandi potestatem habeat inter personas, hæc tamen potestas illi data non est propter personas inter quas iudicat, sed propter causas de quibus iudicat; quando enim eiusmodi sunt, quæ fiscum, seu Cæsaris patrimonium quouis modo tangunt, etsi principaliter inter priuatos controuertantur, iudicandi potestatem habet inter eos, & sic quod hîc dicitur de iudicandi potestate inter certas personas, accipiendum est de personis propter causas: atque ita apparet iurisdictionem quam habet Cæsaris Procurator, non esse restrictam ad certum genus personarum, cuiusmodi est illa, quam habent iudices scholarium, pupillorum, & alij huiusmodi, qui habent iudicandi potestatem inter certas personas, non propter causas, sed propter personas principaliter, & priuilegia earum; idcirco iurisdictio talis tanquam ad certum genus personarum deputata, prorogabilis non est ad alia, ex ratione, quam diximus, quæ cessat in procuratore Cæsaris, cuius iurisdictio non est indulta propter personas, sed propter causas principaliter, ac proinde prorogabilis est, vt in hac l. quam sic intelligendam putat.

8 Additque idem Benedict. Ægid. adhuc non obstare si quis dicat iurisdictionem Procuratoris Cæsaris datam esse propter causas ad fiscum, seu patrimonium Cæsaris quoquo modo spectantes, & sic videri quòd sit iurisdictio ad certum genus causarum data, quæ ex hoc multo minus prorogabilis est, quia illa dicitur iurisdictio ad certum genus causarum deputata, quæ data est in causas certæ alicuius speciei, putà in causas mercantiæ, aut gabellarum, istorum enim iudicum iurisdictio versatur circa causas speciei certæ, ac determinatæ, & ideo prorogabilis non est ad causas alterius generis, iuxta communem sententiam. At verò iurisdictio Procuratoris Cæsaris non sic se habet, nec enim ad certæ alicuius speciei causas est deputata, sed ad omnes omnigenas, dummodo fiscum tangant, siue ex hoc, siue ex illo fonte prodeant, idest, siue testamento, siue ex contractu, aut quasi contractu, & siue ex delicto, aut quasi delicto proficiscantur; & denique de quacunque re, quæ quocunque modo spectet ad fiscum, illius notio est; atque ita apparet quòd iurisdictio illius nec est restricta ad certum genus personarum, nec ad certum ac determinatum genus causarum, idcirco prorogari potuit ex consensu litigantium, vt in iudicibus aliis traditum extat. Et ad hæc reducendus Cabed. *Lusit. decis. 22. num. 5. p.* 1. vbi quòd si iudex sit datus ad vniuersitatem causarum etiam inter certas personas, puta pupillos, germanos, vel monetarios, potest eius iurisdictio prorogari de partium consensu.

Notari etiam solet hic text. ad hoc quòd vt valeat prorogatio, oportet quòd ille, cuius prorogatur iurisdictio, illam habeat, aliàs impossibilis est prorogatio, cùm id quod nullum est, extensionem minime recipiat, vt per Fulgos. *in præsenti*, D. Barbos. *in d. l. 1. art. 1. num. 21. ff. de iudic.* 9

In gloss. *Iudicibus, fin.* ibi, *vel delegatum*, &c. Vtrùm iurisdictio delegati consensu partium prorogari possit? vide Afflict. *decis.* 227. Vanti. *de nullit. tit. quibus modis sententia nullitas*, &c. *num* 68. Menchac. *controuers. vsufreq. p. 2. cap. 14. num.* 12. vbi quòd iurisdictio delegati consensu partium non prorogatur post tempus finitum, & *num.* 16. vbi quòd non prorogatur de persona ad personam, D. Barbos. *in d. l. 1. art. 1. num. 199. de iudic.* vbi quòd iurisdictio delegata faciliùs prorogatur de loco ad locum, quàm de persona ad personam, & *num. 204. cum multis seqq.* latè disputat Benedict. Ægid. *d. cap. 13. claus. 5. n. 5.* latè ad vtranque partem Morl. *in emporio iuris cmulis p. 1. tit. 2. q. 21. per tot.* 10 11 12

In ead. gloss. ibi, *& sic fit prorogatio de persona ad personam, secundo de re ad rem*, &c. Iurisdictionem prorogari de persona ad personam, de tempore ad tempus, de loco ad locum, de re ad rem, de casu ad casum, de causa ad causam, probant Marant. *de ordine indic. p. 4. dist. 12. ex num.* 2. Menchac. *d. cap. 14. à num. 14. vsque ad* 23. 13

In ead gloss. ibi, *an autem in causis meri, vel mixti imperij*, &c.] Vide D. Barbos. *in d. l. 1. art. 1. num. 164. ff. de iudic.* Perez *ad l. 1. col. 4. vers. quid tit. 4. lib. 3. Ordinam.* 14

SVMMARIVM.

1 *Actor sequitur forum domicilij rei, non reus forum actoris; & potest reus conueniri in domicilio quod habebat tempore contractus, vel in eo quod acquisiuit postea, & num. 2.*

3 *ratione Domicilij sortitur quis forum, & ibi conueniri potest.*

4 *ratione Contractus contrahens sortitur forum in loco*

loco in quo contraxit.limita vt num.5.6.7.

8 *Contractu tempore habens domicilium in certo loco, si illud postea mutauit, poterit nihilominus conueniri in loco domicilij antiqui, vbi contraxerit.*

L. Iuris ordinem. II.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Alexandro.*

1 ACtor sequitur forum domicilij rei, non reus forum actoris, & potest reus conueniri in domicilio quod habebat tempore contractus, vel in eo quod postea acquisiuit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1.supra hoc tit.*

2 *Sed reus actoris sequatur*, &c.] Ad vulgarem regulam quòd actor forum rei sequi debet, plures citaui Doctores *in tract.de Axiomat. iuris vsufrequent. axiom.10. num.1.* quibus addo Guttier. *de iuram.confirm.p.3. cap.12. num.1.* Alphan. *collect.83.* Castill. *controuers. lib.3. cap.25. num.8.* Cened. *practic. quest. lib.1. q.14. num.1.* Gabriel Aluarez *in tract.de priuileg.paupertatis, p.1.q.52. à num.1.*

3 *Nam vbi domicilium reus habet*, &c.] Notatur ad hoc quòd ratione domicilij sortitur quis forum, & ibi potest conuenire, de quo vide notata *in collect.ad cap.vlt.num.7. de foro comp.in Decretalib.*

4 *Vel tempore contractus habuerit*, &c.] Notatur ad hoc quòd ratione contractus contrahens sortitur forum in loco in quo contraxit, ad quod de iure Canonico est text. *in cap. Romana, §. contrahens, de foro compet.lib.6.* vbi hoc probat cùm debitor in loco contractus inuenitur, & non aliàs, vt per Paul.de Castro *in l.hæres absens, ff.de iudic.num.8. & cons.413. à num.4. vers.& posito, vol.2.* Bernard. *reg.642.* Greg. Lop. *l.32. gloss.5. tit.2. part.3.* Anton.de Matthæis *in tract. de prorogat. iurisdict. num.75. vers. quæ omnia procedunt, tom.3. tract. Doctor. p.1. fol.125.* Boër. *decis.114. num.1.* Auil. *ad cap.27. Prætor. gloss. entreguen num.16. cum seqq.* Gail. *lib.2. obseru.36. num.14.* Cou. *practic.cap.10. num.3. cum seqq.* Guttier. *de iuram.confirmat. p.3. cap.16. à princip.* D. Barbos. *in d.l. hæres absens, §. proinde, ff.de indic.* Benedict. Ægid. *ad l. ex hoc iure, ff.de iustit.& iure, p.2. cap.21. conueniemtia 8. de foro in loco contractus, ex num.1. cum multis seqq.* latissimè disputaui ego ipse *in praxi exigendi pensiones q.5. à princip.*

5 Licèt iuxta supradicta in loco contractus non possit quis conueniri nisi in illo reperiatur, nihilominus tamen aliquas patitur hæc resolutio limitationes. Et prima est quando debitor in contractu proprio foro enuntiauit, & maximè cum iuramẽto, quia tunc etsi non inueniatur in loco contractus, conueniri ibi poterit, iuxta traditionem gloss. *in l.1. ff.si quis in ius vocatus, in verbo pro non dato, vers. in potes,* quam gloss. singularem vocant, & valde commendant plures ex infrà citandis. Bernard. *dict. reg. 642. fallent.1.* Abb. *in cap.1. col.12. num 22. de iudic.* Couar. *pract. cap.19. num.5. in princip.* Dec. *in cap 1. num.65. & ibi* Alciat. *num.63. de iudic.* Roman. *sing. 285.* Guttier. *de iuram. confirmat. p.3. cap.16. num.4. & 5.* Coler. *de processibus execut. p.2. cap.1. num.50.* Antonin. de Amato *resol.33. num.19.* Iacob. Gall. *cons. 35. ferè per tot.* & præcipuè *num.8. cum seqq.* Ripol. *var.resolut. tom.1. cap.1. de iurisdict. omn. iudic. num.404.* D. Barbos. *in l.1. ff.de indic.art.3.n.224.* Benedict. Ægid. *in d l. ex hoc iure p.2. cap.11. conuen.8. num.6.* cuius glossæ traditionem etiam locum habere in clerico contrahente, & renuntiante proprio foro, defendit post alios idem D. Barbos. *in l. hæres absens, ff.de indic. §.1.num.60.* quos refero *dict. q.5. num.5.* nec hanc tanti viri resolutionem infringit obiectio quædam præstita à moderno quodam seueriori Romanorum Pontificum censura notato in opere periculosæ plenoa leæ, dum existimat posse Clericum simpliciter contrahere, ita vt tacitè ex huiusmodi contractu inducatur prorogatio: at non posse contrahendo expressè prorogare iurisdictionem iudicis loci contractus cum renuntiatione proprij fori sine sui Episcopi consensu, iuxta *cap. significasti, de foro comp.* & notata per me in dicta praxi exigendi pensiones *q.3. à princip.* vbi *num.2. & 3.* cum multis, quos refero, probauit dispositionem illius cap. non procedere in Clerico, qui contrahendo, vel delinquendo renuntiat proprio foro. Ratio est, quia hæc renuntiatio non est extrinseca à contractu, sed illi accessoria & intrinseca independente ad corroborationem fori inducti per legem, quo casu vt aliquid operetur renuntiatio, habebit suum effectum etsi non accesserit voluntas proprij Episcopi, vt in proprijs terminis tenet D. Barbos. *in l.1. art.3. num.224.*

Secunda limitatio est quòd etsi in loco contractus non possit quis conueniri, nisi in illo reperiatur, poterit tamen fieri missio in possessionem bonorum, quæ ibi habet ex primo decreto, & si bona non habeat debitor in loco contractus, & latitet, decernenda est missio in possessionem bonorum, quæ alibi habet, secundùm Bened. Ægid. *ad d.l. ex hoc iure, p.2. cap.11. conuenientia 8. num.3.* 6

Tertia limitatio est in casu reddendæ rationis de administratione suscepta, tunc enim in loco illius erit debitor conueniendus, etsi ibi non inueniatur, & remittendus erit, per *l.1. & 2. vbi de ratiocin. agi oport.* Greg. Lop. *l.32. gloss. vlt. in fine, tit.2. part.3.* Bernard. *de reg.642. fallent.9.* Auiles *d. cap.27. Prætor. verbo intregruen, num.22.* Muñoz de Escobar *tract.de ratiocin.administ.cap.7.num.2.* Benedict. Ægid. *d. conuenientia 8. num.7.* 7

Licèt hoc postea transtulerit, &c.] Notatur ad hoc quòd si quis tempore contractus habebat domicilium in certo loco & postea illud mutauit, poterit nihilominus conueniri in loco domicilij antiqui in quo contraxit, vt per D. Barbos. *in d. l. hæres absens, §. proinde, num.8. ff.de iudic.* 8

L. Priuatorum consensus. III

Idem AA. *Iudicæ.*

PRiuati iurisdictionem conferre non possunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup. hoc tit.* & post omnes Aloys. Leo *fol.57.verso.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text desumunt *l. Hispan.12. tit.22. part.3. vbi gloss.3.* Bart. *in l. nemo potest, num.14. post princip. ff.de legat.1.* Palat. *in repet.cap.per vestras, de donat.inter virum, & vxor. §.11. n.9. pag.258* Duaren. *lib.1. disp. cap.51.* Anton Gom. *l.22. Tauri num.5. col.2.* Menchac. *de success. creat. §.1. num.4.* Donell. *comment. iuris lib.17. cap.10. col.3.* Peregr. *variar. tit.de officio Ordin. num.20.* D. Barbos. *in l.1. art.1. num.48. ff.de indic.* Franc. Marc. *Delphin. decis.610. num.1. vol.1. & decis.426. num.2. p.2.* Verall. *decis.97. num.4. p.1. & decis.162. num.5. vol.2.* Vincent. de Franch. *decis.551. num.10.* Camill. Borrel. *in sum. decis. tom.1. tit.41. de iurisd. & imper. num.74.* 2

SVM

SVMMARIVM.

1 *Iurisdictionem ordinariam nemo declinat lite contestata, nec recurritur ad superiorem per querelam simplicem, sed demùm per appellationem, & num.2.*

3 *Exceptio fori declinatoria, seu incompentia iudicis ante litem contestatam opponenda, limita vt num.4.*

L. Nemo Post. IV.

Imp. CONSTANTINVS A. *ad vniuersos prouinciales.*

1 ORdinariam iurisdictiooem post litem contestatam nemo declinare potest, nec recurritur ad superiorem per simplicem querelam, sed demum per appellationem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Bart. *in l. 1. num.7. opposit. fin. ff. de officio eius, cui mandata est iurisd. & l. iurisdictioni, num.4. ff. hoc tit.* Christoph. de Paz *in schol. ad leges styli, l.31. schol.1. num.1. & l.37. num.1.* Castill. *quotid. lib.3. cap.25. num.8. in fine*, Alexand. Trentacinq. *variarum resol.1. lib.2. tit. de citat. resol.2. num.4* vbi quòd quis non potest adire superiorem per viam querelę omisso inferiore, sed debet coram illo inferiore litem primò mouere, & si grauauerit, poterit appellare ad superiorem.

3 Vnde exceptionem fori declinatoriam, seu incompetentiam iudicis ante litem contestatam opponendam, quia post eam nemo declinare potest, resoluunt Ordin. Reg. Lusitan. *lib.3. tit.49. §.3.* Rebuff. *in tract. de exception. num.378.* Marant. *de ordine iudic. p.1. memb.9. sup. num.1.* Horat. Luti. *de priuileg. schol. priuil.64. limit.4.* Camill. Bortel. *in summ.*
4 *decis. tom.1. tit.43. num.78.* vbi *num.79.* limitat si huiusmodi exceptio orta fuisset post contestationem litis, vel si contestationis litis tempore nota non erat, sed postea notitiam habuit, de quo etiam idem Bortel. *tit.48. de except. num.146.*

SVMMARIVM.

1 *Actor forum rei sequitur etiam in criminalibus.*
2 *Trahens aliquem in vetito examine perdit causam, & puniuntur officiales, qui præstant milites suos executoribus iudicum incompetentium.*
3 *Trahi potest aduersarius cum rescripto Principalis ad extraordinarium iudicem, etiam extra proprium domicilium.*
4 *Index punire potest illum, qui citauit coram se compariturum eum, qui erat sub alterius iurisdictione, etiamsi iurisdictio cum effectu non fuerit impedita.*
5 *Executio sententiæ, seu instrumenti, si peteretur coram iudice prorsus vetito, tunc amittitur causa, & fit reuocatio attentatorum.*
6 *Index requisitus cautus sit, vt videat an index requirens sit competens, & habuerit potestatem.*
7 *In Causa criminali an & quando sit locus prorogationi.*
8 *Purgatio moræ admittitur vbi pœna legatis est.*
9 *Verbum & participium futuri temporis est canon ferenda sententia, non lata.*

L. In criminali. V.

Imppp. ARCAD. & HONOR. AA. *Vincentio P. P. Galliarum.*

IN criminalibus actor forum rei etiam sequitur. 1
Item trahens aliquem in vetito examine perdit 2
causam, & puniuntur officiales, qui præstant milites suos executoribos iudicum incompetentium. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. suprà hoc tit.*

Notatur ad hoc quòd cum rescripto Principis po- 3
test quis trahere aduersarium suum ad extraordinarium iudicem, etiam extra proprium domicilium, vt per Alexand. Trentacinq. *var. resol. lib.2. tit. de citat. resol.2. num.2.*

Ex hoc text. colligitur posse iudicem punire il- 4
lum, qui citauit coram se compariturum eum, qui erat sub alterius iurisdictione, etiamsi iurisdictio cum effectu non fuerit impedita, vt per Surd. *de aliment. tit.9. q.26. num.94* Stephan. gratian. *discept. forens. cap.154. num.2.* vbi *num.3.* post Hier. Gabr. *cons. 167. num.22.23 24. & 67. lib.2.* intelligit dummodo reus comparuerit coram iudice incompetente, cùm delictum consummetur comparitione, & litis contestatione.

Aut executionem poposcerit, &c.] Notatur ad hoc 5
quòd si peteretur executio sententiæ, seu instrumenti coram iudice prorsus vetito, ad quem non pertineret executio, tunc amittitur causa, & fit reuocatio attentatorum, vt per Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.157. num.27.* dicentem ex hoc inferre Bald. quòd si habeo sententiam, cuius executio pertineat ad Potestatem, non ad Capitaneum, si petatur coram Capitaneo, est locus priuationis absita causa executionis, sequitur Roder. Xuar. *in l. post rem iudicatam, in declar. leg. Regni ad fin. versic. ante iudicem videndum breuiter restat, num.32. ff. de re iudic. fol.584.*

Vnde per hunc text. aduertunt. Hippol. *sing.138.* 6
Donat. à Fina. *tom.2. commun. opin. lib.7. tit.15. de execut. rei indic. num.36.* quòd iudex requisitus debet esse cautus vt videat si iudex requirens sit competens & habuerit potestatem, & addit vltimo loco citatus quòd quando nullitas est notoria, potest denegare executionem absque eo quòd aliquid rescribat iudici à quo requiritur.

Et esse hunc text. expressum ad probandum quòd 7
in causa criminali non sit locus prorogationi, asserit D. Barbos. *in l.1. art.1. num.4. ff. de indic.* sed ipse contrariam sequitur sententiam *ibid.* ex *num.6.* responderque *num.13.* hunc text. appertè loqui quando in casu criminali quis inuitus trahitur ad iudicem incompetentem, cùm secus sit quando de consensu partium facta si prorogatio.

In gloss. *Habeatur.* ibi, *sed quid erit si postea,* 8
&c. Notatur ad hoc quòd purgatio moræ admittitur vbi pœna legalis est, vt per Cald. Pereira *quæst. forens. lib.1. quæst.11. num.15.* vbi saltem procedere ait quando iuris partis non est factum deterius.

In ead. gloss. ibi, *& dic. mulctetur non ipso iure,* 9
sed per sententiam, &c. Notatur ad hoc quòd verbum & participium futuri temporis est canon ferendæ sententię, non latę, vt per Roman. *sing.2.* Cremen. *sing.70.* Corr. *in memorab. verbo verbum futuri temporis*, Tiraq. *in l. si vnquam, verbo reuertatur, n.22. 144. & 148.* Perez *ad titul.1. lib.5. Ordin. pag.31.* Farin. *fragm. crimin. part.2. lit. L. num.74. cum seqq.*

Azeued.

Azeued. *l*. 1 *num*. 83 *tit*. 13 *lib*. 4. *noua Recop.* Alphan. *collect*. 754.

SVMMARIVM.

1 *Magistri militum habent iurisdictionem inter milites, & inter eos summariè cognoscunt.*
2 *Miles in crimine militari delinquens non potest capi nisi de Regis, vel Ducis belli mandato, quando dubitatur sit ne miles, vel non, cognitio spectat ad Magistrum militum, num*. 3. *de milite intelligo vt num*. 4.
5 *Imperitus, & illiteratus post obtinere munus iudicandi inter milites.*
6 *De intellectu huius glossæ, remissiuè.*

L. Magisteriæ. VI.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. *Anthemio P. P.*

1 MAgistri militum habent iurisdictionem inter milites, & inter eos summariè cognoscunt, Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l*. 1. *num*. 1. *sup. hoc tit.* & post omnes Aloys. Leo *fol*. 58.
2 Vide *l. Hispan*. 3. *tit*. 29. *part*. 7. vbi quòd miles in crimine militari delinquens non potest capi nisi de Regis, vel Ducis belli mandato, & Gregor. Lop.
3 *ibidem gloss*. 2. resoluit Magistrum militum cognoscere quando dubitatur sit miles, vel non, Guilielm. Beoedict. *in cap. Raynutius, de testament. verbo & vxorem, decis*. 2. *num*. 166. Iul. Clar. *in pract*. §. *fin. q*. 35. *num*. 24. Petr. Gregor, *syntagm. iuris lib*. 47. *cap*. 36. *n*. 6. *in med.* Mosquer. *de militari discipl. lib*. 4. *fol*. 122. latè Bobadil. *in sua politica lib*. 4. *cap*. 2. *n*. 67. Donell, *commentar. iuris ciuilis lib*. 17. *cap*. 10. *col*. 1. Azeued. *ad l*. 1. *num*. 70. *tit*. 16. *lib*. 8. *noua Recop.* vbi quòd pro quolibet delicto à milite commisso data est iurisdictio eius capitaneo, Cæpol. *in tract. de imper. à milite eligen. in capitulo, & ratione dignitatis. col*. 1. *vers.*
4 *& ita potest*, Vicent. de Franchis *part*. 1. *decis*. 88. *ferè per totam*, vbi *n*. 1. dicit quòd Magister militum merum habet imperium super milites, & *num*. 6 tenet textum *in præsenti* debere intelligi quando milites sunt in actu expeditionis, Bellug. *in speculo Principum, fol*. 133. & 137. *in nouis*, Viui. *decis*. 254. *part*. 2. qui asserit decisum milites delinquentes non militantes, nec actu militari existentes, cognosci debere à iudice loci vbi deliquerunt.
5 Notatur ad hoc quòd imperitus & illiteratus, potest obtinere monus iudicandi inter milites, vt per Stephan. Gratian. *discept. forens. cap*. 186. *n*. 47.
6 In gloss. *Etiam ciuilium quæstionum*. ibi, *vel dic verius, & plenius quod in militari crimine, puta si vendidit arma*, &c. Ad hanc distinctionem vide Greg. Lop. *in d. l*. 2. Albens. *de re militari p*. 7. *tit*. 3. *fol*. 81. *post. n*. 17. Bobadil. *citato loco.*

SVMMARIVM.

1 *Collega, & participes collegij ob communem professionem iurisdictionem eius, qui collegio præest, declinare non possunt.*
2 *Miles, & alia persona priuilegio fori munita, ratione possessionis extra militiam collegio, & eiusdem Præsidi parere tenetur.*
3 *Miles ob militare delictum, vel causam cinguli ademptionem merentem, coram iudice militari conueniendus est.*
4 *Collegia artificum an sint à lege approbata.*
5 *Clericus exercens aliquod commercium, vel munus, si delinquerit circa illud, puniendus est ab eo iudice, cui ratione muneris subiicitur, sed contrarium verius, & receptius, num*. 6.
7 *Reus quando duo, vel plures habet iudices, non iure speciali, sed communi, actor poterit ex illis vnum eligere ad actionem suam prosequendam, nec tenetur præcisè sequi forum rei.*
8 *Iurisdictio quando datur rei, qui non est Ordinarius, aut ei, qui est inferior in eodem loco tunc censetur data cumulatiuè, non priuatiuè.*

L. Per iniquum. VII. & vlt.

Imp. ANASTAS. A *Constantino P. P.*

COllegæ, & participes collegij ob communem 1 professionem, iurisdictionem eius, cui collegio præest, declinare non possunt Miles, & alia persona 2 priuilegio fori munita, ratione professionis extra militiam collegio, & eiusdem Præsidi parere tenetur. Miles ob militare delictum, vel causam cinguli 3 ademptionem meretentem coram iudice militari conueniendus est. Colligunt ex Ordinar Doctores citati *ad l*. 1. *num*. 1. *sup. hoc tit.* & post omnes Aloys. Leo *fol*. 58.

Ex hoc text. vulgò colligitur artificum collegia 4 censeri à lege approbata, vt per *l. Hispan*. 1. *titul*. 4. *part*. 3. vbi Gregor. Lop. *verbo menestreres*, asserit hodie cessare huiusmodi collegia in Regno Castellæ per *l*. 17. *tit*. 15. *lib*. 2. *Ordin.* quæ teuocat officia iudicum, Medicorum, & chirurgorum, atque aliorum officiorum specialem, quia tendunt in præiudiciom aliorum iudicum ordinariorum, & præcipit ne illis vtantur absque speciali mandato Regis, Strach. *de mercat. p*. 3. *num*. 9. Azeued. *ad tit*. 13. *lib*. 3. *noua Recop. à num*. 1. *pag*. 369. Mexi, *in tract, tassæ panis concl*. 5. *à num*. 25.

Vnde post Bald. Greg Lop. Ioan. Gall. & alios ar- 5 gumento huius text. resoluit Salzed. *ad Bernard. in pract. cap*. 55. *prope fin. vers. notabis etiam*, quòd si Clericus prohibitum aliquod commercium, vel munus exercuerit, & circa illud delinquat, puniri debet ab eo iudice, cui ratione numeris subiicitur. Sed 6 contrarium verius & receptius est vt constat ex adductis per me *de iure eccles. vniuerso lib*. 1. *cap*. 39. §. 2. *num*. 127.

Notatur hic text ad hoc quòd quando reus duos, 7 vel plures habet iudices, non iure speciali, sed communi, actor poterit ex ilis vnum eligere ad actionem suam prosequendam, neque tenetur præcisè sequi rei forum, vt per Afflict. *decis*. 257. Matant. *in l. si actor, n*. 33. *ff. de procurator.* Cou *var. lib*. 1. *cap*. 10. *n*. 6. Soar. de Paz *in practica tom*. 1. *temp*. 1. *num*. 67. *pag*. 26. Gabed. *Lusit. decis*. 54. *num*. 2. *p*. 1.

Notatur etiam ad hoc quòd quando iurisdictio 8 datur ei, qui non est Ordinarius, aut ei, qui est inferior in eodem loco, tunc censetur data cumulatiuè, non priuatiuè, & ad hoc dicit expressum hunc text. Ioan. Garc. *de nobilit. gloss*. 1. *n*. 5.

Quando

Quando Imperator inter pupillos, & viduas, vel miserabiles personas (vt valetudinarios, debiles) *cognoscat, & ne exhibeantur.*

Tit. XIV.

Æ personę possunt aduersarios vocare ad Principem: non etiam ipsæ inuitæ exhiberi Principi, idest, auocari è suo foro. Id permissum est, ne aduersariorum potentia opprimantur: hoc vetitum, ne sumptibus onerentur.

Vide Cuiac. Pac & VVesemb. item Arimin. Tepat. *variarum sentent. tom. 1. tit. 137. pag.* 258. Kirchou. Vezin. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 3. titul. 12. pag.* 399.

SVMMARIVM.

1 *Persona miserabiles, vt vidua, & pupilli, vel diuturno morbo fatigati, ex gratia non possunt trahi extra proprium domicilium, etiam per rescriptum Principis, sed in proprio domicilio conueniendi sunt: ipsa tamen possunt trahere eorum aduersarios extra domicilium coram Principe, etiam per viam simplicis querela, & num 2. amplia id procedere in virginibus, & aliis mulieribus vitam calibem agentibus, num. 5. in virgine patrem habente, num. 6. in virgine per vim stuprata, honestè tamen viuente, num. 7. in muliere, qua diuortium fecit cum marito, dummodo non sua culpa diuerterit, num. 8. in fœminis, que maritum habent eis inutilem, nempe quia esset captus ab hostibus, exul, vel damnatus ad triremes Regias, num. 9. in meretrice, qua tanquam miserabilis persona, licèt ex delicto suo, gaudet hoc priuilegio, num. 10. si iudicium esset cœptum coram iudice inferiore, & sic post litis contestationem, num. 11. secus si cum ipsa persona priuilegiata esset admixta alia non priuilegiata, numer. 12. intellige vt numer. 13. etiamsi vidua, aut pupillus, seu alia miserabilis persona velit forum variare, numer. 14. vel agant de iure cesso, siue cessio sit ex causa necessaria, siue lucratiua, dummodo sit facta bona fide, & cum causa, num. 15. limita tamen numer. 16. vel etiam si isti habeant causam communem cum aliis personis non miserabilibus, numer. 17. tam in prima, quàm in secunda, vel alia vlteriori instantia, num. 18. item in vidua que facta auocatione, seu exposita querela transiuit ad secundas nuptias, num. 19. & in viduis, & orphanis diuitibus, num. 20. in causis criminalibus, sicut in ciuilibus, numer. 21. vel cùm quis inferioris conditionis actiurus est aduersus aliquem potentem, cuius ipse potentiam timet, adeò vt pra eius potentia coram Ordinario ius suum consequi desperet, num. 21. limita tamen in vidua, que maritum occidit, ex quo commodum non potest percipere, num. 23. in vidua inhonesta num. 24. quando lis est super iuribus Regalibus, vel pertinentibus ad Regum, num. 25. intellige vt num. 26. item quando vidua habet iurisdictionem, num. 27. vel reus habet plures iudices de iure communi, & alium ex priuilegio sibi & actori tributum, vt in miserabilibus personis, num. 27. vel istiusmodi miserabiles persona sint Iudaa, n. 28. vel agant contra alias similes viduas, siue orphanos, num. 29. in causis parui valoris, in quibus plus expenditur, quam commodi percipitur, n. 30. in causis spolij non, depositi, & rerum consignatarum, & super mercede famulorum, num. 31.*

3 *Priuilegio hic viduis, pupillis & aliis miserabilibus personis concesso non videtur derogatum per Principem, nisi expresè de illo fiat mentio huic priuilegio an renuntiare valeant dicta persona miserabiles, remissiuè num. 4.*

32 *Pupillus, & orphanus habent priuilegium vt possint reos ad Curiam trahere, etiam in prima instantia, ipsi verò extra proprium domicilium trahi non possint.*

33 *Pupillus quis sit.*

34 *Senes & decrepiti, ac diuturno morbo fatigati, & debiles, & cateri omnes, de quibus natura mouetur ad miserandum, gaudent priuilegio huius leg.*

35 *Pauperes idem ius habent quod vidua ac pupilli ad vtendum priuilegio huius leg. vt possint reos ad Curiam trahere, ipsi verò trahi non possint etiamsi culpa sua in paupertatem inciderint, n. 36.*

37 *Mercatores dum sunt in mercimoniis, & peregrinantur, connumerantur inter personas, quibus priuilegium huius leg. competit.*

38 *Ecclesia co numeratur inter personas, quibus competit priuilegium huius leg. vocandi quemquam ad Curiam Principis quoad primam causarum cognitionem.*

39 *Vniuersitati priuilegium huius leg. competit.*

40 *Miserabiles qui dicantur iudicis arbitrio relinquitur.*

31 *Priuilegio huius leg. cùm sit concessum miserantium intuitu, non potest renuntiari.*

L. Si contra. Vnic.

Imp. Constantin. A. *ad Andronicum.*

Miserabiles personæ, vt viduæ, & pupilli, vel diuturno morbo fatigati, & debiles, & gratis non possunt extra proprium domicilium trahi, etiam per rescriptum Principalis, sed in proprio domicilio sunt conueniendi, ipsæ tamen possunt trahere coram aduersarios extra domicilium coram Principe, etiam per viam simplicis querelæ. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Bald. Salicet. Alber. Fulgos. Castr. Sichard. Aloys. Leo, Sebast. Næui. remissiue Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt, & multis exornant Ordin. Reg. Lusit. *lib. 3. tit. 5. §. 3. l. Hispan. 3. tit. 10. part. 2. vbi gloss. 6. & l. 41. tit. 18. part. 3. ibi gloss. 1. 2. & 3. & l. 20. tit. 23. part 3. & l. 8. tit. 3. lib. 4. noua Recop.* Afflict. *decis.* 257. Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum & vxor. notab. 2. num. 12.* Rebuff. *tom. 1. ad leges Gallia, tit. de sentent. prouis. art. 3. gloss. vlt.* Tiraquel. *in l. si vnquam, de reuocand. donat. in princ. num. 120. & seq. & de constituto limit. 30. num. 3. & de pia causa, in prafat. pag.* 6. Petr. Bellug. *in speculo Principum rubr. 38. §. consequenter,* Marant. *de ordine iudic. p. 4. dist. 9. num. 77. & seq.* Roman. *sing.* 240. Fusc. *sing.* 20. Corset *sing.* 144. Fab Anna *sing.* 401. Silu. nupt. *lib 5. tit quomodo in dubio iudicandum sit pro communi opinione, num. 17. cum seqq.* Marc Anton. Natta *cons. 590. lib. 5.* Roland. à Valle *cons. 75. ex num. 35. lib. 1. cons. 20. per tot. lib. 2.* 2

lib.2. Villalob. *commun. opin.lit. l. num.269. cum seqq.* latè Prosper Catauita *super ritibus magnæ Curiæ, ritu* 219. *& seq. &* 230. *cum seqq.* Cort. *in memorabil. verbo vidua*, Anton. Grauat. *ad Vestrium in pract. Romana Curia lib.3. cap.9. in* 1. *additione*, Couar. *practicar. cap.6. &.7.* Soar. de Paz *in pract. part.1.tom.1. temp.1. num.19. cum duobus seqq.* Andr. Gail. *lib.1.obseru.1.n.40.&* 41. Menoch. *de arbitr. casu* 65. & 65. Mascard. *de probat. concl.*1065. Monterof. *in praxi crimin. & ciuili tract.5. de los casos de Corte, fol.75.cum seq.* Vincent. de Franchis *decis.*100. 187.188.& 232. Antoo. Thesaur. *Pedem decis.*177. Franc. Viui. *decis.65. lib.1. & decis.521. lib.4.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 17. cap. 20. pag.* 87. Fului. Pacian. *conf.84. &* 85. Perez *in l.1. tit.1. lib.3. Ordin. pag* 764. *& seq.* Sola *in decretis antiq. Sabaud. tit. de causis miserabilium personar.* Azeued. *l.* 8. *tit.3. lib.4. noua Recopil.* Escobar *de ration. cap.7. num.56. cum seqq.* Gasp. Roderic. *de annuis reddit. lib.3. quæst.4. num.42. cum seqq.* Alexand. Trentacinq. *var. resolut. tom.1. l.b.2. tit. de citationib. resolut.2. per tot.* Stephan. Gratian. *disceptat. forens. cap.182. ex num.1.* & aliis locis in discursu citandis, Aloys. Riec. *in collect. decis. part.1. collect.* latè & eleganter Castill. *lib. 3. quotid. quæst. cap.25. per tot.* Anguian. *de legib. lib. 3. controuers. 22. num.* 41. Canceri. *var. resolut. lib.2. cap.2. num.1 cum multis seqq.* Garc. Mastrill. *Siciliæ decis.127. lib.2. & de magistratib. lib.3. cap.4. num.158. cum seqq.* Nouar. *in praxi electionis, & variation. fori q.7. sect.1.* Carol. Tapia *in constit. statuimus, de officio magistri iustitiary*, Ex nostris LVSITANIS, Cald. Pereir. Regius Senator *in l. si curatorem, in princip. num.24.* Aluar. Valasc. pariter Regius Senator *conf.57. &* 136. Georg. de Cabedo Palatij Senator *decis.* 54.173. 213. *num. 3. part.1. aresto.6.31. & seq. p.2.* D. Barbos. Cancellarius Maximus *in l.1. ff. soluto matr. part.1. num* 50. Thom. Valasc. *allegat. iuris tom.1. alleg. 65. per tot.* Benedict. Ægid *de priuileg. honestatis art.4.*

3 Priuilegio hic viduis, pupillis & miserabilibus personis concesso non videtur derogatum per Principem, nisi expressè de illo mentio fiat, Anton. Thesaur. *Pedem. decis.177. num.9.* Castill. *d lib.3. cap.25. num.7.* Mich. Ferret. *p.1. obseru. cap.12.* Vincent. de Franch. *decis.187. & 192. part.1.* Peregrin. *variar. tract. lib.1. tit. de iurisdict. Ordin. num.*18. D. Barbos. *in l.1. ff. de iudic. tract.4. num.72.* Cancer. *d. lib.2. cap.2. ex n.14.* vbi hinc infert quòd prædicti viduæ, pupillus, & reliquę miserabiles personæ, habent hoc priuilegium aduersùs habētem priuilegium expressum quòd eius causæ non possint euocari in prima causæ cognitione ad Curiam Principis, nisi expressè in dicto priuilegio fiat mentio de miserabilibus personis, & *n.26.* post eundem Vincent. de Franch. *d. decis.192. num.2.* & Thesaur. *d. decis.177. num.12.* subdit quòd in terris Baronum priuilegium huius l. habet locum, cùm ei non censeatur derogatum per concessionem iurisdictionis primarum & secundarum causarum in omnes habitantes in castro, de quo etiam Thom. Valasc. *d. alleg.65. num.59.* vbi secus dicit seruari apud Lusitanos *ex Ordin. lib.2. tit.45. §.46.* Et quòd per facultates concessas per Papam Auditori Cameræ sit derogatum priuilegio huius l. respectu obligationum Cameralium & executionum, dicit Steph. Grat. *discept. forens. c.421. n.3.* vbi *à n.7.* quærit an priuilegium huius l. potius sit attendendum, quàm Eugeniana ad fauorem Curialium.

4 An huic priuilegio renuntiare valeant dictæ miserabiles personæ, vide *in gloss. verbo excedere, hac eadem l.*

Principalis conclusio multipliciter ampliatur, & 5
primò quatenus de viduis loquitur, vt procedat in virginibus, & aliis mulieribus vitam cælibem agentibus. Ita Palat. *in repet. cap. per vestras, notab.2 n.13.* Vezin. *tom.1. commun. opin. lib.3. tit.12. n.3. pag.399.* Greg. Lop. *l.5. verbo e son estos, vers. sed an dicatur vidua, tit.3. part.5.* Vincent. de Franchis *decis.100. per tot.* Fului. Pacian. *conf. 85. per tot.* Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib.2. tit. de citat. resolut.2. num.16. vers. hac conclusio*, Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. 1. concl. 1. consid. 1. num.11. cum seqq.* Menoch. *de arbitr. casu 66. num.8. & in addit. num.15.* Viui. *decis.63. num.3.* Thom Valasc. *d. alleg.65. n.20.* Cancer. *d. lib.2. cap.2 n.10.* Bened. Ægid. *in tract. de iure & priuileg. honestatis, art.4. n.5. & 13.* licèt contrarium velint Cou. *pract. c.7. n.2.* & Castill. *d. lib.3. cap.25. n.16.*

Secundò amplia etiam in virgine patrem haben- 6
te, quia licèt sit sub patria potestate, tamen ratione sexus fœminei eis competit posse trahere suos aduersarios ad Curiam, vt per Vincent. de Franchis *d. decis.100. n 4 in fine*, Bened. Ægid. *d. num.5. in fine*, Thom. Valasc. *d. alleg.65. n 22.* Alexand. Trentac. *d. resol.2. n.16. sub vers. hac conclusio*, quicquid dicat Stephan. Gratian. *d. cap.421. n.69.*

Tertiò amplia in virgine per vim stuprata, hone- 7
stè tamen viuente, ex Carauit. *ritu 19. num.25.* Alex. Trentacinq. *d. §. hac conclusio, vers. procedit ipsa conclusio.* Bened. Ægid. *d. art.4. n.6.*

Quartò amplia in muliere, quæ diuortium fecit 8
cum marito, dummodo non sua culpa diuerterit, Carau. *d. ritu 19. num.23* Stephan. Gratian *discept. forens. cap. 406. num. 6.* Alexand. Trentacinq. *loco proximè citato.*

Quintò amplia in fœminis, quæ maritū habent, 9
si is sit eis inutilis, nempe quia esset captus ab hostibus, exul, vel damnatus ad triremes Regias. Rebuff. *ad leges Galliæ tom.3. tit. de sentent. prouis. art.3. gloss. vlt. col.* Couar. *d. cap.7. num. 2. vers. & in hoc.* Azeued. *d. l.9. n.10. tit.3. lib. 4. & l.1. num.7. tit. 3. lib.6. noua Recop.* Tiraq. *l.6. connub. num 12.* Surd. *de aliment. tit.1. q.44. n.67.* Vincent. de Franch. *d. decis.100. n.18.* D Barbos. *in d. l.1. ff. soluto matrim. p.1. num. 47.* Perez de Lara *de anniuer. & capellan. lib.1. cap. 21 num.36.* Menoch. *dict. casu 66. num.13. in addit.* Bobadill. *in sua politica lib.1. cap.11. num.7.* Alex. Trentacinq. *d. n.16. §. hac conclusio, vers. procedit etiam*, Bernard. Græuæ. *d. concl.1. n.8.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo priuilegium num.12.* Thom. Valasc. *d. alleg 65. num.19.* Cancer. *d. lib.2. cap.2. n.9.* Curi. Philip. *p.1. §.9. n.13.* Muscatel. *in praxi aurea gloss. competentes n.71.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.666. num.9.*

Sextò amplia in meretrice, quæ tanquam misera- 10
bilis persona, licet ex delicto suo, gaudet hoc priuilegio, Vincent. de Franchis *decis.233.* Francis. Viui. *decis.521. n.5. lib.4.* Menoch. *d. casu 66. num.25.* Nouar. *in praxi de variat. fori q.7. num.5.* Gabr. Aluarez *de priuileg pauperum q.54. num.9.*

Septimò amplia huiusmodi priuilegium compe- 11
tere, quamuis iudicium esset cœptum coram iudice inferiore, & sic post litem contestatam, ita Bellug. *in speculo Principum rub.23. vers. sed pone, num.9. & .10.* Natt. *conf.590. num.16. lib.3.* Anton. Thesaur. *decis.177. num.6.* Franc. Viui. *commun. lib.1. opin.368. n.6.* Vincent. de Franch. *d. decis.100.21. in fine*, Azeued. *l.8. n.5. tit.5. lib.4. noua Recop.* Fului. Pacian. *conf. 84. n.28.* Alex. Trentacinq. *d. tit. de citat. resol.2. n.7.* vbi restringit non procedere quando cum ipsa per- 12
sona priuilegiata esset admixta alia non priuilegiata, nam tunc ratione connexitatis causæ coram primo

iudice deberet terminari, Cardos. *in paxi indic. verb. priuilegium*, *num.*14. Cabed. *Lusit. decis.*25. *n.*4.*p.*1. Castill. *dict. lib.*4. *cap.*25. *num.*34. *cum seqq.* Cancer.
13 *d.lib.*2.*c.*2.*n.*27. vbi intelligi quando cum istis miserabilibus personis lis fuisset incepta, secus vbi ipsi in lite aliis successissent, quia tūc non possent iudicium illud declinare, immo ibi tenerentur se defendere; de quo vide Castill. *d.cap.*25.*num.*50 Aluar. Valasc. *consult.*126. Thom. Valasc. *d.alleg.*65.*a num.*22.

14 Octanò amplia etiamsi vidua, aut pupillus, seu alia miserabilis persona velit forum variare, vt puta si vidua egit, vel accusauit coram Capitaneo terræ suæ quendam & processit ad nonnullos actus, & demum videns quòd secretè Capitaneus fauet parti aduersæ, dicta vidua vadit ad iudicē Curiæ, & ibi vult prosequi causam. vtique potest etiam post litem contestatam, & conclusum in causa, ita Carauit. *ritu* 233.*n.*9.*&* 10. Alex. Trentacinq. *d. resol.*2. *num.*10. vbi limitat post concordiam factam inter partes. Et in orphano saltem priuilegio restitutionis in integrum, tenet Thom. Valasc. *d.alleg.*65.*num.*57. In tantum quòd sententia lata post auocationem esset nulla Garc. Mastril. *Sicil. decis.*127. *lib.*2. *& de magistr. lib.*3.*cap.*4.*num.*160.

15 Nonò amplia. etiamsi miserabiles personæ agant de iure cesso, siue cessio sit ex causa necessaria, siue ex causa lucratiua, dummodo sit facta bona fide & sine fraude & cum causa, ita Carau *ritu* 228.*in* 3.*notab.& num.*14. Alex. Trentacinq. *d.tit. de citation. re-*
16 *sol.*2.*num.*12. qui id limitant quando cedens est priuilegiatus, cessionarius verò non, Cancer. *d.c.*2.*n.*29.

17 Decimò amplia etiamsi isti habeant causam communem cum aliis personis non miserabilibus. nam tunc omnes gaudēt eodem priuilegio, Marc Anton. Natt. *d.cons.*590.*n* 16.*vol.*3. Gasp. Roderic. *de annuis reddit. lib.*3.*q.*4.*n.*43. Castill. *d. lib.*3.*c.*25.*n.*29. Alex. Trentacinq. *d.tit de citationib. resol.*2.*num.*9. Cancer. *d. lib.*2.*cap.*2.*n.*28. Thom. Valasc. *d.alleg.*65.*num.*29.

18 Vndecimò amplia procedere tam in prima, quàm in secunda, & alia vlteriori instantia, vt per Marbhesan. *de commission.p.*2.*pag.*310. Stephan. Gratian. *discept.forens.cap* 565.*à num.*74.

19 Duodecimò amplia in vidua, quæ facta inuocatione, seu exposita querela transiuit ad secundas nuptias, quia non est causa remittenda, sed remanere debet in Curia Principis. Ita Cumia *super ritu* 45. *num.*2. Vincent. de Franchis *decis.*257. *num.*7. Valasc. *consult.*57. Anton. Thesaur. *d.decis.*177. *num.*4. Menocb. *in addit.ad cas.*66.*n.*35.*&* 36. Mastril. *Sicilia decis.*127.*n.*12.*& de magistralib. lib.*3.*c.*4.*num.*165. Nouarr. *in praxi elect.& variat.fori quest.*7.*sect.*1.*n.*4.

20 Decimotertiò amplia etiam in viduis, & orphanis in diuitibus, nam & isti propter amissionem maritorum, siue parentum respectiuè dicuntur fortunæ iniuria miserabiles eo quòd neuter sibi possit in causis opem ferre, vidua propter sexum, pupillus propter ætatem, hoc enim miseratione est dignum vxores & filios videre maritorum, & patrum subsidio orbatos; quæ consideratio habet locum etiamsi vidua, siue orphanus sit diues. Ita Nouell. *de dote p.*9.*priuil.*12. Roland. *cons.*79. *vol.*1. Marc. Anton. Natta *d. cons.* 690.*à n.*3. Cou. *pract.cap.*6.*num.*2. Greg. Lop. *l.*5.*in gloss.magna, verbo e son estos, ante fin.* ibi., *vnde etiam in fæmina diuite*, *tit.*3.*p.*3. Vincent. de Franchis *d. decis.* 100. *à n.*19. Thesaur. *d.decis.*177.*n.*3. Menoch. *d. casu* 66.*n* 4.*&* 5. Azeued. *d.l* 8.*num.*9. *tit.*3. *lib.*4 *noua Recop.* Fului. Pacian. *cons.*84. *num.*25. Alexand. Trentacinq. *d. lib* 1. *tit. de citat. resolut.*2. *num.*16. Bernard Græuæ. *ad pract.Cameræ Imper.lib.*1.*concl.*1. *consid.* 1. *num.*4. *cum seqq.* D Barbos. *in l.*1.*ff. soluto matrim. à num.*50.*p.*1. Stephan. Gratian. *d. cap.*181. *num.*3. Franc. Milanens. *decis.*5. *num.*2. *lib.*2. Paul. Füsch. *lit. V, sing.*29. Ioan. Mari. Nouar. *in praxi elect. & variat. fori quest.* 5. *num.* 3. *& quest.* 7. *num.*2. Thom. Valasc. *d.dict. allegat.*65. *num.*28. Castill. *dict. lib.*3. *cap.*25. *n.*25. Mart. *de iurisdict. p.*2. *cap.*22. *n* 6. Muscatel. *in praxi aureat gloss. competentes num.*73. Cancer. *dict. lib.*2. *cap.*2. *num* 5. Gabr. Aluarez. *de priuileg. pauperum quest.* 51. *num.* 35. Bened. Ægid. *d. art.*4. *sub num.*10.

Decimoquartò amplia priuilegium huius text. 21
procedere in causis criminalibus, sicut in ciuilibus, Carauita *ritu* 230. *num.*1. *&* 2. Alex. Trentacinq. *d. tit de citation. resol.* 2. *n.*13. Stephan. Gratian. *d.c.*182. *num.*5. Castill. *d.lib.*3.*cap.*25.*à num.*20.

Decimoquintò amplia cùm quis inferioris con- 22
ditionis acturus est aduersùs aliquem potentem, cuius ipse potentiam timet, adeò vt præ eius potentia coram Ordinario ius suum consequi desperet, quia & huiusmodi à iure communi conceditur vt dictum suum aduersarium apud Curiam Principis vocet etiam quoad primam causæ cognitionem; quæ perhorrescentia de iure communi probatur iuramento dictam perhorrescentiam, & timorem allegantis Ita Cancer. *d.lib.*2.*cap.*2.*à num.*18.

Limita primò in vidua, quæ maritum occidit, ex 23
quo commodum non potest percipere, Couar. *dict. cap.*6.*num.*3. Mexia *in tract. tassa panis concl.*1.*num.*10. *ad fin.* Azeued. *l* 9. *num.*11. *tit.*3. *lib.*4. *noua Recopil.* Thom. Valasc. *d.alleg.*65.*num.*30.

Limita secundò in vidua inhonesta, quia hoc pri- 24
uilegium competit ratione viduitatis, viduam autem quæ sit inhonesta, & luxuriosè viuat, viduitatis priuilegia à iure communi & municipali concessa amittere certum est, *l.his solis*, *de reuocan. donat.* Ita Cou *pract.cap.*7.*num.*1. Azeued, *d l.*9. *num.*11.*&* 12. Curi. Philipp. *p.*1.*§* 9.*num.*13. Thom. Valasc. *d. alleg.*65. *num.*31. Cancer. *d. lib* 2. *cap.*2. *num.*8 Alex. Trentac. *d.resol.*3. *n.*16. *prope fin.* iunctis traditis per Bened. Ægid. *de iure & priuileg. honestatis art.*5.*in viduis.*

Limita tertiò quando lis est super iuribus Rega- 25
libus, vel pertinentibus ad Regem. Ordin. Reg. Lusit. *lib.* 3. *tit.*5. §.5. Afflict. *tom.*1. *constitution. rub.*57. *num.*33. Thom. Valasc. *d.alleg.*65.*num.*32. vbi *num.*33. hoc intelligit quando orphani, viduæ & miserabiles conueniuntur pro illis iuribus, non autem quando ipsi volunt conuenire aduersarios super iuribus Regalibus, quia tunc poterunt vel eligere iudices præpositos in municipibus ad cognoscendum de talibus iuribus, Menoch. *in addit.ad cas.*66.*super n.*52. Cancer. *d.lib.*2.*cap.*2. *n.*26.*in fine*, vbi quòd contra fiscum
non babent miserabiles personæ fori priuilegium. 26

Limita quartò quando vidua habet iurisdictionem, quia non potest trahere ad Curiam, Ordin. Reg. Lusit. *lib.*3.*tit.*5.§.5. Cou. *pract.cap.*7.*num.*8.*vers. octauo*, Thom. Valasc. *d.alleg.*65.*num.*34.

Limita quintò quando reus habet plures iudices 27
de iure communi & alium ex priuilegio sibi & actori tributum, vt in miserabilibus personis, nam ille qui eligit forum secundùm ius commune, præferetur eligendi forum secundùm priuilegium, quia fortior est causa vtentis iure communi, quàm eius, qui eligit forum secundùm priuilegium. Ita Alex. Trentacinq. *d.tit.de citat.resol.*1.*num.*22.

Limita sextò quando viduæ, orphani & aliæ mi- 28
serabiles personæ sunt Iudææ, nam illæ non gaudent priuilegio huius l. Ita Carauit. *ritu* 219.*in princ.* Alexand. Trentacinq. *d.tit.de citation. resol.*2. *num.* 19. vbi *num* 36. sublimitat. in Iudæis nouiter conuersis.

Limita

29 Limita feptimò quando viduæ, orphani, & aliæ miferabiles perfonæ agunt contra alias fimiles viduas,fiue orphanos,quia tunc non poffunt inuicem vti hoc priuilegio,fed quilibet feruabit ius commune,cùm,vnus non fit potentior altero.Ita Cataur.*ritu* 218.*n*.3.Greg.Lop.*d.l.5.in gloff.magna, verf. fed quid fi vnus priuilegiatus,tit.3.p.3.* Couat. *d.c.7.n.4.* Vincent.de Franchis *decif.*188.Thefaur. *d.decif.*177. *n.9. verf.limitatur tamen*, Cur.Philip. *p.2.§.17.n.32.* Azeued. *l.8.num.7.tit.3.lib.4. noue Recopil.* Alex. Trentacinq. *d.tit. de citation. refol.2. num.*38. Caftill. *d. lib.3. cap 25. num.27.* Cancer. *dict. lib.2. cap.2. num.22. & 23.* vbi dicit fe credere aliud feruaturum quando ex hoc perfona priuilegiata aliquo incommodo afficeretur, Cabed. *Lufit. decif.54. n.12. p.1.* Thom. Valafc. *d.alleg.65.n.38.* Benedict. Ægid *d. tract.de iure, & priuileg.honeft.art.4.num.11.*

30 Limita octauò in caufis parui valoris, quibus plus expenditur, quàm commodi percipitur,& ideo in aliquibus Regnis ftatuta eft quantitas,infra quam non datur hoc priuilegium trahendi ad Curiam vide Cou.*d.cap.7.num.2. verf.ex hoc tamen*, Pegueta *in pract.ciuili tit. de reuocatione caufarum ad Regiam audientiam,num.*3. Thom. Valafc. *d. alleg.65.num.39.*

31 Limita nonò in caufis fpolij noui depofiti, & rerum configantarum, & fuper mercede famulorum, ex Ordin. Reg. Lufit. *lib.3. tit.12. §.1.& eod. lib.3. tit.6 ad finem principij*, Thom. Valafc. *dict.alleg.65.ex num.40.*

32 *Contra pupillos.*] Notatur ad hoc quòd pupillus & orphanus habent priuilegium vt poffint reos ad Curiam trahere etiam in prima inftantia, ipfi verò extra proprium domicilium trahi non poffunt. Ita Caftill.*d.lib.3.c.25.n.17.in princip.*Dicuntur enim miferabiles perfonæ,& inter illas connumerantur, vt fori huiufmodi priuilegia habeant, Menoch. *d.cafu. 66.n.3.*Cou.*d.cap.6.n.2.*Thefaur.*d.decif.177.n.1.* Mafcard. *de probat. concl.*1061. *num.2.* Azeued. *d.l.8 n.7. tit.3. lib.4. noua Recop.* Alexand. Trentacinq. *d.tit.de citat.refol.2.n.30.* Marr. *de iurifdict part.2. cap.21.n.5.* Cald.Pereira *de empt.& vendit.cap.34.num.4.*

33 Appellatione pupilli in propofito quidam intelligunt illum,qui eft patre orbatus,& verfatur in annis pupillaris ætatis.Ita gloff.*verbo contra pupillos,in præfenti*,Cou.*practic.c.6. num.2.* Menoch. *d. cafu 66.n.4.* Stephan.Gratian. *d.cap.182. num.1.* Quod in regnis Hifpaniarum videtur verum, cùm leges Caftellæ & Lufitaniæ loquantur per verbum *orphanos*,quod verificatur in eo, qui eft orbatus patre, vt aduertunt poft Azeued. Cabed. *Lufit.decif.99. num.12. part 1.* Thom. Valafc. *de alleg.65.num.11.* Sed verius eft hoc cafu iure communi attento pupillum dici qui vel morte patris,vel emancipatione egreffus eft patriam poteftatem, idque intra annos quatuordecim, cùm adhuc eft impubes, vt per Natt.*d. conf.590. num.3.* Vincent. de Franchis *d. decif.*100. *num.17.* Caftill. *lib.3. cap.25. num.17.* Cancer. *d. lib.2. cap.2. num.13.* Thom.Valafc. *d.allegat.65. ex num.9.* vbi *num.13.*dicit non priuilegium competere tutori dato illi qui in vtero eft,agenti nomine partus futuri.

34 *Vel diuturno morbo fatigatos*,&c.] Notatur ad hoc quòd fenes & decrepiti,ac diuturno morbo fatigati & debiles,& cæteri omnes de quibus natura monetur ad miferandum,gaudent priuilegio huius leg. vide Menoch.*d.cafu 66.num.13.cum multis feqq.* vbi de debili diuturno morbo,peregrino,cæco, captiuo,& mutilato membris, Alex. Trentacinq. *d.tit.de citat. refol.2.num.31.*Caftill. *d. lib.3. cap.25. num* 10. Mart. *de iurifd.p.1.cap.11.num.5.*

35 *Aliáque fortuna iniuria miferabiles.*] Notatur ad hoc quòd pauperes idem ius habent quod viduæ ac pupilli ad vtendum priuilegio huius leg. vt poffint reos ad Curiam trahere,ipfi verò trahi non poffunt vt per Cou. *pract. cap.6. num.3.* Alex. Trentacinq. *de refol.2. num.32.* Caftill. *dict. lib.3. cap.25.num.18.* etiamfi culpa fuâ in paupertatem inciderint, ex eod.
36 Cou.*d. cap.6. num 2. verf. fed fi quis in paupertatem*, Nouar.*in praxi electionis,& variat.fori queft.26. fect.1. num .4.& feq.*Gabr.Aluarez.*de priuileg pauperum p.1. queft.54. num.*8. Ad idque fummariam per vnum teftem,& etiam parte non citata fufficere probationem refoluunt Caftill. *dict. cap.25. num.18. in med.* Gabr.Aluarez *d.p.1.q.5.num.16.*

Item mercatores dum funt in mercimoniis,& pe- 37
regrinantur,inter perfonas ,quibus competit priuilegium huius leg.connumerantur,vt per Menoch.*d. cafu 66.n.18.* Alex. Trentacinq. *d. tit.de citat. refol.2. num.33.*

Ecclefia quoque connumeratur inter perfonas, 38
quibus competit priuilegiū huius l. vocandi quemquam ad Curiam Principis quoad primam caufarū cognitionem.Ita Afflict.*decif.257.n.1.*Thefaut. *d.decif.177.n.9.* Couat. *pract.c.7. num.3.*Catau. *ritu 219.* Azeued. *d.l.8. n.8.tit.3.lib.4. noua Recop.* Alex. Trentacinq.*d.tit.de citat.refol.2.num.34.& feq.*Marta *de iurifdict.p.1.c.21.n.5. & p.4. cent.1.cafu 49. num.14.* Cabed. *Lufit.decif.54.n.9.p.1.*Cancer.*d.lib.2.c.2.num 15.* vbi id admittit fi fit pauper,cùm tunc aliorum paupetum iure fungatur,& *n.16.* poft Mich. Ferrer. *p.1. obferu.c.8.*afferit ftatutum effe in Catalonia per Regiam pragmaticam,vt omnia monafteria, & cæteri Religiofi , vt funt Commendatarij , quoad dictum priuilegium habeantur pro pauperibus , Caftill. *d. lib.3.cap.25.n.30.*Gabr. Aluarez *de priuileg. pauperum p.1.q.52.n.33.*vbi poft Cou.afferit in Caftellæ Regno hoc iam obtinuiffe , dudùmque receptum quatuor Mendicantes Ordines,fancti fcilicet Francifci,fancti Dominici,fancti Auguftini, & Carmelitarum, Monialiúmve monafteria omnia cuiufcunque Ordinis & inftituti,ac pauperum hofpitalia,etiamfi Ecclefiæ huiufmodi diuites fint, poffe in prima inftantia laicum ad Curiam Regis euocare , idem dicit Thom. Valafc.*d.tom.1.alleg.66 n.6.* & patens meus *in remiff. ad Ordin.Reg. Lufitan. lib.3.tit.5. §.3. n.15.*atteftatur Senatum Portugalienfem id ad folos Mendicātes in communi bona non habentes , veluti Francifcanos, reftrinxiffe.Et quoad monafteria Monialium res expedita eft,nemóque dubitat ea,licèt magnis facultatibus abundent,habere priuilegium trahendi aduerfarios ad Curiam,vel eligendi iudicem municipij,ad quem de iure pertinuerit caufarum cognitio in prima inftantia , refoluunt Cabed. *Lufit. decif.54. ferè per tot.p.1.*Thom.Valafc.*d. tom.1.alleg.66. num.1.& 2.* vbi *n.3.* limitat nifi ea monafteria habeant iurifdictionem ex donationibus Regiis,Benedict. Ægid.*d. tract.de iure & priuilegio honeftatis,art.4.num.10.*

Vniuerfitati dictum priuilegium competit, quia 39
fub fe comprehendit viduas,pupillos , aliáfque perfonas miferabiles,Catauit. *ritu 219.fub n.3.* Menoch. *d.cafu 66.n.13.*Alexand.Trentacinq. *d.tit.de citation. refol.2.num.35.*

Miferabiles.] Iudicis arbitrio relinquitur,qui ta- 40
les dicantur , de quo Palat. *in repet. cap. per veftras notab.2. num.12.* Tiraq. *de pia caufa, in præfat. pag.5. & feq.& in l.fi vnquam, verbo omnia n.31.* Bened Capra *reg.30. n.21.* Rebuff. *tom.1. ad leges Galliæ tit. de fentent.prouif.art.3. gloff vlt.* Cou. *pract. cap.6.num.3. verf.relinquendum*, Mich. Craff. *tom.1. commun. opin. lib.3.tit.11. n.7.pag.399.* Menoch. *conf.479.n.5. & de arbitrar. cafu 66.à princip.* Perez *in l.1.tit.1. lib.3.* Or-dan,

din.& l.13.tit.3.lib.2.pag.212. Azeued. *l.9.num.12.tit.3. lib.4. noua Recop.* Mascard. *de probat. conclus.1061. & 1065.* Nicol. Intrigl. *lit. I. sing.16.* Sebast. Medic. *in tract. Mors omnia soluit, n.103.* Flamin. Paris. *de resign. benef. lib.5. q.6. n. 139.* Bobadil. *in suu politicu lib.3. cap.14. n.75.* Alex. Trentacinq. *d.lib.2. tit.de citation. resol.2. n.25.* Bernard. Græuæ *ad pract. Camera Imper. lib.1. concl.1. consid.1. n.2.* Castill. *d.lib.3. cap.25.n.18.* Marr. *de iurisdict. p.2. cap.21. n.5.* Cancer. *var. resolut. lib.2. cap.2. n.14.* Gabr. Aluarez *de priuileg. pauperum p.1. q.52. n.31.* D. Barbos. *in l.1. ff. resolut. matrim. p.1. n.50.* Cebed. *Lusit. decis.54. n.8. part.1.* Thom. Valasc. *d.tom.1. alleg.65. n.35.*

41 In gloss. *Excedere.* ibi, *quid autem si huiusmodi misera persona consenserit*, &c. Notatur ad hoc quòd priuilegio huius l. cũ sit concessum miserationis intuitu, renuntiari non potest, vt per Azeued. *d.l.9.n.8. & 12. tit.3. lib.4. noua Recop.* Vincent. de Franch. *decis.192.n.7.* Mexi. *in tract. tasse panis, concl.5. num.139.* Marchesan. *de commiss. p.1. tit. de commiss. auocat. causarum §.2. n.20.* D. Barbos. *in l. aliu. §. eleganter, n.50. & in l. quia tale, n.20. ff. solut. matrim. & in l.1. art.4. n.69. & 77. ff. de iud.* Alex. Trentacinq. *d.lib.2. tit. de citation. resol.2. n.37.* Castill. *d.lib.3 cap.25. n.7.* Benedict. Ægid. *in d. tract. de iure & priuilegio honestatis, art.4. num.12* Thom. Valasc. *d.tom.1. alleg.65. num.48.* Cancer. *d.lib.2. cap.2. n.30.* Gabr. Aluarez. *d. tract. de priuileg. pauperum q.47. n.10.*

Vbi de criminibus agi oporteat.

TIT. XV.

GITVR vbi delictum est commissum, vel vbi reus habet domicilium, vel vbi est deprehensus.

Vide Cuiac. Pac. & VVesemb. item Chærian. Suarez & alios *tom.1. commun. opin. lib.3. tit.13.* Donel. *comment. iuris ciuilis lib.17. cap.16. per tot.* Farinac. *in praxi crimin. p.1. q.7. per tot.* D. Barbos. *in l. heres absens, §. proinde, ff. de iud. in art. de foro delicti.*

SVMMARIVM.

1 *Rei causarum criminalium forum sortiuntur in altero de tribus locis, scil. vbi crimen est commissum, vel causa est inchoata, vel vbi sit apprehensio, & n.2. horum fororum differentia quæ n.3.*

4 *Forum ratione delicti contrahitur in eo loco vbi delictum est commissum.*

5 *Remissio an, & quando facienda ad locum delicti. & quæ fieri debeant à iudice requisito vt delinquentem remittat, remissiuè num.6.*

7 *Delictum si sit commissum in duobus locis, putà in vno inchoatum, in alio autem perfectum, quisnam isto casu sit iudex competens, & vtrùm qui inchoat delictum in hoc territorio & illud consummat in alio, incurrat excommunicationem latam per statutum huius territorij, num.8.*

9 *Iudex domicilij delinquentis, vel originis, si cœpit cognoscere de delicto per subditum alibi commisso, tunc non tenebitur remittere ad forum delicti, nisi sit res integra.*

10 *Vagabundus punitur vbique potest ex delicto vbicunque commisso.*

11 *Vagabundus quis sit.*

12 *Iudex requisitus pro remissione delinquentis an debeat cognoscere quòd deliquerit, antequam remittat.*

L. Quæstiones. I.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS AA. *Laurinæ.*

REi causarum criminalium forum sortiuntur in altero de tribus locis, scilicet vbi crimen est commissum, vel causa est inchoata, vel vbi sit apprehensio. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Bald. Castr. Angel. Fulgos. Sebast. Næui. Aloys. Leo *fol. 59.* Petr. Gilehen, remissiuè. Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2 *l. Hispan. 5. tit.1. p.7. vbi gloss. 5.* Couar. *pract. c.11. n.6.* Decian. *tract. crim. lib.4. c.16. n.1.* Donel. *comment. iuris ciuilis lib.17. cap.16. col.1.* D. Barbos. *in l. heres absens, §. proinde, in art. de foro delicti, ff. de iudic. n.1. cum multis seqq.* vbi *n.9.* ait quòd pro delicto potest quis accusari in loco delicti commissi, item & in loco domicilij, & propterea in loco propriæ originis & paternæ si ibi inuenitur, & *n.10.* quòd inter hoc fora 3 ea existit differentia quòd in loco delicti, vel originis propriæ, aut paternæ non potest accusari nisi ibi reperiatur, in foro autem domicilij potest accusari etsi ibi non inueniatur, latè Farin. *in praxi crimin. p.1. q.7. à n.1.* vbi dicit delinquentem tribus modis supponi iurisdictioni iudicis inquirentis, primò ratione loci delicti, secundò ratione originis, tertiò ratione loci domicilij, & *n.5.* tenet quòd ratione conuersationis decennalis in aliqua ciuitate potest quis è iudice illius ciuitatis puniri de delictis commissis alibi tẽpore quo conuersatus fuit in illo loco, quamuis illi iudici non sit subiectus ratione delicti, originis seu domicilij & *n.7.* limitat in fure, qui si in loco reperiatur cum re furata, potest ratione cõrrectationis rei furatæ ibidem puniri, licèt illi foro non sit subiectus, & *n.8. cum seqq.* limitat quoque in raptore, assassino, & publico latrone, ac stractatum disrobatore.

Vbi commissu.] Ergo ratione delicti forum contrahitur in eo loco vbi delictum commissum fuit, de 4 quo vide Doctores *in auth. qua in prouincia, infr. hoc eod. tit.* Et an & quando ad locum delicti sit facienda 5 remissio, vide D. Barbos. *in l. heres absens, §. proinde, in art. de foro delicti, ex n.66.* vbi *à n.103.* remissionem esse faciendam ait in delictis grauibus, & pro quibus venit imponenda pœna corporalis, secus verò in delictis grauioribus, & *à n.107.* tenet quòd si iudex domicilij delinquentis, vel originis cœpit cognoscere de delicto per viam accusationis, non tenebitur facere remissionem ad locum delicti, cum declarationibus *ibid.* adductis *n.115. cum seqq.* Cald. Pereira *post quæst. forens. cons.23. n.5.* Et quę teneatur iudex re- 6 quisitus priùs videre & examinare, vt delinquentem remittat, vide Farinac. *d.q.7. à n.34.*

Vel inchoata sunt.] Quæstio est controuersa, vtrùm 7 si delictum commissum sit in duobus locis, in vno putà inchoatum, in alio autem perfectum, & consummatum, quisnam etit isto casu competens iudex, an scilicet iudex loci vbi inchoatum est delictum, an verò vbi finitum? vide Hippol. *in tract. crim. §. vlterius, n.1. cum seqq. & sing.225. incip. In delictis,* Azeued. *l.1. n.71. tit.16. lib.8. noua Recop.* Abb. *in cap. fin. n.25.* vbi Felin. *n.13. de foro comp.* Bossi *in pract. eod. tit. de foro compet. à n.59. & à n.109.* Clar. *§. fin. q.38. vers. item pone, & vers. item quæro,* Placa *in epit. delict. lib.1. c.15. n.16.* Farin. *d.p.1. q.7. n.44. cum multis seqq.*

Verùm

8 Verùm etiam qui inchoat delictum in hoc terri-
torio,& illud consummat in alio, incurrat excom-
municationem latam per statutum huius territorij,
vide Vgolin. *de censur. tab.1. cap.9. §.3.* Soar. *tom.5.*
etiam de censur. disp.5. sect.5.n.9. Azor. *instit. moral.*
p.1.lib.5.cap.25.q 2.

Vel vbi reperiuntur, qui rei esse, &c.] Vide elegan-
ter Donell. *comment. iuris ciuilis lib.17. cap.16.col.3.*
vers. alterum, prope fin.

9 *Persici debere,* &c.] Notatur ad hoc quòd si iudex
domicilij delinquentis,vel originis cœpit cognosce-
re de delicto,per subditum alibi commisso,tunc non
tenebitur remittere ad forum delicti, nisi sit res in-
tegra,vt per Gig. *cons.*108. *num.*6. & 11. Vincent. de
Franchis. *decis.*31.*p.*1. D. Barbos. *d.art.de foro delicti,*
*ex num.*107.

10 In gloss. *Reperiuntur.* ibi, *vel dic quod loquitur ibi*
de vagabundis, vt illi vbilibet possint conueniri,&c.
Notatur ad hoc quòd vagabundus potest vbique
puniri de delicto vbicunque commisso, de quo vide
Abb. *in cap. vlt. num.*13. *de foro compet.* vbi Marian.
*num.*57. Bossi. *sub eod.tit. num.*79. Tiraq. *de retract.lig.*
*§.9.gloss.2.num.*34. Duen. *reg.*378. *limit.*4. Clar. *in §.*
fin.q.39.vers.cæterùm, Couat. *pract.cap.*11.*num.*7. De-
cian. *tract. crimin. lib.4.cap.3. à num.*3. Azeued. *ad l.1.*
num 3.tit.11. lib.8. & l.1 num.33.cum seqq. tit.16.eod.
lib 8. noua Recop. Morl. *in emporio iuris p.1.tit.2. q.20.*
n.15.vers.quintus casus, D.Barbos. *in l.hæres absens,§.*
*proinde, ff. de iudic.in art. de foro delicti. num.*149. latè
11 Farin. *cons.64.n.3. & ibi addit.lit.B, & in praxi crim.*
p.1.q.7.n.13. cum multis seqq. vbi *num.*15. quoad hoc
propositum vagabundum dicit illum qui per mun-
dum vagatur,nec certum habet domicilium.

12 In gloss. *commissa.* ibi, *verùm primò cognoscet iu-*
dex, &c. An iudex requisitus pro remissione delin-
quentis debeat cognoscere an deliquerit, ante-
quam remittat? vide Duen. *regul.*378. *ampl.*2. Socin.
*regul.*415. Peña *in direct. Inquisitor. p.3. commento* 33.
vers.his ita. Clar. *lib.5.§. fin. quæst.*38. *num.*19. Perez
*ad lib.8. Ordin. pag.*335. Azeued. *ad l.1. tit.16. lib.8.*
noua Recop.

S V M M A R I V M.

1 *super Plagij crimine cognoscit iudex conuenti, & num.2.*

3 *Plagium quibus modis committatur, remissiuè.*

4 *Delinquens tunc accusari potest in loco propriæ originis, vel paternæ, si pars læsa velit in tali loco eum accusare.*

5 *Iudex domicilij, seu originis an cognoscere possit de delicto commisso per suum subditum extra suum territorium, an verò teneatur illum remittere ad iudicem loci, remissiuè.*

6 *Citandus non habens aliquam habitationem propriam, potest citari in eo hospitio, in quo consueuit frequentiùs conuersari.*

7 *Scholaris frequentiùs conuersari debet in scholis.*

L. Sciens II.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Nicea.*

1 SVper crimine plagij cognoscit iudex conuenti.
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1.*
suprà hoc tit.
2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu-

munt Donell. *comment.iuris ciuilis lib.17.cap.56.col.2.*
vers. hucusque, Thuming. *decis.*5. Plagij crimen qui- 3
bus modis committatur, vide Bonifac. de Vitalin. *in*
rubr. de pœna plagiarij ex num.1. Didac. Cantera *in*
*quæst.criminal.cap 8.rubr. de furtis num.*13. Menoch *de*
arbitr. casu 536. *per tot.* Farin. *in praxi crimin. q.*166.
*num.*45. *cum seqq.*

Ab eo itaque, &c.] Notatur ad hoc quòd tunc 4
delinquens accusari potest in loco propriæ originis,
vel paternæ, si pars læsa velit in tali loco eum accu-
sare, vt per D.Barbos. *in l.hæres absens,§. proinde, ff.de*
*iudic. in art.de foro delicti, num.*26. Et de ista quæ- 5
stione an iudex domicilij, seu originis cognoscere
possit de delicto per suum subditum commissu ex-
tra suum territorium, an verò teneatur illum ad iu-
dicem loci delicti remittere, latè tractat Farinac.
in praxi crimin. part.1.quæst.7. num.19. cum seqq. & *à*
*num.*26 disputat an absolutus, condemnatus, seu ag-
grauatus in loco delicti possit iterum inquiri, &
molestari in loco originis, vel è contra?

Ibi degit,&c.] Notatur ad hoc quòd si is, qui citari 6
debet, non habet aliquam habitationem propriam,
tunc posset citari in eo hospitio, in quo frequentiùs
conuersari consueuit, vt per Tiraquel. *de retractu lign.*
*§.9 gloss.2.num.*32.

In gloss. *Degit.* ibi. *vt scholaris in scholis,* &c. De- 7
bet enim scholaris frequentiùs in scholis conuersa-
ri, Barthol. Bolognet. *in repet.auth.habita, ne filius pro*
*parte, num.*320.

S V M M A R I V M.

1 *Delicti, possessionis, proprietatis & hypothecæ ratione quis forum sortitur.*

2 *Partibus litigantibus in prouincia præsentibus, controuersia apud iudicem, ac prouinciæ Præsidem terminari debet.*

3 *Domino domus absente ex domo, quid iniquè sentiens aut delinquentem, vel curatorem domus conueniri & domino absentem in res præsentatas fit condemnatio, n.4.*

5 *Damnum ratione bonorum conuentus dominus ac curator si non respondeant, ad præconis vocationem condemnatio nihilominus procedit.*

6 *Contumacia conuenti pro præsentia eiusdem habetur.*

7 *Reus comparens actore absente, nec actionem prosequente, absoluendus est cum adiudicatione damnorum.*

8 *aliqui Rei ex forma pragmatica ad principales comitatus sunt remittendi.*

9 *Induciæ in delictorum cognitionibus partibus ad nouem menses extendi ac prorogari possunt.*

10 *ratione Delicti forum contrahitur eo loco, quo delictum commissum est. Amplia in illo qui dum existeret in aliena ciuitate, vel Episcopatu, violauit statutum illius, num.11. etiamsi in confinibus duorum territoriorum factum sit delictum, num.12.*

13 *Delictum commissum in mari adiacente territorio suo, poterit iudex illius territorij punire, etiamsi actus cœptus in vno territorio, fuisset consummatus in alio, num.14. resolue vt num.15.*

16 *Mandatum quando de per se, non sequuto effectu est punibile, vel non tractetur de puniendo mandantem pœna, qua puniendus est mandatarius, qui exequutus est, sed extraordinaria, tunc in vtroque mandans puniri poterit. Limita in fure, si in loco reperiatur cum re furata, potest ratione*

contrectationis rei futura ibidem puniri, licèt illi foro non sit subditus nec ratione delicti, nec ratione domicilij, num. 17. in raptore, qui vbique puniri potest, num. 18. in hæretico, qui ab inquisitoribus iustè potest puniri in quocunque loco, in quo ab eisdem fuerit repertus, quatenus nihil impium ibi fecerit, num. 19. bannitis, n. 20.

21 *Claus.* Non obstantib quibuscunque priuilegiis; *remissiuè.*

22 *Reuocatio omnium priuilegiorum non intelligitur resecare inserta in corpore iuris.*

23 *Priuilegia clausa in corpore iuris non sunt priuilegia sed ius commune.*

AVTH. Quia in prouincia.

1 RAtione delicti, possessionis, proprietatis, & hy-
2 pothecæ quis sortitur forum, *in princ.* Partibus
litigantibus in prouincia præsentibus controuersia
3 apud iudicem, ac prouinciæ Præsidem terminari de-
bet, *in vers. Si ergo ambo.* Domino domus absente ex
4 domo quid iniquè sentiens aut delinquentem, vel
5 curatorem domus conuenit. Et domino absente io
res præsentes fit condemnatio, *in vers. Eo autem.* Ob
damnum ratione bonorum conuentus dominus ac
6 curator si non respondeant ad præconis vocatio-
7 nem condemnatio nihilominus procedit, contuma-
cia conuenti pro præsentia eiusdem habetur *in vers.*
Sed si. Reus comparens actore absente, nec actionem
8 prosequente, absoluendus est cum adiudicatione
damnorum, *in vers. Quod si desit.* Aliqui rei ex forma
pragmatica ad principales comitatus sunt remitten-
9 di *in vers. Excipitur.* Induciæ in delictorum cogni-
tionibus partibus ad nouem menses extendi ac pro-
rogari possunt *in vers. Induciarum verò.* Colligunt ex
Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

10 *Quia in prouincia quis delinquit,* &c.] Notatur ad hoc quòd ratione delicti forum contrahitur eo loci, quo delictum commissum est, vt per Bossi. *sub tit. de foro comp. n. 46.* Afflict. *lib. 1. constit. rubr. 41. n. 12.* Duen. *reg. 378.* Clar. *in pract. §. fin. quæst. 38. & 39 & 85.* Gregor. Lopez *ad l. 1. gloss. vlt. tit. 29. part. 7.* Couar. *practic. cap. 11. num. 3.* Auiles. *ad cap. 27. Prætorum,* Perez *ad l. 1. tit. 16. lib. 8. Ordinam.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 17 cap. 16. col. 2.* Farin. *in praxi crimin. part. 1. quæst. 7. à princip.* Morl. *in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 2. quæst. 20. num. 10. vers. sed vera,* Christoph. de Paz *in schol. ad leges styli l. 9. à princip.* Cald. Pereira *post. quæst. forens. cons. 23. num. 5.* D. Barbos. *in l hæres absens. §. proinde, ff. de iudic. in art. de foro delicti,* Azeued. *l. 1. num. 61. cum multis seqq. tit. 16 lib. 8. nouæ Recop.*

11 Amplia primò in illo qui dum existeret in aliena ciuitate, vel Episcopatu, violauit statutum illius, qui ratione huius delicti subiicitur iudicio ordinatio illius diœcesis, & incurrit pœnas latas contra transgressores, siue illæ sunt spirituales, siue temporales. Ita Abb. *in cap. à nobis num. 7. & in cap vlt. num 39. de foro compet.* Couar. *in cap. alma mater p. 1. §. 10.* Iacob. de Graff. *in aureis decis. p. 1. lib. 4. cap. 8 num. 39.* Vgolin. *de censur. tab. 1. cap. 9. §. 2.* Azor. *instit. moral. lib. 5. c. 25. quæst. 3.*

12 Amplia secundò vt procedat etiamsi in confinibus duorum territoriorum factum delictum, nam si ignoratur, cui territorio locus sit applicandus, ambo iudices illorum territoriorum de rigore poterunt cognoscere, vt per Bos. *in pract. tit. de for. comp. n. 60.* Gregor. Lop. *l. 15. verbo dolo, tit. 1. p. 7.* Clar. *in pract. §. fin. q. 38. vers. præterea quæro,* Tiraq. *de primog. q. 17. opin. 4. num. 16.* Crass. *commun. tom. 2. lib. 1. cap 5. quæst 9.* Azeued. *d. l. 1. num. 79. tit. 16. lib. 8. nouæ Recop.* Farin. *d. q. 7. num. 51.*

Amplia tertiò quòd etiam delictum commissum 13
io mari adiacente territorio suo poterit iudex illius territorij punire, quia mare, seu particula maris, dicitur esse de territorio illius ciuitatis, vel loci, cui magis appropinquat Ita Gregor. Lop. *l. 2. verbo cuere tit. 9. part. 5.* Rebuff. *in commentar. ad l. 59. ff. de verb. signif. pag. 303.* Hieron. de Monte *in tractat. finium regund. cap. 7. num. 9. cum seqq.* Azeued. *ad d. l. 1 num 102. tit. 16. lib. 8. nouæ Recop.* Vincent. de Franchis *decis. 142. num 6.* Cald. Pereira *post. quæst. forens. cons. 23. num. 7.*

Amplia quartò etiamsi actus cœptus io vno ter- 14
ritorio fuisset consummatus in alio, nam si delictum erit diuisibile, poterit in vtroque loco puniri, licet enim propter actus successiui continuationem vnicum reputetur delictum, vtroque tamen loco commissum videtur, & vtrique iudici facta fuit iniuria, vt per Felin. *in cap. fin. num. 13. de foro comp.* Hippol. *in l. vnic. num. 150. de rapin virginum.* Azeued. *d. l. 1. n. 81. tit. 16. lib. 8. nouæ Recop.* Farin. *d. q. 7. ex num. 44. vbi n. 46.* resoluit quòd contra illum, qui existens io vno 15
territorio emissa sagitta, seu sclopo aliquem in alio territorio occidit, vterque iudex procedere potest.

Vnde quoad mandantem quando mandatum de 16
per se non sequuto effectu est punibile, vel quando non tractatur de puniendo mandantem pœna, qua puniendus est mandatarius, qui exequutus est, sed extraordinaria, tunc in vtroque loco puniri potest, de quo vide Duen. *reg. 378. in 3. ampl.* Plac. *in epit. delictor. lib. 1. c. 15. num. 16. & 17.* late Azeued. *d. l. 1. n. 71. cum seqq. tit. 16. lib. 8. noua Recop.* Farin. *d. q. 7. ex n. 47.*

Limita in fure, qui si in loco reperiatur cum re 17
futura, potest ratione contrectationis rei furatæ ibidem puniri, licèt illi foro non sit subditus ratione delicti, nec ratione originis, nec ratione domicilij. Duen. *reg. 378. limit. 5.* Viui. *comment. lib. 1. verbo iudex domicilij, in fine num. 11.* Ludou. Peguera *decis. crimin. 28.* P. Molin. *de iustit. tract. 2. disput 696. num. 3.* Farin. *d. q. 7. num. 7.*

Limita secundò in raptore, qui vbique puniri po- 18
test, Socin. *reg. 87. fallent. 3.* Duen *reg. 378. limit. 6.* Farin. *d. q. 7. num. 8.*

Limita tertiò in hæretico, qui ab inquisitoribus 19
iustè potest puniri in quocunque loco in quo ab eisdem fuerit repertus, quamuis ibi nihil impium fecerit, Duen. *reg. 378. limit. 7.* Socin. *reg. 87. fallent. 1.* Simanch. *de cathol. instit. cap. 2.* Viladieg. *de hæret. q. 8. ad fin.* Morl. *in emporio iuris p. 1. tit. 2. q. 20. n. 15. vers. sextus casus,* Farin. *d. q. 7. num 17.*

Limita quartò in bannitis, vt per Decian. *tract.* 20
crimin. tom. 1. lib. 4. cap. 13. num. 3. in fine, Clar. *in §. fin. q. 39. vers. fin. interrogans,* Soar. *commun. opin. verbo bannitus num. 5.* Farin *d. q. 7. num. 16.*

Omni priuilegio cessante.] De clausula, *non obstan-* 21
tibus quibuscunque priuilegiariis, &c. Vide notata in *tractat. de clausulis vsufreq. claus. 83. per tot.*

In gloss. *Illic omni priuilegio.* ibi, *sed non indulta* 22
per legem reductam in corpore iuris. Notatur ad hoc quòd reuocari omnium priuilegiorum non intelligitur reuocare inserta in corpore iuris, vt per Menoch. *de præsumpt. lib. 6. præs. 40. num 13.* D Barbos. *in l. 1. p. 1. num. 12. ff. soluto matrim. & in l. a. §. legat. num. 116. ff. de iudic* & citatos per me *d. claus. 83. num. 1.* ex ea ratione, quia priuilegia clausa in cor- 23
pore iuris non sunt priuilegia, sed ius commune, & facilius tolluntur ea, quæ iure speciali, quàm quæ iure communi valent, vt *ibidem* adnotaui *num 5. & 6.*

Ibi

Vbi de possessione agi oporteat.

Tit. XVI.

Postvlatvr momentaria possessio vbi res sita est, vel vbi vis facta.

Vide Cuiac. Pac. & VVesemb. Menoch. *remed. retinend. num. 316. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Vis vbi facta, & vbi adest possessio, ibi iudicium de possessione intentari, & exerceri potest, & num. 2.*

3 *Iudex competens manutentionis est ille, in cuius territorio est, vel turbatio contingit, seu fieri dubitatur etiam quando possessio sita est in confinio duorum territoriorum, atque diœcesum, num 4.*

5 *Spoliator conueniendus est coram suo iudice laico, vel ecclesiastico respectiuè; potest etiam conueniri coram iudice ordinario competenti illius loci, vbi commissum est spolium.*

6 *Laicus an sit competens iudex cùm in possessione rei beneficiarij Ecclesiæ, atque ita spiritualis vis facta est.*

7 *in remedio Recuperandæ quis sit iudex competens, remissiuè.*

8 *Executio delicti quando se habet ad inchoationem per modum continuationis, tunc attenditur inchoatio.*

L. Vbi autem vis. Vnic.

Impp. Valent. *&* Valens AA. *ad Festum procons. Africæ.*

1 VBi facta est vis, & vbi adest possessio, ibi iudicium de possessione intentari & exerceri potest. Colligunt ex Ordinar. Cyn. Bart. Salicer. Bald. Castr. Angel. Alberic. Fulgos. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Tiraq. *de retract. lig. §. 8. gloss. 5. num.* 10. Donel. *comment. iuris ciuilis lib. 17. cap. 17. col. 3.* nouissimè Ludou. Post. *in tract. mandati de manutenendo, ob-*
3 *seru. 6. num.* 30. vbi quòd iudex competens manutentionis est ille, in cuius territorio res est, vel turbatio contingit, seu fieri dubitatur, Menoch. *remed. 3. retin. à num. 316.* vbi resoluit in iudicio possessorio retinendæ cùm de possessione rei prophanæ contenditur, illum esse iudicem in cuius territorio res sita est, vel illum in cuius territorio vis turbati-
4 ua facta est, & *num. 321.* extendit procedere etiam quando possessio sita est in confinio duorum territoriorum, vel vis in itinere illata, fuisset illata in cõfinio duorum territoriorum atque diœcesum, nam & tunc vtriusque territorij iudex adiri poterit. Gutier. *canon. lib. 1. q. 34. num. 5.* vbi quòd spoliator conueniendus est coram suo iudice laico, vel ecclesiastico respectiuè, & etiam potest conueniri coram iudice ordinario competenti illius loci, vbi commissum spolium est, id probans ex Menoch. quoniam ratione rei, & ob commissam violentiam duæ actiones moueri possunt, realis, & personalis, vt suam vnusquisque iudex tueatur iurisdictionem. D. Barbos. *in l. hæres absens, §. proinde, in art. de foro ratione rei sita, num. 10. ff. de iudic.* vbi quòd propter vim, vel tur- 5
bationem factam circa possessionem rei conuenietur turbator in loco in quo res erat, quia occasione rei agitur.

Vtrum autem laicus competens iudex sit cùm 6
in possessione rei beneficiariæ Ecclesiæ, atque ita spiritualis vis facta est? quæstio est dubia, & pro vtraque parte Doctores & fundamenta plura adduxi *in tract. de iure ecclesiast. vniuerso, lib. 1. c. 39. §. 2. à n. 160. vsque ad 179.*

Et quis competens iudex sit in remedio recupe- 7
randæ possessionis? vide Menoch. *remed. 15. recuper. num. 203. cum seqq.*

In gloss. *Vbi aut, vnic.* ibi, *nam non potest alibi fie-* 8
ri vis, &c. Notatur ad hoc quòd quando executio delicti habet se ad inchoationem per modum continuationis, tunc attenditur inchoatio, vt per Anton. de Matthæis *de prorogat. iurisdict. num. 72. vers. sed vbi*, Clari. *§. fin. q. 38. num. 9* D. Barbos. *in l. hæres absens, §. apud Labeonem, num. 28. ff. de iudic.* vbi *num. 29.* asserit in his terminis procedere traditionem huius glossæ.

Vbi fideicommissum peti oporteat.

Tit. XVII.

Ideicommissvm ibi petitur, vbi est hæreditas. *l. vnic. hoc tit.*

Vide Cuiac. Pac & VVesemb. item Zoanett. *rerũ quotidian. c. 15.* Peregrin. *de fideicom. art. 53. à princ.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 17. cap. 15.* vbi Osvvald.

L. Fideicommissum. Vnic.

Impp. Severvs *&* Antoninvs AA. *Demetrio.*

FIdeicommissum petendum est in foro hæredita- 1
tis relictæ. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Bald. Castr. Angel. Alber. Fulgos. Sebastian. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt Anton. Gom. *var. tom. 1. cap. 12. num. 8. 4. per tot.* Hottoman. *lib. 3. obseru. 7.* vbi accipit hanc l. de fideicommisso vniuersali, quod solùm loco hæreditatis peti debere sentit, reliquas verò leges de particulari, refert Osvvald. *in Donel. enucleat. lib. 17. cap. 15. lit. B, in fine*, Molin. *de Iustit. tract. 2. disput. 195. vers. vltimò dicendum*, D. Barbos. *in l. hæres absens, in princip. num. 39. cum seqq. ff. de iudic.* Peregrin. *de fideicom. art 53. num. 1.* vbi quærens quo loco fideicommissa petenda sint, resoluit quòd si fideicommissarius personali ex testamento agat aduersùs hæredem grauatum, vel hæredem hæredis, in duobus locis illum conuenire potest, scilicet in loco domicilij ipsius hæredis, & in loco vbi maior pars hæreditatis reperitur; si verò reali agat aduersùs hæredem, aut tertium possessorem, similiter in duobus locis forus est, scilicet in loco domicilij possessoris, & in loco, vbi res est. Zoanet. *rerum quotid. cap. 15.* vbi ait ita demum in loco maioris partis hæreditatis conueniri hæredem, si & ibi reperiatur.

Vbi conueniatur qui certo loco dare promisit.

Tit. XVIII.

Quo loco date debuit, eo simpliciter; alibi verò, facta mentione loci conueniri potest §. *si quis agens, Instit. de act.* Vide Cuiac. Pac. & VVesemb. item Villalob. Viui. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 14.* Arimin. Tepat. *var. sentent. tom. 1. tit. 138. pag. 258.*

nam si quis simpliciter contrahat in certo loco, & cogitur in alio soluere, non est locus arbitrariæ, & consequenter non habebitur ratio interesse, quia quando contrahitur in certo loco, & non exprimitur quòd in eo fiat solutio, tacitè videtur permissum vt soluat in quocunque loco congruo in quo reperiatur: de quo vide Magon. *Lucensi decis. 78. num. 17.* Rot. Genuens.

SVMMARIVM.

1 *Solutio si in certum locum est collata, & alibi agitur, actio est arbitraria ratione loci, & in talem actionem venit interesse pro iudicis arbitrio.*

2 *Si Contractum sit in certo loco, & in alium destinetur solutio, non sortitur promissor forum in loco contractus, nec in illo conueniri potest, etiamsi in eo reperiatur.*

3 *Debitor non soluens in loco destinato solutioni, contra eum cessantem soluere, poterit agi veluti contra contumacem, & dolosum ad interesse, quod solo iuramento creditoris probatur.*

4 *Actioni arbitrariæ in qua venit interesse, tunc locus est, quando exprimitur certus locus, in quo debet fieri solutio.*

L. Qui certo loco. Vnic.

Imp. ALEXANDER A. *Heraclidæ.*

1 SI solutio in certum locum est collata, & alibi agitur, actiu est arbitraria ratione loci, & in talem actionem venit interesse pro iudicis arbitrio. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Bald. Castr. Angel. Alber. Fulgos. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

2 Aduerte quòd si contractum sit in certo loco & in alium destinetur solutio, non sortietur promissor forum in loco contractus, nec in illo conueniri poterit, etiamsi in eo reperiatur, ita Balb. *decis. 216.* Petr. Gregor. *in cap. 1. num. 92. de sponsal.* Anton. de Matth *de prorogat. iurisdictionis, num. 64.* Bapt. Boui. *in tract. de statutaria vrbis præscript. gloss. 19. à num. 153.* Villalob. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 14.*
3 *num. 1.* vbi Vezin. *num. 5.* tenet quòd debitor non soluens in loco destinato solutioni, contra eum cessantem soluere poterit agi veluti contra contumacem, & dolosum ad interesse, quod solo iuramento creditoris probabitur, latè D. Barbos. *in l. hæres absens, §. proinde, in princ. num. 57. ff. de iudic.* vbi *num. 58.* hanc conclusionem veram dicit quando quæstio est in quo loco contrahens forum sortiatur, nam tunc verum est quòd eum sortitur, non in loco in quo verba contractus fuerunt prolata, sed potiùs in loco in quem fuit collata solutio; sed quoad omnes alios effectus attendetur potius locus in quo verba contractus fuerunt prolata, quàm locus in quem collata fuerit solutio. idem D. Barbos. *in d. l. hæres absens §. fin. à num. 5.*

4 *Arbitraria actione, &c.*] Aduertit idem D. Barbos. *in d. l. hæres absens, §. fin. num. 28.* quòd actioni arbitrariæ in qua venit interesse, tunc locus est, quando exprimitur certus locus, in quo debeat fieri solutio,

Vbi in rem actio exerceri debeat.

Tit. XIX.

EXERCENDA vbi res est, vel vbi reus domicilium habet.

Vide Cuiac. Pac & VVesemb. item Turzan. Kirchou. Bonacos & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 15.* Arimin. Tepat. *var. sentent. tom. 1. tit. 136. pag. 258.*

SVMMARIVM.

1 *Actio in rem datur contra possidentem, & ob personam actoris non fit mutatio iudicis.*

2 *verus Possessor quando se offert liti, tunc rei vendicatio cessat contra detentorem.*

3 *verus Possessor se offerens liti, tenetur causam prosequi coram iudice vbi priùs fuit cœpta quando comparet pro defensione vtilis dominij nominantis eum, secus si pro defensione sui directi dominij.*

4 *Venditor, seu author laudatus veniens ad emptorem, seu nominantem defendendum, forum, seu iudicium laudantis, aut nominantis subire tenetur, nec iudicium declinare potest, quamuis alterius fori sit, & iurisdictionis.*

5 *Venditor tenetur iura sua deducere coram iudice, coram quo fuit emptor primo loco citatus.*

6 *Clericus, cui lis est denuntiata, vt emptorem laicum defendat, an teneatur id facere coram seculari, an verò trahere possit causam ad forum ecclesiasticum, remissiuè.*

7 *Clericus hæres laici an cœpta iam lite cum defuncto ligetur instantia, teneatúrque coram seculari iudice subire iudicium, & prosequi, remissiuè.*

L. In rem actio. I.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Pancratio.*

ACtio in rem datur contra possidentem, & ob 1
personam actoris non fit mutatio iudicis. Colligunt ex Ordinar. Cyn. Bart. Salicet. Bald. Castren. Angel. Alberic. Fulgos. Sebast. Næui. Aloys. Leo *fol. 59. verso*, remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Notatur ad hoc quòd quando verus possessor se 2
offert liti, tunc rei vendicatio cessat contra detentorem, ex *l. Hispan. 29. tit. 2. part. 3.* Soar. de Paz *in practica tom. 3. cap. 1. §. 3. num. 13.* vbi *num. 14. post l. Hispan. 57. tit. 6. part. 1.* & Cou. *practic. cap. 8. num. 2.* subdit quòd verus possessor se offerens liti tenetur 3
causam prosequi coram iudice vbi priùs fuit cœpta quando comparet pro defensione vtilis dominij

nomi

nominantis eum, secus si pro defensione sui directi dominij.

4 Notatur etiam ad hoc quòd venditor, seu au-
thor laudatus veniens ad emptorem, seu nominan-
tem defendendum, forum, seu iudicium laudantis,
aut nominantis subire tenetur, nec iudicium decli-
nare potest, quamuis alterius fori & iurisdictionis,
sit, vt per Gregor. Lop. *l. 33. tit. H, tit. 5. part. 5.* Decian.
5 *resp. 118. num. 5. vol. 3.* vbi ait quòd venditor tenetur
iura sua deducere coram iudice coram quo fuit em-
ptor primo loco citatus, & *num. 26.* dicit hunc text.
loqui quando quis agebat contra eum, qui verè pos-
sidebat cùm esset emptor, in quem translatum erat
& dominium, & possessio, secus si translata esset
simplex detentatio. Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap. 31. à num. 82.*

6 Vtrùm Clericus, cui lis est denuntiata, vt empto-
rem laicum defendat, teneatur id facere coram se-
culari, an verò trahere possit causam ad forum ec-
clesiasticum? quæstio est dubia, quam ad partes dis-
putaui *in meo tract. de iure eccles. vniuerso, lib. 1. cap. 39. §. 2. n. 115 cum seqq.*

7 Vtrùm etiam Clericus hæres laici cœpta iam lite
cum defuncto ligetur instantia, teneatúrque co-
ram seculari iudice subire iudicium & prosequi dis-
putaui similiter *eodem cap. 39. §. 2. à num. 100. vsque ad num. 104.* & ideo ad ibi tradita & citatos Docto-
res remitto lectorem ne dicta repetamus.

SVMMARIVM.

1 *Possidens alterius nomine potest dominum in iudicio palàm facere.*
2 *Possidens alieno nomine si conuentus verum dominum non nominat intra data dilationis tempus, & dominus si denuntiatione praeuia non comparet, lis pro contestata habetur quoad præscriptionis interruptionem.*
3 *Colonus nominans quem in dominum, statim ipse venit absoluendus ab obseruatione iudicij.*
4 *Nominatio domini quando fieri debeat in indicio, quid operetur, & in quo differat à laudatione authoris, an habeat locum in possessorio, & in rebus mobilibus, & incorporalibus, remissiuè.*
5 *Dies ad comparendum apponendus in citatione.*
6 *Terminus in citatione debet esse congruus.*
7 *ad interrumpendam Præscriptionem paria sunt litem esse contestatam, & quòd non possit contestari propter partis contumaciam.*
8 *Impediens citari pro citato habetur.*
9 *ad primum Decretum non deuenitur nisi citatio per edictum præcesserit.*
10 *Cognitio de debito requisita antequam iudex pronuntiet aliquem mittendum ex primo decreto.*
11 *Rei vendicatio an detur contra ciuiliter tantùm possidentem.*

L. Si quis alterius. II.

Imp. CONSTANTIN. A. *ad vniuersos prouinciales.*

1 POssidens alterius nomine potest dominum in
2 iudicio palam facere. Item possidens alieno no-
mine si conuentus verum dominum non nominata
intra datæ dilationis tempus, & dominus si denun-
tiatione præuia non comparet, lis pro contestata
habetur quoad præscriptionis interruptionem. Col-
ligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* & post omnes Giphan. *tom. 1. pag. 156.*

Vide Decian. *resp. 118. num. 8. vol. 3.* vbi quòd co- 3
lonus nominans quem in dominum, statim ipse ve-
nit absoluendus ab obseruatione iudicij, Alphan.
collect. 68. ad hoc an conuentus in causa possessorij
recuperan. possit in iudicio nominare dominum,
Boër. *decis. 207. num. 8. & 9.* item quòd possessor
semper est citandus. Anton. Gom. *l. 45. Tauri n. 79. prope fin.* vbi quòd ille tantùm, qui ciuiliter possi-
det animo, in absentia potest conueniri rei vendica-
tione.

Debet statim in iudicio dominum nominare, &c.] 4
Quando autem nominatio domini in iudicio fieri
debeat, quid operetur, & in quo differat à laudatio-
ne authoris, an habeat locum in possessorio, & in re-
bus mobilibus, incorporalibus, vide Marant. *de ordine iudic. part. 6. membr. 6. per totum pag. 279. cum seq.*

Certo dierum spatio, &c] Ergo dies ad comparan- 5
dum debet in citatione apponi, vt per Ordio. Reg.
Lusit. *lib. 3. tit. 1. §. 5. num. 13.* Marant. *de ordine iudic. p. 6 de citat. num. 65.* Menoch. *consl. 230. num. 11.*
Tiber. Decian. *tract. crimin. lib. 1. cap. 21. num. 17.* Aze-
ued. *l. 40. num. 30. tit. 18. lib. 4. noua Recop.* Ceuall. 6
commun. contra commun. q. 809. à principio. Et termi-
nus in citatione congruus esse debet, ita vt citatus
congruè, & opportunè ad locum destinatum venire
possit, ex Bart. *in l. aut qualiter, num. 2. ff. quod vi, aut clam*, Marant. *d. tit. de citat. num. 67.* Asin. *in pract. §. 21. cap. 1. num. 6. & 7.* Vanti. *de nullitat. tit. ex defectu citat. num. 67.* Ceuall. *d. q. 809. num. 23. cum seqq.* Ca-
mill. Borrel. *in summ. decis. tom. 1. tit. 44. num. 52. cum sequentib.*

Si verò post huiusmodi indultum, &c.] Notatur ad 7
hoc quòd ad interrumpendam præscriptionem pa-
ria sunt litem esse contestatam, & quòd non possit
contestari propter partis contumaciam, vt per Ti- 8
raq. *de retractu lig. §. 15. gloss. 2. n. 5. in fine.* Quia im-
pediens citari habetur pro citato, vt Stephan. Gra-
tian *discept. forens. cap. 66. num. 32.* Seraph. *decis. 1094. n 3.* & alios quos retuli *in praxi exigendi pensionem, q. 10. num. 26.*

Edictis legitimis, &c.] Notatur ad hoc quòd ad 9
primum decretum non deuenitur nisi citatio per
edictum præcesserit, vt per Menoch. *de arbitr. casu 74. n. 33.* vbi *n. 34.* asserit hanc l. loqui in Ordinario,
in quo necessaria est citatio per edictum, at in dele-
gato cautum hoc non esse, quinimo ob solam con-
tumaciam primæ citationis, illam missionem in
possessionem ex primo decreto concedi.

Et tunc in eadem voluntate, &c.] Notatur ad hoc 10
quòd requiritur cognitio de debito antequam iudex
pronuntiet aliquem mittendum ex primo decreto,
vt per Perez *l. 1. vers. quaro 15. titul. 9. lib. 3. Ordinar. pag. 653.*

In gloss. *Quolibet modo*, 1. ibi, *sed an contra ciuili-* 11
ter tantùm possidentem detur rei vendicatio? quidam dicunt quòd sic, &c. Vide Valasc. *de iure emphyt. q. 18. num. 21.*

SVMMARIVM.

1 *Actor ad rem agit vbi res sita est, & n. 2. intellige vt num. 8. 9. 10. 11.*
3 *Actio realis, & in rem scripta, & in loco rerum, & in domicilio rei intentari potest, & numer. 4. 5. 6.*
7 *Iudex loci competens quis reputari debeat.*

12 *Litteræ requisitoriæ vt iudex vnius prouinciæ possit executioni mandare sententiam latam in alia prouincia, remissiuè.*

L. Actor rei. III. & vlt.

Impp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA.

1 Actor ad rem agit ibi vbi res sita est. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l.1. num.1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Ordin. Reg. Lusit. *lib.3. tit.11. §.5. l. Hispan. 32. tit.2. part.3. vbi gloss.9.* Bernard. *reg.299.* Socin. *reg.15. vers. quintò fallit,* Ioan. Garcian. *reg.115.* Roland. *de lucro dotis, q.15. num 5.* Cephal. *cons.263. num.9.* Donell. *commentar. iuris ciuilis lib.17. cap.17. col.2. & 4.* Surd. *cons.168. num.11.* Farin. *cons.71. num.7. lib.1.* latè cum ampliationibus, & limitat. Alexand. Trentacinq. *var. resol. lib.2. tit. de actionib. resol.4. per*
3 *tot.* Tiraq. *de retractu lig. §.8. gloss.5. num 9.* vbi quòd actio realis, & in rem scripta, & in loco rerum, & in domicilio rei intentari potest, *& de iure primog. q.48.*
4 *num.7.* vbi quòd in actione reali potest reus conueniri coram iudice rei contentiosæ. Kicchou. *tom.1.*
5 *commun. opin. lib.3. tit.15. num.3. pag.405.* vbi quòd rei mobilis ratione sortitur quis forum, Vincent. de
6 Franchis *decis.177. num.1.* vbi quòd potest iudicium moueri contra possessorem in loco, vbi res sita est, tam iudicio rei vendicationis, quàm iudicio mixto reali, & personali, & *num.6.* asserit hanc l. cum similibus procedere, etiamsi ex scripturis, vel probationibus appareret de non iure actoris. Cabed. *Lusit. decis.86. num.6. cum seqq. p.2.* latè D. Barbos. *in l. hæres absens, §. proinde, ff. de iudic. in art. de foro ratione rei*
7 *sitæ, num.1. cum seqq.* vbi *num.19.* aduertit non quemlibet iudicem illius loci reputari competentem, sed tantùm illud, qui attenta qualitate rei & personæ competens sit, & *num.21.* hinc infert quòd si Clericus possideat rem, & conueniatur ratione rei sitæ, decet conueniri coram iudice ecclesiastico illius loci.

8 Intellige principalem conclusionem, dum habet ratione rei sitæ posse quem in loco vbi res sita est, conueniri, intelligi in bonis stabilibus, secus in bonis mobilibus perpetuò in loco non mansuris, vide Boër. *decis.218. num.1.* vbi ait quòd si quis transiens per hanc ciuitatem ducat equum, aut mulum, vel aliam rem mobilem mihi pertinentem, & furto subtractam quàm recognoui per signum meum, quod deferebat, non possum eum capere, & vendicare, sed sequi debeo forum eius; tenebitur tamen prius satisdare, & si non potest satisdare, fiet sequestrum cùm sit suspectus de recessu Alexand. Trentacinq. *resolut.4. num.9.* Osvvald. *in Donell. enucl. lib.17. cap.17. lit. M* Caualcan. *decis.3. num.8. p 1.* Tiraquel. *de iure primog. q.48. num.7.* Milanen. *decis.11. num.24.* D. Barbos. *d. art. de foro ratione rei sitæ, num 4.* vbi requirit quòd huiusmodi res mobiles, vel se mouentes sint in loco saltem ad tempus, neque debeant ab eo statim recedere.

9 Idem esse accipiendum in actione personali in rem scripta, tenent Tiraq. *de retractu lig. §.8. gloss.5. num.9.* Anton. de Matth. *de prorogatione iurisdict. num.75.* D. Barbos. *d. artic. de foro ratione rei sitæ, ex num.8.* vbi *num.11.* aduertit quòd si mera actione personali agatur ad rem, vt scilicet actori tradatur, non est facienda conuentio in loco, in quo res tradenda existit, sed mouenda est actio in domicilio rei, vide Vincent. de Anna *alleg.59. n.2. & alleg.74. n.4.* Alex. Trentacinq. *d. resolut.4. n.5.*

Aduertit etiam circa hunc forum ratione rei sitæ 10
D. Barbos. *vbi suprà num.13.* quòd in Regno Portugaliæ per dictam Ordin. Regiam *lib. tit.11. §.5.* statutum reperitur quòd quis potest conueniri in loco, vbi res sita est, etiamsi alibi habeat domicilium, ita vt in electione actoris sit vel reum conuenire in proprio domicilio, vel in loco rei sitæ, quod satis conuenit cum cõmuni Doctorum resolutione, quæ idem tenet, vt per Anton. de Matth. *de prorogat. iurisdict. num.75.* Mich. Grass. *tom.2. commun. opin. lib.3. tit.15. num.8 pag.405.*

In gloss. *Res.* ibi, *idest, immobiles,* &c Probat hæc 11
gloss. prædictam regulam, nempe vt sortiatur quis forum ratione alicuius rei, sitæ in aliquo loco, accipi debere in re immobili, secus si mobilis sit res, quo casu ait sufficere satisdare iudicio sisti in foro rei, ita Panor. *in cap. fin. num.43. de foro comp.* Ioan. Garcian. *de reg.115. n.1.* Paz *ad leges styli l.5. num.3.*

In ead. gloss. ibi, *respondeo iudex illius loci,* &c. 12
De litteris requisitoriis necessariò exhibendis, vt iudex vnius prouinciæ possit executioni mandare sententiam latam in alia prouincia, vide Roder. Xuar. *in l. post rem iudicatam, q.5.* Rebuff. *tom.2. ad leges Gallia, tit. de litteris requisitor.* Soar. de Paz *in pract. tom 1. temp.4. num.5. cum seqq.* Morl. *in emporio iuris ciuilis p. , tit.2. q.20. per tot.*

Vbi de hæreditate agatur, vel vbi hæredes scripti in possessionem mitti postulare debeant.

TIT. XX.

HÆREDITAS petitur, vbi possessor domicilium habet: vel vbi sunt res hæreditariæ, si ibi reperiatur possessor. Hæres quoque in possessionẽ mitti postulat, vbi sunt res hæreditariæ. Vide Cuiac. Pac. & VVesemb.

SVMMARIVM.

1 *Actio intentanda vbi res sita est, siue agatur ex edicto diui Adriani, siue petitione hæreditatis.*
2 *Hæredes testamento scripti immissionem in bona exigunt, & impetrant, vbi res sitæ sunt.*
3 *Hæreditatis controuersia reo in loco domicilij, aut, si ibi reus, vbi res sitæ sunt, degit, in loco bonorum mouenda, & num.4. si plures res sunt diuersi fori id sequi debemus in omni petitione, in quo maior pars eorum habetur, num.5.*
6 *Causa proprietatis maiorinus ad illum Regium conuentum remittenda, vbi maior pars maioratus est.*
7 Degit, *idest, domicilium habet,*

L. Illic. Vnic.

Impp. VALERIAN. & GALLIEN. AA. *Messalæ.*

Siue agatur ex edicto diui Adriani, siue petitio- 1
ne hæreditatis, ibi est intentanda actio, vbi res sita

2 sita est. Item hæredes testamento scripti ibi vbi res sitæ sunt, immissionem in bona exigunt, & impe-
3 trant. Hæreditatis controuersia reo in loco domicilij, aut si ibi reus, vbi res sitæ sunt, degit, in loco bonorum mouenda Colligunt ex Ordinar. Bart. Cyn. Salicet. Bald. Castr. Sichard. Sebast. Næui, remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

4 Vide Morl. *in emporio iuris ciuilis tom. 1. tit. 2. in prælud. n. 148. prope fin.* vbi quòd hæreditatis causa est agitanda coram Præside prouinciæ, in qua maior pars hæreditatis erat, vel domicilium habebat, qui se pro hærede possidebat. Tiraq. *de retractu lig. §. 36.*
5 *gloss. 3. num. 6.* vbi quòd si plures res sint diuersi fori, id sequi debemus in omnium petitione, in quo
6 maior pars earum habetur, Molin. *de primog. lib. 3. cap. 13. num. 73.* vbi quòd causa proprietatis maioratus ad illum Regium conuentum remittenda est, vbi maior bonorum maioratus pars est, quem refert Parlador. *differ. 11. num. 6.* Cuiac. *lib. 5. obseru. 19.* Donell. *commentar. iuris ciuilis lib. 17. cap. 17. per tot. & cap. 19. col. 1.*

7 *Vbi degit.*] Idest, vbi domicilium habet, vt per Donell. *d. lib. 17. cap. 16. col. 2.*

Vbi de ratiociniis tam publicis, quàm priuatis agi oporteat.

Tit. XXI.

GATVR vbi negotia gesta sunt. Vide Cuiac. Pac. & VVesembec. item Pereg. Iannin. *de citat. reali lib. 3. cap. 1.* Muñoz de Escobar *de ratiocin. administr. cap. 7. à princ.*

SVMMARIVM.

1 *Administrationis priuatæ causa ibi ratio est reddenda, vbi quis administrationi præfuit, & n. 2. an procedat licèt in loco administrationis repertus non sit, remissiuè num. 3. intellige vt num. 4.*

5 *Clericus qui aliquam publicam administrationem secularem coram seculari iudice sponte acceptauit, an possit ab ipso seculari iudice pro ratione talis administrationis reddenda, adstringi.*

L. Eum qui. I.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Geruntio.*

1 ADministrationis priuatæ causa ibi ratio est reddenda, vbi quis administrationi præfuit. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Bald. Castr. Angel. Alber. Fulgos. Sichard. Sebast. Næui, remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.* post omnes Aloys. Leo *fol. 60.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 32. tit. 2. part. 3. vbi gloss. fin. & l. 61. titul. 5. part. 1. vbi gloss. 3.* Auiles *ad cap. 27. Prætor. verbo entreguen. num. 12.* Bernard. *reg. 642. limit. 9.* Cou. *practic. cap. 10. num. 4.* vbi asserit communi omnium Doctorum suffragio receptum esse tam in publico, quàm in priuato administratore locum esse remissioni ad eum locũ vbi administratio facta fuit, Franc. Bursat. *cons. 74. n. 5.* Roland. à Valle *cons. 49. n. 67. vol. 1.* Baëç. *de decima tutor. cap. 2. n. 186.* Castill. *lib. 27. Tauri gloss. de restitution. col. 4. ad med.* Rot. Genuens. *decis. 98. n. 3. & 4.* Guttier. *de tutel. p. 3. cap. 1. n. 125.* Surd. *de alimentis tit. 1. q. 47. n. 9. & 10.* Pichard. *in §. igitur, n. 23. cum seq. Instit. de obligat. quæ ex contractu,* Morl. *in emporio iuris ciuilis p. 1. tit. 3. q. 20. n. 18. vers. sunt tamen,* Gomez de Leon. *in sua cent. cap. 69.* Garc. Gironda *de priuilegiis exemptorum, n. 922.* D.
Barbos. *in l. hæres absens, §. 1. à n. 66. ff. de iudic.* vbi dis- 3
putat an procedat conclusio textus, licèt in eo loco administrationis repertus non sit, latè Muñoz de Escobar *de ratiocin. cap. 7. à princip.* Osvvald. *in Do-*
nell. enucl. lib. 16. capite 15. lit. K, vbi intelligit in priua- 4
tis in actione negotiorum gestorum mandati, & pro socio, cõtra nonnullos, qui restringunt ad ea negotia, quæ ad magistratum loci spectant, vel primariò si administratio publica, vel secundariò in tutela, seu cura.

Vitùm Clericus, qui aliquam publicam administrationem secularem coram seculari iudice sponte acceptauit, possit ab ipso seculari iudice pro ratione talis administrationis reddenda adstringi: vide Muñoz de Escobar. *d. c. 7. à n. 7. vsque ad fin.*

SVMMARIVM.

1 *Rationes publicas quis reddere tenetur vbi administrauit.*

2 *Apparitores Magistrorum militum tanquam milites & ipsi olim cingulo honestati, cuius præscriptione in foro se tuebantur, functi verò officio vt alij cingulum deponebant.*

3 *Probationes, & instrumenta rationum meliùs inueniri in loco administrationis, & in negotiorum gestore, num. 4.*

L. Nemo post depositum. II. & vlt.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. *Macedonio mag. mil.*

Rationes publicas, quis ibi vbi administrauit, 1
reddere tenetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. supr. hoc tit.*

Vide Doctores citatos *ad l. 1. hoc tit. num. 2.* Strach. *de mercatura tit. quomodo procedendum, n. 16.* D. Barbos. *in l. hæres absens, §. 1. n. 77. ff. de iudic.*

Post depositum cingulum.] Olim apparitores Ma- 2
gistrorum militum tanquam milites & ipsi cingulo honestabantur, cuius præscriptione in foro se tuebantur, functi verò officio vt alij cingulum deponebant, ita Pancirol. *in thesauro var. lect. lib. 2. cap. 11.*

In quo & instructio sufficiens, &c.] Notatur ad hoc 3
quòd in loco administrationis probationes, & instrumenta rationum melius inueniri possunt, vt per Muñoz de Escobar *de ratiocin. admin. cap. 7. n. 2.* & in negotiorum gestore, Rot. Genuens. *decis. 16. n. 1.*

Vbi causa status agi debeat.

Tit. XXII.

VIA magni momenti est, de hac causa nec arbitri compromissarij, nec iudices pedanei cognoscunt, sed maiores iudices, vt Consul

Consul in vrbe, Præses in prouincia.

Vide Cuiac. Pac. & VVesemb. item Menoch. *remed.16.recup.possess.num.38. cum seqq.* Motl. *in emporio iuris ciuilis tom.1. tit.2. in prælud. num.* 146. vbi quòd in hoc tit. status nomen ad causam libertatis refertur.

SVMMARIVM.

1 *Possessionis causa quoad seruum fugitiuum in loco vbi fugitiuus reperitur, tractanda est: proprietatis autem causa coram iudice loci, ex quo seruus aufugit, ventilari debet.*
2 *in Præscriptionibus bona fides orta etiam ex iniusta causa sufficit.*
3 *bona Fides oriri potest ex quibuscunque causis, etiam temerariis.*

L. Ea quæ. I.

Imp. ALEXANDER A. *Aurelio Aristocrati.*

1 POssessionis causa quoad seruum fugitiuum in loco vbi fugitiuus reperitur, tractanda est; proprietatis autem causa coram iudice loci, ex quo seruus aufugit, ventilari debet. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Bald. Castr. Angel. Alber. Fulgos. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in amor.* & Ximen. *in concord.*

2 In gloss. *Recessit.* ibi, *vel institutis rationibus ducta,* &c. Notatur ad hoc quòd in præscriptionibus bona fides orta etiam ex iniusta causa sufficit, vt per Alex. *cons.127.col.3. lib.4.* Menchac. *lib.1. de testatoris potentia, §.10. num.13.* Burg. de Paz *con.3. n.101. & cons.4. num.17.* Bec. *cons.95. num.10.* Surd. *de-*
3 *cis.281. num.6.* vbi quòd bona fides oriri potest ex quibuscunque causis, etiam temerariis, idem tenet per hanc gloss. Stephan. Gratian. *discep. forens. cap.17. num.15.*

L. Procuratores. II.

Imp. DECIVS A. *Felici.*

1 CÆsaris Procuratores status causas examinare non possunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Morl. *in emporio iuris ciuilis part.1. tit.2. in prælud. n.147. vers. & sic nec ad Cæsaris Procuratorem.*

SVMMARIVM.

1 *Seruus in foro, vbi libertatem asserit, conueniendus. intellige vt num.3.*
2 *in Status causa actor sequitur forum rei, licèt sit senator.*

L. Si in possessione. III.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Zenonic.*

1 SEruus in foro, vbi libertatem asserit, conuenien-
2 dus. In causa status actor sequitur forum rei, licèt sit senator. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. suprà hoc tit.*

Vide Menoch. *remed.10. recup. num.38.* vbi dicit 3 hunc text. esse intelligendum quando seruus priuauit dominum possessione seruitutis, & diu stetit in possessione libertatis, quia tunc conuenietur vbi erit. Morl. *in emporio iuris ciuilis part.1. tit.2. in prælud. num.148. in fine.*

SVMMARIVM.

1 *ex Possessione seruitutis ad libertatem proclamans forum domini sequitur.*
2 *Serua vendicans se in libertatem, forum domini excipientis sequitur; è contra verò dominus seruum in seruitutem redigere cupiens, forum serui*

L. Si ex possessione. IV.

Idem AA. & CC. *Sisinniæ.*

EX possessione seruitutis ad libertatem procla- 1
mans forum domini sequitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. sup. hoc tit.*

Vide Menoch. *remed.10 recuper. possess. numer.41.* 2
cum seqq. vbi ex hoc text. colligit quòd serua vendicans se in libertatem forum domini excipientis sequitur; si verò è contra dominus vult se dominum ostendere, & quem seruum dicit in seruitutem redigere, actoris partes sustinebit, reique forum, id est, serui, sequetur.

SVMMARIVM.

1 *Causa seruitutis & libertatis pendens inter fiscum, & priuatum, per Procuratorem Cæsaris examinari potest.*
2 *Causa verò ingenuorum pertinet ad iurisdictionem Præsidis.*
3 *Præses non potest cognoscere super causa statu.*

L. Iam dudum. V.

Iidem AA. & CC. *Diogeni præsidi insularum.*

CAusa seruitutis, & libertatis pendens inter fis- 1
cum, & priuatum per Procuratorem Cæsaris examinari potest. Causa verò ingenuorum ad iuris- 2
dictionem Præsidis pertinet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. supr. hoc tit.*

Vide Anton. Gouean. *lectionum iuris var. lib.1.* 3
c.33. vbi quòd Præses super causa status cognoscere non potest.

SVMMARIVM.

1 *Præscriptio quinquennij prodest libertatem allegantibus, non seruitutem asserentibus.*
2 *Libertatis causa cognitio ad Prætores Romæ Præsides, & Præfectos prouinciarum spectabat.*

L. In litibus. VI. & vlt.

Imp. IVSTINIANVS A. *Menæ. P.P.*

QVinquennij præscriptio prodest libertatem 1
allegantibus, non seruitutem asserentibus.

Col

Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. sup. hoc tit.*

5 *Vel in hac alma vrbe apud competentes maximos iudices, &c.*] Notatur ad hoc quòd libertatis causæ cognitio ad Prætores Romæ Præsides,& Præfectos prouinciarum spectabat,vt per Morl. *in emporio iuris ciuilis part.1. tit.2. in pralud. num.147. vers. sed ad Pratores.*

Vbi quis de curiali, vel cohortali, aliáve conditione conueniatur.

Tit. XXIII.

IVDEX ordinarius,nempe Rector prouinciæ,est iudex competens, denegata in his iudiciis fori præscriptione, etiamsi quis nouam militiam susceperit, & ad ius militiæ iudicem reuocari velit.

Vide Cuiac.Pac.& VVesemb.de Curialibus Petr. Gregor. *syntagm.iuris p.1.lib.3.c.18. à princ.* Caluin. *in suo Lexic.iuridic.verbo Curiales.* Et de cohortalibus vide eundem Petr.Gregor. *part.2. lib.47. cap.40.n.2.* Caluin. *in suo Lexic.iurid.verb.cohortales.*

SVMMARIVM.

1 *Curialis, vel cohortalis si à Curia aufugerit propria auctoritate, per eos à quibus fugit, capi potest, & possessionis controuersia in loco apprehensionis, proprietatis in loco, vbi aufugit, examinatur.*
2 *Capiendi ius an possit cedi, vel exerceri per alium, remissiuè.*
3 *Captura de persona sui debitoris fugitiui permissa creditori propria auctoritate, non solum est permissa creditori, sed etiam eius Procuratori.*
4 *Maritus potest vxorem vbicunque eam inuenit, propria auctoritate apprehendere.*
5 *ius Capiendi alterum propria auctoritate cedi, & demandari potest alteri.*

L. Si quis. I.

Impp. ARCAD. & HONOR. AA. *Floro P. P.*

1 SI curialis,vel cohortalis à Curiali aufugerit propria auctoritate,per eos à quibus fugit, capi potest, & possessionis controuersia in loco apprehensionis,proprietatis in loco,vbi aufugit,examinatur. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Bald. Castr. Fulgos. Alber. Siehard. Sebast. Nqui. remissiuè. Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Vide Boër. *decis.175. num.5.* vbi remissiuè citato hoc textu an ius capiendi possit cedi, vel exerceri per alium, Roder. Xuar. *in declar.l.2. for. lib.2. tit. de los emplazamientos,* id est, de comperendinationibus, *§. sed attende, num.24. pag.211. in noua impress.* vbi
3 quòd captura de persona sui debitoris fugitiui permissa creditori propria auctoritate, non solùm est
4 permissa creditori, sed etiam eius Procuratori, Anton. Gomez *l.80. Tauri num.39.* vbi per hunc textum tenet quòd ratione subiectionis, & quasi possessionis, quam habet maritus in vxorem suam, potest eam vbicunque inuenerit, propria auctoritate apprehendere.

Barbos.Collect.in Cod.Tom.I.

In gloss. *Ab iis 2.ibi vel Procuratoribus eorum,&c.* 5 Notatur ad hoc quòd ius capiendi alterum propria auctoritate,vt ius illud,quod habet creditor capiendi debitorem fugientem, cedi & demandari alteri potest,vt per Boër. & Xuar. *citatis locis,* Tiraq. *de retractu lig.§.26.gloss.3.n.25.* Hippol. *sing.243.* Azeued. *ad.l.4. n.7 tit.4. lib.8. noua Recop. & ad l.2. num.203. tit.13.eod.lib.8.*

SVMMARIVM.

1 *pro Exactionibus, & concussionibus conuenti, fori exceptione & præscriptione se non excusant.*
2 *pro Functionibus publicis conuentus, in istiusmodi contumacem sententia definitiua proferri potest.*
3 *Statutum generale non intelligitur de personis nominatim è superiore priuilegiatis.*
4 *in Debitorem fugientem, qui militaret in armata militia, non est licita manus iniectio.*
5 *Debitor si in fuga effectus est Clericus, non poterit capi auctoritate propria, nec per Clericum, nec per laicum.*
6 *Militia cælestis maior est militiâ mundanâ.*

L. Hac perpetua. II. & vlt.

Impp. THEOD. & VALENT. AA. *Cyro P. P.*

QVi pro exactionibus,& concussionibus conueniuntur, fori exceptione & præscriptione se 1 non excusant. Item quando quis conuenitur pro 2 publicis functionibus, in istiusmodi contumacem sententia difinitiua proferri potest. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup.hoc tit.*

Exceptis videlicet iis, &c. Notatur ad hoc quòd 3 generale statutum non intelligitur de personis nominatim à superiore priuilegiatis, vt per Tiraq. *de praescript. §.1.gloss.11.n.1.*

Qui armata militia, &c.] Notatur ad hoc, iuncta 4 gloss. *verbo armata,* quòd in debitorem fugientem, qui militaret in armata militia, manus iniectio licita non est, vt per Roder. Xuar. *in declar.l.2.for.lib.2.tit. de los emplazamientos,* id est, de cōperendinationibus, *§.sed attende, num.31.pag.214.in noua impress.* vbi addit cum Angel. eadem ratione quòd si in fuga debitor 5 effectus est Clericus, non poterit capi auctoritate 6 propria, nec per Clericum, nec per laicum, quia maior est militia cœlestis, quàm militia mundana.

Vbi Senatores, vel Clarissimi ciuiliter, aut criminaliter conueniantur.

Tit. XXIV.

CONVENIVNTVR Senatores & Clarissimi ciuiliter in vrbe apud Præfectū prætorio, vel Præf. vrbi, vel Magistrum officiorum, absente Principe. In prouinciis conueniuntur iure communi, apud Præsidem eius prouinciæ, in qua domicilium habent, criminaliter autem Clarissimi apud Præsidem eius prouinciæ in qua deliquerant.

Vide Cuiac. Pac. & VVesembec. De Clarissimis, Petr. Gregor. *syntagm. iuris p.1. lib.47. cap.12. n.15. & 17.* Caluin. *in suo Lexic. iuridic. verbo clarissimorum nomen.*

SVMMARIVM.

1 *Dignitas non illustris fori exceptionem in criminalibus minimè tribuit.*
2 *Reatus, & delictum excludunt dignitatem, & honorem, ac priuilegia adimunt.*
3 *Persona clarissima, & alia quacunque dignitate insignes, infra tamen illustres, sortiuntur forum in loco, in quo deliquerunt, etiamsi aliàs non sint suppositi iurisdictioni illius loci.*
4 *Clarissimi ab illustribus distinguuntur.*
5 *Priuilegium amittitur propter delictum.*
6 *Crimen omnem honorem adimit.*
7 *Inuentus non dicitur, nisi qui est inuentus, & captus.*

L. Quicumque. I.

Imp. CONSTANTINVS A. *ad Octauianum comit. Hispaniæ.*

1 DIgnitas non illustris fori exceptionem in cri-
2 minalibus minimè tribuit Reatus, & delictum excludunt dignitatem, & honorem, atque adimunt piuilegia. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Bald. Castr. Angel. Alber. Fulgos. Sichard. Sebast. Neui. remissiuè. Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Vide Bart. *in repet. l. de quibus, num.26. ff. de legib.* Gueuar. *ad l.3. ff. de offic. præsid. num.*8. Donell. *comment. iuris ciuilis lib.17. cap.20. col. vlt.* Cardin. Cæs. Baron. *annal. Eccles. tom.3. anno Christi 317. n.130.* Azeued. *ad l.1. n.70. tit.16. lib.8. nouæ Recopilat.* vbi
3 quòd personæ clarissimæ, & aliæ quacunque dignitate insignes, infra tamen illustres, sortiuntur forum in loco in quo deliquerunt, etiamsi aliàs non sint suppositi iurisdictioni illius loci.

4 *Non illustri, sed clarissima dignitate, &c.*] Ergo clarissimi ab illustribus distinguuntur, vt per Caluin. *in suo Lexic. iuridic. verbo clarissimos tamen.*

5 *Omnem enim huiusmodi honorem reatus excludit, &c.*] Notatur ad hoc quòd propter delictum amit-
6 titur priuilegium, quia crimen adimit omnem honorem, vt per Decian. *resp.118. n.17. vol.3.*

7 In gloss. *Deprehensus.* ibi, *secus si conuictus, sed non deprehensus, &c.* Notatur ad hoc quòd inuentus non dicitur, nisi qui est inuentus, & captus, *l. si Barsatorem, de fideiuss. & mand. l. Hispan. 7. tit.6. lib.6. nouæ Recop.* ibi, *tomado con ellas,* Palat. *in repet. rubr. cap. per vestras, de donat. inter. §.21. num.12.* Couar. *pract. cap.33. num.21. vers. vtcunque tamen sis,* Viui. *opin. 763. num.8.* Brunor. à Sole *in suis quæst. legalib. q.35. num.8. & 9.* Anton. Gom. *l.45 Tauri num.48.* Clar. *in pract. §. fin. quæst.82 statuto 6. num.25.* Guttier. *practic. lib.1. quæst. 12. num.5.* Bobadil. *in sua politica lib.1. cap.13. num.108.* Farin. *in praxi crimin. tom.3. q.108. num.136. & seq.*

SVMMARIVM.

1 *Senatores in ciuilibus causis conueniuntur vbi habent domicilium, vel maiorem partem bonorum, & num.2.*
3 *Suburbana quæ, remissiuè.*
4 *Maritus censetur habere domicilium ea in domo, in qua vxor & familia ipsius habitant.*
5 *Domicilium dicitur contractum in loco, eo quòd quis transfert illum in locum maiorem partem bonorum suorum.*
6 *Possessio maioris partis bonorum non sufficit, nisi concurrat assidua conuersatio; & contra non sufficit assidua conuersatio, seu habitatio, nisi etiam concurrat possessio maioris partis bonorum in contrarium, num.7.*

L. Senatores. II.

Imppp. VALENS. GRAT. & VALENT. AAA. *ad Senatum.*

SEnatores in ciuilibus causis conueniuntur vbi 1
habent domicilium, vel maiorem bonorum partem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. suprà hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
mit Guid. Pancirol. *in thesauro, var. lect. lib.2. cap.8. vers. Itaque Constantinopoli, aut Romæ forum semper habebant.*

Siue in suburbanis, &c.] Quæ dicantur vide Card. 3
Cæsar. Baron. *tom.3. annal. Eccles. anno Christi 325. pag. mihi 236.* Caluin. *in suo Lexic. iuridic. verbo suburbana.*

Vbi larem fouent.] Notatur ad hoc quòd mari- 4
tus censetur habere domicilium ea in domo, in qua vxor & familia ipsius habitant, vt per Tiraq. *de retract. lign. §.9. gloss.1. n.7.*

Aut vbi maiorem partem bonorum possident.] No- 5
tatur ad hoc quòd domicilium dicitur contractum in loco, ex eo quòd quis transfert in illum locum maiorem partem suorum Bonorum, vt per Paris. *cons.12 num.16. lib.3.* Menoch. *de arbitr. lib.2. casu 86. num.28. cum seqq.* Mascard. *de probat. concl.534. num.11.* Card. Tusch. *pract. concl. lit. D, concl.596. num.7. & 11.* Farinac. *fragment. crimin. part.1. verbo domicilium, numer.108.*

Et assiduè versatur.] Ergo non sufficit possessio 6
maioris partis bonorum, nisi etiam concurrat assidua conuersatio, & è contra nec etiam sufficit assidua conuersatio, seu habitatio, nisi etiam concurrat possessio maioris partis bonorum, vt per Marian. Socin. *in fin. num.26. de foro compet.* Auiles *ad cap.1. prætor. verbo tales, num 5.* Menoch. *de arbit. lib.2. casu 86. à num.19.* Contrariam tamen opinionem, imò 7
mò quem conueniri non posse in loco assiduæ conuersationis, aliàs nisi in eo domicilium habeat, tenent Anton. de Matthæ. *de prorogat. iurisdict. num.18.* Fario. *d. verbo domicilium, num.210.* latè D Barbos. *in l. hæres absens, §. fin. à num.112. ff. de iudic.* vbi *num.116.* ait litteram huius text. dupliciter haberi, quosdam enim subdit libros habere alternatiuam *aut vbi maiorem partem bonorum possidet, aut vbi assiduè conuersatur,* quam litteram tanquam in se veram admittit Bart. *in præsenti,* & eam in antiquissimo libro reperiri asserit Menoch. *d. casu 86. n.12. & 19.* & secundùm hanc litteram videtur probare suam opinionem. Sed omnes alios libros non habere alternatiuam, sed copulatiuam, asserit idem D. Barbos. *citato loco n.118.* in hunc modum, *Aut vbi maiorem bonorum partem possidet, & assiduè conuersatur.* & iuxta hanc literam tenet non sufficere quem dici conuersari in loco vt conueniri possit, nisi in eo quoq; habeat maiorẽ partem bonorum, & *n.123.* collibit text. probare iuxta dicta

quòd

quòd in prouincia Senator conueniti potest io loco,in quo larem constituit,quia tunc constat ibi domicilium habere; vel si de boc non constet,vbi habet maiorem partem bonotum, & assiduè conuersatur, quia præsumitur domicilium tunc ibi constituisse, qoantumcunque in alio diuerso loco habeat habitationem.

SVMMARIVM.

1 *Viri habentes dignitatem illustrem ex administratione in causis criminalibus, coram Principe, vel eiusdem mandatario conueniri possunt.*
2 *Accusationes contra illustres, non obstantibus fatalibus, celerrimè audienda.*
3 *Illustres accusati in iudicio sedendi locum habeant.*
4 *Cognoscens ex mandato Principis super delato illustri, Principe inscio condemnandi potestatem minimè habet.*
5 *per Calumniam illustrem accusans pœnam non euadit.*
6 *in Pœna calumnia & talionis non attenditur priuilegium accusati, nisi reus & accusator sint in aquali dignitate constituti.*
7 *Illustres in vrbe Constantinopolitana accusandi coram Prafectis vrbis, & Magistris officiorum; sed si administratione carent delati; dum accusantur, sedendi in iudicio locum amittentes stando respondent.*
8 *Prafecti pratorio, & Magistri officiorum super criminibus illustrium sine relatione ad Principem pracedente, & absque insecuto Principis speciali mandato iudicare non possunt, nec debent.*
9 *Illustribus accusatis sedendi ius non adimendum, nec dicendum antequam ad Prafectorum relationem Princeps, aut Imperator respondit, & sessionis ius adimi, pœnámque hisce irrogari iussit.*
10 *Thesaurarius Principis, remissiuè.*
11 *Illustres non debent condemnari aliqua pana, nisi consulto Principe. non seruatur in Gallia, num.12.*
13 *Illustris si committere delictum contra alium pariter illustrem, tunc condemnaretur à iudice ordinario.*
14 *Nobiles Roma nunquam condemnantur, prasertim in pœnam corperalem, nisi consulto Principe.*
15 *Illustris licèt non possit condemnari inconsulto Principe, potest tamen absolui.*
16 *Apices sacri, id est, littera.*
17 *Solemnia, id est, acta iudiciorum.*
18 *Secretarium, pro tribunali Prasidis, seu causarum auditoris.*
19 *Nobiles quando eorum causa agitantur, sedere debent cum ipso iudice, etiam in causa criminali, num.20.*

L. Quoties. III. & vlt.

Imp. ZENO. A. *Arcadio P. P.*

1 VIri habentes dignitatem Illustrem ex administratione in causis criminalibus solùm eoram
Principe,vel eiusdem mandatario conueniri possunt,
2 *in princip.* Accusationes contra illustres non obstantibus fatalibus,celerrimè audiendæ.*in vers.ita tamen.*
3 Illustres aeeusati in iudicio sedendi locum habenr,*in*
4 *vers.Sedendi.* Cognoscens ex mandato Principis super delato illustri, Principe inscio condemnaodi po-
5 restatem minimè habet,*in vers. Adeò*,per calumniam

illustrem accusans pœnam non euadir.Item in pœoa 6
calumniæ & talionis non attenditur priuilegium accusati,nisi reus,& accusator sint in æquali dignitate
constituti, *in vers. Vltionis autem.* Illustres in vrbe 7
Constantinopolitana accusandi coram Præfectis vrbis, & Magistris officiorum, sed si administratiooe
carent delati,dum accusantur,sedendi in iudicio locū amittentes stando respondenr,*in vers. Viros autem*
Præfecti prętorio & Magistri officiorum super cri- 8
minibus illustrium sine relationē ad Principem precedeore,& absque insecuto Principis speciali mādato iudicare non possunt, oec debeot, *in vers. Sciant*
autem. Illustribus accusatis sedendi ius non adimen- 9
dum,nec dicendum antequam ad Prefectorum relationem Princeps,aut Impetator respondit,& sessionis ius adimi,pœnámq; hisce irrogari iussir, *in vers. Quoties.* Colligunt ex Ordin. Doctores eitati *ad l.1. num.1. suprà hoc tit.*

Vel vrbicaria.] Vide Cardin.Cæs.Baron.*annalium Eccles tom.3.anno Christi 325.pag.mihi 236.*

Cuive sacros nostri numinis thesauros,&c.] De The- 10
saurario Principis Cassan. *in catalogo gloria mundi p.6.consid.18.*

Nisi nostra pietatis, &c.] Notatur ad hoc quòd il- 11
lustres personæ non debent condemnari aliqua pœna,nisi consulto Principe, vt per Tiraquel. *de pœnis*
temper. causa 31. num 40. vbi dicit in Gallia hoc 12
non seruati, Anton. Gomez *variar. tom. 3. cap.3.*
num.2. ad med. vers.adde tamen, vbi addit, præter- 13
quam si illustris committeret delictum cōtra alium, pariter illustrem,quia tunc potest condemnari à iudice ordinario, Farin. *in praxi crimin.q.98. num.109.*
vbi attestatur Romę Nobiles nunquam condemna- 14
ri, præsertim in pœnam corporalem, nisi Principe consulro, Frec. *de subfeudis tit.quis dicatur Marchio, num.9.* vbi testatur ita seruati in M.C.V. Bobadil. *in sua politica lib.3. cap.16. num.226.* vbi ex aliis *in*
gloss.lit.G,quòd licèt illustris noo possit condemnari 15
inconsulto Principe, potest tamen absolui. Surd de Neapolit *illust.cap.23. num.3. & 25.*Garc.Mastrill.*de magistrat.lib.4.cap.13.à num.51.*

Sacris apicibus mittendis,&c.] Id est,litteris,vt per 16
Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib.1. cap.77. lit.C,*

Solemnia.] Id est, acta iudiciorum, vt per Guid. 17
Pancirol. *eod.lib 1. cap.77.*

In aliqua secretary parte.] Id est, Præsidis tri- 18
bunali, seu causarum Auditori, vt per Cassiodor. *variar. lib.6. form.*8. Guid. Pancirol. *dict. lib.7. cap.77.*

Sedendi quoque, &c.] Notarur ad hoc quòd nobi- 19
les quando eorum causæ agitantur, sedere debent cum iudice ipso,vt per Anton.Gom.*var.tom.3.cap.2. num 2. in fine*, Tiraq. *de nobilit. cap.20.n.51.* Azeued. *ad Curiam Pisanam lib.2. cap.1. num.8.* Marc. An-
ton. Surg. *illustr. cap.23. num.21.* vbi id extendit in 20
causa criminali, Garc. Mastrill. *de magistrat. lib.4. cap.18. num.134.*

In quibus causis militantes fori prascriptione vti non possunt.

TIT. XXV.

MILITIA alia est armata,inermis alia: huiúsque species sunt,militia togata, vt Aduocatorum: & religiosi, quam Doctores

 cœle

cœlestem vocant,vt sacerdotum:& palatina,eorum qui aulæ & palatio inseruiunt, *in l.vnic.hoc tit.* Hîc autem agitur de militia togata.

Vide Cuiac.Pac. & VVesemb.item Gail. *lib.2.obstra.118.n.6.* Alber. Leonin. *de compend. sabstit.q.13.* Cacheran. *decis.100.num.46.*

SVMMARIVM.

1 *Militantes in Curiis pablicis ob publicas functiones conaenti fori præscriptionem noa habent, nec eâ gaudent.*

2 *Milites negotiatores vt tales conaenti fori priuilegio se noa muniunt nisi prætextu commeatus.*

L. Omnes. Vnic.

Impp. THEOD. & VALENT. AA. *Florentio P.P.*

1 Militantes in Cutiis publicis ob publicas functiones conuenti fori præscriptiooem non habent, nec ea gaudent.Item milites negotiatores
2 tales conueoti fori priuilegio se non muniunt nisi ptætextu commeatus. Colligunt ex Ordinar. Cyn. Bart.Salicet. Bald.Castr.Fulgos.Angel. Sichard. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximeo. *in concord.*

Vbi causæ fiscales,vel diuinæ domus, hominúmque eius agantur.

TIT. XXVI.

ISCVS est patrimonium publicum Principis,vel potius Imperij.Ad diuinam domũ pertinent ea, quæ sunt in proprio patrimonio Principis,éstque hic vltimus titulus de foro cõpeteoti.

Vide Cuiac. Pac. & VVesemb. *l.Hisp.4.tit.2.p.3.* Petegr. *de iure fisci lib.7. tit.1.* Farin. *fragm. crim.p.1. lit.F,n.180.cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Fiscus ad bona caduca ob necem interempti per hæredem non vlctam antequam reus conuictus sit, noa agit.*

2 *Fiscus siue conueniatur,siue agat, non potest conueniri,nec agere,nisi coram suo iudice.*

3 *Hæres qui defuncti necem non vindicauit, tunc hæreditatem amittit, quando occisor ab alio accusatus, de crimine fuit conuictus, & condemnatus. Delictum autem constare debet, defunctique corpus,num.4.& quomodo delictum est commissum ab vno principaliter, & pœna bonorum peruenit ad aliam,in consequentiam, sententia & condemnatio principalis nocet alteri, qui tenetur ia consequentia,num. 5.*

6 *Sententia lata contra occisores alicuius defuncti nocet & præiudicat hæredibus, qui mortem noa vindicarunt.*

L. Non defensæ. I.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS AA. *Dioscoro.*

Fiscus ad bona caduca ob necem interempti per hæredem non vlctam antequam reus conuictus sit,non agit. Colligunt ex Ordio. Cyn. Bart. Salic. Bald. Castr. Fulgos. Alber. Sicard. Sebastian. Næui. remissiuè Casal. *in annotat.* & Ximen. *in concordant.* 1

Allegari solet hic text. & titulus ad hoc quòd fiscus siue cooueniatur, siue etiam agat, non potest conueniri,nec agere, nisi coram suo iudice, vt per Bossi.*in tit. de fisco & eius priuileg.num.43.*Franc. Lucao. de Parma *in tractat. de fisco, & eius priuileg. part.1. num.86.* Farinac. *fragm. crimin. part.1. lit.F. num.180.* 2

Priusquam si de crimine constiterit, &c.] Notatur ad boc quòd tunc hæres, qui necem defuncti non vendicauit, hæreditatem amittit, quando ab alio occisor accusatus, fuit de crimine conuictus,& condemnatus, vt per Cald. Peteira *post. quæst. forens. consil.35. num.3.* vbi ex verbis huius text. significari ait tunc demum priuari hætedem hæreditatis commodo, quando interficiens fuerit de homicidio talitet conuictus, quòd illi pœna irrogari possit. 3

Notatur etiam ad hoc quòd delictum constare debet,defunctique corpus ante omnem personæ inquisitionem, vt per multos quos plenâ manu refert Brunot. à Sole *in locis communib. verbo delictum 5.* Hippol.*in l.1.a.5.cum seqq.ff. de quæst.* 4

Notatur etiam ad hoc quòd quando delictum est commissum ab vno principaliter,& pœna bonorum peruenit ad alium, in consequentiam, sententia & condemnatio principalis nocet alteri,qui tenetur in consequentia, vt per Anton. Gom. *variarum tom.3. cap.1.num.90.in princ.*hinc inferentem quod sententia lata contta occisores alicuius defuncti nocet & præiudicat hæredibus, qui mortem non vindicauerunt. 5 6

SVMMARIVM.

1 *Causæ cognitio ad Procuratorem Cæsaris pertinens non est tractanda coram iudice incompetenti.*

2 *de Bonis fisco vendicandis vbi est quæstio propter illatam sibi mortem Procurator Cæsaris, & sic fiscales iudices sunt adeundi. idem est de illo, qui laqueo se suspendit, & desperata vita abiit, num.3.*

L. Non aduertimus. II.

Iidem AA. Aristæ.

Causæ cognitio ad Procuratorem Cæsaris pertinens coram incompetenti iudice non est tractanda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1.suprà hoc tit.* 1

Probat hic text.quòd quando non de crimine quæritur,sed de bonis fisco vendicandis propter illatam sibi mortem Procurator Cęsaris,& sic fiscales iodices sunt adeundi, vt per Pereg *de iure fisci lib.4. tit.4.num.12.*Ioan.Garc.*de nobilit. gloss.3. in princ.n.4.* vbi ait hunc text. esse elegantissimum & memoriæ tenendum ad casum quotidianum de illo,qui laqueo se 2 3

se suspendit,& despetata vita obiit,agenti fiscali Aduocato de bonis, dubitari solet an quæstio hæc criminalis sit, au ciuilis;an pertineat ad rerum capitalium iudices, vulgo *à los Alcades del crimen*,an verò ad Senatores Regios?

SVMMARIVM.

1 *Executio cui denegatur, eidem & pronuntiatio prohibita censetur.*

2 *Executori non licet super validitate sententia, cuius executioni additus est, pronuntiare. limita vt num.3.*

L. Procuratores. III.

Imp. ANTONINVS A. *Heliodoro.*

1 EXecutio cui denegatur, eidem & pronontiatio prohibita censetur.Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1.supra hoc tit.*

2 Executori non licet super validitate sententiæ, cuius executioni additus est, pronuntiate,de quo vide Cou.*pract.cap.16. num.5.* Menoch. *de arbitr.l b.1. quæst.*38. Sutd. *cons.405. num.15.*& alios, quos refero *in praxi exigendi pensiones quæst.8.num.29.* D.Barbos. *in l. ad peremptorium 68. num.46. ff. de indic.* vbi dicit quòd si executor credat sentẽtiam re vera esse nullam, vel dubitet, nihil debet prononriare super nullitate, sed tantùm supersedere in executione, & exceptionem remittere ad iudicem, qui tulit sententiam, vt ille super nullitate diffinitiuè
3 pronuntiet;sed *num* 47.limitat nisi nollitas euidens sit ex ipso tenore senrentiæ, nam cùm tunc ipsa senrentia videatur se infringere, poterit supet ea pronunriare.

SVMMARIVM

1 *Officium illud, quo quis compellitur pro alio soluere, potest is, qui soluit, implorare.*

2 *Procurator nomine domini emens tenetur ad pretium.*

3 *Mandatarius priuati, qui emit rem à fisco, & soluit fisco pretium, potest agere contra mandantem ad pretium coram Procuratore Cæsaris.*

4 *Fideiussor soluens fisco creditori pro suo debitore, consequitur priuilegium fisci vt possit pro sua releuatione conueniri coram iudice fiscali.*

5 *Dominium non transfertur in emptorem nisi integro soluto pretio.*

L. Cùm vendente. IV.

Imp. ALEXANDER A. *Maximæ.*

1 OFficium illod,quo quis compellitur pro alio soluere,potest is, qui soluit, implorare.Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. suprà hoc tit.*

2 *Pretium eorum necessariò soluere debes,* &c.] Notatur ad hoc quòd Procurator nomine domini emens tenetur ad pretium, vt pet Boër. *decis.273. num.5. vers.quinimo etiam*, vbi subdit hoc non esse speciale in fisco,sed habere etiam locum quando cum priuato Procurator contrahit, D.Barbos. *in l. maritum, num.86.ff. soluto matrim.*

3 *Procurator meus, si eius audientiam elegeris,* &c.] Notatur ad hoc quòd mandatarius priuati,qui emit rem à fisco, & soluit fisco pretium, potest agere contra mandantem ad pretium coram procuratore Cæsaris, vt pet Franc. de Pal. *in tractat. de priuileg. fisci, priuileg.24.* Capyc. *decis.197. num.2.* vbi reddit rationem, quia licet Procurator Cæsaris non sit competens iudex inter duos priuatos, *l.1. de iurisd. omn.iudic.*tamen hîc cognoscit ipse Procurarot Cæsaris de causa in consequentiam, & accessoriè ad causam fiscalem, Roder. Xuar. *in declarat.l.2. for. lib.2. tit. de los emplaz amientos*, id est de comperendinationibus,*§.5.num.23.* Petegrin. *de iure fisci lib.7. tit.1. num.4.7.&* 8.Fatinac. *fragment.crimin.pot. lit. F, num.186.* vbi pet hunc text. tenet quòd fideiussor 4
soluens fisco creditori pro suo debitore, consequitur priuilegium fisci, vt possit pro sua releuatione cotam iudice fiscali conueniri. optimè D.Barbos. *in l.venditor 49.à num 184.ff. de iudic.* vbi *num.185.*reddit rationem, quia hæ causæ sunt connexæ,& inuicem dependentes, & iudex, qui fuit competens ad cognoscendum de causa principali, efficitur etiam competens ad cognoscendum de connexis, & dependentibus à causa ptincipali, & *num.186.* cauendum ait ab Imol.*cons.140.ad fin.*dum intellexit hunc text. ea ratione procedere, quia partes ptorogatunt iurisdictionem Procuratoris fisci, & dum dicit hanc leg. specialiter procedere in fisco, cùm totum contrarium sit in iure verius.

In gloss.*Debes.*ibi,*nec potest fides haberi de pretio vt* 5
transeat dominium. Notatur ad hoc quòd dominium non transfertur in emptorem nisi integro pretio soluto,vt per Fabian.de Monte *de empt. & vendit. q.3. princ. num.32.* Petegr. *de iure fisci lib.6. tit.4 num.9.* Bertazol. *de clausul.instrum. claus.38. gloss.1. num.16.* Cardin. Mantic.*de contract.lib.4.tit.21.n.7.&* 8.

SVMMARIVM.

1 *Fiscum inter, & priuatum cognoscit Procurator Cæsaris,& num.2.*

3 *Causa fiscales sunt cùm de crimine non quaritur, sed de bonis fisco applicandis ex causa criminis commissi, vel aliter.*

4 *Rationalis, id est, Procurator Cæsaris.*

5 *Iudices fiscales non recipiunt sportulas pro cognitione & expeditione causarum, ex quo sunt salariati de publico.*

L. Ad fiscum. V.

Imp. CONSTANTINVS A. *ad Vrsum.*

INter fiscum, & priuatum Procurator Cæsaris 1
cognoscit. Colligunt ex Ordin. Doctotes citati *ad l.1.num.1.suprà hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt Padil. *in l.præses,num.5.de transact.* Ceual *commun.contra commun.tom.4.q.897.num.629.* Ioan.Garc. *de nobilit.gloss.3. in princip.n.3.* vbi quòd Procurator Cæsaris decidebat vniuersas causas ad patrimonium & fiscum Cæsaris pertinentes, Petegr. *de iure fisci lib.7.tit.1.num.2.*vbi quòd causæ fiscales sunt cùm de 3
crimine non quætitur, sed de bonis fisco applicandis ex causa criminis commissi, vel aliter.

Rationalis) Id est,Procurator Cæsaris,ita dictus, 4
quia rationes rerum principalium inibat,& vniuersi patrimonij curam,& solicitudinem gerebat, vt per Ioan. Garc.*d.gloss.3.in princ. num. 2.*

In gloss.*Conenssionibus* ibi, *quia non debet exigere à* 5

partibus, &c. Notatur ad hoc quòd fiscales iudices non recipiunt sportulas pro cognitione & expeditione causarum, ex quo sunt salariati de publico, vt per Peregrin.*d.lib.7.tit.1.n.14.*

S V M M A R I V M.

1 *Procurator Cæsaris cognoscit inter duos priuatos quando ambo, vel alter ipsorum sunt conductores bonorum Cæsaris.*
2 *Procurator Cæsaris,& Procurator fisci in quo differunt, remissiuè.*
3 *Aduocatus fisci in quo differat à Procuratore Cæsaris.*
4 *Conductores fiscales vtuntur priuilegiis fisci.*

L. Si quis aduersùs VI.

Idem A. ad Italicum.

1 CÆsaris Procurator cognoscit inter duos priuatos quando ambo, vel alter ipsorum sunt conductores bonorum Cæsaris. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.suprà hoc tit.*
2 Procurator Cæsaris, & Procurator fisci in quo differant, vide Peregr.*de iure fisci lib.1.tit.1.num.7.*
3 *pag.2.* Et in quo differat Aduocatus fisci à Procuratore Cæsaris, vide Ioan.Garc.*de nobilit.gloss.3.n.7.*
4 *Conductorem nostrum*, &c.] Ergo fiscales conductores priuilegiis fisci vtuntur, de quo vide Peregr. *de iure fisci lib.7.tit.3.n.33.*

S V M M A R I V M.

1 *inter Colonos dominicos & patrimoniales cognoscit Procurator Cæsaris.*
2 *Coloni non sunt euocandi per Rectores prouinciarum, & Duces militum.*

L. Dominicis. VII.

Idem A. ad Bulephor. rationalem summæ rei.

1 INter dominicos & patrimoniales colonos co-
2 gnoscit Procurator Cæsaris. Item coloni per prouinciarum Rectores & duces militum euocandi non sunt. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1. num.1.sup.hoc tit.*

S V M M A R I V M.

1 *Colonus Principis in causa criminali coram Præside conuenitur, præsente Procuratore Cæsaris.*
2 *Procurator Cæsaris nec de crimine, nec etiam de furto commisso contra Principem cognoscebat.*
3 *Rector prouinciæ quando possit cognoscere: quando Præpositus sacri cubiculi, & Comes domorum, n.4.*

L. Cùm aliquid VIII.

Imp. CONSTANTIN. A. *ad Taurum P.P.*

1 COlonus Principis in causa criminali coram Præside conuenitur præsente Cæsaris Procuratore. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. suprà hoc tit.*
2 Notatur ad hoc quòd Procurator Cæsaris, nec de crimine, nec etiam de furto commisso contra Principem cognoscebat, vt per Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.3.in princ.n.3.vers.nec de crimine.*

Ad iudicium Rectoris Prouinciæ, &c.] Aduertit 3
Menoch. *de præsumpt. lib.2. præsumpt.18. n.28. vers. quarto*, in hac l. ideo cognoscere Rectorem prouinciæ, quia erat contentio inter colonum Cæsaris ac
Cæsarem ipsum: at verò *in l.vlt.infr.hoc eod.tit.* co- 4
gnoscere Præpositum sacri Cubiculi, & Comitem domorum, & nullum alium, quia contentio erat inter colonum Cæsaris, & priuatum.

S V M M A R I V M.

1 *Familiares Principum iniuriam subditis, ac prouincialibus non inferent.*
2 *Procurator fisci indebitas concussiones exercens, ignis, vel incendij pœnam metuat.*
3 *Procurator Cæsaris si delinquebat in officio suo, tunc ad Præsidem prouinciæ pertinebat coertio.*
4 *Ministri iustitiæ, malè in administratione suorum officiorum versantes, quàm grauiter olim puniebantur, remissiuè.*

L. Vniuersi. IX.

Impp. VALENT. & VALENS AA. *ad Philippum V.C.*

FAmiliares Principum iniuriam subditis, ac pro- 1
uincialibus non inferent. Item Procurator fisci 2
indebitas concussiones exercens ignis, vel incendij pœnam metuat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1.suprà hoc tit.*

Vel Rectoria prouinciæ, &c.] Notatur ad hoc quòd 3
si in officio suo delinquebat Procurator Cæsaris, tunc ad Præsidem prouinciæ pertinebat coertio, vt per Ioan.Garc. *de nobilit.gloss.3.in princ.n.3. vers. quasi in officio.*

Publicè viuus concremetur.] De hac graui pœna, 4
quam olim patiebantur iustitiæ ministri, qui malè in administratione suorum officiorum versabantur, faciendo concussiones indebitas, vide Pute. *de syndicatu, verbo resistentia, cap.2. n.2. in fine, fol.280.* Simanch.*de Republ. lib.8.cap.5. n.5.* Fr. Emman. *quæst. Regul.tom.3.q.34. art.8. lit.S*, Bobadil. *in sua polit. lib.1.cap.13.num 46.* Bernard. Græuæ.*ad pract.Cameræ Imper.lib.1.concl.90.consid.1.*

L. Nullum ex officio. X.

Imppp. GRAT. THEOD & VALENT. AAA. *ad Polemium P.P.*

OFficiales Procuratoris Cæsaris in causa ciuili 1
debent conueniri coram ipso Procuratore, secus in causa criminali, tunc enim coram Præside accusatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1. suprà hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 1
mit Ioan Garc. *de nobilit.gloss.3.in princ.n.3.*

S V M M A R I V M.

1 *Colonus, vel inquilinus rerum Principis in causa ciuili, vel criminali, conuenitur coram Procuratore Cæsaris.*

2 *Iurisdi*

2 *Iurisdictio vbi taxatiuè vni magistratui est concessa circa aliquod genus causarum, tunc priuatiuè collata præsumitur.*
3 *Seruus Principis agit super re domini, aut sua personæ.*
4 *Cognitio cur hîc Præposito sacri Cubiculi, & Comiti domorum, ac nulli alteri concessa, Rectori verò prouinciæ in l. cùm aliquid, hoc tit.*

L. Hac lege. XI. & vlt.

Impp. THEOD. & VALENT. AA. *Artaxi Præposito sacri cubiculi.*

1 Colonus, vel inquilinus rerum Principis in causa ciuili, vel criminali conuenitur coram Procuratore Cæsaris. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Soler allegari hic text. ad hoc quòd quando taxatiuè vni magistratui concessa est iurisdictio circa aliquod genus causarum, tunc priuatiuè collata præsumitur, vt per Ioan. Gatc. *de nobilit. gloss. 1. n. 5. vers. pro qua*, Brunor. à Sole *in locis comm. verbo iurisdictio* 3. Pacian. *de probat. lib. 1. cap. 31. à num. 56.* D. Barbos. *in l. 1. art. 4. ex num. 99.* Menoch. *de præsumpt. lib. 1. præs. 18. num. 13.*

3 *Aut seruus*, &c.] Ergo Principis seruus agit super re domini, aut suæ personæ, vt per *l. Hispan. 9. in fine, tit. 2. part. 3. vbi gloss. fin. & l. 5. in fine, tit. 5. part. 3. vbi gloss. fin.*

4 *Non alterius quàm tui culminis*, &c.] Aduertit Menoch. *de præsumpt. lib. 2. præs. 18. num. 28. vers. quartò considerarur*, ideo in hoc text. cognitionem tribui Præposito sacri Cubiculi, & Comiti domorum, ac nulli alteri, quia controuersia erat inter colonum Cæsaris, & priuatum, necnon emanarat decisio huius text. fauore ipsorum colonorum, & inquilinorum Imperialium; at verò *l. cùm aliquid, sup. hoc tit.* cognoscere Rectorem prouinciæ, quia controuersia erat inter colonum Cæsaris, & Cæsarem ipsum.

Quando liceat vnicuique sine iudice se vendicare, vel publicam deuotionem.

TIT. XXVII.

VINDICAT, qui à latrone, aut alio aggressore petitus est. Vendicat publicam deuotionem, qui latronem, aut militiæ desertorem perit.

Vide Cuiac. Pac. & VVesembec. item Farin. *in praxi crimin. titul. de homicidio, quæst. 125. num. 168. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Populatores, nocturnos aggressores, & mortem minantes, si aliter se defendere nequit, quilibet impunè occidit, & num. 2. distingue vt num. 3.*
4 *Miles, & priuati vt diuersi, & separati ponuntur.*
5 *Hominibus improbi in tempore, occurrere cautius, quàm post exitum vindicare.*

L. Liberam. I.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. *ad Prouinciales.*

Populatores, nocturnos aggressores, & mortem minantes quilibet, si aliter defendere se non potest, impunè occidit. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Bald. Castr. Angel. Fulgos. Sebast. Næui. remissiuè, Casal. *in annot.* & Ximèn. *in concord.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 3. tit. 8. part. 3.* vbi statutum est non teneri accidentem publicam latronem, seu prædonem, necnon suarum domorum, prædiorum, messium, vel arborum combustorem nocturnum in ipso actu, seu diurnum defendendo res suas, quas ei auferebat violenter raptor, & *ibi* Gregor. Lop. *gloss. 9.* colligit differentiam inter nocturnum depopulatorem agrorum, & furem nocturnum, nam fur nocturnus ita demum potest occidi si armis se defendat vt non possit comprehendi; nocturnus verò depopulator agrorum indistinctè potest occidi, quamuis comprehendi possit sine occisione. Anton. Gom. *l. 76. Tauri n. 15.* vbi ex hoc text. colligit de iure communi ex iusta causa & ratione bene posse legem humanam positiuam permittere vt quis possit liberè alium occidere, Tiraq. *de pœnis temper. causa 49. n. 32.* vbi quòd propter grauitatem sceleris licet alterum propria auctoritate impunè interimere, Cardos. *in praxi iudicum, verbo furtum, num. 26.* vbi quòd fur publicus stratarum, aut nocturnus depopulator agrorum potest quocunque impunè interfici, Rip. *in tract. de nocturno tempore, cap. 24. tit. de furt. à n. 5. & cap. 31. tit. de homicidio ex num. 1.* latè Farin. *in praxi crimin. tit. de homicidio q. 125. à num. 199.* vbi *num. 104.* resoluit impunè posse occidi agrorum nocturnum depopulatorem, & stratarum latrones. 2 3

Quicunque militum, vel priuatorum, &c.] Ergo miles & priuati vt diuersi & separati ponuntur, de quo Tiraq. *de nobilit. cap. 8 num. 3.* 4

Melius est enim occurrere in tempore, &c.] Notatur ad hoc quòd hominibus improbis cautius est in tempore occurrere, quàm post exitum vindicare, vt per Oldrad. *cons. 161. Orta materia, num. 1.* Brunor à Sole *in locis commumb. verbo homo 4.* Vnde vulgate axioma, *Melius est occurrere in tempore, quàm post illatum vulnus remedium quærere*, vt per Bellet. *disquisit. clerical. p. 1. tit. de discipl. cleric. §. 5. n. 105.* Card. Tusch. *practic. conclus. tom. 6. lit. P. concl. 648.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuention. lib. 21. tit. 8. n. 30. in fine*, quos refero *de Axiom. iuris vsufr. axiom. 146. num. 1.* 5

SVMMARIVM.

1 *Milites desertores vt latrones publici pro publica quiete tuenda per quoscunque opprimi, ac deleri possunt, & num. 2.*
3 *Statuum de bannitis impunè offendendis censetur fauorabile, & extendendum.*

L. Opprimendorum. II. & vlt.

Imppp. ARCAD. HONOR. & THEOD. AAA. *Hadriano P. P.*

Milites desertores vt latrones publici pro publica quiete tuenda per quoscunque opprimi

ac deleri possunt. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1.num.1.sup.hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan.3. tit.7. part.7.* vbi statutum est quòd non tenetur qui militem ab acie fugientem domino derelicto, cùm non potuit capere, occidat, & *ibi* Greg Lop. *gloss.7. & .11.* & alia *l. Hisp.2. vers. la segunda es, tit.29.part.7.* vbi quòd sine iudicis mandato potest quis capere militiæ desertorem.

3 *Pro quiete commum*, &c.] Notatur ad hoc quòd statutum de bannitis impunè offendendus censetur fauorabile, & extendendum, quia inductum pro communi quiete, & ad publicam vtilitatem, vt per Viui. *commun. opin. lib. 1. opin.* 290. Brunor. à Sole *in locis communib. verbo statutum de bannitis fol.185. verso.*

De inofficioso testamento.

Tit. XXVIII.

Actenvs generalia, & iudiciis omnibus communia. Sequitur nunc iudiciorum diuisio in realia, personalia, & mixta, ac primùm dicendum de realibus, quorum nonnulla vocantur vniuersalia; quia sunt de aliqua vniuersitate, vt petitio hæreditatis; alia specialia, qua sunt de re speciali, vt rei vindicatio. Testamentum autem inofficiosum est, quod contra officium pietatis factum est eâ personâ, cui legitima quædam portio ex bonis testatoris debetur, indignè exhæredata, vel ita prætetita, vt pro exhæredata habeatur.

Vide *l. Hispan.1. cum seqq tit.8. part.6.* Cuiac. Pac. & VVesembec. item Villalob. Suar. Bellacom. & alios *tom.1. commun. opin. lib.3. tit.16.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.29.cap.3. per tot.* Franc. de Barty *de successionib. testati ac intestati, lib.10. tit.8. & 9.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.44. cap.4.* Cald. Pereira *post quæst. forens. ad Instit. hoc tit.* Arimin. Tepat. *var. sentent. tom.1. tit.608.* Giphan. *super Cod. tom.2. ad hanc rubr. pag.158.* Ferdinan. Vasq. Menchac. *de success. resolut. lib.3. ad rubr. huius tit.*

SVMMARIVM.

1 *Querela inofficiosi primò, & subsequenter petitio hæreditatis contra fideiussorem instituitur, & num.5.*
2 *Intellectus l.1. de inoffic. test.*
3 *contra Particularem, vt legatarium, non datur iudicium vniuersale.*
4 *contra Fideicommissarium datur querela inofficiosi.*

L. Cùm de inofficioso. I.

Impp. Severvs & Antoninvs AA. *Victorino.*

1 Querela inofficiosi primò, & subsequenter petitio hæreditatis potest contra fideicommissarium institui. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Castr Aretin. Petr. de Bellapert. Ias. Angel. Sichard. Sebastian Næui. Petr. Gilchen. *tom.1. fol.673.* Menchac. *de success. resolut. lib 3. in princ. pag.165.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 De intellectu huius text. eleganter tractat noster Lusitanus Antonios Goueanus *lectionum iuris var. lib.1. cap.5. por tot.* vbi latè facti speciem narrat, & veram ac genuinam restituit litteram.

Hanc eandem text. conclusionem ex eo desumunt Donell. *commentar. iuris ciuilis lib.19. cap.8. col.1.* vbi Osvvald. *lit. E,* intelligit textum loqui de fideicommissario vniuersali, & subdit contra parti- 3
cularem, vt legatarium, non dari hoc iudicium vniuersale Anton. Gom. *var. tom.1. cap.11. num.15.* quem refert de Barry *de successionib. testati ac intestati, lib.10. tit.8 n.23.* ad hoc quòd aduersùs fideicommis- 4
sarium datur querela inofficiosi; & hoc intelligit etiam hodie extante auth. *ex causa, de liber. prater.* idque vt quartam detrahat ex fideicommisso. Spin. *in speculo testam. gloss.20. princip. num.91.* vbi ait iuxta 5
hanc l. in eodem iudicio peti & proponi posse querelam & petitionem hæreditatis, cùm hîc filius egerit querela & petitione hæreditatis simul; additque quod licèt Accursij sententiam tenuerit Gouean *citato cap.5.* dum noluit quòd in præsenti filius exhæredatus solùm proposuit petitionem hæreditatis, & non querelam, nihilominus tamen contrarium existimat, cùm petitio hæreditatis ex causa querelæ non possit intentari sine querela, quæ est causa petitionis hæreditatis: de quo etiam Petr. Greg. *syntag. iuris lib.44. cap 4. num.2.* vbi dicit quòd licet inofficiosi querela remedium sit extraordinarium, quod non datur si ordinarium aliud sit vel alia actio, tamen huic actioni adiungi solet, veluti ad effectum eius, petitio hæreditatis, vt quis rescisso testamento petat se hæredem declarari, sibique adiudicari hæreditatem.

SVMMARIVM.

1 *Bonorum possessio causa litis agnoscendæ non tribuit ius, & huius virtute scriptis hæredibus non potest auferri possessio.*
2 *Filio emancipato, si sit exhæredatus modo cum causa, modò sine causa, de iure antiquo competebat bonorum possessio gratia litis agnoscendæ.*

L. Quamuis. II.

Iidem AA. *Lucretio.*

Bonorum possessio causa litis agnoscendæ non 1
tribuit ius, & huius virtute scriptis hæredibus auferri non potest possessio. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1. num.1. supra hoc tit.* & post omnes Petr. Gilchen. *tom.1. fol.676.* Menchac. *de success. resolut. lib.3. pag.167.* vbi particulariter de hoc text.

Vide Anton Gom *var. tom.1. cap.11. num.34* vbi 2
hunc text. dicit valde notabilem & expressum ad probandum quòd si filio emancipato, si sit exhæredatus modò cùm causa, modò sine causa, de iure antiquo competebat bonorum possessio gratia litis agnoscendæ, per quam præparabatur sibi querela, & efficiebatur habilis ad querelam intentandam, sicut si esset in potestate, Menchac. *illustr. controuers. part.1. cap.106. num.12.* vbi fabulari sibi videri asserit gloss. & Doctores *in præsenti*, dum aiunt quòd emancipatus exhæredatus non aliter querelam institueret, postquam si quodpiam signum à Prætore, annulum fortè, vel quidpiam simile acceperit gratia litis agnoscendæ. Conan. *comment. lib.9. cap.8. num.6.*

SVM

SVMMARIVM.

1 *Posthumus præteritus à matre, quæ mutandi testamenti non habebat facultatem, præsertim si mater in puerperio decessit, videtur cum aliis viriliter institutus.*

2 *Filio posthumo vti instituto virilis portio debetur.*

3 *Extraneis scriptis heredibus posthumus querelam inofficiosi testamenti habet, & num. 4.*

5 *Dispositio legis, vel principis, aut cuiuslibet personæ priuata collata in vno casu expresso, & determinato, habet etiam locum in alio omisso, quando verisimiliter idem disposuisset si de illo cogitaret, & esset interrogatus.*

L. Si mater. III.

Iidem AA. *Ianuario.*

1 POsthumus præteritus à matre, quæ mutandi te-
stamenti non habebat facultatem, præsertim si
mater io puerperio decessit, videtur cum aliis virili-
2 ter institutus. Filio posthumo vti instituto virilis
3 portio debetur. Scriptis hęredibus extraneis posthu-
mus querelam inofficiosi testamenti habet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.* post omnes Menchac. *de success. resolut. lib. 3. pag.* 170 vbi hanc legem singularem esse, & nullam aliam habere sociam in iure, dicit Petr. Gilchen *tom. 1. fol.* 678.

4 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 44. cap. 4. num. 21. in fine*, Anton. Gom. *variar. tom. 1. cap. 5. num. 24. in princip.* vbi dicit textum io suo casu singularem & vnicum, & extendit etiamsi toto tempore quo esset prægnans, habuit tempus mutandi testamentum, quia non nocet cùm nesciret an deberet mori in puerperio, vel non, & quo paritura esset, vel masculum, vel fœminam, & deinde declarat quòd si tempore, quo fecit testamentum, sciebat se prægnantem, non procedet hic text. sed testamentum esset nullum ratione prætetitionis: pòst intelligit vt talis posthumus censeatur vtiliter institutus secundùm numerum aliorum filiorum, modò alij filij sint æqualiter instituti, modò non, & vtroque casu posthumus habebit suam partem viriilem, alij verò filij diuident alias partes inter se proportionibus sibi relictis; & tandem declarat vt hic text. solùm locum habeat & procedat in casu speciali, quo loquitur, vnde secus esset in parte, qui fecit testamentum antequam posthumus esset conceptos, & postea nascatur, & mortuus sit incontinenti antequam pater posset mutare testamentum. Sarmient. *lib. 4. select. ad l. commodissimè, ff. de liber. & posthum. num. 2. vers. item oppono, fol. mihi 35. verso*, Emman. Acosta *in repet. §. posthumus, paulo post princ. Instit. de legat. & in l. Gallus, §. & quid si tantum, p. 1. num. 23. ff. de liberis, & posthum.* Conan. *comment. iuris ciuilis lib. 9. cap. 9. num. 1.* Cardin. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib. 4. tit. 2. num. 5.* Gam. *Lusit. decis. 173. num. 5.* Menoch. *cons. 40. num. 22.* vbi aduertit quòd licèt post Ias. *hic num. 6. vers. ista lex*, dicat Alba *cons. 85. num. 9.* dispositionem huius l. non procedere in patre, attamen si rectè Iasonis verba considerentur, non ait ille hanc leg. non procedere in patre cùm ignorantet id facit, sed cùm scientet, idem Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præs. 26. num. 20.* vbi dicit ita Imperatores in præsenti coostituisse, propterea quòd fuit quidem in animo testatticis illi testamento ad dere filij, deinde nati institutionem expressam, quod cùm morte præuenta, facere non potuetit, satis voluisse dicitur eam scriptam institutionem, & hunc filium continere, Ioan. Marc. Aquilin. *in l. Gallus, §. & quid si tantum, in verbo sed ex sententia, num. 63.* Cald. Pereira *de potest. eligendi, cap. 13. sub num. 27.* Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat. verbo testamentum, num 61.* Castill. *quotid. lib. 4. cap. 15. n. 80.*

Sed cùm eam, &c.] Examinat Tiraq. *in l. si vnquam, verbo susceperis liberos, num. 22.* ad illam quæst. an confirmeotur legata si testatot cùm posset non mutauerit testamentum.

Notatur ad hoc quòd dispositio legis, vel Prin- 5
cipis, aut cuiuslibet personæ priuatæ collata in vno casu expresso, & determinato, habet etiam locum in alio omisso, quando verisimiliter eidem disposuisset si de illo cogitaret, & esset interrogatus, vt per Anton. Gom. *l. 40. Tauri num. 64. in fine, vers. & hoc tali fundamento*, vbi dicit hunc text. esse vnicum in suo casu.

SVMMARIVM.

1 *Testamento rescisso ob causam, non corruunt libertates.*

2 *Libertas relicta per fideicommissum, & semel data, non rescinditur per inofficiosi querelam.*

L. Cùm ex causa. IV.

Iidem AA. *Soterico & aliis.*

REscisso testameoto ob causam, non corruunt 1
libertates. Siue, Libertas relicta per fideicom- 2
missum, & semel data non tescinditur pet inofficiosi quetelam. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* & post omnes Petr. Gilchen *tom. 1. fol. 679.* Menchac. *super hanc l. tom. 2. pag. 175.* vbi latè quomodo intelligitur libertatem oon reuocari testamento rescisso.

SVMMARIVM.

1 *Querela inofficiosi testamenti cœpta & interposita ad haredes transmittitur.*

2 *Querela non præparata non transmittitur nisi ad liberos agentes contra testamentum parentum, præparata contra.*

L. Si pater tuus. V.

Imp. ANTONINVS A. *Helio.*

QVerela inofficiosi testamenti cœpta & inter- 1
posita ad hæredes transmittitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* & post omnes Petr. Gilchen *tom. 1. fol. 680.* Menchac. *tom. 2. super hanc l. pag. 176.*

Vide Petr. Gregor. *syntag. iuris q. 3.| lib. 44. cap. 4.* 2
num. 20. vers. in aliis, vbi ait quòd in aliis personis quàm liberorum agentium contra testamentum parentum, querela non præparata non transmittitur, præparata conttà, vt si agatur de testamento frattis per querelam impugoando. Roder. Xuar. *in l. quoniam in prioribus, ampl. 16. num. 8.* Menchac. *de success. tom. 1. lib. 1. §. 10. n. 587.* vbi subdit quòd licèt ad liberos transmittatur hodie querela non præparata, tamen procedit quando is, qui ad querelam inuita-
batur

batur, erat de libetis eius, cuius de successione agitur & etiam agebatur, vt ad liberos suos transmitteret aliàs secus. Duen. *reg.346. limit.4.* Anton. Gom. *var. tom.1. cap.11. num.17.* Anton. Padil. *in l. cum mota, de transact.* Bernard. Diaz *reg.635. per tot.* vbi firmat regulam quòd querela etiam non præparata transmittitur ad liberos, & limitat multis modis, & præcipuè in ascendentibus exhæredatis, qui non transmittunt querelam non præparatam. Donat. à Fina *tom.1. commun. opin. lib.3. tit.16. num.85.* vbi quòd querela etiam non præparata transmititur ad liberos.

SVMMARIVM.

1 *Filius cui est relicta legitima, quæ erat olim quarta, non habet querelam inofficiosi, & num.2.*

3 *Pars quarta bonorum dicitur quæ à testatore relinquenda est.*

4 *Legitima quanta esse debeat, tempus mortis inspicitur, nec curatur an aliis temporibus parens habuerit facultates ampliores.*

5 *Hæreditas defuncti si aucta post mortem, an censeatur aucta legitima.*

6 *Fructus legitimæ debentur etiam à tempore mortis patris, etiamsi nulla interuenerit interpellatio.*

7 *Legitima filiis debetur post mortem patris, non autem eo viuente. filiæ debetur in vita patris quando nubit in vita sua, specialiter in regno, in quo dos filiæ succedit loco legitimæ, num.8.*

9 *Fructus veniunt cum legitima à dicto die mortis testatoris, & num.11.*

10 *Pater, si velit, potest assignare filio etiam inuito legitimam in vita.*

12 *Ius rumpendi testamentum regulatur à iure succedendi ab intestato.*

L. Cùm quæritur. I.

Idem A. Ingenuo.

1 Filius cui est relicta legitima, quæ erat olim quarta, non habet querelam inofficiosi testamenti. Colligunt ex Ordin. Doctores citari *ad l.1. num.1. sup. hoc tit.* & ex modernis Petr. Gilchen. *tom.1. fol. 681.* Menchac. *tom.2. super hanc leg. pag.179.*

2 Vide Anton. Gom. *l.9. Tauri num.11.* vbi allegato hoc textu dicit quòd regula vera est quòd in casibus in quibus filio debetur aliqua legitima, vel portio ab intestato, si in testamento sub illa non relinquatur, potest rumpere testamentum, & remedio competenti contra eum agere, Spin. *in speculo testam. gloss.20. princip. num.83.* vbi quòd filius habens quartam portionis partem abintestato, excluditur è querela inofficiosi testamenti, Duaren. *in tract. huius tit. cap.17. ad fin. vers.6.* Valdes *ad Xuar. ad l. quoniam in prioribus in emdemial. lit. F, pag.371.*

3 *Si quartam bonorum partem.*] Et dicitur quarta bonorum pars, quæ à testatore relinquenda est, vt per Petr. Gregor. *syntagm. iuris ciuilis lib.44. cap.4. num.8.*

4 *Mortis tempore*, &c. Notatur ad hoc quòd legitima quanta esse debeat inspicitur tempus mortis patris, nec curatur an aliis temporibus parens habuerit ampliores facultates, vt per Cassan. *in consuet. Burgand. rubr.7. §.2. verbo du trespasse, num.1. cum*
5 *seqq.* Boër. *decis.62. num.2. cum seqq.* vbi quærit quid si sit aucta hæreditas defuncti post mortem, & legitima aucta censeatur, Bernard. *reg.421.* Roder. Xuar. *in l. quoniam in prioribus, super decl. leg. Regni, limit.4. num.3.* Gregor. Lop. *l.17. tit.1. part.6. gloss. pen. prope fin.* Marant. *disp.10. num.22.* Anton. Gom. *l.23. Tauri num.1. & l.29. num.35. in princip.* Brunor. à Sole *in locis communib. verbo legitima 9.* Cald. Pereira *de empt. cap.10. num.6. & post. quæst. forens. ad §. sed hæc, Instit. hoc tit. num.14.* vbi rationem reddit, quia illo tempore legitima portio debetur, non antea. Cancer. *var. lib.1. tit.3. de legitima num.23.* Cou. *in cap. Raynutius, §.1. num.7. de testam.* vbi extendit, etiamsi legitima esset filio in vita patris assignata, quia etiam tunc tempus mortis inspicitur, ita quòd si facultates patris excreuerint, poterit & illud augmentum peti, Matienz. *l.3. gloss.4. n.1. & l.7. gloss.42. num.6. tit.6. lib.5. noua Recop.* Menchac. *de successionum creat. §.20. num.7. & §.10. num.407. lib.1. tom.1.* Ioan. Garcian. *reg.452.* Brunor. à Sole *in locis communib. verbo legitima 9.* Gam. *Lusit. decis.103. num.1.* latè Merlin *de legitima lib.5. titul.3. q.7.* Rota *apud eund. decis.90.* Valasc. *de partit. cap.10. num.6. & cap.21. num.21. & cons.189. num.2.*

Vnde fructus legitimæ debentur etiam à tempo- 6
re mortis patris, etsi nulla interpellatio interuenerit, vt per Ranchin. *part 3. decis.209.* Charond. *resp. lib.4. cap.91.* Pereg. *de fideicom. art.36. num.69.* Barry *de success. testati, & intestati, lib.16. tit.12.*

Notatur etiam ad hoc quòd legitima post mor- 7
tem patris filij debetur, non autem eo viuente, vt per Segur. *in repet. l.3. 9. fin. ff. de liber. & posthum.* Duen. *reg.356. num.2.* Cott. *in memorab. verbo legitima.* Ascan. Clement. *de patria potest. effectu 16. n.56.* Franc. Bec. *cons.23.* Petr. Bening. *Bonon. decis.89.* Octau. Cacheran. *Pedem. decis 172. num.15.* Tell. Fernandez *l.23. Tauri num.11.* Pinel. *in l.1. de bonis mater. p.3. num.75.* Morcheq. *de diuisione bonorum, liber.3. cap.3. num.4.* Caualcan. *decis.172. num.15.* Ioseph. Ludou. *Perus. decis.11. num.24.* Vincent. de Franchis *decis.133. num.1.* Angul. *de meliorat. l.1. gloss.2. num.7. tit.6. lib.5. nouo Recop.* Menoch. *cons.77. num.6. vol.1.* Paschal. *de viribus patriæ pot. part.2. cap.4. num.20.* Morl. *in emporio iuris ciuilis p.1. tit.3. q. 5. num.10. vers. ex eadem.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo legitima, num.6.* latè, Merlin. *de legitima lib.5. tit.3. q.1.* Camill. Borrel. *in sum. decis. lib.3. tit.16. de legitima, num 52.* vbi *num.53.* quòd statim debetur
subsequuta patris morte absque aliqua mora, & 8
n.54. quòd filiæ debetur in vita patris quando nubit
in vita sua, specialiter in Regno, in quo dos filiæ suc- 9
cedit loco legitimæ, & *num. 55.* quòd fructus veniunt cum legitima à dicto die mortis testatoris, & 10
num.56. tenet quòd potest pater, si velit, assignare in vita filio etiam inuito legitimam, quia in fauorem patris introductum est vt legitima seruetur in vita penes patrem. Castill. *controuers. lib.1. de vsufructu cap.64. num.11.* plures quos retuli *in votis decisiuis Canon. voto 6. à num.32.* Et cui debetur legitima, de-
bentur & fructus legitimæ à die mortis patris, & si- 11
militer cui debetur legitimæ supplementum, debentur & fructus à die etiam mortis patris, Cancer. *d. lib.1. tit.3. de legitima num.53.*

Reliquit.] Qualitercunque scilicet, vt per Emman. à Costa *in cap. si pater, de testament. lib.6. part.1. verbo instituit, num.21.*

Notatur etiam ad hoc quòd ius rumpendi testa- 12
mentum regulatur à iure succedendi ab intestato, vt per Anton. Gom. *l.22. Tauri num.9. vers. vnde meritò,* Menoch. *cons 8 num.3.*

SVM

SVMMARIVM.

1 *Legitima liberorum quatuor & pauciorum numero est tertia pars, si plures quatuor dimidia pars assis, & num. 2. sub hac dispositione non comprehendi filios naturales, adhuc minus spurios, num. 5. an in hoc filiorum numero computentur exhaeredatus, deportatus, exclusus per statutum, renuntians haereditati, & frater Ordinis Minorum, remissiuè num. 6. in Regnis Castellae legitima filiorum sunt omnia patris bona, excepto quinto, de quo pater disponit ad libitum, & excepto tertio bonorum, in quo pater potest meliorare vnum ex filiis, num. 2. in Regno Lusitaniae duae partes bonorum sunt legitima filiorum, siue sit vnus tantùm, siue plures, & solùm patri permittitur liberè disponere de tertia bonorum, num. 4.*

7 *Legitima sicuti in liberorum persona est aucta hoc iure nouissimo, an ita etiam legitima parentibus à liberis debita intelligitur aucta.*

8 *Ligitima non est commensuranda secundùm determinationem huius textus, quando à fisco persoluitur, sed seruari debet modus traditus in l. quando, de bonis damnat.*

9 *Legitima quae filio debetur arrogato, non est aucta per hunc text.*

10 *Legitima fratrum est aucta per hanc Auth.*

11 *Fructus legitimae debentur filiis à tempore mortis patris, aut matris, & non solùm fructus legitimae ab eo tempore debentur, sed etiam fructus supplementi eiusdem legitimae.*

12 *in Detractione legitimae attendi debet quantum valuerint facultates tempore mortis eius, de cuius bonis venit detrahenda, licèt alio tempore postea plus, vel minus valuerint.*

13 *Legitima filiorum honorabili institutionis titulo relinqui debet. amplia in legitimato, & in ficto filio, prout est monasterium, num. 14. etiamsi per statutum aucta sit, num. 15. sufficit tamen vt videatur relinqui titulo institutionis, si pater relinquat filio decem pro sua legitima, nec adiecit quòd in illis decem eum haeredem instituebat, num. 16. nec est necesse vt tota legitima relinquatur liberis titulo institutionis, sed sufficit quod aliqua res, etiam minima, institutionis titulo relinquatur, num. 17.*

18 *Legitima ascendentiam titulo institutionis relinqui debet.*

19 *Fructus legitimae augent legitimam, & debentur à tempore mortis patris, etsi nulla interpellatio interuenerit, num. 20.*

21 *in Usufructu legitimae filius grauari non potest.*

22 *in Testamento inter liberos hodie est necesse relinqui legitimam titulo institutionis, non secus quam in reliquis testamentis.*

23 *Portio in qua ex testamento ascendentes erant necessariò instituendi, quae.*

24 *Portio legitima fratribus debita, turpi persona instituta, non est aucta. Contrà, auctam esse, vt si sint quatuor fratres si treins, sin quinque, semis, num. 25.*

AVTH. Nouissima.

1 Legitima liberorum quatuor & pauciorum numero est tertia pars, si plures quatuor liberi extent, dimidia pars assis est. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati. *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.* & post omnes Aloys. Leo *fol.* 60. Petr. Gilchen. *tom. 1. fol.* 683. & inter repetentes Fabian. de Biochis.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 17. tit. 1. part. 6.* ibi, *E la legitima parte que deuen auer los fiios es esta, que si fueren quatro, o dende ayuso, deuen auer de las tres partes la vna de todos los bienes de aquel a quien heredan. E si fueren cinco o mas, deuen auer la maytad*, Gregor. Lop. *l. 12. gloss. 10. verbo la tercera parte, tit. 5. part. 6. & l. 4. gloss. 9. verbo quarta parte, col. in medio tit. 13. part. 6.* Conan. *commentar. iuris ciuilis lib. 9. cap. 10. num. 2.* Menoch. *de success. creat. tom. 1. lib. 1. § 1. num. 283. cum seqq.* Rojas *in epitome success. cap. 12. num. 6.* Emman. à Costa. *in cap. si pater, verbo instituit, à num. 5.* Valdes. *ad Xuar. ad l. quoniam in prioribus, in princ. vers. tertio casu, pag. 363. & in declar. leg. Reg. in praelud. pag. 477. in nouiss. impress.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 158. num. 6.* Camill. Borrel. *in sum. decis. tom. 3. tit. 16. de legitima, num. 1.* Merlin. *de legitima lib. 1. tit. 3. q. 1. num. 2.* Rota apud eundem *decis. 97. num. 1.* Rot. *decis. 424. num. 1. p. 4. diuers.* aliàs *in nouiss. Farin.* Aluar. Valasc. *de partition. cap. 17. ex num. 1.* Harprecht. *in addit. ad Clar. verbo testament. q. 38. n. 13.*

3 In Regnis Castellae legitima filiorum sunt omnia patris bona, excepto quinto, de quo potest pater disponere ad libitum, & excepto tertio bonorum, in quo pater potest meliorare vnum ex filiis, *l. 9. tit. 5. lib. 3. fori, l. 7. & 13. tit. 6. lib. 5. noua Recop.* Gregor. Lop. *gloss. 10. l. 17. tit. 1. part. 6.* Valdes. *ad Xuar. dict. vers. tertio casu*, Aluar. Valasc. *d. cap. 17. num. 2.* Sanchez *in praecepta Decalogi tom. 2. lib. 7. cap. 9. num. 27. & 32.* Molin. *d. disp. 158. num. 8. & 9.* vbi magistraliter docet parentes inter solos descendentes posse ad libitum disponere de quinto, illúdque nepotibus, aut pronepotibus relinquere, esto superstites sint parentes, aut aui talium nepotum, aut pronepotum filij testatoris. Itaque si bona vtriusque parentis (deducto aere alieno) diuidantur in quindecim partes, solae octo, quae remanent, detracto tertio & quinto, sunt portio legitima necessariò diuidenda aequaliter inter filios, si superstites sint. Etenim tres partes sunt quinta pars omnium quindecim, quae ante tertium est detrahenda iuxta *l. 114. styli.* quintum namque omnium vniuersum bonorum est de quo omnino liberè potest disponere, vel in opera pia, ac in subsidium animae suae, vel in quodcunque aliud voluerit: deinde verò de quatuor partibus aliis, quae sunt tertium duodecim remanentium, disponere potest ad libitum, sed solùm inter descendentes; quo fit vt solùm remaneant octo partes ex omnibus quindecim, quae sint legitima portio necessariò diuidenda aequaliter inter filios, si superstites sint. Possunt verò parentes disponere inter descendentes de tertio & quinto suorum bonorum, vel per vltimam voluntatem, vel contractu, aut donatione inter viuos; sed tertium, & quintum computanda sunt habita quantitate bonorum, quae habuerint tempore mortis, non verò alio tempore, in quo de illis disponant. Possunt etiam eligere, ac deputare partem suorum bonorum, quam maluerint in tertium & quintum, dummodo valorem tertij & quinti non excedat, eámque is, aut ij obtinebunt, quos in eis meliorauerint.

4 Apud nos in regno Lusitaniae duae partes bonorum sunt legitima filiorum, siue sit vnus tantùm, siue plures, & solùm patri permittitur liberè disponere de tertia bonorum, vt statutum est in Ordin. Regia *lib. 4. tit. 82.* Molin. *d. disp. 158. num. 7.* Aluar. Valasc. *d. cap. 17. num. 2. prope fin.* vbi aduertit quòd in hoc nostro Regno parentes sunt in maiori summa filiis obnoxij, quàm in aliqua parte orbis Christiani,

stiani, vt meritò dictum sit ab antiquis quòd Hispani, præsertim Lusitani, sunt serui filiorum suorum, quia ferè omnem substătiam filiis parant, & acquirunt, & de modico tantùm possunt disponere.

5 *Vt si quatuor sint filij*, &c.] Sub hac dispositione
non comprehendi filios naturales, nec minus spurios, resoluit Merlin: de legitima lib. 1. tit. 3. quæst. 2.
6 num. 1. & ibi limitat in legitimatis. An in hoc filiorum numero computentur exhæredatus, deportatus, exclusus per statutum, renuncians hæreditati, & frater Ordinis Minorum? vide Boër. decis. 104. per totum, vbi de renunciante, Tiraq. de retractu lig. §. 1. gloss. 8. num. 15. vbi de excluso, & exhæredato, Surd. de aliment. tit. 3. q. 1. num. 44. Cancer. lib. 1. tit. 3. de legit. num. 50. Bernard. Græuæ. ad pract. Cameræ Imper. lib. 2. concl. 122. consid. 2. Merlin. d. lib. 1. tit. 4. q. 3.
7 Vtrùm etiam sicuti legitima in liberorum persona
est aucta, hoc nouissimo iure, de quo in hoc text. ita & legitima parentibus à liberis debita aucta intelligatur? Affirmatiuam tenent sententiam Crauet. cons. 110. num. 3. Menchac. de success. creat. lib. 2. §. 20. num. 182. Petr. Anton. de Petra de fideicom. cap. 15. num. 75. Matheae. in tract. de legat. & fideicom. lib. 4. cap. 8. num. 9. Crass. d. §. legitima, q. 9. Hænon. disp. 9. controu. 15. Camill. Borrel. d. tit. 16. de legitima, n. 27.
8 Roder. Xuar. in repet. l. quoniam in prioribus, ampl. 16.
num. 7. in fine. Surd. cons. 404. num. 1. Et quòd legitima non sit commensuranda secundùm determinationem huius text. quando à fisco persoluitur, sed seruari debere modum traditum in l. quando, de bonis damnat. resoluit Merlin. de legitima lib. 3. titul. 1. q. 29. per tot.
9 Legitima, quæ filio arrogato debetur, secundùm
text. in l. arrogator, ff. de adopt. non est aucta per hunc text. vt in d. l. arrogator, tenet Ias. num. 53. & resoluit Ceuall. commun. contra commun. quæst. 24.
10 vbi in fine, subdit etiam quòd legitima fratrum sit
aucta per hanc Auth.
11 Notatur ad hoc quòd fructus legitimæ debentur
filiis à tempore mortis patris, aut matris, & non solùm fructus legitimæ ab eo tempore debentur, sed etiam fructus supplementi eiusdem legitimæ, vt per Vezin. tom. 1. commun. opin. lib. 3. titul. 16. num. 93. pag. 414.
12 *Ex substantia deficientis triens*, &c.] Notatur ad
hoc quòd in detractione legitimæ attendi debent quantum valuerint facultates tempore mortis eius, de cuius bonis venit detrahenda, licèt alio tempore postea, plus, vel minus valuerint, vt per Brunor. à Sole in locis communib. verbo legitima 9.
13 *Quoquo relicti titulo*, &c.] Ergo legitima filiorum
honorabili institutionis titulo relinqui debet, de quo vide Clar. §. testamentum, q. 38. num. 1. Duaren. ad ff. hoc tit. cap. 17. circa fin. Valdes. ad Xuar. in l. quoniam in euidential. lit. F. pag. 371. vbi quòd verbum, relicti, referendum est ad vltimam voluntatem, Cou. in cap. Raynutius, §. 4. num. 1. de testament. Emman. Costa in cap. si pater, de testam. lib. 6. p. 1. verbo instituit, à num. 12. Menoch. de arbitr. casu 149. num. 29. Fachinæ. controu. lib. 4. cap. 24. & 30. Anton. Gom. l. 17. Tauri num. 5. Surd. de alimentis tit. 9. quæst. 21. à num. 2. Villalob. tom. 1. commun. opin. lib. 3. titul. 16.
14 num. 71. vbi ampliat in legitimato, & in ficto filio,
prout est monasterium, Valasc. cons. 61. num. 3. Roland. Passag. in tract. de testament. & vltim. volunt. rub. 27. n. 22. Roias in epit. success. c. 8. à n. 2. & cap. 31. n. 8. Crass. §. legitima, q. 32. & §. testamentum, q. 35. à n. 3. Pereg. de fideicom. art. 36. num. 55. Thaddæ. Pis. lib. 2. var. resolut. cap. 8. num. 1. Merlin. de legitima, lib. 5. tit. 2. q. 1. cum seqq. Cardin. Tusch. pract. conclus. tom. 5. lit. L. concl. 198. Matth. Berlich. conclus. 15
practicabil. part. 3. conclus. 15. num. 8. Etiamsi per statutum aucta sit, quia adhuc titulo institutionis relinquenda est, Menchac. dict. lib. 2. §. 20. num. 240. Crass. d. §. testamentum, q. 35. num. 7. Surd. d. q. 21.
num. 5. cum seqq. Sufficit tamen vt videatur relinqui 16
titulo institutionis, si pater relinquat filio decem pro sua legitima, nec adiecit quòd in illis decem eum hæredem instituebat, vt tenent Cardin. Mantic. de coniect. vltim. volunt. lib. 4. tit. 3. num. 22. Menchac. de success. creat. lib. 2. §. 20. num. 254. Crass. d. §. testamentum, q. 35. à num. 14. Piso d. lib. 3. cap. 8. num. 11.
quicquid teneat Fachinæ. d. lib. 4. cap. 25. Nec est ne- 17
cesse vt tota legitima relinquatur liberis titulo institutionis, sed sufficit quòd aliqua res, etiam minima, institutionis titulo relinquatur; tunc enim poterit filius agere ad supplementum, vt scilicet ex bonis patris sibi integra legitima suppleatur, non autem poterit dicere testamentum nullum, neque querela inofficiosi agere, Crass. d. §. legitima, q. 32. num. 3. & d. §. testamentum, q. 36. n. 20. Thaddæ. Piso d. lib. 3. cap. 8. num. 5. & 6. Merlin. d. lib. 5. tit. 2. q. 21.

Quòd etiam legitima ascendentium titulo insti- 18
tutionis relinqui debeat, tenent Vigl. num. 3. & Mynsing. num. 5. ad §. vlt. Instit. hoc tit. Roland. Passager. d. tract. de testament. rubr. 17. num. 22. & rubr. 28. num. 5. Fachinæ. d. lib. 4. cap. 50. Thaddæ. Piso d. lib. 3. cap. 8. num. 4. Berlich. d. p. 3. concl. 15. num. 67. Aluar. Valasc. de partit. cap. 17. num. 32. Barry de success. testat. & intestati, lib. 16. tit. 2. num. 3.

Nec vsufructu defraudari, &c.] Notatur ad hoc 19
quòd fructus legitimæ augent legitimam, vt per Tiraq. in l. si vnquam, verbo suscepenit liberos, num. 116. de reuoc. donat. Camill. Borrel. in summ. decis. lib. 3. tit. 16. de legitima, num. 55. & debentur à tempore 20
mortis patris, etsi nulla interpellatio interuenerit, Barry de successionibus testati ac intestati, lib. 16. tit. 2. à num. 1.

Notatur etiam ad hoc quòd in vsufructu legitimæ 21
filius grauari non potest, vt per Roder. Xuar. in repet. l. quoniam in prioribus, ampl. 3. in princip.

In gloss. *Titulo*. ibi, *puta inter liberos*. Notatur 22
ad hoc quòd in testamento inter liberos hodie est necesse legitimam relinqui titulo institutionis, non secus quàm in reliquis testamentis, vt per Guilielm. in cap. Raynutius, verbo in eodem testamento relinquo, num. 132. Anton. Gom. l. 3. Tauri num. 57. Menchac. d. lib. 2. §. 20. num. 228. Fachin. controu. lib. 4. cap. 14. Cou. in cap. Raynutius §. 1. num. 2. de testam. Surd. de alimentis tit. 9. q. 21. num. 4. Molin. de Iustit. tract. 2. disput. 175. num. 13. vers. vtrùm idem etiam, Berlich. d. concl. 15. num. 20. Quicquid teneant in contrarium Boër. decis. 267. num. 1. & seq. Marhesil. sing. 140. n. 1. Ioan. Papon. in tract. de arest. lib. 20. tit. de testament. sent. 7. Bertrand. cons. 187. num. 1. & seq. vol. 4. Aluar. Valasc. cons. 23. num. 2. Villalob. d. lib. 3. tit. 16. n. 71. vers. fallit.

In ead. gloss. ibi, *Idem intelligo etiam in ascenden-* 23
tibus. &c. Aduerte quòd portio in qua ex testamento ascendentes erant necessariò instituendi, quondam solùm erat quarta pars bonorum testatoris, postea verò fuit aucta vt esset tertia pars, quod augmentum fuit factum in legitima, in qua descendentes succedere debebant ascendentibus, ita factum censetur in legitima, in qua è contrario ascendentes debent succedere descendentibus. Ita citati supra in vers. Virum autem sicut, quibus addo Aluar. Valasc. de partit. cap. 17. num. 33. vbi num. 34. subdit quòd regulariter istæ successiones descendentium, & ascendentium æquiparantur. Merlin. de legitima lib. 1. tit. 2.

tit. 2. quest. 12. num. 7. Molin. *de Iustit. tract. 2 disp. 159. num. 3.* vbi *num. 4.* subdit quòd de iute Lusitano, & Castellæ portio debita ex testamento ascendentibus sunt duæ partes bonorũ testatoris, & solùm de tertia reliqua disponete potest testatot ad libitũ suum.

24 In eadem gloss. ibi, *aly tamen dicunt in fratribus augeri*, &c. Notatur ad hoc quòd legitima portio
fratribus debita, turpi persona instituta, non est au-
cta, vt per Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus, in
euidentialib. num. 12. in fine, pag.* 367. Berlich. *d. concl.*
25 15. *num.* 70. Contrà, auctam esse, vt si sint quatuor
fratres sit, triens, sin quinque, semis, renent Mench. *d. §. 10. num.* 268. Fachin. *controuers. lib. 4. cap.* 28. Matheac. *de legat. & fideicom. lib. 4. cap. 8. num.* 13. quos refert & sequitur Barry *de success. testati & intestati lib. 17. tit. 2. num. 4.*

SVMMARIVM.

1 *Donatio inofficiosa facta vni ex liberis reuocatur per alios liberos in legitima læsos vsque ad legitimæ quantitatem debitam.*

2 *Filius donatarius licèt velit abstinere ab hæreditate, & retinere donationem, non propterea euadit quominus fratribus suis teneatur supplere legitimam, si eam integram non habent, inspecta quantitate bonorum, quæ erat ante donationem.*

3 *propter Donationem sororum aly filij non debent carere legitima.*

4 *Donatio inofficiosa, quæ scil. excederet legitimam ipsius recipientis, & tertium, & quintum bonorum patris, vel matris, secundùm leges Hispaniæ, venit conferenda, resolue vt num. 5. & 6.*

7 *ex Donationibus à patre factis inter viuos, detrahitur legitima, etiamsi donatio sit facta vni ex filiis, vel aliis descendentibus.*

8 *Naturales plebleiorum vt aduocant (iuxta Ord. reg. Lusitan.) portionem legitimam ex hæreditate patris, prout alij filij legitimi post patris obitum, an sic quoque reuocare possint per querelam inofficiosæ donationis donata à patre in vita sua in fraudem suarum legitimarum.*

9 *Donatio, seu dos data vt inofficiosa dicatur, tempus quo fuit facta, inspicitur, & secundùm illud regulari debet idem in dote promissa, mortuo patre ante solutionem totius dotis, vel partis, n.* 10.

11 *Filius impunè abstinet, vel repudiat hæreditatem paternam, & manet cum bonis à parentibus donatis, vel dotatis in vita, dummodo non excedant legitimam, quòd si in aliquo excesserint, illud reliquum tenebuntur aliis filiis hæredibus restituere.*

12 *Repudians debitoris hæreditatem, non tenetur ad onera hæreditaria, nec propter id tenetur cedere his, quæ ex bonis testatoris alio titulo percepit.*

13 *Donatio remuneratoria patris in filiumfam. ad diminuendas aliorum filiorum legitimas, inualida est.*

14 *quæcunque Seruitia, obsequia, curationes in infirmitatibus, totum id quicquidve maius excogitari queat, parentibus debetur.*

15 *Donati facta inter patrem & filium ob benemerita, valet.*

AVTH. Vnde & si parens.

1 Donatio inofficioso facta vni ex liberis reuo-
catur per alios liberos in legitima læsos vsque
2 ad legitimæ quantitatem debitam. Et filius donata-
rius licèt velit abstinere ab hæreditate, & retinere donationem, non propterea euadit quominus fratribus suis teneatur supplere legitimam, si eam integram non habent, inspecta quantitate bonorum, quæ etat ante donationem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* post omnes Menchac. *tom. 2. pag.* 180.

Vide Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter* 3
virum, notab. 3. §. 22. n. 10. pag. mihi 388. ad hoc quòd
propter donatioñe sororum alij filij non debent ca-
rere legitima, Duen. *reg. 349. limit.* 2. bene Ant. Gom.
l. 29. Tauri n. 33. vbi quòd inofficiosa donatio, quæ 4
scilicet excederet legitimã ipsius recipientis, & ter-
tium, & quintum bonorum patris, vel matris, secun-
dùm leges Hispaniæ, venit conferenda, & licèt talis
donatarius vellet abstinete, & renuntiare succes-
sioni eorum tenetur restituere illud residuum, quod
tangit legitimam aliorum filiorum, & *n. 34.* resoluit 5
quòd si pater, vel mater dedit filiæ immensam & in-
officiosam dotem, quæ excedat tertium, & quin-
tum, & legitimam ipsius filiæ dotatæ, & tangat legi-
timam aliorum filiorum, talis filia dotata tenetur
restituere illud residuum, quod tangit legitimam
aliorum filiorum, licèt vellet abstinere à successio-
ne parentum tam constante matrimonio, quàm eo
soluto. & *num. 5.* resoluit quòd si tempore factæ do- 6
nationis donatio fuit inofficiosa, & postea non cre-
scunt bona & facultates patris, vel matris, illa dona-
tio reuocabitur habito respectu ad tempus mortis,
computando bona, quæ erant tempore donationis,
vt fiat eorum vnus cumulus, & valebit donatio in
quinto bonorum si fuit facta extraneo; vel in ter-
tio & quinto, & legitima, si fuit facta filio, vel de-
scendenti, & residuum erit legitima aliorum, & sub-
dit ita probare textum formalem, & expressum in
præsenti. Gasp. Baëç. *de non meliorandis cap. 2. n.* 12.
vbi ait quòd pater donare non potest in præiudi-
cium legitimæ filiorum. Merlin. *de legitima lib. 2. tit.
1. q. 21. num. 1.* vbi dicit quòd ex donationibus à patre 7
factis inter viuos legitima detrahitur, & hoc proce-
dit etiamsi donatio sit facta vni ex filiis, vel aliis de-
scendentibus, ad not. per Hieron. Gabr. *cons. 137. n. 20.
lib. 2* Surd. *cons. 332. sub n. 13. in fine*, Rota post tract.
Merlin. *de legitima decis. 86. n. 3.*

An sicuti naturales plebleiorum filij iuxta Ordin. 8
Reg. Lusitan. aduocant portionem legitimã ex hæ-
reditate patris, prout alij filij legitimi post patris obitum, ita quoque reuocare per querelam inofficiosę donationis possint donata à patre in vita sua in fraudem & læsionem suarum legitimarũ? Affirmatiuè attenta eadem Lusitana Ordin. resoluit Valasc. *cons. 94. n. 15* subdens quòd si huiusmodi naturalibus liberis fraudatis parens aliquid relinquat, non tamen sufficiens ad legitimam inspecto tempore donationis, agere poterunt contra alios filios quibus inofficiosè donatum est ad supplementum.

Quantum poterat ante donationem deberi.] Nota- 9
tur ad hoc quòd donatio, seu dos data vt inofficiosa dicatur, tempus, quo fuit facta, inspicitur, & secundùm illud regulari debet, vt per Valasc. *consil. 189. per tot.* & præcipuè *à num. 16.* vbi ad hoc probandum dicit textum *in præsenti* expressum & apertum, & reprobat Tiraq. *in l. si vnquam, verbo omnia, vel partem, num. 25.* Anton. Gom. *d. l. 29. Tauri n. 32.* asserentes inspiciendum esse tempus mortis, vt si donatio olim facta reperiatur inofficiosa habito respectu ad bona quæ tempore mortis in hæreditate supersunt, competat querela. Attenta Ordin. Reg. Lusit. *lib. 4. tit. 97. §. 4.* ad cognoscendum vtrùm donatio ex causa dotis fuerit inofficiosa, nécne, & exce-

dat legitimam & tertiam bonorum dotantis, inspiciendum est vel tempus quo dos fuit donata, vel promissa, vel tempus mortis donantis, seu promittentis ad donatarij arbitrium; quoad alias verò donationes factas filiis præter dotem, semper debet regulari tertia secundùm bona defuncti tempore mortis, de quo vide Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis, num. 96. & de empt. & vendit. cap. 10. num. 7. cum*
10 *seqq.* Valasc. *cons. 188. ex num. 13.* vbi probat locum habere etiam in dote promissa & mortuo patre ante solutionem totius dotis, vel partis, *& de partit. c. 15. n. 83. & cap. 19. n. 5. & cap. 24. n. 20.*

11 *Licèt autem ei*, &c.] Notatur ad hoc quòd filius potest impunè abstinere, vel repudiare hæreditatem paternam & manere cum bonis à parentibus donatis, vel dotatis in vita, dummodo non excedant legitimam (& tertiam quoad Lusitanos, necnon tertiam & quintam quoad Castellanos, quòd si in aliquo excesserint, illud reliquum tenebuntur aliis filiis hæredibus restituere, ita Ordin Reg. Lusitan. *lib. 4. tit. 97. §. 3. & 5. l. Hisp. 5. tit. 8. lib. 5. noua Recop.* Aluar. Valasc. *de part. cap. 15. n. 1. cum seqq.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 238. n. 7.*

12 *Abstinere ab hæreditate*, &c.] Notatur ad hoc quòd repudians debitoris hæreditatem, non tenetur ad onera hęreditaria, nec propter id tenetur cedere his, quæ ex bonis testatoris alio titulo percepit, vt per Tiraquel. *de priuileg. pia causa, priuil. 89.* vbi in repudiante hæreditatem debitoris fisci, vel Ecclesiæ, propter onera fiscalia hęreditatis, quia nihilominus tenetur aut ea onera & tributa fiscalia soluere, aut cedere his omnibus, quæ ab ipso debitore quocunque titulo adeptus est.

13 In gloss. *Falcidiæ.* Notatur ad hoc quòd non valet donatio remuneratoria patris in filiumfamil. ad diminuendas aliorum filiorum legitimas, vt per Cott. *in memorab. verbo donatio 3.* Pinel. *in l. 1. p. 3. n. 62.*
14 *vers. infertur 11. de bonis matern.* vbi ait quæcunque seruitia, obsequia, curationes in infirmitatibus, totũ id, quicquidve maius excogitari queat, parentibus debetur, Couarr. *in cap. cum in officiis, n. 11. de testam.* Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo totam, num. 4. & verbo donatione largitus, num. 200.* Fachin. *lib. 3. controuers. cap. 47.* Menoch. *de arbitr. casu 132. num. 4.* Mart. *de success. legali tom. 1. part. 1. quæst. 25. part. 11. n. 13. & 14.* Baëc. *de non melioran. cap. 17. num. 3.* Mieres *de maior part. 1. quæstion. 22. num. 19. & num. 166. in noua edit.* Matienz. *l. 12. gloss. 2. numer 4. tit. 6. lib. 5. noua Recop.* Azeued. *ad d. l. 12. num. 5. & 20. & l. 6. num. 22. eod. tit. 6.* Perez. *l. 1. §. præterea relictum, tit. 3. lib. 5. Ordin. fol. 73.* Gutier. *de iuram. confirm. part. 1. cap. 5. num. 24. & seq. & pract. lib. 3. quæst. 43. num. 16.* Ioan. Garc. *de donat. remun. num 41* Mangil. *de imput. q 29. n. 14. & 40. & q. 45. n. 24.* Seraphin. *de priuil. iuram. priuil. 72. num. 1.*

15 Notatur etiam ad hoc quòd donatio facta inter patrem & filium ob benemerita tenet & valet, vt per Bernard. *reg. 214.* Socin. *reg. 140. vers. quiato*, Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum & vxor. §. 50. num 1.* Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo donatione largitus, numer. 20.*

L. Neptem defuncti. VII.

Idem A. *secundo.*

1 NEptis exhæredata etiam ex filio emancipato nata, querelam inofficiosi habet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* Menchac. *tom. 3. super hanc l. pag. 184.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
Aquilin. *in l. Gallus, num. 115. fol. 80. ff. de lib. & posth.* Petr Gregor. *syntagm. iuris p. 3. lib. 44 cap. 4 num. 18.* Menchac. *super hanc l. n. 4.* vbi *n. 15.* post gloss. intelligit neptem, de qua *hic*, fuisse exhæredatam.

SVMMARIVM.

1 *Pater hæreditatem inter liberos diuidere inæqualiter potest, salua tamen legitima liberis debita.*

2 *Filius agnoscens voluntatem defuncti, eandémque approbans, inofficiosi querelam amittit, & n. 3.*

4 *Legitima debita si detur filiis, vel aliis, quibus debetur, totum reliquum patrimonium est relictum liberæ testatoris dispositioni.*

5 *Pater potest, cui ex filiis velit, gratificare, dum tamen aliis relinquat legitimam.*

6 *Patris iudicium seruandum à filiis in bonis diuidendis inter eos.*

7 *pro Liberis nemo melius consilium capit, quàm pater.*

8 *Legitima non debetur ei, qui non succedit ab intestato.*

9 *Exhæredatus qualitercunque consentiat testamento, ab inofficiosi querela excluditur.*

10 *Institutus si soluat totum, vel pro portione hæreditaria, semper animo hæredis soluisse videtur, & ex hoc inducitur aditio pro hærede. limita vt n. 11. & distingue vt num. 12.*

13 *si qui Hæres necessariò instituendus erat, institutus quidem fuit, at in minori portione quàm esset legitima ei debita, testamentum poterat querela inofficiosi expugnare, attento iure antiquo. Verùm per nouum ius iam ita instituto non conceditur actio inofficiosi, sed tantùm permittitur illi actio ad supplementum vsque ad integram legitimam, num. 14.*

15 *Casus, in quibus cessat querela, & filius patrum consensum ab illa excluditur, remissiuè.*

L. Parentibus. VIII.

Imp. ALEXANDER A. *Florentinæ.*

PAter hæreditatẽ inter liberos diuidere inæqualiter potest, salua tamen legitima liberis debita. 1
Filius agnoscens voluntatem defuncti, eandémque 2
approbans, inofficiosi querelam amittit. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* Menchac. *lib. 3. super hanc. l. pag. 185.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 3
l. Hisp. 5. tit. 8. part. 6. vbi gloss. 7. Petr. Gregor. *syntag. iuris p. 3. lib. 44 cap. 4. num. 23. in fine*, vbi quòd si le- 4
gitima debita detur filiis, vel aliis, quibus debetur, totum reliquum patrimonium est relictum liberæ testatoris dispositioni, Anton. Gom. *l. 40. Tauri n. 58.* vbi quòd pater potest, cui ex filiis velit, gratificare, 5
dum tamen aliis relinquat legitimam.

Arbitrium diuidenda hæreditatis, &c.] Notatur 6
ad hoc quòd patris iudicium seruandum est à filiis in bonis diuidendis inter eos, vt per Duen. *regul. 149.* Ayora *de partit. p. 1. cap. 1. num. 9.* Aluar. Valasc. *in simili tract. cap 25. n. 25.* vbi *num. 26.* rationem præstat, quia 7
nemo melius consilium pro liberis capit, quàm pater, *l. furioso puberi, ff. de curat furios.*

Qui intestato defuncto, &c] Notatur ad hoc 8
quòd legitima non debetur ei, qui non succedit ab intestato, vt per Tiraq. *de iure primog. q. 35. n. 9.* Menoch *cons. 8. n. 3. & cons. 346. n. 1.* Surd. *de aliment. tit. 8. priuil. 33. n. 1.*

Qui

9 *Qui autem agnouit*, &c.] Vide *l. Hiſp. 6. tit. 8. part. 6.* vbi ſtatuitur quòd qualitercunque exhæredatus conſentiat teſtamento, ab inofficioſi querela excluditur, & *ibi* Greg. Lop. *gloſſ. 5. verſ. querellarſe.* aduertit quòd illud quod dicitur de agnoſcēte iudicium defuncti, quòd non præiudicet ſibi in legitima, vt habetur *in l. ſi quando, §. & generaliter, inf. hoc eod. tit.* procedit, vt *ibi* habetur, quando filius fuit in aliquo inſtitutus, tunc enim etſi recipiat, quod fuit relictum ſine aliqua proteſtatione, remanet ſibi ſaluum ius legitimæ.

10 *Debitum paternum pro hereditaria parte perſoluit*, &c.] Notatur ad hoc quòd ſi inſtitutus ſoluat totum, vel pro portione hæreditaria, ſemper animo hæredis videtur ſoluiſſe, & ex hoc inducitur aditio pro hærede, vt per Socin. *conſ. 295. num. 2. lib. 2.* Pariſ. *conſ. 16. ex num. 40. lib. 2.* Iaſ. *in l. pro herede, §. Papinianus, num. 9. ff. de acquir. hered.* Matant, *in l. is poteſt, num. 69. ff. eod. tit. de acquir. hered.* Duen. *reg. 277. ad fin.* Matheſil. *ſing. 15.* Maſcard. *de probat.*
11 *concl. 44. num. 29. cum ſeqq.* vbi *num. 38.* limitat non procedere in ſolutione alicuius modici debiti hæreditarij, præſertim quando hæreditas adeunda eſſet damnoſa, bene Menchac. *de ſucceſſion. lib. 1. §. 10.*
12 *num. 534.* vbi ad hoc propoſitum diſtinguit, aut expreſſit ſe ſoluere hæreditario nomine, & indiſtinctè ceſſat querela: aut expreſſit ſe ſoluere non vt hæres, & tunc etiam poterit mouere querelam non ſecus, quàm ſi ſolueret nihil; aut ſoluit ſimpliciter, nec appareat quòd ex alia cauſa eſſet debitor, tunc ex cauſa hæreditaria ſoluiſſe videtur, & per hoc hæreditatem adiiſſe.

13 *Si minus quàm eis debebatur*, &c.] Notatur ad hoc quòd qui hæres neceſſariò inſtituendus erat, inſtitutus quidem fuit, at in minori portione quàm eſſet legitima ei debita, teſtamentum poterat querela inofficioſi expugnare, attento iure antiquo, de quo *in præſenti*, vt per Menchac. *de ſucceſſion. tom. 1. lib. 2. §. 30. à num. 78.* Emman. à Coſta *in cap. ſi pater, de teſtam. lib. 6. verbo in re certa à num. 19.* Cou. *in cap. Raynutius §. 1. num. 7. de teſtam. in Decretal.* Valdeſ. *in addit. ad Roder. Xuar. in l. quoniam. in priorib. in euidential. num. 1.* Verùm per nouum ius, de quo *in*
14 *l. omnimodo, inf. h. t.* iam ita inſtituto non conceditur actio inofficioſi, ſed tantùm permittitur illi actio ad ſupplementum vſque ad integram legitimam portionem.

15 In gloſſ. *Legitimo.* Hîc notantur ſex caſus in quibus ceſſat querela, & filius per tacitum conſenſum ab illa excluditur, ſed viginti nouem commemorat Menchac. *d. lib. 1. §. 10. num. 535. cum multis ſeqq.*

S V M M A R I V M.

1 *Militis centurionis, vel tribuni teſtamentum iure ciuilis, & militari conditum filius vt inofficioſum impugnare nequit, & num. 2. idem de teſtamento Clerici quòd non ſubiiciatur querela, num. 3. intellige vt num. 4. 5.*

L. De inofficioſo. IX.

Idem A. Romanæ.

1 Militis centurionis, vel tribuni teſtamentum iure ciuili, & militari conditum filius vt inofficioſum impugnare nequit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſup. hoc tit.* Menchac. *lib. 3. ſuper hanc l. pag. 186.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſu- 2
munt Perez *l. 1. verſ. aliud etiam hinc reſultat, tit. 3. lib. 1. Ordin. pag. 63.* vbi extendit ad teſtamentum Clerici 3
quòd etiam non ſubiiciatur querelæ, latè Menchac. *de ſucceſſion. tom. 1. lib. 2. § 20. num. 171.* vbi intelligit 4
& cùm fit à patrefam. milite, & à milite filiofam. in- 5
telligit etiam non ſolùm cùm à militante fit, quòd is in militia deceſſit, ſed & cùm miles domi deceſſit, infra annum tamen miſſionis.

S V M M A R I V M.

1 *Querela inofficioſi datur contra fiſcum, ad quem bona teſtatoris vniuerſaliter peruenerunt, non ſolùm, quando hæredis ſcripti bona peruenerunt ad fiſcum, ſed etiam quando ipſe Princeps heres ſcriptus fuiſſet, & num. 2. & quòd in teſtamentis & vltimis voluntatibus fiſcus iure communi capit, nec quid ſpeciale in eo conſtitutum reperitur, num. 3. idem de querelante teſtamentum de falſo, num. 4.*

5 *Fiſcus vtitur iure priuati & ſic iure communi, niſi in caſu, de quo agitur, reperiatur ſpecialiter priuilegiatus.*

L. Si hæredum. X.

Idem A. Quintiniano.

Querela inofficioſi datur cōtra fiſcum, ad quem 1
bona teſtatoris vniuerſaliter peruenerunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſup. hoc tit.* Menchac. *lib. 3. ſuper hanc l. pag. 186.*

Intelligit Menchac. *citato loco n. 2.* vt procedat non 2
ſolùm quando hæredis ſcripti bona peruenerunt ad fiſcum, ſed etiam quādo ipſe Princeps heres ſcriptus
fuiſſet. Et quod in teſtamentis, & vltimis voluntati- 3
bus fiſcus iure communi capit, nec quid ſpeciale in eo conſtitutum reperitur, tenet Pereg. *de iure fiſci*
lib. 6. tit. 1. num. 30. & de querelante teſtamentum de 4
falſo, idem Pereg. *lib. 2. tit. 7.*

Notatur ad hoc quòd fiſcus vtitur iure priuati, & 5
ſic iure communi, niſi in caſu, de quo agitur, reperiatur ſpecialiter priuilegiatus, ita Martin. Lauden. *in tract. de fiſco, in princ. q. 14.* Menoch. *conſ. 242. num. 9. lib. 3.* Pereg. *de iure fiſci lib. 6. titul. 1. ex num. 1.* latè Farin. *fragment. crimin. lit. F, verbo fiſcus, ex num. 149. cum ſeqq.*

S V M M A R I V M.

1 *Collaterales teſtamenta fratrum non impugnant vbi honeſta perſona ſunt inſtituta.*
2 *Arena, in præſenti pro amphitheatro, quo in loco beſtiæ conficiebantur.*
3 *Arenarius, qui cum beſtiis pugnandi cauſa in amphitheatrum prodibat.*
4 *Succeſſiones legitimæ propriè de illis, quæ deferuntur abinteſtato, largè verò quæ ex teſtamento.*
5 *Infamis poteſt hæres inſtitui.*
6 *Frater querelat turpi perſona inſtituta, niſi ipſe querelans ſit etiam perſona turpis.*
7 *Mater meretrix non poteſt exhæredare filiam etiam meretricem, ſecus eſt de patre, qui licèt ſit impudicus, poteſt nihilominus exhæredare filiam, num. 8. & de matre meretrice & impudica quæ anteacta vita pœnitens ſit, & emandata, num. 9. & 10.*

L. In arenam. XI.

Idem A. Ingenuo.

1 COllaterales testamenta fratrum non impugnant vbi honestæ personæ sunt institutæ. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

De materia huius text. & de hac concl. ex illo desumpta dicam commodiùs *ad l. fratres 27. infr. hoc tit.* De intellectu vide Mench. *de success. lib. 2. §. 10. num. 163. cum multis seqq.* Gallin. *in comment. ad tit. ff. de verb. sing. lib. 10. cap. 18. num. 25.*

2 *In arenam.*] Arena *in præsenti* sumitur pro amphitheatro, quo in loco bestiæ conficiebantur, sic appellatus, quòd arena eo in loco spargebatur, quæ sanguinem siue hominum, siue ferarum effusum ebi-
3 beret, vnde arenarius ille dicitur, qui cum bestiis pugnandi causa in amphitheatrum prodibat, siue in his in hoc operas suas locaret, siue virtutis exercendæ causa sui spectaculum præberet. Ita Menchac. *d. lib. 3. §. 30. n. 163. & 164.*

4 *Legitima successiones integra sunt*, &c.] Aduertit Menchac. *d. lib. 3. §. 30. num. 165.* successiones legitimas propriè de illis esse intelligendas, quæ deferuntur ab intestato, cùm tamen & illæ quæ ex testamento deferuntur, large sumpto vocabulo dicantur legitimæ; vnde infert quòd appellatione successionis legitimæ, in quibus casibus fit stricta interpretatio, sicut in contractibus, non continetur testamentaria successio.

5 Notatur ad hoc quòd infamis potest hæres institui, vt per Ioan. de Garron. *in l. 1. num. 37. de secundis nuptiis*, Molin. *de primogen. lib. 1. cap. 13. num. 11.*

6 *Nisi & ipse similis conditionis sit.*] Notatur ad hoc quòd frater querelat turpi persona instituta, nisi ipse querelans sit etiam persona turpis, vt per Menchac. *de succession. tom. 1. lib. 1. §. 10. num. 585. & 603.* Thesaur. *decis. 126. num. 5.* Decian. *cons. 3. num. 95. lib. 1.* Merlin. *de legitim. lib. 1. tit. 2. quæst. 13. num. 36.* Cald. Pereira *ad §. soror, Instit. hoc tit. de inoffic. testam. num. 30.* nullus enim potest alteri obiicere turpitudinem, quam ipse patitur, vt citato hoc textu dicit Cardos. *in praxi iudicum, verbo testamentum, num. 89. in fine*, Cald. Pereira *post quæst. forens. ad §. fauor, Instit. hoc tit. num. 31. in fine.*

7 Hinc inferunt Doctores matrem meretricem filiam etiam meretricem exhæredare non posse, vt per Tiraq. *ad leges connub. gloss. 1. p. 1. num. 45.* Menchac. *d. lib. 3. §. 30. num. 172. in fine*, Surd. *de aliment. tit. 7. quæst. 4. num. 1. cum seqq.* Henriq. *in sum. lib. 11. de matrim. cap. 7. num. 3.* Molin. *de Iustit. tract. 2. num. 176. num. 16.* D. Barbos. *in l. viro atque vxore, num. 16 ff. soluto matrim.* Merlin. *de legitim. lib. 4. tit. 1. quæst. 5. num. 7.* Cald. Pereira *ad d. § soror, Instit. hoc tit. num. 31.* vbi
8 limitat in patre, qui licèt sit impudicus, potest filiam nihilominus exhæredare, Sanchez *de matrim. lib. 4.*
9 *disp. 24. num. 6.* nisi mater ipsa meretrix, & impudica anteactæ vitæ pœnitens & emendata sit, Peregrin. *de fideicommiss. art. 36. num. 51.* Cald. Pereira *in d. §. soror, num 31. in med. vers. imò & mater*, Benedict. Ægid. *ad l. Titiæ, ff. de condit. & demonstr. part. 3. num. 4, & de iure & priuileg. honest. art. 7. num. 11.* vbi limitat
10 in matre, quæ tempore condicti testamenti emendata iam erat, & *num. 12.* resoluit quòd patre meretricatore filia meretrix non excusatur à pœna exhæredationis, nisi quando ille turpitudine sua occasionem filiæ præbuit, iunctis his, quæ Surd. *d. quæst. 4. à num. 24.* Merlin. *d. quæst. 13. num. 36. vers. nisi, & d. quæst. 5. à n. 9.*

SVMMARIVM.

1 *Filij reciprocè in legitima substitui grauati nullatenus censentur, vt ob hoc grauamen inofficiosi querelam habent, & num. 2.*
3 *Fideicommissum reciprocum reputatur fauorabile.*
4 *Text. in præsenti an corrigatur per l. quoniam in prioribus, infr. hoc tit. & num. 5.*

L. Si pater puellæ. XII.

Idem A. Liciniano & Diogeni.

FIlij reciprocè in legitima substituti grauati nul- 1
latenus censentur, vt ob hoc grauamen inofficiosi querelam habeant. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* Mench. *lib. 3. super hanc l. pag. 187.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desu- 2
munt Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum & vxor. §. 50. num. 12. vers. ad cuius confirmationem, pag. 123. in nouiss. impress.* vbi quòd propter reciprocum fideicommissum inter filios factum non censentur filij grauati, vt eis querela competat, quia habent æqualem spem, & dubius est euentus, Tiraq. *in l. si vnquam, verbo donatione largitus, num. 126.* vbi in hoc text. caueri ait non grauari filios ob reciprocum fideicommissum inter filios à patre iniunctum, neque illis ob id competere querelam propter æqualem spem, dubiúmque rei euentum. Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 19. cap. 4. col. antepen.* Baëc. *de non meliorandis, cap. 25. num. 5.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris p. 3. lib. 44. cap. 5. n. 28.* Menchac. *de success. tom. 1. lib. 1. § 19. n. 174 ibi. 250. 435.* Roder. Xuar. *in l. quoniã in prioribus, ampl. 6. à n. 4.* vbi Valdes. *in addit. lit. C.* Ratio est, quia reci-
procum fideicommissum reputatur fauorabile, Pett. 3
de fideicom. quæst. 9. n. 12. in fine, Hieron. Gabr. *cons. 113. n. 25. lib. 2.* Rustic. *in l. cum auus, ff. de condit. & demonstr. lib. 6. cap. 12. num. 67.* Fusar. *de substit. quæst. 291. num. 8.*

Quæstio est admodum controuersa, an text. in 4
præsenti corrigatur per *l. quoniam in prioribus, infr. hoc eod. tit.* Sunt duæ sententiæ adinuicem contrariæ: nam vna tenet non esse correctum, sed posse patrem constituere fideicommissum reciprocum super legitima filiorum, quia illud non affert onus, sed commodum, & dicitur fauorabile. Ita Capilistius *inter consilia vltim. volunt. cons. 79. n. 22.* Natt. *in cap. quamuis pactum, de pact. lib. 6. n. 98.* Peralta *in l. cum patronus, num. 24. ff. de legat. 2.* Menoch. *cons. 196. num. 16.* vbi *numeris seqq.* suam probat sententiam.

Alia sententia tenet esse correctum, ac proinde 5
non posse fideicommissum reciprocum super legitima descendentibus imponi, quia *d. l. quoniam in prioribus* disponit generaliter legitimam esse filio relinquendam absque aliqua conditione, onere, vel grauamine: fideicommissum autem reciprocum, licèt sit vtile fratri superuenienti, est tamē onerosum respectu fratris præmorientis, qui de sua legitima nō potest disponere, & ideo sic docent Roder. Xuar. *in d. l. quoniam in prioribus, ampl. 6. à n. 5.* vbi Valdes. *in addit. lit. C, vers. contrarium*, Mench. *d. lib. 1. §. 10. à n. 174.* Petr. Greg *d. lib. 44. c. 5. n. 28.* Cephal. *cons. 89. num. 7. lib. 2.* Hieron. Gabr. *cons. 116. n. 23. in fine, lib. 1.* Honded. *cons. 42. num. 23. lib. 2.* Anton. Gabr. *commun. tit. de legitima concl. 1. n. 6.* Crass. *in §. legitima q. 38 num 19.* Fusar. *de substit. q. 296. n. 23. cum seqq.*

SVM

SVMMARIVM.

1 *Testamento rescisso legata diuidua pro parte præstantur, indiuidua autem pro solido sunt præstanda.*
2 *Testamento infirmato an, & quando infirmentur & corruant etiam legata, & fideicommissa, remissiuè.*

L. Cùm duobus. XIII.

Imp. GORDIANVS A. Prisciano.

1 TEstamento rescisso legata diuidua pro parte præstantur, indiuidua autem pro solido sunt præstanda. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1. n.1. suprà hoc tit.* Menchb. *lib.3. super hanc l. pag.*190.
2 An & quando testamento infirmato infirmentur etiam, & corruant legata & fideicommissa, vide latè Fusar. *de substit. q.57. tot.* Francis. de Barty *de successionib. testati ac intestati lib. 10. tit. 10.* & commodiùs dicemus *in collect. ad auth. ex causa, infr. de liber. præterit.*

SVMMARIVM.

1 *Succumbens in querela inofficiosi, testamentum nihilominus vt falsum impugnare potest.*
2 *qui Testamentum cæpit dicere nullum, poterit transuolare ad querelam inofficiosi, & n.3.*
4 *Remedia contraria non possunt cumulari simul.*
5 *Testamentum falsum nullum est.*

L. Eum qui. XIV.

Idem A. Prisco.

1 SVccumbens in querela inofficiosi, testamentum
2 nihilominus vt falsum impugnare potest. Et similiter qui testamentum nullum dicere cœpit, ad querelam inofficiosi testamenti poterit transuolare. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1. num.1. supr. hoc. tit.* Menchac. *lib.3. super hanc l. pag.*194.
3 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Conan. *comment. iuris ciuilis lib.9 cap.8. num.*87.
4 & rationem præstat Menchac. *citato loco*, quia remedia contraria non possunt simul cumulari; vnde citato hoc text, dicit Tiraq. *in l. boues, §. hoc sermone, limit. 1. n.30. ff. de verb. sign.* quòd sciente eligens viam incompetentem sibi ita præiudicat, vt variare ei non liceat.
5 *Et si e contrario falsi crimine, &c.*] Ergo testamentum falsum nullum est, vt per Menchac. *de successionib. tom.1. §.17. n.65.*

SVMMARIVM.

1 *Filia à matre præterita contra testamentum matris, nullum habet remedium præter querelam inofficiosi.*
2 *Præteritio matris erga filios habetur pro exhæredatione, & num.3.*
4 *si Filius, vel descendens respectu matris, & eius lineæ præteritus erat sine causa, vel cum causa, iure antiquo habebatur pro exhæredato, & agebat querela inofficiosi: de iure nouo non ita, n.5.*

L. Filiam. XV.

Imp. PHILIPPVS A. Aphrodisiæ.

FIlia à matre præterita contra testamentum matris nullum habet remedium præter querelam inofficiosi testamenti, quia præteritio matris erga filios habetur pro exhæredatione. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. sup. hoc tit.* Menchac. *lib.3. super hanc l. pag.*194. 1 2

Hanc candem conclus. ex hoc text. desumunt Conan. *comment. iuris ciuilis lib.9. cap.9. num.2.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.44. cap.4. num.8.* Menchac. *de successionib. tom.1. lib.2. §.20. num.171. vers. quarto amplia*, vbi ex Bart. Ias. & aliis dicit hanc legem esse singularem in iure. Anton. Gom. *var. tom.1. cap.11. num.35. vers. item quæro filius*, vbi dicit quòd de iure antiquo huius text. si filius, vel descendens respectu matris, & eius lineæ præteritus erat sine causa, vel cum causa, habebatur pro exhæredato, agebat querela inofficiosi testamenti; sed de iure nouo *Authent. vt cùm de appellatione cogn. §. aliud quoque capitulum, collat.8. & auth. licet, de liber. præter.* si filius est præteritus, vel exhæredatus à matre, vel ascendente ex linea materna sine causa, dicit testamentum nullum; si verò cum causa, competit ei querela inofficiosi testamenti, Aluar. Valasc. *consf.61. n.2. in princ.* 3 4 5

SVMMARIVM

1 *Quæstio donec durat super nullitate testamenti non currit tempus quinquennij, quod præfixum est querelæ intentandæ, & num.2.*
3 *Querela inofficiosi excluditur quinquennio.*
4 *Decendij terminus non currit pendente causa super nullitate sententiæ, quando videlicet nullitas deducitur.*

L. Contra maiores. XVI.

Impp. VALERIAN. & GALLIEN. AA, & VALERIAN. N. Cæs. Theodoræ.

DOnec durat quæstio super nullitate testamenti, non currit tempus quinquennij, quod præfixum est querelæ intentandæ. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. supr. hoc tit.* Mench. *lib.3. super hanc l. pag.*196. 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hisp.8. tit.19. p.3.* Ias. *in §. sed ista, n.61. & 62. Instit. de actionib.* Don. à Fina *tom.1. commun. opin. lib.3. tit.16. n.86 pag.*414. vbi quòd querela excluditur quinquennio Cardos. *in praxi iudic. & Aduocat. verbo testamentum, num.*87. vbi quòd querela inofficiosi testamenti durat quinquennium, Mart. *in votis nouiss. decis. voto 21. n.*18. Cald. Pereira *in §. sed hac, n.*108. *Instit. hoc tit.* 2 3

Notari solet hic text. ad hoc quòd terminus decendij ad appellandum non currit pedente causa super nullitate sententiæ, quando videlicet nullitas principaliter deducitur, de quo vide Alex. *cons.68. num.3. vol.7.* Afflict. *in cap. sancimus, quo tempore miles, n.52.* Tiraquel. *de retract. lign. §.4. gloss.2. num.2. & §. 1. gloss. 10. num. 40. & 41.* Bellacomb. *tom.2. commun. opin. lib.7 tit.15. de execut. rei iudic. num.132. pag.*284. Perez *ad tit. 15. lib. 3. Ordin. pag.*737. Soar. de Paz *in practic. part.1. tom.1. tom.12. num.9.* 4

Bobadil. *in sua polutica lib.3. cap.8. num.198.* Cald. Pereira *de reuocat. emphyt. quæst.7.num.14.* Ignat. del Villar. *in sylua responsor.lib.1.resp.15.quæst.4. num.12.* quorum plures refert parens meus Emman. Barbos. *in remiss.ad Ordin. Reg. Lusit. lib.3. tit.70. in princip. num.14.*

SVMMARIVM.

1 *Mater à filio præterita habet querelam inofficiosi, & num.2. de iure Authenticorum quid n.3.*

L. Cùm filium tuum. XVII.

Impp. CARINVS & NVMERIANVS AA. *Floræ.*

1 MAter à filio præterita habet inofficiosi querelam, quia præteritio filij erga matrem habebatur pro exhæredatione. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1.suprà hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Petr. Gregor. *symagm. iuris part.3.lib.44.cap.4. num.8. ad fin.* Viui. *tom.1. commun. opin. lib.3. tit.16. num. 12.* Menchac. *de success. creat. lib.3.§.30.n.156.* & latiùs *lib.2. §. 20. num. 164.* vbi aduertit quòd licèt secundùm communem per iura nouiota hodie mater præterita à filio non habeat querelam, seu ius dicendi testamentum nullum, ipse tamen credit quòd querelam habeat hodie non secus quàm olim, Anton. Gom. *var. tom.1.cap.11.num.36.in princip.* vbi ait quòd de iure antiquo huius textus, si mater vel ascendens ex eius linea erat præterita sine causa, vel cum causa, competebat sine querela inofficiosi testamenti, quia talis præteritio habebat vim exhæ-
3 redationis? subditque quòd hodie de iure nouo Authenticorum, si talis mater, vel ascendens ex eius linea sit præterita sine causa, dicit testamentum nullum, si verò cum causa, habetur pro exhæredata, & competit querela, item si sit exhæredata sine causa, dicit testamentum nullum, si verò cum causa, competit querela; per *auth. vt cùm de appellatione cognoscitur §. iustum, collat.7.* refert Aluar. Valasc. *consult.61.num.1.*

L. Cùm te pietatis. XVIII.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Faustinæ.*

1 NOn est iusta causa exhæredandi filiam quòd ipsa noluerit à marito diuertere, vnde si propter hanc causam exhæredata fuerit, inofficiosi querelam habet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1. supra hoc tit.* Menchac. *lib.3. super hanc l.pag.198.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Guilielm. *in cap.Raynutius, verbo in testamento el 1.num.152.* Spin. *in speculo testament. part.1. rubrica num. 14.*

SVMMARIVM.

1 *Filia turpiter viuens à patre exhæredari potest, & num.2. 4. 5. secus si ab huiusmodi crimine abstineat pœniteátque, num.6. idem est de filia naturali, & vidua in minori ætate constituta, & coniugata, num.7. non procedit in filio, n.8.*

3 *Filia turpem vitam agens quæ.*

9 *Pater, qui potuit exhæredare filiam, an possit illi etiam denegare alimenta, & dotem.*

10 *Exhæredatio facta calore iracundiæ non valet.*

11 *Iracundiæ calore dicta, facta, irrita sunt, & nulla.*

L. Si filiam. XIX.

Iidem AA. Appollinari.

FIlia turpiter viuens à patre exhæredari potest. 1
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. supra hoc tit.*

Haec eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
exornántque Ordin. Reg. Lusitan. *lib.4. tit.88. §.1.* Tiraquel. *l.1. connub. part.1. gloss.1. numer. 25.* Viui. *tom.2. commun. opinion. lib.6. tit. 17. de liberis præt. pag.114.* Viui. *commun. verbo filia quæ peccauit,* Surd. *de aliment. tit.7. q.4. in princ.* Cald. Pereira *de potest. nomin. cap.1. cap. 41. & 44.* Menchac. *de success. lib.1.§ 10. n.609. cum seqq. & lib.2. §.20. n.152.* late Steph. Grat. *discept. forens. tom.2. cap.213. num.29. cum seqq* Molin. *de Iustit. tract.2. disput.176. num.11. cum seqq.* Valdes. *ad Xuar. in l.2. tit. de matrimon. lit.A, vers. sed si filia, pag.178.* Gasp. Anton. Thesaur. *lib.1. quæst. forens. q.70.n.1.* Gasp. Baëç. *de non meliorandis cap.18.num.11.* Sanch. *de matrim. lib.4. disput.24. ex num.6.* Bened. Ægid. Lusit. *de priuileg. honest. art.7. num.4. cum seqq.* Gabr. Aluarez. *de priuil. paupertatis quæst.17. à princip.* latè. Merlin. *de legitima lib.4. tit.1. quæst.5.*

Eo quòd turpiter, &c.] Ergo in hac materia ex- 3
hæredationis luxuriosè viuere, turpémve vitam degisse intelligitur ea, non quæ semel, aut bis in corpus suum peccauit, sed quæ sæpiùs; ita Guilhelm. Bened. *in cap. Raynutius, verbo dotem quam eadem, num.36. & 37.* Palat. *in repet. cap. per vestras, num.3. §.20. incip. Et tenendo istam conclus. num. 15. de donat. inter virum & vxor.* Bursat. *cons. 215. ex num. 8. lib.2.* Cou. *in dict. cap. Raynutius, in princip. col. an fin. num.15. vers. octauum.* Fab. *in authent. nouissima num. 158. sup. hoc eod. tit.* Emman. Cost. *in l. Gallus §. & quid si tantum, part.3. num.142. ff. de lib. & posth.* Valdes. *vbi suprà,* Menchac. *de success. lib.1. §.10. num. 610. & lib.2. §.20. num. 152. cum seqq.* Molin. *d. disp.176. numer.13.* Sanch. *d. lib.4. disput.24. num.6.* Stephan. Gratian. *d. cap.213. num.31.* Benedict. Ægid. *in repet. l. Titia, ff. de cond. & demonst. part. 3. num.42.* Gabr. Aluarez. *d. quæst.17. num.5.* Quamuis Surd. *de ali-* 4
ment. tit.7. q.4. n.34. existimet patrem posse exhæredare filium si ab vno tantùm esset carnaliter cognita, & vni soli se subiecerit; & quamuis alij requirant vt pater illam priùs moneat, vt sit locus exhæredationi, vel quòd istam vitam luxuriosam eligat in lupanari; quia hoc tutum non est, cùm nullo iure probetur illam admonitionem procedere debere, nec etiam requiratur ista qualitas quòd commoretur in lupanari, vt aduertit Stephan. Gratian. *d. cap 213. num.38. cum seqq.*

Adde tamen quod ad effectum exhæredationis 5
sufficeret etiam vita luxuriosa filiæ, quamuis non fuerit ab aliquo cognita, vt quia erat arcta, cùm etiam sine corporalis commixtionis contractu possit interueniente vita luxuriosa, indecens, turpis, & inhonesta, ita Cardin. Tusch. *pract. concl. tom. 5. lit. F, concl.577. n.13.* Stephan. Gratian. *d. cap.213. ex n.58.* Parens meus *in remission. ad Ordin. reg. Lusitan. lib.4. tit.88. §.1. num.9.*

Si

6 Si verò filia ab huiusmodi crimine abstineat, pœniteátque, nec in luxuriosa vita perseueret, post pœnitentiam exhæredati non poterit, de quo vide Eman. à Costa *in d. §. & quid si tantum, p.3. num.192.* Surd. *de aliment. tit.7. q.1. num.28.* Gasp. Baëc. *dict. cap.18. num.11.* D. Barbos. *in l.1. ff. soluto matrim. p.4. num.45.* Gasp. Anton. Thesaur. *quæst. forens. lib.1. q.70. num.2.* Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.12. tit.16. num.13. & 14.* Valdes. *vbi suprà pag.177.* vbi quòd dicitur emendata per triennium honestè viuendo, Merlin. *d. lib.4. tit.1. q.5. num.9. cum seqq.* Giurb. *ad consuet. Messanens. cap.3. gloss.3. n.38. p.1.* Rebell. *de obligat. instit. part.2. lib.3. q.14. sect.2. num.17.* Benedict. Ægid. *in repet. d. l. Titiæ, p.3. num.42. & de priuileg. honest. art.7. num.17.* Cald. Pereira *quæstion. forens. lib.1. q.8. num.8. in med.* Gabr. Aluarez *d. q.17. num.7.* veluti si monasterium ingrediatur, quia talis ingressus purgat infamiam anteactæ vitæ, vt per Surd. *dict. tit.7. q.4. n.30* Marr. *de iurisdict. p.4. casu 26. n.18. & 19.* Merlin. *d. q.5. num.20.*

7 *Filiam suam.*] Etiam naturalem, vt per Perez *in l.1. verbo con la figa, tit.15. lib.8. Ordin.* Benedict. Ægid. *in repet. d. l. Titia, p.3. à num.35.* Et etiam viduam in minori ætate constitutam, ac coniugatam, vt probat idem Benedict. Ægid. *d. tract. de iure & priuileg. honest. art.7. num.9. & 10.* dum tenet leges pœna exhæredationis mulctantes filias in corpus suum peccantes, etiam viduas in minore ætate constitutas, & coniugatas comprehendère, Merlin. *d. q.5. n.5.* vbi de filia vidua.

8 Sed non procedit in filio, de quo vide Menoch. *cons.69. num.9* Sanch. *d. lib.4. disp.24. num.11.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo lasis, num.32. & quæst. forens. lib.1. q.18. num.8.* D. Barbos. *in d. l.1. ff. soluto matr. p.4. num.31. cum seqq.* Benedict. Ægid. *in repet. d. l. Titia, p.31. vers. quia verò.*

9 Vtrùm autem pater, qui potuit exhæredare filiam, possit etiam alimenta, & dotem illi denegare? vide Menchac. *de success. creat. lib.1. §.10. num.613. & 625.* Tiraq. *in l. si vnquam, verbo susceperit liberos, num.12.* Cou. *de sponsal. part.2. cap.8. §.6. num.17.* Molin. *de primog. lib.2. cap.16. num.3.* Spin. *in speculo testam. gloss.10. in princip. num.66.* Menoch. *præsumpt. lib.4. præs.189. num.30* Sanch. *de matrim. lib.4. disp.16. num.1.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuention. lib.12. tit.16. num.16.* Rebell. *de obligat. instit. p.2. lib.2. q.14. sect. fin. num.32.* Cald. Pereira *quæst. forens. lib.1. q.18. num.9.* Merlin. *de legitima, lib.4. tit.1. q.6. num.9. & ante q.5. n.3.*

10 *Inconsulto calore, &c.*] Notatur ad hoc quòd iracundiæ calore facta exhæredatio non valet, vt per Cagnol. *in l. quicquid, num.3. vers. exemplificari etiam potest, ff. de regul. iuris,* Duen. *reg.292. in 4 ampl.* Farin. *in praxi crimin. p.3. de pœnis temper. q.91. num.27.*

11 quæ enim dicuntur, fiúntque iracundiæ calore, irrita sunt. Duen. *reg.292. à princip.* Tiraq. *de pœnis temper. causa 1. num.24.* Morl. *in emporio iuris ciuilis p.1. tit.12. q.11. à princip.* & præcipuè *num.4.* Farin. *d. q.91. à num.1. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Filia post 25. ætatis annum in corpus suum peccans, & circa patris consensum nubens, exhæredari non potest, & n.2.3. & 4.*

5 *10.* Post, *complementum postulat, & exclusiuè stat quando apponitur in dispositione in qua tempus statuitur.*

6 *Vidua minor ad secundas nuptias inuitis parentibus conuolans exhæredari potest: sicut est de filio, num.7.*

8 *Filia ante 25. annum seruo nubens exhæredari potest, quid si nupserit indigno, seu ignominioso, num.9. si fauanlo suo quid, num.10.*

11 *Filia ante 25. annum nubens citra patris consensum exhæredari potest.*

12 *Exhæredatio filiæ per reuocationem patris cum filia tollitur, dummodo non fiat post factam exhæredationem.*

13 *Pater non tenetur dotare filiam quæ nupsit ante 25. ætatis annum, illo non consentiente. intellige vt num.14.*

AVTH. Sed si post.

Filia post vigesimumquintum ætatis annum in corpus suum peccans. & citra patris consensum nubens, exhæredari non potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. sup. hoc tit.* 1

Hoc idem statuit Ordin. Regia Lusit. *lib 4. tit.88.* 2
§.1. dum habet quòd si filia ante 25. suæ ætatis annum fornicetur cum aliquo, aut nubat sine consensu patris, vel matris, ipso facto exhæredata manet, similem legem apud Gallos extare refert Anton. Guibert. Costan. *quæst. iuris lib.1. cap.12. in fine* De filiabus turpiter viuentibus à patre exhæredari valentibus, dixi *in collect. ad l. si filiam 19. sup. hoc eod. tit,* Vtrùm autem (quod attinet ad secundum caput nostri textus) fas sit exhæredare filias nubentes sine consensus parentum, & an validæ sint leges tam Cæsareæ, quàm Regiæ Lusitanæ de exhæredatione filiarum sine consensu paterno matrimonium contrahentium? vide Cou. *de sponsal. p.2. cap.3. § 8. n.6.* Olan. *in concordia legum Regni, lit. E, verbo exhæredatio, num.10.* Roder. Xuar. *lib.2. titul. de matrimon. à princip.* vbi Valdes. *in addit. lit. A, pag.178.* Molin. *de primog. lib.2. cap 16. num.2.* Gasp. Baëc. *de non meliorandis ratione dotis filiabus, cap.18.* Gregor. Lop. *l.5. verbo que no queria, tit.7. part.6. & l.10. verbo puede la desherdar, tit.1. part.4.* Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum & vxor. notab.3. §.3. cum seqq.* Matienz. *in l.2 gloss 4. num.49. tit.1. lib.5. nouæ Recop.* Perez *l.1. verbo e si qualquier destos, vers. nec filia contrahens, tit.15. lib.8. Ordin.* Menoch. *de arbitr. causa 453. à num.10. & de præsumpt. lib.4. præs.189. num.58.76. & 28. cum seqq.* Ioan. Garcian. *reg.199. num.23.* Gutier. *canon. lib.1. cap.20. & practic. lib.2. q.1.* Menchac. *de successión. lib.1 §.10. à num.623.* Mastril. *Siciliæ decis.163.* Gasp. Thesaur. *quæst. forens. lib.1. q.70. num.3. & 10.* Cancer. *var. resolut. lib.1. cap.24. num.2.* Pichard. *in princip. Instit. de nupt. num.6. & 11.* Ceuall. *commun. contra communes, q.5.* Castill. *controuers. iuris lib.1. cap.3. num.83.* Sanchez *de matrim. lib.4. disp.24. & 25.* vbi *dict. disp.24. à num.14.* probat contra Perez & Spin. quòd attento iure Regio Castellæ non potest filia inuitis parentibus nubens non clandestinè exhæredari, Mart. *de iurisdict. p.4. cent.1. casu 70.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imp. lib.2. concl.95* Ægid. de Conink *de sacram. & censur. tom.2. disp.28. num.48. cum seqq.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.19. num.19. vers. quod verò attinet,* D. Barbos. *in l.1. ff. soluto matrim. p.4. n.35. & 36.* vbi de dicta lege Galliæ & Lusitaniæ agit, Franc. Molin. *de ritu nupt. lib.2. differ.7. num.9. cum seqq.* latè Merlin. *de legitima lib.3. tit.1. q 25. per tot.* & meliùs *lib.4. tit.1. q.6.* Molin. *de Iustit. tract.2. disput.176. ex num.11.* vbi *num.14. cum duobus seqq.* obseruat quid attento iure communi sit statutum, & *à num.16.* quid attento iure Regio Castellæ, &

*num.*19 *&* 20. de Lusitana lege eiúsque validitate agit Rebell. *de obligat. iustit. p.*2. *lib.*2. *q.*14. *sect.*2. vbi *sect.*3. pariter agit de dicta ordinatione Regia Lusitana, Benedict. Ægid. *in repet. l. Titia p.*3. *ex num.*30. *ff. de condit. & demonstr. & de iure & priuilegio honestatis, art.*7. *à princip.* metipsum *in collect. ad Concil. Trid. sess.*24. *de reformat. matrim. cap.*1. *num.*2. 3. *&* 4.

3 *Post vigintiquinque annos*, &c.] Notatur ad hoc quòd filia post. 25. annum nubens citra patris licentiam exhæredati non potest, vt per Rebell. *de obligat. instit. p.*2. *lib.*2. *q.*14. *sect.*2. *num.*14. Cald. Pereira *quæst. forens. lib.*1. *q.*18. *num.*7. Benedict. Ægid. *d. tract. de iure & priuileg. honest. art.*7. *num.*2. D. Barbos. *in d. l.*1. *p.*4. *num.*31. *in fine*, vbi *num.*32. reprobat quendam existimantem idem esse si post vigesimum annum nubat sine consensu patris, dummodo ex consuetudine regionis filiæ soleant nubere intra vigesimum annum, qua textus *in præsenti* ad conuincendam patris negligentiam exigit quòd filia exspectet vsque ad vigesimumquintum annum quam consuetudo minimè corrigere potest.

4 Intellige vt talis filia complere debeat 25. annum, ne ex ea ratione exhæredari valeat, vt resoluunt Sanchez *d. lib.*4. *disp.*24. *num.*9. Benedict. Ægid. *in*
5 *repet. d. l. Titia, p.*3. *à num.*32. *vers. legem igitur*. dictio enim, *post*, complementum postulat, & exclusiuè stat quando apponitur in dispositione in qua tempus statuitur, vt per citatos *de diction. vsufreq. dict.*270. *num.*2.

6 *Differente filiam*, &c.] Etiam viduam minorem ad secundas nuptias inuitis parentibus conuolantem, vt per D. Barbos. *in l.*1. *ff. soluto matrim. part.*4. *num.*42. *in fine*, Rebello. *d. q.*14. *num.*30. *vers. tertio*. Benedict. Ægid. *dict. tract. de iure & priuileg. honest.*
7 *art.*7. *num.*9. Et cùm de filia solùm mentionem faciat, & res sit odiosa, multòque grauius sit delictum in fœmina, non debet extendi ad filium, vt tenet Sanchez *d. lib.*4. *disp.*24. *num.*11. contra Menchac. *de successión. lib.*1. §. 10. *num.*634.

8 *Libero tamen*.] Ergo à contrario sensu, si seruo nubat, potest exheredari, vt per Roder. Xuar. *d. tit. de matrim. num.*29. Molin. *d. disp.*176. *num.*14. benè addentem posse exhæredari filiam ante 25. annum absque parentum consensu mancipio nubentem, D. Barbos. *in d. l.*1. *p.*4. *num.*32. Sanchez *d. lib.*4. *disp.*24. *num.*10. Rebell. *d. p.*2. *lib.*2. *q.*14. *sect.*2. *num.*15. *in fine*, Benedict. Ægid. *d. tract. de iure & priuileg. honest. art.*7. *num.*7. *prope fin.*

9 Non sic sufficit ad hunc effectum exhæredationis illam nupsisse indigno, seu ignominioso viro, vt resoluit Surd. *de aliment. tit.*7. *q.*1. *num.*10. *&* 11. & Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.*213. *num.*45. vbi *num.*46. subdit quòd hæc ratio indignitatis hodie non est iusta causa exhæredationis.

10 At verò si nuptias turpes contraxerit, accipiendo scilicet famulum suum in matrimonium, poterit exhæredari, Bart. *in l. liberum, de nupt.* Stephan. Gratian. *d. cap* 213. *num.*42. quasi à pari procedant inhonesta vita & matrimonium cum vili persona, Rimin. iun. *cons.*133. *num.*17. Cardin. Tusch. *pract. conclus. tom.*3. *verbo Exhæredatio*, *concl.*577. *num.*14. In Regno Castellæ per *l.*2. *tit.*1. *lib.*5. *nona Recop.* ab Alphonso Rege sancitum est vt famulus quicunque, qui durante tempore famulatus, sponsalia, vel matrimonium contraxerit cum filia eius, cuius est famulus, aut cum propinqua, quæ in heri domo habitet, sine heri consensu, exultet à Regno in perpetuum, capitéque plectatur, nisi exilium seruauerit. Item vt quę ita sponsalia, aut matrimonium contraxerit, exhæredatur, bona que illius ad propinquiores consanguineos deueniant, refert Molin. *d. disp.*176. *num.*18.

Eam exhæredare non potes.] Ergo filia ante 25. an- 11
num nubens citra patris consensum exhæredari potest, de cuius conclusionis iure & validitate agunt Doctores *suprà num.*2. citati. Sed aduerte quòd per 12
reconciliationem patris cum filia tollitur exhæredatio huiusmodi, dummodo non fiat post factam exhæredationem, D. Barbos. *in d. l.*1. *p.*4. *num.*47. Rebell. *d. q.*14. *num.*27.

Notatur etiam ad hoc quòd pater non tenetur 13
dotare filiam quæ ante 25. ætatis annum nupsit sine eius consensu, de quo vide Cou. *de sponsal. part.*2. *cap.*3. §. *num.*7. Gasp. Baëc. *de non meliorandis filiabus*, *cap.*18. *num.*2. Molin. *de primogen. lib.*2. *cap.*16. *n.*7. Menoch. *de præsumpt. lib.*4. *præs.*189. *num.*60. Guttier. *lib.*2. *practic. q.*1. *num.*4. Sanchez *de matrim. lib.*4. *disp.*26. *num.*16. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. tom.*1. *lib.*12. *tit.*3. *à num.*12. vbi subdit quòd 14
si filia nupsit viro non indigno, ex iure Canonico non potest exhæredari, & consequenter nec dos debet denegari.

SVMMARIVM.

1 *Filia non dicitur ingrata si contra voluntatem matris cum marito viuit pacificè, & num.*2.
3 *Mulieres inconstantes, & mutabiles, remissiuè.*

L. Filia in orbitate. XX.

Idem AA. & CC. Sauiano.

NOn dicitur filia ingrata si contra voluntatem 1
matris cum marito pacificè viuit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1. *n.*1. *suprà hoc tit.* Menchac. *lib.*3. *super hanc l. pag.*198.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
mit Spin. *in speculo testament. p.*4. *rubrica*, *n.*14.

Nec ex momentaneis voluntatibus matris, &c.] De 3
mulierum inconstantia vide Alciat. *de præsumpt. rubr.*1. *præs.*47. Tiraq. *l.* 9. *connub. gloss.*1. *p.*9 *à n.*119. vbi multis Poetarum & iurium auctoritatibus probat mulieres inconstantes, varias, leues, mobiles, & mutabiles esse. Burg. *in proœm. ad leges Tauri n.*39. *cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Auunculi, amitæ, matertera, patrui, fratrum liberi, non vt inofficiosa, sed falsa oppugnant.*
2 *Transuersales regulariter non habent querelam inofficiosi, & num.*3. *intellige vt n.*4. *resolue vt n.*5.

L. Fratris. XXI.

Iidem AA. & CC. eidem.

AVunculi, amitæ, materteræ, patrui, fratrum li- 1
beri, non vt inofficiosa, sed falsa oppugnant. Seu, Transuersales regulariter non habent querelam 2
inofficiosi testamenti. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.*1. *num.*1. *sup hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desu- 3
munt *l. Hispan.*2. *tit.*8. *par.*6. *&* *l.*2. *vbi gloss. fin. &* *l.*12. *vbi gloss.*1. *cum seqq. tit.*7. *ead. part.*6. Petr. Gregor. *syntagm. iuris p.*3. *lib.*44. *cap.*4. *num.*9. Emman.

à Costa

à Costa *in cap. si pater, de testam. lib. 6. part. 3. verbo pri-*
uare num. 4. Menchac. *de successión. tom.* 1. *lib.* 1. §. 10.
4 *à num.* 553. vbi *num.* 554. intelligit in transuersis
qui cognati tantùm sunt, & *num.* 556. intelligit pari-
ter in trāsuersis etiam agnatis, Peralta *in prælect. ru-*
bricæ ff. de hered. instit. num. 11. *pag.* 10. vbi quòd om-
nes non attinentes per ascendentiam, neque per de-
scendentiam ipsi testatoris, vt sunt fratres, & sorores
etiam vtrinque copulati eidem testaoti, potest si
5 vult instituere, non tamen tenetur, & *num.* 13. re-
soluit quòd carens liberis, & ascendeotibus, & ha-
bens consanguineos transuersales proximos, vel re-
motos coustitutos in manifesta indigentia, qui non
sunt indigni, neque demeriti, tenetur in foro con-
scientiæ eisdem relinquere subuentionem necessa-
riorum, id est, alimenta decentia, non tamen tenetur
relinquere hæreditatem si omnia bona deducti im-
pensis funeris non sunt necessaria ad præstationem
talium alimentorum, vel subuentionem, sed super-
sunt aliqua bona, de quibus velit aliquem extra
consanguineos hæredem constituere, id enim po-
test facere.

SVMMARIVM.

1 *Aditione hereditatis rescissa per querelam, reuiuis-cunt actiones per aditionem confusa, & n.* 2.

3 *Vsufructuarius si acquirat proprietatem, an perdat vsumfructum, remissinè.*

L. Si maritus. XXII.

Iidem. AA. & CC. *Tantillæ.*

1 RE scissa aditione hereditatis per querelam, reui-
uiscunt actiones per aditionem confusæ. Colli-
gunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *supr. hoc*
tit. Mench. *lib.* 3. *super hanc l. pag.* 198.
2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt
Petr. Gregor. *syntagm. iuris p.* 3. *lib.* 44 *cap.* 4. *num.* 21.
lit. C, Menchac. *de success. tom.* 1. *lib.* 1. §. 10. *num.* 586.
Tiraquel. *de retract. lign.* §. 1. *gloss.* 7. *ex num.* 62. *cum*
3 *seqq.* vbi hunc text. inducit ad illam quæstionem, si
vsufructuarius acquirat proprietatem, an perdat
vsumfructum.

SVMMARIVM.

1 *Testari quem prohibens à testatore prohibito, iustè exhæredari potest, & num.* 2. *intellige vt num.* 3. *& limita vt num.* 4.

L. Testamenti. XXIII.

Iidem AA. & CC. *Philippo, & aliis.*

1 PRohibens aliquem restari, iustè à testatore pro-
hibito potest exhæredari. Colligunt ex Ordin.
Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.* Menchac. *lib.* 3.
super hanc l. pag. 200.
2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt
l. Hispan. 26. *tit.* 1. *part.* 6. vbi Gregor. Lop. *gloss.* 2. *ci-*
tato hoc text. dicit quòd sit grauis offensa ei, qui
vult testari si prohibeatur, Bossi. *in praxi crimin. tit.*
de his qui aliquem testari prohibuerit, Menoch. *de ar-*
3 *bitrar. casu* 395. *num.* 13. vbi quòd impediens testari
si proximior est, hæreditatem perdit. Mench. *citato*
loco num. 3. vbi intelligit quando prohibitio habuit
effectum, impediuitque tunc vt testamentum non
fieret, licèt postea ex interuallo factum fuerit; secus
autem si tunc non habuit effectū, quia non obstante
eius prohibitione, testamentum fuit factum etiam
tunc, quia tali casu cessat huius l. decisio, & *n.* 4. limi- 4
tat vt non procedat quādo hic filius pœnituit hu-
ius prohibitionis, & patri offensā remisisse probetur.

SVMMARIVM.

1 *Filij militis testamentum super castrensibus bonis conditum nec pater, multo minus frater per inofficiosi querelam impugnant, & num.* 2. *intellige vt num.* 3.

L. Testamentum militis. XXIV.

Iidem AA. & CC. *Successo.*

FIlij militis testamentum super castrensibus bonis 1
conditum nec pater, multo minus frater per
inofficiosi querelam impugnant. Colligunt ex Or-
din. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *supra hoc tit.*
Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumit Men- 2
chac. *de successionib. lib.* 2. §. 20. *num.* 171. vbi intelligit 3
cùm fit à patrefamil. milite, & cùm fit à milite filio-
famil. in militia decedentibus, vel domi, infra an-
num tamen missionis.

SVMMARIVM.

1 *Conditio respiciens fauorem filij tollit querelam inofficiosi.*

2 *Filio non datur querela inofficiosi, contra ea quæ sunt prouisionis, & num.* 3.

4 *Pater si in suo testamento prohibuit filio alienationem sua legitima donec haberet ætatem* 25. *annorum, valebit ista conditio vti apposita in fauorem filij, & credetur patri super hoc, nec dicitur grauamen ligitima impositum.*

5 *Conditio legitima filij apposita per patrem in fauorem & prouisionem ipsius filij, valida est.*

6 *Mater, si de mariti moribus secus suspicata filios suos hæredes instituit, sub conditione, si à patre emancipati fuerint, tunc pater hic filios emancipans non erit tutor eorum.*

L. Filiis matrem. XXV.

Iidem AA. & CC. *Menedoto.*

COnditio respiciens fauorem filij tollit quere- 1
lam inofficiosi. Item contra ea, quæ sunt pro- 2
uisionis, non datur filio inofficiosi querela. Colli-
gunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *suprà hoc*
tit. Mench. *lib.* 3. *per hanc l. pag.* 201.
Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 3
Boër. *decis.* 87. *n.* 4. *decis.* 194. *n.* 6. vbi dicit quòd quan-
do est certum quòd conditio apponitur in fauorem
liberorum, testamentum non est nullum, Palat. *in re-*
pet. cap. per vestras, de donat. inter virum & vxor. no-
tab. 3. §. 3. *num.* 3. vbi per hunc text. tenet quòd si 4
pater in suo testamento prohibuit filio alienatio-
nem suæ legitimæ donec haberet ætatem 25. an-
norum, quia non reputabat eum integri sensus, vel
aliàs, valebit ista cōditio vti apposita in filij fauorē,
& credetur patri super hoc, nec dicetur grauamen
legitimæ impositum, refert alios additio *lit. B*, Ro-
der. Xuar. *ad l. quoniam in prioribus, ampl.* 1. *ex num.* 1.
vbi

4 vbi quòd valet conditio legitimæ filij apposita per patrem quando in fauorem & prouisionem ipsius filij ac in eius commodum apposita fuerit. Cuiac. *lib. 4. obseru. 24.* latè Menchac. *de succession. tom. 1. lib. 1. §. 10. num. 232. cum multis seqq.* vbi *num. 234.* ait textum *in præsenti* videri procedere inspecta sui generalitate, etiamsi mater non haberet legitimam causam malè suspicandi de marito, & *num. 204. cum seqq.* disputat an hic text. procedat etiam in patre qui sub conditione simili, quæ mixta est, & filij vtilitatem respiceret, eam instituere possit? Galganet. *in tract. de condition. & demonstrat. p. 1. cap. 42.*

5 Sed an hodie post *l. quoniam in prioribus, inf. hoc eod. tit.* lex nostra procedat, cum per illam legem omnis conditio reiiciatur de legitima filij? vide præter citatos Gom. Arias *l. 4. Tauri n. 119.* latè Valdes. *in addit. ad Roder. Xuar. d. ampl. 1. lit. A, pag. 467.* vbi *num. 10.* agit etiam an corrigatur text. *in præsenti* per *auth. excipitur, de bonis quæ liberis*, Castil. *controuers. lib. 5. cap. 64. num. 16.*

6 Aduerte quòd vbi in terminis huius l. mater quæ de mariti motibus secus suspicata filios suos sub ea instituit conditione hæredes, si à patre emancipati fuerint, tunc pater hic filios emancipans non erit eorum tutor, vt post Greg. Lop. resoluit Gutier. *de tutelis p. 1. cap. 13. num. 7.*

SVMMARIVM.

1 *Substitutio pupillaris non reputatur onus, & consequenter potest fieri in legitima liberorum, & numer. 2.*
3 *Substitutio pupillaris est fauorabilis.*
4 *Fideicōmissa an sint odiosa, vel fauorabilia, remissiuè.*

L. Ex tribus vnciis. XXVI.

Iidem AA. *&* CC. *Serapioni suo S. D.*

1 SVbstitutio pupillaris non reputatur onus, & consequenter potest fieri in legitima liberorum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. suprà hoc tit.* Menchac. *lib. 3. super hanc l. pag. 203.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Roder. Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus, limit. 1. num. 13. pag. 462. & limit. 3. numer. 1. pag. 471.* Anton. Gom. *var. tom. 1. cap. 3. num. 22.* Menchac. *de succession. lib. 1. §. 10. numer. 407. &* 409. Emman. Costa *in cap. si pater, de testam. in 6. p. 2. verbo debita, n. 5. & 14. & l. Gallus, §. & quid si tantum, ff. de liber. & posthum. part. 3. num. 142.* Aquilin. *in l. centurio, ff. de vulgari p. 4. num. 13. & 119. cum seqq.* Ratio est, quia substitutio pupillaris dicitur commodum & fauor filij, vt per Ascan. Clem. *de patria potest. cap. 4. n. 14. & effectu 15. num. 14.* Polit. *in tract. de pupillari substit. num. 7.* Alex. Trentacinq. *de substit. part. 2. cap. 3. num. 1.* Intrigl. *eod. tract. cent. 1. q. 60. num. 6.* Fusar. *in simili tract. q. 89.*

3 Notatur ad hoc quòd substitutio pupillaris est fauorabilis, vt per Gall. *in tract. de excepi. success. tit. 4. except. 19. num. 23. cum seqq. part. 2* Fusar. *d. tract. de substitut.*

4 In gloss. 1. Vtrùm fideicommissa sint odiosa, vel fauorabilia? latè Fusar. *de substitut. q. 290. per tot.*

SVMMARIVM.

1 *Fratres, vel sorores vterini à querela inofficiosi omnino arceantur, consanguinei verò admittuntur instituta persona infami, vel turpitudinis, aut leuis notæ macula aspersa.*
2 *Sororibus competit ius querelandi, ac remedium huius leg. amplia vt num. 3.*
4 *Frater non potest succedere contra testamentum fratris.*
5 *Frater extraneum instituere, & fratrem exhæredare, vel præterire liberè potest, amplia vt num. 6.*
7 *Frater potest mouere querelam contra testamentum fratris turpi persona instituta, etiamsi frater præteritus, vel exhæredatus non esset agnatus fratris testanti, num. 8.*
9 *Testamentum in totum rumpi, etiamsi frater instituat in legitima, quæ est quarta pars bonorum, sin residuo instituerit personam turpem, contrarium, num. 10.*
11 *Frater si rumpat testamentum fratris per querelam, quia in eo fuit instituta turpis persona, an teneatur ad omnia legata & fideicommissa, etiam vniuersalia relicta in testamento fratris, & sic an text. in auth. ex causa, de lib. præter. habet locum etiam inter fratres instituta turpi persona.*
12 *Clausula codicillaris an operetur fideicommissum deberi hæredi scripto retenta quarta, etiam fratre præterito, & turpi persona instituta.*
13 *Persona infames, turpes, vel inhonesta quæ in proposito, remissiuè.*
14 *in Herede scripto sufficit quòd sit vel infamis, vel turpis persona, aut leui notetur macula.*
15 *Frater, aut soror vtrinque coniuncti, vel saltem consanguinei, possunt querelare testamentum fratris in quo est institutus filius Sacerdotis, vel alius spurius, quamuis sit institutus filius Episcopi, num. 16. limita vt num. 17. resolue num. 18. limita etiam in filiis spuriis legitimatis, num. 19. de exposito Hospitali quid, num. 20. quid de apostata, vel descifcente à religione Christiana ad Iudaismum quòd infamis reputetur, etiam postea imposita pœnitentia ab Inquisitoribus Ecclesia reconcilietur, num. 21. de concubinaria, quòd etiam turpis & infamis persona reputetur, & de habente vxorem & concubinam, num. 22. de meretrice, n. 23. quod tamen limita vt num. 24. de lenone, num. 25. de habente duas vxores, num. 26. de vsurario, num. 27. de aleatore, seu lusore publico, num. 28. de ebrio, num. 29. de mulionibus, num. 30. de sodomitis, num. 31.*
32 *Infamis & turpis persona, si occasione moris deprauati, seu turpis modi viuendi, deuenerit ad meliorem frugem, ducendo honestam vitam, desinit esse talis, perindéque habetur, ac si non deliquisset, ex quo non poterit exhæredari.*
33 *Testamentum fratris instituentis turpem personam, sustinetur quæ pœnitentiam agit honestè viuendo.*
34 *Turpitudo superueniens post mortem fratris, testamento non nocet.*
35 *Frater exhæredatus, aut præteritus, quando ita fuerit vilis, seu turpis, vt ille, quem frater hæredem instituit, tunc non poterit querelare testamentum fratris.*
36 *Libertus ingratus domino, idest, patrono, turpis persona est, & propterea testamentum, in quo sit hæres scriptus, per querelam euerti potest.*
37 *Seruo hærede instituto querela fratris testamentum euerti non potest.*
38 *Agnationis & cognationis differentia non est sublata hodie quoad successiones testamentarias.*

19 non

39 *non omnibus Fratribus de inofficioso dicere licet, nisi agnati sint ab eodem patre nati.*
40 *Vterini querelantes testamentum non audiuntur.*
41 *Frater præteritus si esset ingratus, tunc contra turpem hæredem querelam mouere non poterit.*

L. Fratres, vel sorores. XXVII.

Imp. CONSTANTINVS. *Verino.*

1 FRatres, vel sorores vterini à querela inofficiosi omnino arceantur, consanguinei verò admittuntur instituta persona infami, vel turpitudinis, aut leuis notæ macula aspersa. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supra hoc tit.*

2 *Vel sorores.*] Notatur ad hoc quòd sororibus competit ius querelandi, ac remedium huius l. vt per Menchac. *de success. creat. lib. 1. §. 10. n. 579.* Honded. *cons. 47. num. 11. lib. 1.* Merlin. *de legitima, lib. 1. tit. 2.*
3 *q. 13. num. 2.* vbi ampliat etiam ad casum, quo à statuto essent exclusæ stantibus masculis.

4 *Contra testamentum fratris, &c.*] Notatur ad hoc
5 quòd frater contra testamentum fratris succedere non potest, quia frater liberè extraneum instituere, & fratrem exhæredare, vel prætertire potest, Anton. Gom. *var. tom. 1. cap. 11. num. 37. in princip.* Suar. *in thesauro commun. verbo frater, num. 336.* Grass. *recept. sentent. §. testamentum, q. 46. num. 1.* Castill. *quo-*
6 *tidian. controuers. iuris tom. 2. cap. 19. num. 4.* Et extende etiam ad hoc quòd donatio facta per fratrem alicui turpi personæ ita in totum reuocatur, sicut testamentum, Mangil. *in tract. de imput. q. 112. num. 9. in fine.* Merlin. *dict. lib. 1. num. 2. q. 13. num. 5.* vbi *n. 39.* quòd dispositio huius text. procedit fauore fratrum fictorum, & qui iurati dicuntur.

7 *Consanguinei autem, &c.*] Notatur ad hoc quòd frater contra testamentum fratris turpi persona instituta querelam mouere potest, ad quod fuit plerique vtriusque scholæ Doctores hanc conclusionem ex hoc text. desumentes, multisque late exornantes, & præcipuè Ordin. Reg. Lusit. *lib. 4. tit. 90. §. 1.* Bernard. *reg. 634.* Mathesil. *sing. siue notab. 49.* Cremens. *sing. 90.* Cuiac. *lib. 17. obseru. 40. l. Hispan. 12. tit. 7. part. 6. & l. 3. tit. 8. ead. part.* Rodes Xuar. *in l. quoniam in prioribus in euidential. ex n. 12.* Palat. Rub. *in repet. rubr. de donat. inter virum & vxor. §. 10. num. 9. cum seqq.* Guilelm. Bened. *in cap. Raynutius, verbo Raynutius de Clera, num. 28. & verbo in eodem testamento el 2. num. 23. & verbo & vxorem, decis. 5. num. 157.* Anton. Gom. *var. tom. 1. cap. 11. num. 38. cum duobus seqq.* Menchac. *de successión. lib. 1. §. 10. num. 568. cum seqq. tom. 1.* Emman à Costa *in l. Gallus, §. & quid si tantum, ff. de liberis, & posthum. p. 2. num. 151. & in cap. si pater, de testament. lib. 6. p. 3. verbo potest, num. 4. & 5.* Beroi. *cons. 19. lib. 1.* Parris. *cons. 64. lib. 3.* Natt. *cons. 478. lib. 3.* Roland. *cons. 87. per tot. lib. 3.* Hieron. Gabr. *cons. 30. lib. 2.* Achil. Pedrocha *cons. 19. num. 51.* Ioan. Francisc. de Ponte *cons. 66. num. 2. & cons. 68. num. 11.* plenè Tiber. Decian. *resp. 31. per tot. lib. 4.* latè Anton. Galeat. Malvas. *cons. 24. per tot. lib. 1.* & Ioan. Vincent. Honded. *cons. 47. per tot. lib. 2.* Afflict. *decis. 125. & 204.* Franc. Viui. *decis. 162. à num. 9. lib. 1.* Anton. Thesaur. *Pedem. decis. 126. cum tribus seqq.* Anton. Gam. *Lusit. decis. 142.* Clar. *in praxi §. testamentum, q. 50. & q. 52. num. 5.* Fetr. Gregor. *syntagm. iuris part. 3. lib. 44. cap. 4. num. 9.* Mastrill. *Siciliæ decis. 132. per tot.* Anchar. Regien. *quæst. famil. lib. 1. q. 11 per tot. & lib. 2. q. 60. per tot.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. cap. 6. col. 1. & lib. 19. cap. 4. col. 1.* Grass. *in §. testamentum, q. 46. & 47.* Simon de Prætis *de interpret. vltim. volunt. lib. 5. interp. 1. dub. 1. num. 69. & 70.* Quesada *diuers. quæst. iuris cap. 6. num. 11.* Anton. Pichard. *in §. soror, Instit. hoc tit.* Andr. Fachin. *controuers. iuris lib. 4. cap. 91. & 93.* Angel. Matheat. *de legatis & fideicom. lib. 4. cap. 9.* Thaddæ. Piso *lib. 2. var. resolus. cap. 13. à num. 19.* Ceuall. *communium contra commun. q. 566.* Guttier. *practic. lib. 4. q. 73. num. 12.* Perez *l. 1. tit. 2. rub. de institut. hæredis, vers. dubitatur vtrum, lib. 5. Ordin. pag. 68.* Castill. *quotid. controuers. iuris lib. 2. cap. 19. per tot.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 159. num. 8.* Marr. *in votis nouiss. decis. voto 211. num. 11. cum seqq.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. p. 1. collect. 169. & p. 2. collect. 675.* Surd. *de aliment. tit. 8. priuil. 95.* Stephan. Gratian. *discept. forens. tom. 5. cap. 936. n. 2. 10. & 14.* Fusar. *de substitution. q. 570. & q. 571. n. 8.* Mich. Grass. *commun. opin. tom. 1. lib. 3. tit. 16. num. 19. pag. 477.* Camill. Borrel. *in summ. decis. lib. 3. tit. 16. num. 32.* Barty *de successión. testati ac intestati, lib. 16. tit. 1. num. 14.* D. Barbos. *in l. 1. ff. soluto matrim. p. 4. num. 128. in princip.* Valasc. *cons. 17.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo testamentum, num. 89.* Negreiros *in introduct. vltim. volunt. lib. 2. cap. 11. num. 6. cum seqq.* Cald. Pereira *quæstion. forens. ad l. vnic. ex delictis defunct. p. 2. num. 44. & ad §. soror, num. 1. Instit. hoc eod. tit. & cons. 13. num. 4.* Benedict. Ægid. *de iure & priuilegio honestatis, art. 8. num. 8. in fine.* latissimè Merlin. *de legitima lib. 1. tit. 2. q. 13. per tot.*

Durante, vel non agnatione.] Ergo procedit etiam si frater præteritus, vel exheredatus non esset agnatus fratri testanti, vt per Menchac. *dict. lib. 1. §. 10. num. 584.* 8

De inofficioso quæstionem mouere possunt.] Vnde testamentum in totum rumpi, etiamsi frater instituat fratrem in legitima, quæ est quarta pars bonorum, si in residuo turpem personam instituerit, tenent Clar. *d. §. testamentum, q. 50. num. 3.* Anton. Gom. *tom. 1. var. cap. 11. ex n. 37. in vers. quintò intellige, & in vers. sextò intellige,* Menchac. *d. lib 1. §. 10. n. 586.* vbi quòd testamentum rumpitur ex toto, & non vsque ad legitimam tantùm fratris præteriti, *& num. 590. & 601.* 9

Contrarium tamen, immo testamentum in totum non rumpi, sed tantummodo agi posse vsque ad legitimam, resoluunt Afflict. *decis 204.* Menchac. *dict. lib. 1. §. 10. num 589.* Anton. Piehard. *in d. §. soror, num. 86.* Angel. Matheat. *d. lib. 4. cap. 9. num. 8.* Anton. Thesaur. *decis. 128. num. 11. & 12.* Grass. *d. §. testamentum, 46. num. 4.* Ceuall. *d. q. 566. ex num. 7.* Negreiros *in introduct. vltim. volunt. lib. 2. c. 5. n. 14. & 29.* Marr. *in votis nouiss. decis. voto 211. à n. 16.* Vincent. de Anna *sing. 125. & 506.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 135. num. 23. cum seqq.* vbi reprobat opinionem contrarium tenentium, & asserentium in odium infamis, & fauorem fratris testamentum corruere in totum, etiam quando aliquid esset relictum fratri, quia illud odium non debet plus operari quàm fauor filij, Surd. *de aliment. tit. 8. priuil. 95. num. 10.* Castill. latè *d. tom 2. cap. 19. ex num. 19.* vbi *num. 25.* primò constituit quòd si frater instituta turpi persona à fratre suo præteritus fuit, vel exheredatus, nec aliquid ei testamento relictum est, tunc per querelam rumpet testamentum in totum, vt in vniuersam eius substantiam succedat, *& num. 26.* deinde constituit quòd si frater instituta turpi persona neque præteriit fratrem, neque etiam exhæredauit illum, immo potiùs titulo institutionis, aut titulo etiam particulari (in hoc differētia non est) integram legitimam; hoc est, quartam partem ei reliquit, & tunc fratri querela non competit 10

petit vllo modo, quia non est in hoc casu eur frater ipse conqueri debeat, & *num.*19. tertiò constituit quòd si frater instituta turpi persona fratri præterito, vel exhæredato, hoc est, heredi non instituto aliquid reliquit, sed minus legitima, titulo tamen institutionis, tunc equidem dumtaxat competit ei ius agendi ad supplementum, neque querelare potest testametum fratris, & *num.*30. quartò constituit quòd si frater instituta turpi persona fratri præterito, vel exhæredato, hoc est, hæredi non instituto reliquit aliquid, sed non titulo institutionis, tunc ius agendi ad supplementum fratri dumtaxat competet.

11 Vtrùm si frater rumpat testamentum fratris per querelam, quia in eo fuit instituta turpis persona, teneatur ad omnia legata & fideicommissa, etiam vniuersalia relicta in testamento fratris, & sic an text. *in auth. ex causa de liberis prater.* habet locum etiam inter fratres instituta turpi persona? vide Menchac. *d. lib.*1. §. 10. *num.*581. latè Castill. *dict. tom.*2. *cap.* 19. *ex num.* 32. Fusar. *de substitut.* 571. *num.*8. *&* 9. Mich. Grass. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 3. *titul.* 16. *num.* 20. *pag.* 407. Surd. *d. tit.* 8. *priuil.* 95. *num.* 4. *&* 11. Bernard. Græuæ *ad pract. Camera Imper. lib.*2. *conclus.*113. *num.*9.

12 Vtrùm etiam fratre præterito, & turpi persona instituta, clausula codicillaris operetur fideicommissum deberi hæredi scripto retenta quarta? latè Fusar. *de substitut. q.*570. vbi duas opiniones refert, & pro vtraque plures citat Doctores.

13 *Si scripti heredes infames, &c.*] Quæ dicantur in proposito personæ infames, turpes, vel inhonestæ? vide *l. Hispan.*12. *tit.*7. *part.*6. ibi, *So establecieße por su heredero a tal home que fueße de mala vida, o enfamado*, vbi Greg. Lop. *de mala vida*, Mench. *de success. lib.*1. §. 10. *num.*569. *cum quatuor seqq. & n.*608. vbi dicit quoad hoc propositum infamem multipliciter dici: primò si persona instituta sit infamis de iure & de facto: secundò etiamsi sit infamis de facto tantùm: tertiò etiamsi nec sit infamis de iure nec de facto, sed tantùm sit turpis eius quæstus, & modus viuendi: quartò etiamsi nec sit infamis de iure, nec de facto, nec etiam habeat turpem modum viuendi, si tamen est homo sinistræ, aut malæ opinionis, Anton. Gom. *var. tom.*1. *cap.*11. *num.*38 vbi tandem concludit iudicis arbitrio relinqui quis dicatur turpis porsona, vel non. Guttier. *practic. lib.*4. *q.*73. *n.*13. Cald. Pereita *ad §. soror, ex num.*40. latè Merlin. *de legitima, lib.*1. *tit.*1. *q.*13. *à num.*16.

14 *Vel turpitudinis, vel leuis notæ macula.*] Notatur ad hoc quòd cùm loquatur hic text. alternatiuè, sufficit quòd vna qualitas ex illis tribus concurrat in hærede scripto, & sic vel quòd sit infamis, vel turpis persona, aut leui macula notetur, vt per Vincent. Honded. *cons.*47. *ex num.*11. *vol.*2. Anton. Galeat Maluas. *cons.*24. *à n.*32. Castill. *d. tom.*2. *cap.*19. *n.*48. Merlin. *d. q.*13. *num.*16.

15 Cùm bastardi sint infames de facto, vtpote quia infamia facti est quòd quis non sit natus ex legitimo matrimonio, secundùm *l. Hispan.*2. *tit.*6. *part.*7. ibi, *Infamado es de hecho aquel que no nasce de casamiento derecho segun manda la santa Iglesia*, Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.*1. *num.*4. *& gloss.*21. *num* 9. Guttier. *practic. lib.*4. *q.*73. *num.* 15. Tiraq. *de nobilit. cap.*15. *num* 16. Spin. *in speculo testam. gloss.*16. *princ. num.*8. Cald. Pereira, *in d. §. soror, num.*44. *vers. spurius*, vbi idem dicit in naturali. Negreiros *in introduct. ad vltimas volunt. lib.*2. *cap.*21. *num.*10. Merlin. *de legitima lib* 1. *tit.*2. *q* 13. *num.*22. Rota apud eundem Merlin. *decis.* 26. Ideo frater, aut soror vtrinque
coniuncti, vel saltem consanguinei, possunt querelare testamentū fratris in quo est institutus filius Sacerdotis, vel alius spurius, vt per Menchac. *d. lib.*1. §. 10. *num.*594. Anton. Gom. *var. tom.*1. *cap.*11. *n.*38. *vers. ex quibus*, tametsi aliud velit in alio simpliciter naturali, Rota *decis.*505. *p.*1. *diuers.* Decian. *d. cons.*31. *ex num.*15. Gam. *Lusitan. decis.* 143. Gregor. XV. *decis.*271. *num.*17. Matt. *voto* 211. *num.*12. vbi quam- 16
uis sit institutus filius Episcopi, Aluar. Valasc. *consult.*17. *à princip.* Guttier. *dict. lib.*4. *q.*73. *ex num.*11. Garc. Mastrill. *Sicilia decis.* 152. *num.*2. *in fine*, Castill. *d. tom.*2. *cap.*19. *num.*52. quicquid dicat Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.*5. *cap.*936. *num.*1. & antea *cap.*135. *num.*37. existimauerit spurium illo 17
tantùm casu capere non posse ex testamento fratris ad exclusionem sui, si ei relinquatur contemplatione patris.

Verùm si proponas filium Sacerdotis virum pro- 18
bum & honoratum, non furem, non vinolentum, non luxuriosum, aut aliquo notabili vitio coinquinatum, sed ad honores, & magistratus admissum, absque dubio non censebitur turpis persona, vt querelari testamentum propter eius institutionem, relicto fratre, possit, ita Anton. Thesaur. *Pedem. decis.* 126. *num.*6. dicens quòd si iste spurius altis virtutibus esset illustratus, & decoratus, ita vt fratre præterito dignior esset, tunc non haberet locum querela, Aluar. Valasc. *d. consult.*17. *num.*3. Negreiros *d. lib.*2. *cap.*11. *num.*7. Merlin. *de legitima, lib.*1. *tit.*2. *q.* 13. *num.*22. *in fine*. Flores de Mena *in addit. ad Gam. decis.*143. *vers. fallit etiamsi talis bastardus*, quamuis Decian. *de cons.*31. *vol.*4. quem refert & sequitur Castill. *d. cap.*19. *num.*55. contrarium multis defendere conetur.

Item quæ de bastardo ad hunc effectum supra 19
diximus, vt si instituatur præteritis fratribus & sororibus, faciat testamentum subiacere querela inofficiosi, limitantur in filiis spuriis legitimatis, quia dispositio huius text. est fundata in macula hæredum institutorum, quæ non adest in istis filiis legitimatis, ita Guttier. *pract. lib.*3. *q.*73. *à num.*18. latè Stephan. Gratian. *discept. forens. q.*936. *num.*2. *cum seqq.* vbi *num.*10. subdit non esse faciendam vim in hoc text. cùm illius dispositio est sublata per derogationes amplissimas quas facit Pontifex in huiusmodi dispensationibus, de omnibus constitutionibus, legibus, & statutis, quouis modo in contrarium facientibus, & etiam habentibus decreta irritantia, &c. Cald. Pereira *d. §. soror, num.*36. Barry *de success. test. & intestati, lib.*16. *tit.*1. *num.*14.

De exposito hospitali, vt si non probetur legiti- 20
mus, quòd dicatur turpis persona in proposito, resoluunt Maluas. *cons.*24. *per tot.* Honded *d. cons.*47. *num.*13. *lib.*2. quos refert & sequitur Castill. *d. tom.*2. *cap.*19. *num.*51.

De Apostata, vel desciscente à Religione Christia- 21
na ad Iudaismum quòd infamis reputetur, etiamsi postea imposita pœnitentia ab Inquisitoribus Ecclesiæ reconcilietur, vt optimè dicit Cald. Pereira *post. quæst forens. cons.*13. *num.*6.

De concubinatio, quòd etiam turpis & infamis 22
persona reputetur, Perez *l.*24. *tit.*3. *lib.*1. *Ordin. pag.*107. *& l.*4. *in fine tit.*7. *lib.*8. *pag.*203. Cald. Pereira *in d. §. soror, num.*44 *vers. addo etiam*, vbi de habente vxorem & concubinam, Benedict. Ægid. *de iure & priuileg. honest. art.* 8. *num.*6. Vnde si quis suam, vel alterius concubinam hæredem instituat, turpem quidem instituisse personam respondendum est, querelæque locum esse; vt per Anton. Gom. *var. tom.*1. *cap.*11. *num.*38. *vers. ex quibus*, Mench. *d. §.*10. *n.*595.

*num.*595. Cald.Pereira *in d.§.ſoror*, *num.*44. *in princip.* Stephao. Gratian. *Marchiæ deciſ.*216. *num.*3. *in fine*, vbi, *num.*4. reſtringit quando nupta fuiſſet, quia deſinit eſſe turpis perſona, refert Merlin. *d. lib.*1. *tit.*2.*q.*13.*num.*18.

23 De meretrice quòd dicatur turpis perſona, & non poſſit capere ex teſtamento fratris ad excluſionem fratris, vide Anton. Gom. *d. cap.*11.*num.*38. *verſ. ex quibus*, Rebuff. *ad l.*42.*ff. de verbor. ſignif. pag.*230. Bonacoſ. *commun. crimin.p.*2. *verbo meretrix*, *fol.*49. Craſſ.*§. teſtamentum*, *q.*46.*num.*8. Benedict. Ægid. *in d. tract. de iure & priuileg. honeſt. art.*9. *de meretrice*, *num.*13. Stephan. Gratian. *Marchiæ deciſ.*216.*num.*3.

24 Quod quidem dupliciter limitatur, primò in virgine quæ amoris œſtro percita amenti copiam ſui fecit, hæc enim meretrix, aut turpis, ſiue infamis perſona non eſt, ac proinde à teſtore inſtitui poteſt, etiam eius fratre, ſororeve prçteritis, vt per Menoch. *de arbitr. caſu* 328. *num.*4. *cum ſeqq.* Harprecht *ad Clar. in §. teſtamentum*, *q.*50.*num.*18. *cum ſeqq.* Farin. *in praxi crimin. quæſt.*96. *num.*86. Giurba *conſ. crim.* 47. *num.*12. Vincent. Caroc. *deciſ.*124.*num.*1. *cum ſeqq.* Secundò in muliere matrimonio coniuncta, quæ licèt ſit meretrix, tamen poteſt inſtitui hæres excluſo fratre, nam attenditur vltima conſuetudo vt quis dicatur habilis ad ſuccedendum, ita Cardin. Tuſch. *pract. concluſ. lit. F, concluſ.*454.*n.*17. Stephan. Gratian. *d. Marchiæ deciſ.*216.*num.*6. *& diſcept. forenſ. tom.*1.*cap.*135.*n.*17.

De lènone quòd ſit turpis & infamis, dicit Cald. Pereira *d.§.ſoror*, *n.*44.*verſ. Leno.*

De habente duas vxores quòd etiam ſit turpis & infamis, tenent Aloyſ. Rice. *in collect. deciſ. part.*3. *collect.*675.*verſ. ſecundò*, Cald. Pereir. *in d.§.ſoror*, *n.*44. *verſ. addo etiam.*

De vſurario quòd ſimili morbo laboret, per tex. *in l. improbum*, *ex quibus cauſis infam.* tenent ibi citati per me, & *ibi* citatis addo Menchac. *d. lib*1. § 10. *num.*592. *& ſeq.* vbi ait ideo contra eum fratri dari querelam. Merlin. *de legitima*, *lib.*1. *tit* 2. *quæſt.*13. *num.*10.

De aleatore, ſeu luſore publico quòd etiam infamis reputetur, & turpis perſona, reſoluunt Viui. *tom.*1.*commun. opin. lib* 3.*tit.*29. *n.*4. *verſ. vbi Andreas*, *pag.*431. Rebuff. *de reprobat. teſtium*, *n.*331. Maſcard. *de probat. concl.*995. Cald. Pereira *in d §. ſoror*, *num* 44. *verſ. Cinædi.*

De ebrio quòd ſit infamis, & turpis perſona, tenent Anton Gom. *tom.*1. *var. cap.*11. *num. pen. verſ. tertium*, Peret. *l.*1. *in fine*, *in addit. vltim. tit.*8. *lib.*8. *Ordin.* Molin. *d. tract.*2. *diſput.*159. *in fine*, *verſ. nihilominus*, Cald. Pereira *ad d.§.ſoror*, *num.* 44. *verſ. ebrius.*

De mulionibus quòd inter turpes & infames perſonas connumerentur tenent Anton. Gom. *d. tom.*1. *cap.*11. *num.*38. *verſ. quartum*, Cald. Pereira *in d. §. ſoror*, *n.*44. *verſ. muliones.*

De ſodomitis quòd turpes, & infames ſint, reſoluunt Pinel. *commentar. iuris ciuilis*, *lib.* 18. *cap.*7. *col.*1. Farinac. *in praxi crimin. quæſtion.*148. *numer.* 11. Cardoſ. *in praxi iudicum*, *verbo ſodomia*, *numer.* 8. quos refero *de officio*, *& poteſt. Epiſcopi*, *part.*2. *allegat.*44. *num* 8. & idem de cinædis, qui muliebria patiuntur, tradit Cald. Pereira *in d.§.ſoror*, *num.*44. *verſ. cinædi.*

Verùm ſi infamis, & turpis perſona occaſione moris deprauati, ſeu turpis modi viuendi, deuenerit ad meliorem frugem, ducendo honeſtã vitam, deſiit eſſe talis, perindéque habetur ac ſi non deliquiſſet, ex quo nec poterit exhæredari, vt per Surd. *tit.*7. *quæſt.*1. *n.*34. *& ſeq.* vbi quòd ſuſtinetur teſtamentum fratris inſtituentis turpem perſonam, quæ pœnitentiam egit honeſtè viuendo, Menchac. *d. lib.*1. *§.*10.*n.*600. vbi dicit quòd quando hæres, qui tempore teſtamenti, vel antea erat turpis perſona, ſed tamen poſtea viuo etiam teſtatore redactus fuit ad frugem melioris vitæ, tunc frater præteritus non poteſt aduerſùs talem, qui iam emendatus eſt, querelam mouere, Cardin. Tuſch. *d. lit. F, concl.* 454. *num* 17. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap.*135.*n.*17. Cald. Pereira *in d.§.ſoror*, *n.*31. *&* 38. vbi, *num.*40. ait quòd ſuperueniens turpitudo poſt mortem fratris, teſtamento non nocet. 33 34

Sed quando frater exhæredatus, aut præteritus ita fuerit vilis, & turpis, ſeu infamis, ſicut ille, quem frater hæredem inſtituit, tunc non poterit querelare teſtamentum fratris, quoniam nullus poteſt alteri obiicere turpitudinem quam ipſe patitur, ita Menchac. *d.l.*1. § 10. *num.*604. vbi, *num.*585. quòd ceſſat querela quando omnes tres tam teſtator, quam hæres, & etiam frater præteritus eſſent turpes, vel infames. Cardoſ. *in praxi iudicum*, *verbo teſtamentum*, *num.*89. *in fine.* Cald. Pereira. *in dict. §. ſoror*, *num.*30. 35

Vel liberti, &c.] Notatur ad hoc quòd libertus ingratus domino, id eſt, patrono, turpis perſona eſt, & propterea teſtamentum, in quo ſit hęres ſcriptus, per querelam euerti poteſt, vt per Cald. Pereira *in d. §. ſoror*, *num.*45. *verſ. aliter*, & paulo infrà ſubdit quòd Salicet. *hic col.*1. reſtringit hunc text. ad libertum proprium ipſius teſtatoris hæredem inſtitutum; ſed idem Cald. Pereira *in d. §. ſoror*, *num.*46. *verſ. denique*, cum Baldo verios credit hunc text. procedere generaliter in quouis liberto tam proprio, quàm alieno, quem placuit ingratum domino turpem perſonam reputari, quo teſtamentum querela labefactari queat, etiamſi à patrono fuerit inſtitutus, qui licèt videatur remitere iniuriam, non tamen potuit purgare infamiam, & contemptum à liberto per ingratitudinem perpetratum, niſi ſuus ſit ſeruus, & neceſſarius futurus hæres. 36

Excepto ſeruo neceſſario, &c.] Nota quòd ſeruo hærede inſtituto querela fratris teſtamentum euerti non poteſt, quia ſerui capacitas regulatur à capacitate domini, ita Cald. Pereira *in d. §. ſoror*, *num.*45. *verſ. quibus tamen non obſtantibus*, vbi *in verſ. nec mouere*, ait textum *in præſenti* in contrarium nõn facere, quia ſpecialiter procedit & loquitur in ſeruo neceſſario, quem oportuit exprimere, & nominatim decidere quòd illo inſtituto ceſſat querela, quia niſi hoc ita fuiſſet nominatim deciſũ, iuſta ratione poſſet quis dubitare, & incautè firmare querelæ locum eſſe, quia poſt mortem domini teſtatoris non extahat perſona ex cuius honeſtate iuſtificari ſerui habilitas, & honeſtas poſſet; quod ne contingeret, oportuit Imperatorẽ hanc promulagare deciſionem, per quam ſanciret contrarium fore obſeruãdum: quamobrem hîc Imperator vim vllam non conſtituit in neceſſitate ſerui hæredis inſtituti, quo poſſimus inde argumentum ſumere à contrario ſenſu, vt oppoſitum; proinde reſpondendum in ſeruis non ſuis, id eſt, alienis contra notiſſima iuris principia: ſed vt decideret caſum magis dubitabilem, in quo dicta principia ceſſare videbantur propter non exiſtentiam domini, ex cuius capacitate, ſerui poſſet capacitas regulari, ac metiri. 37

In gloſſ. *Arguuntur.* ibi, *vbi tollitur differentia agnationis*, &c. Notatur ad hoc quòd hodie quoad ſucceſſiones teſtamentarias non eſt ſublata differentia agnationis, & cognationis, vt per D. 38

Barbos. *in l.1. ff. soluto matrim. part.4. num. 128. in princip.*

39 In gloss. *Consanguinei.* ibi, *qui sunt ex eodem patre, sed matre eadem, vel non.* Notatur ad hoc quòd om-
40 nibus fratribus de inofficioso dicere licet, nisi agnati sint ab eodem scilicet patre nati, vterini enim querelantes non audiuntur, vt per Menchac. *d.lib.1.§.10. num.577.& 596.* Anton. Gom. *var. tom.1. capite 11. num.37.limit.1.* Cald. Pereira *in d.§. soror, numer.29. vers. Imò nec.* Vnde Castill. *d. tom.2. cap.19. num.12. & 13.* addit quòd licèt ex generali traditione *l.1. ff. hoc tit. & l. fratris, hoc eod. tit.* frater quicunque etiam vterinus querelare posset fratris testamentum turpi persona instituta, tamen post decisionem huius l. solus frater ex vtroque latere coniunctus, vel saltem consanguineus ex parte patris de inofficioso testamento potest experiri, nec vterinus poterit, qui tantùm ex parte matris coniunctus est, & sic legem istam in sui materia esse notabilem & singularem, secundùm Bartol. & alios *hic* ait idem Castill. *d.num.13.*

41 In gloss. *Infamia.* ibi, *vel nisi sit ingratus*, &c. Notatur ad hoc quòd si frater præteritus esset ingratus, tunc contra turpem hæredem querelam mouere non poterit, vt per Menchac. *dict.lib.1.§.10.num.605. limit.10.*

SVMMARIVM.

1 *Liberi exhæredati quondam innocentiam suam probando, gratitudinem & obsequium deducebant.*
2 *Filius matri luctuosam portionem per exhæredationem iniustam auferre nequit sine periculo rescindendi testamenti.*
3 *Mater indignam se filij hæreditate reddit per indecentes machinationes atque insidias contra filium, coniunctionémque cum filij inimicis.*
4 *Filius suus, & in potestate, si exhæredetur à patre, cum causa inserta, vel sine ea, de iure antiquo huius text. valebat testamentum, nisi filius probaret se gratum, de iure medio Codicis debebat pater filium exhæredare, dicendo filium fuisse ingratum, & hæredes tenebantur ingratitudinem aliquam probare, n.5. sed quod de iure nouissimo requiritur quòd pater filium exhæredet, & causam ingratitudinis ponat in testamento, illa postea probetur per hæredem, & causa debet esse vna de 14. quas ponit text. Authentica*, vt cùm, de appell. cognosc. *n.6.*
7 *Mater aduersùs testamentum filij inofficiosi actionem instituere potest.*
8 *Inimicus meus dicitur ille, qui inimicis mei familiaritate vtitur, eique amicus est.*
9 *Vasallus confœderationem faciens cum domini inimicis, dicitur inimicus domini, & perdit feudum.*

L. Liberi. XXVIII.

Idem A. ad Claudium præsidem prouinciæ Daciæ.

1 Liberi exhæredati quondam innocentiam suam
probando, gratitudinem & obsequium deduce-
2 bant. Filius matri luctuosam portionem per exhæ-
redationem iniustam auferre nequit sine periculo
3 rescindendi testamenti. Mater indignam se filij hæ-
reditate reddit per indecentes machinationes atque
insidias contra filium, coniunctionémque cum filij
inimicis. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1. num.1. supr. hoc tit.* Menchac. *lib.3. super hanc l. pag.203.*

Probationem debent præstare, &c.] Notatur ad hoc 4
quòd de iure antiquo huius text. si filius suus & in
potestate exhæredetur à patre, cum causa inserta, vel
sine ea, valebat testamentum nisi filius probaret se
gratum, quia lex tantum confidebat de patre quòd
præsumebat non exhæredasse eum sine iusta causa,
vt per Anton. Gom. *tom.1. var. cap.11. n.10. à princip.*
vbi aduertit quòd de iure medio Codicis, de quo *in* 5
l. omnimodo, hoc eod. tit. debebat pater filium exhæ-
redare, dicendo filium fuisse ingratum, & hæredes
tenebantur ingratitudinem aliquam probare: sed
quòd de iure nouissimo Authenticorum requiritur 6
quòd pater filium exhæredet, & causam ingratitudi-
nis ponat, & inserat in testamento, & illa postea per
hæredem probetur, & causa debet esse vna de 14.
quas ponit text. *in auth. vt cùm de appellat. cognosc. §. causas, collat. 8* Conan. *comment. iuris ciuilis lib.9. c.10. n.4.* Cardin. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib.4. tit. fin. n.33.* vbi dicit quòd causa ingratitudinis etiamsi fuerit testamento expressa, non præsumitur vera, sed probari debet, quòd onus probandi hæredi scripto incumbit.

Sin autem mater, &c.] Notatur ad hoc quòd ma- 7
ter aduersùs testamentum filij inofficiosi actionem instituere potest, vt per Petr. Gregor. *syntagm. iuris p.3. lib.44. cap.4. num.20. lit. I.*

Vel inimicis eius suas amicitias copulauit.] Notatur 8
ad hoc quòd inimicus meus dicitur ille, qui inimici mei familiaritate vtitur, eique amicus est vt per Hippol. *in l.1. §. præterea, num.10. vers. modo redeundo, & num.41.* Emman. à Costa *in l. Gallus, §. & quid si tantum, ff. de liber. & posthum. p.3. num.178.* Mascard. *de probat. concl. 899. num.31.* Tiber. Decian. *in tract. crimin. p.1. lib.3. cap.25. sub num.13.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo inimicitia 2.* vbi dicit quòd inimicus meus dicitur ille, qui in meam perniciem contraxit amicitiam cum inimico meo, Farin. *in praxi crimin. p.2. tit. de oppositione contra personas testium, q.53. à n.36.* vbi *num.42.* resoluit quòd valde amici inimici mei non probant contra me quando amicitia & familiaritas testis cum inimico est magna, ac talis vt verisimiliter possit ipsum testem ad deponendum falsum inducere, aliàs secus, Menoch. *cons.102. n.17.* vbi dicit in hoc text. iudicari ingratam matrem erga filium, quæ cum inimicis filij amicitiam iniuit.

In gloss. *Amicitias.* ibi, *& nota hic argum. ad feu-* 9
dum, &c. Notatur ad hoc quòd vasallus confœderationem faciens cum domini inimicis dicitur inimicus domini, & perdit feudum, vt per Rebuff. *de probat. testium, num.244.* Menoch. *cons.* 02 *num.17.* vbi ait quòd vasallus contrahens amicitiam cum inimicis domini, ingratus iudicari poterit.

SVMMARIVM.

1 *Dos & donatio propter nuptias legitima imputantur ad excludendam inofficiosi testamenti querelam, & num.2.*
3 *ex Obligatione præstandi alimenta vt plurimum subsequitur obligatio præstandi dotem.*

L. Quo

L. Quoniam nouella. XXIX.

Imp. ZENO A. *Sebastiano. P. P.*

1 DOs & donatio propter nuptias legitimæ imputantur ad excludendam inofficiosi testamenti quetelam. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. suprà hoc tit.* Menchac. *lib.3. super hanc l.pag.205.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desumunt Anton.Gom. *l.29. Tauri, num.7.& num.38.& num.40. vers.tertia*, Auendan. *ad eandem l.39. Tauri gloss.1.* Donat.à Fina *tom.1. commun. opin.lib.3.tit.16. num.14. & 35.* Gasp. Baëc. *de non meliorandis, cap.1. num.8.* D.Barbos. *in l. si post dotem, num.51. ff. soluto matrim.* Molin. *de Iustit. tract.2. disput.200. num.17. vers. secunda conclusio*, Aluar.Valasc. *de partit. c.12. à num.22.*

3 *Ad similitudinem dotis*, &c.] Notatur ad hoc quòd ex obligatione præstandi alimenta vtplurimum subsequitur obligatio præstandi dotem, de quo vide Bart. *in l.Titio, §. Titio genero, ff.de condit. & demonstr.* Molin. *de primog. lib.2. cap.15. num 2.* Penel. *in l.1. ff. de bonis mater. p.2. à num.12.* iunctis his, quæ adducit.D. Barbos. *in l.1. ff. soluto matrim. p.4.n.11. ad med.*

SVMMARIVM.

1 *Querelam inofficiosi non habet cui aliquid in testamento relictum est, sed agit ad implementum.*
2 *Liberis si nihil relictum, non agitur ad supplementum, sed inofficiosi querelæ locus est, & n.3.*
4 *ad Testamenti validitatem sufficit quod filius sit institutus in vno nummo, licèt possit agere ad supplementum legitimæ.*
5 *Mater cui minus relictum legitima, potest agere ad supplementum.*
6 *Filiis competit supplementum legitimæ, amplia vt n 7.*
8 *Fratribus querela inofficiosi competit, turpi persona instituta.*
9 *Testamentis subuentum non solùm quando querela inofficiosi poterant subuerti, sed etiam si alio quouis modo subuerti possunt; & de qua subuersione intelligatur, remissiuè num.10.*
11 *Actio ad supplementum quandiu duret, & quanto tempore præscribatur ius agendi ad supplementum legitimæ, remissiuè n.13. resolue vt n. 14.*
12 *Supplementum legitimæ petendum conditione ex lege non tollitur nisi spatio 30. annorum.*
15 *Ius petendi supplementum legitimæ filius transmittit ad quoscunque hæredes, si filius priusquam legitimam suam habuerit, vel eam petierit, aut eius supplementum, moriatur.*
16 *Ingratitudo non excludit abintestato illum cui ius succedendi debetur.*
17 *Ingratitudinis causa adeò est exprimenda in exhæredatione, quam fecit testator, quòd si non exprimatur, redditur testamentum nullum, licèt filium fuisse ingratum patri constet.*
18 *Ingratus filius potest exhæredari à parente, dummodo ille viuens ingratitudinis causam exprimat, & opponat, sublata omnino hæredi facultate querimoniæ.*
19 *Legitima in pecunia relinqui potest, etsi quis eam in pecunia recipere non teneatur, n.20.*
21 *Legitimæ supplementi petitio condictione ex hac lege fienda non petitur aduersus legatarios, & fideicommissarios, sed aduersus ipsos hæredes, numer.22. intellige vt numer. 23.*
24 *Hæredes domini non possunt auferre feudum, propter feloniam commissam domino, si dominus nihil dixit, dum vixit.*
25 *in Legitimam imputat sibi filius emptam militiam à patre.*
26 *Militia officium quoddam, seu imaginarium munus dicitur.*
27 *Tabellionatus, seu notariatus officium militiæ nomine contentum, & computandum in legitimam, si à patre emptum fuerit.*
28 *Legatum relictum à patre filio, imputatur in legitima eidem debita non imputantur quæ pater fisco soluit pro filio sponte, & ex pietate, n.29.*

L. Omnimodo. XXX.

Imp. IVSTINIANVS A. *Mennæ.*

CVi aliquid in testamento relictum est, is quere- 1
lam inofficiosi non habet, sed ad implementum
agit. Si verò liberis nihil sit relictum, non agitur ad 2
supplementum, sed inofficiosi querelæ locus est.
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. suprà hoc tit.* & post omnes Petr. Gilchen *tom.1. fol.699.* Mench. *de success. creat. lib.3. §.30. super hanc l.*
Hinc eandem conclusionem ex hôc text. desu- 3
munt *l. Hispan.5.tit.8 part.6. vbi gloss.9.* Conan. *comment. iuris ciuilis lib.9. cap 10 col.4.* Menchac. *de successionib. tom.1.§.18. n.37.* vbi dicit hanc l procedere quando aliquid fuisset relictum in testamento, secus si inter viuos datum, & *num.38.* respondet ad text. *in l. scimus in princip. hoc eod. tit.* ibi illud inter viuos datum fuisse in vltima voluntate repetitum, idem Mench. *§.10. num 400.* Alphan. *collect.438.* Spin. *in speculo testam.gloss.1[illegible] num.32.* vbi ait Imperatorem *in præsenti* solùm intendere subuenire testamentis, quæ impugnabantur ex eo quòd minus legitima portione relinquebatur, non verò testamentis quæ impugnabantur ex vitio præteritionis, vel exhæredationis. Anton.Gom. *var.tom.1. cap.11. n.23.* Emman. à Costa *in cap. si pater, de testament. in 6 p.1. verbo institutis num.15.& 18.& in l. Gallus, §.& quid si tantum, ff.de liber. & posth.p.1. num.6.* Aquilin. *ad d l. Gallus, n.41.* Muscul. *tom.1. commun.opin.lib.3. tit.16.*
n.6. vbi *n.7.* quòd ad validitatem testamenti sufficit 5
quòd filius sit institutus in vno nummo, licèt possit
agere ad supplementum legitimæ, & *ibi* Vezin. *n.10.*
ampl.3. extendit ad matrem, cui minus legitima reli- 6
ctum est, quia potest agere ad supplementum, Brunot. à Sole *in locis communib. verbo filius 53.* Vincent. de Franchis *decis.153 n.2.* latè Cald. Pereira *in §.sed hæc, per tot. Instit. hoc tit.* vbi *n.48. vers.non obstat*, ait hanc l.loqui & procedere quando titulo institutionis filio est minus legitima relictum, in qua specie ante Iustinianum *in præsenti* testamentum infirmabatur, quocirca vbi filius est institutus, licèt in minore quantitate quàm sit legitima, vel exhæredatus, vtique testamentum per hanc l. conseruatur concesso filio iure petendi supplementũ; aliter si titulo legati, aut fideicommissi aliquid illi relinquatur, testamẽtum ex præteritione est nullum, & *n.110.* concludit hodie dispositionem huius l.eo tantùm casu admittendam fore, quo filius à patre fuerit institutus, etiam in exiguo, quoniam hodie de iure Authenticorum exigitur in filiis titulus hic honorabilis institutionis, in quo hanc l.correctam esse dicit. Molin. *de Iustit.tract.2.disp.177. in princ.* Ceuall. *commun. contra commun.q.566.n.1.* vbi quòd hæc lex solùm loquitur de ascendentibus, Lusit. Negreiros *in introduct.*

*ad vltimas volunt. lib.2.cap.5. num.*16. Cardin. Mantic. *de tacitis,& ambig. convent. lib.*11. *tit.*13. *num.*47. *cum seqq.* latè Merlin. *de legitima, lib.*3. *tit.*3.*quæst.* 1. *cum seqq.*

6 *Quam liberis eorum*, &c.] Ergo filiis competit
supplementum legitimæ, vt per Merlin.*d.lib.*3.*tit.*3.
7 *q.*2.*num.* 1. vbi *num.*2. amplia ad nepotes, & *num.*7.
ad parentes extendit, & *num.*10. ad filios adoptiuos.
& *num.*11. ad emancipatos.

8 *Vel aliis personis.*] Ergo fratribus instituta turpi persona, vt per Roderic. Xuar. *ad l. quoniam in prioribus in princ. num.*12. *& ampl.*16. Afflict. *decis.*293. Menoch. *de success creat. tom* 2. *lib* 3. §.30.*p.*2. *num.*86. Merlin. *d. lib.*3. *tit.*3. *q.* 2. *num.*8. Cald. Pereira *ad §. soror, Instit. hoc tit. num.*7. *in fin.*

9 *Vel alio modo subuertendis.*] Ex his verbis colligit
Menchac. *d.lib.*1. §.10. *num.*197. *tom.*1. per hanc le-
gem subuentum esse testamentis non solum quan-
do querela inofficiosi poterant subuerti, sed etiamsi
10 alio quouis modo subuerti possent: & de qua sub-
uersione intelligatur idem Menchac. *d. tom.*1. *lib.*3.
§.30 *p.*2. *num.*112.

11 *Adimplendam non sine grauamine*, &c.] Quanto
tempore duret hæc actio ad supplementum, vide
Emman. à Costa *in d. cap. si pater p.*1.*verbo in re certa,*
*num.*20. *cum seqq.* Kirchou. *tom.*1. *commun. opin.*
12 *lib.*3. *tit.*16. *num* 95. *vers. & huiusmodi*, vbi quòd le-
gitimæ supplementum petendum condictione ex
lege non tollitur nisi spatio 30. annorum. Menchac.
*d.p.*2.*num.*95. *& tom.*1.*lib.*1.§.10. *num.*460. Et quan-
13 to tempore præscribatur iuri agendi ad supplemen-
tum legitimæ, vide Balb. *de præscript.* 4. *p.*4.*princip.*
*q.*23. Rot. *decis.*419. *num.*1.*&* 2.*p.*2. *recentior.* vbi re-
14 soluit quòd legitimę supplementū non præscribitur
minori spatio quàm triginta annorum, siue compe-
rat condictio ex lege, siue petitio hæreditatis, &
*num.*4. ampliat quòd nec habet locum præscriptio
statutaria minoris temporis. Cephal.*cons.*667.*num.*9.
Decian. *cons.*6. *num.* 8 *lib.*1. Merlin. *d.lib.*3. *tit.*3.*q.*7.
*num.*5. vbi *num.*6. aduertit quòd nec etiam triginta
annis præscribitur vbi ex parte eius, qui allegat præ-
scriptionem, non concurrit possessio, & magis in
terminis idem Merlin. *lib.*5. *tit* 3.*q* 10 *per tot.* dispu-
tat quanto tempore præscribatur legitima, & sup-
plementum.

15 Notatur ad hoc quòd vis petendi supplementum legitimæ filius transmittit ad quoscunque hæredes si filius priusquā legitimam suam habuerit, vel eam petierit, aut eius supplementum, moriatur, competit enim illud ius petendi supplementum legitimæ ex beneficio huius l. & sic actione personali, quæ actio ad quoscunque hæredes transmittitur, sicut & quælibet actio personalis, vt per Vezin. *tom.* 1.*commun. opin.lib.*3.*tit.*16. *num.*104.*pag.*144.

16 *Nam si nullam eorum*, &c.] Notatur ad hoc quòd ingratitudo non excludit abintestato illum, cui ius succedendi debetur, de quo vide Ias. *in l. in arenam col.*1. *sup. hoc eod. tit.* Bart. *in l. si aures, num.*6. *eod tit.* Aretin. *in l.*3. *filius, num.*8. *ff. de liber. & posthum.* Guillelm Bened. *in cap. Raynutius, verbo in eodem testamento col* 2. *num.*48.

17 Notatur etiam ad hoc quòd vsque adeò ingratitudinis causa est exprimenda in exhæredatione, quam fecit testator, quòd si non exprimatur, redditur testamentum nullum, licet filium fuisse ingratum patri constet, vt per Anton. Gom. *var. tom.*1. *cap.*11. *num* 11. Spin. *in Speculo testament. gloss.*20. *princ. num* 60. *vers. tunc.*

18 *Non licebit eius hæredibus*, &c.] Notatur ad hoc quòd ingratus filius potest à parente exhæredari, dummodo ille viuens causam ingratitudinis exprimat, & opponat, sublata omnino hæredi facultate querimoniæ, vt per Cald. Pereira *de resolut. emphyt. cap.*18. *num* 14. *& post. quæst. forens. in comment. ad l. vnic. ex delictis defunct. part.* 1. *numer.*50. *vers. à contrario.*

Et aliquam eis quantitatem, &c.] Ergo legitima in 19
pecunia relinqui potest, vt per Roderic. Xuar. *in re-*
*pet. l. quoniam in prioribus, ampl.*11. *num* 2. Mench.
*d. tom.*1. *lib.*1. §.10. *num.*256. Menoch. *de arbitr. ca-*
su 163. *num.*4. Attamen eam quis in pecunia recipe- 20
re non tenetur, Paris. *cons.*16. *num.*70. *lib.*2. Cephal.
*cons.*42. *num.*8. *lib.*1. Cuch. *de legitima, tit. quibus in rebus, num.*6. *&* 7. Crass. §. *legitima q.*15. *num.*1 Rot *decis.*235. *num.*13. *p.*2. *in posthum.* Osvvald. *ad Donell. lib.*19. *c.*4. *lit. Yy. in fine.*

In gloss. *Exigere.* ibi, *conditione ex hac l.* Nota- 21
tur ad hoc quòd legitimæ supplementi petitio fieri
debet condictione ex hac lege, vt per Kirchou. &
Vezin. *tom.*1. *commun. opin. lib.*3. *tit.*16. *n.*95. *&* 66.
pag. 414. Emman. Costa. *in cap. si pater, de testam.*
*lib.*6. *p.*1. *verbo in re certa, num.* 22. Pute. *decis.*137.
aliàs 133. *in nouis, lib.*2. Crass. *in* §. *legitima, quæst.*48.
Peregrin. *de fideicom. art.*36. *numer.*151. Et aduerte 22
quod supplementum legitimæ non petitur aduersùs
legatarios, & fideicommissarios, sed aduersus ipsos
hæredes, vt per Marescot. *var. resol. lib.*2. *cap.* 8. *n.*5.
cum seq. Mangil. *de imputat. quæst.* 11. *n.*25. *cum seq.*
Merlin. *d.lib.*3.*tit.*3 *q* 6. *à princip.* vbi *num.*5. intel- 23
ligit quando ex hæreditate legitima suppleri potest,
secus quando suppletio non potest fieri ex dicta hæ-
reditate, quia tunc legatarij & fideicommissarij ex-
cuti possunt. Et addit idem Merlin. *ibidem q. seq.*
supplementum legitimæ transmitti ad hæredes, de
quo latè Gratian. *decis* 4.*n.*2.*&* 3. Mangil. *de imputat.*
*q.*10.*n.*37.*&* 38.

In gloss. *Non licebit.* ibi, *arg. quòd hæredes domi-* 24
ni non possunt auferre feudum, propter feloniam domino commissam, si dominus nihil dixit dum vixit. ita Gig. *de pension. quæst.*74.*num.*3. Duen. *reg.*346. *vers. fallit. quartò*, Tiraq. *in l. si vnquam, verbo susceperit liberos, num.*215. Franc. Curt. *in tract. de feudis, in* 4. *part. num.*156. *vers. secunda principalis dubitatio restat.* Cachotan. *Pedem. decis.*77. *num.*11. Kirchou. *tom.*2. *commun. opin. post lib.*9. *tract. de feudis, tit.*7. *num.*123. *pag.* 631. *& tit.*8. *num.* 143. *pag.* 640. Mascard. *de probat. concl.* 1262. aliàs 1268. *num.* 23. vbi intelligit dummodo dominus sciuerit delictum à vasallo commissum, & spatium habuerit, quo si voluisset, priuare potuerit.

§. Imputari.

In legitimam imputat sibi filius emptam mili- 25
tiam à patre. Colligunt ex Ordin. Doctores citati
*ad l.*1.*n.*1. *suprà hoc tit.* Menchac. *tom.*1. *lib.*3 §.30. *p.*3.
super hunc §. *à pag.*758.

Cùm militia in hoc text. dicatur quoddam offi- 26
cium, seu imaginarium munus vnde redditus & præstationes annuę percipiebantur, dictum ex eo quòd militet & exerceat se quis in eo, seu quòd huiusmodi officia ad milites premiandos inuenta fuerunt, secundùm Ræuard. *lib* 3. *conject. cap.*3. Conan. *lib.*4. *commentar. cap.* 15. Charond *lib.*1. *verisimil.*14. Menchac. *d. p.*3. *num.*202. Molin. *de Iustit. tract.*2. *disput.*141. *num.*1. Ideo ex hoc text. meritò colligunt Doctores quòd filius tenetur in legitimam imputare officium emptum ex pecunia patris, licèt non sit ad hæredes transmissibile, quia saltem est alienabile, vt per Ias. *in l. illud, num.*6. *ff. de collation.* Ripa in *l.*
in

in quartam, *num.*163. *ff. ad leg. falcid.* & *ibi* Frumag. *num.*463. Boër. *deciſ.* 14. *num.* 3. *cum ſeqq.* Alex. Trentacioq. *var. reſolut. lib.* 1. *tit. de legitima*, *reſolut.* 5. *n.* 8. Oſvvald. *ad Donell. lib.* 19. *cap.* 4. *lit. Xx.* latè Merlin. *de legitima*, *lib.* 2. *tit.* 2. *q.* 21. *per tot.* & *q.* 24 *de officiis Curiæ Romanæ*, *aut ulterius*, *an imputentur in legitimam.* Rota apud eundem, *deciſ.* 122. *num.* 7. Menchac. *vbi proximè à num.* 203. Tell. Fernandez *in l.* 29. *Tauri numer.* 12. & *ibidem* Anton. Gom. *num.* 21. Cou. *lib.* 3. *variarum cap.* 19. *num. fin.* Auendan. *reſp.* 9. *num.* 3. & *l.* 46. *Tauri gloſſ.* 4. *num.* 4. Guttier. *practic. lib.* 2. *q.* 64. *à num.* 4. Ioan. Gate. *de expenſ. cap.* 2. *num.* 14. Gam. *Luſit. deciſ.* 29. *num.* 2. *cum ſeqq.* Cardoſ. *in praxi iudicum* & *Aduocat. verbo collatio num.* 32. Baëc *de non meliorandis*, *cap.* 6. *num.* 14. latè Cald. Pereira *ad* §. *ad hac*, *Inſtit. hoc tit. cap.* 2. *num.* 1. *cum multis ſeqq.* vbi *n.* 7.
27 dicit quòd militiæ nomine continetur tabellionatus, ſeu notariatus officium, & imputandum in legitimam ſi à patre emptum fuerit, & *n.* 25 reſoluit quòd officia iſta ex ſubſtantia parentum ad filios profecta, Imperiali. ſeu Regali auctoritate confirmata, imputanda illis ſunt in legitimã, latè Molin. *de iuſtit. tract.* 2 *diſp.* 241. *à princip.* vbi *n.* 3. in hunc modum diſtinguit. Vel id de quo agitur vendibile eſt, ſaltem quia licentia dari conſueuit, vt vendatur; aut tranſmiſſibile ad hæredes. vel neque vendibile eſt, nec ad hæredes tranſmiſſibile. In priori illo euentu, nempe quando vendibile. aut tranſmiſſibile ad hæredes eſt, dicit ſi militia, officium, aut dignitas data ſint à parentibus filio, ſaltem quia precibus, intuitúque parentum ab aliquo ei collata ſunt, conferendam eſſe æſtimationem illius, quantum valet tempore mortis parentum. Si verò non hæc ipſa à parentibus filio data ſint, ſed pecunia, aut aliquid aliud, quo ea filius conſequatur. tunc non æſtimationem militiæ, officij, aut dignitatis eſſe conferendam, ſed pecuniam, aut valorem illius alterius rei, quæ à parentibus eſt data, conferenda eſſe tempore mortis parentum, & *num.* 8. quod ad poſteriorem euentum attinet, reſoluit neque illud, neque æſtimationem illius, neque ſumptus, ſi quos parentes in acquirendo illo filiofam. fecerint, teneri filium conferre, aut computare in ſuam legitimam portionem, ſed habere id præcipuum, per argumentum à contrario ſenſu deſumptum ex hoc text. latè etiam Aluar. Valaſc. *de portion. cap.* 13. *à numer* 60. vbi dicit quòd erant olim quædam publica munia, ſeu officia, quæ dabantur de publico, propter quæ exercentibus illas, pendebantur certi redditus, ſeu aliquod emolumentum annuatim, & vocabant militias, & in iis militiis emptis à patre pro filiis, vel à filio ex pecunia data à patre, ſi eſt militia vendibilis, vel ad hæredes tranſmiſſibilis, aut ceſſibilis, confertur omnino & computatur in legitimam, non quidem ipſa, quia eſt indiuiſibilis, & munus merè perſonale, ſed eius æſtimatio, non quanti fuit empta, ſed quatenus reputatur valere ſecundùm redditus, qui percipiuntur ex ea tempore mortis; ſecus ſi non ſit talis militia, quę poſſit vendi, cedi, aut tranſmitti, quia tunc non confertur, aut imputatur, & *num.* 63, reſoluit quòd huiuſmodi officia ſi talia ſunt, ad quorum venditionem ſoleat Princeps de facili licentiam concedere, conferenda ſunt, & imputanda quoad eorum valorem, licèt non dentur in dotem, vel donationem propter nuptias, ſed ſimpliciter, & hinc infert ad ſcripturas Romanæ Curiæ, & ad illa quæ ibi appellantur *Cauuleiratos*, quæ ſolent vendi, & *num.* 64. ſubdit in noſtro Portugaliæ Regno huiuſmodi officia ſiue empta à patre pro filio, ſiue empta à filio ex pecunia paterna, ſeu data è patre, ſiue emptio facta ſit cum expreſſa licentia Regis conceſſa expreſſè ad vendendum, vel tacita ad renuntiandum, vt ſolet fieri ſub honeſtiori nomine renuntiationis, vel etiamſi Rex cum magna difficultate in hoc diſpenſet. omnibus his caſibus æſtimationem à filio eſſe conferendam fratribus. Ego ipſe *in votis deciſiuis Canon. tom.* 1. *voto* 6. *dub.* 3. *d. n.* 22. Rot. *deciſ.* 506. *n.* 6. *part.* 2. *in poſth.*

Notatur etiam ad hoc quòd legatum relictum à patre filio, computatur in legitima eidem debita, ✱ per Card. Mantic. *de coniect. vlt. volunt. lib.* 10. *tit.* 2. *n.* 6. Surd. *conſ.* 112 *n.* 3. Guttier. *de tutel. part.* 3. *c.* 5. *n.* 22. legitimæ enim imputatur quicquid filius iudicio defuncti de illius bonis capit. Rot. *deciſ.* 230. *numer.* 1. *part.* 2. *in poſthum.* & cenſetur conſumpta per alienationem factam à filio poſt mortem patris, ead. 28
Rot. *deciſ.* 462. *n.* 6. *de poſthum.* Non verò imputantur ea quæ pater fiſco ſoluit pro filio ſponte, & ex pietate, Hieron. Gabr. *conſ.* 109. *num.* 10. *verſ. quia quamuis*, *lib.* 1. Surd. *deciſ.* 167. *num.* 11. Pereg. *de fideicom. art.* 36. *numer.* 137. Rot. *deciſ.* 255. *numer.* 17. *part.* 2. *in poſthum.* de quo latè Merlin. *de legitima lib.* 2. *tit.* 2. *quæſt.* 28. & eadem Rota apud eundem *deciſ.* 55. *num.* 27. & 28. vbi decidit ſolutum à patre fiſco pro fiſco condemnationis cauſa eidem imputari in legitimam, niſi quando ſponte pater, & ex pietate ſoluiſſet, eadem Rota apud eundem *deciſ.* 59. *à princ.* 29

SVMMARIVM.

1 *in Teſtamento nuncupatiuo ſi nihil liberis relictum ſit, exhæredati habent querelam inofficioſi: grauati autem per modicam inſtitutionem ad legitimæ ſupplementum agunt.*

2 *Legitima ea portio dicitur quæ excludit querelam.*

3 *Legitima an ſit quota bonorum, an verò hæreditatis.*

4 *pro Legitima datur petitio hæreditatis etiam quoad ſupplementum ipſius legitimæ.*

L. Quæ nuper. XXXI.

Item A. Mennæ P. P.

IN teſtamento nuncupatiuo ſi nihil liberis relictum ſit exhæredati habent inofficioſi querelam, grauati autem per modicam inſtitutionem ad legitimæ ſupplementum agunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *ſuprà hoc tit.* Menchac. *tom.* 3. *ad hunc l. pag.* 206. 1

Vide Roder Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus*, *in euidential. num.* 16. vel dicit hanc l. venire declaratiuè, ſeu ſuppletiuè, *ad l. omnimodo*, *ſub hoc tit.* quæ prouidebat ſolummodo, vbi teſtamentum erat in ſcriptis, & deinde textus *in præſenti* declarat vt etiam habeat locum in teſtamento nuncupatiuo, & ſine ſcriptis. Anton. Gouean. Luſit. vir apprimè doctus, *lectionum var. iuris lib.* 2. *cap.* 2. putat conſici poſſe ex hac l. legitimam dici eam portionem, quæ querelam excludit, quia ſit Falcidia, hoc eſt, quarta portionis ab inteſtato contingentis, quia filium inſtitutum contentum eſſe oportet. 2

Scilicet ab inteſtato ſucceſſionis, &c.] Vtrùm legitima ſit quota bonorum, an verò hæreditatis? vide Menoch. *de ſucceſſion. tom.* 1. *lib.* 2. §. 20. *numer.* 211. *cum ſeqq.* Cardin. Mantic. *de coniect. vltimar. volunt. lib.* 7. *tit.* 8. *num.* 5. Fachinæ. *controuerſ. iuris lib.* 7. *tit.* 8. *num.* 5. Menoch. *de præſumpt. lib.* 4. *præſ.* 101. *num.* 59. 3 &

& eodem lib.4. praes.196. num.21. Fusar. *de substitution. q.296. num.30.* Rot. *decis.368. num.11. p.2. in posthum.* Stephan. Gratian. *discep. forens. cap.843. num.6.* laté Merlin. *de legitima quaest.2. lib.1. tit.1.* Rota apud eundem Mellin. *decis. 66. numer. 3.* vbi quòd legitima est quota bonorum, non haereditatis, & *decis.67. num.2.* idem dicit. Vnde pro legitima dari petitionem haereditatis resoluunt Crass. *in §. legitima, quaest. vlt. num.1. vers. contrarium,* Pereg. *de fideicom. art.36. num.152.* Valasc. *de partit. cap.18. num.42.* Merlin. *de legitima lib.5. tit.4. q.4. à princ.* vbi *num.4.* amplia vt etiam procedat quoad ipsius legitimae supplementum.

SVMMARIVM.

1 *Legitima reiicit omne grauamen conditionis & temporis, & num.2. etiam in conditione potestatiua, num.3. nec imponi potest grauamen in portione legitimae aucta ab statuto, num.4. nec fauore piae causae, nec legitima impediatur detractio, num.5. nec in testatore milite, num.6. etiam in onere reciproco, num.7. etsi filius sit institutus in maiore portione quàm sit eius legitima, & adierit haereditatem paternam, num.8. & etiamsi tota haereditas sit relicta cum onere, num.9. quamuis filius adeundo approbauerit patris dispositionem, num.10. & quamuis dictum sit quòd plus petere non possit, etiam occasione legitimae, & filius simpliciter acceptet, & etiam quietet haeredem absque aliqua protestatione, num.11. quamuis pater relinquat rem minorem legitima pro sua legitima, & in ea imponat grauamen, num.12.* Amplia *vt num.13.14.15. quamuis filius expresiè approbauerit testamentum patris, in quo super legitima est impositum grauamen, num.16. nec etiam fideicommissi onus super legitima descendentibus impons possit, num.17. nec conditio, si nupserit, in legitima, num.18.* Limita, *quando onus conditionis legitimae appositum respiciebat ipsius filij vtilitatem, num.19. quando praelegatum est factum filio, adiecta conditione expressa quòd si filius vult praelegatum, non deducat aliquam legitimam, & filius acceptauit praelegatum, num.20. quando pater reliquit filio certa bona, & eum fideicommisso grauauit, num 21. quando filius institutus vltra legitimam grauatus est restituere vel legitimam, vel fructus perceptos vltra legitimam, numer.22. quando filius expresiè grauatus in legitima approbauerit omnia & singula disposita in testamento paterno, vel approbatio facta esset in omnibus, & per omnia, vel in singulis suis partibus, num.23. quando filius consensu expressè atque specificè grauamini, siue oneri imposito per partem in legitima, n.24. contrarium, num.25. 26. conuentiones obseruandae, num.27.28. notabilia duo, num. 29. limita etiam vbi regia facultas interuenit, n.30. & in tertio habente causam à filio, num.31. quando filius cum iuramento approbauit testamentum patris, in quo est expressè in legitima grauatus, num.32. in pupillari substitutione, quae legitimam grauare potest, num.33. quando plures filij essent instituti, & grauati restituere haereditatem, & vnus repudiauit haereditatem paternam, num.34. quando filius ante agnitionem transmisit ius adeundi, num. 35. in substitutione vulgari, cuius onus etiam filij apponi potest, nec reiicitur, num.36. quando pater filio minus industrioso, seu parum apto ad bonorum administrationem, interdicat ne legitimam alienet vsque ad aetatem 25. annorum, n.37. in dote, quae licet loco legitimae succedat, tamen patitur id onus, vt pater stipuletur soluto matrimonio ad se reuerti, num.38.*

39 *Grauamen ipso iure reiicitur à legitima, eo plus quando grauamen non consistit in quantitate, sed in modo, aut conditione, vel onere vinculi, seu fideicommissi.*

L. Quoniam in prioribus. XXXII.

Iidem A. eidem.

Legitima reiicit omne grauamen conditionis, & temporis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. suprà hoc tit.* elegantem repetitionem super hanc l. edidit Roderic. Suarez. 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt, multisque exornant, & ad plures quaestiones conducunt, *l. Hispan.11. tit.4. part.6.* vbi *gloss.3. & fin.* Socin. *reg.350.* Alciat. *in l. cum proponas, gloss.2. C. de pactis, & de praesumpt. reg.1. praes.2. n.3.* Nicol. Bellon. *cons.53. num.19.* Alphan. *collect.422.* Zoanett. *rerum quotid. cap.14.* Bernard. *reg.112.* Duen. *reg.368.* Mantu. *lib.2. locorum cap.33. pag.2.* Anton. Gabr. *commun. opin. tit. de legitima concl.1.* Anton. Gom. *l.29. Tauri n.9. & var. tom.1. cap.3. n.17. col.3. & cap.4. num.7. & cap.11. n.24.26. &* 29 Viui *tom.1. commun. opin. lib.3. tit 16. num.42. pag.309.* Donat à Fina *ibidem num.59. pag.312.* Port. *lib.1. reg.41.* Cou. *in cap. Raynaldus, de testam. §.2. num.3. cum seq.* Menchac. *de successión. tom.1. lib.1. § 10. à num.168 cum multis seqq.* vbi ad hanc l. repetitionem ponit, & à *n.196.* de conclusione huius l. tractare incipit. Mathesil. *sing.164* Ioan. Garcian. *reg.194.* Emman. à Costa *in l. Gallus, §. & quid si tantum part.4. n.46. & 47. & p.5. n.45. & selectar. lib.1. cap.1. num.3. cum seq. & lib.4. select. l.3. §. purè n.10. in med. ff. de liber. & posth.* Anton. Cuch. *in tract. de legitima, tit. legitima nullum grauamen admittit, & in cap. si pater, de testam. lib.6. verbo contrahens num.4.* Clar. *lib.5. §. fin. q.78. num.10. ad fin.* Molin. *de primog. lib.2. cap.1. num.31. cum seqq.* Spin. *in speculo testam. glos.9. princ. num.12.* Hieron. de Laurent. *Auenion. decis.* Stephan. Gratian. *Marchia. decis.162. à num.1.* Crass. *in §. legitima q.39. cum seqq.* Surd. *de aliment. tit.1 q.15. num 179. cum seqq.* Gutrier. *practic. lib.3. q.55. num.7. & 8. & q.57. num.9.* Ludou. Schrad. *de feudis p.10. sect.19 n.226.* Pereg. *de fideicom. art.30. num.61. cum seqq.* Surd. *cons.215. per tot.* Andr. Fachinae. *cons.17. ex n.3. lib.1.* Burg. de Paz *quaest. ciuili 1. num.9.* Quesada *in suis quaest. cap.4. num.17. in fine,* Hect. Felic. *alleg.12. p.3.* Pedrocha *cons.6. per tot.* Iacob. Cancer. *var. resolut. lib.1. tit.3. de legitima, num.3e. cum seqq.* Rot. *decis 249. num.4 & decis.381. num.4. p 2. recentior. & decis.204. num.3. & decis.514. num.5. part.1. recentiss.* aliàs *posthum. & decis.334. num.1. & decis.543. num.3. & decis.588. num.3. & 4.* Ceuall. *communium contra communes, quaest.112.* vbi quòd haec lex corrigit leges iuris communis Digestorum, *& q.711. num.4. cum seqq.* Farin. *in praxi crimin. p.1. quaest.25. num.40. cum seqq.* Castill. *quotidian. lib.3. cap.12. num.44. & lib.5. cap.64. à princip.* & maximè *num.29. & 38. & lib.6. cap.107. ex num.36.* Molin. *de Iustit. tract.2. disp.177. vers. legitima,* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo laesis, num.149. de in integ. restit. min. & quaest. forens. lib.2. q.23. num.73.* Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocator. verbo filius, num.26. & verbo legitima, num.4. cum seqq.* Azor. *instit. moral. part.2. lib 2. cap.29 quaest 5.* Bernard. Graeuae *ad pract. Camerae Imper.*

Imper. lib. 2. concl. 119. Camill. Borrel. *in summ. decis. lib. 3. tit.* 16. *num.* 46. Candin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 11. *tit.* 13. *num.* 4. Valasc. *de partition. cap.* 16. *num.* 40. Leand. Galgan. *de condit. & demonst. p.* 1. *c.* 1. *q.* 26. *& cap.* 5. *num.* 7. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap* 983. *num.* 24 *& cap.* 731. *n.* 5. Fusar. *de substit. q.* 296. *à princip.* latè Merlin. *de legitima, lib.* 3. *tit.* 2. *q.* 1. *cum seqq.*

3 Amplia primò hanc legem procedere etiam in conditione potestatiua, quam hodie de legitima reiiciendam tenent Roder. Xuar. *in præsenti ampl.* 5. vbi Valdes. *in addit. lit. A. num.* 1. Anton. Gom. *var. tom.* 1. *cap.* 11. *num.* 29. Menchac. *d.* §. 10. *num.* 146. *&* 418. Altarad. *de coniectur. mente defuncti, lib.* 2. *cap* 2. §. 1. *num.* 101. *&* 102. Angul *in. l.* 11. *melioration. gloss.* 3. *num.* 4. Castill. *d. p.* 5. *cap.* 64. *num.* 35. *&* 36. vbi *num.* 37. agit de conditione casuali vel mixta.

4 Amplia secundò quòd nec in portione legitimæ aucta ab statuto potest grauamen imponi, Roderic. Xuar. *hic ampl.* 14. Menchac. *d.* §. 10. *num.* 163. Crass. *in d.* §. *legitima q.* 40. *num.* 12. Hieron. Gabr. *cons.* 116. *num* 1. *lib.* 1. Anton. Gabr. *d. tit. de legitima concl.* 1. *num.* 18. Fusar. *d. q.* 296. *num.* 11.

5 Amplia tertiò vt nec fauore, & priuilegio piæ causæ, legitimæ detractio impediatur, vt per Menchac. *tom.* 1. *lib.* 1. §. 10. *num* 451. *cum seq.* Cou. *in cap. heredes n.* 2. *col.* 2. *de testam.* Emman. à Costa *in d. cap. si pater, verbo Trebellianica n.* 7. Anton. Gabr. *d tit. de legitima, concl.* 1. *n.* 10. Tiraq. *de pia causa, in præfat n.* 28. Crass. *in legitima quæst.* 38. *n.* 20. Menoch. *de præsumpt. lib* 4. *præs.* 196. *num.* 17. Intrigl. *de substitut. cent.* 3. *q.* 74. *n.* 19. Magon. *Lucensi decis.* 85. *n* 5. Fusar. *d. q.* 296. *n.* 21. Aluar. Valasc. *de partition. cap.* 39. *n.* 38. Cancer. *d. lib.* 1. *tit.* 3. *num.* 45. Merlin. *de legitima lib.* 3. *tit.* 2. *q.* 5. *per tot.*

6 Amplia quartò in testatore milite, ita Cou. *in d. cap. nos quidem num.* 7. *de testam.* Clar. *§. testamentum, q.* 72. Menoch. *d. lib.* 4. *præs.* 196. *num.* 18. Sfort. Odd. *de compend. part.* 5. *q.* 3. *præm.* 6. *n.* 7. Pereg. *de fideicom. art.* 36. *n.* 82. Intrigl. *de substitut. cent.* 3. *q.* 74. *num.* 20. Alexand. Trentacinq. *eod. tract part.* 4. *c.* 8. *n.* 15. *&* 16. Gall. *de except. success. tit.* 4. *except.* 14. *n.* 11. *p.* 2.

7 Amplia quintò etiam in onere reciproco, de quo vide posita *in collect. ad l. si pater puellæ, sup. hoc eodem. tit.*

8 Amplia sextò etsi filius sit institutus in maiori portione quàm sit eius legitima, & adierit hæreditatem paternam, quia adhuc potest legitimam deducere, vt per Mench. *d.* §. 10. *n.* 244. Eugen. *tom.* 1. *cons.* 38. *n.* 4. *& seq.* Menoch. *d. lib.* 4. *præs* 196. *n.* 20. Pereg. *cons.* 67. *n.* 1. *l.* 1. Magon. *Lucensi decis.* 81. *n.* 3. *&* 4. Fusar. *d. q.* 296. *n.* 27. intelligendo tamen prout *in limit.* 3.

9 Amplia septimò etiamsi tota hæreditas sit relicta cum onere, quia adhuc quantum ad legitimam tale onus reiicitur, vt per Anton Gom. *var. tom.* 1. *cap.* 11. *n.* 25. Anton. Gab. *d. tit. de legitima concl.* 1. *num.* 4. Cardin. Mantic. *de coniect. lib.* 7. *tit.* 8. *n.* 3. *cum seqq.* Pereg. *de fideicom. q.* 15. *num.* 19. Crass. *d.* §. *legitima q.* 38. *num.* 4. Fusar. *d. q.* 296. *n.* 28. vbi *n.* 35 refert Natt. Cephal. Pettam, Surd. & alios contrarium tenen-
10 tes, & *n.* 41. subampliat, quamuis filius adeundo approbauerit patris dispositionem, quia adhuc non erit exclusus à beneficio deducendi legitimam.

11 Amplia octauò quamuis dictum sit quòd plus petere non possit etiam occasione legitimæ, & filius simpliciter acceptet, & etiam quietet hæredem absque aliqua protestatione, nam sibi in legitima non erit præiudicatum quin illam habere possit; de quo vide posita *in collect. ad l. si quando,* §. *& generaliter inf. hoc eod. tit.*

Amplia nonò quamuis pater relinquat rem mi- 12
norem legitima pro sua legitima, & in ea imponat grauamen, nam non tenet etsi filius agnoscat rem relictam, quia filius non censetur renuntiare legitimæ, nisi adsit expressa, & specifica renuntiatio, post multos ita resoluit Fusar. *d. q.* 296. *num.* 48. vbi *n.* 50. 13
extendit etsi filius acceptando relictum fecit liberationem hæredi absque aliqua reseruatione supplementi legitimæ, & *n.* 51. etsi vltra quietationem di- 14
xit, quòd renuntiabat hæreditati, & bonis paternis, quia adhuc poterit habere supplementum legitimæ absque alio grauamine, & *n.* 52. quamuis vltra quie- 15
tationem & renuntiationem hæreditatis & bonorum paternorũ filius promittit ampliùs non petere.

Amplia decimò quamuis filius expresse approba- 16
uerit testamentum patris, in quo super legitima est impositum grauamen, nam per hoc non diceretur renuntiasse legitimæ, quæ, vt dixi, requirit specialem renuntiationem, nec per approbationem testamenti fit extensio eò n filius sciat iura sua sibi esse salua, Eugen. *d. tom.* 1. *cons.* 38. *n.* 4. *&* 5. Pereg. *de fideicom. art.* 36. *n.* 31. *& seq. &* 87. Crass. *d.* §. *legitima q.* 38. *n.* 21. Magon. *Lucensi decis.* 85. *n.* 6. *cum seq. & Florent. decis.* 35. *n.* 7. *&* 10. Fusar. *d. q.* 296 *n.* 91. vbi intelligit quando approbatio testamenti esset facta ex interuallo post testamentum, non in ipso actu testandi.

Amplia vndecimò, vt nec etiam fideicommissi 17
onus super legitima descendentibus imponi possit, vt per Mench. *d. lib.* 1. §. 10. *num.* 418. Rot. *decis.* 477. *n.* 5. *& decis.* 373. *n.* 2. *p.* 2. *recent. & decis.* 704. *part.* 1. *in post.* Alex. Raudens. *in sana decis.* 14. Menoch. *de præsumpt. lib.* 4. *præs.* 72. *num.* 2. *cum seqq. & præs.* 196. *num.* 14 Fusar. *d. q.* 296. *à num.* 1. vbi *num.* 7. extendit vt procedat etiam in fidei commisso constituto in contractu.

Amplia duodecimò, vt non possit imponi condi- 18
tio *si nupserit*, in legitima, ita Anton. Gabr. *d tit. de legitima concl* 1. *num.* 17. Galganet. *de condit. & demonstrat. p.* 1. *c.* 8. *n* 8.

Limita primò quando onus conditionis legitimæ 19
appositum, respiciebat ipsius filij vtilitatem, tunc enim id onus non reiiciunt post hanc l. non magis, quàm si hæc lex facta non foret, vt per Alciat. *d. præsumpt. reg.* 1. *præs.* 2. *n.* 3. Menchac. *d. tom.* 1. *lib.* 1. §. 10. *num.* 406. *&* 407. Clar. *lib.* 5. §. *fin. q.* 78. *n.* 10. Mexi. *in tract. rassa panis concl.* 2. *n.* 15. Anton. Gabr. *d. tit. de legitima concl.* 1. *num.* 20. Menoch. *cons.* 57. *n.* 6. *cum seqq.* Molin. *de Instit. tract.* 2. *disp.* 177. *vers. grauamen*, Castill. *d. tom.* 5. *c.* 64. *n.* 16. Surd *cons.* 670. *n* 2. Mastrill. *decis.* 18. *n.* 21. Cancer. *var. resol. lib.* 1. *tit.* 3. *de legitima num.* 40. latè Merlin. *de legitima lib.* 2. *tit.* 2. *q.* 4. *per tot.* etiam quæ dicantur onera fauorabilia, Rota apud eundem *decis.* 61. *n.* 4.

Limita secundò, vt non procedat quando præle- 20
gatum est factum filio, adiecta conditione expressa, quòd si filius vult prælegatum, non deducat aliquam legitimam, & filius acceptauit prælegatum, ita Menoch. *cons.* 71. *n.* 21. *& cons.* 206. *n.* 95 *cum seqq. & cons.* 681. *num.* 36. *& cons.* 686. *n.* 29. *& d lib.* 4. *præs* 196. *num* 23. Anton. Gabr. *d. tit. de legitima concl.* 1. *num.* 58. Card. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib.* 7. *titul.* 8. *num.* 11. Pereg. *de fideicomm. artic.* 36. *num.* 97. Fusar. *d. q.* 296. *num.* 58.

Limita tertiò quando pater reliquit filio certa 21
bona, & eum fideicommisso grauauit, & dixit quòd si filius nollet ea bona habere cum fideicommisso, habeat suam legitimam alio hærede instituto, vel substituto, nam si filius acceptet relictum, non poterit de fideicommisso legitimam deducere. Ratio est, quia filius potest etiam in legitima grauari quando

ei multo plus legitima fuit relictum, ita Bursat. *cons.* 385. *lib.* 3. Surd. *decis.* 21. *num.* 20. *de aliment. tit.* 2. *q.* 5. *num.* 184. Card. Mantic *d. lib.* 7. *tit.* 8. *num.* 11. Pereg. *d. art.* 36. *num.* 62. & 97. Magon. *Lucensi decis.* 83. *num.* 15. *cum seqq.* Fachinæ. *controuers. lib.* 5. *cap.* 96. Ioseph. Ludou. *Lucensi decis.* 28. *num.* 41. *cum seqq.* Gall. *de exception. successſ. tit.* 2. *except.* 4. *num.* 18. *cum seqq. p.* 3. Fusar. *d. q.* 296. *num.* 61. *cum seqq.* Facit quia filius grauatus in legitima non potest conqueri si pater ei plus, vel tantundem reliqoit, liberum quantum valet legitima, Surd. *d tit.* 2. *quæst.* 15. *num.* 179. Vincent. de Franchis *decis.* 193. *in fine, p.* 2. tum etiam, quia filius non dicitur grauatus in legitima quando habuit compensationem, Menoch. *cons.* 196. *num.* 15. *vers. & his accedit*, potest enim in re propria grauari quando ei vltra legitimam, vel æquiualens compensatio relinquitur, *l. filiusfam.* §. *apud Marcellum, ff. de legat.* 1. Surd. *d. tit.* 2. *quæst.* 15. *num.* 162. *cum. seqq.* & præcipuè *num.* 181. Menoch. *cons.* 1141. *lib.* 12. Mastrill. *decis.* 181. *num.* 2. nam hoc casu non dicitur filius grauari in legitima, cùm si ipse magis velit legitimam, quàm relictum, in manu sua est, Menoch. *d. cons.* 1141. *num.* 5. Gall *de except. tit.* 2. *except.* 4. *p.* 3. *num.* 54. Cancer. *d. lib.* 1. *tit.* 3. *num.* 37. & ideo vt grauamen legitimæ subsistat, necessarius est expressus eius consensus, Castill. *lib.* 5. *cap.* 107. *num.* 46.

22 Limita quartò quando filius institutus vltra legitimam grauatus est restituere vel legitimam, vel fructus perceptos vltra legitimam, nam filius, qui adiuit hæreditatem, non poterit aliquam deducere legitimam, si fructus percepti ascendunt ad legitimæ quantitatem, ita Pedrocha *cons.* 6. *lib.* 1. Laderch. Imola *cons.* 26. *num.* 2. & 3. Peregr. *cons.* 66. *n.* 2. *cum seqq. lib.* 4. Menoch. *d. lib.* 3. *præs.* 196. *n.* 23. *ad med. & cons.* 533. *dub.* 2. & *cons.* 672. *num.* 13. & *cons* 1141. *num.* 1. *cum seqq.* Ioseph. Ludou. *Lucensi decis.* 28. *num.* 105. *cum seqq.* Surd. *de aliment. tit.* 2. *quæst.* 15. *num.* 179. *cum seqq.* & *decis.* 21. *per tot.* Fachin. *contron. lib* 5. *cap* 96. Fusar. *cons.* 52. *num.* 1. & *d. q.* 296. ex *num.* 65. *cum seqq.* vbi pro vtraque opinione refert Doctores & fundamenta, & tandem *num.* 87. dicit in praxi recipi opinionem pro filio, quòd scilicet non teneat hoc grauamen quoad compensationem fructuum cum legitima, sed teneat quoad fructuum restitutionem.

23 Limita quintò quando filius expresè grauatus in legitima approbauit omnia & singula disposita in testamento paterno, vel approbatio facta esset in omnibus, & per omnia, vel in singulis suis partibus, vt per Menoch. *d. lib.* 4. *præs.* 196. *num.* 24. Cardin. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib.* 7. *tit.* 8. *num.* 11. *circa fin.* Pereg. *d. art.* 36 *num.* 88. & *seq.* & *cons.* 67. *num.* 13. *lib.* 1. & *cons.* 66. *num.* 4. *lib.* 4 Intrigl. *de substitut. cent.* 3. *q.* 74. *num.* 27. latè Merlin. *de legitima lib.* 3. *tit.* 2. *q.* 9. *per tot.* vbi disputat quando filius acceptando testamentum patris, & adeundo illius hæreditatem agnoscere censeatur onus prohibitionis legitimæ, & *q.* 10. quando filius, qui non est hæres vniuersalis, sed particularis, agnoscere & acceptare intelligatur onus in legitima. Fusar. *d. q.* 286. *num.* 93. *cum seqq.* vbi *num.* 97. idem tenet quando expresè fuit prohibita legitimæ detractio, & filius approbauit testamentum patris in eo capitulo, & *num.* 98. idem dicit quando in capitulo prohibitionis legitimæ testator requisiuit approbationem filij, & ille postea approbet simpliciter, quia censetur approbare specialiter illud capitulum: & *num.* 99. hoc ipsum resoluit quando filius expresè renunciauit omni iuri suo, nec aliud ius habebat prætera quam in legitima.

Limita sextò quando filios consentit expresè 24 atque specifice grauamini, siue oneri imposito per patrem in legitima, vt per Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum & vxor.* §. 47. *n.* 2. Anton. Gom. *var. tom.* 1. *cap.* 11. *post num.* 25. Anton. Gabr. *d. tit. de legitima concl.* 1. *num.* 55. Molin. *de primog. lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 7. *cum seqq.* Gam. *Lusit. decis.* 218. *num.* 4. Gutier. *in repet. cap. quamuis pactum, de pactis lib.* 6. *p.* 1. *num.* 27. Surd *decis.* 21. *num.* 20. Brunor. à Sole *in locis communib. verbo pater* 19. Cald. Pereira *de potest. eligendi, cap.* 16. *num.* 29. Con. *in pract.* Raynaldus, §. 2. *num.* 2. *de testament.* Galganet. *d. tract. de condit. & demonstr. p.* 1. *cap.* 5. *num.* 7. Castill. *lib.* 3. *quotid. cap.* 19. *num.* 124. & *d. tom.* 5. *cap.* 67. *n.* 51. & *cap.* 107. *num.* 46. *in princ.* Amator. Ferrar. *decis.* 46. *num.* 11. Cancer. *var. resol. lib.* 1. *tit.* 3. *de legitima, n.* 35. Vasquez *in opusc. tit. de testam. cap.* 6 §. 4. *dub.* 2. Intellige vt iste filius provt suprà, consentiens habeat ætatem & personam legitimam ad se obligandum, & consentiendum, vt dixi *ad l. si quando* 35. §. *illud etiam, in hoc tit.* Aluar. Valasc. *de partition. cap.* 16. *num.* 40. Et non solùm ad hoc sufficiens reputatur expressus filij consensus, sed etiam tacitus resultans ex his, quæ resoluunt Roderic. Xuar. *in repet. huius l. ampl.* 10. *num.* 24 Gasp. Baëç. *de non melioran. cap.* 9. *num.* 10. Anton. Gom. *var. tom.* 1. *cap.* 11. *num.* 25. Molin. *de primogen. lib.* 2. *cap.* 11. *num.* 7. 16 dum tenent quòd quando filius à grauamine maioratus non reclamauerit, sed per totum tempus vitæ suæ tacuerit, & eadem bona filius eius primogenitus iure maioratus per tempus 30. annorum possederit; tunc namque ex eius temporis lapsu à grauaminis impugnatione filij excluduntur, bonaque ipsa perpetuò maioratui subiecta remanebunt.

Sed hæc sententia sustineri non potest, immo 15 potiùs concludendum est quòd si filius appositum sibi grauamen in legitima tacuit toto tempore vitæ suæ, & non reclamauit, neque aliquid contra id allegauit, imò iudicium patris simpliciter agnouisset, bonáque à patre sibi relicta possedisset, adhuc ad filios suos transmittet legitimam liberam, & sine vllo grauamine, ita vt grauamen insertum debeat reputari ac si in testamento appositum non fuisset: ita Roderic. Xuar. *d. ampl.* 10. *num.* 14. *in fine, in vers. per quæ teneo,* & meliùs *num.* 8. ibi, *Ex prædictis ergo mihi videtur veritas concludendo quod grauamen appositum in legitima ipso iure reiicitur, & tollitur de medio, & habetur pro non apposito, in tantum quòd si filius taceat in tota vita sua, nullum actum contradictionis faciens, nihilominus transmittit liberam legitimam ad posteros grauamine reiecto,* optimè Christoph. de Paz *schol. ad leges styli l.* 200. *num.* 36. & 60. ibi, *Illud tamen silentio prætermittendum non est, an consensus tacitus filiorum illis præiudicet, & sanè Paul in l. filio præterito, num.* 7. *ff. de iniusto, rupto, testatur similem consensum filiis præiudicium non afferre, licet pluribus annis tacuerint: ratio autem secundum eum est, quia à lege submouetur grauamen pro iure, l. quoniam, de inoffic. testam. simplex itaque consensus non sufficeret, cùm reperiatur super quo cadere queat,* &c. latè Castill *controuers. tom.* 5. *cap.* 107. *num.* 41. vbi *in vers. itaque,* concludit quòd si integra legitima filio relicta fuerit, vel etiam aliquid vltra relinquatur, & in legitima ipsa grauamen apponatur, qualitatis scilicet, puta vinculi, fideicommissi, restitutionis, vel aliud onus, tunc quidem grauamen reiicitur ipso iure, nec habet filius necesse petere quòd tollatur, idque etiam filius iudicium patris simpliciter agnouisset, & per mille annos tacuisset; vbi verò in

in quantitate esset grauamen, quia scilicet filio minus legitima relictum fuisset, tunc quidem procederet Molinæ & aliorum post eum citatorum resolutio, quòd scilicet filius tacendo per spatium triginta annorum sibi & hæredibus suis præiudicium generaret, iuxta quæ accipiendus est Stephan. Gratian. *Marchiæ decis. 4. à num. 12.* dum tenet tam legitimam, quàm eius supplementum posse præscribi spatio 30. annorum. Et idem Castill. *ibidem in vers. secundum est*, aduenit vt tempus, quo filius in legitima grauatus possedit, non numeretur in his triginta annis, cùm in eo ipse bona vt libera possederit, & incipiat præscriptio ex quo ipse decessit, & filij cœperint habere ius petendi legitimam in dictis bonis, aliúmque ea possidentem viderunt, & velut agnouisse videntur, ex quo tacent, & *in vers. tertium denique*, requirit vt triginta anni prædicti incipiant currere post pupillarem filiorum ætatem, qui legitimam prætendunt, partésve ad eos pertinentes ab alio possideri dicunt. Item huiusmodi tempus debet esse vtile, quod non currit aduersùs ignorantes, sed tantùm scientes, vt soluunt Menoch. *cons. 411. n. 41.* Magil. *in tract. de imputat. quæst. 92. n. 9.* Merlin. *in tract. de legitima lib. 5. tit. 3. q. 10. n. 6.* vbi, *n. 8.* ait legitimam præscribi spatio triginta annorum, irreuocabiliter, & absque spe restitutionis in integrum, à die tamen mortis ipsius patris.

26 Et quamuis non defuerint, qui putauerint legitimæ supplementum præscribi posse spatio quinque annorum, neque esse necessarium cursum triginta, prout in legitima, quia ius petendi supplementum successit loco querelæ, *l. omnimodo, hoc eod. tit.* querela autem præscribitur spatio quinquennij, *l. si quis filium, hoc eod tit.* nihilominus tamen tenendum est non nisi per spatium triginta annorum supplementum præscribi, neque illud est introductum loco querelæ, cùm hæc tendat ad rescissionem testamenti, illud verò ad confirmationem, & ideo cùm subrogatio in hoc casu eueniat ad diuersum effectum, non potest sapere naturam eius, in cuius locum subrogatur: quare ita tenent Honded. *cons. 83. n. 25. lib. 1.* Menoch *cons. 411 à n. 36. lib. 5.* Petra *de fideicom. q. 15. n. 108* Hieron. Gabr. *cons. 106. lib 1. & cons. 137. num. 14. lib. 2* Fachin. *controuers. lib. 12. cap. 9.* Maugil. *de imputat. q. 92 n. 6. & 10.* Surd *cons. 148. num. 15. & cons. 185. num. 22.* Greg. XV. *decis. 489.* latè Merlin. *d. lib. 5. tit. 3. q. 10. à num 10* vbi, *n. 17.* ampliat in filia quæ tacuit, & dotem suam non petiit à patre spatio triginta annorum, quòd adhuc non nisi de tempore lapso excludatur, & *n. 18.* ampliat etiam stante statuto quòd si vltra viginti annos quis debitum non petat, remaneat exclusus, nam statuto hoc non obstante audiri potest filius pro sua legitima, & *n. 20.* declarat hanc ampliationem minimè procedere quando præscriptio hæc statutaria esset semel interrupta per litis contestationem cum hærede; vide apud illum.

Verùm redeundo ad materiam sextæ limitationis, vnde ingressi sumus, pro illius coronide duas principales conclusiones sunt firmandæ.

27 Prima quòd si filius tantùm instituatur in legitima, & in ea apponatur grauamen, necesse est quòd specialiter, & expresè, non verò tacitè consensum præstet, in qua specie ita tenent Menoch. *cons. 411. num. 30. & 31.* Angul. *in l. 11. gloss. 10. num. 11.* Gutier. *de iuram. confir. part. 1. cap. 19 ex num. 3.* D. Barbos. *in l. si cùm dotem, n. 22. ff. soluto matr.* Alu Valasc. *de partit. c. 16. num. 34.* Amat. *d. Ferrariæ decis. 46. num. 23.*

28 Secunda conclusio est quòd vbicumque vltra legitimam aliquid à patre relinquitur in recompensationem grauaminis, actus taciti approbationis & consensus sufficiunt, ita Mieres *de maiorati, part. 1. q. 55. n. 3.* Menoch. *cons. 196. num. 11. vers. & his accedit,* Valdes. *in addit. ad Xuar. in hac l. ampl. 10. n. 48.* Garc. Mastrill. *Siciliæ decis. 181. ex n. 8.* Fusar. *d. q. 296. n. 63. & 70. vers. octauò facit.* Castill. *controuers. tom 5. c. 107. num. 63.*

29 His duo notabilia adstipulantur. Primum est, si pater in testamento reliquit legatum filio, vt non possit petere legitimam, subdens quòd si eam peteret, eo ipso priuabat legato, & petito legato priuabat legitima, si filius petiit legatum, potest amplius petere legitimam, ita Curt. iun. *cons. 159.* Dec. *cons. 687.* Paul. Paris. *cons. 9. lib. 3.* Secundum, quòd filius consentiens patri facienti maioratum ex legitima, dicitur ipse filius facere, & ideo pro debito filij potest fieri executio in legitima, vt singulariter tenet Gam. *Lusitan decis. 208. num 4.*

30 Limita septimò vbi Regia facultas interuenit, quo casu etiam renitente filio potest in eius legitima grauamen apponi, vt per Menchac. *de successien. tom. 1. lib. 1. §. 10. n. 438.* Molin. *de primog. lib. 2. cap. 1. num. 10. cum seq.* Merlin *de legitima lib. 2. tit. 1. q. 3 à n. 13.*

31 Limita octauò in tertio habente causam à filio: nam licèt filius possit impugnare grauamen; tertius verò non potest, vt per Surd. *cons. 394 num. 34. & cons. 412. à num. 48. & cons. 570. num. 6 cum seqq.* vbi de filio viuente, qui non impugnauit testamentum patris, nam eius hæres non habebit priuilegium deducendi legitimam contra expressam voluntatem testatoris, Fusar *d. quæst. 296. à num. 11.* vbi *n. 12.* idem resoluit, Cancer. *d. lib 1. tit 3. num 41.* latè Stephan. Gratian. *discept. forens. tom. 5. cap. 983. n. 13. cum seqq.* vbi reprobat Farin. *cons. 159. n. 40. 41. & 56. cum seq. & in addit. ad q. 25. num. 45. vers. posset autem*, cuius fundamentum in eo nititur, quia petitio legitimæ, seu eius supplementum transmittitur ad hæredes etiam extraneos, quod nihil concludit quoad reiectionem oneris, aliud enim est quòd transmittatur petitio legitimæ ad hæredes, aliud quòd hæres non cogatur agnoscere grauamen iniunctum filio in legitima; nam est priuilegium personale filij vt illud onus possit reiicere, quod non egreditur eius personam, ideo non transit ad hæredem, quia habebit quidem legitimam, sed cum oneri ei anocxo tanquam in eum non transeat tale priuilegium, licèt transeat ius deducendi legitimam, ita Cancer. *d. tit. 3. de legitima, num. 41.*

32 Limita nonò quando filius cum iuramento approbauit testamentum patris, in quo expresè in legitima est grauatus, nam iuramentum habet vim specialis expressionis, & perinde est ac si specialiter approbasset quoad grauamen impositum super legitima; ita Roland à Valle *cons 99. num. 19. lib. 4.* Ant. Gabr. *d. tit. de legitima, concl. 9. num. 8* Menoch. *cons. 71. num. 24.* Pereg. *cons. 67. num. 13. circa fin. lib. 1. & cons. 66. n. 5. lib. 4. & de fideicom. art. 36. n. 90.* Ioseph. Ludouic. *Lucensi decis. 28. num 21.* Seraphin. *de priuileg. iur. iur. priuil. 101. num. 11.* Fusar. *d. q. 296. num. 100. cum seqq.* Cancer. *vari. resolut. lib. tit. 3. de legitima, n. 36. & 74.*

33 Limita decimò in pupillari substitutione, quæ legitimam grauare potest, vt per Crass. *§. legitima quæst. 38. num. 8.* Hieron. Gabr. *cons. 36. num. 13. lib. 2.* Pereg. *de fideicom. art. 8. n. 25* Maugil. *de imput. q. 124. n. 2. cum seqq.* Merlin. *de legitima lib. 3 tit. 2. q. 13. à princ.* vbi, *n. 3.* ampliat vt procedat in directa pupillari.

34 Limita vndecimò quando plures filij essent instituti, & grauati restituere hæreditatem, & vnus repudiauit hæreditatem paternam, nam eueniente casu

su

ſu reſtitutionis faciendæ ab aliis filiis, qui adiuerunt, in reſtitutione veniet portio legitimæ fratris, qui repudiauit, Surd. *conſ.458. num.27. & conſ.541. num.27. verſ.tertiò*, Fuſar. *d. tract. q.654 num.2.*

35 Limita duodecimò quando filius ante agnitionem tranſmiſit ius adeundi, Surd. *conſil.541. num.28.* Fuſar. *d. q.296. num.110.*

36 Limita decimotertio in ſubſtitutione vulgari, cuius onus in legitima etiam filij apponi poteſt, nec reiicitur per hanc l. vt per Menchac. *d. tom.1. lib.1. §.20. num.421.* Craſſ. *d. verbo legitima, q.38. num.8. & 9.* Anton. Gabr. *d. tit. de legitima, concl.1. num.48.* Emman. à Coſta *in cap. ſi pater, de teſtam. lib.6. p.2. verbo debita, num.4.* Mantienz *l.11. gloſſ.9. num 2. tit.6. lib.5. noua Recop.* Spin. *in ſpeculo teſtam. gloſſ.22. princip. num.30.* Guttier. *practic. lib.3. q.51. num.14.* Merlin. *de legitima lib.3. tit.2. q.4. num.12.* & latiùs *quæſt.13. à num.16.* Caſtill. *lib.3 quotid. q.4. cap.14. num.1.* Molin. *de Iuſtit. tract.2. diſp.177. verſ. illud obſerua.*

37 Limita decimoquartò quando pater filiū minus induſtrioſo, ſeu parum apto ad bonorū adminiſtrationem, interdicat ne legitimam alienet vſque ad ætatem 25. annorum, quia talis prohibitio valet, cùm non onerosa, ſed fauorabilis à iure iudicetur, vt per Guilielm. *in cap. Raynutius, verbo reliquit, num.32.* Alciat. *de præſumpt. reg.1. præſ.1. n.3.* Craſſ. *d. §. legitima, q.38. n.16.* Hippol. Riminald. *conſ.131. num.58. cum ſeqq. lib.2.* Menoch. *de præſumpt. lib.4. præſ.28. num.6. conſ.57. num.6. cum ſeqq.* Viui. *tom.1. commun. opin. lib 3. tit.16. num.42. ad med. pag.409.* Maſcard. *de probat. concl.1236. num.74.* Surd. *de aliment. tit.2. q.15. num.179. cum ſeqq. & deciſ.21. num.8. & 20.* Valdeſ. *in addit. ad Roder. Xuar. in repet. huius text. fallent.1. num.3.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo læſis, num.146.* Farin. *in praxi crimin. part.1. q.25. à num.44* Merlin *de legit. lib.3. tit.2. q.11. per tot. & ibi, q.12.* diſputat an onus huiuſmodi ad tempus in vltima voluntate reſoluatur. Rota apud eundem Merlin. *deciſ.61. num.5.*

38 Limita decimoquintò vt non procedat in dote, quæ licet loco legitimæ ſuccedat, tamen patitur id onus, vt pater ſtipuletur ſoluto matrimonio ad ſe reuerti, nec tale onus per hanc l. reiicietur, vt per Mench. *d. lib.1. §.10. n.465.* Fuſar. *d. tract. de ſubſtit.1. q.296.* Merlin. *de legitima, lib.3 tit.2. q.20. num.37.*

39 *Vel quodcunque onus introducens tollatur*, &c.] Notatur ad hoc quòd grauamen ipſo iure reiicitur à legitima, de quo vide Anton. Gom. *var. tom.1. cap.11. num.24.* Peregr. *de fideicom. art.30. à num.61.* Molin. *de primogen. lib.2. cap.1. num.29.* Cardin. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib.7. tit.8. num.9 cum ſeqq.* Azor. *inſtit. moral. part.2. lib.2. cap.29. p.5.* Fuſar *dict. q.296. num.78.* Alexand. Trentacinq. *var. reſol. lib 1. tit de legitima, reſolut.4. num.2.* Fachinæ. *controuerſ. lib 12. cap.10.* vbi quòd onus reiicitur de legitima ipſo iure, ita vt non ſit neceſſaria petitio, & declaratio filij, Caſtill. *controuerſ. tom.5. cap.107. num.39. in fine, & num.40. princ.* vbi ait id fortiùs procedere quando grauamen non conſiſtit in quantitate, ſed in modo, aut conditione, vel onere vinculi, ſeu fideicommiſſi.

SVMMARIVM.

1 *Contumax in ſolutione legitima ad duplicatam ſolutionem poſtea tenetur.*
2 *Hæres qui legitimam filio relictam non ſoluit, à iudice coactus demum numerat.*
3 *Filius in iudicio ſuam hereditatem petat, intellige vt ibid.*
4 *Filius inſtitutus in legitima, debet capere de manu heredis, nec propria auctoritate eam occupare poteſt.*
5 *in legitima petenda requiritur libellus.*
6 *in Legitimæ petitione & ſolutione procedendum ſecundùm ordinem iudiciorum.*
7 *Teſtator cùm vocat ſtirpem, vel ſtatuit bona debere conſeruari in ſtirpe, tunc ſolum continentur à ſe deſcendentes, non autem collaterales. limitat vt num.8.*
9 *Minuſcula pro legitima pro minima parte relicta vni filiorum, num.10.*
11 *Liber in ſingulari numero reperitur pro filio, ſed latinius conſueuit declinari in numero plurali.*
12 *Infans odio patris ſui non poteſt exhæredari quoad iuſtitiam rectitudinémque, exhæredationis, ſicque quoad impediendam teſtamenti reſciſſionem, excludendámque querelam inofficioſi.*
13 *Declaratur l. fin. §. fin. de liber. præter.*

L. Si quis ſuo. XXXIII.

Idem. A. Demoſtheni P.P.

Contumax in ſolutione legitimæ ad duplicatam 1
ſolutionem poſtea tenetur. Hæres, qui legiti- 2
mam filio relictam non ſoluit, à iudice coactus demum numerat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. ſuprà. hoc tit.* Menchac. *tom.3. ſuper hanc leg. pag.107.*

Filius in iudicio ſuam hæreditatem petat, &c.] In- 3
telligit Spin. *in ſpeculo teſtament. gloſſ.17. princ. n.18.* quando hæres vniuerſalis erat in poſſeſſione totius hæreditatis, non verò quando hæreditas erat iacens, vel certa re inſtitutus, quia tunc ille hæres inſtitutus in re certa, qui loco legatarij habetur, tenetur illam petere coram iudice, ſecus verò in hærede vniuerſali, vel in ſua legitima inſtitutus, quia hæres in ſua legitima inſtitutus poteſt propria auctoritate capere hæreditatem.

Vnde per hunc text tenet Roder. Xuar. *in repet.* 4
huius text. in declar. leg. regni, quæſt.7. numer.12. pag.554. quòd filius inſtitutus in legitima debet capere de manu hæredis, nec propria auctoritate poteſt occupare eam cùm ſit incerta, & quia non eſt inſtitutio vniuerſalis, cùm intelligitur deducto ære alieno.

Sed expectato iudiciorum ſtrepitu.] Ergo in peten- 5
da legitima requiritur libellus, vt per Surd. *de ali-*
ment. tit.8. priuil.2. num 4. & quòd via ordinaria in 6
petitione, & ſolutione legitimæ debeat iudex procedere ſecundùm ordinem iudiciorum, per hunc text. tenet Aluar. Valaſc. *de partit. cap.18. num.37. & 38.* vbi reſpondet ad illud in contrarium allegari ſolitum, quòd ſcilicet in cauſa alimentorum filiorum iubetur procedi ſummatim, & legitima loco alimentorum ſuccedit, quia argumentum hoc de alimentis ad legitimam non eſt perpetuò verum, vt multis *ibi* probat idem Valaſcus.

Vel aliis de ſtirpe ſua, &c.] Notatur ad hoc quòd 7
cùm teſtator vocat ſtirpem, vel ſtatuit bona debere conſeruari in ſtirpe, tunc ſolùm continentur à ſe deſcendentes, non autem collaterales, cùm ſtirps propriè dicatur incipere ab ipſomet patre teſtatore, vt per Menoch. *d. præſumpt. lib.4. præſ.88. num.9. & conſ.317. num.31. & conſ.376. num.33.* Peregr. *de fideicom. art.22. num.23.* Intrigl. *de ſubſtitut. cent.3. q.81. num.8.* Fuſar *de ſubſtitut. q.337. num.1.* Cardin. Tuſch. *practic. concluſ. tom.7. lit. S, concl.504. num.1.* quos refero *in tract. de appellat. verbor. vtriuſque*

iuris

8 *iuris signif. appell.* 150. *num.* 1. vbi *numer.* 2. limito si testator vocauit omnes de stirpe, & non extant descendentes, quia tunc veniunt transuersales.

9 In gloss. *Legitimam.* ibi, *ergo legitimam hic appellat minusculam.* Sed verius est minusculam hic pro

10 minima parte accipi vni filiorum relicta, cùm maxima alij data esset, non autem id nomen legitimam significat. ita Guid. Pancirol. *lib.* 1. *var. lection. cap.* 39. *de legitima, & eius origine.*

11 In gloss. *Libera.* ibi, *plurali numero tantùm consueuit declinari.* Notatur ad hoc quòd liber in singulari numero pro filio reperitur, sed latiniùs in plurali numero consueuit declinari, vt per Cott. *in memorab. verbo liberum pro filio*, Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo susceperit liberos, num.* 243. *de reuocan. donat.*

§. Legis autem.

12 Infans odio patris sui non potest exhæredari quoad iustitiam rectitudinémque exhæredationis, sicque quoad impediendam testamenti rescissionem, excludendámque querelam inofficiosi testamenti. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *supr. hoc tit.* Menchac. *tom.* 3. *super hunc §. pag.* 210.

13 Huic textui ex aduerso contrariatur *l. fin. §. fin. de liber. præteritis*, dum admittit vt posthumus exhæredari possit, in quo non est causa, nec reperiri ingratitudo potest; antinomiam asserit, & vt talem insolutam reliquit Ias. *in l. posthumo, de bon. possess. contra tabul. num.* 11. Gomez Arias *l.* 4. *Tauri num.* 12. Ideo gloss. *verbo posthumis, in eod. §. fin.* soluit quòd corrigitur text. ille per hunc §. & ita cùm olim posset exhæredari posthumus, *§. posthumi, Instit. de exhæred. liber.* hodie non potest, ex text. *in præsenti.* vt existimarunt gloss. *verbo posthumi, in §. tam autem, Instit. hoc tit.* Porti *in d. §. posthumi, num.* 9. Riminald. *num.* 457. Sed hoc esse non potest iuxta temporum chronologiam, quia text. *in præsenti* fuit editus anno Imperij tertio Iustiniani, & à Christo nato 530. multo antea quàm text. *in d. l. fin. § fin.* qui fuit editus anno quinto Imperij eiusdem, & à Christo nato 532. Vnde videtur dicendum quòd textus iste probat posthumum, & infantem exhæredari non posse, non tamen dicit quòd si exhæredatur, non valeat testamentum, nam in principio valet, *vt d. l. fin. §. fin.* sed dum non valere, refertur ad effectum, quia rescindi potest facile ex text. ibi, *repelli*, & ibi *pragrauetur*, quia necesse est vt repellatur, ita Corras. *in l. fin. num.* 7. *ff. de posthum. hæred. instit.* Cuiac. *l.* 4. *ff. de liber. & posthum.* Conan. *comment. iuris ciuilis. lib.* 9. *cap.* 10. *num.* 4. Pichard. *ad §. igitur quartam, num.* 28. *Instit. hoc tit.* dicit verum esse posthumum & publicum infantiæ proximum non posse exhæredari, quia causam ingratitudinis committere non possunt, sic vt per exhæredationem à successione paternorum bonorum excludatur, iuxta text. *in præsenti*, rectè tamen posse exhæredari, exhæredationémque valere quod ad primordialem arriter testamenti valorem, cùm sit eius obseruata formula, & possit posthumus aut non nasci, aut natus querelam non instituere, natus si eam institutat testamentum statim subuertet, quomodo quod de posthumi interpretatione dicitur esse interpretandum concludit.

SVMMARIVM.

1 *Querela competens licèt non sit præparata, ad filios, vel heredes transmittitur, & n.* 3.

2 *Ius petendi legitimam, aut legitimæ supplementum, ingratitudinis causa ab herede non probata, ad nepotes transmissionis iure pertinet.*

4 *Nepos non admittitur ad querelam inofficiosi per patrem repudiatam vel expressè, vel tacitè per lapsum temporis, ex persona patris, & sic ex iure transmissionis.*

5 *Querela inofficiosi transmittitur ad liberos si non fuerit extincta.*

6 *Declaratur l. si quis filium, §. omne adiutorium, de inoffic. testam.*

7 *Legitima in pecunia relinqui potest.*

8 *Querela inofficiosi infra quinquennium, & non vltrà intentanda.*

9 *Nepos conceptus post mortem aui, ei non succedit.*

10 *Querela repudiatio non valeret ante aditam hæreditatem.*

L. Si quis filium. XXXIV.

Idem A. Ioanni P.P.

Querela competens licèt non sit præparata, ad 1 filios, vel hæredes transmittitur. Item ius pe- 2 tendi legitimam aut legitimæ supplementum ingratitudinis causa ab hærede non probata, ad nepotes transmissionis iure pertinet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *suprà hoc tit.* Menchac. *tom.* 3. *super hanc l. pag.* 218.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt, 3 Conan. *commentar. iuris ciuilis lib* 9. *cap.* 8. *num.* 5. Roman. *sing.* 199. Alciat. *lib.* 4. *paradox. cap.* 18. *col.* 2. & *cap. fin.* Roder. Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus, ampl.* 10. *num.* 55. vbi ait quòd filius exhæredatus, querelam non præparatam transmittit ad filios quando ad eum illa competebat, & sic nepotes isto casu ex persona patris sui habent querelam inofficiosi testamenti contra testamentum aui Sed si filio non competebat querela, purà quia post mortem aui repudiauit vel ratione ingratitudinis, vel quia quinquennium tacuit post aditam hæreditatem, vel ratione relicti, quia sibi aliquid relictum fuit, quo casu non competebat querela, sed ius supplementi, vt *l. omnimodo, isto tit.* tunc quia illis casibus filio non competebat querela, nec etiam competet nepoti ex eius patris persona, Emman. à Costa *in l. Gallus, §. & quid si tantum, part.* 3. *num.* 102. *ff. de liber. & posth.* Aquilin. *in eod. §. & quid si tantùm. vers. quid si nepos, num.* 103. Sarmien. *select. lib.* 4. *ad l. si quis posthumos, §. filium, a num* 1. *ff. de liber. & posthum.* vbi quando transmittatur querela, & de successorio edicto in querela inofficiosi testamenti, & io contra tabulas bonorum possessione, Mench. *de success. tom.* 1. *lib.* 2. *§.* 20. *num.* 131. *cum seqq.* vbi etiam de successorio edicto in contra tabulas bonorum possessione, & in querela inufficiosi testamenti. Tiraq. *de iure primog. q.* 40. *num.* 32. vbi quòd si filius moriatur ante aditam hæreditatem ab hærede instituto, transmittit in filium querelam, licèt nondum natam, neque præparatam, & *num.* 113. per hunc text. similiter tenet quòd cuilibet gradui defertur successio à lege, & seducto primo gradu per expressam, vel tacitam repudiationem ius illius non transmittitur ad gradum sequentem, quia ius repudiatum non transmittitur, & *num.* 114. quòd nepos non admittitur ad querelam inofficiosi testamenti per pa- 4 trem repudiatam vel expresè, vel tacitè per lapsum temporis, ex persona patris, & sic ex iure transmissionis. Menoch. *consil.* 105. *num.* 83. vbi dicit quòd text.

text. iste loquitur de iure competenti, idest, de querela, quæ filio competebat, sed quæ nondum erat præparata, & dicitur transmittit ex qoo ius quæsitum erat, licèt à filio modum esset deductum in iudicio; subditque idem Menoch. quòd hic filius exhæredatus ideo non mouit querelam inofficiosi testamenti, quia hæres scriptus distulit adire hæreditatem, & querela intentari nun potest ante aditam hæreditatem; nisi ergo hic filius fuisset impeditus facto hæredis, eam querelam non transmisisset. Cardos. *in praxi iudicum, verbo testamentum, num.*88.
5 vbi quòd querela inofficiosi testamenti transmittitur ad liberos si non fuerit extincta, Baëç. *de non meliorandis filiab. cap.*34. *num.*12. Alex. Trentacinq. *var. resolut. lib.*3. *tit. de donat. resol.*4. *num.*14. Mangil. *de imputat. q.*10. *num.*10. *cum seqq.* Merlin. *de legitima, lib.*3. *tit.*1. *q.*4. *num.*11. vbi quòd hic text. loquitur de iure competenti, idest de querela, quæ filio competebat, sed quæ nondum erat præparata, & dicitur hic transmitti, ex quo ius quæsitum erat, licèt à filio nondum in iudicio esset deductum.

6 *Omne adiutorium nepotem derelinquit.*] Bene Spin. *in speculo testam. gloss.*20. *in princ. num.*99. postquam tanquam verissimum firmauit quòd in querela inofficio si sit locus successorio edicto, dicit non obstare textum *in præsenti*, duplicem enim sensum habere affirmat, primum quòd loquatur quando nepos volebat venire ad querelam ex persona filij exhęredati iure transmissionis, id enim iuxta hanc l. facere non poterat, quia querela non præparata non transmittebatur; non autem loquitur text. quando nepoa vult admitti ad querelam ex persona propria per successorium edictum. Secundus sensus non ita restringit litteram text. & est quòd propterea hic nepos non potuit admitti ad querelam ex successorio edicto, quia querela nunquam habuit initium in persona filij, quia decessit filius ante aditam hæreditatem ab hærede scripto, quo tempore non erat nata querela; est autem principium in materia successorij edicti, quòd non habet locum nisi in iure iam delato, & in iure iam nato priori, *l.*1. *vers. detulit, ff. de success. edicto*, & sic meritò in hac l. inquit Imperator nepotem omne adiutorium dereliquisse, quia neque ex persona filij iure transmissionis ante hanc l. poterat agere querela, neque ex sua persona per successorium edictum, cùm filius decesserit antequam hæres scriptus deliberaret. Pichard. *ad princ. Instit. de inoffic. testam. à num.*70. vbi *num.*73. constituit in specie huius nostri text. nunquam patri delatam hæreditatem, aut ius agendi contra testamentum, eo quòd decessit deliberante hærede scripto de adeunda hæreditate, atque ita non potuit esse certus ex qua causa sibi hæreditas deferretur, & inde nepos non potuit admitti iure transmissionis quod nunquam fuit patri delatum, nec iure proprio ex successorio edicto, quòd non habet locum nisi in iure iam delato, Guttier. *in repet. l. pater filium, ff. hoc tit. num.*30. vbi dicit quòd hic text. si rectè inspiciatur, intelligitur ex persona patris, quia olim querela non præparata non transmittebatur. *l.*3. §. *fin. cum l. seq. ff. hoc tit.* non verò loquitur text. iste ex persona propria; quod constat *ex seqq.* primò dum dicit quòd est agendum de meritis patris; ergo patet quòd tractatur de querela suę personæ; secundo, quia text. *in fine*, dicit quòd si pater superstes tacuit per quinquennium ab adita hęreditate, vel repudiauit expressè, non fit transmissio dictæ querelæ ad nepotem; ergo loquitur in querela patris, nam si esset querela nepotis per successorium edictum: non excluderetur prædicta querela repudiatione tacita, vel expressà, immò successorium edictum tunc propriè locum habet, quando præcedens est exclusus tacitè, vel expressè, vel per sententiam. Deinde secundò, optimè, vt ait idem Guttier. intelligitur text. quòd hic de nouo hoc inducitur, vt qoerela, licèt non fuerit præparata, transmittatur, quamuis nondum cœperit competere, cùm illa demum competat adita hæreditate, & non antea, & in hac l. pater nepotis decesserat deliberante adhunc hærede scripto, & sic nunquam incepit competere dicta querela, cùm non esset adita hæreditas & nihilominus hoc dicitur *in præsenti*, vt etiam nondum competens patri, & non præparata transmittatur, & sic ante hanc l. non potuit in illo casu habere locum successorium edictum quia illud habet locum in iure iam delato. Cald Pereira *post quæst. forens. ad princip. Instit. hoc tit. num.*45. *vers. quarto, & num.*46. vbi interpretationem huiusmodi Guttier. refert, & declarat.

Nisi certa quantitas, &c.] Notatur ad hoc quòd 7
legitima in pecunia relinqui potest, vt per Roder. Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus, ampl.*11. *num.*2. Menchac. *de success. tom.*1. *lib.*1. §. 10. *num.*258. Menoch. *de arbitr. casu* 165. *à num.*5. vbi *num.*4. subdit quòd euitari hic text. potest cùm eius verba citata referri possint ad certam quantitatem bonorum immobilium.

Vel Quinquennium tacuit, &c.] Notatur ad hoc 8
quòd infra quinque annos, & non vlteriùs debet intentari querela inofficiosi testamenti, vt per Bart. *in l. si constante*, §. 2. *num.*3. *ff. soluto matrim.* Anton. Gom. *var. tom.*1. *cap.*11. *num.*16. Boër. *decis.*250. *in princ.* Corduba de Lara *in l. si quis à liberis*, §. *vtrùm, n.*54. *cum seqq. ff. de liber. agnosc.* Donell. *comment. iuris ciuilis, lib.*19. *cap.*6. *col. antep.* Cald. Pereira. *in l. si curatorem, verbo implorare, num.*39 Cardos. *in praxi iudicum, verbo testamentum, num.*87. Rota post tract. Merlin. *de legitima, decis.*65. *num.*12.

In gloss. *Constitutum.* ibi, *si enim viuo auo nonsu* 6
conceptus, nullo iure ad hæreditatem eius admittitur. Notatur ad hoc quòd nepos post mortem aui conceptus, ei non succedit, vt per Tiraq. *de retract. lig.* §. 1. *gloss.*9. *num.*83. & 93. Roder. Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus, ampl.*10. *num.*56. Guilhelm. *in cap. Raynutius, verbo & sobolem, num.*42. Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap.*10. *num.*14.

In gloss. *Hæreditatem, fin.* ibi, *nam neque ante adi-* 01
tam hæreditatem, repudiatio querela valeret. ita Roder. Xuar. *in repet. d. l. quoniam in prioribus, ampl.*10. *n.*39. Duen. *reg.*349. *vers. limita primò.*

SVMMARIVM.

1 *Princeps concedens liberam testandi facultatem, concessisse legitimam & consuetam præsumitur, & num.*2.

3 *Statutum permittens filiumfam. testari, intelligitur sine præiudicio vsusfructus, quem pater habet in aduentitiis.*

4 *Priuilegium concessum alicui, vt liberè testetur, intelligendum est seruatis regulis, ac solemnitatibus iuris.*

5 *Licentia patri concessa vt possit alienare bona filij, intelligitur, seruatis seruandis, &c.*

6 *Priuilegium est strictè interpretandum.*

7 *Pacto pater non tollit filio querelam inofficiosi, & num.*8.

9 *Renuntians successioni potest nihilominus petere supplementum legitimæ, nisi iuret renuntiationem.*
vel

vel poſt mortem patris conſentiat, vel fiat inter fratres cum conſenſu patris pactum de non ſucedendo.

10 *Filius conſentiens expreſsè, vel ſpecificè grauamini, habeat ætatem & perſonam legitimam ad ſe obligandum, & conſentiendum.*

11 *Filius poſt mortem patris poterit conſentire grauamini appoſito in legitima. Quid ſi aſſignata fuerit legitima vita patris, & poſtmodum facultates augeantur, an deceat augeri, vel ſuppleri legitima, num. 12. reſolue vt num. 13.*

14 *Pacta futuræ ſucceſſionis non confirmantur iuramento.*

15 *Accipiens ſimpliciter id quòd ſibi eſt donatum, aut relictum pro legitima, non perdit ius agendi ad ſupplementum abſque ſpeciali renuntiatione, & num. 16. non ſolùm quando nulla legitima relinquitur, aut minus legitimâ relictum eſt, ſed etiam quando integra legitima relicta fuerit, ſi onus, conditio, grauamen, aut modus ei appouatur, num. 17. niſi in generali renuntiatione interueniſſet iuramentum, num. 18. vel filius promiſerit ſe non plus petiturum, aut nihil plus petiturum, aut nihil petiturum de cuncta ſubſtantia patris, num. 19. vel filius, aut filia renuntiauerit omnibus bonis paternis integraliter, & ſine diminutione num. 20. vel renumiatio facta à filio nihil aliud ſignificare, & operari poterit quàm remiſſionem, atque renuntiationem legitimæ, & eius ſupplementi, num. 21. vel adhibita ſit clauſula, non obſtante diſpoſitione requirente ſpecialem renuntiationem, num. 22. vel aliter quàm per expreſſum conſenſum conſtaret de voluntate filij, quòd legitimæ ſupplemento antè grauaminis impoſito legitimæ conſentire vellet, num. 23.*

24 *Filius in ipſo actu teſtandi bene poteſt conſentire vt non inſtituatur, ſed prætereatur, vel exhæredatur, & priuetur ſua legitima; ſecus ſi ante, vel poſt teſtamentum, num. 25.*

26 *Onus adiectum legitimæ ipſo iure pro non adiecto habetur vbi non adhibetur conſenſus filij.*

L. Si quando talis. XXXV.

Idem A. Iuliano P.P.

1 PRinceps concedens liberam teſtãdi facultatem, conceſſiſſe legitimam & conſuetam preſumitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſup. hoc tit.* Menchac. *tom. 3. ſuper hanc l. pag. 224.*
2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt
l. Hiſpan. 5. tit. 1. part. 6. vbi Greg. Lop. *in gloſſ. 1.*
Tiraq *in l. ſi vnquam, in præfat. num. 33.* vbi dicit quòd
quando alicui conceditur facultas conficiendi aliquem
actum, quem antè facere non poterat, intelligitur,
ſeruata ſolemnitate, Mench. *de ſucceſſion. tom. 1.*
lib. 1. §. 10. n. 315. Cremenſ. *ſing. 154.* Pinel. *ad l. 1. de*
3 *bonis matern. p. 1. n. 44.* vnde infert quòd ſi ſtatutum
permittat filiũfam. teſtari, intelligitur ſine præiudicio
vſusfructus, quem pater habet in aduentitiis,
Molin *de primog. lib. 1. c. 14. n. 19.* vbi quòd priuilegium
4 conceſſum alicui, vt liberè teſtetur, intelligendũ eſt
ſeruatis regulis, ac ſolemnitatibus iuris, idem Molin.
lib. 2. numer. 11. verſ. tertio. Hippol. *ſing. 328.* Boër. *de-*
5 *ciſ. 244. n. 3. & 4.* Iaſ. *in l. Præſes, num. 6. de tranſact.* vbi
quòd licentia patri conceſſa vt poſſit alienare bona
filij, intelligitur ſeruatis ſolemnitatibus, interueniẽtéque
iudicis decreto, vt fieri conſueuit, Gozadin.
conſ. 4. num. 29. vbi quòd data facultate alienandi
fundum, intelligitur cęteris ſolemnitatibus obſeruatis,
optimè Menoch. *remed. 6. recuperand. poſſeſſ. num. 23. cum ſeqq.* vbi quòd inhabilis ad actum celebrandum diſpenſatus, ſub ea forma diſpenſatus dicitur vt ſeruare habeat, quæ aliàs poſtmodum regulariter, & neceſſariò ad celebrationem, explicationémque actus exiguntur. Guttier. *in repetit. l. nemo poteſt, ff. de legatis 1. num. 7.* vbi *num. 8.* ait textum *in præſenti* eſſe intelligendum prætetquam ſi aliàs talis conceſſio nihil operaretur, quia tunc cenſetur remiſſa omnis ſolemnitas, & derogatum iuri communi, vt putà quando conceſſa eſt facultas alicui aliàs inhabili ad teſtandum, quia aliàs nihil operatur illa facultas, & *num. 9.* refert elegantem Cyni declarationem in propoſito. Cald. Pereira *de extinct. ſiue reſolut. emphyt. cap. 7. num. 23.* vbi quòd omnis licentia, ſeu ſimplex conceſſio intelligitur facta ſecundùm naturam rei, de qua agitur, dummodo forma & neceſſaria ſolemnitas obſeruetur, Valaſc. *de iure emphyt. q. 38. num. 23.* Surd. *de aliment. tit. 9. q. 30 num 46. & conſ. 245. num. 42.* idem Guttier. *practic. lib. 2. q. 67. num. 1. in verſ. tertiò quia facultas, & numer. 2. verſ. tertium etiam fundamentum,* idem Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo læſis, n. 129.* Caſtill. *controuerſ. lib. 4. cap. 36. num. 44. & num. 69.* vbi poſt Guttier. *in d. verſ. tertium etiã fundamentum,* ait textum *in præſenti* procedere reſpectu ſolemnitatis actus teſtandi, ſecus verò reſpectu voluntatis circa diſpoſitionem, quando ipſa libera conceditur, & citat Menoch. *de arbitrar. lib. 1. quæſt. 7. numer. 40.* in illis verbis ibi, & clariùs Ruin. *in conſ. 100. num. 2. lib. 1.* declarando *d. l. ſi quando*, dicebat eo caſu conceſſionem ſimpliciter tantùm fuiſſe factam vt poſſet teſtari, ſecus ſi duo reſpiceret, ac contineret quòd teſtari, poſſet & liberè, &c.

Notari ſolet hic text. ad hoc quòd priuilegium 6
eſt ſtrictè interpretandum, vt per Bernard. *reg. 579. pag. 153.*

In gloſſ. *Conceditur* 1. Hanc gloſſ. ſequitur, & ab aliis communiter ſequi affirmat. Clar. *in §. teſtamentum, q. 34. n. 3* dum ita diſtinguit, aut ille, cui princeps concedit facultatem teſtandi, eſt aliàs de iure cõmuni inhabilis ad teſtandũ. & tunc facultas intelligitur ſeruata ſolemnitate iuris cõmunis; aut verò talis facultas eſt conceſſa alicui, qui ſit habilis ad teſtãdum, & hoc caſu conceſſo quòd aliquid operetur, intelligitur abſque ſolemnitatibus iuris communis.

§ Illud etiam ſancimus.

Pacto pater non tollit filio inofficioſi querelam. 7
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 3. num. 1. ſup. hoc tit* Menchac. *tom. 3. ſuper hunc §. pag 237.*
Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumit 8
Aluar. Valaſc. *de partition. cap. 16. num. 35. cum ſeqq.* Anton. Gom. *var. tom. 1. cap. 11. numer. 14. prope fin.* Caſtill. *quotidian. tom. 5. cap. 107. n. 75. verſ. ſecundo,* vbi ait hoc text. probari quòd pactum factum per filium patri de non agendo querela inofficioſi, vel de non petendo ſupplementum legitimæ, ſeu legitimam, non nocere filio, adeò, vt mortuo patre legitimam petere poſſit.
Et hinc Doctores inferunt renuntiantem ſucceſ- 9
ſioni poſſe nihilominus petere ſupplementum legitimæ, niſi iuret renuntiationem, vel poſt mortem patris conſentiat, vel fiat inter fratres cum conſenſu patris pactum de non ſuccedendo, de quo vide Roder. Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus, ampl. 10. n. 28* Boër. *deciſ. 14. & 62. à princip.* Menes *in l. donationis, num. 3. & 4. de tranſaction.* Cooar. *in cap. Raynutius §. 1. num. 7. de teſtam.* Anton. Gom. *tom. 1. var.*

cap.11.n.14.vers.vel aliter, & n.31.& l,22.Tauri n.5. col.4.& n.12.cum seqq. vbi Tell. Fernand, n.26. ad fin. Menchac. de success. creat.tom,1. lib.1.§.10 n.527. Aquilin. in l,Gallus,§. & quid si tantum,p.1.n.247.ff. de lib.& posth. Guttier.de iuram,confirm.p.1.cap.19 & in cap. quamuis pactum, in initio, n,27.32.39. & 40. Cened.ad Sextum collect.10. n,2.Seraphin.de priuileg. iuram.priuil.163. Cald Pereira post quaest.forens.ad §. sed hac, n.19. cum seqq. Instit. hoc tit. Castill. controu. tom 5.cap.107.sub n.46 Cancer. var. tom 1.cap,3. de legitima,n.23.vbi ait procedere hunc §.vbi filius ante testamentum consensit vt apponatur grauamen suæ legitimæ,quia tunc per pactum sibi in legitima præiudicare non potest nisi sit iuratum.

10 Notandum est valde in hac materia quòd filius, qui expresse atque specificè grauamini consenserit, habeat ætatem, & personam legitimam ad se obligandum,& consentiendum;nam si in ea ætate consentiret, in qua se obligare non posset, aut se efficaciter obligare non valeret, posset postmodum aduersùs consensum, & obligationem reclamare, iurísque remediis sibi consulere intra tempora à iure ipso constituta, & declarare se velle legitimam liberam, vt latè probat Castill. d.tom.5. cap.107.ex num.47. vbi in contrarium adductis respondet.

11 Post obitum patris, &c.] Ergo post mortem patris poterit filius grauamini apposito in legitima consentire, de quo vide Roder.Xuar. in repetit. d.l.quoniam in prioribus, ampl.10. num.31. Guilielm.in cap. Raynutius, verbo relinquens, el 2, num.18. Couarr.in cap. Raynutius,§.2.num.2. de testament,Molin.de primogen. lib.2, cap.3,num.36. & cap.18. num.9. Anton. Gom, variarum tom.1. cap.11. num.31.Surd. decis.21. n.20. Aluar. Valasc. de partit.cap.16 n.40.

12 Quid si assignata fuerit legatima in vita patris,& postmodum facultates augeantur,an debeat augeri, vel suppleri legitima? vide Menchac. de successión. creat.tom.1. lib.1.§ 10. num.462.& lib.1.§.18. num.43. cum seqq.& num 80. & §.20.num.291. Couar. in cap. Raynutius, § 1. num.8. de testam, & in cap. quamuis pactum,de pactis lib.6.part.3.§.1. num.1. vbi Guttier. verbo à filia, num.7. Aluarad. de coniect. mente defuncti lib.2. cap.2.§.1. num.92. Menoch. cons.72 num.28. & 29.Rodetic.Xuar.in repetit.l. quoniam in prioribus, limit.4 leg. Regni, num.40. Castill.l.23. Tauri, col.2. vbi Tell. Fernandez num.16. Mieres de maioratu, part.1. quaest.10. num.7. Baeç. de non meliorandis filiab. cap.5. num.24. & cap.31. per tot. Molin. de primogen.lib.4 cap.2. num.38. Grass. in §. legitima,quaest. 13. Marienz. l.7, gloss 2.ex num.9. tit.6. lib.5 nona Recop Alexand. Raudens. de analog. lib.1. cap.19. num.54. Peregrin. de fideicommiss. art. 36 num.17. cum seqq. Spin. in speculo testament, gloss 18. princip. num.8. cum seqq. Angul. ad leges meliorat.l.7.gloss.5. per tot Flores ad Gam. decis.206. num 5. Mol. in emporio iuris part.1. tit.3. quaest 5. num.11. Viui. tom.1. commun. opin. lib.2, tit.16. num.56. Ceuall. commun. contra commun. quaest.204. per tot. Aluar. Valasc. de partitionib. cap.21. num.19. cum seqq. vbi num 15.

13 resoluit quòd partitio bonorum facta à patre inter filios,& assignatio legitimarum, ac traditio facta à patre in vita cum clausula quòd ampliùs non petent de bonis parentis, etiamsi postea augeatur paterna substantia, adiecto in tali partitione iuramento, adeò valebit, vt auctis postea facultatibus, vel diminutis, neque filius aduersùs bona paterna, neque pater aduersùs bona filij ampliùs audiendi sint propter vim iuramenti,& num.16 affirmat quòd ad hoc vt in Regno Portugaliæ valeat diuisio facta à patre in vita inter filios,& vt sit irreuocabilis,etiamsi postea bona patris augeantur, necessum est vt si fuerint filij in potestate,vel minores ætate,impetretur à Rege ætatis supplementum vt habet eos pro maioribus quoad illum actum partitionum, & vt interponatur in eo actu partitionum iuramentum, quod aliàs in illo Regno interponere non licèt,propter prohibitionem Ordinat. Regiæ lib.4. tit.73. & his adhibitis cum adiecto pacto de vlteriùs non succedendo,manebunt partitiones in vita factæ irreuocabiles,& neque etiam auctis postea paternis facultatibus licebit filiis amplius ex illis legitimā petere.

In gloss. ...ragrauari.ibi, etiamsi iuretur, &c.Notatur ad hoc quòd pacta futuræ successionis iuramento non confirmatur, vt per Tiraquel. in l.si vnquam. in princ. num.152. & de iure primogen. quaest.6. num.18. Menoch. cons.1. num.148. Molin. de primogen.lib.2.cap.3.num.3. 14

§. Et generaliter.

Simpliciter accipiens id, quod est sibi donatum, 15
aut relictum pro legitima,non perdit ius agendi ad supplementum absque speciali renuntiatione, cùm in generali renuntiatione,quam facit filius de bonis paternis, non censeatur renuntiatum supplemento legitimæ.. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l.1.num.1.supra hoc tit. Menchac. tom.3. super hanc leg.pag.258.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text.desumunt Bernard. reg.212 Socin reg.287. Alphan. collect.235. Gregor.Lopez.l 6. gloss fin. tit.8. part.6. & gloss. fin. col 8.quaest.15. post princip. l.32. tit.9. ead. part.6. Roder. Xuar. in repet.l. quoniam in prioribus, ampl.9 a princip. & ampl.10. num.4. col.3 & num 47. & super declar.leg.Regni quaest.5. num.5. Tiraq. de iure primogen.quaest 55. num.2. cum seqq & num.15. Cou.in cap. quamuis pactum, de pactis lib.6. p.3 § 3.n 3. Auendan. ad.l.29. Tauri gloss.3.num.1.Bellacomb tom.1.commun. opin.lib.3.tit.16. n.66. pag.412. Guttier. practic. lib.3. cap.83.num.2.Ceuall. commun. contra commun. q.779. n.139. cum seqq. Anell. Amat. cons.1.n. 113. vbi dicit procedere in eo, cui ex necessitate, non verò ex voluntate tantùm legitima debetur, Anguiano. de legib. lib.3 controu.20.n.42.cum seqq.

Pro absoluta huius text. & eius materiæ explicatione videndi sunt.

Ex consulentibus Ioan. de Anania cons.99. Dec. cons.26.n.3.& cons.81. in princ. & cons.218.num.3.cum seqq.& cons.235.n.7.& cons.228 n.3.& cons 304. n 9. & cons.505.n 3.& cons 687. per tot. Anchat. cons.101. ferè per tot. & cons.152. Alex. cons.89. lib.4. & cons. 69. ex num.3. lib.1. & cons.180. lib.5. Raph.Cuman. cons.25 52.& 188. Beroi. cons.92 ex n 53.& cons.136. lib.2.Paris.cons.17.26.& 43.lib.2.cons.9.num.5 & cons. 43.n.31.lib.3. Natt. cons.321.n.5.lib.2. Curt. cons.159. 191.& 315. Socin.iun. cons.122 per tot & 136. lib.1. Curt. sen. cons.75. per tot. Ruin. cons.56. lib 2. Capta consil.165. ex num.10. Ruin. cons.56. lib 2. Calcan. cons 47. col.fin. Cardin. Alban. con.37.ex num.3. Ioan.Cephal. cons.43.153.188.191.337. & 563. Roland. cons.62. ex num.11. & cons.78. num.5.& 13. cum seqq.vol.1.& cons.97.num. 3.vol.2.& cons.99.ex num.3. & num 21. cum seq. lib 4. Bertazol. cons.75. num. 9. & 21. in ciuilib. Francisc. Capilestins cons.178 ex num.11. inter consilia vltim. volunt. vol.2. Laderch. Immolens.consil.16.ex num.2 Tiber.Decian.consil.32. num 40. & 102. cum seqq. lib 2. Alciat. resp.497. ex num. 1. secundùm impress. antiquam Ludunens. alias resp.48.num.4 lib.9. secundùm impress. nouam Venetam, Mari, Anguis. consil.66. ex num.16 Beret. cons.

cons.133. num.7. & cons.144. num.3. Franc. Bursat. *cons.44.num.17.& cons.92.num.10.& cons.102.num.11. lib.1.& cons. 355. n.71. & cons.385.lib.3.* Achil. Pedroeha *cons.6. ferè per tot.* Burg de Paz *cons.14. ex num.55.* Hieron. Gabr. *cons.96. & 124. lib.1.* Marc. Anton. Eugen. *tom.1. cons.38.ex num.7.8. & 18.* Anton, Galeat. Maluas. *cons.114. n.3. & cons.117. ex num.2.* Menoch. *consil.71.per tot. lib.1. & cons.196. ex num.14. lib.2.& cons.206. num.95.& 97. lib.3.& cons.603. num.51.lib.5. & cons.403.ex num.10. & consil.411.num.28. eodem lib.5.& cons.681. num.35.lib.7. & cons.903. num.2. cum seq. lib.10.& cons.1041. per tot.lib.12.* Ludou. Morot. *resp.9.ex num.20.* Vincent. Honded. *cons.59. num.40.* Surd. *cons.215. à num.1. vsque ad 25. lib.2.& cons.357. ex num.51. lib.3. & cons.512. num.20. cum seqq. eodem lib. & cons.541. num.28. & cons.570. lib.4.* Cald. Pereira *in resp. pro Ferdinando Pereira,num.4.* Aldouin. *cons.104. num.4.* Aluat. Valasc. *cons.130.num.4.*

Ex decidentibus Milanens. *decis.11. num.57. lib.1. decis.Dolaua 61.& 134.* Hieron. Magon. *Florent. decis.35.& Lucens. decis.85.* Ioseph. Ludou. *Lucens. decis.28. ex num.2. vsque ad num.33. & à num 42. vsque ad num.75.* Anglois *decis.32. quæst.1.* Rot. Roman. *decis.200.206.& 449. p.1. recentior. & decis.419. n.5. & decis.463. num.4.p.2. recentior, & decis.541. num.2. & 3.p.1. recentiss.* aliàs *p.1. in posthum.& decis.130. num.15. & decis.420. num.2. cum seq.p.2. in posthum.* & post tract. Merlini *de legitima decis.85. à princ.* vbi quòd legitimæ supplementum debetur filiis& aliis descendentibus.

Ex repertentibus Roder. Xuar. *ad l. quoniam in prioribus, ampl.2. & 3. & ampl.10. ex num.1. vsque ad num.12. & num.48. & seq.* vbi Valdes. *in addit.* Cagnol. *in l. Papinianus,§. meminisse , num.17 ff. hoc tit.* Paul.Pic. *in l. in quartam,num.228.ff.ad legem Falcid.* Couar. *in cap. Raynaldus, de testam.§.2.n.3. & 4.& in cap.quamuis pactum , de pactis lib.3. pure.3.§.1.num.2.* Guttier. *ind.cap.quamuis pactum, in initio,& num 32. vsque ad 44.* Petr. de Peralta *in l. cum patronus, ff. de legat.2. cum multis seqq.*

Ex scribentibus Phanut. *in tractat. de inuentar. part.7. num.127.* Tiraquel. *de iure primogen. quæst. 55. num.6.* Anton. Gom. *var. tom.1. cap.11. num.25. 26. & 31.* Cueh. *in tractat. de legitima, tit. nec vsufructu defraudari , num.35.cum seq. & tit. legitima nullum grauamen admittit , ex num.27. & tit.institutus in portione excedente legitimam , ex num.40.* Anton. Gabr. *commun. lib.6. tit. de legitima, concl.8.* Menchac. *de success.creat.tom.1.lib.1.§.10. numm.244 245.255.271. cum seq.345. cum seq.532. cum seq. & 442.cum seqq.* Surd. *de aliment.tit.2.quæst.15.ex num.179.* Alexand. Raudens. *de analog. lib.1. cap.19. num.21. & seq. & var.cap.7.ex num.19.* Menoch. *de præsumpt. lib.4 præsumpt.196. ex num.14.* Marzari. *in epit. fideicommiss. quæst.50.* Angel. Matheac *de legat. & fideicom. lib.4. cap.15.* Peregr. *de fideicom. art.36. ex num.61. cum multis seqq.*Molin. *de primogen.lib.2. cap.1.ex num.30. & cap.11. num.9.* Cardin. Mantic. *de coniectur. vltim. volunt. lib.7. tit.8. ex num.8.* Morquech. *de diuis. bonor. lib.4. cap.5. ex num.21.* Sim. de Prætis *de interp. vltim. volunt. lib.3. dubit.5. folio.6. num.7.* Angul. *ad leges meliorat.l.11. gloss.3.* Seraphin. *de priuileg. iuramont.priuil.70.* Castil. *§.legitima, quæst.3. ex num.9.& quæst.38. & 47.* Iacob. Cancer. *var. resolut. tom.1. cap.3. de legitima , num.fin. & tom.2. cap.2. de maenc. num. 203. cum seqq.& cap. 21. de transmissionib. ex num.128.* Fachin. *controuers. lib.5. cap.96.* Fontanel. *de pactis nupt. tom.1.claus.4. gloss.24.ex num.39. vsque ad num.51.& gloss.21. num.41 part.1.& tom.2.gloss.10. claus.5.q.1.ex num.30.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo legitima,num.5.* Cardin. Tusch. *practic. conclusion. tom.5.lit.L,concl.214.* Stephan. Gratian. *discept.forens. tom.2. cap.247. ex num.28. & cap.249. & tom.3. cap. 594. ex num.11.& tom.4. cap.731.ex num.5. & cap. 743. ex num.1.* Alexand. Trentacinq. *variarum resolut.lib.1. tit. de legitima , resolut.4. per tot.* vbi latè & eleganter de materia huius text. Mari. Giurb. *ad consuetud. Messanens. cap.6. gloss.9. part.1. ex num.24. vsque ad num.9.* latissimè & eleganter Castill. *controuers. tom.5. cap.107. ex num.53. vers.præterea , cum multis seqq.* Merlin. *de legitima , lib.3. tit.2. quæst.26. cum seqq.*

17 Amplia huius text. decisionem procedere non solùm quando nulla legitima relinquitur , aut minus legitima relictum est, sed etiam quando integra legitima relicta fuerit, si onus, conditio,grauamen, aut modus apponatur, vt scilicet quietatio , aut renuntiatio generalis, siue etiam approbatio generaliter facta , aut quòd filius simpliciter agnouerit iudicium parentis non impediat petitionem legitimæ,aut eius supplementum, aut etiam ius habendi legitimam ipsam(quæ integra relicta est) absque vllo onere,vel grauamine, vt resoluit Castill. *d.c.107. num. 56. & à num.63.* disputat an decisio huius §. procedat etiam quando plusquam legitima relictum est,siue in recompensationem grauaminis legitimæ, meliorat io tertij & quinti bonorum facta: & *à num.66.* quærit etiam an similiter procedat,vel non, quando filio plusquam legitima relictum est , siue in his Hispaniarum Regnis,ipse vltra legitimã melioratus,vt tunc adeundo simpliciter hæreditatem, siue etiam testamentum , aut dispositionem approbando generaliter,sine de bonis immiscendo,videatur grauamini legitimæ consensisse , nec possit eam detrahere, aut disponere de ipsa , quando dies fideicommissi , aut primogenij instituti cesserit ? de quo etiam Alexand. Trentacinq. *d.tit.de legitima,resol.4. à num.1.* Et optimæ Rota apud Merlin. *de legitima decis.75. num.1.* vbi quòd supplementum legitimæ debetur quamuis fuerit filius prohibitus plus petere,cùm talis prohibitio vti lege reiecta& reprobata habeatur pro non scripta.

Limita primò principalem huius text.conclusionem vt non procedat quando in generali renuntiatione interuenisset iuramentum ; nam tunc in generali hæreditatis renuntiatione dicitur renuntiatum legitimæ , seu eius supplemento , de quo tamen an verum sit , vide Menoch. *cons.71. num.14. & cons.81. num 29.*Tiraquel. *in l. si vnquam, in præfat. num.144. & num.160. & de iure mariti gloss.7. num.159.& 178.* Couar. *in cap. quamuis pactum, de pactis lib.6.part.3. §.1.num.2.* Vezin. *tom.2.communium opin.lib.6.tit.20. de repud. num.26.pag.136.* Mascard. *de probat. concl. 1252. num.3.*Guttier. *de iuram. confirm. part.1.cap.19. num.3.* Peregrin. *de fideicommiss. art.36. num.90.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil.79.* Surd. *de alimente. tit.9. quæst.15.num.4.*Alexand.Trentacinq. *var. resol. lib.1. tit. de legitima , resol.4. num.3. per tot.* vbi casus nonnullos distinguit, Castill. *d.tom.5. cap.107.n.57. vers.ac primum.* Cald. Pereira *in resp. pro Ferdinando Pereira, num.4.ad fin.* 18

Limita secundò vt etiam non procedat decisio 19 huius text. ac proinde legitimæ , & supplemento eius, vel etiam grauamini, aut oneri censeri renuntiatum,cùm filius promisit plus non petere, aut nihil plus petere,aut de cuncta substantia patris nihil petere , vt per Menoch. *dicto consil.71. ex num.13. vsque ad num.19.* Alexand. Trentacinq. *d. resolut.4. num.5.*

20 Limita tertiò non procedere quando filius, seu filia renuntiat omnibus bonis paternis integraliter, & sine diminutione; nam hæc renuntiatiu exeludit etiam à petitione legitimæ, seu eius supplementi, vt per Menoch. *d. conf. 71. n. 11.* Alexand. Trentacinq. *d. resolut. 4. numer. 7.* Castill. *d. cap. 107. numer. 57. vers. quarto.*

21 Limita quartò non procedere quando renunciatio facta à filio nihil aliud significare, & operari potest quàm remissionem, atque renuntiationem legitimæ, & eius supplementi, Menoch. *d. conf. 71. n. 23.* Alexand. Trentacinq. *d. resol. 4. n. 9.* Castill. *d. cap. 107. num. 57. vers. sexto.*

22 Limita quartò non procedere quando adhibita est clausula, non obstante dispositione requirente specialem renuntiationem, ex Menoch. *d. conf. 71. n. 19.* Alex. Trentacinq. *d. resol. 4. n. 8.* Castill. *d. cap. 107. num. 57. vers. tertio.*

23 Limita sextò non procedere vbi aliter quàm per expressum consensum constaret de voluntate filij, quòd legitimæ supplemento, aut grauamini imposito legitimæ consentire vellet, quasi nõ sit pro forma requisitum in hoc text. quòd specialis expressáque agnitio voluntaris, aut iudicij parentis interueniat, sed sufficiat quomodolibet constare de voluntate filij, etiam per coniecturas & præsumptiones, & sic tacitum consensum induci, ad quod vide Petr. de Peralta *in l. cum patronus, ff. de legat. 2. num 8. in princ. & num. 16. in vers. ex quibus patet,* Seraphin. *d. priuileg. 70. num. 10.* Surd. *conf. 421. numer. 29. & 30.* Alex. Trentacinq *d. tit. de legitima, resol. 4. sub num. 2. vers. & pro resolutione huius casus, & vers. quod igitur in casu nostro,* Fontanell. *de pactis nupt. clauf. 4. gloss. 24. num. 44. cum seqq.* Iacob. Cancer. *variarum resolut. tom. 2. cap. 2. de inuentario, num. 203.* bene Castill. *d. cap. 107. num. 75. vers. tertiò verissimum,* vbi dicit quòd licèt ex eo solùm quòd iudicium parentis simpliciter filius agnouerit, siue etiam se bonis immiscuerit, & illa possederit, aut testamentum, vel dispositionem generaliter approbauerit, non videatur grauamini legitimæ consentire, nihilominus tamen non excludi videtur quin vltra agnitionem simplicem iudicij parentis, aut approbationem generalem dispositionis eius, quæ sola non sufficit, ex aliis coniecturis, & præsumptionibus de voluntate constare possit, aut de voluntate apparere id sufficiat, nec quando euidenter per actum facti de voluntate constare videatur, expressus, atque specificus consensus pro forma requiratur: & ideo solam simplicem agnitionem hæreditatis non sufficere firmauit Rot. *decis. 206. n. 6. p. 1. recent.* & idem de generali approbatione testamenti censuit *decis. 449. n. 4. & decis. 653. num. 9. ead. p. 1.* Mangil. *de imputat. q 90. num. 14. & q. 7. num. 41. & 42.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 731. num. 7.*

24 In gloss. *Iudicium, fin.* Notatur ad hoc quòd in ipso actu testanid bene potest filius consentire vt non instituatur, sed prætereatur, vel exhæredetur, &
25 priuetur sua legitima, secus si ante, vel post testamentum; tunc enim non posset, quia est pactum de non succedendo, vt per. Antun. Gom. *var. tom. 1. c. 11. num. 31. prope fin. vers. sed his non obstantibus,* Roder. Xuar. *in l. quoniam in prioribus, ampl. 10. n. 32. 37. & 38.* Couat. *in cap. Raynaldus, §. 2. num. 2. de testam.* Auendan. *ad l. 40. Tauri gloss. 1. ad fin.* Gutier. *ad cap. quamuis pactum, de pactis, lib. 6. in princ. num. 27. cum seqq. & practic. lib. 3. quæst. 76. num. 2.* Sanchez *de matrim. lib. 6. disp. 4. num. 19.* Cald. Pereira *iuresp. pro Ferdinando Pereira, num. 6. & de potestate eligendi, cap. 16. num. 30.*

In ead gloss. ibi, *aliàs ipso iure esset nullum,* &c. Notatur 26
ad hoc quòd onus adiectum legitimæ ipso iure pro non adiecto habetur vbi filij consensus non adhiberur, vt per Guilielm. Bened. *in cap. Raynutius, verbo in eodem testamento relinquens el 2. n. 18.* Gutier. *in repet. l. nemo potest, ff. de legat. 1. notab. 2. num. 144.* Cald. Pereira *de potest. eligen. cap. 16. num. 29.* ibi refert plures hanc gloss. in hoc sequentes.

SVMMARIVM.

1 *quod Legitimæ decedit per euictionem, huic per repletionem petitam adiicitur, & replendum omni cessante falcidia.*

2 *Repletio accedens legitimæ imminutæ fit ex rebus substantiæ patris, & pro iure quasi aduentitio habetur.*

3 *Grauamen si filio apponatur circa quantitatem legitimæ, ipso iure reiicitur, & suppletur filio integra legitima.*

4 *Filius quando rem, in qua à patre fuit institutus, agnouit, & pro sua legitima habuit, illáque tantum contentus fuit, si ea postea euicta fuerit, vsque ad illius rei mensuram repletio induci debet.*

5 *Pater quando in vita per viam donationis donauit filio aliquam rem, quæ veniat imputanda in sua legitima, si fuerit euicta, poterit filius agere de euictione contra alios fratres, vel cohæredes.*

6 *Filij debent habere, seu recipere legitimam ex bonis & substantia patris defuncti, & ita in rebus hæreditariis.*

8 *Legitima iudicis arbitrio eligenda est de rebus nec melioribus, nec deterioribus.*

9 *Filius cogi non potest suam legitimam accipere in pecunia, sed in re, quæ fructus producat.*

10 *Legitima non potest relinqui in fructibus, cùm debeatur ex rebus patrimonij.*

11 *in Legitima debita descendentibus non imputantur fructus in legitima. tam in filiis primi gradus, quàm in reliquis descendentibus, num. 12.*

13 *Fructus non compensari etiam volente testatore. nisi sint percepti viuente testatore, num. 14.*

15 *Legitima filij non minuitur propter legata.*

16 *Legitimæ supplementum vt fiat, necesse est petatur à iudice.*

17 *Testamentum patris, in quo filiusfamil. fuit præteritus, ita demum est nullum, si filius id voluerit.*

18 *Legitima compensatio non fit ipso iure, sed ita demum si ab homine obiciatur exceptio compensationis.*

19 *de Fideicommisso vniuersali filio sub conditione relicto, vel in diem, ad legitimam vsque detrahitur conditio & dies.*

20 *Grauamen conditionis de legitima reiiciendum est, in residuo verò soluendum. declara vt n. 21.*

22 *Querela inofficiosi ab adita hæreditate intra quinquennium intentari.*

23 *Legitima procedit à iure naturali. quod an verum sit, vide in seqq.*

24 *Declarantur verba text. l. 36. de inoffic. testam.*

25 *Querela inofficiosi transmittitur ad liberos & descendentes iure sanguinis, licèt in vita non fuerit proposita, nec intentata per filium; ad extraneos verò non transmittetur nisi in vita filij saltem fuerit præparata.*

26 *Posteriorum appellatione qui veniant, remissiuè.*

L. Scimus. XXXVI.

Idem A. Ioanni P.P.

1 ID quod per euictionem legitimæ decedit, per repletionem petitam adiicitur huic, & replendum
2 omni falcidia cessante. Item repletio accedens legitimæ imminutæ fit ex rebus substantiæ patris, & pro iure quasi aduentitio habetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.* post omnes Aloys. Leo *fol. 61.* Menchac. *tom. 3. super hanc l. pag. 260.*

3 *Filio attamen ipso iure insisse*, &c.] Notatur ad hoc quòd si apponatur filio grauamen circa quantitatem legitimæ, ipso iure reiicitur tale grauamen, & suppleiur filio integra legitima, vt per Roder. Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus, ampl. 10. num. 2.* Menoch. *consf. 77. num. 4. cum seqq. & consf. 253. num. 17.* Menchac. *quæst. frequent. p. 2. cap. 64. num 9.* Emman. à Costa *in cap. si pater, de testam. lib. 6. part. 1. verbo in re certa, num. 20. & seq.*

4 *Vel in testamento relictam agnouerit, & pro parte sua habuerit*, &c.] Nota Menchac. *de success. tom. 1. lib. 1. §. 10. num. 373. vers. quod sanè intelligendum*, quòd quando filius rem in qua à patre fuit institutus, agnouit, & pro sua legitima habuit, illáque tantum contentus fuit, si ea postea euicta fuerit, vsque ad illius rei mensuram repletio induci debet, siue illa nec plus, nec minus valeret quàm ipsa legitima; siue minus valeret. quia tunc ex suo consensu post patris mortem præstito sibi præiudicauit, siue etiam plus valeret quàm ipsa legitima, vsque ad vires ipsius rei supplementum fieri debet.

5 *Deinde eadem res euicta*, &c.] Notatur ad hoc quòd quando pater in vita per viam donationis donauit filio aliquam rem, quæ veniat imputanda in sua legitima, si fuerit euicta, poterit filius agere de euictione contra alios fratres, vel cohæredes, vt per Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 2. n. 34. in fine*, Aluar. Valasc. *de partit. cap. 27. n. 6.*

6 *Religionem autem fieri*, &c.] Notatur ad hoc quòd filij debent habere, seu recipere legitimam ex bonis & substantia patris defuncti, & ita in rebus hæreditariis, vt per Roder. Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus, ampl. 11. num. 1.* Menoch. *de arbitr. casu 163. num. 8.* Viui. *tom. 1. communium opin lib. 3. tit. 16. n. 52. pag. 410.* Anton. Gom. *var. tom. 1. cap 12. num. 21. vers. item adde.* Emman. à Costa *in cap. si pater, de testam. lib. 6. part. 1. verbo in re certa, num. 25.* Surd. *de alimentis tit. 9 quæst. 34. num. 16. cum seqq. & decis. 21. num. 2.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 11. tit. 13. num. 6.* Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat. verbo legitima, num. 7.* latè Aluar. Valasc. *de partit. cap. 19. per tot.* Merlin. *de legitima lib. 3. tit. 2. q. 24. à num. 4. & lib. 5. tit. 3. quæst. 11. à princ.* Rota apud eundem Merlin. *decis. 55. n. 1.* Rot. *decis. 528. 3. p. 2. recentior.* vbi quòd in corporibus hæreditariis vnà cum fructibus à die mortis debetur, & *decis. 514. num. 4. p. 1. in posthum. Farin.* vbi quòd legitima debetur de singulis corporibus bonorum, & *decis. 230. num. 12. p. 2. in posthum. & decis. 568. n. 7. cum. seqq. ead. p. 2.* vbi quòd legitima est portio totius substantiæ paternæ.

7 *Vel substitutione.*] Intellige fideicommissaria, vt per Menchac. *de success. tom. 1. lib. 1. §. 10. n. 374 vers. ad l. scimus.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib 19 cap. 4. col. antep.* iunctis his, quæ adducit Alphan. *collect. 110.*

8 Nota quòd in potestate filiorum positum non est eligere pro sua legitima rem quam maluerint, sed eligenda erit legitima iudicis arbitrio de rebus nec melioribus, nec deterioribus. Vide Ruio. *consf. 57. num. 25. lib. 2.* Couar. *in cap. Raynaldus, de testam. §. 2. vers. portiones*, Ant. Gabr. *commun. opin. tit. de legitima, concl. 4. n. 6.* Menoch. *de arbitr. casu 163. num. 21.* Petra *de fideicom. q. 15. n 90. & seq.* Pereg. *eod. tract. art. 36. n. 28. & art. 39. n. 11.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. p. 1. collect. 201.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib. 2. concl. 116. consid. 1. à num. 1.* Cald. Pereira *quæst. forens. lib. 2. q. 41. per tot.* Merlin. *d. lib. 5. tit. 3. q. 11. ex num. 2. & tit. 4. q. 10.* vbi quòd filius non potest pro legitima sibi rem aliquam eligere, sed iudex eam debet assignare. Fusar. *de substitut. q. 543. num. 18.* latè Aluar. Valasc. *partit. cap. 19. n. 23.* Rot. *decis. 114. num. 4. p. 1. in posthum.* quicquid dicat Vezin. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 16. n. 80 pag. 413.*

In pecunia tamen cogi non potest filius accipere 9 suam legitimam, sed in re, quæ fructus producat vt per Guilielm. *in cap. Raynutius, verbo relinquit, n. 29.* Menchac. *d. §. 10. n. 258.* Menoch. *d. casu 163. n. 3. & 23.* Valdes. *ad Xuar. in d. l. quoniam in prioribus, ampl. 11. lit. B, pag. 448.* Aluar. Valasc. *de partit. cap. 19. à n. 15.* Rot. *decis. 235. n. 13. p. 2. in posth. Farin.* etiamsi pater iubeat in testamento dari in pecunia, nisi aliter commodè diuidi non possit, vel vinculata essent bona, vt declarauit Valdes. *loco proximè cit.* & idem tradit Merlin *d. lib. 5. tit. 3. q. 11 num. 16. cum seqq.* vbi per plures casus materiam declarat Rota apud eundem Merlin. *decis. 55. n. 11. & 24. & decis. 59. num. 15. & 46.*

Nec potest relinqui in fructibus, cùm debeatur ex 10 rebus patrimonij, secundùm Xuar. *in repet. d. l. quoniam in prioribus, ampl. 3. n. 3.* Cephal. *consf. 479. n. 43. cum seqq.* Cardin. Mantic. *de coniect. vlt. volunt. lib. 7. tit. 10. num. 18. ante fin.* Menoch. *consf. 476. num 1.* Fusar. *de substitut. quæst. 296. num. 74.*

Notatur etiam ad hoc quòd in legitima debita 12 descendentibus fructus in legitima non sunt imputandi, vt per Ioan. Gatcian. *reg. 201.* Cephal. *consf. 398. n. 20 lib 3. & consf. 777. lib. 5.* Menoch. *consf. 183. n. 48.* Pereg. *de fideicom. art. 49. n. 39. cum seqq.* Ioseph. Ludou. *Lucensi decis. 18. n. 100. cum seqq.* Merlin. *de legitima lib 2 tit. 2. q. 32. per tot.* Fusar. *de substit. q. 660. n. 10.* vbi *n. 11* ampliat vt procedat tam in filiis primi gradus, quàm in reliquis descendentibus, & *n. 12.* subdit non compensari etiam volente testatore, Limitatur tamen hæc resolutio in fructibus perceptis 11 viuente testatore, quia isti erunt vel restituendi, vel 13 imputandi in legitimam, vt per Roder. Xuar. *in repet. d. l. quoniam in prioribus, ampl. 10.* Peregr. *d. art. 49. n. 4. & 5.* Fusar. *d. q. 660. n. 14.* vbi *n. 15.* cum eodem Peregr. *d. n. 5.* intelligit, nisi sint consumpti in necessarium vsum filiorum. 14

Notatur etiam ad hoc quòd legitima filij non minuitur propter legata, vt per Bornign. *in tract. de vsufruct. num. 45.* Petra *in tract. de fideicom. quæst. 15. num. 66.* late Merlin. *d. lib. 2. tit. 1. quæst. 10. per tot.* vbi *num. 2.* extendit vt procedat ne dum in legatis profanis, sed etiam in legatis piis, Rot. post eondem Merlin. *decis. 38. n. 1.* Surd. *de aliment. tit 8. priuil. 95. num. 6.* vbi *num. 8. & 9* extendi vt procedat etiamsi legata facta sint pro restitutione malè ablatorum, aut recompensatione seruitiorum, si aliter non apparet de malè ablatis, vel de seruitiis. 15

In gloss. *Ipso iure. ibi, id est, etiamsi nihil dicat testator, si tamen filius hoc allegat.* Notatur ad hoc quòd necesse est quòd filius petat supplementum legitimæ vi à iudice fieri possit, vt per Boër. *decis. 201. num. 7.* Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo reuertatur, num. 14.* Gregor Lopez *l. 5. tit. 8. p. 6.* Rot. Bononiens. *decis.* 16

Barbos. Collect. in Cod. Tom. I. Pp 3

decis.37.num.9.& 16. Menoch. consi.77.num.23. Sutd. decis. 25. numer. 26. Viui. tom. 1. commun. opinion. lib.3. tit. 16. num. 39. pag. 408. Kirchou. ibidem num.94. pag. 414. Ceuall. commun contra commun. q.240. Cald.Pereira de resol. fine extinct. emphyt.c.17. n.9. & 13. & quæst.forens. ad §. sed hæc,num.88.& 96. Instit. de inoffic. testamento, Gonzal. ad reg.8. Cancel. gloss.56.num.61.

17 Notatur etiam ad hoc quòd testamentum patris, in quo filius familias præteritus fuit, ita demum est nullum ipso iure, si filius id voluerit, vt per Menchac.illustr. controuers. p.1. cap.99. num.1. vbi per totum cap.latè disputat.

18 Notatur etiam ad hoc quòd compensatio non fit ipso iure, sed ita demum si ab homine obiiciatur exceptio compensationis, vt per Menchac. controuers. vsufreq. part.2. cap.64. num.7. Cald. Pereira de resolut. fine extinct. emphyt. cap.17. num.10. & 13.in fine.

§. Cum autem.

19 De fideicommisso vniuersali filio sub conditione relicto, vel in diem, ad legitimam vsque detrahitur conditio & dies. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad. l.1. num.1. supra hoc tit. Menchac. tom.3. pag.264.

20 Ex hoc text.vulgò colligitur grauamen conditionis de legitima reiiciendum esse, in residuo verò tolerandum, ita quòd filius residuũ consequatur cum onere,vel expectata conditione,legitimam verò purè, & statim absque vllo onere, de quo vide Roder. Xuar. in repet. l. quoniam in prioribus, ampl.3. num.2. & ampl.6. in princip. Hippol.Riminald.cons.50.n.76. cum seqq. lib.1. & cons.510.n.15. cum seqq. lib.5. vbi inquit quòd text. in præsenti venit ad ampliationem l. quoniam in prioribus,sup.hoc tit. Menchac.de success. tom.1. lib.1. §.10. num.200. & 218. & 144. & 358. Anton.Gom. var.tom.1. cap.3. n.18. & cap.11. n.24. Molin. de primog. lib.2. cap.1.num.31.& 33. Emman. à Costa in l.Gallus, §.& quid si tantum,part.1 num.72. & part.3. num.105. & in cap. si pater, de testam.lib.6. part.1. verbo in re certa, num.24. & 29. Gasp.Baeç.de non melioran.cap.8. num.9. cum seqq. Molin. de Instit. tract.2. disp.177. num.9. Castill. quotid. lib.3. cap.19. num.124. vers. grauamen namque, lib.5. cap.64. à num.39. & lib.6. cap.107. à num. 36. & 62. Valasc. consult. 153. num. 22. Gutier. pract. lib.3. quæst. 58. num.5.& 17.

21 Et quamuis Anton. Gom. d. cap. 3. sub. num. 18. vers. pro qua sententia, intellexerit loqui textum in præsenti in filio vniuersaliter instituto, & grauato restituere hæreditatem post aliquod tempus, vel sub conditione, vt tunc scilicet non teneat grauamen in legitima, sed ipso iure reiiciatur, in cæteris tamen bonis sustineatur; & in fideicommisso à filio relicto similiter intellexerit Molin. dict. cap.1. num.33. nihilominus tamen Castill. dict. cap. 64. num.41. tenet quòd non loquitur quando filius grauatus est fideicommisso (filius namque hîc non fuit institutus,) sed potiùs cum hærede extraneo instituto restituere cùm filio suo hæreditatem suam cùm morietur,parens disposuit,vel in tempus certum restitutionem distulit,& tunc quidem, quia d. l. quoniam in prioribus, constitutio omnem dilationem, omnémque moram censuit esse subtrahendam, vt legitima (quarta scilicet pars) pura mox filio restituatur,quando in legitima tantùm filius fuit institutus,ita pariter in casu de quo hîc,legitimæ quidem, id est, quartæ partis restitutionem statim faciendam,non expectata nec morte hæredis, nec temporis interuallo, reliquum autem, quod post legitimam portionem restat, sic restitui quando testator disposuit. Sic etenim filius suam habebit legitimam integram,& scriptus hæres commodum,quod ei testator dereliquit, &c.

§. Illud.

Inofficiosi querela ab adita hæreditate intra quin- 22
quennium intentari debet. Colligunt ex Ordin.Doctores citati ad l.1.num.1.sup.hoc tit.

Vide Doctores citatos ad l. contra maiores 16. n.2. sup. hoc eod.tit.

Debito naturali, &c.] Ergo legitima à iure natu- 23
rali procedit, de quo an verum sit simpliciter, seu procedat tantùm quoad substantiam, non verò quoad quotam,& quo casu princeps possit in totum illam tollere? vide Roder.Xuar.in l.quoniam in prioribus,super leg.fori, limit.2. Guilielm. Bened. in cap. Raynutius, verbo & vxorem,à n.176.& decis.3.à n.41. Menchac. de success.creat.tom.1. lib.2. §.20. num.197. cum seqq. Mathesilan. in tract. de success. abintestato memb.3. art.1. Sot. de Iustitia lib.4. quæst.5. art.1. Couar. de sponsalib.p.2. cap.8.§.6.à n.4. Anton.Gabr. var. tom.1. cap.1.à num.2. Rojas in epit.success.cap.7. à princ. Cardin.Mantic.de coniect. vltim. volunt. lib.7. tit.8. num.2. & 7. Corduba de Lara in l.si quis à liberis, §.idem rescripsit, num.146.cum seqq. Ioseph.Ludou. Perus. decis.11. num.11. & decis.21. num.37. & num.50. cum seq. Molin. de primog. lib.2. cap.1.n.14. cum seqq. Emman.à Costa in cap. si pater, de testam. lib.6. part.3. verbo priuare,num.41.& 42.Crass.in §.legitima q.43. Sfort. Perusin. cons.9. num.3. Spin in speculo testam. gloss.17. ex num.19. & gloss.18. num.3. & 4. Sim. de Prætis de interpretat.vltim.volunt.lib.5. dubit.1 num 140. Ioan.Garc. de expensis cap.3.num.7. cum seqq. Fachinæ. lib.4. controuers. cap.32 Matheat. de legat. lib.4. cap.12. num.5. Ioan. Garcian.reg.436. Matienz. l.2. gloss.1. num.3. & 4. tit.7. lib.5.nouæ Recop.Parlad. differ.3. num 6. lib.3. Morl. in emporio iuris p.2.tit.1. de legib.num.35.& 36. Menoch. cons.150. n.109. Guttier. practic. lib.3.q.82. num.12. cum seqq. Pichard. in rub. Instit. de hæredit. quæ abint. num.60. cum seqq. Ceuall. commun. contra communes q.112.Aldouin. cons.104. num.10. Alex. Trentacinq.de substitut. p.1.cap.9. num.21.Aluar.Valasc.cons.153.num.10. cum seq. & de partition. cap.17. num.26. Castill. lib.3. controuers.cap.5.num.30.cum seqq.

Licèt se non præparauerit.] Declara cum Alciat. 24
lib.3.paradox.cap.16.col.4.

Ad suam posteritatem, &c.] Notatur ad hoc 25
quòd querela inofficiosi testamenti transmittitur ad liberos & descendentes iure sanguinis, licèt in vita non fuerit proposita, nec intentata per filium, ad extraneos verò non transmittitur nisi in vita filij saltem fuit præparata vt per Anton.Gom.var.tom.1.
cap. 11. num. 17. Posterorum appellatione qui ve- 26
niant,dixi in meo tract. de appellatiua verbor.vtriusque iuris signif.appellat.208.

SVMMARIVM.

1 Querela inofficiosi locum non habet in peculio filiifam. castrensi, vel quasi, dum quis manet filius, non autem si sit paterfamil. & numer.2.
3 Peculium castrense quod sit.
4 Bona quasi castrensia quæ.

5 *Filiusfam. testari potest de peculio castrensi, vel quasi.*
6 *In sacris parentum suorum, idest, familia, & potestate patris.*
7 *Memoriales, id est, Notarij qui scribunt causam memoriæ.*
8 *Lucrum tabellionum quasi castrense dicitur.*
9 *Filijsfam. duo priuilegia data.*

L. Cum antiquis. XXXVII. & vlt.

Idem A. eidem.

1 IN peculio filijsfam. castrensi, vel quasi, dum quis manet filius, non autem si fit paterfamil. quærela inofficiosi locum non habet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *suprà hoc tit.* Menchac. *tom.* 3. *super hanc leg. pag.* 164.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hisp.* 6. *in fine, tit.* 17. *part.* 4. Menchac. *de success. tom.* 1. *lib.* 1. § 10. *num.* 606. vbi extendit ad Clericos testatos de suo peculio, quod quasi castrensi assimiletur, Cuiac. *lib.* 8. *obseruat.* 31. optimè Molin. *de Instit. tract.* 2. *disp.* 231. *num.* 5. Benedict. Pinel. *select. iuris interpret. lib.* 1. *cap* 5. *num.* 8. *cum seqq.* vbi de intellectu Mendez de Castro *in l. cùm oportet, de bonis qua lib. part.* 3. *num.* 157. *effecta* 3. Merlin. *de legitima, lib.* 3. *tit.* 2. *q.* 6. *per tot.*

3 *In castrensibus etenim peculiis*, &c.] Castrense peculium dicitur quod filiusfam. in castris, vel aliter militando acquisiuit, vel quod intuitu militiæ donatum est, siue sint præmia, siue prædæ ex hostibus reportatæ, ita per *l. castrense, ff. de castrensi peculio, & l.* 1. *C. eod. tit. lib.* 12. resoluunt Spin. *in speculo testam. gloss.* 6. *princ. num.* 24. Surd. *de alimentis tit.* 4. *q.* 11. *per tot.* Azor. *instit. moral. part.* 2. *lib.* 2. *cap.* 23. *q.* 1. Molin. *de Instit. tract.* 2. *disp.* 230. *à princip.* qui deinceps subdunt quòd inter milites habentur quicunque militare munus obeunt, & qui castri, aut alterius loci curam habent, quamuis nullum immineat bellum, & qui nauibus, aut triremibus ad pugnam destinari præfecti sunt, & remiges, & nautæ.

4 Bona verò quasi castrensia in primis sunt quæ acquiruntur ex officio publico, vt Doctores, vel Aduocati, iudicis, tabellionis, Medici, Professoris alicuius ex septem artibus liberalibus, & longè maiori cum ratione, scientiæ alicuius superioris, vt Theologiæ, iuris Pontificij, Cæsarei, aut medicinæ, aut ex quauis alia administratione publica, propter quam publicum stipendium sit statutum, vt per Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo litis, num.* 99. Quesad. *diuersar. quæst. cap.* 7. Spin. *in speculo testam. gloss.* 4. *rubr. num.* 13. *& gloss.* 6. *num.* 14. Mendez de Castro *in l. cùm oportet, num.* 140. *de bonis quæ liber.* Molin. *de Instit. tract.* 2. *disp.* 231. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 56. *num.* 33. *cum multis seqq. & cap.* 186. *num.* 4. *&* 22. *& cap.* 231. *num.* 18. *cum seqq.* Azor *d. p.* 2. *lib.* 2. *cap.* 13. *q.* 2. Cabed. *Lusitaniæ decis. fin. n.* 16. *p.* 1. Surd. *de aliment. tit.* 4. *q.* 11.

5 Notatur ad hoc quòd filiusfam. potest testari de peculio castrensi, vel quasi, vt per Ordin. Reg. Lusit. *lib.* 4. *tit.* 81. §. 3. *in fine*, Clar. *in* §. *testamentum, q.* 18. *num.* 6. *&* 7. Viui. *tom.* 2. *commun. opin. lib.* 6. *titul.* 13. *num.* 345. *vers. interpretatur quartò*, Surd. *de aliment. tit.* 4 *q.* 11. *num.* 11. *cum seqq.* Crassi. *in* §. *testamentum, q.* 6. *num.* 3. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo cùm non absimilis, num.* 34. *& verbo lasis, num.* 98. Quesada *vbi suprà*, Bened. Ægid. *in repet. l.* 1. *de sacros. Eccles. p.* 1. §. 7. *à num.* 3. Benedict. Pinel. *d. cap.* 5. *à n.* 8. *& n.* 43. Et de filiofam. Clerico Spin *in specul. testam. gloss.* 4. *rubr. num.* 12. Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum & vxor.* §. 42. *num.* 7. Perez *ad l.* 1. *titul.* 3. *lib.* 1. *Ordin. pag.* 63. Valasc. *consil.* 108. *n.* 14. Benedict. Pinel. *d. cap.* 5. *num.* 19.

Donec in sacris parentum suorum, &c.] Idest, familia, 6
& potestate patris, vt declarat Guid. Pancirol. *lib.* 1. *var. lectionum, cap.* 77.

In gloss. *Memorialibus*. ibi, *idest, Notariis, qui scri-* 7
bunt causam memoria. Notatur ad hoc quòd lucrum 8
tabellionum dicitur quasi castrense, vt per Capell. Tholos. *q.* 20. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 56. *num.* 37.

In gloss. *Testamenta*. ibi; *duo priuilegia dat filiisfam. vt & testentur in quasi castrensi, & non timeant querelam.* Vide Cou. *in cap. quia nos, num.* 7. *de testam.* Clar. §. *testamentum, q.* 40. *num.* 6. Molin. *d. tract.* 2. *disput.* 231. *num.* 5. *cum seqq.* Benedict. Ægid. *d. part.* 1. §. 7. *num* 4.

De inofficiosis donationibus.

TIT. XXIX.

INOFFICIOSA donatio est quæ inter viuos fit in fraudem legitimæ portionis alicui debitæ, vel quæ inter viuos fit neglecto officio pietatis alij personæ debito, *l.* 2. *&* 3. Est autem querela inofficiosæ donationis introducta exemplo querelæ inofficiosi testamenti *l. vlt.* Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb.

De materia vide *l. Hispan.* 3. *tit.* 4. *part.* 4. Viui. Vezin. Soar. & alios *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 3. *tit.* 17. Anton. Gom. *var. tom.* 2. *cap.* 4. *num.* 13. *& in l.* 29. *Tauri numer.* 33. *&* 34. Cuiac. *comment. iuris ciuilis lib.* 19. *cap.* 11. vbi Osvvald. Clar. §. *donatio, quæst.* 14. Nicol. Mozz. *in tract. de donation. tit. vlt. à num.* 91. Gutier. *practic. lib.* 3. *q.* 40. *&* 41. Fontanell. *de pactis napt. claus.* 5 *gloss.* 8. *part.* 2. *num.* 11. *cum seqq.* vbi tradit ideo separatim introductos fuisse duos titulos de inofficiosis donationibus, & de inofficiosis dotibus, cùm dare in dotem, & pro dote donare idem sit, quia posset contingere quòd mulier se ipsam dotaret immodicè, & inofficiosè fraudando filios. Alex. Trentacinq. *var. resolut. lib.* 3. *tit. de donation. resol* 4. Anton. Fab *in suo Codice lib.* 3. *tit. de inofficios. donat.* Stephan Gratian. *discept. forens. cap.* 729. *à princip.* Merlin. *de legitima, lib.* 2. *tit.* 1. *quæst.* 21. *numer.* 11. *cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *ob Legitima læsionem existentem intuitu immensa donationis locus est querela inofficiosi, & num.* 2. *etiam in donatione remuneratoria, num.* 7. *nisi benemerita essent eius generis vt actionem facienti præstarent ad repetendum iudicialiter, num.* 8. *in promissione arrharum facta à viro, qui filios prioris matrimonij habebat, num.* 9. *in renuntiatione, vel remissione, num.* 10. *in confessione debiti facta à patre, fauore cuius ex filiis, vel de pretio venditionis soluto à filio, &c. num.* 11. *etsi iuramentum interueniat, num.* 12. *in alienatione à patre etiam titulo oneroso facta in fraudem legitima, num.* 13. *in bonis qua pater ladendo, vel luxuriosè, & malè aliter viuendo amisit, & sine causa*

causa alienauit, numer. 14. quamuis filius, qui de reuocatione donationis inofficiosa agit, sit patri hares, numer. 15. etsi pater cuius hares est filius, iurauerit donationem, numer. 16. quamuis donatio tempore, quo facta fuit, non esset inofficiosa, numer. 17.

3 *Donatio inofficiosa an & quando reuocetur per querelam inofficiosa donationis in totum, seu vsque ad legitimam tantùm filiorum. distingue vt num. 4.*

5 *Donatio inofficiosa qua re, & consilio.*

6 *Donatio facta extraneo.*

18 *Parentes in vita sua de rebus suis liberè disponunt, etiam proiiciendo in mare, dum ne id in fraudem faciant. attamen filius, viuente patre, qui bona dissipat, petet vt ei assignentur bona aliqua patris pro alimentis, numer. 19. verior opinio quod in hoc casu filiis debetur legitima, sed quòd non exigitur, à patre ante diem, vel mortem illius, numer. 20.*

21 *Donatio, si à principio fuerit inofficiosa, postea autem adeò crescat, vt tempore mortis facta comparatione donatio desinat esse inofficiosa, cessat ista querela. intellige vt num. 22.*

23 *Donatio si non fuit inofficiosa ab initio, licèt postea talis efficiatur ex aliqua clade, querela non ideo competet.*

24 *Filius non reuocat alienata per patrem titulo oneroso, & licèt ex titulo & traditione simul iunctis transferatur dominium, etsi postea titulus annulletur, aut rescindatur, non transfertur dominium ipso iure absque traditione.*

L. Si vt allegatis. I.

Imp. PHILIPPVS A. *Nicanori, & Paptanæ.*

1 OB læsionem legitimæ intuitu immensæ donationis existentem locus est quærelæ inofficiosi. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Bald. Angel. Ias. Sichard. Petr. Gilchen. Aloys. Leo *fol. 61. verso,* Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt exornántque Bart. *in l. Titia Seio 86. §. Imper. num. 1. in fine, ff. de legat. 2.* vbi Sarmiento, Ias. *in §. item si quis in fraudem, num. 1. prope fin. & num. 2. Instit. de actionib.* Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 4. num. 13.* Clar. *verbo donatio, q. 24.* Tiraq. *in l. si vnquam, i. præfat. numer. 92.* Emman. à Costa *in cap. si pater, de testam. lib. 6. p. 3. verbo priuare, num. 20. cum seqq.* Pinel. *in l. 1. de bonis mater. p. 3. num. 76. in princip.* Alphan. *collect. 88.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris p. 3. lib. 44. c. 3. num. 13.* Cuiac. *lib. 5. obseru. 14.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 19. cap. 11. col. 1.* Cald. Pereira *post quæst. forens. ad rubr. tit. Inst. de inoffic. testam. num. 35. & 37.* Bocer. *in commentar. de donat. cap. 3 à num. 105. edit. 2.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 283. n. 7.* Rebell. *de obligat. instit. p. 2. lib. 18. q. 11. num. 2.*

3 An & quomodò donatio inofficiosa reuocetur per querelam inofficiosæ donationis in totum, seu vsque ad legitimam tantùm filiorum? Hanc quæst. mouet gloss. magna *hîc in quæst. 6.* Sed magis com-
4 muniter Doctores sic distinguunt. Aut donatio facta fuit filio, aut extraneo: si filio, aut est inofficiosa re tantùm, aut re & consilio, & in vtroque casu non reuocari vltra legitimam, resoluunt Cou. *lib. 1. var. cap. 19. num. 17.* Clar. *d. verbo donatio, q. 24. numer. 2.* Anton. Gom. *d. tom. 2. cap. 4. num. 13.* Emman. à Costa *in d. cap. si pater, p. 3. verbo priuare non possit, num. 16. vers. his tamen non obstantibus, & num. 17.* Honded. *cons. 42. numer. 19. cum seqq. vol. 1.* Alex. Trentacinq. *var. resolut. lib. 3. tit. de donation. resolut. 4. à numer. 1.* Gutier. *de iuram. confirm. p. 1. cap. 9. numer. 11.* Mangil. *de imputat. q. 93. num. 25.* Tiraq. *in l. si vnquam, verbo totam, num. 5.* Ioseph. Sesse *Aragon. decis. 26. n. 74. & 75.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disput. 283 num. 8.* Fontanel. *de pactis napt. claus. 5. gloss. 8. p. 2. à numer. 22.* quicquid contrarium, idest, quando re & consilio est inofficiosa, reuocari in totum tradat Matt. *de success. legali p. 1. q. 25. art. 7. num. 3.* Dicitur autem donatio 5
inofficiosa re & consilio quando pater habens filios nihil eis relinquit, vel si de omnibus bonis fecerit donationem, seu si ex proposito ad læsionem filiorum, vt tenent Mangil. *dict. quæst. 93. num. 56.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 729. num. 30. cum seqq.*

Si verò extraneo fiat, & donatio est inofficiosa 6
re tantùm, reuocatur vsque ad legitimam, si re & consilio, in totum, Bart. Bald. & alij *in d. l. Titia Seio, §. Imperator,* Tiraq. *d. verbo totam num. 5.* Alexand. Trentacinq. *d. resol. 4. num. 2.* Matt. *d. q. 25. art. 7. n. 2.* Mangil. *d. q. 93. num. 21.* Stephan. Gratian. *d. cap. 729. num. 1. cum seqq.* Cou. Clar. Gom. Gutier. & Fontanel. *citatis locis.* Merlin. *de legitima, lib. 2 tit. 1. quæst. 21. num. 25.* Intellige hoc dictum de reuocatione donationis inofficiosæ re & consilio factæ extraneo, quando filio, vel filiis non fuit aliquid relictum, secus verò si aliquid à patre relinquatur, quia tunc in vltimo casu nec querela inofficiosæ donationis dabitur, sed solummodo actio ad supplementum legitimæ, Ioan. Bapt. Lup. *de illegit. & natural. liber. commento 4. §. 2. num. 18.* Emman. à Costa *d. verbo priuare non possit, num. 14* Alex. Trentacinq. *d. resol. 4. num. 2.* Fontanel. *d. claus. 5. gloss. 8. p. 2. n. 26.* Mangil. *d. q. 93. numer. 23. & 43.* Stephan. Gratian. *d. c. 729. n. 12.* Matta *d. art. 7. num. 3.*

Amplia primò principalem textus conclusionem 7
procedere etiam in donatione remuneratoria, nam in præiudicium legitimæ filiorum pater etiam remunerando donare non potest, vt per Cou. *in cap. cum in officiis, n. 11. de testam.* Aluarad. *de coniect. mente testatoris, lib. 2. cap. 2. §. 1. n. 115.* Baëç. *de non meliorandis filiab. cap. 17. n. 3.* Salzed. *ad Bernard. reg. 214. vers. amplia tamen,* Tell. *l. 28. Taari n. 3.* Gutier. *de iuram. confirm. p. 1. cap. 5. n. 24. & 25.* Parlador. *quotid. quæst. lib. 3. q. 15. n. 2. & 3.* vbi secus dicit quando benemerita essent 8
eius generis vt actionem facienti præstarent ad repetendum iudicialiter.

Amplia secundò procedere etiam in promissione 9
arrharum facta à viro qui filios prioris matrimonij habebat, nam huiusmodi arrhæ de quinto, & non de acervo & corpore hæreditatis sunt extrahendæ, vt contra Ajoram *de partit. p. 2. q. 44.* & Azeued. *l. 2. n. 30. tit. 2. lib. 5. nouæ Recop.* qui de corpore totius patrimonij viri deducendas esse scripserunt, docent Spin. *d. gloss. 18. n. 94. & 95.* Gutier. *de iuram. confirm. p. 1. cap. 14. n. 7. & pract. lib. 3. q. 45.* Angul. *l. 12. tit. 6. de melioration. gloss. 1. n. 22.* Ioan. Garc. *in tract. de donat. remunerat. n. 42.* Castill. *quotid. lib. 1. cap. 2. n. 47.* Parlard. *differ. 125. n. 11.* Sanch. *de matrim. lib. 6. disput 46. n. 14. & 15.*

Amplia tertiò in renuntiatione, vel remissione, vt 10
per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo donatione largitus n. 178 in princip. & verbo totum, n. 3. & 4. & verbo omnia, n. 33. & 34.*

Amplia quartò in confessione debiti facta à patre 11
fauore vnius ex filiis, vel de pretio venditionis solu-

tio

to à filio, vel de tali re empta ex pecunia filij si tertium & quintum excedat, vel si excedit quintum quando est facta in fauorem extranei, quia vbicunque potest esse præsumptio fraudis, prout est inter personas prohibitas, non valet assertio, vel confessio patris, sed requiritur vera & actualis solutio, *l. qui testamentum, ff. de probat.* Couar. *in cap. Raynutius, de testament.* §.10. *num.9. col.2. vers. tertiò eadem conditio.* Soar. *tom.1. commun. opin. lib.3. tit.17. num.1. pag.415.* vbi quòd hoc casu quòd appareat de vera numeratione pretij, vnde non sufficeret patrem in instrumento confiteri se pretium recepisse quoad præiudicium filiorum. Anton. Gom. *l. Tauri num.* 36. Menoch. *remed.9 recuper. num.179. & 180* Surd. *de alim. tit.1. q.50. num.3.* qui idem resoluunt, Spin. *dict. gloss.18. princ. num.110.* Auendan. *de exequendis mandat. part.2. cap.29. num.10. cum seq.* Matienz. *l.15. gloss.12. num.7. tit.6. lib.5. noua Recop.* Alex. Trentacinq. *d. resol.4. num.7.* Guttier. *de iuram. confirm. p.1.*
12 *cap.5. num.21. & 22.* vbi ampliat etsi iuramentum interueniat, Mart. *de success. legali, p.1. q.23. art.3. num.20.* Mangil. *d. tract. de imputat. q 93. à num.19. & 36. cum tribus seqq.* vbi etiam quòd dolus præsumitur ex magna quantitate.

13 Amplia quintò in alienatione à patre etiam titulo oneroso in fraudem legitimæ facta, quæ vltra quintum non valet, & potest à filiis reuocari constito de fraude si emptor fraudis particeps esset, licèt pretium soluisset. Ita Rodet. Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus, ampl.16. num.9.* vbi Valdes. *in addit. lit. E,* Pinel. *in l.1. de bonis maternis part.1. num.76. & 77.* Emman. à Costa *in dict. cap. si pater p.3. verbo priuare non possit, num.23. & 29.* Clar. *d. §. testamentum q.24. num.5* Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum & vxor. notab.2. §.17. num.14.* Menchac. *illustr. lib.1. cap.37.* vbi *num.2.* pro hac opinione plures refert, sed ipse ab ea discedit Menoch. *remed.9. recuper. num.173.* vbi quòd pater non potest in fraudem filiorum alienare omnia bona, & *cons.334. num.30.* vbi ait quòd licèt liberum sit patrifam. de rebus suis disponere, etiã in preiudicium filiorum, attamen permissum non est cùm in fraudẽ id agit, Ceruant. *l. 6. Tauri num.36.* vbi veriorem dicit quando constat quòd titulis onorosus est instrumentum defraudandi legitimam, Pichard. *in §. item si quis in fraudem 6. num.15. Instit. de action.* Marr. *d. art.7. à num.12. & à num.18.* vbi tenet filium posse reuocare alienata à patre titulo onoroso vsque ad legitimam, Peguer. *decis.271. n.15. vers. si verò alienatio est,* Cancer. *var. resolut. p.1. cap. de donation. num.86.* Mangil. *de imputat. q.93. num.16. 17. 18. 36. & 38. & q.198. num.8.* vbi hanc opinionem veram dicit quando pater omnia bona, vel maiorem partem vendiderit sine causa fraudulanter, & animo excludendi filium.

14 Amplia sextò posse filium reuocare vsque ad legitimam bona, quæ pater ludendo, vel luxuriosè, & malè aliter viuendo amisit, & sine causa alienauit, vt per Palar. *in cap. per vestras, de donat. inter virum & vxor. notab.3. §.22. num.15.* Peguer. *decis.271. num.15. vers. & adeò prædicta,* vbi hoc procedere dicunt quando ludus esset illicitus, quia acquirens in ludo illicito restitutioni est obnoxius, Alexand. Trentacinq. *d. resol.4. num.15.* Marr. *d. quæst.25. art.7. num.25.* vbi ideo ad petionem filij vsque ad legitimam reuocari tradit, quia etsi ludus sit licitus, cùm sit in magna quantitate, censetur esse prohibitus, quia solum pro recreatione permittitur, Mangil. *de imputat. quæst.94. num.20. & 21. & quæst.108. numer.33.*

Amplia septimò quamuis filius, qui de reuocatione donationis inofficiosæ agit, sit patri hæres, 15
quia cùm in eius fraudem donatio facta fuerit, ei obiici non poterit quòd ei hæres sit, qui donauit, & sic contra factum defuncti venire non posse, ità Alex. Trentacinq. *d. resolut.4. num.11.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.729. num.17.* Pinel. Socin. Menoch. Gabr. Cephal. Deci. Riminald. Phanut. Sim de Prætis, & Surd. quos refert & sequitur Mangil. *d. tract. de imputation. q.93. num.26. & 27.* vbi *tribus numeris seqq.* tres rationes quoque tradit ad probandum quòd in hoc casu filius non dicitur venire contra factum defuncti.

Amplia octauò etsi pater, cuius hæres est filius, 16
iurauerit donationem, quia iuramentum est personale ex parte iurantis, *cap. veritatis, de iureiur.* nec dicitur incidere in pœnam hæres, qui contrauenit iuramento. Azeued *l.3. num.4. & 5. tit.10. lib.5. noua Recop.* & ideo ita tenent Clar. *d. §. donatio q.24. n.3.* Alex. Trentacinq. *d. resol.4. num.11.* Stephan. Gratian. *d. cap.729. num.4. & 5.* Fontanel. *dict. claus.5. gloss.8. p.2. num.39.* Mangil. *d. q.95. num 46.*

Amplia nonò quamuis donatio tempore, quo fa- 17
cta fuit, non esset inofficiosa, quia patris superetant alia bona, quæ pro legitima filiis sufficiebant, si donator deinde disponat de reliquis bonis in alium quàm in filium, nam & tunc reuocabitur donatio tanquam si ab initio inofficiosa extitisset, ita Anton. Gom. *l.29. Tauri num.35. vers.2. in fine,* vbi tradit tempus mortis esse inspiciendum, etsi eo tempore appareat donationem esse inofficiosam, vsque ad legitimam esse reuocandam, Fontan. *d. claus.5. gloss.8. p.2. num.40.* Cancer. *var. resolut. p.1. cap.8. de donat. num.78. vers. quod adeò verum est,* Mangil. *d. tract. de imputat. q.94. num.9.*

In gloss. *Ex duabus, quæ magna aliàs dicitur.* ibi, 18
quid enim si in mare omnia proiiciat, &c. Notatur ad hoc quòd parentes in vita sua possunt de rebus suis liberè disponere etiam proiiciendo in mare, dum ne id in fraudem faciant, vt per Roland. *cons.62. n.25. vol.1.* Caualcan. *de tutor. num.89. & seq.* Surd. *decis.279. num.12.* vbi addit quòd nec filius de eis conqueri potest, ex quo sunt rerum suarum domini, & moderatores, Alphan. *collect.88. vers. ad gloss.* Aduertas tamen posse filium viuente etiam patre, qui dissipat bona, petere, vt ei assignentur bonà aliqua pa- 19
tris pro alimentis, de quo vide Vrsill. *ad Afflict. decis.86. num.3.* Molin. *de primog. lib.1. cap.16. num.9.* Surd *de aliment. tit.8. priuil.26. n.5. & 6. & priuil.77. n.7. & priuil.88. num.3.* Amendol. *in add. ad Vincent. de Franchis decis.133. num.6.* Peguer. *decis.271. num.15. vers. aut denique pater alienat,* Ceuall. *commun. contra commun. q.506.* Pichard. *in §. item si quis in fraudem, Instit. de actionib. num.15. in fine,* Mangil. *d. tract. de imputat. q.93. n.11. cum tribus seqq & q.46. n.5. cum aliis tribus seqq.* vbi veriorum opinionem esse dicit quòd in hoc casu filiis debetur legitima, sed quòd non exi- 20
gitur à patre ante diem, vel mortem illius, sed fit interdictio administratoris, seu quædam assignatio in certis bonis patris, vt seruiant pro alimentis, & deinceps pater non poterit alianare, & *q.108. num.17. & 18.* vbi tradit emptores bonorum patris teneri ad alimenta vbi penes patrem tot non remanserunt, quæ sufficiant ad ea, quando alienatio facta fuit sine causa, dolosè, & fraudulenter, ad excludendum filios. Et notant Ceual. *dict. quæst.106. vers. & licèt hoc verum sit,* & Mangil. *d. quæst 44. num.6.* hoc priuilegium non competere patri aduersùs filium dissipantem.

In ead. gloss. ibi, *item octauò quæro,* &c. Notatur 21

ad

ad hoc quòd si donatio à principio fuit inofficiosa, postea autem bona adeò crescant, vt tempore mortis facta computatione donatio desinat iam esse inofficiosa, cessat omnino ista querela, vt per Merlin. *d. lib. 1. tit. 1. q. 21. num.* 47. Aluar. Valasc. *consult.* 189.
22 *num.* 5. vbi *num.* 23. intelligit nisi à principio donatio fuisset inofficiosa re, & consilio, quia tunc licèt bona postea augerentur, querela non cessaret in odium impij consilij, & quoniam deficit eo casu æquitas retrotrahendi bona postea quæsita ad tempus donationis, qua deficiente lex nihil fingit: idem Aluar. Valasc. *de partit. cap.* 19. *num.* 5. vbi quòd inofficiositas donationis consideratur iuxta tempus, in quo fit, & non ex postfacto, licèt postea facultates minuantur. Tiraq. *in l. si vnquam, verbo omnia, à n.* 35. vbi quòd si quis ab initio donauit totum suum patrimonium, sed postea locupletius acquisiuit, & totum filio relinquit, non datur tali filio querela inofficiosæ donationis.

23 In ead. gloss. ibi, *nonò quæro*, &c. Notatur ad hoc quòd si donatio à principio non fuit inofficiosa, licèt postea ex aliqua clade talis efficiatur, non ideo competet querela, quia satis est, quòd tempore factæ donationis non erat donatio inofficiosa, vt per Aluar. Valasc. *d. consult.* 189. *num.* 11. & 19. Pereg. *de fideicom. art.* 36. *numer.* 35. Menoch. *de arbitr. casu* 149. *numer.* 20. Merlin. *de legit. lib. 2. tit. 1. quæst.* 21. *num.* 46.

24 In ead. gloss. ibi, *quia hic sola donata*, &c. Notatur ad hoc quòd filius non reuocat alienata per patrem titulo oneroso, etiamsi alienatio facta sit minori pretio, quàm res valeat, nisi aliter constet de donandi animo, vt per Emman. à Costa *in d. cap. si pater, p.* 3. *verbo priuare non possit, num.* 23. D. Barbos. *in l. 2. in princ. p. 1. n. 173. in princ. ff. soluto matrim.*

25 In ead. gloss. ibi, *ideóque licèt infirmetur voluntas*, &c. Notatur ad hoc quòd licèt ex titulo & traditione simul iunctis transferatur dominium, etsi postea titulus annulletur, siue resoluatur aut rescindatur, non tamen transfertur dominium ipso iure absque traditione, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo reuertatur, num.* 17. & 19. Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 4. num.* 20. vbi quòd in casibus in quibus ex solo titulo & contractu transit dominium in aliquem ipso iure sine traditione, in eisdem facta reuocatione & resolutione contractus retransfertur ipso iure dominium in alienantem, idem repetit *l. 40. Tauri n. 25. col 2. & num. 27.* & 28. Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap. 28. num. 22. vers. quare nisi, & de resolut. siue extinct. emphyt. cap. 17. numer.* 32. vbi ait etiamsi ipso iure ex dispositione legis, vel statuti contractus annullaretur.

SVMMARIVM.

1 *Donatio patris immoderata erga filium morte patris non confirmatur, & num.* 2.
3 *Donatio facta filio emancipato valet.*
4 *Pater ex causa dotis, vel donationis propter nuptias potest dare filio existenti in potestate.*
5 *Dominium dotis promissæ transfertur absque traditione.*
6 *Pater donare potest filio patiendo ipsum habere vsumfructum bonorum aduentitiorum, donare ei potest pro eius legitima, n. 8. potest ex causa castrensis, vel quasi castrensis peculij, n. 9.*
1 *Pater cùm donat filio in sua potestate constituto, perinde habetur ac si sibi ipsi donaret, vnde meritò talis donatio inutilis censetur.*
11 *Donatio facta filio, confirmatur morte patris donantis, si res donata fuit tradita.*

L. Si pater omne. II.

Impp. VALERIAN. & GALLIEN. AA. *Acriæ.*

IMmoderata patris donatio erga filium morte patris non confirmatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desumunt Camill. Botrel. *in sum. decis. tom. 3. tit. 10. de donat. inter, n.* 122. Molin. *de Instit. tractat. 2. disp. 243. in princip.* Mendez de Castro *ad l. cùm oportet, de bonis quæ liberis, p. 1. num.* 65. 2

Siue autè emancipatus is fuerit, &c.] Notatur ad 3
hoc quòd donatio facta filio emancipato valet, vt per Socin. *reg.* 103. Duen. *reg.* 223. Anton. Gom. *l. 17. Tauri num. 5. & 8. & l. 29. num. 26. & tom. 2 var. cap. 4. in fine*, Burg. de Paz *cons.* 14. *num.* 14. Franc. Marc. *Delphin. decis. 326. à num.* 1. Angul. *l. 1. tit. 6. de meliorat. lib. 5. noua Recop. gloss. 1. num. 26.* & 27. Franc. Milanens. *Siciliæ decis.* 3. *num.* 79. Magon. *Florent. decis.* 77. *num.* 7. Morquech. *de diuis. bonor. lib. 3. cap. 3. à num.* 13. Anton. Fab. *de errorib. pragmat. decad. 42. errore 2. p. 2. & coniect. lib. 7. cap. 11. col pen. vers. plenè.* Mangil. *de imputat. q. 29. num.* 33. Camill. Borrell. *d. tit. 10. num.* 105. Aloys. Ricc. *in collect. decis. collect.* 196. Molin. *d. disp. 243. vers. de eodem iure*, Less. *de Iustit. tom. 1. lib. 2. cap. 18. dub. 12. num.* 90. Cardos. *in praxi iudicum, verbo donatio, num.* 86. Franc. de Sousa *in repet. §. actionum, Instit. de actionib. num. 67. &* 108. Menoch. *de præsumption. lib. 3. præs. 29. num.* 67.

In gloss. *In potestate.* 1. ibi, *in dote & donatione propter nuptias*, &c. Notatur ad hoc quòd pater ex causa dotis, vel donationis propter nuptias potest dare filio in potestate existenti, vt per Socin. *reg. 103. num.* 6. Menoch. *de præsumpt. lib 3. præs. 29. num.* 74. Cardin. Tusch. *practic. conclus. verbo donatio conclus. 673. num.* 41. D. Barbos. *in l. 2. in princ. p. 1. n. 171. cum seq. ff. soluto matr.* Franc. Hieron. Leo *Valent. decis. 12. num. 8. lib.* 1. vbi *num.* 9. post Menoch. *dict. præs. 29. num.* 89. subdit quòd vt valeat dicta donatio à patre filiæ facta, debeat interpretari vt censeatur facta contemplatione matrimonij, vt ipsa filia, quæ statim nupsit, se dotare posset. Matienz. *l. 1. gloss. 8. num. 2. & 3. tit. 6. lib. 5. noua Recop.* Nam fauore matrimonij, quod de proximo est contrahendum, donatio à patre facta filio in potestate est valida, vt per Boër. *decis.* 169. *num.* 10. Roland. *cons. 44. num. 1. & cons. 70. n. 3. vol.* 4. Surd. *cons. 457. à num. 55. & cons. 206. num.* 21. Tiber. Decian. *cons. 31. num. 69. & cons 41. num. 22. vol.* 1. Vincent. de Franchis *decis. 436. num.* 5. Morquech. *de diuis. bonorum, lib. 3. cap. 6. num.* 81. Angul. *in gloss. 3. l. 9. à num. 13. tit. 6. lib.* 5. D. Barbos. *in l. 1. ff. soluto matrim. part. 7. num. 30. vers. pro qua sententia, & num. 31. vers. pro concordia*, vbi loquitur quando donatio est respectu certi matrimonij, quod de proximo est contrahendum, Fachinæ. *controuers. lib. 13. cap.* 60. Cardos. *in praxi iudic. verbo donatio, num.* 86. Fontanel. *de pactis nuptial. claus. 4. in princ. num.* 6. Mari. Muta *decis. 15. num. 5.* & 6. Camill. Borrel. *in sum. decision. tom. 3. tit. 5. num. 216. & tit. 10. num.* 107. Mangil. *de imputat. q. 15. num.* 27. Ioan. Feder. Solis *de dote q. 21. pag.* 58. vbi de eo, qui simulatam donationem alicui fecit, vt diues appareret, & sic aliquam in vxorem consequi 4

ſequi poſſet. Intellige procedere etſi fauore certi matrimonij donatio fiat, & matrimonium minimè ſequatur, D Barboſ. *in d.l.1. p.p.7. num. 33.* Borrel. *d. tit.5.n.216.& tit.9.num.179. & tit.10. num.* 107. Rot. apud Ludou. Cenci. *de cenſibus deciſ.* 16.*num.*2. poterit tamen matrimonio non ſequuto donatio reuocari, ad tradita per Tell. *l.17. Tauri num.*76.& 77. Matienz. *l.1. gloſſ.*8. *numer.*9. *tit.*6. *lib.* 5. *noua Recop.* Franc.Molin. *de ritu nupt. lib.* 3. *cap.*6.*num* 61. Morquech. *d.cap.6. num.*82. Fontanel. *dict. clauſ.4. gloſſ.1. num.*54.

5 Notatur etiam ad hoc quòd dominium dotis promiſſæ abſque traditione transfertur, vt per Bald, Nouell *de dote p.7.priuil.*10. Anton. Theſaur. *deciſ.*48. *numer.*1. Gabr. Aluarez *de priuileg. paupertatis, q.23. numer.* 11.

6 In ead. gloſſ. ibi, *vel remittere vſumfructum in aduentitiis.* Notatur ad hoc quòd pater donare poteſt filio patiendo ipſum habere vſumfructum bonorũ aduentitiorum, vt per Duen. *reg.223.limit.*3. Boër, *deciſ.*196. Gom. Arias *l.17. Tauri numer* 34. Anton, Gom *l.48. Tauri num.9. col.*2. latè Menoch. *conſ.*182. *num.32. lib.3. & d. praſ. 29.num.* 87. *cum nouem ſeqq.* vbi quinque caſus diſtinguit, Tell. Fernandez *dict. leg.17. Tauri à num.*57. Sutd. *de aliment. tit. 2. quæſt. 1. num.*45 Mangil. *d.tract. de imputation. q.45. num.2. cum multis ſeqq.*

7 In ead. gloſſ. ibi, *item aliquod diurnum pro alimentis.* Ergo dum dicit partem validè filio donare aliquid diuturnum in cauſam alimentorum, excludere videtur donationem, cuius emolumentum longiori tempore poteſt durare, ſed hanc gloſſæ opinionem non videri ſibi tutam aſſerit Sutd. *de aliment. titul.9. quæſt.2.num.*14.

8 Notatur etiam ad hoc quod pater donare poteſt filio pro eius legitima, poteſt enim in legitimæ aſſignatione mortem ſuam præuenire, vt per Duen. *d. reg.223.limit.*5. Menoch. *d. præſ.* 29. *numero* 102. *cum ſeqq.* Anton.Gom. *l.17. Tauri num. 5. verſ. & donatio, vel aſſignatio legitima,* Gom. Arias *ibidem, num.*45. Azeued *l. 1. n.12. tit.6. lib.6. noua Recop.* Morquech. *de diuiſ. bonor. lib.3. cap.3. num.7.* & 10. Mangil. *dict. q.45.n.25.*

9 In ead. gloſſ. ibi, *idem videtur hodie ex qualibet cauſa,* &c. Notatur ad hoc quod pater poteſt filio donare ex cauſa caſtrenſis, vel quaſi caſtrenſis peculij, vt per Ioan. Garc. *de expenſ. cap.4. num.*1. Cald, Pereira *in l. ſi curatorem, verbo læſis, numer.103. verſ. in his autem,* D. Barboſ. *in dict. l.1. ff. ſoluto matrim. part 7. numer.30. & 34.* Cardoſ. *dict. verbo donatio, num.*86.

10 In ead. gloſſ. ibi, *vnde perinde eſt ac ſi ſibi ipſi donator.* Notatur ad hoc quòd cùm pater donat filio in ſua poteſtate conſtituto, perinde habetur ac ſi ſibi ipſi donaret, vnde meritò talis donatio inutilis cẽſetur, vt per Aretin. *conſ.*17.*num.*4. Anton. Gom. *l.17. Tauri num.*4. D. Barboſ. *in l.2.* §. *quòd ſi in patris, n.1. ff. ſoluto matrim.*

11 In ead. gloſſ. ibi, *niſi morte confirmaretur,* &c. Notatur ad hoc quòd morte patris donantis confirmatur donatio facta filio ſi res donata fuit tradita, vt per Anton. Gom. *l.17. Tauri num.*3. Angul. *de meliorat. 1. gloſſ.1. numer. 2. 3. & 7.* Auend. *l.44. Tauri gloſſ. 9. numer. 1. cum ſeqq.* Anton. Fab. *de erroribus pragm. decad 42. errore 2. num.6. verſ. alioquin, part.*2. Menoch. *d. præſ.29. à num.*66. Camill. Borrell. *d. tom. 3. tit.* 10. *n.*122. Fachinæ. *controuerſ. lib.3. cap 7.* Cancer. *var. reſol. p. 1. cap.8. de alienat. num.52. & 53.* vbi ad confirmationem huius traditionis tria requiri aſſerit, ſcilicet traditionem rei donatæ, perſeuerantiam patris vſque ad mortem, & quòd filius donatarius ſuperuiuat patri donanti.

In gloſſ. *Familia herciſcunda.* ibi, *non quantum d. dominum,* &c. Refert Anton. Gom. *var. tom.2. cap.*11. *n.30. col.4. verſ. tertiò & principaliter limita.*

L. Precibus quidem. III.

Iidem. AA. Æliano.

QVerela inofficioſæ donationis habet locum ſi 1
abinteſtato ſucceſſio procedit, quia diſpoſitum in cauſa teſtati per rationem æquitatis ad inteſtati cauſam extenditur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſuprà hoc tit.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſu- 2
mit Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris p.3. lib.44. c.3. num.14, verſ. & ita datur, lit. V.*

SVMMARIVM.

1 *Querela inofficioſi vbi præſtò eſt, non datur locus remedio reſtitutionis, & n.2.*

3 *Remedium magis extraordinarium ceſſat ob minus extraordinarium.*

4 *Donatio inofficioſa datur comparatione aſcendentium, ſicut datur comparatione deſcendentium, & eo modo reuocatur vſque ad portionem aſcendentibus debitam in bonis deſcendentium, vt parentibus in bonis filiorum quando non habent deſcendentibus.*

L. Si filius tuus. IV.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. Ariſtinæ.

QVerela inofficioſi vbi præſtò eſt, reſtitutionis 1
remedium non habet locum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num. . ſuprà hoc tit.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſu- 2
munt Donel. *commentar. iuris ciuilis lib.19. c.11. col.*8. Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris p.3. lib.44. cap.3. n.14. lit. A,* Tiraq. *in l. ſi vnquam, verbo libertis, n.*114. *de reuocandis donat.* vbi ex Bald. & Socin. expendit hunc text. ad
hoc quòd remedium magis extraordinarium ceſſat 3
ob minus extraordinarium. Molin. *de Iuſtit. tract.*2. *diſp* 283.*n.*11. vbi citato hoc text. ait quòd datur do-
natio inofficioſa comparatione aſcendentium, ſicut 4
datur comparatione deſcendentium, & eo modo reuocatur vſque ad portionem aſcendentibus debitam in bonis deſcendentium vt parentibus in bonis filiorum quando filij deſcendentes non habent.

SVMMARIVM.

1 *Donatio immoderata facta in vnum ex filiis, per natiuitatem reliquorum reuocatur vſque ad legitimam, & n.2. de iure regni Caſtellæ quid, n.3.*

4 *Donatio inofficioſa non reuocatur à naturalibus liberis tantùm.*

5 *Naturales legitimati per reſcriptum Principis quamuis habeantur pro verè legitimis, attamen non poſſunt dici ex legitimo matrimonio nati.*

L. Si

L. Si totas. V.

Iidem AA. Cottabeo.

1 IMmoderata donatio in vnum ex filiis facta per natiuitatem reliquorum reuocatur ad legitimam vsque. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l.8. tit.4. part.5. & l.3. tit.8. lib.5. noua Recop.* Tiraq. *in l. si vnquam, de reuocand. donat. verbo libertis, num 75. cum seqq. & verbo reuertatur, num.3.* Alphan. *collect.932.* Con. *lib.1. var. cap.19. num.1. & num.4. vers. caterum* Clat. *in §. donatio, q.24. num.1. vers. scire debes, in fine*, vbi tenet per hunc text. quòd si pater habens vnum filium, illi donauit omnia bona, vel eorum partem, quam verisimiliter non donasset si alios filios suscipere cogitasset, tunc si alij superuiuant, reuocatur vsque ad legitimam tantùm. Raynald. Cors. *indagation. iuris lib.2. cap.26.* Conan. *commen. iuris ciuilis lib.5. cap.10. num.3.* Bernard. *reg. 213. limit. 4.* vbi quòd donatio facta proprio filio non reuocatur in totum, sed vsque ad legitimam supernascentium liberorum. Soar. *tom.1. communium opin. lib.3. tit.17. num.1. pag.415.* Molin. *in tract. de inoffic donation. num.33. & de donat. factis in contractu matrimonij, num.48. & 58.* vbi ait donationem valere, & ratam manere, vsque ad virilem filij, cui facta est donatio, Gasp. Baëc. *de non meliorand. dotis ratione filiabus, cap.9. ex num.33.* vbi ait Doctores communiter consentire quòd donatio etiam amplissima filio non reuocatur nisi vsque ad legitimam recenter nati, & *num.48.* fatetur dispositionem huius l. procedere, etiamsi pater de aliis filiis cogitauerit. Anton. Gom. *var. tom 2. cap.4. n.11. col.1. vers. si verò fiat*, Molin. *de primog. lib.4. cap.2. num 81.* Guttier. *de iuram. confirm. p.1. cap.9. num.11.* Fachinæ. *controuers. lib.3. cap 89.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo donatio, n.41.* D. Barbos. *in l 2. in princ. p.1. num.168. in fine, ff. soluto matr.* vbi dicit quòd si donatio sit facta filio, aliis postea susceptis non reuocatur donatio in totum, sed tantùm pro legitima competenti filiis postea natis, & *num. 171. vers. & tenebis*, dicit menti tenendum quòd in reuocatione legitimæ, quæ fit iuxta hanc l filius, qui postea nascitur, debet considerari, quasi natus tempore, quo facta fuit donatio fratri per patrem, quo tempore attento reuocata censebitur donatio quatenus eius legitima tunc valeret. latè Molin. *de Iustit. tract.2. disp.283. à princ.* Alex. Trentacinq. *var. resol. lib.3. tit. de donation. resol.4. num.12.* latè etiam Castill. *quotid. controuers. lib.2. cap.13. num.40. in princ.* vbi ait hunc text. communiter interpretari, vt scilicet donatio facta à patre filio, quem vnicum habebat, reuocati quoad legitimam bonorum portionem filiis postea natis competentem.

3 De iure Regni Castellæ quid resoluendum, magna est altercatio, si ponamus quod pater, qui vnicum tantùm filium legitimum habebat, donauit ei omnia bona sua, vel magnam partẽ eorum, & postea nati sunt alij filij legitimi, pro qua parte reuocari debeat donatio, an in totum vt omnia bona patris diuidi debeant æqualiter inter omnes filios donatoris, an verò quoad legitimam tantùm, quæ filiis natis competere debet, vt inde remanere debeat penes filium, cui facta fuit donatio, tertium & quintum bonorum, in quibus potuit vltra legitimam meliorari per patrem attento iure Regio? Et quamuis Gregor. Lop. *l.8. in verbo à otro, vers. & quid si donatio facta iam nato, tit.4 part.5.* & D. Barbos. *d.l.2. in princip. part.1. num.196.* existimauerint prædictam donationem reuocari aliorum filiorum natiuitate quoad integram parentis substantiam excepta quinta & tertia bonorum parte. Contrarium tamen, immo præfatam donationem simpliciter factam reuocari quoad legitimam filiis natis competentem, detractis tamen priùs quinta & tertia partibus, quarum respectu non reuocatur donatio, tenent Anton. Gom. *d. tom.2. cap.4. num.11. vers. & per consequens hodie in nostro Regno*, Couar. *d. lib.1. var. cap.19. num.4. vers. caterum ad institutum*, Meres *de maiorat. part.1. q.21. num.10.* Molin. *de primog. lib.4. cap.2. num.81.* Gasp. Baëc. *d. cap.9. num.48.* Guttier. *d.p.1. cap.9. ex num 14 vsque ad num.17.* Molin. *de Iustit. tract.2. disputat.283. ex num.3. vsque ad num.10.* Castill. *vbi suprà.*

4 *Ex quocunque legitimo matrimonio nati*] Notatur ad hoc quòd donatio inofficiosa non reuocatur è naturalibus liberis tantùm, vt per Aluar. Valasc *consult.94. num.7.*

5 Quamuis legitimati per Principis rescriptum, habeantur quoad omnem effectum pro verè legitimis, ad notata per Surd. *de aliment. tit.1. q 8. per tot. & q.11. num.12. cum seqq.* Flores de Mena *in addit. ad Gam. decis.2. num.7.* Cald. Pereira *in resp. pro Sebastiano Limpo, num.43.* Cabed. *Lusit. decis.69. num.2. p.2.* nihilominus tamen non possunt dici ex legitimo matrimonio nati, ac proinde non comprehenduntur sub hac dispositione, ex Paul. *in l. fin. num.6. de his, qui veniam ætat. impetr.* Dec. *consil.155. col. fin.* Fusar. *de substitut. q.408. num.71.*

L. Cùm donationibus. VI.

Iidem AA. Demetrianæ.

1 IVdicium patris agnoscens, querelam inofficiosæ donationis amittit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Tiraquel. *de retractu lig. §.1. gloss.9. num.136.* Donell. *commentar. iuris ciuilis lib.19. cap.11. col.5.* Emman à Costa *in cap. si pater. de testam. lib.6. part.3. verbo priuare, num.21. vers. itaque.* Alex. Trentacinq. *var. resol. lib.3. tit. de donation. resolut.4. num.11. vers. contra hanc.*

SVMMARIVM.

1 *Donatio matris immodica reuocatur per querelam inofficiosi, & num.2.*

3 *Dos filiæ excedens legitimam non potest reuocari ab aliis fratribus in eo quod excedit legitimam patre viuente.*

L. Si mater tua. VII.

Iidem AA. Ammiano.

1 DOnatio matris immodica per inofficiosi querelam reuocatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Cuiac. *lib.5. obseru.14.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.19. cap.11. col.5.* Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum & uxor. notab.3. §.22. n.4. pag.387.* vbi quòd dotem filię, quę excedit legitimam, non possunt alij fratres reuocare in eo, quod excedit, patre viuente.

SVM

SVMMARIVM.

1 *Donatio inofficiosa collata in vnum ex liberis, reuocatur ad quantitatem legitimam,& num.2.*
3 *Consentiens alij donanti, rem ipsam donare videtur.*
4 *Dominus,pro marito.*

L. Si liqueat. VIII.

Iidem AA. Auxanoni.

1 DOnatio inofficiosa io vnum ex liberis collara reoocatur ad legitimæ quantitatem. Colligunt ex Ordin. Doctores eitati *l.1. num.1. suprà hoc tit.*

2 Hanc eandem cooclus. ex hoc rext. desumunt Clar. *in §.donatio, quæst. 24. num.2.* Alexan. Trentacinq. *var. resolut. lib.3. tit. de donat. resolut.4. num.1.* Tiraquel. *in l.si vnquam, verbo totum, num.4* Stephan. Grat. *discept. forens. cap.751. num.14.* Gregor. XV. *decis.539. num.2. cum seqq.* Merlin. *de legit. lib.2. tit.1. quæst.21 num.25.*

3 Notatur ad hoc quòd qui consentit alij donanti, rem ipsam donare videtur, vt per Tiraquel. *de iure mariti gloss.5. num.149. & in l.si vnquam, verbo donatione largitus, num. 349.* & è contra qui non potest donare iooffìciosè in præiudicium filiorum, eodem modo non potest consentire in rali actu, in quo ex eius consensu resultet donatio, Roder. Xuar. *in repetit. l. quoniam in prioribus, ampl. 10. numer. 69. in medio.*

4 *Consentiente domino.*] Id est, marito, vt per Tiraq. *ad l.1. connub. gloss.1. part.1. num.14.* vbi tameo affirmat dominum hîc dici respectu rerum donatatum, quatum scilicet maritus etat dominus, non autem respectu vxoris. Cassan. *in catalog. gloria mundi p.2. consider.28.*

SVMMARIVM.

1 *Querela inofficiosa donationis, æquiparatur querela inofficiosi testamenti, & vltra quinquennium non durat,& num.2.*
3 *Actio ad reuocandum donationem inofficiosam durat solùm quinquennio.*
4 *Querela inofficiosa donationis ad instar querela inofficiosi testamenti introducta est.*
5 *Ius dandi de inofficiositate præscribitur spatio quinque annorum.*

L. Non conuenit. IX. & vlt.

Imp. CONSTANT. A. & IVLIANVS C. *Olybrio.*

1 QVerela inofficiosæ donationis, æquiparaiur querelæ inofficiosi testamenti, & vltra quinquennium illa non durat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc rext. desumunt Donel. *comment. iuris ciuilis lib.19. cap.11. col.5. vers. sed huic sententia,* Emman. à Costa *in cap. si pater, de testam. lib.6. p.3. verbo primæ, num. 14.20 21. vers.3.* Alexand. Trentacinq. *var. resol. lib.3. tit. de donat. resol.4. n.14.* vbi quòd querela inofficiosæ donationis quinquennio durat, vti querela inofficiosi testamenti, Molin. *de Iustic. tractat.2 disp.183. n.11.*

3 vbi quòd actio ad reuocandam donationem inoffi-

Barbos. Collect. in Cod. Tom. I.

ciosam durat solùm quinquennio, & *num.13.* quòd querela inofficiosæ donationis ad instar querelæ inofficiosi testamenti introducta est. Rota apud Merlin. *de legitima decis.65. num.12.* vbi quòd ius dandi de inofficiositate præscribitur spatio quinque annorum. 4 5

De inofficiosis dotibus.

TIT. XXX.

QVEMADMODVM querela inofficiosæ donationis exemplo querelæ inofficiosi testamenti introducta est; ita etiam querela inofficiosæ dotis, quæ eandem vim habet, id est, tantum ex dote detrahit, quantum legitimam conficiat iis, quibus legitima debetur. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec.

De materia vide Campeg. *de dote part.1. quæst.55.* Vincent, de Franchis *Neapol. decis.170.* Grammat. *decis.90.* Viui. *decis.434. n.9. cum seqq.* Merlin. *de legitima lib.2. tit.1. q.30. per tot.*

SVMMARIVM.

1 *Dos immodica in vnam filiam collata lædens aliorum filiorum legitimam, per inofficiosi querelam reuocatur ad iustam legitima quantitatem, & numer.2.*
3 *Actio inofficiosa dotis est ad instar querela de inofficioso testamento.*
4 *Mulier omnia bona sua potest dare in dotem & primo,& secundo viro.*
5 *Parens promittens filia dotem inofficiosam, & vltra metam legis Regia, an possit aduersus proprium factum vendere agendo, vel excipiendo.*
6 *Dos inofficiosa an repeti possit cum fructibus excessus constante matrimonio.*
7 *ex Donatione inofficiosa facta à patre detrahitur proportionabiliter legitima liberorum.*
8 *Dos si reuocatur quia est inofficiosa, socer dum viuit non potest eam facere reuocationem.*
9 *Dotis reuocatio an possit fieri viuo marito, mortuo patre.*
10 *Legum correctio in dubio vitanda est.*

L. Cùm omnia. Vnic.

Imp. CONSTANTIN. A. *ad Maximum præsidem Cilicia.*

DOs immodica in vnam filiam collata lædeos aliorum liberorum legitimam per iooffìciosi querelam reuocatur ad legitimæ iustam quantitatem. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Angel. Castr. Sichard. Aloys. Leo *fol.62.* Sebast. Nqui. remissiuè Casal. *in annotat.* & Ximen. *in concordant.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Anton. Gom. *ad l.29. Tauri n.34. in med.* vbi iuxta secundam lecturam veram & communiter approbatã huius text. ex eo colligit quòd sicut donatio mera & pura reuocatur quando est inofficiosa in fraudem legitimæ filiorum, ita etiam quando est inofficiosa dos, & licèt text. noo dicat, nec aperiat an io- 2

telligatur constante matrimonio, vel eo soluto, tamen cùm text. & Doctores loquantur simpliciter, & indistinctè, vtroque casu debet intelligi. idem Anton. Gom. *l. 50. Tauri n. 16.* vbi reddit rationem ideo
3 non reuocari hîc dotem immodicam ex eo quòd omnia bona data fuerunt in dotem, sed quia tendit dos in præiudicium legitimæ filiorum. Donel. *comment. iur. ciuilis lib. 19. c. 11. in fin.* Alphan. *collect. 43.* Vincent. de Franch. *decis. 170. n. 1.* vbi quòd actio in-
4 officiosæ dotis est ad instar querelæ de inofficioso testamento, Boër. *decis. 200. n. 4. & decis. 201. n. 1.* vbi quòd mulier omnia bona sua in dotem dare potest, primo & secundo viro, Ceuall. *commun. contra commun. q. 779. n. 127.* vbi dicit quòd secundùm veriorem huius text. intellectum mater dederat in dotem secundo viro bona sua in præiudicium filiorum primi matrimonij, & sic titulo oneroso, & nihilominus constante dicto matrimonio, ac matre viuente filij admittuntur ad querelam inofficiosæ dotis. Gutier.
5 *pract. lib. 3. q. 41. per tot.* vbi ex professo agit an parens promittens filiæ dotem inofficiosam, & vltra metam legis Regiæ possit aduersùs proprium factũ venire
6 agendo, vel excipiendo, & à *n. 13.* disputat, ad dos inofficiosa cum fructibus excessus repeti possit etiam constante matrimonio Ioan. Bapt. à Costa *de portione rata q. 151. n. 14. & de remed. subsid. remed. 108. n. 5.* la-
7 te Merlin. *de legitima lib. 2. tit. 1. q. 20. n. 1.* vbi quòd ex inofficiosa donatione à patre facta detrahitur proportionabiliter legitima liberorum. Cald. Pereira *ad rubr. tit. Inst. de inoff. test. n. 35.* vbi *n. 37. in pr.* ait quòd in hac l. solùm datur querela ad rescindendas dotes immensas respectu legitimæ, cui nocere non licet; at verò *in l. hac edictali, de secund. nupt.* datur actio ex lege ad reuocationem eius, quod mater secundo marito donauit, aut ex causa dotis debet, etiamsi legitimæ non noceurit, & sic ad diuersa sunt illa remedia inuenta, scilicet querela respectu legitimæ, & remedium *d. l. hac edictali*, respectu residui, si fortè quid maius legitima mater marito dedit, quod excedat filio relicta, Guid. Panceirol. *in thesauro var. lect. lib. 2. cap. 69.* Campeg. *de dote, p. 1. q. 55.* D. Barbos. *in l. 1. in princ. p. 1. n. 174. in med. ff. solut. matrim.* vbi ait hunc text. generaliter constituere quòd dos inofficiosa reuocetur quatenus opus est vt legitima aliorum filiorum suppleatur.

8 Eleganter, vt solet, pro materiæ notitia aduertit D. Barbos. *loco proxime cit. n. 171.* quòd si dos reuocatur quia inofficiosa est, socer dum viuit non potest eam facere reuocationem, quia non facilè debet audire contra proprium factum, quinimo neque filij viuo patre, vt ibi aliorum auctoritatibus cõprobat.

9 Mortuo autem patre controuersum est, vtrùm hæc reuocatio dotis possit fieri viuo marito & quamuis constante matrimonio prædictam reuocationem non esse concedendam existimauerint Bernard. *regul. 215.* Afflict. *decis. 88. ad fin.* Thom. Grammat. *decis. 90. num. 3.* Contrarium tamen, immo alios filios posse reuocare dotem inofficiosam, etiam constante matrimonio, meliùs tuentur Cęs. de Vrsill *ad Afflict. d. decis. 86* Matienz. *l. 3. gloss. 6. num. 3. tit. 8. lib. 5. noua Recop.* D. Barbos. *d. loco n. 172.* vbi dicit pro hac parte facere textum *in præsenti* in sua generalitate, & illam probate in Regno Castellæ expressè *l. 29. Tauri*, quæ hodie est *l. 3. tit. 8 lib. 5. noua Recop.*

10 *Leges legibus concordare promptum est.*] Notatur ad hoc quòd correctio legum in dubio est vitanda, vt per Cephal. *consil. 323. à num. 18. vol. 3.* Menoch. *remed. 4. adipisc. n. 21.* Franc. Bec. *consil. 1. num. 13.* Surd. *decis. 21. n. 19.* Monet. *de distrib. quotid. pars. 2. q. 11. n. 29.* Cardin. Tusch. *pract. concl. tom. 2. tit. C. concl. 1046. n. 4.* & *seqq.* quos & alios refero ego ipse *axiom. 60. n. 5.* Merlin. *de legitima lib. 1. tit. 1. q. 2. n. 4.*

De petitione hæreditatis.

TIT. XXXI.

CVm dictum sit de inofficiosi testamenti querela, & de querelis inofficiosæ donationis, vel dotis, quæ ad illius similitudinem sunt introductæ; nunc sequẽter agitur de petitione hæreditatis, quæ est actio, quã quis petit se declarari hæredem, hæreditatémque ad se pertinentem sibi restitui ab eo, qui pro hærede, vel possessore possidet, vnà cum personalibus præstationibus, veluti si possessor rem hæreditariam deteriorauerit, aut eius fructibus potitus sit. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. & VVesembec.

De materia vide Bellacomb. Viui. Vezin. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 18.* Rebuff. *in tract. except. n. 1015. cum seqq.* Donell. *comment. iuris ciuil. lib. 19. cap. 12.* Arimin. Tepat. *var. sent. tom. 1. tit. 514.* Franc. de Batty *de success. testati, ac intest. lib. 11. tit. 14. per tot.* Petr. Greg. *syntag. iur. p. 3. lib. 46. cap. 7. per tot.*

SVMMARIVM.

1 *Hæreditas à quo tempore euicta, restituenda, non attento discrimine an ad fiscum, vel priuatum pertineat.*
2 *Fisci & extranei idem quoad hæreditates, priuilegium.*
3 *Bonæ fidei possessores rerum hæreditariarum vsuras ante litem contestatam perceptas non reddunt post litem contestatam.*
4 *quoad Vsurarum restitutionem eadem est conditio possessorum bonæ, & malæ fidei.*
5 *Fiscus vtitur iure priuati, & sic iure communi, nisi casu de quo agitur, reperiatur specialiter priuilegiatus.*
6 *Possessor bonæ fidei tenetur in petitione hæreditatis quatenus ex fructibus factus est locupletior: malæ fidei tenetur à tempore malæ fidei, & litis contestatæ de perceptis, consumptis, & percipiendis, n. 7.*
8 *qui Fide bona possidebat, & ipsius hæres, tenentur restituere legitimo hæredi tum res omnes hæreditarias, quæ tempore litis contestatæ extabant, tum etiam fructus omnes, si quos commodè inde potuerunt percipere, & sua negligentia, aut culpa non perceperunt, &c.*

L. Senatusconsultum. I.

Imp. M. ÆLIVS ANTONINVS *A. Augurino proconsuli Africæ.*

HÆreditas à quo tẽpore euicta restituenda, non 1 attento discrimine, an ad fiscum, vel priuatum pertineat. Fisci & extranei idem quoad hæreditates 2 est priuilegium. Item bonæ fidei possessores rerum 3 hæreditariarum vsuras ante litem contestatam perceptas non reddunt post litem contestatam quoad 4 vsurarum restitutionẽ eadem est conditio bonæ, & malæ fidei possessorum. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salic. Castr. Bald. Sichard. Angel. Petr. Gilchen. Sebast.

Sebast Næui.remissiuè Casal. *in annotat.* & Ximen. *in concordant.*

5 *Non solum ad fisci causas*, &c.] Notatur ad hoc quòd fiscus vtitur iure priuati, & sic iure communi, nisi in casu, de quo agitur, reperiatur specialiter priuilegiatus, vt per Martin. Laudens. *in tract. de fisco, in princ. quæst.* 14. Menoch. *cons.* 242. *n.* 9. *lib.* 3. Farinac. *fragm. crim. p.* 1. *lit. F, num.* 150.

6 *Nisi ex his locupletiores extiterint*, &c.] Notatur ad hoc quòd bonæ fidei possessor in petitione hæreditatis tenetur quatenus ex fructibus factus est locupletior, vt per Pinel. *in l.* 2. *de rescind. vend. p.* 2. *c.* 4. *n.* 61. Petr. Gregor. *syntagm. iuris p.* 3. *lib.* 46. *c.* 7. *n.* 21.

7 *in fin.* vbi addit quòd malæ fidei possessor, qui sine titulo possedit, vel qui post litem contestatam suum titulum sufficientem nõ potuit ostendere, à tempore malæ fidei, & litis cõtestatæ de perceptis, & consumptis, & de percipiendis, id est, qui per alium percipi potuissent, tenetur: subditque quòd post petitam hæreditatẽ quilibet possessor contestatus litem incipit esse malæ fidei, vel ex quo scire potuit, & denuntiatum ei fuit, Molin. *d. disp.* 246. *n.* 9. vbi agens de possidente bona fide, ait in vtroque foro solùm teneri restituere id, quod ex fructibus perceptis extat, & quantum ex consumptis factus est locupletior.

8 *Post litem autem contestatam*, &c.] Notatur ad hoc quòd qui bona fide possidebat, & hæres ipsius, restituere tenentur legitimo hæredi tum res omnes hæreditarias quæ tempore litis contestatæ extabant, tum etiam fructus omnes, si quos commodè inde poterant percipere, & sua negligentia, aut culpa non perceperunt; eodémque modo tenentur ad res eiusmodi hæreditarias & fructus earum emptores, qui post litem contestatam eas scienter emerunt, aut alio titulo acceperunt, vt per Molin. *de Inst. tract.* 2. *disp.* 246. *num.* 12.

SVMMARIVM.

1 *Fidei malæ emptor hæreditatis tenetur de fructibus, bonæ fidei post litem contestatã fructus soluit, & n.* 2.

3 *Fructibus augetur hæreditas.*

4 *Actus vbi se habet ad prohibitum, & permissum, in dubio trahendus est ad permissum.*

L. Si post motam. II.

Imp. SEVERVS & ANTONINVS AA. *Marcello militi.*

1 MAlæ fidei emptor hæreditatis tenetur de fructibus, bonæ fidei post litem contestatam fructus soluit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Rot. Bonon. *decis.* 35. *n.* 2. Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 19. *cap.* 12. *col. antep.* vbi de intellectu, Molin. *de Instit. tract.* 2. *disput.* 246. *n.* 15. Parlad. *lib.* 1. *rer. quotid. cap.* 5. *n.* 11. vbi dicit quòd idcircò hic negat Imperator fructibus hæreditatem augeri, quia ab illo Museo hæreditatis peti non poterat, rationem reddit è vestigio Imperator, quia ille Museus neque hæreditatem, neque partem hæreditatis possidebat, sed res hæreditarias singulari iure, seu titulo, atque ita quia vniuersitatem possidebat, singulari rerũ iure, id est, specialibus in rem actionibus conuenitur, in quibus quidem fructus post litem contestatam tantùm veniunt: verùm si petitio hæreditatis locum haberet, etiam ante litem contestatam, fructus restituendi sent, quoniam fructibus augetur hæreditas, *l. pecuniæ* 3 *verbum, §.* 1 *ff. de verb. sign.*

In gloss. *Probaretur.* Notatur ad hoc quòd vbi 4 actus se habet ad prohibitum & permissum, in dubio trahendus est ad permissum, vt per Tiraq. *de retract. lign. §.* 30. *gloss.* 2. *n.* 34. & per hanc gloss. notat Mascard. *de probat. concl.* 1224. aliàs 1230. *n.* 31. quòd si præsumendo aliquid certa diei, vel temporis parte esset delictum, præsumendo autem alia parte non esset, debemus præsumere ex illa parte, ex qua non resultat delictum.

SVMMARIVM

1 *Exclusus ab hæreditate vna actione proposita, aliam, & quidem diuersam actionem non amittit, siue actum sit petitione hæreditatis, siue querela absolutoria, non nocet agenti ex alia persona, vel causa.*

2 *Propter diuersitatem personarum rem petere diuersis modis possumus.*

L. Hæreditas. III.

Iidem AA. *Epictesi.*

EXclusos ab hæreditate vna actione proposita 1 aliam, & quidem diuersam actionem non amittit, siue actum sit petitione hæreditatis, siue querela absolutoria, non nocet agenti ex alia persona, vel causa. Item propter diuersitatem personarum rem 2 diuersis modis petere possumus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *suprà hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Possessor à quo euincitur hæreditas, deducit sumptus, quos se fecisse probauerit in infirmitate, & funere defuncti, & num.* 2.

3 *Funeris impensa præferatúrne creditoribus habentibus hypothecam expressam.*

4 *Funeris sumptus, est omne id quod ante humatum corpus expenditur.*

5 *Meliorationes semper priùs probandæ sunt, vt de illis habeatur consideratio.*

L. In restituenda. IV.

Imp. ANTONINVS A. *Vitaliano.*

POssessor à quo euincitur hæreditas, deducit sum- 1 ptus, quos se fecisse probauerit in infirmitate, & funere defuncti. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *suprà hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2 Greg. Lop. *l.* 9. *verb. despues, tit.* 2. *p.* 5. vbi quòd potest quis retinere rem defuncti quousque sibi soluantur expensæ factæ in eius funere, vel infirmitate. Caualcan. *decis.* 32. *n.* 4. *p.* 1. vbi quòd in restituenda hæreditate potest quis retinere expensas funeris, & infirmitatis, Surd. *decis.* 255. Garc. Mastrill. *Sicil. decis.* 10. *n.* 10. Merlin. *de legitima lib.* 2. *tit.* 3. *q.* 15. *n.* 13.

Verùm autem impensa funeris præferatur credi- 3 toribus habentibus hypothecam expressam? vide Surd. *decis.* 112. & 255. Vincent. de Franch. *decis.* 51. Garc. Mastrill. *d. decis.* 10. Marta *voto* 8. *n.* 56. Ioseph. Ludou. *Perus. decis.* 78. *p.* 2. Ioann. Garc. *de expensis*

cap.8.num.23. Aloys.Ricc. *in collect. decis. collect* 473. Acti.*de infirmitate part.2.in verbo creditor funeris.*

4 *Sumptum funeris.*] Dicitur omne quod ante humanum corpus expenditur,& ad id necessarium est, *l.Hispan.12.tit.13.part.2.* Azeued.*l.13.à num.9.tit.6. lib.5. noua Recopil.* Garc. Gironda *de priuileg. seu exempt. explicat.n.417.* Gam. *Lusit. decis.308.* Garc. Masttil. *Sicil. decis.203.* Lauor. *var. lucubrat. tom.1. tit.2.cap.16.*quos refero *de appellatiua vers. vtriusque iuris signif.appell.107 num.1.*

5 *Erogasse probaueris.*] Notatur ad hoc quòd meliorationes semper prius probandæ sunt, vt de illis habeatur consideratio, vt per D. Barbos. *in l. diuortio,§.fin.p.2.n.33.ff.soluto matr.*

L. De hæreditate. V.

Idem A. Posthumianæ.

1 POssessor, qui hæreditatem restituit, deducit quod creditoribus hæreditariis hæreditario nomine soluit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1.suprà hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l.Hispan.36. tit.14. part.5.* vbi deciditur quòd hæreditatis bonæ fidei possessor hæreditate euicta retinet de bonis hæredis debita hæreditaria,quæ de suo iam soluit nomine defuncti,eleganter D. Barbos. *in l.diuortio,§ fin.part.2. num.5.ff.soluto matrim.* vbi refert veram concordiam inter *l. si pœna §.1.ff.de condict.indeb.*& textum *in præsenti*, nam *d.l si pœna* §.1. procedit quando quis soluit nomine proprio, & quasi hæres verus, cùm re vera ipse non deberet, quia hæres non erat, & ideo condicit à creditoribus: at verò text. iste procedit quando putatiuus hæres soluit nomine hæreditario, & ideo non condicitur,quod colligitur ex verbis illis ibi, *creditoribus,eiusdem hæreditatis,* & sic constabat hæreditario nomine fuisse solutum,& etiam colligitur ex ratione ibi *suum receperunt*;illa enim ratio non concludit nisi intelligas nomine hæreditario factam fuisse solutionem. Donell.*commentar.iuris ciuilis lib.14. c.13.* vbi Osvvald. latè Gregor. Lopez Madeira *animaduersionum iuris ciuilis cap.13.per tot.*vbi de concordia huius text.cum *d.l.si pœna,*§.1.

S V M M A R I V M.

1 *Iudicium cum minus legitimo tutore tenet inter auum & nepotem in eius potestate constitutum ratione dubitationis.*

2 *Declaratur text.l.si putes 6. de inoffic.dotib.*

L. Si putas. VI.

Imp. ALEXANDER A. *Firmino.*

1 RAtione dubitationis tenet iudicium cum minus legitimo tutore inter auum & nepotem in eius potestate constitutum. Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.1.num.1.suprà hoc tit.*

2 Vide Hector. Rodriguez *in priuatis scholiis ad l. qui in aliena, ff. de acquir. hæred.* vbi docuit textum *in præsenti* necessariò debere intelligi in filio emancipato mortuo,cuius filij acceperunt bonorum possessionem post mortem eius, quam habuit tatam auus eorum, quod potuit facere secundùm dispositionem *d.l.qui in aliena, post princip.* & illi qui non sunt in potestate,non succedunt nisi de iure Prætorio, vt sunt liberi ex filio emancipato,vt probat *l.si retentus,& l.fin.ff.de contra tabul.*

S V M M A R I V M.

1 *Petitio hæreditatis non datur contra titulo possidentem, & ideo non excluditur per præscriptionem longi temporis,& num.2.*

3 *Petitio hæreditatis est actio mixta, quòd sit realis, num.4.*

5 τò Autem *ponderatur.*

6 τò Cæteris *ponderatur.*

7 *Petitio hæreditatis non conceditur hæredi contra titulo possidentem.*

L. Hæreditatis petitionem. VII.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Restitutæ.*

PEtitio hæreditatis non datur contra titulo possidentem,& ideo non excluditur per præscriptionem longi temporis.Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1 supr. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l.Hispan.fin.tit.14 part.6.vbi gloss.3.*Tiraq. *de retractu lig § 1.gloss.10. num.14.* Donell. *comment. iuris ciuilis l.b.19.cap. 12.col.10.* Petr. Gregor. *syntagm.iuris p.3. lib.46.cap.8 n.20.* Cacheran. *Pedem.decis. 56. num.1.* Gallin.*in comment.ad tit.de verbor. signif.lib 9 cap.24. num.8.* Molin.*de Iustit.tract.2 disp 246.num 14.*Cou. *practic.cap.11.n.1.vers. erit equidem.*latè Parlador.*rer. quotid.lib.1 c.1.§.11.per tot.*& maximè *à num.9.* vbi de intellectu. 2

Cum mixta personalis actionis ratio, &c.] Ergo 3
petitio hæreditatis est actio mixta,de quo vide Co-
uarr.*practic.cap.12. in princip.* Donell. *commem.iuris
ciuilis lib.19.cap.12.col.1.* Ias. *in §. sed ista,num.41.In-
stit.de actionib.*Parlador.*d.lib.1.cap.1.§.11. num.7.* vbi
affirmat hanc actionem habere actionem persona-
lem mixtam cum reali,latè Nicol.Bellon.*supputatio-
num iuris lib.2.cap.3.*vbi ait sibi semper visum fuisse
legem hanc non modò probare quòd petitio hære-
ditatis sit mixta,sed potiùs quòd sit realis; nam di-
citur *in hoc text.*petitioni hæreditatis non præscribi 4
longo tempore, cæteris autem in rem specialibus
actiunibus sic; pondera aduersatiuam,*autem*,cuius 5
natura est aduersari his,quæ sunt eiusdẽ generis;er-
go petitio hæreditatis est realis:pódera rursus illam 6
dictionem,*cæteris*,quæ est similium repetitiua, & in
effectu *in hoc text.* videtur poni regula quòd in rem
actionibus præscribitur longo tempore,vt *in vers.à
cæteris autem*; fallit in petitione hæreditatis, vt in
principio l.& fallentia,seu exceptio debet esse de re-
gula. Non obstare dicit verba textus suprà relata,
quia non dicunt quòd petitio hæreditatis sit mixta,
sed quòd ratio,id est, consideratio, quæ militat in
personali mixta,puta *communi diuidundo*, seu *familiæ
herciscundæ*, quæ licèt participent & de personali,&
de reali, tamen respectu præscriptionis attenditur,
quatenus participant de personali,vt scilicet tollan-
tur spatio triginta annorum,similiter militat in pe-
titione hæreditatis, quæ quamuis sit realis, ex quo
tamen habet præstationes personales, *l. sed et si lege,
§.petitio,ff de petit. hæred.* respectu præscriptionis at-
tendatur personalitas non realitas.

Notatur ad hoc quòd hæreditatis petitio non conceditur hæredi contra titulo possidentum,vt per 7

Cou.

Couarr. *practic.cap.12.anm.2.* Menoch. *remed.1.adipisc.num.61.*

SVMMARIVM.

1 *de Persona defuncti prius inquirendum in iudicio an liber sit, nécne, quàm processus dirigatur ad hæreditatis petitionem.*

2 *Seruus non potest facere testamentum.*

L. Liber nécne. VIII.

Iidem AA. & CC. *Hasterio.*

1 DE persona defuncti prius inquirendum est in iudicio, an liber sit, nécne, quàm ad hæreditatis petitionem processus dirigatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. supr. hoc tit.*

2 Ratio est, quia seruus non potest facere testamentum, Ordinat. Reg. Lusitan. *lib.4.tit.81.§.4.* Anton. Gom. *l.3.Tauri n.12.* Molin. *de Iustit.tract.2.disp.137.n.2.vers.seruus,* & vide posita *in collect.ad l.qui testamento, de testam.*

SVMMARIVM.

1 *Repudiantibus scriptis hæredibus, succedentibus ab intestato de iure ciuili, vel prætorio competit petitio hæreditatis.*

2 *pro Hæreditariis repetendis contra quemcunque detinentem datur actio.*

3 *Petitio fideicommissaria hæreditatis non datur aduersus restituentem hæreditatem, datur eis qui intendunt se esse hæredes, seruato succedendi ordine, num.4.*

L. Si scripti. IX.

Iidem AA. & CC. *Demophilæ.*

1 REpudiantibus scriptis hæredibus succedentibus ab intestato de iure ciuili, vel prætorio competit hæreditatis petitio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup.hoc tit.*

2 Vide Petr. Gregor. *syntagm.iuris p.3. lib.46. cap.7. n.9.lit.C,* vbi quòd pro istis hæreditatiis repetendis datur actio contra quemcunque detinentem, & *n.12.*

3 *lit.T,* quòd fideicommissaria hæreditatis petitio non datur aduersùs restituentem hæreditatem, & *n.19.in*

4 *princ.* quòd datur hæc petitio hæreditatis eis, qui intendunt se esse hæredes, seruato ordine succedendi, vt primùm scriptis, & testamentariis, &, iis locum non habentibus, legitimis ab intestato.

SVMMARIVM.

1 *ex Possessione diutina præsumimus solemnitatem intercessisse extrinsecam, & n.2. limita vt n.4.*

3 *Solemnitas extrinseca non præsumitur quando est talis, cui partes renuntiare non possunt.*

L. Si filiusfam. X.

Iidem AA. & CC. *Theodosiano.*

1 EX diutina possessione præsumimus solemnitatem extrinsecam intercessisse. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1, n.1, supr. hoc tit.* Aloys. Leo *fol.62. verse.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. colligunt Hippol. *singul.325.* Mantu. *lib.1.locorum cap.5.* Balb. *de præscript.3. part.princip.quæst.10.n.19.& 22.* Aym. *de antiq.tempor.part.3. in princip. n.1. cum seqq.* Boër. *decis.281.n.16.cum seqq.* Anton. Gom. *variarum tom.2. cap.11.num.17.col.2.* Tiraquell. *de iure mariti gloss.7. n.40.cum seqq.* Menchac. *de success.creat. tom.1. lib.1. §.5.à n.24.& n.31.& controuers.illustr.part.1.c.61.n.8. cum seqq.* Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 132. n.54. & cons.89.n.9* Cacheran. *Pedem. decis.173.n.1.* Gam. *Lusit.decis.49.* Mascard. *de probation. concl.238. n.5.vers.sequendo, & concl.1316.* aliàs *1322. in nou. & conclus.1362.* Surd. *Mantuana decis.231. num.19.* latè Ioan. Garcian. *regul.144.* Marc. Anton. Eugen. *cons.8. ex n.7.tom.1.* Burg. de Paz *cons.15. num.28.* Quarant. *in summ. Bullary, verbo alienatio, pag.34.* latè Flores de Mena *var. lib.3. q.23.* Brunor. à Sole *in locis communib. verbo antiquitas 2.& verbo factum 18 & verbo hæres 13.* Cardin. Mantic. *de coniect.vltim.volunt.lib.12. tit.12.n.20.& tit.13. num.11.& de tacitis & ambig.conuent.lib.7.tit.12.num.2.* Nicol. Garc. *de benefic. part.12. cap.2.n.178.* Castill. *controuers. lib.4. cap.35. num.57.* Gonzal. *ad regal.8 Cancell.gloss. 12.in princip. num.78.* 2

Surd. *de aliment.tit.8.priuil.58. à n.112.* vbi quòd solemnitas extrinseca non præsumitur quando est talis, cui partes renuntiare non possunt. 3

Limita quando ex ipso instrumento apparet solemnitatem non interuenisse, Alex. *cons.1. n.4.* Bellacomb. *tom.2.commun.opin.lib.7.tit.14.num.225. pag. 274.* Ioann. Garcian. *d.regul.144. n.22.* Auendan. *ad l.41. Tauri gloss.3. num.5.* Molin. *de primogen. lib. 2. cap.6.num.74.* Anton. Gabr. *commun. lib.1.tit. de præsumpt.concl.1.num.57.* Mascard. *de probat.concl.1140. num.25. & concl.1316. num.33.cum seqq.* Menoch. *de præsumpt.lib.3. præsumpt.132.n.79.* Peregrin. *de iure fisci lib.6.tit.8.num.25.* Valasc. *consult. 162. numer.20.* Flamin. Paris. *de resignatione benefic. lib. 10. quæst.4. num.27.& 28.* 4

SVMMARIVM.

1 *Qualitatem possessionis non tenetur dicere conuentus in possessione hæreditatis.*

2 *Titulum possessionis, seu rei, quam possidet, an llus teneatur ostendere, procedit tam in prophanis, quàm ecclesiasticis, in omni actu, num.3. in beneficialibus quid, remissiuè, num.4. procedit eo magis, si possessio esset antiqua, num. 5. etiam respectu fisci, & Regis, seu Principis supremi, non recognoscentis superiorem, num.6. secus quando ius commune possidenti, & eius possessioni resistit, num.7. aut titulus necessarius est ad fundandam intentionem, vel exceptionem; tunc enim tenetur quis ostendere titulum suæ possessionis, num.8. aut res est talis, quòd sine titulo possideri non potest, num.9. vel possessor habet præsumptionem contra se, & actor in sui fauorem, num.10. vel quis possidet regalia, aut super regalibus agitur, num. 11. vel contenditur super iurisdictione, num.12.*

L. Cogi possessorem. XI.

Impp. ARCAD. *&* HONOR. AA.
Æternali proconsuli Asiæ.

1 QValitatem possessionis conuentus non tenetur dicere in possessione hæreditatis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup. hoc tit.*

2 Allegari vulgò solet hic text. ad hoc quòd titulum suæ possessionis, siue rei, quam possidet, nullus tenetur ostendere, de qua regula latè tractant, illámque multis exornant & declarant Nouell. *reg.217.* Socin. *reg.525.* Ioan. Garc. *reg.465.* Bernard. *reg.136.* Gregor. Lop. per text. *ibi in l.1.tit.10.part.3.* Guilielm. Benedict. *in cap. Raynutius, verbo, & vxorem nomine Adelasiam, decis.2.n.21.* Palat. *in rep. cap. per vestras, de donat. inter virum & vxor. notab.2.§.1.num.45.* Ias. *in §. actionum, n.201. Instit. de actionib.* Anton. de Padil. *in l. altius, de serait. & aqua, ex num.4.* Mencbac. *de success. resolut. lib.1.§.7.n.19. & 20.* Boër. *decis.313. n.1. & 3.* Afflict. *decis.265. n.87.* Marant. *de ordine iudic. part.4. dist.13.n.4.* Roland. *cons.89. num.21. & 26. lib.2.* Tiraq. *ad leges connub. l.11.n.11. & gloss.1.p.11. n.11.* Albert. Bruo. *cons.108.* Cou. *in reg. possessor. p.2.§.10.n.6. versic. hinc.* Bellacomb. *tom.1. commun. opin. lib.4. tit.44 de iure emphyt. n.18. pag.682. & tom.2. lib.7. tit.2. de vsucap. n.54. pag.225.* Azeued. *l.2. à princip. tit.1. lib.4. noua Recop.* Aluar. Valasc. *de iure emphyt. quæst.8. num.6. & 20. cum seqq.* Achil. Pedrocha *consil.3.n.123.* Ioann. Garc. *de nobilitat. gloss.2.§.1.n.17.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.19.c.12. col.11.* Mascard. *de probat. conclus.590.* & latiùs *concl.1373.* Pereg. *de iure fisci lib.7. tit.3.n.17. cum seqq.* Zerol. *in praxi Episcop. p.1. verbo bulla, pag. 56. vers. ad 5.* Tiber. Decian. *consil.7.n.21. vol.3.* Fului. Pacian. *de probation. lib.1. cap.7. ex n.82. & cap.61. ex n.7. vsque ad n.48.* Anton. Fab. *ad tit. de petit. hered. definit.8.* Bobadil. *in sua politica lib.2. cap. 16. n.92.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. part.3. collect.192. num.4.* Ceual. *commun. contra commun. quæst.820. n.27.* Cardin. Tusch. *practicar. conclus. tom 6. lit. P, concl.539.* Cardin. Mantic *de tacitis & ambig. conuent. lib.23. tit.6. num.4.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib.2. concl.69 in consid.* Garc. Mastrill. *de magistratib. lib.3. cap.2.n.12. cum seqq.* latè Castill. *controuers. tom.7. de tertiis, cap.16.n.3. cum multis seqq.*

3 Quæ quidem regula procedit tam in prophanis, quàm in ecclesiasticis, & in omni actu, vt adnota-
4 uit Mascard. *d. concl.1373.n.1. in fine.* Sed quid in beneficialibus, vide Ioann. Selu. *in tract. de benefic. p.2.q.25.* Fului. Pacian. *d. cap.61. ex n.36.* vbi notabiliter declarat, atque distinguit, Aloys. Ricc. *d. collect.192. num.4.* Cou. *d.n.9.* Azeued. *d.l.2.n.5.* vbi etiam distinguit.

5 Et tanto magis dicta regula procedit, si possessio esset antiqua, tunc enim præsumitur pro titulo, ob idque sic possidens non cogitur illum probare, ex Mascard. *d. conclus.1373. ex num.2.*

6 Procedit etiam regula nostri textus respectu fisci, & Regis, seu Principis supremi non recognoscentis superiorem, qui non potest citare vasallos, vt ostendant titulos, quibus possident bona, aut terras suas, vt per Anton. de Padil. *in dict. l. altius, num. 3.* Aluar. Valasc. *dict. quæst. 8. num. 20.* Pereg. *dict. lib. 7. tit. 3. ex num. 13.* vbi inquit quòd possessor à fisco conuentus non cogitur docere titulum suæ possessionis, sed fiscus actor tenetur implere suam intentionem.

7 Limita primò regulam huius text. non procedere quando ius commune possidendi, & eius possessioni resistit, tunc enim tenetur possessor ostendere titulum suæ possessionis, siue rei quam possidet, vt per Curt. iun. *consil.50. num.2. lib.2.* Palat. *vbi sup. num.46. & 47.* Anton. de Padil. *in d. l. altius num.6. & 7.* Azeued. *in d. l.2. num.2.* Aluar. Valasc. *dict. q.8. num.6.* Fului Pacian. *d. lib.1. cap.62. num.26.* vbi huius limitationi exemplum esse dicit quando laici possident Ecclesiam, decimas, vel quid aliud spirituale, quod de iure communi possidere non possunt, & *num.27.* exemplificat etiam in omnibus, qui possident rem, quam de iure communi non possunt habere sine assensu superioris, & ideo cùm feudum, & emphyteusis requirant consensum alienum, vasallus, & emphyteuta domino requirenti ostendere debent titulum suę possessionis, Cened. *ad Decretal. collect.144. num.70.*

8 Limita secundò quando titulus necessarius est ad fundandam intentionem, vel exceptionem, tunc enim tenetur quis ostendere titulum suæ possessionis, vt per Cardin. Tusch. *d. tom.6. lit. P, concl.539. num.4.*

9 Limita tertiò quando res est talis, quòd sine titulo possideri non potest, vt per Pereg. *dict. lib.7. tit.3. num.21.* vbi subdit id esse generale in eo, qui possidet quod ad se de iure communi non spectat, sed ad alium, Fului. Pacian. *dict. cap.61. num.36.* vbi latiùs explicat.

10 Limita quartò quando possessor habet præsumptionem contra se, actor in sui fauorem, tenetur enim tunc ostendere titulum suæ possessionis, Achil. Pedrocha *cons.3. num.124.* Card. Thusch. *d. cons.539. num.5.*

11 Limita quintò quando quis Regalia possidet aut super Regalibus agitur, tunc enim possessor, tenetur ostendere titulum suæ possessionis, alioquin ad fiscum Regij instantiam, & eius Procuratoris fiscalis rectè priuari poterit, vt per Anton. de Padil. *in dict. l. altius, num.6. & 7.* Aluar. Valasc. *d.q.8. ex n.21. & num.36.* Pereg. *d. lib.7. tit.3. num.21.*

12 Limita sextò quando etiam super iurisdictione contenditur, tunc enim tenetur possessor ostendere titulum suę possessionis, & manifestissimè de suo iure docere, nam & iuris communis decisio, & præsumptio ei resistit, & regulæ omnes in fauorem Regis assistunt, Roder. Xuar. *alleg.7. num.7.* Anton. de Padill. *in l. aquam, num.7.* Cou. *pract. cap.1. num.11.* Aluar. Valasc. *d. quæst.8. num.22.* Garc. Mastrill. *de magistrat. lib.3. cap.2. num.12. & 17.* Et addit ideo Valasc. *citato loco ad fin. vers. adde septimam conclus.* quòd adstringi possunt Duces, Comites, & Marchiones ostendere titulos suarum dignitatum.

SVMMARIVM.

1 *in Hereditatis controuersia legatarij possunt agere contra heredem scriptum.*
2 *Creditores defuncti, item legatarij possunt agere contra honorem, non obstante pendentia hereditatis, & num.3.*
4 *Res litigiosa alienari potest ex causa necessaria.*
5 *Hæres putatiuus si probabiliter dubitabat vtrum esset hæres, in dubio videtur soluisse nomine hereditario, vel nomine veri heredis.*
6 *Iudicium centumuirale pro querela inofficiosi, & hereditatis petitione.*

L. Cùm

L. Cùm hæreditatis. XII. & vlt.

Imp. IVSTINIANVS A. *Iuliano. P. P.*

1 IN controuersia hæreditatis legatarij possunt age-
2 re contra hæredem scriptum Creditores defuncti, vel legatarij possunt agere contra hæredem, non obstante pendentia hæreditatis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1.supr.hoc tit.*

3 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Lancel. *de attent. p.2. cap.4. limit.26.* Cuiac. *lib.9.obseru.27.* Alual.Valasc. *consult.90.num.3.* vbi aduertit quòd quando tertius est, qui mouet quæstionem particularem siue debiti, siue legati, siue libertatis, non supersedetur in particulari propter iudicium vniuersale, & subdit in hoc discriminari textum *in præsenti a l. si quis libertatem, ff.hoc tit.* quia hic agit tertius contra vnum ex collitigantibus, & quia non datur præiudicium, non supersedetur in iudicio particulari; at illic agit vnus ex collitigantibus contra tertium, & supersedetur propter præiudicium, *& consil.128. num.11.* Cald. Pereira *de renouat.emphyt. quæst.7. num.9.* latè Rebuff. *in tract. exception. num.585.cum multis seqq.* vbi *num.588.& seq.* resoluit iudicium singulare ante petitionem hæreditatis posse intentari quando aliàs, qui vindicaret rem sibi debitam quam ex testamento peteret, vel vbi tertius pendente iudicio petitionis hæreditatis mouere singulare iudicium contra petitorem, vel possessorem.

4 Notatur ad hoc quòd res litigiosa ex causa necessaria potest alienari, vt per Tiraq. *de retractu lign. §.fin.num.2.* Benintend. *Bonon. decis.48.n.15.* Lancel. *de attent. p.2. cap.4. limit.8. num.2. & 10. cum seqq.* Cardin. Tusch. *practic. conclus. verbo litigiosi vitium, concl. 386.num.12.* Fatin. *fragment. crimin.p.2. lit. L, num.259.* vbi *num.260.* refert dici alienationem necessariam primò per confiscationem bonorum; secundò, quæ fit ex causa retractus, tertiò quæ fit ex causa de præterito; quartò quando debitor suo creditori dat in solutum rem litigiosam.

5 *Sin autem ex contractibus*, &c.] Notatur ad hoc quòd si hæres putatiuus probabiliter dubitabat vtrû esset hæres, vt quia sibi iam mota erat controuersia super hæreditate, in dubio videtur soluisse nomine hæreditario, id est, suo si esset hæres, vel nomine veri hæredis, nam & pendente lite soluere potest, vt per D. Barbos *in l.diuortio, § fin. num.5. in princ. ff. soluto matrimonio.*

Omnimodo bona fidei, &c.] Vide Donell. *comment. iuris ciuilis lib.19.cap.14.col.2.*

6 In gloss. *Centumuiralis*, ibi, *qui erant centum numero*, &c. Notatur ad hoc quod centumuiralia iudicia erant grauiora, quæ à centumuiris iudicabantur, de quo latè Guid. Pancirol. *in thesauro var lect.lib.1. cap.35. de centumuiralibus iudiciis & basta.* latè Caluin *in suo Lexic.iuridico, verb. centumuirale iudicium*, vbi ait in hoc text. accipi pro inofficiosi testamenti querela & petitione hæreditatis.

De rei vendicatione.

TIT. XXXII.

B actione de vniuersitate id est, de hæreditate, transit ad singularum rerum petitionem, hæc actio vocatur rei vindicatio, & est species vendicationis, nam res hîc accipitur pro certa specie, *ff. eod.l.6.* id est, pro corpore. Non solùm autem corpora vindicantur, sed etiam res incorporales. Omnis autem actio in rem appellatur vindicatio, *Instit. eod. appellamus.* Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. VVesenb. item Petr. Gilchen, Sichard. Giphan. *tom.1.pag.158.*

De materia tituli vide Viui.Soat.& Villalob. *tom. 1.commun.opin. lib.3. tit.19.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.20.cap.1.*

L. Etiam per alienum. I.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS, AA. *Caciliæ.*

PEr seruum bona fide possessum possessio acqui- 1
ritur ex re ipsius possessi, & opera possidentis Colligunt ex Ordin. Cyn.Bart.Salic. Angel.Fulgos. Bald.Castr.Sichard.Sebast. Næui remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

SVMMARIVM.

1 *Ædificium cedit solo, & soluto ædificio materia ad pristinum reddit dominium, & num.3. intellige vt num.2.*

4 *Proponuntur intellectus diuersorum, & num.seqq. vsque ad fin.*

L. Si inferiorem. II.

Imp. ANTONINVS, A. *Aristeneto.*

ÆDificium cedit solo, & soluto ædificio materia 1
ad pristinum dominum redit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1.suprà hoc tit.* post omnes Petr.Gilchen. *tom.1.fol.705.*

Vide *l. Hispan.42. tit.28. part.3.* vbi statuitur ce- 2
dere solo quod ædificatur, vel seritur mala fide in solo alieno, Socin. *regul.111.* Riminald. *consil.238. num.12.* Francisc. Vegg. *consil.53. num.36.* Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo ædificare, num.3.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.4. cap.33.* Donat. à Fina *tom.2.commun.opin. lib.7. tit.1. de acquir. possess. num.179. pag.210.* vbi quòd dominus soli est dominus ædificij superpositi, Surd. *decis.40. num.6.* vbi quòd ædificium mala fide factum in re aliena cedit solo, secus quando factum est à domino rei, *& dec. 78.num.10.& decis.168 num 3.*

Eius materia ad pristinum dominum redit.] Pro- 3
bat hic text. quòd si quis sua materia in alieno solo sciens ædificauerit, & ædificium postea conuenerit, ędificij dissoluti materia ad pristinum dominum reuertit: cui ex diametro aduersari videtur I. C. *in l.adeò quidem, §.ex diuerso, ff.de acquir.rerum domin,* qui apertè respondit materiam illam ad eum spectare, qui quidem sit dominus soli.

Ad quæ iura concilienda plures intellectus Do- 4
ctores excogitarunt, & in primis Accurs. *in d.l. adeò quidem, §.ex diuerso, in verb.competit,* ita distinctionis fœdere componere nititur. Aut enim, inquit, quis ex propria materia in alieno solo ædificauit, aut ex aliena materia: priori casu, quia tunc animo donandi ædificare videtur, cessat vendicatio materiæ etiam diruto ædificio, & ita procedit textus

in d. §. ex diuerso. Secundo verò casu, quia non præsumitur donare, cùm res non sit sua, habet locum vendicatio, & ita procedit text. *in præsenti*, sequuntur Barthol. & Odofred. *hîc*, Balduin. *in d. § ex diuerso, num. 3. & 4.* Ioann. Garc. *de expensis, cap. 5. num. 22. per tot.* Pichard. *in §. cùm in suo solo, num. 8. Instit. de rerum diuis.* Menoch. *de arbitr. casu 258. num. 83.* vbi subdit in casu *d. §. ex diuerso*, illum ædificantem non tollere, nec abradere materiam etiam diruto ædificio, quia ibi concurrunt tria, ex quibus colligitur prædictum ędificaotem voluisse materiam illam donare domioo fundi, hoc est, quod in fundo alieno ædificauerit: secundò scienter, & sic mala fide ædificauerit? demum tertiò ædificauerit ex propria materia, hoc sanè casu coniecturam faciunt ædificantem illum voluisse donare ipsam materiam, cùm alia præsumptio, quàm donationis capi nō possit; & subdit idem Menoch. in casu huius text. diuersum esse, quia hoc non constat ædificatum ex propria materia, sed potiùs ex aliena, ibi, *si non donandi animo* non enim verba hæc protulisset Imper. si materia fuisset propria ędificaotis, quia satis diceretur donasse ex *d. §. ex diuerso*. Vtrùm hæc conciliatio oullo modo recipienda est, nullum enim verbum adest in hoc text. quo significetur Imperatorem loqui, cùm qois ædificat ex aliena materia, immo verba illa, *si non donandi animo*, magis propriè conueniunt ei, qui est dominus materiæ, quàm ei, qui non est, Item quia est absurdum vt magis succurratur ad recuperandum materiam alienam, quàm propiam. tum denique quia text. iste apertè probat dominium materiæ redire etiam ad malæ fidei possessorem, nisi probetur animo donandi ædificasse.

5 Secundo loco Eguinar. Baro *in dict. §. ex diuerso*, aliter sensit. Tradidit enim malæ fidei possessorem censeri animo donandi ædificasse in alieno solo, & ideo materiam vendicare noo posse, vt *in d. §. ex diuerso*; probare tamen potest se non animo donandi impendisse, & tunc materiam vendicare potest, quo casu accipi debere textum *in præsenti*, asserit idem Eguinar. eum sequuntur Hubert. Giphan. *ad §. nec tamen ideo is, in versic. quia voluntate eius, Instit. de rerum diuis.* Iul. Pacius *cent. 6. de acquir. rerum dominio, quæst. 9.* Sed iste intellectus non videtur admittendus, nam repugnat decisioni huius text. in quo ponitur regula pro malæ fidei possessore, vt re separata possit materiam regulariter auferre, & limitat si animo donandi id fecit, ergo probatio huius limitationis non spectat ad istum malæ fidei possessorem, maximè quia in dubio nunquam præsumitur donatio, ex vulgatis iuribus.

6 Tertio loco Sarmient. *lib. 1. select. cap. 10. num. 10. ad fin.* existimauit textum *in præsenti*, dum probat dominum materiæ redire ad malæ fidei possessorem, debere intelligi iure retentionis, argum. *l. planè 41. ff. de petit. hered.* Sed neque hæc responsio placet, quia hîc text. *in fine*, sentit dominium redire ad malæ fidei possessorem, & qui tantùm habet ius retentionis, noo dicitur habere rei dominium, vt colligitur *ex d. l. adeò, §. ex diuerso*; item hîc agitur de malæ fidei possessore, cui mioimè competit ius retinendi, sed tantùm abradendi, *l. domum, ad fin. infr. hoc eodem tit.*

7 Quarto loco Cyn. *num. 1. in præsenti*, credidit textum *in præsenti* intelligi debere in colono, vel inquilino, qui rem alienam possidet volente domino; nam quamuis is non, possit dici possessor bonę fidei, quia oon possidet animo domini, *l. apud antiquos, vers. cùm igitur, de furtis*; quia tamen ex iusta causa rem alienam detioet, ædificando ex sua materia in alieno non amittit proprietatem materiæ, & ideo diruto ædificio illam vindicare potest, vt est expressum *in l. habitator, 59. hoc tit.* Probant hunc intellectum, & Cyn. eius auctorem sequuntur Bald. *num. 2. in fine*, Albert. & Fulgos. *ad finem*, Sichard. *num. 7. in præsenti*, Mynsing. *in d. §. ex diuerso*, vbi Thom. Lini & VVesemb. *num. 1.* Redoan. *de rebus Eccles. non alien. pag. mihi 413. num. 6.* Sed hic intellectus, quamuis in se verus sit, tamen non conuenit finalibus verbis huius text. qui loquitur in possessore bonæ & malæ fidei; inquilinus autem, vel colonus oon possident, sed detinent, vt aduertit Bart. *l. in fundo, num. 31. ff. hoc tit.* nequem in illis potest considerari mala fides cùm voluntate domini possideant, & ideo animum obligandi dominium videantur meliorationes fecisse, qua ratione competit eis actio ad eas petendas, *l. dominus 57. §. 1. ff. locati, l. in hoc iudicium 14. § diuersum, ff. commun. diuid.*

8 Quinto loco Iul. Capra *in d. §. ex diuerso*, ad supradicta iura acutissimam quidem attulit interpretationem; tradidit enim quod dicitur in hoc text. dissoluto ædificio eius materiam ad pristioum dominum redire, eo casu verum esse, quando idem ille, qui ædificium construxit, illud dissoluit, id enim iuris rationem dictitare, vt quemadmodum soli dominus ædificij dominium aequisiuit, ob id, quòd suo solo impositum id fuit; ita etiam contrario casu, quia ab ædificante dissolutum fuit, eius ædificij dominium amitti, & sic etiam is, qui ædificauit, si dominium materiæ amisit, ea ratione, quia in alieno solo ædificauit, materia recepta post dissolutum ædificium eius, vt possessionem, ita & dominium recipiat, iisdem enim modis, quibus dominium amittimus, iisdem quoque ipsummet dissolui, adeò notum est quàm quod notissimum, *ad l. ferè, ff. de regul. iuris*, cum concordantibus: quamuis enim mala fide fuerit ædificatum, tamen dissolutio ab ipso ædificante facta rem in pristinam causam restituit, text. *in præsenti*, vbi notandum non dici quòd prior dominus vendicare possit, sed quòd sicut materia discessit alieno loco imposita, ita & ab eo exempta ad ipsum dominium redit, *ad l. qui res, §. vlt. ff. de solut.* Quòd si verò soli dominus postquam possederit ædificium id dissoluerit, obtinere quod *in d. §. ex diuerso*, dicitur, putat Iulius Cap. *d. loco*, videlicet materiam vendicari ab eo, qui ædificauit, non posse. Cui interpretationi adhæsisse visus est Petr. Heig. *in d. §. ex diuerso, num. 6. & 7.* Sed neque illa, licèt subtilis, recipienda est, cùm enim quis in alieoo solo scienter ex sua materia ædificat, vtique voluntate sua amisisse proprietatem ipsiusmet materiæ intelligitur, eámque donasse, *d. §. ex diuerso*; cùm itaque semel alienauerit, seu donauerit, consilium suum mutare, & donationem postea reuocare ampliùs non potest, ad not. *in cap. mutare, de regul. iuris lib. 6.* Tum etiam, quia nulla esset pœna considerabilis in alieno solo ædificantis si quandocunque ædificium constructum destruendo materiam illam, quam semel amiserat, iterum reacquireret ac adipisceretur.

Sexto loco Herman. Vult. *in §. cùm in suo solo, num. 2. Instit. de rerum diuis.* vbi Bercholten *in fine*, & Thaddæ. Piso *in comment. ad d. §. ex diuerso, num. 4.* ita distinguunt. Aut loquimur inspecto iuris rigore, aut æquitate inspecta. Primo casu procedit decisio *in d. §. ex diuerso*; secundo verò hîc text. noster. Et ratio est secundùm eos, quia non debet quis ex aliena iactura lucrum facere, vt Paulus loquitur de eo, in cuius fundum quis sciens & mala fide quid impendit, *in l. planè, ff. de petit. hered.* Sed contrà opponitur *l. sumptus, ff. hoc tit.* vbi Papinianus scribit, 9

sumptus

sumptus in prædium alienum factos, peti quidem non posse, sed exceptione doli opposita per officium iudicis æquitatis ratione seruari, si à bonæ fidei possessore facti sint. Ergo à contrario si à malæ fidei possessore facti sint, æquitatis ratione seruari non debent.

Septimo loco Fachinæ. *lib.1. controuers. cap.55.* alium attulit sensum pro supradictis responsis conciliandis. Inquit enim quòd text. *in d. §. ex diuerso,* loquitur de ędificatione in alieno solo, is enim materiam vendicare non potest, quia voluntate eius intelligitur esse alienata, siue donata ei, qui dominus est soli, vt ibi loquitur Iureconf. textus verò *in præsenti*, vbi totum contrarium deciditur, procedit cùm aliquis in alieno solo ædificat sciente & patiente domino, talis enim scientia, & patientia operatur vt materia vendicari possit: nam considerat quòd hîc Imperator loquitur de eo, qui in superiori parte domus habitabat, & simul dominus erat partis inferioris; quamobrem præsumitur non ignorasse ædificium fieri in parte inferiori: meritò Imp. considerata postea facti specie, & circonstantiis omnibus declarat dissoluto ædificio materiam vendicari posse, nisi animo donãdi fuerit imposita, de qua quidem specie non loquitur Iureconf. *in d. §. ex diuerso.* Quòd autem patientia operetur repetitionem materiæ, probat text. *in l. plures, §. si donaui, ff. de doli mali except.* Sed iste intellectus stare non potest, quia in hoc text. non bene probatur quòd hic dominus sciret, & pateretur ædificari in suo solo, prout autumauit Fachinæus; hoc enim dumtaxat hic deciditur. Si inferiorem partem, idest, fundamentum, prout explicat gloss. *verbo ædificij*, ad te pertinere probas illud, quod vicinus tous imposuit, domino tuo accrescit, &c. Ex his verbis non video colligi quod Imp. hîc loquitur de eo, qui in superiori domus parte habitabat.

Octauò & vltimò doctissimus D. Barbos. *in l. diuortio, §. fin. p. 1. num. 84.* pro vera responsione aduertit quòd malæ fidei possessor ædificans in alieno, habet donandi animum quando consistente ædificio impensa abradi commodè non potest, aliàs donandi animum non videtur habuisse, sed magis abradendi: si igitur diruto ædificio velit in prædicto secundo casu abradere, dominium materiæ ad eum redibit, quia in hunc casum non videtur animum donandi habuisse, vt expresse tenet Loriot. *in tract. de fructibus, axiom. 14. in fine,* & in his terminis accipi debere textum *in præsenti* asserit idem D. meus, expendendo illius verba dum dicit dominium materię reuerti ad dominum, siue sit possessor bonæ fidei, siue malæ fidei, si non donandi animo fuerit ædificatũ, sed possessor malæ fidei tantùm videtur habere animum donandi, quando consistente ædificio impensa abradi commodè non potest, aliàs secus, vt *suprà* dictum est; ergo prædicta interpretatio apertè colligitur ex mente huius text. Vnde verà infertur explicatio *ad §. ex diuerso,* dũ probat quòd qui scienter ex sua materia ædificat in alieno, sua voluntate videtur alienare proprietatem, adeò quòd nec diruto ædificio possit illam vendicare, quia debet intelligi quando consistente ædificio materia abradi non poterat, sine detrimento rei; cùm enim tunc videatur habere animum donandi, vendicare poterit, quantumcunque postea ex accidenti diruto ædificio materia potuerit abradi: cæterùm si à principio abradi potuit, quia tunç cessat animus donandi, vt *suprà* diximus, diruto ædificio vendicari potest: text. hîc *in fine;* & facit ratio *d. l. habitator 59. in fine. ff. hoc tit.* quam interpretationem vti veram sequimur, & amplectendam proponimus.

SVMMARIVM.

1 *Rem meam non meo nomine venditam vendicare possum.*

2 *Vendicatio rei alienæ consentienti, non inuito præiudicat.*

3 *Pretium soluens actione negotiorum gestorum hoc recuperat.*

4 *Consentiens alienationi rei suæ, aut sibi obnoxiæ, non potest repetere ampliùs, nec eam vendicationem infringere.*

5 *Dominus rei post vsucapionem ipsius potest repetere pretium venditionis factæ ab illo non domino, tanquam ipsemet vendiderit.*

6 *Re mea ab alio vendita, vel præscripta, aut perempta, possum agere contra tertium, & num. 8.*

7 *Si Consentio rem meam vendi per alium, valet venditio.*

8 *Venditio vbi facta fuit ignorante domino; & sic verisimile est quòd tertius eam vendidit, tanquam propriam, nomine suo vendicari potest.*

L. Mater. III.

Imp. ALEXANDER. A. *Dominæ.*

REm meam non nomine meo venditam vendi- 1
care possum. Venditio rei alienæ consentienti, 2
non inuito pręiudicat. Pretium autem soluens actio- 3
ne negotiorum gestorum hoc recuperat. Colligunt
ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*
& post omnes Aloys. Leo *fol. 63.*
Vide *l. Hispan. 54. tit. 5. part. 5.* Tiraq. *de retractu* 4
lig. §. 1. gloss. 9. num. 139 vbi quòd consentiens aliæ-
nationi rei suæ, aut sibi obnoxiæ, non potest am-
pliùs repetere, nec eam venditionem infringere, &
num. 254. per hunc text. tenet quòd ipse dominus 5
rei post vsucapionem ipsius potest repetere pretium
venditionis factæ ab illo non domino, tanquam sci-
licet ipsemet vendiderit, Negusant. *de pignorib. p. 5.*
membr. 1. num. 40. vers. præterea, & membr. 2. num. 43.
vers. 5. Capell. Tholos. & *ibi* addit *decis. 202.* Roder.
Xuar. *allegat. 28. num. 23. & 24.* Burg. de Paz. *cons. 4.*
num. 6. Gam. *Lusit. decis. 21. num. 3.* vbi quòd re mea 6
ab alio vendita, vel præscripta, aut perempta, pos-
sum agere contra tertium. latè & eleganter D. Bar-
bos. *in l. qua dotis 34. ff. soluto matrim. num. 140.* vbi 7
per hanc l. tenet quòd si consentio rem meam vendi
per alium, valeat venditio propter consensum meũ,
non tamen videor consentire donandi animo, ac-
proinde pretium, quod habuit venditor, ab eo repe-
tere possum subdens quòd licèt lex ista loquatur in
eo, qui post venditionem consensit alienationi rei
suæ, tamen idem recipiendum est quando à princi-
pio prædictum consensum adhibuit, iuxta reg. *l.*
fin. ad Macedon. & propter suam generalitatem sem-
per consentiens pretium repetet, siue venditor ven-
dat rem meam nomine meo, siue etiam suo tan-
quam propriam, & *in num. 141.* expendit hunc text. 8
vbi venditio facta fuit ignorante domino, & sic
verisimiliter est quòd tertius eam vendidit tanquam
propriam nomine suo, & dicit text. dominum eam
vendicare posse ab emptore etiam non restituto
pretio, subdens quòd si dominus postea ratam ha-
buit venditionem illam, vel etiam à vendicatione
rei repulsus est, quia scilicet res præscripta, vel per-
empta est, tunc potest pretium repetere à venditore.
Expedit igitur quòd text. iste æquiparat hos duos
casus quando dominus ratam habuit venditionem,
vel

vel quando res perempta fuit: sed in hoc casu certum est domino in subsidium competere actionem negotiorum gestorum ad pretium aduersùs vendentem; ergo idem in primo recipiendum est, iuxta reg. *l. qui neque, §. 1. ff. de rebus eorum*, per quam inductionem constat veriorem esse opinionem Martini, quam retulit gloss. *verbo non prohiberis, in hoc text.* quòd etiam re extante si dominus ratam habeat venditionem, habet actionem negotiorum gestorum ad repetendum pretium.

L. Aduersùs eos. IV.

Imp. GORDIANVS. A. *Muntano militi Africæ.*

A Malæ fidei possessore præscriptionis titulo non munito res vendicari potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Possessor malæ fidei tenetur de fructibus perceptis, & percipiendis, omnique causa damni. item necessarias dumtaxat impensas repetit, & vtiles expensas sine prioris status læsione detrahit, num. 2. & 3.*

4 *Fructus percepti, & qui percipi potuerunt, iubentur restitui à malæ fidei possessore. distinguendum. vt num 5. limitatur num. 6. & 7. resoluitur, num. 8.*

9 *Possessor malæ fidei tenetur de omni causa damni dati.*

10 *Emptor bonæ fidei rei subiectæ restitutioni, recuperat pretium à venditore si ab eo prædicta res euincatur, & meliorationes ab eo factas ad eius euidentem vtilitatem à successore eiusdem rei.*

11 *Possessor malæ fidei consequitur expensas necessarias, easque deducere potest, & petere. Contrarium vrgetur, num. 12. difficultati occurritur, num. 13. proponitur mens auctoris & aliorum, num. 13. 14.*

15 *Impensæ vtiles non iubentur solui malæ fidei possessori, sed solùm ei permittitur abradere, sine læsione status prioris.*

16 *Possessori malæ fidei licèt in foro externo denegentur expensæ vtiles, eas tamen deduci in foro conscientiæ.*

17 *Impensæ necessariæ non possunt deduci per malæ fidei possessorem iure retentionis, sed implorato tantum iudicis officio. deduci possunt iure retentionis, & opposita doli mali exceptione, n. 18.*

L. Domum. V.

Idem A. Herusiano.

1 POssessor malæ fidei tenetur de fructibus perceptis; & percipiendis, omnique causa damni.
2 Item necessarias dumtaxat impensas repetit & recuperat, & vtiles expensas sine prioris status læsione detrahit Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

3 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt. *l. Hispan. 44. tit. 28. par. 3. vbi gloss. 1.* Roman. *sing. 337.* Cop. *de fructib. lib. 7. tit. 3. cap. 9.* Boër. *decis. 44. num. 6. in fine*, vbi quòd malæ fidei possessor necessarias expensas deducere potest, Ioann. Bapt. à Costa *in tract. de facti scient. & ignor. distinct. 34. à n. 17.* Spin. *in speculo testament. gloss. 2. princip. n. 22.* vbi quòd malæ fidei possessor tenetur deducere expensas ex fructibus, Sarmient. *lib. 1. select. cap. 10. in princip.* Anton. Gom. *l. 46. Tauri, num. 2.* Petr. Gilchen. *in tract. de impensis, p. 1. cap. 2.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo expensa, num. 2. & 4. & verbo melioramenta, num. 1. cum seqq.* Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap. 27. à num. 15. & num. 56. & 58.* Rebello. *de obligat. iustit. p. 1. lib. 2. q. 5. num. 2. cum seqq.* latè Sanch. *in præcepta. Decalogi lib. 2. cap. 23. numer. 97. cum multis seqq.* De conciliatione huius *l. cum l. planè, ff. de petit. hered.* Marc. Anton. Delri *in suis miscel. in annot. ad hanc. l.* Cuiac. *lib. 10. obseru. 1.* Euerard. Bronchrost. *cent. 3. assert. 17.* Petr. Gilchen. & Ioann. Bapt. Costa. *citatis locis.*

Cum pensionibus, quas percipit, aut percipere pote- 4
rat, &c. Notatur ad hoc quòd fructus percepti, & qui percipi potuerunt, iubentur restitui à malæ fidei possessore, vt per Ias. *in l. apud Iulianum, fructus, num. 1. & 2. ff. de legat. 1.* Bart. *in l. ex diuerso, num. 4. ff. hoc tit.* Vezin. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 19. num. 14. pag. 417.* Ceuall. *commun. contra communes, q. 499. à princip.* Cabed. *Lusit. decis. 69. num. 1. p. 1.* vbi *à num 2.* disputat cuius persona attendi debeat, petitoris, an possessoris, id est, an quos petitor percipere potuit, an verò quos possessor? Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. §. 7. proœm. num. 161.* vbi ait condemnationem de fructibus qui percipi potuerunt, solere fieri à Rota in tribus casibus. Primo contra violentem spoliatorem etiam sine armis, & possessorem; secundo quando agit pupillus minor, vel Ecclesia; tertio contra attentantem.

In hac quæstione verior Doctorum sententia sub 5
distinctione eam resoluit, vt scilicet possessor malæ fidei carens titulo, vt quia rem alienam vsurpauit, tenetur de fructibus, qui percipi poterant si; verò habeat titulum, vt quia emptione, aut donatione accepit scienter à non domino, excusatur à fructibus, qui percipi poterant. ita Siluest. *in summ. verbo restitutio 3. q. 9. l. Reg. 40. tit. 28. part. 3.* Ludou. Lopez *in instruct. conscient. p. 1. cap. 238. paulo post princip.* Spin. *in speculo testam. gloss. 13. princ. num. 54.* Ioann. Garc. *de expens. cap. 23. num 43.* latè Sanchez *d. lib. 2.*
cap. 23. num. 98. vbi *num. 99.* limitat, nisi titulus ille 6
sit lite pendente procuratus, tunc enim non liberabit malæ fidei possessorem à restitutione fructuum,
qui percipi poterant, & *n. 100.* limitat etiam in qua- 7
tuor casibus, in quibus possessor malæ fidei, quantumuis titulo munitus, tenetur ad fructus, qui percipi poterant. Primus est in eo, qui in fraudem creditorum emit *l. ait prætor, §. per hanc, ff. quæ in fraudem credit.* Secundus est in emente contra interdicta legum, *l. quemadmodum, de agricol. & censit. lib. 11.* tertius in eo, qui emit à fisco non solemniter, *l. 1. de fide instrum. & iure hastæ, lib. 10.* Et addit alios duos, quando scilicet quis quocunque titulo munitus, possideret rem minoris, & quando quis fructus maturos patiatur studiosè corrumpi. & idem Sanchez
d. cap. 23. num. 119. resoluit quòd possessor iste malæ 8
fidei tenetur in foro conscientiæ ad fructus restituendos, quos dominus rei ex illa apud se habita percepisset, quamuis possessor eos non perceperit, & *numeris seqq.* multipliciter ampliat, & declarat.

Et omni causa damni dati, &c.] Notatur ad hoc 9
quòd possessor malæ fidei tenetur de omni causa damni dati, vt per Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 20. cap. 5. col. 1.*

Eius quod in rem alienam impendunt, &c.] Notatur ad hoc quòd emptor bonæ fidei rei subiectæ

resti

restitutioni recuperat pretium à venditore si ab eo prædicta res euincatur, & meliorationes ab eo factas ad eius euidentem vtilitatem à successore eiusdem rei, vt per Neguzant. *de pignorib. p. 5. memb. 4. num. 19.* Pinel. *in l. 2. de rescind. vendit. part. 2. cap. 3. num. 1. in fine*, Cou. *lib. 5. var. cap. 17. num. 1.* Molin. *de primog. lib. 1. cap. 26. num. 14.* Menoch. *cons. 454. num. 4.* Burg. de Paz *q. 7. ciuilis num. 34.* Pelaez *de maior. p. 4. q. 32. num. 2.* Valasc. *de iure emphyt. q. 25. n. 4.*

11 *Nisi necessarios sumptus fecerint*, &c.] Notatur ad hoc quòd malæ fidei possessor consequitur expensas necessarias, eásque deducere, & petere potest, vt per Ordin. Reg. Lusit. *lib. 4. tit. 48. §. 7.* Ioan. Garcia *de expensis cap. 1. num. 24.* D. Barbos. *in l. diuortio, §. fin. ff. soluto matrim. p. 1. num. 58. vers. & quoad primum, & num. 69.* Pinel. *in l. 2. de rescind. vendit. p. 2. cap. 3. num. 1. ad fin.* Burgos de Paz *quæst. ciuili 7. num. 41.* Valasc. *de iure emphyt. q. 25. num. 4. & consult. 83. num. 18.* Guttier. *lib. 3. practic. quæst. 8. num. 23. & q. 69. num. 11.* Rebell. *de obligat. iustit. p. 2. lib. 7. q. 2. num. 8.* Sanch. *in præcepta Decalogi dict. tom. 1. lib. 2. cap. 23. num. 136.* Cald. Pereira *de empt. & vend. cap. 17. num. 15. & 53.*

12 Sed in contrarium vrguet *l. 1. de infantibus exposit*, vbi quòd impensa alimentorum facta per furem, & sic malæ fidei possessorem, per eum non deducitur cùm sit expensa necessaria eo quòd sine ea seruus vel periret, vel deterior fieret *l. pen. ff. de impensis*, cui difficultati occurrit *gloss. in præsenti, verbo sumptus*, distinguens furem à cæteris malæ fidei possessoribus, nam quamuis alij malæ fidei possessores impensas necessarias deducant, vt *supra* ex hoc text. colligimus, tamen fur illas deducere nõ potest quia in eo abundat mala fides propter dolum & rapinam, ita etiam *gloss. 2. in d. l. 1. de infant. expos.* Gregor. Lopez

13 *l. 44 gloss. 1. tit. 18. part. 3.* Menoch. *remed. 15. recuper. num. 516. & 538* Ioan. Garc. *dict. tract. de expensis cap. 2. num. 17.* Hæc tamen solutio non videtur tuta per hanc nostram l. vbi agitur de domo per iniuriam occupata, & sic per vim inuasa, vt hîc exponit *gloss. 1.* & tamen huic permittitur deductio necessariæ impensæ; ergo idem debet dici in fure, vel prædone, quia omnes hi æquiparantur, *§. pen. ad fin. Instit. de vi bonor. rapt.* Nec satisfacit responsio Menoch. *dict. remed. 15. num. 516.* quòd text. *in præsenti* procedat in occupatione rei immobilis sine violentia, iuxta *§. quod autem, Instit. de vsucap.* cuius delictum minus est quàm furis. Minus satisfaciunt aliæ responsiones quas tradunt Sarmient. *lib. 1. select. cap. 10. n. 3. & 4.* & Ioan. Garc. *d. cap. 2. à num. 10.* ac D. Barbos. *in d. l. diuortio §. fin. p. 1. num. 60. cum seqq.* vbi *n. 62.* pro vera solutione aduertit quòd quicquid sit in aliis malæ fidei possessoribus, tamen fur deducere non potest impensam necessariam, dummodo talis sit, quæ non sit in rerum natura, ac proinde à re separari non possit, sed certum est vtilem meliorationem tantùm abradi posse, vt habetur *in hac l.* ergo idem dicendum est in necessaria, vt si abradi possit, tunc deducatur, aliàs secus, saltem quando iam non extet in rerum natura: & addit idem dominus meus hunc text. loqui in re immobili, in qua non committitur furtum, *§. quod autem, Instit de vsucap.* & sic non competit conditio furtiua, sed quando res mobilis aufertur siue clam, siue palàm, & siue cum vi siue sine vi furtum committitur, & competit condictio furtiua.

14 In foro conscientiæ integrum est cuique malæfidei possessori deducere impensas necessarias, quippa etiam in foro externo illi debentur, vt *supr.* diximus: quamuis autem denegentur hę in foro externo quando in alieno seruo furtiuo alendo sunt factæ ex dictis, nihilominus tamen in foro conscientiæ debentur quatenus seruitij valorem excedunt, quia dominus eas facturus erat, atque forum externum eas denegat in furti pœnam. ita Cou. *in reg. peccatum p. 2. §. 6 num. 3.* Sayr. *in claui Reg. lib. 10. tract. 2. cap. 3. num. 4* Menoch. *cons. 2. num. 377. & d. remed. 15. recup. num. 538.* Guttier. *d. lib. 3. q. 69. num. 12.* Ioan. Garc. *d. 23. num. 54. in tract. de expens.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 725. in fine*, remissiuè D. Barbos. *d. §. diuortio p. 1. num. 63. in medio*, Sanch. *d. cap. 23. num. 137.* Necessariæ autem expensæ quæ sint, tradit Cald. Pereira *de empt. cap. 27. num. 50.*

Sin autem vtiles, &c.] Notatur ad hoc quòd impensæ vtiles non iubentur solui malæ fidei possessori, sed solùm ei permittitur abradere, seu separare sine læsione prioris status, vt per Ioan. Garc. *de expensis cap. 5. num. 1.* Aluar. Valasc. *consult. 83. num. 19.* D. Barbos. *in d. §. diuortio part. 1. num. 88.* vbi subdit quòd in Regno Portugaliæ non solet tractari de abrasione cùm permittatur retentio, & *num. 107. in fine*, quòd cùm malæ fidei possessori non consulatur circa vtiles expensas, nisi per abrasionem, iuxta hunc text. & plantata & ædificata abradi non possint, ideo meliorationes huius qualitatis amittet. Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap. 27. num. 58.* vbi ex hoc text. colligit malæ fidei possessorem vtiles expensas non deducere, sed ei permittit tantùm huiusmodi melioramenta abradi, citra tamen læsionem status rei, dummodo huiusmodi impensæ auferri commodè possint. Attamen eo casu, quo tolli possunt & abradi, dominus auferri potest quantum valent abrasæ non affixæ & impedire ne tollantur, *l. in fundo, ff de rei vendic.* Tiraq. *de retractu conuent. §. 7. gloss. 1. num. 6.* etiamsi adsit pactum, quòd possit abradere, Hippol. de Marsil. *de fideiussor. num. 21.* Valasc. *de iure emphyt. quæst. 25. post num. 16.* quos refert & sequitur Cald. Pereira *d. cap. 27. num 58. in fine*, 15

Licèt in foro externo malæ fidei possessori denegentur vtiles expensæ, eas tamen deducit in foro conscientiæ, quia hæc deductio pertinet ad indemnem seruandum hunc, & ne suis expensis dominus rei euadat ditior, quippe quòd cedunt in maiorem rei æstimationem, ac domini vtilitatem: ita Couar. *d. §. 6. num. 3.* Petr Nauar. *de restitut. lib. 4. cap. 1. dub. 4. num. 23.* in noua edit. Sayr. *dict. lib. 10. tract. 1. cap. 3. num. 3. & 4* Molin *d. disp. 725. in fine* Rebell. *d. part. 1. lib. 2. q. 8. num. 3.* Lessi. *d. Iustit. lib. 2. cap. 12. dub. 17. num. 111.* quos & alios refert & sequitur Sanch. *d. lib. 2. cap. 23. num. 138.* 16

In gloss. *Sumptus fecerint, fin.* ibi, *quos seruant officio iudicis, non exceptione doli*, &c. Notatur ad hoc quòd necessariæ impensæ deduci non possunt per malæ fidei possessorem iure retentionis, sed tantùm implorato iudicis officio, per *l. planè 41. ad med. ff. de petit. hæred.* vt per Bald. Nouell. *de dote part. 11. in princ. num. 16.* Caualcan. *decis. 28. num. 5. in 1. edit.* 17

Sed necessarias huiusmodi expensas deduci posse per malæ fidei possessorem iure retentionis, & apposita doli mali exceptione, resoluit D. Barbos. *in d. l. diuortio, §. fin. p. 2. num. 8.* vbi *num. 9.* respondet ad *d. l. planè*, vide apud eum. 18

SVMMARIVM.

1 *Res empta ex pecunia mea non est mea, ideòque vt rem meam talem vendicare non possum, & num 1. & cur, num. 3. secus est in pecunia Ecclesiæ, num. 4. intellige tamen vt num. 5.*

6 Res

6 *Res acquisita & empta ex pecunia vsuraria efficiuntur ipsius ementis, & eidem acquiruntur.*

L. Si ex ea pecunia. VI.

Idem A. Vstronio.

1 RES empta ex pecunia mea non est mea, ideóque vt rem meam talem vendicare non possum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. supr. hoc tit* omnes Aloys. Leo. *fol.63. verso.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan.49. tit.5. part.5. vbi gloss.1. in princip. & l.21. tit.14. part.5. vbi gloss.3.* Conan. *comment. iuris ciuilis lib.4. cap.17. num.10. &* 11. Anton. Gom. *l.50.* Tauri, *num.36. in princip.* Viui. *tom.1. commun. opin. lib.4. tit.35. num.1. in princ. pag.643.* Menoch. *cons.80. num.1.* Cald. Pereira *de renouat. emphyt. q.3. num.17. & de potest. eligendi, cap.4. num.13. & de empt. & vendit. cap.20. num.13.* Molin. *de primog. lib.4. cap.4. num.35. vers. nihil tamen*, vbi loquitur de pecunia deposita vt ex illa in locum alterius rei venditæ alia emeretur, & subrogaretur in maioratu, Rebell. *de obligat. iustit. p.2. lib.8. q.15. num.4.* Tiraquell. *de retractu lig. §.1. gloss.9. num.60. & 64. cum seqq.* meliùs *§.32. gloss.16. cum seqq.*

3 Res enim empta ex pecunia aliena efficitur ementis, & ei dominium acquiritur, & non domino pecuniæ, vt per Socin. *reg.343.* Anton. Gom. *l.53. Tauri, num.36.* Molin. *d. cap.4. num.35.* Menoch. *de præsumption. lib.3. præs.51. num.43.* Escobar. *de ratiocin. cap.14. num.35.* Matienz. *l.8. gloss.4. tit.11. lib.5. noua Recop.* Matta *voto 127. num.3.* Anton. Monach. *Lucensi decis.25. num.58.* Alexand. Trentacinq. *var. resol. lib.3. tit. de empt. & vendit. resol.1. num.1.* Cardin. Tusch. *pract. conclus. lit. E, concl.138. à num.1.* Fontonel. *de pactis nupt. claus.7. gloss.3. p.13. num.27. tom.2.* Rot. post. tract. Ludouici Cenci. *de censib. decis.149. num.1.* Nam in dubio præsumitur res pro emente empta, & non pro eo, cuius est pecunia, Paris. *cons.84. num.9. lib.1.* Crauet. *cons.129. à n.2.* Matienz. *l.2. gloss.1. num.15. & 38. tit.9. lib.5. noua Recop.* Escobar *d. cap.14. num.33.*

4 Et illud quòd dicitur emptum ex pecunia mea non effici meum, in Ecclesiæ pecunia non procedit, vt per Sarmient. *de redditib. eccles. part.3. cap.2. sub num.4.* Cou. *in cap.1. num.5. de testam,* Tiraq. *de pri-
5 uileg. piæ causa, priuil. 120. num.1.* vbi *num.2.* intelligit quando res empta est ab administratore ipsius Ecclesiæ, aut piæ causæ, secus si ab alio, quia tunc non esset ipsius Ecclesiæ, aut piæ causæ quod ex sua pecunia esset emptum, Azor. *instit. moral. part.2. lib 8. cap.3. q.5.*

6 *Ab inuito eo in te transferri iniuriosum est.*] Notatur ad hoc quòd res acquisitæ, & emptæ ex pecunia vsuraria ipsius ementis efficiuntur, & eidem acquiruntur, vt per Cou. *lib.3. var. cap.3. num.6 vers. sed ad huius.* Rebell. *de obligat. instit. p.2. lib.8. quæst.15. per tot.* Sanchez *d. lib.2. cap.23. num.46.*

SVMMARIVM.

1 *Partus sequitur matrem quoad conditionem status; quoad dignitatem, familiam, & honorem imitatur patrem, & num.2.*

3 *Axioma, Partus ventrem sequitur, quî intelligendum sit.*

4 *Nobilitatem paternam filius sequitur, non maternam.*

L. Partum ancillæ. VII

PHILIPPVS A. & PHILIPPVS N. C. Antonio.

PARTUS sequitur matrem quoad status conditionem: quoad dignitatem, familiam, & honorem patrem imitatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. suprà hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan.2. tit.21. part.4. vbi gloss.1.* Tiraquel. *de nobilit. cap.18. num.20. cum seqq.* Anton. Gom. *l.79. Tauri, num.6. col.1.* Perez *l.1. vers. vel est dicendum, in med. tit.2. lib.5. Ordin. pag.8.* Cald. Pereira *in resp. pro D. Ioanne de Tassis, incip. Præmissa facti specie, num.2.* Sanchez *de matrim. lib.7. disp.24. num.5.* Pichard *in tract. de nobilit. communicatiua, num.12.* 2
vbi addit vulgare axioma, *vt partus ventris conditio-* 3
nem sequatur, interpretandum esse quoad statum, & dominium; contra verò esse quoad honores, & dignitates, quia ad eas filij paternam conditionem habent, & *n.93.* ait partum matrem potius, quàm patrem sequi, quia mater quod ad statum ingenuitatis, vel seruitutis causam attinet, partui pluribus temporibus accommodari potest in nanciscenda partui libertate, quàm pater ipse: si enim mater vel partus vel conceptionis, vel medio tempore, dum ventrem tulit, libera fuerit, partus quoque fit liber, vt Martianus probat *in l. & seruorum 5. §. ingenui, ff. de statu domin.* id quod non est in patre, in quo vnicum tantùm tempus, nempe generationis considerari poterat, quia illo solo tempore pater est causa potentior & effectiua.

In gloss. *In hac specie, vnic,* ibi, *secus autem in hono-* 4
ribus, &c. Notatur ad hoc quòd nobilitatem paternam filius sequitur, non maternam, ita vt si ex nobili matre, obscuro autem & infimo patre ille natus sit, ignobilis vtique censebitur. ita Palat. Rub. *in repet. rubr. de donat. inter virum & vxor. §.31. & 32.* vbi Barahona *in addit. lit. B,* Tiraq. *dict. cap.18. num.20.* Padil. *in l. naturalis, in princ. num.7. ff. de præscript. verb.* Otalor. *de nobilit. part.2. ex num.4.* & expressè probat *l. Hispan.3. tit.21. part.2.*

SVMMARIVM

1 *Res ex pecunia militis empta militi acquiritur, & num.2.*

3 *Priuilegiis militaribus qui gaudeant milites.*

4 *Res empta per tutorem, curatorem, seu administratorem nomine proprio ex pecunia minoris, efficitur minoris, si minor eam velit vendicare. etiam res empta ex pecunia furiosi, vel prodigi, cui bonis interdictum est, vel alterius, qui sit sub cura. num.5.*

6 *Pecunia non præsumitur soluentis quando quis vt administrator vniuersitatis emit aliquid simpliciter pro dicta vniuersitate.*

7 *Res empta ex pecunia Ecclesiæ per Prælatum, œconomum, administratorem, syndicum nomine proprio, acquiritur Ecclesiæ.*

8 *Emptum per maritum nomine proprio ex pecunia dotali de consensu vxoris, efficitur vxoris, & ei dominium acquiritur, resolue vt num.9.*

L. Si

L. Si vt proponis. VIII.

Idem A. & C. Philippo militi.

1 RES ex pecunia militis empta militi acquiritur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 49. tit. 5. part. 5. ubi gloss. 2.* Conan. *comment. iuris ciuilis lib. 4. cap. 17. num. 10.* Socin. *reg. 343. limit. 1* Burg. de Paz *cons. 3. num. 79. cum seqq.* Menoch. *cons. 106. n. 136.* ad hoc quòd meum est quod est, vel nascitur ex mea, Alex. Trentacinq. *var. resol. lib. 3. tit. de empt. & vend. resol. 1. num. 4. vers. primò*; Ayala *de iure belli lib. 3. cap. 7. n. 7.*

3 Nota quòd priuilegium huius legis, & alia iura militibus concessa non competunt omnibus militibus, sed tantùm illis, qui dant operam rei militari, & vacant armis & non illis, qui stant in domibus inermes, & in delitiis, Gregor. Lopez *d. l. 49. gloss. 2. vers. similiter & de iure.* Perez *in l. 1. tit. 1. lib. 4. Ordin. pag. 763. vers. ex quibus infertur,* Auendan. *in diction. verbo caualleros; vers. item milites,* Neguzan. *de pignorib. 2. membr. p. 5. n. 20.* Card. Mantic. *de coniect. vlt. volunt. lib. 6. tit. 3. à num. 34.* Thesaur. *Pedem decis. 111. num 5.* Vincent. Caror. *de locato p. 2. tit. quibus non est permissum conductores esse, num. 3.* Anton. Gom. *l. 53. Tauri n. 98. vers. vnum tamen est,* Gam. *Lusit. decis. 366.* Guttier. *de iuram. confirm. p. 1. cap. 6. num. 9.* Sfor. Odd. *de in integ. restit. p. 1. q. 6 art. 6. n. 18.* Farin. *fragm. crim. part. 1. lit. C. n. 568. & seqq.* Staphil. Pacif. *de Salmano inordicto, insp. 3. cap. 2. n. 634.* Heting. *de fideiuss. cap. 7 n. 161. cum seqq.* Aluar. Valasc. *consult. 104. num. 29. cum seqq.* vbi *n. 30.* tradit quòd vt milites hodierni gaudeant priuilegiis militaribus, nō requiritur quòd habeant illa insignia & requisita, de quibus per gloss. *in l. pen. ff. ex quib. causis ma.* quia hæc in desuetudinem abierunt, & *num. 31.* ait illa priuilegia nun solùm esse concessa militibus equestribus, sed etiam peditibus, quia etiam hi militare dicuntur, & *num. 33.* in praxi receptum esse asserit non solòm eos, qui sunt in castris statim dimicaturi, sed etiam illos, qui sunt in arcibus in terris hostium, prout sunt nostris in terris Mauritaniæ, & apud Indos, habente stipendia Principis, potiri etiam huiusmodi priuilegiis, idem resoluit Fontanell. *de pactis nupt. clauf. 3. gloss. 3. à n. 17.*

4 *Idem mandati quoque seu negotiorum gestorum,* &c.] Notatur ad hoc quòd res empta per tutorem, curatorem, seu administratorem nomine proprio ex pecunia minoris, efficitur minoris, si minor eam velit vendicare, vt per Anton. Gom. *d. l. 53. Tauri, num. 36.* Gasp. Baëc. *de decima tutoris, cap. 18. n 24.* Mascard. *de probat. concl. 612. num. 7.* Petr. *in addit. ad Grammat. decis. 103. num. 112. & 113.* Escob. *de ratiocin. cap. 14. num. 34.* Alex. Trentacinq. *d. lib. 3. tit. de empt. & vendit. resol. 1.* Guttier. *de tutel. part. 3. cap. 1. n. 83.* D. Barbos. *in rubr. ff. soluto matrim. part. 3. num. 84.* Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib. 11. tit. 14. num. 1.*

5 Amplia primò procedere etiam in re empta ex pecunia furiosi, vel prodigi, cui bonis interdictum est, vel alterius, qui sub cura sit, vt per Anton. Gom. *d. num. 36. vers. secundus casus,* Guttier. & Alex. Trentacinq. *citatis locis.*

6 Amplia secundò vt tunc pecunia non præsumatur soluentis quando quis vt administrator vniuersitatis emeret aliquid simpliciter pro dicta vniuersitate, nam præsumetur emisse de pecunia vniuersitatis, vt per Socin. *reg. 343. fallen. 2.* Menoch. *cons.*

Barbos. Collect. in Cod. Tom. I.

80. num. 2. vers. quinimo; Masc. *de probat. concl. 1159. alias 1164. num. 9.*

In gloss. *Non negabit.* ibi, *& eadem ratione in Ecclesia,* &c. Notatur ad hoc quòd res empta ex pecunia Ecclesiæ per Prelatum, œconomum, administratorem, vel syndicum nomine proprio, acquiritur Ecclesiæ, vt per Socin. *reg. 343. in 6. fallen.* Tiraq. *de retractu lig. §. 32. gloss. vnic. num. 16. & de priuileg. piæ causæ, priuil. 120.* Anton. Gom. *l. 53. Tauri, num. 36. vers. tertius casus est,* Sarmient. *de reddit. eccles. part. 3. cap. 2. à num. 5.* & præcipuè *num. 10.* Roder. Xuar. *alleg. 28. num. 25. in princip.* Couar. *in cap. 1. num. 5. de testam.* Cardin. Tusch. *pract. conclus. lit. E, conclus. 139. à num. 1.* 7

In ead. gloss. ibi, *idem in vxore & viro,* &c. Aduerte quòd emptum per maritum nomine proprio ex pecunia dotali de consensu vxoris, efficitur vxoris, & ei dominium acquiritur, vt per Socin. *reg. 343. vers. fallit in re empta,* Anton. Gom. *dict. l. 53. Tauri num. 36. vers. quid autem in re,* Hunded. *consil. 41. num. 27. vol. 1.* vbi dicit quòd copulatiuè requiritur consensus vxoris, & vtilitas, Roland. *cons. 86. n. 15. lib. 4.* Guttier. *pract. lib. 3. quæst. 87. num. 4. & 18. & de tutel. part. 3. cap. 1. num. 87.* latè D. Barbos. *in rub. ff. soluto matrim. part. 2. num. 78. & 79.* vbi resoluit consensum vxoris, & eius vtilitatem requiri, aliàs consensum de per se non sufficere ad liberationem mariti si ei vtilis non sit, Giurba *decis. 111. num. 16.* Matienz. *l. 2. gloss. 2. num. 4. tit. 9. lib. 5. noua Recop.* Alexan. Raudens. *Pisan. decis. post fin. d. 1. num. 24.* vbi quòd si pecunia non est dotalis, etsi vxor consentiat, res empta non efficitur vxoris. 8 9

SVMMARIVM.

1 *Dominium rei dotalis est mariti, & ideo constante matrimonio rei vendicatio non competit vxori, & n. 2. contrarium, quòd scil. verum & naturale dominium rerum dotalium maneat apud vxorem, n. 3. rectè tamen cum marito causa agitur super re dotali, validùmque erit iudicium etsi mulier citata non fuerit, num. 4.*

L. Doce ancillam. IX.

Imppp. CARVS, CARIN. & NVMERIAN. AAA. *Antonio.*

DOminium rei dotalis est mariti, & ideo constante matrimonio rei vendicatio non competit vxori. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* & post omnes Aloys. Leo *fol. 36. verso.* 1

Quamuis non defuerint, qui per hunc text. & *l. dotale prædium, vers. dotale prædium, ff. de fundo dot. & l. si prædium, de iure dot.* ac similia iura, existimauerint indistinctè dominium rei dotalis apud maritum esse, ex quorum numero sunt Bald. Nouell. *de dot. p. 8 priuil. 6. n. 1.* Segura *de bonis lucrat. constante matrim. n. 56.* Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum & vxor. in princ. §. 43. n. 2.* Pinel. *in l. 1. de bonis mat. p. 3. à n. 12.* Quesada *quæst. iuris cap. 14. num. 18.* Salzag. *in cap. quanto, de iud. à n. 18.* 2

Nihilominus tamen alij propter iura in contrarium allegari solita docent verum & naturale dominium rerum dotalium apud vxorem manere, in quibus terminis procedere aiunt. textum *in l. in rebus, de iure dot l. 3. §. sed verum, in fine, ff. de minorib.* cum similibus; secundùm verò iuris subtilitatem 3

& figmentum res dotales ad dominium viri peruenisse videri, & sic dotalium ciuile dominiũ viri esse, in quo casu intelligendus textus *in præsenti, & d. l. si prædium*, cum aliis. Alij intelligunt iura secundo loco citata locum habere, quando dos datur æstimata ea æstimatione, quæ faciat emptionem; dotalium rerum huiusmodi (quæ æstimatæ in dotem dantur) dominium in maritum transire, ipsũmque effectum dominium ad libitũ de illis disponere posse existimant. Quare qui huiusmodi resolutiones videre mauult, consulat Robert. *lib 3. sentent. cap. 18. pag. 3.* Corras. *lib 5. miscel. c. 14* Zas. *lib. 2. sing. c. 5.* Costan. *de dotib. cap. 5 num. 3. & 4.* Conan. *comment. iuris ciuilis lib. 8. c. 9.* Roch. *de iure patron. verbo ipse velis, q. 28. num. 61.* Lambert. *eod. tract. p. 1. lib. 2. q 5. art 8. num. 50 & p. 3. lib. 2. q. 6. art. 3. a. 7 & 8. in fine*, Cordub. de Lara *in l. si quis a liberis, §. si quis ex his, n. 249. cum seqq. ff. de liber. agnosc.* Molin. *de primog. lib 1. cap. 23. num. 6.* Spino. *in speculo testam. gloss. 10. princ à num. 71.* Ioan. Garc. *de expens. cap. 13. num 6.* Ioan. Vaudi. *var. quæst. iuris lib. 2. q. 3. in princip.* vbi ait mulierem aperto iure intelligi dominam dotis, licèt dos in bonis mariti esse videatur, Iacob. Cuiac. *in recitationibus solemnibus ad libros Codicis ad tit. de iure dotium, in princip.* vbi expressè probat verum dominium cum effectu & re ipsa vxoris esse dum constat matrimonium, maritum tamẽ iuris subtilitate & fine te per dotis constitutionem dominum effici, Pichard. *ad tit. Instit. quibus alienare licet vel non, in princip. 10.* vbi resoluit verius videri maritum dominum esse, postea verò *n. 11.* vt satisfaciat iuribus pro vxore adductis animaduertit maritum constante matrimonio subtili quadam iuris fictione rerum dotalium dominum esse, quamuis re vera, & naturaliter earum dominium vxori pertineat, D. Barbos. *in l. dotalem, à n. 7. ff. soluto matrim.* vbi ait quòd quando traduntur bona ex causa dotis, non videntur tradi ea mente vt dominium quoad omnes effectus transeat in maritum, sed tantùm quoad ius administrandi & recipiendi fructus pro oneribus, & iden non transfertur dominium naturale in maritum, scilicet quoad omnes effectus, Ceuall. *commun. contra communes q. 3 à num. 38. vsque ad num 62.* vbi distinguit inter dominium ciuile & naturale; ciuile marito tribuit, naturale autem vxori, Surd. *cons. 330. numer. 13.* Cald. Pereira *post quæst. forens. cons 14 num 14. in fin.*, Aluar. Valasc. *de partit. cap. 36 num. 7.* vbi dicit in puncto iuris verum esse dominium rerũ dotalium naturaliter permansisse in dominio vxoris, ex legum verò subtilitate transire in maritum quoad exercitium actionum, & res vendicandas, Guttier. *de tutel. p. 3. cap. 26. numer. 16.* latè Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 426. à num. 3.* vbi ait quòd quando marito in dotem dantur inæstimatæ res, quæ in pondere, numero, aut mensura consistunt, tunc dominium transferri omnino videtur in maritum, eo modo quo transferri *supr.* diximus, quando res illi æstimatæ dantur æstimatione, quæ fecit venditionem, Castill. *lib. 3. de vsufruct. cap. 4. num. 30. cum multis seqq.* vbi *numer. 36.* dicit quòd dos licet in boni mariti sit mulieris, tamen est verum dominium illius dum constat matrimonium, nam sæpe in iure tribuitur illud marito, siue ipse maritus dominus nuncupetur rerum dotalium fictione quadam, & subtilitate iuris ciuilis, siue propter commodum fructuum, & administrationem illi competentem, propter quod non domini rerum aliquando domini vocantur, siue de iure subtilitatis id est, ex illo quasi, siue improprio emptionis contractu, qui consideratur in dote respectu mariti propter onera matrimonij sustinenda, &c. Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 1. cap. 12. de dominio, num. 7.* vbi tradit vxorem constante matrimonio verum dominium dotis habere; maritum autem propter commodum fructuum, fictione quadam & subtilitate iuris dominum nuncupari, late Nicol. Garc. *de benefic. p. 5. cap. 9. à n. 149. vsque ad n. 176.* vbi *num. 164.* dicit longè veriorem sibi videri opinionem quæ dictat virum esse verè, & propriè dominium rerum dotalium, & *numeris seqq.* respondet ad omnia contraria fundamenta.

Notatur etiam ad hoc text. iste quòd rectè cum marito causa agitur super re dotali, validúmque erit iudicium etsi mulier citata non fuerit, vt per Parlad. *rerum quotid. lib. 2. cap. fin. p. 5. §. 9. num. 23. in princ.*

L. Cùm super. X.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Ianuario.*

DOminium per testes, & instrumenta probatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supra hoc tit.*

De hac materia commodiùs dicemus *in collect. ad l. 1. in res, de probat.* vbi sedet propriè materia probationi dominij.

SVMMARIVM.

1. *Plantatam & seminatum solo cedit, radices autem vbi planta in alieno solo cepit, plantans si possidet sumptus deducit.*
2. *Pretium vtilium expensarum in plantatis factarum debetur possessori bonæ fidei cùm abradi non possint.*
3. *Arbores plantatæ, quæ iam terram radicibus sunt amplexæ, non debent eradicari per possessorem, sed earum peti æstimatio potest.*

L. Si quis sciens. XI.

Idem AA. & CC. *Galliano.*

PLantatum & seminatum solo cedit, radices autem vbi planta in alieno solo cepit, plantans si possidet, sumptus deducit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Donell. *commentar. iuris ciuilis lib. 20. cap. 5. col. 16.* D. Barbos. *in l. diuortio, § fin. p. 2. num. 107. ff. soluto matrim* vbi quòd pretium vtilium expensarum in plantatis factarum debetur bonæ fidei possessori, cùm abradi non possint, & *num. 106. in princip.* ideo tenet quòd si dominus sit diues, prout cogitur præcisè soluere pretium ædificij, sic etiam præcisè cogetur soluere pretium plantatorum; si verò dominus sit pauper, & nihilominus esset facturus, vel rem habet venalem, prout his casibus, cogitur soluere æstimationem ædificij, *in fundo 39. ff. hoc tit.* pariter & æstimationem plantatorum, quia eadem militat ratio. Cæterùm si dominus pauper sit; & simus extra prædictos casus, quantumuis tunc permittatur melioranti ædificium auferre, *d. l. in fundo*, non tamen idem ei permittitur in plantatis, *l. si fundi possessor 53. ff. hoc tit.* tunc enim incipit militare diuersa ratio inter ædificata, & plantata quia ædificium non vnitur cum terra, sed solo cohæret, & ab eo separari potest per abrasionem, sed plantata vniuntur cum ipsa terra, & vnum cum ea efficiuntur, 2 3

tur, vnde non petmittitor plantatorum abtasio.
1 Vnde bene Gam. *Lusit. decis.* 310. *num.* 3. tenet arbores plantatas, quæ iam terram radicibus amplexæ sunt, non debere deduci, seu eradicari per possessorem, sed earum æstimationem peti posse.

SVMMARIVM.

1 *in Contractibus nominatis licèt altera pars non obseruet, pœnitentiæ locus non est. Item licèt non soluatur pretium, res vendita & tradita vindicari, vel*
2 *condici non potest, num. 2.*
3 *Rem venditam emptori tradere tenetur venditor. limita vt num. 4.*
5 *Debitor si rem tradidit non soluto pretio, videtur habita fides de pretio, ac ita per prædictam traditionem censetur dominium translatum in emptorem.*
6 *Venditor qui tradidit rem quando permittit emptori illam asportare, nec nuntium suum misit cum re, tunc fidem habuisse de pretio creditur.*
7 *Vendens emptori ignoto, & mox recessuro, non præsumitur fidem habuisse de pretio.*
8 *Emptor si dixisset se ad manus habere pretium, non præsumitur sibi datam fidem de pretio.*
9 *Fides non præsumitur habita quando venditor rem venditam adhuc non tradidisset.*
10 *Venditor si rem tradidit assignato termino intra quem solueretur pretium, licèt pretium non soluatur in tempore constituto, non ob id resolueretur venditio.*
11 *Venditores non patiantur dominium transferri in emptores interim dum pretium sibi non fuerit persolutum integrè.*
12 *Venditor emptori rem tradit sub pacto quòd non transeat dominium donec pretium integrè soluatur.*
13 *Pretio non soluto quibus remediis venditori contra emptorem vti liceat.*
14 *Venditor si rem tradidit non habita fide de pretio, eo adhuc non soluto poterit rem vendicare ab emptore alias cautelas vide in sequentib.*
15 *Fiscus an alienata à die criminis indistinctè reuocare possit à possessoribus remedio rei vendicationis, pretio non soluto, remissiuè.*

L. Inciuile. XII.

Iidem AA. & CC. *Alexandro.*

1 IN contractibus nominatis licèt altera pars non
2 obseruet, pœnitentiæ locus non est. Item licèt non soluatur pretium, res vendita & tradita vendicari, vel condici non potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc. tit.*

3 *Vt mancipium, quod tradidisti*, &c.] Ergo venditor rem venditam emptori tradere tenetur, qui ex natura contractus venit vt res tradatur, *l. si ita, in fine,*
4 *ff. de contrab. empt.* Surd. *cons.* 13. *num.* 12. Patientia tamen & scientia venditoris vidètis emptorem rem venditam possidere, haber vim traditionis, quando venditor tenebatur tradere, & præcessit titulus, Menoch. *remed.* 19. *recup. num.* 19. Seraph. *decis.* 264 *n.* 12. Stephan. Gratian. *discept forens. tom.* 2. *cap.* 318. *à n.* 15. latè Cald. Pereira *de empt. & vend. cap.* 25. *numer.* 22. vbi tradit venditorem eo ipso quòd pretium recipit, licentiam videri dedisse ingrediendi possessionem. Et si venditor in instrumento venditionis constituit se pro emptore possidere, potest ille actione ex empto compelli ad tradendam realiter rem venditam emptori, Roland. *cons* 53. *à num.* 1. Tiraq. *de iure constituti, in princ. n.* 10. Anton. Gom. *l.* 45. *Tauri, n.* 118. *in fine*, Cacheran. *decis.* 36. *n.* 5. *cum seqq.* Matienz. *l.* 8. *gloss.* 2. *num.* 5. *tit.* 7. *lib.* 5. *noua Recop.* Surd. *d. cons.* 13. *n.* 13. & 14. Fachin. *controu. lib.* 1. *cap.* 31.

Barbos. Collect. in Cod. Tom. I.

Et eo modo dominium eius transtulisti, &c.] Nota- 5
tur ad hoc quòd si debitor rem tradidit non soluto pretio, videtur habita fides de pretio, ac ita per prædictam traditionem censetur dominium translatum in emptorem, vt per Tiraq. *de retract. conuent. ad fin. tit. n.* 78. Gregor. Lop *l.* 46. *in gloss. fin. tit.* 28. *p.* 3. D. Barbos. *in l. si cum dotem* 23. §. *fin. n.* 35. *ff. de soluto matrim.* vbi subdit quòd in regno Portugaliæ in dubio si res simpliciter tradatur, non videtur habita fides de pretio, per Ordin. Reg. *lib.* 4. *tit.* 5. §. 1. Gizzarel. *Neapol. decis.* 40. *n.* 6. vbi quòd quando venditor, qui tradidit 6
rem, permisit emptori illam asportare, nec nuntium suum misit cum re, tunc fidem habuisse de pretio creditur, paria enim extimantur ad finem transferendi dominium, & contractus perfectionem, solutum esse pretium, vel fidem de pretio habitam, de quo Menoch. *cons.* 579. *a n.* 26. & *de præsumpt. lib.* 3. *præs.* 79. *n.* 3 Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib.* 2. *concl.* 15. *n.* 2. & 3. vbi *consid.* 1. *num.* 11. tenet quòd 7
vendens emptori ignoto, & mox recessuro, non præsumitur fidem habuisse de pretio, & *num.* 12. idem ait
si emptor dixisset se ad manus habere pretium, seu 8
statim numeraturum, & *num.* 14. resoluit quòd fides 9
de pretio non præsumitur habita quando venditor rem venditam adhuc nõn tradidisset.

Notatur etiam ad hoc quòd si venditor rem tra- 10
didit assignato termino, intra quem solueretur pretium, licèt pretium non soluatur in tempore constituto, non ob id resolueretur venditio, sed agendum est elapso termino ad pretium, neque res vendicari potest, vt per Afflict. *decis.* 280. D. Barbos. *in d. l. si cùm dotem*, §. *fin. n.* 26. *ff. soluto matrim.* vbi subdit id non obseruari in regno Portugaliæ ex *d. Ordin. Reg. lib* 4. *tit.* 5. §. *pen.* qua constitutum est quòd si res tradatur adiecto pacto vt pretium soluatur intra certum tempus, si eo tempore non soluatur, resoluitur traditio, & dominus rem venditam vendicare poterit, ac si à principio tradidisset non habita fide de pretio, Rebel. *de oblig. iustit. p.* 2. *lib.* 9. *q.* 16. *n.* 7. Surd. *decis.* 220. *n.* 17. vbi quòd venditio contractus est nominatus, qui vbi semel ab vna parte executionem habuit, vt quia sequuta sit traditio, non potest de cætero resolui, etsi pretium non soluatur, & *cons.* 38 *num.* 26. Matescot *lib.* 1. *var. cap.* 89. & 90. vbi latè agit quando ex causa non implementi possit discedi à contractu nominato, Fachinæ. *controuers. lib.* 2. *cap.* 4. *in fine*, Casanat. *consil.* 8. *num.* 48 Rot. *decis.* 77. *num.* 2. *part.* 2. *recentior.* vbi quòd in contractibus nominatis propter non implementum non est locus pœnitentiæ.

Caueāt venditores ne patiantur dominium trans- 11
ferri in emptores interim dum pretium sibi non fuerit integrè persolutum, quod vt assequi possint, & aliis inferioribus creditoribus præferantur, erit cautela vt precario res vendita penes emptorem sit, donec integrum pretium soluatur, quæ est tantę efficaciæ vt ex ea dominium & possessio penes venditorem maneat, & emptore non soluente poterit venditor reuocato precario per rei vendicationem, vel per interdicta possessoria rem venditam recuperare, ita Parlador. *rerum quotid. lib.* 1. *cap.* 8. *à num.* 3. Fontanel. *de pactis nupt. clausul.* 7. *gloss.* 2. *p.* 9. *num.* 21. & 22. *num.* 2. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 325 *num.* 11.

12 Alia cautela est quòd venditor emptori rem tradat hoc pacto quòd non transeat dominium donec pretium integrè soluatur, quod pactum valere & dominij translationem impedire, tenent Tiraquell. de retractu lign. §.1.gloss.2 à numer.36. Anton Gom. tom.2. variar. cap.2. num 30.vers. item etiam, Afflict. decis.338. numer.2. cum seqq. vbi Vrsill. Vincent. de Franchis decis.506. ex num.2. Magon. Lucensi decis. 31. & Florent.decis.91. numer.8. & 9.Surd. decis.220. num.13.& decis.344. à num.12 Marta. in votis nouiss. decis.voto 43.à num.2. Ioseph. Sesse Arag. decis.42. à num.13.Stephan. Gratian Marchia decis.13 numer.1. vbi per illam decisionem agit an valeat alienatio,& census impositio quando per venditionem reseruatur dominium ob non solutionem pretij. & an agatur ad pretij restitutionem, & disp. forens. tom.3. cap.523. num.12. & 3.Palad. d.cap.8. num.7. Cardin. Mantic. de tacitis & ambiguis conuent. lib.4. tit.27. num 4.& 5. Ioan. Baptist. Valenz. cons.39 numer.35. Cald.Pereira. de empt.& vendit. cap.22.num.3 .in fine Bernard. Græuæ. d.lib.2. concl.15.num.14. & 15. Si verò stante hoc pacto succedat rem venditam incendio, alluuione, vel casu perire antequam pretium soluatur, emptoris periculo peribit, Surd.decis.198. num.28. Cardin. Mantic. d.tit.27. numer.18. Stephan.Gratian. tom.2.discept. cap.354.à num 48.& tom.3.cap.521.num.17.

13 Pretio non soluto quibus remediis venditori contra emptorem vti licebit, vtilis inuestigatio,ad quam assequendam est sciendum quòd si ipse venditor rem adhuc retinet, tunc eam alteri licitè, & citra pœnam falsi vendere poterit si tempore statuto emptor cessauit in solutione pretij, Surd. decis 220. num.16. & decis.344 num.16. & 17. Stephan Gratian. d decis.13. in addit. numer.2 & 3,& d. cap.523. num. 5.Et etiam per viam exceptionis datur ei rescissio contractus, nam quando pactum, seu conuentio non seruatur, contractus nominatus resoluitur, Crauet.consil.192.num.12.Bec.cons.45.numer.38.Surd. d.decis.220.num 11.& decis 344. num.171. & cons 13. num.32 & cons.52.à numer.36.& cons.563.num.3.& 5. Menoch.cons.1178.num.11 Fachin.controuers.lib.2.cap. 4 in fine, Carroc.decis.76.num.11 Stephan.Gratian. discept.forens.c. p 255.n.3.16.& 23. Giurba decis.100. num.23.

14 Si verò rem iam tradit venditor non habita fide de pretio,eo adhuc non soluto, poterit rem vendicare ab emptore, Menoch.lib.3.contron. vsufrequent. cap.50. in princip. D Barbos.in d.l. si cum dotem,§.fin. num.32. in fine, & num. 36.ff.solut. matrim. Cald. Pereira de empt. & vendit. cap.23. num.18 nisi emptor venditori rem repetenti pretium offerat.gloss. verbo vendicare, in l procuratoris, & §.planè, ff. de tributor. action. Cald.Pereira d.cap.23. num.18. vers. sed si emptor. Vel pars pretij esset soluta quia tunc ita perficitur venditio vt ab ea recedit non liceat, Surd.cons. 104. num.10.& decis 97. num.5. & decis.343.num.27. Giurba decis.113. numer.5. Vel denique esse pactum de non contraueniendo, Ioseph. Sesse Arag. decis. 24. numer.2 Fontan. de pactis nupt. claus.4. gloss. 28. num.3.& 4. Si habita fuisset fides de pretio ex pacto reseruationis dominij, non posset contractus resolui,maximè in viam actionis,Stephan. Gratian. dicto cap.523 à numer.13. & 23.Quando demque res tradita fuisset habita fide de pretio, nullo ex dictis pactis interueniente, datur venditori actio ad rescindendam traditionem quasi indebitè factam si id deficiat,quoad principaliter mouit ad contrahendum; nam etiam nominatus contractus corruit ob defectum finalis causæ, vt per Crauet.cons.192. num.22. Roland. cons.69. à n.37.lib.4 Surd.decis.210.num.18. & 19. Stephan.Gratian. Marchia decis.13.num.3. & decis.26.num.22.& discept.forens. cap 307: & cap 326. num.2.D Barbos. in l. de diuisione 5. num.50. vers.ex quo,ff.soluto matrim.Cald.Pereira d.cap.23 numer 22. Franc.de Sousa in repet.§.actionum, Instit.de actionib. num.33.Giurba decis.115.num.10.vbi per viam actionis ad rescissionem contractus agere posse venditorem ait quando deficit illud, quod principaliter mouit.

Vtrùm fiscus alienata à die criminis indistinctè 15
reuocare possit à possessoribus remedio rei vendicationis pretio non soluto? vide Couar. de sponsalib. part.2.cap.6.§.8. Clar. in §. fin quæst.78.num.18. Azeued. ad l.1. n.187.tit.3. lib.8. noua Recopilat. Surd. de aliment.tit.8.priuil.55.& decis.247.n.11.

S V M M A R I V M.

1 *Possessorium retinendæ prius examinandum,& executiendum, antequam cognitioni in petitorio sit locus. & num.2.*

3 *Causa ab eodem iudice decidenda.*

L. Ordinarij. XIII.

Iidem AA. & CC. Cytichio.

POssessorium retinendæ prius examinandum, & 1
executiendum antequam cognitioni in petitorio sit locus.Colligunt ex Ordin.Doctores citati ad l.1. num. . supr hoc tit.post omnes Aloys.Leo fol.64 Petr. Gilchen.tom.1 fol.707.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
Gerard. sing.88. Cott. in memorab. verbo Index, Vacon. a Vacuna declarationum iuris ciuilis lib.1. declar.44.per tot.& præcipuè à numer.9.Menoch.de arbitr.casu 371. latè, & eleganter Ioan. Garc. de nobilit.gloss.11.num.6.in princ. vbi referr.Bartolum audacter asserere quòd in cumulatione petitorij & possessorij retinendæ est aperta repugnantia, quia qui vendicationem intentat,facit ex aduerso reum conuentum possessorem,vt per hunc text. & in l.fin.infr. hoc eod. tit. at verè possessorio retinendæ contrà facit se possessorem, & num. seqq. materiam optimè declarat, vide apud illum.

Causa ab eodem iudice decidatur.] Vide Cuiac.lib.2. 3
obseruat.35. qui in ea fuit opinione causam possessionis,& proprietatis posse quidem ab eodem iudice diffiniri, sed necessariò omnino id non contingere; ob id, ait, iudices si volunt cognoscere possunt, sed non coguntur, Menoch.d. casu 371.num.7.vbi dicit in hoc text. fuisse responsum quòd orta mancipiorum quæstione illis exhibitis prius de possessione iudicetur,ac tunc demum proprietatis causa ab eodem iudice decidatur, vnde colligunt nonnulli quòd iudex causæ præparatoriæ sit, & iudex præparatæ, ex quo in hoc text. is iudex, qui mancipia exhibere iubet, atque ita qui cognoscit super actione ad exhibendum, quæ rei vendicationis præparatoria est, l.1.ff. ad exhibendum,cognoscit etiam super rei vendicatione. Aduertit idem Menoch.ibid.se aliquando dixisse apud Imperatores in præsenti text. non fuisse hæsitatum super exhibitione, sed præsupponi quòd mancipia exhibita fuerint,atque ita non diffiniri apud quem iudicem mancipia exhiberi debuerint, sed dubitandi rationem hic esse super causa possessionis & proprietatis, an iudex vnius esse iudex, & alterius,

SVM

SVMMARIVM.

1 *Filius venit contra factum matris, nisi quatenus eius sit hæres, & numer. 2. intellige vt num. 3. vel factum sit contra legis dispositionem, & sic nullum, numer. 4. 5. procedit etiam in fideicommissario hærede alienante, qui non potest vendicare bona à defuncto alienata veniendo contra eius factum, numer. 6. in bonis primogenituræ, num. 7. in emphyteusi etiam non hæreditaria, numer. 8. in feudo ex facto, & prouidentia, numer. 9. etiam in hærede hæredis, num. 10. & in hærede consentientis, num. 18.* Limita *in succedente ex alia persona, num. 12. item quando testator sibi non reliquit illud, quod relinquere tenebatur, num. 13. in legatario, n. 14. & quando factum defuncti est nullum & inualidum, n. 15.*

16 *Filius etiam hæres patris potest vendicare bona maioratus alienata à patre. repetere emphyteusim acceptam pro se & filiis, si pater extraneum quendam inutiliter nominauerit, numer. 18. contrarium, num. 20. limita tamen vt num. 21. 22. 23. 24. 25.*

17 *Hæredes mulieris possunt vendicare alienationem rei dotalis, non obstante quòd acceptauerit eius hæreditatem.*

19 *Pater bona filij aduentitia à se vendita ab emptore vendicat.*

26 *Hæres non repræsentat defunctum nisi pro portione hæreditaria.*

27 *Hæres cum beneficio legis, & inuentarij solùm tenetur stare alienationi pro ea tantùm quantitate, quæ ad eius manus peruenit.*

29 *Filius in sola legitima institutus non potest repetere rem propriam, quam pater alienauit facto inuentario.*

30 *Hæres non vniuersalis, pro quota pro qua est hæres, non poterit reuocare alienata si fecit inuentarium, etsi illa quota sit minoris valoris; pro reliqua verò parte poterit etiam non confecto inuentario contrauenire, licèt quota relicta excedat valorem bonorum alienatorum.*

31 *Hæres tenetur seruare factum defuncti, quatenus vires hæreditatis suppetunt.*

L. Cùm à matre. XIV.

Iidem. AA. & CC. Septianæ.

1 Filius venit contra factum matris, nisi quatenus eius sit hæres, quia pro patre hæreditaria hæres defuncti facto non contrauenit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* & post omnes Aloys. Leo *fol. 64. verso.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit & multipliciter declarant, exornántque, Roder. Xuar. *in repetit. l. quoniam in prioribus, super l. Regni quæst. 8. num. 7.* Gregor. Lopez *l. 24. verbo entonse, tit. 23. part. 5.* Pinel. *ad l. 1. de bonis maternis, part. 3. num. 79 cum seqq.* Alphan. *collect. 61.* Tiraquel. *de retractu lign. §. 1. gloss. 9. num. 48. cum seqq.* Grammat. *decis. 93. à num. 8.* Alciat. *resp. 556. num 6. & 7.* Anton. Gabr. *commun. opin. lib. 6. tit. de regul. iur. concl. 11. num. 8. cum seq.* Ioseph. Ludouic. *tom. 3. commun. opin. tit. de hæredib. concl. 1. vers. infertur* 82. *pag.* 486. Molin. *de primogen. lib. 4. cap. 1. ex num. 16.* Brunor. à Sole *in locis communib. verbo hæres* 23. Decian. *cons. 117. num. 37. vol. 3. & cons. 121. num. 33. vol. 3.* Marant. *disput. 10. num. 2.* Menoch. *cons. 1. num. 102. cum seqq.*
vbi intelligit regulam huius textus in contractibus 3
onerosis, non autem in lucratiuis, vel quando ante-
cessor potuit ad libitum disponere, aliàs non, *& cons.*
2. num. 283. & cons. 11. num. 25. vbi ait regulam hu- 4
ius textus cessare quando factum est contra legis
dispositionem & fit nullum, *& cons. 81. num. 9. cum*
seqq. vbi ait textum procedere etiam cùm quis non
est hæres immediatus alienantis, sed mediatus, &
quando testator disponit de re peruentura ad suum
hæredem, vt puta de re ex fideicommisso illi resti-
tuenda, *& cons. 87. num. 99. cum seqq. & cons. 347.*
num. 7. & num. 21. cum seqq. & cons. 89. num 110. vbi
quòd hæres matris contrauenire non potest renun-
tiationi à matre factæ, *& cons. 129. num. 23. & cons.*
155. num. 5. & cons. 196. num. 9. & cons. 203. num 25.
ad hoc quòd hæres non potest impugnare factum
defuncti, *& cons. 818. num. 26. & cons. 404. num. 10.*
& cons. 563. num. 7. & seq. & cons. 713. num 17. cum seqq.
Surd. *decis. 99. à num. 6.* vbi quòd potest contraue- 5
nire facto defuncti quando est nullum, & contra le-
gis prohibentis dispositionem, *& decis. 161. num. 20.*
& decis. 11. num. 15. vbi quòd hæres venire potest
contra factum defuncti quando defunctus non est
pro illo facto obligatus, idem Surd. *cons. 577.* Ioan.
Baptist. Costa *de facti scientia & ignorantia, inspect.*
14. num. 1. Gam. *Lusit. decis. 67. & decis. 221. num. 4.*
Cardos. *in praxi iudicum verbo filius, num. 25. & verbo hæres, num 41.* Cald. Pereira *de nominat. emphyt. quæst. 9. numer. 23. & quæst 24. numer. 19. cum sequent.* D. Barbos. *in l. 2. in princ. part. 1. num. 145. ff. soluto matrim.* Aluar. Valasc. *consult. 52. num 44. cum seqq. & cons. 69. per tot.* Cæs. Barz. *Bonon. decis. 64.* Peregrin. *de fideicommiss. art. 83.* Vincent de Franchis *Neapol. decis. 355. num. 7.* Garc. Mastrill. *Sicilia decis. 56. num. 34. cum seqq.* Benedict. Pinell *select. iuris interpres. lib. 2. cap 8. per tot.* Fusar. *de substitut. q. 557. à princ. & quæst. 717. num. 7.* Rota *decis. 430. numer. 3. in fin. p. 2. recentissim. in posthum.*

Amplia primò prædictam textus conclusionem 6
procedere etiam in fideicommissario hærede alie-
nante, qui non potest vendicare bona à defuncto alienata veniendo contra ius factum, ita Pinel. *in d. l. 1. part. 3. num. 81* Peregrin. *de fideicommiss. art. 33.* Mazat. *in epit. fideicom. quæst. 46.* Anton. Gabr. *d. tit. de regulis iuris concl. 11. num 6.* Peri. *de fideicom. quæst. 4. num. 315. cum seqq. & numer. 323. cum seqq.* Hieron. Gabr. *cons. 125. num. 2 cum seqq. vol. 1.* Menoch. *cons. 81. num. 10. & cons. 87. num. 99. cum seqq. & cons. 89. per tot. & cons. 904. n. 38. & cons. 1196. dub. 2. & cons. 1204. num. 8. cum seqq.* Surd. *cons. 73. num. 34. & cons. 559. num. 2.* Ioseph. Ludou. *Lucensi decis. 64. num. 25.* Cæs. Barz. *Bonon. decis. 42 & 64.* Gall. *de except. success. tit. 2. except. 4. num. 141. cum seqq. par. 3.* plures alios refert & sequitur Fusar. *dict. quæst. 557. num. 1.*

Amplia secundò in bonis primogenituræ; nam 7
filius hæres alienantis, qui successit in primogenitura, non poterit alienata reuocare, Melch. Pelaëz *in tractat. de maior. part. 4. quæst. 16. col. 2. vers. quibus tamen non obstantibus,* Molin. *de primogen. lib. 4. cap. 2. num. 21. & seq.* Menoch. *cons. 196. num. 11. & cons. 1204. ante num. 14.* Contrarium tamen tenent Pinell. *in d. l. 1. part. 3. num. 99. vers. sed pro successore,* & alij in prima limitatione citati, vbi vide.

Amplia tertiò in emphyteusi etiam non hæredi- 8
taria, quia filius hæres patris alienantis, eam alienatam, aut alij prælegatam petere non poterit, ita per regulam huius text. resoluunt Aluar. Valasc. *de iure emphyt. q. 19. num. 3.* Cald. Pereira *de nomin. emphyt. cap. 24. num. 19.*

9 Amplia quartò in fundo ex pacto & prouidentia, quod alieoari, aot renuntiari non potest in præiudicium filiorum, & tamen si sint hæredes patris, non poterunt contrauenire, Bald. *in l. qui se patris, num. 9. vnde vi*, & alij, quos refert & sequitur Menoch. *consil.* 1204. *num.* 10. *& seq.* Sed contrarium non immeritò tueotur Pinel. *d. num. 99. vers. pro eodem*, Peralta *in rub. ff. de hered. inst. n. 100. vers. praterea*, Cald. Pereira *de renou. emphyt. q. 16 n. 27.* & vide *in limit.* 1.

10 Amplia quintò etiam in hærede hæredis, que eodem modo non poterit impugnare factum defuncti, & bona per eum alienata reuocare, ita Pinel. *in dict. l. 1. p. 3. n. 81. vers. ampliatur quartò*, Decian. *cons. 55. lib. 3.* Anton. Gabr. *dict. tit. de regul. iuris concl. 11. num. 7.* Menoch. *cons. 89. num. 126. & cons. 443. num. 86.* Decian. *cons. 55. lib. 3* Pereg *d. art. 33. n. 14.* Cæs. Barz. *Bonon. decis. 64. num. 50.*

11 Amplia sextò vt sit in libertate conuenti vel à principio repellere agentem, vel postea contra eum de euictione agere, Alciat. *cons. 600. in fine*, Ioseph. Ludou. *commun. concl. 16. illat. 82. vers. & est in potestate* Marzar. *in epit. de fideicom. q. 46.*

12 Limita primò in succedénte ex alia persona vt tenuit Rot. *apud. Merlin. de legitima decis. 75. num. 5.*

13 Limita secundò quando restator sibi non reliquit illud quod relinquere tenebatur, qui tunc potest res venire contta factum defuncti, Anton. Gom. *de reg. iuris, concl. 11. num. 25* & alij citati per Rot. *d. decis. 75. num. 3.*

14 Limita tertiò in legatario, quia licèt agnouisset legatum relictum in testamento, non propterea cogeretur habere ratum factum defuncti in separatis à suo legato, ex eadem Rot. *decis. 75. num. 6.*

15 Limita quartò quando factom defuncti est nullum & inualidum, veluti quando res alienata erat prohibita alienari, nam tunc hæres poterit cótra illud factum venire, ac tali alienationi contrauenire, ita. Gramm. *decis. 93. per tot.* Pinel. *in d. l. 1. part. 3. num. 96. ad fin.* Tiraq. *de retractu lig. §. 1. gloss 9. num. 58.* Cæs. Barz. *Bonon. decis. 64. num. 18. & 57.* Cald. Pereira *de renouat. emphyt. q. 16. n. 26.* Peralt. *in rub. ff de hered. instit. num. 94.* Couar. *var. lib. 2. cap. 18. n. 4. vers. 8.* Gam. *Lusit. decis. 222 num. 4.* Mich. Crass. *§. hereditas, q. 12. n. 6* Gutier. *pract. lib. 3. q. 41. n. 4.* Ioseph. Ludou. *d. concl. 16. illat. 82. vers. quando tamen defunctus, & vers sed hac limitatio*, Menoch. *cons. 11. num. 25.* Surd. *decis. 99. num. 6.* Marzar. *d. q. 46. vers. postremo*, Valasc. *de iure emphyt. quast. 49. num. 5. & consult. 190. num. 7.* Alex. Raudens. *cons 38. num. 39. cum seqq. lib 2.* Benedict. Pinel. *select. iuris interpretat. lib. 2. cap. 8. à num. 1.* latissimè Rot. *decis. 110. part. 2. diuersor.* vbi coottariis omnibus respondet, quamuis de eius veritate dubitet Meooch. patum sibi coostans *cons. 1196. num 8. cum seqq.*

16 Vnde iam hodie nouiores ferè omnes contendunt filium etiam hæredem patris posse vendicare bona maiotatus à patre alienata, ea precipuè ratione, quia si non admitteretur filius etiam hæres ad vendicanda bona maiotatus à patre antecessore alienata, iodico tempore dilaberentur, cùm plerumque filij parentum hæredes sint; ita Pinel. *in d. l. 1. p. 3. numer. 99. vers. sed pro successore*, Gam. *dict. decis. 222. num. 3.* Cald. Pereira *d. q. 16. num. 26.* vbi subdit quòd cùm honorem & gloriam magis augeri quàm minui defunctus maioriç códitor sedulò procurauerit, bona vinculauit, & ne quo modo alienarentur, ioterdixerit, quare vt ista conditoris voluntas inuiolabiliter obseruetur, concedenda videtur successori etiam hæredi eius, qui alienauit, vendicandi potestas non obstante dispositione huius l. quæ ad hunc casum trahi non debet, in quo nisi filius hæres possit bona sic alienata vendicare, exiguo quidem tempore maioratos corruet; quouiam secundùm ea quæ frequenter vsu eueniunt, maioratus successor plerumque filius possessoris est, qui alienauit, & hæres, qui si non est audiendus, vendicare alienata contendens, neque eius filius, si cętera ipse bona alienauerit, vtique per indirectum maioria ad nihil redigatur; vt igitur hęc fraus prorsus amputetur, dicendum est dispositionem huius text. in maioratus soccessore, eodémqoe alienantis hærede oon procedere. latè etiam Aluar. Valasc. *cons. 69. ex num. 19.* vbi his & aliis rationibus hanc partem tuetur, & responder ad hunc text quòd in bonis maioratus alieoatis à patre antecessore non procedat quominus filius etiam hæres patris alienantis possit ea ad maioratum reducere, quia in illis censetur esse alia persona, & vbicunque quis agit, & veodicat tanquam alia persona, non est locus huic l.

Hinc etiam hæredes mulieris non obstante quòd 17
acceptauerint eius hæreditatem, possunt vendicare alienationem rei dotalis, non obstante reg. huius text. quia sicut ipsa mulier poterat agere contra alienationem a se factam, vel à marito ea consentiente, vt *in toto titul. ff. de fundo dot.* ita poterunt etiam agere eius hæredes, quia hæres est eius conditioois, cuius defunctus. *l. haredem, ff. de regul. iuris.* ita Aluar. Valasc. *consult. 190. num. 6.*

Hinc quoque fit vt si in emphyteusi accepta pro 18
se & filiis pater extraneum quendam inutiliter nominauerit. potest filius etiam hæres patris tanquam ab eo tacitè nominatus ex dispositione iuris Lusitani repetere huiusmodi emphyteusim, eo quòd illud à principio actui resistens illum reddit omnino nullum & inualidum, in quo casu cessat dispositio huius text. vt resoluit Cald. Pereira *de potest. eligendi, c. 13. n. 6.* Hinc etiam infertur patrem bona filij ad- 19
uentitia à se vendita posse ab emptore, in quem alienauit, vendicare, cùm enim alienatio contra formam & prohibitionem *l. 1. de bonis mat.* facta sit, ex ea vtique admitteodus est ad reuocandam alienatiooem, eámque irritandam, & rem venditam nomine filij vendicandam. ita Cald. Pereira *post quast. forens. cons. 39. num. 4. & de empt. & vendit. cap. 26. n. 18.* Pinel. *in d. l. 1. p. 3. num. 73.* D. Barbos. *in l. Lucius Titius 39. num. 20. vers. item pater, ff. soluto matrim.*

Verùm quamuis principalis doctrina huius limi- 20
tationis videatur communiter recepta, tamen si iuris rigor attendatur, non est verum absolutè quòd filius hæres potest venire contra factum patris oullum, nec sustineri potest quòd hæres veoire possit contra factum defuncti quando illud est nullum propter legis prohibitionem, io tantum quòd oec saluari possit quando actus defuncti est nullus, vt ipsemet defunctus, qui illum fecit, posset cootra illum venire, quia nec tonc pariter hæres contra illum venire poterit, vt colligitur ex *l. si ab eo, de liberali causa*, vbi minor viginti annis seruum manumisit, contra quam manumissionem certum est venire potuisse, *l. si minor, ff. de seruis export.* & tamen hæres contra eam audire non potest. Sic etiam pater alienans bona aduentitia filij potest venire contra factum suum, & rem vendicare ab emptore nomioe filij, iuxta citatos *supra*, & tamen filios hæres patris contra hanc alienationem venire non potest, vt per hunc text. tenet D. Barbos. *in d. l. Lucius Titius, n. 20. paulo post princ.* Quare ipse D. Barbosa solita maxima sui ingenij facundia *ibidem* regulam in hac materia coostituit post Menoch. *cons. 89. à num. 60.* & Phanut. *in tract. de inuentario, p. 7. à num. 150.* hæredem scilicet non posse venire contra pactum defuncti

functi etiam nullom propter legis resistentiam. Eam tamen limitat aliquibus modis, & primò nisi actus fuerit oullus, propter defectum consensus, quia tunc hęres adiens, contra illum venire potest, vt colligunt ex *d. l. Lucius Titius*, vnde posse hæredem venire contra factum defuncti simulatum. & ab védicandum feudum, siue emphyteusim, sine domini
22 consensu alienatam. Secundò limitat vt non procedat quando actus est nullus propter eam dispositionem legis, cui hæres non possit renuntiare, oam quemadmodum expressim illi renuntiare non potest, ita etiam neque ficte poterit renuntiare, scilicet per aditiooem, iuxta reg. *l. qui ad certum. ff. locati*, cum
23 vulgaribus. Tertiò limitat, vt licèt hæres succedat alienanti, tamen nó cófirmetur ea alienatio, sed tantùm paretur exceptio possessoris aduersùs hæredem si vendicet, *l. si seruo 20. ff. qui, & quibus*, vbi libertas data per non dominum nó confirmatur, licèt is succedat domino, & tamen si is velit seruum in seruitutem reuocare, repelletur per eum ope exceptionis, *l. fi. n. 23. ff. de liberali causa*. Sed falsum dicit D. Barbos. *ibidem num. 23.* quia in venditione cùm intersit vendentis cófirmari alienationem ne aliàs teneatur de euictione, censetur confirmata venditio non solùm quod præstandam exceptionem possidenti, sed etiam quoad præstandam actionem si oon possideat, *l. si quis alienam 47. ff. de action. empti*; & tameo in specie *d. l. si seruo*, cùm non intersit manumittentis manumissionem confirmari, tantùm confirmabitur ope
24 exceptionis. Quartò limitat idem D. Barbos. *in l. 2. in princ. p. 1. n. 145. in fine, ff. soluto matrim.* vbi hæres ex proprio iure venire possit contra factum defuncti, quando erat tale factum, cui non poterat consensum expressum præstare propter legis resistentiam.
25 Quintò limitat in filio solam legitimam habente, qui potest reuocare alienationem rei suæ factam per patrem, ita idem D. Barbos. *in l. si cum dotem. §. si pater, num. 32. ff. soluto matrim* Ioseph. Ludou. *d. tom. 3. commun. opin. tit. de hered. conclus. 1. vers. diciique, pag. 493.* Aluar. Valasc. *de partit. cap. 17. num. 21. cum seqq.*

26 *Pro qua portione*, &c.] Notatur ad hoc quòd hæres non repræsentat defunctum nisi pro hæreditaria portione, vt per Tiraquel. *de retractu lig. §. 32. gloss. 1. num. 40. & in tractat. le morte, part. 2. declar. 12. num. 4. & 9.* Pinel. *in d. l. 1. de bonis maternis, part 3 num. 79. vers. eadem conclusio*, Surd. *decis. 224. num. 21.* vbi etiam quòd hæres pro ea parte, pro qua non est hæres, venire potest contra defuncti factum. Menoch. *consil. 1204. num. 14.* vbi etiam quòd hæres non tenetur nisi pro parte, pro qua est hæres, licèt defunctus promiserit de euictione, & sic defendere, & manutenere alienationem. & *cons. 125. num. 3.* vbi quòd pro ea portione pro qua fuit à testatore institutus, & non plus, repræsentat testatorem.

27 Vnde hæres cum beneficio legis & inuentarij solùm tenetur stare alienationi pro ea tantùm quantitate, quæ ad eius manus peruenit, ita Cephal. *consil. 292. num. 36. lib. 2.* Crauet. *cons. 225. num. 12.* Anton. Gabr. *d. tit. de regulis iuris concl. 11. num. 9.* Hieron. Gabr. *cons. 125. num. 10. cum seqq. lib. 1.* Menoch. *cons. 89. num. 15. & cons. 125. num 6. & seq.* Honded. *cons. 3. num. 53. lib. 1.* Marzar. *in epit. de fideicommiss. q. 46.* Petr. *de fideicomm. quæst. 14. num. 302. & 315. cum seq.* Ioseph. Ludou. *d. cons. 16. illat. 82. vers. & prædicta procedunt*, Ioseph. Ludou. *Lucensi decis. 64. num. 28. cum seqq.* Caualcan. *decis. 36. num. 29. part. 1.* Cæs. Barz. *Bonon. decis. 42.* Peregrin. *de fideicomm. art 33. num. 13.* Gall. *de except. success;. tit. 4. except. 26. num. 16. & seq. p. 2.*

Conclusionem huius text. amplia in hærede con- 28
sentiens, qui non poterit contrauenire, Cephal. *cons. 393. num. 168.* Menoch. *cons. 58. in fine, lib. 1.* nisi hæres veniret ex persona & iure proprio, illi enim non noceret consensus præstitus à defuncto, qui consensit, *l. 1. §. quod ait, ff. quor. legatorum*, Roland. à Valle *cons. 70. num. 35. lib. 1.* Cephal. *consil. 393. num. 168. 169. & 189. lib. 3.* Hieron. Gabr. *d. cons. 125. num. 1.* Tiraquel. *de retractu lign. §. 1. gloss. 9. num. 134.* Petr. *de fideicommiss. quæst. 14. num. 320. vers. primus est, & num. 301. in fine*, Peregrin. *de fideicomm. art. 52. à num 91.* Gall. *d. tit. 4. except. 26. n. 67. part. 2.* Ratio est, quia consentiens, & renuntians censetur renuntiare iuri in eius fauorem introducto, non autem iuri spectanti suo hæredi ex persona propria, gloss. *verbo renuntiant, in l. iubemus §. scientes, de sacros. Eccles.* Alba *cons. 74 num. 1.* Hieron. Gabr. *d. cons. 125. num. 1.* Decian. *cons. 33. n. 109. lib. 1.*

In gloss. *Non prohiberis*. ibi, *item quod si in debito* 29
bonorum subsidio, &c Notatur ad hoc quòd filius in sola legitima institutus non potest repetere rem propriam, qoam pater alienauit facto inuentario, vt per Roder. Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus. limit. 7. num. 11. & 12.* Monticul. *de inuentar. cap. 10. num. 101.* Rojas *de success. cap. 9. num. 9.* Molin. *de primogen. lib. 4. cap 1. num. 26.* Burg. de Paz *cons. 14. n. 25.*

In ead. gloss. ibi, *instituatur hæres in quota portione*, 30
&c. Notatur ad hoc quòd hæres non vniuersalis pro quota pro qua est hæres, non poterit reuocare alienata si fecit inuentariũ, etsi illa quota sit minoris valoris; pro reliqua verò parte poterit etiam non confecto inuentario contrauenire, licet quota relicta excedat valorem bonorum alienatorum, Ioan. de Anan. *cons. 3.* Pinel. *in d. l. 1. part. 3. numer. 79. prope fin.* Crauet. *cons. 131. numer. 7.* Anton. Gabr. *d. tit. de regul. iuris, concl. 11. num. 8.* Menoch. *cons. 105. in 2. casu, & cons. 1204. num 12.* Pereg. *cons. 19. numer. 15. lib. 4.* Raudens. *cons 38. num. 57. cum seqq. lib. 2.*

Notatur etiam ad hoc quòd hæres tenetur serua- 31
re factum defuncti quatenus vires hæreditatis superant, nec potest vendicare rem, & soluere æstimationem illius cum interesse, Crauar. *cons. 225. num. 12.* Hieron. Gabr. *d. cons. 125. numer. 11. cum seqq. lib. 1.* Marzar. *d. q 46 vers. aduertendum*, Ioseph Ludou. *Lucensi decis. 64. num. 31.* Caualcan. *decis. 36. num. 29. p. 1.* Petra *de fideicomm. q. 14. n. 321. vers. sextus casus.*

SVMMARIVM.

---

1 *in Dominio ille est potior, cui prius res traditur, licèt alius in titulo praeuenerit, & num 2. procedit in omnibus contractibus tam onerosis, quam lucratiuis, num. 3. in donationibus, num. 4. in re emphyteutica duobus in emphyteusim concessa, num. 5. in feudis, num. 6. in contractibus locationis, num. 7. contrarium, num. 8. in Ecclesiis, Clericis & personis ecclesiasticis vendentibus, num. 9. etsi prior venditio esset iuramento confirmata, n. 10. quamuis traditio rei esset facta vni ex pluribus emptoribus, num. 11. declarat tamen vt num. 12.* Limita *in venditionibus, aut donationibus factis Ecclesiis, monasteriis, hospitalibus, & aliis piis locis, quibus absque traditione transfertur dominium, num. 13. in quacunque concessione iurium spiritualium, num. 14. in pauperibus, num. 15. in cessione iurium incorporalium, num. 16. in donationibus, & venditionibus factis per Principes, num. 17. si secundus emptor conscius venditionis alteri facta rem emerit, n. 18. si primus emptionis*

eitalum, vel alium onerosum habeat, posterior verò, cui res fuit tradita, donationis, vel alium lucratiuum, nam.19. quando in alienatione esset necessaria licentia alterius, num.20 si primas emptor pro obseruatione contractus haberet rem venditam specialiter hypothecam cum pacto de non alienando, num.21. quando eadem res pluribus obligetur, num.24. si primus emptor pretium rei empta & sibi tradita non soluit venditori, nec de eo fuit fides, num 25. vbi res tradita fuerit conditionaliter primo, & pendeate conditione purè secundo, nam.26.

22 *Prior in hypoheca, praferendus cateris, quibus posterius ea res tradita intellige vt num.23.*

27 *Intellectus verborum*, duobus in solidum *l.15 de rei vendit.*

28 *Pœna illius, qui eandem rem duobas in solidum diuersis contractibus vendidit, remissiuè.*

29 *primus Emptor effectas dominus rem non retinendo repetit pretium & vsuras, facta compensatione impensarum, & fructam.*

30 *Ageas actione personali pro re sibi priùs vendita, non tamen tradita, potest pratendere interesse, si habeat alium fundum iuxtà, vel si fuit maiorum suorum.*

31 *Prioritas traditionis vbi ignoretur, presumendum pro eo, qui prior emerit, & soluerit, si alias priùs emisse, alius priùs soluisse probetur, pro eo, qui pretium priùs soluerit.*

L. Quotiens. XV.

Iidem AA. & CC. *Aureliæ Philoxonæ.*

1 IN dominio ille est potior, cui priùs res traditur, licèt alius in titulo præuenerit: itaut si duobus sit res vendita, præferendus veniat, cui fuit priùs tradita. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. sup. hoc tit.* & post omnes Aloys. Leo *fol.65.* & *com 7. repet.* Hieronym. Marlianus.

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt, exornántque Ordin. Reg. Lusit. *lib.4. tit 7. l. Hisp.50. tit.5. part.5. & l.7. tit.7. part.7. vbi gloss.7.* Bernard. Diaz *reg.152.* Socin. *reg.155.* Ioan. Garcian. *reg.471.* Alphan. *collect.189.* Roman. *singul.382.* Gerard. *singul.98.* Hippol. de Marsil. *sing.82.* Capyc. *decis.182. num.8. & 9.* Tiraq. *de priuileg. pie causa, priuil.107. & de iure primogen. q.17. opin.12.* Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum & vxor. 9.81. num.11. vers. ad cuius.* Ferrar. *cautel.48.* Anton. Gom. *tom.2. var. cap.2. de empt. & vendit. num.20.* Cou. *lib.2. var. cap.19. num.1.* Gitunda. *de gabell p.5. §. vnic. num.11.* Clar. *in §. donatio q.133. num.3.* Marant. *disp.8. num.22.* Cacheran. *decis.133. num.4.* Anton. Gabr. *commun. lib.3. tit. de empt. & vendit. conclus.2.* Fusch. *lit. V, sing.4.* Decian. *resp.29. num.70 vol.2.* Roder. Xuar. *alleg.37.* Soar. *tom.1. commun. opinion. lib.3. tit.19. numer.7. pag.417.* Bellacomb. *eodem tom.1. lib.4. tit. 26. de contract. empt. n.130. in pr. pag.626.* Menoch. *cons 84. num.29. & cons.122. num.77. cum seqq.* Ioan. Aurpach. *lib.2. epistolar. iurid. cap.8.* Brunor. à Sole *in locis communib. verbo dominium 4. & 8. & verbo emptio num.11.* Gutier. *de iuram. confirm. part.1. cap.30. per tot. & in l. nemo potest, num.40. ff. de legat.1. & in §. sui, num.197. Instit. de hered. qual. & differ.* Fachinæ. *lib.2. controuers. cap.33.* Mozx. *de contractib. tract. de empt. tit. de naturalibus emptionis, num.33. cum seqq.* Anton. Fab. *decad. 24. errore 10.* Perez *l. 2. gloss.1. vers. non obstat, tit.7. lib 5. Ordin. pag.189.* Azeued. *l.2. num.60. tit.3. lib.5 noua Recop. & in l.3. n.8. in med tit.8. lib.8. noua Recop.* Castill. *l.74. Tauri gloss. parte en ella, post princ.* Mantienz. *l.7. gloss.6. n.24. tit.11. lib.6. noua Recop.* Cabellin. *in milleloq. iuris p.1. milleloq.124.* Piehar. *in princip. Instit. de empt. & vendit. num.25.* Laxarre *de decima vendit. cap.3. num.9.* Honded. *cons. 51. num.1. & 12. lib.2.* Thesaur. *quest forens. lib.4. q.54. num.1.* Ceual. *commun. contra commun. q.756. num.41.* Gonzal. *ad reg.8. Cancel. gloss.15. §.1. num.16* Morl. *in emporio iuris p.1. tit.9. in prelud. num.48.* Cardin. Tusch. *practic. conclus. lit. E, concl.64. num.1. cum seqq. & concl.144. num.1.* Cardos. *in praxi iudicum & Aduocator. verbo emptio num.17. & 18.* Gam. *Lusit. decis.116. num.1. & decis.130.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo prohiberis n.14. & quest. forens. lib.1. quest.23. num. 4 & de empt. & vend. cap.26. num.30. & 37.* Aluar. Valasc. *de iure emphyt. quest.14. num.4. & seq. & cons.172. num.5. cum seqq.* D. Barbos. *ad rubr. ff. soluto matrim. part.2. numer.85.* Cabed. *Lusit. decis.30. num.9. part.2.* Rebell. *de oblig. iustit. lib.9. cap.17. sect.3.* Benedict. Ægid. *ad l. ex hoc iure, ff. de Iustit. & iure, part.2. differ 4. n.24.* Benedict. Pinel. *select. iuris interpr. lib.1. cap.18.* vbi conciliat *l. si à Titio, ff. hoc tit.* cum hac nostra lege, Valer. Reginal. *in praxi fori pœnit. tom.3. lib.25. n.364. cum seqq.* Molin. *de iustit. tract.2. disp.369* Leon. Less. *in simili tract. lib.1. cap.21. dubit.20. per tot.* Ioan. Salas. *de empt. dub.46. n.2. cum seqq.* Castill. *controuers. lib.5. cap.80. num.12. & n.25. cum seqq. & à num.44.* Gabr. Aluarez *de priuileg pauper. q.23. a princip.*

Amplia primò huius text. conclusionem proce- 3
dere in omnibus contractibus tam onerosis, quàm lucratiuis, vt per Anton. Gom. *d. tom.2, cap.1. n.20. col.2. in princip.* Ioan. de Salas *d. tit. de empt. dub.46. num 3.* Molin. *d. disput.369. num.6.* Gabr. Aluarez *d. q.23. num.8.*

Amplia secundò in donationibus, vt scilicet re 4
donata pluribus ille præualeat, cui primò est tradita. Hippol. *sing.82.* Clar. *d. §. donatio, q.23. num 3 vers. Ego verò,* Anton. Gabr. *d. tit. empt. concl.2. num.8.* Mozx. *d. tit. de naturalibus empt. num.32. vers. amplia etiam.* Caualcan. Fiuis. *decis.42. num.31. part.1.* Less. *d. lib.2. cap.21. dubit.20. num.140.* Azor. *instit. moral. part.3. lib.8. cap.18. q.7.* Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap.34. num 7.* Limita tamen in donationibus Principis & factis Ecclesiæ, prout inferius.

Amplia tertiò in re emphyteutica duobus in em- 5
phyteusim concessa, vt per Tiraquel. *de constitut. limit. 3. à princip.* Aluar. Valasc. *de iure emphyt. q.14. num.7.* Gam. *Lusit. decis.116.* vbi Flores de Mena *in addit.* Cald Pereira *de potest. eligendi, cap.6. n.22. & d. resol. emphyt. cap.10. num.32. cum seqq.* Castill. *dict. lib.5, cap.80. num.44.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib.1. concl.152.* & faciunt quæ Surd. *decis.188. num.19.*

Amplia quartò in feudis, Afflict. *in cap.1. num 5.* 6
qui success. ten. lib.1. fol. 61. & in cap. quid sit inuest. num.11. lib.2. fol.6. Hippol. *sing.82.* Valasc. *d. num.7.* Cardin. Tusch. *d. lit. V, concl.64. num.5.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo lex, num.52.*

Amplia quintò in contractu locationis, nam si 8
quis locauit rem suam duobus, vel pluribus, præfertur ille, cui res priùs fuerit tradita. ita Cott. *in memorabil. verbo locatio, vers. tamen. adde, pag.556.* Gregor. Lop. *l.50. verbo dos veses, tit.5 part.5.* Anton. Gom. *d. tom.3. cap.2. num.20. vers. secundò principaliter,* Cou. *d. cap.19. n.8.* Vrsil. *ad Afflict. decis.238. numer.* Cornel. Benincas. *de paupertate, spec.6. in contractib. num.4.* Aluar. Valasc. *d. q.14. numer.7.* Flores de Mena *in addit. ad Gam. decis.130.* Vincent. Carot. *tract. de locato, tit. de locatione duob. facta, part.4. num.*

num.5. Molin. d disp. 369. num.6. Matta in votis nouiss. decis. voto 25. a num. 12. Mar. Giurba decis.59. num.4. Anton. Fab. decad. 24. errore 10. num. 24 & 25. Aloys. Ricc. in collect. decis. collect. 439. vers. 2 Mar. Mura decis. 35. num. 11. Rebell. de obligat. instit. p. 2. lib. 1. q. 8. num. 17. & lib. 9 quaest. 17. sect. 3. n. 22 Gabr.

8 Aluarez d. q. 23. num. 7. Contrarium verò, imò quòd prior locator praeferatur etsi, secundo res locata sit tradita, cum sas. sequitur Gama d. decis. 130. num. 1. vbi pro hac opinione Senatum Lusitanum iudicasse testatur Ceuall. commun. contra commun. quaestion. 756. num. 52. vbi etiam si secundus conductor possessioni incumbat, primum praeferendum esse dicit, saltem in foro seculari, quia talis conductor non dicitur possidere proprio nomine, sed nomine ipsius locatoris, quia in locatione ad modicum tempus, semper dominium remanet apud locatorem, idem tenent Mozz de contract. tract. de locat. & conduct. tit. de naturalib. location. num. 11. Cardos. in praxi iudicum, verbo emptio num. 17. & verbo lex, n. 32. & verbo locatio, num. 29. Cardin. Tusch. lit. L. conclus. 429 num 2. qui componunt has contrarias opiniones, vt scilicet prima procedat in locatione ad longum tempus, vltra decennium, & secunda in locatione ad modicum tempus.

9 Amplia sextò vt nostri text. conclusio procedat in Ecclesiis, Clericis & personis ecclesiasticis vendentibus, vt semper praeferatur emptor, cui priùs res sit tradita, vt per Anton. Gom. d. cap. 2. n. 20. vers. sextò principaliter, Capyc. decis. 182. num. 20. Cou. d. lib. 2. cap. 19. n. 4. Anton. Gabr. dict. tit. de empt. conclus. 2. n. 34. Fachinae controuers. lib. 2 cap 33.

10 Amplia septimò etsi prior venditio esset iuramento confirmata, vt per Cou. de sponsal. part. 1. cap. 5 in princ. num 9. & 12. & in cap. quamuis pactum, part. 1. §. 4. num. 2. Anton. Gom. d. cap. 2. num. 20. vers. septimo, Cephal. cons. 41. lib. 1. Anton. Gabr. dict. tit. de empt. concl. 2. num. 3. Menoch. cons. 84. num. 29. Gutier. de iuram. confirm. part. 1. cap. 30. num. 4 Ludouic. de Torres de Iustit. disp. 59. dub. de iniustitia empt. numer. 3. vers tertio, D. Barbos. ad rub. ff. soluto matrim. p. 2. num. 85. Molin. d. disp. 359. vers. octauum, Ioan. de Salas d. tract. de empt. dub. 46. num. 3. ad fin. Morl. d. p. 1. tit. 9. in praelud. num. 48. Cardin. Mantic. de tacitis & ambig. conuent. lib 4 tit. 1. num. 7. Azor. instit. moral. p. 3. lib. 8. cap. 10. q. 3. Rebell de obligat. instit. lib. 9. q. 17. sect. 3. n. 22 Gabr. Aluarez de priuileg pauperum, q. 23. num. 4.

11 Amplia octauò procedere quamuis traditio rei facta esset vni ex pluribus emptoribus, primo per actum fictum & alteri postea per actum verum, nam adhuc praefertur, cui primùm per actum fictum, putà per clausulam Constituti, fuit res tradita. ita Rolan. cons. 19. à num. 19. Bernard reg. 229. Ioan. Garcian reg. 471. num. 1. Tiraq. de clausula Constituti p. 1. n. 21. Cott. in memorab. verbo possessio, pag. 695. Viui. tom. 2. commun. opin. lib. 7. tit. 1. de acquir. possess. num. 67. pag. 206 Anton. Gabr. d. tit. de empt. concl. 2. numer. 19. Gutier. d. p. 2. cap. 30. num. 5. Gom. d. cap. 2. num. 20. vers. quartò principaliter, & l. 45. Tauri, n. 22. Cachetan. decis. 36. num. 1. Brunor. à Sole in locis comm verbo dominium, n 4. Donat. à Fina tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 26 de contrah empt. n. 65. pag. 621. Mozz. d. tract de empt. tit. de naturalibus emptionis, num. 33. & 34 Cald. Pereira de potest. eligen. cap. 8. num 4. & de resolut. emphyt. cap. 10. num. 32. Menoch. cons. 1153. num 62. lib. 12. Thesaur. quaestion. forens. lib. 4. c. 64. n. 3. Cardos. d. verbo emptio, n. 18. Cancer. var. resol. p. 1. tit. de donat. num. 13. Fontanel de pactis nupt. claus. 3. gloss. 12. n. 130. Castill. d. lib. 5. c. 80. n. 24.

Multipliciter declaratur haec octaua ampliatio, 12
& primò vt locum habeat quando venditio conditionalis est cum clausula Constituti, nam si pendente conditione venditor rem alij vendat, & tradat, & postea conditio veniat. praefertur ille, cui postea res tradita fuit per actum verum quia ad hoc vt fictio translatiua locum habeat, & actus conditionalis retrotrahatur, requiritur habilitas in vtroque extremo, scilicet in tempore quo actus fuit celebratus, & in tempore quo verificatur, & purificatur conditio, Anton Gom. l. 45. Tauri, n. 93. & tom. 2. var. cap 11. num. 30. vers. attamen, Gutier. in repet. §. fin. Instit. de suis & legit hared. num. 197. Secundò non procedit in venditione facta ad mensuram, nam donec res vendita mensuretur, non transfertur dominium per clausulam constituti, & ideo secundus emptor, cui traditio facta fuit praefertur: ita Paris. cons. 59. num. 10 & seq. & num. 17. lib. 1. Card. Tusch. lit. E, concl. 144 num. 17. Cardin. Mantic. de tacitis conuent. lib. 4 tit. 17. n. 5. Tertiò nec habet locum quando venditio, in qua adest clausula Constituti, esset incerta, vt putà de tribus iugeribus ex tali fundo ad electionem, & res alteri vendatur, & tradatur. nam is praefertur, Card. Tusch. d. concl. 144. num. 16. Quartò restringitur si traditio facta sit per Constituti clausulam à venditore positam cùm emptor esset absens, cuius nomine Notarius rem agnouerit, ac receperit, si antequam emptor gesta rata habuerit, venditor alij eandem rem vendiderit, & verè tradiderit, nam tunc posterior, cui verè res tradita fuit, primo praeferri debet. ita Bertrand. cons. 304. lib. lib. 3. Anton. Gom. l. 45. Tauri, num 83. & 92. cum seq. Aluar. Valasc. con. 55. num. 2. Cald Pereira de empt. cap 24. num. 7. cum seqq.

Limita primò principalem huius text. conclusionem in venditionibus, aut donationibus factis Ecclesiis, monasteriis, hospitalibus, & aliis piis locis, 13
quibus absque traditione transfertur dominium, l. vlt. de sacros. Eccles. & sic praeferuntur aliis, quibus postea res vendita, vel donata traditur virtute primae aut posterioris venditionis. ita Afflict. ad constit. lib. 3. rubr. 31. §. vlt. numer. 9. Tiraq. de retractu lig. §. 1. gloss. 2. numer. 43. & de priuileg pia causa, priuil. 107. Socin reg. 148. fallent. 1. Surd. tom. 1. commun. opin. lib. 5. tit. 19. numer. 7 pag. 417. vers. nec item, vbi idem de ciuitate emptrice, Cou. d. lib. 2. c. 19. numer. 2. vers. secundò deducitur, Gom. d. cap. 2. numer. 20 vers. nunc verò, & l. 40. Tauri, num. 16. vers. ex quo, Anton. Gabr. d. tit. de empt. concl. 2. numer. 16 Cald. Pereira de extinct. emphyt. cap 6. num. 20. Morl. de emporio iuris ciuilis p. 1. tit. 9. in prelud numer. 51. Mozz. d. tit. de natural. empt. numer. 34. Matt. de iurisdict. p. 4. cent. 1. casu. 19. numer. 5. & latiùs cent. 2. casu 172. numer. 1. cum seqq. Molin. d. disp. 369. vers. quintum, Valer. Reginald. d. lib. 25. num. 364. Rebello d. lib. 9. q. 17. sect. 9. num. 23. Less. d. lib. 2. cap. 21. dub. 20. numer. 141. Ioan. Salas d. tract. de empt. dub 49. num. 4.

Limita secundò in quacunque concessione iurium spiritualium, quia in eis transfertur ius absque 14
aliqua traditione, vt per Anton Gabr. d conclus. 2. num. 33. vbi num 38. loquitur de matrimonio priùs contracto, Gail. lib. 2. obseru. 55 numer. 9. vbi de beneficiis. & num. 12. de causis matrimonialibus, Mieres de maiorat. p. 1. q. 26. num. 18 D Barbos. ad rubr. ff. soluto matrim. p 2. num. 85. vbi de matrimonio, Gonzal. ad reg. 8. Cancel. gloss. 15. num. 17. vbi de beneficiis loquitur.

Limita tertiò in pauperibus, quos non comprehendere dispositionem huius text resoluunt Benin- 15
cas. de priuileg. paupertat. spec. 6. numer. 16. Hippol.

sing 82.

*sing.*82. *num.*5. Gabr. Aluarez. *de priuileg. pauperum, q.*23.*num.*9.

16 Limita quartò in cessione iurium incorporalium, nam is potior est, cui priùs cessio facta fuit, quia res incorporales propriè non possidentur, cùm non recipiant traditionem, *l. seruus*, §. *incorporales, ff. de acquir. rer. domin.* & in his iuribus patientia habetur loco traditionis, *l. si ergo*, §. 1. *ff. de public. l.* 3. §. *dare, ff. de vsufructu.*

17 Limita quintò in donationibus & venditionibus factis per Principes, nam tunc prior venditio, vel donatio gratiosa secundæ alteri factæ cum traditione possessionis potior est. Gail. *lib.* 1 *obseru* 55. Cou. *d. lib.* 2 *cap.* 9. *num.* 9. vbi procedere ait quando ex Principis voluntate constat quòd voluit dominium transferre, vel quando est concessio gratiosa, secus verò si Princeps contraxisset, Anton. Gabr. *d. conclus.* 2. *num.* 39. *cum seqq.* Mozz. *d. tit. de naturalib. emptionis, num.* 33. *in fine*, Mieres *de maioratu part.* 1. *q.* 26. *num.* 13. 16. & 27. Hering. *de fideiussorib* 27. *num.* 45. *cum seqq.* & *num.* 53. & 300. Narbona *ad l.* 11. *gloss.* 7. *num.* 7. *tit.* 5. *lib.* 7. *noua Recop.* Tiraq *de nobil. cap.* 37. *num.* 56. & 57. Bellacomb. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 26. *de contrah. empt. num.* 130. *vers. interpretatur*, *pag.* 627. Burg. de Paz. *cons.* 25. *numer.* 2. Cabed. *Lusit. decis.* 30. *num.* 9. *p.* 2. Cald. Pereira *post quæst forens. cons.* 28. *numer.* 23. & *de emptione cap.* 12. *num.* 50. Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib.* 2. *concl.* 55. Valasc. *consult.* 72. *num.* 2.

18 Limita sextò si secundus empor conscius venditionis alteri factæ rem emerit, nam licèt secundo res tradita sit, & emptio valeat, licèt dicat, Trado tibi, saluo iure tertij cui primò vendidi, tamen primo datur actio reuocatoria ad reuocandam emptionem in fraudem factam ita Palat *in repet. rubr. de donat. inter virum*, §. 81. *num* 11. Gail. *d. lib.* 1. *obser.* 55. *num.* 11. Gom. *d. lib.* 1. *cap.* 2. *num* 20. *vers. secundò principaliter*, Surd. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 3. *tit.* 19. *num.* 6. *vers. nec rursus, pag.* 416. Mozz. *d. tit. de naturalib. empt. num.* 33. *vers. tertium*, Honded. *cons.* 52. *num.* 2. *vol.* 1. Anton. Gabr. *d. concl.* 2. *num* 30 Guttier. *de iuram. confirm. p.* 1. *cap.* 30. *num.* 8 Ceuall. *commun. contra commun. q.* 756 *num.* 48. *cum seqq.* Molin. *dict. disput.* 369. *num* 9. Rebell. *d. lib.* 9. *q.* 17. *sect.* 3. *num.* 26. *cum seqq.* Castill. *d. lib.* 5. *cap* 80. *num.* 24. *vers. secundò nequit*, Cald Pereira *de empt. cap.* 27. *num.* 10.

19 Limita septimò si primus emptionis titulum, vel alium onerosum habeat, posterior verò, cui res fuit tradita donationis, vel alium lucratiuum, nam tunc licèt donatarius prioris emptionis inscius sit, ac bona fide se gesserit, primus emptor eam ab eo reuocare poterit, ita Palat. *in d. rubr.* §. 81. *num.* 12. Couar. *d. lib.* 2. *var. cap.* 19. *num.* 5. *in fine*, Anton. Gom. *dict. cap* 2. *num.* 20. *vers. ex quo deducitur*, Anton. Gabr. *d. concl* 2. *num.* 32. Azor. *d. p.* 3. *lib.* 2. *cap.* 8. *quæst.* 5. quicquid dicat Anton. Fab. *de errorib. decad* 85. *errore.* 9. *part.* 4.

20 Limita octauò qoando in alienatione esset necessaria licentia alterius, nam tunc si virtute licentiæ alienat, primus emptor potior erit secundo emptori cui rès fuit tradita; ita Aluar. Valasc. *de iure emphyt. q.* 14. *numer.* 9. Cald Pereira *de extinct. emphyt. cap.* 10. *numer.* 36. & 37. Thesaur. *quæst. forens. lib.* 4. *q* 64. *num* 4. vbi ampliat etsi alteri emptori res per constitutum esset tradita, nam præfertur prior à domino inuestitus.

21 Limita nonò si primus emptor pro obseruatione contractus haberet rem venditam specialiter hypothecatam cum pacto de non alienando, nam virtute huius pacti secunda venditio est nulla, & sic prima emptio præualet. ita Tiraq. *de retract. conuent.* §. 3. *gloss. vnic. num.* 5. Menoch. *de success. creat. lib.* 1. §. 10. *num.* 84. *vers. secundò ex hoc*, Anton. Gom. *d. tom.* 2. *cap.* 2. *num.* 20 *vers. limita quarto*, Cou *d. lib.* 2. *cap.* 19. *num.* 7. Morl. *d. tit.* 9. *in prælud. n.* 49 Castill. *d. lib.* 5. *cap.* 80. *num.* 24. *vers. respondetur*, & *num.* 25. Guttier. *in l. nemo potest, num.* 40. & 41. *ff. de legat.* 1.

Cùm ergo eo ipso quòd res hypothecæ subiiciatur alicui, compareat quòd is ius habeat in ea re, cõsequens est vt qui prior fuerit in hypotheca ad contractus impletionem, is præferendus sit cæteris, quibus posteriùs ea res tradita sit: quo fit vt si res vendatur vni, simúlque ei subiiciatur hypothecæ in contractus securitatem, esto postea vendatur, & tradatur alteri, atque is pretium soluat, præferendus sit prior ille emptor, cui res subiecta hypothecæ fuit, ita Rebuff. *tom.* 2. *ad leges Galliæ tit. de constit. redit. art.* 1. *gloss.* 8. *n.* 5. Negusant. *de pignorib. memb.* 2. *part.* 1. *num* 5. Mudæ. *de pignorib. tit. quibus modis pignus, num.* 91. Gam. *Lusit. decis.* 130. *num.* 2. Felician. *lib.* 3. *de censib. cap.* 5. *num.* 15. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 11. *tit.* 22. *num.* 3. Valer. Reginald. *d. num.* 364. Molin. *d. disp.* 369 *num.* 8. 22

Intellige generalem hypothecam rei venditæ sufficere, vt primus emptor secundo, cui res fuit tradita, præferatur, ita Ias. *cons* 5. *num.* 1. *col.* 5. *vers. sexto pro ista . vol.* 1. vbi per hypothecam generalem fauore primi donatarij impediti dominij translationem in alium dicit, Magon. *Lucensi decis.* 21. *num.* 4. & 5. Mozz. *d. tit. de naturalib. empt. num.* 33 Thesaur. *d. lib.* 4. *quæst.* 64. *num* 2. vbi primum emptorem habentem hypothecam in contractu potiorem esse affirmat, Molin *d. disp.* 369. *num.* 6. Quamuis ea sola hypotheca dominij translationem non impedire asserant Tiraquell. *de retractu conuent.* §. 3. *gloss. vnic. num.* 6. Anton Fab *d. decad.* 24. *errore* 11. *num* 19. & 20. Castill. *d. cap* 80. *num.* 24. *vers. remanet*, vbi dicit quòd pactum de non alienando solùm de per se absque hypotheca non impedit dominij translationem, neque sola hypotheca, aut bonorum obligatio absque pacto de non alienando, vel absque constituto sufficit. 23

Limita decimò quando eadem rès pluribus pignoretur & obligetur, quia primus præfertur, licet secundo sit priùs tradita, cùm in hypotheca solo titulo & contractu constituitur ius in re, *l.* 1. *ff. de pignorat. actione*, ita Mantu. *lib.* 3. *locorum*, *cap.* 45. *à princ.* Negusant. *de pignor. p.* 5. *memb.* 1. *num.* 46. Anton. Gom. *l.* 40. *Tauri num.* 16. *col.* 2. *in fine.* 24

Limita vndecimò si primus emptor pretium rei emptæ & sibi traditæ non soluit venditori, nec de eo fuit habita fides, nam tunc secundus, qui pretium soluit, præfertur, Guid. Pap. *decis.* 112. *vers.* & *hoc verum*, Tiraq. *de constituto*, *p.* 1. *num.* 27. Anton. Gabr. *d. concl.* 2. *in fine*, Honded. *cons.* 52. *numer.* 41. *vol.* 1. Carot. *de excuss bonor. q.* 13. *quæst.* 10 *princip. numer.* 41. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 529. *numer.* 9. ad qood facit hic text *ac pretium exoluisset.* 25

Limita duodecimò vbi res tradita fuerit conditionaliter primo, & pendente conditione purè secundo, quia secundus primo præferri debet, secus si quando huiusmodi secundo tradita fuit, impleta & verificata iam erat conditio, sub qua primo fuerat tradita, ita Anton. Gom. *var. tom.* 2. *cap* 11. *n.* 32. *vers. attende*, & *nota.* 26

Duobus in solidum. &c.] Intellige procedere quando eadem res diuersis temporibus duobus emptoribus vendita est, vel in vno instrumento cuilibet in solidum, vt per Anton. Fab. *de errorib. pragm. decad.* 83. *errore* 2 & 5. *ad fin. p.* 4. 27

De

28 De pœna illius, qui eandem rem duobus in solidum diuersis contractibus vendidit, vnde Menoch. *de arbitr. casu* 381. *num.* 10. *cum seqq.* Farinac. *in praxi crimin. part.* 5. *quæst.* 150. *num.* 219. *cum multis seqq.* vbi ampliationes, & limitationes tradit, *ibi n.* 230. limitat quando primus emptor non soluit pretium conuentum; nam tunc impunè potest venditor eandem rem alteri vendere, de quo etiam Menoch. *dicto casu* 381. *numer.* 18. Surd. *decis.* 220. & 344. *duplicata numer.* 16. & 17. & *cons.* 15. *num.* 16. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 523. *num.* 5. *cum seqq.* vbi reddit rationem, quia postquam primus emptor non seruat fidem soluendo pretium, potest venditor alteri vendere, & primo emptori fidem impunè non seruare.

29 *Ac sumptuum ratio habeatur*, &c.] Notatur ad hoc quòd primus emptor effectus dominus rem non retinendo repetit pretium & vsuras, facta compensatione impensarũ & fructuum, vt per Ordin. Reg. Lusit. *lib.* 4. *tit.* 7. §. 3. Pinel. *in l.* 2. *de rescind. vendit. p.* 2. *cap.* 4 *num.* 63. D Barbosa *in l. diuortio*, § *fin. p.* 1. *n.* 46. *in fine, ff. solut. matrim.* vbi ait quòd in odium vendentis eandem rem duobus constitutum est, vt primus, cui res tradita fuit possit, si velit recedere à venditione, & pretium repetere cum vsuris, quo tamen casu fructus tenetur compensare cum meliorationibus; & est ratio, quia tunc contractus rescinditur quasi nunquam factus, neque impletus, & consequenter incipit considerari emptor tanquam bonæ fidei possessor, vnde locus est compensationi.

30 Nota quòd ille, qui agit actione personali pro re sibi priùs vendita, non tamen tradita, potest prætendere interesse si habeat alium fundum iuxta, vel si fuit maiorum suorum, iuxta notata per Tiraquel. *de retract. lign. in præfat. n.* 37. Duen. *reg.* 355. *vers. limita secundò*, Anton. Gom. *l.* 70. *Tauri n.* 1. *col.* 2. Menoch. *de arbitr. casu* 381. *num.* 9. & *de præsumpt. lib* 3. *præsumpt.* 83. *num.* 5. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo sua facilitate, num.* 4.

31 *Eum, cui priori possessio soli tradita est*, &c.] Vbi de prioritate traditionis non constiterit, quia probatum est eodem die & eadem hora vtrique emptori rem fuisse traditam, vel quia de traditione constat, sed non de prioritate; tunc præsumendum est pro eo, qui prior emerit & soluerit: aut si alius priùs emisse, alius priùs soluisse probetur, pro eo qui pretium priùs soluerit, vt ex eo, quod iure fieri debuit, facti coniectura sumatur; ita Anton. Gom. *d. tom* 2. *var. cap.* 2. *num.* 20. *vers. tertiò principaliter*, Couarr. *d. lib.* 2. *var. cap.* 19. *num.* 6. Anton. Gabr. *d. conclus.* 2. *n* 51. Mozz. *d. tit. de naturalib. empt. n.* 34. *in fine*, Azor. *instit. moral. p.* 3. *lib.* 8. *cap.* 8. *q* 9. Less. *de Iustit. lib.* 2. *cap.* 21 *dub.* 20. *num.* 140. & 143. Ioan. Salas *d. tract. de empt. dub.* 46. *num.* 10 Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 523. *num.* 4.

SVMMARIVM.

1 *Ædificatum in communi, commune efficitur.*
2 *Ædificanti bona fide in solo alieno expensa restituenda sunt, & num.* 4. *resolue vt num.* 5.
3 *Ædificare in communi non potest socius inuito socio.*

L. Si in area. XVI.

Iidem AA. & CC. Ianuario.

1 QVod in communi ædificatur, id commune efficitur. Ædificanti autem bona fide expensæ 2 sunt restituendæ. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *suprà hoc tit.*

Vide posita *in collect. ad l.* 2. *supr. hoc eod. tit.*

Hanc vobis communem, &c.] Notatur ad hoc quòd 3 ædificare in re communi non potest socius inuito socio, vt per Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat. verbo ædificare, num.* 13.

Sumptus offerre debes, &c.] Notatur ad hoc quòd 4 ædificanti bona fide in solo alieno expensæ sunt restituendæ, vt per Albert. Brun. *in tract. de augmento, concl.* 20. *n.* 3. *cum seq.* Molin. *de primogen. lib.* 1. *cap.* 26. *num.* 14. vbi resoluit quòd ædificia in solo maiora- 5 tus facta maioratui accrescunt, soluta priùs maioratus possessori vera ac iusta æstimatione; subditque in hoc casu non esse fructus cum ædificiis, seu meliorامentis compensandi, sed æstimationem soluendam, non habita fructuum ratione.

SVMMARIVM.

1 *Denunciatio facta emptori à vero domino constituit vltra denunciationem ementem in mala fide, & num.* 2. *nisi denunciatio facta post cœptam præscriptionem, num.* 3.
4 *Denunciatio, seu notificatio facta ab eo, qui nullum ius habet in re, de qua agitur, eum non adstringit, cui facta est.*
5 *Emens postquam sibi fuerit denuntiatum à vero domino ne emat à non domino, non dicitur habere bonam fidem.*
6 *Possessor malæ fidei regulariter non tenetur de non perceptis, non excusatur à fructibus percipiendis ratione tituli num.* 7.
8 *Fructus sunt restituendi, non à tempore factæ denunciationis, sed à tempore malæ fidei. fieri potest eorum restitutio non ex die contestationis, sed ex eo die, quo reus petitus ex documentis adductis, & sibi exhibitis potuit compertum habere rem ad se non pertinere, num.* 9.
10 *Dolus præsumitur contra illum, qui spreta prohibitione, seu denuntiatione sibi facta ne quid faceret, illud fecit. vel si sciuerit futuram sibi prohibitionem, aut denuntiationem, & tamen illum fecit, num.* 11.
12 *Fides mala probatur quando emptori fuit denuntiatum à vero rei domino ut rem illam emeret, quoniam vendentis non est, sed sua, & tamen emit, etiamsi talis denuntiatio facta fuerit non à domino, sed ab alio tertio eius nomine, etiamsi non haberet mandatum, num.* 13. & *etiamsi à nemine fuerit talis denuntiatio facta, sed tamen erat fama in vicinia rem illam alterius, quàm venditoris esse, nisi emens emeret ab eo, qui habet titulum, & possedit longissimo tempore, num.* 14. *intellige si huiusmodi denuntiatio facta fuerit ante emptionem, & sic antequam haberet titulum, secus si post, nisi, &c. num.* 15.
16 *inter Possessorem malæ fidei cum titulo, & sine titulo distinguitur.*

L. Si fiendum. XVII.

Iidem AA. & CC. Sabino & aliis.

DEnunciatio facta emptori à vero domino 1 constituit vltra denuntiationem ementem in mala fide. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.* 1 *num.* 1. *supr. hoc tit.* post omnes Aloys. Leo *fol.* 69.

Hanc

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hisp. in. 10. tit. 29. part. 3. vbi gloss. 2. & l. 8. tit. 15. part. 5.* Roman. *sing.* 339. Balb. *in repet. l. Celsus, n. 87. & 111. ff. de vsucap. & de praescript. 2. p. tertia part. q. 2.* Vezin. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 19. n. 12. pag.* 417. vbi per hunc text dicit quòd si quis denuntiauerit alicui, qui rem aliquam erat empturus à quodam tertio, quòd ea res est sua, protestando illi quòd non emat, quia est sua, & quia non est illius, qui eam rem vult vendere, si ille emat non obstante tali protesta- 3 tione, redderet in mala fide, Boer. *decis.* 333. *num.* 4. vbi limitat in denuntiatione facta post praescriptionem coeptam, quae non constituit quem in mala fi- 4 de, Tiraq. *de retractu lig. §. 36. gloss. 2. n. 10.* vbi quòd denuntiatio, seu notificatio facta ab eo, qui nullum ius habet in re, de qua agitur, eum non adstringit, cui facta est, Mayn. *lib. 1. action. cap.* 11. Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 20. cap. 5. col. 10. vers. tertio loco, & col. 11. vers. qua sententia*, Menoch. *cons.* 2. *num.* 343. vbi quòd denuntiatio malam fidem causat, Cardos. 5 *in praxi iudicum, & Aduocatorum, verbo, emptio, num.* 4. vbi ait quòd emens postquam sibi fuerit denuntiatum à vero domino ne emat à non domino, non didicitur habere bonam fidem, quia illa denuntiatio constituit emptorem in mala fide, laté Ioan. Garc. *de expensis, cap. 6. num.* 10. vbi ex Paulo de Castro *in praesenti*, ait quòd non teneor credere tibi, qui dicis fundum, quem ego emi, ad te pertinere, nisi aliquid ostendas, quòd id mihi verisimile fiat, nisi denuntiatio fuerit facta re integra antequā acquireretur res emptori, debebam tibi credere, & perquirere veritatem antequam emerem, quia de facili poteram abstinere ab emendo; deinde ait, postquam autem emisses per illam simplicem denuntiationem, non constituerem te in mala fide si non ostenderem esse dominum, ex *l. si quis inficiatus, ff. depositi.* Denique ex Pauli Castrensis interpretatione ideo hîc denuntiatio operatur effectus malae fidei, quia emptori nullum ius erat adhuc in re emenda, qui diuersum ius constituit in casu contrario, vbi alicui ius quaesitum sit, vt denuntiatio illa possessori nihil noceat, cùm expensae autem fiant à possessore, qui ius habet in re, & qui contendit se dominum respectu expensarum, illa protestatio parum efficiet Pinel. *in auth. nisi tricennale, n.* 14. *de bonis mat.* vbi per hunc text. tenet malam fidem probari si quis ante venditionem denuntiet emptori ne emat, asserens post emptionem & possessionem non procedere hanc Lnec induci malam fidem, per *l. pen. ff. de vsucap.* etiamsi dominus rei denuntians ante emptionem nihil ostendat de iure suo, Menchac. *illustr. controuers. p. 1. cap. 80 num.* 1. vbi resoluit quòd malae fidei emptor est, qui altero denuntiante ante contractum celebratum se dominum esse, nihilominus emit, & *num.* 2. ampliat, etiamsi non statim ius suum ostenderet, & *num* 5. limitat vt non procedat quando post rem emptam & traditam fieret talis denuntiatio, tunc enim possessor, idémque emptor non videretur mala fide constitutus per solius denuntiationis interuentum.

6 *Fructus quos cum mala fide percepisse fuerit probatum.*] Notatur ad hoc quòd possessor malae fidei regulariter non tenetur de non perceptis, vt per Cop. *de fruct. lib. lib. 2. tit. 4. cap.* 2. Menoch. *remed. 15. recuper n.* 608. Ceuall. *commun. contra commun. quaest.* 120. 7 vbi quòd possessor malae fidei ratione tituli non excusatur à fructibus percipiendis, Ioan. Garc. *de expen-* 8 *sis, cap. 16. num.* 46. vbi quòd fructus sunt restituendi, non à tempore factae denuntiationis, sed à tem- 9 pore malae fidei. & *cap. 13. num. 23. in fine*, vbi tenet in his terminis posse restitutionem fructuum fieri quidem non ex die contestationis, sed ex eo die, quo reus petitus ex documentis adductis, & sibi exhibitis, potuit compertum habere rem ad se non pertinere Valasc. *cons.* 83. *num.* 7.

Notatur etiam ad hoc quòd dolus praesumitur 10 contra illum, qui spreta prohibitione, seu denuntiatione sibi facta ne quid faceret, illud fecit, vt per Crauet. *cons. 193. n.* 2. Mascard. *de probat. concl.* 532. *num.* 53. vbi *num.* 54. extendit etiam contra scientes 11 futuram sibi prohibitionem, vel denuntiationem, & tamen illud fecerunt. latissimè idem Mascard. *decis.* 1000. alias 1003. *num.* 24 vbi per hunc text. te- 12 net probari malam fidem quando emptori fuit denuntiatum à vero rei domino, ne rem illam emeret, quoniam vendentis non est, sed sua, & tamen emit, & *à num.* 25. praecipuè *num.* 29. ampliat procedere 13 etiamsi talis denuntiatio facta fuerit non à domino, sed ab alio tertio eius nomine etiamsi non haberet mandatū, eo quòd talis notificatio fit ad notificandum tantùm, & constituendum aliquem in mala fide, in quo quaelibet denuntiatio à quocunque & quomodocunque facta, dummodo veniat in notitiam, sufficit, & *num.* 34. ampliat, etiamsi à nemine 14 fuerit talis denuntiatio facta, sed tamen erat fama in vicinia rem illam alterius quàm venditoris esse, nisi emens emeret ab eo, qui habet titulum, & possedit longissimo tempore, & *num.* 41. intelligit procedere 15 si huiusmodi denuntiatio facta fuerit ante emptionem, & sic antequam haberet titulum, secus si post, nisi fiat talis denuntiatio in defectum, quo casu etiam post contractum fieri poterit.

In gloss. *Percepisse.* Distinguere videtur haec gloss. 16 inter possessorem malae fidei cum titulo, & sine titulo, illum excusat a percipiendis fructibus. hunc verò minimè, nisi titulus sit vnus ex quatuor, de quibus *in hac gloss* fit mentio, quia illi non excusant, ita *l. Hispan 40. tit. 28 part.* 3. quae ad litteram desumpta fuit ab hac gloss. Ioan. Garcia *d. cap. 24. n. 42. vers. de percipiendis*, Aluarad. Valasc. *consult. 83. n.* 17.

SVMMARIVM.

1 *Errans in proprietate non praeiudicat sibi in dominio & num.* 3.

2 *Dominus si aliquid facit in re sua tanquam aliena per errorem iuris, non praeiudicat sibi in proprietate rei.*

L. Re tua. XVIII.

Iidem AA. CC. *Claro.*

ERrans in proprietate non praeiudicat sibi in do- 1 minio. Item si dominus aliquid facit in re sua 2 tanquam aliena per errorem iuris, non praeiudicat sibi in proprietate rei. Colligunt ex Ordio. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. suprà hoc tit.*

Error nihil tibi nocere potuit.] Notatur ad hoc 3 quòd errans non amittit rem suam, vt per Tiraquel. *de retractu lig. §. 1. gloss. 2. num.* 10. Menoch. *cons.* 162. *num.* 28. *cum seqq.* quos refero ego ipse *de Axiomat. iuris vsufruq. axiom. num.* 3.

L. Incidia

L. Indicia certa. XIX.

Iidem AA. & CC. Callistrato.

1 DOminium probatur per Indicia & argumenta. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Ias.*in §.1.num.71.cum seqq. Instit. de actionib.* Mantu.*lib.6.paralip.c.30.pag.1.* Verall. *decis.* 280. *num.4 part.1.* Afflict. *decis.7. n.2.* Boër. *decis.* 42. *num.25.* Cassad.*decis.2.num.2.& 3.de probat.* Paris. *cons.104.n.102.& seq.lib.1.* Beroi.*cons.79. num. 6. lib.3.* Bellacomb.*tom.1.communium opin. lib.3. tit. 19.n.17.pag.417* Azeued. *cons.28.num.* 94. Surd. *Mantuana decis.10.num.5.* Rot. *decis.12. num. 2. part.2.recent.& decis.449.n.1.part.1.recentissim.in posthum.*

L. Non seruum. XX.

Iidem AA. & CC. Quartillæ.

1 SEruus licèt rem teneat, rei tamen vendicatione non conuenitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup.hoc tit.*

L. A possidentibus. XXI.

Iidem AA. & CC. Hierocli.

1 COntra non restituentem in rei vendicatione iuratur in litem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Possessor malæ fidei omnes fructus cum re restituat, bonæ fidei restituit fructus perceptos post litem contestatam, & n.2. intellige vt n.5.*

3 Τὰ Malæ fidei, *propriè de vera mala fide intelligenda.*

4 Τὸ Post litis contestationem, *intellectus.*

6 *Fructuum diuisio, remissiuè.*

7 *Possessor bonæ fidei tenetur fructus perceptos post litem contestatam indistinctè restituere.*

L. Certum. XXII.

Iidem AA. & CC. Diodoræ.

1 MAlæ fidei possessor omnes fructus cum re restituit, bonæ fidei possessor restituit fructus post litem contestatam perceptos. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. sup. hoc tit.* post omnes Aloys.Leo *fol.65.verso*, Petr. Gilchen, *tom.1. à fol.707.* vbi per nouem capitula materiam huius text. exponit, exornátque.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. assumunt *l.Hispan.39.tit.28.part.3. vbi gloss.1.* Mayn. *lib.1.action.cap.11.pag.pen.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.20.cap.5.col.10.& 15.* Pinel. *in l. 2. de*
3 *rescind.vendit.part.2.cap.4 num.60.* Ioan. Garc. *de expens.cap.23. num.45. & 46.* vbi dicit quòd hîc verbum, *malæ fidei*, propriè de vera mala fide est intelligendum, & verbum, *post litis contestationem*,
4 intelligendum est de contestatione legitimè facta, quæ possit & debeat malam fidem veram inducere, cum qua vix consistere possit vera bona fides; non verò intelligendum est de ea contestatione, cum qua vera bona fides consistere possit, quia tunc proculdubio quicquid sit de perceptis, de quibus iudex bonus, & prudens variè iudicare poterit ex circunstantiis causarum, rerum, & personarum, certè de percipiendis securus erit talis possessor, quia durat fides bona, D. Barbos. *in l.diuortio, §. fin.part.*
1.num.41. vbi conclusionem illam quòd bonæ fi- 5
dei possessor fructus extantes tenetur restituere domino rei, consumptos autem minimè, si ex illis fructus est locupletior, intelligit procedere quando nullæ factæ sunt meliorationes per bonæ fidei possessorem, nam aliàs tenebitur fructus consumptos cum meliorationibus compensare, etsi ex hoc in effectu videatur resultare quòd fructus consumptos non facit suos, quòd procedere ait etiamsi ex fructibus consumptis non sit factus locupletior, nam adhuc prædicta compensatio inducenda est. Et deinde idem D. Barbos. *in d.l.diuortio, in princip. p. 2. n.48.* idem Pinel. *vbi suprà n.47. & 60. ad fin.* ait communem praxim iudiciorum non obligare bonæ fidei possessorem ad restituendos fructus consumptos quantumcunque ex illis factus sit locupletior, neque similiter bonæ fidei possessorem fructus extantes iuberi restituere, cùm non soleat condemnari nisi ad fructus perceptos post litem contestatã, quia ab eo tempore incipit considerari tanquam malæ fidei possessor, Rebell. *de obligat.iustit.p.1. lib. 2. q.4.n.8.* vbi dicit quòd siue sit possessor malæ, siue bonæ fidei, tenetur restituere cum re aliena omnes fructus naturales non tantùm pendentes, cùm sint partes rei, sed etiam perceptos, si extant, & *n.10.* concludit teneri quem restituere fructus naturales ex re aliena bona fide perceptos, si extant, in quantum factus est ex illis locupletior ante præscriptionem, & *p.2.lib.7.q.3.n 6.* latè Sanchez *in præcepta Decalogi tom.1.lib.2.c.23.n.66.cum seqq.*

Omnes fructus, &c.] Fructus in quas species di- 6
uidantur, vide per Conan. *comment. iuris ciuilis lib. 4.cap.1.n.2.* Afflict. *decis.44.num.6.& 7.* Pinel. *in l.2. de rescind.vendit.part.2.cap.4. num.52. cum seqq.* Vacon à Vacuna *declarat. iuris lib. 2. declar. 41.* Cop. *in tract.de fructib.lib.1.cap.3.* Couar. *lib.1 var. c.3.a.6.cum seqq.* Baëç *de decima tutor.cap.22. n.3.* Menoch. *remed.15.recuper.n.577.& de arbitrar. casu 210.n.2.cum seqq* latè Castill. *lib.1.de vsufructu, c.36.n.50 cum seqq.* Rebell. *de obligat.iustit. p.1.lib. 2.q.4.à princ.* Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat. verbo fructus, à n.1.*

Post litis autem contestationem, &c.] Notatur ad 7
hoc quòd bonæ fidei possessor perceptos fructus post litem contestatam indistinctè restituere tenetur, quia exinde consideratur tanquam possessor malæ fidei, vt per Capyc. *decis.93.in fin.* Siluan. *consil.49.n.75.ad med.* Abb. *n.15.*& Bero. *n.17.& 18.in c.grauis.de restit.spol.* D. Barbos. *in d.l.diuortio, §.fin.p.1.n.42.vers.nam perceptos.* Verùm Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.1.lib.2.c.23.n.193.* post Ioã. Garc. *citatis locis*, probat bonæ fidei possessorem non esse damnandum ad hanc fructuum restitutionem, quasi esset possessor malæ fidei, à tempore litis contestatæ, aut denuntiationis, per quæ sola mala fides præsumpta inducitur, sed à solo malæ fidei veræ tẽpore, quæ inducitur quoties eas denuntiatio, aut litis contestatio ita fiunt vt veram malam fidem inducant, quod ait contingere quando aduersarius talia documenta exhibet vt prudẽtis arbitrio debeat possessor existimare rem esse alienam; ita intelligens textum *in præsenti*, vt verbum *malæ fidei*, sit de vera

mala fide intelligendum,& verbum, *post litis conte-
stationem*, quando ea ita fit vt veram malam fidem
debeat meritò inducere. Additque eundem Ioann.
Garc. *d. tractat. de expens. c. 6. n. 8.* Affirmare se vidis-
se semel in Regio Senatu Vallisoletano iudicatum
vt possessor bonæ fidei non restituat fructus à tem-
pore litis contestatæ, sed à tempore, quo mala fides
vera potuit inde suboriri.

SVMMARIVM.

1 *Vendicanti rem propriam non incumbit necessitas
offerendi pretij.*
2 *Empteri non restituitur pretium non conuersum
in vtilitatem vendicantis.*
3 *Possessor bonæ fidei tenetur rem alienam apud se
extantem integrè restituere domino, vbi norit
rem esse alienam, nullum ab eo pretiũ exigendo,
quo bona fide illam à latrone emerat. resolue vt
num. 4.*
5 *Emens rem furtiuam, tenetur illam restituere do-
mino etiam sibi non restituto pretio. amplia vt
n. 6. 7. & limita vt n. 8. 9.*

L. Si mancipium. XXIII.

Iidem AA. & CC. *Magnifero.*

1 VEndicanti rem propriam necessitas offerendi
2 pretij non incumbit. Item emptori non resti-
tuitur pretium in vtilitatem vendicantis non con-
uersum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1.
n. 1. sup. hoc tit.*

3 Probat hic text. possessorem bonæ fidei teneri
rem alienam apud se extantem integrè domino
restituere, vbi rem alienam esse norit, nullum ab eo
pretium exigendo, quo bona fide illam à latrone
emerat, quia cùm rem esse alienam norit, nullum
eius retinendæ, aut pretij à vero domino, sed à la-
trone exigendi ius habet, vt per Ordin. Reg. Lusi-
tan. *lib. 3. tit. 4. §. fin. l. Hisp. 33. tit. 5. part. 5.* Socin.
reg. 534. Sanchez *in præcepta Decalogi tom. 1. lib.*
4 *2. c. 23. n. 2.* vbi *n. 4.* resoluit possessorem bonæ fidei,
si res aliena apud illum non extat, nullatenus tene-
ri restituere, nisi quatenus ex illa factus est locu-
pletior, qualitercunque illam consumpserit; quare
si in nihilo factus est locupletior, nil prorsus tenetur
restituere, Sayr. *in claui Regia lib. 10. tract. 2. c. 2. n.
15. cum seqq.*

5 Vnde regula in hac materia certa est quòd emens
rem furtiuam tenetur illam restituere domino, etiã
sibi non restituto pretio, vt per *l. incivilem, de fur-
tis*, resoluunt Clar. *§. furtum, n. 27. vers. sed hic inci-
denter quæro*, vbi Baiard. *num.* 106 & 107. Mascard.
de probat. concl. 831. *num.* 18. Petr. Gregor. *syntagm.
iuris lib. 37. cap. 1. de furtis, n.* 34. Petr. Caball. *resol.
crimin. casu* 202. *num. 1. &* 5. Menoch. *de præsumpt.*
6 *lib. 5. præsumpt. 29. num. 9. vers. & pro regula, & n.
10. cum seq.* vbi amplia non solùm in emente, sed
etiam in fœneratore pignori accipiente vestes alie-
nas, latè Farin. *in praxi crimin. tract. de furtis, q.* 177.
7 *n. 29. cum seqq.* vbi *n.* 31. ampliat etiam quòd emerit
8 in nundinis, & in publico mercato, & *n.* 40. limitat
in emente rem furtiuam à latronibus, vel prædoni-
bus, qui tenetur eam domino restituere pretio ipsi
non soluto, & *n.* 49. limitat etiam quando res furata
9 empta ab aliquo non reperitur, quia bona fide con-
sumpta est, nam licèt emptor teneatur illius valo-
rem domino restituere, secundùm Palat. *in repet. ru-
br. de donat. inter virum & uxor. §. 65. n. 63.* Couart.
in reg. peccatum, p. 3. n. 12. vers. qui certò sciens; hoc
tamen procedit quatenus ipse rei fuerit factus locu-
pletior, aliàs secus, vt per Clar. *d. §. furtum, n. 27. in
fine*, Menoch. *lib. 5. præsumpt. 29. n. 18. & 19.*

SVMMARIVM.

1 *Vsucapio, vel præscriptio non procedit sine iusto
titulo, & n. 3.*
2 *Restitutio datur absenti aduersùs vsucapionem.*
4 *in Præscriptione 10. vel 20. annorum, quæ ordina-
ria, tituli allegatio, & probatio iure exigitur.*
5 *Titulus licèt regulariter non præsumatur, tamen
bene præsumitur quando agitur de leuiore præ-
iudicio. non præsumitur habitus à vero domino,
nisi probetur, n. 6. postulatur in vsucapione, n. 7.*
8 *Consensus non inducitur ex temporis antiquitate
in ijs, quæ sunt magni præiudicij.*
9 *Titulus an præsumatur ex longa possessione, vel
non, remissiuè. præsumitur ex possessione decen-
nali accedente præstatione diuturna, & sic cùm
interuenit traditio, aut factum eius, contra
quem præscribitur, n. 10.*

L. Nullo iusto. XXIV.

Idem AA. & CC. *Iuliano.*

SIne iusto titulo vsucapio, vel præscriptio non 1
procedit. Item restitutio datur absenti aduersùs 2
vsucapionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati
ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.

Hanc eandem conclusionem quoad primam eius 3
partem desumunt *l. Hispan. 6. post princ. tit. 29. p. 3.*
Gregor Lopez *l. 18. gloss. 3. eod tit.* Bart. *in auth. at
qui semel, n. 14. in princ. de probat.* Ias. *in §. quadam,
num. 27. Instit. de actionib.* Boër. *decis.* 42. *n. 5.* vbi
quòd allegatus titulus cum cursu temporis non
sufficit quando respicit magnum damnum patien-
tis, Couart. *in reg. possessor, part. 2. §. 5. n. 1.* vbi *n. 2.*
per hunc text. tenet quòd in præscriptione decem, 4
vel viginti annorum, quæ ordinaria est, tituli alle-
gatio, & probatio iure exigitur, Menchac. *illustr. con-
trouers. p. 1. c. 87. à princip.* vbi *n. 2.* citato hoc textu
dicit quòd licèt regulariter titulus non præsuma-
tur, tamen quando agitur de leuiore præiudicio,
bene præsumitur, & *cap. 84. num. 19.* vbi tenet non 5
præsumi titulum habitum à vero domino, nisi pro-
betur, non magis quàm si ab alio habitus allegare- 6
tur Aym. *de antiquit. temp. part. 2. in princ. num.* 22.
vbi quòd titulus non præsumitur, Mascard. *de pro-
bat. concl.* 1213. aliàs 1119. *num.* 2. vbi quòd titu-
lus ab eo, qui præscriptione se tueri vult, proban-
dus est, & *numeris seqq* multipliciter declarat, Par-
lador. *rerum quotidian lib. 1. cap. 1. §. 9. num. 1.* vbi
quòd in vsucapione titulus postulatur. Fachinæ. 7
controuers. lib. 8. c. 30. Brunor. à Sole *in locis com-
munibus, verbo consensus, el 2.* vbi quòd ex temporis 8
antiquitate consensus non inducitur iis, quæ sunt
magni præiudicij. Cald. Pereira *q. forens. lib. 1. q. 11.
n. 7. in med.*

Etsi latiùs inquirere velis, an ex longa possessio- 9
ne, decẽ scilicet annorum præsumatur titulus, vel
non, & de intellectu *l. cùm de in rem verso, ff. de vsu-
ris, & l. si certis annis, de pactis*, vide Tiraquel. *de præ-
script. §. 1. ex n. 13.* Balb. *eodẽ tractat. 2. part. tertia
princip. q. 10.* Paris. *consil. 77. ex n. 41. lib. 3.* Menoch.
de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 131. ex num. 51. Alex.
Raudens.

Raudens. *cons.* 10. *nam.* 129. Alúar. Valasc. *de iure emphyt. q.* 8. *n.* 18. D. Barbo. *in l. qua dotis* 34. *n.* 53. *ff. soluto matr.* Pereg. *de iure fisci lib.* 7. *tit.* 3. *num.* 22. Roderic. *de annuis reddit. lib.* 1. *quæst.* 15. *n.* 5. *cum seqq.* Auendan. *de censib. cap.* 5. *&* 6. Felician. de Solis *eod. tract. lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 24 Flores de Mena *variar. lib.* 1 *q* 2. *per tot* & maximè *ex n.* 9. *& lib.* 2. *quæst.* 23. *à n.* 17. Garc. Mastril. *Sicilia decis.* 227. Perez de Lara *de capellan. & anniuers. lib.* 1. *cap.* 12. *per tot.* Cald. Pereira *de renoaat. empyt. cap.* 15. *numero* 12. *cum seqq.* vbi asserit quòd ex possessione decennali præsumitur titulus allegatus accedente præstatione diuturna, & sic cùm interuenit traditio, aut factum eius, contra quem præscribitur, Ioan. de Balboa *ad cap. si diligeati, de præscrit. quæst.* 3. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 208. *ex num.* 2. vbi quatuor præcipuas fecit conclusiones in hac materia.

SVMMARIVM.

1 *Pensionis solutione non acquiritur dominium.*
2 *Censuum descriptio, censuam non reddit aliquem dominum.*
3 *Catastrum probat contra tertium, dummodo adfuerit scriptura catastri.*
4 *Canonis solutio facta proprietario continuè arguit dominium illius, cui fit solutio.*
5 *Dominium præsumitur ex solutione collectarum, non probatur ex registratione bonorum catastratorum sine consensu eorum, de quorum præiudicio agitur, n.* 6.

L. Solemnibus. XXV.

Iidem AA. *&* CC. *Eugnomio.*

1 SOlutione pensionis dominium quis non acqui-
2 rit. Item censuum descriptio, censuum aliquem
dominum non reddit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*

3 Vide Mascard. *de probat. concl.* 273. *num.* 18. vbi
per hunc text. tenet quòd catastrum probat contra
tertium, dummodo adfuerit scripturæ catastri, Rot.
decis. 400. *num.* 3. *part.* 1. *recentior.* vbi quòd solu-
4 tio canonis facta proprietario continua arguit do-
minium illius, cui fit solutio, eadem Rot. *decis.* 449.
num. 5 *part.* 1. *recentiss. in posthum.* vbi quòd domi-
5 nium præsumitur ex solutione collectarum. Et li-
cèt dominium ad rei vendicationem concludenter
probari debeat, Roland. *cons.* 82. *num.* 17. *lib.* 2. Caputaq. *decis.* 280. *part.* 1. Menoch *de arbitr. casu* 554 *n.* 7. *vers. caeterum*, & ex libro catastri sufficienter non probetur, nihilominus tamen vbi cum huiusmodi libri registratione concurrerit canonis solutio, illud rectè probabitur, Castr. *cons.* 105. *n.* 1. *in fine, lib.* 1. Afflict *decis* 83. *num.* 12. *& decis.* 264. *n.* 7. *&* 8 Rot. *decis.* 181. *n.* 3. *p.* 2. *in posth. & decis.*
6 502. *n.* 3. *ead. p.* 2. ex registratione bonorum catastra-
torum sine consensu eorum, de quorum præiudicio agitur, non probatur dominium, Crauet. *de antiquit temp. part.* 1. §. *quaatò limitatar*, *n.* 71. *in fine*, Paris. *cons.* 104. *n.* 169. *lib.* 1 Rot. *decis.* 430. *n.* 5. *part.* 1 *recentiss. in posth.*

SVMMARIVM.

1 *Litis contestatio interrumpit longi temporis præscriptionem, & num.* 2. *intellige vt num.* 3.
4 *Præscriptio iam perfecta non interrumpitur per litis contestationem, non interrumpitur per litem, quando litem intentans succubuit, n.* 5.

L. Motæ litis. XXVI.

Iidem AA. *&* CC. *Heliodoro.*

LItis contestatio præscriptionem longi temporis 1
interrumpit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
Conan. *commentar. iuris ciuilis lib.* 3. *cap.* 14. *num.* 7. Cremens. *sing.* 101. Boër. *decis.* 42. *num.* 38. *col.* 2. latè Couar *in reg. possessor, part.* 2. §. 12. *num.* 4. *concl.* 2. vbi intelligit cùm litis contestatio fiat apud iudi- 3
cem competentem, & habentem causæ, & litis eiusdem cognitionem; deinde intelligit modò ipse agens in causa non succubuerit, eo enim succumbente non interrumpitur præscriptio per litis contestationem, quasi eam vim, quam semel habuit, amiserit actore victo; Balb. *de præscript.* 3. *parte* 6. *numero* 51. Petr. Gilchen *in simili tractat. parte* 2. *memb.* 2. *num* 45. *& parte* 2. *princip. cap.* 6. *num.* 43. Rot *decis.* 208. *n.* 4 *part.* 1. *recentior. & decis.* 445.
n. 9. *ead. part.* 1. vbi quòd præscriptio iam perfecta 4
non interrumpitur per litis contestationem, *& decis* 726. *numero* 6 *part.* 2. *recentior.* vbi quòd
præscriptio non interrumpitur per litem quando 5
litem intentans succubuit *& decis.* 245. *n.* 3 *p.* 1. *recentiss.* aliàs *in posth.* Ad illud autem quòd præscriptio non interrumpitur per litem in quaquis obtinuit, vide Felic *in cap. illudaam.* 27. *de præscript.* Balb. *d.* 3 *p.* 6. *partis q.* 4. *n.* 37. Cassan. *cons.* 47. *n.* 7. Menoch. *cons.* 307 *n.* 55. Sfort. Odd. *cons.* 10. *n.* 11. Burg. de Paz *cons.* 38. *n.* 19 Montet. *Arag decis.* 21. *num.* 16.

SVMMARIVM.

1 *Titulus sine traditione non est causa transferendi dominium, & n.* 1.
3 *Dominium transfert non sola voluntas, nec traditio sola, sed vtriusque quasi concursus.*
4 *Dominium non probatur per sententiam, nec per confessiones, non sequuta traditione, nisi acquiratur Ecclesiæ, transfertur absque traditione quando quis est iam in possessione, n.* 5.

L. Seruum. XXVII.

Iidem AA. *&* CC. *Phyladelphio.*

TItulus sine traditione non est causa transferen- 1
di dominium. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc textu desumunt 2
Conan. *comment. iuris ciuilis lib.* 3. *cap.* 7. *num.* 1. vbi 3
quòd non sola voluntas nec sola traditio transfert
dominium, sed vtriusque quasi concursus, Rot *de-*
cis. 673. *n.* 4. *p.* 2. *recent.* vbi quòd dominiũ non pro- 4
batur nec per sententiam, nec per confessiones non
sequuta traditione, nisi Ecclesiæ acquiratur, *& de-*
cis. 725. *n.* 6. *ead. p.* 2. vbi quòd dominiũ transfertur
Ss 2 absque 5

absque traditione quando quis est iam in possessione, & decis. 326. n. 1. p. 2. recentiss. in posthum. Ioan. Garc. de expensis c. 23. n. 37. cum seqq.

SVMMARIVM.

1 *ius Possessoris nemo attendit, vbi non constat de iure petitoris, & n. 2.*
3 *Possidentis melior est conditio.*
4 *Possessionis sua titulum nemo probare tenetur.*

L. Res alienas. XXVIII. & vlt.

Iidem AA. & CC. *Sopatro.*

1 VBi non constat de iure petitoris, ibi ius possessoris nemo attendit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 28. tit. 2. p. 3 vbi gloss. fin.* Bart. *in l. naturaliter, n. 17 post princ. ff. de acquir. possess.* Felin. *in c. olim, n. 10. de rescript.* Aluar. Valasc. *de iure emph. q. 9. n. 12.* Ioan. Bapt. Costa *in tract. de quota, q. 135.* Aldouin. *cons. 80. n. 28.* Castill. *controuers. lib. 7. de tertys. c. 7. n. 4.*

3 Notari solet ad hoc quòd possidentis melior est conditio, vt per Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum & vxor. §. 75. in princ.* Tiraq. *de iure primogen. q. 17. opin. 11. ex n. 1.* Osasch. *decis. 108. n. 18.* Vincent. de Franch. *decis. 167. n. 13.* Honded. *cons. 49. in fine, vol. 2.* Menoch. *de præsumpt. lib. 6. præs. 66. n. 7.* quos & alios refero *de axiom. iuris vsufreq. axiom 182. n. 5.*

4 *Licèt iustam tenendi causam*, &c.] Ergo quis non tenetur probare titulum suæ possessionis, de quo vide Bonacos. *tom. 2. commun. opin. lib. 8. tit. 20. de except. num. 96. pag. 353* Mascard *de probat. conclus. 1371.* Surd. *decis. 280. n. 5.* D. Barbos. *in l. si alienam, n. 3. cum seq. ff. solut. matrim.*

De vsufructu, & habitatione, & ministerio seruorum.

TIT. XXXIII.

A Vindicatione corporum transit ad vindicationem iurium incorporalium, id est, seruitutum: quæ vel sunt personales, vt vsusfructus; vel reales, vt seruitutes prædiorum vrbanorum, aut rusticorum. Vsusfructui ædium similis est habitatio, in fructu autem serui sunt eius ministeria, siue operæ Scripserunt in hanc rubr. Bart. Aloys. Leo, Sichard. Petr. Gilchen, Sebast Neui. item Cuiac. Pac. & VVesembec.

De materia tituli vide Suar. Villalobos & alios *to. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 20* Bornignum Caualcan. *de vsufructu mulieri relicto*, Ioan. del Castillo *in speciali tract. de vsufructu*, qui est tomus primus suarum controuersiarum & quotidianarum quæstionum, Anton. Gabr. *commun. opin. tit. de vsufructu*, Arimin. Tepat. *variar. iuris sentent. tit. 564. de vsufructu in genere, & tit. 565. de vsu, & habitatione* Petr. Gregor. *syntagm. iuris, lib. 4. c. 3. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Cautio vsufructuaria per testatorem remitti nequit, & ante cautionem non competit actio pro vsufructu, & n. 2.*
3 *Testator vti nequit cautionem vsufructuario remittere. ita nec etiam potest ex licentia sibi concessa à Principe.*
4 *Cautio vsufructuaria non potest remitti vsufructuarie per testatorem, etiam per viam conditionis pœna, vel translationis. etiam in vsufructu improprio, siue earum rerum, quæ vsu consumuntur, aut minuuntur, n. 5.*
6 *Bonorum descriptio, sine qua non potest præstari cautio, remitti nequit.*
7 *Cautio vsufructuaria remitti potest, si vsusfructus constituatur inter viuos. si hæres postquam successit, eam cautionem, & inuentary confectionem vsufructuario remiserit, n. 8.*
9 *Verborum*, quàm oblata secundùm formam Senatusconsulti cautione, *l. 1. de vsufructu*, *intellectus.*
10 *Vsufructuarius si ob paupertatem, vel aliam difficultatem idoneos fideiussores inuenire nequit, an idcirco vsufructu priuandus sit, hæresve qui exigit cautionem, ab eo contentus esse debeat iuratoria cautione, remissiuè.*
11 *Maritus, cui ab vxore relictus est vsusfructus omnium bonorum, vel alicuius partis eorũ, an alio hærede instituto in proprietate, cauere teneatur, vt aly fructuary, etiã respectu dotis, remissiuè.*
12 *Cauere non tenetur de vtendo arbitrio boni viri, qui omnia bona donauit, solo vsufructu retento.*
13 *Vsufructuarius rem possidens facit fructus suos etiam ante satisdationem, nisi malitiosè distulerit præstare. nisi possidente proprietario cautionem non offerat, nec proprietarium interpellet, n. 14.*
15 *Fideicommissarius potest petere cautionem ab herede de fideicommisso præstando eueniente conditione. ita vt etiã primus fideicõmissarius teneatur cauere posterioribus, ibid. idem in legatarys & fideicommissarys particularibus, ibid. siue grauatus dissipet bona, siue non, n. 16. etiam quòd nulla suspicio extet contra grauatos, n. 17. secus quando frater fratri est grauatus restituere ex substitutione paterna, n. 18.*

L. Si vsusfructus. I.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS AA. *Polidonio.*

CAutio vsufructuaria per testatorem remitti nequit, & ante cautionem non competit actio pro vsufructu. Colligunt ex Ordin. Bart. Cyn. Salicet. Bald. Angel. Castr. Sichard. Aloys. Leo, Petr. Gilchen, Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annotat.* & Ximen. *in concordant.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt exornántque Alciat. *lib. 7. parerg. c. 2.* Conan. *comment. iuris ciuilis lib. 5. c. 5. num. 4.* Cassan. *in consuetud. Burgund. rub. 6. § 6.* Mynsing. *cent. 6. obseru. 48.* Gail. *lib. 2. obseru. 47.* Alphan. *collect. 439.* Pinel. *in l. 1. p. 2. n. 75. ad fin. de bonis maternis*, Couarr. *lib. 2. variarum c. 14. n. 5. vers. quinto, & in c. relatum, il 2. n. 1. de testament.* Anton. Gom. *tom. 2. var. cap 15. n. 3. post princ* Anton. Gabr. *commun. tit. de vsufruct. concl.* 2

concl. 1.*num.* 28.Molin.*de primogen.lib.*1.*cap.*15.*n.* 27.Sim.de Prætis *de interpret.vltim.volunt. lib* 4. *interpr.* 1.*ſolut.*5 *dub.*10.*num.*74 *cum ſeqq.* Caualcan.*de vſufructu mulieri relicto,n.*148.Ioſeph. Ludou.*Peruſ.deciſ.*61.*n.*12.*cum ſeqq.part.*2.Pechi. *de teſtam.coniug.lib.*5.*cap* 9.*n.*4 Pedroch.*conſ.*7.*n.*17. *cum ſeqq.*Guttier.*in l.nemo poteſt, n.*276.*cum ſeqq. ff.de legat.*1 Matienz.*ad tit.*8.*gloſſ.* 1.*num.* 6.*lib.*5. *noua Recop.*Azeoed.*l.*4.*n.*48 *tit.*1.*eod.lib.*5. Fachinæ. *controuerſ.lib.* 8.*c.*42. Ceuall. *commun. contra commun.q.*408.*n.*1 Petr. Gregor.*ſyntagm. iuris lib.* 4.*cap.*3.*n.*11.Surd.*deciſ.*194 *n.*3. Menchac *de ſucceſſ.creat.lib.*1.*§.*7.*n.*22.*&* 23.Parlador.*part.*3.*differ.*29 *n.*21.Molin *de Iuſtit.tract.*2.*diſp.* 7.*n.* 14. Cabed.*Luſit.deciſ.*136.*n.*2.*part.*1.Bernard.Græuæ. *ad pract.Camera Imper.lib.*2.*concl.*145. Cald. Pereira *de empt.& vend.c.*23.*n.*42.Rebell.*de oblig.iuſtit.part.*1.*lib* 1.*q.*7.*sect.*1.*n.*13.latè Caſtill.*de vſufructu c.*15.*per tot.*

3 Amplia primò vt ſicut teſtator non poteſt cautionem huiuſmodi vſufructuario remittere, ita nec etiam poteſt ex licentia à Principe ſibi conceſſa, ita Petr.Pechi.*de teſtament.coniug lib.*5.*cap.*9. *n.*4. Sim.de Prætis *lib.*4.*interpret.*1.*ſolut.*5. *dub.* 10. *n.* 77.*&* 78.Caſtill.*d.cap.*15.*n.*2. vbi *num.*3. ampliat, etiam vt nec tacitè & per indirectum poſſit remittere.

4 Amplia ſecundò vt cautio huiuſmodi remitti noo poſſit vſufructuario per teſtatorem, etiam per viam conditionis,pœnæ,vel tranſlationis, vt putà ſi prohibuit teſtator ne hæres prædictam cautionem exigeret, & pœnam adiiceret ſuperiorem ſi cantio petita fuerit;nam talis adiectio pœnæ nullius erit momenti,poteritque impunè hæres cautionem ab vſufructuario exigere,ac ſi vlla pœna adiecta non fuiſſet.Ita Pinel.*in d.l.*1.*de bonis matern. num.*76. Mench.*d.tom.*1.*lib.*1.*§.*7.*n.*33. Aoton. Gabr.*d. tit. de vſufruct.concl.*1.*n.* 23.Achil. Pedrocha *conſil.* 7. *num.*70.*vol.*1.Sim.de Prætis *d.dub.*10. *ex num* 83. Caſtill.*d. cap.*15. *num.* 4. vbi *num.*6. poſt multos, quos refert,reſoluit hæredes non prohiberi ab vſufructuario cautionem vſusfructus petere, etiamſi teſtator diſpoſuerit quòd ipſi hæredes vſufructuarium nulla moleſtia afficiant, ſioe oullo modo inquietent, & *n.*7.*cum ſeq.*eadem ratione ait vſufructuarium cauere teneri, oon obſtante quòd hæres ſiue proprietarius promiſerit ei, quòd liberè vti fruique poſſit, & quòd nullam moleſtiam inferet; nam prohibitio teſtatoris, aut promiſſio hæredis, quòd hæredes ipſi noo inferant moleſtiam aliqoam vſufructuario, iotelligitur de moleſtia iniuſta, non autem de iuſta & legitima, & de illa quæ ex ipſa natura rei proficiſcitur.de quo latè Surd.*de aliment. tit.*9.*q.*26.*ex n.*13.*cum multis ſeqq.*

5 Amplia tertiò etiam in vſufructu improprio, ſiue earum rerum,quæ vſu conſumuntur, aut minuuntur, cautionem de vtendo & fruendo arbitrio boni viri non poſſe per teſtatorem remitti, vt per Roland.*de confectione inuentarij quæſt.vlt. numero* 8. Clar.*§.teſtamentum quæſt.*64.*num.*2.Pinel.*in d.l.*1. *de bonis matern.p.*2.*n.*74. *verſ. ampliatur etiam vt teſtator hanc cautionem,*Sim.de Prætis *d.dub.*10.*n.* 79. Verùm contrarium defendit Caſtill. *d. c.*15.*n. vlt.*ex ea ratione,quia in hoc caſu remiſſio huiuſmodi fruſtratoria eſt.aut inanis,quia etſi remiſſa cautio non ſit,præſtari eam oihil hæredis intereſt.cùm non ſolùm in prædicto vſufructu neceſſaria non ſit,ſed etiam impoſſibilis,aut ipſi vſufructui contraria,cuius natura eſt,vt prædictarum rerum ſubſtantia minimè per fructuarium ſalua reſeruari debeat, ſed potiùs vt conſumatur,vnde cautionem hanc vſus & fruitionis arbitrio boni viri in hoc vſufructu conſiderabilem non eſſe,ſed alteram cautionem de reſtituendo tantundem, aut æſtimatis rebus de reddenda æſtimationε omnino neceſſariam eſſe hæredi,non immeritò tenet Mench.*d.§.*7.*n.*24.& idem Caſtill.*in fine eiuſdem c.*15. reſpondit ad obiectionem ex hoc textu deſumptam.

6 Amplia quartò vt nec etiam poſſit remitti bonorum deſcriptio,ſine qua non poteſt præſtari cautio,Crauet.*conſ.*187.*in fine*,Plot.*in tractat. de in litem iurando*,§.26.*n.*7. vbi quòd etſi teſtator remiſerit ſub pœna priuationis, tamen hæres impunè poterit petere quòd fiat inuentarium, Anton. Gabrè *d.tit.de vſufruct.concl.*5.*n.*31.Pinel.*d.l.*1.*p.*2.*n.*22 Surd.*deciſ.*194. *à n.*4.

7 Limita primò ſi vſusfructus inter viuos conſtituatur, quia conſtituens illum prædictam cautionem remittere poteſt, vt per Menchac. *dicto lib.*1. *§.*7.*num.*34.Pinel.*in dict.l.*1.*part.* 2.*num.* 75.*verſ. at illa iura*,Surd *de aliment.tit.*9.*quæſt.*26.*num.* 23. latè Guttier.*in repetit.dict.l.nemo poteſt, num.* 287. *ff.de legat.*1.vbi *num.*90.reſpondet textum *in præſenti* loqui in vſufructu ſimpliciter conſtituto,non facta mentione cautionis, nam is ſiue conſtituatur in teſtamento,ſiue in contractu voluntario,præſtanda eſt cautio hæc de vtendo & fruendo arbitrio boni viri ſaluarerum ſubſtantia; non verò loquitur eo caſu,quo contrahens expreſsè remittit hanc cautionem,quo caſu textus hic non loquitur, Caſtill. *d.c.*15.*n.*14.*&* 15.

8 Limita ſecundò ſi hæres poſtquam ſucceſſit,tam cautionem, & inuentarij confectionem vſufructuario remiſerit,quia bene poteſt,vt reſoluunt Crauet. *conſ.*187.*ad fin.*Borgnin.Caualcan.*de vſufr.mulieri relicto,n.*149.Guttier.*in d.l.nemo poteſt, n.*280. *&* 285.Caſtill.*d.c.*15. *n.*16.

9 *Quàm oblata ſecundùm formam Senatuſconſulti cautione.*]intellige non de nuda, ſed cum fideiuſſoribus,vt per Guid.Papæ *deciſ.*249.Caſſan.*in conſuetud.Burgund.rubr.*4 *§.*6.*verbo e ſera, in princip.* Gregor.Lopez *per text.ibi in l.*20.*verb. a recabdo, tit.*31.*part.*3.Mynſing.*centur.*6. *obſeruat.*48. *n.*2. Gail.*lib.*2.*obſeruat.*47.*num.*2.Pinel.*in d.l.*1.*part.*2. *num.*79.Aoton.Gom.*tom.*2.*var.cap* 15. *num.*1. *in fine,& num.*2.Molin.*de primogen.lib.*1. *cap.*15. *n.* 29.Guttier.*in d.l.nemo poteſt,n.*293.Ioan. Garc. *de expenſ.cap.*11.*in princip.*Seraphin. *de priuileg. iuram.priuileg.*18.*n.*41.*verſ.quinimo*,Ceuall. *communium contra commun.q.*408.*n.*5.Cald.Pereira *de poteſtate eligendi,c.*16.*num.*34. Caſtill. *dicto tractat. de vſufruct.cap.*18.*per tot.*vbi *à num* 9. an vſufructuarios ſi ob paupertatem, vel aliam difficultatem

10 idoneos fideiuſſores inuenire non poſſit, ideirco vſufructu priuandus ſit,hæréſve qui exigit cautionem, ab eo contentus eſſe debeat iuratoria cautione,ita vt ea præſtita fructuarius vti frui poſſit, & fructus ſuos faciat, de quo etiam Gabr. Aluarez *de priuil.pauperum,q.*53.*n.*5.

11 Verùm autem maritus, cui ab vxore relictus eſt vſusfructus omnium bonorum, vel alicuius partis eorum, alio hærede inſtituto in proprietate, cauere teneatur,vt alij fructuarij tenentur etiam reſpectu dotis?vide Caſtill *dicto tractat. de vſufruct. cap.*19.

12 Qui omnia bona donauit, ſolo vſufructu retento,non tenetur cauere de vtendo arbitrio boni viri, deciſ.Pedem.*deciſ.*153.*n.*2.Caualcan. *de vſufr.mulieri relicto,n.*153.Pinel.*in d.l.*1.*p.*2.*n.* 80. Surd. *de aliment.tit.*9.*q.*41.*n.*7.

13 Vsufructuarius rem possidens facit fructus suos etiam ante satisdationem, nisi malitiosè distulerit præstare, de quo vide Hippol. *in practic.* §. *nunc videndum, n.* 5. & *l. vniue.* §. *cognitiurum, n.* 9. *ff. de quæstion.* Syluan. *cons.* 37. *n.* 7. & 8. Soar. *tom.* 1. *commun. opinion. lib.* 3. *tit.* 19. *n.* 29. *pag.* 419. & 420. Caualcan *de vsuf. mulieri relicto, num.* 90. Anton. Galeat. Maluas. *cons.* 52. *n.* 54. *lib.* 1. Anton. Gabr. *tit. de vsufructu, concl.* 2. *n.* 40. Ioseph. Ludou. *decis.* 31. *ex n.* 7. Thesaur. *Pedem. decis.* 80. *n.* 3. Pinel. *in d. l.* 1. *part.* 2. *n.* 71. Ceuall. *d. q.* 408. *n.* 4. latè Castill. *d. tract. de vsufructu cap.* 16. *n.* 9. *cum seqq.* vbi *n.* 10. & 11. limi-

14 tat si vsufructuarius possidente proprietario cautionem non offerat, nec proprietarium interpellet, quia fructus suos non faciet, cùm non possideat, nec prædicta adimpleat, & *n.* 12. limitat etiam nisi cautio, vel satisdatio petatur per hæredem, vel proprietarium, tunc enim vsufructuarius non satisdans, etiamsi rem possideat, non facit fructus suos quia eo ipso, quòd satisdationem petitam non præstat, in mala fide constituitur, & consequenter commodo fructuum gaudere non debet.

15 Fideicommissarius potest petere ab hærede cautionem de fideicommisso præstando cueniente conditione. Ita Plot. *de in litem iurando,* §. 26. *num.* 4. Bardell *cons.* 6. *num.* 3. Ioseph. Ludou. *Perus. decis.* 63. *num.* 2. Soar. *tom.* 1. *commun. opinion. lib.* 3. *tit.* 19. *pag.* 410 Molin. *de primog. lib.* 1. *cap.* 15. *num.* 13. & *seqq* Marzar. *in epit. de fideicom. q.* 5. Petra *de fideicom. quæst.* 10. *n.* 13. Pereg. *eod. tract. art.* 40. *num.* 10. Gall. *de except. success. tit.* 4. *except.* 23. *n.* 8. *cum seqq. part.* 2. latè Fusar. *de substitut. quæst.* 515. *à princip.* vbi *num.* 3. ampliat vt etiam primus fideicommissa-

16 rius teneatur cauere posterioribus, & idem in legatariis & fideicommissariis particularibus, & *n.* 7. ampliat etiam siue grauatus dissipet bona, siue non,

17 quia vtroque casu tenetur cauere, & *n.* 6. ampliat denique etiam quòd nulla suspicio extet contra

18 grauatum, & *n.* 15. limitat quando frater fratri est grauatus restituere ex substitutione paterna, per *l. inbemus, ad Trebell.*

In gloss. *Vsusfructus* ibi, *est ius vtendi fruendi, salua rerum substantia.* Vide de hac definitione Anton. Gom. *tom.* 2. *variar. cap. fin. num.* 3. Conan. *comment. iuris ciuilis lib.* 4. *cap.* 1. Sebast. Medices *de definit. parte* 2. *definit.* 70. *vsusfructus, & vsus, num.* 6. Petr. Gregor. *syntag. iuris part.* 1. *lib.* 4. *cap.* 3. *num.* 2. *cum seqq.* Bursat. *cons.* 360. *num.* 16. *lib.* 4. Morl. *in emporio iuris part.* 1. *tit.* 6. *q.* 1. *n.* 3. Castill. *d. tract. de vsufructu c.* 4. *à princip.* Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disp.* 7. *in princip.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo fructus n.* 15. Rebell. *de obligat. iustit. lib.* 1. *q.* 7. *sect.* 2. *n.* 8. *cum seqq. part.* 1.

SVMMARIVM.

1 *Dominus proprietatem suam obligat, licèt alius habeat vsumfructum, & n.* 4 *secus in casibus, in quibus pater habet vsumfructum, n.* 3.

L. Verbis testamenti. II.

Idem A. Felici.

1 Dominus proprietatem suam potest obligare, licèt alius habeat vsumfructum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Anton. Gom. *variar. tom.* 2. *cap.* 15. *numero* 9. vbi *n.* 10. intelligit præterquam in casibus, in quibus pater habet vsumfructum in bonis filij, quia tunc filius non potest vendere, vel alienare proprietatem sine voluntate, & consensu patris, Pinel. *in l.* 2. *de bonis mat. p.* 2. *num.* 51. Petr. Gregor. *syntagm. iuris part.* 1. *lib.* 4. *c.* 3. *n.* 23. vbi quòd proprietarius potest pignori dare proprietatem, licèt alius habeat vsumfructum Surd. *de aliment. tit.* 9. *q.* 26. *n.* 60. *cum seqq.* vbi postquam firmauit proprietarium posse rem vendere, ex quo vsufructuario nullum infertur præiudicium, addit quòd si iam vendat pleno iure, non reseruato iure vsusfructus, dicitur turbare, & molestare vsufructuarium; si tamen possessionem non tradidit, nec emptor eam capere tentauit, non poterit conqueri ex huiusmodi venditione, ant alienatione, cùm inde sibi nullum sequatur damnum Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disp.* 7. *n.* 19. latè Castill. *tract. de vsufructu, c.* 38. *n.* 8. *cum seqq.* vbi *n.* 11. reprobat Caualcan. *in tract. de vsufructu mulieri relicto, n.* 141. *vers. legatum verò,* dum contra hanc L. existimauit hæredem, siue proprietarium non posse inuito vsufructuario, siue eo irrequisito, aliquid de proprietate disponere, nec illam alienare. 3

SVMMARIVM.

1 *Vsusfructus patris non transit, ad filium.*

2 *In Vsufructu pendendo mors vsufructuarij attenditur.*

3 *Vsusfructus morte proprietarij non finitur sed durat quousque vsufructuarius viuit.*

L. Si patri tuo. III.

Imp. ANTONINVS A. *Antoniano.*

Vsusfructus patris non transit ad filium: in vsufructu perdendo attenditur mors vsufructuarij. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.* 1

Vsusfructuario autem superstite, &c.] Notatur ad hoc quòd vsusfructus morte proprietarij non finitur, sed durat quousque vsufructuarius viuit, vt per Sichard. *in præsenti, n.* 4. & 5. Anton. Gom. *l.* 6. *Tauri n.* 11. *in princip.* Castill. *in tract. de vsufructu c.* 61. *n.* 14. D Barbos. *in l. vsusfructu n.* 58. *n.* 7. *in princ. ff. soluto matr.* 2

In gloss. *Non tollitur,* ibi, *sed fallit cùm pater,* &c. Videtur sentire gloss. quòd *in l. pen.* § *quod si nepotes, de bonis mater.* agitur de patre, qui habebat vsumfructum in bonis filij emancipati, vt moriente cum liberis filio proprietario pater amittat vsumfructum, succedatque in virilem eiusdem vsusfructus cum nepotibus ex filio; sed hunc intellectum reprobat Pinel. *ad dict. l. pen.* quæ est 3. *n.* 8. dicens textum illum *in d. vers. quod si nepotes,* non tantùm de filio emancipato, sed etiam de filia loqui, nec agere de vsufructu quem pater habebat viuo filio, sed de acquirenda virili portione noue cum nepotibus. 3

SVMMARIVM.

1 *Vsusfructus ex quacunque causa debetur, fructuarius cauebit quod velit vti arbitrio boni viri, & num.* 2.

3 *Satisdatio pro ea accipitur, quæ est suffulta fideiussoribus, vel pignore.*

4 *Cautio, siue fideiussio respectu rerum, & bonorū, qua*

qua vſu non conſumuntur, intelligitur de vtendo & fruendo arbitrio boni viri ſalua rerum ſubſtantia. quid ſi vſusfructus conſiſteret in rebus, qua vſu conſumuntur, n. 6.

5 *Fideiuſſio, ſiue ſatisdatio danda de illis bonis finito vſufructu reſtituendis.*

7 *Donans retento ſibi vſufructu non excuſatur à ſatisdatione.*

8 *Cautio cùm requiritur pro ſubſtantia vſusfructus conſtituendi, non ſufficit iuratoria, ſed neceſſariò praſtanda eſt ſatisdatio.*

L. Vſufructu conſtituto. IV.

Imp. ALEXANDER A. *Verbic'o.*

1 EX quacunque cauſa debetur vſusfructus, vſufructuarius cauebit quòd velit vti arbitrio boni viri. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt *l. Hiſpan. 20. in fine, tit. 30. part. 3.* Boër *deciſ. 60. numero* 10. Ioſeph Ludouic. *Peruſ. decis. 61. num. 13. cum ſequentib.* Theſaur. *Pedem. decis.* 80. Achil Pedrocha *conſil. 7. à princip.* Surd. *decis. 67. & de lament. tit. 9. quaſtione 26. num* 17. Viui. *tom. 1. communi. opinion. lib. 3, tit. 20. numero* 31 *pag.* 419. Syluan. *conſil. 37. num* 2. *&* 3. Pinel. *in l. 1. part. 2. numero 75. de bonis maternis*, Caualcan. *de vſufructu mulieri relicto, num.* 89. *&* 146. *cum ſequentib.* Cornel. Beninca. *de priuileg. paupert. ſpecul. 7. vltim. volunt. num. 13. cum ſequentib.* Franc Marc. *Delphinalis decis. 817. num. 3. & 4 & decis.* 818. *per tot. ſolut. 5. dub. 10. n.* 79. Anton. Galeat. Maluaſ. *conſ.* 110. *vol.* 1. Sim. de Prætis *de interpret. vltim. volunt. lib. 4. conſil.* 110. *vol.* 1. Cald. Pereira *de poteſtate eligendi, c. 16. n.* 35. Camill. Borrell. *in ſumm. decis. to. 3. tit. 13. n.* 228. Caſtill *in tractat. de vſufruct. cap. 17. per tot.*

3 *Vt ſatisdatio,* &c.] Satiſdationem accipi pro ea, quæ eſt ſuffulta fideiuſſoribus, vel pignore, ait Caſtill *dicto tractatu de vſufructu, capite* 18. *numero* 4.

4 *Boni viri arbitratu,* &c.] Aduerte quòd reſpectu rerum, & bonorum, quæ vſu non conſumuntur, cautio, ſiue fideiuſſio intelligitur de vtendo & fruendo arbitrio boni viri, ſalua rerum ſubſtantia: ita Franciſc Marc. *dicta decis.* 817. *numero* 4. *&* 5. *volum.* 1. Rolaod. *conſil. 92. num. 22. vol. 1. & conſil. 37. num. 3. lib. 2.* Caſtill. *dicto tractatu de vſufructu, cap. 17. num.* 4. Camill. Borrel *d. tom. 3. tit. 13. n.* 231. vbi *n.* 232. intelligit dandam fideiuſſionem, ſiue

5 ſatiſdationem de illis bonis finito vſufructu reſtituendis.

6 Si verò vſusfructus conſiſteret in rebus quæ vſu conſumuntur, putà in vino, oleo, frumento, lana, lino, & ſimilibus, in his ante omnia fit æſtimatio de illorum pretio, & valore, & cautio præſtatur de æſtimatione finito vſufructu reddenda; ſi verò prædictæ res æſtimatæ non fuerint, tenetur fructuarius præſtare cautionem de aliis rebus eiuſdem qualitatis, & bonitatis, & in eodem genere finito vſufructu reſtituendis, de quo vide Pariſ. *conſil. 96. numero 1. vol. 2.* Caualcan. *dicto tractatu numero* 146 Roland. *conſil 92. num 23. libro* 1. Pedrocha *conſil. 7. numero 1. cum ſeqq.* Camill Borrel. *d. titulo 13. n.* 233. Caſtill. *d. tractat. de vſufruct. cap. 27. n 9. cum ſeqq.*

7 *Siue ex teſtamento, ſiue ex voluntario contractu,* &c.] Ergo donans retento ſibi vſufructu non excuſatur à ſatiſdatione; de quo tamen vide Pinel. *in d. l. 1. part. 2. n. 80. verſ. ſed de rigore*, Hieron. de Leon. *Valentia decis. 39. n. 32. tom. 1.*

In gloſſ. *Boni viri* 1. ibi, *ſed eo caſu quando debet ſatiſdare, quid erit, ſi non poteſt, & velit iurare*, &c.] Notatur ad hoc quòd cùm cautio pro ſubſtantia vſusfructus conſtituendi requiratur, non ſufficit iuratoria, ſed neceſſariò præſtanda eſt ſatiſdatio; de quo tamen vide Iaſ. *in leg. 1. numero 23. verſic. decimo limita, ff. qui ſatiſdare cogantur*, Hippol *in l. 1. § præterea, num. 114 & 115. ff. de quaſt. & in rubr. de fideiuſſorib. numero* 168. Tiraquell. *de retractu lignag. § 1. gloſſ. 10. n.* 124. Gregor Lopez *l. 19. verbo que la coſa, tit. 31. parte 3.* Mynſing. *centur. 6. obſeruat.* 48. Gail. *lib. 1. obſeruat.* 47. Bellon. *conſil. 54. num.* 6. Roland. *conſil. 92. numero 11. lib. 1.* Caballin *milleloq.* 526. Sim. de Prætis *de interpret. vltim volunt. lib. 3. interpret. 1. ſolut 5. dub. 10. num.* 81. Pinel. *in d. l. prima, part. 2. n. 79. verſic. quid ergo,* Ioan. Garci. *de nobilit. gloſſ. 3. num.* 15. Peregrin. *de iure fiſci lib. 1. tit. 1. num.* 35. Surd. *decis. 141. & decis. 183 num.* 9. Azeued. *l. 3. numero 7. tit. 16. lib. 5. noua Recopilat.* Ceuall. *commun. contra commun. quaſt 69. num. 8. & quaſt. 408. num.* 5. Caſtill. *dict. tractat. de vſufruct. cap. 18. num. 6. cum ſeqq.* Molin *de Iuſtit tractat. 2. diſput. 7. verſ. vſufructuarius, in fine,* D. Barboſ. *in l. diuortio, §. interdum, num. 28. ff. ſoluto matrim.* vbi ſubdit hoc caſu rem eſſe deponendam penes tertium, qui vſufructuario reſpondeat de fructibus; & paulo infrà diſtinguit vtrùm perſona ſit ſuſpecta de lapidatione, & tunc verum exiſtimat quòd neceſſariò ſit præſtanda ſatiſdatio; ſi verò ſit perſona honeſta, & non inueniat fideiuſſorem, dicit ſufficere iuratoriam cautionem. 8

SVMMARIVM.

1 *Vſufructuarius tenetur fructus perceptos poſt tempus vſufructui adiectum reſtituere, finito vſufructu non facit ampliùs fructus ſuos, n. 2.*

3 *Hares fructuarij iniuſtè retinens vſumfructum; tenetur proprietario reſtituere fructus quos percepit.*

4 *Vſufructuario decedente ſi fructus iam ſunt percepti, bene percepti cenſentur, & ad haredem eius pertinent: nondum autem percepti etiam maturi, & proximi perceptioni, ſpectant ad proprietarium.*

L. Si pater. V.

Idem A. Euocato & alys.

VSufructuarius fructus perceptos poſt tempus vſufructui adiectum tenetur reſtituere. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſup. hoc tit.* 1

Finito vſufructu, &c.] Notatur ad hoc quòd vſufructuarius finito vſufructu non ampliùs facit fructus ſuos, vt per Aluar. Valaſc. *de iure emphyt q. 20. num. 13. & 14.* Cald. Pereira *de renouat. emphyt. q. 10. n. 7.* D. Barboſ. *in l. diuortio 8. in princip. part. 2. n.* 34. 2

vbi quòd hæres fructuarij iniuſtè retinens vſumfructum, tenetur proprietario reſtituere fructus, quos percepit. 3

Quando vſufructuarius decedit ſi fructus iam percepti ſunt, bene percepti cenſentur, & ad hæredem eius pertinent, ſed nondum percepti etiam 4

matuti, & proximi perceptioni ad proprietarium spectant, de quo vide Tiraq. *de retract. conuent.* §. 5. *gloss. 4. num. 1.* Baëç. *de decima tutor. cap. 28. num. 2. in fine, & num. 16.* Caualcan. *de vsufructu mulieri relicto, num. 242.* Iacob. Mandell. *cons. 639. num. 1. vel 4.* Cephal. *cons. 181. num. 10. & 11. lib. 2.* Molin. *de primog. lib. 3. cap. 11. num. 5.* alt. Molin. Theolog. *de Iustit. tract. 2. disp. 635. num. 2.* Auendan. *resp. 5. num. 5.* Spin. *in speculo testam. gloss. 12. princip. n. 30.* Vincent. Caroc. *de locato & conducto, gradu 3. personarum, q. 23. n. 4.* Martin. Monter. à Cueua *Arag. decis. 17. n. 11. cum seqq.* latè Castill. *in tractat. de vsufructu, c. 77. per tot.*

SVMMARIVM.

1 *Maritus vsumfructum in dotē recipiens proprietatem obligare non potest, rem verò æstimatam sic.*
2 *Vsufructuarius proprietatem pignorare non potest.*
3 *Vsusfructus pignoris datus tandiu durabit, quandiu vsufructuarius viuit, eòque mortuo pignus extinguitur.*
4 *Maritus res æstimatas, quæ in dotem datæ, tanquam suas liberè alienare potest.*
5 *Maritus hypothecare potest fundum æstimatum, sibi per vxorem datum, apposito pacto vt post mortem mariti idem fundus redderetur. quomodo id verum, n. 6.*

L. Interest. VI.

Idem A. Stratonicæ.

1 MAritus vsumfructum in dotem recipiens proprietatem obligare non potest. Rem verò
2 æstimatam in dotem accipiens, eam obligare potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. suprà hoc tit.* & post omnes Giphan. *tom. 1. pag. 160.*

Nam vsufructuarius quidem proprietatem pignorare non potuit.] Ita Negusant. *de pignor. 3. membro 1. part. n. 9. cum seqq.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris part. 1. lib. 4. cap. 3. num. 22.* latè Castill. *in tract. de vsufructu, cap. 70. n. 6. cum seqq.* vbi n. c. addit quòd
3 tandiu durabit vsusfructus pignori datus, quandiu vsufructuarius viuit, eòque mortuo pignus extinguitur.

4 *Qui autem proprietatem æstimatam,* &c.] Notatur ad hoc quòd maritus res æstimatas, quæ in dotem datæ fuerunt, tanquam suas liberè alienare potest, vt per Roland. *cons. 92. n. 12. lib. 2.* D. Barbos. *in l. æstimatis 51. ff. solut. matr. n. 25. in fine.*

5 Aduertit idem D. Barbos. *in citato loco, n. 30. in princip.* hunc text. probare maritum potuisse hypothecare fundum æstimatum sibi per vxorem datum, apposito pacto vt post mortem mariti idem fundus redderetur, quod non esse verum videtur dicere si propter prædictum pactum fundus censeretur dotalis, & non æstimatus, tunc enim etiam consentiente vxore hypothecari non posset, *princip. Instit. quib. non alienare licet.* sed ipsemet D. Barbos. *ibid.* respondet proposito casui Imperatorē hîc explicitè nō respondere, sed tantùm implicitè, nam cùm in fine dicat quòd maritus potest hypothecare fundū quando post solutum matrimonium non fundus, sed eius æstimatio reddenda est, implicitè significat quòd vbi ratione pacti non æstimatio, sed fundus reddendus est, non poterit hypothecari per maritum.

SVMMARIVM.

1 *Expensa tectorum, & alia modica ad fructuarium pertineat, magna verò ad proprietarium redeant, & n. 2. intellige vt n. 6.*
3 *Expensa modica quæ, quæ magna, iudicis arbitrio relinquendum est.*
4 *Vsufructuarius non tenetur ad eas impensas, quæ perpetuam rei vtilitatem continere videntur, quin potiùs incumbant proprietario, & factæ per vsufructuarium repeti possunt, dummodo non sint modica.*
5 *Expensa facta gratiâ fructuum quæ.*
7 *Vsufructuarius à proprietario repetit si quid vltra modicam impensam impendit, vel magnam impensam facit, resolue vt n. 8.*

L. Eum ad quem VII.

Imp. GORDIANVS A. *Vlpiano militi.*

EXpensæ tectorum, & aliæ modicæ ad fructuarium pertinent, magnæ expensæ ad proprietarium redeunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hisp. 22. tit. 31. part. 3.* Gail. *lib. 2. obseru. 146.* Anton. Gom. *tom. 2. var. cap. fin. n. 7. & l. 46. Tauri, n. 3.* Guilielm. Rodoan. *de rebus Ecclesiæ non alienan. q. 72. cap. 10. per tot.* Pinel. *in l. 2. de bonis matern. p. 2. n. 72. su princip.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris p. 1. lib. 4. cap. 3. n. 20. lit. A.* Molin. *de primog. lib. 1. cap. 27. n. 11.* Caualcan. *decis. 44. parte 1.* Menoch. *de arbitrar. casu 215.* Sarmient. *select. lib. 3. cap. 4. n. 4.* Gam. *Lusit. decis. 312.* Ioan. Garc. *de expens. cap. 10. cum seq.* Ricciard. *ad §. fin. n. 35. Instit. hoc tit.* Surd. *cons. 155. n. 9.* D. Barbos. *in l. fructus, n. 12. & in l. diuortio, §. fin. part. 1. num. 16. ad fin. ff. soluto matr.* Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat. verbo fructus, n. 19.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 7. n. 18.* Rebell. *de obligat. iustit. part. 1. lib. 2. q. 7. sect. 2. num. 12.* latè Castill. *de vsufructu, cap. 56. per tot.* 2

Quæ autem dicatur modica, quæ magna expensa, non est in iure definitum, nec certa regula de hoc constitui potest, ideo totum hoc iudicis arbitrio esse relinquendum, tenent gloss. *verbo pertinere, in l. Hactenus, ff. hoc tit.* Menoch. *de arbitr. casu 225. ad fin.* Molin. *d. lib. 1. c. 27. n. 6.* Ioan. Garc. *de expens. c. 11. n. 16.* Valasc. *de iure emphyt. q. 25. n. 13. & quæst. 26. num. 6.* Surd. *cons. 255. num. 9.* D. Barbos. *in d. l. diuortio, §. fin. n. 36.* Rebell. *de obligat. iustit. lib. 13. q. 2. num. 6.* Castill. *d. cap. 56. num. 6. cum seqq.* vbi *num. 12.* resoluit vsufructuarium non teneri ad eas impensas, quæ perpetuam rei vtilitatem continere videantur, eas potiùs proprietario incumbere, & factas per vsufructuariom repeti posse, dummodo modicæ impensæ non sint: & ex Iacob. Mandel. de Alba *cens. 363. num. 6. lib. 2.* cùm impensæ tendunt ad vtilitatem non perpetuam, sed temporalem, sic distinguit. Aut vtilitas est temporalis ad modicum tempus, purà biennij, vel triennij, ita quòd verisimiliter fiat talis impensa propter fructus, veluti sarta tecta habere, purgare fossata, & alia similia, & tales expensæ pertinent indistinctè ad vsufructuarium. Aut istæ impensæ temporales concernunt vtilitaté multorum annorum, purà decem, quindecim, vel viginti, & tunc certa doctrina, aut responsio dari non poterat, sed per mortem ipsius vsufructuarij 3 4

deter

determinabitur negotium, quia ſi ipſe vixerit per
tot annos, quot erant anni in quos porrigebatur
vtilitas impenſarum, vel melioramentorum, nihil
poterunt petere hæredes vſufructuarij. ſed ſi vixerit
per pauciores annos, habenda erit cum hæredibus
vſufructuarij ratio annorum reſtantium, ideo rectè
facere vſufructuarium concludit ſi proteſtetur pro
ſe,& ſuis hæredibus quòd facit impenſas tempo-
rales, vel melioramenta animo repetendi, quatenus
5 de iure repeti poſſunt. Vnde D.Barboſ. *in d.l. diuor-*
tio, §. ... ex n.9 & Caſtill. *d.c.57. n.13.* verius exi-
ſtimant impenſam factam gratia fructuum illam di-
ci, quæ attentata principali intentione facientis ad
illum finem facta eſt vt fructus colligantur; addúnt-
que quod ſi mariti impenſa facta fructuum vſus
eſt vſque ad tempus, pro quo facta eſt, nihil repe-
tere poterit, ſed ea cum fructibus perceptis compu-
tabitur; ſi verò impenſa facta gratia fructuum du-
rauit pluſquam ius mariti impendentis, tunc pro
rata repetere poterit.
9 Intellige principalem huius text. concluſionem
procedere tantum in reficiendo, non autem in aliis
expenſis, atque oneribus, quæ ratione poſſeſſionis,
vel fructuum ſoluuntur, hæc enim etiamſi modi-
ca non ſint, ab ipſo vſufructuario ſolui debent: vnde
vſufructuarium ipſum onera quamplurima, colle-
ctas ſcilicet. gabellas, penſiones, canones tributa, &
alias præſtationes temporales ſubiturum, reſoluunt
Iacob.Mandel.Alba *conſ.745. n.10. lib. 4.* Caual-
can. *de vſufructu mulieri relicto, num.160. verſ. hinc*
eſt, & deciſ.44 num 54. & 55.p.1. Aluar.Valaſc. *de*
iure emphyt. q.17. Mich Graſſ. *§. legatum. q.37.* Ioan.
Garc. *dict. cap.11. de expenſ. à num.45* Molin. *d. lib.*
1. cap.27. n.8 alt. Molin. Theolog. *de Iuſtit. tract.2.*
diſput. 7. verſ. vſufructuarius tenetur ad expenſas,
Achil. Pedrocha *conſ. 2. n.73. cum ſeqq.* Cardoſ. *in*
praxi iudicum, verbo fructus, n.14. Caſtill. *d.c.56.n.*
14. cum ſeqq.
7 *Proinde ſi quid vltra,* &c. Notatur ad hoc quòd
ſi quid vltra modicam impenſam impendit, vſu-
fructuarius ipſe, vel magnam impenſam facit, re-
petit à proprietario, vt per Cabal. *milleloq.13.n.1.*
Ioan.Garc. *de expenſ. cap.11.n.16* Pinel. *in l. 1. de*
bonis mater. p.2.n.72. verſ. tandem, Surd. *de aliment.*
tit.6.q 3.n.73. in fine, & n.74. & conſ.155. n 9.17.
& 18. latè & Caſtill. *dict. tract. de vſufructu, cap.*
8 *57. à princip.* vbi *n.2. cum ſeqq.* reſoluit quòd vſu-
fructuarius quando impenſa magna neceſſaria eſt,
non tenetur à principio impendere, & poſtea repe-
tere, ſed antequam impendat poſſit petere pecuniam
pro futura impenſa à proprietario, vel eundem
aſtringere ad impenſam ſua manu faciendam ſi fru-
ctuario pecuniam dare noluerit.

SVMMARIVM.

1 *Vſufructuarius, vel eius hæres non præſcribunt*
proprietatem, & n.2. intellige vt n. 3.
4 *Vſufructuarius non poſſidet ciuiliter, nec merè na-*
turaliter, nec merè ciuiliter, n 5.

L. Neque fructuarium. VIII.

Impp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA. *&* CC. *Etheroni.*

1 VSufructuarius, vel eius hæres non præſcri-
bunt proprietatem. Colligunt ex Ordin. Do-
ctores citati *ad lib.1.n.1. ſup. hoc tit.*
Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſu- 2
munt *l.Hiſpan.5. in med. tit.30.p.3* Balb. *de præſ-*
cript.4.p. quarta, p 11.n.38. & p.1. ſexta, caſu 26.n.
51. Tiraq. *de conſtituto, p.2. amp.13.n.5. & 6.* Anton.
Gom. *l.45. Tauri, n.106. col.2. in princip.* Cou. *in reg.*
poſſeſſor. p.2 §.9.n.2. Menchac. *illuſtr. controuerſ p.1.*
c.65. num.18. Menoch. *conſ.201. n.124.* vbi *n. 125.*
id intelligit quando quis conſtitutus eſt, vel reli-
ctus ſimpliciter vſufructuarius, cùm nullum habeat
ius, quod præſcribere poſſit. ſecus quando vſusfru- 3
ctus eſt conſtitutus adiecto pacto liberationis, ſeu
recuperationis, ſoluta aliqua ſumma, ſicuti in pi-
gnore contingit, hoc enim caſu aduerſus actionem
illam, illúdve ius recuperationis currit præſcriptio;
quo iure & actione ſublatis vſufructuarius extin-
cto vſufructu manet proprietarius, Cald. Pereira
de renouat. emphyt q.15.n.45. Caſtill. *in tract. de*
vſufructu, c 68.n.19.
In gloſſ. *Præſcripto muniri.* ibi, *quia non poſſidet* 4
ciuiliter, &c. Notatur ad hoc quòd vſufructuarius
non poſſidet ciuiliter, vt per Cuiac. *in recit. ſolem-*
nib. in lib. Digeſt. ad l. naturaliter, in princip. ff. de
acquir. poſſeſſ Franc. Hottoman. *obſeruat. lib.9.c. 1.*
col.2. ad med. Conan. *comment. iuris ciuilis lib. 3. c.*
10. de poſſeſſione naturali & ciuili, n.2. Cou. *in reg.*
poſſeſſor. p.2. in initio, n.5. Vacon. à Vacuna *iuris ci-*
uilis declarationum lib.2. cap.38. per tot. & præci-
puè *n.4* vbi probat vſufructuarium nec merè na- 5
turaliter, nec merè ciuiliter poſſidere, Donell. *com-*
ment. iuris ciuilis lib.5 c.6. col.2. verſ. ex omnibus,
Fachinæ *controuerſ. lib.8. c. 18.* Caſtill. *d. tract. de*
vſufructu c 6.n.36. cum ſeqq.

SVMMARIVM.

1 *Vſufructuarius, vel is, cui relicta ſunt operæ, ſerui*
alienandi poteſtatem non habet.
2 *Vſufructuarius non poteſt alienare, nec cedere*
vſumfructum. intellige vt n. 3. & conclude vt
num. 4.
5 *Vſusfructus non poteſt transferri in alium cùm*
cohæreat perſonæ. nec conſtitui nouum per fru-
ctuarium, qui rei dominus non eſt, n.6. contra-
rium, n.7. componitur, n.8.

L. Vſufructu matri. IX.

Iidem AA. *&* CC. *Auxanuſæ.*

VSufructuarius, vel is, cui relictæ ſunt operæ, 1
ſerui alienandi poteſtatem non habet. Colli-
gunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n. 1. ſuprà*
hoc tit.
Ex hoc text. vulgò colligitur, vſufructuarium 2
alienare non poſſe, nec cedere vſumfructum, vt per
l.20. Hiſpan. in fine, tit.31. part.3. Petr. Gregor. *ſyn-*
tagm. iuris p.1. lib.4 cap.3. n.22. vbi videtur tex-
tum intelligere in venditione proprietatis, Mench. 3
de ſucceſſ. creat. tom.1. lib.1. §.7. n.40. verſ. ſed quam,
Anton. Gom. *variar. tom. 2. capite 14. numero 15. in*
princip. Caualcan. *de vſufructu mulieri relicto, n.65.*
in fine, Cald. Pereira *de reſolut. ſeu extinct. emphyt.*
c.7. num.46 Hieron. Gabr. *conſ.192. num.21. & 14.*
vol. 2. Mendez à Caſtro *in l. cùm oportet de bonis quæ* 4
liber. p.2 n.119. & concludit vſumfructum extra-
neo cedi nullo modo poſſe, vendi verò, aut locari
rectè poſſe, D. Barboſ. *in l. vſufructu, n. 1. ff. ſoluto* 5
matrim. vbi ait vſumfructum eundem non poſſe in
alium

alium transferri cùm personæ cohæreat, *l. 4. ff. de nouat.* item nec posse donum constitui per fructuarium, qui rei dominus non est.

7 Contrarium tamen, immo vsufructuarium impunè posse, ac iure ipso vsumfructum, quem habet, siue ius vsusfructus alienare, per text. *in l. arboribus 13. §. vsufructuarius, & in l. non vtitur 45. ff. hoc tit.* resoluunt Pincl. *in l. 1. de bon. mat. part. 3. n. 39.* vbi *n 40. vers. inde simul*, respondet ad hunc text. & similes, vt scilicet in illis dicatur vsumfructum in aliam personam alienari non posse, quia effectus, & tempus, quo vsusfructus durare debet, non attenditur nisi ex persona fructuarij alienantis, & ita negotium & ius manet, etsi alienatio non fieret, Cordub. de Lara *in l si quis à liberis, §. parens, n. 60. ff. de liber. agnosc.* Felician *de censib. lib. 2. c. 4. num 4. tom. 1.* vbi ex eo vendi vsusfructus, vel pignori dari posse ait, quia ea non est propria rerum incorporalium alienatio, sed fructuum tantùm, aot corporum, quæ in vsufructu continentur, ideóque ius illud incorporeum non amittitur ex venditione, sed fructuom perceptio competit, Mol *in emporio iuris ciuilis p. 1. tit. 6. q 1. n. 14 & 15.* Castill. *tract. de vsufructu cap. 69. n. 15.* vbi *num. 16* respondet ad textum *in præsenti.*

8 Verùm magis communiter Doctores has contrarias opiniones sub distinctione componere nituntur, distinguentes inter ius vsusfructus, & commoditatem percipiendi fructos, ita vt ius vsusfructus nequeat alienari, ipsa verò commoditas, aut facultas percipiendi fructus maximè, & sic iura contraria conciliando tradunt gloss. *verbo vel donet, in fine in l. arboribus, §. 1. ff. hoc tit.* Anton. Gom. Caualcan. & Hieron. Gabr. *citatis locis*, Sarmient. *select. lib. 3. cap. 9. num. 2.* Matienz. *l. 13. gloss. 3. num. 14. tit. 11. lib. 5 noua Recop.* Ioan. Garc. *de expensis, c. 10. ex n. 28.* Quesada *diuers. cap. fin. num. 16.* Spin. *in speculo testam. gloss. 13 princ. num. 61.* Pereg. *de fideicom. art. 40. num. 117.* Monter à Cucua *Aragon. decis. 46. n. 9. 22. & 55.* Mozz. *de contractib. tract. de emptione, tit. de rebus, quæ emi, vel vendi possunt, numero 39* Surd. *de aliment. tit. 9. q 22. n. 9.* D. Barbos. *in d. l. vsufructu. n. 2. ff. soluto matr.* vbi *n. 3.* respondet ad adducta in contrarium, & dicit quòd si fructuarius posset vendere ius suum, emptor censeretur fructuarius, & consequenter tantùm per illius mortem extingueretur vsusfructus, non autem per mortem vendentis, quod non est dicendum, Cardos. *in praxi iudicum, verbo fructus, n. 18.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 7. vers. licet proprietarius*, Rebell. *de obligat iustit p. 1. lib. 1. q. 17. sect. 2. n. 26. cum seqq.* Valer Reginald *in praxi fori pœnit. tom. 2. lib. 15. cap. 15. n. 167.*

L. Si domina. X.

Iidem AA. & CC. *Pomponio.*

1 MOrte domini non extinguitur locatio vsusfructus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* post omnes Giphan. *tom. 1 pag. 159.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Cremens. *sing. 170. l. Hispan. 3. tit. 8. part. 5. vbi gloss. a.* Gregor. Lopez *l. 24. verbo tenuiere, titul. 31. part. 2.* D Barbos. *in l. diuortio, in princip. part. 2. num. 34 & in l. vsufructu, num. 7. ff. soluto matrimon.*

L. Habitatio. XI.

Iidem AA. & CC. *Theodoro.*

HAbitatio morte finitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. fin. tit. 31. part. 3. vbi gloss. 1. post princ.* Hottoman. & Pichard. *in §. vlt. Instit. de vsu & habit.* Ricciard. *ad rubr. Instit. hoc titul. n. 135. vers. primò quia vsusfructus*, Castill. *in tract. de vsufructu c. 28. 31.* Rebell. *de obligat iustit. p. 1. lib. 1. q. 7. sect. 3. n. 29.* 2

SVMMARIVM.

1 *Tempus certæ ætatis appositum iuri iam quæsito non inducit conditionem.*

2 *Vsusfructus relictus vsque ad tempus certæ ætatis, aut qualitatis, non perit illius morte, sed cum temporis euentu. relictus vsque ad tempus conditionis incertæ, finitur eueniente conditione: conditio autem si sit impossibilis, aut non eueniat, ad vitam relictus censetur, numero 3. & 4.*

5 *Legatum transmittitur ad hæredes, & quando.*

L. Ambiguitatem. XII.

Impp. IVSTINIANVS A. *Iuliano P. P.*

TEmpus certæ ætatis appositum iuri iam quæsito conditionem non inducit. Item vsusfructus relictus vsque ad tempus certæ ætatis, aut qualitatis, non perit illius morte, sed cum temporis euentu. Item relictus vsusfructus vsque ad tempus conditionis incertæ finitur conditione eueniente: conditio autem si sit impossibilis, aut si non eueniat, ad vitam relictus censetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1 2 3

Vide Conan *comment. iuris ciuilis. lib. 4. cap. 6. num. 2. col. 2.* Roman. *sing. 244. & 287.* Castill. *in tract. de vsufructu, cap. 62. num. 13.* vbi ait quòd si vsusfructus relinquatur alicui donec hæres, vel alius ad certam ætatem peruenerit, & veniat quod hæres, vel alter ante dictam ætatem, vel tempus moriatur, legatarius consequetur vsumfructum vsque ad ætatem præfinitam, quia personam potius quàm tempus considerauit principaliter testator, & ex Caualcan. *de vsufructu mulieri relicto. n. 137.* rectè probat contra esse cùm vsusfructus relinquitur ad certum tempus, quia mortuo vsufructuario ante tempus finitur statim, nec pro tempore deficiente ad hæredes transit. 4

Non est penitus possibile, &c.] Ergo si non fuerit vita functus, legatum transmittetur ad hæredes, quia in diem relictum, de quo vide Ias. *in l. sicut legetur, § hoc autem, n. 1. ff. de legat. 1.* Tiraquell. *in l. si vnquam, verbo reuertatur, n. 106. de reuocan. donat.* 5

SVMMARIVM.

1 *Siue habitatio legetur, siue vsusfructus habitationis ius habitandi legatū videtur, & per me possū habitare, & locare alij, & n. 2. intellige vt n. 3. 4. 5.*

2 *Habitatio, vsus, & vsusfructus in quo differant, remissiuè.*

L. Cùm

L. Cùm antiquitas. XIII.

Idem A. eidem.

1 SIue legetur habitatio, ſiue vſusfructus habitationis, ius habitandi legatum videtur & per me poſſum habitare, & alij locare. Colliguntur ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt *l. Hiſp. 27. tit. 31. part. 3.* ibi, *E puede morar en ella eſte a quien otorgaron la morada con la compañia que tuuiere, y a vn ſe la quiſiere arrendar o alogar puedelo facer*, Cremen. *ſing.* 110. Conan. *comment. iuris ciuilis lib. 4. c. 5. n. 6.* vbi argumentationibus quibuſdam hanc deciſionem auſus eſt impugnare, inferens deinde quòd ſi hodie apud nos legeretur alicui alicuius domus habitatio, non conceſſuros iudices vt alius eam locaret Afflict. *deciſ.* 401. Chæsian *tom. 2. commun. opin. lib 6. tit. 29. n. 56. pag.* 159. Cardin. Mantic. *de coniectur. lib. 3. tit. 4. n. 8. & de tacitis & ambig. conuent lib. 4. tit. 32. n. 23.* Surd. *de*
3 *alimentis, tit. 4. q 4. n. 17* Franciſc. Hieron. Leo *Valentina deciſ. 59. n. 6.* vbi *n. 7.* dicit text. *in præſenti* loqui vbi habitatio eſt legata, vel conceſſa, non vbi facultas vt poſſit habitare. Pichard. *ad §. ſed ſi cui habitatio, numero* 2 *Inſtit. de vſu & habit.* Caſtill. *in tract. de vſufructu cap. 28. num. 23.* vbi quòd is, qui habitationem habet, locare & gratis concedere alteri poteſt & *n. 24* poſt Afflict. *d. deciſ. 401. n. 7.* & Vincent. Carot *tract. de locato & conducto, tit. de vſu, & habitat. q. 3. num. 3* ait textum *in præſenti* & eius diſpoſitionem procedere indifferenter, ſiue ha-
4 bitatio relinquatur in vltima voluntate, ſiue inter viuos, ſiue per viam reſeruationis, ſiue alio quouis modo, & *n. 26.* ait quòd ſi domus fuerit legata ad habitandum, plena proprietas intelligitur legata; ſi verò habitatio fuerit legata, hoc eſt ius habitandi, tunc ſeruitus & ius habitandi, cenſetur relictum, & conſequenter vtroque caſu iuri locandi locus erit indubitanter, ex deciſione huius text. Idem Caſtill.
5 *in eod. tract. c. 73. ex n. 21.* per hunc text. tenet quòd is, cui habitatio relicta eſt, poteſt illam alteri locare, contra quam deciſionem *num. 23. & 24.* ſic argumentatur. Habitatio re ipſa & effectu idem eſt cum vſu, *l. ſi habitatio 20. ff. de vſu & habit.* & tamen vſus locari non poteſt, *l. ſed neque, ff. eod. tit. & princ. Inſtit. eod* ergo nec is, qui habitationem habet, poterit eam locare. Propter quæ ibi ait aliquos exiſtimaſſe Iuſtinianum *in præſenti* correxiſſe ius antiquum; ſed verius eſt attento iure Digeſtorum non ita certum fuiſſe habitationem locari non potuiſſe, nam inter Iureconſultos valde hoc controuerſum erat, vt colligitur ex verbis huius l. & §. *ſed ſi cui habitatio, Inſtit de vſu & habit.* nonnulli enim crediderunt nec locari, nec donari poſſe habitationem, cuius opinionis videtur fuiſſe Papinianus, vt conſtat ex *d. l. ſi habitatio*; alij verò exiſtimarunt habitationem locari poſſe, cuius ſententiæ fuit Marcellus, quem refert Imper *in d. §. ſed ſi cui habitatio*; alij denique in hac diſputatione inter ſe diſſentiebant, vt ſignificat hic text. ibi *actorum iurgium decidentes*; quare Iuſtinianus, vt prædictam altercationem tolleret, Marcelli ſequaciúmque opinionem ſequutus præfatam controuerſiam decidit, & habitationem locari poſſe propter rerum vtilitatem ſtatuit, vt *in d. § ſi cui habitatio.*

6 In gloſſ. *Habitatio.* In quo autem differant habitatio, vſus, & vſusfructus? vide Conan. *comment. iuris ciuilis lib. 4 c. 5. n. 4. cum ſeqq.* Pichard. *ad §. fin. num. 2. Inſtit. de vſu & habit.* Ricciard. *ad rub. Inſtit. hoc tit. n. 235.* Caſtill. *dict. tract. de vſufructu cap. 28. num 21* Molin. *de inſtit. tract. 2. diſp. 5. in fin.* Rebell. *de oblig. inſtit. part. 1. lib. 1. q. 7. ſect. 3. num. 29.*

SVMMARIVM.

1 *Appellatio hæredis relata ad id, quod ſui natura non eſt tranſmiſſibile ad hæredes, in perſona primi hæredis finitur.*
2 *Teſtator ſi legat proprietatem deducto vſufructu; mortuo primo hærede finitur vſusfructus, & conſolidatur cum proprietate.*
3 *Priuilegium cuipiam, & hæredi ſuo conceſſum, intelligitur de primo hærede tantùm, non etiam de cæteris.*
4 *Proponuntur opiniones nonnullorum, & n. 5.*
6 *Hæredum mentione facta ſiue in plurali, ſiue ſingulari numero, ſemper veniunt hæredes hæredum.*

L. Antiquitas. XIV.

Idem A. eidem.

APpellatio hæredis relata ad id, quod ſui na- 1
tura non eſt tranſmiſſibile ad hæredes, in perſona primi hæredis finitur. Item teſtator ſi legat
proprietatem deducto vſufructu, mortuo primo 2
hærede finitur vſusfructus, & conſolidatur cum proprietate. Colliguntur ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

Quoad primam partem concluſionis vide Ti- 3
raq. *in tract. le mort, p. 2. declar. 5. n. 6.* vbi quòd priuilegium cuipiam & hæredi ſuo conceſſum intelligitur de primo hærede tantùm, non etiam de cæteris, Conan. *comment. iuris ciuilis lib. 4. c. 6. n. 2. col. 2.* Anton. Gom. *tom. 2 var. c. 11. n. 14. & c. 15. n. 18. in princip.* Cardin. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib. 8. tit. 14. n. 21.* Guttier. *de iuram. confirm. part. 1. cap 48. n. 8. & 9.* Alex. Randenſ. *de analog. lib. 1. c. 15. n. 78. & 80.* Sim. de Prætis *de interpretat. vltim. volunt. lib. 1. ſolut. 2. n. 10.* Pichard *ad §. finitur n. 6. Inſt. t. de vſufructu,* Molin. *de Inſtit. tract. 2. diſp. 9. n. 1. in fine,* latè Caſtill. *in tract de vſufructu. c. 61. n. 24. cum ſeqq.*

Huius textus deciſionem exiſtimant nonnulli 4
ex *ſuprà* relatis fundatam eſſe ex natura ipſa vſusfructus, ſecundùm quam morte finitur, quod non videtur admittendum, cùm iuxta eam nec ad primum hæredem deberet tranſire. Alij putant ex eo procedere, quia in hoc text. facta fuit mentio de hærede in numero ſingulari, vt per Palat. *in repet. rub. de don. inter virum, § 69. n. 19.* Tiraq. *in tract. le mort. p. 2 declar. 5. n. 6.* & citatos ab Anton. Gabr. *lib. 6.*
commun. tit. de legib. concl. 2. n. 3. Sed id regulariter 5
verum non eſt, quia ſiue in numero plurali, ſiue in ſingulari facta ſit mentio hæredum, ſemper veniunt hæredes hæredum, Cardin. Mantic. *dict. lib. 8. tit. 14. n. 21.* Peregrin. *de fideicom. miſſ. art. 32. num. 61.* Fuſar.
de ſubſtitut. q. 343. n. 4. Alij magis communiter 6
eam rationem præſtant, quia ſumus iure, quæ ſui natura non tranſit ad hæredes, & tunc vbi appellatio hæredis refertur ad id, quod de ſui natura non eſt tranſmiſſibile ad hæredes, in perſona primi hæredis finitur; ita Alphan. *collect.* 469. Tiraq. *in tract. le mort. q. 4. declar. 4. n. 42* Cardin. Mantic. *d. lib 8 tit. 14. num. 21.* Ioſeph. Ludou. *concl. 16. illat. 44. verſ. tertio limitatur,* Menoch. *de præſump. lib. 4. præſ. 130. n. 6.* D. Barboſ. *in l. quia tale 14. num. 34. prope fin.*

fin.ff.soluto matr. Fusar. *d.q.* 343. *a.* 5. ego ipse *de appellat. verborum vtriusque iur. signif. appel.* 113. *n.* 34. qui omnes citant hunc text. ad probandum quòd vbi verbum, *hæres*, profertur in materia non transmissibili ad hæredes, intelligitur de primo hærede. Denique Castill. *d.c.* 61. *n.* 28. præter omnes asserit rationem in eo fundari ne aliàs proprietas remaneat prorsus, atque perpetuò inutilis semper abscedente vsufructu, quapropter cùm vsusfructus sic relinquitur, mediam viam eligendam antiqui putarunt, vt scilicet valeat legatum, atque vt mentio hæredis sine effectu non sit, nec etiam proprietas inutilis perpetuò remaneat, ad primum dumtaxat legatarij hæredem extendatur legatum.

SVMMARIVM.

1 *Vsusfructus vbi per seruum acquisitus, alienatio eius non tollit iam factam acquisitionem.*
2 *Vsusfructus seruo relictus per alienationem partis serui extinguitur.*

L. Inter antiquam. XV.

Idem A. eidem.

1 SI per seruum fuit vsusfructus acquisitus, alie-
2 natio eius non tollit acquisitionem iam factam. Per alienationem partis serui non extinguitur vsusfructus seruo relictus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Mendez à Castro *in repet. l. cùm oportet, de bonis quæ liber. part.* 1. *n.* 117. *vers. vnde nec eius emancipatione*, & Castill. *in tract. de vsufructu cap.* 74. *n.* 1. *vers. difficultas.*

SVMMARIVM.

1 *Vsusfructus non petendo, & personalis actio pro eo, seu pro patientia competens, spatio longi temporis, non minori, finitur. non finitur minima, sed media capitis diminutione, n.* 1. 3. *amittitur si vsufructuarius rei mobilis olim anno, vel hodie in triennio vsufructu vsus non est, aut rei immobilis olim biennio, & hodie decennio inter præsentes, aut vicennio inter absentes, n.* 4. *amplia vt n.* 5. 6. *& limita vt n.* 7. 8. 9.
10 *Actio pro vsufructu constituendo competens, eodem temporis spatio, quo vsusfructus iam constitutus, tollitur.*
11 *Declaratur text. l.* 16. *de vsufruct.*
12 *Vsusfructus morte naturali vsufructuarij finitur, & cum proprietate consolidatur. finitur maxima & media capitis diminutione vsufructuarij, n.* 13. *mutatione rei extinguitur, & cum proprietate consolidatur, n.* 14.
15 *Intellectus verborum*, nisi talis exceptio vsufructuario oponatur, *l.* 16. *de vsufruct.*
16 *Vsusfructus computatur inter immobilia.*
17 *in Seruitutibus requiritur patientia successiua ex parte debitoris, & dicitur impedire seruitutem, & in pœnā incidere, si aliquo tēpore resistat.*

L. Corruptionem. XVI.

Idem A. eidem.

1 VSusfructus non petendo, & personalis actio pro eo, seu pro patientia competens, spatio
longi temporis, non minori finitur. Item vsusfru- 2
ctus non finitur minima, sed media capitis diminutione. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *suprà hoc tit.* & post omnes Giphan. *tom.* 1. *pag.* 162.

Hanc eandem conclusionem quoad primam 3
eius partem ex hoc text. deducunt *l. Hispan.* 14. *vers. otrosy dezimos, tit.* 71. *part.* 3. *vbi gloss.* 3. Eguinar Baro *ad tit. Instit. hoc tit. vers. quod verò per modum.* Cuiac. *recitat. solemnium in libros Digest. ad l.* 2. *ff. de vsuf. legato, vers. & ideo si fructuarius*, Couar. *lib.* 1. *c.* 17. *n.* 11. Padil. *in l. sicut, n.* 1 *de seruitut.* Petr. Ricciard. *ad §. finitur, n.* 9. *&* 13. & *ibidem* Pichard. *n.* 10. *Instit. hoc tit.* Caualcan. *de vsufructu mulieri relicto, n.* 168 *cum seq.* Balb *de præscript.* 2. *p.* 4. *q.* 7. *&* 3. *p.* 1. *q.* 5. Molin. *de Iustit. tract.* 1. *disp.* 9. *n.* 1. *vers. item si vsufructuarius eo non vtatur*, Castill.
in tractat. de vsufructu, cap. 67. *ex num.* 1. vbi quòd 4
si vsufructuarius rei mobilis olim anno, vel hodie in triennio vsufructu vsus non est, aut si rei immobilis vsufructu olim biennio, & hodie decennio inter præsentes, aut vicennio inter absentes vsus non est, vsusfructus amittitur, & *n.* 24. ampliat vt pro-
cedat non solùm in totum, verumetiam pro parte, 5
vt pro parte amittatur vsusfructus, & pro parte non, si vsufructuarius pro parte non vtatur, & pro
parte sic, & *num.* 25. amplius etiam non solùm in 6
vsufructus relicto in vltima voluntate, verùm etiam inter viuos, & *n.* 28. limitat vt minimè procedat in vsufructu ciuitati, aut Ecclesiæ relicto, qui cen-
tum annorum spatio per non vsum amitti, aut fi- 7
niri debebit, cum centum annorum spatio durare
debeat, *l. an vsusfructus, ff. de vsufructu*, & *n.* 19. li- 8
mitat in operibus seruorum, quæ non vtendo, aut capitis diminutione non amittuntur, & *n.* 30. li-
mitat denique cùm vsusfructus alternis annis lega- 9
tur, vt *ibid* latè explicat.

De personali autem actione, &c.] Probare vide- 10
tur text. iuxta communem omnium intellectum quòd actio pro vsufructu constituendo competens tollitur eodem temporis spatio, quo vsusfructus iam constitutus tollitur, in quo contrarius videbantur *l. sicut, & l. omnes, de præscr.* 30. dum decidunt actio-
nes personales minori tempore quàm triginta an- 11
norum non præscribi, nec extingui. Propter quæ iura receptior & communior solutio tenet textū *in præsenti* non loqui, nec intelligendū esse in actione personali primordiali, quæ pro vsufructu constituendo, aut nondum constituto competit; sed de ea, quæ post vsumfructum constitutum datur, vt is, qui constituit, patiatur vsufructuarium vti frui liberè posse. Ratio distinctionis est, quia actio personalis cùm sit accessoria ad ipsum ius vsusfructus, extincto eo per non vsum legitimi temporis, ampliùs durare non debet, quod secus est in actione primordiali, quæ non amittitur minori tempore quàm 30. vel 40. annorum. ita Bald. *de præscript.* 3. *part. quarta partis princip. q.* 5. *n.* 2. *&* 3. Franc. Marc. *Delphinals decis.* 831. *part.* 1. Caualcan. *de vsufructu mulieri relicto, n.* 169. *in fine.* Sed his & aliis interpretandi modis reiectis Castill. *d. c.* 67. *ex n.* 10. intelligit principalem resolutionem ex text. desumptam de præscribenda actione personali huiusmodi decem, vel viginti annorum spatio procedere titulo & bona fide interuenientibus, iuxta decisionem *l. fin. de præscript. long. temp.* aliam verò decisionem, quæ dictat has personales actiones non præscribi minori tempore quàm triginta annorum, intelligendam cùm absque titulo, & bona fide præscriptio procedit, iuxta *ad l. sicut, & l. omnes, de præscript* 30.

Nisi

12 *Nisi tantummodo morte vsufructuarij*, &c.] Notatur ad hoc quòd morte naturali vsufructuarij finitur vsusfructus, & cum proprietate consolidatur, vt per *l. Hispa. 24. tit. 31. part. 3.* Anton. Gom. *tom. 2. var. cap. 15. num. 19.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disput. 9. num. 1. vers. item morte*, latè Castill. *d. tract. de vsufructu, cap. 61. à princ.* Et an si vsufructus pluribus relinquatur, mortuo vno illius pars socio accrescat? vide Anton. Gom. *d. tom. 2. cap. 10. de iure accrescendi num. 41.* Rebell. *de oblig. iustit. part. 1. lib. 1. q. 7. sect. 2. num. 14.*

13 *Vel capitis diminutione*, &c.] Notatur ad hoc quòd vsusfructus maxima, & media capitis diminutione vsufructuarij finitur, vt per *l. Hisp. 24. vers. E dezimos que si aquel. tit. 31. p. 3.* Pichard. *ad § finitur, Instit. hoc tit. num. 8. & 9.* Petr Ricciard. *ad §. fin. num. 19. & 20. Instit. eod.* latè Castill. *dict. tractat. de vsufructu cap. 66. per tot.* Molin. *de Iustitia tractat. 2. disput. 9. num. 2.* Rebell. *de obligat. iustit. part. 1. lib. 1. quæst. 7. sect. 2. num. 16* Quæ autem dicatur maxima & media capitis diminutio, vide apud illos.

14 *Et ipsius rei interitu*, &c.] Notatur ad hoc quòd vsusfructus mutatione rei extinguitur, & cum proprietate consolidatur, vt per Conan. *comment. iuris ciuilis lib. 4. cap. 7. n. 7. vers. rei etiam peremptione, & n. 8. & 9. l. Hispan. 25. tit. 31. part. 3.* Anton Gouean. *lectionum iuris var. lib. 1. cap. 38.* Ioan. Garc. *de expens. cap. 11. num. 18. & 19.* Surd. *cons. 155. num. 5.* Castill. *d. tract. de vsufructu cap 72.* Rebell *d. part. 1. lib. 2. q. 7. sect. 2. num. 16.* Quod adeò verum est, vt nec reuiuiscat vsusfructus semel extinctus etiam rebus fructuariis denuo erectis, hoc est, etiamsi semel exustas & collapsas solóque dirutas ædes ex integro hæres, aut proprietarius refecerit. Cephal. *cons. 20. n. 16. cum seqq. lib. 1.* Surd. *d. cons. 155. à n. 5.* Ioan. Garc. *d. c. 11 n. 19.* Castill. *d. c. 72. n. 6.* vbi *n. 7.* per *d. l. Hisp. 25.* ait quòd nec etiam potest fructuarius opus dirutum, aut destructum reficere, vt vsufructu vtatur, fruatur, quia semel extincto vsufructu, ius eius in perpetuum perit, & *num. 11.* intelligit procedere in legato particulari vsusfructus, veluti cùm domus, aut fundus legatur, quo casu rei mutatione sic extinguitur vsusfructus, vt nec areæ vsusfructus debeatur, secus in legato generali vsusfructus, veluti cùm vniuersorum, aut omnium bonorum vsusfructus relinquitur, tunc enim areæ vsusfructus retinetur, aut peti potest, per text. *in l. quoties 41. §. vniuersorum, ff. hoc tit* & *num. 15.* procedere etiam ait in vsufructu, & seruitutibus personarum, in seruitutibus verò rerum, vel prædiorum minimè obtinere & consequenter seruitutes reales, aut prædiales mutatione rei non perire, siue peremptas semel ex æquitate restitui restituto ædificio.

15 *Nisi talis exceptio vsufructuario opponatur*, &c.] Aduertit Castill. *d. tract. de vsufructu cap. 67. n. 10.* verum sensum horum verborum in eo consistere vt necessariò intelligere debeamus Iustinianum ipsum nouè statuisse, nec actionem personalem pro vsufructu competentem, nec vsumfructum ipsum iam constitutum ex sula negligentia non vtentis amitti, nisi talis præscriptio, siue exceptio opponatur, quæ sufficeret ad præscribendam proprietatem, & integrale dominium, cuius pars vsusfructus dicitur *l. 4. ff. hoc tit.* hoc est, decem, vel viginti annorum præscriptio cum titulo, vel bona fide, iuxta decisionem *l. fin. de præscript. longi temp.* aut sine bis 30. annorum præscriptio, iuxta text. *in l. sicut, & in l. omnes, de præscript. 30.*

16 *Quæ etiamsi dominium*, &c.] Notatur ad hoc quòd vsusfructus inter immobilia computatur, vt per Tiraq. *de retractu lig. §. 1. gloss. 7. n. 57.* Gutierr. *pract. lib. 2. q. 147. n. 1 in princ.*

Notatur etiam ad hoc quòd in seruitutibus ex eo 17
quòd non potest dari perfecta traditio requiritur patientia successiua ex parte debitoris, & dicitur impedire seruitutem, & in pœnam incidere si aliquo tempore resistat, vt per Anton. Gomez *l. 45. Tauri num. 76. in fine.*

SVMMARIVM.

1 *Vsusfructus filiosfam. vel seruo alieno relictus acquiritur patri & domino, qui moriente filio, aut seruo residet apud patrem & dominum, & num. 2.*
3 *Declaratur lex vlt. de vsufr. & num. 4.*
5 *Legatum filio in potestate relictum. eius contemplatione, non patris, relictum videtur, & n. 6. limita vt num. 7.*

Ex libris XVII. & vlt.

Idem A. Ioanni P. P.

VSusfructus filiofam. vel seruo alieno relictus 1
acquiritur patri & domino, qui moriente filio, aut seruo residet apud patrem & dominum. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* & post omnes Giphan. *tom. 1. pag. 165.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt, de eiúsque intellectu latè agunt Conan. *comment. iuris ciuilis lib. 4. cap. 6. n. 4.* Roder. Xuar. *super quæst. maioratus q. 6. n. 11.* Pinel. *in l. 1. de bonis mat. part. 1. num. 41.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris part. 1. lib. 4. cap. 5. n. 8. 12. & 20.* Cardin. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib. 8 tit. 16. num. 9.* Petr. Ricciard. *ad § finitur, num. 5. Instit. hoc tit.* Pichard. *ad §. finitur num. 4. & 5. Instit. hoc tit.* Morl. *in emporio iuris part. 1. tit. 6. quæst. 1. num. 6.* Mendez à Castro *in l. cùm oportet, de bonis quæ liber. part. 2. num. 114. cum seqq.* latè Castill. *in tractat. de vsufructu cap. 63. per tot.*

Difficilis reputatur hic text. difficultas autē con- 3
sistit in hoc quòd Iustinianus *in præsenti* expressè probat morte vsufructuarij non finiri vsumfructū, dum dicit vsumfructum relictum seruo, vel filiofam. & per ipsos acquisitum patri, vel domino, eorundem morte non finiri, neque etiam morte domini, aut patris, vtriusque potiùs mortem & patris, & filij simul spectandum esse; id quod iure procedere non posse videbatur: nam aut ille vsusfructus filij erat, & tunc morte ipsius finiri debebat, *ex reg. §. finitur*, cum similibus, *Instit. hoc tit.* aut per alium mediante dispositione legis acquisitus fuerat patri, ita ut pater esset verus vsufructuarius, & tunc mors filij in consideratione habenda non erat, sed mors patris, ex qua vsusfructus finiri debebat, si verum est vsufructuarij morte vsumfructum extingui, & ad proprietatem reuerti: & augetur dubium, nam hodie ex noua Iustiniani constitutione *in d. l. cùm oportet*, adoentitiorum omnium reseruata est proprietas filiis solo vsufructu reseruato parentibus.

In proposita difficultate sunt qui existiment ve- 4
rum esse, vsum fructum finiri morte eius, cuius contemplatione relictus est; quòd si non appareat cuius contemplatione relictus fuerit, & sic versemur in dubio, id ex futuro euentu declarandum; nam si

filius decedat viuo patre, hic euentus declarat vsumfructum fuisse relictum contemplatione patris, ipsique patri intelligi acquisitum, & consequenter mortem eius spectandam: sed si pater decedat superstite filio, iste euentus declarat contemplatione filij vsumfructum fuisse relictum, & consequenter etiam mortem eius, non patris extingui. Ita Bart. *in præsenti*, Anton. Gom. *l. 48. Tauri, numero 2. in fine*, Padill. *in l.quamuis simpliciter num.10.de fideicommiss.* Caualcan. *de vsufructu mulieri relicto, num. 179.versic.quod autem debeat habere, & num.234.* Cardin. Mantic. *de coniectur.vltim.volunt. lib. 8.tit.16.num.9.* Petr.Ricciard. *in dicto §. finitur, num. 5.* Sed hæc interpretatio verè non tollit difficultatem propositam, éstque maximum absurdum dicere voluntatem testatoris in hoc casu certum aliquid non continere, sed ex futuro euentu pendere, ex illóque, & non certa iuris doctrina, vel ipsius testatoris dispositione declarandum hanc, vel illam fuisse testatoris voluntatem. Aliter igitur declarat Cuiac. *tractat. 5. ad Africanum ad l.17.ff.de vsu & habitat.* ex eo scilicet procedere decisionem huius text. quia pater & filius censetur vna & eadem persona per legem, indeque est quòd vsusfructus quæsitus patri per filium, absque interpretatione remaneat penes filium. quia altero mortuo si alter superest, quasi superesse videtur eadem persona: sed meritò improbat Mendez à Castro *dict. part. 2. num 115.* Tertio loco affirmant alij, textum *in præsenti* procedere non posse hodie de iure nouo, indéque infrunt quòd si vsusfructus tantum alicuius rei filiofamil. relinquatur hodie, morte eiusdem filij vsusfructus ipse extingui debebit, nec viuente eo poterit esse penes patrē, ex quorum numero sunt Ferdin. Arias *l.46. Tauri, num.5. ad finem,* Matienz. *l. 9.gloss.1. num.9. tit.1. lib.5 noua Recopilat.* Mendez à Castro *dicta part.2. num.118.* Sed istum intellectum improbat Castill. *dicto cap 63. num. 25. cum seq.* qui tamen *ibid.n.14.* pluribus aliis interpretationibus reiectis dicit verum sensum huius textus esse posse quòd Imperator *in præsenti* interpretatus fuerit *dict.l.cùm oportet, de bonis quæ liber.* & totum ius antiquum: nam cùm in quæstione hîc proposita, quæ difficilis erat, & ardua, ex vna parte dicendum videretur vsumfructum per filium patri quæsitum non posse remanere penes filium post mortem patris, ex iuris principiis vulgatissimis mutatione rei, & morte vsufructuarij vsumfructum extingui: ex alia autem parte videretur contrarium, nam *in d.l.cùm oportet,* defertur filio proprietas cuiuslibet rei per ipsum acquisitæ, & sic iuris etiam vsusfructus deberet penes filium remanere, & non fraudari vsufructu, maximè cùm regulariter stet pro eo præsumptio testatorem contemplatione magis filij, quàm patris vsumfructum reliquisse: in eo igitur dubio constitutus Iustinianus decidit in specie huius text. verum vsumfructum patri acquisitum penes ipsum etiam mortuo filio mansurum secundùm antiqua iura & nouiora, & post mortem patris eundem etiam intactum, & nunquam extinctum apud filium remanere debere, tum ob rationem *dicta l. cum oportet*; tum etiam, quia pro filio stat iuris præsumptio quod magis ipsius, quàm patris contemplatione vsusfructus fuerit relictus, & sic mortuo patre penes ipsum remanet nunquam extinctus.

Cùm plerunque verisimile sit testatorem, &c.]No-
5 tatur ad hoc quòd in dubio legatum filio in potestate relictum, eius contemplatione, non patris, relictum videtur, vt per Afflict. *decis.393.num.3.cum seqq.* Padill. *in l.quamuis, num.10. de fideicommiss.* Anton.Gom. *l.48. Tauri n.2.* Emman à Costa *selectarum lib.2.cap.17.num.4.* Aluarad. *de coniect.mente defuncti, lib.3.cap.1.num.3. vers.& quando,* Cardin Mantic. *de coniecturis vltim.volunt.lib.8.tit.16. n.4.* Sim.de Prætis *de interpret.vltim. volunt.lib.1. interp.2.solut.6.n.14 & 15.* Menoch. *de præsumpt. lib.3 præsumpt.28.num.17. & lib.4. præsumpt.22. num.1.cum seq.* Surd. *decis.322. num.46.* vbi per hunc textum tenet regulariter filio relictum non
patris, sed sui ipsius contemplatione relictum videri; sed *num.47.* limitat quando est relictum sub 6
commemoratione patris, & patriæ potestatis, quia 7
tunc patris contemplatione, non filij, datum videtur, & eo magis quando datur filiis nondum natis, & ita incognitis, quia ad eos non potest applicari dilectio, Cald Pereira *de nominat. emphyteut quæst.19.num.44.* Sanchez *de matrim.lib.6.disp.26 num.10.* Castill. *dicto tractat. de vsufructu, cap.64 num.6.*

De seruitutibus, & aqua.

TIT. XXXIV.

ERVITVTIBVS personalibus subiiciuntur seruitutes reales, seu prædiales, quæ simplici seruitutum appellatione sæpe significantur Scripserunt in hanc rubr Bart. Sichard. Aloys Leo, item Cuiac. Pac. & VVesembec. & *tom.7.repet.* Anton. de Padilla De seruitutibus peculiariter egit Petrus Rebuffus; & de seruitutibus prædiorum rusticorum, & vrbanorum, Barthol. Cæpolla *tom. 6.tractat. Doctor. part. 2. fol.109.* & de seruitutum controuersa materia Petrus Cassenius.

De materia tit. vide *l.Hispan.1.tit.31.part 3.* Conan. *comment.iuris ciuilis lib.4.cap.7.& 11.* Anton. Gouean. *lectionum iuris var.lib.2. cap. 15. & 16.* Anton. Gom. *var.tom.2.cap.15.* Robert. *lib.4. sentent. cap.5* Menoch. *remed 6. retinendæ.* Kirchou. Bellacomb. Vezin. Suar & alios *tom.1.commun.opin.lib.3. tit.29.* Mendoç. *disp.iuris ciuilis in difficiliores leges tit.ff.de pactis.lib.2.cap.4 à num.1.* Mofl *in emporio iuris ciuilis part.1.tit.6.de seruitutib.* Couarr. *in regul.possessor.part.2. §.4.num.5.* Azimin. Tupat *var. sentent.tit.566.cum duobus seq.* Donell. *comment.iuris ciuilis lib. 11. cap.2. cum seqq.* Petr.Gregor. *syntagmat. iuris part. 1.lib.4.cap. 17.cum sequentibus.* Molin. *de Iustit. tractat. 2. disp.11. cum sequentib.* Rebell. *de obligation. instit. part.1. lib. 1.quæst.8 sect.5.*

SVMMARIVM.

1 *Seruitus habens continuam causam præscribitur longo tempore.*
2 *Libertas contra seruitutem altius non tollendi præscribitur longo tempore ab eo, qui bona fide fuit in possessione.*
3 *Actiones pro seruitutibus more solito intentanda.*

in

4 *in Seruitutibus præſcribendis bona fides requiritur.*
5 *in Præſcriptione rerum incorporalium requiritur quòd neceſſariò probari debet bona fides, quæ in incorporalibus non præſumitur niſi probetur.*
9 *in Seruitutibus negatiuis, vt altiùs non tollendi, vel non ædificandi, & ſimilibus, præſcriptio non incipit currere niſi in tempore quo interueuit prohibitio ex parte præſcribentis contra vicinum volentem ædificare.*
7 *Conſuetudo vim pacti habet.*

L. Si quas actiones. I.

Imp. ANTONIVS A. *Calpurniæ.*

1 SEruitus habens continuã cauſam præſcribitur
2 longo tempore. Item libertas contra ſeruitutem
altiùs non tollendi præſcribitur longo tempore ab
3 eo, qui bona fide fuit in poſſeſſione. Actiones pro
ſeruitutibus more ſolito intentandæ. Colligunt ex
Ord Cyn. Bart. Salicet Angel. Bald. Caſtr. Sichard.
Aloyſ. Leo *fol* 67 Sebaſt Næui remiſſiuè Caſal. *in
annot.* & Ximen *in concord. & tom 7 tractat Doctor.*
Anton. de Padilla, & poſt omnes Giphan *tom.1.
pag.*167.

Circa materiam præſcriptionum ſeruitutum vide Palat *in rerct cap. per veſtras de donat inter virum, notab.* 2 §. 1 *num* 14. Corraſ. *ad l. ſeruitutes 4. in princip. num* 40. *ff hoc tit.* Theſaur *Pedem deciſ.* 16. *num.* 2. Couarr. *in regul. poſſeſſor. part.2. in initio num* 7 *in fine, & num* 8 Surd. *deciſ.* 236 *num* 1. Cald. Pereira *quaſt forenſ lib* 1 *quaſt.*4 & 5. Cardoſ *in praxi iudicum, & Aduocat verbo præſcriptio, num.* 73. *cum ſeqq.*

4 *Bona fide fuit,* &c.] Notatur ad hoc quòd in ſeruitutibus præſcribendis bona fides requiritur, vt per Aym. *de antiquit temporum, part.* 4 *num.* 19. *fol* 135. Cæpol. *in tractat de ſeruitut ruſtic. prædior. cap.* 4. *num* 55 *verſ ſecundum requiritur,* Menoch. *remed.* 6. *retinen. num.* 132. Padil. *hic num.* 28. Cortuſ. *in d. l. ſeruitutes prædiorum, ff hoc tit. num.*34. Cald. Pereira *d. l quaſt* 5 *num.*65. vbi ſubdit quòd ad eam ſufficit præſcribentem crediſſe ea ſeruitute ſibi vti licere Maſcard. *de probat concluſ.*1215. *ex num.*15 vbi
5 ex communi Doctorum ſententia reſoluit quòd in præſcriptione rerum corporalium eſt requiſitum quòd neceſſariò probari debet bona fides, quæ in incorporalibus non præſumitur niſi probetur, quoniam præſcribens ſeruitutem habet præſumptionem iuris contra ſe, Ioan. de Bulboa *in cap.*1. *de præſcript num* 32. Caſtill. *controuerſ. tom.*7. *de tertijs, cap.*25. *num* 5.

6 In gloſſ. 1. ibi, *& incipit ab eo tempore, quo vicinus meus fuit aliquando à me prohibitus ædificare,* &c. Notatur ad hoc quòd in ſeruitutibus negatiuis, vt altiùs non tollendi, vel non ædificandi, & ſimilibus, præſcriptio non incipit currere niſi à tempore quo interuenit prohibitio ex parte præſcribentis contra vicinum volentem ædificare, vt per Anton Gom. *tom.*2 *var cap fin n.*27 *col.*2. *verſ. item,* Kirchou. *com.*2. *commun. opin lib* 7. *tit.*2. *de vſucap. n.*126. *pag* 231.

7 In eud. gloſſ. ibi, *& ſic conſuetudo æquiualet veritati,* &c. Notatur ad hoc quòd conſuetudo habet vim pacti, vt per D. Barboſ. *in l ſi conſtante, in princ. n.*134. *ff ſoluto matrim.*

SVMMARIVM.

1 *Seruitus habens cauſam continuam adquiritur longo tempore, niſi fuerit interrupta.*
2 *in Seruitute præſcribenda requiritur ſcientia & patientia aduerſarij.*
3 *Libertatem præſcribi etiam domino ignorante, limita vt num* 4. 5. 6.
7 *Seruitus in fundo vrbano, vel ruſtico ab initio legitimè conſtituta, an augeri & ampliari poſſit inuito patiente.*
8 *Scientia quoteſcunque deſideratur in aliquo caſu, probari debet nedum ſimplex ſcientia, ſed quod fuerit legitima, certa & plena, nonnu genere, ſed in ſpecie.*
9 *in Iuribus incorporalibus præſcribendis neceſſarius eſt vſus cum ſcientia & patientia domini, & num.*10. *contrarium qui tenent, num* 11. *refelluntur, numer.*12.
13 *Seruitutes an & quando præſcribi poſſint.*
14 *in Seruitute præſcribenda non deſiderari titulum.*
15 *Aqua quando ducitur è flumine, & loco priuato, ius acquiritur decennio inter præſentes, vicennio inter abſentes; quando verò ducitur è flumine publico, tunc tantum tempus requiritur, cuius initij memoria non ſit in contrarium.*

L. Si aquam. II.

Idem A. Martiali.

SEruitus habens cauſam continuam acquiritur 1
longo tempore, niſi fuerit interrupta. Colligunt
ex Ordin. Doctores citati *ad l* 1 *num* 1 *ſup hoc tit.*
poſt omnes Aloyſ. Leo *fol* 67 *verſo*, Giphan. *tom.*1.
pag 169. & *tom.* 7 *repet.* Anton. de Padilla.
Eo ſciente duxiſti ſeruitutem, &c.] Notatur ad 2
hoc quòd in præſcribenda ſeruitute requiruntur
ſciẽtia & patientia aduerſarij, vt per Corraſ *in l. ſeruitutes* 14 *ff hoc tit num* 41 *in fine,* Surd. *deciſ.* 236.
num 16. Balb. *de præſcript in* 2. *part.* 4 *partis, quaſt* 1.
num. 11. *verſ quartò requiritur,* Cæpol *de ſeruit. vrban prædior. cap.*20 *ſub num* 4 *verſ. quartum quod requiritur,* Couarr *in reg poſſeſſor, part* 2 *in initio, num* 8.
verſ. ſed præter hæc. Ioan. Baptiſt. Pontan. *de ſpolijs,
lib.*2 *cap* 16 *num.* 169 *verſ eorum verò iurium,* Surd.
deciſ 236 *num.* 16. Cald. Pereira *quaſt forenſ. lib.*1.
quaſt 4 *num.*18 vbi etiam reſoluit libertatem præ- 3
ſcribi poſſe etiam domino ignorante. Arim. Tepat.
variarum ſenteut. tit. 566 *cap.*14. Maſcard. *de probat.
concl.*1214. aliàs 1220. *ex num* 38. vbi *num.*40. rationem præſtat quare requiratur ſcientia & patientia
aduerſarij in præſcribendis ſeruitutibus, & *num.*42.
limitat vt locum non habeat quando probaretur 4
de tanti tẽporis vſu ſeruitutis quod hominum memoriam excederet, non enim tunc requiritur pro-
bari de ſcientia & patientia aduerſarij, & *n.*56. limi- 5
tat etiam vt verum ſit cùm quis ſolùm probaret de
vſu longi tẽporis 10. vel 20. annorum, ſecus ſi probaret de vſu longiſſimi temporis, 30. vel 40. annorum, nam tunc non requiritur quòd probetur de
ſcientia & patientia aduerſarij, & *num.*57. limitat 6
etiam nõ habere locum cùm quis haberet titulum
ſeruitutis à quodam tertio non domino, qui putabatur dominus fundi, & conſtituit ſeruitutem in
ipſo fundo, quem fortè poſſidebat, licèt eſſet alienus, quia tunc non exigitur quòd probetur de ſciẽ-

Tt 2 tia

tia & patientia domini, sed præscribitur seruitus exemplo immobilium contra ignorantem, per text. in l. vlt. in fine de præscript. longi temporis, & n 58. limitat denique quando ageretur de probanda liberatione à seruitute. Vtrùm autem seruitus in
7 fundo vrbano, vel rustico ab initio legitimè constituta, possit inuito patiente augeri & ampliari, vide Gasp. Thesaur. quæst forens. lib. 1. q. 81. Et aduerte
8 quòd quotiescunque scientia in aliqoo casu desideratur, probari quidem debet oe dum simplex scientia, sed quòd fuerit legitima, certa, & plena, non in genere, sed in specie. gloss. verbo scienti, in c. concertationis, de appell lib. 6. Alex. cons 114. n. 4. vol. 1. Tiraq. de retractu lign. §. 36. gl. 2. n. 51. Hieron. Gabr. consil. 36. num. 6. & consil. 40. num. 19. vol. 1. Cæs. Barx. decis. 61. num. 19. & decis. 48. num. 23. vsque ad num. 27.

9 Notatur ad hoc quòd in corporalibus iuribus præscribendus necessarius est vsus cum scientia & patientia domini, vt per Corras. in l servitutes 14. ff de seruitut. num. 34. & 40. Rebuff. tom. 1. ad leges Galliæ, tit. de mater. possessorij, num. 125. Bart. in d. l. seruitutes, num. 3. in prin ip & num 6. Mayn. lib 1. actionum, cap. 14. pag 2. Corras. lib. 5. miscell. cap. 5. cum seqq. Capiteq. decis. 418 part. 2. Balb. de præscript. 2. part. quarta partis, quæst. 8. & 2. part. quinta parc. quæst. 2 Palat. in repet. rubr de donat. inter virum & vxor. notab. 2. §. 44. vers sed est pulchra dubitatio, num. 15. Anton. Gom. var. tom. 2. cap. 15. num. 25. & 26. & l 45. Tauri, num. 37. Morl. in emporio iuris, part. 1. tit. 2. in prælud. num. 62. vers. neque, Mascard. de probat concl. 1215. num. 18. Octauian. Cacheran. Pedem. decis. 101. num. 10. cum seqq. Ioann. Garc. de nobilit gloss. 7. num. 7. Gregor Lopez l. 15. verbo no lu contradiziendo, tit. 31. part. 3. Menoch. de arbitr. casu 161. num. 4. Fachinæus controuers. iuris lib. 8. cap. 20. Sixtin. de Regalib. lib 1. cap. 5. num. 146. vbi inquit cer-
10 ti iuris esse possessionem in incorporalibus sine scieotia & patientia aduersarij non acquiri. Petr. Gilchen de præscript parte 2. membr 3. cap. 12. numero 4. 8. 9. & 10. Fontanel. de pactis nuptialib. tom. 1. claus. 4. gloss 17. ex num. 61. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloss. 45. §. 2. numero 32. Cald. Pereira de empt. & vendit. cap. 12. num. 11. cum seqq. Nicol. Garc. de benefic. part. 5. cap. 5. num. 109. Castill. tom. 1. de vsufructu, cap 12. ex num. 27. & tom. 7. de tertiis, cap. 28. num. 1. cum seqq.
11 Quamuis Ioan. Longaoall. Cuiac. & Reuardus, quos refert & sequitur Ioan. de Balboa ad cap. de quarta, de præscript. q. 1. ad l. seruitutes, n 38. contenderint pluribus rationibus hanc sententiam falsam esse, respoodentes in hoc textu referri aquam ductam fuisse per fundum Martialis eo sciente, non quia scientia illius esset necessaria, sed quia eo modo significauit Imperator non vi, non clam, non precario possedisse, & inde quòd ex hoc non statuitur scientiam præcisè requiri ex hypothesi
12 non proposita: quæ quidem responsio non potest adaptari verbis huius text. conuincitur enim apertè ex illis verbis, eo sciente, quæ non ex eo quòd ita factum esset, aut ita contigisse, apposita fuere, sed velit conditionaliter (prout de gerundio, & ablatino absoluto dici solet) & vt demonstrarent seruitutẽ per possessionem Martialis ductam non aliter tempore quæri potuisse, quàm si eo sciente ducta esset; & meritò quidem, cùm in iuribus incorporalibus, in quibus etiam qoasi possessio requiritur, cùm sine possessione vlla præscriptio nõ procedat, & quasi possessio ipsa non ex alio quàm ex scientia & patientia aduersarij inducatur, & subsistat. Vnde vt præscriptio horum iurium incorporalium interrumpatur, sola impatientia, & resistentia verbalis sufficit, Ioan. Philip. consil. 42. n. 27. volum 2. Crauet. cons. 973. n. 23. lib 5. Anton. Faber. in suo Cod. tit. de longi temporis præscript. diffic. 2. Aldouin. cons. 47. n. 10. & 11. ver. sola impatientia, Ofasch. decis. 101. n. 22. & 23. Andr. Alsæt cons. 38. n. 22.

Ao & quando seruitutes præscribi possint, vide Balb. de præscript. 2. part. tertia, n. 3. Cæpol. de seruitut. vrban. cap. 19. n. 4. Padil. in præsenti numero 26. Anton. Gom. variarum tom. 1 cap fin. à num. 16. Couarr. in regul. possessor, part. 2. §. 3. num. 3 & lib. 1. variarum capite 17. numero 11. Aurel lib. 4. sentent. capite 8. Corras. lib. 5. miscel cap. 5. Duaren. lib. 1. disp. cap. 24. Anton. Gouean. lection. iuris variar. lib. 1 cap. 14. Carond. lib. 1. verosimil. cap. 21. Menchac. illustr. controuers part. 1. cap 84. num. 7. Onciac academic. quæst. lib. 1 quæst. 82. Menoch. remed. 6. retin. numero 126. cum seqq. Cardos. in praxi iudicum, verbo præscriptio, à num. 73. Molin. de Iustit. tractat. 2. disput. 70. num. 7. vers. porrò. 13

In gloss. Sciente. ibi, & nota non desiderari titulum in præscribenda seruitute. Ita Menoch. remed 6. retinen. num. 135. Mascard. de probat. concl. 1215. aliàs 1220. n. 18. Arimin. Tepat. dict. tit. 566. cap. 14. Cald. Pereira recept. sentent lib. 1 q 5. n. 58. 14

In gloss. Quæsita. ibi, & sic decem annis inter præsentes, & 20. inter absentes. Notatur ad hoc quòd quando aqua è flumine, & loco priuato ducitur, ius acquiritur decennio inter præsentes, & vicennio inter absentes, quemadmodum tanto tempore immobilia, quibus hæc seruitus quoad hoc æquiparatur, acquiruntur, vt per Bald. de præscript. 2 part. quarta partis princip. q. 4. Cæpol. de seruitut. rusticor. præd. cap. 4. num. 55. vers. tertium requiritur, & in tractat. de seruit. vrban. prædior. cap. 19. n. 4. Menoch. remed. 6. retin. num. 126. vbi num. 127. subdit quòd quando aqua ducitur è flumine publico, tunc requiritur tantum tempus, cuius initij memoria non sit in contrarium. 15

S V M M A R I V M.

1 *Prouinciales licèt eorum prædia sint tributaria, habent dominium, & ideo seruitutem constituunt, & acquirunt.*

2 *Vasallus & emphyteuta potest constituere seruitutem, & valet constitutio.*

3 *Seruitus non extinguitur in persona eius, qui successit illam constituenti.*

L. Et in prouinciali. III.

Imp. ALEXANDER A. *Ricariæ.*

PRouinciales licèt eorum prædia sint tributaria habent dominium, & ideo seruitutem constituunt, & acquirunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit. & tom. 7. repet. Anton. de Padilla. 1

Notatur ad hoc quòd vasallus & emphyteuta potest constituere seruitutem, & valet constitutio, l. Hispan. 12. tit. 31. part. 3. Boërius decis. 181. num. 1. Roman singul 334. Capell. Tholos. decis. 461. Ranchin. p. 3. decis. 65. & 206. Hieron. de Laurent. Auenion. decis. 28. n. 1. Cald. Pereira de renouat. emphyt. q. 16. n. 22. vbi dicit quòd non extinguitur seruitus in persona eius, qui successit illam constituenti. 2 3

SVM

SVMMARIVM.

1 *Aquaductus vni concessus potest concedi & alteri, dummodo non noceat.*
2 *Aqua non solùm illa dicitur mea, quæ spontè sua in meo fundo nascitur; sed etiam illa, quæ nascitur alibi postquam meum fundum ingressa est, n. 3.*
4 *Aqua postquam est in meo fundo, possum eâ facere quod volo quando exiuit de fundo meo, & est ingressa tuum, non possum ego alteri concedere, nisi cùm seruitus à fundi domino constituitur, vicino inferiore volente, antequam aqua ad fundum inferiorem perueniat, n. 5.*
6 *Aqua cùm sufficere potest tam pro vsu illius primi, cui iam quæsitum est ius ducendi eam, quam etiam pro secundo; tunc huic secundo concedere licet ius ducendi aquam, etiam inuito illo primo.*
7 *Dominus fontis, de quo aquam ad meum fundum duco, non potest seruitutis iure illam alij dare me inuito, nisi tanta sit aqua quòd abundet omnibus.*
8 *Aquam ducendi alteri facultate concessa, postquam est effecta illius concedentis per ingressum fundi, tunc alij etiam licet concedere.*

L. Aquam quæ. IV.

Idem A. Corneliano.

1 AQuæductus vni concessus, alteri etiam concedi potest, dummodo non noceat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. sup. hoc tit.* & post omnes Giphan. *tom.1.pag.179.* & *tom.7.repet.* Anton de Padilla.

2 Singularis est hic text. ad probandum quòd non
solùm illa aqua dicitur mea, quæ sponte sua, & natura ipsa in meo fundo nascitur, vt per Cou. *practic.cap.37.num.3.* Mascard. *de probat.concl. 123. n.*
1. sed etiam illa, quæ alibi nascitur postquam meum
3 fundum ingressa est, *gloss. vlt. ad fin. in l. cùm essent. 33.§.fin.* & *ibi* Bart. *ff. de seruitut. rust. præd.* Dec. *cons.244.n.5. & cons.377.n.3.* Boër. *decis. 352. ex n.4.* Vezin. *tom 1. commun. opin. lib. 3. tit. 29. num. 15.*
4 *pag.421.* vbi post Baldum tenet quod de aqua postquam est in meo fundo possum facere quod volo. Et ideo meritò ait Bald. *in l. item lapilli n.21. ff. de rerum diuis.* flumen dici meum, dum decurrit per meum fundum, sequuntur Alexand. *cons.195. n.3. lib.2.* Mascard. *d. concl.123. n.3.* Surd. *decis. 9. n.11.* D. Barbos. *in l.2. in princip. part. 2. n.41. ff. soluto matrim.*

5 Aduertit Cæpol. *in tract. de seruit. rustic. præd. cap.4. num.35. vers. quartus, & vltimus, & vers. sed ista regula,* Menoch. *remed. 6. retin. num. 118. vers. quartus est casus,* quòd quando aqua exiuit de fundo meo, & est ingressa fundum tuum, non possum ego alteri concedere, nisi cùm seruitus à fundi domino constituitur, vicino inferiore volente, antequam aqua ad fundum inferiorem perueniat; quocirca admonet fundi dominum, qui aquam exeuntem per proprium fundum potest deriuari facere in fundos plurium vicinorum, vt cum altero eorum paciscatur quòd in illius fundo deriuari faciet, eo tamen pacto vt deinde is patiatur quòd possit concedi alteri sua voluntate.

6 In gloss. *Pertinet* ibi, *si autem dominus soli velit alij concedere,* &c. Notatur ad hoc quòd cùm aqua

sufficere potest tam pro vsu illius primi, cui iam quæsitum est ius ducendi eam, quàm etiam pro secundo; tunc huic secundo concedere licet ius ducendi aquam etiam inuito atque reluctante illo
primo, vt per *l. Hisp. 5. tit. 31. p. 3.* vbi statuitur quòd 7
non potest dominus fontis, de quo aquam ad fundum meum duco, seruitutis iure alij illam me inuito dare, nisi tanta sit aqua quòd ambobus abundet. Conan. *comment. iuris ciuilis lib.4.c.9.n.6.* Cæpol *d. c.4.n.30. vers. aut istam,* Menoch. *de remed. 6. retin. n.114.* vbi *num.115.* refert ita ex facto quandoque fuisse iudicatum Bononiæ controuersiam illam, quæ olim fuit inter Franciscanos, & Dominicanos. concessum quippe primùm fuerat Franciscanis vt aquam ducere ex flumine publico possent, deinde idem concessum Dominicanis, in quo Franciscani contendebant, posteriorem concessionem valere negantes: tandem pro Dominicanis meritò fuit iudicatum, cùm vtrisque aqua sufficeret.

Notatur etiam ad hoc quòd cùm alteri conceditur facultas ducendi aquam, quæ iam est per ingressum fundi effecta illius concedentis, tunc alij licet concedere, vt per Menoch. *de remed. 6. retin. n.118. vers. tertius est casus.* 8

SVMMARIVM.

1 *per Confessoriam res in pristinum statum reponitur, & damnum resarcitur.*
2 *de Actione confessoria remissiuè.*

L. Si quid pars. V.

Imp. PHILIPPVS A. & PHILIPP. C *Luciano militi.*

PEr confessoriam res in pristinum statum reponitur, & damnum resarcitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1 sup. hoc tit.* & *tom. 7. repet.* Anton. de Padilla. 1

De actione confessoria vide Arimin. Tepat. *var. sentent. tom.2. tit.166.* 2

SVMMARIVM.

1. *Charitas ordinata à semetipso proficiscitur, & n.8.*
2 *nemo per Aquam ex fundo suo vicino seruit, cùm sit propriorum agrorum.*
3 *Ius, vel seruitus pascendi mutatur propter propriam vicinorum necessitatem.*
4 *Negotia propria quilibet prius curare præsumitur, quàm aliena.*
5 *Prouidendum sibi prius, quàm alteri, & numero 6. 7.*

L. Præses prouinciæ. VI.

Imp. CLAVDIVS A. *Prisco.*

ORdinata charitas à semetipso proficiscitur; & 1
nemo per aquam ex fundo suo vicino seruit 2
cùm sit propriorum agrorum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1 num. 1. sup. hoc tit* post omnes Loys. Leo *fol. 68.* & inter repetentes *tom. 7.* Anton. de Padilla.

Notari solet hic text. ad hoc quòd propter propriam vicinorum necessitatem mutatur ius, vel seruitus pascendi, vt per Roder. Xuar. *allegat. 5. n. 10.* 3

Auendan.*de exequendis mandat.p.1.c.12.n.29.verſ. quod precedit.*

4 *Cùm ſit durum*,&c.]Notatur ad hoc quòd quilibet præſumitur prius curare propria negotia, qoàm aliena,vt per Alciat.*in tract. de praſ. reg. 1.*
5 *praſ.*52.Calcan. *conſ.7. n.19.*vbi qoòd qois magis ſibi,quàm alteri prouidere debet,Roman.*conſ.*364.
6 *Dum ſecundò,in princ.n.*2.vbi quòd qois priùs ſibi, poſtea aliis prooidere debet.Petr.Greg.*ſyntag.iuris part.1.lib.4. cap.15. n.1.*vbi qoòd dorum eſt &
7 crudclitati proximum agris noſtris ſitientibus aquá noſtram ad aliorum vicioorum agrorum vſum propagari.Cald Pereira *de empt.& vendit.c.7.n.5.*& iurans defendere non tenetur contra ſe, Tiraq. *de pœnis temper.cauſa 51.n. 79.*

8 Allegatur communiter ad hoc qoòd charitas benc ordinata iocipit à ſe ipſa,vt per Duen.*reg.*33. Fuſc.*lit.C.ſing.*60.Surd.*de aliment.tit.1.q.94.n.2.& tit.7.q.8.& deciſ.236.n.21.& conſ.205.n.12.& conſ.345 .num.28.*Guttier.*de tutel.part.3.c.12.num.1.in fine*,Flamin Pariſ.*de reſignat.benefic. tom.2.lib.9.q.17.n.*117.Cald.Pereira *quæſt.forenſ.ad tit. Inſtit.de inoff.teſtam.in princip.n.*21.Bellet. *diſquiſ. clerical.p.1.tit.de diſcipl.cleric.§.27.num.8.& tit. de bonis clericorum §.13.numero* 3. Cardin. Tuſch. *pract.conclus.tom 1.lit.C,concl.*220. *à princip.* Ioſeph.Seſſe.*Arag.deciſ.36. n.6.*Pichard. *ad §. iuris pracepta,num.29.Inſtit.de iuſtit.& iure*, Mari Antooin.*var.reſolut.42. n. 9.*quos refero *in tract. de Axiom.iuris vſufrequent.axiom.*41.

SVMMARIVM.

1 *in Aquaductu antiquàm conſuetudinem obſeruare decet,& n.2.*
3 *Commodum quod principaliter, non quod ſecundariò venit,conſiderandum eſt.*
4 *Aquam ex flumine ita demum dari permittitur, ſi ſine iniuria alterius id fiat,non ſi cum damno alterius.*
5 *Molendinum fabricans in parte ſuperioris fluminis publici,itavt decurſus aquarum ab inferiore vicino auertat in ſuum, prohiberi ab eo poterit.*

L. Si manifeſtè. VII.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Iuliano P. P.*

1 IN aquæductu antequam coοſuetudinem obſeruare decet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.ſup.hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Iaſ.*in l.quoniam,num.95.ff.de fluminib.*Cremenſ.*ſing.*150.Bellacomb.*tom.1.commun. opin. lib.3.titul.21.num.25.verſ. praterea antiqua conſuetudo,pag.*422.Menoch.*conſ.136.n. 4.& 14.*vbi dictũ
3 illud vulgare qoòd commodum, qood principaliter,non quod ſecundariò venit,conſiderandum eſt, procedit quando is,qui ad ſoi commodum aliquid facit, non impeditur ex aliquo iure ſui aduerſarij quominus ita facere poſſit;exempli gratia,ſi è meo fonte in tuum fundum deriuant aqoæ abſque nulla ſeruitutis conſtitutione;etſi ea facultate irrigandi fundum tuum hactenus vſus es,attamen poſſum ego nunc mei commodi gratia eas fontis venas præcidere,& aliò aquas vertere, nec conqueri hoc caſu potes, cùm oullum tibi ius competat prohibendi me meo iure vti,ita procedit *l.Proculus,ff.de damno infecto*, cum ſimilib.Si verò è fonte meo in fundum tuum iure ſeruitutis deriuant aquæ, non poſſum ego meæ vtilitatis gratia aquas aliò vertere, cùm ſeruitutis tibi debitæ gratia ius habeas me prohibendi,ita loquitor *l.Trebatius, ff.illo tit. de damno infecto.*

Notatur etiam ad hoc quòd aquam ex flumine ita demum duci permittitur,ſi ſine iniuria alterios id fiat, non ſi cum alterius damno, vt per Cabed.*Luſit.deciſ.119.n.1 p 1.* 4

In gloſſ *Procurator,fin.*ibi, *quòd ſi quis habeat molendinum,*&c. Aduerte contra hanc gloſſ. quòd fabricans molendinum in parte ſuperioris fluminis publici,itavt decurſus aquarum ab inferiore vicioo auertat in ſuum, probiberi ab eo poterit, vt per Gom.*l.46.Tauri,n.*12.Benedict Ægid. *ad l.ex hoc iure,ff.de iuſtit.p.1.c.6.n.*22. 5

SVMMARIVM

1 *Ædificare ad cœlum vſque quilibet poteſt, niſi prohibeatur per ſeruitutem, aut alium pratextum, & n.2.4.& in parte inferiore ſub terra vſque ad inferos, n.6. ſecus eſt in adificiis qua ſunt prope aliqua monaſteria Monialium, ſeu Monachorum,n.7. quod declara vt num.8.vel quando quis acquirit partem adium ab eo, qui in ſua parte habet feneſtras reſpicientes in dome vendita,n.9. & quando conſuetudo certum modum adificandi praſcribit, n.10. vel vbi adificatio intendatur fieri ad amulationem, inuidiam,aut iniuriam,n.12. ad amulationem quando fieri dicatur, n 12.*
3 *Ædificia non extolli vltra certam formam, & modum,lege,ſtatuto, vel conſuetudine induci poteſt.*
5 *de nouo Ædificare portas, vel feneſtras directò aduersùs ianuas,vel feneſtras vicini, non licet.*
13 *Res qualibet praſumitur libera à ſeruitute,& allodialis.*

L. Altius. VIII.

Iidem AA. & CC. *Aniceto.*

ÆDificare ad cœlum vſque quilibet poteſt,niſi prohibeatur per ſeruitutem, aut alium prætextum.Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.ſup.hoc tit.*poſt omnes Aloyſ.Leo *fol.68.verſo,*& *tom.7.repet.*Anton.de Padilla. 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Ordin.Reg.Luſit.*lib.1.tit.68.§.24.* Gregor. Lop.*l.25.verbo mucho, tit.32 part.3.* Hippol.*ſing.*154.Cæpol.*in tract.de ſeruitut.tit.de ſeruitut.altiùs tollendi, & eſt c. 26.* Conan.*comment.iuris ciuilis lib.4.cap.10.n.1.* Corraſ. *lib.3.miſcel. cap. 24. in princ.*Alphan.*collect.*184.Boër.*deciſ.320.n.4. cum ſeqq.*Roder Xuares *in proœm.legum fori,n.4 & 5.* Gail *lib.2.obſer.69.*Hieron.Magon. *Lucenſi deciſ.*29.Arimin.Tepat.*var.ſent. tit. 566. c. 6.*& latiùs 2
cum ampl & limitationibos *tit.576.c.4.* Anton. Gom *l.46.Tauri,n.6.cum ſeqq.*vbi ſubdit per legé, ſtatutum,vel conſuetudinem poſſe induci vt vltra certam formam & modum ædificia non extollantur,Theſaur.*Pedem.deciſ.216.num.1* Menoch. *de arbitr.caſu 156.n.4.& de praſumpt.lib.6.praſ.29.n.10.*Soar de Paz *in pract.tom.3.cap.1.§.4. n.39. conſ.154.n.12.* Bruoor. à Sole *in locis communib.* 3

verbo

verbo ædificare, & verbo factum 1. *& verbo res* 4. Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat. verbo ædificare, n.* 1. *verbo seruitus, n.* 34. Aldouin. *cons.* 10. *n.* 5. *cum seqq.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib.* 2. *concl.* 69. Molin. *de Instit. tom.* 3. *tract.* 2. *disp.* 709.
4 *n.* 1. *cum seqq.* vbi latè probat fas esse vnicuique se attollere in suo solo, ac area vsque ad cœlum, & aperire in suo ædificio fenestram, aut fenestras, quas voluerit, quando neque est seruitus in contrarium, neque loci statutum, quod in commune bonum id
5 prohibeat. Aduertit tamen Melch Phœbos *Lusit. decis.* 73. *n.* 6. *cum seqq. tom.* 1. quod vicinus non potest de nouo ædificare portas, vel fenestras directò aduersùs ianuas, vel vicini fenestras.

6 Amplia procedere in parte inferiore sub terra, quia sicut illud, quòd superiùs respondet superficiei fundi mei, censetur meum vsque ad cœlum, sic etiam quod est subtus fundum meum debet censeri meum vsque ad inferos, vt per Bellacomb. *tomo* 1. *commun. opin. lib.* 3. *tit.* 21. *num.* 2 a *pag.* 423. Cæpol. *de seruit. rustic. præd. cap.* 22. *n.* 4. Gregor. *l.* 27. *verbo pedrera tit.* 21. *part.* 4. D. Barbos. *in l. diuortio, §. si vir, n.* 2 *ff. soluto matr.*

7 Limita primò non procedere supradictam conclus. in ædificiis, quæ sunt prope aliqua monasteria Monialium, seu Monachorum, quia ædificans potest prohiberi ne altiùs tollat, vt per Anton. Gom. *dict. l.* 46. *Tauri n.* 6. vbi dicit posse ministrum monasterij cogi ad tollendum aspectum quem habet in monasterium Monialium, & ad vendendam hanc seruitutem, etiamsi sit via publica intermedia, & *n.* 9. idem esse ait si noceret Ecclesiæ, vel pio loco, nam cogi posse seruitutem eis vendere, & si vult ædificare, & parietem altius tollere, ad æmulationem facere præsumitur, Padill. *in præsenti, num.* 20. qui *num.* 19. tradit posse prohiberi religionis fauore ne quis fenestras aperiat, ex quibus possint Moniales intra proprias domos videri, etiamsi via sit intermedia, & in Monachis non procedere nisi ædifi-
8 cium fiat in eorum æmulationem, & *n.* 21. declarat quando ad æmulationem quis ædificare præsumatur, Vincent. de Franchis *decis.* 223. *per tot.* vbi Amendol. *in addit.* tradit ex Bulla Pontificia, cuius meminit. Quarant. prohibitum esse Monialibus fenestras habere correspondentes ad fenestras vicinorum. Giurba *decis.* 86. *n.* 8. *vers. immo cogi potest,* Cabed. *Lusit. decis.* 105. *n.* 4. *& decis.* 152. *part.* 1. vbi ait quòd si ex nouo ædificio grauissimum imminet monasterio præiudicium, etsi ad eius æmulationem non fiat, potest cogere dominos vendere seruitutem altiùs non tollendi, Mascard. *de proba. concl.* 621. *num* 9. Cou. *lib.* 3. *var. c.* 14. *num.* 7. *&* 8. Molin. *d. disp.* 709. *num.* 6. vbi dicit quòd si aliquem se attollere in suo ædificio, aut aperire fenestram cedat in preiudicium monasterij Religiosorum, aut Religiosarum, quia inde secreta monasterij conspiciuntur, aut aliud præiudicium in damnum communis boni sequitur, potest is cogi vendere seruitutem tali monasterio, ne se tollat, aut aperiat fenestrā cum eius monasterij præiudicio, idque intelligit modò iustum pretium talis seruitutis domino talis ædificij soluatur, neque enim priuandus est gratis suo illo iure: præterea intelligit dummodo non maior seruitus ei imponatur ipso inuito, quàm sit necesse ad euitandum præiudicium talis monasterij. Benedict. Ægid. *ad l. ex hoc iure, ff. de iust. & iure, p.* 1. *cap.* 6. *num.* 13. D. Barbos. *in l.* 1. *p.* 7. *num.* 52. *ff. soluto matr.* vbi dicit quòd quemadmodum quis fauore publico, vel Religionis prohibetur altiùs tollere ædes suas, si ex hoc præiudicatur loco publico, vel Religioso, ita etiam neque quis poterit tollere ædes si per hoc præiudicatur luminibus scholarium, de quo etiam Bened. Ægid. *d. c.* 6. *n.* 16.

Limita secundò quando quis acquirit partem 9
ædium ab eo, qui in sua parte habet fenestras respicientes in domo vendita, vt per Thesaur. *decis.* 216. Arimin. Tepat. *var. sentent. tom.* 2. *tit.* 567. *c.* 2. *in fine.*
Et quando consuetudo certum modum ædificandi 10
præscribit, Surd. *decis.* 168. *n.* 6.

Limita tertiò vbi ad æmulationem, inuidiam, aut 11
iniuriam vicini ædificatio fieri intendatur, quia tunc permissa non est, vt per Vivi. Neapol. *decis.* 306. *num.* 6. *& decis.* 494. Gail *d. obseruat.* 69. *n.* 18. Arimin. Tepat. *tit.* 576. *cap.* 4 Menoch. *d. casu* 156. *n.* 3. *& de præsumpt. lib.* 6. *præs.* 29. *n.* 28. Bened. Ægid. *ad l. ex hoc iure, ff. de instit. part.* 1. *cap.* 7. *n.* 11. Ma-
scard. *d. concl.* 620. *n.* 15. Dicitur autem fieri ad 12
æmulationem quando ædificans nullam vtilitatem ex eo ædificio percipit, vt per Melch. Phœbos *Lusit. decis.* 73. *n.* 6. *cum seqq. tom.* 1. vel ædificat ad occupandum solem, ventum, vel aerem, Magon. Florent. *decis.* 6.

Dominus eius minimè prohibetur.] Ergo quælibet 13
res præsumitur libera à seruitute, & allodialis, de quo vide Ias. *in l. quominus, n.* 179. *ff. de fluminib. & in l. si prius, n.* 40. *ff. de noui operis nunc.* Mynsing. *cent.* 5. *obseru.* 25. Thesaur. *Pedem. decis.* 216. Brunor. à Sole *in locis communib. verbo res* 4 Bonacos. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 3. *tit.* 21. *communia seruitutum, n.* 56. *pag.* 425. Viui. *tom.* 2. *tract. de feudis, tit. de materia feudor. num.* 13. *pag.* 625. Rebuff. *in tract. congrua portionis, num.* 127. Bertazol. *de clausul. instrum. claus.* 21. *gloss.* 1. *n.* 1. Menoch. *de arbitr. casu* 156. *& de præsumpt. lib.* 3. *præs.* 89. *num.* 1. vbi *num.* 6. ampliat etiam stante quasi possessione seruitutis, *& præs.* 91. *& lib.* 6. *præs.* 29. *& cons.* 2. *num.* 43. *& cons.* 127. *n.* 17. *& cons.* 75. *num.* 4. *& cons.* 395. *num.* 2. *cum seqq.* Mascard. *de prob. concl.* 79. *&* 109. *& concl.* 1194. aliàs 1200. *num.* 49. Aluar Valasc. *de iure emphyt. q.* 51. *& consult.* 82. *n.* 6. Surd. *dec.* 117. *num.* 1. Mari. Antonin. *var. resolut. lib.* 1. *resol.* 95. *num.* 8. Arimin. Tepat. *var. sentent. tit.* 566. *cap.* 5. *vers. libera,* Ioseph Lodou. *Lucensi decis.* 14. *num.* 6. *&* 8. Castill. *in tract. de vsufructu, cap.* 7. *num.* 10. Cald. Pereira *quæstion. forens. lib.* 1. *q.* 5. *num.* 59. quorum plures refero ego ipse *de Axiom. iuris vsufr. eq. axiom.* 137.

SVMMARIVM.

1 *Ædificans contra debitam seruitutem, ædificium tenetur tollere.*
2 *Destruere non potest quod quis in suo ædificauit sine auctoritate Prætoris.*
3 *Ædificia non destrui publicè interest.*

L. Si in ædibus. IX.

Iidem AA. *&* CC. *Zosimo.*

ÆDificans contra debitam seruitutem, ædifi- 1
cium tollere tenetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad lib.* 1. *n.* 1. *suprà hoc tit.* & *tom.* 7. *repet.* Anton de Padilla.

Per Præsidem prouinciæ, &c.] Ergo non potest 2
quis destruere quod in suo ædificauit sine Prætoris auctoritate, de quo vide Vaud. *variar. quæst. lib.* 29. *cap.* 30. Arimin. Tepat. *variar. sent. tom.* 2. *tit.* 576.
cap. 5. Publicè enim interest ædificia non destrui, 3

pertinent enim ad decus vrbis, *l. praeter, §. hoc interdictum prohibitorum, ff. de noui oper. nunciat.* Surd. *decis.* 168. *n.* 9.

SVMMARIVM.

1 *Seruitus aquaeductus probanda est, eáque probata per non vsum congruo tempore amittitur.*
2 *in Suo quilibet facit, quod vult, nisi faciat contra seruitutem.*
3 *Seruitutis constitutio vbi non docetur, dominus fundi, in quo aqua est, facto in proprio loco opere, continere aquam potest, ne fluat alibi.*
4 *Aqua si naturaliter fluit tempore etiam immemoriali, nulla potest praetendi praescriptio, & ideo dominus aquae eius cursum mutat ad libitum.*

L. Si tibi seruitutem. X.

Iidem AA. & CC. *Nemphydio.*

1 SEruitus aquaeductus debet probari, ac etiam probata per non vsum congruo tempore amit-
2 titur. Item in suo quilibet id facit quod vult, nisi
faciat contra debitam seruitutem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* & *tom. 7. repet.* Anton. de Padilla.

3 Vide Petr. Gregor. *syntagm. iuris part. 1. lib. 4. cap. 15. num. 2.* vbi per hunc textum tenet quòd si constitutio seruitutis non doceatur, dominus fundi, in quo aqua est, facto in loco proprio opere, continere aquam potest, ne alibi fluat, Menoch. *remed. 6. retin. n.* 89. vbi ex Baldo dicit quòd si duco aquam è flumine publico ad praedium meum, & ex meo praedio fluat ad praedium mei vicini, possum eam aquam in meo praedio retinere, cùm semel fundum meum ingressa mea sit, & de ea ad libitum disponere possim, cùm ambo, scilicet vicinus superior & inferior, sunt in pari conditione quoad possessioné, secus superiori non licebit eam diuertere, aut siccare, tunc superiori non licebit eam diuertere, aut siccare, D. Barbos. *in l. 2. in princip. part. 2. n. 41. post princ. ff. soluto matrim.* vbi tradit quòd quis potest diuertere aquam à solito cursu postquam ingressa est suum fundum, licèt ex hoc sequatur damnum vicini, quando auertens aquam illi non debet seruitutem, nam si illam deberet, non posset auertere aquam à solito cursu.

4 Hinc colligitur quod si aqua naturaliter fluit etiam tempore immemoriali, nulla potest praetendi praescriptio, & ideo dominus aquae ad libitum eius cursum mutare potest, de quo vide Ias. *in l. quominus, ex n. 171. ff. de flumin. & in l. 1. in princ. ex n. 77. ff. de acquir. possess.* Balb. *de praescript. 2. p. quartae princip. q. 4. n. 3.* Paris. *cons. 112. n. 29. & 30. vol. 1.* Greg. Lop. *l. 15. verbo regnando tit. 31. p. 3.* Ant. Gom. *var. tom. 2. c. 15. n. 18.* Menoch. *de arbitr. casu 160. num. 7.* Anton. Thesaur. *Pedem. decis. 245. num. 1. & 2.* Vnde vt praescriptio praetendi posset, oporteret interuenisse factum hominis, quo mediante aqua fluit eo modo, quo nunc fluit, nam ex illo facto requiritur quasi possessio ducendi aquam, & aqua licèt non possit inchoare praescriptionem, potest tamen inchoatam perficere *l. qui fundum, ff. quemadmodum seruit. amit. & l. 1. §. quaesitum est, ff. de aqua quot.* & ita obtinuisse asserit Rip. *in c. cùm Ecclesia n. 52. de causa possess. & in l. 1. in princ. n. 42. ff. de acquir. possess.* & in his terminis loquitur hic text. dum dicit antiquum aquae cursum mutari non posse, *l. si manifestè, sup. hoc eod. tit.* explicat eleganter Rip. *in d. l. quominus num. 95.* Deci. *cons. 244. n. 9.* Riminald. *cons. 197. ex num. 25. lib. 1.* Menoch. *consil. 136. num. 24.*

SVMMARIVM.

1 *per Agrum nemo it, inuito eius domino, & n. 2.*
3 *Vicinus viam praestet per suum fundum, si per viam publicam non potest transire commodè.*
4 *Dominus potest cuicunque prohibere sui praedij ingressum.*
5 *Metalla an possint inquiri in fundo alieno, inuito domino, remissiuè.*

L. Per agrum. XI.

Iidem AA. & CC. *Aureliano.*

INuito domino nemo it per eius agrum. Colligunt 1
ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*
Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt *l. Hispan. 3. tit. 31. part. 3. vbi gloss. 1.* Roman. *singul.* 611. Boër. *decis.* 322. *num.* 9. Vezin. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 21. n. 10. pag.* 411. vbi quòd vi- 3
cinus debet viam praestare per suum fundum, si per viam publicam non possit commodè transire, Bertrand. *cons. 61. n. 5. & 6. vol. 1.* Surd. *decis. 136. n. 5.*
vbi quòd dominus potest cuicunque prohibere 4
sui praedij ingressum.

An metalla in fundo alieno inuito domino pos- 5
sint inquiri, vide Roman. *dict. singul.* 611. Afflict. *in cap. 1. verbo argentaria, n. 13. quae sint Regalia lib. 3. feudorum,* Greg. Lop. *l. 27. verbo pedrera, tit. 11. p. 4.* Paul. de Castro *consil. 23. lib. 2. & in l. diuortio. §. fin. n. 4. ff. soluto matrim.* vbi D. Barbos. *n. 21.* Peregr. *de iure fisci, lib. 4. tit. 2. n. 14. pag. mihi* 194.

SVMMARIVM.

1 *Seruitus aquae ducendae modum praediis facit.*
2 *Praedia quibus debetur aquae seruitus, licèt fuerint aucta, non tamen augetur modus aquae ducendae limitatus à principio.*
3 *Exemptio villae, aut concessio iurisdictionis, si fiat certis expressim definitis, aut constitutis limitibus, tunc quicquid extra limites illos villae, castro, veteribusque ciuibus accederet, non esset eiusdem iurisdictionis, vel exemptionis censendum.*
4 *Seruitutis impositio non extenditur ad futurum aedificium, seu praedium.*
5 *Priuilegia constituta ad certos agros irrigandos, non extenduntur ad agros, qui accesserunt per alluuionem, vel per emptionem vlteriorum.*
6 *Intellectus l. 11. de seruitutib.*
7 *Declaratur text. in l. si seruitus, ff. de seruit. vrban. praedior.*
8 *Pistor, furnarius, vel barbitonsor, & similes, si conuenians pro parua pensione coquere panes, vel tondere pro tota familia, & postea numerus creuerit, non tenentur nisi pro modo familiae, quae extabant tempore conuentionis.*
9 *Oblatio de soluendo cuilibet Canonico decem quolibet anno, si tunc non erant nisi sex Canonici, & postea auctus est numerus, non tenditur ad augmentum.*

L. Non

L. Non modus. XII.

Iidem AA. & CC. Valeriæ.

1 SEruitus aquæ ducendæ modum prædiis facit. Colliguntex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. sup.hoc tit.* post omnes Aloys. Leo *fol. 68. verso*, & *tom 7.repet.* Anton. de Padilla.

2 Vide Alphan.*collect.*503.vbi per hunc text. di-
cit quòd licèt prædia, quibus debetur seruitus
aquæ, fuerint aucta, non tamen augetur modus
aquæ ducendæ à principio limitatus, Alber. Brun.
in tract de augmento, & diminut.in 6.concl.princ. Cou.
3 *practic c.2.n.1.vers.ceterum*, vbi dicit quòd si exem-
ptio villæ, aut concessio iurisdictionis fiat certis
expressim definitis, aut constitutis limitibus, tunc
quicquid extra limites illos villæ, castro, veteri-
búsque ciuibus accederet, non esset eiusdem iu-
risdictionis, vel exemptionis censendum, Gonzal.
4 *ad reg.8.Cancel gloss.9.§ 5 n.35.* vbi quòd seruitutis
impositio non extenditur ad futurum ædificium,
seu prædium, Aluar. Valasc.*consult.*58.*n* 7. vbi cita-
to hoc text. tenet quòd priuilegia constituta ad
certos agros, irrigandos, non extēduntur ad agros,
5 qui per alluuionem, vel per emptionem aliorum
6 accesserunt, & *n 13. vers. tertio*, agit de intellectu
huius text. & asserit illum procedere in constitu-
tione seruitutis, quæ est materia odiosa, necnon
in seruitute certo modo constituta, nouissimè
Castill.*controuers lib.7.de tertiis,c.14. n.29.* vbi *n. 37.*
ait ideo *in hoc text.* licèt prædia, quibus debetur
seruitus, fuerint aucta, non augeri aquæ ducendæ
modum, ratione subiectæ materiæ, constitutionis
scilicet seruitutis, quæ est materia odiosa, atque
ex verosimili mente constituentis seruitutem, qui
in dubio non est censendus de futuris cogitasse,
neque de his, de quibus expressè actum non fuit.

7 Vnde colligitur vera decidendi ratio ad text. *in l si seruitus, ff.de seruit vrban præd* vbi constituta seruitute ita vt ne luminibus officiatur, intelligitur in vniuersum ne officiatur luminibus præsentibus, nec futuris; quam interpretationem aduersùs propriam indefinitæ orationis significationem admisit subiecta materia, mens, & intentio contrahentium, non enim videtur is, qui ita sibi cauet, viam sibi præcludere, quin possit fenestras alias, vel ampliores facere; de qua interpretatione, aliísque ac multiplici conciliatione nostri textus cum *d l.si seruitus.* vide Alciat.*in l verbum erit, n. 8. ff. de verb.signif.* Bald *cons.172.n 4.lib.1.* Angel.*cons.116 n.2. in fine.* Anton.de Padill.*in præsenti,n.2.* Rip.*in l.1.n.3. ff.de pignorib.* Corras.*in l.1.n.33.sup.hoc eod tit.* Albert. Brun.*in tract.de augmento,concl.10.n.2.* Cou.*lib.1. var. c.13.n.9.vers.septimo.*

8 Notatur hic text.ad hoc quòd si pistor, furnarius, vel barbitonsor, & similes conueniant pro parua pensione coquere panes, vel tondere pro tota familia, & postea nimium creuerit, non tenentur nisi pro modo familiæ, quæ extabant tempore conuentionis, de quo vide Ias.*in l. quominus à n 136.ff.de fluminib.* Pilau.*q.48.* Alb. Brun.*de augmento,concl.10* Bellecomb. *tom.1. commun. opin. lib 3.tit.21.de seruit.& aqua n 29 pag. 424.* Thesaur. *decis.226.* Boër.*decis.213.n.9.* Rodcric. *de annuis redditib.lib.2.q.15 n.95* Aluar. Valasc. *de consult.58. n. 4.* Perex de Lara *de anniuers.& capellan. c. 16.à num.7.* Cardin. Tuseh. *practic. conclusione tom.3. lit.E, conclus.431.* Morl *in emporio iuris ciuilis part.1.tit.2.q.9. num. 2.*

9 Hinc obligatio de soluendo cuilibet Canonico, v.g.Sancti Laurentij, decem quolibet anno, si tunc non erant nisi sex Canonici, & postea auctus est numerus, non extenditur ad augmentum, vt per Dyn. Alberic. Bald. & Salicet.*in præsenti,* Menoch. *de arbitur.casu 223.* Conzal.*dist gloss. 9.§.5.num.36.* Aluar. Valasc.*d.consult. 58.num.4.vers.sexto.*

SVMMARIVM.

1 *Seruitutes reales non vtendo præscribuntur longi temporis spatio, scil.10 annorum inter præsentes, 20. inter absentes, ad instar vsus, & vsusfructus, & num.2.*

3 *Præscriptio non inducitur per non vsum quando quis pro parte iure suo vsus est.*

4 *Vsus in parte conseruat ius in totum.*

L. Sicut. XIII.

Imp. IVSTINIANVS A. *Ioanni P.P.*

SEruitutes reales non vtendo præscribuntur lon- 1
gi temporis spatio, scilicet decem annorum in-
ter præsentes, viginti inter absentes, ad instar vsus,
& vsusfructus. Colligunt ex Ordin. Doctores ci-
tati *ad l.1 num 1 sup.hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
l.Hispan 16 tit 31. part 3 vbi gloss 1 Balb *de præscript 3. part quarta,quæst. 1. & 6* Mayn *lib.1 action cap.14. co fin.* Duareo. *lib 1. disp cap. 32.* Conan.*comment. iuris ciuilis lib 4 cap.12 num.11* Corras *lib 5 miscel. cap 5* Anton. Gom. *var tom 2 cap.15. num 26* Cardos *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo præscriptio, num. 76* Crauet. *cons. 124* vbi quòd præscriptio 3
non inducitur per non vsum quando quis pro
parte iure suo vsus est, quia vsus in parte conser-
uat ius in totum, refert Arimin. Tepat. *variar.* 4
sentent. tom.2 tit.566.cap.13.

SVMMARIVM.

1 *Seruitus habens vsum discontinuum perditur tempore duplicato, & num 2.*

3 *Præscriptio seruitutis habentis causam discontinuam requirit tantum tempus, cuius initij non extat memoria.*

4 *vò* Penitus *nullitatem actus ipso iure denotat.*

5 *Aria si non potest habere ventum nisi ex vna parte, prædio vic.no ipso iure seruitus est imposita ne altiùs tollatur, & ventum impediat, & numero 6.*

7 *Prædia rustica siue in areis, siue in ædificiis consistant, principaliter ac natura sua rusticorum fructuum causa instituta sunt.*

L. Cùm talis quæstio. XIV. & vlt.

Idem A. eidem.

SEruitus habens vsum discontinuum perditur tempore duplicato Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1.num 1.suprà hoc tit* & *tom.7.repet.* Anton.de Padilla. 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text.de- 2
sumunt *l.Hispan 16. tit 31 part 3. vbi gloss.1* Conan. *comment. iuris ciuilis lib.4. cap.19. col 2.* Cou *lib 1. var. cap.17. num. 11* Welenb *consc. de præscript.* Honded. *cons 81. num 20. libro 1.* Cardos *in praxi iudicum*

iudicum & Aduocat. verbo priuilegium, *num*.74. Arimio. Tepat. *var sentent tom*.2. *tit*.566. *cap*.14.*in princip*. vbi post Capyc.*decis*. 117. *num* 9. & 10. Natt.
3 *consil*. 69. *tom*. 1. tenet præscriptionem seruitutis
habentis causam discontinuam requirere tantum
tempus, cuius initij memoria non extat.

4 *Penitus amittat*] Id est, ipso iure, de quo Tiraq.
in l si vnquam, *verbo reuertatur*, *num*.87. & *seq* &
num.153. & alij, quos plena manu citaui *de dictionib.*
vsufreq. dict 249. *num*.6.

§. Cùm autem apertissimi.

5 Si area non potest habere ventum nisi ex
vna parte, prædio vicino ipso iure seruitus est imposita ne altiùs tollatur, & ventum impediat. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l*. 1. *num*. 1. *suprà hoc tit*.

6 Hanc eandem conclusionem ex hoc §. colligũt
Gibert *lib*. *quæst*. *cap* 17. *num* 21. Conan. *comment. iuris ciuilis lib*.4.*cap*.10. *num*.11. Cotras. *lib* 3 *miscel. cap* 24. *num*.4. Duen. *reg* 33. *vers*. *sextò fallit*, Boër. *decis* 320. *num*.14. & *decis* 322. *num*.12. Cæpol. *in tract. de seruitut. vrban cap*. 39. *num* 3. Viui. *opin* 69. & *in tom* 1. *commun. opin. lib*. 3. *tit*.21 *de seruitut & aqua*, *num*.5 *pag*.422. vbi subdit quòd etiam quando area nõ posset habere ventum ad triturandum nisi ab vno latere, seu parte, tunc quippe vicinus minimè posset in illa parte, licèt sua interesset, ædificando tollere, impediteque ventum, quamuis nulla debita reperiatur seruitus, Cardos. *in praxi iudicum*, & *Aduocator. verbo seruitus*, *num*.33. Anton. Gom. *l*. 46. *Tauri*, *num*. 7. & *tom*.2. *var*. *cap*. 2. *in fin*, latè Benedict. Ægid. *in repet ad l ex hoc iure*, *ff de iu-*
7 *stit*. & *iure*, *tom* 1. *cap*. 6. *num* 17. vbi pro vera huius
ratione aduertit rustica prædia siue in areis, siue in ædificiis consistant, principaliter, ac natura sua rusticorum fructuum causa restituta esse, ita vt in rusticis prædiis fructus vicem principalis subeant, ædificia verò vicem accessorij ad illos, vnde quia non conuenit, vt accessorium principale tollat, & extinguat, meritò constitutum est ab Imper. *in præsenti*, vt vicinus prædium suum rusticum extollere ita nequeat, vt trituratio frugum in area vicina, & commoditas impediatur, quæ ratio cessat in prædiis vrbanis, in quibus idcirco decisio huius text. recipienda non est, quæ cùm solummodo publici commodi causa in agricultura consistentis procedat, vt singularis ad casum de quo hîc, & exorbitans ad similes alios casus publicæ vtilitatis extendi non debet, iuxta vulgares traditiones.

De lege Aquilia.

T I T. XXXV.

ACTIONIBVS realibus subiicitur personalis ex lege Aquilia. Constat legem hic accipi pro plebiscitu: atque hac lege actionem de damno, quod iniuria, idest, dolo, aut culpâ datum est, introductam esse. In hanc rubr. scripserunt Bart. Castr. Stchard. item Cuiac. Pac. & Wesenbec.

De materia titul. vide Vezin. & Fichard. *tom*. 1. *commun. opin*. *lib*. 3. *tit*.22. *pag*. 416. Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib*.38. *cap*. 9. Menchac. *illust. controuers. part* 1. *cap*. 48. *num*. 35. & *cap*.55. *num*.14. Hartman. *cap*.4. *tit*. *miscellanea*, *lib*.1. Ioseph Ludou. *commun. sub hoc tit concl. vnic*. *tom*.2. *commun. opin. pag*. 528. Molin. *de iustit. tract*.2. *tom*.3. *disp* 697. Arimin. Tepar *var*. *sentent tom* 2. *tit*. 533. Soar. de Paz *in pract. tom*.3. *cap*.5. § 1. *ex num*.34.

SVMMARIVM.

1 *Damnum illatum sylua per ignis immissionem, resarciendum si legis Aquiliæ actio sit instituta.*
2 *ob Mortem serui, ciuilis & criminalis actio competit.*
3 *Actio l. Aquiliæ competit quando quis dolo, culpa, vel iniuria vulnerauit, fregit, rupit, aut læsit seruum quadrupedem, vel alias res, ad hoc quòd resarciat damnum, & æstimationem.*

L. Damnum. I.

Imp. ALEXANDER A. *Glyconidi.*

DAmnum illatum sylnæ per ignis immissio- 1
nem resarciendum si legis Aquiliæ actio sit
instituta. Item ob mortem serui ciuilis & crimina- 2
lis actio competit. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Bald Castren. Fulgos. Sichard Aloys. Leo *fol*. 69. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annotat*. & Ximen. *in concordant*.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 3
Bonifac. *tit. de damno dato*, *num*.41. Ias. *in* §. *ex maleficijs* 18. *num*.104. *Instit. de action*. Auendao. *de exequendis mandat. lib*.1 *cap*. 4. *num*.18. *vers in secunda quæstione*, vbi de scindentibus arbores frugiferas, Soar. de Paz *in pract. tom*. 3. *cap* 5. §. 4. *num*.43. vbi de actione huius l. Aquiliæ aduersùs eum, qui dolo, culpa, vel iniuria vulnerauit, fregit, rupit, aut læsit seruum quadrupedem, vel alias res, ad hoc quòd resarciat damnum, & æstimationem.

SVMMARIVM.

1 *Damnum illatum per demolitionem, aut domus concremationem, & destructionem aquaductus, per legis Aquiliæ petitionem repetitur*
2 *Occidens animal de sui natura mansuetum, tenetur de eius æstimatione quanti plus vno anno à die mortis retro valuit iuxta l. Hisp.*
3 *Vulnerans animal sui natura mansuetum, aut rumpens, destruens, vel comburens alias res, tenetur quanti plurimi valuit 30. diebus retro à die damni numerandis, l. Aquiliæ dispositione.*
4 *Incendiarius quas pœnas incurrat, & qualiter ad damna & interesse damnum passo teneatur, remissiuè.*

L. Legis Aquiliæ. II.

Imp. GORDIANVS A. *Mutiano.*

DAmnum illatum per demolitionem, aut do- 1
mus concremationem, & destructionem aquæductus, per legis Aquiliæ petitionem repetitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l*. 1. *n*. 1. *sup. hoc tit*.

Vide *l Hisp*. 18. *tit*. 5. *part*. 7. vbi statuitur quòd oc- 2
cidens animal de sui natura mansuetum, vt equum, porcum, vitulum, elephantem, tenetur de eius æstimatione

matione quanti plus vno anno à die mortis retro
5 valuit; si autem vulneret eos, aut rumpat, destruat, aut comburat alias res, tenetur quanti plurimi valuit id triginta diebus retro à die damni numerandis legis Aquiliæ dispositione, & probato damno fiet æstimatio cum iuramento damnum passi, Ias. *in §. ex maleficiis, n 102 cum seqq. Instit. de actionib.*

4 *Vel incendio incremasse*, &c.] De incendiario, & quas pœnas incurrat, & qualiter ad damna & interesse damnum passo teneatur ? vide Clar. *lib. 5. §. fin. q. 68. n. 20.* Menoch. *de arbitr. casu 390. n. 27. cum seqq.* Iosep. Ludou. *Perus. decis. 25. num. 4 cum seq. p. 1.* Azeued. *l. 6. num. 9. cum seqq. tit. 12. lib 8. nouæ Recop.* Vincent. Caror. *de locato, & conducto p. 4. rub. de incendio*, latè Farin. *in praxi crimin p. 3 q. 1 10. à princip.*

SVMMARIVM.

1 *Occidens alienam ancillam tenetur ciuiliter Actione l. Aquiliæ, & criminaliter l. Cornelia de sicariis.*

2 *Actione l. Aquiliæ tantum ciuiliter agi ad damnum, non considerari delictum mortis.*

3 *Damnum quomodo in foro conscientiæ, & exteriori sarciendum ex percussione, vel mutilatione quoad operas propter infirmitatem, seu talem mutilationem amissas, remissiuè.*

4 *Occidens, vel vulnerans aliquem, etiam seruum, equum, oues, aut alia animalia, qua teneatur pœna.*

L. Ex morte. III.

Idem A. Dolenti.

1 OCcidens alienam ancillam tenetur ciuiliter actione legis Aquiliæ, & criminaliter lege Cornelia de sicariis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1 sup hoc tit.*

2 Vide Soar. de Paz *in pract. tom. 3. cap. 5. §. 1. n. 36.* vbi quòd actione legis Aquiliæ agitur tantùm ciuiliter ad damnum, nec delictum mortis consideratur, vbi ad hoc citat hanc legem Bellacomb *tom. 2. commun. opin. lib 9. tit. 25 num. 94. pag. 521.* vbi quòd licèt liberum corpus æstimationem non recipiat, potest tamen agi ad expensas si aliquis ex vulnere allato debilitatus remaneat, & tale interesse potest probari per iuramentum iniuriam passi taxatione iudicis præambula Marant. *disp. 6 n 5* vbi per hunc text. tenet quòd quando ex eodem facto oritur duplex modus agendi, vnus ciuiliter, & alius criminaliter, non ad vindictam principaliter, sed circa persecutionem rei familiaris, tunc intentata via ciuili, potest etiam agi via criminali, quia vna per aliam non tollitur.

3 *Damni sarciendi gratia*, &c.] Damnum quomodo in foro conscientiæ & exteriori faciendum ex percussione, vel mutilatione quoad operas propter infirmitatem, seu talem mutilationem amissas, vide Martin. de Ledesma *in 2. 2. quarti, quæst. 18. art. 2. fol. 241. col. 3.* Sot. *de Iustit. lib. 4. quæst. 6. art. 3. vers. at verò*, Nau. *in manuali cap. 15. num. 21.* latè Ioseph. Ludou. *commun. tit. ad legem Aquil. conclus. vnica per*
6 *tot. tom. 3. commun. opin. pag 528.* vbi resoluit quòd occidens, vel vulnerans aliquem, tenetur ad expēsas factas in curatione, & Medicis, & medicinis, & resarcire hæredibus defuncti, vel ipsimet vulnerato, si fuerit redditus mancus, omne id, quod ipse occisus potuisset superlucrari, absque eo quòd fuerit redditus inhabilis propter vulnera, vel quantum potuisset occisus superlucrari habita ratione ad vitam, si verò quis vulnerasset seruum, equum, oues, seu alia animalia, tenebitur talia committens resarcire domino expensas curationis, & ipsorum pretium, & damnum extrinsecum, & intrinsecum, & lucrum cessans ad æstimationem operarum amissarum, ac amittendarum, & ad interesse cicatricum, & deformitatum, pro quibus damnis, expensis, & interesse poterit iurari in litem, Cou. *lib. 2. var. c. 10. n. 7. vers 4* Anton. Gom. *tom. 3. var. c. 3. n 9. cum seqq.* Pure. *decis. 280.* aliàs *279. in nouis p. 3.* Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præs. 114. n 2.* Sayr. *in claui Regia lib. 11. c. 2.* Paul. Comitol. *respons moral. lib. 4. q. 11. num. 2.* Molin. *de Iustit. tom. 4. tract. 3. disp. 83. à princip.* latissimè Farin. *in praxi crimin. tit. de homicidio q. 119. num. 93. cum multis seqq.*

L. Contra negantem. IV.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Zoilo.*

ACtio legis Aquiliæ vt pœnalis datur in duplum contra negantem. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 16 tit. 15. part. 7. vbi gloss 1.* Ias. *in l. eum qui, in princip. num. 16. ff. de iureiur. & in §. ex maleficiis, num. 10. Instit. de actionib.* Tiraq. *de retractu tit. 2. §. 1, gloss. 5. num. 20.* vbi intelligit, nisi incontinenti se corrigat, & confiteatur, Molin. *de Iustit tract. 2. tom. 3. disp. 697. num. 36.* vbi subdit quòd duplicatur in pœnam non solùm damnum datum, sed etiam quicquid lege Aquilia cogendus erat soluere, si non negasset se dedisse id damnum, deinde ait tunc solùm cogi soluere duplum quando postquā damnum in iudicio negauit, ei sufficiēter per testes, aut aliunde probatur damnum id dedisse: secus autem quando id postea constat ex sua confessione, siue adhibitum fuerit ei iuramentum, siue non; si minor neget se dedisse damnum, restituitur in integrum, vt non cogatur soluere duplum, sed solum simplum, ac si delictum fuisset confessus, *l. si ex causa, §. nunc in minoribus, ff. de minorib.*

SVMMARIVM.

1 *Damnum vbi non est illatum corpori à corpore, ibi cessat legis Aquiliæ actio.*

2 *Animal in suo prædio inueniens, illud includere non potest nisi ignoretur cuius sit, num. 3. & tunc quid agendum, num. 4*

5 *Interficiens alienum animal in suo fundo, aut ei aliud malum inferens, tenetur compensare damnum ita datum, cum accepto ex tali animali; si verò quod ipse dat acceptum superet, tenetur domino animalis de incremento.*

6 *Animal in suo inueniens, illud per statutum impunè interficit.*

L. De pecoribus. V.

Iidem AA. & CC. Claudio.

VBi damnum non est illatum corpori à corpore, ibi cessat legis Aquiliæ actio. Colligunt 1

gunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1.suprà hoc tit.*

2 *Qua per iniuriam inclusa*, &c.] Notatur ad hoc
quòd animal in suo prædio inueniens, illud inclu-
dere non potest, vt statuitur *in l.Hisp.24. tit.15. p.7.*
vbi Gregor. Lop. *verbo encierre*, cum aliis, quos re-
3 fert, limitat nisi ignoretur, cuius sit id animal,
nam tunc ait licitum esse illud includere, vt domi-
nus sciatur, ac soluat damnum, Corras. *in l.1.n.138.
ff.de seruitut.* Capyc. *decis.45.* Cassan. *de consuet. Bur-
gund. rubr.1.§ 3. fol.28. num.1. & fol 71. verso, num.1.
& fol.72. num 11. & 13.* Menoch. *remed 9. recuper.
num. 282.* Molin. *de Iusti.tract.2. tom. 3. disput.697.*
4 *num. 23.* vbi aduertit quòd est dominus admo-
nendus si non occurrat ad liberandum suum ani-
mal, ad illique prouidendum de cibo, & potu, ani-
mal detineri inclusum quousque damnum, aut
pœnam soluat, & vt de illo curet; quòd si neque
ipse, neque alius de sua familia reperiatur, quia ad-
moneri sufficienter possit vt tali animali succurra-
tur, tunc expensis domini eius animalis prouideri
illi debet de cibo, vel pastu, ac potu necessario,
alioquin includens tenebitur domino animalis de
damno sequuto, iuxta *§.vlt. Instit hoc tit.*

5 *Vel interfecta*, &c.] Aduertit Molin. *d disp.697.
num.22.* quòd interficiens alienum animal reper-
tum in suo fundo; aut ei aliud malum inferēs, tene-
tur compensare damnum ita datum cum accepto
ex tali animali; si verò quod ipse dat superet accep-
tum, tenetur domino animalis soluere incremen-
tum, & citat *ad l.Hispan 24. & ibi* Gregor. Lop. *verbo
que lomate* ac deinde subdit post eundem Greg.
6 Lop. & Nau. *in man cap.17.num.120.* validum esse ac
licitum statutum, quo permitteretur vt qui animal
alienum in suo prædio inueniret, posset illud im-
punè, & absque vlla culpa interficere.

SVMMARIVM.

1 *Pratum alienum depascens tenetur lege Aquilia, & num.2*

3 *Animalia depascentes in territorio alieno, qua pœna teneantur.*

4 *Pœna contra depascentes ligat Clericos.*

5 *Pecora aliena si damnum dent in vinea, horto, prato, aut in alia re aliena, quid.*

6 *Iudex secularis an competens sit aduersùs Clericos circa pœnarum condemnationem, exactionémque quando ipsorum pecora damnum dederunt in fructibus, vel in pascuis vetitis fuerunt inuenta.*

L. De his quæ. VI. & vlt.

Iidem AA. & CC. *Plenio.*

1 PRatum alienum depascens Aquilia tenetur.
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.
sup.hoc tit.*

2 Hanc eandē conclusionem ex hoc text. desu-
munt Cassan. *de consuet. Burgund. rubr.1.§. 6. verbo
en ne fagage, num.11. vers. vide*, vbi de Gallinis in-
uentis in horto, *& rubr.13.§.3.gloss.1. num.1.* Auen-
3 dan. *de exequend. mandat p.1. cap.13. à princip.* vbi
latè agit qua pœna teneantur animalia depascen-
4 tes in alieno territorio, & *n.7.* resoluit, quòd pœna
contra depascentes ligat Clericos, latè Molin *de Iu-
stit. tract.2.tom.3. disp.697. num.20.* vbi post Gregor.
5 Lop. *l.24. verbo dolado, tit 13. part.7.* tenet quòd si
aliena pecora damnum dent in vinea, horto, prato,
aut in alia re aliena, tunc si missa ad id fuit à do-
mino eorum animalium, aut à custode illorum,
etiam domino inscio, neque id volente, soluen-
dum est damnum simplum de iure communi, du-
plum verò de iure Hispaniæ, per *d.l.24.* & circa hoc
disponit etiam Ordin. Reg. Lusit *lib.5. tit.87.* Dispu-
tat deinde idem Molin. *citato loco n.11.* vtrùm quan-
do sine culpa domini custos eorum animalium ea
immisit, teneatur dominus ad pœnam dupli ea le-
ge Hispaniæ annexa?

Vtrùm iudex secularis competens sit aduersùs 6
Clericos circa pœnarum condemnationem; exa-
ctionémque quando ipsorum pecora damnum de-
derunt in fructibus, vel in pascuis vetitis fuerunt
inuenta; vide Ordin. Reg. Lusit *lib.2. tit.1.§.10 l.
Hispan.12. tit 3 lib.1. noua Recop.* Gutier. *pract. lib.1.
q.4. à prin ip.* Ceuall. *commun. contra commun.q 897.
num. 620. cum seqq. tom.3.* Squillante *de priuileg.
cleric cap.7. sub num 94. sed dubitatur*, latè metipsum
de iure Eccles. vniuerso lib.1. cap. 39 §.2. à num. rat.
vbi *num.123.* refero decretum S. Congreg. negotiis
iurisdictionalibus propositæ *in vna Terracinen.* vbi
fuit resolutum causas damnorum datorum per
Clericos, & Ecclesiasticos, seu per eorum animalia,
necnon per familiares ministros, & colonos Epis-
coporum, & mensæ Episcopalis, etiam laicos, seu
eorum animalia in bonis quibuscunque, tā Eccle-
siarum, & personarū ecclesiasticarum, quam etiam
laicorum, spectare ad Curiam Episcopalem priua-
tiuè. Si verò laici eorúmve ministri, & animalia
damnificent bona Ecclesiarum, & personarum
ecclesiasticarum, curiam Episcopalem procedere
posse tanquā in causis mixti fori: at quando coloni
& ministri Ecclesiarum, Clericorum, ac Ecclesia-
sticorum, ac cum animalibus propriis bona laico-
rum damnificant, cognitionem tam quoad bona,
quàm quoad personas laicorum & eorum anima-
lia, spectare ad iudicem laicum priuatiuè; sed si cum
animalibus Ecclesiasticorum, vel Ecclesiarum
quoad personas, spectare ad laicum, quoad verò
animalia, spectare ad Curiam ecclesiasticam.

Familiæ erciscundæ.

TIT. XXXVI.

SEQVVNTVR actiones mixtæ, inter quas primus locus meritò datur actioni familiæ erciscundæ: quia est de vniuersitate, id est, de hæreditate diuidēda. nam *erciscere*, est vetustum vocabulum, quod significat *diuidere*; familia verò hîc accipitur pro hæreditate, id est, pro rebus hæreditariis. Scripserunt in hanc rubr. Bart. Salicet. Bald. Sichar. Cuiac. Pac. & Wesemb.

De materia tituli vide *l.Hispan.1. cum seqq. tit.15. part.6.* Ordin. Reg. Lusitan. *lib.4 tit.96. de partitionib* Anton. Ayerbe de Ayora, & Aluar. Valasc. *in specialibus tract. de partionib.* Petr. Sanz Morquechum *in tract. de bonorum diuisione*, Bellacomb. Vezin. & alios *tom.1. commun. opin. lib.3. tit.23.* Suar. de Paz *tom.3 cap.1.§.6.* Anmin. Topat. *var sentent. tom.a. tit.551.*

SVM

SVMMARIM

1 *Hæreditatis pars vbi extat indiuiſa, ibi iudicio familiæ erciſcundæ locus eſt.*
2 *Filius poteſt nunc rem petere, de qua antea in diuiſione bonorum nihil dictum fuerat.*
3 *Actum ſi ſemel fuit iudicio familiæ erciſcundæ, an poſſit iterum agi eodem iudicio & actione pro rebus, quæ manſerunt indiuiſæ.*

L. Si omnem. I.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS. AA. *Martiano.*

1 VBi hæreditatis pars indiuiſa extat, ibi iodicio familiæ erciſcundæ locos eſt. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Fulgoſ. Bald. Caſtrenſ. Angel. Sichard. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næui. & temiſſiuè Caſal. *in annotat.* & Ximen. *in concordant.*

2 Per hunc textum teoet Gam. *Luſitan. deciſ.* 233. *num.* 16. *in fine*, quòd filius poteſt petere nunc rem, de quaantea in diuiſione bonorum nihil fuerat di-
3 ctum. Et adillam quæſt. ao ſi ſemel fuit actum iodicio familiæ erciſeundæ, poſſit iterum agi eodem iudieio & actiooe pro rebus, quæ indiuiſæ manſerunt, ponderat hunc textum Aluar. Valaſc. *de partit. cap.* 2. *num.* 35. poſt. Padill. *in l. ſi poſt diuiſionem, num.* 4. *de iuris & facti ignorant.* & reſoluit quòd ſi ſemel actum eſt hoc iodicio iudicialiter, non poteſt iterum eodem iudieio, & actione agi pro rebus indiuiſis, *l. ſi filia nupta*, §. *fin. ff. hoc tit.* ſed agendum eſt eommoni diuidundo, vt inſinuat gloſſ. *in præſenti*; ſi verò extraiudicialiter res diuiſæ ſunt, tunc pro rebus, quæ non fuerunt diuiſæ, poteſt agi actione, & iudieio voiuerſali familiæ ereiſeundæ, & ita procedit, & communiter intelligitur text. *in præſenti*; quod etiam repetit *in eod. tractat. de partit. c.* 39. *num.* 65.

SVMMARIVM.

1 *Filius poſt mortem patris, dotem vxoris viuentis, vel defunctæ percipit iudicio familiæ erciſcundæ.*
2 *Lucrum dotis, quod filius acquirit vel ratione pacti, vel ſtatuti, mortuo patre, cùm illi iam quæri non poſſit, non eſt communicandum cum fratribus.*
3 τὸ Etiam *caſum magis dubitabilem exprimit.*

L. Vxor tua. II.

Imp. ANTONINVS A. *Vitiano.*

1 FIlius poſt mortem patris dotem vxoris vioentis, vel defunctæ percipit iudicio familiæ erciſeundæ. Colliguot ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſup. hoc tit.*

2 Probat hie text. luerum dotis, quod acquirit filius vel ratione pacti, vel ſtatuti, mortuo patre, cùm illi iam quæri noo poſſit, non eſt cum fratribus communicandum, vt per Roland. *de lucro dotis, q.* 100. *num.* 3. *verſ. quartus caſus*, Phanut. *eod. tractat. gloſſ.* 8. *n.* 30. D. Barboſ. *in l. ſi cum dotem* 23. §. *tranſgrediamur, n.* 40. *in princip. ff. ſoluto matrim.* vbi etiam totam eſſe controuerſiam ait quando pater ex bonis propriis ſubſtiruit onera matrimooij, vtrùm tunc lucrum ei acquiratur, & veniat communicaodum inter filios.

Etiamſi poſtea, &c.] Notatur ad hoc quòd di- 3
ctio, *etiam*, caſum magis dubitabilem exprimit, vt per Guid. Pancirol. *variarum lectionum lib.* 1. *cap.* 174. vbi citat hunc textum, de quo plures citaui Doctores *in tractat. de dictionib. vſufrequent. dict.* 112. *n.* 1. *cum ſequentib.* multiplieiter limito & amplio.

SVMMARIVM.

1 *Rebus expilatis poſt aditam hæreditatem à cohæredi familiæ erciſcundæ, non expilatæ hæreditatis agendum eſt, & num.* 2.
3 *Partitiones iam factæ ſi impugnentur ob collationem alicuius rei per errorem, vel deceptionem omiſſam quid.*

L. Aduersùs. III.

Idem A. & Ruſo.

REbus expilatis poſt aditam hæreditatem à co- 1
hærede agendum familiæ erciſcundæ, non de crimine expilatæ hæreditatis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſup. hoc tit.*

Hanc eandem cooclusionem ex hoc text. deſu- 2
munt Menoch. *de præſumpt. lib.* 4. *præſumpt.* 18. *n.* 3. vbi rationem reddit, quia lex præſumit, quòd acceperit bona hæreditaria ratione partis ſuæ, non autem malo animo ſubtrahendi, Ioan. Martios à Coſta *in addit. ad Camm. circa formam libellorum, annot.* 18. *n.* 4.

Si quid à cohærede ſublatum probatum fuerit, 3
&c.] Notatur ad hoc quòd quando impognantur partitiones iam factæ ob eollationem alicuius rei per errorem, vel deceptionem omiſſam, tunc officio iudicis compelleodus eſt aduerſarius oon collata conferre, & quæ manſeruot indiuiſa diuidere: vt per Aluar. Valaſc *de partit. c.* 10. *n.* 18. vbi *n.* 59. aduertit quòd tamen per hoc non debent reſcindi diuiſiones iam factæ, quia iure nihil tale cauetur. ſed ſolum illud plus, quod apud hæredem repetitur; reſtitui debet, & iubet *l. ſi vxor, de collation.*

SVMMARIVM.

1 *Caſtrenſia & quaſi, non veniunt in diuiſionem hæreditatis paternæ: at donata in peculium ſic, & n.* 2. *in regno Portugalliæ conferuntur aliquando; n.* 3.
4 *Peculium caſtrenſe quod ſit.*

L. Si filiusfamiliàs. IV.

Imp. ALEXANDER A. *Antonio.*

CAſtrenſia & quaſi non veniunt in diuiſionem 1
hæreditatis paternæ, ſed donata in peeulium veniunt in diuiſionem. Colligunt ex Ordin Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſup. hoc tit.*

Probat hie text. bona eaſtrenſia mortuo priùs 2
patre eximi à iure collationis, vt per Azor. *inſtitutionum moralium part.* 2. *lib.* 2. *c.* 22. *q.* 2. *in princip.* Mendez à Caſtro *in l. cùm oportet, de bonis quæ liberis, part.* 3. *num.* 153. vbi aduertit quòd in regno

Castellæ per *l.3.tit.4.part.3.l.5.tit.15.part.6.* hodie indistinctè castrensia non sunt conferenda, &
3 in Regno Portugaliæ castrensia aliquando conferuntur.

4 *Quæ ex occasione militiæ,*&c.] Notatur ad hoc
quòd sicut peculium castrense dicitur illud, quod pater tradit filio iam militi existenti in castris, ita illud, quod tradit filio eunti ad castra, vt per Anton. Gom *l.29.Tauri n.17. vers. sed salua pace tantorum virorum.*

SVMMARIVM.

1 *Dispositio fauorabilis vrget recessum ab odiosa.*
2 *vltima Voluntas præualet sine scriptura.*
3 *Merita faciunt præsumi remissionem iniuriæ præcedentis.*
4 *Inimicitia finita repellit ab accusando.*
5 *Præcepta defunctorum non impediuntur per iracundiam.*
6 *Calor inconsultus exhæredationem, iniustam scilicet, vitiat.*
7 *Inimicus olim, talis etiam hodie præsumitur.*
8 *Qualis olim, talis præsumitur & hodie.*

L. In ipsius mariti. V.

Idem A. Statiliæ.

1 FAuorabilis dispositio vrget recessum ab odiosa.
2 Et vltima voluntas præualet sine scriptura. Colliguot ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

3 Text. iste ad plures conclusiones per Doctores notatur, in primis ad probandum quòd merita faciunt præsumi remissionem iniuriæ præcedentis, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo donatione largitus, n.51. de reuocand. donat.* D. Barbos. *ad l.1. p.4. n. 44 ff. soluto matrim.*

4 Et ad hoc quòd inimicitia finita repellit ab accusando, vt per Couarr. *lib.2. variar. c.10. num. 1. in princip.*

5 Et ad hoc quòd præcepta defunctorum non impediuntur per iracundiam, ita Cald. Pereira *de potestate eligendi, c.1. n.44.* vbi citat in contrarium
6 *l. si filiam 19. de inoffic. testam.* quatenus probare videtur inconsultum calorem vitiare exhæredationem, iniustam scilicet.

7 Et ad hoc quòd olim inimicos, hodie talis præsumitur, vt per Alciat. *de præsumpt. reg.2. præsumpt. 11.* Ranchin. *p.3. concl. 208.* Menoch. *de præsumpt. lib 5. præsumpt. 43. n.8.*

8 Et quòd olim talis, hodie talis præsumitur, vt per Morl. *in emporio iuris ciuilis part.2. tit. 5.9.10. num. 2.*

SVMMARIVM.

1 *Diuisum ipso iure per legem, iudicis ministerio amplius diuidi non debet.*
2 *Nomina debitorum per hominis iudicium diuidenda non sunt, dum extant diuisa ipso iure.*
3 *Pacta hæredum non valent in præiudicium creditorum, vel debitorum, bene tamen ipsorum hæredum.*
4 *Nomina ipso iure, & sine diuisione diuidi, licèt aliàs non recipiant diuisionem. & numero 5.6. & 7.*

L. Ea quæ. VI.

Imp. GORDIANVS A. *Pomponio militi.*

DIuisum ipso iure per legem, iudicis ministerio diuidendum amplius non est. Item nomi- 1
na debitorum per hominis iudicium diuidenda 2
non sunt, dum ipso iure diuisa extant. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1. n.1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Bart. *in l. cui fundus, num.4. in princip. ff. de condit. & demonstr. & in l.4. §. Cato, n.27. ff. de verborum signific.* Ias. *in §. quadam, num.47. Instit. de action.* Boër. *decis.57. num.3.* ad hoc quòd hæredum
pacta non valent in præiudicium creditorum, vel 3
debitorum, bene tamen ipsorum hæredum, Tiraquel. *de retractu lingu. §.1. gloss.11. n.16.* vbi quòd
ipso iure & ex lege & sine diuisione nomina diui- 4
duntur, licèt aliàs non recipiant diuisionem, Rebuff. *in tractat. de except. num.956.* vbi quòd quæ in nominibus consistunt, non recipiunt diuisionem,
cùm ipso iure in portiones hæreditarias ex lege duo- 5
decim tabularum diuisa sint. Ioan. Martius à Costa *in addition. ad formam libellorum Camina, annot.18. num.9.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. cap.15. col.2.* Morquech *de diuisione bonorum lib.1. cap.10.*
num. 7. vbi etiam citato hoc textu tenet quòd ea, 6
quæ sunt in nominibus, in hæreditate non recipiunt diuisionem, quia per legem duodecim tabularum diuisa sunt, Aluar. Valasc. *de partit. c.2. num.39.*
vbi quòd in hoc iudicium familiæ erciscundæ 7
non veniunt nomina debitorum, quia lege duodecim tabularum diuiduntur ipso iure.

SVMMARIVM.

1 *in Iudicio familiæ erciscundæ habetur ratio fideicommissorum, & prælegatorum, & n.3.*
2 *Iudex aditus super hæreditate diuidenda de prælegatis cognoscit, & eo, cui debentur, adiudicat.*

L. Si qua. VII.

Idem A. Æliano.

IN iudicio familiæ erciscundæ habetur ratio fi- 1
deicommissorum & prælegatorum. Item iudex 2
aditus super hæreditate diuidenda de prælegatis cognoscit, & ea, cui debentur, adiudicat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad leg. 1. numero 1. sup. hoc tit.*

Probat hic text. quòd in iudicium familiæ erci- 3
scundæ veniunt prælegata, vt per Ayerbe de Ayora *in tract. de partitionib. part.1. c.5. n.11.* Aluar. Valasc. *in simili tract. c.8. n.52.*

SVMMARIVM.

1 *Bona ex hæreditate communia iudicio familiæ erciscundæ rectè petuntur, & adiudicantur. de malè acquisitis hæreditate inuentis quid, num.2.*
3 *turpe Lucrum non venit in iudicio familiæ erciscundæ, & n.4*

L. Bona

L. Bona quæcunque. VIII.

Idem A. Teleſphoro.

1 BOna ex hæreditate commonia iudicio familiæ erciſcundæ rectè petuntur, & adiudicantur. Colligunt ex Ordin. doctores citati *ad l.1.n.1 ſup. hoc tit.*

2 In gloſſ. *Imperialis, vnic.* ibi, *item mala medicamenta*, &c. Vide *l. Hiſpan. 2. tit. 15. parte 6.* vbi ſtatuitur quòd non debent diuidi malæ herbæ, ſeu potiones, aut libri incantationum, ſed comburantur, nec etiam malè acquiſita hæreditate iouenta, ſed dominis, aut eorum hæredibus reſtituantur, aut eis non inuentis amore Dei dentur, Palat. *in repet. rub. de donation. inter virum & uxor. §. 65. numero 9.* Mendez à Caſtro *in leg. cum oportet, de*
3 *bonis quæ liber part. 1. num. 29.* vbi aſſerit veram &
receptam ſententiam quòd turpe lucrum non venit in iudicio familiæ erciſcundæ, Morquech *in tract. de diuiſione bonorum, lib. 4. c. 13. num. 28.* vbi
4 quòd lucra illicita non veniunt in iudicio familiæ
erciſcundæ.

SVMMARIVM.

1 *Fructus, aliaque incrementa in actionem familiæ erciſcundæ veniunt, & n. 2.*
3 *Hæredes tenentur communicare cohæredibus fructus perceptos bona fide, & conſumptos.*

L. Non eſt ambiguum. IX.

Idem A. Vereno.

1 FRuctus, aliaque incrementa in actionem familiæ erciſcundæ veniunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Ordin. Reg. Luſitan. *lib. 4. tit. 96. §. 1. cum ſeqq. l. Hiſpan. 6. tit. 15. part. 6. vbi gloſſ. 4.* Roder. Xuar. *in tit. de las herancias*, id eſt, *de actione hæreditatis, n. 38. pag. mihi* 351. Aluar. Valaſc. *de partit. cap. 13. n. 15.*

3 In gloſſ. *Aageri, fin.* ibi, *ſed tu dic quòd tenetur vtili actione*, &c. Notatur ad hoc quòd hæredes tenētur communicare cohæredibus fructus perceptos bona fide, & conſumptos, vt per Cyn. & Caſtr. *in præſenti*, Alex. *conſ. 7. numero 8. libro* 2. Roder. Xuar. *citato loco*; licèt enim conuentus rei vendicatione non teneatur reſtituère fructus bona fide perceptos, & conſumptos, *l. 4. ad fin. principij, ff. finium regund.* & reſoluit Pinel. *in l. 2. de reſcind. vendit. part. 2. cap. 4. num* 47. nihilominus tamen quando agit actione vniuerſali, vt eſt petitio hæreditatis, & actio familiæ erciſcundæ, huiuſmodi fructus ſunt reſtituendi quatenus ex illis poſſeſſor locupletior factus eſt, *l. illud. 43. ad fin. principij, ff. de petit. hæred. l. 2. ff. hoc noſtro tit.* Cou. *var. lib. 1. cap. 3. num. 6. ad fin.*

SVMMARIVM.

1 *Pater & teſtator poſſunt res inter hæredes diuidere, & n. 2.*
3 *Quota, quid ſit.*
4 *Clauſula generalis refertur ad antecedentia.*
5 *Patris iudicium ſeruandum eſt à filijs in bonis inter eos diuidendis.*
6 *Teſtator ſi in ſolemni teſtamento diuiſit bona inter filios, & aſſignando cuilibet certam portionem, id pro inſtitutione habetur.*
7 *Diuiſio bonorum à patre inter filios facta vim habet vltimæ voluntatis, & non ſimplicis donationis. facta filijs conſentientibus, & approbantibus, videtur habere naturam contractus, n. 8.*
9 *Tò* Relinquo, *an & quando importet hæredis inſtitutionem, remiſſiuè.*

L. Quotiens Inter. X.

Idem A. Teleſphoro.

PAter & teſtator poſſunt res inter hæredes diuidere, ſalua Falcidia. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſup. hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt 2
l. 10. tit. 26. part. 4. Greg. Lop. *l. 3. gloſſ. 1. col. 3. in princ. tit. 10. part. 6.* Bart *in repet. l. 1. num 9. ad med. ff. de offic. Proconſ.* Caſ. Palat. *in repet. rub. de donation. inter virum, & vxor. § 69. num. 10. verſ. in contrarium tamen*, vbi hîc probari ait quòd ſi teſtator, inter ſuos hæredes bona ſua diuiſit, & cuilibet certa bona cum mancipiis, quæ ibi erant, reliquit, non videtur voluntatem mutare, quamuis poſtea eadem mancipia vniuerſa, non facta eorum diſcretione, commendanda putauerit hæredibus, Roder. Xuar. *in l. quoniam in prioribus, in declarat. legis Regni q. 7. n.* 8. vbi refert caſum huius text. & inde infert quòd ſi filiis hæredibus inſtitutis dicat pater, & talem filium melioro in tertia parte bonorum meorum, quòd in illa tertia non dicitur hæres, ſed prælegatarius. Menoch. *remed. 4. adipiſc. n.* 115. vbi quòd quota eſt ius vniuerſale, *& de præſumpt. lib. 4. præ-*
ſumpt. 167. n. 46. vbi quòd teſtator hæredem faci- 3
ens aliquem in omnibus bonis dicitur reuocaſſe rem legatam in codicillis, vel iam antea donatam.

In gloſſ. *Hæredes* 1 ibi *nota generalem clauſulam* 4
referri ad antecedentia. Hanc concluſionem cum ampliationibus, & limitationibus exornaui *in meo tract. de clauſulis vſufreq. clauſ. 70. per tot.*

In gloſſ. *Diuidat.* ibi, *& ſic dico quòd ſi pater in-* 5
ter filios, &c. Notatur ad hoc quòd patris iudicium ſeruandum eſt à filiis in bonis diuidendis inter eos, vt per Duen. *reg. 249.* Ayora *de partitionib. part. 5. cap. 1. num. 9.* Aluar. Valaſc. *in ſimili tract. cap. 25. num. 25.*

In ead. gloſſ. ibi, *pro eo habeo ac ſi dixiſſet, Hære-* 6
des inſtituo, &c Notatur ad hoc quòd ſi teſtator inter filios ſuos in ſolemni voluntate diuiſit bona ſua, aſſignando cuilibet certam portionem, vel certam rem, quòd hoc habetur pro inſtitutione, vt per Roder. Xuar. *dict. quæſt. 7. num. 3.* Tiraq. *in tract. le mort. part. 2. declar. 4. num. 1.* Cou. *in cap. Rainutius, §. 1. num. 3 prope fin. de teſtament.* Morquech *de diuiſio-*
ne bonorum, lib. 4. c. 3. n. 5. vbi quòd diuiſio bonorum 7
à patre facta inter filios habet vim vltimæ voluntatis, ſiue prælegati, & non ſimplicis donationis, &
num. 11. ſubdit quòd ſi fiat filiis conſentientibus & 8
approbantibus, videtur ſumere naturam contra-
ctus, verbum *relinquo*, an & quando importet hæ- 9
redis inſtitutionem? vide per me citatos *in tract. de dictionib. vſufreq dict. 346.*

Castellæ per *l.3.tit.4.part.3*
die indistinctè castrensia
3 in Regno Portugaliæ cast
tuntur.

4 *Quæ ex occasione militiæ*
quòd sicut peculium ca
pater tradit filio iam milit
illud, quod tradit filio
con. Gom *l.29.Tauri n.17.*
torum virorum.

S V M M

1 *Dispositio fauorabilis*
2 *vltima Voluntas praual*
3 *Merita faciunt præsum*
cedentis.
4 *Inimicitia finita repell*
5 *Præcepta defunctorum*
cundiam.
6 *Calor inconsultus exhær*
licet, vitiat.
7 *Inimicus olim, talis et*
8 *Qualis olim, talis pr*

L. In ipsius

Idem

1 Fauorabilis dispositio
2 Et vltima voluntas
ligunt ex Ordinat.
sup. hoc vit.

3 Text. iste ad plures
notatur, in primis ad
ciunt præsumi remi
vt per Tiraq. *in l. si vn*
tus, n.51. de reuocand.
44 *ff. soluto matrim.*

4 Et ad hoc quòd ini
sando, vt per Couarr
princip.

5 Et ad hoc quòd
pediuntur per
testato eligendi, c.1.
6 *l. si filiam 19. de ino*
detur inconsult
nem, iniustam
7 Et ad hoc quò
sumitur, vt per Al
11. Ranchin. *p.3*
lib 5. præsumpt. 4
8 Et quòd oli
per Morl. *in*
num. 2.

S

1 *Diuisum*
amplius
2 *Nomina*
denda
Pacta
torum,
redum.
mina
is non

num.7.niſi inter filios magna reſultaret inæqualitas, vel extent coniecturæ, quæ ſignificare poſſunt patrem donare noluiſſe, n.8.

Aſſignantur intellectus l. filia cuius, familiæ erciſcundæ.

Diuiſio bonorum patris inter filios morte patris confirmata, facit valere donationem, quæ aliàs eſſet inualida.

Res empta ex pecunia aliena efficitur ementis, & ei dominium acquiritur, & non domino pecuniæ.

Filius non tenetur conferre libros à patre donatos, niſi magna inter fratres reſultaret inæqualitas, num.13. & vt illi donati præſumantur, & non veniant conferendi, emptio librorum nomine filij, & traditio ſimul concurrere debent numero 16. ſi conferantur, ſufficiet conferre eorum æſtimationem, habito reſpectu ad tempus collationis, num. 20. an autem donatio librorum, vel alia facta filio cauſa ſtudij poſſit reuocari à patre, diuersè ſentiunt, num. 22. concordantur, num. 23.

Filius non tenetur conferre expenſas, quas pater cum eo fecit in ſtudijs, etſi non ſit Doctor, Licentiatus, vel Aduocatus, nec ſtudia compleuerit in vita patris, num.15. niſi pater tempore, quo expenſa ſubminiſtrauit, credendi animo facere, & non donandi, fuerit proteſtatus, num.17. aut filius habebat penes patrem bona materna, vel alia, numero 18. vel in ſtudio negligenter ſe geſſerit, & à patre præſtita in malos vſus erogarit, num.19. & quidem in caſibus quibus expenſæ factæ in ſtudio conferendæ ſunt, detrahi in primis debet quod filius in domo patris in alimentis potuiſſet expendere, n.21.

Donatio quam facit pater filio, ad ſui confirmationem non requirit aditionem hæreditatis.

L. Filiæ cuius. XVIII.

Iidem AA. & CC. *Dominæ.*

EMptum & traditum nomine filij. eidem in diuiſione eſt adiudicandum. Item ſumptus à cohæredе facti pro communi hæreditatis commodo titulo familiæ erciſcundæ, aut negotiorum geſtorum actione retineri ac peti poſſunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſup. hoc tit.* poſt omnes Giphan. *tom.1. pag.* 179.

Hanc eandem concluſ. quoad primam eius partem ex hoc text. deſumunt Duen. *reg.*371. Cuiac. *lib.9. obſeruat.*16. Soar. à Ribera *lib.1. obſeruat. cap.* 35. Tiraq. *de retractu lig. §.1. gloſſ. 9. numero* 63. vbi quòd pater emens nomine filij cenſetur ei donare. Menoch. *de arbitr. caſu* 88. *num.* 11. vbi quòd ſi pater rem aliquam emit, & nomen filij in inſtrumento apponi iubet, non tamen filij nomine, vt donet ei, emiſſe præſumitur, niſi reipſa ſubſequuta traditio ſit, & *de præſumpt. lib.3. præſ.* 30. *numero* 7. vbi dicit quòd quando pater emit fundum aliamve rem nomine filij emancipati, vel exiſtentis in poteſtate, ſed eam illi non tradidit, non præſumitur donatio, & *num.8. cum ſeqq.* ſecus tenendum aſſerit quando rem illam ei tradidit, etiamſi pater dediſſet pecuniam ipſi filio vt ſuo nomine emeret, & *num.*12. & 13. limitat quando inter filios reſultaret magna inæqualitas, vel extent coniecturæ, quæ ſignificare poſſunt patrem donare noluiſſe, Surd *de aliment. tit.6. q.13. n.13. cum ſeqq.* vbi ait quòd ſi pater non emat nomine filij, non videtur illi donare, & idem eſſe aſſerit in quocunque aſcendente erga deſcendentem ſuum. D. Barboſ. *in l.2. § quod ſi in patris, num.9. ff. ſoluto matrim.* vbi probari in hoc text. ait quòd licèt donatio facta filiofam. morte patris non confirmetur, tamen illum operabitur effectum, vt in diuiſione hæreditatis donatum adiudicatur filio, & ex aliis bonis hæreditariis aliorum fratrum ſupplebuntur portiones:
vnde licèt donatum filiofam. & non traditum non 8
confirmetur morte patris, *l. 2. ſi quis alteri, vel ſibi,* tamen in diuiſione donatum applicabitur illi filio, cui donatum eſt, ex reliquis bonis aliis fratribus ſatisfiet. De intellectu latè idem D. Barboſ. *in leg. quæ*
dotis 34. *numero* 139. & *ſeq. ff. ſoluto matr.* ibi, *Eſt ta-* 9
men verum quòd immo ex ſolo contractu ſine traditione præſumatur donatum filia, videtur probare text. *in l. filia cuius* 18. *fam. erciſc.* & licèt Bart. *hic num.* 12. reſpondeat textum eſſe intelligendum quando etiam interuenit traditio nomine filiæ, & defendat Iaſ. *hic numero* 58. tamen prædictus intellectus apertè diuinat, & ex multis eum reprehendit Andr. Angul. *tract. de meliorat. l. 3. gloſſ.4. a numero* 68. Alij igitur varij intellectus aſſignantur *d. l. filia cuius,* quos hîc referunt Alex. *num.*19. Vincent. *num.*35. Iaſ. *in l. ſi donatione, col.2. & ſeq. de collat.* Sed verus intellectus eſt quòd *in d. l. filia cuius,* non agitur de præſumenda donatione, ſed tantùm de rebus emptis per patrem nomine filiæ, quæ reperiuntur in hæreditate patris, & ideo veniunt mero iure diuidendæ inter cohæredes, *l. 1. de caſtrenſi pecul. lib.* 12. in ſpecie Roman. *conſ.* 291. *num.*10. *ad finem,* & inquit nihilominus Imper. *in d. l filia cuius,* quòd voluntas patris, quæ colligitur ex emptione facta per patrem nomine filiæ, illum effectum operabitur, vt filiæ hæc res debeat præcipua adiudicari per arbitrum familiæ erciſcundæ, & aliis cohæredibus ex reliqua hæreditate tantundem compenſabitur; quia licèt filij ex ſingulis rebus hæreditariis debeant legitimam deducere, *l. Plautius, inf. ad leg. Falcid* tamen voluntas patris expreſſa, vel tacita efficiat, vt quis legitimam habeat in certa re, & alij in aliis rebus hæreditariis, vt reſoluit Rip. *in leg. in quartam, numero* 93. *infrà ad legem Falcid.* quid intellectus eſt de mente Saliceti *in dict. leg. filia cuius. num.*1. Imol. *l. continuus, §. fin. col.2. ad finem, infrà de verb. obligat.* Lancel. Deci. *hic, col. penult. ad medium,* Corn. *in authem. ex teſtamento, num.*39. *de collation.* & tanquam nouum intellectum ſibi arrogat Andr. Angul. *de meliorat. l.3. gloſſ.4. num.*71. Hactenus D. Barboſa.

Notatur ad hoc hic text. quòd diuiſio bonorum 10
patris inter filios morte patris confirmata, facit donationem valere, quæ aliàs eſſet inualida, vt per Aym. *conſ.*19. *num.*2. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.*1. *cap.*82. *num.*12. vbi *num.*13. intelligit quando facta traditio bonorum donatorum verè, vel fictè per clauſulam.

In gloſſ. *Res comparauit.* ibi, *vnde quia nomine eius* 11
emit, &c. Aduerte quòd res empta ex pecunia aliena efficitur ementis, & ei dominium acquiritur, & non domino pecuniæ, de quo Tiraq *de retractu lig. §.3 2. gloſſ. vnic. numero* 16. Socin. *reg.*343 Anton. Gom. *lege* 53. *Tauri, numero* 36. Molin. *de primog. lib.* 4. *cap.4 num.*35. Eſcobar *de ratiocin. cap.* 14. *num.* 35 Menoch. *de præſumpt. lib.3. præſ.*51 *numero* 43. Matienz. *l.8 gloſſ.4. tit.11. lib.5. noua Recop.* Anton Monach *Lucenſi deciſ.*25. *numero* 58 Alex. Trentacinq. *var. reſol. libro 3. titulo de empt. & vendit. reſol.1. numero* 1. Mart. *in votis nouiſſ. deciſione voto* 127. *numero* 3. Fontanel. *de pactis nupt. clauſ.7. gloſſ.3. part.* 23. *numero* 27. *tom.*2. Rot. apud Cenc. *poſt tract. de cenſibus deciſ.* 149. *numero* 1.

pertinent enim ad decus vrbis, *l. prætor, §. hoc interdictum prohibitorum, ff. de noui oper. nunciat.* Surd. *decis. 168. n. 9.*

SVMMARIVM.

1 *Seruitus aqueductus probanda est, eáque probata per non vsum congruo tempore amittitur.*
2 *in Suo quilibet facit, quod vult, nisi faciat contra seruitutem.*
3 *Seruitutis constitutio vbi non docetur, dominus fundi, in quo aqua est, facto in proprio loco opere, continere aquam potest, ne fluat alibi.*
4 *Aqua si naturaliter fluit tempore etiam immemoriali, nulla potest prætendi præscriptio, & ideo dominus aquæ eius cursum mutat ad libitum.*

L. Si tibi seruitutem. X.

Iidem AA. & CC. *Nemphydio.*

1 SEruitus aquæductus debet probari, ac etiam probata per non vsum congruo tempore amit-
2 titur. Item in suo quilibet id facit quod vult, nisi
faciat contra debitam seruitutem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 2. n. 1. sup. hoc tit.* & *tom. 7. repet.* Anton. de Padilla.

3 Vide Petr. Gregor. *syntagm. iuris part. 1. lib. 4. cap. 15. num. 2.* vbi per hunc textum tenet quòd si constitutio seruitutis non doceatur, dominus fundi, in quo aqua est, facto in loco proprio opere, continere aquam potest, ne alibi fluat, Menoch. *remed. 6. retin. n. 89.* vbi ex Baldo dicit quòd si duco aquam è flumine publico ad prædium meum, & ex meo prædio fluat ad prædium mei vicini, possum eam aquam in meo prædio retinere, cùm semel fundum meum ingressa mea sit, & de ea ad libitum disponere possim, cùm ambo, scilicet vicinus superior & inferior, sunt in pari conditione quoad possessioné, secus superiori non licebit eam diuertere, aut siccare, tunc superiori non licebit eam diuertere, aut siccare, D. Barbos. *in l. 2. in princip. part. 2. n. 41. post princ. ff. soluto matrim.* vbi tradit quòd quis potest diuertere aquam à solito cursu postquam ingressa est suum fundum, licèt ex hoc sequatur damnum vicini, quando auertens aquam illi non debet seruitutem, nam si illam deberet, non posset auertere aquam à solito cursu.

4 Hinc colligitur quod si aqua naturaliter fluit etiam tempore immemoriali, nulla potest prætendi præscriptio, & ideo dominus aquæ ad libitum eius cursum mutare potest, de quo vide Ias. *in l. quominus, ex n. 171. ff. de flumin. & in l. 1. in princ. ex n. 77. ff. de acquir. possess.* Balb. *de præscript. 2. p. quarta princip. q. 4. n. 3.* Paris. *cons. 112. n. 29. & 30. vol. 1.* Greg. Lop. *l. 15. verbo regnando tit. 31. p. 3.* Ant. Gom. *var. tom. 2. c. 15. n. 18.* Menoch. *de arbitr. casu 160. num. 7.* Anton. Thesaur. *Pedem. decis. 245. num. 1. & 2.* Vnde vt præscriptio prætendi posset, oportet interuenisse factum hominis, quo mediante aqua fluit eo modo, quo nunc fluit, nam ex illo facto requiritur quasi possessio ducendi aquam, & aqua licèt non possit inchoare præscriptionem, potest tamen inchoatam perficere *l. qui fundum, ff. quemadmodum seruit. amit. & l. 1. §. quæsitum est, ff. de aqua quot.* & ita obtinuisse asserit Rip. *in c. cùm Ecclesia n. 52. de causa possess. & in l. 1. in princ. n. 42. ff. de acquir. possess.* & in his terminis loquitur hic text. dum dicit antiquum aquæ cursum mutari non posse, *l. si manifestè, sup. hoc eod. tit.* explicat eleganter Rip. *in d. l. quominus num. 95.* Deci. *cons. 244. n. 9.* Riminald. *cons. 197. ex num. 25. lib. 2.* Menoch. *consil. 136. num. 24.*

SVMMARIVM.

1 *per Agrum nemo it, inuito eius domino, & n. 2.*
3 *Vicinus viam præstet per suum fundum, si per viam publicam non potest transire commodè.*
4 *Dominus potest cuicunque prohibere sui prædij ingressum.*
5 *Metalla an possint inquiri in fundo alieno, inuito domino, remissiuè.*

L. Per agrum. XI.

Iidem AA. & CC. *Aureliano.*

INuito domino nemo it per eius agrum. Colligunt 1
ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*
Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt *l. Hispan. 3. tit. 31. part. 3. vbi gloss. 1.* Roman.
singul. 611. Boër. *decis. 322. num. 9.* Vezin. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 21. n. 10. pag. 412.* vbi quòd vi-
cinus debet viam præstare per suum fundum, si per 3
viam publicam non possit commodè transire, Bertrand. *cons. 61. n. 5. & 6. vol. 2.* Surd. *decis. 236. n. 5.*
vbi quòd dominus potest cuicunque prohibere 4
sui prædij ingressum.
An metalla in fundo alieno inuito domino pos- 5
sint inquiri, vide Roman. *dict. singul. 611.* Afflict. *in cap. 1. verbo argentaria, n. 13. quæ sint Regalia lib. 3. feudorum,* Greg. Lop. *l. 27. verbo pedrera, tit. 11. p. 4.* Paul. de Castro *consil. 23. lib. 2. & in l. diuortio. §. fin. n. 4. ff. soluto matrim.* vbi D. Barbos. *n. 21.* Peregr. *de iure fisci, lib. 4. tit. 2. n. 14. pag. mihi* 194.

SVMMARIVM.

1 *Seruitus aquæ ducendæ modum prædiis facit.*
2 *Prædia quibus debetur aquæ seruitus, licèt fuerint aucta, non tamen augetur modus aquæ ducendæ limitatus à principio.*
3 *Exemptio villæ, aut concessio iurisdictionis, si fiat certis expressim definitis, aut constitutis limitibus, tunc quicquid extra limites illos villæ, castro, veteribusque ciuibus accederet, non esset eiusdem iurisdictionis, vel exemptionis censendum.*
4 *Seruitutis impositio non extenditur ad futurum ædificium, seu prædium.*
5 *Priuilegia constituta ad certos agros irrigandos, non extenduntur ad agros, qui accesserunt per alluuionem, vel per emptionem aliorum.*
6 *Intellectus l. 12. de seruitutib.*
7 *Declaratur text. in l. si seruitus, ff. de seruit. vrban. prædior.*
8 *Pistor, furnarius, vel barbitonsor, & similes, si conueniant pro parua pensione coquere panes, vel tondere pro tota familia, & postea nimium creuerit, non tenentur nisi pro modo familiæ, quæ extabunt tempore conuentionis.*
9 *Oblatio de soluendo cuilibet Canonico decem quolibet anno, si tunc non erant nisi sex Canonici, & postea auctus est numerus, non conditur ad augmentum.*

L. Non

L. Non modus. XII.

Iidem AA. *&* CC. *Valeria.*

1 SEruitus aquæ ducendæ modum prædiis facit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n. 1. sup. hoc tit.* post omnes Aloyf. Leo *fol. 68. verso*, & *tom 7. repet.* Anton. de Padilla.

2 Vide Alphan. *collect.* 503. vbi per hunc text. di-
cit quòd licèt prædia, quibus debetur feruitus
aquæ, fuerior aucta, non tamen augetur modus
aquæ docendæ à principio limitatus, Alber. Brun.
in tract de augmento, & diminut. in 6. concl. princ. Cou.
3 *practic c.2. n.1. verf. cæterum*, vbi dicit quòd fi exem-
ptio villæ, aut conceffio iurifdictionis fiat certis
expreffim definiris, aut conftituiis limitibus, tunc
quicquid extra limites illos villæ, caftro, veteri-
búfque ciuibus accederet, non effet eiufdem iu-
rifdictionis, vel exemptionis cenfendum, Gonzal.
4 *ad reg. 8. Cancel gloff. 9. § 5 n. 35.* vbi quòd feruitotis
impofitio non extenditur ad futuium ædificium,
feu prædium, Aluar. Valafc. *confult. 58. n 7.* vbi cita-
to hoc text. tenet quòd priuilegia conftituta ad
certos agros, irrigandos, non extêduntur ad agros,
5 qoi per alluuionem, vel per emptionem aliorum
6 acceffeiuur, & *n 13. verf. tertio*, agit de intellecto
huius text. & affent illum procedere in conftitu-
tione feruitutis, quæ eft materia odiofa, necnon
in feruitute certo modo conftituta, nouiffimè
Caftill. *controuerf lib. 7. de tertiis, c. 14. n. 29.* vbi *n. 37.*
ait ideo *in hoc text.* licèt prædia, quibus debetur
feruitus, fuerior aucta, oon augeri aquæ ducendæ
modum, ratione fubiectæ materiæ, conftitutionis
fcilicet feruitutis, qoæ eft materia odiofa, atque
ex verofimili mente conftituentis feruiturem, qui
in dubio non eft cenfendus de futotis cogitaffe,
neqoe de his, de quibus exprefsè actum non fuit.

7 Vnde colligitur vera decidendi ratio ad text. *in l si feruitus, ff. de feruit vrban pred* vbi conftituta feruitute ita vt ne luminibus officiator, iotelligitor in vniuerfum ne officiatur luminibus præfentibus, nec futuris; quam interpretationem aduerfùs propriam indefinitæ orationis fignificationem admifit fubiecta materia, mens, & intentio coottrahentiom, non enim videtur is, qui ita fibi cauet, viam fibi præcludere, quin poffit feneftras alias, vel ampliores facere; de qua interpretatione, aliífqoe ac moltiplici conciliatione noftri textus cum *d l. fi feruitus*, vide Alciat. *in l verbum erit, n. 8. ff. de verb. signif.* Bald *conf. 112. n 4. lib. 1.* Angel. *conf. 116. n. 2. in fine.* Anton. de Padill. *in præfenti, n. 2.* Rip. *in l. 1. n. 3. ff. de pignorib.* Corraf. *in l. 1. n. 33. sup. hoc eod tit.* Albert. Brun. *in tract. de augmento, concl. 10. n. 2.* Cou. *lib. 1. var. c. 13. n. 9. verf. feptimo.*

8 Notatur hic text. ad hoc quòd fi piftor, furnarius, vel barbitonfor, & fimiles conueniant pro patua penfione coquere panes, vel tondere pro tota familia, & poftea nimium creuerit, non tenentur nifi pro modo familiæ, quæ extabant tempore conoentionis, de quo vide Iaf. *in l. quominius à n 136. ff. de fluminib.* Pilati. q. 48. Alb. Brun. *de augmento, concl. 10* Bellacomb. *tom. 1. commun. opin. lib 3. tit. 21. de feruit. & aqua n 29. pag. 424.* Thefaur. *decif. 226.* Boër. *decif. 215. n. 9.* Rodccic. *de annuit reddit. lib. 2. q. 15 n. 95* Aluar. Valafc. *de confult. 58. n. 4.* Perez de Lara *de anniuerf. & capellan. c. 16. à num. 7.* Cardin. Tufch. *practic. conclufione tom. 3. lit. E, conclus. 431.* Morl *in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 2. q. 9. num. 2.*

9 Hinc obligatio de folueodo cuilibet Canonico, v. g. Sancti Laorentij, decem quolibet anno, fi tunc non erant nifi fex Canonici, & poftea auctus eft numerus, oon extenditur ad augmentum, vt per Dyn. Alberic. Bald. & Salicet. *in præfenti*, Menoch. *de arbitr. cafu 223.* Conzal. *dift gloff. 9. § 5. num. 36.* Aluar. Valafc. *d. confult. 58. num. 4. verf. fexto.*

SVMMARIVM.

1 *Seruitutes reales non vtendo præfcribuntur longi temporis fpatio, fcil. 10 annorum inter præfentes, 20. inter abfentes, ad inftar vfus, & vfusfructus, & num 2.*

3 *Præfcriptio non inducitur per non vfum quando quis pro parte iure fuo vfus eft.*

4 *Vfus in parte conferuat ius in totum.*

L. Sicut. XIII.

Imp. IVSTINIANVS A. *Ioanni P. P.*

SEruitutes reales noo vtendo præfcribuntor longi temporis fpatio, fcilicet decem annorum inter præfentes, viginti inter abfentes, ad inftar vfus, & vfusfructus. Colligunt ex Ordio. Doctores citati *ad l. 1 num 1 sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. defumunt 2
l. Hifpan 16 tit 31. part 3 vbi gloff 1 Balb *de præfcript 3.*
parte quarta, quæft. 1. & 6 Mayn *lib. 1 action cap. 14.*
col fin. Duarco. *lib 1. difp cap. 32.* Conan. *comment.*
iuris ciuilis lib 4 cap. 12 num. 11 Corraf *lib 5 mifcel.*
cap 5 Aoton. Gom. *var tom 2 cap. 15. num 26* Car-
dof *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo præfcriptio,*
num. 76 Crauet. *conf 124* vbi quòd præfcriptio 3
noo ioducitur per noo vfum qoando quis pro
parte iure fuo vfus eft, quia vfus in parte confer-
uat ios in totum, refert Arimin. Tepat. *variar.* 4
fentent. tom. 2 tit. 566 cap. 13.

SVMMARIVM.

1 *Seruitus habens vfum difcontinuum perditur tempore duplicato, & num 2.*

3 *Præfcriptio feruitutis habentis caufam difcontinuam requirit tantum tempus, cuius initij non extat memoria.*

4 τὸ Penitus *nullitatem actus ipfo iure denotat.*

5 *Area fi non poteft habere ventum nifi ex vna parte, prædio vicino ipfo iure feruitus eft impofita ne altius tollatur, & ventum impediat, & numero 6.*

7 *Prædia ruftica fiue in areis, fiue in ædificiis confiftant, principaliter ac natura fua rufticorum fructuum caufa inftituta funt.*

L. Cùm talis quæftio. XIV. & vlt.

Idem A. *eidem.*

SEruitus habens vfum difcontiouum perditur tempore duplicato Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num 1. suprà hoc tit* & *tom. 7. repet.* Anton. de Padilla. 1

Haoc eandem conclufionem ex hoc text. defumunt *l. Hifpan 16. tit 31 part 3. vbi gloff. 1* Conan. *comment. iuris ciuilis lib. 4. cap. 19. col 2.* Cou *lib 1. var. cap. 17. num. 11* Wefemb *confc. de præfcript.* Hondcd. *conf 81. num 10. libro 1.* Cardof *in praxi iudicum* 2

iudicum & Aduocat. verbo priuilegium, *num*.74. Arimin. Tepat. *var sentent tom.2. tit.566. cap.14. in princip.* vbi post Capyc. *decis.* 117. *num* 9. & 10. Natt.
3 *consil.* 69. *tom*.1. tenet præscriptionem seruitutis habentis causam discontinuam requirere tantum tempus, cuius initij memoria non extat.

4 *Penitus amittat*] Id est, ipso iure, de quo Tiraq. *in l si vnquam, verbo reuertatur, num*.87. *& seq & num*.153. & alij, quos plena manu citaui *de dictionib. vsufreq. dict*.249. *num*.6.

§. Cùm autem apertissimi.

5 Si area non potest habere ventum nisi ex vna parte, prædio vicino ipso iure seruitus est imposita ne altiùs tollatur, & ventum impediat. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l. 1. num*. 1. *suprà hoc tit.*

6 Hanc eandem conclusionem ex hoc §. collegũt Gibert. *lib. quæst. cap* 27. *num* 21. Conan. *comment. iuris ciuilis lib.4. cap.10. num.15.* Corras. *lib* 3 *miscel. cap* 24. *num*.4. Duen. *reg* 33. *vers. sextò fallit*, Boër. *decis* 320. *num*.14. & *decis* 312. *num*.12. Cæpol. *in tract. de seruitut. vrban cap.39. num* 3. Viui. *opin* 69. & *in tom* 1. *commun. opin. lib.* 2. *tit.* 21 *de seruitut & aqua, num*.5 *pag*.422. vbi subdit quòd etiam quando area nõ posset habere ventum ad triturandum nisi ab vno latere, seu parte, tunc quippe vicinus minimè posset in illa parte, licèt sua interesset, ædificando tollere, impedireque ventum, quamuis nulla debita reperiatur seruitus, Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocator. verbo seruitus, num*.33. Anton. Gom. l. 46. *Tauri, num.* 7. & *tom.2. var. cap.* 2. *in fine*, latè Benedict. Ægid. *in repet ad l ex hoc iure, ff de iu-*
7 *stit. & iure, tom* 1. *cap.6 num* 17. vbi pro vera huius ratione aduertit rustica prædia siue in areis, siue in ædificiis consistant, principaliter, ac natura sua rusticorum fructuum causa restituta esse, ita vt in rusticis prædiis fructus vicem principalis subeant, ædificia verò vicem accessorij ad illos, vnde quia non conuenit, vt accessorium principale tollat, & extinguat, meritò constitutum est ab Imper. *in præsenti*, vt vicinus prædium suum rusticum extollere ita nequeat, vt trituratio frugum in area vicina, & commoditas impediatur, quæ ratio cessat in prædiis vrbanis, in quibus idcirco decisio huius text. recipienda non est, quæ cùm solummodo publici commodi causa in agricultura consistentis procedat, vt singularis ad casum de quo hîc, & exorbitans ad similes alios casus publicæ vtilitatis extendi non debet, iuxta vulgares traditiones.

De lege Aquilia.

Tit. XXXV.

Ctionibus realibus subiicitur personalis ex lege Aquilia. Constat legem hic accipi pro plebiscito: atque hac lege actionem de damno, quod iniuria, idest, dolo, aut culpâ datum est, introductam esse. In hanc rubr. scripsere Bart. Castr. Sichard. item Cuiac. Pac. & Wesembec.

De materia titul vide Vezin. & Fichard. *tom.* 5. *commun. opin. lib.* 3. *tit.22. pag.* 416. Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.*38. *cap.* 9. Menchac. *illust. controuers. part* 1. *cap.* 48. *num.* 35. & *cap.55. num.*14. Hartman. *cap.4. tit. miscellanea, lib.*1. Ioseph Ludou. *commun. sub hoc tit concl. vnic. tom.*2. *commun. opin. pag.* 528. Molin *de iustit tract.*2. *tom.* 3. *disp* 697. Arimin. Tepat. *var. sentent tom* 2. *tit.* 533. Soar. de Paz *in pract. tom.3. cap.5. §.1. ex num.*34.

SVMMARIVM.

1 *Damnum illatum sylua per ignis immissionem, resarciendum si legis Aquilia actio sit instituta.*
2 *ob Mortem serui, ciuilis & criminalis actio competit.*
3 *Actio l. Aquilia competit quando quis dolo, culpa, vel iniuria vulnerauit, fregit, rupit, aut læsit seruum quadrupedem, vel alias res, ad hoc quòd resarciat damnum, & æstimationem.*

L. Damnum. I.

Imp. Alexander A. *Glyconidi.*

Damnum illatum syluæ per ignis immissionem resarciendum si legis Aquiliæ actio sit 1
instituta. Item ob mortem serui ciuilis & crimina- 2
lis actio competit. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Saliect. Bald Castren. Fulgos. Sichard Aloys. Leo *fol.* 69. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annotat.* & Ximen *in concordant.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Bonifac. *tit. de damno dato, num.*41. Ias. *in §. ex maleficijs* 18. *num.*104. *Instit. de action.* Auendan. *de exequendis mandat. lib.*1 *cap* 4. *num.*28. *vers in secunda quæstione*, vbi de scindentibus arbores frugiferas, Soar. de Paz *in pract. tom.* 3. *cap* 5. *§.4. num.*43. vbi de actione huius l. Aquiliæ aduersùs eum, qui dolo, culpa, vel iniuria vulnerauit, fregit, rupit, aut læsit seruum quadrupedem, vel alias res, ad hoc quòd resarciat damnum, & æstimationem. 3

SVMMARIVM.

1 *Damnum illatum per demolitionem, aut domus concremationem, & destructionem aquaductus, per legis Aquilia petitionem repetitur*
2 *Occidens animal de sui natura mansuetum, tenetur de eius æstimatione quanti plus vno anno à die mortis retro valuit iuxta l. Hisp.*
3 *Vulnerans animal sui natura mansuetum, aut rumpens, destruens, vel comburens alias res, tenetur quanti plurimi valuit 30. diebus retro à die damni numerandis, l. Aquilia dispositione.*
4 *Incendiarius quas pœnas incurrat, & qualiter ad damna & interesse damnum passo teneatur, remissiuè.*

L. Legis Aquiliæ. II.

Imp. Gordianvs A. *Mutiano.*

Damnum illatum per demolitionem, aut domus concremationem, & destructionem 1
aquæductus, per legis Aquiliæ petitionem repetitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. sup. hoc tit.*

Vide *l Hisp.18. tit.5. part.7.* vbi statuitur quòd oc- 2
cidens animal de sui natura masuetum, vt equum, porcum, vitulum, elephantem, tenetur de eius æstimatione

matiooe quanti plus vno anno à die mortis retro
5 valuit; si autem vulneret eos, aut rumpat, destruat, aut comburat alias res, teoetur quaoti plurimi valuit id trigiota diebus retro à die damoi oumerandis legis Aquiliæ dispositione, & probato damno fiet æstimatio cum iuramento damnom passi, Ias. *in §.ex malefitiis, n 102 cum seqq. Instit. de actionib.*

4 *Vel incendio incremasse*, &c.] De ioceodiatio, & qoas pœnas incurrat, & qualiter ad damna & interesse damnom passo teneatur? vide Clar. *lib.5. §. fin. q.68. n.* 20. Menoch. *de arbitr. casu* 390. *n.* 27. *cum seqq.* Iosep. Ludou. *Perus. decis.* 25. *num.* 4 *cum seq. p.1.* Azeued. *l.6. num.9. tum seqq. tit.12. lib* 8. *noue Recop.* Vinceot. Catot. *de locato, & conducto p.4. rub. de incendio*, latè Fatin. *in praxi crimin p.3 q.110. à princip.*

SVMMARIVM.

1 *Occidens alienam ancillam tenetur ciuiliter Actione l. Aquiliæ, & criminaliter l. Cornelia de sicariis.*
2 *Actione l. Aquiliæ tantum ciuiliter agi ad damnum, non considerari delictum mortis.*
3 *Damnum quomodo in foro conscientiæ, & exteriori sarciendum ex percussione, vel mutilatione quoad operas propter infirmitatem, seu talem mutilationem amissas, remissiuè.*
4 *Occidens, vel vulnerans aliquem, etiam seruum, equum, oues, aut alia animalia, qua teneatur pœna.*

L. Ex morte. III.

Idem A. Dolenti.

1 OCcideos alienam ancillam tenetur cioiliter actiooe legis Aquiliæ, & criminaliter lege Cornelia de sicariis. Colligunt ex Ordio. Doctores citati *ad l.1. num.1 sup hoc tit.*

2 Vide Soar. de Paz *in pract. tom.3. cap.5. §.1. n.36.* vbi quòd actiooe legis Aquiliæ agitur tantùm ciuiliter ad damnum, nec delictum mortis consideratur, vbi ad hoc citat hanc legem Bellacomb *tom.2. commun. opin. lib 9 tit 25 num.94. pag.521.* vbi quòd licèt liberum corpus æstimationem non recipiat, potest tamen agi ad expensas si aliquis ex vulnere allato debilitatus remaneat, & tale interesse potest probari per ioramentum ioiuriam passi taxatione iudicis præambula Marant. *disp.6 n 5* vbi per honc text. tenet qoòd qoando ex eodem facto oritur duplex modus agendi, vnus ciuiliter, & alius criminaliter, non ad vindictam principaliter, sed circa persecotiooem rei familiaris, tunc intentata via ciuili, potest etiam agi via criminali, quia vna per aliam non tollitur.

3 *Damni sarciendi gratia*, &c.] Damnum quomodo in foro conscientiæ & exteriori faciendum ex percussione, vel mutilatione qooad operas propter infirmitatem, seo talem mutilationem amissas, vide Martin. de Ledesma *in 2.2. quarti, quæst.18. art.2. fol. 241. col.3.* Sot. *de Iustit. lib.4. quæst.6. art.3. vers. at verò*, Nau. *in manuali cap.15. num.21.* latè Ioseph. Ludou. *commun. tit. ad legem Aquil. conclus vnica per*
6 *tot. tom.3. commun. opin. pag* 528. vbi resoluit quòd occidens, vel vuloeraos aliquem, tenetur ad expẽsas factas in curatiooe, & Medicis, & medicinis, & resarcire hæredibus defuocti, vel ipsimet vuloerato, si fuerit redditus mancus, omne id, quod ipse occisus potuisset super lucrari, absqoe eo quòd fuerit redditus inhabilis propter vulnera, vel qoantum potuisset occisos superlucrari habita ratiooe ad vitam, si verò quis vulnerasset seruum, equum, oues, seo alia animalia, tenebitur talia committens resarcire domino expensas curationis, & ipsorom pretium, & damnum extrinsecum, & intriosecum, & lucrum cessaos ad æstimationem operatum amissarum, ac amittendarum, & ad interesse cicatricum, & deformitatum, pro quibus damnis, expeosis, & interesse poterit iurari in litem, Coo. *lib.2. var. c.10. n.7. vers 4* Anton. Gom. *tom.3. var. c.3. n 9. tum seqq.* Pure. *decis.* 280. aliàs 279. *in nouis p.3.* Menoch. *de præsumpt. lib.3. præs.124. n* 2. Sayr. *in claui Regia lib.11. c.2.* Paul. Comitol. *respons moral. lib.4. q.11. num.2.* Molin. *de Iustit. tom.4. tract.3. disp.83. à princip.* latissimè Fatin. *in praxi crimin. tit. de homicidio q.119. num.93. cum multis seqq.*

L. Contra negantem. IV.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Zoilo.*

ACtio legis Aqoiliæ vt pœnalis datur in duplum contra negantem. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.1. n.1. supr. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 16 tit. 15. part.7. vbi gloss* 1. Ias. *in l. eum qui, in princip. num.16. ff. de iureiur. & in §. ex maleficiis, num.10. Instit. de actionib.* Tiraq. *de retracta tit.2. §.1. gloss.5. num.20.* vbi intelligit, oisi incontinenti se corrigat, & confiteatur, Molio. *de Iustit tract.2. tom.3. disp.697. num.36.* vbi subdit quòd duplicatur in pœnam non solùm damoum datum, sed etiam quicquid lege Aquilia cogendus erat soluere, si non negasset se dedisse id damnom, deinde ait tonc solùm cogi soluere duplum qoando postquã damnom in iudicio negauit, ei sufficiẽter per testes, aot aliunde probatũr damnum id dedisse: secus autem quando id postea constat ex sua confessione, siue adhibitum fuerit ei iotamentum, siue non; si mioor neget se dedisse damnom, restituitor in integrum, vt non cogatur soluere duplum, sed solum simplum, ac si delictum fuisset confessus, *l. si ex causa, §. nunc in minoribus, ff. de minorib.*

SVMMARIVM.

1 *Damnum vbi non est illatam corpori à corpore, ibi cessat legis Aquiliæ actio.*
2 *Animal in suo prædio inueniens, illud includere non potest nisi ignoretur cuius sit, num.3. & tunc quid agendum, num.4*
5 *Interficiens alienum animal in suo fundo, aut ei aliud malum inferens, tenetur compensare damnum ita datum, cum accepto ex tali animali; si verò quod ipse dat acceptum superet, tenetur domino animalis de incremento.*
6 *Animal in suo inueniens, illud per statutum impunè interficit.*

L. De pecoribus. V.

Iidem AA. & CC. Claudio.

VBi damnum non est illatom corpori à cotpore, ibi cessat legis Aquiliæ actio. Colli- 1
guot

gunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*

2 *Quæ per iniuriam inclusa*, &c.] Notatur ad hoc quòd animal in suo prædio inueniens, illud includere non potest, vt statuitur *in l. Hisp. 24. tit. 15. p. 7.* vbi Gregor. Lop. *verbo incierre*, cum aliis, quos re-
3 fert, limitat nisi ignoretur, cuius sit id animal, nam tunc ait licitum esse illud includere, vt dominus sciatur, ac soluat damnum, Cortas. *in l. 1. n. 118. ff. de seruitut.* Capyc. *decis. 45.* Cassan. *de consuet. Burgund. rubr. 1. §. 3. fol. 28. num. 1. & fol. 71. verso, num. 1. & fol. 72. num. 11. & 13.* Menoch. *remed 9. recuper. num. 282.* Molin. *de Iustit. tract. 2. tom. 3. disput. 697.*
4 *num. 23.* vbi aduertit quòd est dominus admonendus si non occurrat ad liberandum suum animal, ad illique prouidendum de cibo, & poto, animal detineri inclusum quousque damnum, aut pœnam soluat, & vt de illo curet; quòd si neque ipse, neque alius de sua familia reperiatur, quia admoneri sufficienter possit vt tali animali succurratur, tunc expensis domini eius animalis prouideri illi debet de cibo, vel pastu, ac potu necessario, alioquin includens tenebitur domino animalis de damno sequuto, iuxta *§. vlt. Instit. hoc tit.*

5 *Vel interfecta*, &c.] Aduertit Molin. *d. disp. 697. num. 22.* quòd interficiens alienum animal repertum in suo fundo; aut ei aliud malum inferẽs, tenetur compensare damnum ita datum cum accepto ex tali animali; si verò quod ipse dat superet acceptum, tenetur domino animalis soluere incrementum, & citat *ad l. Hispan 24.* & *ibi* Gregor. Lop. *verbo que lomate* ac deinde subdit post eundem Greg.
6 Lop. & Nau. *in man cap. 17. num. 120.* validum esse ac licitum statutum, quo permitteretur vt qui animal alienum in suo prædio inueniret, posset illud impunè, & absque vlla culpa interficere.

SVMMARIVM.

1 *Pratum alienum depascens tenetur lege Aquilia, & num. 2*

3 *Animalia depascentes in territorio alieno, qua pœna teneantur.*

4 *Pœna contra depascentes ligat Clericos.*

5 *Pecora aliena si damnum dent in vinea, horto, prato, aut in alia re aliena, quid.*

6 *Iudex secularis an competens sit aduersùs Clericos circa pœnarum condemnationem, exactionémque quando ipsorum pecora damnum dederunt in fructibus, vel in pascuis vetitis fuerunt inuenta.*

L. De his quæ. VI. & vlt.

Iidem AA. & CC. *Plenio.*

1 PRatum alienum depascens Aquilia tenetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandẽ conclusionem ex hoc text. desumunt Cassan. *de consuet. Burgund. rubr. 1. §. 6. verbo en ne sugage, num. 11. vers. vide*, vbi de Gallinis inuentis in hortis, *& rubr. 13. §. 3. gloss. 1. num. 1.* Auen-
3 dan. *de exequend. mandat p. 1. cap. 13. à princip.* vbi latè agit qua pœna teneantur animalia depascen-
4 tes in alieno territorio, & *n. 7.* resoluit, quòd pœna contra depascentes ligat Clericos, latè Molin. *de Iustit tract. 2. tom. 3. disp. 697. num. 20.* vbi post Gregor.
5 Lop. *l. 24. verbo dovlado, tit 13. part. 7.* tenet quòd si aliena pecora damnum dent in vinea, horto, prato, aut in alia re aliena, tunc si missa ad id sint à domino eorum animalium, aut à custode illorum, etiam domino inscio, neque id volente, soluendum est damnum simplum de iure communi, duplum verò de iure Hispaniæ, per *d. l. 24.* & circa hoc disponit etiam Ordin. Reg. Lusit. *lib. 5. tit. 87.* Disputat deinde idem Molin. *citato loco n. 21.* vtrùm quando sine culpa domini custos eorum animalium ea immisit, teneatur dominus ad pœnam dupli ea lege Hispaniæ attenta?

Vtrùm iudex secularis competens sit aduersùs 6
Clericos circa pœnarum condemnationem; exactionémque quando ipsorum pecora damnum dederunt in fructibus, vel in pascuis vetitis fuerunt inuenta; vide Ordin. Reg. Lusit. *lib. 2. tit. 1. §. 20. l. Hispan. 11. tit 3 lib. 1. noua Recop.* Gutier. *pract. lib. 1. q. 4. à princip.* Ceuall. *commun. contra commun. q 897. num. 620. cum seqq. tom. 3.* Squillante *de priuileg. cleric cap. 7. sub num 94. sed dubitatur*, latè meripsum *de iure Eccles. vniuerso lib. 1. cap. 39 §. 2. à num. 121. vbi num. 123.* refero decretum S. Congreg. negotiis iurisdictionalibus propositæ *in vna Terracinen.* vbi fuit resolutum causas damnorum datorum per Clericos, & Ecclesiasticos, seu per eorum animalia, necnon per familiares ministros, & colonos Episcoporum, & mensæ Episcopalis, etiam laicos, seu eorum animalia in bonis quibuscunque, tã Ecclesiarum, & personarũ ecclesiasticarum, quam etiam laicorum, spectare ad Curiam Episcopalem priuatiuè. Si verò laici eorúmve ministri, & animalia damnificent bona Ecclesiarum, & personarum ecclesiasticarum, curiam Episcopalem procedere posse tanquã in causis mixti fori: at quando coloni & ministri Ecclesiarum, Clericorum, ac Ecclesiasticorum, ac cum animalibus propriis bona laicorum damnificant, cognitionem tam quoad bona, quàm quoad personas laicorum & eorum animalia, spectare ad iudicem laicum priuatiuè; sed si cum animalibus Ecclesiasticorum, vel Ecclesiarum quoad personas, spectare ad laicum, quoad verò animalia, spectare ad Curiam ecclesiasticam.

Familiæ erciscundæ.

TIT. XXXVI.

SEQVVNTVR actiones mixtæ, inter quas primus locus meritò datur actioni familiæ erciscundæ: quia est de vniuersitate, id est, de hæreditate diuidẽda. nam *erciscere*, est vetustum vocabulum, quod significat *diuidere*; familia verò hîc accipitur pro hæreditate, id est, pro rebus hæreditariis. Scripserunt in hanc rubr. Bart. Salicet. Bald. Sichar. Cuiac. Pac. & Wesemb.

De materia tituli vide *l. Hispan. 1. cum seqq. tit. 15. part. 6.* Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 4 tit. 96. de partitionib* Anton. Ayerbe de Ayora, & Aluar. Valasc. *in specialibus tract. de partitionib.* Petr. Sanz Morquechum *in tract. de bonorum diuisione*, Bellacomb. Vezin. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 23.* Suar. de Paz *tom. 3 cap. 1. §. 6.* Arimin. Tepat. *var sentent. tom. 2. tit. 551.*

SVM

SVMMARIM

1 *Hereditatis pars vbi extat indiuiſa, ibi iudicio familia erciſcunda locus eſt.*
2 *Filius poteſt nunc repetere, de qua antea in diuiſione bonorum nihil dictum fuerat.*
3 *Actum ſi ſemel fuit iudicio familia erciſcunda, an poſſit iterum agi eodem iudicio & actione pro rebus, qua manſerunt indiuiſa.*

L. Si omnem. I.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS. AA. *Martiano.*

1 VBi hæreditatis pars indiuiſa extat, ibi iudicio familiæ erciſcundæ locus eſt. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Fulgoſ. Bald. Caſtrenſ. Angel. Sichard. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Naui. & remiſſiuè Caſal. *in annotat.* & Ximen. *in concordant.*

2 Per hunc textum tenet Gam. *Luſitan. deciſ.* 233. *num.* 16. *in fine*, quòd filius poteſt petere nunc rem, de qua antea in diuiſione bonorum nihil fuerat dictum. Et ad illam quæſt. an ſi ſemel fuit actum iudicio familiæ erciſcundæ, poſſit iterum agi eodem

3 iudicio & actione pro rebus, quæ indiuiſæ manſerunt, ponderat huoc textum Aluar. Valaſc. *de partit. cap.* 2. *num.* 35. poſt. Padill. *in l. ſi poſt diuiſionem, num.* 4. *de iuris & facti ignorant.* & reſoluit quòd ſi ſemel actum eſt hoc iudicio iudicialiter, non poteſt iterum eodem iudicio, & actione agi pro rebus indiuiſis, *l. ſi filia nupta, §. fin. ff. hoc tit.* ſed agendum eſt communi diuidundo, vt inſinuat gloſſ. *in præſenti*; ſi verò extraiudicialiter res diuiſæ ſunt, tuoc pro rebus, quæ non fuerunt diuiſæ, poteſt agi actione, & iudicio vniuerſali familiæ erciſcundæ, & ita procedit, & communiter intelligitur text. *in præſenti*, quod etiam repetit *in eod. tractat. de partit. c.* 39. *num.* 65.

SVMMARIVM.

1 *Filius poſt mortem patris, dotem vxoris viuentis, vel defuncta percipit iudicio familia erciſcunda.*
2 *Lucrum dotis, quod filius acquirit vel ratione pacti, vel ſtatuti, mortuo patre, cùm illi iam quæri non poſſit, non eſt communicandum cum fratribus.*
3 τὸ Etiam *caſum magis dubitabilem exprimit.*

L. Vxor tua. II.

Imp. ANTONINVS A. *Vitiano.*

1 FIlius poſt mortem patris dotem vxoris viuentis, vel defunctæ percipit iudicio familiæ erciſcundæ. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſup. hoc tit.*

2 Probat hic text. lucrum dotis, quod acquirit filius vel ratione pacti, vel ſtatuti, mortuo patre, cùm illi iam quæri non poſſit, non eſt cum fratribus communicandum, vt per Rolaod *de lucro dotis, q.* 100. *num.* 3. *verſ. quartus caſus*, Phanut. *eod. tractat. gloſſ.* 8. *n.* 30. D. Barboſ. *in l. ſi cùm dotem* 23. *§. transferediamur, n.* 40. *in princip. ff. ſoluto matrim.* vbi etiam totam eſſe controuerſiam ait quando pater ex bonis propriis ſubſtituit onera matrimonij, vtrùm tunc lucrum ei acquiratur, & veniat communicandum inter filios.

3 *Etiamſi poſtea*, &c.] Notatur ad hoc quòd dictio, *etiam*, caſum magis dubitabilem exprimit, vt per Guid. Pancirol. *variarum lectionum lib.* 1. *cap.* 174. vbi citat hunc textum, de quo plures citaui Doctores *in tractat. de dictionib. vſufrequent. dict.* 112. *n.* 1. *cum ſequentib.* multipliciter limito & amplio.

SVMMARIVM.

1 *Rebus expilatis poſt aditam hæreditatem à cohæredi familia erciſcunda, non expilata hæreditatis agendum eſt, & num.* 2.
3 *Partitiones iam facta ſi impugnentur ob collationem alicuius rei per errorem, vel deceptionem omiſſam quid.*

L. Aduerſus. III.

Idem A. & Ruſo.

REbus expilatis poſt aditam hæreditatem à cohærede agendum familiæ erciſcondæ, non de crimine expilatæ hæreditatis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſup. hoc tit.* 1

Hanc eandem cooclusionem ex hoc text. deſumunt Menoch. *de præſumpt. lib.* 4. *præſumpt.* 18. *n.* 3. vbi rationem reddit, quia lex præſumit, quòd acceperit bona hæreditaria ratione partis ſuæ, non autem malo animo ſubtrahendi, Ioan. Martios à Coſta *in addit. ad Camiu. circa formam libellorum, annot.* 18. *n.* 4. 2

Si quid à coherede ſublatum probatum fuerit, &c.] Notatur ad hoc quòd quando impugnantur partitiones iam factæ ob collationem alicuius rei per errorem, vel deceptionem omiſſam, tunc officio iudicis compellendus eſt aduerſarius oon collata conferre, & quæ manſerunt indiuiſa diuidere: vt per Aluar. Valaſc. *de partit. c.* 10. *n.* 18. vbi *n.* 59. aduertit quòd tamen per hoc non debent reſcindi diuiſiones iam factæ, quia iure nihil tale cauetur. ſed ſolum illud plus, quod apud hæredem reperitur; reſtitui debet, & iubet *l. ſi vxor, de collation.* 3

SVMMARIVM.

1 *Caſtrenſia & quaſi, non veniunt in diuiſionem hereditatis paterna: at donata in peculium ſic, & n.* 2. *in regno Portugallia conferuntur aliquando; n.* 3.
4 *Peculium caſtrenſe quod ſit.*

L. Si filiusfamilias. IV.

Imp. ALEXANDER A. *Antonio.*

CAſtrenſia & quaſi non veniunt in diuiſionem hæreditatis paternæ, ſed donata in peculium veniunt in diuiſionem. Colliguot ex Ordin Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſup hoc tit.* 1

Probat hic text. bona caſtrenſia mortuo priùs patre eximi à iure collationis, vt per Azot. *inſtitutionum moralium part.* 2. *lib.* 2. *c.* 22. *q.* 2. *in princip.* Mendez à Caſtro *in l. cùm oportet, de bonis qua liberis, part.* 3. *num.* 153. vbi aduertit quòd in regno 2

Castellæ per *l.5.tit.4.part.3.l.5.tit.15.part.6.* hodie indistinctè castrensia non sunt conferenda, &
3 in Regno Portugaliæ castrensia aliqoando conferuntur.
4 *Quæ ex occasione militiæ,*&c.] Notatur ad hoc
quòd sicot peculium castrense dicitur illud, quod pater tradit filio iam militi existenti in castris, ita illud, quod tradit filio eunti ad castra, vt per Anton. Gom *l.19.Tauri n.17. vers. sed salua pace tantorum virorum.*

SVMMARIVM.

1 *Dispositio fauorabilis vrget recessum ab odiosa.*
2 *vltima Voluntas præualet sine scriptura.*
3 *Merita faciunt præsumi remissionem iniuriæ præcedentis.*
4 *Inimicitia finita repellit ab accusando.*
5 *Præcepta defunctorum non impediuntur per iracundiam.*
6 *Calor inconsultus exhæredationem, iniustam scilicet, vitiat.*
7 *Inimicus olim, talis etiam hodie præsumitur.*
8 *Qualis olim, talis præsumetur & hodie.*

L. In ipsius mariti. V.

Idem A. Statiliæ.

1 FAuorabilis dispositio vrget recessum ab odiosa.
2 Et vltima voluntas præualet sine scriptura. Colliguot ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*
3 Text. iste ad plures conclusiones per Doctores
notatur, io primis ad probandum quòd merita faciunt præsumi remissionem iniuriæ præcedentis, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo donatione largitus, n.5 c. de reuocand. donat.* D. Barbos. *ad l.1. p.4.n. 44 ff. soluto matrim.*
Et ad hoc quòd ioimicitia finita repellit ab accu-
4 sando. vt per Couarr. *lib.2. variar. c.10. num. 1. in princip.*
Et ad hoc quòd præcepta defunctorum non im-
5 pediuntur per iracundiam, ita Cald. Pereira *de potestate eligendi, c.1. n.44.* vbi citat in contrarium
6 *l. si filiam 19. de inoffic. testam.* quatenus probare videtur inconsultum calorem vitiare exhæredationem, iniustam scilicet.
7 Et ad hoc quòd olim inimicos, hodie talis præsumitur, vt per Alciat. *de præsumpt. reg. 2. præsumpt. 11.* Ranchin. *p.3. concl. 208.* Menoch. *de præsumpt. lib.5. præsumpt. 43. n.8.*
8 Et quòd olim talis, hodie talis præsumitur, vt per Morl. *in emporio iuris ciuilis part.1.tit. 5.q.10. num. 2.*

SVMMARIVM.

1 *Diuisum ipso iure per legem, iudicis ministerio amplius diuidi non debet.*
2 *Nomina debitorum per hominis iudicium diuidenda non sunt, dum extant diuisa ipso iure.*
3 *Pacta hæredum non valent in præiudicium creditorum, vel debitorum, bene tamen ipsorum hæredum.*
4 *Nomina ipso iure, & sine diuisione diuidi, licèt aliàs non recipiant diuisionem, & numero 5.6. & 7.*

L. Ea quæ. VI.

Imp. GORDIANVS A. *Pomponio militi.*

DIuisum ipso iure per legem, iudicis ministe- 1
rio diuidendum amplius non est Item nomi- 2
na debitorum per hominis iudicium diuidenda non sunt, dum ipsa iure diuisa extant. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l.1.n.1. sup. hoc tit.*
Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Bart. *in l. cui fundus, num.4. in princip. ff. de condit. & demonstr. & in l.4.§. Cato, n.27. ff. de verborum signific.* Ias. *in §. quadam, num.47. Instit. de action.* Boër *decis. 57. num. 3.* ad hoc quòd hæredum
pacta non valent in præiudicium creditorum, vel 3
debitorum, bene tamen ipsorum hæredum, Tiraquel. *de retractu lign. §.1. gloss.21. n.16.* vbi quòd
ipsa iore & ex lege & sioe diuisinne nomina diui- 4
duntur, licèt aliàs non recipiant diuisionem, Rebuff. *in tractat. de except. num.956.* vbi quòd quæ io nominibus consistunt, non recipiunt diuisionem,
cùm ipsa iure in portiones hæreditarias ex lege duo- 5
decim tabularum diuisa sint. Ioan. Martius à Costa *in addition. ad formam libellorum Camina, annot.18. num.9.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.18. cap.15. col.2.* Morquech *de diuisione bonorum lib.1. cap.10.*
num.7. vbi etiam citato hoc textu tenet quòd ea, 6
quæ sunt in nominibus, in hæreditate non recipiunt diuisionem, quia per legem duodecim tabularum dioisa suot, Aluar. Valasc. *de partit. c.2. num.39.*
vbi quòd in hoc iudicium familiæ erciscundæ 7
non veniunt nomina debitorum, quia lege duodecim tabularum diuiduntur ipsa iure.

SVMMARIVM.

1 *in Iudicio familiæ erciscundæ habetur ratio fideicommissorum, & prælegatorum, & n.3.*
2 *Index aditus super hæreditate diuidenda de prælegatis cognoscit, & eo, cui debentur, adiudicat.*

L. Si qua. VII.

Idem A. Æliano.

IN iudicio familiæ erciscundæ habetur ratio fi- 1
deicommissorum & prælegatorum. Item iudex 2
aditus super hæreditate diuidenda de prælegans cognoscit, & ea, cui debentur, adiudicat. Colliguot ex Ordin. Doctores citati *ad leg. 1. numero 1. sup. hoc tit.*
Probat hic text. quòd in iudicium familiæ erci- 3
scundæ veniuot prælegata, vt per Ayerbe de Ayora *in tract. de partitionib. part.1.c.5.n.11.* Aluar. Valasc. *in simili tract. c.8.n.52.*

SVMMARIVM.

1 *Bona ex hæreditate communia iudicio familiæ erciscundæ rectè petuntur, & adiudicantur. de malè acquisitis hæreditate inuentis quid, num.2.*
3 *turpe Lucrum non venit in iudicio familiæ erciscundæ, & n.4*

L. Bona

L. Bona quæcunque. VIII.

Idem A. Teleſphoro.

1 BOna ex hæreditate communia iudicio familiæ erciſcundæ rectè petuntur, & adiudicantur. Colligunt ex Ordin. doctores citati *ad l.1.n.1 ſup. hoc tit.*

2 In gloſſ. *Imperialis, vnic.* ibi, *item mala medicamenta,* &c. Vide *l. Hiſpan. 2.tit.15. parte 6.* vbi ſtatuitur quòd non debent diuidi malæ herbæ, ſeu potiones, aut libri incantationum, ſed comburantur, nec etiam malè acquiſita hæreditate inuenta, ſed dominis, aut eorum hæredibus reſtituantur, aut eis non inuentis amore Dei dentur, Palat. *in repet. rub. de donation. inter virum & vxor. §. 65. numero 9.* Mendez à Caſtro *in leg. cum oporter, de*
3 *bonis quæ liber part. 1. num. 29.* vbi aſſerit veram & receptam ſententiam quòd turpe lucrum non venit in iudicio familiæ erciſcundæ, Morquech *in tract. de diuiſione bonorum, lib. 4. c. 13. num. 28.* vbi
4 quòd lucra illicita non veniunt in iudicio familiæ erciſcundæ.

SVMMARIVM.

1 *Fructus, aliaque incrementa in actionem familiæ erciſcundæ veniunt, & n. 2.*
3 *Hæredes tenentur communicare cohæredibus fructus perceptos bona fide, & conſumptos.*

L. Non eſt ambiguum. IX.

Idem A. Verino.

1 FRuctus, aliaque incrementa in actionem familiæ erciſcundæ veniunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Ordin. Reg. Luſitan. *lib. 4. tit. 96. §. 1. cum ſeqq. l. Hiſpan. 6. tit. 15. part. 6. vbi gloſſ. 4.* Roder. Xuar. *in tit. de las herencias,* id eſt, *de actione hæreditatis, n. 38. pag. mihi 351.* Aluar. Valaſc. *de partit. cap. 13. n. 15.*

3 In gloſſ. *Augeri, fin.* ibi, *ſed tu dic quòd tenetur vtili actione,* &c. Notatur ad hoc quòd hæredes tenetur communicare cohæredibus fructus perceptos bona fide, & conſumptos, vt per Cyn. & Caſtr. *in præſenti,* Alex. *conſ. 7. numero 8. libro 2.* Roder. Xuar. *citato loco;* licèt enim conuentus rei vendicatione non teneatur reſtituere fructus bona fide perceptos, & conſumptos, *l. 4. ad fin. principij, ff. finium regund.* & reſoluit Pinel. *in l. 2. de reſcind. vendit. part. 2. cap. 4. num. 47.* nihilominus tamen quando agit actione vniuerſali, vt eſt petitio hæreditatis, & actio familiæ erciſcundæ, huiuſmodi fructus ſunt reſtituendi quatenus ex illis poſſeſſor locupletior factus eſt, *l. illud. 43. ad fin. principij, ff. de petit. hæred. l. 2. ff. hoc noſtro tit.* Cou. *var. lib. 1. cap. 3. num. 6. ad fin.*

SVMMARIVM.

1 *Pater & teſtator poſſunt res inter hæredes diuidere, & n. 2.*
3 *Quota, quid ſit.*
4 *Clauſula generalis refertur ad antecedentia.*
5 *Patris iudicium ſeruandum eſt à filijs in bonis inter eos diuidendis.*
6 *Teſtator ſi in ſolemni teſtamento diuiſit bona inter filios, & aſſignando cuilibet certam portionem, id pro inſtitutione habetur.*
7 *Diuiſio bonorum à patre inter filios facta vim habet vltimæ voluntatis, & non ſimplicis donationis. facta filijs conſentientibus, & approbantibus, videtur habere naturam contractus, n. 8.*
9 *Tò* Relinquo, *an & quando importet hæredis inſtitutionem, remiſſiuè.*

L. Quotiens inter. X.

Idem A. Teleſphoro.

PAter & teſtator poſſunt res inter hæredes diuidere, ſalua Falcidia. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſup. hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt *l.10. tit.16. part.4.* Greg. Lop. *l.3. gloſſ.1. col.3. in princ. tit.10 part.6.* Bart *in repet. l.1. num 9. ad med. ff. de offic. Proconſ.* Caſ. Palat. *in repet. rub. de donation. inter virum, & vxor. § 69. num. 10. verſ. in contrarium tamen,* vbi hîc probari ait quòd ſi teſtator, inter ſuus hæredes bona ſua diuiſit, & cuilibet certa bona cum mancipiis, quæ ibi erant, reliquit, non videtur voluntatem mutare, quamuis poſtea eadem mancipia vniuerſa, non facta eorum diſcretione, commendanda potauerit hæredibus, Roder. Xuar. *in l. quoniam in prioribus, in declarat. legis Regni q. 7. n. 8.* vbi refert caſum huius text. & inde infert quòd ſi filiis hæredibus inſtitutis dicat pater, & talem filium meliorò in tertia parte bonorum meorum, quòd in iſta tertia non dicitur hæres, ſed prælegatarius. Menoch. *remed. 4. adipiſc. n. 315.* vbi quòd quota eſt ius vniuerſale, & *de præſumpt. lib. 4. præſumpt. 167. n. 46.* vbi quòd teſtator hæredem faciens aliquem in omnibus bonis dicitur reuocaſſe rem legatam in codicillis, vel iam antea donatam. 2 3

Io gloſſ. *Hæredes 1* ibi *nota generalem clauſulam referri ad antecedentia.* Hanc concluſionem cum ampliationibus, & limitationibus exornaui *in meo tract. de clauſulis vſufruct. clauſ. 70. per tot.* 4

In gloſſ. *Diuidit* ibi, *& ſic dico quòd ſi pater inter filios,* &c. Notatur ad hoc quòd patris iudicium ſeruandum eſt à filiis in bonis diuidendis intra eos, vt per Duen. *reg. 149.* Ayora *de partitionib. part. 5. cap. 1. num. 9.* Aluar. Valaſc. *in ſimili tract. cap. 25. num. 25.* 5

In ead. gloſſ. ibi, *pro eo habeo ac ſi dixiſſet, Hæredes inſtituo,* &c Notatur ad hoc quòd ſi teſtator inter filios ſuos in ſolemni voluntate diuiſit bona ſua, aſſignando cuilibet certam portionem, vel certam rem, quòd hoc habetur pro inſtitutione, vt per Roder. Xuar. *dict. quaſt. 7. num. 3.* Tiraq. *in tract. le mort. part. 2. declar. 4. num. 1.* Cou. *in cap. Raynutius, §. 1. num. 3 prope fin. de teſtament.* Morquech *de diuiſione bonorum, lib. 4. c. 3. n. 5.* vbi quòd diuiſio bonorum à patre facta inter filios habet vim vltimæ voluntatis, ſiue prælegati, & non ſimplicis donationis, & *num. 11.* ſubdit quòd ſi fiat filiis conſentientibus & approbantibus, videtur ſumere naturam contractus, verbum *relinquo,* an & quando importet hæredis inſtitutionem? vide per me citatos *in tract. de dictionib. vſufruct. dict. 346.* 6 7 8 9

SVMMARIVM.

1 *Intestatorum bona inter liberos æqualiter diuidenda sunt, & n. 2*
3 *Pater filijs alimenta æqualiter præstet, nisi sit filius primogenitus, cui dare debet alimenta pinguiora, & vberiora.*
4 *Diuisio inæqualiter facta non retractanda est, sed arbitrio iudicis parti. læsæ satisfaciendum.*

L. Inter filios. XI.

Imp. PHILIPPVS A. & PHILIPP. C. *Antonio.*

1 INtestatorum bona inter liberos æqualiter sunt diuidenda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1 n. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Boër. *decis.* 46. *num.* 7. Anton. Gom. *variarum tom.* 1. *cap.* 1. *num.* 2. Mynsing. *centur.* 4. *obseruat.* 37. Surd. *de aliment. tit.* 4. *quæst.* 18. *num.* 21. vbi per ar-
3 gumentum desumit ex hoc text. quòd pater æqualiter alimenta filiis tenetur præstare, nisi sit filius primogenitus, cui dare debet pinguiora & vberiore alimenta, Morquech *de diuisione bonorum, lib.* 1. *c.* 8. vbi latè de diuisione inter filios facta, & *eod.*
4 *lib.* 1. *c.* 11. *n.* 28. quòd diuisio non æqualiter facta non est retractanda, sed arbitrio iudicis est parti læsæ satisfaciendum.

SVMMARIVM.

1 *Diuisio valet sine scriptura, & n. 2.*
3 *Scriptura requisita casus, remissiuè.*
4 *Scriptura ad probandam diuisionem quando requiratur in Regno Lusitaniæ, & quando non.*

L. Non ideo. XII.

Impp. GALLIEN. & VALERIAN. AA. *Ruso.*

1 DIuisio valet sine scriptura. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo diuisio, num.* 9. Scripturæ autem requisitæ multos casos re-
3 fert gloss. *in c.* 1. §. *postquam, de censib. lib.* 6. Afflict. *decis.* 498. Boër. *decis* 49. *num.* 18. Bibius *decis.* 22. 90. 174. & 240. Thesaur. *Pedem decis.* 179. Anton. Gom. *variarum tom.* 2. *cap.* 2. *num.* 17. Anton Fab. *in suo Codice, tit. de probat. diffinit.* 21. & 30. Cardos. *in praxi iudicum, verbo diuisio, n.* 9. vbi subbit in no-
4 stra Lusitania requiri scripturam ad probandam diuisionem, nisi fiat inter patrem, & filium naturalem aut matrem & filium, aut inter socrum & outum durante matrimonio.

SVMMARIVM.

1 *Bona profectitia diuidenda sunt, & debitum vnius fratris non onerat alios, nisi de eius peculio profectitio, & n. 2.*
3 *Peculium profectitium quod respectiuè patrem spectat, atque filium, non confiscatur ob delictum filij, nec è contra.*

L. Certum est. XIII.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Saturnino.*

PRofectitia bona diuidenda sunt, & debitum 1
vnius fratris non onerat alios nisi de eius peculio profectitio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Probat hic text. quòd mortuo patre peculium 2
profectitium venit diuidendum, vel conferendum inter liberos, vt per Corras. *in expositione l. frater à fratre, n.* 43. *ff. de cond. indebit.* vbi Bart. *num.* 10 *post med.* Mendez à Castro *in l. cum oportet, de bonis, quæ lib. n.* 60. Segur. *in l.* 1. §. *si vir vxori, ff. de acquirend. possess. n.* 91. Rimin. *in l.* 1. *qui admitt. ex n.* 454. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis, n.* 118. *vers. quibus explicatis.*

Notatur etiam ad hoc quòd cùm peculium pro- 3
fectitium pertineat solùm patri in proprietate, & vsufructu, & solam administrationem habeat filius, si ipse filius committat delictum per quod bona eius veniant confiscanda, nullomodo huiusmodi peculium esset confiscandum, vt per Anton. Gom. *var. tom.* 2. *cap.* 15. *de seruit. num.* 14. *in princ.* Et an è contrario huiusmodi peculium profectitium ex patris delicto confiscetur, si patris bona publicentur, latè disputat Cald Pereira *d. verbo læsis, n.* 118. *in fine & n.* 119.

SVMMARIVM.

1 *ex Diuisione iudicis obligatur quis de euictione, vti ex diuisione contrahentium, nisi vnusquisque receperit in se rei euentum, & numero 2. non procedit quando promissum est de euictione, numero 5. vel inter fratres actum sit, vt de euictione alter alteri non teneatur, numero 6. vel res de sui natura euincatur, numero 7. quod intellige vt numero 8. vel si à testatore bona fuerunt diuisa inter hæredes, numero 9. quod etiam intellige vt numero 10. 11. vel quando eadem res, aut fundus malè effectus inter fratres diuideretur seruata æqualitate, n. 12. vel res vni ex filijs hæredibus institutis prælegata euincatur, num. 13.*
3 *Diuisione facta à iudice, sequutáque euictione, adhuc datur actio contra cohæredem, limita vt num. 4.*
14 *Diuisio censetur quædam permutatio.*
15 *Traditio vbi est mutua, & ita conuentum, vt euicta non tenetur aliquis etiam ad pretium.*

L. Si familiæ. XIV.

Iidem AA. Hermiano.

EX diuisione iudicis obligatur quis de euictione 1
vti ex diuisione contrahentium, nisi vnusquisque receperit in se rei euentum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc textu de- 2
sumunt *l. Hispan.* 80. *tit.* 18. *part.* 3. *vbi gloss.* 2. Ias. *in* §. *quædam, n.* 50. *Instit. de action.* Anton Gom. *var. tom.*

*tom.2.cap.2.num.*33.latè Menoch.*de præſumpt. lib. 3.præſumpt.*118.*à numero* 1.*cum ſeqq.* vbi *num.* 19.
3 dicit quòd etiam ex facta diuiſione à iudice ſequuta euictione adhuc datur actio contra cohæredem, & *numero* 20. limitat vt locum non habeat quan-
4 do portio alterius cohæredis eſt in eadem euictionis cauſa, Cardoſ.*in praxi iudicum, verbo, diuiſio, num.*13. Decian.*reſp.*55. *numero* 93.*vol.*3. vbi dicit regulam
5 huius text.non habere locum quando promiſſum eſt de euictione, Gail.*lib.*2.*obſeruat.*14.*numero* 6.Caballin.*de euict.*§.4.*numero.*51.*verſ.cohæres tenetur*, Peregrin.*de fideicommiſſ.artic.*52.*num.* 54. Mañet. *deciſ.* 13.*n.* 1.Barz.*deciſione* 96.*n.*41.Surd.*conſ.*67. *num.*7. *& conſ.*411.*num.*26,Fachinæ.*controuerſ.lib.* 6.*c.*68. Amatis *Ferrar.deciſ.*3.*num.*2.*&* 3. Aluar. Valaſc. *de partit.cap.*37.*à princip.*Cald.Pereira *de empt. & vendit.cap.*31.*n* 9.Molin.*de Iuſtit.tractat.* 2. *diſputatione* 245.*verſic. facta bonorum partitione*,latè Morquech *in tractat.de diuiſione bonorum. libro* 1.*capite* 8. *numero* 3. *cum ſeqq.* latè etiam Guzman. *de euiction. quæſt.*33.

6 Primò limita, niſi ioter fratres actum ſit, vt de euictione alter alteri noo teneatur, nam tunc mutuum periculum ſubeunt. & re euicta vnus contra alium non poterit de euictione agere, vt per gloſſ. *verbo pro patre, verſic.ſic ergo diſtingue in præſenti*, Iaſ. *in leg. ſtipulatio iſta, numero* 11.*ff.de verbor.obligat.* Padil. *in l.ſi pro fundo, numero* 5.*de tranſact.*Vezin. *tom.*2. *commun.opin.lib.*8.*titulo* 29.*de euict.num.*75.*pag.*75. Cald.Pereira *d.cap.*31.*num.*11.Ayora *de partit. q.*9. *num.*19.*&* 20.Menoch.*de præſumpt.lib.*3.*præſumpt.* 118.*num.*13. Anton.Gom. *variarum tom.*2. *cap.*2. *num.*34.Aluar. Valaſc. *de partit. cap.*37. *numero* 7. Morquech.*d.lib.*1.*cap.*8.*num.*4.Guzman.*d.quæſt.*33 *num.* 9.

7 Secundò limita, niſi res de ſui natura euincatur, veluti quando vni fratri feudum adiudicatum fuit, quo mortuo relicta filia, quæ oon poterat feudum obtinere, ab ea euictum fuit, nam non poterit contra patrum de euictione agere, ita gloſſ. *dicto verbo pro patre, verſic.item quid ſi vni aſſignetur*, &c.quam ſequuntur Ruin *conſil.*11.*num.*11. *& conſil.*14. *num.* 5.*lib.*1.*& conſil.*137.*numero* 11.*libro* 2.Tiraquell.*de retractu lign.*§.1.*gloſſ.*9. *numero* 34.*&* 55. *&* §. 12. *gloſſ* 1.*numero* 10.*& de iure primogen. quæſt.*4. *num.* 46.Menoch.*conſil.*87.*num.*78.*lib.* 1. vbi *num.* 2. intelligit quando ratione euentus fideicommiſſi, vel feudi, quod euinci poterat, iuſtum pretium interuenit, putà quia attento periculo, & grauamine minori pretio æſtimatum fuit, latè Morquech *dicto lib.* 1.
8 *cap.*8.*num.*5. vbi *numeris ſequentib.* bene declarat, Caballin.*de euict.*§.5.*num* 33.Surd.*de aliment. tit* 9. *quæſt.*11.*numero* 25. vbi diuidentium data ſcientia qualitatis rei, ſcilicet quòd erat fideicommiſſo ſubiecta ſequuta euictione Senatum Mantuanum euictioni locum eſſe propter inæqualitatem declaraſſe teſtatur, *& conſil.*67.*n.*53.*&* 54.*& conſil.*311.*n.*27. vbi explicat & totam vim euictionis conſiſtere dicit in ſcientia eius, qui rem feudalem recipit. Anton. Monach.*Lucenſi deciſ.*60 *n.*7.*&* 8.Mari Muta *deciſ.* 57.*n.*29.Amatis *Ferrariæ deciſ.*3.*n.*3.*cum ſeqq* Guzman *d.q.*33.*n.* 10.

9 Tertiò limita ſi à teſtatore fuerunt bona diuiſa inter hæredes, nam tunc non debetur euictio, quia talis diuiſio habet vim prælegati, *l.cum pater*, §. *euictis, ff.de legat.*2.*l.Hiſpan* 9.*tit.*15.*part.*6.Peregrin. *de fideicommiſſ.art.*52.*num.*72.Anton Gom. *tom.*2. *var.cap.*2.*num.*34.*verſ.ſecus tamen eſt*, Surd. *conſil.* 517.*n.*25.Ayora *de partit.part.*3. *quæſt.*9. *num.* 21. Queſada *quæſt.*10.*n.*7. *verſ.*15.Morquech.*d. lib.*1. *cap.*8.*n.*13.Cald.Pereira *dicto c.*31.*n.*12. Guzman. *dict.q.*33.*n.*16.vbi *n.* 20.intelligit, niſi de voluntate teſtatoris conſtaret voluiſſe quòd æqualitas inter hæ- 10
redes ſeruaretur, nam tunc hæres, a quo res fuit euicta, poterit aduersùs alios cohæredes de euictione agere, & *n.*19. intelligit etiam niſi ex euictione rei 11
minueretur filij legitima, nam tunc poterit filius de euictione agere aduersùs cohæredes etſi à teſtatore diuiſio facta ſit, de quo etiam Morquech *d.c.* 8.*n.*14. Valaſc *d.c.*36.*n.*5.

Quartò limita, quando eadem res vel fundus ma- 12
lè affectus inter fratres diuideretur æqualitate inter eos ſeruata, & quilibet æqualem partem habuerit, nam tunc vnius parte euicta, non erit euictioni locus, quia in eodem periculo ſunt cæteri fratres, & propter mutuum periculum æqualitas inter illos in diuiſione fuit ſeruata, vt per Ayor. *de partit. part.*3. *quæſt.*9.*num.*20.*cum ſeqq.*Morquech.*d. cap.*8. *n.*12. Surd.*de aliment.tit.*9.*quæſt.*11.*n.*24 Guzman.*d.q.*33. *num.*15.

Quintò limita ſi res vni ex filiis hæredibus inſti- 13
tutis prælegata euincatur, quoniam tunc euictio non præſtatur à cohærede, *l.cum pater*, §.*euictis, ff.de legat.*2.Roder.Xuar.*in l quoniam in prioribus, declarat.legis Regni*, §.*tertiò quæro*,Caballin *de euict.*§.4. *n.*23.Valaſc.*dict.q.*37.*à n.*10.Queſada *dict. q.* 10 *n.* 7.*verſ.*14.Morquech.*dicto c.*8.*n.*17. Guzman. *dicta q.*33.*n.*22.

In gloſſ. *Pro parte.*ibi, *eſt enim in diuiſione quadam* 14
permutatio, &c Notatur ad hoc quòd diuiſio cenſetur quædam permutatio, vt per Tiraquell.*de retractu lign.*§.32.*gloſſ.*1.*n.*88. Valaſc. *de iure emphyteut. q.* 38.*n.*18.*& de partition.q.*37. *n.*2.

In eadem gloſſ ibi, *ſed magis puto*, &c. Notatur 15
ad hoc quòd vbi eſt mutua traditio, & ita conuentum, re euicta non tenetur aliquis etiam ad pretium, vt per Palat.*in repet.rubr.de donat.inter virum.*§ 50. *num.*14.*ad fin.*vbi dicit hanc gloſſ.ſingularem, Iaſ. *in l.pater puella, de inoffic.teſtament.*Tiraquell. *in l.ſi vnquam, verbo donatione largitus, n.*111.*de reuocand. donat.*Menchac.*controuerſ vſufrequent.part.*2. *c.*68 *num.* 12.

SVMMARIVM.

1 *ex Diuiſionis nudo pacto non oritur actio, nec transfertur dominium, niſi traditio inſequatur.de actione huius diuiſionis, remiſſiuè, numero* 2.

L. Si diuiſionem. XV.

Iidem AA. Theophilo.

EX pacto nudo diuiſionis non oritur actio, nec 1
transfertur dominium niſi traditio inſequatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1.*n.* 1. *ſup. hoc tit.*

De huiuſmodi actione familiæ erciſcundæ latè 2
agit Aluar. Valaſc.*de partitionib.cap.*2. *à princip* vbi *num.*6.dicit ſingulare eſſe in omnibus iudiciis diuiſoriis quòd per adiudicationem dominium transfertur ſtatim ſine alia traditione, & dicit valde notandum, quia in iſtis receditur à regul. *l. traditionibus, de pactis.*

SVMMARIVM.

1 *Iudex in diuisione, defuncti voluntatem sequetur etiam non solemnem.*
2 *ex Voluntate parentis minus solemni non succedi nisi ab intestato, minus placet.*
3 *Testamenti etymon.*
4 *Testamentum conditum inter liberos non adhibita solemnitate iuris positiui, erit perfectum testamentum, & non codicillus, & per consequens liberi succedent ex testamento, & non ab intestato.*
5 *in Testamento condito inter liberos, subintelligitur apposita clausula codicillaris.*

L. Filijpatris. XVI.

Iidem AA. *Heraclio.*

1 IVdex in diuisione, defuncti voluntatem sequetur etiam non solemnem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup.hoc tit.*

2 In gloss. *Ab intestato.* ibi, *ex hoc dicunt quidam quòd ex minus solemni voluntate parentis non succeditur nisi ab intestato, quod non placet*, &c. Ita Tiraquel *de priuileg.pia causa,priuil.*8.Clar. *§. testamentum,q.*13.Mich.Crass *recept.sentent. §. testamentum. q.*11.*n.*2.Hartman.Pist *lib.*2. *n.* 2. Thaddæ.Piso *var. resol.lib.*1.*c.*7. *n.*21.

3 In eadem gloss.ibi, *est enim testamentum testatio mentis*,&c. Vide Menchac.*de success.creat.in præfat. n.*28 Molin.*de Iustitia,& iure,tract.*2.*disp.*124.*col.* 1.*in fine.*

4 In eadem gloss.ibi, *referas ad casum cùm fecit codicillos*,&c. Notatur ad hoc quòd testamentum conditum inter liberos non adhibita solemnitate de iure positiuo requisita, erit perfectum testamentum, & non codicillus, & per consequens liberi succedent ex testamento, & non ab intestato, quando scilicet pater vsus est verbis directis denotantibus institutionem, vel diuisit inter filios hæreditatem per quotas; secus verò si particulariter per singulas res, quia tunc illa est quædam diuisio, & successio ab intestato, & non testamentum. Ita Anton. Gom. *l.*3. *Tauri n.*55. & 56.

5 Notatur etiam ad hoc quòd in testamento condito inter liberos subintelligitur & censetur apposita clausula codicillaris, vt per Boër *decis.*240. *n.*6. Anton. Gom *d.l.*3. *Tauri n.*62 & citatos per me *de clausul.vsufreq.claus.* 11 *n.*5.

SVMMARIVM.

1 *Diuisio facta inter præsentes iuribus absentium nil derogat, & n.* 2.
3 *Factum vnius non debet nocere alteri.*
4 *pro Debito vnius non debet molestari alius.*
5 *Hæredes absentes an & qualiter citandi sint per edicta ad familia ercißcundæ iudicium.*
6 *Fructuum incremento bona hæreditaria augentur.*

L. Cohæredibus. XVII.

Iidem AA. & CC. *Commodiano.*

1 DIuisio facta inter præsentes iuribus absentium nil derogat. Colligunt ex Ordin, Doctores citati *ad l.*1.*n.*1. *sup.hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionē ex hoc textu desumunt *l.Hispan.*12.*titulo* 2.*parte* 3. Ordin. Reg. Lusit. *lib.* 4.*tit.*96.§.2. Socin. *cons.* 195. *numero* 6. *lib.*2. Morquech *in tractat.de diuisione bonorum lib.*1.*cap.n.*41. *cum seqq.* latè Aluar. Valasc.*de partition.capite* 7. *à princip.* vbi *numero* 7. ait iure communi, de quo *in hoc text.* attento, si quidam ex hæredibus sint absentes, & alius, vel alij præsentes velint hæreditatem partiri, posse hoc rectè facere, iure absentium & ignorantium minimè derogato, & omnino illæso manente, & *num.*8. addit legem Regiam Lusitanam *in d.* §.2. requirere ad citationem hæredis absentis quòd si in loco certo, in quo bene possit citari, hoc est facile, & sine periculo, & *n.*18. ait quòd si fiant partitiones non facta mentione alicuius hæredis absentis quia forsan ignoratur quòd defunctus habebat talem hæredem, vel quòd eum instituerat, quia non reperitur defuncti testamentum, vel quia ab intestato decessit, non valent quatenus in præiudicium illius absentis, qui ignoratur, vel fuit habitus pro mortuo latè etiam Ayora *eod.tractat.de partit.p* 1.*c.*5. *n.*15. *cum seqq.*

Notatur ad hoc quòd factum vnius non debet alteri nocere, vt per Surd.*decis.*102.*num.*1. & *consil.*22.*num.*29. Menoch *cons.*549 *num.* 26 & alios per me citatos *de axiom.iuris vsufrequent. axiom.*93. *num.*21. 3
Et ad hoc quòd pro debito vnius non debet alius molestari, Surd *de aliment.tit.*8.*priuil.* 54. *num.*1. 4

Hæredes absentes an & qualiter citandi sint per edicta ad iudicium familiæ ercißcundæ? vide Ayor. *de partit.part.*1.*cap.*5.*num.*17. Aluar. Valasc.*eod. tractat.capite* 7. *à numero* 13. Morquech *de diuision. bonorum lib.*1.*cap.*2.*num.* 41.*cum seqq.* vbi resoluit quòd si aliquis ex hæredibus absens fuerit, & citari non possit, quia domum certam non habet, nec scitur vbi sit, curator bonis est à iudice creandus, cum quo diuisio fiat, præcedente informatione de supradictis, quæ vim proclamatis habet, & *num.*42. disputat an si dicta solemnitas non seruetur, & absque curatore bonis dato fratres præsentes diuisionem bonorum fecerint, & suam partem fratri absenti adiudicauerint, & vsusfructus præsentium promisit absentem ratam dictam diuisionem habiturum, an dicta diuisio sic facta valeat, si frater absens veniat, & contradicat? 5

Absentis, & ignorantis.] *Ignorati* debere dicere putat Aluar. Valasc.*d.c.*7.*n.*18.*in princ.*

Portionem cum redditibus, &c.] Notatur ad hoc quòd fructuum incremento bona hæreditaria augentur, vt per Aluar. Valasc.*dict. tractat. de partition. c.*13.*num.*5. 6

SVMMARIVM.

1 *Emptum & traditum nomine filij, eidem in diuisione est adiudicandum, & n.*3.
2 *Sumptus à cohærede facti pro communis hæreditatis commodo, titulo familiæ ercißcundæ, aut negotiorum gestorum actione retineri ac peti non possunt.*
4 *Pater emens nomine filij censetur ei donare, si emit, & nomen filij in instrumento apponi iubet; non tamen filij nomine vt donet ei, emisse præsumitur, nisi re ipsa subsequuta sit traditio, num.* 5. *quando emit fundum aliámve rem nomine filij emancipati, vel existentis in potestate, sed eam illi non tradidit, non præsumitur donatio, num.*6. *secus quando rem illam ei tradidit, etiamsi pater dedisse pecuniã ipsi filio vt suo nomine emeret, num.*

num.7. niſi inter filios magna reſultaret inæqualitas, vel extent coniectura, quæ ſignificare poſſunt patrem donare noluiſſe, n.8.

9 Adſignantur intellectus l. filia cuius, familia erciſcunda.

10 Diuiſio bonorum patris inter filios morte patris confirmata, facit valere donationem, quæ aliàs eſſet inualida.

11 Res empta ex pecunia aliena efficitur ementis, & ei dominium acquiritur, & non domino pecuniæ.

12 Filius non tenetur conferre libros à patre donatos, niſi magna inter fratres reſultaret inæqualitas, num.13. & vt illi donati præſumantur, & non veniant conferendi, emptio librorum nomine filij, & traditio ſimul concurrere debent numero 16. ſi conferantur, ſufficiet conferre eorum æſtimationem, habito reſpectu ad tempus collationis, num. 20. an autem donatio librorum, vel alia facta filio cauſa ſtudij poſſit reuocari à patre, diuerſè ſentient, num. 22. concordantur, num. 23.

14 Filius non teneatur conferre expenſas, quas pater cum eo fecit in ſtudijs, etſi non ſit Doctor, Licentiatus, vel Aduocatus, nec ſtudia compleuerit in vita patris, num. 15. niſi pater tempore, quo expenſa ſubminiſtrauit, credendi animo facere, & non donandi, fuerit proteſtatus, num. 17. aut filius habebat penes patrem bona materna, vel alia, numero 18 vel in ſtudio negligenter ſe geſſerit, & à patre præſtita in malos vſus erogarit, num. 19. & quidem in caſibus quibus expenſa facta in ſtudio conferenda ſunt, detrahi in primis debet quod filius in domo patris in alimentis potuiſſet expendere, n. 21.

15 Donatio quam facit pater filio, ad ſui confirmationem non requirit aditionem hæreditatis.

L. Filiæ cuius. XVIII.

Iidem AA. & CC. Dominæ.

EMptum & traditum nomine filij, eidem in diuiſione eſt adiudicandum. Item ſumptus à cohærede facti pro communi hæreditatis commodo titulo familiæ erciſcundæ, aut negotiorum geſtorum actione retineri ac peti poſſunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. a. 1. ſup. hoc tit. poſt omnes Giphan. tom. 1. pag. 179.

Hanc eandem concluſ. quoad primam eius partem ex hoc text. deſumunt Duen. reg. 371. Cuiac. lib. 9. obſeruat. 16. Soar. à Ribera lib. 1. obſeruat. cap. 33. Tiraq. de retractu lig. §. 1. gloſſ. 9. numero 63. vbi quòd pater emens nomine filij cenſetur ei donare, Menoch. de arbitr. caſu 88. num. 11. vbi quòd ſi pater rem aliquam emit, & nomen filij in inſtrumento apponi iubet, non tamen filij nomine, vt donet ei, emiſſe præſumitur, niſi re ipſa ſubſequuta traditio ſit, & de præſumpt. lib. 3. præſ. 30. numero 7. vbi dicit quòd quando pater emit fundum aliamve rem nomine filij emancipati, vel exiſtentis in poteſtate, ſed eam illi non tradidit, non præſumitur donatio, & num. 8. cum ſeqq. ſecus tenendum aſſerit quando rem illam ei tradidit, etiamſi pater dediſſet pecuniam ipſi filio vt ſuo nomine emeret, & num. 12. & 13. limitat quando inter filios reſultaret magna inæqualitas, vel extent coniecturæ, quæ ſignificare poſſunt patrem donare noluiſſe, Surd de aliment. tit. 6. q. 13. n. 13. cum ſeqq. vbi ait quòd ſi pater non emat nomine filij, non videtur illi donare, & idem eſſe aſſerit in quocunque aſcendente erga deſcendentem ſuum. D. Barboſ. in l. 2. § quod ſi in patris, num. 9. ff. ſoluto matrim. vbi probat in hoc text. ait quòd licèt donatio facta filiofam. morte patris non confirmetur, tamen illum operabitur effectum, vt in diuiſione hæreditatis donatum adiudicatur filio, & ex aliis bonis hæreditariis aliorum fratrum ſupplebuntur portiones: vnde licèt donatum filiofam. & non traditum non 8
confirmetur morte patris, l. 2. ſi quis alteri, vel ſibi, tamen in diuiſione donatum applicabitur illi filio, cui donatum eſt, ex reliquis bonis aliis fratribus ſatisfiet. De intellectu latè idem D. Barboſ. in leg. quæ 9
dotis 34. numero 139. & ſeq. ff. ſoluto matr. ibi, Eſt tamen verum quòd immo ex ſolo contractu ſine traditione præſumatur donatum filiæ, videtur probare text. in l. filia cuius 18. fam. erciſc. & licèt Bart. hîc num. 12. reſpondeat textum eſſe intelligendum quando etiam interuenit traditio nomine filiæ, & defendat Iaſ. hîc numero 58. tamen prædictus intellectus apertè diuinat, & ex multis eum reprehendit Andr. Angul tract. de meliorat. l. 3. gloſſ. 4. à numero 68. Alij igitur varij intellectus aſſignantur d. l. filia cuius, quos hîc referunt Alex. num. 19. Vinceut. num. 33. Iaſ. in l. ſi donatione, col. 2. & ſeq. de collat. Sed verus intellectus eſt quòd in d. l. filia cuius, non agitur de præſumenda donatione, ſed tantùm de rebus emptis per patrem nomine filiæ, quæ reperiuntur in hæreditate patris, & ideo veniunt mero iure diuidendæ inter cohæredes, l. 1. de caſtrenſi pecul. lib. 12. in ſpecie Roman. conſ. 291. num. 10. ad finem, & inquit nihilominus Imper. in d. l. filia cuius, quòd voluntas patris, quæ colligitur ex emptione facta per patrem nomine filiæ, illum effectum operabitur, vt filiæ hæc res debeat præcipua adiudicari per arbitrum familiæ erciſcundæ, & aliis cohæredibus ex reliqua hæreditate tantundem compenſabitur, quia licèt filij ex ſingulis rebus hæreditariis debeant legitimam deducere, l. Plautius, inf. ad leg. Falcid. tamen voluntas patris expreſſa, vel tacita efficiat, vt quis legitimam habeat in certa re, & alij in aliis rebus hæreditariis, vt reſoluit Rip. in leg. in quartam, numero 93. infrà ad legem Falcid. quid intellectus eſt de mente Saliceti in dict. leg. filia cuius, num. 1. Imol. l. continuus, §. fin. col. 2. ad finem, infrà de verb. obligat. Lancel. Deci. hîc, col. penult. ad medium, Corn. in authen. ex teſtamento, num. 39. de collation. & tanquam nouum intellectum ſibi arrogat Andr. Angul. de meliorat, l. 3. gloſſ. 4. num. 75. Hactenus D. Barboſa.

Notatur ad hoc hic text. quòd diuiſio bonorum 10
patris inter filios morte patris confirmata, facit donationem valere, quæ aliàs eſſet inualida, vt per Aym. conſ. 19. num. 2. Stephan. Grattan. diſcept. foreaſ. tom. 1. cap. 82. num. 12. vbi num. 13. intelligit quando facta traditio bonorum donatorum verè, vel fictè per clauſulam.

In gloſſ. Res comparauit, ibi, vnde quia nomine eius 11
emit, &c. Aduerte quòd res empta ex pecunia aliena efficitur ementis, & ei dominium acquiritur, & non domino pecuniæ, de quo Tiraq de retractu lig. §. 3. a. gloſſ. vnic. numero 16. Socin. reg. 343 Anton. Gom. lege 53. Tauri, numero 36. Molin. de primog. lib. 4. cap. 4 num. 35. Eſcobar de ratiocin. cap. 14. num. 35 Menoch. de præſumpt. lib. 3. præſ. 51 numero 43. Matienz. l. 8 gloſſ. 4. tit. 11. lib. 3. noua Recop. Anton Monach Lucenſi deciſ. 23. numero 58 Alex. Trentacinq. var. reſol. libro 3. titulo de empt. & vendit. reſol. 1. numero 1. Matt. in votis noaiſſ. deciſione voto 127. numero 3. Fontanel. de pactis napt. clauſ. 7. gloſſ. 3. part. 15. numero 27. tom. 2. Rot. apud Cenc. poſt tract. de cenſibus deciſ. 149. numero 1.

12 In ead.gloss.ibi, *quod facit pro filio, cuius nomine pater emit libros*, &c. Regula est quòd filius non tenetur conferre libros à patre donatos, de qua & eius exornatione, vide Duen. *reg.* 222. *limit.* 3. & *reg.* 371. Abb. *in cap. in præsentia, numero* 56. *de probat.* Afflict. *in cap.* 2. §. *præterea, num.* 76. *de prohibita feudi alienat. lib.* 3. *feudor.* Gregor. Lop. *l.* 3. *verbo valdria, tit.* 4. *part.* 5. Anton. Gom. *l.* 29. *Tauri, num.* 16. & 17. Auendan *ibi gloss.* 3 *num.* 5. & Menchac. *de success. resol. lib.* 2. §. 19. *num.* 30. Iul. Clar. §. *donatio, q.* 8. *num.* 6. Kirchou. *tom.* 2. *commun. opin. lib.* 6. *tit.* 10. *de collation. num.* 26 *pag.* 31. Horat. Lut. *de privileg. scholar. privil.* 22. Rebuff. *in simili tract. privil.* 55. *cum seqq.* Perez *l.* 8. *tit.* 1. *lib.* 1. *Ordin pag.* 46. *col.* 2. *vers. quæritur vlterius*, vbi septem conclusiones in hac materia facit, Matienz. *l.* 3. *gloss.* 2. *num.* 3. *tit.* 8. *lib.* 5. *noua Recop.* Petr. Gilchen *ad auth. ex testamento, n.* 29. *de*
13 *collationib.* Ioan. Garc. *de expensis, cap* 4. *n.* 6. Anton. Amat. *in l. si emancipati, de collation. num.* 300. *cum seqq.* vbi *num.* 315. limitat si magna inter fratres resultet inæqualitas, Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *q.* 30. *num.* 16. & *de arbitrar. casu* 131. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. convent. lib.* 13. *tit.* 14. *ex n.* 8. D. Barbos. *in l.* 1. *part.* 7. *n.* 36. *ff. soluto matrim.* Valasc. *de partit. c.* 13. *n.* 159. *cum seqq.* Parlad. *differ.* 50. §. 4. *n.* 40. Pichard. *ad* §. *quædam actiones, in tract. de collat. bonorum art.* 3. *n.* 60. Stephan. Gratian. *discept. forens. c.* 50. *à n.* 24. Franc. à Sousa *in repet.* §. *actionum, part.* 4. *num.* 10. *cum multis seqq. Instit. de action.* Molin. *de Iustitia tract.* 2. *disp.* 239. *in fine*, Mangil. *de imputat. q.* 30. *n.* 15.

14 Hinc etiam filius non tenetur conferre expensas, quas pater cum eo fecit in studiis, quas in dubio non animo credendi, sed ex debita pietate, & donandi animo videtur facere, ita Duen. *reg.* 87. Auendan. *d. l.* 29. *Tauri gloss.* 3. *n.* 5. Mendez à Castro *in l. cum oportet, de bonis quæ lib. num.* 173. Matienz. *l.* 3. *gloss.* 2. *num.* 6. *tit.* 8. *lib.* 5. *noua Recop.* Parlad. *d. differ.* 50. §. 4. *num.* 3. Ioan. Garc. *d. tract. de expens. c.* 4. *n.* 2. Ayor. *de partit. part.* 2. *q.* 13. *n.* 29. *vers. primò item quærè*, Valasc. *in simili tract. cap.* 13. *n.* 151. D. Barbos. *in d. l.* 1. *ff. soluto matr. part.* 7. *num.* 48. *cum seqq.* Pichard. *in d. tract. de collat. bonorum art.* 3. *n.* 54. Franch. à Sousa *in repet. de* §. *actionum, p.* 4. *n.* 80. *vers. item si filio*, & *n.* 101. *cum seqq.*

15 Amplia etsi filius non sit Doctor, Licentiatus, vel Aduocatus, nec studia compleuerit in vita patris, nam adhoc libros sibi à patre donatos conferre non tenetur, gloss. per text. *ibi, in l. quæ pater* 50. *ff. hoc tit.* Anton. Gom. *l.* 29. *Tauri, n.* 16. *cum seqq.* Duen. *reg.* 375. D. Barbos. *in d. l.* 1. *part.* 7. *n.* 35. 37. & 38. Matienz. *d. gloss.* 2. *num.* 5. Franc. à Sousa *d. p.* 4. *n.* 107. Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.* 2. *c.* 231. *à n.* 18.

16 Et aduertas quòd emptio librorum nomine filij & traditio simul concurrere debent, ad hoc vt illi donati præsumantur, & non veniant conferendi ita vt ex sola librorum traditione donatio non præsumatur, nec ex sola emptione pro filio. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo lapsis, n.* 102. *vers. ex quo*, Menoch. *d. lib.* 3. *præs.* 30. *à n.* 22. Pichard. *d. art.* 3. *n.* 60. *vers. quæ tamen nostra gloss.* Franc. à Sousa *d. part.* 4. *n.* 108. Mangil. *de imput. q.* 30. *à n.* 9. Stephan. Gratian. *d. cap.* 131. *n.* 15.

17 Limita primò si pater tempore quo expensas subministrauit, credendi animo facere, & non donandi fuerit protestatus, *l. quæ pater* 50. *ff. hoc tit.* Anton. Gom. *l.* 29. *Tauri, n.* 16. *vers. secundò limita*, Ioann. Garc. *dict. cap.* 4. *num.* 1. Matienz. *l.* 13. *gloss.* 2. *num.* 6. *tit.* 8. *lib.* 5. *noua Recop.* Ayora *de partit. p.* 2. *q.* 13. *n.* 29. *col.* 3. *vers. fin.* Mendez à Castro *in l. cum oportet, num.* 177. *de bonis quæ liber.* Amat. *in d. l. si emancipati, de collation. n.* 305. 316. & 317. Franc. à Sousa *d. part.* 4. *num.* 105. vbi quòd non præsumitur donare si expensas scripsit in libro suorum debitorum. Aluar. Valasc. *de partit. cap.* 13. *num.* 164 *vers. vel pater tempore*, vbi etiam quòd eo ipso colligitur animus credendi si pater expensas contulit in libris rationum, Intellige si ipso tempore, quo expensæ præstantur, & non ex interuallo, interuenit animus credendi, & non donandi, *l. illud* 10. *in fine de collat.* Anton. Gom. *d. l.* 29. *Tauri, num.* 16. *in fine*, & *n.* 27. Mendez à Castro *in ead. l. cum oportet, num.* 177. Pichard. *in d. art.* 3. *num.* 58. asserentes ideo non nocere filio declarationem tempore mortis factam quòd animo credendi dedit. Quod quidem locum habere mihi videtur nisi filius studium non compleuerit, nam tunc ex interuallo poterit animum suum patefacere, & filio nocebit, Anton. Gom. *d. l.* 29. *Tauri, numero* 27. *in fine*, Ayora *de partit. p.* 2. *q.* 13. *n.* 29. *col.* 4 *vers. casu tamen quòd filius*, Mendez à Castro *in d. l. cum oportet, n.* 177. *vers. quæ declaratio fieri debet.*

Limita secundò si filius habebat penes patrem 18
bona materna, vel alia, quia tunc de illis pater ad istas causas videbitur expendere, & non de suo, ita per text. *in l. fin. ff. de petit. hered.* & *in l. Nesennius, ff. de negot. gestis*, resoluunt, Gregor. Lop. *l.* 5. *gloss.* 6. *tit.* 15. *part.* 6. Anton. Gom. *l.* 29. *Tauri, num.* 16. *vers. quod tamen limita, & intellige*, Ayora *d. q.* 3. *num.* 29. *vers. item limitatur*, Ioan. Garc. *d. tract. de expens. cap.* 4. *num.* 2 Matienz. *l.* 3. *gloss.* 2. *num.* 7. *tit.* 8. *lib.* 5. *noua Recop.* Escobar *de ratiocin. cap.* 22. *num.* 31. Aluar. Valasc. *d. cap.* 13. *num.* 164. *vers.* & *primò*, Mangil. *de imputat. quæst.* 30. *vers. vbi verò*, & *quæst.* 32. *num.* 6. Franc. à Sousa *d. part.* 4. *n.* 105. Etsi bona huiusmodi apud patrem existentia non consistant in pecunia numerata, sed in bonis immobilibus, Anton. Gom. *d. l.* 16. *vers. aduerte*, Ioan. Garc *d. c.* 4. *vers. quod est verum*, Ayora *d. num.* 29. *vers. est tamen aduertendum*. Quamuis contrarium huius limitationis, immo quòd etsi habeant bona filij pater non præsumatur animo compensandi expendisse, resoluunt Menoch. *de præsumpt. lib.* 3 *præs.* 30. *n.* 19. D. Barbos. *in dict. l.* 1. *ff. soluto matr. p.* 7. *n.* 26 Stephan. Gratian. *dict. cap.* 231. *num.* 19.

Limita tertiò si filius in studio negligenter se gessit 19.
& à patre præstita in malos vsus erogauit, nam datio patris habet tacitam conditionem si filius proficiat, & in optimos vsus expendat, & sic tanquam causa non sequuta repetitioni etiæ locus, ita Auendan *resp.* 17. *n.* 2. Ioan. Garc. *d. c.* 4 *n.* 3. Aluar. Valasc. *d. c.* 12. *n.* 164. *vers.* & *tandem*, Matienz. *l.* 3. *gloss.* 1. *n.* 6. *tit.* 8. *lib.* 5. *noua Recop* D. Barbos. *in d. l.* 1. *p.* 7. *n.* 64. *vers. vnde dixit*, Pichard. *d. art.* 3. *n.* 59. Franc. à Sousa *d. p.* 4. *n.* 105.

Duo in hac materia sunt aduertenda, vnum quòd 20
si libri conferantur, sufficiet conferre eorum æstimationem, habito respectu ad tempus collationis, Anton Gom. *d. l.* 29. *num.* 17. Aluar. Valasc *d. cap.* 13. *num.* 166. Card. Mantic. *de tacitis & ambig. convent. lib.* 13. *tit.* 14. *num.* 11 vbi tenet quòd in casibus, in quibus non præsumitur facta donatio, & filius tenetur libros in commune conferre, tunc iudex debet eos in eius portione imputare ne aliquod detrimentum patiatur propter singularem affectionem, & memoriam localem, quam illis habere consueuit.
Alterum quòd in casibus, quibus expensæ factæ in 21
studio conferendæ sunt, detrahi in primis debet quòd filius in domo patris in alimentis potuisset expendere, ita Perez *l.* 1. *titul.* 10. *lib.* 1. *Ordin. pag.* 383.

Duin

Duen. *reg.* 222.*limit.* 2.*ad fin.*Anton. Gom. *d.l.* 29. *Tauri,num* 17.*verſ.vnum tamen eſt*, Auendan.*dict. reſp.*17.*num.* 2.*ad finem*,Ayora *d.part* 2. *quaſt.* 13. *num.*29.*col.*4.Matienz.*d.l.* 3.*gloſſ.* 2. *num.*6. Anton. amat.*in dict.l.ſi emancipati, num.*322. Pichard. *d. art.*3.*num.*59.Franc. à Souſa *d.part.* 4. *num.* 105. Aluar Valaſc. *d.cap.*13.*num.*165.Mangil. *de imput. quaſt.*32.*n.*1.

22 Verùm autem hæc donatio librorum, vel alia facta filio cauſa ſtudij poſſit à patre reuocari? Negatiuam partem tuentur Gom. Arias *in l.* 17. *Tauri, num* 34.Ciſuentes *n.*2.*limit.*3.Palat.Rub.*n.*67.Caſtill.*verbo ſemeiante*,Segura *in l.vnum ex familia, §.ſed ſi fundum,n.*128.& 151.*ff.de legat.*2.Ceuall. *commun.contra commun.q.*245.*n.*9. cuius contrariũ ſequuntur Tell.*in d.l.*17. *n.* 113. Auendan.*l.*44. *Tauri gloſſ.*15.*n.*6. Sed quælibet opinio facile ad

23 concordiam reduci poteſt, vt ſcilicet prima procedat in bonis neceſſariis ad alimenta, & ad diſcendum: ſecunda in donatione bonorum, quæ ad ſtudium neceſſaria non ſunt,ita Azeued. *l.* 1. *n.* 45. & 46.*tit.*6.*lib.*5. *nouæ Recop.* Morquech *in tract. de diuiſione bonorum,lib.*3.*c.*6.*n.*89.

24 In ead.gloſſ.ibi,*ſed hic*,&c.Notatur ad hoc quòd donatio quàm facit pater filio ,ad ſui confirmationem non requirit aditionem hæreditatis, vt per Palat.*in repet.rubr.de donat.inter virum & vxor.§.*69. *n.* 2.*in fine*,Tiraq.*in l.ſi vnquam,verbo libertis,num.* 122.*verſ.tertiò*,Hippol.*ſing.*63. Anton. Gom. *var. tom.*2.*c.*4.*n.*16.*col.*3. *in fine.*

SVMMARIVM.

1 *Res ex hæreditate ſubtracta repetuntur familiæ erciſcundæ iudicio,& n.*2.*intellige vt n.*3.

L. Incerti iuris. XIX.

Iidem AA. & CC. *Lyſicrati.*

1 Res hæreditate ſubtractæ iudicio familiæ erciſcundæ repetuntur. Colliguntex Ordin. Doctores citati *ad l.*1.*n.*1.*ſup.hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Ayor. *de partitionib.part.* 1.*cap.*3.*num.*37. vbi intelligit de re ſubtracta,vel deteriorata poſt mor-

3 tem defuncti addens quòd ſi ante mortem patris, vel defuncti,id factum eſſet,non venietin hoc iudicio diuiſorio,ſed alio iudicio ordinario agendum eſſet, Aluar. Valaſc. *in ſimili tractat. de partition. cap.*8. *num.*56.

SVMMARIVM.

1 *Res ſi communi nomine diſtrahitur, communi nomine pretium venit in actione mandati, vel negotiorum geſtorum;ſi verò proprio nomine,venit in petitionem hæreditatis.*

2 *Fratres præſentes quando hæreditatem diuiſerunt, & partes ſuas vendiderunt, poterit frater, qui abſens fuit,& diuiſioni non conſenſit,in iudicio fam. erciſcundæ partem pretij rerum venditarum à fratribus petere.*

3 *Vendens rem alienam, ſemper nomine alieno vendere creditur.*

L. In familiæ. XX.

Iidem AA. & CC. *Paſtuela.*

Si res communi nomine diſtrahitur, communi 1 nomine pretium venit in actione mandati, vel negotiorum geſtorum;ſi verò proprio nomine, venit in petitionem hæreditatis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1.*n.*1. *ſup.hoc tit.*

Vide Morquech. *in tract. de diuiſione bonorum,* 2 *lib.*1.*cap.*2.*num.*45.*cum ſeqq.* vbi citato hoc text. ait quòd quando fratres præſentes hæreditatem diuiſerunt,ſi partes ſuas diuiſas vendiderunt, poterit alius frater,qui abſens fuit, & diuiſioni non conſenſit,in iudicio familiæ erciſcundæ partem pretij rerum venditarum à fratribus petere ,& *num.* 46. ſubdit quòd ſi commodè expediri poterant,& communi nomine vendiderunt,actione negotiorum geſtorum pretium communicatur,& diuidendum erit. Cabed *Luſit. deciſ.*146 *n.*3.*part.*1.ad hoc quòd vbi hæreditas iacet indiuiſa,ſi hæres ſuo nomine rem aliquam hæreditariam alienat,non reuocatur alienatio,etiamſi alij hæredes non conſenſerint,ſed repetitur pretium ab eo vt conferat inter hæredes diuidendum.

Notat hîc Bartol. quòd vendens rem alienam 3 ſemper nomine alieno cenſetur vendere,vt per Tiraq. *de retractu lig.§.*1.*gloſſ.* 2.*n.*20.

SVMMARIVM.

1 *in Rebus à patre diuiſis iudex patris voluntatem inter liberos ſequitur;vbi verò non apparent à patre diuiſa,iuris ordinem attendet.*

2 *de Diuiſione à parente facienda inter liberos, remiſſiuè.*

3 *in Diuidendo voluntas teſtatoris non ſolùm expreſſa,ſed & coniecturata,ſequenda eſt.*

4 *Diuiſio bonorum communium quando facta fuit ab ipſomet teſtatore, qui in bonis hæredes fecit, cohæres non tenetur cohæredi pro re euicta, quam quidem ob conditionis euentum tenetur reſtituere.*

L. Si cogitatione. XXI.

Iidem AA. & CC. *Fortunato.*

In rebus à patre diuiſis iudex patris voluntatem 1 inter liberos ſequetur,vbi res non diuiſæ à patre apparent,iuris ordinem iudex attendet. Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.*1.*n.*1.*ſupr.hoc tit.* & poſt omnes Giphan. *tom.*1. *pag* 181.

De diuiſione à parente inter liberos facienda,vi- 2 de latè Aluar. Valaſc. *in tract.de partition. c.*21. *per tot.*Morq.*in tract.de diuiſione bonorum,lib.*4.*cap.*3.

Ex hoc text.colligit Roder.Xuar.*in repet.l. quoniam in prioribus,ampliat.*11.*n.*20.*verſ. ad propoſi-* 3 *tum*,quòd iudex in diuidendo debet ſequi voluntatē teſtatoris nō ſolùm expreſſam,ſed coniecturatā.

In gloſſ. *Voluntatem,pen.*ibi , *& nota quòd pro* 4 *huiuſmodi diuiſione non agitur de euictione* , &c. Notatur ad hoc quòd quando diuiſio bonorum communium facta fuit ab ipſomet teſtatore,qui in bonis ſuis hæredes fecit, cohæres non tenetur cohæredi pro re euicta quam quidem ob conditionis euentum tenetur reſtituere,vt per Menoch *de præſumpt.lib.*3 *præſ.*118. *num.* 1.

SVM

SVMMARIVM.

1 *Errore cohæredum alteri non acquiritur dominium.*

2 *Possidens rem alienam sine titulo, domino etiam sciente & patiente, non acquirit dominium.*

3 *Actio familiæ erciscundæ, an & quo tempore præscribatur iuri agendi ad diuidendum rem communem familiæ erciscundæ, aut communi diuidendo actione, remissiuè.*

L. Seruum. XXII.

Iidem AA. & CC. *Dionysio.*

1 ERrore cohæredum alteri non acquiritur domi-
2 nium. Item possidens rem alienam sine titulo, domino etiam sciente & patiente dominium non acquirit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

3 An & quo tempore præscribatur actio familiæ erciscundæ, seu præscribatur iuri agendi ad diuidendum rem communem familiæ erciscundæ, aut communi diuidundo actione? vide Ayoram *in tract. de partition. p. 3. q. 30. num. 106.* vbi per hunc text. tenet quòd hæc actio non præscribitur longo tempore decem vel viginti annorum, sed triginta annis, cum is, qui possidet rem communem, non habeat titulum in actione reali, quæ continetur in mixta actione familiæ erciscundæ, vel communi diuidundo, & intelligit procedere quando socius possidebat nomine suo tantùm, credens rem esse diuisam, vel suam bona fide ex aliqua iusta causa, secus si socius possidebat communi nomine suo, & cohæredis, vel socij, quia tunc nullo tempore præscribit: & *num. 111.* subdit tunc esse necessariam præscriptionem triginta annorum, quando cohæres, aut socius defenditur præscriptione temporis lapsi, sed si allegaret, & prætenderet factam fuisse diuisionem, & pro diuiso possedisse illam rem, aut res, de quibus petitur diuisio, & cohæres possedisset alias res hæreditarias pro diuiso, tunc ex sola possessione decem annorum præsumetur facta diuisio, & hoc tempore lapso defendetur à diuisione petita, per gloss. *verbo si maior, in l. si maior, communi diuid.* latè etiam hanc eandem materiam pertractat Aluar. Valasc. *in simili tract. de partitionibus c. 38. per tot.*

L. Licet pactio. XXIII.

Iidem AA. & CC. *Hermogeni.*

1 PActum cohæredum non præiudicat creditoribus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Fideicommissum vniuersale adueniente conditione restituendum, quarta priùs deducta, & n. 2.*

3 *Intellectus diuinatorius in dotis causa vitandus est.*

L. Filium quem. XXIV.

Iidem AA. & CC. *Socrati.*

1 FIdeicommissum vniuersale conditione adueniente restituendum, quarta priùs deducta. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* post omnes Aloys. Leo *fol. 70.* Giphan. *tom. 1. pag. 185. & tom. 7. repet.* Petrus Mathesilan. Vincent. à Sala, Lancell. Politus, Hieron. Torniellus, & Ioan. Corrasius.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt, & pro illius intellectu ac conciliatione *cum l. in quartam, ff. ad leg. falcidiam*, multa cumulant Alciat. *lib. 6. paradox. c. 5.* Vacon. à Vacuna *iuris ciuilis declarat. lib. 4. declar. 59.* Bereng. Fernandez *in l. in quartam, ff. ad leg. falcid. cap. 4. n. 40.* Fachinæ. *controuers. lib. 7. cap. 70.* Alphan. *collect. 342.* Iul. Pac. *lib. 6. enant. 51* Turret. *in tract. de effectib. clausul. codicill. q. 114. n. 3.* Charond. *lib. 2. verisim. c. 4. fol. mihi 119. verso*, Corral. *lib. 2. miscel. c. 17.* Duaren. *lib. 2. disput. anniuers. c. 10.* Conti. *lib. 1. disput. subcess. cap. 15.* Hottoman. *lib. 1. var. disput. cap. 3. & lib. 9. cap. 5. & lib. 10. cap. 5. & 7.* Ventid. Tamberlan *in suo iuris Dialogo in d. l. in quartam*, M Ant. Delti. *in suis miscel. ad hanc l. & ad d. l. in quartam*, Anton Fab. *lib. 6. coniect. iuris c. 4. & 5.* Nicol. à Salis *in suis scilimentis iuris ciuilis, pag. mihi 247.* Loriot. *in suis axiomat. ex tract. legatorum, axiom. 22. cum sequentib.* Menoch *de arbitr. casu 164.* 2

Io gloss. *Hæreditaria* ibi, *sed hoc refugium est miserorum*, &c. Limitant in causa dotis quòd intellectus diuinatorius est vitandus Paul. de Castro *in l. 2. n. 2. ff. soluto matr.* Surd *d. decis. 298. n. 5.* 3

SVMMARIVM.

1 *Repudians hæreditatem non tenetur ad collationem, & num. 2.*

3 *Filius, vel descendens, qui vult se abstinere, vel renuntiari successioni patris, vel matris, vel ascendentis, non tenetur conferre, sed potest retinere quod est sibi datum.*

4 *Filius non tenetur conferre sibi donata à patre in eius vita.*

L. Ex causa. XXV.

Iidem AA. & CC. *Diocli.*

REpudians hæreditatem non tenetur ad collationem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt Cuiac. *lib. 17. obseru. 33.* Anton. Gom. *leg. 29. Tauri, numero 32. in princip.* vbi quòd filius, vel des- 3
cendens, qui vult se abstinere, vel renuntiare successioni patris, vel matris, vel ascendentis, non tenetur conferre, sed potest retinere quod est sibi datum, & antea *num. 5. vers. vnum tamen*, subdit per hunc text. filium non teneri conferre sibi donata à 4
patre in eius vita, quia non succedit titulo vniuersali, sed particulari.

SVMMARIVM.

1 *Diuisio, vel dispositio etiam imperfectè facta à patre valet inter liberos, & n. 2.*

3 *Liberi, non verò extranei capiunt legata ex testamento minus solemni.*

4 *Testamentum inter liberos eandem contineat solemnitatem, quam inter extraneos.*

5 *Testamentum inter liberos minus solemniter factum valet, etsi non fuerint æqualiter instituti.*

6 Testa-

6 *Teſtamentum imperfectum inter liberos ratione voluntatis non magis valet, quàm inter extraneos.*

7 *ex Actu nullo, ſicut ex valido declaratur voluntas.*

8 *Teſtamentum imperfectum ratione ſolemnitatis inter liberos etiam emancipatos valet. & inter liberos gradus vlterioris, num. 9. ſiue deſcendant ex filio, ſiue ex filia, num. 10. & inter liberos excluſos per ſtatutum à ſucceſſione ab inteſtato, num. 11 item inter filias cùm renuntiarunt ſucceſſioni, num. 12. ſimiliter inter legitimatos, n. 13. & denique inter naturales non legitimatos in eo quod capere poſſunt à patre, vel matre, n. 14 diſtinguitur inter patrem, & matrem, n. 15. & limitatur opinio, n. 16.*

17 *Teſtamentum cœptum inter liberos ſufficienti numero teſtium, & ſolemnitate legitima, non tamen perfectum mortis præuentione, valet in dubio ſi non conſtiterit quòd teſtator vlterius volebat procedere.*

18 *Teſtamentum minus ſolemne inter liberos valet quoad ipſos liberos tantùm, non verò quoad extraneos, principaliter cum ipſis liberis ſimul heredes inſtitutos, vel admiſſos.*

19 *Teſtamentum inter liberos quibuſcunque indiciis probari poteſt. modò duobus comprobetur teſtibus, n. 20. ſi nutu factum quid, n. 21.*

22 *Teſtamentum imperfectum defectu voluntatis etiam inter liberos non valet.*

23 *Meliorotio à patre facta vni ex filys in teſtamento imperfecto ratione voluntatis, an & quando valeat.*

24 *Indicium quodlibet duobus probatur teſtibus.*

L. Inter omnes. XXVI. & vlt.

Imp. CONSTANTIN. A. *ad Baſſum P.P.*

1 Diuiſio, vel diſpoſitio etiam imperfectè à patre
facta valet inter liberos. Colligunt ex Ordin.
Doctores citati *ad l. 1. n 1. ſup. hoc tit.*
2 Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt
l. Hiſpan. 7. tit. 1. part. 6. vbi gloſſ. 4. & 5. & l. 5. tit.
8. p. 6. vbi gloſſ. 7. Socin. iun. *conſ. 147. num. 33. vol. 2.*
Boër. *deciſ. 240. à princip.* Marc. Anton. *in princip.*
Inſtit. de teſtam. num. 32. Paul. Montan. *in tract. de*
tutel. cap. 8. num. 14. Emman. à Coſta *in l. Gallus, §. &*
quid ſi tantum, p. 1. num. 43 Molin. *de primogen. lib.*
1. cap. 12. num. 25. Cardin. Mantic. *de coniect. vltim.*
volunt. lib 6. tit. 2. per tot. Menoch. *de præſumpt. lib.*
4 præſ. 7. & 9. & 19. num. 11. Tiraq. *de iure primogen.*
q. 4. num. 4. vbi intelligit ſi pater æqualiter inter fi-
3 lios diſponat, & *in l. ſi vnqnam, verb. libertis, n. 103.*
de reuoc. donat. vbi ait quòd liberi, non verò extra-
nei, capiunt legata ex teſtamentum minus ſolemni,
Valaſc. *conſult. 23. num. 4.* vbi quòd ſufficit diſpo-
nere inter liberos per quemcunque modum ſcri-
pturæ, & quæcunque verba, vel indicia, Morquech
in tract. de diuiſione bonor. lib. 4. c. 8. n. 3. vbi *n. 4.*
4 ſubdit de iure Regio Hiſpanor per *l. 3. Tauri*, teſta-
mentum inter liberos debere continere eandem ſo-
5 lemnitatem quam inter extraneos. latè Franciſc. de
Barry *de ſucceſſ. teſtati ac inteſtati lib. 1. tit. 3. per*
tot. vbi *num. 5.* reſoloit teſtamentum factum inter
6 liberos minus ſolemniter, valere etſi non fuerint
æqualiter inſtituti, & *num. 12.* quòd teſtamentum
imperfectum inter liberos ratione volontatis non
magis valet quàm inter extraneos. latè Molin. *de*
Inſtit. tract. 2. diſp. 128.
7 Solet allegari hic text. ad hoc quòd ex actu nullo
voluntas ſicut ex valido declaratur, vt per Crauet.
conſ. 113. n. 6. Bec. *conſ. 76. n. 22.* Menoch. *de arbit.*
caſu. 131. n. 30. Surd. *de aliment. tit. 9. q. 25. n. 92.*
Vel emancipatos, &c.] Notatur ad hoc qoòd te- 8
ſtamentum imperfectum ratione ſolemnitatis inter
liberos etiam emancipatos valet, vt per Ant. Gom.
l. 3. Tauri num. 54. verſ. ſecundo. Obtinet etiam in- 9
ter liberos vlterioris gradus, Clar. *§. teſtamentum*
q. 12. ſiue ex filio, ſiue ex filia deſcendant, Menchac.
de ſucceſſ. creat. lib. 3. §. 21. n. 82. Craſſ. *§ teſtamen-* 10
tum. q. 15. num. 5 Molin. *d. diſp. 128. num. 3.* & inter
liberos excluſos per ſtatutum à ſucceſſione ab inte-
ſtato, Clar. *d. q. 12.* Meneh. *d. §. 21. num. 51.* Sim. de 11
Prætis *de interp. vltim. voluntat. lib. 4. interp. 3. dub.*
2 n. 20. Menoch. *remed. 4. adipiſc. num. 321. & 326.*
Item inter filias, quæ renuntiauerunt ſucceſſioni,
Craſſ. *dict. q. 15 num. 3* Similiter inter legitimatos. 12
Clar. *d. q. 12.* Menchac *d. §. 21. num. 56.* Petr. Greg. 13
ſyntagm. iuriſp. 3. lib. 42. cap. 3. num. Gail. *lib. 2. ob-*
ſer. 112. num 21. Fachinæ. *controuerſ. lib. 4. cap. 3.*
Cardin. Mantic. *d. lib. 6. tit. 2. num. 24.* Et denique
inter naturales non legitimatos in eo quod capere
poſſunt à patre, vel matre, ſecundùm Anton. Gom. 14
d. l. 3. Tauri num. 54. in princip verſ. tertio, Molin.
dict. diſp. 128. num. 4. Sed communis opinio diſtin-
guit inter patrem & matrem, & vult teſtamentum
patris imperfectum non valere, illud verò matris 15
ſic, de quo Clar. *d. q. 12.* Menchac. *d. §. 21. n. 53.* Gail.
d. lib. 2. obſeru. 112. n. 18. Capreol. *de ſucceſſ. ab in-*
teſtato lib. 1. num. 86. Andr. Fachinæ. *d. cap. 3.* Craſſ.
d. q. 15. & § inſtitutio q. 7. num. 4. Surd. *deciſ. 95.* Cæ-
terùm quidam hanc communem opinionem limi-
tant vt procedat ſi pater legitimos filios habeat; &
deinde iſti volunt, vt patris teſtamentum imperfe-
ctum valeat inter liberos naturales ſi careat legiti- 16
mis, quam ſententiam ſequitur Boër. *deciſ. 250. n.*
12. vbi id reſtringit in ſpuriis, licèt pater careat legi-
timis, quod ſecus eſt in matre, niſi illa ſit illuſtris,
vel filius natus ſit ex damnato coitu, ſiue mater ſit
illuſtris, ſiue non, vt obſeruant Clar. *d. q. 12.* Men-
chac. *dict. §. n. 55.* Craſſ. *d. q. 15.*
Siue cœptum, neque impletum teſtamentum, &c] 17
Notatur ad hoc quòd ſi quis cœpit facere inter
liberos teſtamentum ſufficienti numero teſtium &
ſolemnitate legitima, tamen non potuit perficere,
nec conſummare morte præuentus, valet in dubio,
ſi non conſtiterit quòd teſtator vlterius volebat pro-
cedere, vt per Anton. Gom *d. l. 3. Tauri n. 18.* Boër.
deciſ. 240. num. 5. Tiraq. *de pia cauſa, priuil. 7. n. 2.*
Burg. de Paz *conſ. 1. n. 2.* Vnde ſi pater inſtituit filios
hæredes & vni ex filiis meliorationem fecit, & cùm
vellet plura legata facere mortem obiit, melioratio
non valet, vt per Clar. *§. Teſtamentum, q. 9. n. 2.* Mor-
quech *d. tract. de diuiſ. bonor. lib. 4. cap. 8. n. 2. verſ.*
vtrumque; quicquid teneat Ayora *de partition. p. 3.*
q. 24 n. 70. cum ſeqq.
Notatur ad hoc quòd teſtamentum inter libe- 18
ros minus ſolemne valet quoad ipſos liberos tan-
tùm, non verò quoad extraneos, principaliter cum
ipſis liberis ſimul hæredes inſtitutos, vel admiſſos,
vt per Cou. *in cap. relatum el 2. n. 3. de teſtam.* Men-
chac. *de ſucceſſ. creat. lib. 3. §. 21. n. 120 & §. 22. in*
princ. Craſſ *in §. teſtamentum, q. 6.* Franc. de Barry
de ſucceſſion. teſtati ac inteſtati lib. 1. tit. 3 n. 6.
Vel indiciis, &c.] Notatur ad hoc quòd teſtamen- 19
tum inter liberos quibuſcunque indiciis probari
poteſt, vt per Card. Mantic. *de coniecturis vltim. vo-*
lunt. lib 6. tit. 2. num 1. vbi tamen intelligit dummo- 20
do duobus teſtibus comprobetur. Tiraq *de pia cau-*
ſa priuil. 4. in fine.

An

21 An autem nutu factum valeat? vide Tiraq. *de pia causa, priuil. 8. vers. sed prima*, Clar. *in §. testamentum, q. 8.* Card Mantic. *d. lib. 6. tit. 6. n. 4.* Menoch. *de præsumpt. lib. 2. præs. 19. n. 12.* Franc. de Barry *d. lib. 1. tit. 3. n. 4. in princip.*

22 In gloss. *Neque impleratum*, ibi, *quantum ad solemnitatem, sed bene completum quoad voluntatem.* Notatur ad hoc quòd testamentum imperfectum defectu voluntatis etiam inter liberos non valet, vt per Menchac. *de success. creat. lib. 3. §. 22. n. 6.* Padil. *in l. ex testamento, n. 8. de fideicom.* Anton. Gom. *d. l. Tauri, n. 106.* Roder. Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus, super declar. legis Regni quæst. 4. à num. 1.* Aluar. Valasc. *consult. 74. n. vlt.* Molin. *d. disp. 128. n. 6.* Morquech *d. tract. de diuis. bonor. lib. 4 cap. 8.*
23 *num. 2. & 3.* vbi resoluit meliorationem à patre factam voi ex filiis in testamento imperfecto ratione voluntatis non valere, nisi huiusmodi melioratio, siue bonorum diuisio esset æqualis, quia tunc valeret.

24 In gloss. *Vel indiciis*, ibi, *dummodo tamen duobus testibus probatur*, &c. Notatur ad hoc quòd quodlibet iudicium probatur per duos testes, vt per Cortas. *in l. quamuis, num. 10. de impuberum & aliis*, Hippol. de Marcil. *sing. 476. & in l. 1. §. idem Cornelio, n. 2. ff. de quæstion. & in l. de minore, §. plurium, num. 10. & in l. vnius, §. testes, n. 2. & in l. fin. n. 12. & 13 ff. de quæst. & cons. 8. num. 9. & cons. 12. n. 16. & cons. 15. n. 13. & cons. 20. n. 44. & cons. 22. num. 22. & cons. 51. num 5. & cons. 52. num. 29. & cons. 59. num. 6. & cons. 72. num. 10. & cons. 88. num. 15. & cons. 130. num. 33.* Afflict. *decis. 364. num. 3. cum seqq.* Anton. Gom. *tom. 1. var. cap. 5. num. 24. col. 5. & tom. 3. cap. 13. num. 18.* Clar. *lib. 5. fin. quæst. 22.* Ioseph. Ludou. *Perus. decis. 9. num. 1.* Ranchin. *p. 5. concl. 46.* Mascard. *de probat. concl. 22. & concl. 347. n. 29. & concl. 379. & concl. 894. n. 1. & concl. 1223. num. 37. cum seqq.* Menoch. *de præsumpt. lib. 1. præs. 51. n. 3* Perez *l. 8. tit. 15. lib. 2. Ordin. pag. 360.* Valasc. *consult. 154. n. 21.*

SVMMARIVM.

2 *Scripturam imperfectam à patre, aut hæredibus, inter quos debet diuidi hæreditas, subscriptam, seruabunt hæredes, & n. 2.*
3 *Testamentum in scriptis conditum inter liberos cum duobus testibus vt sit validum, necesse, vt subscribatur à testatore, vel liberis in eo institutis.*
4 *Subscribens scripturam ab altero scriptam, præsumitur illam approbasse.*

AVTH. Si modò.

1 Scripturam imperfectam à patre, aut hæredibus inter quos debet diuidi hæreditas, subscriptam, hæredes seruabunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclosionem ex hoc text. desumunt Tiraq. *de pia causa priuil. 4.* Molin. *de Iustit. tom. 1. tract. 2. disp. 128. n. 1. vers. obserua tamen*, vbi hîc probari asserit, vt testamentum in scriptis con-
3 ditum inter liberos cum duobus testibus sit validum, necessarium vt subscribatur à testatore, vel à liberis in eo institutis.

4 *Liberorum subscriptio.*] Notatur ad hoc quòd suscribens scripturam ab altero scriptam præsumitur illam approbasse, vt per Hippol. *in rubr. de probat.* *num. 75.* Anton. Gabr. *commun. lib. 1. tit. de præsumpt. concl. 3. n. 1.* latè Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præs. 66. n. 7. cum sequentib.*

7

Communi diuidundo.

TIT. XXXVII.

IVDICIO familiæ erciscundæ rectè subiicitur iudicium communi diuidundo: quoniam vt illo diuiditur vniuersitas, idest, tota hæreditas, ita hoc diuiduntur res singulæ Vide Bart Aloys. Leo, Sebast. Næui, Item Cuiac Pac. & VVesemb.

De materia tit. Bellacomb. *commun. opin. tom. 1. lib. 3. tit. 24.* Soar. de Paz *in pract. tom. 3. c. 1. §. 7.* Morquech *in tract. de diuis. bonorum, lib. 1. c. 3. cum seqq. & lib. 4 cap. 1. cum seqq.* Aluar. Valasc. *de partit. cap. 22. cum seqq.* Arimin. Tepat. *var. sentent. tom. 2. tit. 552.*

SVMMARIVM.

2 *Actio communi diuidundo datur contra singularem successorem, & n. 2.*
3 *Pars rei communis non potest vendi extraneo intentato iudicio communi diuidundo, nisi de voluntate omnium sociorum.*
4 *de Re vna tantùm diuidenda vbi agitur, si patiatur commodam diuisionem, tunc per regiones, & partes æquales, vel provt quemquam hæredum contigerit, diuidi debet. quid autem si non patitur commodam diuisionem, n. 5.*
6 *Res quando non potest commodè diuidi sine iniuria, & partes contendant rem sibi adiudicari, tunc iudex debet aperire licitationẽ, & totã dabit socio plus licitanti. quid si nullus sociorũ voluerit licitari, vel omnes idẽ offerant pretium, nec inter se conueniãt, cui potiùs res tota adiudicetur. n. 7.*
8 *Æstimatio totius rei non per partes, sed integraliter fieri debet.*

L. Frater tuus. I.

Imp. ANTONINVS A. *Lucano.*

Actio communi diuidundo datur contra sin- 1
gularem successorem. Colligunt ex Ordinar. Cyn. Bart. Salicet Angel. Bald. Castren. Sichard. Aloys. Leo, Sebast. Næui, remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt *l. Hispan. 55. tit. 5. part. 5.* vbi statuitur vt non 3
possit rei communis pars vendi extraneo intentato iudicio communi diuidundo, nisi de sociorum omnium voluntate, Ias. *in §. quadam num. 59. Instit. de actionib.* Et notatur ad hoc quòd si de vna re tantùm diuidenda agatur, si patiatur commodam diui- 4
sionem, tunc per regiones, & partes æquales, vel provt quemquam hæredum contigerit, diuidi debet, vt per Bart. *in l. stipulationes, num. 18. prope fin. ff. de verborum obligat.* Greg. Lop. *l. 10 tit. 15. part. 6.* Tiraq. *de iure primog. q. 60. n. 16* Nau. *de redditib. ecclesiast. q. 1. § 51. in princip.* latè Aluar. Valasc.

in

5 *in tract. de partit. cap. 22. à num. 6.* vbi *num. 7.* aduertit quòd quando res non patitur commodam diuisionem, permittitur iudici alteri cohæredum rem totam adiudicare, atque eundem alteri æstimatione iusta ei facta per æstimatores adinuicem condemnare; & sic quando subest iusta causa, putà difficultas diuisionis, potest iudex facere iustam adiudicationem totius rei vni, aliàs hoc facere non potest.

6 *Aut vniuersum prædium si licitatione viceris*, &c.] Aduerte quòd quando res non potest commodè diuidi sine iniuria, & partes contendant, vnusquisque rem sibi adiudicari, tunc iudex debet aperire licitationem, & socio plus licitanti dabit totam, vt per Gasp. Caballin. *milleloq.* 817. Arimin. Tepat. *variar. sent. tom. 1. tit.* 552. *cap. 9. in princ.* Aluar. Valasc. *dict. cap. 22. num. 9.* vbi subdit hunc text. suppleri & declarari debere per alium *in l. ad officium, in vers. ad licitationem, infr. hoc eod. tit.* vt videlicet priùs admittatur licitatio inter ipsos socios, seu cohæredes, & al-
7 teri socio plus licitanti res tota adiudicetur; quòd si nullus ex sociis voluerit licitari, vel omnes idem pretium offerunt, nec inter se conueniant, cui potiùs res tota adiudicetur, tunc extraneus licitator admittendus est; vel etiam si contingat quòd qui plus licitatur, non offert adhuc iustum rei pretium, & alter socius se non sufficere ad iustum pretium ob paupertatem fortè asserat, tunc enim etiam admittetur extraneus licitator, vt expresè disponitur *in d. l. ad officium*, vbi dicimus.

8 In gloss. *Parte proprij* 2. ibi, *imò totus fundus æstimatur*, &c. Notatur ad hoc quòd æstimatio totius rei non per partes, sed integraliter fieri debet, nam per partes minuitur valor rei, vt per Tiraq. *de retractu lig. §. 23. gloss. 1. num. 17.* Roland. *cons. 71. num. 16. vol. 3* Pinel. *in l. 2. de rescind. vend. p. 3. cap. 4. num. 36.* Menoch. *cons. 358. num. 29. & 30.* Surd. *decis. 155. num. 4. cum seqq.* Ioann. Garciam *de expens. cap. 24. numero 6.*

SVMMARIVM.

1 *Possessionem nactus iure pignoris, familiæ erciscundæ iudicio conuenitur, & num. 2.*
3 *Societas præsumitur contracta, si conuentum sit inter aliquos, vt communi nomine quid ematur.*
4 *Bona fuisse communia, per instrumentum diuisionis probari poterit.*
5 *Æqualitas in bonis diuidendis non solùm quoad numerum consideranda est, sed etiam quoad valorem & æstimationem bonitatis rerum diuisarum.*

L. Si Probatum. II.

Imp. ALEXANDER A. *Auito militi.*

1 POssessionem qui nactus est iure pignoris, familiæ erciscundæ iudicio conuenitur. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1 num. 1. suprà hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Neguzant. *de pignorib. p. 2. membr. 3. num. 40. & 41.* Valasc. *in tract. de partitionib. cap. 5. num. 34.* vbi dicit hîc referri quòd frater vineas communes pignori dedit, & tradidit cuidam creditori; & tamen ait text. quòd licèt hypotheca pro parte fratris non valuerit, & illi sit restitutio suæ partis facienda cum fructibus, poterit tamen creditor, qui reperitur in possessione prouocari ad diuisionem, in qua iudex procedet diuidendo, vel per licitationem prout æquitas iudicantis dictauerit, vnde ipse Valasc. resoluit huiusmodi actiones familiæ erciscundæ dari etiam contra tertios, per rei possessores, quoniam mixtæ sunt tam in rem, quàm in personam.

Notatur ad hoc quòd si conuentum sit inter aliquos, vt communi nomine aliquid ematur, societas præsumitur contracta, vt per Tiber. Decian. *resp. 97. n. 35. vol 2.* Mascard. *de probat. concl.* 1309. aliàs 1315. *num.* 10. 3

Notatur etiam ad hoc quòd bona fuisse communia probari per instrumentum diuisionis poterit, nam alioquin non fuissent diuisa, vt per Mascard. *de probat. concl.* 218. 4

Idem Præses prouinciæ, &c.] Notatur ad hoc quòd non solùm quoad numerum æqualitas in diuidendis bonis considerari debet, sed etiam quoad valorem & æstimationem bonitatis rerum diuisarum, aliàs non diceretur æqualiter fieri si vni meliores res, & fertiliores hæreditaria darentur, & alteri steriles & infertiles, vt per Boër. *decis. 46. n. 7.* 5

SVMMARIVM.

1 *Iudex diuisionem instituet per assignationem partium, & possessionum diuersarum, & num. 2.*
3 *Filio non est assignanda legitima in singulis rebus patris, sed in vna, vel duabus arbitrio boni viri.*
4 *Pretium ab æstimationibus in rebus diuidendis taxatum potest quilibet ex cohæredibus illud offerendo augere, vel augendo taxationem petere.*
5 *Castrum vni adiudicatum, si sit maioris valoris quàm alterum, ad officium iudicis spectat alterum alteri ad certam pecuniam dandam condemnare.*
6 *de Arbitris, siue æstimatoribus bonorum, & partitoribus, remissiuè.*
7 *in Iudicio diuisorio familiæ erciscundæ totum pendet ab officio iudicis, & eius arbitrio, & n. 10. 11.*
8 *Res diuidua quæ.*
9 *Res diuidua & indiuidua differunt.*
12 *Licitator extraneus an & quando audiendus sit.*

L. Ad officium. III.

Idem A. Verecundiano.

IVdex diuisionem instituet per assignationem partium & possessionum diuersarum. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc. tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt, pluraque circa illius materiam tradunt *l. Hisp. fin. tit. 15. part. 6.* vbi statuitur quòd iudex tenetur interponere vices suas inter cohæredes discordantes adinuicem, vt commodè, & sine damno fiat diuisio, vbi Gregor. Lopez *gloss. 4 per tot.* Roder. Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus, ampl. 11. n. 9. in fine.* vbi quòd iudex debet diuidere. Trumagiol. *in l. in quartam, num. 596. ff. ad leg. falcid.* Anton. Gabr. *comm. lib. 6 tit. de legitima, concl. 3.* vbi quòd filio non est assignanda legitima in singulis rebus patris, sed in vna, vel duabus arbitrio boni viri, Ayora *de partitionib. p. 1. cap. 1. à num. 11.* Morquech. *de diuisione bonorum, lib. 4. cap. 4. num 16.* vbi per hunc text. tenet quòd pretium ab æstimatoribus in rebus diuidendis taxatum potest quilibet ex cohæredibus illud offerendo augere, vel augendo taxationem petere quòd talis res ab æstimatoribus taxata ipsi pro 2 3 4

tanto pluri adiudicetur, & *cap. 5. num. 5.* tenet quòd si castrum quod vni adiudicatus, sis maioris valoris quàm alterum, ad officium iudicis spectat alterum alteri ad certam pecuniam dandam condemnare, & *lib. 2. cap. 10 à n. 3.* idem dicit.

6 *Ad officium arbitri*, &c. De his arbitris, siue æstimatoribus bonorum, & partitoribus, vide Aluar. Valasc. *d. tract. de partitionib. c. 9. per tot.* Morquech.
7 *d. tract. de diuisione bonorum lib. 1. cap. 11.* Et quòd in iudicio diuisorio familiæ ercifcundæ totum pendeat ab officio iudicis & eius arbitrio, colligitur ex *l. Hispan. 10. tit. 15 part. 6.* & asserit Valasc. *d. tract. cap. 9. num. 16.*

8 *Cum autem regionibus diuidi commodè*, &c.] Dicitur diuidua illa res, quæ tantæ vtilitatis separata, quantæ vnita est, *l. quid autem, §. fin. cum l. seq. ff. de in diem adiect. l. si quis aliam ff. de solut.* è conuerso autem dicitur res commodè diuidi non posse quando, si diuideretur satis minus valeret, Decian. *resp. 15. n. 38. vol. 1.* Guttier. *de iuram. confirmat. p. 1. cap. 58. num. 6.* Cabed. *Lusit. decis. 108. num. 8. p. 1.* Vel quando diuidendo fit ad iniuriam alterius ex consortibus. Ias. *in §. quadam, n. 59. Instit. de actionib.* Cæs. Barz. *Bonon. decis. 100. num. 11.* Angul. *l. 4. gloss. 8. n. 1. de meliorationib.* vbi ait quòd dicentur conuenienter non posse diuidi ea, quæ à natura habens fines destinatos, sine quibus indiuiduum, seu subiectum subsistere non potest, vt equus, seruus; idem si res diuidi sine damno non possit, vt furnus, molendinum, & similia.

9 Inter rem diuiduam, & indiuiduam magna quoad propositum versatur differentia, nam si sumus in diuiduis, semota consuetudine diuisio facienda erit per partes, non per partitum, quasi in re communi quilibet habeat suam portionem, *l. item Labeo 23. ff. famil. ercisc.* maximè quando sumus in paupere, cui esset difficile reperire pecuniam, vt aduertit Stephan. Gratian. *discept. forens. tom. 5. cap. 160. n. 26.* Si verò sumus in re indiuidua, tunc erit diuidenda per partitum, seu æstimationem, aut alium modum congruentem viri boni arbitrio, Morquech. *de diuisione bonorum, lib. 2. cap. 10.* Menoch. *de arbitr. cas. 123. n. 3* Capyc. *decis. 36.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib. 2 concl. 16. consid. 1.* Cabed. *dict. Lusit. decis. 108. n. 8. & 9. p. 1.* Stephan. Gratian. *d. cap. 160. n. 27. cum seq.*

10 Arbitrabitur autem vir bonus legitimè si duobus contendentibus circa præferentiam in æstimatione soluenda, perquirat an socij rem habeant communem non æqualiter, sed imò inæqualiter, putà vnus pro vna parte, & alius pro duabus, vel tribus, quia hoc casu æstimatione ritè & rectè facta per expertos, & appretiatores cum interuentu iudicis, electionem, & optionem dandam fore ei, qui maiorem partem possideret, tradunt Doctores per text. expressum *in l. sancimus, §. ne autem, de donation.* Capyc. *d. decis. 36 n. 1.* Vrsill. *ad Affl. decis. 13. n. 6 cum seqq.* Tiraq. *de iure primogen. q. 60. n. 15.* Crauet. *cons. 377. n. 8.* Morquech *d. lib. 2. c. 10 n. 7.* Valasc. *de partit. c. 22. n. 3.* Cæs. Barc *decis. 100. n. 10 & 12.* Aluar. Valasc. *cons. 114 n. 7.* qui duo vltimo loco citati dicunt non licere hæredibus licitare in rebus hæreditariis vt rem habeat qui plus licitauerit.

11 Si verò isti socij rem possident communiter, & pro indiuiso æqualiter, tunc id totum relinquendum est arbitrio iudicis, qui qualitate facti, & eius circũstantiis optimè perspectis arbitrabitur, quis cui sit præferendus; itaut si res sit diuisibilis, tunc vel maior frater diuidat, & minor eligat. Tiraq *de iure primog. c. 60 à princip.* Ias. *in §. omnes, ex num. 62. Instit. de act.* Tepat. *tit. 551. cap. 10.* Bolognin. *in repet. auth habita, num. 371. ne filius pro patre.* Ayor. *de partit. p. 1. cap. 1. n. 24.* vbi ait istum modum non seruari in practica, Morquech *lib. 1. cap. 2. num. 55.* vel si partes æquales factæ fuerint, sorte dirimi poterit, quæ pars singulis danda sit, de quo Menoch. *de arbit. casu 123* Morquech *dict. lib. 2. cap. 10. num. 6. & lib. 1. cap. 2. num. 56.* Aluar. Valasc. *d. tract. de partionib. cap. 22. n. 2.* Aloys Ricc. *in collect. decis part. 1. collect. 201. in princ.* Bolognin *in rep auth. habita num. 371.* Bernard Græuæ. *lib. 2. concl. 16. consid. 1. à num. 2.* latè Cald Pereira *quæst. forens. lib. 2. q. 41.* Stracch *de mercat. tit. de sponsion. p. 1. vers quaro igitur, n. 8.* Antonin Tepat. *var. sentent. tom. 2. tit 551. cap. 17.* At vbi res fuerit indiuisibilis, tunc poterit esse licitationi locus, in qua præferatur is, qui vicerit in licitando, id est, qui maius pretium obtulerit, ita per hunc text. tenet Morquech *d. lib. 2. cap. 10 num. 4.* vbi *num. 5.* resoluit quod pretium rei indiuisibilis per æstimatores à partibus electos taxatum, potest à quolibet socio augeri, & offerre statim post factam taxationem, & si volens offerre sit pauper, potest supponere personam, quæ faciat, & *num. 13.* ait quòd in licitatione præfertur, qui statim pretium soluendum offert, etiamsi alius plus cùm dilatione offerat, nisi partes dilationi assentiant, Aluar. Valasc. *d. cap. 22. num. 9.* vbi quòd licitatio debet fieri inter cohæredes si vnusquisque contendit rem sibi adiudicari, & *num. 19.* asserit in diuisionibus præferri illum, qui postulat sibi adiudicari ea, quæ sunt contigua in rebus suis, meliùs idem Valasc. *d. tract. cap. 11. ex n. 1.* vbi *n. 3.* dicit quòd inter socios rei communis non est admittenda a iudice licitatio, nisi quando alter ex socijs offert minus, & vilius iusto pretio, intelligendo verbum illud, *vilius*, comparatiuè ad iustum pretium rei, non verò ad animositatem licitantis, quia qui volebat vincere offerendo, non offerebat pretium condignum & iustum.

Nonnunquam etiam extraneo emptore admisso, 12
&c.] Aduerte extraneum licitatorem etiam plus offerentem non audiri, nisi alterum duorum eueniat, vel quòd socius non offerat iustum pretium, vel quòd non habeat pecuniam paratam, ita Bald. *in præsenti n. 4* Salicet. *n. 2.* Ias. *in §. quadam n. 60. Instit. de action. & in l. qui Romæ, §. cohæredes, n. 20. ff. de verb. oblig.* Capyc. *decis. 36.* Tiraq *de retractu lig. §. 1. gloss. 18. n. 2.* vbi quòd non admittitur animosior licitator ad impediendam adiudicationem fieri consorti, Mexi. *in tract. tassa panis concl. 5. n. 99.* Cald. Pereira *de resol. emphyt. cap. 8. num. 13.* Cabed. *Lusit. decis. 108. num. 8. p. 1.* Aluar. Valasc. *cons. 114. num. 8. & dict. tractat. de partit. cap. 11. ex num. 5.* vbi ait quòd si vnus ex socijs offert iustum pretium, non poterit alter socius submittere tertium extraneum licitatorem animosum plus iusto pretio offerentem, nec iudex debet illum admittere, *& cap. 22. num. 9. & 10.* vbi quòd si nullus ex sociis voluerit licitari, vel omnes idem pretium offerunt, nec inter se conueniant, cui potiùs res tota adiudicetur, tunc extraneus licitator admittendus est; vel etiam si contingat quòd qui plus licitatur, non offert adhuc iustum rei pretium, & alter socius se non sufficere ad iustum pretium ob paupertatem fortè asserat, tunc enim etiam admittetur extraneus licitator, aliàs si vnus ex socijs qui plus licitatur offerat iustum pretium, nullatenus est admittendus extraneus licitator animosus, etiamsi vnus ex socijs eum suo loco subinittat, quia videtur hoc fieri per æmulationem, & si hoc admitteretur, obiret res in infinitum.

SVM

S V M M A R I V M.

1 *Diuisio facta inter fratres & sorores persistit, & non rescinditur absque beneficio restitutionis.*

2 *Diuisio cùm sit facti non præsumitur, sed est probanda ab eo qui allegat.*

3 *Partitiones iam facta impugnari possunt per restitutionem in integrum ex auxilio ætatis, si fortè coheres læsus, sit minor.*

Æqualitas seruanda inter liberos.

5 *Partitio quare introducta.*

6 *Diuisio paterna hæreditatis facta præsumitur, si fratres habitauerunt seorsum post mortem patris per 10. aut 20. annos, licèt aliter non probetur, nisi esset inæqualitas, n. 7. & 8.*

L. Si maior. IV.

Impp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA. *&* CC. *Herodæ.*

1 DIuisio facta inter frattes & sorores persistit, & absque beneficio restitutionis oon tescinditur. Colligunt ex Ordio. Doctores cirati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 . Notari solet hic text. ad hoc quòd diuisio cùm sit facti non præsumitur, sed est probanda ab eo qui allegat, vt per Mascard. *de probat. concl.* 527. *per tot.* Morquech *in tract. de diuisione bonor. lib.* 1. c. 12. *ex n.* 1. vbi addit potios præsumi fratres possidere gratia commodioris vsus, quàm diuisionis.

3 *Quòd si minor fuit*, &c.] Noratur ad hoc quòd petitiones iam factæ impugnari possunt per restitutionem in integrum ex auxilio ætatis si fortè cohæres læsus, sit minor annis, vt per Tiraq. *de retr. lig.* §. 1. *gloss.* 14. *ex n.* 74. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo sua facilitate, n.* 31. Valasc. *de partit. c.* 33. *n.* 37. Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disp.* 245. *in fin.* Ordin. Reg. Lusit. *lib.* 4. *tit.* 96. §. 21.

4 *Vt in omnibus aquabilitas seruetur*, &c.] Notatur
ad hoc quòd æqualitas debet setuari inter liberos,
vt per Tiraq *de iure primog. q.* 4. *n.* 1. *& q.* 60. *n.* 10.
5 Surd *de aliment. tit.* 4. *q.* 18. *n.* 21. Et sic partitio in-
troducta fuit vt æqualitas seruotur inter fratres, Me-
noch. *cons.* 346. *num.* 3. *cum seqq* Pereg. *ad tit.* 2. *lib.* 5.
Ordin. pag. 129. Cald. Pereira *de nomin. emphyt.*
quæst. 18. *num.* 33 *& de empt. & vendit. cap.* 9. *n.* 22.
& cap. 27. *n.* 28. Bernard. Græox. *ad pract. Camera*
Impor. lib. 2. *concl.* 116. *consid.* 1. *n.* 1. æqualis enim in
patre consideratur amor erga filios, vt dieit idem
Cald Pereira *de potest. elig. c.* 13. *n.* 27.

6 In gloss. *Si mater* 1. ibi, *se possedisse rem vt pro-*
priam, &c. Notatur ad hoc quòd fratres habitaue-
rint seorsum post mortem patris per decennium in-
ter præsentes, vel per viginti anoos inter absentes,
præsumitur facta diuisio paternæ hæreditatis, licèt
aliter non probetur; de quo vide Felin. *in cap. sicut*
num. 29. *de re iudic.* Ias. *in* §. *quadam*, *n.* 40. *Instit. de*
action. Socin. *cons.* 166. *n.* 22. *vol.* 1. Cæpol. *cons.* 22.
num. 7. Bald. *de præscript.* 1. *p. tertia par. q.* 10. *num* 39.
Tiraq *eod. tract.* §. 1. *gloss.* 4 *vers.* 14 Ayor. *de partit.*
p. 3. *q.* 30. *n.* 111. Matth. Coler. *de process. execut. p.* 1.
cap. 3. *n* 40 *&* 41. Dan Moller. *lib.* 2. *semest. cap.* 27.
7 Crauet. *cons.* 318. Aotoo. Trigon. *sing.* 123. vbi li-
mitat quando adesset inæqualitas, Arimin. Tepat.
var. sentent. tom. 2. *tit.* 552. *cap.* 3. §. 2. Boër. *decis.* 42.
num. 32. *& seq. & decis.* 58. *num.* 1. *& seq.* Antoo.
Gom *variarum tom.* 2 *cap.* 11. *num.* 17. *ad fin* Men-
cha. *illustr. controuers. p.* 1. *cap.* 61. *num.* 27. *& cap.* 66.
& cap. 87. *num.* 1. *in fine*, Bronor à Sole *in locis com-*
munib. verbo diuisio 1. *&* 4. Gam. *Lusit. decis.* 146.
& decis. 522. *num.* 5 Mascard *de probat concl.* 526.
aliàs 527. *num.* 2. Perez *l.* 5. *tit.* 13. *lib.* 2. *Ordin. pag.*
716. Soar. *tom.* 1. *commun opin. lib.* 3. *tit.* 15. *num.* 5.
pag. 427. Guttiet. *in l. nemo potest, n.* 209 *ff. de legat.*
1. Azeued. *l.* 5. *tit.* 15. *lib.* 4. *noua Recopil.* Menoch. *de*
præsumpt. lib. 5. *præs.* 60. *n.* 5. *cum seqq. & præs.* 131. *n.*
93 Flores de Mena *var. q.* 25. *num.* 44. Aluar. Va-
lasc. *de partit. cap.* 58. *à num* 6. Cardos. *in praxi iudi-*
cum & Aduocator. verbo diuisio, n. 14. *& verbo frater,*
n. 2. Morquech. *in tract. de diuisione bonorum lib.* 1.
cap. 12. *per tot.*

Nonnulli Doctores hanc glossæ resolutionem intelligunt procedere quando partes æquales fratres possederunt, aliàs stante inæqualitate dicunt diuisionem oon præsumi, ex quorum numero sunt Boër. *d. decis.* 58. *n.* 3. Guttiet. *in d. l. nemo potest*, *ex n.* 209. Menoch. *dict. lib.* 3. *præs.* 60. *n.* 6. Sed contrariam opinionem, imò quòd etiamsi frater possideat dispariter, adhuc sit locus præfatæ præsumptioni, tenent Ayora *q.* 30. *n.* 112. Gam. *Lusit. decis.* 146. Aluar. Valasc. *dict. tract. de partit. c.* 38. *n.* 7. vbi dicit ita vidisse non semel iudicatum in Lusitano Senatu; addit tamen ex coniectura magnæ inæqualitatis, vt quia vnos frater possidet totum, & alius rem modicam; debere talem præsumptionem cessare, Morquech *d. lib.* 1. *cap.* 12. *n.* 2. *&* 3. 8

S V M M A R I V M.

1 *in Communione nemo inuitus permanet, & n.* 2. 4.

3 *Diuisio bonorum suorum ne fiat inter hæredes, & eius successores in perpetuum, non potest prohiberi à testatore, secus si ad tempus, & n* 5.

6 *Præscriptio* 30. *annorum an & quando locum habeat in communione bonorum.*

L. In communione. V. & vlt.

Idem AA. & CC *Secundino militi.*

INuitus in communione permanere nemo cogitur. Colligunt ex Ordin Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt Hippol. *sing.* 9. Neguzant. *de pignorib. part.* 2.
membr 3. *num.* 42. Roland. *cons.* 84. *num.* 2. Maca-
gnan *tom.* 1. *commun. opinion. in princip. lib* 2. *cap.* 7.
num. 1. vbi *num.* 3 tenet quòd conuentio, seu pactum
semper stando in communione non valet, Menoch.
cons. 87. *num.* 77 Bruuoe à Sole *in locis communib.*
verbo pactum 7. Morquech *in tract. de diuis. bono-*
rum lib. 1. *c.* 2. *ex num.* 19. vbi tenet contra Ayoram 3
non posse testatorem prohibere ne diuisio bono-
rum suorum inter hæredes, & eius successores in
perpetuum fiat, secus si ad tempus, de hoc latè
Fusat. *in tractat. de substitut. quæst.* 707. Cardos. *in*
praxi iudicum, verbo diuisio, *numero* 11. vbi quòd
oullus cogitur esse in communi, quamuis per mille
annos antea voluntarie in communi stetisset, & quòd 4
non valet pactum initum inter alias personas ha-
bentes res communes ne in perpetuum diuidantur.
Guttiet *de iuram confirmat. part.* 1. *cap.* 58. *per tot.*
vbi *num.* 2. ait quòd sicut non valet pactum de stan- 5
do perpetuò in communione, ita etiam nec præce-
ptum testatoris super hoc emanans, & *n.* 3. subdit
quòd si pactum fiat de stando io commuoione, & de

non recendendo intra certum terminum, & tempus, valet huiusmodi pactum, & seruandum est, sicut etiam valet præceptum testatoris iubentis hæredi vt ad certum tempus perseueret in societate Bellacomb. *tom.* 1. *commun. opin. lib* 3. *tit.* 24. *n.* 2.

6 In gloss. *In communione*. ibi, *item ratione temporis*, &c. Vult hæc gloss. quòd text. *in præsenti*, fallit tatione temporis triginta annorum, per *l* 1. §. *ad hæc*, *de annali except.* Sed contrariam opinionem, imò quòd licèt ei, qui non possidet, præscribatur hæc actio, vt *in d.* §. *ad hæc*, tamen si ambo possideant, qui habent rem communem, non possit præscribi quin diuisio peti & fieri debeat, post Bart. & alios tenet Gutter. *dict. cap.* 58. *num.* 9. vbi ait non obstare *dict. l.* 1 §. *ad hæc*, quia loquitur, & procedit prout ex eius littera & contextura constat, quoties vnus tantùm possidet, & alius, qui habet communionem non possidet; nam tunc actio illa personalis competens illi, qui non possidet, ad petendum dictam dimidietatem, vel partem, quam habet in re communi, bene præscribitur triginta annis, & hoc est quod probat, & dicit *d.* §. *ad hæc*; non verò loquitur, nec procedit in pluribus possidentibus rem communem, nam illis non currit præscriptio, quominus quilibet eorum quocunque tempore possit petere diuisionem.

Nota valere conditionem quòd vnus ex hæredibus teneatur perpetuò stare in communione cum aliis cohæredibus sub pœna priuationis suæ portionis, applicandæ aliis cohæredibus, licèt secus in pacto, ita post Roland. *cons.* 84. tenet Arim. Tepat. *var. sentent. tom.* 2. *tit.* 551. *cap.* 16. *in princip.*

Communia vtriusque iudicij, tam familiæ erciscundæ, quàm communi diuidundo.

Tit. XXXVIII.

IVris competitoribus familiare est quædam communia specialibus tractatibus subiicere; sic igitur in hac parte post speciales titulos familiæ erciscundæ, & communi diuidundo, datur hîc titulus vtrique illi iudicio communis.

Vide Bart. Castr. Bald. Sebast. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesemb. & de materia tit. M. Chærian. Bened. Capram *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 3. *tit.* 25.

SVMMARIVM.

1 *Diuisio prædiorum emptionis vicem obtinet, & n.* 2.
3 *Diuisio est quædam alienatio, & permutatio: vtrùm autem sit prohibita, prohibita alienatione, & diuisionis perpetua prohibitio, vel ad tempus facta sustineatur, remissiuè, n.* 4.

L. Diuisio. I.

Imp. Antonivs A. *Mario.*

1 DIuisio prædiorum emptionis vicem obtinet. Colligunt ex Ordin. Cyn Bart. Salicet. Bald. Castr. Angel. Fulgos. Sichard. Aloys. Leo, Sebast. Næui, remissiuè Casal. *in annot.* & Ximeo. *in concord.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Dec. *cons.* 88. *num.* 4. Alex. *cons.* 46. *vol.* 1. Donel. *ad l.* 2. *n.* 21. *de rescind. vendit.* Tiraq. *de retract. lig.* §. 1. *gloss.* 14. *num.* 77. *& de iure maritis gloss.* 5. *num.* 516. Sarmient. *de redditib. eccles. p.* 4. *cap.* 1. *num.* 4. Gam. *Lusit. decis.* 342. *num.* 6. Bald *de præscript.* 3. *p. princip. quæst.* 4. *in princip.* Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *præsumpt.* 61. Cald. Pereira *de resolut. emphyt. cap* 5. *num.* 34. *& cap.* 8. *numero* 7. Aluar. Valasc. *cons.* 53. *num.* 4.

Notatur etiam ad hoc quòd diuisio est quædam alienatio, & permotatio, vt per Tiraq. *de retract. lig.* §. 32. *gloss.* 1. *num.* 88. Lazarte *de decima vendit. & permut. cap.* 20. *num.* 45. Merquech *in tract. de diuisione bonorum lib.* 1. *cap.* 2. *num.* 14. *&* 37. Vtrùm autem diuisio bonorum sit prohibita, alienatione prohibita, & an diuisionis perpetua prohibitio, vel ad tempus sustineatur, latè Fusar. *in tract. de substitut. q.* 707. *per tot.* 3 4

SVMMARIVM.

1 *Diuisio facta à iudice incompetenti, consensu partium confirmari potest, & n.* 2.
3 *Partes si confirment sententiam ipso iure nullam, talis confirmatio licèt non validet sententiam, tamen inducit obligationem de nouo, vt obseruetur vi pacti, vel contractus.*
4 *Partitiones factæ coram iudice improrogabili, & omnino incompetenti, possunt annullari, & hæc nullitas omni tempore allegatur.*
5 *Nullitas ratione incompetentiæ iudicis impedit executionem trium sententiarum conformium, nec tollitur per rescriptum Principis.*
6 *Diuisio bonorum hæreditatis vbi petenda sit.*
7 *per Diuisionem res diuersæ transfertur dominium.*
8 *Sententia, processus, siue actus nullus, factus ab incompetenti iudice, consensu partium conualidari potest intellige vt n.* 9.

L. Etiamsi. II.

Imp. Alexander A. *Euphrate.*

DIuisio facta à iudice incompetenti, partium consensu confirmari potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.* & post omnes Aloys. Leo *fol.* 71. 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt ad plura inferentes Anton Gom. *l.* 45. *Tauri num.* 41. *vol.* 2. vbi ab hoc notat quòd si partes confirmant sententiam ipso iure nullam, talis confirmatio licèt non validet sententiam, tamen inducit obligationem de nouo, vt obseruetur vi pacti, vel contractus, & subdit quòd hic text. in suo casu est singularis in iure; Mozz. *de contract. tit. de societate, cap. de naturalib. societatis, num.* 16. Alphan. *collectan.* 440. Matt. *de iurisdict. part.* 4. *casu* 150. *num.* 7. vbi post Bald. *in l. si diuersa. num.* 3. *de transact.* dicit quòd factum partium in præsenti bene valebat, quia partes ipsæ processerunt ad facti executionem, ideo concludit non tenere diuisionem tanquam ex sententia, sed quia potest fieri per pactum vt diuisio teneat. Amatus *Marchia decis.* 58. *n.* 18. 2

Cui dandi ius non fuit, &c.] Aduertit Aluar. Valasc. *in tract. de partition. cap.* 39. *à princip.* quòd partitiones factæ coram iudice improrogabili, & omnino incompetenti, possunt annullari, & hæc nullitas omni tempore allegatur; & quòd nullitas ratione incompetentiæ iudicis impedit executionem 4

trium

trium sententiarum conformium.nec tollitur per rescriptum Principis. Diuisio autem bonorum hæreditatis est petenda coram iudice vbi maior pars hæreditatis sita est;& si petatur à Clerico contra laicum cohæredem.est coram iudice laico petenda,& è contra coram iudice ecclesiastico si cohæres laicus illam contra clericum petat: ita Morquech *de diuisione bonorum lib. 1. c. 3. per tot.*

Dominium nactus est.] Notatur ad hoc quòd per diuisionem rei diuisæ dominium transfertur, vt per Rebuff. *in l. alienationis verbum, vers. nonò diuisio, ff. de verb. signif.* Cald. Pereira *de resol. emphyt. cap. 7. num. 7.*

In gloss. *Non fuit.* ibi, *potius tenuit auctoritate pacti, quam arbitri.* Notatur ad hoc quòd sententia, processus, siue actus nullus factus ab incompetenti iudice consensu partium potest in vim pacti conualidari, vt per Deci. *in capite prudentiam, in princip. numero* 20. *de offic. delegat. & in capite examinata, numero* 3. *de confirm. vtili,* Felin. *in cap. significasti, col. 3. numero 7. de foro comp.* Cottas. *in repet. l. admonendi, num. 47. ff. de iureiur.* Hippol. *in l. 1. §. 1. num. 19. ff. de quæst.* Anton. Gomez *l. 45. Tauri, n. 42. col. 2.* Vanti *de nullitat. tit. quibus modis sent. nullæ. num.* 18. Perez *l. 1. col. 5. in fine, vers. dubitari tamen solet, tit. 7. libro 3. Ordin. pag.* 584. Menoch. *cons. 1. num.* 260. Viui. *tom. 2. commun. opinion. lib. 7. tit. 8. de sentent. omn. iudic. numero* 28. Bellacomb *eod. tom. 2. libro 7. titulo 14. de re iudic. num. 89. pag.* 264. Surd. *decis.* 55. *num.* 22. *& cons.* 398. *num.* 26. Morl. *in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 2. in prælud. numero* 98. Azeued. *cons. 4. numero* 84. Intellige quando ipsæ partes habent potestatem disponendi, vt declarant Abb. *in dict. capite examinata, notab.* 2. Vrsil. *ad Afflict. decisione 117. sub numero* 3. Riminald. iun. *cons.* 239. *numero 22. vol.* 3. vbi dicit quòd quando vitium nullitatis non pendet à consensu partium, eo casu non potest valere in vim pacti, vel transactionis, refert Marta *dict. casu* 150. *n.* 9. vbi asserit sic debere intelligi hanc gloss.

SVMMARIVM.

1 *per Diuisionem dolo aduersarij læsus, restitutionem impetrat aduersus diuisionem si minor sit.*

2 *Diuisio rescindenda venit enormissima læsione. potest peti rem reformari in melius, n. 3. 4. 5.*

6 *Diuisiones annulleant facta per dolum, qui causam dedit contractui.*

7 *Diuisio quando fit secundùm conuentionem partium, requiritur quòd læsio si vltra dimidiam. si per arbitratores, sufficit læsio in sexta parte, num. 8.*

L. Maioribus. III.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Aureliæ Septimiæ.*

DOlo aduersarij qui læsus est per diuisionem, restitutionem aduersùs diuisionem si minor sic impetrat. Colligunt ex Ordin Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* & post omnes Giphan. *tom. 1. pag.* 102.

2 Vide Rodet. Xuar. *alleg. 22. num.* 3. vbi dicit quòd ex enormissima læsione rescindenda venit diuisio. Cuiac. *lib. 13. obseruat* 24. Fachin *controuers. lib. 8. cap.* 3. Pinel. *in l. 2. de rescind. vendit. part. 2. cap. 1.*

Barbos Collect. in Cod. Tom. I.

num. 1. vbi per hunc text. ait decisionem *dict. l. 2.* habere locum in diuisione bonorum, Tiraquell. *de iure primog. quæst. 17. opin. 1. num.* 97. vbi ait quòd si intolerabilis deceptio ex diuisione insurgat, potest peti 3
rem in melius reformari, *& quæst. 60. n.* 8. vbi quòd si diuisio sit fraudulenta, potest peti rem aliter diuidi, 4
Aluar. Valasc. *in tract. de partit. c. 39. ex n.* 13. vbi quòd partitiones possunt annullari prætextu læsionis enormissimæ. 5

Solet subueniri, &c.] Ergo valent diuisiones per dolum factæ, qui contractui causam dedit, & reformari iubentur, cuius contrarium resoluit Morl. *in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 3. in prælud. n. 37. & tit. 9. in prælud. ex num.* 92. qui in primo loco *num.* 40. & in secundo *numero* 95. ait non obstare textum *in præsenti,* quia dolus hîc non dedit causam contractui, sed incidit in contractum, vt sentit & probat text. iste *in vers. quòd inæqualiter.* qui ostendit dolum interuenisse inæqualitate diuisionum, non in facienda diuisione: rursus, quia hîc non potuit esse dolus dans causam contractui, quia in persuasione vt fiat diuisio, non potest dari dolus, cùm nemo cogatur stare in communione, *l. cum pater, §. dulcissimis, ff. de legat.* 1. 6

In gloss. *Vel perperam.* ibi, *cùm vltra dimidiam sit alter deceptus,* &c. Notatur ad hoc quòd quando diuisio fit secundùm conuentionem partium, requiritur quòd læsio sit vltra dimidiam, vt per Hieron. Cagnol. *in l. 2. de rescind. vendit. num.* 59. & Pinel. *ibidem part. 2. cap. 1. numero* 3. Aluar. Valasc. *dict. cap. 39. numero* 9. vbi *num.* 10. subdit sufficere læsionem in sexta parte quando diuisio facta est per arbitratores. 7 8

SVMMARIVM.

1 *Res empta communi pecunia, aut reducta ex pecunia communi, non est communis, nec inter socios communicanda, excepta societate omnium bonorum, & num. 2. empta per socium etiam omnium bonorum, non acquiritur ipso iure consocio, sed agit ad communicandum, num. 5. empta ex pecunia communi nomine alterius tantùm, non est communis, sed eius solius, cuius nomine empta est, numero 4. empta nomine proprio ex pecunia aliena, est propria emptoris, non autem communis cum pecuniæ domino, numero 5. à me quæsita nomine meo ex tua pecunia, mea efficitur quantum ad speciem ipsam, attamen teneor restituere pecuniam illam, qua rem emi, numero 6. quæsita ex pecunia mea, etiam mala fide possessa, nec est mea, nec mihi restituenda, numero 7. quid, si sint quatuor socij omnium bonorum, & vnus ex eis emat prædia, & faciat concipi instrumenta pro se tantùm, num. 8.*

9 *Res empta ex alterius pecunia, non efficitur eius, cuius erat pecunia, sed ementis.*

L. Si patruus. IV.

Iidem AA. & CC. *ad Maximianum.*

REs empta communi pecunia, aut redacta ex communi pecunia, non est communis, nec est inter socios communicanda, excepta societate omnium bonorum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.* post omnes Giphan. *tom. 1. pag.* 105. 1

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt
Corset.*sing* 112.Alphan.*collect.*1000.aliàs *vlt.*Bart.
in leg.Imp.§.fin.numero 2.post princip.ff.de legat. 2.
Palat.*in repet.rubric.de donat.inter virum & vxor.*
3 *§.65.numero* 12. vbi quòd res empta per socium
etiam omnium bonorum non acquiritur ipso iure consocio,sed agit ad communicandum, Tiraq.
4 *de retract.lig.§.32.gloss.1. numero* 17. vbi quòd res
empta ex pecunia communi, nomine alterius tantùm,non est communis,sed eius solius, cuius nomine empta est,Menoch. *consil.* 121. *numero* 23. vbi
quòd res nomine proprio empta ex pecunia aliena,
est propria emptoris, non autem communis cum
pecuniæ domino, & *numero* 32. tenet qoòd res
5 à me quæsita nomine meo ex tua pecunia,mea efficitur quantum ad speciem ipsam, attamen teneor restituere pecuniam illam,qua emi rem, Cald. Pereira
6 *de potest.eligendi capite 4.numero 13.in fine*, vbi
quòd res quæsita ex pecunia mea, etiam mala fide
possessa,nec est mea,nec est mihi restituenda,D.Barbos *in l.1.ff.soluto matrim.parte 1. numero 37 prope*
7 *fin.*vbi dicit elegantem decisionem huius textus, *&*
in l.si ab hostibus,§ fin.numero 68.ff.eod tit. Perez *l.*
1 col.5.tit.4.lib.5. Ordin pag. 158. vbi ait quòd si
8 sunt quatuor socij omnium bonorum, & vnus ex
eis emat prædia, & faciat concipi instrumenta pro
se tantùm, licèt illa prædia efficiantur de dominio
ementis,tamen iure societatis tenebitur ea communicare.

9 Notatur ad hoc quòd res empta ex pecunia alterius non efficitur eius,cuius erat pecunia,sed ementis,vt per Anton.Gom.*l.50.Tauri num.36.in princ.* Molin.*de primogen.lib.4.cap.3.num.* 35.Escobar.*de ratiocin.cap.14.num.35.*Menoch.*de præsumpt.lib.3. præsumpt.51.num.43.* Ant.Monach.*Lucensi decision. 25.n.58.*Matienz.*l.8.gloss.4. tit.11.lib.5. noua Recopil.*Alexand.Trentacinq.*variar.resolution.lib.3.tit. de empt.& vendit.resolution.1.n.1.* Martaroto 127. *n.3.*Fontanel.*de pactis nupt.clausul.7.gloss.3.parte 13.n.27.tom.2.*Rota *post tractat.de censib. Ludouici Gencij decis.*149. *n.1.*

SVMMARIVM.

1 *Instrumentorum communium custodia vni ex fratribus per iudicem assignanda.*

2 *Instrumenta communia quod debent esse apud digniorem,vel antiquiorem,remissiuè.*

L. De instrumentis. V.

Iidem AA. *&* CC. *Frontino & Gasirioni.*

1 INstrumentorum communium custodia vni ex fratribus per iudicem assignanda. Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.1.n.1.supr.hoc tit.*

2 De illo quòd instrumenta communia debent esse apud digniorem,vel antiquiorem, vide Guid Papæ *decis.*289.Artmin.Tepat.*variar.sent.tom.2.tit.* 551. *cap.28.§.1.*

L. Si eum patruo. VI.

Iidem AA. *&* CC. *Thesidiana & alys.*

1 COnditio iuramenti apposita in diuisione adimplenda.Colligunt ex Ordin. Doctores citati *l.sup.hoc tit.*

melioratio, prælegatum, seu diuisio facta cum iuramento sit irreuocabilis:vide Morquech & ab eo citatos *in tract.de diuisione bonorum lib.3.c.6. ex n.54.cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *ex Contractu diuisionis tenetur quis de euictione, nisi aduersarius sciens res alienas,vel alys obligatos accipiat.*

Diuisio facta extra iudicium inducit actionem de
2 *euictione, nisi inter scientes facta sit.*

3 *Emptor sciens rem alienam non agit de euictione.*

4 *Hæredes si inter se diuidant hæreditatem sua voluntate,vel iudicis auctoritate,& postea euincatur ab aliquo hærede res aliqua ex his,quæ ei in sua portione fuerint adiudicatæ, datur illi actio euictionis contra cohæredes pro portionibus suis, vt rem euictam satisfaciant, & sic de qualibet alia diuisione facta inter socios,n.5.nisi actum sit inter cohæredes vt non teneantur de euictione,n.6.vel bona fuerint diuisa inter hæredes à testatore,n.7.*

8 *Emens scienter rem alienam, potest sibi per stipulationem expressam cauere de dupla vltra restitutionem prety.*

L. Si Fratres. VII.

Iidem AA. *&* CC. *Seueriano & Flauiano.*

EX contractu diuisionis tenetur quis de euictio- 1
ne,nisi aduersarius sciens res alienas, vel alij
obligatas accipiat. Item diuisio facta extra iudicium inducit actionem de euictione,nisi inter scien- 2
tes facta sit Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.1.num.1.sup.hoc t.t.* & post omnes Giphan. *tom.* 1. *pag.*206.

De materia huius text.dixi latè *in collect. ad c.si familia 14.sup. familia ercisc.*

Notatur ad hoc quòd emptor rem sciens alienam 3
non agit de euictione,vt per Tiraq.*de retract.lig.§. 12.gloss.1.n.7.cum seqq.*Cou *lib.3.var.c.17.n.2.vers. ad eam,*Surd.*decis.243.n.1.*

Euictis partibus, &c.] Notatur ad hoc quòd si 4
hæredes inter se diuidant hæreditatem sua voluntate,vel iudicis auctoritate,& postea euincatur ab aliquo hærede res aliqua ex his, quæ ei in sua portione fuerint adiudicatæ, datur illi actio euictionis contra cohæredes pro portionibus suis, vt rem euictam satisfaciant, vt per Gregor. Lop.*l.pen. tit.15. part.6.*Alciat.*resp.*138.Roland.*cons* 51. *num.5.* Caballin.*de euiction.§.4 num.51. vers. cohæres tenetur,* Anton.Gom.*var.tom 2.capite 2. num. 33.vers. sextò infertur.*Gail.*lib 2.obseru.14.num.6.* Pereg. *de fideicom.art.52.num.54.*Vant.*tom.2.commun. opin. lib.8. tit.28.de euiction num.10 pag.*328. Ayora *de partit. p.3.q.9* Surd.*cons.67.num.7. & cons.411. num.26.* Manent.*decis.13.num.1* Aluar. Valasc. *de partit.cap. 37.à princ.* Morquech *de diuisione bonorum lib.1. cap.8.num.3.*Fachin.*controuers. lib.6.cap.* 68. Guzman *in nouissimo tract.de euiction,q.*33.Cald. Pereira
de empt.& vendit. cap.31.num. 9. Et ad quamlibet 5
aliam diuisionem factam inter socios extendi solet hæc resolutio, nam si ex portione vnius aliqua res fuerit euicta, alter socius de euictione respectu suæ portionis tenetur, vt in diuisione, quæ fit inter virum & vxorem soluto matrimonio de lucris acquisitis,secundùm Ant.Gom.*d.c.2.n.33.in pnc,*Cald Pereira *d.c.31.n.10.in fine*, Guzman *d.q.33. num.37.*

Limita

6 Limita tamen si actum sit inter cohæredes vt non teneantur de euictione, nam licèt in aliis contractibus, in quibus debetur euictio, hoc pacto onn obstante venditor teneatur ad restitutionem pretij, at in diuisione hæreditatis oeque ad pretium tenentur, vt per gloss. *verbo pro parte in d.l. si familia*, Socin. *reg* 437 *fallent*. 2. Anton. Gom *d.cap.* 2.*n.* 34. Caball. *d.§.* 4.*n.* 31. Gail. *lib.* 2. *obseru.* 139. *n.* 13. Quesada *q.* 10. *n.* 6. Ayora *d.q.* 9. *n.* 19. & 20. Aluar. Valasc. *de partit. c.* 37. *n.* 7. Morquech. *d.c.* 3. *n.* 4. Cald. Pereira *d. c.* 31. *n.* 11. vbi sublimitat, oisi is, à quo fuit res euicta, sit in bona fide, cæteri verò in mala. Guzman *d.q.* 33. *num* 9.

7 Limita deinde si à testatore fuerint bona diuisa inter hæredes, oam tuoc oon debetur euictio, quia talis diuisio habet vim prælegati, *l. cum pater*, §. *euictu, de legat.* 2. *l. Hispan* 9. *titulo* 13. *parte* 6. Antoo. Gom. *d. capite* 2. *num.* 34. Peregr. *d. art.* 52. *n.* 72. Ayora *d. part.* 3. *quæst.* 9. *num.* 21. Surd. *conf.* 517. *num.* 25. Quesada *d. quæst.* 10. *n.* 7. *vers.* 23. Morquech. *d. lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 13. Cald. Pereira *d. cap.* 31. *num.* 12. Guzman *d. quæst.* 33. *num.* 16. nisi de voluntate testatoris constaret voluisse quòd æqualitas inter hæredes seruaretur, nam tunc hæres, à quo res fuit euicta, poterit aduersùs alios cohæredes de euictione agere; Morquech *dict. lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 15. Cald. Pereira *d. capite* 31. *à num.* 13. Gozman *d. quæst.* 33. *num.* 20. Vel nisi ex euictione rei minueretur filij legitima, nam tunc poterit filius de euictione agere aduersùs cohæredes, quamuis à testatore diuisio facta sit, Anton. Gom. *d. cap.* 2. *n.* 33. *vers. quod tamen*, Morquech *d. cap.* 8. *n.* 14. Aloar. Valasc. *d. tract. de partit. c.* 37. *n.* 3. & 6. Cald. Pereira *d. c.* 31. *n.* 17. Gozman *d. q.* 33. *num.* 19.

8 Notatur etiam hic text. ad hoc quòd emens scienter rem alienam, potest sibi per stipulationem expressam & specialem cauere de dupla vltra restitutionem pretij, vt per Caballin. *de euict.* §. 3. *numero* 166. & §. 5. *num.* 31. Meooch. *conf.* 87. *num.* 79. & 86. Bec. *conf.* 24. *n.* 34. & *conf.* 106. *n.* 23. Surd. *dec.* 208. *n.* 14.

SVMMARIVM.

1 *à Diuisione facta per traditionem, & possessionis dimissionem recedendum non est.*
2 *à Diuisione an, & quando recedi possit.*

L. Si inter vos. VIII.

Iidem AA. & CC. *Nicomacho & alys.*

1 A Diuisione facta per traditionem, & possessionis dimissionem recedendum non est. Hanc eadẽ cooclusionem ex hoc textu desumunt Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*

2 A diuisione facta an & quando possit recedi? vide Aluar. Valasc. *in tractat. de partit. c.* 39. Morquech *de diuisione bonorum, lib.* 1. *c.* 11. Chætian. *to.* 1. *commun. opin. lib.* 3. *tit.* 25. *num.* 2. *cum sequentib.*

SVMMARIVM.

1 *Communione non extante locum non habet diuisio.*
2 *Communio potest esse sine societate.*

L. Familiæ ercifcundæ. IX.

Iidem AA. & CC. *Demetriano.*

COmmunione non extante diuisio locum etiam non habet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.* 1

Aduertit communionem posse esse sine societate, vt dicit Aluar. Valasc. *in tract. de partit. c.* 5. *num.* 21. dum ait posse contingere communionem absque nostro consensu, vt quia res mihi & alteri est legata, vel donata, incidimus eoim in communione non oostro consensu, sed re ipsa, & ideo vocatur ista societas incidens, quæ non est propriè societas, sed veriùs appellabitur communio. 2

SVMMARIVM.

1 *Verba enunciatiua in vllius præiudicium emissa non disponunt, qualiter probent, remissiuè, n.* 2. *regulariter operari modicum, n.* 3.

L. Scriptura. X.

Iidem AA. & CC. *Gallicano.*

VErba enunciatiua in vllius præiudiciom emissa noo disponunt: Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.* 1

De verbis enunciatiuis qualiter probent, vide Cardin. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib.* 3. *tit.* 12. & *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 2. *tit.* 9. *per tot.* vbi *n.* 2. *in princip.* citato hoc text. dicit verba enunciatiua regulariter modicum operari. 2

SVMMARIVM.

1 *Officium iudicis est familias non separare, & separatas coniungere.*
2 *Separatio inter parentes & filios, valdéque coniunctas personas, permittenda non est.*
3 *Diuisio debet fieri mandato iudicis.*
4 *Vxor à marito, vel pater à filio, separandi non sunt.*
5 *Seruus an possit venundari vbique locorum, quamuis inde vsus impediatur matrimonij.*
6 *Familiarum pacta pro harum conseruatione fauorabili confirmatione digna, remissiuè.*

L. Possessionem. XI.

Imp. CONSTANTINVS A. *Cerulo rationali trium prouinciarum.*

OFficium iudicis in diuisione est familias non separare, & separatas coniungere Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n* 1. *sup. hoc tit.* 1

Vide Conan. *comment. iuris ciuilis lib.* 2. *capite* 10. *num.* 3. & *lib.* 10. *cap.* 1. *n.* 5. Anton. Gom. *variarum tom.* 2. *cap.* 2. *num.* 14. vbi quòd separatio inter parentes & filios, & valde coniunctas personas, non est permittenda. Cardn. *in praxi iudicum, verbo diuisio, num.* 10. vbi quòd diuisio debet fieri mandato iudicis. 2 3

Notatur ad hoc quòd non debet vxor à marito, nec pater à filio separari, vt per Surd. *de aliment. tit.* 4. 4

tit. 4. *quæstione* 15. *numero* 37. Vnde inferuntad decisionem illius quæstionis, an seruus possit venundari vbique locorum, quamuis inde vsus matrimonij impediatur, quam latè disputat Sanch. *de matrim. lib. 7. disput.* 21. *à princip.* vbi sex opiniones refert, & eas totidem conclusionibus componit, Henriq. *in summ. lib.* 11. *de matrim. cap.* 10. *num.* 4. *vers.* 6. *iuncta lit. G*, Tolet *in instit. Sacerd. lib.* 7. *cap.* 3. *n.* 3. Rebell. *de obligat. iustit. part.* 2. *lib.* 3 *quæst.* 3. *num.* 6. *cum sequentib.*

6 *Quis enim ferat*, &c.] De familiarum pactis pro harum conseruatione fauorabili confirmatione dignis, vide Anton. Gabr. *commun. tit. de pactis*, *concl.* 1. *n.* 7. & 8. Henric. à Rosenth. *in tract. de feudis p.* 1. *c.* 2. *concl.* 38. Petr. Pech. *in tract. de testam. coniug. lib.* 4. *c.* 44. *pag.* 425.

SVMMARIVM.

1 *Dos, vel donatio ante nuptias ad patrem reuersa, debet esse præcipua illius filia, pro qua data fuit, extraneis institutis.*

2 *Institutionis tenor ante omnia attendendus est.*

3 *Declaratur l. vlt. vers. hunc omnimodo, &c. communia vtriusque iudicij.*

4 *Pactum de dote patri restituenda, licet secundum receptam sententiam impediat dotem in filia consolidari, tamen si cum extraneis instituitur, non obstante pacto consolidatur in eius persona.*

5 *Collatio cessat inter heredes extraneos in testamento institutos, & inter filios & extraneos simul institutos in testamento.*

L. Illud. æquitatis. XII. & vlt.

Imp. IVSTINIANVS A. *ad Senatum*

1 DOs, vel donatio ante nuptias ad patrem reuersa, debet esse præcipua illius filiæ, pro qua data fuit, extraneis institutis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*

Vide Roder. Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus*, *in declarat. legis Regni*, *quæst.* 4. vbi intelligit textum *in præsenti*, de imperfectione respectu solemnitatis circa testamentum requisitæ, non de imperfectione consensus. Anton. Gom. *l.* 50. *Tauri*, *num.* 10. *prope fin. vers. octauo*, vbi hunc text. dicit singularem & vnicum in suo casu, & notat ad hoc quòd sicut dos confertur & computatur à filia succedente patri, vel matri, vel ascendentibus, ita etiam donatio ante nuptias, vel propter nuptias confertur, & computatur à filio.

2 *Institutionis tenorem*, &c.] Qui ante omnia attendendus, ex traditis per Tiraquell. *in l. si vnquam*, *verbo libertis*, *n.* 6.

3 *Hunc omnimodo præcipuum habeat*, &c.] Probat hic text. quòd si dos filiæ data ad patrem quacunque ratione fuerit reuersa, ipseque postea eandem filiam cum extraneis instituat hæredem, habet filia dotem præcipuam, & etiam illud, in quo à patre fuit instituta; cui sanè decisioni repugnare, quod pro constanti scripsit Iureconsul. *in l. si cum dotem*, § *si pater*, *ff. soluto matrim.* vbi pater debitor necessarius instituendo filiam videtur animo compensandi instituisse Roman *in d. §. si pater*, *num.* 13. & Iaf. *ibid. num.* 3. aiunt Iurisconsulti responsum per hanc l. limitari, quasi non procedat si filia cum extraneis fuerit hæres instituta: quæ tamen resolutio non placet, quia per eam nimis restringitur generalitas, *d. §. si pater*, quare Cald. Pereira *quæst. forens. lib.* 1. *q.* 16. *num.* 4. sentit Imperatorem loqui *in præsenti text.* quando pater iure dotem exegit, & non videri procedere in terminis *d. §. si pater*; cùm enim genet semel dotem soluisset, iniquum esset cogi iterum soluere, *l. bona fides*, *ff. de regul. iur.* æquitas autem in dotibus maximè consideratur, *l. iure succursum ff. de iure dotium*. Clarius respondet D. Barbos. *in d. §. si pater*, *n.* 22. *vers. sexto principaliter*, procedere illum §. quando dos patri non fuit ritè soluta, ac ob id adhuc tanquam debita potest peti per filiam, nam si sit hæres instituta, repellitur à petitione dotis, iuxta regulam eiusdem §. *si pater*; si verò dos ritè sit exacta, & incorporata in patrimonio patris, & dubitatio sit inter cohæredes, qualiter ea dos sit diuidenda, tunc procedit distinctio huius l. vt tanquam patrimonium patris veniat diuidenda inter cohæredes nisi in duobus casibus, scilicet quando filia instituitur cum fratribus, qui similem donationem ex bonis paternis habuerunt, vel filia instituitur cum extraneis.

Vnde notatur hic text. ad hoc quod licèt secundùm receptam sententiam pactum de dote patri restituenda impediat dotem in filia consolidari, tamen si cum extraneis instituitur, non obstante pacto consolidatur in eius persona, vt per Alex. *in l. post dotem*, *n.* 19. *ff. soluto matrim.* Roder. Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus*, *ampl.* 15. *n.* 5. Cald. Pereira *d. q.* 16. *n.* 4. *in fine.* 4

In gloss. *Omnimodo.* Notatur ad hoc quòd inter hæredes extraneos in testamento institutos, & inter filios & extraneos simul in testamento institutos cessat collatio, vt per Anton. Gom. *l.* 29. *Tauri*, *n.* 9. *in fine*, *vers. decimoquinto*, & *ibidem* Castill. *n.* 10. Aluar. Valasc. *de partit. c.* 12. *n.* 31. vbi tamen declarat quòd licèt in isto secundo casu non detur collatio quoad extraneos, dabitur tamen inter filios. 5

Finium regundorum.

TIT. XXXIX.

CVM dictum sit de rerum communium diuisione, dicitur hîc de agrorum confinium distinctione: quoniam diuidere & distinguere sunt affinia. Vocatur iudicium finium regundorum, id est, dirigendorum; vel finalis quæstio, vel finale iurgium, quoniam ad fines agrorum constituendos pertinet. Scripserunt in hunc tit. Cuiac. Pac. & VVesembec.

De materia tituli vide Hieron. de Monte *in speciali tract. de finibus regundis*, Cuiac. *lib.* 10. *obseru.* 2. Crass. Viui. & alios *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 3. *tit.* 16. Soar. de Paz *in pract. tom.* 3. *c.* 3. *§.* 8. Arimin. Tepat. *var. sent. tom.* 2. *tit.* 553.

SVMMARIVM.

1 *Vendens partem fundi, iuxta pactum venditionis terminos potest apponere.*

2 *Fines antiqui non sufficiuntur in propriis agris venditis, sed in venditione expressi.*

3 *de Finibus antiquis, & probandis, remissiuè.*

L. Regio

L. Regionem. I.

Impp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA. *&* CC. *Nicephoro.*

1 VEndens partem fundi iuxta venditionis pactum terminos adponere potest. Item fines antiqui
2 in propriis agris venditis non inspiciuntur, sed in venditione expressi. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salic. Bald. Castr. Angel. Fulgos. Aloys. Leo *fol.* 71. Sebast. Næui remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

3 De finibus antiquis attendendis, & probandis, vide Hieron. de Monte *in tractat. de finibus regundis, cap.* 21. Mich. Grass. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 3. *tit.* 26. *num.* 2. *pag.* 428.

SVMMARIVM.

1 *Fines mutari possunt varietate successorum, & dominorum consensu.*
2 *Finium quæstio quomodo determinanda sit.*
3 *Finium mutatio non præsumitur, & vbi olim fuerunt termini, ibi & nunc esse censentur. ab huiusmodi præsumptione receditur per contrarias præsumptiones, quibus fines ipsi probari solent, n.* 4.

L. Successionum. II.

Iidem AA. *&* CC. *Tatiano.*

1 VArietate successorum, & consensu dominorum fines mutari possunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup hoc tit.*

2 Vide *l. Hispan. fin. tit.* 15. *part.* 5. vbi statuit vt orta quæstione de confinibus, iudex, si potest, per antiquos limites determinet, alios nouos limites fieri mandet. & *ibi* Gregor. Lopez *gloss.* 8. *verbo majones antigas*, vbi ait, quòd standum est finibus antiquis, nisi noui probentur, & quando antiquiores tanto sunt efficaciores. idem Gregor. Lopez *l. fin. gloss.* 17. *in med. tit.* 15. *part.* 7.

3 Notari solet ad hoc quòd finium mutatio non præsumitur, & vbi olim fuerunt termini, ibi & nunc esse censentur, vt per Hieron. de Monte *de finibus regundis, cap* 15. *num.* 5. *& cap.* 21. *num.* 1. Mascard. *de probat. concl.* 393. *num.* 8. *& concl.* 403. *n.* 7. *& concl.* 1078. *n.* 6. Menoch. *consil.* 147. *num.* 36. *& de præsumpt. lib.* 6. *præsumpt.* 43. *per tot.* vbi *n.* 4. aduertit ab
4 huiusmodi præsumptione recedi per contrarias præsumptiones, & coniecturas, quibus fines ipsi solent probari.

SVMMARIVM.

1 *Finiorum regundorum iudicio, & controuersa proprietate, possessionéve, mensura committitur agrimensori, ad cuius relationem iudex in causa iudicat.*
2 *ad Finium controuersorum mensuram partibus citatis agrimensor vna absente potest procedere in contumaciam.*
3 *in Finium controuersia possessorium iudicium ante petitorium expediri debet.*
4 *Agrimensores, & periti rem melius percipiunt præsentibus litigantibus, quàm eis absentibus.*
5 *Reus si neget actorem habere prædium in illo termino, quid actori faciendum. quid si prædiorum diuisio est facienda per agrimensores, n.* 6. 7
8 *Dominium & possessio quomodo probari debeat.*
9 *Litem non contestari quando quæstio est de finibus agri tantùm, & non de proprietate.*

L. Si quis super. III.

Imp. CONSTANTINVS A. *ad Tertullian. V. P. comitem diœceseos Asianæ.*

IN iudicio finium regundorum, & controuersa proprietate, possessionéve, mensura committitur agrimensori, ad cuius relationem iudex in causa iudicat. 1
Item partibus citatis ad mensuram finium controuersorum agrimensor vna absente in contumaciam procedere potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1 *supr. hoc tit.* 2

Vide Hieron. de Monte *in. tractat. de finibus regundis, cap.* 30. *num.* 1. vbi an possessorium iudicium in finium controuersia ante petitorium expediri debet, *& cap.* 32. *num.* 3. *de agrimensorum officio in tali controuersia*, Couarr. *lib.* 2. *var. cap.* 13. *num.* 5. *vers. nona conclusio*, vbi tenet per hunc textum posse agrimensores, & peritos melius rem percipere præsentibus litigantibus, quàm eis absentibus. Soar. de Paz *in pract. tom.* 3. *cap.* 1. §. 8. *num.* 14. *cum seqq.* vbi ait quòd si reus neget actorem habere prædium in illo termino, actor ante omnia ostendat se prædium habere, & deinde probare intendat mensuram prædiorum, & supradictis probatis iudex mittere debet agrimensorem, qui tenetur facere iuramentum de bene se gerendo in illa agrimensura, quod iuramentum debet esse de credulitate, non verò de assertione veritatis. Et facta relatione per agrimensorem iudex tunc profert sententiam, qua præcipit mensuram, & declarationem agrimensoris seruari. Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat. verbo diuisio, num.* 7. vbi dicit quòd diuisio prædiorum quando est facienda per agrimensores, debent partes citari vt tali die, seu hora sint præsentes tempore mensurationis, & *numero* 8. subdit quòd agrimensores visu proprio sunt facturi diuisionem, & terminos ac limites constituere debent. 3 4 5 6 7

In gloss. *Finiatur.* ibi, *quia feci seminare terram, & arari*, &c. Notatur ad hoc quòd dominium & possessio probatur ex eo quòd quis fecit terram seminari, arari, coli, & similia, vt per Tiraq. *de præscript.* §. 1. *gloss.* 5. Menchac. *illustr. controuers. cap.* 58. *n.* 8. vbi *numero* 10. intelligit, nisi fortè cùm vnus terram coleret, alius fructus perciperet, nam tunc is potius quàm ille possidere videretur, Campeg. *de testibus, reg.* 340. *vers.* 4. *&* 6. Paris. *cons.* 107. *num.* 19. *lib.* 1. vbi extendit procedere etiam cùm quis manu aliena, suo tamen nomine, coli fecit Menoch. *remed.* 3. *retinen. n.* 563. vbi ex aliis subdit quòd si vnus probat se arasse & coluisse, & alter probet se fructus collegisse, vterque dicitur æqualiter probasse possessioné in illo interdicto, & ob id erit defendendum illi, qui melioribus probationibus, & testibus actum suæ possessionis probauit, latè Mascard. *de prob. concl.* 1182. aliàs 1187. *in nouis, per tot.* vbi *num.* 7. resoluit quòd si vnus probauit se arasse & seminasse, & alius de eodem principio temporis & fine probauit se fructus percepisse. præfertur ille, qui probauit fructuum perceptionem; secus data inæqualitate temporis & *num.* 9. tenet quòd cultura agrorum etiamsi per alium quis coluerit, probat possessionem, & quòd 8

testis

testis dicens se vidisse coli agrum nomine meo, possessionem meam probat.

7 In gloss. *Quaestio*.ibi, *quia non erat ibi lis contestata*. Notatur ad hoc quòd lis non contestatur quando quaestio est de finibus agri tantùm, & non de proprietate, vt per Hieron. de Monte *dict. tractat. cap.* 44. *num.* 2. Cardos. *in praxi iudicum, verb. lis, num* 17.

SVMMARIVM.

1 *Lite contestata super finium controuersia, inuadens & occupans fines indebitè punitur.*

2 *Fines euellens diuidentes praedia de vicini praedio sine mandato Regis, aut iudicis, perdit ius, si quod habebat in eo, si non habebat, restituet duplicatum.*

3 *Occupans post litem contestatam in causa finium regundorum aliquam partem fundi alterius propria auctoritate, & ibi ponens confinia, amittit illam partem, & tantundem de suo tenetur dare aduersario.*

4 *Attentatorum causa non impedit quominus non procedatur in causa principali.*

5 *vnum Iudicium non suspendit aliud.*

6 *qui Terminos corrumpere tentauit, & amouere, sed non perfecit, minimè puniendus.*

L. Si constiterit. IV.

Idem A. ad Bassum P. V.

1 Lite contestata super finium controuersia inuadens & occupans fines indebitè puoitur, non saltem in rei restitutione, sed de propriis finibus amissione portionis, quam alij ademit. Colliguot ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *supr. hoc tit.*

2 Vide *l. Hisp. fin. tit.* 14 *part.* 7. vbi statuitur quòd euellens fines praedia diuidentes de vicini praedio sine mandato Regis, aut iudicis, perdit ius, si quod habebat in eo, quod sibi ex mutatione appropriauit, & si ius non habebat, restituet duplicatum, &c. Iaf. *in l. naturaliter, §. nihil commune, num.* 130. *ff. de acquirend. possess. & in §. quadam, num.* 73. *Instit. de actionib.* Hieron. de Monte *de finibus regund. cap.* 34. *num.* 1. Anton. Gom. *variarum tom.* 3. *cap.* 4. *casu* 7. *vers. aliquando*, vbi ex hoc textu colligit quòd oc-

3 cupans post litem contestatam in causa finium regundorum aliquam partem fundi alterius propria auctoritate, & ibi ponens confinia, amittit illam partem, & tantundem de suo tenetur dare aduersario, Menoch. *de recuper. possess. in prelud. num.* 53 vbi dicit quòd per constitutionem *l. si quis in tantam, vnde vi*, prouisum est plenius quàm constitutione huius *l. & de arbitrar. casu* 393. *num.* 19. Soat. de Paz *in pract. tom.* 3. *c.* 1. § 8. *n.* 11. Molin. *de Iustit. tom.* 3. *disp.* 695. *num.* 10. vbi subdit qoòd licèt lex ista solùm loquatur quando post litem contestatam ante sententiam latam eam partem occupauit, eadem tamen est ratio quando nulla mota lite id propria auctoritate fecit.

4 Notatur etiam ad hoc quòd attentatorum causa non impedit quominus non procedatur in causa

5 principali; vnum enim iudicium oon suspendit aliud, vt per Afflict. *Neapol. decis.* 131. *n.* 2.

6 Notatur etiam ad hoc quòd non punitur qui terminos corrumpere, & amouere tentauit, sed non profecit, vt per Bonif. de Vitalin. *in tit. de termine cap.* 9. *num.* 10. Hieron. de Monte *de finibus regund. cap.* 34. *num.* 11. Farinac. *in praxi crimin. quest.* 178. *num.* 115.

Lecta apud acta.] Quia tunc publicari dicebatur, secundùm Goid. Pancirol. *in thesauro var. lect. cap.* 16. *vers. Constantinopoli.*

SVMMARIVM.

1 *Exemptio antiqua quinque pedum iudicium finium regundorum non impedit.*

2 *Iudicium finium regundorum datur etiam pro re modica & vili cespite.*

3 *inter Agros vicinos olim relinqui debebant quinque pedes à satione liberi.*

4 *Proponitur opinio auctoris, & Guid. Pancirole, num.* 5.

6 *Petrus Baylardus quis.*

L. Quinque pedum. X.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. *Neotherio P.P.*

Exemptio antiqua quinque pedum hoc iudicium non impedit. Item etiam pro re modica, & vili 1 cespite datur finium regundorum iudicium. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.* 2 & post omnes Giphan. *tom.* 1. *pag.* 208 & *tom.* 7. *repet.* Ludou. Catus, & Andr. Alciatus.

De materia & intellectu huius text. vide Aymar. Riuard. *lib.* 1. *historiae ciuilis, fol.* 12. Crinit. *lib.* 15. *de honest. disciplin. cap.* 4. Charon. *lib.* 3. *verosimil. pag.* 163. Cuiac. *l.* 4. *ff. de vsucap. & lib.* 10. *obseruat.* 2. Petr. Gregor. *syntagm. iuris part.* 3. *lib.* 10. *cap.* 9. *num.* 6. vbi dicit quòd inter vicinos agros 3 olim, relinqui debebant quinque pedes à satione liberi, siue ad vertendum aratrum, siue ad viam vicinalem, siue ad radices arborum, sioe ne ramis impendentibus sata laederentur vmbrâ, & deinde attestatur nullo modo sensu huiusmodi officere text. *in praesenti*, copiosiùs idem Petr. Gregor. *lib.* 39. *cap.* 13. *num.* 15. *cum seq.* vbi sic ait: Neque nos à sententia dimouet *quinque pedum, C. finium regund.* cuius verba videntur insubere praescriptionem omnem. Quinque pedum, inquit, praescriptione summota, finalis iurgij, vel locorum libera petagatur intentio quibus verbis quidam rati sunt ibi post Accurs. olim oon potuisse agi pro praescriptione quinque pedum, circa fines agr, hodie contrà. Explicant illam l. Cuiacius, Conanus. Agenus Vrbicus refert legem Manliam, quinque, aut sex pedum latitudinem constituisse pro line agrorum, quòd haec latitudo reseruaretur itineriad culturam, vt ad eam iretur, & ad circum actum aratri, ideo imprae scriptibile esse spatium. VVolphgangus Luzius aliter explicat quatuor pedum interstitium fuisse relictum ad sepeliendos milites, & successores dominorum, ibique fuisse cippos, & tumulos militares, probat ex quibusqam vetustis inscriptionibus Capuae inuentis Mortui nanque olim more Graecorum extra oppidum sepeliebantur, & si intrò ferrentur, id honori summo concedebatur, vt notat Cicero, vnde Polybius ait illud fuisse singulare ex oraculo contra morem communem, vt Tarentini intra vrbem in parte, quae Solis ortum versùs esset, mortuos conderent. Cùm Graeci contra obseruarent, imò & Libertinatios, qui eos sepelirent, vrbe habitare oon sinerent. Existimarem autem ego *l. quinque pedum*

pedum, etsi præscriptionem submoueat, tamen antiquatam vt adnittatur præscriptio, si longius tempus adsit, quàm viginti annorum; nam Theodosij, Arcadij & Valent. lex est quinque pedum, lex autem finalis eius tit. finium regund. quæ illam sequitur, & præscriptionem inducit. Iustiniani est, qui 57. Imperator fuit, illi autem 49. ordine imperarunt. &c. Hactenus Petrus Gregor.

5 Nouè Guid. Pancirol *in thesauro variarum lection. lib. 2. cap. 197. in vers. Ego.* vbi sic loquitur. Ego quandoque existimaui hanc l. velle vt libera finium quæstio terminetur, vt veri finès cognoscantur reiecta quinque pedum exceptione; nam etsi quinque pedes circa fines relinquantur, non ideo minus de finibus est cognoscendum, poterat enim alter vicinorum prætendere superfluam esse terminorum inspectionem, quoniam quinque pedes ad eundem, & agendum relioquebantur; nihilominus mandatur vt veri fines noscantur, ne quinque pedes vltra quàm par sit quandoque proferantur, sed postea ex sequenti auctoritate sum opinatus intelligendum vt eodem modo & tempore præscribantur quinque pedes, & agrorum limites, cùm priùs diuersis temporibus præscriberentur. &c.

6 In gloss. *Præscriptione.* ibi, *sed Petrus Baylardus*, &c Is fuit genere Anglus, à quibusdam Abelardus, ab aliis Baliardus vocatus, professione peripateticus Philosophus, non autem, vt aliqui opinantur, Iureconsultus ex Parisiensi Academia prodiit, adeóque confidentis ingenij fuit, vt ex quauis vel difficillima littera aliquem sanum sensum se exacturum polliceretur, sed dum nimium sibi tribuit in hæresim lapsus aliud æternum præter Deum inueniri credidit; negauit præterea filium Dei esse factum hominem, vt hominem liberaret, & Christum spiritum timoris Domini habuisse non credebat, & hominis liberum arbitrium omnino ademit; quare ab Innocent II. aduersùs eum in Galliis coacta Synodo circa annum 1140. de hæresi condemnatus est, sed errore agnito factus Monschus in eremo paucis cum discipulis piè vitam egit. Ita Guid. Panciro l. *citat. loco.*

SVMMARIVM.

1 *Quæstio finium regundorum 30. annorum spatio finitur, & n. 2.*
3 *Confinia quomodo probanda, remissiuè.*

L. Cunctis. VI. & vlt.

Imppp. ARCAD. HONOR. & THEOD. AAA. *Rufino P. P.*

1 QVæstio finium regundorum triginta annorum spatio finitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. suprà hoc tit.* & post omnes Giphan. *tom. 1. pag.* 208.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desumunt Balb. *de præscript. 4. part. 4. princip. q* 14. *n.* 67. Hieron. de Monte *in tract. de finibus regund. cap.* 74. *per tot.* & præcipuè *n.* 7. Menoch. *cons.* 21. *n.* 21. Amatis *decis.* 19. *n.* 3.

3 Coofinia quomodo probentur, latè ostendimus *in collect. ad cap. cùm causam* 13. *de probat. in Decretalib.*

De consortibus eiusdem litis.

TIT. XL.

VPERIORIBVS iudiciis mixtis, familiæ erciscundæ, communi diuidundo, finium regundorum, commune est, vt sæpe multi eiusdem litis consortes sint: veluti si hæreditas inter hæredem & cohæredis successores diuidatur: hi sunt consortes eiusdem litis. Similiter si agatur de duobus feudis disterminandis, & eorum vnus duobus dominis communis sit; hi sunt consortes eiusdem litis Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac & VVesembec & de materia Peregr. Iannin *in tract. de citatione reali lib. 3. c.* 8. Arimin. Tepat. *var. sent. tom. 1. tit.* 190.

SVMMARIVM.

1 *Consortes eiusdem rei si plures, quilibet pro parte sua agere potest.*
2 *Iudex non patiatur litigantes ad inuicem rationes perpendere, tenetúrque Procuratorum, Aduocatorum, ac partium clamosam garrulitatem reprimere.*

L. Explosis. I.

Imp. IVLIANVS A. *Secundo P. P.*

INter plures eiusdem rei consortes quilibet pro parte agere potest Colligunt ex Ordinat. Cyn. Bart. Salicet. Buttig. Castrens. Bald. Angel Sichard. Aloys Leo *fol. 71. verso*, Sebast. Næui. remissiue Casal. *in annot.* & Ximen *in concord.* 1

Ex hoc textu colligitur iudicem non debere pati litigantes ad inuicem rationes perpendere, tenetúrque Procuratorum, Aduocatorum, ac partium clamosam garrulitatem reprimere, de quo eleganter Bobadil. *in sua politica, libro 3. cap. 14. numero* 14. 2

SVMMARIVM.

1 *pro Consorte absente, factâ litis contestatione, actio & defensio licita est, modo satisfactio interueniat, & n. 2.*
3 *Exceptio vtcunque dilatoria, si oriatur post litem contestatam, admittenda est, & opponi potest.*

L. Commune. II. & vlt.

Impp. VALENT. & VALENS AA. *Sallustio. P. P.*

PRo consorte absente post litis contestationem actio, & defensio licita est, modò satisfactio interueniat. Colliguot ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l Hispan. 10. vers. esto mismo. tit 5. part. 3.* vbi Gregor. Lopez *gloss. 7.* quid ante litem contestatam, Gegliu. *in cap. cum M. n.* 8. vbi Ripa *num.* 52. *cum seqq. de* 2

de constitut. Bernard. *reg.* 136: vbi additio, Socin. *reg.* 160. Duen. *reg.* 532. Cou. *lib.* 2. *var. cap.* 6. *num.* 6. vbi quòd ante litem contestatam consors litis pro consorte agere nequit, Padil. *in l. error, num.* 34. *col.* 3. *de iuris & facti ignor.* Christoph. de Paz *ad leges styli l.* 10. *num.* 52. vbi quòd consors litis potest agere sine mandato pro consorte, & quidem ante litis contestationem, attenta dicta *l. Hisp.* 10 quæ sine distinctione loquitur.

3 Bald. *in præsenti* authoritate huius text tenet quòd exceptio vtcunque dilatoria, si oriatur post litem contestatam, admittenda tunc est, & opponi potest, vt per Marant. *de ordine iudic. p.* 7. *membr.* 9. *num.* 8. Cou. *lib.* 1. *var. cap* 16. *num.* 13. *& practic. cap.* 16 *n.* 2. *vers. huius autem*, Rebuff. *de except. num.* 378. Patentem meum *in remiss. ad Ordin. Reg. Lusit. lib* 4. *tit* 49. §. 2. *n.* 8.

De noxalibus actionibus.

TIT. XLI

SEQVVTVR alia actio mixta, id est, noxalis, quatenus enim est ex delicto, est in personam: sed quatenus certæ personæ non cohæret, imò caput, idest, possessorem sequitur, in rem esse videtur. Scripserunt ad rub. Cuiac Pac. & VVesemb.

De materia tit. Bellacomb. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 3. *tit.* 27. Petr. Gregor. *syntagm. iuris p.* 3. *lib.* 38. *cap.* 11. Decian *tract. crimin. lib.* 1. *cap.* 15. Molin. *de Iustit. tom.* 3. *tract.* 2. *disp.* 711. Cald. Pereira *quæst. forens. lib.* 1. *q.* 7 *per tot.* Arimin. Tepat. *var. sentent. tom.* 2. *tit.* 530.

SVMMARIVM.

1 *ex Furto admisso in seruitute, non tenetur liber factus, nisi ex noua contrectatione.*

2 *Seruus si deliquit aduersùs extraneum, noxa liberum factum sequitur.*

L. Si extat. I.

Imp. ALEXANDER A. *Marcello.*

1 EX furto admisso in seruitute non tenetur liber factus nisi ex noua contrectatione. Item si ser-
2 uus deliquit aduersùs extraneum, noxa liberum factum sequitur. Colligunt ex Ordin. Cyn Bart. Salicet. Bald. Angel. Castr. Fulgos. Sichard. Aloys. Leo *fol.* 72. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

SVMMARIVM.

1 *ex Delictis seruorum factis in saltibus, dominis ignorantibus, domini inuiti non conueniuntur, sed seruorum traditione liberantur.*

2 *Statutum disponens super eo, super quo disponit ius commune, interpretatur secundùm ius commune.*

3 *Testator videtur se conformare cum dispositione iuris.*

4 *Damnum ut quis indebitè patiatur, verba statuti accipiunt interpretationem restrictiuam.*

5 *Mancipium vbi delictum commisisse probetur, tunc dominus per sententiam in eo iudicio ad alterum duorum ipsius optione condemnandus.*

L. Si serui. II.

Imp. GORDIANVS A. *Quintiliano & alijs.*

EX delictis seruorum in saltibus ignorantibus 1
dominis factis domini inuiti non conueniuntur, sed seruorum traditione liberantur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *suprà hoc tit.*

Allegari solet hic text. ad hoc quòd statutum 2
disponens super eo, super quo disponit ius commune, interpretatur secundùm ius commune, vt per summar Ias. *in repet. leg. omes populi, numero* 60. *cum seqq ff. de iustit & iure, & in l. fin. numero* 12. *de iure emphyt.* Ludou. Gom. *in cap.* 1. *n.* 116 *de constit. lib.* 6. Tiraq. *de retractu lig.* §. 2. *gloss* 9. *num.* 55. Cott. *in memor. verbo statutum, pag.* 789. Menoch. *cons.* 187. *n.* 29. *cum seqq* Kirchou. *tom.* 1 *commun. opinion. lib.* 1. *tit.* 17. *de legib. n.* 225. *pag.* 231. Surd *de alimentis, tit.* 1. *q.* 45. *n.* 66. *& decis.* 282. *num.* 14. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel.* §. 7. *proœm num.* 139 *& gloss.* 4. *num.* 135. Aluar. Valasc. *cons.* 66. *n.* 17. Farin. *in praxi crimin. p.*
1. *q.* 19. *num.* 5. Et hinc etiam testator videtur se con- 3
formare cum dispositione iuris, de quo Menoch. *cons.* 111. *numero* 17 Gam. *Lusit. decis* 16. *n.* 4. *& decis.* 193. *n.* 6 Mascard. *de probat. concl.* 1415. *n.* 2. Gutier. *practic. lib* 3. *q.* 70. *n.* 29. *& q.* 101. *n.* 3. *& cons.* 18. *n.* 7. *cum seqq.*

In summar. text. ibi, *ne aliquis indebitè damnum* 4
patiatur, verba statuti accipiunt interpretationem restrictiuam, de quo Tiraq. *de iure primog. q.* 40. *n* 88. Roder Xuar. *in repet. quoniam in prioribus, super declarat. legis Regni, in princ. n.* 3. *col.* 3 Menoch. *cons.* 5. *n.* 3. *& cons.* 100. *n.* 123. *& cons.* 134. *n.* 13. *& cons.* 187. *n.* 29. *cum seqq.*

Vt aut noxa dedere, &c.] Notatur ad hoc quòd 5
vbi probatum fuerit mancipium commisisse delictum, tunc dominus per sententiam in eo iudicio ad alterum duorum ipsius optione est condemnandus, nempe vt vel mancipium tradat, vel soluat damnum totum, ac pœnam loco illius, vt per Donell. *comment. iuris ciuilis lib* 15. *c.* 50. Menoch *de arbitr. lib.* 2. *q* 5. *à n.* 13. Pichard. *ad princ. Instit. hoc tit. n.* 2. Molin *de Iustit. tom.* 3. *tract.* 2. *disputatione* 711. *n.* 3. vbi *in fine*, subdit quòd si sine defensione velit dominus mancipium noxæ dedere, vt liberet se à sumptibus & à molestiis litis, poterit id efficere. Et ideo sic debere concipere sententiæ verba, asserit Cald. Pereira *q. forens. lib.* 1. *quæstione* 7. *num.* 2. *Lucium Titium in decem aureos condemno, aut seruum noxa dedere.*

SVMMARIVM.

1 *Seruus ob plagij crimen criminaliter accusari potest; dominus verò ignorans delicti ciuiliter ad exhibitionem serui pro noxa tenetur, & num.* 2.

L. Siue seruum. III.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Eutycho.*

SEruus ob plagij crimen criminaliter accusari po- 1
test, dominus ignorans delicti ciuiliter ad exhibitionem

bitionem serui pro noxa tenetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1.sup.hoc tit.*

2 Vide Molin, *de Iustit.tom.3.tract.2.disp.711.n.1.in fine*, vbi per hunc text. tenet quòd quando criminaliter est agendum ad mortis, aut ad aliam corporalem pœnam mancipij, tunc locum habet iudicium cum mancipio ipso, intentatique proinde aduersùs ipsum, & non aduersùs illius dominum debet, & *n.5.* subdit quòd si dominus ignorauit mancipij delictum, quando mancipium illud commissit, vel esto illud sciuerit, prohibere tamen delictum non potuit, tunc liberatur mancipium noxæ dedendo.

SVMMARIVM.

1 *Serui rapinâ dominus ignorans pro noxa conuenitur, sciens, verò, nec prohibens, beneficium serui pro noxa tradendi amittit, & num. 3.*
2 *Accusatio criminalis ex delicto serui contra dominum non protenditur.*

L. Si seruus ignorante. IV.

Iidem AA. & CC. Sosio.

1 EX rapinâ serui dominus ignorans pro noxa conuenitur, sciens verò, nec prohibens, beneficium
2 serui pro noxa tradendi amittit. Item criminalis accusatio ex delicto serui contra dominum non protenditur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. sup. hoc tit.*

3 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hispan. sin.tit.13. part.7.* vbi statuitur quòd dominus non tenetur de maleficio serui absque sui culpa facto, si vetare nequiuit; sed si seruus aliquid rapuit, tenetur dominus de eo, quod ad eum peruenit; de alio autem faciat emendam, aut dabit seruum pro noxa. Molin. *de Iust.tom.3.tract.2. disp.711.n.5.* vbi ait quòd si domino iubente, consulente, aut sciente, nec prohibente, quando prohibere potuit, mancipium commisit delictum, tunc non liberatur dominus, noxæ mancipium dedendo, sed tenetur ad damna omnia & ad pœnas omnes pro eo delicto, esto mancipium alienauerit, aut manumiserit post tale delictum commissum, vel mancipium moriatur: secus autem si vel dominus ignorauit mancipij delictum, quando mancipium illud commisit, vel esto illud sciuerit, prohibere tamen delictum non potuit, tunc liberatur mancipium noxæ dedendo.

SVMMARIVM.

1 *Iudicium ciuile cum seruo non consistit, sed cum domino ex eo agendum.*
2 *Serui delicto dominus ciuiliter conueniendus, & n.3.*

L. Si sibi. V. & vlt.

Iidem AA. & CC. Menophilo.

1 CIuile iudicium cum seruo non consistit, sed cum
2 domino ex eo agendum. Item ex delicto serui dominus ciuiliter conueniendus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. sup. hoc tit.*

3 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 10. tit. 1. part.7.* dum statuit seruum posse ex delicto, ex quo pœna apponitur corporalis, accusari, ac à domino defendendum esse, de pecuniaria autem pœna nequaquam, quia nihil habet. Molin. *de Iustit.tom.3.tract.2.disp.711.num 1.* vbi dicit quòd quando mancipium delictum aliquod absque domini culpa commisit, ratione cuius agendum est ciuiliter, saltem ad pœnam pecuniariam, vt si furtum commisit, rapuit, damnum dedit, vel aliam iniuriam intulit, ita quòd locum habeat conditio aliqua, vel pœna pecuniaria, iudicium illud non cum seruo esse intentandum, qui bonis externis caret, vnde soluat, ineptúsque est, vt aduersùs illum eo modo agatur, &c.

Ad exhibendum.

TIT. XLII.

ACtio quoque ad exhibendum mixta dici potest: quia cùm in personam sit, tamen possessorem, seu detentorem sequitur; & potissimum propter actiones in rem introducta est. Scripserunt in rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb item Bellacomb. *tom.1.commun.opinion.lib.3.titul.18.pag.419.*

SVMMARIVM.

1 *Actio ad exhibendum est preparatoria rei vendicationis.*
2 *Vendicaturus rem ratione dominij, ad illius exhibitionem agere potest.*
3 *Res mobilis, vel se mouens, si petatur ab actore exhiberi, exhibenda est in iudicio, vt actori paretur sua probatio.*
4 *Rem exhiberi iubetur à Præside Prouinciæ, & eâ exhibitâ apud alium iudicem principalis causa tractatur.*

L. Si dominium. I.

Imp. ALEXANDER A. *Crescenti militi.*

AD exhibendum actio est præparatoria rei vendicationis. Item vendicaturus rem ratione dominij, ad illius exhibitionem agere potest. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bartol. Salic. Bald. Castr. Angel. Fulgos. Sichard. Aloys. Leo *fol. 74.* Sebast Næui. tc. milliuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.* 1 2

Vide *l. Hispan.16.tit.2. part.3.* vbi statuitur quòd si res mobilis, vel se mouens exhiberi petatur ab actore, exhibenda est in iudicio, vt actori paretur sua probatio. Dec. *in rubr. de iudic. n.2 vers. sed tamen,* Cou. *lib.1.var.cap.4.n.8.* vbi dicit quòd Præses prouinciæ iubet hîc rem exhiberi, & ea exhibita apud alium iudicem principalis causa tractatur. 3 4

SVMMARIVM.

1 *ob Criminis accusationem persona exhibenda est.*
2 *Pars exhiberi debet quando testes dicunt quod cognoscerent si viderent.*

non recendendo intra certum terminum, & tempus, valet huiusmodi pactum, & seruandum est, sicut etiam valet præceptum testatoris iubentis hæredi vt ad certum tempus perseueret in societate Bellacomb. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 24. n. 2.*

6 In gloss. *In communione*. ibi, *item ratione temporis*, &c. Vult hæc gloss. quòd text. *in præsenti*, fallit ratione temporis triginta annorum, per *l. 1. §. ad hæc, de annali except.* Sed contrariam opinionem, imò quòd licèt ei, qui non possidet, præscribatur hæc actio, vt *in d. §. ad hæc*, tamen si ambo possideant, qui habent rem communem, non possit præscribi quin diuisio peti & fieri debeat, post Bart. & alios tenet Guttier. *dict. cap. 58. num. 9.* vbi ait non obstante *dict. l. 1. §. ad hæc*, quia loquitur, & procedit prout ex eius littera & contextura constat, quoties vnus tantùm possidet, & alius, qui habet communionem non possidet; nam tunc actio illa personalis competens illi, qui non possidet, ad petendum dictam dimidietatem, vel partem, quam habet in re communi, bene præscribitur triginta annis, & hoc est quod probat, & dicit *d. §. ad hæc*; non verò loquitur, nec procedit in pluribus possidentibus rem communem, nam illis non currit præscriptio, quominus quilibet eorum quocunque tempore possit petere diuisionem.

Nota valere conditionem quòd vnus ex hæredibus teneatur perpetuò stare in communione cum aliis cohæredibus sub pœna priuationis suæ portionis, applicandæ aliis cohæredibus, licèt secus in pacto, ita post Roland. *cons. 84.* tenet Arim. Tepat. *var. sentent. tom. 2. tit. 551. cap. 16. in princip.*

Communia vtriusque iudicij, tam familiæ erciscundæ, quàm communi diuidundo.

Tit. XXXVIII.

IVris competitoribus familiare est quædam communia specialibus tractatibus subiicere; sic igitur in hac parte post speciales titulos familiæ erciscundæ, & communi diuidundo, datur hic titulus vtrique illi iudicio communis.

Vide Bart. Castr. Bald. Sebast. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesemb. & de materia tit. M. Chærian. Bened. Capram *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 25.*

SVMMARIVM.

1 *Diuisio prædiorum emptionis vicem obtinet, & n. 2.*
3 *Diuisio est quædam alienatio, & permutatio: vtrùm autem sit prohibita, prohibita alienatione, & diuisionis perpetua prohibitio, vel ad tempus facta sustineatur, remissiuè, n. 4.*

L. Diuisio. I.

Imp. ANTONIVS A. *Mar o.*

1 DIuisio prædiorum emptionis vicem obtinet. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Bald. Castr. Angel. Fulgos. Sichard. Aloys. Leo, Sebast. Næui, remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Dec. *cons. 88. num. 4.* Alex. *cons. 46. vol. 1.* Donel. *ad l. 2. n. 21. de rescind. vendit.* Tiraq. *de retract. lig. §. 1. gloss. 14. num. 77. & de iure maritis gloss. 5. num. 216.* Sarmient. *de redditib. eccles. p. 4. cap. 1. num. 4.* Gam. *Lusit. decis. 242. num. 6.* Bald *de præscript. 3. p. princip. quæst. 4. in princip.* Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 61.* Cald. Pereira *de resolut. emphyt. cap. 5. num. 34. & cap. 8. numero 7.* Aluar. Valasc. *cons. 53. num. 4.*

Notatur etiam ad hoc quòd diuisio est quædam alienatio, & permutatio, vt per Tiraq. *de retract. lig. §. 32. gloss. 1. num. 88.* Lazarte *de decima vendit. & permut. cap. 20. num. 45.* Merquech *in tract. de diuisione bonorum lib. 1. cap. 2. num. 14. & 37.* Vtrùm autem diuisio bonorum sit prohibita, alienatione prohibita, & an diuisionis perpetua prohibitio, vel ad tempus sustineatur, latè Fusar. *in tract. de substitut. q. 707. per tot.* 3 4

SVMMARIVM.

1 *Diuisio facta à iudice incompetenti, consensu partium confirmari potest, & n. 2.*
3 *Partes si confirment sententiam ipso iure nullam, talis confirmatio licèt non validet sententiam, tamen inducit obligationem de nouo, vt obseruetur vi pacti, vel contractus.*
4 *Partitiones factæ coram iudice improrogabili, & omnino incompetenti, possunt annullari, & hæc nullitas omni tempore allegatur.*
5 *Nullitas ratione incompetentiæ iudicis impedit executionem trium sententiarum conformium, nec tollitur per rescriptum Principis.*
6 *Diuisio bonorum hæreditatis vbi petenda sit.*
7 *per Diuisionem rei diuersa transfertur dominium.*
8 *Sententia, processus, siue actus nullus, factus ab incompetenti indice, consensu partium conualidari potest intellige vt n. 9.*

L. Etiamsi. II.

Imp. ALEXANDER A. *Euphrate.*

DIuisio facta à iudice incompetenti, partium consensu confirmari potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* & post omnes Aloys. Leo *fol. 71.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt ad plura inferentes Anton. Gom. *l. 45. Tauri num. 41. vol. 2.* vbi ab hoc notat quòd si partes confirmant sententiam ipso iure nullam, talis confirmatio licèt non validet sententiam, tamen inducit obligationem de nouo, vt obseruetur vi pacti, vel contractus, & subdit quòd hic text. in suo casu est singularis in iure, Mozz. *de contract. tit. de societate, cap. de naturalib. societatis, num. 16.* Alphan. *collectan. 440.* Mart. *de iurisdict. part. 4. casu 150. num. 7.* vbi post Bald. *in l. si diuersa, num. 3. de transact.* dicit quòd factum partium in præsenti bene valebat, quia partes ipsæ processerunt ad facti executionem, ideo concludit non tenere diuisionem tanquam ex sententia, sed quia potest fieri per pactum vt diuisio teneat. Amatis *Marchia decis. 58. n. 18.* 2

Cui dandi ius non fuit, &c.] Aduertit Aluar. Valasc. *in 1 act. de partition. cap. 39. à princip.* quòd partitiones factæ coram iudice improrogabili, & omnino incompetenti, possunt annullari, & hæc nullitas omni tempore allegatur; & quòd nullitas ratione incompetentiæ iudicis impedit executionem trium 4

trium sententiarum conformiuni,nec tollitur per rescriptum Principis. Diuisio autem bonorum hæreditatis est petenda coram iudice vbi maior pars hæreditatis sita est;& si petatur à Clerico contra laicum cohæredem,est coram iudice laico petenda,& è contra coram iudice ecclesiastico si cohæres laicus illam contra clericum petat: ita Morquech *de diuisione bonorum lib.1.c.3. per tot.*

7 *Dominium nullus est.*] Notatur ad hoc quòd per diuisionem rei diuisæ dominium transfertur, vt per Rebuff.*in l.alienationis verbum,vers.nono diuisio,ff. de verb.signif.*Cald. Pereira *de resol. emphyt. cap.7. num. 7.*

8 In gloss.*Non fuit.*ibi,*potius tenuit auctoritate pacti, quàm arbitri.* Notatur ad hoc quòd sententia, processus, siue actus nollos factus ab incompetenti iudice consensu partium potest in vim pacti conualidari, vt per Deci.*in capite prudentiam, in princip.numero 20.de offic.delegat. & in capite examinata,numero 3.de confirm.vtili,*Felin.*in cap.significasti, col.3.numero 7.de foro comp.*Corras.*in repet.l.admonendi,num.47.ff.de iureiur.*Hippol.*in l.1.§.1. num. 29.ff.de quæst.*Anton.Gomez *l.45.Tauri,n.42.col.2.* Vanti *de nullitat.tit.quibus modis sent.nullit.num.18.* Perez *l.1.col.3.in fine,vers.dubitari tamen solet,tit.7. libro 3.Ordin.pag.584.*Menoch.*cons.1. num. 260.* Viui.*tom.2.commun.opinion. lib.7. tit.8. de sentent, omn.iudic.numero* 28.Bellacomb *eod. tom.2. libro 7. titulo 14.de re iudic.num.89.pag.264.*Surd.*decis.53. num 22.& cons.398. num. 26.*Mol. *in emporio iuris ciuilis part.1.tit.2.in prælud.numero* 98.Azeued.*cons.*
9 *4 numero* 84. Intellige quando ipsæ partes habent potestatem disponendi,vt declarant Abb.*in dict. capite examinata, notab.2.* Vesil. *ad Afflict. decisione 117.sub numero* 3.Riminald. iun.*cons. 239. numero 22.vol. 3.* vbi dicit quòd quando virium nullitatis non pendet à consensu partium, eo casu non potest valere in vim pacti, vel transactionis, refert Marta *dict.casu* 150.*n.9.*vbi asserit sic debere intelligi hanc gloss.

SVMMARIVM.

1 *per Diuisionem dolo aduersarij læsus, restitutionem impetrat aduersus diuisionem si minor sit.*

2 *Diuisio rescindenda venit enormissima læsione potest peti rem reformari in melius, n.3.4 5.*

6 *Diuisiones an valeant facta per dolum,qui causam dedit contractui.*

7 *Diuisio quando fit secundùm conuentionem partium, requiritur quòd læsio si vltra dimidiam. si per arbitratores, sufficit læsio in sexta parte, num. 8.*

L. Maioribus. III.

Impp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA. *&* CC. *Aureliæ Septimiæ.*

1 DOlo aduersarij qui læsus est per diuisionem, restitutionem aduersùs diuisionem si minor sit impetrat. Colligunt ex Ordin Doctores citati *ad l.1.num.1.sup.hoc tit.*& post omnes Giphan.*tom. 1. pag. 202.*

2 Vide Roder.Xoar.*alleg.22.num.3.* vbi dicit quòd ex enormissima læsione rescindenda venit diuisio. Cuiac.*lib.13.obseruat 24.*Fachin *controuers.lib. 8. cap.3.*Pinel.*in l.2.de rescind vendit. part. 2. cap.1.*

Barbos Collect.in Cod. Tom.I.

*num.1.*vbi per hunc text.ait decisionem *dict l.2.*habere locum in diuisione bonorum,Tiraquell.*de iure*
*primog quæst.17.opin.1.num.97.*vbi ait quòd si into- 3
lerabilis deceptio ex diuisione insurgat, potest peti
tem in melius reformari,*& quæst.60.n.8.*vbi quòd si 4
diuisio sit fraudulenta, potest peti rem aliter diuidi,
Aluar.Valasc. *in tract. de partit. c. 39. ex n. 13.*vbi 5
quòd partitiones possunt annullari prætextu læsionis enormissimæ.

Solet subueniri,&c.] Ergo valent diuisiones per 6
dolum factæ, qui contractui causam dedit, & reformari iubentur, cuius contrarium resoluit Mol. *in emporio iuris ciuilis part.1.tit.3.in prælud. n.37. & tit.9. in præl ud. ex num. 92.* qui in primo loco *num. 40.* & in secundo *numero 95.* ait non obstare textum *in præsenti*,quia dolus hîc non dedit causam contractui,sed incidit in contractum,vt sentit & probat text. iste *in vers. quòd inæqualiter.* qui ostendit dolum interuenisse inæqualitate diuisionum, non in facienda diuisione:rursus,quia hîc non potuit esse dolus dans causam contractui, quia in persuasione vt fiat diuisio,non potest dari dolus, cùm nemo cogatur stare in communione,*l.cum pater,§.dulcissimis, ff.de legat. 1.*

In gloss.*Vel perperam.*ibi, *cùm vltra dimidiam sit* 7
alter deceptus,&c.Notatur ad hoc quòd quando diuisio fit secundùm conuentionem partium, requiritur quòd læsio sit vltra dimidiam, vt per Hieron. Cagnol.*in l.2.de rescind.vendit.num.* 59. & Pinel. *ibidem part.2.cap.1.numero* 3.Aluar.Valasc. *dict.cap.*
39.numero 9.vbi *num.*10. subdit sufficere læsionem 8
in sexta parte quando diuisio facta est per arbitratores.

SVMMARIVM.

1 *Res empta communi pecunia, aut redacta ex pecunia communi, non est communis, nec inter socios communicanda, excepta societate omnium bonorum, & num. 2. empta per socium etiam omnium bonorum, non acquiritur ipso iure consocio,sed agit ad communicandum, num. 3. empta ex pecunia communi nomine alterius tantùm, non est communis,sed eius solius, cuius nomine empta est, numero 4.empta nomine proprio ex pecunia aliena, est propria emptoris, non autem communis cum pecuniæ domino, numero 5. à me quæsitu nomine meo ex tua pecunia, mea efficitur quantum ad speciem ipsum, attamen teneor restituere pecuniam illam, qua rem emi, numero 6. quæsita ex pecunia mea, etiam mala fide possessa, nec est mea, nec mihi restituendu.numero 7. quid, si sint quatuor socij omnium bonorum, & vnus ex eis emat prædia, & faciat concipi instrumenta pro se tantùm, num. 8.*

9 *Res empta ex alterius pecunia, non efficitur eius, cuius erat pecuniæ,sed ementis.*

L. Si patruus. IV.

Iidem AA. *&* CC. *ad Maximianum.*

REs empta communi pecunia, aut redacta ex communi pecunia, non est commonis, nec 1
est inter socios communicanda, excepta societate omnium bonorum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1.suprà hoc tit.* post omnes Giphan. *tom.1.pag.* 205.

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt
Corset.*sing* 112. Alphan.*collect.*1000.aliàs *vlt.*Bart.
in leg.Imp.§.fin.numero 2.post princip.ff.de legat. 2.
Palat.*in repet.rubric.de donat.inter virum & vxor.*
3 §.65.*numero* 12. vbi quòd res empta per socium
etiam omnium bonorum non acquiritur ipso iu-
re consocio,sed agit ad communicandum, Tiraq.
4 *de retract.lig.§.*32.*gloss.*1. *numero* 17. vbi quòd res
empta ex pecunia communi, nomine alterius tan-
tùm,non est communis,sed eius solius, cuius nomi-
ne empta est,Menoch. *consil.* 121. *numero* 23. vbi
quòd res nomine proprio empta ex pecunia aliena,
est propria emptoris, non autem communis cum
pecuniæ domino, & *numero* 32. tenet quòd res
5 à me quæsita nomine meo ex tua pecunia,mea effici-
tur quantum ad speciem ipsam, attameo teneor re-
stituere pecuniam illam,qua emi rem, Cald. Pereira
6 *de potest.eligendi capite 4.numero* 13.*in fine*, vbi
quòd res quæsita ex pecuoia mea, etiam mala fide
possessa,nec est mea,oec est mihi restituenda,D.Bar-
7 bos.*in l.*1.*ff.soluto matrim.parte* 1. *numero* 37 *prope
fin.*vbi dicit elegantem decisionem huius textus, *&
in l.si ab hostibus,§ fin.numero* 68.*ff.eod.tit.* Perez *l.*
1 *col.*5.*tit.*4.*lib.*3. *Ordin.pag.* 158. vbi ait quòd si
8 sunt quatuor socij omnium bonorum, & vnus ex
eis emat prædia, & faciat concipi instrumenta pro
se tantùm, licèt illa prædia efficiantur de dominio
ementis,tamen iure societatis tenebitur ea commu-
nicare.

9 Notatur ad hoc quòd res empta ex pecon ia alte-
rius non efficitur eius,cuius erat pecuoia,sed emeo-
tis,vt per Aoton.Gom.*l.*50.*Tauri num.*36.*in princ.*
Molin.*de primogen.lib.*4.*cap.*3.*num.* 35.Escobar.*de
ratiocin.cap.*14.*num.*35.Menoch.*de præsumpt.lib.*3.
*præsumpt.*51.*num.*43. Aot.Monach.*Lucensi decision.*
25.*n.*58.Matienz.*l* 8.*gloss.*4. *tit.*11.*lib.*5. *noua Re-
copil.*Alexand.Trentacioq.*variar.resolution.lib.*3.*tit.
de empt.& vendit.resolution.*1. *n.*1. Marta *toto* 127.
*n.*3.Fontanel.*de pactis nupt.clausul.*7.*gloss.*3.*parte*
13.*n.*27.*tom.*2.Rota *post tractat.de censib. Ludouici
Cencij decis.*149. *n.*1.

SVMMARIVM.

1 *Instrumentorum communium custodia vni ex fra-
tribus per iudicem assignanda.*
2 *Instrumenta communia quod debent esse apud di-
gniorem,vel antiquiorem,remissiuè.*

L. De instrumentis. V.

Iidem AA. *&* CC. *Frontino & Gasirioni.*

1 INstrumentorom communium custodia vni ex fra-
tribus per iudicem assignanda. Colligunt ex Or-
dio.Doctores citati *ad l.*1.*n.*1.*supr.hoc tit.*
2 De illo quòd instrumenta communia debent esse
apud digniorem,vel antiquiorem, vide Guid Papæ
*decis.*289.Arimin.Tepat.*variar.sent.tom.*2.*tit.*551.
*cap.*28.§.1.

L. Si eum patruo. VI.

Iidem AA. *&* CC. *Thesidianæ & alijs.*

1 COnditio iuramenti apposita in diuisione adim-
plenda.Colliguot ex Ordin. Doctores citati
*ad l.*1,*n.*1.*sup.hoc tit.*
2 Vtrùm melioratio, prælegatum, seu diuisio facta
cum iuramento sit irreuocabilis?vide Morquech &
ab eo citatos *in tract.de diuisione bonorum lib.*3.*c.*6.
*ex n.*54.*cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *ex Contractu diuisionis tenetur quis de euictione,
nisi aduersarius sciens res alienas,vel alijs obliga-
tos accipiat.*
*Diuisio facta extra iudicium inducit actionem de
2 euictione, nisi inter scientes facta sit.*
3 *Emptor sciens rem alienam non agit de euictione.*
4 *Hæredes si inter se diuidant hæreditatem sua vo-
luntate,vel iudicis auctoritate,& postea euinca-
tur ab aliquo hærede res aliqua ex his,quæ ei in
sua portione fuerint abiudicata, datur illi actio
euictionis contra cohæredes pro portionibus suis,
vt rem euictam satisfaciant, & sic de qualibet
alia diuisione facta inter socios,n.5.nisi actum sit
inter cohæredes vt non teneantur de euictione,n.
6.vel bona fuerint diuisa inter hæredes à testa-
tore,n.7.*
8 *Emens scienter rem alienam, potest sibi per stipu-
lationem expressam cauere de dupla vltra resti-
tutionem pretij.*

L. Si Fratres. VII.

Iidem AA. *&* CC. *Seueriano & Flauiano.*

EX contractu diuisionis tenetur qois de euictio- 1
ne,nisi aduersarius sciens res alieoas, vel alij
abligatas accipiat. Item diuisio facta extra iudi-
cium inducit actionem de euictione, nisi inter scien- 2
tes facta sit Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad
l.*1.*num.*1.*sup.hoc t.t.* & post omnes Giphan. *tom.*1.
*pag.*206.

De materia huius text.dixi latè *in collect. ad l.si
familia* 14.*sup. familia ercisc.*

Notatur ad hoc quòd emptor rem sciens alienam 3
non agit de euictione,vt per Tiraq.*de retractu lig.§.*
12.*gloss.*1.*n.*7.*cum seqq.*Cou *lib.*3.*var.c.*17.*n.*2.*vers.
ad eam*,Surd.*decis.*243. *n.*1.

Euictis partibus, &c.] Notatur ad hoc quòd si 4
hæredes inter se diuidant hæreditatem soa volunta-
te,vel iudicis auctoritate,& postea euincatur ab ali-
quo hærede res aliqua ex his, quæ ei in sua portio-
ne fuerint adiudicatæ, datur illi actio euictionis
contra cohæredes pro portionibus suis, vt rem eui-
ctam satisfaciant, vt per Greger. Lop.*l.pen. tit.*15.
*part.*6.Alciat.*resp.*138.Roland.*cons.*51. *num.*5. Ca-
ballin.*de euiction.§.*4 *num.*51. *vers. cohæres tenetur*,
Anton.Gom.*var.tom* 2.*capite* 2. *num.* 33. *vers. sextò
infertur*,Gail.*lib.*2.*obseru.*14.*num.*6. Pereg. *de fidei-
com.art.*52.*num.*54.Viui.*tom.*2.*commun. opin. lib.*8.
*tit.*28.*de euiction.num.*10 *pag.*328. Ayora *de partit.
p.*3.*q* 9 Surd.*cons.*67.*num.*7. *& cons.*411. *num.*26.
Manent.*decis.*13.*num.*1 Aluar. Valasc. *de partit.cap.*
37. *à princ.* Morquech *de diuisione bonorum lib.*1.
cap 8.*num.*3.Fachin.*controuers. lib.*6.*cap.* 68. Guz-
man *in nouissimo tract.de euiction.q.*33.Cald. Pereira
*de empt.& vendit. cap.*31. *num.* 9. Et ad quamlibet 5
aliam diuisonem factam inter socios exteodi solet
hæc resolutio, nam si ex portione vnius aliqua res
fuerit euicta, alter socius de euictione respectu suæ
portionis tenetur, vt in diuisione, quæ fit inter vi-
rom & vxorem soluto matrimonio de lucris acqui-
sitis,secundùm Ant.Gom.*d.c.*2.*n.*33.*in fine*,Cald Pe-
reira *d.c.*31.*n.*10.*in fine*, Guzman *d.q.*33. *num.* 37.

Limita

6 Limita tamen si actum sit inter cohæredes vt non teneantur de euictione, nam licèt in aliis contractibus, in quibus debetur euictio, hoc pacto non obstante venditor teneatur ad restitutionem pretij, at in diuisione hæreditatis neque ad pretium tenentur, vt per gloss. *verbo pro parte in d. l. si familia*, Socin. *reg. 437. fallent. 2.* Anton. Gom *d. cap. 2. n. 34.* Caballin. *d. §. 4. n. 51.* Gail. *lib. 2. obseru. 139. n. 15.* Quesada *q. 10. n. 6.* Ayora *d. q. 9. n. 19. & 20.* Aluar. Valasc. *de partit. c. 37. n. 7.* Morquech. *d. c. 3. n. 4.* Cald. Pereira *d. c. 31. n. 11.* vbi sublimitat, nisi is, à quo fuit res euicta, sit in bona fide, cæteri verò in mala. Guzman *d. q. 33. num 9.*

7 Limita deinde si à testatore fuerint bona diuisa inter hæredes, nam tunc non debetur euictio, quia talis diuisio habet vim prælegati, *l. cùm pater, §. cunctis, de legat. 2. l. Hispan. 9. titulo 15. parte 6.* Anton. Gom. *d. capite 2. num. 34.* Peregr. *d. art. 52. n. 72.* Ayora *d. part. 3. quæst. 9. num. 21.* Surd. *cons. 517. num. 25.* Quesada *d. quæst. 10. n. 7. vers. 25.* Morquech. *d. lib. 1. cap. 8. num. 13.* Cald. Pereira *d. cap. 31. num. 12.* Guzman *d. quæst. 33. num. 16.* nisi de voluntate testatoris constaret voluisse quòd æqualitas inter hæredes seruaretur, nam tunc hæres, à quo res fuit euicta, poterit aduersùs alios cohæredes de euictione agere; Morquech *dict. lib. 1. cap. 8. num. 15.* Cald. Pereira *d. capite 33. à num. 13.* Guzman *d. quæst. 33. num. 20.* Vel nisi ex euictione rei minueretur filij legitima, nam tunc poterit filius de euictione agere aduersùs cohæredes, quamuis à testatore diuisio facta sit, Anton. Gom. *d. cap. 2. n. 33. vers. quod tamen,* Morquech *d. cap. 8. n. 14.* Aluar. Valasc. *d. tract. de partit. c. 37. n. 5. & 6.* Cald. Pereira *d. c. 31. n. 37.* Guzman *d. q. 33. num. 19.*

8 Notatur etiam hic text. ad hoc quòd emens scienter rem alienam, potest sibi per stipulationem expressam & specialem cauere de dupla vltra restitutionem pretij, vt per Caballin. *de euict. §. 3. numero 166. & §. 5. num. 31.* Menoch. *cons. 87. num. 79. & 86.* Bec. *cons. 24. n. 34. & cons. 106. n. 23.* Surd. *dic. 208. n. 14.*

SVMMARIVM.

1 *à Diuisione facta per traditionem, & possessionis dimissionem recedendum non est.*
2 *à Diuisione an, & quando recedi possit.*

L. Si inter vos. VIII.

Iidem AA. & CC. *Nicomacho & alys.*

1 A Diuisione facta per traditionem, & possessionis dimissionem recedendum non est. Hanc candē conclusionem ex hoc textu desumunt Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 A diuisione facta an & quando possit recedi? vide Aluar. Valasc. *in tractat. de partit. c. 39.* Morquech *de diuisione bonorum, lib. 1. c. 11.* Chætian. *to. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 25. num. 2. cum sequentib.*

SVMMARIVM.

1 *Communione non extante locum non habet diuisio.*
2 *Communio potest esse sine societate.*

L. Familiæ erciscundæ. IX.

Iidem AA. & CC. *Demetriano.*

COmmunione non extante diuisio locum etiam 1
non habet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati
ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.

Aduertit communionem posse esse sine societate, 2
vt dicit Aluar. Valasc. *in tract. de partit. c. 5. num. 21.*
dum ait posse contingere communionem absque nostro consensu, vt quia res mihi & alteri est legata, vel donata, incidimus enim in communione non nostro consensu, sed re ipsa, & ideo vocatur ista societas incidens, quæ non est propriè societas, sed veriùs appellabitur communio.

SVMMARIVM.

1 *Verba enunciatiua in villius præiudicium emissa non disponunt. qualiter probent, remissiuè. n. 2. regulariter operari modicum, n. 3.*

L. Scriptura. X.

Iidem AA. & CC. *Gallicano.*

VErba enunciatiua in vllius præiudicium emis- 1
sa non disponunt: Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

De verbis enunciatiuis qualiter probent, vide 2
Cardin. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib. 3. tit. 12. & de tacitis & ambig. conuent. lib. 2. tit. 9. per tot.* vbi *n. 2. in princip.* citato hoc text. dicit verba enunciatiua regulariter modicum operari.

SVMMARIVM.

1 *Officium iudicis est familias non separare, & separatas coniungere.*
2 *Separatio inter parentes & filios, valdéque coniunctas personas, permittenda non est.*
3 *Diuisio debet fieri mandato iudicis.*
4 *Vxor à marito, vel pater à filio, separandi non sunt.*
5 *Seruus an possit venundari vbique locorum, quamuis inde vsus impediatur matrimonij.*
6 *Familiarum pacta pro harum conseruatione fauorabili confirmatione digna, remissiuè.*

L. Possessionem. XI.

Imp. CONSTANTINVS A. *Cerulo rationali trium prouinciarum.*

OFficium iudicis in diuisione est familias non 1
separare, & separatas coniungere. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Vide Conan. *comment. iuris ciuilis lib. 2. capite 10.* 2
num. 5. & lib. 10. cap. 3. n. 5. Anton. Gom. *variarum tom. 2. cap. 2. num. 14.* vbi quòd separatio inter parentes & filios, & valde coniunctas personas, non est
permittenda. Cardos. *in praxi iudicum, verbo diui-* 3
sio, num. 10. vbi quòd diuisio debet fieri mandato iudicis.

Notator ad hoc quòd non debet vxor à marito, 4
nec pater à filio separari, vt per Surd. *de aliment.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Corset. *sing* 112. Alphan. *collect.* 1000. aliàs *vlt.* Bart. *in leg. Imp. §. fin. numero 2. post princip. ff. de legat. 2.* Palat. *in repet. rubric. de donat. inter virum & vxor.*
3 *§. 65. numero* 12. vbi quòd res empta per socium etiam omnium bonorum non acquiritur ipso iure consocio, sed agit ad communicandum, Tiraq.
4 *de retract. lig. §. 32. gloss. 1. numero* 17. vbi quòd res empta ex pecunia communi, nomine alterius tantùm, non est communis, sed eius solius, cuius nomine empta est, Menoch. *consil.* 121. *numero* 23. vbi quòd res nomine proprio empta ex pecunia aliena, est propria emptoris, non autem communis cum pecuniæ domino, & *numero* 32. tenet quòd res
5 à me quæsita nomine meo ex tua pecunia, mea efficitur quantum ad speciem ipsam, attamen teneor restituere pecuniam illam, qua emi rem, Cald. Pereira
6 *de potest. eligendi capite 4. numero* 13. *in fine*, vbi quòd res quæsita ex pecunia mea, etiam mala fide possessa, nec est mea, nec est mihi restituenda, D. Barbos.
7 *in l. 1. ff. soluto matrim. parte 1. numero 37 prope fin.* vbi dicit elegantem decisionem huius textus, & *in l. si ab hostibus, § fin. numero 68. ff. eod. tit.* Perez *l. 2 col. 5. tit. 4. lib. 5. Ordin. pag.* 158. vbi ait quòd si
8 sunt quatuor socij omnium bonorum, & vnus ex eis emat prædia, & faciat concipi instrumenta pro se tantùm, licèt illa prædia efficiantur de dominio ementis, tamen iure societatis tenebitur ea communicare.

9 Notatur ad hoc quòd res empta ex pecunia alterius non efficitur eius, cuius erat pecunia, sed ementis, vt per Anton. Gom. *l. 50. Tauri num. 36. in princ.* Molin. *de primogen. lib. 4 cap. 3. num.* 35. Escobar. *de ratiocin. cap. 14. num.* 35. Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 52. num.* 43. Ant. Monach. *Luccensi decision. 25. n. 58.* Matienz. *l. 8. gloss. 4. tit. 11. lib. 5. noua Recopil.* Alexand. Trentacinq. *variar. resolution. lib. 3. tit. de empt. & vendit. resolution. 1. n. 1.* Marta *voto* 127. *n. 3.* Fontanel. *de pactis nupt. clausul. 7. gloss. 3. parte 13. n. 27. tom. 2.* Rota *post tractat. de censib. Ludouici Gency decis.* 149. *n. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Instrumentorum communium custodia vni ex fratribus per iudicem assignanda.*
2 *Instrumenta communia quod debeat esse apud digniorem, vel antiquiorem, remissiuè.*

L. De instrumentis. V.

Iidem AA. & CC. *Frontino & Gafirioni.*

1 INstrumentorum communium custodia vni ex fratribus per iudicem assignanda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1 n. 1. supr. hoc tit.*
2 De illo quòd instrumenta communia debent esse apud digniorem, vel antiquiorem, vide Guid Papæ *decis.* 289. Arimin. Tepat. *variar sent. tom. 2. tit. 551. cap. 28. §. 1.*

L. Si cum patruo. VI.

Iidem AA. & CC. *Thesidianæ & al*

1 COnditio iuramenti apposita in diuisione adplenda. Colligunt ex Ordin. Doctores ci *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*
2 Vtrùm melioratio, prælegatum, seu diuisio f

cum iuramento sit irreuocabilis? vide Morquech & ab eo citatos *in tract. de diuisione bonorum lib. 3. c. 6. ex n. 54. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *ex Contractu diuisionis tenetur quis de euictione, nisi aduersarius sciens res alienas, vel alij obligatos acceperit.*
Diuisio facta extra iudicium inducit actionem de
2 *euictione, nisi inter scientes facta sit.*
3 *Emptor sciens rem alienam non agit de euictione.*
4 *Heredes si inter se diuidant hereditatem sua voluntate, vel iudicis auctoritate, & postea euincatur ab aliquo herede res aliqua ex his, quæ ei in sua portione fuerint adiudicata, datur illi actio euictionis contra coheredes pro portionibus suis, vt rem euictam satisfaciant, & sic de qualibet alia diuisione facta inter socios, n. 5. nisi actum sit inter coheredes vt non teneantur de euictione, n. 6. vel bona fuerint diuisa inter heredes à testatore, n. 7.*
8 *Emens sciens rem alienam, potest sibi per stipulationem expressam cauere de dupla vltra restitutionem pretij.*

L. Si Fratres. VII.

Iidem AA. & CC. *Seuerano & Flauiano.*

EX contractu diuisionis tenetur quis de euictione, nisi aduersarius sciens res alienas, vel alij 1
obligatas accipiat. Item diuisio facta extra iudicium inducit actionem de euictione, nisi inter scien- 2
tes facta sit Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* & post omnes Giphan. *tom. 1. pag.* 206.

De materia huius text. dixi latè *in collect. ad l. si familiæ 14. sup. familiæ ercisc.*

Notatur ad hoc quòd emptor rem sciens alienam 3
non agit de euictione, vt per Tiraq. *de retract. lig. §. 12. gloss. 1. n. 7. cum seqq.* Cou *lib. 3. var. c. 17. n. 2. vers. ad eam,* Surd. *decis.* 243. *n. 1.*

Euictis partibus, &c.] Notatur ad hoc quòd si 4
hæredes inter se diuidant hæreditatem sua voluntate, vel iudicis auctoritate, & postea euincatur ab aliquo hærede res aliqua ex his, quæ ei in sua portione fuerint adiudicatæ, datur illi actio euictionis contra cohæredes pro portionibus suis, vt rem euictam satisfaciant, vt per Gregor. Lop. *l. pen. tit. 15. part. 6.* Alciat. *resp.* 138. Roland. *cons* 51. *num.* 5. Caballin. *de euiction. § 4 num. 51. vers. cohæres ten*[illegible] Anton. Gom. *var. tom 2. capite 2. num. 33. ve*[illegible] *infertur*, Gail. *lib. 2 obseru. 14. num. 6.* Pereg[illegible] *com. art. 52. num. 54.* Vinn. *tom. 2. commun.* [illegible] *tit. 28. de euiction. num. 10 pag.* 328. Ayo[illegible] *p. 3. q. 9* Surd. *cons. 67. num. 7. & cons.* [illegible] Manent. *decis. 13. num. 1* Aluar. Vala[illegible] *37. à princ.* Morquech *de diuisio*[illegible] *cap. 8. num. 3.* Fachin. *controuers.* [illegible] man *in nouissimo tract. de euiction*[illegible] *de empt. & vendit. cap. 31. nu*[illegible]
diuisonem factam inte[illegible]
[illegible]lutio, nam si ex p[illegible]
cta, alter socius[illegible]
tenetur, vt in [illegible]
orem solut[illegible]
lùm Ant. [illegible]
[illegible] n. 10 [illegible]

6 Limm tamen [illegible] bus in quibus [illegible] in diuisione [illegible] vt per gloss. [illegible] reg. 437 [illegible] lin. [illegible] 9.10.n.6 [illegible] parte [illegible] c.31.n.11 [illegible] sit in bona [illegible] num. 9.

7 Longa [illegible] Gom. [illegible] Quesada [illegible] cap. 8. num. 13 [illegible] confiteri [illegible] Menoch. [illegible] capite 31. a num. 13. [illegible] Vel [illegible] cohærentes [illegible] ton. Gom. [illegible] 5. & 6. Cabe. Pereira [illegible] num. 19.

8 Notatur [illegible] sum & [illegible] & 55. num. [illegible] cons. 14. [illegible]

SVMMARIVM.

1 a Dum [illegible]

2 a Dum [illegible]

[illegible]

A [illegible]

SVMMARIVM.

1 Commune [illegible]

2 Commune [illegible]

[illegible]

...ri- 4
...nri-
...Paz
...ut ait 5
...n illo
...m ha-
...prædio-
...e debet
...ntum de
...iuramen-
...e assertione
...otem iudex
...ensuratam, &
...ardosi. *in praxi*
...*m. 7.* vbi dicit
...it facienda per 6
...tali die, seu ho-
...tonis, & *numero* 8.
...roprio sunt facturi 7
...ntes constituere de-

...cci *seminare terram, &* 8
...òd dominium & pos-
...quis fecit terram semina-
vt per Tiraq. *de præscript.*
...*str. controuers. cap.* 58. *n.* 8. vbi
...isi fortè cùm vnus terram co-
...erciperet, nam tunc is potius
...videretur, Campeg. *de testibus*,
...6. Paris. *cons.* 107. *num.* 19. *lib.* 1. vbi
...cere etiam cùm quis manu aliena,
...une, coli fecit Menoch. *remed.* 3. *reti-*
...ex aliis subdit quòd si vnus probat
...oluisse, & alter probet se fructus colle-
...ue dicitur æqualiter probasse possessioné
...rdicto, & ob id erit deferendum illi, qui
...us probationibus, & testibus actum suæ pos-
...probauit, latè Mascard. *de prob. concl.* 1182.
...187 *in nouis, per tot.* vbi *num.* 7. resoluit quòd
...s probauit se arasse & seminasse, & alius de eo-
principio temporis & fine probauit se fructus
...episse, præfertur ille, qui probauit fructuum
...cceptionem; secus data inæqualitate temporis
...*num.* 9. teuet quòd cultura agrorum etiamsi per
...lium quis coluerit, probat possessionem, & quòd
testis

tit.4.quæstione 15.numero 37. Vnde inferunt ad decisionem illius quæstionis, an seruus possit venundari vbique locorum, quamuis inde vsus matrimonij impediatur, quam latè disputat Sanch. *de matrim. lib. 7. disput. 22. à princip.* vbi sex opiniones refert, & eas totidem conclusionibus componit, Henriq. *in summ. lib. 11. de matrim. cap. 10. num. 4. vers. 6. iuncta lit. G,* Tolet. *in instit. Sacerd. lib. 7. cap. 3. n. 3.* Rebell. *de obligat. instit. part. 2. lib. 3 quæst. 3. num. 6. cum sequentib.*

6 *Quis enim ferat,* &c.] De familiarum pactis pro harum conseruatione fauorabili confirmatione digna, vide Anton. Gabr. *commun. tit. de pactis, concl. 1. n. 7. & 8.* Henric. à Rosenth. *in tract. de feudis p. 1. c. 2. concl. 38.* Petr. Pech. *in tract. de testam. coniug. lib. 4. c. 44 pag. 425.*

SVMMARIVM.

1 *Dos, vel donatio ante nuptias ad patrem reuersa, debet esse percipua illius filiæ, pro qua data fuit, extraneis institutis.*

2 *Institutionis tenor ante omnia attendendus est.*

3 *Declaratur l. vlt. vers. hunc omnimodo, &c. communia vtrinsque indicij.*

4 *Pactum de dote patri restituenda, licèt secundùm receptam sententiam impediat dotem in filia consolidari, tamen si cum extraneis instituitur, non obstante pacto consolidatur in eius persona.*

5 *Collatio cessat inter heredes extraneos in testamento institutos, & inter filios & extraneos simul institutos in testamente.*

L. Illud. æquitatis. XII. & vlt.

Imp. IVSTINIANVS A. *ad Senatum*

1 Dos, vel donatio ante nuptias ad patrem reuersa, debet esse præcipua illius filiæ, pro qua data fuit, extraneis institutis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1 sup. hoc tit.*

Vide Roder. Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus, in declarat. legis Regni, quæst. 4.* vbi intelligit textum *in præsenti*, de imperfectione respectu solemnitatis circa testamentum requisitæ, non de imperfectione consensus. Anton. Gom. *l. 50. Tauri, num. 10. prope fin. vers. octauo*, vbi hunc text. dicit singularem & vnicum in suo casu, & notat ad hoc quòd sicut dos confertur & computatur à filia succedente patri, vel matri, vel ascendentibus, ita etiam donatio ante nuptias, vel propter nuptias confertur, & computatur à filio.

2 *Institutionis tenorem.* &c.] Qui ante omnia attendendus, ex traditis per Tiraquell. *in l. si vnquam, verbo libertis, n. 6.*

3 *Hunc omnimodo præcipuum habeat,* &c.] Probat hic text. quòd si dos filiæ data ad patrem quacunque ratione fuerit reuersa, ipséque postea eandem filiam cum extraneis instituat hæredem, habet filia dotem præcipuam, & etiam illud, in quo à patre fuit instituta; cui sanè decisioni repugnat, quod pro constanti scripsit Iureconsul. *in l. si cum dotem, § si pater, ff. soluto matrim.* vbi patet debitor necessarius in restituendo filiam videtur animo compensandi instituisse Roman *in d. §. si pater, num. 13.* & Iaf. *ibid. num. 3.* aiunt Iurisconsulti responsum per hanc l. limitari, quasi non procedat si filia cum extraneis fuerit hæres instituta: quæ tamen resolutio non placet, quia per eam nimis restringitur generalitas, *d. §. si pater,* quare Cald. Pereira *quæst. forens. lib. 1. q. 16. num. 4.* sentit Imperatorem loqui *in præsenti text.* quando pater iure dotem exegit, & non videri procedere in terminis *d. §. si pater;* cùm enim genet semel dotem soluisset, iniquum esset cogi iterum soluere, *l. bona fides, ff. de regul. iur.* æquitas autem in dotibus maximè considератur, *l. iure succursum ff. de iure dotium.* Clarius respondet D. Barbos. *in d. §. si pater, n. 22. vers. sexto principaliter,* procedere illum §. quando dos patri non fuit ritè soluta, ac ob id adhuc tanquam debita potest peti per filiam, nam si fit hæres instituta, repellitur à petitione dotis, iuxta regulam eiusdem §. *si pater;* si verò dos ritè fit exacta, & incorporata in patrimonio patris, & dubitatio sit inter cohæredes, qualiter ea dos sit diuidenda, tunc procedit distinctio huius l. vt tanquam patrimonium patris veniat diuidenda inter cohæredes nisi in duobus casibus, scilicet quando filia instituitur cum fratribus, qui similem donationem ex bonis paternis habuerunt, vel filia instituitur cum extraneis.

Vnde notatur hic text. ad hoc quod licèt secundùm receptam sententiam pactum de dote patri restituenda impediat dotem in filia consolidari, tamen si cum extraneis instituitur, non obstante pacto consolidatur in eius persona, vt per Alex. *in l. post dotem, n. 19. ff. soluto matrim.* Roder. Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus, ampl. 15. n. 5.* Cald. Pereira *d. q. 16. n. 4. in fine.* 4

In gloss. *Omnimodo.* Notatur ad hoc quòd inter hæredes extraneos in testamento institutos, & inter filios & extraneos simul in testamento institutos cessat collatio, vt per Anton Gom. *l. 29. Tauri, n. 9. in fine, vers. decimoquinto, & ibidem* Castill. *n. 10.* Aluar. Valasc. *de partit. c. 12. n. 32.* vbi tamen declarat quòd licèt in isto secundo casu non detur collatio quoad extraneos, dabitur tamen inter filios. 5

Finium regundorum.

TIT. XXXIX.

CVm dictum sit de rerum communium diuisione, dicitur hîc de agrorum confinium distinctione: quoniam diuidere & distinguere sunt affinia. Vocatur iudicium finium regundorum, id est, dirigendorum; vel finalis quæstio, vel finale iurgium, quoniam ad fines agrorum constituendos pertinet. Scripserunt in hanc tubr. Cuiac. Pac. & VVesembec.

De materia tituli vide Hieron de Monte *in speciali tract. de finibus regundis,* Cuiac. *lib. 10. obseru. 2.* Craff. Viui. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 16.* Soar. de Paz *in pract. tom. 3. c. 1. §. 8.* Arimin. Tepat. *var. sent. tom. 2. tit. 553.*

SVMMARIVM.

1 *Vendens partem fundi, iuxta pactum venditionis terminos potest apponere.*

2 *Fines antiqui non sufficiuntur in propriis agris venditis, sed in venditione expressi.*

3 *de Finibus antiquis, & probandis, remissiuè.*

L. Regio

L. Regionem. I.

Impp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA. *&* CC. *Nicephoro.*

1 VEndens partem fundi iuxta venditionis pactum
terminos adponere potest. Item fines antiqui
2 in propriis agris venditis non inspiciuntur, sed in
venditione expressi. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart.
Salic. Bald. Castr. Angel. Fulgos. Aloys. Leo *fol.* 71.
Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in
concord.*

3 De finibus antiquis attendendis, & probandis, vide Hieron. de Monte *in tractat. de finibus regundis*, *cap.* 21. Mich. Grass. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 3. *tit.* 26. *num.* 2. *pag.* 428.

SVMMARIVM.

1 *Fines mutari possunt varietate successorum, & dominorum consensu.*
2 *Finium quæstio quomodo determinanda sit.*
3 *Finium mutatio non præsumitur, & vbi olim fuerunt termini, ibi & nunc esse censentur. ab huiusmodi præsumptione receditur per contrarias præsumptiones, quibus fines ipsi probari solent*, n. 4.

L. Successionum, II.

Iidem AA. *&* CC. *Tatiano.*

1 VArietate successorum, & consensu dominorum fines mutari possunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup hoc tit.*

2 Vide *l. Hispan. fin. tit.* 15. *part.* 5. vbi statuit vt orta quæstione de confinibus, iudex, si potest, per antiquos limites determinet, alios nouos limites fieri mandet. & *ibi* Gregor. Lopez *gloss.* 8. *verbo majones antigas*, vbi ait, quòd standum est finibus antiquis, nisi noui probentur, & quando antiquiores tanto sunt efficaciores. idem Gregor. Lopez *l. fin. gloss.* 17. *in med. tit.* 15 *part.* 7.

3 Notari solet ad hoc quòd finium mutatio non
præsumitur, & vbi olim fuerunt termini, ibi & nunc
esse censentur, vt per Hieron. de Monte *de finibus
regundis, cap* 15. *num.* 5. *& cap.* 21. *num.* 1. Mascard. *de
probat. concl.* 393 *num.* 8. *& concl.* 403. *n.* 7. *& concl.*
1078. *n.* 6. Menoch. *consil.* 147. *num.* 36. *& de præsumpt. lib.* 6. *præsumpt.* 43. *per tot.* vbi *n.* 4. aduertit ab
4 huiusmodi præsumptione recedi per contrarias præsumptiones, & coniecturas, quibus fines ipsi solent
probari.

SVMMARIVM.

1 *Finiorum regundorum iudicio, & controuersa proprietate, possessionéve, mensura committitur agrimensori, ad cuius relationem iudex in causa iudicat.*
2 *ad Finium controuersorum mensuram partibus citatis agrimensor vna absente potest procedere in contumaciam.*
3 *in Finium controuersia possessorium iudicium ante petitorium expediri debet.*
4 *Agrimensores, & periti rem melius percipiunt præsentibus litigantibus, quàm eis absentibus.*
5 *Reus si neget actorem habere prædium in illo termino, quid actori faciendum. quid si prædiorum diuisio est facienda per agrimensores*, n. 6. 7
8 *Dominium & possessio quomodo probari debeat.*
9 *Litem non contestari quando quæstio est de finibus agri tantùm, & non de proprietate.*

L. Si quis super. III.

Imp. CONSTANTINVS A. *ad Tertullian. V. P. comitem diœceseos Asianæ.*

IN iudicio finium regundorum, & controuersa pro- 1
prietate, possessionéve, mensura committitur agrimensori, ad cuius relationem iudex in causa iudicat.
Item partibus citatis ad mensuram finium contro- 2
uersorum agrimensor vna absente in contumaciam
procedere potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1 *supr. hoc tit.*

Vide Hieron. de Monte *in. tractat. de finibus re- 3
gundis, cap.* 30 *num.* 1. vbi an possessorium iudicium
in finium controuersia ante petitorium expediri debet, *& cap.* 32. *num.* 3. *de agrimensorum officio in tali
controuersia*, Couart. *lib.* 2. *var. cap.* 13. *num.* 5. *vers. noua conclusio*, vbi tenet per hunc textum posse agri-
mensores, & peritos melius rem percipere præsenti- 4
bus litigantibus, quàm eis absentibus. Soar. de Paz
in pract. tom. 3. *cap.* 1. §. 8. *num.* 14. *cum seqq.* vbi ait 5
quòd si reus neget actorem habere prædium in illo
termino, actor ante omnia ostendat se prædium habere, & deinde probare intendat mensuram prædiorum, & supradictis probatis iudex mittere debet agrimensorem, qui tenetur facere iuramentum de bene se gerendo in illa agrimensura, quod iuramentum debet esse de credulitate, non verò de assertione veritatis. Et facta relatione per agrimensorem iudex tunc profert sententiam, qua præcipit mensuram, & declarationem agrimensoris seruari. Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat. verbo diuisio*, *num.* 7. vbi dicit
quòd diuisio prædiorum quando est facienda per 6
agrimensores, debent partes citari vt tali die, seu hora sint præsentes tempore mensurationis, & *numero* 8.
subdit quòd agrimensores visu proprio sunt facturi
diuisionem, & terminos ac limites constituere de- 7
bent.

In gloss. *Finiatur.* ibi, *quia feci seminare terram, & 8
arari*, &c. Notatur ad hoc quòd dominium & possessio probatur ex eo quòd quis fecit terram seminari, arari, coli, & similia, vt per Tiraq. *de præscrips.* §. 1. *gloss.* 5. Menchac. *illustr. controuers. cap.* 58. *n.* 8. vbi *numero* 10 intelligit, nisi fortè cùm vnus terram coleret, alius fructus perciperet, nam tunc is potius quàm ille possidere videretur, Campeg. *de testibus, reg.* 340. *vers.* 4. *&* 6. Paris. *cons.* 107. *num.* 19. *lib.* 1. vbi extendit procedere etiam cùm quis manu aliena, suo tamen nomine, coli fecit Menoch. *remed.* 3. *retinen. n.* 563. vbi ex aliis subdit quòd si vnus probat se arasse, & coluisse, & alter probet se fructus collegisse, vterque dicitur æqualiter probasse possessioné in illo interdicto, & ob id erit deferendum illi, qui melioribus probationibus, & testibus actum suæ possessionis probauit, latè Mascard. *de prob. concl.* 1182. aliàs 1187 *in nouis, per tot.* vbi *num.* 7. resoluit quòd si vnus probauit se arasse & seminasse, & alius de eodem principio temporis & fine probauit se fructus percepisse. præfertur ille, qui probauit fructuum perceptionem; secus data inæqualitate temporis & *num.* 9. tenet quòd cultura agrorum etiamsi per alium quis coluerit, probat possessionem, & quòd
testis

testis diceos se vidisse coli agrum nomine meo, possessionem meam probat.

7 In goss. *Quaestio*. ibi, *quia non erat ibi lis contestata*. Notatur ad hoc quòd lis non contestatur quando quæstio est de finibus agri tantùm, & non de proprietate, vt per Hieron. de Monte *dict. tractat. cap. 44. num. 2.* Cardos. *in praxi iudicum, verb. lis, num. 17.*

SVMMARIVM.

1 *Lite contestata super finium controuersia, inuadens & occupans fines indebitè punitur.*
2 *Fines euellens diuidentes prædia de vicini prædio sine mandato Regis, aut iudicis, perdit ius, si quod habebat in eo, si non habebat, restituet duplicatum.*
3 *Occupans post litem contestatam in causa finium regundorum aliquam partem fundi alterius propria auctoritate, & ibi ponens confinia, amittit illam partem, & tantundem de suo tenetur dare aduersario.*
4 *Attentorum causa non impedit quominus non procedatur in causa principali.*
5 *vnum Iudicium non suspendit aliud.*
6 *qui Terminos corrumpere tentauit, & amouere, sed non perficit, minimè puniendus.*

L. Si constiterit. IV.

Idem A. ad Bassum P. V.

1 Lite contestata super finium controuersia inuadens & occupans fines indebitè puoitur, oon
saltem in rei restitutione, sed de propriis finibus amissiooe portionis, quam alij ademit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*

2 Vide *l. Hisp. fin. tit. 14 part. 7.* vbi statuitur quòd euellens fines prædia diuidentes de vicini prædio sine mandato Regis, aut iudicis, perdit ius, si quod habebat in eo, quòd sibi ex motatione appropriauit, & si ius non habebat, restituet duplicatum, &c. Ias. *in l. naturaliter, §. nihil commune, num. 130. ff. de acquirend. possess. & in §. quadam, num. 73. Institut. de actionib.* Hieron. de Monte *de finibus regund. cap. 34. num. 1.* Anton. Gom. *variarum tom. 3. cap. 4. casu 7. vers. aliqnando*, vbi ex hoc textu colligit quòd oc-
3 cupans post litem contestatam in causa fiourn regundorum aliquam partem fundi alterius propria auctoritate, & ibi pooens confinia, amittit illam partem, & tantundem de suo tenetur dare aduersario, Menoch. *de recuper. possess. in praelud. num. 53* vbi dicit quòd per constitutionem *l. si quis in tantam, vnde vi*, prouisum est plenius quàm constitutione huius *l. & de arbitrar. casu 393. num. 19.* Soat. de Paz *in pract. tom. 3. c. 1. § 8. n. 11.* Molin. *de Iustit. tom. 3. disp. 695. num. 10.* vbi subdit qoòd licèt lex ista solùm loquatur qoando post litem contestatam ante sententiam latam eam partem occupauit, eadem tamen est ratio quando nulla mota lite id propria auctoritate fecit.

4 Notatur etiam ad hoc quòd attentatorum causa
non impedit quominus non procedatur in causa
5 principali; vnum enim iudicium non suspendit aliud,
vt per Afflict. *Neapol. decis. 131. n. 2.*

6 Notatur etiam ad hoc quòd non punitur qui terminos corrumpere, & amouere tentauit, sed non profecit, vt per Bonif. de Vitalin. *in tit. de termino cap. 9. num. 10.* Hieron. de Monte *de finibus regund. cap. 34. num. 11.* Farinac. *in praxi crimin. quaest. 178. num. 115.*

Lecta apud acta.] Quia tunc publicari dicebatur, secundùm Guid. Panciroll. *in thesauro var. lect. cap. 26. vers. Constantinopoli.*

SVMMARIVM.

1 *Exemptio antiqua quinque pedum iudicium finium regundorum non impedit.*
2 *Iudicium finium regundorum datur etiam pro re modica & vili cespite.*
3 *inter Agros vicinos olim relinqui debebant quinque pedes à satione liberi.*
4 *Proponitur opinio auctoris. & Guid. Panciroli, num. 5.*
6 *Petrus Baylardus quis.*

L. Quinque pedum. X.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. *Neotherio P.P.*

Exemptio aotiqua quinqoe pedum hoc iudicium 1
non impedit. Item etiam pro re modica, & vili
cespite datur finium regundorum iudicium. Colli- 2
gunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* & post omnes Giphan. *tom. 1. pag. 208.* & *tom. 7. repet.* Ludou. Catus, & Andr. Alciatus.

De materia & intellectu huius text. vide Aymar. Riuard. *lib. 1. historiae ciuilis, fol. 12.* Crinit. *lib. 15. de honest. disciplin. cap. 4.* Charon. *lib. 3. verosimil. pag. 163.* Cuiac. *l. 4. ff. de vsucap. & lib. 10. obseruat. 2.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris part. 3. lib. 10.*
cap. 9. num. 6. vbi dicit quòd inter vicinos agros 3
olim relinqui debebant quinque pedes à satione liberi, siue ad vertendum aratrum, siue ad viam vicinalem, siue ad radices arborum, sioe ne ramis impendentibus sata læderentur vmbrâ, & deinde attestatur nullo modo sensu huiusmodi officere text. *in praesenti*, copiosiùs idem Petr. Gregor. *lib. 39. cap. 13. num. 15. cum seq.* vbi sic ait: Neque nos à sententia dimouet *quinque pedum, C. finium regund.* cuius verba videntur inhibere præscriptionem omnem. Quinque pedum, loquit. præscriptione summota, finalis iurgij, vel locorum libera peragatur intentio quibus verbis quidam rati sunt ibi post Accurs. olim non potuisse agi pro præscriptione quinqoe pedum, circa fines agri, hodie contrà. Explicant illam l. Cuiacius, Conanus. Agenus Vrbicus refert legem Manliani, quinque, aut sex pedum latitudinem constituisse pro fine agrorum, quòd hæc latitudo reseruaretur itineri ad culturam, vt ad eam iretur, & ad circum actum aratri, ideo impræscriptibile esse spatium. VVolphgangus Luzius aliter explicat quatuor pedum interstitium fuisse relictum ad sepeliendos milites, & successores dominorum, ibique fuisse cippos, & tumulos militares, probat ex quibusqam vetustis inscriptionibus Capuæ inuentis Mortui nanque olim more Græcorum extra oppidom sepeliebantur, & si intrò ferrentur, id honori summo concedebatur, vt notat Cicero, vnde Polybius ait illud fuisse singulare ex oraculo contra morem communem, vt Tarentini intra vrbem in parte, quæ Solis ortum versùs esset, mortuos concederent. Cùm Græci contra obseruarent, imò & Libertinarios, qui eos sepelirent, vrbe habitare oon sinerent Existimarem autem ego *l. quinque pedum*

pedum, etsi præscriptionem submoueat, tamen aniquatam vt admittatur præscriptio, si longius tempus adsit, quàm viginti annorum; nam Theodosij, Arcadij & Valent. lex est quinque pedum, lex autem finalis eius tit. finium regund. quæ illam sequitur, & præscriptionem inducit. Iustiniani est, qui 57. Imperator fuit, illi autem 49. ordine imperarunt. &c. Hactenus Petrus Gregor.

5 Nouè Guid. Pancirol *in thesauro variarum lection. lib. 2. cap. 197. in vers. Ego.* vbi sic loquitur. Ego quandoque existimaui hanc l. velle vt libera finium quæstio terminetur, vt veri fines cognoscantur reiecta quinque pedum exceptione; nam etsi quinque pedes circa fines relinquantur, non ideo minus de finibus est cognoscendum, poterat enim alter vicinorum prætendere superfluam esse terminorum inspectionem, quoniam quinque pedes ad eundem, & agendum relinquebantur; nihilominus mandatur vt veri fines noscantur, ne quinque pedes vltra quàm par sit quandoque proferantur, sed postea ex sequenti auctoritate sum opinatus intelligendum vt eodem modo & tempore præscribantur quinque pedes, & agrorum limites, cùm priùs diuersis temporibus præscriberentur, &c.

6 In gloss. *Præscriptione*. ibi, *sed Petrus Baylardus*, &c. Is fuit gente Anglus, à quibusdam Abelardus, ab aliis Baliardus vocatus, professione peripateticus Philosophus, non autem, vt aliqui opinantur, Iureconsultus ex Parisiensi Academia prodiit, adeóque confidentis ingenij fuit, vt ex quauis vel difficillima littera aliquem sanum sensum se exacturum pollicetur, sed dum nimium sibi tribuit in hæresim lapsus aliud æternum præter Deum inueniri credidit; negauit præterea filium Dei esse factum hominem, vt hominem liberaret, & Christum spiritum timoris Domini habuisse non credebat, & hominis liberum arbitrium omnino ademit; quare ab Innocent II. aduersùs eum in Gallijs coacta Synodo circa annum 1140. de hæresi condemnatus est, sed errore agnito factus Monachus in eterno paucis cum discipulis piè vitam egit. Ita Guid. Pancirol. *citat. loco*.

SVMMARIVM.

1 *Quæstio finium regundorum 30. annorum spatio finitur, & n. 2.*
3 *Confinia quomodo probanda, remissiuè.*

L. Cunctis. VI. & vlt.

Imppp. ARCAD. HONOR. & THEOD. AAA. *Rufino P. P.*

1 QVæstio finium regundorum triginta annorum spatio finitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. suprà hoc tit.* & post omnes Giphan. *tom. 1. pag. 208.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desumunt Balb. *de præscript. 4. part. 4. princip. q. 14. n. 67.* Hieron. de Monte *in tract. de finibus regund. cap. 74. per tot.* & præcipuè *n. 7.* Menoch. *conf. 21. n. 21.* Amatus *decis. 19. n. 3.*

3 Confinia quomodo probentur, latè ostendimus *in collect. ad cap. cùm causam 13. de probat. in Decretalib.*

De consortibus eiusdem litis.

TIT. XL.

SVPERIORIBVS iudiciis mixtis, familiæ erciscundæ, communi diuidundo, finium regundorum, commune est, vt sæpe multi eiusdem litis consortes sint: veluti si hæreditas inter hæredem & cohæredis successores diuidatur: hi sunt consortes eiusdem litis. Similiter si agatur de duobus feudis distermenandis, & eorum vnus duobus dominis communis sit; hi sunt consortes eiusdem litis. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec & de materia Petegr. Iannin. *in tract. de citatione reali lib. 3. c. 8.* Arumn. Tepat. *var. sent. tom. 1. tit. 190.*

SVMMARIVM.

1 *Consortes eiusdem rei si plures, quilibet pro parte sua agere potest.*
2 *Iudex non patiatur litigantes ad inuicem rationes perpendere, teneturque Procuratorum, Aduocatorum, ac partium clamosam garrulitatem reprimere.*

L. Explosis. I.

Imp. IVLIANVS A. *Secundo P. P.*

INter plures eiusdem rei consortes quilibet pro parte agere potest. Colligunt ex Ordinar. Cyn. Bart. Salicet. Butrig. Castrens. Bald. Angel. Sichard. Aloys. Leo *fol. 71. verso*, Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen *in concord.* 1

Ex hoc textu colligitur iudicem non debere pati litigantes ad inuicem rationes perpendere, tenetúrque Procuratorum, Aduocatorum, ac partium clamosam garrulitatem reprimere, de quo eleganter Bobadil. *in sua politica, libro 3. cap. 14. numero 14.* 2

SVMMARIVM.

1 *pro Consorte absente, factâ litis contestatione, actio & defensio licita est, modo satisfactio interueniat, & n. 2.*
3 *Exceptio vtcunque dilatoria, si oriatur post litem contestatam, admittenda est, & opponi potest.*

L. Commune. II. & vlt.

Impp. VALENT. & VALENS AA. *Sallustio. P. P.*

PRo consorte absente post litis contestationem actio, & defensio licita est, modò satisfactio interueniat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 10. vers. esto mismo, tit. 5. part. 3.* vbi Gregor. Lopez *gloss. 7.* quid ante litem contestatam, Gegin. *in cap. cum M. n. 8.* vbi Ripa *num. 52. cum seqq. de* 2

de constitut. Bernard. *reg.* 136. vbi additio, Socin. *reg.* 160. Duen. *reg.* 132. Cou. *lib.* 1. *var. cap.* 6. *num.* 6. vbi quòd ante litem contestatam consors litis pro consorte agere nequit, Padil. *in l. error, num.* 34. *col.* 3. *de iuris & facti ignor.* Christoph. de Paz *ad leges styli l.* 10. *num.* 12. vbi quòd consors litis potest agere sine mandato pro consorte, & quidem ante litis contestationem, attenta dicta *l. Hisp.* 10 quæ sine distinctione loquitur.

5 Bald. *in præsenti* authoritate huius text tenet quòd exceptio vtcunque dilatoria, si oriatur post litem contestatam, admittenda tunc est, & opponi potest, vt per Marant. *de ordine iudic. p.* 7. *membr.* 9. *num.* 8. Cou. *lib.* 1. *var. cap* 16. *num.* 13. *& practic. cap.* 16 *n.* 2. *vers. huius autem*, Rebuff. *de except. num.* 378. Parentem meum *in remiss. ad Ordin. Reg. Lusit. lib.* 4. *tit* 49. §. 2. *n.* 8.

De noxalibus actionibus.

TIT. XLI.

SEQVITVR alia actio mixta, id est, noxalis, quatenus enim est ex delicto, est in personam: sed quatenus certæ personæ non cohæret, imò caput, id est, possessorem sequitur, in rem esse videtur. Scripserunt ad rub. Cuiac Pac. & VVesemb.

De materia tit. Bellacomb. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 3. *tit.* 27. Petr. Gregor. *syntagm. iuris p.* 3. *lib.* 38. *cap.* 11. Decian *tract. crimin. lib.* 1. *cap.* 15. Molin. *de Iustit. tom.* 3. *tract.* 2. *disp.* 711. Cald. Pereira *quæst. forens. lib.* 1. *q.* 7. *per tot.* Arimin. Tepat. *var. sentent. tom.* 2. *tit.* 530.

SVMMARIVM.

1 *ex Furto admisso in seruitute, non tenetur liber factus, nisi ex noua contrectatione.*

2 *Seruus si deliquit aduersùs extraneum, noxa liberum factum sequitur.*

L. Si extat. I.

Imp. ALEXANDER A. *Marcello.*

1 EX furto admisso in seruitute non tenetur liber factus nisi ex noua contrectatione. Item si ser-
2 uus deliquit aduersùs extraneum, noxa liberum factum sequitur. Colligunt ex Ordin. Cyn Bart. Salicet. Bald. Angel Castr. Fulgos. Sichard. Aloys. Leo *fol.* 72. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

SVMMARIVM.

1 *ex Delictis seruorum factis in saltibus, dominis ignorantibus, domini inuiti non conueniuntur, sed seruorum traditione liberantur.*

2 *Statutum disponens super eo, super quo disponit ius commune, interpretatur secundùm ius commune.*

3 *Testator videtur se conformare cum dispositione iuris.*

4 *Damnum ne quis indebitè patiatur, verba statuti accipiunt interpretationem restrictiuam.*

5 *Mancipium vbi delictum commisisse probetur, tunc dominus per sententiam in eo iudicio ad alterum duorum ipsius optione condemnandus.*

L. Si serui. II.

Imp. GORDIANVS A. *Quintiliano & alijs.*

EX delictis seruorum in saltibus ignorantibus 1
dominis factis domini inuiti non conueniuntur, sed seruorum traditione liberantur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *suprà hoc tit.*

Allegari solet hic text. ad hoc quòd statutum 2
disponens super eo, super quo disponit ius commune, interpretatur secundùm ius commune, vt per summar Ias. *in repet. leg. omnes populi, numero* 60. *cum seqq ff. de iustit & iure, & in l. fin. numero* 12. *de iure emphyt.* Ludou. Gom. *in cap.* 1. *n.* 116 *de constit. lib.* 6. Tiraq. *de retract. lig.* §. 2. *gloss* 9. *num.* 55. Cott. *in memor. verbo statutum, pag.* 789. Menoch. *cons.* 187. *n.* 29. *cum seqq* Kirchou. *tom.* 1 *commun. opinion. lib.* 2. *tit.* 17. *de legib. n.* 225. *pag.* 231. Surd *de alimentis, tit.* 1. *q.* 45. *n.* 66. *& decis.* 282. *num.* 24. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel.* §. 7. *proœm. num.* 239. *& gloss.* 4. *num.* 235. Aluar. Valasc. *cons.* 66. *n.* 17. Farin. *in praxi crimin. p.*
1. *q.* 19. *num.* 5. Et hinc etiam testator videtur se con- 3
formare cum dispositione iuris, de quo Menoch. *cons.* 112. *numero* 17 Gam. *Lusit. decis* 16. *n.* 4. *& decis.* 193. *n.* 6. Mascard. *de probat. concl.* 1415. *n.* 2. Gutier. *practic. lib* 3. *q.* 70. *n.* 29. *& q.* 102. *n.* 3. *& cons.* 18. *n.* 7. *cum seqq.*

In summar. text. ibi, *ne aliquis indebitè damnum* 4
patiatur, verba statuti accipiunt interpretationem restrictiuam, de quo Tiraq. *de iure primog. q.* 40. *n.* 88. Roder. Xuar. *in repet. quoniam in prioribus, super declarat. legis Regni, in princ. n.* 3. *col.* 3 Menoch. *cons.* 5. *n.* 3 *& cons.* 100. *n.* 123. *& cons.* 134. *n.* 23. *& cons.* 187. *n.* 29. *cum seqq.*

Vt aut noxa dedere, &c.] Notatur ad hoc quòd 5
vbi probatum fuerit mancipium commisisse delictum, tunc dominus per sententiam in eo iudicio ad alterum duorum ipsius optione est condemnandus, nempe vt vel mancipium tradat, vel soluat damnum totum, ac pœnam loco illius, vt per Donell. *comment. iuris ciuilis lib* 15. *c.* 50. Menoch *de arbitr. lib.* 1. *q.* 5 *à n.* 13. Pichard. *ad princ. Instit. hoc tit. n.* 2. Molin *de Iustit. tom.* 3. *tract.* 2. *disputatione* 711. *n.* 3. vbi *in fine*, subdit quòd si sine defensione velit dominus mancipium noxæ dedere, vt liberet se à sumptibus & à molestiis litis, poterit id efficere. Et ideo sic debere concipere sententiæ verba, asserit Cald. Pereira *q. forens. lib.* 1. *quæstione* 7. *num.* 2. *Lucium Titium in decem aureos condemno, aut seruum noxa dedere.*

SVMMARIVM.

1 *Seruus ob plagij crimen criminaliter accusari potest; dominus verò ignorans delicti ciuiliter ad exhibitionem serui pro noxa tenetur, & num.* 2.

L. Siue seruum. III.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Eutycho.*

SEruus ob plagij crimen criminaliter accusari po- 1
test, dominus ignorans delicti ciuiliter ad exhibitionem

bitionem serui pro noxa tenetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1.sup.hoc tit.*

4 Vide Molin, *de Iustit.tom.3.tract.1.disp.711.n.1.in fine*, vbi per hunc text.tenet quòd quando criminaliter est agendum ad mortis, aut ad aliam corporalem pœnam mancipij, tunc locum haber iudicium cum mancipio ipso, intentarique proinde aduersùs ipsum, & non aduersùs illius dominium debet, & *n.5.*subdit quòd si dominus ignorauit mancipij delictum, quando mancipium illud commissit, vel esto illud sciuerit, prohibere tamen delictum non potuit, tunc liberatur mancipium noxæ dedendo.

SVMMARIVM.

1 *Serui rapinâ dominus ignorans pro noxa conuenitur, sciens, verò, nec prohibens, beneficium serui pro noxa tradendi amittit, & num.3.*

2 *Accusatio criminalis ex delicto serui contra dominum non protenditur.*

L. Si seruus ignorante. IV.

Iidem AA. *&* CC. *Sosio.*

1 EX rapinâ serui dominus ignorans pro noxa conuenitur, sciens verò, nec prohibens, beneficium
2 serui pro noxa tradendi amittit. Item criminalis accusatio ex delicto serui contra dominum non protenditur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1.sup.hoc tit.*

3 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l.Hispan.fin.tit.13 part.7.* vbi statuitur quòd dominus non tenetur de maleficio serui absque sui culpa facto, si vetare nequiuit; sed si seruus aliquid rapuit, tenetur dominus de eo, quod ad eum peruenit; de alio autem faciat emendam, aut dabit seruum pro noxa Molin.*de Iust.tom.3.tract.2. disp.711.n.5.*vbi ait quòd si domino iubente, consulente, aut sciente, nec prohibente, quando prohibere potuit, mancipium commisit delictum, tunc non liberatur dominus, noxæ mancipium dedendo, sed tenetur ad damna omnia & ad pœnas omnes pro eo delicto, esto mancipium alienauerit, aut manumiserit post tale delictum commissum, vel mancipium moriatur: secus autem si vel dominus ignorauit mancipij delictum, quando mancipium illud commisit, vel esto illud sciuerit, prohibere tamen delictum non potuit, tunc liberatur mancipium noxæ dedendo.

SVMMARIVM.

1 *Iudicium ciuile cum seruo non consistit, sed cum domino ex eo agendum.*

2 *Serui delicto dominus ciuiliter conueniendus, & n.3.*

L. Si sibi. V. & vlt.

Iidem AA. *&* CC. *Menophilo.*

1 CIuile iudicium cum seruo non consistit, sed cum
2 domino ex eo agendum. Item ex delicto serui dominus ciuiliter conueniendus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup.hoc tit.*

3 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l.Hispan. 10. tit. 1. part.7.* dum statuit seruum posse ex delicto, ex quo pœna apponitur corporalis, accusari, ac à domino defendendum esse, de pecuniaria autem pœna nequaquam, quia nihil habet, Molin. *de Iustit.tom.3.tract.2.disp.711.num 1.* vbi dicit quòd quando mancipium delictum aliquod absque domini culpa commisit, ratione cuius agendum est ciuiliter, saltem ad pœnam pecuniariam, vt si furtum commisit, rapuit, damnum dedit, vel aliam iniuriam intulit, ita quòd locum habeat condictio, aliqua, vel pœna pecuniaria, iudicium illud non cum seruo esse intentandum, qui bonis externis caret, vnde soluat, ineptúsque est, vt aduersùs illum eo modo agatur, &c.

Ad exhibendum.

Tit. XLII.

ACtio quoque ad exhibendum mixta dici potest: quia cùm in personam fit, tamen possessorem, seu detentorem sequitur; & potissimum propter actiones in rem introducta est. Scripserunt in rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb item Bellacomb.*tom.1.commun.opinion.lib.3.titul.28.pag.429.*

SVMMARIVM.

1 *Actio ad exhibendum est preparatoria rei vendicationis.*

2 *Vendicaturus rem ratione dominij, ad illius exhibitionem agere potest.*

3 *Res mobilis, vel se mouens, si petatur ab actore exhiberi, exhibenda est in iudicio, vt actori pateat sua probatio.*

4 *Rem exhiberi iubetur à Præside Prouinciæ, & eâ exhibitâ apud alium iudicem principalis causa tractatur.*

L. Si dominium. I.

Imp. ALEXANDER A. *Crescenti militi.*

AD exhibendum actio est præparatoria rei vendicationis Item vendicaturus rem ratione dominij, ad illius exhibitionem agere potest. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bartol. Salic. Bald. Castr. Angel. Fulgos. Sichard. Aloys. Leo *fol. 72.* Sebast Næui remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.* 1 2

Vide *l. Hispan.16.tit.2. part.3.* vbi statuitur quòd si res mobilis, vel se mouens exhiberi petatur ab actore, exhibenda est in iudicio, vt actori pateat sua probatio. Dec. *in rubr. de iudic.n.2 vers. sed tamen,* Cou. *lib.1.var.cap.4.n.8.* vbi dicit quòd Præses prouinciæ iubet hic rem exhiberi, & ea exhibita apud alium iudicem principalis causa tractatur. 3 4

SVMMARIVM.

1 *ob Criminis accusationem persona exhibenda est.*

2 *Pars exhiberi debet quando testes dicunt quòd cognoscerent si viderent.*

L. Si criminis. II.

Idem A. Syro.

1 OB criminis accusationem persona exhibenda est. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. suprà hoc tit.*

2 Vide Bellacomb. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 28. num. 1. pag. 429.* vbi per hunc text. dicit quòd pars exhiberi debet quando testes dicunt quòd cognoscerent si viderent.

SVMMARIVM.

1 *Sententia absolutoria non nocet agenti de nouo ex causa super qua fuit pronuntiatum, non praeiudicat quin possit agi ex noua, n. 2. 3.*

4 *Reus si fuerit absolutus, quia rem petitam non possidebat, tenetur ad exhibendum si postea res in eius potestatem redierit, secus si ideo fuerat absolutus, quia actor nullum ius habebat.*

5 *Actor si petens rem aliquam, ideo victus est, quòd reus rem ipsam non possideret, si postea reus possidere coeperit, poterit idem actor iterum agere, nec submouebitur actione iudicata.*

L. Neque ad exhibendum. III.

Idem A. Felicissimae.

1 SEntentia absolutoria non nocet agenti de nouo
2 ex causa super qua non fuit pronuntiatum. Item sententia absolutoria quòd reus non possidet, minimè praeiudicat quin ex noua possit agi. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

3 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu-
4 mit *l. Hisp. 24. tit. 2. part. 3.* vbi statuitur quòd si reus fuerit absolutus, quia rem petitam non possidebat, tenetur ad exhibendum si postea res in eius potestatem, redierit, secus si ideo fuerat absolutus, quia actor nullum ius habebat. Et per hunc text. notat
5 Tiraq. *de retractu lig. §. 8. gloss. 7. num 4.* quòd si actor petens rem aliquam, ideo victus est, quòd reus rem ipsam non possideret, si postea reus possidere coeperit, poterit idem actor iterum agere, nec submouebitur actione rei indicatae.

SVMMARIVM.

1 *contra non exhibentem Instrumenta iuratur in litem, & num. 4. quid, si probatum, instrumenta fuisse apud aduersarium ab initio litis, num. 3. amplia vt num. 5.*

2 *in Actione ad exhibendum iuramento in litem locus est.*

6 *qui semel Possedit, & hodie possidere praesumitur. etiam in re mobili, num. 7.*

L. Non ignorabit. IV.

Idem A. Flacillae.

1 COntra non exhibentem instrumenta iuratur
2 in litem. Item in actione ad exhibendum iuramento in litem locus est. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Vide *l. Hispan. 19. post princip. tit. 2. part. 3.* Me- 3 noch. *de praesumpt. lib. 6. praes. 64. num. 4.* vbi dicit quòd ille probauit instrumenta fuisse apud aduersarium ab initio litis, cogere eum potest ad exhibendum, quia praesumitur quòd adhuc ea instrumenta habeat: additque non repugnare quòd dicit gloss. *in praesens*, id eo in casu contigisse, quia paulo antè ea instrumenta habebat, respondet enim idem esse etiam quando iam diu possedit, quando quidem amissione non probata adhuc ea habere & possidere praesumitur, cùm haec sint de his, quae custoditi solent. Idem Menoch. *de arbitr. casu 207. num 19.* vbi quòd in actione ad exhibendum contra non exhibentem in litem iuratur. Mancin. *in tract. de iuram. p. 2. artic. 8. num. 7.* vbi ait quòd obligatus ad 4 exhibendum instrumentum, si recusat illud exhibere, asserens non habere, datur contra illum iuramentum in litem, propter praesumptam occultationem, refert Farin. *in praxi crimin. quaest. 176. num. 46.*

Nota decisionem huius text. statuentem iura- 5 mentum in litem deferri posse si publicum instrumentum non exhibeatur, extendi ad priuatam scripturam non posse, quia haec instrumenti, seu publicae scripturae appellatione non continetur, ita Iacob. Maehelius *patrocinio 30. num. 3. & 4.* Cald. Pereira *de potest. eligendi cap. 7. numer. 17. & de empt cap. 1. num. 18.*

Notari solet hic text. ad hoc quòd qui semel pos- 6 sedit, & hodie possidere praesumitur, vt per Mascard. *de probat. concl. 1195.* aliàs 1201. *per tot.* vbi *numer. 21.* per hunc text. tenet procedere etiam in re mobili, 7 plures citaui Doctores *de Axiom. iuris vsufrequent. axiom. 182 à num. 1.* & commodiùs tractabo *in collect. ad l. siue possidetis, de probat.* adde magis in proposito Ioan. Garc. *de nobilit. gloss. 2. §. 1. num. 41.* vbi dicit gloss. *verbo fuisse, in praesenti*, & dicit receptam esse à Bart. & reliquis *hic*.

L. Ad exhibendum. V.

Imp. GORDIANVS *Sabiniano milit.*

DOlo qui desiit possidere, actione ad exhiben- 1 dum tenetur. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Instrumenta violenter rapiens criminaliter accusari potest. quòd ciuiliter, num. 2.*

L. Instrumenta. VI.

Imp. PHILIPPVS. *A. Palemonidi.*

INstrumenta violenter rapiens criminaliter ac- 1 cusari potest. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l. 1. numer. 1. suprà hoc tit.* ex quibus Bald. & Salic. tenent. illum ciuiliter ad exhibendum cogi posse.

De surripientibus instrumenta, & scripturas, 2 vide Farinac. & ab eo citatos *in praxi criminal. part. 5. quaest. 150. num. 154. cum seqq. & cap 6. q. 158. num. 19.*

L. Ex

L. Exhibitionis. VII.

Impp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA. *&* CC. *Vitalianis.*

1 Rem deteriorem sua culpa exhibens actione in factum tenetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1.sup.hoc.tit.* & post omnes Giphan. *tom.1.pag.211.*

2 Vide *l. Hispan.19. vers. mas si por auentura, tit.2. part.3.* vbi statuitur quòd si rem, quæ petitur exhiberi, possidens deterioratam exhibeat, tunc tenetur vincenti ad eius restitutionem, & deteriorationis æstimationem, & *ibi* Gregor. Lop. *gloss.3.* hunc text. citat.

SVMMARIVM.

1 *ex Pacto apposito per alium in contractu commodati, vel depositi rei meæ, acquiritur hæredi paciscentis directa actio ad exhibendum, alij autem quàm hæredi paciscentis, vtilis actio.*

2 *ex Pacto apposito super re mea, qua debet durare mea, regulariter benè quæritur actio tertio, secus quando non debet durare mea.*

3 *Stipulatio vel promissio quando interponitur super re mea, quæ debet durare mea, vt si deposui, vel commodaui res penes te, hoc pacto, vt restituas tertio, tunc illi tertio quæritur vtilis actio, & quamuis vtilitas contractus ad tertium, non ad stipulantem pertineat, tamen actio & obligatio acquiruntur stipulanti, cedenda postea per eum illi, pro quo stipulatus est, num.4.*

5 *Procurator si stipuletur rem domini, quæ in eius dominio promoueat, tunc licèt strictò iure actio ipsi domino non competat, tamen ex æquitate ei vtilis datur.*

L. Si res tuas. VIII.

Idem AA. *&* CC. *Photino.*

1 EX pacto apposito per alium in contractu commodati, vel depositi rei meæ, acquiritur hæredi paciscentis directa actio ad exhibendum, alij autem quàm hæredi paciscentis, vtilis actio. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1. num.1. suprà hoc tit.*

2 Vide Anton. Gom. *l.40. Tauri, num.26.* vbi per hunc text. dicit quòd regulariter ex pacto apposito super re mea, quæ debet durare mea, bene quæritur actio tertio, secus quando non debet durare mea, *& variarum tom.2.cap.11. num.18. in med. vers.*
3 *quintus casus*, vbi ait quòd quando stipulatio, vel promissio interponitur super re mea, quæ debet durare mea, vt si deposui, vel commodaui res penes te, hoc pacto, vt restituas tertio, tunc illi tertio
4 quæritur vtilis actio, Surd. *decis.229. num.14.* vbi refert quòd quamuis vtilitas contractus ad tertium, non ad stipulantem pertineat, tamen actio, & obligatio stipulanti acquiritur, cedenda postea per eum illi, pro quo stipulatus est. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.14. tit.24. num.6.* vbi per hunc
5 text. dicit quòd si Procurator stipuletur rem domini, quæ in eius dominio permaneat, tunc licèt strictò iure actio ipsi domino non competat, tamen ex æquitate vtilis ei datur.

SVMMARIVM.

1 *naturaliter Liberatus potest condicere instrumentum debiti.*

2 *Debitor solutione facta agit ad instrumenti exhibitionem.*

3 *Rei restitutionem volens petere, potest agere tam ad exhibendum, quàm rei vendicatione eodem libello, ambæ tamen actiones regulariter coniunguntur, num.4.*

L. Si ex quocunque. IX. & vlt.

Idem AA. *&* CC. *Faustino.*

NAturaliter liberatus potest condicere instrumentum debiti. Item debitor solutione facta agit ad instrumenti exhibitionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. sup. hoc tit.* 1 2

In gloss. *Reddi, fin.* ibi, *agit ad exhibendum, & rei vindicatione*, &c. Notatur ad hoc quòd volens petere restitutionem rei, potest agere tam ad exhibendum, quàm rei vendicatione in eodem libello, vt per Gregor. Lop. *l.16. in gloss.3. verbo ciertamente, tit.2. part.3.* vbi tamen dicit quòd regulariter possunt ambæ actiones coniungi, licèt super prima actione, scilicet ad exhibendum primò sit procedendum, nisi res, quæ petitur exhiberi, sit coniuncta vel inclusa alij rei, vel quando ipsa actio ad exhibendum induceret restitutionem rei, nam tunc non posse simul proponi asserit. 3 4

De religiosis, & sumptibus funerum, & aleæ lusu, & aleatoribus.

TIT. XLIII.

VT ex aleæ lusu aliæ actiones adimuntur, aliæ tribuuntur, ita etiam ex funeratione mortui, qua locus religiosus fit, denegari loci vindicationem, & dari actionem personalem ad funeris impensam repetendam, tractatur hoc titulo. Scripserunt in rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb. item Vini. Bellacomb. & alij *tom.1. comm. opin. lib.3. tit.29.* Arimin. Tepat. *var. sentent. tom.1. tit.31. de funeralibus, & sumptibus eorum.* Spin. *in speculo testam. gloss.2. princip. ex num 45. cum seqq.* Ioan. Garc. *in tract. de expensis, c.8 de expensis & sumptibus funerum.*

De ludo, aleæ lusu, & aleatoribus, vide Ioan. Bapt. Caccialup. *in speciali tract. de ludo, tom.7. tract. Doctor. fol.155.* Paridem de Puteo *in simili tract. eodem tom.7. fol.151.* Stephan. Costa *ibidem fol.161.* & post omnes Ioannem de Salas *Ordin. Reg. Lusitan. lib.5. tit.82.* & apud Hispanos *l.6. tit.14. part.7. & l.8. & 9. tit.7. lib. 8. noua Recop.* Alciat. *lib.8. parerg. cap.16.* Cæpol. *cautel. 55.* Clar. *in practica, verbo ludus*, Bernard. & Salzed. *in pract. cap.70.* Corrad. *in pract. tit. de lusorib.* Ioan. Vela *in tract. de pœnis delictor. cap.22.* Auiles *ad cap.29 Prætorum, verbo iuegos*, Cou. *in reg. peccatum, p.2. §.4 num.5. cum seqq.* Auendan. *de exequend. mandatis, p.2. cap.9.* Perez *l.37. in addit. tit.19. lib.8. Ordin. pag.385.* Petr. Gregor. *syntag. iuris p.3. lib.30. cap.2.* Azeued. *l.2. n.68. & 90. & l.8. tit.7. lib.8. noua Recop.* Menoch. *de arbitr. casu 399.* Mascard. *de probat. concl.995.* Gutier. *de iuram. confirmat.*

part.1.cap.53 Amatis *Prouincia Marchiæ decis.137.* Arimin. Tepat. *var. sentent. tom.2. tit.539.* Henriq. *in summ. lib.8. cap.56.* Fr. Ereman. *quæst. Regul. tom.2. quæst.37. art.1.* Motl. *in emporio iuris ciuilis, tom.3. tit.7. de aleatorib.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo Indus,* Pradil. *in summ. legum pœnal. part.1. cap.35.* Guid. Pancitol. *in thesauro variarum lectionum, lib.1. cap.48.* Farin. *in praxi crimin. part.5. quæst.109. per tot.* Molin. *de Iustit. tom.3. tract.2. disput.510.* Paul. Comitol. *respons. moral. lib.3. quæst.7. num.3. & quæst.8. cum duabus seqq.* Rebell. *de obligat. instit. part.2. lib.12. de contractu ludi,* Sayr. *in claui Regia, lib.11. cap.13.* Less. *de Iustit. tom.1. lib.4. cap.4. dub.13.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib.10. num.384. cum seqq.* Iacob. de Graffis *tom.1. consil. lib.3. tit. de voto, cons.3.*

SVMMARIVM.

1 *Corpus humanum sepultum in vno loco, potest transferri in alium iusta subsistente causa, & interueniente superioris consensu, & num.2.*
3 *Referuntur opiniones aliquorum.*

L. Si vi fluminis. I.

Imp. ANTONINVS A. *Doritæ.*

1 CORpus humanum sepultum in vno loco potest in alium transferri subsistente iusta causa, & interueniente superioris consensu. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Bald. Castr. Angel. Fulgos. Sichard. Aloys. Leo *fol.72.* Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 11. tit.13. part.1. vbi gloss.2.* Molin. *de primog. lib.1. cap.24. num.36.* Sanchez *in præcepta Decalogi, tom.1. lib.2. cap.43. num 25.* Et hioc Paul. de Castro *in præsenti*, tenet quòd si testator iussit hæredibus suis vt postquam corpus suum sepulturæ traditum esset, tunc à tempore illius funeris vsque ad vnum annum corpus suum transferrent, & reportarent in patriam suam, talis testatoris dispositio non est necesse quòd obseruetur, quia cadauer semel sepultum non potest aliò transferri, nisi de licentia, & permissione Principis, & ea quæ pendẽt à solius Principis voluntate, reputantur impossibilia, & hæredes non obligant, ex text. *in l. apud*
3 *Iulianum, §. constat, ff. de legat.1.* Sed contrarium sustinent. Menchac. *de success. creat. tom.1. lib.1. §.7. num.10.* Spin. *in speculo testam. gloss.2. princip. num.8.* quia quæ pendent à voluntate Principis, si solita sunt concedi, non reputantur impossibilia, nec reiiciuntur de testamento, sed implenda sunt per hæredes, vnde cùm corpus semel sepultum, præsertim cùm custodiæ causa humatum sit, atque depositum, solitus sit Princeps permittere vt aliò transferatur sepeliendum, superest vt id & testator possit præcipere, & hæredes teneantur parere, & ita obseruat consuetudo.

SVMMARIVM.

1 *Locus in quo sepelitur corpus humanum domini voluntate fit religiosus, & ex commercio hominum recedit, & num.2. hodie secus de iure Canonico, num.3.*

L. Inuito. II.

Idem A. Hilariano.

1 LOcus in quo sepelitur corpus humanum domini voluntate fit religiosus, & ex commercio hominum recedit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num 1. supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Matth. Matthesil. *sing.75.* Molin. *de primog. lib.1. cap.24. num.38.* Arimin. Tepat. *variarum sentent. tom.1. tit.31. cap.6.* Gonzal. *ad reg.7. Cancellar. gloss.5. num.38. & 39.* 3 qui omnes aduertunt hodie de iure Canonico, quod est obseruandum, secus esse, cùm nullus locus nisi præuia Episcopi licentia religiosus efficiatur, *cap. ad hæc, de relig. domib.* vbi diximus.

SVMMARIVM.

1 *Legatarius non prohibetur cum legato simul petere funeris expensas pro testatore expositas, & num.2.*
3 *Expensæ funeris quæ.*
4 *Expensæ funeris & infirmitatis æquiparantur.*
5 *Expensarum funeris appellatione veniunt medicinæ.*

L. Legatum à defuncto. III.

Imp. ALEXANDER A. *Rimo.*

1 LEgatarius non prohibetur cum legato simul petere funeris impensas pro testatore expositas, Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclosionem ex hoc text. desumit Cardus. *in praxi iudicum & Aduocator. verbo legatum, num.38.*

3 *Et quod in funus, &c.*] Quæ autem dicantur funeris expensæ, vide Anton. Gom. *l.30. Tauri, num.2.* Tell. *num.3.* Valasc. *gloss. vnica, num.7.* Cou. *in cap. Raynaldus, §.3. de testam.* Sim. de Prætis *de interpret. vltim. volunt. lib.3. dubit.5. interpret.3. solut.4.* Sebast. Medices *in tract. de sepultur. p.2. q.5. num.18.* Azeued. *l.13. à princip. tit.6. lib.5. nouæ Recop.* Surd. *decis.255. num.29.* Guttier. *in l. nemo potest, num.9. cum seqq. ff. de legat.1. & practic. lib.2. q.72.* Garc. Mastrill. *Siciliæ decis.10. num.11.* Molin. *de Iustit. tract.2. disput.235.* Ioan. Garc. *de expensis, cap.8. num.15. cum seqq.* Spin. *in speculo testam. gloss.2. princip. n.49. cum seqq.* Arimin. Tepat. *var. sentent. tom.1. tit.31. cap.2.* Aluar. Valasc. *de partition. cap.19. num.46. cum seqq.* qui attento iure communi magis communiter resoluunt expensas funeris propriè illas dici, quæ ad humandum corpus defuncti requiruntur, Apud Hispanos extat circa hoc particularis dispositio *l.30. Tauri*, ibi, *la cera, Missas, gastos dell enterramiento se saquen con las otras mandas graciosas del quinto de la hazienda del testator, y no del cuerpo de la hazienda a un que el testador mande el contrario*, & ita solùm respicit ad necessaria ad corpus Christianè humanum dummodo intra quintum. Apud Lusitanos nulla lex habetur, quæ disponat, in hac materia, tamen in illo Regno de consuetudine generali non solùm veniunt illa, quæ pertinent ad funerandum corpus, scilicet habitus, quo inuoluitur cadauer, & locus in quo defunctus humetur, sarcophagi vectura cadaueris, & quicquid

corporis

corporis causa antequam sepeliatur necessariò consumitur, & ad deferendum corpus ad sepulturam, sed etiam eleemosynæ Missarum,& orationum,quæ dicuntur eo die, quo corpus sepeliretur, & quæ dantur pro sacrificiis Missarum, & confraternitatibus,Clericis, & Monachis ferentibus,& comitantibus corpus quod defertur, & quod datur pro cereis illuminantibus eadem die,& ita tam quæ pertinent ad corpus humandum, quàm quæ ad animæ subsidium illa die. Vnde vestes lugubres non dici funeris expensas, resoluunt Gregor. Lopez *l.12.gloss.*8. *titul.* 13.*part.*1.Gam. *Lusitan.decis.*308.*n.*5.Molin.*dict.disput.*235.*vers.consensus*,Surd.*dict.decis.*255.*num.*28. vbi intelligit,nisi detur consuetudo in contrarium, Perez de Lara *de capellan.& anniuers.lib.* 1.*cap.*25. *n.*24. Aluar.Valasc.*d.cap.*19.*n.*53.

4 *Vel morbum.*] Ergo expensæ funeris, & infirmi-
tatis æquiparantut, vt per Rebuff. *tom.* 1. *ad leges*
*Galliæ, tractat.de sentent. prouision. in præfat. n.*95. &
5 ideò appellatione funeris expensarum veniunt me-
dicinæ, vt per addition. *ad Anton. Gom. l.*30. *Tauri,n.*22.Rodet.Xuar.*alleg.*7.*num.*17.Surd.*d.decis.*225.
*num.*25.

S V M M A R I V M.

1 *Sepulchrum vt monumentum nemo iure dominij vendicat.*

2 *Sepulchra familiarum vt indiuidua ad omnes hæredes pertinent,nec per diuisionem vni accedunt.*

3 *Locus prophanus iuxta religiosum non fit religiosus.*

4 *Monumentum & sepulchrum differunt.*

5 *Sepulchrorum ius in nullius bonis atque extra hominum commercium est.*

L. Si sepulchrum. IV.

Idem A. *Luciano.*

1 SEpulchrum vt monumentum nemo iure domi-
2 nij vendicat. Sepulchra familiarum vt indiui-
dua ad omnes hæredes pertinent, nec per diuisio-
3 nem vni accedunt. Locus prophanus iuxta religio-
sum non fit religiosus. Colligunt ex Ordin. Docto-
res citati *ad l.1 n.1.sup.hoc tit.*

4 *Si sepulchrum monumenti appellatione significas.*] Di-
uersa enim sunt monumentum & sepulchrum,nam
monumentum dicitur quandiu in eo corpus non
infertur,postquam autem illud illatum est, monu-
mentum esse desiit, & sepulchrum factum est, ita
Ioan.Garc.*in tract.de expensis,cap.*8.*num.*4. *post princ.*
vers.ex quibus.

5 *Scire debes iure dominij*,&c.] Notatut ad hoc quòd
ius sepulchrorum in nullius bonis, atque extra ho-
minum commercium est, nec potest ab aliquo ac-
quiri, nec possideri, vt per Molin. *de primog. lib.*1.
*cap.*24.*sub.num.*36.

S V M M A R I V M.

1 *Voluntas defuncti obseruanda, & illæsà conscientiâ non violanda.*

2 *ad Monumentum construendum ex ordinatione defuncti coguntur hæredes per iudicis officium.*

L. Militis voluntate. V.

Idem A. *Cassio militi.*

VOluntas defuncti obseruanda, & illæsa con- 1
scientia non violatur. Ad construendum ex 2
ordinatione defuncti monumentum coguntur hæ-
redes per iudicis officium. Colligunt ex Ordin. Do-
ctores citati *ad l.1.n.1. suprà hoc tit.*

S V M M A R I V M.

1 *Scripturæ, quæ fiunt in lapide monumenti, non inducunt fidem omnimodam.*

2 *in Monumento hæreditario liberti hæredes non instituti absque longi temporis præscriptione ius sepeliendi non habent.*

3 *Scripta in monumentis & lapidibus, quando dicantur facere plenam probationem.*

L. Monumentorum. VI.

Idem A. *Primitiuo & aliis.*

SCripturæ, quæ fiunt in lapide monumenti,om- 1
nimodam non inducunt fidem. In monumento 2
hæreditario liberti hæredes non instituti absque
longi temporis præscriptione ius sepeliendi non
habent. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.*
num.1. supr.hoc tit.

Scripta in monumentis & lapidibus quando ple- 3
nam probationem facere dicantur,vide Hieron. de
Monte *de finibus regundis,cap.*65.*n.*4.Kirchou *tom.*1.
*commun.opinio.lib.*4. *tit.*9. *de probation.n.*188.*pag.*498.
Ioseph.Ludouic.*tom.*3.*de libris mercator.conclus.vnic.*
*ampl.*32.*n.*511. Menoch.*de præsumpt.lib.*2.*præs.*59.*per*
*tot.*metipsum *in collect. ad cap.cum causam,de probat.*
*ex num.*6.

S V M M A R I V M.

1 *Ædificare quilibet potest pro libito, modò non aduersetur prohibitioni, & num.*3.

2 *Sepulchrum ornare non est illicitum.*

L. Status. VII.

Imp. GORDIANVS A. *Claudio.*

ÆDificare pro libito,modò probationi non ad- 1
uersetur,quilibet potest. Item ornare sepul- 2
chrum non est illicitum. Colligunt ex Ordinar. Do-
ctores citari *ad l.1 num.1.sup.hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem quoad primam eius 3
partem tenent Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo ædificare,num.*1. *&* 2. vbi *in fine huius* text. meminit, Brunor. à Sole *in locis communib. verbo facere* 1. *&* 3.

S V M M A R I V M.

1 *Familiæ appellatione non continentur cognati iuncti per lineam fœmineam.*

2 *Sepulchrum familiæ non transit ad cognatos ex linea fœminea, nisi hæredis institutio hisce tale ius conferat.*

3 *Familiæ appellatione qui contineantur, remissiuè.*

L. Ius familiarum. VIII.

Imp. PHILIPPVS. A. *Iuliæ.*

1 FAmiliæ appellatione non continentur cognati
2 iuncti per lineam fœmineam. Item sepulchrum
familiæ non transit ad cognatos ex linea fœminea
nisi hæredis institutio ius tale hisce conferat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

3 Familiæ appellatione qui contineantur, dixi latè *in tractat. de appellatiua verborum vtriusque iuris significat. appell. 94. per tot.*

De sepulchris familiaribus, & hæreditariis, dicam commodiùs *infra in collect. ad l. ius sepulchri 13. hoc eod. tit.*

SVMMARIVM.

1 *Locus religiosus scienter non venditur, sed cohærens agit licitè.*

2 *Sepulchrum habens proprium, suis sumptibus emptum, vel ædificatum pro se, aut suis, non prohibetur illud vendere quoad proprietatem, iuxta valorem fundi, & respectu habito ad solas expensas factas in eo ædificando.*

3 *Simoniacum an sit aliquid tanquam pretium pro iure sepulturæ accipere.*

L. Locum quidem. IX.

Idem A. & PHILIPPVS C. *Faustinæ.*

1 LOcus religiosus scienter vendi non potest, sed
cohærens magis licitè venditur. Colligunt ex
Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. suprà hoc tit.*

2 Quamuis pro iure sepulturæ non sit licitum aliquid recipere, nihilominus tamen si quis habeat sepulchrum proprium, suis sumptibus emptum, vel ædificatum pro se, aut suis, non est prohibitum illud vendere quoad proprietatem iuxta valorem fundi, & respectu habito ad solas expensas in eo ædificando factas. ita Soar. *de Relig. tom. 1. tractat. 3. lib. 4. de simonia, cap. 14. num. 18.* ego ipse *de officio, & potest. parochi, cap. 26. num. 18. in fine*, vbi *à num. 16.* an sit si-
3 moniacum aliquid tanquam pretium pro iure sepulturæ accipere, & ad hoc propemodum infinitos refero Doctores.

L. Si nec dum. X.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Aquilianæ.*

1 COrpus depositum sine licentia aliò exportari
2 potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 11. titul. 13. part. 1. vbi gloss. fin. & l. 14. tit. 28. part. 3. vbi gloss. 2.* Sanchez *in præcepta Decalogi tom. 1. lib. 2. cap. 43. num. 25.* & vide posita *in collect. ad l. 1. sup. hoc eod. tit.*

SVMMARIVM.

2 *Reus criminis non prohibetur sepeliri, & n. 2.*

3 *Cadauera punitorum olim insepulta relicta, & cur.*

4 *Corpora punitorum non solent sepeliri nisi petatur.*

5 *Cadauer delinquentis in Gallia non potest tradi sepulturæ inconsulto Principe, seu Curia suprema, & ex consuetudine in patibulis dimittuntur ad terrorem & exemplum, quod obseruatur etiam in Lusitania.*

6 *Sepultura quinam priuenentur loco pœna, remissiuè. & an aliquis possit iubere ne corpus suum sepulturæ mandetur, etiam remissiuè, num. 7.*

L. Obnoxios. XI.

Idem AA. & CC. *Gaudentio.*

REus criminis non prohibetur sepeliri. Colli- 1
gunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt *l. Hispan. 7. tit. 13. part. 1. vbi gloss. 3.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris part. 3. lib. 32. cap. 27. num. 10.* vbi
refert olim cadauera punitorum relicta insepulta, 3
& quare, *& lib. 32. cap. 29 numer. vnic.* vbi dicit 4
quòd corpora punitorum non solent sepeliri nisi
petantur, at si petantur, facilè conceduntur, nisi in
grauioribus sceleribus, quibus opus est exemplo.
Cassan. *in consuet. Burgund. in rubr. des confiscations, §. 1. in gloss. il confisque, num. 6.* Rebuff. *ad leges Galliæ tom. 1. in proœm. gloss. 5. num. 54.* vbi ait quòd ser-
uant Galli delinquentis cadauer non posse tradi se- 5
pulturæ inconsulto Principe, seu Curia suprema, & ex consuetudine in patibulis dimitti ad terrorem & exemplum asserit, quod in nostra Lusitania obseruatur, at alibi non vidi. Gam. *de sacramentis præstandis, q. 8. num. 1.*

Quinam sepultura priuentur loco pœnæ, vide ci- 6
tatos per me *de officio, & potest. parochi, cap. 26. n. 39. cum seqq.*

Et an aliquis possit iubere ne suum corpus sepul- 7
turæ mandetur? vide Cardin. Mantic. de *coniect. vltim. volunt. lib. 2. titul. 5. à numer. 6. & lib. 3. titul. 2. numer. 15.* Menoch. *de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 41. numer. 41. cum seqq.* Mascard. *de probation. concl. 816. num. 25.*

SVMMARIVM.

1 *Reliquiæ mortuorum quondam non sepeliebantur intra ciuitatem, & num. 2. causa qua. num. 3.*

L. Mortuorum. XII.

Idem AA. & CC. *Victorino*

MOrtuorum reliquię quondam intra ciuitatem 1
tem non sepeliebantur. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt Petr. Gregor. *syntagm. iuris p. 3. lib. 33. cap. 21. numer. 4.* Stephan. Durant. *de ritibus Eccles. lib. 1. cap. 23. à princip.* Petr. Gilchen. *ad l. 2. numer. 1. de sacros. Eccles.* Guid. Pancirol. *in thesauro. var. lection. lib. 2. cap. 19.* Stephan. Gratian. *discept. forens. tom. 2. cap. 210. numer. 4.* Spin. *in speculo testament. gloss. 2. princip.*

princip. à num. 30. vbi refert, id ſanctorum Patrum plura extare teſtimenia. Ego ipſe *de inoffic. & poteſt.parochi, cap.*26. *num.*5. vbi refero cauſas duas fuiſſe ſepeliendi extra vrbem, vnam diuinam ad cauendam pollutionem ſacrorum publicorum, quæ contaminatum iri exiſtimabant ſi intra vrbis mœnia mortui ſepelirentur, alteram ciuilem, ne aër putrefieret.

SVMMARIVM.

1 *Heredes extranei habent ius ſepeliendi in ſepulchro omnibus communi, in familiarum ſepulchra non humantur, & num.*2.

3 *Intelligitur text. in l. ius ſepulchri, & in l. ius familiarum, de relig. & ſumpt.fun.*

4. *Sepulchri ius non poteſt tranſire ad alium quàm ad hæredem etiam extraneum.*

L. Ius ſepulchri. XIII.

Iidem AA. & CC. *Dionyſio.*

1 HÆrede extranei habent ius ſepeliendi in ſepul-
chro omnibus communi, in familiarum ſepul-
chra non humantur. Colligunt ex Ordin. Doctores
citati *ad l.*1 *num.*1. *ſup.hoc tit.*
2 Vide Tiraquel. *de retractu lig.*26.*gloſſ.*1. *numer.*55.
vbi quòd iura ſepulchrorum extraneis cedi non
poſſunt. Spin. *in ſpeculo teſtam. gloſſ.*2. *princ. num.*36.
3 ibi, Ex qua ſententia infertur intellectus ad text.
in l. ius ſepulchri, & text. in l. ius familiarum, de relig. & ſumpt. fun. vbi dicunt illa iura quòd poſſunt
ſepeliri hæredes in ſepulchro eius, cui ſuccedunt,
vt intelligantur etiamſi ſint hæredes extranei, poſ-
ſunt in illo ſepulchro ſepeliri, ſecus verò quando
ſolùm ad eos, qui ſunt de familia, fuit factum,
vt ſolùm hi qui de familia ſunt, ſpeliantur, tunc
omnes illi, qui indiſtinctè ſunt de familia ſiue ſint
hæredes fundatoris ſepulchri, ſiue abſtinuerint, dum
tamen ſint de eius familia: at verò ſi ius ſepulchri
non iure familiæ, ſed hæreditario prouenit, tunc
etiamſi hæres non ſit de familia inſtitutoris, ſed ſit
extraneus, ſuccedit in illud ius ſepulchri, ſic intelligo
opinionem Ludouic. Molin. *de primogen. Hiſpan. lib.*1.
*cap.*24 *num.*52. Hactenus Spino. Agit etiam de intel-
lectu huius text. *& dict. l. ius familiarum.* Ioan Garc.
*de expenſ. cap.*8. *num.*4 *verſ. quibus præmiſſis*, Stephan.
Gratian. *diſcept. forenſ. tom.*1. *cap.*210. *n.*36. *cum ſeqq.*
vbi dicit quòd ius ſepulchrorum tranſit ad hæredes
extraneos, dummodo non ſimus in iuribus ſepul-
chrorum filiorum, & ſic ſanguinis, Molin. *de Iuſtit.*
4 *tract.*2. *diſputat.* 188. *num.*6. vbi quòd ius ſepulchri
non ad alium tranſire poteſt, quàm ad hæredem
etiam extraneum.

L. Nemo humanum. XIV.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. *Cynegio. P.P.*

1 CAdauer humanum inconſulto Principe à loco in locum non eſt transferendum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1. *num.*1. *ſup.hoc tit.*

Vide poſita *in collect. ad l.*1. *&* 10. *ſuprà hoc eod. titul.*

SVMMARIVM.

1 *Alearum luſus prohibitus ob iacturam ſubſtantiæ, vel per ignorantiam huius, aut infelicitatem, non exercetur ſine blaſphemia, num* 2.

3 *Ludi ob publicam vtilitatem ſunt prohibiti, ſuper his ceſſant condemnationes, ſolutum in ludo conditur, niſi præſcripto* 50. *annorum interuenerit.*

4 *Ludi liciti, & legibus approbati ab Epiſcopis & Præſidibus concedendi.*

5 *in Ludis approbatis nemo vltra ſolidum Imperiali permiſſu licitè perdit.*

6 *in Ludentes Epiſcopi Cæſaris permiſſu inquirunt, & hoſce ſedant.*

7 *Ludus per equos ligneos inter prohibites refertur, & amiſſa in tali ludo repetuntur, domus autem in quibus ludi habiti, publicantur.*

8 *in Ludo illicito amitens non repetens amiſſum, procurators fiſci ad illius reuocationem & conuerſionem ad vſus publicos viam ſternit.*

9 *Ludi fiunt ſine Blaſphemiis, & ob blaſphemias iudex ludos prohibere, & luſores blaſphemantes coërcere poteſt.*

10 *Ludere non licet nec in publicis, nec in priuatis domibus.*

11 *non ſolùm Ludere, ſed etiam ludo præſentes eſſe prohibetur. vel facere ad partem, vel ſocietatem cum luſore, præſertim Clericis, num.*12.

13 *vincens in Ludo ſi victam pecuniam non habuit, ad illam habendam actionem non habet, & numer.*14.

15 *pecuniam in Ludo perditam, & promiſſam ſoluere nemo tenetur in conſcientia, maximè in Hiſpania, num.*16. *contrarium extra regnum Caſtellæ, num.*17. *& in Luſitania, num.*18.

19 *Victo datur à vincente repetitio amiſſæ pecuniæ, ſecus in foro conſcientiæ, num.*20.

21 *Filiusfam. aut ſeruus, quando amiſit in ludo, ſiue prohibito, ſiue permiſſo, datur parentibus, ac patronis repetitio aduerſus victores.*

22 *Lucratus à minoribus, an teneatur reſtituere lucrum.*

23 *in Ludo ſi is, qui pecuniam amiſſam ſoluit, vel pater, Procurator, aut defenſor eius fuerit negligens in illam repetendo, tunc fiſcus eam repetit tam Eccleſiaſticus Epiſcopi, quàm ſecularis, num.*24.

25 *in Ludo aduerſus repetitionem amiſſæ pecuniæ & ſolutæ non datur præſcriptio niſi* 50. *annorum, non obſeruatur ex conſuetudine generali totius regni Franciæ, nec etiam totius mundi, num.*26. *limitatum eſt ad octo dies tantummodo ex lege Hiſp. n.*27.

28 *punitio Ludi, huiúſque criminis cognitio videtur ſpectare ad Epiſcopum inuocato, quatenus opus ſit iudicis ſecularis præſidio. mixti fori eſt, n.*29.

30 *Ludi virtutis, conſiſtentes ſcil. in corporis exercitatione, non ſunt prohibiti, etiam quòd in pecunia ludatur.*

31 *Ludere non licet in magna quantitate etiam in Ludo permiſſo. quantitas magna quid, num.*32.

33 *Canon belon, Comon diaulomolon, &c. ludi ſpecies, remiſſiuè.*

34 *Solidus, eiúſque valor, remiſſiuè.*

35 *Domus, in qua luditur, etiam fiſco applicanda eſt. quamuis non ſpectet aliquo modo ad ſuſceptorem ludi, n.*36. *intellige vt n.*37. *quin. & ſellæ, & ſedes, & menſæ, ſuper quibus luditur, confiſcandæ, num.*38.

L. Alearum vſus. XV.

Imp. IVSTINIANVS A. *Ioanni P.P.*

1 LVſus alearum prohibitus ob iacturam ſubſtan-
tię,vel per ignorantiam huius,aut infelicitatem,
2 *in princ.* Alearum luſus ſine blaſphemiis non exer-
3 ceetur , *in verſ.conſequenter.* Ob publicam vtilitatem
ludi ſint prohibiti , ſuper his ceſſant condemnatio-
nes,ſolutum in ludo condicitur,niſi præſcriptio an-
norum quinquaginta interuenerit,*in verſ.commodis.*
4 Epiſcopi & Præſides licitos ludos & legibus appro-
batos locorum ſubditis concedent , *in verſ. Epiſcopi*
5 *verò.* in ludis approbatis nemo vltra ſolidum Impe-
6 riali permiſſu licitè perdit , *in verſ. ſed &* Epiſcopi
Cæſaris permiſſu in ludentes inquirent,& hoſce ſe-
7 dant, *in verſ. ſed iſtam.* Luſus per equos lineos inter
prohibitos refertur,& amiſſa in tali ludo repetun-
tur, dominus autẽ in quibus ludus habiti, publican-
8 tur , *in verſ. prohibemus etiam.* Amittens in ludo illi-
cito non repetens amiſſum,Procuratori fiſci ad illius
reuocationem & controuerſionem ad vſus publicos
9 viam ſternit,*in verſ.ſi autem.*Ludi fiant ſine blaſphe-
miis,& ob blaſphemias iudex ludos prohibere . &
luſores blaſphemantes coërcere poteſt *in verſ. simi-
liter.*Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad.l.1. n.1.
ſup.hoc tit.*

10 *Vt nulli liceat in publicis , vel priuatis domibus,*
&c.] Notatur ad hoc quòd ludere non licet tam in
publicis,quàm in priuatis domibus, vt per Corrad.
*in pract.tit.de luſorib.ſub num.*20. Farin. *in praxi crim.
quæſt.*109.*n.*33.

11 *Neque inſpicere* , &c. Notatur ad hoc quòd non
ſolùm ludere , ſed etiam ludo præſentes eſſe prohi-
betur,ita vt pari pœna puniendi & inſpectatores,&
luſores ſint, vt per Paridem de Puteo *in tract. de lu-
do,poſt num.*44. Caccialup.*in eod tractat. n.* 9. *ante fin.
& num.*32. Stephan. Coſta *in ſimili tractat. de ludo,
num.*25. *art.*2.Hippol. *ſing.*552. Auil. *ad cap.*29. *præ-
tor , verbo en tableros, num.*2. Azeued. *l.*2.*num.*42.*cum
ſeqq.tit.*7. *lib.*8. *nouæ Recop.* Rebell. *de obligat. iuſtit.
p.*2.*lib.*12.*q.fin. n.*6. Farin. *d.q.*109. *num* 34. vbi *n.*36.
12 extendit vt non ſolùm ſit prohibitum ludere , ſed
etiam facere, provt vulgò dicitur,ad partem, vel ſo-
cietatem cum luſore præſertim Clericis.

13 *Nulla ſequatur condemnatio,* &c.] Notatur ad hoc
quòd ſi vincens in ludo victam pecuniam non ha-
buit , ad illam habendam actionem non habet , vt
per Par. de Puteo *dict. tractat. de ludo, numer.*25. *&
num.*45.*verſ. pœna ludentis,* Caccialup. *eodem tractat.
num.*73.*verſ. punitur etiam* , Farinac. *dict. quæſt.*109.
*num.*176. Molin. *de iuſtit. tract.*2. *diſp.* 516. *numer.*8.
14 vbi ait quòd ſtando in ſolo iure communi , neque
in exteriori , nec in conſcientiæ foro , tenetur quis
ſoluere,quod ludo prohibito amiſit,& nondum ſol-
uit,ſed ante latam ſententiam,quin & antequam res
in iudicium deferatur,poterit excipere, ſeu obiicere
ei , qui lucratus illud eſt , ſe ad id non teneri , lege
ipſum ab ea obligatione eximente.

15 Vnde non teneri quem in conſcientia pecuniam
perditam in ludo , & promiſſam ſoluere , reſoluunt
Couarr.*in reg.l.peccatum,p.*2. § 4 *numer.*8.Sot. *de Iu-
ſtit.lib.*4.*quæſt.*5.*art.*2. *in fine* . Nouarr.*in man.cap.*20.
*numer.*17 Barth. Medina *lib.*1. *inſtr. Confeſſ. cap.*14.
§.29. Tolet. *in ſumm. lib.*5. *cap.*27. Morl. *in emporio
iuris ciuilis par.*1. *tit.*7. *quæſt. fin. num.*5. Guttier. *de
iuram. confirm part.*1 *cap.*53. *num.*1. maximè in Hi-
16 ſpania,iuxta *l.*8 *&* 9.*tit.*7. *lib.*8. *nouæ Recop.*ex quibus
colligitur illum, qui aliquid creditò amiſit ludo
etiam aliàs licito ac permiſſo , non teneri illud ſol-
uere non ſolùm in exteriori , ſed etiam in conſcien-
tiæ foro Contrarium verò extra Caſtellæ regnum, 17
imò hunc teneri in conſcientia pecuniam perdi-
tam in ludo & promiſſam ſoluere,verius mihi vide-
tur,ſequeretur enim abſurdum,nam deterioris con-
ditionis eſſet ille , qui præſentem habet pecuniam,
quàm qui data fide ludit ; & ideo hanc partem te-
nent Caſtr. *de lege pœnali cap.*2. *corol.*3 Cordub. *in
ſum. caſuum conſcientia , quæſt.*94.Gregor. de Valen-
tia *tom.*3.*diſp.*5. *quæſt.*6.*puncto* 5. *dub.*8. Sayr. *in claui
Regia lib.*11. *cap.*13. *num.*21. Molin. *diſp.*515. *num* 5.
vbi *num.*6. ſubdit quòd in Luſitania qui aliquid cre-
ditò amittit ludo, tenetur in foro conſcientiæ illud 18
ſoluere. Rebell. *de obligat. iuſtit. part.*2. *lib.*12. *q.*1.
*num.*7.

Sed ſolutum reddatur , & actoribus competentibus 19
repetatur.] Notatur ad hoc quòd victo datur à vin-
cente repetitio amiſſæ pecuniæ , vt per Paridem de
Puteo *in tract. de ludo numer.*20. *verſ. & communis
concluſio* , Caccialup. *in ſimili tractat. num.*40. *verſ.
quando verò,* Stephan.Coſta *eod tractat.de ludo art.*3.
*numer.*1. *&* 9.Capra *conclaſ.*86 *poſt num.*53 Menoch.
de arbitrar. caſu 399. *numer.*4. Anton. Scap. *in tract.
de iure non ſcripto, cap.*167.*num* 8. In conſcientiæ au- 20
tem foro non tenetur vincens ad reddendum quod
lucratus eſt,antequam ad id faciendum à iudice con-
demnatus ſit , de quo vide Mich. Solen.2.2. *q.*5. *de
dominio, art.*6.*dub.*2.*concl.*4.Sayr. *in claui Regia lib.*11.
cap 18.*numer.*14. *& ſeq.* Rebell. *de obligat. iuſtit p.*2.
*lib.*12 *q.*2.*num.*2.

Vel patribus , ſeu defenſoribus , &c.] Notatur ad 21
hoc quòd quando aliquis filiusfam. aut ſeruus ami-
ſit in ludo ſiue prohibito ſiue etiam permiſſu , da-
tur parentibus, ac patronis repetitio , aduersùs vi-
ctores,vt par Par.de Puteo *in tract. de ludo numer.*10.
verſ. quod eſt verum , Caccialup.*in eod. tractat. de lu-
do, num.*28.*verſ. & hoc verum,* Steph. Coſta *d. art.*5.
*num.*4.*verſ quod tamen intelligo* , *& numer.*6.*in fin,&
num* 7. Farin. *d.q.*109 *à num.*177.

Vtrùm autem qui lucratus fuerit à minoribus, 22
teneatur lucrum reſtituere ? vide Cou. *in reg. pecca-
tum p.*2.§.4.*num.*4.*verſ.deinde illud* Sarmient. *de red-
ditib. eccleſ.part.*1.*cap.*2.*n.*5 Guid.Pancirol.*in theſauro
var. lection. lib.*1. *cap.*48. *verſ. primus eſt* , Azeued.
*lib.*2. *num.*88.*tit.*7. *lib.*8. *noua Recop.* Ludou. Beja *re-
ſponſ. caſuum conſcient. part.*1. *caſu* 61. Paul. Comi-
tol. *reſponſ. moral. lib.*3. *quæſt* 9. Sanch. *de matrim.
lib* 6.*quæſt.*38. *numer.*30 §3.*&* 34.Molin. *dict.tract.*2.
*diſp.*519. Leonard. Leſſi. *de Iuſtit. lib.*2. *cap.*26. *du-
bit.*5.*numer.*34.Rebell. *de obligat.iuſtit.p.*2. *lib.*12.*q.*4.
*ſect.*1.*à num.*3.

Reperit fiſcus , &c.] Notatur ad hoc quòd ſi is,
qui pecuniam in ludo amiſſam perſoluit , vel pater,
Procurator , aut defenſor eius fuerit negligens in
illam repetendo , tunc fiſcus eam repetit , vt per
Farinac. *dict. quæſt.*109. *numer.*189. vbi *numer.*191.
ſubdit quòd vterque fiſcus tam eccleſiaſticus Epiſ- 14
copi,quàm ſecularis poteſt repetere pecuniam amiſ-
ſam in ludo.

Niſi quinquaginta annorum , &c.] Notatur ad 25
hoc quòd aduersùs repetitionem pecuniæ in ludo
amiſſæ & ſolutæ non datur præſcriptio niſi 50.an-
norum,vt per Caccialup.*de ludo,n.*42 Rebuff. *tom.*1.
*ad leges Galliæ , in proœm. gloſſ.*5. *numer.*56. vbi ait
ex conſuetudine generali totius Regni Franciæ,
nec non totius mundi non obſeruari , Farinac. *dict.
quæſt.*109.*numer.*193. In Regno Caſtellæ limitatum
eſt ad octo dies tantummodo , *ex l.*2. *tit.*10. *lib.*8.
*Ordin.*vbi Perez.

Epiſco

28 *Episcopis locorum hoc prouidentibus*, &c.] Nota-
. tur ad hoc quòd punitio ludi,huiúsque criminis co-
gnitio spectare videtur ad Episcopum, inuocato
quatenus opus sit iudicis secularis præsidio, vt pec
29 Facinac. *dict.quæst.*109. *num.*78. vbi *num.*79. subdit
quòd huius criminis cognitio est mixti fori, &
quòd tam iudex secularis,quàm etiam ecclesiasticus
possit criminaliret procedere,de quo vide Menoch.
de arbitr. casu 399. *num.*5. Azeued. *l.*4 *num.*2. *tit.*1.
*lib.*4.& *l.*2.*n.*51.*cum seqq.*& *l.*5.*n.*11.& 12.*tit.*7.*lib.*8.
noua Recop.
30 *Deinde verò ordinent quinque ludos*, &c.] Notatur
ad hoc quòd ludi virtutis, consistentes scilicet in
corporis exeercitatione, prohibiti non sunt, etiam
quòd in pecuñia ludatur, vt per Pac. de Puteo *de
ludo num.*8. *in fine, vers. ludus honoris*, & *n.*11. Cac-
cialup.*eod.tract.n.*8.*vers.item ludi*,& *num.*26.*vers.ludi
autem permissi*,Stephan Costa *art.*2.*num.*22. Farinac.
*d.q.*109 *n.*107.
31 *Sed nec permittimus*, &c.] Notatur ad hoc quòd
non licet ludere in magna quantitate,etiam in ludo
32 permisso; & magna dicitur quantitas si ludatur in
toto tempore in quo quis ponit se ad ludendum, &
ludum continuat vltra vnum aureum, vt per Pat.
de Puteo *in tract. de ludo*, *sub num.*3. & 4. & *n.*37.
vers.dummodo lusum sit in parua quantitate, Stephan.
Costa *d. art.*2. *num.*23. & 28. & *art.*3. *num.*3. *vers.
quod tamen procedit*, Farinac. *d. quæst.*109. *num.*130.
Clat.§.*ludus.vers.scias tamen*, Sigism. Scacc *de com-
merc.*§.2.*quæst.*1.*num.*123. Petr. Gregor. *syntagm. iu-
ris lib.*39. *cap.*4. *num.*3. Azeued. *l.*2. *n.*36. *tit.*7. *lib.*8.
nouæ Recop.
33 *Comon belon, Comon diaulomolon.*,&c. De his qua-
tuor ludi speciebus, vide Alciat *lib.*1.*prætermiss. verb.
ludus* Petr. Gregor.*syntagm.iuris p.*3.*lib.*39 *cap.*4.
Vnum solidum.] De valore huius solidi vide Cac- 34
cialup.*d.tractat.de ludo*, *quæst* 6 Bertazol. *de clausul.
instrum. clausul.*30. *gloss.*7.*num.*4 . *cum seq.* Stephan.
Gratian. *discept. forens. tom.*1.*cap* 51. *num.*16. Sigism.
Scacc. *d.tractat. de commerc* §.2. *gloss.*3.*num.*1. *cum
seqq.*
Domibus eorum publicatis, &c.] Notatur ad hoc 35
quòd domus in qua luditur,etiam fisco applicatur,
vt per Caccialup.*in tractat. de ludo, num.*64.*vers.alius
casus*,Paridem de Puteo *eod.tractat.n* 45.*in fine, vers.
licèt dicatur*, Farin.*d.quæst.*109 *num.*149. vbi *num* 150.
ampliat procedere quamuis domus,in qua quis reti- 36
net ludum,non spectet aliquo pacto ad susceptro-
cem ludi,adhuc tamen leges contra eundem ludi sus-
ceptorem locum habere videntur, & procedere. ex
quo sufficit sula habitatio,& *n.*151.intelligit quando 37
ludus retinetur lucri & emolumenti causa; secus
autem si recreationis absque vlla prorsus lucri &
emolumenti spe. Azeued. *ad rubr.tit.*7. *num.*15. *lib.*8.
*nouæ Recop.*Perez *l.*1.*gloss.*1.*post. princip. tit.*10. *lib.*8.
Ordin. & *l.*37. *gloss.* . *tit* 29. *eod. lib* 8. *pag.*386. vbi
quòd non solùm domus, verùm etiam sellæ & se- 38
des,& mensæ,super quibus luditur,sunt cõfiscandæ.

Hic,diuino adiutus auxilio,finem huic primo To-
mo imposui in oppido Matriti die 23.Iunij, anno
Domini 1636. ætatis meæ quadragesimo sexto incir-
ca; si quid in eo componendo omisi id totum per-
uersæ tribue liti,quæ in causa etiam erit vt hinc in-
de sine otio & absque libris peruagans, aliquantu-
lum à studio meo segregatus, in aliis voluminibus
promulgandis plus æquo inuitus detineat.

F I N I S.

LAVS DEO.

INDEX

INDEX VI.

RERVM, ET VERBORVM NOTABILIVM.

Primus numerus paginam, alter columnam signat; tertius est marginalis.

Actio

Index Rerum,

Actore

Index Rerum,

Aduo

Index Rerum,

à milite

recepto

Causa

Chri

compelli

Confinia

Corpora

D E

 &

Diuisio

procedit

Donatio

D R

D V

E N

E P

Episco

FA

F E

Filia

Index Rerum,

F L

F O

F R

F V

G A

G E

G L

G R

Codi

Index Rerum,

item

HE

H I

H O

H V

H Y

I C

I G

I L

Indicem

Ius

Lega

m

Libellus

Magistri

ME

Mensis

vel

M O

Monitio

possunt

O T

P A

Pars

P E

in

P H

P I

P L

P O

consi

P R

Index Rerum.

sed

Procu

Index Rerum.

Rem

Serui

S V

Index Rerum,

S Y

T A

T E

Transactio

T V

TY

VA

VE

V R

V S

apud

INDICIS RERVM FINIS.

